

Bibeli Luayãtaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and
Nigeria

Bibeli Luayátaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayátaala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
ffb0f4b3-18b7-564f-bd5d-307e9e532fb9

Contents

Daalea	1
Baa	42
Levii buib	75
Naokaa	98
Ikoyá	130
Yozuee	160
Daaanao	179
Lutu	198
1 Samueli	201
2 Samueli	225
1 Kíao	248
2 Kíao	273
1 Lada	297
2 Lada	323
Ezala	351
Nεεmii	360
Esitεε	372
Yobu	378
Soũo	420
Yáasio	534
Láasoode	569
Salomoo le	579
Isaia	587
Zelemii	669
Wēnale	738
Ezekieli	746
Danieli	791
Ozee	803
Yoeli	816
Amosi	822
Abadia	832
Yonasi	834
Mise	836
Nauũ	844
Abaku	848
Sofoni	852
Age	857
Zakali	859
Malaki	868
Matiee	871
Maaku	902
Luku	921
Zaa	953
Zinao yakeao	975
Lomadeo	1003
1 Kolenideo	1017
2 Kolenideo	1029
Galatio	1037
Efesedeo	1042
Filipideo	1047

Koḅsideḅ	1051
1 Teṣalonideḅ	1055
2 Teṣalonideḅ	1058
1 Timḅtee	1060
2 Timḅtee	1064
Titu	1067
Filemḅḅ	1069
Ebeluḅ	1070
Zaaki	1080
1 Piεε	1084
2 Piεε	1088
1 Zāa	1091
2 Zāa	1095
3 Zāa	1096
Yuda	1097
Zia yá	1099

DAALEA Moizi lá sǎia Yá pǎ kú láe bee guuo

Bibeli lá sǎia tǎn Daalea. A luabe ní dúnialo kea yá'owéé, i to wà dǎ lá Lua gbēnazinao kè, lá duuna ní taasio gē dúnialo guu, lá Lua i yáse ní gbēnazinao. Bee gbea lápi bui pǎ wí me Isailio bokli òlówéé.

Lée 1-11. Kpelewa wá fǎ dúnialo pǎ wá kú a guue bee gbá dǎi? Kpelewa gbēnazinao dǎi? Dé a dǎ a ù dúnialo guui? Bóyái gbēnazinao Ì Ì ní kǎoi? Váipi eše kúá? Yágbēaa beeoá wá gbáde yáé ò Daalea lá lée 1-11 lé a bǎlekewéé: Gǎe ní nǎeo kea (1-2), an kǎakǎwa ní Luao (3), Abeli ní Káinio (4), Nǎoe yá ní idaa dúnialo yáó (6-9), Babeli kpedidiakǎa (11).

Lée 12-50 lé lá Lua gbēnazina suabaayá zekále yá'owéé, lá á Isaili dezi káauo sísi á ní sé a zǎblenao ù. Ablahaù tǎbò a luanaaika ní a misilla Luaeo yáie, ò aà yákeapi lé gbéò da zéwa e ní a gbáo (12.1-25.18). Bee gbea aà né Izaaki ní aà tǎuna Yakobu pǎ wí me Ì Isailio ní a negǎe gbēon kuepla pǎ de Isaili bui kuepla dezi káauo ùo yá (25.19-35.29). Yosefuá Yakobu néo doe. Yakobu ní a néo ní a daeo taa Egipi búsuu yá musu, Yosefupi mé ní mide ù (37.1-50.26).

Daalea lá yá pǎ gbé káauo kǎo bǎlekewéé, azaiasa yá pǎ Lua kǎo. Gía sǎia lápi Lua dúnialo kea bǎlekewéé. Bee lé Lua zǎoke òlówéé. Aápi mé kè. Lápi láakli Lua legbè á mè á gi áo laaido a gbéowae. Za lápi daalea e a mideawa Lua mé mide ù. I to wà a dǎ, ì yákpalekerínó á ní swágaga, ì a gbéò da zéwa á dǎrile, ì to an yá áo webǎa lá á yeiwa.

Wá ke kpelewa ní? Lua ye wà a náaike, wí lé pǎ a gbéò yási, wí zǎke a yádileao ní a ikoyáowa. Lápi Isailio felekaayá zǎo dǎu a síuwéé, ké wà e dǎ lá an dezi káauo Lua náaikè, wí Lua náaike màa gbá sǎ.

Lua dúnialo kea

- 1 Asínizí Lua musu ní zǎleo kè.
- 2 Gu da pǎe, a kekeao, gusia mé da ísiao, ò Lua Nísina lé yáakpa ípia.
- 3 ò Lua mè: Gu pu! * ò gu pù.
- 4 A è gupuapi maa, ò a gupua kǎa ní gusiao.
- 5 A tǎkpá gupuae fáane, gusia sǎ gwáasina. Gu sí, gu dǎ, a gǎo séian we.
- 6 ò Lua mè: Báluma áo ku ío zǎnguo, ké á ípio kǎkǎwa.
- 7 ò á báluma kè màa, á í pǎ kú báluma zǎe kǎkǎwa ní í pǎ kú a musuo. †
- 8 ò á tǎkpá bálumapie luabe. Gu sí, gu dǎ, a gǎo plaaden we.
- 9 ò Lua mè: I pǎ kú zǎle káaa gudoù, gugii bo. ò á kè màa.
- 10 A tǎkpá gugiipie tǎle, ò á tǎkpá í pǎ káaae ísia. ò a è á kè maa.
- 11 ò Lua mè: Láo bǎle tǎle ní sǎ wedeo ní lí nedeo, baade ní a buio. ò á kè màa,
- 12 láo bǎle tǎle ní sǎ wedeo ní lí nedeo, baade ní a buio. ò Lua è á kè maa.
- 13 Gu sí, gu dǎ, a gǎo áaáoden we.
- 14 ò Lua mè: Pǎgupunao aao ku musu, aao fáane kǎkǎwa ní gwáó, aao dikpǎe ní gǎo ní wǎo òlóné.
- 15 Aao de pǎgupunao ù musu, ké aao dúnialo pu. ò á kè màa.
- 16 A pǎgupuna zǎo kè mǎn pla, a pǎ pǎ gbáa Ìo kible fáane, a pǎ pǎ buse Ìo kible gwá. A saanao kè Ìo.
- 17 A ní pepe musu aao dúnialo pu,
- 18 aao kible fáane ní gwáasinao, aao gupua kǎkǎwa ní gusiao. ò a è á kè maa.
- 19 Gu sí, gu dǎ, a gǎo sííóden we.
- 20 ò Lua mè: Pǎ wǎnideo í pa yǎeyǎe, báo ligua musu, aao vua bálumau.
- 21 ò á pǎ wǎnide pǎ kú íu yǎeyǎe kè ní kpǎ gbēnéo pii baade ní a buio. A báo kè pii Ìo baade ní a buio. ò a è á kè maa.
- 22 A báaadárigu á mè, aao ne'í, aaió kǎ, kpǎo í ísia pa, báo Ìo tǎle.
- 23 Gu sí, gu dǎ, a gǎo sǎoden we.
- 24 ò Lua mè: Pǎ wǎnideo aao ku tǎle, pǎtuoo ní pǎtaa'onkuawao ní sǎeánoboo baade ní a buio. ò á kè màa.
- 25 Lua sǎeánoboo kè baade ní a buio. A pǎtuoo kè baade ní a buio. A pǎtaa'onkuawao kè baade ní a buio. ò a è á kè maa.

* 1:3 2Kln 4.6 † 1:7 2Pie 3.5

26 ɔ Lua mè: Wà gbēnazina ke wá taa ũ, aaiɔ dɛwáwa,‡ aaiɔ iko ví kpɔɔwa ní bāɔ ní pɔtuɔɔ ní sēanɔɔɔ ní pɔtaa'onkuawaɔ pii.

27 ɔ Lua gbēnazina kè azia taa ũ. Aà zia taa ɔ à ní ké a ũ. A ní ké gɔɛ ní nɔɔɔ. §

28 A báaadàrigu a òné: Aɔ ne'í, í kɔ́, í dúnia pa, í gbāablewà. Aɔ iko ví kpɔɔwa ní bāɔ ní pɔ wēnide pɔ́ í táa'o tɔɔlewaɔ pii.

29 ɔ Lua mè: Ma pɔ wénade pɔ́ kú tɔɔlewaɔ kpàwá á pɔblea ũ piiɛ ní lí nedeɔ pii.

30 Ma ble pɔ́ í bɔle tɔɔlewa kpà pɔ́ wēnideɔwa pii an ble ũɛ, nòɔɔ ní bāɔ ní pɔtaa'onkuawaɔ pii. ɔ à kè màa.

31 Lua pɔ́ pɔ́ á kèɔ è pii, à kè màa wásawasa. Gu sí, gu dɔ́, a gɔɔ sooloden we.

2

1 Màa Lua musu ní zílɛo kè ní ní pɔɔ pii.

2 E a gɔɔ soplade zí à ká, zí pɔ́ àle kɛpi làa. A gɔɔ sopladepi zí ɔ à kámabò ní zí pɔ́ á kèo.*

3 ɔ à báaadá gɔɔ sopladepiu a díle a pɔ́ ũ, ké zibeézí à kámabò ní zí pɔ́ á kèo pii yáí.†

Edeni lu

4 Musu ní zílɛo kea yán ke: Gɔɔ pɔ́ Dii Lua zílɛ ní musuo kè,

5 bua pɔɛ í bɔle tɔɔlewa yáaɔ, baa sē, asa Dii Lua í to lou màò, mé gbēɛ ku à tɔɔle zíkɛo.

6 Sua mé í kpa dúniau, ɔ́ í m̀ɔsepisi tɔɔlewa pii.

7 Dii Lua gɔɛ ikása ní bùsutio. Ké à ían wēnide pè àà nífu, ɔ́ gɔɛpi gò gbé b́ɛɛ ũ.‡

8 Dii Lua lu kèke gukpe oi gu pɔ́ wí me Edeni, ɔ́ à gɔɛ pɔ́ á kèpi dáu we.

9 Dii Lua tò lí bui pii b̀le tɔɔle. Lípiɔ kɛfɛũ, mé an be blea na. Lí wēnide § ku lupi guo, mé lí pɔ́ í d̄sa maa ní a váio iné kú we lɔ.

10 Swa ku Edeni, íò m̀ɔsepisi lupiwa. Bɔa we à gɔ́nakè síiɔ.

11 A s̄éia tón Pis̄, ɔ́ me liaa Avila bùsui pii. Vua ku bùsupiu,

12 mé vuapi kɛfɛũ. Z̄s̄go'ɔ́ kú we lɔ ní gbè b̄ɛɛɛde pɔ́ wí me onisio.

13 Swapi ḡɔna plaade tón Gīs̄, a liaa Kusi bùsui pii.

14 A ḡɔna áaɔde tón Tigilisi, a d̄ò t̄à Asili bùsu gukpe oi. Swapi ḡɔna síiɔde tón Uflata.

15 Dii Lua gɔɛpi díle Edeni lupi guu, aàɔ a zíkɛ, íò gwa.

16 ɔ́ à yádílɛè à mè: Nȳɔ́ f̄s̄ n̄ lupi lí pii be ble,

17 áma r̄isu lí pɔ́ í d̄sa maa ní a váio iné be bleo, asa tó r̄í blè, n gae.

18 Dii Lua mè: Ḡɔɛ kua ado maaɔ. Má d̄onlede kèè aà gbèdo ũɛ.

19 ɔ́ à bùsu sè à nòɔɔ kèò pii ní bāɔ pii, ɔ́ à m̀òr̄n̄o ḡɛ kíi, ké à e lá a t̄ókané. T̄ó pɔ́ ḡɛpi kpà pɔ́ wēnidepiɔne pii ḡò ní t̄ó ũ.

20 Ḡɛpi t̄okpà pɔtuɔɔne pii ní bāɔ ní sēanɔɔɔ pii, áma í d̄onlede e ní guu a gbèdo ũo.

21 ɔ́ Dii Lua tò ḡɛpi gè ní io. Ké àle í'o, ɔ́ à aà gbàt̄ɛɛwa m̀endo b̀, ɔ́ à aà me t̄ata a gbɛu.

22 ɔ́ à ḡɛpi gbàt̄ɛɛwa pɔ́ á b̀pi líle nɔɛ ũ, ɔ́ à ḡɛaàno aà kíi.

23 ɔ́ ḡɛpi mè:

Gb̄ɛɛ bee sa,

aà wá b̀ò ma wá guue,

mé aà me b̀ò ma me guue.

Wáli oè nɔɛ,

ké wá aà b̀ò ḡɛ guu yáí.

24 Ayámɛto ḡɛ í go a de ní a daowa, í na a nawa, ɔ́ aai ḡó lán s̄awakula ní gbalaowa.*

25 Ḡɔɛ ní a nao ku puizi an pla n̄pii, kási wí lí ní k̄uò.

3

Gbēnazina kēakōwa ní Luao

1 Ml̄ɛ* mé k̄òni ví de sēanɔɔɔ pɔ́ Dii Lua kèɔla pii, ɔ́ à nɔɛ là à mè: Lua mè ásu lupi líe be bleoɛa?

2 ɔ́ nɔɛ wè ml̄ɛpiwa: Wá f̄s̄ wà lupi libe ble,

3 áma lí pɔ́ kú lupi guo, Lua mè wásu wá a be bleo, wásu ók̄awá seo, ké wásu gao yáí.

4 ɔ́ ml̄ɛ òè: A ga seol!†

5 Lua d̄s̄ tó á blè, á wé a ké, í ḡó láawa, íò maa ní váio d̄s̄.

6 Ké nɔɛ è lípi be kɛfɛũ mé a blea aɔ na, a to gbé wé ké, ɔ́ à a be b̀ò a blè.‡ A kpà a z̄áwa, ɔ́ a blè s̄s̄. §

‡ 1:26 1Kln 11.7 § 1:27 Mat 19.4 * 2:2 Ebe 4.4 † 2:3 Bɔa 20.11 ‡ 2:7 1Kln 15.4 § 2:9 Zia 2.7, 22.2, 14
* 2:24 Mat 19.5, 1Kln 6.16, Efe 5.31 * 3:1 Zia 12.9, 20.2 † 3:4 Zaa 8.44 ‡ 3:6 2Kln 11.3 § 3:6 Lom 5.12-21

7 An pla nípii an wé kè, 5 aa dɔ̄ sa ké wa ku puizi. ɔ aa goola lá nàmi aa nàrízi.

8 Ké gɔ̄e ní a nao Dii Lua kíi mà, àle bebe luu oosiele, 5 aa ùlèe lupi láu.

9 ɔ Dii Lua lezù gɔ̄ezi à mè: N kú má ní?

10 A wèwà à mè: Ké ma n kíi mà, 5 vía ma kú, ké má kú puizi yáí, 5 ma ulé.

11 ɔ Dii Lua aà là à mè: Déme òne ní kú puizici? Lí pɔ ma gine n a be ble, ní blè yá?

12 A wèwà à mè: Nɔe pɔ ní kpàa àò kumano mé lípi be kpàa, 5 má blè.

13 ɔ Dii Lua nɔe là à mè: Bóyáí ní kèi màai? A wèwà à mè: Mlè mé ma sàsá, 5 má blè.*

14 ɔ Dii Lua ò mlèe:

Lá ní kè màa, níyɔ̄ de láaipɔ̄ ù

de pɔtuɔ̄ ní sèanɔ̄bɔ̄ola píi,

níyɔ̄ taa'ò n gbɛɛwae,

luutè ɔ̄ gè n léu e n wèni léu.

15 Mpi ní nɔe, má íida á zànguo,

n bui ní aà buio zànguo.

Aà bui a n mi wí,†

mé níyɔ̄ aà gbatoo ke'ia.

16 ɔ a ò nɔe:

Má n nɔsia taasi káfine,

ní nɛ'í ní wáwá.‡

N zá ni alio kumae,

mé aò iko vímae.

17 ɔ a ò gɔ̄e:

Lá n n na yámá,

n lí pɔ ma gine n a be ble blè,

tɔ̄le a gɔ̄ láaipɔ̄ ù n yáí,§

taasi guu 5 níyɔ̄li ble eu e n wèni léu.

18 Bua pɔ̄ 5 níyɔ̄li ble,

ali lɔ̄ ní lá úadeɔ̄ bɔ̄lene.

19 Isimagakpaa guu 5 níyɔ̄li blebleu,*

e n ea n gèò tíu,

asa wekíi ma n bɔu.

Bùsutin n ù,

mé níyɔ̄ ea gɔ̄ bùsutipi úe.†

20 Adamu‡ tɔ̄kpá a nae Eva,§ asa gbépii dazie.

21 Dii Lua báa ula kè Adamu e ní a nao a dànè.

22 ɔ à mè: Gbènazina maa ní wáio dɔ̄ sa, à gɔ̄ lánwáwa. Wà giè aà lí wènde be bo ble, ké asu àò

ku gɔ̄piio yáí.*

23 ɔ Dii Lua aà yá à aà bɔ̄ Edeni lupi guu. ɔ Adamu gè tɔ̄le pɔ̄ Lua aà kèò zíkè.

24 Ké Dii Lua aà yá, 5 à malaika gásladeɔ̄ kálè Edeni lupi gukpe oi, aà lí wènde zé dɔ̄a ní fènda

pɔ̄ lé liasáizɔ̄, a wétè lé tekɔe.

4

Kainu ní Abelio

1 Adamu a na Eva dɔ̄ nɔe ù, 5 à nɔsi à Kainu* 1. ɔ à mè: Ma gɔ̄e 1 ní Dii gbáao.

2 ɔ à aà dáuna Abeli í b. Abeli kè sádána ù mé Kainu kè sèwana ù.

3 Gɔ̄ɔ̄ewa Kainu mò ní a buapɔ̄ à Dii gbà.

4 Abeli sɔ̄ à mò ní a sáne séia mɛkpaa. Abeli yá kà Diiguu, 5 à aà gba sí.†

5 Kainu sɔ̄, aà yá í ka Diiguu, 5 i aà gba sio. ɔ Kainu pɔ̄ pá maamaa, aà oa òòkpá.

6 ɔ Dii ò Kainu: Bóyáí n pɔ̄ fèii? Akèa n oa òòkpáí?

7 Tó n ze ní yámaao, n oa aò weeao lé? Tó ní ze ní yámaao sɔ̄o, duuna naalene n kpele. N ní lé aà de, sema n ziblewá.

8 ɔ Kainu ò a dáuna Abeli: Wà gé sèu. Ké aa kà we, 5 à fèle ní a dáunao à aà dè.‡

9 Dii Kainu là à mè: Má n dáuna Abeli kuui? A wèwà à mè: Má dɔ̄o. Ma dáuna dɔ̄anan ma úa?

10 ɔ Dii mè: Bó ní kèi? N dáuna au lé lezumazi za tɔ̄le mà zeano.§

* 3:13 2Kln 11.3, 1Tim 2.14 † 3:15 Lom 16.20, Zia 12.17 ‡ 3:16 1Tim 2.15 § 3:17 Lom 8.20 * 3:19 2Tes 3.12

† 3:19 Sou 90.3 ‡ 3:20 Bee mè gbènazina. § 3:20 Bee mè wèni. * 3:22 Zia 22.14 * 4:1 Bee mè ma ne'1. † 4:4

Ebe 11.4 ‡ 4:8 Mat 23.35, 1Zaa 3.12, Yud 11 § 4:10 Ebe 12.24

- 11 Tiasa ñyõ gõ láaiṗõ ùe, ní zākū ní tɔɔle pɔ n dāuna au mĩ n ɔzĩo.
  - 12 Tó n sēwà, tɔɔle a káfiakeneo. Nyõõ sɔ́kikpakpa ñyõ liaaliaa dúnia guue.
  - 13 Ǿ Kainu ò Dii: Iadamae bee gbāa demala, má f̄so.
  - 14 Nle ma ya tɔɔle la gbāe sa. Máo kēamae sa. Máo sɔ́kikpakpaē, mĩo liaaliaa dúnia guu, gbé pɔ kpáaúmano i ma de.
  - 15 Ǿ Dii ò: Maa no! Tó gbé n de, wa n pɔ tɔsine gēn soplae. Ǿ Dii wēsáe kè Kainuwa, ké gbé pɔ kpáaúano su aà deo yáí.
  - 16 Ǿ Kainu dāzeu à kè Diiwa. A gè z̄õle Nɔ́di búsuu Edeni gukre oi.
  - 17 Kainu wùle ní a nɔo, ɔ à nɔsĩ à Enɔki í. A gbēa Kainu wéle kále, ɔ à a népi tó kpàè.
  - 18 Enɔki Iladi í, Iladi Meuyae í, Meuyae Metusae í, Metusae Lemeki í.
  - 19 Lemeki nɔsè mèn pla, ado tón Ada, ado Zila.
  - 20 Ada Yabali í. Ǿme pɔ́dāna pɔ aaiṗõ ku zwàakpɛuo dezi káau ũ.
  - 21 Aà dāuna tón Yubali. Ǿme mɔ́nlená ní kulepená dezi káau ũ.
  - 22 Zila s̄s, ɔme Tubali Kainu í. Sian aà ũ. I pɔ́piĩ pí ní mɔsio ní mogot̄eo. Aà dāe tón Naama.
  - 23 Lemeki ò a naɔne:
- Ada ní Zilao, à ma yāma,
 ma naɔ, à swákpá ma yáí.
 Gbēe ma ke'ia, ɔ ma aà dē,
 èwaasopi ma lee, ɔ ma aà káale.
- 24 Wa Kainu pɔ tɔsiè gēn soplae,
 ma Lemeki ma pɔ s̄s,
 gēn b̄aaṣkwi ní soplao.*
  - 25 Adamu wùle ní a nɔo lɔ, ɔ à neḡõe í. A tɔkpàè Seti,† asa à mè Lua a gba né pále Abeli pɔ Kainu aà dē ḡeē ũe.
  - 26 Seti s̄s à neḡõe í, ɔ à tɔkpàè Enɔsi. Za z̄ibeez̄í ɔ wà ná Dii sísiawa.

5

Adamu buiṗ
(1Lad 1.1-4)

- 1 Adamu buiṗ yán ke: Gɔɔ pɔ Lua gbēnazinaṗ kè, à ní kè láawae.
- 2 A ḡõe kè ní nɔeo, ɔ à báaadāngu. A tɔkpáné Gbēnazina.
- 3 Adamu wè basoolokwide (130) guu ɔ à ne'ĩ láawa a taa ũ, ɔ à tɔkpàè Seti.
- 4 Seti ia gbēa à kè wè òaa síiṗ (800), à né páleṗ í lɔ ḡõeo ní nɔeo.
- 5 Ké à kà wè òaa síiṗ ní basoolokwio (930), ɔ à gà.
- 6 Seti wè basoosode (105) guu ɔ à Enɔsi í.
- 7 A gbēa à kè wè òaa síiṗ ní soplao (807), à né páleṗ í lɔ ḡõeo ní nɔeo.
- 8 Ké à kà wè òaa síiṗ ní basookwi ní plao (912), ɔ à gà.
- 9 Enɔsi wè basiiṗkwide (90) guu ɔ à Kena í.
- 10 A gbēa à kè wè òaa síiṗ ní ḡõoo (815), à né páleṗ í lɔ ḡõeo ní nɔeo.
- 11 Ké à kà wè òaa síiṗ ní basoosoo (905), ɔ à gà.
- 12 Kena wè b̄aaṣkwide (70) guu ɔ à Maalalee í.
- 13 A gbēa à kè wè òaa síiṗ ní blao (840), à né páleṗ í lɔ ḡõeo ní nɔeo.
- 14 Ké à kà wè òaa síiṗ ní basookwio (910), ɔ à gà.
- 15 Maalalee wè b̄aaṣsode (65) guu ɔ à Yeledi í.
- 16 A gbēa à kè wè òaa síiṗ ní baakwio (830), à né páleṗ í lɔ ḡõeo ní nɔeo.
- 17 Ké à kà wè òaa síiṗ ní basoo soosaio (895), ɔ à gà.
- 18 Yeledi wè baswaaṗ ní plaode (162) guu ɔ à Enɔki í.
- 19 A gbēa à kè wè òaa síiṗ (800), à né páleṗ í lɔ ḡõeo ní nɔeo.
- 20 Ké à kà wè òaa síiṗ ní baswaaṗ ní plao (962), ɔ à gà.
- 21 Enɔki wè b̄aaṣsode (65) guu ɔ à Metusela í.
- 22 A gbēa à t̄e Luazi e wè òaa do ní basoo (300), à né páleṗ í lɔ ḡõeo ní nɔeo.
- 23 Ké à kà wè òaa do ní baswaaṣsoo (365),
- 24 à t̄e Luazi, ɔ wà kùawà, ké Lua aà se* b̄òò dúniau yáí.
- 25 Metusela wè òaa do kuē'aaṣsaide (187) guu ɔ à Lemeki í.
- 26 A gbēa à kè wè òaa síiṗ, bao plasai mé kuo (782), à né páleṗ í lɔ ḡõeo ní nɔeo.

* 4:24 Mat 18.22 † 4:25 Bee mè ḡeē. * 5:24 Ebe 11.5, Yud 14

27 Ké à kà wè òaa síi5 ní baswaa5kwi dosaio (969), 5 à gá.

28 Lemeki kè wè òaa doe, bao plasai mé kuo (182), 5 à neg5e í.

29 A tɔkpàè N5ee† à mè: Gbèè bee mé a wá nòse níniwèè zì gbàa pò wále kè Dii lekèa tɔlèè yáí yá musu.

30 N5ee ia gbèa Lemeki kè wè òaa àa5 sɔosai (595), à né pàlèɔ í lɔ g5èɔ ní nɔɔɔ.

31 Ké à kà wè òaa àa5 ní baswaa5kwi ní sɔplao (777), 5 à gá.

32 N5ee wè òaa pla ní basɔoode (500) guu 5 à Sèù ní Haùo ní Yafetio í.

6

Gbènazínaɔ òkpaa

1 Ké gbènazínaɔ nà dasikūawa mé aale ligua, aale nenɔɔnao í,

2 5 Lua néɔ* è gbènazín nenɔɔpio kefèù, 5 aa ní sé ní pɔèāwa.

3 ɔ Dii mè: Ma Nisína aɔ ku gbènazínaɔ guu gɔɔpiiɔ, asa aa sà5à ní dàa yáíe. Wè basoolo mé gòné.

4 Gbè gbàaɔ ku dúnia guu gɔɔ bee ní gɔɔ bee gbèaɔ lɔ, gɔɔ pò Lua népio gbènazín nenɔɔɔ d5 nɔɔɔ ù, mé aa néɔ írínɔ. An népio mé neg5na pò aa tɔbɔ za káau ù.

5 Ké Dii è gbènazínaɔ yáváikè z5ɔ dúniaɔ, gɔɔpii yábèè láasoo 5 aaɔ kè ado,†

6 5 aa pɔ yá gbènazína pò á kè tɔlèè yá musu. Aà n5èe òkpà,

7 5 à mè: Má gbènazína pò má kè waa tɔlèwae, gbènazínaɔ ní nòbɔɔ ní pòtaa'onkuawaɔ ní bāɔ, asa ma pɔ yá an kea yá musue.

8 ɔ Dii N5ee wègwà.

N5ee yá

9 N5ee buiɔ yán kè: N5eeá gbèmaae. Aà gɔɔ aàpi mé tàae vío, à tè Luazi.

10 N5ee neg5èɔ í gbèɔn àa5, Sèù ní Haùo ní Yafetio.

11 Gbèpii òkpaa Luae, váikèa ní gbàao dúnia pà.

12 Ké Lua dúnia gwà, a è a òkpà, asa gbèpii zé kolea sèe.

13 ɔ Lua ò N5ee: Má è gbèpii kà kaalèa, asa an yáí váikèa ní gbàao lí dúniaa. Má ní kaalè sãnu ní dúniaoe.

14 Gó'ilena kè ní lipèpèeɔ, ní kè ní a kpeaɔ, ní kɔtaa lèwà a guu ní a kpeo.

15 Lá níy5 gópi ken kè: A gbàa àɔ gàsísuu òaa do ní basɔoɔe, a yàasa gàsísuu blakwi, a lesí s5 gàsísuu baakwi.

16 P5ku gópia, ní gupua to a lé zánguo ní góo gàsísuu do. Ní a lé bɔ a gbàtèeɔ, ní gópi kpaale lèè àa5 didiak5a.

17 Mapi s5 má tó í da dúniaa, kè mà pò pò ían wènde kú ní guuɔ kaalè pii. Pò pò kú dúnia guuɔ gaga pii.

18 N beeo ma bàa aɔ kunnɔ, ní gè gópi guu ní n neg5èɔ ní n nao ní n néɔ naɔ.

19 Ní pò wènde pii se gèrínɔ mèn plapla, kè aa e wàɔ ku.

20 Bā buiɔ ní nòbɔ buiɔ ní pòtaa'onkuawa buiɔ pii aa mɔ n kfi mèn plapla, kè aa e wàɔ ku.

21 Ble pò wí ble pii séle káaa á kúsua ù, ápio ní pòpio.

22 ɔ N5ee kè màa, à yá pò Lua òe kè pii.‡

7

I daa dúniaa

1 ɔ Dii ò N5ee: Gè gó guu ní n bèdeɔ, asa má è níme ní maamee tiadeɔ guu.

2 Nòɔ pò wí sa'òò se gèò da ní sao sɔplapla, ní nòɔ pò wíli sa'òòò se mèn plapla da ní sao.

3 Bā se gèò lɔ da ní sao sɔplapla, kè an bui e aao ku dúniaɔ gupiiu.

4 Asa gɔɔ sɔpla gbèa má tó lou ma tɔlè e gɔɔ bla fáane ní gwáasinao, kè mà pò wènde pò má kèɔ waa tɔlèwa pii.

5 N5ee yá pò Dii òe kè pii.

6 Gɔɔ pò í dà dúniaa, N5ee wè òaa àa5e.

7 A gè gó'ilena guu ní a néɔ ní a nao ní a néɔ naɔ, kè aa e bɔ ípi yáú.

8 ɔ nòɔ pò wí sa'òòò ní nòɔ pò wíli sa'òòòò ní bāɔ ní pòtaa'onkuawaɔ

9 mɔ N5ee kfi gó guu mèn plapla da ní sao lá Lua òèwa.

10 Gɔɔ sɔpla gbèa í z5ɔpi dúnia lè.

† 5:29 Bee mè n5eninia. * 6:2 Seti buiɔ (Daa 4.26). † 6:5 Mat 24.37-39, 1Pie 3.20 ‡ 6:22 Ebe 11.7

11 Nɔee wɛ ɔaa aaɔde, a mɔ plaade gɔɔ gɛo nɔ plaode zɔ, ɔ isi pɔ kɔ tɔɔle zɛ nibɔnaɔ pɔna pii, mɛ loupɔɔ fɔ.

12 Lou mɔ e gɔɔ bla fɔane nɔ gwɔasinao.

13 Zibeezi Nɔee gɛ gɔ guu nɔ a nɛɔ Seɯ nɔ Haɯo nɔ Yafetio nɔ a nao nɔ a nɛɔ naɔ gbɛɔn aaɔ,*

14 nɔ sɛanɔɔɔ pii nɔ buiwa nɔ pɔtuoo pii nɔ buiwa nɔ pɔtaa'onkuawao pii nɔ buiwa nɔ pɔ vuaao pii nɔ buiwa, bɔo nɔ pɔ gɔsɔadeɔ pii.

15 Pɔ pɔ i weo mɔ Nɔee kɔi gɔ guu bui nɔ buio mɛnɔnɔnɔnɔ.

16 Pɔ wɛnideɔ bui pii gɛ da nɔ sao lɔ Lua dilɛɛwa. ɔ Dii gbataɔɔle.

17 Lou mɔ e gɔɔ bla. Kɛ i lɛ kɔfi, ɔ a gɔ sɛ fɛleɔ tɔɔle.

18 I fɛle a kɔfi maamaa, a da tɔɔle, ɔ gɔpi da ia.

19 I kɔfi a da tɔɔle naai, a kɔ gbɛsɔsɔ lesɔ pɔ kɔ dɔnɔiaɔla mɔ.

20 I fɛle kɔ gbɛsɔsɔpiɔla e gɔsɔsuu gɛo.

21 Pɔ wɛnide pɔ i taa'o tɔɔlewaɔ gaga pii, bɔo nɔ pɔtuoo nɔ sɛanɔɔɔ nɔ pɔtaa'onkuawao nɔ gbɛnazinaɔ pii.

22 Pɔ pɔ i we mɛ a ku sɔsɔaɔ gaga pii.

23 Pɔ wɛnide pɔ kɔ sɔsɔaɔ mɔde pii. Gbɛnazinaɔ nɔ nɔɔɔ nɔ pɔtaa'onkuawao nɔ bɔo mɔde dɔnɔia guu. Nɔee mɛ bɔo ado nɔ pɔ pɔ kuaanɔ gɔ guu.†

24 ɔ i daa dɔnɔia maa e gɔɔ basoplakwi.

8

I goa dɔnɔia

1 Nɔee nɔ sɛanɔɔɔ nɔ pɔtuoo pɔ kuaanɔ gɔ guu pii yɔ dɔ Luagu. Kɛ a fanapɛ tɔɔlewa, ɔ i na baawa.

2 Isi pɔ kɔ tɔɔle zɛ nibɔnaɔ nɔ loupɔɔfɔao tata, ɔ lou kɛ.

3 Ipi lɛ ba busebuse, aɔe lao e gɔɔ basoplakwi.

4 Mɔ soplade gɔɔ gɛo nɔ plaode zɔ, gɔpi dɔ gbɛsɔsɔ pɔ wɔ mɛ Alalatawa.

5 Ipi lɛ lao e mɔ kwideu. Mɔ kwidepi gɔɔ sɛia zɔ gbɛsɔsɔ misonaɔ bɔ.

6 Gɔɔ bla gbɛa Nɔee gɔ fɛnenti pɔ a bɔ wɛ,

7 ɔ a gbagbaa gbɛa. Aɔe vua, ɔ gɛ le, ɔ su la, e i gɛ bɔ tɔɔlewa.

8 A felena gbɛa ɔ, kɛ a e dɔ tɔ i lao tɔɔlewa.

9 Kɛ felenapi i pɛkɔi eo, ɔ a ɛa sɔwɔ gɔ guu, asa i daa dɔnɔia pii. Nɔee ɔbɔ a kɔ a gɛɔ gɔ guu.

10 A kɔmabɔ e gɔɔ soplɔ, ɔ a ɛa felena gbɛa ɔ.

11 Felenapi ɛa sɔwɔ oosi, a kɔla kɔso kpaɔ a lɛzi. ɔ Nɔee dɔ kɛ i lao tɔɔlewa.

12 A kɔmabɔ gɔɔ soplɔ ɔ, ɔ a ɛa felenapi gbɛa, i ɛa sɔwɔ ɔo.

13 Nɔee wɛ ɔaa aaɔ nɔ mɛndooɔe, a mɔ sɛia gɔɔ sɛia zɔ, i bɔ tɔɔlewa, ɔ a gɔpi musu gɔ. Kɛ a gugwɔ, a e i lao tɔɔlewa.

14 A mɔ plaade gɔɔ baaso nɔ plaode zɔ tɔɔle giigaga.

15 ɔ Lua ya'o Nɔee a mɛ:

16 Bɔ gɔ guu nɔ nɔ nao nɔ nɔ negɔɔ nɔ nɔ nɛɔ naɔ.

17 Pɔ wɛnide pɔ kunnɔɔ bɔle pii, bɔo nɔ nɔɔɔ nɔ pɔtaa'onkuawao pii, aa fɔaa tɔɔle, aaɔ ne'i, aaɔ kɔfi dɔnɔia guu.

18 ɔ Nɔee bɔ nɔ a nɛɔ nɔ a nao nɔ a nɛɔ naɔ.

19 Nɔɔɔ pii nɔ pɔtaa'onkuawao pii nɔ bɔo pii nɔ pɔ pɔ i taa'o tɔɔlewaɔ pii, aa bɔle gɔ guu bui nɔ buio.

20 ɔ Nɔee Dii gbagbakɔi bɔ. A nɔɔɔ nɔ bɔ pɔ wɔ sa'oɔo kɔ, ɔ a sa pɔ wɔ a pɔ kɔteu a tɛkɔ oɔwɔ.

21 Kɛ Dii a gimɔ, a kɛ na, ɔ a laasookɛ a mɛ: Mɔ ɛa laaizi tɔɔlewa gbɛnazina yɔi ɔo, asa gbɛnazina laaso ɔo vai za aa ɛwaasogɔɔe. Mɔ ɛa pɔ wɛnideɔ kaale lɔ mɔ kɛwa ɔo.

22 E dɔnɔia gɛ aɔ kuɔ pɔtɔa nɔ pɔkɛkeao, fanɔ nɔ guwɔao, buzie nɔ saeo, fɔane nɔ gwɔasinao, a kee a mɔdeɔ.

9

Lua baa kua nɔ Nɔeeo

1 ɔ Lua baadaɔ Nɔeeɔ nɔ aa nɛɔ, a ɔnɛ: Aɔ ne'i aɔ kɔfi, i dɔnɔia pa.*

2 Nɔɔɔ nɔ bɔo nɔ pɔtaa'onkuawao nɔ kpɔɔ pii aaɔ a via vi. Ma nɔ naɛ a ɔzɛ.†

* 7:13 2Pic 2.5 † 7:23 2Pic 3.6 * 9:1 Daa 1.28 † 9:2 Zaa 3.7

3 Pó p'í t'áa'oo píi aaɔ de á p'oblea ũ.‡ Ma ní kp'awá píie, lá ma ble p'ó í b'ole t'olewaɔ kp'awá yáawa.§

4 Ama ásulí n'ò p'ó wí a k'ólókpaoo soo, asa a au mé a w'eni ũ.*

5 Má á au p'ó de á w'eni ũ t'osíe. Tó n'ò gb'èdè, ge tó gb'è a gb'èdee dè, má aà au t'osíe. Má t'osi gb'è p'ó a gb'èdee d'èwa.†

6 Tó gb'è gb'èdè, w'ali ade de, asa ma gb'ènaz'ina k'è ma taa ũ.‡

7 Aɔ ne'í àò k'áfi, í lí d'úníaa, íò k's.

8 Lua yá'ò N'oee ní aà néɔ b' à mè:

9 Ma bàa aɔ k'úanɔ ní á buiɔ,

10 ní p'ó w'èníde p'ó k'úanɔ aa b'ò g'ó guuɔ píi, b'áɔ ní p'otuoɔ ní s'èan'òɔ ní p'ó k'ú t'olewaɔ píi.

11 Ma bàa aɔ k'úanɔ. Má p'ó w'ènídeɔ míde píi ní í daa d'úníaaoo bo. I a da d'úníala à kaale bo.§

12 ɔ Lua èa mè: Ma bàa aɔ k'úanɔ ní p'ó w'èníde p'ó k'úanɔ e g'oo píie. A seelan ke:

13 Má a náali b'ò louwa ma bàa kua ní d'úníaaoo seela ũ.

14 Tó má t'ò lou sísi mé náali b'òwá,

15 lá ma bàa k'úanɔ ní p'ó w'èníde bui píio, a yá ali d'omag'ue. Má t'ó í z'òk'ú à p'ó w'èníde kaale píi bo.

16 Tó ma náali è louwa, ma bàa kua ní p'ó w'èníde bui píio e g'oo píi yá ali d'omag'ue.

17 ɔ Lua ò N'oee: Ma bàa kua ní p'ó w'èníde p'ó k'ú d'úníaa guu píio seelan we.

N'oee néɔ

18 N'oee né p'ó aa b'òle g'ó guuɔ t'ón ke: Seũ, Haũ, Yafeti. Haũ mé Kanaa de'ia ũ.

19 N'oee néɔn we gb'èɔn áaɔ. An buiɔ mé kp'ále d'úníaa guu píi.

20 N'oeeá s'èwan'ae, ɔ à v'èebu k'è.

21 K'è à v'èemí à k'á, ɔ aà p'óɔ píliwá a kp'eu.

22 K'è Kanaa de'ia Haũ ní mae puizi è, à b'ò ge ò Seũ ní Yafetio.

23 ɔ Seũ ní Yafetio ulada s'è wa k'á ní g'au ní pla, aa t'áa'ò ní kp'eo, an ae d'aa gup'ále oi k'è aasu ní mae puizi eo yáí, aa g'è ní mae puizi ũl'èò.

24 K'è N'oee v'èe w'èewá à v'ù, a má lá a né gb'ezá k'èe,

25 ɔ à mè:

Kanaa* a g'ò láaiɔ ũe,

ɔme aɔ a gb'èɔ z'ónk'èsaana ũ.

26 ɔ à mè:

Wá Dii Seũ† Lua sáaukpa,

Kanaa buiɔ aaɔ de Seũ buiɔ z'oo ũe.

27 Lua k'áfiak'e Yafeti‡,‡

Yafeti buiɔ bekpa ní Seũ buiɔ,

Kanaa buiɔ aaɔ de Yafeti buiɔ z'oo ũe.

28 I daa d'úníaa gb'ea N'oee k'è w'è ɔaa do ní basoplakwio (350).

29 A k'è w'è ɔaa sííɔ ní basoplakwioe (950), ɔ à g'á.

10

N'oee buiɔ

(1Lad 1.5-23)

1 N'oee neg'èeɔ Seũ ní Haũo ní Yafetio ní ní neg'èe p'ó aa í í daa d'úníaa gb'eaɔ yán ke:

2 Yafeti neg'èeɔ t'ón ke: Gomee, Mag'gu, Mede, Gelesi, Tubali, Meseke ní Tilasio.

3 Gomee neg'èeɔ t'ón ke: Asenazi, Lifa, T'ogaama.

4 Gelesi neg'èeɔ t'ón ke: Elisa, Taasisi, Sipi, Lodani.

5 Buiɔp'io mé lígua ísiageewa, aa k'òkpaalè búsu ní búsuoo, bui ní buio dae dae, baade ní a buiyáoo.

6 Haũ neg'èeɔ t'ón ke: Etiopi, Egipi, Libii, Kanaa.

7 Etiopi neg'èeɔ t'ón ke: Saba, Avila, Sabata, Laama ní Sabatekao. Laama neg'èeɔn Seba ní Dedáo ũ.

8 Niulodiá Etiopi buie b. ɔme d'úníaa neg'èeɔn t'ode s'èia ũ.

9 A de Dii'e toensa ũ. A yáí t'ò w'í me: Lán Niulodi de toensa ũ Dii'ewa.

10 Babiloni búsu p'ó à k'ibl'èwá k'áau m'ee'wíaaɔn Babeli ní Èlekio ní Akadio ní Kalen'oo.

11 B'aa we à g'è Asili búsuoo, ɔ à Niniva k'ále ní Leobotioo ní Kalao

‡ 9:3 1Tim 4.3-4 § 9:3 Daa 1.29 * 9:4 Zin 15.20 † 9:5 B'aa 20.13 ‡ 9:6 Daa 1.26 § 9:11 Isa 54.9 * 9:25
Bee mè mísilena. † 9:26 Bee mè t's. ‡ 9:27 Bee mè k'áfi.

- 12 n Lesẽ p3 kú Niniva zãnguo n Kala p3 de mæewia z3o ùo.
- 13 Egipi buion ke: Ludi buio, Anaũ buio, Leaba buio, Nafetu buio,
- 14 Patusi buio, Kasulu buio, Keleti bui p3 Filitẽ b3 n guuo.
- 15 Kanaa neg3e seia Sid3 buion ke: Iti buio,
- 16 Yebusi buio, Amole buio, Giigasi buio,
- 17 Ivi buio, Aaka buio, Sini buio,
- 18 Aavadi buio, Zemali buio, Amata buio. Kanaa buipio ligua gbezãc,
- 19 an b3su zelen ke: B3a za Sid3 gea Gelaa p3 kú Gaza sae e Sod3ũ n G3m33o n Ademao n Zeboiũ p3 kú Lasa saeo.
- 20 Haũ neg3eon we bui n buio, b3su n b3suo daedac, baade n a buiyão.
- 21 Yafeti d3una Seũ buikẽ b. 3me Ebelu buio dezi k3au ũ.
- 22 Seũ neg3eo t3n ke: Elaũ, Asili, Aapasa, Ludi, Alaũ.
- 23 Alaũ neg3eo t3n ke: Uzu, Hulu, Getee, Meseki.
- 24 Aapasa me Sela i, 3 Sela Ebelu i.
- 25 Ebelu neg3eo i pla. Ado t3n Pelegi, * asa aã g3o 3 wã kẽk3wa d3unia guu. Aã d3una t3n Yotã.
- 26 Yotã neg3eo t3n ke: Alem3da, Selef, Azemave, Yela,
- 27 Adolaũ, Uzali, Dikala,
- 28 Obali, Abimae, Seba,
- 29 Ofii, Avila, Yobaba. Yotã neg3eon we pii.
- 30 B3a Mesa gea Sefaa n gbẽsisi p3 kú gukpe oio me n b3su ũ.
- 31 Seũ neg3eon we pii bui n buio, b3su n b3suo daedac, baade n a buiyão.
- 32 N3ee neg3eo buion we daedac b3su n b3suo. An kii d3unia bui pii b3u, aa ligua i daa d3unia gb3a.

11

Babeli kp3didia3a

- 1 D3unia guu yãa pii bui m3ndoe, yã doũ wí o.
- 2 Lá gb3e le s3kiikpakpa gukpe oi, k3e aa kã Babiloni b3su gusalalau, 3 aa z3le we.
- 3 Aa ok3e: Wã ge wã biliki3o, wí kpasa maamaa. Biliki me n gb3e ũ, k3taa me n simaa ũ.
- 4 3 aa m3: Wã mæewia kãle wã kp3didia3a bo, a misona z3 luab3wa. Wã wãzia t3b3, k3e wãsu g3 gbãndodo d3unia guu yãi.
- 5 3 Dii pila à mæewiapi gwã n kp3 lesi p3 gb3nazina3 b3o.
- 6 3 à m3: Ampii an bui doũe, yã doũ aã o, 3 yã p3 aa b33n laa? Yã p3 aa à laasook3, tiasa aa kee, p3e a kpãné a guu lo.
- 7 Wã pila g3e we wã n yã yãalen3, k3e aasu k3 yãma lo.
- 8 3 Dii n fãaa we gbãndodo d3unia guu pii, 3 aa n mæewia kãle t3.
- 9 Ayãmeto wã t3kpã w3lep3e Babeli, * asa wekii 3 Dii t3 d3unia bui pii yã b3u. Za wekii à n fãaa d3unia guu pii.

Seũ n Telao buio (1Lad 1.24-27)

- 10 Seũ buio yãn ke: Seũ w3 bas3ode guu 3 à Aapasa i i daa d3unia gb3a w3 pla.
- 11 A gb3a à k3e w3 3aa pla n bas3oo, à né pãle3 i lo g33e n n3eo.
- 12 Aapasa w3 bla s3osaide guu 3 à Sela i.
- 13 A gb3a à k3e w3 3aa pla n aa3o, à né pãle3 i lo g33e n n3eo.
- 14 Sela w3 baakwide guu 3 à Ebelu i.
- 15 A gb3a à k3e w3 3aa pla n aa3o, à né pãle3 i lo g33e n n3eo.
- 16 Ebelu w3 baakwi n si3ode guu 3 à Pelegi i.
- 17 A gb3a à k3e w3 3aa pla n baakwio, à né pãle3 i lo g33e n n3eo.
- 18 Pelegi w3 baakwide guu 3 à Leu i.
- 19 A gb3a à k3e w3 3aa do n k3okwio, à né pãle3 i lo g33e n n3eo.
- 20 Leu w3 baakwi n plaode guu 3 à Selugi i.
- 21 A gb3a à k3e w3 3aa do n soplao, à né pãle3 i lo g33e n n3eo.
- 22 Selugi w3 baakwide guu 3 à Nak3o i.
- 23 A gb3a à k3e w3 3aa do, à né pãle3 i lo g33e n n3eo.
- 24 Nak3o w3 baakwi dosaide guu 3 à Tela i.

* 10:25 Bee m3 k3aa. * 11:9 Bee m3 yãale. Zia 16.19, 17.5, 18.2

- 25 A gbea à kè wè basoolo mëndosai, à né pàle ɔ̄ lɔ̄ gɔ̄e rí nɔ̄e.
- 26 Tela wè bàaɔ̄kwide guu ɔ̄ à Ablau rí Nakɔ̄ɔ̄o rí Halanao í.
- 27 Tela buiɔ̄ yán ke: Tela Ablau rí Nakɔ̄ɔ̄o rí Halanao í, ɔ̄ Halana Lotu í.
- 28 Halana gá a mae Tela wáa Uluɛ, Babiloni búsuu, gu pɔ̄ wà aá ìu.
- 29 Ablau rí Nakɔ̄ɔ̄o nɔ̄sè. Ablau na tón Salai, Nakɔ̄ɔ̄ na sɔ̄ ɔ̄n Halana né Milika ù. Halanapi mè é Isika í lɔ̄.
- 30 Salaiá fíiɛ, i ne'io.
- 31 ɔ̄ Tela a né Ablau rí a tɔ̄úna Lotuo rí Ablau na Salaiɔ̄ sè b̀̀lèrínɔ̄ Ulu, Babiloni búsuu, aale gé Kanaa búsuu. Ké aa kà Halana, aa z̀̀le we.
- 32 Tela wè ɔ̄aa do rí sɔ̄oode guu ɔ̄ à gà Halana.

12

Dii oa Ablauɛ aà bɔ̄ a búsuu

- 1 Dii ò Ablauɛ: Bɔ̄ n búsuu n buiɔ̄ guu n mae be, ní gé búsu pɔ̄ má ɔ̄lɔ̄ne.*
- 2 Má tó n bui dasikù.
- 3 Má báaadangu, mí n tɔ̄bɔ̄, n k̀́i ɔ̄ wáli èf̀́ai eu.
- 4 Má báaada gbé pɔ̄ aa samaa'onɛɔ̄gu, mí gbé pɔ̄ aa savai'onɛɔ̄ ká. Dúnia bui píi a èf̀́ai e n sabai.†
- 5 ɔ̄ Ablau d̀̀zeu lá Dii ɔ̄ewa. Lotu g̀̀eaaɔ̄. Aà wè basiiɔ̄ sɔ̄osaideu ɔ̄ à b̀̀ Halana rí a na Salai rí a víi né Lotuo rí n àizɛɛ pɔ̄ aa víɔ̄ rí gbé pɔ̄ aa è Halanaɔ̄. Maa aa b̀̀ Halana aa dà Kanaa zéu. Ké aa kà we, 6 aa pà búsupia e aa kà Mɔle gbéneli k̀́i Sikɛù. Kanaaɔ̄ ku búsupiu gɔ̄ bee.
- 7 ɔ̄ Dii b̀̀ m̀̀ Ablauwa à mè: Má búsuɛ bee kpa n buiɔ̄wae.‡ ɔ̄ à Diipi gbagbaki kè we.
- 8 Ké à f̀́le we, à mipè gbésisi pɔ̄ kú Beteli gukpɛɔ̄wa, ɔ̄ à b̀̀okpà we, Beteli ku be'ae oi, Ai ku gukpɛ oi. A Dii gbagbaki b̀̀ we lɔ̄, ɔ̄ à aà sisi.
- 9 ɔ̄ à d̀̀zeu lɔ̄, à mipè Negevewa.
- 10 Ké imina kà búsupiu, ɔ̄ Ablau g̀̀e ɔ̄ɔ̄plakei Egipi, asa iminapi kè zàiɛ.
- 11 Ké à kà kái rí Egipio, a ò a nae: Má d̄̄ nɔ̄anan n ù.
- 12 Tó Egipiɔ̄ n e, aa mɛ ma nan n ù, aa ma deɛ, aai n tó.
- 13 Oné ma daen§ n ù, kè wà e ma kú ɔ̄plapla n yáí. Lá ríyɔ̄ ma misin we.
- 14 Ké aa kà Egipi, Egipi è nɔ̄epi maa kè zài.
- 15 Ké Egipi k̀́i Falaɔ̄o Iwaɔ̄ aà è, aa aà maabòè, ɔ̄ wà aà sè g̀̀ò Falaɔ̄e a be.
- 16 ɔ̄ à Ablau yáaekè maamaa aà yáí, à sãɔ̄ kpáwà rí zuɔ̄ rí zaa'inaɔ̄ rí zɔ̄ḡeɔ̄ rí zɔ̄ɔ̄eɔ̄ rí yiongo.
- 17 ɔ̄ Dii gyá pásɔ̄ kà Falaɔ̄o gu rí a b̀̀deɔ̄ Ablau napi yáí.
- 18 ɔ̄ Falaɔ̄ Ablau sisi a òè: Bó yá rí k̀̀mɛɛ m̀̀ai? Bóyáí ni oimɛɛ n naeɔ̄ ni?
- 19 Akea n m̀̀ n d̀̀aeɛ, ɔ̄ ma aà sè nɔ̄ úi? N nɔ̄ ke! N n pɔ̄ se tað.
- 20 Falaɔ̄o yá'ò a gbéɔ̄ne Ablau yá musu, ɔ̄ aa g̀̀e z̀̀è rí a nao rí a àizɛɛ pɔ̄ píi.

13

Ablau k̄̀ak̄̀wa rí Lotuo

- 1 ɔ̄ Ablau b̀̀ Egipi à sù Negeve rí a nao rí a àizɛɛ pɔ̄ rí Lotuo.
- 2 Ablauá ɔ̄deɛ, a pɔ̄tuɔ̄ ví dasi rí ánusuo rí vuao.
- 3 Bɔ̄a Negeve à s̀̀k̄̀iikpákpa e à g̀̀e k̀̀àð Beteli, gu pɔ̄ à b̀̀okpàu káau Beteli zānguo rí Aio, gu pɔ̄ à sa'ok̄̀i bòu yaa. ɔ̄ à Dii sisi we.
- 4 Lotu ìɔ̄ be rí Ablauo s̄̄anu. A sãɔ̄ rí zuɔ̄ rí zwàakpɛɔ̄ ví s̄̄.
- 5 An pɔ̄tuɔ̄ɔ̄ dasi, gupi s̄̄ i mómá nípiio. A yáí aa f̄́ wàɔ̄ ku s̄̄anu lɔ̄o.
- 6 ɔ̄ lekpa g̀̀e Ablau p̀̀d̄̀anaɔ̄ rí Lotu p̀̀d̄̀anaɔ̄ guu. Zibeezi s̄̄ Kanaaɔ̄ rí Pelizìɔ̄ ku búsupiu.
- 7 ɔ̄ Ablau ò Lotuɛ: A maa lekpa aà kú wá zānguo, ge ma p̀̀d̄̀anaɔ̄ rí n p̀̀d̄̀anaɔ̄ zānguo, asa wá dae doùe.
- 8 Búsu gwa da n aɛ píi. Wà k̄̀aa. Tó n ḡ̀e ɔ̄zei, mí ḡ̀e ɔ̄plai. Tó n ḡ̀e ɔ̄plaaie s̄̄, mí gé ɔ̄zei.
- 9 Ké Lotu gugwà, a è Yuudé guzule píi m̀̀se ví maamae. E Dii à g̀̀e Sɔ̄ɔ̄ú rí Ḡ̀m̄̀ɔ̄ɔ̄ kaalei, guzulepi de lán Dii luwa, * lán Egipi búsuwa, e à g̀̀e p̀̀e Zoawa.

* 12:1 Zln 7.2-3, Ebe 11.8 † 12:3 Zln 3.25, Gal 3.8 ‡ 12:7 Daa 13.15, 15.18, 17.8, Zln 7.5, Gal 3.16 § 12:13 Daa 20.2, 26.7 * 13:10 Daa 2.10

- 11 Ǿ Lotu Yuudē guzule sè pii. Aa kèkōwa, 5 Lotu dàzeu gukpɛ oi.
- 12 Ablau gō Kanaa būsuu, mé Lotu ku Yuudē guzule wéleō zānguo. A bōokpà Sòdū sae.
- 13 Sòdūdeō sō aa vāie, duunken saon n ũ Diie.
- 14 Lotu taa gbɛa Dii ò Ablauē: Gu pò n zɛu, wese n gugbāntoo n gɛomidōkio n gukpɛo n be'aeo gwa.
- 15 Tɔle pò n èe pii, má n gbɛe, iò de mpi n n buio pò ũ e gɔɔpii.
- 16 Má tó n buio dasikú lán būsú'ufaaawa. Tó gbɛe a fɛ būsú'ufaa nao, a fɛ n buio nao sɛe.
- 17 Fɛle bebebebe būsupi guu, ní a gbāa n a yāasao gwa, asa má n gbɛe.
- 18 Ablau fɛle gè bōokpà Mamale gbéneli pò kú Hɛblō kfi, 5 à Dii gbagbakti bō we.

14

Ablau Lotu suabaa

- 1 Ziewa Babiloni būsú kí Amafeli n Elasa būsú kí Aliokio n Elaú būsú kí Kedɔlaomɛɛo n Goiú būsú kí Tidalió
- 2 aale zika n Sòdū kí Belaó n Gómɔó kí Biisao n Adema kí Sinabio n Zeboiú kí Semɛbeɛo n Bela pò wí me tia Zoaa kíao.
- 3 Kíaa gbɛon soopio kō kàaa pii Sidiú guzuleu. Ǿme Isida Wiside ũ tia.
- 4 Aaí falubō Kedɔlaomɛɛe à kà wè kɛpla. A wè kɛ'aaōde 5 aa gí bōie.
- 5 A wè gɛo mēndosaide 5 Kedɔlaomɛ n kía pò kuaànɔ mō. Ǿ aa ziblè Lefaiowa Asalo Kaanaiú. Aa ziblè Zuziowa Haú. Aa ziblè Emiowa Save Kiliataiú.
- 6 Aa ziblè Oliowa an gbɛsísí pò wí me Seiwa e à gè pè Elipalana guwaiwaiwa.
- 7 Ǿ aa èa sù Misipa nibonai, 5 wí me tia Kadési. Aa ziblè Amaleki būsúwa pii n Amole bui pò kú Asasō Tamaaswa lɔ.
- 8 Ǿ Sòdū kía n Gómɔó kíao n Adema kíao n Zeboiú kíao n Bela pò wí me tia Zoaa kíao fɛle gè zikairínɔ Sidiú guzuleu.
- 9 Aale zika n Elaú būsú kíao n Goiú būsú kíao n Babiloni būsú kíao n Elasa būsú kíao. Kíaa gbɛon síiōpio lé zika n kía gbɛon sɔɔɔ.
- 10 Sidiú guzule kɔtaa e ví dasi. Ké Sòdū kía n Gómɔó kíao lé báale, 5 aa kwè a guu, 5 an gbé kinió báalè gè gusísídeu.
- 11 Ziblenao Sòdū n Gómɔóo àizeo n n pobleao sèle pii aa tàò.
- 12 A mō lè Ablau vñi né Lotu ku Sòdū, 5 aa aà kù wà tàò n aà àizeo lɔ.
- 13 Ǿ gbé pò pílimá gɛ ò Ebelu bui Ablauē Mamale gbéneli kfi. Mamale n a dáunaó Esikoli n Anɛeóá Amole buionɛ, an lé dou n Ablau.
- 14 Ké Ablau má wà a dae kù wà tàò, 5 à a be zígō sèle gbɛon òaa do n basoolo plasaio (318), à pèle kíapiózi, 5 à n lé Dá.
- 15 Ǿ à a gbé kpaalè, 5 aa síngu gwáasina. Aa ziblémá aa pèma e Hoba, Damasi gugbāntoo oi.
- 16 A èa sù n àizepio pii n a vñi né Lotu n aà àizeo. A sù n nɔe n gbépále lɔ.
- 17 Ké Ablau ziblè Kedɔlaomɛɛwa n kía pò kuaànɔ, àle su, 5 Sòdú kí bō dáaale Save guzule pò wí me tia Kíaa Guzuleu.
- 18 Ǿ Salema kí Mekizede* mō n pɛe n vée. Aapiá Lua Musude gbágbanae.
- 19 Ǿ à samaa'ò Ablauē à mè:

Lua Musude musu n zléo Kena báaada Ablaugu.

20 Wà Lua Musude sáaukpa!

A n ibeō nāne n zlí.

Ǿ Ablau pò pò a èo kwide kpàwà pii.

21 Sòdū kía ò Ablauē: Ma gbé kpa, níò àizee kúa n pò ũ.

22 Ǿ Ablau òè: Má sí n Dii Lua Musude musu n zléo Kenaó,

23 má n pɔe seo, baa kyale niba, ké n̄su o n̄me n̄ tó ma ke ode ũo yáí.

24 Má pɔe seo, sema pò pò ma gbé blè báasio. Ama Anɛ n̄ Esikolio n̄ Mamale pò aa gèmanɔ, to aa n̄ baa sé.

15

Lua baa kua n Ablauo

1 Bee gbɛa Dii yá'ò Ablauē wépingu'ea guu à mè:

Ablau! Nsu to vía n kũo.

Mámɛ má n sèngbao ũ,

n asea aɔ zōo maamaae.

* 14:18 Sou 110.4, Ebe 7.1-10

- 2 ɔ Ablaū mè: Dii Lua, bɔ́ rýɔ́ ma gbai? Má né vío. Damasi gbé Ɛliezeé mé aɔ de ma be túbiblena ũ.
- 3 Lá ní ma gba néo, ma be zikenapi mé aɔ de ma túbiblena ũ.
- 4 ɔ Dii òè: Aàpi mé aɔ de n túbiblena ũo. Né pɔ́ a bɔ́ n pleu mé aɔ de n túbiblena ũ.
- 5 ɔ à b̀aànɔ̀ bàasi à mè: Musu gwa ñ saanao nao, tó rýɔ́ f̄. Beewa ɔ n buio aao dasi.*
- 6 A Dii náaikè, ɔ Dii tò yá b̀aànɔ̀ na a náai pɔ́ a kè yáí.†
- 7 A òè lɔ: Mámema Dii, máme ma n bɔ́ Ulu, Babiloni búsuu, ké mà búsué bee kpama yáí.
- 8 ɔ Ablaū mè: Dii Lua, kpelewa máo d̄ɔ́ kè aɔ de ma pɔ́ ũí?
- 9 A wèwà à mè: Zununu wè àās sé rí blea wè àāso rí s̄asa wè àāso rí felent̄nao rí felenguuluo.
- 10 ɔ à p̄p̄io sè p̄ii à rí paapaa à rí goaa, ɔ à rí kálè à rí aed̄d̄ok̄ɔ̀wa, ama i b̄āo paapaa.
- 11 Ké yāamusū m̀ p̀p̀e n̄ɔ̀piɔ̀wa, ɔ Ablaū rí yá.
- 12 Ké íatē lé gē kpéu, iz̄ɔ̀ dá Ablaūla, ɔ gusia z̄ɔ̀ pɔ́ tò vía aà k̄ú k̄uaála.
- 13 ɔ Dii òè: Nȳ d̄ɔ́ kè n buio aao de nib̄ɔ̀ ũ búsu pɔ́ de rí pɔ́ ũo guu, aab̄ z̄oble we, wiɔ́ íadamá e wè b̄aa pla.‡
- 14 Ama má yákpaleke rí bui pɔ́ aale z̄oblené, n buio aai b̄ole rí áizee z̄ɔ̀o.§
- 15 Mpi s̄ r̄ȳɔ́ aafiae e ñ gē ñ zik̄ũ, ní gbas̄a ta n deziɔ́ k̄í, wi n vl.
- 16 N s̄kpaē mé aa ea su la, asa Am̄lēo duuna i pa yāao.
- 17 Ké íatē gē kpéu, gu sí, ɔ Ablaū è k̄ina pɔ́ lé súlebo rí tévuao* lé gē n̄ɔ̀ pɔ́ á p̄apaapiɔ́ zānguo.
- 18 Zibeez̄í Dii mè a b̄aa aɔ kú rí Ablaūo à mè: Má búsué bee kpa n buio wae za Egipi zé swai e swa z̄ɔ̀ pɔ́ wí me Uflatai,
- 19 búsu pɔ́ Keniɔ́ kuu rí Kenaziɔ́ rí Kam̄niɔ́
- 20 rí Itiɔ́ rí Peliziɔ́ rí Lefaiɔ́
- 21 rí Am̄lēo rí Kanaaɔ́ rí Giigasiɔ́ rí Yebusiɔ́.

16

Hagaa rí a né Isimaelao

- 1 Ablaū na Salai i ne'io. A z̄ɔ̀nɔ̀e v̄í Egipi gbé ũ, wí me Hagaa.
- 2 ɔ Salai ò Ablaūe: Lá Dii ma ke f̄ii ũe, w̄úle rí ma z̄ɔ̀nɔ̀e. Má gí néo ei aà sabaia? ɔ Ablaū Salai yámà.
- 3 Ablaū wè kwi kea Kanaa búsuu gbea ɔ Salai a z̄o Hagaa kpàwà nɔ́ ũ.
- 4 Ablaū w̄úle ānɔ̀, ɔ à n̄si. Ké a è á n̄sia, à d̄è a diiwa.
- 5 ɔ Salai ò Ablaūe: T̄aae pɔ́ wa k̄em̄e ḡɔ́ n yá ũe. Ma a z̄o kpàma. Ké a è á n̄sia, ɔ Ì d̄óea. Mpi rí mapio, Dii mé a yá ḡɔ́ w̄e.
- 6 ɔ Ablaū wèwà à mè: N z̄o ku n pɔ́ ũe. Keè lá rí yeiwa. Ké Salai íadawà, ɔ à bàalèè.
- 7 Dii Malaika aà è nib̄ona k̄í gb̄au, nib̄onapi ku Sulu zé saee.
- 8 ɔ à aà là à mè: Salai z̄ɔ̀nɔ̀e Hagaa, n bɔ́ má ní? Nl̄e gé má ní? ɔ a wèwà à mè: Mále bàale ma dii Salaiée.
- 9 ɔ Dii Malaika òè: Ea ta n diipiwa, n̄ɔ́ misiilèè.
- 10 Má n bui k̄áfi aao dasi, wa f̄í rí lé d̄o.
- 11 N n̄sia, r̄ȳɔ́ ne'í ḡɔ́e ũ, ní t̄kpaē Isimaela,* asa Dii n yámà n taasikea guu.
- 12 Aɔ de lán s̄èa z̄aa'nawa, a íbelese rí gbépiio, gbépii i íbeleseānɔ́ s̄o. Aɔ ku k̄ɔ́ yáí rí a gbépiɔ́ gb̄eeoo.
- 13 ɔ Hagaa mè: Lak̄í ma wes̄í Lua pɔ́ i ma ele. ɔ à t̄kpà Dii pɔ́ yá'òee Luap̄oima'e.
- 14 Ayám̄eto wà t̄kpà l̄ɔ̀p̄ie Luab̄eep̄oima'e'eb̄o. A ku Kadesi rí Beledio zānguo.
- 15 Hagaa neḡɔ́e i rí Ablaūo, ɔ Ablaū t̄kpàè Isimaela.†
- 16 Ḡoɔ́ pɔ́ Hagaa Isimaela í, Ablaū wè basiīs̄o rí m̀end̄ooe.

17

Lua t̄z̄yá dilea Ablaūe

---

* 15:5 Lom 4.18, Ebe 11.12 † 15:6 Lom 4.3, Gal 3.6, Zaa 2.23 ‡ 15:13 B̄oa 1.1-1.4, Zln 7.6 § 15:14 B̄oa 12.40-41, Zln 7.7 * 15:17 B̄oa 3.2, 13.21, 19.18 * 16:11 Bee mè Lua í yama. † 16:15 Gal 4.22

1 Ké Ablaū kà wè basɔ m̀endosai, Dii b̀ò m̀òwà à mè: Mámema Lua Gb̀aapiide. Temazi, ǹò ku tàaesai.

2 Ma bàakuannɔ aɔ gɛɛ, mí n bui káfiɛ maamaa.

3 Ablaū wùle a gbɛɛ Lua ae, ɔ Lua òè:

4 Lá ma bàa kunnɔ, ríyɔ g̃ɔ bui dasiɔ dezi ù.

5 Wáli onɛ Ablaū ɔo, sema Ablahaũ, * asa má n ke buiɔ dezi ùe.†

6 Má tó n bui dasikù, buiɔ rí kíaɔ b̀ò n kfiɛ.

7 Ma bàa aɔ kunnɔ rí n buiɔ e gɔɔpiiɛ.‡ Máɔ de n Lua ù rí n buiɔ n kpe.

8 Má Kanaa búsu p̀ó rí kú a guu nib̀ò ù kpama pii rí n buiɔ n kpe, ké aao v̄l gɔɔpii, míɔ de rí Lua ù.

9 Lua èa ò Ablahaũɛ: Mpi rí n buiɔ, aɔ ma bàakuaánɔ yá kúa e á buiwa.

10 Mpi rí n buiɔ, yá p̀ó mále diléé aɔ kúan ke: Sema á g̃ɛ pii lí t̄z̄ɔ.

11 A t̄z̄ɔ ma bàakuaánɔ seela ù.§

12 Sema n bui neg̃ɔɔ lí t̄z̄ɔ an gɔɔ swaaɔde z̄l e an buiwa, né p̀ó wà rí i n beo rí zɔ p̀ó wa lù buipáleɔwaɔ pii.

13 Wà aà i n Ben nò, wa lù zɔ ùn nò, sema aà t̄z̄ɔ. Bee iɔ de ma bàakuaánɔ gɔɔpii seela ù á mɛwa.

14 Sema àli gyafɔɔde b̀ò á guu, asa gbé p̀ó i t̄z̄ɔɔ i ma bàakuaánɔ yádaoɛ.

15 ɔ Lua èa ò Ablahaũɛ: Nsuli o n nae Salai ɔo, nli oè sa Sala.*

16 Má báaadaaágu, mí tó aà ne'i g̃ɛ ù, i g̃ɔ buiɔ dazi ù. Búsu kíaɔ b̀ò aà kfiɛ.

17 ɔ Ablahaũ wùle a gbɛɛ Lua ae, á yáal̀ò a ò a ǹòse guu: Gbé p̀ó kà wè basɔ a ne'ie? Lá Sala kà wè basiiɔkwi, a ne'ie?

18 ɔ á èa ò Luac: Sue! Nȳɔ Isimaɛla gwa.

19 Lua mè: Siana guu n na Sala a ne'i g̃ɛ ù, ní t̀ókpáé Izaaki.† Ma bàa aɔ kuaánɔ rí aà buiɔ e gɔɔpiiɛ.

20 Isimaɛla yá musu, ma n yámá. Má báaadaaágu, a ne'i, i káfi maamaa. A neg̃ɔɔ i gbɛɔn kuepla, mé aa g̃ɔ kíaɔ ù, aà bui i dasikù.

21 N beeo ma bàakuannɔ a g̃ɔ Izaakiɛ. Zii maa'i ɔ Sala a aà i.

22 Ké Lua yá'ò Ablahaũɛ a làa, ɔ á gòaàla à tà musu.

23 ɔ Ablahaũ a né Isimaɛla sè rí a be g̃ɛ p̀ó wà rí i a beo rí zɔ p̀ó wà rí lúɔ pii, ɔ á t̄z̄ɔné zibeez̄l g̃ɔ̀ò lá Lua òɛwa.

24 Ablahaũ kà wè basɔ m̀endosai, ɔ á gbàsa t̄z̄ɔ̀ò,

25 aà né Isimaɛla s̄ɔ wè kue'aāɔ.

26 Zl̄ doū zl̄ ɔ Ablahaũ t̄z̄ɔ̀ò rí a né Isimaɛlao

27 rí a be g̃ɛ p̀ó wà rí i aà beo rí zɔ p̀ó wà rí lú buipáleɔwaɔ pii. Aa t̄z̄ɔ̀ò gɔɔ doū z̄lɛ.

18

Malaika b̀ò m̀òa Ablahaũwa

1 Dii b̀ò m̀ò Ablahaũwa Mamale gb̀eneliɔ kfi. Ablahaũ z̄lɛa a zwàakpe kpeɛle fáane.

2 Ké à wɛzù, à gbɛɔn aāɔ è zea.* Ké à rí é máa, ɔ á fiɛle a kpeɛle rí bao, à gè dàrile à wùle a gbɛɛɹ

3 à mè: Dii, ma wɛgwa, rísu g̃ɛ mapi n z̀òblenaaɔ.

4 Má m̄óé rí ío à gbá pípi, í kámabo lí gbáu la.

5 Lá a b̄le rí ma beo, má gɛ m̄óé rí b̄leo ȳɔ̀ò à gbãa e, í gbasa dazeu. ɔ aa mè: Too, ke lá rí òwa.

6 ɔ á gè Sala kfi kpéu à mè: P̄ɛeti dá zaa le aāɔ, p̄ɛɛke kpakpa.

7 ɔ á bàalé g̃ɛ a zuo guu, à zunɛb̄o maa kù a kpá a zikɛnawa, ɔ zikɛnapi gɛ kèke kpakpa.

8 ɔ Ablahaũ víf̄ai rí ví'ipuo rí zu p̀ó wa kèkɛpio sè gèò, a dilɛné. Gɔɔ p̀ó aale p̄oble, a kú rí sae az̄la lí gbáu we.

9 ɔ aa aà là aa mè: N na Sala kú má ni? A mè: A ku kpéu we.

10 ɔ Dii mè: Má ea m̀ò n kfi zii maa'i, n na Sala i ne'i g̃ɛ ù.† Sala kú kpeɛle aà kpe, àle ma.

11 Ablahaũ rí Salao aa zikù, Sala lé n̄ɔɔ p̀ó ke ɔo. ɔ Sala yáal̀ò a ò a s̄ɔ guu:

12 Ma zikù, mé Baa‡ zikù ɔ. Má p̀ona yápi d̄ɔ ɔbe?

13 ɔ Dii Ablahaũ là à mè: Akɛa Sala yáal̀ò? A mè a gbé p̀ó a zikù á f̄ɔ ne'i ɔbe?

14 Yáe líɔ z̄l'ùmɛɔ.§ Zii maa'i tó a gɔɔ kà, má m̀ó n kfi, Sala i gbasa ne'i g̃ɛ ù.

15 ɔ Sala lelekpá à mè i yáal̀ò, asa vía aà kùe. ɔ Dii mè: E'e, n yáal̀ò se.

* 17:5 Bee mè buidaside. † 17:5 Lom 4.17 ‡ 17:7 Luk 1.55 § 17:11 Zln 7.8, Lom 4.11 * 17:15 Bee mè kia nɛnɛ. † 17:19 Bee mè yaal̀ò. * 18:2 Ebe 13.2 † 18:10 Lom 9.9 ‡ 18:12 1Pie 3.6 § 18:14 Luk 1.37

Ablahaü awakpaa Dii Sɔdɔü yá musu

- 16 Ké gbépiɔ fɛle, Ablahaü gè zéiné, 5 aa Sɔdɔü kí oi gwá.
- 17 ɔ Dii mè: Má yá pɔ má ye ke ule Ablahaüeo.
- 18 Aà buiɔ aao zɔɔ mé aao gbáa ví. Bui pɔ kú tɔleɔ pii aa éfáai e aà sabaie.
- 19 Asa ma aà sè, ké aà o a néone ní a buiɔ a kpe aao ma yá kúaa, aai yámaa zede ke, mí yá pɔ ma a legbèè kéè.
- 20 ɔ Dii èa mè: Yá pɔ wàle o Sɔdɔü ní Gɔmɔɔo musu dasikù, an duuna zɔɔkù maamaae.
- 21 Má gé we sa mà gwa, tó yá pɔ aale ke vâi kà lá mále mawa. Tó aa de màa sɔo, mío dɔ.
- 22 Ké an gbèon plao dàzeu, aale gé Sɔdɔüpi, 5 Dii gɔ ní Ablahaüo we.
- 23 ɔ Ablahaü sɔaazi à mè: Nyɔ gbèmaao waa sánu ní gbévâio yá?
- 24 Tó gbèmaao ku wélepi guu gbèon blakwi, nýɔ ní waa yá? Nyɔ sùuuke ní wélepio gbèmaa gbèon blakwipi yáio lé?
- 25 Sùuuke! Nsu ke màao, nísu gbèmaao dede sánu ní gbévâio lá aa douwaeo. Sùuuke! Nsu ke màao. N gbé pɔ ní de dúnia búu yákpalekena ü, nýɔ yáke a zéwao lé?
- 26 ɔ Dii mè: Tó ma gbèmaao è Sɔdɔü gbèon blakwi, má sùuuke ní wélepio an yáí.
- 27 ɔ Ablahaü èa ò lo: Ma gbé pɔ má de búsutí ní túfuó ü, gáafaakemeé mà ea yá'one, Dii.
- 28 Tó gbèon sɔo kèsá gbèon blakwipi guu, gbèon sɔopio yáí 5 nýɔ wélepi kaaleia? ɔ Dii mè: Tó ma gbèmaao è gbèon blasɔo, má wélepi kaaleo.
- 29 ɔ Ablahaü gí lé yá'òè à mè: Tó gbèmaao kà bla sɔ be? ɔ Dii mè: Má yáe keo gbèon blapio yáí.
- 30 ɔ à mè: Dii, n yá na! Nsu to n pɔ pao, má ye yá'ò lo. Tó gbèmaao kà baakwi sɔ be? A wèwà à mè: Tó ma gbèmaao è gbèon baakwi, má yáe keo.
- 31 ɔ à mè: Gáafaakemeé lo Dii, má yá'one. Tó gbèmaao kà gbèon bao sɔ be? A wèwà à mè: Má wélepi kaaleo gbèon baopio yáí.
- 32 ɔ à mè: Dii, nísu to n pɔ pao, yáe bee bàasio má yá'ò lo. Tó gbèmaao kà kwi sɔ be? A wèwà à mè: Má wélepi kaaleo gbèon kwipio yáí.
- 33 Ké Dii yá'ò Ablahaüe a láa, à gèzeá, 5 Ablahaü èa tà be.

19

Sɔdɔü ní Gɔmɔɔo kaalea

- 1 Ké malaika gbèon plapio kà Sɔdɔü oosi, Lotu zòlea Sɔdɔü bíi bɔleu. Ké à ní é, à fɛle gè dàrile à kùlené, à wùle a gbèeu
- 2 à mè: Ma diio, á yá na! A mo ge pilai mapi á zòblena be, í zu'ò, í í la, zia kɔo káaukaau í dazeu. Aa mè: Aawo, wá í gāae.
- 3 Lotu nàemá maamaae, 5 aa gbàsa gè aà be ua aa pila. A ní yáaekè maamaa, à kàa kènè, 5 aa sò.
- 4 E aao wùle, Sɔdɔüdeɔ lia Lotu kpéi. Wélepi gɔeɔ kàaa we míomioe, èwaasoo ní gbèzɔɔo pii.
- 5 Aa lezú Lotuzi aa mè: Gbé pɔ pila n be oosiao ku má ní? Bolewéérúno wà ní dàakpa.*
- 6 Lotu bɔ ní kí kpele, à gbata ní kpeo
- 7 à mè: Gbé, ásu yáwáikeo.
- 8 Má nenɔenaɔ ví gbèon pla aa gɔe dɔo, má boleérúno. Lá á yei à keérúno,† àma ásu yáe ke gbéè beeo, asa aa pila ma bee.
- 9 Aa òè: Gowé we! ɔ aa mè lo: Gbépiá bómoe, 5 a ye ke wá yákpalekena úa? Wá yáwáikene deríla. ɔ aale nɔnɔaaaazi ní gbáao, aale mó gba gbooi.
- 10 ɔ gbèon plapio ɔbɔ Lotu kù aa gèò kpéu, 5 aa zetá.
- 11 Aa tò gbé pɔ kú kpeleɔ vɔlakù néfènen gbèzɔɔo pii,‡ 5 aale zeweele e aa kpása.
- 12 Gbèon plapio ò Lotue: Dé ní ní ví la bí? Negɔe, nenɔe, an gɔkpamao ní gbé pɔ de n gbé ü wéle guuo píi. Boleérúno,
- 13 asa wa mo gue bee kaaleie. Yá sa pɔ wàle o wélepideɔ musu yá gè Dii swáú, 5 à wá zí wélepi kaalei.
- 14 Lotu bɔ gè ò a néo gɔkpamaone à mè: A fele wà bɔle, asa Dii a wéleè beepi kaale tiae. ɔ aale e àle faaibo.
- 15 Ké gu dɔ malaikapio nàe Lotuwa aa mè: Fele n n na ní n nenɔena gbèon plaeo séle boleérúno la, ké nísu ga wélepi kaalea guuo yáí.

* 19:5 Yud 7 † 19:8 Dɔa 19.22-24 ‡ 19:11 2Kia 6.18

16 Ké Lotu lé bésebesenake, Dii aà wēnagwà,^S 5 gbēon plapiɔ aà kù a ɔwa ní aà nao ní aà nenɔe plaaw, aa b̀̀leɹínɔ wénkpe.

17 Ké aa b̀̀leɹínɔ m̀̀aa, 5 malaikapiɔ do ò Lotue: Bàale n̄ nzia misi. Nsu n̄ n̄ kpe gwao, n̄su ze guzulepiuo. Bàale mipe gb̀̀s̄s̄t̄ɔwa, ké n̄su gao yáí.

18 ɔ a òné: Aawo ma dii! N yá na!

19 N mapi n̄ z̀̀blena wegwà, n̄ gb̀̀ekekèmeɛ maamaa, n̄ ma misi. Ama má f̄̀ bàale mà gb̀̀s̄s̄t̄ɔpiɔ kíí leo. E màò gé kái we, kaalepi a ma le mà gae.

20 Wéleɛ gwa kee. Lá a kái, má f̄̀ bàale mà le, mé wéle n̄énae. To mà bàasi mà ta we, míɔ aafia. A n̄énaü nolo?

21 ɔ a òè: Ma n̄ gba zé lɔ, má wéle p̄̀ níle opi kaaleo.

22 Bàale ta we kpakpa, asa má yáe ke gíao, e n̄ ge n̄ kaò we. Ayámeto wà tokpà wélepie Zoaa.*

23 Ké Lotu Zoaa lè, íatè lé fele,

24 5 Dii tò té ní íatègb̄̀so b̀̀ musu à kà S̄ɔɔɔú ní Ḡɔm̄ɔɔogu.

25 A wélepie kàale ní ní gb̀̀éɔ ní guzulepio ní líɔ ní s̄̀ɔ píí.†

26 Ké Lotu na a kpe gwà, 5 à ḡ̀ z̄̀ea wisi gbe ũ.‡

27 Ké gu d̀̀, Ablahaü f̄̀le k̄̀ɔk̄̀ɔ, à ḡ̀ gu p̄̀ á kúu yáa ní Diopiu.

28 Ké à S̄ɔɔú ní Ḡɔm̄ɔɔo kíí oi gwà ní guzulepio píí, a è telu lé fele t̄̀ɔle lán mua teluwa.

29 Beewa ké Lua guzule p̄̀ Lotu kuu wéle kàale, Ablahaü yá d̄̀baagu, 5 à Lotu b̀̀ wéle p̄̀ á kàalepiɔ guu.

Lotu bui

30 Ké Lotu b̀̀ Zoaa, à ḡ̀ z̀̀le gus̄s̄ideu ní a nenɔena plaaw, ké a kua Zoaa vía ví yáí. ɔ à ḡ̀ ku gb̀̀'eu ní a nenɔenapiɔ.

31 ɔ Ȳ ò Bàac: Wá mae zikù, mé ḡ̀ɛe ku búsuu la à wúlewanɔ lá wí kwao.

32 M̄ɔ wá v̄̀e kàkaè, wí wúleaànɔ ké wá e wá wá bui kúa aà sabai.

33 Gwáasina bee aa v̄̀e kàkaè, 5 Ȳ ḡ̀ wúleaànɔ. Lotu i d̄̀ ɔɔ p̄̀ á wúlewanɔ ge ɔɔ p̄̀ á f̄̀leɔ.

34 Ké gu d̀̀ Ȳ ò Bàac: Ma wule ní ma maeo gía. Wá v̄̀e kàkaè oosia lɔ, ní gé wúleiaànɔ s̄̀, ké wá e wá wá bui kúa aà sabai.

35 Gwáasina bee lɔ aa v̄̀e kàkaè, 5 Baa ḡ̀ wúleaànɔ. Lotu i d̄̀ ɔɔ p̄̀ á wúlewanɔ ge ɔɔ p̄̀ á f̄̀leɔ.

36 M̀̀aa Lotu nenɔe plaapiɔ kè aa n̄s̄iaànɔ.

37 Ȳ né'í ḡ̀ɛ ũ, 5 à tokpàè M̄ɔabu.^S Aàpi mé M̄ɔabu bui p̄̀ kú e gb̄̀ɔ dezi s̄̀ia ũ.

38 Baa né'í ḡ̀ɛ ũ s̄̀, 5 à tokpàè B̄̀enami.* Aàpi mé Am̄ni bui p̄̀ kú e gb̄̀ɔ dezi s̄̀ia ũ.

20

Ablahaü ní Abimeleki

1 ɔ Ablahaü f̄̀le we, à ḡ̀ N̄geve búsuu Kad̄esi ní Suluo z̄̀anguo. Ké à ḡ̀ z̀̀le Gelaa,

2 à mè a na Salaá a d̄̀ae, 5 Gelaa kí Abimeleki gb̀́ z̄̀l à aà s̄̀è s̄̀ò.

3 ɔ Lua b̀̀ m̀̀ Abimelekiwa nana guu gwáasina a òè: Nȳɔ ga n̄ p̄̀ ní s̄̀pi yáí, asa n̄z̄̀ae.

4 A m̄ò lè Abimeleki i wúleaànɔ yáao, 5 à mè: Dii, níȳɔ bui p̄̀ aai yáe keo d̄̀ede yà?

5 Aàpi mé òmeɛ a d̄̀aeo lé? N̄ɔepi s̄̀ à mè a d̄̀ɔe. Ma yáke a z̄̀ewae, má táae vío.

6 ɔ Lua òè nanapi guu: Ao, má d̄̀ ké n̄ yáke a z̄̀ewae. Ayámeto ma kpane n̄ duunakemeɛ, mi we n̄ k̄̀á n̄ɔepiwao.

7 Tiasa, ḡ̀ɛpi dee n̄ kpawà, asa ánabiɛ, i wabikene, ké n̄ e n̄ ḡ̀ ní aafiao. Tó ni aà n̄pi kpawà s̄̀o, n̄ȳɔ d̄̀ ké n̄ gae, mpi ní n̄ gb̀́é ápií.

8 ɔ Abimeleki f̄̀le k̄̀ɔk̄̀ɔ, à a gb̀́é s̄̀isi à yápi dau a siuné píí, 5 vía ní kú maamaa.

9 ɔ Abimeleki Ablahaü s̄̀isi a òè: B̄̀ yá ní k̄̀ew̄e máai? B̄̀ yá ma z̄̀awáne, 5 n̄ gbasá ní tò ma ḡ̀ duunde ũ ní ma búsuoi? N yá p̄̀ de wá keo k̄̀emeɛ.

10 B̄̀ láasoo ní kè n̄ gbasá n̄ yápi k̄̀ei?

11 Ablahaü wèwà à mè: Málé e yáa gb̀́e Lua vía ví búsuɛ bee guuo, mé wasu ma de ma n̄ yáí.

12 Bee gb̄̀ea n̄ɔepiá ma d̄̀ae s̄̀ana. Wá de doūe, baade ní a dao, 5 à ḡ̀ ma n̄ ũ.

13 Ké Lua ma b̄̀ ma mae be yáa, málé bebebebe, 5 má ò ma n̄piɛ gu p̄̀ wa su ḡ̀e píí, aà gb̀́ekekekeɛ, aáli o a d̄̀ɔn ma ũ.

14 ɔ Abimeleki m̀̀ ní s̄̀á n̄ z̄̀ú n̄ z̄̀ḡ̀ɛɔ ní z̄̀n̄ɔeɔ, a kpà Ablahaüwa, 5 à aà na s̄̀aaè.

§ 19:16 2Pic 2.7 * 19:22 Bee mè n̄énaü. † 19:25 Mat 10.15, Luk 17.28-29, 2Pic 2.6 ‡ 19:26 Luk 17.32 § 19:37 Bee mè ma mae né. * 19:38 Bee mè ma dac né.

- 15 ɔ Abimeleki mè: Ma bùsun ke, zɔle gu pɔ́ n̄ yei.
- 16 ɔ a ò Salae: Ma ánuṣu ɔwatē òaa sɔo kpá n̄ dáɔwa awakpabɔ ũ, ké gbé pɔ́ kunnɔ p̄ii, aai d̄ɔ́ ké ni t̄aaekɛo.
- 17 ɔ Ablahaũ wabikè Luawa, ɔ Lua Abimeleki gbàgbá n̄ aà nao n̄ aà nɔ́ p̄ i m̄esedilénɔo, ké aa e ne'í,
- 18 asa Dii tò Abimeleki be nɔɔ fiikù Ablahaũ napi yá musu.

21

Izaaki ia

- 1 Dii èf̄aaikè Salae lá a òwa, a kèè lá à a legbèwa.
- 2 ɔ à nɔ́s̄í à ne'í n̄ Ablahaũ gɔe ũ a zikù guu gɔɔ pɔ́ Lua díleewa.*
- 3 Ablahaũ tɔkpá népie Izaaki.
- 4 A t̄ɔz̄è a gɔɔ swaaɔde z̄í lá Lua díleewa.†
- 5 A ká wè basɔo a népi igɔo.
- 6 ɔ Sala mè: Lua yaalyá kèmeɛ, mé gbé pɔ́ mà p̄ii a yáalɔmanɔ.
- 7 A ò lo: Wa we o Ablahaũe yáa má gɔ́ neade ùe? Kási ma negɔe íaánɔ aà zikù guu.
- 8 Népi gbàakù à kè yówa, ɔ Ablahaũ aà k̄ea yówa dikpekè.
- 9 Sala è né pɔ́ Egipi nɔe Hagua í n̄ Ablahaũ lo Izaaki yáalɔe,
- 10 ɔ a ò Ablahaũe: Zɔpi ya n̄ a néo, asa zɔ né a e túbible n̄ ma né Izaakioo.‡
- 11 Yápi Ablahaũ pɔ́ ya maamaa, asa aà néɛ,
- 12 ɔ Lua òè: Nsu to n pɔ́ ya n̄ né n̄ n zɔnɔepio yá musuo. Yá pɔ́ Sala lé one p̄ii ma, asa Izaaki buiɔ ɔ wali oné n buiɔ.§
- 13 Má tó zɔ népi buike s̄ɔ, asa n néɛ.
- 14 ɔ Ablahaũ f̄ele kɔkɔo, à ble sè n̄ ituuo, a kpá Hagaawa. A díè, ɔ à aà né kpàwá lo. A aà gbàe, ɔ à gè lé liaaliaa Beeseba guwaiwaiu.
- 15 Ké í láamá, à èwaasonapi tò lí gbáu,
- 16 ɔ à gè z̄òle ae kazu lélea z̄á léu, asa à mè á ye à a né gaa eo. Ké à gè z̄òle káaa màa, ɔ à nà ɔɔbwa.
- 17 Lua èwaasonapi ɔɔb mà, ɔ Lua Malaika lezù Hagaazi za musu à mè: Bóme n lei Hagua? Nsu víakeo, asa Lua népi ɔɔb mà gu pɔ́ a kuu.
- 18 F̄ele n̄ n népi se n̄ aà kú a ɔwa, asa má tó aà gɔ́ bui z̄ɔo ùe.
- 19 Lua nɔepi wé kèè, ɔ à lò è. A gè it̄ò tùu pai, ɔ à mɔ kpá a népiwa, a m̄í.
- 20 Lua kú n̄ népio e à gè z̄ɔokù. lo ku guwaiwaiu, ɔ à ḡɔ toena ũ.
- 21 Gɔɔ pɔ́ a ku Palana guwaiwaiu ɔ aà da Egipi bùsu nɔ sèè.

Ablahaũ n̄ Abimelekio ledoukɛa

- 22 Gɔɔ bee Abimeleki n̄ a z̄iḡɔo gbèz̄ɔo Pikol̄io gè Ablahaũ k̄í aa òè: Lua kunnɔ yá pɔ́ r̄ile ke guu p̄ii.
- 23 Legb̄emeɛ la ḡòo n̄ me n̄ si n̄ Luao, ké r̄iȳɔ bo ma kp̄eo ge ma néo ge ma buiɔ. Lá ma gb̄ekekène, kemeɛ màa n̄ bùsu pɔ́ n̄ kú a guu gb̄éɔ.
- 24 ɔ Ablahaũ òè: Má legb̄ene.
- 25 ɔ Ablahaũ lò pɔ́ Abimeleki z̄ík̄enaɔ síwa yá s̄èle síuè.
- 26 Abimeleki mè: Má gbé pɔ́ aa yá bee kèò d̄ɔo, ni om̄eɛ yāao, ma maàn gbá.
- 27 ɔ Ablahaũ s̄ao n̄ z̄uo kú a kpá Abimelekiwa, ɔ aa ledoukè n̄ k̄ɔo.
- 28 ɔ Ablahaũ s̄anunu mèn sopl̄aɔ bo k̄alè n̄doa.
- 29 Abimeleki aà lá à mè: S̄a mèn sopl̄a pɔ́ n̄ n̄ k̄alè n̄doapiɔ yá de kpelewa ni?
- 30 ɔ a wèwà à mè: S̄a mèn sopl̄apiɔ si seela ũ ké máme ma lòpi ȳò.
- 31 Ayám̄eto wá tɔkpá gupie Beeseba,* asa wek̄i ɔ aa legb̄èuk̄ɔe.
- 32 Màa ɔ aa ledoukè Beeseba, ɔ Abimeleki n̄ a z̄iḡɔo gbèz̄ɔo Pikol̄io èa tà Filit̄eɔ bùsuu.
- 33 Ablahaũ baali b̄a Beeseba, ɔ à Dii Lua Gɔɔpiide sisi we.
- 34 ɔ à gɔɔplakè Filit̄eɔ bùsupiu.

22

Ablahaũ Izaaki kpa sa'obɔ ũ

- 1 Bee gb̄ea Lua Ablahaũ lè a gwà. A òè: Ablahaũ! ɔ a wèwà à mè: Má ké!

* 21:2 Ebe 11.11 † 21:4 Daa 17.12, Zin 7.8 ‡ 21:10 Gal 4.29-30 § 21:12 Lom 9.7, Ebe 11.18 * 21:31 Bee mè legb̄eɔ.

2 ɔ Lua òè: N n né m̀̀ndona yenzide* Izaaki se ñ geò M̀̀liã† búsuu, ní sa pò wí a pò káteu à tékũ òò gb̀̀s̀s̀l pò má onewa.

3 Ké à f̀̀le k̀̀ok̀̀o, à káoyè a zaa'inae, 5 à a zikena gb̀̀on plaò sè ní a né Izaakipio. A sa'oyaa pàa, 5 à dàzetu, àle gé gu pò Lua òeu.

4 A g̀̀o àaòde ziké à wèzù, à gupí è káaa.

5 ɔ a ò a zikena pìone: A g̀̀o ní zaa'inao la. Mapi ní èwaasonae beeo wá gé ae kúlei Luae, wí ea su wá à le la.

6 Ablahaũ sa'oyaa se ò a népié,‡ 5 a tékũa ní f̀̀nao, aale gé sãnu.

7 ɔ Izaaki ò a mae: Baa! ɔ a wèwà à m̀̀: Bó ní né? ɔ népi òè: Wá té kũa ní yàao, sá pò wá sa'òò ku má ní?

8 ɔ Ablahaũ m̀̀: Ma né, Lua mé a sa'osá kpá,§ ɔ aa tek̀̀i, aale gé.

9 Ké aa ká gu pò Lua òeu, à sa'ok̀̀i bò we, à yàakaa. ɔ à a népi yè a dà yàapila sa'ok̀̀i musu.*

10 Ké à f̀̀e sè, à ɔ̀̀bò à a népi kòlokpa,

11 5 Dii Malaika lezùaàzi za musu à m̀̀: Ablahaũ! Ablahaũ! A wèwà à m̀̀: Má ké!

12 ɔ a m̀̀: Nsu ɔ̀̀ká népiwao, nísu yáe kèò. Má d̀̀s sa kè ní ma vía ví, ní gimèe ní n né m̀̀ndonaoo.†

13 Ablahaũ wèzù, 5 à sásakao è ɔ̀̀a a kòbawa kána guu. ɔ à ge kù, à sa pò wí a pò káteu à tékũ òò a né gbeu.

14 ɔ à ɔ̀̀kpá gupíe Diiakpa, 5 wí ɔ e ní a gbão wí me: Dii a kpa a gb̀̀s̀l musu.‡

15 Dii Malaika èa lezù Ablahaũzi za musu lɔ

16 à m̀̀: Ma Dii ma legbè ní ma kuao§ ma m̀̀, lá n yápi kè, ní gí ní n né m̀̀ndonaoo,

17 má báaadangu, mí n bui káfiñe lán saanaɔwa, aao dasi lán ísiale úfãawa.* N bui aao iko ví ní ibeɔwa.

18 Má báaada dúnia bui píigu n bui sabai,† ké n ma yãma yáí.

19 Ké Ablahaũ èa sù a zikenaɔwa, aa f̀̀le tá Beeseba, 5 à g̀̀o plakè we.

20 Bee gbea wa ò Ablahaũe wá m̀̀: N víi Nakoo na Milika ne g̀̀o í.

21 Aà ne g̀̀o séia tón Uzu. Aà dáunaɔ tón ke: Buzu, Alaú de'ia Kemue,

22 Kesedi, Azo, Pidasí, Yidafi, Betue.

23 Betuepi mé Lebeke í. Ne g̀̀o gb̀̀on swaaɔ pò Milika í ní Ablahaũ víi Nakooon we.

24 Aà nɔ Leuma pò í mése dileeo néo tón ke: Teba, Gaaũ, Taasu ní Maakao.

23

Sala gaa

1 Sala kè wè basooloo ní plaoc,

2 5 à gbàsa gá Kiliataaba pò wí me tia Hebló, Kanaa búsuu. ɔ Ablahaũ aà beekè, à ɔ̀̀bò aà gaa yá musu.

3 Ké à gò aà gea, à gè a ò Iti buionc:

4 Nibò b̀̀m̀on ma ù á guu.* A ɔ̀̀le yíaa geviki ù, mà gevíu.

5 Aa òè:

6 Mae, wá yãma. Lua gbé báaaden n ù wá guu. N n ge ví gè'e pò kène maa guu. Wá gbèe a gine ní gè'eo ké ñ ge víuo.

7 ɔ Ablahaũ f̀̀le kúle búsupideonc,

8 a òné: A ma yãma, tó a we má ge ví la. A wabikeme Zohaa né Efnonwa,

9 aà Mapela gbè'e pò kú aà bú lé yíaa a ɔawa, i g̀̀o ma geviki ù á búsuu la.

10 Efnon zóleá ní guu a wéle bíiboleu we, 5 a ò Ablahaũe Itio wá pii à m̀̀:

11 Aawo mae, ma yãma. Ma n gba buapi ní gbè'e pò kú weoc. Ma n gba ma gbéó wáae. Ma n gbae ñ ge víu.

12 Ablahaũ kúle búsupideonc,

13 5 a ò Efnonc an wáa mpíi: Swákpa ñ ma yãma. Má buapi flaboc. Ma ɔa sí, mí ge víu.

14 ɔ Efnon òè:

15 Mae, ma yãma. ɔ̀̀le pò a ɔa ánuɔ ɔwatè ɔaa plaoc, bóñ bee ù wá zanguoi? N n ge ví.

16 Ablahaũ aà yãma, 5 à ánuɔ pò a ò yè gbéó wá laatanaɔ zaau.†

17 Beewa 5 Efnon bú pò kú Mapela, Mamale sae, g̀̀o Ablahaũ pò ù ní gbè'e pò kúuo ní lí pò kú we e búpi léwao pii.

18 A g̀̀o Ablahaũ pò ù Iti pò m̀̀ wéle bíiboleu weo wáa pii.

* 22:2 Mat 3.17 † 22:2 2Lad 3.1 ‡ 22:6 Zaa 19.17 § 22:8 Zaa 1.29 * 22:9 Ebe 11.17-19, Zaa 2.21 † 22:12 Lom 8.32 ‡ 22:14 Zaa 3.16 § 22:16 Ebe 6.13-14 * 22:17 Ebe 11.12 † 22:18 Zln 3.25 * 23:4 Ebe 11.13 † 23:16 Zln 7.16

19 Bee gbea Ablahaũ a na v̄i Mapela bua gbè'epi guu Mamale p̄s w̄i me tia Hebl̄s sae, Kanaa b̄usuu.

20 Maa bú r̄i gbè'ε p̄s de yāa Itio p̄s ūo ḡs Ablahaũε gev̄ik̄i ū.

24

N̄weleka Izaakie

1 Ablahaũ zik̄ù à kà z̄à, mé Dii èf̄aaik̄èè yápii guu.

2 Ɔ a ò a z̄b̄blenaɔ gb̄εz̄ɔ p̄s de a p̄pii yaḡs̄ḡna ūε: Ɔs̄ɔɔ ma ḡbala taau,

3 mí tó ñ l̄εgb̄ē r̄i Dii musu r̄i z̄l̄leo Lua t̄so, ké r̄iȳs̄ Kanaa b̄usu p̄s má kúu n̄o se ma néεo.

4 Ḡé ma be b̄usuu ma daεɔ guu, ní n̄ose ma néε we.

5 Ɔ aà z̄b̄blenapi aà là à mè: Tó n̄ɔepi i we b̄ò temazi à s̄umanɔ b̄usuε beeu s̄so be? Má ḡé r̄i n̄ néo b̄usu p̄s n̄ b̄ou ȳà?

6 Ablahaũ òè: Laaika! Nsu ḡé r̄i ma néo weo.

7 Dii Lua Musude ma b̄o ma mae be ma daεɔ b̄usuu, ̄s̄ à ȳà'òmeε, à l̄εgb̄è à mè á b̄usue bee kpa ma buiɔwae. Aàpi mé a a Malaika z̄i aà d̄saane. Wek̄i ̄s̄ r̄iȳs̄ n̄oseu ma néε.

8 Tó n̄ɔepi i we b̄ò tenzio, r̄iȳs̄ b̄ò lé p̄s má tò r̄i gb̄è guue. Nsu ḡé we r̄i ma néoo fá!

9 Ɔ aà z̄b̄blenapi a ɔ s̄ɔɔ a dii ḡbala taau, à l̄εgb̄èè yápi musu.

10 Z̄b̄blenapi a dii yiongoɔ s̄è m̄en kwi r̄i a dii àizeε bui píio, ̄s̄ à f̄èle ḡè Nak̄ɔɔ be w̄éleu Sili M̄εs̄ɔtam̄i b̄usuu.

11 Ké à kà we, a tò yiongoɔ kámabò b̄o sae w̄énkpe. Ké oosi kè, ḡɔɔ p̄s n̄oε i b̄ole ít̄oi,

12 ̄s̄ à wabik̄è Luawa à mè: Dii, ma dii Ablahaũ Lua, gb̄èkeke ma diie. To ma tá ke na oosia.

13 Gwa, má zea b̄o sae ke. Tó w̄éle w̄éndiaɔ b̄òle ít̄oi,

14 w̄éndia p̄s má òè aà a lo pila à id̄ameε mà mi, tó a òmeε mà mi, i kpá ma yiongoɔwa lo, má d̄s̄ k̄é n̄ gb̄èkeke ma diie, n̄oε p̄s r̄i d̄ile n̄ z̄b̄blena Izaaki p̄s ūn we.

15 I yápi o a láao, ̄s̄ Betue né Lebeke b̄ò r̄i loo dia a ḡau. Betueá Ablahaũ v̄i Nak̄ɔɔ né p̄s a ñ r̄i a na Milikaε.

16 N̄o kefenae, mé a léso, ḡs̄εε i w̄úleaàno yāao. A mò b̄oi, à it̄ò lo pai, ̄s̄ à èa lé tá.

17 Ɔ z̄b̄blenapi bàalè ḡè guz̄è à mè: Ma gba í mà mi, baa ȳɔɔ.

18 N̄ɔepi mè: Mí Baa! Ɔ à a lo pila ḡs̄ɔ, à í kpàwà, a mí.

19 Ké à í kpàwà a mí a làa, à mè: Má t̄ó r̄i yiongoɔne lo, aa mi e aa ká.

20 Ɔ à a lo í kà p̄ɔɔ imib̄ou ḡs̄ɔ, à èa bàalè ḡè ít̄oi b̄oi, ̄s̄ à it̄ò yiongoɔne píi.

21 Ɔ ḡs̄epi z̄è, àle aà gwa soee, ké à e d̄s̄ tó Dii a to a tá ke na, ge a ke nao.

22 Ké yiongoɔ im̄i aa làa, ̄s̄ ḡs̄epi vua t̄āna maa dà n̄ɔpie a níu, à vua z̄á'vana dàè m̄en pla. Taanapi ḡbia kà galaũ s̄o, z̄á'banap̄i s̄s̄ galaũ bas̄oabas̄o.

23 Ɔ à aà là à mè: Om̄εε, dé n̄én n̄ ùi? Wá ik̄i e n̄ mae bea?

24 Ɔ a w̄èwà à mè: Betue n̄én ma ū, Milika r̄i Nak̄ɔɔɔ t̄òuna.

25 S̄ē r̄i t̄āao di wá beε, mé ik̄i kú lo.

26 Ɔ ḡs̄epi mip̄èle à kùle Diie à mè:

27 Wá Dii ma dii Ablahaũ Lua sáaukpa, ké i ḡí gb̄èke r̄i náaio yákeiò yáí. Mapi s̄s̄, Dii d̄baameε ma dii daεɔ be.

28 Ɔ w̄éndiapi bàalè ḡè yápi dàu a siu a bedeɔne.

29 Lebekapi d̄áɔ v̄i, w̄i meè Labā. A b̄ò w̄énkpe r̄i bao, à ḡè ḡs̄epi lè b̄ò'ea,

30 asa a è a d̄āe t̄āna r̄i z̄āo daa, mé à yá p̄s ḡs̄epi òè mà. Ké à ḡè aà lè r̄i yiongoɔ b̄ò'ea,

31 à mè: M̄s̄, n̄ gb̄é p̄s Dii báaad̄angu! Ak̄ea r̄i zea w̄énkpei? Ma kpekekene r̄i yiongoɔ d̄òd̄ok̄io.

32 Ḡs̄epi ḡè ua, ̄s̄ Labā yiongoɔ aso p̄òlo à s̄ela nie r̄i t̄āao kpámá, à í kpá ḡs̄epiwa, ̄s̄ à gbá pípiò r̄i a gb̄éò m̄pii.

33 Wá bl̄e d̄il̄è, ̄s̄ à mè: Má p̄òble ḡl̄ao e mà yá p̄s ma m̄òo o. Ɔ Labā mè: O.

34 Ɔ à mè: Ablahaũ z̄b̄blenan ma ū.

35 Dii èf̄aaik̄èè ma diie maamaa, ̄s̄ à ḡs̄ ɔde ū. A aà gbà s̄āo r̄i zuo r̄i ánusuo r̄i vuao r̄i z̄ḡs̄εɔ r̄i z̄ɔn̄oεɔ r̄i yiongoɔ r̄i z̄aa'ln̄ao.

36 Ma diipi na Sala ne'í ḡs̄ε ū a zik̄ù guu, ̄s̄ ma dii p̄s p̄s á v̄i kpá népiwa píi.

37 Ma dii tò ma l̄εgb̄è, asa à mè másu Kanaa b̄usu p̄s á kúu n̄o se a néεo.

38 A mè mà ḡé a de be a bui guu, mí n̄ose a néε we.

39 Ɔ ma a dii là ma mè, tó n̄ɔepi i we b̄ò temazio s̄s̄ be?

40 A w̄èa à mè, Dii p̄s á teaàzi, ̄s̄me a a Malaika z̄i aà ḡé zeimeε, ké ma tá e ke na, mí n̄ose a néε a de be daεɔ guu.

41 A mè tó ma ge a buiò k̄i, tò wi weio, ma b̄ò lé p̄s má gb̄èè guun we.

- 42 Ké ma ka lɔɔi gbā ma mɛ: Dii, ma dii Ablahaũ Lua, tɔ n wei, to ma tá kɛ na.
- 43 Má kú lɔɔ'ea. Wéndia pɔ mɔ itɔi, mé má òè aà ma gba í yɔɔ mà mi,
- 44 tɔ a ò mà mi, itɔ ma yiongoɔnɛ lɔ, má dɔ kɛ wéndia pɔ n díle à ke ma dii né pɔ ùn we.
- 45 E màò yápi o ma nòsɛ guu màò láa, ɔ Lebeka bɔ n loo dia a gàu, à mɔ lɔɔ'ea à itɔ. ɔ má òè aà ma gba í mà mi.
- 46 A a lo pɪla gɔɔ, à mɛ mà mi, í kpá ma yiongoɔwa lɔ. Má mɪ ɔ a kpá ma yiongoɔwa.
- 47 ɔ ma aà là, dé nɛn aà ùi? A mɛ Betue nɛn a ù, Milika nɪ Nakɔɔ tɔ̀una. ɔ ma táanadàè a nɪu, ma zà dàè a ɔɔwa.
- 48 ɔ ma mipèle ma kule Dii ma dii Ablahaũ Luaɛ, ma aà sáaukpá, asa à d̀aameɛ zé súsú guu, kɛ mà a dii vɪi tɔ̀una sé aà nɛɛ.
- 49 Tiasa tó á we gbêke nɪ náaio yáke ma diie, à omɛɛ. Tó í wei sɔo, à omɛɛ, mí gé gupálei.
- 50 Labá nɪ Betueo wèwà aa mɛ: Yápi bɔ Dii kíie, wá yáe oa vío, a maa ge a vái.
- 51 Lebeka ke, n aà se taò, í gɔ n dii né na ù lá Dii òwa.
- 52 Ké Ablahaũ z̀b̀lenapi nɪ yámá, à wùle tɔ̀le Diie.
- 53 ɔ à nɔamblɛɔ pɔ wa kè n ánusuo nɪ vuaɔ nɪ pokasáɔ b̀le kpá Lebekawa. A aà d̀áɔ nɪ aà dao gbá pɔ ɔdeɔ lɔ.
- 54 ɔ aápi nɪ gbé pɔ kuaánɔɔ pɔblè aa imí, ɔ aa í we. Ké aa fɛle kɔɔ à mɛ: A ma gbaɛ mà ta ma diiwa.
- 55 Nɔ d̀áɔ nɪ aà dao mɛ: To népi gɔ̀wanɔ baa gɔɔ kwi, í gbasa tá.
- 56 ɔ gɔ̀epi ónɛ: Lá Dii ma tá kɛna kéwa, ásu ma dɔdɔo. A ma gbaɛ mà ta ma diiwa.
- 57 ɔ aa mɛ: Wá népi sísi wá aà la.
- 58 ɔ aa Lebeka sísi aa aà là aa mɛ: Nyɔ tá nɪ gbépioa? ɔ Lebeka mɛ: Má tá.
- 59 ɔ aa Lebeka gbàè nɪ zɔ pɔ à aà gwá za aà nézɪo, aale tá nɪ Ablahaũ z̀b̀lenao nɪ aà gbéɔ.
- 60 Aa samaa'ò Lebekaɛ aa òè: Né, nɪyɔ gɔ gbé dasidasio dazi ù, n buio ɔ iko vɪi nɪ zangudeɔwa.
- 61 ɔ Lebeka fɛle nɪ a zɔnɔɔ, aa ká yiongoɔ kpe, aa b̀ɛ gɔ̀epizi, ɔ à tárinɔ.
- 62 A mɔ lè Izaaki sù nɪ lɔɔ pɔ wɪ mɛ Luabɛɛpɔima'eo, à z̀lɛ Negɛvɛ búsuu.
- 63 A b̀ɛ gè láasookɛi sɛu oosi, ɔ kɛ à wɛzù, a è yiongoɔ lé mɔ.
- 64 Lebeka wɛzù à Izaaki è sɔ, ɔ à pɪla a yiongo kpe kpakpa,
- 65 à z̀b̀lenapi là à mɛ: Dén gɔɛ pɔ bɛ sɛu ále mɔ daiwále kee ùi? ɔ z̀b̀lenapi wèwà à mɛ: Ma diie. ɔ Lebeka a pɔlgáu se kù a wéa.
- 66 Ké aa ká Izaaki kí, z̀b̀lenapi yá pɔ á kè sèlɛ siuè pii.
- 67 Izaaki gè nɪ Lebekaɔ a da Sala zwáakpɛu, ɔ à aà sè, à gɔ aà nɔ ù. A yeaàzi, ɔ aà nòsɛ nɪni a da gaa gbɛa.

25

Ablahaũ né páleɔ

- 1 Ablahaũ nɔ pále sè lɔ, aà tɔn Ketula.
- 2 Né pɔ a íaànɔɔ tɔn kɛ: Zimana, Yosá, Medá, Madiá, Isebaki, Sua.
- 3 Yosá mé Seba nɪ Dedáɔ í. Dedá buioɔn Asulio nɪ Letusio nɪ Lɛumio ù.
- 4 Madiá negɔɛɔ tɔn kɛ: Efa, Efɛɛ, Anɔki, Abida, Elɛdaa. Ampii Ketula buioɔnɛ.
- 5 Ablahaũ a áizɛɛ kpá Izaakiwa pii,
- 6 ɔ à gbada a nɔ pɔ í méssɛdilenéɔ néɔnɛ, à nɪ gbáɛ gukpe oi e àò gé gai, kɛ aasu wàò kú nɪ Izaakioo.

Ablahaũ gaa

- 7 Ablahaũ kè wè baswaaɔkwɪ nɪ sɔoo,
- 8 ɔ à gá. A zikù táotao, ɔ à gbàsa zù a gbéɔ guu.
- 9 Aà néɔ Izaaki nɪ Isimaɛlao aà vɪ Mapela gb'ɛ guu, Mamale gukpe, bua pɔ de Iti bui Zohaa né ɛfnɔ pɔ ù yáa,
- 10 ɔ Ablahaũpi lù Itiɔwa.* Wekí ɔ wá aà vɪu nɪ a na Salao.
- 11 Ablahaũ gaa gbɛa Lua báaadà aà né Izaakigu. A z̀lɛa Luabɛɛpɔima'e lɔɔ saɛ.

Isimaɛla buio

- 12 Ablahaũ né Isimaɛla buio yán kɛ: Sala zɔnɔɛ Hagaa, Egipi nɔɛ ɔ à népi íaànɔ.
- 13 Aà negɔɛ tɔn kɛ an iawa. Aà negɔɛ séia tɔn Nɛbaio. Aà dáunaɔ tɔn kɛ: Kɛdaa, Adibɛɛli, Mibisá,
- 14 Misima, Duma, Masa,

* 25:10 Daa 23.17

15 Adada, Tema, Yetuu, Nafisi, Kedema.

16 Isimaela neg̃ɔ tɔn we. An baade a tɔkpà a wélee ge a bõe. Aame bui kuεplao dezi káau ũ.

17 Isimaela kè wè basopla áaɔsai, ɔ à gà à zù a gb̃ɔ guu.

18 Aà buiɔ z̃le za Avila e à gè pèò Suluwa Egipi bùsu léi taa Asili bùsu oi. Aali k̃ɔtesi ní Ablahaũ bui k̃niɔo.

Esau ní Yakɔbuo ia

19 Ablahaũ né Izaaki buiɔ yán ke: Ablahaũ Izaaki í.

20 Ké Izaaki kà wè bla ɔ à Labà dæ Lebeka sè. ɔme Sili bùsu gbé Betue pò bò Mesɔptami bùsuu né ũ.

21 Izaaki wabikè Diiwa a nae, asa fiiε, ɔ Dii síaànɔ, aà napi nɔsí.

22 Síao lé d̃εka aà gb̃εu, ɔ à mè: Bóyái yá bee taa ma lei? ɔ à gè Dii lai.

23 Dii òè:

Bui mèn pla ku n neasakpeu, gb̃ɛn pla pò kú n gb̃εupio aa k̃kɔwa.

Bui mènɔo gb̃aa aɔ de adola,

a pò bò káau a g̃ɔ né ũ gbé z̃áε.†

24 Ké aà ne'ig̃ɔ kà, à síao í g̃ɔ ũ.

25 Ké gbé káau lé bɔ, à bò t̃ɛnd̃ɔd̃ɔ. Aà meká kà ula ũ, ɔ wà tɔkpàè Esau.‡

26 Bee gb̃ea ké né plaade lé bɔ, à dò Esau gbatoewa, ɔ wà tɔkpàè Yakɔbu. § Izaaki wè bàáɔdeu ɔ à népio í.

27 Népio z̃ɔkù. Esau kè toensa pò lí ké s̃ɛawao ũ. Yakɔbu s̃ɔ begwanac.

28 Izaaki ye Esauzi, ké a lé' u ṽí yái. Lebeka s̃ɔ a ye Yakɔbuzi.

29 Zlewa Yakɔbu lé dokuu, ɔ Esau sù ní s̃ɛao, ñana lé aà de.

30 ɔ a ò Yakɔbu: N yá na! To mà ble t̃ɛa bee e ble, asa ñana lé ma d̃ε. Ayám̃eto wà tɔkpà Esauε Eɔũ.*

31 Yakɔbu mè: N n yoakeze† kpaá g̃ia.

32 ɔ Esau mè: Ma ka gaac, bò ma yoakeze a kem̃ei?

33 ɔ Yakɔbu òè: M̃ε ní sí ní Luao g̃ia. ɔ à mè á sí ní Luao, a a yoakeze kpàwàε.‡

34 ɔ Yakɔbu p̃εε ní bláa dopio kpàwà. A blè à im̃í, ɔ à f̃le bò. Beewa Esau a yoakeze díle pá.

26

Izaaki ní Abimeleki

1 Imina kà bùsupiu, a séia pò kà Ablahaũ g̃ɔɔ bàasi, ɔ Izaaki f̃le gè Filit̃ɔ kí Abimeleki kí Gelaa.

2 ɔ Dii bò m̃òwà à mè:

Nsu ta Egipio.

Z̃le gu pò má oñeu.

3 Nỹɔ ku bùsue beeu g̃ia.

Máɔ kunnɔ, mí éf̃aiikene.

Má bùsue bee kpamaε píi ní n buiɔ,

mí lé pò má gbè n maε kene.

4 Má n bui káfi lán saanaɔwa,

mí bùsue bee kpámá píi.

Bui pò kú t̃ɔleɔ píi

aa éf̃ai e n bui sabai,

5 ké Ablahaũ ma yámá yái.

A ma ɔtonɔkí gwà,

mé a yá pò má díleɔ k̃ua

ní ma yádileñɔ ní ma ikoyáɔ.

6 ɔ Izaaki g̃ò Gelaa.

7 Ké bele: lé aà la aà na yái, à mè a d̃æε. Asa àle víake, àle e tó à mè a nae, wa a de ñopi yáie, asa ñopiá ñanaε.

8 Ké àle g̃ɔɔplake we, Filit̃ɔ kí Abimeleki lé z̃le gwa fenentiu, ɔ à su è Izaaki lé b̃ònb̃le ní a nao.

† 25:23 Lom 9.12 Buiɔ kí sía ia guu, né pò bò káau ɔme í gb̃ɛz̃ɔ ũ. ‡ 25:25 Bee mè kade. § 25:26 Bee mè gbatoekuna ge k̃nikenede. * 25:30 Bee mè t̃ɛa. † 25:31 Neg̃ɔε séia mé gb̃ɛz̃ɔ ũ, ɔme í tubi sé d̃ɛt̃la. ‡ 25:33 Ebe 12.16

9 ɔ̀ à Izaaki sîsi à mè: Asi n nae fá! Akɛa n mèn n dāeci? A wèwà à mè: Málɛ e wa ma de aa yáíe.

10 Abimeleki mè: Bó yá rí kèwēe máai? Yɔ̀nnɔ̀ mé gò kè wá gbēe wúle rí n napiro, dɔ̀ yāa n wá dá taaeu.

11 ɔ̀ Abimeleki lezà gbépiiwa à mè: Gbé pɔ̀ òkà gɔ̀epiwa rí aa nao, wa ade de.

12 Izaaki pɔ̀tɔ̀ búsupi, ɔ̀ à pɔ̀ è wē bee leɛ basɔ̀, kè Dii éfáidàùe yáí.

13 A zɔ̀kù, mé aa àizeɛ ɔ̀ káfi e à kè ɔ̀de sà bílibili ũ.

14 A sáɔ̀ rí zuɔ̀ ví dasi rí zɔ̀, ɔ̀ Filitɛɔ̀ zàaàgu.

15 ɔ̀ aa ɔ̀ pɔ̀ aa mae Ablahaũ zíkɛnaɔ̀ yɔ̀ a gɔ̀ɔ̀ kàka rí búsuo píi.

16 ɔ̀ Abimeleki ò Izaaki: Gowála, asa n gbāa dɛwála maamaaɛ.

17 ɔ̀ Izaaki bɔ̀ we, à bòokpà Gelaa guzulɛu, ɔ̀ à gɔ̀plakè we.

18 ɔ̀ pɔ̀ wa yɔ̀ aa mae Ablahaũ gɔ̀ mé Filitɛɔ̀ kàka aa gaa gbɛaɔ̀ ɔ̀ à èa bòbò, à tɔ̀ dou pɔ̀ a mae kpánɛ yāa kpánɛ ɔ̀.

19 Izaaki zíkɛnaɔ̀ ɔ̀ pàle yɔ̀ guzulɛpiu, ɔ̀ aa bò í maawa.

20 ɔ̀ Gelaa pɔ̀dánaɔ̀ lekpaakè rí Izaaki pɔ̀ aa mè: Wá íɛ. ɔ̀ à tɔ̀kpà ɔ̀pɛ Sòle, kè aa sòlekèaàno yáí.

21 Aa ɔ̀ pàle yɔ̀, ɔ̀ wá lekpaakè ɔ̀pɛ yá musu ɔ̀, ɔ̀ à tɔ̀kpàè Ibele.

22 A gò we, ɔ̀ à ɔ̀ pàle yɔ̀ ɔ̀, aai lekpaake a yá musu ɔ̀. ɔ̀ à tɔ̀kpàè Dèɛpoo, asa à mè: Dii wá gbá dèɛpookii, wá ɔ̀ta sa.

23 Bee gbɛa à gè Bɛɛsɛba.

24 Dii bɔ̀ mɔ̀wá gwāasina bee à mè:

Mámɛ má n mae Ablahaũ Lua ũ,

rísu víakɛo, asa má kunnɔ̀.

Má éfáaikɛnɛ, mí n bui káfi

ma zòblɛna Ablahaũ yáí.

25 We à sa'okii bòu à Dii sísii. ɔ̀ à bòokpà we, aa zíkɛnaɔ̀ lé ɔ̀ yɔ̀.

26 ɔ̀ Abimeleki bɔ̀ Gelaa à mò Izaaki kíi rí a kwāasi Ahuzao rí a zigɔ̀ gbɛzɔ̀ Pikɔ̀lio.*

27 Izaaki rí lá à mè: Lá a zamagu a ma ya á be, àkɛa a mɔ̀ ma kíii?

28 Aa wèwà aa mè: Wá è Dii kunnɔ̀ɛ, ɔ̀ wa mè a maa wá ledoukɛ, wí legbèkɛ a yá musu,

29 kè rísu yáwáie kewéɛo, asa wí íadamao. Yāmaa ɔ̀ wá kènɛ, wa n gbɛa aafiaɛ, ɔ̀ Dii éfáaikɛnɛ.

30 ɔ̀ Izaaki rí yāaekè, aa pòblè aa imí.

31 Kè aa fíle kɔ̀, aa legbèkɛ, ɔ̀ Izaaki zènɛ, aa bɔ̀ aa kíi aafia.

32 Zibeezi Izaaki zíkɛnaɔ̀ mò ɔ̀ pɔ̀ aa yɔ̀ yá'òè aa mè: Wa í è.

33 ɔ̀ à tɔ̀kpàè Sɛba. Ayámɛto wí mɛ wélepɛ Bɛɛsɛba† e rí a gbāo.

34 Kè Esau ká wè bla, à Iti nɔ̀ sè gbɛɔ̀n pla, Beeli né Yudi rí Eloni né Basɛmao.

35 Izaaki rí Lebɛkaò nòsɛ ɔ̀ ɔ̀kpaa an yáíe.

27

Izaaki sa'oleka Yakɔ̀buɛ

1 Izaaki zikù, aa wé gbāa ɔ̀, àlɛ gu'e maao. ɔ̀ à a yoa sîsi à mè: Né! ɔ̀ a wèwà à mè: Ma mɔ̀.

2 Izaaki mè: Ma zikù, má a gagɔ̀ dɔ̀o.

3 N n sá sé rí n gbálo, gɛ sɛanoɔ̀ wɛlɛmɛɛ.

4 Ma pɔ̀eá do kuu n mɔ̀omɛɛ má ble, mí sa'olekɛnɛ e má gɛ.

5 Lebɛka yá pɔ̀ Izaaki lé o Esauɛpi má. Kè Esau fíle gè toekai,

6 ɔ̀ à gè a ò Yakɔ̀buɛ à mè: Má má n mae lé yá'ò n vílɛ à mè,

7 aa gɛ nɔ̀ deɛ, i a pɔ̀eá do kuuoɛ à ble, i sa'olekɛɛ rí Dii tɔ̀o e à gè gai.

8 ɔ̀ Lebɛka èa òè: Ma yāma, ní yá pɔ̀ má dānɛ kɛ.

9 Gé bleɔ̀ guu, blɛnɛ maa kú mən pla n de, ní kɛkɛ n mɔ̀, mí n mae pɔ̀eá do kuuè,

10 ní gɛoè aa ble, i sa'olekɛnɛ e à gɛ.

11 ɔ̀ Yakɔ̀bu ò a daɛ: Ma víi ká ví mé má yɔ̀ɔ̀.

12 Tó ma mae ɔ̀kà mé à ma dɔ̀, a díle málɛ a kɛ pɔ̀pɔ̀ɔ̀, i lekɛmɛɛ sa'ole gbɛu.

13 ɔ̀ aa da òè: Lua to lekɛnɛ bee gɔ̀mɛɛ. Ma yāma lé! Gɛ n de n mɔ̀omɛɛ.

14 ɔ̀ Yakɔ̀bu gè blepɛ ò dè à mò ò a daɛ, ɔ̀ à aa mae pɔ̀eá do kuuoè.

15 ɔ̀ à a yoa pɔ̀kasa maa pɔ̀ kú a kpéu sɛ dá a né Sedɛ.

16 A blɛnɛ báa fí aa ɔ̀ rí aa waa pɔ̀ ká víowa.

* 26:26 Daa 21.22 † 26:33 Bee mè legbèlɔ̀.

17 ɔ̀ à do ní p̄ɛ p̄ɔ́ á k̀èò kp̀àwà.
 18 Yakɔ̀bu g̀è a mae kíí à m̀è: Baa! A m̀è: Má k̀é! Ma né kpele ní?
 19 Yakɔ̀bu ẁèwà à m̀è: Mámemaá Esau n yoa. Lá ní òm̄e, má k̀è. Fele z̄ɔ̀le ñ ma ɔ́i ble, ní sa'olekemeɛ.
 20 ɔ̀ Izaaki ò a néɛ: O'o! N è k̀òa? A ẁèwà à m̀è: Dii n Lua mé saakp̀aa.
 21 ɔ̀ Izaaki òè: S̄m̄azi má ɔ̀k̀áma, k̀é má e d̄ɔ́ tó ma né Esauɛ síana.
 22 Yakɔ̀bu s̄s̄ a maezi, ɔ́ à ɔ̀k̀áwà à m̀è: Lɔ̀ɔ̀e beeá Yakɔ̀bu lɔ̀ɔ̀e, k̀ási ɔ̀e beeá Esau ɔ̀e.
 23 ɔ̀ i aà d̄ɔ̀o, k̀é aà ɔ̀ k̀á v̄i lán Esau p̀ówa yáí. A ye sa'olekèɛ,
 24 ɔ́ à aà là g̀ía: Ma né Esau n ù síanaa? A m̀è: Ao, máme!
 25 ɔ̀ à m̀è: P̄ɔ́ kpaa má n ɔ́i ble, mí sa'olekene. K̀é a ð̄lèè, ɔ́ a blè. A m̀è ní v̄ɛɛo, a mí lo.
 26 ɔ̀ aà maepi òè: S̄m̄azi, ní lépea.
 27 ɔ̀ à s̀ààzi à lep̀èwà. K̀é Izaaki aà p̄okasaɔ̀ g̀ímà, ɔ́ à sa'olekèè à m̀è:
 Ma né g̀i ð̄e lán bua p̀ó Dii èf̄aaidàuwa.
 28 Lua n gba m̀òsɛ b̄oá za musu,
 i n gba t̄ɔ̀le táaeɛ,
 p̀ówena ní v̄ɛɛo iɔ̀ ð̄inzi.
 29 Gb̄éɔ̀ z̄ɔ̀blene,
 buiɔ̀ k̀úlene,
 níɔ̀ ð̄e n gb̄éɔ̀ ð̄ii ù,
 n da néɔ̀ i k̀úlene.
 Lua leke gb̄é p̀ó lekèneɔ̀ne,
 aà báaada gb̄é p̀ó samaa'òneɔ̀gu.*
 30 K̀é Izaaki sa'olekè Yakɔ̀buɛ a làa, ɔ́ Yakɔ̀bu g̀ò aà kíí. K̀é aà v̄i sù ní toekao g̀òɔ̀,
 31 ɔ́ à blekè a mae s̄s̄, à g̀èòè, ɔ́ a òè: Baa! Fele ñ ma ɔ́i ble, ní sa'olekemeɛ.
 32 ɔ̀ aà mae aà là à m̀è: Mm̄enn déí? A ẁèwà à m̀è: Mámemaá n yoa Esau.
 33 Yápi ð̄i Izaakiwa, àle lualua à m̀è: Déme n̄ò ð̄è à m̀òm̄eɛ ȳaa e ñȳɔ́ gé m̄óí, má s̄òí? Ma sa'olekè aɛe k̀ò, mé a èf̄aaipe eɛ.
 34 K̀é Esau a mae yápi má, à búbuap̀ále à ɔ̀lɔ̀ à k̀è w̄ena, ɔ́ à m̀è: Baa! Sa'olekemeɛ s̄s̄.†
 35 ɔ̀ à m̀è: N dáuna m̀ò ní k̀ònió à n sa'ole sí k̀ò.
 36 ɔ̀ Esau m̀è: Aà t̄n Yakɔ̀buo? ló? A ɔ̀nòkèmeɛ à k̀è ḡenn plan we sa. A ma yoakeze sía ȳaa,§
 ɔ́ à ma sa'ole sía ke lo. Má sa'ole e lo lé?
 37 Izaaki ẁèwà à m̀è: Ma aà ð̄ile n ð̄ii ù, ma aà ð̄aɛɔ̀ k̀è aà z̄ikenaɔ̀ ù, ma p̀ówena ní v̄ɛɛo kp̀àwà. B̄ó má f̄s̄ kene lóí?
 38 Esau ò a mae: Baa, sa'ole bee ɔ́ ní v̄i adoa? Sa'ole p̀ále kemeɛ s̄s̄ Baa. ɔ̀ Esau ná ɔ̀lɔ̀wa.
 39 ɔ̀ aà mae ẁèwà à m̀è:
 T̄ɔ̀le p̀ó níȳɔ̀ kuu aɔ̀ táae v̄íto,
 m̀òsɛ a b̄one za musuo.
 40 Niȳɔ̀ f̄enda k̀úá ḡɔ̀piie,
 níȳɔ̀ z̄ɔ̀ble n dáunaɛ.
 Lá n s̄s̄ a ð̄adot̄o,
 níȳɔ̀ aà zuu b̄onla.
 41 Esau íbelesè ní Yakɔ̀buo sa'ole p̀ó a mae k̀èè yáí, ɔ́ a ò a s̄s̄u: Ma mae gaa z̄àò, mí gbasaa má a dáuna ð̄e.
 42 Wà yá p̀ó Esau ò k̄omalekè Lebekaɛ, ɔ́ à Yakɔ̀bu sísi à m̀è: Esau ye a p̀ó t̄osima à n ð̄eɛ.
 43 Ma ȳama sa. Fele báale gé ma ð̄á Lab̄á be Halana,
 44 níɔ̀ kuaànɔ̀ we g̀ía e n v̄iipi p̄okúma kp̀ále.
 45 Tó aà p̄o w̄ee, mé yá p̀ó ní k̀èè s̄aaágu, má gb̄é z̄í n gb̄esii. Má ye má kua ma né gb̄èɔ̀n plaɔ̀wa pii z̄íðoúzió.
 46 ɔ̀ Lebeka ò Izaakiɛ: Iti n̄ɔ̀e ni b̄òm̄ala. Tó Yakɔ̀bu Iti n̄ɔ̀ s̄è búsuu la lán Esau n̄ɔ̀e beeɔ̀wa, ma kua aɔ̀ nam̄eɛ lo.

28

Yakɔ̀bu báasi taa Laba kíí

1 ɔ̀ Izaaki Yakɔ̀bu sísi, à samaa'òè à ȳáð̄ilèè à m̀è: Nsu n̄ɔ̀sɛ Kanaa n̄ɔ̀e guuo.
 2 Fele gé Mesopotami búsuu n da mae Betue be, ní n̄ɔ̀sɛ we n des̄e Lab̄á néɔ̀ guu.
 3 Lua Gb̄aapiide báaadangu,
 aà to ñ ne'í maamaa, aaiɔ̀ k̀áfi,
 ní ḡɔ̀ buiɔ̀ ð̄ezi ù.

* 27:29 Ebe 11.20 † 27:34 Ebe 12.17 ‡ 27:36 Bee m̀è k̀ònikeneɛɛ. § 27:36 Daa 25.31

4 Lua báaa pɔ́ a dà Ablahaũgu dangu ní n buiɔ́ pii,
ké bùsu pɔ́ níle níbɔ́bleu gɔ́ne,
bùsu pɔ́ a kpà Ablahaũwæ bee.

5 ɔ́ Izaaki Yakɔ́bu gbàe àà gé Labā kíi Mɛsɔ́pɔ́tami bùsuu. Labāá Sili bùsu gbé Betue née,
Yakɔ́bu ní Esauo desɛ.

6 Esau mà Izaaki samaa'ò Yakɔ́buɛ, à àà gbàe Mɛsɔ́pɔ́tami, ké àà nɔ́sɛ we. Ké à sa maapi òè
à mè, asu nɔ́sɛ Kanaa nɔ́sɛ guuo.

7 A è Yakɔ́bu a mae ní a dao yāmà, à dà Mɛsɔ́pɔ́tami zéu.

8 ɔ́ a dɔ́ sa ké Kanaa bùsu nɔ́sɛ lí ká a maeguo.

9 ɔ́ à gè Ablahaũ né Isimaɛla kíi, à àà né Maalata sɛ dà a nɔ́ sɛíao guu. Maalataá Nɛbaio
dæe.

Yakɔ́bu nana'oa Beteli

10 Yakɔ́bu bɔ́ Bɛɛsɛba, à dà Halana zéu.

11 Ké à kà guei, àle i we ké íatɛ gè kpéu yáí. ɔ́ à gbe sè gupiu midibɔ́ ũ, à wùle we.

12 ɔ́ à nana'ò, a è dɔ́gɛgaa pélea tɔ́le e à gè zɔ́ luawa, Lua malaika lé dɛdewà, aale pila.*

13 A è Dii zɛaala à mè:

Mámɛmaa Dii n dezi Ablahaũ

ní n mae Izaakio Lua.

Má tɔ́le pɔ́ ní wùléwàe bee kpamaɛ,

mpi ní n buiɔ́.

14 N buiɔ́ aaɔ dasi lán bùsu'úfāawa,

aa ligua gukpɛ ní bɛ'æo

ní gughántooo ní gɛmidɔ́kíio.

Dúnia bui pii a èfāai e

mpi ní n buiɔ́ sabai.

15 Máo kunnɔɛ,

má n dɔ́a gu pɔ́ níle géu pii,

mí ea sunnɔ́ bùsue beeu,

asa má n to weo,

má yá pɔ́ má ònɛ keɛ.

16 Ké Yakɔ́bu vù ní io à mè: Dii ku guɛue, ɔ́ mi dɔ́o fá!

17 Vía aà kù à mè: Gue beéá vɛague. Luakukúie, luabɛ zéɛ.

18 Yakɔ́bu fɛle kɔ́, à gbe pɔ́ a ké midibɔ́ ũpi sè a péle dɔ́ngubɔ́ ũ, ɔ́ à nísikàwà.

19 ɔ́ à tɔ́kpà gupie Beteli, † ama wéle pɔ́ wa kàle we tɔ́ sɛían Luzu.

20 Yakɔ́bu lekè Diiwa à mè: Tó ní kumanɔ́, mé níle ma dɔ́a ma wéleɛ bee gea guu, mé níle ma
gba pɔ́blea ní pɔ́kasaɔ,

21 e ma ge suò ma mae bɛ aafia, níyɔ́ dɛ ma Lua ũɛ.

22 Gbɛ pɔ́ má péle dɔ́ngubɔ́ ũpi a gɔ́ n gbagbakúie ũɛ, mé pɔ́ pɔ́ n ma gba pii, má a kwide
kpamaɛ.

29

Yakɔ́bu kaa Labā bɛ

1 Yakɔ́bu è a dàzɛu, à gè gukpɛdeɔ́ bùsuu.

2 Ké à kà we, à bɔ́ è sɛu, sá kpása lɛ àaɔ kálea a saɛ, asa bɔ́pi í ɔ́ wí kpámá. Gbè gbène ta
bɔ́pile.

3 Tó kpása pɔ́ɔ kàaa we pii, ɔ́ wí gbɛpi go bɔ́pile wá í kpámá, ɔ́ wí ea gbɛpi taɛ a gbɛu.

4 ɔ́ Yakɔ́bu sádánaɔ lá à mè: Gbɛ́, a bɔ́ má ní? Aa wèwà aa mè: Wa bɔ́ Halanaɛ.

5 ɔ́ à ní lá à mè: A Nakɔ́ tɔ́una Labā dɔ́a? Aa wèwà aa mè: Wá aà dɔ́.

6 ɔ́ à ní lá à mè: A aafiaɔ́? Aa mè: A aafia. Aà né Laseli gwa, àle mɔ́ ní sáɔ kee.

7 ɔ́ Yakɔ́bu mè: Fāane lé ke, sáɔ tagɔ́ i ka yāao. A í kpámá, í gé ní dádái.

8 ɔ́ aa mè: Wá fɔ́o. Mé i ke sá kpásaɔ kàaa pii bàasio, wili gbɛ go bɔ́le wá í kpá pɔ́ɔwao.

9 Lá àle yá'óné màa, Laseli mɔ́ ní a mae sáɔ, asa sádanan aà ũ.

10 Ké Yakɔ́bu a desɛ Labā nɛnɔ́ɛ Laseli è ní aà mae sáɔ, à sɔ́ bɔ́i à gbɛ gò bɔ́le, ɔ́ à í kpá a desɛ
sáɔwa.

11 ɔ́ à lepè Laseliwa, à pɔ́na ɔ́lɔ́.

12 ɔ́ a òè aà mae daen a ũ, Lebeka née. ɔ́ Laseli bàalè ge ò a maeɛ.

* 28:12 Zaa 1.51 † 28:19 Bee mè Lua ua.

13 Ké Labā a dāe né Yakɔbu bao mā, à bàalè gè daiaale. Ké à kà, 5 à kùsiwà à lepèwà à taaàno a be. ɔ Yakɔbu yá pɔ kèò dè píi.

14 ɔ Labā òè: Ma aun n ũ siana.

Yakɔbu Lea ní Laselio sea

Yakɔbu kè Labā be mo do,

15 5 Labā òè: Ké ní de ma dae ũ yáí 5 níy5 zíkemeε paa? Lá má fiabone omεε.

16 Labā s5 a nenɔe vɪ gbɛɔn pla. Y5 tɔn Lea, Bāa s5 Laseli.

17 Lea wé gbāao, Laseli s5 nɔanae, mé aà kákaa maa.

18 Yakɔbu ye Laselizi, 5 a ò Labāe: Má zíkεne wè sopla n né bāade Laseli yáí.

19 Labā mè: Ma aà kpaama sí de mà kpa gbɛpālewala. Ny5 ku ma be.

20 ɔ Yakɔbu zíkèè wè sopla Laseli yáí, kási à kèè lán gɔɔplawae, ké a yeaazi yáí.

21 ɔ a ò Labāe: Lá ma zígɔɔ pà, ma nɔ kpaà mà sé.

22 ɔ Labā weklideɔ káaa píi, à nɔseble kèné.

23 Ké oosi kè, 5 à a né Lea se kpàwà, 5 Yakɔbu wùleaàno.

24 Labā a zɔnɔe Zilipa kpà Leawa aà zíkèè.

25 Ké gu dɔ Yakɔbu su è Leae, 5 a ò Labāe: Bó yá ní kèmeε maaí? Laseli yáí 5 ma zíkèneo lò? Bóyáí n ma kpanguakèi?

26 Labā mè: Lakli wíli Bāa kpa gɔwa Y5 āao.

27 Aśa do ke ní gbé beeo gía, mí aà gbèdo kpama, ní zíkemeε wè sopla b.

28 Yakɔbu wèi, à āśa dopi kè ní Leao, 5 Labā a né Laseli kpàwà nɔ ũ.

29 Labā a zɔnɔe Bila kpà Laseliwa aà zíkèè.

30 Yakɔbu wùle ní Laselio s5, mé a yeaazi de Leala. ɔ à èa zíkè Labāe e wè sopla b.

Yakɔbu néo

31 Dii è Yakɔbu ye Leazio, 5 à aà kè neade ũ, Laseli s5 fi ũ.

32 Lea nɔsí à ne'í g5ε ũ, 5 à tɔkpàè Lubeni,* asa à mè: Dii ma taasikεa gwāe. Ma zá aɔ yemazi sa.

33 Ké à nɔsí b, à ne'í g5ε ũ, 5 à mè: Dii mà ma zá yemazio, 5 à èa néε bee kpàa b. ɔ à tɔkpàè Simeɔ.†

34 Ké à èa nɔsí b, à ne'í g5ε ũ à mè: Ké bee sa ma zá a ma dilekii eo, asa ma neg5ε iaàno āa5. ɔ à tɔkpàè Levii.‡

35 A èa nɔsí b à ne'í g5ε ũ à mè: Ké bee sa ma Dii sáaukè, 5 à tɔkpàè Yuda.§ ɔ aà ne'i zè.

30

1 Ké Laseli è ále ne'í ní Yakɔbuo, à g5a kpà ní a v̄iio. ɔ a ò Yakɔbue: Nɔɔmagu. Tó mi e s5o, má gae.

2 Yakɔbu pɔ paaazi à mè: Máme má Lua ũa? Aapi mé gíne ñ ne'í.

3 ɔ Laseli mè: Ma zɔnɔe Bila ke, ge iaàno, i néɔ imeε, mí bui e s5 aà sabai.

4 ɔ à a zɔnɔe Bila kpàwà nɔ ũ. Yakɔbu wùleaàno,

5 5 à nɔsí à ne'í g5ε ũ.

6 ɔ Laseli mè: Lua tò yá bɔmanɔ na, à ma yámá à ma gba neg5ε. ɔ à tɔkpàè Dā.*

7 Laseli zɔnɔepi èa nɔsí à ne'í g5ε ũ b,

8 5 Laseli mè: Ma dɛε z5ɔ kà ní ma v̄iio, ma dɛεnè, 5 à tɔkpàè Nefatali.†

9 Ké Lea è a ne'í zè, 5 à a zɔnɔe Zilipa kpà Yakɔbuwa nɔ ũ s5.

10 ɔ Lea zɔnɔepi ne'í g5ε ũ ní Yakɔbuo.

11 ɔ Lea mè: Mínaε. ɔ à tɔkpàè Gada.‡

12 ɔ Lea zɔnɔepi ne'í g5ε ũ b ní Yakɔbuo.

13 ɔ Lea mè: Ma pɔ kèna, asa nɔeɔ o pɔnaden ma ũ. ɔ à tɔkpàè Aseε.§

14 Lubeni bɔ ésekekegɔɔ, à yenzi εse è s̄u, 5 a bóbo s̄uò a da Leae. ɔ Laseli òè: N n né yenzi esepi dāmeε.

15 Lea òè: Ké n ma g5 sia, bee i mɔmao, 5 ní ye ñ ma né yenzi εse e ba? Laseli mè: Tó ní kpàa, níme níy5 iaàno gbā.

16 Ké Yakɔbu lé su ní buao oosi, Lea bɔ gè dāaale à mè: Máme má innɔ gbā, asa ma né yenzi εse asean n ũ. ɔ à iaàno gwāasina bee.

17 Lua Lea wabikea sí, 5 à nɔsí à Sái í ní Yakɔbuo.

18 ɔ Lea mè: Lua aseá kpàa, ké ma a zɔnɔe kpà ma záwa yáí. ɔ à tɔkpàè Isakaa.*

19 Lea èa nɔsí b, à Wotui í,

* 29:32 Bee mè neg5ε gwa. † 29:33 Bee mè a má. ‡ 29:34 Bee mè nak5wa. § 29:35 Bee mè sáau. * 30:6 Bee mè yá b̄ir̄nɔ na. † 30:8 Bee mè ma dɛε. ‡ 30:11 Bee mè mína. § 30:13 Bee mè pɔna. * 30:18 Bee mè aseá.

20 5 à mè: Lua gba maa dàmm̃. Ké bee sa ma zá a ma kpela, asa ma neg̃ɛ Ìaàno soolo. Ǿ à tǔkpàè Zabulni.†

21 Gbezā 5 à nenɔ̃ Ì, à tǔkpàè Dina.

22 Ǿ Laseli yá d̃ Luagu, à aà wabik̃ea sí, 5 à kè neade ù.

23 A nosi à neg̃ɛ Ì, 5 à mè: Lua wib̃mm̃.

24 Ǿ à tǔkpàè Yosefu‡ à mè: Dii ea neg̃ɛ pàle káflim̃e l̃.

Yakɔbu Laba p̃ɔ daa

25 Ké Laseli Yosefu Ì, Yakɔbu ò Labāe: Ma gbae mà ta ma be b̃usu.

26 Ma zik̃èñe ma naɔ ní ma néɔ yáí. N ní kpaa mà tá, asa ní d̃ lá ma zik̃èñe.

27 Ǿ Labā òè: Tó ma yá kàngue, g̃ɔ la. Ma màsokè má è Dii èf̃aaĩk̃èm̃e n yáí.

28 N n asea om̃e, mí kpama.

29 Yakɔbu òè: N d̃ lá ma zik̃èñe, mé ní d̃ lá n p̃ɔtuɔ kè ma ɔz̃í,

30 asa a yɔɔna p̃ɔ ní ví zad̃ɔ mí m̃ɔ káfl̃ maamaa. Dii èf̃aaid̃aune za z̃í p̃ɔ ma k̃esep̃el̃ n be la. B̃e má azia be zik̃e s̃sí?

31 Labā aà là à mè: B̃ó má fl̃aboonei? Yakɔbu wèwà à mè: Nsu p̃ɔe kpaaɔ, sema ñ yáe bee kem̃e, mí n p̃ɔɔ d̃ane.

32 G̃e n p̃ɔɔ guu gb̃a, ní sá bàebaeɔ ní a bilio p̃le ma asea ù ní s̃ane siaɔ ní ble bàebaeɔ ní a bilio.

33 Tó r̃le ma asea gwa zia bàasi, r̃ỹɔ d̃ k̃é ma yákè a z̃éwae. Ble p̃ɔ bàebaeɔ mé bili no, ge s̃ane p̃ɔ siaɔ ma kp̃áí òe.

34 Labā mè: T̃ò! Aɔ de lá ní òwa.

35 Zibeez̃í Labā a blesan bàebaeɔ ní a k̃aỹaaleɔ ní bleɔ bilio ní a bàebaeɔ s̃e, an p̃ɔ p̃ɔ pua ví p̃ɔ píi ní s̃ane siaɔ píi, à ní ná a néɔne ní ɔz̃í.

36 Ǿ à gudá ní z̃anguo ní Yakɔbuo lán tag̃ɔ àaɔ oa taawa, 5 Yakɔbu lé Labā p̃ɔ k̃ini d̃á.

37 Yakɔbu lí bui àaɔ g̃ɔn b̃usu z̃ɔz̃ɔ, à ní t̃ɔ b̃òb̃ò à ní w̃es̃a k̃é p̃úuu.

38 Ǿ à lí p̃ɔ à ní t̃ɔ b̃òb̃òp̃ɔ p̃elepele p̃ɔ imik̃í, p̃ɔ p̃ɔ lé m̃ɔ imĩi w̃éu, asa we 5 aal̃ kpáwa'ou.

39 Lá aal̃ kpáwa'o líp̃i sae, 5 aal̃ né k̃aỹaaleɔ Ì ní a bilio ní a bàebaeɔ.

40 Yakɔbu Ì p̃ɔ ñépĩ p̃le adoa azia p̃ɔ ù, Ì a k̃aỹaaleɔ ní a siaɔ ka Labā p̃ɔɔ guu. Beewa à azia kp̃asa b̃ò, Ì ka Labā p̃ɔɔ guu.

41 Tó p̃ɔbui maaɔ f̃ele ní kpáwa'oaɔ, Yakɔbu Ì líp̃i p̃elepele p̃ɔ imik̃í an w̃éu, k̃é aa kpáwa'o ní sae.

42 Tó p̃ɔ gianaɔne s̃ɔ, Ì lí p̃elepelel̃e. Beewa p̃ɔ gianaɔ g̃ɔ Labā p̃ɔ ù, mé p̃ɔbui maaɔ g̃ɔ Yakɔbu p̃ɔ ù.

43 Ǿ Yakɔbu àizee l̃ káfl̃ maamaa, aà p̃ɔɔ dasik̃ù ní z̃ɔñe ní z̃ɔg̃e ní yiongoɔ ní z̃aa'inaɔ.

31

1 Yakɔbu yá p̃ɔ Labā néɔ lé o mà aa mè: Yakɔbu wá mae p̃ɔɔ síwà píi. Wá mae àizee mé aà kà ɔdawa.

2 Yakɔbu d̃ɔ Labā w̃éwa, k̃é a yá kuwà lán yáawa l̃o.

3 Ǿ Dii òè: Ea ta ñ dezi b̃usu ñ daeɔ be, mí ñ kunño.

4 Ǿ Yakɔbu Laseli ní Leao sísi aa m̃ɔ a p̃ɔ k̃í s̃éu.

5 A òné: Má d̃ á mae w̃éwa k̃é ma yá kuwà lán yáawa l̃o. N beeo ma mae Lua kumano.

6 A d̃ áziawa k̃é ma zik̃è á mae ma gb̃aa pua léue.

7 A mae ɔñk̃èm̃e à ma asea Ìl̃e g̃ɔñ kwí, 5 Lua Ì to à yae k̃èm̃eɔ.

8 Tó à mè sá bàebaeɔ mé ma baa ù, 5 s̃apĩ l̃o né bàebaeɔ Ì. Tó à mè a k̃aỹaaleɔ mé ma baa ù, s̃apĩ l̃o né k̃aỹaaleɔ Ì.

9 Lua á mae s̃aɔ síwà a kp̃aa.

10 G̃ɔɔ p̃ɔ bleɔ lé kpáwa'o, ma nana'ò, 5 nana guu má è blesana p̃ɔ lé kpáwa'oa ble k̃aỹaaleɔne ní a bàebaeɔ ní a bilio.

11 Ǿ Lua Malaika òm̃e nanapi guu: Yakɔbu! Ǿ ma mè: Má k̃é!

12 A mè: W̃ezu ñ gwa. Blesana p̃ɔ aale kpáwa'oa píi bl̃e k̃aỹaaleɔne ní a bàebaeɔ ní a bilio. Ma yá p̃ɔ Labā k̃ène è píi.

13 Mám̃eaa Lua. Ma b̃o m̃oma Beteli, gu p̃ɔ ñ gbep̃el̃e ñ ñisik̃àwà ñ lek̃èa.* Tiasa f̃ele b̃o b̃usue beeu, ní tá ñ be b̃usu.

14 Ǿ Laseli ní Leao òè: Wá túbí ví wá mae be be?

15 Ì wá díle nib̃ɔ ù nolo? A wá yama, 5 à a 5a bl̃e píi.

16 Àizee p̃ɔ Lua sí wá maewa g̃ɔ wá p̃ɔ ù píe ní wá néɔ. Yá p̃ɔ Lua òne ke píi sa.

17 Ǿ Yakɔbu f̃ele, à a néɔ ní a naɔ d̃í yiongoɔ kpe.

18 A a p̃ɔtuɔ ní àizee p̃ɔ á è Mes̃ɔp̃tam̃ĩ s̃ele píi, 5 à dàò z̃éu, àle tá a mae be Kanaa b̃usu.

† 30:20 Bee mè kp̃elaa. ‡ 30:24 Bee mè aà káfl̃. * 31:13 Daa 28.18-22

19 Ké Labá gè a sáw kákèlèlè, 5 Laseli aà táaw† sè kpáí aà kpe.

20 Yakobu s5 à 5nókè Sili bui Labāe, i lezawào.

21 A fèlè bàalè ní a p3w píi, à bùa Uflatawa, 5 à mipè Galada gbèsisíwá.

Labá pèlèa Yakobuzi

22 A g3w àa5de z1 wa ò Labāe Yakobu bàalè.

23 A a gbéw náaa, 5 à pèlèaazi. A táa'ò g3w soplá, 5 à aà lè Galada bùsu gusísídeu.

24 3 Lua b3 m3wà gwá nana guu a òè: Laaika yá p3 r1y5 ò Yakobuezi.

25 Labá Yakobu b3o lè kpaá Galada bùsu gusísídeu, 5 à b3okpá we ní a gbéw s5.

26 3 Labá ge ò Yakobue: B3yáí n 5nókèmèe, n ma néo sèlè n taò lán z1z3wai?

27 B3yáí n 5nókèmèe n wole kpáí, ni lezaao ni? D5 ma zene ní p3nakeao ní lesiao ní g3ao ní m33nao.

28 Ni to ma lezà ma néo ní ma t3úna3wao. N m1saiyá kè.

29 Ma gbāa kà mà yákeé, 5 n mae Lua yá'òmèe gwá à mè mà laaika yá p3 má onèi.

30 Nlè tá sa, ké r1lè n mae be beeke yáí. Akèa n ma táaw sè kpáíí?

31 Yakobu wèwà à mè: Mále víake, mále e r1y5 ní néo siae.

32 Gbé p3 n n táaw è aà k1i, wà ade de. Ma p3w gwagwa wá gbéw wáa. Tó n n p3 è, sé. Yakobu s5 a d5 ké Laseli Labá p3 sè kpáío.

33 Labá gè Yakobu zwáakpèu, à gè Lea kpéu, à gè z3n3e gbè3n plapi3 kpéu, i p3e eo. Ké à b3 Lea kpéu, à gè Laseli kpéu.

34 Laseli táapi3 se ùlè yiongo gaal333ue, 5 à z3lèwà. Labá aà kpé y3e píi, i p3e eo.

35 Laseli ò a mae: Baa, r1su to n p3 pamazio, asa mi e fèlèo, ké má 3k1a yáíe. Beewa Labá a táaw wèlèe, i eo.

36 3 Yakobu p3 pà à z3ad3 Labáwa à mè: B3 dáa má kèi? B3 duuna má kè 5 n pelemazi wáawáa kéwáí?

37 N ma p3w y3e píi, n n be33w è wea? B3 ò gupuau ma gbéw ní n gbéw wáa, aai yánakpa gbé p3 a yá nawa.

38 Gwa, ma ke n be wè ba3e. N sáw ní n ble3 aai n3b3lèo, mé mi n sáe soo.

39 Mili suma ní p3 p3 wáí kúoo, mi a fiabone maz1waae. Ni p3 p3 wà a kpáí'ò gwá ge fáane fia laae.

40 Tatè 1 ma le fáane, 1ana i ma de gwá, mi itèke.

41 Maa ma ke n be e wè ba3. Wè gè3 mèndosai ma z1kène n nen3e gbè3n plaw yáí. Ma wè soolo kè n kpása yá musu. N ma asea lílè gè3n kwi.

42 Mé i ke ma dezi Ablahaü Lua p3 ma mae Izaaki aà vía ví zèman3 baasio, d5 n ma gbac 3gii. Lua z1 p3 má kè ní taasio è, 5 à zèman3 g1a gwá.

43 3 Labá wè Yakobuwa à mè: N3e bee3á ma né3ne. Née bee3á ma t3úna3ne. P3tuoe bee3á ma p3tu3ne. P3 p3 ní è la píi ma p3e. B3 má ke ma nen3e3 ní né p3 aa 13ne gbáí?

44 To wà ledouke, i3 de seela ü wá zánguo.

45 3 Yakobu gbè se pèlè yápi d3ngub3 ü.

46 A ò a gbé3ne aa gbè3 séle, 5 aa sèlè aa a zèd3, 5 aa p3blè a sac.

47 3 Labá t3kpá gbèzèpie Yegaa Saaduta.‡ Yakobu t3kpàè Galedi.§

48 Labá mè: Gbèzèe bee mé seela ü wá zánguo gbá. Bee yáí wá t3kpàè Galedi.

49 W1 mé l Mizipa,* asa Labá mè: Dii wá d3a wá kèak3wa gbèa, ké wásu zak3uo.

50 Tó n 1adà ma nen3e3wa ge tó n n3 pàlè3 sè l3, baa tó wá kú k3 k1io, 1y5 d5 sáasá ké Lua mé wá yápi seelade ü.

51 3 Labá òè l3: Zeè bee gwa ní gbè p3 má pèlè wá zánguoo.

52 A3 de seela ü ké másu a baa ví má m3ma ní n3se pàleoo, mé mpi r1su n à baa ví n m3a ní n3se pàleoo.

53 Ablahaü ní Nak333o ní n maeo Lua mé a yág3g3wèe. 3 Yakobu legbè ní Lua p3 a mae Izaaki aà vía ví t3o.

54 A sa'ò gusísídeu we, 5 à a gbéw sísi aa p3ble. Ké aa p3blè, 5 aa i we.

32

Yakobu gbéw z1a Esauwa

1 Labá fèlè k3333, à lezà a t3úna3wa ní a né3, à samaa'òné, 5 à èa tà a be.

† 31:19 Táapi3á lí p3 wa à lán gbèna3Inawa3ne. ‡ 31:47 Bee mè gbè seelade ní Sili yáo. § 31:47 Bee mè gbè seelade ní Èbelu yáo. * 31:49 Bee mè gud3ak1i.

- 2 Yakɔbu dāzɛu, ɔ Lua malaikaɔ dāaale.
- 3 Ké à ní, à mè: Lua bòn ke. ɔ à tɔkpá gupie Maanaiù.*
- 4 A gbéɔ zɪ aɛ à vɪ Esauwa Sei búsu pɔ wɪ me lɔ Edɔú búsuu.
- 5 A ò à zínaɔne: A ge o ma dii Esauɛ aà zòblena Yakɔbu gɔɔplakè Labā be, àle su sa.
- 6 A oè má zuo vɪ ní zàa'inao ní são ní bleo ní zɔgɛɔ ní zɔnɔɛɔ. Mámɛ ma á zɪ oìè, ké ma yá e kaaágu.
- 7 Ké zɪnapiɔ èa sù Yakɔbuwa, aa mè: Wa ge n vɪi kíi, àle mo dairɪle ní gbɛɔn àa plaɔ.
- 8 Via Yakɔbu kù, àle bílike maamaa, ɔ à gbé pɔ kuanɔɔ kpaalè leɛ pla ní são ní bleo ní zuo ní yiongoɔ à mè:
- 9 Tó Esau mò lèle a leɛ dowa, a leɛ do pɔ gɔ a bɔ.
- 10 ɔ à wabikè Luawa à mè: Dii, ma dezi Ablahaù ní ma mae Izaakio Lua, ní òmɛɛ mà su ma be búsuu ma daɛɔ kíi, ní èfáaikemɛɛ.
- 11 N gbèke ní náaiyão kèmmɛ maamaa, ma beɛɛ i kao. Gɔɔ pɔ ma bua Yuudɛwa yãa, lípana mé na ma ɔzɪ ado. Tiasa ma su ní àizɛɛ leɛ plaɛ beɛɔ.
- 12 Ma wabikèma, ma si ma vɪiwa, asa mále vɪake ké à lélewá à nɔɛɔ ní néo dede yáí.
- 13 Mpi sɔ n mè nýɔ èfáaikemɛɛ, nýɔ ma bui káfi lán ísiale úfãawa, wa fɔ naoo an dasi yáí.†
- 14 Wekii ɔ Yakɔbu íu. Pɔ pɔ a plè à a vɪi gbaɔn ke:
- 15 Bleda àa do, a sa bao, sãda àa do, a sa bao,
- 16 yiongoda baakwi ní ní né yɔminaɔ, zuda bla, a swana kwi, zàa'in da bao, a sa kwi.
- 17 A ní ná a zikenaɔne ní ɔzɪ bui ní buio, ɔ a ònɛ: Aɔ be ma aɛ, í gupua da á zãnguɔ gá ní gão.
- 18 A ò gbé séiaɛ: Tó ma vɪi dãnle mé à n la à mè: Déme de n dii úi? Nle gé má ní? Déme pɔ pɔ níle dác beɛɔ vɪi?
- 19 Ní oè aà zòblena Yakɔbu pɔɛ, pɔ pɔ à a dii gbà a kpàsãɛɔn we, aapi lé mɔ a kpé zéu.
- 20 A yá doupi ò gbɛɔn plaadeɔ ní gbɛɔn àaɔdeo ní pɔdãnaɔ pii à mè: Tó a da Esaule, à oè màa.
- 21 A oè aà zòblena Yakɔbu lé mɔ a kpé zéu. Asa aà làasoo guu à mè: Sema mà awakpaè ní pɔ pɔ d̄baamɛɔ, wɪ gbasa wesikɔle. A gí gbãakpaimazi saa?
- 22 Gba d̄baaè, ɔ à gɔ b̄oou gwá bee, à í we.

Yakɔbu d̄ɛɛkaa ní Luao

- 23 A fɛle gwãasina, à a nɔ gbɛɔn plaɔ sèle ní a nɔ pɔ i m̄sɛdilenéɔ gbɛɔn plaɔ ní a negɔɛ gbɛɔn kuɛdoɔ, ɔ à bùarɪnɔ Yaboko isaaa.
- 24 Ké à bùarɪnɔ, ɔ à pɔ pɔ a vɔ sèle buaò pii.
- 25 Yakɔbu gɔɔ ado, ɔ gɔɛɛ mò lé d̄ɛɛkaaàɔ e gu ye d̄oi.
- 26 Ké gɔɔpi è á fɔ aà neo, à aà lè a gelewa, ɔ aà gele b̄oou d̄ɛɛkaapi guu.
- 27 Gɔɔpi mè: Ma gbaɛ, asa gu lé d̄ɔɛ. ɔ Yakɔbu òè: Sema n b̄aaadamagu b̄asio, má n gbaɛo.
- 28 Gɔɔpi aà là à mè: N tɔn kpelewai? A wèwà à mè a tɔn Yakɔbu.
- 29 ɔ à mè: Wàli manɛ Yakɔbu lɔo, sema Isaili,‡ asa n d̄ɛɛkà ní Luao ní gbɛnázinaɔ, ɔ n d̄ɛɛnè.
- 30 Yakɔbu òè: N n tɔ omɛɛ sɔ. A wèwà à mè: B̄oyáí níle ma tɔ lai?§ ɔ à b̄aaadãaágu we.
- 31 Yakɔbu tɔkpá gupie Penueli,* asa à mè: Wa wesikɔle ní Luao, mé ma gi má kú.
- 32 A b̄o Penueli íatɛ bilea, àle tɔɔle a gele ía yáí.
- 33 Ayãmeto e gbã Isaili lí n̄o tikusiwa sóo, ké Lua Yakɔbu lè a tikusiwa yáí.

33

Yakɔbu wesia Esaule

- 1 Ké Yakɔbu wezù, a è Esau lé mɔ ní gbɛɔn àa plaɔ. A a néo kpaalè a naɔne ní a nɔ mèn pla pɔ i m̄sɛdilenéɔ.
- 2 ɔ à a nɔ pɔ i m̄sɛdilenéɔpiɔ gbàɛ aa d̄aa ní ní néo. Bee gbɛa Lea ní a néo, ɔ Laseli ní Yosefuɔ tɛ ní kpɛ.
- 3 A d̄baané, à kùle tɔɔle gɛn sɔpla e à gè kàò a v̄iipi kíi.
- 4 ɔ Esau bàalè mò d̄aaale, à kùsiwa à ɔdã aà ḡau à lepèwá, ɔ aa ɔlò.
- 5 Ké Esau wezù, à nɔɛɔ ní néo è, ɔ à mè: Deɔ mé kunnɔ wei? Yakɔbu wèwà à mè: Né pɔ Lua ma gbaɛne.
- 6 ɔ nɔ pɔ i m̄sɛdilenéɔpiɔ s̄n̄rɪzi ní ní néo, aa kùle.
- 7 ɔ Lea ní a néo s̄n̄rɪzi sɔ, aa kùle. Bee gbɛa Yosefu ní Laselio s̄n̄rɪzi aa kùle.
- 8 Esau mè: B̄ó níle ke ní pɔ pɔ ma darɪɛɔi? Yakɔbu wèwà à mè: Ké ma yá e kangu yáíe.
- 9 Esau mè: Ma gbé, ma p̄ɔɔ m̄a, n̄yɔ n p̄ɔɔ k̄a.

* 32:3 Bee mè b̄oo mèn pla. † 32:13 Daa 28.14-15 ‡ 32:29 Bee mè d̄ɛɛkaa ní Luao. § 32:30 D̄oã 13.17-18 * 32:31 Bee mè Lua wé.

10 ɔ Yakɔbu mɛ: Aawo! N yá na! Tó ma yá kàngue, ma gba sí, asa wá wesiakɔle kɛmɛe lán wesiakɔle ní Luaowae, ɔ n gbáakpámazi.

11 Gba pɔ má dāne si sa, asa Lua ɛfaaikɛmɛe, pɔe i kɛsāao. Lá à nàwà màa, ɔ a sí.

12 ɔ Esau mɛ: Wà dazeu wà tá. Má dɔaane.

13 ɔ a wèwà à mɛ: Baa, ní dɔ kɛ néo yá zí'ú, mé má sá ní zú yɔminao ví. Tó wa tá gbáa ò gɔɔ do, pɔɔ gaga píe.

14 Dɔaamɛe Baa, mapi n zòblena, mío te pɔɔ kpɛ ní néo busebuse e mà mɔ n le Sei.

15 Esau mɛ: Má a gbɛ kɛniɔ tonno. Yakɔbu mɛ: Bóyá ni? N yá na Baa.

16 Zibeezɪ Esau dà Sei zéu.

17 ɔ Yakɔbu gɛ Suko. A bekpa we mé à lákpɛɔ dɔ pɔɔne. Ayámɛto wà tɔkpà gupie Suko.*

18 Ké Yakɔbu sù ní Mɛsɔpɔtamio, à kà wéle pɔ wí me Sikeú, Kanaa bùsuu aafia, ɔ à bòokpà wélepi sac.

19 A a bòokpakli lù Sikeú mae Amɔɔ néowa ánsusu ɔwatɛ baso.†

20 Wekli à sa'okli bòu, à tɔkpàè Lua Isaili Lua.

34

Sikeú kusia Dinawa

1 Lea nenɔe Dina pɔ a í ní Yakɔbuo bɔ̀ bùsupi nɔɔe gwai.

2 Ké bùsupi kí Amɔɔ né Sikeú, Ivi bui aà è, à kùsiwà, ɔ à wùleaanɔ.

3 Aa pɔ dɔ wéndiapiwa, a yeaazi, ɔ à yá nana òè.

4 ɔ Sikeú ò a mae: Nenɔena bee welelemɛe mà sé.

5 Ké Yakɔbu mà wà a nenɔe kpɛbɔ̀, aà néo ku sɛu ní aà pɔɔ, ɔ à nile e aa sù.

6 ɔ Sikeú mae Amɔɔ gɛ Yakɔbu lè à yápi oè.

7 Ké Yakɔbu néo sù ní sɛo gɔɔ, aa yápi mà, ɔ an nòse òokpà, an pɔ pà maamaa, ké Sikeú yáɔɔsai ké Isailiɔne yáí, à wùle ní Yakɔbu nenɔe, à yá pɔ de wà keo kè.

8 ɔ Amɔɔ òné à mɛ: Ma né Sikeú pɔ dɔ á nenɔewa. A yá na. A aà kpawà nɔ ù.

9 Wà ledouke, wiliɔ wá nenɔe kpásákɔwa.

10 Aɔ kúwanɔ, wá bùsu kú á pɔ ùe. A zɔleu, ío laatau, ío tɔɔle ví.

11 ɔ Sikeú ò Dina mae ní aà dāɔne: A yá na. Pɔ pɔ á ò mà kpáwá, mà kpae.

12 A ànsuebleɔ lé damɛe zɔ̀ ní gbaɔ dasidasi. Lá pɔ á ò, mà kpae. A nenɔepi kpaa.

13 ɔ Yakɔbu néo wè Sikeú ní aà mae Amɔɔowa ní mɔafilio, ké Sikeú ní dāe kpɛbɔ̀ yáí.

14 Aa òné: Wá fɔ bee keo, wá fɔ wá dāe kpa gyafɔdewao, asa beea wiyáe wá kú.

15 Wá we á yáio, mé i ke a gɔ lán wápiɔwa, á gɛe tɔzɔ̀ píi báasio.

16 Tó a tɔzɔ̀, wá wá néo kpásáwá, wí á pɔɔ se nɔ ù, wíó kúánɔ, wí gɔ bui dou ù.

17 Ama tó i we wá yáio, mé i tɔzɔ̀, wá wá dāe se taðe.

18 Yápi kè Amɔɔ ní a né Sikeúoɛ na.

19 Ewaasopi yápi gɔgɔ kpakpa, ké Yakɔbu nenɔe yá kaaagu yáí, mé a beee ví deŋla a mae bedɛɔ guu.

20 Amɔɔ ní a né Sikeúo gɛ ní wéle bílɔɔleu, ɔ aa yá'ò ní wéledeɔ aa mɛ:

21 Gbépiɔ yāe víwanɔ. Wà to aao kú wá bùsuu, aao laatau, asa bùsupi zɔ̀, a mɔwá. Wá ní nenɔe sé, wí wá pɔɔ kpámá.

22 Gbépiɔ sɔ aa we wà kúwanɔ ké wá gɔ bui dou, mé i ke wá gɛe wa tɔzɔ̀ lá ampiɔwa wápii báasio.

23 An pɔtuɔo ní ní àizeeɔ ní ní zuo píi a gɔ wá pɔ ùo lé? Wá weiné, ké aao kúwanɔ.

24 Wélepidɛɔ Amɔɔ ní a né Sikeúo yāmá, ɔ gɛe tɔzɔ̀ nípii.

25 A gɔɔ aaðde zí, ké aa kú ní wāwāo mé aa kú ní yāe láasoooo, Yakɔbu né gbɛɔn plaɔ Simeɔ ní Leviio, Dina víio, an baade a fɛnda sè aa sí wéleu, aa gɛe dède píi.

26 Aa Amɔɔ ní a né Sikeúo dède, ɔ aa Dina se bɔ̀ Sikeú kpéu aa tàò.

27 Wéledeɔ dedea gbea Yakɔbu néo mɔ wéle pɔɔ náaa, ké wá widá ní dáewa yáí.

28 Aa ní sáɔ ní ní bleo sèle ní ní zuo ní ní zaa'inao, pɔ pɔ kú wéle guu ní pɔ pɔ kú ní bua píi.

29 Aa ní àizeeɔ sèle píi ní ní néo ní ní nɔe ní pɔ pɔ kú ní beo píi.

30 ɔ Yakɔbu ò Simeɔe ní Leviio: A gu òokpámɛe. Kanaa ní Pelizio ní bùsu la buipáleɔ aao ye ma glyáio. Lá wá dasio, tó aa llawázi mé aa siwágu, aa ma de ní ma buio píie.

31 ɔ aa wèwà aa mɛ: Ké à wá dāe díle káalua ù, bee maa yá?

* 33:17 Bee mè lákpɛɔ. † 33:19 Yoz 24.32, Zaa 4.5

35

Lua báadaa Yakɔbugu Beteli

1 Lua yá'ò Yakɔbue à mè: Fɛle ta Beteli, ní zòle we. Ma gbagbakii ke we, asa we ma ɔɔ ma mɔma gɔɔ pɔ ríle bàale n v̄lie.*

2 ɔ Yakɔbu ò a bededne ní gbé pɔ kuanɔɔ pii à mè: A dii zìlo pɔ á v̄lo kòle, í zu'ò, í á pɔkasɔɔ lile,

3 wí fɛle ta Beteli. Má Lua gbagbakii bo we, asa à dɔmale ma taasikegɔɔ, ɔ kumanɔ gu pɔ ma geu pii.

4 ɔ aa dii zìlo pɔ aa v̄lo kpàwà ní swáli pɔ aa daaɔ, 5 a v̄le gbéneli pɔ kú Sikeù sae gbáu.

5 Ké Yakɔbu ní a néo dàzeu, Lua tò vía wéle káinadeɔ kù maamaa, 5 gbêe í péleńzio.

6 ɔ Yakɔbu ní gbé pɔ kuaanɔɔ pii ká Luzu pɔ wí me tia Beteli, Kanaa búsuu.

7 A sa'ókii bó we, 5 à tɔkpà gupie Beteli Lua, asa wekii Lua bó à mɔuwà gɔɔ pɔ àle bàale a v̄lie.

8 Debolaa pɔ de Lebeka gwana ũ yáa gá wee, 5 wà aà v̄lì gbéneli gbáu Beteli sae. ɔ wà tɔkpàè ɔɔlizi.

9 Lua bó mò Yakɔbuwa ɔ aà sua ní Mesɔpɔtamio gbea, à báadaaagu

10 à mè: N tón Yakɔbu, áma wáli one Yakɔbu ɔo, wáli one sa Isailie. Maa à tɔkpàè Isaili.

11 Lua òè ɔ: Lua Gbáapiiden ma ũ. Aɔ ne'í àò káfi. Bui zɔɔ a ɔo n kfi, baa bui dasiɔ, mé n buieɔ aà de kíaɔ ũ.

12 Má búsu pɔ má kpà Ablahaù ní Izaakiowa kpama ní n buiɔ n kpe.

13 ɔ Lua fɛle bó gu pɔ à yá'òe.

14 Yakɔbu gbepèle gu pɔ Lua yá'òe dɔngubɔ ũ. A itòlewà à nísikawà.

15 ɔ Yakɔbu tɔkpà gu pɔ Lua yá'òeupie Beteli.

Laseli ní Izaakio gaa

16 ɔ aa fɛle Beteli aa dàzeu. Ké aa ká kái ní Eflatao, Laseli ne'igɔɔ ká, 5 ne'í zì'úkù.

17 Ne'iwáwá zɔɔkù, 5 nɔe ne'ina òè: Nsu to vía n kúo, n negɔe í ɔ.

18 Laseli yéee ví ɔo, àle ga, 5 à tɔkpà a népie Bēnɔni,† 5 aà mae tɔkpàè Bēyāmee.‡

19 Ké Laseli gá, wà aà v̄lì Eflata pɔ wí me tia Beteleù zéu.

20 Yakɔbu yádngugbe pèle aà miawa. Laseli miagbepi ku we e ní a gbáo.

21 Isaili èa dàzeu, 5 à bókpa sádánaɔ gugwakii kpele.

22 Gɔɔ pɔ a ku búsupi 5 Lubeni gè í ní Bila, Yakɔbu nɔ pɔ í méseɔdileɔo. Yakɔbu yápi mà.

Yakɔbu negɔe kueplae.

23 Lea negɔe tón ke: Yakɔbu yoa Lubeni, Simeɔ, Levii, Yuda, Isakaa, Zabalɔni.

24 Laseli néon Yosefu ní Bēyāmeɔ ũ.

25 Laseli zɔnɔe Bila néon Dá ní Nefatalio ũ.

26 Lea zɔnɔe Zilipa néon Gada ní Aseɔ ũ. Negɔe pɔ wà ní í ní Yakɔbuo Mesɔpɔtamion we.

27 ɔ Yakɔbu ká a mae Izaaki kfi Mamale. A ku Kiliataaba pɔ wí me tia Hebl̄s sae, gu pɔ Ablahaù ní Izaakio zòleu.

28 Izaaki ká wé àaa do baosai,

29 à zikù táotao, 5 à gá à zù a gbéɔ guu, 5 aà néo Esau ní Yakɔbuo aà v̄lì.

36

Esau buiɔ

(1Lad 1.34-37)

1 Esau pɔ wí me ɔ Edɔù buiɔ yán ke:

2 Esau Kanaa nɔe sè, Iti bui Eloni né Ada ní Ivi bui Ana né ɔhɔlibama, Zibeɔ tɔúnao.

3 A Isimaela né Basema, Nebaio dáe sè ɔ.

4 Ada Elifaza iaànɔ, mé Basema Leueli í.

5 ɔhɔlibama Yeusi ní Yalaɔo ní Kolao í. Esau negɔe pɔ wà ní í Kanaa búsuuon we.

6 Esau a naɔ sèle ní a negɔe ní a nenɔe ní a beded pii ní a pɔtuɔɔ ní a àizee pɔ a è Kanaa búsuu pii, 5 à gè Sei búsuu, à zàkù ní a dàna Yakɔbuo,

7 asa an àizee zɔɔ yá mé tò aa f̄ wà kú ní k̄oo. Búsu pɔ aa kuu í mómáɔ, ké an pɔɔ dasi yái.

8 Esau zòle Sei búsuu gbèsf̄ide pɔ wí me tia Edɔù guu.

9 Esau pɔ de Edɔù dezi séia ũ buion ke:

10 Esau negɔe tón ke: Ada né Elifaza ní Basema né Leuelio.

11 Elifaza negɔe tón ke: Temani, Omaa, Zefo, Gataù, Kenazi.

* 35:1 Daa 28.10-22 † 35:18 Bee mè ma taasi né. ‡ 35:18 Bee mè ɔplaa né.

¹² Elifaza nɔ pɔ i mɛsɛdileɛɔ tɔn Timina. Ɔmɛ Amaleki iaãnɔ. Esau na Ada tɔunaɔn we.

¹³ Leueli negɔɛɔ tɔn ke: Naata, Zela, Sãma, Miza. Esau na Basema tɔunaɔn we.

¹⁴ Esau na Ɔholibama negɔɛɔ tɔn ke: Yeusi, Yalaũ, Kola.

¹⁵ Esau bui dezi kãauɔ tɔn ke: Esau negɔɛ sɛia Elifaza bui dezi kãauɔ tɔn ke: Temani, Omaa, Zefo, Kenazi,

¹⁶ Kola, Gataũ, Amaleki. Elifaza bui dezi kãauɔ, Ada tɔunaɔn we. Aa ku Eɔbũ bũsuue.

¹⁷ Esau nɛ Leueli bui dezi kãauɔ Naata, Zela, Sãma nɛ Mizao. Leueli bui dezi kãauɔ, Basema tɔunaɔn we. Aa ku Eɔbũ bũsuue.

¹⁸ Esau na Ɔholibama bui dezi kãauɔ tɔn ke: Yeusi, Yalaũ, Kola. Ana nɛ Ɔholibama tɔunaɔn we.

¹⁹ Esau pɔ wɛ mɛ lɔ Eɔbũ negɔɛɔn we, aã bui dezi kãauɔnɛ.

Sei buiɔ

(1Lad 1.38-42)

²⁰ Sei, Oli bui pɔ kũ Eɔbũ bũsuu za kãau negɔɛɔ tɔn ke: Lotani, Sobala, Zibeɔ, Ana,

²¹ Disɔ, Ezeɛ, Disã.

²² Lotani negɔɛɔn Oli nɛ Emaũo ũ. Lotani dãe tɔn Timina.

²³ Sobala negɔɛɔ tɔn ke: Alavã, Manaata, Ebalɛ, Sefo, Onaũ.

²⁴ Zibeɔ negɔɛɔ tɔn Aya nɛ Ana. Anapi mɛ bɔ nibɔna wãawa gbãau gɔɔ pɔ ãle a mae zãã'inaɔ dá.

²⁵ Ana negɔɛ tɔn Disɔ, aã nɛnɔɛ tɔn Ɔholibama.

²⁶ Disɔ negɔɛɔ tɔn ke: Emadã, Esebã, Ilana, Kelana.

²⁷ Ezeɛ negɔɛɔ tɔn ke: Bilana, Zaavã, Akana.

²⁸ Disã negɔɛɔn Uzu nɛ Alanao ũ.

²⁹ Oli bui dezi kãauɔ tɔn ke: Lotani, Sobala, Zibeɔ, Ana,

³⁰ Disɔ, Ezeɛ, Disã. Oli bui dezi kãauɔ nɛ nɛ bui pɔ kũ Sei bũsuuɔn we.

³¹ Kia pɔ kpalablɛ Eɔbũ bũsuu Isaili kãau ãau tɔn ke:

³² Beɔɔ nɛ Bela, Dinaba gbɛ mɛ kpalablɛ Eɔbũ kãau.

³³ Kɛ à gà, ɔ Zela nɛ Yobaba, Bɔzela gbɛ kpalablɛ aã gbɛu.

³⁴ Kɛ à gà, ɔ Temani bũsuu gbɛ Usaũ kpalablɛ aã gbɛu.

³⁵ Kɛ à gà, ɔ Bedada nɛ Adada, Aviti gbɛ kpalablɛ aã gbɛu. Ɔmɛ zɛblɛ Madiãowa Mɔabu bũsuu.

³⁶ Kɛ à gà, ɔ Maseleka gbɛ Samala kpalablɛ aã gbɛu.

³⁷ Kɛ à gà, ɔ Leobo pɔ kũ Uflata sae gbɛ Saulu kpalablɛ aã gbɛu.

³⁸ Kɛ à gà, ɔ Akaboo nɛ Baalanana kpalablɛ aã gbɛu.

³⁹ Kɛ à gà, ɔ Pau gbɛ Adada kpalablɛ aã gbɛu. Aã na tɔn Metabeli, Malɛdi nɛɛ, Mezaaba tɔunac.

⁴⁰ Esau bui dezi kãauɔ tɔn ke an buiwa an bũsuu wa: Timina, Alava, Yeteti,

⁴¹ Ɔholibama, Ela, Pinɔ,

⁴² Kenazi, Temani, Mibizaa,

⁴³ Magadie, Ilaũ. Eɔbũɔ dezi kãauɔ tɔn we wɛle nɛ wɛleɔ bũsuu pɔ aa zɔleu. Esau pɔ Eɔbũɔ dezi sɛia ũ buiɔn we.

37

Yosefu nana'oa

¹ Yakɔbu ku Kanaa bũsuu, gu pɔ a mae zɔleu.

² Yakɔbu buiɔ yãn ke: Yosefuã ãwaasonac. Aã wɛ gɛo nɛ plaode guu kɛ ãle são dá nɛ a vɛio, aã mae naɔ Bila nɛ Zilipao nɛɔ, ɔ à yãvã pɔ aa kɛ kɔmalekɛ a maeɛ.

³ Isaili ye Yosefuzi de a nɛ kɛniɔla, kɛ à aa ì a zikũ guu yãí, ɔ à ulatao zɔɛ.

⁴ Kɛ aa vɛio è nɛ mae yeaazi dɛrɛla, ɔ aa zããguu, aali we yãna òaãno.

⁵ Yosefu nana'ò, ɔ a sɛle siu a vɛioɛ, ɔ aa ã zããguu de a zia.

⁶ A ònɛ: A nana pɔ má ò ma.

⁷ Má è wãle sɛyeye bua, ɔ ma sɛ bàaa fɛle zè. A pɔɔ liai, ɔ aa kùlɛè.

⁸ Ɔ aa vɛio òɛ: Nɛle e nɛyɔ gɔ wã kía ũ nɛɛ? Nyɔ ikokɛwã nɛɛ? Ɔ aa ã zããguu de a zia nana pɔ a òpi yãí.

⁹ Yosefu ãa nana'ò lɔ, ɔ a sɛle siu a vɛioɛ a mɛ: Ma ãa nana'ò lɔ. Má è ãatɛ nɛ mɔvuaò nɛ saana mɛn kuedoɔ lé kùlekulemɛɛ.

¹⁰ A nanapi sɛle siu a mae lɔ, ɔ aa mae pãlawã a mɛ: Botaa nana nɛ ò mãai? Mapi nɛ n dao nɛ n vɛio, nɛle e wã mɔ wùle n aɛ nɛɛ?

¹¹ Aã vɛio ãisããno. Aã mae sɔ a nanapi yã kũa a sũu.

- 12 Aa v̄iɔ̀ gè ní mae s̄aɔ̀ dáí Sikɛ̀ŭ.
- 13 ɔ̀ Isailipi ò Yosefuɛ: N v̄iɔ̀ lé s̄ad̄ā Sikɛ̀ŭ nolo? M̄ɔ̀ m̄a n z̄í ní k̄iie! A wèwà à mè: Má làa.
- 14 ɔ̀ a òè: Gé n v̄iɔ̀ gwai ní ní s̄aɔ̀, tó aa aafia, ní ɛa sumɛɛ ní a baoo. ɔ̀ à aà gb̄àɛ, à b̄ò Heb̄l̄s̄ guzulɛ̀ à gè Sikɛ̀ŭ.
- 15 Ale liaaliaa s̄ɛ̀ŭ, ɔ̀ ḡɔ̀ɛɛ kp̄aaũaàɴɔ̀ à aà là à mè: B̄ó níɛ w̄ɛɛɛɛ!
- 16 A wèwà à mè: Máɛ a v̄iɔ̀ w̄ɛɛɛɛ. Tó n ní s̄ad̄ad̄ak̄i d̄s̄, omɛɛ.
- 17 Gb̄épi mè: Ké aa b̄ò lakti, má má aa mè w̄àɛ gé Dotaniɛ. ɔ̀ Yosefu p̄ɛɛr̄z̄i à ní lé Dotani.
- 18 Ké aa aà è k̄aa, e àò gé k̄áí ní k̄í, aa lɛkp̄aaɛaazi aa mè wà aà dɛ.
- 19 Aa òk̄ɔ̀ɛ: A gwa, nana'onki lé m̄ó kee.
- 20 A to wà aà dɛ sa, wí aà zu ɛɛ beeo do guu, wí o w̄àí mé aà sò. Wá e lá aà nanaɔ̀ midɛ.
- 21 Ké Lubeni yápi má, a ye à aà misi, ɔ̀ a mè: Wásu aà dɛo.
- 22 Asu to au b̄ow̄áo. A aà zu ɛɛ beeu guwaiwaiu la, ásu à aà dɛo. Lubeni ònɛ̀ m̄aa, ké a ye à aà misi, í ɛa à aà kpa a maewa yáí.
- 23 Ké Yosefu kà a v̄iɔ̀ k̄í, aa aà ula b̄òaała, aà ulataopi.
- 24 ɔ̀ aa aà sè wa z̄ù ep̄iu. Epi da giie, a í v̄io.
- 25 ɔ̀ aa z̄ìɛ lé p̄ɔ̀ɔ̀ɛ. Ké aa wez̄ù, aa Isimaɛla bui kyaamaɔ̀ è, aa b̄ò Galada bùsuu, aale gé Egipi. An yiongoɔ̀ lí'ɔ̀ ní ḡamaleo ní tulaletio sea.
- 26 ɔ̀ Yuda ò a gb̄éɛɛ: Tó wa wá d̄auna d̄ɛ, mé wa aà d̄ea ùɛ, b̄ó ài wá eí?
- 27 A to wà aà yía Isimaɛla buipiɔ̀wa. Wásu aà dɛo, wá d̄auna nolo? Wá au douɛ. ɔ̀ aà gb̄éɛ aà yámà.
- 28 Ké Madiá laatanap̄io lé ḡɛ, aa Yosefu gá wà b̄ò ɛu, wà aà yía Isimaɛla buipiɔ̀wa ánuసు ɔ̀watɛ̀ bao, ɔ̀ aa ḡɛaàɴɔ̀ Egipi.*
- 29 Ké Lubeni sù epi k̄í, i Yosefu e we lo, ɔ̀ a a p̄okasaɔ̀ ga k̄èk̄è.
- 30 ɔ̀ à ḡɛ a d̄aunaɔ̀ k̄í à mè: Népi ku we lo. Má gé má ní beeo ní?
- 31 Aa blesana k̄ù wa d̄ɛ, ɔ̀ aa Yosefu ulapi se máɛ a au guu.
- 32 ɔ̀ aa aà ulataopi sè tàò ní maeɛ aa mè: P̄ó p̄ó wá èn ke. N né ula yà, ge aà p̄ó no?
- 33 A d̄s̄, ɔ̀ a mè: Ma né ulataoɛ, w̄àí mé aà sò. Waiyoo, à ma né Yosefu tàitaic.
- 34 ɔ̀ a a ulada ga k̄è, à zw̄ankasa se d̄s̄ a pi, ɔ̀ a a népi ɔ̀ɔ̀ɔ̀ e'e'e.
- 35 Aà neḡɔ̀ɛ ní aà nen̄ɔ̀ɛ m̄ò aà n̄ɔ̀ɛ níniùè nípii, áma à ḡí wà a n̄ɔ̀ɛ níniɛ à mè: Máɔ̀ a népi gaa ɔ̀ɔ̀ɔ̀ɛ e ma ḡɛ taò aà k̄íi bedau. ɔ̀ áɛ búbuape a népi yá musu.
- 36 Madiápiɔ̀ s̄s̄ aa Yosefu yía P̄ɔ̀tifaawa Egipi. Falaɔ̀ɔ̀ íwaɔ̀ doɛ, ɔ̀me aà d̄ɔ̀ɔ̀ɔ̀ gb̄ɛz̄ɔ̀ ũ.

38

Yuda ní Tamaao

- 1 Zibeez̄i Yuda b̄ò a gb̄éɛ k̄í, à gè z̄ìɛ Adulaũ gb̄é p̄ó wí me Hila be.
- 2 Wek̄i ɔ̀ a kp̄aaũu ní Kanaa bùsu gb̄é p̄ó wí me Sua nen̄ɔ̀ɛ, ɔ̀ a aà sè n̄o ũ.
- 3 A n̄ɔ̀s̄í à ne'í ḡɔ̀ɛ ũ, ɔ̀ a t̄okp̄àè ɛɛ.
- 4 A ɛa n̄ɔ̀s̄í lo, à neḡɔ̀ɛ í, ɔ̀ a t̄okp̄àè Onani.
- 5 A ɛa neḡɔ̀ɛ í lo, ɔ̀ a t̄okp̄àè Sela. Goo p̄ó à népi í, a ku Kezibue.
- 6 ɔ̀ Yuda n̄ɔ̀ɛ p̄ó wí me Tamaa sè a neḡɔ̀ɛ s̄éia ɛɛɛ.
- 7 ɛɛ k̄è Diie gb̄ɛváí ũ, ɔ̀ a aà d̄ɛ.
- 8 ɔ̀ Yuda ò Onaniɛ: N n v̄iɔ̀ gyaa sé, ní buike n v̄iɔ̀ lá wí k̄ewa.
- 9 Ké Onani d̄s̄ né p̄ó à i ní a v̄iɔ̀ gyaa aɔ̀ dɛ a bui ũo, tó à w̄ùɛaàɴɔ̀, í az̄ia e bàasiaɛ, ké asu buike a v̄iɔ̀ yáí.
- 10 Yá p̄ó áɛ kepi k̄è Diie íi, ɔ̀ a aà d̄ɛ lo.
- 11 ɔ̀ Yuda ò a né gyaa Tamaaɛ: Gɛ ñȳɔ̀ gyaable n mae be e ma né Sela z̄ɔ̀k̄ũ. Asa áɛ e Sela a ga lá a v̄iɔ̀waɛ. ɔ̀ Tamaa gè z̄ìɛ a mae be.
- 12 Ké a goɔ̀ ḡɛḡɛ, ɔ̀ Yuda na ga. Ké aà s̄s̄ níni, à d̄àzeu, áɛ gé a s̄ákák̄ɛɛɛɛnaɔ̀ k̄í Timena ní a gb̄ɛna Adulaũ gb̄é Hílao.
- 13 ɔ̀ wà a baokp̄a Tamaaɛ wà mè: N z̄ade lé gé Timena a s̄aɔ̀ k̄ák̄ɛɛɛɛi.
- 14 ɔ̀ a a gyaablep̄ɔ̀ w̄olo, à p̄ol̄ḡau se k̄ù a w̄éa, ɔ̀ a gè z̄ìɛ ɛnaíù b̄oleu Timena z̄éu. Asa a è Sela gb̄aak̄ũ mé wí a kpawá n̄o ũo.
- 15 Ké Yuda aà è, ɔ̀ a aà díɛ k̄áalua ũ, ké a p̄ok̄ù a w̄éa yáí.
- 16 ɔ̀ à s̄s̄aazi zé saɛ à mè: To má w̄ùɛn̄n̄o. I aà d̄s̄ a né gyaa ũo. ɔ̀ n̄ɔ̀ɛpi mè: Tó n w̄ulemanaɔ̀, b̄ó ñȳɔ̀ kpaai?

* 37:28 Zln 7.9

- 17 A wèwà à mè: Má a bleneo do kpásāne. ɔ à mè: Tɔɔmadilemeɛ e ñyɔ gé kpásāi.
- 18 ɔ à aà là à mè: Bó tɔɔma mà dilenei? A mè: N n seelakeɔ ní a bao ní gopana pɔ ní kúao kpa. ɔ a kpàwà à wùleaàno, ɔ à kè no ù.
- 19 ɔ nɔɛpi fle tà be, à a pɔɔgáu gò à a gyaablepɔɔ dà.
- 20 Yuda a gbēna Adulaŭ gbé zì ní bleneo a tɔɔmaboi nɔɛpi kíi. Ké à kà, i aà eo.
- 21 ɔ à wekidiɔ lāla à mè: Káaluá pɔ kú Enaiŭ zé sae la yāa ku má ní? Aa wèwà aa mè: Káaluá ku lao fá!
- 22 ɔ à èa tà, a ò Yudaɛ: Mí aà eo. Wekidiɔ mè wa káaluá dɔ we yāa seo.
- 23 ɔ Yuda mè: Aà pɔpiɔ kú. Wásu to gbéɔ wá yáabo. Ma n zì ní blepío, ni aà eo.
- 24 Mɔ àaɔ gbea wá mɔ wa ò Yudaɛ wá mè: N né na Tamaa káaluaká, ɔ à nɔsi a káaluakaa guu. Yuda mè: A bɔaàno, wi tesɔwá.
- 25 Ké wáɛ bɔaàno bàasi, à lékpásákè a zādeɛ à mè: Gbé pɔ pɔɛ beeo ví mé nɔdɔmagu. Seelakeɔ ní a bao ní gopanaɛ beeo gwa, tó ní a de dɔ.
- 26 Yuda pɔpiɔ dɔ, ɔ à mè: Nɔɛpi yá na demala, asa mi aà kpa ma né Selawao. Yuda i wùleaàno bo.
- 27 Ké à kà ne'ia, à mɔ lè siao mé kú aà gbɛɛ guu.
- 28 Gɔɔ pɔ àɛ ne'i, a gbédo ɔbò, ɔ nɔɛ ne'ina wɔɔtēna dɔwà à mè: Néɛ bee mé bò káau.
- 29 Ké népi a ɔ sàaa, ɔ né plaade bò, ɔ nɔɛpi mè: N bo bùie fá! ɔ wá tɔkpàè Pelezi.*
- 30 Bee gbea ké aà gbédo pɔ wá wɔɔtēna dɔ aà ɔwapi bò, ɔ wá tɔkpàè Zela.†

39

Yosefu ní Pɔtifaá nao

- 1 Ké Isimaɛla buiɔ kà ní Yosefuo Egipi, ɔ Egipi gbé Pɔtifaá aà lùmá. Falaɔɔ iwaɔ doɛ, ɔme aà dɔaiɔ gbɛzɔɔ ù.
- 2 Dii kú ní Yosefuo, bo aà daɛ ní gòmio. A ku a dii Egipi gbépi be.
- 3 Aà diipi è Dii kuaàno, bo aà daɛ ní gòmio yá pɔ àɛ ke pii guu,
- 4 ɔ à aà wegwá, à aà díɛ a be ziiá ù, à pɔ pɔ a ví pii nàè a ɔzì.
- 5 Za gɔɔ pɔ à aà díɛ a be ziiá ù, Dii éfāaidá aà beu Yosefu yáí. Dii éfāaidá pɔ pɔ de aà pɔ tɔgu pii, bepɔɔn nò, buapɔɔn nò.
- 6 ɔ Pɔtifaá a pɔpii ná Yosefue a ɔzì. A yāe kàa vío, mé i ke bleblea bàasio. Yosefu sɔ gɔ kefenaɛ, mé aà zea maa.
- 7 Ziewa ɔ Yosefu bii gè à dii nagu, ɔ a òè: Wùlemanɔ.
- 8 ɔ à gí à mè: Gwa, ma dii yāe kàa ví be la bo, à pɔ pɔ á vío nàmeɛ ma ɔzì piiɛ.
- 9 Aà iko demala ua lao, tó n baa gè, i gimeɛ ní pɔeoo, ké ní de aà no ù yáí. Má fɔ yāvái bee taa ke mà duunake Luaɛ?
- 10 Baa ké nɔɛpi bo òè gɔɔpii, i we wùleaàno, a ye ào kuaàno seo.
- 11 Ziewa ké Yosefu gè kpéu zíkɛi, à mɔ lè uazíkɛnaɛ ku beo.
- 12 ɔ nɔɛpi aà kú a ulawa à mè: Wùlemanɔ. ɔ Yosefu a ula tòè we, à bàalè bò bàasi.
- 13 Ké nɔɛpi è à a ula tòè à bàalè bò bàasi,
- 14 ɔ à uazíkɛnaɔ sisi a ònè: A gwa, wá mɔwɛɛ ní Ebeluo, ɔ àɛ dɔɛwano. A gèmazì wùleimanɔɛ, ɔ ma wiidòwá.
- 15 Ké a è ma wiidòwá, ɔ à a ula tò káɛa ma saɛ, à bàalè bò bàasi.
- 16 ɔ nɔɛpi ulapi káɛ a saɛ. Ké Yosefu dii sú,
- 17 ɔ aà nɔpi òè à mè: Ebelu zo pɔ n suowɛɛ dɛɛmano, à gèmazì.
- 18 Ké ma wiidòwá, ɔ à a ula tò káɛa ma saɛ, à bàalè bò bàasi.
- 19 Ké nɔɛpi yápi siu a zāɛ à mè lá n zo kèmeɛn we, aà pɔ pà maamaa.
- 20 ɔ à mè wá Yosefu kú wá dakpɛu, gu pɔ kía dakpɛunaɔ káɛu, ɔ à gɔɔplakè we.
- 21 N beeo Dii kuaàno à gbèkèkè, a tò aà yá kà dakpɛunaɔ dɔsanagu.
- 22 ɔ gudɔsanapi dakpɛunaɔ ná Yosefue a ɔzì pii, wíli yāe ke aà saio.
- 23 Dakpɛunaɔ dɔsanapi lío yāe kàa ví Yosefu musuo, ké Dii kuaàno, mé bo aà daɛ ní gòmio yá pɔ àɛ ke pii guu.

40

Yosefu dakpɛunaɔ nana bɔɔɛkɛa

- 1 Bee gbea Egipi kí Falaɔɔ vɛɛboɛna ní a pɛɛkɛnao kèaàno ñi.
- 2 Aà pɔ pà a iwa gbɛɔn plapiɔzì, aà vɛɛboɛlenaɔ kía ní aà pɛɛkɛnaɔ kíaoo.
- 3 ɔ à ní kákɛu a dɔaiɔ gbɛzɔɔ be, kpé pɔ wá Yosefu dàu.

* 38:29 Bee mè à bò bùi. † 38:30 Bee mè ténzoizoi.

- 4 Dɔaio gbɛzɔɔpi Yosefu dile aɔ laaidɔmá.
- Aa gɔɔplakɛ kpéu we.
- 5 Gwáasin dou Egipi kía vɛɛbolena ní pɛɛkenapio nana'ò mípla mípii, baade ní a pɔó ní a àsió.
- 6 Ké Yosefu mò ní gwai kɔɔ, a è an ká gá.
- 7 ɔ à ní lá à mè: Bó yá mé tò á oosisia gbáí?
- 8 Aa wèwà aa mè: Nana ɔ wá ò, gbɛe ku la ké à à àsi'owɛeo. ɔ a òné: Lua mé nana àsi bɔɔle dɔo lò? A á nanapio dau à siumɛɛ.
- 9 ɔ vɛɛbolenaɔ kía a pɔ ò è à mè: Ma nana guu ma vɛɛli è ma sac.
- 10 Vɛɛlipi gɔn aaɔɛ. A labò à vukè, à nɛ'í à mà.
- 11 Má Falaɔ imibo kúa, ɔ ma vɛɛbɛpio sè má fɛ aa imibɔpiu, má kpáwá.
- 12 Yosefu òè: Nanapi àsin ke: Ligɔn aaɔpiá gɔɔ aaɔɛ.
- 13 Gɔɔ aaɔ gbea Falaɔ a n misi. A ea n da n zí guu, ní ea nɔy vɛɛbolɛɛ, lá nio ke yáawa.
- 14 Tó yá bònno na, to ma yá àò dɔngu. Gbɛekemɛɛ, ní ma yá'ò Falaɔɛ, ké n è n ma bɔ kpɛɛ bee guu.
- 15 Asa wá ma kú kpáí za Ebelu búsuuɛ, mé baa Egipi la mi yáe ke à ká wá ma da ɛɛ bee guuo.
- 16 Ké pɛɛkenaɔ kía è Yosefu nanapi àsi'oa bò ní vɛɛbolenaɔ na, ɔ a òè: Ma nana guu sɔ má è má pɛɛ sea gbí aaɔ diakɔa.
- 17 Gbí pɔ kú musu, káa bui dasi pɔ má kè Falaɔɛ ka a guu, ɔ baa lé ble ma musu.
- 18 Yosefu òè: A àsin ke: Gbí aaɔpiá gɔɔ aaɔɛ.
- 19 Gɔɔ aaɔ gbea Falaɔ a n mi zɔ a n loo líwa, baa i n ble.
- 20 A gɔɔ aaɔdeá Falaɔ izí dikpɛɛ, ɔ à blekè a íwaɔne. A vɛɛbolenaɔ kía ní pɛɛkenaɔ kíaò bèle kpéu a íwaɔ wáa.
- 21 ɔ à èa vɛɛbolenaɔ kía dá a zíu, aa ea aɔ vɛɛbolɛɛ.
- 22 ɔ à pɛɛkenaɔ kía lòo líwa, lá Yosefu ní nanaɔ àsi'ónéwa.
- 23 Kásile Yosefu yá i dɔ vɛɛbolenaɔ kíagu bo, aa yá sàaàgue.

41

Yosefu Falaɔ nana bɔɔlekea

- 1 Wɛ́ búu pla gbea Falaɔ nana'ò a è á zea Niilile.
- 2 A è zuda maa mekpaaò bèle swapi ɛu mèn sɔpla, aale sɛ ble dàna guu.
- 3 ɔ à zuda fɛ́fɛa wòuwòu è sɔpla lo. Aa bò swa'eu, aa be a sɛ́iaɔ kpe, aa zè ní sae swale.
- 4 ɔ zù fɛ́fɛa wòuwòupi zù maa mekpaapiò mòmɔ, ɔ Falaɔ vu.
- 5 A èa gè ní io, ɔ à nana'ò lo. A è ése sáo maa wede pia éseli douwa sáo sɔpla.
- 6 ɔ à ése sáo wén ála'alana pɔ lou'í kèsámáò è, à pia ní gbea lo sáo sɔpla.
- 7 ɔ ése sáo wén ála'alanapio ése sáo maa wɛdepio mòmɔ. Ké Falaɔ vu, a è nana á ò.
- 8 Ké gu dɔ, láasoo gɛ́aàgu, ɔ à Egipi mäsokenaɔ ní wezɛnaɔ sisi pii. A a nanaɔ sɛle siunɛ, kási an gbɛe i fɔ à a àsi'òè.
- 9 ɔ vɛɛbolenaɔ kía fɛle yá'ò Falaɔɛ à mè: Taae pɔ má kè yáa dòmagu gbá.
- 10 Kí, n pɔ pà n zòblenaɔzi yáa, ɔ n ma dakpɛu n dɔaio gbɛzɔɔ be sánu ní pɛɛkenaɔ kíaò.
- 11 Gwáasin dou wa nana'ò, wá baade ní a pɔó ní a àsió.
- 12 Ebelu èwaasoe kúwanɔ we, n dɔaio gbɛzɔɔ zɔɛ. Ké wa wá nanaɔ sɛle wá siuè, ɔ à wá baade pɔ àsi'òè.
- 13 Yápio kè lá a òwɛɛwa. N ea n ma da ma zíu, ɔ n pɛɛkenaɔ kíapi lòo líwa.
- 14 ɔ Falaɔ gbɛ zí Yosefu sísii, ɔ wá gè aa bò kpéu kpakpa. A mibò à a pɔkasao líle, ɔ à gè Falaɔ kú.
- 15 ɔ Falaɔ òè: Ma nana'ò, kási gbɛe i fɔ a àsi'òmɛeo. Má má wá mè, tó wa òne, ni fɔ n à àsi'ónéɛ.
- 16 Yosefu òè: I ke mámeo, Lua mé a a àsi'one kí.
- 17 ɔ Falaɔ òè: Ma nana guu má è má zea Niilile.
- 18 Má è zuda maa mekpaa mèn sɔplaò bèle swa'eu, aale sɛ ble dàna guu.
- 19 ɔ ma zuda pále è lo mèn sɔpla, aa fɛ́fɛa wòuwòu, mi zù fɛ́fɛa bee taaɔ e Egipi la yáaò.
- 20 ɔ zuda fɛ́fɛa wòuwòupi zù mekpaa sɛ́ia mèn sɔlapio mòmɔ.
- 21 Baa ké aa ní mòmɔ, aa gí fɛ́fɛa lá aa dewae, gbɛe a dɔ ké aa ní mòmɔ seo. ɔ ma vu.
- 22 Nana guu lo má è, ése sáo maa wede sáo sɔpla bò éseli douwa.
- 23 ɔ má è, ése sáo teena wén ála'alana pɔ lou'í kèsámáò bò an gbea lo sáo sɔpla.
- 24 ɔ ése sáo wén ála'alanapio ése sáo wɛdepio mòmɔ. Ké má ò mäsokenaɔne, an gbɛe i fɔ à àsi'òmɛeo.

- 25 ɔ Yosefu òè: Kí, nana pɔ́ n̄ òpíò àsí òuè. Lua yá pɔ́ á ye ke òlɔ̀nɛɛ, kí.
- 26 Zù maa mèn soplapiá wè soplac, mé èsè sáo wede sáo soplapiá wè soplac. Nanapiò àsí òuè.
- 27 Zù fífèa wòtùwò mèn soplá pɔ́ b̀lɛ aa be a séiá kpepiá wè soplac. Màa èsè sáo wén ála'alana pɔ́ lou'í kèsámá sáo soplapiò de lɔ. Beeò mé wè soplá pɔ́ imina a kauɔ́ ù.
- 28 Lá má ònɛ tiawa kí, ma mè Lua lé yá pɔ́ á ye ke ɔ̀lɔ̀nɛɛ.
- 29 Blɛwɛna aɔ́ di Egipi gupiiu maamaaɛ e wè soplá.
- 30 Bee gbea imina i ka e wè soplá, káa gbáapi yá i sá Egipiɔ́gu. Iminapi a to bùsu blɛ midɛ.
- 31 Imina pɔ́ a mɔ́pi aɔ́ pásí maamaaɛ, káa gbáapi yá a ò gbèegu lɔo.
- 32 Kí, lá gèn pla n nanapi ò, bee mè Lua mé òilɛ màa. A ke tiaɛ, a sea vío.
- 33 Tiasa kí, ɔ̀nɔde wɛzɛna wɛɛɛ n̄ òilɛ aàò de gbáade ù Egipi.
- 34 Kí, gbèò òilɛ ziiá ù Egipi, aaɔ́ pówɛna sɔode káaa wè soplá pɔ́ pówɛnaɔ́ diupi guu.
- 35 Aa blɛ káaa wè maa pɔ́ lé mɔ́ɔ guu, aai pówɛna ká òɔ guu wéle n̄ wéleɔ́ n̄ n̄ t̄sɔ, aai òsá.
- 36 Tò imina pɔ́ a ke wè soplapi ká Egipi, blɛpi ò de kùsúa ù, ké iminapi su Egipiò dedeò yáí.

Yosefu kpalablea Egipi

- 37 Yápi ká Falaɔ́gu n̄ a lwaɔ́ pii,
- 38 ɔ́ a ònɛ: Gbèɛ beeá Lua Nisínadeɛ. Wá gbèe e laaáwa lɔɛ?
- 39 ɔ́ a ò Yosefue: Lá Lua tò n̄ yá bee òs̄ pii, ɔ̀nɔde wɛzɛnaɛ ku lanwao.
- 40 Mmɛ n̄yɔ́ de ma ua gbèz̄ɔ́ ù, ma gbèò ò misilɛnɛ n̄pii. Báa mé a to màò ònla ado.
- 41 ɔ́ à èa òè: Nyɔ́ iko ví Egipi bùsu gupiiwae.
- 42 ɔ́ à táana seelakebò b̀ò a ɔ́wa, a dà Yosefue a ɔ́wa, à báabaa ula dàè, à vua yábaa dàè a nɔɛ.*
- 43 A a s̄go plaade kpáwá bebèbò ù, ɔ́ gbè pɔ́ òáaaɛ ò pala: A kúle! A kúle! Beewa Falaɔ́ tò Yosefu iko ví Egipi bùsuwa.
- 44 A òè lɔ: Mámamaa Falaɔ́, gbèe a f̄ yáe ke Egipi la n̄ lé saio.
- 45 ɔ́ à tɔkpàè Zafena Panaa, ɔ́ à Eliɔ́poli wéle sa'ona Potifela nenɔɛna Asena kpáwá nɔ ù.
- 46 Gɔɔ pɔ́ Yosefu z̄í sè Egipiò kí Falaɔ́ be, a wè baakwi ví. ɔ́ à b̀ò Falaɔ́ kí, à gè bebɛi Egipi gupiiu.
- 47 Káa gbáa ku e wè soplá, blɛwɛna di maamaaɛ.
- 48 ɔ́ Yosefu blɛ pɔ́ di Egipi wè soplapiò káakáaa wéle n̄ wéleɔ́ kùsúa ù, wéle pii n̄ azía pɔ́o.
- 49 A pówɛna káaa z̄ɔ́z̄ɔ́ lán isiale úfáawa, ɔ́ wá zè a ȳyɔ́ɛ, asa wa f̄ a lé òs̄o.
- 50 E imina àò gé kái Yosefu na Potifela né Asena neḡɛ í pla.
- 51 Yosefu tɔkpà a yoaɛ Manasɛ† à mè: Lua tò ma mae bedɛ n̄ ma taasikeaɔ́ yá sàmagu pii.
- 52 ɔ́ à tɔkpà a plaadeɛ Eflaiú‡ à mè: Lua tò ma ḡ nede ù bùsu pɔ́ wá ma wetáú.
- 53 Ké káa gbáa pɔ́ kú Egipi wè soplapi lé ká,
- 54 ɔ́ wè soplá pɔ́ imina káu dàale lá Yosefu òwa. Imina ká bùsu n̄ bùsuo pii, áma blɛ di Egipi gupiiu.§
- 55 Ké nɔana gè Egipiɔ́gu pii, aa wiilɛ Falaɔ́ɔ́wa aà blɛ kpámá. ɔ́ a ònɛ pii: A gé Yosefu kí, lá a oé í ke.
- 56 Imina lí bùsupila pii, ɔ́ Yosefu òs̄ò wèwè, à pówɛna yáa Egipiɔ́wa, ké imina gbáakù n̄ bùsuo yáí.
- 57 ɔ́ gbèò b̀ò dúnia guu pii aa mè Egipi pówɛna lúí Yosefuwa, asa imina gbáakù dúnia guu piiɛ.

42

Yosefu víiò mɔa blɛ lúí Egipi

- 1 Ké Yakɔ́bu mà pówɛna kú Egipi, a ò a néɔnɛ: Aɔ́ kále la p̄ yá?
- 2 Má mà pówɛna kú Egipi. A ge lúwɛɛ we, ké wásu gagao, wíɔ́ ku aafia.*
- 3 ɔ́ Yosefu víi gbè'n kwíò gè Egipi pówɛna lúí.
- 4 Yakɔ́bu i Yosefu dáuna Bèyámɛɛ z̄línɔ, asa à mè: Wíliò òs̄o tó yáwáí sù aà lè s̄s be.
- 5 ɔ́ Isaili n̄épiò gè pówɛna lúí n̄ gbèpale, asa iminapi ká Kanaa bùsuo s̄ɛ.
- 6 Yosefu mé bùsupi gbèz̄ɔ́ ù. ɔ́mɛ í pówɛna yáa gbèpiiwa. ɔ́ aà víiò mò kùlèè, aa n̄ mí pèlɛ.
- 7 Ké à a víiò è, à n̄ òs̄, ɔ́ à azía kènè nibò ù. ɔ́ à yá'ónɛ pásipásí à n̄ lá à mè: A b̀ò má ní? Aa wèwá aa mè: Wa b̀ò Kanaa bùsuo, wa m̀ò blɛ lúíɛ.

* 41:42 Dan 5.29 † 41:51 Bee mè sángu. ‡ 41:52 Bee mè nede. § 41:54 Zln 7.11 * 42:2 Zln 7.12

⁸ Yosefu a w̄iɔ d̄ɔ, kási aai aà d̄ɔ.

⁹ Nana p̄ɔ a ò yāa an yá musu† d̄ɔaǵu, ɔ a òné: Zámadeɔn á ũ, a m̄ɔ wá b̄usu asiigwaiɛ.

¹⁰ Aa w̄ewà aa mè: Aawo Baa! N z̄ɔb̄lenaɔn wá ũ, wa m̄ɔ bl̄e lúie.

¹¹ Dedoudeɔn wá ũ wápii. Náaideɔn wá ũ. Wápiɔ n z̄ɔb̄lenaɔ, zámadeɔn wá ũ.

¹² ɔ a òné: Egeɛ! A m̄ɔ wá b̄usu asiigwaiɛ.

¹³ Aa mè: Wápiɔ n z̄ɔb̄lenaɔ, dedoudeɔn wá ũ, wá gb̄ɛn kueplae. Kanaa b̄usu gb̄ɛn wá ũ.

Wá d̄auna ḡɔ be ní wá maɛɔ, wá gb̄ɛdo kuo.

¹⁴ ɔ Yosefu òné: Lá má òéwa, zámadeɔn á ũ.

¹⁵ P̄ɔ p̄ɔ a to mà á yá slana d̄ɔn ke: N Falaɔɔ báaaɔ á b̄ɔle lao, sema á d̄aunapi m̄ɔ la báasio.

¹⁶ A á gb̄ɛdo z̄ɔ á d̄aunapi séi, á gb̄é k̄niɔ ḡɔ dakp̄eunaɔ ũ lae, mí d̄ɔ tó á yáá slanae. Tó màa no, ní Falaɔɔ báaaɔ zámadeɔn á ũ.

¹⁷ ɔ á ní ká kp̄éu e ḡɔɔ aaɔ.

¹⁸ A ḡɔɔ aaɔde z̄ɔ á òné: Má Lua vía ví. A yá p̄ɔ má òé ke, í b̄ɔ aafia.

¹⁹ Tó náaideɔn á ũ, á á gb̄ɛdo to da kp̄éu la, á gb̄é k̄niɔ í tá ní p̄ówenaaɔ á bede n̄ɔandenaɔne,

²⁰ í ea m̄ɔm̄ɔe ní á d̄aunapio, mí d̄ɔ ké á yáá slanae, mé wa á dede bo. ɔ aa w̄ei màa.

²¹ Aa òk̄ɔe: Slanae taaedeɔn wá ũ yá p̄ɔ wá k̄e wá d̄aunae yāa yái. Wá è ḡɔɔ p̄ɔ àle awakpaw̄ɛ, á k̄e w̄enaŭ, ɔ wi aa yāmao. Bee yái yāe bee wá léi.

²² ɔ Lubeni òné: Ké má òé ásu yāe ke n̄épiɛɔ, í ma yāmao, aa au t̄ɔ ɔ Lua lé síwá ke.

²³ Aa d̄ɔ Yosefu lé maɔ, asa ké á yá'òné, wa s̄ele siunée.

²⁴ ɔ á gò ní k̄í, á ge ɔɔb. Ké á sù, á yá'òné, ɔ á Simeɔ b̄ɔ ní guu, á m̄ɔkàwá ní wáa.

²⁵ Yosefupi mè wá p̄ówena káné ní sakiliɔ pai, wi ní baade ɔa daué, wi zé k̄ũs̄ua kené. Ké wa k̄ené màa,

²⁶ aa ní p̄ówenaaɔ d̄i ní z̄aa'lnaaɔne, ɔ aa d̄azeu.

²⁷ Ké aa kà gu p̄ɔ aale iu, ké an gb̄ɛdo a sakili p̄òlò á p̄ɔ kp̄á a z̄aa'lnawa, ɔ á a ɔa è á sakiliu.

²⁸ ɔ a ò á gb̄ɛɔne: A ma sakili guu gwa, wá ma ɔa s̄aaameɛ! ɔ s̄ k̄èr̄gu, aa òk̄ɔe ní lualuaɔ: B̄ɔ yá Lua k̄ew̄ɛ màai?

²⁹ Ké aa kà ní mae k̄í Kanaa b̄usuu, aa yá p̄ɔ ní lé s̄ele siuè pii aa mè:

³⁰ B̄usu gb̄ɛz̄ɔɔpi yá'òw̄ɛe pásipási, á wá d̄ile zámadeɔ ũe.

³¹ Wá òé náaideɔn wá ũ, zámadeɔn wá ũ.

³² Dedoudeɔn wá ũ, wá gb̄ɛn kueplae, wá gb̄ɛdo kuo, wá d̄auna ḡɔ Kanaa b̄usuu ní wá maɛɔ.

³³ ɔ b̄usu gb̄ɛz̄ɔɔpi òw̄ɛe á mè, p̄ɔ p̄ɔ a to á wá d̄ɔ náaideɔ ũn ke: A mè wá wá gb̄ɛdo toanɔ, wí bl̄ewena se taò wá bede n̄ɔandenaɔne,

³⁴ wí ea m̄ɔe ní wá d̄aunaaɔ, í d̄ɔ sa ké zámadeɔn wá ũ, náaideɔn wá ũ, í wá gb̄ɛdo kp̄áwá, wíɔ laata b̄usupiu.

³⁵ Ké aale p̄ówena b̄ɔle ní sakiliɔ guu, an baade a ɔs̄ɔ è á p̄ɔ guu. Ké aa ní ɔaa è màa, vía ní k̄ú nípii ní ní maɛɔ.

³⁶ ɔ an mae òné: A ye mà ḡɔ n̄ésai yà? Yosefu kuo, Simeɔ kuo, ɔ á ye B̄eyám̄eɛ sia ba? Yápii lé b̄om̄eɛe v̄aie.

³⁷ ɔ Lubeni ò a mae: Tó mi suneaànɔ, ma neḡɔe plaad̄e dede. N aa kpaa, má suneaànɔ.

³⁸ ɔ Yakɔbu mè: Ma né á géáɔnɔ, asa aa w̄i dadoude ḡa, ɔme ḡɔ ad̄o. Ma zik̄ù. Tó yāe sù aa lè tá p̄ɔ àle o guu, a to mà ta miau ní psiaoe.

43

Yosefu w̄iɔ ea gea Egipi ní B̄eyám̄eɛɔ

¹ Imina pásí k̄ú Kanaa b̄usuu.

² Ké aa p̄ówena p̄ɔ aa b̄òd̄ Egipi bl̄e á làa, an mae òné: A ea gé p̄ówena lúí yɔɔ b̄.

³ ɔ Yuda òe: Gb̄épi òw̄ɛe s̄ásas̄e á mè, tó wá d̄auna kúwanɔɔ, wásu to wá wesik̄ɔleɔ.

⁴ Tó r̄ȳɔ wei wá d̄auna géwanɔ lé, wá gé bl̄e lúine.

⁵ Tó ní wei s̄ɔ, wá geo, asa gb̄épi òw̄ɛe, tó wá d̄auna kúwanɔɔ, wásu tó wá wesik̄ɔleɔe.

⁶ ɔ Isaili mè: B̄ýái a lad̄aa á ò gb̄épie á d̄auna víi?

⁷ Aa w̄ewà aa mè: Aàpi mé yálalawá ní wá bedeɔ yáɔ. A mè: A mae ku e tiaa? A d̄auna vía? Yá beeɔ musu ɔ wá w̄ewà. Wá d̄ɔ yāa a me wá m̄ɔ ní wá d̄aunaaɔ yà?

⁸ ɔ Yuda ò a mae: To n̄épi gemanɔ. Wá fele gé ḡɔɔe ké wápiɔ ní mpio ní wá néɔ wásu gagao yái, wíɔ ku aafia.

⁹ A ḡɔ ma yá ũe. Ma azla w̄eni d̄ile aa p̄ɔ gb̄eu. Tó mi suneaànɔ aafiaɔ, má ḡɔ n̄ taaede ũe.

¹⁰ Tó wi seake yāao, d̄ɔ wa ge á ḡɛn plaadei, wa ea su.

† 42:9 Daa 37.5-10

11 Ɔ an mae òné: Lá màae, à yáe bee ke. A wá bùsu pɔmaao se ká á sakiliɔ guu, í ge gbépi gba. A gámale sé yɔɔ ní zʒ'io yɔɔ ní lí'ɔo ní tulaletio ní gɔɔɔo ní sío.

12 A gé ní ʒao lee pla, í ʒa pɔ wa dàè á sakiliɔ guu ʒaané. Tó wá zàwàn nò, á dʒo.

13 A á dàuna sé, í ea gé gbépi kíi.

14 Lua Gbáapiide to gbépi wēnadʒé, í á gbēdo ní Bēyāmēeo gbae aa suáno. Mapi sɔ, tó Lua ma néo siae, a sian we.

15 Aa pɔ pɔ wa ge wá aà gbapi sèle ní ʒao lee pla ní Bēyāmēeo, aa fēle gè Egipi, ʒ aa gè Yosefu kíi.

16 Ké Yosefu Bēyāmēe è ní guu, a ò a be ziaae: Gé ní gbéé beeo ma be. Nɔo de ní kēke, asa gbépiɔ poblemanɔ fáanēae.

17 Ziapi yá pɔ Yosefu dàe kè, àle géríno aà be.

18 Ké wàle géríno Yosefu be màa, vía ní kú aa mè: Ɔa pɔ wa dà wá sakiliɔ guu yāa yámé tó wá mɔwano la. Aa ye kusiwá aa wá né, aai wá kúkú zɔɔ ũ, aa wá zaa'inao sélee.

19 Ké aa ká Yosefu be kpeele, aa sɔ aà ziiapizi aa mè:

20 Mae, n yá na! Wa mɔ la káau ble lúie.

21 Ké wa ka gu pɔ wále iu, wa wá sakiliɔ pòlo, ʒ wá baade a ʒa è a sakiliu kyáukyau. Ɔ wa suò ke.

22 Wa mɔ ní ɔ páleo ké wá ble luò. Wá dʒ déme ʒapi dà wá sakiliɔ guuo.

23 Ziapi mè: Asu bilikeo, ásu to vía á kúo. A Lua, á mae Lua mé ʒapi dàè á sakiliɔ guu. A ʒa ma kíi lè. Ɔ á Simeɔ bɔné.

24 Ziapi géríno Yosefu ua, á í kpámá aa zu'oo, ʒ á sē kpá ní zaa'inaowa.

25 Ɔ aa pɔ pɔ wa Yosefu gbapi yákēke e aao gé sui fáanē, asa aa mà wá mè wa poble wee.

26 Ké Yosefu su be, aa aà gbá pɔ pɔ wá mɔopi, aa wúle toole aà ae.

27 A ní aafia gbèa, ʒ á mè: A maezi pɔ a aà yá'òpi gbáao? A ku e gbāa?

28 Aa wèwà aa mè: Wá mae n zòblena gbāa, a ku e tia. Ɔ aa kùlèe aa wúle ní gbēeu.

29 Yosefu wèwè á à dàuna dadoude Bēyāmēe gwá à mè: A dàuna pɔ a aà yá'òmēepin laa? Ɔ a ò Bēyāmēe à mè: Lua báaadangu.

30 Ké à a dàuna gwá, aà pɔ kèna zɔɔ, a ye ɔɔɔ, ʒ á gè kpea ní wāao, à ɔɔɔ we.

31 Ké à oopi, ʒ á bɔ à azia kúkúta, à mè wá mɔ ní bleo.

32 Wá ble díleé ado, ampio níte, Egipi pɔ aa kuaano nítee lo, asa Egipi lí poble ní Ebeluo, aali yáalerino.

33 Wá ní zʒlezʒle aà ae lá wá ní í aa tètēkōiwa, za negʒe séiawa e an gʒzánawa, ʒ aa lè'èle, aa kʒ gwàgwa.

34 Ɔ wá ble pɔ kú Yosefu ae kpaalené. Bēyāmēe pɔ zɔɔ de gbé kɔniɔ pɔla lee sɔo. Ɔ aa poble wá imiaano e wá ká.

44

Anusu imibɔ daa sakiliu

1 Yosefu ò a be ziaae: Pówena káka gbépiɔne ní sakiliɔ pai, lá aa fʒ sé léu. Baade ʒa daè a pówenaa sakiliu,

2 ní ma ánuusu imibɔ se n da an dàuna sakiliu ní aà pówena ʒao. Ɔ a kè lá Yosefu òewa.

3 Ké gu dɔ gʒɔ, wá ní gbáe ní ní zaa'inao.

4 E aao gé kái zà, ʒ Yosefu ò a ziaae: Fele pélerzi. Tó ní ní lé, n ní la bóyái aa maa fiabò ní váioi?

5 Bóyái aa ma ta pɔ mi imiò, mi másokèò sè kpáii? Oné aa táaekè.

6 Ké à ní lé, à yápi òné,

7 ʒ aa wèwà aa mè: Mae, àkca ní ò màai? Kúku! Wápiɔ n zòblenaɔ, wá fʒ yá bee taa kee?

8 Ɔa pɔ wá è yāa wá sakiliɔ guu, wi ea suone bɔa za Kanaao lé? Wá fʒ ánuusu ge vua se kpáii n dii bea?

9 Mae, wá gbé pɔ ní è aà kíi, ade gáe, wápii wí gʒ n zɔɔ ũ.

10 A mè: Tɔɔ, aà ke lá á òwa. Gbé pɔ wa è aà kíi, a gʒ ma zɔ ũe, á gbé kɔniɔ í gʒ táaesai.

11 Ɔ an baade a sakili pila a pòlo gʒɔ.

12 Ɔ ziiapi ní sakili yɔe. A dàale an v̄ii pɔwa e à gè kàò an dàuna pɔwa, ʒ á imibɔpi è Bēyāmēe pɔ guu.

13 Aa ní ulao ga kèkè, ʒ an baade a aso yè a zaa'inae, aa èa gè wéleu.

14 Ké Yuda ní a gbé ká Yosefu be, aa aà lè we, ʒ aa wúle toole aà ae.

15 A òné: Bóyái á kè màai? Á dʒ ké ma taa lí másokèo lé?

16 Yuda wèwà à mè: Baa, wá one kpelewa ní? Wá yāe oa vío. Kpelewa wá fʒ wázia bóyáui? Lua wá dʒ táaedeɔ ũe. Baa, wa gʒ ní zɔɔ ũ sa wápiie, í ke gbé pɔ wá imibɔpi è aà kíi ado no.

17 Ǿ Yosefu m̀̀: Kai! Má f̄ bee keo. Gb̄́ p̄ wà imib̄p̄i èwà mé a ḡo ma z̄o ù, á gb̄́ k̄nīo í ea ta á maewa aafia.

Yuda wab̄ika Yosefuwa B̄yãm̄ee

18 Ǿ Yuda s̄aàzi á mè: N yá na Baa! To mapi n z̄òblena mà yá'one. Nsu to n p̄o pamazio Baa, asa ní sáa ní Falāo.

19 Baa, n wá lá yáa tó wá mae ge dáuna ví.

20 Ǿ wa mè wá mae zik̄ù, mé wá dáuna kú l̄o, wá mae aà í a zik̄ù guu. Népi v̄li dadoude gá, ̄me ḡò ado, mé wá maepi yeaàzi maamaae.

21 N ò wápīo n z̄òblenāne wá aà se m̄one, k̄é ñ e ñ w̄esiaale.

22 Baa, wá òne népi a e go a maewao. Tó á gòwà, maepi a gae.

23 Ǿ ní òw̄e, tó wá daunapi i m̄wan̄o, wásu tó wá w̄é ke síīo.

24 K̄é wa ta wá maewa, wa n yá'òè.

25 Ǿ wá maepi mè wá ea gé ble lúí ȳo l̄o.

26 Wa mè, mé í ke wá dáuna kúwan̄o báasio, wá f̄ geo, asa tó a kúwan̄o, wá w̄é a ke síīo.

27 Ǿ wá maepi òw̄e, wá d̄ó k̄é a napi ñe'í mèn plae.

28 K̄é ado b̄ò a be, i aà e lo e gb̄a. A mè wáì mé aà sò.

29 A mè tó wá né m̄endōe bee síwa, mé yáwáì gé aà l̄e sa, lá a zik̄ù, wá tó á ta miau ní p̄siaōe.

30 Tiasa, tó ma ta ma maewa, mé aà népi kúwan̄o, maepi a gae, asa aà p̄o d̄ò népiwae.

31 Tó i népi e wá guuo, wá maepi a ta miau a zik̄ù guu ní p̄siaōe.

32 Ma azia k̄pá ma maewa népi ḡēe ùe, ma mè tó mi suèaàn̄o, má ḡo aà táae de ùe.

33 Baa, n yá na! To mà ḡo ní z̄o ù népi ḡēe ù, i tá ní a v̄līo,

34 asa tó népi kuman̄o, má f̄ ta ma maewao. Má f̄ w̄ena p̄o a ke aà yá musu gwao.

45

Yosefu azia ɔba a v̄līone

1 Yosefu i f̄ a n̄se suumpà gb̄́ p̄ kú wēne loo, ̄ à p̄na à mè: Gb̄́ p̄ kú lao, à bole pii! K̄é gb̄́e ku we loo, ̄ à azia ɔb̄ a v̄līp̄one sa.*

2 Ale ɔb̄o gb̄augh̄au e Egipi mà, mé Falāo be de ɔ a baomà.

3 Ǿ a ò a gb̄́p̄one: Mám̄maa Yosefu. Ma mae ku e tiaa? Ǿ gili ḡèngu, aai f̄ w̄ewào.

4 Ǿ Yosefu òné: A s̄mazi. K̄é aa s̄aàzi, ̄ à mè: Mám̄e má á dáuna Yosefu p̄o á yia, wá suààn̄o Egipi la ù.

5 Tiasa asu tó á p̄o yao. Asu tó á n̄se ɔokpa ma yiaa yá musuo, asa gb̄́o misia yáì ̄ Lua ma d̄aaíe la.

6 Imina kaa búsu la w̄è plaaden ke. Wa e sapao, wa e p̄okekeo e w̄è soo.

7 Lua tò ma d̄aae k̄é wá bui e loo aafia búsu lae, mí á misi maamaa mà á suaba.

8 I ke áme a ma zi lao, Luae. A ma dile Falāo ledamade ù, aà be ziia ù, Egipi gupii gb̄́z̄o ù.

9 A ke k̄pakpa á gé wá mae k̄í, i oè aà né Yosefu mè Lua a dile Egipi búsu gb̄́ade ù. Aà su ma k̄í la ḡò,

10 īo kuman̄o k̄ai, i z̄òle Gos̄e búsu ní a néo ní a t̄òunāo ní a s̄o ní a bleo ní a zuo ní p̄o p̄o a v̄līo pii.

11 Máo aà gwa la, asa imina āo ku e w̄è soo be. Tó màa no, aapi ní a be de ɔ ní p̄o p̄o a v̄līo mide pii.

12 Āpīo ní B̄yãm̄eeo, a wes̄le k̄é mapi ma Yosefu máme mále yá'oe.

13 A gawi p̄o má ví Egipi la yá'o ma mae ní yá p̄o á èo pii, í ge á aà se suòm̄ee la k̄pakpa.

14 A v̄līo a dáuna B̄yãm̄ee ne, á ɔb̄o, ̄ B̄yãm̄ee ɔb̄o aà k̄e s̄o.

15 Ǿ á lep̄e a v̄līowa pii ní ɔb̄o. Bee gb̄ea aà v̄līo lé faaiboan̄o.

16 K̄é Yosefu v̄līo m̄oa bao lí Falāo bea, á k̄èè na ní a íwa.

17 Ǿ a ò Yosefu: O n v̄līone aa ní aso ye ní z̄aa'ināne, aa fele gé Kanaa,

18 aa ní mae sé ní ní be de ɔ, aa sūr̄no ma k̄í la. Má Egipi búsu gumaa k̄pamá, aaīo namableu.

19 Oné lo aa Egipi zugo se an néf̄en̄enāo ní ní ne ɔ yáì, aai ní mae se suaàn̄o.

20 Aasu laasooke p̄o p̄o aa to wēwao, asa Egipi gumaa a ḡo ní p̄o ùe.

21 Ǿ Isaili népīo k̄è màa. Yosefu zugo k̄pamá lá Falāo òwa. A zé k̄ús̄ua k̄èné lo.

22 A ní gb̄a uladao nípii, mé à B̄yãm̄ee gb̄a ánu su ɔwat̄e ̄aa do ní bas̄oo ní uladao mèn soo.

23 A Egipi p̄o ma ɔkp̄ásá a mae z̄aa'in aso kwi ní p̄ow̄enāo ní bleo z̄aa'in aso kwi a mae zé k̄ús̄ua ù.

24 K̄é á ní gb̄áe à mè: Asu lekpaake z̄éuo! Ǿ aa tà.

* 45:1 Zin 7.13

- 25 Aa bɔ Egipi, ɔ aa kà Kanaa bùsuu ní mae Yakɔbu kíi.
- 26 Aa òè: Yosefu bée e tia, ɔme Egipi bùsu gbɛzɔɔ ũ. ɔ maepi kè sáii, i sio.
- 27 ɔ aa yá pɔ Yosefu òné òè pii. Ké Isaili zugo pɔ Yosefu gbàe a séi è, ɔ àà láasoo dàdoũ sa,
- 28 ɔ à mè: Ké bee mò! Ma né Yosefu bée e tia. Má gé mà wesiààle e màò gae.

46

Yakɔbu taa Egipi ní a néo

- 1 Isaili dàzeu ní pɔ pɔ a vɔ pii. Ké à kà Beeseba, à sa'ò a mae Izaaki Luawa.
- 2 ɔ Lua bɔ mòwà wɛpungu'ea guu gwá à mè: Yakɔbu! Yakɔbu! A wèwà à mè: Má ké!
- 3 ɔ à mè: Mámɛmaa Lua n mae Lua. Nsu bílike Egipi gea yá musuo, asa we má n bui káflu maamaa.
- 4 Má gennɔ Egipi, mí su ní n buiɔ. Asa Yosefu gbá ríyɔ gaa.
- 5 ɔ Yakɔbu fíle Beeseba. Aà néo aà dà zugo pɔ Falaɔɔ gbàe aá séi guu ní n néo ní n nɔɔ.
- 6 Aa ní pɔtuɔɔ ní àizee pɔ aa è Kanaa bùsuo sèle tàò Egipi.
- 7 Yakɔbu tà we ní a negɔɔ ní a nenɔɔ ní a tɔɔnàò nípii.*
- 8 Isaili pɔ tà Egipi tɔn ke: Yakɔbu ní a negɔɔ.
- Yakɔbu negɔe séia Lubeni.
- 9 Lubeni negɔɔ tɔn ke: Anɔki, Palu, Ezɔnɔ, Kaami.
- 10 Simeɔ negɔɔ tɔn ke: Yemue, Yamini, Oada, Yaké, Zohaa ní Saulu pɔ a í ní Kanaa nɔeoo.
- 11 Levii negɔɔ Geesɔ, Keata ní Melalio.
- 12 Yuda negɔɔ tɔn ke: Ee, Onani, Sela, Pelezi ní Zelao, áma Ee ní Onanio gà Kanaae. Pelezi néon Ezɔnɔ ní Amuluo ũ.
- 13 Isakaa negɔɔ tɔn ke: Tola, Puva, Yasubu, Simebni.
- 14 Zabaloni negɔɔ tɔn ke: Seledi, Eloni, Yalee.
- 15 Negɔe pɔ Lea ní í ní Yakɔbuo Mesɔptamion we. ɔme nenɔe pɔ wí me Dina í lo. An buipio pii gbɛɔn baakwi ní áaɔe.
- 16 Gada negɔɔ tɔn ke: Zefɔ, Agi, Suni, Ezebɔ, Eli, Alodi, Aleli.
- 17 Asee negɔɔ tɔn ke: Imena, Iseva, Isevi, Belia ní ní dae Selao. Belia negɔɔn Ebeé ní Malakieo ũ.
- 18 Labá mé Zilipa kpà Leawa. Bui pɔ a kè ní Yakɔbuon we. Aa gbɛɔn gɛo ní mendooe.
- 19 Yakɔbu na Laseli néon Yosefu ní Bɛyámeeo ũ.
- 20 Yosefu Manase ní Eflaiũo í Egipi ní a na Asena, Eliɔpɔli wéle sa'ona Potifela néoe.
- 21 Bɛyámee buiɔ tɔn ke: Bela, Bekée, Asebe, Gela, Naamani, Ehi, Losi, Mupiũ, Hupiũ, Aada.
- 22 Bui pɔ Laseli kè ní Yakɔbuon we. Aa gbɛɔn gɛo mendoosaie.
- 23 Dá negɔɔn Husiũ ũ.
- 24 Nefatali negɔɔ tɔn ke: Yazieli, Guni, Yezee, Sileũ.
- 25 Labá mé Bila kpà Laseliwa. Bui pɔ a kè ní Yakɔbuon we. Aa gbɛɔn soplae.
- 26 Yakɔbu bui pɔ à táriɔ Egipiɔn we. Aa gbɛɔn baaɔɔo ní mendooe, aà né naò báasi.
- 27 Ké Yosefu ne'í Egipi gbɛɔn pla, ɔ Yakɔbu bui pɔ tà weo kè gbɛɔn baaɔkwi.†
- 28 Yakɔbu Yuda zɔ aà dɔaae Yosefu kíi, aà Gosé bùsu zé ɔɔè. Ké aa kà we,
- 29 ɔ Yosefu gè a sɔgou, à gè dai a maele we. Ké à aà lè, à vɔ kúsiwà, à ɔɔò aà gàu e'e'e.
- 30 ɔ Isaili ò Yosefu: Lá ma wesiɔne má è ní kú e tia, tó má fɔ má ga sa.
- 31 Yosefu ò a vɔiɔne ní a de bedeo: Má ge o Falaɔɔe ma vɔiɔ ní ma de bede pɔ kú Kanaa bùsuo sù ma kíi.
- 32 Má oè sádánaɔn á ũ, pɔdeɔn á ũ, mé a mɔ ní a sáɔ ní a bleɔ ní a zuɔ ní pɔ pɔ á vɔ pii.
- 33 Tó Falaɔɔ á sisi, mé á á lá bó zɔ í kei,
- 34 á oè pɔdeɔn á ũ za á èwaasogoo e ní a gbáò lá á deziɔwa. Tó á òè màa, ɔ á e zɔle Gosé bùsuu, asa Egipi lí kòtesi ní sádánaɔo.

47

Isaili zɔle Egipi

- 1 Yosefu gè ya'ò Falaɔɔe à mè: Ma vɔiɔ bɔ Kanaa bùsuo ní ní sáɔ ní ní bleɔ ní ní zuɔ ní pɔ pɔ aa vɔ pii, aa mò Gosé bùsuo.
- 2 ɔ à a vɔiɔ sè gbɛɔn sɔo, à ní ɔɔ Falaɔɔe.
- 3 Falaɔɔ ní lá à mè: Bó zɔ í kei? Aa wèwà aa mè: Wápiɔ n zòblenaɔ, sádánaɔn wá ũ lán wá deziɔwa.
- 4 ɔ aa òè: Wa mɔ zɔlei bùsu la goɔplae, asa imina tɔ Kanaa bùsuwae, sè kú ké wá sáɔ bleo. Wápiɔ n zòblenaɔ, wá gba zé wá zɔle Gosé bùsuo.

* 46:7 Zln 7.15 † 46:27 Zln 7.14

5 ɔ Falaɔɔ ɔ Yosefuɛ: Lá n mae ní n v̄iio sù n kíie,
 6 ñ ní kálɛ Egipi gumaau. Aa z̄ɔlɛ Gosɛ̀ b̄usuu. Tó laaideɔ kú ní guu, ní ma p̄ɔɔ nané ní ɔz̄l.
 7 ɔ Yosefu a mae Yakɔbu sè ge ɔlɔ Falaɔɔɛ. ɔ Yakɔbu samaa'òè.
 8 Falaɔɔ aà là à mè: N ka wɛ̀ ùmai?
 9 A wèwà à mè: Ma kua d̄úniau lán nibɔwa wɛ̀ basoolokwin la. Ma wɛ̀ i ka ma deziɔ p̄ɔwao, mé a taasi v̄l.
 10 A samaa'ò Falaɔɔɛ lɔ, ɔ à gò aà kíi.
 11 Yosefu a mae ní a v̄iio kálɛ Egipi b̄usu gumaau, à ní gbá b̄usu p̄ɔ Lamese de a mɛɛwia ù, lá Falaɔɔ ɔwa.
 12 Yosefu blɛ kpá a maewa ní a v̄iio ní a mae beɔdeɔ píi ua ní uao an dasileu.

Imina pásikua

13 Imina pási kù, blɛ ku gueio. Egipiɔ ní Kanaaɔ ȳɛɛ làa.
 14 Lá wálɛ p̄ɔwena lú, Yosefu ɔa p̄ɔ kú Egipi ní Kanaaɔ s̄i píi, à tàò Falaɔɔ be.
 15 Ké Egipiɔ ní Kanaaɔ ɔa làa, Egipiɔ mò Yosefu kíi nípii aa mè: ɔa kú lɔo, wá gba p̄ɔblea. Nsu to wá gaga n wáao.
 16 Yosefu mè: Lá á ɔa v̄lɔ, à mó rí á p̄ɔtuoo, mí blɛ kpáwá a musu.
 17 ɔ aa mò Yosefu ní p̄ɔtuoo, ɔ à p̄ɔwena kpámá s̄ɔ rí s̄aò ní bleo ní zuo ní zaa'lnaɔ musu. Wɛ̀ bee à p̄ɔwena kpámá ní p̄ɔtuoo musue.
 18 Ké wɛ̀ bee ḡɛ, ɔ aa mò aà kíi a wɛ̀ sia aa òè: Baa, wá f̄ɔ yáe uleneo. ɔa làa mé wá p̄ɔtuoo ḡò n p̄ɔ ù. P̄ɔe i ḡɔ wá kpamao, wápiɔ ní wá buaɔ baasio.
 19 Nsu to wá gaga n wáa ní wá buaɔo. Wá lú ní wá buaɔ, ní fiabo ní bleo, wí ḡɔ Falaɔɔ z̄ɔɔ ù, wápiɔ ní wá buaɔ. Wá gba p̄ɔbui ké wásu gagao, wíɔ ku, mé wá buaɔ su ḡɔ t̄aa ùo.
 20 ɔ Yosefu Egipi buaɔ lù Falaɔɔɛ píi, asa Egipiɔ baade a bua yía, ké n̄ana ní kú gbáa yáie, ɔ b̄usu ḡɔ Falaɔɔ p̄ɔ ù.
 21 Yosefu Egipiɔ s̄i z̄ɔɔ ù píi za ní b̄usu léla ní a léleo.
 22 Ama i sa'onao buaɔ luo, asa Falaɔɔ dile aàò blɛ kpámá ḡɔɔpiiɛ. Lá aa kú ní blɛ p̄ɔ Falaɔɔ ì kpámáoo, aai ní buaɔ yíao.
 23 ɔ Yosefu ɔ gb̄ɛɔne: Ma á lú rí á buaɔ sa, a ḡɔ Falaɔɔ p̄ɔ ùɛ. P̄ɔbui ke, à ge t̄ó.
 24 P̄ɔkekeḡɔɔo alio a lɛɛ s̄oode kpa Falaɔɔwa, a lɛɛ s̄iis̄i kíni i ḡɔɛ p̄ɔbui ní bleo ù. Alio bee ble ní á néo ní á beɔdeɔ píi.
 25 ɔ aa mè: N wá misie. To wàò nanno Baa, wí ḡɔ Falaɔɔ z̄ɔɔ ù.
 26 ɔ Yosefu yádile Egipi à mè, buap̄ɔ lɛɛ s̄oode alio de Falaɔɔ p̄ɔ ùɛ. Yápi ku e ní a gbão. Sa'onao r̄t̄ɛɛ, an buaɔ mé i ḡɔ Falaɔɔ p̄ɔ ùo.

Yakɔbu ledilea a néne

27 Isailio ku Gosɛ̀ b̄usuu Egipi. Aa r̄izla t̄ɔɔle v̄l we, ɔ aa ne'í aa káfi maamaa.
 28 Yakɔbu ké wɛ̀ ḡeo ní plao Egipi, aà wɛ̀ píi basoplaso ní plaoɛ.
 29 Ké à ká gaa, ɔ à a né Yosefu sisi a òè: N yá na! Ma wɛ̀nagwa! N n ɔda ma gba la taau, ní gb̄ɛke ní náao yá kɛmɛɛ. Nsu ma v̄l Egipio.
 30 Tó ma zu ma deziɔ guu, ma ge se b̄oò Egipi la, ní ma v̄l ma deziɔ mia'eu. ɔ a òè: Má yá p̄ɔ ní ò kene.
 31 ɔ Yakɔbu mè: Legb̄ɛmɛɛ. Ké à legb̄èè, ɔ Yakɔbupi kùlɛ Luae a lii mizl.

48

Yakɔbu báadaa Eflaiü ní Manaseogu

1 Ḡɔɔpla gbea wa ɔ Yosefuɛ aà mae lé gyáke, ɔ à a né gb̄ɛɔn plaɔ Manase ní Eflaiüo s̄èlɛ ḡér̄no.
 2 Ké wa ɔ Yakɔbue aà né Yosefu mò aà gwai, à k̄oaike à f̄ɛlɛ z̄ɔlɛ a lii musu.
 3 A ɔ Yosefuɛ: Lua Gb̄äapiide b̄òa Luzu,* Kanaa b̄usuu, à báaadamagu,
 4 a òmɛɛ á tó má ne'í maamaa, í ma káfi má ḡɔ buio dezi ù, í b̄usupi kpa ma buioɔwa ma kpe an p̄ɔ ù e ḡɔɔpii.
 5 Tiasa né gb̄ɛɔn pla p̄ɔ n ní í Egipi zad̄ɔ mi m̄o n kíioɔá ma p̄ɔɔne. Eflaiü ní Manaseo ḡò má néo ù lán Lubeni ní Simɛɔowae.
 6 Né p̄ɔ r̄ȳɔ r̄í í an gb̄eao mé aao de n p̄ɔ ù, aai ní túbi e ní v̄iio kíi.
 7 Asa ké mále su ní Mes̄opotamio, n da Laseli gá z̄éu Eflata p̄ɔ wí me tia Betelɛ ù léi Kanaa b̄usuue, ɔ ma aà v̄l z̄éu we.†
 8 ɔ Isaili Yosefu néo gwá à mè: Deɔn wei?
 9 A ɔ a maeɛ: Né p̄ɔ Lua ma gba laon we. ɔ Isaili mè: M̄órn̄o ma kíi má sa'olekené.

* 48:3 Daa 28.13-14 † 48:7 Daa 35.16-19

10 Zikū Isaili wé líaa, àle gu'e maaò, 5 Yosefu s̄aàzirínò. Isaili lepèpemá à ní kpá a kùe,
 11 5 a ò Yosefue: Mále e yáa má wésinle lóò, 5 Lua tò ma n e ní n néò ló.
 12 Yosefu ní gó a mae gbáa, 5 à kùlèè à a mipèle.
 13 ɔ Yosefu a néò kù níplá nípii. A Eflaiū kù ní ɔplaaò Yakɔbu ɔɔɛ oi, 5 à Manase kù ní ɔɔɛo Yakɔbu ɔplaa oi, 5 à s̄aàzirínò.
 14 ɔ Yakɔbu a ɔ pàk̄ša à ɔplaa ná Eflaiū pò de dàuna ũ miwa, à ɔɔɛ ná Manase pò de yoa ũ miwa.
 15 ɔ à sa'olekè Yosefue à mè:
 Lua pò ma deziò Ablahaū ní Izaakio t̄eàazi,
 Lua pò d̄baamɛ ma kua guu e ní a gbáo,
 16 aà Malaika pò ma bɔ v̄ai píi guu,
 aà báaada n̄e beeɔgu,
 aà to w̄aò ní sisi ma t̄ówa,
 ní ma deziò Ablahaū ní Izaakio t̄so,
 aà to aao k̄s̄ maamaa d̄únia guu.
 17 Ké Yosefu è a mae a ɔplaa ná Eflaiū miwa, i keè nao. A a mae ɔ kù ké à go Eflaiū miwa à na Manase p̄ówa,
 18 à mè: M̄aa no Baa, gb̄é bee mé yoa ũ. N n ɔplaa na aà miwa.
 19 ɔ aà mae ḡí à mè: Má d̄s̄, má d̄s̄. Āapi s̄s̄ a ḡs̄ bui ũ, aɔ z̄s̄, àma aà dàuna z̄s̄ aɔ deaàlae, aà bui aɔ dasi.
 20 Zibeez̄i 5 à sa'olekè n̄é† à mè:
 Isailio samaa'ok̄ɔɛ ní á t̄so
 aa m̄e Lua to ñ ḡs̄ lán Eflaiū ní Manaseowa.
 M̄aa à Eflaiū d̄baa Manasee.
 21 ɔ Isaili ò Yosefue: Ma ka gaa, àma Lua aɔ kúánò, i ea táánò á deziò bùsuu.
 22 Sikeū pò má sí Amoleowa ní ma f̄endao ní ma sáo, ma n gba n v̄iò gb̄eue. §

49

Yakɔbu sa'olek̄e a néne

1 Yakɔbu a néò sisi, 5 à mè: A k̄aaamazi, mí yá pò a á le gb̄ez̄a oé.
 2 A k̄s̄ k̄aaa ma néò, à swákpa,
 í á mae Isaili yáma.
 3 Lubeni ma yoa, ma gbáa,
 ma ḡs̄sake n̄é séia,
 n gawi ní n ikoo de ní gb̄éòla.
 4 N p̄ási lán ís̄owa,
 k̄ási níȳò de ní l̄ao,
 asa n d̄ede n da n mae w̄ulek̄dia,
 n gbadà ma n̄oɔ dowae.*
 5 Sim̄eò ní Leviio mé k̄s̄gb̄eò ũ,
 aa p̄ási ní f̄endao.
 6 Ma lé kú an lekpaai guuo,
 ma bàa kúrínò.
 Asa aa gb̄eò d̄ede ní p̄ok̄úmao,†
 aa zuo k̄iz̄a z̄òz̄ lán k̄ò yáwa.
 7 Lua láaik̄emá ní p̄ok̄úma z̄o yáí,
 aà lekené ní p̄of̄e p̄ási yáí.
 Má ní k̄ek̄owa Yakɔbu buiò guue,
 mí ní buiò fáaa Isailio guu.
 8 Yuda, n gb̄eò n s̄aaukpa.
 Nȳò n ib̄eɛò kú ní n̄e,
 n mae néò kùlene.
 9 Yuda de lán n̄ò musuwa.‡
 Ma népi í su ní toekao,
 í gae í w̄ule a t̄ou.
 Déme a f̄s̄ aà vui?§
 10 Kpala a go Yudalao,

‡ 48:20 Ebe 11.21   § 48:22 Zaa 4.5   * 49:4 Daa 35.22   † 49:6 Daa 34.25   ‡ 49:9 Zia 5.5   § 49:9 Nao 24.9

aà buiò mé aao lípana kúa
e kpalade àò mós,
bui píi i misilèè.

¹¹ A a zàa'ina dɔ vɛɛliwa,
a a zàa'in né ye vɛɛli maawa.
Vɛɛ aɔ diaàzie, iɔ pɔ píò,
iɔ a ula pí ní vɛɛbe'io.

¹² Vɛɛ a aà wé tɛakū,
vɛɛ i aà swaa puakū.

¹³ Zabalɔni aɔ ku ísia sae,
aà bùsu aɔ de gó'ilenadɔɔkii ũ.
Aà buiò bùsu lén Sidɔ léu.

¹⁴ Isakaa de lán zàa'in gbáawa,
iɔ wúlea asoɔ zánguo.

¹⁵ Tó aà buiò è an kámabokii maa,
mé an bùsu na,
aa koo ní aso zíɛɛ, aai zɔzlkɛné.

¹⁶ Dá a a gbéɔ yágɔgɔ a zéwa,
aɔ de Isaili buiò do ũ.

¹⁷ Dá buiò aao de lán mlé pɔ kú zé léwa,
lán sɔgbalawa zéwewena sae.

Aa sɔ sɔ a koewa,
sɔde i bɔlele kpaanla.

¹⁸ Dii, ma wé dɔnzi n ma suaba.

¹⁹ Gada buiò sɔ, zígɔɔ ánamá,
kási aali péleñzie.

²⁰ Aseɛ buiò bléá blé nísideɛ,
blé pɔ de kía blé maa ũ aali kɛ ní bùsuu.

²¹ Nefatali buiò de lán banawa sɛu,
aa né kɛfenaɔ i.

²² Yosefu buiò de lán lí ne'ina pɔ kú nibɔna saewa,
aà gɔnaɔ fele da gía fɔɔɔ.

²³ Kázunaɔ íbeleséñɔ,
aa ní yá ní kao.

²⁴ Aao ní sá kúa deesai
Yakɔbu Lua Gbáade sabai,
an ɔ gbáa mé a gɔi ví

Isaili Gbe pɔ í dɔaané yáí.

²⁵ N mae Luapi mé a dɔnle,
Gbáapiidepi mé a báaadangu
ní lou'í pɔ i bɔ musuo,
ní éfáai pɔ kálea tɔle zíɛo.

N nɔɔ ní n pɔɔ aao de neadeɔ ũe.

²⁶ Sa'ole pɔ n mae n gba
zɔɔ de ma deziɔ pɔa,
a zɔɔ de gbèšlɔ zila.

Lua to pɔmaao su Yosefu miwa,
asa ũme beɛɛ ví a gbéɔ guu.

²⁷ Bèyamɛɛ buiò aao de
lán áwalewan pásíwa,
aa léle gbéɔwa kɔɔ,
aai ní pɔɔ naaa oosi.

²⁸ Isaili buiò mèn kueplaoɔn we píi. Sa'ole pɔ an mae ní gbán we, baade ní a pɔo.

Yakɔbu gaa ní aà víao

²⁹ ɔ a òné: Tó ma ánuatò, à ma ví ma deziɔ gbè'ɛ pɔ kú Iti buiò Éfɔnɔ bua guu.

³⁰ Gbè'ɛpi ku Mapelaɛ, Mamale gukpe oi Kanaa bùsuu, bua pɔ Ablahaù lù Iti buiò Éfɔnɔwa gevíkii ũ.*

³¹ We wà Ablahaù víu ní a na Salao.† We wà Izaaki víu ní a na Lebekao.‡ We ma Lea víu.

* 49:30 Daa 23.16-17 † 49:31 Daa 25.10 ‡ 49:31 Daa 35.29

32 Wà búpi ní a gbè'eo lù Itiɔwae.

33 Ké Yakobu lépi díle a néone a làa, à èa wùle, ɔ à gà.

50

1 Yosefu kùsi a maewa, àle aà gaa ɔɔɔ, àle lépepewà.

2 ɔ a ò a zíkèna esedeone aa ese ní nísio dɔɔ a mae gewa. ɔ aa kè Isaili gee màa

3 e gɔɔ bla, ké asu yaikéo yáí, asa màa Egipio ì ke, ɔ aa aà ge'lanabò gɔɔ bààɔkwí.

4 Ké ge'ɔɔɔ làa, Yosefu ò Falaɔɔ bededone: A gáafaakeme! A yáe bee omee Falaɔɔe:

5 Ké ma mae è ále ga, a tò ma legbèè à mè mà a ví mia'e pò á lù azía pò ù Kanaa búsuu.*
Má ye mà gé mà a mae ví we sa, mí ea su.

6 ɔ Falaɔɔ òè: Ge n n mae ví lá n a legbèèwa.

7 Ké Yosefu lé gé a mae víi, Falaɔɔ iwao ní a be gbèzɔɔ ní Egipi búsu gbáadeɔ gèaàno píi.

8 Yosefu bededone ní a víi ní a de bededone gè píi be. An néfènenao ní ní são ní ní bleo ní ní zuo mé gò
Gosè búsuu rítèe.

9 Sógoo ní sòdeɔ ku lo. Wa dasi maamaae.

10 Ké aa kà Atada pówengbèzea Yuudè baale, ɔ aa nà gewiwa e'e'e, ɔ Yosefu a mae ge'lanabò
we gɔɔ sɔpla.

11 Ké Kanaa búsuu è lá wà ge'lanabò Atada pówengbèzea, ɔ aa mè: Egipio ì ge'lanabò zɔɔ,
ɔ wà tɔkpá Yuudè baale gupie Abeli Egipi.†

12 Beewa Yakobu néo kè, lá a ònéwa.

13 Aa aà ge sè wà tàò Kanaa búsuu, ɔ aa aà ví Mapela bua gbè'e pò Ablahaù lù Iti bui Èfɔnɔwa
mia'e ù guu Mamale gukpe oi.‡

14 Ké Yosefu a mae ví a làa, à èa tà Egipi ní a víi ní gbé pò gèaàno aà mae víi píi.

Yosefu a víi gbaa sò

15 Ké Yosefu víi è ní mae gà, aa òkòe: Tó Yosefu fèlèwanɔ, mé a ye vâi pò wá kèe píi flabowèe
sò be?

16 ɔ aa lékpásákèè aa mè: E n mae àò gé gai, à mè

17 wà one n sùuukewano ní wá tàaeo ní wá duunao, asa wa vâikène. N yá na! Sùuukewano
ní wá tàaeo. N mae Lua zòblenao wá ù. Ké Yosefu yápi mà, à ɔɔɔ.

18 ɔ aà víi mò aà kíi, aa kùlèè aa mè: N zɔɔn wá ù.

19 ɔ Yosefu òné: Asu to vía á kùo. Luan ma ùa?

20 A ye yâvâikeme yâae, ɔ Lua tò à lile yâmaa ù, ké à e gbé misì dasi, lá àle ke tiaewa.

21 Asu to vía á kùo. Má á gwa ní a néo. Màa à yâna òné à ní gbáò sò.

Yosefu gaa

22 Yosefu ku Egipi ní a de bededone e à kà wè basookwi.

23 A wesi Èflaiù síwenaole, mé à wesi Manase né Makii néole lo.

24 ɔ Yosefu ò a gbéone: Ma gaa zào. Lua mé a mɔ dɔále, i bóano búsuu la, i géano búsuu pò á
a legbè Ablahaù ní Izaakio ní Yakobuone guu.

25 ɔ à ledile Isailione à mè: Tó Lua mò á gwai, à tá ní ma gewao we.§

26 Yosefu wè basookwideu ɔ à gà. ɔ wà ese ní nísio dɔɔ aà gewa, wa dà kpagolo guu Egipi.

* 50:5 Daa 47.30-31 † 50:11 Bee mè Egipio ge'lanaboa. ‡ 50:13 Zln 7.16 § 50:25 Baa 13.19, Yoz 24.32, Ebe 11.22

BɔA Mɔizi lá plaade Yá pɔ́ kú lée bee guu

Mámɛmaa Dii á Lua, ma á bɔ zɔbleu Egipi (20.2). Dɔɔ bee mé lápi tɔbɔkɔi ũ, àle yá pɔ́ kú a guu owɛ. Lua mé a gbéɔ bona ũ. Dɔɔ doupi mé de Lua ikoyá mèn kwib mide ũ. Lua Isailiɔ bɔ́ ké a yerzi, ɔ́ a dɛlené aao yeazi sɔ́, aaiɔ misiileɛ, aaiɔ a ikoyáɔ kúa.

Imina mé mɔ́ ní Isailiɔ taa Egipio. Ké a wɛ gɛgɛ, aa dasi kú, ɔ́ Egipi kía Falaɔɔ ní dá zɔzɔ (Daa 45.17-20, 47.11). An taasi pɔ́ aale ke yá i sá Luaguo, ɔ́ á gbé sè ní guu, wí me Mɔizi, aao de ní dɔaana ũ. Lua azia òlɔ Mɔizie à mè a tón Dii. A dabudabuɔ kè à a gbáa òlɔ Egipiɔne, ɔ́ aa Isailiɔ gbàɛ (1.1-15.21). A dɔaané à òliarzi Sinai gbáau (15.22-18.17). Lua Isailiɔ sè a gbéɔ ũ, ɔ́ à a bàakuarínɔ yádáné Sinai gbepɔleu, à a ikoyáɔ dɛlené (19.1-24).

Gɔɔ pɔ́ Lua lé kpaaukpɛdɔa òlɔ Mɔizie (25-31), Isailiɔ zugaaena pí ní vuao aa dɛle ní dii pɔ́ ní bɔle Egipi ũ. Yá bee Lua pɔ́ fɛ ɔ́ à yáiyamá (32-34). Bɔa lápi láakii wá Dii kpaaukpɛpi dɔa yá'ò, we Lua ò kpaauúrínɔ (35-40).

Gbé, níle zɔble kpelewan lò, lápi lé òlwɛé lá Lua í gbéɔ bo síana aa gɔ́ wɛéɔ ũ, ké aao naano, aaiɔ na ní kɔ.

Iadaa Isailiɔwa Egipi

- 1 Isaili pɔ́ aa tà Egipi ní ní mae Yakɔbuoɔ, * baade ní a be gbéɔ tón ke:
- 2 Lubeni, Simeɔ, Levii, Yuda,
- 3 Isakaa, Zabulɔni, Bɛyámɛɛ,
- 4 Dá, Nɛfatali, Gada, Aseɛ.
- 5 Yakɔbu buipio pii gbéɔn bàákwie. Yosefu gbé bee sɔ́ a ku Egipi yáa kòɛ.
- 6 ɔ́ Yosefu gà ní a wíɔ ní a gɔɔ gbéɔ pii.
- 7 Isailiɔ ne'í aa kò aa káfi aa dasikú maamaa, aa lí búsupia.
- 8 Kí dafu pɔ́ Yosefu dɔo kpalablé Egipi,†
- 9 ɔ́ a ò a gbéɔne: A Isailiɔ gwa, aa dasikú aa líwála.
- 10 Wá gé ònɔkeiné ké aasu káfi yáí. Tó zí sù fele, aa na wá ibeɛɔwa, aa zikawanɔɛ, aai bɔle wá búsuu.
- 11 ɔ́ wá gbéɔ dɛlené ní dii ũ, aa ní wetá ní zí gbáao. Beewa ɔ́ aa Pitoú ní Lamɛɛo kálɛ Falaɔɛ aà blewekakiɔ ũ.
- 12 Kási lá wále íadamá léu, màa aaiɔ káfi, aaiɔ ligua, ɔ́ gili gè Egipiɔgu ní yáí.
- 13 ɔ́ wá ní dá zɔzɔ pásu,
- 14 wá ní pɔ́ yá, wá gibozi gbáa dáné ní bilikibɔao ní buazi píio. Wá zɔpiɔ dáné pii pásípásiɛ.
- 15 ɔ́ Egipi kía Ebelu nɔɛ ne'inaɔ sisi, ado tón Sifila, ado Pua.
- 16 A òné: Tó a ne'í Ebelu nɔɛne sa, tó gɛɛ, à aà de. Tó nɔɛ sɔ́, à aà tó.
- 17 Ama nɔɛpiɔ Lua vía ví, ɔ́ aai yá pɔ́ a òné keo, aale negɛɛo tó.
- 18 ɔ́ kíapi ní sisi à ní lá à mè: Akɛa á kè màa a negɛɛo tói?
- 19 Aa wèwà aa mè: Ebelu nɔɛ de lán Egipi nɔɛɔwao, aa wáa, aai ne'í e wàò gé móie.
- 20 Màa Isailiɔ lé káfi, aale dasikú. ɔ́ Lua maakè nɔɛ ne'inaɔne,
- 21 à ní gbá néɔ, ké aa a vía ví yáí.
- 22 ɔ́ Falaɔɔ yádile a gbéɔne pii à mè: A Ebelu nétəna pɔ́ de negɛɛ ũ ka Niili fu pii, áma à nenɔɛo tó.‡

2

Mɔizi ia

- 1 Levii bui gɛɛ Levii bui nɔɛ sè.
- 2 Nɔpi nɔsí à ne'í gɛɛ ũ. Ké a è népi maa, à aà ùle mɔ́ áaɔ.*
- 3 Ké i fɔ́ à aà ùle ɔo, à kefu gbí sè à kɔtaa lèwà, ké í su gɛuo yáí. ɔ́ à népi dàu à gè a dɛle Niili dànau vɔ́ guu.
- 4 Népi dáɛ ze káaa, àle gwa yá pɔ́ a su à aà le.
- 5 Falaɔɔ nenɔɛ gè zu'oi swai, ɔ́ aa gbéɔ lé bebe swa gɔ́sɔle. A gbí è dilea vúu, ɔ́ à a zíkɛna zì, à gè a sè.
- 6 Ké a wè, a è né mé dau, àle òlɔ. A kèè wənaú à mè: Ebelu negɛɛnaɛ.

* 1:1 Daa 46.3-7 † 1:8 Zln 7.17-18 ‡ 1:22 Zln 7.19 * 2:2 Zln 7.20, Ebe 11.23

7 Ɔ népi dāe mò à ò Falaɔɔ népie: N ye mà ge Ebelu nɔe sísine aàò yókpane népiwa yà?

8 A wèwà à mè: Ao, gé! Ɔ nenɔnapi gè népi da sísi.

9 Falaɔɔ nenɔepi òè: Népi se taò, ní aà gwamee, mí a fiabone. Ɔ à népi sè taò, àle aà gwa.

10 Ké népi zɔɔkù, à aà sè gèò Falaɔɔ nenɔepie, ɔ à aà sí a né ù.† A tokpàè Moizi,‡ asa à mè a aà bò iue.

Moizi baale taa Madia

11 Gɔɔewa ké Moizi zɔɔkù, à gè a bui Ebelu gwai, ɔ à zì gbāa pò aale ke è.§ A è Egipi gbé lé a bui gbè.

12 Ké à a sae gwàgwa, i gbèe eo, ɔ à Egipi gbépi dè a vìle bùsu'ufāau.

13 Gu sía dɔa, ké à bò, à Ebelu è gbɛɔn pla, aale sòleke. Ɔ à gbé pò a yá nao là à mè: Bóyái ríle n gbèò gbèi?

14 A wèwà à mè: Dème n dile wá kía ù ké n gbasa ríle yákpalekewanɔi? N ye ñ ma de lá n Egipi gbépi dèwa yà? Ɔ vía Moizi kù à mè: Wà yáe dɛe fá!

15 Ké Falaɔɔ yápi mà, àle wele Moizi de, ɔ à baalèè à tà Madiá bùsuu,* à zòle lɔɔ sae we.

16 Madiá sa'ona e ku, a nenɔɔ vɛ gbɛɔn sopla, ɔ aa mò itò aa kà pòtuò imibòu ní mae pòɔne.

17 Ké sádánae mò lé ní yá, ɔ Moizi fèle yási ní nɔepi, ɔ à í kpàné ní pòɔwa.

18 Ké aa tà ní mae Leueliwa, à ní lá à mè: Akɛa a su káau gbái?

19 Aa wèwà wà mè: Egipi gɔɛe mé wá sí sádánaɔwa. Baa se ɔme itò a kpàwɛe wá pòɔwa.

20 Ɔ à ní lá à mè: A ku má ní? Bóyái a gɔɛpi tò wei? A aà sísi aà mɔ pòblewano.

21 Moizi mò, ɔ à wè zòle ní gɔɛpio, ɔ gɔɛpi a nenɔe Sefola kpàwà.

22 A ne'í gɔɛ ù, ɔ Moizi tokpàè Geesou,† à mè bòmɔn a ù dāò bùsuu la.

23 Ké à gègè, ɔ Egipi kía gá. Isailiò lé auke zɔzì pò aale ke yáí, aale wiile, ɔ an wiipi Lua lè.

24 A ní aukeaa mà, mé aà bàa pò kú ní Ablahaù ní Izaakio ní Yakɔbuo i sáaaguo.‡

25 Lua Isailiò gwà, ɔ à wènadòné.

3

Lua Moizi sísia

1 Moizi lé a ànsue Madiá bùsu sa'ona pòò dá, à guwaiwai baa vì e à kà gbɛ pò wí me Olebu kíi.

2 Ɔ Dii Malaika bò mòwà tévua guu kàelɛu. Moizi lepi gwà, a è té dɔwà, kási sò àle tékùo.

3 Ɔ à mè: Má gé dabudabupi gwaie, mí pò pò tò kàlelepi lé tékùo dɛ.

4 Ké Dii è à mò gwai, ɔ à lezúaazi za kàlelepi guu à mè: Moizi! Moizi! Ɔ a wèwà à mè: Má ké!

5 Lua òè: Nsu síio. N n kyale bɔbɔ, asa gu pò ní zeu adoaɛ ma kua la yáí.

6 Ɔ à mè: Máme má n deziò Ablahaù ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua ù. Ɔ Moizi òkù a wéwa, ké a wesia Luale vía vì yáí.

7 Ɔ Dii mè: Ma taasi pò ma gbéò lé ke Egipi è, mé ma wii pò an wetánaò tò aale lé mà. Má ní wáwákea dɛ.

8 Ayámèto ma pila mà ní sí Egipiòwa, mí ní bɔle bùsupiu, mí géríno bùsu táaede yáasau, gu pò vì ní z'io diu, bùsu pò Kanaaò kuu ní Itio ní Amɔleò ní Pelizio ní Iviò ní Yebusio.

9 Isailiò wiilea ma le sa, mé ma ía pò Egipiò lé damá è.

10 Gé sa, ma n zì Falaɔɔwa, ké ñ ma gbé Isailiò bɔle Egipi.*

11 Ɔ Moizi ò Luae: Dén ma ù ké mà gé Falaɔɔwa mà Isailiò bɔle Egipii?

12 Lua òè: Máò kunnɔe. Zia pò ma n zì seelan ke: Tó n ní b'le Egipi, á ma sísi gbɛe bee pɔleu.

13 Ɔ Moizi ò Luae: Tó ma ge má ò Isailiòne ma mè an deziò Lua mé ma zímá, tó aa ma la n tói, kpelewa má onéi?

14 Lua wèwà à mè: Mámèmaa gbé pò má de a ù.† Oné máme ma n zímá.

15 Lua òè lɔ: O Isailiòne ñ me ma Dii an deziò Ablahaù ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua mé n zímá. Ma tón we gɔɔpii. Aɔ ma sísi màa e á buiwa.

16 Ge ñ Isailiò gbèzɔɔ káaa, ní oné ma Dii an deziò Ablahaù ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua mé bò mɔma. Oné mále ní e, ma yá pò wále kené Egipi è.

17 Má ní bɔle Egipi, gu pò aale taasikeupi, mí géríno bùsu pò Kanaaò kuu ní Itio ní Amɔleò ní Pelizio ní Iviò ní Yebusio, gu pò vì ní z'io diu.

18 Aa n yámae. Mpi ní Isailiò gbèzɔɔ à ge Egipiò kía le, í òè ma Dii Ebeluò Lua máme ma bò mɔwá, ma mè aà á gba zé à gé gɔɔ áaò kei guwaiwai, ké à e sa'ò mapi ma Dii á Luawa.

19 Má dɛ ké Egipiò kía a we á geo, mé í ke ma gánàwà báasio.

20 Má ɔtɛ Egipiòwa, mí dabudabuò ke mà kpaonzi, i gbasa á gbac.

† 2:10 Zln 7.21   ‡ 2:10 Bee mè bɔa.   § 2:11 Ebe 11.24-26   * 2:15 Zln 7.23-29, Ebe 11.27   † 2:22 Bee mè bòmɔn.
‡ 2:24 Daa 15.13-14, 18   * 3:10 Zln 7.30-34   † 3:14 Zaa 8.24, Zia 1.4, 8

- 21 Má tó Egipiɔ á wegwa, ké tó ále tá, á tá ɔgiio.
- 22 A nɔɛ pii ánuɔu ge vua nɔɔmbleɔɔó ní pɔkasaaɔ gbɛa a Egipi nɔɛ deewa ní ní nɔɛ pɔ kú áà bɛɔ, í da á negɔɛɔ ní á nɛnɔɛɔnɛ. Maa á Egipiɔ pɔó simá dúuduu.

4

Lua Mɔizi gbaa dabudabukea zé

- 1 Mɔizi wèwà à mè: Tó aai ma náaikeo, mé aai ma yámao, tó aa mè míme ni bɔ n mɔao sɔ be?
- 2 ɔ Dii aà lá à mè: Bó ní kúa wei? A wèwà à mè: Goɛ.
- 3 Dii òè: Pále zíle. Ké a pále, ɔ à lí mlɛ ú, ɔ Mɔizi bɔzá.
- 4 ɔ Dii òè: ɔbɔ ñ kú a vláwa. Ké a kù, ɔ à ɛa gɔ go ú aà ɔzì.
- 5 Dii òè: Maa níyɔ ke, aa e sí ké ma Dii an deziɔ Ablahaú ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua mé bɔ mɔma.
- 6 Dii ɛa òè lo: ɔsɔbɔ n ulau. ɔ a sɔbɔ. Ké a bɔ, a è kusu lía, à kè púuu lán buawa.
- 7 Dii òè: ɛa ñ ɔsɔbɔ n ulau. A ɛa sɔbɔ. Ké a bɔ, a è à sù a gbɛu.
- 8 Dii òè: Tó aai n náaike aa seela séia sío, aa seela gbɛzá sí.
- 9 Tó aai seela plaapiɔ si aa n yámá sɔo, Niili í tɔ ñ kóle tɔole, a lí au úe.
- 10 ɔ Mɔizi òè: O'o Dii! Za zi yá'o àamanɔo. Baa za gɔɔ pɔ n yá'òmɛɛ, ma lé gbiae.
- 11 ɔ Dii òè: Déme ledò gbɛnazínaei? Déme í aà léna naale ge í aà swádokúí? Déme í to aà gu'e ge í aà vñakúí? Ma Dii, mámeo ló?
- 12 Gé sa! Má dɔnle ní yá'oaoo, má yá pɔ níyɔ o dane.
- 13 ɔ à mè: O'o Dii! N yá na! Gbɛpále zì.
- 14 ɔ Dii pɔ pá Mɔizizi à mè: N vñi Aalona Levii bui kuo lé? Má dɔ ké yá'o zì'uaànɔo. Ale mɔ dainle. Tó à wɛsínle, aà pɔ a ke na.
- 15 Yá'oaànɔ, ní yá pɔ a su o daè. Mapi, máo dɔále ní yá'oaoo, mío yá pɔ ásu ke daé.
- 16 A yá'o gbɛɔnɛ n gɛɛ ú, aɔ de n ledɔɛkena ú, mé níyɔ deè Lua ú.
- 17 Goɛ sé níyɔ kúu, ní seelaɔ keɔ.

Mɔizi ɛaa Egipi

- 18 Mɔizi tà a ànsue Yetolowa, a òè: Ma gba zé mà tà ma gbɛɔ kúí Egipi, mà e tó aa ku wɛni guu e tia. Yetolo òè: Ka aafia.
- 19 A mɔ lè Dii ò Mɔizie Madiá búuu à mè: Fɛle ñ ta Egipi, asa gbé pɔ aale n we yáao gága pii.
- 20 ɔ Mɔizi a na sè ní a negɔɛnapiɔ, à ní dí zaa'lnaɔ kpe, à ɛa lé tá Egipi, a Lua gopi kúu.
- 21 ɔ Dii òè: Tó n ka Egipi, dabudabu pɔ ma a iko kpámaɔ ke Falaɔɔ ae pii. Kási má aà swáfɛè, í gí gbɛɔ gbaci.
- 22 Ní oè ma Dii ma mè Isaili mé ma negɔɛ séia ú,
- 23 ɔ má òè aà ma negɔɛ séiapi gbac aà ge ma sísi. Lá à gl aà gbaci, má aà negɔɛ séia de sa sɛɛ.
- 24 Zé guu Mɔizi lé í guei, ɔ Dii aà lè we, a ye à aà de.
- 25 ɔ Sefola gbè fɛna sè à a né tɔzɔò, * à gyafɔɔ ná Mɔizi gbáwa à mè: Sianaɛ, míme ní ma au gɔ ú.
- 26 Tɔzɔa bee yáí à mè, au gɔ. ɔ Dii Mɔizi tò.
- 27 Dii ò Aalonaɛ: Gé dai Mɔizile guwaiwaiu. ɔ à gè aà lè Lua gbɛ kúí, à lepèwá.
- 28 Mɔizi yá pɔ Dii a zì oi dàu a síu Aalonaɛ ní seela pɔ a òɛ à keɔ.
- 29 ɔ Mɔizi ní Aalonaɔ tà Egipi aa Isaili gbɛzɔɔ káaa.
- 30 Aalona yá pɔ Dii ò Mɔizie dàu a síuné pii, ɔ Mɔizi dabudabupio kè Isailio wáa.
- 31 Aa yápi sí. Ké aa mà Dii mé mò ní gwai à ní taasikea è, ɔ aa kùlɛè aa mipèle.

5

Mɔizi ní Aalonaɔ gɛa Falaɔɔ gwai

- 1 Bee gbɛa Mɔizi ní Aalonaɔ gɛ Falaɔɔ lè aa òè: Yá pɔ Dii Isailio Lua òn ke: A mè ñ a gbɛɔ gbac aa ge dikpekeɛ guwaiwaiu.
- 2 Falaɔɔ wè má à mè: Dén Dii ú ké mà misilèè, mí Isailio gbaci? Má Dii dɔo. Má Isailio gbacoo.
- 3 ɔ aa òè: Ebeluɔ Lua mé bɔ mɔwá. Wá gba zé wá gé gɔɔ áaɔ kei guwaiwaiu, wí sa'o Dii wá Luapiwa, ké asu gagyákawáguo ge zì.
- 4 ɔ Egipiɔ kíapi ò Mɔizie ní Aalonaɔ: Akea á tò gbɛɔ laai lé go ní zíwai? A ɛa á zíwa.
- 5 ɔ à ɛa mè: Ké gbɛɔ dasikù sa, ɔ á ye aa kámabo ní ní zíoa?

* 4:25 Daa 17.10

- 6 Zibeezi Falaɔɔ yādile Isaili wetānaɔne rí n̄ dɔaanaɔ à mè:
- 7 Asuli musá kpámá aa bilikibɔɔ lá i ke yáawa bo. Aali gé rí pɔ́ kǐi ríziáe.
- 8 Kási aali bilikibɔ a lé gbɛu lá aai bɔ ziwae. Asu laonéɔ, asa màadeɔne. A yáí tò an wii dɔ, aale mɛ wa ye gé sa'oi rí Luawae.
- 9 A zí káfiné, ké aasu íampakíi e aa laaidɔ ege yáɔwa bo.
- 10 ɔ an wetānapɔ rí n̄ dɔaanaɔ mɔ́ wa òné: Falaɔɔ mè á musá kpáwá bo.
- 11 A ge séle ázla gu pɔ́ á eu. Kási wá zí laoéɔ, baa yɔɔ.
- 12 ɔ aa fáaa aa gè Egipi gupiiu sè kǐi musá ũ.
- 13 An wetānapɔ Ìb naemá lá gu lé dɔ, ké aali rí zí né, lá aai ne gɔɔ pɔ́ wí musá kpámáwae.
- 14 Wá gbɛa kè Isaili dɔaana pɔ́ an wetānaɔ rí díleɔne, wa òné: Akea i bilikibɔ gbá ge gía, à ká lá wá a lé dàe yáawao ni?
- 15 ɔ Isaili dɔaanaɔ gè wiillé Falaɔɔwa aa mè: Akea ríle ke wápiɔ n zòblenaɔne màai?
- 16 Wàle musá kpáwá bo, mé wàle mɛ wá bilikibɔ. Wàle wá gbɛ, kási n gbéɔ mé tàae ví.
- 17 ɔ à mè: Màadeɔn á ũ. Maa á beò! A yáí Ìb mɛ á gé sa'oi Diiwae.
- 18 A gé zíkèi. Wa musá kpáwá bo, kási áli bilikibɔ lá wa dàé léue.
- 19 Ké wa ò Isaili dɔaanaɔne aasu gɔɔ do bilikibɔa laoo, aa dɔ́ ké wá yá èe sa.
- 20 Ké aa bɔ́ Falaɔɔ kíi, aa kpáau rí Mɔizio rí Aalonaɔ, aale rí dá,
- 21 ɔ aa òné: Dii á yá gwa, i yákpalekeáno, asa á tò Falaɔɔ rí a gbéɔ ye wá gíyáio. A wá dea zé kpámáe.
- 22 ɔ Mɔizi èa ge ò Dii: Dii, bóyáí n íada gbépiɔwai? Bee yáí n ma zíia?
- 23 Za gɔɔ pɔ́ ma ge yá'ò Falaɔɔe rí n tɔo, ɔ àle íada n gbéɔwa, mé ni rí bo!

6

Dii Isailiɔ suabaa legbɛa Mɔizie

- 1 ɔ Dii òé: Nyɔ́ yá pɔ́ má ke Falaɔɔe e tia. A rí gbae ma gbáa zɔɔ yáí. A rí yá a búsuu ma gbáa zɔɔ yáí.
- 2 ɔ Lua èa yá'ò Mɔizie à mè: Mámemaá Dii,
- 3 ma bɔ mɔ Ablahaŭ rí Izaakio rí Yakɔbuowa Lua Gbáapiide ũ,* kási aai ma dɔ́ ké ma tɔn Diio.
- 4 Ma bàa kúrínɔ ma mè má Kanaa búsu pɔ́ aa ku a guu nibɔɔ ũ kpámá.
- 5 Ma Isailiɔ aukea mà an zɔblea Egipiɔne yáí, mé ma bàa pɔ́ kúrínɔpi i sámaguo.
- 6 Ayámeto o Isailiɔne n̄ mɛ: Mámemaá Dii, má á bɔ zí gbáa pɔ́ Egipiɔ dàé guu, mí á bo. Má yákpalekeérínɔ, mí á bo rí ma gása gbáao.
- 7 Má á sé ma gbéɔ ũ, míɔ de á Lua ũ, Ìb dɔ́ ké mámemaá Dii á Lua pɔ́ á bó Egipi zí gbáau.
- 8 Má géánɔ búsu pɔ́ ma a legbè Ablahaŭ rí Izaakio rí Yakɔbuoɔne guu. Má á gba àɔ ví. Mámemaá Dii.
- 9 Mɔizi yápi ò Isailiɔne, kási aai aà yámao, ké zɔzɔ́ pásí rí kádè yáí.
- 10 ɔ Dii ò Mɔizie à mè:
- 11 Ge n̄ o Egipiɔ kí Falaɔɔe aà Isailiɔ gbae aa bóle a búsuu.
- 12 ɔ Mɔizi wè Diiwa à mè: Lá Isailiɔ lí ma yámao, ma gbé pɔ́ ma lé gbia, kpelewa Falaɔɔ a ma yámai?

Mɔizi rí Aalonaɔ buibɔkti

- 13 Dii yá'ò Mɔizie rí Aalonaɔ Isailiɔ rí Egipiɔ kíaɔ yá musu, a òné aa bóle rí Isailiɔ Egipi.
- 14 An bui ubaeleɔ tɔn ke: Isaili negɔe séia Lubeni negɔeɔn ke: Anókí, Palu, Ezɔnɔ, Kaami. Lubeni buiɔn we.
- 15 Simeɔ negɔeɔn ke: Yemuɛ, Yamini, Oada, Yaké, Zohaa rí Kanaa nɔe né Sauluo. Simeɔ buiɔn we.
- 16 Levii negɔeɔ tɔn ke an buiwa: Geesɔ, Keata, Melali. Levii kè wè basoolokwi rí soplaeɔ (137).
- 17 Geesɔ negɔeɔn ke an buiwa: Libeni rí Simeio.
- 18 Keata negɔeɔ tɔn ke: Amlaŭ, Isaa, Heblɔ, Uzieli. Keata kè wè basoolokwi rí áaɔoɛ (133).
- 19 Melali negɔeɔn Mali rí Musio ũ. Levii buiɔn we daedae.
- 20 Amlaŭ a dasé Yokébede sè nɔ ũ, ɔ á Aalona rí Mɔizio Ìò. Amlaŭ kè wè basoolokwi rí soplaeɔ (137).
- 21 Isaa negɔeɔn Kole rí Nefegio rí Zikelio ũ.
- 22 Uzieli negɔeɔn Misaeli rí Elezafáɔ rí Sitelio ũ.

* 6:3 Daa 17.1, 28.3, 35.11

23 Aalona Aminadabu né Eliseba, Naasɔ̄ dāe sè nɔ̄ ũ, ɔ̄ à Nadabu ní Abiuo ní Eleazao ní Itamaao ò.

24 Kole nɛgɔ̄ɛɔn Asii ní Elikanao ní Abiasafao ũ. Kole buiɔ̄n we.

25 Aalona né Eleazaa Putiɛli nenɔ̄ɔ̄ do sè nɔ̄ ũ, ɔ̄ à Fineasi ò. Levii bui uabeɔ̄n we daɛdaɛ.

26 Aalona ní Mɔ̄izi pɔ̄ Dii òné aa Isailio bɔ̄le Egipi gāgān we.

27 Ampio mé yá'ò Egipio kí Falaɔ̄ɛ, ké aa e Isailio bɔ̄le Egipi.

28 Ké Dii yá'ò Mɔ̄izie Egipi,

29 à mè ámeaa Dii, yá pɔ̄ ále oè aà o Falaɔ̄ɛ pii.

30 ɔ̄ Mɔ̄izi òè à lé gbiaɛ, kpelewa Falaɔ̄ɔ̄ a a yāmai?

7

Yá mèn kwi ytaaa Egipiwa

1 ɔ̄ Dii ò Mɔ̄izie: Gwa! Ma n ke Falaɔ̄ɛ lamawa, ɔ̄ n v̄i Aalona de n yá'ona ũ.

2 Yá pɔ̄ má òné pii o n v̄i Aalonaɛ, i o Falaɔ̄ɛ aà Isailio gbaɛ aa bɔ̄le a bùsuu.

3 N beeo má aà swáfɛè. Má seelaɔ̄ ní dabudabuɔ̄ ke Egipi dasi,*

4 kási Falaɔ̄ɔ̄ a á yāmao. Má ɔ̄tɔ̄ Egipiōwa, mí yákpalekerinɔ̄, mí bɔ̄ ní ma zɔ̄gɔ̄ ma gbé Isailio.

5 Tó ma bɔ̄ ní ma gbāao Egipi, má Isailio bɔ̄leu, Egipiō i dɔ̄ sa ké māmema Dii.

6 ɔ̄ Mɔ̄izi ní Aalonao ké lá Dii ònéwa.

7 Gɔ̄ɔ̄ pɔ̄ aa yá'ò Falaɔ̄ɛ, Mɔ̄izi wè basiiɔ̄ɛ, Aalona sɔ̄ wè basiiɔ̄ ní aāso.

8 ɔ̄ Dii ò Mɔ̄izie ní Aalonao:

9 Tó Falaɔ̄ɔ̄ dabudabu gbèama, o Aalonaɛ aà a go se pále aà aɛ, i li mlè ũ.

10 Ké Mɔ̄izi ní Aalonao gè Falaɔ̄ɔ̄ kíi, aa ké lá Dii ònéwa. Aalona a go se pále Falaɔ̄ɔ̄ ní a íwaɔ̄ aɛ, ɔ̄ à lí mlè ũ.

11 ɔ̄ Falaɔ̄ɔ̄ Egipi wɛzɛnao ní esedeɔ̄ sisi, ɔ̄ aa dabudabupi ké màa sɔ̄ ní esedeke guu.

12 Ké an baade a go pále,† ɔ̄ an gopiō lí mlè ũ sɔ̄, ɔ̄ Aalona go ní pɔ̄ mòmɔ̄.

13 Falaɔ̄ɔ̄ swá yiaaɛ, i ní yāmao lá Dii òwa.

Iɔ̄ lia au ũ

14 Dii ò Mɔ̄izie: Falaɔ̄ɔ̄ swá gbāa, à gí gbéɔ̄ gbaɛi.

15 Ge ñ aà le zia kɔ̄ɔ̄, gɔ̄ɔ̄ pɔ̄ ále gé swai, nɔ̄ aà dá Niili saɛ we. Nyɔ̄ n go pɔ̄ lí mlè ũpi kúa,

16 ní oè ñ me, ma Dii Ebeluɔ̄ Lua máme ma n zíwá ñ oè aà ma gbéɔ̄ gbaɛ aa gé ma sisií guwawaiu, kási e tia i mao.

17 Ma Dii ma mè, yá pɔ̄ a to aà dɔ̄ ké māmema Diin ke: Tó n Niili í lè ní go pɔ̄ ní kúao, a li au ũɛ.‡

18 Kpɔ̄ pɔ̄ kú ípi guuɔ̄ i gaga, Niili í i gíɔ̄, Egipiō i fua mii.

19 ɔ̄ Dii èa ò Mɔ̄izie: O Aalonaɛ aà a go se dɔ̄ Egipiō ía, an swaɔ̄ ní ní swa'ɔ̄nao ní ní biaɔ̄ ní ní íkalekíi pii, i gɔ̄ au ũ. Au ío daa gua Egipi, baa ní pēnao ní olaɔ̄ guu ío pii.

20 ɔ̄ Mɔ̄izi ní Aalonao ké lá Dii ònéwa. Aalona a gopi sè à Niili í lè ò Falaɔ̄ɔ̄ ní a íwaɔ̄ wáa, ɔ̄ ípi gɔ̄ au ũ pii.§

21 Kpɔ̄ pɔ̄ kú a guuɔ̄ gaga, ɔ̄ Niili ípi gíɔ̄, Egipiō fua mii. Au daa gua Egipi.

22 Egipi esedeɔ̄ ké màa sɔ̄ ní esedeke guu, ɔ̄ Falaɔ̄ɔ̄ swá gbāakù, i ní yāmao lá Dii òwa.

23 Falaɔ̄ɔ̄ èa tà a be, i yápi da seo.

24 Egipiō bia yɔ̄yɔ̄ Niili gɔ̄sɔ̄wa, ké wà e imi, asa aai fɔ̄ swada í mío.

25 A ku màa e gɔ̄ɔ̄ sopla Dii Niili lea gbɛa.

Bloɔ̄ɔ̄ kaa

26 ɔ̄ Dii ò Mɔ̄izie: Ge ñ o Falaɔ̄ɛ, ma Dii ma mè aà ma gbéɔ̄ gbaɛ aa gé ma sisií.

27 Tó à gí ní gbaɛi sɔ̄, má tó bloɔ̄ɔ̄ ka aà bùsu gupiiuɛ.

28 Bloɔ̄ɔ̄ Niili pa e aa bua sɔ̄sɔ̄, aai gè aà ua e aà kpéu kpea, aai dede aà wúleɔ̄ɔ̄wa. Aa gè aà íwaɔ̄ uao ní aà gbéɔ̄ uao. Aa ka aà kɔ̄nao guu ní aà blɛdaɔ̄ɔ̄u.

29 Bloɔ̄ɔ̄ dede wà ní aà gbéɔ̄ ní aà íwaɔ̄ pii.

8

1 Dii èa ò Mɔ̄izie: O Aalonaɛ aà a go se dɔ̄ swa'ɔ̄la ní swa'ɔ̄nao ní biaɔ̄, bloɔ̄ɔ̄ i ka Egipi bùsuu.

2 Ké Aalona a go dɔ̄ Egipi íla, ɔ̄ bloɔ̄ɔ̄ bɔ̄le lí bùsupia.

3 ɔ̄ esedeɔ̄ ké màa sɔ̄ ní esedeke guu, aa tò bloɔ̄ɔ̄ lí Egipia.

4 ɔ̄ Falaɔ̄ɔ̄ Mɔ̄izi ní Aalonao sisi à mè: A awakpa Diie aà bloɔ̄ɔ̄ kèa ní ma gbéɔ̄, mí á gbéɔ̄ gbaɛ aa gé sa'oiwá.

* 7:3 Zin 7.36 † 7:12 2Tim 3.8 ‡ 7:17 Zia 11.6, 16.4 § 7:20 Sou 78.44, 105.29

5 Ɔ Mɔizi ò Falaɔɔe: Gɔɔ dilemɛɛ mà awakpane Diiɛ ní n Ìwaɔ ní n gbéɔ, ké àà blɔɔɔ kɛma ní n uaw, aai gɔ swai ado.

6 Falaɔɔ mè: Zia. Ɔ Mɔizi mè: A ke lá ní òwa ké n è n dɔ gbɛe muua ní Dii wá Luaoo.

7 Blɔɔɔ kɛma ní n uaw ní n Ìwaɔ ní n gbéɔ, aai gɔ swai ado.

8 Ké Mɔizi ní Aalonao gò Falaɔɔ kɛi, Mɔizi wabikè Diiwa blɔɔ pɔ a kà Falaɔɔguo yá musu.

9 Dii Mɔizi wabikea mà, ɔ blɔɔpiɔ gága kpéɔ guu ní uaw ní wɛnkpeɔ.

10 Wa kàaakáaa, ɔ bùsu gidò pii.

11 Ké Falaɔɔ è dáama kè, àà swá èa gbàakù, ɔ i Mɔizi ní Aalonao yámao lá Dii òwa.

Gáí kaa

12 Dii ò Mɔizie: O Aalonae àà a go sé, i tɔle léò, bùsuti i li gáíɔ ù Egipi gupiiu.

13 Ɔ aa kè màa. Aalona a go sè à tɔle léò, ɔ bùsuti li gáíɔ ù, aa kà gbɛnazínaɔgu ní nòbɔɔ. Egipi bùsuti li gáíɔ ù pii.

14 Eɛɛdeɔ yɔwá màa ní eɛɛdeke guu sɔ, ɔ aa fùla. Gáíɔ kà gbɛnazínaɔgu ní nòbɔɔ.

15 Ɔ eɛɛdeɔ ò Falaɔɔe: Lua ɔgbɛɛ. Kási Falaɔɔ swá gí yíaaɛ, i ní yámao lá Dii òwa.

Úsɛnao kaa

16 Dii ò Mɔizie: Fele kɔɔkɔɔ ge Falaɔɔ le gɔɔ pɔ àle gé swai, ní oè ma Dii ma mè àà ma gbéɔ gbac aa gé ma sísi.

17 Tó à gí ní gbaei, má úsɛnao kaaɔgu ní àà Ìwaɔ ní àà gbéɔ ní àà be kpéɔɛ. Egipi kpéɔ i pa ní úsɛnao, aa da tɔleɛ se.

18 Gɔɔ bee Gosé bùsu gu pɔ ma gbéɔ kuu ɔ má bɔ ado. We úsɛnao kauo, ké àà e dɔ ké màmɛmaa Dii àà bùsuu.

19 Má a gbéɔ dɔkɔɛ ní aà gbéɔ. Zia ɔ seelapi a ke.

20 Ɔ Dii kè màa. Úsɛnao kà Falaɔɔ ua ní aà Ìwaɔ uaw. Egipi ɔɔkpá pii úsɛnao yáí.

21 Ɔ Falaɔɔ Mɔizi ní Aalonao sísi à mè: A ge sa'o á Luawa bùsuu la.

22 Ɔ Mɔizi òè: A zɛví wá ke màao, asa pɔ pɔ wá sa'ò Dii wá Luawa de Egipiɔne tɛ ùɛ. Tó wa sa'ò ní pɔ pɔ dené tɛ ùo ní wáa, aa wá pápa ní gbɛo aa wá dedeɔ lé?

23 Wá táa'o guwaiwau gɔɔ áaɛɛ, wí gbasa sa'o Dii wá Luawa lá a òwɛɛwa.

24 Ɔ Falaɔɔ mè: Má á gbac à ge sa'o Dii á Luawa guwaiwau, áma ásu gé záo. A awakpaɛmɛɛ sa.

25 Mɔizi òè: Tó ma ta, má awakpaè, i úsɛnao kɛma zia ní n Ìwaɔ ní n gbéɔ. Ama nísu mɔafilike n gí gbéɔne aa gé sa'oi Diiwa lɔɔ.

26 Ké Mɔizi bò Falaɔɔ kɛi, à awakpaè Diiɛ.

27 Dii àà wabikea mà, ɔ úsɛnao kè Falaɔɔwa ní a Ìwaɔ ní a gbéɔ. I gɔ gueio, baa mɛndo.

28 Kási Falaɔɔ swá gí gbàa e tiaɛ, i ní gbáɛo.

9

Pɔtuɔ gagaa

1 Dii ò Mɔizie: Ge n Falaɔɔ le, ní oè Dii á Ebeluɔ Lua mè, àà ma gbéɔ gbac aa gé ma sísi.

2 Tó à gí ní gbaei mé a ní kúa e tia,

3 má ɔtɔ àà pɔtuɔwa bua. Má gagyá pásí ká àà sɔɔgu ní aà zàa'lnaɔ ní aà yiongoɔ ní aà zuo ní aà sáɔ ní aà blɛɔ.

4 Má Isaili pɔɔ dɔkɔɛ ní Egipiɔ pɔɔ. Isailiɔ pɔɔ kee a gao.

5 Ma Dii ma a gɔɔdile. Zia má bee ke bùsuu la.

6 Ké gu dɔ, ɔ Dii kè màa. Egipiɔ pɔtuɔɔ gága pii, kási Isailiɔ pɔɔ kee i gao.

7 Falaɔɔ yá pɔ képi gbèa a mà Isailiɔ pɔɔ kee i gao, kási àà swá gí gbàac, i gbépiɔ gbacɔ.

Sáne kaa Egipiɔgu

8 Dii ò Mɔizie ní Aalonao: A mua túfu ɔɔkpa, Mɔizi i fá musu Falaɔɔ ae,

9 i da Egipi bùsua pii lán luutɛwa, i ka gbɛnazínaɔ ní nòbɔɔgu sáne ù gupiiu.

10 Ɔ aa mua túfu sɛle aa gèò Falaɔɔ kɛi. Ké Mɔizi túfupi fá musu, ɔ à kà gbɛnazínaɔ ní nòbɔɔgu sáne ù.*

11 Eɛɛdeɔ i fɔ gè Mɔizi kɛio sánepiɔ yáí, asa à ní lé ní Egipiɔ piiɛ.

12 Ɔ Dii Falaɔɔ swáfɛ lá a ò Mɔiziewa, ɔ i ní yámao.

Lougbe kwɛa

13 Dii ò Mɔizie: Fele kɔɔkɔɔ ge Falaɔɔ le, ní oè ma Dii á Ebeluɔ Lua ma mè, àà ma gbéɔ gbac aa gé ma sísi.

* 9:10 Zia 16.2

14 Ké bee sa má la pii kpáaazi ní aà Ìwao ní aà gbéḗ, ké aà e dḗ dúnia guu pii gbēe muaamanḗ.

15 Asa tó ma ḡtòma ma gagyākàrígu yāa, dḗ aapi ní a gbéḗ aa làa dúnia guu.

16 Má tò aà ku ké aà ma gbāa e, ma tḗ i li dúniaa píe.†

17 Lá àle azia se lesí de ma gbéḗla e tia, àle ní gbaeḗ,

18 zia maa'í má tó loughbe pásí kwé maamaa, loughbe pḗ a taa i ke Egipi yāao zaa wa kàle e ní a gbāo.

19 Oè aà gbéḗ zí aa aà pḗtuḗo ní pḗ pḗ a ví buaḗ sélé káka kpéu pii. Gbēnazínaḗ ní pḗ pḗ kú báasi, tó wi géríno kpéuo, loughbe a kwémá aa gagae.

20 Falaḗo Ìwaeḗ víakè Dii yáe, aa ní zíkēnaḗ ní ní pḗtuḗo káka kpéu.

21 Ama gbéḗ pḗ aai Dii yādaḗo, aa ní zíkēnaḗ ní ní pḗtuḗo tò báasi.

22 Ḍ Dii ò Mḗizie: Ḍse musu, loughbe i kwe gbēnazínaḗ ní pḗtuḗo ní buapḗḗwa Egipi búsu gupíiu.

23 Ké Mḗizi a go dḗ musu, Dii tò lou lé pūna, àle ma ní gbeḗ, àle píle, mé lua lé su tḗlewa. Dii loughbe kà Egipiḗgu.*

24 Loughbe lé kwé, lou lé pílepíle. Loughbepi pásí. Zaa Egipi búsu ku, lou bee taa i mau yāao.

25 Loughbepi pḗ pḗ kú báasi Egipi búsuḗo ásookè pii, gbēnazínaḗ ní pḗtuḗo ní buapḗḗ pii. A sēa líḗ è'è pii.

26 Gosè búsu gu pḗ Isailiḗ kuu ḗ loughbepi i kauo ado.

27 Falaḗo Mḗizi ní Aalonao sísi a òné: Ké bee sa ma duunakè. Dii dee yá nae, mapi ní ma gbéḗ taaedeḗn wá ũ.

28 A awakpaè. Loupūnaa ní loughbeḗ beeo ká. Má á gbae sae, wa gíe bo.

29 Mḗizi òè: Tó ma bḗ wénkpe, mé ma a ḗḗ dḗ Dii kíi oi, loupūnaa a ze, loughbe i láa, ké ñ e ñ dḗ tḗleá Dii pḗe.

30 Ama má dḗ ké mpi ní n Ìwao, àle víake Dii Luaeḗo e tia.

31 Naa ní maseo òkpa, ké naa pía mé mase mḗe bḗ yáí.

32 Ese ní weao i òkpaḗo, ké aai ma gbezá yáí.

33 Mḗizi bḗ Falaḗo kíi à gè wénkpe, à a ḗḗ dḗ Dii kíi oi, ḗ loupūnaa ní loughbeḗo zè, lou i ma bo.

34 Ké Falaḗo è lou ní loughbeḗo ní loupūnaaḗo zè, à gí lé duunake, aá swá gbaakú, aapi ní a Ìwao.

35 Aá swá yāa, à gí Isailiḗ gbaei lá Lua dà Mḗizie a òèwa.

10

Kwaḗ kaa

1 Dii ò Mḗizie: Gé Falaḗo kíi, asa ma aá swáfè ní aà Ìwao, ké mà a dabudabue beeo ke ní guu,

2 ke ñ e ñ o n néḗne ní n tḗuna lá ma Egipiḗ wetà ní dabudabu pḗ má kè ní guuo, i dḗ ké māmēmaa Dii.

3 Ḍ Mḗizi ní Aalonao gē ò Falaḗe aa mē: Dii Ebeluḗo Lua mē, níyḗḗo ku misiileae sai e bḗe ni? N a gbéḗ gbae aa gé a sísií.

4 Tó n gí ní gbáei, zia a kwaḗo ka n búsuu,

5 aa da tḗleá, wa gu'eḗo, aai léle pḗ pḗ gḗḗne loughbe gbeaḗo ní líḗ píi.

6 Aa ka n kpéḗo pai ní n Ìwao pḗḗo ní Egipiḗo pḗḗo píe. N maeo ní n deziḗo aai a taa e yāao, za goḗo pḗ aa zḗle búsuu la e ní a gbāo. Ḍ Mḗizi èa bḗ Falaḗo kíi.

7 Falaḗo Ìwao òè: Gbēpíḗo aao músikpawázi maa e bḗe ni? Gbēpíḗo gbae aa gé Dii ní Lua sísií. N dḗ ké Egipi òkpaḗo lé?

8 Ḍ wà èa sù ní Mḗizio ní Aalonao Falaḗo kíi, a òné: A gé Dii á Lua sísií. A deḗo mé aa géí?

9 Mḗizi wēwá a mē: Néfēnen gbēzḗo. Wá gé wápiie ní wá negḗeḗo ní wá nenḗeḗo ní wá sáḗo ní wá bleḗo ní wá zuḗo, asa Dii dikpe ḗ wále gé kei.

10 Ḍ a òné: Tó ma á gbáe ní a nḗeḗo ní á néḗo apíi, Dii á bo! A laaika! A ye fēmanḗe.

11 Aawo! A gḗeḗo mé aa gé Dii sísií, asa bee á gbēa. Ḍ wà ní yá Falaḗo kíi.

12 Dii ò Mḗizie: N ḗḗo Egipi búsuu, kwaḗo i ká, aai sē ní lá pḗ bḗ loughbe gbeaḗo ble píi.

13 Ké Mḗizi a go dḗ Egipiá, Dii bḗ ní íanao gukpe oi, àle pé búsupiwa fáane ní gwáasínao zesai. Ké gu dḗ, gukpe íanapi sù ní kwaḗo.*

14 Ḍ kwapiḗo mḗ kú Egipi búsuu píi. An dasi de a yāa pḗḗo, mé a taa a ke bau bo.

15 Aa kpále tḗleá gupíiu, ḗ tḗle sísi. Aa sē ní láḗo ní libe pḗ bḗ loughbe gbeaḗo blè píi. Sē ge láe ku Egipi búsuu bo.

16 Wegḗḗo Falaḗo Mḗizi ní Aalonao sísi a mē: Ma duunakè Dii á Luae ní apíi.

17 A sùuu gēndonae bee kēmanḗo ní ma duunao, í awakpamēe Dii á Luae aá kaalee bee kēa.

† 9:16 Lom 9.17   ‡ 9:23 Zia 8.7, 16.21   * 10:13 Zia 9.3

18 Ké à bɔ Falaɔ kɛi, à awakpa Diie.

19 ɔ Dii bɔ n̄ fan gbāao be'ae oi, à mɔ kwaɔ sɛle kà Isia Tɛau. Baa kwa mɛndo i gɔ Egipi lo.

20 Dii Falaɔ swáfɛ, ɔ i Isailiɔ gbaeo.

Gusia daa Egipia

21 Dii ò Mɔizie: ɔse musu, gusia pɔ wa e ɔkɛwà i da Egipia.

22 Ké Mɔizi ɔɔɔ musu, ɔ gusia gèele dà Egipia gupiiu e gɔɔ àaɔ.†

23 Wili kɔ'eo, mé gbɛe i e gò a tiaɔ e gɔɔ àaɔpi. Kási gupua ku gu pɔ Isailiɔ kuu pii.

24 ɔ Falaɔ Mɔizi sísi à mè: A gé Dii sísi n̄ á nɔɔ n̄ á néɔ pii, í á sáɔ n̄ á bleɔ n̄ á zuɔ tó.

25 Mɔizi mè: To wàɔ wá sa'obɔɔ n̄ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔɔ kúa, ké wà e wà Dii wá Lua gbagbaɔ.

26 Sema wà gé n̄ wá pɔtuɔɔ, baa mɛndo a gɔɔ, asa an guu ɔ wá sa'obɔɔ seu wà Dii wá Lua gbagbaɔ. E wàɔ gé kái we, wá dɔ pɔ wá sé wá sa'owà gíao.

27 Dii Falaɔ swáfɛ, ɔ i we n̄ gbáeo.

28 Falaɔ ò Mɔizie: Gomɛ we! Nsu tó wá wé ke síis lo. Zí pɔ wa wesikɔle, n gaɛ.

29 ɔ Mɔizi mè: Lá n̄ ò, má wesinle lo.

11

Egipi negɔe séiaɔ gaga

1 A mɔ lè Dii ò Mɔizie yáa à mè: Má íada Falaɔwa n̄ Egipi búsuɔ gɛn do lo, i gbasá á gbaɛ. Tó àle á gbaɛ, a á yáe fá!

2 O gbéɔne an baade gɔe n̄ nɔɔe ánuɔ pɔɔ n̄ vua pɔɔ gbea gbé pɔ á ví Egipi gbé úwa.

3 Má tó Egipiɔ Isailiɔ wegwa. Mɔizi sɔ a beɛe ví Egipi Falaɔ íwao n̄ a gbéɔne.

4 ɔ Mɔizi ò Falaɔe: Dii mè, gwáasin wɛɛdo á pá Egipi búsu,

5 Egipi negɔe séiaɔ i gaga pii sea za Falaɔ pɔ zɔleá báawa néwa e à ge pe nɔe zíkɛna pɔ aai wísilɔɔ pɔwa n̄ pɔtuɔ nesana séiaɔ pii.

6 Búbua gbáa a da Egipia gupiiu, a taa i ke yáao, mé a ke bau lo.

7 Kási Isailiɔ guu baa gbɛ a gbodɔ gbɛnazina ge pɔtuowao, ké n̄ e n̄ dɔ Dii Egipiɔ dɔkɔe n̄ Isailiɔ yái.

8 N íwae beɔ mɔ ma kɛi pii, aai kúlemɛɛ, aai me má gé n̄ ma gbéɔ pii. Bee gbea sa mí gé. ɔ Mɔizi bɔ Falaɔ kɛi n̄ pɔfɛ zɔɔ.

9 Dii ò Mɔizie yáa à mè: Falaɔ a n̄ yámao, ké ma dabudabukɛaɔ e dasikú Egipi yái.

10 Mɔizi n̄ Aalonao dabudabupɔ kè Falaɔ ae pii, ɔ Dii aa swáfɛ. A gí Isailiɔ gbaei aa bɔ a búsuu.

12

Gɛamusu dikpe

1 Dii yá'ò Mɔizie n̄ Aalonao Egipi à mè:

2 Mɔe bee líb deé mɔ séia ú wɛ n̄ wɛo.

3 A o Isailiɔne pii, mɔe bee gɔɔ kwide zí uale n̄ ualeɔ pii aali sá se mɛndodo.

4 Tó ua gbéɔ dasi i ka aa sá mɛndo neo, aa sé n̄ ua pɔ aa ku kɔ saeo a gbéɔ dasileu, ké a kɛni su gɔɔ yái.

5 A sása ge blesan bɔbna pɔ sáa vío sé.*

6 Isailiɔ pii, baade a pɔ gwa e mɔe bee gɔɔ gɛo mɛndosaide zí. Oosi i de,

7 í a au lé kpé pɔ wa a nɔɔ sou kpeɛle gɔwa, ɔplai n̄ zɛio n̄ musuo.

8 Gwáasin doupi à nɔɔpi kpátea, í só n̄ káao n̄ lá kɛsáɔ.

9 Asu so búsu ge fúukeao. A kpátea n̄ a mio n̄ a gbáɔ n̄ a guupɔɔ.

10 Asu to gu dɔ a kɛniwao. Tó a kɛni gɔ, à káteu à tékú.

11 Tó àle só, à asanado, í kyalekpa, á gopana lo naa á ɔzɔ, í só kpakpa, asa Dii Gɛamusu sa'obɔe.

12 Gwáasinapi má pá Egipia má negɔe séiaɔ dede búsupi gupiiu n̄ pɔtuɔ nesana séiaɔ pii, mí yáda Egipi táaɔla. Mámamaa Dii.

13 Aupi lo de seela ú kpé pɔ á kú a guuwa. Tó mále ɔtɔ Egipiɔwa, mé ma aupi è, má géálac, gagapi a á leo.

14 Ali gɔɔpi dile ma dikpe ú a yá dɔngu yái, ío dikpepi ke felekaa ú e á buiwa.

Káaso dikpe

15 Ali káa so e gɔɔ sɔpla. A gɔɔ séia zí àli pɔse'ese pɔ kú á kpéuɔ kɔle,† asa gbé pɔ pɔsea sò gɔɔ

† 10:22 Sou 105.28, Zia 16.10 * 12:5 Zaa 1.29, Ebe 9.14, 1Pie 1.19 † 12:15 Bɔa 23.15, Mat 26.17, 1Kln 5.7-8

soplapi guu, wa aà bɔ Isailiɔ guu wà dɛɛ.

16 A gɔɔ sɛ́ia zɛ́ ní a gɔɔ sopladeo àli kɔ́kàaa à ma sísi. Asu zɛ́e ke gɔɔ beeo zɛ́o, sema blekea gbépiie bàasio, a lén we.

17 Ali Kàaso dikpeke, asa zibeezi ɔ ma á bóle Egipi lán zígɔɔwa. A buio lío dikpepi ke kètókɔ́ ɔ.

18 Mɔ sɛ́ia gɔɔ gɛ́o mènɔdosaide zɛ́ oosi, àò kàa so e a gɔɔ bao ní mènɔoode zɛ́ oosi.

19 Póse'ese su àò kú á beo e gɔɔ soplá, asa gbé pɔ́ pɔ́sea sò, bòmɔn nò, belen nò, wa aà bɔ Isailiɔ guu wà dɛɛ.

20 Asuli pɔ́sea so gɔɔ beeo. Gu pɔ́ á kúu pii, àliò kàa só.

Gɛ́amusu dikpe sɛ́ia

21 Mɔizi Isaili gbɛ́zɔɔ sísi pii, a òné: A gé á ua sà séí, í dɛ Gɛ́amusu dikpekebo ɔ.

22 A ése sáo se á zɔ́ au pɔ́ kú ta guuwa, í lé kpele gɔ́wa, ɔplai ní zɛ́io ní musuo. A gbɛ́e su bo a kpéuo e gu dɔ.

23 Tó Dii lé pà búsu a lé Egipiɔ dɛdɛ, mé á au è kpele gɔ́wa, a gɛ́ae. A to gbɛ́dɛdɛna gɛ́azi à á dɛdɛo.‡

24 Apɔ́ ní á buio àò yápi kúa kètókɔ́e ɔ e á buiwa.

25 Tó a gɛ́ búsu pɔ́ Dii á gbáu lá à a legbɛ́wa, àò lousisiyápi kúa.

26 Tó á néò lousisiyápi mi gbɛ́awá,

27 à oné a dɛ Gɛ́amusu sa pɔ́ wí o Diiwa ɔe, asa ké à Egipiɔ dɛdɛ, à gɛ́ wá Isailiɔ kpéae, í wá dɛdɛo. ɔ gbɛ́ò kùle Dii e aa mipɛ́le.

28 Ké aa tà, aa kè lá Dii ò Mɔizié ní Aalonaowa.

Egipi nɛ́gɔ́e sɛ́iaɔ gagaa

29 Gwáasin weɛdo Dii Egipi nɛ́gɔ́e sɛ́iaɔ dɛdɛ pii sea za Falaɔɔ pɔ́ zɔ́lea báawa néwa, e à gɛ́ pè dakpɛunaɔ pɔ́wa ní pɔ́tuo nesana sɛ́iaɔ pii.

30 Falaɔɔ fɛ́le gwá ní a íwaɔ ní Egipiɔ pii, ɔ búbuwa dà Egipia, asa uae ku gɛ́saio.

31 Gwáasina ɔ Falaɔɔ Mɔizi ní Aalonaɔ sísi a òné: A fele bóle ní Isailiɔ ma gbɛ́ò guu. A gé Dii sísií lá á òwa.

32 A á bleɔ ní á sáo ní á zuɔ séle lá á òwa. A géí, í samaa'omɛɛ.

33 Egipiɔ lé nae gbépiɔwa aa bólené ní búsuu kpakpa, asa aa mè: Wá gaga piie.

34 Isailiɔ ní kàatideao kà tao guu a se'esesai, aa ní ulao fɛ́fɛ́wá aa dàda ní gáu.

35 Aa kè lá Mɔizi ònéwa, aa ánuɔ pɔ́ɔ ní vua pɔ́ɔ ní pɔ́kasaɔ gbɛ́a Egipiɔwa.

36 Dii tò Egipiɔ ní wegwá, ɔ aa kpámá. Maa aa Egipiɔ pɔ́ɔ símá.

Isailiɔ daa zéu

37 Isailiɔ dàzeu kèse, aa bóle ní Lameseo aa tà Suko. Gɔ́e àaasɔsɔo lɛɛ àa àaɛ (600.000), néò ní nɔ́e bàasi.

38 Bui zɛ́lo dodoao tàrɛ́nɔ́ dasi lo. Bleɔ ní sáo ní zuɔ dasi kè zài.

39 Aa kàa kè ní kàatideao pɔ́ aa bòò Egipiɔ. A se'esese vílo, asa wà ní yá Egipi zɛ́zesaiɛ. Aai ble màí e sè ké wà ble zéuo.

40 Isailiɔ kua Egipi kè wè àa pla ní baakwiɔe.‡

41 Wè àa pla ní baakwiopi gbɛ́a, dikpepi zɛ́ ɔ Dii zígɔ́piò bòle Egipi pii.

42 Gwáasnapiaɔ Dii pɔ́e. Isailiɔ lío itɛ́kewá e an buiwa, asa gwápi ɔ Dii Isailiɔ bólea Egipi itɛ́kè.

Gɛ́amusu dikpe

43 Dii ò Mɔizié ní Aalonaɔ: Gɛ́amusu yá pɔ́ má dilɛn ke: Buipálee su a nòò soo,

44 àma zo pɔ́ á lù mé à tɔ́zɔ́ a só.

45 Nibɔ ge gbèwina su soo.

46 A so kpéu, ásu bo ní a nòɔpio bàasio. Asu sápi wáe eo.*

47 Isaili pii lí dikpepi ke.

48 Tó bòmɔ kú á guu, mé a ye Gɛ́amusu dikpeke Diiɛ, aà tɔ́zɔ́zɔ́ a be gɛ́ɔne pii, í gɔ́ bele ɔ, í gɛ́asa ke. Gyafɔ́dɛe suli bleo.

49 Bele ní bòmɔ pɔ́ kúánɔɔ, ikoyá doupiɛ.

50 ɔ Isailiɔ kè lá Dii ò Mɔizié ní Aalonaowa pii.

51 Zibeezi Dii Isailiɔ bòle Egipi gágá.

‡ 12:23 Ebe 11.28 § 12:40 Daa 15.13, Gal 3.17 * 12:46 Zaa 19.36

13

Kaaso dikpe ri negɔe seiaɔ kpaɔ Luawao

¹ Dii ya'ò Moiziɛ à mè:

² Isaili negɔe seiaɔ ri potuo nesana seiaɔ kpaɔ, asa ma pɔɔne pii.*

³ Moizi ò gbéɔne: A bɔa Egipi zɔbleau gɔɔe bee yá àɔ dɔágu, asa Dii mé á bɔ Egipi ri a ɔ gbáao. Asuli pɔsea so gɔɔpiwao.

⁴ Ale bɔ Egipi mɔ seia pɔ wí me Abibu guu gbæ.

⁵ Dii legbè á deziɔne à mè á búsu pɔ ví ri z'io diu mé Kanaa ri Itio ri Amole ri Ivi ri Yebusi kuu kpáwá. Tó á tò á kau, àli dikpepi ke mɔe beeu.

⁶ Aliɔ kaa so e gɔɔ sɔpla. A gɔɔ sɔpladepi zí iɔ déé Dii dikpe ũ.

⁷ Aliɔ kaa so e gɔɔ sɔplapi ge pað. Pɔsea ge pɛese'ese suli ku uae á búsuu gɔɔ beewao.

⁸ Gɔɔ bee àli o á negɔeɔne ále bee ke yá pɔ Dii kèé kè á á bóle Egipi yáie.

⁹ Dikpepi iɔ déé seela ũ lán pɔ daa ɔwa ge dɔngubu yea mi'æwawa, ké Dii ikoyá su bɔ á léuo, asa ɔme á bóle Egipi ri a ɔ gbáao.

¹⁰ Aliɔ ikoyápi ke a gɔɔwa wɛ ri wɛo.

¹¹ Tó Dii tò á ka Kanaa búsuu, mé á kpáwá lá á a legbèé ri á deziɔwa,

¹² á á negɔe seiaɔ kpawá pii. A potuo nesana seiaɔ iɔ de aá pɔ ũ pii.

¹³ Ili á zaa'n nesana seia bo ri sáneo. Tó i boo, á a waa fi. A á negɔe seiaɔ bo pii.

¹⁴ Tó á negɔe á lá yápi mii zia aa mè, bó yán wei, á oné, ké Dii wá bɔ zɔbleu Egipi ri a ɔ gbáao yáe.

¹⁵ Ké Falaɔ gikè á gí wá gbæi, ɔ Dii Egipi negɔe seiaɔ dède pii ri potuo nesana seiaɔ pii. A yáí ɔ wí sa'oiwá ri potuo nesana seiaɔ, mé wí wá negɔe seiaɔ bo.

¹⁶ Bee aɔ de seela ũ lán pɔdaa wá ɔwa ge pɔyea wá mi'æwawa, asa Dii mé wá bɔ Egipi ri a ɔ gbáao.

Isaili bɔa Egipi

¹⁷ Ké Falaɔ Isaili gbæ, Lua i bɔrɔnɔ Filitɛ búsu zé guuo, baa ri á káikeo, asa à mè: Tó wá fɛlemá ri zio, aa láasooke ea taa Egipiwæ.

¹⁸ Lua dɔi, á guwaiwai zé sɛrɔnɔ Isia Tɛa oi. Isaili bɔ Egipi ri ri gɔkɛbɔɔ kúa.

¹⁹ Moizi Yosefu ge sè, ále tað, asa Yosefu tò Isaili legbè yáa à mè, tó Lua mò ri bɔi, aa a gewa sɛle bɔð wee.†

²⁰ Ké aa bɔ Suko, aa gè bòokpá guwaiwai lé Etaŭ.

²¹ Dii iɔ dɔaané telu guu fáane, ké àɔ z'eɔbné. Gwáasina sɔ, iɔ dɔaané té guu ké àɔ gupuné, aaiɔ táa'o fáane ri gwáasinao.

²² Telupi lí go ri æ fáane, mé tépi lí go ri æ gwáa.

14

Egipi pɛle Isailiɔzi

¹ Dii ò Moiziɛ:

² O Isailiɔne aa lile ge bòokpa Pi'ailo sæ Midoli ri ísiao zānguo, bɔaa ri Baalizefɔ. A bòokpa ísiao sæ we.

³ Falaɔ aɔ e a sāsá, guwaiwai á kúkúe.

⁴ Má aá swáfɛ, i pɛléazi, mí tɔbɔ Falaɔ ri á zígɔ yá musu, Egipi iɔ dɔ ké mámɛmaa Dii. ɔ Isaili kè máa.

⁵ Ké wa ò Egipi kí Falaɔe gbépiɔ bàalè, ɔ aapi ri á iwaɔ nɔse pále sè an yá musu aa mè: Kpelewa wá kè wá tò Isaili bɔ zɔbleawɛe guui?

⁶ ɔ Falaɔ godò a sɛe, á a zígɔ náaa.

⁷ A sɔgo maaɔ sè mèn ɔaa áaɔ ri Egipi sɔgoɔ pii, zígɔ kía ká ri guu.

⁸ Dii Egipi kí Falaɔ swáfɛ, ɔ à pɛle Isailiɔzi, aale bóle an mi daa ía.

⁹ ɔ Egipi pɛleɔzi ri Falaɔ sɔɔ ri áa sɔgo ri áa sɔdeɔ ri áa zígɔ pii, ɔ aale mɔ ri lei ri bòou ísiao sæ Pi'ailo sæ bɔaa ri Baalizefɔ.

¹⁰ Ké Falaɔ káikú, Isaili wezú, ɔ aa Egipi è té ri kpe. Vla ri kú maamaa, ɔ aa wiilè Diiwa.

¹¹ Aa ò Moiziɛ: Mía ku Egipi noa? Býáy ri mɔwanɔ guwaiwaiu la wá gagai? Akɛa n wá bóle Egipi?

¹² Wí oné Egipi lé? Wí me wá tó tɛɛ wá zɔble Egipiɔne lé? Zɔbleané maawɛe de gagaa guwaiwaiu.

* 13:2 Luk 2.23 † 13:19 Daa 50.25, Yoz 24.32

13 Moizi òné: Asu to v̄ia á k̄ũo. A ze t̄ēē, í e lá Dii a á suaba gb̄a, asa Egipi p̄ó ále r̄í e gb̄āe, á r̄í e hau l̄o.

14 Dii mé a z̄ikaé. Āo ku kílikilie.

Paa Isia T̄ēaa

15 Dii Moizi là à mè: Bó wii r̄íle léai? O gb̄ēone aa b̄o r̄í táo.

16 N n gopana d̄o ís̄iaa, ní z̄s̄ēo, Isailīo í ḡē a z̄anguo gugiiu.

17 Mapi, má Egipīo swáfē, aai ḡē r̄í gb̄ea, mí t̄ob̄o Falās̄o r̄í a z̄iḡs̄o r̄í a s̄s̄gōo r̄í a s̄s̄dēo yá musu.

18 Tó ma t̄ob̄o Falās̄o r̄í a s̄s̄gōo r̄í a s̄s̄dēo yá musu, Egipīo í d̄s̄ sa ké mámema Dii.

19 Lua Malaika p̄ó d̄oaaa Isailīone èa ḡē kú r̄í kpe, mé telu p̄ó kú r̄í ae èa ḡē r̄í kpe l̄o

20 ampīo r̄í Egipīo z̄anguo. Telupi gup̄u Isailīone mé à gusiakp̄a Egipīone, s̄ an gb̄ēe í e s̄ò a deei gw̄aasina beeo.

21 Ké Moizi d̄d̄o ís̄iaa, s̄ Dii b̄ò r̄í ían gb̄āo gukpe oi. A k̄aka e gu ḡē d̄b̄ò, à ís̄ia s̄èle kp̄a e gugii b̄ò. Ké í z̄s̄ē,

22 s̄ Isailīo t̄aa'ò gugiiu aa bùa. I bíl̄iboa an òplaaí r̄í r̄í òz̄ēeio.*

23 Ō Egipīo p̄el̄enzi. Falās̄o s̄s̄o r̄í a s̄s̄gōo r̄í a s̄s̄dēo p̄íí t̄é r̄í kpe ís̄ia guu.

24 Guf̄ene Dii Egipīo z̄iḡs̄o gw̄a za telu tede guu, s̄ a tò gili ḡēngu.

25 A tò an s̄s̄gōo v̄ile, a tò an t̄aa'oa z̄l'úkù, s̄ aa mè: Wà bàale Isailīone, asa Dii lé z̄ikanéwan̄e.

26 Dii ò Moizie: Ōd̄o ís̄iaa, í í da Egipīola r̄í r̄í s̄s̄gōo r̄í r̄í s̄s̄dēo.

27 Ō Moizi d̄d̄o ís̄iaa, s̄ í lé pa a gb̄eu gud̄oleia. Lá í lé su màa, s̄ Egipīo bàalè aa kp̄aaùò. We Dii tò ís̄ia k̄uaaumá.

28 I s̄ù à dà s̄s̄gōola r̄í s̄s̄dēo r̄í Falās̄o z̄iḡs̄o p̄ó ḡē ís̄ia guu Isailīo gb̄eao p̄íí. An kee í b̄oo, baa m̄endo.

29 Isailīo s̄s̄ aa t̄aa'ò í z̄anguo gugiiu. I bíl̄iboa an òplaaí r̄í r̄í òz̄ēeio.

30 Z̄ibeez̄í Dii Isailīo s̄í Egipīowa, s̄ Isailīo Egipīo ḡēo è ís̄ia ḡs̄s̄le.

31 Ké Isailīo Dii gb̄āa z̄s̄o p̄ó a mò Egipīone è, aa v̄lak̄èè, s̄ aa aà náaikè r̄í aà z̄òblena Moizio.

15

Moizi l̄e

1 Ō Moizi r̄í Isailīo p̄íí l̄ēe bee sí Dii* aa mè:

Má lesi Dii, asa à t̄ob̄ò,

à s̄s̄dēo r̄í r̄í s̄s̄o k̄a ís̄iau.

2 Dii mé ma gb̄āa ū,

má l̄émawà, āapi mé ma suabà.

Ōme ma Lua ū,

má aà táasile.

Ōme ma mae Lua ū,

má aà t̄ob̄o.

3 Diiá z̄iḡs̄e, aà t̄ón Dii.

4 A Falās̄o s̄s̄gōo r̄í aà z̄iḡs̄o k̄a ís̄iau,

à z̄iḡs̄o k̄iāo s̄s̄le Isia T̄ēau.

5 Ipi d̄ar̄ila,

aa kp̄al̄e z̄ile lán gb̄ewa.

6 Dii, n òplaa n gb̄āa t̄ob̄ò,

Dii, n n íb̄ēēo ul̄ò r̄í n òplaa.

7 N n w̄el̄ēo n̄è n gawi z̄s̄o guu,

n p̄o p̄a, n r̄í kwé lán s̄ēwa.

8 N p̄ob̄ò n níu, s̄ í f̄ele,

a z̄ea lán bíiwa,

ís̄ia í í a guoguo.

9 Wá íb̄ēepīo mè,

wa p̄el̄ewázi wá wá l̄ēe,

wi wá p̄ó síwá lá wa yeiwa,

wi r̄í f̄endāo wo wá wá ded̄ēo.

10 N n lé'fana gb̄āe, s̄ ís̄ia d̄ar̄ila,

aa kp̄al̄e lán b̄ēomawa í z̄s̄piu.

11 Dii, t̄áa kpele mé muaann̄oí?

Déme muaann̄oí?

* 14:22 1Kln 10.1-2, Ebe 11.29 * 15:1 Zia 15.3

Yābɔnsaεkena, n zɔɔkε adoa,
 n gawi í to vía wá kú.
 12 N n ɔplaa dɔ, ɔ tɔɔle ní mɔmɔ.
 13 Nyɔ dɔaa wá gbé pɔ n wá bóɔne n gbéke guu,
 ríyɔ géwanɔ n búsuu ní n gbāao.
 14 Tó buipáleɔ mà, aa lualua,
 iwāa a ka Filité búsuɔeɔ pɔa.
 15 Eɔɔɔ kíaɔ bilike,
 gili a gē Mɔabu dɔaanaɔgu,
 Kanaa búsuɔeɔ kúsu a kwε nípii.
 16 Vía zɔɔ a ní kú, sɔ í kékú,
 aa gɔ kilikili lán gbewa n gbāa zɔɔ yáí Dii,
 e wá gbé pɔ ní wá é n pɔ ú gē.
 17 Dii, ríyɔ géwanɔ gbésíí pɔ ní sè n pɔ ú kii,
 ní wá zedɔ gu pɔ ní díle n zɔlekú ú,
 n kúkú pɔ ní kékε nzlaε guu.
 18 Dii aɔ kible gɔɔpiiε.

19 Ké Falaɔ sɔɔ ní a sɔgoɔ ní a sɔdeɔ gè isia guu, ɔ Dii sù ní ío à dàńla, kási Isailiɔ táa'ò gugiiu isiapiiε.
 20 ɔ ānabi Miliaū, Aalona dāe, sésēna sè, ɔ nɔɔ bò tɛaazi píi, aale sésēnapa, aale ɔwā.
 21 Miliaū lesiné à mè:
 A lesi Diiε, asa à tɔbɔ,
 à sɔdeɔ ní ní sɔɔ kà isiau.

I fii

22 Mɔizi dāzeu ní Isailiɔ, aa kè Isia Tēawa aa gè Sulu guwaiwau. Aa táa'ò gɔɔ āaɔ guwaiwaipiu, aai í eo.
 23 Ké aa kà gu pɔ wí mε Mala, aai fɔ a imiɔ, ké a fii yáí. A yáí tò wá tɔkpá gupie Mala.†
 24 ɔ gbéɔ zɔadɔ Mɔiziwa aa mè: Bó wá mii?
 25 Mɔizi wiilè Diiwa, ɔ Dii lí ɔbè. Ké a zù íu, ɔ ípi nakù. Wekú ɔ Dii ikoyā dílené à ní yɔ
 26 à mè: Tó a laaidɔ ma Dii á Lua ma yáwa mé ále yá pɔ má yei ke, tó a yá pɔ má díleɔ mà mé á ma ikoyā kúa píi, má gyá pɔ má kà Egipiɔgu kee kááguo, asa mámεmaa Dii á gbāgbāna ú.
 27 Bee gbεa aa kà Eliú, gu pɔ níbɔna mèn kueplaɔ kuu ní daminali mèn bāaɔkwio. ɔ aa bòokpá í saε we.

16

Mana ní bùu

1 Isailiɔ fεle Eliú nípii, ɔ aa kà Sini guwaiwai pɔ kú Eliú ní Sinaio zānguo an bɔa Egipi mɔ plaade gɔɔ gēode zí.
 2 ɔ aa zɔadɔ Mɔizi ní Aalonaowa guwaiwau we nípii,
 3 aa òné: Bóyáí Dii i wá dεde Egipio ni? Wekú wi zɔle wá pɔble ní nɔɔ e wá kāε, ɔ a mɔ wá dεdeɔ guwaiwau la ní nɔanao.
 4 Dii ò Mɔizi: Kua za musu má ble fáéé,* gbéɔ lí bɔle gɔɔ do pɔ séleɔ lá gu lé dɔ ní lé léu, ké mà ní lé má gwa tó aa ma ikoyā kúa.
 5 Gɔɔ soolode zí gɔɔ pla pɔ ɔ aali séle, aaliɔ a bleke.
 6 ɔ Mɔizi ní Aalonaɔ òné píi: Oosia á dɔ ké Dii mé á bóle Egipi,
 7 zia kɔɔ í Dii gawi e. A zɔa pɔ á káazi mà, asa pɔen wá ú ké a gbasa zɔakáwázio.
 8 Mɔizi èa mè: Dii a á gba nɔɔ à so oosia, zia kɔɔ i ble kpáwá á lé léu, ké á zɔa pɔ á káazi mà yáí. Pɔen wá úo. I ke wámε a zɔakáwázio, Diiε.
 9 ɔ Mɔizi ò Aalonaε: O Isailiɔne píi aa sɔ Dízi, asa à ní zɔakaa màε.
 10 Ké Aalona lé yá'oné, aa aedɔ guwaiwai oi, ɔ aa è Dii gawi bómá telu guu.
 11 ɔ Dii yá'ò Mɔiziε à mè:
 12 Ma Isailiɔ zɔakaa mà. Oné oosia aa nɔɔ sɔ, zia kɔɔ aa bleble aa ká, aai dɔ ké mámεmaa Dii ní Lua.
 13 Oosi bùuɔ mɔ lí ní bɔoa. Ké gu dɔ fii kpá à liai.
 14 Ké fii kwè, ɔ pɔ gɔ kále tɔle puannɔ kelekele lán kpòtεwa.

† 15:23 Bee mè fii. * 16:4 Zaa 6.31

- 15 Ké Isailio è, aa òkɔe: Bón wei? Asa aai dɔ bɔ no. Mɔizi òné: Blé pɔ Dii kpáwá à blen we.
- 16 Yá pɔ Dii díleén ke: A baade lí sɛle a lé léu. A sɛle á baade miwa zaa le dodo á uadeɔ léu.
- 17 Isailio kè màa. Aa sɛle, gbɛɛ pɔ zɔɔ, gbɛɛ pɔ bílao.
- 18 Wá zaadàu, ké gbɛ́ pɔ sɛle zɔɔ pɔ su fɛo, mé gbɛ́ pɔ í sɛle bílao pɔ su késáwáo.†
- 19 Mɔizi òné: Gbɛe su a kɔni tó e kɔɔ.
- 20 Gbɛe: í Mɔizi yámao, aa a kɔni tò e kɔɔ, ɔ à kòkà à yaikè, ɔ Mɔizi pɔ pà gbɛ́ beeɔzi.
- 21 Lá gu lé dɔ baade í sɛle a lé léu. Tó íatɛ gbáakù, pɔ pɔ gɔ́ tɔle í yɔe.
- 22 Gɔɔ soolode zí aa blé sɛle leɛ pla, baade miwa zaa le plapla. ɔ an gbɛ́zɔɔ gɛ ò Mɔizie nɔpii.
- 23 A òné: Maa Dii díle. Ziaá kámabozíe, Dii gɔɔe. A pɔ pɔ á ye kpasa kpasa. A pɔ pɔ á ye disa disa, í a kɔni pɔ gɔ́ díle e kɔɔ.
- 24 Aa díle e kɔɔ lá Mɔizi ówa. Bee í yaikɛo, í kòkáo.
- 25 ɔ Mɔizi òné: A blé gbá, asa kámabozíe, á e guei gbáo.
- 26 Alió sɛle e gɔɔ soolo. A gɔɔ sopladeá kámabozíe, aɔ ku gɔɔ beeo.
- 27 Gɔɔ soplade zí gbɛɛ bɔ sɛle, ɔ aai eo.
- 28 ɔ Dii ò Mɔizie: Aɔ kú ní ikoyá pɔ má díleɔ masaio e bɔe ní?
- 29 Aɔ dɔ ké ma Dii máme ma kámabogɔɔ díleé. A yáí tò gɔɔ soolode zí mi gɔɔ pla blé kpáwá. Baade lío ku a gbɛu, gbɛe sulí bɔ gu pɔ á kúu gɔɔ sopladepi zíó.
- 30 ɔ aa kámabò gɔɔ soplade zí.‡
- 31 Isailio tɔkpá blɛpiɛ Mana.§ A de lán pɔwen pua kelenawae. A í na lán kaa zɔdewa.*
- 32 Mɔizi mɛ: Yá pɔ Dii díleén ke: Wá mana zaa le do díle wá buíone, ké aa blé pɔ a kpáwá wá blé guwaiwau wá bɔa Egipi gbɛa e sɔ.
- 33 ɔ Mɔizi ò Aalonae: Lo se mana zaa le do kau, ní díle Dii ae, ké à díle wá buíone.†
- 34 ɔ Aalona díle gbɛ́ pɛpɛeɔ sae, ké à díle lá Dii ò Mɔiziewa.
- 35 Isailio mana blé wɛ́ blaɛ‡ e aa gɛ́ kàò bùsu pɔ gbɛ́o kuu. Aa manapi blé e aa gɛ́ kàò Kanaa bùsu zɛleue.
- 36 Zaa le do litili plaɛ.

17

I bɔa gbɛu (Nao 20.2-13)

- 1 Isailio fɛle Sini guwaiwau nɔpii, aale bòokpakpa lá Dii ònéwa, ɔ aa gɛ́ bòokpá Lefidiu. Aai í e we wa mío,
- 2 ɔ aa zɔadò Mɔiziwa aa mɛ: Wá gba í wá mi. A òné: Bóyái ále zɔadɔai? Akea ále Dii léwei?
- 3 Ké imi lé ní de, ɔ aa zɔadò Mɔiziwa aa mɛ: Bóyái n wá bóle Egipii? N ye n wá dede ní imio ní wá néo ní wá pɔtuɔ yá?
- 4 ɔ Mɔizi wiilè Diiwa à mɛ: Kpelewa má ke ní gbɛ́píɔ? A gɔ́ yɔɔ aa ma pápa ní gbɛo wá ma deɛ.
- 5 Dii òé: Isaili gbɛ́zɔɔ sɛle, í dɔaa gbɛ́píone. N n go pɔ ní Niili lèd se lo.
- 6 Má zɛa n ae Olebu gbɛwa we. Gbepi lé, í i bɔ, aai mi. ɔ Mɔizikè màa Isaili gbɛ́zɔɔ wáa.
- 7 ɔ wá tɔkpá gupie Masa,* asa we aa Dii léwɛu aa mɛ: Dii kúwanɔe wee? Wá tɔkpàè Mɛliba† lo, ké Isailio zɔaká we yáí.

Zikaa ní Amaleki

- 8 Amalekiò mò zíkai ní Isailio Lefidiu.
- 9 ɔ Mɔizi ò Yozuee: Gbɛ́o plɛwɛɛ, í gɛ́ zíkai ní Amalekiò. Zia máo zɛa sìsɛ bee misonawa ní Lua goo kúu.
- 10 Yozuee kè lá Mɔizi òewa, à gɛ́ zíkai ní Amalekiò. ɔ Mɔizi ní Aalonao ní Huluo dède sìsɛpi misonawa.
- 11 Tó Mɔizi a ɔɔ sɛ, Isailio lo Amalekiò fue, áma tó à a ɔɔ siile sɔ, Amalekiò lo Isailio fue.
- 12 Ké Mɔizi ɔɔ wá, ɔ wá gbɛ se díle aa zíe, à zɛ́lewá, ɔ Aalona ní Huluo aa aa ɔ kúkúu, gbɛdo ɔplaaí, gbɛdo ɔzɛɛí, ɔ aa ɔɔ gɔ́ zɛa e íatɛ gɛ́ gɛ́ kpéu.
- 13 ɔ Yozuee zíblè Amalekiòwa, à ní dede ní fɛndao.
- 14 Dii ò Mɔizie: Bee kè lá guu àò de dɔngubɔ ũ, ní o Yozuee, asa má Amalekiò midɛ dúnia guu píe.‡
- 15 Mɔizi gbabgákí bò, ɔ à tɔkpàè Diimadalapoo
- 16 à mɛ: A Dii dálapoo dɔ musu, Dii lo zíkai ní Amalekiò gɔɔpiie.

† 16:18 2Kln 8.15   ‡ 16:30 Bɔa 20.8-11   § 16:31 Bee mɛ bón wei.   * 16:31 Nao 11.7-8   † 16:33 Ebe 9.4   ‡ 16:35 Yoz 5.12, 1Kln 10.3   * 17:7 Bee mɛ lewea.   † 17:7 Bee mɛ zɔakaa.   ‡ 17:14 1Sam 15.2-9

18

Yetolo gea Mɔizi gwai

- 1 Mɔizi ɔnsue Yetolo, Madii sa'ona, yá pɔ Lua kɛ Mɔizie ní a gbé Isailiɔ mà, lá Dii ní bɔ́le Egipi.
- 2 A mɔ̀ lè Mɔizi a na Sefola gbàè be yáa
- 3 ní a nɛgɔ̀e mèn plaɔ. * Ado tɔn Geesou,† asa Mɔizi mè bùsu pàleu la bòmɔn a ù.
- 4 Ado tɔn Eliezee,‡ asa Mɔizi mè a mae Lua dɔalee, à a bɔ Falaɔɔ fɛnda lézi.
- 5 ɔ Yetolo fɛle lé mɔ Mɔizi kíi ní aà nɛɔ ní aà nao gu pɔ à bòokpàu Lua gbɛ sae guwaiwau.
- 6 A lékpàsàkè Mɔizie à mè: Mále mɔ n kíi ní n nao ní n né mèn plaɔ.
- 7 Mɔizi bɔ̀ dà a ànsuele, à kùle à lepèwà. Aa kɔ aafia gbèa, ɔ aa gè kpéu.
- 8 Mɔizi yá pɔ Dii kè Falaɔɔ ní Egipi Isailiɔ yáí dàu a siuè pii ní taasi pɔ ní lé zéuɔ pii ní lá Dii ní búuɔ.
- 9 Yetolo pɔ̀ kèna yámaa pɔ̀ Dii kè Isailiɔnɛwa pii ní lá à ní bɔ Egipiɔ ɔzi.
- 10 ɔ à mè: Wà Dii sáaukpa, lá à á bɔ Falaɔɔ ní Egipiɔ ɔzi.
- 11 Má dɔ̀ sa kè Dii zɔ̀ de dii kíniɔla pii. Kè Egipiɔ bánkúwà, a òbné.
- 12 ɔ Yetolo sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékú ò Luawa ní sa pàleɔ lo. ɔ Aalona ní Isaili gbèzɔɔɔ pii aa mɔ̀ pɔ̀blèaàno Lua ae.

Yágɔ̀gnɔ̀ dilea (Iko 1.9-18)

- 13 Ké gu dɔ̀ Mɔizi zò̀le lé yágɔ̀gnɛ́, aa káleeaazi za kɔɔ e oosi.
- 14 Ké Mɔizi ɔnsue yá pɔ̀ àle kené è pii, ɔ à àà là à mè: Bɔ̀ níle kɛ ní gbéé beɔ̀ màai? Bóyáí níle yákpalekené ndo, gbépii káleanzi za kɔɔ e oosii?
- 15 Mɔizi wèwà à mè: Gbé ɔ̀ mɔ̀ ma kíi Lua lɛdama maiɛ.
- 16 Tó aa yákele ví, aai mɔ̀ ma kíi mà yápi gɔ̀gnɛ́, mí Lua ikoyá pɔ̀ a dilea oné.
- 17 Mɔizi ɔnsue òè: Yá pɔ̀ níle kɛ maao.
- 18 Nyɔ̀ kpaɔ, gbé pɔ̀ kunnɔɔ i kpaɔ lo, asa zipi denlae, níyɔ̀ fɔ̀ kɛ ndoo.
- 19 Ma yáma sa, má ledama, Lua lo kunnɔ. Nyɔ̀ dené kɔ̀ ù, ní bɔ gɛ ní ní yáɔ Lua kíi,
- 20 ní bɔ ikoyá pɔ̀ Lua dilea dané, ní bɔ zé pɔ̀ de aa se ɔbné ní yá pɔ̀ aali kɛɔ.
- 21 Gbé laaide náaide pɔ̀ Lua vía ví mé aali gbagusaesioɔ ple ní guu, ní ní dile gbɛɔn òaa sɔɔɔ dɔaana ù ní gbɛɔn basɔɔ pɔ̀ ní gbɛɔn blakwiɔ pɔ̀ ní gbɛɔn kwio pɔ̀
- 22 aa yágɔ̀gnɔ̀ gbépiɔnɛ gɔɔpii. Aali mɔ̀ma ní yá zí'ù pii, áma aali yá yɔɔnaɔ gɔ̀gɔ̀ nízia. Beewa ɔ aa n aso laone.
- 23 Tó Dii wèine mé ní kè màa, níyɔ̀ fuo, gbépiɔ i ta be aafia.
- 24 Mɔizi a ɔnsue yámá, a kè lá a òewa pii.
- 25 A gbé laaide plè Isaili buio guu pii, à ní dile gbɛɔn òaa sɔɔɔ dɔaana ù ní gbɛɔn basɔɔ pɔ̀ ní gbɛɔn blakwiɔ pɔ̀ ní gbɛɔn kwio pɔ̀.
- 26 ɔ aai yá gɔ̀gnɛ́ gɔɔpii. Yá zí'ù ɔ aai mɔ̀ Mɔiziwa, ɔ aai yá yɔɔnaɔ gɔ̀gɔ̀ nízia.
- 27 Mɔizi gè zè a ɔnsue, ɔ à tà a búsuu.

19

Sinai gbɛ sae

- 1 Isailiɔ bɔa Egipi mɔ̀ áaɔde gɔɔ séia zí
- 2 aa fɛle Lefidiú. Ké aa ká Sinai guwaiwau, ɔ aa bòokpá we Sinai gbɛ sae.
- 3 Mɔizi dɛde gè Lua kíi gbepi musu, ɔ Dii lezuaazi à mè: Yáe bee o Yakɔbu bui Isailiɔnɛ:
- 4 A è lá má kè Egipiɔnɛ, lá má á sé ma suáno ma kíi, lán kúu a né sea a gáɔlawawa.
- 5 Tó a ma yámá mé á ma bàakuaánɔ yá kúu sa, áɔ de ma gbé yenzideɔ ù* bui pii guue. Baa kè dúnia de ma pɔ̀ ù pii,
- 6 áɔ demɛe kíaa ní sa'ona ùe, ma gbé pɔ̀ an kua adoɔ ù.† Yá pɔ̀ níyɔ̀ o Isailiɔnɛn we.
- 7 Mɔizi pila à gbèzɔɔɔ sísi, ɔ à yá pɔ̀ Dii òe dàu a siuné pii.
- 8 Aa wèwà pii aa mè: Yá pɔ̀ Dii òwɛɛ pii, wá kɛɛ. ɔ Mɔizi yá pɔ̀ wa ò sèle à gè siu Diie.
- 9 Dii òè: Má mɔ̀ n kíi súlele géele guu, kè gɔɔ pɔ̀ mále yá'one, aa e wà ma, aaiɔ n náai ví gɔɔpii.
- ɔ Mɔizi yá pɔ̀ gbéɔ ò sèle siu Diie.
- 10 ɔ Dii òè: Gé ní kíi, ní oné aa gbábɔ níziae gbá ní ziao, aai ní pokasaɔ pí,
- 11 aaiɔ ku sɔu guu zia bàasi, asa a gɔɔ áaɔde zí má pila mà ze Sinai gbɛ musu gbépii wáae.

* 18:3 Zin 7.29 † 18:3 Bee mè bòmɔ. ‡ 18:4 Bee mè Lua ma dɔndlede. * 19:5 Tit 2.14 † 19:6 1Pie 2.9, Zia 1.6, 5.10

12 Koo dané gbepi pɔleu e à liai pii, ní oné aa laaika, aasu dɛde gbepiwao, an gbɛe su okáwá seo. Gbé pɔ okáwá, wá ade dɛ.

13 Wasu oká adewao, wá aá pápa ní gbɛo ge wá aá zɔzɔ ní kao wá dɛ. Pɔtuon nó, gbɛnazinan nó, à gáɛ. Tó aa mà wá kuupɛ wá a ba gá, aa sɔ gbepizi.‡

14 Moizi pila gbepiwa à mɔ gbépiɔ lè, a oné aa gbábo níziɛ aa ní pɔkasao pí.

15 A èa oné: Aɔ ku sɔu guu gɔɔ áaɔde zí yá musu. Asu wúle ní nɔɛoo.

16 Ké gu dɔ a gɔɔ áaɔdepi zí, ɔ lou lé púna àle pílepíle, mé lou sísi gbɛ musu. Ké aa kuu ɔ gbáa mà, ɔ vía gbé pɔ kú bóou kú pii, aale kpakpanaga. §

17 Moizi bɔlérɔnɔ bóou, à gèrɔnɔ Lua kíi, ɔ aa zè zíle gbepi saɛ.

18 Súlele kùle Sinai gbewa ké Dii pílawá ní téo yáí. Súlepi fɛle lán mua súlewa, mé gbepi lé lualua pii.

19 Kuu ɔ gbáa lé káfi. Ké Moizi yá'ò, ɔ Lua wèwá loupúnaa guu.

20 Dii píla à zè Sinai gbɛ misonawa, à Moizi sísi, ɔ à dɛde gɛ we.

21 Dii òè: Pila n gbépiɔ gba laai, aasu gu baa ví aa mɔ ma gwaiio, ké an daside su gagao yáí.

22 Baa sa'ona pɔ aai sɔmazio, aa gbábo níziɛ, ké másu ní dɛdɛo yáí.

23 Moizi ò Diie: Aa dɛdɛo, asa n wá gbá laai n mɛ wá koo da gbepi pɔleu, i gɔ n pɔ úɛ.

24 ɔ Dii òè: Pila n Aalona se mɔò, áma sa'ona n gbé kíniɔ su gu baa ví wá mɔ ma kíio, ké másu ní dɛdɛo yáí.

25 ɔ Moizi píla gbépiɔwa, à yápi òné.

20

Dii yádilea mèn kwí
(Iko 5,1-33)

1 Lua yáɛ bee ò pii à mɛ:

2 Mámɛmaa Dii á Lua, ma á bóle zɔbleu Egipi.

3 Asu àò diie vío, ma báasio.

4-5 Asuli pɔɛ taa ke à kùle à zɔbleò, pɔ pɔ kú musu ge tɔle ge í guun nó, asa ma Dii á Lua, mili sí sáao. Mí mae pɔ yemazio yáwáí wi an buiɔne ní musu e à ge pé ní síwɛnao ní ní sɔkpɛwɛ.

6 Gbé pɔ yemazi aa ma yádileaɔ kúaa sɔ, miɔ gbɛke vírɔnɛ e ní bui léwa.*

7 Ma Dii á Lua ásuli ma tɔ sí pão, asa gbé pɔ ma tɔ sí pã, má tó aà bɔ pão.

8 Ali kámabogɔɔzɔl dɔ ma pɔ ú.

9 Ali á buazi ní á zí píio ke gɔɔ soolo,

10 a soplade iɔ dɛé kámabozɔl ú, asa ma Dii á Lua ma pɔɛ. Asuli zíe ke gɔɔpi zío, ápiɔ ge á negɔɔ ge á nɛnɔɛ ge á zíkɛna gɔɛ ge nɔɛ ge á pɔtuo ge niɔ pɔ kú á bɛ.

11 Asa gɔɔ soolo ɔ ma musu ní dúniào kè ní ísiao ní pɔ pɔ kú ní guuɔ pii, ɔ ma kámabò a gɔɔ sopladepi zí. Ayámɛto ma báaadá kámabogɔɔpiu, má díle ma pɔ ú.†

12 Ali á de ní á dao kpela, ké à e gɛgɛ búsu pɔ ma Dii á Lua mále kpáwáu.‡

13 Asuli gbɛdɛo.§

14 Asuli wúle ní gbépaile nɔoo.*

15 Asuli kpáí'oo.†

16 Asuli yáɔ á gbédeewao.‡

17 Asuli á gbédee ua bíikɛo. Asuli àò nɔ bíikɛo ge aà zíkɛna gɔɛ ge nɔɛ ge aà zu ge aà zaa'ina ge pɔ pɔ a vío pii.§

18 Gbépii loupúnaa mà ní kuu'oo, aa loupíle e ní súlelo dɔ gbɛ musu, ɔ vía ní kú, aale lualua, aa ze káaa.

19 Aa ò Moizie: Yá'owɛɛ nzia, wí ma. Nsu to Lua yá'owɛɛo, ké wásu gagao yáí.*

20 Moizi òné: Asu to vía á kúo, asa á laai gwaa yáí ɔ Lua mɔi, ké à e àò a vía ví, mé ké ásu duunakɛo yáí.

21 Aa ze káaa, ɔ Moizi sò telui, gu pɔ Lua kupiu.

Dii gbagbakti yá

22 ɔ Dii ò Moizie: Yáɛ bee o Isailiɔnɛ: Azíawa á mà lá ma yá'òé za musu.

23 Asu táa ke à naao. Asu ánuɔu ge vua pí táa úo.

‡ 19:13 Ebe 12.18-20 § 19:16 Zia 4.5 * 20:6 Nao 14.18 † 20:11 Daa 2.1-3 ‡ 20:12 Mat 15.4, Efe 6.2-3 § 20:13 Daa 9.6 * 20:14 Mat 5.27 † 20:15 Lom 13.9 ‡ 20:16 Mat 19.18-19 § 20:17 Lom 7.7, 13.9 * 20:19 Ebe 12.18-19

- 24 A ma gbagbakɔi bo rɔ̀ bɛ̀lɛo, ili sa'owà rɔ̀ são rɔ̀ zuo, sa pɔ̀ wɔ̀ a pɔ̀ káteu à tɛ̀kũ rɔ̀ sáaukpasao. Gu pɔ̀ má dílɛ́ ɔ̀o ma sísíu, má mɔ́ á kɛ́i, mí báaadaágu.
- 25 Tó àlɛ ma gbagbakɔipi bo rɔ̀ gbɛo, ásu kɛ rɔ̀ gbɛ áaoo, asa tó a gápɛ̀lɛwà, à sàakɛn we.*
- 26 Asu ma gbagbakɔi bo à a dedɛkɔi kɛo, kɛ́ á puizi su bɔ̀wàò yáí.

21

Zɔ̀ gwaa yá (Iko 15.12-18)

- 1 Ikoyá pɔ̀ rɔ̀yɔ̀ danɛ̀on kɛ:
- 2 Tó gbɛ́ Ebɛlu lù zɔ̀ ũ, ali zíkɛ̀ wɛ̀ sooloe, a wɛ̀ soplade i bɔ̀ wɛ́e ũ fiabosai.
- 3 Tó à m̀ adoe, a bɔ̀ adoe. Tó a nɔ̀ víe, aà bɔ̀ rɔ̀ a nɔ̀o.
- 4 Tó aà dii mé nɔ̀ kpáwà mé à nɛ̀o íaànɔ, nɔ̀epi rɔ̀ a nɛ̀o gɔ̀ aà diie, i bɔ̀ ado.
- 5 Tó zɔ̀pi mè, á ye a díizi rɔ̀ a nao rɔ̀ a nɛ̀oe, á ye bɔ̀ wɛ́e ũo,
- 6 aà dii i gɛaànɔ yágɔ̀gɔ̀nao kɛi, i sãaànɔ kpɛ̀lɛi, i aà swá f́ rɔ̀ kao gãmɔ ge gãmɔ líwa, iɔ ku aà zɔ̀ ũ e gɔ̀ɔ̀pii.
- 7 Tó gbɛ́ a nɛ̀nɔe yía zɔ̀ ũ, a e bɔ̀ lá zɔ̀gɛ́e i bɔ̀wao.
- 8 Tó aà dii dílɛ́ á aà se nɔ̀ ũe, mé nɔ̀pi i su kɛ̀èo, aà to wà aà bo. A zɛ̀vɔ́ à aà yía buipálewao, kɛ́ à b̀o aà yáú yáí.
- 9 Tó a kpà a nɛ̀wae sɔ̀, aà aà dílɛ́ a nɛ̀nɔe ũ.
- 10 Tó à nɔ̀ pále sè, asu a káau baa bɔ̀ blɛ ge pɔ̀kasao ge kpé yáúo.
- 11 Tó i yá m̀èn áaɔ̀piɔ kɛ̀èo, zɔ̀pi zɛ̀vɔ́ à ta pá fiabosaiɛ.

Gbɛ́ kɛa'la yá

- 12 Tó gbɛ́ gbɛ́ lè a dè, wà ade dɛ sɔ̀.
- 13 Tó àlɛ wɛ̀lɛ à aà dɛoɛ sɔ̀, tó kai mé m̀ò, má ulɛkɔi dílɛ́, ili báale ta we.
- 14 Tó gbɛ́ ǹsɛpásɔ kɛ́ à a gbɛ́dɛe dè, baa tó à báalè gè ná ma gbagbakɔizi, wà gi wà aà dɛ.
- 15 Tó gbɛ́ a de ge a da gbɛ́, wà ade dɛ.
- 16 Tó gbɛ́ gbɛ́ sè kpáí, a yía ge a kũan nò, wà ade dɛ.
- 17 Tó gbɛ́ a de ge a da kpɛ̀b̀ò, wà ade dɛ.*
- 18 Tó wàlɛ sòlɛkɛ, mé gbɛ́ a gbɛ̀do lè rɔ̀ gbɛo ge ɔ̀kũ, mé i gao, tó a ku dɛ̀adɛa,
- 19 à f́ f̀lɛ lɛ bɔ̀ bàasi rɔ̀ lío, gbɛ́ pɔ́ à aà lè a bɔ̀ gosaie, i aà zɔ̀ pɔ́ i e kɛ̀o fiaboè rɔ̀ ɛsɛ pɔ̀ wa kɛ̀èo.
- 20 Tó gbɛ́ a zɔ̀gɛ́e ge nɔ̀e lè rɔ̀ goo, mé à gá gɔ̀o, wa ade wɛ̀tá.
- 21 Tó zɔ̀pi gɔ̀o do ge gɔ̀o pla lè sɔ̀, wasu aà diipi wɛ̀táò, asa aà ɔae.
- 22 Tó gɛ̀o lè dɛ́eka mé aa kpá nɔ̀sindeea, tó à nɔ̀b̀lɛ mé aà gue i kɛ'laò, lá nɔ̀epi zá d̀anɛ, aa a fiabo máae, tó yágɔ̀gɔ̀nao wèi.
- 23 Tó ía pále su ku a guue sɔ̀, wa ga fiabo rɔ̀ gao,
- 24 wé rɔ̀ wéo, swaa rɔ̀ swaao, † ɔ̀ rɔ̀ ɔ̀o, gbá rɔ̀ gbáo,
- 25 tɛbɔ rɔ̀ tɛbɔo, ía rɔ̀ íao, bɔ̀ rɔ̀ bɔo.
- 26 Tó gbɛ́ a zɔ̀gɛ́e ge nɔ̀e lè, aà wé wɔ̀, aà aà gbae aà wé fiabo a ũ.
- 27 Tó aà swaae sɔ̀, aà aà gbae aà swaa fiabo a ũ.

Pɔ̀tuoo yá

- 28 Tó zu gɛ́e ge nɔ̀e z̀ò a dè, wà zupi pápa rɔ̀ gbɛo wà dɛ, aà dii i bɔ̀yáú. Wasu zupi ǹòo soo.
- 29 Tó zupi pásɔ za káauɛ sɔ̀, mé wa ò a diie, tó i dɔo, † à gbɛ́ z̀ò a dè, wà zupi pápa rɔ̀ gbɛo wà dɛ, wi a dii dɛ lɔ.
- 30 Tó wà ɔa dá a diie aà wɛ̀ni fiabo a yáí, lá wa òè pii a boɛ.
- 31 Tó zupi né dè, yá douɛ.
- 32 Tó zupi zɔ̀gɛ́e ge nɔ̀e dè, zu dii a ánuɛ ɔ̀watɛ baakwi kpa zɔ̀ diiwaɛ, wi zupi pápa rɔ̀ gbɛo wà dɛ.
- 33 Tó gbɛ́ pɔ̀ wɛ́ a l̀òlɛ, ge tó à l̀ò ỳò, i pɔ̀ tao, † zu ge zaa'ina zù a guu,
- 34 l̀òdɛ fiabo pɔ̀ diie rɔ̀ ɔao, pɔ̀gɛpi i gɛ̀è.
- 35 Tó gbɛ́ zu gbɛ̀pále pɔ̀ z̀ò a dè, aà a bɛ́e yía, aai a ɔa kpaale, aai a gɛ kpaale máa lɔ.
- 36 Tó zù dii dɔ́ za káau kɛ́ a pásɔ mé i dɔo, a zu fiabo rɔ̀ zuoe, a gɛ i gɛ̀è.

Aizɛɛ yá

- 37 Tó gbɛ́ zu ge sá kpáí'ò, mé a dè ge a yía, a zu fiabo rɔ̀ zuo m̀èn sɔoɛ, i sá fiabo rɔ̀ são m̀èn siiɔ.

† 20:25 Yoz 8.31 * 21:17 Mat 15.4 † 21:24 Mat 5.38

22

- 1 Tó kpáí kpe gbòò, mé gbēe aà kù à aà lè a dè, tó gwáe ade tàae vío,
- 2 tó ní íatēwεoe s5, bee mé tàae ví.
- Kpáí a fiaboe. Tó a pεe ví s5o, wà aà yía zo ù p3 p3 à a kpáí'ò yái.
- 3 Tó wà zu ge zàa'ina ge sà p3 à a kpáí'ò è aà ɔz1 bée, a a fiabo mèn plaε.
- 4 Tó gbé lé p3ɔ dá bua ge vēebu guu, mé a tò a p3ɔ gbēpále bua pɔblè, ade a fiabo ní a bua ge a vēebu pɔmaaɔε.
- 5 Tó wà tēs5 sēwa, mé à gè dà gbēpále bugheu ge pɔgba, mé aà p3ɔ tekù, tekpana a fiaboe.
- 6 Tó gbé 5a ge àizeε kpà a gbēdeewa ulci, mé wa sè aà kpéu kpáí, tó wà kpáipi kù, a p3 p3 à a kpáí'ò fiabo lεε plaε.
- 7 Tó wi e aà kùò, kpεde ge yákpalekenaɔ le, aai gwa tó 5me p3 p3 wa kpàwa ulcipi sè.
- 8 Tó lekpaá gē gbéɔ zānguo zu ge zàa'ina ge sà ge pɔkasa yá musu ge pɔe mé vūaa 5 gbēe è à mè a p3ε, gbēon plapiɔ gē yákpalekenaɔ kúí. Gbé p3 yákpalekenaɔ mè aà yá nao a fiabo a gbédeε lεε plaε.
- 9 Tó gbé zàa'ina ge zu ge sà ge pɔpále kpà a gbēdeewa gwai, tó à gà ge a gue kè'la ge wa kù gbēe i eo,
- 10 an gbēon pla nípii aa ka Diiwa, gbé p3 wà p3 kpàwàpi i me i ɔkàwàò. P3 dii ze ní a kaao, gbé p3 à p3 kpàwàpi s5 a fiaboo.
- 11 Tó wa kùwà kpáie s5, a fiabo p3 diieε.
- 12 Tó wàì mé dè, a a seela ɔlè, a p3 p3 wàì kùpi fiaboo.
- 13 Tó gbé pɔtuo sè a gbēdeewa mé a gue kè'la a dii kpe ge p3pi gàn nò, a a fiaboe.
- 14 Tó p3 dii wáae s5, a a fiaboo. Tó wa sèwà wà fiabòεε s5, 5a p3 wa sèowà bee a m5.

Kua ní k5o yá

- 15 Tó gbé poyè wéndia p3 wi kpásá yāaoε, a nɔpi wεεle'5a kpaε, i aà se nɔ ù.
- 16 Tó né mae gi fíafia aà zàkεaàno, g5pi a gi nɔwεεle'5a kpá lá wí kpawae.
- 17 Asu to nɔε pɔdamade àɔ kuo.
- 18 Tó gbé pɔtuo dáakpà, wà ade dε.
- 19 Sa'oa Diiwa ado bàasio, gbé p3 sa'ò dii pàlewa, wà ade tɔlɔz5.
- 20 Asu bòmɔ wetāo, ásu gbāamɔεo, asa bòmɔɔn á ù yāa Egipi.
- 21 Ásu gyaa ge tone wetāo.
- 22 Tó a aà wetà mé à wiilèa, má yásiaànɔε.
- 23 Ma p3 i fele, mí á dede z1 guu, á nao i g5 gyaaɔ ù, á néɔ i g5 desai s5.
- 24 Tó a 5a sèa ma gbé taaside p3 kúánɔε, ásu ɔ'idiaè lán ɔ'idianedewao.
- 25 Tó n n gbédee zwāa tɔomasí, kpawà e íatē àɔ gē kpéu,
- 26 asa aà wúlebo mēndona p3 í fífiwan we. B3 a wúleóí? Tó à wiilèa, má yásiaànɔε, asa sósobiden ma ù.
- 27 Asu Lua tɔbēssio. Asu á bùsu gbāade kao.*
- 28 Ásu à á bua ge á lu p3 káau p3 i ma gba gɔɔ gágao. Ali á nεg5ε séiaɔ kpaá.
- 29 Ali á zu ge á sà nesana séiaɔ kpaá. Ali ke a dawa gɔɔ soplac, a swaaɔde íli kpáa.
- 30 Aɔ dε ma gbé p3 an kua nídoaa ù. Asuli nɔɔ p3 wàì dè soo. Ali kpá gbēɔwa.

23

Yáka a zéwa

- 1 Asuli wàpe baokpao. Asuli ze ní gbēvāio egε seelade tóo.
- 2 Asuli té bílazi yāvāikea musuo. Asuli ze ní bílao yákpale guu à bɔ yáze de kpεo.
- 3 Tó taaside yá nao, ásuli zεaànɔo.
- 4 Tó n íbεε zu ge aà zàa'ina sàsá, mé n kpaaùò, kù n suoè bε.
- 5 Tó n n zangude zàa'ina è, ále fu asowa, dɔaàle, nísu to weo.
- 6 Tó taaside yá na, ásuli bɔ aà kpεo.
- 7 A kē mɔafiliwa zà. Asuli táaesaide ge gbēmaa deo, asa má tó táae de bɔ pāo.
- 8 Asuli gbagusaesio, asa gbagusae í to wεdeɔ v1akúε, mé í gbēmaaɔ yá fuangba.
- 9 Asuli bòmɔ wetāo. A bòmɔke d5, asa bòmɔɔn á ù yāa Egipi.
- 10 Aliɔ p3t5 á bua, íliɔ keke e wē soolo,
- 11 a wē soplade í tó tɔle kámabo à íampa, á taasideɔ i a zā p3 bòle weɔ kɔnwε, sēanɔbɔɔ i a kíni só. A yá dóupi ke ní á vēebuó ní á kù kpéo.

* 22:27 Zln 23.5

12 Alio zĩke e gɔɔ soolo, a soplade zĩ ili kámabo, ké á zuo ní á zàa'inao e kámabo, mé á zɔɔ ní bòmɔɔ e ɩampa.

13 Aɔ yá pɔ má òéɔ kúa pii. Asuli dii páleɔ sísio. Wasuli ní tɔ ma á léu seo.

Lousisidikpe mèn ààɔ
(Bɔa 34.18-26, Iko 16.1-7)

14 Wē ní wēo àli mɔ lousisidikpe lee ààɔ keimee.

15 Alio Káaso dikpeke lá má dàéwa, ɩliɔ kàa so e gɔɔ soplá mɔ pɔ wĩ me Abibu guu a gɔɔwa, asa mɔpi guu ɔ a bɔle Egipi. Gbēe suli mɔ má kɩi ɔgiio.

16 Alio Pɔkeke dikpeke gɔɔ pɔ a na pɔkekeawa, ɩliɔ á buapɔ káauo kpaa. Alio Pɔkáaa dikpeke wē láaawa gɔɔ pɔ á buapɔ káaa pii.

17 Wē ní wēo gēn ààɔ á gōe pii lí mɔ dikpekei mapi ma Dii á Luae.

18 Asuli pɔseá kpaa sãnu ní á sa'obɔ auoo. Asuli dikpe sa'obɔ nĩsi dile gu dɔwàò.

19 Ali gé Dii á Lua kpéu ní á buapɔ káauo. Asuli blene nò kuu ní á da yó'ioo.

Dii legbēa Kanaa bũsu yá musu

20 Má Malaika zĩ aà dɔaaé, ɩɔ á dʒa zéu, i géánɔ gu pɔ má kèkeu.

21 A laaidɔ aà yáwa, ɩɔ aà yãma. Asu bɔ aà kpeo, asa a súuukeánɔ á táae yá musuo, ké ma tɔ kuwá yáí.

22 Tó a aà yãmà mé á yá pɔ má òé kè pii, máo de á ibeeɔ ibee ũe, á wèleɔ wèle ũ.

23 Ma malaikapi a dɔaaé, i ge zéé bũsu pɔ Amoleo kuu ní Itio ní Pelizio ní Kanaao ní Ivio ní Yebusio, mí ní midéé.

24 Asu kúle ní diioneo, ásu zɔblenéo, ásu ní kea keo. A ní gboo, í ní gbèpeleɔ wíwi.

25 A zɔble Dii á Luae, i báadaaé á bleu ní á imiao, i gyã kéwá.

26 Nɔeɔ nɔbɔle á bũsuuo, mé fi aɔ kuuo. Má á wēni dɔé ní mɔgalaoe.

27 Má vladada gbé pɔ kú á aeɔzi, mí tó gili gē bui pɔ á ka ní kɩiɔgu, mí tó á ibeeɔ kpekpáé.

28 Má beɔɔ gbae á ae, aa ka Ivio ní Kanaao ní Itiɔgu, aai ní yáé.

29 I ke má ní yáé wē do guu gōɔ no, ké bũsupi su gō lákpe ũ, sēãnbɔɔ liálao yáí.

30 Máó ní yáé busebusee á ge dasikú á ka bũsu kúa.

31 Má á bũsu lé daé za Isia Tēa léu e Filitēo Isia léu, za guwaiwai léu e Uflata léu. Má bũsupideɔ naé á ɔzle, í ní yá.

32 A lé su àò kú ní yáú ge ní diio yáúo.

33 Asu to aao kú á bũsuuo, ké aasu to á duunakemeo yáí, asa tó a zɔble ní diioné, a mɔkpá ázlaee.

24

Lua baa kua ní Isailio sa'oa

1 Dii ò Mɔizie: Mpi ní Aalonao ní Nadabuo ní Abiuo ní Isaili gbēzɔ gbēn baaɔkwio, á dede gbewa á mɔ ma kɩi, í kúlemee za káakāa.

2 Ní sɔmazi ndo, aasu sɔmazio, mé bíla su dedenno gbepiwao.

3 Mɔizi gē yá pɔ Dii ò dàu a siuné pii ní ikoyáɔ pii. Aa wē sãnusãnu m̄pii aa mē: Yá pɔ Dii ò pii, wá kee.

4 ɔ Mɔizi yá pɔ Dii òpiɔ kè lá guu pii.

A fēle kɔkɔɔ, á aà gbabgakti bò gbepoleu, ɔ á gbepèpele mèn kuepla Isaili bui kueplaɔ pɔ ũ.

5 A Isaili èwaaso zĩ ní zuswanao, ɔ aa sa pɔ wĩ a pɔ káteu á tékú òò Diiwa ní sáaukpasao.

6 ɔ Mɔizi zupio au sí a kpaalè lee pla. A a lee do dile ní tao, á a lee do èle sa'oktiwa.

7 ɔ á Dii bàakuarino lá sè á a kyokèné. Aa mē: Yá pɔ Dii ò pii, wá kee, wá misiileé.

8 ɔ á aupi sè á fãmá á mē: Dii bàakuaánɔ aun we yádilaéé beeo musu pii.*

9 Mɔizi ní Aalonao ní Nadabuo ní Abiuo ní Isaili gbēzɔ gbēn baaɔkwio dede gē Lua kɩi.

10 Aa ní Isailio Lua è. Safii gbè gusalala kále aà gbá zíe, á í de búunno wásawasa lán luabebuunawa.†

11 Lua i yāe ke Isaili gbāadepioneo. Aa wesiaale, ɔ aa pɔble aa imi.

Mɔizi kua Sinai gbē musu

12 Dii ò Mɔizie: Dede gbewa n mɔ ma kɩi, nio ku we. Má gbè pèpèe pɔ ma ikoyá pɔ má dile kēmáɔ kpama, ké n e dané.

13 ɔ á fēle ní a zɔbána Yozueeo, aale gé dedei Lua gbewa.

* 24:8 Mat 26.28, 1Kln 11.25, Ebe 9.19-20, 10.29 † 24:10 Eze 1.26, Zia 4.2-3

14 ǃ Moizi ò gbēzōōne: Aǃ wá dá lá, wá ɛa suwá. Aalona rí Huluo aao kuánōe. Tó gbēe yáe vǃ, aà geò rí kíi.

15 ǃ Moizi dède gbepiwa. Súlele daa a misonaa,

16 5 Dii gawi pǃla Sinai gbepiwa. Súlelepi daa maa e gǃo soolo, a gǃo soplade 5 Dii lezù Moizizi za súlelepi guu.

17 Isailiǃ Dii gawi è lán té pásíwa gbepi misonaa.

18 ǃ Moizi gē súlelepi guu, à èa dède gbepiwa. A ku we e gǃo bla fáane rí gwáasínao.

25

Gbadaa zwàakpɛda yá musu

(Boa 35.4-9)

- 1 Dii yá'ò Moizie à mè:
- 2 O Isailiǃne aa gbadamee, ní sí gbé pǃ wèi à damee rí nǃsemendoowa.
- 3 Pǃ pǃ ríyǃ símá gba ũn ke: Vua, ánuusu, mǃgoté,
- 4 babuuna, bà gaalulade, wǃtǃna, zwáa, bleká,
- 5 sása báa pǃ wa kèkè tééee, ayo báa, lepusiali,
- 6 filia nísi, pǃ gǃnana pǃ wǃ nísi pǃ wǃ pǃ dileò à gǃ ma pǃ ũ rí tulaletio keò,
- 7 onisi rí gbè beede pále pǃ wa zikeò sa'o'ula rí aà bǃooolonnoowa.
- 8 Aa kpɛdamee, mǃ kúrnǃ.
- 9 A zwàakpɛpi rí a pǃkeleǃ ke pii, lá má a taa ǃbnewa.

Kpagolo yá

(Boa 37.1-9)

- 10 Kpagolo ke rí lepusialio. A gbàa iǃ gǃsǃsuu pla rí kǃnio, a yáasa iǃ gǃsǃsuu do rí kǃnio, a lesǃ sǃ gǃsǃsuu do rí kǃnio.
  - 11 Vua tǃetǃe kúlewá a guu rí a kpɛo píi, ní zǃble a léwa rí vuaò n líai.
  - 12 Vua zǃ pi mèn síiǃ kpagolo pǃ ũ, ní pépe a gbá mèn síiǃowa, kpela rí kpɛleo.
  - 13 N a séliǃ ke rí lepusialio, ní vua kúle lípiǃwa.
  - 14 Ní lipǃǃǃpiǃ ǃbǃǃǃ zǃ pǃ pépe kpagolo saaloowau, aaiǃ de kpagolopi séliǃ ũ.
  - 15 Lipǃǃǃpiǃ iǃ ǃbǃǃǃba kpagolopi zǃǃu, wasuli lípiǃ bǃle zǃpiǃuo.
  - 16 Ikoyá gbè pépe pǃ má kpamaǃ ka kpagolopi guu.
  - 17 N a netae ke rí vua tǃetǃeo duunkǃmakǃ* ũ, a gbàa iǃ gǃsǃsuu pla rí kǃnio, a yáasa iǃ gǃsǃsuu do rí kǃnio.
  - 18 Malaika gǃsǃladeǃ pi mèn pla rí vua pǃ wa gbègbè maannǃo a netaepi pǃ ũ
  - 19 ado léla, ado léle. N a netaepi pí rí malaikapiǃ aao zǃawá gǃǃ kpela rí kpɛleo.
  - 20 An gǃsǃa iǃ pooa musu a netaepia. Malaikapiǃ ae iǃ doakǃwa, an wé iǃ pǃa netaepiwa.
  - 21 Ikoyá gbè pépe pǃ má kpamaǃ ka kpagolopi, ní a népi tae.
  - 22 A netaepi musu 5 máli kpaaǃnnǃ malaika mèn pla pǃ aa zǃa ikoyá kpagolopiwaǃ zǃanguo.
- We 5 máli yá pǃ má dile Isailiǃne kpauma.

Táabunu yá

(Boa 37.10-16)

- 23 Táabunu ke rí lepusialio, a gbàa iǃ gǃsǃsuu pla, a yáasa iǃ gǃsǃsuu do, a lesǃ sǃ gǃsǃsuu do rí kǃnio.
- 24 Vua tǃetǃe kúlewá, ní zǃble a léwa rí vuaò n líai.
- 25 Lipepe dai n líai, a lesǃ iǃ ǃtá do, ní zǃble a léwa rí vuaò n líai.
- 26 Vua zǃ pi mèn síiǃ táabúnupi pǃ ũ, ní pépe a gola mèn síiǃowa a gbápekǃi.
- 27 Zǃpiǃ iǃ pepe lipɛpɛpi zǃle lipǃǃ pǃ wǃli táabúnupi seò ũ.
- 28 Lepusiali 5 ríyǃ á lipǃǃǃpiǃ ũ, ní vua kúle lípiǃwa búlubulu, iǃ de táabúnupi séliǃ ũ.
- 29 Tapelentiǃ rí toonaǃ pí rí vua tǃetǃeo táabúnupi pǃ ũ rí loǃ rí imibǃ pǃ wǃli vé kǃau.
- 30 Níli pǃe† pǃ wǃli kpáaǃ kǃle táabúnupiwa, iǃ kǃléa ma ae we gǃǃpii.

Dau yá

(Boa 37.17-24)

- 31 Dau pí rí vua tǃetǃeo, ní a gbá rí a lidao rí a vǃ piaaǃ rí a beǃ gbègbè maannǃo vua doupi ũ.
- 32 Ní daupi gǃna ke soolo, kpela áaǃ, kpɛle áaǃ.
- 33 A gǃnapi iǃ vǃ vǃ mèn áaǃ'aaǃ zooloolonnǃ lán kǃnavuwa rí a beǃ. Maa dau gǃna mèn soolopiǃ aao de píi.
- 34 Dau pi lida iǃ vǃpiǃ vǃ iǃ mèn síiǃ baade rí a beǃ.

* 25:17 Ebe 9.5 † 25:30 Lev 24.5-8

³⁵ Kɔpekɔi m̀endo iɔ ku dau lidawa gɔna m̀en plaɔ pekɔi. A plaade iɔ ku gɔna m̀en pla paleɔ pekɔi, a aaɔde iɔ ku gɔna m̀en pla paleɔ pekɔi lɔ. M̀aa daupi lida gɔna m̀en soolopiɔ aao de.

³⁶ Wa daupi lida pɔi nɔ vua tɛtɛtɛɔ nɔ a kɔpepekɔi nɔ a gɔnapɔi gɔɔ.

³⁷ N a filiaɔ ke m̀en soplɔ nɔ didi a musu, kɛ aao gupu ae.

³⁸ Filiadebɔɔ nɔ a tɛsibɔɔ iɔ de vua tɛtɛtɛ u.

³⁹ Nɔ daupi nɔ a pɔkelepiɔ ke pɔi nɔ vua kiloo baakwi nɔ sɔiɔoo.

⁴⁰ Ke nɔ laaio lɔ m̀ale a taa kene gbe musu lawa.‡

26

Zwàakpeɔa yá

(Bɔa 36.8-38)

¹ Zwàakpe zwàa ke nɔ pɔle pɔ wa tã nɔ bataeao, wà gɔinakɛwà nɔ malaika gàsɔadeɔ nɔ babuunao nɔ bà gaaluladeo nɔ wɔɔtɛnao le kwi.

² Pɔlepiɔ gbàa iɔ gàsɔsuu baakwi plasai, a yàasa sɔ gàsɔsuu sɔiɔ. Pɔlepiɔ zɔɔ aɔ sáa màa píie,

³ wi pɔlepiɔ nami le sɔsɔo.

⁴ Babuuna letánke nɔ dɔdɔ zwàapiɔ lé gbezãwa

⁵ m̀en blakwikwi, bapɔi iɔ bɔaa nɔ kɔo píi.

⁶ M̀okoolonaɔ pɔi nɔ vua m̀en blakwi, nɔ bapɔi kákau lɔ a bɔaabɔaa nɔ kɔowa, nɔ zwàakpe zwàapi daokɔi.

⁷ Blekã pɔle tá le kuɛdo, wili kú zwàakpepia.

⁸ Pɔle m̀endo gbàa iɔ gàsɔsuu baakwi, a yàasa sɔ gàsɔsuu sɔiɔ. Pɔle le kuɛdopiɔ zɔɔ aao sáa màa píi.

⁹ N a le sɔoɔ nami adoa, nɔ a le soolo pɔ gɔɔ nami adoa lɔ. Pɔle le soolode kpaatɔ pɔle le pla léu kpépi lé pɔ u.

¹⁰ Bà letánke nɔ dɔdɔ zwàapiɔ lé gbezãwa blakwikwi.

¹¹ M̀okoolonaɔ pɔi nɔ m̀ogotɛo m̀en blakwi, nɔ bapɔi kákau, zwàakpe zwàapi i dakɔi.

¹² Zwàapi gbàa pɔ a de kpépi a ka zwàapi m̀endo guo, iɔ bàeã kpé kpe.

¹³ Zwàapi yàasa pɔ a de kpépi zwàa káaua kpela nɔ kpeleo gàsɔsuu dodo, iɔ bàeã màa.

¹⁴ Sàsa báa pɔ wa kèke tɛtɛɔ dadakɔi, wili kú zwàakpepia, nɔ ayo báa dadakɔi, wili kua lɔ.

¹⁵ Lepusiali á pèpepepepe zwàakpe lipeleɔ u.

¹⁶ Lípiɔ gbàa iɔ gàsɔsuu kwikwi, a yàasa sɔ gàsɔsuu dodo nɔ kɔnio.

¹⁷ Lipepepiɔ swá bɔ nɔ kpaaf m̀en plapla. Zwàakpe lípiɔ ke màa píi.

¹⁸ Lipepeɔ ke màa m̀en bao zwàakpe geomidkɔi oi pɔ u,

¹⁹ nɔ a zebɔɔ pɔi nɔ ánusuo m̀en bla, wili lí m̀en baopiɔ pépeu, lí m̀endo iɔ zebɔ vɔi pla a swáɔ gɛkɔi u.

²⁰ Lipepeɔ ke màa lɔ m̀en bao zwàakpe gugbãntoo oi pɔ u,

²¹ nɔ a zebɔɔ pɔi nɔ ánusuo m̀en bla, wili díle m̀en plapla wà lí m̀endo swá pépeu.

²² Lí pèpe ke màa m̀en soolo zwàakpe be'ae oi pɔ u.

²³ Lí pèpe ke màa lɔ m̀en pla zwàakpe be'ae oi pɔi golaɔ pɔ u.

²⁴ Gola lí m̀en plapiɔ paa nɔ nakɔwa za zɔle e musu, zã m̀endo aɔ vɔi.

²⁵ Zwàakpepi aɔ lipepeɔ vɔi màa m̀en swaaɛ nɔ ánusuo zebɔɔ m̀en gɛo nɔ m̀endo, lí píi nɔ a zebɔɔ m̀en plapla.

²⁶ Lepusiali á pɔɔpɔɔ m̀en sɔo zwàakpe kpe do lipepeɔ yebɔ u,

²⁷ nɔ á lɔ m̀en sɔo kpe do lipepeɔ pɔ u. Lipɔɔ pale á lɔ m̀en sɔo zwàakpe be'ae oi lipepeɔ yebɔ u.

²⁸ Lipɔɔ pɔ aɔ ku guo a pã lipepeɔla guoguoɛ, bɔa a léla e a léle.

²⁹ Vua kúle lipepepiɔwa, nɔ nɔ zã pɔi nɔ vua a lipɔɔpiɔ sɔɔkɔi u. Vua kúle lipɔɔpiɔwa lɔ.

³⁰ Zwàakpepi dɔ lɔ ma a taa ðlone gbe musuwa.

³¹ Zwáatã nɔ péle suuna u, nɔ gɔinakɛwà lán malaika gàsɔadeɔwa nɔ babuunao nɔ bà gaaluladeo nɔ wɔɔtɛnao nɔ bataeao.

³² Lepusiali á a lipeleɔ u, nɔ vua kúlewà píi, nɔ lípiɔ pépe a zebɔ pɔ wa píi nɔ ánusuo m̀en sɔiɔ guu. Zwàapi dɔ lipele m̀en sɔiɔpiɔ kúɔ pɔ wa píi nɔ vuaɔwa.

³³ Zwàapi m̀okoolonaɔ ka lipele kálopiɔu. Ikoyã kpagolo díle suunapi kpe. Suunapi i zwàakpepi biile leɛ pla, kpele nɔ luakukɔi.*

³⁴ Ikoyã kpagolo pɔ kú luakukɔi né tae,

³⁵ ní táabũnu dile suunapi sae kpɛɛɛle oi zwàakpe gughântoo oi, ní dau dile ñ a aɛ dɔ táabũnupiwa zwàakpe gɛɔmidɔkɩi oi.
³⁶ Zwàatá kpépi lé pɔ ũ, ní gɔɩnakèwá ñ babuunao ñ bà gaaluladeo ñ wɔɔtɛnao ñ batakao.
³⁷ Lepusiali á zwáapi lipelɔ ũ mèn sɔo, ní vua lèwá pii, ní a kálo pí ñ vua, ní a zebɔ pí ñ mɔgotɛo mèn sɔo.

27

Sa'okti yá
 (Bɔa 38.1-7)

¹ Sa'okti ke ñ lepusialio, a gbàa iɔ gàsísuu sɔo, a yàasa iɔ gàsísuu sɔo lɔ. A gbàa ñ a yàasao iɔ sáa, a lesí sɔ gàsísuu àaɔ.
² Sa'okti ke ñ a kɔbaɔ gɔɔ mèn síiɔ gola ñ golao, ní mɔgotɛ kúle sa'okti piwa.
³ Sa'okti pi pɔkeleɔ ke ñ mɔgotɛo, a oo túfukabɔ ñ a péluu ñ a au'elebɔ ñ a saao ñ a tésibɔ pii.
⁴ Mɔyáayàana pí sa'okti pi pɔ ũ ñ mɔgotɛo. Mɔgotɛ zá pi mèn síiɔ, ní dɔdɔ mɔyáayàanapi golaɔwa.
⁵ Mɔyáayàanapi sɔlɔ sa'okti zíe, ní feleɔ musu e à ka sa'okti pi guo.
⁶ Lepusiali á pɔɔpɔɔ sa'okti pi pɔ ũ, ní kpá ñ mɔgotɛo.
⁷ Lipɔɔpiɔ sɔlɔsɔlɔ zápiɔ sa'okti kpela ñ kpɛleo a sebo ũ.
⁸ Sa'okti pi ke ñ lipɛpɛɛɔ, iɔ e ví, lá má òlɔne gbɛ musuwa.

Zwàakpe kaa yá
 (Bɔa 38.9-20)

⁹ Kaa da zwàakpei, a gɛɔmidɔkɩi oi iɔ gàsísuu basɔo, iɔ zwáa pɔ wa tà ñ batakao ví
¹⁰ ñ lipelɛo mèn bao. Ní a zebɔ pí ñ mɔgotɛo mèn bao, ní lipelɛ kálo ñ mɔpɔɔ pí ñ ánusuo.
¹¹ A gughântoo oi zwáa gbàa iɔ gàsísuu basɔo màa lɔ ñ lipelɛo mèn bao ñ a zebɔ pɔ wa pí ñ mɔgotɛo mèn bao, ní lipelɛ kálo ñ mɔpɔɔ pí ñ ánusuo.
¹² Naa be'ae oi kaa yàasa iɔ gàsísuu blakwi ñ zwáao ñ a lipelɛo mèn kwi ñ a zebɔ mèn kwi.
¹³ Naa gukpe oi kaa yàasa iɔ gàsísuu blakwi.
¹⁴ Zwáa gàsísuu gɛo iɔ ku kaa lé ɔplaa ñ a lipelɛo mèn àaɔ ñ a zebɔ mèn àaɔ.
¹⁵ Zwáa gàsísuu gɛo iɔ ku zɛɛi lɔ ñ a lipelɛo mèn àaɔ ñ a zebɔ mèn àaɔ.
¹⁶ Kaapi lé zwáa iɔ gàsísuu bao ñ a lipelɛo mèn síiɔ ñ a zebɔ mèn síiɔ. A zwáapi iɔ de pɔle pɔ wa tà ñ batakao wá gɔɩnakèwá ñ babuunao ñ bà gaaluladeo ñ wɔɔtɛnao ũ.
¹⁷ Kaa lipelɛ pɔ líai iɔ mɔpɔɔ ñ kálo pɔ wa pí ñ ánusuo: ví ñ a zebɔ pɔ wa pí ñ mɔgotɛo.
¹⁸ Kaapi gbàa iɔ gàsísuu basɔo, a yàasa gàsísuu blakwi, a lesí sɔ gàsísuu sɔo. A zwáa iɔ de pɔle pɔ wa tà ñ batakao ũ, iɔ zebɔ pɔ wa pí ñ mɔgotɛo ví.
¹⁹ Zwàakpe pɔkele pɔ wáli a zíkɛo píi, baa a kùbɔ ñ a kaa kùbɔ, wa pí ñ mɔgotɛo píie.

Filiana yá
 (Lev 24.1-4)

²⁰ O Isailiɔne aali mɔne ñ nísi íwao dau pɔ ũ, ké a filia lí e aao gupu.
²¹ Aalona ñ a negɛo líi filiapiɔ keke kpaaúkpepiu zwáa pɔ kpaa íkoyá kpagoloi kpɛɛle oi, líi naa ma aɛ we za oosi e gu ge lí dɔd. Yápi iɔ de Isailiɔne yádilea láasai ũ e an buiwa.

28

Sa'on pɔkasaa
 (Bɔa 39.1-31)

¹ Isailiɔ guu ñ n vɛi Aalona ñ a negɛo Nadabu ñ Abiuo ñ Elezaao ñ Itamaao sísi, aaliɔ ma gbagba.
² Pɔkasaa pɔ n vɛi Aalona ali sɔmazi kɛɛ, iɔ gawi ví ñ beɛɛo.
³ O gɔide pɔ ma ñ gbá ɔnɔne pii, aa pɔkasapi ke Aalonaɛ, wi aà dile adoa aà ma gbagba.
⁴ Pɔkasaa pɔ aa kɛɛpiɔn ke: Bɔlɔonɔe, sa'o'ula, ulatao, ulatao pɔ wá ba kèwá, tulu, asana. Aa pɔkasapi ke ñ vɛi Aalonaɛ ñ a negɛo, ké aali e sɔomazi ma gbagbai.
⁵ Aa pɔkasapi ke ñ vuo ñ babuunao ñ bà gaaluladeo ñ wɔɔtɛnao ñ bàabaa.
⁶ Aa sa'o'ulapi zɔ ñ pɔle pɔ wa tà ñ batakao, wá gɔɩnakèwá ñ vuo ñ babuunao ñ bà gaaluladeo ñ wɔɔtɛnao.
⁷ Danziipi iɔ de bakangāu ũ.
⁸ Aai asana tá ñ sa'o'ula pɔle doupio, ké aali dɔ sa'o'ulapia.
⁹ Onisi gbɛ se mèn pla, ní Isaili buiɔ tɔ ké gbɛpiɔwa

- 10 Lá an ia tété kɔ̄ kpɛwa. Tɔ̄ mèn soolo iɔ̄ ku gbɛ̀ m̀ndowa, a soolo pɔ̄ ḡɔ̄ iɔ̄ ku a plaadewa.
- 11 Isaili buiɔ̄ tɔ̄ ké gbɛpiɔ̄wa, lá p̄nk̄ena i w̄sák̄e p̄nawawa. Gbɛpiɔ̄ k̄ubɔ̄ ke ní vuao, ní gbɛpiɔ̄ dadau.
- 12 Gbɛ̀ mèn plapiɔ̄ pép̄e sa'o'ula bakanḡauwa, aaiɔ̄ de Isaili buiɔ̄ yãd̄ngugbɛɔ̄ ũ. An tɔ̄ iɔ̄ ku Aalona ḡau kp̄e pla pii yãd̄ngugbɛɔ̄ ũ ma ae.
- 13 Gbɛk̄ubɔ̄piɔ̄ ke ní vuao.
- 14 Vua t̄ɛt̄ɛ tá mèn pla, a t̄aa iɔ̄ de lán balɛnawa, ní dɔdɔ gbɛk̄ubɔ̄piɔ̄wa.
- 15 B̄ɔ̄loonnɔ̄e ke yáḡḡɔ̄bɔ̄ ũ ní p̄le p̄ wa t̄a ní bataeao lán sa'o'ula p̄wa, wi ḡoinakewá ní vuao ní babuunao ní bà ḡaaluladeo ní w̄ɔ̄t̄ɛnao.
- 16 B̄ɔ̄loonnɔ̄epi gb̄aa ní a yãasao iɔ̄ s̄aa ɔ̄t̄a dodo.
- 17 Z̄ablewá ní gbɛ̀ b̄ɛɛdeɔ̄ d̄ɔ̄ s̄iiɔ̄. A d̄ɔ̄ s̄ɛla saad̄ani ní topazao ní emelodio.
- 18 A d̄ɔ̄ plaade tiik̄azi ní safio ní diamaa.
- 19 A d̄ɔ̄ ãaɔ̄de belili ní agatao ní ametisio.
- 20 A d̄ɔ̄ s̄iiɔ̄de kisoliti ní onisio ní yasepeo. Gbɛpiɔ̄ k̄ubɔ̄ ke ní vuao, ní dadau.
- 21 Gbɛpiɔ̄ iɔ̄ mèn kuepla Isaili buiɔ̄ tɔ̄ léu. Wa ní t̄ɔ̄pi k̄e gbɛpiɔ̄wa dodo, lá w̄i w̄sák̄e p̄nawawa.
- 22 Vua t̄ɛt̄ɛ tá mèn pla, a t̄aa iɔ̄ de lán balɛnawa.
- 23 Vua t̄ána pí b̄ɔ̄loonnɔ̄e p̄ɔ̄ ũ mèn pla, ní t̄aanapiɔ̄ dɔdɔ b̄ɔ̄pi swáɔ̄wa musu.
- 24 Balɛna mèn plapiɔ̄ dɔdɔ b̄ɔ̄pi t̄ána mèn plapiɔ̄wa,
- 25 ní balɛnapiɔ̄ le d̄ɔ̄ d̄ɔdɔ gbɛk̄ubɔ̄ p̄ kú bakanḡauwaɔ̄wa.
- 26 Vua t̄ána mèn pla páleɔ̄ pí, ní ní d̄ɔdɔ b̄ɔ̄pi swáɔ̄wa z̄ile, a gu p̄ ali na sa'o'ulawa.
- 27 Vua t̄ána páleɔ̄ pi mèn pla lɔ̄, ní d̄ɔdɔ sa'o'ulapi ae a p̄k̄li sae z̄ile oi asana musu.
- 28 Wi b̄ɔ̄loonnɔ̄e t̄ána ní sa'o'ula t̄aanapiɔ̄ d̄k̄ɔ̄wa ní babuuna t̄aa, b̄ɔ̄pi iɔ̄ d̄sa sa'o'ula asanawa, ké asu go sa'o'ulapiwao yáí.
- 29 Ḡɔ̄ p̄ Aalona lé ḡe zw̄aakp̄eu, aɔ̄ Isaili buiɔ̄ tɔ̄ p̄ wa ké yáḡḡɔ̄ b̄ɔ̄loonnɔ̄ewa naa a s̄ɔ̄wae, iɔ̄ dem̄e á yãd̄ngubɔ̄ ũ ḡɔ̄pii.
- 30 Ní Uliú ní Tumiú* ka b̄ɔ̄piu, aaiɔ̄ naa Aalona s̄ɔ̄wa ḡɔ̄ p̄ ále m̄ɔ̄ ma k̄í. M̄aa Aalona aliɔ̄ Isaili buiɔ̄ yáḡḡɔ̄bɔ̄ naa a s̄ɔ̄wa ḡɔ̄ p̄ ále m̄ɔ̄ ma k̄í pii.
- 31 Ulatao p̄ Aalona ali da ní sa'o'ulao ke ní zw̄aa búunao.
- 32 Danziipi f̄ɔ̄ guoguo a miḡk̄li ũ, ní a n̄ɛpi miba, lá p̄namina i kewa, ké asu k̄eɔ̄ yáí.
- 33 Ḡoinake sa'o'ulapi léwa lán gb̄eafu b̄ewa n̄ liai ní babuunao ní bà ḡaaluladeo ní w̄ɔ̄t̄ɛnao, ní vua ánanao looloo gb̄eafu b̄epiɔ̄ z̄anguo.
- 34 Vua ánanan ke, gb̄eafu b̄en ke, vua ánanan ke, gb̄eafu b̄en ke. Wa ke ulataopi léwa m̄aa e à liai à ḡe p̄ɛɛ.
- 35 Aalona lí ulataopi da à z̄ik̄eɔ̄, tó ále m̄ɔ̄ ma k̄í zw̄aakp̄eu ge ále b̄ɔ̄, w̄liɔ̄ aá k̄ɔ̄fi ma, ké asu gao yáí.
- 36 Vua t̄ɛt̄ɛ ke p̄ep̄ɛnnɔ̄, ní k̄éwá Dii p̄ɔ̄e, lá w̄i w̄sák̄e p̄nawawa.
- 37 Vua p̄ep̄ɛnapi d̄ɔ̄ tulu ae ní balɛna búunao.
- 38 Iɔ̄ naa Aalona mi'aewa, iɔ̄ de Isailiɔ̄ t̄aae p̄ aale ma gba p̄ a yáí seela ũ a miwa, p̄ p̄ aale ma gba piin nò. Vua p̄ep̄ɛnapi aɔ̄ naa aá mi'aewa ḡɔ̄piiɛ, ké aa e w̄aɔ̄ namano.
- 39 Ulatao ke ní bàabaa, ní tulu ke ní bàabaa lɔ̄. Ḡɔ̄ideɔ̄ i asana ke.
- 40 Ulatao ke Aalona neḡɔ̄ɔ̄ne ní asana ní f̄ua gb̄aaɔ̄, aaiɔ̄ b̄ɛɛ v̄í ní gawio.
- 41 P̄kasapiɔ̄ da n̄ v̄i Aalona ní a neḡɔ̄ɔ̄, ní n̄isikamá n̄ ní daz̄u. N̄ ní dile r̄idoa, aaliɔ̄ ma gbagba.
- 42 Bàabaa s̄oɔlo gese z̄ɔ̄né, aali ye ní k̄ánaw̄e kp̄e e à ní gbala ule.
- 43 Tó Aalona ní a neḡɔ̄ɔ̄ lé ḡe kp̄aaúk̄p̄eu, ge tó aale ḡe sa'ok̄li ma gbagbai, an baade lí a s̄oolopi ye, ké aasu t̄aaek̄e aa gagao yáí. Bee iɔ̄ de ikoyá ũ Aalona ní aá buiɔ̄ aá kp̄e.

29

Sa'ona: dilea yá (Lev 8.1-36)

- 1 Lá n̄yɔ̄ ke tó n̄le ní dile aa ma gbagan ke: Zugaaena se m̀ndo ní s̄asakao s̄asaiɔ̄ mèn pla.
- 2 P̄ɛɛti sé, ní k̄aa k̄eɔ̄ ní k̄aa p̄ wa t̄oto ní nisio ní k̄aawana p̄ wà n̄isikaw̄aɔ̄.
- 3 Ká gb̄iu, ní se m̄ɔ̄ ní zugaaenapiɔ̄ ní s̄asakao mèn plapiɔ̄.
- 4 Aalona ní a n̄eɔ̄ se m̄órn̄ɔ̄ kp̄aaúk̄p̄e kp̄eɛɛ, ní ní zu'o we.

* 28:30 Nao 27.21, Iko 33.8, Eza 2.63, Nɛɛ 7.65

⁵ Aalona p̄kasaɔ daɛ, ulatao r̄i ulatao p̄ɔ w̄a ba k̄ɛw̄aɔo r̄i sa'o'ulao r̄i b̄ɔɔloonn̄ɔɔ. N̄i b̄ɔɔpi ba d̄ɔ sa'o'ula asanawa.

⁶ Tulu diɛ, n̄i vua pep̄ɛna p̄ɔ aliɔ āa dile ma p̄ɔ ũ na tulupiwa.

⁷ N̄isi p̄ɔ w̄i ma p̄ɔ dileɔ se ka āa miwa n̄ āa dazlu.

⁸ M̄ɔ r̄i āa n̄ɛɔ, n̄i ulatao danɛ,

⁹ n̄i asanad̄ɔnɛ r̄i pi, n̄i r̄i f̄ua gb̄aɔ kp̄akpanɛ. M̄a dile aame aao ma gbagba ɔɔpii. L̄a r̄iȳɔ Aalona r̄i a n̄ɛɔ dazluɔn we.

¹⁰ M̄ɔ r̄i zugaaenaɔ kpaaũkpe kpeɛɛ, Aalona r̄i a n̄ɛɔ aai ɔnana a miwa,

¹¹ n̄i zugaaenapi k̄olokpa ma aɛ kpaaũkpe kpeɛɛ we.

¹² Zupi au s̄i, n̄i m̄ama ma gbagbak̄i k̄ɔbaɔwa r̄i n̄ ɔtonao, n̄i au p̄ɔ ḡɔ ɛɛ ma gbagbak̄ipi gb̄azi.

¹³ Zupi s̄alana r̄i a guu n̄isio s̄ɛ pii r̄i a ḡolɛɔ r̄i ḡolepi n̄isio, n̄i kpasa sa'ok̄iwa,

¹⁴ n̄i zupi n̄ɔɔ r̄i a b̄aao r̄i a guup̄ɔɔ k̄ateu a t̄ɛk̄u b̄oo kpe. Bee ɔ de sa p̄ɔ wa o an duuna ȳa musu ũ.

¹⁵ S̄asakao se m̄endo, Aalona r̄i a n̄ɛɔ i ɔnana a miwa,

¹⁶ n̄i s̄api k̄olokpa, n̄i a au s̄i n̄ le sa'ok̄iwa n̄ liai.

¹⁷ S̄api paa, n̄i goaagoaa, n̄i a guup̄ɔɔ r̄i a koeɔ p̄ipi, n̄i k̄ale r̄i a mio r̄i a guk̄niɔ.

¹⁸ Sa b̄uupi kpasa sa'ok̄iwa sa p̄ɔ w̄i a p̄ɔ k̄ateu a t̄ɛk̄u ũ a gl̄i i kem̄ɛ na ũ.*

¹⁹ S̄asakao plaade s̄ɛ, Aalona r̄i a n̄ɛɔ i ɔnana a miwa,

²⁰ n̄i a k̄olokpa, n̄i a au s̄i, n̄i m̄ama Aalona r̄i a n̄ɛɔ ɔplaa sw̄alɛbawa r̄i r̄i ɔplaa ɔnemio r̄i r̄i ɔplaa gb̄anemio, n̄i aupi k̄ini l̄ɛ sa'ok̄iwa n̄ liai.

²¹ N̄i au p̄ɔ ḡɔ ka sa'ok̄iwa musu d̄a ȳɔɔ r̄i n̄isi p̄ɔ w̄i ma p̄ɔ dileɔo, n̄i f̄af̄a Aalonawa r̄i a p̄kasaɔ, n̄i f̄af̄a āa n̄ɛɔwa ɔ r̄i r̄i p̄kasaɔ, Aalona i ḡɔ ma p̄ɔ ũ r̄i a p̄kasaɔ r̄i a n̄ɛɔ r̄i r̄i p̄kasaɔ ɔ.

²² S̄asakao plaadepi n̄isi s̄ɛ, a vl̄a n̄isi r̄i a s̄alanaɔ r̄i a guu n̄isio r̄i a ḡolɛɔ r̄i ḡolepi n̄isio r̄i a ɔplaa gb̄aɔ. S̄asakaopi ɔ de r̄i daazlu sa'ob̄o ũ.

²³ K̄aa boolo se m̄endo k̄aa gb̄i p̄ɔ aɔ ku ma aɛ guu r̄i k̄aa n̄isideo m̄endo r̄i k̄aawanao m̄endo.

²⁴ N̄i apii na Aalona r̄i a n̄ɛɔne r̄i ɔz̄i, aai m̄om̄ɛ sa p̄ɔ w̄i a p̄ɔ m̄om̄ɛ ũ,

²⁵ n̄i p̄ɔpiɔ s̄i r̄i ɔz̄i, n̄i kpasa sa'ok̄iwa r̄i sa p̄ɔ w̄i a p̄ɔ k̄ateu a t̄ɛk̄u a gl̄i i kem̄ɛ na ũo.

²⁶ Aalona daazlu s̄asakao k̄ula s̄ɛ, n̄i m̄om̄ɛ, iɔ de r̄i baa ũ.

²⁷ Sa'ona daazlu s̄asakao k̄ula p̄ɔ w̄a m̄om̄ɛ r̄i a gb̄a p̄ɔ wa b̄ɔ adoo dile Aalona r̄i āa neḡɔɔ p̄ɔ ũ.

²⁸ Bee iɔ de Aalona r̄i a n̄ɛɔ blek̄i ũ ɔɔpii. Gba p̄ɔ Isailiɔ l̄iɔ danɛ an s̄aukpa Diiwa sa'oa guun we.

²⁹ Aalona p̄kasa p̄ɔ ali s̄om̄aziɔ ḡɔ āa buionɛ. Aali da, w̄ili n̄isikaom̄a w̄a r̄i dazlu.

³⁰ Āa n̄ɛ p̄ɔ a ḡɔ sa'onkia ũ āa ḡɛɛ ũ l̄i p̄kasapiɔ da gl̄a ɔɔsopla, i gbasaa m̄ɔ z̄ik̄ɛi kpaaũkpeu.

³¹ Sa'ona daazlu s̄asakao n̄ɔ se n̄ a f̄uuke kpaaũkpe ua,

³² Aalona r̄i a n̄ɛɔ aai s̄o r̄i k̄aa p̄ɔ k̄u gb̄i kpaaũkpe kpeɛɛo.

³³ Sa p̄ɔ w̄a sa'òò r̄i duunk̄ama ȳa i to aa ḡɔ r̄idoa an daazlu ȳaipi, aame aa s̄o r̄it̄ɛ. Gb̄ɛ su s̄or̄n̄ɔ, asa ma p̄ɛ.

³⁴ T̄o gu d̄ɔ n̄ɔ ge k̄aapi k̄iniwa, kpasa. Gb̄ɛ su soo, asa ma p̄ɛ.

³⁵ Ȳa p̄ɔ m̄a dilene Aalona r̄i a n̄ɛɔ musupi ke pii, n̄i r̄i daazlu ȳak̄ɛke e ɔɔsopla.

³⁶ L̄a gu l̄ɛ d̄ɔ n̄ili sa'o r̄i zugaaenaɔ duunk̄ama ȳa, n̄i gb̄ab̄ɔɔ sa'ok̄iɛ, n̄i n̄isikaw̄a, i ḡɔ ma p̄ɔ ũ.

³⁷ Gb̄ab̄ɔ sa'ok̄iɛ m̄aa e ɔɔsopla, n̄i dile ma p̄ɔ ũ, sa'ok̄iipi iɔ de ma p̄ɔ ũ r̄i a m̄ibao. P̄ɔ p̄ɔ k̄aw̄a pii a ḡɔ ma p̄ɔ ũe.

*Sa'oa l̄a gu l̄ɛ d̄ɔ ȳa
(Nao 28.1-8)*

³⁸ P̄ɔ p̄ɔ r̄iȳɔɔ sa'òò sa'ok̄iipiwa l̄a gu l̄ɛ d̄ɔn ke: S̄a b̄ɔɔ w̄ɛdonao m̄ɛn plapla.

³⁹ N̄ili sa'o r̄i a m̄endoɔ k̄oo, m̄endo oosiele.

⁴⁰ N̄ili sa k̄oo o r̄i p̄ɛtio kiloo do ȳaalea r̄i n̄isi iwao litili do, n̄ili w̄ɛ kawa litili do.

⁴¹ N̄ili sa oosiele o r̄i p̄ɛtio r̄i w̄ɛo m̄aa ɔ, iɔ de sa p̄ɔ a p̄ɔ t̄ɛk̄ua gl̄i i kem̄ɛ na ũ.

⁴² A buio l̄iɔ sa p̄ɔ w̄i a p̄ɔ k̄ateu a t̄ɛk̄upi oa kpaaũkpe kpeɛɛ ɔɔpii. Wek̄i m̄ali kpaaũuano, m̄ili ȳa'òé.

⁴³ We ɔ m̄ali kpaaũu r̄i Isailiɔ, ma gawi i pisi gupiwa.

⁴⁴ M̄i t̄o kpaaũkpe r̄i sa'ok̄iipio āo de ma p̄ɔ ũ, m̄i Aalona r̄i a n̄ɛɔ dile aao ma gbagba.

⁴⁵ M̄aɔ ku Isailiɔ guu, m̄i de r̄i Lua ũ,

⁴⁶ aaiɔ d̄ɔ k̄ɛ m̄am̄ama Dii r̄i Lua p̄ɔ r̄i b̄olɛ Egipi k̄ɛ m̄aɔ k̄u r̄i guu. M̄am̄ama Dii r̄i Lua.

* 29:18 ɛfe 5.2, Flp 4.18

30

Tulaletikateaktiyá
(Bɔa 37.25-28)

¹ Lɛpusiali á ñ tulaletikateakíi kɛò.

² A gbàa iɔ gàsísuu do, a yàasa gàsísuu do lɔ, a gbàa ní a yàasao iɔ sáa, a lɛsí iɔ gàsísuu pla. Ní kɛ ní kóbaɔ.

³ Vua tɛtɛɛ kúle a kpɛɔwa ñ liai ní a musuo ní a kóbaɔ, ní zǎble a bèewa ní vuao ñ liai.

⁴ Vua zǎ pi kpɛla ní kpɛleo mèn plapla, ní pépɛ zǎ pɔ wa blɛwǎ zǐle oi, kɛ wǎ e lipɔɔɔ sɔbɔɔlɔ tulaletikateakípi seɔɔ ũ.

⁵ Lɛpusiali á lipɔɔɔpiɔ ũ, ní kpá ní vuao.

⁶ Tulaletikateakípi díle suuna pɔ kpaa ikoyá kpagoloi aɛ, bɔaa ní duunkɛmakii pɔ wí ta kpagolopileo, gu pɔ máli kpaaúnnɔ.

⁷ Aalona líɔ tulaleti gínana ka a téu lá gu lé dɔ, gɔɔ pɔ ále filiaɔ keke.

⁸ Ali tulaletikaɛ téu lɔ oosiele filianagɔɔ. Mǎa tulaleti súele alio dɔ ma aɛ gɔɔpii e á buiwa.

⁹ Wasuli tulaleti pále ka a téuo, ge sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ge pɔwɛntí, mé wasuli imia kawào.

¹⁰ Wɛ ní wɛo gɛn dodo Aalona líɔ sa pɔ wí o duuna yá musu au máma a kóbaɔwa duunkɛama yáí. A buiɔ líɔ kɛ mǎa lɔ wɛ ní wɛo gɛn dodo duunkɛama yáí. Tulaletikateakípiá ma pɛ ní a mǐbaɔ.

Duunkɛama 5a

¹¹ Dii yǎ'ò Mɔizie à mè:

¹² Tó n Isailio nàò, an baade líɔ fiabomɛɛ azia boa yáí, kɛ gagyǎe su ní le naopi kɛgɔɔo yáí.

¹³ Gbɛ pɔ lé gé gbɛ pɔ wǎ ní nao kíi, aali ánuu kpá galaú soolo, lá wǎ a gbia díle luakukíiwa, gela baɔ. Anusu galaú soolopi mé aɔ asema pɔ wǎli símɛɛ ũ.*

¹⁴ Gbɛ pɔ wǎle da gbɛ pɔ wǎ ní nao guu, tó à kǎ wɛ baɔ ge a dea, a aseapi kpae.

¹⁵ Tó ále aseapi kpaa ázia boa yáí, ɔde su kpa de a léao, mé taaside su kpa à kɛsáio.

¹⁶ Duunakɛa Isailioɔwa ɔapi símá, ní kpá wǎ kpaaúkpɛ zíkɛò. ɔapi a tó á Isailio duuna kɛwǎ, a yǎ líɔ dɔmagu.

Daa ikabɔ

¹⁷ Dii yǎ'ò Mɔizie à mè:

¹⁸ Dǎa pí ní mɔgotɛo' gbábɔ'ikabɔ ũ, ní a dibɔ pí ní mɔgotɛo lɔ, ní díle kpaaúkpɛ zǎnguo ní sa'okíio, ní íkau.

¹⁹ Aalona ní a nɛɔ líɔ ní ɔɔ ní ní gbáɔ pípiò.

²⁰ Gɔɔ pɔ aale gé kpaaúkpɛu, aali kɛ mǎa kɛ aasu gao yáí. Tó aale mɔ pɔ káimɛɛ téu à tékú sa'okíiwa lɔ,

²¹ aaliɔ ní ɔɔ ní ní gbáɔ pípi, kɛ aasu gagao yáí. Bee iɔ de ikoyá ũ Aalonaɛ ní a buiɔ e gɔɔpii.

Nisi pɔ wí pɔ díleò à gɔ Lua pɔ ũ

²² Dii yǎ'ò Mɔizie à mè:

²³ Pɔ gínana maaɛ beɔ sé: Lí'ɔ íwa kiloo soolo ní sinamɔ liteɛ gínanao kiloo áaɔ ní kanéli fee bui gínanao kiloo áaɔ

²⁴ ní kasiao kiloo soolo, lá wǎ a gbia díle luakukíiwa. Nisi sé litili soolo,

²⁵ ní nísipɔ pɔ wí pɔ díleò à gɔ ma pɔ ũ kɛò lá tulaletizɔna í kewa, nísipi iɔ de ma pɔ ũ.

²⁶ Nísipi máma kpaaúkpɛwa ní ikoyá kpagoloo

²⁷ ní táabúnuo ní a pɔkeleɔ ní dauo ní a pɔkeleɔ ní tulaletikateaktio

²⁸ ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú okíio ní a pɔkeleɔ píi ní dáao ní a dibɔo,

²⁹ ní pɔpíɔ díle ma pɔ ũ, aai gɔ ma pɔ ũ ní a mǐbaɔ. Pɔ pɔ kǎ pɔpíɔ keewa píi, à gɔ ma pɔ ũɛ.

³⁰ Nísipi ka Aalona ní a nɛɔwa, ní ní díle ma pɔ ũ, kɛ aa e ma gbagba.

³¹ O Isailioɛ aɔ dɔ gɔɔpii kɛ nísipiá ma pɛ.

³² Wasuli kǎ gbɛnazina mewao. A gbɛe su nísipi taa kɛo, kɛ ma pɛ yáí, iɔ dɔ kɛ ma pɛ.

³³ Gbɛ pɔ nísipi taa kɛ, ge a kǎ gbɛ pɔ de sa'ona úowa, wǎ ade bɔ a gbɛ guu wǎ de.

Tulaleti pɔ wí kátea

³⁴ Dii yǎ'ò Mɔizie à mè: Pɔ gínanaɛ beɔ sé: Sitakili'ɔ ní onikalitɛo ní galibanuli'ɔo ní zɔgo lí'ɔo sáasaa.

³⁵ Pɔpíɔ yǎale ñ zɔ tulaleti pɔ wí kátea ũ lá tulaletizɔna í kewa, ní wisikau, iɔ de ma pɔ ũ a zéi.

³⁶ N a kǐni lɔ ñ a tibo, ní díle ikoyá kpagolo aɛ kpaaúkpɛu, gu pɔ máli kpaaúnnɔ.

* 30:13 Bɔa 38.25-26, Mat 17.24 † 30:18 Bɔa 38.8

- 37 Asu tulaletipi taa ke ázlaeo. Ali dile ma p'ó ù.
- 38 Gb'è p'ó a taa k'è, àl'è a g'íkpa, wà ade b'ó a gb'è guu wà d'è.

31

Zwàakp'ednao
(Ba 35.30-36.1)

- 1 Dii yá'ò M'ozie à mè:
- 2 Ma! Ma Uli né Bezaleli, Hulu t'ùna, Yuda bui s'è.
- 3 Má tò ma Nis'ina d'è, ò à òno ní g'io ní d'ao è ɔz'í pii yá musu.
- 4 A vua z'í d'ó ní ánu su z'io ní m'ogot'è z'io ní g'oinakea p'ó wao.
- 5 A gb'è b'eeede áa ní a daa p'óuo d'ó ní lí'áo ní ɔz'í pii.
- 6 Bee gb'ea ma Aisama né ɔ'liabu, Dá bui dile aà d'onlede ù. Ma ɔz'ikenao gbà òno pii, k'è aa e z'í p'ó má d'an'è ke:
- 7 Kpaaukpe, ikoyá kpagolo ní a netao ní kp'èpi p'okeleɔ pii,
- 8 táab'ùnu ní a p'okeleɔ, vua t'et'et'è dau ní a p'okeleɔ pii, tulaletikateakdi,
- 9 sa p'ó wí a p'ó káteu à tékú okli ní a p'okeleɔ pii, dáa ní a dib'oo,
- 10 p'okasa p'ó wa táɔ, sa'on a Aalona p'okasa p'ó ali s'omazio ní aà néɔ sa'on p'okasaɔ pii,
- 11 n'isi p'ó wí p'ó dileò à g'ó ma p'ó ù, zwàakp'è tulaleti g'ínana. Aa p'ópi ke, lá má dilen'ewa pii.

Kámabog'oyá

- 12 Dii yá'ò M'ozie à mè:
- 13 O Isailioe aa kámabog'oyá p'ó má dile yáda, asa a d'è seela ù mapi ní ápio z'anguo e á buiwa, k'è à e d'ó ma Dii ma á s'è ma gb'è ù.
- 14 Ali kámabog'oyá yáda, asa g'oyá adoe. Gb'è p'ó i g'oyá yádao, à g'ae. Gb'è p'ó z'ik'è g'oyá z'í, wà ade b'ó a gb'è guu wà d'è.
- 15 Ali z'ik'è g'oyá soolo, a g'oyá soplade ili kámabo, asa ma Dii ma p'ó. Gb'è p'ó z'ik'è kámabog'oyá, à g'ae.
- 16 Isailio lí kámabog'oyá yáda, aa dile gb'ia e ní buiwa ma báakuar'ín yá ù.
- 17 Iɔ d'è seela ù mapi ní Isailio z'anguo g'oyá, asa ma Dii ma musu ní d'úniao k'è g'oyá soolo, ò má làa, ò ma kámabò a g'oyá soplade z'í.
- 18 K'è Dii yá'ò M'ozie Sinai gb'è musu a làa, ò à ikoyá k'è gb'è p'èp'èwa mèn pla ní azia ɔtonao, a kpàwà.

32

Vua gáaena
(Iko 9.6-29)

- 1 K'è gb'è è M'ozie lí p'ila gb'ewa kpaao, aa káaa Aalonazi aa òè: Wà g'e wà diie ke aà d'aaaw'è, asa M'ozie p'ó wá b'ole Egipipi, wá d'ó b'ó á b'ole a ù.
- 2 ɔ Aalona òn'è: A á n'oo swáli p'ó wa pí ní vuaoo b'ole ní á neg'ènao ní á nen'ènao, í m'oom'è.
- 3 ɔ gb'èpii a swáli p'ó wa pí ní vuaoo b'ole aa kpà Aalonawa.
- 4 A sí a kása lán gáaenawa, ò a y'oo. ɔ wà mè: Isailio, á diin ke! ɔme á b'ole Egipi.*
- 5 K'è Aalona è máa, à sa'okli b'ò zupi ae, ò à kpàwak'è à mè: Dii dikpe ku zia.
- 6 K'è gu d'ò, gb'è f'èle aa sa p'ó wí a p'ó káteu à tékú òwà ní saaukpasao. Gb'è z'òle, aale p'oble aale imi, ò aa f'èle lé k'ò wá o.†
- 7 ɔ Dii ò M'ozie: P'ila n' g'í! N gb'è p'ó n b'ónno Egipio òkpà.
- 8 Aa k'è z'è p'ó má òn'èwa àanno, aa vua kása t'áa ù lán gáaenawa, aa k'ùl'è aa sa'òwà aa mè, Isailio dii p'ó ní b'ole Egipin we.
- 9 Má è gb'èpi swá gb'aa.
- 10 Gomala má a kp'ènuu b'òb'ómá má ní kaale, mpi s'ò, mí n ke bui z'ò ù.
- 11 ɔ M'ozie awakpà Dii a Luae à mè: Dii, b'óyá níy'ò n kp'ènuu b'òb'ò n gb'è p'ó n ní b'ole Egipi ní n iko z'òo ní n gása gb'aaowai?
- 12 Egipio me an m'ónz'a yáí ò n ní b'olei, k'è n' è n' ní d'ede gb'èst'òwa n' ní mid'è d'úniao. N n p'ókúma kp'ale, ní yá p'ó ní ye yía n gb'èpiowapi b'ò n n'òseu.
- 13 To n z'òblenao Ablahaú ní Izaakio ní Isailio yá d'ongu, asa n l'egb'èné ní nz'iao n mè níy'ò ní bui k'áfi lán saanaowa, ní búsu p'ó n a yá'òné kpà ní buiowa aao ví g'oyá.‡
- 14 ɔ Dii yá p'ó à mè á yía a gb'èowapi b'ò a n'òseu.§

* 32:4 1Kia 12.28, Zln 7.40-41 † 32:6 1Kln 10.7 ‡ 32:13 Daa 17.8, 22.16-17 § 32:14 Nao 14.13-19

- 15 Mɔizi ɛa pila gbɛwa, a ikoyā gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ̀ mɛ̀n plapiɔ̀ kɔ̀a. Yá kɛ̀a gbɛ̀piɔ̀wa kpɛ̀ plapla píi.
- 16 Lua mé gbɛ̀ pɛ̀pɛ̀piɔ̀ à, ɔ̀mɛ̀ yá kɛ̀má.
- 17 Yozuee gbɛ̀ wii mà, ɔ̀ a ò Mɔizie: Zikawii ma dɔ̀ bòou.
- 18 Mɔizi mè: Kúkua mé dɔ̀ weo, kási búbuapean we sɔ̀o, gbɛ̀o lesia ɔ̀ mále ma.
- 19 Ké à kà kái ní bòoo, a è wàle ɔ̀wá zugaaenaɛ, ɔ̀ aà pɔ̀ pà. A gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ̀ pɔ̀ á kúapiɔ̀ pàle gbɛ̀pɔ̀leu we, aa wíwí.
- 20 ɔ̀ à zugaaena pɔ̀ wa pípi sɛ̀ a dà téu. A a tibò, ɔ̀ a zù ía a kpà Isailiɔ̀wa aa mí.
- 21 ɔ̀ Mɔizi Aalona là à mè: Bó gbɛ̀piɔ̀ kɛ̀nɛ, n gbasa ní tò aa duun zɔ̀ɛ taa kèi?
- 22 ɔ̀ a wèwà à mè: Nsu to n pɔ̀ pao, Baa. N gbɛ̀piɔ̀ dɔ̀, ké aa wái.
- 23 Aame aa òmɛɛ̀ mà diie kɛ̀ aà dɔ̀aané. Aa mè Mɔizi pɔ̀ bɔ̀rínɔ̀ Egipipi, wa dɔ̀ bó à b̀le a úo.
- 24 ɔ̀ má òné an gbɛ̀ pɔ̀ vua víɔ̀ aa bóle mɔ̀ò. Ké aa m̀ò, ɔ̀ má kàteu, ɔ̀ à b̀ gáaenapi ú.
- 25 Mɔizi è Aalona tò gbɛ̀o lé nízia pɛ̀eá kɛɛ̀, ɔ̀ aa gò láanipɔ̀ ú ní ibɛɛ̀nɛ.
- 26 ɔ̀ à zè b̀ò bóleu à mè: Gbɛ̀ pɔ̀ zè ní Diioɔ̀, aa mɔ̀ ma kíi. ɔ̀ Levii buiɔ̀ kàaaaazi.
- 27 A òné: Dii Isailiɔ̀ Lua mè, á baade a fɛ̀nda loo à pàpà bóoa bóle ní bóleo, á baade i a gbɛ̀o ní a gbɛ̀naɔ̀ ní a gbɛ̀deɔ̀ dɛ̀dɛ.
- 28 Levii buiɔ̀ kè lá Mɔizi dànɛ́wa. Gbɛ̀ pɔ̀ wà ní dɛ̀dɛ zibeezìɔ̀ kà gbɛ̀nɔ̀ ɔ̀aa gɛ̀o taawa.
- 29 ɔ̀ Mɔizi ò Levii buipioɛ̀: Lá a bɔ̀ á néo ní á gbɛ̀o kpɛ̀,* a gɔ̀ Dii gbɛ̀o ú gbá. Dii báaadáagu gbán we.

Mɔizi awakpaa Diie Isailiɔ̀nɛ

- 30 Ké gu dɔ̀ Mɔizi ò gbɛ̀nɛ: A duun zɔ̀o kè, ní beeo má ɛa mà dɛ̀dɛ gbɛ̀wa mà gé Dii kíi lɔ̀, wíliɔ̀ dɔ̀o tó má e awakpáé á duuna yá musu.
- 31 ɔ̀ à ɛa gɛ̀ Dii kíi à mè: N yá na! Gbɛ̀piɔ̀ duun zɔ̀o kè, aa diie kè nízia ní vuao.
- 32 Sùuuke! N ní duuna kɛ̀má. Tó màa no, ma tɔ̀ waa lá pɔ̀ ní kè guu.†
- 33 Dii òè: Gbɛ̀ pɔ̀ duunakɛ̀mɛɛ̀ tɔ̀ ɔ̀ má waa ma lá guu.
- 34 Gé ní gbɛ̀o gu pɔ̀ má ònɛu sa. Ma Malaika a dɔ̀aanɛ. N beeo ma íadamagɔ̀, má íadamá ní duuna yáie.
- 35 ɔ̀ Dii gagyakà gbɛ̀oɔ̀ gáaena pɔ̀ aa tò Aalona pípi yái.

33

- 1 Dii mè: Fele go la, mpi ní gbɛ̀ pɔ̀ n ní bóle Egipio, ní gé́rínɔ̀ búsu pɔ̀ ma a legbè Ablahaú ní Izaakio ní Yakɔ̀buoɛ̀nɛ ma mè má kpá ní buiɔ̀wau.
- 2 Má a Malaika zì aà dɔ̀aaé, mí Kanaaɔ̀ ní Amɔ̀leɔ̀ ní Itio ní Pelizio ní Iviɔ̀ ní Yebusiɔ̀ yáé.
- 3 A gé búsu pɔ̀ ví ní z'íno diupiu. Ama má géánɔ̀o, ké másu á kaale z'úeo yái, asa swágbáadeɛn á ú.
- 4 Ké gbɛ̀o yápasípi mà, aa ɔ̀b̀, ɔ̀ gbɛ̀e i a nɔ̀amblebɔ̀ɔ̀ da lɔ̀.
- 5 Asa Dii yá'ò Mɔizieɛ, ɔ̀ a ò Isailiɔ̀nɛ à mè: Swágbáadeɛn á ú, baa tó Dii gbaséánɔ̀ kèse do, a á kaale. A á nɔ̀amblebɔ̀ɔ̀ wolo, mí dɔ̀ lá má kɛ́.
- 6 ɔ̀ Isailiɔ̀ ní nɔ̀amblebɔ̀ɔ̀ wolo Olebu gbɛ̀ sae, aai da lɔ̀.
- 7 Mɔizi í zwáakpɛ̀ se à gɛ̀ dɔ̀ bóo kpɛ̀ kɛ̀a b̀òopiwa yɔ̀. A tɔ̀kpàè kpaaúkɛ̀. Gbɛ̀ pɔ̀ ye Dii yái ɔ̀ ade í bɔ̀ gé kpaaúkɛ̀pi kíi bóo kpɛ̀ we.
- 8 Tó Mɔizi b̀ lé gé kpépi kíi, baade í bɔ̀ ze a kpɛ̀le ɔ̀o aà gwa e à gɛ̀ gɛ̀u.
- 9 Tó Mɔizi gɛ̀ kpépiu, telu í pila ku kpɛ̀lela, ɔ̀ Dii í yá'oaánɔ̀.
- 10 Tó gbɛ̀o è telupi ku kpɛ̀lela, baade í kúle a kpɛ̀le.
- 11 Dii í yábo kɔ̀ léu ní Mɔizio, lá gbɛ̀ í yá'o ní a gbɛ̀naowa. Mɔizi í ɛa su bóoo, áma Nuni né Yozuee aà zɔ̀bána lí bɔ̀ kpépiuo.

Dii bɔ̀ mɔ̀a Mɔiziwa

- 12 Mɔizi ò Diie: N òmɛɛ̀ mà gé ní gbɛ̀piɔ̀, áma ní gbɛ̀ pɔ̀ níle dameɛ omɛ̀eo. Kási a kɛ̀ sɔ̀, n mè ní ma dɔ̀ n gbɛ̀na ú, mé n ma wegwá.
- 13 Lá n ma wegwá, to mà n láasooɔ̀ dɔ̀ sa, ké mà e mà n dɔ̀, mío nannɔ̀ síana. Nyɔ̀ dɔ̀ ké buie beea n gbɛ̀nɛ.
- 14 ɔ̀ Dii wèwà à mè: Má géánɔ̀ mazía, mí tó à kámabo.*
- 15 Mɔizi mè: Tó níyɔ̀ géwanɔ̀o, nísu gowanɔ̀ lao.
- 16 Tó ní géwanɔ̀o, kpelewa wa e dɔ̀ ké mapi ní n gbɛ̀piɔ̀ wá nannɔ̀? Wa wá dɔ̀kɛ̀ ní buipáleo dúniua kpelewa ní?

* 32:29 Mat 10.37 † 32:32 Sot 69.29, Zia 3.5 * 33:14 Ebe 4.1

- 17 Dii òè: Yá pò ní gbèaapi má ke, asa ma n wegwàe, má n d5 ma gbèna ù.
- 18 Mòizi mè: N n gawi òbmæe.
- 19 Ǿ Dii wèwà à mè: Má n æ baa ví ní ma gawipio píi, mí a tó one. Ma Dii, gbé pò má ye sùuukeaàno 5 má ke, mé gbé pò má ye wènad5è 5 má d5è.†
- 20 Ǿ à mè: Ny5 f5 ma oa gwao, asa gbènazina a f5 wesimale ào kuo.‡
- 21 Dii èa mè: Gugwa da ma sae ke. Ze gbe musu we.
- 22 Tó ma gawipi lé gè, má n sòb gbèssou, mí òkunla e mà gè.
- 23 Tó ma ɔgònlà, ní ma kpe oi e sa, àma ný5 ma oa eo.

34

Gbè pèpèe dafu (Iko 10.1-5)

- 1 Dii òè: Gbè pèpèe ke mèn pla lá a káauwa, mí yá pò kú a káau pò ní wíwiwaò kémá.
- 2 Ny5 ku s5u guu kòkòo. Dèdè Sinai gbewa, ní ze ma æ a misonawa.
- 3 Gbèe su mɔnnɔo. Wasu gbèe e guei gbepiwa seo. Baa sã ge zu su mɔ pòblei a pòleuo.
- 4 Mòizi gbè pèpèe à mèn pla lá a káauwa. A fèlè kòkòo, 5 à dèdè Sinai gbewa, a gbè pèpèe mèn plapiò kúa lá Dii òewa.
- 5 Dii pila telu guu, à zè aà sae, àlè azia tó o.
- 6 Ké Diipi lé gè aà æ, à a tó ò à mè: Dii, Dii Lua Sósobide Sùuuden ma ù. Ma pò lí pa kpaaò, má gbèke ní náaio ví z5.
- 7 Máò gbèke ví ní gbéò e an bui léwæ, mí ní yāváiò kémá ní ní taaeò ní ní duunao. Ama mili tó taaede bɔ pão. Mi maeò yāvái wi ní néò musu ní ní tũnaò ní ní síwenaò ní ní sòkpaè.*
- 8 Mòizi kùlèè à wùlè a gbèeu g5ò
- 9 à mè: Dii, lá n ma wegwà, géwanò. Baa ké gbépiò swá gbãa, sùuukewanò wá yāváiò ní wá duunao yá musu, ní wá sé ní gbéò ù.

Lua bàa kua ní Isaili (Ba 23.14-19, Iko 7.1-5, 16.1-17)

- 10 Dii mè: Ma bàa aò kúanæ. Má yãbɔnsæ pò gbèe i ke buie guu dúniau yãao ke á baade pii wáa. Bui pò liaaázio i ma yãkea e, asa má yá pò a to vla ní kú ke á yá musu.
- 11 Aò yá pò má òé gbà kúa, mí Amòleò yáé ní Kanaaò ní Itio ní Pelizio ní Ivio ní Yebusio.
- 12 A laaika! A lé su àò ku bùsu pò ále ge gèui deò yáuo, ké asu mòkpa ázlaeo yáí.
- 13 A ní sa'òkúò gbòò, í ní gbe pò aa pèleò wíwi, í Asetaati lí pò aa pèleò z5z5.
- 14 Asu kùlè dii páleò, asa ma Dii ma tón Sisaaò, mili sí sáao.
- 15 A laaika! A lé su àò ku bùsupideò yáuo, asa tó aale gbásike ní tãaò yá musu, aale sa'omá, aa á sísi à ní sa'onòò sórinæ.
- 16 Asu nòsè á néonè ní guuo, asa tó an nenòò lé gbásike ní tãaò yá musu, aa tó á néò gbásikeérino s5e.
- 17 Asuli mòkasa tãa ùo.
- 18 Ali Káaso dikpeke. Ali kaa so e gɔɔ soplà mɔ pò wí mæ Abibu guu, lá má dileéwa, asa mɔpi guu 5 a bɔle Egipi.
- 19 A neg5e séiaó ma pòone pii ní á pɔtuo nesana séiaò pii, zu ge pòkelenaò.
- 20 Ali zaa'in né séia bo ní sáo. Tó í boò, à a waa fi à de. Ali á neg5e séiaò bo. Gbèe su mɔ ma kíi ɔgiio.
- 21 Ali zike gɔɔ soolo, íli kámabo a gɔɔ soplade zí, baa kpasekègɔɔ ge pòkekegɔɔn nó.
- 22 Ali Páteko dikpeke gɔɔ pò a na buapò káauò kekeawa. Ali Pòkãaa dikpeke wè láaawa.
- 23 G5e pii lí mós ma Dii Isailiò Lua kíi wè do guu gèn aa5'aa5o.
- 24 Má buipaleò yáé, mí á bùsu lé káfíe. Gbèe a wèele à á bùsu síwáò gɔɔ pò ále mós ma Dii á Lua kíi wè do guu gèn aa5'aa5o.
- 25 Asu pòsæa kpaaò sãnu ní sa'obò auoo. Asu Gèamusu sa'onòò dile gu dɔwàò.
- 26 Ali mós ma Dii á Lua kpéu ní á bua pò káauò. Asu blene nòò kuu ní a da y5'ioo.
- 27 Ǿ Dii ò Mòiziè: Yápio kè láu, asa ma bàakuanno ní Isailiò yáon we.
- 28 Mòizi kú ní Diio we e gɔɔ bla fáane ní gwáasinao pòblesai imisai. Ǿ Dii a bàakuarino yá mèn kwio kè gbè pèpèeowa.

Mòizi oa tekea

† 33:19 Lom 9.15   ‡ 33:20 Zãa 1.14, 18   * 34:7 Ba 20.5-6, Nao 14.18

29 Mɔ̄zi p̄la Sinai gbewa, a gbè pèpèe mèn pla p̄ ikoyā kèwàò k̄ua. A d̄s k̄é a oa lé tek̄e a yá'oa n̄ Diio yáio.

30 Ké Aalona n̄ Isailio aà è n̄pii aà oa lé tek̄e, aale víake s̄saaazie.

31 Ǿ Mɔ̄zi n̄ sisi. Aalona n̄ gb̄z̄z̄z̄ èa mò aà k̄íi, ̄s à yá'òné.

32 Bee gbea Isailio s̄saazi n̄pii, ̄s à yá p̄ Dii díle Sinai gbe musu òné pii.

33 Ké à yá'òné a làa, à sálana kù a oawa.

34 Tó à gè yá'oi Diie, ì sálana go e àò b̄ò. Tó à b̄ò, ì yá p̄ Dii díle o Isailione pii,

35 ̄s aaf e aà oa lé tek̄e. Mɔ̄zi ì ea sálana kù a oawa e à ea àò gè yá'oi Diie.†

35

Gbadaa zwàakpeɔ̄s̄a yá musu

(Ba 25.1-9, 39.32-43)

1 Mɔ̄zi Isailio k̄aa pii, a òné: Yá p̄ Dii díle àò ken ke:

2 Ali zík̄e ḡz̄z̄z̄ soolo, a ḡz̄z̄z̄z̄ soplade z̄l̄ ìò deé Dii p̄ ù a zéi. Kámaboḡz̄z̄ z̄l̄. Gb̄é p̄ zík̄è z̄l̄beez̄l̄ à ḡàe.

3 Baa té ásu ká á be kámaboḡz̄z̄z̄lo.

4 Mɔ̄zi ò Isailione pii à mè: Yá p̄ Dii dílen ke:

5 A gbada Diie n̄ p̄ p̄ á vío. Lá à gbé p̄ gbà, aà da Diie màa, vua ge ánsu ge m̄gotè

6 ge babuuna ge bà ḡaalulade ge w̄s̄t̄èna ge zw̄aa ge blek̄a

7 ge s̄asa báa p̄ wa k̄èke téé ge ayo báa totoa ge l̄epusiali

8 ge filia n̄isi ge p̄ ḡnana p̄ w̄l̄ n̄isi p̄ w̄l̄ p̄ díle ò à ḡs̄ Dii p̄ ù n̄ tulaletio k̄eò

9 ge onisi ge gb̄è b̄eéede p̄ wa zík̄e ò sa'o'ula n̄ aà b̄òcloonn̄eowa.

10 A gbé p̄ ḡs̄i ví pii aà m̄ z̄l̄ p̄ Dii díle ke.

11 Zwàakpe n̄ a báa n̄ a zw̄aa p̄ wa kua, a m̄koolona, a lip̄epee, a lip̄z̄z̄z̄, a lip̄e, a lip̄epli z̄eb̄z̄z̄,

12 kpagolo n̄ a lip̄z̄z̄z̄ n̄ a netae n̄ a zw̄aa p̄ wa kpaio,

13 táabūnu n̄ a lip̄z̄z̄z̄ n̄ a tao n̄ a p̄e p̄ wa kpa Diiwa,

14 dau n̄ a p̄okele n̄ a filia n̄ a n̄isio,

15 tulaletikateakii n̄ a lip̄z̄z̄z̄, n̄isi p̄ w̄l̄ p̄ díle ò à ḡs̄ Dii p̄ ù, tulaleti, zwàakpe kpele zw̄aa,

16 sa p̄ w̄l̄ a p̄ k̄ateu à tékū okii n̄ a m̄yáayāana p̄ wa pí n̄ m̄gotè ò n̄ a lip̄z̄z̄z̄ n̄ a p̄okele, m̄gotè d̄aa n̄ a dib̄ò,

17 kaa zw̄aa n̄ a lip̄e n̄ lip̄epli z̄eb̄z̄z̄, kaa lé zw̄aa,

18 zwàakpe k̄ub̄z̄z̄, kaa k̄ub̄z̄z̄ n̄ a ba,

19 pokasa p̄ wa tà w̄l̄i da w̄a zwàakpepi zík̄eò, pokasa p̄ sa'ona Aalona ali s̄ò Diizi n̄ p̄ p̄ aà né ò lí da w̄a Dii gbagaò.

20 Isailio ḡò Mɔ̄zi k̄íi n̄pii,

21 ̄s gbé p̄ an p̄ gbà aa yápi s̄è n̄ n̄semendoò gbada Diie n̄ kpaakpe p̄z̄z̄z̄ n̄ a zík̄e n̄ sa'ona pokasa.

22 Gbé p̄ aa yeib, ḡs̄e n̄ n̄e pii, aa mò n̄ yabaa n̄ sw̄álio n̄ tāana n̄ z̄a n̄ n̄ambleb̄z̄z̄ p̄ wa pí n̄ vua ò pii. An pii aa n̄ vua kp̄a Diiwa.

23 Gbé p̄ aa babuuna n̄ bà ḡaaluladeo n̄ w̄s̄t̄ènao v̄l̄ ge bàabaa ge blek̄a ge s̄asa báa p̄ wa kèke téé ge ayo báa ò pii, aa mò.

24 Gbé p̄ aale gbada Diie n̄ ánsu n̄ m̄gotè ò mò ò. Gbé p̄ aa l̄epusiali v̄l̄ w̄a zík̄e n̄ k̄eò mò ò.

25 N̄e p̄ aa p̄t̄aa ḡs̄i v̄l̄ò mò n̄ babuuna n̄ bà ḡaaluladeo n̄ w̄s̄t̄ènao n̄ bàabaa.

26 N̄e p̄ an p̄ gbà mé aa ḡs̄i v̄l̄ò blek̄a t̄a.

27 Gb̄z̄z̄z̄z̄ mò n̄ òsoo n̄ gb̄è b̄eéede, k̄é w̄a zík̄e ò sa'o'ula n̄ aà b̄òcloonn̄eowa.

28 Aa mò ò n̄ filia n̄isio n̄ n̄isi p̄ w̄l̄ p̄ díle ò à ḡs̄ Dii p̄ ù p̄ ḡnana n̄ tulaleti p̄z̄z̄z̄.

29 Isaili p̄ aa yápi s̄è n̄ n̄semendoò mò n̄ z̄l̄ p̄ Dii dà Mɔ̄zi epi p̄z̄z̄z̄ w̄a Dii gbà.

Bezaleli n̄ Ǿliabuo

(Ba 31.1-11)

30 Ǿ Mɔ̄zi ò Isailione: Dii Uli né Bezaleli, Hulu t̄ūna Yuda bui s̄è,

31 a tò a Nisina díè, ̄s à ̄no n̄ ḡs̄io n̄ d̄s̄ao è ̄z̄l̄ pii yá musu.

32 A vua z̄l̄ d̄s̄ n̄ ánsu z̄l̄o n̄ m̄gotè z̄l̄o n̄ ḡs̄inakea p̄wao

33 n̄ gb̄è b̄eéede áao n̄ a daa p̄suo n̄ lí'áao n̄ ̄z̄l̄ píio.

34 Dii aà gbà zé ò aà ̄z̄l̄pi ò dané. A Aisama né Ǿliabu, D̄a bui gbà zé màa ò.

† 34:35 2Kln 3.7-17

35 A tò ònò pàné aa zǎí pǐi kè ní gǝ́inakeawao ní zwàatáao ní kòòkèa zwáawao ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wǝ́otènao. Aa zǎí bee taao kea dǝ́ píie ní a gǝ́inakeao.

36

1 Bezaleli ní Ɔoliabuo ní gǝ́ide pǝ́ Dii ní gbá gǝ́i ní ònòo aao zǎípi kea dǝ́o pǐi, aai luakukǝ́i dǝ́ ní a pǝ́o pǐi lá Dii dílewa.

2 Ɔ Mǝ́izi Bezaleli ní Ɔoliabuo sísi ní gǝ́ide pǝ́ Dii gǝ́ike dǝ́a kpámá mé an nǝ́se ye zǎípi keaib, ké aa mǝ́okpa zǎípiwa.

3 Aa gbá pǝ́ Isailio mǝ́ò Mǝ́izie wà luakukǝ́i keò sèle. Lá gu lé dǝ́ Isailio Ìo mǝ́è ní gbaapiɔe.

4 Ɔ gǝ́ide pǝ́ aale luakukǝ́i zǎ́kepiɔ, an baade gò a zǎ́a, aa ge ò Mǝ́izie:

5 Pǝ́ pǝ́ gbéò lé mǝ́ò zǝ́o de lá Dii díle wà zǎ́keɔa.

6 Ɔ Mǝ́izi mè wà kpàwake bòou wà me: Gǝ́e, nǝ́e, gbèe su mǝ́ ní luakukǝ́i gbapio bo. Ɔ wà zè màa,

7 asa pǝ́ pǝ́ wà mǝ́ò kpépi zǎ́kei fèe.

Zwàakpeda

(Ba 26.1-37)

8 Gǝ́ide pǝ́ kú zǎ́kenaɔ guuo mé zwàakpépi kè ní pǝ́le pǝ́ aa tà ní bataeao, aa gǝ́inakèwà lán malaika gǝ́siadeɔwa ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wǝ́otènao le kwi.

9 Pǝ́lepɔ gbáa gǝ́sísuu baakwi plaplaɔe, a yáasa sǝ́ gǝ́sísuu síǝ́sií. Pǝ́lepɔ zǝ́o sáa màa píie.

10 Aa pǝ́lepɔ nàminami le sǝ́sɔoɔe,

11 ɔ aa babuuna letánkè wa dǝ́dǝ́ zwáapiɔ léɔwa

12 mèn blakwikwi, bapio bɔaa ní kǝ́o píie.

13 Aa mǝ́koolonaɔ pí ní vuao mèn blakwi, ɔ aa bapio kákau aa zwàakpe zwáapi dàokǝ́i.

14 Aa bleká pǝ́le tà le kuɔdo, ké wáli kú zwàakpépi.

15 Pǝ́lepɔ le do gbáa gǝ́sísuu baakwie, a yáasa sǝ́ gǝ́sísuu síí. Pǝ́le le kuɔdopio zǝ́o sáa màa píie.

16 Aa a le sɔoɔ nàmi adoa, ɔ aa a le soolo nàmi adoa bo.

17 Aa bà letánkè aa dǝ́dǝ́ zwáapiɔ léɔwa mèn blakwikwi,

18 ɔ aa mǝ́koolonaɔ pí ní mǝ́gotèò mèn blakwi, ké wà e bapi kákau, kpé zwáapi i dakǝ́i.

19 Aa sáa báa pǝ́ wa kèkè téeɔo dàdakǝ́i, ké wáli kú zwàakpépi, ɔ aa ayo báa dàdakǝ́i, ké wáli kua bo.

20 Aa lepusiali à pèpèpèpèe zwàakpépi lipelɔ ù.

21 Lípiɔ gbáa gǝ́sísuu kwikwie, a yáasa sǝ́ gǝ́sísuu dodo ní kǝ́ni.

22 Aa lipèpèpèpi swá bǝ́bǝ́ aa kpáaí mèn plapla. Màa aa zwàakpe lípiɔ kè píi.

23 Aa lipèpèɔ kè màa mèn bao zwàakpépi geɔmidǝ́kǝ́i oi pǝ́ ù,

24 ɔ aa a zebɔɔ pí ní ánusuo mèn bla, ké wáli lí mèn baopio pépeu, lí mèn do zebɔ vǎ́ pla a swáa gèkǝ́i ù.

25 Aa lipèpèɔ kè màa zwàakpe gughántoo oi pǝ́ ù,

26 ɔ aa ní zebɔɔ pí ní ánusuo mèn bla, ké wáli díle mèn pla wà lí mèn do swá pépeu.

27 Aa lipèpèe kè màa mèn soolo zwàakpe be'ae oi pǝ́ ù,

28 ɔ aa lipèpèe kè mèn pla zwàakpe be'ae oi golaɔ pǝ́ ù.

29 Aa a gola lí mèn plapiɔ pàa aa nàkǝ́wa za zǎ́le e musu. Zǎ́ mèn do ɔ aa ví.

30 Zwàakpépi kpé lipèpèɔ mèn swaaɔe ní ánusuo zebɔɔ mèn gèò ní mèn doo, lípiɔ píi ní a zebɔɔ màa mèn plapla.

31 Aa lepusiali à pǝ́pǝ́o mèn sɔo zwàakpe kpe do lipèpèɔ yebɔ ù,

32 ɔ aa à bo mèn sɔo a kpe do lipèpèɔ yebɔ ù. Aa lipǝ́o pǎle à bo mèn sɔo zwàakpépi be'ae oi lipèpèɔ yebɔ ù.

33 Aa lipǝ́o pǝ́ aɔ ku guo, à pǎ lipèpèɔla guoguo bɔa a léla e a léle kè.

34 Aa vua kùle lipèpèpiɔwa, ɔ aa zǎ́ pí ní vuao lipǝ́oɔpi sǝ́lǝ́kǝ́i ù. Aa vua kùle lipǝ́oɔpiɔwa bo.

35 Aa zwáa kè ní pǝ́le pǝ́ wa tà ní bataeao, aa gǝ́inakèwà lán malaika gǝ́siadeɔwa ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wǝ́otènao.

36 Aa lepusiali à mèn síí zwáapi lipelɔ ù, ɔ aa vua kùlewà píi. Aa lipèlepɔ kálo pí ní vuao, ɔ aa a zebɔɔ pí ní ánusuo mèn síí.

37 Aa zwáa kè kpépi lé pǝ́ ù ní pǝ́le pǝ́ wa tà ní bataeao, aa gǝ́inakèwà ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wǝ́otènao.

³⁸ Aa lepusiali à mèn sɔo a lipɛleɔ ũ, ɔ aa a kũbɔɔ pĩ. Aa fùà kù lípíɔwa ní vuao, aa a m̀p̀p̀ɔɔ kpà ní vuao, ɔ aa a zebɔɔ pĩ ní m̀got̃eo mèn sɔo.

37

Kpagolo kea
(Bɔa 25.10-22)

¹ Bezaleli kpagolo kè ní lepusialio. A gbàa g̀s̀s̀suu pla ní k̀nio, a yàasa g̀s̀s̀suu do ní k̀nio, a lesí lɔ g̀s̀s̀suu do ní k̀nio.

² A vua t̃et̃et̃e lèwà a guu ní a kpeo p̃ii, ɔ à zàblè a lèwa ní vuao à liai.

³ A vua zà p̃i mèn síiɔ kpagolopi p̃ɔ ũ, ɔ a p̃ep̃e a gbà mèn síiɔwa kpela ní kpeleo.

⁴ A lepusiali à p̃ɔp̃ɔɔ, à vua kùlè lípíɔwa.

⁵ A lip̃ɔɔp̃iɔ s̃lɔ zà p̃ɔ p̃ep̃e kpagolo saaloowau kpagolopi s̃liɔ ũ.

⁶ A a netae p̃i ní vua t̃et̃et̃eo duunkemak̃ii ũ, a gbàa g̀s̀s̀suu pla ní k̀nio, a yàasa g̀s̀s̀suu do ní k̀nio.

⁷ A malaika g̀s̀s̀adeɔ p̃i mèn pla ní vua p̃ɔ á gbègbè maannɔ netae p̃i p̃ɔ ũ,

⁸ ado léla, ado léle. A malaikap̃i p̃i zeawà g̃ɔɔe kpela ní kpeleo.

⁹ An g̀s̀s̀aɔ p̃ooa musu a netae p̃ia. An ae d̃ak̃ɔwa, an wé p̃ea a netae p̃iwa.

Táabunu kea
(Bɔa 25.23-30)

¹⁰ Aa táabunu kè ní lepusialio, a gbàa g̀s̀s̀suu pla, a yàasa g̀s̀s̀suu do, a lesí lɔ g̀s̀s̀suu do ní k̀nio.

¹¹ Aa vua t̃et̃et̃e kùlewa, ɔ aa zàblè a lèwa ní vuao aa liai.

¹² Aa lip̃ep̃eɔ dà aa liai, a lesí kà ɔt̃a do, ɔ aa zàblè a lèwa ní vuao.

¹³ Aa vua zà p̃i mèn síiɔ táabúnup̃i p̃ɔ ũ, aa p̃ep̃e a gola mèn síiɔwa a gbápek̃ii.

¹⁴ Aa zàp̃iɔ p̃ep̃e lip̃ep̃ep̃i z̃lè táabúnup̃i s̃liɔ p̃ɔ ũ.

¹⁵ Lepusiali ɔ aa à lip̃ɔɔp̃iɔ ũ, aa vua kùlè lípíɔwa, ké wàli táabúnup̃i seò.

¹⁶ Aa tapelent̃i ní toonaɔ p̃i ní vua t̃et̃et̃eo táabúnup̃i p̃ɔɔ ũ ní imibɔɔ ní lɔ p̃ɔ wa ṽeɔ kauɔ.

Dau pia
(Bɔa 25.31-40)

¹⁷ Aa dau p̃i ní vua t̃et̃et̃eo, aa a gbà ní a lidao ní a vú piaaɔ ní a beɔ gbègbè maannɔ ní vua doúo.

¹⁸ Aa daup̃i g̃ɔna kè mèn soolo, kpela àaɔ, kpele àaɔ.

¹⁹ G̃ɔnap̃i p̃ii vú ṽi mèn àaɔ'aaɔ zooloozoolonnɔ lán kánavuwa ní a beɔ. Màa dau g̃ɔna mèn soolop̃iɔ de p̃ii.

²⁰ Daup̃i lida vúp̃i ṽi lɔ mèn síiɔ, ap̃ii ní a beɔ.

²¹ A bepi m̀nd̃o ku dau lidawa, g̃ɔna mèn plaɔ p̃ek̃ii. A plaade ku g̃ɔna mèn pla p̃aleɔ p̃ek̃ii, a àaɔde ku g̃ɔna mèn pla p̃aleɔ p̃ek̃ii lɔ. Màa daup̃i lida g̃ɔna mèn soolo de.

²² Aa daup̃i lida p̃i ní vua t̃et̃et̃eoe ní a k̃op̃ep̃ek̃ii ní a g̃ɔnap̃i g̃ɔɔ.

²³ Aa a filiaɔ p̃i mèn s̃opla ní vua t̃et̃et̃eo ní a kekeɔɔ ní a t̃ésibɔɔ.

²⁴ Vua p̃ɔ aa daup̃i plò ní a p̃okeleɔ p̃ii kiloo baakwi ní síiɔe.

Tulaletikateakti kea
(Bɔa 30.1-5)

²⁵ Aa tulaletikateakti kè ní lepusialio. A gbàa g̀s̀s̀suu do, a yàasa g̀s̀s̀suu do lɔ. A gbàa ní a yàasao s̃aaɔ, a lesí s̃ɔ g̀s̀s̀suu pla. Aa p̃i ní a k̃ɔbaɔ g̃ɔɔe.

²⁶ Aa vua t̃et̃et̃e kùlè a kpeɔwa aa liai ní a musuo ní a k̃ɔbaɔ, ɔ aa zàblèwà ní vuao aa liai.

²⁷ Aa vua zà p̃i kpela ní kpeleo mèn plapla, aa p̃ep̃e zà p̃ɔ aa blewà z̃lè oi, ké wà e lip̃ɔɔ s̃olɔ tulaletikateakt̃i p̃i s̃liɔ ũ.

²⁸ Lepusiali ɔ aa à lip̃ɔɔp̃iɔ ũ, aa kpà ní vuao.

²⁹ Aa nísi p̃ɔ w̃i p̃ɔ d̃ilèò à g̃ɔ Dii p̃ɔ ũ kè lɔ ní tulaleti g̃ɔnana gb̃s̃is̃aio, lá tulaletiz̃na i kewa.

38

Sa'okti kea
(Bɔa 27.1-8)

¹ Aa lepusiali à sa p̃ɔ w̃i a p̃ɔ káteu à t̃ek̃u ok̃ii keɔ ũ. A gbàa g̀s̀s̀suu s̃ɔo, a yàasa lɔ g̀s̀s̀suu s̃ɔo. A gbàa ní a yàasao s̃aaɔ, a lesí s̃ɔ g̀s̀s̀suu àaɔ.

² Aa p̃i ní k̃ɔba mèn síiɔ g̃ɔɔe gola ní golao, ɔ aa m̀got̃e kùlè sa'ok̃ii p̃iwa.

³ Aa a p̃okeleɔ p̃i ní m̀got̃eoe, a ooo ní a p̃éluɔ ní a au'eleɔɔ ní a saaɔ ní a t̃ésibɔɔ p̃ii.

⁴ Aa m̃ỹaaỹaana p̃i ní m̀got̃eoo aa s̃lɔ sa'ok̃ii p̃i z̃lè, aa f̃lèò musu e sa'ok̃ii p̃i guo.

- 5 Aa mɔgotē zā pī mèn sīi5, aa d̀d̀d̀ mɔyāyāanapi golaɔwa a s̀līiɔ pɔ ũ.
- 6 Lɛpusiali 5 aa à a s̀līpīiɔ ũ, aa kpà ní mɔgotēo.
- 7 Aa a s̀līpīiɔ s̀b̀b̀s̀b̀l̀ zāpīiɔ sa'okīipi kpela ní a kpeleo a sebo ũ. Aa sa'okīipi kè ní lipɛpɛeɔ, mé a ɛ vī zólooo.
- 8 Aa d̀aa ní a dibɔo pī ní mɔgotēo. Aa pī ní nɔe pɔ aai zīke kpaaukpe kpeleo d̀iīe.

Zwàakpe kaa daa
(Bɔa 27.9-19)

- 9 ɔ aa kaa dà. Gɛɔmidɔkīi oi a gb̀aa g̀s̀s̀suu basɔo. A zẁaa pɔ wa tà ní bataeao vī
- 10 ní lipɛleo mèn bao ní mɔgotē zebɔɔ mèn bao. Aa lipɛle káloɔ ní a m̀p̀ɔɔɔ pī ní ánusuoɛ.
- 11 Gugbāntoo oi a gb̀aa g̀s̀s̀suu basɔo m̀aa lɔ. A lipɛleo vī mèn bao ní mɔgotē zebɔɔ mèn bao. Aa lipɛle káloɔ ní a m̀p̀ɔɔɔ pī ní ánusuoɛ.
- 12 Naa be'ae oi a ỳaasa g̀s̀s̀suu blakwi, mé a lipɛleo vī mèn kwi ní zebɔɔ mèn kwi. Aa lipɛle káloɔ ní a m̀p̀ɔɔɔ pī ní ánusuoɛ.
- 13 Naa gukpe oi a ỳaasa g̀s̀s̀suu blakwie.
- 14 Zẁaa g̀s̀s̀suu g̀eo ku kaa lé ɔplai ní a lipɛleo mèn áa5 ní a zebɔɔ mèn áa5.
- 15 Zẁaa g̀s̀s̀suu g̀eo ku kaa lé ɔzei lɔ ní a lipɛleo mèn áa5 ní a zebɔɔ mèn áa5.
- 16 Kaapi zẁaaá p̀ole pɔ wa tà ní bataeaoɛ.
- 17 Lipɛle zebɔɔá mɔgotēe, mé lipɛle káloɔ ní a m̀p̀ɔɔɔá ánusue. Aa f̀ua kù lípīiɔwa ní ánusuo pīe. Kaapi lipɛleo m̀p̀ɔɔɔá ánusue pīi.
- 18 Kaapi lé zẁaa gb̀aa g̀s̀s̀suu baoo, a lesí g̀s̀s̀suu sɔo lán kaa zẁaawa. Aa kè ní p̀ole pɔ wa tà ní bataeaoɛ, aa g̀s̀inakèwà ní babuunao ní bà g̀aaluladeo ní ẁɔɔtēnao.
- 19 Kaa lépī lipɛleo vī mèn sīi5 ní mɔgotē zebɔɔ mèn sīi5. Lipɛlepi káloɔ ní a m̀p̀ɔɔɔá ánusue, mé wà f̀ua kù lípīiɔwa ní ánusuo.
- 20 Zẁaaakpe k̀ubɔɔ ní kaa pɔ liai k̀ubɔɔá mɔgotēe pīi.

Mɔ pɔ wà zẁaaakpe zīkèò

- 21 Mɔ pɔ wà ikoyá zẁaaakpe kèò gbīa lén ke: Mɔzi ò sa'onkia Aalona né Itamaae aà o Levii buiɔne, 5 aa m̀p̀iɔ ỳò kiloowa.
- 22 Yuda bui Uli né Bezaleli, Hulu t̀t̀na yá pɔ Dii dīle Mɔziie kè pīi.
- 23 Dà bui Aisama né ɔliabu kuaano. Aàpī s̀ ɔzīkenae, mé í ɛa g̀s̀inake pɔɔwa, mé í k̀òòkè bàabaawa ní babuunao ní bà g̀aaluladeo ní ẁɔɔtēnao.
- 24 Vua pɔ wà m̀òò Diie wà luakukīi zīkèò gbīa kà t̀nu do, lá wà a gbīa lé dīle luakukīiwa.
- 25 Anusu pɔ wa kpà gb̀éɔ naogɔɔ gbīa kà t̀nu áa5 ní k̀nīo, lá wà a gbīa lé dīle luakukīiwa.
- 26 Wà ánusuo sī baade miwa beka dodo. Beka do mé galaũ soolo ũ, lá wà a gbīa lé dīle luakukīiwa. Wà ɔpī sī gb̀é pɔ kà wè bao ge aa deaɔwa, gɔɔ pɔ wàle ní da gb̀é pɔ wà ní naoɔ guu. Aa gb̀eɔn àaasɔo lɛe àa áa5 ní àa g̀eo ní plao ní basoplakwioe (603.550).
- 27 Anusu pɔ wà luakukīi ní a suunao zebɔɔ piò gbīa kà t̀nu áa5. Zebɔɔpi mèn basɔo gbīa t̀nu áa5e. A m̀endo gbīa kà kiloo baakwi.
- 28 Anusu t̀nu k̀nīi pɔ g̀ 5 wà lipɛle k̀ubɔɔ kèò ní m̀p̀ɔɔɔ, 5 wà f̀ua kùò lípīiɔwa lɔ.
- 29 Mɔgotē pɔ wà m̀òò Diie gbīa kà t̀nu pla ní k̀nīo.
- 30 Mɔgotēpi 5 wà kpaaukpe kpele zebɔɔ piò ní sa'okīio ní a mɔyāyāanao ní sa'okīipi p̀okeleo pīi
- 31 ní kaa pɔ liai lipɛle zebɔɔ ní kaa lé lipɛle zebɔɔ ní zẁaaakpe k̀ubɔɔ pīi ní kaa pɔ liai k̀ubɔɔ pīi.

39

Sa'on pɔkasaɔ
(Bɔa 28.1-43)

- 1 Aa pɔkasa pɔ wī zīkèò zẁaaakpeu tà ní babuunao ní bà g̀aaluladeo ní ẁɔɔtēnao. Aa pɔkasa pɔ Aalona ali s̀òò Diizīkèè lɔ, lá Dii dīle Mɔziiewa.
- 2 Aa sa'o'ula kè ní p̀ole pɔ wa tà ní bataeao ní vuao ní babuunao ní bà g̀aaluladeo ní ẁɔɔtēnao.
- 3 Aa vua gb̀égb̀e à g̀ 5 f̀ef̀ef̀elɛnnɔ, 5 aa p̀apaa ba ũ aa g̀s̀inakèò bàabaawa ní babuunao ní bà g̀aaluladeo ní ẁɔɔtēnao.
- 4 Aa sa'o'ulapi kè bakangāu ũe.
- 5 Aa asana t̀à, ké wàli dɔ sa'o'ulapia ní sa'o'ula p̀ole doũpio ní bataeao ní babuunao ní bà g̀aaluladeo ní ẁɔɔtēnao, lá Dii dīle Mɔziiewa.
- 6 Aa Isaili bui t̀ò kè onisi gb̀eɔwa lá p̀enkēna í ẁesākē p̀enawawa, 5 aa dàda a k̀ubɔ pɔ wa kè ní vuao guu.

- 7 Aa pɛpɛ sa'o'ulapi ba pɔ wa kà a gǎuɔwa Isaili buio yǎdɔngughɛɔ ũ, lá Dii díle Mɔiziewa.
- 8 Aa bɔ̀̀loonnɔɛ kɛ́ ní g̃sio. Aa tá lá aa sa'o'ula táwa ní pɔ́le doú pɔ́ wa sa'o'ulapi kɛ̀̀pio ní bataɛao ní vuo ní babuunao ní bà gǎaluladeo ní w̃̀̀stɛ̀nao.
- 9 B̀̀ɔ̀pi gbǎa ní a yǎasao sáae ɔ̀tǎ dodo.
- 10 Aa zǎblèwǎ ní gbè bɛɛdeɔ d̀̀ɔ̀ s̃ĩs̃. A d̀̀ɔ̀ s̃é̃ia saad̃ani ní topazao ní emelodio.
- 11 A d̀̀ɔ̀ plaade t̃ĩk̃oazi ní safio ní diamaa.
- 12 A d̀̀ɔ̀ ǎǎde belili ní agatao ní ametisio.
- 13 A d̀̀ɔ̀ s̃ĩs̃de kisoliti ní onisio ní yasepeo. Aa ní dada a k̀̀b̀ɔ̀ pɔ́ aa kè ní vuaopio guu.
- 14 Gbɛpio kueplae Isaili buio t̃s̃ léu. Wǎ t̃p̃io kè gbɛpiowa dodo, lá w̃i w̃ɛ̀s̃ǎkè p̃ɛ̀nawawa.
- 15 Aa vua t̃ɛ̀t̃ɛ̀e tá b̀̀ɔ̀pi pɔ́ ũ, a tǎa de lán balɛnawa.
- 16 Aa gbɛk̀̀b̀ɔ̀ táanaɔ p̃ĩ ní vuo b̀̀ɔ̀loonnɔɛpi p̃ɔ̀ ũ lɔ mèn plapla, s̃ aa táanapio d̀̀ɔ̀ b̀̀ɔ̀pi swǎɔwa musu.
- 17 Aa balɛna mèn plapio d̀̀ɔ̀ b̀̀ɔ̀ táana mèn plapiowa,
- 18 s̃ aa balɛnapio le doɔ d̀̀ɔ̀ gbɛk̀̀b̀ɔ̀ pɔ́ kú bakangǎuwaɔwa.
- 19 Aa vua táana mèn pla páleɔ p̃ĩ aa ní d̀̀ɔ̀ b̀̀ɔ̀pi swǎɔwa z̃ĩle oi, aa ná sa'o'ulapiwa.
- 20 Aa vua táana páleɔ p̃ĩ mèn pla lɔ, aa ní d̀̀ɔ̀ sa'o'ulapi ae oi a p̃é̃k̃i sae z̃ĩle oi asana musu.
- 21 Aa b̀̀ɔ̀ táanaɔ ní sa'o'ula táanapio d̀̀k̃ɔ̀wa ní babuuna táao, b̀̀ɔ̀pi líɔ d̃ɔa sa'o'ulapi asanawa, kè asu go sa'o'ulawao yáí, lá Dii díle Mɔiziewa.
- 22 Aa ulatao pɔ́ wáli sa'o'ulapi daɔ z̃́ ní zwǎa búunao.
- 23 Aa sa'o'ulapi f̃s̃ guoguo a migé̃k̃i ũ, aa a nɔ̀pi lé mibà, kè asu k̃ẽo yáí.
- 24 Aa g̃oinakè ulataopi léwa aa líai lán gbɛafu bɛwa ní babuunao ní bà gǎaluladeo ní w̃̀̀stɛ̀nao ní bataɛao.
- 25 Aa ǎnanaɔ p̃ĩ ní vua t̃ɛ̀t̃ɛ̀e, aa l̃ooloo ulataopi léwa gbɛafu bɛpio zǎnguo,
- 26 ǎnanan ke, gbɛafu ben ke, ǎnanan ke, gbɛafu ben ke. Mǎa aa ulataopi lé k̃èke e à gè líai à p̃ɛ̀e, wáli da w̃ĩl̃o sa'ozikèɔ, lá Dii díle Mɔiziewa.
- 27 Aa ulatao kè ní bàabaa Aalona ní a néɔne.
- 28 Aa tulu ní f̃ua gbǎa kè ní bàabaa lɔ, s̃ aa s̃oolo geseɔ z̃́ ní p̃óle pɔ́ wa tǎ ní bataɛao.
- 29 Aa asana kè ní p̃óle pɔ́ wa tá ní bataɛao, aa g̃oinakèwǎ ní babuunao ní bà gǎaluladeo ní w̃̀̀stɛ̀nao, lá Dii díle Mɔiziewa.
- 30 Aa mò pɛpɛna pɔ́ i Aalona díle Dii pɔ́ ũ kè ní vua t̃ɛ̀t̃ɛ̀e, s̃ aa lakèwǎ, lá w̃i w̃ɛ̀s̃ǎkè p̃ɛ̀nawawa, wǎ mè: Dii p̃s̃e.
- 31 Aa vua pɛpɛnapi ná tulupiwa ní babuuna táao, lá Dii díle Mɔiziewa.

Zwǎakpe z̃ĩ midɛa
(Bɔa 35.10-19)

- 32 Mǎa wǎ zwǎakpɛpi zikè p̃ĩ, wǎ a midɛ. Isailio kpaat̃kɛpi kè, lá Dii díle Mɔiziewa.
- 33 Aa mò Mɔizie ní zwǎakpɛpio ní a p̃okeleɔ p̃ĩ, ɔ̀n ke: A k̀̀b̀ɔ̀, a lipɛpɛɔ, a lip̃ɔ̀, a lipɛɔ, a zɛb̃ɔ̀,
- 34 s̃ása báa pɔ́ wa k̃èke t̃ɛ̀eɔ, ayo báa pɔ́ wa kuaɔ, zwǎa pɔ́ de suuna ũ,
- 35 ikoyǎ kpagolo ní a s̃é̃lio ní a netao,
- 36 táab̃unu ní a p̃okeleɔ p̃ĩ ní p̃ɛ̀e pɔ́ w̃i kále Luaɔ,
- 37 dau pɔ́ wa p̃ĩ ní vua t̃ɛ̀t̃ɛ̀e ní a filia pɔ́ p̃é̃p̃wǎ, filia nísi,
- 38 tulaletikateak̃i, nísi pɔ́ w̃i p̃ĩ díleɔ à g̃́ Dii pɔ́ ũ, tulaleti g̃inana, kpépi lé zwǎa,
- 39 m̃ogotè sa'ok̃i ní a m̃ogotè m̃oyáayáanao ní a s̃é̃lio ní a p̃okeleɔ p̃ĩ, daa ní a dib̃o,
- 40 kaa zwǎa ní a lipɛɔ ní a zɛb̃ɔ̀, kaa lé zwǎa ní a baɔ ní a k̀̀b̀ɔ̀, zwǎakpe pɔ́ de kpaat̃kɛ ũ zik̃ep̃okeleɔ p̃ĩ,
- 41 zwǎakpe zik̃ep̃okasa pɔ́ wa tǎɔ, sa'ona Aalona p̃okasa pɔ́ ǎli s̃ò Diiz̃io ní a néɔ sa'on p̃okasaɔ.
- 42 Isailio z̃ĩ pɔ́ Dii dá Mɔizie kè p̃ĩ.
- 43 Ǔ Mɔizi z̃ĩpi gwǎgwa, a è aa kè lá Dii òɛwa, s̃ à samaa'òné.

40

Zwǎakpe sak̃ɛa

- 1 Dii yǎ'ò Mɔizie à mè:
- 2 Zwǎakpe pɔ́ de kpaat̃kɛ ũ d̃ɔ m̃o s̃é̃ia g̃ɔ̀ s̃é̃ia z̃ĩ,
- 3 ní kpagolo pɔ́ ikoyǎ gbè p̃ɛ̀pɛɔ ku a guu díleu, ní zwǎa kpái.
- 4 G̃ɛ́ ní táab̃unuo, ní a tao kálewǎ d̀̀ɔ̀ d̀̀ɔ̀. G̃ɛ́ ní dauo, ní a filia k̃ẽke.
- 5 Tulaletikateak̃i díle ikoyǎ kpagolo ae, ní zwǎakpe kpɛɛle zwǎa tae.
- 6 Sa pɔ́ w̃i a pɔ́ káteu à t̃é̃k̃i ok̃i díle kpaat̃kɛ kpɛɛle,

- 7 ní dǎa díle kpaaúkpɛ zǎnguo rí sa'okíio, ní íkau.
 8 Kaa da ñ liai, ní zwǎa ta kaapile.
 9 Nísi pɔ wí pɔ díleò à gɔ ma pɔ ũ sɛ ka kpépiwa rí pɔ pɔ kú a guuɔ pii, ní díle ma pɔ ũ rí a zíkɛbɔɔ, aai gɔ ma pɔ ũ.
 10 Nísipi ka sa'okíi rí a zíkɛbɔɔwa pii. Sa'okíipi díle ma pɔ ũ, iɔ de ma pɔ ũ rí a mǐbaɔ.
 11 Nísika dǎa rí a díbɔowa, aai gɔ ma pɔ ũ.
 12 Mɔ́ rí Aalonao rí aà néɔ kpaaúkpɛ kpɛɛɛ, ní rí zu'o we.
 13 Sa'on pɔkasaɔ da Aalonae, ní nísikawà ñ aà díle ma pɔ ũ, i gɔ ma gbàgbana ũ.
 14 Mɔ́ rí aà néɔ ɔ, ní ulatao dadané,
 15 ní nísikakamá lá rí kè an maeewa, aali ma gbagba. Nísikaamapi mé a to aao de ma gbàgbanaɔ ũ e an buiwa.
 16 Mɔizíkè lá Dii òɛwa píi.
 17 An bɔa Egipi wè plaade mɔ sɛ́ia gɔɔ sɛ́ia zǐ ɔ wà zwǎakpɛpi ò.
 18 Ké Mɔizi lé kpépi ò, à a zɛbɔɔ díledíle gíae, ɔ à a lipɛɛɛ pɛpɛu, à a lipɔɔɔ sɔ́sɔ́sɔ́ɔ, ɔ à lipɛɛɔ pèlɛpɛ.
 19 A zwǎa kù, ɔ à báa kpàa lá Dii òɛwa.
 20 A ikoyá gbè pɛpɛɔ sɛ à kà kpagolopi guu, à kpagolopi sɛ́io dà a zǎɔ guu, ɔ à a né tàɛ.
 21 A gèò zwǎakpɛu, ɔ à zwǎa kpà ikoyá kpagolopizi suuna ũ lá Dii òɛwa.
 22 A táabúnu díle kpaaúkpɛu suunapi ɔplaai kpɛɛɛ oi.
 23 A pɛɛ kǎlewà Dii òɔòòò lá a òɛwa.
 24 A dau díle kpaaúkpɛu bɔaa rí táabúnuo ɔzɛɛ oi,
 25 à filiaɔ nàna Dii ae lá a òɛwa.
 26 ɔ à tulaletikateakti díle kpaaúkpɛu suuna saɛ,
 27 ɔ à tulaleti gínana kpásawà lá Dii òɛwa.
 28 ɔ à zwǎa tà zwǎakpɛpile.
 29 A sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú okíi díle kpaaúkpɛ kpɛɛɛ, ɔ à sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú òwà rí pɔwɛntio lá Dii òɛwa.
 30 A dǎa díle kpaaúkpɛ zǎnguo rí sa'okíio, ɔ à ikàu.
 31 Mɔizi rí Aalonao rí aà néɔ rí ɔ rí rí gbáɔ pípiò.
 32 Tó aale gɛ kpaaúkpɛu ge tó aale sɔ sa'okíizi, aai rí ɔ rí rí gbáɔ pípi lá Dii ò Mɔiziewaɛ.
 33 ɔ à kaa dà a lia zwǎakpɛpizi rí sa'okíio, ɔ à zwǎa tà kaapile. Maa Mɔizi zǐpi kè a làa.
- Dii pílaa kpaaúkpɛwa*
 (Nao 9.15-23)
- 34 ɔ telu kùle kpaaúkpɛwa, Dii gawi zwǎakpɛpi pà.*
 35 Mɔizi i fɔ gè kpaaúkpɛpiuo, ké telu kù mé ké Dii gawi kpépi pà yáí.
 36 Isailio táa'oa guu, tó telupi gò zwǎakpɛpia, ɔ aai fɛɛ bòuo.
 37 Tó telupi i fɛɛo, aali fɛɛ bòuo, sema tó à fɛɛ.
 38 Faaɛ Dii telu ɔ ku zwǎakpɛa, gwá sɔ té ɔ ku telupi guuɛ. Maa Isailio ɔ e gɔɔpii rí táa'oa guu.

* 40:34 1Kia 8.10-11, Isa 6.4, Eze 43.4-5, Zia 15.8

LEVII BUIO
Mɔizi lá àās̄de
Yá pɔ́ kú láε bee guo

Lápi d̄b̄o s̄éia guu Lua lezú Mɔizizi za kpaaũkp̄e ̄s̄ à yá'òè. Lápi guu Lua a ikoyá̄o ní yá pɔ́ á díledile Isailiɔne ̄o Mɔizie pii ní lé pɔ́ á gb̄n̄é̄o à mè: Gb̄é pɔ́ yápīo k̄ua mé āo ku a sabai. (18.5) Lomadēo 10.5 gwa l̄o.

Apii guu Lua lé dada Isailiɔne lá aali ke wà̄o de a gb̄é̄o ũ, lá aali ke wà kúleε slana. Sema aaliɔ sa'o Luapiwa lá a dílenéwa (1-7), sa'onao lío níziá k̄ua d̄s̄ (8-10), Isailiɔ baade lí ε pɔ́ gb̄aleaone (11-16) ní pɔ́ pɔ́ de t̄é ũ ní gb̄ásik̄eao (17-27).

Lua kua adoae, a yewázi, mé w̄enikpamadeε, ̄s̄ a ye wá kua lío adoa (19.2), ké wapīo s̄s̄ wá w̄eni kpámá, w̄īo yek̄si. Bee yáí à ikoyáε bee dílené. Ikoyápi ̄s̄ Yesu éa a yá d̄b̄o á Iwacōgu à mè: Alio ye a gb̄édeezi lá áziá w̄eniwa. (19.18) Mat 22.39 gwa l̄o.

Tó tiadēo lé ikoyápīo kyoke, i b̄o ní saεε, áma ikoyápīo l̄o naε luanaaikenaowa ḡōpii aao t̄e Luazi a zéwa ní n̄ósm̄endoo.

Sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à téku

- ¹ Dii lezú Mɔizizi, ̄s̄ à yá'òè kpaaũkp̄e à mè,
- ² aà yáε bee o Isailiɔne. ̄o Mɔizi oné: Tó á gb̄e lé mɔ́ pɔ́ kpáí Diiwa, aali mɔ́ ní zu ge p̄otuo kelenao, aà aà gba.
- ³ Tó sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékū àle o ní zuo, aali mɔ́ ní swana s̄asaio kpaaũkp̄e kpeεle, ké Dii e aà wegwa yáí.
- ⁴ Aali on̄a sa'ob̄opi miwa, ké Dii e si aà ḡéε ũ, i aà duuna k̄éwá.
- ⁵ Aali a kòlokpa Dii ae, sa'ona Aalona né̄o i a au lé sa'ok̄iwa aa liai kpaaũkp̄e kpeεle we.
- ⁶ Aali a báa bo, i goagoaa.
- ⁷ Sa'ona Aalona né̄o i t̄éka sa'ok̄i, aai yàakau,
- ⁸ aai n̄ò̄opi ka yáaa sa'ok̄i t̄éu ní a mio ní a sálanao.
- ⁹ Aali a guup̄o ní a koε̄o pípi, sa'ona i apii kpsa sa'ok̄iwa sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékū, a gí i ke Diie na ũ.
- ¹⁰ Tó sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékū àle o ní s̄ao ge ble, aali mɔ́ ní a sà s̄asaio,
- ¹¹ i a kòlokpa Dii ae sa'ok̄i gub̄antoo oi, sa'ona Aalona né̄o i a au lé aa lia sa'ok̄ip̄izi.
- ¹² Aali goagoaa, sa'ona i ka yáaa sa'ok̄i t̄éu ní a mio ní a guup̄o n̄is̄o.
- ¹³ Aali a guup̄o ní a koε̄o pípi, sa'ona i sa'o ní a píio, i kpsa sa'ok̄iwa sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékū, a gí i ke Diie na ũ.
- ¹⁴ Tó sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékū àle o Diiwa ní báo, aali mɔ́ ní felenk̄opunao ge felenguulu a sa'ob̄o ũ,
- ¹⁵ sa'ona i geò sa'ok̄i, i a mi wo à kpsa sa'ok̄iwa, i a au yo sa'ok̄i saalowa.
- ¹⁶ I a sēse b̄o, i a ká wolo kóle tufua sa'ok̄i gukpe oi.
- ¹⁷ I a ḡás̄l̄a kú, i goaa, asu paa plao. Sa'ona i ka yáaa sa'ok̄i t̄éu à kpsa sa pɔ́ wí káteu à tékū, a gí i ke Diie na ũ.

2

P̄swen gba

- ¹ Tó gb̄e lé Dii gba p̄swana, aali m̄ōo tí ũ, i nísi éwá, i tulaletikau,
- ² i geò sa'ona Aalona né̄o k̄i. Sa'ona i dá ̄k̄u do ní a tulaletipio píi, i a yá̄d̄ōa Diigu gbapi kpsa sa'ok̄iwa pɔ́ pɔ́ wí káteu a gí i keè na ũ.
- ³ P̄swen gba pɔ́ ḡs̄ lío de Aalona ní a né̄o pɔ́ ũ. Īo ku adoa pɔ́ pɔ́ wa ká Diie t̄éu à tek̄k̄i k̄ni ũ.
- ⁴ Tó ále aà gba káa, alīo de a sesai pɔ́ wá a tí yáale ní n̄is̄io ũ ge k̄aagbaala pɔ́ wá nísi éwá.
- ⁵ Tó k̄aa asaaε, alīo de k̄aa sesai pɔ́ wá a tí yáale ní n̄is̄io ũ.
- ⁶ Ali é'ε, i nísikawá p̄swen gba ũ.
- ⁷ Tó ḡasada'ianaε, ali ke ní p̄wentio ní n̄is̄io.
- ⁸ Ali mɔ́ Diie ní pɔ́ pɔ́ á k̄épīo p̄swen gba ũ, i kpá sa'onawa. Sa'onapi i geò sa'ok̄i,
- ⁹ i aà yá̄d̄ōa Diigu gba b̄o à kpsa sa'ok̄iwa pɔ́ pɔ́ wí káteu a gí i keè na ũ.
- ¹⁰ P̄swen gba pɔ́ ḡs̄ lío de Aalona ní a né̄o pɔ́ ũ. Īo ku adoa pɔ́ pɔ́ wa káteu Diie à tek̄k̄i k̄ni ũ.
- ¹¹ P̄swen gba pɔ́ ali m̄ōo Diie sulio se'ese w̄io. Asuli p̄se'ese ge z̄s̄ kpsa pɔ́ pɔ́ wí ka Diie t̄éu ũo.
- ¹² Tó buap̄o káaue s̄s̄, ali m̄ōo Diie, áma ásuli a pɔ́ káteu à tékū sa'ok̄iwa pɔ́ pɔ́ a gí l̄o na ũo.

13 Ali pɔwɛn gbada nɔ wisio. Asuli da wisi pɔ de á Lua bàakuaánɔ seela ũ saio. Ali wisika gba pɔ ále da piiu.

14 Tó ále mɔ Dii gbai pɔwɛn káau, áli mɔɛ nɔ mase dafu kpasaa pɔ wà a aampào.

15 Ali nísikawà nɔ tulaletio, ɔ de pɔwɛn gba ũ,

16 sa'ona i aà yáɔa Diigu pɔwɛn gba bɔ à kpasaa nɔ a nísio nɔ a tulaletio pii pɔ pɔ wɔ ka Diie téu ũ.

3

Sáaukpasa'oa

1 Tó á gbɛe lé sáaukpa sa'o, mé ále o nɔ zuo, aáli mɔ Dii ae nɔ a sa ge a da sáasaio.

2 Aáli ɔna a sa'obɔpi miwa, i a kòlokpa kpaaũkpe kpɛɛɛ, sa'ona Aalona nɛɔ i a au lé sa'okíiwa aa liai.

3 Tó ále sapi o, aáli a sálana nɔ a guupɔ nísio sɛɛ pii wà ka Diie téu à tékũ

4 nɔ a gòɔɔ nɔ gòɔɔpi nísio nɔ a pɔa nísio pɔ wɔ gòɔɔ nɔ gòɔɔpi gɔɔɔ.

5 Aalona nɛɔ lí kpasaa sa pɔ wàɛ a pɔ káteu à tékũ musu sa'okíiwa pɔ pɔ wɔ ka Diie téu a gɔ i keɛ na ũ.

6 Tó sá ge ble ále oò sáaukpaɔ ũ, aáli mɔ nɔ a sa ge a da sáasaio.

7 Tó sáneɔɔɔɔɔ, aáli mɔ Dii ae,

8 i ɔna a sa'obɔpi miwa, i a kòlokpa kpaaũkpe kpɛɛɛ, Aalona nɛɔ i a au lé sa'okíiwa, aa liai.

9 Tó ále sapi o, aáli a pɛ bee se wà ka Diie téu à tékũ. Aáli a vlá zɔ nɔ a nísio, i a ple kau yɔɔ, i mɔ nɔ sápi sálanao nɔ a guupɔ nísio pii

10 nɔ a gòɔɔ nɔ gòɔɔpi nísio nɔ a pɔa nísio pɔ wɔ gòɔɔ nɔ gòɔɔpi gɔɔɔ.

11 Sa'ona i pɔpiɔ kpasaa sa'okíiwa ble ũ pɔ pɔ wɔ a pɔ nísika Diie téu ũ.

12 Tó ble ále oò sɔ, aáli mɔ Dii ae,

13 i ɔna a miwa, i a kòlokpa kpaaũkpe kpɛɛɛ, Aalona nɛɔ i a au lé sa'okíiwa aa liai.

14 Tó ále sapi o, aáli a sálana nɔ a guupɔ nísio pii ká Diie téu à tékũ

15 nɔ a gòɔɔ nɔ a gòɔɔpi nísio nɔ a pɔa nísio pɔ wɔ gòɔɔ nɔ a gòɔɔ gɔɔɔ.

16 Sa'ona i pɔpiɔ kpasaa sa'okíiwa ble ũ pɔ pɔ wɔ a pɔ nísika Diie téu a gɔ i keɛ na ũ. A nísio ɔ de Dii pɔ ũ pii.

17 Ali ɔ ikoyápi kúa gɔɔpii e á buiwa gu pɔ á kuu pii. Asuli pɔ nísio ge a au bleo.

4

Duun awakpabɔ

1 Dii ò Mɔizie

2 aa yáe bee o Isailiɔnɛ, 5 Mɔizi ònɛ: Tó zãma gbɛe lè, à zà Dii yádileaewa, à duunakè à yá pɔ wɔli keo kè, a yán ke:

3 Tó sa'onkia pɔ wa díle mé kè, à gbépii dàyáu. Aáli mɔ Diie nɔ gáae sáasaio duuna pɔ á kèpi awakpabɔ ũ.

4 Aáli mɔ nɔ zupio Dii ae kpaaũkpe kpɛɛɛ, i ɔna a miwa, i a kòlokpa we.

5 I zupi au sé gèò kpaaũkpeu,

6 i ɔtona zɔ aupiwa, i fáfá Dii kùe gɛn sopla aà kúkú zwãa pɔ daa sae.

7 Sa'onapi i aupi máma tulaletikateakí kóbaɔwa Dii kùe kpaaũkpeu we, i a kɔni éle sa pɔ wɔ a pɔ káteu à tékũ okli gbáziwa kpaaũkpe kpɛɛɛ.

8 Aáli awakpazupi nísio gòɔɔ píi, a sálana nɔ a guupɔ nísio pii

9 nɔ a gòɔɔ nɔ gòɔɔpi nísio nɔ a pɔa nísio pɔ wɔ gòɔɔ nɔ gòɔɔpi gɔɔɔ,

10 lá wɔ sáaukpazu nísio gòɔɔwa, i kpasaa sa pɔ wɔ a pɔ káteu à tékũ okíiwa.

11 Zupi báa nɔ a nɔɔo pii nɔ a mio nɔ a koeɔ nɔ a guupɔ nɔ a gbɔo,

12 aáli bɔ nɔ zù búupio bòo kpe gu pɔ wa díle a pɔ ũ a zéiu, gu pɔ wɔ sa'otufu kóɔle, i káteu à tékũ tífupia we.

13 Tó Isailiɔ zà Dii yádileaewa nɔpii, aa yá pɔ wɔli keo kè, baa tó aai gíke no mé aa dɔo, aa gò táaedeɔ ũe.

14 Gbɛzã tó aa dɔ kè wà duunakè, aáli mɔ nɔ gáaeo awakpabɔ ũ kpaaũkpe kpɛɛɛ.

15 Gbɛzɔɔ i ɔnana zupi miwa, wɔ a kòlokpa Dii ae we.

16 Sa'onkia i zupi au sé gèò kpaaũkpeu,

17 i ɔtona zɔwà à fáfá Dii ae gɛn sopla zwãa pɔ daapi sae.

18 Aáli máma tulaletikateakí kóbaɔwa Dii kùe kpaaũkpeu we, i a kɔni éle sa pɔ wɔ a pɔ káteu à tékũ okli gbáziwa kpaaũkpe kpɛɛɛ.

19 Aáli zupi nísio gòɔɔ píi, i kpasaa sa'okíiwa,

20 i ke nɔ zupio lá a kè nɔ awakpazu káauowa. Maa sa'ona ali nɔ duuna kémá, Dii i sùuukérɔ.

21 Aáli bɔ nɔ zupio bòo kpe, i káteu à tékũ, lá zù káau tekúwa. Gbépii duun awakpabɔn we.

22 Tó dɔaana duunakè, à zà Dii a Lua yādilaewa à yá pɔ wili keo kè, baa tó i gikè no, à gò taaede ũ.

23 Tó wa òè à duunakè, aali mɔ́ ní blesan sáasaio,

24 i ɔna blepi miwa, i a kòlokpa Dii aɛ gu pɔ wí sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú pɔ kòlokpa duun awakpabɔ ũ.

25 Sa'ona i ɔtona zɔ́ a auwa, i máma sa'okli kɔ́baɔwa, i au pɔ gò éle sa'okli pi gbáziwa.

26 Aali a nísí kpasá sa'okliwa pii lán sáaukpa sa'obɔwa. Maa sa'ona ali aà duuna kɛwá, Dii i sùuukeaàno.

27 Tó táaa duunakè, à zà Dii yādilaewa* à yá pɔ wili keo kè, baa tó i gikè no, à gò taaede ũ.

28 Tó wa òè à duunakè, aali mɔ́ ní blea sáasaio duuna pɔ á kè sa'obɔ ũ,

29 i ɔna awakpabɔpi miwa, i a kòlokpa sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú okli.

30 Sa'ona i ɔtona zɔ́ a auwa, i máma sa'okli kɔ́baɔwa, i au pɔ gò éle sa'okli pi gbáziwa.

31 Aali a nísí gole pii lá í sáaukpa nísí golewa, i kpasá sa'okliwa pɔ pɔ a gí í kè Diie na ũ. Maa sa'ona ali aà duuna kɛwá, Dii i sùuukeaàno.

32 Tó sá àle mɔ́o awakpabɔ ũ sɔ́, aali mɔ́ ní a da sáasaio,

33 i ɔna a miwa, i a kòlokpa awakpabɔ ũ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú okli.

34 Sa'ona i ɔtona zɔ́ a auwa, i máma sa'okli kɔ́baɔwa, i au pɔ gò éle sa'okli pi gbáziwa.

35 Aali a nísí gole pii, lá í sáaukpa nísí golewa, i kpasá sa'okliwa pɔ pɔ wa kà Diie téu àle tékú musu. Maa sa'ona ali duuna pɔ a kèpi kɛwá, Dii i sùuukeaàno.

5

1 Tó gbé mà wàle seeladeɔ wele, mé aapi sɔ́ à yáe è ge a yáe dɔ́ yápi guu, tó a níle, à duunakèn we, yápi a wi aà musue.

2 Tó gbé ɔkà pɔ gbáleawa, nɔ́bɔ ge pɔtuo ge pɔtaa'onkuawa pɔ de tɛ ũ gen nò, baa tó a a yá dɔ́o, à gò gbáleae, taaeɛ.

3 Tó gbé ɔkà gbɛnazin bɔ́ɔwa ge pɔ pɔ í to gbé gɔ́ gbále piin nò, baa tó a a yá dɔ́o, gbɛzà tó a dɔ́, taaeɛ.

4 Tó gbé lekè Luawa láasosai, à mè á yáke, yáwá ge yámaan nò, yá pɔ gbé a lekè láasosai pii lé, baa tó a dɔ́o, tó a dɔ́ gbɛzà, taaeɛ.

5 Tó gbé gò taaede ũ yápi do musu, aali yá pɔ à zàwá o gupauu,

6 i mɔ́ Diie ní sádao ge blea duuna pɔ á kè fiabobɔ ũ, i de de duun awakpabɔ ũ, sa'ona i aà duuna kɛwá.

7 Tó aà gbáa i ka aà mɔ́ ní sáoo, aali mɔ́ ní felenkɔ́punao mèn pla ge felenguulu bɔ́bɔna mèn pla duuna pɔ á kè fiabobɔ ũ, ado i de duun awakpabɔ ũ, ado sɔ́ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔ ũ.

8 Aali mɔ́o sa'onae, sa'onapi i a séia kpá duun awakpabɔ ũ. Aali a kòlokpa ní ɔkɔ́o mizɔ́sai, 9 i awakpabɔpi au fá sa'okli saalowa, i ɔtɔ́wá, au pɔ gò i bɔ́le sa'okli pi gbázi. Duun awakpabɔɛ.

10 Sa'ona i ado kpa sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ũ lá wí kɛwa, i duuna pɔ a kèpi kɛwá, Dii i sùuukeaàno.

11 Tó aà gbáa i ka aà felena kpá mèn plao, aali mɔ́ ní pówentio kiloo pla duuna pɔ á kè awakpabɔ ũ. Asuli nísí ge tulaletí káuo, asa duun awakpabɔɛ.

12 Aali mɔ́o sa'onae, sa'onapi i dá ɔkú do yáɔba Diigu gba ũ, i kpasá sa'okliwa pɔ pɔ wa kà Diie téu àle tékú musu. Duun awakpabɔɛ.

13 Maa sa'ona ali aà duuna kɛwá yápi do pɔ a kè musu, Dii i sùuukeaàno. Pówenti pɔ gò líb de sa'ona pɔ ũ lán pówen gbawa.

Taae fiabobɔ

14 Dii yá'ò Moizié, 5 Moizi mè:

15 Tó gbé náaisaiyákè, à zà yáwa Dii gbaa pɔ yá musu, duunae. Aali mɔ́ Diie ní sásakao sáasaio a fiabobɔ ũ. Taae fiabobɔpi ɔa lí ká, lá wá a lé díle Dii kpéuwa.

16 Aali pɔ pɔ i Dii gbao fiabobɔ, i éa à a ɔa sɔode nawá, i kpa sa'onawa, sa'onapi i aà taae kɛwá, Dii i sùuukeaàno.

17 Tó gbé duunakè, à yá pɔ Dii gí a keai kè, baa tó a dɔ́o, taaeɛ, a wi aà musue.

18 Aali mɔ́ sa'onae ní sásakao sáasaio taae fiabobɔ ɔa léu, sa'onapi i yá pɔ à zàwá a dɔ́opi kɛwá, Dii i sùuukeaàno.

19 Taae pɔ a kè Diie fiabobɔɛ.

20 Dii yá'ò Moizié, 5 Moizi mè:

* 4:27 Nao 15.27-28

21 Tó gbé ñᵛkè a gbédeee pᵛ pᵛ gbépi kpàwà ge à nàe a ɔᵛl yá musu ge à aà kpáí'ò ge à aà blè, duunae, à náaisaiyàkè Diiɛɛ.

22 Maae lo tó gbé pᵛ kᵛmpa, mé à gí kpáí ge à ɛɛtò à mè ní Diio ge duuna pᵛ wí ke lán bee taawaᵛ ppii.

23 Tó gbé duunakè à gᵛ taaede ũ maa, aali pᵛ pᵛ à a kpáí'òpi ɔaa adee ge pᵛ pᵛ à aà blèò ge pᵛ pᵛ wa kpàwà ge pᵛ pᵛ à a kᵛmpa

24 ge pᵛ pᵛ à ɛɛtò à mè ní Diio a yá musu. Aali fiabo pᵛdeɛ a beee léu, i ɛa à a ɔa ɔode nawà, i kpawà gᵛᵛ pᵛ àle mᵛ ní a taae fiabobᵛᵛ.

25 Aali mᵛ Diiɛ ní sásakao sáasai pᵛ kàò a taae fiabobᵛ ũ, i kpa sa'onawa,

26 sa'ona i yá pᵛ a kè a tò à gᵛ taaede ũpi kèwà, Dii i sùuukeaàᵛᵛ.*

6

Sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékū

1 Dii yá'ò Mɔizie à mè,

2 aà yáɛ bee díle Aalonaɛ ní a néᵛ. Sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékū yádileɛɛn ke: Sa pᵛ wà a pᵛ káteu à tékū lí gᵛ sa'okli kinau gwá e gu ge dᵛò, a té su àò gaa vɔo.

3 Sa'ona i a baabaa sòolo gese ye, i a ulatao da, i sa pᵛ wà a pᵛ káteu à tékū sa'okliwa túfu bɔle, i kále sa'oklipi sae.

4 I a pokasapiᵛ bᵛ, i a páleᵛ da, i túfupi se bᵛò bᵛò kpe, i kóle gu pᵛ wa díle a kólekli ũ a zéiu.

5 Sa'okli té líᵛ ku, asuli gao. Lá gu lé dᵛ sa'ona líᵛ yáakau, i sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékū kaa, i sáaukpa sa'obᵛ nísi kpasawà.

6 Sa'okli tépi líᵛ ku gᵛᵛpii, asuli gao.

Pᵛwen gba

7 Pᵛwen gba yádileɛɛn ke: Aalona née mé ali mᵛò Diiɛ sa'okli ae,

8 i dá ɔkú do ní a nísio ní a tulaletio pii, i a yáɔa Diigu gbapi kpa sa'okliwa, pᵛ pᵛ a gí i ke Diiɛ na ũ.

9 Aalona ní a néᵛ lí pᵛ pᵛ gᵛ ble a ese káu sai gu pᵛ a kua adoau kpaaukpɛ ua we.

10 Wasuli ese pᵛ a pᵛwentipi se à ke pēɛ ũ kauo. Aᵛ de Dii pᵛ ũ a zéi lán duun awakpabᵛ ge taae fiabobᵛ pᵛwae. Dii kpámáɛ. Pᵛ pᵛ wí dá wà káteu à tékū, a kɔni líᵛ de ní baa ũ.

11 Aalona bui gᵛᵛ mé aali ble. Pᵛ pᵛ wí ka Diiɛ téu à tékū kɔnipi lo de ní baa ũ gᵛᵛpii. Pᵛ pᵛ kàwà yá'í aziaɛɛ.

12 Dii yá'ò Mɔizie, 5 Mɔizi mè:

13 Tó wà Aalona ge aà bui díle sa'onkia ũ, aaliᵛ mᵛ Diiɛ ní pēɛtio kiloo plapla lá gu lé dᵛ pᵛwenti gba ũ, ili a kɔni kpá kᵛᵛ, a kɔni oosi.

14 Aali yáale ní nísio mᵛpɛɛɛ guu, i asa, i é'ɛ, i ka Diiɛ téu, pᵛ pᵛ a gí i keɛ na ũ.

15 Aà bui pᵛ wa díle aà gēɛ ũ líᵛ ke maa, lo de Dii baa pᵛ walio bᵛè lá gu lé dᵛ, wí káteu à tékū mᵛmᵛ ũ.

16 Wáli pᵛwen gba pᵛ sa'ona dá káteu à tékū mᵛmᵛ, wasuli bleo.

Duun awakpabᵛ

17 Dii yá'ò Mɔizie à mè,

18 aà yáɛ bee díle Aalonaɛ ní a néᵛ. Duun awakpabᵛ yádileɛɛn ke: Wáli a kòlokpa Dii ae gu pᵛ wí sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékū pᵛ kòlokpau, lo de Dii pᵛ ũ a zéi.

19 Sa'ona pᵛ lé sapi o mé ali só gu pᵛ a kua adoau kpaaukpɛ ua we.

20 Pᵛ pᵛ ká sa'onᵛᵛpiwa yá'í aziaɛɛ. Tó a au fá pᵛkasawa, wáli pípi gu pᵛ wa díle a zéiu.

21 Wáli oo pᵛ wà nᵛᵛpi fiukèu wíwí. Tó mᵛgotɛ ooe sᵛ, wáli sao káasa keɛ, wi idawà.

22 Sa'ona bui gᵛᵛ mé aali nᵛᵛpi só. lo de Dii pᵛ ũ a zéi.

23 Duun awakpabᵛ pᵛ wà gē ní a auo kpaaukpɛu wà duunakèomá Dii kúkiu, wasuli soo, wáli káteu à tékū pii.

7

Taae fiabobᵛ

1 Taae fiabobᵛ yádileɛɛn ke: Aᵛ de Dii pᵛ ũ a zéi.

2 Wáli a kòlokpa gu pᵛ wí sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékū pᵛ kòlokpau, wi a au lé sa'okliwa wà liai.

3 Wáli mᵛ ní a nísio pii, a vlá nísi ní a sálanao

4 ní a gòleᵛ ní gòle nísiᵛ ní pᵛa nísi pᵛ wí gòle ní gòlepiᵛ gᵛᵛᵛ.

5 Sa'ona i kpa sa'okliwa sa pᵛ wí a pᵛ nísika Diiɛ téu à tékū ũ. Taae fiabobᵛɛ.

* 5:26 Nao 5.5-8

6 Sa'ona bui gɛɛ mɛ aali sɔ gu pɔ a kua adoau. Dii pɔɛ.

7 Taaɛ flabobɔ yɔdileaɓi doʊ nɔ duun awakpabɔ yɔɔɛ, sa'ona pɔ duunakɛomɔ pɔɛ.

8 Tɔ sa'ona sa pɔ wɔ a pɔ kɛteu ɔ tɛkũ ɔ gbɛɛ, sa'obɔpi baa lɔ de sa'onapi pɔ ũ.

9 Pɔwen gba pɔ wɔ kaa kɛɔ ge wɔ blekɛɔ oou ge mɔpɛpɛɛwa lɔ de sa'ona pɔ sa'ò pɔ ũ.

10 Pɔwen gba pɔleɔ lɔ de Aalona buio pɔ ũ, aai se saasaa, tɔ wa yaale nɔ nisio ge wa kpɔ nɔsisain nɔ.

Dii saaukpa sa'obɔ

11 Dii saaukpaɔ pɔ wali mɔɔɛ yɔdileaɓn ke:

12 Tɔ gbɛɛ lɛ mɔ Dii saaukpaɔ nɔ pɔtuoo, aali mɔ nɔ kaa sesai pɔ wa tɔto nɔ nisio lɔ nɔ kaagbaala pɔ wɔ nɔsi ɛwɔo nɔ kaa pɔ wa kɛ nɔ pɛeti yaale nɔ nisioo.

13 Aali mɔ lɔ nɔ pɔwenti pɔ wɔ ɛɛ kaa ɔ kɛ pɛɛ ũo,

14 i pɔpiɔ bɔ Diie mɛndodo, i gɔ sa'ona pɔ saaukpa sa'obɔ au lɛ sa'okiiwae.

15 Wali saaukpa sa'onɔɔ so sapi ogɔɔ, wasuli a kɔni tɔ gu dɔwɔo.

16 Tɔ lɛgbɔdɔɔ ge gba yaɔ ɔ sapi ɔi, aali a nɔɔ so sapi ogɔɔ. Tɔ gu dɔ a kɔniwa, wa fɔ lɔ sɔ.

17 Tɔ sa'onɔɔ gɔ e a gɔɔ ɔaɔde zɔ, wali kɛteu ɔ tɛkũ.

18 Tɔ wɔ saaukpa sa'onɔɔ sɔ a gɔɔ ɔaɔde zɔ, Dii a sio. Aɔ de sa'oa ũ lɔo. Bɔɔ ɔ a kɛ, a ya a wi gbɛ pɔ sɔ musuɛ.

19 Wasuli sa'onɔɔ pɔ kɔ pɔ gbɛɛwaa soo. Wali kɛteu ɔ tɛkũ. Sa'onɔɔ sɔ, gbɛ pɔ aa gbɛɛɔɔ mɛ aali sɔ.

20 Tɔ gbɛ gbɛɛ saaukpa sa'onɔɔ sɔ, wali ade bɔ a gbɛɛ guu. Nɔɔpiɔ Dii pɔɛ.

21 Tɔ gbɛ kɔ pɔ gbɛɛwaa, gbɛnazɔn gbɛɛ ge nɔɔ ge pɔpɔle pɔ de tɛ ũn nɔ, ɔ a saaukpa sa'onɔɔ sɔ, wali ade bɔ a gbɛɛ guu.

Nisi nɔ auo dilea tɛ ũ

22 Dii ɔ Mɔizie ɔ mɛ,

23 ɔa yaɛ bee o Isailiɔnɛ. Asuli zu ge sɔ ge ble nɔsi sɔo.

24 Ali pɔge ge pɔ pɔ wai taitai nɔsi mɔaokɛ, ɔma ɔsuli sɔo.

25 Tɔ gbɛ pɔtuoo pɔ wɔ sa'ò Diiwa, wɔ a kɔni kɛteu ɔ tɛkũ nɔsi sɔ, wali ade bɔ a gbɛɛ guu.

26 Gu pɔ ɔ kuu pii, ɔsuli bɔ ge nɔɔ kɔlokpasai sɔo.*

27 Tɔ gbɛ kpaa ge pɔ kɔlokpasai sɔ, wali ade bɔ a gbɛɛ guu.

Sa'ona baa

28 Dii ɔ Mɔizie ɔ mɛ,

29 ɔa yaɛ bee o Isailiɔnɛ. Tɔ gbɛ mɔ Diie nɔ saaukpa sa'obɔo, aali a sa'obɔpi pɔɛ bee kpɔ Diiwa.

30 Aali mɔ nɔ a nɔsi pɔ wɔ ka Diie tɛu ɔ tɛkũo nɔ azɔa ɔo nɔ a kulao, i a kulapi mɔ Diie.

31 Sa'ona i a nɔsi kpasa sa'okiiwa, kulapi iɔ de Aalona nɔ a nɛɔ pɔ ũ.

32 Ali saaukpa sa'obɔ ɔplaa gbɔ go ado sa'ona pɔ ũ.

33 Aalona bui pɔ sɔ Diizi nɔ sa'obɔpi auo nɔ a nɔsio mɛ aali a gbɔpi vɔ a baa ũ.

34 Isailiɔ saaukpa sa'obɔɔ guu, kula pɔ wɔ mɔ Diie nɔ a gbɔ pɔ wɔ bɔ adoao ɔ Dii dile wali kpɔ Aalona nɔ a nɛɔwa an aseu ũ. Isailiɔ lɔ kpamɔ gɔɔpii.

35 Baa pɔ Aalona nɔ a nɛɔ i e sa pɔ wɔ a pɔ nɔsika Diie tɛu ɔ tɛkũ guun we. Bee ɔ Dii kpamɔ gɔɔ pɔ a nɔ dile a gbɔgbanaɔ ũ.

36 Gɔɔ pɔ wɔ nɔsikamɔ, Dii dile Isailiɔnɛ aali bee kpamɔ gɔɔpiiɛ an aseu ũ e an buiwa.

37 Sa pɔ wɔ a pɔ kɛteu ɔ tɛkũ obɔ yɔdileaɓn we nɔ pɔwen gbao nɔ duun awakpabɔo nɔ taaɛ flabobɔo nɔ daazɔu sa'obɔo nɔ saaukpa sa'obɔo.

38 Dii yaɔpi dɔ Mɔizie Sinai gbɛ musuɛ gɔɔ pɔ a dile Isailiɔnɛ aa mɔ sa'oiwa Sinai guwaiwaiu.

8

Aalona nɔ a nɛɔ dilea sa'onaɔ ũ

(Bɔa 29.1-37)

1 Dii ɔ Mɔizie ɔ mɛ:

2 Aalona sɛ nɔ a nɛɔ nɔ sa'on pɔkasao nɔ nɔsi pɔ wɔ pɔ dileɔ ɔ gɔ ma pɔ ũo nɔ duun awakpazuo nɔ sasakao mɛn plao nɔ gbɔ pɔ kaa kauo,

3 nɔ Isailiɔ kaaa pii kpaaɔkpe kpɛɛɛ.

4 Mɔizikɛ lɔ Dii ɔɛwa, ɔ nɔ kaaa kpaaɔkpe kpɛɛɛ.

5 ɔ Mɔizi ɔ bilae: Ya pɔ Dii dile wɔ ken ke.

6 A mɔ nɔ Aalona nɔ a nɛɔ, ɔ a nɔ zu'ò.

* 7:26 Daa 9.4, lko 12.16, 23

⁷ A ulatao dà Aalonaε, à asana lèlè d'ò, 5 à ulatao dàè ní sa'o'ulao, 5 à sa'o'ulapi asana d'è a pi.

⁸ A b'òlòonnε l'òòè, 5 à Uliù ní Tumiùò kà b'òp'piu.

⁹ A tulud'è, 5 à vua pepeena p'ò l aà dile Dii p'ò ù nà tulupi aewa, lá Dii d'ilèewa.

¹⁰ Ǿ M'òizi nísi p'ò wí p'ò dileò à g'5 Dii p'ò ù s'è à mà zwàakpewa ní p'ò p'ò k'úú p'íi, aa g'5 Dii p'ò ù.

¹¹ Ǿ à nísi fàfà sa'òk'liwa g'ēn sopla, a màma sa'òk'lipiwa ní a p'ò p'ii ní dàao ní a dib'ò, aa g'5 Dii p'ò ù.

¹² Ǿ à nísi p'í kà Aalona miwa, à g'5 Dii p'ò ù.

¹³ Ǿ à mò ní Aalona n'è, à ulatao dàdané, à asanad'doné ní pi, à f'ua gbàa kpàkpané, lá Dii d'ilèewa.

¹⁴ Ǿ à mò ní duun awakpazupio, Aalona ní a n'èò onàna a miwa.

¹⁵ Ǿ M'òizi zupi kòlokpa, à a au se màma sa'òk'li k'òbaowa ní a ononao à liai, à gbàb'è. Ǿ à au p'ò g'5 èlè sa'òk'lipi gbàziwa. Maa à gbàb'è, à g'5 Dii p'ò ù.

¹⁶ Ǿ à zupi guup'ò nísiò s'èlè p'ii ní a p'òa n'isio ní a g'òl'ò ní g'òl'epi nísiò, a kpàsa sa'òk'liwa.

¹⁷ Ǿ à zuswanapi kàteu à tekù b'òò kpe lá Dii d'ilèewa, a b'aa ní a n'òò ní a gb'òo p'ii.

¹⁸ Ǿ à mò ní sàsakaopio doo sa p'ò wí a p'ò kàteu à tékù ob'ò ù. Aalona ní a n'èò onàna a miwa,

¹⁹ 5 M'òizi a kòlokpa, à a au fàfà sa'òk'liwa à liai.

²⁰ Ǿ à sàpi g'òagoaa, à a mi ní a gu'ò ní a n'isio kpàsa.

²¹ A a guup'ò ní a koe'ò p'ípi, 5 à sàpi kpàsa sa'òk'liwa p'ii sa p'ò wí a p'ò kàteu à tékù, a g'í l'ò na Diie ù, lá Dii d'ilè M'òizip'èwa.

²² Ǿ à mò ní sàsakaò páleo an daaz'lu sa'ob'ò ù. Aalona ní a n'èò onàna a miwa,

²³ 5 M'òizi a kòlokpa, à a au s'è a mà Aalona ɔplaa swàl'èbawa ní aà ɔplaa onemio ní aà ɔplaa gbánemio.

²⁴ Ǿ à mò ní Aalona n'è, à aupi màma ní ɔplaa swàl'èbawa ní ní ɔplaa onemio ní ní ɔplaa gbánemio. Ǿ à aupi l'è sa'òk'liwa à liai.

²⁵ Ǿ à sàpi nísi nàaa, a vlá nísi ní a sálanao ní a p'òa n'isio ní a g'òl'ò ní g'òl'epi nísiò ní a ɔplaa gbáo.

²⁶ Ǿ à kàa boolo s'è m'endo kàa gbí p'ò l'ò ku Dii aε guu ní kàa n'isideo m'endo ní kàawanao m'endo, a kà nísi p'io ní ɔplaa gbápiola.

²⁷ A ap'ii nà Aalona ní a n'èò n'è ɔz'í, 5 aa mò Diie sa p'ò wí a p'ò m'è ù.

²⁸ Ǿ M'òizi p'òp'io s'í ní ɔz'í, a kpàsa sa'òk'lipiwa sa p'ò wí a p'ò kàteu à tékù musu an daaz'lu sa'oa ù. P'ò p'ò wí ka Diie t'èu à tékù, a tékù a g'í l'ò naèn we.

²⁹ M'òizi sàsakaopi k'ula s'è l'ò, a mò Diie sa p'ò wí a p'ò m'è ù, lá Dii d'ilèewa. Kulapi mé M'òizi baa ù.

³⁰ Ǿ M'òizi nísi p'ò wí p'ò dileò à g'5 Dii p'ò ù dà ní au p'ò kàlè sa'òk'tio, a fàfà Aalona ní a n'èowa ní ní p'òk'asa. Maa a tò Aalona ní a n'èò ní ní p'òk'asa g'5 Dii p'ò ù.

³¹ Ǿ M'òizi ò Aalonaε ní a n'èò: A n'òò bee f'ùl'uke kpaaùkpe kpèelè, í s'ó we ní á daaz'lu kàa gba p'ò kú gbí guu, lá Dii d'ilèwa à mè àm'è á s'ò.

³² I n'òò ní kàa p'ò g'òò kàteu à tékù.

³³ Asu go kpaaùkpe kpèelè e g'òò sopla e á daaz'lu g'òò l'è g'e kaò, asa waò á daaz'lu z'ipi ke e g'òò soplaε.

³⁴ Dii mé yá p'ò k'è gbápi d'ilè k'è à á duuna k'èwá yáí.

³⁵ A'ò ku kpaaùkpe kpèelè fáane ní gwáas'inao e g'òò sopla, l'ò z'í p'ò Diipi dàè ke, k'è ásu gagao yáí, asa màa a dilem'èε.

³⁶ Ǿ Aalona ní a n'èò yá p'ò Dii dà M'òizie a on'è k'è p'ii.

9

Sa'onao naa z'íwa

¹ A g'òò swaa'òde z'í M'òizi Aalona ní a n'èò s'isi ní Isailiò gb'èz'òò.

² Ǿ à ò Aalonaε: Zugaena sàsai s'è n duun awakpab'ò ù ní sàsakaò sàsaiò sa p'ò wí a p'ò kàteu à tékù ob'ò ù, ní sa'ò'ò Diiwa.

³ Ní o Isaili'òne aa blesana se duun awakpab'ò ù ní zugaε w'èdona sàsaiò ní sà w'èdona sàsaiò sa p'ò wí a p'ò kàteu à tékù ob'ò ù,

⁴ ní zuo ní sàsakaoo sàaukpa sa'ob'ò ù, aa sa'ò'ò Diiwa ní p'òw'ēn gba p'ò yàal'èa ní nísiòo, asa Dii a b'ò m'ómá gbàε.

⁵ Wà p'ò p'ò M'òizi òp'io s'è mòò kpaaùkpe kpèelè, 5 gb'èp'ii mò s'ì Dii aε.

⁶ Ǿ M'òizi mè: Yá p'ò Dii d'ilè k'è à aà gaw'í en ke.

7 ɔ a ɔ Aalonae: Sɔ sa'okɔii, nɔ sa'o rɔ duun awakpabɔɔ, nɔ sa pɔ wɔ a pɔ kateu a tekɔ o, n n duuna rɔ n nɛɔ pɔo kɛwɔ, nɔ sa'o rɔ bɔla pɔɔ, n n rɔ duuna kɛmɔ lɔ Dii ɔwa.*

8 ɔ Aalona sɔ sa'okɔii, ɔ zugaena kɔlokpa a duun awakpabɔ ɔ.

9 Aa nɛɔ mɛ rɔ a auo, ɔ ɔtona zɔwɔ, a mɔma sa'okti kɔbaɔwa, ɔ ɔ au kɔni ɛle sa'okɔipi gbɔziwa.

10 A zupi nɔsi rɔ a gɔleɔ rɔ a pɔa nɔsio kpɔsa sa'okɔipiwa, lɔ Dii dilɛ Mɔziɛwa.

11 A a nɔɔ rɔ a baao kpɔsa bɔo kpe ɔ tekɔ.

12 A sa pɔ wɔ a pɔ kateu a tekɔ ɔ, ɔ aɔ nɛɔ a au kpawɔ, a lɛ sa'okɔipiwa ɔ liai.

13 Aa sɔpi guɔ kpawɔ dodo rɔ a mio, ɔ a kpɔsa sa'okɔiwa.

14 A a guupɔ pipi rɔ a koeɔ, a kpɔsa sa'okɔiwa a kɔni pɔ kɔlea musu.

15 ɔ Aalona mɔ rɔ bɔla sa'obɔɔ. A rɔ duun awakpable sɛ ɔ a kɔlokpa, ɔ a kɛɔ lɔ a kɛ rɔ duun awakpabɔ ɛɛiaowa.

16 A mɔ rɔ nɔ sa pɔ wɔ a pɔ kateu a tekɔ obɔɔ, ɔ sa'obɔ lɔ Dii dilɛwa.

17 A mɔ rɔ pɔwen gbao, a dɔ ɔkɔ do, ɔ a kpɔsa sa'okɔiwa, sa kɔɔ oa pɔ baasi.

18 A bɔla sɔaukpazu rɔ sɔsakaoo kɔlokpa. Aa nɛɔ a au kpawɔ, ɔ a lɛ sa'okɔiwa ɔ liai.

19 Zu rɔ sɔpio nɔsio, an vɔlɔ nɔsi rɔ a sɔlanaɔ rɔ a gɔleɔ rɔ a pɔa nɔsio

20 ɔ aa kɔle nɔɔpiɔ kulaɔwa, ɔ Aalona kpɔsa rɔ a nɔsɔpiɔ sa'okɔiwa.

21 A a kulapiɔ rɔ ɔplaa gbao mɔ Diie sa pɔ wɔ a pɔ mɔɛ ɔ lɔ Dii dilɛ Mɔziɛwa.

22 ɔ Aalona ɔɔnɔla musu, ɔ samaa'ɔnɛ.† Kɛ ɔ sa'obɔ rɔ duun awakpabɔɔ maa rɔ sa pɔ wɔ a pɔ kateu a tekɔ obɔɔ rɔ sɔaukpapɔɔ, ɔ a pɔla sa'okɔipiwa.

23 ɔ Mɔzi rɔ Aalonao gɛ kpaaɔkpeu. Kɛ aa bɔ, aa samaa'ɔ bɔlaɛ, ɔ Dii gawi bɔ gupuau gbɛpii waa.

24 Tɛ bɔ Dii kɔi ɔ kɔ sa pɔ wɔle a pɔ kateu a tekɔ rɔ nɔsɔpiɔwa sa'okɔi. Kɛ gbɛpii ɛ maa, aa gulakɛ, ɔ aa mipɛle.

10

Nadabu rɔ Abiuo gaa

1 Aalona nɛɔ Nadabu rɔ Abiuo rɔ tɛsibɔɔ sɛ, aa tekau aa tulaletikaa, ɔ aa mɔ Dii ɛ rɔ tɛ zɔlo pɔ i dilɛnɛoo.

2 ɔ tɛ bɔ Dii kɔi ɔ rɔ dede, aa gaga Dii ɛ we.

3 ɔ Mɔzi ɔ Aalonae: Yɔ pɔ Dii ɔn we ɔ mɛ,

ɔ tɔ gbɛ pɔ sɔaziɔ dɔ kɛ a kua adoa,*

i tɔbɔ gbɛpii waa.

ɔ Aalona nɛle.

4 Mɔzi Aalona desɛ Uziɛli nɛɔ Misaɛli rɔ Elezafao sisi, ɔ a ɔnɛ: A sɔ kai. A ɔ gbɛɔ ge sɛle zwaaakpe kpeɛle, i bɔɔ bɔo kpe.

5 ɔ aa mɔ gepiɔ sɛle rɔ rɔ ulatao, aa bɔrɔnɔ bɔo kpe lɔ Mɔzi ɔwa.

6 ɔ Mɔzi ɔ Aalonae rɔ aa nɛɔ Elezaa rɔ Itamaao: Asu to ɔana ɔ mikɔ pao. Asu ɔ ɔ ulao ga kɛkɛo. To ɔ kɛ maa, ɔ gagae, Dii pɔ i pa gbɛpiizi. A gbɛ Isailiɔ mɛ aa gbɛ pɔ Dii to tekumapiɔ ɔɔbɔ.

7 Asu go kpaaɔkpe kpeɛleao, kɛ asu gagao yai, asa Dii nɔsi pɔ to a gɔ aɔ pɔ ɔ kɔ ɔ mɛwae. ɔ aa kɛ lɔ Mɔzi ɔwa.

8 ɔ Dii ɔ Aalonae:

9 Mpi rɔ n nɛɔ, to ale gɛ kpaaɔkpeu, asuli vɛɛ ge i gbaa mio, kɛ asu gagao yai. Yadileapi aɔ ku gɔɔpii ɛ a buiwaɛ.

10 Ali pɔ pɔ de ma pɔ ɔ dɔkɔɛ rɔ pɔ pɔ de ma pɔ ɔoo. Ali pɔ gbalea dɔkɔɛ rɔ pɔ gbalesaio.

11 Ali yadileapi pɔ ma da Mɔziɛ a ɔ dada Isailiɔne pii.

12 Mɔzi ɔ Aalonae rɔ aa nɛ pɔ gɔɔ Elezaa rɔ Itamaao a mɛ: Ali pɔwen gba pɔ wɔ ka Diie teu kɔni ble sa'okɔi sae. Asuli ɛɛ kɔu ɔ kɛ pɛɛ ɔo, asa blepi adoaɛ.

13 Ali ble gu pɔ wa dilɛ a zɛiu, asa ɔ baan we sa pɔ wɔ a pɔ nɔsika Diie teu a tekɔ guu. Maa Dii dilemɛɛ.

14 Mpi rɔ n nɛgɔɛɔ rɔ n nɛnɔɔɔ ali a kula pɔ wɔ mɔ Diie rɔ a gbɔ pɔ wɔ bɔ adoaɔ so gu pɔ wa dilɛ a zɛiu, asa ɔ baan we Isailiɔ sɔaukpa sa'oa guu.

15 Aali mɔ rɔ a gbapiɔ rɔ a kulao rɔ a nɔsi pɔ wɔ ka Diie teu, i mɔ Diie. Mpi rɔ n nɛɔ ɔ baan we gɔɔpii lɔ Dii dilɛwa.

16 Mɔzi duun awakpable yagbɛamɔ. A mɔ lɛ ɔ tekɔ kɔ, ɔ Mɔzi pɔ pa Elezaa rɔ Itamaaozi a mɛ:

* 9:7 Ebe 7.27 † 9:22 Nao 6.22-27 * 10:3 Bɔa 19.22

17 Bɔyāi i duun awakpabɔ nɔɔpi so zwàakpe uao ni?† Dii blɛɛ. A kpàwáɛ ké à gbépii duuna kɛómáɛ, í sírínɔ.

18 Lá wi gé ní a auo Dii kúkiio, à kù à a nɔɔ so uae, lá má òwa.

19 ɔ Aalona ò Moizie: Gwa, aa mò Diie gbá ní ní duun awakpabɔ ní ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékúo, ɔ yá ma le gbá. Tó má sò yāa, a ke Diie nae?

20 Ké Moizi yápi mà, ɔ a sí.

11

*Pɔ pɔ Dii díle tɛ uɔ
(Iko 14.3-21)*

- 1 Dii ò Moizie ní Aalonao à mè,
- 2 aa yáɛ bee o Isailione: Sɛa nɔɔbɔ pɔ áli sóɔn ke:
- 3 Ali nɔɔ pɔ a swe paaa pla mé í pɔbɔ a kólou à ɛa só só.
- 4 Nɔɔbɔe ku, aaf pɔbɔ ní kólou aa ɛa só, kási an swe paaa plao, ásulí sóo. Yiongo í pɔbɔ a kólou à ɛa só, a swe ví sɔo. A té.
- 5 En'ui'uina í pɔbɔ a kólou à ɛa só, a swe vío. A té.
- 6 Kífɛnɛna í pɔbɔ a kólou à ɛa só, a swe vío. A té.
- 7 Sàwa swe ví paaa pla, kási ili pɔbɔ a kólou à ɛa sóo. A té.
- 8 A nɔɔpiɔ té, ásulí sóo, ásu ɔká a gɛwa seo.
- 9 Ilepɔ pɔ kú isiau ge swaiɔ, a pɔ pɔ áli sóɔn ke: Tó a ka ní tɛɛo ví, áli só.
- 10 Ilepɔ pɔ ka ní tɛɛo vío, pɔ pɔ kú yɔɛyɔɛo ge pɔ pɔ kú dodoɔn nò, aao déɛ pɔ giaɔ ũ.
- 11 Lá pɔ giaɔnɛ, ásulí sóo. Ali saka a gɛu.
- 12 Ilepɔ pɔ ka ní tɛɛo vío líɔ déɛ pɔ giaɔ ũ.
- 13 Bã pɔ áli sakauɔn ke: Asulí sóo, pɔ gianaɔnɛ. Yáamusu, kúu, báso,
- 14 baɛ, zabã, bleaaɔ,
- 15 gbagbaaɔ,
- 16 koohuhúna, taataa, yaabɛɛɔ,
- 17 kooɔ, kpɔbɔ'ilena, báyakpa,
- 18 fana, gáu, tɛɛpili,
- 19 wáaliana, yaapunaɔ, welembã ní sasio.
- 20 Kɔɔ gásiadeɔ líɔ déɛ pɔ gianaɔ ũ,
- 21 ama áli a gbalade pɔ í vívɔ só.
- 22 A pɔ pɔ áli sóɔn ke: Kwaɔ, viikɛnaɔ, plekasonaɔ ní kwa keleɔ.
- 23 Kɔɔ gásiade pãleɔ líɔ déɛ pɔ gianaɔ ũ.
- 24 Pɔpiɔ to à gbálɛɛ. Gbé pɔ ɔká a gɛwa aɔ gbálɛɛɛ e oosi.
- 25 Gbé pɔ a gɛ sè lí a pɔɔ pí, kási a gi à gbálɛɛɛ e oosi.
- 26 A nɔɔ pɔ a swe paaaɔ, ge ili pɔbɔ a kólou à ɛa sóoɔ tɛ pii. Gbé pɔ ɔkáwã gbálɛn we.
- 27 A pɔ ɔmideɔ té. Gbé pɔ ɔká a gɛwa ali gbálɛɛ e oosi.
- 28 Gbé pɔ a gɛ sè lí a pɔɔ pípi, kási a gi à gbálɛɛɛ e oosi. Pɔpiɔ líɔ déɛ tɛ ũ.
- 29 Pɔkelena pɔ í táa'o tɔlewaɛ beɔ líɔ déɛ tɛ ũ: ɛna, zɔ,
- 30 kaso, zɔgalatɛ, newoona, lɔlɔ ní kíkpaoo.
- 31 Pɔkelenapiɔ líɔ déɛ pɔ gbálɛɔ ũ. Tó pɔpiɔ gã, mé gbé ɔkáwã, aɔ gbálɛɛɛ e oosi.
- 32 Tó pɔpiɔ gã, mé à lɛle dà pɔa, pɔpi aɔ gbálɛɛɛ, lí pɔ ge zwãa ge báa ge sakili ge zikɛɔɔn nò. Wãli da íu, kási aɔ gbálɛɛɛ e oosi. Bee gbea í gɔ gbálɛsai.
- 33 Tó pɔ kelenapiɔ do ge lɛle dà gɛ ɔou, pɔ pɔ kú a guuɔ gbálɛ, wãli oopi wí.
- 34 Tó oopi í kòle kà pɔblea ge imiau, à gbálɛn we.
- 35 Pɔ pɔ pɔgepiɔ do lɛle dàa gbálɛɛ. Tó blekɛbɔ ge kínaɛ, áli gboo, asa à gbálɛɛ, mé aɔ gbálɛɛɛɛ.
- 36 Tó nibɔna ge lɔɔe sɔ, a gbálɛo, sema gbé pɔ ɔká pɔgepiwa.
- 37 Tó a gɛ lɛle dà pɔbuia, a gbálɛo.
- 38 Tó pɔwɛna pɔ wa kã ílɛɛ sɔ, aɔ gbálɛɛɛɛɛ.
- 39 Tó nɔɔ pɔ wí só do gã, gbé pɔ ɔkáwã aɔ gbálɛɛɛ e oosi.
- 40 Gbé pɔ pɔgepi sò ge à pɔgepi sè lí a pɔɔ pí, kási aɔ gbálɛɛɛ e oosi.
- 41 Pɔtaa'onkuawa á pɔ gianaɛ, ásulí sóo,
- 42 pɔ pɔ í táa'o a gbeɛ ge gbá síiɔwa ge pɔ pɔ gbá ví dasin nò. Asulí sóo, pɔ gianaɔnɛ.
- 43 Asu to à gɔ pɔ gianaɔ ũ pɔpiɔ yá musuo. Asu to à gbálɛ ní yáio. Asu to aa á gbálɛo,
- 44 asa Dii á Luan ma ũ. Aɔ ázia kúu ma gbéɔ ũ, á kua ío adoa, asa ma kua adoaɛ. Asu to áli gbálɛ pɔtaa'onkuawapiɔ yá musuo.

† 10:17 Lev 6.26

45 Ma Dii ma á bɔ́le Egipi, ké mà de á Lua ù. A kua lío adoa, asa ma kua adoaε.*

46 Yá pɔ́ má díle nòbɔɔ ní bāɔ ní ílepo bɛ́εɔ ní pɔ́taa'onkuawaɔ musun we.

47 Alio pɔ́ gbáleaɔ dɔ́kɔε ní pɔ́ gbálesai. Alio pɔ́ pɔ́ wí soɔ dɔ́kɔε ní pɔ́ pɔ́ wíli sóoɔ.

12

Nε'í gbabɔa

1 Dii ò Mɔizie à mè,

2 aà yáε bee o Isailiɔne: Tó nɔε ne'í gɔ́ε ù, aɔ gbálea e gɔɔ soplac, lá ìo ku a ɔkúgɔɔwawa.

3 A gɔɔ swaaɔde zí wíli tɔ́zɔ́ népie,*

4 nɔɔpi i ea zɔ́le lo e gɔɔ baakwi ní áaɔo a au gbábɔa yáí. Asuli ɔká Dii pɔewao, mé asuli gé zwáakpe uao e a gbábɔgɔɔpi ge paò.

5 Tó nɔε a í sɔ, aɔ gbálea e ášɔa plac, lá ìo ku a ɔkúgɔɔwawa, i ea zɔ́le lo e gɔɔ baaɔ ní sooloo e a au gbási wolo.

6 Tó aà negɔ́ε ge nɔε ia gbábɔgɔɔ pa, aali gé sa'ona lei kpaaukpe kpeεε ní sá wɛdonao sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú obɔ ù ní felenaɔ ge felenguulu né bɔlo duun awakpabɔ ù.

7 Sa'onapi lí sa'ooé Diiwa, i aà duuna kéwá, nɔɔpi aubɔawá gbási i wolowá. Yá pɔ́ wa díle ne'ina musun we.

8 Tó aà gbáa i ka aà sá luo, aali mó ní felenaɔ mèn pla ge felenguulu né bɔlo mèn pla,† ado ìo de sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú obɔ ù, ado sɔ duun awakpabɔ. Sa'ona lí aà duuna kéwá, nɔɔpi i gɔ́ gbálesai.

13

Mεbaagya

1 Dii yá'ò Mɔizie ní Aalonaɔ à mè:

2 Tó gbé gue lé ká ge ále bɔke ge ále puakú, mé a de gyá pɔ́ í lírizi ù, wáli geaàno sa'ona Aalona ge aà néo do kíí.

3 Sa'onapi i wéte gyá pɔ́ kú ade mɛwai. Tó gupi ká puakú, mé a ε zuuua, gyá pɔ́ í lírizin we, sa'ona lí ade díle gbálea.

4 Tó mɛbaa puakú, mé a ε zuuuao, mé a ká i puakúo, sa'onapi lí zékaka adele e gɔɔ soplá,

5 a gɔɔ sopladepi zí i wéteí. Tó a è gyápi ku a gbɛu, i zɔ́kúo, sa'ona lí ea zékaka adele e gɔɔ soplá lo,

6 a gɔɔ sopladepi zí i ea wéteí lo. Tó gyápi lào, i káffio, aali ade díle gbálesai. Gyá bɛ́ε no. Ade lí a pɔ́kasaɔ pí, i gɔ́ gbálesai.

7 Tó gyápi sù káffio ade azía ɔba sa'onac gbeac, aali ea gé azía ɔbɛ́ lo,

8 sa'ona i wéteí. Tó gyápi káffie, aali aà díle gbálea. Gyá pɔ́ í lírtzie.

9 Tó gbé gyá pɔ́ í lírizi wí, wáli geaàno sa'ona kíí,

10 i wéteí. Tó gu kaapi puakú, mé a ká pù, mé à pia ténsuii,

11 gyá pɔ́ í lírizi mé zína díle we kò, sa'ona lí ade díle gbálea. Asuli zékaka adeleɔ, asa á ade dɔ́ gbálea kò.

12 Tó gyá lí gbé meá, mé sa'ona è à lí aà meá píi sea za aà minanguo e à gè pè aà kèsekpeawa,

13 aali wéteí. Tó gyápi lí ade meá píie, aali ade díle gbálesai. Lá aà me dákɔ́ píi, a gbási vío.

14 Zí pɔ́ wá sù è a pia ténsuii, a gbálean we.

15 Tó sa'ona bɔ́ tɛapi è, aali ade díle gbálea. Bɔ́ tɛapi aɔ gbáleaε, gyá pɔ́ í lírtzie.

16 Tó bɔ́ tɛapi sù líle, à puakú, ade lí gé sa'ona kíí,

17 sa'onapi i wéteí. Tó bɔ́pi puakú, aali ade díle gbálesai, ìo gbálesai.

18 Tó gbé bɔ́ ví, mé à làa,

19 ɔ́ a gbɛa à kè púuu ge ále teke gènegène, ade lí gé à azía ɔb sa'onac,

20 i wéteí. Tó a è a ε zuuua, mé a ká puakú, sa'ona lí ade díle gbálea. Gyá pɔ́ í lírtzi mé bɔ́wá bɔ́ gbɛu we.

21 Tó sa'ona wéteí a è a dáamaví, ká pua ku weo, mé a ε zuuuao, sa'onapi lí zékaka adele e gɔɔ soplá.

22 Tó a è ále káffie sɔ, aali ade díle gbálea. Gyá pɔ́ í lírtzie.

23 Tó gu tekeapi ku a gbɛu, i káffio, bɔ́pi gbɛε, sa'ona lí ade díle gbálesai.

24 Tó gbé te kú, ɔ́ a bɔ́ puakú guei ge à kè gènegène,

* 11:45 1Pie 1.16 * 12:3 Daa 17.12, Luk 2.21 † 12:8 Luk 2.24

²⁵ sa'ona lí wétei. Tó a è a ká puakù, ge a ε zuuua, gyá pò í lírzi mé dàale tεbɔpiu we, sa'ona lí ade dile gbálea, asa gyá pò í lírziε.

²⁶ Tó sa'ona wetèi a è a dáamaví, mé a ká pua vío, mé a ε zuuuao, sa'onapi lí zékaka adele e gɔɔ sɔpla,

²⁷ a gɔɔ sɔpladepi zí í wétei. Tó à káfi, sa'ona lí ade dile gbálea, asa gyá pò í lírziε.

²⁸ Tó bò puapi ku a gbεu, mé í káfi, a dáamaví, tεbε, sa'ona lí ade dile gbálesai, asa tεbɔ gbεε.

²⁹ Tó g̃ε ge nɔε bɔ ví a mikáu ge a letáwa,

³⁰ sa'ona lí wétei. Tó a è bɔpi zuuua, mé a ká kè tén'úa'üannɔ, sa'onapi lí ade dile gbálea. Úaε, mi ge letá gyá pò í lírziε.

³¹ Tó sa'ona wetèi mé a è úapi zuuuao, mé ká sia ku weo, sa'onapi lí zékaka adele e gɔɔ sɔpla,

³² í εa wéte bɔpizi a gɔɔ sɔpladepizi. Tó a è úapi í káfi, mé ká tēa úa'üana ku weo, mé a zuuuao,

³³ wáli miboè, áma wasuli gu pò úapi kuu boo, sa'ona lí zékaka adele e gɔɔ sɔpla,

³⁴ a gɔɔ sɔpladepi zí í wéte úapizi. Tó a è úapi í káfi, mé a zuuuao, sa'onapi lí ade dile gbálesai. Ade lí a pɔkasao pí, ɔ ku gbálesai.

³⁵ Tó úapi sù káfi aà dilea gbálesai gbεaε sɔ,

³⁶ sa'ona lí wétei. Tó úapi káfi, sa'ona suli ká tēa táasika ɔo, asa ade gbáleaε.

³⁷ Tó úapi kèè doú, mé à ká sia b̃le, úapi làa, ade gbáleaο, sa'ona í aà dile gbálesai.

³⁸ Tó pò puaο b̃b̃b̃ g̃ε ge nɔε mewa báεbaε,

³⁹ sa'ona lí wétei. Tó pò pua fáuluuε, debu mé b̃ b̃ aà mewa we, ade gbáleaο.

⁴⁰ Tó g̃ε miká wòlo, migbaadeε, a gbáleaο.

⁴¹ Tó aà mi'ae ká mé wòlo, mi'ae gbaadeε, a gbáleaο.

⁴² Tó b̃ pua b̃ aà migbaa ge aà mi'ae gbaawa, gyá pò í lírzi mé b̃ we,

⁴³ sa'ona lí wétei. Tó b̃pi kaa de píuu lán gyá pò í lírziwa,

⁴⁴ g̃εpi gyá pò í lírzi vle. A gbálε, sa'ona lí ade dile gbálea b̃ pò kú aà miwa yáí.

⁴⁵ Tó gbé gyá pò í lírzi ví máa, aàliɔ pɔkasa kékēa daa, í a miká tó da pá, aàli ɔku a léwa, í me: Gbálea! Gbálea!

⁴⁶ Gɔɔ pò àle gyápi ke pii, aɔ gbáleaε. Gbé gbáleaε, aɔ ku b̃o kpe adoe.

P̃ fukpa

⁴⁷ Tó pɔkasa pò wa tà ní sākāo ge ní buao fù kpà,

⁴⁸ ge p̃le ge báa ge báa pò,

⁴⁹ tó a fukpaapi kè búunnɔ ge t̃εε, wáli ɔb̃ sa'onae,

⁵⁰ í wétei, í zékaka p̃pile e gɔɔ sɔpla,

⁵¹ í εa wétei a gɔɔ sɔpladezi. Tó a fukpaapi káfiε, fù pás̃ε. P̃pi gbálεε, zí pò wí kεò piin lò.

⁵² Aàli p̃ p̃ fù kp̃pi káteu à tékū, asa fù pás̃ε.

⁵³ Tó sa'ona wetèi a è p̃pi fukpaapi í káfi,

⁵⁴ aàli o wà p̃ p̃ fù kp̃pi pípi, í εa zékakaε ɔ e gɔɔ sɔpla,

⁵⁵ í εa wéte p̃ p̃ wa pípipizi ɔ. Tó a è fukpaapi í lileo, baa tó í káfi, p̃pi gbálεε. Ali káteu à tékū, tó p̃pi aε ge a kpe mé fukpaan lò.

⁵⁶ Tó sa'ona wetèi a è fukpaapi lào p̃pi pípia gbεa, aàli gu pò fù kp̃pi gole.

⁵⁷ Tó p̃pi εa lé fù kpa ɔ àle lía, aàli p̃pi káteu à tékū.

⁵⁸ P̃ p̃ wa pípi a fukpa láa s̃, wáli pípi a g̃en plaade, í g̃ gbálesai.

⁵⁹ P̃ p̃ wa tà ní sākāo ge ní buao yádilean we, pɔkasa ní p̃le ge báa p̃ p̃ pii, ké wà e dile gbálesai ge gbálea.

14

Gbábɔ mεbaagyāde

¹ Dii ò M̃izie à mè:

² Mεbaagyāde pò wà mòò sa'onae gbábɔa yádilean ke:*

³ Sa'ona lí b̃ b̃o kpe à gé wétei gbépizi. Tó a è à gbàgbá ní a gyáp̃io,

⁴ aàli o wà m̃cè ní b̃a p̃ de t̃ε üo b̃éεɔ m̃en pla ní sede lío ní w̃ɔt̃εnao ní ése úao.

⁵ Sa'ona lí o wà b̃ap̃i do ɔo p̃ wà í b̃álea k̃au musu, wí a k̃olokpa,

⁶ í b̃a p̃ b̃é sé ní sede lío ní w̃ɔt̃εnao ní ése úao, í apii mále b̃a p̃ wà a k̃olokpa ípi musu au guu,

⁷ í fá gbé p̃ ále aà mεbaagyā gbábɔéwà g̃en sɔpla, í gbábɔé, í b̃a b̃épi gbεa s̃εu.

* 14:2 Luk 5.14, 17.14

8 Gbé pɔ wàle gbábòè lí a pɔkasao pí, i a káa wa píi, i zu'o, i gɔ gbálesai. Bee gbea i gē bòou, i gɔɔ sopla ke gɔa, i gbasaa gē a kpéu.

9 A gɔɔ soplade zɔ aali a ká wa píi, aa miká, aa lekána, aa wékpammizi, ká pɔ kú aa mewa píi lé. Aali a pɔkasao pí, i zu'o, i gɔ gbálesai.

10 A gɔɔ swaaɔde zɔ aali mɔ ní sása né bɔbɔ saasai mèn pla ní sáda saasai wèdonao mèn do ní pɔwèntio kiloo soolo yáalea ní nísi litili kíniio.

11 Sa'ona pɔ lé gbábɔ gbépie lí mɔ ní gbépio Diie kpaaukpe kpele ní aa gbapio.

12 Sa'ona lí sása se mèn do, i sa pɔ wí a pɔ mɔ Diie oò táae fiabobo ù ní nísi litili kíniio.

13 Aali sápi kòlokpa gu pɔ a kua adoa, wí duun awakpabɔ ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔo kòlokpa. Táae fiabobo piá sa'ona pɔe lán duun awakpabɔwa. Dii pɔe.

14 Sa'ona lí táae fiabobo pi au sé à máma gbé pɔ àle gbábòè oplaa swálebawa ní aa oplaa onemio ní aa oplaa gbánemio,

15 i nísi litili kíni pi dá à ka a zeeu,

16 i a oplaa onezoblana zɔ nísi pɔ kú a zeeupiwa, i nísipi fáfa Dii ae gēn sopla ní a onapio.

17 Aali nísi kíni pɔ gɔ a zeeu máma aa oplaa swálebawa ní aa oplaa onemio ní aa oplaa gbánemio táae fiabobo au pɔ á máwá musu.

18 Sa'ona lí nísi kíni pɔ gɔ a ɔu máma aa miwa, i aa táae kéowá Dii ae.

19 Sa'ona lí sa'o ní duun awakpabɔo, i gbé pɔ àle gbábòè duuna kéowá. Bee gbea i sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔo kòlokpa,

20 i sa'oo sa'okliwa ní pɔwen gbao, i aa duuna kéowá, i gɔ gbálesai.

21 Tó taasidee mé i ka à pɔpi kpaoo, aali sása se mèn do táae fiabobo ù, wí pɔpi mɔ Diie ní pɔwèntio kiloo pla yáalea ní nísio aa duunakéawá yáí. Aali nísi litili kíni sé lo

22 ní felenao mèn pla ge felenguulu né bɔbɔ mèn pla aa gbáa léu, ado lo de duun awakpabɔ ù, ado sɔ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔo ù.

23 Aali mɔ do sa'ona Dii ae kpaaukpe kpele a gɔɔ swaaɔde zɔ a gbáboae yáí.

24 Sa'ona lí táae fiabosá sé ní nísipio, i pɔpi mɔ Diie,

25 i sápi kòlokpa táae fiabobo ù, i a au dá máma gbé pɔ àle gbábòè oplaa swálebawa ní aa oplaa onemio ní aa oplaa gbánemio,

26 i nísipi dá ka a zeeu,

27 i fáfa Dii ae gēn sopla ní a oplaa onezoblanao,

28 i nísi pɔ kú a ɔu máma aa oplaa swálebawa ní aa oplaa onemio ní aa oplaa gbánemio gu pɔ à táae fiabobo au máwáwu.

29 Aali nísi kíni pɔ gɔ a ɔu máma aa miwa aa táae kéowá Dii ae yáí.

30 Aali sa'o ní felenapi doo

31 duun awakpabɔ ù, i sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú o ní adoo ní pɔwèntio, i aa duuna kéowá Dii ae.

32 Yá pɔ wa díle gbé pɔ mebaagyá ví, mé aa gbáa i ka à pɔ pɔ wí gbábòo kpá píion we.

Kpé fukpaa

33 Dii yá'ò Moizie ní Aalonao à mèn:

34 Tó a gē Kanaa búsu pɔ mále kpáwá á pɔ ù guu, mé má tò kpé fù kpá á búsuu we,

35 kpede lí gē o sa'ona pɔ pɔ de lán fuwa ku a kpéu.

36 E sa'ona àò gē gēi kpépiu wéteí fupizi, aali o wà bɔle ní pɔ pɔ kúu, ké pɔpi su gbáleo yáí, líi gbasaa gē à wéte kpépi,

37 líi a fukpaapi gwagwa. Tó a è fupi kpé gí sò à zúu, à kè búunno ge téee,

38 aali bɔ kpépiu, i a gbata e gɔɔ sopla.

39 A gɔɔ soplade zɔ aali ea su, i wéteí. Tó fupi lí kpépi gíae,

40 aali o wà gípi gbe pɔ fù kpà bɔle wà ge kóle be'ae.

41 Aali tó wà kpé guu gí wà wà líai, wí ge búsu pɔ wa wàpi kóle be'ae.

42 Wí gbè páleo séle, wí káka gbepio gbéu, wí kpépi gtyoo ní búsu páleo.

43 Gbepio bɔlea ní kpépi waaa ní a yɔoao gbea, tó kpépi èa fù kpá à lía,

44 sa'ona lí ea gē wéteí. Tó fupi káfi kpépiue, fù pásie, kpépi gbálèn we.

45 Wáli kpépi gboo, wí bɔle ní a gbéo ní a lío ní búsu pɔ wa yɔoao, wí kóle be'ae.

46 Gɔɔ pɔ kpépi gbataa, tó gbéu sù géu, ade aó gbálee e oosi.

47 Tó gbéu i kpépiu ge à pɔblèu, aali a pɔkasao pí.

48 Kpépi yɔoao gbea tó sa'ona mò wéteí, mé a è i fù kpa loo, aali gbábò kpépie, asa fukpaapi láae.

49 Aali bá se mèn pla ní sede lío ní wɔtènao ní ése úao, ké aa gbábò kpépie,

50 i hápi do do gí oo pɔ wá i báalea káula, i a kòlokpa,

51 i sede li ri ese ɔao ri wɔɔtɛnao ri bā bɛɛpio se mǎle bā pɔ à a kòlokpa au guu ri ipio, i fáfa kpɛpiwa gɛn sɔpla.

52 Aali gbábɔ kpɛpie ri bāpi auo ri ipio ri bā bɛɛo ri sede lio ri ese ɔao ri wɔɔtɛnao,

53 i bā bɛɛpi gbae wɛnkpe sɛsao. Maa a gbábɔ kpɛpie, i gɔ gbǎlesai.

54 Mɛbaagyá ge ɔa yádileaɔn we

55 ri fu pɔ i kpa pɔkasawao ri kpɛ guupɔo

56 ri gukaao ri bɔo ri mɛbaa puakɔao,

57 ké wà e pɔ kua gbǎlesai ge gbǎlea gɔɔ dɔ. A yádileaɔn we.

15

Kɛnu yá

1 Dii yá'ò Mɔizie ri Aalonaɔ à mè:

2 A yá'ò Isailione à me, tó gbɛ gɔɛkeɔ lɛ ibɔle, ipi ɔ gbǎleae.

3 Aa gɔɛkeɔ lɛ ibɔle ge à kàn lò, ade gbǎlɛn we. Lá aa gbǎleae aɔ dɛn ke:

4 Wúleɔ pɔ kɛnude wúlewà gbǎlɛ. Pɔ pɔ à zɔlewà pii gbǎlɛ.

5 Gbɛ pɔ ɔkà aa wúleɔwa lí a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbǎleae e oosie.

6 Gbɛ pɔ zɔle pɔ pɔ kɛnude zɔlewàwa lí a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbǎleae e oosie.

7 Gbɛ pɔ ɔkà kɛnude mɛwa lí a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbǎleae e oosie.

8 Tó kɛnude lé'íkà gbɛ pɔ gbǎleaoowa, ade lí a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbǎleae e oosie.

9 Tó kɛnude ði pɔ kpe, pɔ pɔ à zɔlewà gbǎlɛ.

10 Gbɛ pɔ ɔkà pɔ kú aa zɛɔwa, aɔ gbǎleae e oosi. Tó gbɛ pɔpiɔ sɛ, aali a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbǎleae e oosie.

11 Tó kɛnude i ɔpio, mé à ɔkà gbɛwa, gbɛ pɔ ɔkàwàpi lí a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbǎleae e oosie.

12 Wali gɔ oo pɔ kɛnude ɔkàwà wíwi. Tó pɔ pɔ wa kè ri líoe, wáli pípi.

13 Tó kɛnude kɛnu láa, aali gɔɔ sɔpla ke gɔa a gbábɔa yáí, i a pɔkasao pí, i zu'o ri i baaleao, i gɔ gbǎlesai.

14 A gɔɔ swaaɔde zí aali felena sé mɛn pla ge felenguulu né bɔbɔ mɛn pla, i gɛɔ Dii kí kpaaukpe kpeɛɛ, i kpa sa'onawa.

15 Sa'onapi lí sa'o ri bāpiɔ doo duun awakpabɔ ũ, ado sɔ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔ ũ, i aa duuna kɛowà Dii ae aa kɛnu pɔ tò à gbǎlɛ yá musu.

16 Tó gbɛ azɔa è, aali zu'o wásawasa, kási aɔ gbǎleae e oosie.

17 Pɔkasa ge báa pɔ ipi kàwà, aali pí, kási pɔpi aɔ gbǎleae e oosie.

18 Tó gɛe wúle ri nɔeo mé à azɔa è, aali zu'o, kási aɔ gbǎleae e oosie.

Okā yá

19 Tó nɔe ɔkú, au pɔ ɔ bɔwà mé i to aaɔ gbǎleae e gɔɔ sɔpla. Gbɛ pɔ ɔkà nɔɛpiwa, aɔ gbǎleae e oosi.

20 Aa gbǎlegɔ pɔ pɔ à wúlewà ge pɔ pɔ à zɔlewà pii gbǎlɛ.

21 Tó gbɛ ɔkà aa wúleɔwa, aali a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbǎleae e oosie.

22 Tó gbɛ ɔkà pɔ pɔ à zɔlewàwa, ade lí a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbǎleae e oosie.

23 Tó gbɛ ɔkà aa wúleɔwa ge pɔ pɔ à zɔlewàn lò, ade aɔ gbǎleae e oosie.

24 Tó gɛe wúleaàno, à gbǎlɛn we, ɔ gbǎleae maa e gɔɔ sɔpla. Wúleɔ pɔ gɛɛpi wúlewà pii gbǎlɛ.

25 Tó au lé bɔ nɔewa à gɔɔplakè, mé aa ɔkúgɔɔn sɔo ge a gɛgɛa de aa ɔkúgɔɔ léa, aɔ gbǎleae aubɔawàpi gɔɔ, lá ɔ gbǎleae a ɔkúgɔɔwawae.

26 Wúleɔ pɔ à wúlewà gɔɔ pɔ au lé bɔwà aɔ gbǎleae, lán wúleɔ pɔ à wúlewà a ɔkúgɔɔwawa, mé pɔ pɔ à zɔlewà aɔ gbǎleae, lá a de aa ɔkúgɔɔwawa.

27 Gbɛ pɔ ɔkà pɔpiɔwà gbǎlɛn we. Aali a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbǎleae e oosie.

28 Tó aubɔawà láa, a ke gɔɔ sɔpla gɔae, i gɔ gbǎlesai.

29 A gɔɔ swaaɔde zí aali felena sé mɛn pla ge felenguulu né bɔbɔ mɛn pla, i gɛɔ sa'onae kpaaukpe kpeɛɛ.

30 Sa'ona lí sa'o ri bāpiɔ doo duun awakpabɔ ũ, ado sɔ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔ ũ, i aa duuna kɛowà Dii ae au pɔ bɔwà a tò à gbǎlɛ yá musu.

31 Maa à da Isailione aa ké gbástwa, ké aasu ma kúki pɔ kú ri guu gbǎle, aa gaga ri gbǎleapi yá musuo yáí.

32 Yádilea kɛnude ri gbɛ pɔ gbǎlɛ azɔa ea yá musuɔnen we

33 ri nɔe pɔ ɔkúao ri gɛe ge nɔe kɛnudeo ri gɛe pɔ wúle ri nɔe gbǎleao.

16

Duunkɛama dikpe

- 1 Aalona nɛgɔɛ gbɛɔn pla pɔ aa gɛ Diizi aa gagaɔ, an gagaa gbɛa Dii ò Mɔizie:
- 2 O n v̄i Aalonaɛ asulio zw̄aa pɔ daa ma kúkú baa v̄i gɔɔpiio. * Asulio mɔmɔ duunkɛmakíi pɔ kú kpagoloo aɛo, kɛ asu gao yáí, asa mi bɔ mómá tɛlu guu duunkɛmakíipi musue.
- 3 Lá Aalona ali kɛ à gbasa gɛ ma kúkúin kɛ: Aáli mɔ́ n̄ gaaɛo duun awakpabɔ́ ṹ n̄ sásakaoɔ sa pɔ wí a pɔ káteu à tɛkú obɔ́ ṹ.
- 4 Aáli b̄aabaa sòolo gese ye, i a sa'onkɛ ulatao da, i b̄aabaa asana lɛɛɛ dɔ, i b̄aabaa tulu di. Ali zu'oe, ili gbasa sa'onkɛ pɔpiɔ da.
- 5 Aáli blesan m̄en pla si Isaili pɔ k̄aaɔwa duuna awakpabɔ́ ṹ n̄ sásakaoɔ m̄endo sa pɔ wí a pɔ káteu à tɛkú obɔ́ ṹ.
- 6 Aalona lí sa'o n̄ gáaepio, i api n̄ a bɛdɛɔ duuna kɛomá gía,†
- 7 i blɛ m̄en plapiɔ sɛ kpakɔ́i ma aɛ kpaaúkpɛ kpɛɛɛ,
- 8 i pɔ pɔ aɔ de ma pɔ ṹ n̄ pɔ pɔ a gɛzɛa n̄ gbɛɔ duunao d̄akɔɛ gbɛa n̄ gbɛo.
- 9 Aalona lí mɔ́ n̄ ble pɔ gbɛ sɛ ma pɔ ṹo, i sa'od duun awakpabɔ́ ṹ.
- 10 Ble pɔ gbɛ sɛ à gɛzɛa n̄ duunaoɛ, Aalona lí sɛ zɛ ma aɛ b̄ɛɛ, i gbaɛ s̄ɛu, kɛ aà gɛzɛa n̄ gbɛɔ duunao duunakɛama yáí.
- 11 Tó Aalona m̄ò n̄ azia duun awakpazupio, aáli a kòlokpa, i api n̄ a bɛdɛɔ duuna kɛomá.
- 12 Aáli tɛyɔ́ d̄á sa'okíi ma aɛ tɛsibɔ́ pai, i tulaleti d̄á ɔkú pla pai, i zw̄aa pɔ daa baa v̄íò,
- 13 i tulaletipi ka tɛpiu ma aɛ we, a súɛɛ i kúɛ duunkɛmakíi pɔ kú ikoyá kpagolooa, kɛ ásu gao yáí.
- 14 Aáli bɔ́ gɛ zupi au d̄á, i mɔ́ f̄a duunkɛmakli aɛwa n̄ ɔnɛzɔblenao, i f̄áfá duunkɛmakíipi aɛ gɛn sopl̄a.
- 15 Aáli gbɛɔ duun awakpable kòlokpa, i zw̄aa pɔ daa baa v̄í n̄ a auo, i kɛò lá a kɛ n̄ zù auowa. Aáli aupi f̄áfá duunkɛmakíiwa n̄ a aɛo.‡
- 16 M̄aa ali gb̄abɔ́ ma kúkúie Isailio gb̄así n̄ n̄ t̄aaɛ n̄ n̄ duunao yáí pii, i kɛ m̄aa lɔ kpaaúkpɛ pɔ kú n̄ b̄oò gb̄alɛaue.
- 17 Tó à gɛ ma kúkúi api n̄ a bɛdɛɔ n̄ Isailio pii duuna kɛimá e aà gɛ b̄oò, gb̄ɛ su àɔ ku kpaaúkpɛpiu,
- 18 i ea bɔ́ kpɛɛɛ sa'okíi, i gb̄abɔ́ɛ, i zù au n̄ blɛ auo d̄á, i máma sa'okíipi kóbaɔwa à liai,
- 19 i aupi f̄áfáwa n̄ ɔnɛzɔblenao gɛn sopl̄a, i gb̄abɔ́ɛ Isailio gb̄así yáí, i sa'okíipi kekɛmɛɛ.
- 20 Tó Aalona gb̄abɔ́ ma kúkúie n̄ kpaaúkpɛo n̄ sa'okíio a làa, aali mɔ́ n̄ blɛ b̄ɛɛo,
- 21 i a ɔ na blepi miwa, i Isailio d̄aa v̄aibɔ́ n̄ n̄ t̄aaɛ n̄ n̄ duunao o píi, i di blepiɛ, i na ḡɛ pɔ wa díɛ aà gɛ gbaɛ s̄ɛuɛ a ɔz̄í,
- 22 ḡɛpi i gɛ gbaɛ s̄ɛu, blepi ɔ n̄ d̄aa v̄aipiɔ sea lákpeu we.
- 23 Aalona lí ea gɛ kpaaúkpɛpiu, ili b̄aabaa pɔkasa pɔ d̄á à gɛò ma kúkúipiɔ bɔɛ kálɛ we,§
- 24 i zu'o gu pɔ a kua adoau, i azia pɔkasaɔ da, i bɔ́ gɛ sa pɔ wí a pɔ káteu à tɛkú o n̄ azia pɔ́o n̄ gbɛɔ pɔ́o, i api n̄ gbɛɔ duuna kɛomá,
- 25 i duun awakpabɔ́ n̄isi kpaɛ sa'okíiwa.
- 26 Gb̄ɛ pɔ ble pɔ gɛzɛa n̄ gbɛɔ duunao gb̄aɛ lí a pɔkasaɔ pí, i zu'o, ili gbasa su b̄oòu.
- 27 Zu n̄ blɛ duun awakpabɔ́ pɔ wà gɛ n̄ n̄ auo ma kúkúi duunakɛama yáí s̄s̄, wáli b̄oò b̄oò kpɛ n̄ n̄ báa n̄ n̄ n̄ɔɔ n̄ n̄ guupɔɔ, wí káteu à tɛkú.*
- 28 Gb̄ɛ pɔ pɔpiɔ káteu lí a pɔkasaɔ pí, i zu'o, ili gbasa su b̄oòu.
- 29 Yádilɛaɛ beea gɔɔpii yáɛ. Mɔ́ soplade gɔɔ kwide z̄í àli lɛye. Asuli z̄ie kɛo,† bele ge b̄òmɔ pɔ kú á guun lò,
- 30 asa zibeez̄í ɔ wali á duuna kɛwá pii, wi gb̄abɔ́ɛ, i ḡɛmɛ gb̄alɛsai.
- 31 Gɔɔpi i ḡɛ kámabogɔɔ ṹ, ili lɛyewá. Yádilɛapiá gɔɔpii yáɛ.
- 32 Sa'ona pɔ wa díɛ sa'onkia ṹ wà z̄ípi d̄àɛ aà mae gb̄ɛu mé ali b̄aabaa sa'on pɔkasaɔ da,
- 33 i gb̄abɔ́ ma kúkúie n̄ kpaaúkpɛo n̄ sa'okíio, i sa'onao n̄ gbɛpiio duuna kɛmá.
- 34 Yádilɛapiá gɔɔpii yáɛ. Wɛ do guu aáli Isailio duuna kɛmá píi gɛn do. ɔ wa kɛ lá Dii ò Mɔiziewa.

17

Pɔkolokpakíi

1 Dii ya'ò Mɔizie à m̄ɛ:

* 16:2 Ebe 6.19 † 16:6 Ebe 9.7 ‡ 16:15 Ebe 9.12 § 16:23 Eze 44.19 * 16:27 Ebe 13.11 † 16:29 Nao 29.7

- 2 O Aalonae ní a néo ní Isailiò píi ò me, yá pò má dílen ke:
- 3 Tó Isaili zu ge sá ge ble dè bòou ge wénkpe,
- 4 i mɔ̀ò kpaaùkpe kpeele sa'oiào, wali ade díle aukolena ù. Aukolena, wali ade bɔ a gbéò guu.
- 5 Isailiò su sa'o guei bɔ, sema aa mɔ̀mee ní rí sa'obɔ̀ kpaaùkpe kpeele, aai kpa sa'onawa, i saaukpa sa'ooa,
- 6 i a au lé ma gbagbakiwa kpaaùkpe kpeele, i a nísi kpara, a gí i kemee na.
- 7 Aasu sa'o táaɔwa aa gbásikerínɔ bɔ. Bee aɔ dené yádilea ù e ní buiwa.
- 8 Oné, tó gbé sa pò wí a pò káteu à tékú ge sa pále ò, bele ge b̀mɔ̀ pò kú á guun nò,
- 9 mé i mɔ̀ò kpaaùkpe kpeele sa'oiào, wali ade bɔ a gbéò guu.

Nɔ̀ kòlòkpasai

- 10 Tó gbé nɔ̀ kòlòkpasai sò, bele ge b̀mɔ̀ pò kú á guun nò, má feleaànɔ, mí ade bɔ a gbéò guu má de,
- 11 asa pò wèni ku a au guue, ò má kpàwá àli á duuna kéowá sa'okíiwa. Au mé í duunaké má wèni pò kú a guu yáí.*
- 12 Ayámeto mále o Isailiòne, á gbèe su nɔ̀ kòlòkpasai sóo, baa b̀mɔ̀ pò kú á guu.
- 13 Tó Isaili ge b̀mɔ̀ pò kú á guu toekà, tó à nɔ̀ ge bá pò wí so dè, aali a kòlòkpa à a au kóle, i bú sukawà,
- 14 ké au mé pò wèni ù yáí. Má ò Isailiòne aasu nɔ̀ kòlòkpasai sóo, ké au de pò wèni ù yáí. Gbé pò sò, wali ade bɔ a gbéò guu.
- 15 Pò pò gá ní azíao ge pò pò wài de, tó bele ge b̀mɔ̀ d̀sɔ, mé a sò, aà a pɔ̀kasao pí, i zu'o, kási aɔ gbàlea e oosie.
- 16 Tó i a p̀ɔ̀pio, mé i zu'oo, a yá a wi aà musue.

18

Gbasika

- 1 Dii yá'ò Mɔ̀izie à mè:
- 2 O Isailiòne ò me, má mameaa Dii á Lua.
- 3 Asuli yá pò wí ke Egipi búsu pò á kúu yáa ge Kanaa búsu pò mále géuáno keo. Asuli ní kea keo.
- 4 Aliò yá pò má díleɔ ke, aliò ma ikoyá kúu, íò tei. Mámameaa Dii á Lua.
- 5 Aliò ma yá pò má díleɔ kúu. Gbé pò kúu mé aɔ ku a sabai.*
- 6 G̀se su sò a dae f̀eeti à aà dáakpao. Mámameaa Dii.
- 7 Nsu ò n da dáakpa ò n mae kpebɔ. N dae, nísu ò aà dáakpao.
- 8 Nsu ò n mae na dáakpa ò n mae kpebɔ.†
- 9 Nsu ò n dae dáakpao, n mae né ge n da nén nò, wà aà í n be ge ua pálen nò.‡
- 10 Nsu ò n t̀una dáakpa ò n nziá kpebɔ.
- 11 Nsu ò n mae na nenɔ pò a í dáakpao. N dae.
- 12 Nsu ò n mae dae dáakpao. N mae dae f̀eete.
- 13 Nsu ò n da v̀i ge aà dáuna dáakpao. N da dae f̀eete.
- 14 Nsu ò n mae v̀i ge aà dáuna nɔ dáakpa ò n mae v̀i ge dáunapi kpebɔ. N mae nae.
- 15 Nsu ò n né na dáakpao. N né nae. Nsu ò aà dáakpao.
- 16 Nsu ò n v̀i ge ní dáuna na dáakpa ò n v̀i ge dáuna kpebɔ.
- 17 Nsu nɔe dáakpa ní a néo an pla nípiio. Nsu ò aà t̀una dáakpao. Aà dae f̀eete. Daa váie.
- 18 Nsu ò n nɔ v̀i ge aà dáuna sé nɔ ù, aà g̀sá aà g̀sá ù g̀ɔ pò a b̀eio.
- 19 Tó nɔe okúu, nísu ò aà dáakpao.
- 20 Nsu to pe á káaa ní n gbédee nɔ ò gbásikeaànɔ.
- 21 Nsu sa'ò ní n néo M̀ɔ̀kuwa ò gbae téu ò ma t̀s̀ɔ̀kpao. Mámameaa Dii.
- 22 Nsu wúle ní n g̀e deo lá wí wúle ní nɔeowao. Daa váie.
- 23 Nsu ku nɔ̀wa ò gbáleo. Nɔe su azí kpa nɔ̀wa à kpáwa'owao. Yá fuangbaae.§
- 24 Asu gbásike yá beeɔ musuo, asa máa bui pò mále ní yáé gbásike.
- 25 An búsu gbálè ò be, ò mále yákpalekerínɔ. An búsupi lé a gbéò yá ní daa váipi yáí.
- 26 Aɔ yá pò má díleɔ kúu. Asu daa váipi kee keo, bele ge b̀mɔ̀ pò kú á guun nò.
- 27 Gbé pò kú búsupi guu á aà daa vái beeɔ kè píie, ò búsupi gbálè.

* 17:11 Ebe 9.22   * 18:5 Nee 9.29, Eze 18.9, Luk 10.28, Lom 10.5, Gal 3.12   † 18:8 Iko 23.1, 27.20   ‡ 18:9 Iko 27.22
 § 18:23 Bəa 22.18, Iko 27.21

28 Apio sɔ, tɔ á tò bùsupi gbālè, á á yá, lá á bui pɔ kú á ãaɔ yàwao lé?

29 Tɔ gbé dāa vāipio doe kè, wa ade bɔ á gbéɔ guu.

30 Alio ma yāpio kūa. Asuli sɔni zé vāi pɔ wa bɔ á ãae sɛo. Asuli tɔ á gbālè á yá musuo. Mámema Dii á Lua.

19

Ikoyae

1 Dii ó Mɔizie

2 aà o Isailiɔne pii aà me: A kua líb adoa, asa ma Dii á Lua ma kua adoaɛ.*

3 A baade lí misiile á da ní á deoe.† Ali kámabogɔɔ pɔ má díle yāda.‡ Mámema Dii á Lua.

4 Asu ea su táaɔwao. Asuli mɔkasa á dii úo.§ Mámema Dii á Lua.

5 Tó ále sáaukpa sa'oa, áli o á zéwa, mí sí.

6 Ali sa'onɔɔ so á ogɔɔ ge á gu sia dɔa, í á pɔ pɔ gɔ á gɔɔ áaɔde zí káteu á tékú.

7 Tó gbèe su sò á gɔɔ áaɔde zí sɔ, pɔpi gbālèn we, má sí lɔo.

8 Gbé pɔ sò, á yá ali wí ade musue, asa á tò ma pɔ gbālèe. Wáli ade bɔ á gbéɔ guu.

9 Tó á á pɔɔ kèkè á bùsuo, ásula kekè á bú léwao, mé ásula á kɔnwɛo.

10 Asuli á vée kekè gèn plao, mé ásula á be pɔ kwè zíle séleo. Ali tɔ taasideɔne ní bɔmɔɔ.

Mámema Dii á Lua.*

11 Asuli kpáí'oo.† Asuli ɛɛtoo. Asuli mɔafilike á gbédeeeo.

12 Mámema Dii á Lua. Asuli ɛeto á me á simanɔ á ma tɔ ðɔkpao.‡

13 Asuli á gbédee ble ge á aà pɔ síwào. Asuli á zíkɛna aseá kúa é gu dɔo.§

14 Asuli swádona kao. Asuli pɔ díle víae zéu aà kpaaɔ.* Alio ma vía ví. Mámema Dii.

15 Asuli yágɔgɔ koleao.† Asuli ze ní wēnadeo á wēnadeke yáio, ge tɔde á tɔdeke yáio. Ali yágɔgɔ gbéɔne á zéwa.

16 Asuli be ní gbèpeo á gbéɔ guuo. Asuli á gbédee ga wéele á yáɔwào. Mámema Dii.

17 Asuli za á Isaili deeguo. Ali á gbédee gba laai,‡ ké aà duuna su wí á musuo yái.

18 Asuli tɔsi á Isaili deewao, ásula yákúaaànɔ. Alio ye á gbédeezí lá ázia wēniwa.§ Mámema Dii.

19 Alio ma ikoyáɔ kūa. Asuli pɔtuo bui dodoa kpakɔa aa kpáwa'okɔwao. Asuli pɔbui dodoa tɔ bú doú guuo. Asuli pɔkasa pɔ wá á pɔle tá ní bà bui dodoaɔ dao.*

20 Tó gɛe wùle ní zò wéndiana pɔ de gbépále nɔkpama úo, mé í aà bo á gɔ wéé ú gíao, wáli ní swágaga. Wasuli ní dedeo, ké nɔepi á gɔ wéé ú yáao yái.

21 Gɔepi lí mɔmɛɛ kpaaúkpɛ kpɛɛle ní sásakaoo á táae fiabobɔ ú.

22 Sa'oná lí duuna pɔ á kè kēwá ma ae, mí súuukaànɔ.

23 Tó á gɛ á bùsuo, mé á li bɛdee bà, áli á be díle tɛ ú gíá. Lípi be líɔ deé tɛ ú e wè áaɔ, ásula bleo.

24 A wè síiɔde á be líɔ de ma pɔ ú pii, í ma sáaukpaɔ.

25 A wè sɔode líi á be ble sa. Beewa lípi ne'iaé aɔ káfi. Mámema Dii á Lua.

26 Asuli nɔɔ kólokpasai sóo.† Asuli māsokɛo. Asuli pɔdamáɔ.‡

27 Asuli mizɔio. Asuli á lekána ká kpaaio.

28 Asuli á me líli ge yá musuo.§ Asuli wésá lí ge á sɔti zɔo. Mámema Dii.

29 Asuli á nenɛ ðɔkpa aà gɔ káalua úo,* ké bùsudeɔ su ze ní káaluakaaɔ, dāa vāi í kɔ á bùsuo yái.

30 Ali kámabogɔɔ pɔ má díleɔ yāda. Alio ma kúkii vía ví. Mámema Dii.

31 Asuli yāma gèsisinaɔwao, mé ásula táadeɔ kíi wele,† an gbási í líazio. Mámema Dii á Lua.

32 Ali fele ze mikápuadee, áli zɔɔke dɔ gbéɔzɔɔne, íɔ ma vía ví. Mámema Dii á Lua.

33 Tó bɔmɔ kúánɔ á bùsuo, ásula gbāamɔɔo.

34 Ali bɔmɔ pɔ kú á guu díle lán belewa.‡ Alio yeaazi lá ázia wēniwa, asa bɔmɔɔn á ú Egipi bùsuo yāa. Mámema Dii á Lua.

35 Aɔ kú ní yákea á zéwao pýyá guu,§ pɔ gbāa ge á gbía ge á zɔɔn lɔ.

* 19:2 1Pie 1.16 † 19:3 Iko 5.16 ‡ 19:3 Bɔa 20.8, Iko 5.12 § 19:4 Bɔa 20.23, 34.17 * 19:10 Iko 24.19-21 † 19:11 Bɔa 20.15, Iko 5.19 ‡ 19:12 Bɔa 20.7, Iko 5.11, Mat 5.33 § 19:13 Iko 24.14-15 * 19:14 Iko 27.18 † 19:15 Iko 16.19 ‡ 19:17 Mat 18.15 § 19:18 Mat 5.43, 19.19, 22.39, Lom 13.9, Gal 5.14, Zaa 2.8 * 19:19 Iko 22.9-11 † 19:26 Daa 9.4, Iko 12.16, 23 ‡ 19:26 Iko 18.10 § 19:28 Iko 14.1 * 19:29 Iko 23.18 † 19:31 Iko 18.10-11, 1Sam 28.3, Isa 8.19 ‡ 19:34 Bɔa 22.20, Iko 24.17, 27.19 § 19:35 Iko 25.13-15, Yaa 20.10, Eze 45.10

³⁶ A tó á pógbiayāḃḃó ní á zaaḃ aaḃ kú wásawasa. Mámema Dii á Lua pḃ á bḃle Egipi.

³⁷ Aliḃ ma ikoyāḃ ní ma yādileāḃ kúa pii, íḃ zíkewà. Mámema Dii.

20

Ia pḃ wáli da duunkenaḃwa

¹ Dii ò Mḃizie

² aà ò Isailiḃne: Tó Isailie ge bḃmḃ pḃ kú á guue a né kpà Mḃḃkuwa, wali ade de. Bḃsudeḃ lí aà pápa ní gbeo aa de.

³ Máli fele ní gbépioe, mí aà bḃ a gbéḃ guu, asa à a né kpà Mḃḃkuwa, à ma kúki gbālè à ma tḃ pḃ a kua adoa ḃḃkpàe.

⁴ Tó gbépi a né kpà táa Mḃḃkuwa, tó á Isailiḃ a wekpà á vìà, i aà deo,

⁵ má fele ní gbépio ní aà bēdeḃ ní gbé pḃ aa gbāsikèaānḃ Mḃḃku yá musuo pii, mí ní bḃle ní gbéḃ guu mà ní dede.

⁶ Gbé pḃ yāmà gèsisinaḃ ge táadeḃwa à gbāsikèrínḃ sḃ, má fele ní adeoe, mí aà bḃ aà gbéḃ guu mà de.

⁷ A tó á kua àḃ adoa gbāsísai, asa Dii á Luan ma ũ.

⁸ Aliḃ ma ikoyāḃ kúa, íḃ zíkewà. Ma Dii ma á díle adoaē.

⁹ Tó gbé á de ge a da kà, wà ade de.* Lá à a de ge a da kà, à azía dèe.

¹⁰ Tó gbé wùle ní gbēpāle nḃo, wáli ní de mípla mípii.

¹¹ Tó gbé wùle ní a mae nḃo à a mae kpēbḃe, wáli ní de mípla mípii. Aa rízia dèe.

¹² Tó gbé wùle ní a né nao, wáli ní de mípii. Aa yādḃḃasai kèe, aa rízia dèe.

¹³ Tó gḃe wùle ní a gḃe deeo lán nḃewa, an pla mípii aa dàa bḃe kè, wáli ní dede. Aa rízia dèdèe.

¹⁴ Tó gbé nḃsè mé à èa à aà da nàwà l, dàa vāie.† Wáli ní kpasa mípii aa tékú, ké dàa vāie su àḃ kú á guuo yái.

¹⁵ Tó gḃe kú pḃtuowa, wáli ade de,‡ wi nḃḃpi de l.

¹⁶ Tó nḃe tò pḃtuo kpáwa'òwa, wáli ní dede, ké aa rízia dèdèe nḃo.

¹⁷ Tó gḃe a dāe sè, aà de né ge aà da nán lò, mé aa kḃ dḃ, ásooe.§ Wáli ní bḃ ní gbéḃ guu wà ní dede. Lá à a dāe dàakpà, à azía dèe.

¹⁸ Tó gbé wùle ní nḃe pḃ ḃkúao, à kà aà aubḃkiwa. Wáli ní bḃ ní gbéḃ guu, wà ní dede mípla mípii.

¹⁹ Asuli á da vìi ge aà dàuna dàakpao ge á dasē, asa dae fèe kpēbḃan we. An tàae a wi ní musue.

²⁰ Tó gbé wùle ní a mae vìi ge aà dàuna nḃo, à a mae vìi ge aà dàuna kpēbḃn we. An tàae a wi ní musue, aai ga fi.

²¹ Tó gbé á vìi ge a dàuna nḃ sè, wíyāe. A a vìi ge a dàuna kpēbḃe. Aa gḃ fiie.

²² Aliḃ ma ikoyāḃ ní ma yādileāḃ kúa, íḃ zíkewà, ké bḃsu pḃ mále géuánḃ à zḃleu su á yáo yái.

²³ Asu bui pḃ mále ní yáéḃ ḃleseo. Aa yápio kè pii, § má ye ní gíyāio.

²⁴ Má óe, áme á gḃ ní bḃsu pḃ vì ní zḃ'io diupi vì. Má kpáwá á pḃ ũe. Mámé má Dii á Lua, ma á díle adoa ní buipāleḃe.

²⁵ Aliḃ nḃo ní bá pḃ áli sóḃ ní pḃ pḃ áli sóḃ dḃkḃe. A suli tó à gbāle nḃo ge bá ge pḃtaa'onkuawa pḃ má díleé tē ũ yá musuo.

²⁶ Ali tó á kua àḃ adoa mēe, asa ma Dii ma kua adoaē. Ma á díle adoa ní buipāleḃ, ké àḃ de ma gbéḃ ũe.

²⁷ Tó gḃe ge nḃe kú á guu gèsisina ge táade ũ, wáli ade pápa ní gbēo wà de. A azía dèe.

21

Yadile sa'onae

¹ Dii ò Mḃizie aà yá'ò Aalona né sa'onae aà me: Sa'onae suli tó à gbāle a gbé pḃ gā yá musuo,

² mé i ke aà dae fèe baasio, aà da, aà de, aà né, aà vìi, aà dàuna

³ ge aà dāe néna pḃ kú a gbáa, i zāke yāao.

⁴ Baa tó uabeleē, asu to à gbāle a bēdeḃ yá musuo.

⁵ Aasuli tó gē táa'ò ní miwao. Aasuli ní lekāna kpaaio.*

⁶ An kua líḃ adoa mapi ní Luae. Aasuli ma tḃ ḃḃkpao. An kua líḃ adoa, asa mámema Dii ní Lua. Aali sa pḃ wí a pḃ nísikateu à tékú oa ma ble ũ.

* 20:9 Bḃa 21.17, Mat 15.4 † 20:14 Iko 27.23 ‡ 20:15 Bḃa 22.18, Iko 27.21 § 20:17 Iko 27.22 * 21:5 Iko 14.1

- 7 Ké an kua lío adoa mapi ní Luae yáí, aasuli nɔɛ pɔ káaluaká a òòkpà seo ge nɔɛ pɔ wa yá.
- 8 Isailio, àli ní díleá nídoake dñé, asa aame aaf mɔ ble kpáí mapi á Luawa. Ali ní díleá nídoakepi dɔ, asa ma Dii ma gbé pɔ ma á díle ádoá, ma kua adoaɛ.
- 9 Tó sa'on nɛnɔɛ azía òòkpà ní káaluakaa a a mae kpɛbòè, wàli aà kpasa aà tékū.
- 10 Gbé pɔ wà nísiká aà miwa à gò sa'onkia ũ, wà aà dàzlu aà ke ní zìpi pɔkasaɔ daa, asuli tó íana a miká páo. Asuli a ula ga kéo.
- 11 Asuli sɔ geio. Asuli tó à gbàle baa a de ge a da ge yá musuo.
- 12 Asuli bɔ ma kúkí ge yáio, ké asu ma kúkí òòkpao yáí, asa ma nísí pɔ wa kàwà tò à gò ma pɔ ũɛ. Mámɛmaa Dii.
- 13 Nɔɛ léso ò àli sé nɔ ũ.
- 14 Asuli gyaá ge nɔɛ pɔ wa yá seo ge nɔɛ pɔ káaluaká a òòkpà, sema aà bui nɔɛ léso,
- 15 ké asu a bui òòkpao yáí. Mámɛ má Dii pɔ ma aà díle adoa ũ.
- 16 Dii ò Mɔizie
- 17 aà o Aalonae: E n buiwa n bui pɔ su sáa ví suli sòmazi ble kpáiao.
- 18 Gbé pɔ sáae ví suli sòmazio, vía ge ɛɛ ge gbé pɔ aà oa dɔò vío ge a gue késaakí
- 19 ge gbé pɔ a gbá ge a ɔ kúɔa,
- 20 ge kóde ge gbé pɔ a gue imia ge gbé pɔ a wé diua ge kásande ge séede ge gbé pɔ a le wia.
- 21 Sa'ona Aalona bui pɔ sáae ví suli sòmazi à sa pɔ wí a pɔ nísikateu à tékū oao. Sáadeɛ, asuli sòmazi ble kpáiao.
- 22 Ali fɔ ma ble ble, sa'onɔ ní pɔ pɔ wa ma gbaɔ píi,
- 23 áma asuli sɔ zwáa pɔ wa kpámaziao ge ma gbagbakí, asa sáadeɛ. Asuli ma kúkí òòkpao. Mámɛ má Dii pɔ ní díle nídoá ũ.
- 24 ɔ Mɔizi yápi ò Aalonae ní aà néo ní Isailio píi.

22

- 1 Dii ò Mɔizie à mè:
- 2 O Aalonae ní aà néo, aalio nízia kúa dɔ pɔ pɔ Isailio lé ma gbaɔ yá musu, ké aasu ma tɔ pɔ a kua adoa òòkpao yáí. Mámɛmaa Dii.
- 3 Oné, e an buiwa tó an gbèe gbàlè mé à sò pɔ pɔ Isailio sa'òoai, wàli ade kēa. Mámɛmaa Dii.
- 4 Tó Aalona buie mɛbaagyá ge kēnu ví, asuli sa'oble bleo e aà gbási gè wòlowà. Tó gbé ɔkà pɔ pɔ gbàleá ge yá musuwa, ge à azía è, à gbàlèn we.
- 5 Maaɛ lɔ, tó à ɔkà pɔ kelena pɔ í táa'o tɔlɛwa ge gbé gbàleá ge gbási píi lé.
- 6 Gbé pɔ ɔkà pɔ bee taawa, alio gbàleae e oosi. Asuli sa'oble bleo, mé i ke à zu'ò bàasio.
- 7 Tó íatē gè kpéu, mé à zúpi ò, ɔ aà gbási a láa, i gbasa sa'oble ble sa, asa aà pòbleae.
- 8 Asuli pɔge ge pɔ pɔ wàl de so à gbàleo. Mámɛmaa Dii.
- 9 Sa'onao lío ma yádilɛnɛpi kúa, ké aasu dɛ ní ma bleo, an duuna wi ní musu aa gao yáí. Mámɛ má Dii pɔ ní díle nídoá ũ.
- 10 Gbé pɔ de sa'ona ua gbé ũo suli sa'oble bleo, baa gbé pɔ píla sa'ona be ge aà zíkɛna.
- 11 Tó sa'ona zo lù ge tó wà zɔpi í aà beɛ, a zɛví à blepi ble.
- 12 Tó sa'ona nɛnɔɛ zàkè ní gbé pɔ de sa'ona ũoo, nɛpi zɛví à sa'onao ble ble bo.
- 13 Tó sa'ona nɛnɔɛ gò gyaá ũ ge wà aà yá zadɔ i ne'io, mé à èa sù a mae be lá aà wéndiagɔwa, a a mae ble blea zé ví. Nibɔe suli bleo.
- 14 Tó gbé zázá à sa'oble blè, aali a fiabo sa'onae, i a ɔa sɔode nawà.
- 15 Sa'onao suli tó sa'oble pɔ Isailio káaakáa Dii gbàleo.
- 16 Tó aa tò gbé pɔ a blea zé vío blè, aa ya'íɛ. Mámɛ má Dii pɔ ní díle nídoá ũ.

Pɔtuɔ pɔ wali sa'òò

- 17 Dii ò Mɔizie à mè:
- 18 O Aalonae ní aà néo ní Isailio píi, Isaili bui ge bòmɔ pɔ kú á guun lò, tó á gbèe mòmɛɛ ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū oboo légbádɔa ge gban lò,
- 19 tó a ye mà sie, sema aali mɔ ní pɔ sáasaio, zu ge sá ge ble.
- 20 Asuli mòmɛɛ ní pɔ sáadeoo,* asa má sio.
- 21 Tó gbé mò sáaukpa sa'oa ní zuo ge sá ge ble légbádɔa ge gban lò, tó a sáa vío, má sí.
- 22 Ayámɛto ásuli sa'oa ní pɔ víaoo ge a kòkú ge a pɔ pɔ wà a kaikè ge a bode ge a yíade ge a séede. Asuli sa pɔ wí a pɔ nísikateu ma gbagbakíwa à tékū ooo.
- 23 A zɛví à ma gba zu ge sá kò ge a giana. Tó ále légbá dɔoae sɔ, má sio.

* 22:20 lko 17.1

24 Asuli sa'oa ri p3 p3 wa a leba b3leo0 ge p3 p3 wa a le wi ge a taia ge a paaa. Asuli bee ke a b3suuo,

25 me asuli potuo bee taa si bui z3loe k3i a sa'o0 mapi a Luawa ble uo. A saa vie, a 3kpaae. Ma sio.

26 Dii o Moizie:

27 To ze sa ge ble ne'i, nepi a ke a dawa g33 soplac. Sea za a g33 swaa0de zi ali f3 sa p3 wi a p3 n3sikateu a tek3 ooa.

28 Asuli zu ge sa kolokpa ri a neo g33 dou zi0.

29 To ale saaukpa sa'oa, ali o a z3wa, mi si.

30 Ali a n33 so z3beezi, asuli a kee to gu d3wa0. Mamema Dii.

31 Ali3 ma ya0dilea3 kua a z3kewa. Mamema Dii.

32 Asuli ma t3 3kpa0, a adoa. A Isailio li d3 ke ma kua adoa. Mame ma Dii p3 a dile adoa u.

33 Ma a b3le Egipi, ke ma0 de a Lua ue. Mamema Dii.

23

Dikpe3

1 Dii o Moizie

2 aa o Isailione: Dikpe p3 ma dile3n ke: Ali ma dikpe p3 wali gb33 kaaamee bee3 kpawake.

3 Ali z3ke g33 soolo, a g33 soplade i kamabo kaaamee ya1. Asuli z3e keo. Kamabog33zi3 pi3 Dii p3e gu p3 a k3u pii.*

4 Dikpe p3 Dii dile3n ke: Ali a kpawake a g33wa, i k3 kaaamee.

G3amusu dikpe ri Kaaso dikpe3

(Nao 28.16-25)

5 Mo se3ia g33 g3o men0saide zi oosiele ali G3amusu dikpeke3me.†

6 M3pi g33 g3eode zi ali Kaaso dikpeke, i3 kaa p3 wi a se'ese k3uo so e g33 soplaz.

7 Dikpepi g33 se3ia zi ali k3 kaaamee. Asuli zi gb3ae keo.

8 Ali3 sa p3 wi a p3 n3si k3teu a tek3 oa e g33 soplaz, a g33 sopladepi zi i k3 kaaamee. Asuli zi gb3ae ke z3beezi0.

Bua p3 kaau3 dikpe

(Nao 28.26-31)

9 Dii o Moizie

10 aa o Isailione: To a g3e b3suu p3 male kpaw3u, me a a buap3 kaau3 k3ke, ali a ba3a ye m30 sa'onac.

11 To kamabog33zi gu d3, sa'onapi li p3 ba3api m3me, mi si3n3.

12 G33 doupi zi aali sa p3 wi a p3 k3teu a tek3 oa ri sa w3dona saasaio

13 ri a p3wentio kiloo si33 ya3lea ri n3sio p3 p3 wi k3teu a tek3 a g3 i kemee na u, i v3e e3lewa litili do.

14 Asuli p3wen dafu ble bleo, a p3e ge a kpasaa e g33 p3 a m3 mapi a Luaz ri p3 kaau ba3apio. Ya3i3 ya0dilea3e e a buiwa gu p3 a k3u pii.

P3keke dikpe

(Nao 28.16-25)

15 Kamabog33 p3 a m3 ri p3 ba3apio gb3a, ali as3a d3d3 e soplaz.

16 Ali g33d3d3 blakwi e kamabog33 soplade gu d3, i gbasa m3me ri p3wen dafuo.

17 Ali p3eke men plapla ua ri uao ri p3etio litili plapla ri a se'eseco. A buap3 kaau3 3 ali p3pi3 ke0, i m3omee. §

18 Ili m3 ri p3epio ri sa w3dona saasaio men soplaz ri ga3ena0 men0 ri sasaka03 men pla, i sa p3 wi a p3 k3teu a tek3 ooa ri a p3wentio ri a v3eo p3 p3 wi k3teu a g3 i kemee na u.

19 Ili sa'o ri blesanao men0 duun awakpab3 u ri sa w3dona3 men pla saaukpasa u.

20 Sa'ona li sa3pio m3me ri buap3 kaau3 p3epio. Sa'oblepi3 ma p3e, sa'onapi me ali ble.

21 G33 doupi zi ali k3kaaa kpawake. Asuli zi gb3ae keo. Ya3i3 ya0dilea3e e a buiwa gu p3 a k3u pii.

22 To ale p3keke a b3suu, asuli keke e a bu lewao, me asuli a k3nw3o. Ali to taaside3ne ri b3m33.* Mamema Dii a Lua.

* 23:3 B3a 20.8-10, 31.12-17, 35.2-3 † 23:5 B3a 12.1-14, Iko 16.1-2 ‡ 23:6 B3a 12.14-20, Iko 16.3-8 § 23:17 B3a 23.16, 34.22, Iko 16.9-12 * 23:22 Iko 24.19-22

Kàaepɛa dikpɛ sa'oa ní Duunkɛ́ama dikpɛ p'ó
(*Nao 29.1-11*)

23 Dii ò Mɔizie
 24 aà o Isailiɔne: Mɔ soplade gɔɔ sɛ́ia zí àli kámabo, í kàaepɛ à kàaamɛɛ, ma yá í dɔágu.
 25 Asuli zí gbàae keo, í sa p'ó wí a p'ó nísí káteu à tékú oa.
 26 Dii ò Mɔizie:
 27 Mɔ sopladepi gɔɔ kwide zí líb de Duunkɛ́magɔɔ ũ. Ali k'ó kàaamɛɛ, í lɛye, í sa p'ó wí a p'ó nísí káteu à tékú oa.
 28 Asuli zie kɛ zibeezío, asa Duunkɛ́magɔɔɛ, zí p'ó wí á duuna k'éwá ma Dii á Lua aɛɛ.
 29 Wà gbé p'ó í lɛye zibeezío bɔ a gbéɔ guu.
 30 Má gbé p'ó zie kɛ zibeezío bɔ a gbéɔ guu mà dɛɛ.
 31 Asuli zie kɛ zibeezío. Yápiá yádileaéɛ e á buiwa gu p'ó á kúu pii.
 32 Aliɔ dɛé kámabogɔɔzí ũ, í lɛyeu, íb kámabo sɛa za mɔpi gɔɔ k'ɛokwide zí oosi e a gu sia dɔa oosi.

Lákpɛdɔa dikpɛ
(*Nao 29.12-39, Iko 16.13-15*)

33 Dii ò Mɔizie
 34 aà o Isailiɔne: Mɔ sopladepi gɔɔ g'ɛode zí àli Lákpɛdɔa dikpɛkɛmɛɛ gɔɔ soplá.
 35 A gɔɔ sɛ́ia zí àli k'ó kàaamɛɛ. Asuli zí gbàae keo.
 36 Aliɔ sa p'ó wí a p'ó nísí káteu à tékú oa e gɔɔ soplá, a gɔɔ swaaɔde zí í k'ó kàaamɛɛ, í sa p'ó wí a p'ó nísí káteu à tékú oa. Asuli zí gbàae keo, k'ókàaa midɛgɔɔɛ.
 37 Dikpɛ p'ó má dílɛɔn we. Ali a kpáwake, í k'ó kàaamɛɛ, í sa'oa lá gu lé dɔ lá má dílɛwa, sa p'ó wí a p'ó káteu à tékú ní p'ówentio ní sa'obɔ páleɔ ní w'ɛɛo.
 38 Ali sapiɔ oa kámabogɔɔ p'ó p'ó má dílɛ bàasi, á gbaɔ ní á légbádɔa p'ó ní á p'óeá p'ó bàasi.
 39 Sɛa za mɔ soplade gɔɔ g'ɛode zí á bùsu p'ó kekeá gbɛa àli dikpɛpi kɛmɛɛ e gɔɔ soplá. A gɔɔ sɛ́ia zí ní a gɔɔ swaaɔde zío líb dɛé kámabogɔɔ ũ.
 40 A gɔɔ sɛ́ia zí àli libe maaɔ s'é ní daminalaɔ ní lig'ɔn ladeɔ ní swagbalag'ɔnaɔ, íb p'ónake mapí Dii á Lua aɛ e gɔɔ soplá.
 41 W'ɛ ní w'ɛo mɔ soplade guu àliɔ dikpɛpi kɛmɛɛ e gɔɔ soplá. Yápiá yádileaéɛ e á buiwa.
 42 A Isailiɔ líb ku lákpɛ p'ó á dɔɔ guu e gɔɔ soplá,
 43 k'é á buib e d'ó má tò an dezio í lákpɛɔ guu ma ní b'ɔlɛ Egipi bùsuu gbɛa. Mámamaa Dii á Lua.
 44 Ǿ Mɔizie dikpɛ p'ó Dii dílɛpiɔ yá'òné.

24

Kpaaùkpɛ filia

1 Dii ò Mɔizie:
 2 O Isailiɔne aa m'one ní nísí wásawasao filiaɔ nabo ũ, k'é aao naa gɔɔpii.
 3 Aalona mé ali filiapí keke kpaaùkpɛu ma aɛ z'wáa p'ó kpaa ikoyá kpagoloi saɛ za oosi e gu gɛ lí d'ɔɔ gɔɔpii. Yápiá yádileaéɛ e á buiwa.
 4 Aàliɔ filia p'ó kú vua dauwaɔ keke ma aɛ gɔɔpii.

P'ɛɛ p'ó wí kpa Diiwa

5 Níli p'ɛɛti s'é ní p'ɛɛkɛò mèn kuepla, p'ɛɛ m'endo tí kiloo siísiiṣ.
 6 Níli p'ɛɛpiɔ kále ma aɛ vua táabūnuwa mèn soolosoolo d'ɔɔ pla.*
 7 Níli tulaleti zálala fáfawá d'ɔɔd'ɔɔ, ní kámɛɛ téu p'ɛɛ gbɛu á yáɔbamagu yáí.
 8 Kámabogɔɔ ní kámabogɔɔɔ pii walio kále d'ɔɔd'ɔɔ ma aɛ Isailiɔ p'ó ũ ma bàakuar'ɔn gɔɔpii yáí.
 9 P'ɛɛpi líb de Aalona ní a néɔ p'ó ũ, aali só gu p'ó wa díle a zéiu, asa ma p'óɛ a zéi.† Aliɔ de ní baa ũ sa p'ó wí a p'ó nísí káteu à tékú oaa guu.

Dii tɔb'ɛsina pápaa ní gbɛo

10 G'ɛɛ ku, aà da á Isailie, aà mae s'ó Egipie. K'é á g'ɛ Isailiɔ b'òou, ɔ s'òle ní daa ní Isailieo.
 11 Ǿ g'ɛɛ p'ó aà da á Isailiepi Dii tɔb'ɛsɔ́ á d'òɛaàno, ɔ wà g'ɛaàno Mɔizie kíí. Aà dapi t'ón Selomi, Dibeli néɛ, Dá buie.
 12 Ǿ wà aà dàkpɛu g'ía e wà ma Dii léu lá wa sɛaàno.
 13 Ǿ Dii ò Mɔizie:

* 24:6 Bɔa 25.30 † 24:9 1Sam 21.1-6, Mat 12.4

- 14 Bɔ ní gbé pɔ dɛmanɔpio bɔo kpe, gbé pɔ aa yápi mà aà léuo i ɔnana aà miwa gla, wi gbasa aà pápa ní gbɛo wà de.
  - 15 Ní o Isailione, tó gbé dɛmanɔ, à yā́ aziaɛɛ.
  - 16 Wali gbé pɔ ma tɔbɛsì pápa ní gbɛo wà de. Bòmɔ ge belen lò, tó à ma tɔbɛsì, à gàn we.
  - 17 Tó gbé gbɛdè, wali ade de.‡
  - 18 Tó gbé gbé pɔtuo dɛ, aali a gɛɛ kpá.
  - 19 Tó gbé ɔakpà a gbédeezi, wà ɔa doúpi kpaazì sɔ.
  - 20 Tó gbé gbé wá è, wa ade wá é sɔ. Tó wé a wí, wa aà pɔ wí sɔ. Tó swaa a è, wa aà pɔ é sɔ.
- Wali keè lá a kénéwa.§
- 21 Tó gbé gbé pɔtuo dɛ, a a gɛɛ kpaɛ. Gbé pɔ gbɛdè sɔ, wa aà deɛ.
  - 22 Bòmɔ ge belen lò, yádilea doúpiɛ. Mámema Dii á Lua.
  - 23 Moizi yápi óné, ɔ aà bɔ ní gbé pɔ dɛɛ ní Diuopio bɔo kpe, aa aà pápa ní gbɛo aa dè. Maa aa kè lá Dii ò Moiziɛwa.

25

*Tɔɔle gbaa ɔampaa wɛ
(Iko 15.1-11)*

- 1 Dii ò Moiziɛ Sinai gbɛ musu
  - 2 aà o Isailione aà me: Tó a gɛ búsu pɔ mále kpáwá guu, àli tó búsupi ɔampameɛ.
  - 3 Ali pótɔ á bua e wè soolo, àli á vɛɛliɔ midáɛ, í á pɔɔ keke,
  - 4 a wè soplade ɔli tó búsupi ɔampameɛ. Asuli pótɔ á bua wɛpiuo, mé ásu li á vɛɛliɔ midáɛo.
  - 5 Asuli á bua pɔzã keke á a kákú keo. Asuli á vɛɛligɔna pɔ kè yáyayao kɔ zɔzɔo. Tɔɔle gbaa ɔampaa wɛɛ.
  - 6 Pɔzã pɔ bɔle tɔɔle ɔampaa guuo lío deé á ble ù, ápiu ní á zòblenao ní á gbèwinao ní nibo pɔ de bòmɔ ù á guuo
  - 7 ní á pɔtuoo ní sɛanɔbɔɔ. * Pɔzãpiu lío de á pɔblea ù.
- Gɔa wéɛo ù wè*
- 8 Alio ɔampaa wɛpiu dɔdɔ wè soplapla leɛ sopla, à kè píi wè blakwi mɛndosai.
  - 9 Ali kuupe wɛpi mɔ soplade gɔɔ kwide zí á búsu gupiiu Duunkɛmagɔzìpi.
  - 10 Ili wɛpi dile ma pɔ ù, í gɔa wéɛo ù kpáwake á búsu gbé pɔ kú weɔne píi. Iɔ deé gɔa wéɛo ù wɛ ù, á baade í su azla búsuu a bui kú.
  - 11 Wè blakwide lío deé gɔa wéɛo ù wɛ ù. Asuli pótɔo. Asuli pɔzã kekeo. Asuli vɛɛ ligɔna pɔ kè yáyayao kɔ zɔzɔo,
  - 12 asa gɔa wéɛo ù wɛɛ. Iɔ adoaé, í pɔbɔlenziɛo ble.
  - 13 Gɔa wéɛo ù wɛpi guu á baade lí su a tɔɔlewa.
  - 14 Tó ále á bú yia ge ále lúkɔwa, ásu li ɔnɔkekɔɛo.
  - 15 Ali wɛ pɔ gɔ́ sea za gɔa wéɛo ù wɛwa da wɛnao guu, í lú. Búde sɔ ɔli wɛ pɔ gɔ́ wà pɔkeke da wɛnao guu, í gbasa yía.
  - 16 A ɔa lí káfí wɛ pɔ gɔ́ dasileu. Tó wɛ pɔ gɔ́ bílao, a ɔa lí lao, asa pɔkekea wɛnao ɔ wále yiawá.
  - 17 Asuli ɔnɔkekɔɛo. Alio ma vía vl. Mámema Dii á Lua.
  - 18 Ali zìke ma ikoyáɔwa, ío ma yádilea kúá, ío kú á búsuu dɔdɔa.
  - 19 Búsupi ali bleké, à mówáɛ, ío ku a guu dɔdɔa.
  - 20 A me, tó wi pótɔ wa pɔ kèkeo, bɔ wá ble wè sopladepi guui?
  - 21 Máme máli báaadaágu a wè soolodepi guu, tɔɔle í bleké wè áaɔ pɔ ù.
  - 22 A wè swaaɔde guu ɔli pótɔ, mé áli pɔwen zi ble e a ge pɛɔ a wè kèkwí pɔkekeawáɛ.

Tɔɔle tɔɔmabo

- 23 Wasuli tɔɔle yía, í gɔ we e gɔɔpiio, asa búsupiá ma pɔɛ, mé á demɛɛ a guu bòmɔ ní nibɔ ùɛ.
- 24 Búsu pɔ á kúá á pɔ ù guu píi àli tó wà a tɔɔle tɔɔmabo.
- 25 Tó á gbɛe gɔ́ taaside ù, mé á a tɔɔle kíni yía, aà dae fɛɛe lí mó pɔ pɔ a yíapi tɔɔmabo.
- 26 Tó gbé dae fɛɛe vɔ á a tɔɔmabo sɔo, mé á gbáa è à ká à a tɔɔmabo,
- 27 aà wɛ pɔ gɛ́ sea za gɔɔ pɔ á yía nao, í wɛ pɔ gɔ́ fiabo gbé pɔ á yíawàɛ, í a pɔ sí.
- 28 Tó aà gbáa í ka aà fiaboè sɔo, tɔɔlepi lí gɔ á lunaɛ a ɔzì e gɔa wéɛo ù wɛu. Wɛpiu ɔ a lunapi a sɔaaɛ, í a pɔ sí.

---

‡ 24:17 Bɔa 21.12   § 24:20 Bɔa 21.23-25, Iko 19.21, Mat 5.38   * 25:7 Bɔa 23.10-11

29 Tó gbé kpé yia wéle bíideu, e wé do àò gé kúaaí, aò a boa zé ví. Gɔɔ bee 5 a a boa zé ví.
 30 Tó í a tòmaboo e wé dopi gè kúaaò, kpépi a g5 a lunaεε ní a buio e gɔɔpii. Wáli sɔaaè baag5a wéεɔ ũ wēuɔ.
 31 Wáli kpé p3 kú z5εwia bíisaide guu dile lán bugbewae. A tòmaboa zé kú, mé wáli sɔaaané g5a wéεɔ ũ wēuε.
 32 Levii buio ní kpé p3 kú ní wéle guuɔ tòmaboa zé ví gɔɔpiiε.
 33 Levii buio wéle kpé p3 aa yia tòmaboa zé kú, mé wáli sɔaaané g5a wéεɔ ũ wēuε, asa Levii buio wéle kpéɔ de kpaale p3 aa sè Isailio guu ũε.
 34 Aasuli ní wéle dádákεkúio yíao, asa an baan we e gɔɔpii.

Pɔsɛaané

35 Tó taasi á gbεε kù, mé a f5 azía gwa bo, alio aà kúa lán bòmɔ ge nibɔwa, ké aà e àò kú á guu yáí.†
 36 Asuli ɔ'idiaε, ásuli a í gbaεo. Alio ma vía ví, ké á gbépi e àò kú á guu yáí.
 37 Asuli 5a sɛaè à a igbao.* Asuli ble yíawá à ài wεεε a guuo.
 38 Mámεmaa Dii á Lua. Ma á bóle Egipi, ké mà Kanaa búsu kpáwáε, mío de á Lua ũ.

Zɔboa

39 Tó taasi á gbεε kù mé à azía yíawá, ásuli zɔzídaε.‡
 40 A g5 á guu lán gbèwina ge nibɔwae, io zíkεé e g5a wéεɔ ũ wēu.
 41 Aàpi ní a néɔ aai gbasá bo á be, aai tá ní buio kíi tɔɔle p3 an dezi sè kpaale ũ guu.
 42 Lá á gbé p3 ma á bóle Egipi búsuuɔ á de ma zòblenaɔ ũ, i kú wá á yia zɔɔ ũ bo.
 43 Asuli gbáablemáo. Alio ma vía ví.
 44 Bui p3 liaaázio g5εɔ ní ní nɔεɔ 5 álío ní ví zɔɔ ũ. Ampio 5 álí ní lúlu zɔɔ ũ.
 45 Ali f5 nibɔ p3 kú á guu lu bo ní né p3 aa í á búsuuɔ, aai g5 á àizεεɔ ũ,
 46 aai g5 á néɔne túbí ũ, aaiɔ zòbleé e ní wēni léu, ama ásuli wétεamɔ á gbé Isailionεo.
 47 Tó bòmɔ ge nibɔ p3 kú á guu ɔ lé a kpε le, mé taasi sù á gbεε kù, mé à azía yia bòmɔpiwa ge aà buie,
 48 aà boa zé kú. Aà dace a f5 à aà bo,
 49 aà mae ge aà mae néε ge aà daε fεεε. Tó aà ɔ níniε s5, aà azía bo.
 50 Aàpi ní a lunao lí wē nao sea za aázía yíagɔɔ e g5a wéεɔ ũ wēu, aà yia 5a io dou ní gɔɔ bee gbewizí 5ao.
 51 Tó wē p3 g5 e g5a wéεɔ ũ wē àò gé kái dasi, aà boa 5a aɔ z5εε.
 52 Tó wē p3 g5 bíla s5o, aà nao, í flabo màa.
 53 I g5 a diie gbèwina ũ wē ní wēo. Asuli tó aà dii wétεamɔεo.
 54 Baa tó aà boa í zεke màao, aàpi ní a néɔ g5 wéεɔ ũ g5a wéεɔ ũ wēuε,
 55 asa Isailio mé ma zòblena p3 ma ní bóle Egipi búsuuɔ ũ. Mámεmaa Dii á Lua.

26

Báadaarngu

(Iko 7.12-24, 28.1-14)

1 Asuli p3ε ke táa ũo.* Asuli gbe'a ge à péle á búsuu à kúleεo,† asa mámεmaa Dii á Lua.
 2 Alio kámabogɔɔ p3 má díleɔ yáda, íli ma kúkúli dile gbía. Mámεmaa Dii.
 3 Tó á té ma ikoyáɔi mé á ma yádileεo kúa, ále zíkεwá,
 4 máli tó lou ma á búsuu a gɔɔwae, tɔɔle ali blekéé, lío í ne'íé.‡
 5 Aɔ p3wεmbɔzíkεε e à ge pεo véεkoz5z5gɔɔwa, véεkoz5z5a s5, e à ge pεo p3tɔgɔɔwa. Ali poble á ká, ío kú á búsuu dɔɔa.
 6 Má tó àò ku aafia á búsuu. A wúle mé yáe a to vía á kúo. Má wáio midε á búsuu mé zí a gē weo.
 7 A péle á ibεεɔzie, í ní dede ní fεndao.
 8 A gbεɔn sɔɔɔ a ní gbεɔn basɔɔɔ yá, mé á gbεɔn basɔɔɔ a ní gbεɔn baasɔɔɔ leε kwio (10.000) yá, í ní dede ní fεndao.
 9 Má á wegwa, mí tó à ne'í a káfí, ma bàakuaáno io gé.
 10 Alio bleble e a zi bo, í a zipi kóle a dafu káua yáí.
 11 Ma kúkúli aɔ kú á guu, mé ma nisína a gíázio.
 12 Máo bebe á guu á Lua ũε, ío de ma gbéɔ ũ.‡

† 25:35 Iko 15.7-8   ‡ 25:37 B3a 22.24, Iko 23.20-21   § 25:39 B3a 21.2-6, Iko 15.12-18   * 26:1 B3a 20.4   † 26:1 Iko 16.21-22, 27.15   ‡ 26:4 Iko 11.13-15   § 26:12 2Kln 6.16

13 Mámema Dii á Lua. Mámɛ ma á bóle Egipi, ké ásu àò de ní zɔɔ ũ ɔo yáí. Ma zuu pɔ́ aa dáè ké kélekele, 5 a gɔ́ be ní mio daa ía.

Ldai yáo
(Iko 28.15-68)

- 14 Tó i ma yádileaɔ ma, ále zíkɛwá píio,
- 15 tó a gi ma ikoyáoi, mé á nisina ye ma yádileneio, tó ále ma ɔtonɔkɔi gwao, mé a ma baakuaáno yádileaé gbòo,
- 16 àò dɔ́ lá má kéén ke: Má tó gili gɛágu, mí ɔɔn vái káágu ní sionao, á wé ɔ wo, á yèèe i láa. A pɔ́tɔ́ páe, asa á ibeɛɔ mé aa ble.
- 17 Má feleáno, á ibeɛɔ i á fu, á zangudepio ɔ gbáablewá. Baa tó gbèe lé á yáo, áli tílee.
- 18 Bee gbea tó i ma yámao, má ea mà á swágagae ɔ gèn soplá á duuna yáí.
- 19 Má á wala gbáa kɔ'è. Luabe i gɛé gii mɔ́sesai lán mɔ́siwa, á ɔole i gbákú lán mɔ́gotéwa.
- 20 A á gbáa kóle páe, asa ɔole a blekéé, mé lío ne'íeo.
- 21 Tó a gi lé swágbáakemanɔ, mé i ma yámao, má á swágagaa káfi ɔ lee sopláe á duuna léwa.
- 22 Má wáio gbaewá, aai to à gɔ́ nésai, aai á ɔtuɔɔ dede, i lao, á zée a sea ke ɔo.
- 23 Tó á wé i ké yápio musuo, mé a gi lé swágbáakemanɔ,
- 24 máme má feleáno mazía sa, mí íadawá gèn soplá á duuna yáí.
- 25 Má tó wá mɔ́ lélewá ní zio, ké a ma baakuaáno yá gbòo yáí. Tó a si á wéleɔ guu, má gagyákaáguɛ, mí á na á ibeɛɔne ní ɔzi.
- 26 Má tó á ble láa, nɔe gbèɔn kwio mé aali pèkeé kina doúwa, aai kpáwá támitámi, a pɔe ɔwá sɔ́o.
- 27 Tó i ma yáma yápio musuo, mé a gi lé swágbáakemanɔ,
- 28 má ea feleáno ní ɔfèaoe, mí á swágaga gèn soplá á duuna yáí.
- 29 Nɔanapi a to á á negɛɔ ní á nenɔɔ sɔ.
- 30 Má gulesí pɔ́ á bòo daaí, mí á tulaletikateakio gboo, mí á gɛɔ ká á diio gɛɔla. Ma nisina aɔ ye á yáio.
- 31 Má tó á wéleɔ gɔ́ beziaɔ ũe, mí á sa'okio dúuzɔ. A sa'oa pɔ́ tékua gi a kamagu ɔo.
- 32 Má á búsu deɛ, a yá i di á ibeɛ pɔ́ kú weɔwa.
- 33 Má á fènda woe, mí á yáò mà á fáaa buiɔ guu. A búsu i gɔ́ gii, á wéleɔ i gɔ́ beziaɔ ũ.
- 34 Gɔɔ pɔ́ á kú á ibeɛɔ búsu mé á búsu gɔ́ da gii, á búsu a íampa sa. Búsupi á íampa, a íampaa lé i ká.
- 35 Gɔɔ pɔ́ á kú we, íana pɔ́ a giè á pa íampaa wé guu, gɔɔ pɔ́ a gɔ́ da yáaa a íanapi pa sa.
- 36 A gbé kɔ́naɔ sɔ́, má tó aa sɔ́deedeke ní ibeɛɔ búsu. Baa íana lásea kɔ́fi a to aa tíle, aai tíle lán fènda wále ní yáòwa. Aa kpagua, baa ké gbèe lé ní yáo.
- 37 Aa kwé kákɔ́a lán fènda wá ní kwéòwa. Aa fɔ́ ze gí ní ibeɛɔ aɛo.
- 38 Maa á midɛ buiɔ guu. A ibeɛɔ búsu a á mómɔ.
- 39 A gbé kɔ́napi i ibaba ní ibeɛɔ búsuu ampio ní ní deziɔ yávái yáí.
- 40 Tó á buipio ní yávái ní ní deziɔ pɔ́o dɔ́, an náaisaiyá pɔ́ aa kèmeɛ ní swágbáa pɔ́ aa kèmanɔpio,
- 41 5 ma feleáno, ma ní kpá ní ibeɛɔ búsuu, tó aa ní nòseváipi tò mé aa nízia búsa, tó an yávái go ní gbèa lé ká,
- 42 ma bàa kua ní Yakɔbuo* ní Izaakio† ní Ablahaúo‡ yá a dɔ́magu ní búsu pɔ́ má kpámá yáo.
- 43 Búsu pɔ́ aa tò we aɔ da gii ní kpe, i íampa a íampaa wèu. An yávái go a ní gbèe, asa aa gí ma yádileaɔie, an nisina ye ma ikoyáio.
- 44 N beeo gɔɔ pɔ́ aa kú ní ibeɛɔ búsuu, má ní midɛo. Má gínzi mà a baakuaáno yá gbooo, asa mámema Dii an Lua.
- 45 Ma bàa kua ní ní dezi pɔ́ ma ní bóle Egipi buiɔ wáa ké màò de ní Lua ũ yá dɔ́magu, mí ní ɔo. Mámema Dii.
- 46 Ikoyá ní yádilea pɔ́ Dii ò Mɔ́izie Sinai gbe musu a dà Isailiɔneɔn we.

27

Légbáɔa Diiwa

- 1 Dii ò Mɔ́izie,
- 2 5 a ò Isailiɔne à mè: Tó gbé lekè Diiwa à mè, á aà gba gbènazína, aà bo'san ke:
- 3 Sea za wè bao e á gè pè wè bàáɔwa, tó gɔ́e, kpaatkpɛ ánuɔu ɔwaté blakwiɛ,

* 26:42 Daa 28.13-14 † 26:42 Daa 26.3-4 ‡ 26:42 Daa 17.7-8

- 4 nɔɛ sɔ̄ baakwi.
- 5 Sea za wɛ̄ sɔo e à gɛ̄ pɛ̄ wɛ̄ baowa, tó nɛgɔ̄ɛɛ, ánuusu ɔwatɛ̄ baoc, nɛnɔɛ sɔ̄ kwi.
- 6 Sea za mɔ̄ do e à gɛ̄ pɛ̄ wɛ̄ sɔowa, tó nɛgɔ̄ɛnaɛ, ánuusu ɔwatɛ̄ sɔoc, nɛnɔ̄ɛna sɔ̄ áaɔ̄.
- 7 Tó gɔ̄ɛ de wɛ̄ bààɔ̄la, ánuusu ɔwatɛ̄ gɛ̄oɛ, nɔɛ sɔ̄ kwi.
- 8 Tó taasideɛ, mé aà gbàa i ka màào, aali gé sa'ona le, sa'ona lí a bo'ɔa dile lá lɛgbɛna a fɔ̄wa.
- 9 Tó pɔtuo pɔ̄ wí sa'oò Diiwac sɔ̄, pɔ̄ pɔ̄ wà aà gbà ali gɔ̄ aà pɔ̄ ù.
- 10 Wasuli lílɛo. Wasuli a maa lɛ̀̀kpakɛ̀̀ ní a váioo, ge a vái ní a maaoo. Tó wà pɔtuo lɛ̀̀kpakɛ̀̀, a pla píi a gɔ̄ Dii pɔ̄ ù.
- 11 Tó pɔtuo pɔ̄ wíli sa'oò Diiwac sɔ̄, wàli gɛ̄o sa'ona kíi,
- 12 sa'ona i a taa gwa, tó a maa ge a váiɛ. Lá sa'ona díle, màa a ɔa aɔ de.
- 13 Tó pɔde ye bo, aali a ɔa sɔode nawà.
- 14 Tó gbɛ̀̀ Dii gbà a kpɛ̀̀, sa'ona lí a taa gwa, tó a maa ge a váiɛ. Lá sa'ona díle, màa a ɔa aɔ de.
- 15 Tó kpɛ̀̀de ye à a kpɛ̀̀ sí, aali a ɔa sɔode nawà, kpɛ̀̀pi i ɛa gɔ̄ aà pɔ̄ ù.
- 16 Tó gbɛ̀̀ Dii gbà tɔlɛ pɔ̄ á sɛ̀̀ kpaale guu kíni, a ɔa lío dou ní pɔ̀̀wɛna pɔ̄ a mɔ̄ búpiwa ɔao. Pɔ̀̀wɛna koko do ɔa kà ánuusu ɔwatɛ̄ sɔo.
- 17 Tó gɔ̄a wɛ́ɛɔ ù wɛ́ ɔ̄ à Dii gbàu sɔ̄, a ɔa a gi àò ku a lɛgbɛuc.
- 18 Tó gɔ̄a wɛ́ɛɔ ù wɛ́ gɛ̀, sa'ona lí a ɔa dile wɛ́ pɔ̄ gɔ̄ e gɔ̄a wɛ́ɛɔ ù wɛ́ sía léu, i a ɔa lao màa.
- 19 Tó búde ye a bú sí, aali a ɔa sɔode nawà, i gɔ̄ aà pɔ̄ ù.
- 20 Tó i búpi boo, ge tó a yía gbɛ̀̀pálewac, a boa zé kú bo.
- 21 Tó wàlɛ pɔ̄ sɔaasɔaané gɔ̄a wɛ́ɛɔ ù wɛ́u, buapi a gɔ̄ Dii pɔ̄ ùɛ, lán pɔ̄ pɔ̄ wà Dii gbà ní a míbaowac, tɔlɛpi i gɔ̄ sa'onaɔne.
- 22 Tó gbɛ̀̀ Dii gbà tɔlɛ pɔ̄ á lù, mé tɔlɛ pɔ̄ a sɛ̀̀ kpaale guu no,
- 23 sa'ona lí a ɔa dile wɛ́ pɔ̄ gɔ̄ e gɔ̄a wɛ́ɛɔ ù wɛ́ dasilɛu, gbɛ̀̀pi i tɔlɛpi bo zibezi gɔ̄ɔ, ɔapi i gɔ̄ Dii pɔ̄ ù.
- 24 Gɔ̄a wɛ́ɛɔ ù wɛ́ ɔ̄ wàli buapi sɔaa a yíana pɔ̄ tɔlɛpi ví yáac.
- 25 Lá wà ánuusu lé díle kpaaukpɛu, màa sa'ona lí pɔ̄ ɔa dile. Anusu do galaú baoc.
- 26 Pɔtuo né sɛ́iaɔá Dii pɔ̄ɛ kɔ̄. Gbɛ́ɛ suli aà gbao zu ge sán lò, asa Dii pɔ̄ɛ.
- 27 Tó pɔtuo pɔ̄ wíli sa'oòo né sɛ́iac sɔ̄, aali bo lá sa'ona díle léu, i a ɔa sɔode nawà. Tó i boo, wàli yía ɔa pɔ̄ sa'ona díle léu.
- 28 Pɔ̄ pɔ̄ gbɛ̀̀ ví à Dii gbà ní a míbao, gbɛ̀̀nazina ge pɔtuo ge tɔlɛ pɔ̄ de a buib pɔ̄ ùn lò, asuli yíao, asu bo sɔo. Pɔ̄ pɔ̄ wà Dii gbà ní a míbao á pɔ̄ pɔ̄ wíli booc.*
- 29 Baa gbɛ̀̀nazina pɔ̄ wà Dii gbà ní a míbao, wà fɔ̄ boo, sema wà ade de.
- 30 Bua pɔ̄ɔ kwide lío de Dii pɔ̄ ù, pɔ̀̀wɛna ge libɛɔn lò.† Alio de Dii pɔ̄ ùɛ.
- 31 Tó gbɛ̀̀ ye a pɔ̄ kwidepiɔ̄ bo, aali a ɔa sɔode nawà.
- 32 Pɔtuo kwide á Dii pɔ̄ɛ. Tó wa nàò, a kwideɔ lío de aà pɔ̄ ù.
- 33 Wasuli a maa ge a vái boo, mé wasuli a kee lɛ̀̀kpakɛ̀̀o. Tó wà a lɛ̀̀kpakɛ̀̀, a pla píi gɔ̄ Dii pɔ̄ ùɛ, mé wa fɔ̄ a kee boo.
- 34 Yá pɔ̄ Dii dà Mɔ̄izie Sinai gbɛ́ musu a díle Isailiɔnen we.

* 27:28 Nao 18.14 † 27:30 Nao 18.21, lko 14.22-29

NAOKCA Mɔizi lá siĩde Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Ké Isailiɔ ikoyá pɔ́ Lua kpá Mɔiziwa Sinai gbɛ musu yámá, aa sɔukè wá da bùsu pɔ́ Lua a legbèné zéú (1.1-10.10). Aa táá'ò wá ká Kadési Baanɛa, we aa gɛu búsupiu, ɔ́ aale víake búsupi gɛa, aa ɛa mipè gɛmidɔ́kíiwa, ɔ́ aa kè gbáau wè bla. Tá gbáa oa gbɛa aa Mɔabu búsu lè Isia Wiside gukpe oi (10.11-21.35). Lápi yá gbɛzáo yá pɔ́ kè Mɔabu búsuuò òwɛɛ. Bɔa we gbɛzá ɔ́ Isailiɔ è gè Kanaa búsuu (22.1-36.13).

Lápi tɛ Bɔa láie, mé à Lua gbéɔ gbɛnazínkɛ òwɛɛ. Zléɔ aal Lua náaike, zléɔ aal seake, zléɔ yáɛò í ń kási, zléɔ yáɛò í ń káde, zléɔ aal nízia sɛ lesí, zléɔ aal léle zíle. Lápi òwɛɛ lɔ kè Lua lɔ de a gbéɔne náaide ú gɔɔpii, lɔ yáke a zéwa, áma zléɔ lɔ pásińrúɔ.

Yá zí'ú Mɔizi lè a dea kɔɔ ú Dii ń a gbéɔ zánguo yá musu. Ɔme Lua ledɔekena ú, ɔ́ lɔ sɔ́ Luazi. Ɔme í awakpa Luaɛ a gbéɔne, asa náaisaideɔne.

Isailiɔ naokca Sinai guwaiwaiu

¹ Isailiɔ bɔa Egipi wè plaade, a mɔ plaade gɔɔ séia zí, Dii yá'ò Mɔizie kpaat̃kpeu Sinai guwaiwaiu à mè:

- ² A Isailiɔ naokɛ daɛdaɛ uale ń ualeo, ní gɛɔ tɔ dalau píi.
- ³ Mpi ń Aalonao à Isaili gɛɛ pɔ́ ká wè bao ge aa deaɔ káaa, í gbé pɔ́ ká zíkapiɔ nao gá ń gáo.
- ⁴ A gbé pɔ́ de uabele ú sɛ bui ń buio guu dodo aa dɔ́ale.
- ⁵ Gbé pɔ́ aao kúanɔpiɔ tɔn ke:
Lubeni buiɔ guu Sedeu né Elizuu.
- ⁶ Simeɔ buiɔ guu Zulisadai né Selumie.
- ⁷ Yuda buiɔ guu Aminadabu né Naasɔ.
- ⁸ Isakaa buiɔ guu Zuaa né Netaneli.
- ⁹ Zabalɔni buiɔ guu Heloni né Eliabu.
- ¹⁰ Yosefu né Eflaiú buiɔ guu Amihudu né Elisama.
- Yosefu né Manase buiɔ guu Pedazuu né Gamalieli.
- ¹¹ Bɛyámɛɛ buiɔ guu Gidoni né Abida.
- ¹² Dá buiɔ guu Amisadai né Ahiezɛɛ.
- ¹³ Aseɛ buiɔ guu Ɔkelana né Pagieli.
- ¹⁴ Gada buiɔ guu Deueli né Eliasafa.
- ¹⁵ Nefatali buiɔ guu Enana né Ahila.
- ¹⁶ Gbé pɔ́ wá ń sé gbéɔ guu ń deziɔ buiɔ kía úɔn we. Aame Isaili bui dɔaanaɔ ú.
- ¹⁷ Mɔizi ń Aalonao gbé pɔ́ Dii ń tɔ dɔ̀dɔpiɔ sè,
- ¹⁸ ɔ́ aa gbéɔ káaa pii mɔ plaade gɔɔ séiazí. Aa gbé pɔ́ ká wè bao ge aa deaɔ tɔ dalau píi daɛdaɛ uale ń ualeo.
- ¹⁹ Mɔizi ń nao Sinai guwaiwaiu lá Dii díleɛwa.

²⁰ Wá gɛɛ pɔ́ ká wè bao ge aa deaɔ náo, ɔ́ wá gbé pɔ́ ká zíkapiɔ tɔ dalau dodo baade iawa daɛdaɛ uale ń ualeo.

²¹ Isaili negɛɛ séia Lubeni buiɔ guu, gbé pɔ́ ká zíkaaɔ gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ bla ń sooloo ń ɔ́aa pla ń basooɛ (46.500).

- ²²⁻²³ Simeɔ buiɔ guu gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ báaɔ mɛndosai ń ɔ́aa do ń basooɛ (59.300).
- ²⁴⁻²⁵ Gada buiɔ guu gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ blasɔo ń ɔ́aa áaɔ ń blakwiɛ (45.650).
- ²⁶⁻²⁷ Yuda buiɔ guu gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ báaɔkwi ń siĩo ń ɔ́aa áaɔɛ (74.600).
- ²⁸⁻²⁹ Isakaa buiɔ guu gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ blakwi ń siĩo ń ɔ́aa plaɛ (54.400).
- ³⁰⁻³¹ Zabalɔni buiɔ guu gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ blakwi ń soplao ń ɔ́aa plaɛ (57.400).
- ³²⁻³³ Yosefu né Eflaiú buiɔ guu gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ bla ń ɔ́aa pla ń basooɛ (40.500).
- ³⁴⁻³⁵ Yosefu né Manase buiɔ guu gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ baakwi ń plao ń ɔ́aa dooɛ (32.200).
- ³⁶⁻³⁷ Bɛyámɛɛ buiɔ guu gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ baakwi ń sɔoo ń ɔ́aa plaɛ (35.400).
- ³⁸⁻³⁹ Dá buiɔ guu gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ báaɔ ń plao ń ɔ́aa áaɔ ń basooɛ (62.700).
- ⁴⁰⁻⁴¹ Aseɛ buiɔ guu gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ bla ń mɛndoo ń ɔ́aa pla ń basooɛ (41.500).
- ⁴²⁻⁴³ Nefatali buiɔ guu gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ blakwi ń áaɔo ń ɔ́aa plaɛ (53.400).

⁴⁴ Gbé pɔ́ Mɔizi ń Aalonao ń Isailiɔ kía gbɛɔn kueplao ń naoɔn we. Wá kíapiɔ sè bui ń buio guu mɛndodoɛ.

⁴⁵ Ké aa Isaili gɛɛ pɔ́ ká wè bao ge aa deaɔ náo uale ń ualeo, Isaili pɔ́ ká zíkapiɔ

⁴⁶ gbɛɔn ɔ́aasɔɔo lɛɛ ɔ́aa áaɔ ń áaɔo ń ɔ́aa pla ń basoplakwiɛ (603.550).

- 47 Wɪ Levii bui uadeɔ da nao guuo,
- 48 asa Dii ɔ Mɔizie à mè:
- 49 Nsu Levii buiɔ naoo. Nsu n̄ rí tɔ dalau rí Isaili bui kíniɔ.
- 50 Ikoyá zwáakpe zɪ na Levii buiɔne rí zɪ rí a pɔkeleɔ rí pɔ pɔ kú a guuo pii. Aame aaliɔ zwáakpe sea rí a pɔkeleɔ pii, aaiɔ de zwáakpepi zɪkenɔ ũ, aali bɔokpa aa liai.
- 51 Tó ále fele, aame aali zwáakpepi woewoe. Tó a ka bɔokpakɪ, aali ea pɛɛɛ. Tó gbɛpále s̄ɪ, à gáe.
- 52 Isailiɔ lí bɔokpakpa gá rí gáo, baade rí a dɔlapooɔ.
- 53 Levii buiɔ mé aali bɔokpa aa lia ikoyá zwáakpeɪ, ké másu pɔkũmabɔbɔ Isailiɔwao yáí. Ikoyá zwáakpe gwaa mé Levii buiɔ zɪ ũ.
- 54 ɔ Isailiɔ kè lá Dii ɔ Mɔiziewa.

2

Bɔokpaa zékalea

- 1 Dii yá'ò Mɔizie rí Aalonao à mè:
- 2 Isailiɔ baade lí bɔokpa a dɔlapoo gbáu rí a ua seelao pélea. Aali bɔokpa wà lia kpauũkpeɪ kɛ́awà yɔɔ.
- 3 Yuda bui gáliɔ mé aali bɔokpa gukpe oi rí rí dɔlapooɔ. An ɔɔaanan Aminadabu né Naas̄5 ũ.
- 4 Aà zɪgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ baaɔkwi rí s̄iɔn rí ɔaa áaɔe (74.600).
- 5 Isakaa bui gáliɔ lí bɔokpa rí sae. An ɔɔaanan Zuaa né Netaneli ũ.
- 6 Aà zɪgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ blakwi rí s̄iɔn rí ɔaa plaoe (54.400).
- 7 An sae Zabulɔni buiɔ. An ɔɔaanan Heloni né Eliabu ũ.
- 8 Aà zɪgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ blakwi rí soplao rí ɔaa plaoe (57.400).
- 9 Ampii an bɔo wí me Yuda buiɔ bɔo, aa gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ ɔaa do, gɛo m̄endosai mé kuo, rí ɔaa plaoe. (186.400) Aame aali dazeu káau.
- 10 Lubeni bui gáliɔ mé aali bɔokpa geɔmidɔkɪ oi rí rí dɔlapooɔ. An ɔɔaanan Sedeu né Elizuu ũ.
- 11 Aà zɪgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ blakwi rí sooloo rí ɔaa pla rí basɔooe (46.500).
- 12 Simɛɔ buiɔ lí bɔokpa rí sae. An ɔɔaanan Zulisadai né Selumie ũ.
- 13 Aà zɪgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ baaɔ m̄endosai rí ɔaa do rí basɔooe (59.300).
- 14 An sae Gada buiɔ. An ɔɔaanan Deueli né Eliasafa ũ.
- 15 Aà zɪgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ blasɔ rí ɔaa áaɔ rí blakwioe (45.650).
- 16 Ampii an bɔo wí me Lubeni buiɔ bɔo, aa gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ basoplakwi rí m̄endoo rí ɔaa pla rí blakwioe (151.450). Aame aali dazeu plaade ũ.
- 17 Levii bui bɔodeɔ mé aali kpauũkpe se aa daɔ zéu, aaiɔ be guoguo. Lá an bɔo kálea de, m̄aa aaliɔ be zéu. Baade iɔ ku a ɔi tea a dɔlapoozi.
- 18 Eflaiũ bui gáliɔ lí bɔokpa be'ae oi rí rí dɔlapooɔ. An ɔɔaanan Amihudu né Elisama ũ.
- 19 Aà zɪgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ bla rí ɔaa pla rí basɔooe (40.500).
- 20 Manase buiɔ líɔ kú rí sae. An ɔɔaanan Pedazuu né Gamalieli ũ.
- 21 Aà zɪgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ baakwi rí plao rí ɔaa dooe (32.200).
- 22 An sae B̄eyámee buiɔ. An ɔɔaanan Gidoni né Abidá ũ.
- 23 Aà zɪgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ baakwi rí sooo rí ɔaa plaoe (35.400).
- 24 Ampii an bɔo wí me Eflaiũ buiɔ bɔo, aa gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ basɔokwi plasai rí basɔooe (108.100). Aame aali dazeu áaɔde ũ Levii buiɔ gbea.
- 25 Dá bui gáliɔ mé aali bɔokpa gugbántoo oi rí rí dɔlapooɔ. An ɔɔaanan Amisadai né Ahiezee ũ.
- 26 Aà zɪgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ baaɔ rí plao rí ɔaa áaɔ rí basɔooe (62.700).
- 27 Asee buiɔ mé aali bɔokpa rí sae. An ɔɔaanan ɔkelana né Pagieli ũ.
- 28 Aà zɪgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ bla rí m̄endoo rí ɔaa pla rí basɔooe (41.500).
- 29 An sae Nefatali buiɔ. An ɔɔaanan Enana né Ahila ũ.
- 30 Aà zɪgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ blakwi rí áaɔo rí ɔaa plaoe (53.400).
- 31 Ampii an bɔo wí me Dá buiɔ bɔo, aa gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ basoplakwi rí soplao rí ɔaa áaɔe (157.600). Aali dazeu gbɛzɛ rí rí dɔlapooɔ.
- 32 Isaili pɔ wá rí nao uale rí ualeɔɔn we. An zɪgɔɔ pii gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ leɛ ɔaa áaɔ rí áaɔo rí basoplakwioe (603.550).
- 33 Kási wi Levii buiɔ da naopi guu rí rí Isaili deɔɔo, lá Dii ɔ Mɔiziewa.
- 34 Isailiɔ kè lá Dii ɔ Mɔiziewa, aa bɔokpá rí rí dɔlapooɔ m̄aa, ɔ aa dazeu daɛdae uale rí ualeo.

3

Levii buiɔ

- 1 Mɔizi n̄ Aalonao buiɔ yán ke ɔɔɔ pɔ Dii yá'ò Mɔizie Sinai gbe musu.
- 2 Aalona negɔɔ tɔn ke: Aà negɔɔe séia Nadabu, Abiu, Eleazaa, Itamaa.
- 3 Aalona né pɔ wà n̄ díle sa'onao ũ wà sa'ozí n̄ n̄n̄é n̄ ɔzɔ tɔn we.
- 4 Nadabu n̄ Abiuo gàga Dii ae Sinai guwaiwaiue, ké aa mò aà ae n̄ té z̄lloo yáí.* Aai n̄é'í yāao, 5 Eleazaa n̄ Itamaao gɔ sa'onao ũ n̄ mae Aalona ɔɔɔ.
- 5 Dii yá'ò Mɔizie à mè:
- 6 Mɔ n̄ Levii buiɔ, ní n̄ na Aalona e ɔzɔ, aali z̄lkeaan̄o.
- 7 Aali kpaaukpe kpeele zɔ pɔ má dà Aalona n̄ Isailiɔ pii ke n̄ zwàakpepi zɔo lo.
- 8 Aali laaid̄o kpaaukpe pɔkelewa, aaiɔ zwàakpepi zɔ pɔ má dà Isailiɔne keɔ.
- 9 Levii buiɔ na Aalona n̄ a néɔne n̄ ɔzɔ. Isaili pɔ wa kpàwà míbm̄iɔn we.
- 10 Aalona n̄ a néɔ díle ma gbàgbanao ũ. Tó gbé z̄lloe s̄mazi, à gàe.
- 11 Dii yá'ò Mɔizie à mè:
- 12 Mám̄e ma Levii buiɔ sè Isailiɔ guu Isaili negɔɔ séiaɔ gb̄eu. Levii buiɔiɔ de ma pɔ ũ, 13 asa za ɔɔɔ pɔ ma Egipi negɔɔe séiaɔ d̄ede, ma Isaili negɔɔe séiaɔ n̄ n̄ pɔtuo nesana séiaɔ díle ma pɔ ũ.e.† Mám̄emaa Dii.
- 14 Dii yá'ò Mɔizie Sinai guwaiwaiu à mè:
- 15 Levii buiɔ nao daɔdaɔe uale n̄ ualeo. An ɔɔɔe nao pii sea za né m̄o doɔwa.
- 16 ɔ Mɔizi n̄ nao lá Dii ðewa.
- 17 Levii néɔ tɔn ke: Gees̄, Keata n̄ Melalio.
- 18 Gees̄ néɔ tɔn ke daɔdaɔe: Libeni n̄ Sim̄eio.
- 19 Keata néɔ tɔn ke daɔdaɔe: Amlaũ, Isaa, Hebl̄s̄ n̄ Uzieliɔ.
- 20 Melali néɔ tɔn ke daɔdaɔe: Mali n̄ Musio. Levii buiɔn we daɔdaɔe uale n̄ ualeo.
- 21 Libeni buiɔ n̄ Sim̄eio buiɔ mé Gees̄ buiɔ ũ.
- 22 ɔɔe pɔ wà n̄ nao sea za né m̄o doɔwaɔ gb̄eɔn̄ ðaas̄ɔɔo leɔ s̄opla n̄ ðaa pla n̄ bas̄ɔoɔe (7.500).
- 23 Gees̄ buiɔiɔ lí b̄ookpa zwàakpepi kpe naa be'ae oi.
- 24 Laeli né Elisafa mé n̄ k̄ia ũ.
- 25 Gees̄ buiɔ lí zwāa n̄ báa pɔ wáli kú kpaaukpeaɔ zɔ ke n̄ a kpeele zwāao
- 26 n̄ kaa lé zwāao n̄ kaa pɔ lia zwàakpepi n̄ sa'oklioz̄i zwāao n̄ a baɔ pii.
- 27 Amlaũ buiɔ n̄ Isaa buiɔ n̄ Hebl̄s̄ buiɔ n̄ Uzieli buiɔ mé Keata buiɔ ũ.
- 28 Sea za né m̄o doɔwa, an ɔɔɔe gb̄eɔn̄ ðaas̄ɔɔo leɔ swaaɔ n̄ ðaa ðaɔoɔe (8.600). Aame aaliɔ z̄lke zwàakpeu.
- 29 Keata buiɔiɔ mé aali b̄ookpa zwàakpepi sae naa ɔeomid̄ok̄i oi.
- 30 Uzieli né Elizafā mé n̄ k̄ia ũ.
- 31 Aaliɔ kpagolo n̄ táab̄unuo n̄ dauo n̄ sa'oklioz̄i n̄ tulaetikateaklioz̄i n̄ zwàakpe z̄lkeɔɔ n̄ suunao zɔ ke pii.
- 32 Sa'onkia Aalona né Eleazaa mé Levii bui k̄iaɔ ðaaana ũ. Aàpi mé ì wéte zwàakpe z̄lkenaoz̄i.
- 33 Mali buiɔ n̄ Musi buiɔ mé Melali buiɔ ũ.
- 34 Ké wà n̄ nao sea za né m̄o doɔwa, an ɔɔɔe gb̄eɔn̄ ðaas̄ɔɔo leɔ soolo n̄ ðaa dooɔe (6.200).
- 35 Abihaili né Zulieli mé n̄ k̄ia ũ. Aali b̄ookpa zwàakpe sae naa gugh̄antoo oi.
- 36 Wà Melali buiɔ díle aaliɔ wéte zwàakpe lip̄epeɔz̄i n̄ a lip̄ɔɔo n̄ a lip̄eleɔ n̄ lip̄elepi zeb̄oɔ n̄ a pɔkeleɔ pii.
- 37 Aaliɔ kaa pɔ liaa zwàakpei lip̄eleɔ n̄ a zeb̄oɔ n̄ a k̄ub̄oɔ n̄ a baɔ zɔ ke lo.
- 38 Mɔizi n̄ Aalonao n̄ Aalonapi néɔ lí b̄ookpa kpaaukpe ae naa gukpe oi. Aame aaliɔ luakukii zɔ ke Isailiɔne. Tó gbé z̄lloe s̄s̄i, à gàe.
- 39 Levii bui pɔ Mɔizi n̄ Aalonao n̄ nao daɔdaɔe lá Dii ðwaɔn we. Sea za né m̄o doɔwa, aa gb̄eɔn̄ ðaas̄ɔɔo leɔ baɔ n̄ plaɔe (22.000).
- 40 Dii ð Mɔizie à mè: Isaili negɔɔe séiaɔ nao pii sea za né m̄o doɔwa, ní n̄ t̄s̄ dalau.
- 41 Bee gbea ní Levii buiɔ díle ma pɔ ũ Isaili negɔɔe séiaɔ gb̄eu n̄pii, ní Levii buiɔ pɔtuoɔ díle ma pɔ ũ Isailiɔ pɔtuo nesana séiaɔ gb̄eu pii. Mám̄emaa Dii.
- 42 ɔ Mɔizi Isaili negɔɔe séiaɔ nao lá Dii ðewa,
- 43 sea za né m̄o doɔwa. Ké wà n̄ t̄s̄ kà láu pii, an dasi k̄e gb̄eɔn̄ ðaas̄ɔɔo leɔ baɔ n̄ ðaa do n̄ b̄aaɔkwi n̄ ðaɔoɔe (22.273).
- 44 ɔ Dii yá'ò Mɔizie à mè:
- 45 Levii buiɔ díle ma pɔ ũ Isaili negɔɔe séiaɔ gb̄eu, ní Levii buiɔ pɔtuoɔ díle ma pɔ ũ Isailiɔ pɔtuo nesana séiaɔ gb̄eu. Mám̄emaa Dii.
- 46 Isaili negɔɔe séiaɔ dasi de Levii buiɔla gb̄eɔn̄ ðaa do n̄ b̄aaɔkwi n̄ ðaɔo. Gbé pɔ ðiapiɔ boa yá musu,

* 3:4 Lev 10.1-2, Nao 26.61 † 3:13 B̄aa 13.2

47-48 ʼnusu ɔwatɛ sɔsɔo sɪmá an baade miwa, lá wà a gbia ðile ma kúkliwa, ní kpá Aalona rí a néɔwa. Anusu do gela baɔe.

49 ɔ Mɔizi gbɛbo'ɔapi sí gbé pɔ an dasi ðɛ Levii buiɔlapiɔwa.

50 A ɔasi Isaili negɔɛ séiapiɔwa ʼnusu ɔwatɛ ɔaa soolo rí baswaaɔsɔoo (1.365), lá wà a gbia ðile luakukliwa.

51 ɔ a kpá Aalona rí a néɔwa lá Dii ɔɛwa.

4

Keata buiɔ

1 Dii yá'ò Mɔiziɛ rí Aalonaɔ à mè:

2 Levii né Keata buiɔ nao daɛdaɛ uale rí ualeɔ,

3 gɔɛ pɔ kà wɛ baakwi e blakwi, aai mɔ zíkɛi kpaaúkpɛuɔ.

4 Zí pɔ Keata buiɔpɔ lí kɛ kpaaúkpɛu á ma pɔɛ rí a mɪbaɔ.

5 Tó wàɛ fele bɔou, Aalona lí mɔ rí a néɔ, aali suuna zwáa polo aa ku ikoyá kpagoloa.

6 Aali ayo báa kua, aai gbasá zwáa pɔ wa kè rí pólɛ búuna tɛtɛɛo kua. Bee gbɛa aali kpagolo lipɔɔ sɔbu.

7 Aali zwáa búuna kú táabúnu pɔ kú ma aɛa, aai tapɛlɛntiɔ kálɛwá rí toonaɔ rí imibɔɔ rí lo pɔ wí vɛɛ kauɔ, aai pɛɛ pɔ wíɔ kpaa gɔɔpii kálɛ we lo.

8 Aali zwáa tɛa ku pɔpɔla, aai ayo báa kua. Bee gbɛa aali táabúnupi lipɔɔ sɔbu.

9 Aali zwáa búuna sɛ ku daua rí a filiaɔ rí a ðɛbɔɔ rí a tífukabɔɔ rí a nísikabɔɔ,

10 aai daupi ye ayo báau rí a pɔkelepɔ pii, aai ye a lipɔɔɔwa.

11 Aali zwáa búuna kú tulaletikateakliá, aai ayo báa kua. Bee gbɛa aali a lipɔɔɔ sɔbu.

12 Aali zíkɛbɔ pɔ wáli zíkɛð ma kúkliɔ sɛɛ píi, aai ka zwáa búunau, aai ye ayo báau, aai gbasá ye a lipɔɔɔpɔwa.

13 Aali sa'okli tífú bɔɛ, aai zwáa gáalulade ku sa'oklipia,

14 aai pɔkele pɔ wí zíkɛoɔ ka sa'oklipia, tésibɔɔ rí saaɔ rí pɛɛluɔ rí au'ɛɛbɔɔ rí sa'okli pɔkelepɔ pii, aai gbasá ye ayo báau, aai a lipɔɔɔ sɔbu.

15 Tó Aalona rí a néɔ pɔkú ma kpé pɔɔ rí a pɔkeleɔla pii aa láa, tó wàɛ fele bɔou, Keata buiɔ lí gbasá mɔ pɔpɔ sɛɛ. Aasuli ɔká ma kpé pɔɛwao, kɛ aasu gagao yáí. Keata buiɔ mé aali kpaaúkpɛ pɔpɔ sea.

16 Sa'onkia Aalona né Eleazaa mé alio wéte filia nísii rí tulaleti gɪnanao rí pówenti pɔ wíɔ mɔ ma gbaí lá gu lé ɔoo rí nísii pɔ wí pɔ dileo à gɔ ma pɔ úo, líi wéte zwáakpɛi lo rí a pɔɔ rí a pɔkelepɔ pii.

17 Dii yá'ò Mɔiziɛ rí Aalonaɔ à mè:

18 Asu to Keata buiɔ midɛ Levii buiɔ guuo.

19 Tó aa sɔ ma kpé pɔpɔzi, Aalona rí a néɔ mé aali ɔaa gɛ zwáakpɛu, aai rí baade zí pɔ a kɛ rí aso pɔ a sɛo ɔbɛ, kɛ aasu gagao yáí.

20 Keata buiɔpɔ suli gɛ wékpalei ma kpé pɔpɔzi gɔɔ pɔ wàɛ zwáa kuaɔ, kɛ aasu gagao yáí.

Geesɔ buiɔ

21 Dii yá'ò Mɔiziɛ à mè:

22 Geesɔ buiɔ nao lo daɛdaɛ uale rí ualeɔ.

23 Gɔɛ pɔ kà wɛ baakwi e blakwi, aai mɔ zíkɛi kpaaúkpɛuɔ ɔ ríyɔ rí nao.

24 Zí pɔ Geesɔ buiɔ lí kɛ rí aso pɔ aali sɛon kɛ:

25 Aali kpaaúkpɛzwáaɔ sé rí zwáa pɔ wí kuaɔ rí ayo báa pɔ wí kuaɔ rí a kpɛɛɛ zwáaɔ

26 rí kaa pɔ liaa zwáakpɛ rí sa'okliozii zwáaɔ rí a kɛ zwáaɔ rí a baɔ rí a pɔkelepɔ pii. Aali zí pɔ wí kɛoɔ kɛ pii.

27 Aalona rí a néɔ mé aao ðɛ zí pɔ Geesɔ buiɔ lí kɛ gbɛzɔɔ ú, asosean nó, zí páɛ kɛan nó. Ampio mé aali aso pɔ aa sɛ ɔbɛ.

28 Kpaaúkpɛ zí pɔ Geesɔ buiɔ lí kɛn we. Sa'onkia Aalona né Itamaa mé alio wéte an zɔi.

Melali buiɔ

29 Melali buiɔ nao daɛdaɛ uale rí ualeɔ.

30 Gbɛ pɔ kà wɛ baakwi e blakwi, aai mɔ zíkɛi kpaaúkpɛuɔ ɔ ríyɔ rí nao.

31 Kpaaúkpɛ zí pɔ aali kɛn kɛ: Aame aali zwáakpɛ lipɛpɛɔ sea rí a lipɔɔɔ rí a lipɛɛɔ rí lipɛɛpɔ zɛbɔɔ

32 rí kaa pɔ liaai lipɛɛɔ rí a zɛbɔɔ rí a kúɔɔ rí a baɔ rí a pɔkele pɔ wí zíkɛoɔ píi. Ali baade aso pɔ a sɛ ɔbɛ.

33 Kpaaúkpɛ zí pɔ Melali buiɔ lí kɛn we. Sa'onkia Aalona né Itamaa mé alio wéte an zɔi.

Levii buiɔ naoo

- 34 Ǿ Moizi ní Aalonao ní Isaili kíáǾ Kεata buiǾ náo daεdaε uale ní ualeo,
- 35 sea gbéé pǾ kǾ wé baakwi e blakwi, aaiǾ mo zíkai kpaatǾkpeuǾ.
- 36 Aa gbéǾn òaa kuε'aaǾ ní basoplakwioε (2.750).
- 37 Kεata bui pǾ aal zíkε kpaatǾkpeuǾ dasilen we. Moizi ní Aalonao ní nao lá Dii ò Moiziewa.
- 38 Ǿ aa GeesǾ buiǾ náo daεdaε uale ní ualeo,
- 39 sea gbéé pǾ kǾ wé baakwi e blakwi, aaiǾ mo zíkai kpaatǾkpeuǾ.
- 40 Aa gbéǾn òaa kuε'aaǾ ní baakwioε (2.630).
- 41 GeesǾ bui pǾ aal zíkε kpaatǾkpeuǾ dasilen we. Moizi ní Aalonao ní nao lá Dii òwa.
- 42 Ǿ aa Melali buiǾ náo daεdaε uale ní ualeo,
- 43 sea gbéé pǾ kǾ wé baakwi e blakwi, aaiǾ mo zíkai kpaatǾkpeuǾ.
- 44 Aa gbéǾn òaa géo ní mǝndooε (3.200).
- 45 Melali buiǾ dasilen we. Moizi ní Aalonao ní nao lá Dii ò Moiziewa.
- 46 Maa Moizi ní Aalonao ní Isaili kíáǾ Levii buiǾ náo daεdaε uale ní ualeo,
- 47 sea gbéé pǾ kǾ wé baakwi e blakwi, aal mo zíkai kpaatǾkpeu aaiǾ a aso seaǾ.
- 48 Ampii an dasi fεle òaasǾsǾo lεε swaaǾ ní òaa aaǾ baosaiο (8.580).
- 49 Ké Dii yǾdile Moizie, a ò gbéǾne, wǾ baade zǾ òlǾé ní aso pǾ a seo. Ǿ wǾ ní nao mǾa lá Dii ò Moiziewa.

5

Bòo kua gbǾlesai

- 1 Dii yǾ'ò Moizie à mè:
- 2 O IsailiǾne aa kusudeǾ ní kǝnudeǾ ya bòou ní gbéé pǾ kǾ gεwa aa gbǾlèǾ.
- 3 A ní yǾ à ní kpǾ bòo kpe gǾε ní nǾεo, ké aasu IsailiǾ bòo pǾ má kú a guu gbǾleo yǾi. *
- 4 Ǿ IsailiǾ kǝ mǾa, aa ní yǾ ní kpǾ bòo kpe, lá Dii ò Moiziewa.
- 5 Dii yǾ'ò Moizie à mè:
- 6 O IsailiǾne, tó gǾε ge nǾε duunakè a gbéé à náaisaiyǾkè Diie, à tàaekèn we.
- 7 Sema ade duuna pǾ a kǝpi o gupuua, i a fiabo gbéé pǾ à tàaekǝεpie, i a Ǿa sǾode nawǾ.
- 8 Tó pǾde gǾ mé a dae fǝεε vǾ wǾ fiapi boèò, pǾpi a gǾ ma pǾ ùε, wi kpa sa'onawa sǾnu ní sǾsakao pǾ wa lákaò aà duunapiao.†
- 9 Sa pǾ IsailiǾ lí oa aliǾ de sa'ona pǾ wǾ mǾoè pǾ ùε.
- 10 PǾ pǾ gbéé kpǾ Diiwa ali gǾ sa'ona pǾ wǾ nǾè a ǾzǾ pǾ ùε.

NǾ náaisaide yǾ

- 11 Dii yǾ'ò Moizie à mè:
- 12 O IsailiǾne ní mε, tó gbéε nǾ pǾzεa à náaisaiyǾkèè,
- 13 gǾε pǾle wǾleaaǾn, aà zǾ a yǾ dǾo, tó nǾεpi gbǾsǾikè mǾa mé gbéε i aà eo, seelade kuo, ké wi aà kǾdò yǾi,
- 14 tó gǾεpi nǾse fεle, mé àle seake a nǾpi yǾwǾ, àle e à gbǾsǾikè yǾ, ge i gbǾsǾikeoa,
- 15 gǾεpi i gé ní a napio sa'ona kǝi ní pǾwenti kiloo plao gba pǾ nǾεpi a moò ù. Asu nisikawǾo, mé asu tulaleti fǾwǾo, ké nǾsefelegbaε yǾi. A de dǾakpaagba pǾ í to wǾ dǾ tó wǾ tàaekè sǾnǾε ùε.
- 16 Sa'ona i mó ní nǾεpio, i aà ze ma ac.
- 17 Sa'ona i ma kpé í dá ka oo nénau, i zwǾakpe búsu dá à zua.
- 18 I nǾεpi falana go, i dǾakpaagba pǾ wi da nǾsefelea yǾi na nǾεpie a ǾzǾ. Sa'onapi iǾ í pǾsǾi pǾ í láaizǾmǾpi kǾa.
- 19 Sa'onapi i to nǾεpi dǾakpa, i oè à mε: Tó gǾεe i wǾlennǾo, tó ni pǾ n zǾ ikoyǾa n gbǾsǾikèò, í pǾsǾi pǾ í láaizǾmǾpi a yǾε inεo.
- 20 Ama tó n pǾ n zǾ ikoyǾa, n gε n wule ní gǾε pǾleo n gbǾsǾikèε sǾ,
- 21 Dii a to n gbalao ibaba, n gbεε i sé, n gbéǾ i láaizǾma, aai n kǾ.
- 22 I pǾ í láaizǾmǾε beepi a taale n mεue, i n gbεε sé, n gbalao i ibaba. NǾεpi i gbasa mε: Ami! Aà kε mǾa!
- 23 Sa'ona i láai yǾpiǾ kǝ lǾwa, i pípi ní í pǾsǾipio,
- 24 i í pǾsǾi pǾ í láaizǾmǾpi kpa nǾεpiwa aà mi, i taale aà mεu à yǾpǾsǾi iè.
- 25 Ama sa'ona lí nǾsefelepǾwentipi si nǾεpi ǾzǾ gǾa, i mo Diie, i gbasa geò sa'okli.
- 26 Sa'onapi i pǾwentipi dá ǾkǾ do yǾdǾa Diigu gba ù, i kpasa sa'okliwa, i gbasa ípi kpa nǾεpiwa aà mi sa.
- 27 Tó nǾεpi gbǾsǾikè à náaisaiyǾkè a zǾεε, gǾǾ pǾ à í pǾ í láaizǾmǾpi mi, a taale aà mεue, i yǾ'ìε, aà gbεε i sé, aà gbalao i ibaba, nǾεpi i gǾ láaipǾ ù a gbéǾ guu.

* 5:3 Zia 21.27 † 5:8 Lev 5.20-26

²⁸ Ama tó nɔɛpi i gbásikɛo mé a ku tàaesai, a bɔ aafiaɛ, ɔ nɛ'i.

²⁹ Ikoyá pɔ má díle nɔsefeleá yá musun we. Tó nɔɛ pà a zá baa à náaisaiyákèè,

³⁰ ge tó gɔɛ nɔse mé fèlɛ, àlɛ seake a nɔ yáwa, a kɛkɛan we. Sa'ona lí mɔ́ nɔ nɔɛpio, i aà zɛ ma aɛ, i gbasa ikoyápi kɛɛ pii.

³¹ Aà gɔpi aɔ tàae ví a guuo, àma nɔɛpi duunapi a wi aázia musue.

6

Gbɛ́ pɔ azia kpà Luawa yá

¹ Dii yá'ò Moizie à mè:

² O Isailiɔne, tó gɔɛ ge nɔɛ lɛkèa à mè a azia kpàa ma gbɛ́ ɔɛ zálala,

³ ade vɛɛ ní í gbáao tɛ. * Asu vɛɛbe'i buie ká a léwao, mé asu vɛɛbe'isi ge a gii bleo.

⁴ Gɔɔ pɔ a ku ma gbɛ́ ɔ zálala, asuli vɛɛli pɔɛ bleo, baa a wéna ge a tɛɛ.

⁵ E lé pɔ a kɛapi gɔɔ ge paò, gɛ́ su tà'a aà miwao. Aɔ de ma pɔ ɔ e gɔɔ pɔ à azia kpàapi lé ge paòɛ, i to a miká gbá a laaiwa.

⁶ E gɔɔ pɔ à azia kpàa ma gbɛ́ zálala ɔpi lé ge paò, asu sɔ geio.

⁷ Baa tó aà mae ge aà da ge aà víi ge aà dāuna gà, asu sɔ aà gei à gbāleɔ, asa aázia kpāaa seela ku aà miwae.

⁸ Aɔ de ma pɔ ɔ e gɔɔ pɔ à azia kpàa ma gbɛ́ zálala ɔpi lé ge paò.

⁹ Tó gbɛɛ gà aà wáa kándo, mé aà kua ma pɔ ɔ miká gbālɛ, aà a mipi bo gbáigbai a gbábɔgɔɔ, gɔɔ sɔpla gbɛa.

¹⁰ A gɔɔ swaaɔde zí i mɔ sa'onaɛ ní felenaɔ ge felenguulu bɔbɔnaɔ mèn pla kpaaũkpe kpɛɛle,

¹¹ sa'ona i sa'o ní a mɛndoo duun awakpabɔ ɔ, i sa pɔ wí a pɔ káteu à tɛkú o ní a mɛndoo, i gbábɔɛ aà kua ge sae yáí. Zibeezi i a mi bo,

¹² i ɛa à azia kpaa e a kua ma pɔ ɔ gɔɔ léu, i mɔ́ ní sása wɛdonao tàae flabobɔ ɔ. Wasu aà kua ma gbɛ́ zálala ɔ sɛía gɔɔ dauo, asa aà kua ma gbɛ́ zálala ɔ káaupi ɔkpaɛ.

¹³ Ikoyá pɔ má díle gbɛ́ pɔ azia kpāaen ke lɔ. Tó gɔɔ pɔ a díle aɔ ku ma pɔ ɔ pa, wà mɔaàno kpaaũkpe kpɛɛle,

¹⁴ i sa'ona ní sása wɛdona pɔ sáa víoo sa pɔ wí a pɔ káteu à tɛkú obɔ ɔ ní sáda wɛdona pɔ sáa víoo duun awakpabɔ ɔ ní sásakao pɔ sáa víoo sáaukpa sa'obɔ ɔ

¹⁵ apii ní a pówentio ní a vɛɛo ní káao gbí do, kàa pɔ wa tòto ní nísioɔ ní káawana pɔ wà nísi fáwà.

¹⁶ Sa'ona i mɔ́ ní pɔpɔ ma aɛ pii, i sa pɔ wí o duuna awakpabɔ ɔ o ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tɛkúo,

¹⁷ i sáaukpa sa'oa ní sásakao ní a pówentio ní a vɛɛo ní káao gbí do.

¹⁸ Gbɛ́ pɔ azia kpàapi i a mi bo† kpaaũkpe kpɛɛle we, i a kua ma pɔ ɔ miká sɛlɛ káteu sáaukpa nísi zílɛ.

¹⁹ Tó à a mi bɔ màa, sa'ona i sásakao ɔ do pɔ wà a fùukè sɛ́ ní kàa pɔ a bɔ gbíuo mɛndo ní káawanao mɛndo, i na gbɛ́ pɔ mibòpiɛ a ɔzí.

²⁰ Sa'onapi i ɛa sí, i mɔmɛɛ. Lá pɔpɔá ma pɔɛ, a gɔ sa'onapi pɔ ɔ e ní a kùla pɔ wí mɔmɛɛo ní a gbá pɔ wí bɔ adoao. Bee gbɛa gbɛ́ pɔ azia kpàapi i gbasa ɛa na vɛɛmiawa.

²¹ Ikoyá pɔ má díle gbɛ́ pɔ azia kpāaen we ní sa pɔ a oa a lɛkɛa yáio, pɔ pɔ asu ye káfi a gbáa léu bàasi. Lé pɔ a kɛ gɔɔ pɔ à azia kpàa, sema aà a flabo.

Sa maa pɔ sa'onaɔ lí o gbɛ́ɔne

²² Dii yá'ò Moizie à mè:

²³ O Aalonae ní a nɛɔ, tó aalɛ samaa'o Isailiɔne, aali mɛ:

²⁴ Dii báaadaágu, i ɔkuála,

²⁵ Dii á gwa, i gbɛkɛkɛé,

²⁶ Dii wéteázi, i á nɔse daé doú.

²⁷ Aali samaa'o Isailiɔne ní ma tɔo màa, míli báaadaágu.

7

Isaili ktaɔ gbadaa zwàakpe sakɛgɔɔ

¹ Gɔɔ pɔ Moizi zwàakpe dɔ a làa, à nísikàwà ní a pɔkeleɔ pii, à a sakè, ɔ à nísiká sa'okíwa ní a pɔkeleɔ pii, à a sakè.

² ɔ Isaili kíaɔ mɔ́ ní gbao. Aame aa ní deziɔ buio kía pɔ wà ní díle gbɛnaon dɔaanao ɔ.

* 6:3 Luk 1.15 † 6:18 Zln 18.18

³ Aa m̀n r̀n r̀ gba0 Diiε, zugo m̀n soolo r̀n zu0 m̀n kuepla. Kía gb̄ε0n plapla zugo m̀ndodo, baade miwa zu m̀ndodo, 5 aa ḡε0 zw̄aakpe kpeεε.

⁴ Dii yā'ò M̄oizie à mè:

⁵ Gba p̄s aa m̀bopi0 sí, i0 de kpaaukpe zíkεb̄0 ũ, ní kpá Levii bui0wa, lá a m̀má r̀ z̀ guuwa.

⁶ Ɔ M̄oiz̄i zugo0 r̀n zup̄i0 sí a kpá Levii bui0wa.

⁷ A zugo m̀n pla r̀n z̀ m̀n síi0o kpá Gees̄5 bui0wa r̀n z̀ léu.

⁸ A zugo m̀n síi5 r̀n z̀ m̀n swaa5o kpá Melali bui0wa r̀n z̀ léu. Sa'onkia Aalona né Itamaa mé r̀n d̄aana ũ.

⁹ I asoseb̄e kpa Keata bui0wao, asa aa Dii kpé p̄0 sé r̀n ḡauε.

¹⁰ Z̄i p̄s wà n̄isiká sa'ok̄iwa, 5 kíapi0 m̀0 r̀n r̀ gba0 sa'ok̄ipi aε sa'ok̄ipi sak̄εa yái.

¹¹ Dii ò M̄oizie yāa à mè, lá gu lé d̄o kíapi0 lí0 m̄o dodo sa'ok̄i sak̄εa yái.

¹²⁻⁸³ Ḡ00 séia z̄i Aminadabu né Naas̄5, Yuda bui mé m̀0 r̀n a gba0.

Ḡ00 plaade z̄i Zuaa né Netaneli, Isakaa bui0 kía m̀0 r̀n a gba0.

Ḡ00 aa5de z̄i Heloni né Eliabu, Zabal̄oni bui0 kía m̀0 r̀n a gba0.

Ḡ00 síi5de z̄i Sedeu né Elizuu, Lubeni bui0 kía m̀0 r̀n a gba0.

Ḡ00 s̄ode z̄i Zulisadai né Selumie, Simε0 bui0 kía m̀0 r̀n a gba0.

Ḡ00 soolode z̄i Deueli né Eliasafa, Gada bui0 kía m̀0 r̀n a gba0.

Ḡ00 soplade z̄i Amihudu né Elisama, Eflaiū bui0 kía m̀0 r̀n a gba0.

Ḡ00 swaa5de z̄i Pedazuu né Gamalieli, Manase bui0 kía m̀0 r̀n a gba0.

Ḡ00 k̄εokwide z̄i Gidoni né Abidā, B̄yāmεε bui0 kía m̀0 r̀n a gba0.

Ḡ00 kwide z̄i Amisadai né Ahiezeε, Dā bui0 kía m̀0 r̀n a gba0.

Ḡ00 kuεdode z̄i Okelana né Pagieli, Aseε bui0 kía m̀0 r̀n a gba0.

Ḡ00 kueplade z̄i Enana né Ahila, Nefatali bui0 kía m̀0 r̀n a gba0.

Gba p̄s an baade m̀0n ke: Anusu tapelenti p̄s a gbia kiloo d̄o r̀n kíni0, au'εleb̄o p̄s wa pí r̀n ánusuo a gbia galaū 5aa síi5ε, lá wà a gbia lé d̄ile luakuk̄iwa. Wà p̄wenti yāalea r̀n n̄isio kà tapi0 pai p̄wen gba ũ. Vua toona p̄s a gbia galaū bas̄ok̄wi, wà tulaetikà a pai. Sa p̄s w̄i a p̄s k̄ateu à tékū ob̄0n ke: Zugaaena do, s̄asakao do, s̄asa w̄edona do. Duun awakpab̄0n ke: Blesana do. Sáaukpasa0n ke: Zu pla, s̄asakao s̄o0, blesana s̄o0, s̄asa w̄edona s̄o0.

⁸⁴ Gba p̄s Isaili k̄ia0 dà sa'ok̄i sak̄εa yái n̄isikaa sa'ok̄ipiwa gbeapi0 dasilen ke: Anusu tapelenti m̀n kuepla, au'εleb̄o p̄s wa pí r̀n ánusuo m̀n kuepla, vua toona m̀n kuepla.

⁸⁵ Tapelenti0 gbia kiloo dodo r̀n kíni0ε, au'εleb̄o0 s̄5 galaū 5aa síi5si5. Ap̄ii f̄ile ánusuo kiloo baas̄o r̀n plao r̀n galaū 5aa aa5o, lá wà a gbia lé d̄ile luakuk̄iwa.

⁸⁶ Vua toona p̄s wà tulaetikà a pai m̀n kuepla0 gbia galaū bas̄ok̄wikwi, lá wà a gbia lé d̄ile luakuk̄iwa. A k̄ε pii galaū 5aa soolo r̀n basooloo (1.320).

⁸⁷ Sa p̄s w̄i a p̄s k̄ateu à tékū ob̄0 dasilen ke: Zugaaena kuepla, s̄asakao kuepla, s̄asa w̄edona kuepla, ap̄ii r̀n a p̄wenti0. Blesan m̀n kuepla 5 wà duuna awakp̄o.

⁸⁸ P̄s p̄s wà s̄aukpa sa'ò00 dasilen ke: Zu baas̄o m̀ndosai, s̄asakao b̄aa5, blesana b̄aa5, s̄asa w̄edona b̄aa5. Sa p̄s wa ò sa'ok̄i sak̄εa yái n̄isikaawà gbean we.

⁸⁹ K̄ε M̄oiz̄i ḡε kpaaukpeu yā'oi r̀n Dii0, à aà l̄00 mà duunk̄emak̄i0 p̄s kú ikoyá kpagoloa musu malaika ḡas̄lade m̀n pla0 z̄anguo, Dii lé yā'òè.

8

Filianaa

¹ Dii yā'ò M̄oizie à mè:

² O Aalonaε, tó à filia m̀n soplao nà, aà to aali gupu dau ae. *

³ Ɔ Aalona k̄ε màa, à filia0 nà, aa gup̄u dau ae lá Dii ò M̄oiziewa.

⁴ Wà daupi pí r̀n vua p̄s wa gb̄εgb̄ε maann̄o za a z̄ile e à ḡε p̄è0 a w̄uwaε. Wà daupi pí lá Dii a taa 5̄0 M̄oiziewaε.

Levii bui0 d̄ilea r̄doa

⁵ Dii yā'ò M̄oizie à mè:

⁶ Levii bui0 se Isaili kíni0 guu, ní gb̄ab̄oné.

⁷ Lá r̄ȳ5 r̀n gb̄ab̄onén ke: Duunwolo'i f̄áfamá, aai r̀n meká bo pii, aai gbas̄a r̀n p̄kasaa pí. Aa gb̄ab̄ò n̄ziaen we.

⁸ Aai zugaena sé r̀n p̄cti yāalea r̀n n̄isio a p̄wenti gba ũ r̀n zugaena plaade p̄s r̄ȳ5 si duun awakpab̄o ũo.

⁹ M̄5 r̀n Levii bui0 kpaaukpe kpeεε, ní Isaili0 k̄aa pii,

* 8:2 B̄aa 25.37

10 ní mós ní Levii buiɔ ma aɛ, Isailiɔ i ɔnamá.

11 Aalona i Levii buiɔ mɔmɛɛ gba pɔ Isailiɔ mòmɛɛ ũ, ké aao dɛ ma zikɛnaɔ ũ.

12 Levii buiɔ i ɔna gáaenapiɔ miwa. Sa'o ní zupɔ m̀̀ndoo duun awakpabɔ ũ, ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú oa ní adoo duunakɛa Levii buiɔwa yáí.

13 To Levii buiɔ zɛ Aalona ní a néɔ aɛ, ní ní mɔmɛɛ.

14 Maa ríyɔ Levii buiɔ bɔ Isailiɔ guu rídoa, aaiɔ dɛ ma pɔ ũ.

15 Bee gbea tó n gbábɔ Levii buiɔnɛ, mé n rí mɔmɛɛ, aali mɔ zikɛ kpaaúkpɛu.

16 Isaili pɔ wa kpáaɔn rí ũ. Ma rí díle ma pɔ ũ Isaili negɔɛ séíao gbɛuɛ.

17 Asa Isaili negɔɛ séíao rí ní pɔtuo nesana séíao ma pɔɛ. Ma rí díle ma pɔ ũ za gɔɔ pɔ ma negɔɛ séíao d̀̀dɛ Egipiɛ,

18 ɔ ma Levii buiɔ díle Isaili negɔɛ séíao gbɛu.

19 Ma Levii buiɔ bɔ Isailiɔ guu, ɔ ma ní kpá Aalona ní a néɔwa, ké aao kpaaúkpɛ zí kɛ Isailiɔnɛ. Aali láka Isailiɔ duunaa, ké gɔɔ pɔ aale sɔ ma kúktiizi, gagyá su rí leo yáí.

20 ɔ Mɔizi ní Aalonao ní Isailiɔ píi k̀̀ k̀̀ Levii buiɔnɛ lá Dii ò Mɔizie rí yá musuwa.

21 Levii buiɔ gbábɔ ríziɛ aa rí pɔkasaa pí. ɔ Aalona rí mós Diie, à rí duuna k̀̀má à gbábɔnɛ.

22 ɔ Levii buiɔ ná rí zíwa kpaaúkpɛu ní Aalonao ní a néɔ d̄́sao. Maa wa k̀̀ Levii buiɔnɛ lá Dii ò Mɔizie rí yá musuwa.

23 Dii yá'ò Mɔizie à mè:

24 Levii buiɔ yán kɛ ɓ. Gbé pɔ ká ẁ̀ baasɔo ge a dɛa lí mós kpaaúkpɛ zí kei.

25 Tó à ká ẁ̀ blakwi, ili kámabo, asuli zípi kɛ ɓo.

26 Aaliɔ dɔ a gbéɔle, ili wéte kpaaúkpɛ zɔi, ama asuli zípi keo. Díle Levii buiɔnɛ maa rí zí yá musu.

9

Gɛamusu dikpeka

1 Dii yá'ò Mɔizie Sinai guwaiwau Isailiɔ bɔa Egipi ẁ̀ plaade mɔ séíao guu à mè:

2 Isailiɔ lí Gɛamusu dikpeka a gɔɔwa.

3 A dikpepi kɛ mɔɛ bee gɔɔ ḡ́o m̀̀ndosaide zí oosiele. A kɛ lá má dàɛwa píi rí a ikoyá pɔ má díléɛɔ.*

4 Mɔizi ò Isailiɔnɛ aa Gɛamusu dikpeka,

5 ɔ aa dikpepi k̀̀ Sinai guwaiwau mɔ séíao gɔɔ ḡ́o m̀̀ndosaide zí oosiele. Aa k̀̀ lá Dii ò Mɔiziewa píi.

6 Gb̄́eɔ ku we aa gbálaɛ, ké aa ká gɛwa yáí, ɔ aai e Gɛamusu dikpeka zibeezlo. ɔ aa g̀̀ Mɔizi ní Aalonao lè zibeez ḡ́o,

7 aa ò Mɔizie: Ge yá musu wa gbálè. Bóyáí wá gíw̄́ɛ wá mós ní gbao Diie rí wá gbéɔ a gɔɔwai?

8 Mɔizi wemá à mè: A ze e má ma lá Dii a o á yá musu.

9 ɔ Dii ò Mɔizie à mè:

10 O Isailiɔnɛ, tó an gb̄́eɔ ge an buiɔ rí kpé gbálè ge yá musu, ge aa g̀̀ wéle zàz̄́aɛu, aa ze'e aa Gɛamusu dikpeka mɛɛ gbɛz̄́a.

11 Mɔ plaade gɔɔ ḡ́o m̀̀ndosaide zí oosiele ɔ aali dikpepi kɛ. Aali sá só rí káao rí lá k̄́s̄́ao.

12 Aasuli a kee to gu d̄́w̄́ao, mé aasuli sápi wáe eo.† Aali Gɛamusu dikpepi kɛ lá má díléɛwa píi.

13 Gbé pɔ i gbáleo mé i gé w̄́léɛu no, tó à ḡ́ Gɛamusu dikpepi kei, wá ade ɓɔ a gbéɔ guu, asa i mɔmɛɛ rí gbao a gɔɔwao. Aa táaa a wi aa musuɛ.

14 B̄́mɔ pɔ kú á guu mé a ye Gɛamusu dikpeka mɛɛ, sema aa kɛ lá ma ikoyá díléɛwa. B̄́mɔ rí beleo píi, yá douɛ.

Tɛlu kua zwáakpɛa

(Bɔa 40.34-38)

15 Zí pɔ wá zwáakpɛ d̀̀, telu kùle ikoyá kpépiɛ. Sea za oosi e gu g̀̀ d̀̀ò telupi ku zwáakpɛpi musu lán téwa.

16 ɓ ku máa gɔɔpiie, ɓ ku zwáakpɛpia, gwáasina ɓ dɛ lán téwa.

17 Tó à gò zwáakpɛa, ɔ Isailiɔ í fele b̄́oou. Gua pɔ telupi z̄́ɛu, we aai b̄́ookpau.

18 Tó Dii ònɛ máa, aai rí pɔɔ naaa aa fele. Tó a ònɛ ɓ, aai ɛa b̄́ookpa. Tó telupi zea zwáakpɛpia s̄́, an b̄́o ɓ kálɛɛ.

19 Tó telupi lé gɔɔplake zwáakpɛa, aai Dii yáma, aali fele b̄́oou.

* 9:3 Bɔa 12.1-13 † 9:12 Bɔa 12.46, Zaa 19.36

²⁰ Zieo telupi lí gɔɔplake zwàakpeao. Tó Dii òlóné, aai bókpa, tó Dii èa òlóné l, 5 aai n pɔɔ naaa.

²¹ Zieo sɔ telupi i ze godou yɔɔ za oosi e kɔɔ. Tó à gòà kɔɔ, 5 aai fele bòou. Fāane ge gwāasinan nò, tó telupi gòà, aai n pɔɔ naaae.

²² Tó telupi gɔ zea zwàakpea gɔɔ do ge mɔ do ge wè don nò, aaiò kálea bòoue, aali feleo. Tó à gòà, 5 aai fele.

²³ Aali bókpa ge aa fele bòou Dii lé saio. Aaiò Dii yāma lá a dà Mɔizie a ònéwa.

10

Anusu kdae mèn pla

¹ Dii yā'ò Mɔizie à mè:

² Kāae pí mèn pla n ánu su pɔ wa gbègbè maannɔ gbéò kaaabɔ ù, ké aali fele bòou.

³ Tó wà kaaepiò pè, gbépii i mɔ kaaanzi kpaat̃kpe kpele.

⁴ Tó kaae mendo wa pè, Isaili bui d̃aana pɔ aa de kía ù mé aali mɔ kaaanzi.

⁵ Tó wà kaaepiò pè gbáugbāu, gbé pɔ an bòò ku gukpe oiò mé aali fele káau.

⁶ Tó wà a gēn plaade pè gbáugbāu, gbé pɔ an bòò ku gɛmid̃ok̃ti oiò mé aali fele. Kaaep̃ea gbáugbāupi mé gbéò daa zéu seela ù.

⁷ Tó wale gbéò kaa, wáli pé gbáugbāu.

⁸ Aalona né sa'onao mé aali kaaepiò pé. Aò deé ikoyā ù gɔɔpii, ápiò n á bui.

⁹ Gɔɔ pɔ a ka á búsuu, tó ále gé ziká n á wèle pɔ sù feleánɔ, àli kaaepiò pé gbáugbāu, ké á yá e d̃o ma Dii á Luagu, mí á bɔ á wèlep̃iɔ z̃í.

¹⁰ Gɔɔ pɔ ále p̃onake s̃s, dikpen lò, mɔ dafu gɔɔ séia z̃ín lò, àli kaaepiò d̃o á sa pɔ wí a pɔ káteu à ték̃uwa n á sáaukpasao, á yá i d̃omag̃u. Mám̃ema Dii á Lua.

Isaili fele Sinai

¹¹ Wè plaade mɔ plaade gɔɔ baode z̃í, telu gò ikoyā zwàakpea,

¹² 5 Isaili n pɔɔ náaa aa fèle bòou Sinai guwaiwaiu, aale bókpa e telu gè zè Palana guwaiwaiu.

¹³ An fele bòou séian we. Aa kè lá Dii dà Mɔizie a ònéwa.

¹⁴ Yuda z̃ig̃ɔ mé fèle n bòou gā n gāo séia n ñ d̃alapoo. Aminadabu né Naas̃ mé ñ d̃aana ù.

¹⁵ Zuua né Netaneli mé Isakaa z̃ig̃ɔ d̃aana ù.

¹⁶ Heloni né Eliabu mé Zabul̃ni z̃ig̃ɔ d̃aana ù.

¹⁷ Gees̃ bui ñ Melali buiò zwàakpe wòewo, 5 aa sè aa dàò zéu.

¹⁸ ɔ Lubeni z̃ig̃ɔ fèle ñ bòou gā ñ gāo ñ ñ d̃alapoo. Sedeu né Elizuu mé ñ d̃aana ù.

¹⁹ Pedazuu né Selumie mé Simeo z̃ig̃ɔ d̃aana ù.

²⁰ Deueli né Eliasafa mé Gada z̃ig̃ɔ d̃aana ù.

²¹ ɔ Keata buiò Lua pɔ sè aa dàò zéu. Wà zwàakpepi p̃ep̃ee e aao gé kái.

²² ɔ Eflaiù z̃ig̃ɔ fèle ñ bòou gā ñ gāo ñ ñ d̃alapoo. Amihudu né Elisama mé ñ d̃aana ù.

²³ Pedazuu né Gamalieli mé Manase z̃ig̃ɔ d̃aana ù.

²⁴ Gidoni né Abidá mé B̃yám̃ee z̃ig̃ɔ d̃aana ù.

²⁵ ɔ Dá z̃ig̃ɔ fèle ñ bòou gā ñ gāo ñ ñ d̃alapoo. Aame aa ku gbezā. Amisadai né Ahiezee mé ñ d̃aana ù.

²⁶ Okelana né Pagieli mé Asee z̃ig̃ɔ d̃aana ù.

²⁷ Enana né Ahila mé Nefatali z̃ig̃ɔ d̃aana ù.

²⁸ Lá Isaili i fele ñ b̃oon we gā ñ gāo.

²⁹ Obaba mé Mɔizi ànsue Leueli né ù, Madiā buie. Mɔizi òè: Wale dazeu, wale gé búsu pɔ Dii mè á wá gbau. Mɔ ñ géwanɔ, wí maakene, asa Dii namablea we legb̃w̃ee.

³⁰ ɔ a òè: Má g̃eo. Má tá ma búsuu ma bed̃e k̃íe.

³¹ Mɔizi mè: N yá na. Nsu wá tó weo, asa ñ bókpa k̃i maa d̃s, mé ñỹò f̃s ke wá wé ù.

³² Tó ñ gewanɔ, wá maa pɔ Dii a kew̃ee kene s̃s.*

³³ Isaili fèle Dii gbe sae, aa t̃aa'ò gɔɔ áaš. Wà d̃aa ñ Dii baakuar̃ñ kpagoloo bókpa k̃i weeleiñe.

³⁴ Ké aa fèle aa d̃azeu, Dii telupi kúr̃la fāane.

³⁵ Tó wà d̃azeu ñ kpagoloo, Mɔizi i me:

Fele Dii, ñ ib̃eeɔ i fāaa,
ñ zangudeɔ i baalene.†

* 10:32 D̃o a 1.16 † 10:35 Sou 68.1

36 Tó wa ðile, Mɔizi i me:
Dii, ɛa su Isaili dasidasiɔwa.

11

Dii té gbaɛ

1 Isailio zɔakà Diizi ní taasikea yáí. Ké Dii mà, aà pɔ pà, ɔ à tesòmá, an bòo saalo tekù.

2 Ǿ gbéɔ wiilè Mɔziwa. Ké à wabikè Diiwa, ɔ tépi zè.

3 Ǿ wà tɔkpà gupie Tabela,* ké Dii tesòmá we yáí.

Dii bùuɔ gbaɛ

4 Buipaleɔ ku Isailio guu, aale ble maa beeke, ɔ Isailio lé ɔɔb sɔ aa mè: Má wá nɔɔ eu wà soi?

5 Wále kpɔ pɔ wá sò Egipi wá pɔɛáwa beeke ní gólá ní blebusuná ní ɛfɔ ní ɛmasá ní ɛmasa gisoɔ.

6 Tiasa wá lé gá, asa wili pɔe eo, sema mana bàasio.

7 Manapi wé keletu, a de lán lí'ɔwae.

8 Isailio í séle wà lɔ gbɛu ge aai zɔ góu. Aai disa aa kàa keò. A í na lán kàagbaalawa.

9 Tó fii kpà bòou gwá, ɔ manapi i bɔ.†

10 Mɔizi mà wále ɔɔb uale ní ualeo. Dii pɔ pà maamaa, ɔ à kè Mɔizie íi,

11 a òè: Bóyáí níle laadaa? Bóyáí ma yá i kanguo, ɔ n gbépiɔ gwaa aso ðimɛɛi?

12 Mámè ma gbépiɔ nɔsía? Mámè ma ní ía? Bóyáí ní ðmɛɛ mà ní kue lán nɔe neadewa, mà gérínɔ bùsu pɔ n a legbè an deziɔne guui?

13 Mákií mà nɔɔ eu mà kpa gbépiɔwa píii? Asa aale wiilea, aale mɛ mà ní gba nɔɔ wà soe.

14 Má fɔ gbépiɔ kue píi madoo, asa an aso demalae.

15 Tó màa níyɔ kemɛɛ, ma wegwa, ní ma de gɔɔ. Nsu to mà taasipi ke lɔo.

16 Ǿ Dii òè: Isaili gbèzɔɔ pɔ ní n ðsɔ daana ù kàaa gbèɔn bàákwí, ní mórínɔ kpaaúkpɛu, aaiɔ kunno we.

17 Má pila mà yá'one we, mí Nisína pɔ kuma kɔni go mà ðiné, aai gbéɔ gwaa aso sennɔ, ké nísu nýɔ ní se a ndo lɔo yáí.

18 O gbéɔne aa gbáɔo níziáɛ zia yáí, aai nɔɔ e sò. Asa aa wiilèa aa mè, mà wa nɔɔ eu la wá soi? Aa mè wa dáamaví Egipi. A yáí tò mà ní gba nɔɔ aa sò.

19 Aa sò, i ke gɔɔ do no, gɔɔ pla no, gɔɔ sɔo no, gɔɔ kwi no, gɔɔ bao no.

20 Aa so mɔ gbáa doe e à bɔ ní níu, a ni i bɔríla. Asa ma Dii mà kú ní guue, ɔ aa pákpámazi. Aa zɔadba aa mè, bóyáí wa bɔi Egipií?

21 Ǿ Mɔizi mè: Gɔe kumanɔ tá guu gbèɔn ðaasɔsɔo lee ðaa aaɛe (600.000), ɔ n mè níyɔ ní gba nɔɔ aa so e mɔ gbáa doa?

22 Baa tó wá sáɔ ní zuɔ ðède dasidasi, a mómáe? Tó wa ísia kpɔɔ sèle píi, a mómáe?

23 Dii wèwà à mè: Ma gbáa a ka noa? Nyɔ e tia, tó yá pɔ má òne a ke ge a keo.

24 Mɔizi bò à Dii yápiɔ òné. A Isaili gbèzɔɔ kàaa gbèɔn bàákwí à ní lía zwáakpei.

25 Ǿ Dii píla telu guu à yá'òaanɔ. A Nisína pɔ kuwá kɔni go ðí gbèzɔɔ gbèɔn bàákwipiwɔne. Ké Nisínapi ðiné, aa ànabikèkè, bee gba aai ɛa kè lɔo.

26 Gbé pɔ Mɔizi ní séɔ, an gbèɔn plaɔ gɔ̀ bòou, gbèdo tɔn Eledada, gbèdo sɔ Mɛdada. Aai gé zwáakpe kíio, kási Lua Nisínapi ðiné sɛe, ɔ aa ànabikèkè bòou.

27 ɛwaasoe bàalè ge ò Mɔizie à mè: Eledada ní Mɛdadao lé ànabikèkè bòou.

28 Nuni né Yozuee de Mɔizi zɔbána ù za a èwaasogɔe, ɔ à mè: Ba Mɔizi, gíné.

29 Ǿ Mɔizi òè: N nɔse fèle ma yá musu yá? Tó Dii a Nisína ðí a gbéɔne aa gɔ̀ ànabio ù píi, a maao lé?

30 Ǿ Mɔizi èa bòou ní Isaili gbèzɔɔpiɔ.

31 Dii tò íana bɔ ísia oi à mò ní bùuɔ, aa lí bòoa. Aa lía bòoi gupiiu à kà tagɔɔ do ù, mé an daa lesí kà gáísuu pla.

32 Fáane bee ní gwáasínáno ní a gu sía ðaoo aa fèle gè bùuɔ sèle. Gbé pɔ í séle bílao sèle koto bao. Ǿ aa fàle, aa a giikà.

33 Ké aa a nɔɔ dà ní léu gɔ̀ aai e sò bílao, ɔ Dii pɔ pànzí à gagyákárigu.‡

34 Ǿ wá tɔkpà gupie Lé'udeɔ Mía, asa wekíi wá gbé pɔ lé'ú ní kúú víu.

35 Ǿ Isailio fèle we, aa gè Azelo aa gɔ̀plakè we.

12

Miliaɔ ní Aalonaɔ Mɔizi tàae'ea

* 11:3 Bee mè tékú. † 11:9 Bɔa 16.14 ‡ 11:33 Sou 78.26-31

- 1 Miliaũ rí Aalonao Mɔizi taae è Etiopi nɔ pɔ a sè yá musu, asa à Etiopi nɔ sèe.
- 2 Aa m̀è: Mɔizi ado ɔ Dii ðile à a yá'òà? A tò wá ò s̄so lé? Dii yápi mà.
- 3 Mɔizi s̄s n̄s̄e d̄oūde, aà s̄aa kú d̄únia guuo.
- 4 Weḡɔ Dii ò Mɔizi rí Aalonao rí Miliaũɔe: A b̄ole gé kpaaũkpeu á gb̄eɔn aās. ɔ aa gè rí gb̄eɔn aās n̄pii.
- 5 Dii p̄la telu guu à zè kpépi kpeele. A Aalona rí Miliaũɔo s̄isi, ɔ aa s̄aaazi n̄pla n̄pii.
- 6 A òn̄e: A ma yáma. Tó ma an̄abie kú á guu, mi b̄o m̄owá wépfungu'ea guu, mi yá'òe nana guue.
- 7 Kási a de màa rí ma zòblena Mɔizoo. Ziken náaidee ma ua.*
- 8 Wi yáb̄o k̄s léu. Mili yá'òe ma a bakúaanakè̄e. I wesi ma taale. Akca i ma zòblena Mɔizi taae'ea v̄iak̄eɔ ni?
- 9 ɔ Dii p̄o p̄arizi à èa tà.
- 10 Ké telupi gò kpépia, kusu lí Miliaũla ḡɔ, à puakù lán buawa. Ké Aalona gwá, a è kusu líaála,
- 11 ɔ a ò Mɔizie: N yá na Baa! Nsu to wá m̄isaik̄e taae p̄o wá kè gbe'eo.
- 12 Nsu to aà de lán né p̄o wa í gè, aà megueɔ yaik̄ewaa.
- 13 Mɔizi wiilè Diiwa à m̀è: Lua, n yá na! N aà gbágbá.
- 14 ɔ Dii òe: Tó aà mae lé'íkà aà oawa, a de è wíyá ũ ḡɔɔ soplao lé? Wá aà ya b̄o b̄oo kpe ḡɔɔ soplá ḡfa, wi gbasa wá aà sí.
- 15 Miliaũ kú b̄oo kpe e ḡɔɔ soplá. Isailiɔ i daz̄euo e wá èa wá aà sí.
- 16 Bee gb̄ea aa f̄le Azelo aa gè b̄ookpá Palana guwaiwau.

13

Asiigwana gb̄eɔn kuɛplao zla
(Iko 1.19-33)

- 1 Dii ò Mɔizie à m̀è:
- 2 Gb̄eɔ z̄l aa gé Kanaa bùsu p̄o mále kpá Isailiɔwa keelei. N rí deziɔ bui gb̄é p̄o de d̄oana ũ s̄e m̄endodo n̄ rí z̄l.
- 3 ɔ à rí gb̄ae màa b̄oaa Palana guwaiwau lá Dii òwa. Gb̄épiá Isaili d̄oanaɔne n̄pii.
- 4 An t̄ɔn ke:
- Lubeni buiɔ guu Zakuu né Samua,
- 5 Simeɔ buiɔ guu Oli né Safata,
- 6 Yuda buiɔ guu Yef̄t̄ne né Kalebu,
- 7 Isakaa buiɔ guu Yosefu né Igalí,
- 8 Eflaiũ buiɔ guu Nuni né Ozee,
- 9 B̄eyāmeɛ buiɔ guu Lafu né Paleti,
- 10 Zabol̄ni buiɔ guu Sodi né Gad̄ieli,
- 11 Yosefu né Manase buiɔ guu Susi né Gadi,
- 12 Dá buiɔ guu Gemali né Am̄ieli,
- 13 Aseɛ buiɔ guu Mikaila né Setuu,
- 14 Nefatali buiɔ guu Vofesi né Nabi,
- 15 Gada buiɔ guu Maki né Geueli.
- 16 Gb̄é p̄o Mɔizi rí z̄l bùsu gwaiɔn we. Mɔizi t̄okpá Nuni né Ozeee Yozuee.
- 17 Ké Mɔizi lé rí z̄l Kanaa bùsu gwai, a òn̄e: A b̄o rí Negeve guwaiwaio, í s̄is̄is̄o kú.
- 18 A gwa lá bùsupi de, tó a gb̄eɔ gb̄aa ge aa bus̄e, tó aa dasi ge aa bílaa,
- 19 tó an bùsu maa ge a v̄ai, tó an w̄éleɔ b̄íi v̄í ge a v̄io,
- 20 tó a t̄ole taae v̄í ge a nao, tó a líb v̄í ge a v̄io. A k̄oaike, í bùsupi lib̄eɔ s̄éle suò. Asa v̄eɛ k̄aaũ maḡɔɔe.
- 21 ɔ aa gè bùsupi gwá gwa za Zini guwaiwai léu e Leobe, Amata b̄oleu.
- 22 Ké aa p̄a Negeve guwaiwaia, aa kà Heb̄l̄s̄, gu p̄o Anaki buiɔ Aimani rí Sesaio rí Talemaio kuu. Heb̄l̄s̄ k̄álea d̄oaaa Zoá p̄o kú Egipie w̄è soplac.
- 23 Ké aa kà Esikoli guzuleu, aa v̄eɛ liḡɔn nede z̄s̄ we aa kà lía, ɔ gb̄eɔn plaɔ sea. Aa gb̄eafu rí kaad̄enaoo s̄è lo.
- 24 Wá t̄okpá gupie Esikoli* guzule, v̄eɛ liḡɔn nede p̄o Isailiɔ z̄s̄ we yáí.
- 25 Ké aa bùsupi gwá ḡɔɔ bla, ɔ aa èa s̄u.

Asiigwana rí bao kpaa

26 Ké aa s̄u Kadesi, Palana guwaiwau, aa gè Mɔizi rí Aalonao rí Isailiɔ p̄ii k̄íi. Aa s̄u rí baoo Isailiɔne p̄ii, ɔ aa bùsupi lib̄eɔ òb̄n̄é.

* 12:7 Ebe 3.2, 5   * 13:24 Bee mè k̄o.

- 27 Aa ò Mɔizie: Wa ge bùsu pɔ́ n wá zǎu. Vɪ́ n zɔ́'io di wee. A a libeɔ gwa ke.
- 28 Ama bùsupideɔ gbáa. An wéleɔ bíi ví mé an wélepiɔ zɔɔ maamaa. Wa Anaki buiɔ è we.
- 29 Amalekiɔ ku Negeve guwawaiu. Itiɔ n Yebusiɔ n Amleɔ ku gusísídeu, mé Kanaaɔ ku ísia sae n Yuudé sae.
- 30 Kalebu tò gbé pɔ́ lia Mɔiziziɔ nɪle, ɔ à mè: Wá ge bùsupi sɪi, asa wá ziblemáe.
- 31 ɔ gbé pɔ́ aa gèaànoɔ mè: Wá fɔ́ gè gbépiɔziɔ, asa an gbáa dɛwálae.
- 32 ɔ aa sakà Isailiɔne bùsu pɔ́ aa gwágwapiu aa mè: Bùsu pɔ́ wa páa wa ge a asiigwaipiá bùsu pɔ́ í a gbéɔ mómɔe. Gbé pɔ́ wa n é weɔ píiá gbé gbáaɔne.
- 33 Wa gbé gbáaghbaaɔ † é we Anaki buiɔ ũ. Wále e kòtɛɔn wá ũ, màa wá de n wéu sɔ.

14

Isailiɔ bɔa Dii kpe

- 1 Isailiɔ lé wii gbáa le nípii, aale ɔɔɔ gwá bee.
  - 2 Aa zɔadɔ Mɔizi n Aalonaowa nípii, aa ònè: Tó wa gaga Egipi ge guwawaiu la, bee mé maa.
  - 3 Bɔyá Dii lé táwanɔ bùsupiui? Wa wá dede n fɛndaɔe, wi wá nɔeɔ n wá néo kúkú. Wá ea taa Egipi sáɔo lé?
  - 4 ɔ aa òkɔe: Wá dɔaana dilɛ, wí ea ta Egipi.
  - 5 Mɔizi n Aalonaɔ wille tɔle bíla wáa.
  - 6 ɔ asiigwana gbɛɔn plaɔ Nuni né Yozuee n Yefúne né Kalebuo n ulao gá aa kèkè,
  - 7 aa ò bílae: Bùsu pɔ́ wa páa wa ge a asiigwaipi maa maamaa.
  - 8 Tó wá yá kà Diiguɛ, a géwanɔ bùsupiue, bùsu pɔ́ ví n zɔ'io diupi, i wá gba.
  - 9 Asu bɔ Dii kpeo.* Asu víake bùsupideɔneɔ, asa wá muu doɔne, aa ulekli ví ɔo. Dii kúwanɔe, ásu víakeɔ.
  - 10 Gbépii lé n pápaa n gbɛo yá'ò, ɔ Dii gawi bɔ Isailiɔwa kpaatɔkpeu.
  - 11 Dii ò Mɔizie à mè: Gbépiɔ aà sakamagu gɔɔpii yá? Baa n dabudabu dasi pɔ́ má kè n guuo, aao ku ma náaikesai gɔɔpii yá?
  - 12 Má gagyákariɔu mà n kaaleɛ, mí n buiɔ káfi aao dasi, an gbáa ɔ de gbépiɔla.
  - 13 ɔ Mɔizi ò Diiɛ: Mmɛ n gbépiɔ bɔle Egipi n n gbáaɔ. Tó Egipiɔ má,
  - 14 aa gí oi bùsupideɔneɔ. Aa dɔ́ kè n kúwanɔ, ni bɔ mɔwá. Aa dɔ́ kè n telu ɔ kú wá musu, niɔ dɔaaawɛɛ a guu fáane, gwáasina sɔ té guu.
  - 15 Tó n gbépiɔ dede lán gbé mendo deawa, bui pɔ́ aa yápi mào me:
  - 16 Dii gbáa i ka aa gé n gbépiɔ bùsu pɔ́ a a legbéné guuo, a yáí ɔ à n dedei guwawaiu.
  - 17 Dii, n n gbáa zɔɔ ɔɔnɛ sa, lá n òwa n mè,
  - 18 n pɔ́ lí pa kpaao, n gbéke ví zɔɔ, ni gbéɔ yáváio n n táaeɔ kémá, ama nili tó táaeɔ bɔ páo. Ni maeɔ yáváio wi n buiɔ musu e à ge pé n síwenaɔ n n sɔkpaɛɔwa.†
  - 19 Lá n sùuukè n gbépiɔ za Egipi e aa gè kàò la, n n duuna kémá n gbéke zɔɔ guu.
- Zakanaɔ tadama*
(Iko 1.34-46)
- 20 ɔ Dii mè: Lá n wabikèa, má sùuukeríno.
  - 21 Ama lá miɔ ku mé ma gawi lí dúniaa píi,
  - 22 gbé pɔ́ ma gawi è n dabudabu pɔ́ má kè Egipi n guwawai guuo, aa ma le aa ma gwa gɛn kwi aa gí ma yámai,
  - 23 an gbéa a wesi bùsu pɔ́ ma a legbéné deziɔnepiɔe. Gbé pɔ́ sakamaguɔ, an kee a wesiɔ.‡
  - 24 Lá ma zòblena Kalebu láasoo maa kè, a tɛmazi n nòsemendoo, má tó aà gè bùsu pɔ́ à gèupi guu, aà buiɔ ɔ ví.§
  - 25 Amalekiɔ n Kanaaɔ ku guzulɛu we. A ea da guwawai zéu zia Isia Tèa oi.
  - 26 Dii ò Mɔizie n Aalonaɔ à mè:
  - 27 Gbéváipiɔ aao zɔakamazi gɔɔpii yá? Ma zɔa pɔ́ aale kamazi mà.
  - 28 Oné ma Dii ma mè má kú. Lá aa wabikèa, má kené.
  - 29 An gɛɔ gɔ́ kále guwawaiu lae,* an gbé pɔ́ kà wè bao ge a deaɔ píi. An gbé pɔ́ wà n nao mé aa zɔakámazi
  - 30 aa gè bùsu pɔ́ ma a legbéné guuo, sema Yefúne né Kalebu n Nuni né Yozueeo báasio.
  - 31 An né pɔ́ aa mè wa n kúkú ɔ má n dau, aai bùsu pɔ́ an maeɔ gí siipi dɔ.
  - 32 An maepiɔ sɔ, an gɛɔ gɔ́ kále guwawaiu lae.

† 13:33 Daa 6.4 * 14:9 Ebe 3.16 † 14:18 Bɔa 20.5-6, 34.6-7 ‡ 14:23 Ebe 3.18 § 14:24 Yoz 14.9-12 * 14:29 Ebe 3.17

33 An néo i pɔ́o dádá guwaiwaiu la e wè bla, aai ní maeo náaisai gb'e'e. An maeo geo gɔ́ guwaiwaiu la m̀piie.†

34 Lá wà bùsupi gwáwga gɔ́o bla, màa aao ní yáwái gb'e'e e wè bla, wè dodo gɔ́o dodo, aai dɔ́ lá íbelesɛamanɔ́ de.

35 Ma Dii mámɛ ma yápi ò, mé má ke gbèwái pɔ́ kàamazipɔ́nɛɛ. Aa gaga guwaiwaiu la m̀piie.

36 Gbɛ́ pɔ́ Mɔ́izi ní zí aa bùsu gwá aa sù aa sakà bùsupiu, aa tò wà zɔadòwàɔ,

37 Dii gagyáká gbépiɔ́gu, ɔ́ aa gága.

38 Gbɛ́ pɔ́ aa gè bùsu gwápiɔ́ guu, Nuni né Yozuee ní Yefúne né Kalebuo mé gò bɛ́ɛ.

39 Mɔ́izi yápiɔ́ sèle síu Isailiɔ́ne pii, ɔ́ aa ɔ́òlò maamaa.

40 Aa fɛ́le kɔ́kɔ́, aa mipè síslɔ́wa aa mè: Gwa, wáke gé gu pɔ́ Dii òu. Wa wá duuna dɔ́ sa.

41 Mɔ́izi mè: Bóyái ále pá Dii yáai? Bee a keo.

42 Asu geo, asa Dii kú á guuo. A íbɛɛ zɔ́blewáɛ.

43 Amalekiɔ́ ní Kanaaɔ kú á ae we. Aa á dɛde ní fɛ́ndao. Dii aɔ kúánɔ́, ké a gi téiaaá yáí.

44 ɔ́ aai aà yámao, aa mipè síslɔ́wa, baa ké Dii bàakuaríno kpagolo ní Mɔ́izio gò bòou.

45 ɔ́ Amalekiɔ́ ní Kanaa pɔ́ kú gusɔ́sɔ́depiuɔ́ pílamá, aa zɔ́blémá aa ní yá e ɔ́oma.

15

Sa'oya

1 Yá pɔ́ Dii ò Mɔ́izie

2 a ò Isailiɔ́nen ke: Tó a gɛ́ bùsu pɔ́ mále kpáwá á be ù guu,

3 mé a zu ge sá sè á sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú ge sa pále oða, sa pɔ́ a pɔ́ tékúa gí í kemɛɛ na ù, légbáɔa pón nó, gban nó, dikpe pón nó,

4 àli ma gba ní pówentio kiloo do yáalea ní nísio litili do,

5 í vɛɛ kpa litili dodo sá ge ble bɔ́bɔ́na pɔ́ ále sapi oð miwa.

6 Tó sásáɛ sɔ́, pówenti kiloo pla yáalea ní nísio litili do ní ḱnio,

7 í vɛɛ kpaoa litili do ní ḱnio sa pɔ́ a pɔ́ tékúa gí í kemɛɛ na ù.

8 Tó a zugaae yákèke sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú ge sa pɔ́ wí légbá ɔ́oa ge sáaukpa sa'obɔ́ ù,

9 àli ma gba ní pówentio kiloo aaɔ́ yáalea ní nísio litili pla,

10 í vɛɛ kpaoa litili pla sa pɔ́ a pɔ́ tékúa gí í kemɛɛ na obɔ́ ù.

11 Ali ke màa zu ge sása ge sánebɔ́ɔ ge blenebɔ́ɔ miwa.

12 Ali ke màa pɔ́ pɔ́ a a yákèke dasileu.

13 Tó á bùsu gbɛ́e lé sa pɔ́ a pɔ́ tékúa gí í kemɛɛ na oa, aali ke màa.

14 E á buiwa tò b̀mɔ́ ge gbɛ́pále kúánɔ́, mé a ye sa pɔ́ a pɔ́ tékúa gí í kemɛɛ na oa, sema aa ke lá í kewa.

15 A kɔ́kaa guu ikoyápi dou ápiɔ́ne ní b̀mɔ́ pɔ́ kúánɔ́ɔɛ. Ikoyápi iɔ́ ku e á buiwa. Ápiɔ́ ní b̀mɔ́ á dou mɛɛɛ.

16 Ikoyá pɔ́ má díle dou ápiɔ́ne ní b̀mɔ́ pɔ́ kúánɔ́ɔɛ.

17 Yá pɔ́ Dii ò Mɔ́izie

18 a ò Isailiɔ́nen ke ɔ́. Tó a gɛ́ bùsu pɔ́ mále táuánɔ́ guu,

19 mé a bùsupi ble blè, àli ma gba.

20 Ali káa ke ní pówen káau tío, í ma gba pɔ́gbɛ́ze pɔ́ ù.

21 Aliɔ́ ma gba á pówen káau típi e á buiwa.

Zaayáwa sa'oa

22 Tó a zámɛɛ yáwa, mé á yádilea pɔ́ má ò Mɔ́iziepi kee kúao,

23 yá pɔ́ má díle Mɔ́izi óɛ za a dilezɔ́ e á buiwapi,

24 tò a zà yápiwa, mé í gíke no, àli sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú a pɔ́ tékúa gí í kemɛɛ na o ní zugaae ní a pówentio ní a véɛo, lá má òwa ní blesanao duun awakpabɔ́ ù.

25 Sa'ona lí mɔ́a awau Isaili pii yá musu, mí ní duuna kémá, asa aa zà yáwae, ɔ́ aa m̀mɛɛ ní sa pɔ́ wí a pɔ́ nísí káteu à tékúo ní duun awakpabɔ́o.

26 Má sùuuke ní á Isailiɔ́ pii ní b̀mɔ́ pɔ́ kúánɔ́, asa zàayáwapiá ápii yáɛ.

27 Tò gbɛ́e zà yáwa á duunakè, aali blè núnu wèdona kpa duun awakpabɔ́ ù,

28 sa'ona lí awagbɛaa adeɛ. Tó á awagbèaa, má aà ké.*

29 Gbɛ́ pɔ́ zà yáwa pii, ikoyá doupie, Isaili bùsu gbɛ́n nó, b̀mɔ́ pɔ́ kúrínɔ́n nó.

30 Ama gbɛ́ pɔ́ duunakè ní mio daa ía, bùsu gbɛ́ ge b̀mɔ́n nó, á d̀ɛmanɔ́ɛ, wa ade bɔ́ a gbɛ́ɔ́ guu wà de.

† 14:33 Zln 7.36 * 15:28 Lev 4.27-31

31 Asa a sakà ma yáú, à bò ma yádilea kpɛɛ. Wà ade de, aàpi ní a tàaeo.

Kámabogɔyá

32 Gɔɔ pɔ Isailiɔ ku guwaiwaiu, aa ní gbédee kù ní yàawɛo kámabogɔzì.

33 Gbé pɔ aa aà èò gèaàno Mɔizi ní Aalonao kíi ní gbé kíniɔ.

34 ɔ aa àà dàkpeu, asa aa yá pɔ aa kɛɛ sáasá dɔo.

35 ɔ Dii ò Mɔizie: Sema wà aà de. Gbépii aà pápa ní gbɛo bòo kpe.

36 ɔ wà aà sè bòò bòo kpe, wà aà pápa ní gbɛo wa dè lá Dii ò Mɔiziewa.

Tufadaa pɔkasai yá

37 Yá pɔ Dii ò Mɔizie

38 a ò Isailiɔnɛn kɛ lɔ: Aliɔ tufada á pɔkasa léi e á buiwa. Ali tufapiɔ dai ní babuunao,

39 iɔ deé tufa pɔ aliɔ gwa ũ, ké ma yádileao àò dɔágu, iɔ kùá, ké ásu gbásíkɛ yá pɔ á á wé ge a á sɔ ble musuo yáí.

40 Ma yádileao iɔ dɔágu, iɔ kùá, iɔ de ma gbé pɔ an kua rídoao ũ.

41 Mámɛmaa Dii á Lua. Ma á bóle Egipi búsuu ké màò de á Lua ũ. Mámɛmaa Dii á Lua.

16

Kole ní Datanio ní Abilaŭo fɛla ní Mɔizio

1 Isaa né Kole,* Keata tɔŭna, Levii bui, ní Eliabu néo Datani ní Abilaŭo ní Peleti né Onio, Lubɛni buiɔ, bǎnkù

2 aa fɛle Mɔiziwa. Isaili gbɛzɔɔ tɔde pɔ wí ní sísi kókáaauɔ kúrínɔ gbɛɔn àa do ní blakwio.

3 Aa kàaa Mɔizi ní Aalonaozi aa ònɛ: A yáò kè zài! Isailiɔ piá Dii gbéɔne, a kúrínɔ. Bóyáí i ázla dile de Dii gbépiɔlai?

4 Ké Mɔizi yápi mà, à wùle a gbɛɛu,

5 a ò Koleɛ ní a gbéɔ à mè: Zia kɔɔ Dii a gbé pɔ de a gbé ũ ɔbɛ, a to gbé pɔ a se sɔazi.

6 Mpi ní n gbéɔ, lá á ken la: A baade tésibɔ se

7 à tésiò zia, í tulaletikaa Dii ae. Gbé pɔ Dii a se mé aò de aà gbé ũ. A yáò kè zài Levii buiɔ.

8 ɔ Mɔizi èa ò Kole buipíɔne: Levii buiɔ, à yáma.

9 Lá Isailiɔ Lua á sé a gbéɔ guu, a tò i dɔaané a sísia guu, i sɔazi a zwàakpe zì kei, bee i mɔwáoa?

10 A tò i sɔazi, mpi ní n Levii deɔ, ɔ ále sa'onke wele la?

11 Mpi ní n gbéɔ a káaa Diizie. Dén Aalona ũ ké ále zɔadɔwài?

12 Mɔizi gbé zì Eliabu néo Datani ní Abilaŭo sísi, ɔ aa mè: Wá mɔo.

13 N bɔwanɔ búsu pɔ ví ní zó'io diu, ké wà gaga guwaiwaiuɛ. Bee i mɔmao, ɔ ní ye n gbáablewá la?

14 I ke búsu pɔ ví ní zó'io diu ɔ n geuwanɔo. I ke bua ní wɛɛbuɔ ɔ n wá gbáo. N ye wezè kewɛɛ yá? Wá mɔo.

15 ɔ Mɔizi pɔ fɛ maamaa, a ò Diie: Nsu n ní gba sio. Baa zàa'ina mi símáo, mi yáwáikɛ an gbɛɛo.

16 ɔ Mɔizi ò Koleɛ: Mpi ní n gbéɔ píi, à gé Dii kíi zia. Aalona a gé sɛ.

17 A baade a tésibɔ se à tési à tulaletikaa, í sɔò Diizi. Gbɛɔn àa do ní blakwio, baade ní a tésibɔo.

18 ɔ an baade a tésibɔ sè, à tési à tulaletikaa. Aa gè zè kpaaúkpe kpɛɛle ní Mɔizio ní Aalonao.

19 Ké Kole gbépii káaa Mɔizi ní Aalonaozi kpaaúkpe kpɛɛle, ɔ Dii gawí bò Isailiɔwa pii.

20 ɔ Dii ò Mɔizie ní Aalonao à mè:

21 A ázla kè gbépiɔwa mà ní midɛ gɔɔ.

22 ɔ Mɔizi ní Aalonao wùle ní gbɛɛu aa mè: Lua! Lua pɔ í wɛni kpa pɔpiiwa! Gbé mendo mé duunakè, ɔ níyɔ pɔfɛbɔbɔ gbé pɔ káaapiɔwa píia?

23 ɔ Dii yá'ò Mɔizie à mè:

24 O bílaɛ aa go Kole ní Datanio ní Abilaŭo fáani oi.

25 ɔ Mɔizi fɛle à gè Datani ní Abilaŭo be. Isaili gbɛzɔɔ teaázi.

26 A ò bílaɛ à mè: A go gbɛváiɔpíi fáani. Asu ɔká an pɔewao, ké ásu gagarínɔ an duuna yáí.

27 ɔ aa gò Kole ní Datanio ní Abilaŭo fáani. Ké Datani ní Abilaŭo bóle, aa zèzè ní kpɛɛle ní n naɔ ní ní néo ní ní nɛfɛnnao.

28 ɔ Mɔizi mè: Aɔ dɔ ké Dii mé ma zì mà yáɛ beɔ ke píi, i ke mazía pɔeá no.

29 Tó gbéɛ beɔ gaa kè lán gbépii gaawa, tó ga doupiɛ, i ke Dii mé ma zío.

* 16:1 Yud 11

30 Tó Dii yá pɔ wɪ kaa yāao kɛ sɔ, tó tɔɔle le'ɛle à nɪ mɔmɔ nɪ nɪ pɔɔ pii, mé aa tà miau béɛ, áɔ dɔ kɛ gbɛ beɛ saká Diiguc.

31 Ké à yá beɛ ò a làa, tɔɔle pɔ aa zɛwà wɛ́aa.

32 Tɔɔle le'ɛle à nɪ mɔmɔ nɪ nɪ bɛdɛɔ nɪ Kole zikɛnaɔ nɪ nɪ àizɛɛɔ pii.

33 Aa tà miau béɛ, tɔɔle kúaaamá nɪ nɪ pɔɔ pii, aa gɛ́le.

34 Ké aa wiillɛ, Isaili pɔ lianzibɔ bàalɛ pii, asa aa mè: Tɔɔle lé wá mɔmɔɛ fá!

35 ɔ tɛ bò Dii kíi à gbɛɔn ðaa do nɪ blakwi pɔ aale tulaletikateɔ kàale.

17

1 Dii ò Mɔizie à mè:

2 O sa'ona Aalona né Eleazaac aa tésibɔɔ bole téu, aa nɪ tɛ fáaa zà, asa ma pɔɔne.

3 Aà gbɛ́ pɔ aa duunakè aa gágaa mɔgotɛ́ tésibɔpiɔ poopoo pɛpɛpɛpɛpɛ, i kúlekule ma gbagbakiwa. Lá wà sòmazi nɪ tésibɔpiɔ, aa gò ma pɔ ùɛ, ɔ de seela ù Isailiɔne.

4 ɔ sa'ona Eleazaa gbɛ́ pɔ tekùɔ tésibɔpiɔ sɛle, wa pòopoo wa kúlekule gbagbakiipiwa

5 lá Dii ò Mɔiziewa. A de dongubɔ ù Isailiɔne, ké gbɛ́ pɔ de Aalona bui ùo su sɔ Diizi tulaletikaiè téa, i ga lán Kole nɪ a gbɛ́ɔwao yáí.

Isailiɔ Mɔizi n Aalonaɔ taa'e'a

6 Ké gu dɔ, Isailiɔ pii zɔadɔ Mɔizi nɪ Aalonaowa aa mè: A tò Dii gbɛ́ɔ gága.

7 Ké aa káaa Mɔizi nɪ Aalonaɔzi, aa aɛdɔ kpaatũkɛwa, ɔ aa è telu kúlewá, Dii gawi bò.

8 Mɔizi nɪ Aalonaɔ gè kpaatũkɛ kɛɛɛɛ,

9 ɔ Dii ò Mɔizie à mè:

10 A ké gbɛ́piɔwa mà nɪ kaale gɔɔ. ɔ Mɔizi nɪ Aalonaɔ wùle nɪ gbɛɛu.

11 Mɔizi ò Aalonaɛ: Tésibɔ sɛ, gbagbaki tɛ káu, nɪ tulaletikaa nɪ gɛò bíla kíi kpakpa. Awakpa Diienɛ, asa àle pɔkúmabɔbɔmáɛ, gagyá dàale kɔ.

12 ɔ Aalona tésibɔ sɛ lá Mɔizi ɔɛwa, à bàalɛ gɛò bíla guu. A è gagyá kángu kò, ɔ Aalona tulaletikateɔ, à awakpàò Diie gbɛ́piɔne.

13 A zè gɛɔ nɪ gbɛ́ bɛ́ɛɔ zānguo, ɔ gagyápi zè.

14 Gbɛ́ pɔ gagyápi nɪ dedɛɔ gbɛ́ɔn ðaasɔɔo lɛɛ gɛɔ mɛndosai nɪ àaɔɛ nɪ basɔo (14.700), gbɛ́ pɔ aa gága Kole yáíɔ bàasi.

15 Ké gagyápi làa, Aalona èa gè Mɔizi kíi kpaatũkɛ kɛɛɛɛ.

Aalona lípana kɔpapa

16 Dii ò Mɔizie à mè:

17 Yá'ò Isailiɔne, nɪ lípana símá mɛndodo an deziɔ buiɔwa, an kía gbɛ́ɔn kueplaa pɔ ù, nɪ baade tɔ kɛ́ a pɔwa.

18 Aalona tɔ kɛ́ Levii buiɔ lípanawa, bui pii kíaa lípana ɔ ku mɛndodo.

19 Ní lípanapiɔ kálɛ kpaatũkɛu ikoyá kpagolo aɛ, gu pɔ mi kpaatũuáɔ.

20 Gbɛ́ pɔ má sè lípana a kɔpapa, mí zɔa pɔ Isailiɔ lé dɔwá midɛ.

21 Mɔizi yá'ò Isailiɔne, ɔ an dɔaanaɔ baade a lípana kpàwà an deziɔ buiɔwa, ɔ lípana kè mɛn kuepla. Aalona pɔ kú a guu.

22 Mɔizi lípanapiɔ kálɛ Dii aɛ ikoyá zwàakɛu.

23 Ké gu dɔ, Mɔizi gɛ́ kpéu, a è Aalona lípana pɔ de Levii buiɔ pɔ ù kɔpàpa. A kɔpàpa à vukè, à bekè lán gɔɔɔwa à mà.

24 ɔ Mɔizi lípanapiɔ sɛle Dii aɛ pii, à ge òɔ Isailiɔne. Ké aa è, an baade a pɔ sè.

25 ɔ Dii ò Mɔizie: Ea ge nɪ Aalona lípana dile ikoyá kpagolo aɛ,* ɔ de seela ù swágbhádepiɔne, aai zɔakaamazi tó, ké aasu gagao yáí.

26 ɔ Mɔizi kè màa lá Dii dàɛwa.

27 ɔ Isailiɔ ò Mɔizie: Wa gagac, wa kaalen we. Wá kaale wápiiɛ.

28 Gbɛ́ pɔ sɔ Dii zwàakɛpi i gac. Wá gaga wápii yá?

18

Sa'ona n Levii buiɔ zɪ

1 Dii ò Aalonaɛ: Mpi nɪ nɪ néɔ nɪ Levii buiɔ pii, ma kúki kua gbálesai gɔ́ á yá ùɛ, mé sa'onkɛkɛa gbálesai de mpi nɪ nɪ néɔ yá ù.

2 Tó mpi nɪ nɪ néɔ ále zikɛ ikoyá zwàakɛ kɛɛɛɛ, nili n gbɛ́ Levii buiɔ se nama aa kennɔ.

3 Aali zikɛne aa laaidɔ kpépiwa, áma aasuli sɔ ma kúki pɔɔzio ge gbagbaki, ké ampiɔ nɪ ápiɔ ásu gagao yáí.

* 17:25 Ebc 9.4

4 Aali nawá aa laaido kpaaukpewa ní kpépi zío pii, áma gbèpále suli sázio.

5 Laaido ma kúkií ní gbagbakiowa gò á yá úe, ké másu pòkúmabòò Isailiowa bo yáí.

6 Mámé ma á Levii deeo sè Isailio guu, ma ní díléé aao de ma zíkènao ù, aao kpaaukpe zí ke.

7 Mpi ní n néo ámé á sa'ozí ke gbagbakí ní pò pò kú zwaàkpèuo yá musu. Málé sa'ozí ná é á zó zí gba úe. Tó gbèpále sòí, à gàe.

Sa'ona ní Levii buio baa

8 Dii ò Aalona: Ma pò pò wí ma gba zí nàne n zóle. Ma sa pò Isailio ì oa kpàmae ní n néo á baa ù e gòpii.

9 Ma pò pò ì tékúoá n pòe. Pò pò wa ma gbaò pii, pówentin nò, duun awakpabon nò, tàae flabobon nò, n pòe ní n néo.

10 A gòeò pii ì ble gu pò á kua adoau, íò dè ké ma pòe.

11 Ké beea n pòe lo: Sa pò wí á pò mómee, Isailio lí ma gba. Ma n gbae, á baan we gòpii, mpi ní n gbéò, gòeò ní nòe. N be gbé pò ì gbáleo pii aali ble.

12 Nisi maa pii ní vèe maa píio ní pówena káau pò aai kpaao, máli n gbae.

13 An buapò káau pò aai mómee á n pòe pii. N be gbé pò ì gbáleo pii á ble.

14 Pò pò Isailio díle ma pò ù ní á mĩbaò á n pòe pii.

15 Gbènazin negòe séiaò ní pòtuo nesana séia pò wà mòmeeá n pòe. To aali negòe séiaò ní pòtuo pò de tē ù nesana séiaò bo.

16 Tó né kà mò do, wáli bo ánuuò ówatē sòo, lá wà á gbia lé díle ma kúkiíwa.

17 Nsu to wà zu ge sá ge blè nesana séia boò, asa beea ma pòe. N á au ká gbagbakiíwa, ní á nísí kpaasá pò pò wí káteu á tékú á gí ì kemee na ù.

18 A nòò ìò de n pò ù, lá sáaukpa sa'obò kùla ní á òplaa gbáo de n pò ùwa.

19 Pò pò Isailio ì ma gba pii, máli kpamae ní n gbéò, gòeò ní nòe e gòpii. Ma bàa aò kunnò ní n buio e gòpii, aò lé vío.

20 Dii èa ò Aalona: Nyòò tóole ví Isaili búsuuo, níyò baa e a guuo. Mámé má n baa ù, n aseaa ù.

21 Pò kwide pò Isailio ì bo, má díle Levii buio pò ù píie. Kpaaukpe zí pò aai ke asean we.*

22 Isailio su sò kpaaukpei bo. Tó aa sòí, aa ní duuna gbe'ee, aai ga.

23 Levii buio lí kpaaukpe zí ke, kpépi kua gbálesai gò ní yá úe e an buiwa. Aa e kpaalese ní Isaili bui kńiòo,

24 asa pò kwide pò Isailio ì bómee, máli kpá Levii buio wa píie. Bee yáí ma mē aa e kpaalese ní Isaili bui kńiòo.

25 Yá pò Dii ò Mòizie,

26 a ò Levii buionen ke lo: Tó a Isailio pò kwide pò máli kpáwá á pò ùpi è, àli á kwide bómee sò.

27 Bee aò deé lán pògbèze ní vèefèkíio gbawae.

28 Maa ápiò sò áli ma gba pò kwide pò Isailio ì bóé. Ali sa'ona Aalona gba ma pò ù.

29 Pò pò wà á gbáo pii, àli ma gba á maa.

30 O Levii buione: Tó a ma gba á maa, á kńi ìò deé lán pògbèze ní vèefèkíio pòwa.

31 A á kńipi ble gu pò á yeiu, ápiò ní á bēdeò, asa bee mé kpaaukpe zí pò ì ke aseaa ù.

32 Tó a ma gba á maa, áò tàae ví á yá musuo, á pò pò Isailio kpàa gbále á gaò.

19

Gbabò'i

1 Dii yá'ò Mòizie ní Aalonaò à mè:

2 Ikoyá pò má dílen ke: O Isailione aa zununu tēa sáasai pò aafia mé wí zuudaè yāao se mone.

3 Kpa sa'ona Eleazaawa, ì bòò bòò kpe, wí de aà wáa,

4 ì òtona zò á auwa à fáe kpaaukpe kpele oi gēn soplá.

5 Wí zupí kpaasá à tékú aà wáa, á báa ní á nòò ní á auo ní á guupò ì tékú pii.

6 Sa'onapi ì se de yáa ní ése úao ní sáká tēao se zu té pò kú zupíwa guu.

7 Bee gbèa ì á pòkasaò pí, ì zu'ò, ì gbasa su bòou. Kási aò gbáleae e oosi.

8 Gbé pò zupí kpàsa sò, aà á pòkasaò pí, ì zu'ò. Kási aò gbáleae e oosi.

9 Gbé pò gbáleo ì zununupí tífú sèle, ì ka gubálesaiu bòò kpe. Isailio ìò kúa gbábòò pò wí íkaè wà duuna woloomá ù.*

10 Gbé pò tífupí sèle aà á pòkasaò pí. Kási aò gbáleae e oosi. Yápi ì gò ikoyá ù Isailione ní bòmò pò kú ní guuò pii.

* 18:21 Lev 27.30-33, Iko 14.22-29 * 19:9 Ebe 9.13

- 11 Gbé pɔ ɔnà gɛwa aɔ gbālɛaɛ e gɔɔ sɔpla.
- 12 Ali gbābɔ aziaɛ nɛ ɛpio a gɔɔ aaɔde nɛ a gɔɔ sɔplade zɛfo, i gɔ gbālɛasai. Tó i gbābɔ aziaɛ a gɔɔ aaɔde nɛ a gɔɔ sɔplade zɛfo, a gi àb gbālɛaɛ.
- 13 Gbé pɔ ɔnà gɛwa mé i gbābɔ aziaɛo, a tò Dii kpé gbālɛɛ. Wà ade bɔ Isailio guu, ké wi gbābɔ i káwàò yáí. A gbālɛɛ mé a kú nɛ a gbāstɔɛ.
- 14 Tó gbé gá kpéu, yá pɔ wa díle a musun ke: Gbé pɔ gè kpépiu nɛ gbé pɔ kú a guu, aɔ gbālɛaɛ e gɔɔ sɔpla.
- 15 Pɔ pɔ da lé'ɛ, wí a né taɛo gbálaɛ bɛ.
- 16 Tó gbé ɔnà gbé pɔ wa dè nɛ fɛndaowa ge ge ge gɛwa ge mia, aɔ gbālɛaɛ e gɔɔ sɔpla.
- 17 Tó gbé gbālɛ máa, wà zù gbābɔbɔ pɔ tɛkù tífú dá, wí i maa kaɛ ta guu.
- 18 Gbé pɔ gbálaɛo ɛse úa se zɔ ɛpiwa, i fáɛ kpéwa nɛ pɔ pɔ kú a guu pii nɛ gbé pɔ kú weo ge gbé pɔ ɔnà gɛwawa ge gbé pɔ wa dè ge ge ge mia.
- 19 Gbé pɔ gbálaɛo i ɛpi fá gbé pɔ gbālɛwa a gɔɔ aaɔde nɛ a gɔɔ sɔplade zɛfo. I gbābɔ adeɛ a gɔɔ sɔpladepi zɛ, ade i a pɔkasaɔ pí, i zu'o, i gɔ gbālɛasai oosi.
- 20 Tó gbé gbālɛ mé i gbābɔ aziaɛo, wà ade bɔ a gbéɔ guu, asa à Dii kúki gbālɛɛ.
- 21 Aaɔ ikoyápi kúa gɔɔpiiɛ. Gbé pɔ gbābɔ'ipi fá lí a pɔkasaɔ pí. Gbé pɔ ɔkà gbābɔ'ipiwa aɔ gbālɛaɛ e oosi.
- 22 Pɔ pɔ gbé pɔ gbála ɔkàwà i gbālɛɛ, mé gbé pɔ ɔkà pɔpiwa ɔ gbālɛaɛ e oosi.

20

I bɔa gbɛu

(Bɔa 17.1-7)

- 1 Isailio kà Zini guwaiwau nɛpii mɔ sɛia guu, ɔ aa zòlɛ Kadési. Wɛkí Miliatù gàu, wà aa vl.
- 2 I kú aa mio, ɔ aa kàaa Mɔzi nɛ Aalonaozi.
- 3 Aa zɔadò Mɔziwa aa mè: Tó wa gaga yáa nɛ gbé pɔ gága Dii aɛɔ, bee sàɔ.
- 4 Bóyáí a mɔwanɔ guwaiwaiɛ beu ké wà gaga nɛ wà pɔtuooi?
- 5 Bóyáí a wá bóle Egipi a mɔwanɔ guváíɛ beeu? Pówɛna ge kaadɔna ge véɛbɛ ge gbɛafu ku lao, mé i kú la wá mio.
- 6 Mɔzi nɛ Aalonao ké bilawa, aa gè kpaaúkpe kpɛɛɛ aa wùlɛ nɛ gbɛu, ɔ Dii gawi bòmá.
- 7 Dii yá'ò Mɔziɛ à mè:
- 8 Lípana sé, mpi nɛ n vli Aalonao à gbépi káaa, i yá'ò gbɛsi keɛ nɛ wáa, i i bɔu. Beewa nýsò ibɔné gbɛu aa mí nɛ n pɔtuoo.
- 9 Mɔzi lípana sè Dii kpéu lá a ɔɛwa.
- 10 Mɔzi nɛ Aalonao nɛ káaa gbepi pɔleu, ɔ a òné: A ma swágbáade! Gbɛɛ bee guu ɔ wá ibɔuɛa?
- 11 ɔ Mɔzi ɔsè musu à gbepi lè nɛ a lípanao gɛn pla. I bò maamaa, ɔ aa mí nɛ n pɔtuoo.*
- 12 ɔ Dii ò Mɔziɛ nɛ Aalonao: Lá i ma náaike a ma luake òb Isailionɛo, á gɛrɛnò bùsu pɔ mále kpámá guu.
- 13 Wà tɔkpà ɛpiɛ Meliba í, ké Isailio zɔakàu Diizi yáí, ɔ à a luake òbɔné.

Edɔɔ gia Isailionɛ aa gɛ nɛ n bùsuo

- 14 Mɔzi gbéɔ zɛ, aa bò Kadési aa gè Edɔɔ kía kíi aa mè: N daɛ Isailio mè nɛ taasi pɔ wá léɔ dɔ pii.
- 15 Wá deziɔ gè Egipi, ɔ wa gɛgɛ we. Egipi ɛadàwá nɛ wá deziɔ.
- 16 Wa wiilè Diiwa, ɔ a síwanɔ. A Malaika zɛ à wá bóle Egipi. Tiasa wá kú Kadési n bùsu zɔleu.
- 17 Wá gba zé wá gɛ nɛ n bùsuo. Wá pà buaɔ ge véɛbuɔlao, wá á bɔ'í mio. Wá bɛ kía zékpaa guuɛ. Wá lile ɔplai ge ɔzɛio e wá ge vɛfo n bùsu.
- 18 ɔ Edɔɔ òné: A e bóle nɛ wá bùsuoo. Tó a gi, wá bɔ daále nɛ fɛndaɛ.
- 19 Isailio òné: Wá bɔ nɛ zékpaaɛ. Tó wa á i mí ge wá pɔtuoo, wá a fiabo. Gɛa wále weɛɛ ado.
- 20 Edɔɔ mè: A e gɛo. ɔ an zígɔɔ bòlɛ dasidasi aa mò dairle nɛ gbāao.
- 21 Lá Edɔɔ gɛ Isailionɛ aa gɛ nɛ n bùsuo, ɔ Isailipio pàalɛné.

Aalona gaa

- 22 Isailio bòlɛ Kadési nɛpii, aa gè Oo gbɛ saɛ
- 23 Edɔɔ bùsu léu. Wɛkí Dii yá'òu Mɔziɛ nɛ Aalonao à mè:
- 24 Aalona a ta a deziɔ kíi tia, a gè bùsu pɔ mále Isailio gba guu, ké á gbɛɔn pla a gi ma yāmai Meliba yáí.

* 20:11 1Kln 10.4

25 Aalona ní a né Eleazaao se dedeérínɔ Oo gbewa,
 26 ní Aalona pokasao wolowà, ní da aà né Eleazaac we. We Aalona a gau, i ta a deziɔ kíi.
 27 Mɔizi kè lá Dii òewa. A dèdè Oo gbewa gbépii wáa,
 28 à Aalona pokasao wòlowà, a dà aà né Eleazaac,† 5 Aalona gà gbepi musu we. Ké Mɔizi ní Eleazaao pilla gbepiwa,
 29 mé Isailiɔ mà Aalona gà, 5 aa aà ge'lanabò gɔɔ baakwi.

21

Ziblea Kanaaɔwa Negeve

1 Alade pɔ kú Negeve bùsuu kía á Kanaa gbéé. Ké a mà Isailiɔ be Ataliu zéu, aale mɔ, 5 à bò dàfíle ní zlo, à ní gbéé kùkù.

2 ɔ Isailiɔ lekè Diiwa aa mè: Tó n gbépiɔ nàwéé wá ɔzi, wá ní wéleɔ kaale míɔmíɔe.

3 Dii Isailiɔ yámá, 5 à Kanaapi kpámá. Aa ní kaale ní ní wéleɔ pii, 5 wà tokpá gupie ɔma.*

Mogotē mlē

4 Ké aa fèle Oo gbepi sae, aa Isia Tēa zé sè, ké aa dɔ Edɔu bùsuzi yáí. ɔ aa fù menawa zéu,
 5 aa Lua ní Mɔizio tàae è aa mè: Bóyáí a wá bóle Egipi, ké wá gaga guwaiwaiui? Pòblea kuo, í kuo, wá ye ble giae bee gíyáí ɔo.

6 ɔ Dii mlē pásínaɔ zímá, aa ní soso, 5 aa gága dasidasi.†

7 Bíla mɔ Mɔizi kíi aa mè: Wa duunakè, asa wa Dii ní mpio tàae è. Awakpaèwéé aa mléɔ kéwá. ɔ à awakpàèné.

8 Dii òè: Mlē pi n à líwa n pèle. Tó mlē gbé sò mé a gwá, a gao.

9 ɔ à mlē pi ní mogotēo, a ná líwa a pèle. Tó mlē gbé sò, mé à mogotē mlēpi gwá, líli gao.‡

Isailiɔ dɔa Edɔu ní Mɔabu bùsuɔzi

10 Isailiɔ dàzeu, 5 aa bòokpà Obo.

11 Bɔa Obo aa gè bòokpà Iye'abaliu bezia guwaiwaiu Mɔabu bùsu gukpe oi.

12 Bɔa we aa gè bòokpà Zeledi guzuléu.

13 Bɔa we aa bòokpà Aano baale, guwaiwai pɔ kú Amɔle bùsu zóleu. Aano pi mé Mɔabu ní Amɔle bùsuɔ kɔɔ ú.

14 Ayámeto wa ò Dii zikataala guu wá mè:

Waeɔu pɔ kú Sufa bùsuu ní Aano swa'onaɔ,

15 ní a í báasize pɔ í gé e Aa ní Mɔabu bùsu zóleu.

16 Bɔa we ɔ aa gè Lòɔ, gu pɔ Dii ò Mɔizie: Bíla káaa, mí í kpámá.

17 We 5 Isailiɔ lee bee siu:

Lòɔ, ibɔ, wí lesi n yá musu.

18 Dɔaanaɔ lɔɔ yɔ ní n goɔ,

wá kíaɔ lɔɔ bɔ ní ní lípanaɔ.

Bɔa guwaiwaiu aa gè Matana.

19 Matana gbɛa Naalieli, Naalieli gbɛa Bamɔti.

20 Bamɔti gbɛa guzule pɔ kú Mɔabu bùsuu Pisiga gbepɔleu bɔaa ní guwaiwaio.

Ziblea Siɔ ní Oguowa

(Iko 2.26-3.11)

21 Isailiɔ gbéɔ zì Amɔleɔ kí Siɔwa aa mè:

22 Wá gba zé wá gè ní n bùsuu. Wá pá buaɔ ge véebuɔlao, wá à lɔɔ'í mio. Wáɔ be kía zékpaaguu e wá ge vío n bùsuu.

23 Siɔ i ní gba zé aa bɔ ní a bùsuu. A a zígɔɔ káaa pii, aa bòle lé gémá guwaiwaiu. Ké aa ká Yaaza, aa zíkà ní Isailiɔ,

24 5 Isailiɔ ní dede ní fɛndao, aa ní bùsuu simá za Aano e Yabokoi Amɔni bùsuu, asa Amɔni bùsuu zólepi pásíe.

25 Isailiɔ Amole wéleɔ sí pii ní Esebɔo ní a zóewiaɔ pii, 5 aa zóleu.

26 Esebɔ mé Amɔleɔ kí Siɔ mɛɛwia ú. Siɔ zíkà yáa ní Mɔabuɔ kía káauo, 5 à aà bùsuu síwá e Aano swai.

27 Ayámeto keɛɔ í mɛ:

A mɔ Esebɔ,

wá Siɔ wélepi keke kále!

28 Té bɔ Esebɔ yáa,

zígɔɔ bɔ Siɔ wélepiu,

† 20:28 Bɔa 29.29 * 21:3 Bee mè kaale. † 21:6 1Kln 10.9 ‡ 21:9 2Kia 18.4, Zaa 3.14

aa Mɔabu bʉsu mɛɛwɔ Aa kaaale
nʉ Aanɔ mi sʉsʉ gbɛɔ.

29 Waiyoo Mɔabuɔ!

Kɛmɔsi gbɔgbanaɔ, a kaaleɛ!

Kɛmɔsi tɔ ɔ gɔɛɔ fɔaa,

à á nɔɛɔ kpà Amɔleɔ kí Sʉɔwa zʉzɔɔ ũ.

30 ɔ wa nʉ pále,

wa nʉ dede za Esebɔ e Dibɔ.

Wa nʉ dede e Nɔfa nʉ Medebao.

31 Maa Isailiɔ zʉle Amɔle bʉsuu.

32 Mɔizi gbɛɔ zʉ Yazɛɛ asiigwai, ɔ Isailiɔ sʉ nʉ a zɔɛwɔɔ pii, aa Amɔle pɔ kú wɛɔ yá.

33 ɔ Isailiɔ lile aa Basana zé sɛ. ɔ Basana kí Ogu gɛmá nʉ a zʉgɔɔ pii, aa zíkánɔ Edeleɛ.

34 Dii ò Mɔizie: Nsu víakeɛɔ, asa ma aà kpámaɛ nʉ aà gbɛɔ nʉ aà bʉsuo pii. Kɛɛ lá nʉ kɛ Amɔleɔ kí Sʉɔ pɔ kía blé Esebɔɛwa.

35 ɔ aa Ogu dɛ nʉ aà nɛɔ nʉ aà gbɛɔ pii, baa gbɛ mɛndo i bɔɔ, ɔ aa aà bʉsupi sʉ. §

22

Mɔabuɔ kí Balaki Balaau sisia

1 Isailiɔ dàzɛu, ɔ aa bɔokpà Mɔabu bʉsu sɛu Yuudɛ baale bɔaa nʉ Yelikoo.

2 Zipoo né Balaki, Mɔabuɔ kía è lá Isailiɔ kɛ Amɔleɔne,

3 ɔ sʉ kɛ Mɔabuɔgu, vía nʉ kú Isailiɔ dasi yáɛ.

4 ɔ Mɔabuɔ ò Madiá gbɛzɔɔne: Bílaɛ a pɔ pɔ liaawáziɔ ble piiɛ lán zù sɛsɔawa.

5 ɔ Balaki gbɛɔ zʉ Bɛɔɔ né Balaauwa Petoo, Uflata saɛ a bɛ bʉsuu. A mɛ aa aà sʉsi, aai oè: Buie bɔ Egipi, aa lígua pii, aa zʉle ma saɛ.

6 N yá na! Mɔ láaizimámɛɛ, asa an gbáa demalaɛ. Wiliɔ dʉo tó beewa má e ziblemá má nʉ yá bʉsuu la. Má dʉ kɛ gbɛ pɔ n samaa òɛ, ɔ de èfáaide ũɛ. Gbɛ pɔ n saváɛ òɛ sʉ, ɔ de láaipɔ ũɛ.

7 Mɔabu nʉ Madiá gbɛzɔɔ dàzɛu, aa màsokɛgba pɔ aa da Balaauɛ kúa. Ké aa kà aà kíi, aa yá pɔ Balaki nʉ zʉlò òɛ.

8 A ònɛ: A i la, mí yá pɔ Dii a omɛɛ oé. ɔ Mɔabu kíapiɔ i Balaau bɛ.

9 ɔ Lua bɔ mɔ Balaauwa à aà lá à mɛ: Deɔn gbɛ pɔ aa kunnɔɛ beɛɔ ũi?

10 A wèwà à mɛ: Zipoo né Balaki, Mɔabuɔ kía mé nʉ zʉa. Aa mɛ

11 buie bɔ Egipi, aa lígua pii. ɔ à mɛ mà mɔ láaizimá, kɛ à e ziblemá à nʉ yá.

12 ɔ Lua òɛ: Nsu gérinɔɔ. Nsu saváɛ ònɛo, asa ma báaadárigue.

13 Ké Balaau fɛle kɔɔ, a ò Balaki kíaɔne: A ta á bʉsuu, asa Dii gʉ má gɛánɔɛ.

14 ɔ Mɔabu kíapiɔ fɛle tà Balakiwa aa mɛ: Balaau gʉ móiwánɔɛ.

15 Balaki èa kía páleɔ zʉ lɔ, an dasi nʉ nʉ gawio de gbɛ káauɔla.

16 Ké aa kà Balaau kíi aa mɛ: Zipoo né Balaki mɛ nʉsu to pɔɛ kpane mɔa a kíieo,

17 asa a n kpela maamaɛ. Lá nʉ òɛ pii, a kɛ. N yá na! Mɔ láaizʉ gbɛpiɔwa.

18 ɔ Balaau ò Balaki zʉnapɛne à mɛ: Baa tó Balaki ánsu nʉ vía pɔ kú a bɛo kpàa pii, má fʉ bɔ Dii ma Lua yá kpɛo, baa yɔɔ.

19 A i la gwáa e mà ma lɔ yá pɔ Dii a káfmɛɛ.

20 Lua bɔ mɔwà gwá à mɛ: Lá gbɛɛɔ mɔ nʉ sʉsiie, fɛle gérinɔ, áma yá pɔ má o kɛ ado.

Balaau zaa'ina ya'oa

21 Balaau fɛle kɔɔ, à káoyè a zaa'inac, ɔ à gè nʉ Mɔabu kíapiɔ.

22 Lua pɔ pà kɛ à gè yáɛ, ɔ Dii Malaika zɛzʉɛ. Balaau di zaa'ina kpɛ, aà zíkɛna plaao kuaánɔ.

23 Ké zaa'inapi è Dii Malaika zɛa zé guu à fɛnda wò a kúa, ɔ à lile sɛu. Balaau aà lè, ɔ à èa dàzɛu.

24 Dii Malaika gè zè zéwewɛnau wɛɛbu pɔ gbɛ kaa liaaio zánguɔ.

25 Ké zaa'inapi Dii Malaika è, à nà gbɛwa, à Balaau gbá lɔwá. ɔ Balaau èa à aà lè lɔ.

26 Dii Malaika èa gè aɛ lɔ, à zè gukpaolooona pɔ liaakú víou.

27 Ké zaa'inapi Dii Malaikapi è, à kùle nʉ Balaauo. ɔ Balaau pɔ pà, à aà lè nʉ goo.

28 ɔ Dii zaa'inapi gbà lé, à yá'ò Balaauɛ* à mɛ: Bó má kè n ma le gɛn áaɔ kòɔ?

29 Balaau wèwà à mɛ: Ké n kɔ'òmanɔ yáɛ. Tó má fɛna kúa, dʉ ma n de gʉɔ.

30 ɔ zaa'inapi òɛ: N zaa'ina pɔ niɔ dikpɛ gɔɔpii e gbán ma ũo ló? Má kène màa yáae? A mɛ: Aawo.

31 ɔ Dii Balaau wé kèè, à aà Malaika è zɛa zéu à fɛnda wò a kúa. ɔ à mipèle tɔɔle à kùleɛ.

- 32 Dii Malaika aà là à mè: Bóyáì n n zàa'lna lè gēn àa'ì? Ma mɔ zezōineε, asa rí wāmeεε.
- 33 Ké zàa'lnapi ma e gēn àa'ì, 5 à lìlεmeε píi. Tó i lìlεmeε yāao, d5 ma n de, ma aà tò.
- 34 Balaau ò Dii Malaikapie: Ma duunakè, asa mi d5 ké n zezōmeεo. Lá ma gea kēne íie, má ea taε sa.
- 35 Ǿ Dii Malaika ò Balaauε: Gé rí gbépiɔ, ní yá pɔ má dane o ado. Ǿ Balaau gè rí Balaki kíapiɔ.
- 36 Ké Balaki má Balaau lé mɔ, 5 à gè daiaale wéle pɔ kú Aano baa, Mɔabu búsu z5leu.
- 37 Ǿ à Balaauε: Ké ma gbéɔ zì n sísií yāa, bóyáì ní mɔo ní? Má f5 má n kpela noa?
- 38 Balaau wèwà à mè: Ma mɔ sa, ama má yápii oa zé v1o. Yá pɔ Lua a dameε 5 má o.
- 39 Ǿ Balaki gè rí Balaauo Kilia'uzo.
- 40 A sa'ò rí zuɔ rí sãɔ, à a nɔɔ kpá Balaauwa rí kía pɔ aa ku sãnuɔ.
- 41 Ké gu dɔ, à Balaau sè gèaãno Bamoti Baali. Wekti Balaau Isailiɔ bòo lé èu.

23

Balaau yá s̄ia p̄s a è oa

- 1 Balaau ò Balakiε: Gbagbakii bomεε la mèn sɔpla, ní mɔmeε rí gáaeɔ mèn sɔpla rí sãsaɔ mèn sɔpla.
- 2 Balaki kè lá Balaau òewa, 5 aa sa'ò rí gáaeɔ rí sãsaɔ gbagbaktipiɔwa pii.
- 3 Ǿ Balaau òε: Ze n sa'obɔi. Má gé mà gwa tó Dii a mɔ yá'omεε, mí yá pɔ a omεε one. Ǿ à gè zè gbè misonawa.
- 4 Lua mɔ aà lè, 5 Balaau òε: Ma gbagbakii bò mèn sɔpla, 5 ma sa'òmá pii rí gáaeɔ rí sãsaɔ.
- 5 Dii yádàè, 5 à mè: Ea ge n Balaki le, ní oè màa.
- 6 Ké à èa gè aà lè zεa a sa'obɔi rí Mɔabu kíaɔ pii,
- 7 5 à yá pɔ á è òné à mè:
Mɔabu kí Balaki ma sisi Sili búsuu,
5 ma bɔ gukpe gbèststɔ musu ma mɔ.
A mè má bɔε Isailiɔ kpe,
má mɔ saváí'oe Yakɔbu buipione.
- 8 Kpelewa má gbé pɔ Lua i rí kaoo kai?
Kpelewa má bɔ gbé pɔ Dii i bɔ rí kpeoo kpei?
- 9 Za gbè misonaa mále rí e,
za gbèststɔ musu mále wesirile.
- Gbépiɔ kua rídoa,
aa dodoa kɔε rí buipáleε.
- 10 Yakɔbu buiɔ dasi lán úfāawa,
wa f5 Isailiɔ nao wà rí lé d5o.
Lua to mà ga a gbéɔ gaawa,
má lāa an lāaawa.
- 11 Ǿ Balaki òε: N kèmeε kpelewan wei? Ma mɔnno n ma ibεεɔ kameε, 5 samaa rí ònéa?
- 12 A wèwà à mè: Yá pɔ Dii dameε ma léu 5 má oo ló?

Balaau yá plaade p̄s a è oa

- 13 Balaki òε: Mɔ wà gé gupálei, gu pɔ ríy5 rí eu, ní rí kámeε we, asa an kpɛdo rí è, ní rí e píio.
- 14 Ǿ à gèaãno gud5anaɔ bua Pisiga gbε musu. A gbagbakii bò mèn sɔpla, 5 à sa'òmá pii rí gáaeo rí sãsaɔ.
- 15 Ǿ Balaau òε: Ze n sa'obɔi la, mí ge Dii le we mà gwa.
- 16 Ǿ Dii mɔ à yádàè, 5 a òε: Ea ge n Balaki le, ní oè màa.
- 17 Ǿ à èa gè à aà lè zεa a sa'obɔi rí Mɔabu kíaɔ. Balaki aà là à mè: Dii mè kpelewa ní?
- 18 Ǿ à yá pɔ á è òné à mè:
Zipoo né Balaki,
swákpa n ma yāma!
19 Luaá gbēnazlnaε kè aà gbasa εεtoo,
ili lēlile lán gbēnazlnawao.
Ili yá pɔ á ò keo lé?
Ili zike lé pɔ á gbèwao lé?
20 A òmeε mà samaa'onéε.
A báaadàríguε, má f5 gio.
- 21 Mí yá'iae e Yakɔbu buiɔwao,
mí yá'ōmae e Isailiɔwao.
Dii an Lua kúrino,
Kía kúkua dɔ rí guu.

22 Lua ní b́óle Egipi,

aa gb́aa ví lán zùsèlèwa.

23 Wa f̄s p̄da Yak̄obu buiᵛwao,

wa f̄s àsi b̀èè kpaaf̄ ní Isailiᵛo.

Za gb́a waᵛ o ní yá musu,

yá p̄s Lua kèn we.

24 Buipi í f̄elè lán ǹòmusuwa,

í az̄la s̄e lán gb̄eaaᵛnawa.

Ili wúleᵛ o e à ḡe p̄s k̄u soᵛ,

e à ḡe p̄s a d̄eᵛ au miᵛ.

25 Balaki òè: Nsu n̄ ní kao. Nsu samaa'oné s̄ᵛo.

26 Balaau òè: Mi on̄e yá p̄s Dii dàmeᵛ ᵛ má oo lé?

Balaau yá aas̄de p̄s a è oa

27 Balaki ò Balaauè: Mᵛ, má ḡennᵛ gupáleie sa. Wiliᵛ d̄ᵛo tó a maa Luaè n̄ gb̄épiᵛ kam̄eᵛ we sa.

28 ᵛ Balaki ḡeaaᵛnᵛ Peoo gb̄e musu b̄ᵛaa ní guwaiwaio.

29 Balaau òè: Gbagbakiᵛ bomeᵛ la m̄en sopla, ní m̄meᵛ ní gáaeᵛ m̄en sopla ní s̄asaᵛ m̄en sopla.

30 Balaki k̄è lá a òewa, à sa'òma' ní gáaeᵛ ní s̄asapiᵛ.

24

1 Ké Balaau è samaa'oa Isailiᵛne kà Diigu, i ḡé m̄asokei lᵛo, ᵛ à aedò guwaiwaiwa.

2 Ké à wezù, ᵛ à Isailiᵛ è kálea ní buiwa. Lua Nisna d̄iè,

3 ᵛ à yá p̄s á è ò à mè:

Beᵛᵛ né Balaau yán ke,

ma gb̄é p̄s ma wé z̄ēa, ma yán ke.

4 Ma gb̄é p̄s mi Lua yáma, ma yán ke:

Ma Gb̄aapiide wéᵛpungu è,

má kúleᵛa, ma wé k̄ēa.

5 Yak̄obuᵛ b̀òokpaa maa fá!

Isaili zwàakp̄eᵛ k̄ef̄eᵛ!

6 Aa kálea lán swadᵛᵛᵛwa,

lán swaluᵛwa.

Aa de lán zà lí p̄s Dii bàᵛwa,

lán s̄ede lí p̄s k̄ú i saᵛᵛwa.

7 I ali ní olaᵛ pa yeleleᵛ,

aali p̄ᵛᵛᵛ t̄ᵛᵛle m̀òs̄edewae.

An k̄ia gb́aa aᵛ de Agagala,

an kpala a t̄ᵛᵛ.

8 Lua ní b́óle Egipi,

aa gb́aa ví lán zùsèlèwa.

Aaf̄ z̄ible bui p̄s íbeleᵛs̄èr̄nᵛᵛwa,

aaí ní wáᵛ wíwi, aaí ní pápa ní kao.

9 Aaf̄ gae, aaf̄ wúle lán ǹòmusuwa,

d̄eme a f̄s ní vui?*

Lua báaada gb̄é p̄s aa samaa'onéᵛgu,

aà gb̄é p̄s aa sav̄ai'onéᵛ ká.†

10 Balaki p̄s pá Balaauzi, à ᵛtona d̀wà à mè: Ma ib̄eᵛᵛ kaa yáí ma n̄ sisii, ᵛ n̄ samaa'onéᵛ ḡen aas̄a?

11 Ta n̄ be ḡᵛᵛ. Ma mè yáa má n̄ kp̄elae, ᵛ Dii ḡine n̄ aseᵛ e.

12 Balaau òè: Má ò gb̄é p̄s n̄ ní z̄iaᵛneᵛ fá!

13 Ma mè, baa tó n̄ ánusu ní vua p̄s k̄ú n̄ beᵛ kp̄aa píi, má b̄ᵛ Dii yá k̄pe má yáke ní maz̄laoo, a maa ge a vái. Yá p̄s Dii a om̄eᵛ ᵛ má o.

14 Mál̄e tá ma gb̄éᵛ k̄i sa. Mᵛ mà on̄e lá gb̄épiᵛ ke n̄ gb̄éᵛneᵛ zia.

Balaau yá sīs̄de p̄s a è oa

15 ᵛ Balaau yá p̄s á è ò à mè:

Beᵛᵛ né Balaau yán ke,

* 24:9 Daa 49.9 † 24:9 Daa 12.3

ma gbé pɔ ma wé zēa yán kɛ:

¹⁶ Ma gbé pɔ mi Lua yáma, ma yán kɛ:

Má Lua Musude pɔeá dɔ.

Ma Gbáapiide wépfungu è,
má kúlea, ma wé kēa.

¹⁷ Mále Isailio e, i kɛ tia no,
mále ní gwa, a gɔɔ i ka glao.
Saana a bɔ Yakɔbu buio guu,
kpalablɛna a bɔ Isailio guu,
i Mɔabuɔ mi wíwí,
i zɔakanapio dɔ fɔfɔ.

¹⁸ Edɔú búsu a gɔ aà pɔ ú,
aà ibɛɛ Sei búsu a gɔ aà pɔ ú,
Isailio gbáa io káfle.

¹⁹ Yakɔbu buie a kiblemá,
a mɛɛwiade pɔ bɔɔ kaale.

²⁰ Balaau Amaleki buio è, ɔ à yá pɔ á è ò à mè:
Amaleki buioá buio midɛɛ,
kási aa kaale zia.

²¹ Ké Balaau Kenio è, ɔ à yá pɔ á è ò à mè:
A kúkú gbáa gítúgiú,
á sakpɛ kú gbɛ musu.

²² N beeo wa á kaaleɛ,
Asilio mé aa á kúkú zizɔɔ ú.

²³ Balaau yá pɔ á è ò lo à mè:

Wále kɔ káaa gugbántoo oi,

²⁴ gó'ilɛnao lé bɔ Sipi búsuu,
aa zible Asilio ní Ebeluɔwa,
kási ampio kaale sɛɛ.

²⁵ Balaau fɛle tà a bɛ, ɔ Balaki dàzɛu sɔ.

25

Isailio naakɔwa ní Peoo táao

¹ Isailio ku Sitiú, ɔ aa ná gbásikɛawa ní Mɔabu nɔɔɔ.

² Aa Isailio sisi ní táa sa'o guu, ɔ aa pɔblè aa kúle ní táaɔne.*

³ Maa Isailio nákɔwa ní Baali Peooo, ɔ Dii pɔ pánzi.

⁴ A ò Mɔizie: Isaili kíaa káaa pii, ní ní loo ma aɛ tatɛ gbáai, ké ma pɔ e wee Isailiowa.

⁵ Mɔizi ò Isaili dɔaanaɔne: A baade a gbé pɔ aa nákɔwa ní Baali Peoooɔ dɛdɛ.

⁶ Isailie Madiá nɔɛ sɛ mɔò a bɛ Mɔizi ní Isailio pii wáa, gɔɔ pɔ aale ɔɔlo kpaaúkpɛ kpɛɛɛ.

⁷ Ké Elezaa né Fineasi, Aalona tɔúna è maa, à fɛle ní guu à sɔna sɛ,

⁸ à gɛ gɔɛpizi a kpéu, ɔ à Isaili gɔɛpi zɔ à ní naaa mípla mípii, gɔɛpi ní nɔɛpio, ɔ gagyá pɔ ká Isailio gu zè.

⁹ Gbé pɔ gága ní gyápiao gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ baasɔo mɛndosaiɛ.† (24.000)

¹⁰ Dii yá'ò Mɔizie à mè:

¹¹ Fineasi mé tò ma pɔ wée Isailiowa. A zè gí ma yá musu, ɔ a tò ma pɔ wèemá. A yáí mi Isailio midɛ ma pɔfa guu.

¹² A yáí tò oè ma bàa aɔ kuaánɔ, aà kua io na.

¹³ Aápi ní a buio aɔɔ dɛ sa'onao ú gɔɔpiiɛ, ké à zè gí ma yá musu yáí, ɔ bee tò ma Isailio kè.

¹⁴ Isaili pɔ wa dè ní Madiá nɔɛopi tɔn Zimli, Simɛɔ buio uabele Salu néɛ.

¹⁵ Madiá nɔɛ pɔ wa dèpi tɔn Kɔzɛbi, Madiá uabele Zuu néɛ.

¹⁶ Dii yá'ò Mɔizie à mè:

¹⁷ A fɛle ní Madiá, i ní dɛdɛ,

¹⁸ asa aa íbɛɛsɛáno ní kɔnikɛáɔɛ. Aa kɔnikɛé Peoo yá musu, Madiá kíaɛ nɛnɔɛ Kɔzɛbi pɔ wa dè gɔɔ pɔ gagyá káagu Peoo yá musuɛ.

26

Isailio naoa gɛn plaade

¹ Gagyápi gbɛa Dii yá'ò Mɔizie ní sa'onkia Aalona né Elezaao à mè:

* 25:2 Zia 2.14 † 25:9 1Kln 10.8

- 2 A Isailiɔ nao uale ní ualeo pii, an g5e p3 ka wè bao ge aa dea aa ka z1kaa.*
- 3 ɔ Moizi ní sa'onkia Elezaao ya'ò Isailiɔne Moabu búsu sɛu, Yuudɛ baale b3aa ní Yelikoo aa mè:
- 4 Wà g5e p3 ka wè bao ge aa deaɔ nao, lá Dii ò Moiziɛwa.
- Isaili p3 b3 Egipiɔn ke:
- 5 Isaili neg5e sɛia Lubeni buiɔn ke: An3ki buiɔ ní Palu buiɔ
- 6 ní Ez3nɔ buiɔ ní Kaami buiɔ.
- 7 Lubeni buiɔn we. An dasi gbɛɔn 3aasɔsɔo lɛɛ bla ní 3a3o ní 3aa 3a3 ní basoolokwioɛ (43.730).
- 8 Palupi mé Eliabu 1,
- 9 5 Eliabu Nemueli ní Datanio ní Abilaɔo 1. Datani ní Abilaɔpio mé gbɛ́ p3 wí ní gbea k3aaau ɔ, 5 aa zɔad3 Moizi ní Aalonaowa. Aa ku Kole gbɛ́ p3 aa zɔad3 Diiwaɔ guu l3ɛ.
- 10 ɔ tɔɔlɛ wɛ3aa à ní m3mɔ ní Kolepio s3nu. Zibeez1 5 té k3 a3 gbɛ́owa gbɛɔn 3aa do ní blakwio, aa g3ga gbɛ́ k3niɔ gbaa laa1 ya1ɛ.
- 11 N beeo Kole buiɔ i midɛo.
- 12 Simeɔ buiɔn ke daɛdae: Nemueli buiɔ, Yamini buiɔ, Yakɛ buiɔ,
- 13 Zela buiɔ ní Saulu buiɔ.
- 14 Simeɔ buiɔn we. Aa gbɛɔn 3aasɔsɔo lɛɛ bao ní plao ní 3aa dooɛ (22.200).
- 15 Gada buiɔn ke daɛdae: Zef3 buiɔ, Agi buiɔ, Suni buiɔ,
- 16 ɔzeni buiɔ, Eli buiɔ,
- 17 Aloda buiɔ ní Aleli buiɔ.
- 18 Gada buiɔn we. An dasi gbɛɔn 3aasɔsɔo lɛɛ bla ní 3aa pla ní basɔo (40.500).
- 19 ɔuda néɔ Eɛ ní Onanio g3ga ya3 Kanaa búsuuɛ.
- 20 ɔuda buiɔn ke daɛdae: Sela buiɔ, Pelezi buiɔ ní Zela buiɔ.
- 21 Pelezi buiɔn Ez3nɔ buiɔ ní Amulu buiɔ ɔ.
- 22 ɔuda buiɔn we. An dasi gbɛɔn 3aasɔsɔo lɛɛ b3a3kwi ní sooloo ní 3aa pla ní basɔooɛ (76.500).
- 23 Isakaa buiɔn ke daɛdae: Tola buiɔ ní Pua buiɔ
- 24 ní Yasubu buiɔ ní Simelɔni buiɔ.
- 25 Isakaa buiɔn we. An dasi gbɛɔn 3aasɔsɔo lɛɛ b3a3 ní s1i3o ní 3aa do ní basɔo (64.300).
- 26 Zabalɔni buiɔn ke daɛdae: Selɛdi buiɔn Eloni buiɔ ní Yalee buiɔ.
- 27 Zabalɔni buiɔn we. An dasi gbɛɔn 3aasɔsɔo lɛɛ b3a3 ní 3aa pla ní basɔo (60.500).
- 28 ɔosefu néɔ Manase ní Eflaiɔo buiɔn ke daɛdae:
- 29 Manase né Makii buiɔ ní Makii né Galada buiɔ.
- 30 Galada buiɔn ke: Yezɛɛ buiɔ ní Eleki buiɔ
- 31 ní Asiel1 buiɔ ní Sikɛɔ buiɔ
- 32 ní Semida buiɔ ní Efeɛ buiɔ.
- 33 Efeɛ né Zelofada i neg5e io, sema nenɔɔ. An t3n ke: Mala, N3a, ɔgela, Milika, Tiiza.
- 34 Manase buiɔn we. An dasi gbɛɔn 3aasɔsɔo lɛɛ blakwi ní plao ní 3aa 3a3 ní basɔo (52.700).
- 35 Eflaiɔi buiɔn ke daɛdae: Sutela buiɔ ní Bekeɛ buiɔ ní Taani buiɔ
- 36 ní Sutela né Elani buiɔ.
- 37 Eflaiɔi buiɔn we. An dasi gbɛɔn 3aasɔsɔo lɛɛ baakwi ní plao ní 3aa pla ní basɔo (32.500).
- Yosefu buiɔn we daɛdae.
- 38 Bɛy3mɛɛ buiɔn ke daɛdae: Bela buiɔ ní Asebe buiɔ ní Ailau buiɔ
- 39 ní Sufau buiɔ ní Ufaɔ buiɔ.
- 40 Bela buiɔn Aada buiɔ ní Naamani buiɔ ɔ.
- 41 Bɛy3mɛɛ buiɔn we. An dasi gbɛɔn 3aasɔsɔo lɛɛ blasɔo ní 3aa 3a3oɛ (45.600).
- 42 D3 buiɔn Suaɔ buiɔ ɔ. D3 buiɔ lɛn we.
- 43 Suaɔ buiɔn dasi gbɛɔn 3aasɔsɔo lɛɛ b3a3 ní s1i3o ní 3aa plaoɛ (64.400).
- 44 Aseɛ buiɔn ke daɛdae: Imɛna buiɔ ní Isevi buiɔ ní Belia buiɔ.
- 45 Belia buiɔn Ebeɛ buiɔ ní Malak1ɛ buiɔ ɔ.
- 46 Aseɛ nenɔɛ v1 l, a3 t3n Sela.
- 47 Aseɛ buiɔn we. An dasi gbɛɔn 3aasɔsɔo lɛɛ blakwi ní 3a3o ní 3aa plaoɛ (53.400).
- 48 Nefatali buiɔn ke daɛdae: Yazee buiɔ ní Guni buiɔ
- 49 ní Yezɛɛ buiɔ ní Sileɔ buiɔ.
- 50 Nefatali buiɔn we. An dasi gbɛɔn 3aasɔsɔo lɛɛ blasɔo ní 3aa plaoɛ (45.400).
- 51 Isaili g5e p3 wà ní naoɔ pii gbɛɔn 3aasɔsɔo lɛɛ 3aa 3a3 ní mɛndoo ní 3aa 3a3 ní basoolokwio (601.730).
- 52 Dii ya'ò Moziɛ à mè:
- 53 Wà búsu kpaale buipiɔne ní p3 ɔ an dasilɛu.†

* 26:2 Nao 1.2 † 26:53 Yoz 14.1-2

54 Bui pɔ́ a gbɛ́ɔ́ dasi tɔ́le mé aɔ zɔ́ɔ, bui pɔ́ a gbɛ́ɔ́ bílao tɔ́le aɔ bílao. Bui píi a tɔ́le e lá wá rí nao léue.

55 Sema wá búsu kpaalené rí gbɛlaao, an baade i kpaaleɛ a dezi bui tówa.

56 N gbɛlaao ɔ́ wa búsu kpaalené, aa dasi ge aa bílaon nò.

57 Levii pɔ́ wá rí nao daɛdaɛɔn ke: Geesɔ́ buiɔ́ rí Keata buiɔ́ rí Melali buiɔ́.

58 Levii buiɔ́n ke lɔ́: Libeni buiɔ́ rí Heblɔ́ buiɔ́ rí Mali buiɔ́ rí Musi buiɔ́ rí Kole buiɔ́.

Keata mé Amlaũ í.

59 Amlaũ na tɔ́n Yokebɛde, Levii buie. Egipi wá aà íu. Yokebɛde mé Aalona rí Moizio í rí Amlaũ. An daen Miliaũ ú.

60 Aalona mé Nadabu í rí Abiuo rí Eleazaao rí Itamaao.

61 Nadabu rí Abiuo gága gɔ́ɔ pɔ́ aa mò rí tɛ zíllo Dii aɛɛ.‡

62 Levii nɛgɔ́ɛ pɔ́ ká mɔ́ do ge a dea, ké wá rí nao píi, aa gbɛɔ́n ɔ́aasɔ́sɔ́ lɛɛ bao rí aàɔ́ɔɛ (23.000). Wi rí da Isaili bui kíniɔ́ nao guuo, asa aai e kpaalesé láriwao.

63 Isaili pɔ́ Moizi rí sa'onkia Eleazaao rí nao Mɔ́abu búsu sɛu, Yuudɛ baale bɔ́aa rí Yelikooɔ́n we.

64 An gbɛɛ ku gbɛ́ pɔ́ Moizi rí sa'onkia Aalonao rí nao Sinai guwawaiu yáa guuo.

65 Asa Dii ònɛ aa gaga guwawaiu weɛ. Mé i ke Yefúne né Kalebu rí Nuni né Yozueeɔ́ baaasio, an gbɛɛ i gɔ́o, baa do.

27

Zelofada nɛnɔɛ túbiblea

1 Manase bui Efɛɛ né Zelofada nɛnɔɛ tɔ́n ke: Mala, Nɔ́a, ɔ́gɛla, Milika, Tiiza. Galada tɔ́unaɔ́ne, Makii síwɛnaɔ́ne, Manase sɔ́kpaɛɔ́ne, Yosefu sístɔ́ne. Aame aa mò

2 zɛ Moizi rí sa'onkia Eleazaao rí kía rí bílao aɛ kpaatúke kpɛɛle aa mè:

3 Wá mae gá guwawaiuɛ. A ku Kole gbɛ́ pɔ́ aa káaa aa bɔ́ Dii yá kpɛɔ́ guuo. A gá azla táaa yáíe, a nɛgɔ́ɛ vɛ́ sɔ́o.

4 A maa wá mae tɔ́ ga a buiɔ́ guu a nɛgɔ́ɛ'isai yáíe? Tɔ́le kpáwá rí wá mae bɛdeɔ́ sánu.

5 Moizi rí yá sɛ̀ gèò Dii kíi.

6 ɔ́ Dii yá'ò Moizie à mè:

7 Zelofada nɛnɔɛ yá nae. Tɔ́le kpámá rí pɔ́ ú rí rí mae bɛdeɔ́ sánu an mae kpaale ú.

8 O Isailiɔ́ne n̄ mɛ tɔ́ gɔ́ɛe gá nɛgɔ́ɛ'isai, aà nɛnɔɛ mé ali aà túbible.

9 Tó a nɛnɔɛ vɛ́ sɔ́o, aà v̄iɔ́ rí aà dáunaɔ́ mé aali ble.

10 Tó a v̄iɔ́ rí dáunaɔ́ vɛ́ sɔ́o, aà mae v̄iɔ́ rí aà dáunaɔ́ mé aali ble.

11 Tó aà mae v̄iɔ́ ge dáuna v̄iɔ́, aà dae f̄ɛɛɛ mé ali ble. Bee aɔ de ikoyá ú Isailiɔ́ne, lá má ònɛwa.

Moizi Yozuee dílea a gɛɛ ú

(Iko 31.1-8)

12 Dii ò Moizie: Dede Abaliũ gbɛɛ beewa, ní búsu pɔ́ má kpá Isailiɔ́wa gwa.

13 Tó n wɛsíɛ, ɔ́ r̄yɔ́ ta n deziɔ́ kíi lá n v̄iɔ́ Aalonaa táwa.*

14 Asa a gi ma yámai Zini guwawaiuɛ, gɔ́ɔ pɔ́ Isailiɔ́ lekpaakɛmanɔ́, i luake d̄ɔ́mɛɛ rí aɛ Meliba í pɔ́ kú Kadesi, Zini guwawaiu yá musuo.

15 Moizi yá'ò Diiɛ à mè:

16 Dii Lua pɔ́ í wɛni kpa pɔ́piiwa gbɛ́ díle gbɛ́piɔ́ne,

17 aà rí yágɔ́gɔ́nɛ, aàɔ́ d̄ɔ́aané gɛa rí suao, ké rí gbɛ́ɔ́ su aɔɔ́ de lán sá pɔ́ dána v̄iɔ́wao.†

18 ɔ́ Dii ò Moizie: Nuni né Yozuee sé, asa a ma Nisina v̄iɛ, ní ɔ́nawá.

19 N aà ze sa'onkia Eleazaao rí Isailiɔ́ píi aɛ, ní yádilɛɛ rí wáa.

20 N n iko kpawá, ké Isailiɔ́ pii aɔɔ́ aà yáma,

21 íli gɛ́ sa'onkia Eleazaao kíi aà yágbeaɛ rí Uliũto rí Tumiũto.‡ Beewa Yozuee rí Isailiɔ́ píi aali gɛ́ aali su, lá Eleazaao ònɛwa.

22 Moizi kè lá Dii dàɛwa. A Yozuee sɛ zɛ́ Eleazaao rí gbɛ́piio aɛ,

23 ɔ́ à ɔ́nawá à yádilɛɛ lá Dii òɛwa.§

28

Lá gu lé dɔ́ sa'oa

(Bɔ́a 29.38-46)

1 Dii ò Moizie à mè:

‡ 26:61 Lev 10.1-2 § 26:65 Nao 14.29-30 * 27:13 Iko 3.23-27, 32.48-52 † 27:17 1Kia 22.17, Eze 34.5, Mat 9.36

‡ 27:21 Bɔ́a 28.30 § 27:23 Iko 31.7

- 2 Yādile Isailiɔne aali ma gba ble pɔ́ a tɛ́kũa gí í kemee na a gɔɔwa.
- 3 Oné sa pɔ́ wí a pɔ́ nísí káteu à tɛ́kũn ke: Lá gu lé dɔ aaliɔ mɔmeɛ ní sáneɔɔɔ wɛdona sáasaio mèn pla sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tɛ́kũ obɔɔ ũ.
- 4 Aali sa'o ní a m̀ndoo kɔɔ, m̀ndo oosiele
- 5 ní pɔ́wentio kiloo do yáalea ní nísí íwa wásawasao litili do.
- 6 Lá gu lé dɔ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu a pɔ́ tɛ́kũa gí í kemee na, má ðile Sinai gbe musun we.
- 7 Aali v̄eɛ ka sápiwa litili do zwaákpeu ma imia ũ.
- 8 Aali a plaade o oosiele ní pɔ́wenti gbao ní v̄eɛ gbao lán kɔɔ pɔ́wae. Sa pɔ́ wí a pɔ́ nísí káteu a pɔ́ tɛ́kũa gí í kemee nan we.

Kámabogɔɔ sa'oa ní mɔ dafu gɔɔ s̄eia p̄so

- 9 Kámabogɔɔz̄í àli sa'o ní sása wɛdona sáasaio mèn plapla ní pɔ́wentio kiloo pla yáalea ní nísio ní a v̄eɛo.
- 10 Kámabogɔɔ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tɛ́kũ obɔɔn we, lá gu lé dɔ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tɛ́kũ oa ní a v̄eɛo bàasi.
- 11 Mɔ gɔɔ s̄eia z̄í p̄ii àli mɔmeɛ ní gáaenaɔ pla ní sásakaoo do ní sása wɛdonao soplá sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tɛ́kũ obɔ sáasaio ũ.
- 12 Ili pɔ́wenti kiloo àaɔ yáalea ní nísio kpa gáaena p̄ii miwa, sásakao pɔ́wenti kiloo plapla,
- 13 sáneɔɔɔ s̄s̄ kiloo dodo. Iɔ de sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gí í kemee na ũ.
- 14 Ili v̄eɛ kpa gáaena p̄ii miwa litili plapla, sásakao litili dodo ní k̄n̄io, sáneɔɔɔ s̄s̄ litili dodo. Sa pɔ́ wáli a pɔ́ káteu à tɛ́kũ mɔ gɔɔ s̄eia z̄ín we mɔ ní mɔo p̄ii.
- 15 Bee gbea àli sa'o ní blesanao m̀ndodo duun awakpabɔ ũ, lá gu lé dɔ sa pɔ́ wí o ní a v̄eɛo bàasi.

Ḡeamusu dikpe sa'oa (Lev 23.5-14)

- 16 Mɔ s̄eia gɔɔ ḡeɔ m̀ndosaide z̄í àli Ḡeamusu s̄a demee.*
- 17 Mɔpi gɔɔ ḡeode z̄í líɔ de dikpe ũ. Aliɔ káa so e gɔɔ soplá.
- 18 Dikpepi gɔɔ s̄eia z̄í àli káaa à ma s̄isi. Asuli z̄ie ke z̄ibeez̄io.
- 19 Ali sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tɛ́kũ oa ní gáaenaɔ pla ní sásakaoo do ní sása wɛdonao soplá, apii iɔ de pɔ́ sáasaio ũ.
- 20 Ili pɔ́wenti kiloo àaɔ yáalea ní nísio kpa gáaena p̄ii miwa pɔ́wenti gba ũ, sásakao pɔ́wenti kiloo plapla,
- 21 s̄a m̀n̄ soplapiɔ s̄s̄ pɔ́wenti kiloo dodo.
- 22 Ili sa'o ní blesanao m̀ndo lɔ duun awakpabɔ ũ á duunak̄eawá yáí.
- 23 Ili sapiɔ o, sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tɛ́kũ lá gu lé dɔ oa bàasi.
- 24 Ili sa'o màa lá gu lé dɔ e gɔɔ soplá, iɔ de sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gí í kemee na ũ. Aliɔ sapi o lá gu lé dɔ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tɛ́kũ oa ní a v̄eɛo bàasi.
- 25 Gɔɔ soplade z̄í àli k̄s̄ káaa à ma s̄isi. Z̄í bee ásuli z̄ie keo.

Pateko dikpe sa'oa (Lev 23.15-22)

- 26 Bua pɔ́ káauɔ dikpeɔz̄í, tó ále mɔmeɛ ní pɔ́wɛn dafuo Páteko dikpepi keɔ ũ,† àli k̄s̄ káaa à ma s̄isi. Z̄ibeez̄í ásuli z̄ie keo.
- 27 Ili sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tɛ́kũ oa ní gáaenaɔ pla ní sásakaoo do ní sása wɛdonao soplá. Apii iɔ de pɔ́ sáasaio ũ.
- 28 Ili ma gba pɔ́wenti kiloo àaɔ yáalea ní nísio gáaena p̄ii miwa, sásakao pɔ́ kiloo plapla,
- 29 s̄a m̀n̄ soplapiɔ s̄s̄ kiloo dodo.
- 30 Ili sa'o ní blesanao m̀ndo lɔ á duunak̄eawá yáí.
- 31 Aliɔ sapiɔ o lá gu lé dɔ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tɛ́kũ oa ní a pɔ́wentiɔ bàasi, ili o ní pɔtuo sáasaio ní v̄eɛ pɔ́ wí kpaoo.

29

Kàapea dikpe sa'oa (Lev 23.23-25)

- 1 Mɔ soplade gɔɔ s̄eia z̄í àli k̄s̄ káaa à ma s̄isi. Z̄ibeez̄í ásuli z̄ie keo. Iɔ deé kàapegɔɔ ũ.
- 2 Ali sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gí í kemee na o ní gáaenaɔ do ní sásakaoo do ní sása wɛdonao soplá. Apii iɔ de pɔ́ sáasaio ũ.
- 3 Ili ma gba pɔ́wenti kiloo àaɔ yáalea ní nísio gáaenapi pɔ́ ũ, sásakao pɔ́ kiloo pla,
- 4 s̄a m̀n̄ soplapiɔ s̄s̄ kiloo dodo.

* 28:16 B̄sa 12.1-20, Iko 16.1-8 † 28:26 Iko 16.9-12

⁵ Ili mós ní blesanao m̀endo lɔ duun awakpabɔ ũ á duunakɛawá yáí.

⁶ Aliɔ sapio o mo dafu sa'oa ní a p̀wontio bàasi, lá gu lé dɔ sa'oa ní a p̀wontio ní a v̄ɛo lá wa dilɛwa bàasi.

Duunkɛma dikpe sa'oa
(Lev 23.26-32)

⁷ Mo soplade gɔɔ kwide zí ali kɔ káaa à ma sisi, í lɛye. * Zibeezi ásuli zle keo.

⁸ Ali sa ṕ a ṕ tékúá gí í kemɛɛ na o ní gáaenao do ní sásakaoo do ní sása w̄donao soplá. Apii iɔ de ṕ sáasaiɔ ũ.

⁹ Aliɔ ma gba p̀wenti kiloo aaɔ yáalea ní nísio gáaenapi ṕ ũ, sásakao ṕ kiloo pla,

¹⁰ sá m̀en soplapiɔ s̄s kiloo dodo.

¹¹ Ili sa'o ní blesanao m̀endo lɔ duun awakpabɔ ũ, duun awakpabɔ ṕ í á duuna kɛ́wá bàasi, lá gu lé dɔ sa ṕ wí a ṕ káteu à tékú oa ní a p̀wontio ní a v̄ɛo bàasi.

Lakpedɔa dikpe sa'oa
(Lev 23.33-44)

¹² Mo soplade gɔɔ ḡeode zí ali kɔ káaa à ma sisi. Zí bee ásuli zle keo. Ali dikpekemɛɛ e gɔɔ soplá.

¹³ Ili sa ṕ a ṕ tékúá gí í kemɛɛ na o ní gáaenao kue'aaɔ ní sásakaoo pla ní sása w̄donao ḡeo m̀endosai. Apii iɔ de ṕ sáasaiɔ ũ.

¹⁴ Ili ma gba p̀wenti kiloo aaɔ'aaɔ yáalea ní nísio gáaena pii miwa, sásakao ṕ kiloo plapla,

¹⁵ sá m̀en ḡeo m̀endosaipiɔ s̄s kiloo dodo.

¹⁶ Ili sa'o ní blesanao m̀endo lɔ duun awakpabɔ ũ, lá gu lé dɔ sa ṕ wí a ṕ káteu à tékú oa ní a p̀wontio ní a v̄ɛo bàasi.

¹⁷⁻¹⁹ Dikpe gɔɔ plaade zí ali sa'o màa ní gáaenao kuepla ní sásakaoo pla ní sása w̄donao ḡeo m̀endosai.

²⁰⁻²² Dikpe gɔɔ aaɔde zí ali sa'o màa ní gáaenao kueɔo ní sásakaoo pla ní sása w̄donao ḡeo m̀endosai.

²³⁻²⁵ Dikpe gɔɔ siiɔde zí ali sa'o màa ní gáaenao kwi ní sásakaoo pla ní sása w̄donao ḡeo m̀endosai.

²⁶⁻²⁸ Dikpe gɔɔ soode zí ali sa'o màa ní gáaenao k̄okwi ní sásakaoo pla ní sása w̄donao ḡeo m̀endosai.

²⁹⁻³¹ Dikpe gɔɔ soolode zí ali sa'o màa ní gáaenao swaaɔ ní sásakaoo pla ní sása w̄donao ḡeo m̀endosai.

³²⁻³⁴ Dikpe gɔɔ soplade zí ali sa'o màa ní gáaenao soplá ní sásakaoo pla ní sása w̄donao ḡeo m̀endosai.

³⁵ Dikpe gɔɔ swaaɔde zí ali kɔ káaa. Zí bee ásuli zle keo.

³⁶⁻³⁸ Ali sa ṕ a ṕ tékúá gí í kemɛɛ na o màa ní gáaenao do ní sásakaoo do ní sása w̄donao soplá.

³⁹ Sa ṕ alio oa á dikpeɔ guun we, á légb̄adɔa ṕo ní á gbaɔ ní sa ṕ wí a ṕ káteu à tékúo ní a p̀wontio ní a v̄ɛo ní sáaukpasɔo bàasi.

30

Lɛkea Diiwa ní légb̄adɔawào

¹ Moizi yá ṕ Dii òe s̄le siu Isailiɔne pii.

² A ò Isaili bui dɔaanaɔne à mè: Yá ṕ Dii òn ke:

³ Tó ḡɛe lekè Diiwa ge à légb̄a d̀wàn nò, asu bɔ a kpɛo. Lá à b̀ aà léu, màa a ke pii.*

⁴ Tó nɔɛ mé lekè Diiwa a w̄ndiagɔɔ, gɔɔ ṕ a ku a mae be, ge à légb̄a d̀wàn nò,

⁵ tó aà mae yápi mà, mé i yáe ōeò, lé ṕ a kè ge légb̄a ṕ a d̀wàpi a a flaboe.

⁶ Ama zí ṕ aà mae yápi mà mé à ḡìè, nɔɛpi ɔ aɔ ku a yáu bo. Dii a aà k̄èè, asa aà mae ḡìè.

⁷ Tó w̄ndiaie lekè Diiwa ge à yá'ò láasoosai à légb̄a d̀wà, ɔ à gbàsa zàkè,

⁸ zí ṕ aà zà yápi mà mé i yáe ōeò, nɔɛpi a a flaboe.

⁹ Ama tó aà zà ḡìè za zí ṕ à a yàmà ḡɔɔ, a aà lɛkea ge légb̄a ṕ a d̀wà láasoosai mi de, Dii i aà k̄é.

¹⁰ Tó gyaa ge nɔɛ ṕ wa yà mé lekè Diiwa s̄s, ge à légb̄a d̀wà, a a flaboe.

¹¹ Tó nɔz̄ae lekè Diiwa ge à légb̄a d̀wà,

¹² tó aà zà yápi mà mé a n̄le, i ḡìè, lé ṕ a kè ge légb̄a ṕ a d̀wàpi, a a flaboe.

¹³ Tó aà zà yá ṕ a òpi bàdè zí ṕ á mà ḡɔɔ, nɔɛpi ɔ aɔ ku a guu bo. Lá aà zà a bàdè, Dii a aà k̄é.

* 29:7 Lev 16.29-34 * 30:3 Iko 23.21-23, Mat 5.33

- 14 Tó nɔɛ lɛkɛ Diiwa ge à azía kɛ yáewa ní lɛgbɛaon lò, aà zá a fɔ̄ weiè ge a giè.
- 15 Tó aà zá lé yáe oè lá gu lé dɔo, à weiè ní lé pɔ́ a kɛ Diiwaon we, ge légbá pɔ́ a dɔ̀wá. A zɛ̀aà̀nɔɛ, asa zɛ́ pɔ́ a mà i yáe oo.
- 16 Tó gɔ̄ɛpi yápi mà, ɔ̄ gbɛzà à gbàsa giè, a yá a wi gɔ̄ɛpi musue.
- 17 Ikoyá pɔ́ Dii ò Mɔ̄izie gɔ̄ɛ ní a nao yá musu, ge mae ní a né wéndia pɔ́ kú a beo yá musun we.

31

Tɔ̄sia Madiáwa

- 1 Dii yá'ò Mɔ̄izie à mè:
- 2 Tɔ̄ si Madiáwa Isailione, ní tá n deziɔ̄ kɛi.
- 3 ɔ̄ Mɔ̄izi ò gbɛ̀ɔ̄nɛ: A gbɛ̀ɔ̄ ní gɔ̄keboɔ̄ séle aa gé Madiáwa ní zío, aai tɔ̄simá Diiɛ.
- 4 A gbɛ̀ɔ̄ sé gbɛ̀ɔ̄n ̀̀aasɔ̄ɔ̄o bui ní buio, í ní gbaɛ zíkai.
- 5 ɔ̄ Isaili bui pii gbɛ̀ɔ̄ kpa ̀̀aasɔ̄ɔ̄o, ɔ̄ zígɔ̄ kɛ gbɛ̀ɔ̄n ̀̀aasɔ̄ɔ̄o lɛɛ kuepla (12.000).
- 6 Mɔ̄izi ní gbáɛ zíkai bui ní buio gbɛ̀ɔ̄n ̀̀aasɔ̄ɔ̄o. Sa'ona Eleazaa né Fineasi gèrínɔ, a zwáakpe pɔ́ kua ní kuu pɔ́ wí yá'òò.
- 7 Aa zíkà ní Madiá lá Dii dà Mɔ̄iziewa, aa ní gɔ̄ɛ dède pii.
- 8 Madiá kíaɔ̄ ku gbɛ̀ɔ̄ pɔ́ aa ní dedeɔ̄ guu gbɛ̀ɔ̄n ɔ̄o, Evi ní Lekɛ̀u ní Zuuo ní Huluo ní Lebao. Aa Beɔ̄ɔ̄ né Balaau dè lo.
- 9 Aa Madiá nɔɛɔ̄ ní ní néɔ̄ kùkù, mé aa ní pɔ̄tuoo ní ní pɔ́ɔ̄ séle pii.
- 10 ɔ̄ aa tesè an wéleɔ̄wa ní ní bualooɔ̄ ní ní kpasaɔ̄ pii.
- 11 Aa ní pɔ́ɔ̄ séle pii ní zɛ̀ɔ̄ɔ̄ ní pɔ̄tuoo,
- 12 aa gèò Mɔ̄izi ní sa'ona Eleazaa kɛi ní Isailiɔ̄ pii an bòou Mɔ̄abu bùsu sɛ̀u Yuudɛ baale bɔaa ní Yelikoo.
- 13 Mɔ̄izi ní sa'ona Eleazaa ní Isaili dɔ̄aanaɔ̄ pii gè dairile bòo kpe.
- 14 ɔ̄ Mɔ̄izi pɔ́ pà zígɔ̄ dɔ̄aana pɔ́ lé su ní zíozi, gbɛ̀ɔ̄n ̀̀aasɔ̄ɔ̄o dɔ̄aanaɔ̄ ní gbɛ̀ɔ̄n basɔ̄obasɔ̄o dɔ̄aanaɔ̄.
- 15 A ní lá à mè: Bóyái a nɔɛ̀ tòi béei?
- 16 Ampio mé Balaau yáma aa tò Isailiɔ̄ bɔ́ Dii kpe Peoo yá musu,* ɔ̄ Dii gagyákà gbɛ̀ɔ̄gu.
- 17 A nɛ̀gɔ̄ɛ dede pii ní nɔɛ̀ pɔ́ gɔ̄ɛ dɔ̄o pii.
- 18 Nenɔɛ̀ pɔ́ i gɔ̄ɛ dɔ̄ yáaoo sɔ̄, à tó á pɔ́ ù béɛ.
- 19 A gbɛ̀ɔ̄ pɔ́ a gbɛ̀dɛ̀ɔ̄ ní á gbɛ̀ɔ̄ pɔ́ a okà gɛwaɔ̄, à gɔ̄ bòo kpe gɔ̄ɔ̄ soplá. A gɔ̄ɔ̄ aaɔ̄de ní a gɔ̄ɔ̄ soplade zío, à gbábɔ̄ ázlaɛ ní á zɛ̀ɔ̄ɔ̄.
- 20 A gbábɔ̄ á pɔ̄kasae pii ní pɔ́ pɔ́ wa kɛ ní báaoo ní blekãɔ̄ ní lío pii.
- 21 ɔ̄ sa'ona Eleazaa ò zígɔ̄ pɔ́ gè zɛ̀lauɔ̄nɛ: Ikoyá pɔ́ Dii dà Mɔ̄izien kɛ:
- 22 Vua ní ánusuo ní mɔ̄gotɛ̀o ní mɔ̄sio ní mɔ̄puo ní beɔ̄mao
- 23 ní pɔ́ pɔ́ a té fɔ̄ɔ̄ pii, à dɔ̀dɔ̀ téa, i gɔ̄ gbálesai. Pɔ́ pɔ́ a té fɔ̄ɔ̄ sɔ̄, à mále íu.
- 24 A á pɔ̄kasaa pi a gɔ̄ɔ̄ aaɔ̄de ní a gɔ̄ɔ̄ soplade zío, í gɔ̄ gbálesai, í gbasaa gè bòou.
- Pɔ́ pɔ́ Isaili sɛ́ Madiáwa kpaalea*
- 25 Dii ò Mɔ̄izie à mè:
- 26 Mpi ní sa'onkia Eleazaa ní Isaili uabeleɔ̄, à gbɛ̀ɔ̄ pɔ́ aa kù zɛ̀lauɔ̄ nao ní pɔ̄tuoo,
- 27 í kpaale sáasaa lɛɛ pla, gbɛ̀ɔ̄ pɔ́ gè zɛ̀lauɔ̄ lɛɛ do, gbɛ̀ɔ̄ kɛi ní pɔ́ kú beo lɛɛ do.
- 28 Falu bɔ̄mɛɛ gbɛ̀ɔ̄ pɔ́ gè zɛ̀lauɔ̄ pɔ́ guu. Pɔ́ mɛ̀ndoo bɔ̄ ma pɔ́ ù pɔ̄ mɛ̀n ̀̀aa pla ní basoo guu, gbɛ̀názina ge zu ge zàa'ina ge sã ge blen nò.
- 29 Sɛ an pɔ́ guu màa, ní kpá sa'onkia Eleazaawa ma baa ù.
- 30 Isaili kɛiɔ̄ pɔ́ɔ̄ sɔ̄, pɔ́ mɛ̀n blakwi guu pɔ́ mɛ̀ndoo, gbɛ̀názina ge zu ge zàa'ina ge sã ge ble ge pɔ̄tuoo pãlen nò, ní kpá Levii pɔ́ aai laaidoo ma zwáakpɛwaɔ̄wa.
- 31 ɔ̄ Mɔ̄izi ní sa'onkia Eleazaa kè lá Dii ònéwa.
- 32 Pɔ́ pɔ́ zɛ̀kanaɔ̄ sɛ́má aa sùdòon kɛ: Sã ní bleo ̀̀aasɔ̄ɔ̄o lɛɛ ̀̀aa aaɔ̄ ní bàaɔ̄kwi ní ɔ̄oo (675.000).
- 33 Zuɔ̄ ̀̀aasɔ̄ɔ̄o lɛɛ bàaɔ̄kwi ní plao (72.000).
- 34 Zàa'inaɔ̄ ̀̀aasɔ̄ɔ̄o lɛɛ bàaɔ̄ ní mɛ̀ndoo (61.000).
- 35 Nɔɛ̀ pɔ́ aai gɔ̄ɛ dɔ̄ yáaoo ̀̀aasɔ̄ɔ̄o lɛɛ baakwi ní plao (32.000).
- 36 A guo mé zɛ̀kanaɔ̄ baa ù, sãɔ̄ ní bleo ̀̀aasɔ̄ɔ̄o lɛɛ ̀̀aa do ní basoolokwi ní soplao ní ̀̀aa pla ní basoo (337.500).
- 37 A guu wá falubùu Diie ̀̀aa aaɔ̄ ní bàaɔ̄kwi ní ɔ̄oo (675).
- 38 Zuɔ̄ ̀̀aasɔ̄ɔ̄o lɛɛ baakwi ní soolooɛ (36.000). A guu wá falubùu Diie bàaɔ̄kwi ní plao (72).

* 31:16 Nao 25.2

- 39 Zaa'inao baasoooe leε baakwi ri baapla ri basoooe (30.500). A guu wa falubuu Diie baas ri mendo (61).
- 40 Gbenazinao baasoooe leε geoo ri mendooe (16.000). An guu wa falubuu Diie baakwi ri plao.
- 41 Moizi falupi kpaa sa'onkia Eleazaawa Dii baa u la Dii oewa.
- 42 U a leε do dile adoa Isaili knio pu u.
- 43 Saa ri bleo baasoooe leε baado ri basoolo ri soplaoe ri baapla ri basoo (337.500).
- 44 Zuo baasoooe leε baakwi ri sooloo (36.000).
- 45 Zaa'inao baasoooe leε baakwi ri baapla ri basoo (30.500).
- 46 Gbenazinao baasoooe leε geoo ri mendo (16.000).
- 47 Isaili knio baa guu, Moizi ke la Dii oewa. A gbe mendo bo gbion blakwio guu, a potuo mendo bo potuo blakwio guu, a kpaa Levii pu aai laaido Dii zwaakpewaowa.
- 48 U gbe pu de zigoo gbion baasoooe doaanao ge zigoo gbion basoobasoooe doaanao u so Moizizi
- 49 aa oe: Wapio n zblena, wa zigoo pu wale weterizoo nao, gbee i kesaa ri guuo.
- 50 Bee yai wa mo ri gbaoo Diie lakaa wa duunaa aa ae yai. Baade mo ri vua zablebo pu a seleo ri gasigbeo ri zao ri taanao ri swalio ri onoe.
- 51 U Moizi ri sa'onkia Eleazaawa pu pu wa pii ri vuaopio si.
- 52 Vua pu zigoo doaanapio mo Diie ka kiloo baado kwisai (190).
- 53 Ke zigoo pu pu selee ya, aa dile rizia pu ue.
- 54 Ke Moizi ri sa'onkia Eleazaawa vua pu pu si zigoo doaanapio wa, aa geoo kpaatkpue, ke Isaili yai lioo do Diigu yai.

32

Isaili buieo zolea Yuude baale (Iko 3.12-22)

- 1 Lubeni buio ri Gada buio potuoo vi dasidasi. Ke aa e Yazee busu ri Galada busoo a dadakekii maae,
- 2 a ga Moizi ri sa'onkia Eleazaawa ri Isaili doaanao le aa onoe:
- 3 Atalo ri Diboo ri Yazee ri Nimelao ri Eseboo ri Elealeo ri Sebaoo ri Neboo ri Beona
- 4 pu Dii ziblewaweeo, welepio busu a dadakekii maae, me wapio n zblena, poeoo wa u.
- 5 Aa aa o lo: To n wa wegwa, to busue beepi ao de wapio n zblena pu u. Nsu to wa bua Yuudewao.
- 6 U Moizi we Gada buio ri Lubeni buio wa a me: A gbeo ge zikai, apio i go laa?
- 7 Boyai ale a gbeo kusu kwee buaa Yuudewa gee busu pu Dii kpaamao ya musui?
- 8 Maa a maeo ke Kadesi Baanea go pu ma ri zi busu gwagwai.
- 9 Aa ge e Esikoli guzuleu aa busupi gwagwa, a ri gbeo kusu kwee gee busu pu Dii kpaamao ya musu.*
- 10 Zibeezi Dii po ferzi, a olele a me:
- 11 Gbe pu bo Egipi aa ka we bao ge aa deao, an gbee a busu pu ma a legbe Ablahaue ri Izaakio ri Yakobuo eo.† Aa temazi ri nsemendoo,
- 12 sema Yefune ne Kalebu, Kenazi bui ri Nuni ne Yozueeo baasio, aame temazi ri nsemendoo.
- 13 U Dii po fe Isailiozi, a to aa liaaliaa guwaiwai we bla e gbe pu taakekepio ge mideo pii.
- 14 Bui duunkena, a ea ale a maeo taaba, a ea ale Dii pofelea Isailiozi kafo lo?
- 15 To a bo Dii kpee, a ea Isaili to guwaiwai pie, aai kaale we a yai.
- 16 U aa so Moizizi aa me: Wa ye wa kaa da wa potuone la, wi weleo keke kale wa nefenenaone ri ri dao.
- 17 Wapio so wa wa gkebo selee, wi zese ri wa gbe knio e wa ge karino ri zolekii. Wa nefenenaone ri ri dao io ku wele biideo guu la busupideo yai.
- 18 Me i ke wa gbeo ri busu e pii baasio, wa su beo.
- 19 Bee kpe wa baa ao kurino Yuude baale lo, asa wa wa pu e Yuude baa gukpe oi lae.
- 20 U Moizi one: To a yapi ke, a a gkebo se a ge zikai Diie,
- 21 a zigoo bua Yuudewa Dii ae pii, io ku we e Dii ge a ibeeo busu sioma pii.
- 22 To Dii gbaamo busupio, i gbasu su, busue bee i go a pu u ri Dii daoo, ao taee vi Diie ge a gbione lo.
- 23 To i su ke maa, a duunake Diie. Ao do ke a duunapi a wi a musue.
- 24 A weleo keke kale a nefenenaone ri ri dao, i kaa da a potuone, i ke la a o ri azia leowa.
- 25 U Gada buio ri Lubeni buio o Moizie: Baa, wapio n zblena wa ke la ri owa.

* 32:9 Nao 13.32 † 32:11 Nao 14.29

- 26 Wá néfēnenaɔ ní wá nɔɛɔ ní wá sãɔ ní wá zuɔ gɔ̃ Galada wéleɔ guu la píe.
- 27 Baa, wápiɔ n zɔ́blenaɔ wápii sɔ́ wí bua Yuudēwa wà gé zíkai Diie ní wá gɔ́keɔɔ kúa lá ní ɔ́wa.
- 28 ɔ Moizi yádlle sa'onkia Eleazaɛ ní Nuni né Yozueeo ní Isaili bui ɔ́aanaɔ gbépiɔ yá musu,
- 29 a ɔ́nɛ: Tó Gada buiɔ ní Lubeni buiɔ buááno Yuudēwa Dii ɛ ní ní gɔ́keɔɔ kua, mé a gbáámɔ̀ búsupie, à Galada búsupie bee kpámá ní pɔ́ ũ.
- 30 Tó aai ní gɔ́keɔɔ se aa búááno sɔ́o, Kanaa búsu baa ɔ́ aa bleáno.
- 31 ɔ Gada buiɔ ní Lubeni buiɔ mɛ: Wápiɔ n zɔ́blenaɔ, wá ke lá Dii ɔ́wa.
- 32 Wá wá gɔ́keɔɔ se wá gé Kanaa búsuu Dii ɛ, wá baa iɔ́ ku Yuudē baalɛ.
- 33 ɔ Moizi Amɔ́leɔ kí Síɔ́ búsu ní kí Ogu búsu pɔ́ wí mɛ Basano kpá Gada buiɔ ní Lubeni buiɔ ní Yosefu né Manase bui kɔ́niɔ́wa, búsupi ní a wéleɔ ní a tɔ́leɔ.
- 34 Gada buiɔ kèke Dibɔ́ kàle wéle bíide ũ ní Ataloo ní Aloeeo
- 35 ní Atalosofoáo ní Yazeeo ní Yɔ́gbɔao
- 36 ní Benimelao ní Betalanao. Aa kaa dà ní kpásai.
- 37 Lubeni buiɔ kèke Esebɔ́ kàle ní Elealeo ní Kiliataiũo
- 38 ní Neboo ní Baali Meonao ní Sibemao. Aa tɔ́ dafu kpá wéle pɔ́ aa kèke kàlepiɔne.
- 39 Manase né Makii buiɔ gè lèlɛ Galada búsuwa, aa sí aa Amɔ́le pɔ́ kú weɔ́ yá.
- 40 ɔ Moizi Galada búsupi kpá Manase né Makii buiɔwa, aa zɔ́leu.
- 41 Manase bui Yaii gè lèlɛ Amɔ́le kpásáɔwa a sí, ɔ́ aa kpásapiɔ tɔ́ líle Avoyaii.
- 42 Nɔ́ba gè lèlɛ Kenati ní a bualoũwa a sí, ɔ́ à azía tɔ́ kpá wélepie.

33

Isaili: bòokpakpaa bɔa Egipi gbɛa

- 1 Gua pɔ́ Isaili bòokpakpau an bɔa Egipi gbɛaɔn ke: Aa taa'ò gágá, Moizi ní Aalonoa mé ní ɔ́aanaɔ ũ.
- 2 Moizi ní bòokpakpiɔ tɔ́ ká láu lá Dii ɔ́ewa. ɔ́n ke:
- 3 Mo síia gɔ́o gēode zí Gēamusu dikpekea gbɛa Isaili bɔ́ Lamese ní mio daa ía Egipi wáa pii,
- 4 gɔ́o pɔ́ aale ní negɔ́e síiaɔ vɔ́, asa Dii yákpalekè ní Egipi taaɔe, ɔ́ à Egipi népiɔ dède.
- 5 Bɔa Lamese Isaili gè bòokpá Suko.
- 6 Bɔa Suko aa gè bòokpá Etani guwaiwai léwa.
- 7 Bɔa Etani aa èa gè Pi'ailo, Baalizerfɔ́ gukpe oi, ɔ́ aa gè bòokpá Midoli sae.
- 8 Bɔa Pi'ailo aa búà ísiawa gugiiu, ɔ́ aa sí guwaiwaiu. Ké aa taa'ò Etani guwaiwaipiu gɔ́o àaɔ, ɔ́ aa bòokpá Mala.
- 9 Bɔa Mala aa gè bòokpá Eliũ. Wekii nibɔ́naɔ kuu mèn kuepla ní daminaliɔ mèn báaɔkwí.
- 10 Bɔa Eliũ aa gè bòokpá Isia Tēa sae.
- 11 Bɔa Isia Tēa sae, aa gè bòokpá Sini guwaiwaiu.
- 12 Bɔa Sini guwaiwaiu aa gè bòokpá Dɔ́feka.
- 13 Bɔa Dɔ́feka aa gè bòokpá Alusu.
- 14 Bɔa Alusu aa gè bòokpá Lefidiũ. Wekii aa kúau íwa aa mi.
- 15 Bɔa Lefidiũ aa gè bòokpá Sinai guwaiwaiu.
- 16 Bɔa Sinai guwaiwaiu aa gè bòokpá Kibelo Ataava.
- 17 Bɔa Kibelo Ataava aa gè bòokpá Azelo.
- 18 Bɔa Azelo aa gè bòokpá Litema.
- 19 Bɔa Litema aa gè bòokpá Limɔ́ Pɛlezi.
- 20 Bɔa Limɔ́ Pɛlezi aa gè bòokpá Libena.
- 21 Bɔa Libena aa gè bòokpá Lisa.
- 22 Bɔa Lisa aa gè bòokpá Keelata.
- 23 Bɔa Keelata aa gè bòokpá Sefee gbɛzɔ́.
- 24 Bɔa Sefee gbe zɔ́ aa gè bòokpá Alada.
- 25 Bɔa Alada aa gè bòokpá Makelo.
- 26 Bɔa Makelo aa gè bòokpá Taatu.
- 27 Bɔa Taatu aa gè bòokpá Tela.
- 28 Bɔa Tela aa gè bòokpá Miteka.
- 29 Bɔa Miteka aa gè bòokpá Asemɔ́na.
- 30 Bɔa Asemɔ́na aa gè bòokpá Mɔ́selo.
- 31 Bɔa Mɔ́selo aa gè bòokpá Benɛyaaká.
- 32 Bɔa Benɛyaaká aa gè bòokpá Oo Agigada.
- 33 Bɔa Oo Agigada aa gè bòokpá Yɔ́bata.
- 34 Bɔa Yɔ́bata aa gè bòokpá Ablona.
- 35 Bɔa Ablona aa gè bòokpá Eziɔ́gbɛɛɛ.

- 36 Bɔa Eziᵔgebeɛ aa gɛ̀ b̀òokpà Kadesi, Zini guwaiwai.
- 37 Bɔa Kadesi aa gɛ̀ b̀òokpà Oo gbe sae Eɔ̀ũ̀ b̀usu lɛ̀wa.
- 38 Ǿ sa'onkia Aalona d̀eɔ̀e Oo gbewa lá Dii ɔ̀ewa. We à g̀au Isailiɔ̀ b̀ɔa Egipi wɛ̀ blade a m̀ɔ̀ sɔode gɔ̀ s̀eíazí.
- 39 Aà wɛ̀ basoolo ní àaᵔode guu ̄ à g̀a.*
- 40 Alade p̀ó kú Nɛgevè b̀usu kía p̀ó de Kanaa bui ù mà Isailiɔ̀ lɛ̀ m̀ó.
- 41 Bɔa Oo gbe Zí aa gɛ̀ b̀òokpà Zalamɔ̀na.
- 42 Bɔa Zalamɔ̀na aa gɛ̀ b̀òokpà Punɔ̀.
- 43 Bɔa Punɔ̀ aa gɛ̀ b̀òokpà Obo.
- 44 Bɔa Obo aa gɛ̀ b̀òokpà Iye'abaliũ̀, Mɔabu b̀usu lɛ̀wa.
- 45 Bɔa Iye'abaliũ̀ aa gɛ̀ b̀òokpà Dib̄ᵔ Gada.
- 46 Bɔa Dib̄ᵔ Gada aa gɛ̀ b̀òokpà Alemɔ̀ Diblataiũ̀.
- 47 Bɔa Alemɔ̀ Diblataiũ̀ aa gɛ̀ b̀òokpà Abaliũ̀ b̀usu s̀isideu Nɛbo sae.
- 48 Bɔa Abaliũ̀ b̀usu s̀isideu aa gɛ̀ b̀òokpà Mɔabu b̀usu s̀eu Yuudɛ̀ sae b̀ɔaa ní Yelikoo.
- 49 Aa b̀òokpà s̀epiu za Beyesimɔ̀ e Abeli Sitiũ̀.

Dii Isailiɔ̀ gbaa laai Yuudɛ̀ baa

- 50 Dii yá'ò Mɔizie Mɔabu b̀usu s̀epiu à mè:
- 51 O Isailiɔ̀ne: Tó a bua Yuudɛ̀wa a gɛ̀ Kanaa b̀usu,
- 52 à b̀usupideɔ̀ yá, í ní t́aa p̀ó aa à̀n ní t́aa p̀ó aa k̀asa wiwi, í ní gbagbakiɔ̀ deɛle.
- 53 A b̀usupi s̀imá, í z̀leu, asa má kpáwá á p̀ó ùe.
- 54 A b̀usupi kpaalek̄ɔ̀e ní gbelaao daɛdae. A t̀ɔle z̀ɔ̀ kpá á bui p̀ó aa dasiɔ̀wa, í t̀ɔle ńena kpá á bui p̀ó aa dasiɔ̀wa. T̀ɔle p̀ó gbé s̀e iɔ̀ de ní p̀ó ù. A kpaalek̄ɔ̀e daɛdae.
- 55 Tó í b̀usupideɔ̀ yao, gbé p̀ó a ní t̀ɔ̀ zu á wéu lán k̀ɔ̀wae, aai ḡ lán lɛ̀wa á saalou. Aa íadawá b̀usu p̀ó á z̀leupiue,
- 56 mí kéé lá ma zeò mà kɛ́nɛ́wa.

34

Kanaa b̀usu z̀leɔ̀

- 1 Dii yá'ò Mɔizie à mè:
- 2 O Isailiɔ̀ne n̄ me, tó a gɛ̀ Kanaa b̀usu mé ále kpaalek̄ɔ̀e, b̀usupi z̀leɔ̀n kɛ:
- 3 Geɔ̀midokli oi, Zini guwaiwai p̀ó p̀á Eɔ̀ũ̀ b̀usu léi mé á b̀usu lé ù. Sea za gukpe oi á b̀usu lépi a daale Isida Wiside lɛ̀wae,
- 4 í p̀á Sóigbeɔ̀lei ɔ̀zeɛi, í ta Zini guwaiwaiwa, í p̀ái Kadesi Baanea ɔ̀zeɛi, í gɛ̀ ní Azaa'adaao, í gɛ̀ Azemɔ̀.
- 5 Bɔa Azemɔ̀ í p̀á Egipi zé swai e à ge pe ísiawa.
- 6 Isia z̀ɔ̀ p̀ó kú be'ae oi mé á b̀usu lé ù. A b̀usu lén we be'ae oi.
- 7 Lá á b̀usu lé aɔ̀ de gughántoo oin kɛ: Bɔa za ísia z̀ɔ̀i, à a iada e Oo gbe sae.
- 8 Bɔa Oo gbe sae, à a iada e Amata ɔ̀lei, í geò Zedada.
- 9 B̀usupi lé a gɛ̀ ní Ziflonaɔ̀e, í ge pe Azaa'enanawa. Lá á b̀usu lé aɔ̀ de gughántoo oin we.
- 10 Gukpe oi á á b̀usu lé iada b̀ɔa Azaa'enana e Sefau.
- 11 Bɔa Sefau í gɛ̀ Libla, Aini gukpe oi, í ge p̀á Genezaleti Isida gbepolei gukpe oi.
- 12 Bɔa we í p̀á Yuudɛ̀i, í ge pe Isida Wisidewa. Lá á b̀usu lé aɔ̀ den we.
- 13 Ǿ Mɔizi yápi díle Isailiɔ̀ne à mè: A b̀usupi kpaalek̄ɔ̀e ní gbelaao.* Dii díle á bui lɛɛ k̄ɔ̀kwi ní k̄niɔ̀ p̀ó ùe,
- 14 asa Lubeni buiɔ̀ ní Gada buiɔ̀ ní Manase buiɔ̀ lɛɛ doo ní baa è k̀ò uale ní ualeo.
- 15 Bui lɛɛ pla ní k̄niɔ̀p̄i ní baa è Yuudɛ̀ baa gukpe oi b̀ɔaa ní Yelikoo.
- 16 Dii yá'ò Mɔizie à mè:
- 17 Gbé p̀ó aa b̀usu kpaalé é ní gbelaao t̀ɔ̀n kɛ: Sa'onkia Eleazaa ní Nuni né Yozueeo.
- 18 Bee gbea í d̀ɔ̀aana sɛ bui ní buio guu m̀endodo aa d̀ɔ̀ríle b̀usu kpaaleapi guu.
- 19 Gbé p̀ó á ní s̀epiɔ̀ t̀ɔ̀n kɛ: Yuda buiɔ̀ guu Yefũne né Kalebú.
- 20 Simeɔ̀ buiɔ̀ guu Amihudu né Semueli.
- 21 Bɛyámɛɛ buiɔ̀ guu Kiseloni né Elidada.
- 22 Dá buiɔ̀ guu Yɔ̀geli né Buki.
- 23 Yosefu né Manase buiɔ̀ guu Efodu né Anieli.
- 24 Yosefu né Eflaiũ̀ buiɔ̀ guu Sifitá né Kemue.
- 25 Zabalɔ̀ni buiɔ̀ guu Paanaki né Elizafá.
- 26 Isakaa buiɔ̀ guu Azá né Paletie.

* 33:39 Nao 20.22-28   * 34:13 Yoz 14.2

- 27 Asee buio guu Selomi ne Aihudu.
- 28 Nefatali buio guu Amihudu ne Pedae.
- 29 Gbe po Dii ni dile aa Kanaa busu kpaale Isailioneon we.

35

Levii buio wele

- 1 Dii ya'o Maziie Mabu busu seu Yuude baale boaa ni Yelikoo a me:
- 2 O Isailione aa busu po aa a kpaalese weleo kpa Levii buiowa, ke aa e wo ku ni guu, aai tole po liaa welepibi kpama b.*
- 3 Welepi io de ni zoleki u, me tole po ku welepi saeo io de ni zuo ni ni saon ni potuo paleo kukki u pii.
- 4 Tole po liaa welepibi yaasa i ka gasisuu baaso.
- 5 A ba yo wenkpe gukpe oi kiloo do, i yo gomidokti oi kiloo do, i yo be'ae oi kiloo do, i yo gughantoo oi kiloo do a pee pii, wele io ku guoguo, tole po liaa sio de welede dadekedi u.
- 6 Wele po a kpa Levii buiowapi guu, a men soolo io de misiwelo u. To gbe gbede, ili baale ta welepi dou. An wele knio io bla ni plao.
- 7 Wele men blakwi plasai o a kpama, wele pii ni a toleo liaai.
- 8 La a buio tole e leu, a guu o aa welepi kpa Levii buiowa. Bui po wele vi dasi aa kpa dasi, bui po wele vi bilao aa kpa bilao.

Misiwelo

(Iko 19.1-13, Yoz 20.1-9)

- 9 Dii ya'o Maziie a me:
- 10 O Isailione ni me, to a bua Yuudewa a ge Kanaa busuu,
- 11 a weleo dile a misiwelo u. To kai me mo, o gbe gbede, ade li baale ta we.
- 12 Welepi io de misiwelo u, ke gbedena e baasi aa dae po a tosiwa a tau. To a ke ma, a gao, sema wa yakpalekaano baasio.
- 13 Wele men soolo po a kpa Levii buiowa a misiwelo u,
- 14 men aas io ku Yuude baala, men aas io ku baale Kanaa busuu.
- 15 To kai me mo, o gbe gbede, ade li baale tau. Wele men soolopio io de misiki u a Isailione ni bomo ge nibo po kuanoo.
- 16 To gbe gbe le ni mo a de, ade a gbedena. Sema wa ade de so.
- 17 To gbe gbe kua me a gbe le a de, gbedenan aa u, sema wa aa de so.
- 18 To li a kua me a gbe le a de, gbedenan aa u, sema wa aa de.
- 19 Dae po a tosiwa me ali gbe po gbedepi de, to a kpaanao.
- 20 To gbe gbe kpakpa, o a zaaazi, ge a aa pa ni po, ke a zaaagu yai, a de,
- 21 ge to a aa le ni kuo a de ni po a saano yai, gbedenan aa u, sema wa aa de. Dae po a tosiwa me a aa de, to a kpaanao.
- 22 To i aa kpakpa so, o a zaaazi, ge a aa pa ni po kando iseaano sai,
- 23 ge i aa eo, o gbe siwa a ga, la i ibeseaano, me ale wele a aa ke'iao,
- 24 wa yaggo gbedenapi ni dae po a tosiwao ikoyae beo musue.
- 25 Wi gbedenapi si dae po a tosiwawa, aai aa gbae misiwelo po a baale tau yaa guu, io ku welepiu e sa'onkia po wa dile ge ga.
- 26 To gbedenapi keso su vi welepi lea,
- 27 me dae po a tosiwapi kpaanao, a ku misiwelipi guuo, aa aa de, a taee vi aa dea guuo.
- 28 Sema gbedenapi aao ku misiwelipi e sa'onkia ge ga. Sa'onkiapi gaa gbae o a gbasata a be.
- 29 Gu po a kuu pii e a buiwa, ao ikoyapi kua.
- 30 Gbedea ya guu, wa gbedena de gbe seeladeke ya musu, ama asu gbede gbe mendo seeladeke yao.†
- 31 Asu to gbedena po ku wa de azia boo, sema wa aa de.
- 32 To sa'onkia i ga gao, asu asasi gbe po baasi ta misiweluwa a aa gba ze aa ta a beo.
- 33 Asu to busu po ao kuu gbaleo. Gbedea me i busu gbale. Wa fo gbabo busu po wa gbedeueo, me i ke wa gbe po gbepi de de baasio.
- 34 Asu to busu po ao kuu, me mapi so maoo kuu gbaleo, asa ma Dii ma ku a Isailio guue.

* 35:2 Yoz 21.1-42 † 35:30 Iko 17.6, 19.15

36

Zelofada nenɔɔ tɔɔɛ

¹ Galada buiɔ uabeleɔ mɔ Mɔizi kɛi. Galadapiá Makii néɛ, Manase tɔɔnaɛ, Yosefu buiɛ. ɔ aa ò Mɔizie ní Isaili bui dɔaanaɔ

² aa mè: Baa, ké Dii òne ǹ bùsu kpaale Isailiɔne ní gbelaao, a òne ǹ wá gbèdo Zelofada tɔɔɛ kpá aà nenɔɔwa.*

³ Tó nenɔɔpiɔ zàkè ní Isaili buipáleɔ, wa ní tɔɔɛ sí wá buiɔwa wá káfi bui pɔ aa zàkèrɔɔne, tɔɔɛ pɔ wa kpàwá ní gbelaao i lao.

⁴ Tó Kuu'ɔwɛ† kà sɔ, wa ní tɔɔɛ sí kpaale pɔ wá deziɔ sè guue, wi káfi bui pɔ aa zàkèrɔɔne.

⁵ ɔ Mɔizi yá pɔ Dii òɛ díle Isailiɔne à mè: Yosefu buipɔ yá naɛ.

⁶ Yá pɔ Dii díle Zelofada nenɔɔ yá musun ke: A mè nenɔɔpiɔ zàkè ní gɔ pɔ kènɛ maaɔ, áma gɔ pɔ aa zàkèòò, sema aao de ní dezi káau Manase buiɔ ù.

⁷ Tɔɔɛ pɔ Isailiɔ vɛ ní buiɔwaɔ su gɛ kɔ pɔuo. Isaili pii ze ní a dezi káau tɔɔɛ pɔ á è túbi ùo.

⁸ Isaili buiɔ guu, sema nɔɛ pɔ tɔɔɛ vɛ túbi ù zàkè ní gɔ pɔ de a dezi káau bui ùo. Beewa Isaili pii a gɔ tɔɔɛ pɔ wá kpaalè a deziɔne vɛ.

⁹ Isaili buiɔ tɔɔɛ su gɛkɔuo. Isaili bui pii ze ní tɔɔɛ pɔ á è kpaale guuo.

¹⁰ ɔ Zelofada nenɔɔ kè lá Dii ò Mɔizieɔwa.

¹¹ Mala ní Tiizao ní ɔgelao ní Milikao ní Nɔao zàkè ní ní desɛ néɔ.

¹² Aa zàkè ní Yosefu né Manase buiɔ, ɔ tɔɔɛ pɔ wá kpaalènéɔ gi de ní dezi káau buiɔ pɔ ù.

¹³ Ikoyáɔ ní yádilea pɔ Dii dà Mɔizie a díle Isailiɔneɔn we gɔɔ pɔ aa ku Mɔabu bùsu sɛu Yuudɛ baale bɔaa ní Yelikoo.

* 36:2 Nao 27.7 † 36:4 Lev 25.8-10

IKOYA Mɔizi lá sode Yá pɔ́ kú láe bee guu

Naokɛa lá láakii Isailiɔ kaa búsu pɔ́ Lua à a legbɛ̀nɛ̀ zɔ̀lu ya'òwɛ̀. Ikoyá lá tɛ̀ Naokɛa lápizi, 5 Mɔizi yá mèn àaɔ́ pɔ́ a ò Isailiɔnɛ̀ kuu (1.1-4.43, 4.44-28.68, 28.69-30.20). Mɔizi yá pɔ́ Lua kɛ̀ Isailiɔnɛ̀ ní lá a yeńziɔ dɔńgu, lá aà bàa kúrínɔ, à dɔ́aané guwaiwaiu wɛ̀ bla, à ɔ́lińzi, à ní bɔ́ ní ibeɔ ɔ̀zi, 5 à a ikoyáɔ̀ dilené, à yáɔ̀ legbɛ̀nɛ̀. I ke yázi pɔ́ kɛ̀ lá káau guu 5 à ɛ̀a lé dɔńgu bo, àlɛ̀ waasokené ní nɔ̀semendoo, àlɛ̀ o a gbɛ̀nɛ̀ aa dɔ́ kɛ̀ Luaá náaideɛ, aai gbɛ̀kpaaainɔ zé sɛ̀, asa Lua standeɛ. A mɛ̀: Isailiɔ, à swákpa. Dii wá Lua mé Dii mɛ̀ndona ũ. Aɔ ye Dii á Luazi ní nɔ̀semendoo teasisai á gbáa pua léu. (6.4-5) Mat 22.37 gwa bo. Dɔ́ɔpiɔ yá 5 Isailiɔ i lousisia daaleɔ lá gu lé dɔ.

Lɛ̀ pɔ́ Mɔizi Lua táasilɛ̀ò ku lápi láakii (32). Bee gbɛa Mɔizi sa'olekɛ̀ Isaili buiɔnɛ̀ (33). Lɛ̀ 31 guu wá Yozuee díle Mɔizi gɛ̀ɛ̀ ũ kɛ̀ aà dɔ́aa Isailiɔnɛ̀ búsu pɔ́ Lua a legbɛ̀nɛ̀ guu. Lɛ̀ 34 ánaɔi Mɔizi gaa ya'ò.

Gbɛ̀ pɔ́ aale lápi kyoke gbáɔ ní gbɛ̀ pɔ́ aa kɛ̀ yáa, ikoyá lápi lé dɔńgu kɛ̀ Luapi mé ní Suabana ũ, an bona ũ. Tó gbɛ̀ Lua yá kúa mé aa aà náai ví gɔ́ɔpii gupiiu yápii guu, bee a bɔa maa pɔ́ gbɛ̀nazina bo wele iné.

Mɔizi ya'oa Isailiɔnɛ̀ Mɔabu búsuu

1 Yá pɔ́ Mɔizi ò Isailiɔnɛ̀ guwaiwaiu Yuudɛ̀ baalen ke. A ku Alaba sɛ̀u bɔ́aa ní Sufaoɛ, Palana zánguo ní Tofelio ní Libenao ní Azeloo ní Dizaabuo.

2 Bɔa Olebu gɛa Kadesi Baanea ní Sei gbe zéó á tá gɔ́ kuedoɛ.

3 Bɔa Egipi wɛ̀ blade guu, a mɔ kuedode gɔ́ sɛ́ia zí Mɔizi yá pɔ́ Dii dàɛ Isailiɔ yá musu ònɛ̀ pii.

4 Bee kɛ̀ aà ziblea Amɔle kí Siɔ́ pɔ́ kpalablè Eɛɛbɔ́ gbɛa ní Basana kí Ogu pɔ́ kpalablè Asalo ní Edeleioɛ.*

5 Mɔizi fɛ̀le ikoyáɛ bee pílokɛ̀ Mɔabu búsuu Yuudɛ̀ baale à mɛ̀:

6 Dii wá Lua ya'òwɛ̀ Olebu à mɛ̀, wa gɛ̀gɛ̀ gbɛpi saɛ.

7 Wá fɛ̀le dazeu wá mipɛ Amɔle búsu sísídewa ní gbɛ̀ pɔ́ kú Alaba sɛ̀u ní gusísídeu ní gusalalade ní Negevede ní Ísialade. A mɛ̀ wá gé Kanaa búsuu ní Libá búsuu e swa zɔ́ Uflatai.

8 A mɛ̀ a búsupi kálɛ wá aɛ, wá ge sí, búsu pɔ́ a a legbɛ̀ wá deziɔnɛ̀ Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo a mɛ̀ á kpámá, i gɔ́ ní buiɔnɛ̀ ní kpe.

Mɔizi yá gɔ́ gɔ́nɔ díle

(Bɔa 18.13-27)

9 Gɔ́ bee má òé má fɔ́ màò á sea lán asowa mado bo.

10 Dii á Lua tò a dasikũ, á dasi ká saanaɔwa sa.

11 Dii á deziɔ Lua ɛa to à dasikũ lɛ̀ ɔ́aa sɔo, i báaadaágu lá á a legbɛ̀éwa.

12 Máme máó á sea lán asowa, màò á yá gɔ́ gɔ́ madoa?

13 A ɔ́nɔnɔ sɛ̀ á guu bui ní buio, gbɛ̀ pɔ́ wa ní dɔ́ laaide ũ, mí ní díle á dɔ́aanaɔ ũ.

14 ɔ́ á wɛa a mɛ̀, yá pɔ́ má ò wá kepi maaɛ.

15 ɔ́ ma á bui dɔ́aanaɔ sɛ̀, ɔ́nɔna pɔ́ wa ní dɔ́ laaide ũ, ma ní díle á buio yá gɔ́ gɔ́nɔ ũ. Gbɛ̀o bo gbɛ̀nɔ́n ɔ́aasɔsɔo dɔ́aanaɔ ũ, gbɛ̀o sɔ́ gbɛ̀nɔ́n basoobasoo, gbɛ̀o gbɛ̀nɔ́n blakwikwi, gbɛ̀o gbɛ̀nɔ́n kwikwi.

16 Gɔ́ beezi ma yá díle yá gɔ́ gɔ́nɔnɔnɛ̀ ma mɛ̀: Ali yá pɔ́ á gbɛ̀ mòowá ma, ili yá gɔ́ gɔ́nɛ̀ a zéwa, gbɛ̀ ní a gbɛ̀deeo ge ní bɔ́mɔon nò.

17 Asuli gbɛ̀ wɛgwa yákpaleu. Ali yáma gbɛ̀ yá fúna ní gbɛ̀ gbíawoa sáasaa. Asuli víake gbɛ̀ wɛɛo, asa yákpalekaá Lua yáɛ. Tó yáe kɛ̀é zí'ũ, àli mɔ́oa, mí wétei.

18 Gɔ́ bee ma yá pɔ́ á keɔ díle pii.

Asiigwana zta

(Nao 13.1-33)

19 Bɔa Olebu wa dazeu, wa guwaiwai zɔ́ pási pɔ́ á dɔ́pi baa ví. Wa mipɛ Amɔle búsu sísídewa, lá Dii wá Lua òwɛ́ewa, 5 wa ka Kadesi Baanea.

20 ɔ́ má òé ma mɛ̀: A ka Amɔle búsu sísíde pɔ́ Dii wá Lua lé kpáwáu.

* 1:4 Nao 21.21-35

21 A bùsu pò Dii á Lua kpàwápi gwa á ae. A ge si lá Dii á deziò Luapi díleéwa. Asu to vía á kúo. Asu bílíkeo.

22 Ǿ ápii a mɔ ma le, a mènè wà gbéɔ zí, aai gé bùsupi gwagwawíwē. Tó aa sù, aai zé pò wá sé ní wéle pò wá káúo owēe.

23 Yápi kēmēe maa, ɔ ma gbēɔn kuepláɔ sè á guu bui ní buio mēndodo.

24 Ké aa gè, aa dèdè gusísdewa, ɔ aa kà Esikòli guzulèu aa gwágwa.

25 Ǿ aa sùwēe ní bùsupi libeɔ, aa bùsupi yá sèle aa síuwēe aa mènè bùsu pò Dii wá Lua lé kpàwápiá bùsu maae.

26 Kási á ye gea weio, ɔ a gi Dii á Lua yámai.

27 A yákútékàka á kpéɔ guu, a mènè Dii zawágue, ɔ á wá bóle Egipi ké à e wá na Amoleɔne ní ɔzɪ aa wá dede.

28 A mènè má á táu sai? A gbéɔ tò á kúsu kwè, aa mènè bùsupi gbéɔ gbāa deála, mé an gbāa ea deála b. An wéleɔ zɔɔ, a bíiɔ zò Luawae. Aa mènè wá Anaki buio è we b.

29 Ǿ má òé, ásu to sò kéáguo, ásu víakēnéo.

30 Dii á Lua dɔaae, ɔme a zíkàé lá a kàè Egipi ní guwawaiuo á wé éwa.

31 A è we lá Dii á Lua á zɔa a gàu, lá mae b a né zɔa a gáuwa. A zekèleáɔnɔ pii e a ge kaò gue beeu.

32 Gia ní beeo i Dii á Lua náaíkeo.†

33 A dɔaaé zé guu, á bókpkakí kèkéé. A dɔaaé té guu gwá, ké á zé pò áli sé ɔbè. Fāane sò á dɔaaé telu guu.

Dii Isailiò swágagaa
(Nao 14.20-45)

34 Ké Dii yá pò á ò mà, aà pò fè, ɔ á legbè à mènè:

35 Bílae bee gbēe a wesi bùsu maa pò má ò má kpá an deziòwaleo,

36 mé i ke Yefúne né Kalebu báasio. Ǿme a wesi. Má tɔɔle pò aà gbá pèleu kpawāe, aapi ní a néo, ké a temazi ní nòsemendoo yáí.

37 Dii pò pámazí á yáí b, ɔ á mènè mapi sò má gē bùsupiuo.

38 Ma donlede Nuni né Yozuee mé a gēu. Dii mènè má aà gba sɔ, asa ɔme a bùsupi na Isailiɔne ní ɔzɪ.

39 Ǿ Dii èa òé á mènè á néfēnena pò a mènè wá ní kúkú zìzò ũ, á né pò aa vái dōkōe ní maaò gíaoipio, aame aa gēu, í kpámá, aai gò vɪ.

40 Apio sɔ, Dii òé á ea Isia Tēa zé sé guwawaiuo.

41 Ǿ á wèa a mènè a duunakè Diie, á gé zíkai sae lá Dii á Lua òéwa. Ǿ á baade a gōkebɔɔ dɔ a pi, ále e bùsu síside kúáfaaie.

42 Ǿ Dii òmēe má òé ásu gé zípi káio, ké á wèleɔ su ziblewáio yáí, asa á mènè áo kúánɔ.

43 Ǿ má òé, a gi mai, a pà Dii yáa. Á wala guu ɔ a ge dèdè bùsu sísidepiwa.

44 Ǿ Amole pò kú weɔ bò dáále aa á yá lán zɔɔ gbēyaawa. Aa ziblewá za Sei e Ǿma.

45 Ké a su, a ɔɔb Diie, ɔ á gí swásciázi.

46 Ǿ a gɔɔplakè Kadesi, wekí a gɔɔ gágau.

2

Isailiò liaaliaaa guwawaiuo

1 Wa ea wa Isia Tēa zé sé guwawaiuo,* lá Dii òwēeewa, ɔ wa liaaliaa Sei bùsu sísideu gɔɔpla.

2 Ǿ Dii òmēe á mènè,

3 wá liaaliaaa gusísidepiu mò. Wá ea gé gugbāntoo oi sa.

4 A mènè má òé ále bóle ní á dae Esau buio Sei bùsuoe.† Aa víakēé, ní beeo á laaika maamaa,

5 ásu ní léwēo, asa Dii á ní bùsu saaloe kpáwáio, baa kēse do, asa á Sei bùsu síside kpá Esau buiɔwae, ɔ aa gò vɪ.

6 Dii mènè á ble lúmá, í ble. Baa íe, á lú, í mi.

7 Dii á Lua báaadá zɪ pò á kèu píie, mé á wetèázi guwawaiuo zɔɔe bee baa vía guu. Dii á Lua kúánɔ a wèlè blan ke, pɔe i kēsáwáio.

8 Ǿ wa dɔ wá dae Esau buio Sei bùsuzi. Bɔa Elata ní Eziɔgebeeo wa lile, wa Alaba sē zé sè, ɔ wa Mɔabu guwawaiuo zé sè.

9 Dii òmēe wásu íbelesé ní Mɔabuɔ wá ní lewe wá zíkárinɔ, asa a ní bùsu saaloe kpáwá wá pò ũo. A bùsupi kpá Lotu buipɔwa, á gò ní pò ũe.‡

10 Bùsupi guu ɔ Emi buio ku yáa. Aa gbāa mé aa dasi. An gbāa kà Anaki buiɔwa.

11 Wí ní díle Lefai buio ũ lán Anaki buiɔwae, áma Mɔabuɔ í oné Emiɔe.

¹² Olio ku Sei yāae, 5 Esau buio mò wa simá aa ní dēde, 5 aa zòle ní gbēu, lá Isailio kè búsu pò Dii kpámá aa gò vīewa.

¹³ Dii òwēe wá bua Zelediwa, 5 wa buawá.

¹⁴ Za gɔɔ pò wa bɔ Kadesi Baanea e wa ge bua Zelediwa, wē bla plasai gē. Gbē pò aa kà zíkaa yāaɔ gāga pii, lá Dii ònéwa. §

¹⁵ Dii mé ɔ̀ò̀lemá e à gè ní kaale míomio.

¹⁶ Ké á gbé pò aa kà zíkaa yāapii gāga pii,

¹⁷ 5 Dii yá'òmēe à mè,

¹⁸ wá bua Mɔabu búsu pò wí mē Aa búsu léwa sa.

¹⁹ Tó wa mɔ Amɔniò lè, wásu íbeleserínɔ wá ní léwēo, asa á ní búsu saaloe kpáwá. A kpá Lotu buipíwa à gò ní pò úe.*

²⁰ Wá búsupi díle Lefaiò pò ù bē, asa aa ku we yāae. Amɔniò í oné Zaúzumio.

²¹ Buipio gbáa mé aa dasi, an gbáa kà Anaki buiowa. Dii mé ní kaale Amɔniòne, 5 aa ní búsu sí, aa zòle ní gbēu.

²² Maa Dii kè Esau buiòne Sei lo. A Olio kàalené, 5 aa ní búsu sí aa zòle ní gbēu e ní a gbá.ò.

²³ Avii pò aa wéle kàlekale e za Gazaò s5, Keletio b5 Keleti aa mò ní kaale, 5 aa zòle ní gbēu.

²⁴ Dii mè wá dazeu wá bua Aanɔwa. A mè a Eseb5 kí Si5, Amole bui nàwēe wá ɔzle ní aa búsu. A mè wá fele zé ní aa búsu siao, i felewá ní zío.

²⁵ Sēa za gbá á tó vía dúnia buio kú pii, s5 i kénɔgu á yái. Tó aa á bao mà, aa sòdeedeke, gili i gēnɔgu á yái.

Ziblea Eseb5 kí Si5wa

(Nao 21.21-30)

²⁶ Kua Kedemo guwaiwaiu ma gbéɔ zì Eseb5 kí Si5wa ní aafia yáo, ma mè

²⁷ aa wá gba zé wá pā a búsu. Zékpaawá wá bēu, wá lile ɔplaaí ge ɔzeio.

²⁸ Ma mè aa ble yíawá wá ble, aa í yíawá wá mi, wí flaboè ní ánusuo. Aa to wá pā a búsu kèse lé.

²⁹ Má òè Esau buio wá gbá zé Sei, mé Mɔabuò wá gbá zé Aa, 5 wále gé buai Yuudēwa e búsu pò Dii wá Lua lé kpáwá.

³⁰ ɔ Eseb5 kí Si5 í wá gba zé wá pā a búsu, asa Dii á Lua aa swáfēē, 5 à fēe, ké à e à aa naé á ɔzì, lá a de gbāewa.

³¹ ɔ Dii òmēe mà gwa lá ále Si5 ní a búsu nawēe wá ɔzì. A mè wá fele wá aa búsupi sí, i g5 wá pò ù.

³² Si5 ní a gbéɔ b5le dàwále ní zío Yaaza.

³³ Dii wá Lua aa kpáwá, 5 wá aa dè ní a néo ní a gbéɔ pii.

³⁴ Gɔɔ bee 5 wa aa wéleɔ sí pii, wa wélepio g5eò ní nɔeò ní néo dēde pii. Wi gbēe to bēe.ò.

³⁵ ɔ wa ní potuoò náaa, wa wéle pò wá sipio pòɔ sèle wá pò ù.

³⁶ Sēa za Aloe wéleu Aanɔ baa ní mēswia pò kú guzulepio e Galada, wélee ku a gbáa dewálo. Dii wá Lua ní nàwēe wá ɔzì piie.

³⁷ Wí s5 Amɔni búsuio, Yaboko baan nò, gusíside wéleɔn nò, lá Dii wá Lua òwēewa.

3

Ziblea Basana kí Oguwa

(Nao 21.31-35)

¹ Bee gbēa wa ea da Basana búsu zéu. ɔ Basana búsu kí Ogu b5 dàwále ní zío ní a gbéɔ pii Edelēi.

² Dii òmēe másu víakeò, asa a aa nāmēe ma ɔzì ní a gbéɔ pii ní a búsu. A mè mà kēè lá mà kè Amoleò kí Si5 pò kpalablè Eseb5ewa.

³ ɔ Dii wá Lua Basana búsu kí Ogu nàwēe wá ɔzì ní a gbéɔ pii. Wa ní dēde, wí ní gbēe to bēe.ò.

⁴ Gɔɔ bee 5 wa aa wéleɔ sí pii. A kee ku wa gí síimá. Wa zible Aagobu búsuwa pii ní a wéle mèn báaò, búsu pò Basana búsu kí Ogu vípi.

⁵ Wélepiá wéle bíideɔne pii. Wélepio bí lesí, wí a b5eɔ tata wá gbáa daue. Wa z5ewiaò sí dasidasi lo.

⁶ Wa ní mde pii, lá wá kè Eseb5 kí Si5 gbéɔnēwa. Wa wélepio g5eò dēde ní nɔeò ní néo pii.

⁷ ɔ wa potuoò ní àizee pò wá è wélepio guu náaa wá pò ù pii.

⁸ Gɔɔ bee wa Amoleò kía gbéɔn plapiò búsu simá, búsu pò kú Yuudē baala za Aanɔ e Eemɔ gbēi.

⁹ Sid5deᵛ Ì o gbepie Sili5, Amᵛleᵛ sᵛ Senii.

¹⁰ Wa Basana kí Ogu bùsu sí píi, gusalala wéleᵛ ní Galada bùsuo píi ní Basana bùsuo píi e Saleka ní Edeleio.

¹¹ Lefai kᵛnaᵛ guu Ogu mé gᵛ yáa ado. Wà aà wúleᵛ kè ní mᵛoe. A gbàa gàsísuu kᵛokwie, a yàasa sᵛ gàsísuu síi5. A ku Amᵛni mᵛewia Labae.

*Yuudē baa gukpe oi bùsu kpaalea
(Nao 32.1-42)*

¹² Ké wa bùsupi sí, ma Galada bùsu sìsìde guo kpà Lubeni buiᵛ ní Gada buiᵛwa, sea za Aloe, Aaᵛ baa.

¹³ Galada bùsu pᵛ gᵛ ní Ogu bùsu Basanaᵛ 5 má kpà Manase bui kᵛniᵛwa. Aagobu bùsu pᵛ kú Basana bùsuo yáa píi, 5 wí mᵛe Lefaiᵛ bùsu.

¹⁴ Manase bui Yaii mé Aagobu bùsupi sè píi e Gesuu buiᵛ ní Maaka buiᵛ bùsu léu. ᵛ à azía t5 kpàè. A yáí wí mᵛe Basanaᵛ Yaii zᵛewiaᵛ e ní a gbao.

¹⁵ Ma Galada bùsu kpà Manase né Makii buiᵛwa.

¹⁶ Bùsu pᵛ kú Galada bùsu zànguo ní Aaᵛ dᵛᵛo 5 má kpà Lubeni buiᵛ ní Gada buiᵛwa. Aaᵛ dᵛᵛpi mé ní bùsu lé ᵛ, mé Yaboko dᵛᵛ mé ní bùsu lé ᵛ Amᵛni bùsu oi.

¹⁷ Yuudē dᵛᵛ mé ní bùsu lé ᵛ be'ae oi za Genezaleti e Alaba Isida pᵛ wí mᵛe 1ᵛ Isida Wiside, Pisiga gbepoleu.

¹⁸ Ma yá'òné gᵛᵛ bee ma mè, Dii ní Lua bùsupi kpámá à gᵛ ní pᵛ ᵛe. An gbé pᵛ kà zíkaaᵛ sᵛ aa ní gᵛkᵛeᵛᵛ se aa bua Yuudēwa aa dᵛaa Isaili kᵛniᵛne.

¹⁹ Ma mè má dᵛ an nᵛeᵛ ní ní néᵛ ní ní pᵛtuᵛᵛ dasi, aame aa gᵛ ní wéle pᵛ má kpámáᵛ guu.

²⁰ Ma mè tó Dii tò an gbéᵛ íampakii è láriᵛwa, mé aa bùsu pᵛ Dii ní Lua lé kpámá sí ní pᵛ ᵛ Yuudē baa be'ae oi, an baade i gbasa su bùsu pᵛ má kpámáᵛ bee guu sa.

²¹ Gᵛᵛ bee má ò Yozueeᵛ aà wé è lá Dii á Lua kᵛ kía gbᵛᵛn plapiᵛne. Maa Dii a ke kía pᵛ ále gé ní lei weᵛne píi.

²² Asu víakenᵛᵛ, asa Dii á Lua mé a zíkáéríᵛᵛ.

²³ Gᵛᵛ bee ma awakpà Diiᵛ ma mè,

²⁴ Dii Lua, n na n zᵛᵛke ní n gása gbāao ᵛba mapi n zᵛblenaᵛwa. Dii kpele mé kú musu ge tᵛᵛle la, a f5 yázᵛᵛke lanwai?

²⁵ Ma gba zé má bua Yuudēwa mà e wesi bùsu maa sìsìde pᵛ kú wepile ní Libāo píi.

²⁶ ᵛ Dii pᵛ pámazi á yáí, i swáse ma yáio. A òmᵛe à mè, bee mᵛ màa le. Másu yáe oe yá bee musu 1ᵛo.

²⁷ A mè mà dede Pisiga gbewa e a misonaa, mí wezu mà gugwa be'ae ní gugbántoo ní gukpeᵛ ní geomidᵛkli oio. A mè mà gwa ní wéoe, asa má e bua Yuudēwa mà gé weo.

²⁸ A mè mà yádile Yozueeᵛ, mí aà gba sᵛ, mí aà gba gbāa, asa aàpi mé a dᵛaaᵛ à bua Yuudēwa, i bùsu pᵛ má wesiᵛ naé á ᵛzì.

²⁹ ᵛ wa gᵛ guzulᵛᵛ beeu Bepeoᵛ saᵛ la.

4

Laaidᵛa Dii ikoyawa

¹ Isaili, à laaidᵛ yádileᵛᵛ ní ikoyá pᵛ mále daᵛᵛwa. A zíkewá, 1ᵛ ku, í gé bùsu pᵛ Dii á deziᵛ Lua lé kpáwápi síi.

² Asu yáe káfi yá pᵛ mále dileᵛ guuo, mé ásu yáe bᵛuo.* Aᵛ Dii á Lua yá pᵛ mále daᵛ kúa.

³ A wé yá pᵛ Dii kᵛ Baali Peooᵛ è. Dii á Lua á gbé pᵛ bᵛ te Peoo táazío káale píi,†

⁴ á gbé pᵛ a na Dii á Luapiziᵛ sᵛ á kú e gbá.

⁵ A ma! Ma yádileᵛ ní ikoyáᵛ dàé lá Dii ma Lua òmᵛeᵛwa. A zíkewá bùsu pᵛ ále gé síi guu.

⁶ Aᵛ yápiᵛ kúa ní laaio, buipáleᵛ i ma, aaiᵛ dᵛ kᵛ á 5ᵛn mé á wé kᵛe, aai mᵛe gbépiᵛ 5ᵛn fáe, bui zᵛᵛpi wé kᵛe!

⁷ Lá Dii wá Lua 1ᵛ kúwanᵛ kái tó wále wabikᵛwá, bui zᵛᵛe ku kᵛ an táaᵛ kúriᵛnᵛ kái màae?

⁸ Bui zᵛᵛe ku kᵛ aa yádileᵛᵛ ní ikoyá zedeᵛ ví lán ikoyá pᵛ mále dileᵛ gbāwae?

⁹ A laaika, 1ᵛ azía kúa dᵛ maamaa. Asu to yá pᵛ á wé èpi sááguo, asu 1ᵛ á nᵛseuo e á wᵛni léu. A da á néᵛne ní á tᵛᵛnaᵛ.

¹⁰ Asu to gᵛᵛ pᵛ a sí Dii á Lua ae Olebu sááguo. A òmᵛe má á káaaᵛ, 5 à a yá dàé kᵛ à a vía ví tᵛᵛle la e á wᵛni léu, í dada á néᵛne.

¹¹ A sᵛ kái, 5 a sí gbepi saᵛ. Té kú gbepi musu e à gᵛ zᵛ luawa. Gusia ní luabesiao ní guduuduuo líai.

¹² ᵛ Dii yá'òé za téu. A yá'opi mà, áma i wesi pᵛeleᵛ, 1ᵛ á mà.‡

* 4:2 Zia 22.18-19 † 4:3 Nao 25.1-9 ‡ 4:12 Bᵛa 19.16-18, Ebe 12.18-19

13 A a bàakuaáño yá'òé, à mè àò yá mèn kwipio kúa, 5 a kè gbè pèpèe mèn plaowa. §

14 Zibeezi Dii òmèe mà a yádilea ò n a ikoyáò dadaé,* íò kúa bùsu pò ále bua Yuudéwa ále gé síipi guu.

Isailio gbaa laai taa yá musu

15 Ké Dii yá'òé za téu Olebu, i wesi pòele weo. A yáí tò àò ázia kúa d5.

16 Asu ázia òòkpa à pòe ke à me aàpin weo.† Asu pòe á lán g5e ge nòewao

17 ge nòbo ge bá

18 ge pòtaa'onkuawa ge kpò.‡

19 Asu wése musu à latè ní mɔvuao ní saanao gwa, luabe pòpio i á wé ble, í kúle à zòblenéo. Buipále pò kú dúnia guuo pii 5 Dii á Lua ní tò aao ke.

20 Apio s5, Dii á sé á á b5 Egipi témòaeu, ké àò de a kpaale ũ, lá á de tiaewa.

21 Dii á Lua pò pámazi á yáí, 5 à mè má e bua Yuudéwa mà gè bùsu maa pò ále kpáwá á pò ũ guuo. §

22 Ma gbé bee má ga bùsue beeué, má e bua Yuudéwao. A gbé beeo á buawá, í bùsu maapi sí.

23 A laaika! Asu tò Dii á Lua bàakuaáño yáò sááguo. Asu pòe ke à me aàpin weo. Asa Dii á Lua gé yápizie.

24 Dii á Luaá té pò í kúmáe,* ìli sí saao.

25 Tó a néò í, a tɔ̀nnao b5 mé a zikú bùsupi guu, tò a pòe kè dii ũ a ázia òòkpaò, mé a yá pò Dii á Lua yeio kè, a aà pò fèlèè,

26 á midè bùsu pò ále bua Yuudéwa ále gé síipi guue. Luabe ní tɔ̀leo mé ma seeladeo ũ gbá. A wèni ke weo, wa á kaalee.

27 Dii a á yá, í fáaa ta buipáleo guue. A k5nao mé a g5 bùsu pò Dii a á yáupi guu.

28 Wekú á zòble dii pò gbènazina à ní lío ní gbèoone. Aali gu'eo, aali yámao, aali pòbleo, aali pò gímao.

29 Tó a Dii á Lua kí wèele, mé a aà aeyá wè ní nòsemendoo teasisai, á b5wá.

30 Tó ále taasike, mé yápio á lé pii, á ea ze ní Dii á Luao gògbèzází, í aà yáma.

31 Asa Dii á Luaá Lua sósobidee, a pàkpaázio, a á kaaleo. Aà bàa kua ní á deziò yá pò a ò ní legbèao a sáaàguo.

Dii yázòkèa

32 A yá pò kè zad5 wi á io, za gòo pò Lua gbènazina kè tɔ̀le gbèagbèamá dúnia gola síi5u pii, à ma tò wá yákè a z5ò kà yáe beewa.

33 Buie Lua loo mà té guu lá á mà í gaowae?

34 Diie f5 yò buie sia buiewa à g5 a pò ũ, lá Dii á Lua kèè Egipi á wé èwae? Dii seelao ní dabudabuo kè à ní gbáa legwàò. A zíká ní a gása gbáao, à a gásl pòo à yázòo pò í tò vía ní kú kè.

35 Dii tò a yápio è, ké àò d5 áme á Lua ũ, Lua plaade kuo, a bàasio.†

36 A tò a a loo mà za musu á totoa yáí. A a té z5ò òòé tɔ̀le, 5 a aà yá'ò mà tépiu.

37 Lá a ye á dezi káaowzi à ní buio sè, 5 á á b5 Egipi ní a kuao ní a gbáa z5o.

38 A bui pò an z5ò ní ní dasio deálaò yáé, 5 à gèàno ní bùsuu, à g5 á pò ũ lá a de tiaewa.

39 Aò kúa á s5u gbá, íò d5 ké Dii mé Lua ũ musu ní zílèo, a pálee kuo.

40 Aò aà ikoyáò ní aà yádilea pò mále daé gbáò kúa, íò aafia ní á buio, á buio i wèni ke bùsu pò Dii á Lua lé kpáwá guopii.

Misiwèleo

41 O Mòizi wéle mèn aao pò kú Yuudé baa gukpe oio díle,

42 ké gbé pò kai mé mò à a gbédee dè, i ke a líkúaaànoo, ade e bàale ta we.

43 A Bezeé pò kú gusalala wáiwaiu díle Lubèni buio. O à Lamotu pò kú Galada bùsuu díle Gada buio. O à Golana pò kú Basana bùsuu díle Manase buio.

44 Ikoyá pò Mòizi dà Isailionen ke.

45 Ikoyáò ní yá pò Mòizi díle Isailionen an b5a Egipi gbèaon ke.

46 Aa ku guzulèu Bepeoo sae Yuudé baale Amòleo kí Si5 pò kía blè Eseb5 bùsuu. Mòizi ní Isailio ziblèwá an b5a Egipi gbèa.

47 Aa aà bùsu sí ní Basana kí Ogu bùsu. Amòleo kía gbèon plapio ku Yuudé baa gukpe oi

48 sea za Aloeé pò kú Aano baa e Silio gbè pò wí me lo Eemo

49 ní sé pò kú Yuudé gukpe baoo e Isida Wisidei, Pisiga gbèpòleo.

§ 4:13 B5a 31.18 * 4:14 B5a 21.1 † 4:16 B5a 20.4 ‡ 4:18 Lom 1.23 § 4:21 Nao 20.12 * 4:24 Ebe 12.29

† 4:35 Maa 12.32

5

Yadilea mèn kwib
(Bɔa 20.1-21)

1 Mɔizi Isailiɔ sisi pii, ɔ a ònɛ: Isailiɔ, à laaidɔ Dii yá pɔ mále diléɛwa ní ikoyá pɔ mále káé á swáwa gbáɔ. A yápio dada, íɔ kúa à zíkewà.

2 Dii wá Lua a bàakuawano yádilewɛɛ Olebu.

3 I ke wá dezi káauɔ ɔ a dilenéo, wáme, wá gbé pɔ wá kú la gbáɔ pii.

4 Dii bɔ mòwá, à yá'òé té guu za gbɛ musu.

5 Zibeezi má kú kɔɔ ú Dii ní ápio zànguo, ma Dii yá'òé, asa vía á kú tépi yáie, á fɔ dede gbepiwao. Dii mɛ:

6 Mámamaa Dii á Lua. Ma á bɔ zɔbleu Egipi.

7 Asu àɔ diie vío, ma bàasio.

8-9 Asuli pɔe taa ke à kúle à zɔbleɔ, pɔ pɔ kú musu ge tɔle ge í guun nò, asa ma Dii á Lua, mili sí sáao. Mi mae pɔ yemaziao yáwá wi an buionɛ ní musu e á ge pé ní síwenaɔ ní ní sɔkpawá.

10 Gbé pɔ yemazi aa ma yádileɔ kúɔ sɔ, miɔ gbɛke vírɔnɛ e ní bui léwa.*

11 Asuli ma Dii á Lua tɔ sí pã, asa gbé pɔ ma tɔ sí pã a bɔ pão.

12 Ali kámabogɔzi dɔ ma pɔ ú, lá ma Dii á Lua má diléwa.†

13 Ali á buazi ní á zi píio ke gɔɔ soolo,

14 a soplade íɔ deé kámabozí ú, asa ma Dii á Lua ma pɔe. Asuli zíe ke gɔɔpi zío, ápio ge á negɔe ge á nenɛ ge á zíkɛna gɔe ge nɔe, ge á zu ge á zà'ina ge á potuo pále, ge nibɔ pɔ kú á be, ké á zíkɛna gɔe ge nɔe lí kámabo lááwa.‡

15 Aɔ dɔ ké zɔɔn á ú Egipi yáa, ɔ ma Dii á Lua ma a gási pòo, ma á bɔ ní ma gása gbáao. A yáí tò ma Dii á Lua ma mɛ, à kámabogɔzi dile.

16 Ali á de ní á dao kpela,§ lá ma Dii á Lua má diléwa, ké à e wɛni ke búsu pɔ mále kpáwáu, íɔ aafia.

17 Asuli gbɛdeɔ.*

18 Asuli wúle ní gbɛpále nɔoo.†

19 Asuli kpáí'oo.‡

20 Asuli yáɔ á gbédeewao.§

21 Asuli lua á gbédee nɔzio. Asu à aà ua blikeo* ge aà bua ge aà zíkɛna gɔe ge nɔe ge pɔ pɔ a víɔ pii.

22 Yá pɔ Dii ò bílae ní bɔ gbáao té ní luabesiano ní guduuduuo guu za gbɛ musun we. I yáe káfi a guuo. A ké gbɛ pɛpɛɔwa mèn pla, ɔ a kpáa.

23 Ké a lɔpi má dɔ gusiau gɔɔ pɔ té kulu kú gbepi musu, á bui dɔaanao ní á gbɛzɔɔ mò ma kí

24 aa mɛ: Dii wá Lua a gawi ní a zɔɔkeo òlɔwɛe, wa aà bɔ má dɔ téu. Wá má Lua yá'ò ní wá gbɛnazinao gbá, ɔ wi gao.

25 N beeo wá kú ga lézié, asa tó wa ea Dii wá Lua bɔ má, té zɔɔpi a kúwáe, wí gaga.

26 Dɛme Lua béé yá'ò má, aà bɔ dɔ téu, mé i gao láwáwai?

27 Ge ñ yá pɔ Dii wá Lua lé o ma ndo, ní mɔ yá pɔ a òne owɛe, wí ma wá zíkewà.†

28 Dii yá pɔ á òmɛe má, ɔ a òmɛe a yá pɔ á òmɛepi má, a maa.

29 Tó á díle á sɔu maa mé á aà vía ví, á aà yádileɔ kúa gɔɔpii lé, áɔ ku aafiae gɔɔpii ní á buiɔ.

30 A òmɛe má ge oé á ea ta á zwáakpɛɔ guu,

31 mí ea mɔ máɔ kuanɔ we, i a yádileɔ ní a ikoyá òmɛe, mí daé, íɔ zíkewá búsu pɔ ále kpáwá á gɔ ví guu.

32 Tɔɔ, áɔ yá pɔ Dii á Lua diléɔ kúa, íɔ zíkewá. Asu pãale ɔplaii ge zeeio.

33 A zé pɔ Dii á Lua dàé sé, íɔ ku aafia, í gɛgɛ búsu pɔ ále gé síipi guu.

6

Yea Dii á Luazi

1 Yá pɔ Dii á Lua díleɔ ní aà ikoyá pɔ a òmɛe má daé àɔ kúa búsu pɔ ále gé síipi guun ke.

2 Ápio ní á néɔ ní á tɔunaɔ àɔ Dii á Lua vía ví, íɔ aà yádileɔ ní aà ikoyá pɔ mále daé kúa gɔɔpii, ké à e gɛgɛ yáí.

* 5:10 Bɔa 34.6-7, Nao 14.18 † 5:12 Bɔa 16.23-30 ‡ 5:14 Bɔa 23.12, 34.21 § 5:16 Mat 15.4, Efe 6.2-3 * 5:17 Daa 9.6, Mat 5.21 † 5:18 Mat 5.27, Zaa 2.11 ‡ 5:19 Maa 10.19, Luk 18.20 § 5:20 Bɔa 23.1, Mat 19.18-19 * 5:21 Lom 7.7, 13.9 † 5:27 Ebe 12.18-19

³ Isailio, à yápi ma, í zíkewà, ké à è à ku aafia, í dasikū maamaa* būsū pò vī ní z'io diupii guu, lá Dii á dezi káauo Lua a legbèwa.

⁴ A ma Isailio! Dii wá Lua mé Dii mǎndona ũ.†

⁵ A ye Dii á Luazi ní nòsemendoo teasisai á gbáa pua léu.‡

⁶ Sema à yá pò mále daé gbáa kúa á nòseu.

⁷ A gǎnàó á néowa, í oné gɔɔ pò á zǎlea be ge á be zéun nò, ge gɔɔ pò ále wúle ge ále felen nò.

⁸ A da á ɔwa seela ũ, í ye á mí'æwa a dsaágu yáí.

⁹ I ké á kpé kpelele gɔwa ní á bóleɔ.

¹⁰ Dii á Lua lé gǎánɔ būsū pò á ò á dezi káauone Ablahaŭ ní Izaakio ní Yakobuo, à mè á kpáwá guu. § Wéle zɔɔ maaɔ ku we, i ke áme á káleo.

¹¹ Kpé pò pomaao ká ní paio ku we, i ke áme á káuo. Lòɔɔ ku we, i ke áme á yǎo. Vǎebuɔ ní kú kpéɔ ku we, i ke áme á báo. Tó a pòblè á kǎ,

¹² à laaika Dii yá sáaáguí. ņme á bó zòbleu Egipi.

¹³ Alio Dii á Lua vía ví, íli zòbleè ado,* íli legbè ní aà t'oo.

¹⁴ Asu te dii páleɔzio, bui pò liaaázipio dii,

¹⁵ asa Dii á Lua pò kú á guu lí sí sáao. Tó á tǎrízi, Dii á Lua pò a paázie, i á midé būsūpiu.

¹⁶ Asuli Dii á Lua le á gwa,† lá á kè Masawao.

¹⁷ Alio Dii á Lua yádileao kúa ní aà ikoyá pò a dàéɔ, í aà ɔtondókii gwa.

¹⁸ Alio yázede pò Dii yei ke, í e à aafia, í gé būsū maa pò Dii a legbè á dezi káauonepi síi,

¹⁹ í á wèleɔ ya á ní bóle būsūpiu, lá Dii ówa.

²⁰ Tó á néo á lá zia, bóme ikoyáɔ ní yádileao ní ɔtondókii pò Dii wá Lua dàwéeo ũi,

²¹ à oné Falaɔɔ zɔɔn á ũ Egipi yáa, § Dii á bó ní á gbáa zɔɔo.

²² A seela zɔɔɔ ní dabudabu pásio kè á wé è, a kpá Falaɔɔzi ní a bedeo ní Egipi púí.

²³ A wá bóle we, ké à e gǎwanɔ būsū pò á a legbè wá dezi káauone guu, í kpáwá.

²⁴ ņ a ówé wá ikoyápio kúa, wí a vía ví, wí e wá aafia lá wá kú tiaewa.

²⁵ Wá maa Dii wá Luae, tó wá ikoyápi kúa, mé wále zíkewá lá a ówéewa.

7

Dii gbé

(Ba 34.11-16)

¹ Tó Dii á Lua gǎánɔ būsū pò ále gé síipi guu, a buio yáé dasi, Itio ní Giigasio ní Amoleo ní Kanaao ní Pelezio ní Ivio ní Yebusio, baa ké bui mèn soplapio* dasi ní ní gbáao deála.

² Tó Dii á Lua ní náé á ɔzǐ mé a ziblémá, à ní kaale míomio. Asu ledoukérinoo, ásu ní wǎnagwao.

³ Asu ní nenɔe se nɔ ũo. Asu á nenɔe kpásá ní negɔɔwao, mé ásu ní nenɔe sé á negɔɔneoo,

⁴ asa aa tó á negɔɔe bɔ Dii kpe, aai zòble dii páleone, Dii pò í paázi á á kaale gǔɔe.

⁵ Yá pò á kénen ke: A ní sa'okio gboo, à ní gbèpeleɔ wíwi, à ní Asetaati lipelɔ zɔzɔ, í ní táao káteu aa tékū.

⁶ Asa Dii á Lua gbé pò an kua nídoan á ũ. Ame á á sé dúnia buio guu a gbé yenzideɔ ũ.†

⁷ Dii pò dɔwá á á sé, i ke á dasi mé de buipaleɔlao, asa yáa áme á késaarizi píi.

⁸ ņ á á bó Egipió kí Falaɔɔ ɔzǐ, á á bó zòbleu, ké a yeázi yáie, ní lé pò a gbè á dezi káauone yáio.

⁹ Aó dǎ ké Dii á Lua mé Lua ũ. ņme Lua náaide pò í zea ní a bàakuáanoo ũ. Ío gbèke ví ní gbé pò yeazi aa a yádileao kúao e ní buiwa.

¹⁰ I fiabo a zangudeone níziapiwa, í ní kaale. Aó kɔɔŭ ní fiaboaneoo.

¹¹ A yáí tò àò aà yádileao ní aà ikoyá pò mále daé gbáa kúa, í aà ɔtondókii gwa.

Efaai yá

(Iko 28.1-14)

¹² Tó ále laaido ikoyápiowa, tó á kúa ále zíkewá, Dii á Lua bàa aó kúánò aà gbèke guu, lá á a legbè á dezi káauonewa.

¹³ Aó yeázi, í báaadaágu. A éfaaikeé, í báaada á néogu ní á buapóɔ: Pówena, vǎe, nísi, á zuo ní á potuoɔ píi būsū pò á a legbè á dezi káauone à mè á kpáwá.

¹⁴ Aó de éfaaideo ũ de bui píia. Fio kú á guuo, gǔe ge nɔe ge potuon nò.

¹⁵ Dii a gyá píi kéwáe. A gyávai pò á dǎ Egipi kááguo, sema á zangudeo.

¹⁶ A bui pò Dii lé naé á ɔzǐ kaale píi. Asu ní wǎnagwao. Asu zòble ní diionoo, asa bee aó deé bai ũe.

* 6:3 Daa 12.1 † 6:4 Maa 12.29 ‡ 6:5 Mat 22.37 § 6:10 Daa 12.7, 26.3, 28.13 * 6:13 Mat 4.10 † 6:16 Ba 17.1-7, Mat 4.7 * 7:1 Zln 13.19 † 7:6 Ba 19.5, Tit 2.14, 1Pie 2.9

- 17 A gí láasookéi à me, buipio zɔɔ deála, kpelewa á fɔ à ní yáí,
- 18 kási ásu viakenéó. A to yá pɔ Dii á Lua kè Falaɔɔe ní Egipiɔ pii dɔágu.
- 19 A wé è lá Dii á Lua a gási pòò à á bɔ̀ búsupiu ní a gbáa zɔɔo. A seelaɔ ní dabudabuɔ̀ kè à ní gbáa legwàò. Dii á Lua a kè gbé pɔ̀ aale viakenéɔ̀ne màa sɔ̀.
- 20 A beɔ̀ kángu e an kɔ̀na pɔ̀ aa uleéɔ̀ ge mideò.
- 21 Asu to sɔ̀ kéágu an yáíó, asa Dii á Lua kú á guu. A zɔɔ mé í tó ní me séenata.
- 22 Dii á Lua aɔ̀ buipio yáé busebusee. A e ní mide gɔ̀gɔ̀ɔ̀, ké wàio su dasikù aa liálao yáí.
- 23 Dii á Lua a buipio naé á zɔ̀le, i to gili gérngu e aa ge kaaleò.
- 24 A ní kíao naé á zɔ̀l lɔe, í ní tɔ̀ de dúniau. Gbèe a fɔ̀ gíe e à ge ní kaaleò.
- 25 A ní táaɔ̀ káteu aa tékù. Asu ánuɔ̀ ní vua pɔ̀ wa kùlemáɔ̀ nide à seó, ké mɔ̀pi su á kú lán baiwao yáí, asa Dii á Lua ye a gíyáíó.
- 26 Asu pɔ̀ pɔ̀ Dii ye a gíyáíó se gèò á uao, ké ásu gɔ̀ pɔ̀ kaaleaɔ̀ ù láríwao yáí. Aɔ̀ zau, ásu aɔ̀ ye a gíyáíó, asa pɔ̀ kaaleae.

8

Asu to Dii yá sááguo

- 1 Aɔ̀ yá pɔ̀ mále dileé gbáɔ̀ kúu pii, í zíkewá ké àɔ̀ ku, í dasikù, í gé búsu pɔ̀ Dii a legbè á dezi káaɔ̀ne síi.
- 2 Lá Dii á Lua dɔ̀aaé guwaiwau, à to a yá dɔ̀águ. A zemikùé e wè bla, ké à á wetá. A á yɔ̀ á e yá pɔ̀ kú á sɔ̀u dɔ̀, tó á a yádíleáɔ̀ kúu ge á kúao.
- 3 A á wetá, a tò nɔ̀ana á dé, ɔ̀ à mana pɔ̀ ápió ní á deziò dɔ̀ yáao kpáwá á blè, ké àɔ̀ dɔ̀ pɔ̀blea ɔ̀ gbénazína kuò adoo, sema yá pɔ̀ Dii lé o pii.*
- 4 Wè blapi guu á zwáaɔ̀ i yaaó, á gbá i séseó.
- 5 Aɔ̀ dɔ̀ á sɔ̀u, ké Dii á Lua í á toto, lá mae í a né totowaé.
- 6 Aɔ̀ Dii á Lua yádíleáɔ̀ kúu, à te aa yáí, ío aà vía ví,
- 7 asa Dii á Lua lé géánɔ̀ búsu maaue, búsu pɔ̀ swaɔ̀ ní nibɔ̀naɔ̀ diu, aai bɔ̀ tɔ̀le nɔ̀nau guzuleɔ̀ ní sísiɔ̀ guu.
- 8 Mase ní éseo ní wéeo ní kaadɔ̀enaɔ̀ ní gbeafuo ní kuo ní z'ío di búsupiue.
- 9 A pɔ̀ble ní taasio weo, pɔe a késawáó. Mɔ̀si ku búsupi gbɔ̀ guu, ío mɔ̀goté yɔ̀ a gusísideu.
- 10 Tó a pɔ̀blè a ká, à Dii á Lua saáukpa búsu maa pɔ̀ a kpáwápi yá musu.
- 11 A laaika! Asu to Dii á Lua yá sááguo. Aɔ̀ aà yádíleáɔ̀ ní aà ikoyá pɔ̀ mále daé gbáɔ̀ kúu, í aà ɔ̀tondókli gwa.
- 12 Tó a kpé maa dɔ̀dɔ̀ a zɔ̀leu, mé a pɔ̀blè a ká,
- 13 tó á zuɔ̀ ní á pɔ̀tuo kɔ̀niɔ̀ dasikù, mé á ánuɔ̀ ní á vuao kò ní á àizeeɔ̀ pii,
- 14 ásu ázla se lesíó. Dii á Lua pɔ̀ á bɔ̀le zɔ̀bleu Egipi yá su sááguo.†
- 15 A dɔ̀aaé guwaiwai zɔɔ̀ pásí guu, gugii pɔ̀ mlè sewedeɔ̀ ní sóio kuu. I kú weo, ɔ̀ á ibòé gbè gbáau.
- 16 A mana pɔ̀ á deziò dɔ̀so kpáwá guwaiwau we á blè. A á wetáò, à á yɔ̀ò, ké à e bɔ̀ maa gbézá yáí.
- 17 Asu o á sɔ̀ guu á me ázla gbáa ní zɔ̀l pɔ̀ á kèò mé tò a àizeepi éo.
- 18 A to Dii á Lua yá dɔ̀águ, asa ɔ̀me í á gba zé á àizee e, ké aà bàa gi kú ní á dezi káaɔ̀ e tia yáí.
- 19 Tó Dii á Lua yá sáágu, mé á té dii páleɔ̀zi, a kule á zɔ̀bléné, mále oé gbá, a kaalee.
- 20 Lá Dii lé buipáleo kaaleé, tó i Dii á Luapi yámao, a á kaale màa sɔ̀e.

9

Isailiɔ̀ Dii yamasai

- 1 Isailiɔ̀, à ma! A bua Yuudéwa tia, í ge bui pɔ̀ an zɔɔ̀ ní ní gbáao deálaɔ̀ búsu símá. An wéleɔ̀ zɔɔ̀, a blíɔ̀ zɔ̀ Luawa.
- 2 Gbépiɔ̀ gbáa mé aa gbáa. Anaki buiɔ̀ne! A ní dɔ̀, á mà wí me, déme a fɔ̀ kpa Anaki buiɔ̀neí?
- 3 Aɔ̀ dɔ̀ gbá ké Dii á Lua mé dɔ̀aaae lán té pɔ̀ l kúmáwa. ɔ̀me a gbáamóné, í ní dede, í ní mide, í ní búsu símá gɔ̀ɔ̀, lá a déwa.
- 4 Tó Dii á Lua ní yáé, ásu láasooke à me á maa yáí Dii mòíánɔ̀ a búsupi sío. Buipio vái yáí ɔ̀ Dii lé ní yáíé.

* 8:3 Mat 4.4, Luk 4.4 † 8:14 Ozee 13.5-6

5 I ke á nòsemáa ge á maakea mé tò ále gé ní búsupi síimáo. Buiþio vái yáí 5 Dii á Lua lé ní yáíe ní lé pò a gbè á dezi káau Ablahaúe ní Izaakio ní Yakòbuo yáio.

6 Aò dò ké Dii á Lua lé búsu maapi kpáwá à gò vɪ á ma yáí no, asa swágbáadeɔn á ú.

7 Lá a Dii á Lua pò fɛleè guwawaiu, à to a yá dɔ́águ. Asu to à sááguo. Za gɔɔ pò a bɔ Egipi e a ge ka gue beeu, iɔ bɔ Dii yá kpee.

8 A Dii pò fɛleè Olebu, 5 à fɛ́ánɔ, a ye á kaale.

9 Ké ma dede gbewa, ma ge Dii bàakuaánɔ gbè pèpɛɛ sɪi, má kú gbepi musu we gɔɔ bla fáane ní gwáasɪnao pɔblesai imisai.*

10 Dii gbè pèpɛɛ mèn pla pò à yákwèwá ní ɔtonaɔ kpáa. Yá pò Dii óé té guu za gbe musu gɔɔ pò a káaa ku gbè pèpɛɛpiɔwa píi.

11 Gɔɔ blapi gbea Dii bàakuaánɔ gbè pèpɛɛ mèn plapiɔ kpáa.

12 A òmɛ má fɛle pila gòɔ, asa ma gbé pò ma ní bóle Egipiò òkpáe, aa kè zé pò á dánéwa kò, aa táa pí ní dii ú.

13 ɔ Dii òmɛ a gbépiɔ è, swágbáadeɔne fá!

14 A mè mà tò à ge gbépiɔ kaale, an tó i míde dúniá, i ma buio ke bui pò an gbáa ní ní dasioɔ deŋla ú.

15 ɔ ma ea pila gbe pò té kuwápiwa, má Dii bàakuaánɔ gbè pèpɛɛ mèn plapiɔ kúa.

16 Má è a duunakè Dii á Luae, a kè zé pò a dàéwa gòɔ, a mɔkása zugaae ú.

17 ɔ ma gbè pèpɛɛ mèn pla pò má kúapiɔ pále, má wíwi á wáa.

18 ɔ ma ea ge wule Dii ae gɔɔ bla fáane ní gwáasɪnao lán káauwa.† Mi pɔbleo, mi imio duuna pò á kè yáí. A yá pò Dii yeio kè, a aà pò fɛleè.

19 Má Dii pòkúma ní aà zafɛao vɪa ví,‡ asa aà pò páazi maamae, a ye á kaale. ɔ Dii èa ma yáma gɔɔ bee lɔ.

20 Dii pò pà Aalonazi maamaa, a ye aà de, 5 ma awakpáé Dii e gɔɔbeezi lɔ.

21 Ma zugaae pò á pí duunkeɔ úpi sè, má kpása à tekú, 5 má gbègbè kélekɛle e a tí bò, 5 ma a típi zù í pò lé bàale gbepi pɔleua.

22 A Dii pò fɛleè Tabela§ ní Masao* ní Lé'udeɔ Mio.†

23 Ké Dii á gbáe Kadési Baanea, a óé á gé búsu pò á kpáwá sɪi, 5 a bɔ Dii á Luapi yá kpe, i aà náaikɛo, i aà yámao.‡

24 lɔ bɔ Dii yá kpee sea za gɔɔ pò má á dɔ e gbá.

25 Ma wule Dii ae gɔɔ bla fáane ní gwáasɪnao, ké Dii òmɛ á á kaale yáí.

26 Ma wabikè Diiwa ma mè: Dii Lua, nísu nì ní gbéɔ mídeɔ, n gbé pò n ní bó ní n iko zɔɔo, n ní bóle Egipi ní n gása gbáaopiɔ.

27 To n zòblenaɔ Ablahaú ní Izaakio ní Yakòbuo yá dɔngu. Nsu gbépiɔ swágbáa ní ní váikɛo ní ní duunao yádao.

28 Tó ní ke máao, búsu pò ní ní bɔu gbéɔ me n fua géirínɔ búsu pò ní a legbèné guue. Aa me lɔ n gerínɔ guwawaiu, ké n zaŋgu yáíe.

29 Kási n gbéɔne sɔ, níme ní ní vɪ. N n gáŋi pòo, n ní bóle ní n iko zɔɔo.

10

Gbè pèpɛɛ dafuɔ (Bɔa 34.1-9)

1 Zibeezi Dii òmɛ má gbè pèpɛɛ mèn plaɔ á lá a káauwa, mí dede gbewa mà mɔɔ a kfi. A mè lɔ má kpagolo ke ní lío.

2 A mè á ea yá pò á kè gbè pèpɛɛ káau pò má wíwiɔwa kè a dafupiɔwa lɛ, mí ge ka kpagolopi guu.

3 Ma kpagolopi kè ní lepusalio, 5 ma gbè pèpɛɛ à mèn pla lá a káauwa. Ma dede gbepiwa, má gbè pèpɛɛpiɔ kúa,

4 5 à yádilea mèn kwi pò a óé té guu za gbe musu gɔɔ pò a káaa weò kèwá lɔ, a kpáa.

5 ɔ ma ea ma pila gbepiwa, ma gbè pèpɛɛpiɔ ká kpagolo pò má kèpi guu lá Dii òmɛewa. Aa ku we e ní a gbáo.

6 A bɔ Yaakáò lòò'ea, a táa'ò gé Mɔsela, we 5 Aalona gáu. Wá aà vɪ, 5 aà né Eleazaa gò sa'onkia ú aà gbɛu.*

7 Bɔa we a ge Gudɛgoda, 5 a ge Yòbata búsu swadeu.

* 9:9 Bɔa 24.18 † 9:18 Bɔa 34.28 ‡ 9:19 Ebe 12.21 § 9:22 Nao 11.3 * 9:22 Bɔa 17.7 † 9:22 Nao 11.34 ‡ 9:23 Nao 13.31-14.9 * 10:6 Nao 20.28

8 Gɔɔ bee Dii Levii buio díle aao a bàakuáano kpagolo sea, aalio a gbagba, aalio samaa'o gbéone ní a tso lá aale ke e gbáwa.

9 A yáí tò Levii buio búsu kpaalee ní ní gbéno, asa Dii mé ní baa ũ, lá Dii á Lua ònéwa.

10 Má kú gbe musu gɔɔ bla fáane ní gwáasíno lán káauwa.† Dii ma yámá gɔɔ bee lo, 5 í á kaale lo.

11 Dii òmeee mà pila mà ge dɔaa gbéone, ké aa e ge búsu pɔ a a legbè ní dezi káauone à mè á kpámá pí.

Ao Dii vía ví

12 Isailio, yá kpele Dii á Lua lé gbeawá sai? Sema ào Dii á Luapi vía ví, lo te aa iai, lo yeaazi, lo zobleè ní nòsemendoo teasisai,

13 lo aa yádileao kúa ní aa ikoyá pɔ mále daé gbá á aafia yáio.

14 Luabeá Dii á Lua pɔe e musumusu. Dúniáá aa pɔe lo ní pɔ pɔ kú a guu píi.

15 N beeo Dii pɔ dɔ á dezi káauwa, a yerízi, 5 á á sé, á gbe pɔ á de ní bui ũ, lá á de gbáwa.

16 Ayámeto á á sò gbási wolo, á kua su ào gbáa lo.

17 Asa Dii á Lua mé luao Lua ũ. Ome diio Dii ũ. Lua zɔo gbáapiide pɔ í tó ní me séenatan aa ũ. Ili gbé záboo,‡ ili gbagusaesio.

18 I yánakpa tone pɔ gwana vío ní gyaa gbéandoowae. A ye bòmoozi, í poblea ní zwáao kpámá.

19 Apio sɔ ào ye bòmoozi, asa bòmoozi á ũ Egipi yáa sɔ.

20 Alio Dii á Lua vía ví, ili zobleè. Ali naaazi, ili legbè ní aa tso,

21 ili aa táasile. Ome á Lua ũ, à yázoo pɔ í to vía ní kú kèè, a wesíe.

22 A dezi pɔ tà Egipio gbéon báaókwie,§ 5 Dii á Lua tò aa dasikù lán saanaowa.*

11

Yea Diizi ní misileao

1 Ao ye Dii á Luazi, lo aa yádilene kúa gɔɔpii ní aa ikoyá ní aa yádileao, lo aa ɔtondoki gwa.

2 Ao dɔ gbá, í ke á néo 5 Dii á Lua ní wetào, aame aa wesílaaleo, áme. A wesí aa zóokele ní aa gáa gbáao ní aa gásl pɔ a pòoo

3 ní seela pɔ a kèo ní yá pɔ a kè Egipio kí Falaɔ ní a búsuoe píi

4 ní yá pɔ a kè Egipi zígone ní ní sɔo ní ní sógoo. A Isia Tèa kúamá gɔɔ pɔ aale péleázi, à ní míde mío.*

5 A yá pɔ a kèè guwaiwaiu e a ge kaò gue beeu dɔ

6 ní yá pɔ a kè Lubeni bui Eliabu néo Datani ní Abilaúoone. Tóle wèaa á guu á ní moomo ní ní bedeo ní ní zwáakpoo ní ní gbéno píi.†

7 A wesí yázoo pɔ Dii képiole píi.

8 Ao yá pɔ mále daé gbá kúa, ké ào gbáa, í bua Yuudéwa á gé búsu pɔ ále géupi síi,

9 í wèni ke búsu pɔ Dii a legbè á dezi káauone à mè á kpámá ní ní buio pi guu, búsu pɔ ví ní z'io diupi.

10 Búsu pɔ ále gé sípi de lán Egipi búsu pɔ a bouwao. Egipipi a potò, a itò á káwá lán kaa pówae.

11 Búsu pɔ ále gé sípi sísl ví ní guzuloe, lou mé í ma we.

12 Dii á Lua mé lo oia búsupizi gɔɔpii. lo wéteí za wè daaleawa e a mídeawa.

13 Tó a yá pɔ mále daé gbáo mà, tó á níslna ye Dii á Luazi mé ále zobleè ní nòsemendoo,

14 a to lou ma á búsuu a gɔɔwa. A daale káabuana, í bolei, á pówena ní á wèeo ní á níslno í kéé maamaa,

15 í poble á ká. A to sè bole á zuone lo.

16 A laaika! Asu to wá á sásá, à ze ní dii páleo á kúle à zóblenéo.

17 Tó á kè màa, Dii pɔ a paázie, í musu zé taé, ké lou su maéo yáí. Tóle a blekeo, í kaale

kándo búsu maa pɔ Dii lé kpáwápiu.

18 Ao yápio kúa á sɔu ní á nòseo, í da á owa ní á mí'aeo seela ũ.

19 Alio dada á néone, ili oné gɔɔ pɔ á kú ua ge á be zéu, ge tó ále wúle ge ále felén nò.

20 A ké á kpé kpele gíowa ní á boleo,

21 ke ápio ní á néo e gégé búsu pɔ Dii a legbè á dezi káauone à mè á kpámá e dúniá gé láaopi guu.

22 Tó á yá pɔ mále dílé kúa, ále zíkewá píi, tó á ye Dii á Luazi, mé á té aa iai, a naaazi,

† 10:10 Bɔa 34.28   ‡ 10:17 Zln 10.34, Lom 2.11   § 10:22 Daa 46.27   * 10:22 Daa 15.5, 22.17   * 11:4 Bɔa 14.28
† 11:6 Nao 16.31-32

- 23 a buipio yáé piie, í bui pò an zòò deálapiò bùsu símá.
- 24 Gu pò á gbá a péleu a gò á pò ù piie, sea za guwaiwaiu e Libá bùsuu, sea za Uflata d̀̀̀o e ísia pò kú be'ae oiwa. A bùsu zò̀̀on we.‡
- 25 Gbèe a f̀̀́o gíeó. Gu pò a k̀̀̀e lé a zeu pii, Dii á Lua a to gili ní v́ao gè̀̀ búsupideogwe, lá á a legbèéwa.
- 26 A ma! Mále báaadangu yá ní láaizlama yáò dileé gbá.
- 27 Tó a Dii yádilea pò mále daé gbáò mà, a báadaágúe.
- 28 Tó í Dii á Lua yádileapiò mao, mé á té dii pò á ní d̀̀̀ozi, a láaizláwé.
- 29 Tó Dii á Lua gè̀̀ánò bùsu pò ále gé síipi guu, á báaadangu yápi kpáwáke Galiziù gbe musu, í láaizlama yápi kpáwáke Ebalì gbe musu. §
- 30 Gbèpiò ku Yuudè be'ae baa, gu pò Kanaa pò kú Yuudè sè̀̀u kuu. A zà ní Mòle líòo, b̀̀aa ní Giligalio.
- 31 A bua Yuudèwa tia, í gé̀̀ bùsu pò Dii á Lua lé kpáwápi sii. Tó á sí a zò̀̀leu,
- 32 Ìò ikoyáò ní yádilea pò mále daé gbáò kúà, àò z̀̀kèwá.

12

Louisikiti m̀̀ndona

- 1 Ikoyáò ní yádilea pò áò kúà bùsu pò Dii á dezi káauò Lua kpáwá guuòon ke: Goo pò á kú we pii àò z̀̀kèwá.
- 2 A bui pò ále ní bùsu símápiò gule sí pò aa b̀̀òò gboo pii, gu pò aá zòbleu ní táaone gbè lesò ní s̀̀s̀òò musu ní lí yè̀̀leò gbáuo pii.
- 3 A ní sa'òk̀̀ipiò gboo, í ní gbè̀̀peleò wíwí, í ní Asetaati lipè̀̀leò kpara à tékú, í ní pò pò aa díle ní dii ùò dúuzò, í ní tó de gupio.
- 4 Asuli ke Dii á Luae, lá aá ke ní diiònewao.
- 5 Dii á Lua a gu díle á buie t̀̀òleu, aà tó Ìò kuwá, Ìò aà sisiu. We áli géú
- 6 ní sa pò wí a pò káteu à tékúò ní sáaukpasao ní á pò kwideò ní á gbaò ní pò pò a a legbè̀̀ Diièò ní á p̀̀eá gbaò ní á p̀̀tuo né sè́iao,
- 7 líi p̀̀ble Dii á Lua ae we ní á b̀̀deò, í p̀̀onake z̀̀l pò á k̀̀òò yá musu pii, ké Dii á Lua báadaágu yáí.
- 8 Asu ke lá wále ke la gbàewao, asa lá á wá baade pò gbà ò ále ke,
- 9 ké í ka bùsu pò Dii á Lua lé kpáwá à kámaboupi guu yáao yáí.
- 10 Tó a bua Yuudèwa, mé a zò̀̀le bùsu pò Dii á Lua lé kpáwá á pò ùpi guu, a to à íampakti e á wè̀̀le pò liaaázio yá musu, Ìò ku d̀̀òò.
- 11 Dii á Lua a gu pò a tó aò kuwá dileé, líi gé we ní pò pò mále díleòò pii, sa pò wí a pò káteu à tékúò ní sáaukpasao ní á pò kwideò ní á gbaò ní p̀̀maa pò a a legbè̀̀ò.
- 12 Wekii á pò aò na Dii á Luawa, ápiò ní á negòò ní á nenòò ní á z̀̀kenao g̀̀eò ní nòeò ní Levii bui pò kú á be wé̀̀leu aai bùsu kpaaleseánoò.
- 13 A laaika! Asu sa'o gu pò k̀̀éúo,
- 14 sema gu pò Dii á dile á buie t̀̀òle guu baasio. Wekii áli sa'ou, í yá pò mále daéò keu pii.
- 15 N beeo áli pò pò ále só kòlokpa gu pò k̀̀éú, lá Dii á Lua báadaágu léu. Gbè pò aa gbáleoò ní gbè pò aa gbáleoò pii aali só ní be wé̀̀leu, lá í tue ge bana sowa.
- 16 Ali pò kòlokpa a au b̀̀le kòle t̀̀òle lán íwa. Asu aupi bleo.
- 17 Asu á p̀̀wena kwide pò á kpàa ble á wé̀̀leuo ge vèe ge nísi ge á p̀̀tuo nesana sè́iao ge pò pò a a legbè̀̀mèeò ge á p̀̀eá gbaò ge pò pò má díle áli ma gbaò.
- 18 Ali ble Dii á Lua ae gu pò a seu, ápiò ní á negòò ní á nenòò ní á z̀̀kenao g̀̀eò ní nòeò ní Levii bui pò kú á wé̀̀leuo. A tó á pò líò na Dii á Luawa z̀̀l pò á k̀̀òò yá musu pii.
- 19 A laaika! Asu niazikpa Levii buiòzi g̀̀ò pò á kú búsupi guuo.
- 20 Tó Dii á Lua á bùsu káfié lá a óéwa, tó nòò ní lé á de, mé á ye só, áli só á p̀̀eáwa.
- 21 Tó gu pò Dii á Lua a se a tó aò kuwá z̀̀ánò, áli pò pò Dii kpáwá kòlokpa lá má díleéwa, í só á be wé̀̀leu á p̀̀eáwa.
- 22 Lá í tue ge bana só, áli so màa, gbè pò aa gbáleoò ní gbè pò aa gbáleoòò pii.
- 23 Asuli pò kòlokpasai sóo fá! Asa a au mé a wè̀̀ni ù. Asuli nòò só ní a wè̀̀nioo.*
- 24 Ali pò kòlokpa a au b̀̀le kòle t̀̀òle lán íwa. Asuli aupi bleo.
- 25 Asuli bleo, ké à e àò yá pò Dii yei ke yáí, Ìò aafia, ápiò ní á buio á kpe.
- 26 Ali pò pò á díle Dii pò ù a a legbè̀̀èò sé gèò gu pò a seu.

‡ 11:24 Yoz 1.3-4 § 11:29 Yoz 8.33 * 12:23 Daa 9.4, Lev 17.10-14, Zin 15.20

27 Ali sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú o Dii á Luawa aà gbagbakli, a nɔ̀ ní a auo pii. Ali sáaukpaasa nɔ̀ só, íli a au éle Dii á Lua gbagbakli piwa.

28 Aɔ yá pɔ mále daépiɔ kúa, í zikewà. Aɔ yá pɔ maa mé a zévi Dii ke, ké à e à aafia, ápiɔ ní á bui e gɔ̀pii.

29 Dii á Lua a bui pɔ ále gé ní bùsu síimápiɔ midéé, í ní bùsu si á zɔ̀leu.

30 A laaika! An kaalea gbéa ásu zu bai guuo. Asu ní diiɔ yágbéa à me, kpelewa buipiɔ í zɔ̀ble ní diiɔne, wà ke màa sɔ̀o bá!

31 Asu ke Dii á Luae màao, asa yábéé pɔ Dii zau pii 5 aal ke ní diiɔne, aal sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú o ní ní nɛgɔ̀e ní ní nɛnɔ̀e lo se.

13

Zɔ̀blea dii paleɔne

1 Aɔ yá pɔ mále daéɔ kúa pii, í zikewà. Asu yáe káfi a guuo, mé ásu yáe bɔ̀uo.*

2 Tó ánabi ge nana'onana féle á guu à mè, á seela ge dabudabu kéé,

3 tó seela ge dabudabu pɔ á òé kè, mé a òé à te dii pɔ á dɔ̀ yáaɔzi, í zɔ̀blené,

4 ásu ánabipi ge nana'onapi yámao. Dii á Lua mé á lé, ále á gwa, tó á nisina yeazi ní nɔ̀semendoo.

5 Aɔ te Dii á Luazi, í aà vía ví. Aɔ aà yádileaɔ kúa, í aà yáma. Aɔ zɔ̀bleé, í naaaaázi.

6 Sema wà ánabipi ge nana'onapi de, asa ále oé à bɔ̀ Dii á Lua pɔ á bɔ̀le zɔ̀bleu Egipi á á bó kpe. Ale á ké zé pɔ Dii á Lua òlé à beuwaé. Sema à váipi midé á guu.

7 Tó n víi ge n dáuna dadoude ge n nɛgɔ̀e ge n nɛnɔ̀e ge n nɔ̀ yenzide ge n kpáasia n swáfé asii guu à mè, wà gé zɔ̀blei dii pɔ ápiɔ ge á deziɔ dɔ̀oɔne,

8 bui pɔ kúánɔ kái ge záo diin nò, dúnia léla e a léle diiɔn nò,

9 nísu weié n à yámao. Nsu n à wénagwa n sùuukeaánɔ. Nsu kaedaaázio.

10 N aà de. Dɔ̀aa n àa pa ní gbéɔ, gbéé kíniɔ í gbasa aà pápa.

11 A aà pápa ní gbéɔ à de, asa a wéle à á ké Dii á Lua pɔ á bɔ̀le zɔ̀bleu Egipiwaé.

12 Tó Isaiiɔ má, vía a ní kú nípié, aa we yávái bee taa ke á guu loo.

13 Tó á mà wéle pɔ Dii á Lua lé kpáwá à ku a guuo dou wà mè,

14 gbépaɔ féle wéledeɔ swáfé, aa mè wà gé zɔ̀blei dii pɔ á dɔ̀oɔne,

15 à yápi gbeagbéa, í gbéé lala maamaa à ma. Tó wà yábéépi kè á guu sianaé,

16 à wélepideɔ dede ní féndao mímiɔ, í wélepideɔ ní ní pɔtuɔɔ kaale pii.

17 A ní pɔ̀o naaa kále gáae, í tesɔ̀ wélepiwa ní pɔpiɔ pii sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú Dii á Luae ú. Wélepi í gɔ̀ bezia ú e gɔ̀pii, wasu ea kále bauo.

18-19 Asuli pɔ pɔ Dii á Lua díle kaalepɔ ú kee seo, ké aà pɔkúma pásí e weewà yáí. Tó a Dii á Lua yámá, mé á aà yádilea pɔ mále daé gbáɔ kúa, mé a yá pɔ a yei kè, a wénadɔ́é, í sùuukeáɔnɔ, í to à dasikú, lá à a legbè á dezi káauɔnewa.

14

Pɔ pɔ Dii díle té ɔ̀ (Lev 11.1-47)

1 Dii á Lua néɔn á ú. Asu à á me líli ge à á mi bo ge yá musuo,

2 asa Dii á Lua gbé pɔ an kua adoaɔn á ú. A á sé dúnia buiɔ guu a gbé yenzideɔ úe.

3 Asu tɛe bleo.

4 Nɔ̀ pɔ áli sóɔn ke: Zu, sá, ble,

5 bana, tue, bua, sae, yaa, gbɔ, kpasaa.

6 Nɔ̀ pɔ a swe paaa pla mé l pɔ̀bɔ a kólou à ea àò só, áli beeo só.

7 Tó a swe paaa plao, ge ili pɔ̀bɔ a kólou à ea sóo, ásulí sóo. Asu yiongo ge kífenena ge éni'ui'uína soo. Aal pɔ̀bɔ ní kólou aa ea só, áma an swe paaa. A nɔ̀ beeo té.

8 Sáva swe paaa, kási ásu soo, asa ili pɔ̀bɔ a kólou à ea sóo. A nɔ̀ beeo té. Asu ɔ̀ká a gewa seo.

9 Pɔ pɔ kú í guu, tó a ka ní tɛeo ví, áli só.

10 Pɔ pɔ ka ní tɛeo ví sɔ̀o, à té, ásulí sóo.

11 Ali bá pɔ wí díle tɛ ɔ̀uɔ só pii.

12 Bá pɔ áli sóo tɔ̀n ke: Yáamusu, kúu, báso,

13 bæ, zabá, bleaa bui pii,

14 gbagbaa bui pii,

15 koohúhúna, taataa, yaabéé bui pii,

* 13:1 Zia 22.18-19

16 koo bui pii, bāyakpa, fana,
 17 gáu, tɛɛpili, kpɔbɔ'ílɛna,
 18 wàaliana, yaapuna bui pii, welembā, sasi.
 19 A kɔ̀ gáslade tɛ̀ pii, ásu soo,
 20 a gáslade pɔ̀ de tɛ̀ utò bāasi.
 21 Asu pɔ̀ pɔ̀ gà rí azíao soo.* A kpa bɔ̀mɔ̀ pɔ̀ kú á uawa aà so ge à yia buipálewa. Apio, Dii á Lua gbɛ́ pɔ̀ an kua adoan á ũ. Asuli blene nɔ̀ kuu rí a da yó'ioo.†

Pɔ̀ kwide yádilɛa

22 Ali á bua pɔ̀wɛna kwide kpa wɛ̀ rí wɛ̀o.‡
 23 Ali ble Dii á Lua aɛ gu pɔ̀ a sɛ̀ àli a sísiu, á pɔ̀wɛna rí á wɛ̀o rí á nísio rí á pɔ̀tuo nesana séiao, ké à e à Dii á Lua vía ví gɔ̀ɔ̀pii yáí.
 24 Tó gu pɔ̀ Dii á sɛpi asu à zɛ̀, mé á fɔ̀ sɛ̀ à gɛ̀ð we piiio báaa pɔ̀ a dàagupi yáí,
 25 à yía, í gɛ̀ rí a ɔ̀ao we.
 26 Ali pɔ̀ pɔ̀ á yei lú rí ɔ̀apio, zu ge sá ge wɛ̀ ge wɛ̀ ge pɔ̀ pɔ̀ á pɔ̀ gbà pii, í ble Dii á Lua aɛ we à pɔ̀nakɛ̀ð, ápio rí á bedɛ̀ ppii.
 27 Asu niazlkpa Levii bui pɔ̀ kú á wɛ̀léuɔ̀zio, asa aa bùsu kpaalɛsɛ́anɔ̀.
 28 Ali wɛ̀ aaɔ̀de pɔ̀ kwide kálɛ á wɛ̀léuɔ̀,
 29 á wɛ̀lé Levii bui pɔ̀ aa bùsu kpaalɛsɛ́anɔ̀ rí bɔ̀mɔ̀ rí netone pɔ̀ gwana vío rí gyaa taasidɛ̀ aai mɔ̀ ble aa ká, Dii á Lua í báaadaágu zí pɔ̀ ále kɛ yá musu pii.

15

Fiatoanɛ

(Lev 25.1-7)

1 Wɛ̀ sɔplá rí wɛ̀ sɔplao àliɔ̀ fladɛ̀ kɛ̀.
 2 Lá àli kɛ̀ a yá musun kɛ̀: Gbɛ́ pɔ̀ pɔ̀ sɛ̀a a gbédɛɛɛ, aà ade kɛ̀. Asu flala a gbédɛɛpi ge a gbéwao, asa wà fiatoanɛ kpàwakɛ̀ Dii yáíɛ.
 3 Nibɔ̀ ɔ̀ àli flalawá, íli flá pɔ̀ kú a gbédɛɛwá toè.
 4-5 Tó a Dii á Lua yámá, mé ále zíkɛ yádilɛa pɔ̀ mále oé gbáɔ̀wa rí laaio lé, taasidɛ̀ alio kú á guuo, asa Dii á Lua a báaadaágu bùsu pɔ̀ ále kpáwá à gɔ̀ vípi guue.
 6 Dii á Lua a báaadaágu lá à a legbɛ́ɛwae. Amɛ́ á fladɔ̀ buisɔ̀wa, áo flaseamá ni vío. Amɛ́ á kiblemá, í kɛ̀ aamɛ́ aa kiblewáɔ̀.
 7 Tó á gbɛ́ɛ su gɔ̀ taasidɛ̀ ũ á guu bùsu pɔ̀ Dii á Lua lé kpáwá wɛ̀léɛ guu, ásu á nɔ̀sɛ̀ kúkpaè à gí pɔ̀ sɛ́aiɛ̀o.
 8 Ali ɔ̀ pooè, à pɔ̀ pɔ̀ kɛ́sáwá sɛ́aè.
 9 A laaika! Asu láasoo vái kɛ̀ á mɛ̀ wɛ̀ sɔplade pɔ̀ wí fladɛ̀ kɛ́u ká káíeo. Tó a blikè rí á gbé pɔ̀ de taasidɛ̀ uto, mé í pɔ̀e kpawáɔ̀, tó a wiilɛ̀ Diiwa á yá musu, a gɛ́ɛ duuna ũɛ.
 10 A kpawá sɔ̀uɔ̀u, í kɛ̀ rí nɔ̀sememplao no. Tó á kɛ̀ màa, Dii á Lua a báaada zí pɔ̀ á kɛ̀u rí yá pɔ̀ á kɛ̀ ppii.
 11 Taasidɛ̀ láa á bùsuuo.* A yáí tò mále oé, àli ɔ̀ poo á bùsu gbé pɔ̀ aa de wɛ̀nadɛ̀ ge taasidɛ̀ utoɛ.

Zɔ̀gbaɛa yá

(Bɔa 21.1-11)

12 Tó wá á Èbelu dee gɛ̀e ge nɔ̀e yíawá, àli zɔ̀bleé wɛ̀ soolɛ, a wɛ̀ sɔplade guu á aà bɔ̀ zɔ̀kɛu, í gɔ̀ azíae.
 13 Tó ále aà gbae sɔ̀, ásu á aà gbae ɔ̀giio.
 14 A aà gba á kpása pɔ̀ rí á dɔ̀ pɔ̀ rí á wɛ̀e pɔ̀ á fɛ̀o. Lá Dii á Lua báaadaágu, à kpawá màa sɔ̀.
 15 Lá a zɔ̀blè Egipi, ɔ̀ Dii á Lua á bó, à to a yá dɔ̀águ. Bee yáí ma yáɛ bee díléíé gbā.
 16 Tó á zɔ̀e òé á kɛ́wáɔ̀, ké a yeázi rí á bedɛ̀, ále namama á kú yáí,
 17 à ka sɛ̀, í aà swá fɔ̀ð kpɛ̀le gbawa, í gɔ̀ á zɔ̀ ũ gɔ̀ɔ̀pii. A yá dɔ̀upi kɛ̀ rí zɔ̀nɔ̀eɔ̀ lɔ̀.
 18 Asu to zɔ̀gbaɛa yápi kɛ́é zí'ũo, asa zí pɔ̀ á kɛ́é e wɛ̀ soolo ài de gbèwina pɔ̀a lɛɛ pla. A aà gbae, í gɔ̀ azíae, Dii á Lua í báaada zí pɔ̀ á kɛ̀u pii.

Pɔ̀tuo nesana séiao

19 A á pɔ̀tuo nesana séiao díle Dii á Lua pɔ̀ ũ. Asuli zíkɛ̀ rí a zù nesana séiao. Asuli á sá nesana séia kákɛ́lɛo.

* 14:21 Lev 17.12-15, Zin 15.20 † 14:21 Bɔa 23.19, 34.26 ‡ 14:22 Nao 18.21 * 15:11 Zaa 12.8

- 20 Wē ní wēo àli só ní á bēde: Dii á Lua ae gu p̄s á seu.
- 21 Tó p̄tuo n̄ep̄io kee s̄aa v̄i, ee ge v̄ia ge s̄aa v̄ai p̄ale a v̄in lò, ásu sa'o'ò Dii á Luawao.
- 22 Àli só b̄e, gb̄é p̄s aa gb̄áleao ní gb̄é p̄s aa gb̄áleao p̄ii, lá i tue ge bana sowa.
- 23 Asu só ní a auoo. Àli a kòlokpa a au b̄ole k̄ole t̄ole lán íwa.

16

Dikp̄e yá

(B̄a 12.1-20, Lev 23.15-21)

- 1 Tó m̄o p̄s w̄i m̄e Abibu b̄ò, àli Ḡeamusu dikp̄eke Dii á Luae, asa m̄opi guu ̄s á b̄òán̄o Egipi gwaasina.
- 2 A sa'o Dii á Luawa ní zuo ge s̄a Ḡeamusu sa'ob̄o ũ gu p̄s Dii a seu a t̄s iò kuw̄au.
- 3 Asu p̄ēē soòo. Àliò k̄aa so e ḡoo sopl̄a w̄ēna bl̄e ũ, asa a b̄ole Egipi ní w̄aaos, á b̄oa Egipi yá iò d̄oágu ḡoo p̄ii.
- 4 P̄ēse'ese su àò ku guei á b̄usuuo e ḡoo sopl̄api ge paò. Sa p̄s á o dikp̄eḡoo s̄ēia oosi, ásu a n̄ò k̄ini to gu d̄ow̄ào.
- 5 A Ḡeamusu sa'oa z̄é v̄i b̄usu p̄s Dii á Lua lé kp̄awá w̄élee guuo,
- 6 sema gu p̄s a se a t̄s iò kuw̄à bàasio. Wek̄i àli Ḡeamusu sa'ou oosie á b̄ole Egipi dikp̄eḡoo.
- 7 Àli sa'on̄oo f̄ùuke, í só gu p̄s Dii á Lua a seu. Tó gu d̄ò, í tá b̄e.
- 8 Àliò k̄aa so e ḡoo soolo, a ḡoo sopl̄ade z̄í í k̄aaa Dii á Luae. Asuli z̄ie ke z̄ibeez̄io.
- 9 Za ḡoo p̄s a na p̄okek̄awa, àliò às̄aa nao, a sopl̄ade
- 10 í gbasa P̄ateko dikp̄eke Dii á Luae. Lá á b̄aaadaágu léu, àli gbadaè màa.
- 11 Àli p̄onake Dii á Luae gu p̄s a se a t̄s iò kuw̄au, àpiò ní á neḡōe ní á nen̄ōe ní á z̄oḡōenaò ní á z̄on̄ōenaò ní Levii bui p̄s kú á w̄éleuo ní b̄òm̄oo ní tone p̄s gwana v̄ioò ní gyaa taaside p̄s kú á guuo.
- 12 A tó á z̄oblea Egipi yá àò d̄oágu, í z̄ike ikoyápiowa ní laaio.
- 13 P̄ogb̄ēa ní w̄ēb̄ē'if̄ēao gb̄ea àli Lákped̄oa dikp̄eke e ḡoo sopl̄a.
- 14 Àli p̄onake dikp̄epi guu, àpiò ní á neḡōe ní á nen̄ōe ní á z̄oḡōenaò ní á z̄on̄ōenaò ní Levii buiò ní b̄òm̄oo ní netoneò ní gyaa p̄s kú á w̄éleuo.
- 15 Àliò dikp̄epi ke Dii á Luae e ḡoo sopl̄a, gu p̄s a seu, asa Dii á Lua a b̄aaadaágu ní á buap̄oò ní z̄í p̄s á keo p̄ii, á p̄ona i ke z̄ai.
- 16 W̄ē ní w̄ēo ḡēn̄ ààs á ḡōe lí gé n̄z̄ia òl̄o Dii á Luae gu p̄s a seu, K̄aaso dikp̄e z̄í ní P̄ateko dikp̄e z̄ío ní Lákped̄oa dikp̄e z̄ío. Gb̄ee su az̄ia òl̄o Dii e ḡiiio.
- 17 Baade lí gé ní gbao báaa p̄s Dii á Lua d̄aaágu léu.

Yáḡōḡōa

- 18 A yákp̄alekenaò ní gb̄aadeò diledile á bui ní buio guu w̄éle p̄s Dii á Lua lé kp̄awá guu pii.
- Aali yákp̄aleke ní gb̄ē a z̄éwa.
- 19 Asuli yáḡōḡō koleao. Asuli gb̄agusaesio, asa gb̄agusaē í òn̄ōnaò v̄lakūe, mé í gb̄ēmaao yá fuangba.
- 20 Àliò t̄e yáz̄edei, í e àò ku, í ḡō b̄usu p̄s Dii á Lua lé kp̄awápi v̄i.
- 21 Asuli Asetaati lí p̄éle sa'ok̄i p̄s á bo Dii á Lua p̄s ũ saeo.
- 22 Asuli gb̄epele we t̄aa ũo, asa Dii á Lua zaue.

17

- 1 Asuli sa'o Dii á Luawa ní zu ge s̄a v̄ai ge a s̄aadeoo, asa Dii á Lua ye yá bee taa ḡiyáio.
- 2 Tó gb̄ēe ku w̄éle p̄s Dii á Lua lé kp̄awá guu, ḡōe ge n̄e, mé àle yá p̄s Dii á Lua yeio ke, àle Dii bàakuaán̄o yá ḡboo,
- 3 àle z̄oble d̄ii p̄alēne, àle k̄ulēné ge íat̄e ge m̄ovua ge saanaen nò, lá má òé ásu keowa,
- 4 tó á má màa, à yápi gb̄eagb̄ea maamaa. Tó wà yáb̄ēpi k̄é á guu s̄lanae, mé a sea v̄io,
- 5 á ḡōe ge n̄e p̄s yāv̄ai pi k̄é se b̄oààn̄o b̄lib̄oleu, í aa pápa ní gb̄eo á de.*
- 6 Tó seeladeò ku gb̄ēn̄ pla ge ààs,† á gb̄ēpi de. Asuli gb̄ēde gb̄é m̄ēndo seeladeke yá musuo.
- 7 Seeladeò mé aa d̄oa aà pá, gb̄ēpii í gbasa aà pápa, k̄é v̄ai e l̄aa á guu yáí.‡
- 8 Tó wà m̄ò ní gb̄é k̄aalao á be w̄éleuo, mé yápi k̄éé z̄í ũ, i f̄s á k̄ēkeo, gb̄ēdea ge yáḡōḡōa ge gb̄ēke a ían nò, á ḡérn̄o gu p̄s Dii á Lua a seu.
- 9 Í ḡérn̄o sa'ona Levii buiò k̄ií ní gb̄é p̄s de yákp̄alekena ũ ḡoo beeo. A yápi gb̄eagb̄eamá, aai oé lá wa yápi ḡōḡō.
- 10 A ke lá aa oé gu p̄s Dii a seuwa. A laaika! A ke lá aa daéwa pii.

* 17:5 B̄a 22.19 † 17:6 Mat 18.16, 2Kln 13.1, 1Tim 5.19, Ebe 10.28 ‡ 17:7 1Kln 5.13

- 11 A zíkè ikoyá pò aa dàéwa ní lá aa yákpale midèò. Asuli pàale òplaaì ge zèèio.
 12 Tó gbé kàamai ví, mé i yákpalekèna ge sa'ona pò lé zíkè Dii á Luae yámao, à gbépi de à vāi bò á guu.
 13 Tó Isailiò mà pīi, vīa a ní kú, aa dṣérinṣò bō.

Kiayá

- 14 Tó a gē būsù pò Dii á Lua lé kpáwá guu, á si a zṣleu, á me wà gbé dile wá kía ũ, lá bui pò liaawázìò kèwa.Ṣ
 15 A gbé pò Dii á Lua a se á guu dile á kía ũ. Asuli buipale dile a ũo.
 16 Kíapi suli sṣ kāaaazi dasio. Asu to gbéṣò gé sṣ dasi wèlei Egipio, * asa Dii òé à mè, ásu ea gé we bōe.
 17 Asu nṣe dasio,† ké an yá su aà sṣ bleo yáí. Asu ánuṣu ní vuao kāaaazi zṣzṣò.‡
 18 Tó á kpalablè, aà ikoyá pò na sa'ona Levii buiṣ zṣíe bee kè láu azlá pò ũ,
 19 iṣ kūa, iṣ a kyoke e a wēni léu, ké à e víakea Dii á Luae dada, iṣ aà ikoyáe beṣò kūa pīi, i aà ṣtonṣkíi gwa.
 20 Asu azlá se lesí de a gbéṣòla à pàale ikoyáe òplaaì ge zèèio, ké aàpi ní a buiṣ e gēgē Isaili kpalau yáí.

18

Sa'onaṣ ní Levii buiṣ baa

- 1 Sa'onaṣ ní Levii buiṣ pīi su būsù kpaaleṣe lán Isaili kīnìṣwao. Sa pò wī o Diiwa wà a pò nīsi káteu à tékú pò kīnìṣ ní pò pò wī aà gbao iṣ de ní pṣblea ũ.
 2 Aa būsù kpaaleṣe ní ní gbéṣò. Dii mé ní baa ũ lá a ònéwa.*
 3 Tó gbé lé sáaukpa sa'o ní zuo ge sá ge ble, aàli a ṣ do ní a gèe'uo ní a basaaò kpa sa'onaṣwa ní pò ũ.
 4 A á pṣwen káau ní á vēe káauo ní á nīsi káauo ní sākā pò á kèele séiáṣ kpámá,
 5 asa ampìṣ Dii á Lua ní sé á buiṣ guu, aàṣ sa'ozí ke ní a tṣo gṣṣpīi, ampìṣ ní ní buiṣ.
 6 Tó Levii bui bṣ Isaili wéle pò a kuu, ké àle gu pò Dii a seu níde yáí, mé à gè zṣle we,
 7 ali sa'ozí ke ní Dii a Lua tṣo, lá a gbé Levii bui pò lé zíkè Diiè weṣwae.
 8 Ali a baa ble láríwae, pò pò aà mae beṣò lṣ kpásàè bàasi.

Luayadṣnsaiṣ yābēkèa

- 9 Tó a gē būsù pò Dii á Lua lé kpáwá guu, ásu bui pò kú weṣ yābēkèa dadao.
 10 A gbēe su sa pò wī a pò káteu à tékú o ní a nēgṣe ge nṣeoo. Māsokèna ge gbèkṣòlekèna ge wèlekèna ge pṣdamade† su àò kú á guuo
 11 ge eṣebēede ge welende ge táade ge gèsisina.
 12 Asa yābeetaakènaṣ bṣè Diiè. Yābēe beṣò kèa yáí ṣ Dii á Lua lé buipìṣ yáíe.
 13 Aṣ ku tāaesai Dii á Luae.‡

Anabi zṣṣe a mṣ

- 14 Bui pò àle ní būsù sīmápi, aàl táadeṣ ní māsokènaṣ yāma, āma ápiṣ, Dii á Lua i wēiéo.
 15 Dii á Lua a á bui gbēe se ānabi ũ lamawa. Aà yá ṣ áli ma.Ṣ
 16 Yá pò á gbèa Dii á Luawa gṣṣ pò a kṣ káaa Olebun we. A mè Dii á Lua su yá'òé bō, á ye té zṣṣpi gwaio, ké ásu gao yáí.*
 17 Dii òmèe à mè á yá pò á òpi maa.
 18 A mè á tó á gbēe gṣ ānabi ũ lamawa, i a yá sóso kaè aà léu, ānabipi i yá pò Dii dàepi oé pīi.
 19 Tó gbé i swáṣe Dii yá pò ānabipi a o ní aà tṣoio, Dii a yápi la adewae.†
 20 Tó gbé kàamai ví, mé á yá pò Dii i daeṣ ò ní aà tṣo, ge á yá'ò ní dii pāle tṣo, wāli ānabi bee taa de.
 21 A gí láasookèi à mē: Kpelewa wá e yá pò i bṣ Dii kíio dṣi?
 22 Tó gbé yá'ò ní Dii tṣo, mé yápi i kèo ge i gbèsuo, yá pò Dii i oon we. Gbépi kàamai mé tó à yápi ò. Asu víakeṣò.

19

*Misiwêlɛ**(Nao 35.9-28, Yoz 20.1-9)*

¹ Tó Dii á Lua bui pɔ́ ále ní b̀́s̀u kpáwáɔ̀ m̀́deé, mé a ní b̀́s̀upi sí, a z̀́le ní ẁ́lɛɔ̀ ní ní kpéɔ̀ guu,
²⁻³ à b̀́s̀u pɔ́ Dii á Lua lé kpáwápi kpaalè lɛɛ áaɔ́, í ẁ́lɛ m̀̀n áaɔ́ dile dodo b̀́s̀upiɔ̀ guo, í zebɔ́ pépɛ ẁ́lɛpiɔ̀wa, ké gb̀́ɛɛna lí e bàale ta we.

⁴ Tó kai mé m̀̀, ɔ́ gb̀́é a gb̀́ɛɛ de, mé íie ku aapi ní gb̀́é pɔ́ a dèò zànguo za zio, lá ali ken ke. Aali bàale ta ẁ́lɛpiɔ̀ dou azia misia yáí.

⁵ Tó gb̀́é su gè lizí líkpɛu ní a gb̀́ɛɛde, mé à m̀̀o sè, àle m̀̀o lí léí, tó a ẁ́tɛ wò gè aà gb̀́ɛdopi pà à gà, gb̀́é pɔ́ yá bee taa aà lè, aali bàale ta ẁ́lɛpiɔ̀ dou azia misia yáí.

⁶ Tó í ẁ́lɛ dile m̀̀ao, dae pɔ́ a t̀́siwà a péle gb̀́ɛɛnapizi ní p̀́fɛɔe, í aà de, ké ẁ́lɛ pɔ́ wa dile kè zà yáí. I ka wa aà de s̀́o, asa a íikua ní gb̀́é pɔ́ á dèò no.

⁷ Bee yáí má òé à ẁ́lɛ m̀̀n áaɔ́ dile.

⁸⁻⁹ Tó ále zike yá pɔ́ mále dileé gb̀́ae beeɔ̀wa, mé á kua pii, tó á ye Dii á Luazi, mé á be aà zéu gɔ̀ɔ̀pii, a tó á b̀́s̀u z̀́ɔ̀kú, lá à a legb̀́é á dezi káauɔ̀nɛwae. Tó à b̀́s̀upi kpáwá pii, à ea ẁ́lɛ dile m̀̀n áaɔ́ ɔ̀, à káfi áaɔ́ pɔ́ á dile káau guu,

¹⁰ ké wasu táaesaide de, aà gaa yá í wí á musu b̀́s̀u pɔ́ Dii á Lua lé kpáwá à ẁ́pi guuo yáí.

¹¹ Tó gb̀́é íisè ní a gb̀́ɛɛde, mé àle aà kpakpa e à gè k̀́siwà à aà dè, ɔ́ à gb̀́asa bàalè ta ẁ́lɛpiɔ̀ dou,

¹² aà ẁ́lɛ gb̀́ɛz̀́ɔ̀ gb̀́é zí aa aà k̀́ suoné, wí aà kpa dae pɔ́ a t̀́siwàwa, í aà de.

¹³ Asu à aà ẁ́nagwao, í gb̀́ɛɛa táae b̀́ à b̀́s̀uu, á kua ío na.

Seelade

¹⁴ B̀́s̀u pɔ́ Dii á Lua lé kpáwá à sipi guu, tó a t̀́ɔle kpaalesè, á gb̀́e su a gb̀́ɛɛde kɔ̀ pɔ́ gb̀́é káauɔ̀ dà se s̀́o.*

¹⁵ Asuli yáda gb̀́é pɔ́ táae ge duunakèla gb̀́é m̀̀ndo seeladeke yá musuo. Tó seelade kà pla ge áaɔ́, àli yápi sí.†

¹⁶ Tó seelade pásí lé b̀́b̀o ní gb̀́é,

¹⁷ sema gb̀́ɛɔ̀n pla pɔ́ aa yáví ní k̀́oɔ̀pɔ̀ gé sa'onaɔ̀ ní yákpalekɛna pɔ́ kú gɔ̀ɔ̀ bee le Dii káí,

¹⁸ yákpalekɛnapɔ̀ í ẁ́tɛ yápizi maamaa. Tó aa é e ɔ́ seeladepi lé to, à yáɔ̀ a gb̀́ɛɛwae,

¹⁹ wa yá pɔ́ ále ẁ́le wà ke a gb̀́ɛɛeepi kèè. Maa áliɔ̀ ke, wáí í láa á guu.

²⁰ Tó gb̀́é k̀́niɔ̀ yápi má, wía a ní kú, aa we yáví bee taa ke á guu bau ɔ̀o.

²¹ Asuli gb̀́e ẁ́nagwao. Ali ga fiabo ní gao, wé ní wéò, swaa ní swaao, ɔ̀ ní ɔ̀, gbá ní gbáó.‡

20

Zikaa yá

¹ Tó a ge á ẁ́lɛɔ̀wa zíu, mé a ní s̀́o ní ní s̀́gɔ̀ ní ní zígɔ́ pɔ́ an dasi deálo è kpá, ásu víakenéó, asa Dii á Lua pɔ́ á bóle Egipi kúano.

² Tó ále zí s̀́uke, sa'ona lí m̀̀o yá'oi zígɔ̀ne

³ à me: Isaili zígɔ̀, à swákpá à ma! Ale gé á ẁ́lɛɔ̀wa zíu gbá. Asu to s̀́ kéáguo. Asu to vía á kúo. Asu to gili géáguo. Asu to iwáa ká á p̀́ao.

⁴ Dii á Lua mé lé géáno léleí á ẁ́lɛɔ̀wae, a to à zible.

⁵ Gb̀́ɛz̀́ɔ̀ í o gb̀́ɛne aa me: A déme kpé dafu d̀́, mé í iu yáao ni? Ade ea ta a be, ké asu ga zílau, gb̀́ɛpále ío iuo yáí.

⁶ A déme v̀́ɛɛbu ví, í a m̀̀oake yáao ni? Ade ea ta a be, ké asu ga zílau, gb̀́ɛpále ío a m̀̀oakeo yáí.

⁷ A déme nokpama ví, í se yáao ni? Ade ea ta a be, ké asu ga zílau, gb̀́ɛpále seo yáí.

⁸ Gb̀́ɛz̀́ɔ̀pɔ̀ í ea yákafi gb̀́ɛne aa me: A déme wía ví s̀́ kéaagui? Ade ea ta a be, ké aà gb̀́é k̀́su su kwe laaáwao yáí.

⁹ Tó gb̀́ɛz̀́ɔ̀ yá'óné aa làa, aali zígɔ̀ d̀́aanaɔ̀ dile aa d̀́aa gb̀́ɛne.

¹⁰ Tó a ge léleí ẁ́lɛɛwa, àli o ẁ́lɛpideɔ̀ne gíaa aa nízia kpáwá zikasai.

¹¹ Tó aa wèi, mé aa ní ẁ́lɛ gba ẁ́é, ẁ́lɛpideɔ̀ í gɔ́ á zígbaakɛna ù, aaiɔ̀ z̀́bleé.

¹² Tó aai á yáma s̀́o, mé aa fílewá ní zíe, à ní káka ní ẁ́lɛpiu.

¹³ Tó Dii á Lua ẁ́lɛpi nàé á ɔ̀zí, à a g̀́ɛɔ̀ dɛdɛ ní f̀́ɛndao pii.

* 19:14 Iko 27.17 † 19:15 Nao 35.30, Iko 17.6 ‡ 19:21 Bɔa 21.23-25, Lev 24.19-20, Mat 5.38

14 Nɔɔɛ ní nɛɔ ní ɔtuɔɔ ní wɛ́lɛpi pɔɔ sɔ́, à sɛ́lɛ ázɪ́lɛ pɔ́ ɔ́ pii. Ali á wɛ́lɛɔ pɔ́ pɔ́ Dii á Lua kpáwáɔ mɔ́aokɛ.

15 Maa á kɛ ní wɛ́lɛ pɔ́ zàánɔ maamaaɔ, i kɛ bui pɔ́ kú káíe beɔ wɛ́lɛɔ no.

16 Bui pɔ́ Dii á Lua lɛ ní bùsu kpáwápiɔ wɛ́lɛɔ sɔ́, ásu pɔɛ to a guu béɛɔ, baa gbɛ́nazína.

17 A Iti ní Amɔlɛɔ ní Kanaaɔ ní Pelizɔ ní Iviɔ ní Yebusiɔ midɛ mɔ́mɔ́, lá Dii á Lua dílɛ́ɛwa,

18 kɛ́ aasu yábɛ́ɛ pɔ́ aá zɔ́blɛɔ ní diiɔnɛ daé, í duunakɛ Dii á Luaɛɔ yáí.

19 Tó a koezɔ́ wɛ́lɛi gɔɔpla, álɛ zɪ́kárɪnɔ kɛ́ à wɛ́lɛpi si yáí, ásu mɔɔ tɔ́ lí pɔ́ wí a bɛ bleɔwao. Aliɔ lípiɔ bɛ ble, ásu zɔɔ. Líɔnɛ, i kɛ gbɛ́nazína pɔ́ a mómá zɪ́uɔ no.

20 N beeo á fɔ́ lí pɔ́ á dɔ́ wíli a bɛ bleɔ zɔ́zɔ́, kɛ́ à e gbá lɛsɪ́ daɔ e wɛ́lɛde pɔ́ aale zɪ́kaánɔ ge fuɔ.

21

Gbɛ́ɛa gusaɛ yá

1 Tó wá bɔ́ gɛwa bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ kpáwápiu, mé wa aá dɛ́na dɔ́ɔ,

2 á gbɛ́zɔɔ ní á yákpalɛkɛnaɔ gé wɛ́lɛ pɔ́ kú weɔ gwagwa, lá a zà dɛ ní gɛpio.

3 Wɛ́lɛ pɔ́ aa è a káí ní gɛpio, wɛ́lɛpi gbɛ́zɔɔ zununu pɔ́ wí zuudaè à zɪ́kɛ yáao sɛ

4 geɔ swa pɔ́ a lí bao mé wí gupi kásakɛ́ wá pɔ́tɔ́ we yáao saɛ. Wekú aa zupi waa flu aa dɛ.

5 Sa'ona Levii buiɔ i sɔ́ káí sa, asa Dii á Lua ní sɛ́ a gbágbanaɔ úɛ, aa samaa'óé ní a tɔ́ɔɛ. Tó yakele fíle ge tó wá gbɛ́ɛ kè'la, aame aaliɔ yá bee kɛkɛa zé vɪ.

6 Wɛ́lɛ pɔ́ káí ní gɛɔ gbɛ́zɔɔpiɔ ní ɔ́ pípi zu pɔ́ wá a waa fí swa saɛpi musu,

7 aai mɛ: Wáme wa gbɛ́pi dɛɔ, wí wɛsɛiɔ.

8 Dii, súuukɛ ní n gbɛ́ Isaili pɔ́ n ní bóɔ. Nsu to táaesaide dɛa yá wí n gbɛ́ Isailiɔ musuo. Maa aa láka gbɛ́pi dɛaa,

9 í bɔ́ táaesaide dɛa yáú, asa a yá pɔ́ maa Diie kè.

Zɪ́zɔ́ nɔɛ sɛa nɔ́ ú

10 Tó a gɛ á wɛ́lɛɔwa zɪ́u, mé Dii á Lua ní náé á ɔ́zɪ́, a ní kúkú zɪ́zɔɔ ú,

11 tó á gbɛ́ɛ nɔ́ è ní guu, aá kákaa kèè maa, mé a yeaázi, ali aá sɛ nɔ́ ú,

12 i aá díle a bɛ, nɔ́ɛpi i a mi bo, i a ɔ́kɔɔ zɔ́zɔ́,

13 i a zɔ́kɛzwáa polo kóle. Nɔ́ɛpi iɔ ku gɔ́pi bɛ, i a de ní a dao gaa ɔ́ɔɔ mɔ́ do. A gbɛa gɔ́pi i ɔ́nawá à aá sɛ nɔ́ ú sa.

14 Tó nɔ́ɛpi i kaaáguo, aá aá gbaɛ i gɔ́ azɪ́lɛ. Asu à aá yáao. Asu à aá díle zɔ́ úɔ, asa à aá dɔ́ nɔ́ɛ ú kò.

Yoakɛzɛ

15 Tó gɔ́ɛɛ nɔ́ vɪ pla, mé a ye adozi dɛ adoa, tó aa nɛgɔ́ɛɔ íaánɔ nípla nípii, tó nɔ́ pɔ́ a yeio mé nɛ'íáánɔ káau,

16 gɔ́pi su yoakɛ di nɔ́ pɔ́ a yei néɛ nɔ́ pɔ́ a yeio yoa gbɛu túbi kpaalɛa yáio.

17 Sema aá yoakɛ dɔ́ a nɔ́ pɔ́ a yeio néɛ, i aá baa kpawá lɛɛ pla a pɔ́ kpaalɛa guu, asa népi mé aá gɔ́sakɛnɛ sɛ́ia ú, sɛme yoakɛzɛ vɪ.

Nɛgɔ́ɛ swágbaaɛ

18 Tó gɔ́ɛɛ nɛgɔ́ɛ swágbáa sòlede vɪ, mé líli a de ní a dao yámao, baa kɛ́ aai aá swágage,

19 aá de ní aá dao aai aá kú wá gɛaánɔ gbɛ́zɔɔ kúí wɛ́lɛ bóleu,

20 aai oné: Wá néɛ beea swágbaaɛɛ, mé a sòle vɪ. Ili swáse wá yáio. Lé'udeɛ mé wɛ́min saɛ.

21 Wɛ́lɛ gɔ́ɛɔ i aá pápa ní gbɛɔ nípii wá aá dɛ, kɛ́ vái e láa á guu yáí. Isailiɔ i yápi ma nípii, vɪa i ní kú.

22 Tó gbɛ́ɛ duunakè, à ká wá aá dɛ, mé a aá dɛ, a aá gɛ lòo líwa,

23 ásu to gusi à aá gɛ lɛ líwao. A aá vɪ zɪ́beezi, asa gbɛ́ pɔ́ wa lòo líwa á gbɛ́ pɔ́ Lua láaikèwáɛ.* Asu to bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ kpáwá gbále máao.

22

Gbɛ́pale pɔ́yá

1 Tó n bɔ́ n gbɛ́dɛɛ zu ge aá sáwa à vúaa, nísu pɔ́pi to weo. Kú suoé.

2 Tó n gbɛ́dɛɛpi bɛ ku káio, ge tó ní aá dɔ́ɔɛ, pɔ́pi díle n bɛ e aá mɔ́ wɛ́lɛi, ní gbasa n kpawá.

3 Maa níyɔ́ kɛ ní aá zàa'inao ge aá zwáa ge pɔ́ pɔ́ sù vúaa ní gbɛ́dɛɛwan nò, mé n bɔ́wá. Nsuli tó weo.

4 Tó n n gbɛ́dɛɛ zàa'ina ge aá zu è, à lèlɛwá zéu, nísu dɔ́aázio, n aá fɛlɛaánɔ.*

* 21:23 Gal 3.13 * 22:4 Baa 23.4-5

Ikoyá pále

⁵ Nɔɛɛ suli gɔɛ pɔkasa dao, mé gɔɛɛ suli nɔɛ pɔkasa dao, asa Dii á Lua ye yápikena gíyáio.

⁶ Tó ní bɛ zéú, mé n bá sakpe è lí musu ge zíle, a né ví kau ge gbe, mé an da kúńla, nísu bápi kú ní a néo píi sánuo.

⁷ To bápi gɛzɛa, ní aà néo séle, ké n kua e ào na, ní wéni ke.

⁸ Tó n kpé dafu dò, gíbo a musu yɔɔnno n liai, ké gbɛɛ su báɛ a musu, aà gaa yá i wí n musuo yáí.

Pɔbui yaalea

⁹ Asuli pɔpále bui ba á vɛebuuo. Tó a gi, á vɛebuɔ ní pówenapio a gɔé tɛ ũe.

¹⁰ Asuli zu nakɔwa ní zàa'inao à sapańɔɔ.

¹¹ Asuli pɔkasa pɔ wa tà ní sákáo ní buao yáalea dao.†

¹² Ali tufada á pɔkasaɔ léi.‡

Widaa nɔɛwa yá

¹³ Tó gɔɛ nɔsè mé à wùlèò, ɔ à gbàsa yeio,

¹⁴ tó à yá dasi dɔwà, à aà tɔ òkpá à mè: Ma nɔɛɛ bee sè, ké ma wuleaàno, mi aà ɔ eo,

¹⁵ nɔɛpi de ní aà dao aa ge gbɛzɔɔ le wéle bɔleu ní ní né ɔ'ea seelao.

¹⁶ Nɔ mae i o gbɛzɔɔne a me: Ma a né kpá gɔɛɛ beewae. Ké a sè, ɔ a yei bɔo.

¹⁷ ɔ à yá dasi dò ma népiwa à mè, i aà ɔ eo. Ma né ɔ'ea seelan ke. Nɔ de ní aà dao i aà daa zwáau zwáa audepi poo wéle gbɛzɔɔ ae.

¹⁸ Wéle gbɛzɔɔ i gɔpi kú, aai aà wetá,

¹⁹ aai ánuu ɔwatɛ basoo siwá, aai kpa nɔpi maewa, ké à Isaili nenɔ léso tɔ òkpá yáí. Gɔpi i nɔpi kúa a be. A nɔpi yaa zé vío e à ge gaò.

²⁰ Tó yápiá síanaɛ, mé wi nɔpi ɔ'ea seela eo,

²¹ wá nɔpi se geò aà mae kpé kpele, wéle gɔɔ i aà pápa ní gbeo wá aà de, asa à wíyá ké Isaili búsuu, à káaluaká a mae uae, vái i láa á guu.

²² Tó wá gɔɛ kú ní nɔzáo, wáli n de nípla nípii, nɔɛpi ní gɔɛ pɔ wùleaańpio, vái i láa á Isailio guu.

²³ Tó wá gɔ kè wéndia lésoɛ, mé gɔɛɛ kpáaúaańo wéle guu, à wùleaańo,

²⁴ ali géńno wéle bɔleu an pla nípii, i ní pápa ní gbeo à ní de. Wa wéndiapi de, ké wéle guue, mé à gí wiidíwá yáí. Gɔpi sɔ, ké à kúsi a gbédee nɔwa yáí. Maa ali ke, vái i láa á guu.

²⁵ Tó sɛu ɔ gɔɛ kpáaú ní wéndia léso pɔ wá gɔ kèò, à kúsiwá à wùleaańo, gɔɛpi a ga adoɛ.

²⁶ Asu yáe ke wéndiapiɛo, asa i yá pɔ ká wá aà de keo. Yá doupiɛ ní gbé pɔ gbédò,

²⁷ asa à bɔ wéndia gɔdepiwa sɛue. Baa ké nɔɛpi wiidíwá, gbɛe ku we à aà suaboo.

²⁸ Tó gɔɛ kpáaú ní wéndia léso gɔsaideo, mé à kúsiwá à wùleaańo, tó wá bɔmá,

²⁹ gɔɛpi a ánuu ɔwatɛ blakwi kpa aà maewae, i aà se nɔ ũ, ké à kúsiwá yáí. § A nɔɛpi yaa zé vío e à ge gaò.

23

1 Gbɛɛ su a mae nɔ se à gɛ á mae gɛklio.*

Gbé pɔ zevl aà gɛ Isailio kɔkaaa guuo

2 Gbé pɔ a le wia ge a gɔɛkeɔ zɔɛa zevl à gɛ Dii gbéɔ kɔkaaa guuo.

3 Naaene zevl aà gɛ Dii gbéɔ kɔkaaa guuo, baa bui pɔ népi a ke e an buiwa.

4 Amɔńio ní Mɔabus zevl aa gɛ Dii gbéɔ kɔkaaa guuo, baa an bui e an buiwa.†

5 Asa gɔɔ pɔ á bɛ zéú á bɔa Egipi gbea, aai mɔ á yáakei ní pɛɛoo, aai i kpáwá á mío. Aa flabò Bɛoo né Balaau, Petoo pɔ kú Mesopotami búsu gbɛɛ aà láaizíwá,‡

6 kási Dii á Lua i we Balaau yámào, ɔ à saváipi líle samaa ũ, ké a yeázi yáí.§

7 E à ge ào kuo, ásu buipio aafia ge an bɔa maa welelo.

8 Asu Edúu bɔlɔboo, asa á daɛɔne. Asu Egipi bɔlɔboo, asa á kú an búsuu bɔmɔ ũ yáaɛ.

9 Sea za ní síwenaɔwa aame aali e gɛ Dii gbéɔ kɔkaaa guu.

Kua zílau gbálesai

10 Tó a ge á wèleɔwa zíu, mé á kú bòou, à laaika gbálesai.

11 Tó á gbɛɛ azía è gwáasína, à gbálèn we. Ade bɔ bòou, io ku we. Asu gɛ bòouo.

12 Tó oosi kè, aà zu'o, i su bòou íatɛ gɛá kpéu gbea.

† 22:11 Lev 19.19 ‡ 22:12 Nao 15.37-41 § 22:29 Bɔa 22.15-16 * 23:1 Lev 18.8, 20.11 † 23:4 Nɛɛ 13.1-2 ‡ 23:5 Nao 22.1-6 § 23:6 Nao 23.7-24.9

- 13 A gu pɔ́ áli gé bíikpekɛui dilɛ bòo kpɛ.
- 14 Alio eyɔ́bo kúa á gʒ́kɛboɔ guu. Tó a ge bíikpekɛi, áli eyɔ́, tó a bíikpekè á làa, íli bú sukaa.
- 15 Asa Dii á Lua ɔ́ be á b̄ouu, àò á d̄ɛa, í á w̄lɛo naé á ɔ́zɪ. Sema á b̄oou ku gb̄alɛsai, ké Dii su gb̄asɪ eu, í bo á kpɛo yáí.

Ikoyáeɔ

- 16 Tó zɔ́e baalɛ a diie, à m̄ò azia kp̄awá, ásu à aà kpa a diiwao.
- 17 A to aào kúanɔ gu pɔ́ a yeiu, á w̄lɛ pɔ́ kèè maau. Asu à aà wet̄ao.
- 18 Isaili nɔ́e ge ḡɛe su ḡɔ́ táakpe káaluá úo.*
- 19 Asu m̄o Dii á Lua kp̄éu n̄ káaluaka'ɔ́ao à légb̄a d̄owào, asa Dii á Lua ye káaluao ḡiyáio.
- 20 Tó a pɔ́e s̄ɛà á gb̄édeee, ɔ́a ge blɛ ge pɔ́p̄alɛn nò, ásu a idiaèo.
- 21 A a idia bui z̄lloe, áma ásu dia á gb̄édeeeo, Dii á Lua í báaadaé á z̄l píiu búsu pɔ́ ále gé s̄ipi guu.†
- 22 Tó a lekè Dii á Luawa, ásu to a fiaboa ḡoɔ gágao, asa Dii a á lá a yáí, í ḡɔ́ duundeɔ úe.‡
- 23 Tó í lekewào, á ḡɔ́ duundeɔ úo.
- 24 Yá pɔ́ b̄ò á léu, áli zikewà n̄ laaio, asa a lekè Dii á Luawa n̄ pɔ́eəo.
- 25 Tó a ḡɛ á gb̄édee w̄ɛebu, á w̄ɛɛɛ blɛ we lá á yeiwa à ká, áma ásu bobo ka gbíu à suòo.
- 26 Tó a ḡɛ á gb̄édee p̄owembuu, á a sáo wɛ n̄ ɔo, áma ásu koma ká á gb̄édee p̄owɛnai à k̄eo.

24

Gia nɔzi yá

- 1 Tó ḡɛe nɔ́sè, mé nɔpi yá í kaaáguo, ké a è a d̄ɔ́e'íi v̄í yáí, mé á ginzila* kè kp̄awá à aà yàò,
- 2 tó nɔ́epi b̄ò aà be, à ḡɛ z̄á pále kè,
- 3 mé ḡɔ́ plaadepi yeaázio, tó á ginzila kè a kp̄awá à aà yàò s̄ɔ́, ge ḡɔ́ plaade pɔ́ aà s̄èpi gàn l̄ò,
- 4 ḡɔ́ pɔ́ aà yà s̄ɛía zé v̄í à aà se n̄o ù bo, asa á d̄òaa à aà òkp̄aɛ. Dii ye yá bee ḡiyáio. Asu búsu pɔ́ Dii á Lua lé kp̄awá á pɔ́ ù òkp̄ao.

Ikoyáeɔ

- 5 Tó gb̄é nɔ́sè dafu, asu gé z̄lɛauo, mé wasu z̄idaè z̄ào. Wa aà k̄é, ío ku be w̄è do, ké aà n̄o pɔ́ a s̄èpi pɔ́ e àò na.
- 6 Wasu gb̄e w̄isilɔgbɛ t̄omasio, baa a né, asa aà w̄ɛni t̄omasian we.
- 7 Tó gb̄é a Isaili dee s̄è kp̄ái, à aà kè z̄o ù ge à aà yian nò, sema à kp̄áipi de, v̄ai í láa á guu.†
- 8 A láai ka kusui, í laaibo a yá pɔ́ sa'ona Levii buiò óéwa maamaa. Lá má dílenéwa, àò kua màa.‡
- 9 A to yá pɔ́ Dii á Lua kè Miliaúe zéú á b̄oa Egipi gbɛa d̄óágu.§
- 10 Tó n̄ pɔ́ s̄ɛà n̄ gb̄édeee, n̄su ḡɛ aà kp̄éu n̄ aà zw̄aa sí t̄oma úo.
- 11 Z̄e n̄ aà dá bàasi, í b̄one n̄ n̄ zw̄aapio bàasi we.
- 12 Tó taasidee, n̄su n̄yɔ́ kua e n̄ ge taò kp̄éuo.
- 13 Ge n̄ kp̄awá e lat̄è àò gé ḡɛi kp̄éu, í e í n̄ a zw̄aapio. A f̄okpama, yá pɔ́ n̄ k̄èpi í ke Dii á Luae na.*
- 14 Ásu á gb̄èwina pɔ́ de taaside w̄ɛnade ù wet̄ao, á gb̄é Isaili ge b̄òmɔ pɔ́ kú á búsu w̄l̄ɛun nò.
- 15 Alio aà fiabòè lá gu lé d̄o e lat̄è àò gé ḡɛi kp̄éu, asa taasidee, mé aà wé d̄o a ɔ́ai. Tó màa no, a w̄iile Diiwae, í ḡɔ́ t̄aaedeo ù.†
- 16 Maeo ga n̄ néo duuna yáio, mé néo ga n̄ maeo duuna yáio. Baade a ga azia duuna yáie.‡
- 17 Ásuli yáḡɔ́ḡɔ́ b̄òmɔ ge tone pɔ́ gwana v̄l̄oe ɔ́kpeaio. Ásuli gyaa gb̄eando p̄okasa t̄omasio.
- 18 Ké a z̄oblè Egipi, ɔ́ Dii á Lua á b̄óu, à to a yá d̄óágu. Bee yáí mále yáe bee dilɛié àò kua.§
- 19 Tó l̄é p̄okɛe bua, mé á pɔ́ báaae yá s̄áágu, ásu ea gé séio. A bee to b̄òmɔne n̄ netone pɔ́ gwana v̄l̄oe n̄ gyaa taasideɔ, Dii á Lua í báaadaágu n̄ z̄l pɔ́ ále keo píi.
- 20 Tó ále kuke, ásu a be k̄ɔnw̄eo. A bee to b̄òmɔne n̄ netoneɔ n̄ gyaaɔ.
- 21 Tó ále w̄ɛ bobo, ásu a be k̄ɔnw̄eo. A bee to b̄òmɔne n̄ netoneɔ n̄ gyaaɔ.*
- 22 A tó á z̄oblea Egipi yá d̄óágu. Bee yáí mále yáe bee dilɛié àò kua.

* 23:18 Lev 19.29 † 23:21 B̄oa 22.24, Lev 25.36-37, Iko 15.7-11 ‡ 23:22 Nao 30.1-16, Mat 5.33 * 24:1 Mat 5.31, Maa 10.4 † 24:7 B̄oa 21.16 ‡ 24:8 Lev 13.1-14.54 § 24:9 Nao 12.10 * 24:13 B̄oa 22.26-27 † 24:15 Lev 19.13 ‡ 24:16 2Kia 14.6, 2Lad 25.4, Eze 18.20 § 24:18 B̄oa 23.9, Lev 19.33-34, Iko 27.19 * 24:21 Lev 19.9-10

25

1 Tó lekpa a gè gōcō zānguo, aa gé yákpalekēkī wà yápi g'gōrīnc, wáli yānakpa gbé pó a yá nawa, wi taaede yá'likpawá.

2 Tó à kù wà taaedeꝑi gbēe sō, yákpalekēna lí tó aà wúle, i aà gbē taae pó a kè léu.

3 Wasuli aà gbē de flá le blalao. * Tó wà sù wà aà gbē de beea, a widà a gbēdeewae.

4 Asuli lesoꝝkpa zu pó lé p'gbēe. †

5 Tó vīi ní dāunao ku gudou, mé an gbé mēndo gā nésai, aà gyaa su gé zākei gupaleio. Aà zā vīi ge dāuna mé a aà se nō ũ, i aà da'uaake.

6 Wa negōcē pó a i séia dile aà gō pó gā gēe ũ, ké aà tó e ào ku Isailio guu. ‡

7 Tó gōꝑi ye a vīi ge a dāuna nōpi seaiio, nōpi i gé gbēzōcō le yákpalekēkī, i oné a zā gbēdo gī a da'uaake, ké a zā tó su ào ku Isailio guuo.

8 Wéle gbēzōꝑio i aà sisi, aai aà la. Tó gia nōpi seai ō à zèò,

9 nōꝑi i sōaazi gbēzōcō ae, i aà kyale gbá do bō, i lé'ika aà oawa, i me: Maa wáli ke gbé pó gī a gbēdo ua vuie. §

10 Za zibeezi walio o aà uae kyalesai'ua.

11 Tó gbēn plaó lé sóleke, mé an gbé mēndo na mò a zā suabai, mé a gbé pó lé sóleke ní a zāoꝑi kú aà gōkeboꝝwa,

12 à nōꝑi oꝝz, ásu à aà wēnagwao.

13 P'gbiayōbō zōcō ní a nénao su ào kaa á bōcō guu pla píio.

14 Zaa zōcō ní a nénao su ào kú á be pla píio.

15 A to p'gbiayōbōcō ní á zaaó lícō maa wásawasa, ké á e gēgē búsu pó Dii á Lua lé kpáwápiu.

16 Asa Dii á Lua ye gbé pó aai yáfaasai bee taa keo glyáio. *

17 A to yá p' Amaleki buio kèè zéu á bōa Egipi gbeao dōágu. †

18 Gōcō pó a kpassa, á yēe láa, aai vīake Luaeo, aa lèlè á gbé buse pó té gbēzōcōwa zéue.

19 Tó Dii á Lua á ibee p' liaaazi nàé á oꝝz, à á gba íampakī búsu pó àle kpáwá à sipi guu, à Amaleki buipio tó de dūniau. A yá su sááguo. ‡

26

P'ó káauo ní p' kwidecō kpa Luawa

1 Tó a gē búsu pó Dii á Lua lé kpáwá á p' ũpi guu, mé á sí a z'leu,

2 àli a buap'ó káauo dá ká gbíu, í geò gu p' Dii á Lua a se a tó ào kuwáu. *

3 A ge sa'ona p'ó kú zibeezi le, í oè à me: Málē o gbá Dii n Luae, ma ka búsu p'ó Dii a legbè wá deziōne à mè á kpáwápiu.

4 Sa'ona i gbí sí á oꝝz, i dile Dii á Lua gbagbaki ae,

5 í o Dii á Lua ae à me: Sili gbé bebenan ma dezi ũ. A tà Egipi à z'leu ní a gbé p'ó aa dasio, ō aa gō bui zōcō p'ó aa dasi mé aa gbāao ũ.

6 Egipi'ó íadawá aa wétēamōwēe, aa wá dá zōbleu pásipási,

7 ō wa wiilè Dii wá deziō Luawa. C à wá wiileawapi mà, à wétēa ní taasio ní gbāa p'ó wa mōwēeò è,

8 ō à wá bóle Egipi ní a gása gbāao. A a gási p'óo à yá p'ó i to vía ní kú kè maamaa ní seelaó ní dabudabu.

9 C à mōwanō guē beeu, à búsuē bee kpáwá, búsu p'ó vī ní z'óio diu.

10 Tia kéwa Dii, málē m'ó ní t'cōle p'ó ní kpáa p'ó káauo. Ali dile Dii á Lua ae, í kúleè.

11 Apio ní Levii buio ní bōmōcō p'ó kú á guuo, á p'ó lí ke na p'ómaa p'ó Dii á Lua kpáwáó ní á bedeꝝwa pii.

12 Tó a á buap'ó kwidecō b'ò a wē áaōde guu, á làa pii, àli kpá Levii buioꝝwa ní b'òmōcō ní netonecō ní gyaao, aai ble á wéleꝝ guu aa ká. †

13 I o Dii á Luae à me: Ma n asea b'òne ma be, má kpá Levii buioꝝwa ní b'òmōcō ní netonecō ní gyaao, lá ní òwa pii. Mi pā n yádileaaao, a kee i sámagu sōo.

14 Mi n asea ble ma taasikea guuo. Mi n asea b'òne ní gbásioo. Mi a kee kpa geví yá musuo. Dii ma Lua ma n yámá, má kè lá ní dílemeewa.

15 Wékpale za n kúkiuu musu, ní báaada n gbé Isailioꝝgu ní búsu p'ó ní kpáwáó, búsu p'ó vī ní z'óio diu, lá n a legbè wá deziōneꝝwa.

* 25:3 2Kln 11.24 † 25:4 1Kln 9.9, 1Tim 5.18 ‡ 25:6 Mat 22.24 § 25:9 Lut 4.7-8 * 25:16 Lev 19.35-36 † 25:17 Bsa 17.8-14 ‡ 25:19 1Sam 15.2-9 * 26:2 Bsa 23.19 † 26:12 Iko 14.28-29

¹⁶ Dii á Lua lé yādīlēé gbā, álió àà ɔtonɔkɔki gwa, íó àà ikoyāpio kūa ní laaio ní nòsemendoo ní pɔeāo.

¹⁷ A ò gbā Dii mé á Lua ũ, a mè álió taa'o àà zéue, íó àà ikoyāo kūa ní àà yādīlēe, íó àà ɔtonɔkɔki gwa, íó àà yāma.

¹⁸ Dii òé gbā áó de a gbé yenzideo ũ[‡] lá á a legbèéwae. A mè áó a yādīlēe kūa,
¹⁹ í á sé lésí de bui pò a kèola pii, wí á táasile, wí á tɔbo, wí á maabo, íó de Dii á Lua gbé pò an kua nídoao ũ, lá á a legbèwa.

27

Yādīlēe Ebalí sístipoleu

- ¹ Mɔizi ní Isaili gbèzɔɔ yādīlē ní gbéone. Mɔizi mè: Aó yá pò mále diléé gbāo kūa.
- ² Tó a bua Yuudēwa, a gē būsú pò Dii á Lua lé kpáwáú, à gbè gbèneo pélepele à soolewà,
- ³ í ikoyāe beeo kēwà pii. Tó a gē būsú pò ví ní z'io diupiu, lá Dii á Lua a legbè á dezi káaunewa,
- ⁴ à gbepio pélepele Ebalí gbèsíswa Yuudē baale, lá mále daé gbāwa, í soolewà.
- ⁵ A Dii á Lua gbagbakli bo we ní gbéo. Asu gápéle gbepiwao,
- ⁶ à bo ní gbè asaio,* í sa pò wí a pò kátéu à tékú o Dii á Luawa we.
- ⁷ A sáaukpa sa'o we lo, í pónake Dii á Lua ae.
- ⁸ A ikoyāe beeo kē gbepiowa pii wásawasa.†
- ⁹ Ǿ Mɔizi ní sa'ona Levii buio ò Isaili buione pii aa mè: Isailio, à ke kilikili! A swákpa yāma! A gō Dii á Lua gbéú ũe sa.
- ¹⁰ A Dii á Lua yāma, íó àà ɔtonɔkɔki gwa, íó zíkē àà yādīlēe pò mále daé gbāowa.

Láai yáó

- ¹¹ Goo dòupi zí 5 Mɔizi yādīlēé à mè:
- ¹² Tó a bua Yuudēwa, buie beeo mé aa ze Galiziú sístipoleu, aai báaadaágu: Simé, Levii, Yuda, Isakaa, Yosefu, Bēyāme.
- ¹³ Buie beeo mé aa ze Ebalí sístipoleu, aai láai yá'o: Lubeni, Gada, Asee, Zaboloni, Dā, Nefatali.
- ¹⁴ Levii buio aai yāe beeo o Isaili buione pii ní loo gbāao,[‡] aa mè:
- ¹⁵ Láaipon gbé pò taa à ge a kása,§ a pèle asii guu ũ. Dii ye ɔzɔ bee taa gýyáio. Gbépii i me, ámi!
- ¹⁶ Láaipon gbé pò a de ge a da kpebò ũ.* Gbépii i me, ámi!
- ¹⁷ Láaipon gbé pò a gbédee koo se sòo ũ. Gbépii i me, ámi!
- ¹⁸ Láaipon gbé pò tò vía zà zéwa ũ. Gbépii i me, ámi!
- ¹⁹ Láaipon gbé pò yákēke bómoo ge netone ge gyaee okpeai ũ.† Gbépii i me, ámi!
- ²⁰ Láaipon gbé pò gē a mae gēkí à wùle ní aà nao ũ.‡ Gbépii i me, ámi!
- ²¹ Láaipon gbé pò potuo dáakpa ũ.§ Gbépii i me, ámi!
- ²² Láaipon gbé pò wùle ní a dáeo ũ.* Gbépii i me, ámi!
- ²³ Láaipon gbé pò wùle ní a ànsueo ũ.† Gbépii i me, ámi!
- ²⁴ Láaipon gbé pò a gbédee de asii guu ũ. Gbépii i me, ámi!
- ²⁵ Láaipon gbé pò táaesaide de gbagusae yáí ũ. Gbépii i me, ámi!
- ²⁶ Láaipon gbé pò í ze ní ikoyāe beeo àle zíkewào ũ.‡ Gbépii i me, ámi!

28

Efaai yáó (Lev 26.3-13, Iko 7.12-24, 11.13-17)

- ¹ Tó a Dii á Lua yāma, tó á àà yādīlēe pò mále daé gbāo kūa, ále zíkewà, Dii á Lua a á káfi de dúnia bui piia.
- ² Tó a Dii á Lua yāma, a báaae beeo daágu piie.
- ³ A báaadaágu wéle guu, a báaadaágu bua.
- ⁴ A báaada á néo ní á buapoo ní á potuoogu, á zuo ní á são ní á bleo pii.
- ⁵ A báaada á tao ní á góogu.
- ⁶ A báaadaágu á gēa guu ní á suo.

---

‡ 26:18 B3a 19.5, Iko 4.20, 7.6, Tit 2.14, 1Pie 2.9 * 27:6 B3a 20.25 † 27:8 Yoz 8.30-32 ‡ 27:14 Yoz 8.33-35 § 27:15 B3a 20.4, 34.17 * 27:16 B3a 20.12 † 27:19 B3a 22.21, 23.9 ‡ 27:20 Lev 18.8 § 27:21 B3a 22.18, Lev 18.23 * 27:22 Lev 18.9 † 27:23 Lev 18.17 ‡ 27:26 Gal 3.10

7 Dii a to á zible á ibee pɔ aa feleánnɔwa. Aa dɔkɔwa aa mɔ léleiwá, aai fáaa ní bao aa tá.

8 Dii a báaada á dɔngu ní zí pɔ á kèò píi. Dii á Lua a báaadaágu búsu pɔ ále kpáwá guu.

9 Tó á Dii á Lua yádíleáɔ kúá, mé á té aà iai, a á dea a gbé pɔ an kua rídoá ù zedɔ, lá a óéwa,

10 dúnia bui píi i dɔ ké Dii tɔ kúwá, aai víakeé.

11 Dii a to pɔ kéé, á néò ní á pɔtuò néò ní á buaneɔ líála búsu pɔ á a legbè á dezi káauɔne à mè á kpáwá guu.

12 Dii a a àizee láasi wéé za musu, i to lou maé á búsuu á bɔlei, i báaada zí pɔ ále keu, i pɔ sēa bui dasideɔne. Aɔ pɔe sēaamá ní vlo.

13 Dii a to áɔ de midé ùe, i ke áɔ kpɛe no. Tó a Dii á Lua yádíleá pɔ mále daé gbáɔ mà á kúá, ále zíkewá, áɔ ku musue, i ke zíle no.

14 Aɔ yá pɔ mále daé gbáɔ kúá. Asu páale ɔplaaí ge zeeio. Asu te dii páleɔzi á zɔblenéo.

Láai yáɔ
(Lev 26.14-46)

15 Tó i Dii á Lua yámao, tó i aà ɔtondɔkí gwao, tó á aà yádíleá pɔ mále daé gbáɔ kúá, yáe beeɔ mé á á le.

16 A wéleɔ ní á buaɔ i gɔ láaiɔ ù.

17 A taɔ ní á góɔ i gɔ láaiɔ ù.

18 A néò ní á bua pɔɔ ní á zuɔ ní á sáɔ ní a bleɔ i gɔ láaiɔ ù.

19 I gɔ láaiɔ ù á gea ní á suao.

20 Dii a láaiɔwáe, a ɔtɔwá, i webiíwá zí pɔ ále ke píi guu e a ge kaale à midé kándo yáwáí pɔ á kè a pákpáaázi yáí.

21 Dii a gagyákaágu e à ge láa búsu pɔ ále gé síi guue.

22 Dii a to tɔɔn vái á le ní sionao ní kákagyáo ní mèwááo ní nɔnao. Pɔ piaa gbɔsi ní pɔ fukpaaɔ i á buapɔɔ le. Gyápiɔ péléazi e à ge midéɔ.

23 Luabe aɔ kú á musu gii lán mɔgotéwae. Tɔɔle iɔ kú á zíe gbáugbáu lán mɔsiwa.

24 Luuté ní búsutio ò Dii a to á e lou géé ù. Aɔ bɔ za musue e à ge á dedeɔ.

25 Dii a tó á wéleɔ ziblewáe. A dɔdɔkɔwa à gé léleimá, í fáaa ní bao à tá. Sɔ i ké dúnia bui píigu yá pɔ á lé yáí.

26 A geɔ i gɔ báɔ ní wáio pɔblea ù, gbēe a ní yáo.

27 Dii a to Egipi sáneɔ á le ní gbenao ní yiao ní kásanao. Aɔ gbágbāa vlo.

28 I to íana káwá, i to á vlakú, i tó á mi liaa,

29 iɔ ɔmalemale fáane lán vla pɔ kú gusiauwa. A yáe ali bɔ maaɔ. Wa gbáamɔé, wi á pɔɔ síwá, kási gbēe a á suabao.

30 Aɔ nɔkpama ví, gbépále i kusiwá. A kpɛdɔ, á e iuo. A vēebu ke, á e à a be mɔaokɛo.

31 Wa á zuɔ kólokpa á wáa, á e à a nɔɔ soo. Wa á zaa'ínaɔ síwá, mé á e iɔ. Wa á sáɔ kpá á wélewa, kási gbēe a á suabao.

32 Wa á negɔeɔ ní á nenɔe kpa buipálewa, á wé iɔ dɔnzí e á wé wo. A gbāa a pɔe keo.

33 Bui pɔ á dɔɔ á buazí pɔ á kè pɔble. Wa gbáamɔé, wiɔ á wetá gɔɔpii.

34 Iana a káwá yá pɔ á wé a e yáí.

35 Dii a to bòkɔɔ á le á koso ní á gbásaonaɔwa. Aa líála sea za á gbakpɛe a é minanguo.

36 Dii a taáno ní á kía pɔ á aà díleɔ bui pɔ ápiɔ ní á deziɔ dɔɔ kíi. Wekíi á zɔbleu líone ní gbɛɔ á diiɔ ù.

37 A gɔ sɔkɛngu pɔ ù, láanipɔ ù bui pɔ Dii a á yá ní kíone píi, aai yáadaano.

38 Ali pɔtɔ maamaae, kási ali keke yɔɔnnɔe. Kwao mé aa so píi.

39 A vēebu ba, í a sēwa, kási á e à a kɔ zɔzɔ à a imio. Kɔɔ mé aa á vēelipio zɔzɔ.

40 Kulio di á búsuue, kási á e a nísi mɔaokɛo, asa aa nɔbɔleke píie.

41 A negɔeɔ ní nɔeɔ i'i, kási aao kúánɔ. Wa tártɔ zítɔɔ ùe.

42 Kwasutéɔ i á búsu líɔ ní á buapɔɔ síwá.

43 Bɔmɔ pɔ kú á guuɔ kúkuála musumusue, á vlá iɔ naua.

44 Aa pɔ sēae, kási á e pɔ sēané. Aaɔ de midé ù, iɔ kú ní guu kpɛe.

45 Yá beeɔ á le píie, aaiɔ téázi. Aa kéwáo e à ge midéɔ, ké i Dii á Lua yámao, i aà ɔtondɔkí gwao, mé á aà yádíleá pɔ á dàé kúao yáí.

46 Yá pɔ aa á lepiɔ aao de seela pɔ í dimá ùe e á buiwa.

47 Tó i zɔble Dii á Luae ní pɔnao ní nɔsenao á namablegɔɔ,

48 á wéle pɔ Dii a ní zíwáɔ ò á zɔblené búu ní nɔnao ní imio pɔkésama guu. Dii i mò zuu daé á nɔe e à ge á kaaleɔ.

49 Bui pɔ kú za tɔɔle léwa zàzà ili ní yámao ò Dii a to aa kúu'o aa mówá.

50 Buipio aao pásí, aa gbézɔɔ wegwao, aa wēnadɔ néneɔ.

51 Aa á pɔtuɔɔ sóso ní á buapɔɔ e à ge kaaleðe. Aa á pówena ge á wɛe ge á nísi ge á zu ge á sã tóé e à ge mideð.

52 Aa koezã á bùsu pɔ Dii á Lua lé kpáwá wɛlɛzi pii e á bñi gbáa lesí pɔ ále a náaikɛ ge kweðe.

53 A á negɔe ní á nenɔe pɔ Dii á Lua a kpáwá so taasi pɔ á wɛlɛ á dau koezãázi guu yáí.

54 Baa á gɛe buse wɛnadɔne de a bñike ní a gbédeeo ní a nɔ yenzideo ní a né pɔ gɔɔ

55 ní a né pɔ ále sópio. A li an gbéeeo, ké pɔe i gɔe taasi pɔ á wɛlɛ á dau koezãázi guu yáí.

56 Baa á nɔe buse wɛnadɔne de, nɔe pɔ lí we kɛe tɔ bùsuwao ké a buse mé wɛnadɔne de yáí, a bñike ní a gɔ yenzideo ní a negɔe ní a nenɔe

57 a né pɔ a í ní a bio yá musu. A so asii guue* pókésama ní taasi pɔ á wɛlɛ á dau koezãázi guu yáí.

58 Tó á ikoyá pɔ kú láe bee guuɔ kúa, ále zikewà, tó á Dii á Lua tɔ gbía pɔ i ní me séenata beee dɔo,

59 Dii á gaga pɔ á a fán vío káágu ní a buie, gaga pásí pɔ í gɔoplakɛ ní gyáváí pɔ lí láao.

60 A to Egipi gyá pɔ á a vía vío á le, a kéwá.

61 Baa gaga ní gyá pɔ a yá kú ikoyá láe bee guuɔ, Dii á káágu pii e à ge kaaleðe.

62 Tó i Dii á Lua yámao, baa ní á dasi lán saanaɔwa keo, á gɔ bílao.

63 Lá á ká Diigu á yámaakèé, a tò a dasikù, màa a kaaágu à á dede, i á kaale. A á wo bùsu pɔ ále gé sii guu,

64 i á fáaa buio guu za dúnia léla e a léle. We á zɔbleu líone ní gbɛ, dii pɔ ápi ní á dezi á dɔo.

65 A íampakí e buipi guu, á pɔpɛkí e gueio. Wekí Dii a to à sɔdeedeekɛu, á wé iɔ wo, á yéee i láa.

66 A nísi na iɔ naa líwa, vía iɔ á kú gwáasina ní fáaneo, áo á kua náai vío.

67 Vía pɔ a á kú yá pɔ a wɛsle yáí áli me kɔe à to oosi ke, íli me oosie à to gu dɔ.

68 Dii á a ká gó ílená guu à táánɔ Egipie, tá pɔ má óe ásu o loopi. We á wɛle à ázia yíau á wɛlɛwa zɔo ú, kási gbɛe á á lúo.

69 Dii bàa kua ní Isaili yá pɔ a ðile Mɔziie Mɔabu bùsuun we, yá pɔ a ðileè Olebu bàasi.

29

Dii bàa kua ní Isaili zedɔa Mɔabu bùsuu

1 Mɔziie Isaili sísí pii à mè: A yá pɔ Dii kè Egipi Falaɔe ní aà íwao ní aà bùsuu è pii.

2 A wɛsle lá à seela ní dabudabu zɔo kè, à aà gbáa legwà.

3 Kási e gbá Dii i á nɔe wɛé a ònòkùo. I á wé kèé a gu'èo. I á swá wɛé a yámào.

4 Ké ma dɔaaé guwaiwaiu wè bla, á pɔkasa ní á kyaleo i yaao.

5 I pɛe soo, i wɛe ge i gbáa mio. Dii á gwá, ké á e dɔ òme Dii á Lua u.

6 Ké wa ka gue beeu, Eɛebɔ kí Sís ní Basana kí Oguo bòlewá ní zío, ò wa zibléma.*

7 Wa ní bùsu sí wá kpá Lubeni buio ní Gada buio ní Manase bui kíniowa ní pɔ ú.

8 Ayámeto à Dii bàakuaánɔ yádileae beeo kúa, i zikewá, yá pɔ ále ke pii i bɔ maa.

9 Apíi á sía Dii á Lua ae gbá, á dɔaanao ní á kíao ní á gbɛzɔo ní á zígɔ badeo ní á gɛe pii

10 ní á néo ní á nɔe ní bòmɔ pɔ kú á bòou yaawenao ní itɔnao ú.

11 A sía la ké á ze ní Dii á Lua bàakuaánɔ yá. Dii á Lua lé a bàakuaánɔ legbè ní a kuao gbá,

12 ké á á dea a gbéú zedɔ gbá. Aɔ de á Lua ú lá a óéwa, lá á a legbè á deziɔne Ablahaú ní Izaakio ní Yakɔbuowa.

13 I ke átɛe ò mále yápi legbèe.

14 I ke á gbé pɔ á kúwano gbá Dii wá Lua ae átɛe no, ní wá bui pɔ wi ní i yáaoo.

15 A dɔ áziawa lá á kú yáa Egipi, mé lá a bɔle ní buipáleo bùsuu.

16 A ní pɔ pɔ aa kè ní lío ní gbɛo ní ánusuo ní vuao táao ú è, pɔ pɔ Dii ye a gíyáio.

17 A gbɛe su bɔ Dii wá Lua kpe á gé zɔblei buipále diipɔne, á gɛe ge á nɔeen nò, á buie ge á ualeen nò. Yávái zína su ào kú á guu kona ge gɔi úo.†

18 Tó gbɛe láai yáe beeo mà, asu ázia sáaukpa á me, baa tó a swá gbáa, áo ku aafiaeo. Bee a to wá iwáa tɔo káé á i nieue.

19 Dii a we súuukeaánɔ. Aɔ pɔkúma ní pɔfɛo bɔbɔwá gɔopiie. Láai yá pɔ kú láe bee guu a aà le pii, Dii i aà tɔ de dúniau.

20 Dii a aà bɔ Isaili buio guue, i láaipɔ wá a yákè ikoyá láe bee guu zíwá pii íadaawá yáí.

* 28:57 2Kia 6.28-29, Wɛn 4.10   * 29:6 Nao 21.21-35   † 29:17 Ebe 12.15

21 A bui pò aa mɔ́ á kpeɔ́ ní buipáale gbé pò bò búsu zàzāuɔ́ aa gaga pò kà búsuɛ beeuɔ́ e ní gyá pò Dii kááguɔ́.

22 *Iatēgbɔ́* ní wisio a búsuɛ bee tēkú píiɛ. Wa pótɔ́ weo, pɔe a bɔ́leɔ, baa sē. Aɔ́ de lán Sɔ́dɔ́ú ní Gɔ́mɔ́mɔ́ ní Adamao ní Zeboiú pò Dii ní suumpà ní pòkúma pásloɔ́wae.†

23 Bui píi a mɛ: Bóyái Dii yá bee taa kè búsuɛ beeei? Aà pɔ́fē zɔ́ɔ́ bee taa dea ni?

24 Wí wemá wá mɛ: Ké aa pākpá Dii ní deziɔ́ Luapi báakuarínɔ́ yázi an bɔa Egipi gbɛa yáíɛ.

25 Aa gè zɔ́blè dii páleɔne, aa kùlè dii pò aa dɔ́ yáaɔne, i ké Dii mé dilenéo.

26 Ǿ Dii pòkúmabòbò búsupiwa, à láaiɔ́ kú lée bee guuɔ́ zìwá píi.

27 A ní wó ní búsuu à ɔ́zònízi e búsu páleu, lá aa ku tiaewa.

28 Yá pò ulɛaɔ́ de Dii wá Lua yá ũe. A pò pò à bòò gupuaú sɔ́, wápiɔ́ ní wá néɔ́ yáɛ gɔ́ɔ́pii, ké wá e wáɔ́ zikewá.

30

Dii sua ní Isailiɔ́ ní pá ziu

1 Tó èfáai ní láai yá pò mále daéɛ beeo kèé píi, tó á wé kè bui pò Dii á Lua a á yá à á fáaa ní guuɔ́ guu,

2 tó ápiɔ́ ní á néɔ́ a ea zè ní Dii á Luao, tó a aà yá pò mále diléé gbá mà píi ní nòsemendoo ní pɔ́eáɔ,

3 Dii á Lua a á wēnagwa, i ea á káaa za bui pò a á fáaa ní guuɔ́ guu, i suáno á pá ziu.

4 Baa tó á yá à á fáaa búsuɔ́ guu e dúnia léwa, a á buiɔ́ káaa we, i suáno.

5 A suáno búsu pò an deziɔ́ ví ya yáau. Tó aa èa búsupi sí, a èfáaikéné, i to aa dasikú de ní deziɔ́píla.

6 Dii á Lua a á sò gbási woloé ní á buiɔ́, á nisina iɔ́ yeaazi ní nòsemendoo, iɔ́ ku aafia.

7 Dii á Lua i láaiɛ beeo zì á wèlɛɔ́wa ní á zangude pò aa íadawá,

8 í ea Dii yáma, iɔ́ zike aà yádilea pò mále oé gbáɔ́wa.

9 Dii á Lua a èfáaiaé á zì píi guu, i tó á néɔ́ kó ní á pɔ́tuɔɔ́ ní á buaneɔ, aà pɔ́ i ea kewá na, i maakeé, lá aà pɔ́ kèna á deziɔ́wawa.

10 Tó a Dii á Lua yáma, a aà ɔ́tondòkii gwá, mé á aà yádilea pò kú ikoyá lée bee guuɔ́ kúa, tó a ze ní Dii á Luao ní nòsemendoo ní pɔ́eáɔ, a bee kéé píiɛ.

Wēni ge ga

11 Yá pò mále diléé gbápi zì'ú de á gbáa léao. A zàáno.

12 A ku luabeo. Asu mɛ, déme a gé luabe à pila ní yápio, i oé á zikewáio.

13 A ku ísia baaleo. Asu mɛ, déme a bua ísia baale i suò á oé á maio.

14 Yápi kúáno káinno, a dɔ́ á léu, a kú á nòseu,* ké á e zikewá.

15 A ma! Mále wēni ní yámaao káleeé gbá ní gao ní yávaio.

16 Mále diléé gbá, à ye Dii á Luazi, à to e aà iai, à aà ɔ́tondòkii gwa, à aà yádilea ní aà ikoyá kúa, iɔ́ ku, i dasikú, Dii á Lua i báaadaágu búsu pò ále gé síi guu.

17 Ama tó a bɔ́ aà kpe, mé i aà yámao, tó a kéwá, mé a zɔ́blè dii páleɔne a kulené,

18 mále oé gbá, a kaalen we! A gēgē búsu pò ále bua Yuudēwa ále gé síi guuɔ́.

19 Luabe ní tɔ́leɔ mé ma seeladeɔ́ ũ gbá á yá musu. Ma wēni ní gao dɔ́é á ae, báaa yá ní láai yáo. A wēni sé, ké ápiɔ́ ní á néɔ́ á e à aafia.

20 Aɔ́ ye Dii á Luazi, iɔ́ aà yáma, i nawá, asa ũme á wēni ũ, i to á gēgē búsu pò á a legbè á deziɔ́ne Ablahaú† ní Izaakio‡ ní Yakɔ́buo§ á mè á kpámá guu.

31

Yozuee dilea Mɔ́izi gēɛ ũ

1 Mɔ́izi gè yáɛ beeo ò Isailiɔ́ne

2 á mè: Tia kéwa ma ka wè basoolo, má fɔ́ dɔ́aaé lɔ́o. Dii òmɛ à mè má bua Yuudēwao.*

3 Dii á Lua mé a dɔ́aaé á buawá, i bui pò kú weo kaaléé, i ní búsu sí. Yozuee mé aɔ́ dɔ́aaé sa lá Dii òwa.

4 Dii a kené lá a kè Amɔ́leɔ́ kí Síɔ́e ní kí Oguo ní ní búsuowa, á ní kaale.

5 Dii a ní naé á ɔ́zle, i kené lá má dílééwa píi.

6 A sòdile, iɔ́ wó wí! Asu to vía á kúo, ásu to sɔ́ kéágu ní yáio, asa Dii á Lua mé lé géáno. A á tó weo, a pākpaázio.

7 Ǿ Mɔ́izi Yozuee sísi, a òè Isailiɔ́ píi wáa á mè: Sòdile, níɔ́ wó wí, asa mme níyɔ́ gé ní gbéé beeo búsu pò Dii a legbè ní dezi káauɔ́ne á mè á kpámá guu. Mme níyɔ́ búsupi kpaaalené.

† 29:22 Daa 19.24-25 * 30:14 Lom 10.6-8 † 30:20 Daa 12.7 ‡ 30:20 Daa 26.3 § 30:20 Daa 28.13 * 31:2 Nao 20.12

⁸ Dii mé a dɔaane. Ɔme aɔ kunnɔ, a n to weo, a pākpanzi bauo.† Nsu to vĩa n kūo, rĩsu bìlikɛo.

⁹ Mɔizi ikoyāpi kè lá guu, a kpà sa'onə Levii bui pɔ aabɔ Dii bàakuarĩnɔ kpagolo seaɔwa rĩ Isaili gbɛzɔɔ pii.

¹⁰ Mɔizi yādilené à mè: Wè soplə gbea, wē pɔ wĩ fiadeɔ ké, Lákpɛdɔa dikpɛgɔɔ,

¹¹ tó Isailiɔ m̀ò rĩzla ɔbɔ Dii rĩ Luəe nĩpii gu pɔ a seɔ, àli ikoyā lāe bee kyokené aa ma.

¹² Ali rĩ kaaa, gɛɔ rĩ nɔɔ rĩ nɛfɛnɛnɔ rĩ b̀mɔ pɔ kú á wéleɔ, aa ma, aai dada, ké aa e wàɔ Dii á Lua vĩa vĩ, aabɔ ikoyāpiɔ kũa pii, aabɔ zĩkewà.

¹³ An né pɔ yāpi dɔɔ i ma, aabɔ vĩakea Dii á Luəe dada gɔɔ pɔ á kú b̀usu pɔ ále bua Yuudɛwa ále gé s̄iipi guu.

Dii dɔaaa Isailiɔ p̀ɔɔbzakea oa

¹⁴ Dii ò Mɔizie: N gagɔɔ káikù. Yozuee sisi, í gɛ zɛ kpaaũkpɛu, mí aà dilɛ. Ɔ Mɔizi rĩ Yozueeo gè zè kpaaũkpɛu.

¹⁵ Dii b̀ò m̀má we telu pɔ zea kpépi kpɛleəa guu.

¹⁶ Ɔ Dii ò Mɔizie: Tó n zu n deziɔ guu, gbépiɔ fɛle gbāsikɛ rĩ b̀usu pɔ aale ḡɛu dii z̄iloɔɛ. Aa pākɔamazi, aai ma bàakuarĩnɔ yáɔ gbooɛ.

¹⁷ Gɔɔ bee ma pɔ a pañzi, mí b̀ɔnkpɛ, wi rĩ m̀ómɔ. Yā'la a rĩ le dasi, aai taasikɛ. Gɔɔ bee aa me: Yā'lapio wá le, ké wá Lua kúwanɔ yáí yá?

¹⁸ Gɔɔ bee má b̀ɔnkpɛ yāvái pɔ aa kè aa zè rĩ dii pāleɔ yáí.

¹⁹ Lɛɛ bee ké láu sa, ní dada Isailiɔnɛ aa sí, ké àɔ demɛɛ an bɔa ma kpɛ seela ũ.

²⁰ Tó ma ḡérnɔ b̀usu pɔ ma a legbè rĩ dezi káauɔnɛ guu, b̀usu pɔ vĩ rĩ z'io diupi, tó aa kà aa m̀ɛkpa, aa zɛ rĩ dii pāleɔɛ, aai zɔblené. Aa pākɔamazi, aai ma bàakuarĩnɔ yá gbooɛ.

²¹ Tó yā'lapio rĩ lé dasi, mé aale taasikɛ, lepi mé a rĩ yá'likpamá, asa a yá a sá rĩ buiɔguo. Má láasoo pɔ aale kɛ gbá d̄s, e màò gé ḡérnɔ b̀usu pɔ ma a legbèné guu.

²² Mɔizi lepi ké láu guu bee, ɔ a dà Isailiɔnɛ.

²³ Dii yādile Nuni né Yozuee à mè: S̄ɔdile, níw w̄ɔ vĩ!‡ Mme r̄iȳó gé rĩ Isailiɔ b̀usu pɔ ma a legbèné guu, mé mapi máɔ kunnɔɛ.

²⁴ Ké Mɔizi ikoyāpi kè láu pii m̀ómɔ,

²⁵ à yādile Levii bui pɔ aabɔ Dii bàakuarĩnɔ kpagolo seaɔnɛ à mè:

²⁶ A ikoyā lāe bee si dilɛ Dii á Lua bàakuarĩnɔ kpagolo sae, iɔ ku we á bɔa Dii kpɛ seela ũ.

²⁷ Asa má á swágbāa d̄s, lá i gi yáí. Za gɔɔ pɔ má kúánɔ iɔ bɔ Dii yá kpɛɛ e rĩ a tiaɔ. Wa ma gaa gbea pɔ o la?

²⁸ A á bui gbɛzɔɔ rĩ á dɔaanaɔ káaamɛɛ, ké mà yáe beeo kánɛ rĩ swáwa, luabe rĩ tɔɔleɔ iɔ de ma seeladeɔ ũ á yá musu.

²⁹ Asa má d̄s ké á ázla òkpa ma gaa gbea, í ké zé pɔ má òbɛwa. A gbea yā'la a á le, asa á yá pɔ vāi Diie kɛ, aà pɔ i paázi táa pɔ á kè yáíe.

³⁰ Ɔ Mɔizi lepi yá dau a siu Isaili pɔ káaaaɔnɛ m̀ómɔ.

32

Mɔizi le

¹ Musudeɔ, à swákpa, mí yā'o, á gbé pɔ á kú z̄ileɔ, à ma yāma.

² A to ma yādane káfiakéé lán louwa, à to ma yā'onɛ éfāaikéé lán fiíwa, lá s̄ɛ rĩ láo i m̀ɔsɛ ewa.

³ Má Dii tɔbɔ.

A z̄ɔɔkɛ d̄s wá Luəe!

⁴ Gbesin aà ũ, aà yákeɔ wásawasa,

í yápii kɛ a zéwae.

Lua náaiden aà ũ, váie kuwàɔ, a s̄usu mé a maa.

⁵ Aà gbéɔ yádɔɔsai kèè, aa de aà néɔ ũ lo.

Bui vāi koleaɔnɛ, aa ḡò wĩ sea.

⁶ Maa á flabo Diiea?

A sòùe, á ònò wíó.

A Mae pọ́ á sén weo lò?

Aàpi mé á ké, à á zèdò.

⁷ A làasooke yá pọ́ kú za káauowa,

à wē pọ́ gē za zio yáda.

A gbea á maewwa, aai dau wà siué,

maezòò mé aa a galiké.

⁸ Ké Lua Musude gbēnazinao kpaalè,

mé à bui pìi bùsu kpàwà,

à ní baade bùsu zòle iadàné.*

A bùsu kpà Isailiowa ní dasileu,

⁹ asa Dii gbéò de aà baa ù,

Yakòbu buiò mé aà kpaale ù.

¹⁰ A ní lé bùsu giinau,

guwaiwai pọ́ da pà, wàio ì òòòu.

A òlìarízi à ní gwá,

à laaidòmá lá a webesianawa.

¹¹ Lá kúu ì a sakpe vu,

ì yàada a nēola,

màa Dii a gāsia pòo,

à ní kú ní a gāsia káo à ní sé.

¹² Dii mé dāané ado,

dii zìloe ò ku a guuo.

¹³ A tò aa be bùsu gulešìowa,

ò aa buapòò blè.

A ní gwá ní gbesi z'òio

ní ku pọ́ bọ́ gu gbèdeu nísio

¹⁴ ní zùkpasa vífāiao ní sá kpasa ví'ipuo

ní sànebòò mekpaaò ní Basana bùsu sāsakaò

ní pówen maaò ní vèebe'i pọ́ á mí vèe ùo.

¹⁵ Bui maapiò mèkpa, ò aale gbá de.

Aa kà, aa gbènekù aa nísì kpà,

ò aa pákpà Lua ní Kenazi,

aa sakà gbesi pọ́ de ní Suabana ù pigu.

¹⁶ Aa aà pọ́ fèè dii zìlloò yá musu,

aa tò aà pọ́ pà ní táa pọ́ à zàuo.

¹⁷ Aa táaò gbàgbae, ì ke Lua no,†

dii pọ́ aa ní dş yāaoò,

aa bòmá dafue,

dii pọ́ an deziò lí víakeneòò.

¹⁸ Aa gbesi pọ́ ní ì tò we,

Lua dēekàné, ò aà yá sàngu.

¹⁹ Ké Diipi è maa, ò à ní bòbòò,

asa aà pọ́ pà a negòò ní a nenòepiozie à mè:

²⁰ Má bònkpe, mí ní midèa e,

bui koleaon ní ù, né náaisaideone.

²¹ Aa ma pọ́ fèlemèe ní pọ́ pọ́ de Lua ùoo,

aa tò ma pọ́ pà ní táaò yá musu.‡

Má tó bui pọ́ aa de ma gbé ùoò ní pọ́ felené,

má tó an pọ́ pa bui wésiadèò yá musu.§

²² Asa ma pòkùma té kà,

mé tépi aò kùe e bedau zìle.

Má temò dúniæ ní a pòò,

a kù gbèsisì zìnaowa.

²³ Má yá'ia káaanzie,

mí a kaò zurízi pìi.

²⁴ Imina a kángu,

* 32:8 Zln 17.26 † 32:17 1Kln 10.20 ‡ 32:21 1Kln 10.22 § 32:21 Lom 10.19

Lua i sumá, gagyá i ní deḁe.
 Má wàio zímá aa ní taitai,
 mí mlè pásinaᵝ gbaemá aa ní sóso.
 25 Wa ní nᵝo deḁe gāae ní fēndaoe,
 gili i gēngu ní kpeaᵝ guu.
 Ewaasoᵝ ní wéndiaᵝ gaga nípii
 ní né yōminaoᵝ ní maezᵝo mikāpuadeᵝ.
 26 Ma mè má ní fáaae,
 mí tó an tᵝ ga dúniau,
 27 āma ma víakè an ibeᵝo ílandāae.
 Aa e wa mé wà bee kè,
 aa me wa mé wà ziblēmá,
 i ke Dii mé bee kè píio.
 28 Isailio yāe dᵝo,
 bui ᵝnᵝkēsámadeᵝne!
 29 Tó aa ᵝnᵝo víe, aa bee dᵝ,
 aa dᵝ gu pᵝ ní yākeᵝo mipèurínᵝ.
 30 Kpelewa gbᵝè mēndo tò gbᵝᵝn ᵝaa ᵝᵝo tilèi?
 Kpelewa gbᵝᵝn pla gbᵝᵝn ᵝaa blakwi yàì?
 Mé i ke Dii pᵝ de ní gbᵝsi ũ ní kpámá báasio.
 31 Asa wá ibeᵝo gbᵝsi de lán wá gbᵝsiwao,
 baa ampioᵝ aa dᵝ níziawa.
 32 Aa muua ní ᵝᵝᵝᵝdeᵝ ní Gᵝmᵝᵝdeᵝe.
 Aa de lán vēeli pᵝ a né de kona ũ
 mé a kó de gᵝi ũwae.
 33 An vēéá mlè seᵝwee
 lán kyá lé'í pásíwa.
 34 Dii mè: Má ní yápi kua ma dᵝuo lé?
 Má kùkū ní kán'ᵝo ma láasiu.
 35 Mámé má tᵝsimá,
 mámé má flaboné.*
 Gᵝᵝewa aa tii guwa,
 asa an kaalegᵝᵝo káikùe,
 pᵝ pᵝ lé ní dá wāa, àle mᵝ.
 36 Asa Dii a yākeke ní a gbᵝᵝo,†
 i wēnadᵝ a zᵝblenaone.
 Tó a è an gbāa lāa,
 gbᵝᵝe kuo, zᵝ ge wᵝe,
 37 a me: An diiᵝ ku máe?
 An gbᵝsi pᵝ aa náaazi ku má ni?
 38 Diipiᵝo ní sa'obo nísi sᵝ,
 aa vēe pᵝ aa tᵝlemá mí.
 Aa fele dᵝále sa, aa ᵝkuála.
 39 Aᵝ dᵝ tiasa ké mámé má a ũ,
 diie kuo, ma báasio.
 Mámé mi to wà ga,
 mámé mi to wàᵝ ku,
 mámé mi gbᵝé ke'ía,
 mámé mi ní gbágbā.
 Gbᵝᵝe a fᵝ ní bᵝ ma ᵝzío.
 40 Ma a ᵝ sè musu,
 má ò ní ma kua gᵝᵝpiio,
 41 tó ma a fēnda pᵝ í teke lekè,
 mé má kua má yákpalekeò,
 má tᵝsi ma ibeᵝᵝwa,
 má flabo gbᵝᵝe pᵝ zamaguᵝne.
 42 Ma kaᵝ ga ní auo,
 gbᵝᵝe pᵝ gào ní zᵝzᵝo pᵝo pii.

* 32:35 Lom 12.19, Ebe 10.30 † 32:36 Sou 135.14

Ma fēnda a gē mēbaasiu

sea za ibeε d̄aanaɔwa.

⁴³ Buiɔ, à gulakε Dii gbéɔ yá musu,‡

asa a a zòblenaɔ au t̄si. §

A t̄si a ibeεwa,

i a bùsu ní a gbéɔ duuna kémá.

⁴⁴ M̄oizi mò ní Nuni né Yozueeo, à lepi yá d̄au a síu Isailiɔne.

⁴⁵ Ké M̄oizi lepi yá síuné nípii a làa,

⁴⁶ a òné: A yá p̄ó má d̄ilεé gb̄a da á s̄ɔu píi, ké à e o á néɔne aa laaika, aao ikoyápiɔ k̄ua píi.

⁴⁷ Asa a dεé yápa ūo, á wēniε. Tó á yápiɔ k̄ua, á gēgē bùsu p̄ó ále bua Yuudēwa ále gé síi guue.

⁴⁸ Gɔɔ doŋpi z̄í Dii yá'ò M̄oizie à mè:

⁴⁹ De dε Abaliŋ gb̄és̄is̄is̄e beewa M̄abu bùsuu la e Nebo gb̄és̄is̄i musu b̄ɔaa ní Yelikoo, ní wesi Kanaa bùsu p̄ó mále kpá Isailiɔwa aa síle.

⁵⁰ Nȳɔ ga gb̄és̄is̄i p̄ó n dedewápi musue, ní zu ní deziɔ guu, lá n v̄li Aalona gà Oo gb̄és̄is̄i musu à z̄u a deziɔ guuwa.

⁵¹ Asa n b̄ɔ ma kpe Isailiɔ wáa Meliba í p̄ó kú Kadesi k̄ii Zini guwaiwaiue, ni ma kuaadoake d̄ɔmεε ní guuo.*

⁵² Ayám̄eto níȳɔ bùsupi e k̄aaε, níȳɔ gēuo.

33

M̄oizi Isaili buiɔ gbaa sa'ole

(Daa 49.1-28)

¹ Sa maa p̄ó Lua gbé M̄oizi ò Isailiɔne e àò gé gain ke,

² à mè:

Dii b̄ɔ Sinai à m̄òwá,

aà gawi bìlewá za Sei,

à pípiwēε za Palana gbε musu,

à b̄ɔ a gbé dasidas̄i k̄ii,

lou lé pílep̄ile aà ɔplaai.

³ Dii ye a gbéɔzi,

gbé p̄ó an kua nídoapiɔ ku aà ɔz̄i.

Aa k̄aaaaazi wá aà yáma.

⁴ M̄oizi ikoyá dílewēε,

wá Yakɔbu buiɔ p̄ó ū.

⁵ Dii mé ḡò wá bui maa k̄ia ū,

ké wá Isaili bui d̄aanaɔ k̄ɔ k̄aa.

⁶ M̄oizi mè:

Lubeni buiɔ aao kue, aa gao,

kási aao dasio.

⁷ A yáε bee ò Yuda buiɔ yá musu:

Dii, Yuda buiɔ wii ma,

ní sur̄n̄o ní gbéɔ guu.

Aale gí ní níziào,

d̄or̄ile an ibeεɔ yá musu.

⁸ Levii buiɔ yá musu à mè:

N Tumiŋ ní Uliŋo kpá n gbé náaideɔwa.*

N ní lé n ní gwá Masa,

n z̄ɔak̄án̄zi Meliba í k̄ii. †

⁹ Aai ní de ní ní dao yádao,

aai ní v̄liɔ ní ní d̄aunaɔ d̄ɔo ge an néɔ.

Aa n yá k̄ua,

aa z̄é ní n b̄aakuaín̄ɔ yáɔ. ‡

¹⁰ Aaí n yáɔ da Yakɔbu buiɔne,

aaí n ikoyá da Isailiɔne.

‡ 32:43 Lom 15.10

§ 32:43 Zia 19.2

* 32:51 Nao 27.12-14

* 33:8 B̄aa 28.30

† 33:8 B̄aa 17.7, Nao 20.13

‡ 33:9 B̄aa 32.26-29

Aaí tulaletikatea n ae,
aaí sa pó wí a pó kátèu à tékū o ní gbagbakiwa.

¹¹ Dii, báaadańgu, ní ní gba gbáa,
ké zí pó aale ké e kangu.

Gbé pó lé feleńńo lé ní wówa,
ń ní zangudeo gbè, aasu fele bo.

¹² Bèyámee buio yá musu à mè:
Dii gbè yenzideo zóleaańo dódó.
Dii aó kàedarízi,
aó kú ní guu gópiie.

¹³ Yosefu buio yá musu à mè:
Dii báaada ní búsuu
ní fii maa pó í bo musu à kpao
ní í pó kálea tóle zíeo

¹⁴ ní pómáa pó íatè í to aa bóleo
ní pómáa pó í bóle mo ní mọo

¹⁵ ní gbèsíńi zi musupoo
ní síńi pó kú za káauo pómáa
¹⁶ ní pómáa pó kú tóleo pii.
Yosefu buio na ní Lua pó kú yáa káeleuo,
èfáaiپی i su ní miwa,

asa Yosefu á beede a gbéoo guu.

¹⁷ Aá buio aáo zóke ví
lán zuswana nesana séiawa,
aáo gbáa ví lán zúsèle kóbaowa,
aa mále buiozi e dúńia léwa.
Máa Éflaiú bui aó dasi,
máa Manase bui aó dasi.

¹⁸ Zabalóni buio yá musu à mè:
Zabalóni buio,
à pónake laa pó ále tao guu.
Isakaa buio, à pónake be.

¹⁹ Aa gbéoo sisi Dii gbèsíńiwa,
aai samaa'owá we,
asa aa àizee pó di ísiauó hle
ní pó pó ulea búsu'úfáa guuo.

²⁰ Gada buio yá musu à mè:
Wá Gada buio búsu Káńina sáaukpa!
Aáo wúlea we lán nòomusuwae,
aa gbéoo taitai ní gáńowa ní ní mió.

²¹ Aa tóle séia sè nízia pó ú, §
wa gbéoo baapi kúané we.
Ké Isailio daanao káaa,
Gada buio zíkè Dii ikoyá zedewa
ní yá pó a díle Isaili bui píieo.

²² Dá buio yá musu à mè:
Dá buioá nòomusu né bóloone,
aai bo Basana búsuu aa kusimá.

²³ Nefatali buio yá musu à mè:
Nefatali buio na ní Diio maamaa,
à báaadańgu à kè zai.
Isida ní geomidokdi oi búsuo
a gó ní pó úe.

²⁴ Asee buio yá musu à mè:
Pónadeo Asee buio de bui kńińla,
aáo naańo de ní gbéola,
aa ní gbá pípi ní nńsio.

²⁵ Aa ní bóle gbáao pi

ní mɔsio ní mɔgotɛo,
 aao ku dɔɔbae e ní wɛni léu.
 26 Bui maa, gbɛe muua ní á Luaoo,
 í di luabɛpuana kpe musu,
 í mɔ dɔiále a zɔɔke guu.
 27 Lua pɔ kú za zipi mé á uleki ũ,
 ɓɔliáázi zíle la gɔɔpiie.
 I á ibeɛo yáé, í oé á ní kaale.
 28 Isailio ɓo ku dɔɔba rítɛe,
 Yakɔbu buipio ɓo ku
 búsu pɔ pɔwena ní vɛeo diu,
 gu pɔ a mɔse ɓo bɔ musu.
 29 Báaadeɔn á Isailio ũ,
 asa Dii á suabà.
 Déme kú lááwai?
 ɔme á sɛngbao ní á dɔnleo
 ní á fɛnda gawideo ũ.
 A ibeɛo vlánaué á aɛ,
 ɓo be ní búsu guleɓɔwa.

34

Mɔizi gaa

- 1 Mɔizi bɔ Mɔabu búsu sɛu, à dɛde Nebo gbɛwa e Pisiga misonaa bɔaa ní Yelikoo, ɔ Dii búsupi
 ɓɔɔ píi za Galada búsu e Dá
 2 ní Nefatali buio búsuo píi ní Eflaiũ buio búsuo ní Manase buio búsuo ní Yuda buio búsuo píi
 e ísia pɔ kú be'ae
 3 ní Negeveo ní wéle daminalikpede Yeliko guzuleo e Zoaa.
 4 ɔ Dii òè: Búsu pɔ ma a legbɛ Ablahaũe ní Izaakio ní Yakɔbuo, ma mè má kpá ní buiɔwapin
 we. Má tò n wesiɛ, áma níyɔ bua Yuudɛwa ñ gɛuo.
 5 ɔ Dii zɔɔblena Mɔizi gá Mɔabu búsuu we lá Dii òwa.
 6 ɔ Dii aá vɛ sɛsɛpɔleu we bɔaa ní Bepeooo. Gbɛe aá mia dɔo e ní a gbão.
 7 Mɔizi gá a wɛ basoolode guue. Aá wé na, mé aá gbãa i laoo.
 8 Isailio aá ge'lanabò gɔɔ baakwi sɛu Mɔabu búsuu, ɔ ge'lanabɔa ní ɔɔɔo làa.
 9 ɔno pà Nuni né Yozuee, kɛ Mɔizi ɔnàwà yáí. Isailio misilɛè, aa kè lá Dii dà Mɔiziɛwa
 10 Anabie i bɔ Isailio guu lán Mɔiziwa ɓo. Aaí yãbo kɔ léu ní Diioe,*
 11 mé à seelaɔ ní dabudabu pɔ Dii a zɔo kè Egipi, Falaɔ ní a Iwaɔ ní a gbéɔ aɛ píi.
 12 Gbɛe i yãbɔnsae zɔo pɔ Mɔizi kè ní iko gbãao Isailio wesiɛ ke ɓo.

* 34:10 Bɔa 33.11

YOZUEE

Yá pò kú lée bee guu

Yozuee lápi lé a boolekewée lá Mɔizi gɛe Yozuee dɔaa Isailione, lá aa Kanaa búsu sí ní lá wá búsupi kpaalené bui ní buio, aa zòlèzòlèu. Lápi kpaalea lee áaɛ 5n ke:

Kanaa búsu sia (1-12)

Búsupi kpaalea (13-21)

Yozuee yá gbɛzã (22-24)

Ké Lua búsu kpà a gbɛɔwa, à lé pò a gbɛ̀ ní deziɔne ní a pò pò a gbɛ̀ Mɔizieɔ papaɛ. Yáa Lua kua ní a gbɛ̀ guu, an Kanaa búsu sia yá gbiané, lá an bɔa Egipi búsuu yá gbianéwa. Lua mé zíkà a gbɛ̀ne, 5me tò aa zìblè aa bò aafia.

Búsu pò aa zìblèwàò ní búsu pò gò aa sia, a kpaaleané bui ní buio ua ní uao lé ɔbɔwɛe lá Lua í laaidómá, asa a tò an baade azía ɔɔlè víe.

Kanaa búsu sia ní a kpaaleao dau siuawɛe guu wi dɔ ké Lua náai ví, í lé pò a gbɛ̀neɔ papa, mé à kù aa nízia kpawáe, aaliɔ aà yá kúa. Isailiɔ zòlèa buipále luadɔnsaiɔ guuá kaiɛ, asa í ní luanaaika baɛɛ. Bee yáí Yozuee fɛle zè à Luabaakuarínɔ yá boolekèné gɔɔ pò aa káaaa Sikéú (24). A ní gbálaai maamaa, 5 gbɛ̀ zèò wá zòble Diiɛ. A gbɛa Isailiɔ ní ní búsuo yáziɔ dáale. Za gɔɔ bee an ibeɛ pò liaanzìɔ ɔ ye ní búsupi símáe gɔɔpii. Isailiɔ sɔ, lá Lua mé ní gbá búsupi mé aà bàa kúrínɔ, bee 5 ánabiɔ ɔ dɔrígu m̀ɔm̀ɔ. Sema aao yá pò Luapi dílenéɔ kúa.

Dii yádíleɔ Yozuee:

¹ Dii zòblena Mɔizi gaa gbɛa Dii yá'ò Mɔizi zòbána Yozuee, Nuni nɛe à mè:

² Ma zòblena Mɔizi gá. Fɛle bua Yuudéwa la sa, mpi ní Isailiɔ pii, í gɛ̀ búsu pò má kpáwáú.

³ Gu pò á gbá pèluu pii, má kpáwá lá má ò Mɔiziewae.*

⁴ Sea za guwaiwaiu e gea Libá búsuu, sea za swa zòɔ pò wí me Uflata e gea ísia pò kú be'ae oi, Itiɔ búsupi a gò á búsu ú píe.

⁵ E n gɛ̀ n gaò gbɛe a e n gá flo. Lá má kú ní Mɔizio, màa máo kunnɔ. Má n to weo, má pákpanzi bauo.†

⁶ Sòdíle, níw wóò ví, asa níme níyɔ búsu pò ma a legbè á dezi káauɔne ma mè má kpámá‡ sí, ní kpá gbɛ́e beeɔwa.

⁷ Sòdíle, níw wóò ví lé! Laaidɔ ikoyá pò ma zòblena Mɔizi dánɛwa, níw kúa pii. Nsu kéwá ní na ɔplaaí ge zee oio, n tá ali ke nae.

⁸ To Mɔizi ikoyá lápi yá àò dɔ ní léu, níw láasookewá fáane ní gwáasínao. Laaidɔ yá pò kú a guuwa pii, ní zíkewá, n tá ɔ na, n yá ɔ bɔ maa.

⁹ Mámé ma yádílenéò ló? Sòdíle, níw wóò ví. Nsu to vía n kúo. Nsu to sɔ kènguo, asa ma Dii n Lua, máo kunnɔ gu pò níle géu píe.

¹⁰ ɔ Yozuee ò Isaili dɔaanaɔne à mè:

¹¹ A bòo kéele, í o gbɛ̀ne aa kúsua sɔuke, asa gɔɔ áaɔ gbɛa aa bua Yuudéwa la, aai gé búsu pò Dii ní Lua kpámá aao ví síi.

¹² Yozuee ò Lubeni buiɔne ní Gada buiɔ ní Manase buiɔ lee doo à mè:

¹³ A to yá pò Dii zòblena Mɔizi díléɛ bee dɔágu, à mè Dii á Lua a to à kámabokii e, à búsuc bee kpáwáe.

¹⁴ Ayáméto á nɔɔe ní á néfɛnenáò ní á pɔtuoo gò búsu pò Mɔizi kpáwáú Yuudé baala, á zígò ɔ dɔaa bua á gbɛ̀ne nípii, aai ní gòkɛbɔ kúa, aai dɔrílé

¹⁵ e Dii àò tó á gbɛ̀ kámabokii e lá a kééwa, ampí sɔ aai gò búsu pò Dii á Lua lé kpámá ví. Bee gbɛa í su búsu pò gò á pò úe beeu, í zòlè búsu pò Dii zòblena Mɔizi kpáwá Yuudé baala gukpɛ oipiu.§

¹⁶ ɔ aa wèwá aa mè: Yá pò ní dílewɛe pii wá kée. Gu pò n wá zúu pii wá gɛe.

¹⁷ Lá wa zíkè Mɔizi yáwa pii, màa wá zíkè n yáwa ɔ. Dii n Lua aao kunnɔ, lá a kú ní Mɔiziwae.

¹⁸ Gbɛ́ pò b̀ n yá kpɛ à gí yá pò ní dílee kei, à gáe. Sòdíle, níw wóò ví lé!

2

Asiigwanaɔ zta Yeliko

* 1:3 Iko 11.24 † 1:5 Iko 31.6-8, Ebe 13.5 ‡ 1:6 Daa 15.7, 28.13 § 1:15 Nao 32.28-30, Iko 3.18-20

1 Kua Sitiü Nuni né Yozuee asiigwanao zì gbèon pla asii guu à mè: A ge wékpale búsupizi ní Yelikoo. Ǿ aa gè we, aa gè pìla káalua pò wí mèè Lahabu kpéu.*

2 Ǿ wa ò Yeliko kíae wà mè: Isailieo gè la oosia wá búsu asiigwai.

3 Ǿ kiapi gbéó zì Lahabu be aa mè: Bò ní g5e pò mò n kfió, asa wá búsu asiigwagwaa yáí aa mði.

4 A mo lè nœpi gbèon plapió se ùle kò, 5 à mè: Gbépio mò ma kíi la síanae. Má d5 gu pò aa b8uo.

5 Ké gu sí blízetagoo, aa b8le. Má d5 má aa tàuo. A ní gbesele kpakpa, á ní lee.

6 A mo lè à ní sé gèrño kpé musu, à ní ùle gb8ona pò kálea weu kò.

7 Zinao pèlènzí Yuudè zéu e a buakii, mé wá bíi zé tà ní kpe.

8 E asiigwanapio aao gé wúlei, Lahabu dède ní kíi kpé musu,

9 a ònè: Má d5 ké Dii búsuè bee kpàwáe. Gili gèwágu á yá musu, 5 búsuèbeedeo ká gà nípii.

10 Wá má lá Dii Isia Tèa í z8eé goo pò a b8le Egipi† ní yá pò á kè Sís ní Oguoe, a Am8leo kía gbèon plapió kè kèlekèle Yuudè baale.‡

11 Ké wá má, s5 kèwágu, wá nisína ná líwa á yáí, asa Dii á Lua mé musu ní z1leo Lua ù.

12 Lá ma gbèkèkèé, ápio s5 à legbèmee sa ní Dii tóo à gbèkèke ma de bedèone. A seelakemee máo d5 sáasa

13 ké á ma mae ní ma dao ní ma v8io ní ma dáunao ní wá gbéó b8 pii, í wá b8 ga lézi.

14 Ǿ g8epio wèwá aa mè: Mmè ní wá wèni ù, wámè wá n wèni ù s5. Tó ní wá yá'o gbèe máo, tó Dii búsuè bee kpàwá, wá gbèkèkene síana.

15 Ǿ à ní b8le fenentiu, à ní pìla bíi kpe ní bao, asa aà kpé pò a kuu ku wéle bíiwaè.

16 A ònè: A mipè gusísidewa, ké á gbèselenaó su kpaauánáo yáí. Ao ùlea we goo aa5 e á gbèselenaó su, í ghasa dazeu.

17-18 Ǿ g8epio òè: Tó wa ea gè á búsuu, ní bà tèae bee do fenenti pò níle wá b8leue beewa, ní n mae ní n dao ní n v8io ní n dáunao ní n de bedèo káanzi pii n kpée beepiu. Tó ní ke máao, wá bàa ào ku lé pò ní tò wá gbène guu bo.

19 Tó an gbèe b8 n kpéu á gè gáae, á azía dèn we, wá yán bo. Tó an gbèe kunnó kpéu, mé wá aà dè, wámè aà gaa a wí wá musu.

20 Tó n wá k8malekè gbéone s5, wá bàa aó ku lé pò ní tò wá gbènepi guu bo.

21 Ǿ Lahabu mè: Ao de màa lá á òwa. Ǿ à ní gbáe, aa tà. Ǿ à bà tèapi d8 a fenentiu.

22 Ké aa pìla bíiwa màa, aa mipè gusísidewa, 5 aa í we goo aa5 e an gbèselenaó gè sùò. An gbèselenapio ní wèle zé sae pii, aai ní eo.

23 Ǿ gbèon plapió dazeu, aa pìla sístipio wa aa bùa swawa. Ké aa ká Nuni né Yozuee kíi, aa yá pò ní lé dàu a síuè pii

24 aa mè: Dii búsupi nàwèe wá 8zi píie. Búsupideo ká gà nípii wá yáí.

3

Isailio buaa Yuudèwa

1 Yozuee fèle koo káaukaau ní Isailio pii. B8a Sitiü aa gè Yuudèi, 5 aa b8okpa we e aao ge buaiwá.

2 Goo aa5 gbea Isaili gbèz8oo b8o kèele,

3 aa yádile gbèone aa mè: Tó á è Levii bui sa'onao Dii á Lua bàakuacánó kpagolo sea, à dazeu, í té ní kpe,

4 ké á e d5 zé pò á sé, asa í zépi se yáao. Ao be zàzà lán londo taawa y8oo! Asu s5 kpagolopizio.

5 Ǿ Yozuee ò gbèone: A gbábo áziæ, asa Dii a yáb8nsacke á zánguo zia.

6 Ǿ à èa ò sa'onao: A Dii bàakuawano kpagolo sé à d8aa buaò gbèone. Ǿ aa kpagolopi sè aa d8aaò gbèone.

7 Dii ò Yozuee à mè: Má na n káfiawa Isailio:ne gbá, aaió d5 ké má kunnó, lá má kú ní M8ziowa.

8 O sa'onao pò aa ma bàakuacánó kpagolo seaone, tó aa ká Yuudè g8s8le, aa gè ze íu.

9 Ǿ Yozuee ò Isailio:ne à mè: A s5 kái la, í Dii á Lua yáma.

10 Ǿ à èa mè: Beewa áo d5 ké Lua b8e kúanó, mé a Kanaao yáé ní Itio ní Ivió ní Pelizio ní Giigasio ní Am8leo ní Yebusio.

11 A ma! Wa gè Yuudè íu ní dúnia búu Dii bàakuacánó kpagoloo á wáa.

12 A gbèon kueplaó sé á guu, bui ní buio gbé mèndodo.

* 2:1 Ebe 11.31, Zaa 2.25 † 2:10 B8a 14.21 ‡ 2:10 Nao 21.21-35

13 Tó sa'ona pɔ́ aa dúnia búu Dii kpagolo seaɔ gɔ́pàlɛ Yuudɛ́ íu, ípi a z̄sɛɛ, í pɔ́ lɛ̀ bɔ́ swa musu i ḡs̄ yea gudoũ.

14 Ké gb̄éɔ̀ f̄lɛ̀ b̄ouu aa d̄azeu, aale gɛ́ buai Yuudɛ́wa, sa'ona pɔ́ aa Dii baakuarínɔ́ kpagolo seaɔ be ní aɛ̀ màa.

15 P̄kɛkɛḡɔ́ p̄ii swapi i pa e à s̄is̄l̄ s̄ɛɛ. Ḡɔ́ pɔ́ kpagolosɛnap̄iɔ́ kà swapii, ké aa gɔ́pàlɛ́ íu,

16 ɔ́ í pɔ́ lɛ̀ bɔ́ swapi musu z̄sɛ́, à ḡs̄ yea gudoũ za z̄àz̄ w̄lɛ́ pɔ́ wí mɛ́ Adamu saɛ́ Zalatá búsuu. I pɔ́ lɛ̀ tá Isida Wisideu z̄sɛ́ m̄b̄, ɔ́ gb̄éɔ̀ bùa b̄ɔaa ní Yelikoo.

17 Sa'ona pɔ́ aa Dii baakuarínɔ́ kpagolo seaɔ ḡs̄ zɛ́a Yuudɛ́ eu t̄ɔlɛ́ giwa ḡíũgiũ, ɔ́ Isaili bui pii be gugiipiu e aa gɛ́ bùawá aa làa nípii.

4

Gbè mèn kueplaɔ didiak̄sa seela ũ

1 Ké Isaili bui pii bùa Yuudɛ́wa aa làa, ɔ́ Dii yá'ò Yozuee e à mè:

2 A bui kueplaɔ guu à gb̄éɔ̀ s̄eu dodo,

3 ní oné aa gbɛ́ s̄lɛ́ swa'eu mèn kuepla gu pɔ́ sa'onao z̄eu s̄usu, aai buaò aa kálɛ gu pɔ́ á íu gwáa.

4 ɔ́ Yozuee gb̄éɔ̀n kueplaɔ dílɛ Isaili bui guu dodo, ɔ́ á ní sisi.

5 A oné: A ḡs̄ Yuudɛ́ eu Dii á Lua kpagolo aɛ́, á baade i gbɛ́ sɛ́ dí a ḡau á Isaili bui dasileu.

6 Gbɛ́ beɛɔ́ i ḡs̄ seela ũ. Tó á n̄éɔ́ á lá zia, gbɛ́ beɛɔ́ deé kpelewa ní,

7 à oné, ké wá bùa ní Dii baakuarínɔ́ kpagoloo, ɔ́ a í z̄sɛ́, ɔ́ gbɛ́piɔ́ ḡs̄ Isailiɔ́nɛ a yãd̄ongubɔ́ ũ ḡɔ́pii.

8 ɔ́ Isailiɔ́ kè màa lá Yozuee ònɛ́wa. Aa gbɛ́ s̄lɛ́ Yuudɛ́ eu mèn kuepla Isaili bui dasileu, lá Dii ò Yozueeɛ́wa. Aa bùaò aa kálɛ gu pɔ́ aa íu.

9 Gbè mèn kuepla pɔ́ wa s̄lɛ́ swa'eu sa'ona pɔ́ aa Dii kpagolo seapiɔ́ zek̄i ɔ́ Yozuee didik̄sa, aa ku we e ní a gb̄aɔ́.

10 Sa'ona pɔ́ aa kpagolopi seaɔ ḡs̄ zɛ́a swa'eu e yá pɔ́ Dii dílɛ Yozuee e à gb̄éɔ̀nɛ gè làaò pii, lá M̄oizi dílɛ̀w̄a. Gb̄éɔ̀ kè kpakpa aa bùa.

11 Ké aa bùa nípii aa làa, ɔ́ sa'onao gb̄asa bùa ní Dii kpagoloo gb̄éɔ̀ wáa.

12 Lub̄ɛn̄i buiɔ́ ní Gada buiɔ́ ní Manase buiɔ́ lɛɛ doo mé d̄ɔaa bùa Isaili bui k̄n̄iɔ́nɛ, lá M̄oizi ònɛ́ yáawa. Aa ní ḡs̄kɛb̄ɔ́ k̄ua.

13 An z̄iḡɔ́ kà gb̄éɔ̀n̄ ðaas̄ɔs̄ɔ lɛɛ bla (40.000) taawa. Aa bùa ní Dii d̄s̄ao, aa gɛ́ Yeliko s̄eu ní z̄l̄ s̄ouo.

14 Ḡɔ́beez̄l̄ Dii Yozuee k̄áfl̄ Isailiɔ́nɛ nípii, ɔ́ aa aá yãm̄a e à gɛ́ ḡaò, lá aa M̄oizi yãm̄awa.

15 ɔ́ Dii yá'ò Yozuee e à mè:

16 O sa'ona pɔ́ aa ikoyá kpagolo seaɔnɛ aa bɔ́ swa'eu.

17 ɔ́ Yozuee ònɛ́ aa bɔ́ swa'eu,

18 ɔ́ aa b̄ou. Ké aa gɔ́pàlɛ́ s̄is̄l̄a, ɔ́ swa'í òa s̄u à gbɛu ḡɔ́. A pà à dàgua e à s̄is̄l̄ s̄è lá a káauwa.

19 M̄o s̄é̄ia ḡɔ́ kwidɛ́ z̄l̄ ɔ́ Isailiɔ́ b̄ɔ́ Yuudɛ́ swa'eu, aa gɛ́ b̄ookpá Giligali, Yeliko gukpe.

20 Yozuee gbè mèn kuepla pɔ́ wa s̄lɛ́ Yuudɛ́ eupiɔ́ didik̄sa Giligali we.

21 A ò gb̄éɔ̀nɛ: Tó á bui s̄u ní maɛɔ̀ lá zia aa mè, gbɛ́ beɛɔ́ yáasi dea ní,

22 à oné á buaa Yuudɛ́wa gugií ũ seelaɛ́,

23 asa Dii á Lua a í bàé á t̄aa'ozeue, ɔ́ a bua lá a bua Isia T̄ɛa pɔ́ á a í bàéwawa.

24 Dii kè màa, ké dúnia bui pii e d̄s̄ ké á gb̄aa v̄l̄, ápiɔ́ s̄ɔ́ íb̄ Dii á Lua v̄l̄ ḡɔ́pii.

5

1 Ké Am̄lɛɔ́ k̄ia pɔ́ kú Yuudɛ́ be'ae oib̄ ní Kanaaɔ k̄ia pɔ́ kú ísia saɛɔ̀ mà lá Dii Yuudɛ́ í z̄s̄ɛ́ Isailiɔ́nɛ aa bùawá, ɔ́ s̄ɔ́ k̄ènḡu, an ká gá nípii Isaili yáí.

T̄z̄sa Isailiɔ́nɛ Giligali

2 Ḡɔ́ beɛ Dii ò Yozuee: Gbè f̄ɛnaɔ́ kɛ, ní t̄z̄z̄ Isailiɔ́nɛ.

3 ɔ́ Yozuee ò wá gb̄é f̄ɛnaɔ́ kɛ, ɔ́ wá t̄z̄z̄ ò Isailiɔ́nɛ gu pɔ́ wí mɛ́ tia Gyaf̄ɔ́s̄l̄s̄l̄.

4 Yá pɔ́ tò à t̄z̄z̄n̄ɛn̄ kɛ: Isailiɔ́ b̄lɛa Egipi gbea, an tá guu ḡs̄gb̄aaɔ́ ḡaga guwawaiwu píie.

5 Gb̄é pɔ́ b̄lɛ Egipiɔ́ t̄z̄z̄a nípii. Gb̄é pɔ́ wá ní í guwawaiwu zé guu b̄ɔa Egipi gbeaɔ́, aame aai t̄z̄z̄ ḡl̄ao.

6 Isailiɔ́ be guwawaiwu w̄lɛ bla e gb̄é pɔ́ de ḡs̄gb̄aaɔ́ ũ ḡɔ́ pɔ́ aa b̄lɛ Egipiɔ́ gè ḡagaò píi, asa aai Dii yãmao. Dii ònɛ́ aa wesi búsu pɔ́ a lɛgb̄è ní deziɔ́nɛ à kpámálɛ bauo, búsu pɔ́ wí ní z̄'io diupi.*

7 An né pɔ́ Dii tò aa f̄lɛ́ ní gbɛaɔ́ ɔ́ Yozuee t̄z̄z̄n̄é, asa gyaf̄ɔ́deɔ́nɛ, wí t̄z̄z̄n̄é z̄éuo.

* 5:6 Nao 14.28-35

8 Ké Isailio t5zò n̄p̄i aa làa, aa gò gu pò aa bòokpàu we e a bò gè làaò.

9 J Dii ò Yozuee: Ma wí pò Egipio dàwá b̄é gb̄an we. J wí o gupie Giligali† è ní a gb̄ao.

10 Isailio bòokpaa Giligali 5 aa Gēamusu dikpe‡ kè Yeliko s̄eu we m̄opi gɔɔ ḡeo m̄endosaide z̄í oosi.

11 Dikpepi kaa'isizi 5 aa b̄usupi buapɔɔ bl̄e, k̄aa ò ní p̄owen kpasaaò.

12 An b̄usupi buapɔɔ blea gbea, k̄e gu d̄ò, manakwea§ z̄e, i kw̄én̄e loo, 5 aa Kanaa b̄usu bl̄e bl̄e w̄e bee sa.

Dii z̄igɔɔ d̄baana

13 Ké Yozuee k̄aik̄ù ní Yelikoo, à w̄es̄e gugwà, 5 à ḡs̄ee è z̄ea a ae, à a f̄enda wò k̄ua. J Yozuee s̄àaazi à aà là à m̄e: N kú wá kpe yà, ge wá ib̄eeo kpeε?

14 A w̄ewà à m̄e: M̄aa no. Dii z̄igɔɔ d̄baanan ma ù, ma kaa lan k̄e. J Yozuee k̄ul̄e à w̄ul̄e a gbeεu, 5 à aà là à m̄e: Yá kpele ma Dii a o mapi a z̄òbl̄enaεi?

15 Dii z̄igɔɔ d̄baanapi w̄ewà à m̄e: N n kyale b̄ob̄o, asa gu pò ní z̄eu kua adoae.* J Yozuee k̄e m̄aa.

6

Yeliko b̄fi kw̄ea

1 Wá Yeliko b̄lib̄ole gbaò tàta gīugīu Isailio yáí. Gb̄ee è lé b̄oo, mé gb̄ee è lé ḡeo.

2 J Dii ò Yozuee à m̄e: Gwa, ma Yeliko n̄an̄e ní z̄īe ní a k̄iao ní a z̄iḡs̄o.

3 Mpi ní n z̄iḡs̄o, à ge lia w̄elep̄izi ḡen do ápii, í su. Aɔ liai ḡen dodo m̄aa e gɔɔ soolo.

4 Sa'ona gb̄ēn sopl̄a aao d̄baaa kpagoloe, aabi kuu k̄ua. A gɔɔ soplade z̄í à lia w̄elep̄izi ḡen sopl̄a gɔɔ p̄o sa'onap̄io lé kuupe.

5 Tó aa kuup̄e, aale a ba gá, mé a a s̄ mà, gb̄épii i kúkuake gb̄áugb̄au, w̄éle b̄fi i kw̄é kák̄sa, á baade i mip̄e lá a ae d̄bawa à ḡeu.

6 J Nuni né Yozuee sa'onaɔ s̄isi, à on̄e: A Dii bàakuawan̄o kpagolo sé, á gb̄ēn sopl̄a í d̄baae, á baade i kuu k̄ua.

7 J a ò gb̄ēn̄e: A fele ge lia w̄elei ḡen do. Z̄iḡs̄o mé aa d̄baa Dii kpagoloe.

8 Ké Yozuee yá'ò gb̄ēn̄e, 5 sa'ona gb̄ēn̄e sopl̄a p̄o aa kuu k̄uapi fele d̄baaa Dii bàakuarin̄o kpagoloe, aale kuupe.

9 Z̄iḡs̄o be sa'onap̄io ae, dasi té kpagolo kpe, mé kuuo 5 d̄o.

10 A m̄ò l̄e Yozuee ò gb̄ēn̄e à m̄e: Asu kúkuakeo. Asu to wá á k̄ii mao. Asu to ȳae b̄o á léuo e gɔɔ p̄o má oé à kúkuake, í gbas̄a k̄e.

11 Aa ḡe lia w̄elep̄izi ní kpagoloo ḡen do m̄aa, 5 aa èa tà ní b̄òou. Aa í we.

12 Yozuee fele k̄oo káaukaau, 5 sa'ona Dii kpagolo s̄e.

13 Sa'ona gb̄ēn̄e sopl̄a p̄o aa kuu k̄uapi d̄baaa Dii kpagoloe, aale pé. Z̄iḡs̄o d̄baaané, dasi té kpagolopi kpe, mé kuuo 5 d̄o.

14 Aa lia w̄elep̄izi ḡen do a gɔɔ plaade z̄í, 5 aa èa tà ní b̄òou. Aa k̄e m̄aa e gɔɔ soolo.

15 A gɔɔ soplade z̄í aa fele káaukaau gud̄leia, 5 aa èa ḡe lia w̄elep̄izi lá aal̄i kw̄ea. Z̄ibeezi aa liai ḡen sopl̄ae.

16 A ḡen sopladepi gɔɔ p̄o sa'ona lé ḡe kuupe gb̄áugb̄au, 5 Yozuee ò gb̄ēn̄e à m̄e: A kúkuake, asa Dii w̄elep̄i kp̄aw̄ae.

17 Dii w̄elep̄i ní p̄o p̄o kúuo ðile a p̄o ùe. Wá ní kaale n̄pii. Káaluwa Lahabu ní gb̄é p̄o kuaàn̄o a kp̄eú mé aa b̄o n̄t̄eε, asa 5me asiigwana p̄o wá ní z̄īo ùle.

18 A laaika! Asu p̄o p̄o Dii ðile a p̄o ù kee seo, k̄e ásu kaaleo yáí. Tó á s̄e, a yá'í á b̄òoe, i ḡs̄o kaalep̄o ù.

19 Anusu ní vuao ní m̄ogot̄e p̄o ní m̄osi p̄o píiá Dii p̄e. Sema wá ka Dii áizeε guu.

20 Ké wá kuup̄e, mé Isailio kúkuak̄e gb̄áugb̄au m̄aa, w̄éle b̄fi kw̄é kák̄sa.* J an baade síu a ae d̄bawa, 5 aa w̄elep̄i sí.

21 Aa p̄o p̄o kúuo ðile Dii p̄o ù, 5 aa gb̄épii k̄aale ní f̄endaò, ḡs̄eò ní n̄eò, néf̄en̄enaò gb̄ēz̄z̄oo píi ní zuo ní s̄áò ní z̄aa'inao.

22 Yozuee ò gb̄ēn̄e pla p̄o ḡe b̄usupi asiigw̄an̄e à m̄e: A ḡe káaluapi kp̄eú, i b̄oàn̄o ní aa gb̄é, lá a a legb̄èèwa.

23 J èwaasop̄i ḡe b̄ò ní Lahabuo ní aà maeo ní aà dao ní aà w̄īo ní aà d̄aunaò ní aa gb̄é p̄i. Aa b̄òle ní aà daeò píi, 5 aa ní k̄ále Isailio b̄òo sae.

† 5:9 Bee mè b̄òné. ‡ 5:10 B̄oa 12.1-13 § 5:12 B̄oa 16.35 * 5:15 B̄oa 3.5 * 6:20 Èbe 11.30

24 Ǿ aa tesò wélepiwa ní pò pò kúuo pii, mé i ké ánuసు ní vuao ní mǔgotē pòó ní mǔsi pò pò aa sèle kále ní Dii zwáakpe áizeeo báasio.

25 Yozuee tò káalua Lahabu bò aafia† ní aà de bēdeò ní aà gbéò pii, ké à asiigwana pò Yozuee ní zí Yeliko asiigwaibò ùle yáí, 5 aa gò Isailio guu e ní a gbāo.

26 Goo bee Yozuee lekè à mè: Dii láaike gbé pò a fēle Yeliko wéle bee keke kálewa. Tó à a bíí ē kpále, aà negōe séia mé a ga. Goo pò à a gbaò pèle sò, aà né gbezāna mé a ga.*

27 Dii kú ní Yozuee, 5 aà tó lí búsúpia pii.

7

Akáa duuna

1 Isailio bò yá pò Dii dílenépi kpe. Kaami né Akáa, Zabedi tǔna, Zela síwena, Yuda bui mé pò pò Dii díle a pò ũ sè, 5 Dii pò fē Isailiozi.

2 Yozuee gbéò zì à mè aa bò Yeliko aa gé Ai pò kú Betavē sae Beteli gukpe oi, aa búsúpi asiigwa. Ǿ aa gè, aa Ai asiigwà.

3 Ké aa sù Yozueewa, aa òè: Aideò bílao, i ka wà gé we píio. Tó gbēon òaa kwi ge gēo gè, aa wélepi sie. Nsu gbéò da taasiu píio.

4 Ké gbēon òaa gēoò gè we, 5 Aideò ní fú,

5 aa ní yá bǔa za ní wéle bíibòleu e gbeyòkí, aa ní dede sístipòleu gbēon blakwi ní sooloo. Ǿ sò kè Isailio gu, an ní sína ná líwa.

6 Yozuee a ula ga kè, a wúlea a gbēu Dii kpagolo ae e oosi. Aàpi ní Isaili gbēzòò búsú zùzú ní mia.

7 Ǿ Yozuee mè: A' a Dii Lua! Akea n wá bua Yuudēwa n wá ná Amòleone ní zǐí aa wá midéi? Tó wá zǐlea Yuudē baale yāa lé!

8 N yá na Dii! Lá Isailio kpekpa ní ibeone, má o kpelewa sa ní?

9 Kanaaò ní búsúbeedeò aa yápi ma mǔpii, aai liawázi, aai wá midé dúniau. N tó zǔo sò be? Nyò keò kpelewa ní?

10 Ǿ Dii ò Yozuee: Fēle ze! Bóyáí ní wúlea n gbēui?

11 Isailio duunakē, aa ma bàakuaánò yá gbòo. Aa pò pò má díle ma pò ũ sè, aa kpáí'ò, aa mǔafilikè, aa pǔpi dà ní pòò guu.

12 A yáí tò aai fǔ ní ibeò gá fio. Aa kpekpané, ké aa gò kaalepò ũ yáí. Máò kúánò bǔo, mé i ké a ma pò pò kú á guu kále báasio.

13 Fēle ge gbábò ní zǐae e gu àò gé dǔi, asa ma Dii Isailio Lua ma mè ma pò kú á guu. A fǔ kaakaanake á ibeò ae e à ge pǔpi bǔò á guu.

14 Tó gu dǔ, à sǔmazi bui ní buio. Bui pò má sè lí sǔmazi dae dae, dae pò má sè lí sǔmazi uale ní ualeò, uale pò má sè sò, a gōe lí sǔmazi dodo.

15 Gbé pò wá sù ma pǔpi èwà, wa ade kpasa ní a gbéò píie, asa à ma bàakuaánò yá gbòoe, à widà Isailio wae.

16 Yozuee fēle káaukaau, a tò Isailio sò Diizi bui ní buio, 5 gbe Yuda bui sè.

17 Ǿ a tò Yuda bui sǔaazi dae dae, 5 gbe Zela bui sè. A tò Zela bui sǔaazi uale ní ualeò, 5 gbe Zabedi ua sè.

18 Ǿ a tò aà ua gōe sǔaazi dodo, 5 gbe Kaami né Akáa, Zabedi tǔna, Zela síwena, Yuda bui sè.

19 Ǿ Yozuee ò Akáa: Né, síana'ò, beee dǔ Dii Isailio Luae. Yá pò ní kè omē. Nsu n a kee ulēmēo.

20 Ǿ Akáa wèwà à mè: Síanae, ma duunakè Dii Isailio Luae. Yá pò má kèn ke:

21 Ma Babiloni gomusu kefena è ní pòò guue ní ánu suo kiloo pla ní vua kiloo kǐnio, 5 a bíi gèmagu, má sè. A ulea eu ma kpéu, ánu suo ku zǐle.

22 Ǿ Yozuee gbéò zǐ we. Aa kè kpakpa aa gè gè aà kpéu, 5 aa è ulea we, ánu suo ku zǐle.

23 Ǿ aa sèle mǔò Yozuee Isailio kǐi, aa kále Dii ae.

24 Ǿ Yozuee ní Isailio Zela síwena Akáa sè ní ánu supio ní gomusupio ní vuapio ní aà negōeò ní aà nēnēò ní aà zúo ní aà zàa'inaò ní aà sǔo ní aà zwáakpeò ní aà pòò pii, aa gèrínò Akoo guzulēu.

25 Ǿ Yozuee mè: N yá'íwēe fá! Dii a yāmone gbā sò. Ǿ Isailio aà pàpa ní gbēo mǔpii, aa aà dè ní aà gbéò pii, 5 aa ní kpasa.

26 Aa gbe káawà, gbēze zǔopi ku we e ní a gbāo. Ǿ Dii pǔfē kpále. A yáí tò wí o gupie Akoo* guzulē.

† 6:25 Ebe 11.31 * 6:26 1Kia 16.34 * 7:26 Bee mè yá'iané.

8

Ai kea kélekele

¹ Dii ò Yozuee: Nsu to vía n kũo. Nsu bílikeo. Zígɔ́ sɛ́le gérúnɔ́ nípii, í léle Aiwa, asa ma Ai kía nàne ní ɔ́zle ní aà gbɛ́ɔ́ ní aà wéleɔ́ ní aà tɔ́leɔ́.

² Ke Aie ní a kíaɔ́ lá ní kè Yelikoe ní a kíaɔ́ewa, í ní pɔ́ɔ́ ní ní pɔ́tuɔɔ́ naaa á pɔ́ ú sa. Bɔ́nsaen kéne ní wéle kpe.

³ ɔ́ Yozuee ní a zígɔ́ fɛ́le gè léle Aiwa nípii. A negɔ́naɔ́ sè gbɛ́ɔ́n ðaasɔ́sɔ́o lɛɛ baakwi (30.000), ɔ́ à ní gbáe gwáasína,

⁴ a òné: A swákpa! A bɔ́nsaekené ní wéle kpe. Asu ké wélewa zàzáo. Aɔ́ ku sɔ́u guu ápii.

⁵ Mapi ní gbé pɔ́ kumanɔ́ɔ́, wá sɔ́ wéleí. Tó aa bɔ́le daiwále, wíɔ́ bàalené lán káauwa.

⁶ Aai péwá e aa ké ní wélewa zà, asa aao e wále bàalené lán káauwae. Tó wále bàalené máa,

⁷ í fɛ́le á uleki á wélepi ble. Dii á Lua nàé á ɔ́zle.

⁸ Tó a wélepi blè, í teswà lá Dii ówa. A laaika á ke lá má díleéwa.

⁹ ɔ́ Yozuee ní gbáe, aa gè gu pɔ́ aa e ní zámakɛu. Aa nízia yè Beteli ní Aipio zánguo Ai be'ae oi. Gwá bee Yozuee í bɔ́ou we ní a gbɛ́ɔ́.

¹⁰ A fɛ́le káaukaau á gbɛ́ɔ́ kàaa, ɔ́ aapi ní Isaili gbɛ́zɔ́ɔ́ ðaaané e aa gè kàò Ai.

¹¹ Zígɔ́ pɔ́ kuaàɔ́ɔ́ sɔ́ wélepi z nípii. Ké aa káikù ní wélepio, aa bòokpá a gugbántoo oi bɔ́aa ní a bɔ́leɔ́. Guzule da Ai ní nípi zánguo.

¹² Yozuee gbɛ́ɔ́ sè ðaasɔ́sɔ́o lɛɛ sɔ́o (5.000). A mɔ́ lè à ní úle Beteli ní Aio zánguo kò Ai be'ae oi.

¹³ Isailiɔ́ bòokpá wéle gugbántoo oi, mé gbé pɔ́ uleapiɔ́ ku wéle be'ae oi. Gwá bee Yozuee í guzuleue.

¹⁴ Ké Ai kía Isailiɔ́ è máa, aapi ní a wéledeɔ́ fɛ́le kè kpakpa, aa gè má ní zío gu pɔ́ bɔ́aa ní Alaba sɛ́o. A dɔ́ gbɛ́ɔ́ ulea a wéle kpeo.

¹⁵ Yozuee ní Isailiɔ́ lé ke lá Aideɔ́ lé ní fuwa, aale bàalené, aa mipè gbáawa.

¹⁶ Aideɔ́ kɔ́ sisi pii aa bɔ́le pe Yozueeɔ́wa, ɔ́ aa pè má e aa gè kè ní wélewa zà.

¹⁷ Gɛ́e e gɔ́ wéle guuo, aa bɔ́le pè Isailiɔ́wa nípii, ɔ́ aa ní wéle bíibɔ́le tò wɛ́a, aale Isailiɔ́ yá.

¹⁸ Dii ò Yozuee: Sɔ́na pɔ́ ní kúa ðɔ́ Aiwa, asa má nàne ní ɔ́zle. ɔ́ Yozuee a sɔ́napi ðɔ́ Aiwa.

¹⁹ Ké à ɔ́ pòo máa, ɔ́ gbé pɔ́ uleɔ́ fɛ́le sí wéleu gɔ́ɔ́, aa blè, ɔ́ aa kè kpakpa aa teswà.

²⁰ Ké Aideɔ́ líli aa ní kpe gwá, ɔ́ aa è telu gbá da ní wéleá, ɔ́ aai gékú e lɔ́o, asa Isaili pɔ́ bàalè mipè gbáawaɔ́ líaa ní yanapiɔ́wae.

²¹ Ké Yozuee ní Isailiɔ́ è ní gbé pɔ́ uleɔ́ wéle sí, mé telu gbá daa, ɔ́ aa èa lèle Aidepiɔ́wa.

²² Isaili kɔ́ni bɔ́le wéleu, aa gè Aideɔ́wa ní zío, ɔ́ aa koezɔ́nzi. Aa lèlemá, ɔ́ an gbèe i e bàalèo.

²³ ɔ́ aa Ai kía kù bɛ́e, aa gèò Yozuee.

²⁴ Isailiɔ́ Aideɔ́ ðèðe mínmíɔ́ buaɔ́ ní sɛ́sao an pɛ́amapi guu. Ké aa Aideɔ́ ðèðe ní fèndao máa, ɔ́ aa èa gè wélepiu, aa gbé pɔ́ gò weɔ́ ðèðe lɔ́.

²⁵ Gbè pɔ́ gága gɔ́ɔ́beeziɔ́ gɛ́o ní nɔ́o pii gbɛ́ɔ́n ðaasɔ́sɔ́o lɛɛ kueplae (12.000). Aideɔ́ sɔ́, an lén we.

²⁶ Yozuee ɔ́ pɔ́ a sɔ́na kúaopi gí ðɔ́ e wá gè Aideɔ́ mínzɔ́ɔ́.

²⁷ Isailiɔ́ wélepi pɔ́tuɔɔ́ ní a pɔ́ náaa tàò lá Dii ò Yozueeɔ́wa.

²⁸ Máa Yozuee tesɔ́ Aiwa, a tò à gɔ́ bezia ú, ɔ́ à gò da gii máa e ní a gbáo.

²⁹ ɔ́ à Ai kía lòo líwa e oosi. Ké íatè lé gè kpéu, à mè wá aà ge bua líwa wá zu wéle bíibɔ́leu we. ɔ́ wá gbè káawà dasidasi, gbèzeɔ́pi ku we e ní a gbáo.

Dii baa kua ní Isailiɔ́ Ebalí gbèstísi musu

³⁰ Yozuee Dii Isailiɔ́ Lua gbaghakú bó Ebalí gbèstísi musu,

³¹ lá Dii zòblena Mɔ́izi díle Isailiɔ́nɛwa.* A bó lá Mɔ́izi kè a ikoyá guuwa, à mè wá bo ní gbè pɔ́ wí gápelewá wa ào.† ɔ́ wá sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu á tékú ò Diiwa we ní sáaukpasao.

³² ɔ́ Yozuee ikoyá pɔ́ Mɔ́izi képi ké gbepiɔ́wa we Isailiɔ́ wáa.

³³ Isaili pii, beleɔ́ ní bɔ́mɔ́ɔ́ ní ní gbɛ́zɔ́ɔ́ ní ní ðaaanaɔ́ ní ní yákpalekenao zɛa kpagolo sae ɔ́plaaí ní zɛeio. An ae ðaa Levii bui sa'ona pɔ́ aáo Dii bàakuarúno kpagolo seaoɔ́wa. Gbèpiɔ́ kɔ́ni ae ðaa Galiziú gbèstísiɔ́wa, an kɔ́ni sɔ́ Ebalí gbèstísiɔ́wa, lá Dii zòblena Mɔ́izi ðaa díle‡ wá samaa'ò Isailiɔ́nɛwa.

³⁴ Bee gbèa Yozuee ikoyápiɔ́ kyokèné pii, báaa pɔ́ Dii í ðarúgu ní láaipi í kemáɔ́, lá a ku Mɔ́izi ikoyá guuwa.§

* 8:31 lko 27.2-8 † 8:31 Bɔ́a 20.25 ‡ 8:33 lko 11.29, 27.11-14 § 8:34 lko 27-28

35 Yá pò Mòizi díleᵋ guu pii, a kee ku Yozuee gĩ a kyokei bílaeᵋ. Baa nᵋeᵋ ní nᵋfᵋnᵋnaᵋ ní bᵋmᵋ pᵋ kú ní guuᵋ pii kú wee.

9

Gabaᵋdeᵋ kᵋnikᵋa Isailiᵋne

1 Bui pᵋ kú Yuudᵋ be'ae oiᵋ, gbᵋsᵋsᵋideᵋ ní gusalaladeᵋ ní ísialedeᵋ e à gᵋ pè Libā bᵋsuwa, Itiᵋ ní Amᵋleᵋ ní Kanaaᵋ ní Peliziᵋ ní Iviᵋ ní Yebusiᵋ, ké an kíaᵋ Ai yápi bao mà

2 ᵋ aa kᵋ kàaa mípii, ké aa gᵋ zika ní Yozueeᵋ ní aà gbᵋ Isailiᵋ.

3 Ama ké Gabaᵋdeᵋ yá pᵋ Yozuee kè Yelikᵋe ní Aio bao mà,

4 aa kᵋnikᵋ. Aa kᵋsᵋa kàka sakili yaaaᵋ guu, aa kàka zàa'inaᵋne ní vᵋe tᵋu zi paaa naminamiaᵋ.

5 Aa kyale yaaa kekeᵋᵋ kpákpaᵋ, aa ulakasaᵋ dadaa. An pᵋe kᵋsᵋa giigagaa, mé a fukpaᵋ.

6 Aa fᵋle gᵋ Yozuee lè ní a gbᵋᵋ Giligali bᵋou, ᵋ aa òné aa mè: Bᵋsu pᵋ wa bᵋu zà. Wá ye à ledouᵋkᵋwanaᵋ.

7 ᵋ Isailiᵋ ò Ivipione: Tó á be ku la káie, wá ledouᵋkᵋaᵋno yᵋoo!*

8 ᵋ aa ò Yozueeᵋ. N zᵋbᵋlenaᵋn wá ũ. ᵋ Yozuee ní lá à mè: Deᵋn á ùi? A bᵋ má ní?

9 Aa wᵋwá aa mè: Wápiᵋ n zᵋbᵋlenaᵋ, wa bᵋ bᵋsu zázauᵋ Dii n Lua tᵋ pᵋ Iᵋgua yái. Wa aà bao mà ní yá pᵋ a kᵋ Egiᵋiᵋ pii

10 ní yá pᵋ a kᵋ Amᵋleᵋ kía gbᵋᵋn pla pᵋ kú Yuudᵋ baaleᵋne, Eᵋebᵋ kí Siᵋ ní Basana kí Ogu pᵋ kú Asaloo.†

11 Wá gbᵋzᵋᵋᵋ ní wá bᵋsudeᵋ mè wá kᵋsᵋa sé, wí mᵋ wá á le wá oᵋ á zᵋbᵋlenaᵋn wá ũ. Ayámeto à ledouᵋkᵋwanaᵋ.

12 Wá kᵋsᵋan ke. Wa bᵋ ò be pᵋe wáa ũe gᵋᵋ pᵋ wa dazeu, wále mᵋ á kíi. Gwa lá à giigaga à fᵋ kpá.

13 Wá vᵋe tᵋuᵋn ke. Wa vᵋe kàu tᵋu dafu ũe. Gwa lá aa pàapaa. Wá ulaᵋ ní wá kyaleᵋ gwa. Aa yàayaa tá gbāa pᵋ wá ò yái.

14 ᵋ Isailiᵋ ní kᵋsᵋa blᵋrᵋno Dii lé sai.

15 Yozuee ledouᵋkᵋrᵋno à mè á ní dᵋdeᵋo, ᵋ Isailiᵋ dᵋaanaᵋ legbᵋ à yá musu.

16 An ledouᵋkᵋarᵋno gbᵋe a gᵋᵋ aaᵋde, ᵋ aa mà an be zàrᵋnoᵋ, wa ku kᵋ sae.

17 ᵋ Isailiᵋ dazeu, a gᵋᵋ aaᵋde zᵋí aa kà ní wᵋleᵋ kíi, Gabaᵋᵋ ní Kefilao ní Beeloo ní Kiliyaaliᵋto.

18 Aai lélemáᵋ, asa an dᵋaanaᵋ legbᵋnᵋe ní Dii ní Lua tᵋoᵋ, ᵋ gbᵋᵋpii lé yákutᵋka ní dᵋaanaᵋzi.

19 ᵋ dᵋaanapiᵋ òné: Wáme wa legbᵋnᵋe ní Dii wá Lua tᵋo. I kᵋ wá okámá lo.

20 Yá pᵋ wá kenén ke: Wá ní tᵋ wᵋ le pᵋ wá gbᵋnᵋe yáie, ké Dii su pᵋkᵋmabᵋᵋwáᵋo.

21 ᵋ aa àa mè: Wá ní tᵋ, aaiᵋ de wá yàawᵋnaᵋ ní wá itᵋnaᵋ ũ. ᵋ Isailiᵋ zᵋ ní dᵋaanaᵋ yápi.

22 ᵋ Yozuee Gabaᵋdeᵋ sisi a òné: Bᵋyái a eᵋtᵋwᵋe máai? Asi wá kále kᵋ gbáae, ᵋ a mè á kúki zāwanᵋeᵋ?

23 Ma Lua láaikᵋwáe sa. Aᵋ de aà kpᵋ yàawᵋnaᵋ ní aà itᵋnaᵋ ũe gᵋᵋpii.

24 ᵋ aa òᵋ: Wa ò wápiᵋ n zᵋbᵋlenaᵋne wásawasae lá Dii n Lua ò a zᵋblena Mòiziᵋwa. A mè á bᵋsu búupi kpáwáe, í gbᵋ pᵋ kúuᵋ mideᵋ pii. A yái vía wá kúí maamaa wá wᵋni yá musu, ᵋ wa yápi kᵋ.

25 Gwa! Wá kú n zᵋle sa. Yá pᵋ kᵋne maa mé a zeᵋví keᵋwᵋe.

26 ᵋ Yozuee ní bᵋ Isailiᵋ zᵋzᵋ, aai ní dᵋdeᵋo.

27 Zibeezᵋ à ní díle Isailiᵋ yàawᵋnaᵋ ní ní itᵋnaᵋ ũ, aaiᵋ yàawe, aaiᵋ íto Dii gbᵋgbakᵋie gu pᵋ Dii su díleu. ᵋ aa de a ũ e ní a gbāo.

10

Iatᵋ zᵋa gudou

1 Yelusaleᵋ kí Adonizeᵋeki mà Yozuee Ai sí a kᵋ kélekᵋe, a kᵋ Aie ní a kíao lá a kᵋ Yelikᵋe ní a kíaowa. A mà lo Gabaᵋdeᵋ kᵋ yámá ní Isailiᵋ, mé aa ku kᵋ sae.

2 ᵋ vía Yelusaleᵋdeᵋ kᵋ, asa Gabaᵋᵋ mᵋeᵋwiaᵋ lán kíae wᵋleᵋwa. A zᵋᵋ de Aia, mé a gᵋᵋᵋᵋ neᵋᵋnaᵋne.

3 ᵋ Yelusaleᵋ kí Adonizeᵋeki lékpásákᵋ Heblᵋ kí Oatᵋ ní Yaamu kí Pilaᵋto ní Lakisi kí Yafiaᵋ ní Eᵋelᵋni kí Deᵋbio à mè:

4 A mᵋ dᵋmale, wí gé léleí Gabaᵋdeᵋwa, asa aa kᵋ yámá ní Yozueeᵋe ní Isailiᵋ.

5 ᵋ Amᵋleᵋ kía gbᵋᵋn sᵋopio, Yelusaleᵋ kía ní Heblᵋ kíao ní Yaamu kíao ní Lakisi kíao ní Eᵋelᵋni kíao ní ní zᵋᵋᵋ kᵋ kàaa. Aa gᵋ bᵋokpa Gabaᵋᵋ sae, aa sírᵋgu ní zᵋo.

* 9:7 Bᵋa 23.32-33, 34.12 † 9:10 Nao 21.21-35

6 Ǿ Gabaɔɔdeɔ gbɛɔ zɪ Yozueewa Giligali bɔou aa mɛ: Nsu pākpa wápɔ n zɔblenaɔzio. Ke kɔkpa mo n wá suaba. Mo n dɔwále, asa Amɔleɔ kía pɔ kú gusɪsɪdeu káawázi nɪpiɛ.

7 Ǿ Yozuee n a negɔnaɔ n a zɪgɔɔ bɔle Giligali, aale mo nɪpiɛ.

8 Ǿ Dii ò Yozuee: Nsu vɪakɛnɛo. Ma n nánɛ n ɔzɪɛ, an gbɛɛ a fɔ n gá flo.

9 Bɔa Giligali Yozuee táa'ò gwá e gu gɛ dɔ̀, à sù má kándo zezesai.

10 Ǿ Dii tò gili gɛngɔ Isailiɔ yá musu, ɔ Isailipiɔ lɛlɛmá aa n dɛdɛ maamaa Gabaɔɔ we, ɔ aa pɛmá Betoloni zéu lo. Aa n dɛdɛ e à gɛ pèd Azeka n Makedaowa.

11 Ké aale bàale Isailiɔne zé pɔ bɔ Betoloni à gɛ Azeka, Dii loughɛ gbɛnɛ kàrigu. Gbɛ pɔ loughɛpi n dɛdɛɔ dasi dɛ gbɛ pɔ Isailiɔ n dɛdɛ n fɛndaoɔla.

12 Gɔɔ pɔ Dii Amɔlepiɔ nà Isailiɔne n ɔzɪ, ɔ Yozuee ò Diipɛ Isailiɔ wáa à mɛ:

To íatɛ zɛ gudou Gabaɔɔa!

To moɔvua zɛ tɛɛɛ Ayaloni guzulea!

13 Ǿ Íatɛ zɛ gudou máa, mé moɔvua zɛa tɛɛɛ e Isailiɔ gɛ tɔsi n ibɛɔwa. Yápi ku Gbɛ Maao* taalau.

Íatɛ gɔ zɛa minanguo, i sɔ a tíao e gɔɔ do búu taawa.

14 Wí gɔɔ bee taa e yáao, mé wi e a gbeao. Dii gbɛnazɪna yámá, asa ále zɪka Isailiɔneɛ.

15 Ǿ Yozuee tá Giligali bɔou n a gbɛɔ pii.

Yozuee Amɔleɔ kía dɛdɛa

16 Ké kía gbɛɔn sɔopiɔ bàalɛ gɛ ùle gbɛ'eu Makeda,

17 ɔ wa ò Yozuee wá mɛ: Wá bɔ kía gbɛɔn sɔopiɔwa gbɛ'eu Makeda.

18 Ǿ Yozuee mɛ: A gbɛ gbɛnɛɔ gále ta epile, i gbɛɔ dile we aao dɔa.

19 Asu kámaboo. A péle á ibɛɔzi, i lɛlɛmá n kɛ oi, ásu to aa n wɛlɛo leo. Dii á Lua n náé á ɔzɪɛ.

20 Yozuee n a gbɛɔ n dɛdɛ e aa ye láai, an gbɛ pɔ bɔ̀ mé tà n wɛlɛ bíideɔ guu.

21 Ǿ Isailiɔ su Yozueewa bɔou Makeda, aa aafia nɪpiɛ. Gbɛɛ i fɔ yáe ò n yá musu lo.

22 Ǿ Yozuee mɛ: A pɔ go gbɛ'epile, i bɔlɛmɛɛ n kía gbɛɔn sɔopiɔ.

23 Ǿ aa kɛ máa, aa bɔlɛɛ n kía gbɛɔn sɔopiɔ, Yelusaleu kía n Heblɔ kiao n Yaamu kiao n Lakisi kiao n Egelɔni kiao.

24 Ké wá n bɔle máa, ɔ Isaili zɪgɔɔ sisi pii, a ò n dɔaana pɔ aa gɛnɔɔne à mɛ: A sɔ kái, i gbá zɛzɛ kíaɛ beɔ waawa. Ǿ aa mò gbá zɛzɛ n waawa.

25 Yozuee ònɛ: Asu to vía á kúo. Asu bílikeo. A sɔdile, lo wɔo vɪ, asa máa Dii a ke n á ibɛɛ pɔ á su ále zɪkárɔɔ pii.

26 Bee gbea Yozuee n dɛdɛ à n looloo líwa, baade n a lío, ɔ aa gɔ loolooa we e oosi.

27 Ké íatɛ lé gɛ kpéu, à mɛ wá n gɛɔ bua lípiɔwa wá zuzu gbɛ'ɛ pɔ aa ùleupiu. Ǿ wa kɛ máa, wá gbɛ gbɛnɛɔ tá epile, a ku we e n a gbáo.

28 Zibeezɪ Yozuee Makeda sí. A a kía n a gbɛɔ dɛdɛ pii n fɛndao, à n míɔnzɔ. Baa gbɛ mɛndo i bɔo. Ǿ a kɛ Makeda kíaɛ lá a kɛ Yeliko kíaɛwa.

Yozuee zɪblea Amɔle búsua

29 Yozuee n Isailiɔ bɔle Makeda nɪpiɛ, ɔ aa gɛ Libena aa lɛlɛwá.

30 Dii wɛlɛpi n a kiao nánɛ n ɔzɪ, ɔ aa n dɛdɛ n fɛndao pii, an gbɛɛ i bɔo. Ǿ aa kɛ a kíaɛ lá aa kɛ Yeliko kíaɛwa.

31 Ǿ Yozuee n a gbɛɔ bɔle Libena, aa gɛ Lakisi. Aa koezɔi aa lɛlɛwá.

32 Dii Lakisi nánɛ n ɔzɪ, a gɔɔ plaade zɪ ɔ aa sí. Aa gbɛ pɔ kúuɔ dɛdɛ n fɛndao pii lá aa kɛ Libenaɛwa.

33 Ké Gezɛɛ kí Olaũ mò doi Lakisideɔle, ɔ Yozuee zɪblɛwá n áa zɪgɔɔ, an gbɛɛ i bɔo.

34 Aa bɔ Lakisi, ɔ aa gɛ koezɔ Egelɔnizi aa lɛlɛwá.

35 Aa wɛlɛpi sí zibeezɪ gɔɔɛ, ɔ aa gbɛ pɔ kúuɔ dɛdɛ n fɛndao, aa n míɔnzɔ lá aa kɛ Lakisiɛwa.

36 Ké aa bɔle Egelɔni, ɔ aa gɛ Heblɔ aa lɛlɛwá.

37 Aa wɛlɛpi sí, aa a gbɛɔ n a kiao dɛdɛ n fɛndao n a zɛewiadeɔ. Aa gbɛ pɔ kúuɔ míɔnzɛ, an gbɛɛ i bɔo, lá aa kɛ Egelɔniɛwa.

38 Ǿ aa gɛ Debii aa lɛlɛwá.

39 Aa wɛlɛpi sí n a kiao n a zɛewiawɔ pii. Ǿ aa n dɛdɛ n fɛndao, aa gbɛ pɔ kúuɔ míɔnzɛ lá aa kɛ Heblɔɛwa, an gbɛɛ i bɔo. Aa kɛ Debii n a kiao lá aa kɛ Libenaɛ n a kiaoowa.

40 Yozuee búsupideɔ n a kiao dɛdɛ pii, gusɪsɪde gbɛɔ n Negeveɔ n gusalaladeɔ n síspɔledeɔ pii. I gbɛɛ to béɛo, à gbɛ pɔ kú weɔ míɔnzɛ lá Dii Isailiɔ Lua òɛwa.

41 A n dɛdɛ sea za Kadesi Baanea e à gɛ pè Gazawa, za Gosɛ búsuu pii e à gɛ pè Gabaɔɔwa.

42 Yozuee zɪblɛ kíapiɔwa n n búsuɔ sánu gɔɔɛ, ké Dii Isailiɔ Lua lé zɪkané yáí.

* 10:13 2Sam 1.18

43 ǃ à tà ní a gbéǎ Giligali bòou.

11

Yozuee ziblea Kanaa bùsuwa midèa

1 Ké Azoo kí Yabè a baomà, à gbéǎ zǎ Madǎ kí Yobabawa ní Akesafa kíao ní Simelǎni kíao
2 ní kía pǎ kú gughántoo oiǎ píi, kía pǎ kú gusísídeuǎ ní sègbǎ pǎ kú Galile gèǎmidǎkíi oiǎ ní gusalalao ní Doo sísi pǎ kú be'ae oiǎ.

3 A gbéǎ zǎ Kanaa pǎ kú gukpe oiǎ ní be'ae oiǎwa píie, Amǎleǎ ní Itio ní Pelizibó ní Yebusi pǎ kú gusísídeuǎ ní Ivi pǎ kú Mizipa bùsuu Èemǎ gbè sae.

4 Aa bǎle ní ní zǐgǎ píi dasidasi lán ísiale úfáawa. An sǎǎ ní ní sǐgǎ kè zài.

5 ǃ kíapiǎ kǎ káaa aa mǎ bòokpǎ sǎnu Melou í sae, ké aa zǐka ní Isailiǎ.

6 ǃ Dii ò Yozuee: Nsu víakenéǎ. Zia maal'í kéwa má ní na Isailiǎne ní ǔzǐ aa ní dede. N ní sǎǎ kízǎ zǎzǎ, ní ní sǐgǎ kpasa.

7 ǃ Yozuee ní a zǐgǎ gè má ní zǐo nípii, aa lèlemá zezesai Melou í sae we.

8 Dii ní náné ní ǔzǐ, ǎ aa ní dede aa pè ní gbèǎowa e Sidǎ mǎewiau ní Misefomaiǎto ní Mizipa guzule pǎ kú gukpe oiǎ. Aa ní dede, an gbèe i bǎo.

9 Yozuee kéné lá Dii òewa, à ní sǎǎ kízǎ zǎzǎ à ní sǐgǎ kpása.

10 Zibeezǐ Yozuee èa gè Azoo sí, ǎ à a kía dè ní fèndao. Azoo pí mé kíapiǎ wéle mide ú yáa.

11 Isailiǎ gbé pǎ kúuǎ dèdè ní fèndao, aa ní míǎnzǎe, an gbèe i gǎo, ǎ aa tesǎwà.

12 Yozuee wélepí sí píi ní ní kíaǎ, à ní dede ní fèndao, à ní míǎnzǎ lá Dii zǎblena Moizi òwa.

13 Ama Isailiǎ i tesǎ wéle pǎ wà èa kǎle ní bezia gbèuǎwao, sema Azoo pǎ Yozuee tesǎwà píi bàasio.

14 Isailiǎ wélepí pǎǎ náaa ní pǎ ú ní ní pǎtuǎǎ, aa tàò. Aa ní gbéǎ dèdè ní fèndao píi e aa ní míǎnzǎ, aai gbèe to béèǎ.

15 Yá pǎ Dii ò a zǎblena Moizié, Moizi yá pí ò Yozuee, ǎ Yozuee kè máa píi, i yá pǎ Dii ò Moizié kee kpá swáaǎ.

16 Máa Yozuee bùsupi sí píi, a gusísíde ní Nègèveǎo píi ní Gosè bùsuǎo píi ní bùsu pǎ kú gusalalao ní sègbǎo píi. A Isaili bùsu gusísíde ní gusalalao sí

17 sea za gbè wáiwai pǎ kú Sei bùsuu e à gè pèò Baali Gada pǎ kú Libǎ bùsu guzuleu Èemǎ gbè sae. A ní kíaǎ kùkù píi, à ní dede.

18 A zǐkà ní kíapiǎ píi à gègè.

19 Ivi pǎ kú Gabaǎǎ bàasio wéle e i e kǎ yámá ní Isailiǎo, aa ní sí zǐ guu píi.

20 Dii mé tò an swá gbǎakù, ǎ aa zǐkà ní Isailiǎ, ké Isailiǎ e ní míǎnzǎ ní wèǎnagwasai, à ní mide míǎmǎ lá a ò Moiziéwa.*

21 Zibeezǐ Yozuee gè Anaki buiǎ† dèdè gusísídeuǎ ní Heblǎo ní Debiio ní Anabuo. A ní míǎnzǎ à ní wéleǎ kè kèlékèlé Yuda bùsu gusísídeuǎ ní Isaili bùsu gusísídeuǎ píi.

22 Anaki buie i gǎ Isaili bùsuu lo, sema Gaza ní Gatao ní Asedodao.

23 Yozuee bùsupi sí píi lá Dii ò Moiziéwae, ǎ a kpá Isailiǎwa, a kpaalèné daedae. ǃ bùsupi gǎ kílíkíli zíkasai.

12

Kíia pǎ Isailiǎ zǐblémǎ

1 Yuudè gukpe baa kía pǎ Isailiǎ ní fú aa ní bùsuǎo símǎǎ tǎǎn ke: Ampii aa ku yáa sègbǎue sea Aaǎo dǎo e à gè pèò Èemǎ gbewa.

2 Amǎleǎ kí Síǎ* pǎ kú Èsebǎ. ǃme bùsu ví sèia za Aloee pǎ kú swa pǎ wí me Aaǎo baa, za guzulepi guoguo e à gè pè Yaboko dǎowa Amǎni bùsu zǎleu. Galada bùsu kíni kú we

3 ní Yuudè baa gukpeǎo za Gènzealeti ísidawa e à gè pè Isida Wisidewa ní Beyesimǎ pǎ kú gèǎmidǎkíi oiǎ e gbèsísi pǎ wí me Pisiga pǎleu.

4 Basana bùsu kí Ogu† pǎ de Lefai bui pǎ gǎǎ gbé ú mé Asalo ní Èdeleio kía ú.

5 ǃme Èemǎ gbè ví ní Salekao ní Basana bùsuǎo píi e à gè pè Gesuu buiǎ ní Maaka buiǎ bùsu léwa. Galada bùsu kpèdo ku we e à gè pè Èsebǎ kí Síǎ bùsuwa.

6 Ké Dii zǎblena Moizi ní Isailiǎ ní fú, ǎ Moizi ní bùsupiǎo kpaalè Lubeni buiǎ ní Gada buiǎ ní Manase buiǎ leè doǎe.‡

7 Yuudè baa be'ae oi kía pǎ Yozuee ní a gbéǎ ní fú wéleǎ tǎǎn ke, sea za Baali Gada, Libǎ guzuleu e à gè pè gbè wáiwai pǎ kú Sei bùsuwa. Bùsupi ǎ Yozuee kpaalè Isailiǎne daedae,

* 11:20 Iko 7.16 † 11:21 Nao 13.33 * 12:2 Nao 21.21-25, Iko 2.26-37 † 12:4 Nao 21.33-35, Iko 3.1-11 ‡ 12:6 Nao 32.33, Iko 3.12-13

⁸ a gusísíde ní a gusalalao ní sègbāo ní a gbepọ́lẹ̀ ní a guwaiwaio ní Nẹgẹvẹo, b̀s̀u pọ́ Itio ní Amọ́lẹ̀o ní Kanaaọ ní Pelizio ní Iviọ ní Yebusio kuu yāa. Wé́lẹ̀ pọ́ aa de a kíaọ ̀u t́on ke:

- ⁹ Yeliko, Ai pọ́ kú Beteli sae,
- ¹⁰ Yelusaleũ, Hebl̄s,
- ¹¹ Yaamu, Lakisi,
- ¹² Egelni, Gẹzẹe,
- ¹³ Debii, Gedeẹe,
- ¹⁴ Ọma, Alade,
- ¹⁵ Libena, Adulaũ,
- ¹⁶ Makeda, Beteli,
- ¹⁷ Tapua, Efeẹe,
- ¹⁸ Afẹki, Lasaloni,
- ¹⁹ Mad̄s, Azoo,
- ²⁰ Simeloni Meloni, Akesafa,
- ²¹ Taanaki, Megido,
- ²² Kedezi, Yọkenaũ pọ́ kú Kaameli b̀s̀uu,
- ²³ Doo pọ́ kú Doo gusísídeu, Goiũ pọ́ kú Giligali
- ²⁴ ní Tiizao. Kíapio p̄ii gb̄eon baakwi ní m̀endoode.

13

B̀su pọ́ Isailio i e zib̀lẹwao

- ¹ Yozuee zik̀u à kà zà, ̄ Dii òè: N zik̀u n ka zà, mé b̀su pọ́ ḡs̀ ni sioọ z̄s̄ maamaae.
- ² B̀su pọ́ ḡp̄ion ke: Filit̄e b̀su ní Gesuu b̀s̀uo p̄ii
- ³ sea za Sikoo d̄b̄o pọ́ kú Egipi gukpe oi e à ḡè p̄èò Ekeloni b̀su z̄leu gugbántoo oiwa. B̀supi w̄i me Kanaa b̀su. Filit̄e kía gb̄eon s̄oọ ku Gaza ní Asedodao ní Asekelonio ní Gatao ní Ekelonio. Avii b̀su
- ⁴ ku ḡeomid̄k̄i oi lo. Kanaa b̀su ku lo sea za Sid̄s gb̄'ẹe e à ḡè p̄èò Afẹkiwa ní Amọ́lẹ̀o b̀s̀uo p̄ii.
- ⁵ Gebalio b̀su ní Libā b̀su gukpe oiio sea za Baali Gada, Eem̄o gbepọ́lẹu e à ḡè p̄e Amata b̄leu.
- ⁶ Sid̄de pọ́ kú gusísídeu sea za Libā b̀s̀uu e Misefomaiũ, máme má ní yá Isailione. N ní b̀su kpaalené ní gbelaao lá má ònewa.*
- ⁷ B̀s̀ue bee kpaale Isaili bui m̀en k̄okwiọne sa ní Manase buio l̄e doo.

Yuud̄ baa gukpe b̀su kpaale

- ⁸ Manase buio l̄e do ní Lubeni buio ní Gada buio ní b̀su v̄i k̄s̄. Dii z̄blena Moizi mé kpaalené Yuud̄ gukpe oi.†
- ⁹ Sea Aloee pọ́ kú Aano d̄b̄o sae ní wé́lẹ̀ pọ́ kú guzulepi guoguoó ní Medeba gusalalao e Dib̄s̄ ní Amọ́lẹ̀o kí Sīs̄ pọ́ de Eseb̄s̄ kía ̀u wé́lẹ̀ p̄ii e Am̄onio b̀su z̄leu.
- ¹¹ Galada b̀su ku we lo ní Gesuu b̀s̀uo ní Maakaọ b̀s̀uo ní gb̄s̄is̄s̄ pọ́ w̄i me Eam̄o p̄ii ní Basana b̀s̀uo p̄ii e Saleka.
- ¹² Lefai bui k̄nao gb̄é Ogu pọ́ de Asalo ní Edelcio kía ̀u b̀sun we. Moizi mé ní f̄u, ̄ a ní b̀su simá.
- ¹³ Isailio i Gesuu ní Maakaọ b̀su simáo, ̄ buipio ku Isailio guu e ní a gbāo.
- ¹⁴ Moizi i b̀su kpaale Levii buioneo. Sa pọ́ w̄i o Dii Isailio Luawa w̄i a pọ́ nísi káteu à t̄k̄u n̄b̄o mé ní pọ́ ̀u lá a òn̄wa.‡
- ¹⁵ Kpaale pọ́ Moizi k̄e Lubeni buioe daedaen ke:
- ¹⁶ Sea za Aloee pọ́ kú Aano d̄b̄o sae ní wé́lẹ̀ pọ́ kú guzulepi guoguoó ní Medeba gusalalao p̄ii
- ¹⁷ e Eseb̄s̄ ní wé́lẹ̀ pọ́ kú gusalalau e beo p̄ii: Dib̄s̄, Bam̄oti Baali, Ebaali M̄eona,
- ¹⁸ Yaaza, Kedem̄o, Mefaa,
- ¹⁹ Kiliataiũ, Sibema, Zeleti Sahaa pọ́ kú guzule s̄is̄twa,
- ²⁰ Bepeoo, Pisiga gbepọ́lẹ̀o ní Beyesim̄o.
- ²¹ Gusalapi wé́lẹ̀ p̄ii ní Amọ́lẹ̀o kí Sīs̄ pọ́ de Eseb̄s̄ kía ̀u b̀su piion we. Moizi mé aà f̄u ní Madiāọ kía pọ́ Sīs̄pi iko v̄imá aa ku b̀supiuo: Evi, L̄ek̄eũ, Zuu, Hulu ní L̄ebao.
- ²² Isailio Beo n̄e Balaau pọ́ de m̄asokena ̀u d̄e we lo.
- ²³ Yuud̄e d̄b̄o mé Lubeni buio b̀su z̄le ̀u. Kpaale pọ́ aa s̄e daedae ní a wé́lẹ̀o ní a bualoũon we.
- ²⁴ Kpaale pọ́ Moizi k̄e Gada buioe daedaen ke:
- ²⁵ Yaz̄e b̀su, Galada b̀su wé́lẹ̀o, Am̄onio b̀su kpeo e Aloee pọ́ kú Laba oi
- ²⁶ sea Eseb̄s̄ e Lama Mizipa ní Betoniũo, sea Maanaiũ e Debii b̀s̀uu.

* 13:6 Nao 33.54 † 13:8 Nao 32.33, Iko 3.12 ‡ 13:14 Iko 18.1

²⁷ Betalaü, Benimela, Suko ní Zafso ku guzuléu we ní Eᛑebõ kí Siõ búsu kínió Yuudē baa gukpe e Geñezaleti ísida sae.

²⁸ Kpaale pɔ́ Gada buiɔ̀ sè daeɗae wéleɔ̀ ní a bualoũn we.

²⁹ Kpaale pɔ́ Mɔizi kè Manase buiɔ̀ leɛ doɗne daeɗaeɗn ke:

³⁰ Sea Maanaiü aa Basana kí Ogu búsu è píi ní Yaii z̄ɔewia mèn baaɔ́ pɔ́ kú weɔ̀

³¹ ní Galada búsu kpedoo ní kí Ogu wéleɔ̀ Asalo ní Edeleio. Kpaale pɔ́ Manase né Makii buiɔ̀ leɛ do sè daeɗaeɗn we.

³² Búsu pɔ́ Mɔizi kpaalèné gɔɔ́ pɔ́ a ku Mɔabuɔ̀ búsu sēgbāu Yuudē gukpe baa bɔaa ní Yelikoon we.

³³ I búspe kpa Levii buiɔ̀wao. Dii Isailiɔ̀ Lua mé ní baa ü lá a ònéwa. §

14

Yuudē baa be'ae búsu kpaalea

¹ Kpaale pɔ́ Isailiɔ̀ sè Kanaa búsu guuɔ̀n ke. Sa'ona Eleazaa ní Nuni né Yozueeo ní Isaili bui abeleɔ̀ mé kpaalèné.

² Isaili bui mèn kēokwi ní kínió ɔ̀ wà kpaalèné ní gbelaao* lá Dii dà Mɔizie a òwa.

³ Yuudē baa gukpe ɔ̀ Mɔizi kpaalè bui mèn pla ní kínióne.† I kpa Levii buiɔ̀warinɔ̀,

⁴ Yosefu néɔ̀ Manase ní Eflaiüo buiɔ̀ mé gɔ́ bui mèn pla ü. Levii buiɔ̀ i búsu kpaaleseo, sema wéle pɔ́ aao kuuɔ̀ ní ní dáðakékii.

⁵ Maa Isailiɔ̀ búsu kpaalèk̄se lá Dii dà Mɔiziewa.

Hebl̄s kpa Kalebua

⁶ Yuda buiɔ̀ mò Yozuee kíi Giligali, ɔ̀ Yefüne né Kalebua, Kenazi bui òè: N yá pɔ́ Dii ò a gbé Mɔizie Kadesi Baanea mapi ní mpio yá yefu d̄s.‡

⁷ Ké ma ka wè bla, Dii zòblena Mɔizi ma gbae Kadesi Baanea, ɔ̀ ma mɔ̀ búsuɛ bee asiigwà. Ma ɛa ta aà kíi, má òè lá a ku ma s̄s guuwa, §

⁸ ɔ̀ gbé pɔ́ gèmanɔ̀ tò s̄s kè ní gbéɔ̀gu. Mapi lé, má té Dii ma Luazi ní n̄semendoe.

⁹ Gɔɔ́ bee ɔ̀ Mɔizi legbèmeɛ à mè, lá má té Dii ma Luazi ní n̄semendoo, tɔ̀le pɔ́ ma gbaɔ̀pèlewà a ḡɔ́ mapi ní ma buiɔ̀ pɔ́ üe e gɔɔ́pii.*

¹⁰ Dii tò má kú e tia lá a à legbèwa. Za gɔɔ́ pɔ́ à yápi ò Mɔizie gɔɔ́ pɔ́ Isailiɔ̀ be guwaiwaiu, a wè blasɔ̀n ke. Tia kéwa ma ke wè basiiɔ̀sɔ̀,

¹¹ mé má gbáa v̄i e ní a tiao, lá má v̄i gɔɔ́ pɔ́ Mɔizi ma z̄iwa. Má yèɛɛ v̄i e ní a tiao mà gé z̄ikai lán yáwa.

¹² Ma gba gus̄is̄ide pɔ́ Dii a yá'ò gɔɔ́beezi pi sa. Nz̄lawa n swá mà gɔɔ́ bee Anaki buiɔ̀ ku we, mé aa wéle z̄ɔ̀ bíide v̄i. Dii aɔ̀ kumano, mí ní búsu síma lá Dii òwa.

¹³ ɔ̀ Yozuee samaa'ò Yefüne né Kalebue, ɔ̀ à Hebl̄s kpáwà kpaale ü.

¹⁴ Ayám̄eto Hebl̄s ḡɔ́ Yefüne né Kalebua buiɔ̀ne e ní a gbáo, asa à t̄è Dii Isailiɔ̀ Luazi ní n̄semendoe.

¹⁵ W̄i o Hebl̄s̄e yāa Kiliataabae, Anaki bui t̄ode pɔ́ w̄i meɛ Aaba yái.

Bee gbea búsu ḡɔ́ da kílikili, wàle z̄ikauo.

15

Yuda buiɔ̀ kpaalesea

¹ Kpaale pɔ́ Yuda buiɔ̀ sè daeɗaeɔ̀ gè pè Eɗoũ búsuwae e guwaiwai pɔ́ w̄i me Ziniwa, Isaili búsu z̄leu geɔ̀midɔ̀k̄ii oi.

² Sea za Isida Wiside léu geɔ̀midɔ̀k̄ii oi an búsu lépi tà geɔ̀midɔ̀k̄ii oie,

³ à pà Sóigbebɔ̀le ɔ̀zei, à tà Zini oi, à pà Kadesi Baanea ɔ̀zei, à tà e Ez̄no ní Aadao, à gè lia Kaakai.

⁴ B̄oa Azemɔ̀ à pà Egipi zé swaa e à gè pè isiawa. An búsu lén we geɔ̀midɔ̀k̄ii oi.

⁵ Gukpe oi an búsu lé mé Isida Wiside ü e Yuudē léi. Gugb̄antoo oi s̄s, sea za gu pɔ́ Yuudē k̄au isidapiwa,

⁶ à tà D̄n̄kpea, à tà Betalaba ɔ̀plaa e Lubeni né Bohana gbei.

⁷ Za Akoo guzuléu à tà D̄ebii, ɔ̀ à liaa gugb̄antoo oi e Giligali pɔ́ bɔaa ní Adumiü gb̄ebɔ̀leo, swadɔ̀ geɔ̀midɔ̀k̄ii oi. Za we à pà Semesi nib̄na ía e à t̄àð Logeli nib̄nai.

⁸ A pà In̄oũ guzuléa s̄is̄i pɔ́ Yebus̄u wéle Yelusaleü kuwà geɔ̀midɔ̀k̄ii oi p̄leu. Za we à s̄is̄i pɔ́ kú In̄oũ guzulé be'ae oi kù Lefai gusalala léu gugb̄antoo oi.

§ 13:33 Nao 18.20, Iko 18.2   * 14:2 Nao 26.52-56   † 14:3 Nao 32.33, Iko 3.12-17   ‡ 14:6 Nao 14.30   § 14:7 Nao 13.30   * 14:9 Nao 14.24

9 Za s̄is̄ipi misonaa à mipè Nefetoa nibɔnawa, à mipè Ef̄nɔ gb̄e w̄él̄ewa e Baala p̄ó w̄i me lɔ Kiliayaaliù.

10 Boa Baala à liai be'ae oi e gb̄ès̄is̄i p̄ó w̄i me Seiwa, à tà gb̄ès̄is̄i p̄ó w̄i me Yaaliù p̄oleu gugb̄ántoo oi, ̄ó w̄i me lɔ Kesaloni, e Besemesi ní Timinao.

11 A tà Ekeloni gb̄ep̄ɔleu gugb̄ántoo oi, à tà Sikelona, à p̄à Baala gb̄ea e Yabene, ̄ó à m̄ide ís̄iai.

12 Be'ae oi Isia Z̄ɔ̄ó mé Yuda buiɔ bùsu z̄̄le ù. An bùsu z̄̄leɔn we daedaɛ.

*Kalebu ziblea Hebl̄s̄ ní Debiowa
(Dɔa 1.11-15)*

13 Yozuee tɔle p̄ó kú Yuda buiɔ bùsuu kp̄a Yef̄une né Kalebuwa lá Dii dílēwa. Ǿme Anaki buiɔ dezi Aaba w̄él̄e p̄ó w̄i me Hebl̄s̄ ù.

14 Kalebu Anaki bui p̄ó kú weɔ yà gb̄eɔn aās̄, Sesai, Aimani ní Talemaio.

15 Boa we à ḡè l̄èle Debiideɔwa. Debiù t̄ɔn ȳaa Kiliasef̄eɛ.

16 Ǿ Kalebu m̄è: Gb̄é p̄ó l̄èle Kiliasef̄eɛpiwa a s̄i ̄ó má a nenɔe Akesa kpawà nɔ ù.

17 Kalebu dáuna Kenazi né Ǿnieli mé s̄i, ̄ó Kalebu a nenɔepi kpawà.

18 Ké à aā s̄è, à n̄aewà aā ge tɔle wabike a maewa. Ké n̄opi p̄ila a z̄aa'ínawa, ̄ó aā mae Kalebu aā lá à m̄è: B̄ó ní yeii?

19 Ǿ a w̄èwà à m̄è: Gb̄èkekeɛɛ. Lá tɔle p̄ó n ma gba ku gb̄áau, ma gba a nibɔnade sa. Ǿ Kalebu aā gb̄à tɔle p̄ó a nibɔna ku s̄is̄ɔna musu ní p̄ó p̄ó a nibɔna ku guzulɛuo.

20 Kpaale p̄ó Yuda buiɔ s̄è daedaɛɔn ke:

21 W̄él̄e beeɔ ku Yuda buiɔ lé p̄ó kú gb̄áau Eɔb̄uɔ bùsu oie: Kabazee, Eɔeɛ, Yaguu,

22 Kina, Dimɔna, Adada,

23 Keɔesi, Azoo, Itena,

24 Zifi, Teleù, Bealo,

25 Azoo Adata, Kelio Eɔz̄nɔ p̄ó w̄i me lɔ Azoo,

26 Amaù, Sema, Mɔlada,

27 Azaagada, Esemɔ, Bepele,

28 Azaasuali, Beɛseba, Biziotia,

29 Baala, Iiù, Eɛù,

30 Elolada, Kesili, Ǿma,

31 Zikilaga, Mademana, Sansana,

32 Lebao, Siliù, Aini ní Limɔo. W̄él̄e kè pii baakwi m̄endosai, an baade ní a bualoù.

33 W̄él̄e p̄ó kú Yuda bùsu gusalalau t̄ɔn ke: Eɛetao, Zola, Asena,

34 Zana, Enganiù, Tapua, Enaù,

35 Yaamu, Adulaù, Soko, Azeka,

36 Saalaiù, Aditaiù ní Gedela ge Gedelotaiù. W̄él̄e kè ḡeɔ m̄endosai, an baade ní a bualoù.

37 A gb̄ea Zena, Adasa, Mídala Gada,

38 Dilana, Mizipa, Ȳokeeli,

39 Lakisi, B̄ozeka, Eḡloni,

40 Kab̄, Lamasa, K̄itelisi,

41 Gedelo, Bedaḡ, Naama ní Makedao. W̄él̄e kè ḡeɔ ní m̄endoo, an baade ní a bualoù.

42 A gb̄ea Libena, Eteɛ, Asá,

43 Ifeta, Asena, Neɔzibu,

44 Keila, Akazibu ní Malesao. W̄él̄e kè k̄eokwi, an baade ní a bualoù.

45 Ekeloni ní a z̄sewiao ní a bualoù.

46 W̄él̄e p̄ó aa ku Ekeloni be'ae Asedoda oio, an baade ní a bualoù.

47 Asedoda ní a z̄sewiao ní a bualoù. Gaza ní a z̄sewiao ní a bualoù e à ḡè p̄è Egipi zé swawa ní ís̄ialeo.

48 W̄él̄e p̄ó kú Yuda bùsu gusis̄ideu t̄ɔn ke: Samii, Yatii, Soko,

49 Dana, Kiliasana, Debiù,

50 Anabu, Esemɔ, Aniù,

51 Gos̄, Olona ní Giloo. W̄él̄e kè kuɛdo, an baade ní a bualoù.

52 A gb̄ea Alabu, Duma, Eɛá,

53 Yaniù, Betapua, Af̄eka,

54 Humeta, Kiliataaba p̄ó w̄i me lɔ Hebl̄s̄ ní Ziwoo. W̄él̄e kè k̄eokwi, an baade ní a bualoù.

55 A gb̄ea Maoni, Kaamei, Zifi, Yuta,

56 Yezeleɛ, Ȳokedaù, Zana,

57 Kainu, Gibea ní Timinao. W̄él̄e kè kwi, an baade ní a bualoù.

58 A gb̄ea Halula, Bezuu, Gedoo,

59 Maalata, Betanɔ ní Elekonio. W̄él̄e kè soolo, an baade ní a bualoù.

- 60 Kiliabaali pɔ wɪ mɛ ɓ Kiliyaaliũ rɪ Labao. Wɛ́lɛ kɛ pla, an baade rɪ a bualoũ.
- 61 Yuda bũsu wɛ́lɛ pɔ kú gbáauɔ tɔn ke sa. Betalaba, Midini, Sekaka,
- 62 Nibesá, Wisiwɛ́lɛ rɪ Ñgedio. Wɛ́lɛ kɛ soolo, an baade rɪ a bualoũ.
- 63 Yuda buiɔ i fɔ Yebusi pɔ kú Yelusaleũ yáo, ɔ aa ku Yelusaleũ rɪ Yuda buiɔ sánu e rɪ a gbáɔ.

16

Eflaiũ buiɔ kpaaleɛa

- 1 Yosefu buiɔ rɪ kpaale sɛ sea za Yuudɛi ɓaa rɪ Yelikoo, Yeliko nibɔna gukpe oi. Za we á pà gbáaa e Beteli bũsu gusɪsɪdeu.
- 2 ɓaa Beteli á tà Luzu, ɔ á tà e Aaki buiɔ bũsuu e Atalo.
- 3 A gbea an bũsu zɔle pɪla be'ae oi e Yafleti buiɔ bũsuu e Betoloni zɪlɛpɔ rɪ Gezeɔ, ɔ á gɛ̀ pɛ̀ ísialewa.
- 4 Bũsu pɔ Yosefu néɔ Manase rɪ Eflaiũ buiɔ sɛn we.
- 5 Bũsu pɔ Eflaiũ buiɔ sɛ daɛdaɛn ke: Sea za Atalo Adaa gukpe oi á tà e Betoloni musupɔwa,
- 6 ɔ á gɛ̀ pɛ̀ ísiawa. Za Mikɛmeta gugbántoo oi an bũsu zɔle pàɪ gukpe oie e Taanaki Silo, ɔ á pàɪ e Yanoa gukpe oi.
- 7 ɓaa we á tà Atalo rɪ Naalatio, ɔ á ná Yelikowa e á gɛ̀ pɛ̀ Yuudɛwa.
- 8 Sea za Tapuawa an bũsu zɔle tà be'ae oi Kana dɔɔi e á gɛ̀ ká ísiawa. Kpaale pɔ Eflaiũ buiɔ sɛ daɛdaɛn we.
- 9 Eflaiũ buiɔ wɛ́lɛ pɔ kú Manase buiɔ bũsuu vɪ ɓ, an baade rɪ a bualoũ.
- 10 Aai fɔ Kanaa pɔ kú Gezeɔ bũsu símáɔ, ɔ aa gɔ̀ we sánu rɪ Eflaiũ buiɔ e rɪ a gbáɔ, áma an zɔɔnɛ.

17

Manase buiɔ kpaaleɛa

- 1 Kpaale pɔ Manase buiɔ sɛn ke. Manaseá Yosefu yoae. Galada bũsu rɪ Basana bũsuo gɔ̀ Manase yoa Makii pɔ ũ, asa zɪgɔ́ɛ. ɔme Galada mae ũ.
- 2 Yosefu né Manase né knɔn ke: Abiezeɛ, Eleki, Asieli, Sikɛũ, Efeɛ rɪ Semidao. An buiɔ mé kpaaleɛ bee sɛ daɛdaɛ.
- 3 Manase né Makii Galada i, Galada Efeɛ i, ɔ Efeɛ Zelofada i. Zelofadapi i neɔɔ io, sema nenɔɔ. An tɔn ke: Mala, Nɔa, ɔgela, Milika rɪ Tiizao.
- 4 Aa gɛ̀ sa'ona Eleazaa rɪ Nuni né Yozueeo rɪ dɔaanaɔ lɛ aa mɛ: Dii ðɪlɛ Mɔizie aa bũsu kpaalɛwɛ sánu rɪ wá dáɔɔ. ɔ Yozuee kpaalɛnɛ rɪ rɪ desɔ sánu, lá Dii ówa.*
- 5 ɔ wá tɔɔlɛ kpaalɛ Manase buiɔnɛ lɛɛ kwi, Galada bũsu rɪ Basana bũsu pɔ kú Yuudɛ baa gukpeo báasi,
- 6 asa Manase bui Zelofada nenɔɔ kpaalesɛ sánu rɪ Manase neɔɔɛ. Galada bũsu mé gɔ̀ Manase buiɔ lɛɛ do pɔ ũ.
- 7 Sea za Aseɛ Manase buiɔ bũsu gɛ̀ Mikɛmeta pɔ kú Sikɛũ gukpe oi. Sea za we an bũsu zɔle tà geɔmidɔkɪ oi e Tapua nibɔnai.
- 8 Tapua bũsuá Manase buiɔ pɔɛ, áma wɛ́lɛpi kú rɪ bũsu zɔlewae, Eflaiũ buiɔ mé vɪ.
- 9 Manase buiɔ bũsu zɔle tà swa pɔ wɪ mɛ Kana baa geɔmidɔkɪ oi. Eflaiũ bui wɛ́lɛɔ kú rɪ Manase bui wɛ́lɛɔ we. Manase buiɔ bũsu zɔle búa Kana baa gugbántoo oi e á gɛ̀ pɛ̀ ísiawa.
- 10 Eflaiũ buiɔ bũsu ku swapi geɔmidɔkɪ oi, Manase buiɔ pɔ sɔ gugbántoo oi e ísiale. Gugbántoo oi an bũsu zɔle gɛ̀ pɛ̀ Aseɛ buiɔ bũsuwa, gukpe oi sɔ Isakaa buiɔ bũsue.
- 11 Wá wɛ́lɛ pɔ kú Isakaa buiɔ bũsuuɛ beɔ rɪ wɛ́lɛ pɔ kú Aseɛ buiɔ bũsuuɛ beɔ kpà Manase buiɔwa: Betesá, Ibleaũ, Doo, Endoo, Taanaki rɪ Megidoo, ampɪi rɪ a zɔɛwɪaɔ.
- 12 Kási aai fɔ wɛ́lɛpɔ sɪo, asa Kanaa gɪ zɔ́lea bũsupɪue.
- 13 Ké Isailiɔ gbáa è, ɔ aa Kanaapiɔ dà zɔ́zɪu, aai e rɪ bũsupi símá wásawasao.
- 14 Yosefu buiɔ ò Yozuee: Dii báaadáwágu, wa dasikũ maamaa kéwa, ɔ bũsu lɛɛ do rɪ kpáwáa?
- 15 ɔ Yozuee wɛ́má á mɛ: Tó á dasi, mé á bũsu gusɪsɪde kɛɛ fɛ́nɛũ, á gɛ̀ líkpeu, gu pɔ Pelizio rɪ Lefai buiɔ kuu, í a gbáala ke.
- 16 ɔ Yosefu buiɔ mɛ: Gusɪsɪdepi a mɔwáɔ, á mɔ lɛ sɔ Kanaa pɔ kú gusalalauɔ zikasɔgo mɔpɔɔ vɪ, an gbɛ́ pɔ kú Betesá rɪ a zɔɛwɪaɔ rɪ gbɛ́ pɔ kú Yezelɛ guzulɛu pɪí.
- 17 ɔ Yozuee ò Yosefu né Eflaiũ rɪ Manase buiɔnɛ á mɛ: A dasi mé á gbáa maamaa. A kpaaleɛ lɛɛ doo,
- 18 asa gusɪsɪdeɔ de á pɔ ũɛ. A a gbáala ke, i gɔ́ á pɔ ũ e a léwa. Baa ké Kanaa sɔ́go mɔpɔɔ vɪ mé aa gbáa, á rɪ bũsu símáɛ.

* 17:4 Nao 27.1-7

18

Bùsu ktɩi kpaalea

- 1 Isailiɔ kàaa Silo m̄pii, 5 aa kpaaukpe d̄ò we. Aa ziblè b̄supiwa,
- 2 ama Isaili bui soplaɔ mé ḡò kpaalesesai.
- 3 ɔ Yozuee òné: A ɔ aɔ d̄ɔázi e b̄ɔe ni? A ge b̄suo p̄ Dii á deziɔ Lua kpàwá sí á p̄ ũ.
- 4 A á gb̄éɔ dilé áa5'aa5 bui ní buio, mí ní gbae. Aa f̄ele ní b̄suo keele, aai a yá dalau a kpaalea yá musu, aai suomee.
- 5 A kpaale lee soplae. Yuda buiɔ ḡ5 ní b̄suo geomid̄kɩi oi, mé Yosefu buiɔ ḡ5 ní b̄suo gub̄antoo oi.
- 6 Tó a á b̄suo kpaalea lee sopla yá d̄alau, à suomee la, mí kpaaleé ní gbelaao Dii wá Lua ae.
- 7 Levii buiɔ kpaaleséánɔ, asa Dii gbagbaa mé ní baa ũ. Gada buiɔ ní Lubeni buiɔ ní Manase buiɔ lee doo s̄5 aa ní kpaale s̄e k̄ò Yuud̄e baa gukpe. Dii z̄òblena M̄ozi mé kpámá.
- 8 Ké gb̄éɔ f̄ele lé dazeu b̄suo yá dai láu, 5 Yozuee yádl̄ené à mè: A ge b̄suo keele, í a yá dalau, à suomee, mí kpaaleé ní gbelaao Dii ae Silo la.
- 9 ɔ gb̄épiɔ p̄ b̄supia, aa a yá d̄alau w̄éle ní w̄éle lee sopla, 5 aa tàò Yozuee k̄i b̄òou Silo.
- 10 ɔ Yozuee b̄supi kpaalè Isaili buipiɔne Dii ae ní gbelaao.

B̄yámee bui kpaalesea

- 11 B̄yámee bui kpaalesè Yuda buiɔ b̄suo ní Yosefu buiɔ b̄suo z̄anguo daeae.
- 12 Sea za Yuud̄ei an b̄suo z̄le d̄ò Yelikozi geomid̄kɩi oi, à mipè gus̄is̄idewa be'ae oi, 5 à tà Betav̄e gb̄áau.
- 13 Sea za we à tà Luzu p̄ w̄i me l̄o Beteli geomid̄kɩi oi, 5 à tà Atalo Adaa p̄ kú s̄is̄i musu Betoloni z̄l̄ep̄o geomid̄kɩi oi.
- 14 Sea za s̄is̄ipi be'ae oi à l̄ia geomid̄kɩi oi e Kiliabaali p̄ w̄i me l̄o Kiliyaaliŭ. W̄élepiá Yuda buiɔ p̄e. An b̄suo z̄le p̄ kú be'aen we.
- 15 Sea za Kiliyaaliŭ w̄enkpe geomid̄kɩi a z̄le tà gukpe oi e Nefetoo nib̄onai.
- 16 A p̄lla s̄is̄i p̄ b̄aa ní Benin̄o guzuleo Lefai guzule gub̄antoo oi. A d̄ò In̄oŭ guzulei Yebusi w̄éle sae geomid̄kɩi oi e Logeli nib̄onai.
- 17 Sea za we à p̄ái à tà gub̄antoo oi e Semesi nib̄onai ní Gelilo p̄ b̄aa ní Adumiŭ gb̄eɔleoo ní Lubeni né Bohana gb̄eɔ.
- 18 A tà s̄is̄i p̄ kú Alaba s̄e sae gub̄antoo oi, 5 à p̄lla s̄ep̄iu.
- 19 A d̄ò D̄onkpea s̄is̄i gub̄antoo oi, à ḡe p̄e Isida Wisidewa a gub̄antoo oi, gu p̄ Yuud̄e k̄auwa. An b̄suo z̄le p̄ kú geomid̄kɩi oin we.
- 20 Yuud̄é mé B̄yámee buiɔ b̄suo z̄le ũ gukpe oi. An b̄suo z̄leɔn we.
- 21 W̄éle p̄ B̄yámee buiɔ ví daeaeɔn ke: Yeliko, D̄onkpea, Emekezizi,
- 22 Betalaba, Zemalait̄, Beteli,
- 23 Aviŭ, Pala, Ofela,
- 24 Kefaa, Am̄oni, Ofini ní Gebao. W̄éle k̄e kuepla, an baade ní a bualoŭ.
- 25 A gbea Gabaɔɔ, Lama, Beelo,
- 26 Mizipa, Kefila, M̄oza,
- 27 Lkeŭ, Iipeeli, Talala,
- 28 Zela, Efeŭ, Yebusi w̄éle p̄ w̄i me Yelusaleŭ, Gibea ní Kiliao. W̄éle k̄e ḡeò m̄endosai, an baade ní a bualoŭ. Kpaale p̄ B̄yámee buiɔ s̄e daeaeɔn we.

19

Simeɔ bui kpaalesea

- 1 Gbelaa ḡen plaade Simeɔ buiɔ s̄e daeae. An b̄suo mé kú Yuda buiɔ b̄suo guo.
- 2 An w̄éleɔ t̄on ke: Bees̄eba p̄ w̄i me l̄o Seba, M̄olada,
- 3 Azaasuali, Bala, Eset̄u,
- 4 Elolada, Betue, ɔma,
- 5 Zikilaga, Bemaakabo, Azaasusa,
- 6 Belebao ní Salūe. W̄éle k̄e kue'aa5, amp̄ii ní ní bualoŭ.
- 7 A gbea Aini, Lim̄o, Etee ní As̄ao. W̄éle k̄e s̄iis̄, amp̄ii ní ní bualoŭ
- 8 ní bualoŭ p̄ liaiɔ e Baalabee ní Lama Negeveo. Kpaale p̄ Simeɔ buiɔ s̄e daeaeɔn we.
- 9 W̄a Simeɔ buiɔ b̄supi sí Yuda buiɔ kpaale guue, asa Yuda buiɔ p̄ z̄ɔe. M̄aa Simeɔ buiɔ ní kpaale è Yuda buiɔ p̄ guu.

Zabub̄ni bui kpaalesea

- 10 Gbelaa ḡen áa5de Zabub̄ni buiɔ s̄e daeae. An b̄suo z̄le tà e Salidi.

11 Sea za we à tà be'ae oi e Malala, 5 à pè Dabesewa ní swadɔ́ pɔ́ kú Yɔ́kenau̯ saeo.

12 Sea za Salidi à tà gukpe oi e Kiselo Taboo búsuu, 5 à tà Dabela ní Yafiao.

13 Sea za we à tà gukpe oi e Gatefee ní Etakazinio. ɔ́ à gè ní Limɔ́ ní Neao.

14 Sea za we à dɔ́ Anatɔ́i gugbántoo oi e à gè pè Ifataeli guzuléwa.

15 Kata, Naalala, Simelɔ́ni, Idala ní Beteleúo ku a guu lɔ́. Wéle kè kuεpla, ampíi ní ní bualoúɔ́.

16 Wélepiɔ́ ní ní bualoúɔ́ mé kpaale pɔ́ Zabulɔ́ni buiɔ́ sè daedaeɔ́ ú.

Isakaa buiɔ́ kpaalesa

17 Gbelaa gɛ́n síiɔ́de Isakaa buiɔ́ sè daedae.

18 An búsu wéleɔ́n ke: Yezelee, Kesulo, Sunéú,

19 Afalaiú, Sioni, Anaala,

20 Labiti, Kisioni, Ebezi,

21 Lemeti, Enganiú, Enada ní Bepazezio.

22 An búsu zɔ́le lɔ́ Taboowa ní Saazumao ní Besemesio e à gè pè Yuudéwa. Wéle kè gèo ní mɛ́ndoo, ampíi ní ní bualoúɔ́.

23 Wélepiɔ́ ní ní bualoúɔ́ mé kpaale pɔ́ Isakaa buiɔ́ sè daedaeɔ́ ú.

Asee buiɔ́ kpaalesa

24 Gbelaa gɛ́n soode Asee buiɔ́ sè daedae.

25 An búsu wéleɔ́n ke: Eleka, Hali, Beté, Akesafa,

26 Alameleki, Amada ní Misalao. Be'ae oi an búsu zɔ́le lɔ́ Kaameliwa ní Sikoo Libenao.

27 Sea za we à èa gukpe oi e Bedagɔ́, à pè Zabulɔ́ni buiɔ́ búsuwa ní Ifataeli guzuléo, à tà Betemekí ní Neelio, 5 à dɔ́ Kabului ɔ́zeɔ́ oi

28 e Abadɔ́ ní Leobeo ní Hamɔ́ ní Kanao ní Sidɔ́ pɔ́ de meewia úo.

29 Sea za we à tà Lama ní Tii wéle bíideo, 5 à pái, à tà Osa oi e à gè pè ísiawa Akazibu sac.

30 ɔ́ à gè ní Umoo ní Afekio ní Leobeo. Wéle kè mɛ́n bao ní plao, ampíi ní ní bualoúɔ́.

31 Wélepiɔ́ ní ní bualoúɔ́ mé kpaale pɔ́ Asee buiɔ́ sè daedaeɔ́ ú.

Nefatali buiɔ́ kpaalesa

32 Gbelaa gɛ́n soolode Nefatali buiɔ́ sè daedae.

33 Sea za Helefi ní Zaananiú gbéne kpéo an búsu tà Adami Nεkebu ní Yabenεo e Lakuú, a zɔ́len Yuudéi.

34 ɔ́ à èa be'ae oi e Azeno Taboo, 5 à gè ní Hukokoo. Geomidɔ́kɔ́i oi à pè Zabulɔ́ni buiɔ́ búsuwa, be'ae oi sɔ́ Asee buiɔ́ búsuwa, gukpe oi sɔ́ Yuudéwa.

35 An wéle bíideo tɔ́n ke: Zidiú, Zeε, Amata, Laka, Genezaleti,

36 Adama, Lama, Azoo,

37 Kedesi, Edelci, Enazoo,

38 Iloni, Midala'eli, ɔ́leú, Betana ní Besemesio. Wéle kè kεkɔ́wi, ampíi ní ní bualoúɔ́.

39 Wélepiɔ́ ní ní bualoúɔ́ mé kpaale pɔ́ Nefatali buiɔ́ sè daedaeɔ́ ú.

Dá buiɔ́ kpaalesa

40 Gbelaa gɛ́n soolade Dá buiɔ́ sè daedae.

41 An búsu wéleɔ́ tɔ́n ke: Zɔ́la, Esetao, Iisemesi,

42 Saalebiú, Ayaloni, Itela,

43 Eloni, Timena, Ekɛloni,

44 Eleke, Gibetɔ́, Baalata,

45 Yehuda, Benεbela, Gata Limɔ́,

46 Meyaakɔ́ ní Lakɔ́ ní búsu pɔ́ boaa ní Zopeo.

47 Dá buiɔ́ i fɔ́ ní búsupi símáo, 5 aa gè lèle Lesétudeɔ́wa. Aa sí aa a gbéɔ́ dède ní fɛ́ndao aa zɔ́leu, 5 aa ní dezi Dá tɔ́ kpàè.*

48 Wélepiɔ́ ní ní bualoúɔ́ mé kpaale pɔ́ Dá buiɔ́ sè daedaeɔ́ ú.

Yozuee kpaalesa

49 Ké Isailiɔ́ ní búsu kpaalekè aa láa, 5 aa gbása Nuni né Yozuee pɔ́ kpáwà

50 lá Dii ówa. Timena Sela pɔ́ kú Éflaiú búsu gusísídeu 5 a gbèa, 5 aa kpáwà. A kèke kàle, 5 à zɔ́leu.

51 Kpaale pɔ́ sa'ona Eleazaa ní Nuni né Yozueeo ní Isaili bui uabeleɔ́ kènɛ ní gbelaao Silo Dii ae a kpé kpeɛlen we. Maa 5 aa búsupi kpaalè.

* 19:47 Dɔ́a 18.27-29

20

Misiwēleɔ
(Nao 35.9-34, Iko 19.1-13)

- 1 ɔ Dii ò Yozuee à mè:
- 2 O Isailione aa ní wéleɔ dile ní misiwēleɔ ũ, lá má dà Mɔizie a òwa,
- 3 ké gbé pɔ kai mé mò à gbèdè lí e bàasi tau azla misikii ũ ade dae pɔ asu tɔsiwà yáí.
- 4 Tó gbé bàasi tà wélepi doe guu, aali ze wélepi bɔleu, i a yá'ò wélepi gbēzɔɔne. Aali aà sí ní wéle guu, aai kpé kpawà aàò kúrínɔ.
- 5 Tó tɔsina pèleaazi, aasu gbēdenapi naè a ɔzlo, asa kai mé mò ɔ à a gbédee dè, fie kú ní zànguo za zio.
- 6 Iɔ ku wélepiu e wà yákpalekaànɔ, e sa'onkia pɔ kú gɔɔ bee ge gaò, i gbsa ta a be wéle pɔ à b̀bu.
- 7 ɔ Isailio Kedezi dile ado ũ Galile b̀susu Nefatali buio b̀susu s̀sɔideu ní Sikeũto lo Eflaiũ buio b̀susu s̀sɔideu ní Kiliataaba pɔ wí me lo Hebl̃o Yuda buio b̀susu s̀sɔideu.
- 8 Yuudè baa gukpe aa Bezeé pɔ kú gusalala wáiwaiu dile Lubeni buio b̀susu ní Gada buio wéle Lamotuo Galada b̀susu ní Manase buio wéle Golanao Basana b̀susu.
- 9 Gbé pɔ kai mé mò à gbèdè, Isailie ge b̀mɔɔ pɔ kú ní guun nò, aali bàasi ta wéle pɔ wa dilepi dou. Beewa gbé pɔ gá dae pɔ de aà tɔsiwà a e gbépi deo e wà yákpalekaànɔ gia.

21

Levii buio wéleɔ
(1Lad 6.39-66)

- 1-2 Levii buio uabeleɔ gè sa'ona Eleazaa ní Nuni né Yozuee ní Isaili bui k̀ni uabeleɔ lè Silo, aa ònè: Dii dà Mɔizie, ɔ a òè à wéleɔ kpáwá wàò kuu ní wá pɔɔ dádákekɔio.*
- 3 ɔ Isailio wéleɔ beeo ní a dádákekɔio kpà Levii buipiowa ní pɔ ũ.
- 4 Keata buio ɔ gbelaá s̃ia ní sé káau, ɔ wà Yuda buio ní Simeɔ buio ní Bēyámee buio wéle mèn kue'aaɔ kpà Levii bui pɔ aa de sa'ona Aalona bui ũwa daedae ní kpaale ũ.
- 5 ɔ wà Eflaiũ buio ní Dá buio ní Manase buio lee do wéle mèn kwio kpà Keata bui k̀niowa ní kpaale ũ.
- 6 ɔ wà Isakaa buio ní Asee buio ní Nefatali buio ní Manase buio lee do pɔ kú Basana b̀susu wéle mèn kue'aaɔ kpà Geesɔ buiowa ní kpaale ũ.
- 7 ɔ wà Lubeni buio ní Gada buio ní Zabuloni buio wéle mèn kueplaɔ kpà Melali buiowa daedae ní kpaale ũ.
- 8 Maa Isailio wélepi kpà Levii buiowa ní a dádákekɔio, lá Dii dà Mɔizie a òwa.
- 9 Yuda buio ní Simeɔ buio wéle pɔ wa kpámá tɔn ke:
- 10 Levii né Keata bui Aalona buio mé ví, asa ampio ɔ gbelaá s̃ia ní sé.
- 11 Wà Kiliataaba pɔ wí me lo Hebl̃o ní dádákekɔio pɔ liaio kpámá. A ku Yuda buio b̀susu gus̃s̃ideue. Aaba mé Anaki buio dezi ũ.
- 12 A m̀ò lè wà Hebl̃o buaɔ ní a bualoũ kpà Yefũne né Kalebuwa k̀ò.
- 13 Maa wà Hebl̃o pɔ de gbèdena misiwéle ũ kpà sa'ona Aalona buiowa ní Libenao
- 14 ní Yatiio ní Esemɔao
- 15 ní Olonao ní Debiio
- 16 ní Ainio ní Yutao ní Besemesio, wélepi pii ní a dádákekɔioe. Bui lee plapio wéleɔ kè k̀okwi.
- 17 Wà Bēyámee buio wéleɔ beeo kpámá: Gabaɔ, Geba,
- 18 Anato ní Alemɔo. Wéle kè síiɔ, amp̃ii ní ní dádákekɔio.
- 19 Aalona bui sa'onao wéle kè pii kue'aaɔ, amp̃ii ní ní dádákekɔio.
- 20 Wà Eflaiũ buio wéleɔ beeo kpà Levii né Keata bui k̀niowa ní kpaale ũ.
- 21 Gbèdena misiwéle Sikeũ pɔ kú gus̃s̃ideu ní Gezeo
- 22 ní Kibezaiũ ní Betolonio. Wéle kè síiɔ, amp̃ii ní ní dádákekɔio.
- 23 Aa Dá bui wéleɔ è mèn síiɔ lo, Eleke, Gibetɔ,
- 24 Ayaloni ní Gata Limɔo. Wéle kè síiɔ, amp̃ii ní ní dádákekɔio.
- 25 Aa Manase buio lee do wéleɔ è pla, Taanaki ní Bileato, amp̃ii ní ní dádákekɔio.
- 26 Wà wéle mèn kwipio kpà Keata bui k̀niowae, amp̃ii ní ní dádákekɔio.
- 27 Manase buio lee do wéle mèn plaɔ kpà Levii né Geesɔ buiowa ní kpaale ũ, Golana pɔ de gbèdena misiwéle ũ Basana b̀susu ní Besetlao, amp̃ii ní ní dádákekɔio.
- 28 Aa Isakaa buio wéleɔ è mèn síiɔ, Kisioni, Dabela,

* 21:1-2 Nao 35.1-8

- 29 Yaamu ní Enganiũo, ampíi ní ní dádákekíio.
- 30 Aa Asee buio wéleɔ è lo mèn síiɔ, Misala, Abedɔ,
- 31 Eleka ní Leobeo, ampíi ní ní dádákekíio.
- 32 Aa Nefatali buio wéleɔ è lo mèn aaɔ, gbēdena misiwéle Kedesi pɔ kú Galile búsuu ní Amɔdooo ní Kaatáo, ampíi ní ní dádákekíio.
- 33 Geesɔ buio wélepiɔ kè kue'aaɔ, ampíi ní ní dádákekíio.
- 34 Levii né Melali buio mé gɔ. Wá Zabuloni buio wéleɔ kpámá ní kpaale ú, Yɔkenau, Kaata,
- 35 Dimena ní Naalalao. Wéle kè síiɔ, ampíi ní ní dádákekíio.
- 36 Aa Lubeni buio wéleɔ è lo, Beze, Yaaza,
- 37 Kedemo ní Mefaa. Wéle kè síiɔ, ampíi ní ní dádákekíio.
- 38 Aa Gada buio wéleɔ è lo, gbēdena misiwéle Lamotu pɔ kú Galada búsuu, Maanaiú,
- 39 Esehɔ ní Yazeeo. Wéle kè síiɔ, ampíi ní ní dádákekíio.
- 40 Levii né Melali buio wélepiɔ kè kuepla.
- 41 Levii buio wélepiɔ ku Isaili bui kɔni búsuue. Aa kè pii blakwi plasai, ampíi ní ní dádákekíio.
- 42 Wélepiɔ de ní pɔ úe ní dádákekíi pɔ lialianziɔ. Maa wélepiɔ de pii.
- 43 Dii búsu pɔ à a legbè Isailiɔ deziɔne kpámá, ɔ à gɔ ní pɔ ú, aa zɔleu.
- 44 Dii ní gbá zé aale kámabo gupiiu, lá à a legbè ní deziɔnewa.† An ibee e i fɔ ní gá fio, Dii ní ibeeɔ nanè ní zɔl piié.
- 45 Yamaa pɔ Dii ò Isailiɔne kè pii, a kee i léle pao, baa do.

22

Isaili buieɔ taa Yuudē baale

- 1 Yozuee Lubeni buio sísi ní Gada buio ní Manase buio lee doo,
- 2 a òné: A yá pɔ Dii zòblena Mɔizi díleé kúa, mé a zikè yá pɔ má òéwa * pii.
- 3 A gēgē e ní a gbáo i pákpa á gbéɔziɔ. A zikè yá pɔ Dii á Lua díleéwa.
- 4 Lá Dii á Lua á gbépiɔ gbá zé aa kámabò sa lá à a legbènéwa, à ea ta á be sa, búsu pɔ Dii zòblena Mɔizi kpáwá Yuudē baaleu.
- 5 A laaika maamaa àò yádileneɔ ní ikoyá pɔ Dii zòblena Mɔizi dáé kúa, ío ye Dii á Luazi. A aa zé sé súsu, ío yá pɔ a díleɔ kúa. A naaazi, í zòbleè ní n̄semendoo teasisai.
- 6 Yozuee samaa'òné à ní gbáe, ɔ aa tà ní be.
- 7 Mɔizi Basana búsu saalo kpá Manase buio lee dowa yāa kò, ɔ Yozuee búsu kpá an gbé pɔ gòwa Yuudē be'ae oi ní ní gbé Isaili bui kɔni. Ké Yozuee samaa'òné,
- 8 à mè: A ea ta á be ní á àizee zɔɔ, pɔtuɔɔ dasidasi ní ánusuo ní vuao ní m̄gotɔo ní m̄si pɔɔ ní pokasaɔ dasidasi. A ge á á ibeeɔ pɔpiɔ kpaalekɔe ní á gbé we.
- 9 ɔ Lubeni buio ní Gada buio ní Manase buio lee do Isaili bui kɔni tò Silo Kanaa búsuu, aa èa tà Galada búsuu, búsu pɔ aa gò ví yá pɔ Dii dá Mɔizie a ò yái.
- 10 Ké aa ká Yuudē koolou Kanaa búsuu, aa sa'okii bó Yuudē sae we. Sa'oktipi zɔɔ.
- 11 Ké Isaili bui kɔni mà aa mè: A gwa! Lubeni buio ní Gada buio ní Manase buio lee doo sa'okii bó Kanaa búsu zɔleu, Yuudē koolou.
- 12 ɔ Isaili bui kɔnipiɔ kàaa n̄pii aa gé má ní zlo.
- 13 ɔ aa sa'ona Eleazaa né Fineasi zɔ Lubeni buio ní Gada buio ní Manase buio lee dopiwa Galada búsuu.
- 14 Isaili gbé zɔɔ gèaano gbēon kwi, bui ní buio dodo, Isaili bui uabeleɔne n̄pii.
- 15 Ké aa ká Lubeni buio ní Gada buio ní Manase buio lee dopi kii Galada búsuu, aa òné:
- 16 Yá pɔ Dii gbéɔ ò n̄piin ke, aa mè: Náaisaiyá kpeletaan wei? A bó Isailiɔ Lua kpe. A gi Dii yái gbá, a ázia sa'okii bó.†
- 17 Duuna pɔ wá kè Peoo‡ i m̄wáo lé? Baa ké gaga gèwágu, duunapi sáma gí lé wá lé e ní a tiaoe.
- 18 Ale bó Dii yá kpe gbáe. Tó a gi Dii yámai gbá, aa pɔ a fē Isaili bui piizi ziae.
- 19 Tó búsu pɔ a gɔ ví gbálè, à bua su Dii búsuu, gu pɔ aa zwákpe kuu, í búsu kpaalesewano la. Asu bó Dii ge wá yá kpe à ázia sa'okii boo, Dii wá Lua gbagbaktipi báasio.
- 20 Ké Zela síwena Akáa náaisaiyákè láaiɔ yá musu, Dii pɔ i fē Isaili bui piizio lé?§ Akáa i ga a duuna yái ado sɔo.
- 21 ɔ Lubeni buio ní Gada buio ní Manase buio lee doo ò Isaili bui uabelepiɔne:

† 21:44 Bna 33.14, Ebe 4.1   * 22:2 Nao 32.20-32, Yoz 1.12-15   † 22:16 Iko 12.13-14   ‡ 22:17 Nao 25.1-9   § 22:20 Yoz 7.1-26

22 Dii mé Lua Z̄ɔɔde ũ! Dii mé Lua Z̄ɔɔde ũ! A wá yápi d̄s, mé wá ye ápiɔ àɔ d̄s s̄s. Tó wa b̄ɔ Dii kpe, wa gi aà yámai, ásu wá w̄nagwa gb̄ao.

23 Tó wa wá sa'oktipi b̄ɔ b̄ɔa Dii kpe yáie, mé wa sa pó wí a pó káteu à tékú òwà ní sáaukpasao ní pówenti gbaɔ, Dii to à wí wá musu.

24 I ke màa no. Bli mé wá kú, ɔ wá b̄ɔ. Wa mè, yá pó á buiɔ o wá buiɔne zian ke: B̄s á v̄í ní Dii Isailiɔ Luaoi?

25 Dii mé Yuud̄e dà wápiɔ ní ápiɔ zānguo wá bùsu z̄s̄le ũ. A baa kú ní Diioo. Lá á buiɔ gi wá buiɔne aa misiile Diien we.

26 ɔ wa mè wá wázia sa'okli boe. I ke wá sa'owà no, 27 a de wá z̄ɔblea Diie seela ũ wápiɔ ní ápiɔ zānguo ní wá bui pó té wá kpeɔ, wí sa pó wí a pó káteu à tékú ní sáaukpasao o aà ua. Beewa á bui e o wá buiɔne zia, an baa kú ní Diioo looo.

28 ɔ wa mè: Tó a bee òw̄e ge wá buiɔne zia, wá oé à Dii gbagbakii taa pó wá deziɔ b̄ɔ gwa. I ke sa'oa yáí no, seelae ápiɔ ní wápiɔ zānguo.

29 Kai! Wá f̄s̄ gi Dii yámai wá b̄ɔ aà yá kpe gb̄a wá sa'okli pó wá sa'owà ní pówenti booo. Dii wá Lua gbagbakii ku gueio, pó pó kú aà kp̄e kp̄eɛle báasio.

30 Ké sa'ona Eleazaa né Fineasi ní Isaili gb̄ez̄ɔɔ pó kuaàno bui uabele ũ yá pó Lubeni bui ní Gada bui ní Manase bui le doo ò mà, à k̄en̄e na.

31 ɔ Fineasi òné: Wá d̄s̄ ké Dii kú wá guu gb̄a. Lá i b̄ɔ aà kp̄eɔ, a Isailiɔ b̄ɔ Dii w̄et̄eam̄aneun we.

32 ɔ Fineasi ní gb̄ez̄ɔɔpiɔ Lubeni bui ní Gada bui ní Manase bui le doo tò Galada bùsuu we, aa èa tà Isaili pó kú Kanaa bùsuuɔne ní a baoo.

33 Yápi k̄e Isailiɔne na, ɔ aa Lua sáaukpa, aai gea z̄ik̄ai ní Lubeni bui ní Gada bui ní ní bùsu òkp̄aao yá'o loo.

34 ɔ Lubeni bui ní Gada bui t̄okp̄a sa'oktipie Seela. Aa mè: A de seela ũ wá zānguoé ké Dii mé Lua ũ.

23

Yozuee lezaa Isailiɔwa

1 Ké Dii tò Isailiɔ kámabò ní ibeɛ pó liaarziɔ yá musu, a ḡɔɔ ḡēḡē. A gb̄ea Yozuee zik̄ù táotao. 2 ɔ à Isailiɔ s̄isi, an gb̄ez̄ɔɔ ní ní d̄baanaɔ ní ní yákp̄alekenaa ní ní lak̄enaɔ píi, a òné: Ma zik̄ù táotao.

3 A yá pó Dii á Lua k̄e buie beeɔne á yáí è. Dii á Lua mé z̄ik̄aé.

4 Ma bui pó ḡs̄ Yuud̄e ní be'ae ísia z̄ɔɔ zānguoɔ bùsu kpaal̄é á buiɔne ní bui pó ma ní dedeɔ póo.

5 Dii á Lua a ɔz̄érízi a ní yáé, i ní bùsuɔ s̄imáé, i v̄í lá á a legb̄èéwa.

6 A s̄s̄d̄ile maamaa. Aɔ laai v̄í, i z̄ik̄e yá pó kú M̄ozi ikoyá lá guuwa. Asu p̄aale ɔplai ge z̄eɛio.

7 A baa su àɔ kú ní bui pó ḡs̄ á guupiɔ. Asuli ní t̄aaɔ gbagbao. Asuli me á sír̄no. Asuli z̄oblené à k̄ulen̄e.

8 Aɔ naa Dii á Luazi ado, lá á k̄e e ní a gb̄aowa.

9 Dii ɔz̄é bui z̄ɔ gb̄aaɔzi, gb̄ee i e á ḡá f̄io e ní a gb̄ao.

10 A gb̄é m̄endo i gb̄eɔn̄ òaa sooo fu, ké Dii á Lua lé z̄ik̄aé, lá á a legb̄èéwa yáí.*

11 Aɔ laai v̄í maamaa, i ye Dii á Luazi.

12 Tó a p̄ɔɔz̄ak̄é, mé a na bui pó ḡs̄ á guupiɔwa, mé a ní n̄ɔɔ s̄e, mé a á baa dáaaar̄no,

13 àɔ d̄s̄ s̄áas̄a ké Dii á Lua a ea buipiɔ yáé loo. Aa ḡs̄e bai ge m̄ɔ ũ ge fl̄aalaɔ ũ á kp̄eɛe ge k̄ɔɔ ũ á w̄éu e a ge mid̄e bùsu maa pó Dii á Lua kp̄aw̄ae beepi guu.

14 A gwa! Mále gé gék̄i sa. A d̄s̄ á n̄s̄eu ní á láasoo píi ke àsi maa pó Dii á Lua òéɔ guu, baa m̄endo i ke famaoo. Aa k̄e píie, an kee i léle páo.

15-16 Lá àsi maa pó Dii á Lua òé k̄é píi, tó a Dii á Lua baakuaano yá pó a d̄il̄e gb̄òo, a ge z̄obl̄e t̄aaɔne a kul̄en̄e, Dii a to àsi b̄èe pó á ò á lee e a ge á mid̄e bùsu maa pó a kp̄aw̄ae beepi guu. Dii a p̄ok̄umab̄ɔɔw̄á, i láa ḡs̄ò bùsu maa pó a kp̄aw̄ae beepi guu.

24

Yozuee gb̄é gbaa laai Sikeŭ

1 Yozuee Isaili bui k̄aa Sikeŭ. A Isaili gb̄ez̄ɔɔ ní ní d̄baanaɔ ní ní yákp̄alekenaa ní ní lak̄enaɔ s̄isi, ɔ aa mò s̄i Lua ae.

* 23:10 Iko 3.22, 32.30

2 ǃ Yozuee ò bílae: Dii Isailiǃ Lua mè, wá deziǃ ku yāa Uflata baale, aa zoblè táaǃne. Ablahaū nǃ Nakǃǃǃ mae Tela kú nǃ guu.*

3 ǃ á wá dezi káau Ablahaū sè Uflata baale, à Kanaa búsu kèeleaǃnǃ,† 5 á tò aà bui kǃ. A aà gbà Izaaki,‡

4 5 à Izaaki gbà Yakǃbu nǃ Esau.§ A Esau gbà Sei búsu sǃsǃde.* Yakǃbu nǃ a néǃ sǃ aa tà Egipi.†

5 Dii Mǃzi nǃ Aalonaǃ zǃ,‡ 5 à ìadà Egipiǃwa nǃ yá pǃ a kè nǃ guu, 5 à wá bǃleu.

6 Ké à wá deziǃ bǃle Egipi, ké wa ka ísiai, 5 Egipiǃ pèlewázi nǃ zǃkasǃgoǃ nǃ sǃdeǃ e Isia Tǃai.

7 Ké wa wiilǃaazi, 5 à gusia dà wá zǃnguo nǃ Egipiǃ, 5 a tò ísia kúamaǃ mǃ.§ Wá wé yá pǃ a kè Egipiǃne è. Bee gbǃea wa gǃǃplakè guwaiwau.

8 Dii mǃwanǃ Amǃle pǃ kú Yuudè gukpe oiǃ búsu. Ké aa fǃlewá nǃ zǃio, 5 Dii nǃ nǃwǃe wá zǃl. A nǃ mǃde, 5 an búsu gǃ wá pǃ ũ.*

9 Ké Zipoo né Balaki, Mǃabuǃ kía fǃlewá nǃ zǃio, à Beǃǃ né Balaauǃ sǃsi aà láaikéwá.

10 ǃ Dii gǃ Balaauǃ yǃmai, a tò à samaa'ǃwǃe, à wá bǃ Balaki zǃl.†

11 Bee gbǃea wa bua Yuudǃwa‡ wa ka Yeliko. ǃ Yelikodepiǃ zǃkǃawanǃ. Amǃle nǃ Peliziǃ nǃ Kanaaǃ nǃ Itiǃ nǃ Giǃgasiǃ nǃ Iviǃ nǃ Yebusiǃ zǃkǃawanǃ b, 5 Dii nǃ nǃwǃe wá zǃl.

12 A beǃǃ gbǃe wá ae,§ aa Amǃleǃ kía gbǃǃn plaǃ yǃwǃe. I ké wá fǃnda ge wá ka mé nǃ yáo.

13 A tǃle pǃ wǃame wa a zǃkǃeǃ kpǃwá nǃ wǃe pǃ wǃame wá kǃleǃ, 5 wá kú wǃepiǃ guu. Wǃle wǃebu nǃ kú kpǃe pǃ wǃame wá bǃaǃǃ be ble.

14 ǃ Yozuee mè: Aǃ Dii vía ví, íǃ zǃbleè síana nǃ nǃsemendoo. A táa pǃ á deziǃ zǃblèné Uflata baale nǃ Egipiǃ bǃ á guu, í zǃble Diie.

15 Tó zǃblea Diie kǃé íi, à ze nǃ táa pǃ á ye zǃbleèǃ gbǃ, táa pǃ á deziǃ zǃblèné Uflata baaleǃn nǃ, Amǃle pǃ á kú nǃ búsuǃn pǃn nǃ. Mapi nǃ ma bedǃǃ sǃ, Dii wǃo zǃbleè.

16 ǃ gbǃéǃ wǃwǃa aa mè: Kai! Wá fǃ pákpa Diizi wá zǃble táaǃneǃ.

17 Dii wá Lua mé wá bǃ zǃbleu Egipi búsuu nǃ wá maeǃ. ǃme dabudabu zǃǃpiǃ kè wá wáa, à wá dǃa wá táa'oa guu píi, à wá bǃ bui pǃ wa gǃnǃlaǃ zǃl píi.

18 Dii mé Amǃle nǃ bui pǃ kú búsuǃe beeuǃ yǃwǃe. Dii wǃo zǃbleè sǃ, 5me wá Lua ũ.

19 ǃ Yozuee ò gbǃǃne: A e zǃble Diieǃ. Asa aà kua adoae, íli sí sǃaǃ. A á táaeǃ nǃ á duuna kǃwǃaǃ.

20 Baa ké à yǃmaakǃéé yǃa, tò a pákpaǃaazi, ále zǃble dii zǃlǃǃne, a ea yǃyǃiwǃe, í á mǃde.

21 ǃ gbǃéǃ ò Yozuee: Mǃa no! Dii wǃo zǃbleè.

22 ǃ Yozuee òné: Amǃ á ázia seeladeǃ ũ, a zǃeǃ aǃ zǃble Diie. ǃ aa mè: A seeladeǃn wá ũ.

23 ǃ Yozuee mè: Tó mǃae, à dii zǃlǃo pǃ kúánǃǃ bǃ á guu, í á sǃ kpa Dii Isailiǃ Luawa.

24 ǃ gbǃéǃ òè: Dii wá Lua 5 wǃo zǃbleè, wǃo aà yǃma.

25 Zibeezi Yozuee idàda Dii bàakuarǃnǃ yǃwa gbǃǃne Sikeū we. A èa à aà ikoyǃa nǃ yá pǃ a dǃleǃ òné,

26 5 à yǃpiǃ kè Lua ikoyǃa láu. ǃ à gbǃè gbǃǃne se pǃle gbǃǃnǃli gbǃau Dii sísikǃi* we.

27 ǃ a ò gbǃǃne: A gwa! Gbǃeǃ bee mé aǃ dǃwǃe seelade ũ. Gbǃepi yá pǃ Dii òwǃe mǃ píi. Aǃ dǃéé seelade ũ, ké ásu mǃǃfilike á Luaǃ.

28 Yozuee gbǃéǃ gbǃe, 5 baade tà a wǃleu.

29 Yá beeuǃ gbǃea Dii zǃblena Yozuee, Nuni né gǃ a wǃe basǃokwide guu.

30 Wá aà ví búsu pǃ de aà kpaale ũ guu Timena Sela, Eflaiū buiǃ búsu sǃsǃdeu Gaasi gbǃéǃsǃf gughǃntoo oi.

31 Isailiǃ zǃblè Diie nǃ nǃsemendoo Yozuee gǃǃ nǃ gǃǃ pǃ gbǃéǃzǃǃ pǃ gǃéǃgǃ dǃeǃlaǃ kuo. Gbǃéǃzǃǃpiǃ wǃesǃ yá pǃ Dii kè Isailiǃnele píie.

32 Yosefu gǃwa pǃ Isailiǃ bǃò Egipi sǃ,† aà ví Sikeū tǃle pǃ Yakǃbu lù guue. A lù Sikeū mae Amǃǃ néǃwa ánuǃu ǃwatǃe basǃǃe.‡ Tǃǃlepi ku Yosefu buiǃ kpaale guue.

33 Ké Aalona né Eleazaa gǃ, 5 wá aà ví sǃsǃf pǃ de aà né Fincasi kpaale ũ pǃleu Eflaiū buiǃ búsu gusǃsǃdeu.

* 24:2 Daa 11.27 † 24:3 Daa 12.1-6 ‡ 24:3 Daa 21.1-3 § 24:4 Daa 25.24-26 * 24:4 Daa 36.8 † 24:4 Daa 46.1-7 ‡ 24:5 Baa 3.7-10 § 24:7 Baa 14.1-31 * 24:8 Nao 21.21-35 † 24:10 Nao 24.10 ‡ 24:11 Yoz 3.14-17 § 24:12 Baa 23.28 * 24:26 Daa 12.6-7, 33.18-20, 35.4 † 24:32 Daa 50.24-25, Baa 13.19 ‡ 24:32 Daa 33.19, Zin 7.16

DɔAANAɔ Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Dɔaanao lá yábuubuu pɔ́ Isailio kɛ̀ za guɔ́ pɔ́ aa zɔ̀le Kanaa búsuu e à gɛ̀ pɛ̀ guɔ́ pɔ́ Isailio kía kpà òwɛ̀e. Láe bee Isaili dɔaanao yákeao ní ní kuaò òwɛ̀e lɔ. Isailio kía vɛ̀ guɔ́ beeo, an dɔaanao mé gbɛ̀ pɔ́ Lua iko kpámáò ù. Aame Isaili gbɛ̀ zɔ̀ pɔ́ aal yá gɔ́gɔ́ Isailione mé aal dɔaané an zíkaa ní buipáleo guuɔ ù.

Dɔaanao lá kpaalea lee áaɔe:

Yá pɔ́ kɛ̀ Isailio zɔ̀lea Kanaa búsuu guɔ́ e à gɛ̀ pɛ̀ò guɔ́ pɔ́ Yozuee gáwa (1.1-2.10).

Lá Lua í dɔaanao se à ní zí aa a gbɛ̀ò bɔ́ ní ibeɔ́ ɔ̀zɛ̀ (2.11-16.31).

Yábuubuu lee pla pɔ́ Isailio kɛ̀ e à gɛ̀ pɛ̀ an kía kpaawa. (17-21).

Dɔaanao lá guu yá pɔ́ Isailio lè pii bɔ́ an luayamasai kíe. Tó aa bò Lua kpe aa pà kpáaazi, ɔ́ buipáleo í ɔ̀tɔ́má. Ama tó aa èa zè ní Luao aa wiilèwá, í ní wɛ̀nagwa à ní sí ní ibeɔ́piɔ́wae. N beeo aal gi wáò zɔ̀ble Kanaa búsu táaɔ́ne, aal weele wáò kɔ̀ni ke Luae (17-18), aà yádileneo í sáíngue (19-21).

An kua beewa tò aa gɛ̀ nízlazi ní yáo. Lápi láakii lè ɔ̀wɛ̀e, tó Dii ní tó rízlaze mé í mó ní misií yáao, lá an buio aao ðen we. Sema Lua gbɛ̀ò aao dɔ́ gbɛ̀ pɔ́ wa misiile. Wá baade ali misiile Luae yá, ge yá pɔ́ ali káwágu ɔ́ wálio ke?

Isailio zíkaa ní Kanaa bui pɔ́ gɔ́

¹ Yozuee gaa gbea Isailio Dii lá à mè: Déme a gé zikawaiwee ní Kanaao káaui?

² ɔ́ Dii mè: Yuda buio mé aa gé. A ma! Ma búsupi nanè ní ɔ̀zle.

³ ɔ́ Yuda buio ò ní gbɛ̀ Simeo buione: A mo ge zewee búsu pɔ́ wa kpáwáu, wá zika ní Kanaao, wí gbasá gé zéle búsu pɔ́ wa kpáwáu. ɔ́ Simeo buio gérín.

⁴ Ké Yuda buio gè màa, Dii Kanaao ní Pelizio nanè ní ɔ̀zɛ̀, ɔ́ aa ní dede Bezeki baasɔ́o lee kwi (10.000).

⁵ Wekii aa Adonibezeki lè, aa zíkáaano, ɔ́ aa Kanaao ní Pelizipio dède.

⁶ Ké kiapi lè bàale, ɔ́ aa pèwá. Aa aà kù, ɔ́ aa aà onemio ní aà gbánemio zɔ̀zɔ̀.

⁷ ɔ́ Adonibezeki mè: Ma kía gbɛ̀on bàaɔ̀kwio onemio ní ní gbánemio zɔ̀zɔ̀, ɔ́ aa ma táabúnu ble kasonaɔ́ pèele aa blè. Lá má kè gbɛ̀piɔ́ne fla ɔ́ Lua bómee. ɔ́ aa táaano Yelusaleú, we à gáu.

⁸ Ké Yuda buio lèle Yelusaleúwa aa sí, ɔ́ aa a gbɛ̀ò dède ní fèndao, aa tesòwá.

⁹ Bee gbea Yuda buio gè zikai ní Kanaa pɔ́ kú búsu gusisideuo ní Negeveo ní gusalalao.

¹⁰ Aa gè lèle Kanaa pɔ́ kú Heblòwa. Yáa Heblò tón Kiliataaba. We aa ziblèu Sesai ní Aimanio ní Talemaiowa.*

¹¹ Bɔa we aa gè lèle Debiideɔ́wa. Yáa Debii tón Kiliasefee.

¹² ɔ́ Kalebu mè: Gbɛ̀ pɔ́ lèle Kiliasefeepiwa a sí ɔ́ má a nenɔ́ Akesa kpawà no ù.

¹³ Kalebu dáuna Kenazi né Onieli mé sí, ɔ́ Kalebu a nenɔ́pi kpáwá.

¹⁴ Ké à aà sè, à nàewá aà ge tɔ́le wabike a maewa. Ké nɔ́epi píla a zaaínawa, ɔ́ aà mae Kalebupi aà lá à mè: Bó ní yeii?

¹⁵ ɔ́ a wèwá à mè: Gbɛ̀ekemee. Lá tɔ́le pɔ́ n ma gba ku Negeve guwawaiue, ma gba a nibɔ́nade sa. ɔ́ Kalebu aà gbà tɔ́le pɔ́ a nibɔ́na ku sístɔ́na musu ní a nibɔ́na pɔ́ kú guzuluo.†

¹⁶ Moizi ánsue bui pɔ́ wí me Kenio bò wéle daminalikpedeu* ní Yuda buio, aa gè zɔ̀lérínó ní búsuu Alade sae Negeve guwawaiui.

¹⁷ ɔ́ Yuda buio ní ní gbɛ̀ Simeo buio gè lèle Kanaa pɔ́ kú Zefataɔ́wa. Aa wélepi kè kélekele, ɔ́ aa tɔ́kpàè ɔ́ma.‡

¹⁸ Yuda buio Gaza ní Asekelonio ní Ekelonio ní ní tɔ́leo sí.

¹⁹ Dii kúrínó, ɔ́ aa ní búsu gusiside sí, áma aai fɔ́ a gusalaladeɔ́ yàò, ké gbɛ̀piɔ́ zikasɔ́go vɛ̀ mɔ́pɔ́ ù yáí.

²⁰ Wá Heblò kpà Kalebuwa lá Moizi a legbèwa, ɔ́ a sí Anaki bui gbɛ̀on áaɔ́wa.

²¹ Bèyámee buio sɔ́ aai Yebusi pɔ́ kú Yelusaleú yao, ɔ́ Yebuso kúrínó Yelusaleú e ní a gbáò.*

²² Yosefu buio sɔ́ aa lèle Beteliwa, mé Dii kúrínó.

²³ Yáa Beteli tón Luzu. Ké aa gbɛ̀ò zɛ̀ Beteli asiigwai,

²⁴ asiigwanapio gɔ́ee è, ále bɔ́ wélepiu, ɔ́ aa òè: Lá wá ke wá gɛ̀ wéle guu owéé, wí gbɛ̀ekene.

²⁵ Ké à gɛ̀kii òloné, ɔ́ aa wélepipee dède ní fèndao, ɔ́ aa gɔ́epi tò ní aà daɔ́ pii.

* 1:10 Nao 13.22 † 1:15 Yoz 15.13-19 ‡ 1:16 Yelikon we. § 1:17 Bee mè wíwía. * 1:21 Yoz 15.63, 2Sam 5.6

- 26 Gɔɛpi gɛ Iti bɔsuu, à wɛ́lɛ kàlɛ wɛ, ɔ à tɔkpàè Luzu. Tɔ bee mé gɔ̀è è ní a gbão.
- 27 Manase buio i fɔ Betesá ní Taanakio ní Dooo ní Ibleaũo ní Megidoo ní ní bualoũo sí Kanaaɔwao, aa gí wa zɔ́lɛa bɔsupiue.
- 28 Ké Isailio gbãa è, ɔ aa Kanaaɔ dà zɔ́zɔ́, aai ní yá píio.†
- 29 Maa Eflaiũ buio i Kanaa pɔ́ kú Gezɛɛɔ yao, ɔ aa ku wɛ sãnu.‡
- 30 Zabeloni buio sɔ́ aai Kanaa pɔ́ kú Keloni ní Naalolioɔ yao, ɔ aa ní dá zɔ́zɔ́.
- 31 Aseɛ buio i gbɛ́ pɔ́ kú Ako ní Sidɔo ní Alabeo ní Akazibuo ní Elebao ní Afekio ní Leobeo yao,
- 32 ɔ aa ku sãnu ní Kanaa bɔsudepio.
- 33 Nefatali buio i Besɛmesideɔ ní Betanadeɔ yao, ɔ aa ku sãnu ní Kanaa bɔsudepio, aa ní dá zɔ́zɔ́.
- 34 ɔ Amoleɔ zɔ́ɔ̀ Dá buiozi, aa ní kpá gusisideu, aai weinɛ aa mɔ̀ zɔ́lɛ gusalalauo.
- 35 Amolepio gi zɔ́lɛa Elesi gbɛ́zɔ́ ní Ayalonio ní Saalebiũo. Ké Yosefu buio gbãa è, ɔ aa ní dá zɔ́zɔ́.
- 36 Amole bɔsu zɔ́lɛ dàalɛ za Sóigbeboleie e à gè pèò Selawa e à gèò ac.

2

Dii Malaika bɔ mɔa Isailiɔwa Bokiũ

- 1 Dii Malaika bɔ̀ Giligali,* à gè Bokiũ à mè: Ma á bɔ́lɛ Egipi, ma gɛ́ánɔ bɔsu pɔ́ ma a legbè á deziɔɛɛ bee guu. Ma mè ma baa aɔ kúánɔ gɔɔpiie, a gbooa vío.
- 2 Má ðé, ásu makɔɛ ní bɔsuebeedeɔ. Má ðé à ní sa'okíio gboo,† ɔ i ma yãmao. Bóyái á kèi màai?
- 3 Too! Mále oé, má ní yáé ɔo. Aaɔ deɛ lɛ ũ á gbàtɛɛue, mé an táaɔ aaɔ deɛ bai ũe.
- 4 Ké Dii Malaika yápi ð Isailiɔne, aa zɔ́lɛ maamaaɛ.
- 5 ɔ aa tɔkpà gupie Bokiũ,‡ ɔ aa sa'ò Diiwa wɛ.

Isailiɔ pɔ̀bɔzakɛa

- 6 Yozuee gbɛ́ɔ gbɛa gbɛa baade gè bɔsu pɔ́ a kpaalɛné sí.
- 7 Aa zɔ́blɛ Diiɛ ní nɔ̀semendoo Yozuee gɔɔ ní gɔɔ pɔ́ gbɛ́zɔ́ pɔ́ gègè deaalaɔ kuo. Gbɛ́zɔ́pio wesí yãzɔ́ pɔ́ Dii kè Isailiɔnɛlɛ píi.
- 8 Dii zɔ́blɛna Nuni né Yozuee kè wè basɔokwie, ɔ à gbàsa gá.
- 9 Wà aá ví bɔsu pɔ́ de aá baa ũ guu Timena Sela, Eflaiũ buio bɔsu sístideue, Gaasi gbèsísi gughãntoo oi.§
- 10 Ké Yozuee gɔɔdeɔ gága píi, an né pɔ́ fɛ́lɛ ní kpeɔ Dii dɔo, mé aa yá pɔ́ a kè ní deziɔne dɔo.
- 11 ɔ aa yá pɔ́ vái Diiɛ kè, aa zɔ́blɛ táaɔne.
- 12 Aa pákpá ní deziɔ Dii pɔ́ ní bɔ́lɛ Egipizi, aa tɛ bui pɔ́ liaarziɔ táaɔzi aa kúlené, ɔ aa Dii pɔ́ fɛ́lɛ.
- 13 Aa pákpáaazi, aa zɔ́blɛ Baalie ní Asetaatio.
- 14 ɔ Dii pɔ́ fɛ́rízi à ní ná ní wetãnaɔne ní zɔ́lɛ, aa ní wáa. A ní kpá ní ibɛɛ pɔ́ liaarziɔwa, ɔ aai fɔ́ gí ní ríziáo ní ibɛɛpio zɔ́lɛ.
- 15 Lá aa gè zíkai píi, Dii í bɔ́ ní kpeɛ, ké asu bɔ́rínɔ nao, lá a ðnéwa, ɔ aa gɔ́ yooyea.
- 16 ɔ Dii í bɔ́ aanaa dilɛné sa, ké aa ní bɔ́ ní wetãnaɔ zɔ́lɛ.
- 17 Kási aali ní dɔaanapi yãmao, aa gbásikè ní táaɔ aa kúlené. Aa kè zé pɔ́ ní deziɔ sèwa àannɔ, aaliɔ yá pɔ́ Dii dilɛné kúá lá ní dezipiɔwao.
- 18 Tó Dii dɔaana dilɛné, í kú ní dɔaanapio, ɔ í ní sí ní ibɛɛwa e dɔaanapi wɛ́ni léu, asa tó aa aaukè gbɛ́ pɔ́ lé ní wetã aale ɔ́tɔmáɔ yáí, Dii í ní wɛ́nagwae.
- 19 Tó dɔaana gá sɔ́, aáí ɛa ðɔ́kpa de ní maɛɔlɛ. Aáí tɛ táaɔzi, aáí zɔ́blɛné, aáí kúlené. Aali ní yáɛapio ní ní swágbaáo too.
- 20 ɔ Dii pɔ́ fɛ́rízi à mè: Lá buipi ma báakuarínɔ ní ní deziɔ yá gbòo, aai ma yãmao,
- 21 má bui pɔ́ Yozuee gá à ní tó ní bɔsuuɔ kee yáné ɔo.
- 22 Má ní tó wɛɛ, buipio ɔ́ má Isailiɔ yɔ̀ò, tó aa ma zé sé aao ma yá kúá lá ní deziɔ kèwa, ge tó aa kɛo.
- 23 A yáí Dii buipio tòi wɛ. I ní na Yozuee a zɔ́lɛ à ní yáé gɔ́ɔo.

3

- 1 Dii buipio tò wɛ, ké à Isaili pɔ́ aa Kanaa bɔsu zíkaa dɔoɔ yɔ̀òɛ,
- 2 i zɔ́lɛ dáda ní gbɛ́ pɔ́ aa Kanaa zɔ́lɛ dɔ́ yáapioɛ. Buipioɛ ke:

---

† 1:28 Yoz 17.11-13   ‡ 1:29 Yoz 16.10   * 2:1 Yoz 5.13   † 2:2 Bɔa 34.12-13, Iko 7.2-5   ‡ 2:5 Bee mè ɔ̀ɔbnao.   § 2:9 Yoz 19.49-50

³ Filitɛɔ kɪa gbɛɔn sɔɔɔ. Kanaaɔ nɪ Sidɔdeɔ nɪ Ivi pɔ kɪ Libā bɪsu sɪsɪdeu za Baali Eɛmɔ gbɛzɪ e à gɛ pɛ Amata bɔlɛwaaɔ.

⁴ A nɪ tɔ we, kɛ à Isailiɔ yɔɔ à gwa tɔ aao a yá pɔ á dà Mɔizie, a dilɛ nɪ dezionɛ kɪa.

⁵ A yáɪ tɔ Isailiɔ ku sãnu nɪ Kanaaɔ nɪ Itio nɪ Amɔleɔ nɪ Pelizio nɪ Iviɔ nɪ Yebusio.

⁶ Aa nɪ nenɔɔ sɛ nɔ ũ, mɛ aa nɪ nenɔɔ kpàsá buipio negɔɔwa, ɔ aa zɔblɛ nɪ tãaone.

ɔnieli

⁷ Isailiɔ yá pɔ Dii yeio kɛ. Dii nɪ Lua yá sãngu, ɔ aa zɔblɛ Baalie nɪ Asetaatio.

⁸ ɔ Dii pɔ fɛnzi à nɪ ná Mesɔpɔtami bɪsu kɪ Kusá Lisataiũe a ɔzɪ, ɔ aa zɔblɛ wɛ swaaɔ.

⁹ Kɛ aa wiilɛ Diiwa, ɔ à suabana dilɛnɛ, ɔn Kalebu dauna Kenazi nɛ ɔnieli ũ. ɔmɛ nɪ bɔ.

¹⁰ Dii Nisina diɛ, ɔ à dɔaa Isailiɔnɛ zɪ guu. Dii Mesɔpɔtami bɪsu kɪ Kusá Lisataiũ nàè a ɔzɪ, ɔ à gbãamɔɔ.

¹¹ ɔ an bɪsu gɔ dɔɔa wɛ bla e Kenazi nɛ ɔnieli gɛ gào.

Ehudu

¹² Isailiɔ èa yá pɔ Dii yeio kɛ lo, ɔ Dii tɔ Mɔabuɔ kɪ Egɛloni gbãamɔnɛ vãɪ pɔ aa kɛpi yáɪ.

¹³ Egɛloni Amɔniɔ nɪ Amaleki buio nãwa, ɔ aa mɔ lɛlɛ Isailiɔwa aa wɛlɛ daminalikpede* sɪ.

¹⁴ Isailiɔ zɔblɛ Mɔabuɔ kɪ Egɛloni e wɛ bao plasai.

¹⁵ ɔ aa wiilɛ Diiwa, ɔ à suabana dilɛnɛ, ɔn Gela nɛ Ehudu, Bɛyãmɛe bui ũ. ɔzɛɛɛ. Isailiɔ aa zɪ falubɔi Mɔabuɔ kɪ Egɛloniɛ.

¹⁶ Ehudu fɛna lɛkpepla pi, a gbãa kà gãsɪsuu do. A nà a gbala ɔplaawa a ula zɛ,

¹⁷ ɔ à gɛ falubɔɔ. Egɛloni sɔ à mɛkpa maamaae.

¹⁸ Kɛ Ehudu nɪ gbɛ pɔ falu sɛ mɔɔɔ falu kpàwá aa làa, aalɛ tá, ɔ Ehudu a gbɛpio gbàe.

¹⁹ ɔ à èa tãa pɔ kɪ Giligali sae, à sù kiapiwa à mè: Má asiiyá vɪ mà one. ɔ kɪpi mè: A to mà yãma, ɔ aa ìwa pɔ kuaãɔɔ bɔlɛ.

²⁰ Egɛloni zɔlɛa ado kpɛ musu kpea niɛu, ɔ Ehudu sãaazi à mè: Má yá pɔ bɔ Lua kɪ vɪ mà one. Kɛ kɪpi fɛlɛ a kilau,

²¹ ɔ Ehudu a fɛna ga wò a ɔplaa gbalawa nɪ ɔzɛɛo, à aa zɔɔ a gbɛu.

²² ɔ fɛna gɛ aa gbɛu nɪ a páo pii e à gɛ bɔ kpe. Ehudu i fɛnapi woo, ɔ nɪsi kùaaawá.

²³ Ehudu bɔ kpɛɛlɛ, à kpea musupi zɛ tà, à kilidãu.

²⁴ Aa bɔa gbɛa Egɛloni ìwaɔ mɔ, aa è kpɛapi zɛ taa, wà kilidãu, ɔ aa mè: Alɛ bɪikpeke kpea niɛ guu yá mɔɔɔ?

²⁵ Aalɛ aa dá, aalɛ aa dá e aa bilikɛ. Kɛ aa è i zɛwɛnɛo, ɔ aa kilɪ sɛ aa wɛ, aa sù nɪ dii è wɪlɛa zɪlɛ gɛ.

²⁶ Gɔɔ pɔ aalɛ gɛgɛ màa, Ehudu bàalɛ à dɔ tãapiɔzi à tà Seila.

²⁷ Kɛ à kà we, a tɔ wà kuupɛ Eflaiũ bɪsu sɪsɪdeu, ɔ Isailiɔ pilaaãɔ gbɛsɪsɔwa, Ehudu mɛ dɔaaa.

²⁸ A ònɛ: A temazi, asa Dii á ibɛɛ Mɔabuɔ nàè á ɔzɪ. Aa teaazi, ɔ aa Yuudɛ buakɪ pɔ i gɛ Mɔabu bɪsuu sɪ, aai wei gbɛɛ bùa lo.

²⁹ Zibeezɪ aa Mɔabu dɛdɛ gbɛɔn ãaasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000) taawa, an gbɛɛ i bɔo.

³⁰ Gɔɔ bee Isailiɔ gbãamɔ Mɔabuɔnɛ, ɔ an bɪsu gɔ dɔɔa e wɛ basiiɔ.

Samegaa

³¹ Aa gbɛa Anata nɛ Samegaa Filitɛɔ dɛdɛ gbɛɔn ãaa ãaɔ nɪ zù zɪkena totoɔo, à Isailiɔ suabá lo.

4

Debolaa nɪ Balakuo

¹ Kɛ Ehudu gá, Isailiɔ èa yá pɔ Dii yeio kɛ lo.

² ɔ Dii nɪ ná Kanaaɔ kɪ Yabɛ pɔ zɔlɛa Azooe a ɔzɪ. Aa zɪgɔ gbɛzɔ tɔn Sisela. Aa ben Alose Goit.

³ A zɪkasɔgo mɔpɔɔ vɪ mɛn ãaa siis nɪ basɔoo (900). A gbãamɔ Isailiɔnɛ pásipási e wɛ bao, ɔ Isailiɔ wiilɛ Diiwa.

⁴ Gɔɔ bee nɔɛ anabi Debolaa, Lapido na dɛ Isailiɔ dɔaana ũ.

⁵ I yãgɔgnɛ a daminali gbãu Lama nɪ Betelio zãngu, Eflaiũ buio bɪsu sɪsɪdeu. Isailiɔ ì gɛ aa kɪ we.

⁶ ɔ à Abinãũ nɛ Balaku pɔ kɪ Kedesi, Nefatali buio bɪsuu sɪsi, a òɛ: Dii Isailiɔ Lua mè, fɛlɛ gɛ Nefatali buio nɪ Zabulni buio sɛ gbɛɔn ãaasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000), nɪ gɛrɪnɔ Taboo gbɛzɪ.

* 3:13 Yeliko.

7 Dii a Yabē zīgɔɔ gbēzɔɔ Sisela gále mɔ́aàno Kisɔ swai ní aà s̀́gou ní aà zīgɔɔ dasidasi, i à nanē n ɔ̀zɪ we.

8 ɔ̀ Balaku òè: Tó ríyɔ̀ gemanɔ̀ lé, má gé. Tó ríyɔ̀ gemanɔ̀ s̄s̄o, má ḡeo.

9 ɔ̀ Debolaa m̀è: Má ḡennɔ̀, àma lá ní ò màa, i k̄e ní t̄s̄ mé a b̄oo. N̄e ɔ̀ Dii a Sisela naè a ɔ̀zɪ sa. ɔ̀ Debolaa f̄ele ḡeàano K̄edesi.

10 ɔ̀ Balaku Zabulonì buiò ní Nefatali buiò k̄àaa K̄edesi, ɔ̀ à dàz̄eu k̄èse ní gb̄eɔ̀n àaas̄oɔo l̄e kwipio. Debolaa kú ní guu.

11 Keni bui Eb̄ee b̀ò Keniò bùsuu ȳaa, à m̀ò b̀òokpà gb̄èneli p̀ò kú Zaananiù gb̄áu K̄edesi sae. Keniòá M̄oizi ànsue Obaba buiò d̄oe.

12 Wa ò Siselaè Abinɔ̀atù né Balaku ḡè Taboo gb̄ezɪ,

13 ɔ̀ à a s̀́go m̀oɔo k̄àaa m̀èn àaa s̄iis̄ ní bas̄oo ní zīgɔ̀ p̀ò kuanɔ̀. B̄aáin̄o Alosee Goiù aa ḡè Kisɔ swai.

14 ɔ̀ Debolaa ò Balakue: Gé, asa gb̄á Dii a Sisela nanē n ɔ̀zɪ. Dii d̄aaane noa? ɔ̀ Balaku p̄ila Taboo gb̄ewa ní zīgɔ̀ gb̄eɔ̀n àaas̄oɔo l̄e kwipio.

15 Dii tò Sisela ní aà s̀́godeɔ̀ ní aà zīgɔ̀ k̄pekpa Balaku f̄endaè, ɔ̀ Sisela b̀ò a s̀́gou à bàalè.

16 Balaku p̄ele Sisela zīgɔ̀ ní ní s̀́goz̄i e Alosee Goiù. We à ní d̄ed̄eu ní f̄endao p̄ii, baa gb̄é m̀endo i b̄oo.

17 ɔ̀ Sisela tilè à ḡè s̄i Keni bui Eb̄ee na Yaeli kp̄eu, asa Azoo kí Yabē ní Eb̄ee bed̄eɔ̀ k̄s̄ ȳamà ȳaae.

18 Yaeli b̀ò d̄aaàle à mè: M̀ò ḡè kp̄eu Baa. Ḡè! Nsu to vía n k̄úo. Ké à ḡè, ɔ̀ n̄oepi k̄untu k̄uaála,

19 ɔ̀ Sisela òè: Imi lé ma d̄e, ma gba í mà mi. ɔ̀ à ví t̄u s̄e a dàè a mí, ɔ̀ à èa k̄untu k̄uaála.

20 Sisela òè: Z̄e k̄p̄eɛ. Tó gb̄eè m̀ò n la, gb̄eè ku laoa, oè aawo.

21 A ḡè ní k̄pasa'io, ké aà ȳèe làa ȳái. ɔ̀ Eb̄ee na Yaeli z̄w̄aak̄p̄e kálo s̄e ní masanao, à s̀́ò Siselazi t̄eɛ, ɔ̀ à kálopi p̄e aà sw̄aḡez̄iwa, a p̄a e à ḡè ḡè t̄ole k̄ù, ɔ̀ à ḡa.

22 A m̀ò lé Balaku lé p̄ele Siselazi, ɔ̀ Yaeli b̀ò ḡè d̄aaàle à mè: M̀ò mà gb̄é p̀ò r̄ile w̄eɛe ɔ̀l̄one. Ké à ḡè kp̄eu, ɔ̀ à Sisela è w̄úla, à ḡa ní káloo p̄ea aà sw̄aḡez̄i.

23 Z̄ib̄eez̄i Lua Kanaaò kí Yabē bùsa Isailiòne.

24 ɔ̀ Isailiò p̄ási lé d̄ede e aa ḡè Kanaaò kí Yabē d̄èò.

5

L̄e p̀ò Debolaa dà

1 Z̄ib̄eez̄i Debolaa ní Abinɔ̀atù né Balakuo l̄e bee sí:

2 Ké Isaili d̄aanao b̀ò d̄àaa, gb̄é k̄niò t̄ér̄zi teasisai.

A Dii s̄aaukpa!

3 K̄iaò, à ȳáe bee ma!

Gb̄aaɔe, à sw̄ákpa!

Má lesi Dii ȳá musu,

má Dii Isailiò Lua t̄ásil̄e.

4 Ké Dii b̀ò Sei gbe musu,

t̄ole l̄ùalua,

ké àl̄e p̄a Eɔ̀ɔ̀ò bùsupia,

loup̄o f̄i, lou mà maamaa.

5 Gb̄es̄is̄is̄ d̄èede Dii ae,

Isailiò Lua p̀ò b̀ò m̀òmá Sinaipi.*

6 Anata né Samegaa ḡoo, Yaeli ḡoo, gb̄eè lí z̄eda se ɔ̀o,

z̄éw̄ew̄ena ɔ̀ w̄éleḡena í s̄e.

7 K̄iaò lé mid̄e Isailiò bùsuu,

ɔ̀ ma Debolaa ma ḡs̄ Isailiò da ù.

8 Ké aa z̄è ní dii dafu,

ɔ̀ z̄i k̄s̄ k̄ù w̄éle b̄iib̄oɔe.

Baa gb̄eɔ̀n àaas̄oɔo l̄e bla (40.000) guu

gb̄eè s̄engbao ge s̄ona vío.

9 Ma p̀ò d̄o Isailiò d̄aanaoɔwa

ní gb̄é p̀ò t̄ér̄zi teasisai.

A Dii s̄aaukpa!

* 5:5 B̄aa 19.18

10 A gbé pɔ́ á di zàa'ín pua kpɛɔ
 á gbé pɔ́ á zòlɛ tɛfɛniwapiɔ
 ní á gbé pɔ́ á bɛ kɛsɛɔ, à a yá'ò.
 11 Gbé pɔ́ káaaa itɔkɔiɔ zɔa dɔ,
 aa Dii maakeaɔ dàu lé siuné,
 Isailiɔ kíaɔ zɔlɛ,
 ɔ Dii gbéɔ sù ní wéleɔ guu.
 12 Fɛlɛ Debolaa! Fɛlɛ!
 Fɛlɛ lesi! Fɛlɛ!
 Abinɔaú nɛ Balaku,
 fɛlɛ dɔaa n zɔzɔnɛ.
 13 ɔ gbé pɔ́ gɔ́ bɔ́ mɔ́ kíaɔ kɔ́i,
 Dii gbéɔ mɔ́ ma kɔ́i ní nɛgɔnaɔ.
 14 Eflaiú bui pɔ́ aa Amaleki bui fùɔ
 ní Bɛyámɛɛ buieɔ tɛnzi.
 Makii buieɔ de dɔaanaɔ ú,
 Zabulɔni buieɔ gopana kúa.
 15 Isakaa bui kíaɔ kú ní Debolaaɔ,
 Isakaa bui kú ní Balakuo,
 aa síaànɔ gusalalau.
 Lubeni bui gáliɔ seakè.
 16 Akɛa a gɔ́ kɔ́naɔ saɛ,
 ále kulepɛa sáɔnɛ mai?
 Lubeni bui gáliɔ seakè maamaaɛ.
 17 Galada búsuɔdeɔ gɔ́ Yuudɛ baale.
 Akɛa Dá bui zè ní ní gó'ilenáɔ?
 Asɛɛ bui zòlɛ ísiale,
 aa gɔ́ ní godɔkɔiɔ.
 18 Zabulɔni bui fɛna wò,
 aa a kpé vùaa,
 Nɛfatali bui kɛ gulesɔbu màa lɔ.
 19 Kanaa búsu kíaɔ mɔ́,
 aa zíkà Taanaki Mɛgido swa saɛ,
 kási aai áizɛɛ sɛlɛ tàòo.
 20 Za musu saanaɔ zíkà,
 aa bɔ́ ní zéu, aa zíkà ní Siselao.
 21 Kisɔ swa zipi tárúnɔ.
 Má gé aɛ, mí gé ní gbáao.
 22 Sɔ́ gbáaɔ lé bàale,
 an kɛsɛ kɔ́fi dɔ.
 23 Dii Malaika mɛ: A Melozu ká,
 à lɛkɛ Melozudeɔnɛ maamaa,
 asa aai mɔ́ dɔ́ Diileɔ,
 aai dɔ́ Dii nɛgɔnaɔleɔ.
 24 Nɔɛ báaaden Ebeɛ na Yaeli ú,
 Keni bui nɔɛpi báaa ví zwáakpɛdeɔ guu.
 25 Sisela í gbèawà,
 ɔ à ví kpàwà,
 à vífáai kpàwà ta ɔde guu.
 26 A ɔbɔ́ zwáakpɛ kálo sɛ,
 à masana kú ní a ɔplaaɔ,
 ɔ à Sisela lèò à aà mi wí,
 à aà swágɛzɔ́ fɔ́ à aà tɔbɔzɔ́.
 27 Sisela gofanlɛ à lèlɛ aà gbá saɛ,
 ɔ à gɔ́ wúleɛ we.
 A gofanlɛ à lèlɛ aà gbá saɛ,
 gu pɔ́ à gofanlɛ à lèlɛu, we à gàu.
 28 Sisela da wɛkpále fɛnɛntiu,
 à wiilɛ fɛnɛnti mɔ́ɔ fòou à mɛ:
 Bóyáí aà sɔ́go kpé e tiaí?

Akea aà gbéṇ sṵgoṇ kṵfi ɔṇo ni?

²⁹ Aà nṵe zíkēna ṇṇṇaṇ lé òè, ṵ a té ní legbei láasai à mè:

³⁰ Aale pṵṵ naaae, aale kpaalekṵe,

baade ní a wéndiao m̀̀ndodo ge plapla.

Aale zwáa weḁeṇ naaa Siselaee, zwáa weḁe wēsádeṇe,

pṵṵgáú pṵ wà ba k̀̀wáṵe.

³¹ Dii, to n ibeṇṇ ga máa m̀̀pii,

gbé pṵ aa yenziṇ gbáa iṇ ɔḁe

lán íatē ɔḁeawa.

Ṷ an bùsu gṵ ɔḁṵa e wè bla.

6

Madiāṇ ɔṵa Isailiṇwa

¹ Isailiṇ èa yá pṵ Dii yeio k̀̀e lṵ, ṵ Dii ní ná Madiāṇe ní ɔṵl e wè sopla.

² Ké Madiāṇ lé ɔṵmá, ṵ Isailiṇ ulekiṇ k̀̀e k̀̀e bùsu s̀̀s̀s̀deṇu ní gbèṇ ní s̀̀gbao.

³ Tó aa pṵṵ, Madiāṇ ní Amaleki buiṇ ní gukpe oi buipáleṇ í mṵ lélemáe.

⁴ Aaí mṵ b̀̀okpa ní bùsuu, ṵ aaí ní buapṵṵ ṵṵkpané e à ge peṵ Gazawa. Aali blé to Isailiṇeṇo ge sá ge zu ge zàa'ina.

⁵ Aaí mṵ ní ní pṵtuṵe ní ní zwáakpeṇ dasidasi lán kwaṵwa. Gbèe líṇ ní lé ɔṵo, baa ní yiongoṇ lé. Aaí mṵ bùsu ṵṵkpaie.

⁶ Madiāṇ Isailiṇ bùsa dúduuu, ṵ aa wiilè Diiwa.

⁷ Ké aa wiilè Diiwa Madiāṇ yá musu máa,

⁸ ṵ Dii anabi dílené à mè: Ma Dii Isailiṇ Lua ma mè, ma á bṵ ɔṵbleu, ma á bóle Egipi.

⁹ Ma á bṵ Egipiṇ ɔṵl ní gbé pṵ ɔṵwáṵ p̄i, ma ní yáé, ṵ ma ní bùsu kpáwá.

¹⁰ Ké má óé mámema a Dii á Lua, ásu Amṵle pṵ á kú ní bùsuu táaṇ gbagbao, ṵ a gi ma yámai.

Dii Malaika bṵ mṵa Gedeṵwa

¹¹ Dii Malaika* mṵ z̄́le gb̀̀neli gbáú Ɔfela, Abiezee bui Yoasi be wéleu. Aà né Gedeṵ lé pṵwēnagbē vēēfēkti ké Madiāṇ su a eo yáí.

¹² Ké Dii Malaika bṵ m̀̀wà, a òè: Negṵna, Dii kunnṵ.

¹³ Ṷ Gedeṵ òè: Baa, tó Dii kúwanṵ, bṵyáí yáé beṇ wá léí p̄i? Dabudabu pṵ wá maeṇ a yá ðau a siuwēe ku máe? Aa mè Dii wá bóle Egipi, áma tia kéwa à pākṵawázi, ṵ à wá ná Madiāṇe ní ɔṵl.

¹⁴ Ṷ Dii aedṵwá à mè: Gé ní gbáa pṵ ní w̄o, ní Isailiṇ bṵ Madiāṇ ɔṵl. Máme ma n z̄́l.

¹⁵ Ṷ Gedeṵ aà lá à mè: Baa, kpelewa má Isailiṇ bṵi? Ma bui mé k̀̀sáa Manase buiṇzi, mé máme má f̀̀eṇṇ deṇla ma de beḁeṇ guu.

¹⁶ Dii wèwà à mè: Máṇ kunnṵe, ní Madiāṇ kwe lán gbé m̀̀ndowa.

¹⁷ Ṷ Gedeṵ òè: Tó n ma wēnagwáe, seelakemee má ɔṵ ké níme níle yá'omee.

¹⁸ Nsu go lakliṇ e má su. Má mṵne ní gbao, mí dílene. A wèwà à mè: Má gṵ la e n̄ su.

¹⁹ Gedeṵ gè blene ðe a k̀̀e, à káa k̀̀e ní pṵwenti kiloo kwio. A nṵṵ ká gbíu, à do ká tau, à m̀̀òè gb̀̀neli gbáú we, ṵ a díle.

²⁰ Lua Malaika òè: Nṵṵ ní káapio se kále gbēe beewa, ní do élewá. Ṷ a k̀̀e máa.

²¹ Ké Dii Malaika lípina pṵ á kú z̄́ nṵṵ ní káapiowa, ṵ té bṵ gbepi guu, a k̀̀e nṵṵ ní káapiowa, ṵ Dii Malaikapi gusikē.

²² Ké Gedeṵ ɔṵ Dii Malaikae, à mè: A'a Dii Lua, asa ma wes̄́ Dii Malaikalae.

²³ Ṷ Dii òè: N n laai kpále! Nsu to w̄a n k̄́o. Nyṵ gao.

²⁴ Gedeṵ Dii gbagbakli bṵ we, ṵ à tṵkpàé Dii Aafiakpamade. A ku Ɔfela Abiezee we e ní a gbáṵo.

Gedeṵ Baali gbagbakti gbooa

²⁵ Zibeez̄́ gwáas̄́ina Dii òè: N n mae zuswana pṵ ká wè sopla sé, Baali gbagbakli pṵ n mae w̄i gboṵ, ní Asetaati lí pṵ pélea a sae z̄́s.

²⁶ Ma Dii n Lua gbagbakli bo a zéwa† s̀̀s̀s̀e bee musu. Asetaati lí pṵ ní z̄́ séle yáa ũ, ní sa pṵ w̄i a pṵ káteu à tékú oa ní zupio.

* 6:11 Dii lia malaika ũn we. † 6:26 Baa 20.25

27 ɔ Gedeɔo a zikenaɔ sɛ gbɛn kwi, a kɛ lɔ Dii ɔɛwa. Kɛ ɔlɛ viake a de bɛdeɔne n wɛledeɔ yɔi, i we kɛ faaneɔ, gwɔasina ɔ a kɛ.

28 Kɛ wɛledeɔ fɛle koo, aa ɛ wɔ Baali gbagbakti gbɔo, wɔ Asetaati li pɔ ze a sae zɔ, wɔ sa'ò n zuo sa'okii dafu pɔ wa bowa.

29 ɔ aale kɔ lala aa mɛ: Dɛmɛ kɛ maa: ɔ wɔ mɛ: Yoasi nɛ Gedeɔo mɛ kɛ.

30 ɔ wɛledeɔ ge ɔ Yoasi: Bɔ n n nɛo wɔ aɔ de, asa ɔ Baali gbagbakti gbɔoɛ, mɛ ɔ Asetaati li pɔ ze a sae zɔ.

31 ɔ Yoasi ɔ gbɛ pɔ liaaaziɔne: Ame ɔ yɔsi n Baalioa? Ame ɔ aɔ bɔa? Wa gbɛ pɔ yɔsiaano de e gu ɔ ge dɔi. Tɔ diin aɔ u, aɔ gi n aziao. Aɔ gbagbakti wa gbɔo lɔ?

32 Zibeezi wɔ tɔkpɔ Gedeɔoɛ Yelubaali,[‡] wɔ mɛ: Wɔ n tɔkɛ n Baalio, asa aɔ gbagbakti ɔ a gbɔo.

Gedeɔo seelagɛaa Diiwa

33 Madiɔ n Amaleki buio n gukpedeɔ kɔ kɔaa pii, aa bua Yuudɛwa, ɔ aa bɔokpɔ Yezeleɛ guzuleu.

34 Dii Nisina dɛde Gedeɔowa, ɔ ɔ Abiezɛɛ buio sisi n kuuo aa mɔ teazi.

35 A gbɛ zɔ aa Manase buio buio kɛle, ɔ aa n sisi aa mɔ teazi lo. ɔ ɔ gbɛ zɔ Aseɛ buio buio n Zabulon buio buio n Nefatali buio buio. ɔ aa mɔ nawa.

36 Gedeɔo ɔ Luac: Tɔ nyɔ Isailio bɔ ma sabai lɔ n a legbɛmɛɛwa sianac,

37 gwa, mɔle sɔkɔ kɔle pɔwengbɛzeu. Tɔ fii kpɔ sɔkɔpiwa ado, mɛ tɔle gɔ gii, mɔ dɔ sa kɛ nyɔ Isailio bɔ ma sabai lɔ n ɔwa.

38 ɔ ɔ kɛ maa. Kɛ gu dɔ, ɔ ɔ fɛle kɔaukaau, ɔ sɔkɔpi fɛ, a i ta pa.

39 ɔ Gedeɔo ɔ Luac: Nsu to n pɔ pamaziu. Mɔ ye mɔ yɔgbɛama gen do lo. To mɔ gwa sɔkɔwa gen do lo mɔ gwa. Kɛ bee sa, to fii kpɔ tɔlewa ado, sɔkɔ i gɔ gii.

40 Gwaasina bee Lua kɛ maa. Fii kpɔ tɔlewa gupiiu, sɔkɔ mɛ gɔ gii ado.

7

Gedeɔo n a gbɛ ziblea Madiɔwa

1 Gedeɔo n gbɛ pɔ kuaano fɛle kɔkɔo, aa gɛ bɔokpɔ Alodi nibɔnai. Madiɔo bɔo ku guzuleu gubantoo oi Mole sisipoleu.

2 Dii ɔ Gedeɔo: Gbɛ pɔ lɛ genno kɛ dasi, mɔ Madiɔo nanɛ n ɔzlo. Tɔ mɔ nanɛ n ɔzɔ, aa fanadaɛ, aai mɛ nza gbɔa mɛ n bɔ.

3 Kpawake gla, ni onɛ, gbɛ pɔ via lɛ aɔ kɔ ale lualua, aɔ ɛa ta.* ɔ gbɛn baasoo leɛ bao n plaoo (22.000) ɛa ta, gbɛn baasoo leɛ kwi (10.000) mɛ gɔ.

4 ɔ Dii ɔ Gedeɔo: E tia aa kɛ dasi. Geino i kii, mi n plene we. Gbɛ pɔ mɔ onɛ aa genno mɛ aa ge, gbɛ pɔ mɔ onɛ aa genno sɔ aa gɔ.

5 Kɛ ɔ gerino i kii, Dii ɔ: Gbɛ pɔ n ɛ aa lɛ pɛle iu lan gbɛwa kɛaa n gbɛ pɔ aa kule n kosowa aa ida, aale mi.

6 Gbɛ pɔ ida n ɔo aa lɛ pɛleu gbɛn ba do n basooɛ (300). Gbɛ kɔni kule n kosowa, aa imi.

7 ɔ Dii ɔ Gedeɔo: Mɔ Madiɔo na gbɛn ba do n basoo pɔ lɛ pɛle iuɔne n ɔzɔ sa, mi ɔ bɔ. Gbɛ kɔni gbac, an baade ta a be.

8 Gedeɔo gbɛn ba do n basooɔ sɛ, ɔ aa gbɛ pɔ aale taɔ kɔsuɔa n n kuuo sima, ɔ ɔ n gbac be.

Gedeɔo ku sisi musu, Madiɔo bɔo ku aɔ zɔle guzuleu.

9 Dii ya'ɔe gwaasina ɔ mɛ: Fɛle ge lelemɔ n bɔou, asa ma n nane n ɔzle.

10 Tɔ leleama via lɛ n kɛ, pila n n zikena Pulao,

11 ni swaɔo ya pɔ wale oi. Yapi a n gba sɔ kɛ n lelemɔ n bɔou. ɔ ɔ pila n a zikena Pulao, aa bɔle zigɔ pɔ kɔ bɔo leɔzi.

12 Madiɔo n Amaleki buio n gukpedeɔ pii kɔle guzuleu, aa dasi lan kwaowa. Wi fɔ n yiongo noo, aa dasi lan isiale ufaawaɛ.

13 Kɛ Gedeɔo ka we, ɔ gbɛ le, ɔ a nana dau lɛ siu a gbɛdoɛ ɔ mɛ: Nana pɔ mɔ ɔ ma. Mɔ ɛ pɛɛ boolo zɔzɔna lɛ gbeembo, ɔ ɔ si wa bɔou ɔ pa zwakpɛwa, ɔ kpɛpi lele ɔ fuangba.

14 ɔ aa gbɛdopi ɔ: Yoasi nɛ Gedeɔo, Isaili bui fɛnda n ɛ we, i ke pɔpale no. Lua Madiɔo n wa bɔoo naɛ aɔ ɔzɔ piiɛ.

15 Kɛ Gedeɔo nanapi yama n a bɔoleo, ɔ kule Diiɛ. ɔ ɔ ɛa Isailio bɔou ɔ mɛ: A fele! Dii Madiɔo nawaɛ wa ɔzle.

16 A gbɛn ba do n basooɔ kpaalɛ gali aaɔ, ɔ ɔ kuu n lo giio kpɔ n baadewa. ɔ wa seteɔ sɔsɔlo lopio guu.

‡ 6:32 Bee mɛ tokɛ n Baalio. * 7:3 Iko 20.8

- 17 A òné: Málẹ̀ gẹ̀ e rí bọ̀o lẹ́i. Aọ́ ma gwa. Lá á e málẹ̀ ke, ị́ ke màa.
- 18 A lia rí bọ̀oi pii. Tó mapi rí gbé́ pọ́ kumanọ́ wa kuupẹ̀, ápiọ́ sọ́ í a pọ́ pé, í wiile à mẹ: Dii rí Gedeṣo pẹ.
- 19 Gedeṣo rí gbẹ̀n baso pọ́ kuaànọ́ kà bọ̀o léi wẹedo taawa gudṣanaọ́ kọ̀lẹ̀kpaake gbea g̃. Ɖ aa rí kuu pẹ̀ nípii, aa lo pọ́ aa kuaọ́ wíwi.
- 20 Ɖ gáli áaṣpiọ́ baade a kuu pẹ̀, aa rí loọ́ wíwi. Aa sẹteọ́ kúa ọzeu, aa kuu pọ́ aale péọ́ kúa ọplaa. Ɖ aa wiilẹ̀ aa mè: Dii rí Gedeṣo fẹnda.
- 21 Baade zea a gbeu liaa bọ̀oi, ẹ̀ bọ̀odeọ́ fẹ̀lẹ̀ lẹ̀kọ́wa rí wiio, aa tilẹ̀.
- 22 Ké gbẹ̀n ọ́aa do rí basoṣiọ́ baade ọ́tọ́ a kuuwa màa, Dii tò bọ̀opideọ́ kọ́ dẹ̀de kọ́tẹ̀e rí fẹnda. Zig̃piọ́ báalẹ̀ tà Besita rí Zelelao e Abeli Mọ́la léi Taba oi.
- 23 Wà Nefatali buio rí Asee buio sisi rí Manase buio pii, ẹ̀ aa pẹ̀le Madiáọ́zi.
- 24 Ɖ Gedeṣo gbé́ọ́ zì aa Eflaiü buio búsu sístide keele aa me: A pila gẹ̀ Madiáọ́wa rí zio. A zezónẹ̀ swabọ́leu rí ae e à gẹ̀ pe Bebala rí Yuudẹ́owa. Ɖ wà Eflaiü buio sisi pii, aa gẹ̀ zezónẹ̀ rí ae swabọ́leu e à gẹ̀ pẹ̀ Bebala rí Yuudẹ́owa.
- 25 Ɖ Eflaiü buio Madiá kíaọ́ kùkù gbẹ̀n pla, Ɖlebu rí Zeebuo. Aa Ɖlebu dẹ̀ gbe sae, ẹ̀ wí mẹ̀ tia Ɖlebu gbe. Aa Zeebu dẹ̀ ị́, gupi wí mẹ̀ tia Zeebu vẹ́fẹ̀kíi. Ɖ aa ẹ̀a pẹ̀ Madiáọ́wa. Ɖ wà kíapiọ́ mi z̃z̃z̃ wà g̃dò Gedeṣo Yuudẹ́ baale.

8

- 1 Eflaiü buio Gedeṣo là aa mè: Bóyáí rí kẹ̀wẹ̀e màai? Ké ríle gẹ̀ zíkai rí Madiáọ́, mé ni wá sísi s̃s̃o be? Màa aa z̃ad̃wá pásípásí,
- 2 ẹ̀ a òné: Bó má kẹ̀ á kà á pówai? A Eflaiü buio vẹ̀e k̃nwea z̃s̃o dẹ̀ wá Abiezee buio vẹ̀k̃z̃z̃z̃ala.
- 3 Lua Madiá kíaọ́ Ɖlebu rí Zeebuo nàé á ọ́zìe. Bó má kẹ̀ á kà á pówai? Ké a òné màa, ẹ̀ an pọ́ gbása wẹ̀e sa.

Gedeṣo Zeba rí Zalemunao dede

- 4 Gedeṣo rí a gbé́ gbẹ̀n ọ́aa do rí basoọ́ lé péle Madiáọ́zi. Ké aa kà Yuudẹ́i, ẹ̀ aa bùa, nọ́ana lé rí de.
- 5 Ɖ a ò Sukodeọ́ne: A ma gbé́ọ́ gba pẹ̀e. Nọ́ana lé rí de, mé málẹ̀ péle Madiá kíaọ́ Zeba rí Zalemunaozic.*
- 6 Ɖ Suko gbẹ̀z̃s̃o mè: Zeba rí Zalemunao ku n ọ́zì k̃b̃e, ẹ̀ wà gbasa wà n zig̃s̃o gba pẹ̀ea?
- 7 Gedeṣo wẹ̀má à mè: Lá á ò màa, tó Dii Zeba rí Zalemunao nàmee ma ọ́zì, má á taitai rí gbáa leo.
- 8 Bọ́a we à gẹ̀ Penueli, ẹ̀ à wabikẹ̀má màa ị́. Penulideọ́ òè lá Sukodeọ́ òèwae ị́,
- 9 ẹ̀ a òné s̃s̃ à mè: Tó ma su aafia, má kalangae bee kwẹ̀e.
- 10 Zeba rí Zalemunao ku Kaakoo rí rí zig̃s̃o gbẹ̀n ọ́aa s̃s̃o lee g̃e (15.000). Gukpe oi zig̃s̃o pọ́ g̃d̃n we, an fẹ̀ndadeọ́ gága gbẹ̀n ọ́aa s̃s̃o lee basoolo (120.000).
- 11 Gedeṣo dáádàkẹ̀naọ́ zé s̃e Nọ́ba rí Yọ́gbaoọ́ gukpe oi, ẹ̀ à lẹ̀le zig̃s̃o wa g̃o pọ́ an gbẹ̀e kú rí yáe láasoo.
- 12 Madiá kíapiọ́ Zeba rí Zalemunao tilẹ̀, ẹ̀ à pẹ̀lẹ̀nzi, à rí kùkù, ẹ̀ à rí zig̃s̃o fù pii.
- 13 Ké Yoasi né Gedeṣo lé su rí zílao, à b̃lẹ̀ rí Elesi gbẹ̀boleo,
- 14 ẹ̀ à Suko ẹ̀waasoe kù à yálalawá, ẹ̀ ẹ̀waasopi Suko gbẹ̀z̃s̃o tó k̃èè láu gbẹ̀n báaṣkwi rí soplao.
- 15 Gedeṣo gẹ̀ Sukodeọ́ lè à mè: Zeba rí Zalemunao ke. A ma láanikẹ̀ yáa a mè, Zeba rí Zalemunao ku ma ọ́zì k̃b̃e, à gbasa ma gbé́ pọ́ nọ́ana lé rí deọ́ gba pẹ̀ea?
- 16 Ɖ à wẹ̀lẹ̀pi gbẹ̀z̃s̃o kùkù, à rí taitai rí gbáa leo, aa d̃.
- 17 Ɖ à gẹ̀ Penueli kalanga kwẹ̀ à wẹ̀lẹ̀pi g̃e d̃de.
- 18 Ɖ à Zeba rí Zalemunao là à mè: Gbé́ pọ́ a rí dede Taboo de kpelewa ni? Aa wẹ̀wà aa mè: Aa de lanwae, an kákaa de lán kíanewa.
- 19 Ɖ Gedeṣo òné: Ma ṽi dadoudeọ́n we. Tó a rí tó yáa, rí Diio má á dede.
- 20 Ɖ a ò a neg̃e s̃éia Yete e à mè: Fele ñ rí dede. Népi i a fẹ̀nda woo, asa ẹ̀waasonae, mé ṽla lé aà kú.
- 21 Ɖ Zeba rí Zalemunao mè: Fele ñ wá dede nzía. Baade rí a gbáaoe. Ɖ Gedeṣo fẹ̀lẹ̀ rí dede, à m̃k̃ampẹ̀e pọ́ kú rí yiongo waawao b̃lẹ̀.

Gedeṣo dilẹ̀a gbẹ̀z̃s̃o ı

- 22 Isaillio ò Gedeṣo: G̃s̃ wá kía ı rí n buio. Mmẹ̀ n wá bọ́ Madiáọ́ z̃i.
- 23 Ɖ Gedeṣo òné: Má g̃s̃ á kía ıo, baa ma buio. Dii mé aọ́ de á kía ı.

* 8:5 Sou 83.11

24 ɔ à èa òné: Mále wabikewá. A baade a swáli pɔ́ á simá kpaá m̀̀ndodo. Madiáɔ ɔ́ swáli pɔ́ wa pí ní vuao daae, asa Isimaelaɔne.

25 Aa òè: Wá kpama. Aa zwáa kpalè, ɔ́ baade swáli pɔ́ á simáɔ zùzu a guu m̀̀ndodo.

26 Swáli pɔ́ á a wabikèmapio vua gbhia ká kiloo bao, m̀̀kampɛɛɔ ní swáliɔ ní gomusu t̄ea pɔ́ Madiá kíaɔ daao ní m̀̀yabaa pɔ́ kú ní yiongoɔ waaawa báasi.

27 ɔ a pí dii ú, a p̀̀le a be w̄́leu ɔ́fela. ɔ́ Isailio gb̄́asikèò nípii, ɔ́ à g̀̀ò bai ú Gedeɔɔ ní aà bedeo.

28 Maa Isailio Madiáɔ búsa. Madiáɔ i e mifur̄́la ɔ́o. ɔ́ Isailio búsu g̀̀ò d̄́ɔɔa Gedeɔɔ g̀̀oɔ e w̄́è bla.

Gedeɔɔ gaa

29 Yoasi né Gedeɔɔ g̀̀è z̄́le a be.

30 Aa neḡ́ɛ pɔ́ á ní ɔ́o báaɔkwie, asa aà n̄́o dasie.

31 A n̄́o p̄́se ví ɔ́o Sikeú, à neḡ́ɛ iaáno, ɔ́ wá t̄́kpàè Abimeleki.

32 Yoasi né Gedeɔɔ g̀̀à a zikú guue, ɔ́ wá aà mia kpà̀sì ní a mae Yoasio ɔ́fela Abiezee.

33 Ké Gedeɔɔ g̀̀à, ɔ́ Isailio èa gb̄́asikè ní Baalio. ɔ́ aa t̄́a pɔ́ wí me Baalibaakuwano p̀̀le ní dii ú,

34 ɔ́ Dii ní Lua pɔ́ ní bó ní ibeɛ pɔ́ liaańziɔ ɔ́z̄́í yá s̄́ngu.

35 Aai gb̄́ek̄ek̄e Yelubaali Gedeɔɔ bedeoɔne yámaa pɔ́ a k̀̀nè musuo.

9

Abimeleki

1 Gedeɔɔ né Abimeleki g̀̀è a des̄́o k̄́i Sikeú, ɔ́ a òné ní a dezi bedeo pii à mè:

2 A ge Sikeúdeɔ lala pii, Gedeɔɔ neḡ́ɛ gb̄́ɛn báaɔkwio kpalablea ní gb̄́è m̀̀ndo kpalableao, a kpele mé maan̄́i? Aaò d̄́s k̄́e an aun ma ú.

3 Ké aà des̄́o yápi ká Sikeúdeɔne ní swáwa, ɔ́ aa z̄́è ní Abimelekio aa mè, ní gb̄́en aà ú.

4 Aa ánuɔno ɔ́wat̄́e báaɔkwi s̄́e Baalibaakuwano kpeú, aa aà gb̄́a, ɔ́ à fiabòò gb̄́ep̄́a faasaiɔne, aa g̀̀ò aà íwaɔ ú.

5 A g̀̀èr̄́no a de be ɔ́fela, ɔ́ à a v̄́io ní a dáuna, Gedeɔɔ neḡ́ɛ gb̄́ɛn báaɔkwipio d̄́de gb̄́è doúwa. Gedeɔɔ neḡ́ɛ gb̄́ez̄́ana Yotaú mé b̄́ò ado, asa à ùleɛe.

6 ɔ́ Sikeúdeɔ ní Bemilodeɔ pii aa g̀̀è Abimeleki díle kía ú gb̄́eneli pɔ́ kú Sikeú sae.

7 Ké Yotaú yápi mà, à g̀̀è z̄́è Galiziú gb̄́es̄́is̄́ musu. ɔ́ a òné gb̄́augh̄́aú à mè: A ma yáma Sikeúdeɔ, Lua i á yáma s̄́o.

8 Lío ku yáa, aa g̀̀è k̄́o dilei kía ú, ɔ́ aa ò kue aà kpalable.

9 ɔ́ ku mè: Mà a né pɔ́ wí t̄́aɔ ní gb̄́enaz̄́inaɔ kpela ní a n̄́isio ia tó, mí gé màò deedeɛ lío musua?

10 ɔ́ lío ò kaad̄́ɛnae aà m̄́o kpalable.

11 ɔ́ kaad̄́ɛna òné: Mà a ne pɔ́ ɔ́o maa mé a blea ɔ́o na ia tó, mí gé màò deedeɛ lío musua?

12 ɔ́ lío ò v̄́ɛɛ aà m̄́o kpalable.

13 ɔ́ v̄́ɛɛ òné: Mà a v̄́ɛɛ pɔ́ í t̄́aɔ ní gb̄́enaz̄́inaɔ p̄́o ke na ne'ia tó, mí gé màò deedeɛ lío musua?

14 ɔ́ lío ò leaae aà m̄́o kpalable.

15 ɔ́ leaa òné: Tó ále mà kpa kpalau slanae, à m̄́o mikpa ma uenai. Tó màan s̄́o, té a bo ma láu à kú Libá búsu sede líowaɛ.

16 A Sikeúdeɔ, ké a Abimeleki kpá kpalau, a yáke a z̄́ewa ní n̄́semendoon wea? A yámaak̄è Gedeɔɔe ní a bedeo? A k̀̀èè aà yákeawaa?

17 Ma mae zikáè à ḡ́i a w̄́enii, à á bó Madiáɔ ɔ́z̄́í,

18 ɔ́ a fele ní aà bedeo gb̄́a sa. A aà neḡ́ɛ gb̄́ɛn báaɔkwio d̄́de gb̄́è doúwa, ɔ́ a aà zo né Abimeleki kpá Sikeú kía ú, ké a de á gb̄́è ú yáí.

19 Tó a yáke a z̄́ewa ní n̄́semendoo Gedeɔɔe ní a bedeoɔne gb̄́a, à tó á p̄́o ke Abimelekiwa na, aapi s̄́o aà p̄́o i kewá na.

20 Tó màan s̄́o, té a bo Abimeleki k̄́i à kú á Sikeúdeɔe ní á Bemilodeɔwae, té i bo á k̄́i s̄́o, i kú Abimelekiwa.

21 ɔ́ Yotaú baal̄́è à a taa k̄́è, à g̀̀è z̄́le w̄́le pɔ́ wí me Lío, ké ále v̄́iake a v̄́i Abimelek̄ie yáí.

22 Abimeleki k̄́è Isailio kía ú w̄́è áaɛe,

23 ɔ́ Lua tò Abimeleki ní Sikeúdeɔe líis̄́è ní k̄́o, ɔ́ aa bó aà kpe.

24 Lua k̄́è màa ké Gedeɔɔ neḡ́ɛ gb̄́ɛn báaɔkwio dedea yá e wi Abimeleki musu ní aà gb̄́è Sikeúde pɔ́ an ɔ́ ku a guuú yáíe.

25 Sikeúdeɔe íbeles̄́aano. An gb̄́eɔ ùle s̄́is̄́o musu, ké aa gb̄́è pɔ́ aale d̄́r̄́zi z̄́eú dáda, aai ní pɔ́o simá, ɔ́ wá g̀̀è wa ò Abimelek̄ie.

26 Ebede né Gaala ní a gb̄́èò m̄́ò z̄́le Sikeú, ɔ́ Sikeúdeɔe aà náaik̄è.

27 Aa gè vɛɛ zòzò bua aa ɔ̀zòwà, ɔ̀ aa dikpekè. Aa gè ní táakpɛu, aa pòblè aa imí, ɔ̀ aa Abimeleki kà.

28 Ebede né Gaala mè: Dén Abimeleki úi? Dén wá Sikeúdeɔ̀ ú wà zòblei? Gedeɔ̀ néo ló? Zebulu mé aà kwàasi úo ló? A zòble Sikeú mae Amɔ̀ buinɛ. Bóyáí wà zòble Abimelekiei?

29 Tó wà gbéé beo: námɛɛ ma ɔ̀zɪ yáa lé, má aà yaɛ. Má oè aà a zígɔ̀ káaa, aà bɔ̀lɛrɛnɔ̀.

30 Ké wéle kía Zebulu Ebede né Gaala yápi mà, aà za fè.

31 ɔ̀ à gbéɔ̀ zì Abimelekiwa asii guu à mè: Ebede né Gaala ní a gbéɔ̀ mò Sikeú la, ɔ̀ aale wéledeɔ̀ swáfɛnɛ.

32 Fɛle gwáasɪnaa gòɔ̀, mpi ní gbé pɔ̀ kunnɔ̀, ní mɔ̀ ule sɛu.

33 Tó gu lé dɔ̀, í fele mɔ̀ léle wélewa. Tó aapi ní aà gbéɔ̀ bò zíkaiánɔ̀, í kèè lá ní yeiwa.

34 ɔ̀ Abimeleki ní gbé pɔ̀ kuaánɔ̀ dàzɛu, aa ùle'ule Sikeú bfi kɛɛ gáli siís.

35 Ebede né Gaala bò zè wéle bíibɔ̀leu, ɔ̀ Abimeleki ní a gbéɔ̀ fɛle ní ulekií.

36 Ké Gaala gbépiɔ̀ è, a ò Zebuluc: Gbéɔ̀ gwa za sɪsɪ musu, aale pila. Zebulu wèwà à mè: Sɪsɪ nisɪnaɔ̀ ɔ̀ níle e lán gbɛ́nazinaɔ̀wa we.

37 ɔ̀ Gaala èa ò lɔ̀: Gwa, wàle pila sɪsɪwa we, mé gáli do lé mɔ̀ za mäsokenaɔ̀ gbɛ́nɛli kíí.

38 ɔ̀ Zebulu òè: N ò kpelewa yáaa? Ké ní mè déme Abimeleki ú wà zòblei? Gbé pɔ̀ n sakarɪguɔ̀n weo lé? Gɛ ní zíkaiánɔ̀ sa.

39 ɔ̀ Gaala dɔ̀aa Sikeúdeɔ̀nɛ, aa bò wà zíkà ní Abimelekio.

40 Abimeleki ní yá, ɔ̀ aa bàalèè. Gbé pɔ̀ kè'íaa aa lèlɛɔ̀ dasi maamaae e wéle bíibɔ̀leu.

41 Abimeleki gò Aluma, ɔ̀ Zebulu Gaala ní a gbéɔ̀ yà ní bóle Sikeú.

42 Ké gu dɔ̀, Sikeúdeɔ̀ gè bua, ɔ̀ wà gè wa ò Abimelekie.

43 ɔ̀ à a gbéɔ̀ kpaalè gáli aaɔ̀, aa gè ní dádaí sɛu. Ké à ní é, aale bóle wéleu, ɔ̀ à fɛle gè léleimá.

44 Abimeleki ní zígɔ̀ gáli pɔ̀ kuanɔ̀ kè kpakpa, aa bòle gè sɪ wéle bóleu, ɔ̀ gáli lɛɛ plao gè léle gbé pɔ̀ kú buaɔ̀wa, aa ní dede píi.

45 Maa à zíkà ní wélepideɔ̀ za kɔ̀ e oosi, ɔ̀ a sí à gbé pɔ̀ kú a guuɔ̀ dèdɛ. A wélepi kè kélékɛle, ɔ̀ a wisi fáwà.

46 Ké gbé pɔ̀ kú Midala Sikeú mǎ, aa gè ùle Baalibaakuwanɔ̀ kpéu.

47 Ké wa ò Abimelekie Midala Sikeúdeɔ̀ káaa we,

48 aapi ní a gbéɔ̀ aa dède Zalamɔ̀ gbɛwa. ɔ̀ à mɔ̀o sè à ligɔ̀na zò a dà a gàu, ɔ̀ a ò a gbéɔ̀nɛ: Lá á è má kè, à kɛ màa kpakpa.

49 ɔ̀ aa ligɔ̀na zòzò nípii, aa teoaazi. Aa gɛ káaa kpépiwa, aa tesòwà, ɔ̀ Midala Sikeúde pɔ̀ kú a guuɔ̀ kpása. Gbé pɔ̀ gágao, gɛɛ ní nɔ̀eɔ̀ píi kà gbɛɔ̀n òaa sɔ̀o.

50 Abimeleki gè koezò Tebezizi, ɔ̀ a sí.

51 Kalanga gbáa ku wélepi guo, ɔ̀ wéledeɔ̀ gɛɛ ní nɔ̀eɔ̀ bàalè tàu píi. Aa zetárlɛ gíúgíú, ɔ̀ aa dèdɛ e kalangapi musu.

52 Abimeleki gè kalangapi kíí, àle zíkairɔ̀. Ké à sò kalangapi bóle, àle mɔ̀ tesòwà,

53 ɔ̀ nɔ̀eɔ̀ ɔ̀zò wísilɔ̀gbɛi, à síwà* à aà mí páa.

54 ɔ̀ à lɛzù a zíkabòkúnazi kpakpa à mè: N n fènda wo nì ma dɛò, ké wasu mɛ nɔ̀e mé ma dɛo yáí. ɔ̀ aà íwapi aà zòò, à gá.

55 Ké Isailio è Abimeleki gá, ɔ̀ an baade tà a be.

56 Beewa Lua vái pɔ̀ Abimeleki kè a mae yá wí aà musu, ké à a v̄iɔ̀ ní a dáuna gbɛɔ̀n bàáskwíɔ̀ dèdɛ yáí.

57 Lua vái pɔ̀ Sikeúdeɔ̀ kè wíné ní musu sɔ̀. Láaipo Gedeɔ̀ né Yotau kè má mé ní lé we.

10

Tola n Yaiio

1 Abimeleki gaa gbea Pua né Tola, Isakaa bui Dodo tɔ̀una fɛle Isailio suabà. A ku Samii, ɛflaiú buio búsu sɪsɪdeue.

2 A dɔ̀aa Isailionɛ wè bao ní àaɔ̀oɛ, ɔ̀ à gbása gá, ɔ̀ wà aà v̄i Samii.

3 Aa gaa gbea Galada búsu gbé Yaii dɔ̀aa Isailionɛ wè bao ní plao.

4 A nɛgɛɛ v̄i baakwi, an baade ní a zaa'inao ní a wéleɔ̀ Galada búsuu, ɔ̀ wí mɛ wélepionɛ Yaii zɛɛwíao e ní a gbáo.

5 Ké Yaii gá, ɔ̀ wà aà v̄i Kamɔ̀.

Amɔ̀nɔ̀ fɛle n Isailio

* 9:53 2Sam 11.21

6 Isailiɔ ɛa yá pɔ Dii yeio kɛ lɔ, aale zɔblɛ Baalie n̄ Asetaatio n̄ Silio diio n̄ Sidɔdeɔ diio n̄ Mɔabuɔ diio n̄ Amɔniɔ diio n̄ Filitɛɔ diio. Aa pãkpã Diizi, aale zɔbleɛ lɔo,

7 5 Dii pɔ pãrtzi à n̄ nà Filitɛɔ n̄ Amɔniɔne n̄ ɔzɪ.

8 ɔ Amɔniɔ ìadà Isaili pɔ aa ku Yuudɛ baale, Amɔleɔ bùsu pɔ wɪ me Galada guuɔwa. Aa wɛtɛamɔnɛ e wɛ̀ bao plasai.

9 Amɔniɔ bùa Yuudɛwa aa gɛ̀ zɪkai n̄ Yuda buio n̄ Bɛyãmɛɛ buio n̄ Eflaiũ buio, 5 Isailipio gɔ̀ ɔooyea.

10 ɔ aa wiilɛ Diiwa aa mɛ̀: Wa duunakɛne, wa pãkpãnzɪ wá Lua, wa zɔblɛ Baalie.

11 ɔ Dii ɔnɛ̀: Kɛ Egipio n̄ Amɔleɔ n̄ Amɔniɔ n̄ Filitɛɔ

12 n̄ Sidɔdeɔ n̄ Amalɛki buio n̄ Madiãɔ gbãamɔɛ, a wiilɛa, 5 ma á bɔ́ n̄ ɔzɪ.

13 ɔ a pãkpãmazi, a zɔblɛ táaɔne. A yáí tò má ɛa mà á suaba lɔo.

14 A ge wiilɛ táa pɔ a zɛrɪnɔɔwa aa á suaba n̄ á taasio me!

15 ɔ aa ò Diie: Wa duunakɛ. Kɛwɛɛ lá à kɛne maawa, ãma wá bɔ́ gbã. Wále wabikɛmaɛ.

16 ɔ aa dii zɪlɔ bɔ́ n̄ guu aa zɔblɛ Diie, 5 an taasipi tò Dii i fɔ wevɪrɪla lɔo.

17 Amɔni zɪgɔ́ kɔ́ kãaa aa bɔokpã Galada, 5 Isailiɔ kãaa aa bɔokpã Mizipa.

18 ɔ Isaili pɔ kú Galadaɔ dɔaanaɔ òkɔɛ aa mɛ̀: Gbɛ́ pɔ dɔaa gɛ̀ zɪkai n̄ Amɔniɔ ɔme a gɔ́ wá Isaili pɔ kú Galadaɔ pii swana ù.

11

Zɛfete

1 Galada bùsu gbɛ́ Zɛfeteá negɔnaɛ. Aà da'iaá káaluɛ, aà mae tɔn Galada.

2 Galadapi na negɔɛ ì bɔ. Kɛ aa zɔɔkù, aa Zɛfete yà aa mɛ̀: Nyɔ e wá mae túbibleo, asa n da adɔɛ.

3 ɔ Zɛfete bàalɛ a gbɛ́piɔne, à gɛ̀ zɔlɛ Tobu bùsuu. Gbɛ́pãɔ kãaaaazɪ, 5 aa nàwã.

4 Bee gbɛa Amɔniɔ fɛle Isailiɔwa n̄ zɪo.

5 Kɛ Amɔniɔ fɛlemá n̄ zɪo màa, Galada bùsu gbɛ́zɔɔ gɛ̀ Tobu bùsuu Zɛfete gbɛsii.

6 Aa òɛ: Mɔ ke wá dɔaana ù, kɛ wá e zɪka n̄ Amɔniɔ.

7 ɔ a wɛmá à mɛ̀: A zamagu, a ma ya ma mae be. Kɛ a wɛtɛa è sa, bɔyãi a moi ma kfi?

8 Aa òɛ: N beeo lé, n̄me n̄yɔ́ wá gwa sa. Mɔ zɪkawɛɛ n̄ Amɔniɔ, ní gɔ́ wá Isaili pɔ wá kú Galada bùsuu pii swana ù.

9 A ɔnɛ̀: Tó a ma gbɛ́si a tamanɔ zɪkai n̄ Amɔniɔ, mé Dii n̄ námɛɛ ma ɔzɪ, máme máo de á swana ùa?

10 Aa òɛ: Dii mé wá seelade ù. Lá n̄ òwa, màa wá kɛne.

11 ɔ Zɛfete gɛrɪnɔ. Gbɛ́ɔ aà dilɛ n̄ swana ù, n̄ dɔaana ù, 5 à ɛa yápi ò Dii ɛ Mizipa lɔ.

12 Zɛfete gbɛ́ɔ zɪ Amɔniɔ kíawa à mɛ̀: Bɔme wá daaa, 5 n mo zɪkai wá bùsuui?

13 ɔ Amɔniɔ kía wɛwá à mɛ̀: Kɛ Isailiɔ bɔlɛ Egipi, aa ma bùsu s̄ia sea za Aano d̄bɔi e Yaboko d̄bɔi n̄ Yuudɛɔ. A bùsupi s̄oamɛɛ yãkelesai sa.

14 ɔ Zɛfete ɛa gbɛ́ɔ zɪ Amɔniɔ kíawa,

15 a òɛ: Zɛfete mɛ̀ Isailiɔ i Mɔabuɔ ge Amɔniɔ bùsu s̄imáoo.

16 Kɛ aa bɔ́ Egipi, aa be guwaiwaiue e Isia Tɛai, 5 aa gɛ̀ Kadesi.

17 ɔ aa lɛkpásákɛ Eɔdɔɔ kíaɛ aa mɛ̀: Wá gba zɛ́ wá gɛ́ n̄ n bùsuoo, 5 i swáse n̄ yáio.* Aa lɛkpásákɛ Mɔabuɔ kíaɛ, 5 i weinɛoo, 5 aa gɛ̀ Kadesi.

18 Aa be guwaiwaiu, aa d̄ Eɔdɔɔ bùsu n̄ Mɔabuɔ bùsuoozi, 5 aa gɛ̀ Mɔabuɔ bùsu gukpe oi, aa bɔokpã Aano baale. Aai gɛ́ Mɔabuɔ bùsu guuo, asa Aano mé Mɔabuɔ bùsu zɔlɛ ù.

19 ɔ aa lɛkpásákɛ Amɔleɔ kí Siɔ́ pɔ zɔlɛa Esebɔɛ aa mɛ̀: Wá gba zɛ́ wá gɛ́ n̄ n bùsuoo e wá bùsuu.

20 ɔ Siɔ́ i n̄ náaike aa gɛ́ n̄ a bùsuoo. A a zɪgɔ́ kãaa, aa bɔokpã Yaaza, 5 aa zɪkã n̄ Isailiɔ.

21 Dii Isailiɔ Lua Siɔ́ n̄ a gbɛ́ɔ nà Isailiɔne n̄ ɔzɪ, 5 aa zɪblɛmá. Aa bùsu pɔ Amɔleɔ ku a guu sí pii,

22 sea za Aano d̄bɔi e Yaboko d̄bɔi, sea za guwaiwaiu e Yuudɛi.†

23 Kɛ Dii wá Isailiɔ Lua mé Amɔleɔ yãwɛɛ, n̄me n̄yɔ́ síwã saa?

24 Ni ɔdidi bùsu pɔ n̄ dii Kemɔsi kpãmawao lé? Maa wá ɔdidi bùsu pɔ Dii wá Lua kpãwãwa s̄o.

25 N de Zipoo né Balaki, Mɔabuɔ kíalae? A wɛ̀ lɛkpaakɛwanɔa? A wɛ̀ zɪkãwanɔa?‡

26 Wá Isailiɔ wá zɔlɛa Esebɔ́ n̄ Aloeeo n̄ a zɔɛwiao n̄ wɛ̀lɛ pɔ kú Aano saɛ wɛ̀ òaa do n̄ basooo (300). Bɔyãi i ɛa á síwã gɔ́ beeo ní?

27 Mi táaekɛneɔ, 5 n̄le yãvãikɛmɛɛ, n̄le fɛlemanɔ n̄ zɪo. Dii wá yãgɔ́gɔ́na mé a yãgɔ́gɔ́wɛɛ gbã.

* 11:17 Nao 20.14-21 † 11:22 Nao 21.21-24 ‡ 11:25 Nao 22.1-6

- 28 Ǿ Amɔniɔ kía gí Zefete lékpāsā mai.
- 29 Dii Nisína dí Zefete, 5 à pà Galada buiɔ bùsua ní Manase buiɔ bùsuo e Mizipa Galada. Bɔa we à gè Amɔniɔwa ní zío.
- 30 Ǿ à lekè Diiwa à mè: Tó n Amɔniɔ námɛɛ ma ɔzɪ,
- 31 tó ma ta be ziblea Amɔniɔwa gbɛa, gbé pɔ̀ bɔ̀ ma kpéu à mò daimale a gɔ̀ n pɔ̀ ũe. Má sa pɔ̀ wɪ à pɔ̀ káteu à tékū oma ní adeoe.
- 32 A gè zíkai ní Amɔniɔ, 5 Dii ní náè àà ɔzɪ.
- 33 A zible ní wéle mèn baɔɔwa, sea za Aloe e à gè pè Miniti ní Abeli véebuowa. A ziblémá maamae, Isaili ní busa.
- 34 Ké Zefete tà a be Mizipa, aà nenɔe mé bɔ̀ daiaale, ale ɔ̀wá, ale sésɛnapa. A mɔ̀ lè aà nén we mènɔ, i nɛgɔe ge nenɔe pále io.
- 35 Ké à aà è, à a pɔkasao ga kè à mè: A'a ma né, n ma pɔ̀ yá, n takpamazi. Ma lekè Diiwae, mé a gbooa vío. §
- 36 Ǿ a òè: Baa, tó n lekè Diiwae, lá a tò n tɔ̀sɪ ní ibɛɛ Amɔniɔwa, kɛmaná lá ní òèwa.
- 37 Ǿ à èa ò a mae: Ma gba zé mɔ̀ pla gía mà ge bebe gusísídeu, mí ɔ̀ɔ̀ ní ma gbɛnao ma lésoke yá musu.
- 38 A mè: Gé! Ǿ à aà gbàe mɔ̀ pla. A gè ní a gbɛnao gusísídeu, à ɔ̀ɔ̀ɔ̀ a lésokɛ yá musu.
- 39 Ké mɔ̀ plapi pà, 5 à èa sù a maewa, 5 aà mae yá pɔ̀ à a lekè Diiwapi kèaano. Nɔ̀epi gɔ̀e dɔ̀o, 5 yápi gɔ̀ felekaa ũ Isaili guu.
- 40 Wè ní wèo Isaili nenɔenaɔ̀ í ge Galada bùsu gbé Zefete nenɔe gaa yá bɔ̀ɔ̀lekɛkɔ̀e e gɔ̀ɔ̀ síiɔ̀e.

12

Zefete ní Eflaiū buiɔ

- 1 Eflaiū buiɔ kɔ̀ kàaa, aa bùa swawa aa gè Zafɔ̀, 5 aa ò Zefete: Bóyái n ge n zíkà ní Amɔniɔ, mé ni wá sísi wá genɔno ni? Wá tesɔma ní n kpéo sanue.
- 2 Zefete wemá à mè: Mapi ní ma gbéɔ̀ wá sóle ví ní Amɔniɔ maamae. Ma lezúázi, i ma bɔ̀ ní ɔ̀zío.
- 3 Ké má è i ma suabao, 5 ma gi ma wénii, ma bua swawa ma zíkà ní Amɔniɔ, 5 Dii ní námɛɛ ma ɔzɪ. Bóyái a mɔ̀ zíkaimano gbái?
- 4 Zefete Galada bùsudeɔ̀ kàaa nípii, 5 aa zíkà ní Eflaiū buiɔ aa ní dede, asa Eflaiū buiɔpɔ̀ ònè: A Galada bùsudeɔ̀, Eflaiū bui pɔ̀ baalè gè Manase buiɔ bùsuuon á ú.
- 5 Galada bùsudepɔ̀ Yuudé buakliɔ̀ sí ké Eflaiū buiɔ su bua wá tá ní bùsuuo yáí. Tó Eflaiū bui bɔ̀ mò à mè á ye bua, Galada bùsudepɔ̀ í aà la: Eflaiū buin n úa? Tó à mè, aawo,
- 6 aaf òè: Tò, o shibole! Tó i fɔ̀ ò máao, mé à mè sibole, 5 aaf aà kú aa de Yuudé buakli we. Zibeezɪ 5 Eflaiū buiɔ gága gbɛon ɔ̀aasɔ̀ɔ̀o lee bla ní plao (42.000).
- 7 Galada bùsu gbé Zefete ɔ̀baa Isailiɔ̀ne wè sooloe. Ké à gá, 5 wá aà ví Galada bùsu wéleue.

Ibezá ní Elonio ní Abedɔ

- 8 Bee gbɛa Beteleŭ gbé Ibezá ɔ̀baa Isailiɔ̀ne.
- 9 A nɛgɔ̀e ví gbɛon baakwi ní nenɔe baakwi. A a nenɔe kpàsá Isaili buieɔwa, 5 à nɔ̀sɛe we a nɛgɔ̀epiɔ̀ne. A ɔ̀baa Isailiɔ̀ne wè soplae.
- 10 Ké à gá, 5 wá aà ví Beteleŭ.
- 11 Bee gbɛa Zabaloni bui Eloni ɔ̀baa Isailiɔ̀ne wè kwie.
- 12 Ké à gá, 5 wá aà ví Ayaloni, Zabaloni buiɔ bùsuu.
- 13 Bee gbɛa Ieli né Abedɔ, Pilatɔ̀ gbé ɔ̀baa Isailiɔ̀ne.
- 14 A nɛgɔ̀e ví gbɛon bla ní tɔ̀unao baakwi, an baade ní a zaa'inao. A ɔ̀baa Isailiɔ̀ne wè swaaɛe.
- 15 Ké à gá, 5 wá aà ví Pilatɔ̀, Eflaiū buiɔ bùsu pɔ̀ kú Amaleki buiɔ bùsu síside guu.

13

Sausɔ̀ io

- 1 Isaili èa yá pɔ̀ Dii yeio kè lo, 5 Dii ní ná Filitɔ̀ne ní ɔzɪ e wè bla.
- 2 Gɔ̀eɛ ku Zɔ̀la, Dá buie, aà tɔ̀n Manɔa. Aà naá fie, a né vío.
- 3 Dii Malaika bɔ̀ mò nɔ̀epiwa à mè: Ma! Fliin n ũ, ní né vío, kási riyɔ̀ nɔ̀si, ní ne'i gɔ̀e ũ.
- 4 Laaika! Nsu vée ge í gbáae mio. Nsu tɛ pɔ̀ Lua dílee bleo.
- 5 Nyɔ̀ nɔ̀si, ní ne'i gɔ̀e ũ. Gè suli taa'o népi miwao, asa aɔ̀ de Lua gbé ũ za a igɔ̀e.* Ǿme a na Isaili bɔa Filitɔ̀ ɔ̀zɪwa.

§ 11:35 Nao 30.3 * 13:5 Nao 6.1-5

6 Ɔ nɔɛpi ge ò a záɛ à mè: Lua gbɛɛ mò ma kíi. Aà oa de lán Lua Malaika oawa, a tò ma me séenatà. Mi aà la gu pɔ́ à b̀̀uo, mé i a t́ omɛɛ s̀̀o.

7 A òmɛɛ má ǹ̀si, mí ne'i g̀̀ɛ ũ. A òmɛɛ másu v̀̀ɛ ge í gb̀̀aae mio, mé másu t̀̀ɛ bleo, asa népi aɔ de Lua gb̀̀ɛ ũ za a ig̀̀ɔɔ e aà ẁ̀ni léu.

8 Ɔ Manɔ́a wabikè Diiwa à mè: N yá na Dii! To gb̀̀ɛ p̀̀ó ní zí ɛa m̀̀o l, i yá p̀̀ó wá ke ní népio aà ia gbea dawɛɛ.

9 Lua Manɔ́a yámá, ɔ malaikapi ɛa b̀̀ò mò nɔɛpiwa g̀̀ɔɔ p̀̀ó a ku bua. Aà zá Manɔ́a kuaànɔ, 10 ɔ à kè kpakpa, à bàalè ge òè à mè: G̀̀ɛ p̀̀ó mò ma kíi zíla ɛa m̀̀ba gb̀̀a l laɔ!

11 Manɔ́a f̀̀ɛle t̀̀ɛ a nazi. Ké à ká g̀̀ɛpi kíi, à aà là à mè: Mmɛ n yá'ò ma naea? A wèwà à mè: Mámé!

12 Ɔ Manɔ́a aà là à mè: Tó n yápi gbesù, népi aɔ de kpelewa ni? Bó zí a kei?

13 Dii Malaikapi wèwà à mè: Yá p̀̀ó má ò n nae, aà ke píi.

14 Asu v̀̀ɛɛɛ bleo. Asu v̀̀ɛɛ ge í gb̀̀aae mio. Asu t̀̀ɛ bleo. Yá p̀̀ó má dílɛ, aà ke píi.

15 Ɔ Manɔ́a òè: G̀̀ɔwanɔ la wá blenɛbɔl kɛkɛnɛ.

16 Dii Malaika wèwà à mè: Baa tó ma g̀̀ɔ la, má n ble bleo. Tó n sa p̀̀ó wí a p̀̀ó káteu à tékú s̀̀ukè, o Diiwa. Manɔ́a i d̀̀ɛ ké Dii Malaikaɛo,

17 ɔ à aà là à mè: N t́n kpelewai? Tó yá p̀̀ó ní òpi kè, wá n kpɛla.

18 Dii Malaika wèwà à mè: Bóyáí ríle ma t́ gbeai?† T́ b̀̀nsaɛɛ.

19 Ɔ Manɔ́a blenɛbɔl s̀̀ɛ ní p̀̀ówentio, à Dii gb̀̀agbaò gbewa. Ké Manɔ́a rí a nao lé gwa màa, ɔ Dii yá̀b̀nsaɛkè.

20 A tò t́ b̀̀ò sa'oktipiu à f̀̀ɛle musu, ɔ Dii Malaika f̀̀ɛle tà t́vuapi guu, g̀̀ɔɔ p̀̀ó Manɔ́a rí a nao lé gwa. Ɔ aa wùle ní gbɛɛu.

21 Dii Malaika i ɛa mò Manɔ́a rí a naowa b̀̀o, ɔ Manɔ́a d̀̀ɛ sa ké Dii Malaikaɛ.

22 Manɔ́a ò a nae: Wá gae, asa wa wɛsí Lualeɛ.

23 Ɔ aà na òè: Tó Dii ye wá de yáaɛ, a sa p̀̀ó wá òwa ní p̀̀ówentio sio, mé a yápi owɛɛo, a to wá yápi e màao.

24 Nɔɛpi ne'í g̀̀ɛ ũ, ɔ à t̀̀kpàè Saus̀̀o. Népi z̀̀òkù mé Dii báaadáaágu.

25 Dii Nisína ná t̀̀kpaaaáguwa g̀̀ɔɔ p̀̀ó a ku Dábuiɔboou, Zola ní Esetao zānguo.

14

Saus̀̀o yea Filitɛ nɔɛzi

1 Saus̀̀o g̀̀ɛ Timena, ɔ à Filitɛ nɔɛɛ è we.

2 Ké à s̀̀u, a ò a mae rí a dao à mè: Ma Filitɛ nɔɛɛ è Timena. A wɛɛɛmɛɛ mà sé.

3 Ɔ aà mae rí aà dao òè: Nɔ́ ku n daeɔ ge n buiɔ guu noa, ɔ ríyɔ gé nɔɛsi Filitɛ gyafɔ́ɔdeɔ guua? Ɔ Saus̀̀o ò a mae: N aà wɛɛɛmɛɛ, asa nɔɛpi kámague.

4 Aà mae rí aà dao i d̀̀ɛ ké yápi b̀̀ò Dii kíiɛo, asa àlɛ Filitɛo léwɛɛ. G̀̀ɔɔ bee Filitɛo lé kible Isailiɔwae.

5 Ɔ Saus̀̀o lé gé Timena rí a maeo rí a dao. Ké aa ká Timena wɛɛbua, ǹ̀òmusu né b̀̀oɔ guz̀̀ò Saus̀̀oɛ, àlɛ p̀̀una.

6 Dii Nisína d̀̀ɛdɛwá, ɔ à ǹ̀òmusupi gyawí, lá wí blenɛbɔl goaawa. Kási a p̀̀ɛ kúa s̀̀o. I yá p̀̀ó á k̀̀pi o a mae ge a daeɔ.

7 Ɔ à g̀̀ɛ faaib̀̀ò ní nɔɛpio, nɔpi káaágu.

8 Ké à g̀̀ɔɔplakè, à f̀̀ɛle lé gé nɔpi séi sa, ɔ à lílɛ g̀̀ɛ ǹ̀òmusu gɛpi gwai. A è z̀̀ó í d̀̀ò a geu.

9 Ɔ à ɔsíu à a sa gá a b̀̀ò, àlɛ ble, ɔ àlɛ g̀̀ɛò. Ké à a mae rí a dao lè, a liné aa blè, àma i oné á b̀̀ò ǹ̀òmusu gɛuɛo.

Saus̀̀o yáasikɛa Filitɛɔne

10 Aà mae g̀̀ɛ nɔpi be, ɔ Saus̀̀o blesakéné we, lá wí ke nɔɛsuwa.

11 Ké ànsueɔ aà è, aa èwaasɔ sisi gb̀̀ɛɔn baakwi aà kuaànɔ.

12 Ɔ Saus̀̀o òné: Má yáe ví mà oé. E bleblea g̀̀ɔɔ soplaɛ bee àò láa, tó a a yáasi p̀̀olomɛɛ, má zwáa kwáwá pi baakwi rí ulao baakwi.

13 Tó i f̀̀ɔ á p̀̀olomɛɛ s̀̀o, áme á zwáa pi baakwi rí ula m̀̀n baakwiɔ kpaa. Ɔ aa òè: Su rí yáó wá ma.

14 A òné:

P̀̀blea b̀̀ò p̀̀sona guu,

p̀̀ó na b̀̀ò p̀̀ó p̀̀ási guu.

Ɔ aai f̀̀ɔ yáasipi p̀̀oloo e g̀̀ɔɔ áaá.

15 A g̀̀ɔɔ síisde zí aa ò Saus̀̀o nae: K̀̀nikɛ n záɛ aà yápi yáasi polowɛɛ. Tó ni kɛ̀ò, wá n kpasa rí n de bedɛɛ. Asi a wá sisi á wá p̀̀ó síwá ỳ̀oo?

† 13:18 Daa 32.30

16 ǉ Sausɔɔ na lé ɔɔbè à mè: N zamague fá! N yemazio. N yáe ò ma gbèɔne, mé ni a yáasi omee sɔo be. ǉ a òè: Mi o ma mae ge ma daeo, ɔ nùme má onea?

17 Ale ɔɔbè e gɔɔ soplapi gè lé paò. A gɔɔ sopladepi zí ɔ Sausɔɔ yápi òè, ké à giyèwà yáí, ɔ à gè a ò a gbèɔne.

18 A gɔɔ sopladepi zí e íatè àò gé gèi kpéu wélepi èwaaso òè: Bó na mé de zɔái?

Bó pásí mé de nòomusuai?

ǉ Sausɔɔ òné: Tó i sapa ní ma zununuo yáao, á fɔ à ma yápi yáasi poloe?

19 Dii Nisína dàdewa, ɔ à gè Asekeloni à gɔe dède gbèɔn baakwi, á ní pɔkasaò wòlomá, ɔ à ge kpá gbé pɔ aa a yápi yáasi pòloowa. Aà pɔ pà, ɔ à tà a mae be.

20 ǉ wà Sausɔɔ nɔpi kù wa kpá aà gbèna pɔ zè aà sae nɔpi sézíwa aà pɔ ú.

15

Sausɔɔ tesɔa Filitè buawa

1 Ké à kè gɔɔpla, pɔkekegɔɔ ká, ɔ Sausɔɔ blenebɔbɔ kù, à gè a nɔpi gwaiò à mè: Má ye gé ma na kíi kpèa. ǉ aà nɔpi mae i aà gba zéo

2 à mè: Mále e ní zaaague, ɔ ma aà kpá n gbènawa. Aà dáuna kefeú deaála. N aà se aà gèe ú.

3 Sausɔɔ òné: Tó ma yáwáikè á Filitène sa, máo tàae ví lo.

4 Sausɔɔ gè gbègbonaò kùkù ɔaa do ní basoo (300), ɔ à sèyèye sɔbɔsɔbɔnno. A gbègbonapio vlá yèyekɔwa plapla, ɔ à sèpi yèye ní vlápiwa.

5 A tesɔ sèpiwa, ɔ à gbègbonapio gbàe Filitè bua. An pówena tekú pii ní ní pɔgbaò ní ní vèebuò ní ní kù kpéu pii.

6 ǉ Filitè mè: Déme yáe taa kèwèei? ǉ wà mè: Timena gbé né zá Sausɔe. Aà ànsue aà nò síwáe, ɔ a kpá aà gbènawa. ǉ Filitè gè nɔpi ní a maeo kpása.

7 Sausɔɔ òné: Lá màa á kèmee, má kámaboo e ma ge tɔsíwá.

8 A síngu à ní ké dúuduu, an dedeapi gèagè, ɔ à gè zòle Etaú gbè'eu.

Sausɔɔ Filitè dedea ní zaa'ín gyaowao

9 Filitè gè bòokpá Yuda bùsuu, aa lí gu pɔ wí me Gyaowaa.

10 ǉ Yuda buiò ní lá aa mè: Bóyái a mɔwá ní zloi? ǉ aa mè: Wa mɔ Sausɔɔ kúí wà keè lá a kèwèewae.

11 ǉ Yuda buiò gbèɔn ɔaa gèoo (3.000) gè Etaú gbè'e kíi, aa ò Sausɔe: N dɔ ké Filitè mé lé kiblewáó lé? Bó yá ní kèwèe wei? A wèmə á mè: Lá aa kèmee ɔ má kènè.

12 ǉ aa mè: Wa mɔ n yei wà n kpámáe. ǉ Sausɔɔ mè: A legbème e à me á ma deo.

13 ǉ aa òè: Wá n ye ní baee, wí n nané ní ɔzí. ǉ aa aà yè ní bà dafuo mèn pla, aa b̄aaò gbè'epiu.

14 Ké aale ká Gyaowa, Filitè mò daiaale, aale kúkuake. Dii Nisína dède Sausɔowa, ɔ ba pɔ wa yè aà gásoowa gò lán bà mùaawa, ɔ bapio wòlo aà owa.

15 A zaa'ín gaa dafu gyaowa è, ɔ à nàale a sè à gbèɔn ɔaa sɔo (1.000) dèdèò.

16 Sausɔɔ mè:

Zaa'ín gyaowa ɔ ma gbèɔn ɔaa sɔo dèdèò,

zaa'ín gyaowa ɔ ma ní kaokɔa.

17 Ké à yápi ò a làa, ɔ à gyaowapi vùaa. ǉ wà tɔkpá gupie Gyaowasísi.

18 Imi aà kù gbáa, ɔ à lezú Diizi à mè: N tò mapi n zòblena ma zìblè maamaa, ɔ máo ga ní imio má léle da Filitè gyafɔdeɔ ɔu saa?

19 Lua Gyaowa tɔle páa, ɔ í bùu. Sausɔɔ mí, ɔ aà me sù à gbàa è. A yáí tò e gbá wí me Gyaowa nibɔnapie Lezuna Nibona.

20 Sausɔɔ d̄aa Isailiòne wè baee Filitè kibleamagɔ.

16

Sausɔɔ Gaza bɔle gba gbooa

1 Sausɔɔ gè Gaza, à káaluwe è we, ɔ à gè wúlèiaàn.

2 Wa ò Gazadeɔne wà mè: Sausɔɔ mò la. ǉ aa lía gupizi, wàle aà dàdà wéle bɔleu gwáasina aa mè: Tó gu d̄o, wá aà dee.

3 Sausɔɔ wùle we e wèedo, ɔ à fèle. A gè wéle bíibɔle gba kù ní a lipèle mèn pla, a bíle ní a kákabò sánu. A dà a gáu, à ge vùaa sísí pɔ b̄aa ní Hebl̄o musu.

Sausɔɔ ní Dalilao

4 Bee gbèa Sausɔɔ yè n̄eezi Vèebu guzulèu. Aà tón Dalila.

5 Ɔ Filitē kíaɔ gè nɔpi lè, aa òè: Kɔnikèè, ké n è n àa gbāa zɔɔpi asii dɔ́ rí lá wá ke wá àa neo. Tó wa ba dɔ̀wà wa aà fù, wá baade a n gba ánuɔu ɔwatē ɔaa sɔo rí basɔoo (1.100).

6 Ɔ Dalila ò Sausɔɔ: Pɔ́ pɔ́ tó rí gbāa kéwa omɛɛ. Ba kpele wa dɔma, riyɔ́ fɔ́ kɛ́o ní?

7 A wèwà à m̀è: Tó wá ma ye rí saba niɛo m̀èn sɔpla, bee mé a ma busa, mí gɔ́ lán gbépiiwa.

8 Filitē kíaɔ m̀ò Dalilae rí saba niɛ pɔ́ i giigaga yáaoo m̀èn sɔpla, ɔ́ à aà yèò.

9 Aà kpákpanaɔ ulea kpea, ɔ́ Dalila ò Sausɔɔ: Sausɔɔ! Filitēɔ lè m̀oma fá! Ɔ à sabapiɔ kè lán ba múaawa, wi aà gbāa bókli dɔo.

10 Ɔ Dalila òè: Nlɛ ma kpánguakɛɛ, n ɛɛtómɛɛɛ. Omɛɛ sa. Ba kpele wa n yeòí?

11 A òè: Tó wá ma ye rí balɛɛna dafu gèele pɔ́ wi zíkèò yáaoo, a ma busa, mí gɔ́ lán gbépiiwa.

12 Ɔ Dalila bapiɔ sè à aà yèò. Aà kpákpanaɔ ulea kpea, ɔ́ à m̀è: Sausɔɔ! Filitēɔ lè m̀oma fá! Ɔ Sausɔɔ ba pɔ́ dɔ̀dɔ́ a gásiwapiɔ kèkè lán bapunawa.

13 Dalila òè: Nlɛ ma kpánguakɛ e tiaɛ. N ɛɛtómɛɛ. Omɛɛ sa. Ba kpele wa n yeòí? Ɔ a òè: Tó n ma miká t́aa lán balɛɛnawa m̀èn sɔplaɔ ká dáau rí t́a,

14 mé n kálo páwà, má busae, má gɔ́ lán gbépiiwaɛ. Dalila tò i dáaála, ɔ́ à aà miká t́aa m̀èn sɔplapiɔ ká dáau a t́a, ɔ́ a fí àsaliwa. Ɔ à m̀è: Sausɔɔ! Filitēɔ lè m̀oma fá! Ɔ à vù, à a miká gá a wòlo dáapi rí àsalio guu.

15 Dalila èa òè lɔ: Nio omɛɛ rí yemazi, mé rí ma náai v́io sɔ́ be? N ma kpánguakè à ká gèn aaɔ. Ni n gbāa zɔɔ bókli omɛɛo.

16 Maa lɔ naewà rí yá bee taao láasai. A aà nòsɛ yàè e à gè fù mɛnawa, a ye ga.

17 Ɔ à yá pɔ́ kú a sɔu òè pii sa à m̀è: Gè i t́aa'o ma miwao, asa wá ma kpa Luawae. Tó wá ma mi bò lé, ma gbāa làon we. Má busa má gɔ́ lán gbépiiwaɛ.

18 Ké Dalila è à yá pɔ́ kú a sɔu òè pii, ɔ́ à lékpásakè Filitē kíaɔnɛ à m̀è: A ea m̀o gèn do lɔ, asa à apii òmɛɛ sa. Ɔ aa èa m̀ò aà kíi, aa ánuɔupi kúa.

19 Dalila tò i Sausɔɔ lè a gbāa, ɔ́ à gɔ́ɛɛ sísi. A aà miká gbāa t́aa m̀èn sɔplapiɔ bò, ɔ́ à ná busaawa, aà gbáapi gèzɛa.

20 Dalila m̀è: Sausɔɔ! Filitēɔ lè m̀oma fá! Ɔ à vù, à láasookè à m̀è: Má ke lán yáawa má azia bɔɛ. A dɔ́ ké Dii gówao.

21 Ɔ Filitēɔ aà kú aa aà wé b̀b̀b̀, ɔ́ aa gèaàno Gaza. Aa m̀ogotè gala kpàè, ɔ́ àlɛ wísilɔ kpé pɔ́ wá aà dáu we.

22 Aà mipi ná kákpalɛawa sa.

Sausɔɔ gaa

23 Filitē kíaɔ kɔ́ káaa aa gè rí dii Dagɔ́ gbagbai, aale pɔ́nake, aale mɛ: Wá dii wá ibɛɛ Sausɔɔ nàwɛɛ wá ɔ́zle.

24 Ké Filitēɔ aà è, aa rí dii sáaukpá aa m̀è:

Wá ibɛɛ wá búsu dè,

à wá gbéɔ̀ dèdè dúduuu,

ɔ́ wá dii aà nàwɛɛ wá ɔ́zle.

25 Lá an pɔ́ kèna màa aa m̀è: A Sausɔɔ sísi aà k̀ò'owɛɛ. Ɔ wá aà bò kpé pɔ́ wá aà dàupiu, à yaalo kpánzi. Ɔ wá aà zè kpé gbapeleɔ zànguo.

26 Sausɔɔ ò èwaasona pɔ́ a ɔ́ kúae: Gemanɔ kpé gbapele pɔ́ kpé seaɔ sae mà onanawà, mí gbāa'ewà.

27 T́aaɔkɛpi pá. Gɔ́ɛ rí nɔɛɔ ku we rí Filitē kíaɔ pii. Gbè pɔ́ kú kpépi musuɔ ká gbèɔn ɔaa gèo (3.000), aa m̀ò Sausɔɔ k̀ò gwai.

28 Sausɔɔ wiillè Diiwa à m̀è: Dii Lua, to ma yá dɔngu. Lua, ma gba gbāa gèn doɛ bee mà tɔsiò Filitēɔwa ma wé m̀èn pla yá musu.

29 A onána kpé gbapele m̀èn pla pɔ́ kpépi sea guoguoɔwa, aà ɔ́plaa ku adowa, zɛɛ ku adowa.

30 A m̀è: To mà ga rí Filitēɔ! A kulu kù, ɔ́ à ɔ̀pèwà rí gbāao, ɔ́ kpépi kwè ká Filitē kíaɔla rí gbé pɔ́ kú a guuu. Gbè pɔ́ Sausɔɔ rí dɛdɛ a gagɔɔɔ dasi dɛ gbé pɔ́ à rí dɛdɛ a b́ɛɛzɔla.

31 Aà dáunaɔ rí aà de bɛdɛɔ pii m̀ò aà gɛ sè wá tàò, ɔ́ aa aà mia kpákòzi rí a mae Manɔao, Zɔla rí Esetaoo zànguo. A d̀baa Isailiɔnɛ wè baoc.

17

Mika t́aaɔ

1 Eflaiù buiɔ búsu sístide gɔ́ɛɛ ku, aà tón Mika.

2 A ò a dae: Anusu ɔaa sɔo rí basɔoo (1.100) pɔ́ wa sèma kpáí, ké n ade ká, má mà. Anusupi ku ma kíiɛ. Máme má sè. Ɔ aà da òè: Dii báaadangu, né.

3 Ké à ánusupi sàaa a dae, 5 aà dapi mè: Ma ánusue bee ðile Dii pò ue, wi tãa piò, wi ado kásaone. Má eã kpamae.

4 Ké Mika ánusupi sàaa a dae màa, aà da ánusuo owatē òaa do se kpà siawa, 5 à tãa piòè, à ado kásaòè. Ɖ wà ge kàle Mika kpéu.

5 Mikapi s5 a táakpe ví. A sa'o'ula ní tãao kè yãa, 5 à a neg5ee ðile a sa'ona ù.

6 Goo bee Isailio kía vío, yá pò kè gbéè, 5 í a pò ke.

7 A mò lè Levii bui ewaasoe ku Yuda buio guu Betelèu, Yuda buio búsuu.

8 Ɖ à fèle we, àle gu pò á z5leu weele. Goo pò a be zéu, à kà Eflaiù buio búsu s5s5deu e Mika be.

9 Ɖ Mika aà là à mè: N bò má ní? A wèwà à mè: Levii buin ma ù, ma bò Betelèu, Yuda buio búsuue. Gu pò má z5leu 5 mále weele.

10 Mika òè: Z5lemãno, ní g5 ma mae ù, ma sa'ona ù. Málio fiabone wè ní wèio ánusuo owatē kwikwi ní pokasao ní pòbleao. Ɖ Levii buipi wèi.

11 Levii bui ewaasopi z5le ní g5epio, a g5è lá a neg5ewa.

12 Mika aà ðile sa'ona ù, 5 a ku Mika be màa.

13 Mika mè: Má d5 ké Dii a èfãaikemee sa, asa má sa'ona ví Levii bui ù.

18

Dã buio Mika tãao naaa

1 Goo bee Isailio kía vío, mé Dã buio lé búsu weele wà z5leu, asa e tia kpaale pò aa sè Isaili bui kñio guu i g5 ní pò uo.

2 Ɖ aa ní neg5nao zì gbèon soo, aa òné: A ge búsu keele. Ɖ aa bò Zola ní Esetaoo, aa gè búsu keelei, aale a asiigwa. Ɖ aa mò Eflaiù búsu s5s5deu e Mika be wèleu, aa í we.

3 Goo pò aa ku kái ní aà beo, aa Levii bui ewaasopi bo d5, 5 aa líle we, aa aà là aa mè: Déme mònno lai? Bó níle ke gue beeu? Akèa ní kú lai?

4 Ɖ à yá pò Mika kèè òné à mè: Ale fiabomee. Aà sa'onan ma ù.

5 Ɖ aa òè: Gbeawèe Luawa wà d5 tó wá tá a ke na.

6 Ɖ sa'onapi wè má à mè: A gé aafia. Dii d5aaaé á tápi guu.

7 Gbèon soopio dàzeu, 5 aa kà Laisi. Aa è gbé pò kú a guuo d5d5a lá Sid5deo bo kuwa. Aa ku d5d5a we yãkelesai. Poe lé késã máo, an búsu p5pii víe. Aa kái ní Sid5deo, mé an baa kú ní gbèeoo.

8 Ké aa èa sù ní gbéò kái Zola ní Esetaoo, an gbéò ní lá aa mè: Bó á è wei?

9 Aa wè má aa mè: A fèle wà ge lélemá. Asa wa búsupi è, a maa kè zài, mé ále poe wo lao. Ásu zìgbiakèo. Wà ge búsupi sí má!

10 Tó wa ka we, wá gbéò le d5d5ae. Búsu pò Lua kpàwápi z5o, mé poe lé késãwáò.

11 Ɖ Dã bui pò kú Zola ní Esetaoo dàzeu gbèon òaa àa5, aa ní g5keboò kúkúa.

12 Ké aale gé, aa b5okpà Kiliyaaliù sae Yuda buio búsuu. Ayámèto wí me gupie Dã buio boo e ní a gbão. A ku Kiliyaaliù be'ae oie.

13 Baa we aa gè Eflaiù buio búsu s5s5deu e Mika be wèleu.

14 Ɖ gbèon soo pò aa gè Laisi búsu asiigwàò ò ní gbèone: A d5 ké sa'o'ula ní ua tãao ní tãa pò wa pio ní tãa pò wa kásao ku kpéè beeò do guua? Áo d5 sa lá á ke.

15 Aa líle we, aa gè Levii bui ewaasopi lè Mika be, 5 aa aà aafia gbèa.

16 Dã bui gbèon òaa àa5 pò aa ní g5keboò kúkúapio zea ua léu,

17 5 gbèon soopio gè kpéu, aa sa'o'ulapi ní ua tãapio ní tãa pò wa pípio ní tãa pò wa kásapio sèle. Sa'onapi zea ua léu ní gbèon òaa àa5 pò aa ní g5keboò kúkúapio.

18 Ké gbépio gè Mika be aa p5pio sèle, 5 sa'onapi ní lá à mè: Bó ále ke wei?

19 Ɖ aa wèwà aa mè: Nile! N n lé kpaau! Mò géwanò, ní g5 wá mae ù, wá sa'ona ù. Dea gbé mèn do be sa'ona ù ge Isaili bui lee do sa'ona ù, a kpele mé maanei?

20 Sa'onapi pò kèna. A sa'o'ulapi sè ní tãapio, à nà gbépio wa.

21 Aa dàzeu, an nèò mé d5aaa ní ní p5tuoo ní ní àizeeoo píi.

22 Ké aa kà zà ní Mika beo, 5 gbé pò an be kái ní Mika beoò k5 kàaa, aa pèle Dã buio zzi.

23 Aale z5adómá, 5 Dã buio líaa aedómá, aa ò Mikae: Kpelewa ní kè n gbéò kàaaí?

24 A wè má à mè: A tãa pò má píò sèle, 5 a ta ní ma sa'onao. Bóme g5mèe bi? B5yãí ále ma la yá pò ma leií?

25 Ɖ Dã buio wèwà aa mè: Nsu lekpaakewanò, ké p5kúmadeò su kusima ní n bedèò aa á dedèò yáí.

26 Ɖ Dã buio dàzeu. Ké Mika è gbépio gbãa dealae, 5 à èa tà be.

Dã buio z5lea Laisi

27 Dá buipio sɔ́ aa gè Laisi ní t́aa pɔ́ Mika p̄ipio ní aa sa'onao. Aa gè lèlè gbé pɔ́ kú dɔ́dɔ́a yákelesaiipio. Aa ní dede ní fɛ́ndao, ɔ́ aa tesò ní wélewa.

28 Gbèe í e ní suabào, asa aa kái ní Sid̄oo, mé an baa kú ní gbèeoo. Wélepi ku gusalalau kái ní Beleoboe. ɔ́ aa wélepi kèkè kàlè aa zòleu.

29 Aa ní dezi Dá, Isaili né tokpàè, áma wélepi t́on Laisi káau.

30 Dá buipio táapio pèlè we, ɔ́ aa Moizi né Geesoū bui Yonatáapi ní aa néo dílè ní sa'onao ù e gɔ́ɔ́ pɔ́ wá búsupi símá.

31 Gɔ́ɔ́ pɔ́ Lua kpé kú Silo, gɔ́ɔ́ bee ɔ́ t́aa pɔ́ Mika p̄ipio péleá Laisi.

19

Levii bui ní a nɔ́ pɔ́ i mésedilèèoo

1 Gɔ́ɔ́ bee Isailio ḱia vío. Levii buie mé kú Eflaiü buio búsu síside léwa, ɔ́ à nɔ́sè Beteleü, Yuda buio búsuu, i mésedilèèoo.

2 ɔ́ nɔ́epi d̄sɛ'íi kè, ɔ́ à b̀ò a zá be à tà a mae be Beteleü, Yuda buio búsuu, a ku we e mo síí.

3 ɔ́ aa zá fèlè gè aa gbesii. A gè we ní a zíkènao ní zaa'ín mèn plao. Ké à kà nɔ́pi ḱi, nɔ́pi gèaano a mae kpéu. Ké nɔ́pi mae aa è, à gb̄akpáaazi ní pɔ́nao.

4 Aa ànsuepi aa dílè, ɔ́ à í we gɔ́ɔ́ aaɔ́, aale poble, aale igbè.

5 A gɔ́ɔ́ sííside zí ɔ́ aa fèlè káaukaau, ḡɔ́pi lé taa sɔ́uke à dazeu, ɔ́ aa ànsuepi òè: Ze ñ poble, ní gbasa dazeu.

6 ɔ́ à zòlè poble ní a ànsuepio, aa igbè sánu. ɔ́ nɔ́pi mae òè: N yá na! I la gbá, ní pɔ́nake.

7 Ké gu d̀ò, à fèlè lé dazeu lo, ɔ́ aa ànsuepi ḡlè lo, ɔ́ à ḡò.

8 Ké gu d̀ò a gɔ́ɔ́ sɔ́ode, à fèlè lé dazeu, ɔ́ aa ànsuepi mè: N yá na! Ze ñ poble, ní ḡò e íatè busa. ɔ́ aa poble nípla sánu.

9 Ké ḡɔ́epi fèlè lé dazeu ní a nɔ́pio ní a zíkènao, aa ànsue òè: Gwa, oosi kè, mé íatè i ḡò bílao. I la gbá lo! Gwa, gu le ḡék̄su. I la, ní pɔ́nake, zia kɔ́ káaukaau ní da n be zéu.

10 Ḡɔ́epi ye ía we yáí lo, ɔ́ à fèlè dazeu, à mipè Yebusi pɔ́ wí me lo Yelusaleüwa ní a nɔ́pio ní a zaa'ín mèn plao.

11 Ké aa kà kái ní Yebusio, íatè ḡea kpéu, ɔ́ zíkènapí ò a diie: Wá lile ḡè Yebusi buio wéleè beeu wá i we laɔ́!

12 ɔ́ aa dii òè: Wá ḡè bui z̄llo wéleuo. Isaili buio ku weo. Wá gé e Gibea.

13 ɔ́ à èa mè: Wá gé ii Gibea ge Lama, wá gupio do le.

14 ɔ́ aale gé. Ké aa kà Gibea, B̄eyámee buio búsuu, íatè ḡè kpéu.

15 Aa lílè gè ii we, ɔ́ aa kàlè ḡaae, gbèe í ní dílèo.

16 Mae zie sù ní buao oosi. Eflaiü buio búsu síside gbéè, ɔ́ à zòlè Gibea. Wélepideɔ́á B̄eyámee buio.

17 Ké à wezù, à nibɔ́ è kále ḡaae, ɔ́ à nɔ́pi zá là à mè: Nlè gé má ní? N b̀ò má ní?

18 A wèwá à mè: Wa b̀ò Beteleü, Yuda buio búsuue, ɔ́ wále tá Eflaiü buio búsu síside léwa. Ma ben we. Ma ge Beteleü, ɔ́ mále tá be sa, ɔ́ gbèe í ma dílèo.

19 Wá zaa'ínao s̄é ní t́aaao ví, mé mapi ní ma nɔ́eó ní ma zíkènao wá p̄èe ní véeo ví. Wápio n zòblenao, p̄e késáawáo.

20 ɔ́ maezipi mè: Má á dílè, mí pɔ́ pɔ́ á yei kpáwá. Asu i ḡaaeo fá!

21 ɔ́ à t́aríno a be, à s̄é kpá ní zaa'ínaowa. Aa gbá p̄ipi, ɔ́ aa poble aa imí.

22 Aale pɔ́nake, ɔ́ wéle gbèv̄aio mò lía kpépii, aale a gbá gbègbè, aale wiido maezi pɔ́ kpépi víwa, aale me: B̀ow̄èe ní ḡs̄e pɔ́ p̄ila n beo wá wúleaaño!*

23 ɔ́ uabelepi b̀ómá à mè: Ma gbé, ásu yáwáikeo. Lá ḡɔ́epi p̄ilaae, ásu wiyápi keo.

24 Ḡɔ́epi na ku la ní ma nen̄e lésoo. Má b̀óéríno, í k̄éríno lá á yeiwa. Ama ásu yákpaaanlapi ke ḡɔ́epieo.†

25 Gbèpio i we aa yáio, ɔ́ Levii buipi b̀ònè ní a nɔ́o. ɔ́ aale aa dàakpakpa ní gbáao e ko gè lé séia zùò, ɔ́ aa gbása wá aa gbàe.

26 Ké ko lé plaade zù, nɔ́epi fèlè gè lèlè kpé pɔ́ a zá kúu kpèele, ɔ́ a wúleá we e gu d̀ò.

27 Ké aa zápi fèlè zewè kɔ́ à dazeu, ɔ́ à su è a nɔ́pi wúleá kpèele, aa ɔ́ mé didia kpèele bèewa.

28 ɔ́ a òè: Fèlè wá tá! Ké í aa wea mao, ɔ́ à aa se dà zaa'ína kpe, à dàzeu.

29 Ké à kà be, ɔ́ à fèna sè, à a nɔ́ gepi z̄èz̄e k̄ò k̄uepla, à kpàsákpàsá Isaili búsu guu p̄ii.‡

30 Gbè pɔ́ èo p̄ii mè: Za gɔ́ɔ́ pɔ́ wá Isailio wa b̀ole Egipi e gbá, wí yáe bee taa eo. A láasooke yápiwa, à gwa lá wá sé.

* 19:22 Daa 19.5 † 19:24 Daa 19.7-8 ‡ 19:29 1Sam 11.7

20

Isailio zikaa n Bɛyamee bui

- 1 ɔ Isaili pɔ aa ku za Dã e Beeseba n Galada busuɔɔ mɔ kãaa Dii ae Mizipa n ledoto npii.
- 2 Isaili bui pii dɔaanaɔ zẽze balu guu we n zigɔ gbɛɔn ãaasɔsɔ leɛ ãaa pla (400.000), baade a fɛnda kua.
- 3 A mɔ lɛ Bɛyamee bui mã Isaili bui kɔniɔ gɛ Mizipa. ɔ Isailio Levii buipi lã à mɛ: Yãpi dau siuwɛɛ lã a dɛ.
- 4 ɔ nɔ pɔ wa dɛpi zã mɛ: Mapi n ma nɔo wa ge ii Gibea, Bɛyamee bui busuuɛ.
- 5 ɔ Gibeadɔ fɛlemanɔ, aa mɔ lia kpɛ pɔ mã kuu gwã beezi, aa ye ma dɛ. ɔ aa wulɛwule n ma nao, à gã.
- 6 ɔ ma a nɔ gepi sɛ mã zɛzɔɛ, mã kpããkpãã Isaili busuɔ guu pii, asa aa wiyã vai kɛ wã Isaili busuuɛ.
- 7 A Isailio, lã á sɛ à sɛ.
- 8 ɔ gbɛpii fɛlɛ n ledoto aa mɛ: Wã gbɛe a ta beo. Wã gbɛe a ta a be wɛlewu.
- 9 Lá wã ke Gibeadɔnen ke: Wã gbela wã lɛlɛama yã musu.
- 10 Wã gbɛɔ pleple Isaili bui guu pii, gbɛɔn basɔ guu gbɛɔn kwikwi, gbɛɔn ãaa sɔo guu gbɛɔn basɔbasɔ, gbɛɔn ãaasɔsɔ leɛ kwi guu, gbɛɔn ãaasɔsɔ. Gbɛpio i ge kũsũa wele zigɔne, kɛ aa e gɛ Gibea, Bɛyamee bui busuu, aai wiyã pɔ aa kɛ wã busuu fiabonɛ.
- 11 Maa Isailio kãaa pii n ledoto, kɛ wa gɛ lɛlei wɛlepiwa.
- 12 Isailio gbɛɔ zĩzi Bɛyamee bui wɛleɔ guu pii aa mɛ: Dãa vai pɔ wa kɛ á busuu sɔ be?
- 13 A Gibea gbɛvãipio kpãwã wã n dɛdɛ, wĩ tãaeppi bɔ wã guu. ɔ Bɛyamee buipio i we n gbɛ Isailio yãmão.
- 14 Aa bɔlɛ n wɛleɔ guu aa kãaa Gibea, kɛ aa zika n Isaili bui kɔniɔ.
- 15 Gɔɔ beɛ Bɛyamee bui fɛndadɔ kãaa gbɛɔn ãaasɔsɔ leɛ baasɔ n mɛndooɛ (26.000) n Gibeadɔ zigɔ gbɛɔn ãaa ãã n basɔo (700).
- 16 Gbɛpio guu zigɔ zɛɛdɛ ku gbɛɔn ãaa ãã n basɔo. Baa mikã mɛndo an gbɛe lí gbã n gbɛmao à zãwão.
- 17 Isaili bui kɔniɔ sɔ aa zigɔ fɛndadɔ kãaa gbɛɔn ãaasɔsɔ leɛ ãaa pla (400.000).
- 18 Isailipio fɛlɛ gɛ Beteli, ɔ aa gbɛã Luawa aa mɛ: Wã bui kpele mɛ a gɛ zikai n Bɛyamee bui kãaui? Dii mɛ: Yuda bui mɛ aa gɛ sɛia.
- 19 Kɛ a gu dɔ, Isailio fɛlɛ gɛ bɔokpã Gibea saɛ.
- 20 ɔ aa bɔlɛ gɛ zikai n Bɛyamee bui, aa zĩ'poozi Gibea we.
- 21 Bɛyamee bui bɔlɛ Gibea, ɔ aa Isailipio dɛdɛ gbɛɔn ãaasɔsɔ leɛ bao n plao (22.000).
- 22 Isailio kɔ gbã sɔ, ɔ aa ãa zĩ'poo gu pɔ aa pɔou yãa b.
- 23 Isailio gɛ lɛ sɔb Dii ae e oosi, ɔ aa gbɛawã aa mɛ: Wã ea gɛ zikai n wã gbɛ Bɛyamee bui yã? ɔ Dii mɛ: A gɛ!
- 24 ɔ Isailio sɔ Bɛyamee bui zi zigɔ plaadepizi.
- 25 Kɛ Bɛyamee bui bɔlɛ Gibea aa mɔ dairiɛ, aa Isailio dɛdɛ b gbɛɔn ãaasɔsɔ leɛ bao plasai (18.000), ampai fɛndadɛne sɔ.
- 26 ɔ Isailio fɛlɛ gɛ Beteli npii, aa zɔlɛ lɛ sɔb Dii ae. Aa leyɛ we e oosi, ɔ aa sa pɔ wĩ a pɔ kãteu à tɛkũ n sãaukpasaɔ o'o Diiwa.
- 27-28 Gɔɔ beɛ Luabaakuãrĩnɔ kpagolo kú we. Eleazaa né Fineasi, Aalona tũna mɛ sa'ona u. ɔ aa yãgbɛã Diiwa aa mɛ: Wã ea gɛ zikai n wã gbɛ Bɛyamee bui yã ge wã kãmaboɛ? ɔ Dii mɛ: A gɛ! Mã n naɛ á zĩ zia.
- 29 ɔ Isailio gɛ gbɛɔ ulɛ'ule aa lia Gibɛai.
- 30 Zigɔ ããdɛ zĩ aa gɛ zĩ'poo Bɛyamee bui zi lã aa kɛ yãawa.
- 31 ɔ Bɛyamee bui bɔlɛ gɛ dairiɛ e aa gɛ kɛ n wɛlewa. Aa nã Isailio dɛdɛawa lán yãa wã b, ɔ aa gbɛɔn baakwi taa dɛdɛ Beteli zɛu n Gibea zɛuo sɛu we.
- 32 Bɛyamee bui lɛ me: Wãlɛ n fu lán yãawa. Isailio sɔ aale me: Wã bãalenɛ, kɛ aa e kɛ n wɛlewa e zɛkpaɔu.
- 33 Isailio gɔ n tãa npii, aa gɛ zĩ'poo Baali Tamaa, ɔ Isaili pɔ ulɛɔ bɔlɛ n ulɛkĩ Gibea be'ae oi.
- 34 ɔ Isaili zigɔ maa gbɛɔn ãaasɔsɔ leɛ kwib (10.000) gɛ lɛlei Gibɛawa a bɔleu. ɔ zĩ pãsikũ, mɛ Bɛyamee bui dɔ yã a n leo.
- 35 Dii tɔ Isailio Bɛyamee bui fũ. Zibeezi Isailio n dɛdɛ gbɛɔn ãaasɔsɔ leɛ baasɔ n basɔo (25.100), fɛndadɛne npii.
- 36 ɔ Bɛyamee bui è wã n fũ.

Isailio gubò Bēyāmeɛ buiɔne yāa, ké aa daa gbé pò aa ní ulé'ule Gibea saeɔ gàu yáí.

37 ɔ gbé pò ulé'uleapio bòle ní wāao, aa gè wéleu aa fáaa, ɔ aa wéledeɔ dède ní fɛndao míómíó.

38 A mɔ lè Isailio lekpaí ní gbé pò uleapio yāae aa mè: Tó a súlele dà wéle,aa

39 wápio wá liaa ní wá yanaɔ zílaue.

Bēyāmeɛ buiɔ ná Isailio dedeawa, aa ní dede gbɛɔn baakwi taawa, ɔ aa mè: Wále ní fu lán káauwae.

40 ɔ telu fɛle wéleu. Ké Bēyāmeɛ buiɔ sù ní kpe gwà, aa è telu gbá dau.

41 Isailio líaamá, ɔ gili gè Bēyāmeɛ buiɔ, ké aa è yá ní lé yáí.

42 ɔ aa èa lé bàale Isailioɔne, aa sèle gbáa oi, ɔ wá pèamá ní zío. ɔ Isailio bòle ní wéleɔ guu, aa ní dede we.

43 Aa koezńízi, ɔ aa pèamá, aai zenéó e aa gè ní lé Gibea gukpe oi.

44 Bēyāmeɛ buiɔ gága we gbɛɔn baasɔsɔo leɛ bao plasai (18.000), zígɔne nípii.

45 An gbɛeɔ èa bàalè sèle gbáau e aa gè tàò Limɔ gbe oi, ɔ Isailio ní kɔnaɔ dède zéɔ guu gbɛɔn baasɔsɔo leɛ sɔo (5.000). Aa ní gbesèle e Gidoú, aa ní dede we lo gbɛɔn baasɔsɔo leɛ pla (2.000).

46 Zibeezí Bēyāmeɛ bui fɛndade pò gágaɔ píi kà gbɛɔn baasɔsɔo leɛ baasɔo (25.000), zígɔne nípii.

47 An gbé pò aa èa bàalè sèle gbáau aa tà Limɔ gbe kíio bò gbɛɔn ba aaá. Aa kè we mɔ síiɛ.

48 ɔ Isailio gè Bēyāmeɛ bui pò gò wéle ní wéleɔ dède ní fɛndao. Aa pò pò aa è weɔ dède píie, gbenaizinao ní pɔtuoo, ɔ aa tesò ní wélepiowa píi.

21

Nɔwelela Bēyāmeɛ bui kɔnaɔne

1 A mɔ lè Isailio ladà Mizipa aa mè: Wá gbɛe a a né kpásá Bēyāmeɛ buiewao.

2 Aa gè Beteli aa zòle Lua ae we e oosi, ɔ aa wii gbáa lè, aale ɔɔlo maamaa

3 aa mè: Dii Isailio Lua, bóyáí yápi wá lé, ɔ wá bui leɛ do ku gbá loo ní?

4 Ké a gu dò, aa fɛle sa'okli bò, ɔ aa sa pò wí a pò káteu à téku ní sáaukpasao ò'owá.

5 ɔ aa mè: Wá Isaili bui kpele mé i mɔ kaaawano Dii aeo ní? Asa aa sí ní Luao yāa aa mè: Gbé pò gí mói Dii kí Mizipa, wa ade deɛ.

6 An gbé Bēyāmeɛ buiɔ kènè wēna, ɔ aa mè: Wá Isailio bui leɛ do míde fá.

7 Lá wá sí ní Diio wa mè, wá wá néo kpásámáo, kpelewa wá ke an gbé pò gò no ei?

8 ɔ aa mè: Wá Isaili bui kpele mé i mɔ Dii ae Mizipao ní? Gwa, gbɛe i bo Yabesi Galada à mò baluu.

9 Aa gbéɔ dòdò, ɔ aa è Yabesi Galada gbɛe kú ní guuo.

10 ɔ gbé pò káaaa weɔ zígɔ gbàe we gbɛɔn baasɔsɔo leɛ kuepla (12.000), aa òné: A ge Yabesi Galadadeɔ dède ní fɛndao ní ní nɔe ní ní néo.

11 Tó a ka, à gɛeɔ dede píi ní nɔe pò gɛe dɔ.

12 Aa wéndia lésoo è Yabesi Galadadeɔ guu gbɛɔn ba aa pla, ɔ aa tárinɔ ní bòou Silo, Kanaa búsuu.

13 ɔ gbé pò káaaa weɔ gbéɔ zì, aa gè awakpa Bēyāmeɛ bui pò kú Limɔ gbezìɔne.

14 Zibeezí Bēyāmeɛ buipio sù, ɔ Isailio Yabesi Galada nɔe pò aai ní dedeɔ kpámá, kási nɔepio i pɛmáo.

15 Bēyāmeɛ buiɔ kènè wēna, asa Dii tò gupua bò Isaili buiɔ guue.

16 ɔ balu gbéɔzoo mè: Lá Bēyāmeɛ bui nɔee ku loo, kpelewa wá ke an gɛe pò gò no ei?

17 Sema Bēyāmeɛ buiɔ búsu gɔ an gbé pò bɔ pò ú, ké Isaili bui leɛ doe su bádeɔ yáí.

18 Wá e wá wá néo kpásámáo, asa wá sí ní Luao wa mè Lua láaizí gbé pò a né kpásá Bēyāmeɛ buiewawae.

19 A gwa! Dii dikpe pò wí ke Silo wè ní wèo kà kái. Silo ku Beteli gubántoo oie, zé pò i bo Beteli i gé Sikéú gukpe oi, Lebona geomidokii oi.

20 ɔ aa ledá Bēyāmeɛ buiɔwa aa mè: A ge ulé'ule wɛɛbuɔ guu,

21 lo gugwagwa. Tó Silo nenɔeɔ bòle ɔwáí, à bòle wɛɛbupiu kpakpa, á baade i a pò kú no ú à taò a búsuu.

22 Tó an maee ge an dáoo mòwá ní zɔao, wí oné aa gbèkekeé, asa wi nɔ eé zì pò wá kà guuo. Lá aame aa népio kpásáwáo, aa táae ví loo.

23 ɔ Bēyāmeɛ buipio kè màa. Ké nenɔeɔ bòle lé ɔwá, ɔ an baade a pò kú, aa tárinɔ ní búsuu. Aa ní wéle kèke kàle, ɔ aa zòle.

24 Bee gbea ké Isailio fáaa Silo, an baade tà a búsuu a gbéɔ kíie.

25 Goo bee sɔ Isailio kía vío, yá pò kè gbéɛ ɔ í a pò ke.

LUTU

Yá pò kú lée bee guuo

Lutuá Mɔabu nɔɛ pò kú dɔaanaɔ ɔɔɛ. Yá gbia pò kú a guu mé de buipále nɔɛ gɛa Lua gbéɔ guu ũ. Beewa lápi lé Lutu yákea a zéwa yá bɔɔleke. Nɔɛpiá Mɔabu buie, aà zákea ní Isaili ɔɔɛ mé tò a ɔ̀ Isailiɔ Lua gbé ũ. Lutu zè ní a zá da Naomio, ɔ́ Lua flabòè náai yá pò a kèpi yáí. Lutu ní a zá da Naomio lé taasike káau, ɔ́ aa gèè nama guu gbɛzã. Lápi ò̀wɛɛ lá gbéɔ í Lua náaike mé aalɔ kò náai vɛ́ lɔ.

Lutu né pò a í yá mé lápi yázinda ũ. Né pò a ípi mé kí Davidi dezi ũ. Mɔabu bui Lutupíá Davidi dazie, mé aà tó kú bui pò Yesu Kilisi bò ní guuo tó guu. (Mat 1.5).

Naomi ní Lutuo

¹ ɔɔ pò dɔaanaɔ lé kible Isaili búsuu, imina kà, ɔ́ ɔ́ɛɛ bò Beteleũ Yuda búsuu, à gè ɔɔplakei Mɔabu búsuu ní a nao ní a negɔɛ gbéɔn plao.

² ɔ́ɛpi tón Elimeleki. Aà na tón Naomi. Aà néɔ tón Maloni ní Kilionio. Eflata búsuɔɔne. Aa gè Mɔabu búsuu, ɔ́ aa ku we.

³ We Naomi zá Elimeleki gàu, aàpi mé ɔ̀ ní a né gbéɔn plapiɔ.

⁴ Aa Mɔabu nɔɛɔ sè nɔ ũ, ado tón ɔ́ɔfa, ado sɔ́ Lutu. An kua we wè kwi taa gbɛa

⁵ ɔ́ Maloni ní Kilionio gá mípla mípii, ɔ́ Naomi ɔ̀ zásai nésai.

⁶ Aa kua Mɔabu búsuu we a mà Dii a gbéɔ wɛnagwà à ní gbá ble, ɔ́ à sɔ̀kè à tá ní a né napiɔ.

⁷ ɔ́ à fèle gu pò á kuu, à dàzɛu ní a né gyaapiɔ, aale tá Yuda búsuu.

⁸ ɔ́ a ò a népiɔne: A ea tá á daɔwa, Dii í gbèkekeé lá á kè á ɔ́ pò gáɔne ní mapiowa.

⁹ Dii tó á baade ea záke à zòlekí e. Ké à lezámá, ɔ́ aa ɔ̀bɔ gbáugbáu.

¹⁰ Aa òè: Wá tanno n gbéɔ kíie.

¹¹ ɔ́ a ò a népiɔne: A ea! Bóyáí á táimanoí? Má ea negɔɛ i à e zákerínɔ lɔ yà?*

¹² A ea tá! Ma zikù, má e záke lɔo. Baa tó ma mè má wɛɔ zákeai, mé má è oosia ma negɔɛ iaànɔ,

¹³ á fí ní dá e aa zòkúe? A fɔ̀ à ku pɔɔɛ ní yáíe? Aawo, ma néɔ! Dii bò ma kpɛɛ. Yá pò á lépi í kemɛɛ nao fá!

¹⁴ Aa èa ná ɔ̀lɔwa, ɔ́ ɔ́ɔfa lezà a zádapiwa, àma Lutu gí nàwá.

¹⁵ ɔ́ Naomi òè: Gwa, n gbédo lé tá a gbéɔ ní a táaɔwa. Ea taaànɔ.

¹⁶ ɔ́ Lutu òè: Nsu naenaɛa mà n to we mà tao. Gu pò n kèsepèleu, wáɔ sánue. Gu pò n pilau, we má pilau. N gbéɔ ɔ́ ma gbéɔ ũɛ, mé n Lua a ɔ́ ma Lua ũɛ.

¹⁷ Gu pò n gau, we má gau, wi ma vɛ́ we. Ga báasio pɔɛ a wá kékɔwao. Tó ma kéma, Dii yapásikemɛɛ bèɛɛɛ.

¹⁸ Ké Naomi è à zèò à taanɔɛ, i yáe oè lɔo.

¹⁹ ɔ́ an pla mípii aa gè aɛ e aa kà Beteleũ. Ké aa kà we, wéle lòo ní yá musu. Gbéɔ mè: Naomin wee?

²⁰ ɔ́ a òné: Asuli omɛɛ Naomi† lɔo, sema Mala,‡ asa Gbáapiide yá'íikémɛɛɛɛ.

²¹ Ma gɛ wéleu ní pɔo, ɔ́ Dii sùmanɔ ɔ́gii. Bóyáí á ɔ̀ omɛɛ Naomii? Dii bò ma kpɛɛ, Gbáapiidepi yá'íma kpámazie.

²² Lá Naomi sù ní Mɔabu búsuo ní a né gyaa Lutu, Mɔabu buion we. Aa kà Beteleũ ɔɔ pò wá ɔ̀kpà naakekɛawae.

2

Lutu kpaatá ní Bɔazu

¹ Naomi zá Elimeleki be ɔ́ɛɛ ku, gbɛzɔɔ ɔ̀deɛ, aà tón Bɔazu.

² Mɔabu nɔɛ Lutu ò Naomiɛ: To mà gé bua naa kɔ̀nwei, míɔ te gbé pò ma wegwá kpɛ. ɔ́ a ò a né gyaapie: Gé!

³ ɔ́ à fèle gè naa kɔ̀nwei bua, lɔ te pòkekenao kpɛ. Bua pò à gèupi sɔ́ Elimeleki daɛ Bɔazu buae.

⁴ ɔ́ Bɔazu bò Beteleũ. Ké à kà we, à fòkpá pòkekenaɔwa à mè: Dii à kúánɔ! ɔ́ aa òè: Dii báaadangu!

⁵ Bɔazu ò a zíkɛna pò de a pòkekenao ziia ũɛ: Déme wéndia bee víí?

⁶ ɔ́ a wèwá à mè: Wéndiapiá Mɔabu nɔɛ pò Naomi bò Mɔabu búsuu à sùòɛ.

* 1:11 lko 25.5, Mat 22.24 † 1:20 Bee mè pɔna. ‡ 1:20 Bee mè pò'li.

7 A m̀e m̀a to ̀a naa k̀onwe p̀okekenao kpe, 5 ̀ale zik̄e za koo. Tia 5 ̀a m̀ò k̀ámabò yooonno k̀péu la.

8 ̀J B̀azuo ge ò Lutue: Ma yāma. Nsu gé naa k̀onwei bú páleuo. Nsu gēwálo. G5 la ní ma ǹoe zik̄ena.

9 Wéte bú p̀ó aale kekei, nio té ní kpe. Má ò ma ̀ewaasoone aasu íadamao. Tó imi lé n de, ní ge í p̀ó aa k̀a olaou mi.

10 ̀J Lutu k̀uléè à mipèle à m̀e: Akea ma gbé p̀ó buipále ǹoen ma ũ, n laaid̄ba n yāmaakèmeei?

11 ̀J B̀azuo wèwà à m̀e: Wà yá p̀ó ní k̀è n zādae n źa gaa gbea òme p̀ii, lá n n mae ní n dao tò we ní n búsuo, 5 n m̀o n z̄5le gbé p̀ó ní ní d5 yāao guu.

12 Dii n p̀ó kekene yá p̀ó ní k̀èpi musu. Lá n m̀o n solò Dii Isailio Lua k̀ulukulunau, aà n p̀ó kekene maamaa.

13 Lutu m̀e: Baa, n yāmaakèmeé fá! N ma ǹse n̄inimeé, n yāna ò mapi n zik̄enaé, baa ké n zik̄enaò don ma ũo.

14 P̀oblegoo B̀azuo òè: M̀o ǹ p̀oble la, nio p̀ó z5 dowá. ̀J à z̄5le p̀okekenao sae. B̀azuo naa kpasaa k̀pawà, 5 à p̀oble à k̀a e a k̀ini g5.

15 Ké à f̄le lé gé p̀ó k̀onwei, B̀azuo ò ̀ewaasoone à m̀e: Baa tó ̀ale p̀ó k̀onwe naa p̀ó kálea guu, ásu aà s̄5s̄o.

16 A a saoe woè naa guu, í tó aà a k̀onwe. Ásu zoadowáo.

17 ̀J à p̀ó k̀onwè e oosi. Ké à a úa b̀ò, à k̀a koko le pla taawa.

18 Ké a sè à tàò be, 5 à p̀ó p̀ó à a k̀onwèpi òb a zādae. A ble p̀ó a f̀upí k̀pawà b.

19 ̀J aà zāda aà là à m̀e: Máki n p̀ó k̀onwèu gbái? N zik̄é má ní? Lua báaada gbé p̀ó laaid̄mau. ̀J à gbé p̀ó à zik̄é aà bua yá òè à m̀e: Gbé p̀ó ma zik̄é aà bua gbá t̄on B̀azuo.

20 ̀J Naomi m̀e: Ma Dii sáaukè! A gí lé gbèkeke wá gbé p̀ó wá b̄eone ní wá gbé p̀ó gáò. ̀J à ̀a m̀e: Gbèpiá wá dae f̄ee gbèbonao doe.*

21 ̀J M̀abuo ǹoe Lutupi m̀e: A òmeé, sema má na a zik̄enaowa e aa ge p̀okeke aa láaòe.

22 ̀J Naomi ò a né gyaapie: A maa ǹ gé ní aà ǹoe zik̄enaò, ké wasu íadama bua páleuo yáí.

23 ̀J à ná B̀azuo ǹoe zik̄enapiowa, io p̀ó k̀onwe ní kpe e wá gè naa ní maseo k̀èke wa láaò. A ku a zāda b̄e.

3

Lutu ní B̀azuo kua p̀wengb̄zea

1 Naomi ò a né gyaapie: A maa má be weelene, gu p̀ó n̄y5 e n̄y5 kuu aafia.

2 B̀azuo p̀ó ní k̀ú ní aà zik̄enaòá wá dae nolo? ̀Jme lé p̀ówenagb̄e oosia.

3 Zu'o. Nisidoo. N n p̀omaao da, ní gé p̀ówengb̄zea. Nsu to aà n yá d̄5o e à ge p̀oble à imi láaò.

4 Tó à w̄le, gu p̀ó à w̄leu gwa, ní ge ǹ aà dábi lé se ǹ w̄le aà gbázi. A yá p̀ó n̄y5 ke one.

5 ̀J a òè: Yá p̀ó ní ò p̀ii, má kee.

6 ̀J à gè p̀ówengb̄zea à yá p̀ó a zāda òepi k̀è p̀ii.

7 B̀azuo p̀oble à imi, aà p̀o k̀ena. A gè w̄le p̀ówenze kpe, 5 Lutu b̀oleaazi teee, à aà dábi gò aà gbáa à w̄le we.

8 Weedo ké B̀azuo gbále, à w̄ ní io à líle, 5 a è ǹoe mé w̄leá a gbázi.

9 A m̀e: Dé ní? ̀J Lutu wèwà à m̀e: Mámemaá Lutu n zik̄ena. N n dábi lé kumala, asa ma dae f̄ee p̀ó a ma bon n ũ.

10 A òè: Dii báaadangu! Gbèke p̀ó ní k̀è gb̄z̄ae bee de a káaua. Ni gé ̀ewaaso w̄eleio, taasideo ge odoe.

11 Nsu to vía n k̄uo. Yá p̀ó ní gb̄a p̀ii, má kene, asa w̄eledoo d5 p̀ii ké no maan n ũ.

12 Sianaé! N daen ma ũ, áma n dae f̄ee pále ku, a daef̄eeke demala.

13 I la gwáa, zia koo tó a ye n boe, a maae, aà n bo. Ama tó i weio, má sí ní Diio má n bo. I la e gu do.

14 A w̄leá aà gbázi we e gufene, 5 à f̄le e guwe ̀aò gé k̄í, asa B̀azuo òè asu to gb̄e d5 ké a m̀o p̀ówengb̄zeaòe.

15 A òè b̄: N n p̀ol̄ḡau poo n̄y5 k̄ua. Ké a k̄ua, 5 B̀azuo naa k̀auè koko le do taawa a diè, 5 à tàò be.

16 Ké à k̀a be, aà zāda aà là à m̀e: Yá k̀èai? ̀J à yá p̀ó g5epi k̀èe òè p̀ii.

17 A m̀e: A ma gba naa zaa le sooloe beee. A m̀e a maa má ta ma zādawa ogiio.

18 ̀J Naomi m̀e: Z̄5le teee e ǹ yápi midea d5, asa g5epi a k̀ámabo gbá yápi midesaio.

* 2:20 Lev 25.25

4

Bɔazu Lutu sea

1 Bɔazu gɛ zɔ̄lɛ wɛ̄lɛ b̄iibɔ̄lɛu, ɔ̄ a è dae fɛ̄ɛɛ gbɛ̄bona pɔ̄ a a ya'òpi lé mɔ̄. ɔ̄ à mè: Ma gbɛ̄, mɔ̄ n̄ zɔ̄lɛ.

2 ɔ̄ à wɛ̄lɛ gbɛ̄zɔ̄ɔ̄ sisi gbɛ̄ɔ̄n kwi à mè aa zɔ̄lɛ.

3 ɔ̄ a ò dae fɛ̄ɛɛ pɔ̄ a aà bopie: Naomi pɔ̄ sù rí Mɔ̄abu b̄usuo lé wá v̄i Elimeleki tɔ̄lɛ saalo yia.

4 ɔ̄ má è a maa mà a ya'òne, ní lú wá gbɛ̄zɔ̄ɔ̄ pɔ̄ zɔ̄lɛa laɔ̄ wáa. Tó rí ye n̄ boe, bo. Tó rí ye n̄ bo s̄ɔ̄, omɛɛ mà ma, asa míme rí a boa zé v̄l. Tó n baa gɛ̄, mapi. ɔ̄ ḡɔ̄ɛpi mè: Má bo.

5 ɔ̄ Bɔazu mè: Tó n tɔ̄lepi lù Naomi rí Mɔ̄abu nɔ̄ɛ Lutuwaa, ríyɔ̄ gbɛ̄ pɔ̄ gá gyaa e lɔ̄, ké aà tɔ̄ e ḡɔ̄ a túbiwa.

6 ɔ̄ dae fɛ̄ɛɛ gbɛ̄bonapi mè: Tó màaɛ, má boo, ké másu mà azia túbi ò̄kpaoyáí. N n pɔ̄ bo, asa má f̄ɔ̄ boo.

7 Isaili b̄usuu yáa tó gbɛ̄ lé tɔ̄lɛ bo ge àlɛ a lɛ̄tkpake, tó àlɛ yá mide, i a kyale gba do bɔ̄ à dɔ̄ gbɛ̄wae yápi midɛa seela ũ Isailiɔ̄ne.

8 Ké dae gbɛ̄bonapi ò Bɔazue aà lú, ɔ̄ à a kyale b̄ò a kpà Bɔazuwa.*

9 ɔ̄ Bɔazu ò gbɛ̄zɔ̄ɔ̄ɛpiɔ̄ne rí gbɛ̄ k̄niɔ̄ pii: Amɛ á seeladeɔ̄ ũ gbá, ma Elimeleki rí Malonio rí Kilionio pɔ̄ɔ̄ lù Naomiwa pii.

10 ɔ̄ ma Maloni gyaa Lutu, Mɔ̄abu nɔ̄ɛ èu nɔ̄ ũ lɔ̄, ké gbɛ̄ pɔ̄ gápi tɔ̄ e à̄o ku a túbiwa, ké aà tɔ̄ su ga aà gbɛ̄ɔ̄ guu ge aà wɛ̄lɛɛ bee guuo.† Amɛ á yápi seeladeɔ̄ ũ gbá.

11 ɔ̄ gbɛ̄zɔ̄ɔ̄ɛpi rí gbɛ̄ pɔ̄ kú b̄ɔ̄lɛ guu p̄ii mè: Wáme wá a seeladeɔ̄ ũ. Dii to nɔ̄ɛ pɔ̄ lé gɛ̄ n uapi ḡɔ̄ lán Laseli rí Leaowa.‡ An pla n̄pii aame aa Isailiɔ̄ kàlɛ. Aà to n gbáa à̄o káfi Eflata b̄usuu, ní tɔ̄bɔ̄ Betelɛũ.

12 Dii to bui pɔ̄ á kpama rí nɔ̄ɛpioɔ̄ aa ḡɔ̄ lán Pelezi pɔ̄ Tamaa i rí Yudaos̄ buiɔ̄wa.

Davidi buibɔ̄kti

13 ɔ̄ Bɔazu Lutu sè a nɔ̄ ũ. A w̄lɛaà̄nɔ̄, ɔ̄ Dii aà gbà nɔ̄, ɔ̄ à ne'í ḡɔ̄ ũ.

14 ɔ̄ nɔ̄ɛ ò Naomie: Wa Dii sáaukè, i n to bonasai gbá̄o. Népi tɔ̄bɔ̄ Isailiɔ̄ guu.

15 A n n̄ɔ̄sɛ n̄inine, i n gwa n zikū guu, asa n né gyaa pɔ̄ yenzi mé a maane de neḡɔ̄e gbɛ̄ɔ̄n soplaɔ̄la mé ne'í.

16 ɔ̄ Naomi népi sè a kpà a kùɛ, à ḡɔ̄ aà gwana ũ.

17 ɔ̄ nɔ̄ɛ pɔ̄ kú weɔ̄ mè: Wá neḡɔ̄e i Naomie. ɔ̄ aa tɔ̄kpàè ɔ̄bedi. ɔ̄me Yese mae, Davidi dezi ũ.

18 Pelezi bui tɔ̄n ke:

Pelezi mé Ēz̄nɔ̄ i,

19 Ēz̄nɔ̄ Laū i, Laū Aminadabu i,

20 Aminadabu Naas̄ i, Naas̄ Salam̄ i,

21 Salam̄ Bɔazu i, Bɔazu ɔ̄bedi i,

22 ɔ̄bedi Yese i, Yese Davidi i.*

* 4:8 Iko 25.9 † 4:10 Iko 25.5-6 ‡ 4:11 Daa 29.31 § 4:12 Daa 38.29 * 4:22 Mat 1.3-5, Luk 3.31-33

SAMUELI LA SEIA

Yá pɔ́ kú láe bee guuo

Anabi Samueli pɔ́ wà àà tɔ́ kpá láe beee ní a lá pɔ́ téio mé dɔ́aana gbezána ũ. Dɔ́aanapio mé gbéɔ́ mɔ́sina pɔ́ Lua ní díle Isailiɔ́ne, tó yá ní léɔ́ ũ. Aa zíkè lee plaplae: Aa de búsu gbáadeɔ́ ũ, mé aa ea de lousisikpe gbé zɔ́ɔ́ ũ ɔ́ e wàɔ́ gé kía kpáí Isailiɔ́ne. (1-7). Isailiɔ́ ye dɔ́aana bee taaɔ́ ɔ́, aa ye wàɔ́ kía víe sa. Samueli dɔ́ kè Lua mé Isailiɔ́ kía ũ, áma Isailiɔ́ gá nàwà, ɔ́ à kía kpáné, àà tón Saulu (8-10). I gégéɔ́, Saulu pákpá Luazi, ɔ́ Lua gí àà kíakei. (11-15). Bee gbea Lua èwaasona Davidi sè àà zɔ́le Saulupi gbéu. Davidi nà zíkè kí Sauluwa, ɔ́ à dɔ́kè ní kíakeyáɔ́, e à gè bàalè Saulupie, asa Saulu ye à àà dee. (16-30) lé Lua Saulu gbáalaoa ní Luapi gbáakáfiá Davidiɔ́ yá bɔ́lekewé. Lápi láakii Saulu ní a néɔ́ gága sísipoleu guo pɔ́ aale zika ní Filítɔ́e (31).

Lápi lé dadawéé kè Lua mé a gbéɔ́ kía ũ ado. Lua mé iko vímá, mé í yágɔ́gɔ́né. Sema Lua gbépio ní ní kiao lí misiilè, aalio zíkè àà yáwa.

Elikana ní a gbéɔ́

¹ Gɔ́ee ku Lama, Eflaiũ búsu gusísídeu. Zufi buie, àà tón Elikana, Yeloatú néé. Eflaiũ bui pɔ́ wí mé Zufipi mé Tou í, ɔ́ Tou Elihu í, ɔ́ Elihu Yeloatúpi í.

² Elikana nɔ́ ví mèn plaé, a séia tón Ana, a plaade Penina. Penina mé neade ũ, Ana sɔ́ flie.

³ Wé ní wéɔ́ gɔ́epi í ɔ́ a wéleu à gé Silo Dii Zígɔ́de sisii, ɔ́ í sa'owá. Eli negɔ́e mèn plaɔ́ ɔ́fini ní Fineasio ku we Dii gbágbanaɔ́ ũ.

⁴ Guo pɔ́ Elikana sa'ò, í a nɔ́ kpa a na Peninawa ní a negɔ́e ní a nenɔ́e pii,

⁵ ɔ́ í a lee pla kpa Anawa, asa a yeaázíe, baa kè Dii àà kè flí ũ.

⁶ Àà gɔ́api sɔ́ ɔ́ àà kè pɔ́pɔ́ àà flíke yáí, kè àà nòse e fèle.

⁷ Maa ɔ́ kèè wé ní wéɔ́. Tó Ana gé Dii kpéu, àà gɔ́api í àà kè pɔ́pɔ́, ɔ́ í ɔ́ɔ́ à fua poble.

⁸ ɔ́ àà zá í àà lá: Bóme n le, níle ɔ́ɔ́, ní poble ni? Akea n nòse ɔ́kpáí? Má dene negɔ́e mèn kwiao lé?

⁹ Ziewa kè aa ku Silo, aa poble aa làa, sa'ona Eli zɔ́leá kílau Dii kpé kpeele, ɔ́ Ana fèle

¹⁰ ní nòseyaa zɔ́ɔ́, à wabikè Diiwa ní ɔ́ɔ́ɔ́ maamaa.

¹¹ ɔ́ àà lekè Diiwa à mè: Dii Zígɔ́de, to mapi n zɔ́blena yá dɔ́ngu! Ma wénagwa! Tó ma yá í sángu, mé n ma gba negɔ́e, má àà kpama n pɔ́ ũ e àà wéni léu, gé a taa'ò àà miwa bauo.*

¹² Kè àà wabikea Diiwapi lé láaɔ́, ɔ́ Eli lé àà gwa soee.

¹³ Ana lé yápi o a sɔ́ue, àà lé mé lé ke úí'ui, í yá'ò à bɔ́ a léwa gbèe màò. Eli lé e véé lé àà dee,

¹⁴ ɔ́ a òè: Nyɔ́ véede ke e bɔ́e ni? Mikè véewa.

¹⁵ ɔ́ Ana wèwà à mè: I ke màa no Baa! Nɔ́e pɔ́siaden ma ũ, mi véé ge í gbáae mio. Mále a yá'amaɔ́ siu Diié.

¹⁶ Nsu mapi n zɔ́blena díle nɔ́e pá ũo. Ma nòse ɔ́kpaa ní ma kua bíli guuo mé tó mále wabike la e tia.

¹⁷ ɔ́ Eli òè: Ta nie musu. Isailiɔ́ Lua n gba pɔ́ pɔ́ n a wabikèwa.

¹⁸ ɔ́ Ana mè: To mapi n zɔ́blena yá kángu. ɔ́ àà tá à poble, àà oosisi làa.

Samueli ía

¹⁹ Kè gu dɔ́, aa fèle káaukaa aa gè kùle Diié. ɔ́ aa èà tá ní be wéleu Lama. Kè Elikana wùle ní a na Anapio, àà yá dɔ́ Diigu.

²⁰ Wé bee ɔ́ à nɔ́sí à ne'í gɔ́e ũ, ɔ́ à tɔ́kpàè Samueli,† asa à mè: Ma àà wabikè Diiwae.

²¹ ɔ́ Elikana fèle ní a bedé pii, aa èa gé sa pɔ́ wí o wé ní wéɔ́ oi Diiwa, aai lé pɔ́ wa kèwà flabo.

²² Ama Ana í geo. A ò a záé: Tó népi kè, ɔ́ má gé àà ɔ́ɔ́ Diié, í gɔ́ àɔ́ ku we gɔ́pii.

²³ ɔ́ àà zá òè: Lá à kène maa ke. Káma bo e àà kè. Dii to yápi kene. ɔ́ nɔ́epi a ne gwà e à gè kè.

²⁴ Kè àà kè, ɔ́ àà sè gèò Lua kpéu Silo ní zugaae wé àaɔ́ ní pèetio koko do ní véeɔ́ tùu do. Népi kè gɔ́gbàana ũ.

²⁵ Aa gáaepi kólokpa, ɔ́ aa gè ní népio Eli kí.

²⁶ ɔ́ Ana òè: Baa, gáafaakemee! N n kuao, máme má nɔ́e pɔ́ ze lé wabike Diiwa ní wáa la ũ.

²⁷ Néé bee wabi má kè Diiwa, ɔ́ àà ma gba pɔ́ pɔ́ má gbèawapi.

²⁸ A yáí ma mɔ́ àà kpáí Diiwa, aàɔ́ ku àà pɔ́ ũ e a wéni léu. ɔ́ aa kùle Diié we.

* 1:11 Nao 6.5 † 1:20 Bee mè Dii má.

2

*Ana Dii sɔaukpaa**(Luk 1.46-55)*

¹ Ǿ Ana Dii sisi à mè:

Ma nòse lé yáalɔ Diiwa,
ma mi daa ía Dii yáí.

Mále pɔnake ma íbɛɛɔwa,
ma pɔ kèna ké à ma suabà.

² Gbèe kua adoa lán Diiwao,
gbèe ku laaàwao,
gbesie ku lán wá Luawao.

³ Asu yábɔle ní yǔɔoo,
ásu to walayá bɔ á léuo,
asa Dii Lua mé yápiidóna ũ,
ɔme í wá yákeɔ yǔ.

⁴ Negɔnaɔ sá è'è,
funao gbáa do ní pi.

⁵ Gbé pɔ ká yáaɔ lé gbewi ble yáí,
nɔa lé gbé pɔ àle ní de yáaɔ de ɔo.
Fliɔ ne'í soplapla,
mé negɔedasi'inaɔ lé íbaba.

⁶ Dii mé í to gbé ga,
mé í to gbé àɔ ku.
Ǿme í to gbé gē tíu,
mé í ge vu.

⁷ Dii mé í mɔ ní taasio ní namao,
í ɔtɔle gbèeɔwa, í gbèeɔ káfi.

⁸ I wɛnadeɔ bɔ luutɛu,
í taasideɔ bɔ tũu'eu.

I ní zɔle gudou ní kíabuio,
í to aa kpalable ní gawio.

Asa tɔle zɔmpeléá Dii pɔe,
ɔ à dúnia kàlewà.

⁹ I a yámanaɔ dedekii dɔsané,
í váikenaɔ dɛɔnzɔ gusiau.

Gbèe a fɔ dɛene ní azía gbáaoo,

¹⁰ Dii a a íbɛɛɔ úlɔ.

A pala a íbɛɛɔwa za musu,
a yákpalekerínɔ dúnia lé léú.

A gbáa pisi kía pɔ á kpàe,
a gbé pɔ á sèpi mi daè ía.

¹¹ Ǿ Elikana tà a be wéleu Lama, ɔ negɔepi gǔ, àle zɔke Diie ní sa'ona Elio.

Eli negɔeɔ

¹² Eli negɔeɔá né pàone, aa Dii dɔo.

¹³ Yá pɔ sa'onapio í kenén ke: Tó gbé sa'ò, gɔɔ pɔ àle nɔɔ fùuke, sa'ona íwae í mɔ ní saa gɛn àaɔo kúa.

¹⁴ Ǿ í si ta ge oo ge mɔ oo guu, ɔ sa'ona í pɔ pɔ saapi bɔo se a pɔ ũ píi. Màa aafí ke Isaili pɔ mɔ Siloone píi.

¹⁵ Baa e wàɔ ge nɔɔ kpasai a nísí láa, sa'ona íwae í mɔ o gbé pɔ sa'òpie: Nɔɔ kpa sa'onawa aà kpasá, asa a we nɔɔ fùukea simao, sema a búsu.

¹⁶ Tó gbépi òè: Má nɔɔ kpasá gía a nísí láae, pɔ pɔ ní yei ní sé sa, ɔ iwapi í me: Aawo! Kpaa gǔ! Tó n gí, má sí ní gbáaoe.

¹⁷ Ewaasopio duuna zɔɔ Diie maamae, asa aale saka aà sa'onɔɔue.

¹⁸ Negɔena Samueli sɔ ɔ zɔke Diie ní sa'ou'ulao daa.

¹⁹ Aà da í gomusu néna zɔè. Lá àle mɔ sa'oi ní a záo wɛ ní wɛo, ɔ í mɔoè.

²⁰ Eli í samaa'o Elikanae ní a napio í me: Dii n gba né ɔ ní n nɔpio, né pɔ à aà wabikè a kpá Diiwapi gēe ũ. Ǿ aafí tá ní be.

²¹ Ǿ Dii éfaaikè Anae, à èa ne'í mèn sɔo, gɔe àaɔ, nɔe pla. Negɔena Samueli sɔ àle zɔokú Dii ɔzi.

22 Eli zikù maamaa, à yá pò a néó lé ke Isailiõne mà pii ní lá aai wúle ní nõe pò aaiò zìke kpaaukpe kpææcõ.

23 Ǿ à ní lá à mè: Bóme tò àle yáke màai? Má mà gbépii lé á yávaipi o.

24 Asu ke máao ma néo! Bao pò má mà, àle fáaa Dii gbéõ guupi maao.

25 Tó gbé duunakè a gbédeec, Lua a aà misi, àma tó gbé duunakè Diie, déme a aà misii? Ǿ aa gí ní mae yámai, asa Dii zè ní ní dedea yáoe.

26 Nægõe Samueli sõ àle zõokù, àle káfi. Iõ na ní Diio ní gbépiiõ.*

Asi bẽe oa Eli néo yá musu

27 Ǿ Lua gbẽe mõ ò Eli: Dii mè, gõõ pò ní dezi Aalona bedeo lé zõble Falaõõ Egipi, a bõ mõmá wásawasa,

28 Isaili buio guu pii õ a n dezi Aalonapi sè a gbàgbana ù. Ǿ à a gbagba à tulaletikàe téa ní sa'o'ulao daa. A mè a sa pò Isailio ì a pò nísi kátèu à tékù kpá aà buiõwa piié.†

29 A mè bóme tò ì a sa'onõõ zõ ní gbáo ní gba pò á díle wáli mõe a kpéuoi? A mè bóyáì ní n néo díle deala, õ àle mekpa ní a gbé Isailio sa'onõõ maaoi?

30 Bee yáì Dii Isailio Lua mè, á díle yáa n buio ní n dezi buio mé aalio a gbagba gõõpii, àma tia i we beei bo. A mè gbé pò a kpelá õ á aà kpela, mé gbé pò sakàagu a ke pò ùo.

31 Ma! A mè gõõe a mós, á ke n be gõgbáaõne sàabu ní n de bedeo. Mae zie aõ ku n ua bo.

32 Nyõ taasi e n be. Baa tó a èfáai písi Isailiõne pii, maezie aõ ku n uao e gõõpii.

33 N uadeõ ee gaga piié. N gbé pò ì aà bõ a gbagbaziuo, a to n wé wo ní cõbo, n pò ì siakù.

34 N né gbẽõn pla Ofini ní Fineasio aa gaga gõõ dou zí an pla mípii. Bee aõ dene seela ù ké yá pò má ò a ke piié.

35 Dii mè á gbé sé sa'on náaide ù, i a pœá ke lá á yeiwa. A aà buio zedo giúgiú, aõ zìke gbé pò á kpá kía ùe gõõpii.

36 N bui pò gõõ mõ kulekèè õa ge pœe yáì, aai me: Sa'onzie dawẽe wá ke, wí e wàõ ble yõõna ble.

3

Dii lezua Samuelizi

1 Nægõe Samueli lé zìke Diie ní Elio. Gõõ bee Dii yá lí dede gbéwa mõõmõõ, mé wépfungu'ea i liguo.

2 Gõõewa Eli wúlea a kpea. Aà wé bùsa, àle gu'e maamaa bo.

3 Samueli wúlea Dii kpéu, gu pò Lua kpagolo kúu. Lua kpé filia i gao.

4 Ǿ Dii lezù Samuelizi. A wèwá à mè: Má ké!

5 Ǿ à bàalè gè Eli kíi à mè: N lezùmazi nolo? Ma mõ. Ǿ a òè: Mi lezunzio. Ge ñ wúle. Ǿ à èa gè wúle.

6 Dii èa lezuaazi bo, õ à èa gè Eli kíi à mè: N lezùmazi nolo? Ma mõ. Ǿ à mè: Ma né, mi lezunzio. Ge ñ wúle.

7 Samueli Dii dõ gíao, Dii yá ì dedewá yáao.

8 Dii èa lezuaazi a gën áaõde, õ à fèle gè Eli kíi bo à mè: N lezùmazi nolo? Ma mõ. Ǿ Eli dõ sa ké Dii mé lé lezu èwaasonapizi.

9 Ǿ a òè: Ge ñ wúle. Tó à lezùnzi sa, ní me: Yá'o Dii, n zõblena swá dõ. Ǿ Samueli gè wúle a wúlekíi.

10 Dii mò zè we, à lezuaazi lá a kè yáawa à mè: Samueli! Samueli! Ǿ Samueli mè: Yá'o Dii, mapi n zõblena ma swá dõ.

11 Ǿ Dii òè: Ma! Má yáke Isailio guu, gbé pò a baomá a keke swáwẽe.

12 Gõõ bee má àsi pò má ò Eli bedeo yá musu ke pii za a daalawawa e a midawawa.

13 Má òè má tó yá lí wi aà bedeo musue e gõõpii vái pò a yá dõ yáì, ké aà néo nízia kpebò, mé ì ní zùukeo yáì.

14 Bee yáì ma legbè Eli bedeo yá musu ma mè: Sa'oa ge gbadaa a Eli bedeo tàae kémá bauo.

15 Samueli wúle e gu dõ, õ à Dii kpé gbaõ wèwẽ. A wépfungu pò á è oa Elié vía víi.

16 Ǿ Eli aà sísì à mè: Samueli ma né! A wèwá à mè: Má ké!

17 Ǿ à aà lá à mè: A õne kpelewa ni? Nsu yápi ulemæo. Tó ní yá pò a òne kee ulemæe, Lua yápáskene bẽebẽe!

18 Ǿ Samueli yápi siuè pii, i a kee uleõo. Ǿ Eli mè: Diin aà ù. Lá á kèè maa, aà ke.

19 Samueli lé zõokù mé Dii kuaano, i to yá pò a ò lèle páo.

20 Ǿ Isaili pò kú za Dá e Beesebaõ dõ pii sa ké Samueliá Dii ánanie síana.

* 2:26 Luk 2.52 † 2:28 Nao 18.1-10

21 Dii ɔ bɔ ɔ ɔ mɔ Samueliwa Silo, gu pɔ à azia ɔ ɔ ɔ ɔ káau. I yá'òè, ɔ Isailio lé aà yáma pii.

4

Filitɔ Dii kpagolo sia

- 1 Isailio bɔle gɛ Filitɔwa zlu. Aa bɔokpà Ebenezerɛ, Filitɔ sɔ Afeki.
- 2 Filitɔ zɔ'opɔo aa gɛɔ Isailiowa. Ké zɔ gbáakù, ɔ Filitɔ Isailio blɛ, aa n̄ dede zɔlau we gbɛɔn ɔaa bao (4.000) taawa.
- 3 Ké Isailio sù n̄ bɔou, an gbɛzɔɔ mɛ: Bɔyá Dii tɔ Filitɔ wá blé gbáí? Wá gɛ Dii báakuawano kpagolo sé Silo wá suɔ ɔ kúwano, ké aali wá bɔ wá ibɛɔ zɔl.
- 4 ɔ aa gbɛɔ zɔ Silo aa gɛ Dii báakuarino kpagolo sɛ suɔ. ɔme Dii Zigɔde kiblekii ũ malaika gásladeɔ zanguo. * Eli né gbɛɔn plao ɔfini n̄ Fineasio kú n̄ kpagolopio we.
- 5 Ké wá káɔ Isailio bɔou, aa káa wiiwa n̄pii e tɔle dɛe.
- 6 Ké Filitɔ wiipi mà, aa mɛ: Bɔ wii gbáa mé dɔ Ebeluo bɔoui? Ké aa dɔ Dii kpagolo mé pɔla n̄ bɔou,
- 7 v̄a n̄ kú aa mɛ: Diie pɔla n̄ bɔoue. Yá ḡiwáe sa! Yá bee taa i ke yáao.
- 8 Yá ḡiwáe! Déme a wá bɔ dii gbáapi zɔl? Diipi mé yámɔ Egipione guwaiwaiu.
- 9 Wá Filitɔ wá sɔdile wá gɔekeke. Tó wi ke máao, wá zɔble Ebeluone lá aale blewɛwae. Wá gɔekeke, wí zikarino.
- 10 ɔ Filitɔ fɛle Isailiowa n̄ zɔo aa n̄ fú, ɔ an baade báalè tà a be, an dedea kè zài. Filitɔ n̄ kɛsedeɔ dɛde gbɛɔn ɔaasɔsɔ leɛ baakwi (30.000).
- 11 Aa Lua kpagolo sí mé Eli né gbɛɔn plao ɔfini n̄ Fineasio gága.
- 12 Bɛyámɛɛ bui gbɛe bɔ zɔlau, à báalè gɛ Silo zibeezɔl. A pɔkasao ga kèkè, à busukà a miu.
- 13 Ké à ká, à Eli lè zɔlea kilau zé sae, àle gudá, asa à sɔ daa doũo Lua kpagolo yáí. Ké gbépi gɛ wéleu, à baokpà wéledone, ɔ aale ɔɔɔ n̄pii.
- 14 Ké Eli wiipi mà à mɛ: Búbua bee bɔ máe? ɔ gbépi kè kpakpa à gɛ oè.
- 15 Eli zi ká wè basɔo plasai, aà wé gɔ sùii, àle gu'e ɔo.
- 16 ɔ gbépi oè: Tia ma bɔ zɔlau, ma bɔ za we n̄ bao gbáe. ɔ Eli aà lá à mɛ: Bómɛ kè wei ma gbé?
- 17 Baokpanapi wèwà à mɛ: Isailio báalè Filitɔne, ɔ Filitɔ n̄ dede dasidasi. N né gbɛɔn plao ɔfini n̄ Fineasio gága ɔ. Filitɔpio Lua kpagolo sí má ɔ.
- 18 Ké à Lua kpagolo yá'ò, Eli bɔ a kilau à lɛle kpaanla wéle blibɔle sae, ɔ aà waa gbɔo à gá, asa à zikù mé gbé káae. A dɔaa Isailione e wè blaɛ.
- 19 Eli né Fineasi na nɔsia, à ká ne'ia. Ké à Lua kpagolo sia bao mà n̄ a záde gaao n̄ a zá gaoo, ɔ à kùlè à ne'í, asa nɔwáwá mɔwáe.
- 20 Ké àle kásánke, gbé pɔ aa aà kúkúao oè: Nsu to v̄a n̄ kúo, n̄ ne'í gɔe ũ. Ama i wemáo, i n̄ yádao.
- 21 ɔ à tɔkpà népie Ikabodu† à mɛ: Isailio gawi kò'è, asa wá Lua kpagolo sí máe, mé aà záde n̄ aà záo gága ɔ.
- 22 A mɛ: Isailio gawi kò'è, asa wá Lua kpagolo sí máe.

5

Lua kpagolo kua Filitɔ kti

- 1 Ké Filitɔ Lua kpagolo sí, aa bɔɔ Ebenezerɛ aa tàɔ Asedoda.
- 2 ɔ aa gɛɔ n̄ dii Dagɔ kpéu, aa dile aà sae.
- 3 Ké gu dɔ, Asedodadeɔ fɛle káaukaau, ɔ aa è Dagɔ lɛle zɔle a gbɛu Dii kpagolo ae. ɔ aa Dagɔ se pɛle a gbɛu.
- 4 Ké gu dɔ ɔ, aa fɛle káaukaau, ɔ aa è Dagɔ lɛle zɔle a gbɛu ɔ Dii kpagolo ae. Aà mi n̄ aà ɔ wòe kálea kpɛle bèewa. Aà gbɔu gɔ dile ado.
- 5 Bee yáí Dagɔ gbágbanao n̄ gbé pɔ lé gɛ aà kpéu Asedoda lí kɛsepele aà kpé kpɛle bèewao e n̄ a gbáo.
- 6 Dii tɔ Asedodadeɔwa, à n̄ ásookè à gbena kárigu, Asedodadeɔ n̄ a zɔewiadeɔ pii.
- 7 Ké Asedodadeɔ è máa, aa mɛ: Isailio dii kpagolo a e ɔ kúwano la ɔo, asa àle ɔtɔwá n̄ wá dii Dagɔo pásipásie.
- 8 ɔ aa gbɛɔ zɔ aa n̄ kíaɔ káaa pii, ɔ aa n̄ lá à mɛ: Kpelewa wá ke n̄ Isailio dii kpagolooi? ɔ aa mɛ: Wá gɛɔ Gata. ɔ aa gɛɔ.

* 4:4 Baa 25.22 † 4:21 Bee mɛ gawi kò'è.

9 Ké aa kàò we, Dii òtò wélewedewá ló, ò wélepi lòò. Dii gagyākàrngu, gbena lírlíla píi néfènen gbèzò.

10 Ǿ aa gè ní Lua kpagolopio Ekeloni. Ké aale gèò, wélepideò wiillè aa mè: Wà gèwázi ní Isailiò dii kpagoloo, ké aa wá dede wá buiwaε.

11 Ǿ aa gbéò zì aa ní kíàò kàaa píi, aa òné: A Isailiò dii kpagolo se à taò a gbεu, ké asu wá dede wá buiwao yáí. Asa gaga tò wélepi lòòε, Lua òtò má we maamaaε.

12 Gbena kà gbéé pò aai gaoògu, ò wélepideò wii ná luawa.

6

Ea taa ní kpagoloo Isailiò búsuu

1 Dii kpagolo kú Filitèò búsuu e mò soplá,

2 ò aa sa'onaò ní màsokenaò kàaa, aa ní lá aa mè: Kpelewa wá ke ní Dii kpagolooi? A owèε lá wá ke wá taò a gbεu.

3 Ǿ aa wemá aa mè: Tó ále tá ní Isailiò dii kpagoloo, ásu taò giio. A aà gba pò á tàae yáí, í gbágbá, í yá pò tò í ò gowáo dõ.

4 Ǿ aa ní lá aa mè: Bó wá aà gba wá taò wá tàae yáíi? Aa wemá aa mè: A vua pí lán gbenawa mèn sòò ní énaò ló mèn sòò á kíàò dasileu, asa gyá doupi á lé ní á kíàò píie.

5 A á gbenaò taa pí ní éna pò lé á búsu òòkpaò, í Isailiò dii kpelaò. A gíò goiwa ní wá diiò ní wá búsuoa?

6 Bóyáí á ye swágbáake lá Egipio ní Falaòòò kèwai? Lá à ní wetà e aa Isailiò gbàe aa tà, í dógúo lé?

7 Tiasa à gε zugo dafu ke, í mó ní zù neade mèn pla pò wi zuudané yáao. A gópi òné, í ní né pò téntziò kémá, à tántziò ní kaau.

8 A Dii kpagolo se da gópi guu, í vua pò pò ále kpásá á tàae yáíi ka balu, í dile kpagolopi saε, í zúò ká zéú aa gεò,

9 íò gwa. Tó kpagolo a búsu zé sè, ále gé Besemesi oi, òmε vái zòopi zìwá. Tó í séle we sòò, wíò dõ ké òmε òtòwáo, mi'ie.

10 Ǿ aa kè màa, aa godò zù neade mèn plaòne, aa ní néò ká kaau,

11 ò aa Dii kpagolo dà gópiu ní balò pò vua énaò ní gbena taaò ku a guuo.

12 Ǿ zupio zεsè tululu, aa Besemesi zé sè, aale gé, aale òòò, aai lile òplaaí ge zεεio. Filitè kíàò té ní kpe e Besemesi zòleu.

13 Besemesideò lé pówena keke guzuleu. Ké aa wesè musu, aa kpagolopi è, ò an pò kèna a eawa.

14-15 Ké gópi ká Besemesi gbé Yozuee bugbea, ò à zè gbè gbène saε we. Ǿ Levii buiò Dii kpagolopi bò ní balò pò vua pòò ku a guuo, aa kále gbè gbènépiwa. Ǿ Besemesideò gópi lí zòεzε yáa ù, aa sa pò wí a pò káteu à tékú ò Diiwa ní zupio. Gooóbeezi aa sa pò wí a pò káteu à tékú ò Diiwa ní sa páleò.

16 Filitè kía gbèon sòòò yápi è, ò aa èa tà Ekeloni zibeezi.

17 Vua gbena pò Filitèò kpásá Diie ní tàae yáíon ke: Asedoda pò do, Gaza pò do, Asekeloni pò do, Gata pò do, Ekeloni pò do.

18 Vua énaò ku ló Filitè meewiapiò dasileu, an kía gbèon sòòò pò ù. An meewia bíidepiò baade ní a zòewiaò. Gbè gbène pò wá Dii kpagolo dilewá Besemesi gbé Yozuee bugbeapi mé a seela ù e ní a gbáo.

19 Ǿ Dii Besemesideò dède, ké aa a kpagolo guu gwa yáí. A ní dede gbèon báaòkwie, ò wá búbuapè, ké Dii kaale zòò kpàntzi yáí.

20 Ǿ Besemesidepiò mè: Déme a fí zε Dii Lua Kuaadoadepi aεi? Wá kpagolopi kpásá deò káí sa ní?

21 Ǿ aa gbéò zì Kiliayaaliúdeòwa aa mè: Filitèò sù ní Dii kpagoloo. A mò gε se à suò á káí.

7

1 Ǿ Kiliayaaliúdeò mò Dii kpagolopi sè aa tàò Abinadabu bε sísi musu. Ǿ aa aà né Eleazaa díle a dšana ù.

Samueli d'aaa Isailiòne

2 Kpagolopi ku Kiliayaaliù à gègè, à kè we wè baocε.*

Isailiò lé wiile Diiwa nípii, aale aà káí wεεle.

* 7:2 2Sam 6.2-4

3 Ɔ Samueli ò Isailiɔne pii à mè: Tó a ze ní Diio ní nðsemendoo, à dii zìlɔ ní Asetaatiɔ bɔle á guu, í ázla kpa Diiwa, íɔ zɔbleè ado, í á bɔ Filitèɔ ɔzì.

4 Ɔ Isailiɔ Baaliɔ ní Asetaatiɔ bɔle ní guu, aale zɔble Diiè ado.

5 Ɔ Samueli mè: A Isailiɔ pii, à káaa Mizipa, mí awakpaé Diiè.

6 Ké aa káaa we, 5 aa itò aa kòle Dii ae. Gɔɔbeezi aa leyè aa mè: Wa duunakè Diiè. Ɔ Samueli yágɔgɔ Isailiɔne Mizipa we.

7 Ké Filitèɔ má Isailiɔ káaa Mizipa, 5 an kíaa gè léleimá. Ké Isailiɔ mà, vía ní kú,

8 5 aa ò Samueliè: Nsu nyò níleo! Wii le Dii wá Luawa aà wá sí Filitèɔwa.

9 Ɔ Samueli sáne yòmina sè, à sa pò wí a pò káteu búu à téku oò Diiwa, 5 à wiilèwà Isailiɔne. Ɔ Dii siaànɔ.

10 Ké Samueli lé sapi o, Filitèɔ lé mɔ Isailiɔwa ní zìo. Zibeezi Dii tò loupúnaa gbáa kè Filitèɔwa. Gili gèrìgu, 5 Isailiɔ ní ásookè.

11 Ké Isailiɔ bɔle Mizipa, aa pè Filitèɔwa aa ní dede, aa ní kpá e Betekaa.

12 Ɔ Samueli gbepèle Mizipa ní Senio zànguo, à tɔkpàè Èbenezeè,† asa à mè: Dii mé dɔwále e wa kaò la.

13 Beewa aa Filitèɔ fù, 5 aai fè à mòmá zlu ní búsuu bo. Dii ɔnàale Filitèɔwa e Samueli wèni léu.

14 Wéle pò Filitèɔ sí Isailiɔwa yáaò èa gò ní pò ù za Ekelonì e à gè pèò Gatawa. Isailiɔ wélepì ní ní tɔlɔlɔ sí Filitèɔwa pii. Isailiɔ ní Amɔlɔ sɔ aa kú ní kɔo yákelesai.

15 Samueliá Isailiɔ dɔaanae e a wèni léu.

16 Wè ní wèo ío gé Beteli ní Giligalio ní Mizipao, í yágɔgɔ Isailiɔne wélepì guu.

17 Ɔ í ea ta Lama, asa aà ben we. Í yágɔgɔ Isailiɔne we bo. We 5 à Dii gbagbakti bòu.

8

Isailiɔ kía gbèaa

1 Ké Samueli zikù, à a néo díle Isailiɔne dɔaanao ù.

2 Aà negɔe séia tɔn Yoeli, a plaade Abia. Aame aai yágɔgɔné Beeseba.

3 Ama aà nɛpiɔ i te aà tufaio. Ɔa yá bakàné ní níu, aal gbagusaesi, aali yágɔgɔ a zéwao.

4 Ɔ Isaili gbèzɔɔ kɔ káaa aa gè Samueli lè Lama

5 aa mè: Gwa, n zikù, mé ní néo te n tufaio. Kía dilèwèe sa aà de wá dɔaana ù, lá bui pii a pò víwa.

6 Ké aa mè aà kía kpáné aà de ní dɔaana ù, yápi i ka Samueliguo, 5 à wabikè Diiwa.

7 Ɔ Dii ò Samueliè: Gbèpiɔ yáma, asa níme aa ginzio. Máme aa gímazi, ké másu kiblemáò yáí.

8 Lá aale ke za gɔɔ pò ma ní bɔle Egipi e gbá, aa pákpámazi, aa zɔblè dii páleɔne pii, màa aale kene bo.

9 N ní yáma sa, ní lezamá maamaa. Oné lá gbé pò a kiblemá ikoyá aò de.

10 Ɔ Samueli Dii yápi sèle síu gbé pò aale kía gbèawaɔne kélekele

11 à mè: Lá gbé pò a kiblewá ikoyá aò den ke: A á negɔe si à ní dile a zikasɔgodeɔ ní a sòdeɔ ùe. Aaò be aà sɔgo ae ní bao.

12 A ní dile gbèɔn òaasɔɔo ge gbèɔn blakwikwiɔ gbèzɔɔ ù. Aaò aà sa paè, aaò aà pò kekeè, aaò aà zikabɔɔpiè ní aà sɔgo pò.

13 A á nenɔeɔ si à ní dile nísigínakènao ní blekenao ní pèekènao ùe.

14 A á buaò ní á wèebuɔ ní á kù kpé maaò síwá à kpa a íwaɔwae.

15 A á pówèna ní á wèèeɔ kwide síwá à kpa a ziiá ní a íwaɔwa.

16 A á zɔgèɔ ní nɔeɔ sí ní á zù maaò ní á zaa'inao aaò zíkèe.

17 A á pɔtuɔɔ kwide síwá, ápiɔ í gɔ aà zɔ ù.

18 Gɔɔ bee sa á wille Diiwa gbé pò á sè á kía ùpi yáí, asi sɔ a wewá gɔɔ bee bo.

19 Ɔ aa gí Samueli yámai aa mè: Aawo! Wá ye wàò kía víe,

20 wíɔ de lán bui kíniɔwa sɔ. Wá kía líɔ yágɔgɔwèe, ili dɔaawèe zì guu.

21 Ké Samueli ní yámá píi, a kà Diiè a swáwa.

22 Ɔ Dii òè: N ní yáma, kía dilèné. Ɔ Samueli ò Isailipiɔne: A baade tá a wéleu.

9

Samueli kɔ'ea ní Sauluo

1 Bèyámèe buie ku, aà tɔn Kisi. Negɔnae mé à tɔbò. Bèyámèe bui mé Afia í, 5 Afia Bekola í, 5 Bekola Zeloo í, 5 Zeloo Abieli í. Abieli mé Kisipi í.

† 7:12 Bee mè dɔnlè gbe.

2 A neɔɔe vi, aa tɔn Saulu. Ewaaso kefenae. Aa saa ku Isailio guuo. An gbɛe gb̃aa i vi aa g̃auao.

3 Kɛ Kisipi zaa'inao ṽuaa, ɔ a o a nepie: Fele zikenao do se a ge zaa'inao weelei.

4 ɔ aa pa Eflaiu busu gusisidea ni Salisa busuo, ama aa ku weo, ɔ aa pa Bɛyamɛɛ busua, aai ni eo. ɔ aa pa Saalima busua, aai zaa'napio eo.

5 Kɛ aa ka Zufi busuu, Saulu o zikena po aa sanupie: Mo wa ea. To wi tao, ma mae a bilike wa ya musue, a zaa'inao yada lo.

6 ɔ zikenapi o: Ma! Lua gbɛ ku wele bee guu. A beee vi, ya po a me a ke, i kee. Wa ge we. A gi ze po wa se wa wa zaa'napio e oiweea?

7 ɔ Saulu a zasiwa: To wale ge, bo wa geoi? Ble i go wa boou lo. Wa poe vi wa Lua gbepi gbao. Ge bo wa vi?

8 ɔ zikenapi ea o Saulue: Gwa! Ma o yonae kua la. Ma aa gba, i wa da ze po wa sewa.

9-11 ɔ Saulu o a zikenae: N yamaa o. Wa ge. ɔ aale ge wele po Lua gbepi kuu.

Kɛ aale welepi sisi ku, aa kpaa ni wendiao, aale ge itoi. ɔ aa ni la aa me: Gu'ena ku bea? (Isaili busuu ya, to gbɛ le ge yagbeai Luawa i me: Mo wa ge gu'ena kii. Asa gbɛ po wi o gb̃a anabi ɔ wi o ya gu'ena.)

12 Aa wema aa me: Ao, a ku ae we. A ke kpakpa. Gba a su, asa wa ye sa'o gulesiu.

13 To a ge weleu, a aa e e aao ge gei poble gulespiu, asa wa pobleo e aa mo. Aapi me a baada sa'obleu gla, gbɛ po wa ni sisi i gbasa ble. Ao wa, asa aa ego zaan la.

14 Kɛ aa ge welepiu, ɔ aa kpaa ni Samuelio go, a bo le ge gulespiu.

15 E Saulu ao ge moi, Dii doaa a yapi ka Samuelie a swawa a me:

16 Zia maa i ma Bɛyamɛɛ busu gbɛ zima. Ni nisikawa ni aa dile ma gbɛ Isailio doana u, i ma gbepio bo Filito zɔl. Ma a gbepio wii ma, ɔ ma ni wegwa.

17 Kɛ Samueli Saulu e, Dii o: Gbɛ po ma aa ya onepin we. Ome a kible ma gbɛowa.

18 ɔ Saulu so Samuelizi wele bleu, a aa la a me: Gu'ena be ku ma ni? Olmɛɛ.

19 ɔ Samueli wewa a me: Mame ma aa u. Doaa wa ge gulesiu, niyo poblemano gbɛe. Zia ko ma ni nɔse ya'one pii, ni ni gbɛe.

20 Nsu bilike n zaa'ina po kɔle a go aadɛn gb̃a yawa, asa wa ni e. Isaili busu pomaao pii a go de po ue, me i ke mpi ni n de bede po baasio?

21 ɔ Saulu me: Bɛyamɛɛ buin ma uo lo? Ma bui me fɛnɛu de Isaili buioa pii, me ma daeo me kesaarzi Bɛyamɛɛ buio guu. Boyai rle ya bee taa oimeei?

22 ɔ Samueli Saulu ni a zikenao se a gerino poblekpeu, a zolekii maa kpama gbɛ po wa ni sisi guu. Gbepio ka gbɛon baakwi taa.

23 ɔ Samueli o blekenae: Nɔ po ma kpama ma me ni a dilekii kepi se mo.

24 ɔ blekenapi mo ni nɔ gbadmplewapio, a dile Saulu ae. ɔ Samueli me: Po po wa dilenen ke. So, asa wa dilene ni so maa ie ni gbɛ po ma ni sisi. ɔ Saulu poble ni Samuelio zibezi.

25 Kɛ aa pila gulespiwa aa ge wele eu, ɔ Samueli ge ya o ni Sauluo a kpe musu.

26 ɔ aa i we. Kɛ gu ye doi, ɔ Samueli lezu Sauluzi kpe musu we a me: Fele ma ge zɛine. Kɛ Saulu fele, aapi ni Samuelio aa bo baasi rpla.

27 Kɛ aa ka wenkpe, ɔ Samueli o Saulue: O n zikenae aao ge, mpi ni ze gla ma ya po Dii o one.

10

Samueli ntsikaa Saulu miwa

1 ɔ Samueli nisi tuu se a nisika Saulu miwa, ɔ a lepewa a me: Dii me ni dile doana u a gbɛ Isailio. Nyɔ kible Dii gbɛowa, ni ni bo ni ibee po liaarzi o zɔl. Seela po a to ni do ke Dii me ni dile a gbɛ doana un ke.

2 To wa kekowa la tia, niyo da gbɛon plaole Zeleza, Laseli mia sae, Bɛyamɛɛ buio busu zɔleu. Aa one: Wa zaa'ina po n ge weleio e. An ya n mae kua gb̃a lo, n ya ale a kaake sa, ale me, kpelewa a ke a ne ya musui?

3 Bo a we, to n ge ae me n ka gbɛneli kii Taboo, gbɛon aao danle we lo, aale ge Lua gbagbai Beteli. An gbɛdo bleneo kua men aao, an gbɛdo pee kua men aao, me an gbɛdo wee kua tuu do.

4 Aa n aafia gbɛa, aai pee men pla kpama, ni si.

5 Bee gbɛa to n ka Lua sisi po ku Gibea, gu po Filito gudakii kuu, to n kaikuni ni welepio, niyo kpaa ni anabio do doakowa, aale pila gulespiwa. Wa doaanɛ ni moono ni gao ni domo ni kuleo, aale anabikeke.

6 Dii Nisina a dine, ni anabikekɛrno, ni li gbɛ dafu u.

7 To seela beo kema, ya po n a kea ze e ke, asa Lua kunnɔe.

⁸ Dɔaamɛ Giligali, má n le we, mí sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú o rí sáaukpasao. Nyɔ ma dá we e gɔɔ soplá, mí mɔ mà n le we, mí yá pɔ ríyɔ ke onɛ.

⁹ Ké Saulu kpɛli Samuɛliɛ, ále tá, Lua aá nɔse lileɛ, mé seelapio kè zíbeezi píi.

¹⁰ Ké aa kà Gibɛa, ánabio dáaale dɔɔakɔwa, ɔ Lua Nisina diɛ, ále ánabikekɛrínɔ.

¹¹ Ké gbɛ́ pɔ aa aá dɔɔ aá è, ále ánabikekɛ rí ánabio, aa kɔ lála aa mɛ: Bɔ́mɛ Kisi né lèi? Saulu ku ánabio guu sɔ́ nɛe?

¹² ɔ Gibɛa gbɛ́e yázasíma à mɛ: Gbɛ́ kɛnɔ maeɔn deɔ ú sɛi? ɔ à gò yáa ú wí mɛ: Saulu ku ánabio guu sɔ́ nɛe?

¹³ Ké Saulu ánabikekɛ à làa, ɔ à gè gulestu.

¹⁴ Ké Saulu tà bɛ rí a zíkɛnao, Saulupi desɛ rí lá à mɛ: A gɛ má ni? Saulu wèwà à mɛ: Wa gɛ zàa'inao wɛɛɛɛ. Ké wi rí eo, ɔ wa gɛ Samuɛli kíi.

¹⁵ ɔ Saulu desɛpi òɛ: Yá pɔ Samuɛli òɛ siumɛɛ.

¹⁶ ɔ Saulu mɛ: A òwɛɛ wa zàa'napio è. Ama i kpala yá pɔ Samuɛli òɛ galikɛ̀ò.

Samuɛli bɔa rí Saulu kpalablea yáɔ gupuu

¹⁷ ɔ Samuɛli Isailio káaa Dii aɛ Mizipa.

¹⁸ A ònɛ: Dii á Lua mɛ a á bɔ́le Egipi, a á síma rí bui pɔ ɔtɔ́wáɔ píi.

¹⁹ Lua á bɔ́ á yá'ɔmao rí á taasikɛao guu píi, ɔ a giaazi gbá, á òɛ aá kía kpáé. Tɔ̀ɔ, à mɔ zɛ Dii aɛ sa bui rí buio, uale rí ualeo.

²⁰ Ké Samuɛli mò rí Isaili buio píi, ɔ Bɛ́yámɛ buio tɛ́ɛɛɛɛ.

²¹ ɔ à mò rí Bɛ́yámɛ buio uale rí ualeo. ɔ Matili ua tɛ́ɛɛɛɛ. Uadepio guu Kisi né Saulu mé blɛ. Ké wá aá wɛ́ɛɛ, wí aá eo.

²² ɔ wá èa Dii là lɔ wá mɛ: Gɔ́ɛpi mò la kɔa? ɔ Dii mɛ: A ulɛa asoɔ sɔ̀ɔɔ.

²³ ɔ wá bàalɛ gè aá bɔ́ wá sùò rí guu. Ké à zè rí guu, ampíi an gbáa zè aá gáue.

²⁴ ɔ Samuɛli ònɛ píi: A gbɛ́ pɔ Dii sè èa? Gbɛ́e ku laaáwa á guuo. ɔ gbɛ́pii wiilè aa mɛ: Lua wá kía dɔ́ rí aafiao!

²⁵ ɔ Samuɛli kpalablea zé bɔ̀ɔɛkɛnɛ, ɔ a kè láu a díle Dii kpéu. ɔ à rí gbáɛ, baade tà a bɛ.

²⁶ Saulu sɔ́ à tà a bɛ Gibɛa. Gɔ́ gbáa pɔ Lua zíkè rí sɔ̀ɔɔ taaáno.

²⁷ ɔ gbɛ́páɛ mɛ: Gbɛ́ bee taa mé a wá suabaa? ɔ aa sakáaagu, aai mɔɛ rí pɔɛoo, ɔ Saulu a nílɛake.

11

Saulu Amɔniɔ fua

¹ Amɔni bui Naasa mò rí a zígɔɔ, aa bòokpá Yabesi Galada saɛ, ɔ Yabesideɔ ò Naasa: Ledoú kewano, wí misiilene.

² ɔ Naasa ònɛ: Tó ma á ɔplaa wé bɔ̀ɔɔ ápii mé wí Isailio kù mípii, ɔ má gbasa mà ledoúkéano.

³ ɔ Yabesi gbɛ́zɔɔ òɛ: Wá gba gɔɔ soplá wá gbɛ́ zí Isaili búsu guu píi. Tó gbɛ́e ku á wá suabao, wá mikpama.

⁴ Ké zínapiò ká Saulu bɛ Gibɛa, aa yápi ònɛ, ɔ wá búbuapáɛ.

⁵ Gɔɔ bee Saulu lé su rí buaoɛ, a tɛ a zuɔi, ɔ à mɛ: Bɔ́ yá mé mò ɔ wáɛ ɔɔbi? ɔ wá Yabesidepio yá dáu wa síue.

⁶ Ké Saulu yápi mà, Lua Nisina dɛdɛwa, ɔ aá pɔ pá maamaa.

⁷ A zu sè mɛn pla a dè a zɛzɛɛ, ɔ à gbɛ́ zìò Isaili búsu guu píi aa mɛ: Maa wa ke gbɛ́ pɔ aai tɛ Saulu rí Samuɛlioziɔ zuɔne. ɔ via rí kú Dii yá musu, aa bò tɛrzi sánu mípii.

⁸ Saulu rí nao Bezeki. Isailio kè gbɛ́ɔn áaasɔɔo lɛɛ áaa do rí basɔooɛ (300.000), mé Yudaɔ kú rí guu gbɛ́ɔn áaasɔɔo lɛɛ baakwi (30.000).

⁹ ɔ wa ò zína pɔ mɔpiɔne: A gɛ o á gbɛ́ɔne, zia e íatɛ áo gé gbáakúti, wá rí suaba. Ké zínaɔ tà, aa yápi baokpá Yabesideɔne, ɔ an pɔ kèna.

¹⁰ Aa ò Amɔniɔne: Wá wázla kpáwá zia, í á pɔɛá kewá.

¹¹ Saulu a gbɛ́ kpaalɛ gáli áaɔ. Gufɛne ɔ aa sí Amɔniɔgu rí bòou, aa rí dedɛ e íatɛ gè gbáakùò. ɔ gbɛ́ pɔ gò fàaa gbándodo mindodo.

¹² ɔ wa ò Samuɛliɛ: Deɔ mé mɛ Saulu a kiblewáɔ ní? A bɔ́ɛrínɔ wá rí dedɛ.

¹³ ɔ Saulu mɛ: Wa gbɛ́e dɛ gbáò, asa Dii Isailio suabá gbáɛ.

¹⁴ ɔ Samuɛli ò bílaɛ: A mɔ wá gé Giligali wá ɛa Saulu kpa kpalau we lɔ.

¹⁵ ɔ aa gè Giligali mípii, aa èa Saulu kpá kpalau Dii aɛ we, aa sáaukpa sa'ò Diiwa, ɔ Saulu rí Isailio pɔnakɛ we mípii maamaa.

12

Samuɛli migoa kpalai

- 1 Samueli ò Isailiõne pii: Ma yá pò á òmæe mà pii, mà kía kpáé.
- 2 Aàpi mé a ðaaé sa. Mapi sò ma zikù, mà miká puakù mé mà nésó kúanó. Mà ðaaé za mà èwaasogò e ní a gbáo.
- 3 Má ké! A ke mà seeladeò ù Dii ní kía pò a kpào æ. Mà zu ge zaa'ína sí á gbèwæe? Mà á gbèe blèe? Mà á gbèe wetæe? Gbagusæ mà wé blè mà bò á gbèe kpæe? Tó mà kè màa, mà a fiabæ.
- 4 Ç aa wèwà aa mè: Ni wá bleo, ni wá wetáo, ni pœ sí wá gbèewao.
- 5 Samueli òné ló: Dii ní kía pò a kpào mé á seeladeò ù gbá, ké i táæ'eao. Aa mè: Dii mé wá seelade ù.
- 6 Ç Samueli òné: Dii mé Mòizi ní Aalonao ðile, ò aa bò ní á deziò Egipi.*
- 7 A ke kilikili Dii æ, mí yámaa pò a kéé ní á deziò siué.
- 8 Yakòbuò gea Egipi gba á deziò wiilè Diiwa,† ò á Mòizi ní Aalonao ðile, aa ní bóle Egipi, ò aa ní kále búsuæ beeu.
- 9 Ké Dii an Lua yá sàngu yáí, ò á ní kpá Azoo zìgòò gbèzòò Siselawa‡ ní Filitè§ ní Mòabuò kíao,* aale zìkañó.
- 10 Ç aa wiilè Diiwa aa mè: Wa duunakè, wa pàkpanzi, wa zòblè Baaliõne ní Asetaati.† Wá bò wá ibeèò zì sa, wá zòblene.
- 11 Ç Dii Gedeò‡ ðile ní Balakuo§ ní Zefete* ní Sausòò† aa á bó á ibeèpio zì gupiiu, ò a gò kála ðòòá.
- 12 Ké á è Amòniò kí Naasa lé mó léleiwá, baa ké Dii á Lua mé á kía ù, á òmæe: Aawo! Kíá mé a ikokewá fá!‡
- 13 Tia kéwa kía pò á gbèa á sè ò Dii ðileén ke.
- 14 Tó á Dii vía ví mé ále zòblè, tò ále aa yáma mé i bò aa yá kpæo, tò ápiò ní gbé pò lé kiblewáo te Dii á Luazi, áò aafiae.
- 15 Tó i Dii yáma sò, mé a bò aa yá kpæ, a òtòwáe lá a kè á deziònewa.
- 16 A menafò, í yázòò pò Dii a kéé e.
- 17 Sæ wá kuwà lao lò? Má Dii sísi, i to lou ví à mà, íò dè ké á kíagbæaa kè Diié íí maamaaæ.
- 18 Ç Samueli Dii sísi, ò Dii tò lou ví à mà zìbeezi. Ç gbépii viakè Diié ní Samuelio maamaa.
- 19 Ç aa òè: Wabikewèe Dii n Luawa, ké wápiò n zòblenao wásu gagao yáí. Wa yávái káñí wá duunaæ, asa wa kía gbèæ.
- 20 Samueli òné: Asu to vía á kúo. A váipi kè piiæ, áma ásu ké Diiwao. Aò zòblè ní nòsemendoo.
- 21 Asu kéwá à te táaòziò. Aa ài vío, aa fò gbé bòò, asa pòpòæne.
- 22 Dii a a gbéò vùaaò a tó zòò yáí, asa àá á kea a gbéò ù káaàguæ.
- 23 Mapi sò, Dii su to mà duunakæe mà wabikææé tóo. Aawo, mà zé maa pò de à se òbè.
- 24 A víake Diié, áò zòblèé ní náaio ní nòsemendoo. A láasooke yázòò pò a kéèowa.
- 25 Tó a gi te váiwa, ápiò ní á kíao, wa á kaale ápiiæ.

13

Samueli Saulu lelea

- 1 Saulu kè Isailiò kía ù wè pla,
- 2 á ní zìgòò sè gbèòn ðaasòòò læe áaò (3.000). Gbèòn ðaa kwi aao kuaànò Mimasa ní Beteli gusísídeo. Gbèòn ðaa sòò aao kú ní aà né Yonataáo Gibeá, Bèyámæe búsuu. Ç à gbé kíniò gbàe, baade tà a bæ.
- 3 Yonataá lèlè Filitè gudòana pò kú Gèbaowa, ò Filitèò a baomá. Ç Saulu zìgáalè Isaili búsu gupiiu à mè: Èbeluo, á yæ mà!
- 4 Ç Isailiò mà pii wá mè, Saulu lèlè Filitè gudòanaowa, ò Filitèò ye Isailiò gíyáio. Ç wá Isailiò sísi, aa mò ná Sauluwa Giligali.
- 5 Ç Filitèò káaa aa zika ní Isailiò. An sògòò kà ðaasòòò læe áaò (3.000), an sògodeò kà ðaasòòò læe sooloe (6.000), mé an kèsedeò dasi lán ísiale úfáawa. Ç aa fèlè gè bòokpá Mimasa, Betavè gukpæ.
- 6 Ké Isailiò è wá gò yeelæa, wàlè naaafínò, ò aa ùlè gbè'èò ní dàòò ní gbèòònaò ní gbáòò ní èò guu.
- 7 An gbèèò gulè aa bùa Yuudèwa e Gada buiò búsuu ní Galada búsuò. E tia Saulu ku Giligali, vía lé gbé pò kuaànòò kú maamaa.
- 8 A Samueli dà gòò sopla lá a ðilæwa.* Ké i mòò, ò aa gbéò lé fáaa, aale aà to we.

* 12:6 Bða 6.26 † 12:8 Bða 2.23 ‡ 12:9 Dða 4.2 § 12:9 Dða 13.1 * 12:9 Dða 3.12 † 12:10 Dða 10.10 ‡ 12:11 Dða 6-8 § 12:11 Dða 4.6 * 12:11 Dða 11.29 † 12:11 Dða 15 ‡ 12:12 1Sam 8.19 * 13:8 1Sam 10.8

9 Ɔ Saulu m̀̀: A m̀̀m̀e r̀̀ sa p̀̀ ẁ̀ a p̀̀ káteu à tékú ob̀̀o r̀̀ sáaukpa sa'ob̀̀o. Ɔ à sa p̀̀ ẁ̀ a p̀̀ káteu à tékúpi ò.

10 Ké a làa, Samueli lé ká, 5 Saulupi gè d̀̀aaale à gb̀̀aakpaaàzi.

11 Ɔ Samueli ò̀̀: B̀̀ yá r̀̀ kè m̀̀ai? Saulu wèwà à m̀̀: Ké má è ma gb̀̀é lé fáaa aale ma to we, mé ni m̀̀ go Ɔ p̀̀ r̀̀ dílewao yáie. Filité lé k̀̀ káaa Mimasa, 12 5 ma m̀̀, aasu lélea Giligali la Dii sísisaiio. Ɔ ma sapi ò teasi.

13 Ɔ Samueli ò̀̀: N faasaiyá kè! N yá p̀̀ Dii n Lua dílene kúao. Tó r̀̀ kúaa yáae, Dii a to n buio aao kpalable go Ɔ piie.

14 Tia kéwa r̀̀y 5 gègè kpalauo. Lá r̀̀ yá p̀̀ Dii dílene kúao, a gb̀̀é p̀̀ aà ǹ̀se muuaano wèele à aà díle a gb̀̀é d̀̀aana ũe.†

15 Ɔ Samueli fèle Giligali à gè Gibea, Bèyámee buio búsuu. Ɔ Saulu a zíg 5 p̀̀ kuan Ɔ nàò, aa kà gb̀̀é ǹ̀ òaa àa 5 tao.

16 Saulu r̀̀ a né Yonatáa r̀̀ a zíg 5 p̀̀ kúr̀̀n Ɔ ku Gibea, mé Filité b̀̀òokpa Mimasa.

17 Zíg 5 gáli àa 5 b̀̀le Filité b̀̀ouo, aa gè lélei Isailiowa. Gáli do gè Ɔ fela oi Suali búsuu.

18 Gáli do gè Betoloni oi, mé a àa 5 de gè Isaili búsu z̀̀léu, síl 5 p̀̀ b̀̀aa r̀̀ Semai Ɔ Guzuloo r̀̀ gbáao.

19 Sia ku Isaili búsuuo, asa Filité m̀̀ Ebélú su f̀̀nda ge s̀̀napioe.

20 Filité k̀̀ 5 Isaili 5 gè soona Ɔ r̀̀ zúsoonaa r̀̀ m̀̀o r̀̀ koma Ɔ dede Ɔ deui.

21 Soona r̀̀ zúsoonleo kà ánuu Ɔ waté plapla, saa r̀̀ m̀̀o s̀̀ ánuu Ɔ waté dodo.

22 Ayámeto zipi kago Ɔ Saulu r̀̀ Yonatáa zíg 5 f̀̀nda ge s̀̀na kúao, sema Saulu r̀̀ Yonatáapio báasio.

23 Filité gudšanao gè Mimasa gbèb̀̀leu.

14

Yonatáa ziblea Filitéowa

1 Ɔ go Ɔ ewa Saulu né Yonatáa ò èwaaso p̀̀ a a zikab Ɔ kúae: M̀̀ wà ge Filité gudšanao k̀̀ le. I o a mae s̀̀o.

2 Saulu ku gbefuli gbáu Migon, Gibea sae r̀̀ zíg 5 gb̀̀é ǹ̀ òaa àa 5.

3 Sa'ona Ahia kú r̀̀ guu, a a sa'o'ula daa. Ikabodu v̀̀i Aitubu née. Aitubupia Fineasi née, Eli p̀̀ de Lua gbágbana ũ Silo t̀̀una. An gb̀̀é d̀̀ Yonatáa gè gueio.

4 Gbèb̀̀le p̀̀ Yonatáa ye gèu à Filité gudšanao le, gbè pélepeleu lán swaawa Ɔ plaa r̀̀ zeeio. Ado t̀̀n Bozezu, ado s̀̀ Sene.

5 Ado ku gugbántoo Mimasa oi, ado s̀̀ ge mid Ɔ k̀̀i Geba oi.

6 Ɔ Yonatáa ò èwaasopie: M̀̀ wà gé gyaf Ɔ de gudšanapio k̀̀i. Dii a gí d̀̀iwálea? Asa yáe a f̀̀ kpa Diie à to wà gí zibleio, wà dasi ge wà dasion l̀̀o.

7 Ɔ aà zikab Ɔ kúnapi ò̀̀: Lá à r̀̀ p̀̀ gbà píi lé, ke. Lá r̀̀ sè, má làae.

8 Ɔ Yonatáa m̀̀: T̀̀o, wà gé má wà wázia m̀̀né.

9 Tó aa òwèe wà zé wà r̀̀ d̀̀ae, wí ze wà gbeu, wà gé má l̀̀o.

10 Tó aa m̀̀ wà m̀̀e s̀̀, wí gé má, asa bee mé a Ɔ de Dii r̀̀ kpaawá seela ũ.

11 Ɔ aa r̀̀zia m̀̀ Filité gudšanapioe. Ɔ Filitépio m̀̀: Gwa! Ebélú lé b̀̀ e p̀̀ aa uleau guu kee.

12 Ɔ gudšanapio lezu Yonatáa r̀̀ a zikab Ɔ kúnaozi aa m̀̀: A m̀̀ wà yáe oé ke. Ɔ Yonatáa ò a zikab Ɔ kúnae: Ny 5 te ma kpe, asa Dii r̀̀ kpá Isailiowa.

13 Ɔ Yonatáa lé dede àle l̀̀oga, mé aà zikab Ɔ kúna te aà kpe. Ké Yonatáa r̀̀ kwé, 5 aà zikab Ɔ kúnapi r̀̀ dede aà kpe.

14 Léleama séiapi guu Yonatáa r̀̀ a zikab Ɔ kúnao r̀̀ dede gb̀̀é ǹ̀ bao taawae. Gupi báluma kà gu bà do taawa.

15 Ɔ gili gè Filité Ɔ guu r̀̀ b̀̀ou r̀̀ s̀̀uo pii. Via r̀̀ zíg 5 k̀̀, gudšanao r̀̀ gb̀̀é p̀̀ aal gè lélei Isailiowa Ɔ pii. Ɔ tole l̀̀alua. Lua mé gili gè r̀̀gu máa.

16 Ké Saulu gudšana p̀̀ kuaano Gibea è Filité zíg 5 bàalè lé fáaa gupiiu,

17 5 Saulu ò gb̀̀é p̀̀ kuan Ɔ ne: A wéte wà gb̀̀é Ɔ zi à gwa, wí d̀̀ gb̀̀é p̀̀ b̀̀ wà guu. Ké aa gwá, aa è Yonatáa r̀̀ a zikab Ɔ kúnao mé kú r̀̀ guuo.

18 Ɔ Saulu ò Ahia: M̀̀ r̀̀ n sa'o'ulao wà Dii laò. Asa zibeez 5 a sa'o'ulapi daa Isaili guu wee.

19 Ɔ go Ɔ Saulu lé yá'o sa'onapie, zaa p̀̀ d̀̀ Filité b̀̀ou lé káfi, àle dede, 5 Saulu ò è aà to we.

20 Saulu a zíg 5 káaa pii aa gè ziu, 5 aa è gili gè Filité Ɔ guu maamaa, aale f̀̀na kakè.

21 Ebélú p̀̀ z̀̀le Filité guu yáa aa m̀̀r̀̀n ziu r̀̀ b̀̀ou èa nà r̀̀ gb̀̀é p̀̀ kú r̀̀ Saulu r̀̀ Yonatáaowa.

† 13:14 Zln 13.21-22

22 Ké Isaili pɔ uleɛ Eflaiũ bũsu gusisideu weɔ mà Filitɛɔ lé bàale, aa ná ní gbéowa zɔlu lɔ, aa náaafɔ.

23 Maa Dii zè ní Isailiɔ gɔɔ bee, ɔ aa zɔblè e za Betavɛ.

Yonatáa zɔblea

24 Isailiɔ taasikè gɔɔ bee, asa Saulu yádile ní Lua tóo a zígɔɔne à mè: E oosi ge keò, gbé pɔ pɔblè e màò gé tsii ma ibeowa, ade gɔ láaipɔ ùe. ɔ an gbèe i pɔbleo.

25 Zígɔɔ sí lákpɛu nípii, we zó lí lé léle zɔle.

26 Ké aa sí lákpɛu máa, aa è zó'í lé bàale, ama an gbèe i ɔzɔwá a dà a léuo, ké aale víake yádileɛ yáí.

27 Yonatáa sɔ i yá pɔ a mae díle a zígɔɔne mao, ɔ à a lípana pɔ á kũa zò zɔsapiwa. A ɔmà i dà a léu, ɔ aà wé kè.

28 ɔ zígɔe òè: N mae yádile a zígɔɔne à mè gbé pɔ pɔblè gbá, ade gɔ láaipɔ ùe. A yáí tò gbépii yèe láa.

29 ɔ Yonatáa mè: Ma mae lé íadamáe. Gwa lá ma wé kè, ké ma zópi mòso yoo yáí mè.

30 Tò gbéso pɔ pɔ aa sí ní ibeowa blè gbá yaa lé, dɔ aa Filitɛɔ dède de beea.

31 Zibeezɔ Isailiɔ Filitɛɔ dède sea za Mímasa e Ayaloni. Aa kpása dúuduue,

32 ɔ aa sí ní pɔtuos guu, aa sã ní zuo ní zunɛbɔbɔ kùkù aa dède wegɔɔ, aale só ní a auo.

33 ɔ wá a baokpá Saulue wá mè: Gwa! Wále duunake Diiɛ, wále nòo só ní a auo.* ɔ Saulu mè: A bɔ Dii yá kpɛ. A gbè gbène gále mɔò ma aɛ la kpakpa.

34 ɔ à mè: A fáaa ní guu, í oné an baade mɔ ma kí ní a zuo ge a sã, aai a kòlokpakpa la, aai só. Asu duunake Diiɛ à nòo só ní a auoo. ɔ baade mò ní a zuo gwá bee, à a kòlokpwa ee.

35 Saulu Dii gbabakti bɔ we. Sa'okí pɔ a bò séian we.

36 ɔ Saulupi mè: Wá péle Filitɛɔzi gwáa wáò ní dède e gu ge dɔò. Wásu ní kee too. ɔ wa òè: Ké lá à kène maawa. ɔ sa'ona mè: Wá sɔ Luazi la gla.

37 ɔ Saulu gbèa Luawa: Wá péle Filitɛɔzi, níyɔ ní kpáwáa? ɔ i wewá zibeezɔ.

38 ɔ Saulu mè: A zígɔɔ gbèzɔɔ píi, à sãmazi la, ké wá e dɔ duuna pɔ wa kè gbá.

39 N Dii Isailiɔ Suabana tóo, baa tó ma né Yonatáa mé duunakè, sema aà ga. ɔ gbèe i lésio.

40 ɔ a òné: A ze saalo le, mapi ní ma néo wɔ ku saalo la. ɔ wa òè: Ké lá à kène maawa.

41 Saulu ò Dii Isailiɔ Luae: To wá síana dɔ. ɔ yá Yonatáa ní Sauluo blè, ɔ bíla mi bɔ bau.

42 Saulu mè: A gbela† mapi ní ma néo musu. Ké yá Yonatáa blè,

43 ɔ Saulu òè: Yá pɔ ní kè omɛe. ɔ Yonatáa òè: Ma lípana lébana ɔ má zò zówa, yooonno má mòso. Má ké! Tó a ma deɛ, à ma de.

44 ɔ Saulu mè: Yonatáa, tó ni gao, Lua yápásikemee bèebèe.

45 ɔ wa ò Saulue: Yonatáa ga lo! Aà gbé pɔ ɔme tò wa zɔblèa? Aawo! N Luao wi wei ké baa aà miká mendo léle zɔle, asa Lua dɔnle ɔ à bee kèò gbá. Beewa ɔ wá Yonatáa mísi, í gao.

46 ɔ Saulu kámabò ní péle Filitɛɔzio, ɔ Filitɛɔ tá ní búsuu.

47 Ké Saulu zɔle Isaili kpalau a láa, à zɔká ní a ibeɔ gupiiue: Mɔabuò ní Amɔniò ní Edɔũò ní Zoba kíao ní Filitɛɔ. Kpe pɔ à líliu píi, í ziblemáe.

48 Aà wóoke tɔbɔ, à zɔblè Amalekiɔwa, à Isailiɔ sí ní wetánaɔwa.

49 Yonatáa ní Isiboseo ní Malakisuaò mé Saulu negɔɔ ù. A nenɔɔ vɔ gbèon pla. A séia tón Melabu, a plaade Mikali.

50 Aà na tón Ainɔaũ, Aimaaza née. Aà zígɔɔ gbèzɔ tón Abineɛ. Saulupi dáunaɛ, aà desɛ Nee née.

51 Saulu mae Kisi ní Abineɛ mae Neeo mé Abieli néo ù.

52 Saulu gɔɔ lɔ pásí ní Filitɛɔ gɔɔpiiɛ. Tó Saulu negɔna ge wóode è, í aà sí à nawa a zígɔ ùe.

15

Dii gia Sauluzi

1 Samueli ò Saulue: Máme Dii ma zɔ, ɔ ma nísikáma ní kpablea aà gbé Isailiɔwa seela ù. Too! Swákpa Dii yáí sa.

2 Dii Zígɔde mè á flabo Amalekiɔne yá pɔ aa kè Isailiɔne aa zezɔné an bɔa Egipi gbèa yáí.*

3 Gé léleimá sa, ní ní midé nípii. Nsu ní gbèe too. N ní dède píi, gɔe ní nɔe ní né gbáaò ní né yòminaò ní zuo ní sãò ní yiongoò ní zaa'inaò.

4 ɔ Saulu a gbéso sísi à ní káaa Telaiũ. Aà zígɔ kèsedɛo gbèon baasɔsoo lee òaa doe (200.000). Yudaò ku lɔ gbèon baasɔsoo lee kwi (10.000).

* 14:33 Daa 9.4, Lev 17.10-14 † 14:42 Nao 27.21 * 15:2 Baa 17.8-14

- 5 ɔ Saulu gɛ Amalekiɔ wɛ'ɛu, ɛle nɛ dɛdɛ swa'ɛu.
- 6 Saulu lɛkpasakɛ Keniɔne a mɛ: A bɔle Amalekiɔ guu, kɛ mɛsu mɛ ɛ dedeɛnɔo yɛi, asa ɛme a yamaakɛ Isailiɔne an bɔa Egipi gbea. Kɛ Keniɔ bɔle Amalekiɔ guu,
- 7 5 Saulu gɛ lɛle Amalekipiɔwa za Avila e ɛ gɛ pɛ Suluwa Egipi gukpe.
- 8 A Amalekiɔ kɛ Agaga kɛ bɛɛ, 5 ɛ aɛ gbɛɛ dɛdɛ nɛ fendao mɛpii.
- 9 Saulu nɛ a zɛgɔ i Agaga dɛo, mɛ aa sɛ maaɔ sɛle nɛ zuɔ nɛ zunɛ mekpaao nɛ sɛneɔɔɔ nɛ pɔmaao pii, aai we nɛ dedeɔ. Pɔ gianao nɛ pɔ fɛfɛao 5 aa dɛdɛ pii.
- 10 ɔ Dii yɛ'ɔ Samuɛliɛ ɛ mɛ:
- 11 Ma Saulu kpaɛ kpalau tɔ ma pɔ yɛ, asa ɛ bɔ ma kpeɛ. Lɛ mɛ dɛ, ɛli keo. Yɛpi dɛ Samuɛliwa, 5 ɛ wiilɛ Diiwa e gu gɛ dɔɔ.
- 12 Kɛ Samuɛli fɛle kɔɔkɔ, ɛ gɛ dai Saulule, 5 wa oɛ: Saulu gɛ Kaameli. A seelapɛle we a yɛdɔangu yɛi, 5 ɛ ɛa gɛ Giligali.
- 13 Kɛ Samuɛli Saulu lɛ, 5 Saulupi oɛ: Dii bɛaadangu! Mɛ kɛ lɛ Dii omɛɛwa.
- 14 ɔ Samuɛli aɛ lɛ ɛ mɛ: Pɔ wii pɔ ma swɛlɛwɛ lɛn sɛ wiiwa de kpelewa ni? Zu pɔ mɛle nɛ ɔɔɔ ma bɔ mɛ ni?
- 15 ɔ Saulu wɛwɛ ɛ mɛ: Amalekiɔ pɔɔne, asa wɛ nɛ sɛɔ nɛ nɛ zu maaɔ sɛle wɛ suɔ wɛ sa'oo Dii n Luawɛ. Wa nɛ kɛni dɛdɛ.
- 16 ɔ Samuɛli oɛ: Nɛle maa, mɛ yɛ pɔ Dii omɛɛ gwɛasɛnaa one. ɔ Saulu mɛ: O.
- 17 ɔ Samuɛli mɛ: Kɛ n nzla fɛnembo yaa, ni gɔ Isaili buib dɔaana ɔo lɛ? Dii n kpa Isailiɔ kɛa ũ,
- 18 5 ɛ n zɛ nɛ a bɔɔlekeɛ ɛ mɛ: Ge n Amalekiɔ dede, asa duunkɛnaɔne. Zikaɛnɛ e n ge n nɛ midɛ.
- 19 Akeɛ n gi Dii yɛmai, n lele nɛ pɔɔwa, nɛ yɛ pɔ Dii yeio kɛi?
- 20 ɔ Saulu oɛ: Ma Dii yɛmɛ, ma bɔɔle pɔ ɛ ma zɛ kei kɛ. Ma Amalekiɔ dɛdɛ pii, 5 ma su nɛ nɛ kɛ Agagao.
- 21 ɔ wɛ sɛ maaɔ nɛ zu maaɔ sɛ pɔ pɔ wa dɛdɛpiɔ guu wɛ sa'oo Dii n Luawa Giligali la.
- 22 ɔ Samuɛli mɛ:
Dii yɛ kɛa maaɛ de sa pɔ wɛ a pɔ kɛteu ɛ tɛkɛ oaa.
Misiileɛ de sa'ooa.
Aɛ yamaa de sa'oo nɛ sɛsa mekpaaoa.
- 23 Gia aɛ yɛmai duuna sɛa nɛ mɛsokeaoɛ.
Dɔɛaaɛnɔ vɛi sɛa nɛ tɛagbagbaaoɛ.
Lɛ n gi Dii yɛmai,
aɛpi sɔ ɛ gɛ nɛ kiakɛiɛ.
- 24 ɔ Saulu oɛ: Ma duunakɛ. Ma pɛ Dii yɛ pɔ nɛ omɛɛa, asa ma vɛlakɛ gbɛɛneɛ, 5 ma nɛ yɛmɛ.
- 25 Sɛuukɛmanɔ nɛ ma duunapiɔ sa. Ea gemanɔ, kɛ mɛ e kɛle Diiɛ.
- 26 ɔ Samuɛli oɛ: Mɛ gennɔo, asa n gi Dii yɛiɛ, mɛ ɛ gɛne nɛyɔ de Isailiɔ kɛa ũɛ.
- 27 Kɛ Samuɛli kpɛli, ɛle ta, 5 Saulu aɛ kɛ a ula lɛwa, ɛ kɛ.
- 28 ɔ Samuɛli oɛ: Dii n bɔ Isaili kpalau gbɛɛ, 5 ɛ gbɛ pɔ a maa denla kpau.†
- 29 Isailiɔ Lua gawide lɛ ɛteoo, ɛli ɛ laasoo lileo, asa ɛ de gbɛnɛzɛna ũ kɛ ɛ laasoo lileo.
- 30 ɔ Saulu ɛa oɛ: Ma duunakɛ. N beeo n yɛ na, ma kpɛla Isaili gbɛzɛɔɔ nɛ gbɛpiio aɛ. Gɛ zeimeɛ kɛ mɛ e kɛle Dii n Luɛ.
- 31 ɔ Samuɛli ɛa gɛ zɛɛ, 5 Saulupi kɛle Diiɛ.
- 32 ɔ Samuɛli mɛ: A mɛ nɛ Amalekiɔ kɛ Agagao. Kɛ kɛapi lɛ mɛ, a dɔ yɛe kuo, asa ɛle e a bɔ ga lɛzɛ.
- 33 ɔ Samuɛli mɛ: Lɛ n fendɛ tɔ nɛɛ daside kɛa a nɛwa, mɛ n da a kua a nɛwa sɛ. ɔ ɛ Agaga zɛzɛɛ Dii aɛ Giligali we.
- 34 ɔ ɛ tɛ Lama. Saulu tɛ sɛ a bɛ Gibɛa.
- 35 Baa kɛ Saulu kɛ Samuɛliɛ wɛnaũ, Samuɛlipi i gɛ aɛ gwai bo e ɛ gɛ gɛdɔ, asa Dii pɔ yɛ a Saulu kpaɛ Isailiɔ kpalau yɛ musuɛ.

16

Samuɛli nɛsikaɛ Davidi miwa

1 Dii o Samuɛliɛ: Nɛyɔ ɔɔɔ Saulu yɛ musu e bɔɛ ni? Ma gi aɛ kible Isailiɔwɛɛ. Nɛsika kɔba pai, nɛ dazeu. Ma n zɛ Beteleũ gbɛ Yese kɛiɛ, asa aɛ nɛ do 5 mɛ sɛ aɛ gɔ kɛa ũ.

2 ɔ Samuɛli mɛ: Kpelewa mɛ kɛ mɛ gɛ wei? Tɔ Saulu mɛ, a ma dɛɛ. ɔ Dii oɛ: Zununu sɛ nɛ geɔ, nɛ mɛ n mɔ ma gbagbaɛ.

3 Yese sɛsi sapi oa guu, mɛ yɛ pɔ nɛyɔ ke one, nɛ nɛsikameɛ gbɛ pɔ mɛ ɔɔne miwa.

† 15:28 1Sam 13.14, 28.17

4 Samueli yá pɔ Dii òe kè. Ké àlè ká Beteleũ, wélepi gbɛzɔɔ gè daiaàlè. Vía ní kú, ɔ aa aà là à mè: Aafia n mɔ laa?

5 A mè: Aafiae. Ma mɔ Dii gbagbaie. A gbābɔ ázɪae, í gemanɔ sa'oi. ɔ à gbābɔ Yese ní a negɔɛne, à ní sisi sa'o guu.

6 Ké aa ká, Samueli Eliabu è, ɔ à láasookè à mè: Gbé pɔ Dii sè mé ze aa ae we.

7 ɔ Dii òè: Nsu n àa zea ge aa gbāa gwao, ma giaaziè. Mili gbé gwa lá gbēnazina í gwawao. Gbēnazina í gbé gwa a mekaawaè, mapi sɔ, sɔ ɔ mi gwa.

8 ɔ Yese Abinadabu sisi, à mɔ Samueli ae, ɔ à mè: Dii í gbéè bee seɔ.

9 ɔ Yese Sāma sisi, à mɔ Samueli ae lɔ, ɔ à mè: Dii í gbéè bee seɔ.

10 ɔ Yese a negɔɛ gbēnɔn soplaɔ sisi, aa mɔ Samueli ae, ɔ à mè: Dii í ní gbēè seɔ.

11 ɔ à Yese là à mè: N èwaaso lén laa? A wèwà à mè: An gōzāna mé kú lao, àlè sādāe. ɔ Samueli òè: Gbé zɪ aà sisi. Wá sa'oo e aà ka la.

12 ɔ à gbé zɪwà, à mɔ. Népiá gbé tēae, aà wé maa mé aà oa kefeũ. ɔ Dii mè: Fele n nísika aà miwa, asa aāpin we.

13 ɔ Samueli kóbapi sè à nísiká aà miwa aà vɪɔ wáa. Za zɪbeezi ɔ Dii Nisina dɪ Davidiè. Bee gbea Samueli èa tà Lama.

Davidi zɪke Saulu

14 Dii Nisina gò Sauluwa, ɔ Dii tò táa pásɪ diè.

15 Aà Iwaɔ òè: Lua tò táa pásɪ dīne.

16 Lá maaè Baa, tó wápiɔ n Iwaɔ gbé pɔ mɔɔna dɔ wele. Tó Lua tò táa pásɪpi dèdema, ili mɔɔnalene, níli e n ke sáɔ.

17 ɔ a ò a Iwaɔne. A gbé pɔ mɔɔna dɔ maamaa wele mɔomee.

18 ɔ aà Iwaè òè: Ma Beteleũ gbé Yese née è, a mɔɔna dɔ. Negɔn zɪkanae, mé a yá'o dɔ. Gɔ kefenaè, mé Dii kuaàɔ.

19 ɔ Saulu gbé zɪ Yesewa, aa òè: Saulu mè n n né Davidi pɔ í sáɔ dā gbaewa.

20 ɔ Yese pèe dɪ zaa'inae ní wéɔ tɔu do ní blesan bɔbɔ, à a né Davidi gbāeɔ Sauluwa.

21 Ké à ká Saulu kíi, à gɔ aà zikena ũ. Saulu yeaazi maamae, ɔ à aà díle a zikabókuna ũ.

22 ɔ Saulu gbé zɪ Yesewa à mè: To Davidi gɔ ma zikena ũ, asa aà yá í kamague.

23 Tó Lua tò táapi dède Sauluwa, ɔ Davidi í a mɔɔna se àò leè. Tó táapi tà, ɔ í ke sáɔ, í su a laaiwa.

17

Davidi n Goliati

1 Filitèɔ ní zɪgɔ kàaa, aale zɪ sɔuke Soko, Yuda bùsuu, ɔ aa bòokpá Efedamiũ, Soko ní Azekao zānguo.

2 Saulu ní Isailiɔ sɔ aa kɔ kàaa aa bòokpá Ela gusalalau, aale sɔuke aa gé Filitèɔwa zɪu.

3 Filitèɔ ku sɪstɪwa le, Isailiɔ ku sɪstɪwa la, guzulè kú ní zānguo.

4 ɔ Gata negɔna pɔ wɪ me Goliati bɔ Filitèɔ bòou. Aà gbāa ká gāsɪsuu soolo.

5 A mɔgotè fua kpa, mé a mɔgotè ula pɔ de lán kpòtewa daa, a gbɪa kiloo bàaaè.

6 A mɔgotè sòolo yea lɔ, mé a mɔgotè sɔmpepeè looa a kpe.

7 A sɔn sɔne kúa, a pá de lán zwāatana àsaliwa. A wétè gbɪa kiloo soplae. Aà sèngbaokuna be aà ae.

8 Goliati zea, ɔ à lezú Isaili zɪgɔzi à mè: Bóyáí a bɔle ní zɪoi? A dɔ Filitèn ma tɔoa? Apɪ sɔ, Saulu zɔɔ. A gbèe wele á guu aà pila mɔ ma kíi.

9 Tó a fɔ zikamanɔ, tó à ma de, ma gbéɔ gɔ á zɔɔ ũe. Tó máme ma aà dè sɔ, á gɔ wá zɔɔ ũe, í zɔblewèe.

10 ɔ Filitèpi èa mè: Mále kuabii Isaili zɪgɔɔwa gbá. A gbé weleemeè wá zɪka ní kɔo.

11 Ké Saulu ní Isailiɔ píi aa aà yápi má, aa bílikè, sɔ kèngu.

12 Davidiá Eflata gbé Yese née. Yesepiá Beteleũ pɔ kú Yuda bùsuu gbéè. A negɔe í gbēn swaaè, mé Saulu gɔɔ à maezɔkù, à zikù táotao.

13 Aà né gbāa gbēn àaɔ ku zɪlau ní Sauluo. Aà negɔe séia tɔn Eliabu, a plaade tɔn Abinadabu, a àaɔde tɔn Sāma.

14 Davidi mé Yese né gōzāna ũ. Aà vɪpiɔ te Sauluzi,

15 ɔ aāpi í ge Saulu kíi, í ea su Beteleũ a mae sáɔ dáí.

16 Filitèpi í bɔ à azɪa ɔɔné kɔɔ ní oosio e gɔɔ bla.

17 Zlewa Yese ò a né Davidiè: Ese kpasaa pēn doé ní pēe mēn kwíéɔ se n geɔ kpakpa n vɪɔne ní bòou.

18 Gase mēn kwíéɔ se n kpá ní gáli gbēzɔɔwa. Ge n ní gwa tó aa aafia, ní su ní aafia seelao.

- 19 Aa kú rí Sauluo rí Isailio píi Ela gusalalau, aale zika rí Filitēo.
- 20 Davidi fēle koo káaukaau, à a sáo tò rí sádán páleo. A a aso sè, 5 à dàzeu lá Yese díleewa. Ké à kà zīgōò bōou, à mo lè aale gé zílau, aale wii gbāa lé.
- 21 Isailio rí Filitēo lé souke, aa aedokōwa.
- 22 O Davidi a aso ná pōo dšanae aa ozi, 5 à bàalè gè zílau. A a vīo lè we, 5 à fōkpamá.
- 23 Ké àle yá'orino, Filitēo negōna Goliati, Gata gbé bō Filitē zīgōo guu, à èa fēle rí a yápio. Davidi yápi mà.
- 24 Ké Isailio aa è, s5 kēngu lo, aa lèkōwa mp̄ii.
- 25 Aale okōe aa mè: I gōepi e à bōo lé? Tó à bō, i kuabiiwáe. Gbé pō aa dè, kía a ade gba àizee zō, i aa gba a nenoe lo no ũ, mé aa bedeo wē'ōa kpá lo.
- 26 O Davidi gbé pō zea a saeo là à mè: Bō wa ke gbé pō Filitēpi dè à Isailio bō wiusi? Dén Filitē gyafōdepi ũ, à gbāsa lé kuabiiwii Lua bēe zīgōowai?
- 27 O wa oè lá gbéō lé okōewa wà mè: Maa wa ke gbé pō aa dēe.
- 28 Ké aa vīi zōode Eliabu mà Davidi lé yá'o rí gbéō, aa pō paaazi à mè: Ake n mo lai? Dé n sá yōnnoo gōè zī gbáau? Má rí kàamai rí n nōsevāio dō. N mo zī gwaie.
- 29 Davidi mè: Bō má kēi? Baa yá má ooa?
- 30 O à kpellè à gè yá dōupi là gbēpālewa. Lá gbé káau oè, màa wa oè lo.
- 31 Wà yá pō Davidi òpi sēle síu Saulue, 5 à aa sisi.
- 32 Ké Davidi mò, a ò Saulue: Gbēe su to sō kēagu Filitēpi yá musuo. Mapi n zòblena, má gé zíkaiānnoe.
- 33 O Saulu oè: Nyō fō gé zíkai rí Filitēpioo. Nebolonan n ũ. Gōepi sō, zīgōe za a èwaasogōo.
- 34 O Davidi oè: Mapi n zòblena, máme miō ma mae sáo dá. Tó nōomusu ge mai mò sá kù kpásau,
- 35 mi a gbesele mà gbē mà sápi bō a lézle. Tó à liaamanō, 5 mi kù a letāwa mà gbē mà de.
- 36 Mapi n zòblena, ma nōomusu rí maio dè píi, mé Filitē gyafōdepi a gō lán pōpiōwae, asa àle kuabiiwii Lua bēe zīgōowae.
- 37 Davidi èa mè: Lá Dii ma bō nōomusu rí maio lézī, màa a ma bō Filitēpi ozi. O Saulu oè: Gé! Dii kunnō.
- 38 Saulu a zika'ula dàè, à a mōgotē fua kpàè, 5 à a mò ula dàè.
- 39 Davidi Saulu fēnda lōo zika'ulapiwa. Ké à yò táwa, 5 à fūa, asa a a dōe dōo. O à ò Saulue: Má fō gé rí pōpioo, asa má a dōe dōo. O à pōpio bōle píi a kàle.
- 40 A a gopana sè, 5 à gè gbè boolona sēle swa'eu mēn sōo, a kà a dádakebōo. O àle sō Filitēpizi, a a gbema kua.
- 41 O Filitēpi lé sō Davidizi, aa sēngbaokūna be aa ae.
- 42 Ké à Davidi gwà, a è né bōlo tēa kefenae, 5 à dōewà.
- 43 A oè: Gbēn ma ũ, 5 n gbasa rīle mōa rí gooa? O à aa kà rí a taa tōo.
- 44 O à èa mè: Sōmazi, bāo n ble, wāio i n sō.
- 45 Davidi oè: Fēnda rí sōmpēpēeo rí sōn sōneo 5 rīle mōoa. Mapi sō, Dii Zīgōde Isailio Lua pō rīle kuabiiwiiwà tō 5 mále mōoma.
- 46 Dii a n namee ma ozi gbāe. Má n nee, mí n mi zō, mí Filitē zīgōo gēo kpa bāo rí wāiowa gbā aa sō, dūnia i dō ké Lua kú rí Isailio.
- 47 Gbé pō káaaa lao i dō ké Dii lí zible rí fēnda ge rí sōnaoo. Dii mé zī gbāa vī, a á nawēe wá ozi.
- 48 Gōo pō Filitēpi lé sō Davidizi, àle mó aa wíwii, 5 Davidi bàalè lé suwà gu pō wa zíkau.
- 49 O à oge à bōo, à gbē bō dà a gbemau. Ké à Filitēpi gbāo, 5 à aa pà a mi'aewa. Gbēpi vīle aa mi'aepiu, 5 à lèle a gbēu.
- 50 Gbema 5 Davidi zīblèò Filitēpiwa. A aa pà a nè, baa fēnda a kūao.
- 51 O à bàalè gè lōoaala, à aa fēnda wò aa kpe, à aa dè à aa mi zōò. Ké Filitēo è rí negōnapi gā, aa lèkōwa.
- 52 O Isailio rí Yudaō pēmà rí wiio, aa rí yá e Gata bōleu rí Ekeloni bíibōleo. Gbé pō aa rí dedeo gēo gō kálea sea za Saalaitū zéu e Gata rí Ekelonio.
- 53 Ké aa sù rí Filitēo yaao, 5 aa rí bōo pōo náaa.
- 54 Davidi Filitēpi mi sè à gèò Yelusaleū, à aa gōkebōo kàle a kpéu.
- 55 Gōo pō Davidi lé sō Filitēpizi, Saulu lé aa gwa, 5 à a zīgōo gbēzōo Abinee là à mè: Dé nén negōnapi ũi? A wèwà à mè: Kí, rí n kuao, má dōo.
- 56 O kía mè: Gbēa n ma gbé pō a nén èwaasopi ũ.
- 57 Ké Davidi sù rí Filitēpi deao, Abinee aa sè gèò Saulu kīi, a Filitēpi mi kua.
- 58 O Saulu aa là à mè: Né, dé nén n ũi? A wèwà à mè: N zòblena Yese, Beteleū gbé nén ma ũ.

18

Saulu ibelesea ní Davidio

- 1 Ké Davidi yá'ò ní Sauluo a làa, 5 Yonatáa gbèkpáaàno, a yeaazi lá azía wēniwa.
- 2 Za zĩbeezĩ 5 Saulu aà díle a be, i wei aà ta a mae òe loo.
- 3 Yonatáa yáyèaàno, ké a yeaazi lá azía wēniwa yáí.
- 4 Ǿ a à ulada pọ́ á daa bọ́ á aà gbà ní a zík'a'ulao ní a fèndao ní a sáo ní a asanao.
- 5 Gua pọ́ Saulu Davidi gbàeu zíkai píi, i saasee, 5 à aà díle zígwo gbèzwo ù. Aà yá í ke gbépiiie nae ní Saulu íwao píi.
- 6 Ké zígwo lé su Davidi Filitēpi dea gbea, nɔe bọ́ Isaili wéleɔ guu píi, aa gè dai ní kí Saulule, aale lesi, aale ɔwá, aale gáale, aale pɔnake, aale sésēnapa.
- 7 Aale lesi, aale dɔkɔe, aale ɔwá, aale me:
- Saulu gbéɔ dède ɔaa sooe (1.000),
- Davidi sɔ ɔaasɔsoo lee kwi (10.000).
- 8 Yápi kè Saulue íi maamae, 5 aà pọ́ pà à mè: Wà ɔaasɔsoo lee kwi kpà Davidiwa, mapi sɔ ɔaa soona. Kpala mé gɔ́ aà si sa.
- 9 Za zĩbeezĩ 5 à wèdòè.
- 10 Ké a gu dɔ́, 5 Lua tò Saulu táa pásipi dède, àle yáyaaa'o a kpéu, 5 Davidi a mɔna sè, àle lé lá Ìo ke gɔɔpiiwa. Saulu a sɔna kúa,
- 11 5 à aà gbàò à mè: Má Davidi paò mà naaa ní gíoe. Ǿ Davidi azía èè gèn pla.
- 12 Saulu í víake Davidie, ké Dii kuaàno mé à pàkpáazi yáí.
- 13 Ǿ à Davidi yà à aà díle zígwo gbèɔn ɔaa soo gbèzwo ù. Ǿme Ìo dɔaaanè zílau.
- 14 Gu pọ́ à gèu píi í saasee, ké Dii kuaàno yáí.
- 15 Ké Saulu è Ìo saase, 5 à víakèè de yáala.
- 16 Isaili ní Yudaɔ sɔ aa ye Davidizi nípiiie, ké Ìo dɔaanè zílau yáí.
- 17 Ǿ Saulu òè: Má a nenɔe séia Melabu kpama no ù. Negɔnkea ke, ní zíkamee Diie. Asa Saulu láasookè à mè: Má ɔkàwàò, Filitē mé aa aà de.
- 18 Ǿ Davidi òè: Dén ma úi? Deon ma bedeo ní ma mae buio ù ké mà gbasa mà gɔ́ n né zá úi?
- 19 Ké Melabu kà wà kpa Davidiwa, 5 Saulu aà kpà Meɔla gbé Adielíwa.
- 20 Saulu nenɔe Mikali ye Davidizi. Ké wà yápi ò Saulue, à kèè na
- 21 à mè: Má aà kpawàe, i gɔ́ è bai ù, Filitēo i aà de. Ǿ a ò Davidie: Nyɔ ma né pále e ò se sa.
- 22 Ǿ a ò a íwane: A yá'o Davidie asii guu, à oè aà yá kàmagu, mé ma íwao yeaazi píi. Aà ma nenɔe sé.
- 23 Aà íwao yápi kà Davidie a swáwa, 5 a òné: Gɔ́a kíane zá ú à yá àa nee? Táaa taasiden ma ù.
- 24 Ké Saulu íwao sù, aa Davidi yápi sèle síuè.
- 25 Ǿ Saulu mè: A oè má ye ànsue pɔeio, sema aà tɔsimèe ma ibee Filitēowa, i sumee ní ní gyafɔo mèn baso. Ale e Filitēo aà dee.
- 26 Ké íwapio yápi dàu a síu Davidie, gɔ́a kíane zá ù kèè na sa. E nɔpi segɔo ào gé káí,
- 27 Davidi ní a zígwo fèle gè Filitēo dède gbèɔn ɔaa do, 5 à sù ní ní gyafɔo, a kpà kíawa píi, ké à e gɔ́ aà né zá ú yáí. Ǿ Saulu a né Mikali kpàwà no ù.
- 28 Ké Saulu è màa, a dɔ́ ké Dii kú ní Davidioe, mé a né Mikali yeaazi,
- 29 5 aà víakeaè káfi, à gɔ́ aà ibee ù e à gè gáò.
- 30 Goo pọ́ Filitēo kíao bòle gè zíkai, Davidi í saase de Saulu íwa kíniɔae, 5 à tɔbò maamaa.

19

Saulu Davidi wea

- 1 Saulu ò a né Yonatáae ní a íwao píi aa Davidi de. Ama Yonatáa yeaazi à kè záí,
- 2 5 à aà gbà laai à mè: Ma mae lé n wee. Nyɔ nzia kúa dɔ́ zia kɔo. Ulekíi weele òyɔ kuu.
- 3 Má bo wénkpe ní ma maeo, wí ze gu pọ́ n ulɔu. Má n yá'òè. Lá a òmèe, mí onè.
- 4 Ǿ Yonatáa gè Davidi maabò a mae à mè: Baa, nísu váike n zòblena Davidieo, asa i váie keneo. Aà yákeo ài víne maamae.
- 5 Ké à Filitēpi dè, à gí a wēniie, 5 Dii tò wa zì zɔo blè wápii. N è, 5 n pọ́ kèna. Bóyáí ní ye váike yáesaidepie ò aà de pái?
- 6 Saulu aà yámà, 5 à legbè à mè: N Diio wa aà deo.
- 7 A gbea Yonatáa Davidi sisi à yápi síuè píi, 5 à gè ní Davidio Saulu kíi, 5 àle zíkèè lán yáawa.
- 8 Zì èa fèle, 5 Davidi gè zíkai ní Filitēo. A síngu à zìblémà dúduuu, 5 aa bàalèè.
- 9 Dii tò Saulu táa pásipi èa dède goo pọ́ a zɔ́lea a kpéu. A a sɔna kúa, 5 Davidi lé a mɔnnalee.
- 10 Saulu wéle à Davidi paò à naaa ní glo. Ké à èè, 5 sɔnapi gè gí pà.

Gwáasína bee 5 Davidi báalè tà.

11 ɔ Saulu gbéɔ zì Davidi be aa à dáá, aai à à de koo,* 5 àà na Mikali àà gbà laai à mè: Tó ni bàasi gwáao, wa ní de ziaɛ.

12 ɔ Davidi bò fɛnɛntiu, Mikali àà gbàɛ ní bao zìle, 5 à bàalè gèzɛa.

13 ɔ Mikali táa† se wùle liiwa, à blè báa se kà táapi mia, 5 à zwáa kua.

14 Ké Saulu gbéɔ zì Davidi kúí, Mikali mè àle gyákɛɛ.

15 ɔ Saulu èa gbéɔ zì Davidi gwai, a òné: A àà sé ní a liio sánu, à suomɛɛ mà de.

16 Ké aa gè kpéu, táapi 5 aa è liiwa, blè báa kuwà a mia.

17 ɔ Saulu Mikali là à mè: Bóyáí n bɔ ma kpe n ma ibɛɛ gbàɛ à plia màai? Mikali wèwà à mè: A òmɛɛ mà to à gèzɛaɛ. Tó ma gi, á ma deɛ.

18 Ké Davidi báalè gèzɛa, à gè Samueli gwai Lama. A yá pɔ Saulu kèɛ dàu a síuè pfi, 5 aa gè zìle Naio sánu.

19 Ké wa ò Sauluɛ, Davidi ku Naio Lama,

20 5 Saulu gbéɔ zì àà kúí. Ké aa kà we, aa lè ànabi gáli lé ànabikɛkɛ, Samueli kú ní guu an dɔaana ũ. ɔ Lua Nisína dī zɛnapiɔnɛ, aalɛ ànabikɛkɛ s̄5.

21 Ké wa ò Sauluɛ, 5 à gbɛpàlɛɔ zì, 5 aa ànabikɛkè màa lɔ. Saulu èa gbéɔ zì a gɛn àaɔdeí, 5 aa ànabikɛkè màa lɔ.

22 ɔ Saulupi fɛle lé gé Lama azía sa. Ké à kà lɔɔ zɔɔ pɔ kú Seku saɛ, à gbéɔ là à mè: Samueli ní Davidio ku má ní? ɔ wa òè: Aa ku Naio Lama.

23 Ké àle gé we, 5 Lua Nisína dī àapiɛ s̄5, àle gé, àle ànabikɛkɛ e à gè kàò Naio Lama.

24 A a pɔkasao b̀àala, à ànabikɛkè Samueli wáa. Goo bee fãanɛ ní gwáasinao pfi lɔ wùleaa puizie. A yáí tò wí mɛ: Saulu ku ànabi guu s̄5 nɛe?‡

20

Davidi ní Yonataao

1 Davidi b̀ò Naio Lama à bàalè gè Yonataa lè, 5 à àà là à mè: Bó má kèi? Dàa kpele má kèi? Váí kpele má kè ní maeɛ 5 àle ma wei?

2 A wèwà à mè: Gyaú! Nȳɔ gao. Gwa, ma mae líɔ yãe ke à gí káimɛɛ ma swáwao, yãzɔɔ ge a yɔnnan nò. Ma mae aɔ yá bee taa ke à gí oimɛɛ? Màa no bá!

3 ɔ Davidi ò lɔ: N mae d̄5 sáasá kè n ma wegwãɛ. A yáí i to n yápi màò, kè n pɔ su yao yáí. N Dii kuao ní n kuao má kú ga lézìle.

4 ɔ Yonataa òè: Yá pɔ ní gbèaa pii má kɛnɛ.

5 ɔ Davidi òè: Gwa, mɔ dafu dikpe ku zia. A kù mà z̄5le mà poble ní kíaɔɛ. To mà ge ule s̄ɛu e zia bàasi oosi.

6 Tó n mae ma gbea, oè ma zé gbèama ma ge ma be wéleu Beteleũ zeazeaɛ, kè ma bɛdeɔ pii lé sa pɔ wí o wè ní wèo o we yáí.

7 Tó à mè a maaɛ, máa aafia, àma tó aà pɔ pà maamaaɛ, nȳɔ d̄5 kè yáwáí à zèò à kɛmɛ we.

8 Gbèkɛkɛ mapi n zòblɛnaɛ, asa n yãyèmanɔ ní Dii d̄5aɔɛ. Tó má táae ví, ma de nzía. Nsu ma kpa n maewao.

9 ɔ Yonataa mè: Gyaú! Tó má d̄5 kè ma mae zèò à vãikɛnɛɛ, má onɛo lé?

10 ɔ Davidi aà là à mè: Tó n mae su yápasí ònɛ, déme a omɛɛ!

11 ɔ Yonataa òè: Mɔ wà gé s̄ɛu. ɔ aa b̀òle gè s̄ɛu nípla.

12 ɔ Yonataa mè: N Dii Isailiɔ Luao, e zia bàasi maa'í má a mae lé mà gwa. Tó n yá kàaágu, má lékpásákɛnɛ.

13 Tó ma mae ye vãikɛnɛɛ, mé mi lékpásákɛnɛ ma n gbàɛ n ta aafiao, Dii yápasíkɛmɛ b̀èɛb̀èɛ. Dii kunno lá a kú ní ma maeo yáawa.

14 Tó ma su má kue, gbèkɛkɛmɛ lá Dii í kewa. Tó ma su ma gae s̄5,

15 n gbèkɛ su láa ní ma bɛdeɔ bauo, baa tó Dii tò n ibɛɛ làa dúniau.*

16 Màa Yonataa yãyè ní Davidio, 5 à mè: Dii fiabo n ibɛɛnɛ.

17 ɔ Yonataa tò Davidi èa a legbèɛ lɔ kè a yeaázi yáí, asa a yeaázi lá azía wèniwae.

18 ɔ Yonataa òè: Mɔ dafu dikpe ku zia. Tó wí gbèe e n kílauo, wa n gbɛaɛ.

19 Zia bàasi gé ulei gu pɔ n uleu yápi daalegɔɔ, níɔ ku gbɛ pɔ de koo ũ saɛ we.

20 Má kazu gbepi saɛ wén àaɔ, lánd̄5 mále pɔ gbáwa,

21 mí nɛḡɛnaɛ zì aà ge kapí wɛɛle. Tó má òè, kao ku aà kpe, aà séle mɔò, ní m̄5, asa ní Diio ríȳɔɔ aafiaɛ, kai ku.

22 Tó má òè kao ku aà aɛ s̄5, géí, asa Dii mé n gbàɛ.

* 19:11 Sou 59 † 19:13 Táapiá lí pɔ wa à lán gbɛnazɛnawae. ‡ 19:24 1Sam 10.10-12 * 20:15 2Sam 9.1

²³ Yá pɔ wá yè ní kɔ̄o s̄, Dii mé aɔ de yápi seelade ũ gɔɔpii.

²⁴ ɔ Davidi gè ùle s̄u. Ké mɔ dafu b̄, kía z̄l̄e p̄bleai.

²⁵ A z̄l̄e a z̄l̄ek̄i ḡi sae. Yonatāa z̄l̄e aà ae, mé Abinee ku aà sae. Davidi z̄l̄ek̄i s̄, gb̄ee ku weo.

²⁶ Saulu i yae o z̄l̄beezi, asa àle e yae mé aà lè, à gb̄alè, bee mé ḡlè.

²⁷ Ké a gu d̄ mɔ gɔɔ plaade z̄l̄, Davidi z̄l̄ek̄i ḡi da ḡiie, 5 Saulu a né là à m̄: Bóyái Yese ne'i mɔ p̄bleio za ḡiai?

²⁸ ɔ a òè: A zé gb̄èaa, à gè Beteleŋe.

²⁹ A m̄e mà to à gé, asa a b̄edeo lé sa'o w̄l̄epiue, 5 a v̄i òe à m̄. A m̄e tó à k̄eme, mà a gbae à gé a v̄i ḡwai. A yái tò i mɔ p̄bleinno.

³⁰ ɔ Saulu pɔ p̄a Yonatāazi à m̄: Né faasai swágb̄aade! Má d̄s̄ ké n ze ní Yese néoe. N widá nz̄ia ní n daowa.

³¹ Tó Yese népi ku w̄ni guu, r̄ȳs̄ e n̄ k̄pableo. Gb̄é z̄l̄ aa aà k̄u suomee tia. A ḡae we.

³² ɔ Yonatāa aà là à m̄: Bóyái a ḡaii? B̄s̄ a k̄èi?

³³ ɔ Saulu Yonatāa gb̄a ní s̄nao à e de, 5 Yonatāa d̄s̄ sa ké a mae zè ní Davidi deaoe.

³⁴ Yonatāa f̄le ḡo p̄bleaa ní p̄foe, i p̄ble mɔ gɔɔ plaade z̄l̄pio, asa aà n̄se yà Davidi yá musue, ké aà mae aà d̄ile yáf̄u yái.

³⁵ Ké a gu d̄, Yonatāa b̄ gè Davidi lei gupiu. Neḡs̄nae teaazi.

³⁶ ɔ a ò népie. Bàale ní ḡe le. Má kazu, ní weele. Ké népi bàalè lé gé, 5 Yonatāa ka mà aà mia.

³⁷ Ké népi kà gu p̄o Yonatāa ka gb̄epiue, 5 à lez̄ù népizi à m̄: Kapi ku n ae le.

³⁸ ɔ Yonatāa èa lez̄uaazi l̄ à m̄: Gé k̄pakpa, r̄su zeo. ɔ népi kapi s̄le à s̄uò a diie.

³⁹ Népi yápi d̄s̄o, sema Yonatāa ní Davidio.

⁴⁰ ɔ Yonatāa a ḡs̄kebo k̄pà népiwa à m̄: Si n̄ taò be.

⁴¹ Ké népi tà, Davidi f̄le geomid̄k̄i oi, à mò k̄ule Yonatāae ḡn̄ aās̄, à w̄ule a gb̄eeu. ɔ aa lep̄k̄s̄wa, aa s̄l̄s̄ nípla nípii, Davidi p̄o mé k̄e z̄ai.

⁴² ɔ Yonatāa òè: Gé aafia, asa wa leḡb̄è ní Dii t̄s̄o wa m̄e, Dii mé wá seelade ũ ma buio ní n buio z̄anguo e gɔɔpii.

21

Davidi kua Nɔbu

¹ Davidi b̄o we, 5 Yonatāa èa tà be.

² Ké Davidi lé gé sa'onkia Aimeleki k̄i Nɔbu, Aimelekipi b̄o gè daiaale. Via aà k̄ù, 5 à aà là à m̄: B̄s̄me tò ní be ndo gb̄ee kunn̄o ní?

³ Davidi w̄ewà à m̄: Kí mé z̄id̄amee, à m̄e másu to gb̄ee yá p̄o à d̄ileme e à ma z̄l̄ kei d̄s̄o. ɔ wa gud̄k̄s̄e ní ma iwaɔ aa d̄saamee.

⁴ B̄le k̄pele ní v̄i la t̄iai? Ma gba p̄ee m̄en s̄o ge p̄o p̄o ní v̄i píi lé.

⁵ ɔ sa'onkiapi m̄e: P̄ee p̄a kuo, sema p̄o p̄o wa k̄ale Luae bàasio. Tó n gb̄é gb̄alea n̄e yá musuo,* má k̄pama.

⁶ ɔ Davidi òè: M̄aae, wá wáz̄ia k̄ua n̄e yá musu, lá wi ke wá ḡbasa da z̄ikazeuwa. Ma gb̄é p̄o gb̄aleao. Baa gɔɔ p̄o wále p̄eá t̄aa'o, aal̄o gb̄aleao, belenke tá p̄o wále o gb̄a.

⁷ ɔ sa'onkiapi Lua p̄ee s̄e a k̄pawà, asa p̄ee ku weo, sema p̄o p̄o wa k̄ale Luaepi.† W̄i p̄ep̄i se Dii aee, 5 w̄i a leŋk̄pake ní p̄ee dafuo.‡

⁸ Saulu iwaee ku we gɔɔpi, aà t̄n̄ Doegu. Edoŋ buie, aapi mé Saulu s̄ad̄n̄ki ũ.

⁹ ɔ Davidi Aimeleki là à m̄: N s̄na ge f̄enda v̄i laa? M̄i e ma a f̄enda ge ḡs̄keboe s̄e, asa kí z̄ipi d̄amee zeazeae.

¹⁰ Sa'onkiapi w̄ewà à m̄: Filit̄e p̄o ní d̄e Ela guzuleu Goliati f̄enda gwa ke. A ku sa'o'ula k̄pe, zw̄aa f̄fiwa. Tó ní yei, sé, asa a p̄ale ku la l̄o, sema bee. ɔ Davidi m̄e: K̄paa, a s̄aa kuo.

Davidi f̄andek̄ekea

¹¹ Davidi bàalè Saulue z̄l̄beezi, à tà Gata kí Akisi k̄i.

¹² ɔ Akisipi iwaɔ òè: Isaili búsu kí Davidin weo l̄ò? Aapi 5 w̄i w̄a w̄i lesi aà yá musuo l̄ò? W̄i me:

Saulu gb̄é d̄ede àaa s̄o (1.000),

Davidi s̄s̄ àaas̄o lee k̄wi (10.000).

¹³ Yápi Davidi k̄ù gb̄aa, àle v̄iake Akisie maamaa.§

¹⁴ ɔ à az̄ia l̄lle, àle f̄andek̄e ke ní wáa. A ḡbe ḡalegale f̄lib̄e gbaowa, a tò lé'i dà a lek̄pea.

¹⁵ ɔ Akisi ò a iwaone: A gwa! Gb̄épiá f̄andee. Bóyái a aà s̄e a m̄oai?

* 21:5 Lev 15.18 † 21:7 Mat 12.3-4 ‡ 21:7 B̄a 40.22-23 § 21:13 Sou 56

16 Iandeo kēsāa, 5 a gbépi sè a mooa aà íandekε kemεεa? A e gē ma uao.*

22

Saulu Nɔbu sa'onao dedea

1 Davidi bɔ we, à baalè à gè gè Adulaū gb'eu.* Ké aà v̄iɔ n̄ aà de bedeo aà bao mà, aa gè aà lè we.

2 Yá'ɔmadeɔ n̄ fladeɔ n̄ gbé pɔ yá lé kánguɔɔ kàaaaazi pii, 5 à ḡɔ n̄ dɔaana ũ. Aa kà gb̄eɔn ɔaa pla taa.

3 ɔaa za we Davidi gè Mizipa, Mɔabu b̄usuu, a ò Mɔabuɔ k̄iaε: Ma mae n̄ ma dao gba zé aao kunnɔ e mà d̄ɔ lá Lua a kemεε.

4 ɔ à n̄ tó n̄ Mɔabuɔ k̄iaε we. Aa kuaànɔ gɔɔ pɔ Davidi ku s̄egb̄au.

5 Bee gb̄ea ánabi Gada m̄ yá'ò Davidiε à mè: Nsu n̄yɔ ku s̄egb̄au ɔo. Ea ta Yuda b̄usuu. ɔ à f̄ele gè Eletu líkpeu.

6 Ziewa Saulu z̄leaa baali gb̄au Gibea s̄is̄i musu. A a s̄na k̄ua, aà íwaɔ liaaaazi pii. ɔ a mà wà Davidi n̄ gbé pɔ kuaànɔ kúki d̄ɔ.

7 ɔ a ò a íwapiɔne: A B̄eyámεε buiɔ, à ma yáma ápii. Yese né a buaɔ n̄ v̄ēebuɔ kpáwáε? A á dile z̄iḡɔ gb̄eɔn ɔaasɔɔo ge gb̄eɔn basɔobasɔɔo dɔaanaɔ ũe?

8 Ap̄ii a lekpaalmazie. Ké ma né yayé n̄ Yese néo, á gb̄ē i omεεo. A gb̄ē i wēnad̄mεεo. I k̄amεε ma swáwa ké ma né ma íwapi n̄ɔse f̄ele aao ma we, lá ále ke tiaewao.

9 Eɔɔū bui Doegu kú n̄ Saulu íwaɔ we, 5 à mè: Ma Yese né è, à mò Aitubu né Aimeleki kí Nɔbu.

10 A yāe wεεle kèè Diiwa, 5 à k̄us̄ua kpáwá n̄ Filitē bui Goliati f̄endao.†

11 ɔ k̄ia gb̄éɔ z̄l̄ aa sa'onkia Aimeleki sisi n̄ a de bede pɔ de sa'onao ũ Nɔbuɔ pii. ɔ aa mò k̄ia kí m̄pii.

12 ɔ Saulupi òè: Swákp̄a n̄ ma, Aitubu né. A wèwà à mè: Ma swá wè, Baa.

13 ɔ Saulu aà lá à mè: B̄oyái m̄pi n̄ Yese néo a lekpaalmazii? B̄oyái n̄ ble kpáwá n̄ f̄endao, n yāe wεεle kèè Luawa, ké aà felemanɔ aao ma we, lá ále ke tiaewai?

14 Aimeleki wèwà à mè: N íwaɔ guu pii, dé náai mé kà Davidiwai? N né z̄áε, nz̄ia d̄sanao k̄iaε. A tob̄ɔ n̄ be.

15 Mi wεεle kèè Luawa yāao lé? Kai! Baa, n̄su yáɔ m̄pi n̄ zòblenawao ge ma de bedeo, asa má yāe d̄ɔ yápi musuo, baa yɔɔ.

16 ɔ k̄ipi òè: N gaε, m̄pi n̄ n̄ de bedeo pii.

17 ɔ a ò d̄bai pɔ kú weɔne à mè: A f̄ele à Dii gb̄agbanaɔ dede, asa an ɔ ku Davidi yáue. Aa aà bàalea yá d̄ɔ, 5 aai omεεo. Ama aà íwapiɔ i we ɔs̄e aa Dii gb̄agbanapiɔ d̄d̄εo.

18 ɔ k̄ipi ò Doegue: Fele n̄ sa'onapiɔ dede. ɔ à f̄ele à n̄ dede ḡɔ. A bàabaa sa'ouladanapiɔ d̄d̄ε gb̄eɔn basiiɔɔo.

19 ɔ Saulu èa sa'onapiɔ w̄éle Nɔbudeɔ d̄d̄ε ɔo, ḡeɔ n̄ n̄eɔ n̄ né gb̄aaɔ n̄ n̄ét̄naɔ n̄ zuo n̄ z̄aa'inaɔ n̄ s̄ao. Wà n̄ d̄ede n̄ f̄endao m̄pii.

20 ɔ Aimeleki né do plimá, aà t̄on Abiataa. A baalè à gè t̄e Davidizi.

21 A ò Davidiε, Saulu Dii gb̄agbanaɔ d̄d̄ε piie.

22 ɔ Davidi òè: Ké ma Eɔɔū bui Doegu è we gɔɔ bee, má d̄ɔ s̄áasá ké a o Sauluε. T̄aaeden ma ũ n̄ de bedeo gagaa pii yá musu.

23 Nȳɔ kumanɔ. Nsu to v̄ia n̄ k̄uo. Gb̄é pɔ lé n̄ we lé ma we s̄ε. Yāe a n̄ le ma ɔz̄lo.

23

Davidi Keiladeɔ misia

1 Wa ò Davidiε wà mè: Gwa, Filitēɔ lé z̄lka n̄ Keiladeɔ, aale n̄ p̄owenaɔ naaa.

2 ɔ Davidi gb̄ea Diiwa à mè: Má gé lélei Filitēpiɔwa yá? ɔ Dii òè: Gé léleimá, ní Keiladeɔ misia.

3 ɔ Davidi gb̄éɔ òè: Lá v̄ia lé wá kú Yuda b̄usuu la, wá f̄ɔ gé z̄lka n̄ Filitēɔ Keilae?

4 Davidi èa gb̄ea Diiwa ɔo, 5 Dii òè: Fele gé Keila, asa má Filitēɔ nane n̄ ɔz̄le.

5 ɔ Davidi gè Keila n̄ a gb̄éɔ, à z̄lka n̄ Filitēɔ, 5 à n̄ p̄otuoɔ s̄imá. A Filitēɔ d̄d̄ε dasidasi, à Keiladeɔ mis̄i.

Saulu pélea Davidizi

6 Ké Aimeleki né Abiataa baalè, ále gé Davidi kí yāa, a a sa'oula k̄uaε, 5 à gèò Keila.

7 Ké Saulu mà Davidi gè Keila, à mè: Lua ḡiaazie, 5 à aà námεε ma ɔz̄l̄, asa à az̄la k̄aka w̄éle b̄iideuε.

* 21:16 Sou 34 * 22:1 Sou 57, 142 † 22:10 Sou 52

⁸ Saulu a zígɔɔ kàaa píi aa gɛ koezɔ Davidi ní a gbézi Keila.

⁹ Ké Davidi mà Saulu lé vaíkpaalanɔ, ɔ a ò sa'ona Abiataaè aà mɔ ní sa'o'ulao.

¹⁰ ɔ Davidi mè: Dii Isailio Lua, mapi n zòblena, má mà Saulu lé zewɛɛɛ à mɔ Keila à wéɛɛ beepi dúuzɔ ma yáí.

¹¹ Keiladeɔ ma kpawà yà? Saulu a mɔ la lá má màwa yà? Dii Isailio Lua, o mapi n zòblenaa. ɔ Dii òè: A mɔ.

¹² ɔ Davidi aà là lɔ: Keiladeɔ ma kpawà ní ma gbéyà? ɔ Dii mè: Aa á kpawàɛ.

¹³ ɔ Davidi ní a gbéy fɛɛ, aa kà gbéɔn ɔaa àaɔ taawa. Ké aa bɔ Keila, ɔ aa gè gu pɔ aa yei. Ké Saulu mà Davidi bɔ Keila, i gè we lɔo.

¹⁴ Davidi ku zegiklɔu gbáau Zifi búsu gbèsisideu. Lá gu lé ɔ Saulu lɔ aà wɛɛ, àma Lua i Davidi naè aà ɔlɔ.

¹⁵ Gɔɔ pɔ Davidi ku Zifi búsu líkpɛu, a mà Saulu ní aà gbéy lé mɔ a dei.

¹⁶ ɔ Saulu né Yonatáa fɛɛ gè Davidi lè za líkpɛpiu, à aà gbà sɔ ní Lua tɔo.

¹⁷ A òè: Nsu to vía n kúo, asa ma mae a e ɔkàmao. Mmɛ níyɔ kible Isailiowa, mapi sɔ mɔ de n plaade ú. Ma maepi bee dɔ se.

¹⁸ ɔ aa yáyè ní kɔo mípla Dii aɛ. Davidi ku líkpɛu we, ɔ Yonatáa tà be.

¹⁹ Bee gbɛa Zifideɔ gè Saulu lè Gibɛa aa mè: Davidi ulea wá búsu sɛgbáu. A ku líkpɛu Hakila sístɔpɔɛu Yesimɔ gɛmídkí oi.*

²⁰ Kí, gɔɔ pɔ ní yei píi, mɔ we, wí aà kpama.

²¹ ɔ Saulu mè: Dii báadaaágu, ké a ma wɛnagwà yáí.

²² A tá, í ɛa ɔukɛ. A gu pɔ í géu gbɛagbɛa ní gbéy pɔ aa aà ɛɔ, asa má mà wà mè aà ɔnɔá ɔno no.

²³ A gbɛagbɛa ké à e à aà ulékíɔ dɔ píi, í ɛa mɔ ma le mà a sáasá ma, mí géánɔ. Tó a kú á búsuu wɛɛ, má kpálekɛaázi Yuda buiɔ guu píie.

²⁴ ɔ aa dàzɛu aa dɔaa Sauluɛ Zifi. Gɔɔ bee sɔ Davidi ní a gbéy ku Maɔni gbáau sɛ pɔ kú Yesimɔ gɛmídkí oi.

²⁵ Ké Saulu ní a gbéy lé mɔ kpálekɛiaázi, à a baomà, ɔ à píla gbɛpiwa, a ku Maɔni gbáau. Ké Saulu mà, ɔ à pèleaázi Maɔni gbáau we.

²⁶ Sauluɔ be gbèsisí kpele, Davidi be a kpɛla, aale olo'olobo aale bàale Sauluɛ. Gɔɔ pɔ Saulu ní a gbéy lé lia Davidiɔzi aa ní kú,

²⁷ ɔ gbɛɛ mò baokpá Sauluɛ à mè: Kɛ kpakpa, Filitɛɔ mò lélei wá búsuwa.

²⁸ ɔ Saulu zɛ pélea Davidizie, à gè Filitɛɔ lei. A yáí tò wí mɛ gupie Kɔkpaalɛgbe.

24

Davidi gia Saulu deai gbè'eu

¹ Bee gbɛa Davidi bɔ we à gè zòlɛ sɛgbáu, gu pɔ wí mɛ ɛngɛdi.

² Ké Saulu sù ní Filitɛɔ yaao, wa òè Davidi ku ɛngɛdi gbáau.

³ ɔ à Isaili zígɔɔ sɛlɛ gbéɔn ɔaa géo, à dàrinɔ zéu kpálekɛi Davidiɔzi gu pɔ wí mɛ Tueɔ gbèsisí.

⁴ Ké à kà sàɔ kaa pɔ kú zé saɛ kíi, à gbè'ɛ è we, ɔ à gèu bíikpɛkɛi. Davidi ní a gbéy sɔ aa ku gbè'epiu za a léwa.*

⁵ ɔ Davidi gbéy òè: Gwa, gɔɔ pɔ Dii mè á n ibɛɛ nane n ɔzɔ n yákeɛ lá ní yeiwan gbá. ɔ Davidi fɛɛ tɛɛɛ, à Saulu ulada lé zɔ aà saɛ.

⁶ A gbɛa Davidi láasoo lé íadawà Saulu ula lé pɔ a zòpi yáí,

⁷ a ò a gbéɔne: Kai! Dii su to mà yá bee taa kɛ ma dii pɔ á kpáɛo. Má ɔkàwà, asa Dii mé aà kpá kía ú.

⁸ Davidi a gbéy lèlè ní yápi yáí, i to aa Saulu dèo. Ké Saulu bɔ gbè'eu, àlɛ gèzɛa,

⁹ ɔ Davidi bɔ gbè'epiu à lezúaázi à mè: Ma dii kí! Ké Saulu líli à a kpe gwá, ɔ Davidi kùlɛ à a mipèlè.

¹⁰ ɔ a ò Sauluɛ: Tó wà mè ma vái ò ní musu, bɔyáí ní síi?

¹¹ Gwa! N wé è gbá lá Dii n nameɛ ma ɔzɔ gbè'eu. Wa òmɛɛ mà n de, ɔ ma n wɛnagwà, ma mè mà ɔkà ma diiwao, asa Dii mé aà kpá kía ú.

¹² Gwae Baa! Gwa, má n ulada lé kúa kɛ! Ma n ula lé zò, àma mi n deo. N dɔ sa ké má vái gɛ íi kúannɔo. Mí tàaekɛnɛo, ɔ níɛ ma wɛ.

¹³ Dii mé a yágɔgɔwɛɛ, i tɔsimamɛɛ, àma mapi, má ɔkàmao.

¹⁴ Lá wà yáasikè za ziwa wà mè: Yávái í bɔ vaíkɛnaɔ kíie. Má ɔkàmao.

¹⁵ N Isailio kía, dé yáí n bɔii? Dé níɛ péleaázi? Gbè ge yá? Kɔtɛ yá?

¹⁶ Dii mé a ma yá gwa, i yágɔgɔwɛɛ, i yánakpaa, i zemano, i ma bɔ n ɔzɔ.

17 Ké Davidi yá bee ò Saulue a láa, Saulu mèn: Ma né Davidi, n lóon wee? O Saulu wii pàè a sóbò.

18 A ò Davidie: N yá na demala, asa vâi má kènne, o n fiabòmee ní maao.

19 N maa pò ní kèmee ò tia. Ké Dii ma nane n ózì, ni ma deo.

20 Tó gbé bò a ibeewa, í to àà ta aafiae? Dii maa pò ní kèmee gbà fiabone.

21 Má d5 sa ké ný5 g5 kía ù, nìb kible Isailiowa.

22 Legbàmeé ní Dii t5o, ké ný5 ma bui kaaleo, ný5 ma de bede5 t5 midéo.

23 O Davidi legbè Saulue. Ké Saulu tà be, o Davidi ní a gbé5 èa aa tà sègbàu.

25

Nabali gia d5nlekei Davidie

1 Samueli gá, o Isailio káaa pii, aale sóbò aà gaa yá musu, o wá aà vî a be Lama. Bee gbèa Davidi gè Palana sèu.

2 Maoni gbèe ku, a b5ole ví Kaameli we. Ode sae, a são ví mèn ìaa gè5o ní ble5o mèn ìaa soo. O à m5 Kaameli a são kákèèlèi.

3 Aà t5n Nabali,* aà na t5n Abigaili. N5epi laai ví mé aà kákaa maa, àma aà g5pi pásì mé aà yákeao d5o vío. Kalebu buie.

4 G5o p5 Davidi ku sèu, a mà Nabali m5 a são kákèèlèi.

5 O à a íwa5 zì gbè5n kwi, a òné: A fele gé Nabali kíí Kaameli, í f5kpwámee,

6 í oè à me: Lua n d5 ní aafiao ní n uao ní n gbé5 píi.

7 Má mà n m5 ní sákákèèlènao. Ké n sãdãnao kúwan5, wi íadamáo, mé an kua Kaameli guu, p5e í késãmáo.

8 N n zìkenapio la, aa one. Ma íwa5 wegwa, asa dikpe zìe. N z5bblenapio ní mapi n néo wá gba p5 p5 ní è.

9 Ké Davidi íwapio kà, aa yápi sèle siu Nabalie ní Davidi t5o, o aa s5ããazi.

10 O Nabali òné: Dén Davidi úi? B5n Yese népi úi? Zo p5 aa kè ní diiowa gbã5o dasi.

11 A ye mà a pèe ní ma ío ní n5o p5 má dè ma sákákèèlènao5e5e sèle mà kpa gbé p5 má ní b5kii d55owa yá?

12 O Davidi gbé5 èa dàzeu aa tà. Ké aa kà, aa yápio sèle siuè píi.

13 O Davidi ò a gbépio5e: A baade a fènda loo. O an baade a fènda lòo ní Davidipio s5. Gbè p5 gè ní Davidio5 kà ìaa pla taa, o gbè5n ìaa do g5 ní aso5.

Abigaili awakpaa Davidie a zá Nabali yá musu

14 A m5 lè zìkenapio do ge ò Nabali na Abigailie à mè: Davidi gbé5 zì aa b5 sèu, aa m5 f5kpa wá diiwa, o à pàlamá.

15 Gbèpio5 s5 aa maakèwèe maamae, aai íadawáo. Wá kuarín5 sèu guu, p5e lí késãwáo.

16 G5o p5 wále sãdã ní sae fãane ní gwãasínao píi aab5o liaawázi lán bñiwa5e.

17 Laasooke yá p5 ný5 kewa, asa aa zèò wá váike wá diie ní aa uade5 piie. Aãpi maao, ili gbé yá'one mao.

18 O Abigaili pèe náaa kpakpa mèn ìaa do ní vèeo tùu pla ní sã p5 wa kèke5o mèn soo ní p5wena kpasaao pèn soo ní vèe5e kãao mèn bas5o ní kaad5embe gii kãao mèn ìaa do, aa yè zãa'inao5e.

19 O a ò a zìkena5e: A5o d5aa, má5 té á kpe5e. I yãe o a zá Nabalieo.

20 O a di a zãa'ina kpe, àle pila sístiwa. Ké à b5 sísti kpe, à kpãau ní Davidio, àle pila sístiwa s5 ní a gbé5, aale m5.

21 Davidi lé o a gbé5e: Ma gbépi p5o d5àè sèu pãe. Wi aà p5e seo, o à maa fiabòmee ní váio.

22 Tó ma aà g5e5e tò bèe e gu à5 gé doi, Lua yãpásìkeme5e bèebèe.

23 Ké Abigaili aà è, o à pila a zãa'inawa kpakpa, à kùle Davidie a wùle a gbè5e.

24 O à kùle aà gbázi à mè: Baa, máme má tàae ví mado. Mapi n z5bblena gba zé má yá'one. Swã5o mapi n z5bblena yáí.

25 Baa, Nabali maao. Nsu n aà yãdao. A de lá a t5wae. Aà t5n Misaide, mé misaiyã o í5 ke. Mapi n z5bblena s5 mi gbé p5 n ní zì5 eo.

26 Baa, lá Dii ku mé ní ku, Dii gíne n gbède n t5si nzia5e. Dii to n ibe5o ní gbé p5 aale n vâi wèe5e5o g5 lán Nabaliwa.

27 Tiasa Baa, gba p5 mapi n z5bblena ma m5one5e bee si n kpa n íwa5wa.

28 Sùuuke ní mapi n z5bblena5o ní ma tàaeo. Dii a to n bui5o aao kible g5opiie, asa ni zìka Diie5e, mé wa váie ema bauo.

* 25:3 Bee mè misaide.

29 Baa tó gb̄e f̄ele lé pélenzi n dei, Dii n Lua a n w̄eni d̄one rí m̄ogalaoe, i n ib̄eeo w̄eni da a gb̄emau, i zu.

30 Baa, tó Dii yámaak̄ene lá à a legb̄èwà píi, mé à n dile Isailio d̄oana ū,

31 n láasoo su íadama, i n dayāu gb̄ēdea p̄a ge t̄sia nz̄iae yá musuo. Baa, tó Dii maak̄ene, to mapi n z̄òblena ma yá à d̄ongu.

32 Ǿ Davidi ó Abigailie: Wà Dii Isailio Lua sáaukpa. Ǿme n z̄í daimale gb̄a.

33 Ma n sáauk̄e s̄s rí laai p̄o n ma gbao, asa n̄ime n ma z̄ùuk̄e gb̄a, 5 mi gb̄ēde ma t̄sɪ maz̄iaeo.

34 Tó bee no, rí Dii Isailio Lua p̄o ḡimee mà v̄aiken̄eo, tó ni w̄a n m̄o daimale yáao, d̄s yáa gu a d̄o Nabali ḡseewao.

35 Ǿ Davidi p̄o p̄o Abigaili m̄òe s̄i à mè: Ka be aafia. Ma n yámà, ma ȳlaak̄ene.

Nabali gaa rí Davidi Abigalio seao

36 Ké Abigaili kà Nabali kíi, a è àle p̄nabileble lán kíawa. Aà p̄o k̄ena, à v̄ee gb̄è à kà. Ǿ aà napi i lebo à yáe òè baa ȳoo e gu ḡè d̄ò.

37 Ké gu d̄ò, v̄ee w̄ee Nabaliwa, 5 aà na yá p̄o k̄epi s̄ele siue. Ǿ s̄s k̄èaagu, à ḡò lán gb̄ewa.

38 Ḡoo kwi taa gb̄ea Dii got̄wà, 5 à ḡa.

39 Ké Davidi Nabali gaa bao mà à mè: Wà Dii p̄o z̄èman̄o sáaukpa, à wí p̄o Nabali d̄aa b̄òme. A ḡimee mà v̄aike, 5 a tò Nabali v̄aika wí aáz̄ia musu. Bee gb̄ea Davidi gb̄é Ǿ Abigailiwa aa òè à ye aà se n̄o ū.

40 Ké Davidi íwapi kà Abigaili kíi Kaameli, aa òè: Davidi mé wá z̄íma, a ye n da'uake.

41 Ǿ à f̄ele k̄ule à a mip̄ele à mè: Aà z̄òblenan ma ū, ma sou mà mà a dii íwao gb̄a p̄ipin̄e.

42 Ǿ à f̄ele d̄i z̄aa'ina kpe ḡò. Aà n̄oe z̄iken̄eo ḡèaàno gb̄èon soo. Aa d̄àzeu rí Davidi z̄inao, 5 à ḡò aà n̄o ū.

43 Davidi Yez̄ele gb̄é Ain̄oau k̄ua n̄o ū lo. An pla n̄pii aà naone.

44 Ǿ Saulu a né Míkali p̄o de Davidi n̄o ū yáa kpà Laisi né Paletie, Galiu gb̄éwa.

26

Davidi gia Saulu deai ḡen plaade

1 Zifideo ḡé Saulu lè Gibea, aa òè: Davidi ulea Hakila s̄is̄ip̄ole b̄oaa rí Yesim̄o.*

2 Ǿ Saulu ḡé Zifi s̄eu rí Isaili z̄iḡoo gb̄èon àaa ḡeo, aale Davidi we s̄epiu.

3 Saulu b̄oòkpà ze sae Hakila s̄is̄ip̄ole p̄o b̄oaa rí Yesim̄o, mé Davidi ku s̄eu. Ké a mà Saulu lé péleazi,

4 5 à asiigwanao z̄i, 5 a d̄ò sa ké Saulu kà.

5 Ǿ Davidi f̄ele ḡé gu p̄o Saulu b̄oòkpà. A Saulu rí a z̄iḡoo d̄oana Nee né Abineeo w̄ulekti è. Saulu w̄ulea b̄oo guoguo, aà gb̄é kálea liaaaazi.

6 Ǿ Davidi Iti bui Aim̄eleki rí Zeluia né Abisaio là à mè: Déme a gemano b̄oòpiu Saulu kíii? Ǿ Abisai òè: Máme má ḡenno.

7 Ké Davidi rí Abisaio l̄ole z̄iḡop̄iozi gwá, 5 aa Saulu è w̄ulea, àle i'o b̄oo guoguo, aà s̄ona pélea aà miz̄i. Abinee rí a gb̄é w̄ulea liaaaazi n̄pii.

8 Ǿ Abisai ó Davidie: Lua n ib̄ee n̄ane n ɔz̄i gb̄ae. To mà aà z̄s rí s̄nao mà naaa rí t̄oleo. Má aà z̄s ḡen doe, i ke ḡen pla no.

9 Ǿ Davidi òè: Nsu n̄ aà deo. Déme a ɔk̄a k̄ia p̄o Dii kp̄awa ade bo p̄ai?

10 Ǿ Davidi èa mè: Dii ku! Dii mé a got̄wà, aà ḡoo p̄a à ḡan n̄o, à ḡa z̄ilaun n̄o.

11 Kai! Dii su to mà ɔk̄a k̄ia p̄o à kp̄awao. Wà ge wà s̄ona p̄o kú aà miz̄i sé rí aà ituuu, wí ḡèò z̄éa.

12 Davidi s̄ona rí ituu p̄o kú Saulu miz̄io s̄e, 5 aa ḡèò z̄éa. An gb̄ee i rí eo, aa rí yá d̄so, aale i'o n̄pii. An gb̄ee i vuo, asa Dii mé tò í z̄oo d̄ar̄la.

13 Ké Davidi bùa swa baale, 5 à z̄e s̄is̄l̄ musu za z̄az̄a, gu yáasa daa rí z̄anguo.

14 Ǿ à lezu Abinee rí a gb̄ézi à mè: Abinee yòoo! N n̄le yá? Abinee w̄èwà à mè: Déme lé lezu kíazii?

15 Davidi òè: Nèḡonan n ūo lò? Gb̄ee k̄anwa Isaili b̄usuue? Gb̄ee m̄ò n dii kí dei. B̄oyai r̄ile aà d̄sao ni?

16 Ni yá d̄s rí k̄eo. N Diio a ka gaae, asa i á dii kí p̄o Dii kp̄aé d̄sao. Gwae! Kí s̄ona rí aà ituu p̄o kú aà miz̄io ku máe?

17 Saulu Davidi loo d̄ò, 5 à mè: Davidi ma né, n loon wee? A w̄èwà à mè: Ma dii kí, ma loe.

18 Davidi èa mè: B̄oyai ma dii lé péle mapi a z̄òblenz̄ii? B̄ó má k̄ei? B̄ó má w̄iwii?

* 26:1 Sou 54

¹⁹ Ma dii kɪ, swákpa mapi n zòblena yáí sa. Tó Dii mé n sóikèa, aà ma sa'oa gɪma. Tó gbɛnaziɔnɔnɛ s̄s̄, Dii láaikemá, asa aa ma ya ma b̄o Dii gbɛ́o guu, aa mè mà gé zòblei dii z̄lɔɔnɛ.

²⁰ Nsu to wà ma de zà r̄ Diiɔo. Isailiɔ kía b̄ò kòt̄t̄ wei lá w̄o d̄ona ya gbɛ́s̄is̄is̄o musuwa.

²¹ Ǿ Saulu mè: Ma duunakè. Ma né Davidi, ɛa su. Má ìadama bo, asa n ma w̄eni dà gbɪa gbà. Slanaɛ, ma m̄saiyà kè, ma zà yáwa maamaaɛ.

²² Ǿ Davidi òè: N s̄nan ke. To n ìwae bua m̄o s̄fi.

²³ Dii ì flabo baadeɛ a maake r̄ n náaio musu. Dii n nameɛ ma ɔz̄l gb̄aɛ, àma mi we ɔkàmao, ké Diipi mé n kpa kía ũ yáí.

²⁴ Lá ma n w̄eni beɛɛ d̄s̄ gbà, Dii ma w̄eni beɛɛ d̄s̄ màa, i ma si v̄ai píiwa.

²⁵ Ǿ Saulu òè: Lua báaadangu ma né Davidi. Nȳs̄ ȳaz̄òke, n mi āo daa íaɛ fá. Ké Davidi ḡɛ́ɛa, ɔ Saulu tà be.

27

Davidi kua Filit̄o b̄usuu

¹ Davidi láasookè à mè: Saulu a ma de ḡɔɔewa. Tó mi bàale ma ta Filit̄o b̄usuuo, a b̄omano nao. Tó ma bàalè, Saulu a ma w̄ea tó, mí b̄o aà ɔz̄l.

² Ǿ Davidi f̄le ḡe Gata kɪ Akisi, Maoki né k̄fi. Gb̄ɛɔn òaa àāɔ ḡeàano.

³ Ǿ Davidi r̄ a gb̄ɛ́o z̄lè Gata r̄ Akisio, baade r̄ a beɔe. Davidi ku we r̄ a na gb̄ɛɔn plaɔ, Yez̄ɛɛ gb̄e Ainōaũ r̄ Kaameli gb̄e Abigaili p̄o de Nabali n̄o ũ yāoa.

⁴ Ké wa ò Sauluɛ Davidi bàalè tà Gata, i p̄ɛɛaazi bo.

⁵ Davidi ò Akisiɛ: Tó n ma weḡw̄ae, ma gba zé mà z̄lè guei n z̄ɛw̄iaɔ do guu. Mapi n zòblena má ye m̄āo kunn̄o n m̄ɛw̄iauo.

⁶ Zibeez̄l ɔ Akisi Zikilaga kp̄awà, ɔ à ḡs̄ Yuda k̄iaɔ p̄o ũ e r̄ a gb̄ao.

⁷ Davidi kua Filit̄o b̄usuu kà w̄e do r̄ m̄o s̄īs̄o.

⁸ Ǿ Davidi r̄ a gb̄ɛ́o ḡè l̄è Gesuuɔwa r̄ Giiz̄io r̄ Amalekiɔ. Gb̄épiɔ ku b̄usupiu za zie b̄oa za Sulu e à ḡè p̄è Egipiwa.

⁹ Tó Davidi z̄iblè b̄usupi w̄ɛ̄ɛwa, ìli ḡs̄e ge n̄ɛe to béɛo, s̄āo r̄ zuo r̄ z̄āa'inao r̄ yiongoo r̄ pokasaɔ ɔ ì naaa. Tó à tà, ì gé Akisi k̄fi,

¹⁰ ɔ Akisi ì aà la gu p̄o à l̄èɛu gb̄ɛ́wa z̄ibeez̄l. Davidi ì oè a ge N̄egeve b̄usuu, Yudaɔ ge Yelameli buio ge Keniɔ k̄fi.

¹¹ Davidi l̄i ḡs̄e ge n̄ɛe to béɛ wà suò Gatao, asa à mè: Gb̄e asu wá k̄malekè à m̄e má kè kéwa ge kéwao. Màa b̄o ke ḡɔɔ p̄o a ku Filit̄o b̄usuu.

¹² Akisi Davidi náaikè à mè: Isailiɔ ye aà glyáio. Āo de ma zòblena ũe ḡɔɔpii.

28

Saulu r̄ n̄ɛe w̄elende ḡesisinao

¹ Zibeez̄l Filit̄o r̄ z̄iḡɔɔ k̄aaa, aa ye gé z̄ikai r̄ Isailiɔ. Ǿ Akisi ò Davidiɛ: Asa r̄ d̄s̄ ké mpi r̄ n gb̄ɛ́o á gemano z̄ikaió?

² Ǿ Davidi òè: Too, r̄ȳs̄ e sa lá mapi n zòblena má ke. Ǿ Akisi òè: Tó màaɛ, má n ke ma d̄šana ũe e ḡɔɔpii.

³ A m̄o lè Samueli gà k̄ò, Isailiɔ k̄aaa pii, aa ɔɔb̄ aà gaa yá musu, ɔ aa aà v̄l a be w̄ɛ̄ɛu Lama. Saulu w̄elendeɔ r̄ ḡesisinao yà Isaili b̄usuu.*

⁴ Ké Filit̄o k̄aaa, aa m̄ò b̄oòkpà Sun̄eũ. Ǿ Saulu Isailiɔ k̄aaa pii, aa b̄oòkpà Giliboa.

⁵ Ké Saulu Filit̄o z̄iḡɔɔ è, v̄ia aà k̄ù, s̄s̄ k̄ēāgu maamaa.

⁶ A gb̄èa Diiwa, ɔ Dii i wewà nana guu ge r̄ gb̄elaaɔ† ge r̄ ànabioo.

⁷ Ǿ Saulu ò a ìw̄aɔnɛ: A n̄ɛe w̄elende ḡesisina w̄eɛm̄eɛ mà gé ȳaḡb̄eaiwà. Ǿ aa òè: N̄ɛe w̄elende ḡesisinae ku Endoo.

⁸ Ǿ Saulu az̄la l̄ilè à pokasa p̄alēo dà, ɔ à ḡè n̄ɛpi lè gw̄aasina r̄ a gb̄ɛɔn plaɔ s̄ano. A òè: To n t̄aa m̄o, ní ge p̄o ma aà t̄ò òn̄e s̄is̄im̄eɛ.

⁹ Ǿ n̄ɛpi òè: N d̄s̄ s̄áasá yá p̄o Saulu kè. A a b̄usu z̄s̄ w̄elendeɔ r̄ ḡesisinaɔnɛ. B̄óȳai r̄l̄e baikpameɛ wà ma deí?

¹⁰ Ǿ Saulu legb̄èè r̄ Dii t̄s̄o à mè: Má s̄i r̄ Dii wa ìadama yáɛ bee musuo.

¹¹ Ǿ n̄ɛpi mè: Ge kpele mà s̄isinei? A mè: Samuелиe.

¹² Ké n̄ɛpi Samuели è, à wii p̄ale a ò Sauluɛ: M̄m̄enn Saulu. B̄óȳai n òn̄òk̄èim̄eɛi?

¹³ Ǿ k̄ipi òè: Nsu to v̄ia n k̄t̄o. B̄ó r̄ èi? A òè: Gyaade má è, àl̄e b̄o t̄oɛu.

* 28:3 Lev 20.27, Iko 18.10-11 † 28:6 Nao 27.21

- 14 Saulu aà là à mè: Kpelewa a dei? A òè: Mae zie mé lé mós, a ulada daa.
 15 Ǿ Saulu dǝ ké Samuelié, 5 à kùle à wùle a gbéeu.
 16 Samueli òè: Dii bò n kpe à gǝ n ibéé úe, mé níle yāgbéaa sǝ be?
 17 Dii kèné lá a dàméé má òwae. A n bǝ kpalau à n gbǝdee Davidi kpàú.‡
 18 Dii bee kèné gbā, ké ní aà yāmao yáíe. Ní pǝkúma pásí bǝbǝ Amalekiawao.§
 19 Dii a Isailio n mpio kpa Filitǝwae. Mpi ní n negǝé áǝ kumanǝ la zia. Dii a Isaili zǝgǝ kpa Filitǝwa.
 20 Samueli yápi tò vía Saulu kǝ maamaa, 5 à lèlè a gbéeu sǝlǝlǝ gǝǝ. Aà yǝéé làa, asa i pǝe ble gǝǝ bee ge gwá beeo.
 21 Ké nǝépi mò Saulu kíi, a è gili gǝáagu maamaa, 5 a òè: Mapi n zǝblena ma n yámá, ma azía kaiké, ma yá pǝ ní òméé kè.
 22 N n zǝblena yáma sa. To mà ble dilene, ní ble, ké n gbáakú, ní gǝzéa.
 23 Ǿ Saulu gí à mè: Má pǝbleo. Ké aà íwaǝ náewá sǝnu ní nǝépio, 5 à ní yámá. Ǿ à fǝlé búsuu à zǝlé líiwa.
 24 Nǝépi zunebǝlǝ mekpaa ví dǝa a be. A gǝ à dè gǝǝ, 5 à pǝéti sè a dè à káa kèò.
 25 A díle Saulu ní a íwaǝné. Aa blè, 5 aa fǝlé tà gwá bee gǝǝ.

29

Filitǝ kǝa Davidi gbáe Zikilaga

- 1 Filitǝ ní zǝgǝ káaa Afeki, mé Isailio bǝo ku Yezeleé nibǝnai.
 2 Filitǝ kíao lé gǝ ní zǝ gǝli, an keeǝ gbǝn basǝbasǝo, an keeǝ áasǝsǝo. Davidi ní a gbǝé té ní kpe ní Akisio.
 3 Ǿ Filitǝ kíapiǝ Akisi là à mè: Ébelue beeǝ sǝ be? A wémá à mè: Davidin ke. Isailio kí Saulu íwae yáa. A gǝǝplakémánǝ. A wé kémánǝ se. Sea za gǝǝ pǝ à mò ma kíi é gbā, mi yáe ewào.
 4 Ǿ kípiǝ kpénékéaǝnǝ aa mè: Gǝépi gbáe aà ta gu pǝ ní kpáwáu. A e géwanǝ zǝláu, ké asu líaawánǝ weo yáí. Kpelewa a e ke na ní a díioi, mé i ke aà tá ní wá gbǝé mio báasioa?
 5 Davidi pǝ wá lesí wá 5wá aà yá musun weo lò? Wá mè:
 Saulu gbǝé dèdè áaa sǝo (1.000),
 Davidi sǝ áasǝsǝo léé kwi (10.000).
 6 Ǿ Akisi Davidi sísi a òè: Má sí ní Díio n keméé gbǝmaa úe, mé n gǝemánǝ zǝláu kéméé na, asa sea za gǝǝ pǝ n mǝ ma kíi é gbā, mi yáe emao. Ama ní maa kíawéno.
 7 Éa tá ní n aafianao, ké nísu yáe ke à ke íio.
 8 Ǿ Davidi Akisi là à mè: Bó má kèi? Sea za gǝǝ pǝ ma mǝ n kíi é gbā, bó ní éai? Bóyái má é gé zíkai ní ma dii kí ibééno ní?
 9 Ǿ Akisi òè: Má dǝ ké ní maaméé lán Lua malaikaewa, áma wá kíao mè nísu géwanǝ zǝláué.
 10 Tó gu dǝ, fǝlé kǝkǝo ní n dii Saulu zǝblena pǝ mǝnnǝo, í tá.
 11 Ǿ Davidi fǝlé kǝkǝo ní a gbǝé, aale tá Filitǝ búsuu. Filitǝ sǝ aa gé Yezeleé.

30

Davidi Amalekiǝ midéa

- 1 Davidi ní a gbǝé ká Zikilaga a gǝǝ áaádezi. A mǝ lè Amalekiǝ mò lélei Ngevee búsuwa ní Zikilagao ní kpe. Aa lèlè Zikilagawa, aa tesǝwá.
 2 Aa nǝe pǝ kú weo kǝkǝ, nǝnǝnǝo ní nǝeZǝǝ píi. Aai ní gbǝe deo, aa ní séle aa zeséínnǝe.
 3 Ké Davidi ní a gbǝé ká ní be wéleu, aa è wá tesǝwá, wá ní nǝeó ní ní negǝé ní ní nǝnǝe kǝkǝ.
 4 Ǿ Davidi ní gbǝé pǝ kuanǝ wiilé aa sǝlǝ é an yǝéé làa, e aa fǝ lé sǝlǝ lo.
 5 Wá Davidi nǝ mèn plaǝ Ainaú ní Abigailio kú wá tárínnǝ.
 6 Davidi wétǝa è maamae, asa wále me wá aà pápa ní gbǝe wá deé. Gbǝpii nǝse áǝkpá an negǝé ní ní nǝnǝe yá musu. Davidi gbáa'è Dii a Luawa,
 7 5 a ò sa'ona Abiataae: Mós ní n sa'o'ulao. Ké à mòòé,
 8 5 Davidi yāgbǝáǝ Díiwa à aà là à mè: Mà péle gbáamǝnedepiǝzi má ní lea? A òè: Pélérízi, níyó ní leé, ní n gbǝé suaba.
 9 Ǿ Davidi dàzéu ní gbǝé n áaa áaáǝ. Ké aa ká Besoo swai, gbǝé gǝǝ we.

‡ 28:17 1Sam 15.28 § 28:18 1Sam 15.3-9

10 Gbɛɔn ɔaa doo yɛɛɛ lɔaa, aai fɔ bɔa swapiwao, ɔ Davidi bɔa à pɛlɛ nɔ gbɛwa nɔ gbɛɔn ɔaa plaɔ.

11 Aa Egipi gbɛɛ è sɛu, ɔ aa gɛaàno Davidi kɛi. Aa blɛ kpàwà a blɛ. Aa í kpàwà a mí.
12 ɔ aa kaadɔɛmbɛ gii kpàwà nɔ vɛɛbɛ kàao mèn pla a sò. ɔ aa mɛ sù, asa à kɛ fáane àaɔ gwáasin àaɔ pɔblesai imisaie.

13 ɔ Davidi aa là à mɛ: Dé gbɛn n ɔi? N bɔ máe? ɔ Egipi gbɛpi mɛ: Amaleki zɔn ma ũ. A gɔɔ àaɔn ke, ma dii pàkpàmazie, kɛ mále gyáke yáí.

14 Wa lele Negeve búsuwae, gu pɔ Keletio kuu nɔ Yudaɔ nɔ Kalebu buio, ɔ wà tesɔ Zikilagawa.

15 ɔ Davidi aa là à mɛ: Nyɔ fɔ gɛmanɔ gbɛpi kɛia? A wɛwà à mɛ: Tó n legbɛmɛɛ nɔ Lua tɔo kɛ nɔyɔ ma deo, mɛ nɔyɔ ma kpa ma diiwao, má gennɔ nɔ kɛi.

16 ɔ à gɛaàno. Kɛ aa kà, aa nɔ lé aa fáaaa gupiiu, aale pɔble aale imi, aale pɔnake nɔ pɔzɔɔ pɔ aa sɛle Filitɔ búsuu nɔ Yuda búsuu yáí.

17 ɔ Davidi sínɔgu à nɔ dede sea za oosiele e gu sia dɔa oosi. An gbɛɛ i bɔkɛi eo, sema èwaaso gbɛɔn ɔaa pla pɔ di yiongo kpe aa bàalɛɔ bàasio.

18 Davidi gbɛ pɔ Amaleki nɔ kùkùɔ suabà pii nɔ a nɔ mèn plaɔ.

19 An gbɛɛ i kɛsàɔ, nɛfɛnen gbɛzɔɔ, negɔɛ nɔ nenɔɔ pii. Baa pɔ pɔ aa sɛlɛɔ, Davidi èa pɔpiɔ si pii.

20 A sàɔ nɔ zuo náaa, ɔ aa gbɛɔ pɔtuopio kpán'akɛ è aa mɛ: Davidi pɔn ke.

21 Kɛ Davidi kà gbɛɔn ɔaa do pɔ an yɛɛɛ lɔaa, aai fɔ gɛaàno, aa gɔ Besoo swaiɔ kɛi, aa blɛ dɔaaalɛ nɔ gbɛ pɔ kuaàno. Kɛ Davidi sɔnɔzi, à fɔkpámá,

22 ɔ gbɛpá nɔsɛvãide pɔ té Davidizɔ mɛ: Lá aai géwanɔ, wá pɔ pɔ wá siɔ kee kpámáɔ, mɛ i ke an baade na nɔ a nɛɔ bàasio. Aa nɔ se tánnɔ.

23 ɔ Davidi mɛ: Ma gbɛɔ, ásu ke màa nɔ pɔ pɔ Dii kpàwáɔ, asa à wá dɔá, à gbáamɔnde pɔ lɛlɛwáɔ nàwɛɛ wá ɔzɛ.

24 Gbɛɛ a yá pɔ á òe bee sio fá. Gbɛ pɔ gɔ aale pɔɔ dɔáɔ ase aɔ dou nɔ gbɛ pɔ gɛ zɛlɔu pɔɔɔ. Wá kpaalekɛ sáasaa.

25 Kɛ Davidi yápi díle, ɔ à gɔ ikoyá ũ Isailioɔ za gɔɔ bee e nɔ a gbáɔ.

26 Kɛ Davidi kà Zikilaga, à pɔ pɔ a sí kee kpásá Yudaɔ gbɛzɔɔ pɔ de a gbɛna ũɔne à mɛ: Gba pɔ á è pɔ pɔ wá si Dii ibɛɛwa guuɔn we.

27 A kpásánɛ Beteli nɔ Lamotu Negeveo nɔ Yatiao

28 nɔ Aloeeo nɔ Sifemɔo nɔ Esɛmɔao

29 nɔ Lakalao nɔ Yelameli bui wɛlɛɔ nɔ Keni wɛlɛɔ

30 nɔ ɔɔmao nɔ Boo'asáo nɔ Atakao

31 nɔ Heblɔo nɔ gu pɔ Davidi beu nɔ a gbɛɔ pii.

31

Saulu nɔ a negɔɛ gagaa (1Lad 10.1-12)

1 Filitɔ zɛkà nɔ Isailio, ɔ Isailio bàalɛnɛ, an daside gága Giliboa gbɛpɔleu.

2 Filitɔ pɛle Saulu nɔ a negɔɛzi, ɔ aa à nɛpiɔ Yonatáa nɔ Abinadabuo nɔ Malakisuaɔ dɛde.

3 Zi pɔ wále ká Saulu sae pásikù, ɔ kázunaɔ aa pà, à kɛ'la maamae.

4 A ò a zɛkabɔkúnae: N nɔ fɛnda wo, ní ma zɔ nɔ ma deò. Tó màa no, gyafɔɔdeɛ beeo ma zɔ, aai kɔɔ'omanɔ. ɔ via aa zɛkabɔkúna kù, i weio, ɔ Saulu a fɛnda sè à azia ò'oa.

5 Kɛ aa zɛkabɔkúna è à gá, ɔ à azia ò'oa a fɛndaa sɔ, à gáaàno.

6 Màa Saulu nɔ a negɔɛ gbɛɔn àaɔ nɔ a zɛkabɔkúnao nɔ a gbɛɔ gága sãnu gɔɔ doupi zɛ pii.

7 Kɛ Isaili pɔ kú guzulue weo nɔ nɔ gbɛ pɔ kú Yuudɛ baale è nɔ zɛgɔ bàalɛ, mɛ Saulu nɔ a nɛɔ gága, aa bàalɛ aa nɔ wɛlɛɔ tò we, ɔ Filitɔ mɔ zɛleu.

8 Kɛ a gu dɔ, ɔ Filitɔ mɔ, aale pɔɔ wolo gbɛ pɔ gágaɔwa, ɔ aa Saulu nɔ a nɛ mèn àaɔpi gɛ è kálɛa Giliboa gbɛpɔleu.

9 ɔ aa Saulu mi zɔ aa à gɔkɛbɔɔ wòlowà, ɔ aa gbɛɔ zɛ aa a baokpàkpa Filitɔ búsu gupiiu nɔ nɔ táakpɛɔ.

10 Wà aa gɔkɛbɔɔ kálɛ táa pɔ wí mɛ Asetaati kpɛu, ɔ wà aa gɛ lòo Betesã bíiwa.

11 Kɛ Yabesi Galadadeo yá pɔ Filitɔ kɛ Sauluepi mà,

12 ɔ an negɔnao fɛle pii, aa tãa'ò gwáasin búu bee, aa Saulu nɔ a nɛɔ gɛɔ bɔa Betesã bíiwa, ɔ aa tàò Yabesi, aa káteu we.

13 Aa nɔ wá sɛlɛ aa vɛ baali gbáu Yabesi, ɔ aa leyè gɔɔ sɔpla.

SAMUELI LA PLAADE Yá pò kú láε bee guo

Láε bee Isailio kíao mide Davidi kpalablea yá boolekè.

A daaleki kí Davidi kí Saulu ní a né Yonatáao gaa wēnakè, bee gbεa Davidi gò Yudaο kía ũ (1-4). Saulu nεo do Isibose kigoooplana blè Yuda buo su gugbantoo oi, ama ké à gà, aa gbέo ledoukè ní Davidio, à gò ní kía ũ 5 aa misiileè. Davidi gò Isaili bui kuεplao pii kía ũ (5-20).

Wà Kí Davidi yá'ò bakuaanakesai. A zlkà ní a ibεεo, buipaleo ní azía buio pii. Wà aa gbáake ní aa busaao blowεε. A Lua náai ví mé a ye Luapizi maamaa, mé aa gbέo yeaazi. N beeo wi aa busaa ní duuna pò a kèo ní aa uadeo pāpāakōwao ulεo. Ké anabi Natāa Davidi duuna bòε gupuau, Davidipi awakpā Luaεε, i gi Lua a swágagaao.

Gbezā tó yá lé íada Isailiowa, aai Davidi beεkeε. Suabana pò Lua a legbèné bee taa 5 an wé doí. I do dōngu ké Dii legbèné anabi Natāa sabai à mè: Aa buio do aο kpalable gooπiie. Aa kpalapi aο láaa vlo (7.16). Bee yá mé tò wí o Lua zlna Yesu Kilisie Davidi bui. (Mat 20.29-34, 21.9).

Davidi Saulu gaa baomaa

1 Saulu gaa gbεa Davidi sù ní Amalekiο kaaleao, 5 à gò Zikilaga goο pla.

2 A goο aa5de zí gōεε bò Saulu boou à mō. Aa pōkasao kékēa, mé busu ka aa miu. Ké à ka Davidi kíi, à kuleè à wùle a gbεεu.

3 Davidi aa là à mè: N bō má ni? A wèwà à mè: Ma bō Isailio bōoue.

4 O Davidi aa là bō: A kè kpelewa wei? Omεε. O a wèwà à mè: Isailio bò zllau aa baalè. An daside kwé aa gāga. Saulu ní a né Yonatāao gā bō.*

5 O Davidi ewaaso pò lé baopi kpaε là à mè: Kpelewa 5 ní dō Saulu ní a né Yonatāao gài?

6 A wèwà à mè: A mō lè má kú Giliboa gbεpōleu weε, 5 ma Saulu è, àε gbā'e a sōnawa. Sógodeo ní sōdeo lé kākuaano.

7 A lile ma kíi oi, à ma e, 5 à ma sisi. Ma mè: Má ké!

8 O à ma la, māmεmaa déi? O má wèwà Amaleki buin ma ũ.

9 O a omεε má sōazi, mí a de, asa gu lé liwae, baa ké a wé gi kēa yoo.

10 O ma sōaazi ma aa dè, asa má dō a fō ble a zōapi gbεa bo. O ma aa kía fua pò a kpaε sè ní zā pò a daao, 5 ma mōone ke ma dii.

11 O Davidi a pōkasao gā a kè, 5 gbé pò kuaano ní pò kèkè sō.

12 Aa Saulu ní a né Yonatāao gaa 5o bō ní Dii gbé Isailio, asa zí ní bléε. Wé'i bōmá, 5 aa leyè e oosi.

13 Davidi ewaaso pò baopi kpāε là à mè: N be ku má ni? O a dè: Bōmō nén ma ũ, Amaleki bui.

14 O Davidi aa là à mè: Akeε kía pò Dii kpā dea vía i n kōo ni?

15 O Davidi ewaasoe sisi à mè: N aa lé n aa de sō. O à aa là a dè.

16 O Davidi mè: N nzla dèε, asa nzla lé mé n dayāu, n mē n kía pò Dii kpā dè.

Wēnalε pò Davidi si Saulu ní Yonataao gaa yá musu

17 Davidi wēnalεε bee sí Saulu ní a né Yonatāao gaa yá musu.

18 A mè wà lepi dada Yudaone. A ku Gbε Maaο taalau.†

19 Isaili gawideo gāga sīsīpōleu, negōnao í'òε fá!

20 Asu a baokpa Gata zeauo, ké Filitē nōεo su a pōnakeo yái. Asu a kpāwake Asekelonio, ké gyafōde nenεo su kúkuakεo.

21 Fii su kpa Giliboa gbεwa bo, lou su ma bua pò kú weo bo. We wà 5zòu negōnao sēngbaooi, nísidoa Saulu sēngbaowa lé kà!

22 Tó wāle negōnao au fá gua, wāle ní gbεε pui, kázun pásí Yonataa lí kpekpaο,

* 1:4 1Sam 31.1-6 † 1:18 Yoz 10.13

fɛndade pāsī Saulu lí su giio.

²³ Saulu ní Yonatáao,

gbépii yézié, wíò kéné kèké.

Aai kékówa wēni ge gaa guuo.

An wāa de kúula,

an gbāa de nòomusuola.

²⁴ Isaili nɔe,

à wé'ikau Saulu gaa yá musu.

A á ká zwāa tēa yeawa ní namablebɔɔ,

aà sabai a pɔkasa maaɔ dà ní vua nɔamblebɔɔ.

²⁵ Nɛgɔnaɔ i'ò zilaue fá!

Wà Yonatāa dè ní fɛndao sísipɔleu.

²⁶ Ma gbé Yonatāa,

ma gɔ yeelɛa n yái,

ní maamɛe wásawasae.

N yeamazi sáa vlo,

a de nɔe yea gɔɛzia.

²⁷ Nɛgɔnaɔ i'òe fá!

An gɔkɛbɔɔ káale.

2

Davidi kpaa Yudaɔ kpalau

¹ Bee gbɛa Davidi Dii gbɛa à mè: Mà gé Yuda wélee guua? Dii òè aà gé, ɔ Davidi èa aà là à mè: Mákíi mà géui? Dii wèwà à mè: Hɛblɔe.

² ɔ Davidi gè we ní a na gbɛɔn plaɔ, Yezelee gbé Ainɔaú ní Nabali gyaa Abigaili, Kaameli gbéó.*

³ Davidi gè ní gbé pɔ kuanɔɔ lo, baade ní a bedɛɔ, ɔ aa zòle Hɛblɔ ní a zɔɛwiao.

⁴ ɔ Yudaɔ gbɛzɔɔ mɔ nísiká Davidi miwa we, aa aà kpà Yudaɔ kía ú.

Ké Davidi mà Yabesi Galadadeɔ mé Saulu vɔ,†

⁵ à gbéɔ zímá, aa òné: Dii báaadaágu! A gbékekè Saulu á diie, a aà vɔ.

⁶ Dii gbéke ní náaiyáo kéé, ké a yápi kè yái.

⁷ A sòdile à ze gbāa. A dii Saulu gá, ɔ Yudaɔ ma kpa ní kía ú.

⁸ Nɛe né Abineɛ, Saulu zígɔɔ dɔaana gè ní Saulu né Isiboseo Maanaiú.

⁹ ɔ à aà kpà kía ú Galada búsuu ní Asɛe buiɔ búsuu ní Yezeleeo ní Eflaiú buiɔ búsuu ní Bèyámɛe buiɔ búsuu ní Isaili búsuu kíniɔ píi.

¹⁰ Saulu né Isibose wè blade guu à gò Isailiɔ kía ú. A kpalablè wè plaɛ. Yudaɔ sɔ, Davidi ɔ aa zèò.

¹¹ Davidi mé Yudaɔ kía ú Hɛblɔ e wè sɔpla ní mɔ sooloo.

Isailiɔ zíkaa ní Yudaɔ

¹² Nɛe né Abineɛ ní Saulu né Isibose zígɔɔ bɔ Maanaiú aa gè Gabaɔɔ.

¹³ Zeluia né Yoabu ní Davidi zígɔɔ fɛle gè dairíle Gabaɔɔ íkalekíi sae. An gáli do ku í baala, an gáli do ku í baale.

¹⁴ ɔ Abineɛ ò Yoabue: To èwaasoɔ fɛle aa kò'owɛe. ɔ Yoabu mè: Aa gé.

¹⁵ ɔ Bèyámɛe zígɔɔ fɛle gbɛɔn kuepla Isibose pɔ ú, ɔ Davidi zígɔɔ fɛle gbɛɔn kuepla sɔ.

¹⁶ Baade ɔká a dɛɛkan dee mikpei, ɔ aa kɔ zòzɔ kɔ saalowa ní fɛnao, aa kwè sánusanu. ɔ wà tɔkpà Gabaɔɔ gupile Fɛlnaɔbua.

¹⁷ Zí pɔ wa ká gɔɔ bee pásí maamae, ɔ Davidi zígɔɔ zíblè Abineɛ ní Isailiɔwa.

¹⁸ Zeluia nɛgɔe gbɛɔn áaɔɔ ku we, Yoabu ní Abisaio ní Asaeliɔ. Asaeli sɔ, aà ba na lán tuewae.

¹⁹ ɔ à pèle Abineɛzi, i lile ɔplaii ge zɛɛio.

²⁰ Ké Abineɛ a kpe gwá, à aà è, ɔ à mè: Asaeli, ní mɛnn wee? A wèwà à mè: Mámɛ.

²¹ ɔ Abineɛ òè: Lile ɔplaii ge zɛɛi, ní èwaasoɛ kú n à aà pɔɔ siwà. Ama Asaeli i zèèo.

²² Abineɛ èa òè lo à mè: Nsu sɔmazio. N ye mà n de yá? Tó ma n de, má we wá wé ke sííí ní n vɔi Yoabuo be?

²³ Ama Asaeli gí, i zèèo, ɔ Abineɛ aà zò a gbɛɛu ní a sɔmpao e à bɔ kpe. We à lèlè à gàu, i go a tíao. Ké gbépii ká gu pɔ à lèlè à gàupiu, aa zè wále gwa.

²⁴ ɔ Yoabu ní Abisaio pè Abineɛwa e íatɛ gè gè kpéu. Aa ká Ama sísí pɔ bɔaa ní Giao musu Gabaɔɔ gbáa zé sae.

* 2:2 1Sam 25.43 † 2:4 1Sam 31.11-13

25 Bēyāmeē buiɔ kàaa Abineēzi gāli do, ɔ aa gè lé gí ní níziáo sísí misonaa.

26 ɔ Abineē lezú Yoabuzi à mè: Wá ze kɔ dedeaeo lé? N dɔ ké yápi a mide ní pɔsiaoó lé? Nyɔ on gbéne aa zeWēē aa ea taoa?

27 ɔ Yoabu wèwà à mè: Lua ku! Tó ni lési yāao, ma gbéɔ zeeo e gu gè dɔɔ.

28 Ké Yoabu kuupè, ɔ aa gbéɔ kámabò, aai gé Isailiowa ní zío loo.

29 Gwāasina bee Abineē ní a gbéɔ be sēu, aa bùa Yuudēwa, ɔ aa pà swadɔi e aa gè kà Maanaiù.

30 Ké Yoabu sù ní pea Abineēwao, ɔ à a zígɔɔ kàaa pii. Davidi gbéɔ guu gbéon bao mēndosai mé kuo, Asaeli bàasi.

31 Aa Bēyāmeē pɔ kú ní Abineēoɔ dède gbéon òaa do ní baswaaɔoe (360).

32 Aa Asaeli ge sè aa vī àa mae miao Beteleù. ɔ Yoabu ní a gbéɔ táa'ò gwāasina, gudɔleia ɔ aa kà Heblɔ.

3

1 Zì pɔ Saulu bedeo kà ní Davidi bedeo gègè. Davidi gbāa lé dedee, Saulu bedeo sɔ, an gbāa lé busae.

*Davidi neɔɔeɔ
(1Lad 3.1-4)*

2 Neɔɔe pɔ Davidi í Heblɔ tón ke: A séia tón Aminɔ, aa da tón Ainɔaù, Yezele gbée.

3 A plaade tón Kilabu, aa da tón Abigaili, Nabali gyaa, Kaameli gbée. A àaɔde tón Abisaloù, aa da tón Maaka, Gesuu kía Talemai nēe.

4 A siisde tón Adonia, aa da tón Agita. A sɔode tón Sefatia, aa da tón Abitali.

5 A soolode tón Iteaù, aa da tón Egela. Davidi naɔ népi í Heblɔe.

Abineē naa Davidiwa

6 Gɔɔ pɔ Saulu bedeo lé zika ní Davidi bedeo, Abineē lé gbāakú Saulu bedeo guu.

7 Saulu nɔ pɔ í mēsédileoó vī yāa, aa tón Lizipa, Aya nēe. Isibose ò Abineē: Býyái n wule ní ma mae nɔoi?

8 Abineē pɔ pà maamaa Isibose yápi yáí à mè: Yudaɔ gbē min ma ũa? Mále gbēkeke n mae Saulu bedeone ní aa dáunaɔ ní aa gbēnaɔ e ní a gbāo. Mí n na Davidi e a zío, ɔ níle ma táae e nɔepi yá musu saa?

9 Tó mí lé pɔ Dii gbè Davidi* keɔo, Lua yápásikemeē bēebēe.

10 A Saulu bedeo, má kpala síwáe, mí tó Davidi gɔ Isaili ní Yudaɔ kía ũ za Dā e à ge peò Bēesebawa.

11 Isibose i we yázási Abineēwa lo, ké àle víakeè yáí.

12 Abineē gbéɔ zì Davidiwa ní a tóo a òè: Déme búsu víí? Wà ledouke, mí donle, ké Isaili e nama npii.

13 ɔ Davidi mè: A maa, má ledoukennɔ, áma yá mēndo mále gbeama. Tó níle mɔ ma gwai, tó ni momeé ní Saulu nenɔe Mikalioo, nísu tó wá wé ke sííɔo.

14 Davidi lékpásakè Saulu né Isibosee à mè: Ma na Mikali sɔaamee. Ma ànsueblé ní Filitɔ gyafɔɔo mēn basɔoe.†

15 ɔ Isibose gbéɔ zì, aa nɔepi sí a zā Paletie, Laisi néwa.

16 ɔ aa zápi lé geaàno, a teaàzi e Bauliù, àle ɔɔo. ɔ Abineē òè aa ea tà, ɔ à tà.

17 Abineē yá'ò ní Isaili gbēzɔɔ à mè: Za zi àle wele Davidi ào de á kía ũe.

18 A aa kpa sa, asa Dii legbèè à mè á a gbé Isaili bɔ Filitɔ ní ní íbeɔo pii ɔzì a zòblena Davidipi sabaie.

19 Abineē yápi kà Bēyāmeē buiɔne ní swáwa lo. ɔ à gè Heblɔ yá pɔ kà Bēyāmeē buiɔ ní Isailiɔgupi oi Davidié.

20 Ké à kà Davidi kí Heblɔ ní gbéon bao pɔ kuanɔɔ, ɔ Davidi blesakèné.

21 ɔ Abineē ò Davidié: Ma dii kí, to má fele má ge Isaili káaane pii, aa ledoukennɔ, níɔ de búsu pɔ n pɔ gbàpi pii kía ũ. ɔ Davidi Abineē gbàe, àle tá aafia.

Yoabu Abineē dea

22 Gɔɔbeezì Yoabu ní Davidi gbéɔ sù ní léleamáo. Aa pɔɔ sí gbéɔwa maamaa aa sùò. Abineē kú ní Davidio we lo, asa à aa gbàe, àle tá aafiae.

23 Ké Yoabu ní zígɔ pɔ kuaànɔɔ kà, wa òè Nee né Abineē mò kía gwai, ɔ à aa gbàe à tà aafia.

24 ɔ Yoabu gè kía lè à mè: Bɔ yá ní kè màai? Ké Abineē mò n kíi, býyái ní tò à tái?

25 N Nee né Abineē dɔo lé? A mò ònakeine, ké à e ào n gugegɔɔ ní n sugɔɔo dɔe ní n yàkeao pii.

* 3:9 1Sam 15.28 † 3:14 1Sam 18.25, 27

26 Ké Yoabu bɔ Davidi kɛi, ɔ à gbɛɔ zì aa pɛle Abineɛpizi. Aa aa lè Sila lɔɔ kɛi, ɔ aale suaàɔ, àma Davidi a yá dɔo.

27 Ké wà kà ní Abineɛo Hebl̄s wɛ́le bɔleu, ɔ Yoabu aa sisi lándɔ a ye b̄nuboaàɔwa, ɔ à aa z̄ɔ a gbɛɛu a dè. Aa d̄auna dea tɔ ɔ a síwà.

28 Bee gbea ké Davidi mà, à mè: Mapi ní ma kíakɛo, máɔ tàae v̄l̄ Diiɛ Nee né Abineɛ dea yá musuo.

29 Yápi a wi Yoabu musue ní aa de bedeo pii. Yoabu bedeo aao ku kɛnude ge kusude ge ɛɛ ge gbɛ́ pɔ zì aa blè ge nɔandena saio.

30 Yoabu ní Abisaio mé Abineɛ dè, ké aapi mé ní d̄auna Asaeli dè z̄ilau Gabaɔ yáí.

31 ɔ Davidi ò Yoabue ní gbɛ́ pɔ kuaàɔɔ pii: A á pɔkasaɔ ga à ké, í zwànkasaɔ kákaála, í tɛ Abineɛ gei ní ɔɔbɔ. Kí Davidi mé gɛpi kpán'ækè.

32 ɔ wà aa v̄l̄ Hebl̄s. Kí ɔɔb̄, à búbuapè Abineɛ miaa, ɔ gbɛ́pii ɔɔb̄ s̄ɔ.

33 ɔ kí wɛ́naleɛ bee sí Abineɛ yá musu à mè:

Abineɛ gaa lán m̄saidewae maan wea?

34 Wi aa ḡa liè a kpɛo, wi galakpaèo,

ɔ à ḡa lán gbɛ́ pɔ zù v̄aikenaɔ suwa.

ɔ gbɛ́pii èa ɔɔb̄ b̄.

35 Gbɛ́pii m̄o ò Davidie aa pɔble e gu àò gé sii, àma à lakpà az̄iala à mè: Tó ma p̄ɛe ge bleɛ kà ma l̄éwa íatɛḡɛkpɛu sai, Lua yápásikɛmɛɛ b̄ɛb̄ɛ.

36 Gbɛ́pii wetè yápii, ɔ à kèné maa. Yá pɔ k̄ipi lé ke pii í ke gbɛ́ɔne maaɛ.

37 Gɔɔ bee ɔ Davidi gbɛ́ɔ ní Isailiɔ pii d̄ɔ sa ké kí lé kú Nee né Abineɛ dea yáuo.

38 ɔ a ò a gbɛ́pionɛ: A d̄ɔ ké Isaili d̄oana z̄ɔɔ ḡa gb̄ao lé?

39 Mapi s̄ɔ, baa ké Lua ma kpa k̄ia ù, ma busa gb̄a. Zeluia népiɔ yákea p̄ási de ma p̄oa. Dii mé a flabo v̄aikenaɛ.

4

Isibose gaa

1 Ké Saulu né Isibose mà Abineɛ ḡa Hebl̄s, aa ká ḡa, mé Isailiɔ ḡɔ bíli guu nípii.

2 Saulu népi z̄iḡɔ d̄oanaɔ v̄l̄ gbɛ́ɔn pla, ado t̄ɔn Baana, ado s̄ɔ Lekabu. Beelo gbɛ́ Limɔ, B̄yámɛɛ bui néɔne. Wà Beelo díle B̄yámɛɛ pɔ ù yáae,

3 asa Beelodeɔ bàalè tà Gitaiúe, aa ku we e ní a gb̄ao.

4 Saulu né Yonataá s̄ɔ a né v̄l̄ ɛɛ ù. Gɔɔ pɔ népi kà wè s̄ɔo, ɔ Saulu ní Yonataáo gaa Yezeleɛ bao sù. Ké aa gwana aa sè, àle bàaleaàɔ, aa w̄aa guu ɔ népi p̄iliwà à lèle. Bee mé tò à ɛɛ kù. Aa t̄ɔn Mefibose.

5 Beelo gbɛ́ Limɔ népiɔ Lekabu ní Baanao f̄ele, íatɛ gb̄aa zá ɔ aa kà Isibose be, gɔɔ pɔ àle í f̄aane o.

6 ɔ Lekabu ní a d̄auna Baanao gè kpéu, aa kè lándɔ wàle gé p̄ówena dáíwa.

7 Ké aa gè kpéu, Isibose wúlea a liiwa, ɔ aa ḡèaazi kpea, aa aa z̄ɔ wa dè. ɔ aa aa mi z̄ɔ aa sè wà tàò. Aa t̄ɔu Yuud̄e s̄ɛu, ɔ aa beu e gu gè d̄ò.

8 Aa m̄o Davidi k̄i Hebl̄s ní Isibose mio aa dè: Gwa, n ibee Saulu pɔ wèle à n de né Isibose m̄in ke. Wà dii k̄i, Dii t̄ɔsine Saulu ní a buiwa gb̄a.

9 Davidi wèma à mè: Dii ku! A ma b̄o ma taasikɛa guu pii.

10 Ké gb̄e m̄o mà k̄i Zikilaga yáa à mè Saulu ḡa, àle e baona àle kpá, ɔ ma aa kù má dè. Aa bao àin we.*

11 Azaiasa lá á gb̄v̄aiɔ a tàesaide dè a liiwa a kpéu, má aa dea t̄ɔsiwà mà á w̄eni b̄ɔɛ.

12 ɔ Davidi yá'ò a èwaaso z̄ikanaɔne, ɔ aa ní dede. Aa ní ɔla ní ní gb̄alao z̄z̄z̄, ɔ aa ní geɔ lòo Hebl̄s ítk̄i sae. ɔ wà Isibose mi sè wa v̄l̄ Abineɛ miau Hebl̄s.

5

Davidi kpa Isailiɔ kpalau

(1Lad 11.1-9, 3.5-9, 14.1-17)

1 Isailiɔ m̄ò ní buiwa pii Davidi k̄i Hebl̄s aa mè: Wá au doue.

2 Za zi gɔɔ pɔ Saulu de wá k̄ia ù, míme ni d̄oaw̄ɛ z̄ilau, gea ní suo. ɔ Dii òne míme r̄iȳɔ de a gbɛ́ Isailiɔ d̄oana ù, an k̄ia ù.

3 Ké Isaili gb̄ɛz̄ɔɔ m̄ò kí Davidi k̄i Hebl̄s nípii, we à ledouk̄eur̄n̄o Dii ae, ɔ aa n̄isiká aa miwa, aa aa kpá Isailiɔ kpalau.

* 4:10 2Sam 1.1-16

- 4 Davidi wɛ baakwide guu ɔ à kpalablè, à kɛ kpalapiu wɛ blaɛ.
- 5 A de Yudaɔ kía ũ Hebl̩s wɛ sopla n̩ mɔ soolooɛ, ɔ a de Yudaɔ n̩ Isailiɔ p̩ii kía ũ Yelusaleũ wɛ baakwi n̩ aaɔo.
- 6 Kí n̩ a gbɛ́ɔ t̩ɔu Yelusaleũ zíkai n̩ Yebusi p̩ɔ kú weɔ. * ɔ aa ò Davidiɛ: Nyɔ̩ g̩ɛ lao, baa v̩l̩aɔ n̩ ɛɛɔ aa n̩ yae. Aale e Davidi a e g̩ɛ weo.
- 7 N beeo Davidi wɛ́le b̩l̩ide p̩ɔ w̩i me lo Siɔnapi s̩i, ɔ à g̩ɔ aà wɛ́le ũ.
- 8 Gɔɔ bee Davidi m̩è: Tó gbɛ́ ye Yebusiɔ d̩ede, sema aà g̩ɛ́ ize p̩ɔ wa sò gb̩eu guu, i ɛɛɔ n̩ v̩l̩api lo.
- 9 ɔ Davidi bekp̩a wɛ́le b̩l̩idepiu, à azia t̩ɔ kp̩àɛ Davidi Wɛ́le. A kp̩éɔ d̩òd̩o a liai za gu p̩ɔ w̩a ɛ kákau w̩i me M̩ilo e a ɛdau.
- 10 Davidi gb̩aa lé d̩edeɛ, asa Dii Lua Zig̩ɔde kuaànɔɛ.
- 11 Tii kí Hilau gbɛ́ɔ z̩l̩ Davidiwa n̩ s̩ede líɔ n̩ li'ánaɔ n̩ gb̩'ánaɔ, ɔ aa kp̩ed̩è.
- 12 ɔ Davidi d̩ò sa ké Dii a kpa Isailiɔ kía ũe, mé à a kpala k̩ãfle, ké Isailiɔ de Diipi gbɛ́ɔ ũ yái.
- 13 Davidi b̩ɔa Hebl̩s gb̩ea à ɛa n̩ɔɔ s̩ɛ Yelusaleũ lo n̩ n̩ɔɛ p̩ɔ i m̩ésedileneoɔ, ɔ à neg̩ɔɔ n̩ nen̩ɔɔ Ir̩n̩ɔ.
- 14 Neg̩ɔɛ p̩ɔ à n̩ í Yelusaleũpiɔ t̩n̩ ke: Samua, Sobabu, Natã, Salomɔɔ,
- 15 Ibaa, Elisua, Nefegi, Yafia,
- 16 Elisama, Eliada, Elifele.
- 17 Ké Filit̩ɔ m̩à w̩a Davidi kp̩a Isailiɔ kía ũ, ɔ aa g̩ɛ lé aà we m̩pii. Ké à n̩ bao m̩à, ɔ à g̩ɛ s̩ɛgb̩au.
- 18 Filit̩ɔ z̩l̩'op̩oo Lefai guzul̩eu,
- 19 ɔ Davidi gb̩ɛa Diiwa à m̩è: M̩à gé lélei Filit̩ɔwa, n̩yɔ̩ n̩ nameɛ ma ɔzia? ɔ Dii w̩èw̩à à m̩è: Gé, m̩à n̩ name n̩ ɔz̩l̩.
- 20 ɔ Davidi g̩ɛ Baali Pelaziũ, à z̩l̩bl̩émá we. ɔ à m̩è: Dii d̩òameɛ, à b̩ò m̩ò ma ib̩eɔwa n̩ gb̩aaɔ, lá í l̩ guf̩s b̩u̩iwa. ɔ à t̩ɔkp̩a gupie Baali Pelaziũ.†
- 21 Filit̩ɔ n̩ t̩áaɔ tò we, ɔ Davidi n̩ a gbɛ́ɔ s̩èle aa tàò.
- 22 Filit̩ɔ ɛa m̩ò lo aa z̩l̩'op̩oo Lefai guzul̩eu.
- 23 ɔ Davidi ɛa gb̩ɛa Diiwa lo. ɔ Dii w̩èw̩à à m̩è: Nsu gé má s̩úsuo. Séle n̩ kp̩e oi, ní lélemá b̩ɔaa n̩ kp̩è kp̩éɔ.
- 24 Tó a t̩áa'okfi m̩à lípiɔ mia, à ke kpakpa, asa máme ma b̩ò ma d̩ɔaaɛ we, ké m̩à z̩l̩bl̩é Filit̩ɔ zig̩ɔwa yái.
- 25 Davidi k̩è m̩àa lá Dii ɔewa, ɔ à z̩l̩bl̩é Filit̩ɔwa za Gabaɔɔ e à g̩ɛ p̩è Gezeewa.

6

Sua n̩ Dii kpagoloo Yelusaleũ (1Lad 13.1-14, 15.25-16.3)

- 1 Davidi ɛa Isaili p̩ɔ à n̩ séɔ k̩áaa gb̩ɛɔn̩ ɔaasɔɔso leɛ baakwi (30.000).
- 2 ɔ à f̩èle d̩ar̩n̩ɔ z̩éu, aa g̩ɛ Baala p̩ɔ kú Yuda b̩usuu, ké aa Lua kpagolo sé w̩a suò. Dii Zig̩ɔde lo z̩l̩lea kible kpagolopi musu malaika g̩ãsladeɔ z̩ãguo,* ɔ w̩i me aà t̩ɔ kuw̩à.
- 3 Aa kpagolopi dà zugo dafu guu† Abinadabu be s̩l̩s̩l̩ musu, ɔ aa dàò z̩éu. Abinadabu néɔ Uza n̩ Ahioo mé lé gé n̩ zugopio,
- 4 Lua kpagolo kú a guu. Ahio mé d̩ɔaa,
- 5 ɔ Davidi n̩ Isailiɔ lé ɔw̩á m̩pii Dii ɛe n̩ gb̩aa pua léu n̩ lesiao. W̩àle m̩ɔɔnale, w̩àle kútle, w̩àle g̩àale, w̩àle faapa, w̩àle s̩és̩ɛn̩apa.
- 6 Ké aa k̩à Nak̩ɔ ésegb̩ek̩i, zuo g̩ɛnal̩ɛ, ɔ Uza ɔb̩ɔ p̩è Lua kpagolopiwa.
- 7 ɔ Dii p̩ɔ p̩aaazi, à aà l̩è a d̩è kpagolo sae we d̩aa p̩ɔ a k̩èpi yái.‡
- 8 Davidi p̩ɔ p̩à ké Dii p̩ɔ f̩ɛ Uzazi yái, ɔ w̩i me gupie Pof̩ɛa'uzazi e n̩ a gb̩ao.
- 9 Gɔɔ bee ɔ v̩l̩a Davidi k̩ũ Dii yá musu à m̩è: Kpelewa má ke m̩à Dii kpagolo se m̩à taòì?
- 10 ɔ i we suò a wɛ́leu lo, à lile tàò Gata gbɛ́ ɔbeded̩u beɛ.
- 11 Dii kpagolo kú aà be e m̩ɔ aaɔ, ɔ Dii ɛf̩aik̩èè n̩ aà bed̩eɔ p̩ii.
- 12 Wa ò kí Davidiɛ w̩à m̩è: Dii ɛf̩aik̩è ɔbeded̩u bed̩eɔne n̩ p̩ɔ p̩ɔ a v̩l̩o p̩ii a kpagolo yái. ɔ Davidi g̩ɛ we, à Lua kpagolo s̩è lé suò a wɛ́le guu n̩ p̩nao.
- 13 Ké gbɛ́ p̩ɔ Dii kpagolo seao gb̩as̩è g̩ɛn̩ soolo, ɔ Davidi sa'ò n̩ g̩áaeo n̩ zun̩eb̩olo mekp̩aaɔ.
- 14 Davidi b̩àabaa sa'o'ula daa, ɛle ɔw̩á Dii ɛe a gb̩aa pua léu.
- 15 Aàpi n̩ Isailiɔ p̩ii aale su n̩ Dii kpagoloo, aale kúkuake, aale kuupe.

* 5:6 D̩ɔa 1.21 † 5:20 Bee m̩è Dii b̩ò bùi. * 6:2 1Sam 4.4, Sou 99.1 † 6:3 1Sam 7.1-2 ‡ 6:7 Nao 4.15

16 Ké Dii kpagolo lé gē Davidi wéléu, 5 Saulu né Mikali lé zíle gwa fenentiu. Ké a è kí Davidi lé vívì, àlè 5wá Dii ae, à sakáaàgu a s5 guu.

17 Ké wá sù rí Dii kpagoloo, wa díle a gbéu zwáakpe p5 Davidi dèè guu. 7 à sa p5 wí a p5 kátèu à tékù ò Dii ae rí sáaukpasao.

18 Ké à sa'ò a làa, à samaa'ò gbéne rí Dii Zíg5de t5o.
19 7 à pēè biile Isaili p5 káaaa weone mēndodo g5e rí n5e ppi rí damina káao mēndodo rí vēēbe káao mēndodo.

20 Ké Davidi lé tá samaa'oi a bēde-ne, 5 Saulu né Mikali b5 gē daiaàle à mè: N Isailio kía, n ke gbian we gbáa? N nzla me m5 n íwa5 n5e zíkēna5ne, lá wisaide í azía me m5néwa.

21 7 Davidi ò Mikalie: Dii ma 5wàè. Dii mé ma se n mae rí a bēde5 gbéu, à ma kpa a gbé Isailio d5aana ũ.

22 Má yáfukú de beea, mí azía s5aane n ea guu, āma n5e zíkēna p5 n rí yá'òpio mé aa ma kpela. §

23 7 Saulu né Mikali i ne'io e à gē gào.

7

Lua lēgbēa Davidie

(1Lad 17.1-15)

1 Ké kí z5le a be, Dii aà b5 ibeē p5 liaaaazi5 5zì, à aà gbá íampakii,
2 5 kí ò anábi Natāe: Ee! Kpé p5 wa d5 rí sedē lío 5 má5 z5leu, Lua kpagolo io dílea zwáakpeua?

3 Natā wēwà à mè: Lá à n p5 gbà n ke, asa Dii kunn5e.

4 Gwáasína bee Dii yá'ò Natāe à mè:

5 Ge ñ ò ma z5blena Davidie ma mè, 5me a kpé p5 má5 kuu d5mēeo.

6 Za g55 p5 ma Isailio b5le Egipi e gbá mi bekpa5. Mío s5kíkikpakpaē, zwáakpe mé ma kúki ũ.

7 Gu p5 ma s5kíkípàu rí ma gbé Isailio ppi mí d5aana5 díle aa d5aanéē, kási mi ò rí gbēē, b5yái i kpe5mēē rí sedē líoo nio.

8 Ge ñ ò ma z5blena Davidipie, ma Dii Zíg5de ma mè, ma aà sè sādādāki, ké aà5 de ma gbé Isailio d5aana ũ.

9 Má kuaàn5 gu p5 à gèu ppi, 5 ma aà ibeē5 dēdēè. Má tó aà t555 maamaa saē, io de dúnia t5de5 do ũ.

10 Má búsu kpa ma gbé Isailio5wa, mí rí káleu, aai z5leu rí p5 ũ. Aa s5deedeekē l5o. Gbēvāio e rí wetā lá aa rí wetā káau

11 g55 p5 ma d5aana5 dílenéwa l5o. Má aà b5 a ibeēpio 5zì ppiē.
Ma Dii mále oē, máme má bekpaē aà buio gbáa'ekii ũ.

12 Tó aà g55 pà, à gá, má aà bui p5 b5 aà pleue se lesí, mí aà kpa kpalau.*

13 Aàpi mé a kped5, ma tó io kuwá, mí tó aà5 z5le5 kpalau e g55pii.

14 Máme má5 de aà mae ũ, aàpi io de ma né ũ.† Tó à tàakè, má íadawà rí gooe, lá gbēnazína í gbé gbēwa.‡

15 Kasi má gbēke b5aaaàn5 lá má b5aa rí Saulu p5 má w5 kpalau Davidi aewao.

16 Aà buio aà5 kpalable g55pii. Aà kpalapi a5 láaa vío. §

17 7 Natā yápi dāu a síu Davidie lá Dii 5ēwa pii.

Davidie wabikēa Diiwa

(1Lad 17.16-27)

18 7 kí Davidi gē z5le Dii ae à mè: Dii Lua, b5n ma tí? De5n ma bēde5 ũ 5 n ma ka gweae taawai?

19 Dii Lua, bee kēne fēfēu e tia, 5 n mapi n z5blena bui p5 aà5 ku ziao yá'ò l5a? Māa ríle kemēea, Dii Lua?

20 Dii Lua, má mēne kpelewa l5e? Mapi n z5blena rí ma d5.

21 N yāz55pi kē lá rí yeiwa lé p5 rí gbē yái, 5 rí t5 mapi n z5blena má d5.

22 Dii Lua, rí z55 fá! Gbēe muaann5o. N bāasio díie kuo, lá wá mà rí swáowa.

23 Déme muaa rí n gbé Isailio? Dúnia buio guu bui mēndopii 5 rí b5 n gbé5 ũ. N nzla t5b5, n yāz55 b5nsae5 kē n gbépio5ne, n buie5 rí rí táaa yà n gbé p5 n rí b5 Egipio5ne.

24 N Isailio díle aao de n gbé5 ũ e g55pii. Dii, n g5 rí Lua ũ.

25 Dii Lua, lé p5 rí gbé mapi n z5blenae rí ma buio yá musu, ñy5 zíkēwá g55pii. Ke lá rí ówa,

§ 6:22 Mat 23.12 * 7:12 Sou 89.3-4, 132.11, Zaa 7.42, Zln 2.30 † 7:14 Sou 2.7, 89.26-27, 2Kln 6.18, Ebe 1.5 ‡ 7:14 Sou 89.30-33 § 7:16 Sou 89.36-37

26 ní tɔ̀bɔ maamaa e ɔ̀ɔ̀pii. Gbɛ́ i mɛ Dii Zígɔ́de mé Isailiɔ́ Lua ú, mé mapi n zò̀blena Davidi, ríyɔ́ ma buiɔ́ zínapele,

27 asa Dii Zígɔ́de Isailiɔ́ Lua, rí òmɛɛ n mɛ ríyɔ́ ma bɛ kpamɛɛ ma buiɔ́ gbáa'ekíi ú. A yáí tò mapi n zò̀blena ma sò̀díle, ma wabiɛ bee kèma.

28 Dii Lua, mímɛnn Lua, n yá náai ví, ɔ́ n yámaapi ò mapi n zò̀blenaɛ.

29 Báaada mapi n zò̀blena buiɔ́gu sa, níɔ́ wéteɛrɛ́i ɔ̀ɔ̀pii. Dii Lua, n yá'ò, n báaada mapi n zò̀blena buiɔ́gu, aáɔ́ báaa ví e ɔ̀ɔ̀pii.

8

Davidi ziblea buipaleɔ́wa (1Laɔ́ 18.1-17)

1 Bee gbɛa Davidi ziblè Filitɛɔ́wa à rí busa à rí mɛɛwia Gata síma.

2 A ziblè Mɔ́abuɔ́wa, ɔ́ a tò aa wùle kɔ́ sae tɔ̀le, à ba yò́má. Tó à bà pla zànguo dède, i bà do zànguo to béɛ. ɔ́ Mɔ́abu gò Davidi zò̀blenaɔ́ ú, ɔ́ aalɔ́ falubòè.

3 Davidi ziblè Leobe né Adadezɛɛ, Zoba kíawa, ɔ̀ɔ́ pɔ́ kípi èa lé gé ɔ̀tɔ̀leɔ́i Uflata swasaɛdeɔ́wa.

4 ɔ́ à aà sɔ́ɔ́ kùkù mèn ɔ́aa sɔ́o (1.000) rí sɔ́godeɔ́ gbɛɔ́n ɔ́aasɔ́sɔ́o leɛ bàaɔ́kwi (70.000) rí kɛsedeɔ́ gbɛɔ́n ɔ́aasɔ́sɔ́o leɛ bao (20.000). ɔ́ à rí sɔ́ kízá zò̀zɔ́ pii, mèn basɔ́o mé è bò.

5 Sili pɔ́ kú Damasiò m̀bɔ́i Adadezɛɛle, ɔ́ Davidi rí gbɛ́ò dède ɔ́aasɔ́sɔ́o leɛ bao rí plao (22.000).

6 A gudɔ́anaɔ́ díledile Sili búsuu, ɔ́ aa gò aà zò̀blenaɔ́ ú, aalɔ́ falubòè. Dii tò Davidi ziblè gu pɔ́ à gèu pii.

7 Davidi Adadezɛɛ iwaɔ́ vua sèngbao sèle à tàò Yelusaleù.

8 A m̀ɔ́gotɛ́ sèle zɔ́zɔ́ Adadezɛɛ wéle pɔ́ wí mɛ Teba rí Belotaio guu.

9 Ké Amata kí Tou mà Davidi ziblè Adadezɛɛ zígɔ́wa pii,

10 ɔ́ à a né Adolau zì f̀kpaiwá. A aà sáaukpá zì pɔ́ a blè Adadezɛɛwa yáí, asa Tou zíkáaà̀nɔ́ yáaɛ. Adolau m̀ò rí vua pɔ́ rí ánuɔ́ pɔ́ rí m̀ɔ́gotɛ́ pɔ́,

11 ɔ́ kí Davidi kálɛ Dii pɔ́ ú, lá a kè rí bui pɔ́ à gbáablémáɔ́ ánuɔ́ rí vuaɔ́wa pii,

12 Eɔ́bù rí Mɔ́abu rí Amɔ́nɔ́ rí Filitɛɔ́ rí Amalekiɔ́. Maa a kè rí pɔ́ a sí Zoba kí Adadezɛɛ, Leobe néwao.

13 Beewa ɔ́ Davidi tɔ̀bò. Ké à ziblè Siliɔ́wa à sù, à Eɔ́bù dède Guzulɛ Wisideu* gbɛɔ́n ɔ́aasɔ́sɔ́o leɛ bao plasai (18.000).

14 ɔ́ à gudɔ́anaɔ́ díledile Eɔ́bù búsuu lɔ́, ɔ́ Eɔ́bùpɔ́ gò aà zò̀blenaɔ́ ú. Gu pɔ́ Davidi gèu pii Dii tò à ziblèc.

15 Davidi mé Isaili bui pii kía ú, à yámaakè a gbɛ́ɔ́ne a zéwa.

16 Zelua né Yoabu mé aà zígɔ́ ɔ́aana ú. Ailudi né Yosafa mé aà kpáwakena ú.

17 Aitubu né Zadoki rí Abiataa né Aímɛlekio mé sa'onkiaɔ́ ú. Selaia mé aà lakèna ú.

18 Yoiaa né Benaia mé aà ɔ́bai gbɛ́zɔ́ ú. Davidipi zía nɛgɛɔ́ mé aà kwáasiɔ́ ú.

9

Davidi gbɛ́kɛkɛa Mefiboseɛ

1 Davidi gbɛ́ò là à m̀è: Saulu buie i gɔ́o lé? Má ye gbɛ́kɛkɛé Yonatáa yáí.*

2 Saulu bɛ zíkɛnaɛ ku, aà tɔ́n Ziba, ɔ́ wá aà sísi kí Davidiɛ. A aà là à m̀è: Mmɛnn Zibaa? A wèwá à m̀è: Ao, n zò̀blenan ma ú.

3 ɔ́ kípi aà là à m̀è: Saulu buie ku e tiaa? Má ye gbɛ́kɛ pɔ́ Lua ví kɛɛɛ. ɔ́ Ziba wèwá à m̀è: Yonatáa née ku e tia. Eɛɛ.

4 ɔ́ kí aà là à m̀è: A ku má ni? Ziba wèwá à m̀è: A ku Amieli né Makii bɛ Lodebaa.

5 Kí Davidi gbɛ́ò zì, ɔ́ wá m̀báànɔ́.

6 Ké Yonatáa né Mefibose, Saulu tɔ́na ká Davidi kíi, à kùlè è wùle a gbɛɛu. ɔ́ Davidi m̀è: Mefibose! A wèwá à m̀è: N zò̀blenan ma ú.

7 ɔ́ Davidi òè: Nsu to vía n kùo, asa má gbɛ́kɛkɛne n mae Yonatáa yáíɛ. Má n dezi Saulu buaɔ́ ɔ́aane pii, níliɔ́ m̀ɔ́ p̀obleimanɔ́ ɔ̀ɔ̀pii.

8 Mefibose kùlè è m̀è: Bón mapi n zò̀blena ú ké n ma wegwaí? Má de lán gbɛ́ gewaɛ.

9 ɔ́ kí Saulu zíkɛna Ziba sísi, a òè: Pɔ́ pɔ́ de Saulu pɔ́ ú rí a bedɛɔ́ pɔ́o pii, má kpá n dii tɔ́nawaaɛ.

10 Mpi rí n néo rí n zíkɛnaɔ́, áli aà tɔ̀le zì kɛè, í a pɔ́o kɛkɛ, ké aà e àò kùsúa ví. N dii tɔ́na Mefibosepi alio p̀obleimanɔ́ ɔ̀ɔ̀piiɛ. Ziba sɔ́ a nɛgɛɔ́ ví gbɛ́ɔ́n gɛ́o rí zíkɛnaɔ́ gbɛ́ɔ́n bao.

* 8:13 Sotú 60 * 9:1 1Sam 20.14-16

- 11 ɔ Ziba ò kípíe: Yá pɔ ma dii kí ò mapi n zòblenaε, má ke píie. ɔ Mefibose ɔ pɔble ní kípíio, à gɔ́ lán kíanεɔ dowa.
- 12 Mefibose negɔ́ena ví, aà tón Mika, mé Ziba beɔeɔ mé aà zikenaɔ ũ nípii.
- 13 A ku Yelusaleũ, asa ɔ pɔble ní kíio gɔ́piiε. Aapíá εεε.

10

*Davidi zɔblea Amɔniɔwa
(1Lad 19.1-19)*

- 1 Bee gbεa Amɔniɔ kía gá, ɔ aà né Anuni zòle aà gbεu.
- 2 Davidi mè: Má gbεkeke Naasa né Anunie lá aà mae gbεkeke mεε yáawaε. ɔ Davidi a íwaεɔ zɔ́wá, aa gε Amɔni búsuu aa aà nòse níniε aà mae gaa yá musu. Ké Davidi íwapiɔ ká we,
- 3 Amɔniɔ kíaɔ ò ní dii Anunie: Nle e Davidi gbéɔ zɔ́ n mae gε kpelaa yáí aà ní nòse níniε nεe? A ní zɔ́ aà mɔ wá wéle asiigwaie, aai εa mɔ a músikéi.
- 4 ɔ Anuni Davidi íwapiɔ kùkù à ní lekána saaloɔ wáwa, à ní pɔkasao zòεzòε a guo ní pòowa súsú, ɔ à ní gbáε.
- 5 Ké wa ò Davidie, ɔ à gbéɔ zɔ́ aa gé dairíle, asa wí ní kú maamaaε. Aa òné: Kí mè, à zòle Yeliko e á lekána ká bóle, í gbasa su.
- 6 Ké Amɔniɔ è Davidi ye ní gíyáí ɔo, ɔ aa fiabò gbéɔne aa zikané: Sili pɔ kú Leobe ní Zobao kèseɔe gbéɔn ɔaasɔsoo leε hao (20.000) ní kí Maaka zígɔ́o gbéɔn ɔaa sso (1.000) ní Tobudeɔ gbéɔn ɔaasɔsoo leε kuepla (12.000).
- 7 Ké Davidi a baomá, ɔ à Yoabu gbáemá ní zígɔ́o pii.
- 8 Amɔniɔ bò zɔ́pòo ní wéle bíibiɔleu, ɔ Zoba ní Leobe Siliɔ ní Tobudeɔ ní Maaka gbéɔ ku sεu níteε.
- 9 Ké Yoabu è wá zɔ́pòo a ae ní a kpεo, ɔ à Isaili zígɔ́o maaɔ plè à ní gbáε aa gé léleí Siliɔwa.
- 10 ɔ à zígɔ́o kɔniɔ ná a dáuna Abisaie a zɔ́l, ɔ à ní gbáε aa gé léleí Amɔniɔwa.
- 11 A mè: Tó Siliɔ gbáa su lé ma fu, mɔ òmale. Tó Amɔniɔ gbáa su lé n fue sɔ, má mɔ òinle.
- 12 Sɔdile, wá gɔ́εke ke wá gbéɔ ní wá Dii wéleɔ yá musu. Dii a yá pɔ kéε maa ke.
- 13 ɔ Yoabu ní zígɔ́o pɔ kuanɔɔ gè Siliɔwa ní zɔ́o, ɔ Silipiɔ bàalèné.
- 14 Ké Amɔniɔ è Siliɔ bàalè, ɔ aa bàalè Abisaie sɔ, aa sí wéle guu, ɔ Yoabu ní tó we, à tà Yelusaleũ.
- 15 Ké Siliɔ è Isailiɔ zɔ́blémá, ɔ aa εa kɔ káaa.
- 16 ɔ Adadezεε gbéɔ zɔ́, aa sù ní Sili pɔ kú Uflata baaleɔ, ɔ aa gè Helaũ. Sobaki mé Adadezεε zígɔ́piɔ òaana ũ.
- 17 Ké Davidi a baomá, ɔ à Isailiɔ káaa píi, à bùarínɔ Yuudéwa à gè Helaũ. ɔ Siliɔ zɔ́pòoaazi, ɔ aa síkɔu.
- 18 Ké aale bàale Isailiɔne, ɔ Davidi ní òeɔe sɔgodeɔ gbéɔn ɔaa áaɔ ní basoo (700) ní kèseɔe gbéɔn ɔaasɔsoo leε bla (40.000). We wá ní zígɔ́o òaana Sobaki òeɔe.
- 19 Ké kía pɔ aa òe Adadezεε zòblenaɔ ũ è Isailiɔ zɔ́blémá màa, ɔ aa leɔoukè ní Isailiɔ, aa gɔ́ n zòblenaɔ ũ. Via Siliɔ kù, aai gé òi Amɔniɔle ɔo.

11

Davidi yea Basebazi

- 1 Ké í bò εu, gɔ́ pɔ kía 1 gé zikai, ɔ Davidi Yoabu zɔ́ ní a íwaɔ ní Isailiɔ pii. Aa Amɔniɔ ásookè, ɔ aa koezɔ́ Labazi. Davidi sɔ a ku Yelusaleũ.
- 2 Ké oosi kè, ɔ Davidi fεle a liiwa, ále bebe a kpé musu. Za kpé musu we ɔ à nɔe è, ále zu'o. Nɔepíá nɔ kefenae maamaa,
- 3 ɔ à gbé zɔ́ nɔepi yágbεai. ɔ wa òè: Eliaũ né Baseban we, Iti bui Uli nac.
- 4 ɔ Davidi gbéɔ zɔ́ aà sísií. Ké à mɔ, ɔ Davidi wúleáano, ɔ nɔepi tà be. Aapí sɔ à òkù gbábò dafue.
- 5 Ké à nɔsí, ɔ à lékpásakè Davidie à mè a nɔsí.
- 6 ɔ Davidi gbé zɔ́ Yoabuwa à mè: Iti bui Uli gbáemεε. ɔ Yoabu aà gbáεε.
- 7 Ké Ulipi mɔ, ɔ Davidi Yoabu aafia gbèa ní zígɔ́o ní zɔ́ pɔ aale kao.
- 8 ɔ Davidi òè: Ta be zu'oi. Ké Uli bò kibε, ɔ kí gbé zɔ́ è ní bleo.
- 9 Ama Uli i ta a beo, kibε gɔ́u ɔ à íu ní a zíkεnkɔniɔ.
- 10 ɔ wa ò Davidipie wá mè: Uli i ta a beo. ɔ à Uli là à mè: Madɔ n su ní wéleɔ dafu ní? Akeaa ní ta beo ní?
- 11 Uli wéwá à mè: Kpagolo ní Isailiɔ ní Yudaɔ ku zwáakpεo guu. Ma dii Yoabu ní a gbéɔ ku sεu. Má fɔ ta be mà pɔble mà imi, mà wúle ní ma naoo. N n kuao má yápi keo.

- 12 ¹² Davidi òè: G5 la gbà lo, zia mí n gbae. ¹³ Uli gò Yelusaleu zibeezi ní a gɔɔ siao lo.
 13 Davidi aà sisi, à pòblè à imiaàn, 5 Davidi ikàkaè. Kási ké à bò oosi, à gè í ní a dii kía zikenaɔe, i ta a beo.
 14 Ké gu dò, Davidi lakè Yoabue, 5 à Uli gbàeò.
 15 Lápi guu à mè: A Uli dɔaa gu pò zì pásù, í pòɔɔzàkè aà kpe, ké wà e wà aà de.
 16 Gɔɔ pò Yoabu lé koez5 wélepizi, 5 à Uli dà gu pò a d5 neg5nao kuu.
 17 Ké wéledeò b5le lé zika ní Yoabuo, aa Davidi zig5eò dède. Iti bui Uli kú ní guu.
 18 ¹⁸ ¹⁸ Uli Yoabu gbé zì Davidiwa aà zì yá dau siuè píi.
 19 A ò zínapiè: Tó n zì yá dau ní síu kíe píi ní láa,
 20 tó aà n5se fèle à ní lá à mè: Bóme tó a s5 wélezi káikái ní zloi? A d5 ké bíimusudeò lí ka gbaemá zíleò lé?
 21 Dème Gedeɔ né Abimeleki dèi? Nɔe mé ɔzò wísilɔgbei za bíi musu, 5 à aà dè Tebezio lò? *
 Akea a s5 bíizi káikái máai? Tó a òne máa, ní oè aà zòblena Uli, Iti bui gá lo.
 22 ²² Uli zínapi dàzeu. Ké à kà Davidi kíi, à yá pò Yoabu dàe oè píi.
 23 A mè: Gbèò b5le wéleu, aale gbàamɔwèe wénkpèe, 5 wa ní yá e ní wéle bíibɔleu.
 24 An kázunaɔ ku za bíi musue, 5 aa ka fà n gbéɔgu zíle, aa ní gbèeò dède. N zòblena Uli, Iti bui gá lo.
 25 ²⁵ Uli Davidi ò zínapiè: O Yoabue asu to yápi kee íio. Wlilɔ gbé pò zì a ní bleò d5o. Aà zika ní wélepideò ní gbàao, í kwé. N aà gba s5 máa.
 26 Ké Uli na mà a zà gá, à ɔòb.
 27 Ké ge'ɔɔlɔgɔɔ láa, Davidi gbéò zì, aa suààn Davidipi be, 5 à gò aà na ù. A ne'iaàn g5e ù, 5 yá pò Davidi kèpi kè Diie íi.

12

Anabi Natá Davidi gbaa laai

- 1 Dii Natá zì Davidiwa. * Ké à kà, a òè: G5e gbèon plaèò mé kú wéle dou, gbèdoá ode, gbèdo s5 taasidee.
 2 ² Uli depi sáɔ ní zuo ví dasidasi,
 3 taasidepi s5 a pɔe vío, sánununa mènɔe a lù. ³ Uli à ɔliai, à zòkù ní aà néo sánu aà be. Aa lo ble dou ble, aa lo imi ta dou, í wúle aà pòleu, 5 àle gwa lán azía nenɔenawa.
 4 Ké nibɔ pila ɔdepiwa, 5 í we sá ge zu kù a kpása guu à nibɔpi yàaekèòo, taaside sánununapi 5 a siwá, à a nibɔpi yàaekèò.
 5 ⁵ Uli Davidi pò pà ɔdepi yá musu maamaa, a ò Natáe: Dii ku! A kù wà gbé pò yápi kè dee.
 6 Lá máa a kè, í aà wénagwao, aà sápi fiabo lee síi5.
 7 ⁷ Uli Natá ò Davidipie: Mmè ní gbépi ù. Dii Isailiɔ Lua mé yáe bee ò à mè: Ma n kpa Isailiɔ kía ù, ma n bɔ Saulu ɔzì,
 8 5 ma n diipi be kpàma, ma aà naɔ nàne n ɔzì. Ma Isailiɔ ní Yudaɔ kpàma n gbéò ù. Tó bee kène fèneù, má a pàleɔ káfiɔe.
 9 Bóyáí n saká ma yáui? N yá pò má yeio kè, n Iti bui Uli dè ní fèndao, n aà nɔsí ní sè. N tò Amɔnɔ aà dè zì guu.
 10 ¹⁰ Za gbá yápási a ké n bewa bau lo, asa n sakámague, n Iti bui Uli nɔ sí ní sè.
 11 ¹¹ Uli Dii èa yáe bee ò à mè: Ma! Má tó nzía bede yá'ine. Má n nao sima, mí ní kpá n gbédeewa n wáa, í wúleínɔ gupuau.
 12 ¹² N yakè asii guue. Mapi s5 má yápi kene gupuau Isaili píi wáae.†
 13 ¹³ Uli Davidi ò Natáe: Ma duunakè Diie. ¹³ Uli Natá òè: Dii n duuna kèma, níy3 gao.
 14 ¹⁴ Ama lá n dɔe Diiwa maamaa yápi kea musu, neg5e pò nɔepi ínnɔ a gaè.
 15 ¹⁵ Ké Natá tà be, 5 Dii tò né pò Uli na í ní Davidiopi gyá kù.
 16 ¹⁶ Uli Davidi lé Lua sisi népi yá musu ní leyeo, gwá í wúle búsuue.
 17 ¹⁷ Aa be gbèz5ɔɔ lo zeaála aà fele búsuu, ama íli weio, mé íli pòblérínɔ.
 18 ¹⁸ A gɔɔ soplade zì 5 népi gá. Vía Davidi iwaɔ kù, aai f5 òè népi gào. Aa mè: Gɔɔ pò népi ku, wa yá òè, í wá yámao. Kpelewa wá oè sa népi gài? A yáwáike.
 19 ¹⁹ Davidi è a iwaɔ lé yákpáina'ok5e, 5 a d5 ké népi gáe. A ní lá à mè: Népi gá yá? ¹⁹ Uli aa wèwà aa mè: Ao! A gáe.
 20 ²⁰ Davidi fèle búsuu, à zu'ò à nísidɔɔ à a pòkasao líle, 5 à gè kùle Diie a kpéu. Ké à èa tà be, à pòblea gbèa, 5 wa kpàwà, a blè.

* 11:21 Dɔa 9.53 * 12:1 Sou 51 † 12:12 2Sam 16.22

21 Aa İwao aa la à mèn: Akea rİle yāke maai? Goo pō nēpi ku, n leye n ōlō. Ké à gā sa, n fele n pōblē.

22 A wemá à mèn: Goo pō nēpi ku, ma leye ma ōlō, asa ma mèn, tó Dii a ma wegwa à to nēpi ào kun no, déme dōi?

23 Lá à gā sa, bōyāi máo leyea bi? Má fō mà aa vu yà? Má gé aa kīi, āma aapi a e ea mo ma kīio.

24 Davidi a na Baseba nōse niniē, ō à gē wūleaānō. A ne[†] gōe ū, ō à tōkpāē Salomōo. Dii yeaazi, 25 ō à ānabi Natā zīwā à tōkpā nēpie Yedidia[‡] Dii yeaazīpi yāi.

Laba sia Amōniowa
(1Lad 20.1-3)

- 26 Yoabu zīkà rī Amōniō Laba, ō à kibē sī.
- 27 Ō à gbēō zī Davidiwa à mèn: Ma zīkà rī Labadeō, ō ma rī itōkōi sī.
- 28 Zīgō kīniō kāaa sa, ní mo koezō wēlepizi, ní sī. Tó maa no, má sī, wi ma tōkpāē.
- 29 Ō Davidi zīgōo kāaa pīi, à gē lèle Labawa a sī.
- 30 Wā rī tāa Mōlōku vua fūa gō aa miwa, wa kpā Davidiē. A gbha kà kiloo baakwi, mé gbē beede kuwā. A wēlepi pōo nāaa dūduu,
- 31 ō à gbē pō kú weō kùkū bōlērīnō, à rī da sīi zīu rī dūduusu zīo rī moō zīo, mé a tò aa bilikibō. Maa a kē Amōni wēleōne pīi, ō à ēa tà Yelusaleū rī a zīgōo pīi.

13

Aminō yea Tamaazi

- 1 Bee gbēa Davidi né Abisaloū dāe kefena vī, aa tōn Tamaa, ō Davidi né Aminō yeaazi.
- 2 Yāpi lé İada Aminōpiwa, à kà gyākea a dāe Tamaapi yāi, asa noē lēsoe, a fō yāe keeō.
- 3 Aminōpi gbēna vī, aa tōn Yonadabu, Davidi vīi Simea né. Yonadabu ōnō gbāa,
- 4 ō à Aminō la à mèn: Akea n kīane[†]ia n kūsū İō kwea lá gu lé dōi? Nyō omeeo lé? Ō Aminō wēwā à mèn: Má ye ma dāuna Abisaloū dāe Tamaaziē.
- 5 Ō Yonadabu oē: Ge n wūle n liiwa lán gyāewa. Tó n mae mō n gwai, ní oē rī ye n dāe Tamaa mo ble kpamae. Aa mo keke n wāa ké nyo e, i gbasa nanē n ōzī.
- 6 Ō Aminō wūle lán gyāewa. Ké kī mō aa gwai, ō a oē: To ma dāe Tamaa mo kaa kemee ma wāa, i namee ma ōzī.
- 7 Ō Davidi gbē zī Tamaawa a be à mèn: Gé n vīi Aminō kpéu, ní blekeē.
- 8 Ké Tamaa gē aa kpéu, à aa lè wūlea, ō à pōwenti dē à kaa kēō aa wāa, ō a dīsa.
- 9 Ō à ta sē à kāapi kàuē. Aminō gī sōi à mèn: Gbēō ya aa bōle nīpii. Ké gbē pō kuaānō bōle pīi,
- 10 ō a o Tamaae: Mō rī blepio kpea la, ní namee ma ōzī. Ō Tamaa kaa pō á kē sē à gēō a vīi Aminōpi kīi kpea.
- 11 Ké à sōaazi, āle kpawā à sō, ō à a dāepi kù à mèn: To mà wūlenno.
- 12 Ō a o a vīipie: Aawo! Nsu gbāamōmeo. Asa wā Isailio wili yā bee taa keo. Nsu yādōosai bee taa kemeeo.
- 13 Mapi, má má géu rī wī beeo? Mpi sō, Isailio n dile gbēpā ū. Sue! N a yā'o kīe, a gī ma kpáimao.
- 14 I we aa yāmāo. A gbāamōē, ō à kūsīwā à wūleaānō.
- 15 Ō Aminōpi zāaāgu pāsīpāsī. Aa zāaaāgu de aa yeaazi yāala. Ō a oē: Fele bō.
- 16 Ō nōepi o a vīipie: Aawo! Tó n ma ya n ma bō, a tāae ao zōō de pō pō rī kēmeea. N beeo i we à aa yāmāo.
- 17 Ō Aminōpi a zīkenēwaasona sisi à mèn: Nōee bee ya bōomee, ní gbata n kilidau.
- 18 Ō aa zīkenapi aa sē bōō bàasi, à gbatà à kilidāu. Nōepi ula gbāa daa, asa ula bee taa kīa nenōe lēsoo İō daa.
- 19 Ō Tamaa tūfu gbē a miwa, à a ula gbāa pō á daapi gā a kē, ō āle ōlō āle tá, à ođī a musu.
- 20 Aa dāō dadoude Abisaloū oē: N dāō Aminō lāane yā? Nsu o gbēe mao, asa n dāōe. Nsu nyo yāpi kua n sō guuo. Ō Tamaa zōle a dāō Abisaloū be yākpaa.
- 21 Ké kī Davidi yāpi mà, aa pō pā maamaa.
- 22 Abisaloū i yāe o Aminōeo, yāvāi ge a maa, asa aa za fēē, ké à kūsī a dāe Tamaawa yāi.

Abisaloū Aminō dea

23 Wē pla gbēa Abisaloū ku Baali Azoo, Eflaiū būsū zōleu rī a sākākēelenaō, ō à kīaneō sisi blesawa nīpii.

24 Ō à gē kī lē à mèn: Kī, wāle mapi n zōblena sāō kākēele. Mpi rī n İwaō a gemanō weo lé?

† 12:25 Bee mē Dii gbē yenzide.

25 ɔ kí wè a nɛpiwa à mè: Aawo! Wá fɔ gé wápiio. Wá kɛɛ aso ũe. A nàewà, àma i gɛo, ɔ à samaa'òè.

26 ɔ Abisaloũ mè: Tó nĩle gɛo, to ma v̄i Aminɔ gɛwanɔ. Kí aà là à mè: Bóyāi ní ye aà gennɔi?

27 Abisaloũ nàewà, ɔ kí tò Aminɔ gèaàɔ ní a né kɪnɔ pii.

28 Abisaloũ yādĩle a gbéɔne à mè: A swákpa! Tó Aminɔ pɔ kè v̄ɛɛwa na, tó má òé à aà zɔ, à àà de. Asu to v̄ia á kũo. Mámɛ ma á dáu! A s̄ɔdile, í ḡɛke kɛ.

29 Abisaloũ gbéɔ kè lá a d̄ilɛn̄ɛwa, ɔ kiane kɪnɔ f̄ɛle d̄i ní s̄ɔbaonɔ kpɛ, aa bàalɛ.

30 Gɔɔ pɔ aa ku zéu, Davidi a baomà wà mè: Abisaloũ kianeɔ dèdɛ pii, an kee i ḡɔo.

31 Davidi f̄ɛle à a pɔkasao gá a kè, ɔ à wũle búsuu. Aà ìwaɔ s̄laaazi ní ní pɔkasao kék̄ɛa.

32 ɔ Davidi v̄i Simɛa né Yonadabu mè: Baa, n̄su n̄yɔ wà n né èwaasoɔ dèdɛ pii no, Aminɔ mé gá ado. Wá yápi d̄s̄ Abisaloũ wéwa za gɔɔ pɔ Aminɔ k̄usi a d̄ae Tamaawae.

33 Ma dii kí, n̄su n̄yɔ yápi k̄ua n s̄suo. N n̄eḡɛo i gaga píio, sema Aminɔ ado.

34 Abisaloũ s̄ɔ à bàalɛ.

Ké èwaaso gud̄šana wezù, a è wa be Olonaiũ zéu s̄s̄t̄p̄ɔleu dasidasi. A gè a ò k̄ie: Ma gbéɔ è be s̄s̄t̄p̄ɔleu Olonaiũ oi.

35 ɔ Yonadabu ò k̄ie: N èa? N néo mé lé su we lá má ònɛwa.

36 Ké à yápi ò a làa, ɔ kiane p̄io kà ḡɔo, aale búbuape. Kí ní a ìwaɔ ɔɔl̄ nípii maamae lo.

37 Abisaloũ bàalɛ à tà Amihudu né Talemai, Gesuu k̄ia k̄i, * ɔ kí Davidi s̄ɔ lo a né gaa ɔɔl̄ gɔɔpii.

38 Ké Abisaloũ bàalɛ à tà Gesuu, a ku we e wè àaɔ.

39 Ké kí Davidi n̄ɔse n̄ini Aminɔ gaa yá musu, ɔ àle Abisaloũ beke sa.

14

Abisaloũ sua Yelusaleũ

1 Zelua né Yoabu d̄s̄ k̄é kí pɔ d̄o Abisaloũwa,

2 ɔ à gbéɔ z̄i Tekoa, aa n̄ɛ ɔnɔna s̄ɛ aa suò. ɔ a òè: Kɛ lá n̄le gewiipewa. Gyaa pɔkasao da. Nsu n̄isid̄ɔo. Kɛ lán n̄ɛ pɔ a gbé gá àle a ɔɔl̄ à gèḡɛwa.

3 Gé kí k̄i mà, ní yáe bee oè. ɔ Yoabu yá s̄oso kà n̄ɛpiɛ a léu.

4 Ké Tekoa n̄ɛpi gè kí lè, à k̄ulèè à wũle a gbɛɛu à mè: Kí, ma suaba!

5 ɔ k̄ipi aà là à mè: Bó ní yeii? A wèwà à mè: Gyaan ma ũ, ma z̄á ḡàc.

6 Mapi n z̄òblena, má n̄eḡɛo v̄i gb̄ɛn pla. Ké aale s̄oleke k̄t̄ɛɛ bua, gb̄ɛe ku à ní yoaoa. ɔ an gb̄ɛdo a gb̄ɛdo le d̄ɛ.

7 ɔ ma bedɛ f̄ɛle nípii, aa ò mapi n z̄òblenae aa mè mà a né pɔ a gb̄ɛdo d̄ɛpi kpámá wà de, k̄é à a gb̄ɛdo d̄ɛ yáí. Aa ye yáa miɔn tede pɔ ḡm̄ɛe túbiblena ũpi tedeɛ, k̄é ma z̄á su à ɔ ge bui v̄i d̄únia guu lo.

8 ɔ kí ò n̄ɛpiɛ: Ta be, má yādile n yápi musu.

9 ɔ Tekoa n̄ɛpi mè: Ma dii kí, t̄aaepi wi ma musu ní ma de bedɛ, mpi n̄o ku t̄aaesai ní n k̄iakeo.

10 ɔ kí mè: Tó gb̄ɛe lek̄à yápiwa, m̄oaàɔ ma k̄i la, a e ìadama lo.

11 ɔ n̄ɛpi mè: Kí, legb̄ɛ ní Dii n Lua t̄so, k̄é t̄sina su ma né de kemapla ma leo yáí. ɔ k̄ipi mè: N Diio n n̄épi mik̄ae a léle z̄l̄ɛo.

12 ɔ n̄ɛpi mè: Ma dii kí, mapi n z̄òblena ma gba zé mà ea yá'one. A wèwà à mè: O!

13 ɔ a òè: Bóyāi n yá bee taa kp̄aal ní Lua gb̄ɛsi? Yá pɔ ní òm̄ɛ mé n dayau, asa ni gbé pɔ ní yá gb̄ɛsi n suòo.

14 Wápii wá ga, w̄io de lán í pɔ k̄òle t̄ɔle gb̄ɛe i e s̄ɛle bowa. Lua lí gbé pɔ wa yá w̄eni b̄oo, í zew̄ɛle ade ea suwae.

15 Ma m̄o yápi oi ma dii k̄iɛɛ, asa gbéɔ tò v̄ia ma k̄iɛ. ɔ mapi n z̄òblena ma mè má yá'one. W̄il̄io d̄so tó n̄yɔ ma wabik̄ɛama sí,

16 ní ma b̄o gbé pɔ ye mapi ní ma néo t̄ɔle pɔ Lua t̄òw̄ɛe síwá ɔz̄í.

17 Ma dii kí, mapi n z̄òblena ma mè n yá a to ma s̄o dadou, asa ní de lán Lua malaikaewae, ni sw̄áse yámaa ní a v̄aiozi píie. Dii n Lua aɔ kunnɔ.

18 ɔ kí òè: Nsu gí yá pɔ mále n lai z̄á síiao. ɔ n̄ɛpi mè: O ma dii kí!

19 ɔ kí aà là à mè: Yoabu lé kú yápi guu yá? N̄ɛpi wèwà à mè: Ma dii kí, ní n kuaɔ yá pɔ ní òpi gɛa ae ní kp̄eo v̄io. Ao, n z̄òblena Yoabu mé yápi s̄oso k̄am̄ɛe ma léu pii.

20 N z̄òblena Yoabu kè màa, k̄é à e yá pɔ daa líwa tiaɛ bee keke yáie. Ma dii, ní ɔnɔ lán Lua malaikaewae, ní yá pɔ kè d̄úniau d̄s̄ pii.

* 13:37 2Sam 3.3

- 21 ɔ kí gè ò Yoabue: Too, má yápi ke sa. Ge ñ èwaaso Abisaloū gbèsi ñ suò.
- 22 ɔ Yoabu kùle kípié, à wùle a gbèeu à àà sáaukpà à mè: Ma dii kí, mapi n zòblena, má dḡ gbá sa ké ma yá kàngu, asa n ma yámá.
- 23 ɔ Yoabu fèlè gè Abisaloū gbèsi Gesuu, à suò Yelusaleū.
- 24 ɔ kí mè: Oè àà gè zḡle azla be, wá wé a ke síiḡo. ɔ Abisaloū gè zḡle a be, aai wesikḡle ní kíoo.
- 25 Gḡ kefenae ku Isailiḡ guu lán Abisaloūwao. Wlḡo àà maabo maamaae. Sea za àà gbá zḡle e à gè pè àà minanguo sáae kuo.
- 26 ɔ a mi bo wè ní wèoe. I a gbia ma. Tó a bò, ì yḡ kiloowa, ì de kiloo plaa.
- 27 A negḡeo ì gbèon àaḡ ní nenḡeo do. Nenḡepi tón Tamaa. Nḡ kefenae.
- 28 Abisaloū ku Yelusaleū e wè pla wesia kíle sai.
- 29 ɔ à Yoabu sísi àà gèe kí kḡi, àma Yoabu i we mò àà kíio. ɔ à èa à àà sísi ì, i we mòo.
- 30 ɔ a ò a ìwaoḡne: A Yoabu bua pḡ kú ma pḡ sae gwa, àà naa mà. A gè tesḡwá. ɔ Abisaloū ìwao gè tesḡ Yoabu buapiwa.
- 31 ɔ Yoabu fèlè gè Abisaloū be, à àà là à mè: Bóyáí n ìwao tesḡi ma buawai?
- 32 ɔ Abisaloū wèwá à mè: Gwa, ma gbé zḡma, ma mè mḡ mà n zḡ kíwae, ké ñ àà la bóme tò à ma gbèsi Gesuu à sùmanḡi? Kua we sáḡmæe de laa! Má ye mà kḡ'e ní kíio tia. Tó má táae víe, àà ma de.
- 33 ɔ Yoabu gè yápi ò kíe. ɔ kípi Abisaloū sísi. Ké à mḡ, à kùlèè à wùle a gbèeu. ɔ kí lepèwá.

15

Abisaloū bḡa Davidi kpe

- 1 Bee gbèa Abisaloū sḡgo è ní sḡo ní gḡe gbèon blakwi pḡ aao bàale a aeḡ.
- 2 I fèlè kḡokḡo àò zea bílibḡeze sae. Tó gbé yávl ní a gbédeeo, àle gèò kí kḡi àà kèkèe, Abisaloū ì ade sísi ì oè: Wéle kpele n bḡui? Tó a wèwá à mè: Mapi n zòblena ma bḡ Isaili buie beeué,
- 3 5 Abisaloū ì oè: N yá nae, a zevl, àma kí gbèe ku à swáse n yáio.
- 4 Abisaloū ì ea mæ: Tó wá ma ke yákpalekena ù wá bùsuu, gbé pḡ yávl ge gbé pḡ lé gbé gbèa yákpaleu pii ali mḡ ma kḡi, máli àà yákekeè a zéwae.
- 5 Tó gbé mò kùle àà ae, ì bḡo ade kú à lépewá.
- 6 Maa ì ke Isaili pḡ lé mḡ yákpalekei kí kíioné pii, 5 an sḡ tàwá.
- 7 Wè síiḡ gbèa a ò kíe: Ma gba zé má gè lé pḡ má kè Diiwa sa'oi Heblḡ.
- 8 Mapi n zòblena ma légbá dḡwá gḡo pḡ má kú Gesuu, Sili bùsuu ma mè: Tó Dii tò ma su Yelusaleū, má sa'owá Heblḡe.
- 9 Kí òè: Ge ñ su aafia! ɔ à fèlè gè Heblḡ.
- 10 A gbéḡ zḡ Isaili buiḡwa pii à mè: Tó a kuu'ò má dḡ, à o Abisaloū mé kpalablè Heblḡ.
- 11 Gḡo pḡ àle fèlè Yelusaleū, à gbéḡ sísi gbèon àaa do aa géánḡ, 5 aa gè ñ nḡsemendoo, aa yá asii dḡo.
- 12 Gḡo pḡ àle sa'ò, à Gilo gbé Aitofeli, Davidi leḡdamade sísi za àà be wéleu, 5 lekpaala Davidizi lé dede. Gbé pḡ aa kú ní Abisaloūoḡo dasi lé káfle.

Davidi bàalea

- 13 Baokpna mḡ ò Davidiè à mè: Isailiḡ ní sḡ kpá Abisaloūwa.
- 14 ɔ Davidi ò a ìwa pḡ kuanḡ Yelusaleḡḡne: A fèlè wá bàasi. Tó wi ke màao, wá pili Abisaloūwao. Wà ke kpakpa. Tó wi ke kpakpao, a wá le la à wá ásooke, i wéledeḡ dede ní fèndao.
- 15 Kí ìwao òè: Wá dii kí, yá pḡ n zèò pii, wápiḡ n zòblenao wá láae.
- 16 ɔ kí dàzeu. Àà bedeo bḡ teaazi nípii, àma àà nḡ mèn kwí pḡ ì mésedilenéḡo 5 à ní tó we aao begwa.
- 17 Kí dàzeu ní a gbéḡ màa. Ké aa ká wénkpe, à líle zè
- 18 a ìwaoḡne pii ní àà dḡaiḡ ní Gatade gbèon àaa pḡ teaazi za Gataḡ, aa gè pii.
- 19 ɔ kí ò Gata gbé Itai: Bóyáí níle géwanḡi? Ea tá, níḡ kú ní kí dafuo, asa bḡmḡn n ù, n bḡ n bùsuue.
- 20 N kaa ì gḡoplakèo, 5 ní ye ñyḡ liaaliaawanḡa? Má dḡ gu pḡ mále géuo. N n gbéḡ káaa ñ tárinḡ. Dii gbéke ní náaiyāo kene.
- 21 ɔ Itai wèwá à mè: Ma dii kí, ní Dii kuao ní n kuao, gu pḡ ní kúu pii, mapi n zòblena máḡ ku wee, má gan nò máḡ kun nò.
- 22 ɔ Davidi òè: Dḡaa wá gé! ɔ Gata gbé Itai èa dàzeu ní a gbéḡ ní a dae pḡ kuanḡo pii.
- 23 Ké aale géze a nípii, 5 bùsudeḡo wii pále. Ké kí bùa Sedḡwa, 5 ampíi aa gbáa zé sè.

²⁴ Zadoki ku we lo ní Levii buiɔ pii. Aa Luabaakuarínɔ kpagolo sea. Aa kpagolopi díle Abiataa sae e gbéɔ̀ bɔ̀le wéleu aa làa pii.

²⁵ ɔ́ kí ò Zadokie: Lua kpagolo sé n̄ gèò wéleu. Tó Dii ma wegwà, a to mà su, mí wesie ní a kúkió.

²⁶ Tó asu me ma yá i kaaguoe s̄s̄, má làa. Aà kemee lá à kèè maawa.

²⁷ ɔ́ kí èà ò sa'oná Zadokie: Gu'enan n̄ t̄uò lò? Èa ta wéle guu aafia ní n̄ né Aimaazao ní Abiataa né Yonatáao. A tá ní á né gb̄eɔ̀n plapió.

²⁸ Máò zea swabɔ̀leu s̄e u e mà baomawáe.

²⁹ ɔ́ Zadoki ní Abiataao Lua kpagolo s̄e aa tàò Yelusaleu, ̄s̄ aa ḡs̄ we.

³⁰ Davidi lé Kùkpe s̄is̄i kú, àle ɔ̀bɔ̀. A pòkú a mia, a kyalekpaao. Gb̄é p̄s̄ kuaànɔ̀ pòkú ní mia pii, aale ɔ̀bɔ̀ aale ḡeò.

³¹ Ké wa ò Davidié Aitofeli ku gb̄é p̄s̄ zè ní Abisaloúò guue, ̄s̄ Davidi wabikè Diiwa à mè: To aà ledama àò de yáfaasai ú.

³² Ké Davidi kà s̄is̄i misonaa, gu p̄s̄ lousisikí kúu, Aaki gb̄é Usai mò dāaaale, aà ula kēa, mé b̄usu kaa aà miu.

³³ Davidi òè: Tó n̄ gemanɔ̀, n̄ȳɔ̀ demee aso úe.

³⁴ Tó n̄ ea n̄ ta wéleu, mé ní ò Abisaloúe aà zòbblenan n̄ ú s̄s̄, n̄ȳɔ̀ Aitofeli ledama bādemeee. Oè aà mae zòbblenan n̄ ú yāa, āma tia n̄ ḡs̄ aà zòbblena úe sa.

³⁵ Sa'oná Zadoki ní Abiataao aao kunnɔ̀ we. Yá p̄s̄ ní mà kibee séle siuné pii.

³⁶ An né gb̄eɔ̀n plao kunnɔ̀ we, Zadoki né Aimaaza ní Abiataa né Yonatáao. Tó n̄ yāe mà, népió z̄i aa m̄o omee.

³⁷ ɔ́ Davidi gb̄ena Usaipi tà, à kà Yelusaleu ḡɔ̀ p̄s̄ Abisaloú lé ḡe u.

16

Davidi ní Zibao ní Simeio

¹ Ké Davidi v̄i s̄is̄i misonaa ȳɔ̀, a è Mefibose z̄iia Ziba káoyé z̄aa'inaɔ̀ne m̄en pla, àle m̄ó daiale. Aa p̄ee sea m̄en ̄aa do ní v̄eebe k̄aaò m̄en bas̄o ní kaad̄en k̄aaò m̄en bas̄o ní v̄eeo t̄tu do.

² ɔ́ Davidi Ziba là à mè: Bóme tò n̄ m̄o ní beeoí? Ziba wèwà à mè: Kí, z̄aa'inaɔ̀n a b̄edeɔ̀ p̄óe aa dikpe. P̄ee ní k̄aaɔ̀n a gb̄éɔ̀ p̄obleae. V̄ee s̄s̄, gb̄é p̄s̄ kp̄asa guwawaiuo imiae.

³ Kí aà là à mè: N̄ dii p̄s̄ í kesai t̄uina ku má ní? Ziba wèwà à mè: A ḡs̄ Yelusaleu, asa àle e Isailio a kpa a dezi kpalau gb̄ae.

⁴ ɔ́ kí òè: P̄s̄ p̄s̄ Mefibose v̄i pii ḡs̄ n̄ p̄s̄ úe. ɔ́ Ziba mè: Ma kule ke! Ma dii kí, n̄ȳɔ̀ ma wegwa màa.

⁵ Ké kí Davidi s̄ò Bauliúzi, a è ḡs̄ee b̄òu. Aà t̄ón Simeí, Gela née. Aame aa bui dotú ní Saulu b̄edeɔ̀. A b̄ò wéleu, àle Davidi ká.

⁶ Ale kí Davidi ní aà gb̄éɔ̀ k̄ek̄e ní gb̄eo, baa ké aà z̄iḡs̄o ní aà d̄oai ku aà ɔ̀plai ní ɔ̀zeio n̄pii.

⁷ Ale aà s̄s̄s̄ àle me: Géí! Géí! Gb̄edená! P̄s̄ p̄ae!

⁸ Dii fiabòne Saulu p̄s̄ n̄ kpalablè aà gb̄eu b̄edeɔ̀ d̄edeá yá musu. Dii n̄ b̄o kpalau, à n̄ né Abisaloú kp̄au. Asoo k̄emae sa, asa gb̄edenan n̄ ú.

⁹ ɔ́ Zeluia né Abisai ò k̄ie: Ma dii kí, a maa gb̄é gee bee àò n̄ s̄s̄s̄o. To mà gé aà mi z̄s̄i.

¹⁰ ɔ́ kí mè: Zeluia néò, b̄óme wá daaaí? Tó Dii mé òè aà ma s̄s̄s̄, ̄s̄ àle ma s̄s̄s̄, déme a f̄s̄ aà la, b̄óȳai àle kei màaii?

¹¹ ɔ́ Davidi ò Abisaié ní a iwaɔ̀ pii à mè: A gwa, maz̄ia ne'ia mé lé w̄eele ma de. Wa B̄eyāmee buie bee p̄s̄ ò l̄e? A aà to we. Tó Dii mé òè aà ma s̄s̄s̄, a maae.

¹² W̄il̄io d̄s̄o tó Dii asu ma taasi e, i fiabomee ní maao s̄s̄s̄a p̄s̄ w̄ale kemee gb̄á yáí.

¹³ Ké Davidi be z̄éu ní a gb̄é, Simeí be s̄is̄i p̄leu aà sae. Ale aà s̄s̄s̄, àle aà k̄ek̄e ní gb̄eo, àle b̄usu f̄aaagu.

¹⁴ Ké kí ní a gb̄é p̄s̄ kuanɔ̀ kà swai, aa kp̄asa, ̄s̄ aa k̄amabò we.

Abisaloú kaa Yelusaleu

¹⁵ Abisaloú kà Yelusaleu ní Isailio pii. Aitofeli kuaànɔ̀.

¹⁶ ɔ́ Davidi gb̄ena Usai, Aaki gb̄é ḡe Abisaloú lè a òè: Lua n̄ d̄s̄ ní aafiao Z̄aai! Lua n̄ d̄s̄ ní aafiao Z̄aai!

¹⁷ Abisaloú aà là à mè: Gb̄eke p̄s̄ ní v̄i ní n̄ gb̄enaon wea? B̄óȳai ní ge ní n̄ gb̄enaoo ní?

¹⁸ Usai wèwà à mè: Maa no! Má de gb̄é p̄s̄ Dii ní gb̄é bee s̄e p̄s̄ úe. Ma ze ní k̄ia p̄s̄ Isailio kp̄apioe.

¹⁹ Bee gbea lo, déme maa mà zòb̄leèi, n̄ bàasio? Lá ma zòblè n̄ mae yāa, a maa mà blene s̄e.

- 20 Abisaloù ò Aitofeliòne: A lèdaa. Bó wá kei?
- 21 ǃ Aitofeli wèwà à mè: Gé wúlei ní n mae nɔ pɔ à ní tó la aale begwao. Isaili pii a ma ní tò n mae ye n gyaio, gbé pɔ kunnɔ gbáa i káfi.
- 22 ǃ wà zwàakpe dɔ Abisaloùe kpé musu, ɔ à gè wùle ní a mae nɔpiɔ we Isailiɔ pii wáa.*
- 23 Gɔɔ beeo lé pɔ Aitofeli í damá de lán gbé pɔ yágbèa Luawawae. Maa Aitofeli ledama de Davidie ní Abisaloùo pii.

17

Usai ɔnɔkea Abisaloùe

1 Aitofeli ò Abisaloùe: To mà zígɔɔ se gbèɔn ɔaasɔsɔo lee kuepla (12.000), mí gé péleirɔn Davidizi gwáa.

- 2 Má lélewá gɔɔ pɔ à kpása, aà ɔ búsaɛ, mí aà fu, aà gbéɔ i bàale pii, mí aà de ado,
- 3 mí sunɛ ní gbéɔ pii. Ampii sua yá de gbé pɔ níle we yá ùe. Tó à gà, ɔ gbéɔ gɔ yákelesai nípii.
- 4 Yápi ká Abisaloùgu ní Isaili gbèzɔɔɔ pii.
- 5 ǃ Abisaloù mè: Aaki gbé Usai sísi lo, wá ma lá a o sɔ.
- 6 Ké Usai ká, Abisaloù òè: Lá Aitofeli òn ke. Wá ke lá a òwa yá, ge wásu ke máao? N è kpelewai?
- 7 Usai wèwà à mè: Lé pɔ Aitofeli dáwá gbá maao.
- 8 N n mae dɔ ní aà gbéɔ. Zìkan maaɔn ní ù, aa pásí lán wá neade pɔ wá a néɔ síwàwae. N maeá zígɔɛ, a we i gudóú ní a gbéɔo.
- 9 Ké a ku tia, aà ulea gbè'e guu ge gupáleie. Tó à sù dɔaa a lèle wá gbéɔwae, gbé pɔ a baomá a me, wá zìblè Abisaloù zígɔɔwae.
- 10 Baa nɛgɔna pɔ wɔɔ ví lán nɔɔmusuwaɔ sɔ a kérngue, asa Isailiɔ dɔ pii ké n maeá zìkan maaɛ, mé nɛgɔnaɔ kuaànɔ.
- 11 Ayámɛto ledama pɔ má vín ke: Isailiɔ káaanzi pii za Dá e za Bɛɛseba, aaiɔ dasi lán ísiale úfáawa, ní dsaané zílau.
- 12 Wá aà le gu pɔ a kuu pii, wí lélewá lán fii kwɛa tɔɔlewawa. Aàpi ní gbé pɔ kuaànɔɔ pii, an gbèe a bɔo.
- 13 Tó à sù gè wéleue sɔ, Isaili baade pii ba se geò we, aai pɔ pɔ wá wélepi kálewáɔ gále taò guzulɛu. Baa a gbè kasonae, wasu e we lo.
- 14 ǃ Abisaloù ní Isailiɔ pii mè: Usai ledama maa de Aitofeli pɔa. Dii mé zèò à Aitofeli ledama maapi báde, ké à e Abisaloù ásooke yáí.
- 15 ǃ Usai ò sa'oná Zadokie ní sa'oná Abiataao à mè: Aitofeli ledá Abisaloùwa ní Isaili gbèzɔɔɔ lá aa ke kéwa, ɔ mapi sɔ ma ledámá ma mè lá á ken la.
- 16 A gbéɔ zì kpakpa aa ge o Davidie asu i swaboleuo, aà bua kpakpa, ké wasu aàpi ní gbé pɔ kuaànɔ mɔnɔzɔo yáí.
- 17 Yonatáa ní Aimaazao ku Logeli nibɔnai, asa aa fɔ bɔ gupuaú Yelusaleùo. ǃ nɔɛ zíkɛna ge òné aa ge baopi kpa kí Davidie.
- 18 A mɔ lè zwaasoe ní é, ɔ à gè a ò Abisaloùe. Gbèɔn plapiɔ dàzeu gɔɔ, aa gè gbèe be Bauliù. Lɔɔ ku ua we, ɔ aa gèu.
- 19 ǃ nɔɛ lɔɔpi né tàɛ à pówena fàlewá, gbèe a yá dɔo.
- 20 Ké Abisaloù gbéɔ mɔ nɔɔpi be aa mè: Aimaaza ní Yonatáao ku má ní? A wèná à mè: Aa bùa swa'onawa. Aa ní wèle, aai ní eo, ɔ aa èa tà Yelusaleù.
- 21 Ké aa tà, ɔ gbèɔn plapiɔ bɔle lɔɔpiu, aa gè wa ò kí Davidie aa mè: Bua swawa kpakpa, asa Aitofeli lekpaáinzie.
- 22 Davidi dàzeu ní gbé pɔ kuanɔɔ pii, aa bùa Yuudéwa. Ké gu dɔ, an gbèe i gɔo, aa bùa nípiiɛ.
- 23 Ké Aitofeli è wí zìke a ledamawao, à fèle káoyè a zaa'inae, à tà a be wéleu. A a be yággɔɔ, ɔ à azla lòo à gà, ɔ wá aà ví a mae mia'eu.
- 24 Davidi gè Maanaiù, ɔ Abisaloù bùa Yuudéwa ní Isailiɔ pii.
- 25 Abisaloù Amasa díle zígɔɔ dɔaana ù Yoabu gbèu. Amasaá Isimaela bui Yɛɛɛ néɛ. Aà dan Yese né Abigaili ù, Yoabu dá Zelua dáunaɛ.
- 26 Isailiɔ ní Abisaloùo bòokpá Galada búsuu.
- 27 Ké Davidi ká Maanaiù, Naasa né Sobi, Laba wéle pɔ kú Amɔni búsuu gbé mɔ ní Lodebaa gbé Amieli né Makiio ní Logeliù pɔ kú Galada búsuu gbé Baazilaio.
- 28 Aa mɔ ní wúlebɔɔ ní tao ní ooo ní éseo ní naao ní pèetio ní pówena kpasaaò ní bláao ní dopɔɔ

* 16:22 2Sam 12.11-12

²⁹ ní zón ní vífáaio ní sã nòoo ní gàseo, aa kpà Davidiwa ní gbé pò kuaànòò aa ble, asa aa mè: Nòana ní imio gbépio dè gbáau, aa kpàsaε.

18

Abisalou gaa

¹ Davidi gbé pò kuanòò kàaa, 5 à dɔaanaò diledile gbèon òaasòòòonε ní gbèon basòobasòòò.

² ɔ à a zìgòpib kpaalè gáli àa5. A gáli do nà Zeluia né Yoabue a ɔzì, ado s5 Yoabupi dàuna Abisaie a ɔzì, ado s5 Gata gbé Itaiε a ɔzì. ɔ kí ò a zìgòonε à mè: Mámε má dɔaaé.

³ ɔ gbéò mè: Nsu gεo. Tó wa su wa bàalè, aa wá yádao. Baa tó wá gbé kíniò gága, aa wá yádao. Mpi aale n gwa de gbèon òaasòòòonε lεε kwia (10.000). N dɔawále wéle guu mé maa.

⁴ ɔ kí ònέ: Lá à kèé maa 5 má ke. Kí gè zè bílibòle saε, 5 zìgòò bòle gá ní gáò gbèon basòobasòòò ní gbèon òaasòòòò.

⁵ ɔ kí yádìle Yoabue ní Abisaio ní Itaiò à mè: Kε èwaaso Abisalouε busebuse ma yáí. Zìgòò yá pò kí díle dɔaanaonε Abisalou yá musu má nípii.

⁶ Zìgòò bòle gè sèu zìkai ní Isailio, 5 aa síkòu Eflaiù lákpeu.

⁷ Davidi zìgòò zìblè Isailio-wa. Gbé pò gága gòò beεo dasi, gbèon òaasòòòonε lεε baοε (20.000).

⁸ Zìpi lí bùsupia píie, 5 gòò bee sè gbéò blè dasi de fèndaa.

⁹ Ké Abisalou kpáau ní Davidi gbéò, a di sòbaona kpe. ɔ sòbaonapi gè gbéneli gbène gòn kelede gbáu, 5 aa waa pà ligòn taau giùgiù, 5 aa sòpi gèzεa, 5 à gò looa gugbòu we.

¹⁰ Ké gbèe aa è, à gè a ò Yoabue à mè: Ma Abisalou è paa ligòn taau.

¹¹ ɔ Yoabu ò gbé pò baopi kpàε: Bòòò? N aa èa? Bóyáí ní aa lé ní nèò ní? D5 ma n gba yáa ánuusu ɔwatè kwi ní negòn asanao.

¹² ɔ gbépi wè Yoabuwa: Baa tó wá ánuusu ká ma ɔu mèn òaa sòò, má f5 ɔká kíanepiwao, asa kí yádìlεne ní Abisaio ní Itaiò wá swá má, à mè wá òlia èwaaso Abisaloupizi.

¹³ Tó ma aa dè, ma ásookè mazílaε. A kee ulεa kíεo, mpi s5 níy5 zεmanòo.

¹⁴ Yoabu mè: Má f5 màò n dá màao. ɔ à lí s5ne sè mèn àa5, à gè Abisalou zòò a s5u gòò pò a paa ligòn taau béε.

¹⁵ ɔ Yoabu zìkabòkùna gbèon kwio líaaazi aa aa dè.

¹⁶ ɔ Yoabu kuupè à a zìgòò zùukè, 5 aa zè pélea Isailiozicε.

¹⁷ Aa Abisalou gε sè wa zù è z5ò guu lákpeu we, 5 aa gbe káaawa, à gò gbèze z5ò u. ɔ Isailio bàalè, baade tà a be.

¹⁸ Gòò pò Abisalou ku, à gbepèle azílaε Kía guzulεu, asa à mè à neg5ε vío, mé á ye a tó gao. A azía tó kpà gbe pò a pèlepíε, 5 wíò sísi Abisalou Dòngubò è ní a gbāo.

Davidi Abisalou gaa baomaa

¹⁹ Zadokí né Aimaaza mè: To má bàale má gέ baokpai kíε, lá Dii yánakpàwà à aa b5 a ibεo ɔzì.

²⁰ ɔ Yoabu òε: Niy5 è n baokpa gbāo, sema gòò pále zíε. Gbā p5ε bee níy5 kpao, ké kíanε gá yáí.

²¹ ɔ Yoabu ò Etiopi buie: Ge n yá pò ní è o kíε. ɔ Etiopi buipi kùle Yoabue, à fεle ní bao.

²² Zadokí né Aimaaza èa ò Yoabue: Baa tó à kè kpelewaε, to má bàale màò te Etiopi buipi kpe. ɔ Yoabu òε: Né, bóyáí ní ye bàalei? Baopi aò ài vínεo.

²³ ɔ Aimaaza mè: Baa tó à kè kpelewa, má ye má bàalεε. ɔ Yoabu òε: Bàale! ɔ à bàalè, à b5 ní swa saε zéo, à Etiopi buipi kè.

²⁴ Davidi z5lea wéle bílibòle gbà mèn plaò zānguo. Gud5ana dède bíiwa e bolépi musu. Ké à wεzù, à gbèe è be ado ní bao.

²⁵ A lezù kízi, a òε. ɔ kí mè: Lá a be adoe, àle m5 ní baonaοε. ɔ àle m5, à káikù.

²⁶ ɔ gud5anapi gbépále è l5, àle bàale. A lezù bílibòled5anazi à mè: Gbépále be aa kpe ní bao, àle m5 kee l5. ɔ kí mè: Àle m5 ní baonaο s5ε.

²⁷ ɔ gud5anapi mè: Má è gbé sèia bàalea de lán Zadokí né Aimaaza bàaleawaε. ɔ kí mè: Gbèmaε, baona 5 àle suò.

²⁸ Aimaaza lezù kízi à mè: Aafia ku! ɔ à kùle kíε, à mipèle t5ole à mè: Wà Dii n Lua sáaukpa, à gbé pò kuabíimaò kpàma, ma dii kí.

²⁹ ɔ kí aa là à mè: Èwaaso Abisalou ku aafiaa? Aimaaza wèwà à mè: Ké Yoabu lé n zòblena zì ní mapi n zòblenaο, má má z5a fεle maamaa, àma má d5 bóme kèo.

³⁰ Kí mè: Zε la gía. ɔ à zè we.

³¹ Ké Etiopi buipi ká à mè: Ma dii kí, ma m5ne ní baonaοε. Dii yánakpàma gbā, à n b5 gbé pò b5 n kpεo ɔzì.

32 Ǿ kí aà là à mè: Èwaaso Abisaloũ ku aafiaa? Etiopi buipi wèwà à mè: Ma dii kí, Lua to n ibeewo ní gbé pɔ aa fêle aale ïadamao gɔ lán èwaasopiwa.

19

Yoabu zɔakaa Davidizi

1 Sɔ kè kígu, à dède gè kpé pɔ kú bɔlepi musuu, ɔ à ɔɔlɔ we. Goo pɔ àle dede we à mè: Ma né Abisaloũ! Ma né Abisaloũ! Ma gaa n gèe ũ sàò yáa! Abisaloũ ma né! Ma né!

2 Wa ò Yoabue: Kí lé ɔɔlɔ àle wènaKe Abisaloũ yá musu.

3 Goo bee zígɔɔ ziblepɔnakea lí wènaKea ũ, asa aa mà wà mè, kí nòse òokpá a né yá musue.

4 Goo bee zígɔɔ gè wéleu sɔɔsɔ lán gbé pɔ bàalè zílau, wí ní kúɔwae.

5 Kí pɔkú a oaa, àle búbuape, àle me: Ma né Abisaloũ! Abisaloũ ma né! Ma né!

6 Ǿ Yoabu gè kí lè kpéu à mè: N widà n gbéowa gbá. Aa n bɔ gbá ní n negɔe ní n nenɔe ní n naɔ ní n nɔ pɔ ní mèseɗilenéɔ.

7 N zangudeɔ ɔ ní yerzi, ɔ ní za n yenzideɔgu. N òlɔwèe gbá, wápiɔ n zígɔɔ dɔaanao ní wá gbéwá wá dene pɔe ũo. Má è sa, tó Abisaloũ ku gbá, mé wápiɔ wa gaga píi, bee mé a keKe n.

8 Fele bɔ sa. Ge ò n gbéwá gba sɔ. Má sine ní Diio, tó ni geo, an gbèe a inno la gwáao. Bee a keKe vái, aɔ de vái pɔ n le za n èwaasogoo e gbáa.

9 Ǿ kí fêle gè zòlè bíbɔleu. Ké wa ò gbéone kí zòle bɔleu, ɔ aa mò sí aà ae nípii.

Davidi gbesia

Isailio bàalè, baade tà a be.

10 Isaili buio guu píi gbéle lé lekpaake kótèe aa mè: Kí wá sí wá ibeewo, à wá bó Filitéɔ zí, ɔ à bàalè bɔ wá búsuu Abisaloũ yáí.

11 Wa Abisaloũ kpá kpalau, ɔ à gá zílau. Bó àle dá ní kía gbesiaioi?

12 Kí Davidi gbéwá zì sa'ona Zadoki ní sa'ona Abiataaowa à mè: Yá pɔ Isailio lé o píi gè ma swáú za ma kúkií la. Yáe bee gbea Yuda gbézwɔɔwa ò me: Bóyáí a gbézákpá ní ma gbesia yáoi?

13 Ma gbéwá, ma daeɔn á ũ, wá au doúe. Bóyáí a gbézákpá ní ma gbesiaioi?

14 O Amasaɔ ma daen aà ũ, wá au doúe. Tó mi to à gɔ ma zígɔɔ dɔaana ũ Yoabu gbeu za gbáo, Lua yápáskemeɔ èbèèbèe.

15 Aà yá Yudaɔ sɔ blè, an lé kè doú, ɔ aa lékpásákèè aa mè: Su ní n gbéwá píi.

16 Kí lé su, à ká Yuudéi, ɔ Yudaɔ gè daiaale Giligali aa buaaano swapiwa.

17 Gela né Simeí,* Bèyámee bui pɔ kú Bauliũ wá à gè dai kí Davidile ní Yudaɔ.

18 Bèyámee buio kuaano gbéɔn òaa sɔo. Saulu be ziia Ziba gè lɔ ní a negɔe gbéɔn gèɔo ní a zíkèna gbéɔn baoo. Aa sí Yuudéu kí áa,

19 ké wa e wá bua ní kípí bedeɔ, wi e yá pɔ a ka kígu ke yáí. Ǿ Gela né Simeí wùle kí ae e àò gé buai Yuudéwa.

20 A òè: Ma dii, nísu ò ma tàae yádao. Nsu to yávái pɔ mapi n zòblena má kène goɔ pɔ n bɔ Yelusaleũ dɔnguo. Ma dii kía, nísu òyó yápi kúa n sɔ guuo.

21 Mapi n zòblena, má dɔ ké ma duunakè. Yosefu buio guu píi, mámè ma dɔaa ma mɔ dainle gbá ma dii kí.

22 Ǿ Zeluia né Abisai mè: Simeí kía pɔ Dii kpá kàe. I ka wá aà deo lé?

23 Ǿ Davidi mè: Zeluia né, bóme wá daaai? A ye zezɔmee gbá yá? Wá gbèe de Isaili búsuu gbáo, asa má dɔ gbá ké má de Isailio kía ũ.

24 Ǿ kí ò Simeie: Nyɔ gao. Ǿ kí legbèè.

25 Saulu tɔúna Mefibose† gè dai kile. Za goɔ pɔ kí bɔ wéleu e goɔ pɔ à sù aafia, Mefibose i a gbá pípio, i a lekána kekeo, i a pɔpio.

26 Ké à bɔ Yelusaleũ à mò dá kile máa, ɔ kí aà là à mè: Mefibose, bóyáí ni gemanoo ní?

27 A wèwá à mè: Ma dii kí, ma zíkèna mé ɔnokèmee. Má òè aà kaoyemee ma zàa'inae mà dikpe mà genno, asa eɛn ma ũ.

28 Ma dii kí, ɔ à gè mapi n zòblena òokpá n kíí.‡ Ma dii kí de lán Lua malaikaewae. Ke lá à kène maawa.

29 Ma dii kí, a de yáa ò ma de bedeɔ dede nípiiɛ, ɔ n mapi n zòblena baa dàa ní n bleblenaɔ. Má zeví mà wiilenzi lo.

30 Ǿ kí òè: Yá kpele níyɔ o loí? Má díle mpi ní Zibao, à tɔle kpaalekɔe.

31 Ǿ Mefibose ò kíc: Ma dii kí, lá n su be aafia, aà se píi.

* 19:17 2Sam 16.5-13 † 19:25 2Sam 9.1-13 ‡ 19:28 2Sam 16.1-4

³² Galada b̄usu gb̄e Baazilai^š b̄ò Logeliū à ḡè z̄ei kíe e Yuud̄e baale.

³³ Baazilai zikù maamae, à kà w̄è basiīs. A kí ȳaaekè ḡoo p̄ó a ku Maanaiū, asa òde sà gb̄angbooe.

³⁴ Ǿ kí òè: Buaman̄o, mí n gwa ma be Yelusaleū.

³⁵ Baazilai w̄èwà à mè: Ma w̄eni i ḡò bíla ké mà tann̄o Yelusaleūto.

³⁶ Ma ka w̄è basiīs k̄ò. Má p̄o^omaa ní p̄ov̄aio d̄sk̄oe be? Mapi n z̄òblena mi ble p̄ó má ble ge í p̄ó má mi na mae? Má ḡoe ge n̄oe l̄esina^o lo^o ma be? Ma dii kí, má aso káfin̄e.

³⁷ Mapi n z̄òblena má buanno Yuud̄ewa, mí zene káinn̄o we. Akea ní ye ní flabomee màai?

³⁸ Mapi n z̄òblena, to mà ea ta ma be w̄éleu, ké másu ga ma de ní ma da miao z̄ào yáí. Ma ne n z̄òblena Kimaū gwa ke. Ma dii kí, to aa buanno. Keè lá à k̄ene maawa.

³⁹ Ǿ kí mè: Kimaū a buaman̄oe. Má yá p̄ó k̄ene maa keè, mé yá p̄ó ní gb̄èaa píi má kene.

⁴⁰ Gb̄épii bùa Yuud̄ewa, ̄s kí bùa. Kí lep̄e Baazilaiwa à samaa'òè, ̄s Baazilai èa tà be.

⁴¹ Ké kí bùa à ḡè Giligali, Kimaū bùaa^o.

Yuda z̄iḡoo píi ní Isaili z̄iḡo k̄inn̄o bùa ní kíp̄io.

⁴² Ǿ Isaili bui píi mò kí lè, aa òè: Akea wá gb̄é Yuda^o bùaa^o kpáí, mpi ní n bedeo ní n gb̄é^o pii?

⁴³ Ǿ Yuda^o a z̄asímá aa mè: Ké kí de wá dae ū yáíe. B̄oyáí yá bee k̄èè íii? Wi kí k̄us̄ta bleo, wí aà p̄e si wá p̄ó ūo.

⁴⁴ Ǿ Isaili^o ò Yuda^one: Lá wá bui lee kwie, wá Ǿ kú ní kí Davidio de á p̄óa. B̄oyáí a wá díle yafunn̄o? Wáme wa kí gbesia yá'ò káauo lò? Ama Yuda^o yázasia Isaili^owa de ní p̄óa.

20

Seba b̄oa Davidi kpe

¹ A m̄ò lè gb̄ep̄ae ku we, aà t̄on Seba, Bikili née, B̄eyāmee buie. Ǿ à kuupè à mè:

Wá baa daaa ní Davidioo,

wá baa kú ní Yese n̄oo,

á Isaili^o, á baade tá a be.*

² Ǿ Isaili^o k̄è Davidiwa pii, aa ḡè nà Bikili né Sebawa, ama Yuda^o zè ní ní kíio b̄oa za Yuud̄e i Yelusaleū.

³ Ké Davidi sù a be Yelusaleū, à a n̄o p̄ó i m̄esedilene^oo gb̄éon kwi p̄ó á tò aale begwa^o s̄è à ní kálè gud̄šana be. Davidi ní gwá, ama i w̄uler̄n̄o lo^o. Wà ní kaka kp̄éu gya^o ūe e aa ḡè ḡagaò.

⁴ Ǿ kí ò Amasa: Yuda z̄iḡoo sísi ní ní k̄aaamee e ḡoo aà ò pa, ní^o ku la.

⁵ Amasa ḡè Yuda^o sísi, ama à ḡèḡè de ḡoo p̄ó kí dílela.

⁶ Ǿ Davidi ò Abisaie: Bikili né Seba a ladawá tia de yá p̄ó Abisaloū k̄èla. Ma gb̄é^o s̄éle à p̄élea^ozi, ké asu si w̄éle bíideu à b̄eebet̄e kew̄e^oo yáí.

⁷ Ǿ Yoabu gb̄é^o ní kí d̄oai ní z̄iḡoo pii b̄òle Yelusaleū, aa p̄èle Bikili né Sebazi.

⁸ Ḡoo p̄ó aa ku gb̄è gb̄ène p̄ó kú Gaba^o sae, ̄s Amasa mò dair̄le. Yoabu zika'ula daa, mé aà f̄ena d̄oa àa pi. Ké à s̄s Amasazi, à f̄enapi wò,

⁹ a òè: Ma gb̄é, ní aafiaa? Ǿ à Amasa kú a lek̄anawa ní a ǵplaa^o, lá a ye lépewawa.

¹⁰ Amasa f̄ena p̄ó kú Yoabu ǵ f̄an v̄io, ̄s Yoabu aà z̄òò a gbeue, aà non̄o^o b̄òle k̄àle z̄íle. Yoabu i a ḡen plaade ke lo^o, asa à ḡà k̄òe. Ǿ Yoabu ní a d̄auna Abisaio p̄èle Bikili né Sebazi.

¹¹ Yoabu iw̄ao do ḡò zea Amasala à mè: Gb̄é p̄ó zè ní Yoabuo ní Davidio, aà te Yoabuzi.

¹² Au daa Amasa gea zedau, ̄s z̄iḡo p̄ó lé m̄oo zè lé gwa pii. Ké Yoabu iw̄api è gb̄é p̄ó lé m̄o we^o pii zè lé gwa, ̄s à Amasa ge ḡale gòò z̄éu a díle s̄e^o, ̄s à ula kuaàla.

¹³ Ké a ḡale gòò z̄éu, gb̄épii b̄ò te Yoabuzi, ̄s aa p̄èle Bikili né Sebazi.

¹⁴ Seba Isaili b̄usu baa v̄i e Abeli Bemaaka, ̄s Beli buio mò k̄aaaazi we.

¹⁵ Yoabu^o mò koez̄aazi Abeli Bemaaka. Wá b̄usu k̄àlekale w̄éle bíi sae, ̄s aale welele wá bíipi gboo.

¹⁶ Ǿ n̄oe ònodee lezù za w̄éle guu à mè: A swákpa! A swákpa! O Yoabue aà m̄o la mà yá'òè.

¹⁷ Ké Yoabu s̄s n̄epizi, ̄s à aà lá à mè: M̄me ní Yoabua? A w̄èwà à mè: M̄ame! Ǿ a òè: Swákpa mapi n z̄òblena yáí. Ǿ à M̄a swá w̄è.

¹⁸ Ǿ n̄epi mè: Wí me yāa, yāgh̄ea Abelide^owa, yá i mide.

¹⁹ Wá kú yakelesai Isaili gb̄é náaide^o ū, ̄s níle welele n̄ Isaili w̄éledadee beeo d̄ede^o? B̄oyáí ní ye n̄ Dii w̄éle deí?

²⁰ Yoabu w̄èwà à mè: Gyaū! Aawo! Má ye mà á d̄ede^o. Má ye mà á w̄éle de^o.

²¹ Maa no! Gbé pɔ wɔ me Bikili né Seba, Eflaiū buiɔ bɔsu sɔsɔde gbé mé fɛle ní kɔ Davidio. A gbé m̀ndopi kpaa, mí go á wéleá. Ǿ nɔɛpi òè: Ma! Wa aà mí zune bíia.

²² Nɔɛpi gè a gbéɔ lè ní a ɔnɔo, ɔ wá Bikili né Seba mí zɔ wá zù Yoabué bíia. Yoabu kuupè, ɔ wá fáaa wá wélepi tò we. Baade tà a be, ɔ Yoabupi tà kɔ kɔ Yelusaleu.

Davidi iwaɔ

²³ Yoabu mé Isaili zígɔɔ píi dɔaana ũ. Yoiada né Benaia mé dɔaiɔ gbéɔɔ ũ.

²⁴ Adonilaū mé zɔɔ gbéɔɔ ũ. Ailudi né Yosafa mé kpàwakɛna ũ.

²⁵ Seva mé lakɛna ũ. Zadoki ní Abiataao mé sa'onkia ũ.

²⁶ Yaii gbé Ila mé Davidi kwáasi ũ.

21

Tɔsia Gabaɔɔdeɔne

¹ Imina ku Davidi ɔɔ, à gègè e wè áaɔ. Davidi Dii acyá, ɔ Dii mè: Saulu yáie. Gbédɛyá wɔ aà bedɛɔ musu ké à Gabaɔɔdeɔ dède yáí.

² Ǿ kɔ Gabaɔɔdeɔ sɔsi à yá'oné. Gabaɔɔdeɔ de Isaili ũo, Amole bui kɔnaɔne. Isailiɔ legbèné yáa aa mè wa ní dedeɔ,* ɔ Saulu wéle à ní báde a áiakeá Isailiɔne ní Yudaɔ guu.

³ Ǿ Davidi Gabaɔɔdeɔ là à mè: Bɔ á ye mà kéí? Kpelewa má awakpaé, ké à e Dii gbéɔ sáaukpai?

⁴ Aa wèwá aa mè: Wá zɛví wá ánuɔu ge vua gbɛá Saulu ge a bedɛɔwao, mé wá zɛví wá Isaili gbèe deo. Ǿ Davidi ní lá à mè: Alɛ o kpelewa ní? Bɔ má kéí?

⁵ Aa wèwá aa mè: Gbé pɔ wá dede, à lekpaáiwázi à wá midɛe, ké à e wá buiɔ Isailiɔ guu yáí,

⁶ to wá aà bui gɔe soplao kpáwá, wɔ ní loo líwa Dii ae Gibea, kɔ Saulu pɔ Dii kpápi be wéleu. Ǿ kɔ mè: Má ní kpáwáe.

⁷ Kɔ i Yonatáa né Mefibose, Saulu tɔuna kpámáoo, lé pɔ aa kè Diiwa sánu ní Yonatáao yáí.†

⁸ A negɔe gbèɔn pla pɔ Aya nenɔe Lizipa í ní Sauluo sè. An tɔn ke: Aamɔni ní Mefiboseo. A negɔe gbèɔn sɔo pɔ Saulu nenɔe Melabu í ní Mɛɔla gbé Baazilai né Adielioɔ‡ sè lo.

⁹ A ní ná Gabaɔɔdeɔne ní zɔl, ɔ aa ní loo líwa sɔsɔ musu Dii ae. Gbèɔn soplapiɔ gá sánuɛ, wá ní dede pɔkeke daaleɔɔe.

¹⁰ Aya né Lizipa zwánkasaɔ se kpále azɔae gbewa we. Za pɔkeke daaleɔɔe e lou gè gɛpiɔ gbè, lo gi báɔne aa péma fáane, lo gi sèanɔbɔɔne aa sɔrízi gwá.

¹¹ Wá yá pɔ Saulu nɔ pɔ í m̀sɛdiléɔpi kè ò Davidie,

¹² ɔ à gè Saulu ní aà né Yonatáao wáɔ bíle Yabesi Galadadeɔ kɔí. A m̀o lè wá ní gɛ sè yáa kpáí Betesá gáae, gu pɔ Filitɛɔ ní loo bíliwa Saulu dea Giliboaa gbɛae.§

¹³ Davidi tò wá ní gewapiɔ sèle wá tàò, wá káaa ní gbé pɔ wá ní loopiɔ gewaɔ,

¹⁴ ɔ wa vɔ Saulu mae Kisi miau Zela, Bèyámɛɛ buiɔ búsuu. Wá yá pɔ kɔa díle kè píi, ɔ Lua wabi pɔ wa kè búsupi yá musu síríno.

Gbé gbàagbaaɔ dedeá

(1Lad 20.4-8)

¹⁵ Filitɛɔ èa ziká ní Isailiɔ lo. Davidi ní a gbéɔ gè zikáríno. Ké Davidi yèe láa,

¹⁶ ɔ gbé gbàaɔ bui Isibenobi mè á Davidi deɛ. Aa m̀ogotè sɔna gbia de kiloo áaáa, mé a fènda dafu looa.

¹⁷ Ǿ Zeluia né Abisai dɔaale, à Filitɛpi dè. Ǿ Davidi gbéɔ legbèè aa mè: Nyɔ géwanɔ zɔlau lo, ké wá Isailiɔ filia su gao yáí.

¹⁸ Bee gbɛa aale zika ní Filitɛɔ Gobu, ɔ Usa gbé Sibekai gbé gbàa bui pɔ wɔ me Safa dè.

¹⁹ Zí èa fèle ní Filitɛɔ Gobu lo, ɔ Beteleū gbé Yaii né Elana Gata gbé Goliati dáuna Lami dè. Lami sɔmpa de lán zwáatána ásalíwae.

²⁰ Ké aale zikáríno Gata lo, gbé tíisie ku we, aà ɔneɔ ní aà gbánɛɔ soolosoole, à kè píi baasoo m̀ndosai. Gbé gbàaɔ buie lo.

²¹ A kuabli Isailiɔwa, ɔ Davidi vɔi Símɛa né Yonatáa aà dè.

²² Gbèɔn sífɔpíiá Gata gbé gbàaɔ buiɔne. Davidi ní a gbéɔ mé ní dede.

* 21:2 Yoz 9.3-15 † 21:7 1Sam 20.14-17, 2Sam 9.1-7 ‡ 21:8 1Sam 18.19 § 21:12 1Sam 31.8-13

22

Davidi Dii sɔaukpa a ziblea yá musu
(Sou 18)

¹ Ké Dii kí Davidi bò Saulu ní a ibeε kɪnɪɔ ɔzɪ, à ledà ní Diiɔ
² à mè:

Dii mé ma gbɛsi ũ ní ma zɛgikio,
Í ma misi.

³ Ma Lua mé ma gbɛsi ũ,
mí naaàzi.

Ɔmɛ ma sɛngbao ũ
ma Suaban gbáa ní ma gulesio ũ,
ma ulékí ní ma bɔkɪo ũ,
Í ma si gbé pásɔwa.

⁴ Dii kà wà aà sáaukpa.

Mí lezuaàzi,
Í ma bɔ ma ibeεɔ ɔzɪ.

⁵ Gó kpálemancɔ,
kaale swa lé ma ble.

⁶ Mía baɔ galakpámɛɛ,
ga baikpá ma aɛ.

⁷ Ma yeelea guu ma Dii sísi,
ma lezù ma Luazi,

⁵ à ma yámà za a be,
ma wii káwà, à gè aà swáú.

⁸ Tɔɔlɛ lùalua à zɪazɪa,
gbɛsɪsɪɔ dèedee ní zɪnau.

Aa lùalua ké aà pɔ pá yáí.

⁹ Súlele bò aà níú,
té pɔkaalena bò aà léú,
a yɔɔ lé pipi aà aɛ.

¹⁰ A gu kéaa musu à pɪla,
lou sísi aà gbá zíc.

¹¹ Alɛ vua dia malaika gàsɪade kpe,
àlɛ yáakpa ní íanao.

¹² A gusia kù azlala,
à luabesiana kè a kúktí ũ.

¹³ Za aà gawi píleau
lou lé píle pásípási.

¹⁴ Dii pála za musu,
Lua Musude lɔɔ dɔ louvía ũ.

¹⁵ A ka fà ma ibeεɔgu à ní fáaa,
Lua sù má à ní yá.

¹⁶ Ké Dii pálamá,
ísia tɔɔle bò gupuau,

ké à pɔbò a níú,
dúnia zína bò puizi.

¹⁷ A ɔbò za musu à ma kú,
à ma bɔ ísiu.

¹⁸ A ma si ma ibeε gbáawa
ní ma wèle pɔ an gbáa demalacɔ.

¹⁹ Aa ànaa ma wɛnakegɔɔ,
⁵ Dii zèmanɔ.

²⁰ A ma bɔ à ma gba dɛɛpooki,
à ma misi ké a yemazi yáí.

²¹ Dii yákɛmɛɛ ma nɔsɛmaa léúɛ,
à fiabòmɛɛ ma gbásísai léú.

²² Asa má Dii yá kúá,
mí váilke ma a Lua tò weo.

²³ Aà ikoyá lɔ dɔaaamɛɛ píi,
mí bɔ yá pɔ a díleɔ kpeo.

24 Ma kua tàae ví Diiεo,
 má azía kúa duunasai.
 25 Dii flabòmεε ma maake léue,
 asa a è má kú gbáísai.
 26 N náai ví náaideεne,
 tàaesaiden n ù tàaesaideεne.
 27 N wásawasa gbé wásawasaεne,
 áma ni kónike gbé dòsaiεne.
 28 Ni zlabusanaε suaba,
 ni gbé pó aai nízia se lesb busa.
 29 Mpi Dii, múme n ma filia ù,
 Dii, ni ma gusia lile gupua ù.
 30 N n gbáao má fε kuadi kaawa,
 ní ma Lua donleo má fε ví gía.
 31 Luapi sε, aà yákeεε b̀̀lel,
 Dii yá saa vío.
 A de s̀̀ngbao ù gbé pó náaziεne.
 32 Dii báasio, déme Lua úi?
 Wá Lua báasio, déme ulékí úi?
 33 Lua mé í ma gba gbáa,
 ́me í zεpoomεε súsu.
 34 I to ma wá nakú lán tuewa,
 í to màε be búsu gulefε musu.
 35 I zikaa dadamεε,
 e ma gásl a fε m̀̀goté sá gá.
 36 Ni n zibles̀̀ngbao kpaa,
 ni naale n ma t̀̀bo.
 37 Ni ma zé yáasa kúmeε,
 ́ ma gbá lí gbáleo.
 38 Ma pele ma wéleεzi ma ní bádè,
 mi kpekpaε e ma ge ma ní dedeó.
 39 Ma ní wiwi múmibe, aai e fεleo,
 aa kwè gó káleε ma gbá zíε.
 40 N ma gba gbáa ma zikàó,
 ní tò ma ibεεε mikpáa.
 41 N tò ma wéleε kpekpa,
 ́ ma a zangudepiε káale.
 42 Aa wiilè, gbéε i ní suabao,
 aa lezù Diizi, i yámamáo.
 43 Ma ní ké búεbuε lán búsutíwa,
 ma táa'ómá lán zé guu p̀̀leawa.
 44 N ma bε ma gbé pε fεlemanεε zí,
 n ma ke buiε míde ù.
 Gbé pó má ní d̀̀soε í z̀̀blemeε,
 45 bui z̀̀loε í vlánaumeε.
 Tó aa ma yá'o mà, aai misiilemeε.
 46 Buipáleo kúsu í kwé,
 aai bε ní zegikíεu ní lualuo.
 47 Dii ku! Báaadεn ma gbesi ú!
 Wá Lua ma gbesi ma Suabana t̀̀bo!
 48 Lua mé í t̀̀simeε,
 í buiε totomeε,
 49 í to mà pili ma ibεεwa.
 N ma gba gbáa de ma wéleεla,
 n ma bε gbé pásfε zí.
 50 A yáí tò má ní sáaukpa buiεne,
 má n táasile Dii.*
 51 I z̀̀ z̀̀o ble kí pó á s̀̀ε,
 í gbékeke kía pó a kpápíε,

---

* 22:50 Lom 15.9

ma Davidi ní ma buiᵋ e gᵋᵋpii.

23

Yá gbezā pᵋ Davidi ò

¹ Yá gbezā pᵋ Davidi òn ke:

Yeᵋse né Davidi yán ke,
gbé pᵋ Lua aà gbà gbāa yā'oaᵋ.
Yakᵋbu Lua aà kpà kía ù,
ᵋme Isailiᵋ lèdan maa ù.

² Dii Nisína yādàmeᵋ,
aà yá dᵋ ma léu.

³ Isailiᵋ Lua yá'ò,
Isailiᵋ gbᵋsi òmeᵋ:
Tó kí yáᵋᵋᵋᵋ gbéᵋne a zéwa,
mé à kía blè vīakᵋa Luāᵋ guu,

⁴ ɔ de lán'iatē bilᵋa gupuawāᵋ,
lán gudᵋa guduuduᵋsaiwa,
lán lou pᵋ í to sē bᵋlewa.

⁵ Ma bēdeᵋ na ní Luaoᵋ lé?
Aà bāa aᵋ kumaᵋ e gᵋᵋpiiᵋ.

A a yá dᵋdᵋ pii, a sea vío.
A bᵋ ní ma suabaaᵋo lé?
A pᵋ pᵋ má a ni vī kpaᵋa piiᵋo lé?

⁶ Gbᵋpáᵋ de lán lᵋwāᵋ,
wī ní vūaᵋᵋ, wīli kú kyáuo.

⁷ Gbé pᵋ ye kámá,
sema aàᵋ gᵋᵋkeᵋᵋ ge go kūa,
i teᵋsmá ní kúki.

Davidi negᵋnaᵋ
(1Lad 11.10-41)

⁸ Davidi negᵋnaᵋ tón ke: Akemoᵋ gbé Yasᵋbaúá negᵋn tᵋde gbᵋᵋn àaᵋᵋ dᵋaanaᵋ. Ɔme sᵋna sè gbᵋᵋn àaa síiᵋᵋzi, à ní zᵋzᵋᵋᵋ pii gᵋᵋᵋᵋᵋᵋzī.

⁹ Gbé bee gbᵋa Dodai né Eleazaᵋ, Ahoa gbé kú negᵋn gbᵋᵋn àaᵋᵋpiᵋ guu ɔ. A kú ní Davidiᵋ gᵋᵋ pᵋ Isailiᵋ káaa aa zīkà ní Filitᵋᵋ Pasadamiū. Isailiᵋ pᵋᵋᵋᵋzākᵋᵋ,

¹⁰ ᵋ aapi fᵋle à Filitᵋᵋ dᵋde e aà ᵋ wā, à gᵋᵋ fᵋnda pá kūa. Dii tò à zīblᵋ maamaᵋ gᵋᵋ bee. Zīgᵋ kīniᵋ àa sù aa aà lè, àma pᵋᵋ woloa gᵋᵋwa yáie.

¹¹ Gbé bee gbᵋa Age né Sāma guᵋsiᵋde gbé kú. Ké Filitᵋᵋ gāli káaa gu pᵋ bláa bú kúu, Isailiᵋ baalᵋné,

¹² aapi mé zè gī búpi guoguo. A búpi símá, à Filitᵋᵋ dᵋde. Dii tò à zīblᵋ maamaᵋ.

¹³ Pᵋkekegᵋᵋ negᵋn gbᵋᵋn baakwiᵋ guu, gbᵋᵋn àaᵋᵋ bᵋ gè Davidi kī Adulaᵋ gbᵋ'eu. Filitᵋᵋ gāli bóo kále Lefai guzuleu.

¹⁴ Gᵋᵋ bee Davidi ku ségbāu, Filitᵋᵋ gudᵋanaᵋ ku Beteleū.

¹⁵ Davidi lé a be í nide à mè: Déme a gé Beteleū bóle lᵋᵋ'í tᵋimeᵋi?

¹⁶ Negᵋn gbᵋᵋn àaᵋᵋpiᵋ mé gè gè Filitᵋᵋ bᵋou, aa Beteleū bóle lᵋᵋ'í tò aa sùᵋᵋ Davidiᵋ. Ɔ i we mīo, a tᵋle Diiᵋ sa'o'í ūᵋ.

¹⁷ A mè: Kai Dii, má fᵋ íᵋ bee mio. Gbé pᵋ aa gī ní wᵋniᵋᵋ auᵋ. I we mīo. Negᵋn gbᵋᵋn àaᵋᵋpiᵋ yákean we.

¹⁸ Zeluia né Abisai, Yoabu dáuna mé negᵋn gbᵋᵋn baakwiᵋ dᵋaana ù. Ɔme sᵋna sè gbᵋᵋn àaa do ní basᵋᵋᵋᵋzi à ní dede, ᵋ à tᵋᵋᵋ gbᵋᵋn baakwiᵋᵋ guu.

¹⁹ A tᵋᵋᵋ de negᵋn gbᵋᵋn àaᵋᵋpiᵋla, ᵋ à gᵋᵋ ní dᵋaana ù, kási a ku negᵋn tᵋde gbᵋᵋn àaᵋᵋpiᵋ guuo.

²⁰ Yoiada né Benaia, Kabazee gbéá zīkan wᵋᵋdeᵋ. Aà yákeᵋᵋo dasi. A Mᵋabu negᵋn tᵋdeᵋ dᵋ gbᵋᵋn pla. A gᵋᵋ e guu gᵋᵋ pᵋ lougbe kwᵋᵋ, à nᵋᵋᵋᵋᵋᵋ dᵋu.

²¹ A Egipi gᵋsa tísi pᵋ sᵋna kūa dᵋ. A sᵋaazi ní goo, à aà sᵋna síwà à aà dᵋᵋ.

²² Yoiada né Benaia mé yápiᵋ kᵋᵋ, ᵋ à tᵋᵋᵋ negᵋn gbᵋᵋn baakwiᵋᵋ guu.

²³ A tᵋᵋᵋ de negᵋn gbᵋᵋn baakwiᵋᵋla, kási a ku negᵋn tᵋde gbᵋᵋn àaᵋᵋpiᵋ guuo. Ɔ Davidi aà díle a dᵋaiᵋ gbᵋᵋᵋᵋ ù.

²⁴ Gbéᵋ baakwiᵋᵋ tón ke:
Yoabu dáuna Asaeli,

Dodo né Elana Beteleū gbé,
²⁵ Alodi gbé Sāma ní Elikao,
²⁶ Paleti gbé Ekezi,
 Tekoa gbé Ikési né Ila,
²⁷ Anato gbé Abiezee,
 Usa gbé Mēbuni,
²⁸ Ahoa gbé Salam,
 Netofa gbé Malai,
²⁹ Netofa gbé Baana né Elebu,
 Gibea pọ kú Bēyāmee būsuu gbé Libai né Itai,
³⁰ Pilatō gbé Benaia,
 Gaasi guzulē gbé Idai,
³¹ Alaba gbé Abialebō,
 Bauliū gbé Azemave,
³² Saaleboni gbé Eliaba,
 Yasē né,
³³ gusiśide gbé Sāma né Yonatāa,
 gusiśide gbé Salaa né Ahiaū,
³⁴ Maaka gbé Aasebai né Elifele,
 Gilo gbé Aitofeli né Eliaū,
³⁵ Kaameli gbé Ezelo,
 Laalubu bui Paalai,
³⁶ Zoba gbé Natā né Igalí,
 Gada bui Bani,
³⁷ Amōni bui Zeleki,
 Beelo gbé Naalai, Zeluia né Yoabu zikabokūna,
³⁸ Yeteē bui Ila ní Galebuo
³⁹ ní Iti bui Ulio.
 Ampii aa gbēon bla àaśsaie.

24

Davidi a zlgō naoa

(1Lad 21.1-26)

- ¹ Dii pọ èa pà Isailiōzi, 5 à Davidi swāfēnē à mè: Gé Isailiō ní Yudaō naoi.
² Ɔ kí ò Yoabuē ní zlgō d̄aana pọ kuaānōō à mè: A Isaili buiō būsuu kēele pii za Dā e à ge pèò Beesebawa, í ní nao, kē mà e mà ní dasile d̄s.
³ Ɔ Yoabu ò kíe: Ma dii kí, Dii n Lua n gbēō kōne leē basōo, ní wesiē, àma ma dii kí, àkea ní ye n kē maai?
⁴ N beeo kí yá Yoabu ní zlgō d̄aanaō blē, 5 aa b̄lē kí kíi, aa gē Isailiō naoi.
⁵ Aa bùa Yuudēwa, aa b̄okpà Aloee saē. Wēlepi ku guzulēue. Ɔ aa Gada būsuu kēele e Yazeē.
⁶ Aa Galada būsuu kēele aa gē Kadēsi, Iti būsuu e Dāyaani, 5 aa gē Sidō oi.
⁷ Aa gē Tii wēle b̄l̄ideu ní Iviō ní Kanaaō wēleō guu pii, 5 aa gē Yuda būsuu gēomid̄ok̄di oi e Beeseba.
⁸ Aa būsupi kēele pii. Mō kēokwi ní gōō baoo gbēa aa èa sù Yelusaleū.
⁹ Ɔ Yoabu gbé pọ à ní naoō lé ò kíe. Isaili gōē pọ aa fēnda d̄sō gbēon òaasōsōo leē òaa s̄iōē (800.000). Yudaō s̄s gbēon òaasōsōo leē òaa pla ní basōoo (500.000).
¹⁰ Gbēpiō naoa gbēa Davidi ku dénd̄m̄ee guu, 5 a ò Diie: Ma duunakē yápi kēa guu maamae. Dii, mapi n z̄b̄blena, ma t̄aaē kēa sa, asa ma s̄oyá kēe.
¹¹ Kē Davidi f̄le kōō, Dii yā'ò ànabi Gada, Davidi gu'enaē à mè:
¹² Ge n ò Davidiē ma mè, má yá mēn àaō kp̄alē aa gēz̄i, aà yápiō do gwa à sé, mí kēē.
¹³ Ɔ Gada gē Davidi lē, a ò è à mè: Imina kaa ní būsuu wē sopla ge n lb̄eō péleanzi n bàalēané mō àaō ge gagyákaa n būsuu gōō àaō, a kpele ní s̄èi? L̄aasookēwā n̄ gwa, mí ge o Lua pọ ma z̄le.
¹⁴ Ɔ Davidi ò Gadae: Má kú yeelēa z̄sō guue. Má s̄i wà l̄élē wà da Dii Ɔz̄i, asa a s̄osobi v̄i maamae. Asu to mà l̄élē da gbēnaz̄ina Ɔz̄i.
¹⁵ Ɔ Dii gagyákà Isailiōgu za kōō bee e gōō pọ à z̄èò. S̄ea za Dā e à gē pèò Beesebawa Isailiō gaga gbēon òaasōsōo leē bàakwi (70.000).

¹⁶ Ké Dii Malaika ɔ̀b̀ò àlɛ yáya Yelusaleúdeɔ̀wa, Dii a ǹ̀sɛ suumpà yápi musu, ɔ̀ a ò malaikapiɛ: Zɛ màa! N n ɔ̀ sɔ̀aa sa. Yebusi bui Alauna p̀wɛngb̀ɛzɛ ɔ̀ Dii malaikapi kuu.

¹⁷ Gɔ̀ p̀ɔ̀ Davidi malaikapi è, àlɛ ní dedɛ, a ò Diiɛ: Máme ma duunapi kè ma tàaekè. Gb̀épiá ma kpása sã̀nɛ, aai yáɛ keo. To n ɔ̀ su mapi ní ma de bɛdɛwa.

¹⁸ Gɔ̀beezi Gada gè Davidi lè a òè: Gè Dii gbagbaki boi Yebusi bui Alauna p̀wɛngb̀ɛzɛu.

¹⁹ ɔ̀ Davidi gè lá Dii a yá'ò Gadaɛwa.

²⁰ Ké Alauna wezù, a è kí ní a gb̀éɔ̀ lé m̀ɔ̀ a kíi, ɔ̀ a gè kùlèè à wùlɛ a gbɛɛu

²¹ à mè: Ma dii kí, àkea nílɛ m̀ɔ̀ mapi n z̀ɔ̀blɛna kíi? Davidi wèwà à mè: Ma m̀ɔ̀ n p̀wɛngb̀ɛzɛ lúima, mà Dii gbagbaki bouɛ, kè gagyápi e go gb̀éɔ̀wa yáí.

²² ɔ̀ Alauna ò Davidiɛ: Ma dii kí, p̀ɔ̀ p̀ɔ̀ kènɛ maa sɛ ǹ sa'ò. Zuɔ̀ gwa sa'òb̀ɔ̀ ù. P̀wɛngb̀ɛgɔ̀ ní zuuɔ̀ sɛlɛ yàa ù.

²³ Kí, ma n gba píiɛ. Alauna ɛa ò lɔ̀: Dii n Lua sinnɔ̀.

²⁴ ɔ̀ kí òè: Aawo! Má lúmaɛ, mí a fiabonɛ. Má sa'ò Dii ma Luawa p̀a fiabosaio. ɔ̀ à p̀wɛngb̀ɛzɛpi ní zuu lùwà ánuusu ɔ̀watɛ blakwi.

²⁵ ɔ̀ à Dii gbagbaki b̀ò we, à sa p̀ wí a p̀ káteu à tékù òwà ní sáaukpasaɔ̀. Dii siaànɔ̀ aà búsu yá musu, ɔ̀ gagyápi zè.

KIAO LA SƐIA

Yá pɔ́ kú lée bee guu

Lée bee kí Salomɔɔ kpalable yá bɔɔlɛkè ní gbɛ́ pɔ́ aa kpalablè aà gbɛaɔ. Gɔɔ pɔ́ Davidi zikù táotao, a fɔ́ lé kpala yáɔ gɔgɔ bo, ɔ́ aà né gbɛɔn plaɔ wɛɛle wà e wà aà gɛɛ ble (1.1-2.12), ɔ́ aà né Salomɔɔ zɔ́le báawa. Aà kíake guu à gbáakpà Lua kpé dɔawa ní azía beo. Ama aà yá pɔ́ kè vâi mé de à a dúniablea míde ní luanaaikesaioe ní zɔblea táaɔneɔ (2.13-11.43). ɔ́ Lua tò kpalapi kɛ́aa pla. Isaili bui pɔ́ aa ku gughântoo oio gi misiilei kí Salomɔɔ néɛ, ɔ́ aa rízia kía kpà (12.1-14.20). Bee tò Isailiɔ kpalapi kɛ́aa lee pla e wɛ́ ɔ́aa pla taawa, Isailiɔ kpala ní Yudaɔ kpalao. Aa kálea kɔ́ saee, áma aaliɔ na gbá wáɔ na ziao (14.21-22.53).

Lápi lé dadawɛe à kú kía aɔ de náaideɔ ũ Luaɛɛ. An náai bee í to búsu kua àɔ na, áma kúlea táaɔne ní luayámasaio í mipɛrɔnɔ kaalewaɛ. Lua ánabiɔ zɔ́má dasi, aaliɔ Lua yádilɛnɔ dɔ́ngu. Anabi Elia mé ní mide ũ (17-19, 21).

Adonia azía dílea kía ũ

- 1 Kí Davidi zikù táotao. Baa tó wá zwáa kúaála, íana í gi àɔ aà deɛ.
- 2 ɔ́ aà íwaɔ òè: Wá dii kí, to wá wɛ́ndia wɛɛlene, aàɔ zíkene, io n gwa, io wúle n sae, kɛ́ íana su n de bo yáí.
- 3 ɔ́ wá gɛ́ kpálɛkè wɛ́ndia kefenai Isaili búsuu pii, ɔ́ wá bò Sunɛŭ nɔɛ Abisagawa, wa sè sùò kíe.
- 4 Wɛ́ndiapiá nɔanaɛ. Io kí gwa àɔ zíkè, áma kí i aà dɔ́ nɔɛ ũo.
- 5 Agita né Adonia* azía díle a ka, à mè áme á kpalable tia. ɔ́ à sǔgoɔ sè ní sǔdeɔ ní gɛ́e gbɛɔn blakwi pɔ́ aɔɔ báale aɔɔ dɔ́aaɔɔ.
- 6 Zaa a ku, aà mae í aà lele à me bɔ́yáí ríle ke máaio. Aàpi sɔ́ gɔ́ kefenae. Abisaloŭ mé yǔ́ mí a kpàwá.
- 7 ɔ́ à lekpaál ní Zelua né Yoabuo ní sa'ona Abiataao, ɔ́ aa zɛ̀aàno.
- 8 Kási sa'ona Zadoki ní Yoiada né Benaiaɔ ní ánabi Natáɔ ní Simɛio ní Davidi gbɛ́naɔ ní aà dɔ́ai negɔ́naɔ aai zɛ̀aàno.
- 9 Adonia sa'ò ní sáɔ ní zuɔ ní zune mekpaao Gbèmlɛ́ pɔ́ kú Logɛli nibɔna saewa. A a dáuna kíaneɔ sísi pii ní Yuda pɔ́ de kía íwa ũo pii.
- 10 I ánabi Natá sísisio ge Benaia ge Davidi dɔ́ai negɔ́naɔ ge azía dáuna Salomɔɔ.
- 11 ɔ́ Natá gè Salomɔɔ da Baseba† là à mè: Ni ma Agita né Adonia kpalablè wá dii kí Davidi dɔ́a saio lé?
- 12 To mà ledama, lá ríyɔ́ ke, ò nziá misi ní n né Salomɔɔ pɔ́o.
- 13 Fɛ́le gɛ́ kí Davidi kíí, ní oè, kɛ́ à legbène yáa sɔ́ à mè n né Salomɔɔ mé a kpalable a gbɛu a gɛ́e ũ sɔ́ be? Akɛa Adonia mé kpalablèi?
- 14 Gɔɔ pɔ́ ríle yápi oè ɔ́ má mó sɔ́, mí yá'ídia.
- 15 ɔ́ Baseba gè kí lè à kpɛa, asa kí zikùɛ. Sunɛŭ nɔɛ Abisaga kuaàno we.
- 16 Baseba kùle mipɛ̀lɛ̀, ɔ́ kí aà là à mè: Bó ní yeii?
- 17 A wèwá à mè: Baa, nímɛ n legbè mapi n zɔ́blenae ní Dii n Lua tóo n mè ma né Salomɔɔ mé a kpalable, io de kía ũ n gɛ́e ũo lò?
- 18 Gwa ma dii kí, Adonia mé kpalablè tia, mé ní a yá dɔ́o.
- 19 A sa'ò ní zuɔ ní zune mekpaao ní saɔ dasidasi, à n néɔ sísi pii ní sa'ona Abiataao ní zígɔɔ dɔ́aana Yoabuo, ɔ́ i n zɔ́blena Salomɔɔ sísisio.
- 20 Ma dii kí, nímɛ Isailiɔ sǔanzi rípii, wá e ma gbɛ́ pɔ́ a gɔ́ kía ũ n gbɛu.
- 21 Ma dii kí, tó n ta n deziɔ guu, mapi ní ma né Salomɔɔ, waɔ wá gwa táaedeɔ ũe.
- 22 Kɛ́ ále ya'ò ní kíó máa, ɔ́ ánabi Natá ká.
- 23 Wa ò kíe wá mè, ánabi Natá kɛ́. ɔ́ Natápi mò kùle kíe, à wúle a gbɛeu
- 24 à mè: Ma dii kí, nímɛ n mè Adonia kpalable, io de kía ũ n gɛ́e úa?
- 25 Asa à gè sa'ò gbá rí zuɔ ní zune mekpaao ní saɔ dasidasi. A n néɔ sísi pii ní n zígɔɔ dɔ́aanao ní sa'ona Abiataao. Aale pɔ́ble, aale imiaàno tia, aale me: Lua kí Adonia dɔ́ rí aafiao!
- 26 Ama í mapi n zɔ́blena sísisio ge sa'ona Zadoki ge Yoiada né Benaia ge n zɔ́blena Salomɔɔ.
- 27 Ma dii kí, asi nímɛ n yápi kè, ɔ́ n gi gbɛ́ pɔ́ a zɔ́le kpalau n gɛ́e ũ oi wápiɔ n zɔ́blenaɔneɔ?

Salomɔɔ kpaa kpalau

28 ɔ́ kí Davidi mè: A Baseba sísimɛɛ. Kɛ́ Baseba mò gbè, à mò zè kí ac.

* 1:5 2Sam 3.4 † 1:11 2Sam 12.24

29 ɔ kí legbèè à mè: Dii ku! A ma bo taasi pii guu.
 30 Lé pɔ má gbènè ní Dii Isailio Lua tɔo, ma mèn n né Salomoo mé a kpalable ma gbeu, io de kía ũ ma gɛɛ ũ, má ke gbá káukáú.
 31 ɔ Baseba kùlè mipèlè tɔlè kíe à mè: Ma dii kí Davidi, Lua n dɔ ní aafiao ɔɔpii!
 32 ɔ kí Davidi mè: A sa'ona Zadoki sísimèé ní ànabi Natáo ní Yoiada né Benaiao. Ké aa ká ká kíi,
 33 a ònè: A ma íwaɔ naaa à gé ma né Salomoo dii ma sɔbaona kpe, í geaàno Giɔ.
 34 Wekli sa'ona Zadoki ní ànabi Natáo aa nísikauwá, aai aà díle Isailio kía ũ, í kuupe à wiile à mè: Lua kí Salomoo dɔ ní aafiao!
 35 Bee kpe í suaànɔ, i zɔlè kpalau, io de kía ũ ma gbeu. Aàpi má díle Isailio ní Yudaɔ dɔaana ũ.
 36 ɔ Yoiada né Benaia ò kíe: A ke màa! Dii n Lua n lési, ma dii kí!
 37 Lá Dii kunnɔ ma dii kí, aàb kú ní Salomoo màa sɔ, í aà kíake káfí de n pɔa.
 38 ɔ sa'ona Zadoki ní ànabi Natáo ní Yoiada né Benaiao ní dɔaio gè Salomoo dí kí Davidi sɔbaona kpe, aa geaàno Giɔ.
 39 ɔ sa'ona Zadoki nísi tũu sè Dii zwáakpeu, à nísipi ká Salomoo wa. Ké wá kuupe, ɔ gbépii wiilè aa mè: Lua kí Salomoo dɔ ní aafiao!
 40 ɔ gbépii bò teàzi, aale su, aale kulepe, aale pɔnake maamaa, ɔ tɔlè lùà kɔfi pɔ aale kepi yáí.
 41 Ké Adonia ní gbé pɔ à ní sisio pòblè aa làa, aale fèlè, aa kɔfi pi mà. Ké Yoabu kuu'opi mà, ɔ à mè: Bɔ zɔa mé dɔ wéle guu màai?
 42 I yápi o a làao, ɔ sa'ona Abiataa né Yonatáa kàò gɔɔ. ɔ Adonia mè: Mò n gè. Beeeden n ũ, baona n mòò.
 43 ɔ Yonatáa ò Adoniae: Aawo! Wá dii kí Davidi mé Salomoo kpá kpalau.
 44 A sa'ona Zadoki ní ànabi Natáo ní Yoiada né Benaiao ní a dɔaio gbáe aa geaàno, ɔ aa gè aà dí kí sɔbaona kpe.
 45 ɔ sa'ona Zadoki ní ànabi Natáo nísikawá, aa aà kpá kía ũ Giɔ. Bɔa we aa sù ní pɔnakeao, ɔ wéle lòo. Kɔfi pɔ á màn we.
 46 Salomoo zɔlèa kpalau kò.
 47 ɔ wá dii kí Davidi íwaɔ mò fɔkpàwá sɔ, aa mè Lua Salomoo tɔbo de aà pɔa! Lua aà kíake gba gbáa de aà pɔa! ɔ Davidi misíle Dii e liiwa,
 48 à mè: Wá gbáakpa Dii Isailio Luazi! Asa a tò ma wesi ma gɛɛ kpa ma kpalaulè gbá.
 49 Ké vía gbé pɔ Adonia ní sisio kù, ɔ aa tilè, baade a taa kè.
 50 Ké Adonia lé víake Salomoo, à fèlè gè nà Dii gbagbaktizi, à a kɔba kù.
 51 ɔ wa ò Salomoo wá mè: Gwa, Adonia lé víakeneé, à gè nà Dii gbagbaktizi a a kɔba kúa, àlè mè n legbè n zɔblenae gbá, ké nýɔ a deo.
 52 ɔ Salomoo mè: Tó a azía kúa dɔ gbé beede ũ, baa aà mikáe a léle zílèo. Tó wá sù váie èwá sɔ, à gáe.
 53 ɔ kí Salomoo gbéɔ zí aa Adonia gò Dii gbagbaktiwa. Ké Adoniapi mò kùlèè, ɔ Salomoo òè: Ta n be.

2

Davidi ledíle Salomoo

1 Ké Davidi gagoo káikù, à ledíle a né Salomoo à mè:
 2 Mále gé gékí. Sɔdile, nio de gbé kásaa ũ!
 3 Níli Dii ní Lua yádílenɔ kúa, nio taa'o lá a yeiwa, nio aà ɔtonɔkii gwa, nio aà yádíleɔ kúa ní aà ikoyá ní aà yá'onɔ, lá a ku Moizi ikoyá láuwa, yá pɔ ríle ke pii io bo maa, n tá pii io na.
 4 Maa Dii a yá pɔ a òmèe papa à mè, tó ma néɔ níza kúa dɔ, mé aale taa'o lá á yeiwa síana, mé an sɔ kuwa, ma buib aao kpa Isailio kpalau ɔɔpii.
 5 N yá pɔ Zeluia né Yoabu kèmèe dɔ, lá à Isaili zígɔ dɔaana gbèɔn plaɔ dède, Néé né Abineé* ní Yeteé né Amasao.† A gbépio dède, an au fá aà asana ní aà kyalewa. I ke sɔ zí guu no.
 6 Yá kèè n ɔno léu. Nsu to aà miká dadau, í gbasa ta bɛdau nie guuo.
 7 Gbèkèke Galada gbé Baazilai negɔɔɔne. N ní díle gbé pɔ áo pòble sánuɔ guu, asa aame aa zèmanɔ ɔɔ pɔ mále bàale n víi Abisaloúe.‡
 8 Bèyámèe bui Gela né Simeí, Bauliú gbé kunnɔ lo. A ma ka pásípási ɔɔ pɔ mále gé Maanaiú.§ Ké à mò dàmale Yuudèi, ma legbèè ma mè ní Diio má aà deo.*

* 2:5 2Sam 3.27 † 2:5 2Sam 20.10 ‡ 2:7 2Sam 17.27-29 § 2:8 2Sam 16.5-13 * 2:8 2Sam 19.16-23

9 N beeo rísu n àà to we swágagasaio. N ɔno, lá ríyɔ ke n tɔsiwà àà ta bɛdau, n dɔ.

10 ɔ Davidi gá. Yelusaleu fáani pɔ wà àà vɛu ɔ wi me Davidi wéle.†

11 A de Isailio kía ũ wè blaɛ, Heblɔ wè sopla,‡ Yelusaleu wè baakwi n áaɔo.

12 Salomoo mé gò kía ũ a mae gbɛu, a ku kpalau giúgiú.

Adonia gaa

13 Agita né Adonia gè Salomoo da Baseba lè, ɔ Baseba aà là à mè: Aafia n mɔa? A wèwà à mè: Aafiaɛ!

14 Adonia èa mè: Má yávi mà one. Baseba mè: O!

15 ɔ Adonia mè: N dɔ ké kpala de ma pɔ ũ yaaɛ. Isailio wé domazi nípii mà gɔ kía ũ, ɔ yá lle, ma dáuna mé kpalablè, asa Dii mé aà kpàu.

16 Tiasa yá mendo mále gbɛama, rísu gí keimeeo. Baseba mè: O!

17 ɔ à mè: Gbeameɛ kí Salomoo wa aà Suneu nɔɛ Abisaga§ kpa n ɔ ũ, asa a gineo.

18 Baseba òè: Tɔɔ, má oène.

19 Ké Baseba gè kí Salomoo lei Adonia yápi musu, ɔ kipi fèle gè daaale à kùlèè, ɔ à èa mò zòle a gínaa. ɔ wà mò Basebaɛ n kílao, ɔ à zòle kí ɔplaa.

20 Basebapi mè: Yá yɔɔnae má vi mà gbɛama, rísu gí keimeeo. ɔ kí mè: Gbea Naa, má gio.

21 ɔ Baseba mè: To wà Suneu nɔɛ Abisaga kpa n vi Adoniawa n ɔ ũ.

22 ɔ kí Salomoo a da là à mè: Býayi nle Suneu nɔɛ Abisaga gbea Adoniaɛ? Kpala nle gbeaè we mè, asa ma viiɛ. Nle kpala gbeaè n sa'ona Abiataa n Zeluia né Yoabuoe.

23 ɔ kí Salomoo pi legbè à mè: Má si n Diio, tó Adonia i ga yá pɔ a gbèapi yáio, Lua yapáskemeɛ bèbèɛ.

24 Lá Dii ma kpa kpalau, à ma dile ma mae Davidi gɛɛ ũ, à ma bui zèdɔ lá à a legbèwa, má si n Diipio Adonia gá gbáɛ.

25 ɔ kí Salomoo pi Yoiada né Benaia zì, à gè ɔtò Adoniawa, ɔ à gá.

Salomoo Abiataa yaa n Yoabu gaa

26 Kí ò sa'ona Abiataa: Èa ta n bualou Anato. A kù n gae, áma má n de gbáo, asa míme n Dii Lua kpagolo sè n dɔaa ma mae Davidiɛ,* mé n zeaanò aà wetáa píi guu.†

27 Máa Salomoo Abiataa ya bò Dii gbagbazíu, ké yá pɔ Dii ò Eli bɛdeɔ musu‡ Silo e pa yáí.

28 Ké Yoabu a feena mà, ɔ à bàalè gè Dii zwáakpe ua, à nà Dii gbagbaklizi à a kóba kù. Yoabupi zè n Adoniao yaaɛ, áma i ze n Abisaloúoo.

29 Ké wa ò kí Salomooɛ, Yoabu bàalè gè Dii zwáakpe ua, a ku sa'oklippi saɛ, ɔ Salomoo ò Yoiada né Benaiaɛ aà ge ɔtòwà we.

30 Ké Benaia gè Dii zwáakpe ua, a òè: Kí mè, mɔ n bɔ! ɔ Yoabu mè: Aawo! Lakii má gau. ɔ Benaia gbéɔ zì kíwa à mè: Lá Yoabu yázásian ke.

31 ɔ kí òè: Keè lá a òwa. N aà de, ní aà vi, ké aà gbèdea pá yá su wi mapi n ma de bɛdeɔ musuo yáí.

32 Dii a to aà gbèdea yá wi aà musue, asa à ɔtò yáesaide gbèɔn pla pɔ an maa dealaɔwae. A Nɛɛ né Abineɛ, Isaili zígɔɔ dɔaana n Yetee né Amasa, Yuda zígɔɔ dɔaanao de ma mae lé saie.

33 An dea yá aɔ wi Yoabu n a buio musu gɔɔpiie, kási Dii aɔ Davidi n a buio n a uao n a kpalao gba aafia gɔɔpiie.

34 ɔ Yoiada né Benaia gè ɔtò Yoabuwa, ɔ wà aà vi a be gbáau.

35 ɔ kí Yoiada né Benaia díle zígɔɔ dɔaana ũ aà gbɛu, sa'ona Zadoki sɔ Abiataa gbɛu.

Simeí gaa

36 Kí gbéɔ zì aa Simeí sísi, ɔ a òè: Bekpa Yelusaleu la, níu ku a guu. Nsu bɔ wéleu la n gè gueio.

37 Nyɔ dɔ sáasá ké gɔɔ pɔ n bua Sedɔwa, n gan we. Kási n nzia dèɛ.

38 ɔ Simeí ò kíe: Yámae, ma dii kí. Mapi n zòblena má ke lá n òwae. ɔ à gò Yelusaleu màa gla gɔɔpla.

39 Wè áaɔ gbea Simeí zò gbèɔn plaɔ bàalè aa tà Maaka né Akisi, Gata kía kíi, ɔ wa ò Simeic: N zɔɔ ku Gata.

40 ɔ Simeí fele káoyè a zàa'inae, à gè Akisi kíi Gata a zɔpio wɛɛɛi. Ké à n é, ɔ à n séle Gata à súrinɔ.

41 ɔ wa ò Salomooɛ, Simeí bò Yelusaleu, à gè Gata à èa sú.

† 2:10 Zln 2.29   ‡ 2:11 2Sam 5.4-5   § 2:17 1Kia 1.3-4   * 2:26 2Sam 15.24   † 2:26 1Sam 22.20-23   ‡ 2:27 1Sam 2.27-36

42 Ǿ kí gbéǽ zì aa Simeí sisie, 5 a òè: Má tò ní legbè n mè ní sí ní Diio, 5 ma lezàma ma mè, zì pǽ n bǽ la n ge guei, nyǽ dǽ ké n gan we. Ǿ ní òmεε, yàmaae, ní mà.

43 Bǽyáí n bǽ lé pǽ ní gbè n mè ní sí ní Diio n yá pǽ má dǽlεεo kpei?

44 Ǿ kí εa òè lo: Vái pǽ ní kè ma mae Davidiε dǽngu pii. Dii mé a to váipi wi n musu sa,

45 kási a báadamague, i Davidi kpala zǽnapεle gǽgǽ, aó láaa vío.

46 Kí ya'ò Yoiada né Benaiaε, 5 à gè ǽtǽ Simeíwa. Maa Salomǽo kpala zǽnapεle.

3

*Salomǽo 5nǽ gbeaa
(2Lad 1.1-13)*

1 Salomǽo ledoukè ní Egipiǽo kí Falaǽo, à aà nεnεε sè nǽ u, à sùò Davidi wéleu e àǽ gé a kpé ní Dii kpéo ní Yelusaleú bíio midei.

2 Gǽo bee wí kpédo Diiε gǽao, 5 wǽo sa'o gulesí pǽ wa bǽo wa.

3 Salomǽo ye Diizi, a a mae Davidi yádileεεo kúa, kási sǽ i sa'o gulesipiǽowae, 5 lo tulaletikatea we.

4 Ǿ à gè Gabaǽo sa'oi, asa gulesí bee mé deńla. A sa pǽ wí a pǽ káteu à tékú ò we ní sa'obǽo mèn òaa sǽo.

5 Ǿ Dii bǽ mǽwá nana guu we gwáasína à mè: Pǽ pǽ ní yei gbeaa.

6 Ǿ Salomǽo mè: N gbékeké n zǽblena ma mae Davidiε maamaae, ké a dεne gbémaa náaide nǽεpuade ú yái. N gbéke zǽo kèè, ní tò mapi aà né lé kible aà gǽε ú e ní a gbáo.

7 Tia kéwa Dii ma Lua, n mapi n zǽblena kpá kía ú ma mae Davidi gbεu. Ewaasonan ma ú, má dǽaanake dǽo.

8 Mapi n zǽblena, má kú ní n gbé pǽ ní sèǽ, gbé dasi pǽ wa fǽ ní nao wà ní lé dǽo.

9 To mapi n zǽblena mào laai ví, to máli yágǽgǽ n gbéǽone mà maa dǽkǽε ní váio. Tó màa no, kpelewa má ke mà yágǽgǽ n gbé dasipiǽonei?

10 Yá pǽ Salomǽo gbèapi ká Diigu,

11 5 a òè: Lá yá pǽ ní gbèaan we, ni wèni gbàa gbeao ge àizeε ge n ibeεo gaa, sema yágǽgǽa a zéwa dǽa 5 ní gbèa,

12 má ke lá ní gbèawa, má n gba 5nǽ ní laaio. Gbé pǽ kú n áae ge gbé pǽ aǽo ku n gbεae 5nǽ a kanwao.

13 Má pǽ pǽ ní gbeao kpama lo, má n gba àizeε ní gawio pii, kíaε a kanwao e n ge n gaò.

14 Tó ríle táa'ò lá má yeiwa, mé ní ma yá'oneεo ní ma yádileεao kúa, lá n mae Davidi kúa yáawa, má n wèni dǽne ní mǽgalao.

15 Ǿ Salomǽo wú, asa nana ále o. Ǿ à tà Yelusaleú à gè zè Dii bàa kua ní Isailiǽo kpagolo ae, à sa pǽ wí a pǽ káteu à tékú ní sáaukpasao ò we, 5 à blesakè a íwaone.

Salomǽo yágǽgǽa káaluawε

16 Ziewa káaluwa gbèon plaǽo mǽ Salomǽo kǽi, aa sí aà ae.

17 An gbèdo mè: Gáafaakεmεε Baa. Mapi ní nǽε beeo wá kú kpé douε. Ǿ ma nε'í, wámewawa pla kpépiu.

18 A gǽo áaǽde zì 5 nǽepi nε'í sǽ. Wámewawa pla kpépi guu, gbéε kúwanǽo weo.

19 Ké nǽepi wúle a nεgǽepiwa gwáasína, à gá.

20 Ǿ à fǽle gwáasín weedo, à ma nεgǽε sè ma sae gǽo pǽ mapi n zǽblena mále i'o, a wúle a kùε, 5 à né pǽ gápi sè, a wúlemεε ma kùε.

21 Ké ma vu kǽo má yǽ kpá ma néwa, 5 má è gè. Ké má gwágwa, mi e ma nε'ia úo.

22 Ǿ nǽepi gbèdo mè: Egeε! Má né mé béε, n né mé gá. Ǿ nǽ séia mè: Egeε! N né mé gá, ma né mé béε. Ǿ aale lekpaake kí ae.

23 Ǿ kí mè: Gbéε bee mè a né mé béε, n né mé gá, mé gbé kee mè, egeε, n né mé gá, a né mé béε. 24 Ǿ à éa mè: A mǽmεε ní féndao. Ǿ wá mǽòè.

25 Kí mè: A né pǽ béε zǽε pla, í a kpédo kpa gbédowa, í a kpédo kpa gbédowa.

26 Ǿ nǽε pǽ a né mé béε, népi kèè wénaú, a ò kíaε: Baa, né pǽ béεpi kpawá, nísu ní aà deo. Ǿ aà gbèdo mè: Aǽ de ma pǽ úo, aǽ de n pǽ ú sǽo, wá aà zǽε pla.

27 Ǿ kí yágǽgǽ à mè: Wá né pǽ béεpi kpa nǽε séiawa. Asu à aà deo, aà dan we.

28 Ké Isailiǽo yákpale pǽ kí kèpi mà, aa aà yáda gbía, asa aa è Lua aà gbá 5nǽ aà yágǽgǽoné a zéwa.

4

Salomǽo íwao

1 Kí Salomǽo mé Isaili bui pii kía u.

- 2 Aa bñsu dñanao tñn ke: Zadoki né Azalia mé sa'ona ũ.
- 3 Sisa né Eliolefu rí Ahiao mé aa lakēnao ũ. Ailudi né Yosafa mé aa kpawakena ũ.
- 4 Yoiada né Benaia mé aa zīgō dñanao ũ. Zadoki rí Abiataao mé sa'onaō ũ.
- 5 Natā né Azalia mé aa bñsu dñanao gbēzō ũ. Sa'ona Zabudu, Natā né mé aa kwāasi ũ.
- 6 Ahisaa mé aa be ziia ũ. Abeda né Adonilaū mé zōzī gbēzō ũ.
- 7 Kí Salomō Isaili bñsu gbēzō dīledile gbēon kuepla. Wē rí wēo an baade i kipi rí a uadeo gwa rí bleo mō dodo.
- 8 An tñn ke: Hulu né mé Eflaiū buio bñsu sīsīde vī.
- 9 Dekeé né mé Makaza rí Saalebiūo rí Besemesio rí Elonio rí Bekanao vī.
- 10 Hese né mé Alubo vī. Soko rí Efee bñsu búuoá aa pōe lo.
- 11 Abinadabu né mé Doo gusīside vī. Salomō nenoe Tafa mé aa nō ũ.
- 12 Ailudi né Baana mé Taanaki rí Megidoo rí Betesā bñsu pō kú Zaletā sae rí Yezelee zīleo vī pii sea za Betesā e Abeli Meola e Yokemaū kpele.
- 13 Gebee né mé Lamotu Galada vī. Manase né Yaii mé zōewia pō kú Galada bñsuuo vī rí Aagobu bñsu pō kú Basanao rí a meewia bliide mēn bāaō. Wā rí bōle gbāa kē rí mōgotēoe.
- 14 Ido né Ainadabu mé Maanaiū vī.
- 15 Aimaaza mé Nefatali bñsu vī. Ōme Salomō nenoe Basema sē nō ũ.
- 16 Usai né Baana mé Asee buio bñsu vī rí Alotio.
- 17 Palua né Yosafa mé Isakaa buio bñsu vī.
- 18 Ela né Simeī mé Bēyāmee buio bñsu vī.
- 19 Uli né Gebee mé Galada bñsu vī. Amoleo kí Siō rí Basana kí Oguo mé kú we yāa. Gebeeipi mé bñsupi dñanao ũ ado.
- 20 Yudaō rí Isailio dasi lán ísiale úfāawaē. Aaño poble, aaño imi, aaño pñnake.

5

Salomō namablea rí aā ñno

- 1 Sea za Uflatai e Filitē bñsu rí Egipi bñsu léo, * Salomō mé bñsupio kía ũ piiē. Bñsupio gbēō lo falubōē e aa wēni léue.
- 2 Salomō ua goō do blen ke: Pēeti koko ñaa do rí basōoo, pōwenti koko ñaa aāō.
- 3 Zu pō wa gwā be à mēkpa mēn kwī, kpāsa zu bao, sā basōo rí banao rí tueo rí buao rí ko maao lo.
- 4 Asa ōme bñsu pō kú Uflata be'aeo pii kía ũ za Tifasa e Gaza, mé yākele ku gueio.
- 5 Salomō goō Yudaō rí Isaili pō kú za Dā e Beesebaō kálea rí bñsuuo dñdñae, baade rí a vēelio rí a kaadēenlio.
- 6 Salomō sō pō aaí gó gáleo kēē ñaasōsoo lee sīiōe (4.000), a pō pō wī dikpeo sō ñaasōsoo lee kuepla (12.000).
- 7 Bñsu gbēzō pō à rí dīledilepio sō, an baade lo mōē rí bleo mō pō wa dīleewa, kí Salomō rí gbē pō aaí mō pobleiañno pō ũ. Pōe lí kēsámáo.
- 8 Aaño mō sōpioe rí éseo rí táaaō lo gu pō aa kuu, lá wa dīle rí baadeewa.
- 9 Lua Salomō gbā ñno rí wezēo maamaa à kē zāi. Wa fō aā dñā lé dñō, lá wa fō ísiale úfāa lé dñowa.
- 10 Salomō ñno de gukpedeo rí Egipi pōa pii.
- 11 Aā ñno de gbēpia. A de Ezala bui Etanila[†] rí Maoli néo Emari rí Kalolio rí Daadao. A tobō bñsu pō liaaaāziō guu pii.
- 12 A yāasikē ñaasōsoo lee aāōe (3.000), ‡ mé le pō a dàō kà ñaa sōo rí sōoo (1.005).
- 13 A líō rí lāō yā bōolekē, sea za sede lí pō kú Libā bñsuu e à gē pē lā pō i bōle bliiwaōwa. A nōbōō yādānē lo rí bāō rí pōtaa'onkuawaō rí kpōō.
- 14 Kía pō kú dñnia guu aā ñno bao mā npii. Bñsu rí bñsuo pii aa rí gbēō zī, aa gē aā ñno mā.

Salomō Dii kpé sukēa (2Lad 2.1-17)

- 15 Kē Tii kí Hilaū mā wā Salomō kpā kía ũ a mae gbēu, à a iwaēo zīwā, asa Davidi gbēnae yāa.
- 16 Ō Salomō gbēō zī Hilaūpiwa à mē:
- 17 N dō kē ma mae Davidi i e kpēdō Dii a Luaeo, kē bui pō liaaaāziō lé zíkāaño yái, e Dii gē rí kēē gbadibo ũ.
- 18 Tia kēwa sō Dii ma Lua tò ma íampakí è. Ibēle kú gueio, músi kuo.

* 5:1 Daa 15.18 † 5:11 Sou 89 ‡ 5:12 Yaa 1.1, 10.1, 25.1

19 A yáí tò má ye kpédò Dii ma Luac, lá Dii ò ma mae Davidiewa à mè, aà né pò á kpá kpalau aà gèè ù mé a kpédòe. §

20 Yádile gbéone aa Libá sede líò zòzòmee. Ma zikenao zípi ke ní n zikenao sánue, mí n zikenapiò fiabone lá ní òwa píi. N dō ké wá gbèe ví à lizò dō lá á Sidòdeowao.

21 Ké Hilau Salomoo yápi má, aà pò kèna maamaa à mè: Wá gbáakpa Diizi gbá, asa à Davidi gbà né ònna, àle doaa a gbé dasipione.

22 O Hilau gbéò zì Salomoo wa à mè: Ma lékpásá pò ní kèmee mà. Má ke lá ní yeiwa sede líò ní pèliò yá musu.

23 Ma zikenao lípiò se za Libá sìsìò musu, aa pilaò isiale, mí yeye mà gbéò zìone ísía. Gu pò ní òmee, we má tò wá káléune, ní taò. Mpi sò, yá pò má ye n kèmee mé blekpa ma uadeowa ù.

24 Maa Hilau íò sede líò ní pèliò kpa Salomoo wa lá a yeiwa.
25 Salomoo sò íò pòwena kpawá wè ní wèò koko òaasooo lee òaa do (200.000) ní nísio koko òaasooo lee bao (20.000).

26 Dii Salomoo gbá òn lá à a legbèèwa. Hilau ní Salomoo na ní kòo, 5 aa ledoukè.
27 Kí Salomoo gbéò sèse Isaili buiò guu píi, à ní dá zípiu gbéon òaasooo lee baakwi (30.000).

28 Íò ní zì Libá mò ní moo gbéon òaasooo lee kwi (10.000). Gbépiò í ke Libá mò do, 5 aal su aa ke be mò plapla. Adonilau mé zòzípi gbèzòò ù.

29 Salomoo gbè'anaò ví gusiídeu gbéon òaasooo lee basiiò (80.000), a sèsenao sò gbéon òaasooo lee báaòkwi (70.000).

30 Gbépiò bàasi, Salomoo gbéò díledile gbéon òaasooo lee àaò ní òaa àaòo (3.600), aao wéte zípizi.

31 Kí yádile, 5 wá gbè gbène maaò páapaa, wa à wa sèle suò kpépi édaalebòò ù.
32 Maa Salomoo zikenao ní Hilau zikenao ní Gebalideò lizòzò aa kèke, aa gbe kèke kpépi dòbò ù.

6

Salomoo Dii kpé doa (2Lad 3.1-14)

1 Isailiò bóa Egipi wè òaa pla ní basiiò (480) gbea, Salomoo kpalablea wè síiòde, a mò plaade pò wí me Zivi guu, 5 à nà Dii kpé boawa.

2 Kpé pò a bò Diiepi gbàa gàsísuu bààòe, a yàasa bao, a lesí baakwi.
3 Kpépi bilandaa ví, a yàasa sáaò gàsísuu bao, a gbàa kwi.
4 A a fenentio bòbò, a lé do yaasannò, a guu oi tuuú.
5 A kpéneò bòbo a lía kpépi ní a luakukíiozi gbàtèe ní gbàtèeo ní a kpéò.

6 A dídikòaa àaò, kpéne pò kú zìléò yàasa gàsísuu sòsòo, pò pò kú guoò soolosooolo, pò pò kú musuò soplapla. Dii kpé gbe pò kú musuò yàasa kèsá zìlépò, ké wà e kpeapi zaò didiwa kpépi gífisai yáí.

7 Ké wàle kpépi bo, wa bò ní gbe pò wa à za a paaktioe. Wi masana ge gá ge zìkéboe kòfi ma kpépi bokliò.

8 Kpéne pò kú zìléò píi lé elee mènòde geòmidòkí oi. Dèdekí gè kpéne pò kú guoò ní kpéne pò di a musuò kíi.

9 Ké à kpépi bò a láa, a dò ní zaò ní sede lípepèeòe.
10 A kpénepiò dò kpépi gbàa léue. Apíi lesí gàsísuu sòsòoe, mé wa pèkòwa ní sede lío Lua kpépiwae.

11 O Dii yá'ò Salomoo pie à mè:
12 Kpé pò ríle boe bee yá musu, tò ríle ma otòndòkíi gwa, mé ní ma ikoyáò kúa, mé n ma yádileneò kè, ríle zìkéwá, má lé pò má gbè n mae Davidie kene.

13 Máò kú ní ma gbé Isailiò, má ní tò weo.
14 Ké Salomoo kpépi dò à a míde,
15 à sede lípepèeò kpà a gíwa a guu kpékpè za zìle e a balazaowa, 5 à pé lípepèeò kpàle a zìle píi.

16 A kpea kè kpépi guu luakukii ù, a gbàa gàsísuu bao, 5 à sede lípepèeò kpà a gíwa kpékpè za zìle e a zaowa.

17 Kpépi kpéle pò gò gbàa gàsísuu blaè.

18 Sede lí pɔ wa kpà kpépi guu, wà gɔ́inakèwà lán tùu ní lávu píaawà. Apíi sede líe, a gbèe í gɔ́ guei wa èo.

19 A kpépi kpèa kèkè Dii bàa kua ní Isailio kpagolo dilèkí ù.

20 Kpèapi gbàa gàsísuu baoc, a yàasa lɔ bao, a lesí bao. A vua tètètè kpà kpèapi gíwa píi. A tulaletikateakí pɔ wa kè ní sede lío kpà ní vuao lɔ.

21 A vua tètètè kpà kpèle gíwa lɔ, ɔ à mɔdaona pɔ wa pí ní vuao pàpà kpèa gí pɔ à vua kpàwàpiwa kpèele oi.

22 A vua kpà kpépi guu kpékpè ní tulaletikateakí pɔ kú kpèapi suuna saeo.

23 A kùlì à malaika gàsíade ɔ ù mèn pla, a díle kpèa. Malaikapio lesí gàsísuu kwie.

24 An gàsía gbàa gàsísuu sɔsɔoc. Za gàsía do léwa la e ado léwa le a gbàa gàsísuu kwie.

25 Malaika mèn plapio bókɔwac, aa doúe zálala.

26 An pla nípii lesí gàsísuu kwikwie.

27 ɔ à ní kále kpépi kpèau. An gàsíaw poopooa, ado gàsía gè pè gíwa le, ado pɔ pè gíwa la, ɔ an gàsía pɔ gɔ́ pèkɔwa kpèapi guoguo.

28 A malaikapio kpà ní vuao lɔ.

29 A gɔ́inakè kpépi gíwa kpèa ní kpèleo píi lán malaika gàsíade ɔ ní daminalio ní lávu píaawà.

30 A vua kpàle kpépi zílèwa lɔ, kpèa ní kpèleo píi.

31 A kpèapi lé gbaw ní a lipèleo kè ní kulioe.

32 A gɔ́inakè kùlì gbà mèn plapíwa lán malaika gàsíade ɔ ní daminalio ní lávu píaawà, ɔ a kpà ní vuao, gɔ́inapio bɔ̀e wásawasa.

33 Maa à kpèele lipèleo kè ní kulio lɔ.

34 ɔ à a gba kè mèn pla ní pèlio. Gbapio í kpaaú a guo plapla.

35 ɔ à gɔ́inakè gbapíwa lán malaika gàsíade ɔ ní daminalio ní lávu píaawà, ɔ a kpà ní vuao, gɔ́inapio bɔ̀e wásawasa.

36 A kaa da líai. Kaapi gbè pɔ wa à ɔ́ ví didiakɔa dɔ̀o aaɔ, ɔ sede lí pɔ wa zɔ̀o kále a musu.

37 Wà Dii kpépi è kpàle Salomɔ̀o kpalablea wè síiɔde mɔ̀ pɔ wí me Zivi guue,

38 ɔ wà a míde a wè kue dode mɔ̀ swaaɔde pɔ wí me Bulu guu lá à kpépi zí dílewa. A boa ní a kèkèao kà wè soplá.

7

Salomɔ̀o uakpaa

1 Salomɔ̀o uakpaa zí kè píi wè kue'aaɔc.

2 A Libá líkpe kpé bɔ̀, a gbàa gàsísuu basɔ̀, a yàasa blakwí, a lesí baakwí. A sede lío pèlepèle dɔ̀o síiɔ, ɔ à sede lí pɔ wa à ɔ́ dàdaa

3 mèn blasɔ̀, dɔ̀o ní dɔ̀o mèn gèogèo, ɔ à sede lío kpákpa sede lí pɔ wa dàdapiɔla.

4 A a fenentio bɔ̀bɔ̀ dɔ̀o aaɔ didiakɔa bɔ̀aabɔ̀aa ní kɔ̀o.

5 Kpépi lé ɔ́ lesí ní a yàasao píi sáasaae. A lé ɔ́ aaɔ'aaɔ kpele ní kpèlao bɔ̀aabɔ̀aa ní kɔ̀o.

6 A lí pèlepèle kpépi kpèele, kpèlepi gbàa gàsísuu blakwie, a yàasa baakwí. A gɔ̀u bɔ̀o lipèlepíoc, ɔ à lío pèlepèle à bilandaa kè gɔ̀upi kpèele.

7 A gína bɔ̀o gɔ̀upiu. Wèkí í yágɔ̀gɔ̀u, ɔ wí me Yákpalekègɔ̀u. A sede lipèpèleo kpà a gíwa za zílè e a balawa.

8 Aa kpé pɔ í iu ku ae. A bókɔwa ní gɔ̀upioe. Maa kpé pɔ a dɔ̀ Falaɔ̀o nenɔc pɔ a sè nɔ úe de lɔ.

9 Kpépi boa, gbè maa ɔ̀ wa dàalɔ e a gè pèò a saawa. Wà gbèpioc pàapaae, ɔ wà gbàsa zèzèe ní síio kpe plapla píi. Maae ua ní bàasio píi.

10 Wà kpépi è kpàle ní gbè gbènè maa, a kee ɔ̀ gbàa gàsísuu kwi, a kee swaaɔ.

11 ɔ wà gbàsa bɔ̀o ní gbè maa pɔ wa pàapaa wa à ɔ̀ ní sede lío.

12 A kaa da lía ua zɔ̀pízi, a gbè pɔ wa à ɔ́ ví didiakɔa dɔ̀o aaɔ, ɔ sede lí pɔ wa à ɔ̀ kále a musu, lán Dii kpé ní a kpèleo ua kaawa.

Dii kpé pɔ̀

(2Lad 2.12-13, 3.15-17, 4.1-5.1)

13 Kí Salomɔ̀o gbè ɔ̀ zí Hulaú sísií Tii, ɔ wà súaano.

14 Hulaúpi daá Nefatali buie, mé gyaac. Aa maeá Tii gbé, mé mɔgotè ɔ̀zíkènae. Hulaúpi ɔ̀no ní wezèo ní dɔ̀ao ví mɔgotè zí píi guu. Ké à mɔ̀ kí Salomɔ̀o kú, ɔ à zí pɔ kípí dàe kè píi.

15 A m̀pèle pí mèn pla ní mɔgotèo. Apíi lesí gàsísuu bao plasaie, a zɔ̀o kuepla.

16 A fua pí ní mɔgotèo mèn pla, a kùle m̀pèlepíoc musu. Fùapio lesí gàsísuu sɔsɔoc.

17 A mɔdaona pí, ɔ a ní fùapíwa yàbaa ú, aa loolooa mèn soplá.

18 A gōinakè à lía fùapiozi lán gbeafu bewa dōo pla, mōdaonapio zīle ní musuo. Fùapio dou píie.

19 A fùapio pí ní gōio lán kòlòwēevuwa, lán Dii kpé kpele pōwa. Kòlòwēē gōinapi lesí gāsísuu síiōē.

20 A gōinakè lán gbeafu bewa mōpele fùapio kùdòkii musu mèn òaa dodo líaa mōdaonapioi dōdōo.

21 Ō à mōpio pèlepele Dii kpé kpele òplaaí ní zēēio. A tókpa òplaa pōe Yakē,* òzēē pō sō Bòazu.†

22 Mōpelepi fùa bō lán kòlòwēevuwaē. Maa à mōpelepio pí píi.

23 A mōkàsa íkakií ũ bōoloo. A léla e a léle gāsísuu kwie, a lesí sōo, a zōo sō baakwi.

24 A gōinakè íkakiipiwa lán tūuwa, a lía a léi zīle dōo pla, gāsísuu dodo tūu mèn kwikwi. A íkakiipi pí sánu ní tūu gōinapioē.

25 Íkakiipi dí zuswana mèn kueplaōwa. Zù mèn àaōo mí dō gugbāntoo oi, mèn àaōo be'ae oi, mèn àaōo gēomidòkii oi, mèn àaōo lō gukpe oi. Íkakiipi dí ní musue, mé an pòo dōdō guo.

26 Íkakiipi gēele òtā doe. A swá de lán ta swáwa, lán tōongbelezíwa. Galuba zōo le òaa do í 5 tapi í sí.

27 A tadibōo pí ní mōgotēo mèn kwi, apii gbàa gāsísuu síiōsiiiō, a yàasa síiōsiiiō, a lesí àa'aaō.

28 Ké wà tadibōpio pí, wà a gbapele zānguoo tàta ní mōpepeeo.

29 Ō wà gōinakè mōpepeepiowa lán nōomusu ní zuswanao ní malaika gāsíadeowa píie. Wà gōinakè nōomusupio ní zuswanapio musu ní a zīleo lán lávutáawa.

30 Tadibōpio mōgotēo wuluu ní goo ví mèn síiōsiiiō. Aa gbá ví síiōsiiiō lō. Gbápio musu 5 wí ta diu. Wà tapio kása wà gōinakèwà lán lávutáawa gbātēē ní gbātēēo.

31 Tadibōpio pō bōoloo ví, à bō musu gāsísuu do mé à gēu zīle òtā do. Wà gōinakè à pō pō bō musuwa lō. Tadibōpio mōpepeeo gola ví, aa de bōolooo.

32 Wuluupio ku mōpepeepio zíe. A goo pépea tadibōpio gbáōwa. Wuluupio lesí gāsísuu do ní knioe.

33 Wà wuluupio pí lán sōgo pōwae. Wà a goo ní a gukūbōo ní a àliyōo ní a ooo kása píie.

34 Tadibōpio kúkií ví mèn síiōsiiiō a golaōwa.

35 Tadibōpio musu de bōolooo, a lesí òtā doe. A gbapeleo ní a mōpepeeo nana tadibōpio musu.

36 A gōinakè a gbapelepio ní a mōpepeepiowa lán malaika gāsíadeo ní nōomusuo ní daminaliowa, gu pō à ze'eu píi. Ō à gōinakè a líai lán lávutáawa lō.

37 Maa à tadibōpio pí. A kása pō dou guue, an zōo ní ní bōao doue wásawasa.

38 Ō à dāa pí ní mōgotēo mèn kwi. Apii í sí galuba le síiōsiiiōē. Tapio yàasa sō gāsísuu síiōsiiiōē. Ké à tapio dídi tadibō mèn kwipiōwa,

39 5 a kále Dii kpé kpele, mèn sōo òplaaí, mèn sōo òzēēí. A íkakiipi díle òzēē oi lō Dii kpé gola pō kú gukpe ní gēomidòkio zānguoo sae.

40 Hulaūpi oo tífukabōo ní péeluo ní ta au'elebōo pí lō. Maa à Dii kpé zí pō kí Salomōo dāe kè, à a lekpāai píi.

41 Zí pō a kèpioo ke: Mōpeleo pla, fùa pō bō lán lowa a ku mōpelepio musuo pla, mōdaona pō à zāblèò fùapiowao pla,

42 gōina pō a dōdō mōdaonapiowa lán gbeafu bewa òaa pla. A kè dōo plaplae à zāblèò fùapiowa.

43 Tadibōo kwi ní a tao kwi.

44 Íkakií do ní zuswana pō kú a zíeo kuepla.

45 Tífukabōo ní péeluo ní ta au'elebōo. Pō pō Hulaū pí kí Salomōo Dii kpé pō ũo píi, a pí ní mōgotēo, 5 wa yōo.

46 Kí mè wà kása ní Yuudē dāna gí pō kú Suko ní Zaletāo zānguooē.

47 Salomōo í pō pō wa pí ní mōgotēopio yō kiloowa à a gbía dōo, ké a dasi kè zài yáí.

48 Salomōo pō pō kú Dii kpé guuo pí lō, tulaletikateakii pō wa kè ní vuao ní vua táabūnu pō wí Dii pēē kálewào,

49 ní dau pō wa kále kpele kpea léu òplaaí ní zēēio sósōo. Wa pí ní vua tēētēeo ní a filiao ní a kpāoo píi, wà gōinakèwà lán lávu piaaōwa.

50 Vua imibōo ní filiadebōo ní tao ní gōōnao ní tāsao ní kpea pō wí me luakukii gbà lipelē sōo ní kpele pōo.

51 Ké kí Salomōo Dii kpé zípi kè a làa píi, 5 à mò ní vuao ní ánusuo ní pō pō a mae Davidi díle Dii pō ũo, 5 a kà Dii kpé láasiu.

* 7:21 Bee mè í ní zedō. † 7:21 Bee mè gbáa kuwà. ‡ 7:51 2Sam 8.11

8

Taa ri Dii kpagoloo a kpeu
(2Lad 5.2-6.11)

1 ¶ ki Salomoo Isaili gbẽzɔɔ sisi Yelusaleu, an bui doanaano ri ri uabele pti, aa mo Dii baakuarinɔ kpagolo* se Davidi wele po wi me Siona wa suo.

2 ¶ Isailio kaanaazi mpii mo soplade Etaniu dikpegoozi.

3 Ke Isaili gbẽzɔɔ ka pii, ɔ sa'onaɔ Dii kpagolopi se

4 ri kpaaukpeo ri Dii po po ku a guu. Sa'onaɔ ri Levii buio me popio se,

5 ɔ ki Salomoo ri Isaili po kaanaazi sa'o ri sa ri zuo kpagolopi ae. Po po aa sa'oo pio dasi ke zai, wi fi naoo.

6 ¶ sa'onaɔ ge ri Dii baakuarinɔ kpagoloo a kpeu e kpea po wi me luakukiiu. Aa dile a dilekii we malaika gasiade zie.

7 Malaikapio gasiao poopooa kpagolopi ri a seliola.

8 A selipio gbaa, wi ri le e Dii kpepi kpele, ama wili e uao. Lipio ku we e ri a gbao.

9 Poe ku kpagolopi guu, me i ke gbẽ pepee men pla po Mɔzi daa Olebu, gu po Dii me a baa ao ku ri Isailio an baa Egipi gbea baasio.

10 Ke sa'onaɔ bole Dii kpeu, telu kpepi pa,

11 aai fi ge zikei weo telupi yai, asa Dii gawi a kpepi pa.†

12 ¶ Salomoo me: Dii me ao ku telu sia guue.‡

13 ¶ a o Diie: Ma kpe leste bee donee. Nyɔ ku a guu go pii.

14 ¶ a lili aedɔ bilawa a samaa'one.

15 ¶ a me: Wa gbakpa Dii Isailio Luazi! A legbe ma mae Davidie, ɔ a kee. Asa a me,

16 za go po a a gbẽ Isailio bole Egipi, i Isaili wele dile wa kpeduo. Davidi ɔ a se a gbẽ Isailio doana u.§

17 Ke ma mae Davidi ye kpedo Dii Isailio Luae,

18 ɔ Dii de, kpeduae ke a to ao kuwa laasoo po a kpepi maae,

19 ama i ke aapi me a doo, aazia nee me a doe.*

20 ¶ Dii ke la a a legbewa. Ma go ma mae Davidi gee u, ma zole kpalau Isailio guu, la Dii Isailio Lua a legbewa, ɔ ma kpepi de, ke aa to ao kuwa yai.

21 We ma Dii kpagolo dilekii kekeu. Dii baa kua ri wa deziɔ an baa Egipi gbea ya ku a guu.

Salomoo wabikea a gbene
(2Lad 6.12-40)

22 Salomoo ge ze Dii gbagbaki ae Isaili po kaanaa weo waa pii, ɔ a ɔse musu plapla

23 a me: Dii Isailio Lua, gbẽe muaanno musu ge zileo. N gbẽke guu n baa ku ri n zoblana po aai taa'o la ri yeiwa ri nsemendoos.

24 N ya po n a legbe n zoblana ma mae Davidie ke. N o ri leo yaae, gbã sa ɔ ri ke.

25 Tia kewa Dii Isailio Lua, n legbe n zoblana ma mae Davidie n me, to aa buio rizia kua do me aale taa'o la ri yeiwa, aao zolea kpalau Isaili busuu go pii.

26 Isailio Lua, to ya po ri o n zoblana ma mae Davidie ke siana u sa.

27 Lua, riyo ku zile la yama ya? Musu ri a lesikeo a fi n sio, belenke kpe po ma donee bee sa.†

28 Dii ma Lua, mapi n zoblana wegwa, ni ma wabikea ri ma suuugbeaamao si. Swase wii po mapi n zoblana male lema ri wabi po male kemaozi gbã.

29 To n we ao pea kpee beewa gwaasina ri faaneo, gu po n me n to ao kuwa beepi. Wabi po mapi n zoblana male ke ri aeo doa gupiiwa ma.

30 To mapi n zoblana ge n gbẽ Isailio aedɔ gue beewa me wa wabikema, nili wa wabikea si za n kukii musu, ni suuukewano.

31 To gbẽ taake a gbẽdeee, me wa de aa si ri n to, to a mo si ri n to n gbagbaki ae kpee bee ua,

32 nili sirino kua za musu, ni donee. Nili yaggo n zoblanaone, ni yada taadedela, aa yakea i wi aa musu, ni yanaka yaesaidewa, wi e do i yae keo.

33 To n gbẽ Isailio ibeo ziblema me wa tarino duuna po aa kene yai, to aa ea aedma aa ri sisi, to aa wabikema aa suuugbema kpee bee ua,

34 kua za musu nili sirino, ni suuukerino ri duuna ya musu, ni surino busu po ri kpã ri deziwoe beepiu.

* 8:1 2Sam 6.12-16 † 8:11 Baa 40.34-35 ‡ 8:12 Sou 18.11, 97.2 § 8:16 2Sam 7.4-11 * 8:19 2Sam 7.12-13
† 8:27 Zin 7.48-50

35 Tó luabe gò da wáiwai, lou lé mao, ké aa duunakène yáí, tó aa aedò gue beewa aa wabikèma aa n sisi, mé aa mikè ní duunaoné ké n ní wetà yáí,

36 kua za musu nili sírín, ní sùuukèrín, ní duuna yá musu. Níli ní da zé maawa, ní tó lou ma ní búsu pò ní kpà n gbéowa an pò úe beepiu.

37 Tó nàana ge gagyá kà búsué beepiu, ge pówen gbósi ge pò fukpaa ge kwasutè ge sèšewekwaò ge tó ibeò koezò ní wélezi ge tó músi ge gyá gèngu,

38 tó an gbèe yá pò a le dè mé à dò kpéé bee kí oi, mé à wabikèma à sùuugbèama,

39 kua za musu nili siaàn. Níli sùuukeaàn, ní aà yá kèke. Níli flabòè a yàkèawa, asa ní aà nòse dè. Mmè ní gbépii nòse dè.

40 Maa aaliò vłakene e ní wèni léu búsu pò ní kpà ní deziwae beeu.

41-42 Tó wà sù wà n tó zò ní n gàsà gbāao ní n pò pòao bao mà, tó bòm pò de n gbé Isaili bui úo bò búsu zázau à mò n tó yáí, tó à aedò kpéé beewa à wabikèma,

43 kua za musu nili siaàn, ní yá pò a gbèama kèé, ké dúnia bui pii e n tó dè, aai vłakene, lá n gbé Isaili i kenewa, aai dè ké n tó kú kpé pò má dè beewa.

44 Tó n gbéò bòle gè zikáí ní ní wèlèo gu pò ní ní zúu pii, tó aa aedò wéle pò ní díleé bee ní kpé pò má dè beeowa, mé aa wabikèma,

45 kua za musu nili sírín sùuú pò aa gbèama yá musu, ní yānakpámá.

46 Lá gbèe ku à gí duunakeio, tó aa duunakène mé n pò pàrízi, n ní ná ní wèlèone ní zúí mé aa tárín ní búsuú zìzò ù búsu zázà ge a káina guun nò,

47 tó aa nòsèllè búsu pò aale zòbleupi guu, mé aa èa sùuugbèama we aa mè, wa duunakè, wa tàaekè, wa yāvāikè,

48 tó aa èa sùma ní nòsemendoo ní pòeào pii za búsu pò aale zòbleu ní wèlèonepi guu, tó aa aedò búsu pò ní kpà ní deziowa ní wéle pò ní díleé kpé pò má dè beeowa, mé aa wabikèma,

49 kua za musu nili sírín sùuú pò aa gbèama yáí, ní yānakpámá.

50 Níli sùuuke ní n gbé pò aa duunakène ní táae pò aa kèò, ní tó gbé pò aale zòblenè ní wegwa,

51 asa gbépióá n gbé pò n ní bòle Egipiò mua téuone, n àizèone.

52 Tó n wé à pèa mapi n zòblenawa, ní swáse sùuú pò má gbèamai ní sùuú pò n gbé Isailiò gbèamao, ní swáserízi gò pò aa lezúnzi pii.

53 Dii Lua, asa dúnia bui pii guu ampíò ò n ní sé n gbéò ù, lá ní dà n zòblena Mòizie a ò gò pò n wá deziò bòle Egipiwa.

54 Gò pò Salomò lé wabike Diiwa màa, a kúlea a kosowae, ò aà ò pòaa musu. Ké à sùuugbèawà màa a láa, ò à fèle zè Dii gbagbaki we,

55 ò a samaa'ò Isaili pò káaa weone a ò gbáughāu à mè:

56 Wá gbāakpa Diizi, asa wápíò aà gbé Isailiò, à wá gbá íampaki lá á òwa. Yāmaa pò a dà a zòblena Mòizie a ò kè pii, a kee i léle pāo.‡

57 Dii wá Lua aó kúwané, lá a kú ní wá deziowa. A wá tó weo, a pākpawázio.

58 A tó wá wá sò kpawa, wíò táa'ò lá á yeiwa, wíò aà yádiléò kúá ní yá pò a dà wá deziòne, wíò aà òtondòkíi gwa.

59 Sùuú pò má gbèa Dii wá Luawa, aò dōaàgu fáane ní gwáasínao, ò yānakpa mapi a zòblenawa ní a gbé Isailiò lá gu lé dè,

60 dúnia bui pii i dè ké Dii á Luae, a pále kuo.

61 Sema à á sò kpa Dii wá Luawa míómíò, ò aà òtondòkíi gwa, ò aà yádiléò kúá lá wá kúá gbèawa.

*Dii kpé sakèa
(2Lad 7.4-10)*

62 Ó kí ní Isailiò pii sa'ò Diiwa.

63 Salomò sáaukpa sa'ò Diiwa ní zuò òaasòso léé bao ní plao (22.000) ní sãò òaasòso léé òaa soolo (120.000). Maa kí ní Isailiò pii aa Dii kpé sakè.

64 Zibeezi kí gbábù ua pò kú Dii kpé kpéleé, ò a sa pò wí a pò káteu à tékú ò we ní pówen gbao ní sáaukpa nísiò, asa sa'òkíi pò a kè ní mógotèò a ku Dii kpé kpéleé bílao, i fò sí piiò.

65 Zibeezi Salomò ní Isailiò pii aa dikpekè Dii ní Luae e gò sopla, ò aa Lákpédò dikpekè gò sopla b. Apíi kè gò gèò mēndosai. Wa dasi maamae, wá bò za Amata bòlei e à gè pè Egipi zé swawa.

66 A gò swaaòde zì ò á ní kè, ò aa lezàwà, aa tà ní be ní pònao. An pò kèna yāmaa pò Dii kè a zòblena Davidi ní a gbé Isailiòne pii yá musu.

‡ 8:56 Iko 12.10, Yoz 21.45

9

Dii bɔ mɔa Salomɔwa
(2Lad 7.11-22)

- 1 Ké Salomɔ Dii kpé dɔ́ rí a beo rí zí pɔ́ a pɔ́ dɔ́wà a làa píi,
- 2 5 Dii èa bɔ̀ mɔ̀wà Gabaɔ a gɛ̀n plaade,
- 3 a òè: Ma wabi pɔ́ rí kè rí sùu pɔ́ rí gbèaaò mà. Ma kpé pɔ́ rí dɔ̀pi díle ma pɔ́ ù, ma tɔ́ aɔ̀ kuwà láasaie. Ma wé aɔ̀ pɛ̀wàe, ma pɔ́ iɔ́ dɔ́wà gɔ̀ɔ̀pii.
- 4 Mpi sɔ́, tó rí kúmɛɛ sùsu rí nɔ̀sɛpuao lá n mae Davidiwa, mé rí ma yádileneɔ kúa rí ma yá'oneɔ, mé ríle ma ɔ̀tonɔ̀kíi gwa,
- 5 má n zɔ̀lea kpalau Isailiɔ guu zedɔ, aɔ̀ láaa vío, lá ma legbè n mae Davidiewa ma mè, aa buiɔ aɔ̀ zɔ̀lea kpalau Isailiɔ guu gɔ̀ɔ̀piiɛ.
- 6 Tó mpi ge n néɔ̀ bɔ̀ ma kpe sɔ́, tó á ma ikoyá rí yá pɔ́ má díleɔ kúao, mé a ge lé zɔ̀ble dii páleɔne, ále rí sisi,
- 7 má Isailipiɔ bɔ̀le búsu pɔ́ má kpámáue, mí gí kpé pɔ́ má díle ma pɔ́ ùpizi, aai gɔ́ láanipɔ̀ ù, bui píi i yáadarínɔ.
- 8 Baa rí kpépi lesikeo, a yá a di gbé pɔ́ lé gɛ̀ weɔ̀wae. Aa fionada aa me: Bóyái Dii kè búsuɛ beeɛ rí kpéɛ beoe máai?*
- 9 Wi oné: Ké aa pákpá Dii rí Lua pɔ́ rí deziɔ bɔ̀le Egipizi yáie. Aa zè rí dii páleɔ, aa rí sisi, aa zɔ̀bléné. A yáí Dii músi bee zímá píi.

Salomɔ yá kɔni
(2Lad 8.1-18)

- 10 Salomɔ kpé mèn plapiɔ dɔ̀ wè baoc, Dii kpé rí azia kpéo. A gbea
- 11 à Galile búsu wéle kpá Tii kí Hilaúwa mèn bao, asa Hilaú sede lí rí pèlio rí vuao kpáwa lá a yeiwaɛ.
- 12 Ké Hilaú bɔ̀ Tii à gè wéle pɔ́ Salomɔ kpáwaɔ gwà, i kèò,
- 13 5 à mè: Ma gbé, wéle kpeletaao rí kpáa wei? ɔ̀ wà tɔ̀kpá búsupiɛ Kabulu† e rí a gbáo.
- 14 Hilaú vua kpásá Salomɔɛ yáa tɔ̀nu síiɔɛ.
- 15 Gbé pɔ́ Salomɔ rí dá zɔ̀ziú yán ke. Gbépiɔ Dii kpé rí Salomɔ kpéo zí kè. Aa Milo e káka rí búsuɔ aa Yelusaleú bíi bɔ̀, aa èa Azoo rí Megidoo rí Gezeo kèke kále.
- 16 Egipi kí Falaɔ mé lèle Gezeewa yáa, 5 a sí à tesòwà, à Kanaa pɔ́ kú a guuɔ dède, 5 a kpá a nenɔewa zàkegba ù, gɔ̀ pɔ́ à aa kpásá Salomɔwa.
- 17 ɔ̀ Salomɔ èa Gezeepi kèke a kále rí Betoloni Zíleo
- 18 rí Baalatao rí Tamɔ pɔ́ kú a búsu gbáauo,
- 19 rí wéle pɔ́ a kúsúa káleu rí wéle pɔ́ a sɔ́go kuuo rí wéle pɔ́ a sɔ́ kuuo rí kpé pɔ́ a ye dɔ̀ Yelusaleú rí Libáo rí búsu pɔ́ ále kiblewá píi.
- 20 Bui pɔ́ de Isaili úo: Amoleɔ, Itio, Peliziɔ, Iviɔ rí Yebusi kɔ̀naɔ píi,
- 21 gbé pɔ́ Isailiɔ i fɔ̀ rí dedeɔ, an bui pɔ́ gɔ́ rí búsupiuɔ 5 Salomɔ rí dá zɔ̀ziú, 5 aaɔ̀ zípi ke màa e rí a gbáo.
- 22 I Isailiɔ da zɔ̀zípui. Ampio 5 à rí díle a zígɔ̀ ù rí a iwaɔ rí a kía dee rí a gbéɔ dɔ̀anaɔ rí a zikasgodeɔ rí a sɔ̀deɔ.
- 23 Aame zí pɔ́ wàle kepi gbézɔ̀ ù lɔ, aa gbéɔn ɔ̀aa pla rí basoplakwioc (550).
- 24 Ké Falaɔ nenɔe bɔ̀ Davidi wéleu à tà a kpé pɔ́ Salomɔ dɔ̀sɛ, 5 Salomɔ Milo e káka.
- 25 Wé rí wéo Salomɔ iɔ̀ sa'o Diiwa gɛ̀n aa5'aaɛ.‡ I sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú rí sáaukpasao o sa'okíi pɔ́ a bɔ̀ Diiewa, i tulaetikatea Dii ae we lɔ. Maa à Dii kpé zí kè lá a maawa.
- 26 Kí Salomɔ gó'ílenaɔ kè Eziɔgebeɛ, Elata sae Edɔ̀ búsuu Isia Tèa léi.
- 27 Hilaú a gode pɔ́ ísia dɔ̀ zí we, 5 aa dà ísiao sánu rí Salomɔ gbéɔ.
- 28 Aa gè Ofii aa vua náaa we tɔ̀nu gèò, aa sùò kí Salomɔɛ.

10

Seba búsu nɔe kía mɔa Salomɔ gwai
(2Lad 9.1-12)

- 1 Ké Seba búsu nɔe kía* Salomɔ bao mà Dii tɔ̀ba yá musu, 5 à mò aa léi à gwa rí yá zí'ú laawào.
- 2 Ké à kà Yelusaleú rí a iwaɔ dasidasi rí pɔ́ gínanaɔ rí vua sà zɔ̀o rí gbè beɛede pɔ́ yiongoɔ seao, 5 à gè Salomɔ kíi, à yá pɔ́ kú a nɔ̀sɛ guu faai bóaànɔ píi.

* 9:8 2Kia 25.9 † 9:13 Bee mè pɔ̀pá. ‡ 9:25 Bɔa 23.17 * 10:1 Mat 12.42

- 3 Ɔ Salomɔɔ yá pɔ a làwaaɔ bɔɔlekèè pii. A kee bɔɔle i aà fuo.
- 4 Ké nɔɔpi Salomɔɔ ɔnɔyá mà pii, mé à kpé pɔ a dɔ è
- 5 ní ble pɔ í bleo ní aà íwaaɔ gwaaɔ ní aà bɛ zíkɛnaɔ kwaaɔ ní ní pɔkasaɔ ní aà vɛɛbɔlɛnaɔ ní sa pɔ a ò Dii kpéuɔ, yápi díwá, ɔ aà lé gò ɛɛa.
- 6 Ɔ a ò kɛ: N yákwaaɔ ní n ɔnɔɔ bao pɔ má mà za ma búsuuoa síanaɛ.
- 7 Mí yápiɔ sio e ma ge kaò la, ɔ ma wesíe sa. Wi omɛɛ píio fá! N ɔnɔ ní n àizɛɛɔ de lá ma a baomaa.
- 8 Minadeɔn n gbéu ũ ní n íwa pɔ aaiɔ kunno gɔɔpii, aai swáɔɔ n ɔnɔyáio!
- 9 Wá Dii n Lua sáaukpa, asa n yá kaaáguɛ, ɔ à n kpa Isailio kpalau. Dii yea Isailiozi gɔɔpii yá mé tò à n kpa kía ũ, ké nyɔ yágɔgóné a zéwa yáí.
- 10 Ɔ nɔɔpi kí gbà vua tɔnu síis ní pɔ gínanaɔ dasidasi maamaa ní gbè bɛɛɛɛɔ. Pɔ gínana pɔ à kí Salomɔɔ gbápiɔ zɔɔ, gbɛɛ i mɔòè à kà màa lo.
- 11 Hilau gó'ílɛna pɔ sù ní Ofio ní vuaoɔ sù ní lí bɛɛɛɛɔ maamaa ní gbè bɛɛɛɛɔ lo.
- 12 Ɔ kí Dii kpé ní azia kpéɔ pɔ kèò, à mɔɔnaɔ ní kúu kèò lèsinaɔnɛ lo. Wi mɔ ní lípi buio à kà màa lo, wi wesíe màa lo e ní a gbáɔ.
- 13 Pɔ pɔ Seba búsu nɔɛ kía yei pii, a gbèa kí Salomɔɔwaaɛ, ɔ à aà gbà, gba pɔ a dàè sɔúsɔúɔ báasi. Ɔ à èa tà a búsu ní a íwaaɔ.

*Salomɔɔ àizɛɛɔ
(2Lad 1.13-17, 9.13-28)*

- 14 Vua pɔ Salomɔɔ í e wɛ ní wɛò í ka tɔnu bao ní àaɔo,
- 15 falu pɔ tagɛnaɔ ní laatanaɔ ní Laalubu kíaɔ ní búsu gbɛzɔɔɔ í bɔè báasi.
- 16 A sɛngbao zɔɔ kè ní vua pɔ wa gbɛgbɛo mèn ɔaa do, an baade gbia kà kiloo àa'aaɔ ní kɛnio.
- 17 A sɛngbao nɛnaɔ kèò lo, an baade gbia ye kai kiloo plapla. A sɛngbaopiɔ káɛ kpé pɔ wí mɛ Libá Líkpeuɛ.
- 18 Kí kiblekila zɔɔ kè ní wesa swaaɔ, ɔ à vua tɛɛtɛɛ kùlɛwá.
- 19 Kilapi dedekí vɛ, a gbápepekí soolo. A kpenakíi musu de mɔɔɔ golasai. A gàsídíkíi vɛ, nɔɔmusu pɔ wa kèò zɛzɛ gàsídíkíipiɔ saɛ.
- 20 Nɔɔmusu kɛapiɔ zɛzɛ gbápepekípiɔwa plapla ɔplai ní zɛɛio, apii kè kɛɛpla. Wi kilapi taa ke búsuɛu yáaɔ.
- 21 Kí Salomɔɔ imibɔɔá vuaaɛ pii. Kpé pɔ wí mɛ Libá Líkpe pɔɔ píiá vua tɛɛtɛɛɛ. Anusu pɔɛ ku weo, asa wíli ánuɔu díɛ pɔɛ ũ Salomɔɔ gɔɔɔ.
- 22 Kí ísia gó'ílɛnaɔ lo daa ísiaa ní Hilau góɔ. Wè àaɔ ní wè àaɔo ɔ aaiɔ su ní vuao ní ánuɔu ní wesa swaaɔ ní gbauɔ ní bá bui maɔɔ.
- 23 Kí Salomɔɔ àizɛɛ ní aà ɔnɔɔ zɔɔ de dúnia kíaɔ pɔla píi.
- 24 Gbɛpii lé zɛwɛɛɛ à wesi Salomɔɔle, aai swáɛe aà ɔnɔyá pɔ Lua dàè aà sɔuzi.
- 25 Wɛ ní wɛò wíɔ mɔè, baade ní a gbao: Anusu pɔɔ, vua pɔɔ, ulaɔ, gɔkɛbɔɔ, pɔ gínanaɔ, sɔɔ ní a baonaɔ.
- 26 Salomɔɔ zikasɔgoɔ ní sɔɔ káaa, aà sɔgopiɔ ɔaa soplaɛ (1.400), aà sɔɔ sɔ ɔaasɔɔɔ lɛɛ kɛɛpla (12.000). Wí aà sɔpiɔ gwa aà sɔgo wéleɔ guuɛ ní aà bɛ Yelusaleto.
- 27 Kí tò ánuɔu dí Yelusaleu lán gbɛwa, mé sɛɛ lí pɔ wá kpɛdɔɔ dasi lán bèlɛ líwa sɛu.
- 28 Salomɔɔ sɔpiɔ bɔ Egipi* ní Silisi búsuoɛ. Kí laatanaɔ mé í gé lúluí we.
- 29 Aai sɔgo lúlu Egipi ánuɔu kiloo soplaplaɛ, sɔɔ sɔ kiloo plapla taa, ɔ í ɛa sɔpiɔ yía Iti kíaɔ ní Silio kíaɔwa lo.

11

Salomɔɔ naɔ

- 1 Kí Salomɔɔ yè buipáɛ nɔɛɔzi dasi.* Falaɔɔ nɛnɔɛ báasi, ɔ à Mɔabuɔ ní Amɔniɔ ní Edɔú ní Sidɔdeɔ ní Itio náaa nɔ ũ.
- 2 Dii ò Isailione aasu buipiɔ sɛo, asa aa ní sásáɛ, aai sa'o ní táaɔwa.† N beeo Salomɔɔ námá ké a yerízi yáí.
- 3 A kíabuɔ sè nɔ ũ gbɛɔn ɔaa àaɔ ní basɔoo, mé a nɔ pɔ i méɛɛdilenéɔ vɛ lo ɔaa do ní basɔoo. Ɔ aà nɔpiɔ aà sàsá.
- 4 Ké à zikù, aà naɔ tò à tɛ táaɔzi, i a sɔ kpa Dii a Luawa míɔmíɔ lá a mae Davidiwao.
- 5 A tɛ Sidɔdeɔ dii Asetaatizi ní Amɔniɔ dii Mɔlku pɔ Lua ye a gýáioo.
- 6 A yá pɔ Dii yeio kè, i teaazi ní nòɛmɛndoo lá a mae Davidiwao.

† 10:28 lko 17.16 * 11:1 lko 17.17 † 11:2 Bsa 34.16

7 ɔ à gè gulesi bò sisi pò kú Yelusaleu gukpe oi musu Mɔabu dii vai Kemosi pò Lua ye a glyaiòe ní Amɔniò dii vai Mɔɔkɔuo.

8 Maa a kè a buipale nɔɔne pii, ɔ aa tulaletikàtea ní diòne aa sa'ómá.

9 ɔ Dii Isailio Lua pò pà Salomɔɔzi, ké à bò a kpe, à sò kuwa lo yáí, asa Dii bò m̀wà yaa gɛn plaè.

10 Baa ké Dii òè asu te dii paleɔzio, i yá pò Dii dilɛpi mao.

11 ɔ Dii òè: Lá màa ní sè, ni zé ní ma bàakuanno yá pò má dilɛneoo, má n bɔ kiakɛue, mí n z̀b̀lɛna dile n gbeu.

12 Ama n mae Davidi yáí má ke n gɔɔo, n né ɔ má kèè.

13 N beeo má àà bɔ kiakɛu míomiso. Bui lɛe do ɔ má tó n nɛpi ma z̀b̀lɛna Davidi ní Yelusaleu pò má sè ma pò úo yáí.

Salomɔɔ ibeɛ

14 ɔ Dii tò Eɔɔú gbé Adada pò de kiabui ú íbɛlesè ní Salomɔɔo.

15 Gɔɔ pò Davidi lé zika ní Eɔɔú yaa, àà zìgɔɔ ɔaana Yoabu mé gè Isailio gɛo v̀i, ɔ àle Eɔɔú bùsu gɛe deɛ we pii.

16 Aapi ní a gbéɔ ku we e mɔ soolo e aa gè Eɔɔú bùsu gɛepio dèdèò pii.

17 ɔ Adada bàalè lé tá Egipi ní a mae íwaee. Gɔɔ bee sɔ Adadaá èwaasonae.

18 Aa bò Madiá aa gè Palana, ɔ aa Palana gbéɔ sè gèrno Egipi kí Falaɔɔo kí. Falaɔɔo kpé kpàwà ní blɛo ní tɔlɛo.

19 Adada yá kà Falaɔɔogu maamaae, ɔ à a na Tapɛnesi dáuna kpàwà nɔ ú.

20 ɔ Tapɛnesi dáunapi ne'í gɛe ú, wí me Genuba, ɔ Tapɛnesi nɛpi gwà Falaɔɔo ua ní Falaɔɔo néo sánu.

21 Gɔɔ pò Adada ku Egipi, a mà Davidi gà mé àà zìgɔɔ ɔaana Yoabu gà lo. ɔ a ò Falaɔɔe à mè: Ma gba zé mà ta ma bùsuu.

22 ɔ Falaɔɔo àà là à mè: Bóme lé késáma ma kí, ɔ n gbasá ní ye ta n bùsuui? A wèwà à mè: Pɔe lé késáao, ma gba zé lé!

23 Lua tò Eliada né Lezɔ fɛle ní Salomɔɔo lo. A bàalè a dii Zoba kí Adadezɛɛɛe yáae.

24 Ké Davidi Adadezɛɛe dède, Lezɔ gbéɔ kàaaazi gbáamɔneɛe gáli ú, à gò ní ɔaana ú. Aa gè z̀lɛ Damasi, ɔ à gò a kía ú.

25 Aapi sɔ Isailio ibeɛe e Salomɔɔo wèni léu, yákele pò Adada fɛleò bàasi. A kpalablè Sili bùsuu, a ye Isailio glyaiò.

Yeloboau bɔa Salomɔɔo kpe

26 Nɛba né Yeloboau, Eflaiú bui pò bò Zeledaá Salomɔɔo íwao doe, ɔ à bò Salomɔɔopi kpe. Aa daá gyaae, àà tón Zelua.

27 Lá à bò kí kpe taan ke: Salomɔɔo bùsu kàka e pò wí me Milou, ɔ à a mae Davidi wéle bíi bò a pèè.

28 Yeloboauá gɔsa laaidee. Ké Salomɔɔo è èwaasopi áiaví, ɔ à àà dile zì gbáa pò Yosefu buio lé kepi gbèzɔo ú.

29 Zibeezi Yeloboaupi bò Yelusaleu, ɔ à kpàau ní anabi Ahia, Silo gbéɔ zéu, a ula dafu daa. Aa ku sɛu we rítɛe.

30 ɔ Ahia a ula dafupi ga kè, a pàapaa kuepla.

31 ɔ a ò Yeloboauè àà a paaapi séle mèn kwí. ɔ Dii yá'òè à mè: Ma Dii Isailio Lua má Salomɔɔo bɔ kiakɛue, mí Isaili bui lɛe kwio kpama.

32 Mí bui lɛe do toè ma z̀b̀lɛna Davidi ní Yelusaleu yáí, asa wélepi má sè Isaili buio wéleɔ guu.

33 Má kèè màa, ké à ma vúaa à gè lé Sidɔdeɔ dii Asetaati ní Mɔabu dii Kemosio ní Amɔniò dii Mɔɔkɔuo sisi yáie. I temazio, i yá pò maamee keo, i ma ɔtonɔkí gwao, a ma ikoyáò kúa lá a mae Davidiwao.

34 N beeo má àà bɔ kpalau fíafíao, asa má tò à gò kía ú e a wèni léu ma z̀b̀lɛna Davidi yáie, asa ké ma Davidi sè, a yá pò má dileo kúae, mé à ma ɔtonɔkí gwá.

35 Má Salomɔɔo né bɔ kpalau sae, mí Isaili bui lɛe kwio kpama.

36 Isaili bui lɛe do ɔ má tó àà nɛpi, ké ma z̀b̀lɛna Davidi filia àò do ma ae gɔɔpii Yelusaleu, wéle pò má dile ma tó àò kuwàu.

37 Mpi sɔ, ma n se Isailio kía úe. Nyɔ kible lá à n pò gbàwa.

38 Tó ríle yá pò má dilɛne ke pii, tó ní temazi, ríle yá pò maamee ke, tó ríle ma ɔtonɔkí gwa mé ní ma yádileao kúa lán ma z̀b̀lɛna Davidiwa, máo kunnɔe, mí n buio kpa Isailio kpalau gɔɔpii, lá ma Davidi buio kpàuwa.

39 Má ɔtɔle Davidi buiowa yá pò kèpi yáie, áma i ke gɔɔpii no.

40 Salomɔɔ zewɛɛle a Yeloboau de, ɔ a fele tilɛ a ta Egipi ki Sisaki kii, ɔ a ku we e Salomɔɔ gɛ gaɔ.

41 Salomɔɔ ya kiiɔo ri ɔno po a viɔ pii ku aazlapi yakeao lauu.

42 Salomɔɔpi de Isaili bui pii kia u Yelusaleu we blaɛ.

43 Ke a ga, wa aa vi aa mae Davidi weleu, ɔ aa ne Loboau zo le aa gbeu.

12

*Isailio ba Loboau kpe
(2Lad 10.1-11.4)*

1 Loboau gɛ Sikeu, asa wekii Isaili bui pii gɛu aa kpai kpalau.

2 Ke Neba ne Yeloboau a baoma, ɔ a bo Egipi a su, asa wekii a kuu za gɔɔ po a tilɛ Salomɔɔɛ.

3 O Isaili po kaapio aa sisi, ɔ aa ge ya o Loboauɛ sanu aa me:

4 N mae zi gbaa dawee pasipaste. Mpi so, zi gbaa ri aso gbia po a diweepio lao, wi misiilene.

5 O a wema a me: A ta gla e gɔɔ aaɔ, i ea mo. O aa ta.

6 Ki Loboau yapi kpale gbɛzo po aa de a mae Salomɔɔ iwa uo gɛzi a me: Ya kpele a e a maa ma a za si gbepiwai?

7 O aa wewa aa me: To n misiilene gbã, me n yamaa zasima, aao de n zɔblena u gɔɔpiiɛ.

8 O Loboau gi gbɛzoɔpio ledama mai, a ge yapi kpale a iwa ewaaso po aa neble sanu gɛzi.

9 A ri la a me: Gbe po aa omɛɛ ma zi gbã po ma mae dane laonepi, ya kpele a e a maa wa a za simai?

10 O ewaasoɔpo wewa aa me: Gbe po aa one n mae aso gbia dine, laonepi, one n onenzana gele de n mae gbɔua.

11 N mae aso gbia dine, mpi so nyo asopi kafineɛ. N mae ri wetã ri flaoɛ, kasi flala lede riyɔ ri wetãɔ.

12 A gɔɔ aaɔde zi Yeloboau ri Isailio ea mo Loboau le nripi, la a one a me aa ea mo gɔɔ aaɔ gbepiwa.

13 O ki gi gbɛzoɔ ledama mai, a yapasi one.

14 A one la ewaaso ledawawa a me: Aso gbia ma mae die, mapi so ma asopi kafineɛ. Fla so ma mae a wetãɔ, mapi so, flala lede so ma a wetãɔ.

15 Beewa ki ri Isailio yamao, asa yapi bo Dii kiiɛ, ke ya po a da anabi Ahia, Silo gbeɛ a o Neba ne Yeloboauɛ e ke ya.

16 Ke Isailio e ki gi ri yamai, aa oɛ:

Wa ba kii ri Davidioo,

wa le kii Yese ne yauo.

Isailio, a baade ta a be!*

Davidi bui, laaido nzi bewa!

O Isailipio ta ri be.

17 Isaili po kii Yuda wele guu ɔ Loboau go ri kia u riteɛ.

18 Ki Loboau a zo gbɛzoɔ Adonilau zi Isailiowa, ɔ aa aa papa ri gbeo wa aa de. O ki Loboau fele ri waa, a si a sigo guu, a baale Yelusaleu.

19 Beewa Isailio gi Davidi buiozi e ri a gbão.

20 Ke Isailio ma pii Yeloboau su, ɔ aa aa sisi kaka guu, ɔ aa aa kpã Isailio kia u. Isaili buie i ze ri Davidi buio, sema Yuda bui baasio.

21 Ke Loboau ka Yelusaleu, a Yuda ka pii ri Beyame buieo. Zigɔpio gbɛno baasoɔo le ba do baosaie (180.000). O aale ge zikai ri Isailio, ke aa e Salomɔɔ ne Loboau kpa kpalapiu lo.

22 O Lua ya o Lua gbe po wi me Semaiaɛ a me:

23 O Yuda ki Salomɔɔ ne Loboau ri Yuda pii ri Beyame buio ri gbe kiiɔo,

24 ma Dii ma me, asu ge zikai ri a gbe Isailio. A baade ta a be, asa ya po kɛpi bo ma kiiɛ. O aa ya po Dii one ma aa ta.

25 Yeloboau Sikeu po kii Eflaiu busu siseideu bii bo, ɔ a zo leu. Za we ɔ a ge Penueli keke a kale.

26 O a laasookɛ a me: Wa ea Davidi be gbe kpã kpalauɛ.

27 To Isailio le ge sa'oi Dii kpeu Yelusaleu, aa ea ze ri ri dii Yuda ki Loboauoɛ, aai ma de, aai zeaano.

28 Ke ki yapi gwã, ɔ a vua gaena pi men pla, ɔ a o gbɛone: Isailio, a gea Yelusaleu ke zai. A Lua po a bole Egipin ke!†

29 O a ado dile Beteli, ado so Da.

30 O yapi duuna ine, aai ge kulei adoɛ Beteli, ado so za Da.

* 12:16 2Sam 20.1 † 12:28 Ba 32.4

³¹ Yeloboau kpɛdò zupione guleŋɔwa, ɔ à gbɛ pɔ aa de Levii bui ũoɔ dile sa'onao ũ.
³² ɔ à mo swaaɔde goɔ geode dile dikpe ũ lán Yudaɔ pɔwa sɔ, ɔ à sa'ò sa'okli pɔ kú Betelipiwa. A sa'ò gáae pɔ a pípiɔwa, ɔ à sa'onao dile we aao guleŋipiɔ gbagba.
³³ ɔ à sa'ò sa'okli pɔ á kè Betelipiwa mo swaaɔde goɔ geodezɛ. A goɔpi dile azia pɔeáwa dikpe ũ Isailione.

13

Anabi pɔ i Dii yamao

¹ Lua gbɛe bɔ Yuda búsuu à mò Beteli lá Dii dàewa, goɔ pɔ Yeloboau zea sa'oklipi sae, a sùele lé fɛle.

² ɔ à asi'ò sa'oklipi musu à mè: Sa'okli, sa'okli, Dii mè wa ne'i Davidi be, wi tókpaè Yosia. Aapi mé a sa'oma ní guleŋ sa'ona pɔ lé zike laɔ, i sa'onapiɔ wáɔ kpasama.*

³ Wegɔɔ Lua gbɛpi yápi kea seela òné à mè: Seela pɔ Dii òn ke: Sa'oklipi a paae, a túfu i kòle.

⁴ Ké kí Yeloboau asi pɔ Lua gbɛpi ò Beteli sa'oklipi musu mà, ɔ à ɔbɔwà za sa'okli we à mè: A àa kú! ɔ ɔ pɔ a dɔwàpi imi, i fɔ kòo lo.

⁵ ɔ sa'oklipi pàa a túfu kòle lá Dii dà Lua gbɛpie a òwa.

⁶ ɔ kí ò Lua gbɛpie: Awakpamee Dii n Luac. Wabikewamee ma ɔ e su a gbeu. ɔ Lua gbɛpi awakpàè Diie, ɔ à ɔ sù a gbeu lán yáawa.

⁷ ɔ kí ò Lua gbɛpie: Mo wà gé ma be wà poble, mí gbadane.

⁸ ɔ a ò kípice: Baa tó n n àizee guo kpáa, má gennɔ. Má poble mà imi gue beeuo,

⁹ asa Dii òmee à mè másu poble lao, másu imi lao, mé másu tá ní zé pɔ ma moooo.

¹⁰ ɔ à zé pàle sè, i zé pɔ à mòò Beteli se lo.

¹¹ Anabi zie ku Beteli we. Ké àà néo sù, aa yá pɔ Lua gbɛpi kè we zibeezɛ dàu aa siu ní maeè ní yá pɔ a ò kíeo píi.

¹² ɔ an mae ní lá à mè: Zé kpele a sèi? ɔ àà néo zé pɔ Lua gbɛ pɔ bɔ Yuda búsuupi sè òè.

¹³ ɔ a òné: A káoyemee zàa'inae. ɔ aa yèè aa àà dikpe.

¹⁴ Ké à pèle Lua gbɛpizi, ɔ à àà lè zɔle gbɛneli gbáu. ɔ à àà là à mè: Lua gbɛ pɔ bɔ Yuda búsuun n ũa? A wèwà à mè: Máme!

¹⁵ ɔ anabi zipi òè: Mo wà gé ma be, ní poble.

¹⁶ A wèwà à mè: Má fɔ ea tannɔ. Má fɔ poble mà iminnɔ gue beeuo,

¹⁷ asa Dii òmee à mè, másu poble ge mà imi lao, mé másu tá ní zé pɔ ma moooo.

¹⁸ ɔ anabi zipi òè: Anabin ma ũ lanwa. Malaikae mé Dii yá'òmee à mè mà pélenzi mà sunno ma be, ké n poble, ní imi. A mo lè e anabipi lé tó.

¹⁹ ɔ Lua gbɛpi èa gèaano, à poble àà be, à imi.

²⁰ Goɔ pɔ aa zɔle pobleai, Dii yá'ò anabi zi pɔ suaanɔpie,

²¹ ɔ à wiidò Lua gbɛ pɔ bɔ Yuda búsuupiwa à mè: Dii n Lua mè, lá n gi a yamai, ni yá pɔ á òne mao,

²² n ea n mo n poble, n imi gu pɔ á òne nsu bleuo, nsu miuopi, wa n ví n deziɔ mia'euo.

²³ Aà poblea ní aa imiao gbea, anabi pɔ suaanɔpi káoyèè zàa'inae.

²⁴ Ké à dàzeu, ɔ à kpàau ní nòomusuo, nòomusupi àà dè. Aà ge gò dilea zéu, ɔ zàa'ina ní nòomusuo gò sí àà gepizi.

²⁵ Ké gbɛ pɔ lé gèo àà ge è wúlea zéu we ní nòomusuo pɔ zeio, ɔ aa gè a baokpà wéle pɔ anabi zipi kuu.

²⁶ Ké anabi pɔ suaanɔpi a baomà, à mè: Lua gbɛ pɔ gí Dii yámain we. ɔ Dii àà kpà nòomusua, à àà è'e a dè lá Dii òèwa.

²⁷ ɔ a ò a néone: A káoyemee zàa'inae. ɔ aa yèè.

²⁸ A dàzeu, ɔ à gè à àà ge lè wúlea zéu. Zàa'ina ní nòomusuo aa siaazi. Nòomusupi i gepi soo, mé i zàa'inapi é'e sɔo.

²⁹ ɔ anabipi Lua gbɛpi ge se dí zàa'inae à sùò a be wéleu, ké à àà gaa ɔɔl, i àà ví.

³⁰ ɔ à àà ví azla mia'eu, à ɔɔl à mè: Waiyoo ma gbé!

³¹ Ké à àà ví màa, a ò a néone: Tó ma ga, à ma ví mia'e pɔ ma Lua gbɛpi vɛupiu, í wá ge kpakɔi.

³² Asa asi pɔ Dii dàe a ò Beteli sa'okli musu ní táakpe pɔ kú Samali búsu wéle guleŋuo a ke síanae.

³³ Yápi gbea Yeloboau i a yávaikea too, baa se à èa Isaili bui píi dile guleŋ sa'onao ũ lo. Gbé pɔ aa ye gò guleŋ sa'onao ũ ɔ à ní kpá a ũ.

³⁴ Duuna pɔ tò wà Yeloboau bui tɔlɔzɔ aa míde dúniaun we.

* 13:2 2Kia 23.15-16

14

Anabi Ahia yá pɔ a Yeloboau le oa

- 1 Gɔɔ bee gyá Yeloboau negɔɛ Abia lè.
- 2 ɔ Yeloboau pi ò a nae: Fele n nzia lile, ké wasu n dɔ ma nɔ ũo, ní gé Silo. Anabi Ahia ku we. ɔme òmɛɛ máɔ de Isailio kía ũ.
- 3 Pɛɛ se mèn kwi ní káaɔ ní zɔ tùuo, ní geòè. A yá pɔ a népi le onɛɛ.
- 4 ɔ Yeloboau nɔ kè máa, à fɛle gè Silo à gè Ahia be. Ahia wé lé gu'e loo, asa à zikùè, àà wé gɔ̀ sùii.
- 5 A mɔ̀ lè Dii ò Ahiae: Yeloboau nɔ né lé gyáke, ɔ àle mɔ́ a yágbɛaima. Lá rýɔ wewàn ke, asa tó à m̀ò, a azía lilene gbɛpále ũe.
- 6 Ké Ahia aà kèse kɔfi má, àle gɛ kpéu, à mè: Gɛ Yeloboau na! Bóyáí n nzia lile màai? Yápasí Lua mè mà one.
- 7 Gɛ n ɔ Yeloboauɛ, Dii Isailio Lua mè áme a n se n gbɛ́ guu, a n dile a gbɛ́ Isailio dɔaana ũ.
- 8 A Davidi bui b̀ò kpalau, ɔ a n kpau, kási ní de lá a z̀òblena Davidiwao. Aapi a yádileao kua, a teazi ní ǹòsemendoo, à yá pɔ á yei kè.
- 9 N váikè de gbɛ́ pɔ d̀aaanɛɔla, n ge n dii páleò kè nzíae, mɔ́ pɔ ní kása táa ũo, ɔ n b̀ò aà kpe, n a p̀ò fɛleɛ.
- 10 Ayámɛto á yáyia n buiwa, á n g̀ɔɛ kaale Isailio guu zɔɔ ní wéɛ pii, í tesɔ n bewa, lá wí tesɔ z̀ugb̀ɔwa e à tékú láa píiwa.
- 11 Gbɛ́ n bui pɔ aa gaga wéleu sò, b̀áò i n gbɛ́ pɔ aa gaga sɛu ble. Dii mé ò.
- 12 Mpi sa s̀ò nɔɛ, fele ta be. Tó n kèsepèle wéle guu g̀ò, népi a gae.
- 13 Isailio i aà ge ɔ̀òb, aai aà ví. Yeloboau bui guu píi, aapi wa ví ado, asa aapi ado ɔ Dii Isailio Lua yámaa ewá Yeloboau ũa.
- 14 Dii a kía pále dile a gbɛ́ Isailioɛ. ɔme a Yeloboau bui dede. Gbáè! B̀ò ke ló? Ee, tiatiaè!
- 15 Dii a gotɔ́ Isailiowa, aai g̀ò lán fee pɔ lé deedeé í guuwa. A Isailio b̀òle búsu maa pɔ a kpá ní deziwae beeu, i ní fáaa Uflata baale, ké aa Asetaati lí pèlepele, aa Dii p̀ò fɛleòè yáí.
- 16 A Isailio kpámá duuna pɔ Yeloboau kè à Isailio dá a keau yáí.
- 17 ɔ Yeloboau na fɛle lé tá. Ké à kà Tiiza, àle gɛ kpéu, ɔ negɔ́ɛnapi gá.
- 18 Wá aà ví, ɔ Isailio ɔ̀òb nípii, lá Dii dá a z̀òblena ánabi Ahiae a òwa.
- 19 Yeloboau yá k̀ini ku Isaili kíaɔ ladau, zí pɔ a káɔ ní aà kíakeyáò píi.
- 20 Yeloboau z̀leá kpalau píi wè bao ní plaoɛ. Ké à gá, ɔ aà né Nadabu z̀le aà gbɛu.

Yudaɔ kí Lɔ̀bɔau (2Lad 12.1-16)

- 21 Salomɔ̀ né Lɔ̀bɔau mé Yudaɔ kía ũ. A kpalablè a wè bla ní m̀endoode guue, ɔ à kè kpalau Yelusaleu wè g̀ɛo ní plao, wéle pɔ Dii díle Isaili bui píi wéleò ũ guu, ké a tó à kuwá. Aà da tón Naama, Am̀oni buie.
- 22 Yudaɔ yá pɔ Dii yeio kè, aa aà zafèè de ní deziola píi ní duuna pɔ aa kèò.
- 23 Aa gulesò b̀ò sa'ok̀io ũ sísi lesò musu píi ní lí yèleleò gbáuo píi, aa gbɛò ní lí pèlepeleu.
- 24 Baa se táakpe káalua^{*} ku Isaili búsuu g̀ɛo ní nɔɛo ũ. Isailio bui pɔ Dii ní yánéò yá̀b̀ekeao sè píie.
- 25 Kí Lɔ̀bɔau kpalablea wè sɔode guu ɔ Egipi kí Sisaki m̀ò lèle Yelusaleuwa.
- 26 A Dii kpé áizɛo ní kibe p̀ò náaa, à vua s̀engbao pɔ Salomɔ̀pɔ sèle píi.
- 27 ɔ kí Lɔ̀bɔau s̀engbaopio g̀ɛe pí ní m̀ogotèò, a ná d̀ai pɔ aabò a be zé d̀s̀ao d̀aaanaone ní ɔ̀zì.
- 28 Tó kí lé gɛ Dii kpéu, d̀aapi ɔ̀ s̀engbaopio kua. Tó d̀aapi sù, ɔ aai ea kále ní kpéu.
- 29 Lɔ̀bɔau yá k̀ini ku Yuda kíaɔ ladau.
- 30 Lɔ̀bɔau ní Yeloboauo aabò zika ní k̀òo g̀ɔ̀piiɛ.
- 31 Ké Lɔ̀bɔau gá, wá aà mia kpáksì ní aà dezi Davidi wéleu. Aà da tón Naama, Am̀oni buie. ɔ aà né Abia z̀le aà gbɛu.

15

Yudaɔ kí Abia (2Lad 13.1-3, 22-23)

- 1 Nɛba né Yeloboau kpalablea wè bao plasaide guu ɔ Abia g̀ò Yudaɔ kía ũ,
- 2 à z̀le kpalau Yelusaleu wè áaɛ. Aà da tón Maaka, Abisaluò buie.
- 3 A duuna pɔ a mae kèò kè píie, i azía kpa Dii a Luawa lá a dezi Davidiwao.

* 14:24 Iko 23.18

4 Ama Davidi yáí 5 Dii aà Lua tò aà bui zòlè kpalau Yelusaleū, à aà buipi dīlè aà gēē ũ, à tò Yelusaleū zed̄ɔa.

5 Asa Davidi yá pò Dii yei kè, i gí yá pò Dii dīlè maio e a wēni léu, mé i kē Iti bui Uli yá* b̄asio.

6 Abia ní Yeloboaūo aaīɔ z̄ika ní k̄ɔɔe e Abia wēni léu.

7 Abia yá k̄nīɔ ku Yuda k̄iāɔ ladau.

8 Ké à gà, wà aà v̄l̄ Davidi wé̄léu, 5 aà né Asa zòlè aà gb̄eu.

Yudaɔ kí Asa

(2Lad 14.1-2, 15.16-19, 16.1-6, 11-14)

9 Isailīo kí Yeloboaū kpalablea wè̄ baode guu 5 Asa gò Yudaɔ k̄ia ũ,

10 5 à zòlè kpalau Yelusaleū wè̄ bla ní m̄endoo. Aà dazi t̄ɔn Maaka, Abisaloū buie.

11 Kí Asa yá pò Dii yei kè lá a dezi Davidiwa.

12 A t̄áakp̄e k̄áaluaō yá a b̄usuu, 5 à dii pò a dezīɔpīo kòlè píi.

13 Baa se à a dazi Maaka b̄ò k̄iak̄eu, kè à Asetaati lí pò Lua ye a ḡiyáio p̄lè yáí. Kí Asa lípi z̄ò à tes̄wà Sed̄ɔ guzul̄eu.

14 A az̄la kp̄à Diiwa e a wēni léue, ama i gul̄es̄l̄ pò wa b̄ò daālo.

15 A vua ní ánusuo ní p̄ɔp̄ále pò api ní a maeo dīlè Dii pò ũ s̄lè k̄alè Dii kp̄eu.

16 Asapi ní Isailīo kí Baasao aaīɔ z̄ika ní k̄ɔɔe e ní kpalablea léwa.

17 Baasapi mé gè lèlè Yuda b̄usuwa, 5 àlè bíibo Lamai, kè gb̄e sul̄i b̄o ge àli gē Yudaɔ kí Asa b̄usuuo yáí.

18 ɔ Asa ánusuo ní vua pò gò Dii kp̄é láasiūo s̄lè ní pò pò kú a b̄e láasiūo, a nà a iwaɔne ní ɔz̄í, 5 à ní z̄í Damasi, Sili b̄usu kí Benadada, Tablem̄o né, Ezīɔ t̄ōna k̄í à mè:

19 Wà led̄oūke, lá ma mae ní n maeo kè yáawa. A ánusuo ní vuaon k̄e. Led̄oū pò ní v̄l̄ ní Isailīo kí Baasao gboo, i gomala ní a z̄lḡɔ.

20 ɔ Benadada led̄oūkè ní Asao, à a z̄lḡɔ gb̄ae aa gé l̄el̄ei Isaili wé̄léwa. Aa Iyoni s̄í ní D̄ao ní Abeli Bemaakao ní Genezaleti b̄usuo ní Nefatali buī b̄usuo píi.

21 Ké Baasa a baomà, 5 à bíibo Lamai tò à tà Tiiza.

22 ɔ kí Asa kp̄awakè Yudaɔne píi, i gb̄e t̄ēboo à mè, aa Lama gb̄eɔ ní lí pò Baasa lé bíiboò s̄lè. ɔ à bíibò Geba pò kú B̄yám̄e buī b̄usui ní Mizipao.

23 Kí Asa yá k̄nīɔ ku Yuda k̄iāɔ ladau, aà neḡonkeȳáɔ ní yá pò a k̄ò píi ní wé̄lè bíi pò a b̄ò. Ké à zikù, ḡyá aà kù a gb̄álaɔwa.

24 Ké à gà, wà aà mia kp̄ak̄s̄i ní aà dezīɔ Davidi wé̄léu, 5 aà né Yosafa zòlè aà gb̄eu.

Isailīo kí Nadabu

25 Yudaɔ kí Asa kpalablea wè̄ plaade guu 5 Yeloboaū né Nadabu gò Isailīo k̄ia ũ, à zòlè kpalau wè̄ plāe.

26 A yá pò Dii yeio kè, à zè ní yá pò a mae kè à Isailīo dà duunauo.

27 Ahia né Baasa, Isakaa bui lek̄p̄áaiāzi ḡɔɔ pò aapi ní Isailīo lé koez̄ɔ Filit̄e wé̄lè Gibet̄s̄i, 5 Baasapi aà dè we.

28 A aà dè Yudaɔ kí Asa kpalablea wè̄ áāɔde guue, 5 à zòlè aà gb̄eu.

29 Ké à nà kpalableawa, 5 à Yeloboaū buipīo d̄èd̄e píi, i ní gb̄e too, à ní m̄ide lá Dii dà a z̄òblena Ahia, Silo gb̄é̄e a òwae.

30 Yápi kè màa duuna pò Yeloboaū kè à Isailīo dà a keau, à Dii Isailīo Lua pò f̄el̄eòè yáíe.

31 Nadabu yá k̄nīɔ ku Isailīo k̄iāɔ ladau.

32 Kí Asa ní Isailīo kí Baasao aaīɔ z̄ika ní k̄ɔ e an kpalablea léwae.

Isailīo kí Baasa

33 Yudaɔ kí Asa kpalablea wè̄ áāɔde guu 5 Ahia né Baasa gò Isailīo k̄ia ũ. A zòlè kpalau Tiiza wè̄ baas̄o m̄endosaie.

34 A yá pò Dii yeio kè, à zè ní Yeloboaū yakeao ní duuna pò à Isailīo dà a keauo.

16

1 Dii yá'ò Anani né Yehue, 5 à àsi'ò Baasae à mè:

2 Ma n se luut̄eu, ma n dīlè ma gb̄é Isailīo d̄oana ũ, 5 n ze ní Yeloboaū yakeao, n ma gb̄é Isailīo dà duunau, 5 an duunapīo ma pò f̄el̄e.

3 Mpi ní n buīo, má á d̄eɔnz̄ɔ sae. Má k̄e n uae lá má kè Neba né Yeloboaū uae wae.

4 Gb̄eɔ n gb̄é pò aa gaga wé̄léu s̄ó, b̄āo i n gb̄é pò aa gaga s̄ēu ble.

* 15:5 2Sam 11.1-27

5 Baasa yá kɔnió ní aà nɛgɔnkeyáɔ ku Isaili kíaɔ ladau.

6 Ké Baasa gá, wá aà vɛ́ Tiiza, ɔ aà né Ela zǎ́lɛ aà gbɛu.

7 Dii yápi dà ánabi Yehu, Anani néɛ, ɔ a ò Baasaé ní a buio vái pò a kè à Dii pò fɛ́lɛòè lá Yeloboáú buio kèwá yáí ní Yeloboáú bui pò à ní mǐdɛɔ yáó lɔ.

Isailio kt Ela

8 Yudaɔ kí Asa kpalablea wè baasɔo ní mɛ̀ndooode guu ɔ Baasa né Ela gǔ Isailio kía ú, à zǎ́lɛ Tiiza wè plaɛ.

9 Aà íwáɔ do Zimli mé aà zikasɔgɔɔ lɛɛ do gbɛ́zɔɔ ú, ɔ à gbé́ò lè aa lɛkpáataazi. Ké v̄ɛ lɛ́ Ela de a be ziaa Aaza kpéú Tiiza,

10 ɔ Zimli gè à aà dè Asa kpalablea wè baasɔo ní plaode guu, ɔ à zǎ́lɛ aà gbɛu.

11 Ké à zǎ́lɛ kpalau a làa, ɔ à Baasa buio dèdɛ píi, i gɔɛe to aà daɛɔ ge aà gbɛ́nàɔ guuo.

12 A Baasa buipio mǐdɛ píiɛ, lá Dii dà ánabi Yehue a òwa.

13 Baasa ní a né Elaɔ Dii Isailio Lua pò fɛ́lɛè duuna pò aa kè tááɔ yá musu, mé ké aa èa Isailio dà a keau yáí.

14 Ela yá kɔnió ku Isaili kíaɔ ladau.

Isailio kt Zimli

15 Yudaɔ kí Asa kpalablea wè baasɔo ní plaode guu ɔ Zimli zǎ́lɛ kpalau Tiiza gɔɔ sopla. Gɔɔ bee Isaili zǐgɔɔ bòo ku Filitɛ wé́lɛ Gibetɔ saɛ.

16 Ké zǐgɔpiò mà Zimli lɛkpááí ní gbé́ò kízi à aà dè, ɔ aa ní dɔ́aana ɔmeli dílɛ Isailio kía ú ní bòou wegɔɔ.

17 ɔ ɔmeli ní Isaili zǐgɔɔ kè Gibetɔwa, aa gè koezǔ́ Tiizai.

18 Ké Zimli è aa a wé́lɛ síwa, ɔ à dèdɛ sí a be kpediakɔ́au musu, à tesòwá, ɔ tɛpi kúwá. A gá

19 duuna pò a kè yáíɛ. A yá pò Dii yeio kè, à zè ní Yeloboáú yákeaoɛ. A duunakè mé à èa Isailio dà a keau.

20 Zimli yá kɔnió ní lɛ́ pò a kpáatírino Elazio ku Isaili kíaɔ ladau.

Isailio kt ɔmeli

21 Isailio kǔkpaalè lɛɛ pla. An gbé́ kɔnió ye Gina né Tibeni kpá kía ú, gbé́ kɔnió sɔ ɔmeli.

22 Ké gbé́ pò aa zè ní ɔmeliɔ gbáa de gbé́ pò aa zè ní Gina né Tibeniɔla, ɔ wá Tibenipi dè, ɔmeli mé kpalablè.

23 Yudaɔ kí Asa kpalablea wè baakwi ní mɛ̀ndooode guu ɔ ɔmeli gǔ Isailio kía ú, à zǎ́lɛ kpalau wè kuɛplaɛ. A ku Tiiza wè soolɛɔ,

24 ɔ à Samali sístí lù Semɛɛwa ní ánusuo kiloo báaɔkwi, ɔ a wé́lɛ kálɛwa, à tɔkpàè Samali, ké Semɛɛ mé sístípi v̄i yáa yáí.

25 ɔmeli yá pò Dii yeio kè, à duunakè de gbé́ pò d̀baaɛɔla pii.

26 A zè ní Neba né Yeloboáú yákeao píiɛ. A Dii Isailio Lua pò fɛ́lɛè ní duuna pò a kè tááɔ yá musu, à èa Isailio dà a keauo.

27 ɔmeli yá kɔnió ní a nɛgɔnkeyáɔ ku Isaili kíaɔ ladau.

28 Ké à gá, wá aà vɛ́ Samali, ɔ aà né Ahabu zǎ́lɛ aà gbɛu.

Isailio kt Ahabu

29 Yudaɔ kí Asa kpalablea wè bla plasaide guu ɔ ɔmeli né Ahabu gǔ Isailio kía ú, à zǎ́lɛ kpalau Samali wè bao ní plaɛɔ.

30 A yá pò Dii yeio kè de gbé́ pò d̀baaɛɔla pii.

31 Zea ní Neba né Yeloboáú duunakɛao i kèè yáe úo, ɔ à Sidɔdɛɔ kí Ebaali nɛnɔɛ Zezabeli sè nɔ ú, ɔ à nà zɔ́blea Baaliewa, lɔ aà sisi.

32 A kpedɔ́ Baalipie Samali, ɔ à aà gbagbaktí pèlɛ kpépiu.

33 A Asetaatili pèlɛu lɔ, à èa Dii Isailio Lua pò fɛ́lɛè de Isaili kía pò d̀baaɛɔla pii.

34 Ahabupi gɔɔ ɔ Beteli gbé́ Hieli Yeliko kèkɛ kálɛ. Ké à a bíi é kpálɛ, ɔ aà nɛgɔɛ sé́ia Abilau gá. Ké à a bɔlɛ gbaɔ pèlɛ, ɔ aà né gbezána Segubu gá, lá Dii dà Nuni né Yozueeɛ a òwa.*

17

Gbagbaaɔ anabi Elia gwaa

1 Tisebe gbé́ Elia bò a be Galada búsuu, à gè Ahabu lè à mè: N Dii Isailio Lua pò mále zɔ́bleè kuao, sea za wéa fii a kpao, lou a mao. Sema gɔɔ pò má ò bàasio.*

2 ɔ Dii yá'ò Eliapie à mè:

* 16:34 Yoz 6.26 * 17:1 Zaa 5.17

- 3 Fele gé gukpe oi, ní ule Keliti swa'eu Yuudē baale,
- 4 nɔ swapi í mí. Má díle gbagbaaone aao n gwa we.
- 5 ɔ à ge kè lá Dii òewa, a ku Keliti swa'eu Yuudē baale.
- 6 Gbagbaao ɔ mɔè ní pɛeo ní nɔɔo koo ní oosio, ɔ ɔ swapi í mí.

Salepa gyaa Elia gwaa

- 7 Gɔɔpla gbea swapi í bà, ké lou lé ma bùsupiuo yái.
- 8 ɔ Dii yá'òè à mè:
- 9 Fele gé Salepa, Sidō sae, nɔ ku we. Má díle gyaa taasideee aao n gwa we.†
- 10 ɔ à fɛle lé gé Salepa. Ké à kà wɛlepi léi, à gyaae lè, àle yaaawe we. ɔ Elia lezu gyaaipizi à mè: Ge n momee ní ío, baa yoo, mà mí.
- 11 Ké àle gé dáí, Elia èa lezuàazi à mè: Ní momee ní pɛe mionao ɔ.
- 12 ɔ nɛpi òè: N Dii n Lua kuao, baa kaa má vío, sema pówenti ɔkú do pɛna guu ní nísí yooɔnao tũu guu baasio. A yaa mále we ke, mí tá be mà blekèò wà ble ní ma néo, wɔ ga dá.
- 13 ɔ Elia òè: Nsu to vía n kũo. Ge n ke lá ní òwa, áma kaa keò yooɔno n momee glá, ní gbaso n n pó ke, á ní n néo.
- 14 Asa Dii Isailio Lua mè pówenti a láa pɛna guuo, mé nísí a láa tũupiuo e gɔɔ pɔ a to lou ma bùsu la ge kaò.
- 15 Gyaapi ge kè lá Elia òewa, ɔ aale poble màa e gɔɔ ũma, aapi ní a bedeo ní Eliao.
- 16 Pówenti í láa pɛnapiuo, mé nísí í láa tũupiuo, lá Dii dà Eliae a òwa.
- 17 Bee gbea nɔe uabelepi népi lé gyáke. Ké gyápi gbáakú maamaa, ɔ népi gà.
- 18 ɔ nɛpi ò Eliae: Lua gbé, bóme wá daaa, ɔ n mɔ ma bei? N mɔ ma duuna dsi Luagu, ké aà ma né de yái yá?
- 19 ɔ Elia òè: N n népi kpaá. ɔ à népi sí nɛpi ɔzɔ, à dèdèò kpèdiakɔa kpea pɔ à pílau. A aà wùle a liiwa we,
- 20 ɔ à wiilè Diiwa à mè: Dii ma Lua, míme ní tò gyaa pɔ ma pila aà be né gà, n pɔsia kpàaázia?
- 21 ɔ à kua ká màma negɔɛnapiwa gɛn aaɔ,‡ à wiilè Diiwa à mè: Dii ma Lua, to aà wɛni ea su aà me.
- 22 Dii Elia wiilea mà, ɔ wɛni èa sù népi me, à vù.
- 23 Ké Elia negɔɛnapi sè à pílau, à gèò kpéu, ɔ à aà kpá aà dawa à mè: Gwa, n né bɛé!
- 24 ɔ nɛpi ò Eliae: Má dɔ sa ké Lua gbén n ũ. Dii yá pɔ bɔ n léuá síanae.

18

Elia ní Obadiao

- 1 Elia gɔɔplakè we. A wè aaɔde guu ɔ Dii yá'òè à mè: Ge n nzla ɔɔ Ahabue, mí tó lou ma aà bùsuu.
- 2 ɔ Elia fɛle lé gé azla ɔɔi Ahabue.
- 3 Nɔana sɔ à pásikú Samali,
- 3 ɔ Ahabu a be ziiá Obadia sísi. Obadiapi sɔ í misiile Diie maamaae.
- 4 Gɔɔ pɔ Zezabeli lé Dii anabio dede, Obadia ní sɛle gbɛon basoo, à ní ule gbè'eo guu gbɛon blakwikwi, ɔ à ní gwá ní bleo ní ío.
- 5 ɔ Ahabu ò Obadiapie: Wà bùsu keele wà gé nibɔnao ní swa'euu píi. Wílio dɔo tó wá sɛ e wá wá sɔo ní wá sɔbaonaɔ gwaò.
- 6 ɔ aa bùsu kpaalèkɔe, an baade a zé sè.
- 7 Ké Obadia kpáau ní Eliao zéu, à aà dɔ, ɔ à wùle a gbɛeu à mè: Ma dii Elia, mímann wea?
- 8 Elia wèwá à mè: Máme! Ge n o n diie ma su.
- 9 ɔ Obadia mè: Taae kpele má kè, ɔ níle mapi n zòblena na Ahabue a ɔzɔ aà ma dei?
- 10 N Dii n Lua kuao buie ge bùsue ku ké ma dii gí gbéò zúuimá n wɛleio. Tó wá mè ní kú weo, í to aa me wa sí ní pɛoe.
- 11 ɔ níle omee sa mà ge o ma dii Ahabue n sua?
- 12 Tó ma gɛzea, má dɔ gu pɔ Dii Nisina a n se taunnɔo. Tó ma ge má ò Ahabue, mé í n eo, a ma dee. Mapi n zòblena sɔ ma misiile Diie za ma èwaasogooe.
- 13 Ma dii Elia, ké Zezabeli lé Dii anabio dede, ní yá pɔ má kè mao lé? Máme ma ní gbè'eo sɛle gbɛon basoo, ma ní ule gbè'eo guu gbɛon blakwikwi, ma ní gwá ní bleo ní ío.
- 14 ɔ níle omee sa mà ge o ma dii Ahabue n sua? A ma dee.
- 15 ɔ Elia mè: N Dii Zígɔde pɔ mále zòbleè kuao má gé aà ma e gbáe.

Elia ní tádadeo kua Kaameli gbɛ musu

- 16 ɔ Obadia gè dà Ahabue, à yápi òè, ɔ Ahabu gè dai Eliale.

† 17:9 Luk 4.25-26   ‡ 17:21 2Kia 4.34-35

17 Ké Ahabu Elia è, a dè: Isaili būsudena, nímenn wea?

18 ɔ Elia mè: I ke mame ma Isaili būsuo dèo, mpi ní n mae bēdeɔ áme á dè, asa a pákpá Dii yádilēaɔi, á té Baalizie.

19 Isailio sisi pii sa aa kãamazi Kaameli gbe musu sãnu ní Baali táade gbēɔn ãaa pla ní blakwio ní Asetaati táade gbēɔn ãaa pla pɔ aaf poble ní Zezabelio.

20 Ahabu Isailio sisi pii, ɔ á táadepio kãaa Kaameli gbe musu.

21 ɔ Elia sɔ Isailiozi á ní lá á mè: Aɔ yá kũa ɔkpeai e bɔe ni? Tó Dii mé Lua ú, á tēaazi. Tó Baalie sɔ, á tēaazi. Aai yāe zá síwào,

22 ɔ Elia òné: Dii anabio guu mame ma gɔ mado. Baali táadeɔ sɔ aa gbēɔn ãaa pla ní blakwioe.

23 A zuswana kpáwá mèn pla, táadepio i a mēndo se aa zēzēe aa ka yāaa, aasu té dauo. Mapi sɔ má ado kēke, mí ká yāaa, má té dau sɔo.

24 Ampio aa Baali sisi, mapi sɔ má Dii sisi. An gbé pɔ yāmá á tesòwá òme Lua ú. ɔ gbépii mè: A maae!

25 ɔ Elia ò táadepioɔne: A zuswana mēndo se kēke káau, asa áme á dasi. A á dii sisi, kási ásu té dauo.

26 ɔ aa zuswana pɔ wa kpámá sí aa kēke, ɔ aale Baali sisi za kɔɔ e latē gè kàò minanguo. Aale ɔwá, aale lia sa'okli pɔ aa bòi, aale me: Baali, yāmawáe! N beeo aai yāe mao, i yāmamá.

27 Ké íatē ká minanguo, ɔ Elia lé ní láanike á mè: A wiile gbāa, òme diie úo ló? Aá láasoo tá saalon nò, á dāa? A gè bíikpekei yá? A gè wéleu yá? Ale i'oe, ɔ ále aa vua?

28 ɔ aale wiile ní lɔ gbátēo, aale nízia lili ní fēndao ní sōnao lá aaf kēwa, e au lé baale ní mēwa.

29 Ké íatē gè aua pilai, ɔ aale yāyaabole e sa oosi ogɔɔ gè kàò. N beeo i yāe zá símáo, i yāmamá, i swásēriɔ.

30 ɔ Elia ò bílae: A sɔmazi! Ké aa s̄aazi nípii, ɔ á Dii gbagbaki pɔ wa gbòo kēke lé bo.

31 A gbe sèse mèn kuepla Yakɔbu buio dasileu. Yakɔbupi Dii yá'òe yāa á mè, wáli oè sa Isaili.*

32 Ké á Dii gbagbakipi bò, ɔ á eyɔ líai. Epi ká á í sí litili gēo.

33 A yàaká sa'oklipia, á zupi z̄ēzēe a ká yàapia

34 á mè: A íto lo síiɔ, i ka sa'obɔpiwa ní yàapio. Ké aa tɔ, ɔ á mè: A ea tɔ lo. Ké aa tɔ, ɔ á mè: A ea tɔ á ke gēn áaɔ. ɔ aa tɔ e gēn áaɔ.

35 Ipi baalē lia sa'oklipizi e epi pá.

36 Sa oosi ogɔɔ ɔ anabi Elia s̄i á mè: Dii, Ablahaú ní Izaakio ní Isailio Lua, to wá dɔ gbá ké nímenn Isailio Lua, mé n zòblenan ma ú, mále yāe bee ke, ké nime ní òme yáí.

37 Yāmaa Dii! Yāmaa, ké gbēe beeo e dɔ ké n Dii nímenn Lua, mé ríle ní nòse lilené, ké aa ea sumae.

38 ɔ Dii té sù sa'obɔ ní yāao ní gbēɔ ní būsuoipiwa, aa tekú, ɔ í pɔ kú epi bá.

39 Ké gbéɔ è, aa wùle ní gbēu aa mè: Dii mé Lua ú! Dii mé Lua ú!

40 ɔ Elia òné: A Baali táadeɔ kúkú, an gbēe su piliwáo. Ké aa ní kúkú, ɔ Elia gèrínɔ Kisɔ guzuleu, á ní dede we.

41 Elia ò Ahabue: Ge n poble, ní imi, asa ma lou k̄fi má dɔ.

42 ɔ Ahabu gè lé poble, ále imi. ɔ Elia dēde gè Kaameli misonaa, á sionkpa á wēpèle a gbáu.

43 A ò á zikenae: Ge n gugwa ísia oi. ɔ á ge gwá. Ké á sù, á mè: Pœ ku weo. ɔ Elia òe áa ge gwai lɔ, ɔ á gè máa e gēn soolo.

44 A gēn soplade guu ɔ zikenapi mè: Ma lou è na sēsēnno lán ɔlawa, ále fēle ísiaa. ɔ Elia òe: Ge n o Ahabue áa á s̄go dɔ s̄s̄one, i gēu á pila gbewa e lou áo gé ḡiè.

45 Lou lé sisi busebuse, záa'iana fēle, ɔ lou kwè.† Ahabu ku s̄sgou, ále tá Yezelēe.

46 Dii gbāa dēde Eliawa, ɔ á a ulada kãaa a kú, á baalē d̄baa Ahabue e á gè kàò Yezelēe.

19

Dii bɔ mɔa Eliawa Olebu

1 Ké Ahabu yá pɔ Elia kè dau a síu Zezabelie pii, lá á táadepio dēde ní fēndao nípii,

2 ɔ Zezabeli lékpāsákè Eliac á mè: E zia maa'i, tó mi kene lá ní kè táadeɔnewao, adeo yápāsíkemeɔ bēebēe!

3 ɔ vía Elia kú, ɔ á fēle baalē á azia mibókii wēle. Ké á ká Beeseba, Yuda būsuu, we á a zikenapi t̄ou,

4 ɔ á táa'ò gbáu gɔɔ do. A gè z̄le s̄éli gbáu, ɔ á wabikè á e ga á mè: Dii, ké bee m̄ba. Ma se ḡò, asa má de ma deziblae.*

5 ɔ á wùle lé i'ò s̄élipi gbáu.

* 18:31 Daa 32.28 † 18:45 Zaa 5.18 * 19:4 Yon 4.3

Malaika mò we, à ɔnàwà à mè: Fɛle pɔble.
 6 Ké Elia gugwà, ɔ à kàa asaa ní ituuo è kálɛa a mizí. Ɔ à pɔblè à imí à èa wùle.
 7 Dii Malaika èa mò a gɛn plaadei, à ɔnàwà à mè: Fɛle pɔble, asa tá gbàa níle mós oi.
 8 Ɔ à fɛle pɔblè à imí. Blɛpi tò à gbàa'è, ɔ à táa'ò gɔɔ bla fáane ní gwáasínao e à gè kà Lua gbɛ pɔ wí me Olebui.†
 9 Ké à gè lé i gbepi eu, we ɔ Dii yá'òuè à mè: Elia, bɔ níle kɛ lai?
 10 A wèwà à mè: Dii Lua Zígɔde, ma ze ma gi flafía n yá musu, asa Isailio pákpá ní bàakuarínɔ yáí, ɔ aa ní gbagbakliɔ gbòò aa ní ànabiɔ dèdè ní fèndao. Mámɛ ma gɔ mado, ɔ aale ma wɛ sa.‡
 11 Ɔ Dii mè: Bɔ ge ze ma ae gbɛ musu le, mí gɛ n ae.
 Zaa'ian gbàa fɛle, àle gbɛsísipio paa, àle gbɛsio wíwi Dii ae, kási Dii ku ínanapi guuo. Íanapi gbɛa tɔɔle lualua, kási Dii ku tɔɔle lualuaapi guuo.
 12 Tɔɔle lualuaapi gbɛa sa tɛɛ, kási Dii ku tɛpi guuo. Tɛpi gbɛa yákpáina mé dɔ busenno.
 13 Ké Elia yápi mà, à a ulada kù a wéa, ɔ à bɔ gè zè gbɛ'ɛpi lé, a mà wa òɛ: Elia, bɔ níle kɛ lai?
 14 A wèwà à mè: Dii Lua Zígɔde, ma ze ma gi flafía n yá musu, asa Isailio pákpá ní bàakuarínɔ yáí, ɔ aa n gbagbakliɔ gbòò aa n ànabiɔ dèdè ní fèndao. Mámɛ ma gɔ mado, ɔ aale ma wɛ sa.
 15 Ɔ Dii òɛ: Èa ta Damasi guwaiwaiu. Tó n ka we, ní Azaeli dile Silio kía ũ,§
 16 ní Nimisi tɔuna Yehu dile Isailio kía ũ,* ní Abeli Mɛɔla gbɛ Safata né Elizi dile n gbɛu ànabi ũ.
 17 Gbɛ pɔ bɔ Azaeli fènda lézɔ, Yehu mé a ní dede. Tó aa bɔ Yehu fènda lézɔ sɔ, Elizi mé a ní dede.
 18 N beeo má Isailio ví gbɛɔn àaasɔsɔo lɛɛ soplá (7.000). An gbɛɛ i kùle Baalie à lɛpèwàò.†

Elizi sisia

19 Ɔ Elia fɛle bɔ we, à gè Safata né Elizi lè, àle sapa ní zuo ní a gbɛɔ soon kuepla. Aàpi mé té zá. Ɔ Elia sààzi, à a ulada kàaàla.
 20 Ɔ Elizi a zuo tò we, à bàalè bɔ tɛ Eliazi, ɔ a òɛ: To mà gé lɛzai ma de ní ma daowa gía, mí gbasa mɔ tenzi sa. Elia mè: Gé, ní ea su. N yá pɔ má kènɛ dɔ.
 21 Ɔ Elizi èa à a zupio kòlɔkpa, à teká ní zù zíkɛbɔɔ, ɔ à zupio nɔ fùukè a kpà gbɛɔwa aa sò. Ɔ à bɔ tɛ Eliazi, à gɔ àa zòbàna ũ.

20

Benadada ní a zígɔ koezɔa Samalizi

1 Silio kí Benadada a zígɔ kàaa pii. Kía gbɛɔn baakwi ní plaoo kuaàno ní ní sɔɔ ní ní zikasɔgɔ. Ɔ aa gè koezɔ Samalizi aale léléwà.
 2 Ɔ à gbɛɔ zì Ahabuwa wéle guu
 3 à mè: Ma Benadada ma mè, n ànusu ní n vuao gɔ ma pɔ ũɛ. N nɔ maaɔ ní n né maaɔ gɔ ma pɔ ũɛ bɔ.
 4 Ɔ Isailio kía mè: Ma dii kí, mapi ní pɔ pɔ má víɔ gɔ n pɔ ũɛ pii lá ní òwa.
 5 Ɔ Benadada èa gbɛɔ zìwà bɔ à mè: Ma Benadada ma mè, ma gbɛɔ zì n ànusu ní n vuao ní n nɔɔ ní n né gbɛalmɛ.
 6 Zia maa'í má a gbɛɔ zìma, aa n be yɔɛ ní n gbɛɔ beɔ, aai á pɔ bɛɛɛɛɛɛ sɛle suomeɛ pii.
 7 Ɔ Isailio kía a bùsu gbɛzɔɔ sísí pii à mè: A è lá àle ma léwɛɔ? Ké à gbɛɔ zìa, à ma naɔ ní ma néɔ ní ma ànusuò ní ma vuao gbɛa, mí gioo.
 8 Ɔ gbɛzɔɔpio ní gbɛ kɔnɔ òɛ: Nsu n àa yámao, nísu wèiò.
 9 Ɔ a ò Benadada zìnaɔne: A ge o ma dii kíe, yá pɔ a gbɛa mapi a zòblena wa káau ɔ má kɛ. Yá pɔ a gbɛa gbɛzàɛ bee má keo. Ɔ zìnapio èa tà Benadadawa ní yápio.
 10 Ɔ à èa gbɛɔ zì Ahabuwa bɔ à mè: Tó Samali bùsuti gɔ à kà kɛ ma zígɔ e sɛle ní miwa ɔkú dodo, adeɔ yápàsíkɛmɛɛ bèɛbɛɛ!
 11 Ɔ Isailio kía mè: A ge òɛ, gbɛ pɔ lé a zìka'ula da su ínanadà lá à ulapi bɔ lé kálɛwao.
 12 Ké Benadada yápi mà, àle wɛɛmí ní a kía deɔ lákpeɔ guu, ɔ a ò a gbɛɔne aa sɔukei. Ɔ aa gè sɔukei.

Ahabu ziblea Benadadawa

† 19:8 Bɔa 3.1   ‡ 19:10 Lom 11.3   § 19:15 2Kia 8.7-13   * 19:16 2Kia 9.1-6   † 19:18 Lom 11.4

13 Anabie mò Isailio kí Ahabu lè à mè: Dii mè, n zíg5 dasiò è wea? A rí nane n ɔz1 gbãe, n10 d5 ké áme á a Dii.

14 ɔ Ahabu aà là à mè: Déme a bee kei? A wèwà à mè: Dii mè n bùsu kía ɔwa m é aa ke. ɔ Ahabu aà là lɔ: Déme a lélemáí? A wèwà à mè: Mmè!

15 ɔ Ahabu a bùsu kía ɔwa káaa, aa gbèɔn ɔaa do rí baakwi rí plaoe (232). ɔ à a zíg5 kàaa pii, aa kè gbèɔn ɔaasɔɔo lée soplá (7.000).

16 Aa b5 wéleu íatē minanguo, gɔɔ p5 v̄eé lé Benadada rí a kía deepio de lákpepio guu.

17 Ahabu bùsu kía ɔwapio mé b5le káau. ɔ Benadada z1nao ge òe, gb̄eé lé b5le Samali.

18 ɔ Benadada mè: Tó aafia aale m5 ge rí zlon nò, à rí kúku b̄eé.

19 Ké bùsu kía ɔwapio b5le wéleu, 5 zíg5 tē rí kpe,

20 an baade gbèdē. Ké Silio lèk5wa, 5 Isailio pēmá, 5 Silio kí Benadada rí a s5deeo rí ké dia rí s5o kpe.

21 ɔ Isailio kía b5 ge s5deo rí s5godeo dède, à Silio ásookè maamaae.

22 Anabipi èa mò Isailio kía lè à mè: S5dile, ní láasooke yá p5 ríy5 kewa, asa tó í b5 eu, Silio kía a ea m5 léleima be.

23 ɔ Silio kía ɔwa òe: Isaili táaá s1s1 táaone. A yáí tò an gbáa dēwála. Tó wále z1kar1no gusalalau, wá gbáa aɔ dēf1lae.

24 N n kía deeo lēukpake, ní d5aana páleo dilēdile rí gbēu.

25 Sema n zíg5 rí n s5o rí n s5go aao dasi lán yāawa, wí z1kar1no gusalalau, wá gbáa í dēf1la. Kí rí yámá, 5 a kè máa.

26 Ké í b5 eu, Benadada Silio káaa, 5 à gè z1kai rí Isailio Afeki.

27 Wá Isailio káaa wá kùsúakéné, 5 aa gēmá. Silio ligua, 5 Isailio b5okpá b5aar1no lán blè kpasa néna lēe plawá.

28 ɔ Lua gbépi m5 ò Isailio kíae à mè: Dii mè lá Silio lé e s1s1o diin a ũ, guzulē diin a ũo, á aá zíg5 wiilae beeo nane rí ɔz1e, n10 d5 ké ámeaa Dii.

29 An b5oo b5aa rí k5o máa e gɔɔ soplá, a gɔɔ sopladepi z1 5 aa ná z1wa. ɔ Isailio Sili kēsedeo dēde gbèɔn ɔaasɔɔo lēe basoo (100.000) gɔɔ doúpiz1.

30 Ké an gbé p5 g5o lèk5wa Afeki wéleu, 5 a b1í kwēf1la. Gbépio gbèɔn ɔaasɔɔo lēe baasoo rí plao (27.000). Benadada báalē s1 wéleu s5, à ũle kpéu kpea.

31 Aá ɔwa òe: Wá má Isaili kía gbēke v1. Wá zwánkasaɔ d5 wá pi, wá ba d5 wá n5e, wí b5 ge aà le. W1l1o d5o tó a n tó.

32 ɔ aa zwánkasaɔ d5 rí pi, aa ba d5 rí n5e, aa gè Isailio kía lè aa mè: N z5blena Benadada mè n a tó. ɔ Isailio kía mè: Asi a ku fá! Ma gbēe.

33 Yápi kè gbépioe asi na ũ, 5 aa yápi gbá wá kù aa mè: Ao, Benadadaá n gbēe. ɔ kí mè: A ge à aà se m5o. Ké Benadada m5, 5 Ahabu òe aá gēano a s5gou.

34 ɔ Benadada òe: Wéle p5 ma mae s1 n maewao, má ea s5aane, n10 laata Damasi lá ma mae kè Samaliwa. ɔ Ahabu mè: Wá ledouke bee musu, mí n gbae. ɔ à ledoukēaano à aá gbāe.

Anabi kí Ahabu daa yáú

35 Dii ò anabi gáli gbēeé à o a gbédeee aá a lé. Ké anabipi òe, 5 à g1.

36 ɔ a òe: Lá ní Dii yámao, tó n kēa, n5omusu a n dēe. Ké à gēzeá, 5 n5omusu aá è a dē.*

37 Anabipi gbēe è lɔ, 5 a òe aá a lé. ɔ à aá lè, à kē'1a.

38 ɔ anabipi zwáa kú a wéa à az1a l1le, 5 à gè lé kí dá zé lé.

39 Ké kí lé gē, 5 anabipi lēzuaázi à mè: Mapi n z5blena, ké ma ge z1lau, 5 gbēe mò ma k1i rí g5eoo, à mè máo aá d5ae. Tó má tò à pl1ia, ma wēni gē yáue, ge má fiabo ánu su kiloo bla s5osaie.

40 Ké ma laai tà gupálei, 5 g5eopi gēzeá. ɔ Isailio kía òe: Lá wa íadama 5 rí ò we.

41 A zwáapi gò a wéa kpakpa, 5 Isailio kía aá d5 anabi ũ.

42 ɔ anabipi òe: Dii mè lá n g5e p5 á díle aá ga gbāe, n wēni gē yáue, n zíg5 i gaga aá zíg5o gēe ũ.

43 ɔ Isailio kía dàzeu, ále tá a be Samali. Aá n5se yá, à oos1si.

21

Naboti vēebu

1 Bee gbēa Yezelēe gbēe ku, aá t5n Naboti. A vēebu v1 Yezelēe, Samali kí Ahabu bē sac.

2 ɔ Ahabu òe: N n vēebu kpaa má ke dò kaa ũ, asa a ku ma be saee, mí vēebu p5 a maa de beea kpama a gēe ũ. Tó rí yei, má fiabone rí ánusuo a beee léu.

* 20:36 1Kia 13.24

- 3 Ɔ Naboti ò Ahabu: Kai, a keo! Má f̄s t̄ubi p̄s ma deziò tòmeε kpamao.
- 4 Ɔ Ahabu n̄se yà, à tà be rí oosisio, ké Yezelee gbé Nabotipi òè á t̄ubi p̄s a deziò tòe kpawào yáí. Ɔ à wùle a liiwa, à aedò giwa, à ḡi p̄blei.
- 5 Aà na Zezabeli mò aà là à mè: B̄ome n le n oosisi, r̄ile p̄bleo ni?
- 6 Ɔ a wèwà à mè: Má ò Yezelee gbé Nabotie ma mè aà a v̄ebu kpaá, mí fiaboè rí ánuusoe. Tó v̄ebu pále a yei s̄s, mí kpawà a ḡee ù. Ɔ à mè á kpaó.
- 7 Ɔ Zezabeli òè: N Isailio kiáke yákean wea? Fele p̄ble rí p̄nao, má Yezelee gbé Naboti v̄ebu ene.
- 8 Ɔ à láo k̄èk̄è rí Ahabu t̄so, à aà tàana seela k̄èwà, a kpàsákpàsá gbèz̄oò rí kiabui p̄s kú Naboti w̄éle guuñe.
- 9 Lápio guu à mè: A leyeḡo dile, í a kpáwáke. A z̄lek̄k̄i maa kpa Nabotiwa gb̄é guu,
- 10 í gb̄é giaò w̄eεle gb̄eñ pla à rí kále aà ae. Aai yádòwà aa mè à Lua rí kíao tòb̄eεs̄ie, í aà k̄ú b̄oaño w̄enkpe à aà pápa rí gb̄eo à de.
- 11 Ɔ Naboti w̄éle gb̄ez̄oò rí kiabui k̄è lá Zezabeli ò taala p̄s á kpàsánéò guuwa.
- 12 Aa leyeḡo dile, 5 aa z̄lek̄k̄i maa kpá Nabotiwa gb̄é guu.
- 13 Ɔ gb̄é gia gb̄eñ plapio mò z̄le aà ae, aa yádòwà gb̄é wáa aa mè à Lua rí kíao tòb̄eεs̄ie. Ɔ wà aà k̄ú wà b̄oaño w̄enkpe, wà aà pápa rí gb̄eo wa d̄e.
- 14 Ɔ wà lékpásákè Zezabelie wà mè wà Naboti pápa rí gb̄eo wa d̄e.
- 15 Ké Zezabeli mà wà Naboti pápa rí gb̄eo wa d̄e, 5 à ḡe à ò Ahabu à mè: Fele ge Naboti v̄ebu p̄s à ḡionépi se n p̄s ù, asa a ku lo, à ḡa.
- 16 Ké Ahabu mà Naboti ḡa, 5 à fele lé ḡé aà v̄ebu séi a p̄s ù.
- 17 Ɔ Dii ȳá'ò Tisebe gb̄é Eliaε à mè:
- 18 Fele gé Samali kí Ahabu lei. A ḡe Naboti v̄ebu séi, a ku we.
- 19 Oé ma Dii ma mè, gb̄é 5 a d̄e à mò a t̄ubi séio lò? Ní oè lo, gu p̄s gb̄e Naboti au s̄ásau, we aa aapi p̄s s̄ásau s̄s.
- 20 Ké Ahabu Elia è à mè: Ma ib̄ee, n b̄oa fá! Ɔ Elia òè: Ee, ma b̄oma kài! Asa n nzia kpá yá p̄s k̄è Diiε v̄aiwae.
- 21 Ɔ Dii mè á v̄aikene, á ke n buiñe s̄áabu. N ḡoee a ḡo Isaili bùsuuo, w̄éñ nò, z̄on nò.
- 22 A ke n uae lá á k̄è Neba né Yeloboau uae wae, lá á k̄è Ahia né Baasa uae wae, asa n Isailio daa duunkeau aà p̄o f̄leè.
- 23 Zezabeli s̄s, Dii mè gb̄eò aà so Yezelee b̄í saee.*
- 24 Gb̄eò n gb̄é p̄s aa gaga w̄éleuo só, b̄aò i n gb̄é p̄s aa gaga s̄euo ble.
- 25 Gb̄ee ku yáa lán Ahabu wao, à azia kpá yá p̄s Dii yei wae, mé aà na Zezabeli í tékpaaágu.
- 26 A yá p̄s wa ye a glyáio k̄è maamae, à t̄è táaazi lán Amole p̄s Dii rí yá Isailion̄e wae.
- 27 Ké Ahabu yápi mà, à a ula ga k̄è à zwànkasaò dà, 5 à leyè. A í rí zwànkasapio daa, à táa'ò busebuse.
- 28 Ɔ Dii ò Eliaε:
- 29 N è lá Ahabu azia bùsameεa? Lá á azia bùsameε, má v̄áipi ke aà uae aà ḡoò. Aà neḡoε 5 má v̄áipi ke aà uae.

22

Anabi Mise yá p̄s a su oa Ahabu (2Lad 18.1-27)

- 1 A k̄a w̄é aaò ké Silio rí Isailio i z̄ika rí k̄soo.
- 2 A w̄é aaòdepi guu 5 Yudaò kí Yosafa ḡé Isailio kía lè.
- 3 A mò lè Isailio kía ò a gb̄eñe yáa à mè: A d̄s ké Lamotu Galada á wà p̄e yáao lò? Kási wi a sia Silio kíawa yákekeo.
- 4 Ɔ à Yosafa là à mè: Nȳs gemanò z̄lu Lamotu Galadao lé? Ɔ Yosafa wèwà à mè: Wá doue, ma gb̄éá n gb̄eñe. Ma s̄óá n s̄óñe.
- 5 Ɔ à èa mè: Dii la ḡa.
- 6 Isailio kiapi anabi egenao k̄áaa gb̄eñ òaa pla taawa, 5 à rí lá à mè: Mà gé z̄lu Lamotu Galadade wae yá, ge mà kámaboε? Ɔ aa wèwà aa mè: Gé! Dii a rí nane n oziε.
- 7 Ɔ Yosafa mè: Dii anabi ku la, wà e wà aà laoa?
- 8 Ɔ Isailio kía wèwà à mè: Ḡoee ku lo, aà t̄ón Mise, Imela néε. A f̄s yágbeaw̄ee Diiwa, áma má yeaazi no, asa ili asi maa om̄eε ziio, sema a b̄eε. Ɔ Yosafa mè: Nsu o máao kí!
- 9 Ɔ Isailio kía a iwae sisi, a òè: Ge ñ Imela né Mise sisi aà mò kpakpa.

* 21:23 2Kia 9.36

10 Isailio kía ní Yudaᵇ kí Yosafao baade a kible'ula daa, aa zōlea ní báaᵇwa pówengbēze pᵇ kú Samali bíibᵇle sae, 5 ánabi eḡenapio lé yāyaaa'o ní ae.

11 Kenaana né Zedekia mᵇsi pí lán kᵇbaᵇwa à mè: Dii mè kᵇbae beeᵇ 5 níyᵇ Siliᵇ zᵇzᵇò ñ ní dedeᵇo pii.

12 Ǿ ánabipio lé yá douᵇ o mᵇpii aale me: Gé lélei Lamᵇtu Galadawa, níyᵇ fuao. Dii ní náne n ɔ́zle.

13 Gbḡé pᵇ gè Mise sísií òè: Anabi dāᵇ lé kè douḡe laᵇ! Asi maa aale o kíe. Yá douᵇpi o sᵇ, ási maa oè.

14 Ǿ Mise mè: N Dii kuao, yá pᵇ Dii òmḡe, bee má o kípíe.

15 Ké à ká, 5 kí aà là à mè: Mise, wà gé zlu Lamᵇtu Galadawa yà, ge wà kámaboe? Ǿ a wèwà à mè: Gé léleiwa mè! Nyᵇ fuao. Dii ní náne n ɔ́zle.

16 Ǿ kí òè: Gēn ūma ní ye má onḡe nᵇsᵇ eḡtomḡeo ní? Siana o ní Diio.

17 Ǿ Mise mè: Ma Isailio è fáaaa síšᵇ ɔ́leu lán sá pᵇ dāna víᵇᵇwa.* Ǿ Dii òmḡe, gbḡépio dᵇaana víᵇ, an baade tá a be ní a aafiao.

18 Ǿ Isailio kía ò Yosafae: Ni ma we ya? Mi onḡe líli ási maa omḡeo, sema a bḡeᵇo lò?

19 Ǿ Mise èa mè: Dii yáma! Ma Dii è zōlea a gᵇnaa,† luabe gbḡé zea aà sae píi ɔ́plaaí ní zḡeio.‡

20 Ǿ Dii mè: Dḡmḡe a e kᵇnikemḡe Ahabue aà gé lélei Lamᵇtu Galadawa, i ga wei? Ǿ wáane ò kéwa, lootḡ ò kéwa.

21 Ǿ nisinae bᵇò mᵇ zè Dii ae à mè: Mámḡe má gé kᵇnikèè. Ǿ Dii aà là à mè: Nyᵇ ke kpelewa ní?

22 Ǿ a wèwà à mè: Má ge sᵇso ká aà ánabᵇne ní léu nisín eḡde ūe.§ Ǿ Dii mè: Nyᵇ kᵇnikèè, níyᵇ fuao. Ge ñ ke máa.

23 Maa nisín eḡdepi sᵇso ká n ánabiḡe beeᵇne ní léu mᵇpii, kási sᵇ ási bḡe 5 Dii ò n yá musu.

24 Ǿ Kenaana né Zedekia gè Mise sánke à mè: Zé kpele Dii Nisina sè à gᵇa à gḡe yá'ònei?

25 Ǿ Mise wèwà à mè: Gᵇᵇ pᵇ n ge ulḡe kpḡe kḡea, gᵇᵇ bee níyᵇ dᵇ.

26 Ǿ Isailio kía mè: A Mise kú taᵇ wḡéle kía Amᵇ ní ma né Yoasio kíi.

27 I onḡe ma mè aa aà dakḡeu, aaᵇ pḡe ní ío kpawá yᵇᵇyᵇᵇ e má ge suᵇ aafia.

28 Ǿ Mise mè: Tó n su aafia, Dii mé i dameḡe má òneᵇ. Ǿ Mise èa mè: A baade píi ma yápi máo lò?

*Ahabu gaa Lamᵇtu Galada
(2Lad 18.28-34)*

29 Isailio kía ní Yudaᵇ kí Yosafao gḡe Lamᵇtu Galada.

30 Ǿ Isailio kía ò Yosafae: Má azlia lileḡe, mí sí zlu. Mpi sᵇ níyᵇ ku la ní n kible'ulao daa. Ǿ Isailio kía azlia líle à sí zlu.

31 A mᵇ lè Siliᵇ kía ò a sḡgo dᵇaana gbḡon baakwi ní plaᵇᵇne à mè: Asu gbḡe we zᵇpiu, néfḡenenan nò, gbḡzᵇon nò, sema Isailio kía ado.

32 Ké sḡgo dᵇaanapio Yosafa è, aale e Isailio kíae. Ké aa sùwà, 5 Yosafa wiillè.

33 Ké aa è Isailio kía no, 5 aa aà tò we.

34 Ké gbḡe ka tò Isailioḡu pā yáí, 5 à gè Isailio kíapi pà à gḡe aà mò ula pḡekᵇio zānguo. Ǿ a ò a sḡgodee: Leliaa wà bᵇ zlu, wà ma wíwíe we.

35 Zipi gbāakù gᵇᵇ bee, mé wa kípí kúkúta zea a sḡgo guu, aà ae dᵇa Siliᵇwa. Gu pᵇ wà aà wíwiupi lé aubᵇ, ále ká sḡgo guu. Oosi 5 à gā.

36 Ké íatḡe lé gḡe kpḡe, zḡᵇᵇ wiillḡkᵇsí aa mè baade tá a búsuu e a be wḡélu.

37 Maa kípí gā, 5 wà aà ge sḡe sᵇò Samali wa ví.

38 Wà aà sḡgo pípi Samali íkalekᵇí, gu pᵇ káaluao í zu'ou, 5 gbḡᵇò mò aà au sàsá lá Dii òwa.

39 Ahabu yá kᵇniᵇ ku Isaili kíaᵇ ladau, yá pᵇ a kḡᵇ píi ní kpḡe pᵇ a dᵇ ní wesa swaao ní wḡéle pᵇ a kḡe kálᵇ.

40 Ké Ahabu gā, 5 aà né Aazia zḡle aà gbḡe.

*Yudaᵇ kí Yosafa
(2Lad 20.31-21.1)*

41 Isailio kí Ahabu kpalablea wḡe síiᵇde guu 5 Asa né Yosafa gḡe Yudaᵇ kía ū.

42 Aà wḡe bla sᵇosaide guu 5 à kpalablèu, à zḡle báawa Yelusaleᵇ wḡe baasᵇoe. Aà da tᵇn Azuba, Seli née.

43 A zè ní a mae Asa yākeᵇ yápii musue, i páaleᵇ, à yá pᵇ Dii yei kè.

44 N beeo i gulḡsí pᵇ wa bᵇò daaíᵇ. E tia wᵇ sa'owáe, wᵇ tulaletikateᵇa we.

45 Yosafa na ní Isailio kíaᵇ.

46 Aà yá kᵇniᵇ ku Yuda kíaᵇ ladau, aà negᵇᵇnkḡyāᵇ ní zᵇ pᵇ a kàᵇ pii.

* 22:17 Nao 27.17 † 22:19 Isa 6.1 ‡ 22:19 Yob 1.6 § 22:22 2Tes 2.11-12

47 Tǎakpɛ káalua kíni pɔ́ gò àà bùsuu za a mae Asa gɔᵛᵛ, à ní mǐde piiɛ.

48 Eɔᵛᵛ bùsu kía vío, ɔ́ Yosafa dɔᵛaana dílené.

49 A ísía gó'ílenaᵛ kè aa gé vua séi Ofii, kási aai e bò ní táo ísíaao, ɔ́ aa wíwi Eziᵛgɛbɛɛɛ.

50 Gɔᵛ bee ɔ́ Ahabu né Aazia ò Yosafaɛ àà to a gbéᵛ da ísíaa ní àà gbéᵛ sánu, ɔ́ Yosafa i weio.

51 Ké Yosafa gá, wà àà mia kpákɔ́ ní àà deziᵛ Davidi wéleu, ɔ́ àà né Yolaᵛ zòle àà gbɛu.

Isailiᵛ kí Aazia

52 Yudaᵛ kí Yosafa kpalablea wè gɔᵛ ní plaode guu ɔ́ Ahabu né Aazia gò Isailiᵛ kía ũ Samali, à zòle báawa wè plaɛ.

53 A yá pɔ́ Dii yeio kè à zè ní a de ní a dao yáo ní Neba né Yeloboaᵛ pɔ́ Isailiᵛ dà duunau yákeaᵛ.

54 A zɔᵛblè Baaliɛ à àà sisi, ɔ́ à Dii Isailiᵛ Lua pɔ́ fèlèè lá a mae kèwa.

KIAO LA PLAIDE Yá pò kú láe bee guo

Láe bee Isailio ní Yudaò kpala yá gbézãò bɔɔlekèwɛɛ.

Lɛɛ 1 e 17 lé gbé pò aa kpalablè e Isailio kpala àò gé midèi owɛɛ. Isaili kiapiò swá gbáa, aa pákpà Luazí, 5 Lua tò Asilio kí Samanasaa Isailio mɛɛwia Samali sí, à tà ní Isaili gbɛɛɔ a búsuu. Yápi kè e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 720 taawa. Goo bee ànabi Elia gɛɛ Elizi mé lé zíkè (2-13).

Lɛɛ 18 e 25 Yudaò kpala pò gò ado e wè basoplakwi yá'ò, e Babiloni kí Nebukanèza gè Yelusaleù siò e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 587. Kí Nebukanèza Lua kpé wíwí, 5 à tà ní Yuda bui gbɛmaaò a búsuu m̀pii (25).

Elia ní kí Aaziao

¹ Ahabu gaa gbɛa Mɔabuò nízia sí Isailiowa.

² Goo pò Aazia bàè za a kpediakɔa fɛnɛntiu Samali, àlɛ gyáke. ɔ à gbɛɔ zì à m̀: A gé Ekeloni dii Baalizebu laimɛɛ, tó má gbágbá ní gyáɛ beeo.

³ ɔ Dii Malaika ò Tisebe gbé Eliaɛ: Fɛlɛ gé dai Samali kía zɛnaɔlɛ, ní ní la, Lua ku Isaili búsuuoɛ, 5 aale gé yágbɛai Ekeloni dii Baalizebuwaa?

⁴ A yáí ma m̀ Aazia a fɛlɛ lii pò a wúlewàwao, a gae. ɔ Elia gɛ ò m̀aa.

⁵ Ké zɛnapiò èa tà kí kúí, 5 à ní lá à m̀: Akɛa a ɛa sui?

⁶ ɔ aa wèwà aa m̀: Gɔɛɛ mé m̀ dàwáɛ, a òwɛɛ wà ɛa su, wí onɛ, Dii m̀ á kú Isaili búsuuoɛ, 5 n gbɛɔ zì yálai Ekeloni dii Baalizebuwaa? A yáí nýs fɛlɛ lii pò ní wúlewàwao, nýs gae.

⁷ ɔ kí ní lá à m̀: Gɔɛ pò m̀ dàáɛ à yá'òɛpi dɛ kpelewa ní?

⁸ Aa wèwà aa m̀: Póká ula gɔɛpi daa, mé a báa asana dɔa. * ɔ kí m̀: Tisebe gbé Elian we.

⁹ Kí a zígɔ gbɛɛn blakwi ní ní dɔaanao zì Elia kúí, 5 aa gè aà lè zòlɛ sísí musu. Dɔaanao òè: Lua gbé, kí m̀ pila!

¹⁰ Elia wèwà à m̀: Tó Lua gbɛn ma ù, té bɔ luabe, i kúma† ní n zígɔ gbɛɛn blakwiò. ɔ té bɔ luabe, à kù má m̀pii.

¹¹ ɔ kí èa zígɔ gbɛɛn blakwi páleo ní ní dɔaanao zì b. Dɔaanao m̀: Lua gbé, kí m̀ pila kpakpa!

¹² Elia òè: Tó Lua gbɛn ma ù, té bɔ luabe, i kúma ní n zígɔ gbɛɛn blakwiò. ɔ Lua té gbàɛ, à kù má m̀pii.

¹³ ɔ kí èa zígɔ gbɛɛn blakwi páleo ní ní dɔaanao zì a gɛn aaòdei. Dɔaanao gè kùlɛ Eliaɛ à awakpàè à m̀: Lua gbé, mapi ní n zòblɛna gbɛɛn blakwiɛ beeo, wá wɛni da gbia.

¹⁴ Té bɔ luabe à kú dɔaana gbɛɛn pla káauowa ní ní zígɔ pìi. Tiasa sɔ ma wɛni da gbia.

¹⁵ ɔ Dii Malaika ò Eliaɛ: Pila gɛaàno, nísu víakeɛò. ɔ à pìla, aa gè kípí kúí sánu.

¹⁶ ɔ Elia ò kípí: Dii m̀ á kú Isaili búsuuoɛ, 5 n gbɛɔ zì yálai Ekeloni dii Baalizebuwaa? A yáí tò nýs fɛlɛ lii pò ní wúlewàwao, nýs gae.

¹⁷ ɔ kí Aaziapi gá lá Dii dà Eliaɛ a òwa.

Yudaò kí Yeholaù, Yosafa né kpalablea wè plaade guu 5 Yolaù zòlɛ Aazia gbɛu, ké Aaziapi negɛɛ vío yáí.

¹⁸ Aazia yá kíniò ku Isaili kíao ladau.

2

Dii Elia se suaò a kúí

¹ Lá Dii Elia sè ní zàao à suò a kíin ke: Ké Elia ní Elizio bɔ Giligali, aa bɛ zéu.

² ɔ Elia ò Elizie: Zɛ laaò! Dii ma zì Beteliɛ. ɔ Elizi m̀: N Dii kuao ní n kuao má kɛmao. Ké aale gé Beteli,

³ 5 ànabiò gálidɛ pò kú Beteliò bɔ m̀ Elizi là aa m̀: Asa ní dɔ ké Dii lé n dii sima gbãò lò? A wémá à m̀: Má dɔ. A nílɛ!

⁴ ɔ Elia ò Elizie: Zɛ laaò! Dii ma zì Yelikoe. A wèwà à m̀: N Dii kuao ní n kuao má kɛmao. ɔ aa gè Yeliko.

⁵ Anabiò gálidɛ pò kú Yelikoò bɔ m̀ Elizi là aa m̀: Asa ní dɔ ké Dii lé n dii sima gbãò lò? A wémá à m̀: Má dɔɛ bɛ! A nílɛ!

⁶ ɔ Elia òè: Zɛ laaò! Dii ma zì Yuudɛiɛ. A wèwà à m̀: N Dii kuao ní n kuao má kɛmao.

* 1:8 Mat 3.4, Maa 1.6 † 1:10 Luk 9.54

- Ɔ aa tekōi,
- ⁷ ānabi gbēon blakwio tēri. Ké gbēon plapio zè Yuudē baa, 5 ānabipio zè kaaa.
- ⁸ Ɔ Elia a ulada bō kpāaū à í lèò, 5 ípi zǝe za baala e baale, à gò gugii ũ, 5 gbēon plapio bùawà.
- ⁹ Ké aa bùa, Elia Elizi là à mè: Bó ní ye mà kene e Lua àò gé ma síimai? Elizi wèwà à mè: To n ānabikegbāa pò ní vī gōmee e lee pla.*
- ¹⁰ Ɔ Elia òè: Yá pò ní gbēapi zī ũ. Goo pò Lua lé ma sima, tó n ma e, a gōne. Tó ni ma e sōo, nýō eo.
- ¹¹ Ké aale yápi o, aale gé màa, 5 sǝgo tede ní sǝ tede ní kékōwa, 5 Elia tà musu ní zāao.
- ¹² Ké Elizi è, à wiilè à mè: Baa! Baa! N ka Isailio zikasōgo ní a sōdewa.† I aà e loo, 5 à a pōkasaò ga paa.
- ¹³ A Elia ulada pò wòlowà à kwè sèle, 5 à èa gè zè Yuudē baa.
- ¹⁴ A í lè ní Elia ulada pò á kūapio à mè: Dii Elia Lua ku mée? Ké à í lèò màa, 5 à zǝe za baala e baale, 5 à bùa.
- ¹⁵ Anabio gálide pò bò Yeliko lé gwa, 5 aa mè: Elia ānabikegbāa gǝ Elizie. Ɔ aa mò dāaale aa kulè
- ¹⁶ aa mè: Wápio n zòblenaò, wá gōsa gbāa gbēon blakwio vī. Aa gé n dii wēlei. Wīlio dōo tó Dii Nisina aà se zù gbèsisíe musu ge guzulēue. Ɔ Elizi mè: Asu ní lo.
- ¹⁷ Aa nàewà e à kèè gēkpanweia yá ũ, 5 à mè: A ní zī. Ɔ aa gbēon blakwipio gbàe, aa kpálekè Eliazi gōo āaō, aai bōwāo.
- ¹⁸ Ké aa èa sù, aa Elizi lè Yeliko, 5 a òné: Mí oé ásu geoo lé?

Elizi dabudabu sēia

- ¹⁹ Wélepideò ò Elizie: Gwa dii! Wá wéle kálea maa lá ní èwa. A í mé nao, a tōle lí pōe keo.
- ²⁰ Ɔ à mè: A wisika ta dafuu à mōomee. Ɔ wà mòòè.
- ²¹ A gè nibonai, 5 à wisipi kàu à mè: Dii mè a ípi yòkè. Ipi a mó ní gaga ge tōle pōkesaio lo.‡
- ²² Ɔ ípi maakù e ní a gbāo lá Elizi òwa.
- ²³ Ké Elizi bò we, àle gé Beteli. Goo pò a be zéu, 5 èwaasonaèò bòle wéle guu, aa aà kè pópōo aa òè: Migbaa, nýō gé! Migbaa, nýō gé!
- ²⁴ A líli weblimá, à ní ká ní Dii tōo. Ɔ wáio bòle líkpeu mèn pla, aa né gbēon bla ní plaopio zǝezǝe.
- ²⁵ Ké Elizi bò we, à gè Kaameli, 5 à èa tà Samali.

3

Mōabu nziia sia Isailiowa

- ¹ Yudaò kí Yosafa kpalablea wè bao plasaide guu 5 Ahabu né Yolaū gò Isailio kía ũ Samali, à zǝle kpalau wè kueplae.
- ² A yá pò Dii yeio kè, ama i ka a de ní a dao pówao. A Baali gbè pò a mae pèle bíle,
- ³ ama à zè ní duuna pò Neba né Yeloboau Isailio dà a keauo, i pāaleòo.
- ⁴ Mōabuò kí Mesa sá kpāsao vī, lo sānebòbnaò falubò Isailio kíae mèn òaasòsoo lee basoo (100.000) ní sāsaa mèn òaasòsoo lee basoo (100.000) káo.
- ⁵ Ké Ahabu gà, 5 Mōabuò kía azia sí Isailio kíawa.
- ⁶ Wegōò kí Yolaū bò Samali à Isailio káaa píi.
- ⁷ A gbéò zī Yudaò kí Yosafawa à mè: Mōabuò kía azia sia. Nýō gemanò zíkai ní Mōabuò lé? A wèwà à mè: Má gé, asa wá doue. Ma zīgōá n zīgōone, ma sōá n sōone.
- ⁸ Ké Yosafa mò, 5 à Yolaū là à mè: Má oi wá sèleu wá ge lélemái? Yolaū wèwà à mè: Wá sèle Edou guwaiwaiue.
- ⁹ Ɔ Isailio kía dāzeu ní Yudaò kiao ní Edouò kiao. Ké aa pà gui gōo soplá, 5 í làa zīgōowa ní ní pōtuoo.
- ¹⁰ Ɔ Isailio kía mè: Yá gí! Dii wá kía gbēon àaò káaa, 5 à wá ná Mōabuòne ní zǝla?
- ¹¹ Ɔ Yosafa mè: Dii ānabie ku la à Dii lawēeo lé? Ɔ Isailio kía íwae mè: Safata né Elizi ku la. Ɔme í ka Eliae a owa yāa.
- ¹² Ɔ Yosafa mè: Dii yá kuwá. Ɔ Isailio kía ní Yosafao ní Edouò kiao gè Elizi kíi.
- ¹³ Ɔ Elizi ò Isailio kía: Wá yá kǝ'è má ní? Gé n de ní n dao táadeò kíi. Ɔ Isailio kía wèwà à mè: Aawo! Wá kía gbēon àaò, Dii mé wá káaa, àle wá ná Mōabuòne ní zǝl.
- ¹⁴ Ɔ Elizi òè: N Dii Zīgōde pò mí zikèè kuao, mé i ke Yudaò kí Yosafa wé yáí no, má wese mà n gwa seo.
- ¹⁵ A mōomee ní mōonlenao. Ké mōonlenapi ná a leawa, 5 Dii gbāamò Eliziwa

* 2:9 Iko 21.17 † 2:12 2Kia 13.14 ‡ 2:21 Ba 15.22-26

- 16 à mè: Dii mè à eyōyō swa'ee beeu.
- 17 Dii mè á zàa'ina ní louo eo, kási í a swa'ee bee pae, í mi ní á zuo ní á zàa'inao.
- 18 Dii kí yápiá faaie. A Mɔabuɔ naé á ɔzɪ lɔe.
- 19 A léle an wéle maa bíideɔwa pii, í lí pɔ wí a be bleɔ zɔzɔ pii, í nibɔnao wena pii, í bugbe kefenaɔ ɔ̀kpa ní gbeo pii.
- 20 Ké gu d̀b sa kɔɔ ogɔɔ, ɔ́ í b̀b̀ Edoũ búsu oi à dà tɔ̀leaa pii.
- 21 Ké Mɔabuɔ mà kípɔ m̀ò zíkairínɔ, aa gbé pɔ ká pɔ naanzɔɔ sísi pii néfēnen gbēzɔ, ɔ́ aa ní káaa ní búsu z̀leu.
- 22 Ké aa fēle kɔɔ, íatē dɔa ípiwa ní ae, a dené téee lán auwa.
- 23 ɔ́ aa mè: Aun we! Kípɔ líaa ní k̄o aa k̄o d̀d̀eé fá! Mɔabuɔ, wà gé ní pɔ̀o séleí!
- 24 Ké aa ká Isailio bóou, ɔ́ Isailio fēle lèlemá, ɔ́ Mɔabupio lèk̄owa. ɔ́ Isailio sí ní búsuu aa ní dede.
- 25 Aa ní wéleɔ wíwi, baade gbē séle z̀uzu bugbe kefenaɔu aa dà bugbepiɔla pii. Aa nibɔnao wena pii, aa lí pɔ wí a be bleɔ zɔzɔ pii. An meeɔwía Kilalesé mé g̀ò ado lésoleso, ɔ́ gbèzunaɔ líai, aale wélepi bíí papa ní gbè gbèneo.
- 26 Ké Mɔabuɔ kía è wa ye ziblewa, ɔ́ à f̀endadeɔ sè gbēɔn ɔ́aa áaɔ́ ní basoo (700), aa gbépiɔ kéaae Edoũ kía tufawa, ɔ́ aa f̀ua.
- 27 ɔ́ à a neḡe séia pɔ a kpalable a gbēu sè sa'òò bííwa. ɔ́ gili gé Isailioɔgu, aa gò Mɔabuɔla aa tà ní búsuu.

4

Gyaa nɔsi tũuyá

- 1 Anabio gáli gbēe na wiilè Eliziwa à mè: Ma zá pɔ de n gbé ũ gá. N d̄s ké n gbépi Dii vía v̄l. Aá fiade lé m̄o ma neḡe gbēɔn plaɔ séleí a zɔɔ ũe.
- 2 ɔ́ Elizi òe: B̄s ní ye mà keneí? B̄s ní v̄l n kpéui? A mè: Mapi n z̀bblena, nísi pɔ kú túu guu we báasio má p̄e vío.
- 3 ɔ́ Elizi mè: B̄o ḡaae, ní ta giio gbeagbea n gbédeɔwa pii, í ke yɔɔnn̄o no,
- 4 ní gē kpéu ñ zetaále ní n n̄eɔ, níɔ n̄sika tapiɔ guu, ta p̄o pá níɔ dile saalo.
- 5 ɔ́ n̄eɔpi fēle b̀ò aá k̄íi, à gè lé ke màa. A gè kpéu ní a néɔ à zetá, aale ta d̀òe, ɔ́ ále n̄síkakau.
- 6 Ké tapiɔ pá pii, a ò a né doe aà ta d̀o, ɔ́ a òe ta ku loo, ɔ́ n̄sipi zè kyó.
- 7 A gè a ò Lua gbépie, ɔ́ Lua gbépi mè: Ge ñ n̄sipi yía, ní fiaboò, mpi ní n néɔ lo poble ní a k̄ini pɔ g̀ò.
- Elizi Sunɛũ n̄e né vua*
- 8 Gɔɔewa Elizi gè Sunɛũ. N̄e t̄dee ku we, à n̄aewà aà poble a be, ɔ́ a blè. Za gɔɔ bee tó ále gē we, í bóle poble wee.
- 9 ɔ́ n̄e t̄depi ò a záe: Má d̄s ké gbé pɔ lo gē la m̀òm̄oɔpiá Lua gbé zálalae.
- 10 Wà kpé n̄na di wà kpé musu, wí líi dilēe we ní taábũnuo ní kílaa ní filiao. Tó à m̀ò wá gwai, líi pila we.
- 11 Gɔɔewa ke Elizi m̀ò we, à pilla a kpépiu, a wúleau.
- 12 ɔ́ a ò a zíkēna Geazie. Sunɛũ n̄eɔpi sísi. Ké à aà sísi, ɔ́ à m̀ò zè Elizi ae.
- 13 ɔ́ Elizi ò Geazie: Oè à d̀eekà à p̄e beeo k̄ewēe pii. B̄s a ye wà kee síi? A ye wà a yá'ò kí ge zlḡo d̄oanaaea? ɔ́ n̄eɔpi mè: Kua ma ua p̄e lé k̄ésāao.
- 14 Ké n̄eɔpi b̀ò, ɔ́ Elizi mè: B̄s wà keíi? ɔ́ Geazi wèwà à mè: A neḡeé vío, mé aà zá zikũ.
- 15 ɔ́ Elizi mè: N aà sísi. Ké à aà sísi, ɔ́ à m̀ò zè kpele.
- 16 ɔ́ Elizi òe: Zii maa'í n̄ȳo neḡe kpaa n k̄e. * ɔ́ n̄eɔpi mè: Aawo Lua gbé ma dii, r̄su eeto mapi n z̀bblenaɔ.
- 17 ɔ́ n̄eɔpi n̄osi. Ké wē sù, à ne'í ḡe ũ lá Elizi òewa.
- 18 Népi gbáakũ. Gɔɔewa à gè a mae lè bua p̄okekena k̄íi.
- 19 ɔ́ a ò a maepi: Ma mie! Ma mie! ɔ́ aà maepi ò a zíkēnae: Népi se taò a dae.
- 20 Ké à aà sè taò a dae, ɔ́ aà dapi aà se kpá a gbáa. Ké íatē ká minanguo, ɔ́ à gá.
- 21 A d̀d̀eaaɔn̄o Lua gbépi kpéu, à aà wúle aà líiwa, ɔ́ à b̀ò à zetáaale.
- 22 A a zá sísi, ɔ́ a òe: Zíkēnaɔ do gbaemeé ní zàa'inao. Má ye gé Lua gbépi kíi kpakpae. Má su tia.
- 23 ɔ́ à aà lá à mè: B̄oyáí r̄le gé aá k̄íi gbái? M̄o dafu ge kámaboḡoɔz̄in gbáo. ɔ́ n̄eɔpi mè: Yae kuo.
- 24 A káoyè zàa'inae à díkpe, ɔ́ a ò a zíkēnae: N a lé kú wà gé. Nsu z̄eo, sema má òne báasio.

* 4:16 Daa 18.14

²⁵ Aa dàzeu aa gè Lua gbépi kí Kaameli gbèsísi musu. Ké Lua gbépi aà è káaa, a ò a zíkèna Geazi: Sunɛũ nɔɛ gwa, àlè mɔ kee!

²⁶ Bàale gé daiaàlè, ní aà la, tó a aafia ní a záo ní a néo. Ǿ nɔɛpi wèwà à mè: Aafiae!

²⁷ Ké à kà Lua gbépi kí gbèsísi pi musu, ɔ à aà kù a gbáwa. Ké Geazi mò ɔzɔiaazi, ɔ Lua gbépi mè: N aà to we. Aà nɔɛ ɔkpàcè, ɔ Dii ùlémɛɛ, i a yá'omɛɛo.

²⁸ Ǿ nɔɛpi mè: Ma dii, ma nɛɔɛ gbèama yá? Mí mɛ ísu ma wɛtotonkeoo lé?

²⁹ Ǿ Elizi ò Geazi: N n ula káaa n kù. Ma lípana sɛ bàale. Tó n kpaaũ ní gbèoo, ísu fɔkpawào. Tó gbèe fɔkpàma sɔ, ísu weo. Gɛ n ma lípanapi di népi oaa.

³⁰ Ǿ népi da mè: N Dii kuao ní n kuao má tá n saio. Ǿ à bɔ tɛaazi.

³¹ Geazi dɔaané à gè lípanapi di népi oaa, áma i kíkeo, i yáe keo. Ǿ Geazi èa gè dà Elizile, a ò: Népi i vuoo.

³² Ké Elizi kà kpépi kí, à népi è wúleá a líiwa gè.

³³ Ǿ à gè à zetà, à wabikè Diiwa.

³⁴ Ǿ à wúle népiwa. A lɛpè aà léwa, à wɛpè aà wéu, à ɔdàda aà ɔɔu, à kùá ká màmawá e aà mɛ gè wáa kù.

³⁵ Elizi fɛlewá, àlè taa'ò kpépiu, à gé le à su la, ɔ à èa gbɛsɛdi népiwa b.† Ǿ népi nisá gɛn sɔpla à a wé wè.

³⁶ Ǿ Elizi Geazi sísi a ò: Sunɛũ nɔɛpi sísi. Ké à mò, ɔ Elizi ò: N n né sé.

³⁷ A gè kùlè aà gbázi à wúleè, ɔ à a népi sè bòò.

Anabi gali blé yá

³⁸ Elizi tá Giligali. Gɔɔ bee imina kà búsupiu. Anabi káaaa aà aɛ, ɔ a ò a zíkènapie: Dàa dite. Do kuu ánapipiɔne.

³⁹ Ké an gbèe gè dopɔ wɛɛɛi bua, ɔ à bɔ bòbo sè pɔwa. A a bɛ bòbo kà a ula pai. Ké à sùò, ɔ wa pàapaa wa kà dou, gbèe dɔ lá a dɛo.

⁴⁰ Ké wá dopi dà gbépiɔne aa pobleò, ké aa íɛ, aa wiilè aa mè: Lua gbé, ga ku dàapiuɛ. Ǿ aai fɔ blèo.

⁴¹ Ǿ Elizi mè: A pɛɛti sé mɔò. Ǿ a dà kà dàapiu à mè: Dáné aa blé. Ǿ pɔvái pi là dàapiu.

⁴² Gbèe bɔ Baali Salisa à mò Lua gbépiɛ ní pɛɛ pɔ wa kè ní pɔwen sɛíao mèn bao ní mase dafuu. Ǿ Elizi mè: Kpa gbépiɔwa aa só.

⁴³ Ǿ aà zíkèna aà là à mè: Gbépiɔ gbèɔn basɔɔɛ, kpelewa má bee dilɛní? A wèwà à mè: Kpámá aa só, asa Dii mè aa sɔɛ, a kíni i ea gɔ.

⁴⁴ Ǿ a dilɛné aa sò a kíni gɔ lá Dii òwa.

5

Naama gbágbáa ní a kusuo

¹ Naama mé Sili kía zígɔ dɔaana ù. A bɛɛɛ ví a diie mé tɔdɛɛ, asa aà sabai Dii tò Sili ziblè. Nɛgɔnaɛ zí guu, ɔ kusu aà lé.

² Gɔɔ pɔ Sili zígɔ gbáamɔnɛdɛɔ gè Isaili búsuu yáa, aa nɛnɔnaɛ kù, ɔ à gɔ Naama na zíkèna ù.

³ Ǿ nɛnɔnapi ò a diipie: Tó n zá gè ánabi pɔ kú Samali kí lé, ánapipi a aà gbágbá ní a kusuoɛ.

⁴ Ǿ Naama gè kí kí à mè: Wéndia pɔ bɔ Isaili búsuu ò kéwa kéwa.

⁵ Ǿ Sili kía mè: Fɛɛ gé. Má lákɛ Isaili kíaɛ. Ǿ Naama ánuu náaa kiloo áa do ní basɔploa ní vuao kiloo báaɔkwi ní uladaɔ mèn kwi.

⁶ A gè ní taala pɔ kí kè Isaili kíaɛpio b. Lápi guu kí mè: Ma lác bee kpásáne ní ma íwa Naamao, ké n è n aà gbágbámɛɛ ní a kusuoɛ.

⁷ Ké Isaili kía lápi kyokè, à a ulada ga kè à mè: Luan ma ù ké má to gbé ga gè má to gbé áa aafiaa? Býái à gbépi gbàɛa má aà gbágbá ní a kusuo? A gwa à gwae, àlè ma léwɛɛ fá!

⁸ Ké Lua gbé Elizi má Isaili kía a ulada ga kè, à lékpásákè à mè: Býái n n ulada gá ní kèi? To gbépi mɔ ma kí, i ɔ dɛ kè ánabi ku Isaili búsuu.

⁹ Ǿ Naama gè a sɔgou, à gè zè Elizi kpé kɛɛɛɛ.

¹⁰ Ǿ Elizi gbé zíwá à mè: Gɛ n nziá kpáɛ Yuudé íu gɛn sɔpla, n mɛ i ea su a gbɛu wásawasa.

¹¹ Ǿ Naama pɔ pá, àlè tá à mè: Máɛ e a bɔ a kpéu à mɔ zɛ ma aɛ, i Dii a Lua sísi, i ɔdɔdɔmala, ma kusupi i láaɛa?

¹² Damasi swaɔ Abana ní Faapaa í maa dɛ Isaili swaɔ íao lé? Má fɔ má azia kpáɛkpáɛu we má gɔ wásawasao lé? Ǿ à èa ní pɔfɛo, àlè tá.

13 Ǿ aà İwa ɔ s̄s̄aazi aa m̄e: Baa, tó anabipi yá zı'ü d̄ane yāa, n̄ȳs̄ keo lé? Lá a òne n̄ nzia kpále İu, n̄ı ḡs̄ wásawasa, bee mé a n fua?

14 Ǿ à ḡe azia kpálekpałe Yuud̄e İu e ḡen sopl̄a lá Lua gb̄epi òewa. Ǿ aà me èa sù a gb̄eu wásawasa lán èwaasonawa.*

15 Ǿ Naama n̄ı a İwa ɔ èa ḡe Lua gb̄epi k̄ı n̄pii, à z̄e aà ae à m̄e: Má d̄s̄ sa ké diie ku guei d̄unia guuo, sema Isaili b̄üsü baasio. Gba p̄s̄ mapi n z̄òblena ma m̄òe bee sí.

16 Ǿ Elizi m̄e: N Dii p̄s̄ m̄ı z̄ık̄e kuo má sio. Naama n̄aewà aà sí, n̄ı beeo à ḡı sí.

17 Ǿ Naama m̄e: Tó n̄ı sio, mapi n z̄òblena ma gba z̄e mà b̄üsü se s̄s̄baon aso pla, asa má sa'ò dii pálewa İo, sema Dii.

18 Dii s̄uuukeman ɔ n̄ı yáe beeo. Tó ma k̄ıa ḡe k̄ıleı Lim̄e a kp̄eu mé ma ge aà kp̄ai, tó ma kuleaàn ɔ Lim̄e kp̄epiu, Dii İı s̄uuukeman ɔ n̄ı yápio.

19 Ǿ Elizi òe: Ka be aafia!

Ké à d̄azeu, à t̄aa'ò y ɔ,

20 5 Lua gb̄e Elizipi z̄ık̄ena Geazi İaasook̄e à m̄e: Ma dii tó Sili gb̄e Naamapi lé tá p̄a, i p̄s̄ p̄s̄ à m̄òe sio. N Dii kuo má p̄leaazi mà p̄e siw̄ae.

21 Ǿ Geazi p̄le Naamazi. Ké Naama e a té n̄ı kpe n̄ı bao, 5 à b̄ò a s̄s̄gou, àle aà dá. Ké à k̄a, 5 Naama aà lá à m̄e: Aafiaa?

22 A w̄ewà à m̄e: Aafiae. Ma dii mé ma z̄ıma, à m̄e anabio ḡali èwaaso gb̄eɔn pla ɔ mé b̄ò Eflaiü b̄ui b̄üsü gus̄s̄ıdeu aa m̄ò a k̄ıı tia. N n̄ı gba anusu kiloo İla n̄ı uladao m̄en pla.

23 Ǿ Naama m̄e: Anusu kiloo basıı̄s̄ sí. A n̄aewà a k̄aè b̄aniu m̄en pla n̄ı uladao m̄en pla. A kp̄a à İwa gb̄eɔn plaɔwa, 5 aa s̄e aa d̄baaa Geazie.

24 Ké aa k̄a Elizi be s̄ı̄s̄ı musu, 5 Geazi p̄opio s̄ıma a k̄ale a kp̄eu, 5 à gb̄epio gb̄ae aa tá.

25 Ké à ḡe z̄e a dii Elizi k̄ıı, 5 Elizipi aà lá à m̄e: Geazi, má n̄ı geui? A w̄ewà à m̄e: Mapi n z̄òblena, m̄ı gé gueio.

26 Ǿ Elizi òe: Ké ḡs̄epi b̄ò a s̄s̄gou, àle n̄ı dá, n̄ı d̄s̄ ma nis̄na kunn̄o weo lé? Anusu ge uladao siama ḡoɔn lao, ge k̄u kp̄e ge v̄eebu ɔ ge s̄a ɔ ge z̄u ɔ ge ḡs̄e n̄ı n̄e z̄ık̄ena ɔ.

27 Naama kusu a ḡs̄ene n̄ı n̄ı buio e ḡoɔpii. Ké à b̄ò Elizi k̄ıı, 5 kusupi İiaİla p̄ıuu lán buawa.

6

M̄o fua İa

1 Anabio ḡali gb̄e ò Elizie: Gu p̄s̄ w̄ı k̄s̄k̄aaak̄unn̄o gwa, à k̄ew̄e f̄eneü.

2 Wà gé Yuud̄eı, wà baade i za paa, wı wà k̄s̄k̄aaakekpe d̄o we. Ǿ Elizi m̄e: A gé.

3 Ǿ an gb̄e m̄e: Nȳs̄ géwan̄o lé? A w̄ewà à m̄e: Má gé.

4 Ǿ aa ḡe s̄anu. Ké aa k̄a Yuud̄eı, aale liz̄s̄z̄.

5 Ké an gb̄e lé za z̄s̄, 5 aà m̄o wò z̄u İu potou, 5 à wiil̄e Elizizi à m̄e: O'ò dii, ma m̄opi s̄em̄ae fá!

6 Ǿ Lua gb̄epi m̄e: Mák̄ıı à z̄üu s̄usui? Ké a òl̄e, 5 Elizi liz̄ò a z̄ü İu we, 5 m̄opi f̄ü.

7 Elizi m̄e: Sé! Ǿ gb̄epi ɔb̄ò a k̄ü.

Sili z̄ıḡs̄ gb̄am̄s̄ede ɔ İlakua

8 Sili k̄ıa f̄e İsaılıwa n̄ı z̄ıo. A İekp̄aal n̄ı a İwa ɔ, 5 a òne gu p̄ á b̄ookpau.

9 Ǿ Lua gb̄epi İekp̄as̄ak̄e İsaılı k̄ıae à m̄e aà gupi d̄sa, asu ḡeao, asa Sili lé m̄o wee.

10 Ǿ İsaılı k̄ıa gb̄e z̄ı gu p̄s̄ Lua gb̄epi a ȳa'òepiu. M̄aa Elizi İo İedawà m̄òm̄o ɔ, 5 İ to wà ɔ gupi d̄sa.

11 Ǿ Sili k̄ıa p̄o p̄a yápi musu. A a İwa ɔ k̄aaa, 5 à n̄ı lá à m̄e: Wà gb̄e kpele mé de İsaılı k̄ıa gb̄e üi? A om̄e.

12 Aà İwapi ɔ do w̄ewà à m̄e: Ma dii k̄ıı, i ke wà gb̄eá aà gb̄e no. Isaili b̄üsü anabi Elizi mé İı yá p̄s̄ n̄ı o za n̄ı kpea dau siu İsaılı k̄ıae.

13 Ǿ k̄ıapi m̄e: A ge aà wele gu p̄s̄ a kuu, m̄ı gb̄e z̄ı aà k̄ıı. Ǿ wa òe: A ku Dotanie.

14 Ǿ k̄ıa z̄ıḡs̄ ɔ gb̄ae we dasidasi n̄ı s̄de ɔ n̄ı z̄ıkas̄ḡo. Aa ḡe we gw̄aas̄ına, aa İia w̄eİepizi.

15 Ké Lua gb̄epi z̄ık̄ena f̄e k̄aaukaau, à ḡe İıı kpe, 5 à z̄ıḡs̄p̄io è İiaa w̄eİe n̄ı s̄de ɔ n̄ı z̄ıkas̄ḡo. Ǿ a ò Elizipie: O'ò dii, wà ke kpelewa nı?

16 A w̄ewà à m̄e: Nsu to v̄ıa n̄ı k̄ıo. Gb̄e p̄s̄ k̄ıwan̄o dasi de gb̄e p̄s̄ k̄ıınn̄o.

17 Ǿ Elizi wabik̄e à m̄e: Dii, n̄ı aà w̄e k̄e. Ǿ Dii z̄ıkenapi w̄e k̄e. Ké à gugwà İo, 5 à s̄de ɔ n̄ı s̄go tede ɔ İiaa Elizizi, aa İı s̄s̄ıpia.

18 Ké Sili lé m̄o Elizi k̄ıı, 5 à wabik̄e Diiwa à m̄e: To gb̄epio İlakü. Ǿ Dii tó aa İlakü İa Elizi a wabik̄ewawa.

* 5:14 Luk 4.27

19 ɔ Elizi ò Sili zīgɔpiɔne: Zée bee no! Wélee bee no! A temazi, mí géáno gbé pɔ ále wéle kɔi. ɔ à gèrɔno Samali.

20 Ké aa gè wélepiu, ɔ Elizi mè: Dii, n ñ wé wéné sa. Ké Dii n wé wéné, aa gugwà aa è Samali wa kuu.

21 Ké Isailio kía n é, à Elizi là à mè: Mà n dede yà? Baa, mà n dedea?

22 ɔ Elizi wèwà à mè: Nsu n ñ dedeo. Ni gbé pɔ n n kùkù zɔlau dede yà? Pée kpámá aa só, í kpámá aa mi, aai gbasa tá r diiwa.

23 ɔ kí blesakèné, aa pɔgbè aa imí, ɔ aa n gbáe, aa tà n diiwa. A gbea Sili zīgɔ gbāamonedo i ea mɔ sɔi Isaili būsuu lo.

Sili koezɔa Samalizi

24 Gɔɔpla gbea Silió kí Benadada a zīgɔ kàaa pii, ɔ aa mɔ koezɔ Samalizi.

25 ɔ noana gbāakù Samali wéleu. Wà koezɔnzi e wàle zaa'in mi yia ánuu kiloo do, felenguulu gbɔ zaa néna le do sɔ ánuu ɔwatè sɔo.

26 Ké Isailio kía be bli musu, ɔ noe wiilèwà à mè: Ma dii kí, ma suaba.

27 ɔ kipi òè: Tó Dii i n suabao, má e mà n suaba má ni? Pówengbèkí ge véefèkí pɔe víe?

28 ɔ à èa aà là à mè: Bóme n lei? ɔ noepi wèwà à mè: Noe mé òme mà mɔ n ma negɔeo wà so gbā, zia sɔ wí a pɔ só.

29 ɔ wa ma né fiukè wá sò. Ké gu dɔ, ɔ má òè aà mɔ n a pɔo sɔ wá só,* asi za gɔo bee à a pɔ ùle kèe.

30 Ké kí noepi yámá, à a ulada ga kè. Lá a be bli musu màa, ké wá wesè wá aà gwà, wa è a ulakasaɔ daa a uladapi zíe.

31 ɔ kí mè: Tó mi Safata né Elizi mi zɔ gbāo, Lua yāpāsikeme e bèebèe.

32 Elizi zɔlea a kpéu n gbézɔo. ɔ kí gbé zɔ aà daa gé Elizi kúie e ào ká. E zɔnapi ào gé kái we, ɔ Elizi ò gbézɔpiɔne à mè: Gbèdenaɔ gbé zɔ, ále mɔ ma mi zɔi. A laaika! Tó zɔnapi ká, à zetae, ásu to aà géo. Í aà dii kèse kɔfi ma dɔ aà kpɔo lé?

33 Gɔo pɔ ále yá'oné, zɔnapi ká. ɔ kipi ká à mè: Dii mé yáe bee yíawá, bóyá ma wé dbaazi bli?

7

1 ɔ Elizi mè: A Dii yáma! A mè zia maa'i wa pèeti yía Samali bíibòleu zaa le do ánuu ɔwatè do, pówena zaa le pla sɔ ánuu ɔwatè do.

2 ɔ kí kwáasi a zási Lua gbépiwa à mè: Baa tó Dii loupɔo fɔ, yápi a kèe? ɔ Elizipi mè: Nyɔ wesie, kási nýɔ e n bleo.

Kusudeɔ baonakpa

3 Kusude gbèon síiɔo ku bíibòleu. Aa òkɔe: Bóyá wá zɔlea la e wá ge gagai?

4 Tó wa mè wá gè wéle eu, noana ku we, wá gagae. Tó wa gɔ la sɔ, ga doupie. Wà fele wá ge na Silió bòowa. Tó aa wá tó bée, wáo ku. Tó aa wá dede sɔ, wa gagan we.

5 ɔ aa fèle oosiele, aale gé Silió bòou. Ké aa ká bòo léi, aa è gbèe ku weo.

6 Dii tò Sili bòodeɔ sɔgɔo n sɔo n zīgɔ dasio kía màe, ɔ aa òkɔe, Isailio kía fiabò Iti kía n Egipi kíaone aa mɔ lélewáe.

7 ɔ aa tilè oosielepi gɔo, aa n zwaakpɔo tò we n n sɔo n n zaa'inao. Aa n bòo tò we lá a dewa, aa lèkɔwa aa nɔla mibòkí wéle.

8 Ké kusudepi ká bòopiu we, aa gé zwaakpɔo do guu, aa pòblè aa imí, ɔ aa ánuu n vuao n pokasaɔ sèle aa ge ùle. Ké aa èa sù, aa gè zwaakpɔe páleu lo, aa pɔo náaa aa ge ùle.

9 ɔ aa òkɔe: Yá pɔ wále kepí maa. Gbā mé de wá baonakpa, ɔ wá nilea? Tó wa nile màa e gu gè dɔo, a go a wá gbèe. Wà fele gɔo wá ge o kibedeone.

10 Ké aa ká we, aa lezù wéle bíibòledɔanaɔzi aa mè: Wa ge Silió bòou, wi gbèe e weo, wi gbèe kía mao. An sɔo n n zaa'inao mé dɔba we, mé an zwaakpɔo kú n gbeu gboosai.

11 Ké bíibòledɔanapio lezù aa òné wéleu, ɔ wá a baokpá kibe ua.

12 ɔ kí fèle gwáasina, a ò a iwaone. Má yá pɔ Silió kèwèe oé. Ké aa dɔ noana wá kú gbāa, a yáí ɔ aa bòle n bòou, aa gè ùle sèu. Aale e wá bòle wéleue, wi wá kúkú bée, wi si wéleu.

13 ɔ aà iwao do òè: Lá wá Isaili pɔ wa gɔo wa gɔ le wá gagae, to wá sɔ pɔ gɔo se mèn sɔo, wí n zɔ yá pɔ kèpi gwai.

14 ɔ aa sɔgo sè mèn pla n sɔo, ɔ kí n gbáe à mè: A ge Sili zīgɔo gbesele à gwa!

15 ɔ aa n gbesèle e Yuudèi. Aa è kè Silió tilèe, aa n pokasaɔ n n gɔkèbɔo fáaa zé guu we. ɔ zɔnapi èa sù aa yápi siu kía.

* 6:29 Iko 28.53-57

16 Ǿ wà b̀̀le gè Silib̀̀ b̀̀ou wà p̀̀ó náaa, 5 wàle p̀̀eti yia zaa le do ánusu Ǿwatè do, p̀̀wena zaa le pla ánusu Ǿwatè do, lá Dii ówa.

17 Kí a kwáasipi díle bílib̀̀led́́ana úe, 5 wà 5zòwà bolepiu à gà, lá Lua gbépi d́́baa ò g̀̀o p̀̀ó kí m̀̀ò aà b̀̀ewa.

18 A kè lá Lua gbépi ò kíewa à mè: Wa p̀̀wena yia zia maa'i Samali bílib̀̀leu zaa le pla ánusu Ǿwatè do, p̀̀eti zaa le do ánusu Ǿwatè do.

19 Kí kwáasipi mé a zási Lua gbépiwa à mè: Baa tó Dii loup̀̀o f̀̀í, yápi a kee? Ǿ Lua gbépi òè: Nyó wesie, kási ríyó e bleo.

20 Ǿ à kè màa, wà 5zòwà bílib̀̀leu, à gà.

8

Kí Sunèù nɔe bua sɔaaàè

1 Elizi ò nɔe p̀̀ó à aà né vùpie aà fele ta bùsu páleu ní a bedeo, i g̀̀o plake we, asa Dii díle nɔana àò ku Isaili bùsuu e wè soplae.

2 Ǿ nɔepi kè lá Lua gbépi òewa. Aàpi ní a bedeo aa gè z̀̀le Filitèò bùsuu e wè sopla.

3 Wè soplapi gbea 5 à b̀̀ Filitèò bùsupiu à sù, 5 à gè wiilei kíwa a be ní a buao yá musu.

4 G̀̀o bee kí lé faaibo ní Lua gbépi zíkena Geazio à mè: Yázó p̀̀ó Elizi kèò dau siumee.

5 G̀̀o p̀̀ó ále aà gevua yá'o kíe, 5 nɔe p̀̀ó à aà negòe vùpie m̀̀ò wiilei kípiwa a be ní a buao yá musu. Ǿ Geazi mè: Ma dii kí, nɔe p̀̀ó Elizi aà né vùpìn ke.

6 Ké kí yápi lálawà, 5 nɔepi yápi síuè. Ǿ kí ò a zíkenaò doe: Nɔepi p̀̀ó sɔaaè ní ble p̀̀ó kè aà buapiu za g̀̀o p̀̀ó à fele la e à gè pèò gbáwao.

Azaeli kí Benadada dea

7 Elizi gè Damasi. G̀̀o bee Silib̀̀ kí Benadada lé gyákée. Ké wa òè Lua gbé m̀̀ò la,

8 5 kipi ò Azaeli: P̀̀ó se gè daiò Lua gbéle ò aà gba, ní òè aà Dii lamee, tó má fele ní gyáe beeo.

9 Ǿ Azaeli Damasi p̀̀omaà náaa yiongo aso bla, 5 à gè daiò Elizile. Ké à kà aà kíi à mè: N z̀̀blena Silib̀̀ kí Benadada mé ma zíma mà n lae, tó a fele ní a gyáo.

10 Ǿ Elizi wèwà à mè: Ge ò òè a fele ní beeo, áma Dii òlomee a gae.

11 Ǿ Lua gbépi wébii Azaeliwa e wí gè aà kù, 5 Lua gbépi ná ɔ̀̀lwa.

12 Ǿ Azaeli aà lá à mè: Ma dii, bóyáí níle ɔ̀̀lbi? A wèwà à mè: Ké má vái p̀̀ó ríyó ke Isaili nɔe d́́ yáie. Nyó tesó ní zegikíowa, ríyó ní èwaasoo dede ní f̀̀endao, ríyó ní néo wíwi, ríyó ní nosindeo puipui.

13 Ǿ Azaeli mè: Mapi n z̀̀blena, b́́n ma ú má gbasá yázó bee taa kei? Ǿ Elizi òè: Dii òlomee, ríyó g̀̀ó Silib̀̀ kía úe.*

14 Ké à b̀̀ Elizi kíi, à èa tà a diiwa. Ké kí yá p̀̀ó Elizi ò gbèawà, à mè: A òmee ríyó fele aafia.

15 Ké gu d̀̀, Azaeli zwáa gèele se kpàle íu, a kù kí oaa, i wekii eo, à gà. Ǿ Azaelipi z̀̀le aà gbeu.

Yuda kí Yeholau

(2Lad 21.2-20)

16 Isailiò kí Ahabu né Yolaù kpalablea wè sɔode guu, Yudaò kí Yosafa né Yeholaù ná kpalableawa.

17 Aà wè baakwi ní plaode guu 5 à kpalablè, à z̀̀le báawa Yelusaleù wè swaaóe.

18 A zè ní Isaili kíaò yákeao lán Ahabu bedeo_{wae}, asa à Ahabu nenɔe sè nɔ úe, 5 à yá p̀̀ó Dii yeio kè.

19 N beeo Dii i we Yudaò t̀̀lɔz̀̀ò a z̀̀blena Davidi yáí, asa à legbèè à mè aà bui filia aò d̀̀ g̀̀o piie.†

20 Yeholaùpi kpalableg̀̀o 5 Edòùò nízia sí Yudaòwa[‡] aa nízia kía kpà.

21 Ké Yeholaù gè Saii ní a zíkasgòo píi, 5 Edòùò líaaàzi ní a s̀̀godeo. A fèle ní kèaa gwáasina à tà, 5 aà zlg̀̀o bàalè tà be.

22 Edòùò nízia sí Yudaòwa e ní a gbáo. G̀̀o bee Libenadeò nízia sí Yudaòwa s̀̀.

23 Yeholaù yá ḱniò ní yá p̀̀ó a kèò píi kú Yuda kíaò ladau.

24 Yeholaù gà, wà aà mia kpàk̀̀i ní a deziò Davidi wèleu, 5 aà né Aazia z̀̀le aà gbeu.

Yuda kí Aazia

(2Lad 22.1-6)

25 Isailiò kí Ahabu né Yolaù kpalablea wè kuɛplade guu 5 Yudaò kí Yeholaùpi né Aazia ná kpalableawa.

* 8:13 1Kia 19.15 † 8:19 1Kia 11.36 ‡ 8:20 Daa 27.40

²⁶ Aà wè bao ní plaode guu 5 à kpalablè, à zòlè báawa Yelusaleü wè doe. Aà da tón Atalia, Isailio kí Omeli tounaè.

²⁷ Aazia zè ní Ahabu bedede yákeae, à yá pò Dii yeio kè lán Ahabu bededwa, asa aà ànsueñe.

²⁸ A gè nà Ahabu né Yolaüwa, 5 aale zika ní Silio kí Azaelio sãnu Lamotu Galada. Ké Silio Yolaü kè[†]la,

²⁹ 5 à èa tà Yezelee e a bopi ào laa. O Aazia gè wékpaleiaazi we.

9

Yehu kpa Isailio kta u

¹ Anabi Elizi anabi gáli gbèe sisi, 5 a òè: N n ula káaa n kú, nísi tũue bee si geò Lamotu Galada.

² Tó n ka we, kpáleke Yosafa né Yehu, Nimisi tounazi, ní aà bò a gbéò guu, ní gèaano kpéu e kpea.

³ Ní tũupi nírika aà miwa, ní oè Dii mè a aà kpá Isailio kía ùe. Bee gbèa ní zewè n bàale n su. Nsu gègè weo.

⁴ O anabi èwaasopi gè Lamotu Galada.

⁵ Ké à kà we, à zígò òaanaò è kálea, 5 à mè: Òaana, má yáwí mà one. O Yehu aà là à mè: Wá dé ríle oi? A wèwà à mè: Mmè òaana.

⁶ Ké Yehu fèle gè kpéu, 5 èwaasopi níriká aà miwa à mè: Dii Isailio Lua mè a n kpa a gbé Isailio kía ùe.*

⁷ Ní Ahabu bedede dede, Dii i a zòblena ànabio tósiné ní a zòblena pò Zezabeli ní déo píi.

⁸ Ní Ahabu bedepio dede zòó ní wéèò píi. An gòee su gò Isaili bùsuo,

⁹ Ahabu ua i gò lán Neba né Yeloboau uawa, lán Ahia né Baasa uawa.

¹⁰ Gbèò Zezabeli ge so Yezelee bíi kpee,† gbèe a aà vío. O ànabipi zewè, à tilè.

¹¹ Ké Yehu bò gè a òaana deeo kíi, 5 aa aà là aa mè: Bóyáí fãndepi mò n kíii? A wè má à mè: Á gbépi dõ, yábolenae.

¹² O aa mè: Egge! Owèe. O à mè: Yá pò a òmèen ke: A mè Dii mè a ma kpa Isailio kía ùe.

¹³ O an baade kè kpakpa à a ulada se kàle aà zìe dedekiwa, 5 aa kuupè aa mè: Yehu mé kí ù.

¹⁴ O Yehu lekpaáí ní gbéò Yolaüzi. A mò lè kí Yolaüpi ní Isailio pii lé gí ní Lamotu Galadao, 5 aale zika ní Silio kí Azaelio.

¹⁵ Ké Silio aà kè[†]la, 5 à èa tà Yezelee e a gbágbá. O Yehu ò a gbépiòne: Tó a zemanòe, ásu to gbèe bò wélu à ge yápi baokpa Yezeleeo.

¹⁶ O Yehu gè a sógou à gè Yezelee. Yolaü wúlea we, Yudaò kí Aazia ku we lo, à gè wékpaleiaazi.

¹⁷ Ké gudãana pò kú Yezelee kalanga musu Yehu è ní a gbéò, aale mó, 5 à wiilè à mè: Ma gbéò è, aale mó. O Yolaü mè: Sòde gbæ aà ge daríle, aà ní la tó aafia aale mó.

¹⁸ O sòde bò gè Yehu lè à mè: Kí mè aafia ríle móa? Yehu wèwà à mè: N bàa ùma ní aafiaoi? Mò ñyò temazi. O gudãanapi mè: Zinapi ní lé, kási i ea sùo.

¹⁹ O kí sòde plaade gbæ lo. Ké à ní lé, à mè: Kí mè aafia ríle móa? O Yehu wèwà à mè: N bàa ùma ní aafiaoi? Mò ñyò temazi.

²⁰ O gudãanapi mè: A ní lé, kási i ea sù sò. Gbépi gofia de lán Nimisi touna Yehuae, i gó baa lán fandewae.

²¹ O kí Yolaüpi mè: Gó òmèe sòñe! Ké wa dèè, 5 aa bò wélu ní Yudaò kí Aaziao, baade ní a sógoo, aale gé dai Yehule. O aa kpáau Yezelee gbé Naboti pò wa dè yáa bua.

²² Ké Yolaü wesi Yehule, 5 à aà là à mè: Yehu, aafia ríle móa? A wèwà à mè: Lá n da Zezabeli gbásikea táao yá musu ní aà pòdaa gbéowao ligua, aafia ku máe?

²³ Ké Yolaü líaa àle bàale, 5 à lezù Aaziazí à mè: Bónkpeyæ Aazia!

²⁴ O Yehu a sá kà à Yolaü pà a káfala zànguo. Kapi gè aà sò kú, 5 à kè a sógou yògèe.

²⁵ O Yehu ò a zígò bade Bidekaae: N aà ge se zu Yezelee gbé Naboti bua we, asa yá òmagu. Ké wá kú sógoo guu sãnu yáa wá pla, wá té aà mae Ahabuzi, 5 Dii àsi'ò aà yá musu à mè

²⁶ a Naboti ní a néo dea è. Bua la 5 á Naboti pò tósiuè. A yáí tò n aà ge se vúaa bua we lá Dii òwa.‡

²⁷ Ké Yudaò kí Aazia è màa, 5 à pèle Betagá zéu ní bao. O Yehu pèleaazi à mè: A aà de sòe. O wá aà pà a sógoo guu gòò pò àle Guu sisi kú Ibleau sae. O à ní kè à tà Mègido, we à gàu.

²⁸ Aà iwaò aà ge se dà sógoo guu aa tàò Yelusaleü, 5 aa aà mia kpákòí ní a deziò Davidi wélu.

²⁹ Za Ahabu né Yolaü kpalablea wè kuédode guu, 5 Aaziapi gò Yudaò kía u.

* 9:6 1Kia 19.16 † 9:10 1Kia 21.23 ‡ 9:26 1Kia 21.19

Zezebeli gaa

³⁰ Ké Yehu mò Zezelee, Zezebeli a baomà, 5 à kio kà à a miká kèke. Za bñi kpèdiakõa fenentiu 5 àle zñle gwa.

³¹ Ké Yehu gè bñiboleu, 5 Zezebeli mè: N ke dou ní Zimlio, n n dii dè. Aafia n mo laa?

³² Ké Yehu wesè musu, à fenenti gwà, 5 à mè: Dème zèmanõ? Dème kú wei? Ké kibe zíkèna gbèon pla ge àaõ mò zñle gwà fenentiu,

³³ 5 Yehu ònè: A õzãaazi. Ké aa õzãaazi, à lèle, 5 Yehu lé àà tòõõmpa ní a ssgoo e àà au fà glwa ní sõõ.

³⁴ Ké Yehu gè kibe, à pòblè à imi, 5 à mè: Baa ké nœpiá láaipœ, wà aa ví, asa kíabuiè.

³⁵ Ké wà gè aa séi wà ví, wi pœ eo, sema aa miwa ní aa gbála ní aa òlaõ báasio.

³⁶ Ɔ wà èa ge ò Yehue, 5 à mè: Yá põ Dii dà a zòblena Tisebe gbè Eliae à òn we, à mè: Gbèõ Zezebeli me so Zezelee bñi kpœ. S

³⁷ Zezebeli ge a gõ fáaaa tòle lán pòtuo gbõwa Zezelee bñi kpœ. Gbèe a e me Zezebelin keo.

10

Yehu Ahabu buiõ dèdèa

¹ Ahabu buiõ ku Samali gõõ ù gbèõn báaõkwí. Ɔ Yehu lakè a kpàsá Samali kíaõne ní gbèzõõ ní gbé pò lé yáda Ahabu néõõõ à mè:

² Tó láe bee á lé, lá á dii Ahabu buiõ kúánõ, mé á ssgoo ví ní sõõ ní wéle bíideo ní gõkeboõ,

³ à á dii né pò kèé maa wásawasa kpá aa mae kpalau, í zika á diipi bedèõne.

⁴ Ɔ iwáa pásí ká ní pœa aa mè: Lá kía gbèõn plaõ í fõ gièõ, wá fõ giè kpelewa ní?

⁵ Ɔ kibe ziia ní wéle dõaanao ní gbèzõõ ní yádanedepio gbèõ zñ Yehuwa aa mè: N zòblenaõn wá ù. Yá pò ní òwèe pii, wá kee. Wá gbèe kpa kpalauo. Ke lá à kène maawa.

⁶ Ɔ Yehu lá pále kèné à mè: Tó a zèmanõ, ále ma yãmae, à á dii Ahabu buipio mi zõzõ, í mõõme Zezelee zia maa'í.

Kía népio sõ aa gbèõn báaõkwie, aa kú ní wéle gbèzõõ pò lé ní tòlokeõ.

⁷ Ké lápi ká, 5 aa kíabui gbèõn báaõkwipio kùkù aa ní dède pii, 5 aa ní miõ káka gbíu aa kpàsáè Zezelee.

⁸ Ké zínapi ká, 5 a ò Yehue: Wá mò ní kíabuipio miõ ke. Ɔ Yehu mè wá kále bíiboleu lee pla e kõõ.

⁹ Ké gu dõ, 5 Yehu bõ gè zè gbèõ aè à mè: Apio á yãe vío, máme ma bõ ma dii kpe ma aa dè, áma mi gbépio dèdèo.

¹⁰ Aõ dõ sa ké àsi pò Dii ò Ahabu bedèõ yá musu, a kee a léle pãõ. Dii yá pò á dà a zòblena Eliae a ò kè.

¹¹ Ɔ Yehu Ahabu bedè pò gõ Zezeleeõ dède pii ní aa íwa gbèzõõ ní aa gbènaõ ní aa sa'onaõ. I aa gbèe too.*

¹² Ɔ à fèle dà Samali zéu. Ké à ká sãdãnaõ bõõkpakíi,

¹³ 5 à kpáaù ní Yudaõ kí Aazia daeõ à ní lá à mè: Dèõn á tí? Aa wèwà aa mè: Aazia daeõn wá ù, wa mõ fõkpai kí Yolaù bedèõwae ní aa da Zezebeli bedèõ.

¹⁴ Ɔ Yehu ò a gbèõne: A ní kùkù bée! Ɔ aa ní kùkù aa ní dède bõõpiu lõõ sae. Aa gbèõn bla ní plaõ, an gbèe i bõõ.

¹⁵ Ké à bõ we, à kpáaù ní Lekabu né Yonadabuo, ále mós daiale. Ɔ Yehu aa là à mè: N sõ kua lá ma sõ kumawaa? Yonadabu wèwà à mè: Ao! Ɔ Yehu mè: Lá máae, dõõmazi. Ké à dõb Yehuzi, 5 Yehu aa kù gèaãnaõ a ssgo guu.

¹⁶ Yehu mè: Wá gé sãnu, ní áia pò má ví ní Dii yáo e.

¹⁷ Ké Yehu ká Samali, à Ahabu bui pò gõ weõ dède miõ. A ní tìlõzò lá Dii dà Eliae a òwa.

Yehu Baali zòblenaõ dèdèa

¹⁸ Yehu gbèõ káaa pii, 5 a ònè: Ahabu zòblè Baalie yõõnnœ, ma Yehu má zòblèè maamaae.

¹⁹ Baalideõ sisimeõ pii ní aa zòblenaõ ní aa gbágbanaõ pii. An gbèe su gí móio, má ye sa zõõ o Baaliwae. Gbé pò gí mósí à gæ. Yehu lé õnõkené, ké à e Baali zòblenapio midèe.

²⁰ Ɔ à mè: A dikpe dile Baali pò ù. Ɔ wá a kpáwakè.

²¹ A lékpásakè Isaíli busuu pii, 5 Baali zòblenaõ mò pii, an gbèe i gõõ. Ké aa gè Baali kpéu, aa kpépi pá páupãu, gbápelekíi kuo.

²² Ɔ Yehu ò kpépi ula'ulnae: Bole ní ulaõ Baali zòblenaõne mípii. Ɔ à bõlené ní ulapio.

²³ Yehu ní Lekabu né Yonadabuo gè Baali kpéu, 5 Yehupi ò Baali zòblenapio: A wepá gbèõla à ní gwa maamaa, ké Dii zòblenaõ su aaõ kúánõ lao, sema á Baali zòblenaõ átèe.

24 Ǿ Yehu ní Yonadabuo gè sa'oi. A mo lè Yehu gbéó kálea bàasi gbèon basiió. A òné yáa, tò an gbèe tò gbé pò àle ní nané ní ɔzì do piliwa, aà wèni gè yáue.

25 Ké Yehu sa pò wí a pò káteu à tékú ò a làa, ɔ a ò ɔbai ní zígò badepiɔne: A gè à ní dede! Asu to an gbèe piliwáo. Ké aa ní dede ní fèndao, aa ní gè ɔ kòle bàasi, ɔ aa gè Baalizi kpea.

26 Aa Baali kpé lipelè ɔ sèlè b̀òò aa tesòwà,

27 ɔ aa Baali gbè bìle, aa aà kpé gbòo, ɔ wà gupi díle bìkpekekí ù e ní a gbáo.

28 Maa Yehu Baali gbagbaa míde Isaili búsuu.

29 N beeo i ɔbòle duuna pò Nèba né Yeloboau Isailiò dà a keau guuo, a te vua gáaena pò kú Beteli ní Dãoɔzie.†

30 Dii òè: Lá n yákè maa, n yá pò má yei kè, ní kè Ahabu bedeɔne lá ma zeòwa, n bui ao kpaa Isaili kpalau e ní s̀kpaewae.

31 Kásile Yehu i ze ní Dii Isailiò Lua ikoyáoo, i laaidòwà ní nòsemendooo. I ɔbòle duuna pò Yeloboau Isailiò dà a keau guuo.

32 Goo bee Dii tò Isaili búsu ná laowa. Azaeli gbáablè Isaili búsu

33 pò kú Yuude gukpe oiwa pii za Aloee pò kú Aano swadɔɔ e Galada ní Basana búsuu. Gada bui ní Lubeni buiò ní Manase buiò ku we.

34 Yehu yá kíni pò a kèò ku Isaili kíaò ladau ní aà negònkéyáò pii.

35 Yehu gá, wà aà v̀l Samali, ɔ aà né Yoaza zòlè aà gbèu.

36 Yehu zòlè Samali Isailiò kía ù wè baakwi plasaie.

11

Yoasi ní a dazi Ataliao (2Lad 22.10-23.21)

1 Ké Aazia da Atalia è a né Aaziapi gá, ɔ à fèlè lé kiabuiò dede pii.

2 Ǿ kí Yeholau nenɔe Yoseba, Aazia dáe, Aazia né Yoasi sè ní sae kíane pò wàlè ní dede guu. A aà ùlè Ataliae kpea pò liio káleau ní nɔe pò lé yò kpawáo sánu, ɔ wi e aà òèo.

3 Népi gò ulla Dii kpéu ní a gwanapio e wè soolo. Goo bee Atalia mé Yuda búsu kía ù.

4 A wè soplade guu ɔ sa'onkia Yoiada kibe ɔbai badeɔ ní zígò badeɔ sísi, ɔ wà mòrínɔ aà kíi Dii ua. Ǿ à yáyèrínɔ a tò aa legbè Dii ua we, ɔ à kía negòepi òlóné.

5 Ǿ à yádílèné à mè: Yá pò áli ken ke: Tó a mo gud'ai kámabogoozì, á gáli sé'ia aɔ kibe d́sa,

6 á gáli plaade s̀o Suu Bòle, á gáli áaòde iò bòle pò kú ɔbai kpe d́sa.

7 A gáli pla pò lé kámabo kámabogoozì iò né kíapi d́sa Dii ua.

8 A liaaazi á baade ní a gòkeɔo kúa. Gbè pò sù s̀ázi, á aà de. Aɔ te kípizi gu pò àle géu pii.

9 Zígò badeɔ kè lá sa'onkia Yoiada ònéwa. An baade a gbéó sè gèrínɔ Yoiada kíi, gbé pò lé kámaboo ní gbé pò lé mó ní léukpakéio pii.

10 Ǿ Yoiada kí Davidi s̀nnaɔ ní aà sèngbao pò kú Dii kpéu kpá zígò badepiowa.

11 Ǿ ɔaipio mò aa kálè Dii kpé ní sa'ókúio kpeele, sea za Dii kpépi oplaa oi e a zee oi, baade ní a gòkeɔo kúa, ké aao né kíapi d́saò.

12 Ǿ Yoiada b̀ò ní kía negòepio à kíafua kpàè, à ikoyá lá kpàwà. Ké wà nísiká aà miwa wà aà kpá kía ù, ɔ wà ɔtaalè wà wíilè wà mè: Lua kí d́s ní aafiao!

13 Ké Atalia ɔbai ní gbé kíniò kíapi mà, ɔ à fèlè gè ní kíi Dii ua.

14 Ké à wezú, à kípi è zea mòpele sae lá wí kewa. Zígò badeɔ ní káapeɔnaɔ zea aà sae, mé gbépii lé pónake, aale káape. Ǿ Atalia a pòkasaɔ ga kè à wii pàlè à mè: Wà b̀ò ma kpe! Wà b̀ò ma kpe!

15 Ǿ sa'onkia Yoiada ò zígò badepiɔne: A nɔepi se b̀oaànɔ bàasi, í gbé pò b̀ò teaazìo dede ní fèndao. Asa à mè wasu aà de Dii uaoo.

16 Goo pò nɔepi kà kibe bòle pò s̀ò í gèu zéu, ɔ wà ɔpèlewà, we wà aà òèu.

17 Yoiada tò kí ní gbéó ledoukè ní Diio nípii, ké aa e wàò de Diipi gbéó ù yáí. A tò kí ní gbéó ledoukè ní k̀o l.

18 Ǿ wà gè Baali kpé gbòo, aa a gbagbakíio ní a táa wíwi kélekele, ɔ aa Baali gbagbana Matá dè gbagbakíipio sae.

Yoiadapi Dii kpé ná gud'anaɔne ní ɔzì,

19 ɔ à zígò badeɔ sè ní ɔbai ní gbé kíniò pii, aa b̀ò Dii kpéu ní kíapio, aa kibe bòle pò ɔbai í gèu zé sè. Ké aa kà kibe, ɔ kípi zòlè ǵnaa,

20 ɔ búsupi gbépii pò kèna, mé wèlè gò yákelesai. Lá wà Atalia dè ní fèndao kiben we.

† 10:29 1Kia 12.28-30

12

Yoasi Dii kpé kekea
(2Lad 24.1-14, 23-27)

- 1 Yoasi kpalablè a wè soplade guue.
- 2 A gò kía ũ Yehu kpalablea wè soplade guu, 5 à zòlè kpalau Yelusaleũ wè bla. Aà da tón Zibia, Beeseba nœe.
- 3 Goo pò sa'onkia Yoiada ledà Yoasiwa, Yoasipi yá pò maa Diie kè.
- 4 Kási i gulesí pò wa bòo daafo, wí gi wàò sa'o we, wàò tulaletikatea wee.
- 5 Yoasi ò sa'onaoñe: A 5a pò wà mòò Dii kpéu káaa, naoké'5a ní tóò mabo'5ao ní 5a pò wí mòò Dii kpéu ní pœáwao píi.
- 6 Sa'onao lí 5api si ɔsinaowa, wi Dii kpé guyaaa kekeò.
- 7 Kási e Yoasi kpalablea wè bao ní àa5ode guu, sa'onao i Dii kpé guyaaa kekeo,
- 8 5 kí Yoasi sa'onkia Yoiada sisi ní sa'onao píi, à ní lá à mè: Bóyái ále Dii kpé guyaaa kekeo ní? Asu 5a si ɔsinaowa bo. Ali tó wà Dii kpé guyaaa kekeò.
- 9 ɔ sa'onao wèi, aai 5asi gbé'owa bo. Aame wa Dii kpé guyaaa kekeo.
- 10 ɔ sa'onkia Yoiada kpagolo sè à a né fò, 5 a díle sa'okí sae Dii kpé kpœele ɔplaa oi. ɔ sa'onao pò lé kpé zé d'ao i 5a pò wà mòò Dii ua kau we píi.
- 11 Tó aa è kpagolopi 5a zòòkù, 5 kí lakèna ní sa'onkia i nao, aai káka bāniuu.
- 12 Aaí 5a pò wa yòpi na gbé pò wà Dii kpé zí dànèñe ní ɔzi, 5 aai fiabòò lí'ánañe ní kpœdɔnao
- 13 ní gĩbonao ní gbè'ánao. ɔ aa lí ní gbè áao lùluò lo, ké wà Dii kpé guyaaa kekeò yáí ní kpékekea zí pále píi.
- 14 Wí Dii kpé ánuu tao pí ní 5a pò wà mòò Dii uapioo, ge filia tedebɔo ge au'elebɔo ge kàaeo ge vua pò ge ánuu pò.
- 15 Dii kpékekena 5 wà flabòonè.
- 16 Gbé pò aa 5api kpámá aa fiabo zíkènañe, aali ní lala 5api yá musuo, asa gbépiɔá náaidèñe.
- 17 ɔa pò wa kpá táae fiabobɔo ge duun awakpabɔo ũ, wíli gèò Dii kpéu. Sa'onao pœ.
- 18 Goo bee Silió kí Azaeli gè lèlè Gatawa, 5 à èa lé m'ó léleí Yelusaleũwa lo.
- 19 ɔ Yudaó kí Yoasi pò pò api ní a dezi Yuda kía Yosafa ní Yolaũo ní Aaziao kpá Diiwao sèlè ní vua pò kú Dii kpé láasiuo ní a be láasiuo píi, a kpásá Azaelié, 5 Azaeli gò Yelusaleũla.
- 20 Yoasi yá kñni ní yá pò a kèò píi kú Yuda kía ladau.
- 21 Aa iwaó lekpaáiaazi, 5 aa aà dè Bemilo Sila zéu.
- 22 Aa denapio tón ke: Simeata né Yozaba ní Someñe né Yozabao. Ké Yoasi gà, wà aà mia kpákõí ní a dezió Davidi wéleu, 5 aà né Amazia zòlè aà gbœu.

13

Isailio kí Yoaza

- 1 Yudaó kí Aazia né Yoasi kpalablea wè bao ní àa5ode guu 5 Yehu né Yoaza gò Isailio kía ũ, à zòlè kpalau Samali wè gèò ní plaœ.
- 2 A yá pò Dii yeio kè à zè ní duuna pò Neba né Yeloboau Isailio dà a keauo, i páalèo.
- 3 ɔ Dii pò pá Isailiozi, à ní ná Silió kí Azaelié a ɔzi ní a né Benadadao e Yoaza kpalablea léwa.
- 4 Yoaza awakpá Diie, 5 Dii slaano, asa a è lá Silió kíapi lé Isailio wetá.
- 5 Dii tò aa suabana è, 5 aa bò Silió ɔzi, 5 baade ku a ua lá a ziwa.
- 6 Kási aai ɔbòle duuna pò Neba né Yeloboau ní dá a keau guuo, aa zèòe. Asetaati lí gí pélea Samali.
- 7 Yoaza zigò ye láai, mé i ke sòde gbèñon blakwió ní zíkás'go mèn kwio ní zigò kèsede gbèñon baasɔo lèe kwio (10.000) báasio, asa Silió kía ní ké kélekeleé, 5 aa gò lán bùsuti pò wà 5zòwáwa.
- 8 Yoaza yá kñni, yá pò a kèò ní a negñkeyāo ku Isaili kía ladau.
- 9 Ké Yoaza gà, 5 wà aà v'í Samali, 5 aà né Yehoasi zòlè aà gbœu.

Isailio kí Yehoasi

- 10 Yudaó kí Yoasi kpalablea wè bla àa5saide guu 5 Yoaza né Yehoasi gò Isailio kía ũ, à zòlè kpalau wè gèò ní mènðooe.
- 11 A yá pò Dii yeio kè, i ɔbòle duuna pò Neba né Yeloboau Isailio dà a keau guuo, à zèòe.
- 12 Yehoasi yá kñni pò a kèò ní a negñkeyāo ní zí pò a kà ní Yudaó kí Amaziao ku Isaili kía ladau.
- 13 Ké à gà, wà aà mia kpákõí ní Isaili kíaó Samali, 5 Yeloboau zòlè aà gbœu.

Elizi gaa

14 Elizi lé gyāke, a bleo, 5 Isailio kí Yehoasi gè aà lè, àle ɔ̀ɔ̀bè à mè: Baa! Baa! Isaili zikasɔ̀goo ní a s̄deɔ̀n n ũ.*

15 ɔ̀ Elizi òè: Sá sé ní kaɔ̀. Ké a sè,

16 5 Elizi òè: Ka kpa sáa. Ké a kpà sáa, 5 Elizi ɔ̀nàna kípí ɔ̀wa

17 à mè: Gukpe fɛ̀nɛ̀nti wē. Ké a wē, 5 Elizi mè: Kapi zu. Ké a zù, 5 Elizi mè: Dii ziblekan we. Ziblea Siliɔ̀wa kaɛ. Nyɔ̀ Siliɔ̀ fu Afɛ̀ki m̄m̄m̄ɔ̀.

18 ɔ̀ Elizi mè: Kapiɔ̀ séle. Ké a sèle, 5 Elizi òè: Tɔ̀le léò. A lèò gēn àa5, 5 à zè.

19 ɔ̀ Lua gbépi pɔ̀ páaazi à mè: A maa n̄ tɔ̀le léò yáa gēn sɔ̀o ge sooloe, ní zible Siliɔ̀wa m̄m̄m̄ɔ̀. Tiasa n̄yɔ̀ ziblemá gēn àa5ɛ.

20 Elizi gá, 5 wà aà v̄l̄.

Ké a wē sù, 5 Mɔ̀abu gbāam̄nedeɔ̀ sí Isaili b̄s̄uu.

21 Gɔ̀o bee gbéɔ̀ lé ge v̄l̄. Ké aa gbāam̄nedeɔ̀pí ò, 5 aa gepi sè ɔ̀z̄i Elizi m̄iau. Ké gepi lèle Elizi wáɔ̀wa, 5 à v̄l̄ à f̄le zè.

22 Siliɔ̀ kí Azaeli Isailio wɛ̀t̄à e Yoaza kpalablea léwaɛ.

23 ɔ̀ Dii suuukèr̄n̄ɔ̀ à wēnad̄n̄é, à ní wɛ̀gwà a bàa pɔ̀ kú ní Ablahaũo ní Izaakio ní Yakɔ̀buo yáí. I we ní t̄l̄ɔ̀z̄ɔ̀, i ní v̄uaao e ní a gbāo.

24 Ké Siliɔ̀ kí Azaeli gá, 5 aà né Benadada z̄ɔ̀le aà gbɛu.

25 Ké Yoaza né Yehoasi ziká ní Azaeli né Benadadapio, à ɛ̀a wéle pɔ̀ Azaeli sí a mae Yoazawaɔ̀ síwà. Yehoasi ziblèwá gēn àa5ɛ, 5 à Isaili wélepiɔ̀ síwà.

14

Yudaɔ̀ kí Amazia (2Lad 25.1-28)

1 Isailio kí Yoaza né Yehoasi kpalablea wè plaade guu 5 Yoasi né Amazia ḡɔ̀ Yudaɔ̀ kía ũ.

2 Aà wè baasɔ̀ode guu 5 à kpalablè, à z̄ɔ̀le báawa Yelusaleũ wè baakwi m̄ndosaie. Aà da t̄ɔ̀n Yoada, Yelusaleũ n̄ɛɛ.

3 A yá pɔ̀ Dii yei kè, àma i ka a mae Davidi pɔ̀wao. A a mae Yoasi ɔ̀lesèe wásawasa.

4 Ama i gule sí pɔ̀ wa b̄o daafo, w̄ɔ̀ sa'o wá tulaletikatea we e tiaɛ.

5 Ké à zèdɔ̀ kpalau, 5 à a iwa pɔ̀ aa a mae d̄ɔ̀ d̄èdè s̄o.

6 Lá a ku M̄oizi ikoyá láuwa, i gbèdenapio néo d̄ed̄eo. Lápi guu Dii mè wasu maeɔ̀ d̄ed̄e ní néo duuna yáio, mé wasu néo d̄ed̄e ní maeɔ̀ duuna yáio. Baade a ga azia duuna yáie.

7 Amazia mé ziblè Edɔ̀uwa Guzule Wisideu gb̄ɛɔ̀n baasɔ̀soo lé kwi (10.000). Zipi guu à Sela siu, 5 à t̄ɔ̀kpàè Yɔ̀keeli e ní a gbāo.

8 Bee gb̄ea Amazia gb̄ɛɔ̀ z̄l̄ Isailio kí Yoaza né Yehoasi, Yehu t̄ɔ̀nawa, a òè: M̄o wà k̄o le z̄l̄au.

9 Isailio kí Yoasi wèwà à mè: Libá b̄usu leaa lékpásakè Libá b̄usu sed̄e líe à mè, aà a nenɔ̀ kpásá a néwa, 5 Libá b̄usu wai m̄ò ɔ̀z̄ɔ̀ leapiwa.

10 N ziblè Edɔ̀uwa, 5 n n̄zia sè lesí. N t̄ɔ̀b̄ò, àma n̄ n̄zia to t̄ɛɛɛ. Tó n s̄ole dà, n̄yɔ̀ fua, mpi ní Yudaɔ̀ pii.

11 Kási Amazia í swáseio, 5 Yehoasi m̄ò léleiwà. Aa k̄o lè Yuda b̄usu wéleu Besemesi.

12 Ké Isailio Yudaɔ̀ f̄ù, 5 Yudaɔ̀ bàalè, baade tà a be.

13 Besemesi we 5 Yehoasi Amazia k̄u à tàò Yelusaleũ. A a bíi gb̄òo ḡàs̄isuu ɔ̀aa pla za Eflaiũ B̄ole e Gola B̄ole.

14 A vua ní ánusuo ní pɔ̀ pɔ̀ kú Dii kp̄ɛu ní pɔ̀ pɔ̀ kú kibe láasiuɔ̀ s̄ele pii, 5 à gb̄ɛɔ̀ k̄ùk̄u à t̄ar̄n̄ɔ̀ Samali z̄l̄ɔ̀o ũ.

15 Yehoasi yá k̄ini pɔ̀ a k̄èɔ̀ ní a neḡɔ̀nkeyā ku Isaili kíaɔ̀ ladau ní lá à ziká ní Yudaɔ̀ kí Amaziāo.

16 Ké Yehoasi gá, wà aà mia kp̄ák̄ɔ̀i ní Isaili kíaɔ̀ Samali, 5 aà né Yeloboau z̄ɔ̀le aà gbɛu.

17 Yudaɔ̀ kí Amazia ku Yehoasi gaa gb̄ea e wè ḡɛoɛ.

18 Amazia yá k̄in̄io ku Yuda kíaɔ̀ ladau.

19 Wà lékpáalaazi Yelusaleũe, 5 à bàalè tà Lakisi. ɔ̀ wà gb̄ɛɔ̀ gb̄aɛ, aa p̄leaaazi aa aà dè we.

20 ɔ̀ wà aà ḡe sè ní s̄óo wà suò Yelusaleũ, wà aà mia kp̄ák̄ɔ̀i ní a dezio Davidi wéleu.

21 ɔ̀ Yudaɔ̀ Uzia kp̄a kía ũ aà mae Amazia gbɛu. Uzia wè ḡɛo ní m̄endoeɛ.

22 ɔ̀me Elata k̄èk̄e k̄ale Yudaɔ̀ne a mae gaa gb̄ea.

Isailio kí Yeloboau

23 Yudaɔ̀ kí Yoasi né Amazia kpalablea wè ḡɛode guu 5 Yoasi né Yeloboau ḡɔ̀ Isailio kía ũ Samali, à z̄ɔ̀le kpalau wè bla ní m̄endoeɛ.

* 13:14 2Kia 2.12

- 24 A yá pò Dii yeio kè, i ɔ̀bɔ̀le duuna pò Nɛba né Yeloboau Isailio dà a keau guuo.
 25 ɔ̀me èa Isaili b̀usu s̀i za Amata b̀ɔ̀lei e Isia Wisidei, lá Dii Isailio Lua dà a z̀ɔ̀blena Amitai né Yonasi,* Gatefɛɛ gb̀ɛɛ a òwa.
 26 Asa Dii è Isailio lé taasikɛ maamaaɛ, z̀ɔ̀ɔ̀ ní ẁɛ̀ɛ̀ɔ̀ p̀ii, mé aa gb̀ɛɛ v̀i à d̀ɔ̀ríleo.
 27 Dii i me á Isailio t̀ɔ̀ de d̀úniawo, ɔ̀ á ní suabà Yehoasi né Yeloboau sabai.
 28 Yeloboau yá k̀ini p̀s a k̀ɛ̀ɔ̀ ní z̀i p̀s a k̀àɔ̀ ku Isailio k̀iaɔ̀ ladau ní lá à èa Damasi ní Amatao s̀i Isailioɛo.
 29 Ké à g̀à, ẁa àà mia kp̀àk̀i ní a dezi Isaili k̀iaɔ̀, ɔ̀ àà né Zakali z̀ɔ̀le àà gb̀ɛu.

15

Yudaɔ̀ k̀i Uzia

(2Lad 26.1-4, 21-23)

- 1 Isailio k̀i Yeloboau kpalablea ẁɛ̀ baasɔ̀o ní plaode guu Amazia né Uzia g̀ò Yudaɔ̀ k̀ia ũ.
 2 Aà ẁɛ̀ g̀ɛ̀o ní m̀ɛ̀ndooode guu ɔ̀ à kpalablè, à z̀ɔ̀le báawa Yelusaleũ ẁɛ̀ blakwi ní plaoɛ. Aà da t̀ɔ̀n Yekolia, Yelusaleũ nɔ̀ɛɛ.
 3 A yá pò Dii yei kè lá a mae Amazia k̀ɛ̀wac.
 4 Ama i guleŋ̀i p̀w ẁa b̀ò daafo, gb̀ɛ̀ɔ̀ ɔ̀ sa'o ẁaò tulaletikatɛa we e tiaɛ.
 5 ɔ̀ Dii tò kusu aà lè, a v̀iɛ e à g̀ɛ̀ g̀àò. Aà kp̀ɛ̀ k̀ú adoaɛ, aà né Yotaũ mé k̀ú kibɛ. ɔ̀me Yudaɔ̀ d̀baana ũ.
 6 Uzia yá k̀iniɔ̀ ku Yuda k̀iaɔ̀ ladau ní yá p̀s a k̀ɛ̀ɔ̀ p̀ii.
 7 Ké à g̀à,* ẁa àà v̀i k̀ai ní k̀iapiɔ̀ Davidi ẁɛ̀léu, ɔ̀ àà né Yotaũ z̀ɔ̀le àà gb̀ɛu.

Isailio k̀i Zakali

- 8 Yudaɔ̀ k̀i Uzia kpalablea ẁɛ̀ bla plasaide guu ɔ̀ Yeloboau né Zakali g̀ò Isailio k̀ia ũ Samali, à z̀ɔ̀le kpalau m̀ɔ̀ sooloe.
 9 A yá pò Dii yeio kè lá a dezi k̀ɛ̀wac. I ɔ̀bɔ̀le duuna pò Nɛba né Yeloboau Isailio dà a keau guuo.
 10 ɔ̀ Yabesi né Saluũ lekpaáaazi ní gb̀ɛ̀ɔ̀, à aà d̀ɛ̀ Ibleau, ɔ̀ à z̀ɔ̀le àà gb̀ɛu.
 11 Zakali yá k̀iniɔ̀ ku Isaili k̀iaɔ̀ ladau.
 12 Maa yá pò Dii ò Yehue kè, à mè aà buiɔ̀ mé aao Isaili kpalable e à g̀ɛ̀ pɛ aà s̀kpaɛɔ̀wa.†

Isailio k̀i Saluũ

- 13 Yabesi né Saluũ g̀ò k̀ia ũ Yudaɔ̀ k̀i Uzia kpalablea ẁɛ̀ bla m̀ɛ̀ndosaide guue, à z̀ɔ̀le kpalau Samali m̀ɔ̀ doɛ.
 14 Ké Gadi né Menaɛũ b̀ò Tiiza à g̀ɛ̀ Samali, ɔ̀ à Yabesi né Saluũpi lè we a d̀ɛ̀, ɔ̀ à z̀ɔ̀le àà gb̀ɛu.
 15 Saluũ yá k̀iniɔ̀ ní lé p̀s a kp̀aaí ní gb̀ɛ̀ɔ̀ Zakalizio ku Isaili k̀iaɔ̀ ladau.
 16 Menaɛũpi b̀ò Tiiza à g̀ɛ̀ lèlɛ Tifasawa ní gb̀ɛ̀ p̀s k̀ú a guuo ní gb̀ɛ̀ p̀s k̀ú a b̀usuuo p̀ii, asa aa g̀i zɛwèlɛɛ. Ké à lèlɛmá, ɔ̀ à nɔ̀sindɛɛ p̀iɔ̀pui p̀ii.

Isailio k̀i Menaɛũ

- 17 Yudaɔ̀ k̀i Uzia kpalablea ẁɛ̀ bla m̀ɛ̀ndosaide guu ɔ̀ Gadi né Menaɛũpi g̀ò Isailio k̀ia ũ, à z̀ɔ̀le kpalau Samali ẁɛ̀ kwie.
 18 A yá pò Dii yeio kè e a ẁɛ̀ni léue. I ɔ̀bɔ̀le duuna pò Nɛba né Yeloboau Isailio dà a keau guuo.
 19 Ké Asilio k̀i Pulu s̀i Isaili b̀usu, ɔ̀ Menaɛũ aà gb̀a ánuusu t̀ɔ̀nu baakwi ní s̀fiɔ̀, ké Pulupi e ɔ̀dawa, i zɛɔ̀ kpalau yáí.
 20 Menaɛũ tò Isailio ánuusupi fiabò, ɔ̀ ɔ̀dɛɔ̀ ánuusu kp̀a ní miwa ɔ̀watɛ blakwikwi Asilio k̀ia p̀s ũ. ɔ̀ Asilio k̀iapi èa tà, i zɛ ní b̀usu weo.
 21 Menaɛũ yá k̀iniɔ̀ ku Isaili k̀iaɔ̀ ladau ní yá p̀s a k̀ɛ̀ɔ̀ p̀ii.
 22 Ké à g̀à, ɔ̀ àà né Pekaia z̀ɔ̀le àà gb̀ɛu.

Isailio k̀i Pekaia

- 23 Yudaɔ̀ k̀i Uzia kpalablea ẁɛ̀ blakwide guu ɔ̀ Menaɛũ né Pekaia g̀ò Isailio k̀ia ũ, à z̀ɔ̀le kpalau Samali ẁɛ̀ plae.
 24 A yá pò Dii yeio kè, i ɔ̀bɔ̀le duuna pò Nɛba né Yeloboau Isailio dà a keau guuo.
 25 Aà z̀ig̀s bade Lemalia né Peka lekpaáaazi ní gb̀ɛ̀ɔ̀. ɔ̀ à Galada b̀usudeɔ̀ sè gb̀ɛ̀ɔ̀n blakwi à s̀ir̀iɔ̀ k̀ipizi aà zɛgik̀i Samali, à aà d̀ɛ̀ ní Aagobuo ní Alieo, ɔ̀ à z̀ɔ̀le àà gb̀ɛu.
 26 Pekaia yá k̀iniɔ̀ ku Isaili k̀iaɔ̀ ladau ní yá p̀s a k̀ɛ̀ɔ̀ p̀ii.

* 14:25 Yon 1.1 * 15:7 Isa 6.1 † 15:12 2Kia 10.30

Isailio ki Peka

²⁷ Yuda ƙi Uzia kpalablea wɛ blakwi ri plaode guu ɔ Lemalia ne Peka go Isailio ƙia u, a zɔle kpalau Samali wɛ baɔe.

²⁸ A ya po Dii yeio ke, i ɔɔɔle duuna po Neba ne Yeloboau Isailio da a keau guuo.

²⁹ Peka go ɔ Asilio ƙi Pulu mo Iyoni si ri Abeli Bemaakao ri Yanɔao ri Kedessio ri Azooo. A Nefatali busu si la, Galada ri Galileo pii, ɔ a busupide ɔ kaku tarino Asili.

³⁰ Ela ne Ozee lekpaal ri gbɛ Pekkazi, ɔ a aa de a zɔle aa gbeu Uzia ne Yotau kpalablea wɛ baode guu.

³¹ Peka ya knio ku Isaili ƙiao ladau ri ya po a keo pii.

Yuda ƙi Yotau
(2Lad 27.1-9)

³² Isailio ƙi Lemalia ne Peka kpalablea wɛ plaade guu ɔ Uzia ne Yotau go Yuda ƙia u.

³³ Aa wɛ baasode guu ɔ a na kpalableawa, a zɔle kpalau Yelusaleu wɛ go ri mendooe. Aa da ton Yelusa, Zadoki nee.

³⁴ A ya po Dii yei ke la a mae Uzia kewae.

³⁵ Ama i gulesi po wa bo daaio, wo sa'o wa tulaletikatea we e tia. Ɔme Dii ua bole po ku musu keke.

³⁶ Yotau ya knio ku Yuda ƙiao ladau ri ya po a keo pii.

³⁷ Go bee Dii to Silio ƙi Lezini ri Lemalia ne Pekao mo lela Yuda wawa.

³⁸ Ke Yotau ga, wa aa mia kpaksi ri a dezi Davidi weleu, ɔ aa ne Aaza zɔle aa gbeu.

16

Yuda ƙi Aaza
(2Lad 28.1-27)

¹ Lemalia ne Peka kpalablea wɛ go ri plaode guu ɔ Yotau ne Aaza go Yuda ƙia u.

² Aa wɛ baode guu ɔ a kpalable, a zɔle baawa Yelusaleu wɛ go ri mendooe. I ya po Dii a Lua yei ke la a dezi Davidiwa.

³ A ze ri Isaili ƙiao yakeaɔe. A sa po wi a po kateu a tekui o ri a negɔe se. * A yabekeke, la sui po Dii ri ya Isailio ɔ ke yaawae.

⁴ A sa'o a tulaletikatea gulesi po wa boowa ri sisio musu ri li yelele gbau pii.

⁵ Bee gbea Silio ƙi Lezini ri Isailio ƙi Lemalia ne Pekao mo zikai Yelusaleu. † We aa koezɔu Aazazi, kasi aai fo ziblewa.

⁶ Zibeezi Lezini Yuda ya ri bole Elata, a ea sima, ɔ Eduo mo zɔle we e ri a gba.

⁷ Ɔ Aaza gbɛ zɔ Asilio ƙi Puluwa a me: N zɔblenan ma u, me n nen ma u. Mo ri ma bo Silio ƙia ri Isailio ƙia po feleman ɔ zɔ.

⁸ Aaza anusu ri vua po ku Dii kpɛuo ri a be laasio sele a Asilio ƙia gba a kpasa.

⁹ Ɔ Asilio ƙiapi aa yama, a ge lele Damasiwa a si. A Lezini de, ɔ a ta ri Damaside Kii.

¹⁰ Ki Aaza ge da Asilio ƙi Pulupile Damasi. A sa'okii e we, ɔ a a ta ke la guu, a kpasa sa'ona Ulia ri a kea taao pii.

¹¹ Sa'ona Ulia sa'okipi ke la ƙi Aaza kpasaewa wasawasa, a a mide e ƙi Aazapi ao ge sui ri Damasio.

¹² Ke a su, a taagbagbakiipi e, ɔ a soi a dedewa.

¹³ A sa po wi a po kateu a tekui owa, a powenti kawa, a itlewa, a saaukpasaa au elewa.

¹⁴ Dii gbagbaki po wa pi ri mogotoe ku sa'okii dafupi ri Dii kpɛo zanguo, ɔ Aazapi se dile sa'okii dafupi sae plaa oi.

¹⁵ Ɔ ƙi Aazapi yadile sa'ona Ulia a me: Nli sa ko po wi a po kateu a tekui o sa'okii zɔpiwa ri powenti oosio ri ƙi sa po wi a po kateu a tekui o aa powenti gbao ri gbɛ sa po wi a po kateu a tekui o ri ri powenti gbao ri i po aai tle. Nli sa po wi a po kateu a tekui o saaukpasaa au elewa. Sa'okii po wa pi ri mogotoe so a demee masokeki ue.

¹⁶ Ɔ sa'ona Ulia ke la ƙi Aaza oewa.

¹⁷ Ki Aaza mɔpɛɛ go go tadiboowa a ri taɔ bua. A ikaki go mogote zuswana po ku a ziewa, ‡ a dile gbeowa.

¹⁸ A ƙi gina po wa bo Dii ua ri aa bole po ku weo gbɔo misiile Asilio ƙiae ya.

¹⁹ Aaza ya knio ku Yuda ƙiao ladau ri ya po a keo pii.

²⁰ Aaza ga, § ɔ wa aa mia kpaksi ri a dezi Davidi weleu, ɔ aa ne Ezekia zɔle aa gbeu.

* 16:3 lko 12.31 † 16:5 isa 7.1 ‡ 16:17 1Kia 7.23-29 § 16:20 isa 14.28

17

Isailio kí gbézana Ozee

1 Yuda ƙí Aaza kpalablea wè kueleplade guu ƙí Ela né Ozee gò Isailio ƙía ũ Samali, à zòlè kpalau wè kèokwie.

2 A yá pò Dii yeio kè, àma i ke lá Isailio ƙía pò ḍbaaeo kèwao.

3 Asilio ƙí Samanasaa mò lèlèwà, ƙí Ozee gò aà zòblena ũ, àlè falubòè.

4 Ozee gbé zì Egipio ƙí Sowa, ƙí i falu pò i bò Samanasaae wè ní wèo bòè loo. Ké Samanasaa è Ozee bò a kpe, ƙí à aà kù à mòkàwà à aà dàkpèu.

5 Ɔ Samanasaa lèlè Isaili bùsuwa p̄ii. Aà gbé mò koezò Samalizi, aa ku we e wè àa5.

6 Ozee kpalablea wè kèokwide guu ƙí Samanasaapi Samali sí à tà ní Isailio a bùsuu, à ní kálèkale Ala ní Gozá pò kú Aboo baao ní Mede bùsu wéleɔ guuo.

Isailio ḡsa z̄l̄z̄o ũ ní duuna yáí

7 Yápi kè màa ké Isailio duunakè Dii ní Lua pò ní b̄s Egipio ƙí Falaɔ z̄l̄e yáíe. Aa mis̄ile dii p̄aleɔe,

8 aa bui pò Dii ní yánéɔ ɔlesè, aa zè ní yá pò Isailio ƙíaɔ d̄anéɔe.

9 Aa yáɔɔsai d̄ile Dii ní Lua yá gbeu, aa gules̄i bò níziæ ní wéleɔ guu p̄ii sea za bualoũ ní wéle bíideɔ.

10 Aa gbéɔ ní lí p̄èlèpèlè s̄is̄i les̄iɔwa p̄ii ní lí yèleleɔ gbáuo p̄ii.*

11 Aa tulaletikátea gules̄i pò aa b̄oɔiɔwa p̄ii, lá bui pò Dii ní yánéɔ kèwa. Yávai pò aa kèpiɔ mé Dii pò fèlèè.

12 Aa zòblè táaɔne. Dii oné yáa s̄5 aasu keo.

13 Dii dà anabio ní gu'enaɔne p̄ii, ƙí aa lenàwà Isailio ní Yudaɔne, aa mè aa mikè ní yávaiɔwa, aai Dii yád̄ileɔ ní aà yáɔaneɔ k̄ua, lá a ku ikoyá pò a d̄ile ní deziɔne guu, à èa dà a zòblena anabioɔne aa òwa.

14 N beeo Isailio i swáseio, an swá gbáa lá ní dezi pò aai Dii ní Lua náaikeo p̄owae.

15 Aa ḡi aà ɔtonɔk̄i gwai, aa aà bàakuar̄iɔ yá gbòo, aai lé pò a nàwáné yáɔo. Aa t̄e p̄p̄aɔzi, ƙí aa ḡò p̄a. Aa bui pò liaar̄iɔ ɔlesè, bui pò Dii mè aasu ní kea keopio.

16 Aa p̄ákp̄a Dii ní Lua yád̄ileɔz̄i, aa mòkása mèn pla lán gáaenaɔwa ní dii ũ,† aa Asetaati lí p̄èlè, aa kùlè luabe p̄óɔne, aa zòblè Baalie.

17 Aa sa pò w̄i a pò káteu à tékũ ò ní ní néɔ,‡ ḡ5eɔ ní n̄eɔ, aa m̄asokè, aa welena ḡa, aa níziá kp̄a yá pò Dii yeiowa, aa aà pò fèlèè.

18 Ɔ Dii pò p̄ar̄iɔ maamaa à ní yá. Yuda bui mé ḡò ado.

19 Baa se Yuda i Dii ní Lua yád̄ileɔ mao, aa Isailio ɔlesèè.

20 Ɔ Dii ḡi Isaili buipiɔzi p̄ii. A ní wet̄à à ní ná gbé pò aale gb̄aam̄néɔne ní ɔz̄i e à ḡé ní yáò.

21 Ké Dii Isailio kè Davidi buiɔwa, ƙí aa N̄eba né Yeloboaū d̄ile ní ƙía ũ. Yeloboaūpi mé Isailio swáfè Diie, a tò aa duun s̄à z̄o kè.

22 Isailio ḡi lé duuna pò Yeloboaū kèɔ ke, aai mikèwàò,

23 ƙí Dii ní yá, lá a dà a zòblena anabioɔne aa òwa. Asilio Isailio náaa ní bùsuu aa t̄ar̄iɔ z̄l̄z̄o ũ, ƙí aa ku we e ní a gbáo.

Samali yá

24 Asilio ƙía tò gbéɔ b̄lè Babeli ní Kutao ní Avao ní Amatao ní Sefavaiuo, ƙí ní kálèkale Samali wéleɔ guu Isailio gbeu. Màa aa Samali bùsu sí aa zòlè a wéleɔ guu.

25 Ké aa k̄a we káau, aali Dii sísiio, ƙí à n̄om̄usuɔ gb̄aemá, aale ní dede.

26 Ɔ wa ò Asilio ƙíæ wà mè: Gbè p̄ó n̄i sé n̄i kálèkale Samali wéleɔ guuo, aa bùsupi táakekea d̄o, ƙí à n̄om̄usuɔ gb̄aemá, aale ní dede.

27 Ɔ Asilio ƙía mè: Wà Samali sa'ona pò wa sur̄iɔ do gbæe aà ta we, i bùsupi táa yáɔadané.

28 Ɔ Samali sa'onae èa tà we à zòlè Beteli. A dàda gbéɔne lá aa ke aali Dii sísi.

29 Ḡo bee gbé pò mò zòlè wélepiɔ guuo, bui p̄ii ní a táaoe, ƙí aa ní táapiɔ taa kè aa p̄èlèpèlè gules̄i pò Isailio b̄oɔ kp̄éɔ guu.

30 Babelideɔ Sukobenɔ p̄i, Kutadeɔ N̄eegali p̄i, Amatadeɔ Asima p̄i,

31 Avadeɔ Nibaza ní Taatakio p̄i, Sefavaiudeɔ sa pò w̄i a pò káteu à tékũ ò ní ní néɔ ní táa Adameleki ní Anamelekiowa.

32 Ɔ aa èa Dii sísi lo. Aa ní gbéɔ d̄ileɔ gules̄iɔ gbàgbanao ũ t̄é w̄io, ƙí aai sa'oné gules̄iɔ kp̄éɔ guu.

* 17:10 1Kia 14.23 † 17:16 1Kia 12.28 ‡ 17:17 lko 18.10

- 33 Aa Dii sisi, 5 aale zoble n' taaone la busu p' aa buu felekaaya dawa.
- 34 Maa aa n' felekaaya kua e n' a gbao. Aale Dii sisio, asa aali aa otondokli gwao, aali aa yadane kua ge aa ikoya ge ya p' a dile Yakubu p' a ha tokpaè Isaili buioneo. §
- 35 Ké Dii mè a baà aó kú n' Isailipio yaa, à mè aasu dii paleo sisio, aasu kúlenéo, * aasu zóblenéo, aasu sa'omáo,
- 36 sema a gbé p' a n' bóle Egipi n' a iko zóo n' a gása gbāao. Api áme aao a sisi, aao kúlee, † aai sa'owa.
- 37 A mè aao a otondokli gwa, aai a yadane kua n' a ikoyá n' yádilea p' a kèné lá guu e goopi. Aasu dii paleo sisio.
- 38 Aasu to a baakuarino ya lí sánguó. Aasu dii paleo sisio.
- 39 Aali a Dii n' Lua sisi ado. Ame á n' bo n' wéle zí nípii.
- 40 N beeo aai swáseio, 5 aa zè n' n' felekaayaó.
- 41 Buipio Dii sisi, kási aa gí lé zoble n' taaone lbe, 5 an néo n' n' tóuna lé ke lá n' maepio kèwa e n' a gbāo.

18

Yudaó kí Ezekia

- 1 Isailio kí Ela né Ozee kpalablea wè aaóde guu 5 Aaza né Ezekia gò Yudaó kía ù.
- 2 Aa wè baasoode guu 5 à kpalable, à zòle báawa Yelusaleú wè baakwi mëndosaie. Aa da tón Abi, Zakali née.
- 3 A ya p' Dii yei kè lá a dezi Davidi kèwa pii.
- 4 A gule sí p' wa bòo gbòo, à táagbeo wíwi, à Asetaati lipeléo zòzò. A mógoté mlé p' Mòizi pí* gbègbè, asa e goo bee Isailio lé tulaletikateawae, aa tokpaè Neusetá.
- 5 Ezekia Dii Isailio Lua náaikè, Yudaó kíae muaaaano, an gbé p' d'aae ge an gbé p' té aa gbao.
- 6 A ná Diiwa, i bo aa kpeo. A ya p' Dii dà Mòizieo kuae.
- 7 Dii kuaano, 5 ya p' a kèo b' maa pii. A b' Asilio kía ya kpe, i zoble loo.
- 8 A zible Filiteowa e Gaza n' busu p' liaaio sea za bualouo n' wéle bíideo pii.
- 9 Kí Ezekia kpalablea wè aaóde guu, Isailio kí Ela né Ozee kpalablea wè soplade guu, 5 Asilio kí Samanasaa m' koezò Samalizi. Aa kála we
- 10 e wè aaó, aa wélepi sí Ezekia kpalablea wè soolode guu. Isailio kí Ozee kpalablea wè kéokwiden we.
- 11 Asilio kía tá n' Isailio a busuu, à n' kálekale Ala n' Gozá p' kú Aboo baa n' Mede busu wéle guu.
- 12 Yápi kè maa, ké aai Dii n' Lua yamao yáie. Aa aa baakuarino yáo kua, aai ya p' Dii zóblena Mòizi dile ma aa zíkèwáo.

Asilio kía viadadaa Yelusaleúdeozi (2Lad 32.1-16, Isa 36.1-22)

- 13 Kí Ezekia kpalablea wè géo mëndosaide guu 5 Asilio kí Senakelibu m' lèle Yuda wéle bíideowa, a sí pii.
- 14 O Yudaó kí Ezekia gbé z' Asilio kiawa Lakisi à mè: Ma táaekè. Nsu moao, mío falubone lá n' yó zómewa. O Asilio kía ánuu zò Ezekiae tonu kwi n' vuao tonu do.
- 15 O Ezekia ánuu p' a è Dii kpéu n' a be láasiuo kpàwà pii.
- 16 Goo bee à vua gò Dii kpé gbaowa n' p' p' a kúle gbapio lipelawao, a kpá Asilio kíapiwa.
- 17 O Asilio kía a kwaasi n' a iwaó gbèzoo n' a zígoo gbèzoo z', aa b' Lakisi aa m' Yelusaleú kí Ezekia kí n' zígoo dasidasi. Ké aa ká Yelusaleú, aa m' zè íkaleki p' kú musu sae, p'opinoo bua zéu.
- 18 Aa lezu kípizi, 5 kibe ziia Ilikia né Eliakiú n' aa lakéna Sebenao n' aa kpàwakéna Asafa né Yoao b' gè n' kí.
- 19 O zígoo gbèzoo pi oné: A ge o Ezekiae, Asilio kía zóo mé lé aa la, b' ále a náaike máai?
- 20 A mè á zígbaselea d' mé á gbāa, kási yápá giie. Dé ále a náaike, 5 ále bo a yá kpei?
- 21 Egipio kía p' ále a náaikepi gwa. A de lán fee lipan wíwiawae. Gbé p' gbāa'ewá, 1 aa z' a oue.
- 22 Ezekia Dii gule sí n' aa gbagbakio gbòoo lò? A o Yelusaleúdeo n' Yudaone pii aa mo kúle gbagbakí ae Yelusaleú la, 5 ále omee Dii a Luapi náai 5 ále kea?

§ 17:34 Daa 32.28, 35.10 * 17:35 B>a 20.5, lko 5.9 † 17:36 lko 6.13 * 18:4 Nao 21.9

- 23 Aà ledouke ní ma dii Asilio kíao, mí aà gba s'áa kwi, tó a gbé ví aa diè kpé.
- 24 Lá àlè Egipi zikas'ogoo ní s'òdeò náaike, kpelewa a f'ì zez'ò baa ma dii zìg'ò g'ali p'ò k'èsàrìzìo doi?
- 25 Alè e ma dii mò lélei guè beewa à wíwi Dii lé sai yà? Dii mé òè àà léle bùsue beepiwa, i wíwi.
- 26 Ǿ Eliakiù ní Sebenao ní Yoao ò zìg'ò gbèz'òpiè: Yá'ò wápiò n zòblenàonè ní Sili yáò, asa wi maè. Nsu yá'owèè ní Ebelu yáò, ké gbé p'ò kú blíwàò su mao yáí.
- 27 Ǿ gbèz'òpi wèrà à mè: Ma dii i ma z'ì mà yápi òé ní á diio át'èè, ní gbé p'ò z'òlèa blíwàòe lò, asa aa ríziá blík'pè p'ò aa kè blèè, aai ríziá osoo mí lááwa.
- 28 Ǿ gbèz'òpi f'èlè p'ùna ní Ebelu yáò à mè: A Asilio kía z'ò yáma!
- 29 Kípi mè, ásu to Ezekia á sásáò, asa a f'ì á b'ò a z'òlì.
- 30 Ezekia mè Dii á á b'ò, á á w'èlèè bee kpa Asilio kíawao. Ásu Ezekia pi yáma à Dii náaike yá bee musuo.
- 31 Ásu Ezekia yámao. Asilio kía mè à ledoukèanò, à mikpawa, á baade i az'ia v'èèbè ní az'ia kaad'embèò blè, i az'ia bia'í mi,
- 32 e àò m'ò á sélèi à táánò bùsu p'ò de lá á p'ówau. P'ówèna ní v'èè nao p'alawà, p'èè ní v'èèbuo ní kulìò ní z'ò'io diue. A zè ní w'èniò. Ásu zè ní gaoo. Ezekia mè Dii á á b'òè, kási ásu weio, ásu to àà á sásáò.
- 33 Buip'álèò táae f'ì g'í Asilio kíae aà ní bùsu s'ímáè?
- 34 Amata ní Aapadao táao g'è máè? Sefavaiù ge Ena ge Iva táao g'è má ní? Samali táao è g'è ní ní w'èlèòè?
- 35 Bùsupiò kpele táa mé f'ì g'è ní a bùsuoi? Kpelewa Dii a f'ì g'è ní Yelusaleùoi?
- 36 Gb'èò nílea kilikilì, aai yáwewàò, asa an kía òné aasu yázásiwàòe.
- 37 Ǿ kibe ziia Ilikia né Eliakiù ní aà lak'èna Sebenao ní Asafa né Yoa aà kpáwakènao ní p'okasò k'èk'è, aa èa sù Ezekia piwa aa zìg'ò gbèz'ò yápi àu a siuè.

19

Ezekia wabik'èa Diiwa (Isa 37.1-20)

- 1 Ké kí Ezekia yápi mà, à a ula ga kè, 5 à zwànkasa kàkaala, à g'è Dii kpéu.
- 2 A a b'è ziia Eliakiù ní a lak'èna Sebenao ní sa'onk'iaò z'ì ànabi Isaià, Amòzu néwa, zwànkasàò kàkaan'la.
- 3 Aa òè: Ezekia mè yá g'í gb'èè, wà wá da taasiu wà wá lele wà widàdawá. Wa g'ò lán n'òè p'ò a né kà b'òa, mé y'èèè ku a f'ì iowae.
- 4 Asilio kía a zìg'ò gbèz'ò z'ì, à mò Lua b'èè láanikè. Dii n Lua yápi mà, a aà lele yápi oa yáia, wá d'ò. Wabik'èwà wá gb'è k'òna p'ò wa g'òonè.
- 5 Ké kí Ezekia zínapiò g'è Isaià lé màa,
- 6 a òné: A ge o á diiè, Dii mè asu to vía a kú Asilio kía íwaò d'èaanò yá p'ò a màpi yáio.
- 7 A ma! Tó Asilio kía báoe mà, Dii a to láasoo g'èaàgu, i ta a bùsuu, Dii i to wá aà de ní f'èndao we.
- 8 Ké zìg'ò gbèz'ò mà Asilio kía f'èlè Lakisi, 5 à èa tà à aà lè, àlè z'ika ní Libenadèò.
- 9 Ké Asilio kía mà Etiopiò kí Tilaka lé m'ò z'ikaianò, 5 à èa z'inaò gb'èè Ezekiawa à mè:
- 10 A o Yudaò kí Ezekiaè, dii p'ò àlè a náaike à gbàsa mè á Yelusaleù nameè ma z'òlì, asu to diipi a sásáò.
- 11 I ma lá Asilio kíao kè bùsuonè à ní k'èk'èk'èlè píio lé? Ǿme a b'ò ado saa?
- 12 W'èlè p'ò ma deziò kàalèò, Gozà ní Halanao ní Lèzeffo ní Edeni p'ò kú Telasaa, an táao f'ì ní b'òè?
- 13 Amata kía kú máí? Aapadaè kía kú máè? Sefavaiù ge Ena ge Iva kíao ku máí?
- 14 Zínapiò Asilio lá kpá Ezekiawa. Ké à a kyokè, 5 à g'è Dii kpéu a p'òò aà ae,
- 15 à wabik'èwà à mè: Dii Isailiò Lua, ní kú malaika g'ás'ladeò zànguo, * m'ime ní Lua ù bùsu p'ò kú dúnia guu píie. M'ime ní musu kè ní t'òlèò.
- 16 Swákpa n yáma, Dii. W'èèè n g'ugwa, Dii. D'òèa ní Lua b'èèò l'èkp'ásá p'ò Senakelibu kè ma fá!
- 17 Stanaè Dii, Asili kíao buipiò kàalè píie, an bùsuò g'ò b'ez'ia ù.
- 18 Aa ní diò kàtèu aa ní kpasa, asa p'óp'òá Lua no, p'ò p'ò gb'ènaz'ina kè ní lío ní g'beoonè.
- 19 Dii wá Lua, wá b'ò aà z'òlì, bùsu p'ò kú dúnia guu píi òò k'è n Dii, m'ime ní Lua ù ndo.

* 19:15 1Sam 4.4

*Senakelibu gaa**(Isa 37.21-38)*

²⁰ Ɔ Amɔzu né Isaia lékpāsākè Ezekiaè à mè: Dii Isailiɔ Lua mè a wabi pɔ́ rí kè Asiliɔ kí
Senakelibu yá musu mà,

²¹ ɔ à àsiè bee ò aà musu:

Siona nenɔè léso lé sakangu,

àlè n láanikè n kpe.

Gbèè i zible Yelusaleŭwa yāao

ɔ àlè a mi dada a gāu.

²² Dé n dɔɛwà rí sɔ̀sɔ̀i?

Dé n kāaè, n n mi dàè íai?

Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa n bee kèè.

²³ N dà n zinaɔne aa Dii sɔ̀sɔ̀,

n mè n dɛɛ sɔ̀sɔ̀ musu

rí n zikasɔgoɔ dasidasi

e Libā būsɔ̀ gbè̀sɔ̀sɔ̀ misonau.

N sɛɛ lí gbāaɔ zòzò,

n pèli zɔ̀ɔ̀ kwè,

n ka a léwa musu e a líkpe sisiu.

²⁴ N lɔ̀ɔ̀ yò buipāleɔ̀ būsɔ̀,

n a imi,

n kèè Egipi swaɔ́ í bà.

²⁵ Ké ma Dii má díle màa za zi,

ni mao lé?

Ma zɛ̀ò à gègè, ɔ́ má tò à kè.

Má tò n rí wéle bíideɔ̀ kwè wiliŭ,

aa gò daaŭa.

²⁶ Wélepideɔ̀ gbāa kèsa,

aa gò suuu, wí rí kú,

aa dɛ lán sɛsaowa,

lán sɛla bɔ̀ɔ̀wa,

lán sɛ pɔ́ bɔ̀le kpéwa à gāga gòɔ̀wa.

²⁷ Má n kúki dɔ̀,

má n gɛa rí n suao dɔ̀,

má n káamazi dɔ̀.

²⁸ N káamazi,

n káamai pɔ́ rí vɔ́ yá gè ma swáú.

Má bakane n níue,

má áasina kane n léue,

mí tó n ɛa tá rí zé pɔ́ n mɔ̀ò.

²⁹ Ezekia, yáè bee aɔ̀ dɛne seela ũ:

A pɔ̀zà ble ble wéa, zii lɔ́ í ble we.

Zii kee sa à pɔ̀tɔ́ í pɔ̀keke,

à wéeli pépé í a be ble.

³⁰ Yuda kɔ̀na pɔ́ bɔ̀ɔ̀ zina a ɛa gè tíu,

an né lɔ́ kpa musu.

³¹ Asa gbè kɔ̀naɔ̀ bɔ̀ Yelusaleŭ,

Siona gbè̀sɔ̀sɔ̀depiɔ̀ gɔ̀.

Ma Dii Zígɔ̀de ma áia mé a bee ke.

³² Ayāmeto ma yáè bee ò Asiliɔ́ kía musu:

A gè wéleè beeuo,

a kazuuo,

a a sɛngbao dɔ̀ò,

a koezɔ́ à gbà lesí daio.

³³ A ɛa tá rí zé pɔ́ à mɔ̀ò,

a gè wéleè beeuo.

Ma Dii máme má ò.

³⁴ Má gí rí wélepioe,

mí a suaba mazla yáí

ń ma zòblena Davidi yáio.

³⁵ Gwá bee Dii Malaika bò gè Asilio bòou, à gbéó dèdè òaasòsòo lèe òaa do gèosai (185.000). Ké aa fèlè kòò, aa gèò è kálea gupiiu.

³⁶ Ǿ Asilio kí Senakelibu fèlè a bòopiu à èa tà Niniva, a ku we.

³⁷ Gòò pò a kúlea a táa Nisoki kpéu, 5 aà néo Adameleki ní Salezezo aà dè ní fèndao. Aa bàasi tà Alalata bùsuu, 5 aà né Esaadò zòlè aà gbèu.

20

*Ezekia gyákea
(Isa 38.1-8)*

¹ A gbea Ezekia gyákè à kà gaa, 5 ànabi Isايا, Amòzu né gè aà lè a òè: Dii mè, ledile n gbéne, asa nìlè mó gaie, nýò fèlè lóo.

² Ǿ Ezekia aedò gíwa à wabikè Diiwa

³ à mè: Dii, n yá na! Lá ma táa'ònnò ní náaio, mé ma yá pò ní yei kè ní nòsemèndoo, to à dõngu. Ǿ à wèna òòlò.

⁴ E Isايا òò gé bõì ua, 5 Dii yá'òè à mè:

⁵ Gè ñ o ma gbéó òaana Ezekiae, ma Dii aà dezi Davidi Lua ma mè, ma aà wabikea ma, ma aà wé'i è. Má aà gbágbá, a gòò àaòde zí i gé ma kpéu.

⁶ Ma aà gòò káflè wè gèò. Má aà si Asilio kíawa ní wéleè beeo. Má gí ní wélepío mazia yáie ní ma zòblena Davidi yáio.

⁷ Isايا mè wà kaadòembe ló. Ké wa ló, wa dõò aà sánepiwa, 5 à gbágbá.

⁸ Ǿ Ezekia Isايا là à mè: Lá Dii mè á ma gbágbá, mí gé a kpéu a gòò àaòde zí, bóme aò de a seela úi?

⁹ Ǿ Isايا wèwà à mè: Seela pò Dii a kene lé pò a gbène yá musun ke: Uena pò íatè lé suò Aaza dedekíowa, ní ye à gé e a gbápekíi mèn kwíowa yá, ge à ea kpe oi mèn kwíowae?

¹⁰ Ǿ Ezekia wèwà à mè: Uena pilaa gbápekíi mèn kwíowa zí'úo. Aà to à ea dede kpe oi mèn kwi.

¹¹ Ké ànabi Isايا lezú Diizi, 5 uena pò íatè lé suò èa dèdè gbápekíi mèn kwi pò à pílawa yáowa.

*Babeli búsu zína mwa Yelusaleú
(Isa 39.1-8)*

¹² Gòò bee Baladá né Melodaki Baladá, Babeli kía lá kpàsá Ezekiae ní gbao, ké à aà gyákea bao mà yáí.

¹³ Ezekia gbáakpá zínapiòzi, à gèrínò a láasiu, à a ánuuso òlóné ní vuao ní pò gínanao ní nísí maao. A gèrínò a gòkèbòkalekpèu ló, à a àizezo òlóné mómio. Pòe ku aà be ge aà búsuu ke à gí òlínéó.

¹⁴ Ǿ ànabi Isايا gè aà lè à aà là à mè: Kpelewa gbépio ònei? Za má aa bùu aa mò n kíii? Ǿ Ezekia wèwà à mè: An bókli zà, Babeli aa bùu.

¹⁵ Ǿ Isايا aà là à mè: Bó aa è n bei? A wèwà à mè: Aa ma bepó pii èe. Ma àizeze ku ké ma gí òlínéó.

¹⁶ Ǿ Isايا òè: Yá pò Dii ò ma:

¹⁷ Gòò lé mó wa ní bepó pii ní àizeze pò n deziò tònè ní kúa e gbáò séle taò Babelie. Dii mè a kee a gòo.

¹⁸ Wa né pò nýò ní ieo séle táarínò, aai gò Babeli kibe zíkènaò ú.*

¹⁹ Ǿ Ezekia ò Isاياe: Dii yá pò ní òmèpi maae. Asa àle e áo ku aafia nìe guu e a wèni léue.

²⁰ Ezekia yá kínió ní a negónkeyáò ku Yuda kíao ladau ní lá à íkalekíi ní íze pò a sò gbèu í mó ní ío wéle guuo kèò.

²¹ Ké à gá, 5 aà né Manase zòlè aà gbèu.

21

*Yuda kí Manase
(2Lad 33.1-10, 18-20)*

¹ Manase wè kueplade guu 5 à kpalablè, à zòlè báawa Yelusaleú wè bàao sòosaie. Aà da tón Èfèziba.

² A yá pò Dii yeio kè, à zè ní bui pò Dii ní yá Isailiòneò yábèeò.*

* 20:18 2Kia 24.13-15, Dan 1.1-7 * 21:2 Zel 15.4

3 A ɛa gulesi pɔ a mae Ezekia daaɓɔ bɔ n Baali gbagbakɔ. A Asetaati li pɛle la Isailio ki Ahabu kɛ yaawa. A kule luabe pɔɔne a zoblɛnɛ.

4 A sa'okɔ bɔ Dii kpɛu Yelusaleu, gu pɔ Dii mɛ a tɔ aɔ kuwapi.†

5 A luabe pɔɔ gbagbakɔ bɔ Dii ua n a kaa guuo pii.

6 A sa pɔ wi a pɔ kateu a tekɔ o n a negɔe, a pɔda gbɛɔwa, a masoo kɛ, a yagbɛa gɛsisinaɔwa n welende, a ya pɔ Dii yeio kɛ maamaaɛ, ɔ a aɔ pɔ fɛlɛ.

7 A Asetaati taɔ pɔ a kɛpi dɛle Dii ua, gu pɔ Dii o Davidie n aɔ nɛ Salomoo a tɔ aɔ kuwa gɔɔpiipi, asa Isaili wɛleɔ guu pii Yelusaleu ɔ a sɛ.

8 A mɛ tɔ Isailio ya pɔ a dilɛnɔ kɛa pii, mɛ aa zɛ n ikoyɔ pɔ a zɔblɛna Moizi kpamɔo pii, a ɛa n bɔle busu pɔ a kpɔ n deziɔwauo, a tɔ aa liaaliaa bo.‡

9 N beeo aai swaseio. Manase n sasa, ɔ aa vaikɛ de bui pɔ Dii n midɛ n deziɔɛɔla.

10 O Dii yaɔa a zɔblɛna anabiɔne aa mɛ:

11 La Yuda ki Manase ya pɔ ma ye a gɛyɔio kɛ, a vaikɛ de Amɔle pɔ ku a aaɔla, a Yudaɔ da duunkɛau taɔ pɔ a kɛ ya musu,

12 a yaɔ tɔ ma Dii Isailio Lua ma mɛ, ma yaɔia Yelusaleuwa n Yuda busuo pii. Gbɛ pɔ a baomɔ a kɛke swawɛɛ.

13 Ma guɔɔbɔ poo Yelusaleuwa ma wiwi, la ma poo Samaliwawa. Ma kɛɛ la ma kɛ Ahabu beɛwae. Ma ple male Yelusaleu la wi male tau wa kulewa.

14 Ma pakpa ma gbɛ konapiɔzi ma n na n wɛleɔne n ɔzɛ. Aa n naaa, aai n pɔɔ sɛle,

15 asa aa ya pɔ ma yeio kɛɛ, aaɓ ma pɔ fɛlemɛɛ za gɔɔ pɔ an deziɔ bɔ Egipiɛ n a gbɔo.

16 Manase yaesaideɔ dɛdɛ dasidasi e an gɛo Yelusaleu pa za a lɛla e a lɛle, duuna pɔ a kɛ a Yudaɔ da ya pɔ Dii yeio kɛau baasi.

17 Manasepi ya kɔniɔ n duuna pɔ a kɛo pii ku Yuda kɛaɔ ladau.

18 Kɛ a ga, wa aɔ vi a be, Uza kaa pɔ a li'babau, ɔ aa nɛ Amɔ zɔle aa gbɛu.

*Yuda ki Amɔ
(2Lad 33.21-25)*

19 Amɔ wɛ bao n plaode guu ɔ a kpalablɛ, a zɔle baawa Yelusaleu wɛ plaɛ. Aa da tɔn Mesulemɛ, Aluzu nɛ, Yɔteba gbɛɛ.

20 A ya pɔ Dii yeio kɛ la a mae Manase kɛwae.

21 A a maepi ɔlesɛ piiɛ. A zɔblɛ taɔ pɔ a mae zoblɛnɔne a kulɛnɛ.

22 A Dii a deziɔ Lua tɔ we, i aɔ zɛ ɛo.

23 O a iwaɔ lekpaalaazi aa aɔ dɛ a be.

24 Kɛ Yudaɔ gbɛ pɔ lekpaalaazipio dɛdɛ pii, ɔ aa aɔ nɛ Yosia kpɔ kɛa u a gbɛu.

25 Amɔ ya kɔniɔ ku Yuda kɛaɔ ladau n ya pɔ a kɛo pii.

26 Kɛ wa aɔ vi Uza kaau, ɔ aa nɛ Yosia zɔle aa gbɛu.

22

*Yuda ki Yosia
(2Lad 34.1-2, 8-28)*

1 Yosia wɛ swaaɔde guu ɔ a kpalablɛ, a zɔle baawa * Yelusaleu wɛ baakwi n mɛndooɛ. Aa da tɔn Yedida, Adaia nɛ, Bɔzeka gbɛɛ.

2 A ya pɔ Dii yei kɛ, a a dezi Davidi ɔlesɛ piiɛ, i paale ɔplaii ge zɛɛio.

3 Aa kpalablea wɛ bao plasaide guu ɔ a a lakɛna Safana, Asalia nɛ, Mesulau tɔuna zi Dii kpɛu a mɛ:

4 Gɛ sa'onkia Ilikia le, ni oɛ aɔ ɔa pɔ wa kpɔ Dii kpɛ biibɔledɔanaɔwa nao,

5 wi na gbɛ pɔ wa n dɛle Dii kpɛ zi gbɛzɔɔ tɔne n ɔzi, aai fiabo gbɛ pɔ aale Dii kpɛ guyaaɔ kekeɔne,

6 li'anaɔ n kpebonaɔ n kpedonaɔ. Aa li luɔ bo n gbɛ aaɔ, aai kpɛpi kekeɔ.

7 Asu ɔa pɔ wa nanɛ n ɔzi kaakeo, asa gbɛpiɔa naaiaɔne.

8 Sa'onkia Ilikia o lakɛna Safanaɛ a bo Moizi ikoyɔ lawa Dii kpɛu, ɔ a kpawa. Kɛ a a kyokɛ, 9 ɔ a gbɔ ki ki, a a ya dau a siuɛ a mɛ: N iwaɔ ɔa pɔ ku Dii kpɛu bɔle aa na Dii kpɛ gbɛzɔɔne n ɔzi.

10 A ɛa oɛ sa'ona Ilikia la kpawa, ɔ a a kyokɛ kɛ.

11 Kɛ ki Moizi ikoyɔ lapi yama, a a ulada ga kɛ.

† 21:4 2Sam 7.13   ‡ 21:8 1Kia 9.3-5   * 22:1 Zel 3.6

12 ɔ a ò sa'ona Ilikiaé ní Safana né Aikaũo ní Mise né Akabooo ní lakēna Safanao ní a İwa Asaiao à mè:

13 A ge Dii lamεε ní Yudaɔ pii lá pɔ wa bɔwàe bee yá musu. Dii pɔpaawázi à kè zài, asa wá dezio i wá yá pɔ kú lác bee guu ma aa zíkèwàò.

14 ɔ sa'ona Ilikia ní Aikaũo ní Akabooo ní Safanao ní Asaiao gè yápi ò nɔε ānabi Uledae. Nɔεpi ku Yelusaleũ fáani plaade guue, aà zá tɔn Saluũ, Tikeva né, Halasa tɔũnae. Halasapi mé Dii kpe ula'ulena ũ.

15 Dii Isailio Lua yá'ò nɔεpie à mè: A ge o gbé pɔ á zías,

16 ma Dii ma mè má yávia gue beewa ní gbé pɔ kúuo, lá a ku lá pɔ Yudaɔ kía a kyokèpi guuwa.

17 Má pɔkũmabɔbɔ gue beewae, ma pɔkũmapi a kpáleo, asa aa ma to we, aa tulaletikátea dui páleɔneε, aa ma pɔ fɛlemεε t́aa pɔ aa kèpiɔ yáí.

18 A o Yudaɔ kía pɔ á zí ma laie, yá pɔ a màpi musu, ma Dii Isailio Lua ma mè,

19 yá pɔ má ò gue bee musu ní gbé pɔ kúuo, ma mè a gɔ yáaa láaipɔ ũe, lá à swásèi à azla búsameε, à a ulada ga kè à ɔlɔb, ma aà yámá má siaano. Ma Dii máme má ò.

20 A yáí tò má tó aà ga, wi aà vl nie guu. Aà wé a si yá pɔ má yía gue beewapileo. ɔ zinapio èa tà kí kii ní yápio.

23

*Yosia εa zea ní Dii bàa kua ní Isailio yáɔ
(2Lad 34.3-7, 29-32, 35.1-27)*

1 Kí Yelusaleũ gbéɔɔɔ ní Yudaɔ sisi, ɔ aa káaaaazi nípii.

2 A gèrno Dii ua ní sa'ona ní ānabio ní Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ pii, néfēnen gbéɔɔɔ, ɔ a tò wá Dii bàakuarno lá pɔ wa è aà kpéupi kyokè ní wáa pii.

3 Kí zea mɔpele sae, ɔ à èa zè ní Dii bàakuarno yáɔ. A mè á té Diizi, íɔ aà yádileao ní aà yádanɔ kúa, íɔ aà ɔtondkii gwa ní nòsemendoo teasisai, lá a ku lápi guuwa. ɔ gbépii zè ní Dii bàakuarno yáɔ lɔ.

4 Kí ò sa'onkia Ilikiaé ní aà kwàasio ní Dii kpé bílibɔledɔanaɔ, aa pɔ pɔ wa kè Baalie ní Asetaatio ní luabe pɔɔ séle bɔò Dii kpéu. ɔ à gè tesòwá Yelusaleũ bíi kpe Sedɔ guzule bugbeu, ɔ wá a túfu séle tào Beteli.

5 ɔ kí táagbagbana pɔ Yuda kíaɔ díle aa sa'ò Yuda wéle gulesɔwao ní pɔ pɔ lía Yelusaleũzio yá nípii ní táagbagbana pɔ aa sa'ò Baali ní látèò ní mɔvuao ní saan tɔdeɔ ní luabe pɔwao pii.

6 A Asetaati lipelè sè Dii ua à bɔò à gè tesòwá Yelusaleũ bíi kpe Sedɔ guzuleu, ɔ à a tibò a fàè táaa miaɔwa.

7 A gɔε káaluao kpé pɔ kú Dii uao gbòò lɔ. Kpépiɔ guu nɔεo Asetaati zwáakpεo t̀au.

8 A tò sa'ona pɔ kú Yuda wéleuo sù Yelusaleũ, ɔ à gulesí pɔ wa bɔ sa'onapio tulaletikáteawàò gbàlè za Geba e Beeseba. A táagbagbakii pɔ kú wéle dɔaana Yozuee boléu wéle bolé ɔzeε oio gbòò.

9 I we gulesí gbágbnanapio sa'ò Diiwa Yelusaleũo, āma aa kaa só ní ní gbéɔ.

10 A tò sa'okii pɔ kú Tofeti, Beninoũ guzuleu gbàlè, ké gbée su sa pɔ wí a pɔ káteu à tékũ o Mɔbkuwa ní a negɔε ge ní a nenɔεo lɔo.*

11 A gò ní sɔ pɔ Yuda kíaɔ díle látè pɔ ũo Dii kpé kpεe, ɔ à s̀piɔ góo kpása. S̀piɔ ku yáa Dii ua Natámelēki kpé saεε.

12 A sa'okii pɔ Yuda kíaɔ bò Aaza kpédiakɔa musu gbòò ní pɔ pɔ Manase bò Dii ua séia ní a plaadeo. ɔ a wíwi kélekele, à a buuna séle kòle Sedɔ guzuleu.

13 ɔ à gulesí pɔ wa bɔ Yelusaleũ gukpe oi Kùkpe sístipɔleu gεomidkii oio gbàlè. Isailio kí Salomoo mé sa'okiiɔ bò Sidɔdeɔ dui Asetaatie ní Mɔabu dui Kemɔsio ní Amɔnio dui Mɔbkuo.†

14 A a gbépeleɔ wíwi, à a lipelεo zɔzɔ, ɔ à gbēnazin gewao kálεkale gupio a pà.

15 Baa gulesí pɔ Neba né Yeloboau bò sa'okii ũ Beteli à Isailio dàò duunkeapui,‡ Yosia gulesípi ní a sa'oklio gbòò. A gulesípi gbεo wíwi à a tibò, à tesò Asetaati lipelεwa lɔ.

16 Ké à wezù, à miaɔ è sísiwa we, ɔ à gewao b̀leu a kpása sa'okiiɔpiwa à a gbàlè, lá Dii dà Lua gbéε à d̀aa òwa.§

17 ɔ kí mè: Dé mia wá seelakèwá keei? ɔ wélepideɔ mè: Lua gbé pɔ b̀ Yuda búsuue. ɔme d̀aa yá pɔ ní kè Beteli sa'oklie beε ò.*

18 ɔ kí mè: A to we. Gbēε su aà wá sé s̀òo. ɔ wá aà wáɔ tò we ní ānabi pɔ b̀ Samali wáò.

* 23:10 Lev 18.21, Zel 7.31, 19.1-6 † 23:13 1Kia 11.7 ‡ 23:15 1Kia 12.33 § 23:16 1Kia 13.2 * 23:17 1Kia 13.30-32

¹⁹ Gulesí kpré pɔ Isaili kíao ðò Samali búsu wéleɔ guu aa Dii pɔ fɛleɔɔ ɔ Yosia wíwi pii, a kè sa'oklipiɔne lá a kè Beteli pɔɛwae.

²⁰ ɔ à gulesípiɔ gbàgbanaɔ kòlokpakpa sa'okii pɔ aai sa'owàɔwa pii, à gbɛnazɔn gɛwao kpasawà, ɔ à èa tà Yelusaleù.

²¹ Kí ò gbépiiɛ à mè: A Gɛamusu dikpeke Dii á Luaɛ, lá a ku Dii bàakuawano taalae bee guuwa.

²² Za gɔɔ pɔ dɔaanaɔ dɔaa Isailiɔne ní gɔɔ pɔ Isaili kíao ní Yuda kíao lé kpalableo pii, wi Gɛamusu dikpepi ke à kà máao.

²³ Kí Yosia kpalablea wè bao plasaide guu ɔ wà Gɛamusu dikpepi kè Yelusaleù.

²⁴ Bee gbɛa à gèsisinaɔ ní welendeɔ míde, à kpré guu táao ní ua táao ní táa pɔ pɔ wa è Yelusaleù ní Yuda búsuɔ dúuzò píi míomi, kè à zíkɛ ikoyá pɔ kú taala pɔ sa'onkia Iikia bòwà Dii kprépiɔwa.

²⁵ Kí pɔ dɔaaɛ ní kí pɔ kú aà gbɛaɔ guu, an gbèe i ze ní Diio ní nòsemendoo ní a pɔeño pii laaawao. A Mɔizi ikoyá kúta pii a gbàa léue.

²⁶ Gia ní beeo Dii pɔfɛa Yudaɔzi ní pɔkúma páslo vái pɔ Manase kè yáí i kpáleo.

²⁷ Dii mè: Má Yudaɔ yá mà ní gomala, lá ma Isaili yá ma ní gomalawae. Má gí Yelusaleù pɔ má sèi ní kpré pɔ ma mè ma tɔ aɔ kuwàoe.

²⁸ Yosia yá kɔniɔ ku Yuda kíao ladau ní yá pɔ a kèɔ píi.

²⁹ Kí Yosia gɔɔ kè Egipiɔ kí Falaɔ Neko lé gé Asiliɔ kía lei Uflatai, ɔ Yosia gè zikaiaano Mɛgido. Ké aa kɔ lè, ɔ Neko aà dè.

³⁰ Aà iwao aà gɛ se dà sɔgo guu, aa sùò Yelusaleù wa vl. ɔ Yudaɔ aà né Yoaza kpà kía ù aà gbɛu.

*Yudaɔ kí Yoaza
(2Lad 36.1-4)*

³¹ Yoaza wè bao ní aaɔode guu à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleù mɔ aaɔe. Aà da tɔn Amutali, Zelemii né, Libena gbéɛ.

³² A yá pɔ Dii yeio kè lá a deziɔ kèwae.

³³ ɔ Falaɔ Neko mɔkàwà Libla, Amata búsuu, kè asu àɔ de kía ù Yelusaleùo yáí, ɔ à mè Yuda búsuɔdeɔ falubɔe ánuɔu tɔnu aaɔ ní kɔniɔ ní vuao kiloo bla sɔosai.

³⁴ ɔ à Yosia né Eliakiù díle kía ù a mae Yosia gèe ù, ɔ à aà tó lílèe Yoakiù. ɔ à Yoaza sè tàò Egipi, we à gàu.

³⁵ Yoakiù ánuɔu ní vua pɔ Falaɔ Neko gbèawa sí a búsuɔdeɔwa baade gbàa léu, ɔ a kpàwà.

*Yudaɔ kí Yoakiù
(2Lad 36.5-8)*

³⁶ Yoakiù wè baasɔode guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa† Yelusaleù wè kuɔdoe. Aà da tɔn Zebuda, Pedaia né, Luma gbéɛ.

³⁷ A yá pɔ Dii yeio kè lá a deziɔ kèwae.

24

¹ Yoakiù kiblegɔɔ ɔ Babeli kí Nɛbukaneza mɔ lèle Yuda búsuwa, ɔ Yoakiù gò aà zòblena ù e wè aaɔ. * A gbɛa à nòse pále sè, ɔ à bò aà yáu.

² Dii Babiloni gbàamɔndeɔ gbàewà ní Silib ní Mɔabu ní Amɔniɔ. A ní gbáe Yudaɔ búsuu aa kaale, lá a dà a zòblena ánabiɔne aa òwa.

³ Yápi Yudaɔ lè, kè Dii mé ò yáí, kè à ní yá ní goala duuna pɔ Manase kè yáí

⁴ ní yàesaide pɔ à ní dedeɔ yáí. Manasepi tò Yelusaleù pà ní yàesaide pɔ à ní dedeɔ auo. Bee yáí Dii i we sùuukèo.

⁵ Yoakiù yá kɔniɔ ku Yuda kíao ladau ní yá pɔ a kèɔ píi.

⁶ Kè à gá, ɔ aà né Yekɔnia zòle aà gbɛu.

⁷ Egipiɔ kía i ea bò a búsuu bo, asa Babeli kía búsu pɔ de Egipi pɔ ù yáa síwà píie za Egipi zé swai e Uflatai.

*Yudaɔ kí Yekɔnia
(2Lad 36.9-10)*

⁸ Yekɔnia wè bao plasaide guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleù mɔ aaɔe. Aà da tɔn Neuseta, Elenatá né, Yelusaleù gbéɛ.

⁹ A yá pɔ Dii yeio kè lá a mae kèwae.

¹⁰ Zibeezi Babeli kí Nɛbukaneza zígɔɔ mɔ Yelusaleù aa koezòsi, aa ku we.

† 23:36 Zel 26.1-6 * 24:1 Zel 25.1-38, Dan 1.1-2

11 ɔ Nebukaneza mò we gɔɔ pɔ àà iwapiɔ liaai.

12 ɔ Yudaɔ kɪ Yekonia bɔ gɛ azia kpàwà, aàpi ní a dao ní a iwaɔ ní a kía deɔ ní a kwàasio. Babeli kíapi Yekonia kù a kpalablea wɛ swaaɔde guu.†

13 ɔ à Dii kpɛ àizeɔ náaa à bɔ̀ò we ní kibe àizeɔ. A vua pɔ pɔ Isailio kí Salomɔ̀ kɛ̀ Dii kpɛ pɔ ù zòzɛzɛ lá Dii d̀baa òwa.

14 A Yelusaleù gbɛzɔɔ ní zígɔ̀ kùkù tãrɩ̀nɔ̀ zìzɔ̀ ù pii, aa kà gbɛ̀n òaasɔ̀sɔ̀ lɛ kwi (10.000). A tã ní li'ánaɔ̀ ní siaɔ̀ lɔ̀. Gbɛ̀ i gɔ̀, sema taasideɔ̀ bàasio.

15 Maa à Yekonia kù Yelusaleù ní aà dao ní aà naɔ̀ ní aà kwàasio ní b̀suo gbɛzɔɔ, à tãrɩ̀nɔ̀ Babeli zìzɔ̀ ù.

16 A tã Babeli ní gɔ̀gbãaɔ̀ gbɛ̀n òaasɔ̀sɔ̀ lɛ soplã (7.000) ní li'ánaɔ̀ ní siaɔ̀ gbɛ̀n òaa sɔ̀. Ampii gɔ̀sa giionɛ.

17 A Yekonia desɛ Matania dilɛ kía ù aà gbɛu, ɔ̀ à aà tɔ̀ lilè Zedekia.‡

*Yudaɔ̀ kɪ Zedekia
(2Lad 36.11-12, Zel 52.1-3)*

18 Zedekia wɛ̀ bao ní m̀endoode guu ɔ̀ a kpalablè, à zòlɛ báawa Yelusaleù wɛ̀ kuɛdoɛ. Aà da tɔ̀n Amutali, Zelemii né, Libena gbɛ̀ɛ.

19 A yá pɔ̀ Dii yeio kɛ̀ lá Yoakiù kèwae.

20 Dii pɔ̀kúma mé tò yápi Yelusaleù ní Yuda b̀suo lè pii e à gè ní yá ní goala. ɔ̀ Zedekia b̀ Babeli kía yáú.

25

*Yelusaleù dutuzã
(2Lad 36.15-21, Zel 39.1-10, 52.1-30)*

1 Zedekia kpalablea wɛ̀ kɛokwide guu, a mɔ̀ kwide gɔ̀ kwide zì ɔ̀ Babeli kí Nebukaneza mò lélei Yelusaleùwa, aàpi ní a zígɔ̀ pii.* Aa b̀okpà a b̀i sae, ɔ̀ aa gbà lesì dà aa liai.

2 Aa liaa wɛ̀lepizi maa e kí Zedekia kpalablea wɛ̀ kuɛdode guu.

3 A mɔ̀ siíɔ̀de gɔ̀ kɛokwide zì nɔ̀naa gbãakù wɛ̀lɛu, gbɛ̀e pɔblea ví lɔ̀.

4 Ké wà b̀i fɔ̀, ɔ̀ Yuda zígɔ̀ lèkɔ̀wa pii, aa b̀lɛ ní kibe kaaɔ̀, aa b̀lɛ wɛ̀lɛ bɔlɛu gwá, ɔ̀ aa pɛlɛ Yuudɛ sɛu.

5 ɔ̀ Babiloni zígɔ̀ pɛlɛ kí gbɛwa, aa aà lè sɛpiu Yeliko oi. Ké Zedekia zígɔ̀ fãaa, aa aà tò we,

6 ɔ̀ wà aà kù tã̀ò Babeli kíaɛ Libla. We wà yádauaala,

7 wà aà néɔ̀ dɛ̀dɛ aà wáa, ɔ̀ wà aà wɛ̀ wíwí, wà mɔ̀gotɛ gala kpàɛ, wà tãaãnɔ̀ Babeli.

8 Babeli kía kpalablea wɛ̀ bao m̀endosaide guu, a mɔ̀ sɔ̀ode gɔ̀ soplade zì ɔ̀ aà iwa Nebuzaladã mò Yelusaleù. Aàpi mé Nebukaneza dɔaio gbɛzɔ̀ ù.

9 A tesɔ̀ Dii kpɛwa ní kibeɔ̀ ní Yelusaleù kpɛ̀ɔ̀ pii. Kpɛ̀ pɔ̀ de kpɛ̀ zɔ̀ ù pii lé, à tesòwàɛ.

10 ɔ̀ a tò Babiloni zígɔ̀ Yelusaleù b̀i gbòò m̀pii.†

11 A gbɛ̀ pɔ̀ gɔ̀ wɛ̀lepíu náaa tãrɩ̀nɔ̀ Babeli ní gbɛ̀ pɔ̀ gɛ̀ nà Babeli kíawaɔ̀ ní gbɛ̀ kíniɔ̀.

12 Taasideɔ̀ ɔ̀ à ní tó we aaò vɛ̀ebuɔ̀ ní bugbɛ̀ sɛ̀wa.

13 Babiloni Dii kpɛ̀ mɔ̀gotɛ̀ pɛ̀lɛ ní tadibɔ̀ ní ikakli zɔ̀ɔ̀ wíwi‡ aa tã̀ò Babeli.

14 Aa tífukabɔ̀ ní pɛ̀lɛu ní filiadebɔ̀ ní g̀ɔ̀naɔ̀ ní mɔ̀gotɛ̀ pɔ̀pãle pɔ̀ wí Dii kpɛ̀ zì kɛ̀ò náaa tã̀ò lɔ̀.§

15 ɔ̀ dɔaio gbɛzɔ̀pi tãasɔ̀ ní au'elebɔ̀ ní pɔ̀ pɔ̀ wa pí ní vuao ge ní ánuɔ̀sɔ̀ sɛ̀le piiɛ.

16 M̀pɛle m̀n pla ní ikakípíu ní tadibɔ̀ pɔ̀ Salomɔ̀ pí Dii kpɛ̀ pɔ̀ ù, wí fɔ̀ wà a mɔ̀gotɛ̀ ỳ kiloowao, a gbía kè zài.

17 M̀pɛlepíu lesì gã̀sísuu bao plaplasaiɛ, mé a fùã pɔ̀ kù musuɔ̀ lesì gã̀sísuu sɔ̀sɔ̀e. Mɔ̀daona tãa ní gɔ̀ina pɔ̀ wa kè lán gbɛafu bɛwaɔ̀ liaa fùapiɔ̀zi piiɛ. M̀pɛle m̀n plapiɔ̀ dotɛ.

18 Dɔaio gbɛzɔ̀pi sa'onkia Selaia kù ní aà plaade Zefaniaɔ̀ ní b̀iibledšana gbɛ̀n áaɔ̀.

19 A zígɔ̀ gbɛzɔ̀ kù wɛ̀lɛ guu ní kí iwa gbɛ̀n sɔ̀ pɔ̀ à b̀má wɛ̀lɛ guu lɔ̀ ní zígɔ̀ gbɛzɔ̀ lakɛna pɔ̀ i gbɛ̀ tɔ̀ dalauo ní gɔ̀e gbɛ̀n baaɔ̀ pɔ̀ wà b̀má wɛ̀lɛ guu.

20 Nebuzaladãpi ní naaa tãrɩ̀nɔ̀ Babeli kíaɛ Libla,

21 ɔ̀ Babeli kíapi ní dɛ̀dɛ Libla we Amata b̀suo. Maa wà Yudaɔ̀ náaa ní b̀suo wà tãrɩ̀nɔ̀.

*Gedalia dilɛ Yuda b̀suo gbɛzɔ̀ ù
(Zel 40.7-41.18)*

22 Babeli kí Nebukaneza Aikaù né Gedalia, Safana tɔ̀tina dilɛ gbɛ̀ pɔ̀ gɔ̀ Yuda b̀suo gbɛzɔ̀ ù.

† 24:12 Zel 24.1-10   ‡ 24:17 Zel 37.1   * 25:1 Zel 34.1-5   † 25:10 Eze 33.21   ‡ 25:13 1Kia 7.15-26   § 25:14 1Kia 7.45

²³ Ké zìgṣṣ dṣaanaṣ ní gbéṣṣ mà Babeli kía Gedalia díle gbéẼẼṣṣ ù, ṣ aa mò aà kí Mizipa. Netania né Isimaela kú ní guu ní Kalea né Yohanania ní Tanume né Selaia, Netofa gbéṣṣ ní Maaka gbéṣṣ né Yazaniao ní gbéṣṣ.

²⁴ Ǿ Gedalia legbèṣṣé ní gbéṣṣiṣ à mè: Asu víake Babiloni gbáadeṣṣeṣe. A zṣle wá búsuu la à zṣble Babeli kía, lṣ aafia.

²⁵ Ama a mṣ oplade guu ṣ Netania né Isimaela, Elisama tṣṣna pṣ de kíabui ù mò ní gbéṣṣn kwíṣ, à Gedalia dè ní Yuda pṣ kuaáṣ Mizipa ní Babiloni pṣ kuaáṣ weṣ.

²⁶ Ǿ Yudaṣ fèle, néfèṣen gbéẼẼṣṣ píí ní zìgṣṣ dṣaanapíṣ, aa bàalè tà Egipi, ké aale víake Babiloniṣe yáí.

Yekonia gbaea
(Zel 52.31-34)

²⁷ Yudaṣ kí Yekonia taa Babeli wè bla àaṣsaide, a mṣ kueplade gṣṣ baasṣo ní plaode zí ṣ Babeli kí Evili Melodaki aà bṣ kpéu a kpalablea wè sèia guu, à aà sè lesí.

²⁸ A yámaa òè, ṣ à zṣleki pṣ de a kía dee pṣ kuanṣ Babeliṣ pṣa kpawá.

²⁹ Ǿ Yekonia ṣzṣ a dakpeunake'ulai, lṣ pṣble ní kíó sánu e a wèni léu.

³⁰ Lá gu lé dṣ kí lṣ pṣ a yei kpawáe e à gè gào.

LADA SEIA Yá p3 kú láe bee guu3

Láe bee Isailio kua káau yá'ówéé e wà3 tàrín3 z33 ú Babiloni. Lua gbàgbana3 mé kè. Aa yá p3 kú Samuéli lá3 ní Kíao lá3 guu sè, áma lousisiyá mé gbáané, 5 aa gbáakpá Lua ua ní Lua yáowa. Lua mé kú à3 de Isailio kía ú ado, kía3 de aa zíkèna3 úe, aame aaí kiablea yág5g5 aa gèé ú. Yá bee guu Davidiá kía náaidee, 5me Yelusaleú sí, 5 wélepi gò Lua wéle ú Lua kpé p3 kú we yáí. 3me kiablea yá3 ní lousisiyá3 dà Isailioné. Kía maapi gaa gbèa lápi kèna gbáakpá aa bui p3 aa gò Yuda3 búsu kpalablená3 ú3 yáwa.

Lápi daalékii wá gbé3 t3d3d3 sea za Adamuwa e à gè pè3 Davidiwa (1-9). Bee gbèa wá Davidi kpalablea yá b33lekè (10-29), áma wi aa yákeae3 oo: Aá èwaasoblea, Saulu aa wèa, aa kpalablea wè sopla ní kínio Hebl5, aa Baseba sea, Abisalu3 fèleaaán3 ní yápále3. Lápi Davidi Lua kpè33a Yelusaleú s3ukea yá b33lekè3 3: Sua ní Dii kpagoloo Yelusaleú, Davidi Isaili zíg333 naoa, Levii bui3 ní sa'oná3 ní lèsina3 ní b3led5ana3 z1 zékalea.

Sea Adamu e Ablahaúwa (Daa 5.1-32, 10.1-32, 11.10-26)

- 1 Adamu, Seti, En3si,
- 2 Kena, Maalalee, Yelèdi,
- 3 En3ki, Metusela, Lemèki,
- 4 N3ee ní a neg5e3 Seú ní Haú3 ní Yafetio.
- 5 Yafeti neg5e3 t3n ke: Gomee, Mag3gu, Mede, Gelesi, Tubali, Meseke ní Tilasio.
- 6 Gomee neg5e3 t3n ke: Asehazi, Lifa ní T3gaamao.
- 7 Gelesi neg5e3 t3n ke: Elisa, Taasisi, Sipi ní Lodanio.
- 8 Haú neg5e3 t3n ke: Etiopi, Egipi, Libii ní Kanaao.
- 9 Etiopi neg5e3 t3n ke: Saba, Avila, Sabata, Laama ní Sabatekao. Laama neg5e3n Seba ní Dedá3 ú.
- 10 Niúlodiá Etiopi buie 3. 3me dúnia neg5n t3de séia ú.
- 11 Egipi bui3 t3n ke: Ludio, Anaú3, Leaba3, Nafetu3,
- 12 Patusi3, Kasulu3 ní Keleti p3 Filitè3 b3 ní guu3.
- 13 Kanaa neg5e séian Sid3 ú. Aá bui kínion ke: Iti bui3,
- 14 Yebusi bui3, Am3le bui3, Giigasi bui3,
- 15 Ivi bui3, Aaka bui3, Sini bui3,
- 16 Aavadi bui3, Zemali bui3 ní Amata bui3.
- 17 Seú neg5e3 t3n ke: Elaú, Asili, Aapasa, Ludi ní Alaú3. Alaú neg5e3 t3n ke: Uzu, Hulu, Getee ní Mesechio.
- 18 Aapasa mé Sela 1, 5 Sela Ebelu 1.
- 19 Ebelupi neg5e 1 plaé. Ado t3n Pelegi, asa aa g33 5 wá kèk3wa dúniau. Aá dáuna t3n Yotá.
- 20 Yotápi bui3 t3n ke: Alem3da, Selefí, Azemave, Yela,
- 21 Adolaú, Uzali, Dikala,
- 22 Obali, Abimaé, Seba,
- 23 Ofii, Avila ní Yobabao. Yotá bui3n we píi.
- 24 Seú, Aapasa, Sela,
- 25 Ebelu, Pelegi, Leu,
- 26 Selugi, Nak33, Tela
- 27 ní Ablau3 p3 wi me 3 Ablahaú3.

Ablahaú bui3 (Daa 25.12-16, 36.1-19)

- 28 Ablahaú neg5e3 t3n ke: Izaaki ní Isimaclao.
- 29 An bui3 t3n ke: Isimacla neg5e séian Nebai ú. A gbèa Kedaa, Adibèeli, Mibisá,
- 30 Misima, Duma, Masa, Adada, Tema,
- 31 Yetuu, Nafisi ní Kedemao. Isimacla neg5e3n we.
- 32 Ablahaú n3 Ketula p3 i mésedilé3o neg5e3 t3n ke: Zimana, Yosá, Medá, Madiá, Isebaki ní Suao. Yosá neg5e3n Seba ní Dedá3 ú.
- 33 Madiá neg5e3 t3n ke: Efa, Efèe, An3ki, Abida ní Elèdaao. Ketulapi bui3n we mpíi.
- 34 Ablahaú né Izaaki neg5e3n Esau ní Yak3buo ú.
- 35 Esau neg5e3 t3n ke: Elifaza, Leueli, Yeusi, Yalaú ní Kolao.
- 36 Elifaza neg5e3 t3n ke: Temani, Omaa, Zefo, Gataú, Kenazi ní Amaleki p3 a 1 ní Timinao.

³⁷ Leueli neg̃ɔɔ tɔn ke: Naata, Zela, Sāma n̄ Mizao.

Sei bui

(*Daa 36.20-43*)

³⁸ Sei neg̃ɔɔ tɔn ke: Lotani, Sobala, Zibeɔ, Ana, Disɔ, Ezee n̄ Disāo.

³⁹ Lotani neg̃ɔɔn Oli n̄ Omaũ ũ. Lotani dāen Timina ũ.

⁴⁰ Sobala neg̃ɔɔ tɔn ke: Alavā, Manaata, Eballi, Sefo n̄ Onaũ. Zibeɔ neg̃ɔɔn Aya n̄ Anao ũ.

⁴¹ Ana n̄n Disɔ ũ. Disɔ neg̃ɔɔ tɔn ke: Emadā, Esebā, Ilana n̄ Kelanao.

⁴² Ezee neg̃ɔɔ tɔn ke: Bilana, Zaavā n̄ Akanao. Disā neg̃ɔɔn Uzu n̄ Alanao ũ.

⁴³ Kía pɔ aa kpalabl̄ Edɔũ búsuu Isaili kía āaɔ tɔn ke: Beɔɔ né Bela, Dinaba gb̄é.

⁴⁴ Ké Bela gā, ɔ Bɔzela gb̄é Zela né Yobaba z̄l̄e aā gb̄eu,

⁴⁵ Ké Yobaba gā, ɔ Temani búsu gb̄é Usaũ z̄l̄e aā gb̄eu.

⁴⁶ Ké Usaũ gā, ɔ Aviti gb̄é Bedada né Adada z̄l̄e aā gb̄eu. ɔme zibl̄e Madiāɔwa Mɔabu búsuu.

⁴⁷ Ké Adada gā, ɔ Maseleka gb̄é Samala z̄l̄e aā gb̄eu.

⁴⁸ Ké Samala gā, ɔ Leobo pɔ kú Uflata sae gb̄é Saulu z̄l̄e aā gb̄eu.

⁴⁹ Ké Saulu gā, ɔ Akaboo né Baalanana z̄l̄e aā gb̄eu.

⁵⁰ Ké Baalanana gā, ɔ Pau gb̄é Adada z̄l̄e aā gb̄eu. Aā na tɔn Metabeli, Mal̄edi néé, Mezaaba t̄ũnae.

⁵¹ Adadapi gā s̄.

Edɔũ bui dezi káaun ke: Timina, Alava, Yeteti,

⁵² ɔholibama, Ela, Pinɔ,

⁵³ Kenazi, Temani, Mibizaa,

⁵⁴ Magadie n̄ Ilaũ. Edɔũ bui dezi káaun we.

2

Isaili bui

¹ Isaili neg̃ɔɔ tɔn ke: Lubeni, Simeɔ, Levii, Yuda, Isakaa, Zabulɔni,

² Dā, Yosefu, Bēyāmee, Nefatali, Gada n̄ Aseeo.

Yuda bui

³ Yuda neg̃ɔɔ tɔn ke: Ee, Onani n̄ Selao. A né m̄n āaɔp̄i i n̄ Kanaa búsu n̄e Sua néoe. Yuda neg̃ɔe séia Ee yá i ka Diiguo, ɔ à aā d̄e.

⁴ Yuda mé Pelezi n̄ Zelao i n̄ a népi gyaao, ɔ aā neg̃ɔɔ k̄e pii s̄o.

⁵ Pelezi neg̃ɔɔn Ez̄nɔ n̄ Amuluo ũ.

⁶ Zela neg̃ɔɔ tɔn ke: Zimli, Etani, Emani, Kaloli n̄ Daadao. Aā népi k̄e pii s̄o.

⁷ Kaami neg̃ɔɔn Akāa* ũ. A ya'ī Isailiɔne, à b̄o Dii yá kp̄e à láaip̄o s̄e.

⁸ Etani neg̃ɔɔn Azalia ũ.

⁹ Ez̄nɔ neg̃ɔɔ tɔn ke: Yelameli, Laũ n̄ Kalebuo.

¹⁰ Laũ Aminadabu i, Aminadabu Yudaɔ kía Naas̄ i,

¹¹ Naas̄ Salamo i, Salamo Bɔazu i,

¹² Bɔazu ɔbedi i, ɔbedi Yese i,

¹³ Yese neg̃ɔe séian Eliabu ũ, a plaade Abinadabu, a āaɔde Sāma,

¹⁴ a s̄iis̄de Netaneli, a s̄ode Ladai,

¹⁵ a soolode Ozeũ, a soplade Davidi.

¹⁶ An dāeɔn Zeluia n̄ Abigailio ũ. Zeluia neg̃ɔe āaɔe: Abisai, Yoabu n̄ Asaelio.

¹⁷ Abigaili mé Amasa i. Amasapi den Isimaela bui Yeteɔ ũ.

¹⁸ Ez̄nɔ né Kalebu né i n̄ a na Azubao. Aā nen̄en Yelio ũ. Aā neg̃ɔɔ tɔn ke: Yesee, Sobabu n̄ Aad̄o.

¹⁹ Ké Azuba gā, ɔ Kalebu Eflata s̄e à Hulu īo.

²⁰ Hulu Uli i, ɔ Uli Bezaleli i.

²¹ Bee gbea ké Ez̄nɔ ká w̄e b̄aaɔ, ɔ à Makii né pɔ de Galada da ũ s̄e à Segubu īo.

²² Segubupi mé Yaii i. Yaiipi w̄éle v̄i Galada búsuu m̄n bao n̄ āaɔo.

²³ ɔ Gesuu n̄ Alaũ l̄ele Yaii w̄élep̄iɔwa n̄ Kenatio n̄ a bualoũ. W̄élep̄i k̄e pii b̄aaɔ. Galada mae Makii buiɔn we pii.

²⁴ Ké Ez̄nɔ gā Kalebu Eflata, ɔ aā na Abia Asuli i. Asulipi mé Tekoa k̄ale.

²⁵ Ez̄nɔ yoa Yelameli neg̃ɔɔ tɔn ke: A séian Laũ ũ, a gbea Buna, Oleni, Ozeũ n̄ Ahiao.

²⁶ Yelameli n̄o pále v̄i, aā tɔn Atala. ɔme Onaũ da ũ.

²⁷ Yelameli yoa Laũ neg̃ɔɔ tɔn ke: A séian Maaza ũ, a gbea Yamini n̄ Ek̄eɔ.

²⁸ Onaũ neg̃ɔɔn Samai n̄ Yadao ũ. Samai neg̃ɔɔn Nadabu n̄ Abisuuo ũ.

* 2:7 Yoz 7.1

- 29 Abisuu na tón Abihaili, 5 à Abani ní Mòlidió Ì.
 30 Nadabu negṣeṣon Seledi ní Apaiũto ù. Seledi gà nésaisé.
 31 Apaiũ mé Isi Ì, 5 Isi Sesá Ì, 5 Sesá Alai Ì.
 32 Samai dàuna Yada negṣeṣon Yeté ní Yonatáao ù. Yeté gà nésaisé.
 33 Yonatáa negṣeṣon Peleti ní Zazao ù. Yelameli buiṣon we.
 34 Sesá negṣe vífo, sema nenṣe. Sesá Etiopi gbé ví zo ù, aà tón Yala.
 35 Ǿ Sesápi a nenṣe kpá a zo Yalapiwa, 5 à Atai Iò.
 36 Atai Natá Ì, Natá Zabada Ì,
 37 Zabada Eflala Ì, Eflala Ǿbedi Ì,
 38 Ǿbedi Yehu Ì, Yehu Azalia Ì,
 39 Azalia Ełezi Ì, Ełezi Elasa Ì,
 40 Elasa Sisemai Ì, Sisemai Saluũ Ì,
 41 Saluũ Yekamia Ì, Yekamia Elisama Ì.

Kalebu buiṣ

- 42 Yelameli dàuna Kalebu negṣeṣo tón ke: A séia Mesa mé Zifi Ì, a plaade Malesa mé Hebló Ì.
 43 Hebló negṣeṣo tón ke: Kola, Tapua, Lekuũ ní Semaó.
 44 Sema Lahaũ Ì, Lahaũ Yókaũ Ì, Lekuũ Samai Ì.
 45 Samaipi mé Maoni pó Bezuu kále Ì.
 46 Kalebu mé Halana ní Mɔzao ní Gazezio Ì ní a nɔ Efa pó i méseḍilèèoo, 5 Halanapi Gazezi Ì.
 47 Yadaí negṣeṣo tón ke: Legeũ, Yotaũ, Gesá, Peleti, Efa ní Saafao.
 48 Kalebu mé Sebeé ní Tilanao Ì ní a nɔ Maaka pó i méseḍilèèoo.
 49 Ǿ à Mademana mae Saafa Iò ní Gibea mae Mabenaó. Kalebu nenṣen Akesa ù.
 50 Kalebu buiṣon ke lo.
 Aà na Eflata negṣe séia Hulu néo tón ke: Sobala pó Kiliyaaliũ kále
 51 ní Salema pó Beteleũ káleo ní Alefa pó Begadee káleo.
 52 Sobala pó Kiliyaaliũ kále buiṣ tón ke: Aloedeó ní Manaata gbé kɔniṣ
 53 ní Kiliyaaliũ buiṣ beeo: Yeté buiṣ ní Pu buiṣ ní Suma buiṣ ní Misela buiṣ. Zoładeo ní Esetaodeo bò buipio guue.
 54 Salema buiṣ tón ke: Beteleũdeó, Netofadeó, Atalobeyoabudeó ní Manaata gbé kɔniṣ ní Zoładeo
 55 ní lakèna pó kú Yabezió. Aame Tila buiṣ ní Siméa buiṣ ní Suka buiṣ ù. Keni buipio bò Lekabu buiṣ guue. Amata mé ní dezi káau ù.

3

Davidi buiṣ

- 1 Davidi né pó a Ì Heblóon ke: A a negṣe séia Aminó Ì ní Yezelée gbé Ainɔaũoe. A a plaade Ì ní Kaameli gbé Abigailioe, 5n Danieli ù.
 2 A a àaóde Ì ní Gesuu kí Talemai né Maakaoe, 5n Abisaloũ ù. A a siíóde Ì ní Agitaoe, 5n Adonia ù.
 3 A a soóde Ì ní Abitalioe, 5n Sefatia ù. A a soolode Ì ní a nɔ Egelaoe, 5n Iteaũ ù.
 4 A negṣe gbēon soolopio Ì Heblóe. A kpalablè we wè sopla ní mɔ soolooe, mé à kpalablè Yelusaleũ wè baakwi ní àaóo.*
 5 Né pó a Ì Yelusaleũ tón ke: A negṣe gbēon siíóe beeo Ì ní Amieli né Basebaoe: Siméa, Sobabu, Natá ní Salomoo.
 6 Bee gbéa Ibaa, Elisua, Elifele,
 7 Nɔga, Nefegi, Yafia,
 8 Elisama, Eliada ní Elifeleo. Aà negṣeṣo kè kèokwin we.
 9 Davidi negṣeṣon we pii nɔ pó i méseḍilè néoo néo bàasi. An daen Tamaa ù.

Yuda kia

- 10 Salomoo Lɔbɔaũ Ì, Lɔbɔaũ Abia Ì, Abia Asa Ì, Asa Yosafa Ì,
 11 Yosafa Yolaũ Ì, Yolaũ Aazia Ì, Aazia Yoasi Ì,
 12 Yoasi Amazia Ì, Amazia Azalia Ì, Azalia Yotaũ Ì,
 13 Yotaũ Aaza Ì, Aaza Ezekia Ì, Ezekia Manase Ì,
 14 Manase Amó Ì, Amó Yosia Ì.
 15 Yosiapi negṣeṣo tón ke: A séia Yohanani, a plaade Yoakiũ, a àaóde Zedekia, a siíóde Saluũ.
 16 Yoakiũ né Yekonia mé zòle aà gbœu, 5 Zedekia zòle Yekonia gbœu.

Taa ní Yudaó Babiloni búsuu gbœa ktabuĩ

- 17 Wà tà ní Yekoniapio zìzo ùe. Aà negṣeṣo tón ke: Salatieli,

* 3:4 2Sam 5.4-5, 1Kia 2.11, 1Lad 29.27

- 18 Malakilaū, Pedaia, Senazaa, Yekamia, Osama n̄ Nedabiao.
- 19 Pedaia neg̃ɔɛn Zolobabeli n̄ Simeio ũ. Zolobabelipi m̄ Mesulaū n̄ Ananiao ĩ n̄ n̄ d̄ae Selomio.
- 20 A neg̃ɔɛ ĩ l̄ gb̄ɛn s̄o: Asuba, Oeli, Belekia, Asadia n̄ Yusabesedio.
- 21 Anania neg̃ɔɛn Pelatia n̄ Yesaiao ũ. Aa buiɔn Lefai buiɔ ũ l̄ n̄ Aanana buiɔ n̄ Obadia buiɔ n̄ Sekania buiɔ.
- 22 Sekania neg̃ɔɛ t̄n ke: Semaia, Atusu, Igali, Balia, Nealia n̄ Safatao, aa k̄e soolo.
- 23 Nealia neg̃ɔɛ t̄n ke: Elioenai, Izikia n̄ Azikaũ, aa k̄e aās.
- 24 Elioenai neg̃ɔɛ t̄n ke: Odavia, Eliasibu, Pelaia, Akubu, Yohanani, Delaia n̄ Ananio, aa k̄e sopla.

4

Yuda bui k̄niɔ

- 1 Yuda neg̃ɔɛ t̄n ke: Pelezi, Ez̄nɔ, Kaami, Hulu n̄ Sobalao.
  - 2 Sobalapi n̄ Leaia m̄ Yaata ĩ, 5 Yaata Ahumai n̄ Laadio ĩ. Zola buiɔn we.
  - 3 Etaū neg̃ɔɛn Yezel̄e, Isema n̄ Ibasio ũ. An d̄ae t̄n Azel̄eponi.
  - 4 Ǿ a Penueli p̄ Gedoo k̄ale ĩ n̄ Ez̄e p̄ Usa k̄aleo. Eflata yoa Hulu p̄ Betel̄eũ k̄ale buiɔn we.
  - 5 Asuli p̄ Tekoa k̄ale n̄ v̄i plāe, aan Ela n̄ Naalao ũ.
  - 6 Naala m̄ Ahuzau n̄ Efēo n̄ Temenio n̄ Aasetalio ĩ.
  - 7 Ela m̄ Zeleti n̄ Zohaao n̄ Enanio ĩ.
  - 8 Kozu Anubi n̄ Zobebao ĩ. An guu 5 Aluũ n̄ Ahaleli buiɔ b̄u.
  - 9 Yabesi b̄ee v̄i de a gb̄ɛla. Aa da m̄ t̄kpāè Yabesi, * ke a a ĩ n̄ w̄aw̄a z̄ɔo yāi.
  - 10 Yabesi wiil̄e Isailiɔ Luawa a m̄e: B̄aaadamagu, n̄ ma b̄usu k̄áfm̄ee. Ǿda, n̄ ma b̄o v̄aiu, k̄e másu w̄aw̄amao yāi. Ǿ Lua slāano.
  - 11 Suha d̄auna Kelubu m̄ M̄hii ĩ, 5 M̄hii Esitoni ĩ.
  - 12 Esitoni m̄ Belafa n̄ Paseao n̄ Tehinao ĩ. Tehinapi m̄ Naasa k̄ale. Lekadeɔn we.
  - 13 Kenazi neg̃ɔɛn Ōnieli n̄ Selaiao ũ. Ōnieli neg̃ɔɛn Hata n̄ M̄eɔntaio ũ.
  - 14 M̄eɔntaipi m̄ Ofela ĩ. Selaia m̄ Yoabu ĩ. Ōme sia p̄ kú Siaɔ Guzuleu dezi ũ.
  - 15 Yefũne n̄ Kalebu neg̃ɔɛ t̄n ke: Ilu, Ela n̄ Naaũ. Elapi m̄ Kenazi ĩ.
  - 16 Yaleleli neg̃ɔɛ t̄n ke: Zifi, Zifa, Tilia n̄ Asaleo.
  - 17-18 Ezala neg̃ɔɛ t̄n ke: Yetēe, Meledi, Efēe n̄ Yalonio. Meledi m̄ Falaɔ n̄ Bitia s̄e, 5 a Miliat̄ n̄ Samaio ò n̄ Esem̄a mae Isebao. Aa Yuda n̄ 5 a Gedoo mae Yeledi n̄ Soko mae Ebēe n̄ Zanca mae Yekutio ò.
  - 19 Odia na Nahaũ d̄ae buiɔ t̄n ke: Gaami bui p̄ kú Keilaɔ n̄ Maaka bui p̄ kú Esem̄aɔ.
  - 20 Sim̄ɔ neg̃ɔɛ t̄n ke: Aminɔ, Lina, Benana n̄ Tilonio. Isi buiɔn Zoeti n̄ aa neg̃ɔɛ ũ.
  - 21 Yuda n̄ Sela buiɔ t̄n ke: Ee p̄ Leka k̄ale, Laada p̄ Malesa k̄ale n̄ zw̄aat̄anaɔ bui p̄ kú Betasebeaɔ
  - 22 n̄ Yokiũo n̄ Kozebadeɔ n̄ Yoasio n̄ Salafa p̄ aa de M̄abu b̄usu k̄iaɔ ũ n̄ Yasubilemao.
- Yápiɔ keɔɔ zi.
- 23 Gb̄épiɔ a oobonaɔne, aa ku Netait̄ n̄ Gedelao. We aai z̄ikeu k̄iāe.
- Simeɔ bui*
- 24 Simeɔ neg̃ɔɛ t̄n ke: Nemueli, Yamini, Yalibu, Zela n̄ Sauluo.
  - 25 Saulu Saluũ ĩ, Saluũ Mibis̄a ĩ, Mibis̄a Misima ĩ.
  - 26 Misima Amueli ĩ, Amueli Zakuu ĩ, Zakuu Simeĩ ĩ.
  - 27 Simeipi neg̃ɔɛ ĩ ḡe n̄ m̄endōo, nen̄e soolo. Aa gb̄épiɔ s̄s̄ aai ne'i dasio. Bee yāi Simeɔ buiɔ d̄asi l̄an Yudaɔwao.
  - 28 W̄ēle p̄ aa z̄̄leuɔn ke: Beeseba, M̄olada, Azaasuali,
  - 29 Bila, Ēseũ, Tolada,
  - 30 Betue, Ǿma, Zikilaga,
  - 31 Bemaakabo, Azaasusiũ, Bebili n̄ Saalaiũ. An w̄ēleɔn we† e a ḡe p̄èð Davidi kpalableawa.
  - 32 Aa w̄ēleɔ v̄i m̄en s̄o l̄: Etaũ, Aini, Limo, Tok̄e n̄ As̄o
  - 33 n̄ n̄ bualou p̄ liaa w̄ēlepiɔziɔ e a ḡe p̄èð Baalawa. An w̄ēleɔn we. Aa n̄ buiɔ t̄s̄ d̄alau, 5n ke:
  - 34 Mesoba, Yameleki, Amazia n̄ Yosa,
  - 35 Yoeli, Yosibia n̄e, Selaia t̄ũna, Asīe s̄̄w̄ena Yehu,
  - 36 Elioenai, Yaakoba, Yesohaia, Asaia, Adieli, Yesimie, Benaia
  - 37 n̄ Zizao. Zizapi m̄e Sifi n̄e, Aloni t̄ũna, Yedaia s̄̄w̄ena, Simeli s̄̄kpāe, Semaia s̄̄s̄ĩ ũ.
  - 38 Gb̄é p̄ w̄a n̄ t̄s̄ d̄ada láup̄i m̄e n̄ bui d̄aanaɔ ũ. An b̄ede: dasikũ maama,

* 4:9 Bee m̄e w̄awa. † 4:31 Yoz 19.2-8

39 5 aa fêle gè dádákèkii wêlêi Gedoo be'ae oi guzulê gukpê oi.

40 Ɔ aa bò dádákèkii maa táaedewa we. Bùsupi yàasa mé a yákele vío. Haù buieɔ mé kú we yáa.

41 Gbépiɔ gè we Yudaɔ kí Ezekia gɔɔe. Aa sí Haù buipiozi ní kpéɔ guu ní Mɛu bui pò kú weɔ. Aa ní dede míɔ, 5 aa zòlê we aa kè ní dádákèkii ù e ní a gbáo.

42 Ɔ Simɛɔ bui gbɛɔn ɔaa pla ní basɔɔɔ lèlê Sei bùsu sísidewa. Isi neg̃ɛɔ Pelatia ní Nɛaliao ní Lefaiiao ní Uzielio mé d̃aaanê.

43 Aa Amalèki bui k̃ɔna pò bò yáaɔ dèdê, 5 aa ku we e ní a gbáo.

5

Lubeni buiɔ

1 Isaili neg̃ɛɔ s̃eia Lubeni buiɔ t̃ɔn ke: Ɔme yoa ù, áma ké à gbadà a mae nawa yáí,* 5 aa maepi aà yoakeze kpá Yosefu neg̃ɛɔɔwa, wí aà t̃ɔ dalau yoa ù lɔo.

2 Baa ké Yuda gbáa a gbéɔ guu, mé d̃aaana bò aà buiɔ guu, Yosefu mé yoakeze ví.

3 Isaili yoa Lubeni neg̃ɛɔ t̃ɔn ke: Anòki, Palu, Ez̃ɔnó ní Kaamio.

4 Yoeli Semaia Ì, Semaia G̃ɔgu Ì, G̃ɔgu Simeì Ì,

5 Simeì Mika Ì, Mika Leaiia Ì, Leaiia Baali Ì,

6 Baali Beela Ì. Ɔme Lubeni buiɔ d̃aaana ù, 5 Asiliɔ kí Pulu aà kù tàò z̃ìz̃ò ù.†

7 Beela gbé pò wà ní t̃ɔ dàda láu daedaeɔn ke: Kí Yeielì, Zakali

8 ní Azaza né, Sema t̃òuna, Yoeli síwena Belao. Aa z̃òlê Aloeé ní Nɛboɔ ní Baali Mɛɔnao.

9 Aa z̃òlê gukpê oi e aa gè nà guwaiwai pò pè Uflatawa, ké an p̃ɔtuoɔ dasikù Galada bùsuu yáí.

10 Saulu gɔɔ aa zíkà ní Ageli buiɔ, 5 aa z̃ìblémá aa z̃òlê ní wéleɔ guu bùsu pò kú Galada gukpê oi píiu.

Gada buiɔ

11 Gada buiɔ kú ní sae Basana bùsuu e à gè pè Salekawa.

12 Yoeli mé ní d̃aaana ù Basana we, Safaù mé aà plaade ù, a gbɛa Yanai ní Safatao.

13 An gbɛɔn ke daedae gbɛɔn soplá: Mikaila, Mɛsulaù, Seba, Yolai, Yaká, Zia ní Ebeluo.

14 Buzu Yado Ì, Yado Yesisai Ì, Yesisai Mikaila Ì, Mikaila Galada Ì, Galada Yaloo Ì, Yaloo Huli Ì, Huli Abihaili Ì, Abihaili mé gbépi Ì.

15 Abidielì né, Guni t̃òuna Ahi mé gbépiɔ uabele s̃eia ù.

16 Gada buiɔ ku Galada ní Basana bùsu wéleɔ guu ní Salna dádákèkio e a z̃òlêwa.

17 Wà gbépiɔ t̃ɔ dalau Yudaɔ kí Yotaù ní Isailiɔ kí Yeloboaoɔ gɔɔe.

18 Lubeni buiɔ ní Gada buiɔ ní Manase buiɔ lɛe doo gbé gbáa pò kú z̃ì s̃ɔu guuɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛe bla ní síiɔ ní ɔaa áaɔ ní baswaaɔe (44.760). Wà zíkaa dànê, aa s̃engbao ní f̃endao ví, mé aa ka d̃ɔ.

19 Aa zíkà ní Ageli buiɔ ní Yetuuo ní Nafisio ní Nòdabao.

20 Lua d̃òrìlê à Ageli buiɔ nàné ní ɔz̃ì ní gbé pò kúr̃nɔɔ píi, ké aa wiilèwa z̃ìlau yáí. A sír̃nɔ, ké aa a náaikè yáí.

21 Ɔ aa Ageli buiɔ p̃ɔtuoɔ náaa, yiongoɔ ɔaasɔɔɔ lɛe blakwi (50.000), s̃áɔ ní bleɔ ɔaasɔɔɔ lɛe ɔaa do ní blakwio (250.000), z̃áa'inaɔ ɔaasɔɔɔ lɛe pla (2.000). Aa gbéɔ kùkù b̃éɛ lɔ ɔaasɔɔɔ lɛe basɔ (100.000),

22 mé gbé pò g̃aga z̃ìpi guuɔ dasi, asa z̃ìpi bò Dii kíe. Aa z̃òlê ní gbɛu e wà gè Isailiɔ kùkù t̃àr̃nɔ.‡

Manase bui pò kú gukpê oiɔ

23 Manase buiɔ lɛe do z̃òlê bùsupi za Basana e Baali ɛm̃ɔ ní Seniio ní ɛm̃ɔ gbɛo. Aa dasi.

24 An uabele káaɔn ke: Efeɛ, Isi, Elielì, Azelie, Zelemii, Odavia ní Yadielio. G̃ɔsa gbáa t̃ɔdeɔne, mé uabeleɔne lɔ.

25 Kási aa náai ví ní dezio Luaeɔ, aa gbáskè ní bùsupi gbé pò Lua ní midenêɔ t̃áaɔe.

26 Ɔ Isailiɔ Lua tekpá Asiliɔ kí Pulu pò wí me lɔ Tigela Pileseegu, 5 Pulupi mò Lubeni buiɔ ní Gada buiɔ ní Manase buiɔ lɛe dopio kùkù t̃àr̃nɔ Ala ní Abooo ní Halao ní swa pò wí me Gozà saeɔ.

Levii buiɔ

27 Levii neg̃ɛɔ t̃ɔn ke: Gees̃, Keata ní Melalio.

28 Keata neg̃ɛɔ t̃ɔn ke: Amlaù, Isaa, Hebl̃ó ní Uzielio.

* 5:1 Daa 35.22, 49.3-4 † 5:6 2Kia 15.29 ‡ 5:22 2Kia 15.29

²⁹ Amlaũ néo tón ke: Aalona, Moizi ní Miliaũo. Aalona neg̃eɔ tón ke: Nadabu, Abiu, Eleazaa ní Itamaao.

³⁰ Eleazaa Fineasi í, Fineasi Abisua í,

³¹ Abisua Buki í, Buki Uzi í,

³² Uzi Zelaia í, Zelaia Melaio í,

³³ Melaio Amalia í, Amalia Aitubu í,

³⁴ Aitubu Zadoki í, Zadoki Aimaaza í,

³⁵ Aimaaza Azalia í, Azalia Yohanani í,

³⁶ Yohanani Azalia í. Ɔme Lua gb̃agba kpé p̃s Salom̃o d̃s Yelusaleũ ua.

³⁷ Azalia Amalia í, Amalia Aitubu í,

³⁸ Aitubu Zadoki í, Zadoki Saluũ í,

³⁹ Saluũ Ilikia í, Ilikia Azalia í,

⁴⁰ Azalia Selaia í, Selaia Yozada í.

⁴¹ Ké Dii tò Nebukaneza m̃o Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ p̃ii kùkù t̃ar̃ño z̃l̃z̃o ù, Yozadapi kú ní guue.

6

¹ Levii neg̃eɔ tón ke: Gees̃, Keata ní Melalio.

² Gees̃ neg̃eɔn Libeni ní Simeio ù.

³ Keata neg̃eɔ tón ke: Amlaũ, Isaa, Hebl̃s ní Uzielio.

⁴ Melali neg̃eɔn Mali ní Musio ù.* Levii buiɔn ke an dezi káaɔwa:

⁵ Gees̃ Libeni í, Libeni Yaata í, Yaata Zima í,

⁶ Zima Yoa í, Yoa Ido í, Ido Zela í, Zela Yealai í.

⁷ Keata Aminadabu í, Aminadabu Kole í, Kole Asii í,

⁸ Asii Elikana í, Elikana Abiasafa í, Abiasafa Asii í,

⁹ Asii Taatu í, Taatu Ulieli í, Ulieli Uzia í, Uzia Saulu í.

¹⁰ Elikana neg̃eɔ tón ke: Amasai ní Aim̃o.

¹¹ Aim̃o Elikana í, Elikana Zofai í, Zofai Naata í,

¹² Naata Eliabu í, Eliabu Yeloau í, Yeloau Elikana í, Elikana Samueli í.

¹³ Samueli neg̃eɔ s̃éian Yoeli ù, a plaade Abia.

¹⁴ Melali Mali í, Mali Libeni í, Libeni Simeí í, Simeí Uza í,

¹⁵ Uza Simeá í, Simeá Agia í, Agia Asaia í.

Lua kpé

¹⁶ Gb̃é p̃s Davidi ní díle Dii kpé l̃èsin gb̃éz̃z̃o ù kpagolo sua we gb̃eɔn ke:

¹⁷ Aaĩo lesizi ke zw̃aakpe p̃s w̃i me Kpaaukpe kpeele e Salom̃o g̃è kped̃o Diie Yelusaleũ. Aa z̃l̃kè a z̃éwa lá wa dílenéwa.

¹⁸⁻²³ Gb̃é p̃s aa z̃ipi k̃èò ní ní neg̃eɔ tón ke: L̃èsin d̃baana Emani, Keata bui deziɔ tón ke maɔ ní ní néo daalea Isailiwa: Isaili, Levii, Keata, Isaa, Kole, Abiasafa, Asii, Taatu, Zefania, Azalia, Yoeli, Elikana, Amasai, Maatu, Elikana, Zufi, Toa, Elieli, Yeloau, Elikana, Samueli ní Yoeli p̃s Emanipi lo.

²⁴⁻²⁸ Emani gb̃èdo Asafa mé í lesi aa ɔplaaí. Aà deziɔ tón ke maɔ ní ní néo: Levii, Gees̃, Yaata, Simeí, Zima, Etani, Adaia, Zela, Eteni, Malakia, Baaseia, Mikaila, Simeá ní Belekia p̃s Asafapi lo.

²⁹⁻³² An gb̃é Melali buiɔ d̃baana Etani mé lo kú ní ɔzei. Aà deziɔ tón ke: Levii, Melali, Musi, Mali, Sem̃e, Bani, Amezi, Ilikia, Amazia, Asabia, Maluku, Abadi ní Kisi p̃s Etanipi lo.

³³ An Levii deɔ mé zw̃aakpe p̃s de Lua kpé ù z̃í k̃iño k̃è p̃ii.

³⁴ Aalona ní a buiɔ mé í p̃s k̃pasa sa'ok̃iwa ní tulaletikateak̃dio. Aame aab̃ luak̃k̃i z̃í ke, aai Isailio duuna k̃émá lá Lua z̃òblena Moizi dílenéwa.

³⁵ Aalona buiɔ tón ke: Eleazaa Fineasi í, Fineasi Abisua í,

³⁶ Abisua Buki í, Buki Uzi í, Uzi Zelaia í,

³⁷ Zelaia Melaio í, Melaio Amalia í, Amalia Aitubu í,

³⁸ Aitubu Zadoki í, Zadoki Aimaaza í.

Levii buiɔ w̃éleɔ

(Yoz 21.4-39)

³⁹ W̃éle p̃s wa kpámá ní z̃l̃ek̃di ùn ke: Keata t̃òna Aalona buiɔ ò wà gb̃eláné káau.

⁴⁰ Ɔ aa Hebl̃s p̃s kú Yuda bùsuu bl̃é ní a dádák̃k̃i p̃s liaaio.

⁴¹ Ama wà w̃élepi buaɔ ní a bualoũo kpá Yefũne né Kalebuwae.

⁴² Aalona buiɔ mé Hebl̃s p̃s de misiw̃éle ù bl̃é ní Libenao ní Yatiio ní Esem̃ao

⁴³ ní llenio ní Debiio

* 6:4 Baa 6.16-19

- 44 ní Asão ní Beseemesio, ampíí ní a dádākekíioe.
- 45 Aa Bēyāmeē buiò wéleò blè lɔ, Gɛba ní Alemeo ní Anatoo, ampíí ní a dádākekíioe. Wéle mèn kue'aaòpíá Aalona buiò p̄sɛ.
- 46 Keata bui kɛniò mé Manase bui pò kú be'ae oio wéleò blè mèn kwi gbelaá guu.
- 47 Geesò buiò mé Isakaa buiò ní Asee buiò ní Nefatali buiò ní Manase bui pò kú Basana bùsuuò wéleò blè daɛdaɛ mèn kue'aaò.
- 48 Melali buiò mé Lubeni buiò ní Gada buiò ní Zabulɔni buiò wéleò blè daɛdaɛ mèn kwi gbelaá guu.
- 49 Ǿ Isaili buipio wélepíò ní ní dádākekíio kpa Levii buiowa.
- 50 Yudaò ní Simeò buiò ní Bēyāmeē buiò wéle pò wà ní tó sipio kpámá lɔ.
- 51 Keata buieò mé Eflaiū buiò wéleò blè lɔ.
- 52 Wà Eflaiū bùsu sísíde misiwéle pò wí me Sikeū kpámá ní Gezεεo
- 53 ní Yɔkemaùò ní Betolonio
- 54 ní Ayalonio ní Galimò, ampíí ní a dádākekíioe.
- 55 Manase bui pò kú be'ae oio mé Anεe ní Bileaùò ní ní dádākekíio kpa Keata bui kɛniowa.
- 56 Wéle pò Geesò buiò èn ke: Manase bui pò kú gukpe oi wéleò Golana pò kú Basana bùsuu ní Asaloo ní ní dádākekíio.
- 57 Isakaa bui wéleò Kεdesi, Dabela,
- 58 Lamotu ní Anεùò ní ní dádākekíio.
- 59 Asee bui wéleò Masala, Abedò,
- 60 Hukoko ní Leobeo ní ní dádākekíio.
- 61 Nefatali bui wéleò Kεdesi pò kú Galile, Hamò, Kiliataiù ní ní dádākekíio.
- 62 Levii né Melali buiò mé ḡò. Ǿ aa Zabulɔni bui wéleε beεò è: Yɔkenaù, Kaata, Limòni ní Tabooò, ampíí ní a dádākekíio.
- 63 Aa Lubeni bui pò kú Yuudē baa bɔaa ní Yelikooò wéleε beεò è lɔ: Bezeε pò kú guwaiwau, Yaza,
- 64 Kedemò ní Mefaaò, ampíí ní a dádākekíio.
- 65 Aa Gada bui wéleε beεò è lɔ: Lamotu pò kú Galada bùsuu, Maanaiù,
- 66 Eεbò ní Yazεεo, ampíí ní a dádākekíio.

7

Isakaa buiò

- 1 Isakaa neḡεò s̄iis̄e: Tola, Pua, Yasubu ní Simelonio.
- 2 Tola neḡεò tón ke: Uzi, Lefaia, Yelie, Yamai, Ibisaiù ní Samuelio. Uabeleone nípii. Davidi ḡoo Tola bui ḡosa pò wà ní tó dàlauò gb̄εon òaas̄oòo leε bao ní plao ní òaa àāsoe (22.600).
- 3 Uzi mé Izilahia í. Izilahia neḡεon Mikaila, Obadia, Yoeli ní Isiao ù. An gb̄εon soo píiá uabeleone.
- 4 An bui z̄iḡò pò wà ní tó dàlau daɛdaεò gb̄εon òaas̄oòo leε baakwi ní soolooe (36.000), ké an n̄oo ní ní néo dasi yáí.
- 5 Isakaa bui ḡosa pò wà ní tó dàlauò gb̄εon òaas̄oòo leε basiis̄ ní soplaoe (87.000).

Bēyāmeē buiò

- 6 Bēyāmeē neḡεò àās̄e: Bela, Bekεe ní Yediaeo.
- 7 Bela neḡεò sooε: Ezebò, Uzi, Uzieli, Yelimo ní Ilio. Uabeleone nípii. An bui ḡosa pò wà ní tó dàlauò gb̄εon òaas̄oòo leε bao n plao ní baakwi ní s̄iis̄e (22.034).
- 8 Bekεe neḡεò tón ke: Zemila, Yoasi, Eliezeε, Elioenai, Ǿmeli, Yelemo, Abia, Anato ní Alemeo. Bekεe neḡεon we pii.
- 9 Wà ní uabeleò tó dàlau, mé an ḡosaò gb̄εon òaas̄oòo leε bao ní òaa dooe (20.200).
- 10 Yediaε mé Bilana í. Bilana néo tón ke: Yeusi, Bēyāmeε, Ehudu, Kenaana, Zetá, Taasisi ní Aisahaao.
- 11 Yediaε buipioá uabeleone nípii. An bui ḡosa pò aal b̄o gé z̄ikais̄ gb̄εon òaas̄oòo leε ḡεo ní plao ní òaa dooe (17.200).
- 12 Supiù ní Hupiùoá Ili buiòne, mé Husiùá Ahee buiòne.

Nefatali buiò

- 13 Bila né Nefatali neḡεò tón ke: Yazieli, Guni, Yezeε ní Sileùò.

Manase buiò

- 14 Manase neḡεò tón ke: A Asieli ní Makiiò í ní Sili bui n̄o pò í m̄és̄dileεooe. Makii mé Galada í.
- 15 Makii n̄os̄è Hupiùε ní Supiùò. Aà d̄ae tón Maaka. Makii buie tón Zelofada. Nen̄oε a í at̄ε.

16 Makii negɔɛ ɪ rɪ a na Maakao, ɔ à tɔkpàè Pɛlesi. Aà dāuna tɔn Sɛlesi, aà negɔɛɔn Ulaū rɪ Lakɛūo ũ.

17 Ulaū mé Bedā ɪ. Makii né Galada, Manase tɔūna negɔɛɔn we.

18 Aà dāe Amɔleke negɔɛɔn Isodo, Abiezeɛ rɪ Malao ũ.

19 Semida negɔɛɔn Ahiana, Sikeū, Liki rɪ Aniaūo ũ.

Eflaiū bui

20 Eflaiū Sutela ɪ, Sutela Beledi ɪ, Beledi Taatu ɪ, Taatu Elada ɪ, Elada Taatu ɪ,

21 Taatu Zabada ɪ, Zabada Sutela ɪ. Ezeɛ rɪ Eladuo gè Gatadeɔ pɔtuoɔ kúkúti, ɔ wà rɪ dɛɛ we.

22 An mae Eflaiū pɔsia kè rɪ gaa yá musu à gɔɔplakè, ɔ aà daeɔ mò aà nɔɛ niniè.

23 Ké Eflaiūpi èa wùle rɪ a nao, ɔ à nɔsí à negɔɛ ɪ b. ɔ à tɔkpàè Belia,* ké yá'ɔma aà bedeo lè yái.

24 Aà nenɔɛ tɔn Seela. ɔme Betoloni Musu rɪ Betoloni Zíleo kàle rɪ Uzeni Seelao.

25 Lɛfa Lɛsɛfa ɪ, Lɛsɛfa Tela ɪ, Tela Taani ɪ,

26 Taani Ladā ɪ, Ladā Amihudu ɪ, Amihudu Elisama ɪ,

27 Elisama Nuni ɪ, Nuni Yozuee ɪ.

28 An bùsu wéleɔ tɔn ke: Beteli rɪ a bualoūɔ, Naalana pɔ kú gukpe oi, Gezeɛ pɔ kú be'ae oi rɪ a bualoūɔ, Sikeū rɪ a bualoūɔ e à gè pè Aya rɪ a bualoūɔwa.

29 Betesā rɪ Taanakio rɪ Megidoo rɪ Dooo, ampɪi rɪ a bualoūɔ ku Manase buiɔ bùsuue, ɔ Isaili né Yosefu buipɔ ku wélepiɔ guu.

Aseɛ bui

30 Aseɛ negɔɛɔ tɔn ke: Imena, Iseva, Isevi rɪ Beliao. An dāen Sela ũ.

31 Belia negɔɛɔ tɔn ke: Ebeɛ rɪ Biizai mae Malakieo.

32 Ebeɛ negɔɛɔ tɔn ke: Yafleti, Someɛ rɪ Otaūo. An dāen Sua ũ.

33 Yafleti negɔɛɔ tɔn ke: Pasaki, Bimali rɪ Asevao.

34 Someɛ negɔɛɔ tɔn ke: Ahi, Lɔga, Uba rɪ Alaūo.

35 Aà dāuna Otaū negɔɛɔ tɔn ke: Zofa, Imena, Sɛlesi rɪ Amaluo.

36 Zofa negɔɛɔ tɔn ke: Sua, Aaneɛɛ, Suali, Beli, Imla,

37 Bezeɛ, Odo, Sāma, Silesa, Yetɛɛ rɪ Beelao.

38 Yetɛɛ negɔɛɔ tɔn ke: Yefūne, Pisipa rɪ Elao.

39 Ula negɔɛɔ tɔn ke: Ala, Anieli rɪ Liziao.

40 Aseɛ buiɔn we, mé uabeleɔne n̄pii. Gɔsa gbāa tɔdeɔne mé d̄baana maaɔne. An zɪgɔ pɔ wà rɪ tɔ dālaɔ gb̄ɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ baasɔo rɪ m̄ɛndooɛ (26.000).

8

B̄yāmeɛ bui

1 B̄yāmeɛ negɔɛ s̄ɛian Bela ũ, a plaade Asebe, a āaɔde Ahala,

2 a sīiɔde Nɔha, a sɔode Lafa.

3 Bela negɔɛɔ tɔn ke: Aada, Ehudu mae Gela,

4 Abisua, Naamani, Ahoa,

5 Gela, Sefufā rɪ Hulaūo.

6-7 Ehudu negɔɛɔ tɔn ke: Naamani, Ahia rɪ Gelao. Gelapi negɔɛɔn Uza rɪ Aihuduo ũ. Uabeleɔn rɪ ũ Gɛba, ɔ Gela tò aa f̄le tà Manaata.

8 Saalaiū a nao Husiū rɪ Baalao yà, ɔ à néɛ beeo ɪ M̄abu bùsuu

9 rɪ a na Odesio: Yobaba, Zibia, M̄esa, Malekaū,

10 Yeuzi, Sakia rɪ Miimao. Aà népiɔn we, ampɪi uabeleɔne.

11 A Abitubu rɪ Elipao ɪ rɪ a na Husiūpio zadɔ ɪ aà yao.

12 Elipaa negɔɛɔ tɔn ke: Ebelu, Misau rɪ Sem̄edi pɔ Ono rɪ Lodio kàle rɪ a bualoūɔ.

13 A Belia rɪ Semao ɪ b. Uabeleɔn rɪ ũ Ayaloni. Aame Gatadeɔ yà.

14-16 Belia negɔɛɔ tɔn ke: Ahio, Sasaki, Yeleɔ, Zebadia, Alade, Edeɛ, Mikaila, Isepa rɪ Yohao.

17-18 Elipaa negɔɛɔ tɔn ke: Zebadia, M̄esulaū, Iziki, Ebeɛ, Isimelai, Izilia rɪ Yobabao.

19-21 Simeɪ negɔɛɔ tɔn ke: Yakiū, Zikeli, Zabedi, Elienai, Ziletai, Elieli, Adaia, Belaia rɪ Simelao.

22-25 Sasaki negɔɛɔ tɔn ke: Isepā, Ebelu, Elieli, Abedɔ, Zikeli, Anana, Anania, Elau, Anetotia,

Ifedeɔ rɪ Penuelio.

26-27 Yeloaū negɔɛɔ tɔn ke: Sameselai, Sealia, Atalia, Yaalesia, Elia rɪ Zikelio.

28 Wà gb̄épiɔ tɔ dālaɔ. Uabeleɔne n̄pii. Aa kú rɪ gb̄éɔ saɛ Yelusaleɛ.

Saulu bui

29 Ké Yeieli Gabaɔ kàle, ɔ a ku we. Aà na tɔn Maaka.

30 Aà negɔɛ s̄ɛian Abedɔ ũ. A gb̄ea Zuu, Kisi, Baali, Nɛɛ, Nadabu,

* 7:23 Bee mè yá'ɔma guu.

- 31 Gedoo, Ahio, Zekεε
- 32 rí Simεa mae Mikeloo. Aa kú rí gbέo saε Yelusaleúε.
- 33 Nεε Kisi í, Kisi Saulu í, Saulu Yonatāa í rí Malakisuaο rí Abinadabuo rí Isiboseο.
- 34 Yonatāa mé Mika mae Mεfibose í.
- 35 Mikapi negεo tón ke: Pitō, Mεleki, Talea rí Aazao.
- 36 Aaza Yoada í, Yoada Aleme í rí Azemaveo rí Zimlio. Zimli Mοza í,
- 37 Mοza Binea í, Binea Lafa í, Lafa Elasa í, Elasa Aseli í.
- 38 Aseli negεe í sooloe. An tón ke: Azikaū, Bokelu, Isimaεla, Sealia, Obadia rí Ananio. Aseli negεeon we pii.
- 39 Aa gbεdo Eseki negεo tón ke: Aa negεe séian Ulaū ũ, a plaade Yeusi, a aaδde Elifele.
- 40 Ulaū negεoá gōsa gbāa kādōnaone. Aa negεo rí tōūnao vī dasi, aa kà basoplakwi. Gbέpioá Bēyāmeε buiεne n̄pii.

9

Yuda pō aa sū rí Babelio

- 1 Wā Isailio tō dá Isaili kíaο ladau n̄piiε.
- Wā Yudaο kùkū tārn̄o Babeli, ké aa bō Lua kpe yái.
- 2 Sa'onao rí Levii buio rí Lua ua zikεnao rí Isaili k̄nio mé èa sū rí būsuu rí rí wéleο guuo káau.
- 3 Yuda buio rí Bēyāmeε buio rí Eflaiū buio rí Manase bui pō sū Yelusaleūo* ke:
- 4 Amihudu né Utai, Omeli tōūna, Imeli síwena, Bani sōkpaε mé Yuda né Pelezi buio dōaana ũ.
- 5 Asaia rí a dāunaο mé Yuda né Sela buio dōaanao ũ.
- 6 Yeueli mé Yuda né Zela buio dōaana ũ. Yuda buipio gbεon òaa aaδ rí basiiōkwioε (690).
- 7 Mesulaū né Salu, Odavia tōūna, Asenua síwena mé Bēyāmeε buio dōaana ũ
- 8 rí Yeloau né Ibineiao rí Uzi né Ela, Mikeli tōūnao rí Sefatia né Mesulaū, Leueli tōūna, Ibinia síwenaο.
- 9 Bēyāmeε bui pō wā rí tō dalaυ gbεon òaa siis rí basoplakwi rí soolooε (956). Uabeleone n̄pii.
- 10 Yedaia rí Yoalibuo rí Yakεo mé sa'onao dōaanao ũ
- 11 rí Lua kpé gbεzōo Azalia, Ilikia né, Mesulaū tōūna, Zadoki síwena, Melaio sōkpaε, Aitubu sísiο
- 12 rí Yeloau né Adaia, Pasuu tōūna, Malakia síwenaο rí Adieli né Maasai, Yazela tōūna, Mesulaū síwena, Mesilemi sōkpaε, Imεε sísiο.
- 13 Sa'on uabeleο gbεon òaa swaaδ rí baswaaδoe (1.760). Gōsa gbāaone, Lua ua zikεnaone.
- 14 Melali bui Asubu né Semaia, Azikaū tōūna, Asabia síwena mé Levii buio gbεzōo ũ
- 15 rí Bakebakaao rí Elesio rí Galalio rí Mika né Matania, Zikeli tōūna, Belekia síwenaο
- 16 rí Semaia né Obadia, Galali tōūna, Yedutu síwenaο rí Asa né Belkia, Elikana pō kú Netofa tōūnaο.
- 17 B̄ib̄oled̄šanao tón ke: Saluū, Akubu, Talem̄o, Aimani rí rí gbέo. Saluū mé rí gbεzōo ũ.
- 18 Omε í Kí B̄ib̄oled̄ pō kú gukpe oi dōa e rí a gbāo. Gbέpio mé Levii buio fáani b̄ib̄oled̄šanao ũ.
- 19 Kole né Saluū, Abiasafa tōūna, Kole síwena rí a gbέ Kole buio mé Lua kpé kpeεle dōanao ũ lá rí deziο de Dii b̄o b̄oled̄šanao ũ yāawa.
- 20 Eleazaa né Fineasi mé rí dōaana ũ gōo bee, mé Dii kuaano.
- 21 Meselemia né Zakali mé Kpaaukpe b̄ib̄oled̄šanao ũ.
- 22 Gbέ pō wā rí sé b̄ib̄oled̄šanao ũo pii gbεon òaa do rí kuεplaoε (212). An tōo ku taalau rí wéleο guu. Davidi rí gu'ena Samuelio mé zí gbiapi dà rí deziοne.
- 23 Ampio rí rí buio mé Dii ua b̄ib̄oled̄šanao ũ.
- 24 Aaδ zezea kpépi gola síiōwa, gukpe, be'ae, gugbāntoo rí gεomidokio.
- 25 Zieo an gbέ pō aa ku wéle rí wéleο í m̄o zikεir̄no gōo soplapla.
- 26 Zipiá b̄ib̄oled̄šanao gbεzōo gbεon siipio yáε. Levii buipio mé í Lua ua kpéneο rí a láasiο dōa.
- 27 Aaí zeze lia Lua uai gwá, aaδ dōa. Ampio mé aaδ a zé kili k̄ua, aaδ wē lá gu lé dō.
- 28 An gbεeο ío laaido Lua ua zikεbōowa. Tó wā gēo ge tó wā b̄oδ, aame aaδ nao.
- 29 Wā rí gbεeο dile aaδ laaido Lua kpé kpeεle pōo rí a zikεbōowa rí pówentio rí wēo rí nisio rí tulaletio rí pō ḡinanao.
- 30 Sa'onaeο mé aal pō ḡinanapio yāalekōu.

* 9:3 Eza 2.1

- 31 Pēekca† mé Levii né Kole bui Saluū negōe sēia Matitia zī ũ.
  - 32 Aa gbé Kole buieō mé aalō pēe pō wī kále dōdōw kámabogōzī ke.‡
  - 33 Levii bui uabele lēsinaō mé aalō ku Lua ua kpēneō guu. Wili zī pāle danéō, asa aalō n zī ke fāane n gwāasīnaoe.
  - 34 Ampīō mé Levii bui uabele pō kú Yelusaleūō ũ, gbēzōō pō wā n tō dālaūō ũ.
- Saulu bui*
- 35 Yeieli mé Gabaōō kále, 5 a ku we. Aa na tón Maaka.
  - 36 Aa yoan Abedō ũ. A gbēa Zuu, Kisi, Baali, Nee, Nadabu,
  - 37 Gedoo, Ahio, Zakali
  - 38 n Simēa mae Mikeloo. Aa kú n gbēō sae Yelusaleūe.
  - 39 Nee Kisi i, Kisi Saulu i, Saulu Yonatāa i n Malakisuaō n Abinadabuo n Isiboseō.
  - 40 Yonatāa mé Mika mae Mefibose i.
  - 41 Mikapi negōeō tón ke: Pitō, Meleki, Talea n Aazao.
  - 42 Aaza Yada i, Yala Alemē i n Azemaveō n Zimlio. Zimli Mōza i,
  - 43 Mōza Binea i, Binea Lefaia i, Lefaia Elasa i, Elasa Aseli i.
  - 44 Aseli negōe i sooloe. An tón ke: Azikaū, Bokelu, Isimacla, Sealia, Obadia n Ananio. Aseli negōeōn we pii.

10

*Ki Saulu gaa
(1Sam 31.1-13)*

- 1 Filitēō zikā n Isailio, 5 Isailio bāalēnē, an daside gāga Giliboa gbepoleu.
- 2 Ké Filitēō pēle Saulu n a negōeōzi, 5 aa aā nēō Yonatāa n Abinadabuo n Malakisuaō dēde.
- 3 Zi pō līaa Sauluzi pāsikū, 5 kázunaō aā pā, à kē'la.
- 4 Ō a ò a zikabōkūnae: N n fēnda wo, ní ma zō n ma deō. Tó ni ke máao, gyafōdeē beeo mō kōō'omanoe. Ō vīa aā zikabōkūnapi kù, i weio, 5 Saulu a fēnda sē à azla ò'oa.
- 5 Ké aā zikabōkūnapi è à gā, 5 à azla ò'o a fēndaa sō, aa gā mīpii.
- 6 Māa Saulu n a negōe gbēōn āaōō n a bedeo gāga mīpii sānu.
- 7 Ké Isaili pō kú guzuleu weō è n zīgōō bāalē mé Saulu n a negōeō gāga, 5 aa bāalē sō, aa n wēleō tō we, 5 Filitēō mō zōleu.
- 8 Ké a gu dō, 5 Filitēō mō pōō woloī gbé pō gāgaōwa, 5 aa Saulu n a negōe gbēōn āaōō ge è kálea Giliboa gbepoleu.
- 9 Ō aa Saulu mi zō aā aā gōkeboō wōlowā, 5 aa gbēō zī a a bao fāe Filitēō būsuu pii n n tākpeō.
- 10 Wā aā gōkeboō kále n tāao kpéu, 5 wā aā mi lōo Dagō kpéu.
- 11 Ké Yabesi Galadabeō yā pō Filitēō kē Sauluepi mā māa,
- 12 5 an negōnaō fēle pii, aa Saulu n a negōeō geō sēle tāō Yabesi. Aa n vī gbēneli gbāu we, 5 aa leyē e goō soplā.
- 13 Saulu gā ké à bō Dii kpe yāie. I Dii yādao,* à gē yāgbēa gēsīsinaawa se.†
- 14 I yāgbēa Diiwaō. A yāi Dii aā dēi, 5 à Yese né Davidi kpā kpalau aā gbēu.

11

*Davidi kpa Isailio kpalau
(2Sam 5.1-10)*

- 1 Isailio mō Davidi kīi mīpii Heblō aa mē: Wā au douē.
- 2 Za zi, baa goō pō Saulu de kīa ũ, nīme ni dōawwēe zīlau gea n suo. Ō Dii n Lua òne nīme nīyōō de a gbé Isailio dōaana ũ, an kīa ũ.
- 3 Ké Isaili gbēzōōō mō kī Davidi kīi Heblō mīpii, we à ledōukēurnō Dii ae, 5 aa nīsikā aā miwa aa aā kpā Isailio kpalau, lā Dii dā Samuelie a òwa.
- 4 Davidi n Isailio tōu Yelusaleū pō wī me lo Yebusi* mīpii. Ō Yebusideō
- 5 ò Davidie: Nyō gē lao. N beeo Davidi wēle bīide pō wī me lo Sionapi sī, 5 à gō aā wēle ũ.
- 6 Goō bee Davidi mē: Gbē pō dōaa lēle Yebusideōwa káau mé a gō zīgōō swana ũ, an gbēzōō ũ. Zeluia né Yoabu mé gē káau, 5 à gō n swana ũ.
- 7 Davidi bekpā wēle bīidepiu, 5 wā tōkpāē Davidi Wēle.
- 8 A kpēō dōdō līai za gu pō wā Milo e kākā n būsuo e a bīiwa, mé Yoabu wēlepi gu pō gōō kēke.

† 9:31 Lev 2.4-6   ‡ 9:32 Lev 24.5-9   * 10:13 Lev 19.31, 20.6   † 10:13 1Sam 28.7-8   * 11:4 Dōa 1.21

⁹ Davidi gbãa lé dɛdɛɛ, asa Dii Zigɔde kuaànɔɛ.

Davidi negɔnaɔ

(2Sam 23.8-39)

¹⁰ Davidi negɔnaɔ kíaɔ yán ke. Ampio ní Isailio pii aa zèaànɔ aà kiake yá musu. Aa aà kpá Isailio kía ũ lá Dii òwa.

¹¹ Davidi negɔnapio tɔn ke: Akemɔ gbé Yasɔbaú mé negɔn tɔde gbɛɔn àaɔ swana ũ. Aàpi mé sɔna sè gbɛɔn àa do ní basoɔzi, à ní zɔzɔɔ pii gɔɔdòuzí.

¹² Aà gbɛa Dodai né Eleazaa, Ahoa gbé kú negɔn gbɛɔn àaɔpio guu lɔ.

¹³ A kú ní Davidio gɔɔ pɔ Filitɛɔ káaa aa zíkà Pasadamíu. Isailio pòbòzákè gu pɔ naa bú kúu.

¹⁴ Aàpi ní a gbéɔ aame zè wà gí búpi guoguo. Aa Filitɛɔ dɛdɛ, ɔ Dii tò aa zì zɔɔ blè gɔɔ bee.

¹⁵ Negɔn gbɛɔn baakwio guu, gbɛɔn àaɔ mé bò gè Davidi káí Adulaú gbé'eu. Filitɛɔ gáli bòò kálɛa Lefai guzulu.

¹⁶ Gɔɔ bee Davidi ku sɛgbáú mé Filitɛ gudɔanaɔ ku Beteleú.

¹⁷ Davidi lé a be í nide à mè: Démɛ a gé Beteleú bɔle lɔɔ'í tóimɛi?

¹⁸ ɔ gbɛɔn àaɔpio gè gè Filitɛɔ bòou, aa Beteleú bɔle lɔɔ'í í tɔ suò Davidie. ɔ í we mío, a tɔle Diiɛ sa'o'í ũɛ.

¹⁹ A mè: Kai ma Lua, má fɔ íɛ bee mio. Gbé pɔ aa gí ní wɛniio aue! I we mío. Negɔn gbɛɔn àaɔpio yákean we.

²⁰ Yoabu dáuna Abisai mé negɔn gbɛɔn baakwipio swana ũ. Aàpi mé sɔna sè gbɛɔn àa do ní basoɔzi à ní dede, ɔ à tɔbò gbɛɔn baakwipio guu.

²¹ A tɔbò de negɔn gbɛɔn àaɔpio, ɔ à gɔ'í ní dɔaana ũ, kási a ku negɔn tɔde gbɛɔn àaɔpio guuo.

²² Yoiada né Benaia, Kabazee gbéá zikan wɔɔdeɛ. Aà yákeɔɔ dasi. A Mɔabu negɔn tɔdeɔ dè gbɛɔn pla. A gè ɛ guu gɔɔ pɔ loughɛ kwè, à nòɔmusu dèu.

²³ A Egipi gbé pɔ a gbãa kà gáslsuu sɔo dè. Egipi gbépi sɔmpa de lán zwáatán àsaliwɛ, ɔ Benaia sɔaazi ní goo, à aà sɔnapí síwà à aà dèò.

²⁴ Yoiada né Benaia mé yápi kè, ɔ à tɔbò negɔn gbɛɔn baakwipio guu.

²⁵ A tɔbò de negɔn gbɛɔn baakwipio, kási a ku negɔn tɔde gbɛɔn àaɔpio guuo. ɔ Davidi aà díle a dɔaiɔ gbéɔɔ ũ.

²⁶ Negɔnapio tɔn ke:

Yoabu dáuna Asaeli,

Dodo né Elana Beteleú gbé,

²⁷ Alodi gbé Samɔ,

Peloni gbé Elezi,

²⁸ Tekoa gbé Ikesi né Ila,

Anato gbé Abiezɛɛ,

²⁹ Usa gbé Sibekai,

Ahoa gbé Ilai,

³⁰ Netofa gbé Malai,

Netofa gbé Baana né Elebu,

³¹ Gibea pɔ kú Bɛyámɛɛ búsuu gbé Libai né Itai,

Pilatɔ gbé Benaia,

³² Gaasi guzule gbé Idai,

Alaba gbé Abieli,

³³ Bauliú gbé Azemavɛ,

Saaleboni gbé Eliaba,

³⁴ Gizoni gbé Aseú negɔɔ,

gusísíde gbé Sage né Yonatáa,

³⁵ gusísíde gbé Sakaa né Ahiaú,

Ulu né Elifala,

³⁶ Mekela gbé Efɛɛ,

Peloni gbé Ahia,

³⁷ Kaameli gbé Ezele,

Ezebai né Naalai,

³⁸ Natá dáuna Yoeli,

Ageli né Mibaa,

³⁹ Amoni bui Zeleki,

Beelo gbé Naalai, Zeluia né Yoabu zikabokūna,
⁴⁰ Yete buio Ila ní Galebuo
⁴¹ Iti bui Uli,
 Alai né Zabada,
⁴² Siza né Adina, Lubeni buio swana
 ní a gbé gbéon baakwi.
⁴³ Maaka né Anana,
 Miti gbé Yosafa,
⁴⁴ Asalo gbé Uzia,
 Aloe gbé Otaū negōe Sāma ní Yeielio,
⁴⁵ Simeli né Yediae
 ní a dāuna Yoha Tizi gbé,
⁴⁶ Maava gbé Elieli,
 Elinaaū negōe Yelibai ní Yosaviao,
 Mabu gbé Itamaa,
⁴⁷ Elieli ní Obedio
 ní Mezobi gbé Yaasio.

12

Zigō pō nà Davidiwa Saulu gōō

¹ Ké Kisi né Saulu Davidi yà, gbé pō aa nà Davidiwa Zikilaga tón ke. Aa ku negōna pō dāaale zilaug guue.

² Aa sáw ní gbemaō kūa, aai ka ge gbé zu ní oplaao ní ozeo pii. Saulu zla bui Bēyāme buione, aan ke:

³ An swana Ahieze, Gibea gbé Semaane ní aà dāuna Yoasio, Azemave negōe Yezieli ní Peletio, Belaka ní Anato gbé Yehuo,

⁴ Gabaō gbé Isimaia pō de negōn gbéon baakwiō dāanaō do ũ,

⁵ Selemia, Yaazie, Yohanani, Gedela gbé Yozaba,

⁶ Eluzai, Yelimo, Bealia, Semalia, Alufi bui Sefatia,

⁷ Elikana, Isia, Azaleli, Kole buio Yoeze ní Yasobaūo

⁸ ní Gedoo gbé Yeloāū negōe Yoela ní Zebadio.

⁹ Gada buieō nīzia kpà Davidiwa sēgbāu. Gōsa gbāaone. Aaō ku zī sou guue, mé aa sēngbao ní sōnao dō. An oa bō nōomusuwa, mé aaō wāa gusisideu lán tuewa.

¹⁰ Eze mé ní swana ũ, a plaade Obadia, a āaōde Eliabu,

¹¹ a siōde Misimana, a sode Zelemii,

¹² a soolode Atai, a soplade Elieli,

¹³ a swaaōde Yohanani, a kēokwide Elizaba,

¹⁴ a kwide Zelemii, a kuēdode Mabanai.

¹⁵ Gada buipioā zigō swanaone. An gbé pō a gbāa kēsāarīzi gbāa mé sāa ní gbéon basōō gbāao. An gbé pō dānlaō sō gbéon āaa sōo pō.

¹⁶ Ōme bua Yuudēwa mō sēia guu gōō pō à pà, aa tò guzuledeō tilè gukpe ní be'aeo pii.

¹⁷ Bēyāme buieō ní Yudaē mō nà Davidiwa sēgbāu l.

¹⁸ Davidi gē dānle à mè: Tó aafia ále mōa à dōmale, mí gbāakpaāzi ní nōsemendoo. Tó ále mō ma kpái ma lbeōwa, baa ké mi yāpāsikeōe sō, wá deziō Lua a e, i yágōgōwē.

¹⁹ Ō Lua Nisīna dēde negōn gbéon baakwipio swana Amasaiwa à mè:

N gbéon wá ũ, Davidi,

wa zennōe, Yese né.

Lua aafia káfinē,

Lua n dōnlēdeō gba aafia l,

asa n Lua a dōnlē.

Ō Davidi ní díle à ní ké a zigō gbāamōnedeō swanaō ũ.

²⁰ Manase buieō nà Davidiwa gōō pō aāpi ní Filitēō lé gé zikai ní Sauluo. Ō Davidi ní a gbéō i dō Filitēōleo, asa Filitēō kīao mé lekpaāi, ō aa aà gbāe aa mè: Tó à zē ní a dii Sauluo, aa wá mi zōzōe.

²¹ Manase bui pō nà Davidiwa gōō pō à tà Zikilagaon ke: Adena, Yozaba, Yediae, Mikaila, Yozaba, Elihu ní Ziletaio. Aame Manase bui zigō gbéon āaasōsōo dāanaō ũ.

²² Aa dō Davidile gbāamōnedeō yá musu, asa gōsa gbāaone nīpii, Davidi zigō gbēzōōone.

²³ Lá gu lé dō wō mō Davidi kīi dōiaàle e aà zigō gē dasikū lán Lua iwaōwae.

Gbé pō nà Davidiwa Hebō

24 Gbé pɔ aa gɔkɛboɔ kɔa aa mɔ Heblɔ Davidi kpai kpalau Saulu gbɛu la Dii ɔwaɔ dasilen ke:

25 Yuda pɔ sɛngbao rɔ sɔnao kɔa gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ soolo n ɔaa siisoɛ (6.800).

26 Simɛɔ buiɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ sopla rɔ basooɛ (7.100).

27 Levii buiɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ siis rɔ ɔaa aaɔoɛ (4.600).

28 Aalona buiɔ ɔaana Yoiada rɔ a gbɛɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ aaɔ rɔ ɔaa aaɔ rɔ basooɛ (3.700).

29 Ewaaso negɔn Zadoki kɔ rɔ guu rɔ a be'uabeleɔ gbɛɔn bao rɔ plao.

30 Saulu zla bui Bɛyameɛ bui gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ aaɔɛ (3.000). Bɛyameɛ bui dasideɔ ku Saulu kpe e tiaɛ.

31 Eflaiu bui gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ bao rɔ ɔaa siisoɛ (20.800). Gɔsa gbɔa tɔdeɔne rɔ gbɛɔ guu.

32 Manase bui pɔ kɔ be'aɛ oio gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ bao plasaie (18.000). Gbɛpiɔ wa rɔ plɛ aa gɛ Davidi kpai kpalau.

33 Isakaa bui ɔaanao gbɛɔn ɔaa doe. Aa gɔɔ bee ya dɔ me aa laai vi a ya musu, aa dɔ la a kɔ Isaili ke. Aa kɔ rɔ rɔ iwaɔ pii.

34 Zabuloni bui pɔ aa zɔ dɔ me aa gɔkɛbo dɛ dɔɔ pii gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ blakwie (50.000). Aa ku aa kpe rɔ nɔsemendoɛ

35 Nefatali bui ɔaanao gbɛɔn ɔaa sɔoɛ rɔ rɔ iwaɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ baakwi rɔ soplao (37.000), baade rɔ a sɛngbao rɔ a sɔnao.

36 Da bui pɔ aa ku zɔ sɔu guu gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ baakwi plasaio rɔ ɔaa aaɔoɛ (28.600).

37 Aseɛ bui pɔ zɔ dɔ me aa ku sɔu guu gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ blaɛ (40.000).

38 Lubeni bui rɔ Gada bui rɔ Manase bui pɔ kɔ Yuudɛ baaleɔ gbɛɔn sɔsɔo lɛɛ basooloɛ (120.000). An baade rɔ a gɔkɛboɔ.

39 Gbɛpiɔ zɔgɔne npii, aaɔ ku sia zilau sɔu guuɛ. Aa mɔ Heblɔ rɔ nɔsemendoo Davidi kpai kpalau, i gɔ Isaili bui pii kia u. ɔ Isaili kɔni laasoo doupi kɛ la, aa ye Davidi kpa kpalau.

40 ɔ aa gɔɔ aaɔ kɛ rɔ Davidio we, aa pɔblɛ aa vɛɛmi, asa an bedɛɔ kɔsɔakɛnɛɛ.

41 Bee gbɛa an saade pɔ kɔ Isakaa bui bɔsɔu rɔ Zabuloni bui bɔsɔu e a gɛ pɛ Nefatali bui pɔ kɔ zɔɔ bɔsɔuwa aa pɔblea di zaa inaɔne rɔ yiongoɔ rɔ sɔbaonaɔ rɔ zuo aa mɔnonɛɛ. Pɔwenti die rɔ kaadɔembe giu rɔ vɛɛbe giu rɔ vɛɛo rɔ nɔsio rɔ zuo rɔ saɔ, kɛ Isaili lɛ pɔnake yaɔ.

13

Sua rɔ Dii kpagoloo Yelusaleu (2Sam 6.1-11)

1 Davidi lekpaal rɔ a zɔgɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔoɔ ɔaanao rɔ a gbɛɔn basoobasooɔ ɔaanao pii.

2 ɔ a ɔ Isailiɔne pii: Tɔ a kɛɛ maa, me a de Dii wa Lua pɔɛa ue, wa lekpasake wa gbɛ kɔni pɔ kɔ Isaili bɔsɔuɔne pii rɔ sa'onaɔ rɔ Levii bui pɔ kɔni rɔ wɛleɔ guu, aa mɔ kaaawanɔ,

3 wi ge wa Lua kpagolo se suɔ wa ki, asa wi ya gbɛawɔ Saulu gɔɔo.

4 Gbɛ pɔ kaaaapi wɛi maa, asa a kɛ npiiɛ maaɛ.

5 ɔ Davidi Isaili kaa za Egipi swa Sikooi e a gɛ pɛ Amata bolewa, kɛ aa Lua kpagolo se Kiliayaaliu aa suɔ.

6 ɔ Davidi rɔ Isaili gɛ Kiliayaaliu pɔ wi me la Baala, Yuda bɔsɔu npii, kɛ aa ge wa Dii Lua kpagolo se wa suɔ. Dii la kible kpagolopi musu malaika gasladeɔ zanguo* ɔ aa tɔ kuwa.

7 ɔ aa kpagolopi se Abinadabu be,† aa da zugo dafu guu aa daɔ zeu, Uza rɔ Ahio me le geɔ.

8 Davidi rɔ Isaili le swa Lua ae rɔ gbɔa pua leu npii rɔ lesiao. Wale mɔɔnale rɔ kɔuo rɔ gaaɔ rɔ seɛnao rɔ kaaɛ.

9 Kɛ aa ka Kidɔ eɛeghekɔdi, zuo gɛnalɛ, ɔ Uza ɔbɔ kpagolopi kɔ.

10 ɔ Dii pɔ paaazi a aa le we, kɛ a ɔna kpagolopiwa yaɔ, ɔ a ga‡ Lua ae we.

11 Davidi pɔ pa, kɛ Dii pɔ fe Uzazi yaɔ, ɔ wi me gupie Pɔfa'uzazi e rɔ a gbao.

12 Goo bee ɔ via Davidi kɔ Lua ya musu a me: Kpelewa ma ke ma Lua kpagolo se ma taɔi?

13 ɔ i se suɔ a wɛleu loo, a lile taɔ Gata gbɛ ɔbedɛɔɔ be.

14 Lua kpagolopi ku aa be e mɔ aaɔ, ɔ Dii efaikɛ aa bedɛɔne rɔ pɔ pɔ a viɔ pii. §

14

Davidi zɔblea Filitewa (2Sam 5.11-25)

1 Tii ki Hilau gbɛɔ zɔ Davidiwa rɔ seɛ liɔ rɔ gbɛ'anao rɔ li'anao kpedɔie.

* 13:6 1Sam 4.4, Sou 99.1 † 13:7 1Sam 7.1-2 ‡ 13:10 Nao 4.15 § 13:14 1Lad 26.4-5

2 ɔ Davidi dɔ sa ké Dii a kpa Isailio kía ũe, mé à a kpala kàfle maamaa, ké Isailio de Luapi gbéɔ ũ yáí.

3 Davidi ɛa nɔeɔ sè Yelusaleŭ lo, ɔ à negɔeɔ ní nenɔeɔ l'ínno.

4 Negɔe pɔ à ní í Yelusaleŭpio tón ke: Samua, Sobabu, Natá, Salomoo,

5 Ibaa, Elisua, Elifele,

6 Nɔga, Nefegi, Yafia,

7 Elisama, Eliada ní Elifeleo.

8 Ké Filitéɔ mà wà Davidi kpà Isaili bui pii kía ũ, ɔ ampíi aa gè lé aà we. Ké Davidi a baomà, ɔ à gè dairile.

9 Filitéɔ mò lèle Lefai guzuledeɔwa,

10 ɔ Davidi gbèa Luawa à mè: Mà gè léleí Filitéɔwa, ríyɔ ní namee ma ɔzía? Dii wèwà à mè: Gé, má ní nanɛ n ɔzí.

11 ɔ Davidi ní a gbéɔ gè Baali Pelaziŭ, ɔ à zíblémá we. Davidi mè: Lua d̀aamæe à b̀ò mò mà ibeɔwa ní gb̀aa, lá í í gufɔ b̀uiwa. ɔ à t̀okpa gupie Baali Pelaziŭ.*

12 Filitéɔ ní táaa tò we, ɔ Davidi mè wà kpasa.

13 ɔ Filitéɔ ɛa mò lèle Lefai guzuledeɔwa lo.

14 ɔ Davidi ɛa gbèa Luawa lo. Lua wèwà à mè: Nsu gé má sú suo. Liarízi, ní lélemá boaa ní kpè kpéo.

15 Tó a táa'okli mà lípiɔ mia, à b̀omá ní zío, asa ma b̀ò d̀aaén we, ké mà zible Filité zígɔɔwa yáí.

16 Davidi kè màa lá Lua deɔwa, ɔ aa zible Filité zígɔɔwa za Gabaɔ e à gè pè Gezeɛwa.

17 Davidi t̀ó lí búsuɔla pii, ɔ Dii tò bui pii víakèè.

15

Sua ní Dii kpagoloo Yelusaleŭ (2Sam 6.12-22)

1 Ké Davidi kped̀òò azíæ a wéle guu, ɔ à gukèke Lua kpagoloe, à zwáakpe d̀è

2 à mè: Gbèe Lua kpagolo se a zé vío, sema Levii buiò báasio, asa Dii mé ní díle a senaɔ ũ, aaiò a zí ke gɔɔpii.

3 A Isaili bui pii kàaa Yelusaleŭ, ké aa ge Dii kpagolopi se suò gu pò a kèkèèu.

4 ɔ à Aalona buiò ní Levii buiò sísi:

5 Keata buiò d̀aaana Ulieli ní a gbé gbèon basooloo.

6 Melali buiò d̀aaana Asaia ní a gbé gbèon òaa do ní baoo.

7 Geesɔ buiò d̀aaana Yoeli ní a gbé gbèon basoolokwi.

8 Elizafá buiò d̀aaana Semaia ní a gbé gbèon òaa do.

9 Heblɔ buiò d̀aaana Elieli ní a gbé gbèon basiiɔ.

10 Uzeli buiò d̀aaana Aminadabu ní a gbé gbèon basookwi ní plaoo.

11 ɔ Davidi sa'onkiaɔ Zadoki ní Abiataao sísi ní Levii buiò Ulieli, Asaia, Yoeli, Semaia, Elieli ní Aminadabuo.

12 A oné: Levii bui d̀aaanaon á ũ. Apio ní á gbé à gbábò ázíae, í gé Dii Isailio Lua kpagolo sé à suò gu pò má kèkèèu.

13 Dii wá Lua pò f̀ewázi káau, ké á Levii buiò áme á seao yáí. Wi yágbæawà a zéwao.

14 ɔ Sa'onaa ní Levii bui k̀niò gbábò nízíae, ké aa Dii Isailio Lua kpagolo se suò yáí.

15 ɔ Levii buipio gè Lua kpagolo se dà ní g̀au, aale suò ní a séliò lá Dii ò M̀ozieɔwa.

16 ɔ Davidi ò Levii bui d̀aaanaone aa ní gbèe díle aao lesi ní p̀ò'òona: Domaò ní m̀onaò ní séšènaò, an p̀ona súu io d̀o.

17 ɔ Levii buipio Yoeli né Emani díle ní Belékia né Asafao ní Melali bui Kusaia né Etanio.

18 An kwáasion ke: Zakali, Yaazie, Semilamò, Yeieli, Uni, Eliabu, Benaia, Maasea, Matitia, Elifeleu, Mikinèia, ɔbededòŭ, Yeieli ní Azaziao.

19 Lèsin d̀aaanaò Emani, Asafa ní Etanio lé m̀ogotè séšènaò lé.

20 Zakali, Azieli, Semilamò, Yeieli, Uni, Eliabu, Maasea ní Benaiao lé doma'ò gèele lé.

21 Matitia, Elifeleu, Mikinèia, ɔbededòŭ, Yeieli ní Azaziao lé m̀ona'ò kelená lé.

22 Levii bui d̀aaana Kenania mé kpagolosenaò d̀aaana ũ. Í yádané, ké a d̀sa ví a guu yáí.

23 Belékia ní Elikanao mé kpagolopi d̀šanaò ũ.

24 Sa'onæ beeò mé lé k̀aaepe Lua kpagolo æ: Sebania, Yosafa, Nètaneli, Amasai, Zakali, Benaia ní Elizeɛo. ɔbededòŭ ní Yehiao de a d̀šanaò ũe lo.

25 Màa Davidi ní Isailio gbèzɔɔ ní zígɔ gbèon baasɔsɔo d̀aaanaò gè Dii bàakuaríno kpagolo sè ɔbededòŭ be, aale suò ní p̀onaò.

* 14:11 Bee mè Dii b̀ò bùi.

26 Lua dɔ Levii bui pɔ kpagolopi seaele, ɔ wà sa'ò ní zuswanaɔ mèn sopla ní sàsakaɔ mèn sopla lɔ.

27 Davidi bàabaa gomusu daa ní Levii bui pɔ kpagolo seae ní ní dɔaana Kenaniao ní lèsinaɔ pii. Davidi bàabaa sa'o'ula daa lɔ.

28 Maa Isaili bui pii lé su ní Dii kpagoloo ní kúkuakeao ní kuu'bo ní kàae'bo ní sésèn ɔo ní domaleao ní mɔɔnleao.

29 Ké Dii kpagolo lé gē Davidi wéléu, Saulu né Mikali lé zīle gwa fenentiu. Ké a è kí Davidi lé ɔwá, àle pɔnake Dii ae, ɔ à sakàaàgu a sɔ guu.

16

1 Wà sù ní Lua kpagoloo wa díle zwàakpe pɔ Davidi dɔè guu. ɔ wà sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ò Lua ae ní sáaukpasɔ.

2 Ké Davidi sa'ò a làa, à báaadà gbéngu ní Dii tɔo.

3 ɔ à pēe ní damina káao ní wēbe káao biile Isaili pɔ káaaa weone ní miwa mēndodo gɔe ní nɔe.

4 A Levii buieɔ díle aao zīke Dii kpagolo ae, aaiɔ Dii Isailiɔ Lua tɔbo, aaiɔ aà sáaukpa, aaiɔ aà táasile.

5 Asafa mé ní gbēzɔ ũ, Zakali mé aà plaade ũ, bee gbɛa Yaazie, Semilamɔ, Yeieli, Matitia, Eliabu, Benaia, ɔbedeɔũ ní Yeielio. Aaliɔ domaɔ lé ní mɔɔnaɔ. Asafa sɔ alio sésēnapa.

6 Sa'onao Benaia ní Yaazieo mé aaliɔ kàaepe Luabaakuarino kpagolo ae gɔɔpii.

Lua a gbéɔ suabaa
(Sou 105.1-15)

7 Gɔɔ bee ɔ Davidi Dii sáaukpazí daale, a ná Asafa ní a gbéone ní ɔzí.

8 A Dii sáaukpa, í aà sísi,
à to bui pii aà yákeao dɔ.

9 A lesi à aà táasile,
í aà yábɔnsaekɛao galike pii,
10 í íanadā ní aà tɔ pɔ a kua adoao.

A Dii kīi wēlelɛnaɔ à pɔnake,
11 à ge Dii le à gbáa gbɛawá,
í aà aeya gɔɔpii.

12 A to yábɔnsae pɔ a kèɔ dɔágu,
aà dabudabukɛao ní yá pɔ a díleɔ.

13 A Dii zɔblɛna Isaili buiɔ,
á Yakɔbu bui pɔ à á sépiɔ,

14 Dii mé wá Lua ũ,
ɔme í yádile gbépiiɛ.

15 Aà bàakuawano yá lí sáaaguɔ,
yá pɔ a òpi aɔ ku e wá buiwaɛ.

16 Aà bàa kú ní Ablahaũ,*
à èa yá doupi legbè Izaakie lɔ.†

17 Aà bàa èa kú ní Yakɔbuo iko ũ,
ɔ a kú ní Isaili e gɔɔpii.

18 A mè á Kanaa bùsu kpámá,
aɔ de pɔ pɔ aa se kpaale guu ũ.‡

19 Gɔɔ bee aa dasio, wíli ní yádao,
aa ku Kanaa bùsuu bòmɔɔ ũɛ.

20 Aaiɔ liaaliaa bui ní buio guue,
aaiɔ bebe bùsu ní bùsuo.

21 I we gbēe ní wetáo,
à kíao léle an yá musu à mè:

22 Aasu ɔká gbé pɔ a ní sépiɔwao,
aasu íada a anabipiɔwao. §

Dii mé kta zɔɔ ũ
(Sou 96.1-13, 106.1, 47-48)

23 Dúnia gbépii, à lesi Diie.
Aa aà zíblea baokpa lá gu lé dɔ.

* 16:16 Daa 12.7, 17.8 † 16:16 Daa 26.3 ‡ 16:18 Daa 28.13 § 16:22 Daa 20.3-7

24 A aà gawi yá'o buiɔne,
à aà yábɔnsaεɔ galike gbépiiε.

25 Dii zɔɔ, à kà wà aà táasile,
à kà wà víakeε de diiɔla pii.

26 Buipáleɔ diiɔá pɔ gianaɔne,
Dii mé musu kè.

27 A zɔɔke ní beεεo ví,
gbáa ní pɔnao ku aà kíε.

28 A gawi ní gbáao dɔ Diiε,
bùsu pii gbéɔ, à dɔ Diiε.

29 A Dii tɔ gawi dɔè,
à mɔ aà ae, í aà gba pɔ,
à kúle Diiε ní lousisi'ulaɔ daa.

30 Zíledeɔ à tó á me àɔ kuke aà ae.
A dúnia kále giúgiú, a deea vío.

31 Musudeɔ, à pɔnake,
zílèdeɔ, à ví àɔ kēaa,

í o buiɔ guu Dii mé lé kible.

32 Isia ní pɔ pɔ kúuɔ, à kófikε,
sèà ní pɔ pɔ kúuɔ, à kúkuake pii,

33 Íí pɔ kú lákpeuɔ í gulake,
aai pɔnake Dii ae,

asa àle mɔ yákpalekei ní dúniaoε.

34 A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbēke láaa vío.

35 A me: Lua wá Suabana, wá suaba!
Wá bɔle buiɔ guu, ní wá káaa,

wí n tɔ káfi, asa a kua adoa,
wí íanadà ní n táasileao.

36 Wà Dii Isailiɔ Lua sáaukpa
za asínizí e gɔɔpii!

ɔ gbépii mè: Ami! Aleluya!

37 Davidi Asafa ní a gbéɔ díle Dii bàakuarínɔ kpagoloi, ké aaliɔ zíkε a ae lá gu lé dɔ lá wa dílewa.

38 A ɔbededɔú ní a gbé gbéɔn bàákwí plasaiɔ díle we lo. Yedutu né ɔbededɔúpi ní Osao mé bɔledɔanaɔ ú.

39 A sa'onkia Zadoki ní a gbé sa'onao díle Dii zwáakpe kíi Gabaɔɔ gulesí pɔ wa bɔu,

40 ké aaliɔ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú o Dii gbagbakíiwa kɔɔ ní osoio, lá a ku Dii ikoyá pɔ a díle Isailiɔne lá guuwa.

41 Emani ní Yedutuo kúrínɔ we ní gbé kíni pɔ wà ní tɔ sí wà ní séɔ, ké aao Dii sáaukpa, asa aà gbēke láaa vío.

42 Káaeɔ ní sésénaɔ ní pɔ'ɔbɔn páleɔ de Emani ní Yedutupio yá úε, ké wáli lesiò Luaε. Yedutupi negɔεɔ mé bɔledɔanaɔ ú.

43 Ké baade tà a be, ɔ Davidi éa tà à samaa'ò a uadeɔne.

17

Lua legbēa Davidie

(2Sam 7.1-17)

1 Ké kí zǐle a be, a ò ánabi Natáε: Ee! Kpé pɔ wa dɔ ní sede lío ɔ máɔ zǐleu, Dii bàakuawano kpagolo iɔ díleá zwáakpeua?

2 Natá wèwà à mè: Lá à n pɔ gbàn ke, asa Lua kunnɔε.

3 Gwáasína bee Dii yá'ò Natáε à mè:

4 Ge ñ o ma zòblena Davidie ma mè ɔme a be pɔ máɔ ku a guu kpameεo.

5 Za gɔɔ pɔ ma bɔ ní Isailiɔ Egipi e gbá mi bekpao. Miɔ sǔkíikpakpae, zwáakpe mé ma zǐlekíi ú.

6 Gu pɔ ma sǔkíikpàu ní ma gbé Isailiɔ pii mi dɔaanaɔ díle aa dɔaanéε, kási mi o ní gbéεε, bɔyáí i kpedɔmεε ní sede líoo nio.

7 Ge ñ o ma zòblena Davidipie, ma Dii Zígɔde ma mè ma aà sè sádádákíi, ké aàɔ de ma gbé Isailiɔ dɔaana úε.

8 Gu pɔ́ à gèu pii mio kuaàncɛ, ɔ́ ma aà ibeɛɔ̀ dèdèè. Má aà tɔ̀ɔ̀ maamaa sae, iɔ̀ de dúnia tɔ̀dɔ̀ do ũ.

9 Ma bùsu kpà ma gbé Isailiɔ̀wa ma ní káɛu, ɔ́ aa zòɛu aa gò vɪ. Aa sòdeedeekɛ ɓo. Gbèvãio e ní wetá lá aa ní wetá káau

10 gɔ̀ pɔ́ ma dsaanaɔ̀ dílenéwa ɓo. Má aà ibeɛpiɔ̀ busaè piiɛ. Ma Dii máɛ oè, máme má bekpàè aà buio gbáa'ekíi ũ.

11 Tó aà gɔ̀ pà à gá, má aà nɛgɔ̀ mendo se lesɛ, mí aà kpa kpalau.*

12 Aàpi mé a kpedɔ̀mɛɛ, iɔ̀ ku kpalau e gɔ̀pii.

13 Máme máɔ̀ de aà mae ũ, aàpi iɔ̀ de ma né ũ.† Má gbéke ɓaaaaàncɛ lá má b̀àa ní gbé pɔ́ kú aà áawao.

14 Má aà buipi kpa kpala pɔ́ b̀ò ma kíiu, iɔ̀ ku we e gɔ̀pii, iɔ̀ de ma gbé kía ũ, mé aà kpalapi aɔ̀ láaa vío.‡

15 Ǿ Natá yápi dàu a síu Davidiɛ lá Dii òewa pii.

Davidi wabikɛa Diiwa
(2Sam 7.18-29)

16 Ǿ kí Davidi gè zòɛ Dii aɛ à mè: Dii Lua, ɓón ma úi? Deɔ̀n ma beɔ̀ɔ̀ ũ ɔ́ n ma ka gweae taawai?

17 Lua, bee kènɛ fènéũ e tia, ɔ́ n mapi n z̀blena bui pɔ́ aɔ̀ ku zia yá'ò ɓo. Dii Lua, ɔ́ n ma díɛ lándɔ́ má de gbépiilawaa?

18 Dii Lua, kpelewa má o sa mapi n z̀blena káfia yá musu ɓi? N ma dɔ́.

19 Dii, n yázɔ̀pi kè lá ní yeiwa ma yáíɛ, ɔ́ ní tò mapi n z̀blena má yázɔ̀pi dɔ́ pii.

20 Dii, gbèe muaannɔ̀. Diie kuo, n báasio, lá wá màwa.

21 Déme muaa ní n gbé Isailiɔ̀i? Dúnia buio guu bui m̀endopi ɔ́ ní b̀ò n gbé ũ. N nzía tɔ̀ɔ̀, n yázɔ̀ ɓonsaɔ̀ kè n gbépiɔ̀nɛ, n buieɔ̀ yà n gbé pɔ́ n ní bó Egipiɔ̀nɛ.

22 N Isailiɔ̀ díɛ aɔ̀ de n gbé ũ e gɔ̀piiɛ. Dii, n gɔ́ ní Lua ũ.

23 Dii, to lé pɔ́ ní gbè mapi n z̀blena ní ma buio yá musu aɔ̀ ku gɔ̀pii. Ke lá ní òwa,

24 ní tɔ̀ɔ̀ maamaa e gɔ̀pii, wi me Dii Zígɔ̀deá Isailiɔ̀ Luaɛ, mé mapi n z̀blena Davidi, níyɔ́ ma buio z̀napɛɛ,

25 asa mpi ma Lua, ní òmɛɛ n mè níyɔ́ bekpamɛɛ ma buio gbáa'ekíi tɛ. A yáí tò mapi n z̀blena ma s̀díɛ ma wabiɛ bee kèma.

26 Dii, mímenn Lua, ɔ́ n yamaapi ò mapi n z̀blenaɛ.

27 Báaada mapi n z̀blena ma buio gu sa, níɔ̀ wéteńzi gɔ̀pii. Dii, níme n báaadàngu, aɔ̀ báaa ví e gɔ̀piiɛ.

18

Davidi ziblea buipaleɔ̀wa
(2Sam 8.1-18)

1 Bee gbɛa Davidi ziblè Filitɔ̀ɔ̀wa, à ní busa à Gata ní a wéɛɔ̀ símá.

2 A ziblè Mɔ̀abuɔ̀wa, ɔ́ aa gò aà z̀blena ũ, aaiɔ̀ falubɔ̀è.

3 Davidi ziblè Zoba kí Adadezɛɛwa Amata gɔ̀ pɔ́ à èa lé gé ɔ̀tɔ́ Uflata swasaɛɔ̀wa.

4 A aà s̀gɔ̀ kùkù m̀n òaa sɔ̀o (1.000) ní s̀gɔ̀deɔ̀ gbèɔ̀n ̀aasɔ̀sɔ̀o ɛɛ sɔ̀pla (7.000) ní kèseɔ̀deɔ̀ gbèɔ̀n ̀aasɔ̀sɔ̀o ɛɛ bao (20.000). A ní s̀ɔ̀ kɪzǎ z̀zɔ́ pii, m̀n basɔ̀ mé è b̀ò.

5 Ké Sili pɔ́ kú Damasi bùsuu m̀ òbi Adadezɛɛɛ, ɔ́ Davidi ní gbé dèdè ̀aasɔ̀sɔ̀o ɛɛ bao ní plao (22.000).

6 A gudɔ̀anaɔ̀ díɛdíɛ Sili bùsuu, ɔ́ aa gò aà z̀blena ũ, aaiɔ̀ falubɔ̀è. Dii tò Davidi ziblè gu pɔ́ à gèu piiɛ.

7 Davidi vua s̀ngbao pɔ́ Adadezɛɛ ɪwaɔ̀ kúaa sèɛ tàò Yelusaleũ.

8 A mɔ̀gotè sèɛ z̀zɔ̀zɔ̀ Adadezɛɛ wéɛ Teba ní Kunio guu. Salomɔ̀ íkaki piò ní m̀pɛɛɔ̀ ní Lua kpé pɔ́.

9 Ké Amata kí Tou má Davidi ziblè Zoba kí Adadezɛɛ z̀gɔ̀ɔ̀wa pii,

10 ɔ́ à a né Adolau z̀ fɔ̀kpaiwà. A aà sáaukpà z̀ pɔ́ a blè Adadezɛɛwa yáí, asa Tou zíkàaàncɔ̀ yáaɛ. Ǿ Adolau pi m̀ ní vua pɔ̀ ní ánuusu pɔ̀ ní mɔ̀gotè pɔ̀,

11 ɔ́ kí Davidi díɛ Dii pɔ́ ũ, lá a kè ní buipale pɔ́ à gbaablémáɔ̀ ánuusu ní vuaɔ̀wa pii, Eɔ̀bu ní Mɔ̀abuɔ̀ ní Amɔ̀niɔ̀ ní Filitɔ̀ɔ̀ ní Amaleki buio.

12 Zeluia né Abisai Eɔ̀bu dèdè Guzule Wisideu* gbèɔ̀n ̀aasɔ̀sɔ̀o ɛɛ bao plasai (18.000).

* 17:11 Sou 89.3-4, 132.11, Zaa 7.42, Zin 2.30 † 17:13 Sou 2.7, 89.26-27, 2KIn 6.18, Ebe 1.5 ‡ 17:14 Sou 89.36-37
* 18:12 Sou 60

13 A gudɔanao diledile Edou bɔsuu lo, ɔ Edou gɔ a zɔblenaɔ u. Dii to Davidi zible gu pɔ a gɛu piiɛ.

14 Davidi mɛ Isaili bui pii kia u, a yamaa gɔgɔ a gbɛɔne a zɛwa.

15 Zelua nɛ Yoabu mɛ a zɔgɔɔ dɔaana u. Ailudi nɛ Yosafa mɛ a kpawakena u.

16 Aitubu nɛ Zadoki n Abiataa nɛ Aimelekio mɛ sa'onkiaɔ u. Selaia mɛ a lakɛna u.

17 Yoiada nɛ Benaia mɛ a dɔaɔ gbɛzɔ u. Davidipi nɛgɛɔ mɛ a kwaaɔ u a saɛ.

19

*Davidi ziblea Amɔniɔwa
(2Sam 10.1-19)*

1 Bee gbɛa kɛ Amɔniɔ ki Naasa ga, ɔ a nɛ zɔle a gbɛu.

2 Davidi mɛ: Mɔ gbɛkɛkɛ Naasa nɛ Anunieɛ, kɛ a mɛ gbɛkɛkɛmɛɛ yaa yaɔ. O Davidi a iwaɔ zɔ a gɛ Amɔniɔ bɔsuu aa a nɔsɛ ninie a mɛ gaa ya musu. Kɛ Davidi iwapiɔ ka Anuni kɛi we aa a nɔsɛ ninie,

3 O Amɔniɔ kia o Anunie: Nle e Davidi gbɛɔ zɔ n mɛ gɛ kpelaa yaɔ a n nɔsɛ ninie nɛ? Aa mɔ wɔ bɔsu asiigwaie, aai ɛa mɔ lɛlɛwɔ.

4 O Anuni Davidi iwapiɔ kɔkɔ a n lekana wa, a n pokasaɔ zɛzɛɛ a guo an zɔ lɛu, ɔ a n gbɛ.

5 Kɛ wa mɔ wa o Davidiɛ, ɔ a gbɛɔ zɔ a gɛ dairle, asa wɔ n kɔ maamaa. Aa onɛ: Ki mɛ a zɔle Yeliko e a lekana ka bɔle, i gbasa su.

6 Kɛ Anuni n Amɔniɔ pii e Davidi ye n gɔyɔi lo, ɔ aa gbɛɔ zɔ Mesɔpɔtami bɔsuu n Maaka bɔsuu n Zoba bɔsuu n anusuo tɔnu bla sɔosai, aa fiabɔ zɔkasɔgo yaɔ.

7 O aa fiabɔ sɔgo mɛn baasɔso lɛɛ baakwi n plao (32.000) n n dɔiɔ ya musu. Aa fiabɔ Maaka kia n a zɔgɔ lo. Aa mɔ bɔokpa Mɛdeba saɛ, ɔ wa Amɔniɔ kaa wɛle n wɛleɔ, aa gɛ zɔlau.

8 Kɛ Davidi a baoma, ɔ a Yoabu zɔ n zɔgɔɔ pii.

9 Amɔniɔ bɔ zɔpɔɔ n wɛle fiibɔleu mɛ kia pɔ mɔpiɔ ku sɛu nɛɛ.

10 Kɛ Yoabu e wa zɔpɔɔ a aɛ n a kpɛɔ, ɔ a Isaili zɔgɔ maaɔ plɛ a n kɛle aa gɛ lɛleie Siliɔwa.

11 A zɔgɔ kɔniɔ na a dauna Abisaie a zɔl, a n kɛle aa gɛ lɛleie Amɔniɔwa

12 a mɛ: To Siliɔ gbɛa su lɛ ma fu, mɔ dɔmale. To Amɔniɔ buiɔ gbɛa mɛ su lɛ n fu sɔ, mɔ mɔ dɔnle.

13 A sɔdile! Wa gɛkɛ ke wa gbɛɔ n wa Dii wɛleɔ ya musu. Dii a ya pɔ kɛɛ maa ke.

14 O Yoabu n zɔgɔ pɔ kuanɔ gɛ lɛ zɔka n Siliɔ, ɔ Siliɔ baalenɛ.

15 Kɛ Amɔniɔ e Siliɔ baalɛ, ɔ aa baalɛ Abisaie sɔ, aa si wɛle guu, ɔ Yoabu ta Yelusaleu.

16 Kɛ Siliɔ e Isailiɔ ziblemɛ, ɔ aa gbɛɔ zɔ Uflata baa, aa gɛ n gbɛ kɔniɔ naaa sɔrɔnɔ. Adadezɛɛ zɔgɔɔ dɔaana Sofaki mɛ dɔaaa.

17 Kɛ Davidi a baoma, a Isailiɔ kaa pii, ɔ a buarɔnɔ Yuudɛwa. Davidi gɛ Siliɔ kɛi, a zɔpɔɔnɔzi, ɔ aa sikɔu.

18 Aale baale Isailiɔne, ɔ Davidi n dede sɔgodeɔ gbɛɔn baasɔso lɛɛ sɔpla (7.000) n kɛsedeɔ gbɛɔn baasɔso lɛɛ bla (40.000). We wa n zɔgɔɔ dɔaana Sofaki dɛu.

19 Kɛ Adadezɛɛ zɔblenaɔ e Isailiɔ ziblemɛ maa, ɔ aa ledoukɛ n Davidio, aa gɔ a zɔblenaɔ u. O Siliɔ i we dɔ Amɔniɔle lo.

20

*Laba sia Amɔniɔwa
(2Sam 12.26-31)*

1 Kɛ i bɔ eu, gɔɔ pɔ kia i gɛ zɔkai, ɔ Yoabu dɔaa zɔgɔne zɔlau. A Amɔniɔ bɔsuu asookɛ, ɔ a gɛ koezɔ Labazi. Gɔɔ bee Davidi ku Yelusaleu. O Yoabu lɛle Labawa a gbɔɔ.

2 O Davidi mɔ n kia vua fua go a miwa. A gbia ka kiloo baakwi, mɛ gbɛ beɛɛde kuwa. O wa kpɔ Davidiɛ. A wɛlepi pɔ naaa duuduue,

3 ɔ a gbɛ pɔ ku weɔ kɔkɔ bɔlerɔn, a n da sii zɔu n duuduusu zɔo n mɔ zɔo. Maa a kɛ Amɔni wɛleɔne pii, ɔ a ɛa ta Yelusaleu n a zɔgɔɔ pii.

*Zɔkaa n Filitɛɔ
(2Sam 21.15-22)*

4 Bee gbɛa kɛ zɔ fɛle n Filitɛɔ Gezɛɛ, Usa gbɛ Sibekai mɛ gbɛ gbɛa bui pɔ wi mɛ Sipai dɛ, ɔ Isailiɔ gbɛablɛ Filitɛɔwa.

5 Kɛ zɔ ɛa fɛle n Filitɛɔ lo, Yaii nɛ Elana mɛ Gata gbɛ Goliati dauna Lami dɛ. Lami sɔmpa de lan zwatana asaliwae.

6 Aale zikarĩno Gata lo. Gõsa tiisie ku we, aà onoo soolosoole, mé aà gbáneoo soolosoole, apii kè baasoo mëndosai, mé gbé gbàa buie lo.

7 A kuabii Isailiowa, 5 Davidi v̄i Simca né Yonatáa aà dè.

8 Gbèpiã Gata gbé gbàa buione. Davidi ní a gbéoo mé ní dede.

21

*Davidi a zlgõ naoa
(2Sam 24.1-25)*

1 Setáu fêle Isailiowa, 5 à kōnikè Davidie aà Isailio nao.

2 Ǿ Davidi ò Yoabue ní zlgõ ðaanao: A ge Isailio nao za Beeseba e à ge peò Dāwa, í ea su ma kfi, ké má e ní dasile dõ.

3 Ǿ Yoabu wèwà à mè: Dii a gbéoo kōne lee basoo! Ma dii kfi, má dõ n gbéone pii. Akca ní ye ke maaí? Býái ní ye yá'í Isailioneí?

4 N beeo kfi yá Yoabu blè, 5 à bõ gè Isaili búsu kèele, à èa sù Yelusaleu.

5 Ǿ Yoabu gbé pò a ní naoo lé ò Davidie. Isaili búsu guu pii gõe pò aa fenda dõo gbèon miliõ do ní baasõoo lee basõooe (1.100.000). Yudaõ sõ gbèon baasõoo lee ðaa pla ní baaõkwioe (470.000).

6 Yoabu i Levii buio ní Bèyámee buio da nao guuo, asa yá pò kfi kèpi i kaaãguo.

7 Yá pò Davidi kèpi kè Luae íi, 5 à òtõ Isailiowa.

8 Ǿ Davidi ò Luae: Ma duunakè maamaa yápi kea guu. Mapi n zõblena, ma táae kèa sa, asa ma sũyá kèe.

9 Dii yá'ò Davidi gu'ena Gadae à mè:

10 Ge ñ o Davidie ma mè má yá mèn aaõ kpaalè. Aà yá mendo se a guu, mí keè.

11 Ǿ Gada gè Davidi lè a òè: Dii mè yáe beeo do gwa ní se.

12 Imina wè aaõ ge bàalea n ibeone á dedea ní fendaõ mo aaõ ge Dii Malaika gagyakaa Isaili búsu gupiiu gõ aaõ Dii fenda ù. A kpele ní sèi? Gwa ní sé, mí dõ lá má gé o ma Zinae.

13 Ǿ Davidi ò Gadae: Má kú yeelca zõo guue. Má sí wà léle da Dii òzi, asa a sòsobi ví maamae. Asu to má léle da gbènazina òzlo.

14 Ǿ Dii gagyakà Isailiõgu, 5 Isailio gaga gbèon baasõoo lee baaõkwi (70.000).

15 Ǿ Lua malaikae zfi aà gé yáiyai Yelusaleüdeowa. Gõo pò àle ní dede, 5 Dii a nõse suumpà an dedepi yá musu, 5 a ò malaika pò lé ní dedepie: Ze maa! N n ò soaa sa. Yebusi bui Alauna pówengbèzea 5 Dii Malaikapi kuu.

16 Ké Davidi wèzù, 5 à malaikapi è zea gugbõu a musu yáio a zfié yáio, à a fenda ò pooa Yelusaleua. Ǿ Davidi ní gbèzõo wùle ní gbèeu zwãnkasao kákaañla.

17 Ǿ Davidi ò Luae: Máme má ò wà gbéoo nao. Máme ma duunapi kè ma táaekè. Gbèpiã ma kpasa sãone. Aai yáe keo. Dii ma Lua, to n ò sua ní ma de bedeõ. Nsu ñ n gbéoo dede ní gagyápioo.

18 Ǿ Dii Malaikapi ò Gadae aà o Davidie aà gé Dii gbagbakfi boi Yebusi bui Alauna pówengbèzeu.

19 Ǿ Davidi gè lá Gada òe ní Dii tso kei.

20 Alauna lé ése gbè. Ké à líli, à malaikapi è. Aà né gbèon síiõ pò kuaãnoõ bõzà.

21 Ké Alauna gugwà, a è Davidi lé mó a kfi, 5 à bõ pówengbèzea, à gè kùle Davidie à wùle a gbèeu.

22 Ǿ Davidi òè: N n pówengbèze yíaa mà Dii gbagbakfi bou, ké gagyápi e go gbéõla. Yíaa a sãwa.

23 Ǿ Alauna ò Davidie: Sé! Ma dii kfi, lá à kène maa, keò. Gwa, má zuo kpa sa'obõ ù ní pówengbègoõ yáa ù ní éseo pówen gba ù. Má n gba piié.

24 Ǿ kfi Davidi òè: Aawo! Má lúmáe, mí a flabone pii. Má pò pò ðe n pò ù se mà kpa Diiwao. Má sa'ooowà pá flabosaio.

25 Ǿ à pówengbèzepe lùwà vua owatè mèn ðaa aaõ.

26 A Dii gbagbakfi bõ we, 5 à sa pò wí a pò káteu à tékũ òwà ní ráaukpasao. Ké à lezù Diizi, 5 Dii wèwà à té gbàe za musu, à sù gbagbakfiwiwa.

27 Dii yá'ò malaikapie, 5 à a fenda sãlo a kpéu.

28 Ké Davidi è Dii síano Yebusi bui Alauna pówengbèzea, 5 à èa sa'òwà we lo.

29 Gõo bee Dii zwãakpe pò Mõizi kè guwaiwaiu ní a gbagbakfiõ ku Gabaõo gulesi pò wa bou.

30 Davidi lí fõ gè yãgbèai Diiwa weo, asa àle víake Dii malaika fendaee.

22

1 Ǿ Davidi mè: Lakfi Dii Lua kpé aõ kuu ní sa pò Isailio í a pò káteu à tékũ oklio.

Lua kpé dɔa sɔukɛa

² Davidi ò wà bòmò pò kú Isaili búsuuò káaa pii, ɔ à ní gbɛɛo díle gbɛ'ánao ù aa gbɛo á wà Lua kpé boò.

³ A mɔ kpà siaowa maamaa aa kusaò ní sanɛɛo keò gámòò ní bɔlɛo pò ù. Mɔgotɛ pò a kpà sɔ, à gɛ̀ oaa.

⁴ Sede lí pò a kpàò dasi, wa a lé dɔo, asa Sidɔdeò ní Tiideò mòè ní sede líò à kè zài.

⁵ Davidi mè: Ma né Salomòò á ɛ̀waasonae, a yáe yáasi dɔ glao. A kú kpé pò wa dɔ Diie aò zɔɔɛ, i ea aò kefeù lɔ maamaa, gbépii i a maabo. A yáí tò mále a dɔa sɔuke. ɔ Davidi kpépi dɔa sɔukè maamaa e àò gé gai.

⁶ ɔ á a né Salomòò sisi, a òè aà kpɛdɔ Dii Isailiò Luac.

⁷ A òè: Ma né, ma zèò ma sɔ guu mà kpɛdɔ Dii ma Luac, aà tó iò kuwà.

⁸ ɔ Dii yá'òmɛe à mè ma gbɛ̀dɛde dasi zí pò má kàò guu. Má e kpépi dɔeò gbé dasi pò ma ní dede a ae yáí.

⁹ A mè né pò má i mé aò de aafia gbé ù, asa á tò aà kámabo aà ibee pò liaiò yá musue. Wa tɔkpa népie Salomòò.* A mè á tò Isailiò kua àò na kílikili aà gɔɔɛ.

¹⁰ Aapi má a kpɛdɔɛ, iò de a né ù, iò de aà mae ù. A aà zɔ̀lɛa kpalaú Isailiò guu zedɔ, aà kpala aò láaa vío.

¹¹ Tia sɔ ma né, Dii aò kunno, i n dae ní gòmio, ní kpɛdɔ Dii n Luapie, lá a ò n yá musuwa.

¹² Dii n gba òno ní wezɛo gɔɔ pò a n díle Isailiòne, ké òyɔ aà ikoyá kú.

¹³ Tó ní ikoyá pò Dii dà Moizie a díle Isailiòne kú, mé níle aà ɔtondɔkɔi gwa, níyɔ káfia e. Sɔdile, níò wɔò ví. Nsu tò vía n kúo. Nsu tò sɔ kɛnguo.

¹⁴ Ma dɛɛkà ma vua kàle Dii kpé pò ù tɔnu ɔaa gɛ̀o ní plaò, ánu su sɔ tɔnu ɔaasɔsɔo lɛe baakwi ní síiɔ. Mɔ ní mɔgotɛ sɔ, wa a lé dɔo, a gbia kè zài. Ma lí ní gbɛo kàle we lɔ. Pópio káfia lɔ.

¹⁵ N zíkɛnaò ví dasi, gbɛ'ánaò ní li'ánaò ní gbé pò gɔi ví ɔzɔ pii guuò,

¹⁶ vua zɔ, ánu su zɔ, mɔgotɛ zɔ ní mɔsi zɔo. N ɔzíkɛnaò lé vío. Na zɔpiwa! Dii aò kunno!

¹⁷ ɔ Davidi ò Isaili kíaɔne aa mɔ dɔ a né Salomòòle

¹⁸ à mè: Dii á Lua kúánaò lé? I á gba ɔampakɔi gupiiuo lé? A gbé pò kú búsuɛ beeu za káaúò nàmɛe ma ɔzɛ, ɔ búsupi gò Diipi ní a gbé pò ù sa.

¹⁹ A Dii á Lua kúí weɛle teasisá ní nòsemendoo sa, í na Dii Lua kúki boawa, í su ní Dii bàakuaánò kpagooloo ní aà pò keleò kpé pò ále dɔè, aà tó iò kuwàpi guu.

23

¹ Ké Davidi zikù táotao, ɔ à Salomòò kpà Isailiò kía ù.*

Levii buiò zɔ

² Davidi Isaili kíaò káaa ní sa'onaò ní Levii buiò pii.

³ Wà Levii bui gɛ̀e pò kà wɛ̀ baakwi ge aa dɛaò nàò, aa gbɛ̀on ɔaasɔsɔo lɛe bla plasaiɛ (38.000).

⁴ ɔ Davidi gbɛ̀on ɔaasɔsɔo lɛe baasoo mɛ̀ndosaiò (24.000) díle aao wéte Dii ua yáí, à gbɛ̀on ɔaasɔsɔo lɛe sooloo (6.000) díle lakɛnaò ní yággɔ̀nnaò ù.

⁵ ɔ à gbɛ̀on ɔaasɔsɔo lɛe síiɔ (4.000) díle bíibɔlɛdɔ́anaò ù, mé à gbɛ̀on ɔaasɔsɔo lɛe síiɔ (4.000) díle Dii táasilenaa ù, aaliò aà táasile ní p'òbɔna pò Davidi kpàò.

⁶ Davidi ní kpaalè ní buiòwa gá ní gáò, Geesò buiò, Keata buiò ní Melali buiò.

⁷ Geesò nɛgɔ̀ɛon Ladá ní Simeio ù.

⁸ Ladá nɛgɔ̀ɛo áaɛ: A séia Yeieli, a gbɛa Zetaù ní Yoelio.

⁹ Simeí nɛgɔ̀ɛo áaɛ: Selomò, Hazieli ní Halanao. Ladá bui uabele káaun we.

¹⁰ Simeí nɛgɔ̀ɛo síiɛ: Yaata, Ziza, Yeusi ní Beliao.

¹¹ A séia Yaata, a plaade Ziza. Yeusi ní Beliao buiò dasio, ɔ wà ní díle bui doù zɔ doù guu.

¹² Keata nɛgɔ̀ɛo síiɛ: Amlaù, Isaa, Heblò ní Uzielio.

¹³ Amlaù nɛgɔ̀ɛon Aalona ní Moizio ù. Wà Aalona ní a buiò díle ní zéí, aao laaido Lua p'ɔwa, aao Luapi gbagba, aao tulaetikateá, aao zɔke aà kúki, aao samaa'ò gbɛ̀one ní aà tɔo gɔ̀ppii.†

¹⁴ Wà Lua gbé Moizi buiò díle lán Levii bui kɔniowa.

¹⁵ Moizi nɛgɔ̀ɛon Geesòú ní Eliezɛo ù.

¹⁶ Geesòú nɛgɔ̀ɛe séian Sebueli ù.

¹⁷ Eliezɛe nɛgɔ̀ɛe séian Leabia ù. I nɛgɔ̀ɛe i lɔo, áma Leabiapi nɛgɔ̀ɛo i dasi maamaae.

¹⁸ Isaa nɛgɔ̀ɛe séian Selomi ù.

¹⁹ Heblò nɛgɔ̀ɛo tón ke: A séia Yelia, a plaade Amalia, a áaòde Yaazie, a síiòde Yekamaù.

²⁰ Uzielio nɛgɔ̀ɛo tón ke: A séia Mika, a plaade Isia.

* 22:9 Bee mè aafia. * 23:1 1Kia 1.38-39 † 23:13 Bɔa 28.1

21 Melali negḡeḡn Mali rí Musio ũ. Mali negḡeḡn Eleazaa rí Kisio ũ.

22 Eleazaa gá negḡesaie, nenḡeḡ a l tēetēe. An desē Kisi negḡeḡ mé rí sese.

23 Musi negḡeḡ aaḡe: Mali rí Edēeŋo rí Yelemḡo.

24 Levii buiḡn we sea an dezi pḡ de uabele káau ũwa. Lua ua zíkēna pḡ ká wē bao ge aa deaḡ, wá rí baade tḡ dáluu an buipiḡwae.

25 Davidi mē: Lá Dii Isailiḡ Lua a gbéḡ gbá íampakdi mé á sù Yelusaleũ àḡ ku we gḡḡpiie,

26 Levii buiḡ zwáakpe rí a zíkēḡḡ se táa'òḡ lḡo.

27 Yá pḡ Davidi ò gbēzá yáí 5 wí Levii bui pḡ ká wē bao ge aa deaḡ naoi.

28 Levii buipiḡ líḡ dḡ Aalona buiḡle rí Dii ua zlo. Aaliḡ wéte Lua uai rí a kpéḡ rí gbábḡa Lua pḡḡeḡ rí zí pḡ wí ke weo

29 rí pēe pḡ wí kpa Luawao rí pḡwenti gbao rí káawanao rí a totoao rí a zaao rí a zḡḡ léo.

30 Aaliḡ Dii sáaukpa rí aà táasileao kḡḡ rí oosio

31 rí gḡḡ pḡ wále sa pḡ wí a pḡ kátēu á tékū o Diiwa kámabogḡḡzḡ rí mḡ gḡḡ séia zḡ rí dikpe pḡ wa dilēḡ. Aaliḡ zíkē Diiē gḡḡpii máa, mé an dasi lí ká lá wa dilēnéwa.

32 Ampiḡ mé aali laaido kpaatḡkpe rí a pḡkeleḡ zḡwa, mé an gbé Aalona buiḡ lí laaido Dii kpé zḡwa.‡

24

Sa'onaḡ zḡ

1 Aalona bui gálin ke: Aalona negḡeḡ tḡn ke: Nadabu, Abiu, Eleazaa rí Itamaao.

2 Nadabu rí Abiuo gága rí mae wáae,* aai negḡe i sḡo. Ḳ Eleazaa rí Itamaao gḡ sa'onaḡ ũ.

3 Davidi rí Eleazaa bui Zadokio rí Itamaa bui Aimelekiḡ sa'onaḡ kpaalè gā rí gāo, aaḡ kḡ gba zé zḡ yá musu.

4 Aa dḡaanaḡ è dasi Eleazaa buiḡ guu de Itamaa buiḡ guula, 5 aa Eleazaa bui uabeleḡ sè gbēḡn gēo rí mēndoo, Itamaa bui uabeleḡ sḡ swaaḡ.

5 Aa rí kpaalè rí gbelaaḡe an wegwasai, asa Eleazaa buieḡ rí Itamaa buieḡ de Lua kpé gbēzḡḡ rí sa'onkiaḡ ũ nípiie.

6 Levii bui lakēna Semaia, Netaneli né rí tḡ dáluu kía rí aà íwae beeḡ wáae: Sa'onkia Zadoki, Abiataa né Aimeleki, sa'ona uabeleḡ rí Levii bui uabeleḡ. Tó wá gbé sè Eleazaa bui guu do, 5 wí se Itamaa bui guu do.

7 Yoialibu mé séia,

a plaade Yedaia,

8 a aaḡde Aliũ,

a siiḡde Seoliũ,

9 a sḡode Malakia,

a soolode Míame,

10 a soplade Akozi,

a swaaḡde Abia,

11 a kēokwide Yesua,

a kwide Sekania,

12 a kuēdode Eliasibu,

a kuēplade Yakiũ,

13 a kuē'aaḡde Hupa,

a gēo mēndosaide Yeseba,

14 a gēode Bilega,

a gēo rí mēndoode Imee,

15 a gēo rí plaode Ezii,

a bao plasaide Apiseḡi,

16 a bao mēndosaide Petaia,

a baode Yeezekeli,

17 a bao rí mēndoode Yakē,

a bao rí plaode Gamulu,

18 a bao rí aaḡde Delaia,

a baasḡo mēndosaide Maazia.

19 Lá aali gé zíkēi Dii kpéu aaḡ kḡ gba zén we, lá Dii Isailiḡ Lua dà an dezi Aalonaḡ a dilēwa.

Levii bui kḡniḡ

20 Levii bui kḡniḡn ke: Amlaũ bui Sebueli né Yedeia.

21 Leabia yoa Isia.

22 Isaa bui Selomḡ né Yaata.

‡ 23:32 Nao 3.5-9 * 24:2 Lev 10.1-2

- 23 Hebl̄s neḡɔɔ t̄n ke: Yelia, Amalia, Yaazie n̄ Yekamaŋo.
 24 Uzieli bui Mika n̄ Samii.
 25 Mika d̄auna Isia n̄ Zakali.
 26 Melali neḡɔɔ Mali n̄ Musio.
 27 Melali bui Yaazia neḡɔɔ t̄n ke: B̄no, Soaŋ, Zakuu n̄ Ibelio.
 28 Mali n̄ Eleazaa i neḡɔɔ io.
 29 Mali n̄ Kisi bui Yelameli.
 30 Musi neḡɔɔ t̄n ke: Mali, Edeɛ n̄ Yelimɔ. Levii buiɔn we an dezi buiɔwa.
 31 Ampio s̄ɔ aa gbel̄a l̄a an gb̄ɛ Aalona buiɔ k̄wa k̄i Davidi n̄ Zadokio n̄ Aimelekio n̄ sa'onu uabeleɔ n̄ Levii bui uabeleɔ w̄aaɛ. V̄ii buiɔ n̄ d̄auna buiɔ, ȳa doū wa k̄n̄ɛ.

25

L̄ɛsinaɔ

- 1 Davidi n̄ Isaili k̄iaɔ m̄ɛ Asafa neḡɔɔ n̄ Emani neḡɔɔ n̄ Yedutu neḡɔɔ d̄ile n̄ z̄ɛi aa anabikeke n̄ moɔnaɔ n̄ domaɔ n̄ s̄ɛs̄ɛnaɔ. Z̄ipikenɔɔ t̄n ke:
 2 Asafa neḡɔɔ t̄n ke: Zakuu, Yosefu, Netania n̄ Asalelao. Asafa m̄ɛ aɔ w̄ɛte a n̄ɛpiɔzi, k̄ia s̄ɔ iɔ w̄ɛte n̄ anabikekeai.
 3 Yedutu neḡɔɔ soolode: Gedalia, Zeli, Yesaia, Simeɪ, Asabia n̄ Matitiao. An mae Yedutu m̄ɛ iɔ w̄ɛteɪzi, ɔ iɔ anabikeke n̄ moɔnleao, iɔ Dii s̄aaɔ kpa aɔ āa t̄aaɔsileɔ.
 4 Emani neḡɔɔ t̄n ke: Bukia, Matania, Uzieli, Sebueli, Yelemɔ, Anania, Anani, Eliata, Gidaleti, Lomantiezɛɛ, Maloti, Yɔsebekasa, Otii n̄ Maaziao.
 5 Gb̄ɛpiɔ k̄i gu'ena Emani neḡɔɔnɛ n̄pii. Lua legb̄ɛɛ ā m̄ɛ ā ā gba gb̄aa, ɔ ā ā gb̄a neḡɔɔ ḡɔ m̄ɛndosai n̄ n̄noɔ iɔ āaɔ.
 6 Gb̄ɛpiɔ iɔ lesi Dii ua n̄ s̄ɛs̄ɛnaɔ n̄ domaɔ n̄ moɔnaɔ n̄piiɛ. An maeɔ Asafa n̄ Yedutuo n̄ Emano m̄ɛ aab̄ w̄ɛteɪzi Lua ua z̄ipi guu. K̄i s̄ɔ iɔ w̄ɛte n̄ maɛpizi.
 7 Ampio n̄ iɔ gb̄ɛ p̄ɔ aa lesia Diie d̄ada aa d̄ɔɔ, amp̄ii gb̄ɛɔn ðaa do n̄ basiiɔkwi plasaioɛ (288).
 8 W̄a likp̄a l̄a aali k̄ɔ gba z̄ɛ z̄ipi ȳa musue, n̄f̄ɛnen gb̄ɛz̄ɔɔ, ȳadanedeɔ n̄ ȳadadanaɔ pii.
 9 W̄a gb̄ɛpiɔ s̄ɛ baade n̄ a neḡɔɔ n̄ a d̄aunaɔ gb̄ɛɔn kueplaplaɛ:

- A s̄ɛia Asafa n̄ Yosefu,
 a plaade Gedalia,
 10 a aaɔde Zakuu,
 11 a siis̄de Zeli,
 12 a soode Netania,
 13 a soolode Bukia,
 14 a soplade Yesalela,
 15 a swaaɔde Yesaia,
 16 a k̄ɛokwide Matania,
 17 a kwide Simeɪ,
 18 a kueɔdode Azaleli,
 19 a kueplade Asabia,
 20 a kue'aaɔde Sebueli,
 21 a ḡɔ m̄ɛndosaide Matitia,
 22 a ḡɔde Yelimɔ,
 23 a ḡɔ n̄ m̄ɛndooode Anania,
 24 a ḡɔ n̄ plaode Yɔsebekasa,
 25 a bao plasaide Anani,
 26 a bao m̄ɛndosaide Maloti,
 27 a baode Eliata,
 28 a bao n̄ m̄ɛndooode Otii,
 29 a bao n̄ plaode Gidaleti,
 30 a bao n̄ aaɔde Maaziao,
 31 a baas̄o m̄ɛndosaide Lomantiezɛɛ.

26

Lua kpe b̄iib̄led̄ɔanaɔ

- 1 B̄iib̄led̄ɔanaɔ ḡaliɔn ke:
 S̄ɛia Kole buiɔ.
 Kole n̄ M̄ɛs̄ɛlemia, Abiasafa t̄ɔt̄na.
 2 M̄ɛs̄ɛlemia neḡɔɔ t̄n ke:
 A s̄ɛia Zakali,

a plaade Yediae,
a ãaãde Zebadia,
a siiãde Yanieli,
3 a soode Elaũ,
a soolode Yohanani,
a soplade Elioenai.

4 Ɔbededɔũ negɔe tɔn ke:

A séia Semaia,
a plaade Yozaba,
a ãaãde Yoa,
a siiãde Sakaa,
a soode Netaneli,

5 a soolode Amieli,
a soplade Isakaa,
a swaaãde Puletai.

Asa Lua mé èfaaikè Ɔbededɔũpie.*

6 Aã né Semaia negɔe i lo, aa kpalablè ní dezi buio guu, asa beedeone.

7 Semaia népion ke: Ɔteni, Lefaeli, Ɔbedi ní Elizabao. Aã dáunaɔ Elihu ní Semakiaoa beedeone lo.

8 Gbépiã Ɔbededɔũ buione nípii. Ampio ní ní negɔe ní ní dáunaã beedeone, an gbãa kã zĩpi kea. Aa gbëon bãã ní plaoc.

9 Meselamia negɔe ní a dáunaã beedeone lo. Aa gbëon bao plasaie.

10 Melali bui Osa negɔe tɔn ke: A séia Simeli, ama né séia no, aa mae mé aa díle yoa ũ.

11 A plaade Ilikia, a ãaãde Tabalia, a siiãde Zakali. Osa negɔe ní a dáunaɔ gbëon kue'aaãe.

12 Wã zĩdã bui dãanapion, baade ní a bíibolédãan gãlio, lá wa dà ní dae pó lé zĩke Dii uãnewa.

13 Wã likpáné ní buiwa, néfënen gbëzã ní bole pó an baade aó dãao.

14 Meselamia gukpe oi bole blè, ɔ aa né Zakali pó de ledamade ãona ũ gugbãntoo oi bole blè.

15 Ɔbededɔũ gëmidokli oi bole blè, mé aa negɔe mé dõ dãaa blè.

16 Osa be'ae oi bole blè ní zeda pó kú musu bole pó wĩ me Saleke Boleo.

Bíibolédãanaɔ lo kó leũkpakëe.

17 Levii buipio lo ku gukpe oi lá gu lé dõ gbëon soolosoole, gugbãntoo oi gbëon síiãsiiã, gëmidokli oi gbëon síiãsiiã, dõ sae gbëon plapla.

18 Be'ae oi gbëon síiãsiiã lo ku zedau, ua oi sã gbëon plapla.

19 Kole buio ní Melali bui bíibolédãana gãlion we.

Lãasi dãana ní yãgõgõnao

20 An gbé Levii buio mé Lua kpé lãasio ní pó pó wĩ Lua gba lãasio dãana ũ.

21 Geesõ bui Ladã bui uabeleon ke: Yeieli

22 ní a né Zetaũo ní Zetaũpi dáuna Yoelio. Ampio mé aãlo wéte Dii kpé lãasioi.

23 Amlaũ bui gbëe ní Isaa bui gbëe ní Heblõ bui gbëe ní Uzieli bui gbëe ku we lo. Ampion ke:

24 Mõizi né Geesõ bui Sebueli mé lãasi gbëzã ũ.

25 Aã dezi do Eleazaa mé Leabia í, Leabia Yesaia í, Yesaia Yolaũ í, Yolaũ Zikeli í, Zikeli Selomi í.

26 Selomipi ní a daeɔ mé pó pó wa Lua gbã lãasio gbëzã ũ. Kí Davidi ní uabele pó de zĩgõ dãana ũ mé gbapio dá.

27 Aa pó pó aa náaa zĩ guu kpã Luawa wã aa kpé kekeo.

28 Selomi ní a daeɔ mé aãlo wéte pó pó gu'ena Samueli ní Kisi né Sauluo ní Nee né Abineeo ní Zeluia né Yoabuo kpão ní pó pó gbé kɔnɔ kpão pii.

29 Wã bãasi zĩ dá Isaa bui Kenaniae ní a negɔe. Aame Isailio lakënao ní ní yãgõgõnao ũ.

30 Heblõ bui Asabia ní a daeɔ gbëon ãaa swaaã ní basooe (1.700). Beedeone nípii. Aãlo wéte Isaili búsu pó kú Yuudé baa be'aezi Dii yã musu ní zĩ pó kí dàné yã musuo pii.

31 Yelia mé Heblõ buio kía ũ. Davidi kpalablea wé blade guu ɔ a wetète Heblõ buipi tó pó wa kã láuuzi, ɔ wã gè bõ an beedeowa an be wéleu Yazee, Galada búsuu.

32 Yelia dae uabele gbëon ãaa kue'aaã ní basooe (2.700). Beedeone nípii, ɔ kí Davidi ní díle aã wéte Lubeni buiozĩ ní Gada buio ní Manase bui pó kú gukpe oi weo Lua yã ní azia yão kekea yáí.

* 26:5 1Lad 13.14

27

Zigɔ

¹ Isaili uabeleɔ nɛ zigɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔɔ ɔaanaɔ nɛ zigɔ gbɛɔn basɔbasɔɔ ɔaanaɔ nɛ lakɛna pɔ aaiɔ zikɛ kɛaɛ yɔpii musuɔn kɛ: Zigɔ galɔ ɔ kɔ lɛukpakɛ mɔ nɛ mɔe wɛ gɛ boli, gɔlipɔ baade zigɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔɔ lɛɛ baasɔ mɛndosaɛ (24.000).

² Zadieli nɛ Yasɔbaɔ mɛ mɔ sɛiadeɔ galɔ ɔaana ɔ.

³ Pelezi buie. ɔmɛ zigɔ ɔaana pii gbɛzɔ ɔ mɔ sɛia guu.

⁴ Ahoa nɛ Dodai mɛ mɔ plaadeɔ galɔ ɔaana ɔ. Mikelo mɛ aɔ plaade ɔ.

⁵ Sa'ona Yoiada nɛ Benaia mɛ mɔ aasɔdeɔ galɔ ɔaana ɔ.

⁶ Benaiapi mɛ negɔn gbɛɔn baakwiɔ ɔaana ɔ ɔ. Aɔ nɛ Amizaba ku aɔ galɔ guue.

⁷ Yoabu dauna Asaeli mɛ mɔ siɔdeɔ galɔ ɔaana ɔ. Kɛ ɔ ga, ɔ aɔ nɛ Zebadia gɔ aɔ gɛɛ ɔ.

⁸ Izala bui Samu mɛ mɔ sɔodeɔ galɔ ɔaana ɔ.

⁹ Tekoa gbɛ Ikesi nɛ Ila mɛ mɔ soolodeɔ galɔ ɔaana ɔ.

¹⁰ Eflaiɔ bui Elezi, Peloni gbɛ mɛ mɔ sɔpladeɔ galɔ ɔaana ɔ.

¹¹ Zela bui Sibekai, Usa gbɛ mɛ mɔ swaaɔdeɔ galɔ ɔaana ɔ.

¹² Bɛyɔmɛɛ bui Abiezɛɛ, Anato gbɛ mɛ mɔ kɛokwideɔ galɔ ɔaana ɔ.

¹³ Zela bui Malai, Netofa gbɛ mɛ mɔ kwideɔ galɔ ɔaana ɔ.

¹⁴ Eflaiɔ bui Benaia, Pilatɔ gbɛ mɛ mɔ kuɛdodeɔ galɔ ɔaana ɔ.

¹⁵ ɔnieli bui Elɛdai, Netofa gbɛ mɛ mɔ kuɛpladeɔ galɔ ɔaana ɔ.

Isaili buiɔ ɔaanaɔ

¹⁶ Isaili buiɔ kɛaɔn kɛ:

Lubɛni buiɔ kɛ Eliɛzɛɛ, Zikeli nɛ,

Simɛɔ buiɔ kɛ Sefatia, Maaka nɛ,

¹⁷ Levii buiɔ kɛ Asabia, Kemue nɛ,

Aalona buiɔ kɛ Zadoki,

¹⁸ Yudaɔ kɛ Elihu, Davidi vɛi,

Isakaa buiɔ kɛ ɔmeli, Mikaila nɛ,

¹⁹ Zabalɔni buiɔ kɛ Isimaia, Obadia nɛ,

Nefatali buiɔ kɛ Yelimo, Azeliɛ nɛ,

²⁰ Eflaiɔ buiɔ kɛ Ozee, Azazia nɛ,

Manase buiɔ pɔ kɛ be'ae oio kɛ Yoeli, Pedaia nɛ,

²¹ Manase buiɔ pɔ kɛ Galada buɔsuuɔ kɛ Ido, Zakali nɛ,

Bɛyɔmɛɛ buiɔ kɛ Yaasiɛ, Abinɛɛ nɛ,

²² Da buiɔ kɛ Azalɛli, Yeloai nɛ.

Isaili buiɔ kɛaɔn wɛ.

²³ Davidi i gbɛ pɔ kɛ wɛɛ bao ge aai kaoɔ naoo, asa Dii mɛ ɔ tɔ Isailiɔ dasikuɔ lan saanaɔwɛ.*

²⁴ Kɛ Zeluaia nɛ Yoabu na nɛ naoawa,† i a midɛo. Naopi yaɔ Lua pɔ fɛi Isailiɔzi, ɔ wi nɛ dasile kɛ kɛ Davidi ladauo.

Kɛa iwaɔ

²⁵ Adieli nɛ Azemave mɛ kibɛ laasi gbɛzɔ ɔ.

Uzia nɛ Yonataa mɛ dɔ pɔ kɛ bua nɛ mɛɛwɛaɔ nɛ zɛwɛaɔ nɛ gudɔakliɔ gbɛzɔ ɔ.

²⁶ Kelubu nɛ Ezali mɛ buazikɛnaɔ gbɛzɔ ɔ.

²⁷ Lama gbɛ Simɛi mɛ vɛɛbudeɔ gbɛzɔ ɔ.

Sefa gbɛ Zabedi mɛ ziia ɔ vɛɛbɛ nɛ vɛɛ kɛsɛtao yaɔ musu.

²⁸ Gedɛɛ gbɛ Baalanana mɛ kulio nɛ kaadɛnliɔ zikɛnaɔ gbɛzɔ ɔ.

Yoasi mɛ ziia ɔ kɛ nɛsi yaɔ musu.

²⁹ Salɔna gbɛ Sitalai mɛ Salɔna zɛdɛnaɔ gbɛzɔ ɔ.

Adelai nɛ Safata mɛ guzule zɛdɛnaɔ gbɛzɔ ɔ.

³⁰ Isimaɛla bui Obili mɛ yiongodanaɔ gbɛzɔ ɔ.

Mɛlɔnɔ gbɛ Yedeia mɛ zaa'indanaɔ gbɛzɔ ɔ.

³¹ Ageli bui Yazizi mɛ sɔɔ nɛ bleɔ dɛnaɔ gbɛzɔ ɔ. Gbɛpiɔ kɛ Davidi ziiaɔnɛ nɛpii.

³² Davidi desɛ Yonataaaɔ ledamadeɛ. Aɔ wɛ zɛa mɛ lakɛnaɛ. Aapi nɛ Akemɔ nɛ Yeielio mɛ Davidi negɛɔ gwana ɔ.

³³ Aitofeli mɛ Davidi ledamade ɔ. Aaki gbɛ Usai mɛ kɛ kwɛasi ɔ.

³⁴ A gbɛa Benaia nɛ Yoiada nɛ Abiataao gɔ Aitofeli gɛɛ ɔ.

Yoabu mɛ kɛ zigɔ ɔaana ɔ.

* 27:23 Daa 15.5, 22.17, 26.4 † 27:24 2Sam 24.1-15, 1Lad 21.1-14

28

Davidi Lua kpé dɔa zékalea Salomɔɔ

1 Davidi Isaili kíaɔ kàaa Yelusaleù pii, Isaili bui kíaɔ ní zígɔɔ dɔaana pɔ lé zíkèɔ, zígɔ gbèɔn òaasɔɔɔɔ dɔaanaɔ ní gbèɔn basɔɔbasɔɔɔ dɔaanaɔ ní gbé pɔ de kía ní a negɔɔ èizee ziia ù ní a iwaɔ ní a negɔnaɔ ní a gɔ gbèɔɔ pii.

2 ɔ kí Davidi fèlè zè à mè: Ma gbéɔ, à swásemazi! Ma zèɔ ma sɔu mà kpèɔ Dii wá Lua bàakuawano kpagolo pɔ de à gbadibo ùe, ɔ ma sɔu mà ní a dɔao.

3 ɔ Lua òmèe i ke màmè mà kpépi dɔeo, asa zígɔn ma ù, ma gbèdède dasidasie.

4 N beeo Dii wá Isailiɔ Lua ma se ma bedeo guu, ké mapi ní ma bui wàɔ de Isailiɔ kía ù gɔɔpii. A Yuda sè yaa dɔaana ù, ɔ à ma bedeo sè àà bui guu. A kàaagu, ɔ à ma kpa Isailiɔ kía ù.

5 Dii ma gba negɔɔɔ dasi, ɔ à Salomɔɔ sè ní guu, à àà kpà kpala pɔ a dîle Isailiɔne.

6 A òmèe à mè: N né Salomɔɔ mé a kpèɔmèe ní a uao, asa ma àà sè ma né ùe, míɔ de àà mae ù.

7 Tó a ma yádileao ní ma ikoyáɔ kúa lá a kúa gbáwa, má tó àà kpala àɔ ku gɔɔpii.*

8 Ma gbéɔ, ma naé wá Luazi Isailiɔ bui pɔ kàaaa Dii aɔ wáa pii, àɔ te Dii wá Lua yádileao ní laaio, ké àɔ ku bùsu maae beeu, i gɔ á buiɔne e gɔɔpii.

9 Mpi sɔ, ma né Salomɔɔ, nýɔ ma Lua dɔ, ní zɔble ní nòsemendoo teasisai, asa Dii i wá sɔ yɔe à wá láasoo ní yá pɔ wa zèɔɔ dɔ. Tó n àà kii wèle, nýɔ àà e. Tó n pàkpàaazi sɔ, à ginzin we e gɔɔpii.

10 Nýɔ dɔ ké Dii n se ní kpèɔɔe a kúki ùe. Sòdile, ní zìpi ke.

11 ɔ Davidi Lua kpé ní a kpèlelo taa pɔ a kè taalau kpà a né Salomɔɔwa ní a láasi ní a kpea pɔ kú musu ní zìléo ní a duunkèmakliio.

12 Yá pɔ kú àà sɔu Dii ua ní a kpéne pɔ liaaio musu, à a taataa pɔ a kè taalau kpàwà lɔ: Lua kpépi láasiɔ, pɔ pɔ wí Lua gba kálekliɔ,

13 Dii kpé zíkèɔɔ ní lá wa sa'onao ní Levii bui galio dilèdile aa Dii kpé zì keo.

14 A vua ní ánsu pɔ wa zíkèɔɔpiɔpiò gbha dilèdile:

15 Vua dauɔ ní a filiaɔ, ánsu dauɔ ní a filiaɔ,

16 vua táabunu pɔ wí pèe kálewàɔ, ánsu táabunuɔ,

17 vua saaɔ, au'elebo pɔ wa pí ní vuaoɔ, vua loɔ, vua tao, ánsu tao

18 ní tulaletikateakíi pɔ wa pí ní vuao. A vua malaika gásiade pɔ an gásta aɔ pooa Dii bàa kua ní Isailiɔ kpagoloa àà zikasɔgo ù taa pɔ a kè taalau kpàwà lɔ.

19 Davidi mè: Ma yápi taa dálaui pii, asa Dii gbáa m̀a à ma wé kèmmèe.

20 ɔ Davidi ò a né Salomɔɔ: Sòdile, zìpi ke ní wɔo. Nsu to vía n kúo. Nsu bilikeo, asa Dii ma Lua a pàkpanzio, a n to weo. Aɔ kunnɔe e n ge ní kpé zìpi midèɔ.

21 Sa'onao ní Levii bui galio ku sɔu guu wá Dii kpépi zì ke, mé gbé pɔ aa gɔi ví mé an pɔ gbàɔ kunnɔ aa zìpi ke. Gbépii ní ní kíaɔ aa n yama.

29

Gbadaa Lua kpé dɔa yá musu

1 ɔ kí Davidi ò gbé pɔ kàaaaɔne pii: Ma né Salomɔɔ pɔ Lua àà sèpiá èwaason bɔlɔnae. Zìpi zɔɔ, asa uapiá gbènazina pɔ no, Dii Lua pɔe.

2 Ma Lua kpépi dɔa sɔukè maamaa ma gbáa léue, ma vua kpà vua zì pɔ ù ní ánsuo ánsu zì pɔ ù ní mɔgotèo mɔgotè zì pɔ ù ní mɔsio mɔsi zì pɔ ù ní lío lí zì pɔ ù ní gbèo gbè zì pɔ ù ní onisio ní tiikɔazio ní gbè bèeede bui píio ní gbepuao.

3 Bee gbèa lá ma Lua kpé yá kámagu, vua ní ánsu èizee pɔ má víɔ, ɔ má kpá ma Lua kpé pɔ ù pɔ pɔ ma a sɔukèɔ bàasi:

4 Ofii bùsu vua tɔnu basɔ ní ánsu tɛtɛɛo tɔnu àa do ní blao, ké wá kpa kpépi gíwa a guu.

5 Vuaá vua zì pɔe, ánsuá ánsu zì pɔe ní zì pɔ gɔideɔ keɔ pii. A déme zèɔ gbà à kpa Diiwa sòsòui?

6 ɔ uabeleɔ ní Isaili bui kíaɔ ní zígɔ gbèɔn òaasɔɔɔɔ dɔaanaɔ ní gbèɔn basɔɔbasɔɔɔ dɔaanaɔ ní kíapi ziiaɔ vua ní ánsuo kpà.

7 Aa vua kpà tɔnu baswaaɔkwí (170) wá Lua kpépi zì keɔ ní ánsuo tɔnu àa do ní basoplaɔ (340) ní mɔgotèo tɔnu àa àa ní kwio (610) ní mɔsio tɔnu àa gèo ní plao (3.400).

8 Gbé pɔ gbè bèeedeɔ víɔ nà Geesɔ bui Yeielie a ɔzì Dii kpé láasiu.

* 28:7 2Sam 7.5-16, 1Lad 17.4-14

⁹ Gbépíi pò kèna pò pò wa kpàpi yá musu, asa aa kpà Diiwa ní nòsemendooe. Kí Davidi pò kèna maamaa,

¹⁰ ̣ à Dii sáaukpà gbé pò káaaa weo wáa à mè:
Èfáaide Dii wá dezi Isaili Lua
za asínizí e gòopii!

¹¹ Dii, míme ní zòke ní gbáao
ní beeeo ní denlao ní gawio ví,
asa pò pò kú musu ní zléoá n pòe píi.
Míme ní kía ú,

míme ní pópíi mide ú.
¹² Aizée ní beeeo í bò n kfié,
ní kible pópíiwa.
lko ní gbáao ku n zlé,

ní gbépíi káfia zé ví,
mé ní ní gbaa gbáa zé ví l.

¹³ Tiasa wá Lua, wáe n sáaukpa,
wáe n tó beede bò.

¹⁴ Ee, dén ma ú ge ma gbé, ké wá gbasá pò kpama màai? Pópíi í bò n kfié. Pò pò wa kpama bò n zlé.

¹⁵ Wá dene bòmoo ú, niboo ú lán wá deziwae. Wá kua dúniaw de lán uenawa támaasaie.

¹⁶ Dii wá Lua, pòzoo pò wá kpà n kpé dā yáí, ké n tó pò a kua adoa e ào kuwá, apii bò n zlé, n pòe.

¹⁷ Ma Lua, má dō ké s̄ táasikanan n ú, yákea a zéwa mé í kangu. Ma pópíi kpama píi ní nòsepuaoe, ̣ má è n gbé pò kú lao pò kpama ní pnao s̄.

¹⁸ Dii wá dezi Ablahaú ní Izaakio ní Isailio Lua, to n gbé lí zed beewa ní s̄ guu, ní tó an s̄ ào kuma gòopii.

¹⁹ Ma né Salomoo gba zé aao n yádileao ní n ikoyāo kua ní nòsemendoo, i n ontondókíi gwa à zíkewá píi, i n kpé pò ma a soúkè dō.

²⁰ ̣ Davidi ò gbé pò káaaa weo: A Dii á Lua sáaukpa! ̣ gbé pò káaaa weo Dii ní dezi Lua sáaukpà, aa mipèle aa kùle Dii, aa kùle kíae l.

Salomoo kpa kía ú

²¹ Ké gu dō aa sa'ò Diiwa. Aa sa pò wí a pò kátēu à tékū òwá ní zuswanao mèn àa soo ní sásakao mèn àa soo ní sása bōlnoa mèn àa soo. Aa v̄e èlewá aa sáaukpa sa'òwá dúuduu Isaili píi pò ú.

²² Goo bee aa pòblè aa v̄emí Dii ae ní pna z̄oo.

̣ aa Davidi né Salomoo kpa kía ú gbáa káfí.* Aa aà kpà kía ú Dii ae sa, ̣ aa Zadoki díle sa'onkia ú.

²³ ̣ Salomoo z̄le kpalau a mae gbeu kía pò Dii kpà ú.† A gwea è mé Isaili bui píi mis̄ilè.

²⁴ Kíao ní negónaó ní kí Davidi neḡeo píi mikpà kí Salomoo wa.

²⁵ Dii tò Salomoo z̄oke káfí maamaa, Isaili bui píi wé è. Dii kíakēgawi kpawá, Isailio kía pò dāaaò, an kee í kaaàwao.

Davidi gaa

²⁶ Yese né Davidiá Isaili bui píi kíae.

²⁷ A ké kpalau wé blaé, Hebl̄ wé sopla, Yelusaletū s̄ wé baakwi ní àaō.‡

²⁸ A zikū táotaoe, ̣ à gá. ̣deé mé a beee ví. ̣ aà né Salomoo z̄le aà gbeu.

²⁹ Kí Davidi yákeaó ku gu'ena Samueli taalau ní anabi Natá láo ní gu'ena Gada láo za a daalawa e a midawa,

³⁰ aà kpalablea yáó ní aà neḡonkeyāo ní yá pò aà lèo ní yá pò Isailio ní búsu pò liaai kía lèo.

* 29:22 1Lad 23.1 † 29:23 1Kia 2.12 ‡ 29:27 2Sam 5.4-5

LADA PLAADÉ Yá pò kú lée bee guo

Lée bee Davidi né Salomoo kpalablea yá boolekewée (1-9). Bee gbea aà bui pò aa gò Yuda kía ù e à gè pèò Nebukaneza Yelusaleù siawa ní taarínò Babilonio (10-36).

Lée bee dòò gbezā mèn plaò yá gè à Ezala lá ní Nεemii láo kùè. Bee lé owée wà Isailiò yāziò kyoke aε we, asa wekii Pεesio kí Kilusi Yudaò gbà zé aa εa gé Lua kpé dsi Yelusaleù.

Salomoo ònò gbeaa
(1Kia 3.1-15, 10.26-29)

¹ Davidi né Salomoo kpala zínápèlε giúgiú, asa Dii aà Lua kuaànòε, ò à aà zòòkε káfi maamaa.

² Salomoo yādile Isailiòne pii, gbèon òaasòòòò dōaanaò ní gbèon basòobasòòò dōaanaò ní yákpalekenao ní kíaò pii ní Isailiò uabeleò pii,

³ ò à gèrínò gulesí pò wa bò Gabaò, asa kpaaukpe pò Dii zòblena Mòizi kè guwaiwaiu kú weε.

⁴ Davidi tò wà Dii kpagolo sè yáa Kiliayaaliù,* wà gèò gu pò a kèkèu Yelusaleù, asa we à zwàakpe dōùè.

⁵ Mgoté sa'okii pò Uli né Bezaleli, Hulu tòùna pí† sò a ku Gabaò Dii zwàakpe kpeleε, ò Salomoo ní gbé pò káaaapiò yágbèawá we.

⁶ Salomoo sò kpaaukpe sa'okii pizi Dii aε, ò à sa pò wí a pò káteu à tékù òwà ní pò mèn òaa sòòò.

⁷ Ó Lua bò mòwà gwáasína à mè: Pò pò ní yei gbeaa.

⁸ Salomoo wè Luawa à mè: N gbèkèkè ma mae Davidiε maamaaε, ò n ma kpa kpalau aà gèε ù.

⁹ Dii Lua, lé pò ní gbè ma mae Davidiε kε sa, asa n ma dile gbé pò aa dasi lán dúnia bùsu'ufáawaò kía ù.‡

¹⁰ Ma gba ònò ní dōao sa, ké mà e dōaò gbépiòne. Tó màa no kpelewa máli yágògò n gbé dasipiònei?

¹¹ Ó Lua òè: Lá yá bee mé kú n sòu, mé ni òda ge àizeε ge gawí ge n ibeεò gaa ge wèni gbàa gbeaao, sema ònò ní dōao, ké ò e yágògò ma gbé pò ma n dile ní kía ùε beεne,

¹² má n gba ònò ní dōapio, mí εa mà n gba òda ní àizeεò ní gawio lo. Kí pò kú n àaε ge kí pò aò ku n gbeae a kanwao.

¹³ Ó Salomoo bò kpaaukpe pò kú gulesípia kí Gabaò, à tà Yelusaleù, ò àle kible Isailiòwa.

¹⁴ Salomoo zikasògòò ní sòò káaa, aà sògopio kà òaa soplá (1.400), aà sòò sò òaasòòòò lεε kuepla (12.000). Wí aà sòpio gwa aà sògo wéleò guu ní aà be Yelusaleùoε.

¹⁵ Kí tò ánuu ní vuao di Yelusaleù lán gbewa, mé sedε lí pò wà kpedòò dasi lán bèle líwa sèu.

¹⁶ Salomoo sòpio bò Egipi§ ní Silisi bùsuoε. Kí laatanao mé lulu Silisi.

¹⁷ Aaí sògòò lulu Egipi ánuu kiloo soplaplaε, sòò sò kiloo lapla taawa, ò aaí εa sòpio yía Itio ní Silio kíaòwa lo.

¹⁸ Ó Salomoo díle wà kpedò Diie ní azía beo.

2

Salomoo Dii kpé sukεa
(1Kia 5.15-32)

¹ Salomoo gbéε dà gbe'azíu gbèon òaasòòòò lεε basiiò (80.000), a sèsenao sò gbèon òaasòòòò lεε bàasòkwi (70.000) ní ní dōaanaò gbèon òaasòòòò lεε àaò ní òaa àaòò (3.600).

² Ó à gbéò zì Tii kí Hilauwa à mè: Sedε líò kpásámεε lá ní kpàsá ma mae Davidiε ò à bekpàòwa.

³ Mále kpedò Dii ma Luaε. Aà pòε, we waò tulaletikaùε téa, wio pèε káleè, wio sa pò wí a pò káteu à tékù owà koo ní oosio ní kámabogòòziò ní mo dafu gòòò ní Dii wá Lua dikpεo. Ó Luapi díle Isailiòne aao kε màa gòòpii.

⁴ Kpé pò mále dèpi zòò, asa wá Lua zòò de diiòla pii.

⁵ N beeo déme kpedòàè gbàa wíi? Asa musu a fí aà sio, baa musumusu. Dén ma ù mà kpedòèi, mé i ke àò dε aà gbabakí ù bàasio.

* 1:4 2Sam 6.1-17 † 1:5 Bòa 38.1-7 ‡ 1:9 Daa 13.16, 28.14 § 1:16 Iko 17.16

6 Bee yáí gōide kpásámee àà zíkè ní vuao ní ánusuo ní mōgotēo ní mōsio ní wōtēnao ní bà gāaluladeo ní babuunao ní wēsākēa pōwao, i zíkè Yelusaleū ní Yuda būsuo ní gōide pō ma mae Davidi dílemēo.

7 N n Libá būsuo sede lío kpásámee ní pēlio ní lí beēede pále, asa má dō ké n būsuo zíkēnao lízō dō. Ma zíkēnao lí zíkè ní n zíkēnao,

8 aai lí kekemee dasidasi, asa kpé pō mále dōpi, sema àò zō mé àò muaa ní kpéeo.

9 Má mase kpa n zíkēna pō lé lízōpiowa koko àasōsoo lee àaa do (200.000) ní naao koko àasōsoo lee àaa do (200.000) ní vēeo sela àasōsoo lee bao (20.000) ní nísio koko àasōsoo lee bao (20.000).

10 Ǿ Tii kí Hilaū lá kpásá Salomōe à mè: Ké Dii ye a gbēzō yáí, 5 à n kpa ní kía ũ.

11 A ēa ò lo: Wà Dii Isailio Lua pō musu ní zílēo kē sáaukpa! Asa à kí Davidi gbà né ōna pō dōa ní wezēo vī, 5 àle kpedōé ní azía beo.

12 Mále gōide pō zī dō gbaene, àà tón Hulaū Abi.

13 Aà daá Dā buie, mé àà maeá Tii gbēé. A vua ní ánusuo ní mōgotēo ní mōsio ní gbēo ní lío ní bà gāaluladeo ní babuunao ní wōtēnao ní bàabaa zī dō. A wēsākēa pōwao dō, mé zī pō wa dàè pīi í kee. Ali zíkè ní n zíkēnao ní gbé pō de n mae Davidi zíkēna ũ yāo.

14 Kí, mase ní naao ní nísio ní vēe pō n a legbēo kpásá wápi ní zíkēnao,

15 wí Libá būsuo lí zōzōne lá ní yei léu, wí yeye wà gbēó zīó ísíaa e Zope, ní taò Yelusaleū.

16 Salomō bōmō pō kú Isaili būsuo nāo pīi, àà mae Davidi gbēó naoa bàasi. Aa kà gbēon àasōsoo lee basoplakwi ní àaō ní àaa àaō (153.600).

17 A ní gbēo díle gbē'ánao ũ gūsíídeu gbēon àasōsoo lee basiis (80.000), a sēsēnao sō gbēon àasōsoo lee bàasōkwi (70.000), an dōaana pō aao wéte zīpizō sō gbēon àasōsoo lee àaō ní àaa àaōe (3.600).

3

*Salomō Dii kpé dōa
(1Kia 6.1-38)*

1 Ǿ Salomō nà Dii kpé boawa Mōlia* gbe musu Yelusaleū, gu pō Dii bō mōu a mae Davidiwau. Davidi mé Yebusi bui Alauna pōwenghēzēpi díle kpépi dōkí ũ.

2 A nà zīpiwa a kpalablea wē sííde mō plaade gōo plaade zīe.

3 E pō a bō Lua kpé pō ũ gbāa kà gāsísuu bàā, a yāasa bao.

4 Kpépi bilandaa vī, a yāasa sáa ní kpépioe gāsísuu bao, a lesí kwi.

A vua tētēe kpá kpépi guu.

5 A pé lípēpēe kpá kpēele gíwa, 5 à vua maa kùlewà. A gōinakèwà lán daminaliowa ní mōdaona.

6 A zāblè kpépiwa ní gbè beēede. Vuapi sō à bō Paavaiúe.

7 A vua kùle kpépi balazaowa ní a kpēele lío ní a gō ní a bōle gba, mé à gōinakè gīpiowa lán malaika gāsíadeowa.

8 A luakukíi kē, a gbāa sáa ní kpépi yāasao gāsísuu bao, a yāasa bao. A vua tētēe kùlewà tōnu bao.

9 Vua kusaō gbia de kiloo kīnia. A vua kùle kpēa pō kú musuowa lo.

10 A lí'á malaika gāsíadeo ũ mēn pla, a kpá ní vuao.

11-12 Malaikapiō gāsía pōoa, a gbāa gāsísuu sōsoo, ampíi gāsísuu baōe. Ado gāsía gē pē gíwa le, ado pō pē gíwa la, 5 an gāsía pō gōo pēkōwa.

13 Malaikapiō gāsíaō pōopōoa máa e gāsísuu bao. Aa zea mé an ae dōa kpēele oi.†

14 A zwāa pō wa da tá ní babuunao ní bà gāaluladeo ní wōtēnao ní bàabaa, 5 à gōinakèwà lán malaika gāsíadeowa.‡

15 A mōpēle pí mēn pla kpépi kpēele pō ũ. A pla pí lesí gāsísuu bao plaplasaie, a fua lesí sō gāsísuu sōsoo.

16 A mōdaonaō pí, 5 a fí fùapiowa yābaa ũ. A pōo pí lán gbēafu beowa mēn basōobaso, a dōdō mōdaonapiowa.

17 A mōpiō pēle kpé kpēele oplaai ní zēio. A tōkpá oplaai pōe Yakē,§ ozeē pō sō Bōazu.*

4

*Lua kpé pōo
(1Kia 7.23-51)*

* 3:1 Daa 22.2 † 3:13 Baa 25.18-20 ‡ 3:14 Baa 26.31 § 3:17 Bee mè i ní zedo. * 3:17 Bee mè gbāa kuwā.

- 1 Salomɔɔ sa'okli kè ní mɔgotɛɔ. * A gbàa ní a yàasao gàsísuu baobao, a lɛsí kwi.
- 2 A íkákíi bò bòoloo. A léla e a léle gàsísuu kwíɛ, a lɛsí sɔɔ, a zɔɔ sɔ baakwi.
- 3 A gɔ́ínakè íkákíipiwa lán tũɔwa, a lía a léi zílɛ dɔɔ pla, gàsísuu dodo tũ mèn kwikwi. A íkákíipi pí sánu ní tũu gɔ́inapioe.
- 4 Íkákíipi di zuswana mèn kuɛplaoɔwa. Zù mèn àaɔɔ mí dɔ gugbántoo oi, mèn àaɔɔ be'ae oi, mèn àaɔɔ gɛɔmidɔkíi oi, mèn àaɔɔ lɔ gukpɛ oi. Íkákíipi di ní musu, ɔ an pɔɔɔ dɔdɔ guo.
- 5 Íkákíipi gèele ɔtá doe, mé a swá de lán ta swáwa, lán tɔ́ɔngbeleziwa. Galuba zɔɔ ɛ ɔaa do ní basɔɔ í ɔ ta sapi í sí.
- 6 ɔ à dāa pí mèn kwi nɔɔpipibɔɔ ũ, a kálɛ Lua kpé ɔplaa oi mèn sɔɔ, ɔzɛɛi mèn sɔɔ. Sa'onao í dāapio idada sa pɔ wí a pɔ káteu à tɛkũ nɔɔwa. Sa'onapio sɔ aai zu'o ní íkákíipi íoɛ.†
- 7 A vua dau‡ pí mèn kwi lá wà a kea dílewa. A kálɛ Lua kpéu, mèn sɔɔ ɔplaa oi, mèn sɔɔ zɛɛi.
- 8 A táabũnu§ kè mèn kwi, a kálɛ Lua kpéu, mèn sɔɔ ɔplaa oi, mèn sɔɔ zɛɛi. A ta au'elebɔɔ pí ní vuao mèn basɔɔ.
- 9 A sa'onao ua kpané ní Lua kpé uadao ní a bɔle gbaɔ, ɔ à mɔgotɛ kùle gbapioɔwa.
- 10 ɔ à íkákíipi díle Lua kpé kpɛɛle ɔplaa oi gɛɔmidɔkíi oi ní gukpɛo zānguoo.
- 11 A tífukabɔɔ ní péeluo ní ta au'elebɔɔ pí lɔ.
- 12 Maa Hulaũ Lua kpé zí kè kí Salomɔɔɛ, à a lekpaal. Zí pɔ a kèpion ke:
- 13 Mɔpeleɔ pla.
Fua pɔ bɔ lán lowa, a ku mɔpelepio musuɔ pla.
Mɔdaona pɔ à zāblèò fùapioɔwaɔ pla.
- 14 Gɔ́ina pɔ a dɔdɔ mɔdaonapioɔwa lán gbɛafu beɔwaɔ ɔaa pla. A kè dɔɔ plapla, à zāblèò fùapioɔwa.
- 15 Tadibɔɔ ní a tao.
- 16 Íkákíi do ní zuswana pɔ kú a zíɛ kuɛpla.
- 17 Tífukabɔɔ ní péeluo ní saa ní a pɔkeleɔ píi.
- 18 Pɔ pɔ Hulaũ pí kí Salomɔɔɛ Dii kpé pɔ ũ píi, a pí ní mɔgotɛ pɔ wa yɔɔɔɛ.
- 19 Kí mè wà kása ní Yuudɛ dàna gí pɔ kú Suko ní Zaletáo zānguoo.
- 20 Pɔ pɔ Salomɔɔ pí ní mɔgotɛopio, wí yɔ kiloowa wà a gbía dɔɔ, ké a dasi kè zai yáí.
- 21 Salomɔɔ pɔ pɔ kú Lua kpé guuo pí lɔ, tulaletikateakíi pɔ wa kè ní vuao ní vua táabũnu pɔ wí Dii pɛɛ kálɛwàɔ
- 22 ní dau pɔ wa pí ní vua tɛtɛɛoɔ ní a filia pɔ lɔ naa luakukíi aɔ lá wa dílewa.
- 23 Wà gɔ́ínakè daupioɔwa lán kɔpekíi fuaɔwa. Wà a filiao ní a kpáɔɔ pí ní vua tɛtɛɛoɛ.
- 24 Vua filiadebɔɔ ní tao ní gɔ́ɔnao ní táasoo ní kpɛa pɔ wí me luakukíi gbaɔ ní kpɛɛle pɔɔ.

5

1 Ké Salomɔɔ Dii kpé zípi kè a làa píi, ɔ à mò ní vuao ní ánusuo ní pɔ pɔ a mae Davidi díle Lua pɔ ũ, * a ká Lua kpé láasiu.

Taa ní Dii kpagoloo a kpéu
(1Kia 8.1-9)

- 2 ɔ kí Salomɔɔ Isaili gbɛzɔɔ sísí Yelusaleũ, an bui dɔaanao ní ní uabeleɔ píi, aa mɔ Dii bàakuarínɔ kpagolo† sé Davidi wéle Siona wà suò.
- 3 ɔ Isaili káaaaazi nípii mɔ soplade dikpɛgɔɔzi.
- 4 Ké Isaili gbɛzɔɔ ká píi, ɔ Levii bui Dii kpagolopi sè
- 5 ní kpaatkpɛo ní Dii pɔ pɔ kú a guuo. Levii bui pɔ de sa'onao ũ mé pɔpio sè,
- 6 ɔ kí Salomɔɔ ní Isaili pɔ káaaazi sa'ò ní sãɔ ní zuo kpagolopi aɛ. Pɔ pɔ à sa'òpio dasi kè zai, wí fɔ náoo.
- 7 ɔ sa'onao gè ní Dii bàakuarínɔ kpagoloo a kpéu e kpɛa pɔ wí me luakukíi. Aa díle a dílekíi we malaika gásladeɔ zíɛ.
- 8 Malaikapio gásla poopooa gu pɔ kpagolo ní a séliu kuua.
- 9 A sélipio gbàa, wí a lé e kpépi kpɛɛle, wíli e uao. Lípio ku we e gbã.
- 10 Pɔe ku kpagolopi guuo, mé i ke gbè pèpɛɛ mèn pla pɔ Moizi dau Olebu,‡ gu pɔ Dii mè a bàa aɔ kú ní Isaili ní bɔa Egipi gbea báasio.
- 11 ɔ sa'onao bɔle Dii kpéu. Gɔɔ beɛ sa'ona gáli pɔ kú we gbábò níziɛ píi kò.
- 12 Levii bui pɔ de lèsina ũ, Asafa ní Emanio ní Yedutuo ní ní nɛɔ ní ní dáunaɔ sí píi sa'okíi gukpɛ oi ní bàabaa pɔkasaa dadaa, aale sésɛnao lé ní mɔɔnao ní domaɔ. Sa'on káapɛnaɔ kú ní guu lɔ gbɛɔn basoolo.

* 4:1 Bɔa 27.1-2 † 4:6 Bɔa 30.17-21 ‡ 4:7 Bɔa 25.31-40 § 4:8 Bɔa 25.23-30 * 5:1 2Sam 8.11 † 5:2 2Sam 6.12 ‡ 5:10 lko 10.5

13 Kàae'ò ní lèo dàk̄sì lán pò m̀̀ndowa, aale Dii táasile, aale lémawà. Aale lesi ní kàae'ò ní s̀̀s̀s̀nàò ní p'ò'òbòn páleò, aale Dii táasile aale me:
A maa, aà gb̀̀k̀e láaa vío.

Telu Dii kp̀̀p̀i pá,
14 5 sa'onao i f̄s g̀̀è z̀̀k̀ei weo telupi yáí, asa Dii gawi kp̀̀p̀i pàe. §

6

Salom̄̀w̄̀yá'oa gb̀̀è̀ne

- 1 1 Salom̄̀w̄̀ m̀̀: Dii m̀̀ áò ku telu sia guue.*
- 2 1 a ò Dii: Ma kp̀̀e les̄̀e bee ò̀ne k̀̀é ñȳ̀ kuu ḡ̀w̄̀piie.
- 3 1 a lili aed̄̀ bílawa à samaa'òné.
- 4 1 a m̀̀: Wà gb̀̀aakpa Dii Isailio Luazi! A legb̀̀e ma mae Davidie, 5 à k̀̀èè lá a òwa. Asa à m̀̀†
- 5 za ḡ̀w̄̀ p̄̀ a a gb̀̀eò b̀̀lè Egipi, i Isaili w̄̀l̀eè dile wà kp̀̀ed̄̀eò, mé i gb̀̀eè dile a gb̀̀é Isailio d̄̀aana ùo,
- 6 5 à Yelusaleù dile k̀̀é a t̄̀ ò kuwà, mé à Davidi dile a gb̀̀é Isailio d̄̀aana ù.‡
- 7 K̀̀é ma mae Davidi ye kp̀̀ed̄̀ Dii Isailio Luae,
- 8 5 Diipi ò̀è kp̀̀ed̄̀ae k̀̀é a t̄̀ e ò kuwà láasoo p̄̀ a k̀̀èpi maae,
- 9 āma i ke aāpi mé a d̄̀eò, aāz̄̀ia n̄̀eè mé a d̄̀e. §
- 10 Dii k̀̀é lá à legb̀̀èwa, 5 ma ḡ̀w̄̀ ma mae Davidi g̀̀eè ù, ma z̄̀l̀e kpalau Isailio guu, lá Dii Isailio Lua a legb̀̀èwa, 5 ma kp̀̀épi d̀̀è, k̀̀é aà t̄̀ e ò kuwà yáí.
- 11 We ma Dii kpagolo d̄̀l̀e. Dii bàa kua ní a gb̀̀é Isailio yá kú a guu.

Salom̄̀w̄̀ wabik̄̀ea a gb̀̀è̀ne
(1Kia 8.22-53)

- 12 Salom̄̀w̄̀ g̀̀è z̀̀è Dii gb̄̀gb̄̀ak̄̀i kp̀̀eèle Isaili p̄̀ k̄̀aaaa weò wáa p̄̀i, 5 à ɔ̀s̀è musu plapla.
- 13 Salom̄̀w̄̀pi ḡ̀na b̀̀ò yáa ní m̄̀ogot̄̀eò ua guoguoè. A gb̀̀aa ní a yáasao ḡ̀s̄̀s̄̀suu s̄̀s̄̀oè, a les̄̀i s̄̀s̄̀ áa. 1 a d̀̀èd̀e ḡ̀n̄̀apiwa à k̀̀l̀e a kosowa Isaili p̄̀ k̄̀aaaa weò ae, à ɔ̀s̀è musu
- 14 à m̀̀: Dii Isailio Lua, gb̀̀eè muaanno musu ge z̄̀l̀eò. N gb̀̀k̀e guu n bàa kú ní n z̀̀b̀l̀ena p̄̀ a ku lá ní yeiwa ní n̄̀s̄̀em̄̀end̄̀oò.
- 15 N yá p̄̀ n a legb̀̀è n z̀̀b̀l̀ena ma mae Davidie k̀̀è. N ò ní l̄̀eò yáae, gb̀̀a sa 5 ní k̀̀è.
- 16 Tia k̀̀éwa Dii Isailio Lua, n legb̀̀è n z̀̀b̀l̀ena ma mae Davidie n m̀̀, tó aà buiò r̄̀z̄̀la k̄̀a d̄̀s̄̀ mé aa ku lá ní yeiwa, aa n ikoyá k̄̀a laaáwa, aaz̄̀ z̄̀l̀e kpalau Isailio guu ḡ̀w̄̀piie.*
- 17 Dii Isailio Lua, to yá p̄̀ ní ò n z̀̀b̀l̀ena Davidie ke síana ù sa.
- 18 Lua, r̄̀ȳ̀ò kú ní gb̀̀enaz̄̀ina z̄̀l̀e la yáma yá? Gwa, n be p̄̀ kú musu ní gu p̄̀ kú musumusuo p̄̀i a f̄̀s n sio, belenke kp̀̀é p̄̀ má d̀̀neè bee sa.†
- 19 Dii ma Lua, mapi n z̀̀b̀l̀enawa wegwa, ní ma wabik̄̀ea ní ma s̄̀uugbeaamao sí. Swáse wii p̄̀ mapi n z̀̀b̀l̀ena mále léma ní wabi p̄̀ mále kemaozi.
- 20 To n wé ò̀ p̄̀a kp̀̀eè beewa gwáasina ní fáaneo, gu p̄̀ n m̀̀ n t̄̀ ò kuwàe beepi. Wabi p̄̀ mapi n z̀̀b̀l̀ena mále ke ní aeò d̄̀a gupíwa ma.
- 21 Tó mapi n z̀̀b̀l̀ena ge n gb̀̀é Isailio aed̄̀ guè beewa, mé wa wabik̄̀ema, nili wá wabik̄̀ea si za n kúki musu, ní s̄̀uukewano.
- 22 Tó gb̀̀é tàae k̀̀è a gb̀̀édeee, mé wa ò̀è aà me á sí ní n t̄̀o, tó à mò mé à m̀̀ á sí ní n t̄̀o n gb̄̀gb̄̀ak̄̀i kp̀̀eè kp̀̀eè beeu,
- 23 nili sír̄̀no kua za musu, ní ɔ̀l̀oné. Nili yá ḡ̀ḡ̀n̄̀ z̀̀b̀l̀enaone, ní fiabo tàaedee, aà yákea i wi aà musu, ní tó yá b̄̀o ní yáesaideo na, wí e d̄̀s̄̀ k̀̀é i yáe keo.
- 24 Tó n gb̀̀é Isailio ibeè z̄̀ibl̄̀emá duuna p̄̀ aa k̀̀é yáí, mé aa t̄̀r̄̀no, mé aa èa s̄̀ma aa n sisi, tó aa wabik̄̀ema aa s̄̀uugb̄̀ama kp̀̀eè beeu,
- 25 kua za musu nili sír̄̀no, ní ní duuna k̀̀emá, ní sur̄̀no b̄̀su p̄̀ ní kp̄̀ ní deziwae beeu.
- 26 Tó luabe ḡ̀s̄̀ da wáiwai, lou lé mao k̀̀é aa duunak̀̀ene yáí, tó aa aed̄̀ guè beewa, aa wabik̄̀ema aa n sisi, mé aa mik̀̀è ní duunaone k̀̀é n ní wet̄̀á yáí,
- 27 kua za musu nili sír̄̀no, ní ní duuna k̀̀emá. Nili ní da z̀̀é maawa, ní tó lou ma b̄̀su p̄̀ ní kp̄̀ n gb̀̀èwa an p̄̀ ùe beeu.
- 28 Tó n̄̀ana ge gagyá kà b̄̀sue beeu, ge p̄̀wen gb̄̀si ge p̄̀ fukpaa ge kwasut̄̀eò ge s̀̀s̀ewekwao ge tó ibeèò koez̄̀ ní w̄̀l̀eezi ge tó músi ge gyá g̀̀n̄̀gu,

§ 5:14 Baa 40.34-35 * 6:1 Sou 18.11, 97.2 † 6:2 2Sam 7.1-13 ‡ 6:6 2Sam 7.4-11 § 6:9 2Sam 7.12-13 * 6:16 1Kia 2.4 † 6:18 2In 7.48-50

29 tó an gb̄ee yá pọ́ a le d̄s̄ ní wāwā pọ́ àle keo, mé à ọ̀dò kpéee bee oi, mé à wabikèma à sùuugbèama,

30 kua za musu nili siaàn. Nili sùuukeaàn, ní flaboè aà yākeawa, asa ní aà n̄s̄e d̄s̄. Mm̄e ní gb̄épii n̄s̄e d̄s̄.

31 Maa aaliò víakene, aao ku lá ní yeiwa e ní wēni léu búsu pọ́ ní kpà ní deziowaee beeu.

32 Tó b̄òm̄ pọ́ de n gb̄é Isaili bui ńo b̄ò búsu z̄àz̄a à m̄ò n t̄ z̄s̄ yáí ní n ikoyáo ní n ọ́ pọ́ pooa yáo, tó à aed̄ò kpéee beewa à wabikèma,

33 kua za musu nili siaàn, ní yá pọ́ a gb̄èama keè, ké dúnia bui pii e n t̄ d̄s̄, aai víakene, lá n gb̄é Isailiò i kenewa, aai d̄s̄ ké n t̄ kú kpé pọ́ má d̄s̄e beewa.

34 Tó n gb̄éò b̄òle gè z̄ik̄ai ní ní w̄el̄e z̄ilau, gu pọ́ n ní z̄íu pii, tó aa aed̄ò w̄el̄e pọ́ ní dílee bee ní kpé pọ́ má d̄n̄e beeowa, mé aa wabikèma,

35 kua za musu nili sírín̄ sùuu pọ́ aa gb̄èama yá musu, ní tó yá b̄or̄ín̄ na.

36 Tó aa duunakène, lá gb̄ee ku à gí duunakeio, mé n ọ́ p̄ar̄zi n ní ná ní w̄el̄e n̄e ní ọ̀z̄l̄, mé aa tárín̄ ní búsuu z̄ìz̄z̄ ń búsu z̄àz̄a ge a kaina guun nò,

37 tó aa n̄s̄el̄ile búsu pọ́ aale z̄oblepiu, mé aa èa sùuugbèama we aa m̄è wà duunakè, wà t̄aaekè, wà yāvāikè,

38 tó aa èa s̄uma ní n̄s̄em̄endoo ní p̄eāo pii za búsu pọ́ wà t̄aur̄ín̄, aale z̄obleu, tó aa aed̄ò búsu pọ́ ní kpà ní deziowa ní w̄el̄e pọ́ ní díleo ní kpé pọ́ má d̄n̄e beeowa, mé aa wabikèma,

39 kua za musu nili sírín̄ sùuu pọ́ aa gb̄èama yá musu, ní tó yá b̄or̄ín̄ na, ní sùuuke ní n gb̄é pọ́ aa duunakènc̄o.

40 Tia kéwa ma Lua, to n wé à ọ́ p̄ea gue beewa, ní swáse wabi pọ́ wa su kema lai.

41 Dii Lua, pila su n kúki sa,

mpi ní n gb̄aa kpagoloo.

Dii Lua, to gb̄é suabaa à ọ́ d̄o n sa'onao s̄owa,

to n yāmana ọ́ n̄ak̄e n maa yáí.

42 Dii Lua, r̄isu b̄o k̄ia pọ́ ní kpà kp̄eo.

To gb̄eke pọ́ ní k̄e n z̄òbl̄ena Davidiè yá à ọ́ d̄ngu.‡

7

Dii kpé sak̄ea

(1Kia 8.62-66)

1 Ké Salom̄ wabikè a làa, té b̄ò luabe à sù sa pọ́ a ọ́ p̄owa à tekù, 5 Dii gawi kpépi pà.*

2 Sa'onao i f̄s̄ ḡeuo, Dii gawi pọ́ kpépi pà yáí.

3 Ké Isailiò tépi sua è ní Dii gawipio a kpé musu, aa w̄ule ní gb̄eeu aa mis̄il̄eè, aa Dii s̄aaukpà aa m̄è:

A maa, aà gb̄eke láaa vío.

4 Ọ́ k̄i ní gb̄épii sa'ò Diiwa.

5 Kí Salom̄ sa'òwà ní z̄uo àaas̄o ọ́ leè bao ní plao (22.000) ní s̄aò àaas̄o ọ́ leè basoolo (120.000).

Maa k̄i ní gb̄épii Dii kpé sak̄e.

6 Sa'onao zea ní z̄ek̄i, mé Levii bui ku we, aale Dii s̄aaukpà ní p̄s̄'òb̄ona pọ́ k̄i Davidi kè, à Dii t̄aasil̄èò à m̄è:

Aà gb̄eke láaa vío.

Sa'on k̄aaepena kú ní ae, mé Isaili bui pii ḡs̄ s̄ia.

7 Salom̄ gb̄ab̄ò ua pọ́ kú Dii kpé kp̄eele, 5 à sa pọ́ wí a pọ́ k̄ateu à t̄ék̄u ò we ní p̄s̄wen gbao ní s̄aaukpaa sa'òb̄o n̄is̄io, asa sa'ok̄i pọ́ a kè ní m̄ogot̄eio i f̄s̄ p̄p̄io sí píio.

8 Z̄ibeez̄i Salom̄ ní Isailiò pii aa dik̄pekè e ḡo sopla. Wa dasi maamaae, wà b̄ò za Amata b̄olei e à ḡe p̄è Egipi z̄é swawa.

9 A ḡo swaaòde z̄í wà k̄s̄ k̄aaa, asa wà sa'ok̄i sak̄ea dik̄pekè ḡo soplae, 5 wà èa wà Lákp̄eɔa dik̄pekè ḡo sopla b̄.

10 M̄o soplade ḡo bao ní àaòode z̄í 5 à ní k̄é, aa tà ní be ní p̄ona. An ọ́ k̄ena yāmaa pọ́ Dii k̄e Davidi ní Salom̄ ní a gb̄é Isailiòne yá musu.

Dii b̄o m̄oa Salom̄wa

(1Kia 9.1-9)

11 Ké Salom̄ Dii kpé m̄ide ní az̄ia beo ní z̄í pọ́ a ọ́ d̄wà à ke Dii kp̄eú ní a bepio, a làa pii,

12 5 Dii b̄ò m̄òwà gw̄aas̄ina, a òè: Ma wabi pọ́ ní k̄ea mà, ma gue bee díle ma kpé pọ́ w̄ali sa'oua ùe.

‡ 6:42 Sou 132.8-11 * 7:1 Lev 9.23-24

13 Tó ma musu zé tà mé lou lé mao, ge tó ma kwaɔ gbàewá, aale á bùsu pɔ́ɔ ble, ge tó ma gagyáka ma gbéɔgu,

14 tó ma gbé pɔ́ ma tɔ́ kúmápiɔ́ n'zía bùsa, aale wabikea, aale ma aeya, aale ní zé váio tó, kua za musu má sífnɔ́, mí ní duuna kémá, mí ní bùsu gba aafia.

15 Ma wé iɔ́ pea gue beewa, mí swáse wabi pɔ́ wále keui.

16 Ma kpéé bee sè má díle ma pɔ́ úe, ké ma tɔ́ e àò kuwá gɔɔpii. Ma wé iɔ́ pewà, ma pɔ́ iɔ́ dɔ́wá gɔɔpii.

17 Mpi sɔ́, tó ní temazi lá n mae Davidiwa, mé ní yá pɔ́ má dílenɔ́ kúa ní ma yá'oneɔ́, mé níle ma ɔ́tondɔ́kɔ́i gwa,

18 má n zɔ́lea kpalau zedɔ́, lá ma a legbè n mae Davidiewa, ma mè àà buio aao zɔ́lea kpalau Isailiɔ́ guu gɔɔpiié.†

19 Tó a bɔ́ ma kpe sɔ́, tó a pàkpà ma ikoyáɔ́ ní yá pɔ́ má díleɔ́zi, mé a ge lé zoble dii páleɔ́ne, ále ní sisi,

20 má á bɔ́le bùsu pɔ́ má kpáwáue, mí gí kpé pɔ́ má díle ma pɔ́ úpizi, i gɔ́ láanipɔ́ ú, bui píi i yáadaò.

21 Baa ní kpépi lesikɔ́, a yá a di gbé pɔ́ lé gè weɔ́wa, aa me: Bɔ́ yá mé tò Dii kè bùsue bee ní kpéé beoe màai?‡

22 Wí oné: Ké aa pàkpà Dii ní dezio Lua pɔ́ ní bóle Egipizi yáie. Aa zè ní dii páleɔ́, aa ní sisi aa zoblènéé. Bee mé yápiɔ́ iné píi.

8

*Salomɔ́ yá kɔ́niɔ́
(1Kia 9.10-28)*

- 1 Salomɔ́ Dii kpé ní azía kpéɔ́ dɔ́ wè baoc. A gbea
- 2 à wéle pɔ́ Hilau kpáwao kèke kále, ɔ́ a kpà Isailiɔ́wa, aa zòleu.
- 3 A gè ní zio Amata Zoba, ɔ́ a sí.
- 4 A Tamɔ́ pɔ́ kú guwaiwaiu kèke kále lɔ́ ní kùsũakalewéle pɔ́ a kále Amata bùsuuo.
- 5 A Betoloni Musu ní Betoloni Zíleɔ́ kèke kále wéle bíideɔ́ ú. Bíipio bɔ́le gbaɔ́ ní gbáaɔ́ wí.
- 6 Maa a kè Baalata ní wéle pɔ́ a kùsũa káleuɔ́ píi ní wéle pɔ́ aà s̀sgo kuuɔ́. Kpé pɔ́ a ye dɔ́ Yelusaleũ ní Libáo ní bùsu pɔ́ ále kiblewáɔ́ píi, a dɔ́.
- 7 Bui pɔ́ de Isaili úoɔ́: Itio, Amoleɔ́, Pelizio, Ivio ní Yebusi kɔ́naɔ́ píi,
- 8 gbé pɔ́ Isaili i ní mideoɔ́, an bui pɔ́ gɔ́ ní bùsuupiɔ́ ɔ́ Salomɔ́ ní dá zɔ́zlu, ɔ́ aaiɔ́ zike màa e ní a gbáo.
- 9 I Isailiɔ́ da zɔ́zlipiuo. Ampio ɔ́ à ní díle a zígɔ́ɔ́ ní a kía deeo ní a gbéɔ́ dɔ́aanaɔ́ ní a zikas̀godeɔ́ ní a s̀deɔ́ ú.
- 10 An gbéɔ́ mé zí pɔ́ kí Salomɔ́ lé kepi gbèzɔ́ɔ́ ú lɔ́, aa gbèɔ́n òaa do ní blakwioe.
- 11 Salomɔ́ b̀ Davidi wéleu ní a nɔ́ Falaɔ́ nenɔ́e, à màaano kpé pɔ́ a d̀èu, asa à mè: Ma napi a e àò ku Isailiɔ́ kí Davidi b̀e, asa gu pɔ́ Dii kpagolo gèu a kua adoac.
- 12 Salomɔ́ lɔ́ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékũ o Dii gbagbakii pɔ́ a b̀ Dii kpé bilandaa kpèlewa.
- 13 Iɔ́ o lá gu lé dɔ́ lá Moizi díle wá owa ní kámabogɔ́zɔ́l pɔ́ɔ́ ní mɔ́ dafu pɔ́ɔ́ ní dikpe mèn aaɔ́ pɔ́ wí ke wé ní wèo pɔ́ɔ́, Káaso dikpe ní Pòkeke dikpeo ní Lákpɔ́ɔ́a dikpeo.* Màa à Dii kpé yáɔ́ kè lá à kùwa.
- 14 A sa'on gáliɔ́ díledíle baade ní a zio lá a mae Davidi ówa. A Levii bui kɔ́niɔ́ díledíle lɔ́, an gbèe lí dɔ́aa ní Dii táasileao, an gbèe lí dɔ́ sa'onacɔ́le ní zí pɔ́ aale ke lá gu lé dɔ́o. A ní gbèe díle bíib̀ɔ́led̀s̀anaɔ́ ú gá ní gáo, bɔ́le ní b̀ɔ́le, asa màa Lua gbé Davidi ó.
- 15 Sa'onacɔ́ ní Levii bui i bɔ́ yá pɔ́ kí dílenéé kpé, baa làasi yá.
- 16 Wá zí pɔ́ Salomɔ́ dáné kè píie, za gɔ́ pɔ́ wá Dii kpé é kpále e wá gè a mídeò. Màa wá Dii kpé d̀ wa làa.
- 17 Kí Salomɔ́ gè Eziɔ́gebeé ní Elatao Edoũ bùsuu isia sac.
- 18 Hilau a gode pɔ́ isia d̀ɔ́ zìwá ní gó'ílenac, ɔ́ aa dà isiaa s̀anu ní Salomɔ́ gbéɔ́. Aa gè Ofii aa vua náaa we tɔnu gèo ní m̀endoo, ɔ́ aa s̀uò kí Salomɔ́e.

9

*Seba bùsu nɔ́e kía m̀a Salomɔ́ gwai
(1Kia 10.1-13)*

† 7:18 1Kia 2.4   ‡ 7:21 2Kia 25.9   * 8:13 B̀a 23.14-17

1 Ké Seba búsu nɔɛ kía* Salomɔɔ bao mà, 5 à mò aà léi à gwa Yelusaleũ ní yá zì'ù laawào. A kà ní a Ìwaɔ dasidasi ní pɔ ɔ́nanaɔ ní vuaɔ zɔɔzɔɔ ní gbè bèɛɛde pɔ yiongo seao, 5 à gè Salomɔɔ kíi à yá pɔ kú a nɔɛ guu faai bóaànɔ píi.

2 Salomɔɔ yá pɔ a làwao bɔɔlekèè píi. A kee poloa i aà fuo.

3 Ké nɔɛ kíapi Salomɔɔ ɔ́nyá mà, mé à kpé pɔ a dɔ è

4 ní ble pɔ í bleo ní aà Ìwaɔ gwéao ní aà be zíkènaɔ kuao ní ní pòkasaɔ ní ní wèbolènaɔ ní ní pòkasaɔ ní sa pɔ a ò Dii uao, yápi díwa, 5 aà lé gɔ́ élea.

5 ɔ a ò kíe: N yákeao ní n ɔ́no bao pɔ má mà za ma búsuuoò síanaɛ.

6 Mi n yápiɔ sio e ma ge kaò la, tia 5 ma wésíe sa. Wi n ɔ́no zɔɔ yá'omɛe píio fá! N de lá ma n bao màa.

7 Minadeɔn n gbéɔ ũ, n Ìwa pɔ aaiɔ kunnɔ ɔɔpii aai swáɔn n ɔ́nyáí!

8 Wà Dii n Lua sáaukpa, asa n yá kaaàgue, 5 à n kpa kpala pɔ a díleu kía ũ. Ké n Lua ye Isailiɔzi, Ìb zéríno ɔɔpii yá mé tò à n kpa ní kía ũ, ké n yággɔ́nè a zéwa.

9 ɔ à kía gbà vua tɔnu síiɔ ní pɔ ɔ́nanaɔ dasidasi ní gbè bèɛɛdeɔ. Pɔ ɔ́nana pɔ à kí Salomɔɔ gbàpiɔ zɔɔ, gbèe i mɔòè à kà màa lo.

10 Hilau gó'ílena pɔ sù ní Ofiio ní vuaɔ sù ní lí bèɛɛdeɔ maamaa ní gbè bèɛɛdeɔ lo.

11 Kí Dii kpé ní azía kpéɔ pɔ kèò, mé à mɔɔnaɔ ní kúuɔ kèò lèsinaɔne lo. Wi mɔ́ n lípi buio à kà màa lo, wi wésíe beewa lo e gbà.

12 Pɔ pɔ Seba búsu nɔɛ kía yei, a gbèa kí Salomɔɔwa, 5 à aà gbà. A gbadàè de pɔ pɔ à mòoɛa. ɔ nɔɛpi èa tà a búsuu ní a Ìwaɔ.

*Salomɔɔ àizɛɛ
(1Kia 10.14-25, 11.41-43)*

13 Vua pɔ Salomɔɔ Ìb e wé ní wéɔ Ì ka tɔnu bao ní àaɔ,

14 falu pɔ tagnaɔ ní laaanaɔ Ì bɔè bàasi. Laalubu kíaɔ ní búsu gbàadeɔ Ì mɔè ní vuaɔ ní ánsuɔ lo.

15 A sɛngbao zɔɔ kè ní vua pɔ wa gbègbèo mèn òaa do, an baade gbía kiloo àaɔ'aaɔ ní kíniɔɛ.

16 A sɛngbao nénaɔ kèò lo, an baade gbía ye kai kiloo plapla. A sɛngbaopiɔ kálè kpé pɔ wí me Libá Líkpeu.

17 Kí a kiblekíla zɔɔ kè ní wesa swaao, 5 à vua tètèɛ kùlèwà.

18 Kílapi dedekí ví, a gbápekiɔ sooloo, mé à gbadibɔ kè kílapíwa ní vuaɔ. A gàsídikiɔ ví, nɔ́omusu pɔ wa kèò zɛzɛ gàsídikiɔpiɔ saɛ.

19 Nɔ́omusu keapiɔ zɛzɛ gbápekiɔpiɔwa plapla ɔplai ní zɛɛo, apii kè kuepla. Wi kílapí taa ke búsuɛu yáao.

20 Kí Salomɔɔ imibɔɔá vuae píi. Kpé pɔ wí me Libá Líkpe pɔ píiá vua tètèɛɛ, ánsuɔ pɔe ku weo, asa wíli ánsuɔ díle pɔe ũ Salomɔɔ ɔɔɔ.

21 Kí ísia gó'ílena Ìb daa ísiaa ní Hilau gbéɔ. Wè àaɔ ní wè àaɔɔ 5 aaiɔ su ní vuaɔ ní ánsuɔ ní wesa swaao ní gbaũ ní bá bui maao.

22 Kí Salomɔɔ àizɛɛ ní a ɔ́no zɔɔ de dúnia kíaɔ pɔa píi.

23 Dúnia kíaɔ zɛwéle píi wà wesi Salomɔɔle, wi swáɛ ɔno pɔ Lua dàè aà sɔzi.

24 Wé ní wéo wíɔ mɔè baade ní a gbao: Anusu pɔɔ, vua pɔɔ, ulaɔ, gɔ́kèbɔɔ, pɔ ɔ́nanaɔ, sɔ́ɔ ní a baonaɔ.

25 Salomɔɔ sɔ́ pɔ Ì gó gálee kèè àaasɔɔɔ leɛ síiɔɛ (4.000), a pɔ wí dikpeɔ sɔ́ àaasɔɔɔ leɛ kuepla (12.000). Aa ku sɔ́go wéleɔ guu ní aà be Yelusaleũo.

26 Sea za Uflatai ní Filitè búsuɔ e à gè pè Egipi búsu léwa, 5me búsupiɔ píi kía ũ.†

27 Kí tò ánsuɔ di Yelusaleũ lán gbewa, mé seɛe lí pɔ wà kpédòò dasi lán bèle líwa sɛu.

28 Salomɔɔ sɔ́piɔ bò Egipi‡ ní búsu páleɔɛ.

29 Yá pɔ Salomɔɔ kè za a daaleawa e a midɛawa kíni kú ánabi Natá taalau ní Silo gbé Ahia ánbikélaɔ ní gu'ena Ido wépuɔ pɔ a è Neba né Yeloboau yá musu láo.

30 Salomɔɔ mé Isaili buiɔ píi kía ũ Yelusaleũ e wè bla.

31 Ké à gá, wà aà ví a mae Davidi wéleu, 5 aà né Lɔbɔau zɔ́le aà gbɛu.

10

*Isailiɔ bɔa Lɔbɔau kpe
(1Kia 12.1-24)*

1 Lɔbɔau gè Sikeũ, asa wekíi Isaili bui píi gèu aà kpái kpalau.

2 Ké Neba né Yeloboau a baomá, à sù ní Egipiɔ. Wekíi a kuu za ɔɔ pɔ à tilè Salomɔɔɛ.

* 9:1 Mat 12.42 † 9:26 Daa 15.18 ‡ 9:28 Iko 17.16

- 3 Wà aà sisi, 5 à gè Lɔbɔaũ lè ní Isaili buiɔ pii aa òè:
- 4 N mae zì gbàa dàwɛɛ pásípási. Mpi sɔ, zì gbàa ní aso gbia pɔ a ðiwɛɛpio lao, wí misiilene.
- 5 ɔ a wè má à mè: E gɔɔ àaɔ, í ea mɔ. ɔ aa tà.
- 6 Kí Lɔbɔaũ yápi kpàlè gbɛzɔɔ pɔ aa de a mae Salomɔɔ iwa ũ gɛzì à mè: Yá kpele á è a maa mà á zá sí gbɛpiɔwai?
- 7 ɔ aa wèwà aa mè: Tò n maakènɛ, n yá a kárigu. Tò n yámaa zásímá, aao de n zòblenaɔ ũ gɔɔpiiɛ.
- 8 ɔ Lɔbɔaũ gí gbɛzɔɔpiɔ ledama mai, à gè yápi kpàlè a iwa èwaaso pɔ aa nɛblè sánuɔ gɛzì.
- 9 A ní lá à mè: Gbɛ pɔ aa òmɛɛ mà zì gbàa pɔ ma mae dànɛ laonépiɔ, yá kpele á è a maa wà a zásímái?
- 10 ɔ èwaasopiɔ wèwà wà mè: Gbɛ pɔ aa ònɛ n mae aso gbia ðínɛ, laonépiɔ, oné n onenzána gèele de n mae gbɔua.
- 11 N mae aso gbia ðínɛ, mpi sɔ níyɔ asopi káflíɛɛ. N mae ní wetà ní fláɔ, kási fláala lede ɔ níyɔ ní wetàò.
- 12 A gɔɔ àaɔde zì Yeloboau ní Isailiɔ èa mò Lɔbɔaũ lè nípii, lá a ònɛ à mè aa ea mɔ gɔɔ àaɔ gbɛawa.
- 13 ɔ kí gí gbɛzɔɔ ledama mai, à yápasí ònɛ.
- 14 A ònɛ lá èwaasoɔ ledáwawa à mè: Aso gbia ma mae ðíɛ, mapi sɔ má asopi káflíɛɛ. Flá ɔ ma mae á wetàò, mapi sɔ, fláala lede ɔ má á wetàò.
- 15 Beewa kí i Isailiɔ yámao, asa yápi bò Lua kíie, ké yá pɔ a dà anabi Ahia, Silo gbɛɛ, a ò Neba né Yeloboauɛ e ke yáí.
- 16 Ké Isailiɔ è kí gí ní yámai, aa òè:
Wá baa kú ní Davidiɔo,
wá lé kú Yese né yáuo,
á Isailiɔ, á baade tá a be!*
- Davidi buiɔ, à laaidɔ á bɛwa!
ɔ Isailipiɔ tà ní be.
- 17 Isaili pɔ kú Yuda wéle guuɔ ɔ Lɔbɔaũ gò ní kía ũ níɛɛ.
- 18 Kí Lɔbɔaũ zɔɔ gbɛzɔɔ Adonilaũ zì Isailiɔwa, ɔ aa aà pápa ní gbɛo wa ðè. ɔ kí Lɔbɔaũ fèle ní wáao, à sí a sɔgo guu á bàalè tà Yelusaleũ.
- 19 Beewa Isailiɔ gí Davidi buiɔzi e ní a gbáo.

11

- 1 Ké Lɔbɔaũ kà Yelusaleũ, à Yudaɔ kàaa ní Bɛyámɛɛ buiɔ. Zìgɔpiɔ gbɛɔn baasɔɔɔo leɛ ðaa do baosaie (180.000). ɔ aale gé zíkai ní Isailiɔ, ké aa e Lɔbɔaũ kpa kpalapiu lo.
- 2 ɔ Dii ya'ò Lua gbɛ Semaiaɛ à mè:
- 3 O Yudaɔ kí Salomɔɔ né Lɔbɔaũɛ ní Isaili pɔ kú Yuda búsuu ní Bɛyámɛɛ búsuooɔnɛ
- 4 ma Dii ma mè aasu gé zíkai ní ní gbɛ Isailiɔo. An baade tá a be, asa yá pɔ kèpi bò ma kíie. ɔ aa yá pɔ Dii ònɛ mà aa tà, aai gé Yeloboauwa ní zio lo.
- Lɔbɔaũ gbaakafla Yudaɔnɛ*
- 5 Lɔbɔaũ lo ku Yelusaleũ, ɔ à bíibò Yuda búsu wéleɔzi:
- 6 Beteleũ, Etaũ, Tekoa,
- 7 Bezuu, Soko, Adulaũ,
- 8 Gata, Malesa, Zifi,
- 9 Adolaiũ, Lakisi, Azeka,
- 10 Zola, Ayaloni ní Heblɔo.
- Wéle bíide pɔ kú Yuda búsuu ní Bɛyámɛɛ búsuooɔn we.
- 11 A gbàa káflí wélepiɔnɛ, à zìgɔ ɔbaanaɔ kàleu ní pòblea kùstáo ní nísio ní wɛɛo.
- 12 A sèngbaoɔ ní sɔnaɔ kàlekale wéle ní wéleɔ pii, à gbàa káflí wélepiɔnɛ maamaae. Màa Yuda búsuu ní Bɛyámɛɛ búsuoo ðeò aà pɔ ũ.
- 13 Sa'ona ní Levii bui kɔni pɔ kú Isaili búsuu gupiiuɔ zèaàno.
- 14 Levii buiɔ ní dáðákèkíio ní ní wéleɔ tò we aa sù Yuda búsuu ní Yelusaleũo, asa Yeloboau ní a buiɔ i weinè aao de Dii gbàgbanaɔ ũ lo.
- 15 Gbɛpáleo ɔ à ní ðíle gulesí pɔ a bòò gbàgbanaɔ ũ aa sa'o taaɔwa ní gáaena pɔ a píɔ.
- 16 Isaili bui pii gbɛ pɔ aa zèò ní sɔu wà Dii Isailiɔ Lua kíie wéleɔ pèlɛnzi Yelusaleũ, ké aa e Dii ní deziɔ Lua gbàgba yáí.

* 10:16 2Sam 20.1

17 Aa Yuda bñsu zèdò, aa Salomòò né Lòbòàù gbà gbàa wè àa5, ké aa Davidi ní Salomòòò tufasè yáí.

Lòbòàù dae

18 Lòbòàù Yelimoó né Maalata, Davidi tóuna sè nò ù. Aà da tón Abihaili, Eliabu né, Yese tóunaé.

19 Neg5e pò a Ìaàncòn ke: Yeusi, Semalia ní Zahaùo.

20 Maalata gbea 5 à Abisaloù tóuna Maaka sè, 5 à Abia ní Ataiò ní Zizao ní Selomio Ìò.

21 Lòbòàù ye Abisaloù né Maakapizi de a nò kíniò ní nò pò í mèsédilénéòola pii. A nòsè bao plasaie, nò pò í mèsédilénéòò s5 bàà5. A neg5eò í baakwi plasaie, nenòeò s5 bàà5.

22 Lòbòàù díle Maaka né Abia mé aò de kía ù aà gbéò guu, ké aà z5le a gbeu yáí.

23 A 5nòsòpèle a neg5e kíniòne, à ní díledile wéle bíide pò kú Yuda bñsu ní Bèyámee bñsuòò guu pii. A kùsùakèné maamaa, mé à nòsèsené dasidasi.

12

Sisaki léle Yelusaleùwa

(1Kia 14.25-31)

1 Ké Lòbòàù zìnapèle kpalau mé à gbàakù, à pàkpà Dii ikoyáí, aàpi ní a gbéò pii.

2 Kí Lòbòàù kpalablea wè sòode guu 5 Egipioó kí Sisaki mò lèle Yelusaleùwa, ké aa bò Dii kpe yáí.

3 A mò ní s5gòò mèn àa soolo (1.200) ní s5deò gbèòn àaasòòò lèe bàà5 (60.000). Aà zìg5 pò bààno Egipioó lé vío ní Libiòó ní Sukiòó ní Etiopiò.

4 A Yuda bñsu wéle bíideò sí e à gè pè Yelusaleùwa.

5 Ɔ ànabi Semaia mò Lòbòàù ní Yudaò kía pò kàaaa Yelusaleù Sisaki yáíò lè a òné: Dii mè a pàkpàazi. Ayámeto á pàkpàazi s5, í á na Sisakié a ɔzì.

6 Ɔ Yuda kíaò ní kípio nízià bñsa aa mè: Dii maa!

7 Ké Dii è aa nízià bñsa, à yá'ò Semaiaé à mè: Lá aa nízià bñsa, má ní midèò, má tó aa bókli e tia. I ke Sisaki sabai 5 má me aà pòkùmabòbòmee Yelusaleùwao.

8 N beeo aa zòbleè, ké aa e zòbleameé dòk5e ní zòblea dúnia kíàncèò.

9 Ké Egipioó kí Sisaki lèle Yelusaleùwa, à Dii kpé àizeeò ní kibe pòò náaa, à vua sèngbao pò Salomòòòpiò sèle pii.

10 Ɔ kí Lòbòàù sèngbaopiò gèe pí ní mògotèò, a nà dñai pò aàò a be zé d5aò dñaañe ní ɔzì.

11 Tó kí lé gè Dii ua, dñaipiò í geaàncò ní sèngbaopiò kúa. Tó dñaipiò sù, aàí ea kále ní kpéu.

12 Dii pò wèe Lòbòàùwa, ké à azla bñsa yáí, 5 í aà ke kélekeleò. Yudaò yàeò maa.

13 Kí Lòbòàù a gbàa kàfi Yelusaleù, aà kpala lé gé. A kpalablè a wè bla ní mèndooode guue, 5 à z5le báawa Yelusaleù wè gèò ní plao, wéle pò Dii díle Isaili bui pii wéleò guu, ké a tó àò kuwà. Lòbòàù da tón Naama, Amòni buie.

14 A yāvāikè, asa í zeò a s5u à Dii kíi wèeleò.

15 Lòbòàù yàkeàò za a daaleawa e a midèawa ku ànabi Semaia taalau ní gu'ena Ido láo. Lòbòàù ní Yeloboauto aàò zika ní k5ò gòòpii.

16 Ké Lòbòàù gà, wà aà ví Davidi wéleu, 5 aà né Abia z5le aà gbeu.

13

Yudaò kí Abia

(1Kia 15.1-8)

1 Yeloboau kpalablea wè bao plasaide guu 5 Abia g5ò Yudaò kía ù,

2 à ké báawa Yelusaleù wè àa5e. Aà da tón Maaka, Gibea gbé Ulieli tóunaé.

Abia ní Yeloboauto aàò zika ní k5òe.

3 Abia gè zllau ní zìg5 na maaò gbèòn àaasòòò lèe àa pla (400.000). Ɔ Yeloboauò bò zì'òpòaaàzi ní g5sa gbààò gbèòn àaasòòò lèe àa síi5 (800.000).

4 Ɔ Abia dède Zemalaitù gbe pò kú Eflaiù bñsu gusísídeuwa à mè: Yeloboauò ní Isailiò pii, à ma yàma.

5 A d5 ké Dii Isailiò Lua Davidi ní aà buiò kpà kpalau aa kible Isailiòwa gòòpiiò lé? Dii bàakuaaàncò lé vío.

6 N beeo Nèba né Yeloboauò, Davidi né Salomòòò íwae bò a diipi kpe.

7 Gbèpà giaeò kàaaaàzi, aa gbàamò Salomòòò né Lòbòàùe gòò pò a de èwaasona ù, a yáò yáasi d5ò, aà gbàa í ka à gínéò.

8 Tia kéwa àpiò s5 a zeò à gi Davidi bui pò Dii kpà kpala pò a díleuòne. A zìg5ò dasi maamaa, mé vua gáaena pò Yeloboauò píe díi ùò kúanò.

9 A Dii gbàgbana Levii buiò ní Levii bui kɔ̀nì yà, 5 a azíá sa'onaò d̄ìlɛ lá buipàlɛ̀ ì kewa. Gbɛ̀ p̄s m̄ò ní gáaenaò ní s̄asakaò m̄èn sopla 5mɛ̀ ì ḡò p̄s p̄s de Lua ùo gbàgbana ù.

10 Wápiò s̄s, Dii mé wá Lua ù, wi p̄kp̄p̄aaázio. Sa'onaò p̄s aal̄ z̄íkɛ̀ Diiɛ̀ mé Aalona buiò ù, 5 Levii buiò ì d̄òrílɛ̀.

11 Aaìò sa p̄s wí a p̄s káteu à t̄ékũ o Diiwa lá gu lé d̄o k̄ò ní oosio, aal̄o tulaletikaè t̄éa. Aal̄ p̄ɛ̀ kálɛ̀ táabun̄u gb̄al̄esaiwa, aal̄ vua dau filiaò nana oosi ní oosio. Wámɛ̀ wá Dii wá Lua yádil̄ɛ̀aò k̄ua, ápiò s̄s 5 a p̄kp̄p̄aaazi.

12 Lua kúwan̄o wá d̄oana ù. Aà gbàgbanaò mé aa z̄íkawii d̄owá ní k̄àaep̄eao. Isailiò, ásu z̄íkɛ̀ ní Dii á deziò Luaoo, asa a b̄oán̄o nao.

13 Yeloboaū z̄íḡs̄o gb̄aè aa b̄olɛ̀ Yudaazi ní k̄pɛ̀. Aàpi ní a gb̄éò kú ní aɛ, mé b̄ol̄enapiò kú ní k̄pɛ̀.

14 Ké Yudaò lili, 5 aa è w̄alɛ̀ sumá k̄pɛ̀ ní aɛo p̄ii, 5 aa wiilè Diiwa. Sa'onaò lé k̄àaepɛ̀,

15 5 Abia ní Yuda z̄íḡs̄o k̄úkuakè. Ké aa k̄úkuakè, 5 Lua tò aa Yeloboaū ní Isaili z̄íḡs̄o f̄ù.

16 Ḡoò p̄s aal̄ b̄aal̄enɛ̀, 5 Lua ní nánɛ̀ ní z̄í.

17 ɔ Abia ní a gb̄éò Isailiò kè kèkèkèlɛ̀, an z̄íḡs̄o na maa p̄s ḡágo gb̄ɛ̀on̄ ðaas̄oòo lɛɛ̀ ðaa pla ní bas̄oòo (500.000).

18 Yudaò Isailiò b̄usa ḡoò bee, aa gb̄aam̄nɛ̀, ké aa s̄òkp̄alɛ̀ Dii ní deziò Luazi yáí.

19 Abia p̄lɛ̀ Yeloboaū z̄íḡs̄ozi, 5 à ní w̄élɛ̀ò s̄imá, Beteli ní Yesanaò ní Èf̄s̄on̄ò ní z̄ɛ̀w̄ia p̄s liaaiò.

20 Yeloboaū i d̄ok̄s̄wa Abia ḡoò bo, 5 Dii aà lè a dè.

21 Abia gb̄aa k̄áfi. Aà n̄oo ḡɛ̀ò m̄èndosaie, aà n̄eḡs̄ò bao ní plao, n̄en̄ɛ̀ò s̄s ḡɛ̀ò ní m̄èndoo.

22 Abia yá k̄n̄iò ku ànabi Ido taalau, yá p̄s a k̄eò ní yá p̄s a òò p̄ii.

23 Abia ḡà, 5 wá aà v̄i Davidi w̄élɛ̀u, 5 aà né Asa z̄òlɛ̀ aà gb̄eu. Aà ḡoò b̄usu ku kilikilie e w̄è kwi.

14

Yudaò kí Asa (1Kíia 15.11-12)

- 1 Kí Asa yáze de p̄s Dii a Lua yei kè.
- 2 A t̄áa sa'ok̄iò gb̄òo, à gulef̄s̄ p̄s wa b̄òo dàaí, à gb̄èp̄el̄ò w̄iwi, à Asetaati líò z̄òz̄o.
- 3 ɔ a ò Yudaone aa Dii ní deziò Lua kí w̄elɛ̀, aaiò aà ikoyá ní aà yádil̄ɛ̀aò k̄ua.
- 4 A gulef̄s̄ p̄s wa b̄ò Yuda w̄él̄ò guu dàaí, à tulaletikateak̄iò gb̄òo, 5 b̄usu ḡò d̄oɔa aà ḡoò.
- 5 Ké b̄usu ḡò d̄oɔa m̄aa, 5 à Yuda b̄usu w̄él̄e b̄f̄ideò k̄èkè kálɛ̀. Gb̄ɛ̀ i z̄íkaaan̄o ḡoò beeo, asa Dii tò à ìampak̄i èe.
- 6 A ò Yudaone: B̄usu da wá p̄s ù gb̄a, asa wa Dii wá Lua kí w̄él̄ɛ̀. Wà w̄él̄ep̄iò kèkè kálɛ̀, wí b̄íi liai ní gugwak̄i les̄ò a musu ní b̄olɛ̀ gb̄ao ní a gb̄áao. Wa aà kí w̄él̄ɛ̀, 5 a tò wa ìampak̄i è gup̄iiu. ɔ aa w̄él̄ep̄iò kèkè kálɛ̀, aal̄ɛ̀ namableu.
- 7 Kí Asa Yuda z̄íḡs̄o v̄i gb̄ɛ̀on̄ ðaas̄oòo lɛɛ̀ ðaa do ní bas̄oòo (300.000), baade ní a s̄èngbao z̄òòo ní a s̄n̄ao. A B̄eyám̄ɛɛ̀ buiò v̄i z̄íḡs̄o ù l̄o gb̄ɛ̀on̄ ðaas̄oòo lɛɛ̀ ðaa do ní bas̄iio (280.000), baade ní a s̄èngbao n̄enao ní a s̄áo. Amp̄ii ḡs̄a gb̄aone.
- 8 Etiopi gb̄é Zela b̄ò lé m̄ó ní z̄íḡs̄o gb̄ɛ̀on̄ miliò doo (1.000.000) ní s̄ḡoo m̄èn ðaa do ní bas̄oòo (300), aa m̄ò e Malesa.
- 9 Kí Asa b̄ò ḡè daiaalɛ̀, 5 aa z̄i'p̄òok̄s̄i Zefata guzul̄eu Malesa sae.
- 10 ɔ kí Asa les̄ù Dii a Luazi à mè: Dii, gb̄ɛ̀e muaanno à d̄o gb̄aasaidelɛ̀ gb̄aade wáao. Dii wá Lua, d̄owále, asa n̄ime wa s̄òkp̄al̄enzi. Wa m̄o z̄íkai ní gb̄é dasidasie beeo ní n t̄ooc. Dii, n̄ime ní wá Lua ù, n̄su to gb̄ènaz̄ina gb̄aam̄oneo.
- 11 ɔ Dii tò Asa ní Yudaò Etiopiò f̄ù. Ké aal̄ɛ̀ b̄aalɛ̀,
- 12 5 Asa ní a z̄íḡs̄o p̄emá e Gelaa. Aa Etiopipiò d̄ede dasidasi, 5 an gb̄é p̄s ḡòò i f̄s̄ f̄el̄er̄n̄o bo, asa Dii ní a z̄íḡs̄o ní t̄òs̄omp̄ae. ɔ Yudaò ní p̄s̄o n̄aaa d̄iuduu.
- 13 Aa lèlɛ̀ w̄él̄e p̄s̄o liaa Gelaaaziwa, asa Dii tò v̄ia w̄él̄ep̄ideò k̄ù, 5 Yudaò w̄él̄ep̄iò p̄s̄o n̄aaa p̄ii, asa w̄él̄ep̄iò p̄s̄o dasi.
- 14 Aa lèlɛ̀ p̄od̄anaò b̄òoowa l̄o, 5 aa ní s̄áo ní ní yiongoò n̄aaa tàò Yelusaleù.

15

Kí Asa azíá kpaa Luawa (1Kíia 15.13-16)

- 1 Lua Nisina d̄ede Odede né Azaliawa,
- 2 5 à b̄ò ḡè dai Asalɛ̀ a òè: Kí Asa ní Yudaò ní B̄eyám̄ɛɛ̀ buiò, à ma yáma ápii. Dii kúán̄o, tó a z̄eaan̄o. Tó a aà kí w̄él̄e, á aà e. Tó a p̄kp̄p̄aaazi s̄s, a p̄kp̄p̄aaziɛ̀.
- 3 Isailiò ku Lua s̄f̄ande sai a ḡoòplakè, sa'on̄ yádan̄edeò kuo, ikoyá kuo.

- 4 An taasikea guu aa èa sù Dii ní Luawa, aa aà káí wèlee, 5 aa aà è.
- 5 Goo bee gea ge sua náai vío, dúnia buio píi kú gili zòo guue.
- 6 Bui ní buio kò tòsòmpa, wéle ní wéleo kò dènzò, ké Lua íadámá ní taasi píio yáí.
- 7 Apio sò à sòdile, ásu tó á ɔ gò dɔázio, asa á a yákea aseae.
- 8 Ké Asa ánabikeyá pò ánabi Azalia, Odede né ò mà, à sòdile, 5 à taa pò kú Yuda búsuu ní Bèyámee búsuuò wòlewole píi ní pò pò kú Eflaiù búsuu guslside wéle pò a síò guuo. A Dii gbagbakí pò kú Dii kpé bilandaa ae kèkè,
- 9 5 à Yuda ní Bèyámee buio káaa píi ní Eflaiù bui pò mò zòle ní guuo ní Manase buio ní Simeò buio, asa wa è Dii aà Lua kuaàncò, 5 wà bòle Isaili búsuu dasidasi, wà mò nàwà.
- 10 Kí Asa kpalablea wè gèode mò àaòde guu 5 aa káaa Yelusaleù.
- 11 Zibeezi aa sa'ò Diiwa ní pò pò aa náaa aa sùòe, zù mèn ɔaa àaò ní basoo (700) ní sàò mèn ɔaasoo lee sopla (7.000).
- 12 Aa legbè aa mè wà Dii ní deziò Lua káí wèlee ní nòsemendoo, ní sò íò kuwà.
- 13 Gbè pò gí Dii Isailio Lua káí wèlee à gàe, néfènenan nò, gbèzòon nò, gòen nò, nòen nò.
- 14 Aa lépi gbè Dii ní kòfi gbáao ní pòna wíio ní káapeao ní kuupeaoe.
- 15 Yuda búsuu pò kèna lé pò wa gbèpi yáí, asa aa lépi gbè ní nòsemendooe. Aa aà káí wèlee ní pòeao, 5 aa aà è, 5 a tò aa íampakti è gupíu.
- 16 Kí Asa a dazi Maaka bò kíakèu se, ké à Asetaati lí pò Lua ye a gíyáio pèle yáí. Kí Asa lípi zò a pàa kélekèle, 5 à tesòwà Sedò guzulèu.
- 17 A azía kpà Diiwa e a wèni léue, áma i e gulesi pò wa bò sa'òkí ù Isaili búsuu dàaí píio.
- 18 A vua ní ánusuo ní pòpàle pò aapi ní a maeo díle Dii pò ù sèle kàle Dii kpéu.
- 19 Zi kuo e aà kpalablea wè bla sòosaideu.

16

*Kí Asa kpalablea yá gbèzàò
(1Kia 15.17-24)*

- 1 Kí Asa kpalablea wè bla síiòsaide guu 5 Isailio kí Baasa mò lèle Yuda búsuwa, 5 àle bíibo Lamai, ké gbèe sulí bò ge àli gè Yudaò kí Asa búsuuo yáí.
- 2 ɔ kí Asa ánusuo ní vua pò kú Dii kpé láasiuò sèle ní pò pò kú a be láasiuò, à gbéò zìò Sili búsuu Benadada pò lé kible Damasiwa à mè:
- 3 Wà ledòuke, lá ma mae ní n maeo kè yáawa. A ánusuo ní vuaon ke. Ledòù pò ní ví ní Isailio kí Baasao gboo, í gomala ní a zìgò.
- 4 ɔ Benadada ledòukè ní Asao, à a zìgò gbàe aa gé léle Isaili wéleowa. Aa Iyoni sí ní Dào ní Abeli Bemaakao ní Nefatali bui wéle pò wí kùsüa káleuo píi.
- 5 Ké Baasa a baomà, à bíiboa Lamai tò à kámabò ní zípíio.
- 6 ɔ kí Asa mò ní Yudaò píi, aa Lama gbèò ní lí pò Baasa lé bíiboòò sèle à gè bíiboòò Gebai ní Mizipao.
- 7 Zibeezi gu'ena Anani mò Yudaò kí Asa lè, a òè: Lá n sòkpàle Siliò kíazi, ni sòkpale Dii n Luazio, Siliò kía zìgò píliamae.
- 8 Etiopi ní Libiio zìgò ní ní sògò ní sòdeò dasi fá! Ké n sòkpàle Diizi, i ní nane n zìio lé?
- 9 Asa Dii í wéte dúniazi píie, ké à e gbáa káfi gbè pò aa nízia nàe a zòncòe. N sòukèkèe we fá! Za gbà waò zìkannòe.
- 10 ɔ kí Asa pò pà gu'enapizi à aà dàkpèu, ké aà za fèaazi yá pò a ò yáí. Goo pi kí Asa wétèamò gbèncòe maamaae.
- 11 Kí Asa yákeao ku Yudaò ní Isaili kíaò ladau za a daaleawa e a midèawa.
- 12 Aà kpalablea wè bla mèn dosaide guu 5 gyá aà lè a gbálaowa. Aà gyápi pásí, áma i Dii káí wéleo, sema esedeò.
- 13 Aà kpalablea wè bla ní mèn doode guu 5 à gá.
- 14 Wà aà ge wúle wúlekí pò wà pò gínana bui píi ní tulaleti bui yáaleao wáawa, 5 wà aà ví mia pò wa yòè Davidi wéleu. Wà té zòò kà, wà pòpiò kàu aà gè kpelaa yáí.

17

Yudaò kí Yosafa

- 1 Aà né Yosafa zòle aà gbèu, 5 à sòukè Isailio yá musu.
- 2 A zìgò kàlekale Yuda búsuu wéle bíideò guu píi, mé à gudòakíio díledíle Yuda búsuu ní Eflaiù bui wéle pò aà mae kí Asa síò.

- 3 Dii kuaano, asa à Dii zé sè lá a dezi Davidi sè káauwae, i táao kí wéeleo.
- 4 A a mae Lua kí wéele, a aà yádileao kú, i Isailio òlese.
- 5 Dii tò à zínápèle kpalau, 5 Yudaò gbadaè nípii, aà àizeeo ní aà gawio zò.
- 6 Aà mi daa ía Dii yá musu, 5 à guleŋí pò wa bò Yuda búsuuo dàai, à Asetaati lipèleo zòzò.
- 7 Aà kpalablea wè àaŋde guu 5 à a íwae beeo gbàe yádadiné Yuda wéleo guu: Benaili, Obadia, Zakali, Netaneli ní Mikaiiao.
- 8 Levii buie beeo kú ní guu: Semaia, Netania, Zebadia, Asaeli, Semilamò, Yonataa, Adonia, Tobia ní Tobadoniao. N sa'onaè beeo lo: Elisama ní Yolaúo.
- 9 Aa Dii ikoyá lá sè aa gè Yuda búsu wéleo kèeleò pii, aa yádadaoné.
- 10 Ɔ vía búsu pò liaa Yuda búsuziò deo kúkú Dii yá musu pii, aai fele Yosafawa ní zioo.
- 11 Filitèò mò aà gbà ánuu, mé Laalubuo mòè ní sásakaò mèn àaasòsoo lee sopla ní àaa àaŋ ní basoo (7.700)
- 12 Yosafa lé káfi, aà gwea lé dede. A zegikii gbáao bò, à kùsúakalewéleo kále Yuda búsuu.
- 13 A zì zòò kè Yuda wéleo guu, mé a zìgò gòsa gbáao ví Yelusaleú.
- 14 Wà zìgòpio nàò an deziò uawae. Yuda zìgò dɔaanaon ke: Adena ní a zìgòò gbèon àaasòsoo lee àaa do ní basoo (300.000).
- 15 A gbèa Yohanani ní a zìgòò gbèon àaasòsoo lee àaa do ní basiišo (280.000).
- 16 A gbèa Amasia, Zikeli né pò dɔaa azía kpà Diiwa ní a zìgòò gbèon àaasòsoo lee àaa do (200.000).
- 17 Bèyámee bui negóna Eliada ní a zìgòò gbèon àaasòsoo lee àaa do (200.000), baade ní a sáo ní a sèngbaoo.
- 18 A gbèa Yozaba ní a zìgòò gbèon àaasòsoo lee àaa do baosai (180.000), baade ní a gòkèbòò.
- 19 Dɔaanapio ku kía íwao guue, gbé pò kía ní díle Yuda búsu wéle bíideò guuo bàasi.

18

Anabi Mise yá pò a su oa Ahabue (1Kia 22.1-28)

- 1 Yosafa àizeeo ní aà gawio zòò, 5 à Ahabu nɛnoe sè a néé.
- 2 Goopla gbèa à gè Ahabu gwai Samali. Ɔ Ahabu sáo ní zuo dèdèe dasidasi ní gbé pò aa kuaano, à nàewà aà ge lélee Lamotu Galadawa.
- 3 Ahabu Yosafa là à mè: Nyò gemanò zú Lamotu Galadao lé? Yosafa wèwà à mè: Wá doue, ma gbéóá n gbéone. Wá gennò zúue.
- 4 Ɔ à èa mè: Dii la gía.
- 5 Isailio kíapi anabi egenaò kàaa gbèon àaa pla, 5 à ní lá à mè: Wà gé zú Lamotu Galadadeowa yà, ge wà kámaboe? Aa wèwà aa mè: Gé! Lua a ní nanɛ n zúle.
- 6 Ɔ Yosafa mè: Dii anabi ku la wà aà laoa?
- 7 Isailio kía wèwà à mè: Gòee ku lo, wí meè Mise, Imela néé. A fɔ yágbawèe Diiwa fá, àaa má yeaazi no, asa líi àsi maa omee ziio, sema a bèé. Ɔ Yosafa mè: Nsu o máao kí!
- 8 Ɔ Isailio kía a íwao do sísi à mè: Ge n Imela né Mise sísi aà mɔ kpakpa.
- 9 Isailio kía ní Yudaò kí Yosafao baade a kible'ula daa, aa zòlea ní báaawa pówengbèze pò kú Samali bíibole sae, 5 anabi egenapio lé yáyaaa'o ní ae.
- 10 Kenaana né Zedekia mɔ pí lán kóbaowa à mè: Dii mè kóbae beeo níyò Silio zòzòò ní n dedeò pii.
- 11 Ɔ anabipio lé yá douò o nípii aale me: Ge n léle Lamotu Galadawa, níyò fuao. Dii ní nanɛ n zúle.
- 12 Gbè pò gè Mise sísi òè: Anabi dāò lé kè doue laò! Asi maa aale o kíe. Yá doupi o sɔ. Asi maa oè.
- 13 Ɔ Mise mè: N Dii kuao, yá pò Lua ò, bee 5 má o.
- 14 Ké à ká, kí aà là à mè: Mise, wà gé zú Lamotu Galadadeowa yà, ge wà kámaboe? A wèwà à mè: Ge n lélewà me! Nyò fuao. Lua ní nanɛ n zúle.
- 15 Ɔ kí òè: Gèn úma ní ye má one, nísu eotomeo ní? Slana o ní Diio.
- 16 Ɔ Mise mè: Ma Isailio è fáaaa sístò pòleu lán sá pò dána vloowa.* Ɔ Dii òmee, gbépio dɔaana vío, an baade tá a be ní a aafiao.
- 17 Ɔ Isailio kía ò Yosafae: Ni ma we ya? Mi one líi àsi maa omeeo, sema a bèeo lò?
- 18 Ɔ Mise èa mè: Dii yāma! Ma Dii è zòlea báawa,† luabe gbé dasio zea aà sae oplaii ní zeeio.‡
- 19 Ɔ Dii mè: Déme a e kōnikemee Ahabue aà gé lélei Lamotu Galadawa, i ga wei? Wáane ò kéwa, lootè ò kéwa,

* 18:16 Nao 27.17 † 18:18 Isa 6.1 ‡ 18:18 Yob 1.6

- 20 5 nisinae bɔ̀ mɔ̀ zɛ̀ Dii ae à mè: Má ge kɔ̀nikɛ̀. ɔ̀ Dii aà là à mè: Nyɔ̀ ke kpelewa ni?
- 21 ɔ̀ a wɛ̀wà à mè: Má ge soso ka aà ànabioné ní léu nisín ɛ̀ede úɛ̀. § ɔ̀ Dii mè: Nyɔ̀ fɔ̀ kɔ̀nikɛ̀, níyɔ̀ fuao. Gè n̄ ke màa.
- 22 Maa nisín ɛ̀edepi sòso kà n ànabie beɛ̀ɔ̀ne ní léu, kási sɔ̀ àsi bèɛ̀ ɔ̀ Dii ò n yá musu.
- 23 ɔ̀ Kenaana né Zedekia gɛ̀ Mise sánke à mè: Zé kpele Dii Nisína sɛ̀ à gòà à gɛ̀ yá'ònei?
- 24 ɔ̀ Mise wɛ̀wà à mè: Gɔ̀ pɔ̀ n gè ulei kpéu kpea, níyɔ̀ zépi dɔ̀.
- 25 ɔ̀ Isailio kía mè: A Mise kú taò wéle kí Amɔ̀ ní ma né Yoasio kíi.
- 26 A oné ma mè aa aà dakpeu. Aasu pɔ̀e kpawáo, sema pɛ̀e ní ío e mà ge suò aafia.
- 27 Mise mè: Tó n su aafia, Dii mé i damɛɛ́ má òneo. ɔ̀ Mise èa mè: A baade pii ma yápi màò lò?

Ahabu gaa Lamɔtu Galada
(1Kia 22.29-35)

- 28 Isailio kía ní Yudaɔ̀ kí Yosafao gɛ̀ Lamɔtu Galada.
- 29 ɔ̀ Isailio kía ò Yosafac: Má azia lileɛ̀, mí si zlu. Mpi sɔ̀ n̄yɔ̀ ku la ní n kible'ulao daa. ɔ̀ Isailio kía azia lile à sí zlu.
- 30 A mɔ̀ lè Silio kía ò a sɔ̀go dɔ̀aanaɔ̀ne à mè: Asu gbɛ̀e we zɔ̀piuo, néfɛ̀nena ge gbɛ̀zɔ̀, sema Isailio kía ado.
- 31 Ké sɔ̀go dɔ̀aanapio Yosafa è, aale e Isailio kíaɛ. Ké aa sùwà, ɔ̀ Yosafa wiilè, ɔ̀ Dii dɔ̀aàle a tò aa gòààla.
- 32 Asa ké aa è Isailio kía no, ɔ̀ aa aà tò we.
- 33 Gbɛ̀e ka tɔ̀ Isailio gu pá yáí, ɔ̀ à gɛ̀ Isailio kíapi pá à gɛ̀ aà mò ula pɛ̀ekio zanguo. A ò a sɔ̀gobaanaɛ: Leliaa wà bɔ̀ zlu, ma ke'iaɛ we.
- 34 Zipi gbàakù gɔ̀ bee, mé Isailio kíapi zɛa a sɔ̀go guu à òdiwà, aà ae dɔ̀a Siliowa e oosi. Ké íatɛ̀ gɛ̀ kpéu, ɔ̀ à gà.

19

- 1 Ké Yudaɔ̀ kí Yosafa lé su a be Yelusaleu aafia,
- 2 gu'ena Yehu, Anani né bɔ̀ gɛ̀ daiaàle, a òè: N dɔ̀a gbɛ̀vãiole maaa? N yea gbé pɔ̀ za Diiguɔ̀zi maaa? A yáí Dii pɔ̀ fɛ̀anzi.
- 3 N beeo à yãmaa èma lo, ké n zɛ̀ò n̄ a kíi wɛ̀le, ɔ̀ n wá bùsu Asetaati lipɛ̀le zɔ̀zɔ̀.
- Yosafa yákpalekenao dilɛ̀dile*
- 4 Yosafa lo ku Yelusaleu, àma lo be gbéɔ̀ guu za Beeseba e Eflaiu bùsu gusúsideue, a tò gbéɔ̀ èa sù Dii ní deziɔ̀ Luawa.
- 5 A yákpalekenao dilɛ̀dile Yuda bùsu wéle bíideɔ̀ guu.
- 6 A oné: A laaido yá pɔ̀ ále kewa, asa i ke gbɛ̀nazina ále keò, Diie. Aɔ̀ kúáno á yágɔ̀gɔ̀ane guue.
- 7 Alio Dii vía ví. A laaika! Dii wá Lua lí yáfaasai keo, ili gbé zãboo, ili gbagusaesio.
- 8 Yosafa Levii buieɔ̀ ní sa'onaeɔ̀ ní Isaili uabeleɔ̀ díle Yelusaleu Dii yákpalekenao ù aao lekpaao bɔ̀aa. ɔ̀ aa ku Yelusaleu.
- 9 A yádilené à mè: Aɔ̀ Dii vía ví, i zikèè ní náaio ní nòsemendoo.
- 10 Tó á gbé pɔ̀ kú ní wéleɔ̀ guu mɔ̀wá ní yáo, gbɛ̀dea yá ge ikoyá pãlen nò, yádilea ge ɔ̀tondɔ̀kii ge yádilenen nò, ali ledamá, ké aasu táaake Diie, i pɔ̀kúmabɔ̀bɔ̀wá ní á gbéɔ̀ yáí. Aɔ̀ ke màa, ké ásu duunakeo yáí.
- 11 Sa'onkia Amalia mé á gbɛ̀zɔ̀ ù Dii yápii musu. Isimaela né Zebadia, Yudaɔ̀ gbɛ̀zɔ̀ mé á gbɛ̀zɔ̀ ù kí yá musu. Levii buio mé á lakɛ̀nao ù. A sɔ̀dile aɔ̀ zike yápiɔ̀wa, Dii lo kú ní gbɛ̀maae.

20

Yosafa ziblea Mɔabuwa

- 1 Bee gbɛa Mɔabuɔ̀ ní Amɔ̀niɔ̀ ní Mɛu buieɔ̀ mò zikai ní Yosafao.
- 2 Wà mò wa ò Yosafac: Zígɔ̀ dasio bɔ̀ Edɔ̀u bùsuu Isida Wiside baale, aale mó zikainno. Aa kà Asasɔ̀ Tamaa kò. ɔ̀mɛ Engɛ̀di ù.
- 3 Vía Yosafa kù, ɔ̀ à zèò à dɔ̀nle gbɛa Diiwa, ɔ̀ à gɔ̀dile Yudaɔ̀ne aa leye mp̄pii.
- 4 ɔ̀ Yudaɔ̀ káaa dɔ̀nle gbɛaa Diiwa yáí. Aa bɔ̀ Yuda bùsu wéle pii guu aa mò aà kíi wɛ̀lei.
- 5 Yosafa fɛ̀le zè Yelusaleudeɔ̀ ní Yuda pɔ̀ káaaa Dii ua dafu guu kpɛ̀le
- 6 à mè: Dii wá deziɔ̀ Lua, Lua Musuden n ùo lò? Niɔ̀ kible bui pii bùsuwa. Gbáa ní ikoo ku nɔ̀zle, gbɛ̀e lí fɔ̀ kpãneɔ̀.

7 Wá Lua, n gbé pò kú yāa būsue beeu yà n gbé Isailiõne, ò ní kpà n gbēna Ablahau* buipiõwa e gõpii.

8 Wá kú a guu, wa kpée bee dõune wa mē,

9 tó ní tò músi wá lé, ké nle wá wetā yáí, fēnda ge gagyā ge nōanan nò, wá ze n ae kpé pò n tó kuwāc bee kpéele, wí wíilema wá taasikea guu, ní síwano, ní wá suaba.

10 Tia kéwa, Amõnió ní Mõabuó ní Sei gbēsísídeõ fēlewano. Ké Isailiõ bõle Egipi, ni we aa lèle ní būsuo wao, ò aa pāalené, aai ní midéo.†

11 Gwa lá aale kēwēe sa, aa mò lé wá yá aale wá bõle būsú pò ní kpawáu.

12 Wá Lua, n yó yágõgõrínõ lé? Wápiõ, wá gbāa ví zígõ dasidasi pò fēlewāc beeo òzío. Wá dõ lá wá kéo. Wá wé dõnzí.

13 Yudaõ sí Dii ae we ní ní nõeo ní ní nēo.

14 Levii né Asafa bui Yaazié, Zakali né, Benaia tõuna, Yeili síwena, Matania sõkpaé ku zā guu we, ò Dii Nisína dēdewa

15 à mè: Kí Yosafa ní Yelusaleũdeõ ní Yudaõ pii, à swákpa! Yá pò Dii oén ke: Asu to vía á kũo. Asu bílike zígõ dasidasipiõ yá musuo, asa zípi de á yá ùo, Lua yáe.

16 A gémá zia. Zizi gbēbõle ò aa sé, á ní le guzule léwa bõaa ní Yelueli gbáao.

17 I ké á zíkã we no. A ze tēēē, i é lá Dii á á suaba. Yelusaleũdeõ ní Yudaõ pii, ásu to vía á kũo, ásu bílikeo. A gémá zia, Dii aõ kúanõ.‡

18 Yosafa kùle à mipèle, ò Yelusaleũdeõ ní Yudaõ pii kùle Diie aa wùle ní gbēeu.

19 O Levii né Keata ní Koleo buiõ fēle lé Dii Isailiõ Lua sáaukpa gbáugbáu.

20 Aa fēle koo káaukaau, ò aa Tekoa gbáa zé sè. Ké aale dazeu, ò Yosafa mè: Yelusaleũdeõ ní Yudaõ, à ma yāma. A Dii á Lua náaike, i á gba gbāa. A aā ānabiõ yási, á tá i ke na.

21 Ké à lekpaáírnõ, ò à gbéõ díle aa dõaa zígõõne, aao lesi Diie ní ní lousisi'ulaõ daa, aao me: A Dii sáaukpa,

asa aā gbēke láaa vío.

22 Goo pò aa ná lesiawa ní gulakēao ní Dii táasilēao, ò Diipi tò Amõnió ní Mõabuõ ní Sei gbēsísídeõ pò aale lèle Yuda būsuwapiõ kpákpakõa, ò zí zǎlemá.

23 O Amõnió ní Mõabuõ lèle Sei gbēsísídeõwa, ké aa é ní dede míómio yáí. Ké aa ní dede aa láa, aa líaa ní kõo, aale kõ dede.

24 Ké Yudaõ kà gugwaki gbáau, ké aa zígõõ kíi gwà, ò aa ní geõ è kpálē tõe, gbēe i bõo.

25 Yosafa ní a gbéõ gè ní pòõ náaa, ò aa pòtuõõ ní kùsũao ní pòkasao ní pò bēēdeõ è zõzõõ. Aa náaa, aai fõ sè píio. Aa ní pòõ sèle é gõo áaāē, ké a zõ yáí.

26 A gõo síiõde zí aa káaa Sáaukpaguzuleu, asa wekii aa Dii sáaukpáu. O wí me gupie Sáaukpaguzule é ní a gbáo.

27 Yelusaleũdeõ ní Yudaõ pii èa lé tá Yelusaleũ ní põnao, Yosafa mé dõaaa, asa Dii tò aa põnakè ní íbēeõ yá musue.

28 Ké aa kà Yelusaleũ, aa gè Dii ua ní mõõnleao ní domalēao ní káapeao.

29 Ké būsú pii kíao mà lá Dii zíkã ní Isailiõ íbēeõ, Lua tò vía ní kú nípii.

30 O Yosafa zǎlea báawa yákelesai, aà Lua aà gbà íampakii gupiiu.

Yosafa kpalablea yá gbēza

(1Kia 22.41-50)

31 Lá Yosafa de Yudaõ kía ùn we. Aà wè bla sõsaide guu ò à kpalablèu à zǎle báawa Yelusaleũ wè baasõo. Aà da tón Azuba, Seli nēc.

32 A zè ní a mae kí Asa yákeao, i pāaleo, à yá pò Dii yei kè.

33 N beeo i gule sí pò wa bõo daaño. E tia gbéõ i ní sõ wè ní deziõ Luaeo.

34 Yosafa yá kíniõ ku Anani né Yehu yá pò kú Isaili kíaõ ladau za a kpalablea daaleawa é a midēawa.

35 Gbēzã Yudaõ kí Yosafa ledoukè ní Isailiõ kí Aazia pò de yāvãikena ùo.

36 Yosafa ledoukèaànõ gó'ílēna laatabõõ kea yá musue. Ké wá gópiõ kè Eziõgebeē,

37 Dodava né Eliezeē, Malesa gbé ānabikèkè Yosafae à mè: Lá n ledoukè ní Aaziao, Dii a zí pò ní kèõ gbooe. O gópiõ wíwí, aai é bõ ní táo ísiao wá laataõ seo.

21

Yudaõ kí Yeholau

(2Kia 8.16-24)

1 Ké Yosafa gá, wá aà mia kpákõi ní a deziõ Davidi wéleu, ò aà né Yeholau zǎle aà gbēu.

* 20:7 Isa 41.8, Zaa 2.23 † 20:10 Iko 2.4-19 ‡ 20:17 Bõa 14.13-14, Iko 20.1-4

2 Yeholaū dāunaon ke: Azalia, Yeieli, Zakali, Azaliahu, Mikaila rí Sefatiao. Isailio kí Yosafa néon we píi.

3 An mae rí gbá ánuṣu rí vuao rí pɔ́ bɛɛɛdeɔ maamaae rí Yuda búsu wéle bíideɔ, ɔ́ à Yeholaū kpá kpalau, ké aà yoae yáí.

4 Ké Yeholaū zínapèle gíugiū a mae kpalau, ɔ́ à a dāunapio dède rí fēndao nípii rí Yuda kíaeɔ b.

5 Aà wè baakwi rí plaode guu ɔ́ à kpalablè, à zǎle báawa Yelusaleū wè swaaɔe.

6 A Isaili kíao ɔlesè lán Ahabu bɛdeɔwae, asa à Ahabu nenɔe sè nɔ́ ũe, ɔ́ à yá pɔ́ Dii yeio kè.

7 Dii i we Davidi buio káaleo, ké aà bàa kú rí Davidio yáí, asa à legbèè à mè aà bui aɔ́ de kía ũ gɔɔpiie.*

8 Yeholaūpi kpalablea gɔɔ Eɔbũ rízia sí Yudaɔwa,† ɔ́ aa rízia kía kpá.

9 ɔ́ Yeholaū gè we rí a íwaɔ rí a sǔgoɔ píi, ɔ́ Eɔbũ koezǎaazi rí a sǔgodeo. ɔ́ à fèle gwáasina, à rí kēaa à tà.

10 ɔ́ Eɔbũ rízia sí Yudaɔwa e rí a gbāo. Gɔɔ bee ɔ́ Libenadeɔ rízia sí Yudaɔwa b, ké Yeholaū pākpa Dii a dezi Luazi yáí.

11 A gulesɔ́ bɔ́ Yuda búsu síɔɔwa se, ɔ́ a tò Yelusaleūdeɔ gbālè táa yá musu e Yudaɔ gè kè Diiwa.

12 Anabi Elia lá kpásàè à mè: Dii n dezi Davidi Lua mè, ni n mae Yosafa ge Yudaɔ kí Asa ɔlesɔe.

13 N Isaili kíao ɔlesè, rí tò Yelusaleūdeɔ rí Yudaɔ píi gbālè táa yá musu lá Ahabu bɛdeɔ kèwa. N n dāunaɔ dède b, n mae bɛde pɔ́ an maa denlapiɔ.

14 Dii a to kísia zɔɔ n gbéɔ le rí n negɔeɔ rí n naɔ rí n àizeɔ píie.

15 Mpi sɔ́, gyá zɔɔ a n le, i gɔɔplakɛnno. Nyɔ́ nòse gyá ke e n n nona pa gbɔ́ ũ.

16 Dii Filitèɔ rí Laalubu pɔ́ kú Etiopi saɔɔ sóikè Yeholaūwa.

17 ɔ́ aa lèle Yudaɔwa aa sí rí búsuu, aa kibe pɔ́ sèle píi rí aà néɔ rí aà naɔ. Aà negɔe i gɔ́eɔ, mé i ke aà né gbézana Aazia báasio.

18 Yápio píi gbea Dii tò gyá pɔ́ a gbágbāo aà lè a nonau.

19 Gyápi gɔɔplakéaano, a ye kaiaano wè pla, ɔ́ gyápi aà nonaɔ bɔ́le, à gà rí wāwā zɔɔo. Aà gbéɔ i té zɔɔ kaè aà gè kpelaa yáí lá aa kè aà deziɔewao.

20 Yeholaū wè baakwi rí plaode guu ɔ́ à kpalablèu, à zǎle báawa Yelusaleū wè swaaɔe. Ké à ánuatò, gbèe i aà bɛkeo, ɔ́ wà aà vɔ́ Davidi wéleu, wi aà mia kpakɔ́ rí kía kíniɔo.

22

Yudaɔ kí Aazia (2Kia 8.25-29, 9.27-29)

1 Yelusaleūdeɔ aà né gbézana Aazia kpá kpalau aà gbeu, ké gbāamɔnde pɔ́ sí rí bóou rí Laalubuɔ aà vɔ́io dède píi yáí. ɔ́ Yudaɔ kí Aazia, Yeholaū né nà kpalableawa.

2 Aà wè bao rí plaode guu ɔ́ à kpalablè, à zǎle báawa Yelusaleū wè doe. Aà da tón Atalia, ɔ́meli tɔ́unaɛ.

3 Aápi sɔ́ à Ahabu bɛdeɔ ɔlesè, asa aà da mé nàewá rí wáikeao.

4 A yá pɔ́ Dii yeio kè lán Ahabu bɛdeɔwa, asa aame aa gɔ́ aà ledamadeɔ ũ aà mae gaa gbea, ɔ́ aa aà ɔ́kpá.

5 A rí ledama mà, ɔ́ à gè nà Isailio kí Ahabu né Yolaūwa, aa gè zíkai rí Silio kí Azaelio sánu Lamɔtu Galada. Silio Yolaū kè'ia,

6 ɔ́ à èa tà Zezele e a bɔ́ à lāa. ɔ́ Aazia gè wékpalciaazi we.

7 Aazia gea Yolaū gwai bɔ́ Lua kíie, ké wà e aà de yáí. Ké à kà, à bɔ́ rí Yolaūo, aa gè dai Nimisi né Yehule. A mɔ́ lè Dii Yehu díle aà Ahabu bɛdeɔ mídeɛ.

8 Gɔɔ pɔ́ Yehupi lé sé rí Ahabu bɛdeɔ màa, à kpāaū rí Yuda kíao rí Aazia vɔ́i né pɔ́ de aà íwaɔ ũ, ɔ́ à rí dède.

9 Wà gè Aazia wèle, ɔ́ wà aà è ulca Samali, ɔ́ wà aà kú wà sùò Yehue, ɔ́ wà aà dè. Wà aà vɔ́, asa wà mè Yosafa pɔ́ Dii kíi wèle rí nòsemendoo tɔ́unaɛ. Aazia bɛ gbèe ku à zɔɔkú à kà kpalableao.

Yoasi rí a dazi Ataliao (2Kia 11.1-20)

10 Ké Aazia da Atalia è a né Aaziapi gà, ɔ́ à nà Yuda kíabuiɔ dɛdeawa,

* 21:7 1Kia 11.36 † 21:8 Daa 27.40

11 5 kí Yeholaũ nenɔe Yoseba Aazia né Yoasi sè ní sae kíane pɔ wàle ní dedepio guu, 5 à aà ùle kpea pɔ liio káleau ní nɔe pɔ lé yɔ kpawào. Kí Yeholaũ né Yosebapi mé sa'onkia Yoiada nɔ ù, Aazia dáee. A népi ùle Ataliae, i e aà dèo.

12 ɔ népi ulea Dii ua we ní nɔepio e wè soolo, gɔɔ pɔ Atalia lé kible Yuda bùsuwa.

23

1 A wè soplade guu sa'onkia Yoiada bɔ à sɔdile, 5 à ledoukè ní zīgɔ badee beeo: Yeloau né Azalia, Yohanani né Isimaela, ɔbedi né Azalia, Adaia né Maasea ní Zikeli né Elisafao.

2 Aa Yuda bùsu kèele aa Levii buio ní Isaili uabeleo káaa wéle ní wéleo, 5 aa sù sànu Yelusaleũ.

3 Gbé pɔ wà ní káaapio yáyè ní kíio Lua ua. ɔ Yoiada mè: Kíia népi a kpalable, lá Dii a legbè Davidi buio yá musuwa.*

4 Yá pɔ á ken ke: Tó á sa'onao ní Levii buio mò gudɔai kámabogɔzɔl, á gáli séiadeo aao Lua kpé bɔleo dɔa,

5 á gáli plaadeo sɔ ío kibe dɔa, á gáli áaɔdeɔ ío Ekpalea Bɔle dɔa, á gbé kíniɔ sɔ, àɔ ku Dii ua.

6 Gbèe su gè Dii kpéuo, mé i ke sa'onao ní Levii bui pɔ lé zíkè weɔ báasio. Aame aa gèu, asa aa gbáleao, gbé kíniɔ sɔ à ze ní zɔl pɔ Dii dáeo.

7 Levii buio lia kizi, baade ní a gɔkeboɔ kúaa, aai gbé pɔ sù gè Dii kpéu de. Aɔ kú ní kíio gu pɔ àle géu píi.

8 Levii buio ní Yudaɔ kè lá sa'onkia Yoiada ònéwa. An baade ní a gbé pɔ aale kámaboo ní gbé pɔ aale mɔ ní leùkpaekio píi, asa Yoiada í ní gálie gbaeo.

9 ɔ Yoiada kí Davidi sɔnaɔ kpà zīgɔ badepiowa ní a sèngbao pɔ kú Dii kpéu, a néna ní a zɔo.

10 A gbéɔ kàle Dii kpé ní a sa'okio kpeele, sea za Dii kpépi ɔplaa oi e a zee oi, baade ní a gɔkeboɔ kúaa né kíapi dɔaa yáí.

11 ɔ Yoiada ní a néɔ bɔ ní népio, aa kíafua kpàè, aa Lua ikoyá lá kpawà. Aa nísiká aà miwa aa aà kpá kía ù, 5 baade mè: Lua kía dɔ ní aafiao!

12 Ké Atalia kía pɔ gbéɔ lé ke, aale bàale aale wiilepi mà, 5 à fèle gè ní kíi Dii ua.

13 Ké à wezù, à kí è zea a m̀pele sae Dii kpé kpeele. Zīgɔ badeɔ ní káapeɔnaɔ sí aà sae, mé gbépii lé pɔnake aale káapee, mé lesinaɔ dɔaaa ní táasileao ní pɔ'ɔbɔnaɔ. ɔ Atalia a pɔkasao ga kè à wii pále à mè: Wà bɔ ma kpee! Wà bɔ ma kpee!

14 Sa'onkia Yoiada ò zīgɔ badepiɔne: A nɔepi se boɔ báasi, í gbé pɔ bɔ teaazio dede ní fèndao. Asu à aà de Dii uao.

15 Gɔɔ pɔ nɔepi kà kibe bɔle pɔ wí me Sɔ Bɔle guu, we wà aà kúu wà aà dè.

16 ɔ Yoiada ledoukè ní Diio, ké aapi ní kíio ní gbépiio e aao de Dii gbéɔ ù yáí.

17 ɔ wà gè Baali kpé gbòo nípii, wà a sa'okio ní a táao wíwi, 5 wà Baali sa'ona Matá de sa'oklipio sae.

18 Yoiada Dii ua ná Levii bui sa'onaoɔne ní ɔzɔl aao wéteí. Davidi mé ní díledile yáa à mè, aali sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú o Diiwa a ua ní pɔnakeao ní lesiao, lá a ku Mɔizi ikoyá guuwa.

19 A bíibòledsanaɔ díledile Dii ua bɔleɔu, ké gbé gbáleae su gèuo, baa gbálea kpele buin nò.

20 ɔ à zīgɔ badeɔ sè ní gbáadeɔ ní kpalablenao ní gbé kíniɔ píi, aa bɔ Dii ua ní kíio, aa b̀le ní Musu Bɔleo aa gè kibe, 5 aa kípi z̀le gínaa,

21 5 gbépii pɔ kèna bùsupiu. Atalia dea ní fèndao gbea, wélepi gò yákelesai.

24

*Yoasi Dii kpé kekea
(2Kia 12.1-17)*

1 Yoasi wè soplade guu 5 à kpalablè, à z̀le báawa Yelusaleũ wè blac. Aà da tɔn Zibia, Beeseba nɔee.

2 Yoasi yá pɔ Dii yei kè sa'onkia Yoiada gɔɔ.

3 Yoiada nɔsè Yosiae plaé, 5 à negɔeɔ ní nenɔeo í'iríno.

4 Bee gbea Yoasi zèò à Dii kpé keke.

5 A sa'onao ní Levii bui kíniɔ sisi, a òné: A gé Yuda wéleo guu, í Isailio wè'ɔa káaa à á Lua kpé kekeò. A ke kpaɔpa. Levii buipio i ke kpaɔpa sɔo.

6 ɔ kí sa'onkia Yoiada sisi, à aà lá à mè: Wè'ɔa pɔ Dii z̀blena Mɔizi ní Isailio píi díle wà kpa ikoyá zwáakpe yáí, b̀yáí ni gbea Levii buiowa aa si Yelusaleũdeɔ ní Yudaowa píio ni?*

7 Asa nɔe vái Atalia néɔ mé Lua kpé gbaɔ gbòo yáa. Baa se aa z̀blè táaɔne ní Lua kpé zíkèboɔ.

8 Kí mè wà ɔkpaɔgolo ke, 5 wa kè wa díle Dii kpé kpeele bɔleu.

* 23:3 2Sam 7.12 * 24:6 Bɔa 30.11-16

9 Wà kpàwakè Yelusaleù ní Yuda bùsuo, wà mè baade mós Diie ní wè'ṣa pòs Lua zòblena Mòizi gbèà Isailiowa guwaiwaiuo.

10 Ǿ kíaò ní gbépiio mòò ní pónao aa kà kpagolopiu e à pà.

11 Tó Levii buiò è kpagolopi ṣa zòòkù, ṣ aai se geò kí iwaòne, ṣ kí lakèna ní sa'onkia plaadeo aai mò a ṣa bole, aai kpagolopi se ge dile a gbeu. Maa aaiò ke lá gu lé dò e ṣa gè zòòkù.

12 Kí ní Yoiadao ṣapi kpà Dii uazikènaò gbèzòòwa, ṣ aaiò fiaboò gbè'ánaò ní li'ánaò ní kpedònaòne, aao Dii kpé kekeò. Aai fiabo gbé pòs aai mòsi ní m̀ogotèopìone lo.

13 Zìpi d̀aanaò zìkè, ṣ Lua kpé kekeà táa'ò ní ɔzì, aa tò kpépi sù a gbeu lá a káauwa.

14 Ké aa zìpi m̀ide, aa mò ṣa pòs gò kpà kí ní Yoiadaowa, ṣ wà Dii kpé zìkeboò p̀ìò, sa pòs wí a pòs káteu à tékù okí p̀òò ní toonaò ní vua p̀oèò ní ánsusu p̀oèò. Wíò sa pòs wí a pòs káteu à tékù o Dii ua mòòm̀òò Yoiada g̀òòe.

15 Yoiada zìkù táotaoe. Aà wè basoolokwide guu ṣ à gá.

16 Wà aà v̀i Davidi wéleu, wà aà mia kpàk̀si ní kíaò, asa à yámaakè Isaili bùsuu Luae ní Luapi kpéó yá musue.

*Yoasi yaváikea
(2Kia 12.18-22)*

17 Yoiada gaa gbèa Yuda kíaò mò kulekè kíe, ṣ à ní yámá.

18 Aa pàkpà Dii ní deziò Lua kpézi, aa zòblè Asetaati lipèleone ní táa páleo. Ǿ Dii pò pà Yelusaleùdeò ní Yudaò píizi táae pòs aa kèpi yáí.

19 A ánabiò zímá aa ea suwa, aale ní táae oné, aai swáscio.

20 Lua Nišina dède sa'onkia Yoiada né Zakaliwa, ṣ à zè gbéò ae, a ònè: Lua mè, àkea a pà a yáai? A b̀ánò nao. Lá a pàkpà Diizi, à pàkpàázi s̀e.

21 Ǿ aa lekpaáaazi, aa aà pápa ní gbeo Dii ua, ké kí mé ò yáí, ṣ à gá.†

22 Gbèke pòs Zakali mae Yoiada kè kí Yoasié yá i d̀aaguo, ṣ à aà népi dè. G̀òò pòs népi lé ga à mè: Dii a yá pòs wa kème e, i a t̀simee.

23 Ké wè sù, Sili zìg̀òò fèle ní Yoasio, ṣ aa lèle Yuda bùsuwa ní Yelusaleùò. Aa Yuda d̀aanaò dède píi, ṣ aa p̀òò náaa aa kpàsá ní kíae Damasi.

24 Baa ké Sili zìg̀òò dasio, Dii Yoasi zìg̀òò pòs aa dasi maamaaò nàné ní ɔzì, asa aa pàkpà Dii an deziò Luazie. Maa yá z̀ìle Yoasiwa.

25 Ké Sili tà, aa Yoasi tò we, à kè'la maamaae, ṣ aà iwaò lekpaáaazi, ké à sa'onka Yoiada né dè yáí, ṣ aa aà dè a liia. Ké à gá, wà aà v̀i Davidi wéleu, áma wí aà mia kpàk̀si ní kíaò.

26 Am̀oni ǹoè Simeata né Yozaba ní M̀abu ǹoè Somee né Yozabao mé gbé pòs lekpaáaazipio ù.

27 Aa néó yá ní ánabikeyá pòs wa ò aà musuo ní Lua kpé kekeà yáó, yápio ku kíaò ladau. Aà né Amazia mé z̀ìle kpalau aà gbeu.

25

*Yudaò kí Amazia
(2Kia 14.1-20)*

1 Amazia wè baasòode guu ṣ à ná kpalableawa, à z̀ìle kpalau Yelusaleù wè baakwi m̀èndòsaie. Aa da t̀n Yoadá, Yelusaleù ǹoèe.

2 A yá pòs Dii yei kè, áma i ke ní ǹòsemendoo no.

3 Ké à z̀ìnapèle kpalau, à a iwa pòs aa a mae dèò dède.

4 Lá a ku M̀izi ikoyá láuwa, i ní néó dedeo. Lápi guu Dii mè, maeò ga ní néó duuna yáíó, mé néó ga ní maeò duuna yáíó. Baade a ga azia duuna yáíe.*

5 Amazia Yudaò káaa, ṣ à Yudaò ní Bèyámee buiò kpaalè gá ní gáò an uawwa. A zìg̀òò gbèon basòòò d̀aanaò dilelile ní zìg̀òò gbèon áaa s̀òòò p̀òò. Ǿ à gbé pòs kà wè bao ge a deaò nàò, aa kà gbèon áaasòòò leè áaa do ní basòòò (300.000). An s̀u mà aa gé z̀ilau, baade ní a s̀nao ní a s̀ngbaoo.

6 A Isaili zìg̀òò sè à fiabònè gbèon áaasòòò leè basòò (100.000) ní ánsusuo t̀onu áàs ní k̀nio.

7 Ǿ Lua gbèe m̀ò dè: Kí, nísu gé ní Isaili zìg̀òòpìò, asa Dii kù ní Isailiò loò, a kù ní Eflaiù buipìò.

8 Baa tó n ge n neg̀nke kè z̀ilau, Lua a to n ibeèò n fue, asa Lua mé gbáa v̀i à n misi ge à n s̀òòle.

9 Ǿ Amazia Lua gbépi là à mè: Anusu pòs ma fiabòò Isaili zìg̀òòpìone s̀ò bè? Ǿ Lua gbépi wèwà à mè: Dii a gèe kpama de beea.

† 24:21 Mat 23.35, Luk 11.51 * 25:4 Iko 24.16

10 ɔ Amazia Eflaiū zīg5 p5 m5 a kīpi5 gbæ ní be. An p5 pà Yuda5zi maamaa, 5 aa tà ní be ní p5fē z55o.

11 Amazia s5dile à d5aa a gbē5ne Guzule Wisideu, 5 à Ed55 dēde gbē5n 5aas555o lēe kwi (10.000).

12 Yuda zīg55 gbē5 kùkù bēe gbē5n 5aas555o lēe kwi (10.000), aa gē5n5 gbē musu, 5 aa ní zuzu zīle, aa pūnapūna mīpi.

13 Zīg5 p5 Amazia ní gbæ, i we aa gē5n5 zīlauopi, ké aale tá, aa lēle Yuda b5su wēle5wa za Samali e à gē pē Betoloniwa, aa gbē5 dēde gbē5n 5aas555o lēe 5a5 (3.000), 5 aa ní p55 n5aa dūduu.

14 Kē Amazia sū ní Ed55 dēdeao, à sū ní ní t55a. A ní pēlepele azīae, 5 5 kùlené, 5 tulaletikané tēa.

15 ɔ Dii p5 pà Amaziazī, à 5nabi zīwà à mē: Akeā níle ke Ed55 t55a5ne kēkei? P5 p5 aai f5 Ed55 b5 n 5zīoa?

16 G55 p5 5le yā'o kīe, 5 kīpi dē: Wa n dile ma ledamade ū yā? Nīle! Tó n gi, wa n wetā fá! E 5nabipi à5 gé nīle, à mē: Má d5 ké Dii zē ní n deaoe, asa n yāpi kē, 5 ni ma ledama mao.

17 Yuda5 kí Amazia lekpaā ní a gbē5, 5 à gbē5 zī Isaili5 kí Yehoasi, Yoaza né, Yehu t55nawa, a dē: M5 wā wesik5le zīlau.

18 Isaili5 kí Yehoasi wēwà à mē: Libā b5su leaa lékpāsakē Libā b5su sede líe, à mē aà a nen5e kpāsā a néwa, 5 Libā b5su wāi m5 5z5 leapiwa.

19 N zīblē Ed555wa, 5 n nzīa sē lesī, níle 5lanadā. N nzīa to tēe fá! ɔ ní ye n s5le da n yā'i nzīae ní Yuda5 piīa?

20 ɔ Amazia i swā5cio. Bee b5 Lua kīe, ké à e Yuda5 na Yehoasie a 5zī, ké aa kē Ed55 t55a5ne kēke yāi.

21 ɔ Isaili5 kí Yehoasi m5 léleiwa. Aa wesik5le Yuda b5su wēleu Besemesi.

22 Isaili5 Yuda5 fū, 5 Yudapi5 lēk5wa, baade tà a be.

23 Yehoasi Amazia kù Besemesi we, à b5lea5n5 Yelusaleū, 5 à a bīi gb5o g5sīsuu 5aa pla za Eflaiū B5leu e à gē pē Gola B5lewa.

24 A vua ní 5nusuo ní p5 p5 kù ɔbeded5 kīi Lua ua sēle pii ní p5 p5 kù kibe laasiu. ɔ à gbē5 kùkù tārīn5 Samali zīz55 ū.

25 Yuda5 kí Amazia kē Yehoasi gaa gbēa wē gē5e.

26 Amazia yā kīn5 ku Yuda kīa5 ní Isaili kīa5 ladau za a daalea e a mideawa.

27 Za g55 p5 à b5 Dii kpe, wā lekpaā5zī Yelusaleū, 5 à baalē tà Lakisi. Wā gbē5 gbæ aa pēleaāzī, 5 wā aà dē we.

28 Wā aà ge sē ní s55 wā sū5, 5 wā aà mia kpāk5i ní a dezī5 Davidi wēleu.

26

Yuda5 kí Uzīa

(2Kīa 14.21-22, 15.1-7)

1 ɔ Yuda5 Uzīa kpā kīa ū aà mae Amazia gbēu aà wē gē5 ní mēndooode guu.

2 ɔme Elata kēke kālē Yuda5 p5 ū a mae gaa gbēa.

3 Aà wē gē5 ní mēndooode guu 5 à kpalablē, à z5le bāawa Yelusaleū wē blakwi ní plaoe. Aà da t5n Yekolia, Yelusaleū n5e.

4 A yā p5 Dii yei kē lá a mae Amazia kēwa.

5 A Lua kīi wēle g55 p5 Zakali lé víakea Luae dae, 5 g55 p5 5le Dii kīi wēle, Dii tò aà yā5 b5 maa.

6 A gē zīkà ní Filitē5, à Gata bīi gb5o ní Yabene p55 ní Asedoda p55. ɔ à 5a wēle5 kālē Asedoda fáani ní gupāle5 Filitē b5usu.

7 Lua d5aale Filitē5 ní Laalubu p5 kù Guubaali5 ní Mēu bui5 yā musu.

8 Am5n5 lé falub5 Uzīae, 5 à t5b5 e à gē pē Egipi z5lewa, asa à gbāakù lé gēe.

9 Uzīa gugwakīi les5 b5bo Yelusaleū bīi wa Gola B5le ní Guzule B5le5 ní gola pāleo musu, mé a boa gbāa.

10 A gugwakīi les5 b5bo gbāau 5, mé à 55 y5y5 dasi, ké a p5tu55 vī dasi gusī5ideu ní gusalalao yāi. A buazīkenao ní vēebu zīkenao vī gusī5ideu ní gutaaedeo, asa a ye buaie.

11 A zīg55 vī, aā gé zīlau gā ní gā5 an dasileu. Gbē5 t5d5d5na Yeieli ní lakēna Maaseao i ní t5 dalau. Kī iwa5 do Anania mé ní gbēz55 ū.

12 Uabele p5 de zīg5pi5 d5aana ū gbē5n 5aas555o lēe pla ní 5aa 5a55e (2.600).

13 An zīg55 gbē5n 5aas555o lēe 5aa do ní bas55 ní soplao ní 5aa pla ní bas555e (307.500). Zīd5n sa5ne, mé aa gbāa vī aa d5 kīle a ibē55 yā musu.

14 Uzia sɛngbaɔɔ rɪ sɔnaɔ rɪ mɔ fuaɔ rɪ mɔ ulaɔ rɪ saɔ rɪ gbemaɔ kpɔ rɪ baadewa.

15 A masɪni pɔ dɔnaɔ a taataa kɛɔ kɛ, a kɛle Yelusaleu bɪi guleɔɔ rɪ bɪi golaɔwa aa kaɔ rɪ gbɛ gbɛnɛɔ zuzu. Aa tɔ ta zɔ, asa Lua dɔnle zɔɔ kɛɛ, ɔ a gbɛakɔ.

16 Kɛ Uzia gbɛa'e maɔ, ɔ a azia sɛ lesɪ e a lɛle. A dɛe Dii a Luawa, a gɛ aa kpɛu tulaletikaie tɛa a kateakiwa.

17 Sa'onkia Azalia pɛleaazi rɪ Dii gbɔgbɔn wɔdɛɔ gbɛɔn basiis.

18 Aa gɛe aa mɛ: Uzia, rɪ zɛvɪ nɪ tulaletikatea Diiɛɔ, sɛma Aalona bui sa'ona pɔ wɔ gbɔbɔnɛɔ baasio.* Go aa kɔkɪ la. N dɛe Dii Luawaɛ, a n kpɛla bo.

19 Uzia tɛsibɔ kɔa a tulaletikateaɔ. Aa pɔ fɛ, ɔ gɔɔ pɔ ale kaɔ sa'onapiɔzi, ɔ kusu bilɛ aa mi'aewa rɪ waa tulaletikateaki pɔ kɔ Dii kpɛu saɛ we.

20 Kɛ sa'onkia Azalia rɪ sa'onɔɔ aa gwɔ, aa e kusu bilɛ aa mi'aewa, ɔ aa kɛ kpakpa aa bɔle. Aapi sɔ a kɛ kpakpa a bɔ, kɛ Dii kusu zɪwɔ yaɪ.

21 Ki Uzia ga rɪ kusupioe. Aa kpɛ kɔ adoaɛ, mɛ wɔ Dii kpɛ zɔɛ bo. Aa nɛ Yotaɔ mɛ gbɛzɔɔ u kibe. ɔmɛ gɔ Yudaɔ dɔaana u.

22 Uzia ya kɪni kɔ anabi Isaia, Amɔzu nɛ taalau za a daalea e a midɛawa.

23 A ga,† ɔ wɔ aa vɪ kiaɔ vɪki, ama wi aa mia kpakɔirɪnɔɔ, asa wɔ mɛ, kusudeɛ. ɔ aa nɛ Yotaɔ zɔle aa gbɛu.

27

Yudaɔ ki Yotaɔ
(2Kia 15.32-38)

1 Yotaɔ wɛ baasɔode guu ɔ a kpalablɛ, a zɔle baawa Yelusaleu wɛ gɛɔ rɪ mɛndooe. Aa da tɔn Yelusa, Zadoki nɛe.

2 A ya pɔ Dii yei kɛ la a mae Uzia kɛwa. I gɛ Dii kpɛu la a mae gɛuwao. Gbɛɔ gi lɛ rɪzia ɔkpa e tiaɛ.

3 ɔmɛ Dii kpɛ Bɔle Musu kɛke, mɛ a bɪi pɔ kɔ Ofeli sɪsɪ musu kɛke bɔ maamaa.

4 A wɛleɔ kɛle Yuda busu gusɪsɪdeu, mɛ a zɛgikɪ gbɛaɔ rɪ gugwakɪ lesɔ bɔ sɪsɪ likpɛdeɔ musu.

5 Yotaɔ zɪka rɪ Amɔniɔ kiaɔ, ɔ a gbɛamɔnɛ. Wɛ bee aa anusu kpawɔ tɔnu aaɔ rɪ kɪniɔ. Ese rɪ naaɔ sɔ koko baasɔɔɔ leɛ basɔobasɔɔ (100.000). Wɛ plaade rɪ a aaɔdeɔ guu maɔ aa mɔbɛ.

6 Yotaɔ gbɛa lɛ dedeɛ, kɛ aa yaɛaɔ maa Dii a Luae yaɪ.

7 Yotaɔ ya kɪniɔ ku Isaili kiaɔ rɪ Yuda kiaɔ ladau, zɪ pɔ a kaɔ rɪ ya pɔ a kɛɔ pɪi.

8 Aa wɛ baasɔode guu ɔ a kpalablɛu, a zɔle baawa Yelusaleu wɛ gɛɔ rɪ mɛndooe.

9 Kɛ Yotaɔ ga, wɔ aa vɪ Davidi wɛleu, ɔ aa nɛ Aaza zɔle aa gbɛu.

28

Yudaɔ ki Aaza
(2Kia 16.1-20)

1 Aaza wɛ baode guu ɔ a kpalablɛ, a zɔle baawa Yelusaleu wɛ gɛɔ rɪ mɛndooe. I ya pɔ Dii a Lua yei kɛ la a dezi Davidiwaɔ.

2 A zɛ rɪ Isaili kiaɔ yaɛaɔe, a mɔkɔsakasa Baaliɔ u.

3 A sa pɔ wi a pɔ kateu a tekɔ o Beninɔɔ guzuleu rɪ a negɔɔe se.* A yabɛekɛ la bui pɔ Dii rɪ ya Isailiɔnɔɔ i kɛ yaawa.

4 A sa'o a tulaletikatea guleɔɔ pɔ wa bɔɔwa rɪ sɪsɔ musuo rɪ li yeleleɔ gbɛaɔ pɪi.

5 ɔ Dii aa Lua aa na Siliɔ kiaɛ a ɔzi. Siliɔ zɪblɛwɔ, aa aa gbɛɔ kɔkɔ dasidai, aa tɔrɪnɔ Damasi. Dii aa na Isailiɔ kiaɛ aa ɔzi bo, ɔ Isailiɔ aa gbɛɔ dede duudu.

6 Isailiɔ ki Peka,† Lemalia nɛ aa gbɛɔ dede Yuda busuɔ gɔɔ do gbɛɔn baasɔɔɔ leɛ basoolo (120.000), kɛ Yudaɔ pakpa Dii rɪ dezi Luazi yaɪ.

7 Eflaiɔ bui negɔn Zikeli kiane Maasea de rɪ kibe gbɛzɔɔ Azikaɔo rɪ ki kwaaɪ Elikanaɔ.

8 Isailiɔ rɪ daɛ Yuda nɔɔɔ kɔkɔ rɪ rɪ negɔɔ rɪ rɪ nenɔɔ gbɛɔn baasɔɔɔ leɛ baɔ do (200.000). Aa rɪ pɔɔ naaa bo maamaa, aale taɔ Samali.

9 Dii anabi Odede ku we. A gɛ dai zɪgɔ pɔ le su Samaliɔle, a onɛ: Dii a deziɔ Lua Yudaɔ naɛ a ɔzɪ, kɛ aa pɔ paɪzi yaɪ. ɔ a rɪ dede rɪ pɔfɛ pɔ gbɔ zɔ luawao.

10 ɔ a ye Yudaɔ kɛ a zɔɔ u gɔe rɪ nɔeɔ saa? Apɔ i taakeɛ Dii a Luae sɔo lɛ?

11 A ma yaɔma sa! A a gbɛ pɔ a rɪ kɔkɔ zɪzɔ ue beeɔ gbɛe, asa Dii pɔ fɛaazi maamaaɛ.

* 26:18 Nao 3.10 † 26:23 Isa 6.1 * 28:3 lko 12.31 † 28:6 Isa 7.1

12 ɔ Efliaiū bui dɔaanae beeo fɛle gi gbɛ pɔ lɛ su nɛ zɪlaɔɔne: Yohanani nɛ Azalia, Mɛsilemɔ nɛ Belekia, Saluū nɛ Yezekia nɛ Hadelai nɛ Amasao.

13 Aa ɔnɛ: Asu su nɛ zɪgɔe beeo lao, kɛ wásu táaeke Diiɔ yáí. A ye wá duuna nɛ wá táaeɔ káfi yá? Wa táaekeè maamaa kò, ɔ aà pɔ fɛa wá Isailiɔzi maamaa.

14 ɔ zɪgɔ zɪzɔɔ nɛ pɔ pɔ aa náaaɔ tò we gbɛ pɔ káaaa weɔ nɛ nɛ kɪaɔ wáa.

15 Gbɛ pɔ wá nɛ tɛ sɪɔ zɪzɔɔ sɛ, ɔ aà pɔ pɔ wa náaaɔ se ná gbɛ pɔ kú puiziɔ. Aa pɔkasaɔ kpámá nɛ kyaleɔ nɛ pɔbleaɔ nɛ imiaɔ, aa nɛsímáma nɛ bɔɔwa. Aa nɛ gbɛ pɔ gbáaɔɔ dɛ zaa'lnaɔ kpe, aa gɛnɔ nɛ gbɛɔ kɪi wɛle daminalikpɛdeu Yeliko, ɔ aa sù Samali.

16 Zibeezɪ kɪ Aaza gbɛɔ zɪ Asilio kɪawa à mè, aà mɔ dɔale,

17 asa Edɔū mɔ lɛle Yudaɔwa lo, aa zɪzɔɔ kùkù.

18 Filiteɔ sɔ aa lɛle Yuda bɔsu gusɪsɪde wɛleɔ nɛ Negeve wɛleɔwa, aa Besɛmesi sɪ nɛ Ayalonio nɛ Gedeloo nɛ Sokoo nɛ Timinao nɛ Gimezoo nɛ a zɛwɪaɔ, aa zɔleu.

19 Dii ɔtɔle Yudaɔwa an kɪ Aaza yáí, asa à bɔ Dii kpeɛ maamaa, a Ayámɛto Yudaɔ mekpá vāikɛawa.

20 Asilio kɪ Tigela Pilesee mɔ Aaza kɪi, kási i dɔnlekeɔ, à aà tò yooyeae.

21 Kɪ Aaza Dii kpɛ pɔɔ nɛ azla be pɔɔ nɛ Yuda kɪaɔ pɔɔ sɛle kpá Asilio kɪapiwa, kási a kee i gbesuo.

22 Kua yooyeapi guu kɪ Aaza gi lɛ bo Dii kpeɛ.

23 A sa'ò Siliɔ kɪa pɔ aa a fuɔ táaɔwa, asa à mè, lá Damasi táapiɔ dɔnle, má sa'omáe, aai dɔmale sɔ. Ama aà ɔɔkpakɪin we nɛ a gbɛɔ pii.

24 Kɪ Aaza Lua kpɛ pɔɔ náaa a zɔezɔe. A Dii kpɛ zé tà, ɔ à sa'okɪiɔ pɛlepele Yelusaleu zɛkpaɔɔ guu pii.

25 A gulesɔ bɔbo wɛle nɛ wɛleɔ Yuda bɔsuo, kɛ wáli tulaletikateɔ we dii páleɔne, ɔ à Dii a deziɔ Lua pɔ fɛleɔ.

26 Yá pɔ a kè za a daaleawa e a mideawa kɪni kú Yuda kɪaɔ nɛ Isaili kɪaɔ ladau.

27 Ké à gá, ɔ wá aà vɪ Yelusaleu, ama wi aà mia kpakɔi nɛ Yuda kɪaɔ. ɔ aà nɛ Ezekia zɔle aà gbɛu.

29

Ezekia gbábɔa Lua kpɛɛ (2Kɪa 18.1-3)

1 Ezekia wɛ baasode guu ɔ à kpalablɛ, à zɔle báawa Yelusaleu wɛ baakwi mɛndosaie. Aà da tɔn Abia, Zakali nɛɛ.

2 A yá pɔ Dii yei kè lá a dezi Davidi kèwa piiɛ.

3 Aà kpalableɔ wɛ sɛia mɔ sɛia guu, à Dii kpɛ zé wɛ, à a gbaɔ kèkɛ.

4 A sa'onaɔ nɛ Levii buiɔ sɪsi, ɔ à nɛ káaa gáae Lua kpɛ gukpe oi.

5 A ɔnɛ: A Levii buiɔ, à ma yáma! A gbábɔ ázɪae, í gbábɔ Dii á deziɔ Lua kpɛɛ. A bɔle nɛ pɔ pɔ í luakukɪi gbaleo pii.

6 Asa wá maeɔ bɔ Dii wá Lua kpeɛ, aa yá pɔ a yeio kèe, aa pákpáaazi. Aa bānɛbɔ aà kpɛɛ, aa mikpɛlɛ.

7 Aa a kpɛɛle zé tà, aa a filiaɔ dɛ, aai tulaletikateɔ nɛ Luaɛ a kúkiɔ, aai sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékú owá bo.

8 ɔ Dii pɔkúmbabɔ Yelusaleudeɔ nɛ Yudaɔwa, a tò aa gɔ sɔkɛngu pɔɔ ũ, láanipɔɔ ũ, pɔsɔsɔaɔ ũ, lá á wɛ lɛ e gbáɛwa.

9 A yáí wá wá maeɔ dɛde nɛ fɛndaɔ, mé wá negɔe nɛ wá nenɔe nɛ wá nɔe gɔ zɪzɔɔ ũ.

10 Má ye má ledouke nɛ Dii Isailiɔ Luaoɛ sa, kɛ aà pɔkúma pásɛ e weewá.

11 Ma gbɛɔ, asu pákpáaazi bo, asa Dii á sé áo ku a ae, í a gbagbae. Ame i aà gbagba, i tulaletikaɛ téa.

12 ɔ Levii buie beeo fɛle:

Keata buiɔ Amasai nɛ Maatu
nɛ Azalia nɛ Yoelio.

Mɛlali buiɔ Abadi nɛ Kisi
nɛ Yaleleli nɛ Azaliaɔ.

Geesɔ buiɔ Zima nɛ Yoa
nɛ Yoapi nɛ Edenio.

13 Elizafá buiɔ Yeieli nɛ Simelio.
Asafa buiɔ Zakali nɛ Mataniaɔ.

14 Emani buiɔ Yeieli nɛ Simeio.
Yedutu buiɔ Semaia nɛ Uzielio.

15 Ké aa ní gbéè kàaa, aa gbábòné, 5 aa gè gbábò Dii uae lá Dii dà kíe a òwa.

16 Sa'onaò gè gbábò Dii kpé, 5 aa pò gbálea pò aa èuò náaa wà bòo Dii ua, 5 Levii buiò sí aa bòò bíi kpé e Sedò guzuleu.

17 Mò sèia gòò sèia zí 5 aa ná gbábòa uapiewa. A gòò swaaòde zí aa kà kpépi kpéle, 5 aa gbábòè e gòò swaaò ló. Mò sèia gòò gèò ní mènòoode zí 5 aa làa.

18 Ǿ aa gè kí Ezekia lè aa mè: Wa gbábò Dii kpé, sa'òkí ní a pòkeleò píi ní táabunu pò wí pèè kálèwà ní a pòkeleò píi.

19 Pò pò kí Aaza sakàa a náaisaiké guuò píi wá kèkè wa gbábòné, aa kálè Dii gbagbakí ae.

20 Ké gu dè, Ezekia fèlè káaukaau, à wéle gbèzòò kàaa, 5 aa gè Dii ua.

21 Aa gè ní gáaenaò mèn sopla ní sásakaoò sopla, ní sànebòlòò sopla ní blesanaò sopla duun awakpabòò ù Yudaò ní ní búsuò ní Lua kpéò yá musu. Ǿ kí ò Aalona bui sa'onaòne aa sa'òò Dii gbagbakíiwa.

22 Wà zupìò kòlokpakpa, 5 sa'onaò a au sí wa lè sa'òkíiwa. Ǿ wà sásakaopìò kòlokpakpa ló, wà a au lè sa'òkíiwa. Ǿ wà sànebòlòòpìò kòlokpakpa, wà a au lè sa'òkíiwa.

23 Wà gè ní blesan duun awakpabòò kí kíi ní gbé pò káaaa weò, aa ònàna blepìowa.

24 Ǿ sa'onaò a kòlokpakpa, aa gè ní a auo sa'òkíi duun awakpabòò ù Isailiò duunakèama yáí, asa kí mé mè wà sa pò wí a pò káteu à tékù ní sa pò wí o duun awakpabòò ùo o Isaili bui píìone.

25 A Levii buiò kálè Dii ua, aa sésènaò ní mòònaò ní domaò kùa lá Davidi ní aà gu'ena Gadao ní anabi Natàò dilewa, asa Dii mé dà a ànabipìòne, 5 aa ò.

26 Ǿ Levii buiò sí we, aa Davidi pò'òbònapìò kúkù. Sa'onaò ku we ló, aa káaeò kúkù.

27 Ǿ Ezekia mè wà sa pò wí a pò káteu à tékù o'ò sa'òkíiwa. Ké wà ná sapi oawa, 5 wà ná lesia Diièwa ní káaeò ní Isailiò kí Davidi pò'òbònapìò.

28 Gòò pò lèsinaò lé lesi, mé káapeñaò lé ní káape, gbé pò káaaa weò lé kùlè Diie e wà gè sapi ò wa làa píi.

29 Ké wà sapi ò wa làa, kí ní gbé pò kú weò kùlèè aa wùlè ní gbèeu.

30 Ǿ kí Ezekia ní a íwaò ò Levii buiòne aa Dii táasile ní lè pò Davidi ní gu'ena Asafao dàò. Aa aà táasilè ní pònaò, 5 aa mipèlè aa kùlèè.

31 Ǿ Ezekia mè: Lá a ázia kpà Diiwa gbà, à mò Dii ua ní a sa'òbòò ní a sáaukpasao. Ǿ gbé pò káaaa mò ní ní sa'òbòò ní ní sáaukpasao, mé gbé pò an pò gbàò mò ní pò pò wí a pò káteu à tékù.

32 Sa'òbòò pò aa mòòpìòne ke: Zu báaòkwi, sásakaoò basoo ní sása bòlòò àaa do. Aa sa pò wí a pò káteu à tékù òò píi.

33 Sa'òbòò pàleòne ke: Zu àaa àaò (600) ní sàò ní bleò àaa gèò (3.000).

34 Sa'onaò dasio, aai fò sa pò wí a pò káteu à tékù obòò báa bò píio, 5 an gbé Levii buiò lè dórílé e sa'on kñiò aao gè gbábò ní zílae, zípì e láa, asa Levii buiò laai ví gbábòa ní zílae yá musu de sa'onaòla.

35 Sa pò wí a pò káteu à tékù obòò dasi, mé sáaukpasao nísi di ló ní vèe pò wí élewàò.

Màa wà èa ná Dii ua zíwa.

36 Ezekia ní a gbéò pò kèna yá pò Lua kè a gbéònewa, asa yápi kè gòògòò.

30

Ezekia Gèamusu dikpeke

1 Ezekia lékpásàkè Yudaòne ní Isailiò píi, mé à lá kè kpàsá Èflaiù ní Manase buiòne. A òné aa mò Gèamusu dikpeke Dii Isailiò Luae a ua Yelusaleù.

2 Kí ní a íwaò ní gbé pò kú Yelusaleùò zèò wà dikpepi ke mò plaade guue.

3 Aai e kè a gòòò,* asa sa'ona pò aa gbábò ní zílaeò an dasi i kao, mé gbéò ní káaa Yelusaleùò.

4 Yápi kè kíe maa ní gbé pò káaaa wé píi,

5 5 aa lékpásàkè Isailiòne píi za Beeseba e Dā, aa mè wà mò Gèamusu dikpeke Dii Isailiò Luae Yelusaleù, asa wi mò dikpepi kei dasidasi lá a ku taalauwao.

6 Ǿ kí ní a íwaò gbéò zì, aa bàalè gèò Yuda búsuò ní Isailiò búsuò píi. Lápi mè: Isailiò, à ze ní Dii Ablahaù ní Izaakio ní Isailiò Luao, i ze ní a gbé pò bò Asilìò kía òzì aa gòòwa.

7 Asu àò de lá á maeò ní a gbé pò aa bò Dii ní Lua kpéowao. Lua ní ké sòkèngu pò ù lá á èwa.

8 Asu swágbàake lá á maeowao. A òòò Diizi, í mò aà ua pò a dile a pò ù gòòpíi guu. A zòble Dii á Luae, aà pòkùma zòò i weewá.

9 Tó a zè ní Diio, gbé pò aa á gbéò ní a néò kùkù zìzòò ùò wènadòné, aai su búsuè beeu, asa Dii á Lua á sósobide sùuudee. Tó a zeaàno, a bò á kpéò.

* 30:3 Nao 9.9-11

¹⁰ Kpawakenaɔ gɛ wɛlɛ nɛ wɛlɛo ɛflaiũ buio bũsuu nɛ Manase buio bũsuo e Zabalũni buio bũsuu, ɔ gbɛɔ nɛ yaaɓ, aa nɛ alaɓiikɛ.

¹¹ N beeo Asee buieɔ nɛ Manase buieɔ nɛ Zabalũni buieɔ nɛ rɛzia bũsa, ɔ aa gɛ Yelusaleũ.

¹² Dii zɛkɛ Yudaɔ bũsuu, a tɔ an laasoo doũ, kɛ aa e yá pɔ á dá kí nɛ a iwaɔne aa ò kɛ yáí.

¹³ Gbɛɔ káaa Yelusaleũ dasidasi Káaso dikpeka yáí mɔ plaade guu. Gbɛpiɔ dasi maamaae.

¹⁴ Aa fɛle sa'okliɔ nɛ tulaletikatɛakii pɔ kú Yelusaleũ dáaí pii, aa sɛle kɔle Sedɔ guzuleu.

¹⁵ Aa Gɛamusu sá kòlokpakpa mɔ plaade gɔɔ gɛo mɛndosaidezi. Yápi kɛ sa'onao nɛ Levii buioɔne wí ú, ɔ aa gbábɔ rɛziae, aa sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ò Dii ua.

¹⁶ Aa gɛ zɛ nɛ kii lá a ku Lua gbɛ Moizi ikoyá láuwa. Sa'onao au sɛ Levii buioɔwa, ɔ aa lɛ sa'okliwa.

¹⁷ Kɛ gbɛ dasideɔ i gbábɔ rɛziae yáao yáí ɔ aai fɔ Gɛamusu sá kòlokpka Diiɛ, ɔ Levii buio a kòlokpakpané.

¹⁸ ɛflaiũ buio nɛ Manase buio nɛ Isakaa buio nɛ Zabalũni buio, an gbɛ daside i gbábɔ aziaeo, ɔ aa Gɛamusu sá nɔɔ sò, aa bɔ yá pɔ kú lápiu kpe. A yáí tɔ Ezekia wabikɛné à mè: Dii maa, aa sũuuke

¹⁹ nɛ gbɛ pɔ zɛò à Dii a deziɔ Lua kii wɛlɛo, baa kɛ i gbábɔ aziaeo.

²⁰ ɔ Dii sɛ nɛ Ezekiaɔ, à nɛ tó aafia.

²¹ Isaili pɔ kú Yelusaleũpiɔ Káaso dikpeke e gɔɔ soplá nɛ pɔna zɔɔo, mé Levii buio nɛ sa'onao ɔ Dii táasile lá gu lé ð nɛ gbáa pua léu.

²² Ezekia Levii buio gbá sɔ nípii, kɛ aa zɛkɛ Diiɛ nɛ dɛao yáí.

Wá sáaukpa sa'ò e gɔɔ soplá, wá dikpe pɔpiɔ sò, wá Dii nɛ deziɔ Lua sáaukpa.

²³ ɔ gbɛ pɔ káaaa zɛò wá ea dikpeke e gɔɔ soplá ɓ, ɔ wá èa wa kɛ nɛ pɔnao ɓ.

²⁴ Yudaɔ kí Ezekia gbɛɔ kámasa kà nɛ gáaeɔ àaa sɔo (1.000) nɛ sáɔ nɛ bleɔ àaasɔɔo lɛɛ soplá (7.000), ɔ aa iwaɔ kpá ɓ gáae àaa sɔo (1.000) nɛ sáɔ nɛ bleɔ àaasɔɔo lɛɛ kwi (10.000). Sa'ona pɔ aa gbábɔ rɛziae zɛbeezɛ dasi.

²⁵ Yuda pɔ káaaa pɔnakɛ nípii nɛ sa'onao nɛ Levii buio nɛ gbɛ pɔ bɔ Isaili bũsuu nɛ bɔmɔ pɔ kú Isaili bũsuu nɛ Yuda bũsuu.

²⁶ Wá pɔnakɛ Yelusaleũ maamaae, asa za Isailiɔ kí Davidi né Salomɔ gɔɔ, wi dikpeke à ká máao.

²⁷ Sa'onao nɛ Levii buio fɛle zɛ aa samaa'ò gbɛɔne, ɔ Lua sírɔnɔ, asa an wabikea aa lɛ za musu aa kúkie.

31

¹ Kɛ wa làa pii, Isaili pɔ kú wɛɔ bɔle gɛ Yuda wɛlɛo guu, ɔ aa táagbe pɔ wa pɛlɛo wíwi, aa Asetaati lipeleɔ zɔzɔ, aa guleɓ pɔ wa bɔɔ dáaí, aa sa'okli pɔ kú Yuda bũsuu gbòò nɛ Bɛyámɛ bũsuo nɛ ɛflaiũ bũsuo nɛ Manase bũsuo pii. Kɛ aa làa, ɔ an baade tà a be wɛlɛu.

Ezekia lousisiya keke

² Ezekia sa'onao nɛ Levii buio kpaalɛ gá nɛ gao, baade nɛ a zio, kɛ aa sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú o nɛ sáaukpasao, aai zɛkɛ Dii kpɛ kpele, aai aa sáaukpa, aai aa táasile.

³ Kí ɓ pɔ pɔ ð e à kpa bɔ a àizɛɛ guu lá gu lé ð sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔɔ ú. ɓ kpa sa kɔɔ obɔɔ ú nɛ sa oosi pɔo nɛ kámabogɔɔ pɔo nɛ mɔ dafu pɔo nɛ dikpe gɔɔ pɔo, lá a ku Dii ikoyá láuwa.

⁴ A ò Yelusaleũdeɔne aa sa'onao nɛ Levii buio aseaa kpámá, * kɛ aa e mekpa Dii ikoyáwa yáí.

⁵ Kɛ yápi lígua gɔɔ, Isaili nɛ pɔ káauɔ kpá sɔusɔú, pɔwena nɛ wɛo nɛ nísio nɛ z'io nɛ nɛ buapɔo pii. Aa mɔ nɛ nɛ pɔ kwideɔ pii à kɛ zai.

⁶ Isaili nɛ Yuda pɔ kú Yuda wɛlɛo guu mɔ nɛ zú kwideɔ ɓ nɛ nɛ sá kwideɔ nɛ pɔ pɔ aale kpá Dii nɛ Luawaɔ kwideɔ, aa kále zéze.

⁷ Aa ná a káaaa zézewa mɔ àaɔde guu, ɔ aa a míde mɔ soplade guu.

⁸ Kɛ Ezekia nɛ a iwaɔ mɔ pɔpiɔ è káaaa zéze màa, aa Dii sáaukpa mé à a gbɛ Isaili sáaukpa ɓ.

⁹ Ezekia yálála sa'onao nɛ Levii buioɔwa pɔpiɔ musu,

¹⁰ ɔ sa'onkia Azalia, Zadoki bui wèwà à mè: Za gɔɔ pɔ gbɛɔ ná mɔa Dii ua nɛ nɛ gbaɔwa, wa pɔblɛ wa ká, à fɛ. Báaa pɔ Dii dá a gbɛɔgu mé tɔ pɔpiɔ fɛ kálea màa.

¹¹ ɔ Ezekia mè, wá Dii kpɛ láasɔ keke, ɔ wa kɛke.

¹² ɔ aa mɔ nɛ gbapio nɛ pɔ kwidepiɔ nɛ pɔ pɔ wa kpá Diiwapiɔ nɛ náaio. Levii bui Kɔnania mé pɔpiɔ gbɛzɔú ú, mé aa dáuna Simɛi mé aa plaade ú.

¹³ Kí Ezekia nɛ Dii kpɛ gbɛzɔú Azaliao mé gbɛɛ beeo díle Kɔnania nɛ Simɛio ðnledeɔ ú: Yeielí, Azazia, Naata, Asaeli,

* 31:4 Nao 18.12-13, 21

Yelimo, Yozaba, Elieli,

Isemakia, Maatu ní Benaiao.

14 Pó pó wà Lua gbàò zì de Gukpe Bole d̄šana Levii bui Imena né Kole yá ùe. Ɔme Ìò gba pó wa dà Diie ní sa pó wa òwàò pò kpaalené.

15 Edeni, Míame, Yesua, Semaia, Amalia ní Sekaniao mé aaf̄ d̄aaìle ní náaio sa'ona wéleɔ guu. Aa kpaalè ní gb̄éne gā ní gāo néf̄enen gb̄ēz̄ɔ.

16 Bee gbea aa kpaalè ḡɔe pò ká wè àaɔ ge aa dea an tó kú taalauɔne, gbé pó aa gē Dii ua lá gu lé d̄ò yàk̄ek̄ei gā ní gāo baade ní a z̄lo.

17 Aa kpaalè sa'ona pó an tó kú taalau daedaɔne ní Levii bui pó ká wè bao ge aa dea gā ní gāo baade ní a z̄lo.

18 Aa ní n̄ɔe ní ní n̄eḡɔe ní ní n̄en̄ɔe tó dàlau píi, ké aa nízia kpà Luawa ní náaio yáí.

19 Aalona bui sa'ona pó kú ní wéle bualoũ ge wéle pále bualoũ s̄ɔ, wà gb̄é d̄ile aa gé sa'on ḡɔe píe ní a aseao ní Levii pó wà ní tó dàlau.

20 Yá pó Ezekia kè Yuda bùsu píi guun we. A yáze de náaide pó Dii a Lua yei kè.

21 Zì pó à ɔkpàwà Dii kpé yá musu ge aa ikoyá ge aa yád̄ileɔ yáí, à a Lua kíi wéleɔ ní n̄semendoo, ɔ yá pó a k̄ò b̄ò maa píi.

32

Asilio kia vladadaa Yelusaleudeɔzi

(2Kia 18.13-37, Isa 36.1-22)

1 Ezekia yápi kea ní náaio gbea Asilio kí Senakelibu lèle Yuda bùsuwa, à koez̄ò a wéle bíideɔzi, à mè á gbooe, wélepi i ḡɔ a pó ù.

2 Ké Ezekia è Senakelibu mò mé á mipè Yelusaleúwa ní z̄lo,

3 à lekpaáí ní a íwao ní a z̄iḡɔ lá wa ke wà nibona pó kú bíi kpe tata, ɔ aa d̄baale.

4 Gb̄é káaa dasidasi, ɔ aa nib̄nao ní íze p̄ò pà buaɔlao táta píi aa mè: Tó Asilio kía mò, a í e la z̄ɔo.

5 Ezekia áiakè à bíi pó gb̄òo kèke píi, ɔ à gugwakti les̄o b̄òwà. A bíib̄ò bízi l̄ò mé à Davidi wéle gu pó wa kàka gb̄aa káfi. A ḡɔkeɔo ní s̄engbaoo píi dasidasi.

6 A gb̄é d̄iledile z̄iḡɔ gb̄ēz̄ɔo ù, ɔ à ní káaaazi wéle b̄ole kpele, ɔ à ní gbá s̄ɔ à mè:

7 A s̄d̄ile, í w̄ɔ ke. Asu to vía á k̄úo. Asu bilikè Asilio kía ní a z̄iḡɔ dasi yáwao, asa gb̄aa pó kúwano de ní p̄sa.

8 Gb̄ēnaz̄ina gb̄aa ɔ aa ví, wápi s̄ɔ, Dii wá Lua kúwano. A d̄wále, i z̄ikwæe. Ɔ Yuda kí Ezekia yápi gb̄é gb̄à s̄ɔ.

9 Bee gbea Asilio kí Senakelibu ní a z̄iḡɔ koez̄ò Lakisizi píi, aa ku we, ɔ à a íwaeo z̄ì Yuda kí Ezekiawa Yelusaleú, aa òè ní Yuda pó kú weo:

10 Yá pó Asilio kí Senakelibu òn ke: A gb̄é pó ma á kaka Yelusaleú, b̄ò ále a náaikè màai?

11 Ké Ezekia mè Dii á Lua a á b̄o ma ɔz̄ì, á d̄ò ále á s̄ásá noa? A ga ní n̄ao ní imion we.

12 Ezekia pi i Diipi guleš̄o ní aa gbagbak̄iò gb̄òoo lé? A ò Yelusaleúdeɔne ní Yudaoo píi aa m̄o kúle gbagbak̄iò m̄endo ae, aai sa'owà.

13 A yá pó ma Senakelibu ní ma maee wá kè bui pó kú bùsu páleuɔne d̄so lé? Bui pi t̄aaò f̄i ḡimee mà ní bùsu s̄imáe?

14 Bui pó ma mae ní kaaleo píi, an kpele t̄aa mé f̄i ḡì ní a gb̄éi? Kpelewa á dii a f̄i á b̄o ma ɔz̄ì?

15 Asu to Ezekia ɔn̄k̄é bo fá! Asu to aa á s̄ásá màao. Asu à aa yá sio, asa buie ge bùsue t̄aa i f̄i a gb̄é b̄ò ma ɔz̄io ge ma maee ɔz̄io, belenke á dii. Aa f̄i á b̄o ma ɔz̄io.

16 Senakelibu íwapi èa d̄èe ní Dii Luao ní aa z̄òblena Ezekiao l̄o.

17 Ɔ à lakè a kpásàè, à Dii Isailio Lua s̄s̄s̄ a guu à mè: Lá buie t̄aaò i f̄i ní gb̄é b̄ò ma ɔz̄io, màa Ezekia Lua a f̄i a gb̄é b̄o ma ɔz̄io.

18 Ɔ íwapi lé gb̄aa zù Yelusaleú gb̄é pó kú bíiwaɔzi ní Eb̄elu yáò, ké iwāa e ká ní p̄oa, s̄ɔ i k̄éngu yáí, aai gbasá ní wéle sí.

19 Aa Yelusaleú Lua d̄ile lán bui t̄aaowae, dii pó gb̄ēnaz̄ina mé ní k̄épi.

20 Kí Ezekia ní ànabi Isaia, Am̄ɔzu néo wabikè yápi musu aa wiilè Luawa.

21 Ɔ Dii malaikae z̄ì à ḡé z̄iḡɔ ní ní badeo ní ní d̄aana pó kú Asilio kía b̄oouo t̄òz̄ò. Ɔ Asilio kía èa tà a bùsu, aa ḡee ḡò kpa a wéi. Ké à ḡé a t̄aaò kpéu, ɔ aa néeo aa d̄è we ní f̄endao.

22 Dii Ezekia ní Yelusaleúdeɔ b̄ò Asilio kí Senakelibu ɔz̄ì ní gb̄épiio, à ɔl̄iantzi gupiiu.

23 Ɔ wà mò dasidasi wà Dii gbà pó Yelusaleú, wà pó beedeo kpà Yuda kí Ezekiawa. Za ḡoo bee bui píi z̄òke d̄è.

Ezekia gyákca

(2Kia 20.1-3, 12-21, Isa 38.1-8, 39.1-8)

- 24 A gbea Ezekia gyákè à kà gaa. Ké à wabikè Diiwa, 5 Dii siaàno, à dabudabukèè a seela ũ.
- 25 N beeo Ezekia azía sè lesí, i maa pó Dii kèe fiaboèò, 5 Dii fè Yelusaleũdeò ní Yudazi píi.
- 26 Ɔ Ezekia azía bùsa ní Yelusaleũdeò píi, 5 Dii i pòkùmabòbómá Ezekia pi gɔɔo.
- 27 Ezekia àizee ní gawio ví maamae. A láasio bóbo à a ánu su kákau ní a vuao ní a gbè beedeò ní a tulaleti glnanaò ní a sèngbaòò ní pòde bui píio.
- 28 A blèwekakiò bóbo, 5 à pówenaò kákau ní véeo ní nísio. A kpeò dòdo a zù bui dodoaone, à kaa dàda pò kelenane.
- 29 A kpasaò kàle, 5 à sãò ní zuò lùlu dasidasi a kàfi, asa Lua àizeeò pìsiè zɔɔzɔe.
- 30 Ezekia mé Giò nibona musu tà, 5 à a í gbàe zìle Davidi wéle be'ae oi. Yá pó a kè píi bò maa.
- 31 Ké Babeli kíaò gbéò zì dabudabu pò kè aà bùsu gbeaiwà, Lua aà tò a laaiwa, ké à aà le à gwa, í yá pò kú aà sùu dɔ.
- 32 Ezekia yá kñio ní yá pò a kè Luaeò ku ànabi Isaia, Amozu né wépfungu pò a è taalau ní Yuda kíaò ní Isaili kíaò láo.
- 33 A gà, 5 wà aà mia kpàkòí ní Davidi buiò sìsì musu. Ké à gà, Yelusaleũdeò ní Yudaò píi aà ge kpelà, 5 aà né Manase zòle aà gbeu.

33

Yudaò kí Manase

(2Kia 21.1-18)

- 1 Manase wè kueplade guu 5 à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè baaò soosaie.
- 2 A yá pò Dii yeio kè à zè ní bui pò Dii ní yá Isailiòneò yàbèlekaò.*
- 3 A èa gulesí pò a mae Ezekia dàaò bóbo ní Baali gbagbakíò. A Asetaati líò pèlepele, à kùle luabe pòne, à zoblèné.
- 4 A sa'okíò bò Dii kpeú Yelusaleũ, gu pò Dii mè á tó aò kuwà gɔɔpiipi.†
- 5 A luabe pòò gbagbakíò bò Dii uao guu píi.
- 6 A sa pò wí a pò káteu à tékù ò ní a negɔeò Beninòũ guzuleu, à pò dà gbéowa, à màsoò kè, à gbéò kòòkè, à yàgbèa gèsisinaowa ní welendeò, à yá pò Dii yeio kè maamaa, 5 à aà pò fèlèè.
- 7 A táa pò a à díle Dii kpeú, gu pò Dii ò Davidie ní aà né Salomoo a tó aò kuwà gɔɔpii, asa Isaili wéleò guu píi Yelusaleũ 5 a sè.
- 8 A mè tó Isailiò yá pò á dílenéò kúu píi, aale a ɔtondòkí gwa, mé aa zè ní a ikoyáò ní yá'one pò a zòblena Moizi kpamáò píi, á ní bóle bùsu pò á kpà ní deziowauo.‡
- 9 N beeo Manase Yelusaleũdeò sàsá ní Yudaò píi, 5 aa yáwáikè de bui pò Dii ní kaale ní deziòeola.
- 10 Dii yá'ò Manase ní aà gbéò, kási aai swáseio.
- 11 Ɔ Dii mò ní Asiliò kía zígò dɔaanaò, aa aà kù wà bakàè a níu wà mɔgotè gala kpàè, 5 wà taaàno Babeli.
- 12 Aà yooyeapi guu à awakpà Dii a Luac, à azía bùsa a deziò Luapie maamaa.
- 13 Ké à wabikè Diiwa, 5 Dii siaàno, à aà awa sí à èa aà kpà kpalau Yelusaleũ. Manase dè sa ké Dii á Luac.
- 14 Bee gbea à Davidi wéle bíi pò wa bò bízi kèke za Giò nibona pò kú guzuleu be'ae oi e à gè pèò Kpò Bolewa. A bípi bò lía Ofeli sìsìi, mé a lesí de a káaua. Ɔ à zígò dɔaanaò díledile Yuda bùsu wéle bíideò guu píi.
- 15 A dii zìloò ní táa pò a píò bóle Dii kpeú, à sa'okí pò a bò Dii kpe sìsìwa ní wéle euoò gbòò a kòle bíi kpe.
- 16 A Dii gbagbakí kèke, 5 à sa'òwà ní légbá fiaboboo ní saaukpasao. A ò Yudaone aa zòble Dii Isailiò Luac.
- 17 Gbéò gí lé sa'ò gulesíowa, àma Dii ní Lua aale owà.
- 18 Manase yá kñioò ní wabi pò a kè a Luawao ní yá pò gu'enaò òè ní Dii Isailiò Lua tóo aa ku Isaili kíaò ladau.
- 19 Wabi pò a kè ní lá Dii siaànoò ku gu'enaò taalau sãnu ní duuna pò a kè à bò Dii kpe e àò gé azía busaio. Gu pò a gulesíò bòuò ku lápi guu ló ní gu pò a Asetaati lí ní táa páleò pèlepeleuo.
- 20 Ké à gà, wà aà ví a be, 5 aà né Amò zòle aà gbeu.

Yudaò kí Amò

(2Kia 21.19-26)

* 33:2 Zel 15.4 † 33:4 2Sam 7.13 ‡ 33:8 1Kia 9.3-5

- 21 Amɔ wɛ̀ bəo ní plaode guu ʒ à kpalablè, à z̄lɛ báawa Yelusaleũ wɛ̀ plaɛ.
- 22 A yá pɔ́ Dii yeio kɛ̀ lá a mae Manase kɛ̀wae. A sa'ò taa pɔ́ a mae p̄ip̄iowa p̄ii, à zɔ̀blɛné.
- 23 Kási i azia busa Diie lá a mae kɛ̀wao, a tò a taaɛ̀ dɛ̀de.
- 24 ɔ̀ aà iwaɔ̀ lekpaáfaazi aa aà dɛ̀ a bɛ̀.
- 25 ɔ̀ Yudaɔ̀ gbɛ̀ pɔ́ lekpaáfaazipio dɛ̀de p̄ii, aa Amɔpi né Yosia kpà kía ũ aà gbɛu.

34

Yudaɔ̀ kɪ Yosia
 (2Kia 22.1-20, 23.4-20)

- 1 Yosia wɛ̀ swaaɔde guu ʒ à kpalablè, à z̄lɛ báawa* Yelusaleũ wɛ̀ baakwi ní mɛ̀ndooɛ.
- 2 A yá pɔ́ Dii yei kɛ̀ à a dezi Davidi ɔ̀lɛsɛ̀ p̄ii, i p̄aaɛ ɔ̀plaaɪ ge zɛɛio.
- 3 Aà kpalablea wɛ̀ swaaɔde guu, gɔɔ pɔ́ a de ɛ̀waasona ũ ʒ à nà a dezi Davidi Lua k̄ii wɛ̀leawa. A wɛ̀ kuɛplade guu ʒ à nà gbábɔa Yelusaleũewa ní Yuda búsuo p̄ii. A guɛsɪ pɔ́ wa bò d̄aaɪ, à Asetaati lipɛɛɔ z̄z̄z̄, à taa pɔ́ wa àò ní pɔ́ pɔ́ wa kasaɔ sɛ̀le.
- 4 Wà Baali gbagbakio gbòo aà waa, ʒ a tò wà tulaletikateaki pɔ́ kú gbagbaktipio musu z̄z̄z̄. A Asetaati lipɛɛɔ ní taa pɔ́ wa àò ní pɔ́ pɔ́ wa kasaɔ w̄iwi, ʒ à a tibò a f̄áf̄a t̄aapiɔ̀ gbàgbanaɔ̀ miaɔwa.
- 5 A t̄aapiɔ̀ sa'onaɔ̀ wáɔ̀ kpasa ní sa'ok̄iowa.† Maa à gbábò Yelusaleũ ní Yuda búsuoɛ.
- 6-7 A sa'ok̄iɔ̀ ní Asetaati lipɛɛɔ gbòo Manase buio wɛ̀leɔ guu ní ɛflaiũ buio pɔ́ ní Simeɔ buio pɔ́ e à gɛ̀ pɛ̀ Nefatali buio pɔ́ ní a bezia pɔ́ liaiowa. A t̄aaɔ̀ gbɛ̀gbɛ̀ à a tibò, à tulaletikateakiɔ̀ gbòo Isaili búsu gupiiu, ʒ à ɛ̀a t̄a Yelusaleũ.
- 8 Aà kpalablea wɛ̀ bəo plasaide guu, gɔɔ pɔ́ àɛ̀ gbábò Yelusaleũe ní Yuda búsuo, à Asalia né Safana ní wɛ̀le k̄i Maaseo ní kpawakena Yoa, Yoaza néo gbàɛ̀ Dii a Lua kpɛ̀ kɛkɛ̀i.
- 9-10 ɔ̀a pɔ́ wà m̄òð Lua ua, Levii bui b̄iibòled̄šanaɔ̀ s̄i ʒ aà gɛ̀ò sa'onkia Ilikia k̄ii, ʒ amp̄ii aa gɛ̀ nà gbɛ̀ pɔ́ wà ní díle Dii kpɛ̀ z̄l gbɛ̀z̄z̄ ɔ̀nɛ̀ ní ɔ̀z̄l. Manase buio ní ɛflaiũ buio ní Isaili k̄ona p̄ii ní Yudaɔ̀ p̄ii ní B̄eyameɛ buio ní Yelusaleũdeɛ̀ mé ʒapi kpà. ɔ̀ Dii kpɛ̀ z̄l gbɛ̀z̄z̄p̄iɔ̀ fiabòð z̄ikenaɔ̀ne wà Dii kpɛ̀ kɛkɛ̀ wà a gb̄aa k̄áfi.
- 11 Aa ʒa kpà kpebonaɔwa wà gbɛ̀ áaɔ luò. Aa kpà li'ánaɔwa ɔ̀ wà kpeɛɛ liɔ̀ ní zaɔ luò, wi kpɛ̀ pɔ́ Yuda k̄iaɔ̀ tò we yaaɔ kɛkɛ̀ò.
- 12 Gbɛ̀pio z̄ikɛ̀ ní náaio. Gbɛ̀ pɔ́ wà ní díle aa wetɛ̀ z̄ip̄iɔ̀n ke: Levii né Melali buio Yaata ní Obadio ní Levii né Keata buio Zakali ní Mesulato. Levii buio p̄ʒb̄onaɔ̀ lea d̄s̄ nípiie.
- 13 Aame aa asosenaɔ̀ gbɛ̀z̄z̄ɔ̀ ũ, aa wetɛ̀te z̄ikenaɔ̀zi z̄éze. Levii buieɔ̀ mé t̄òd̄ònaɔ̀ ní lak̄enaɔ̀ ní b̄iibòled̄šanaɔ̀ ũ.

Yosia b̄a ikoyá láwa
 (2Kia 22.8-23.3)

- 14 Gɔɔ pɔ́ wáɛ̀ b̄o Dii kpéu ní ʒa pɔ́ wà gɛ̀uo, sa'onkia Ilikia b̄o ikoyá pɔ́ Dii ò M̄oizie taalawa.
- 15 ɔ̀ Ilikia ò lak̄ena Safanaɛ̀ a ikoyá lá è Dii kpéu, ʒ a kpàwà.
- 16 Safana gèð k̄i k̄ii, à yá dàu a siuè à mè: N iwaɔ̀ lé z̄l pɔ́ ní n̄ané ní ɔ̀z̄lpi kɛ̀ p̄ii.
- 17 Aa ʒa pɔ́ kú Dii kpéu nà z̄ikenaɔ̀ gbɛ̀z̄z̄ɔ̀ne ní ɔ̀z̄l ní z̄lpikenaɔ̀.
- 18 ɔ̀ à ɛ̀a òè sa'onkia Ilikia lá kpàwà, ʒ à a kyokɛ̀ k̄ie.
- 19 Ké k̄i ikoyá lápi yámá, à a ulada ga kɛ̀.
- 20 ɔ̀ a ò sa'ona Ilikiaɛ̀ ní Safana né Aikaũo ní Mika né Abed̄so ní lak̄ena Safanaɔ̀ ní a iwa Asaiaɔ̀ à mè:
- 21 A gɛ̀ Dii laimeɛ̀ ní Isaili k̄onaɔ̀ ní Yudaɔ̀ taala pɔ́ wa b̄ɔwáɛ bee yá musu. Dii p̄ok̄umabòb̄owá à kɛ̀ z̄ai, asa wá deziɔ̀ Dii yá k̄uaɔ, aai yá pɔ́ kú taalae bee guu ma aa z̄ikɛ̀wàò.
- 22 ɔ̀ sa'ona Ilikia ní gbɛ̀ pɔ́ k̄i ní z̄l s̄anuɔ̀ gɛ̀ yá'ò n̄ɛ̀ ánabi Uledae. N̄ɛ̀pi ku Yelusaleũ f̄aani plaade guue, aà z̄á t̄n Saluũ, Tikeva né, Halasa t̄unaɛ. Ḡɛ̀piá Dii kpɛ̀ pokasaɔ̀ ùɛnaɛ.
- 23 Dii Isailiɔ̀ Lua yá'ò n̄ɛ̀pie à mè: A gɛ̀ o gbɛ̀ pɔ́ á z̄íae,
- 24 ma Dii ma mè, má yá yia guɛ beewa ní gbɛ̀ pɔ́ kú a guuɔ, láai yá pɔ́ kú taala pɔ́ wà a kyokɛ̀ Yudaɔ̀ k̄iaɛupio p̄ii.
- 25 Má p̄ok̄umabòb̄o bee beewa, ma p̄ok̄umapi a kpáɛo, asa aa p̄akp̄amazi aa gɛ̀ sa'ò dii páleɔwa, aa ma p̄o f̄elɛmɛ t̄aa pɔ́ aa k̄epio yá musue.
- 26 A gɛ̀ o Yudaɔ̀ k̄ia pɔ́ á z̄l ma laie, yá pɔ́ a m̄api musu, ma Dii Isailiɔ̀ Lua ma mè,
- 27 yá pɔ́ má ò guɛ bee ní gbɛ̀ pɔ́ kú a guuɔ musu, lá à sw̄s̄ɛi à a ulada ga kɛ̀ à ɔ̀lò, má mà. Ma Dii máme má ò.

* 34:1 Zel 3.6 † 34:5 1Kia 13.2

28 Má tò á ánuatoe, wi aà ví nie guu. Aà wé a si yá pò má yía gue bee ní gbé pò kú a guuwaleo. Ɔ zínapiò èa tà kíwa ní yápio.

29 Kí Yelusaleü gbèzɔɔ ní Yudaɔ sísí, ɔ aa kàaaaazi píi.

30 A gèrínɔ Dii ua ní sa'onao ní Levii buiɔ ní Yelusaleüdeɔ ní Yudaɔ píi, néfènen gbèzɔɔ, ɔ a tò wà Dii bàakuarínɔ taala pò wa è aà kpéu kyokè píi ní wáa.

31 Kí zea a m̀pèpe sae, ɔ à èa zè ní Dii bàakuarínɔ yádileao. A mè á té Diizi, iɔ aà yádileao ní aà yádaneò kúa, iɔ aà ɔtondòkii gwa ní ǹsemendoo ní a p̀eáo píi, iɔ Dii bàakuarínɔ yá pò kú lápi guu ma.

32 Ɔ a tò Yelusaleüdeɔ ní Bèyámee buiɔ fèle zè nípii, ɔ aa zè ní ní deziɔ Lua bàakuarínɔ yáo.

33 Yosia táaɔ náaa Isaili bùsu gupiiu a k̀le, a tò gbé pò kú Isaili bùsuuɔ zòblè Dii ní Luae nípii. Yosia gɔɔ aa te Dii ní deziɔ Luazi, aai páaleò.

35

Yosia Gëamusu dikpekèa

(2Kia 23.21-23)

1 Yosia Gëamusu dikpekè Dii Yelusaleü, ɔ wà Gëamusu sa'obɔɔ kòlokpakpa m̀ sèia gɔɔ gèò m̀ndosaidezi.

2 A sa'onao dàziu, à ní gba sɔ Dii kpé zí pò aa ke yá musu.

3 A ò Levii bui pò wà ní kpá Diiwa, aai yádada Isailionene: A Lua kpagolo dile kpé pò Isailiò kí Davidi né Salomɔɔ d̀su, ásu da á gàu bo. Ali zòble Dii á Luae ní a gbé Isailiò.

4 A baade souke gá ní gáo á deziɔ uawa, lá Isailiò kí Davidi ní aà né Salomɔɔ dàlauwa.

5 Aɔ sía Dii ua, á gbèeò iɔ kú ní á gbé Isailiò gá ní gáo,

6 í ní Gëamusu sa'obɔɔ kòlokpakpané. A gbábo áziae, í sápio keke á gbène, ké aa e ke lá Dii dà M̀oizie a òwa.

7 Yosia azía sáò ní a bleɔ kpá gbé pò kú weɔwa Gëamusu sa'obɔɔ ü baasɔɔ leɛ baakwi (30.000) ní zuo àaa gèò (3.000).

8 Aà Iwaɔ gbèɔ gbá pò ní sa'onao ní Levii buiɔ sɔ. Lua ua d̀baanaò Ilikia ní Zakalio ní Yeielio sa'onao gbá Gëamusu sa'obɔɔ àaa kue'aaɔ (2.600) ní zuo àaa do ní basɔoo (300).

9 Kɔnania ní Semaiao ní a dàuna Netanelio ní Asabiao ní Yeielio ní Yozabao mé Levii bui kíaɔ ü. Aa Levii buiɔ gbá Gëamusu sa'obɔɔ baasɔɔ leɛ sɔo (5.000) ní zuo àaa pla ní basɔoo (500).

10 Ɔ wà Lua gbagbazi soukè, sa'onao sía ní zekíi, mé Levii bui kíniɔ ku we gá ní gáo lá kí dilewa.

11 Aa Gëamusu sa'obɔɔ kòlokpakpa, ɔ sa'onao a au sí wa lè sa'oktiwa. Levii bui p̀pio báa bò,

12 ɔ aa pò pò wí a pò káteu à tékú bò adoa, aa kpá ní gbé Isailiɔwa gá ní gáo aa sɔò Diizi, lá a ku M̀oizi taalauwa. Máae lo ní zuo.

13 Levii buiɔ Gëamusu sa'obɔɔ kpàtea lá wa dilewa,* ɔ aa zùnɔɔ kà tao ní ooo ní dàaa guu, aa a fùukè, ɔ aa gèò gbène kpakpa.

14 Bee gbea ɔ aa nízia pò kèkè ní sa'onao, asa Aalona bui sa'onapio lé sa pò wí a pò káteu à tékú ní sa pò wí a pò nísi tékú o e gu gè síde.

15 Asafa bui lèsinaɔ kú ní zekíi lá Davidi dilewa, Asafa bui ní Emani bui ní kí gu'ena Yedutu buiɔ. Bìbòledɔana pò kú bóle ní bóle aai go ní tiao, an gbé Levii buiɔ mé ní pò kèkené.

16 Zibeezi wà Dii gbàgba a zéwa, wà Gëamusu dikpekè, mé wà sa pò wí a pò káteu à tékú ò aà gbagbakiwa, lá kí Yosia dilewa.

17 Gɔɔ bee Isaili pò kú weɔ Gëamusu dikpekè, ɔ aa Káaso dikpekè gɔɔ sopla.†

18 Za anabi Samuèli gɔɔ wí Gëamusu dikpepi ke à kà máao. Isailiò kiae í dikpepi ke lá Yosia kèwao. Sa'onao ku we ní Levii buiɔ ní Yudaɔ píi ní Isaili pò kú weɔ ní Yelusaleüdeɔ.

19 Wà Gëamusu dikpepi kè kí Yosia kpalablea wè bao plasaide guue.

Yosia gaa

(2Kia 23.28-30)

20 Yosia Lua kpé yákekea gbea píi Egipio kí Neko lé gé zikai Kaakemi, Uflata sae, ɔ Yosia bò gèwà ní zio.

21 Neko gbèɔ zìwà à mè: Yudaɔ kía, bóme wá daaai? I ke níme ɔ mále m̀ɔ zikainnɔ gbáo, ma ibeɔne. Lua mè mà ke kpakpa. Lá a kumanɔ, nísu kpaò, ké asu n deo yáí.

22 Kási Yosia í mikèwàò, í yá pò Lua dà Neko e òe mao, ɔ à azía líle, à gèwà ní zio Mègido gusalalau.

23 Ké kázunaɔ kí Yosia pà, ɔ a ò a íwaone: A ma se tamanɔ, wà ma wiwíe we.

* 35:13 Bəa 12.8 † 35:17 Bəa 12.1-20

24 ɔ aà iwapiɔ aà bɔ̀ a s̄go guu wà aà dà a s̄go plaade guu wà tào Yelusaleũ. A gà, 5 wà aà mia kpàkɔ̀i ní aà deziɔ. Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ aà ge ɔ̀ɔ̀b mípii.

25 ɔ Zelemii w̄nale dà ní Yosiao. E gb̄a ḡ5e ní n̄ɔɔ l̄sinaɔ i lepi si Yosia yá musue, tó aale w̄nale sí. ɔ w̄naleisia ḡɔ̀ felekaa ũ Isaili búsuu, lepiɔ ku w̄nale taalau.

26-27 Yosia yá k̄ni p̄s a k̄e za a daaleawa e a mideawa ku Isaili k̄iaɔ ní Yuda k̄iaɔ ladau ní gb̄eke p̄s a k̄e Diiɛ à z̄lk̄e yá p̄s kú aà ikoyá láuwao.

36

Yudaɔ k̄i Yoaaza
(2Kia 23.31-34)

1 ɔ Yudaɔ Yosia né Yoaaza kpà k̄ia ũ aà gb̄eu Yelusaleũ.

2 Yoaaza w̄e bao ní àaɔode guu 5 à kpalablèu, à z̄l̄e báawa Yelusaleũ m̄o àa5e.

3 ɔ Egipiɔ k̄i Neko aà b̄ɔ̀ kpalau Yelusaleũ, 5 à mè Yuda búsuudeɔ falub̄e ánuɔu t̄nu àa5 ní k̄nio ní vuao kiloo bla s̄osoi.

4 A Yoaaza v̄li Eliakiũ kpà Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ k̄ia ũ, 5 à aà t̄ɔ̀ l̄l̄e Yoakiũ. ɔ à Eliakiũ dáuna Yoaaza kù tào Egipi. *

Yudaɔ k̄i Yoakiũ
(2Kia 23.36-24.7)

5 Yoakiũ w̄e baasode guu 5 à kpalablèu, à z̄l̄e báawa† Yelusaleũ w̄e kuode. A yá p̄s Dii a Lua yeio k̄e.

6 Babeli k̄i Nebukaneza m̄o l̄l̄ewá, à m̄ogot̄e gala kp̄àè à taaáno Babeli.

7 Nebukaneza Dii kp̄e p̄ɔɔ s̄èle tào, a k̄ale a be Babeli.‡

8 Yoakiũ yá k̄niɔ ku Isaili k̄iaɔ ní Yuda k̄iaɔ ladau ní yāb̄e p̄s a k̄e ní v̄ai p̄s wa ewáɔ. ɔ aà né Yek̄onia z̄l̄e aà gb̄eu.

Yudaɔ k̄i Yek̄onia ní k̄i Zedekiao
(2Kia 24.8-20, Zel 52.1-2)

9 Yek̄onia w̄e bao plasaide guu 5 à kpalablèu, à z̄l̄e báawa Yelusaleũ m̄o àa5 ní ḡɔ̀ kwioe. A yá p̄s Dii yeio k̄e.

10 Ké i b̄ɔ̀ eu, k̄i Nebukaneza gb̄eɔ̀ z̄l̄, 5 wà aà kù s̄uò Babeli ní Dii kp̄e p̄s ɔdeɔ. A aà des̄e Zedekia kpà Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ k̄ia ũ.

11 Zedekia w̄e bao ní m̄endoode guu 5 à kpalablèu, à z̄l̄e báawa Yelusaleũ w̄e kuode.

12 A yá p̄s Dii a Lua yeio k̄e, i az̄ia busa ánabi Zelemii p̄s Dii yá† ɔeɔ.

13 K̄i Nebukaneza t̄o à leḡb̄e à mè á sí ní Luao a b̄ɔ̀ aà kp̄e, 5 à b̄ɔ̀ aà kp̄e. Aà swá gb̄aakù, à ḡi ea sui Dii Isailiɔ Luawa f̄afia.

14 ɔ sa'on d̄aanaɔ ní gb̄eɔ̀ d̄aanaɔ b̄ɔ̀ Dii yá kp̄e s̄5, aa z̄è ní yāb̄e p̄s buip̄aleɔ k̄e, aa kp̄e p̄s Dii díle a p̄s ũ gb̄al̄e.

Yelusaleũ dúuz̄a
(2Kia 25.1-21, Zel 39.1-10, 52.3-11)

15 Dii an deziɔ Lua ɔ̀ ánabiɔ z̄lmá m̄ɔ̀m̄ɔ̀, asa à a gb̄eɔ̀ w̄enagwá ní a kp̄eɔ,

16 5 aa Lua z̄inapiɔ k̄e p̄ɔ̀p̄ɔ̀, aa saká Luapi yáú. Aa aà anabip̄iɔ álaf̄iik̄e e aà p̄ɔ̀ ḡe p̄ánzi, a weea vío.

17 ɔ à Babiloniɔ k̄ia gb̄aemá, à ḡe l̄l̄emá. K̄iapi ní ewaasoɔ d̄ede ní f̄endaɔ Dii ua. Dii i ewaasoɔ ní w̄endiaɔ w̄enagwao ge maez̄ɔ̀ ge gb̄e z̄iɔ, à ní náe a ɔz̄le.

18 ɔ à Dii kp̄e p̄ɔ̀ s̄èle tào Babeli píi, a z̄ɔ̀ ní a n̄énaɔ, ní Dii kp̄e áiz̄eɔ ní k̄i ní a ɔwaɔ áiz̄eɔ píi.

19 ɔ aa tes̄ɔ̀ Lua kp̄éwa, aa Yelusaleũ bíi gb̄o. Aa tes̄ɔ̀ a ua maaɔwa, aa p̄s beɛɛdeɔ ɔ̀kp̄a píi.

20 K̄iapi gb̄e p̄s ḡɔ̀ b̄eɛ, wi ní d̄ede ní f̄endaɔ k̄ùk̄u z̄ɔ̀ ũ api ní a néɔ, à t̄árinɔ Babeli e P̄eɛsiɔ ḡe kpalabl̄eɔ.

21 Isaili búsu f̄ampakiɔ e sa. Ké à ḡɔ̀ da gii, a f̄ampaa e w̄e báaɔkwi ḡe p̄àò, lá Dii dà Zelemii e a ówa. §

Kilusi Isailiɔ gb̄asa
(Eza 1.1-4)

22 P̄eɛsiɔ k̄i Kilusi kpalablea w̄e s̄éia guu 5 Dii tekp̄aaɔgu, ké yá p̄s a dà Zelemii e a ò e ke yáí.* ɔ Kilusi kp̄awak̄e a búsu gupiiu, 5 à gb̄asa k̄e láu à mè:

* 36:4 Zel 22.11-12 † 36:5 Zel 26.1-6 ‡ 36:7 Dan 1.1-2 § 36:21 Zel 25.11 * 36:22 Zel 29.10

²³ Yá p̄s ma P̄esīo kí Kilusi má òn ke: Dii Lua Musude tò dúnia kpala p̄íi ḡò ma p̄s ũ, ñ a d̄ilem̄e ma kped̄e Yelusaleũ, Yuda b̄usu.† A gb̄é p̄s á de aà gb̄é ũ, à fele à á taananke we, Dii á Lua ò kúán̄o.

---

† **36:23** Isa 44.28

EZALA

Yá pò kú láe bee guu

Peesio kí Kilusi Yudaɔ gbà zé aa gé Dii kpé keke doi Yelusaleũ (1). Gbé pò wà tãrĩno yãa Babilonio àa lé tá rí be (2). Yá sèia pò aa kè an ea sua guu mé Lua gbagbakli keke boa ũ, ké wáli e wàɔ sa'owà lán yãawa (3). Ama Lua kpé keke dɔa yá musu buipalɔ ibelesèrĩno, 5 aa lékpásakè Peesi gbáadeɔne, ké wà e dɔ tó aa rí gbá zé wà kpépi dɔ síanae (4-6).

Bee gbea Peesio kí Aatasasa sa'ona Ezala zĩ we, 5 à lousisiyá vù Yelusaleũ, a tò Yudaɔ nòsèlile aa Lua yá kù ɔplapla. (7-10).

Ezala lá gbáakpá luanaaika yáwae rí kua gbãsisaiio. Sa'ona Ezala wóɔ vĩ, 5 á kɔaikè a tò gbéɔ nòsèlile wà gò luayãmanaɔ ũ. Ezala gɔɔ 5 Yudaɔ kèke wà lousisiyá kù ɔplapla. Wèɔ gè dasi, a gbea 5 wà Yesu Kilisi í.

Kilusi Isailio gbaea

1 Peesio kí Kilusi kpalablea wè sèia guu Dii tekpaaagu, ké yá pò a dà Zelemii e a ò e ke yáí.*
ɔ Kilusi kpáwakè a bùsuu pii, 5 à gbàsa kè láu à mè:

2 Yá pò ma Kilusi, Peesio kía má òn ke: Dii Lua Musude tò dúnia kpala pii gò ma pò ũ, 5 a dílemee má kpede Yelusaleũ, Yuda bùsuu.†

3 Gbé pò de aà gbé ũ á guu, Lua kuaànɔ, i ta Yelusaleũ, Yuda bùsuu, i kpede Dii Isailio Lua pò de Dii ũ Yelusaleũe we.

4 An gbé pò gòpi saedeɔ dɔrĩle rí ánusuo rí vuao rí àizeeɔ rí pɔtuoo rí Lua kpé pò aale gé doi Yelusaleũ gbaɔ.

5 ɔ Yudaɔ rí Bèyãmee buio uabeleɔ rí sa'onaɔ rí Levii buio rí gbé pò Lua tekparĩguo fèle lé gé Dii kpé doi Yelusaleũ.

6 An saedeɔ ɔdámá, aa rí gbá ánusuo pɔɔ rí vua pɔɔ rí àizeeɔ rí pɔtuoo rí pò ɔdeɔ rí Dii kpé gbaɔ pii.

7 ɔ Peesio kí Kilusi bò rí Dii kpé pò pò Nebukaneza sèle yãa Yelusaleũ a kàle a tãa kpéuɔ.

8 A ò a ɔ'ulena Miledae aà pòpi nao aà kpa Yudaɔ kí Sesebazaawa, 5 a kè màa.

9 Pòpi dasin ke: Vua ta baakwi, ánusuo ta àa sɔo, tapelenti baakwi mëndosai,

10 vua imibo baakwi, ánusuo imibo àa pla rí kwio, ta buipale àa sɔo.

11 Vua rí ánusuo taɔ fèle pii àaasɔsɔo lee sɔo rí àa plaɔ (5.400). Ké zìzɔpi bòle Babeli aa sù Yelusaleũ, 5 Sesebazaa mò rí pòpi pii.

2

Zìzɔ pò sù

1 Babeli kí Nebukaneza Isailio kùkù zìzɔ ũ yãa, à tãrĩno Babeli, 5 an gbèeɔ bò zìzɔkepiu aa sù Yelusaleũ, Yuda bùsuu sa, 5 baade tà a be wéleu.

2 An dɔaanaon ke: Zolobabeli, Yesua, Neeemii, Selaia, Leelaia, Maadose, Bilisá, Misipaa, Bigivai, Leuũ rí Baanao. Isaili gɔe pò sù dasilen ke:

3 Palosi buio gbèon àaasɔsɔo lee pla rí baswaaɔkwi rí plaɔ (2.172).

4 Sefatia buio gbèon àa do rí baswaaɔkwi rí plaɔ (372).

5 Ala buio gbèon àa àaɔ rí baswaaɔkwi rí sɔoo (775).

6 Paata Mɔabu bui pò de Yesua rí Yoabuo buio ũo gbèon àaasɔsɔo lee pla rí àa síiɔ rí kueplao (2.812).

7 Elaũ buio gbèon àa soolo rí blakwi rí síiɔ (1.254).

8 Zatu buio gbèon àa síiɔ rí basoplasoo (945).

9 Zakai buio gbèon àa àaɔ rí baswaaɔo (760).

10 Bani buio gbèon àa àaɔ rí bla rí plaɔ (642).

11 Bebai buio gbèon àa àaɔ rí bao rí àaɔo (623).

12 Azegada buio gbèon àa soolo rí bao rí plaɔ (1.222).

13 Adonikaũ buio gbèon àa àaɔ rí baaɔsɔo rí mëndoo (666).

14 Bigivai buio gbèon àaasɔsɔo lee pla rí baaɔ síiɔsaio (2.056).

15 Adini buio gbèon àa pla rí blakwi rí síiɔ (454).

16 Atee buio gbèon basoo plasai (98).

17 Bezai buio gbèon àa do rí basoo rí àaɔo (323).

18 Yola buio gbèon basookwi rí plaɔ (112).

* 1:1 Zel 25.11, 29.10 † 1:2 Isa 44.28

- 19 Asuū buiᵛ gbᵛn̄ ᵛaa do n̄i bao n̄i ᵛaaᵛo (223).
- 20 Gibaa buiᵛ gbᵛn̄ basᵛo sᵛosai (95).
- 21 Beteleūdeᵛ gbᵛn̄ basoolo n̄i ᵛaaᵛo (123).
- 22 Netofadeᵛ gbᵛn̄ ᵛaaᵛ s̄iᵛsai (56).
- 23 Anatodeᵛ gbᵛn̄ basooloᵛo n̄i ᵛaaᵛo (128).
- 24 Azemavedeᵛ gbᵛn̄ bla n̄i plao (42).
- 25 Kiliyaaliūdeᵛ n̄i Kefiladeᵛ n̄i Beelodeᵛ gbᵛn̄ ᵛaa ᵛaaᵛ n̄i basopla n̄i ᵛaaᵛo (743).
- 26 Lamadeᵛ n̄i Gebadeᵛ gbᵛn̄ ᵛaa ᵛaaᵛ n̄i bao n̄i m̄endoo (621).
- 27 Mimasadeᵛ gbᵛn̄ basoolo n̄i plao (122).
- 28 Betelideᵛ n̄i Aideᵛ gbᵛn̄ ᵛaa do n̄i bao n̄i ᵛaaᵛo (223).
- 29 Nebodeᵛ gbᵛn̄ blakwi n̄i plao (52).
- 30 Magbisideᵛ gbᵛn̄ baswaaᵛ s̄iᵛsai (156).
- 31 Elaū p̄ale buiᵛ gbᵛn̄ ᵛaa soolo n̄i blakwi n̄i s̄iᵛo (1.254).
- 32 Aliū buiᵛ gbᵛn̄ ᵛaa do n̄i basooloo (320).
- 33 Lodideᵛ n̄i Adidadeᵛ n̄i Onᵛdeᵛ gbᵛn̄ ᵛaa ᵛaaᵛ n̄i basooloᵛoᵛo (725).
- 34 Yelikodeᵛ gbᵛn̄ ᵛaa do n̄i basoplasᵛoᵛo (345).
- 35 Senadeᵛ gbᵛn̄ ᵛaaᵛoᵛo l̄ee ᵛaaᵛ n̄i ᵛaa ᵛaaᵛ n̄i baakwio (3.630).
- 36 Sa'ona buiᵛ p̄ s̄un̄ ke: Odavia buiᵛ Yesua n̄i Kamielio buiᵛ gbᵛn̄ ᵛaa s̄iᵛ n̄i baswaaᵛkwi n̄i ᵛaaᵛo (973).
- 37 Im̄ee buiᵛ gbᵛn̄ ᵛaa sᵛo n̄i blakwi n̄i plao (1.052).
- 38 Pasuu buiᵛ gbᵛn̄ ᵛaa soolo n̄i blasᵛo n̄i plao (1.247).
- 39 Aliū buiᵛ gbᵛn̄ ᵛaa sᵛo n̄i ḡeo n̄i plao (1.017).
- 40 Levii buiᵛ p̄ s̄un̄ ke: Odavia buiᵛ Yesua n̄i Kamielio buiᵛ gbᵛn̄ ᵛaaᵛkwi n̄i s̄iᵛo (74).
- 41 Asafa buiᵛ l̄esinaᵛ gbᵛn̄ basooloᵛo n̄i ᵛaaᵛo (128).
- 42 B̄ib̄ileᵛd̄ana p̄ de Saluū n̄i Ateeo n̄i Talemᵛo n̄i Akubuo n̄i Atitao n̄i Sobaio buiᵛ ᵛo gbᵛn̄ basopla m̄endosai (139).
- 43 Gb̄ee beeo buiᵛ m̄e Lua ua z̄ikenaᵛ ᵛ: Ziha, Asufa, Tabao,
- 44 Kelosi, Siala, Padoni,
- 45 Lebana, Agaba, Akubu,
- 46 Agabu, Salemai, Anana,
- 47 Gideli, Gaaa, Leaia,
- 48 Lezini, Nekoda, Gaaū,
- 49 Uza, Pasea, Besai,
- 50 Asena, M̄uniū, N̄efusiū,
- 51 Babuku, Akufa, Aluu,
- 52 Bazelu, Meida, Aasa,
- 53 Baakosi, Sisela, Tema,
- 54 Nezia n̄i Atifao.
- 55 Gb̄ee beeo m̄e Salomᵛᵛo z̄oblenᵛᵛo buiᵛ ᵛ: Sotai, Sofele, Peludao,
- 56 Yala, Daakᵛ, Gideli,
- 57 Sefatia, Atili, Pokele Azebaiū n̄i Amio.
- 58 Lua ua z̄ikenapiᵛ n̄i Salomᵛᵛo z̄oblenapiᵛo k̄a gbᵛn̄ ᵛaa pla swaaᵛsai (392).
- 59 Gb̄eoᵛ b̄o Temela n̄i Telaasao n̄i Kelubuo n̄i Adᵛo n̄i Im̄eeᵛ, ᵛ aai e n̄i buibok̄ii ᵛn̄eo, tᵛo Isailin̄ n̄i ᵛ.
- 60 Delaia n̄i Tobiao n̄i Nekodao buiᵛn̄e, m̄e aa k̄a gbᵛn̄ ᵛaa ᵛaaᵛ n̄i blakwi n̄i plao (652).
- 61 Sa'ona buiᵛ p̄ de ᵛbaia n̄i Akozio n̄i Baazilaio buiᵛ ᵛ s̄u l̄o. Baazilaipi Galada buᵛs gb̄e Baazilai n̄e s̄e ȳaa, ᵛ ᵛ a ᵛ ᵛnsuepi t̄e s̄e.
- 62 Gb̄epiᵛ n̄i t̄e w̄ele buibok̄ii taalau, k̄asi aai b̄ow̄ao, ᵛ w̄a ḡin̄e n̄i sa'oz̄io.
- 63 B̄usu d̄baana ᵛn̄e, m̄e i ke sa'ona n̄i ȳa gw̄a n̄i Uliūo n̄i Tumiūo* b̄aasio, aasu sa'oble bleo.
- 64 Gb̄epiᵛ p̄ii gbᵛn̄ ᵛaaᵛoᵛo l̄ee bla n̄i plao n̄i ᵛaa doo n̄i baswaaᵛoe (42.360).
- 65 An z̄oblenᵛᵛo ḡee n̄i n̄oᵛo ku l̄o gbᵛn̄ ᵛaaᵛoᵛo l̄ee sopla n̄i ᵛaa doo n̄i basopla ᵛaaᵛsiao (7.337). L̄esinaᵛ ḡee n̄i n̄oᵛo k̄ur̄in̄ l̄o gbᵛn̄ ᵛaa do.
- 66 Aa s̄ᵛ v̄i m̄en̄ ᵛaa ᵛaaᵛ n̄i basopla s̄iᵛsiao (736), s̄baona ᵛaa do n̄i blasᵛoᵛo,
- 67 yiongo ᵛaa pla n̄i bla s̄oᵛsiao (435), z̄aa'ina ᵛaaᵛoᵛo l̄ee soolo n̄i ᵛaa ᵛaaᵛo n̄i basooloo (6.720).
- 68 K̄e aa k̄a Dii kp̄e d̄ok̄i Yelusaleᵛ, an uabeleeᵛ gbad̄ada, k̄e aa e Lua kp̄e keke d̄oᵛ a gb̄eu.
- 69 Aa gbad̄a kp̄e z̄i kp̄agolo guu n̄i gb̄aa l̄eu, vua kiloo ᵛaa pla n̄i basᵛoᵛo (500), ᵛn̄usu t̄onu ᵛaaᵛ n̄i sa'ona ulataᵛᵛo basᵛo.
- 70 Sa'onaᵛ n̄i Levii buiᵛ n̄i l̄esinaᵛ n̄i b̄ib̄ileᵛd̄anaᵛ n̄i Lua ua z̄ikenaᵛ n̄i gb̄ep̄aleeᵛ z̄ilez̄ile w̄ele p̄ wa k̄eken̄eᵛ guu, ᵛ Isaili k̄iniᵛ z̄ile n̄i w̄eleᵛ guu.†

* 2:63 Bᵛa 28.30, Iko 33.8 † 2:70 1Lad 9.2-3, Nee 11.1-3

3

Dii gbagbakti boa

1 Ké wè mɔ soplade kà, Isailio sù zòlè ní wéleɔ guu pfi. ɔ aa kàaa Yelusaleu lán gbé m̀ndowa. 2 Yozada né Yesua ní a sa'on deeo ní Salatieli né Zolobabelio ní a gbé Isailio Lua gbagbakti b̀, ké aa sa p̀ wí a p̀ káteu à tékú owà, lá Lua gbé M̀zi o à ikoyà guuwa.

3 Baa ké aale v̀lake gbé p̀ kú b̀supi guuɔne, aa gbagbaktipi b̀ a gbeue, 5 aa sa p̀ wí a p̀ káteu à tékú o Diiwa kɔɔ ní oosio.*

4 Aa Lákpɛɔda dikpekè lá a ku lápi guuwa, aab sa p̀ wí a p̀ káteu à tékú o lá gu lé dɔ, lá wa a lé dílewa.†

5 Bee gbea aa sa p̀ wí o gɔɔpii o ní m̀ dafu p̀o ní dikpe p̀ Dii díleɔ p̀o ní gba p̀ wí m̀oɔɔ.‡

6 M̀ soplade gɔɔ séia zí 5 aa ná Dii gbagbaawa máa, baa ké wi aa kpé dɔ yáa.

7 Aa 5a kpà gbé'anaɔ ní li'anaɔwa, 5 aa p̀blea ní imiao ní nísio kpà Sid̄deɔ ní Tiideɔwa, ké aa sedé lí z̄z̄ Libā b̀suu, aa yeye geɔ Zope daa ísiai, lá Pɛɛsio kía Kilusi ní gbá zéwa.

8 An kaa Lua kpé d̄k̄i Yelusaleu wè plaade m̀ plaade guu, Salatieli né Zolobabeli ní Yozada né Yesua ná z̄iwa ní ní gbé k̄niɔ, sa'oná ní Levii bui ní gbé p̀ b̀ z̄z̄k̄eɔ aa sù Yelusaleu p̄i. Aa Levii bui p̀ ká wè bao ge aa deaɔ díle Dii kpé z̄lpi gbé z̄z̄ɔɔ ũ.

9 Yesua ní a bui nákw̄wa ní Kamielio ní aa né Odavia bui, 5 aa ḡ z̄lpi gbé z̄z̄ɔɔ ũ ní Enadao ní aa bui. Levii buiɔne nípi.

10 Ké Dii kpebona lé kpépi é kpálé, sa'oná zezé we sa'on p̀kasaɔ dadaa, aa ní kuuɔ kúk̄u, mé Levii né Asafa bui ku we lɔ ní sésénaɔ aa Dii táasilé, lá Isailio kí Davidi o yáawa.§

11 Aa lesi aa Dii táasilé, aa aa sáaukpá aa m̀: Dii maa, aa gbékekea wá Isailioɔne láaa v̄o. ɔ gbépii wii gbáa lè aa Dii táasilé, ké wá Dii kpé é kpálé yáí.

12 Kási sa'on daside ní Levii bui ní uabele p̀ zikù aa wesí kpé káauleɔ, ké aa kpépi éboa è, aa búbuap̄e. Gbé dasideɔ s̄ aale p̄na wii lé.

13 Gb̄e p̄na wii d̄k̄s̄e ní búbuu p̀ wále péo lɔ, ké baade lé wii gbáa lé yáí, mé wá k̄f̄ipi má z̄.

4

Ibelesa ní Dii kpebona

1 Ké Yudaɔ ní Bēyām̄eɛ bui ibeɔ má z̄z̄ɔ p̀ s̄ɔ lé kpé bo Dii Isailio Luae,

2 aa m̀ Zolobabeli ní uabeleɔ lè, aa òné: A to wá kpé boáɔ, asa wi á Lua k̄i wele lááwa s̄e. Wí aà gbagbae za gɔɔ p̀ Asilio kí Esaad̄ s̄uwan̄o la.*

3 ɔ Zolobabeli ní Yesua ní Isaili uabele k̄niɔ òné: Wá Lua kpé boa de á yá ũo. Wá wá p̀ bo Dii Isailio Luae wát̄e, lá Pɛɛsio kí Kilusi dílew̄eɛwae.

4 ɔ b̀supideɔ lé wele Yudaɔ káde, aale íadamá, ké aasu kpépi boo yáí.

5 Aa flab̄o kía ledamadeɔne za Kilusi gɔɔ e à ḡe p̄ Pɛɛsio kí Daliusi kpalableḡɔwa, 5 aa ḡiné ní yá p̀ aale yáa.

6 Aa laké Aasuelu† aà kpalablea daaleḡɔ, aa gbé p̀ kú Yelusaleu ní Yuda b̀suo píi káalakèè.

7 Biselau ní Miledao ní Tabeelio ní ní gbé k̄niɔ laké Pɛɛsio kí Aatasasae lɔ aà kpalableḡɔ. Aa k̄eɔ ní Sili yáa, 5 wá a b̄oɔlekèè.

8 B̀suu gbé z̄z̄ɔ Leuū ní a lak̄na Simesaio laké kí Aatasasae Yelusaleu yá musu lɔ aa m̀:

9 B̀suu gbé z̄z̄ɔ Leuū ní a lak̄na Simesaio ní ní gbé k̄niɔ Dinadeɔ ní Afaasatadeɔ ní Taapelideɔ ní Afaasideɔ ní Elekideɔ ní Babelideɔ ní Susade p̀ b̀le Elaū b̀suu

10 ní gbé p̀ kía z̄z̄ beede Asenapa ní b̄le ní b̀suu aa ní z̄l̄e z̄l̄e Samali wéleu ní Uflata baala gupaleu,

11 wá Uflata baaladeɔ n z̄b̄lená mé lápi k̄ne kí Aatasasa, wa m̀:

12 Kí, ñȳ d̄s̄ ké Yuda p̀ b̀ ní k̄i aa sù laɔ ḡé lé Yelusaleu wéle wá pásipi kále, aa è a lé a bíl̄bo lɔ, aale a bezia fele.

13 Kí, ñȳ d̄s̄ lɔ, tó aa èa wélepi kále aa a bíl̄bo wá làa, aa falub̄ne lɔ ge ele'5a ge wè'5a, aai n 5a p̀ ní si k̄ésá.

14 Tia kéwa kí, lá m̄me ní wá ũ, i k̄ú wá n kpe eo. A yáí wa lác bee kpásáine ké wá yápi on̄e.

15 Wéle n dezi lác guu n̄ gwa, ní e d̄s̄ lá wélepideɔ swá gbáa, aa íad̄a k̄iawá ní b̀suu gbáadeɔ. Za zi wélepideɔ yákele kè zài. Bee yá mé tò wá wélepi dúuz̄i.

* 3:3 Nao 28.1-8 † 3:4 Nao 29.12-38 ‡ 3:5 Nao 28.11-29.11 § 3:10 1Lad 25.1 * 4:2 2Kia 17.24-41 † 4:6 Esi 1.1

- ¹⁶ Kí, wále one, tó wà èa wélepi fêle, wà èa a bílibò wa làa, ríyò pòe ví Uflata baala lɔo.
- ¹⁷ Bee gbèa kía lá kpàsáné à mè: Bùsu gbèzò Leuú ní a lakèna Simèsaio ní á gbé kíni pò kú Samali ní Uflata baalé, ma fɔkpáwá.
- ¹⁸ Lá pò á kpàsámèe, wà a kyokè wà a bɔɔlekèmmèe.
- ¹⁹ Má ò wà wèele lá zio guu, ɔ wa è sɔnae, wélepide ɔ bɔ kía kpèe. Za zi yákeledeone.
- ²⁰ Kíá zòo kpalablè Yelusaleú we, aa gbáablè Uflata baaledeɔwa píi, wà falubònè ní èl'ɔao ní wè'ɔao.
- ²¹ A yádile gbépiɔne aa kámabo sa. Aasu ea wélepi vuo e mà ní gba lé.
- ²² A laaika! Asu niazíkpa yápiɔio, ké váipi su ɔta, aa wá asookeo yáí.
- ²³ Ké wà kí Aatasasa lápi kyokè, wà a bɔɔlekè Leuúe ní a lakèna Simèsaio ní ní gbé kíni, ɔ aa fêle gè Yudaɔ lè Yelusaleú gò. Aa gínè pásípási aa mè aa kámabo.
- ²⁴ Beewa aa kámabò ní Lua kpé zí pò aale ke Yelusaleúo e Pèesi kí Dalíusi kpalablea wè plaade guu.

5

Tatenai lákèa kí Dalíusiè

- ¹ Anabi Age* ní anabi Zakali,† Ido néo anabikekè Yuda pò kú Yelusaleúo ní Yuda bùsuo píi ní Isailio Lua tso.
- ² ɔ Salatieli né Zolobabeli ní Yozada né Yesuao fêle ná Lua kpé boawa Yelusaleú.‡ Lua anabipio kúrino, aale dɔrle.§
- ³ Wegò Uflata baala ɔaana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní ní gbéɔ mò ní lé, aa ní lá aa mè: Déme á gbá zé á kpéè bee kèke boi?
- ⁴ Aa gbé pò lé kpépi boɔ tó gbèa lɔ.
- ⁵ N beeo Lua lé wéte Yuda gbèzòpiɔzi, ɔ aai oné aa kámaboo. Aa mè wà lékpásake Dalíusiè gía, aai lá pò a ké a yá musu e.
- ⁶ Uflata baala ɔaana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní ní gbé Pèesi buio lakè, ɔ aa kpàsá kí Dalíusiè.
- ⁷ Lékpásá pò aa kèèn ke, aa mè: Kí Dalíusi, wa fɔkpáma maamaa.
- ⁸ Kí, ñyò dɔ ké wa ge Yuda bùsuo e Lua zòde kpéu. Wále kpépi bo ní gbè gbèneɔ, wále lí da kpépi gíwa. Wále zipi ke ní laaio, ále táa'o.
- ⁹ Wa yálala ní gbèzòɔwa wa mè: Déme á gbá zé á kpéè bee kèke boi?
- ¹⁰ Wa ní tó gbèa ké wà e one, ɔ wa ní ɔaanapio tó dálau.
- ¹¹ Lá aa yázásiwán ke: Aa mè musu ní zíleɔ Lua zòblenaɔn ní ú. Kpé pò wa bò yáa à wè kè, ɔ wa kèke lé bo lɔ. Isailio kí zò mé bò yáa.
- ¹² Aa mè ní deziɔ Lua Musude pò fêle, ɔ á ní ná Babiloni bui Nebukanèza, Babeli kíae a ɔzí, ɔ á kpépi wíwi à gbépiɔ sèle tárino Babeli.*
- ¹³ Bee gbèa Babeli kí Kilusi kpalablea wè séia guu à yádile à mè wà ea Lua kpépi bo lɔ.
- ¹⁴ Baa vua ní ánuɔ pò pò Nebukanèza sèle Lua kpéu Yelusaleú, a kále a táakpèu Babelio, kí Kilusi bɔle kpá Sesebazaa pò à aá díle bùsu ɔaana úwae.†
- ¹⁵ A òè aá pòpiɔ se ge kále Lua kpéu Yelusaleú, tó wà kpépi kèke dɔ.
- ¹⁶ ɔ Sesebazaa mò Lua kpé è kpále. Wále kpépi bo za gòo beee e gbá, kási i láa yáao.
- ¹⁷ Kí, tó á kène maa, lá wèele kíaɔ lálakèkí Babeli, ní gwa tó kí Kilusi yádile wà Lua kpé dɔ Yelusaleúe. Lá ní è, ní lékpásákewèe.

6

Dalíusi yádileɔ Lua kpé boa yá musu

- ¹ Kí Dalíusi yádile, ɔ wà lápi wèele taala pò wa kále Babeli lálakèkio guu.
- ² ɔ wà bò lá kooawa Ebatana wéle bíideu Mede bùsuo. Yáe bee ku a guu, ké asu sáínguo yáí:
- ³ Kí Kilusi kpalablea wè séia guu à yádile Lua kpé pò kú Yelusaleú musu, à mè wà kpépi dɔ sa'okíi ú. Wà a èbo a lesí ká gásisuu bàáɔ, a yáasa gásisuu bàáɔ.
- ⁴ Wáli gbè gbène dɔ àáɔ, lí mendo, gbè gbène àáɔ, lí mendo. Wa a fiabo ní kibe ɔao.
- ⁵ Vua ní ánuɔ pò pò Nebukanèza sèle Lua kpéu Yelusaleú à suò Babelio sɔ, wa ea ge kále a gbèu Lua kpéu Yelusaleú.

* 5:1 Age 1.1 † 5:1 Zkl 1.1 ‡ 5:2 Age 1.12 § 5:2 Zkl 4.6-9 * 5:12 2Kia 25.8-12 † 5:14 Eza 1.2-11

6 Ɔ kí Daliusi lékpāsàkè à mè: Tiasa Uflata baale d̄aana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní á gbé p̄ó kú Uflata baa w̄e, à ázia ga we.

7 A Lua kpé d̄bna d̄ā to t̄e. A to Yuda d̄baana ní r̄ gb̄ēz̄ōō Lua kpépi keke d̄o.

8 Mále yá p̄ó ásu ke Yuda gb̄ēz̄ōōne Lua kpépi d̄ba musu dilé. A p̄ó p̄ó aa yeio séle ma làasiu we ní Uflata baale falu p̄ó wa b̄o, í kpámá pii, ké z̄ipi su ze bo yáí.

9 P̄ó p̄ó aa yei pii, zugaee, s̄asakao, s̄āneb̄o p̄ó aai Lua Musude gbagbaò, p̄ówena, wisi, v̄ē, n̄isi, àò kpa Yelusaleū sa'onawá lá gu lé d̄o lá aa gb̄ēawáwa pákpaisai,

10 ké aa e sa p̄ó kà Lua Musudegu owà, aai wabikewám̄e ní ma néo.

11 Tó gb̄ēe yá p̄ó má díle bee lile, wa ade kpé lí wo, wi aà pawá wà péle, wi aà be ke tufua ũ.

12 Tó k̄iae ge buie lé w̄e le yápi lile ge àle w̄e le Lua kpé p̄ó kú Yelusaleūpi wí, Lua p̄ó tò a t̄ó kú gupiwa, aà ade fu. Ma Daliusi máme ma yápi díle. Wà z̄ikewá maamaa.

Lua kpé sak̄ea

13 Ké kí Daliusi lékp̄as̄api kè màa, Uflata baala d̄baana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní r̄ gb̄ēo yápi kè ní laaio.

14 Ɔ Yuda gb̄ēz̄ōō kp̄ed̄ba lé gé ae lá ānabi Age * ní ānabi Zakali Ido néo† ānabik̄ek̄ewa. Aa kpépi d̄b wa láa lá Isailio Lua ówa, lá P̄ēs̄io k̄ia Kilusi ní Daliusio ní Aatasasao a yád̄ilewa.

15 Aa Lua kpé m̄ide Aadaa ḡōō āaōde z̄í kí Daliusi kpalablea w̄e soolode guue.

16 Ɔ Isailio Lua kpé sak̄è ní p̄nao, sa'onawá ní Levii buio ní gb̄é k̄ini p̄ó s̄ù ní z̄ìz̄okeo pii.

17 Lua kpé sak̄ēapi yáí aa sa'ò ní zuswana m̄en bas̄o ní s̄asakao m̄en āaa do ní s̄āneb̄o m̄en āaa pla, ā aa sa'ò ní blesanao m̄en kuepla Isaili bui dasileu amp̄ii duun awakpab̄o ũ.

18 Aa sa'onawá díled̄ile ḡā ní ḡāo, mé aa Levii buio díled̄ile ḡā ní ḡāo lo, ké aa z̄ik̄e Luae Yelusaleū, lá a ku M̄oizi lá guuwa.

19 M̄o s̄éia ḡōō ḡēo m̄endosaide z̄í, z̄ìz̄o p̄ó s̄up̄io Ḡēamusu dikp̄é‡ kè.

20 Sa'onawá ní Levii buio gb̄āb̄o níziāe aa ḡō gb̄ālesai nípii, ā aa Ḡēamusu s̄ā k̄olokpakpa z̄ìz̄o p̄ó s̄ub̄ne ní sa'on deeo p̄ó ní níziā p̄ó.

21 Isaili z̄ìz̄o p̄ó s̄up̄io mé s̄ò ní gb̄é p̄ó aa gb̄ālea buip̄ale yá musu tò, aale Dii Isailio Lua k̄ii w̄e le.

22 Ɔ aa K̄aaso dikp̄ek̄è ní p̄nao e ḡōō s̄opla. Dii tò an p̄o k̄ēna, asa a tò Asilio k̄ia n̄ōs̄el̄ile ní yá musue, ā à d̄r̄ile a kp̄ed̄ba z̄í guu, Isailio Luapi.

7

Ezala sua Yelusaleū s̄uk̄ea

1-5 Yá beeo gb̄ea P̄ēs̄io kí Aatasasa kpalableḡōō Ezala b̄ò Babeli à s̄ù. Sa'onkia Aalona mé Eleazaa í, Eleazaa Fineasi í, Fineasi Abisua í, Abisua Buki í, Buki Uzi í, Uzi Zelaia í, Zelaia Melaio í, Melaio Azalia í, Azalia Amalia í, Amalia Aitubu í, Aitubu Zadoki í, Zadoki Saluú í, Saluú Ilikia í, Ilikia Azalia í, Azalia Selaia í, ā Selaia Ezalapi í.

6 Ezalaa yādanede, a M̄oizi ikoyá p̄ó Dii Isailio Lua díle d̄s̄ásas̄. Lá Dii aà Lua ok̄uaala, k̄ia p̄ó p̄ó à a wabik̄ewa kp̄awá pii.

7 Kí Aatasasa kpalablea w̄e s̄oplade guu Isailieo s̄ù Yelusaleū lo. Sa'onawá kú ní guu ní Levii buio ní l̄ès̄inao ní b̄ib̄led̄ānao ní Lua ua z̄ik̄ena.

8 Ezala k̄a Yelusaleū kí kpalablea w̄e s̄oplade m̄o s̄ode guu.

9 A f̄ele Babeli m̄o s̄éia ḡōō s̄éia z̄íe, ā à k̄a Yelusaleū m̄o s̄ode ḡōō s̄éiaz̄í. Aà Lua o k̄uaala,

10 asa Ezala mekp̄a Dii ikoyá w̄aipaawa ní a k̄eao, ké à e aà yád̄ileneo ní aà ikoyá dada Isailione.

Lá p̄ó ki Aatasasa kp̄a Ezalawa

11 Taala p̄ó kí Aatasasa kp̄a sa'on Ezala p̄ó í Dii yád̄ileao ní aà yád̄ileneo da Isailione wa yán ke:

12 Aatasasa, k̄ia k̄ia mé l̄ae bee k̄è sa'ona Ezala, Lua Musude ikoyādanae. Ma f̄okp̄ama.

13 Ma yád̄ile ma mè Isaili bui ge sa'ona ge Levii bui p̄ó kú ma b̄usuu aa ye gen̄o Yelusaleūo pii, aa gé.

14 Mapi ní ma ledamade gb̄ēon s̄opla mé n gbae, ké ñ gé Yelusaleū ní Yuda b̄usuo pii yá gwagwai n Lua ikoyá p̄ó ní k̄ua musu.

15 Anusu ní vua p̄ó mapi ní ma ledamadeo wa Isailio Lua p̄ó aà be ku Yelusaleū gb̄a séle wa ḡeò

* 6:14 Age 1.1 † 6:14 Zkl 1.1 ‡ 6:19 B̄oa 12.1-20

16 ní ánusuo ní vua pò ní è Babeli búsuuo pii ní pò pò gbéé ní sa'onao kpá ní Lua kpé pò ú Yelusaleúo.

17 Zuswanao ní sāsakaoo ní sãnebooo lúlu ní òpio n laaiwa, ní sa pò wí a pò káteu a tékú oò n Lua kpé gbagbakíiwa Yelusaleú ní pówenti gbao ní imia gbao.

18 Mpi ní n gbéé à ke ní ánusuo ní vua pò gòo lá à kéké maawa, lá á Lua yeiwa.

19 Pò pò wà nàne n òzì lousisia Lua kpéu pò úo kpa n Luapiwa Yelusaleú.

20 Tó ní ye Lua kpé pò kñiñi, tó a keke a gò n yá úe, se ma láasui we.

21 Mámema a kí Aatasasa, ma yádile Uflata baale ò'ulenaone pii. A wabi pò sa'ona Ezala, Lua Musude ikoyádana kèwá kpawá gòo pii.

22 Anusu su de tónu áaóao. Pówena su de tónu baakwiao. Vée ní nísio su de litili òaa baobao. Wisi sò, lá a yei léu.

23 Lá Lua Musude díle pii, à kpa gòo aà kpé pò ú, ké asu kpèneke ní ma kíakeo ge ma néoo.

24 Aò dò sò ké á zeví á falu ge ele'oa ge wé'oa sí Lua ua zíkènao ge sa'onao ge Levii buio ge lèsinao ge bíibòledòanao ge zíkènpáleo wao.

25 Mpi sò Ezala, yákpalekenao ní yággònao díledile òno pò n Lua kpáma léu, ké aa yákeke a zéwa gbéé pò kú Uflata baaleone pii. Aao de gbéé pò aa n Lua ikoyá dòo ú. Gbéé pò dòo sò, dadané.

26 Gbéé pò n Lua ikoyá ní búsu ikoyáo kúa òplaplao, wa yádaaála, aà dea ge aà ya òaa búsuu ge aà àizee siawá ge aà daakpèun nó.

27 O Ezala mè: Wá Dii wá deziò Lua sáaukpa! A láasoo maa dà kíe a sòu, ò kipi gbáakpá aà kpé pò kú Yelusaleúwa màa.

28 A tò ma yá kà kía ní a ledamadeo gu ní aà íwa gbáao pii. Lá Dii ma Lua ò kuamala, ma sòdíle, ò ma Isaili òaanao káaa aa gèmano.

8

Uabele pò sù ní Ezalao

1 Uabele pò wa ò Babeli búsuu Aatasasa kpalablegò wa su sánuo tón ke ní ní buibòkio:

2 Fineasi buio uabele Geesò,

Itamaa buio uabele Danieli,

Davidi buio uabele Atusu.

3 Pabso bui Zakali ní a gbéé gbèon basoplakwi.

4 Paata Mòabu bui Zelaia né Elioenai ní a gbéé gbèon òaa do.

5 Zatu bui Yaazie né Sekania ní a gbéé gbèon òaa do ní basòoo.

6 Adini bui Yonataa né Ebede ní a gbéé gbèon blakwi.

7 Elaú bui Atalia né Yesaia ní a gbéé gbèon bàaòkwi.

8 Sefatia bui Mikaila né Zebadia ní a gbéé gbèon basiiò.

9 Yoabu bui Yeieli né Obadia ní a gbéé gbèon òaa do ní gèò ní áaòo.

10 Bani bui Yosifia né Selomi ní a gbéé gbèon baswaaò.

11 Bebai bui Bebai né Zakali ní a gbéé gbèon baasòo ní áaòo.

12 Azegada bui Akatá né Yohanani ní a gbéé gbèon basòokwi.

13 Adonikaú bui pò sù gbèzàò, Elifele ní Yeelio ní Semaiao ní ní gbéé gbèon bàaò.

14 Bigivai buio Zakuu ní Utaio ní ní gbéé gbèon bàaòkwi.

Ezalaò daa Yelusaleú zéu

15 Ma ní káaa swa pò í òo Aavai, ò wa bòokpá we gòo áaò. Ké ma gbéé fánke ní sa'onao, má è Levii buio kú ní guuo.

16 O ma òaanae beeo sísi: Elieze, Alieli, Semaia, Elenatá, Yalibu, Elenatá, Natá, Zakali ní Mesulaúo. Ma yádanedeo Yoalibu ní Elenatá sísi ò.

17 Ma ní zí Ido pò de òaana ú gu pò wí me Kasifia kíi. Ma yá pò aa oè ní aà gbéé pò kú weo dànè, ké aa suwéé ní wá Lua ua zíkènao.

18 Lá wá Lua ò kuawála maannò, aa súwéé ní gbéé laaideo, Levii tóuna Mali bui Selebía ní áa néo ní aà dáunao gbèon bao plasai.

19 Aa sù ní Melali buio Asabia ní Yesaiao ò ní ní dáunao ní ní néo gbèon bao.

20 Aa sù ní Lua ua zíkèna pò Davidi ní a íwaò ní díle aa ò Levii buio gbèon òaa do ní baoo. Wá ní tó dáluu mípii.

21 Ma leye kpáwakè Aava swa sae we, ké wá wázia busa wá Luae, wí tá na wabikèwá wápio ní wá néo ní wá àizee yá musu.

22 Ma sosaò ní sòdeo gbèaa kíawa aa kàedawázi zéu ibèeò yáí oa widè, asa wá ò kíae wa mè: Wá Lua í òku gbéé pò aal a kíi wèléola maannòe, ò í a pòkúma zòo bòò gbéé pò pákpáaziwa.

- 23 Wa leyè wa wabikè wá Luawa yápio musu, 5 a síwano.
- 24 Ma sa'on dɔaanaɔ sɛ gbɛɔn kuɛpla ní Selebiao ní Asabiao ní ní gbɛ́ɔ gbɛɔn kwi.
- 25 ɔ ma ánuɔ ní vuao yɔ́nɛ kiloowa ní pɔ́ pɔ́ kɪ́ ní a ledamadeɔ ní aá íwao ní Isaili pɔ́ kú weɔ a labakè wá Lua kpé gba úo.
- 26 Wa ánuɔ yɔ́nɛ kiloowa tɔnu bao ní plao ní ánuɔ pɔ́ tɔnu áa5 ní vuao tɔnu áa5.
- 27 Vua tao ku lo mèn bao, aa ká kiloo swaa5, mé mɔgotè ta maa tekeɔ ku mèn pla, a bæe ká vuawa.
- 28 Má ònɛ: Apio ní pɔ́pioá Dii pɔ́e. Anusu ní vuaoá pɔ́ pɔ́ wá Dii á deziɔ Lua gbáe.
- 29 A itɛ́kɛ à pɔ́pio d́a e a ge yɔ́ kiloowa Dii kpé kpéneɔ guu Yelusaleú sa'onao ní Levii buiɔ ní uabeleɔ wáa.
- 30 ɔ sa'onao ní Levii buiɔ ánuɔ ní vuao ní pɔ́ pɔ́ wa yɔ́ kiloowapio sí aa geð wá Lua kpéu Yelusaleú.
- 31 Wa fele Aavai, wa da Yelusaleú zéu mɔ séia gɔɔ kuɛpladezi. Wá Lua okúwála, á káedawázi zéu íbeɔ ní kpáiweliweɔ yáí.
- 32 Ké wa ka Yelusaleú, wa kámabò we gɔɔ áa5.
- 33 A gɔɔ siíde zí wa ánuɔ ní vuao ní pɔ́pio yɔ́ kiloowa wá Lua kpéu, 5 wá kpá sa'ona Ulia né Melemɔwa. Fineasi né Eleazaa kuaànɔ ní Yesua né Yozabao ní Binui né Nɔadiao. Levii buiɔne mípii.
- 34 Wá apii nàò wa yɔ́ kiloowa, 5 wá a gbia lé dalaú zibeezi.
- 35 ɔ zìzɔ pɔ́ sùò sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú ò'ò Isaili Luawa, zuswana kuɛpla Isaili bui ppii pɔ́ ú, sásakao basoo siíðsai, sáneboɔ basii5 áaðsai, blesanaɔ kuɛpla duun awakpabò ú. Wá sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú òð Diiwa píie.
- 36 Wá yá pɔ́ kía díle taala kpá aá íwao ní Uflata baala dɔaanaɔwa, 5 aa gbáká Isailiɔne ní Lua kpé dɔao.

9

Isaili buipaleɔ sea nɔ ú

- 1 Yápi kea gbɛa kíaɔ mò ma káí aa mè: Wá gbɛ́ɔ ní sa'onao ní Levii buiɔ aai kékɔwa ní bui pɔ́ liaawázi ní ní yábɛɛkeɔɔ, Kanaaɔ, Itio, Pelizio, Yebusio, Amɔniɔ, Moabuɔ, Egipio ní Amoleɔ.
- 2 Aa nɔsè ní guu, aa sè ní néɔne lo. Aa wá bui pɔ́ wá de Lua gbé úo kè kɔgbé ú ní bui pɔ́ liaawázi. Kíaɔ ní dɔaanaɔ mé bɔ́ Lua kpe máa.
- 3 Ké ma yápi má, ma a ula ní ma ulataoo gá má kè, ma a mikáeɔ ní ma lekána káeɔ wò. ɔ ma zɔ́le, yápi día.
- 4 ɔ gbé pɔ́ yá pɔ́ Isaili Lua ò vía vío káamazi pii zìzɔ pɔ́ sùò bɔa Lua kpepi yáí. Lá yápi día, ma gɔ́ zɔ́lea we e sa oosi ogɔɔ.
- 5 Ké sa oosi ogɔɔ ká, ma fele mazia busaa guu, ma ula ní ma ulataoo kɛa, 5 ma ge kule ma kosowa, ma a ɔ pɔ́opoo Dii ma Luae
- 6 ma mè:
Ma Lua, wí ma kú, ma gee gò kpa ma wéi. Ma Lua, má fɔ́ wése mà n gwao, asa wá duuna kúwála, wá táaeɔ zòma.
- 7 Za wá deziɔ gɔɔ e ní a gbáo wá táae zɔɔ. Wá duuna yáí 5 n wá ná buipaleɔ kíaɔne ní ɔzì, wápio ní wá kíaɔ ní wá sa'onao, 5 aa wá gbɛeɔ dède ní fɛndao, aa wá gbɛeɔ kú zìzɔ ú, aa wá pɔ́ nàaa, 5 wí wá kú lá à wá kú gbáewa.
- 8 Dii wá Lua, tia kéwa n wá wegwa gia yɔɔ, n gbé kɔnaɔ tówɛe, 5 ní wá gbá tepekli n kpéu. Wá Lua, ní tò wá oa wèe, n wá lé ní láo yɔɔ wá zɔbleu.
- 9 Wá Lua, baa ké zɔɔn wá ú, ní wá tò wá zɔbleuo. N tò Pɛesio kíaɔ gbékekèwɛe. N wá lé ní láo, 5 wa n kpé gbooaɔ kèke wá dɔ. Wá Lua, n káedawázi Yelusaleú ní Yuda búsuo pii.
- 10 Tia kéwa wá Lua, yá kpele wá fɔ́ onɛ loi? Asa wa pákpá n yá
- 11 pɔ́ ní díle n zɔblena ánabiɔne aa òzìe. Aa mè búsu pɔ́ wá deziɔ lé gé sii de búsu pɔ́ gbálè bui pɔ́ kú weɔ yábɛɛkeɔ yáí úe. An boɔ búsupi pà za a léle ní a lélaɔ an yábɛɛkeɔ yáíe.
- 12 Aa mè wásu wá wá nenɔe kpásámáo, mé wásu ní nɔ sé wá néɔneɔ. Wásu weɔ ní aafia ní ní gwea maaɔzi bauo. ké wá e gbáakú, wí búsu pɔ́maaɔ ble, wá tò wá néɔne e gɔɔpii.*
- 13 Yápio wá lé pii wá wáikea ní wá táae zɔɔo yáíe. N beeo wá Lua, ní íadawá e wá duuna léwao, n gbé kɔnaɔ tówɛe kéwa.
- 14 ɔ wa ea n yádileɔ gbòo, wa bui yábɛɛkenao sè nò ú. Lá wá kè máa, n pɔ́ a pawázi, ní wá dɛde míomibe, gbé kɔnae a bɔ lo.

* 9:12 Bɔa 34.12-16, Iko 7.1-4

15 Dii Isailio Lua, n yá kue, 5 wa g5 gbágbē k5nao ũ. Taaedeon wá ũ. A yáí wá gbēe a f5 wese à n gwao.

10

Isailio n duunao oa Luae

1 Goo p5 Ezala lé lousisi máa, a kúlea Lua kpé kpeele, àle n duunao o Luae, àle 55b, Isailio kàaaaazi dasidasi, g5eo n n5eo n nēfēnenao, 5 aale 55b maamaa.

2 ɔ Elaū bui Yeielī nē Sekania fēle yā'ò Ezalae à mè: Wa b5 wá Lua kpe, wa bui p5 liaawázio sè n5 ũ. N beeo b5kīi kú wá Isailionē e tia.

3 Wá ledouke n wá Luao sa, wí n5epio ya n nē5, lá n a ledawáwa, mpi n gbé p5 aa wá Lua yádileao vía vío. Wá ke lá à ikoyá'owa.

4 Fele! A g5 n yá ũe. Wa zenn5e. S5dile n zīke yápiwa.

5 ɔ Ezala fēle, a tó kíao n sa'onao n Levii buio n Isailio pii legbē yápi musu.

6 ɔ à gò Lua kpé kpeele, à gē I Eliasibu nē Yohanani kpēne. I pobleo, i imio, ké àle zīz5 p5 s5b náaisaīke 55b yáí.

7 ɔ wá kpawakē Yelusaleū n Yuda būsuo pii wá mè, zīz5 p5 s5b aa káaa Yelusaleū pii.

8 E g5o aa5 àb gé pai, tó gbē i m5o, aa àizeeo g5 Dii p5 ũe, wi ade ya b5 zīz5 p5 s5b guu. Kíao n gbēz55o mé zēò máa.

9 ɔ Yuda g5eo n Bēyāme bui g5eo káaa Yelusaleū pii e g5o aa5pi gē pàò. M5 kēokwi g5o baode zī aa z5lea Lua kpé gāae n5pii, aale lualua yápi n lou p5 lé mao yáí.

10 ɔ sa'onā Ezala fēle yā'ónē à mè: A b5 Lua kpe, a wá Isailio táae kāfi, a buipāleo sè n5 ũ.

11 A á duunao o Dii á dezio Luae, í aa p5eā ke sa. A kēk5wa n bui p5 liaaázio n n5 p5 á sē n guu.

12 Bīa wēwà n b5 gbāao aa mè: Māae, wá ke lá n òwēewa.

13 Ama wá dasi mé lou ku, wá f5 wàb zea bàasi lao. Wá f5 yápi keke g5o do ge g5o plao, asa wá táae kē z5o yápi musu.

14 Tó wá kíao g5 la bíla gēe ũ. Gbē p5 buipāleo sè n5 ũ i b5 wēle n wēleo, aai m5 g5o p5 wa dílenēwa n n5 wēle gbēz55o n yákpalekenao, wá Lua p5 i weewá yápi musu.

15 Asaeli nē Yonatāa n Tikeva nē Yaziao mé b5 yápi kpe n5pla, 5 Levii buio Mēsulaū n Sabetaio zēn5o.

16 ɔ zīz5 p5 s5b kē lá wa òwa. Sa'onā Ezala uabeleo sē daedae mēndodo. A n tó dālau pii. M5 kwide g5o séia zī 5 gbēpio z5le yápi gwāgwa.

17 M5 séia g5o séia zī aa buipāle senapio yá gwāgwa aa làa pii.

Gbē p5 aa buipāle n5 sē

18 Sa'onā p5 aa buipāle n5 sēon ke: Yozada nē Yesua buio n a dāunae beeo Maasea, Eliezeē, Yalibu, Gedalia.

19 Aa òdā k5 5u aa mè wa n n5pio yá, 5 an baade sāsa kpā n táae fiabob5 ũ.

20 Imee buio Anani n Zebadio.

21 Aliū buio Maasea, Elia, Semaia, Yeieli, Uzia.

22 Pasuu buio Elioenai, Maasea, Isimaela, Netaneli, Yozaba, Elasa.

23 Levii buio Yozaba, Simeī, Kelaia p5 wí me l5 Kelita, Petaia, Yuda, Eliezeē.

24 Lēsina Eliasibu n bíb5leđ5anao Saluū n Teleūo n Ulio.

25 Isaili kīni p5 aa buipāle n5 sēon ke: Pal5i buio Lamia, Izia, Malakia, Miame, Eleazaa, Malakia, Benaia.

26 Elaū buio Matania, Zakali, Yeieli, Abadi, Yelem5, Elia.

27 Zatu buio Elioenai, Eliasibu, Matania, Yelem5, Zabada, Aziza.

28 Bebai buio Yohanani, Anania, Zabai, Atalai.

29 Bani buio Mēsulaū, Maluku, Adaia, Yasubu, Seali, Yelem5.

30 Paata M5abu buio Adena, Kelala, Benaia, Maasea, Matania, Bezaleli, Binui, Manase.

31 Aliū buio Eliezeē, Isia, Semaia, Sime5,

32 Bēyāmeē, Maluku, Semalia.

33 Asuū buio Matenai, Matata, Zabada, Elifele, Yelemai, Manase, Simci.

34 Bani buio Maadai, Amlaū, Ueli,

35 Benaia, Bedea, Kelui,

36 Vania, Melem5, Eliasibu,

37 Matania, Matenai, Yaasu.

38 Binui buio Simeī,

39 Selemia, Natā, Adaia,

⁴⁰ Manadebai, Sasai, Salai,

⁴¹ Azaleli, Selemia, Semalia,

⁴² Saluū, Amalia, Yosefu.

⁴³ Nebo buiᵛ Yeieli, Matitia, Zabada, Zebina, Yadaï, Yoeli, Benaia.

⁴⁴ Gbépᵛ buipāle nᵛ sèe nᵛpii, mé an nᵛpi keeᵛ néᵛ í'irno.

NĒEMII

Yá pò kú láε bee guu

Neemii lá yá pò kè Ezala lá guu gbεa yá dàu a siuwēε. Neemii láá yá pò a kè azia yá musu láε. Neemii ku sa'ona Ezala gɔɔε, Peesio kí Aatasasa íwaɔ doε. Kípi aà gbà zé aà ge Yelusaleũ keke kále. (1.1-2.10) Ké à kà we, baa ké gbēε ibelesèaàno, aà bùsu gbēε dɔ̀aaale, ɔ̀ à Yelusaleũ bíi kèkè a bò. (2.11-7.72) A zè ní Ezalao gɔɔ pò aa káaaa zɔ̀o ke, ɔ̀ Ezala Lua ikoyá kyokè. Levii buio yápi bɔ̀okè gbéone, ɔ̀ baade kèkè zè ní Diio. (8.1-10.40) Wà yáε gògò Isaili pò sù Yelusaleũone, (11.1-12.26) ɔ̀ Neemii dɔ̀aa Yelusaleũ bíi sakèa guu. (12.27-43) Bee gbεa à kèkè Lua ikoyáε zé kàlené. (12.44-13.31)

Láε bee guu wá è Neemiiá aiadeε. A wɔ̀o ví mé gbēmaε. Yá pò à su lé ke pii guu í wabike Luawa a yá musue.

Neemii Yelusaleũ kàakea

¹ Akalia né Neemii yán ke: Aatasasa kpalablea wè baode mɔ̀ pò wí mε Kisele guu má kú kibe Susa mεεwiau.

² ɔ̀ ma dáuna Anani bò Yuda búsuu à mò ní gbēε. Ma yálalamá Yuda gbé kɔ̀na pò bò žizokεu ní Yelusaleũo musu.

³ Aa wèa aa mè, gbé pò bò žizokεu aa tà Yuda búsuuo lé taasike maamaε, wàle ní láanike, asa Yelusaleũ bíi gbooaε, mé a bɔ̀ε gbaɔ̀ tékúa.

⁴ Ké ma yápi mà, ma zɔ̀le, ɔ̀ wé'í bɔ̀a. Ma ɔ̀lɔ̀ gɔɔpla, mále leye, mále wabike Lua Musudewa

⁵ ma mè: N yá na Dii Lua Musude. Lua zɔ̀o pò í tó ní mε séenatan n ù. Gbēke guu n baa lo kú ní gbé pò yenzi aàlo n yádileao kúao.

⁶ Wéte mapi n zòblenai. Swákpa wabi pò mále kema fáane ní gwáasináo n zòblena Isailiɔ̀nezi. Mále duuna pò wá kène o. Baa mapi ní ma de bεdeɔ̀ wa duunakè sεε.

⁷ Wa yáväikène maamaε, wi n yádileao dao, wi n ɔ̀tondokii gwao, wá n ikoyá pò ní díle n zòblena Mɔ̀ziε kúao.

⁸ To yá pò ní díle n zòblena Mɔ̀ziεε bee dɔ̀ngu. N mè tó wa bɔ̀ n kpe, níyɔ̀ wá fáaa buipáleo guue.

⁹ N mè lo, tó wa ea suma, mé wá n yádileao kúa wále zikεwà, baa ké n wá yá e dúnia léwa, níyɔ̀ wá káaa, níyɔ̀ suwanɔ̀ gu pò ní sè n tɔ̀ kuwàu.*

¹⁰ Gbépiá n zòblenaone, n gbé pò n ní bó ní n iko zɔ̀o ní n gása gbáaone.

¹¹ N yá na Dii, swádo mapi n zòblena wabikeai ní n zòblena pò n yá í kené na aa n vía vío wabikeao. Mapi n zòblena ma daε ní gómio gbã, kí i ma wegwa.

Gɔ̀o bee sɔ̀ kípi vébɔ̀lenan ma ù.

2

Kí Aatasasa Neemii zia Yelusaleũ

¹ Aatasasa kpalablea wè baode mɔ̀ pò wí mε Nisá guu kí ye véemi, ɔ̀ má sè má kpáwà. A ma dɔ̀ ní oosisio yáao,

² ɔ̀ à ma la à mè: Bóyáí n oosisii? Nle gyákeo. N pò mé yáa? Via ma kú maamaa,

³ ɔ̀ má òè: Lua n dɔ̀ ní aafiao, Zái! Ma oosisi, asa wéle pò ma dezio mia kuu gò bézia úε. A bíibɔ̀le gbaɔ̀ tékúa.*

⁴ ɔ̀ a òmε: N ye mà ke kpelewa ni? Ma wabikè Lua Musudewa gía,

⁵ ɔ̀ má wèwà ma mè: Kí, tó à kène maa, mé mapi n zòblena ma yá kàngue, ma zí Yuda búsu wéle pò ma dezio mia kuupi, ké mà e keke kále.

⁶ Kípi na zɔ̀lea aà sae, ɔ̀ à ma la à mè: Níyɔ̀ ke we gɔ̀o úma ni? Gɔ̀o kpele níyɔ̀ sui? Ké kí wè ma geai, ɔ̀ ma gɔ̀odléε.

⁷ Má òè: Tó à kàngue, lákε Uflata baale dɔ̀aanaone n kpaa. Oné aa to mà pá ní búsa e mà ge kaò Yuda búsuu.

⁸ Lákε n líkpe dɔ̀ana Asafae lo. Oè aà ma gba lí mà zegikii pò kú Lua kpé sae gbaɔ̀ keò ní bíibɔ̀le gbaɔ̀ ní kpé pò máo kuu pɔ̀o. ɔ̀ kí lá pò má gbèawaɔ̀ kpáa, asa ma Lua ɔ̀ kuamalaε.

⁹ Kí sosa bade ní sòdeɔ̀ dàmeε aa gεmano. ɔ̀ ma ge Uflata baale dɔ̀aanao lè, ma kí láo kpámá.

¹⁰ Ké Oloni gbé Sambala ní a íwa Tobia, Amɔ̀ni buio mà gbēε mò Isailio gwea káfi, à kènέ íi maamaε.

* 1:9 Iko 28.64, 30.2-5   * 2:3 2Kia 25.8-10

- 11 Ké ma ka Yelusaleū, ma kámabò g̃la g̃ɔ̃ àã.
- 12 Ǿ ma fɛlɛ gwáasína ní gb̃ɛɛ, mi yá p̃ɔ ma Lua dà ma s̃su mà kɛ Yelusaleū o gb̃ɛɛo. Ma di zàa'lna kpɛ, gb̃ɛ k̃ñiò bɛ k̃ɛsɛ.
- 13 Ma b̃ɔ Guzule B̃ɔlɛ gwá, ma mipè Gb̃ɛgbon b̃ɔwa ní Tufua B̃ɔlɛo. Mále Yelusaleū b̃fi p̃ɔ daa'la gwagwa ní a b̃ɔlɛ gb̃á tɛk̃uā.
- 14 Ǿ ma gɛ aɛ e Nibna B̃ɔlɛ ní k̃í íkalek̃iio. Gue ku we, ma zàa'lna i f̃ɔ g̃ɛuo,
- 15 ̃ má bɛ swa'eu gwá, mále b̃fi gwagwa. Ǿ ma ɛa su, ma g̃ɛ Guzule B̃ɔlɛ.
- 16 Gb̃áadeɔ gu p̃ɔ ma g̃ɛu ge yá p̃ɔ má k̃è d̃ɔo, asa mi yāe o Yudaɔne g̃lao, baa sa'onao ge kiabuio ge gb̃áadeɔ ge gb̃ɛ k̃ñi p̃ɔ aa z̃i pi kɛo.
- 17 Ǿ má òné: A taasi p̃ɔ wá lé éó? Yelusaleū g̃ɔ bezia ũ, a b̃iib̃ɔlɛ tɛk̃uā. A to wá ɛa b̃fi boi l̃, k̃é wásu w̃aɔ de láanip̃o ũ b̃o yáí.
- 18 Má òné l̃ lá ma Lua ɔk̃umala ní yá p̃ɔ k̃í òmɛɛo. Ǿ aa m̃ɛ: Wá fɛlɛ na a boawa. Ǿ aa ná z̃i maapiwa ɔplapla.
- 19 Ké Oloni gb̃ɛ Sambala ní a Iwa Tobia, Am̃oni buio ní Laalubu bui Gesɛuo a baomá, aa wá aláfiik̃é, aa sakáwágu aa m̃ɛ: B̃ɔ ále kɛ wei? Alɛ b̃ɔ k̃í yá kpɛ ỹoo?
- 20 Ǿ ma a z̃asimá ma m̃ɛ: Lua Musude a wá dae ní g̃ómio. Wápiò aá z̃òblenao, Yelusaleū b̃iib̃o wále nawá kɛ. Apiò s̃ɔ á baa ku lao. A yá kú la b̃o, á t̃ɔ áɔ d̃ɔ gb̃ɛgu w̃ɛlɛpi guu la b̃o.

3

Yelusaleū b̃iib̃onao

- 1 Sa'ona Eliasibu ní a gb̃ɛ sa'onao èa S̃á B̃ɔlɛ b̃ò. Aa a sak̃è, ̃ aa a gbaɔ p̃ɛlɛpɛlɛ. Aa b̃fi sak̃è e za Baso Kalanga ní Ananli Kalangao.
- 2 An sae Yelikodeɔ b̃iib̃ò. An sae Imeli né Zakuu b̃iib̃ò.
- 3 Asenaa bedɛɔ èa Kp̃ɔ B̃ɔlɛ b̃ò, aa a zao dàda, aa a gbaɔ p̃ɛlɛpɛlɛ, aa a m̃ɔɔ ní a gb̃áaɔ dàu.
- 4 An sae Uliá né Melemo, Akozi t̃òuna b̃fi k̃èkɛ b̃ò. Aa sae Belekia né M̃ɛsulat̃, M̃ɛsezabeli t̃òuna k̃èkɛ b̃ò. Aa sae Baana né Zadoki k̃èkɛ b̃ò.
- 5 Aa sae Tekoadeɔ b̃fi k̃èkɛ b̃ò, k̃ási an gb̃ɛz̃ɔɔ g̃í z̃í gb̃áa p̃ɔ d̃ɔaana dañé keic.
- 6 An sae Pasea né Yoiada ní Besodia né M̃ɛsulauo B̃ɔlɛ Zi b̃ò. Aa a zao dàda aa a gbaɔ p̃ɛlɛpɛlɛ, aa a m̃ɔɔ ní a gb̃áaɔ dàu.
- 7 An sae Gabaɔ gb̃ɛ Melatia ní Melb̃ɔɔ gb̃ɛ Yad̃ɔo b̃fi k̃èkɛ b̃ò ní Gabaɔdeɔ ní Mizipadeɔ e za Uflata baala d̃ɔaana bɛ.
- 8 An sae Alaia né Uzieli p̃ɔ í vua z̃í kɛ b̃fi k̃èkɛ b̃ò. Aa sae tulalek̃ena Anania k̃èkɛ b̃ò e za b̃fi yáasa k̃í.
- 9 Aa sae Hulu né Lefaia, Yelusaleū kpedo k̃ía, b̃fi k̃èkɛ b̃ò.
- 10 Aa sae Alumafa né Yedaia b̃fi p̃ɔ b̃ɔaa ní a b̃ɛo k̃èkɛ b̃ò. Aa sae Asabana né Atusu k̃èkɛ b̃ò.
- 11 Aliū né Malakia ní Paata M̃ɔabu né Asubuo gup̃alɛ k̃èkɛ b̃ò ní K̃ina Kalangao.
- 12 An sae Aloese né Saluū, Yelusaleū kpedo k̃ía, b̃fi k̃èkɛ b̃ò s̃ánu ní a ñɛñɛo.
- 13 Anuni ní Zanadeɔ Guzule B̃ɔlɛ k̃èkɛ. Aa èa b̃ò aa a gbaɔ p̃ɛlɛpɛlɛ, aa a m̃ɔɔ ní a gb̃áaɔ dàu. Aa b̃fi k̃èkɛ b̃ò l̃ g̃ás̃is̃su ɔaa s̃ɔo e à g̃è p̃ɛ P̃ɔtuogb̃ɔ B̃ɔlɛwa.
- 14 Lekabu né Malakia, Betakeleū fáani k̃í, P̃ɔtuogb̃ɔ B̃ɔlɛ k̃èkɛ. A èa b̃ò, à a gbaɔ p̃ɛlɛpɛlɛ, à a m̃ɔɔ ní a gb̃áaɔ dàu.
- 15 K̃l̃oze né Saluū, Mizipa fáani k̃í, Nib̃ɔna B̃ɔlɛ k̃èkɛ. A èa b̃ò a d̃ò, à a gbaɔ p̃ɛlɛpɛlɛ, à a m̃ɔɔ ní a gb̃áaɔ dàu. A b̃fi p̃ɔ kú Siloe íkalek̃i sae k̃èkɛ b̃ò l̃ za kibɛ kaa sae e à g̃è p̃ɛ Davidi W̃ɛlɛ de d̃ek̃iwa.
- 16 A gbea Azebu né Nɛɛmii, Bezuu fáani kpedo k̃í, b̃fi k̃èkɛ b̃ò e Davidi bɛ geṽik̃i sae ní íkalek̃i p̃ɔ wa ỹò ní Ñeg̃ɔnao Kp̃é.
- 17 A gbea Bani né Leuū ní Levii buio b̃fi k̃èkɛ b̃ò. A gbea Asabia, Keila fáani kpedo k̃í, a fáani b̃fi k̃èkɛ b̃ò.
- 18 A gbea Enada né Bavai, Keila fáani kpedo k̃í, a fáani b̃fi k̃èkɛ b̃ò.
- 19 Aa sae Yesua né Ezɛɛ, Mizipa k̃í, b̃fi p̃ɔ b̃ɔaa ní g̃ɔkɛb̃ɔkpɛo k̃èkɛ b̃ò e b̃fi golawa.
- 20 A gbea Zabai né Baluku k̃ɔaik̃è à b̃fi k̃èkɛ b̃ò za golawa e à g̃è p̃ɛ sa'onkia Eliasibu bɛ kpɛlɛwa.
- 21 A gbea Uliá né Melemo, Akozi t̃òuna gup̃alɛ k̃èkɛ b̃ò za Eliasibu bɛ kpɛlɛ e aà ua léwa.
- 22 A gbea sa'onao p̃ɔ k̃ái ní Yelusaleū b̃fi k̃èkɛ b̃ò.
- 23 A gbea B̃ɛyámɛɛ ní Asubuo b̃fi p̃ɔ b̃ɔaa ní a b̃ɛo k̃èkɛ b̃ò. A gbea Maasea né Azalia, Anania t̃òuna b̃fi p̃ɔ kú a bɛ sae k̃èkɛ b̃ò.

- 24 A gbea Enada né Binui gupále kèke bò za Azalia be e à gè pè bíi golawa.
- 25 Uzai né Palala bíi kèke bò za golawa e kalanga pò bɔaá ní kibeo dakpeunaɔ ua sae. A gbea Palosi né Pedaia
- 26 ní Lua ua zikena pò kú Ofeli sísí musuɔ bíi kèke bò I Bole kpee gukpe oi e à gè pè kalangapiwa.
- 27 A gbea Tekoadɔ bíi kèke bò za kalanga zɔɔpi sae e sísi pi bíiwa.
- 28 Sa'onao bíi pò kú Sɔ́ Bole sae kèke bò, baade ní bíi pò kú a be saeɔ.
- 29 A gbea Imee né Zadoki bíi pò kú a be sae kèke bò. A gbea Sekania né Semaia pò de Gukpe Bole dšana ũ bíi kèke bò.
- 30 A gbea Selemia né Anania ní Zalafa negɔe soolode Anunio gupále kèke bò. A gbea Belekia né Mesulaũ bíi pò kú a kpé sae kèke bò.
- 31 A gbea vuazikena Malakia bíi kèke bò e Lua ua zikenaɔ ní laatanaɔ be Mifeka Bole sae e à gè pè kpé pò kú bíi golawa.
- 32 Vuazikenaɔ ní laatanaɔ mé bíi kèke bò kpé pò kú bíi golawa ní Sà Boleo zanguo.

Ibelesa ní Yelusaleũ bíibonaɔ

- 33 Ké Sambala mà wá Yudaɔ wále Yelusaleũ bíi bo, aà pɔ pà, aà za fè maamaa, ɔ àle wá awiambu.
- 34 A ò a gbéɔ ní Samali zigɔɔ wáa à mè: Bó Yuda gianapio lé keeee? Aa fɔ ea bíipi boe? Aa sa'ò aai zipi ne gɔɔ do nia? Aa fɔ wélepi vu ní gbe pò tekú à dàaɔpibe?
- 35 Amɔni bui Tobia ku aà sae, ɔ à mè: Bíi pò aale bopi, tó gbégbona dèdewa, a gbɛɔ gbooe fá!
- 36 ɔ ma mè: Wá Lua, wá yama, asa aa nífèwázie. Tó wá awiana pò aale bɔ wi ní musu. Tó wá ní kúkú wá tárino zizɔɔ ũ.
- 37 Nsu láka ní taaeɔlao. Nsu ní ní duuna bādeɔ, asa aa bíibonaɔ sɔsɔe.
- 38 Maa wa bíipi bɔ e à pèkɔwa mé a lesí kà guo, asa gbéɔ lé zipi ke ní nòsemendoe.

4

- 1 Ké Sambala ní Tobiao ní Laalubuɔ ní Amɔniɔ ní Asedodadeɔ mà Yelusaleũ bíikeke a lé gé ae mé gufoo lé tata, an pɔ pà maamaa.
- 2 ɔ a lekpaal nípii, aa mè wa mɔ léle Yelusaleũwa, wi yákele lianzi.
- 3 ɔ wa wabikè wá Luawa, mé wa gudšanaɔ díledile fáane ní gwáasinao an yáí.
- 4 ɔ wá Yudaɔ mè: Asosenaɔ yèe lé láa. Gbe pò wa gbòo wa daal zɔɔ, wá fɔ bíipi bo wá a midɛo.
- 5 Wá ibeɔ mè, e wàò gé ní yá dɔi, wa siwágu, wi wá dedee, zipi i gɔ kpa a zéu.
- 6 Wá gbé pò kú ní saeɔ mɔ òwèe à kà gèn kwi aa mè: Aale bɔ gupiiu, aa ye mɔ léleiwáe.
- 7 ɔ ma gbéɔ díledile bíifoɔ guu ní a gu pò eɛũ. Ma ní díledile daeae, baade ní a fèndao ní a sɔnao ní a sáo.
- 8 Ké ma wetè guoi, ma fèle ò kíabuione ní gbáadeɔ ní gbé kɔniɔ ma mè: Asu víakenéo. Aɔ dš ké Dii zɔɔ, i tó ní me séenata. A zika á gbéone ní á negɔe ní á nenɔe ní á nao ní á beɔ.
- 9 Ké wá ibeɔ mà Lua ní fú, a tò wa ní lekpaal feena mà, ɔ wápii wa ea na bíiboawa, baade ní a zlo.
- 10 Za gɔɔ bee ma gbéɔ kpaalé leɛ pla. Gbéɔ lé zike mé gbéɔ sɔna kúa ní sèngbaoo ní sáo ní mò ulao daa. Kíao sí gbé pò lé bíiboɔ kpe.
- 11 Gbé pò aso seaɔ aso kúa ɔ do, gɔkebo ɔ do.
- 12 Bíibonaɔ fènda dɔa ní pi nípii. Kuupena ɔ ku ma sae.
- 13 ɔ má ò kíabuione ní gbáadeɔ ní gbé kɔniɔ: Zí dasi mé bíipi gbàa, ɔ wa kòkpaalékpaale a léu.
- 14 Gu pò á mà wále kuupeu, à káaawázi we, wá Lua i zikawé.
- 15 ɔ wa ea na zíwa, gbéɔ sɔna kúa za guluuluui e saanaɔ gè bíleɔ.
- 16 Zibeezí má ò gbéone: A baade lí i Yelusaleũ la ní a íwaɔ, ké aali e gudša gwá, aali zike fáane.
- 17 Mapi ní ma dáunaɔ ní ma íwaɔ ní gudšana pò kumanɔɔ, wili wá pòkasa bɔɔ, baade ɔ a gɔkebo kúa a ɔplaaue.

5

Neemii zea ní taasideɔ

- 1 Gɔɔ bee wá Yudaɔ ní ní nao lé wiile ní gbéɔwa maamaa.
- 2 An gbéɔ mè: Wápio ní wá neɔ, wá dasi. Wá ye pówenai wá poble, wí e wàò aafia.

- 3 An gbēeɔ̀ m̀è lɔ: Nɔana ku, ɔ wa wá buaɔ̀ ní wá v̄ēbuɔ̀ ní wá kp̄eɔ̀ t̄ɔɔma díle p̄ɔwena yáí.
- 4 An gbēeɔ̀ m̀è: Wa ɔa s̄eà, ké wá wá buaɔ̀ ní wá v̄ēbuɔ̀ falu kpa kíwa yáí.
- 5 Baa tó wá bui doué, mé wá néɔ̀ dou ní ní néɔ̀, wále wá néɔ̀ yiamá zɔɔ ũ teasi. Wá nenɔeɔ̀ lé zɔble kò, mé wá gb̄aa i ka wá p̄e keɔ, asa wá buaɔ̀ ní wá v̄ēbuɔ̀ ḡò ní p̄ó ũe.
- 6 Ké ma ní wiipi mà ní gb̄éɔ̀ káala p̄ó aa k̄eɔ, ma p̄ó p̄a maamaa.
- 7 Ma yápi wáaipá ma s̄s̄ guu, ɔ ma zɔad̄ò kiabuio ní gb̄aadeɔ̀wa má òné: A baade lé ɔ'idia a gb̄édeɔ̀. * ɔ ma m̀è wá bíla káaa an yápi yáí.
- 8 Má òné: Wa wá gb̄é Yuda p̄ó ḡò buipáleɔ̀ p̄ó ũɔ̀ b̀ò wá gb̄aa léu, ɔ á tò á gb̄éɔ̀ lé nízla yiawá lɔa? ɔ aa níle kp̄é, aai yáe e òo.
- 9 ɔ ma ea ma m̀è: Yá p̄ó ále kepi maaɔ. Aɔ wá Lua vía ví, ké wá ibeɔ̀ buipáleɔ̀ su wá s̄s̄s̄o yáí.
- 10 Mapi ní ma daeɔ̀ ní ma íwaɔ̀, wa ɔa ní p̄ówenao s̄eáné s̄s̄. A ɔ'idiané tó sa,
- 11 i ní buaɔ̀ ní ní v̄ēbuɔ̀ ní ní kù kp̄eɔ̀ ní ní kp̄eɔ̀ ɔaané ní p̄ó basode p̄ó ále símá ɔ'í ũo, ɔa ní p̄ówenao ní v̄ēeɔ̀ ní nísió píi.
- 12 ɔ aa m̀è: Wá ɔaané, wá p̄e weelemá lɔo. Wá ke lá ní òwa. ɔ ma sa'onao sísi, má tò gb̄épiɔ̀ lakpá nízla lá aa a legb̄èwa.
- 13 Ma a ulada kp̄oɔ̀ ma m̀è: Lua gb̄é p̄ó i z̄ike lé p̄ó á gb̄épiwaɔ̀ kp̄oɔ̀ m̀aa, i aà be ní aà àizeeɔ̀ siwá. Lua aà kp̄oɔ̀ aà ḡó gii m̀aa. Bíla m̀è: Ami! ɔ aa Dii sáaukpá. ɔ gb̄éɔ̀ kè lá aa a legb̄èwa.
- 14 Bee gbea za ḡoɔ̀ p̄ó Aatasasa ma díle Yuda búsu d̄aaana ũ a kp̄alablea w̄e baode z̄í e a w̄e baakwi ní plaode guu, á kà w̄e kuepla, mapi ní ma daeɔ̀ wi d̄aaanakeble bleo.
- 15 D̄aaana káau p̄ó d̄aaameɔ̀ aso gb̄ia t̄ò gb̄éwa, aa p̄blea ní v̄ēeɔ̀ sí baadewa ní ánuɔ̀ ɔwat̄e blablaɔ. An íwaɔ̀ gb̄aab̄lemá lɔ. Mapi s̄s̄ mi ke m̀aaɔ, asa má Lua vía ví.
- 16 Ma mekpá bípi boawa, mi t̄oɔ̀le sé ma p̄ó ũo. Ma íwaɔ̀ káaaa we z̄ípi yáíe.
- 17 Yudaɔ̀ lɔ p̄oble ma be gb̄eɔ̀n basoplakwikwi, gb̄aadeɔ̀ ní gb̄é p̄ó b̀ò bui p̄ó liaawáziɔ̀ kíiɔ.
- 18 Lá gu lé d̄o w̄iɔ̀ zu kekemeɔ̀ m̀endodo ní s̄a mekpaaɔ̀ m̀en soolosoɔ̀o ní k̄oɔ, mé w̄iɔ̀ v̄ēe ba z̄oɔ̀z̄o ḡoɔ̀ kwi ní ḡoɔ̀ kwio. Gia ní beeo mi d̄aaanakeble gb̄eamáɔ, asa z̄í p̄ó gb̄é beeo lé ke z̄o.
- 19 Ma Lua, yámaa p̄ó má k̄e gb̄é beeeɔ̀ píi àò d̄ongu.

6

Neemii ibeɔ̀ wele ɔn̄okeá

- 1 Ma bíibò má làa, a f̄oo ku guei lɔo, áma mi a b̄ole gbaɔ̀ pélepele ḡiao. Ké Sambala ní Tobiao ní Laalubu bui Geseúto ní ma ibeɔ̀ kíniɔ̀ a baomá,
- 2 Sambala ní Geseúpio lékpásákèmeɔ̀ aa m̀è mà m̄o dar̄ile Ono guzule w̄élee guu. Vái ɔ aale weelemano.
- 3 Ma gb̄éɔ̀ z̄ímá ma m̀è: Mále z̄í z̄o keɔ, má e mà m̄o. Má e mà z̄ípi to we mà m̄o á kíiɔ.
- 4 Aa lékpásápi k̄emeɔ̀ ḡen síɔ̀e, mé ma yápi z̄ásímá m̀aa píi.
- 5 A ḡen ɔsode Sambala a íwae z̄ia. A taala p̄ó wi kán'ɔ nawàò k̄ua.
- 6 Wa k̄é lápi guu wá m̀è: Wá yáe feena mà buipáleɔ̀ kíi, ɔ Geseú m̀è síanae. A m̀è mpi ní Yuda kíniɔ̀ a z̄eɔ̀ á b̄o kí yá kp̄eɔ̀. A yáí ále bípi boi. Wá m̀è lɔ ní ye ní ḡó Yudaɔ̀ k̄ia ũe,
- 7 ɔ n̄ anabiɔ̀ díle aa o Yelusaleú níme ní de ní k̄ia ũ. Kí a yápi ma. Ayám̄eto m̄o wá lekpaaf̄.
- 8 ɔ ma lékpásákèè ma m̀è: Yá p̄ó níle o kuo. M̄me n̄ yápi ò n̄z̄iawa.
- 9 Ampii aa ye vía ma k̄ú aa m̀è wá ɔ a ḡó d̄owáziɔ̀, wá e z̄ípi mídeɔ. Ma Lua, ma ɔ gba gb̄aa.
- 10 Ḡoɔ̀ewa ma ge Delaia né Semaia, Metabeli t̄oúna be, asa á az̄ia ye a kp̄éu. A m̀è: Wá kpaau Lua kp̄éu, wí a gbatawále, asa gb̄éɔ̀ lé m̄ó n̄ deie. Aa m̄o n̄ dei gwáae.
- 11 ɔ ma m̀è: Ma taa í baalea? Ma taa a f̄i ge ule Lua kp̄éu maz̄ia misia yáía? Má geɔ.
- 12 Má d̄s̄ maz̄iawa aà yápi i b̄o Lua kíiɔ. A anabikepi k̄e ma yá musu, ké Tobia ní Sambalao fiabòè yáíe.
- 13 M̀aa á fiabòè, ké vía e ma k̄ú mà duunake mà gé we, aai gbasaa ma t̄ò ɔ̀kp̄a aa ma s̄s̄s̄.
- 14 Ma Lua, to Tobia ní Sambalao yákeapi àò d̄ongu. To n̄e anabi Nɔadia yá áò d̄ongu lɔ ní anabi kíni p̄ó aa ye vía ma k̄ú.
- Yelusaleú bíi mídeá*
- 15 Ḡoɔ̀ blakwi ní plao gbea wa bípi míde m̄o p̄ó w̄i me Elulu ḡoɔ̀ baasodez̄í.
- 16 Ké wá ibeɔ̀ a baomá, mé bui p̄ó liaawáziɔ̀ wes̄ie, an ká gá, aa d̄s̄ sa ké wa z̄ípi k̄e ní wá Lua gb̄aaɔe.
- 17 Ḡoɔ̀beez̄í Yuda kiabuio lé lá kp̄ásá Tobiaɔ̀ m̄òɔm̄oɔ, mé Tobiaɔ̀ píi lé kp̄ásané.

* 5:7 B̄oa 22.24

¹⁸ Yudaᵛ yāyèaàᵛ dasi, asa Ala né Sekania mé àà ànsue ũ, mé Belekia né Məsulaū mé Tobiapi né Yohanani ànsue ũ.

¹⁹ Aaī àà sáaukpa ma wáa lᵛ, 5 aai éa ma yá dau siuè. Tobiapi láᵛ kpàsáméé lᵛ, ké vía e ma kú.

7

¹ Ké wà bíibò mé ma a bᵛle gbaᵛ pèlepele, wà bíibòlédᵛanaᵛ ní lèsinaᵛ ní Levii buiᵛ díle.

² Ɔ ma a dauna Anani díle Yelusaleū gbēzᵛᵛ ũ ní kibē ziiia Ananiao, asa gbé náaidee. A Lua vía ví de gbé dasidela.

³ Má òné: Wasuli Yelusaleū bᵛle gbaᵛ wēo e íatē ge lí gbāakú. Wáli zetata wà gbáaᵛ dau e bíibòlédᵛanaᵛ tá. Wà Yelusaleūdeᵛ díledíle gudᵛanaᵛ ũ lᵛ, an gbēeᵛ aao ku gudᵛakii, an gbēeᵛ ní be sae.

⁴ Wēlɛpi zᵛᵛ mé a bálumaᵛ ví, mé gbé pᵛ kú weᵛ bílao. Wi e éa a kpéᵛ dᵛᵛᵛ yāao.

⁵ Ma Lua láasoo dāméé ma sᵛu, 5 ma kíabuiᵛ káaa ní gbāadeᵛ ní gbé kᵛniᵛ pii, ké wà ní tᵛ dalau ní buiwa yáí.

⁶ Babeli kí Nebukanéza Isailiᵛ kúku zᵛᵛ ũ yāa, à tárnᵛᵛ Babeli. An gbé pᵛ bᵛ zᵛᵛkɛpiu aa sᵛ Yelusaleū ní Yuda búsuᵛ, baade ní a beoᵛn ke:

⁷ Aa sᵛ ní Zolobabeliᵛ ní Yesuaᵛ ní Neemiiᵛ ní Azaliao ní Laamiao ní Naamanio ní Maadoseo ní Bilisāo ní Misipaaᵛ ní Bigivaio ní Leuᵛᵛ ní Baanao sānu.

Isaili gᵛe pᵛ sᵛpᵛᵛ naoan ke:

⁸ Palᵛᵛ buiᵛ gbēᵛn àaasᵛᵛᵛᵛ lɛe pla ní baswaaᵛkwi ní plao (2.172).

⁹ Sefatia buiᵛ gbēᵛn àa do ní baswaaᵛkwi ní plao (372).

¹⁰ Ala buiᵛ gbēᵛn àa àaᵛᵛ ní blakwi ní plao (652).

¹¹ Paata Mᵛabu buiᵛ pᵛ de Yesua ní Yoabuo buiᵛ ũ gbēᵛn àaasᵛᵛᵛᵛ lɛe pla ní àa síiᵛ ní bao plasaio (2.818).

¹² Elaū buiᵛ gbēᵛn àa soolo ní blakwi ní síiᵛᵛ (1.254).

¹³ Zatu buiᵛ gbēᵛn àa síiᵛ ní blasᵛᵛᵛᵛ (845).

¹⁴ Zakai buiᵛ gbēᵛn àa àaᵛ ní baswaaᵛᵛᵛ (760).

¹⁵ Binui buiᵛ gbēᵛn àa àaᵛ ní blakwi plasaio (648).

¹⁶ Bebai buiᵛ gbēᵛn àa àaᵛ ní baasᵛᵛᵛ ní àaᵛᵛ (628).

¹⁷ Azegada buiᵛ gbēᵛn àaasᵛᵛᵛᵛᵛ lɛe pla ní àa do ní basoolo ní plao (2.322).

¹⁸ Adonikaū buiᵛ gbēᵛn àa àaᵛ ní bàaᵛᵛᵛᵛᵛ ní plao (667).

¹⁹ Bigivai buiᵛ gbēᵛn àaasᵛᵛᵛᵛᵛ lɛe pla ní bàaᵛᵛᵛᵛᵛ ní plao (2.067).

²⁰ Adini buiᵛ gbēᵛn àa àaᵛ ní bàaᵛᵛᵛᵛᵛᵛ (655).

²¹ Atee pᵛ de Ezekia buiᵛ ũ buiᵛ gbēᵛn basᵛᵛᵛᵛᵛ plasai (98).

²² Asuū buiᵛ gbēᵛn àa do ní basoolosᵛᵛᵛ ní àaᵛᵛ (328).

²³ Bezai buiᵛ gbēᵛn àa do ní basoolosᵛᵛᵛ mēndosaio (324).

²⁴ Alifí buiᵛ gbēᵛn basᵛᵛᵛᵛᵛkwi ní plao (112).

²⁵ Gabaᵛᵛ buiᵛ gbēᵛn basᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ (95).

²⁶ Betelēūdeᵛ ní Netofadeᵛ gbēᵛn àa do kueplasai (188).

²⁷ Anatodeᵛ gbēᵛn basoolosᵛᵛᵛ ní àaᵛᵛ (128).

²⁸ Betazamaveᵛdeᵛ gbēᵛn bla ní plao (42).

²⁹ Kiliayaaliūdeᵛ ní Kefiladeᵛ ní Beelodeᵛ gbēᵛn àa àaᵛ ní basopla ní àaᵛᵛ (743).

³⁰ Lamadeᵛ ní Gebadeᵛ gbēᵛn àa àaᵛ ní bao ní mēndoo (621).

³¹ Mimasadeᵛ gbēᵛn basoolo ní plao (122).

³² Betelideᵛ ní Aideᵛ gbēᵛn basoolo ní àaᵛᵛ (123).

³³ Nebo pále buiᵛ gbēᵛn blakwi ní plao (52).

³⁴ Elaū pále buiᵛ gbēᵛn àa soolo ní blakwi ní síiᵛᵛ (1.254).

³⁵ Aliū buiᵛ gbēᵛn àa do ní basooloo (320).

³⁶ Yelikodeᵛ gbēᵛn àa do ní basoplasᵛᵛᵛᵛᵛ (345).

³⁷ Lodideᵛ ní Adidadeᵛ ní Onᵛdeᵛ gbēᵛn àa àaᵛ ní basoolo ní mēndoo (721).

³⁸ Senaadeᵛ gbēᵛn àaasᵛᵛᵛᵛᵛ lɛe àaᵛ ní àa síiᵛ ní basoolokwio (3.930).

³⁹ Sa'ona buiᵛ pᵛ sᵛn ke: Yesua buiᵛ Yedaia buiᵛ gbēᵛn àa sᵛᵛ baasᵛᵛᵛᵛ ní plao sai (973).

⁴⁰ Imɛe buiᵛ gbēᵛn àa sᵛᵛ ní blakwi ní plao (1.052).

⁴¹ Pasuu buiᵛ gbēᵛn àa soolo ní blasᵛᵛᵛᵛ ní plao (1.247).

⁴² Aliū buiᵛ gbēᵛn àa sᵛᵛ ní gēo ní plao (1.017).

⁴³ Levii buiᵛ pᵛ sᵛn ke: Odeva buiᵛ Yesua ní Kamielio buiᵛ gbēᵛn bàaᵛkwi ní síiᵛᵛ (74).

⁴⁴ Asafa buiᵛ lèsinaᵛ gbēᵛn basoplasᵛᵛᵛ ní àaᵛᵛ (148).

⁴⁵ Saluū ní Ateeᵛ ní Talemᵛᵛ ní Akubuo ní Atitao ní Sobaio buiᵛ bíibòlédᵛanaᵛ gbēᵛn basopla plasai (138).

- 46 Lua ua zikenaɔ́ gbéé beeo buione: Ziha, Asufa, Tabao,
- 47 Kelosi, Siaan, Padoni,
- 48 Lebana, Agaba, Salemai,
- 49 Anana, Gideli, Gaaa,
- 50 Leaila, Lezini, Nekoda,
- 51 Gazaũ, Uza, Pasea,
- 52 Besai, Meuniũ, Nefusiũ,
- 53 Babuku, Akufa, Aluu,
- 54 Bazelu, Meida, Aasa,
- 55 Baakosi, Sisela, Tema,
- 56 Nezia ní Atifao.
- 57 Salomɔɔ zɔ́blena buiɔ́ gbéé beeo buione: Sotai, Sofele, Peluda,
- 58 Yala, Daakɔ́, Gideli,
- 59 Sefatia, Atili, Pokelɛ Azebaiũ ní Amɔo.
- 60 Lua ua zikenapiɔ́ ní Salomɔɔ zɔ́blena buipiɔ́ gbéon ɔ́aa pla swaaɔ́saiɛ (392).
- 61 Gbéɛ bɔ́ Temela ní Telaasao ní Kelubuo ní Adɔo ní Imɛɛo, ɔ́ aai e ní buibɔ́kɔ́i ɔ́nɛ́o, tó Isailion ní ũ.
- 62 Delaia ní Tobiao ní Nekodao buione, aa gbéon ɔ́aa ɔ́aɔ́ ní bla ní plaoɛ (642).
- 63 Sa'ona bui pɔ́ de ɔ́baia ní Akozio ní Baazilaio bui ũ sù lo. Baazilaipi Galada bui Baazilaine sè yáa nɔ́ ũ, ɔ́ à a ɔ́nsue tɔ́pi sè.
- 64 Gbépiɔ́ ní tɔ́ wéle buibɔ́kɔ́i taalau, aai bɔ́wàò, ɔ́ wà gínɛ́ ní sa'ozio.
- 65 Bùsu dɔ́aana ɔ́nɛ́, mé i ke sa'ona ní yá gwà ní Uliũo ní Tumiũo* báasio, aasu Lua ble bleo.
- 66 Gbépiɔ́ pii gbéon ɔ́aasɔ́soo lɛɛ bla ní plao ní ɔ́aa do ní baswaaɔ́o (42.360).
- 67 An zɔ́blenaɔ́ gɔ́ɛo ní nɔ́ɛo ku lo gbéon ɔ́aasɔ́soo lɛɛ sopla ní ɔ́aa do ní basopla ɔ́aɔ́saio (7.337). Lɛ́sinaɔ́ gɔ́ɛo ní nɔ́ɛo kúrínɔ́ lo gbéon ɔ́aa do ní blasɔ́oo (245).
- 68 Aa sɔ́o vɛ́ ɔ́aa ɔ́aɔ́ ní basooloo ní gɛ́o ní mɛ́ndoo (736), sɔ́baonaɔ́ ɔ́aa do ní blasɔ́oo (245), yiongoɔ́ ɔ́aa pla ní bla sɔ́osaio (435), zaa'inaɔ́ ɔ́aasɔ́soo lɛɛ soolo ní ɔ́aa ɔ́aɔ́ ní basooloo (6.720).
- 69 An uabeleeɔ́ gbadàda zɛ́ yá musu. Bùsu dɔ́aana gbadà Lua kpé zɛ́ kpagolo guu vua kiloo swaaɔ́ ní kɛ́nio ní vua taɔ́ mèn blakwi ní sa'on ulataoɔ́ mèn ɔ́aa pla ní basoolokwio (530).
- 70 Uabeleeɔ́ gbadàda Lua kpé zɛ́ kpagolo guu, vua kiloo baswaaɔ́kwi (170) ní ɔ́nusuo tɔ́nu do ní kiloo ɔ́aa doo.
- 71 Gbé kɛ́nio gbadàda lo, vua kiloo baswaaɔ́kwi (170) ní ɔ́nusuo tɔ́nu do ní kiloo basɔ́oo ní sa'on ulataoɔ́ mèn báaɔ́soo ní plao (67).
- 72 Sa'onaɔ́ ní Levii buiɔ́ ní bílibɔ́ledɔ́anaɔ́ ní lɛ́sinaɔ́ ní gbɛ́paleeɔ́ ní Lua ua zikenaɔ́ ní Isaili kɛ́nio zɔ́lɛzɔ́le ní wéleɔ́ guu.†

8

Ezala Moizi ikoyá kyokɛa

- 1 Gbépii káaa ní ledoo gáae pɔ́ kú I Bole sae, ɔ́ wa ò yádanede Ezalae aà bɔ́ ní Moizi ikoyá pɔ́ Dii díle Isailionɛ láo.
- 2 Mo sopla goɔ́ sɛ́ia zɛ́ sa'ona Ezala bɔ́ ní Moizi ikoyá bilá ae. Gɔ́ɛo ní nɔ́ɛo ní gbé pɔ́ aa fɛ́ yámaɔ́ pii kú we.
- 3 A aedɔ́ gáae pɔ́ kú I Bolepi saewa, ɔ́ àle lápi kyokɛ za kɔ́kɔ́o e latɛ́ minanguo gɔ́ɛo ní nɔ́ɛo ní gbé pɔ́ aa fɛ́ maɔ́ wáa. Gbépii swádb Moizi ikoyá lápi kyokɛai.
- 4 Yádanede Ezala ze gbá lesɛ́ pɔ́ wa dà ní lío lápi kyokɛa yáí musu. Matitia ní Semaio ní Anaiao ní Uliao ní Ilíkiao ní Maaseao ku aà oplaaí. Pedaiia ní Misaelio ní Malakiao ní Asuũo ní Asadanao ní Zakalio ní Mesulatio ku aà ɔ́zeɛí.
- 5 Ké Ezala lá wé, gbépii è, asa aà zekíi lesɛ́ deríla. Ké a wé, gbépii fɛ́le zè.
- 6 Ezala Dii Lua zɔ́ɔ́de saáukpá, ɔ́ gbépii ɔ́sè musu aa mè: Ami! Ami! ɔ́ aa mipɛ́le tɔ́kɛ, aa kùle Diiɛ.
- 7 Goɔ́ pɔ́ gbéɔ́ zea we, Levii buieɔ́ Moizi ikoyá dàdané. Levii buipiɔ́ tón ke: Yesua, Bani, Selebia, Yamini, Akubu, Sabetai, Odia, Maasea, Kelita, Azalia, Yozaba, Anana ní Pelaiiao.
- 8 Aa Lua ikoyá lápi kyokɛ, ɔ́ aa a bɔ́ɔ́lekè, aa a wé wɛ́nɛ́, ké aa e kyópi ma.
- 9 ɔ́ bùsu gbáade Neemii ní yádanede sa'ona Ezalao ní Levii bui pɔ́ lé yádada gbéneɔ́ ɔ́nɛ́: Goɔ́ beeá Dii á Lua pɔ́e. Asu wɛ́nakeo, ásu ɔ́ɔ́lo. Asa ké aale Moizi ikoyá ma, aale ɔ́ɔ́lo nípiie.
- 10 Neemii mè: A ge pɔ́ níside ble, í í nana mi. A lí gbé pɔ́ pɔe víoɔ́ne. Goɔ́ beeá wá Dii pɔ́e. Asu búbuapeo, asa pona pɔ́ Dii í kpámá de á gbáa'ekíi ũ.
- 11 Levii buiɔ́ gè gbéɔ́ nɔ́sɛ níniné aa mè: A níle! Goɔ́ beeá Lua pɔ́e, ásu búbuapeo.

* 7:65 Bɔ́a 28.30, Iko 33.8 † 7:72 1Lad 9.2-3

12 Ɔ aa fele gè pòblè aa imī, aa likōe aa pōnakè maamaa, asa aa yá pò wa òné mà sa.
 13 Mōpi gōo plaade zī uabeleō nī sa'onaō nī Levii buiō kàaa yādanede Ezalazi, ké aa e wéte Mōizi ikoyāi.
 14 Ɔ aa yá pò Dii dīle Moizie è we à mè, Isailiō aao ku lākpeō guu mō soplade dikpeōzī,*
 15 mé aa yáe bee kpàwake nī zōewiaō guu nī Yelusaleūō aa me: A bōle gé sēu, í kulaō kaso suō nī baalalaō nī gbélaō nī daminalaō nī lí uede láō, ké à lākpeō dōd lá a ku taalauwa.
 16 Ɔ gbéō gè kāsokaso aa suō, baade lākpe dōd a kpé musu ge ua ge Lua ua ge I Bōle gāae ge Eflaiū Bōle gāae.
 17 Gbè pò bō zīzōkeupio lākpeō dōdō nīpii, 5 aa ku a guu. Za Nuni né Yozuee gōo e gōo bee Isailiō í dikpepi ké màao. Ɔ aa pōnakè maamaa.
 18 Ezala bō Lua ikoyā lá kyoké lá gu lé dō sea za dikpeōō sēia zī e à ge midēd. Aa dikpepi ké gōo soplae. A gōo swaaōde zī 5 aa kōkāaakè lá wa dīlewa.

9

Isailiō nī duunaō oa Luae

1 Mō doupi gōo baaso mēndosaide zī Isailiō kō kàaa nī leyeo nī zwānkasaō dadaa, mé būsū kákaa nī miu.
 2 Aa nīzla kè buipāleōwa 5 aa sīa, aale nī duunaō nī nī deziō yāvāikeaō o.
 3 Aa gōō sīa gu pò aa kuu, 5 wā Dii nī Lua ikoyā lá kyokèné e mō āaō, 5 aa nī duunaō ò aa kùle Dii nī Luae e mō āaō.
 4 Levii buieō ze gba pò wa dané musu, aa lezù Dii nī Luazi gbāugbāu. An tōon ke: Yesua, Bani, Kamieli, Sebania, Buni, Selebía, Bani nī Kenanio.
 5 Levii buiō Yesua nī Kamielio nī Banio nī Asaniao nī Selebiao nī Odiao nī Sebaniao nī Petaiao mè: A fele Dii á Lua táasile! A ku za asīnizl e gōōpii. To wā n tōbō, asa n gawī de lémaama nī táasiola pii.
 6 Mmē nī Dii ū ndo. N bāluma kè nī n be pò kú musuo nī pò pò kú weō pii. N dúnia kè nī pò pò kuwāō, n isia kè nī pò pò kú a guuō. Ni wēni kpa nīpiiwa, n be malaika dasiō í kùlene.
 7 Mmē nī Dii Lua pò Ablau sè ū, n bōaāno Ulu, Babiloni būsuu,* n aā tō līlèē Ablahaū.†
 8 N è a n náai vī a sō guu, 5 n mē n bāa aō kuaāno, nīyō Kanaa būsū kpawā nī aā buiō, būsū pò Itiō nī Amoleō kuu nī Peliziō nī Yebusiō nī Giigasiō.‡ Ɔ n lé pō nī gbèēpi kè, ké nī maa yāi.
 9 N taasi pò wā deziō kè Egipi è,§ n wii pò aa lē Isia Tēai mà.*
 10 N seelaō nī dabudabuō kè Falaōe,† nī kpāaazi nī aā iwaō nī aā būsudeō pii, asa nī dō lā aa āiapāsikè nī wā deziō. N tōbō lā a ku e nī a gbāowa.
 11 N isia zōēné, 5 aa taa'ò gugiiu aa bùa.‡ N gbé pò pèlērziō zù isiu, n nī zú lán gbewa í zōōpi guu.§

12 N dōaa n gbēōne telu guu fāane, gwāasīna sō té guu.* N zé pò de aa se pūné.
 13 N pila Sinai gbēsisī musu, n yā'òné za musu.† N ikoyā zede sīande kpāmá nī yāmaa pò nī dīleō.
 14 N tō aa kāmabogōō dō nī pò ū.‡ N n yādīleōō nī n tōndōkdiō nī n ikoyāō dà n zōōblena Moizie, 5 a kpāmá.
 15 Ké nōana nī dé, n bīe gbāenē za musu.§ Ké imi nī dé, n ibōné gbēsiu.* Būsū pō n a legbèné n mē nīyō kpāmá 5 nī òné aa ge sí nī pò ū.
 16 N beo wā deziō kāmāi vī, an swā gbāakū, aaliō n yādīleō kūao.
 17 Aa gī n yamai, dabudabu pò nī kēné yā sārīgu. An swā gbāakū, aa bō nī yā kpe, aa dōaana dīle aā ea tārīno zōbleu.† Lua, ni gbēō duuna kē má, nī sūuu vī nī sósobio, n pō lí pa kpāao, nī gbēke vī zōō, 5 ni pākpañziō.‡
 18 Baa ké aa mōkása lán gāaenawa, aa mē nī dii pò nī bōle Egipin we,§ mé aa dōennō maamaa,
 19 nī pākpañzi guwaiwaiuo n sósobi zōō yāi. Telupi dōaa ze'òlōné fāane, tépi zé pò de aa se pūné gwá, í nī tó we ziiō.
 20 N n Nisīna kpāmá à yādāné. Ni nī té manao. Ké imi lé nī de, n nī gbá í.
 21 N nī gwá guwaiwaiu wē bla, pōe í kēsāmáō. An pōkasaō í yaao, an gbá í sésēo.
 22 N buiō kpāmá nī nī būsuo, n nī būsupio kpaalēné míō. Aa Esebō kí Siō būsū sí nī pò ū nī Basana kí Ogu pōo.*

* 8:14 Lev 23.33-43 * 9:7 Daa 11.31, 12.1 † 9:7 Daa 17.5 ‡ 9:8 Daa 15.18-21 § 9:9 Bōa 3.7 * 9:9 Bōa 14.10
 † 9:10 Bōa 7-12 ‡ 9:11 Bōa 14.21-29 § 9:11 Bōa 15.4-5 * 9:12 Bōa 13.21-22 † 9:13 Bōa 19.18-20 ‡ 9:14 Bōa 20.8-11 § 9:15 Bōa 16.14-15 * 9:15 Bōa 17.6-7 † 9:17 Nao 14.4 ‡ 9:17 Bōa 34.6 § 9:18 Bōa 32.1-4 * 9:22 Nao 21.21-35

23 N tò an bui dasikù lán saanaɔwá,† n gɛ́rínɔ̀ bùsu pɔ́ rí ò rí maɛɔne aa ge sí rí pɔ́ ũ guu.
 24 Ké an néɔ̀ gè̀ bùsupi sí rí pɔ́ ũ, ɔ̀ n Kanaa pɔ́ kú weɔ̀ kádèné, n rí náné rí ɔ̀zɪ rí rí kíaɔ̀ pɪi, n bùsupi buiɔ̀ kpámá, aa rí pɛ́ɛ́ kè má.‡
 25 Aa wéle bíideɔ̀ sí rí tɔ̀ɔ̀le maaɔ, aa kpéɔ̀ sí rí pɔ́maa pɔ́ kúuɔ̀ rí ɔ̀ pɔ́ wá yɔ̀ɔ̀ rí véebuɔ̀ rí kú kpéɔ̀ rí lí pɔ́ wí a be bleɔ̀ à kè zài. Aa pɔ̀blè aa ká aa mèkpa, aa namablè n èfáai zɔ̀ yáí.
 26 N beeo an swá gbáakù, ɔ̀ aa bɔ̀ n yá kpe, aa gí n ikoyáí. Aa ánabi pɔ́ ledámá aa sumáɔ̀ dèdè, aa dɛ̀nno maamaa.
 27 N rí ná rí ibɛɛɔne rí ɔ̀zɪ, aa gbáamòné, ɔ̀ aa wiilènzí rí taasikɛa guu. Kua za musu rí sírínɔ̀ n sósobi zɔ̀ yáí, n suabanaɔ̀ dílené, ɔ̀ aa rí bɔ́ rí ibɛɛpiɔ̀ ɔ̀zɪ.
 28 Tó aa nié è, aai éa yá pɔ́ váine kɛɛ, ɔ̀ n rí kpá rí ibɛɛɔwa aa gbáablémá. Aa éa wiilènzí, ɔ̀ kua za musu rí sírínɔ̀, n rí bɔ́ gɛ́n ũma'ũma n sósobi yáí.§
 29 N ledámá aa zɛ rí n ikoyáɔ, kási aa zazakùma, aaliɔ̀ n yádileaɔ̀ kúao, n yá pɔ́ tó gbé kúa, aɔ̀ ku a sabaie.* Aa zà n yápiɔwa aa mikpèline, an swá gbáakù aa gí n yámai.
 30 N menakèrínɔ̀ a wé dasi, n Nisfna yádá rí ánabionɛ, ɔ̀ aa ledámá, aai swáɔɔio, ɔ̀ n rí ná buipáleonɛ rí ɔ̀zɪ.†
 31 N sósobi zɔ̀ guu ni rí midɛɔ, Lua sùuude sósobiden n ũ, ni pákparzɪo.
 32 Ayámato wá Lua, Lua zɔ̀ gbáade pɔ́ ni tó rí me séenata, lá n bàa ɔ̀ kúwanɔ̀ gbéke guu, taasi pɔ́ wá lé rí wá kíaɔ̀ rí wá dɔ́aanaɔ̀ rí wá sa'onaa rí wá ánabi rí wá deziɔ̀ rí n gbéɔ̀ pɪi za Asilí kíaɔ̀ gɔ̀ɔ̀ e rí a gbáɔ, rísu to à kene fɛ́nɛũo.
 33 Yá pɔ́ wá léɔ̀ pɪi musu rí maa, baa ké wa yáwáikè, rí náai ví.
 34 Wá kíaɔ̀ rí wá dɔ́aanaɔ̀ rí wá sa'onaa rí wá deziɔ̀ aai zɪke rí ikoyáwao, aai laaidɔ̀ rí yádileaɔ̀wao ge lé pɔ́ rí dámáɔ.
 35 Baa gɔ̀ɔ̀ pɔ́ aa ríza ví, mé aa pɔ́maa dasi pɔ́ n rí gbáɔ ví rí bùsu yáasa táaede pɔ́ rí kpámáɔ, aai zɔ̀blenɛɔ, aai mikè rí yáwáiwao.
 36 Gwa! Zɔ̀ɔ̀n wá ũ gbá. Bùsu pɔ́ rí kpá wá deziɔ̀waa aa a libɛɔ̀ rí a pɔ́maaɔ̀ ble, zɔ̀ɔ̀n wá ũ a guu.
 37 Wá bugbe yáasaɔ̀ gò kí pɔ́ rí tò aa gbáablèwáɔ̀ pɔ́ ũ wá duuna yáí. Aai kiblewá rí wá pɔ́tuoo lá aa yeiwa. Wá kú wétɛa zɔ̀ guu.

10

Isaili ledoukɛa rí Luao

- 1 Yá beeo yáí pɪi wále ledoukɛnno rí síanao, wále ké lá guu. Wá dɔ́aanaɔ̀ rí Levii buiɔ̀ rí wá sa'onaaɔ̀ lé rí seela kéwá.
- 2 Gbé pɔ́ aa rí seela kéwáɔ̀n ke: Bùsu gbáade Nɛɛmii Akalia né, Zedekia,
- 3 Selaia, Azalia, Zelemii,
- 4 Pasuu, Amalia, Malakia,
- 5 Atusu, Sebania, Maluku,
- 6 Aliũ, Melemɔ, Obadia,
- 7 Danieli, Ginɛtɔ, Baluku,
- 8 Mesulaũ, Abia, Miamɛ,
- 9 Maazia, Bilegai rí Semaiaɔ. Gbépiá sa'onaaɔne.
- 10 Levii buiɔ̀n ke: Azania né Yesua, Enada né Binui, Kamieli
- 11 rí rí gbéɔ̀: Sebania, Odia, Kelita, Pelaia, Anana,
- 12 Mise, Leobe, Asabia,
- 13 Zakuu, Selebia, Sebania,
- 14 Odia, Bani rí Beninuo.
- 15 Isaili dɔ́aanaɔ̀n ke: Palosi, Paata Mɔabu, Elaũ, Zatu, Bani,
- 16 Buni, Azegada, Bebai,
- 17 Adonia, Bigivai, Adini,
- 18 Atee, Ezekia, Azuu,
- 19 Odia, Asuũ, Bezai,
- 20 Alifi, Anato, Nɛbai,
- 21 Mapiasi, Mesulaũ, Ezii,
- 22 Mɛsezabɛli, Zadoki, Yadua,
- 23 Pelatia, Anana, Anaia,
- 24 Ozee, Anania, Asubu,
- 25 Aloese, Pila, Sobeki,
- 26 Leuũ, Asabana, Maasea,

† 9:23 Daa 15.5   ‡ 9:24 Yoz 11.23   § 9:28 Dɔa 2.11-16   * 9:29 Lev 18.5   † 9:30 2Kia 17.13-18

27 Ahia, Anana, Ana,
 28 Maluku, Aliü rí Baanao.
 29 Isaili kñiño, sa'onao rí Levii buio rí bílibledšanao rí lèsinao rí Lua ua zíkenao rí gbé pò aa kè bui pò liaañziwa aa Lua ikoyá kúao nàkòwa rí rí gbé pò de gbāade üo. An nao rí rí negōeo rí rí nenōeo nāmá lo rí gbé pò yápi mà mé aa dōo pii.
 30 Aa legbè aa mè: Wá sí rí Luao, wá te Lua ikoyá pò a kpá a zòblena Mōiziwai. Wá Dii wá Lua yádileao kúá rí aá yádanee, wá aò atondokli gwa.
 31 Wá wá nenōeo kpásá bui pò liaawáziowa lo. Wá rí nenōeo sé wá néone sōo.*
 32 Aa mè lo: Tó bui pò liaawázio mō rí laao ge pówenae aa yía kámabogoo, wá lúma kámabogoozì ge lousisigoozìo. Wè sopla rí wè soplao wáli tó tōle íampa,† wíli gbéó kè rí rí flao.‡
 33 Wá díle wázia yá üe, wá baade lí ánuusu kpa wè rí wèo galaü síiō wá Lua ua zì yá musu.
 34 Lo de pèe pò wí kpa Luawa pò ü rí pówenti pò wío kpawá lá gu lé dōo rí sa pò wío a pò káteu à tékú lá gu lé dōo rí sa pò wío o kámabogoo rí mo dafu dikpegooo rí dikpe pále zío rí sa pò wí o sáaukpa yáio rí Isailio duun awakpaboo rí wá Lua ua yá kñiño pii.
 35 Wá sa'onao rí Levii buio rí gbé kñiño pii, wa gbelà moa rí yáao wá Lua ua yá musu, wáli moò uale rí ualeo goo pò wa díléwa wè rí wèo. A de Dii wá Lua gbagbaki pò üe lá a ku Mōizi ikoyá guuwa.
 36 Wálio mo Dii kpéu wè rí wèo rí wá buapó káauo rí libe séiao pii.§
 37 Wálio mo wá Lua ua rí wá negōe séiao rí wá zune séiao ge sá ge ble, wíli kpá sa'ona pò lé zíkè weowa, lá a ku Mōizi ikoyá guuwa.*
 38 Wáli mō rí wá pówen séiao rí wá káa séiao rí wá libe séiao rí wá vèe séiao rí wá nísi séiao, wí kále láasiu wá Lua ua sa'onano. Wáli wá buapóo kwide bo Levii buioñe,† asa Levii buio mé í a kwide sí zōewia rí zōewiao.
 39 Tó Levii buio lé a kwide sí, Aalona bui sa'onaeo lío kúrño. Levii buio sō aali pò kwide pò aa sípi kwide se geò wá Lua ua, aali kále láasiu.‡
 40 Levii buio rí Isaili kñiño pii lí pówena rí wèeo rí nísio labake, aali kále láasiu Lua ua, gu pò luakukii pòo kuu rí sa'ona pò lé zíkè weo rí bílibledšanao rí lèsinao. Maa wáli pákpa wá Lua uaiio.

11

Isaili pò zòle Yelusaleü

1 Isaili dōaanao zòle Yelusaleü, 5 gbé kñiño gbelà an gbéó kwide mo zòlea Lua wélepi guu yá musu, an gbé kñiño i gō zōewiao guu.
 2 Wá uabele pò dōaa zè rí kua Yelusaleüo sáaukpa.
 3 Yuda búsu dōaana pò zòle Yelusaleü tōon ke: Isaili kñiño, sa'onao rí Levii buio rí Lua ua zíkenao rí Salomoo zòblen buio zòle Yuda búsu wéleoo guu, baade rí a tōleo,
 4 5 Yudaoo rí Bèyámee buioo zòle Yelusaleü.
 Yuda dōaanao tón Ataiá rí Maaseao. Pelezi Maalalee í, Maalalee Sefatia í, Sefatia Amalia í, Amalia Zakali í, Zakali Uzia í, 5 Uzia Ataiapi í.
 5 Sela Zakali í, Zakali Yoalibu í, Yoalibu Adaia í, Adaia Azaia í, Azaia Koloze í, Koloze Baluku í, 5 Baluku Maaseapi í.
 6 Pelezi bui gōgbāa pò kú Yelusaleü gbéon òaa pla rí baaōkwi plasaioe (468).
 7 Bèyámee buio dōaana Salu. Yesaia Itieli í, Itieli Maasea í, Maasea Kolaia í, Kolaia Pedaia í, Pedaia Yoedi í, Yoedi Mesulaü í, 5 Mesulaü Salupi í.
 8 Aàpi gbea Gabai rí Salaio. Ampii gbéon òaa síiō rí basoolokwi plasaioe (928).
 9 Zíkeli né Yoeli mé rí gbēzōo ü, mé Asenua né Yuda mé wéle gbēzōo plaade tu.
 10 Sa'on dōaanao Yoalibu né Yedaia rí Yakéo
 11 rí Selaiaoo. Lua ua dōaana Aitubu Melaio í, Melaio Zadoki í, Zadoki Mesulaü í, Mesulaü Ilikia í, 5 Ilikia Selaiaapi í.
 12 An gbé pò aale Lua kpé zì kēo gbéon òaa síiō rí bao rí plaoe (822).
 Sa'on dōaana Adaia. Malakia Pasuu í, Pasuu Zakali í, Zakali Amezi í, Amezi Pelalia í, Pelalia Yolaü í, 5 Yolaü Adaiapi í.
 13 Aà gbé pò aa de uabeleo üo gbéon òaa do rí bla rí plaoe (242). Sa'on dōaana Amasai. Imee Mesilemo í, Mesilemo Azai í, Azai Azaleli í, 5 Azaleli Amasaipi í.

* 10:31 B_{9a} 34.16 † 10:32 B_{9a} 23.10-11 ‡ 10:32 Iko 15.1-2 § 10:36 B_{9a} 23.19 * 10:37 B_{9a} 13.2, Nao 18.15-16
 † 10:38 Nao 18.21 ‡ 10:39 Nao 18.26

14 Aa gbéá g̃sa gbáaone, aa gb̃on basoolokwi plasaie (128). Agedoliü né Zadieli mé rí gb̃z̃o ü.

15 Levii bui d̃aana Semaia. Buni Asabia i, Asabia Azikatu i, Azikatu Asubu i, 5 Asubu Semaia i.

16 Levii bui d̃aana Sabetai rí Yozabao mé Lua ua gb̃z̃o ü.

17 L̃sin d̃aana Matania p̃o de lousisin d̃aana ü. Asafa Zabedi i, Zabedi Mise i, 5 Mise Matania i. Babukia mé aa plaade ü. Bee gbea Samua né Abeda, Galali t̃üna, Yedutu bui.

18 Levii bui p̃o kú Lua w̃leu gb̃on ðaa do rí basiĩsoo m̃ndosaiœ (284).

19 B̃ib̃led̃anao Akubu rí Talem̃o rí rí gb̃é gb̃on baswaãkwi rí plaoe.

20 Isaili k̃nĩo rí sa'onao rí Levii bui ku Yuda b̃usu w̃leu guu, baade rí a t̃oleo.

21 Lua ua zikenão ku Ofeli s̃ĩs̃i musu. Ziha rí Gisepao mé rí gb̃z̃o ü.

22 Levii bui p̃o kú Yelusaleũo d̃aanan Uzi ü. Mise Matania i, Matania Asabia i, Asabia Bani i, 5 Bani Uzipi i. Aapi mé Asafa bui p̃o aai d̃aa rí l̃siỹao Lua uao gb̃do ü.

23 P̃ẽsĩo k̃ia mé ỹad̃ile l̃sinaone, à ỹa p̃o aa ke lá gu lé d̃o dáné.

24 Mesezabeli né Petaia p̃o de Yuda né Zela bui ü ku k̃iapi k̃i Isaili ỹag̃g̃sa ỹai.

25 Yudão z̃le z̃ewiãe beeo guu rí rí fáanio: Kiliataaba rí a bualoü, Dib̃o rí a bualoü, Kabazee rí a bualoü,

26 Yesua, M̃lada, B̃epele,

27 Azaasuali, B̃ẽseba rí a bualoü,

28 Zikilaga, Mekona rí a bualoü,

29 Enilimo, Zola, Yaamu,

30 Zana, Adulaü rí a z̃ewião, Lakisi rí a fáanio rí Azekao rí a bualoü. Aa bekp̃a za B̃ẽseba e Beniño guzuleu.

31 B̃ỹamee bui bekp̃a w̃lẽe beeo guu: Geba, Mimasa, Ai, Beteli rí a bualoü,

32 Anato, Ñbu, Anania,

33 Azoo, Lama, Gitaiü,

34 Adida, Zeboiü, Ñbala,

35 Lodi, Oño rí Sião guzuleo.

36 Levii bui g̃ali p̃o kú Yuda b̃usu ỹãe bekp̃a B̃ỹamee bui b̃usu.

12

Sa'onao rí Levii bui ỹa

1 Sa'onao rí Levii bui p̃o aa s̃ü rí Salatieli né Zolobabelio rí Yesuãõn ke: Selaia, Zelemii, Ezala,

2 Amalia, Maluku, Atusu,

3 Sekania, Leuü, Melem̃o,

4 Ido, Ginet̃o, Abia,

5 M̃iame, Maadia, Bilega,

6 Semaia, Yoialibu, Yedaia,

7 Salu, Am̃oku, Ilikia, Yedaia. Gb̃epĩo mé sa'ona rí rí gb̃é Levii bui d̃aanão ü sa'onkia Yesua g̃o.

8 Levii bui d̃aanãõn ke: Yesua, Binui, Kamieli, Selebia, Yuda, Matania. Matania rí a gb̃é mé aai d̃aa rí táasil̃eao,

9 mé Babukia rí Unio rí rí gb̃é mé l̃sinão g̃ali plaade ü.

10 Yesua Yoakiü i, Yoakiü Eliasibu i, Eliasibu Yoiaida i,

11 Yoiaida Yonat̃a i, 5 Yonat̃a Yadua i.

12 Sa'ona p̃o aa de uabelẽo ü Yoakiü g̃õõn ke: Selaia bui M̃elaia, Zelemii bui Anania,

13 Ezala bui M̃esulaü, Amalia bui Yohanani,

14 Maluku bui Yonat̃a, Sebania bui Yos̃efu,

15 Aliü bui Adena, M̃elaio bui Elekai,

16 Ido bui Zakali, Ginet̃o bui M̃esulaü,

17 Abia bui Zikeli, Miỹame bui, Maadia bui Piletai,

18 Bilega bui Samua, Semaia bui Yonat̃a,

19 Yoialibu bui Matenai, Yedaia bui Uzi,

20 Salu bui Kalai, Am̃oku bui Ebẽe,

21 Ilikia bui Asabia rí Yedaia bui Ñetanelio.

22 W̃a sa'ona uabelẽo t̃ó d̃alau za g̃o p̃o Eliasibu rí Yoiaido rí Yohananio rí Yaduo de sa'onkião ü e P̃ẽsĩo k̃i Dalusi kpalableg̃õe.

23 W̃a Levii bui uabelẽo t̃ó dà ladau e Eliasibu t̃üna Yohanani g̃o.

24 Levii bui dɔaanaɔ tɔn ke: Asabia, Selebia, Binui, Kamieli n̄ Yesuao. An gbéɔ̄ ì yāwemá táasilea n̄ sáaukpaao guu gā n̄ gāoe, lá Lua gbé Davidi dílewa.

25 Gbéɔ̄ beeɔ̄ mé bíibɔled̄šana pɔ aal Lua ua láasiɔ n̄ a bɔleɔ d̄s̄ao ù: Matania, Babukia, Obadia, M̄sulaũ, Talemɔ n̄ Akubuo.

26 Gbépiɔ̄ ku gɔɔ pɔ Yesua né Yoakiũ, Yozada tɔuna de sa'onkia ùe. Neemii mé búsu dɔaana ù, sa'ona Ezala mé yādanede ù.

Yelusaleũ bli sak̄ea

27 Yelusaleũ bli sak̄egɔɔ wà Levii bui w̄el̄ew̄el̄e gu pɔ aa kuu, wà ḡernɔ Yelusaleũ aa bli sak̄e n̄ pɔnao n̄ sáaukpaao n̄ lesiao n̄ s̄s̄enaɔ n̄ mɔɔnaɔ n̄ kúuɔ.

28 L̄sina pɔ k̄ai n̄ Yelusaleũ kɔ̄ k̄aa we, Netofa bualoũdeɔ

29 n̄ Begiligalideɔ n̄ gbé pɔ kú Ḡeba n̄ Azemaveo saeɔ, asa l̄sinaɔ n̄ zia bualoũɔ kpà Yelusaleũ sae wee.

30 Sa'onaɔ n̄ Levii bui gbábò n̄ ziae, ɔ aa gbábò gbé k̄iniɔne, ɔ aa gbábò bíie n̄ a bɔleɔ.

31 Má tò Yuda dɔaanaɔ d̄de bíiwa, ɔ ma l̄sinaɔ k̄aa ḡali z̄ɔ l̄e pla, aa dɔaané bli musu.

An ḡali do be ɔplaa oi, aa be bli musu Tufua Bole oi.

32 Osaia n̄ Yuda dɔaana l̄e doɔ té n̄ kpe

33 n̄ Azaliao n̄ Ezalao n̄ M̄sulaũo

34 n̄ Yudao n̄ B̄yám̄eɔ n̄ Semaiao n̄ Zelemii.

35 Sa'onaɔ kúr̄nɔ lɔ, aa kúuɔ kúkúa. Bee gbea Yonatāa né Zakali. Asafa mé Zakuu i, Zakuu Mise i, Mise Matania i, Matania Semaia i, Semaia Yonatāapi i.

36 Aa gbé beeɔ̄ kuaànɔ: Semaia, Azal̄eli, Milalai, Gilalai, Maai, Netaneli, Yuda n̄ Ananio. Aa Lua gbé Davidi p̄'ɔbɔnaɔ k̄ua. Yādanede Ezala mé dɔaaan̄e.

37 Ké aa kà Nibɔna Bole musu, aa d̄de Davidi w̄el̄e dedek̄i pɔ kú n̄ aeɔwa, gu pɔ bli s̄is̄i kúu.

Aa d̄ɔ Davidi bei, ɔ aa kà i Bole musu gukpe oi.

38 L̄sinaɔ ḡali plaade ḡe ɔzeɔ oi. Má t̄enzi bli musu n̄ gbé k̄iniɔ. Wa dɔ Kina kalangai, wa ḡe e bli yāasa k̄ii.

39 ɔ wa ḡe Eflaiũ Bolea n̄ Bole Zio n̄ Kp̄o Boleo. Wa dɔ Ananeli kalangai n̄ Basɔo kalangao e Sā Bole musu, ɔ aa z̄e Dakp̄eunaɔ Bole musu.

40 ɔ l̄sinaɔ ḡali plapiɔ kɔ̄ k̄aa Lua ua. Má kú we lɔ n̄ gbāade l̄eɔ doɔ

41 n̄ sa'onaɔ beeɔ̄: Eliakiũ, Maasea, Miyāme, Mise, Elioenai, Zakali n̄ Ananio. Aa n̄ kúuɔ kúkúa.

42 Maasea ku we lɔ n̄ Semaiao n̄ Elezaao n̄ Uzio n̄ Yohananio n̄ Malakiao n̄ Elaũo n̄ Ezeɔo. L̄sinaɔ lé lesi, Yezahia mé n̄ dɔaana ù.

43 Gɔɔ bee aa sa'ò maamaa, ɔ aa pɔnak̄e, asa Lua tò an pɔ k̄ena à k̄e z̄aie. Nɔeɔ n̄ néo lé pɔnake lɔ. Wà Yelusaleũdeɔ pɔnakeapi súu mà z̄a.

44 Zibeez̄i aa ḡeɔ̄ díle láasi gb̄ez̄ɔ ù, gu pɔ gbaɔ n̄ buapɔ k̄aaɔ n̄ pɔ kwideɔ k̄aleu. Gbépiɔ̄ lí buapɔ pɔ M̄oizi ikoyā díle a de sa'onaɔ n̄ Levii bui baa ù séle z̄ɔewia n̄ z̄ɔewiao aa k̄aa we, asa sa'onaɔ n̄ Levii bui pɔ aal z̄ike weɔ yá kà Yudaɔḡue.

45 Lua ua z̄i n̄ gbāban̄eɔ de n̄ yá ùe. L̄sinaɔ n̄ bíibɔled̄šanaɔ líɔ n̄ z̄i ke lá Davidi n̄ a né Salomɔɔ dílewa.

46 Asa za Davidi n̄ Asafao gɔɔ l̄sin dɔaanaɔ kue, aal dɔaa n̄ Lua táasileao n̄ aá sáaukpaao.

47 Zolobabeli n̄ Neemiio gɔɔ Isailiɔ pii lɔ l̄sinaɔ n̄ bíibɔled̄šanaɔ k̄amasa ká lá gu lé d̄e. Aal Levii bui aseaa kpámá, mé Levii bui i Aalona bui aseaa kpámá s̄.

13

Neemii yáḡḡsa Isailiɔne gb̄eza

1 Zibeez̄i wà M̄oizi lá kyok̄e gb̄éne, ɔ wa è we ké Am̄oni ge M̄abu buie sul̄i ḡe Lua gb̄éɔ̄ guuo,

2 asa aai da Isailiɔle n̄ pobleao n̄ íoo. Aa flabò Balaaũe aá láaikemáe, ɔ wá Lua aá yá líle samaa'oa ù.*

3 Ké aa ikoyápi mà, aa buipáleɔ b̄b̄le n̄ guu.

4 E yápi àɔ gé kei wà sa'ona Eliasibu díle wá Lua ua láasi gb̄ez̄ɔ ù. Am̄oni bui Tobia daee,

5 à kp̄éne z̄ɔɔ kpà Tobiaɔpiwa. Wí p̄wenti k̄aleu we yáa n̄ tulaletio n̄ Lua ua p̄ɔ n̄ p̄wena kwideo n̄ v̄eɔ n̄ n̄isi pɔ de Levii bui n̄ l̄sinaɔ n̄ bíibɔled̄šanaɔ pɔ ùo n̄ laba pɔ wa k̄e sa'onaɔneɔ.

* 13:2 Nao 22.1-6

6 Goo bee má kú Yelusaleüo, asa Babeli kí Aatasasa kpalablea wè baakwi ní plaode guu ma ea ge aà kíi. Goopla gbea ma wabikèwà,

7⁵ ma su Yelusaleü. Ma yāvāi pó Eliasibu kè bao mà, lá à Lua ua kpéne kpà Tobiawa.

8 Yápi kèmeee íi maamaae, 5 ma aà póo sèlè kòlèè bàasi.

9 Ma mè wà gbábo kpénepié, 5 ma ea Lua ua póo kàlè we ní pówentio ní tulaletio.

10 Má mà ló wíli Levii buiò ní lèsinao asea kpámáo, 5 aa obòlè Lua ua zíu, an baade tà bua.

11 Ma zoadò gbáadeowa ma mè: Akèa a pákpà Lua uaii? O ma Levii buiò káaa, ma ní baade dà a zíu.

12 O Yudaò mò ní pówen kwide bò ní vèeo ní nisio nípii, aa kàka láasiu.†

13 Ma sa'ona Selemia ní lakèna Zadokio ní Levii bui Pedaiaio dílè láasipio gbèzōō ũ, 5 ma Zakuu né Anana, Matania tōūna dílè ní dōnlède ũ, asa wa ní d5 gbé náaiðe ũe. Láasi pōo biilea ní gbéne de ní yá ũe.

14 Ma Lua, ma yápi àò dōngu. Nsu yāmaa pó má kè n kpé zí yá musu suumpao.

15 Goobeezi ma Yudaè è, aale 5z5 vèewa a ifèkíi kámabogoozi. Ma gbèè è ló, aale su Yelusaleü ní pówenao kámabogoozi. Aa yè zàa'inaone ní vèbe'io ní vèbeo ní kaadōmbeo ní aso pále, 5 ma ní gba laai bleyiaa goopi zí yá musu.*

16 Tiideò ku Yelusaleü, aai su ní kpoo ní laa bui píio, 5 aai yía Yudaowa kámabogoozi.

17 Ma zoadò Yuda gbáadeowa ma mè: Yāvāi pó ále kee bee s5 be! Ale kámabogoo gbálèe.

18 Maa á dezio lé ke, 5 wá Lua yáyia wéle beewao lò? O ále kámabogoo gbálè, ále aà pò fele s5a?

19 Má dílè tó gu si ášadazi oosi, wáli Yelusaleü bole gbaò tata, wasuli wèo e kámabogoo gè. Ma azia gbéè kàlè bōlepiu, ké gbèe su gè ní asoo kámabogoo yái.

20 Laatanaò ní gbé pó lé pó yia i bíi kpe gēn do ge gēn pla.

21 O ma lezámá ma mè: Tó a i we sa, má á kúkúe. Za goo bee 5 aai mō kámabogoozi ló.

22 O má ò Levii buiōne aa gbábo ríziæ, aai gé bōlédšai, ké wá kámabogoo d5 Lua pó ũ yái. Ma Lua, to ma yápi àò dōngu, ní ma wegwa n gbèke zōo léu.

23 Goobeezi ló ma Yudaè è, aa nōo sè Asedodadeò ní Amōniò ní Mōabuò guu.

24 O an néo i Asedoda yá ge buipále yá ma, aali Ebèlu yāmao.

25 O ma zoadómá ma ní ká, ma ní g5eèo gbè, ma ní gbèèo miká gá má wò. O má tò aa mè wa sí ní Luao, wa ní nenèo kpásá ní neg5enaowao. Wa ní nenèo sé ní neg5eone ge ríziá pó ũo.

26 Maa Isailio kí Salomoo duunakèo lò? Buie kía i kaaawao. Aà Lua yeaazi,§ 5 à aà kpà Isailio píi kía ũ, kási baa aapi, buipále nōo mé aa aà dà duunau.*

27 O wá mà ápiò s5 a yāvāi zōopi kè, a zībōnkpekè wá Luæ, a buipáleò sè nō ũ.

28 Yoiaða néo do pò de sa'onkia Eliasibu tōūna ũ mé Oloni gbé Sambala né sè yāa, 5 ma aà yá.

29 Ma Lua, to an yá àò dōngu, asa aa sa'onke gbálèe, aa n bàa kua ní sa'onao ní Levii buiò yádílèa gbòo.

30 Ma buipáleò yáò píi bò sa'onao ní Levii buiōne, 5 ma ní baade dàziú.

31 Ma ea yàa labakea goo dílè gbéne ní buapó káauò kpaaò. Ma Lua, to ma yá àò dōngu a maa ũ.

† 13:12 Mal 3.10   ‡ 13:15 B3a 20.8-10   § 13:26 2Sam 12.24-25   * 13:26 1Kia 11.1-8

ESITɛɛ

Yá pɔ́ kú lée bee guuo

Lée bee yá pɔ́ wa sè n̄ Yuda buiɔ́ wa dilɛ wà n̄ midɛ yá bɔɔlɛkɛwɛɛ, ɔ́ Lua n̄ bɔ́. Yápi kɛ gɔɔ pɔ́ Pɛɛsi lɛ ikokɛ sea za India búsuu e à gɛ̀ pɛ̀ð Egipiwaɛ. Yuda bui kɔ́na pɔ́ wà n̄ kúkú wà tãrɔ́nɔ́ Babiloniɔ́, an gbɛ̀ɛ ɔ́ i su n̄ búsuuo e à gɛ̀ pɛ̀ð gɔɔ pɔ́ Babiloni kpala midɛ e wàɔ́ gé Yesu Kilisi ii wɛ̀ 539. Yudapɔ́ lí we bui pɔ́ aa kú n̄ guuo námáɔ, asa an yáɔ́ adoae, aaiɔ́ zɛ́kɛ n̄ ikoyá n̄ n̄ felekaayáɔ́waɛ. Lápi íi pɔ́ kí Aasuelu gbáade séia Amani sè n̄ Yuda gbáadeɔ́ do Maadose yá bɔɔlɛkɛ. Esitɛɛá Maadose néɛ, ɔ́ Maadose lɛdàwà e à gɛ̀ Pɛɛsi kía nɔ́ ù, ɔ́ a zɛ'è à kpà vâi pɔ́ a a bui Yudaɔ́ lɛɛ. Bee lɛ ɔ́ɔwɛɛ yá pɔ́ wa sè n̄ Yudaɔ́ pii í lɛlɛ páɛ. Gɔɔ pɔ́ wa dilɛ wà Yudaɔ́ dedɛwà gɔ́ zɛ́blea an ibɛɛpiɔ́wa gɔɔ ù, ɔ́ gɔɔpi gɔ́ Yudaɔ́ dikpɛgɔɔ ù e n̄ a gbáɔ, aai dikpɛpi kɛ e Paki àɔ́ gé káii. Yá pɔ́ wa dàu wa síu Esitɛɛ láu lɛ dikpɛpi bɔ́kí ɔ́ɔwɛɛ. Yudaɔ́ zè wà gí n̄ n̄zɛɔ, asa kua búsu páleu wà gírziɛ. Wi Lua tɔ́ sí lée bee guuo, áma Lua i a gbɛ̀ɛ to weo, à n̄ suabá Esitɛɛ sabai.

Kí Aasuelu a na Vasiti bɔa kpalau

¹ Kí Aasuelu* gɔɔ búsu mèn basoolo n̄ soplaoɔ́ ɔ́ a de a kía ù sea za India búsuu e à gɛ̀ pɛ̀ Etiopi búsuwa.

² Zɔ́lɛa a bɛ Susa mɛɛwiau

³ aá kpalablea wɛ̀ áaɔ́de guu à gbáadeɔ́ n̄ a iwaɔ́ káaa pii blesableawa. Pɛɛsi n̄ Medɛo búsu zígɔ́ badeɔ́ ku we n̄ gbɛ́ gbiao n̄ búsu gbáadeɔ́.

⁴ A a kpala áizɛɛ zɔ́ɔ́ n̄ a zɔ́kɛ gawio ðlɔ́nɛ e mɔ́ soolo.

⁵ Ké gɔɔ beɛɔ́ pà, à blesakɛ gbɛ́ pɔ́ kú Susaɔ́nɛ, kíabuiɔ́ n̄ táaaɔ́ pii. Wà blesapi blè e gɔɔ soplá aà bɛ'ua líkpɛu.

⁶ Wà zwáa pua n̄ zwáa búunaɔ́ dɔ́dɔ́ ánuɔ́ tãanaɔ́wa n̄ bà puao n̄ bà gaaluladeɔ́, ɔ́ wa lòo kpɛ́ gbapɛlɛ pɔ́ wa kɛ n̄ gbɛpuɔ́wa. Vua n̄ ánuɔ́ wúleɔ́ɔ́ kálea gusalala pɔ́ wa kɛ n̄ gbɛpuo n̄ gbɛtɛo n̄ gbɛsio n̄ gbɛ búunaɔ́wa.

⁷ Wà wɛ̀ kpákpamá we n̄ vua imibɔ́ɔ. Imibɔ́ɔpiɔ́ dodoa kɛ́ɛ piiɛ. Kí vɛ̀ɛpi kpámá sɔ́usɔ́ù.

⁸ Kí dilɛ wasu wɛ̀ɛmináɔ́ wetáɔ. A ò a bɛ ziiáɛ aá kpa baadewa lá ade yei.

⁹ Kí Aasuelu na Vasiti blesakɛ nɔ́ɔ́nɛ kibe lɔ.

¹⁰ A gɔɔ soplade zí kí pɔ́ kɛna wɛ̀ɛ yáí, ɔ́ a ò a dɔai gbɛ̀ɛn sopláɔ́nɛ: Mɛumanu, Bizita, Aabona, Bigita, Abaga, Zetaa n̄ Kaakasio,

¹¹ aa mɔ́ n̄ a na Vasitio n̄ a kía na fúao kpaa, ké à aà kɛfenkɛ ɔ́ gbɛ̀ɛnɛ n̄ gbáadeɔ́, asa nɔ́ɛpiá nɔ́ɛ.

¹² Ké kí dɔaiɔ́ yápi ò aà naɛ, à gí mói, ɔ́ kí pɔ́ pà à fɛ́aázi maamaa.

¹³ Kí yápi ò wɛ̀zɛn saanyádɔ́naɔ́nɛ, asa lɔ yápii gbɛa gbɛ́ pɔ́ búsu ikoyá dɔ́ɔ́waɛ.

¹⁴ Pɛɛsi n̄ Medɛo gbáade pɔ́ aaiɔ́ ku aà saɛ gbɛ̀ɛn sopláɔ́ tɔ́n kɛ: Kaasena, Setaa, Ademata, Taasisi, Melesi, Maasena n̄ Memukáɔ. Ampio mé aa aà kwáasiɔ́ ù, aá kpala ikodeɔ́ ù.

¹⁵ A ònɛ: Ma a dɔaiɔ́ zì aa yádile ma na Vasitie, ɔ́ à gí mai. Wá seaàɔ́n kpelewa ni? Ikoyá mè kpelewa ni?

¹⁶ ɔ́ Mɛmuká ò kɛ n̄ gbáadeɔ́piɔ́ à mè: Kí, n̄mɛ n̄ na Vasiti táaekɛnɛ ndoo, à táaekɛ gbáadeɔ́nɛ n̄ n̄ búsu gbɛ́piɔ́ɛ.

¹⁷ Yá pɔ́ n̄ napi kè a ligua, nɔ́ɛ pii i ma, aai saka n̄ záɔgu aa mɛ: Kí Aasuelu mè wà a na Vasiti sísiɛ, ɔ́ à gí géí.

¹⁸ Pɛɛsi n̄ Medɛo búsu gbáadeɔ́ nɔ́ pɔ́ n̄ na yápi màɔ, aa yáɔ́ɔɔ n̄ záɔ lɛzì tia. Lɛ'ɛakɔ́wa n̄ zɔao a kɛ zài.

¹⁹ Kí, tó à kángue, yádile Vasitie asu tó á wesikɛle lɔo, ní nɔ́ɛ pɔ́ deaála kpa aá kpalau. Wa yápi kɛ Pɛɛsi n̄ Medɛo ikoyá pɔ́ wíli a bádeɔ́ lá guu.

²⁰ Tó wà yá pɔ́ n̄ dilɛ kpáwakɛ n̄ búsu zɔ́ɔ guu pii, nɔ́ɛɔ́ bɛɛɛ dɔ́ n̄ záɔnɛ, nɔ́gbáaɔ́ n̄ nɔ́ nɛnaɔ́ pii.

²¹ Yápi ká kíagu n̄ gbáadeɔ́ pii, ɔ́ a kè lá Mɛmuká ðewa.

²² ɔ́ à lɛkpásakɛ búsu pɔ́ a de n̄ kía ù gbɛ̀ɛnɛ pii, búsu n̄ búsuo n̄ a lákɛao, bui n̄ buio n̄ n̄ yáɔ. A mè gɔ́ɛ mé aɔ́ a ua kía ù mé aá buiyá ɔ́ wáli o uapiu.

* 1:1 Eza 4.6

2

Esitɛɛ gɔ̄a kɪa na ũ

- 1 Yá beɛ ɔ̄ gbɛa ké kí Aasuelu pɔ̄ wɛɛ, yá pɔ̄ Vasiti kɛ̀ɛ́ ní yá pɔ̄ a díle aà yá musuo i sáaáguo.
- 2 ɔ̄ kí íwaɔ̄ òɛ̀: Kí, to wà wéndia kɛfɛnaɔ̄ wɛɛlɛnɛ.
- 3 Gbɛ̄zɔ̄ɔ̄ díle n búsuɔ̄ guu píi aa wéndia kɛfɛnaɔ̄ naaa mɔ̄ ka n nɔ̄ɛɔ̄ guu Susa la. N nɔ̄ɛɔ̄ ziiia Ege i ní gwa ní n naɔ̄, wí ní kɛkɛ́ ní nɔ̄amblebɔ̄ɔ̄ wásawasa.
- 4 Nɔ̄ɛ pɔ̄ kàngu i gɔ̄ n na ũ Vasiti gɛɛ ũ. Yápi kɛ́ kɛ́ na, ɔ̄ à zèò.
- 5 Yudaɛ ku Susa Bɛ́yámɛɛ bui ũ, aà tɔ́n Maadose, Yaii néɛ. Simeí ní Kisio ku aà deziɔ̄ guu.*
- 6 A ku zɪzɔ̄ pɔ̄ Babeli kí Nɛbukaneza ní kùkù Yelusaleŭ ní Yudaɔ̄ kí Yekɔ̄niao à táńńɔ̄ guu.*
- 7 Ale a desɛ́ né Adasa pɔ̄ wí mɛ lɔ̄ Esitɛɛ gwa, asa aà de ní aà dao kuo. Wéndiapi kákaa maa mé a kɛfɛŭ. Ké aà de ní aà dao gá, Maadose aà sɛ̀ a né ũ.
- 8 Ké wà yá pɔ̄ kí dílepi mà, ɔ̄ wà gɛ̀ ní wéndiaɔ̄ dasidasi Susa, wà ní ná Egeɛ a ɔ̄zɪ. ɔ̄ wà Esitɛɛ sɛ̀ gèò kibe kí nɔ̄ɛɔ̄ ziiapiɛ.
- 9 Wéndiapi kɛ̀ɛ́ maa, ɔ̄ à gbɛkɛkɛ̀ɛ̀ à mè, wà aà kɛkɛ́ ní nɔ̄amblebɔ̄ɔ̄ wásawasa gɔ̄ɔ̄, wí blɛ maa kpawá. A kibe wéndia pɔ̄ a sɛ̀ gbɛɛn sopláɔ̄ kpáwá, ɔ̄ à kpɛ́ maa kpáwá kí nɔ̄ɛɔ̄ bɛ.
- 10 Esitɛɛ i a bui ge a bɛ búsu o gbɛɛɛo, asa Maadose òɛ̀ asu to gbɛɛ dɔ̄o.
- 11 Lá gu lé dɔ̄ Maadose lɔ̄ kí nɔ̄ɛɔ̄ bɛ gáaɛ baa vívɪ, ké à è àɔ̄ Esitɛɛ kua dɔ̄ ní yá pɔ̄ lé aà leo.
- 12 E wéndiaɔ̄ aao ze'e aao gé ii ní kí Aasueluo, semaa aa yá pɔ̄ wa dílenɛ kɛ́ gɪa e mɔ̄ kuɛpla. Wɪɔ̄ nísi pɔ̄ wa kɛ́ ní lí'ɔ̄ gɪ́ nao dɔ̄ɔ̄má e mɔ̄ soolo, ɔ̄ wɪɔ̄ ní kɛkɛ́ ní tulaleɔ̄ ní nɔ̄ɛ mɛkɛkɛbɔ̄ɔ̄ e mɔ̄ soolo.
- 13 Wéndia pɔ̄ kí mè ia káwá, nɔ̄ɛɔ̄ bɛpɔ̄ pɔ̄ a gbɛa píi wí kpawá aà gɛɔ̄ɛ.
- 14 I gé oosi, í su nɔ̄ɛɔ̄ bɛ kɔ̄ɔ̄ ziiia pɔ̄ wí mɛ Saasagaza fáani. Aápi mé í ɔ̄lia kí nɔ̄ pɔ̄ i mɛsɛdílenɛɔ̄piɔ̄zi. Ili e èa gé kí kíi lɔ̄o, semaa aà yá ká kípigu à aà gbɛa aà tɔ́wa báasio.
- 15 Ké ía ká Abihaili né Esitɛɛ pɔ̄ aà desɛ́ Maadose aà sɛ̀ a né ũpiwa, i pɔ̄ɛ gbɛaɔ̄, semaa pɔ̄ pɔ̄ kí nɔ̄ɛɔ̄ ziiia Ege òɛ̀ báasio. Esitɛɛ yá ká gbɛ́ pɔ̄ wɛsɪaálɛɔ̄guu píi.
- 16 Kí kpalablea wɛ̀ soplade guu wà gɛ̀aàɔ̄ aà bɛ mɔ̄ kwide Tebe guu.
- 17 Kí ye Esitɛɛzi de a nɔ̄ kɪniɔ̄la píi. Aà yá káaágu, à kɛ̀ɛ́ na de wéndia kɪniɔ̄la píi, ɔ̄ à kía na fúa kpáɛ, à aà díle a na Vasiti gɛɛ ũ.
- 18 ɔ̄ kípí blesakɛ̀, à gbáadeɔ̄ ní a íwa káaa Esitɛɛ sea yá musu. A díle wà díkpɛ zɔ̄ ke, ɔ̄ wà a kpáwakɛ̀ búsu ní búsuo, ɔ̄ à gbada gbɛɔ̄nɛ sɔ̄ũsɔ̄ũ.

Maadose ní Amanio

- 19 Wéndiaɔ̄ káaaa gɛn plaade, Maadose zɔ́leaa kibe bɔ́leu.
- 20 Esitɛɛ i a bɛ búsu ge a buiyá'ò gbɛɛ mào lá Maadose òɛ̀wa. lɔ̄ Maadose yámaɛ, lá lɔ̄ maa za gɔ̄ɔ̄ pɔ̄ ále aà gwawa.
- 21 Ké Maadose zɔ́leaa kibe bɔ́leu màa, kí Aasuelu dɔ̄ai bɔ́lɛdɔ́ana gbɛɛn plaɔ̄ pɔ̄ pá kízi, ɔ̄ aa lɛkpáaíaaízi. An tɔ́n kɛ: Bigana ní Telesio.
- 22 Ké Maadose yápi feena mà, a ò kía na Esitɛɛɛɛ, ɔ̄ Esitɛɛ ò kɛ́ ní Maadose tɔ́o.
- 23 Ké wà yápi gwágwa, wa è síanaɛ, ɔ̄ wà gbɛɛn plapiɔ̄ lòo líwa aa gá. Wà yápi kɛ̀ búsu ladau kí wáa.

3

- 1 Yá beɛ ɔ̄ gbɛa kí Aasuelu Amɛdata né Amani, Agaga* bui kpɛ̀lá, à aà gbà gbáa, à zɔ́lɛkíi pɔ̄ de gbáade pɔ̄ kuaàɔ̄ɔ̄ pɔ̄a píi kpáwá.
- 2 Kí íwa pɔ̄ kú aà bɛ bɔ́leuɔ̄ í wúle ní gbɛɛu ge aa misiile Amanie, lá kí dílewa, kási Maadose lí wúle a gbɛɛu à misiileɛ̀o.
- 3 ɔ̄ kí íwapiɔ̄ Maadose là aa mè: Akea níle kí yámao ní?
- 4 Lá gu lé dɔ̄ aalɔ̄ òɛ̀ màa, kási líi ní yámao, à mè Yudan a ũ. ɔ̄ aa ò Amanie ké aa e dɔ̄ tó a Maadose yákeapi fɔ́.
- 5 Ké Amani è Maadose lí wúle a gbɛɛu à misiileɛ̀o, ɔ̄ aa pɔ̄ pá.
- 6 Ké wà Maadose bui òɛ̀, aà dea ado kɛ̀ɛ́ fɛnɛŭ, ɔ̄ ále zewɛɛlɛ à Maadose bui Yuda pɔ̄ kú Aasuelu búsuɔ̄ guuɔ̄ míɔ̄nzɔ̄ píi.

Amani vai lɛkpaatá Yudaɔ̄zi

- 7 Kí Aasuelu kpalablea wɛ̀ kuɛplade guu a mɔ̄ sɛ́ia pɔ̄ wí mɛ Nisánu guu, Amani gbɛ pɔ̄ wí mɛ puliŭ là, ké à e mɔ̄ pɔ̄ á yápi kɛwá dɔ̄ ní a gɔ̄o. ɔ̄ mɔ̄ kuɛpla Adaa bɔ̀ ási guu.
- 8 ɔ̄ Amani ò kí Aasuelue: Buie ku, a gbɛ́ fàaa buipáleɔ̄ guu n búsu dasiɔ̄u píi. An felekaayáɔ̄ dodo ní buipáleɛ píi, aali n ikoyá dao. I kú ñ ní tó tɛɛo.

* 2:6 2Kia 24.10-16 * 3:1 1Sam 15.1-9, 32-35

- 9 Kí, tó à kènɛ nae, yādilɛ wà ní midɛ, mí ánuɔ tɔnu ɔaa pla kpá yápike naɔwa aa ka n láasiu.
- 10 Kí a táana seela keɔ bɔ a kpà Amɛdata né Amani, Agaga bui Yudaɔ wɛlɛpiwa
- 11 à mè: Ke buipie lá à kènɛ maawa, nɔ ánuɔsupi kúa n pɔ ù.
- 12 Mɔ sɛ́ia ɔɔ kue'aaɔde zí Amani kí lakɛnaɔ sísi. Aa yá pɔ Amani dilɛ kí iwaɔ ní kía pɔ kú búsu ní búsuɔ ní bui ní buio gbáadeɔne dálau. Aa kɛ́ bui ní buioɛ ní baade buiyáɔ, búsu ní búsuɔ ní a lákɛaɔ. Aa kɛ́ ní kí Aasuelu tɔɔ, ɔ aa aà seela kè láva ní aà táanaɔ.
- 13 Aa láníɔ ná zínaɔne ní ɔzɪ, aa ní gbáe kí búsu dasiɔ guu. Lání guu wà mè wà Yudaɔ dedɛ wà ní midɛ wà ní buibɔ, néfɛnen gbɛzɔɔ, ɔsɛɔ ní nɔɛɔ ɔɔ doù zí, mɔ kueplade pɔ wí mɛ Adaa ɔɔ kue'aaɔde zí, wí ní pɔ naaa.
- 14 Wa yá pɔ a dílepi lá kpásá búsu ní búsuɔ píi, kɛ́ àɔ de ikoyá ù, wí a kpáwakɛ bui píie, kɛ́ aaɔ ku sɔu guu ɔɔpizí.
- 15 Zínaɔ wà gɛ́ màa yá pɔ kí dílepi yáí, ɔ wà a kpáwakɛ Susa mɛɛwiau. Kí ní Amanio zòlɛ lé imi. Susadeɔ sɔ aa bílikɛ yápiwa.

4

Maadose wabikɛa Esitɛɛwa aà ledau

- 1 Kɛ́ Maadose yá pɔ wa kɛ́pi mà, à a pɔkasaɔ ga kɛ́, ɔ à zwànkasaɔ dà à túfu gbɛ́ a miwa, ɔ a be wéle guu, àlɛ wɛna'ɔ gbáa dɔ.
- 2 A gɛ́ e za kibe gáae, asa gbɛ́e a fɔ́ gɛ́ kibe bóleu ní zwànkasaɔ daaɔ.
- 3 Wà yá pɔ kí díle iko úpi kpáwakɛ búsu ní búsuɔ píi, ɔ Yudaɔ ná ɔɔlwa maamaa gupiiu ní leyeo. An wé'í lé kwé, aale búbuape. An gbɛ́ daside zwànkasaɔ daa, aa túfu gbɛ́ ní miwa.
- 4 Kɛ́ Esitɛɛ Iwaɔ, nɔɛ ní ɔsɛɔ píi, mɔ òɛ, à pelemò. A pɔkasaɔ kpásá Maadosee aà da zwànkasaɔ gbɛu, kási i we sío.
- 5 Ataki mé dɔai pɔ kí díle aàɔ ku aà sae ù. Esitɛɛ aà sísi à aà zí Maadosewa, aà gɛ́ aà laie: Bó yá mé mò? Bóyáí àlɛ kei màai?
- 6 Ataki bɔ́ kibe gáae à Maadose lè.
- 7 Maadose yá pɔ a le síuɛ píi, ɔ à ánuɔ pɔ Amani mè á ká kí láasiu Yudaɔ dedɛa yáí lé òɛ kyáukyu.
- 8 A yá pɔ wa díle Yudaɔ dedɛa yá musu wà a kpáwakɛ Susa taala kpáwà lɔ, aà ɔlɔ Esitɛɛɛ, i a bɔɔlɛkɛ. A mè aà o Esitɛɛɛ aà gɛ́ kí kíí, aà awakpaɛ, i wabikɛwà a gbɛɔne.
- 9 Ataki tà à yá pɔ Maadose ò dàu a síuɛ.
- 10 ɔ Esitɛɛ òɛ aà gɛ́ o Maadosee.
- 11 Kí Iwaɔ ní a búsu gbɛ́ɔ dɔ́ píi, tó ɔsɛ́ ge nɔɛ sɔ́ kizi aà kpéu, mé i aà sísio, ikoyá kú mɛndɔɛ. Wí ade dɛɛ, mé i ke kí a vua gopana dɛ́ kɛ́ à e àɔ ku báasio. Mapi sɔ́, à kà ɔɔ baakwi wí ma sísi mà gɛ́ kí kíio.
- 12 Kɛ́ à gɛ́ Esitɛɛ yápi dàu a síu Maadosee,
- 13 ɔ Maadose èa lékpásákɛ̀ à mè: Nsu nýɔ e míme nýɔ bɔ́ ndo Yudaɔ guu n kua kibe yáio.
- 14 Tó ní nílɛ yá bee taa ɔɔzɪ, suabana a bɔ́ guei à Yudaɔ misi, aai bɔ́. Mpi ní n de bedɛɔ sɔ́, á gaga. Tó ɔɔɛ bee taa yáí n ɔsɪ kía na ù, déme dɔ́i?
- 15 ɔ Esitɛɛ lékpásákɛ̀ Maadosee à mè:
- 16 Ge n Yuda pɔ kú Susaɔ káaa píi, í leye ma yá musu. Asu pɔbleo, ásu imio ɔɔ áaɔ fáane ní gwáasináo. Mapi ní ma Iwaɔ wá leye màa sɔ́. Bee gbɛa mí gɛ́ kí kíí, baa tó má gea zɛvío. Tó má su gae, ma gan we.
- 17 ɔ Maadose tà à yá pɔ Esitɛɛ òɛ kɛ́ píi.

5

Esitɛɛ gea wabikɛi kiwa

- 1 A ɔɔ áaɔde zí Esitɛɛ a kíanake zwáaɔ yɛ, ɔ à gɛ́ zè kípí be'ua, kpé pɔ a kuu kpɛɛle. Kí zɔ́lɛa a gínaa kpéu we, aà ae dɔa kpɛɛlewa.
- 2 Kɛ́ à a na Esitɛɛ è zea kpɛɛle, à aà wegwá, ɔ à a vua gopana pɔ á kúa dɛ́. Esitɛɛ sɔ́aàzi à ɔkà aà gopanapi léwa.
- 3 Kí aà lá à mè: Esitɛɛ, bó ní yeii? Bó nílɛ gbɛaaí? Baa ma kpala guo má n gba.
- 4 A wéwà à mè: Kí, tó à kènɛ maa, Amani sísi blɛ pɔ mále kene gbáwa.
- 5 ɔ kí mè wà mɔ ní Amanio ɔsɔ́, kɛ́ aa ge yá pɔ Esitɛɛ gbɛ̀a ke. ɔ kí ní Amanio gɛ́ blɛ pɔ Esitɛɛ lé kenépi blei.

⁶ Ké aale vɛɛmi, kí Esitɛɛ là à mè: Bó ríle a wabikeai? Má kene. Yá kpele ríle gbeai? Baa ma kpala guo má n gba.

⁷ Esitɛɛ wèwà à mè: Yá pɔ́ mále a wabikeman ke:

⁸ Kí, tó n ma wɛgwàɛ, tó à kàngu ñ yá pɔ́ mále a wabikema kemɛɛɛ, à mɔ́ ble pɔ́ má kéɛ zia blei, mí yá pɔ́ n ma lai onɛ.

⁹ Ké Amani bɔ́ gɔɔ bee, aà pɔ́ kèna, àle yáalɔ́. Kási ké à Maadose è kibe bɔ́leu, i feleɛo, a aà vía vɛlɔ, ɔ́ aà pɔ́ fɛaàzi.

¹⁰ A azía kúa à tà be. Ké à a gbɛnaɔ́ sísí rí a na Zelesio,

¹¹ ɔ́ àle íanadá a àizɛɛ sà zɔɔ rí a negɔ́ɛ dasiɔ́ yá musu. A mè kí a kpɛlà, à a gba gbāa de a íwaɔ́ rí gbāadeɔ́la pii.

¹² A mè lɔ: Kía na Esitɛɛ ma sisi, à blekɛmɛɛ rí kío sǎnu, gbɛpǎle kuo. A èa ma sisi mà ble rí kío zia lɔ.

¹³ N beeo tó ma Yuda bui Maadose è zɔ́leɛa kibe bɔ́leu, yá beeo pii lí kemɛɛ pɔɛ ũo.

¹⁴ ɔ́ aà na Zelesí rí aà gbɛnaɔ́ òè: To gbɛ́ɔ́ lípelɛɛ a lesí kà gàsísuu blakwi, ní wabike kíwa zia kɔɔ aà n gba ze ñ Maadose loowá, ní gbasá gé rí kío blepi blei rí pɔnao. Yápi kà Amanigu maamaa, ɔ́ à lípi pɛle.

6

Kí Maadose gbaa gbāa

¹ Gwāasína bee kí i fɛ í'òo. ɔ́ à mè wá mɔ́ rí a búsu ladao. Wà a kyokèè,

² ɔ́ wá Maadose yá è we, lá kí dɔai bɔ́ledɔ́ana gbɛ́nɔ́ plaɔ́ Bigana rí Telesio lekpáaíàzi, ɔ́ Maadose bɔ́dɔ.

³ Kí a íwaɔ́ là à mè: Wá Maadose kpɛlà wá aà gbà gbāa yápi yáí kpeletaawa ní? Aa wèwà aa mè: Wi yáɛ kéɛo.

⁴ ɔ́ kí mè: Déme kú ua wei? A mɔ́ lè Amani gè kibe ua gɔ́ɔ Maadose looa lí pɔ́ á pɛlepiwa yá'oiè.

⁵ ɔ́ kí íwaɔ́ wèwà aa mè: Amani mé kú ua we. ɔ́ kí mè aà mɔ́ gɛ.

⁶ Ké à gè, kí aà là à mè: Bó wa ke gɔ́ɛ pɔ́ má ye aà kpɛlaei? Amani láasookè à mè: Dé kí ye aà kpɛla, mé i ke ma bāsio ní?

⁷ ɔ́ a wèwà à mè: Tó rí ye ñ gbé kpɛlaɛ,

⁸ wa kía gomusu pɔ́ rí dà yáa se mɔ́d rí n sɔ́ pɔ́ kíafua kpaao.

⁹ Gomusupi rí sɔ́pio kpa n gbāade beɛedeɔ́ dowa, i gomusupi da gbé pɔ́ rí ye ñ aà kpɛlaɛ, i aà dī sɔ́pi kpe, iɔ́ be aà aɛ wéle zeao guu, iɔ́ púna ào me: Maa kí i ke gbé pɔ́ á ye à aà kpɛlaɛ.

¹⁰ ɔ́ kí òè: Ge ñ gomusupi se gɔ́ɔ rí sɔ́o lá rí òwa, ní yápi ke Yuda bui Maadose pɔ́ lɔ zɔ́le ma be bɔ́leue. Nsu yá pɔ́ n mè wá képi kee too.

¹¹ Amani gè gomusupi sè rí sɔ́pio à suð. ɔ́ à gomusupi dà Maadoseɛ, à aà dī sɔ́pi kpe, a be aà aɛ wéle zeao guu, àle púna àle me: Maa kí i ke gbé pɔ́ á ye à aà kpɛlaɛ.

¹² Ké aa sù, Maadose gè zɔ́le kibe bɔ́leu, ɔ́ Amani ɔ́kù a wéwa, àle tá a be rí ɔ́ɔɔo.

¹³ A yá pɔ́ a le dàu a síu a na Zelesie rí a gbɛnaɔ́ pii. ɔ́ aà ledamadepiɔ́ rí Zelesio òè: Lá Maadose pɔ́ ríle gɔ́ kpeɛ aà yá musupíá Yuda buie, ríyɔ́ aà fɛ lɔo, ríyɔ́ késáaàzi ríyɔ́ gɛɛ.

¹⁴ Gɔɔ pɔ́ aale yápi oè, kí dɔaiɔ́ kà, ɔ́ aa aà sè rí wāao, aa gèaàno ble pɔ́ Esitɛɛ kè blei.

7

Amani looa líwa

¹ ɔ́ kí rí Amanio gè pɔ́blei rí Esitɛɛo.

² Ké aale vɛɛmi a gɔɔ plaadepi zí, ɔ́ kí Esitɛɛ là à mè: Esitɛɛ, bó ríle a wabikeai? Má kene. Yá kpele ríle gbeai? Baa ma kpala guo má n gba.

³ A wèwà à mè: Tó n ma wɛgwà, mé yápi kàngue, to màɔ́ ku wèni guu. Wabi pɔ́ má kèman we. To ma gbé́ɔ́ aà wèni vɛl. Yá pɔ́ má gbèan we.

⁴ Asa mapi rí ma gbé́ɔ́, wa díle wá wá dede wá wá midɛ wá wá buibɔ́ɛ. Tó wàle wá yia zɔɔ ũ yāaɛ, dɔ́ má nílɛ. Taasi bee taa i ka má ladamao.

⁵ ɔ́ kí aà là à mè: Dé ní? Déme a fɛ yá bee taa kea láasoo da a sɔ́ui?

⁶ A wèwà à mè: Amani bèɛɛ bee mé ibɛɛ pɔ́ zawágupi ũ. Sɔ́ kè Amanigu kí rí a napio yá musu.

⁷ Kí fɛle a vɛɛa rí pɔ́kúmao, à gè líkpeu a ua. Amani gɔ́ we rí Esitɛɛo, ɔ́ Amani lé kulekèè a wèni yá musu, asa a è kí zèd à vǎikɛɛɛ.

⁸ Amanipi kùlɛ Esitɛɛ gbázi wúlɛɔ pɔ a zɔlɛwà saɛ. Wegɔɔ kí bɔ líkpeu à sù pɔbleki, ɔ à mè: A yɛ kusi ma nawa ma wáa kpéu la yá? Ké yápi bɔ kí léu gɔɔ, wà mò pɔ yɛ Amani oawa.

⁹ Kí dɔaɔ do Aabona òɛ: Lí péleá Amanipi be saɛ à kà gásisuu blakwi. Aàpi lípi pèlɛ ké à ɛ Maadose pɔ yámaakèné loowáɛ. ɔ kí mè: A aàpi loowá.

¹⁰ Ké aa Amani lòo lí pɔ a pèlɛ Maadosepiwa, kí pɔ wèe.

8

Kí yapale dilea Yudaɔ yá musu

¹ Gɔɔbeezi kí Aasuelu Yudaɔ wèlɛ Amani be kpà a na Esitɛɛwa. Esitɛɛ ò kíɛ Maadose mé a daɛ ù, ɔ Maadose sɔ́ kizi.

² Kí a táana pɔ à ɛa sí Amaniwa bɔ à dà Maadoseɛ, ɔ Esitɛɛ Amani be nàè aà ɔzi.

³ Esitɛɛ ɛa gè yá'oi kíɛ lɔ. A wúlɛ aà gbázi, aà wé'i lé kwé, à awakpàè aà vái pɔ Agaga bui Amani a lekpaáí Yudaɔzi gboo.

⁴ Kí vua gopana dɔ̀è, ɔ à fɛlɛ zè aà aɛ

⁵ à mè: Tó n ma wegwà, mé ma yá kàngue, tó yáɛ bee kèné zé ví, mé ma yá kàngue, lá Amɛdata né Amani, Agaga bui, zè ò à Yuda pɔ kú n búsuuɔ dɛdɛ piíɛ, o n lakɛnaɔne aa lákɛ aa Amani yápi fuangba.

⁶ Má fɔ yá pɔ a yia ma gbéɔwapi gwao. Má fɔ wesi ma buiɔ dɛdɛaleo.

⁷ ɔ kí Aasuelu ò a na Esitɛɛɛ ní Maadoseo: A gwa, ma Amani be kpà Esitɛɛwa, ɔ ma Amanipi lòo líwa, ké à váikpaáí ní Yudaɔ yáí.

⁸ A lákɛ Yudaɔ yá musu lá à kèɛ maawa. A ké ní ma tɔo, í ma táana seela kéwà, asa lá pɔ wa kè ní ma tɔo wà ma táana seela kèwà suumpaa vío.

⁹ Wegɔɔ aa kí lakɛnaɔ sisi. Mɔ aaɔde Sivá gɔɔ bao ní aaɔde zí ɔ aa yá pɔ Maadose dile Yudaɔne ní kí Iwaɔ ní kíaɔ ní búsu gbáadeɔ ké píi búsu mèn basoolo ní soplaɔɔne sea za India búsuu e à gè pè Etiopi búsuwa. Aa lakɛ búsu ní búsuo ní a lákɛao, bui ní buio ní ní buiyáɔ. Aa lakɛ Yudaɔne lá aáí lákɛwa ní ní buiyáɔ lɔ.

¹⁰ Maadose ké ní kí Aasuelu tɔo, à kí táana seela kèwà, à lápiɔ ná zinaɔne ní ɔzi, ɔ aa dí sɔkoeleena pɔ bɔ kí sɔ́gɔu guu kpe aa gèð.

¹¹ Yá pɔ kí dílepi Yuda pɔ kú wéle ní wéleɔ gbá zé aa kɔ káaa aa gí ní níziáa. A ní gba zé aa bui ge búsu zígɔ pɔ íbelesèríno ní ní nɛɔ ní ní nɔɔ ké aa ní pɔɔ séleɔ dɛdɛ, aa ní míɔnzɔ aa ní midɛ.

¹² A ní gba zé aa bee ké kí Aasuelu búsu daside guu píi mɔ kueplade pɔ wí mɛ Adaa gɔɔ kue'aaɔdezi.

¹³ Wà yá pɔ a dílepi lá kpàsa búsu ní búsuɔe píi ikoyá ù. Wà a kpàwakè bui piíɛ, ké Yudaɔ aàɔ ku sɔu guu aa yáyia ní íbeɛɔwa gɔɔ bee yáí.

¹⁴ Kí yádilepi yáí zinaɔ kè kpakpa dia kí sɔkoeleenaɔ kpe, aa gè. ɔ wà yápi kpàwakè Susa mɛɛwíau.

¹⁵ Maadose bɔ kibe kíake pɔ pua ní pɔ búunao daa, a kíafua zɔɔ pɔ wa pí ní vuaɔ kpaa. A báabaa gomusu tɛa daa lɔ, ɔ Susadeɔ gulakè ní pɔnao.

¹⁶ Gu pù Yudaɔne gɔɔ bee, aale pɔnake ní yaalɔ, asa wà ní gbá gbáaɛ.

¹⁷ Búsu ní búsuu wéle ní wéleɔ, gu pɔ kí yá pɔ a dílepi lè píi Yudaɔ pɔnakè ní yaalɔ, aa díkpeké ní blɛbleaɔ. Buipáleɔ gɔ́ Yudaɔ ù dasi, ké vía ní kú Yudaɔ yá musu yáí.

9

Yudaɔ yáyiaa ní íbeɛɔwa

¹ Mɔ kueplade Adaa gɔɔ kue'aaɔde zí mé kí yá pɔ a díle ké gɔɔ ù. Gɔɔ bee Yudaɔ íbeɛɔ wé dɔi yáa wà gbáamɔ Yudaɔneɛ, áma wà yápi lílɛ, ɔ Yudaɔ gbáamɔ ní íbeɛɔne.

² Kí Aasuelu búsuɔ guu píi Yudaɔ kɔ káaa wéle pɔ aa kuu, ké aa léle gbé pɔ váikpaáírínoɔwa. Gbèe í fɔ ní fúo, asa buipáleɔ víakèné piíɛ.

³ Búsu gbáadeɔ, kí Iwaɔ ní kíaɔ ní aá zíkɛnaɔ píi gbáakpà Yudaɔwa, ké aale víake Maadoseɛ yáí.

⁴ Maadose gbía kibe, ɔ aà tɔ lí búsu píia, asa aà gbáa lé dɛdɛɛ.

⁵ Yudaɔ ní íbeɛɔ dɛdɛ ní fɛndao, aa ní míɔnzɔ píi, aa pɔɛá kè ní zangudepiɔwa.

⁶ Aa gɔɔ dɛdɛ Susa mɛɛwíau gbéɔn ɔaa pla ní basoo.

⁷ Aa Paasádata ní Dalefɔo ní Asepatao

⁸ ní Polatao ní Adaliao ní Alidatao

⁹ ní Paamasetao ní Alisaio ní Alidaio ní Vaizatao dɛdɛ lɔ.

¹⁰ Gbépíɔ́á Amɛdata né Amani, Yudaɔ wéle negɔ́ɛ gbéɔn kwíɔne. N beeo aai ɔká ní pɔɛwao.

¹¹ Gɔɔ doupi zí kí gbé pɔ wà ní dɛdɛ Susaɔ dasilɛ má.

12 Ɔ a ò a na Esitɛɛɛ: Yudaɔ ɔ̃ɛɔ dɛ̀dɛ Susa la gbɛ̃ɔn ðaa pla ní basɔoó ní Amani nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn kwiɔ. Bó aà kɛ̀ ma bùsu kíniɔ guui mɔɔ! Yá kpele níle a wabikɛa lɔi? Má kɛnɛ. Bó yá níle gbɛaai? Má n gba.

13 Esitɛɛ wɛ̀wá à mè: Kí, tó à kènɛ maa, Yuda pɔ́ kú Susa laɔ gba zé aa yá pɔ́ ní ðilɛ aa kɛ gbá kɛ zia lɔ, wí Amani nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn kwipiɔ loo líwa.

14 Kí mè wá kɛ màa. Wá a kpáwakè Susa, ɔ̀ wá Amani népiɔ gɛ̀ lòoloo.

15 Yuda pɔ́ kú Susaɔ kɔ́ káaa Adaa ɔ̀ɔ ɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ m̀ndosaide zí, ɔ̀ aa ɔ̀ ɔ̀ dɛ̀dɛ lɔ gbɛ̃ɔn ðaa do ní basɔoó. N beeo aai ɔ̀ká ní pɔ̀ewao.

16 Yuda kíni pɔ́ kú kí bùsuɔ guuɔ pii kɔ́ káaa, kɛ̀ aa gí ní níziáo, aai bɔ́ ní ibɛɛɔ yáú yáí, ɔ̀ aa ní zangudeɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃ɔn ðaasɔsɔo lɛɛ basiiɔ sɔsai (75.000). N beeo aai ɔ̀ká ní pɔ̀ewao.

17 Aa bee kè Adaa ɔ̀ɔ kue'aaɔde zí, a ɔ̀ɔ ɔ̀ ɔ̀ m̀ndosaide zí ɔ̀ aa kámabò. Aa ɔ̀ɔpi ðilɛ dikpe ù, kɛ̀ aa blesake, wí pɔ̀nake ɔ̀ɔpizí.

18 Yuda pɔ́ kú Susa kɔ́ káaa a ɔ̀ɔ kue'aaɔde zí ní a ɔ̀ɔ ɔ̀ ɔ̀ m̀ndosaideo, ɔ̀ aa kámabò a ɔ̀ɔ ɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ ɔ̀. Aa ɔ̀ɔpi ðilɛ dikpe ù, ɔ̀ aa blesablè aa pɔ̀nakèu.

19 Ayámɛto Yuda zɛ̀ pɔ́ kú zɛ̀wíawí aai dikpepi kɛ Adaa ɔ̀ɔ ɔ̀ ɔ̀ m̀ndosaide zí, aai blesable, aai pɔ̀nake, aai blɛlikɔ̃ɛ.

Puliú dikpe ðilɛa

20 Maadose yápi kè lá guu, ɔ̀ à lá kpásá Yuda pɔ́ kú kí Aasuelu bùsu guuɔne pii, gbé pɔ́ kú káí ní gbé pɔ́ kú záo pii.

21 A ðilɛné aaliɔ dikpepi kɛ wɛ̀ ní wɛ̀o mɔ́ pɔ́ wí mɛ Adaa ɔ̀ɔ ɔ̀ ɔ̀ m̀ndosaide zí ní a ɔ̀ɔ ɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ ɔ̀.

22 Ɔɔpi mɛ̀ Yudaɔ bɔ́ ní ibɛɛɔ yáú dikpe ù. Mɔpi guu an pɔsia líle pɔna ù, mɛ̀ an wɛ̀nakea líle dikpekeɛa ù. Aali dikpepi kɛ ɔ̀ɔ beeo zí, aali blesake, aali pɔ̀nake, aali blɛlikɔ̃ɛ, aali gbada taasidɛɔne.

23 Yudaɔ zè ní yá pɔ́ Maadose kènɛo, ɔ̀ dikpe pɔ́ aa kèpi ɔ̀nɛ̀ felekaa ù.

24 Amɛdata né Amani, Agaga bui Yudaɔ pii wɛ̀lɛ vái lekpaáíntízi à ní dɛdɛ, ɔ̀ à gbɛ pɔ́ wí mɛ puliú gbèa à e ní fu, i ní dɛdɛ.

25 Kási kɛ̀ kí a feena mà, à yádilɛ lá guu, kɛ̀ vái pɔ́ à a lekpaáí Yudaɔzipi wi aà musu. Ɔ̀ wá aà lóo líwa ní a nɛgɔ̃ɛɔ sánu.

26 Ayámɛto wí o ɔ̀ɔpiɔne Puliú, asa gbɛ pɔ́ a là tón we. Yá pɔ́ Maadose kè lápi guu ní yá pɔ́ à ní léo yáí

27 aa sí wá dikpeke ɔ̀ɔ plapiɔ guu wɛ̀ ní wɛ̀o. Aa mè nípiɔ ní ní nɛ́o ní gbé pɔ́ nàmáɔ gí dikpepi keio, wáli kɛ̀ a ɔ̀ɔwa lá wa kè láuwaɛ.

28 Wɛ̀ ní wɛ̀o ɔ̀ɔpiɔ yá líɔ dɔ́ngu, aali a dikpeke uale ní ualeo, wéle ní wéleɔ, bùsu ní bùsu. Puliú dikpepi su báde Yudaɔ kíio, a kɛɔɔ su midɛ ní buiɔ kíio.

29 Kí na Esitɛɛ, Abihaili né, la plaade kè ní a ikoo pii Puliú yá musu, à gbáakpàò lá pɔ́ Yuda bui Maadose kèwa.

30 Maadose lápi kpásá Yuda pɔ́ kú kí Aasuelu bùsu m̀n basoolo ní soplao guuɔne. A kua aafia níɛ guu yá'òné,

31 ɔ̀ à Puliú dikpepi ðilɛ a ɔ̀ɔwa, lá aápi ní kía na Esitɛɛo ðilɛnéwa, lá ampí sɔ́ aa sí wá kɛ̀ ní ní buiɔ ní kpe ní lɛyeo ní ɔ̀ɔbɔ.

32 Yá pɔ́ Esitɛɛ ðilɛpi gbáakpà Puliú yá beeoɔwa, ɔ̀ wa kè láu.

10

Kí Aasuelu ní Maadoseo yá

1 Kí Aasuelu tò gbé pɔ́ kú a bùsu guuɔ pii ní ísia gùgùnaɔ falubòɛ.

2 Yázɔ́ pɔ́ a kèò ní a ikokɛyáɔ ku Mɛdɛɔ ní Pɛsio kíaɔ ladau. Lá kí Maadose gbà gbáa à ɔ̀ ɔ̀ gbɛzɔ́ ù, a ku lápi guu lɔ.

3 Yuda bui Maadose mɛ̀ kí Aasuelu plaade ù. A ɔ̀bɔ́ Yudaɔ guu, mɛ̀ aà yá kà ní gbé dasidegu, asa à a gbéɔ aafia wéleɛɛ, mɛ̀ à kuana zé kèkɛ a buipiɔne.

YOBU

Yá pɔ́ kú lée bee guuo

Yobu lá dàale ní yá pɔ́ Yobupi lèoe (1-2). Yobuá gbēmaae mé dúnía pɔ́pii pèewà. N beeo a gi de náaiide ũ Luae. Ké Lua báaadàaagu yáí yá? Gwa lá aà pɔ́pio míde pii, aà àizeeo ní aà néo ní aafia pɔ́ a vío ní pɔ́ pɔ́ a vío pii. Baa ké àle taasike, à gí lé Lua náaike.

Lua í séwano kpelewa ní? Lá Yobu í yáke a zéwa, bóyáí yáváipi aà lèii? Aà gbēna gbēon àaɔ̀ òè aa mè, tàae pɔ́ a kè go mé lé aà gbē. Beewa ɔ̀ aale yágaga ní kɔ̀o, yápi ku lápi guoguo (3-31). Gbēon àaɔ́pio lé felekaayáò o'o. Yobu sɔ̀ à gí an yá pɔ́ aale o beei, ɔ̀ à yázásimá à mè: Yázede kuo, váikenao yá mé í gé ae. A gí yá pɔ́ a gbēnao zèopioi, ɔ̀ à zè ní a tàaesadekeo.

Gbēpále yásè lɔ̀, aà tón Elihu (32-37), ɔ̀ àle wæle à yá pɔ́ Yobu lé o ɛbo. A mè Lua í yá'ia zí gbēnazínawa lezaawà yáíe, gbēe a fɔ̀ o Luae aà azíá yá sélé siue sɔ̀o.

Gbezá ɔ̀ Lua ledá yápiu azíá sa (38.1-42.6). I we Yobuwao, áma à yágbèagbeawà. Yobu yá pɔ́ a zàwàò dɔ̀ sa, à yá pɔ́ á a gbadɔ̀o ò.

Lápi yá làa ní yá pɔ́ Yobu lè gbezáoe (42.7-17). Lua mè Yobu yá na de aà gbēnapio pɔ́la, ɔ̀ à èa pɔ́ pɔ́ Yobu ví yáa káfiè lée pla.

Setau kɔ̀nikɛa Yobue séia

¹ Gɔ̀ee ku yáa Uzu búsuu, aà tón Yobu. Gbēmaae, a tàae vío. A Lua vía ví mé à mikè yáváíwa.

² A negɔ̀eo ví gbēon sopla, nenɔ̀eo gbēon àaɔ̀.

³ A sáò ví mèn baasɔ̀sɔ̀o lée sopla, yiongoo baagɔ̀o, zuo baasɔ̀o, zàa'ínao baapla ní basoo, mé aà zíkɛnao dasi maamaa. Aà zɔ̀o de gukpe oi gbépiia.

⁴ Aà negɔ̀eo í blekekɛe be ní beo, aafí ní dāepio sísi aa mɔ̀ poble aa vɛamiɔ̀nɔ̀.

⁵ Tó aa bleblè wa làa pii, Yobu í ní sísi à gbábɔ̀né. I fele kɔ̀kɔ̀o í sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú o an baadee, í me: Wiliò dɔ̀o ma néo duunakè aa dɔ̀e ní Luao ní sɔ̀u. Maa Yobu lɔ̀ ke gɔ̀pii.

⁶ Gɔ̀ewea luabe gbāadeo* m̀ò sí Dii ae, mé Setau kú ní guu.

⁷ ɔ̀ Dii ò Setáue: N bɔ̀ má ní? A wèwà à mè: Mále bebe, mále liaa dúníauɛ.

⁸ ɔ̀ Dii òè: N ma zɔ̀blena Yobu èa? Aà sáa kú dúníauo. Gbēmaae, a tàae vío. A ma vía ví mé à mikè yáváíwa.

⁹ ɔ̀ Setáuo ò Dii: Yobu n vía ví pā nee?

¹⁰ Ní oliaaází ní aà beo ní pɔ́ pɔ́ a ví gupiiuoo lé? N báaadá aà zíu, ɔ̀ aà pɔ̀o lígua.

¹¹ ɔ̀ bɔ̀ na aà pɔ̀owa pii ñ gwa, a yávái o n musue.

¹² ɔ̀ Dii òè: Ma aà pɔ̀o nàne ní zɔ̀í pii, áma ínsu ɔ̀ká aà mɛwao. ɔ̀ Setau b̀ò Dii kíi.

¹³ Gɔ̀ewea Yobu negɔ̀eo ní aà nenɔ̀eo lé poble, aale vɛami ní víi be.

¹⁴ ɔ̀ gbēe m̀ò Yobu kíi à mè: Zuo lé sapa mé zàa'ínao lé sè ble ní sae,

¹⁵ ɔ̀ Sebaò lèlemá aa ní naaa wà tàò, aa ní dānao dède ní fèndao. Mámɛ ma bɔ̀ mado, ma mɔ̀ a baokpaine.

¹⁶ I yá'o a láao, ɔ̀ gbēpále m̀ò à mè: Lua sù n sá kpásaowa, aa tekù, an dānao gága. Mámɛ ma bɔ̀ mado, ma mɔ̀ a baokpaine.

¹⁷ I yá'o a láao, ɔ̀ gbēpále m̀ò à mè: Kaladeo kɔ̀kpaalè gáli àaɔ̀, aa m̀ò lèlè n yiongoowa, aa ní dānao dède ní fèndao. Mámɛ ma bɔ̀ mado, ma mɔ̀ a baokpaine.

¹⁸ I yá'o a láao, ɔ̀ gbēpále m̀ò à mè: N negɔ̀eo ní n nenɔ̀eo lé poble, aale vɛami ní víi be,

¹⁹ ɔ̀ zàa'ínan gbāa káka à b̀ò guwaiwau, à sù ní kpé gola síiɔ̀wa, ɔ̀ à kwè kà népioa, aa gága. Mámɛ ma bɔ̀ mado, ma mɔ̀ a baokpaine.

²⁰ Yobu fèle à a ula ga kè, à a mi bó. ɔ̀ à wùle a gbɛeu à misiiile Luae

²¹ à mè:

Ma bɔ̀ ma da gbɛeu ɔ̀giie,

mé má ɛa ta ɔ̀giie.‡

Dii kpaa, ɔ̀ à èa sia,

ma sáaukè ní Diio.

²² Apíi guu Yobu í duunakeo, i Lua tàae eo.

2

Setau kɔ̀nikɛa Yobue gɛn plaade

* 1:6 N Ebelu yáò wà mè Lua néo. Daa 6.2 gwa. † 1:9 Zia 12.10 ‡ 1:21 1Tim 6.7

- 1 Gɔɔwewa luabe gb̄aadeɓiɔ̄ èa m̀ò s̄i Dii aε mé Setáu kú ní guu. A zè Dii aε,
 2 5 Dii aà là à mè: N bɔ́ má ní? A wèwà à mè: Mále bebe, mále liaa dúniaue.
 3 ɔ̄ Dii òè: N ma zòblena Yobu èa? Aà sáa kú dúniauo. Gb̄emaε, a taaε vío. A ma vía ví mé à mikè yāváiwa. Baa ké n ma swáfèè, ma músi kpáaazi p̄a, à ḡi ku taaesai e tia.
 4 ɔ̄ Setáu òè: Kεmεε, má kεnε. Pó p̄ó gbé ví píi a kpa a misia yái.
 5 ɔ̄bɔ́ na aà mewa n̄ gwa. A yāvái o n musuε.
 6 ɔ̄ Dii òè: Me aà n̄n̄ε n ɔ̄z̄l, ama r̄isu n̄ aà deo.
 7 Setáu b̀ò Dii kíi, 5 à sánε v̄ai z̄i Yobuwa sea za aà k̄εsewa e à gè p̄e aà minanguo.
 8 ɔ̄ Yobu t̄aaso s̄e à gè z̄lε tufua, àle az̄ia waò.
 9 Aà na òè: Nȳó ḡi nȳó ku t̄aesai e tia ȳà? Yāvái o Lua musu, ní ga.
 10 ɔ̄ a òè: N̄lε ȳá'o lán n̄ε s̄ó̄wa. Maa wáɔ e Luawa, wá v̄ai e l̄o yó? Ap̄ii guu Yobu i duunakε a ȳá'oa guuo.

Yobu gb̄enaɔ m̄a aà gwai

- 11 Ké Yobu gb̄ena gb̄εɔn̄ àaɔ taasi p̄ó aà l̄eɔ bao mà, an baade b̀ò a be aa k̄s̄ k̄aa, 5 aa gè sósobi k̄eiè, w̄i aà n̄s̄e níniè. An tón kε: Temani gbé Elifaza, Sua gbé Bilidada ní Naama gbé Zofaaɔ.
 12 Ké aa aà wεp̄a za k̄aa, aai aà d̄s̄ l̄o, 5 aa ɔ̄l̄b, baade a ula ga k̄è, 5 aa bùsu dá zù musu ní mia.
 13 ɔ̄ aa z̄l̄εaàn̄ ɔ̄ole ḡɔɔ s̄opla f̄aane ní gw̄aas̄inao. An gb̄ε i ȳε oè, asa aa è lá aà w̄n̄akεa k̄è z̄ɔ̄ maamaa.

3

Yobu sakaa a iḡɔ̄u

- 1 Bee gb̄εa Yobu ȳas̄è à sakà a iḡɔ̄u
 2 à mè:
 3 To ma iḡɔ̄u b̄ade
 gw̄aas̄ina p̄ó wà mè wà ma iupi.*
 4 To ḡɔ̄pi lí gusia ũ.
 Kua musu Lua su a ȳadao,
 asu to gupuuo.
 5 To gusia níinii k̄ūaa ḡɔ̄piwa,
 to luabesiana k̄úlewà,
 to gusia ḡeεle daala.
 6 Gw̄aas̄inapi s̄s̄, aà siak̄ū maamaa,
 wasu da w̄é ḡɔ̄ guu l̄o,
 wasu nao m̄o ḡɔ̄ guuo.
 7 To gw̄aas̄inapi fiik̄ū,
 gula su àɔ d̄o ḡɔ̄ beeo.
 8 P̄oɔdamade p̄ó aali tó íat̄ε gupuoɔ
 láaiz̄i ḡɔ̄piwa.
 9 To a gud̄leia saanao siak̄ū,
 w̄i gud̄ɔa dá p̄a, gu a k̄εo.
 10 Asa ḡɔ̄pi i ma da neasak̄pe zé tameεo,
 a t̄o ma w̄es̄i taas̄ile.
 11 Ak̄εa wi ma i ḡε ũ ȳáo ní?
 B̄óȳai mi b̄o gb̄εεu mà ta ḡɔ̄o ní?
 12 Ak̄εa wà ma kpa gb̄ái?
 B̄óȳai wà ȳó kp̄aa má míi?
 13 Tó ma ga ȳaa, d̄s̄ má kú kilikili,
 d̄s̄ ma i'ò ma k̄ámabò
 14 ní k̄iaɔ ní dúnia ledamade
 p̄ó aa kpé z̄iɔ k̄èk̄e d̄ò níz̄l̄εo,
 15 k̄ia p̄ó aa vua k̄aaar̄ziɔ,
 mé aa ánuusu kà ní kpé paiɔ.
 16 A maa ȳaa wà ma ví lán n̄ɔ̄b̄leawa,
 lán né p̄ó m̀ò gè, i dúnia eowa.
 17 Wek̄i v̄aik̄enaɔ í ní z̄oɔa tóu,

* 3:3 Zel 20.14

mé yèèsaideɔ ɪ kámabou.

¹⁸ Zizɔɔ ɪ ɪampakii e we,
aali ní wetánaɔ ɔɔ ma ɔɔ.

¹⁹ Gbāadeɔ ní táaaɔ ku we pii,
mé zɔ ɔɔ de a dii pɔ ɔ we ɔɔ.

²⁰ Bɔyāi Lua ɪ gupu wēnadeɔne
ní gbé pɔ an nɔse ɔɔkpaaci?

²¹ Aai wēle ga mɔ ní sé, ɪli mɔo,†
aai kpálekei de lá wɪ ke ɔdaila.

²² Tó aa gē tēnau, an pɔ ɪ ke na,
an nɔse ɪ yáabɔ maamaa.

²³ Gbé pɔ dɔ gu pɔ á kúuon ma ɔ,
Lua kaa liamazi gupiiu.

²⁴ Wea zàzazū mé ma pɔblea ɔ,
ma aaukea ɪ bɔle ma léu lán íwa.

²⁵ Yá pɔ má a vía ví mé ma le,
yá pɔ ma ká gii mé pílaa.

²⁶ Má kú níeɔ, má kú kílikilio.
Mí e kámabòo, gili mé gēmagu.

4

Gbé pɔ Lua ɪ aà toto mé báaa ví

¹ ɔ Temani gbé Elifaza yázāsíwà à mè:

² Tó gbé wɔɔ fɔ yá'òne, níyɔ menaɔoa?
Asa ma lé a fɔ ɔɔ kpaauao.

³ Gwa, n ledá gbéɔwa dasi,
n gbé pɔ an yèe laaɔ gbà sɔ.

⁴ N yá gbé pɔ lé fuɔ sè lesi,
n gbé pɔ naaleaɔ gbà gbāa.

⁵ Ké yá n le sa sɔ, ríle fu,
ké à n le, ɔ bíli n kú.

⁶ N víakea Luac lí tó n mi ɔɔ daa íao lé?
N kua táaesai lí tó n nɔse ɔɔ daa doúo lé?

⁷ Láasooke!

Déme ɪ yāe keo, ɔ à mídeɪ?

Gbēmaa ku má ɔ wà aà suumpai?

⁸ Gbé pɔ vāi sa pà à yākele tɔwà,
mále e bee mé ɪ bɔlèè.

⁹ Lua lé'iana ɪ aà míde,
aà pɔbɔa a níu ɪ aà tɔɔzɔ.

¹⁰ Aa káaa lán nɔɔmusuwa lé ɪ ká,
Lua ɪ aà swaa é'èè.

¹¹ I ga lán nɔɔmusuwa pɔ nɔɔ wèele kùawàwa,
aà néɔ ɪ fáaa.

¹² Yákpáina mɔa íana guu,

yápi feena gè ma swáú,

¹³ gɔɔ pɔ mále nana yāaa o gwāasina,

gɔɔ pɔ izɔɔ daa gbéɔla.

¹⁴ Vía ma kú, mále lualua,
ma mē búu lé dee.

¹⁵ Iana ma oa pà,
ma mēkā fēle sí.

¹⁶ A zè, mi a taa dɔo,

pópi ku ma ae,

ɔ ma aà ɔɔ kpáina mà à mè:

¹⁷ Gbēnazína yá aɔ na Luacé?

† 3:21 Zia 9.6

Déme a fɔ̀ àò zēa a Kena aei?
 18 Lá Lua lí a malaikaɔ náaikeo,
 mé í a zòblenapiɔ̀ tàae e,
 19 wa wá gbéé pɔ̀ wá me de gí kpé ù,
 mé wá daalea de búsu giina ù,*
 wí wá suumpa lán kitolowa pɔ̀ oa?
 20 Za kɔ̀ e oosi gbéé í gaga,
 aal sáale e gɔ̀pɔ̀pi, wili ní fánkɛo.
 21 Lua í ní kpépi gbapele wolené,
 ɔ̀ aal ga ɔ̀nɔ̀kúesai.

5

1 Lezu sa ñ ma, tó gbēe a wema.
 Malaika kpele níyɔ̀ liliwáí?
 2 Sɔ̀ú í ga a yákúarínò yáí,
 mísaide í kpagua a wedbane yáí.
 3 Má è sɔ̀ú zínapèle,
 ɔ̀ zínapi yò kándo.
 4 Aà néɔ̀ kè aafia zéwa,
 wí ní yá málené yákpalekedi,
 gbēe lí zérínɔ̀.
 5 Nɔ̀andɛnaɔ̀ aà buapɔ̀ blè,
 baa pɔ̀ pɔ̀ à lekka líai,
 imidɛnaɔ̀ lùà aà àizɛci.
 6 Yá'la lí bóle búsuwao,
 yá'oma lí bóle tɔ̀lewao.
 7 Kási lá tekona gea musu sea vío,
 màa gbéé pɔ̀ wa í pii í yá'la e.
 8 Tó máme sɔ̀, má gbɛa Luawa,
 mí a yá kpále aà gɛzì.
 9 I yázɔ̀ pɔ̀ wa fɔ̀ a gbadɔ̀o kɛ,
 wa fɔ̀ aà yábɔ̀nsaekɛaɔ̀ lé dɔ̀o.
 10 I to lou ma dúniau,
 í to a í dagua sɛsaou.
 11 I gbé kpeɛnaɔ̀ sɛ lesí,
 í oosisinaɔ̀ da pɔ̀nau.
 12 I yá pɔ̀ kɔ̀nideɔ̀ lé yá gboo,
 ké an ɔ̀ su àò báaa vío yáí.
 13 I ɔ̀nɔ̀naɔ̀ kú ní kɔ̀nikɛa guu,*
 í to yáfuangbanaɔ̀ ledama kɛ pá.
 14 Gu ɔ̀ siané fáane,
 aal ɔ̀malemale íatè gbáa zá lán gwáwa.
 15 I taasideɔ̀ bɔ̀ ga lézì,
 í ní bɔ̀ gbáamɔ̀nɛdeɔ̀ ɔ̀zì.
 16 Ayámɛto gbáasaideɔ̀ wé aɔ̀ dɔ̀aazi,
 yákpaaanlakenaɔ̀ i kɛ kyó.
 17 Báaaden gbéé pɔ̀ Lua í aà toto ù.
 Tó Gbáapiide lé n swágaga, rísu gio.†
 18 Asa í gbéé kɛ'la, ɔ̀ í aà bɔ̀ gwa,
 í gbéé wíwi, ɔ̀ í aà gbágbá.‡
 19 A n bɔ̀ taasiu gɛn soolo,
 baa tó a dea, a n nɛo.
 20 A n sí gawa nɔ̀ana gɔ̀,
 a n bɔ̀ fɛnda lézì zílau.
 21 Dii a kàedanzi ké wasu yáɔ̀mao yáí.
 Tó músi mɔ̀, vía a n kúo.

* 4:19 Daa 2.7, 3.19 * 5:13 1Kln 3.19 † 5:17 Yaa 3.11, Ebe 12.5 ‡ 5:18 Oze 6.1

22 Nyɔ́ músi ní nɔ́anao yáalo,
 níyɔ́ víake wáɔ́neɔ.
 23 Asa á kɔ́ yáma ní gbɛɔ, n bú a gbɛ kao,
 níyɔ́ na ní sɛ́anɔ́ɔɔ,
 24 níɔ́ dɔ́ ké n ua aɔ na.
 Tó n gɛ n kpásau, pɛ a kɛ́sáɔ.
 25 Nyɔ́ dɔ́ ké n néɔ aɔɔ dasi,
 n buiɔ́ ligua lán sɛ́wa.
 26 Nyɔ́ zikúɛ, ní gbasa ga
 lán ése pɔ́ wa kɛ́ a gɔ́wawa.
 27 Ké wa ɔ́lǐ yápiu, lá wá èn we.
 Yápi sí, ní dɔ́ nzía yá u.

6

Yobu zɔ́ada a gbɛ́nawa

1 Yobu yá́zɛ́sɔ́wà à mè:
 2 Tó wa fɔ́ zaada ma yá'ɔ́mau wá yɔ́,
 tó wa fɔ́ músi pɔ́ ma le yɔ́ lé,
 3 a gbía aɔ de ísiale úfáala.
 A yáí tò ma yáyaáa'ò.
 4 Gbáapiide kaɔ ma kú,
 a sɛ́wɛ lé taale ma nisínau.
 Pɔ́ pɔ́ Lua í íadaomáɔ́ liamazi.
 5 Tó zaa'ína sɛ́ è lé ble, í wiilee?
 Tó zu lé pɛ́le táaaú, í ɔ́ɔ́ɔe?
 6 Wí pɔ́ sùusuu ble wisisaie?
 Kogbepuana í ɔ́ nae?
 7 Ma nisína ye ble bee taaiɔ,
 í to ma gua áɔ ye kpaaáɛ.
 8 Tó ma yá pɔ́ má gbèa è lé!
 Lua ma ka yá pɔ́ ma wé dɔ́ipiwa.
 9 Lua ma suumpa lé!
 Aá ɔ́ɔ́a aá ma gyawi!
 10 Ma nɔ́sɛ í gbasa níni,
 ma pɔ́ ɔ́ na,
 baa ké ma wáwá gi ku,
 asa mí lelekpa Lua pɔ́ a kua adoazio.
 11 Ma yɛ́ɛɛ ká mà gi màɔ́ kue?
 Ma wɛ́ni gɔ́a ká mà menakɛe?
 12 Ma gbáa ká gbɛ́wa yà?
 Ma mɛ́ á mɔ́gotɛ́ yà?
 13 Má fɔ́ kaakaanake ɔ́ɔ,
 wá ma ɔ́ɔa maa zé tà.
 14 A kù pɔ́siade gbɛ́naɔ gbɛ́kɛkɛè,
 ké asu víakea Gbáapiideɛ too yáí.
 15 Ma gbɛ́ɔ náai de lán swa pɔ́ a í í bawa,
 lán swa'ɔ́na pɔ́ a í í gɛ́zɛ́awa.
 16 Í pa buzie, a í í kɛ́ dùuduu
 loughɛ́ ní nɛ́ezio yɔ́a yáí,
 17 ɔ́ a í í ba sae, a ɛ́ í tɛ́kú,
 a í í sáale latɛ́ gbáa zá.
 18 Táɛ́naɔ í kɛ́ zɛ́wa,
 aáí sí guwaiwaiu aa ga we.
 19 Tema tagɛ́naɔ í í wɛ́ɛɛ swapiu,
 Seba laatanaɔ wé ɔ́ dɔ́ ipizi.
 20 Tó aa ká, an gɛ́ɛ í gɔ́ kpá ní wéí,
 aa í'ea náai ví we, ɔ́ támaa ní né.
 21 Maa ápiɔ́ sɔ́, mí pɛ́ ewáɔ,

ké a yāpāsi pó ma le è, vía á kú.

²² Ma pɔe gbèawá yà?

Má óé à ma gba pó á gbáa léu yà?

²³ Ma mè à ma bɔ ibeɔ ɔzɪ yà?

Má óé à ma si gbé pāsiɔwae?

²⁴ A yá pó ma zāwà ɔɔmɛɛ,

í ma wé kémeɛ, mí nílɛ.

²⁵ Yázedɛ oané mé zɛví,

āma ma bèɛ pó á bò zɛvío.

²⁶ A ye yáasi pó má kèɔ bèɛbo yà?

I tãmaasaidɛ yá gwa yābɔkɛ ù yà?

²⁷ A líkpa netone sɛa yá musu,

á á gbèna kpámá ɔda'ea yáí.

²⁸ A yá na, à lili à ma gwa.

Ma wé aɔ pɛ á wéu, míɔ ɛtoéa?

²⁹ A sue! Asu ma yá gwa koleao.

A ɛa láasookɛ, ma yá mé zɛví.

³⁰ Ma lɛdà yákpaanlau yāae?

Má yāvái dɔ noa?

7

Yobu zɔadɔ Luawa

¹ Gbènazína kua dúniauá dɛɛɛ.

Aà kua dɛ lán gbèwina kuawae,

² lán zɔ pó lé ue nide kuawa,

ge gbèwina pó a wé ɔ dɔ a aseai.

³ Ma luakpama mé kua pá ù mɔ ní mɔɔ,

Lua ma da taasiu gwá ní gwáó.

⁴ Tó ma wulɛ, mi mɛ má fɛlɛ bɔɛ ní?

Gwáasína ɔ gbáa, míɔ pelembo e gu gɛ dɔò.

⁵ Kɔɔ ní bɔtɛɛo fífi ma mɛwa,

ma mebaa kásaakù, ɔ ibɔ.

⁶ Ma gɔɔ ɔ gɛ ní bao lán zwàatāna kɔɔzuawa,

ɔ gɛzɛa wɛdɔa pói sai.

⁷ Lua, dɔ ké ma wèni dɛ lán lé'ianawae,

má aafia'e bau ɔɔ.

⁸ Lá ríle ma e, riyɔ ma e ɔɔ.

Nyɔ wékpalemazi, kási máɔ ku ɔɔ.

⁹ Lá luabɛpuana í gusike à gɛzɛa,

máa gbé pó tà bɛdau lí fɛlɛo.

¹⁰ Ili ɛa su a bɛ ɔɔ,

aà yá lí dɔ aà bɛdɛɔgu ɔɔ.

¹¹ Ayámɛto má a lé kpaauo,

má yá'o ma yeelɛa guu,

má zɔaka ma nɔsɛ òɔkpaá yáí.

¹² Isia ge kpò gbènen ma ù

ké ni ma dɔ́aa?

¹³ Tó ma mè ma líi a ma sɔ dadou,

ge ma wúleɔ a ma nɔsɛ nínimeɛ,

¹⁴ ɔ ni to vía ma kú nana guu,

ni to gili gɛmagu wépfungu'EAU.

¹⁵ Ma waa fia a kémeɛ na dɛ ké beea,

ga maameɛ dɛ ma wáwáɛ beea.

¹⁶ Mí saka ma wèniɔ,

má ye máɔ ku gɔɔpiio.

Ma tó tɛɛɛ, asa ma kua ku pɔe léio.

17 Bón gbēnazina ũ ké nio àà káfi,
 nio láasooke àà yáwai?*

18 Nio àà taasika lá gu lé dɔ,
 nio àà le ñ àà gwa gɔɔpii.

19 Nyɔ n wé woa baa yɔɔ
 mà e lé'í mú yá?

20 Ma duunakè yá? Bó má kènei?
 Gbēnazingwana, àkèa n ma ké n pɔdèa ũi?
 Ma gɔnè aso ũ yá?

21 Bóyái nili ma tàaeɔ kèa
 ñ ma duuna woloao ni?
 Asa má gè tēnau tia, máɔ ku lɔo,
 níyɔ kpálèkè mazi, níyɔ ma eo.

8

Baade í a tàae gbè'èe

1 Ǿ Sua gbé Bilidada yázásiwà à mè:
 2 Nyɔ yá bee taa o e bɔe ni?
 Nle yá bɔle bùuu.

3 Lua í yá zede fuangbaa?
 Gbāapiide í yāmaa bādèa?

4 Lá n nɛɔ duunakèè,
 a tò aa ní tàaeɔ gbè'è.

5 Tó n Lua kfi wèlè,
 mé n sùuugbèa Gbāapiidepiwa,
 6 tó ní gbāsi vlo mé ní maa,
 baa e tia a fèlè n wēnagwa,
 i n bè yá gɔgɔnè a zéwa.

7 N gwea káau a kène pɔe ũo,
 n gwea gbèzà aɔ káfiá ví maamaa.

8 Gbé zio la,
 ní ɔnɔ pɔ an deziɔ kpálèkèi dɔ.

9 Asa né zlanən wá ũ, wá yāe dɔo,
 wá kua dúniau í gèzèa lán uenawaɛ.

10 Gbé zipio yá a n wé kèo lé?
 Aa ní nòsè guu yá'one.

11 Kèfu í kè maa dānasaie?
 Fèe í zɔkū isaia?

12 Tó wi zɔo, baa ní a lá'isikèo,
 a lá í giigaga àa de sɛɔla píi.

13 Maa a de ní gbé pɔ Lua yá sàaàguo,
 beewa támaa a luayādansai né.

14 Sɔuba nian do ɔ í a náaike,
 dānsaba ɔ í gbāa'ewá.

15 I sɔkpale bapizi,
 ɔ bapi lí fɔ àà kùo.
 I didi bapiwa, ɔ bapi í fua.

16 A gɔnaɔ í dagua káau
 lán lí pɔ lɔ í ví íatè gbāaiwa,
 17 ɔ a zínaɔ í fiakɔi gu gbèdeu,
 í gè gbèu.

18 Tó wa ga wòlè a pékti,
 gupi í lelekpaaazi à mè:
 Má n dɔ yāao.

19 Zé pɔ a sèpi pɔna lén we,
 ɔ pɔpáleɔ í bɔlè tɔɔlèpiwa.

* 7:17 Soul 8.4, 144.3

20 Lua lí gí tàaesaidzio fá,
mé ìli váikenaᵒ gba gbāao.

21 A to ñ yáalᵒ tia,
ní kíkuaᵑe.

22 A wida n zangudeᵒwa,
gbēvāipiᵒ be a gᵒ bezia ũ.

9

Lua gbaa demala

1 ᵒ Yobu mè:

2 Sianaᵑ, má dᵒ màa.
Kpelewa gbēnazina yá aᵒ na Luaei?

3 Tó gbé ye lekpaakeaᵑᵒ,
yá mèn baa sᵒo guu a fᵒ mènᵒdo zásiwàᵒ.

4 Aà ònᵒ kè zài mé aà gbāa zᵒᵒ.
Déme a fᵒ giè, ade i bᵒ aafiai?

5 I gbèstᵒsᵒ sᵒ, aaliᵒ dᵒo,
í ní fuangba ní pᵒkᵒtᵒmao.

6 I tᵒᵒle lualua à sᵒ,
í to a gbapeleᵒ ziazia.

7 I yá'o íatēᵑ, ᵒ í gí bilēi,
í pᵒku saanaᵒla.

8 ᵒme musu kpále ado,
í táa'o ísia ikooaᵒwa.

9 A saanaᵒ kè gudou,
Kifēnena ní Ko neadeo*
ní pᵒ pᵒ kú geᵒmidokᵒi oiᵒ pii.

10 I yázᵒᵒke, wili fᵒ dᵒo,
í yábᵒnsaeᵒ ke, a lé vío.

11 I gēmala, mili aà eo,
í gēzea, mili aà wépao.

12 I pᵒ símá, déme a fᵒ gièi?
Déme a fᵒ oè, bᵒ níle ke màaii?

13 Lua lí to a pᵒkᵒtᵒma kpáleᵒ,
baa llenᵒᵒ zᵒᵒ† dᵒnledeᵒ vlānauè.

14 Mapi sᵒ má fᵒ yázásiwàe?
Má fᵒ lekpaakeaᵑᵒᵑe?

15 Baa tó ma yá na,
má fᵒ wewàᵒ.
ᵒme ma yákpalekena ũ,
sema má sùuugbeawà.

16 Tó ma lezuaazi mé a wèa,
a yámaae? Mi sio.

17 I ma gbēgbē yá yᵒᵒna yáie,
í ma ke'ia kpéleᵑpele pā.

18 Ili tó ma wekᵒi eo,
í ma tó ní nᵒsepusoᵑe.

19 Tó gbāa yáe, aàpi mé zᵒᵒ.
Tó yágᵒgᵒae sᵒ, déme a aà sísi?

20 Tó ma mè ma yá mé na,
ma lé a yádamalae.

Tó ma mè má táae vío,
a ma eᵑboᵑe.

21 Má táae víoa? A yāe ví bo,
mi saka mazia wēniu.

22 Yá douᵑ, asa lá mále o,
í tàaesaidᵒ ní gbēvāiᵒ midᵑ pii.

23 Tó yá mᵒ ga iné kándo,

* 9:9 Amᵒ 5.8 † 9:13 Isa 30.7

Ì tàesaideᵒ láanike ní yá'ea guu.

²⁴ Tó bùsu g̃ᵒ gběváiᵒ ɔzì,

ì p̃ᵒku yákpalekenao wéaε.

Tó aapi no, dé ni?

²⁵ Ma g̃ᵒᵒᵒ gēa wāa de bàalenala,
aale tá ní bao, a kee nao.

²⁶ Aale gu baa ṽí lán kefu gó'ilenawa,
lán kúu sua p̃ᵒwawa.

²⁷ Baa tó ma mē má yá p̃ᵒ má k̃ūa b̃ᵒ ma ñᵒseu,

mí a oa wee má yákpáinad̃ᵒ,

²⁸ ma wāwā a iwāa ka ma p̃ᵒaε.

Má d̃ᵒ ké ñỹᵒ to yá b̃ᵒmañᵒ nao.

²⁹ Lá wāle ma gwa tàae de ũ,
b̃ᵒyái má lada mazlawa p̃á b̃i?

³⁰ Baa tó ma zu'ò ní m̃ᵒᵒᵒᵒnao,

ge ma a ɔ p̃ipi ní kasagb̃ᵒᵒ,

³¹ ñỹᵒ ma zu è p̃eleadeuε.

Baa ma p̃ᵒkasao aao ye ma g̃iyáio.

³² A de gb̃ēnazina ũ lamawao.

Má f̃ᵒ yázāsiwā

wā gbasa gé yákpalekek̃i s̃ānuo.

³³ Tó gb̃ē kú wá k̃ᵒᵒ ũ,

aɔ iko ṽíwá wá gb̃ēᵒn pla wápii,

³⁴ i aà go'ᵒ ze lé,

ṽía z̃ᵒᵒ p̃ᵒ mále keè a gé aε b̃ᵒ.

³⁵ Má víakèè b̃ᵒ, míᵒ yá'o,

asa má d̃ᵒ mazlawa,
má de lá wāle ewao.

10

Ma dea yáí Lua tò wá ma ii

¹ Ma kpasa ní ma w̃ēnio,

má yá p̃ᵒ má k̃ūa o sa.

P̃ᵒsia guu má yáb̃le sa.

² Má o Luaε: Nsu yádamalao.

Yá p̃ᵒ ní èa omεε.

³ Gb̃āam̃ᵒa mapi n ɔgb̃εε k̃āngu yá?

N b̃ᵒ ma kpe,

ᵒ n ze ní gb̃ēváiᵒ lekpaaf̃laoa?

⁴ Wá wé dou yá?

Gudou ni e ní gb̃ēnazinaoa?

⁵ N w̃ēni geseu lán wá p̃ᵒwa yá?

N kua muua ní wá gb̃ēnazinao yá?

⁶⁻⁷ Lá ní d̃ᵒ tàaedē ma ũo,

mé gb̃ēε ku aà ma b̃ᵒ n ɔz̃io,

a yáí n kpálekè ma yāváiᵒi,

n ma duuna tàasikāa?

⁸ N ma ikāsa ní nz̃la ɔo,

ᵒ ñỹᵒ εa ñ ma t̃ᵒb̃z̃ᵒ saa?

⁹ Ké n ma ke ní b̃ēleᵒ, a yá d̃ᵒngu.

Nỹᵒ εa ñ ma ke b̃ᵒsuti ũ b̃ᵒ yá?

¹⁰ Ni ma k̃asa ñ'it̃ēna ũ lán ṽí'ipuwaᵒ lé?

Ni to ma i lán ṽí iawao lé?

¹¹ N b̃áa ní bàasio d̃ámala,

n ma wáᵒ p̃èpek̃ᵒwa ní k̃iᵒ.

¹² N gb̃ēk̃ε guu n ma gba w̃ēni,

n ma d̃ᵒa, n ɔk̃ᵒ ma nis̃inala.

¹³ Ma n láasoo d̃ᵒ sa,

yá pɔ ulea n sɔun ke:

¹⁴ Tó ma duunakè, niò wétəmazi,
nili tó ma bɔ pá ma tàaeɔ yá musuo.

¹⁵ Waiyoo mapi, tó tàaedn ma ù.

Baa tó ma yá na, má fɔ mida íao,
asa wí ma kú, taasi ma kú gbáa.

¹⁶ Tó ma su midà ía,
ni bɔlemazi lán nòomusuwa,
ní ea ñ n gbáa bɔnsae mòmɛɛ.

¹⁷ Ní ma kpakɔa ní seelade páleɔ,
n pɔfɛamazi i káfi,
ní tó yá'ia ma le m̀òòmɔɔ.

¹⁸ Bóyáí n ma bɔ ma da gbɛɛui?

A maa yáa mà kɛsaie,
ké gbɛɛ su wesimalɛo.

¹⁹ A maa màɔ ku yáao.

A maa yáa ma bɔa neasakpɛu
wàɔ ma da mia'eu g̀ɔɔɛ.

²⁰ Gɔɔ yɔɔna pɔ g̀ɔmɛɛ a láa tia.
Gomala, ma pɔ e kɛ na, baa yɔɔ

²¹ e màɔ gé g̀éi g̀ékií,
gu pɔ gugɛakɔu ní gusiao kuu.

²² Gupi sí niinii lán gwáwa,
pɔe ku we zézeɔ,
wɛɛdo mé a fáane ù.

11

Nɔsɛwɛ Luaɛ!

¹ ɔ Naama gbɛ Zofaa yásè à mè:

² Aà yá dasi, wá wewào lé?

Yábɔɔnapi a bɔ maa yá?

³ N yápá oa a gbɛ́ɔ lé kúa?
N yáyaabɔ́le, ɔ wa zɔadɔmaoa?

⁴ N mè n yádanɛ sáa vío,
ní kú Luaɛ tàaesai.

⁵ Tó Lua yá'ò lé,
a n ɛɛboe.

⁶ A ɔnɔ asii bɔɔlekɛne,
asa Lua ɔnɔ zɔɔ dɛwála.

N dɔ Lua lé íadama n vái léu nee?

⁷ Nyɔ fɔ ñ Lua asii dɔa?

Nyɔ bɔ Gbáapiide zɔɔke léwae?

⁸ A lesí dɛ luabea, níyɔ kɛ kpelewa ni?
A zã dɛ bedaa, níyɔ fɔ ñ dɔe?

⁹ A zɔɔ dɛ tɔɔlea, a lé vío,
a yáasa dɛ isiaa maamaa.

¹⁰ Tó à m̀ò gbɛ́ kú a dàkpɛu,
mé àle yákpalekɛaànɔ,

déme a fɔ gii?

¹¹ A m̀afillideɔ dɔ fá!

Tó à váikɛa è, íli a yádao lé?

¹² Lá zãa'ina lí ne'i gbɛnazina ùo,
m̀aa ǹsesaide lí ɔǹkúo.

¹³ Tó n n ǹsɛ wè Luaɛ,
mé n ɔsè musu wabikɛa guu,

¹⁴ tó n ǹzía gá duunae,
mé yáwái i zɔ́lekli e n beo,

¹⁵ n mi aɔ daa ía sáasaie,

ńyṣ zedṣ v́lasai.

¹⁶ N taasi yá i s̄angu,
a d̄angu iṣ de lán í ḡeá zéawa.

¹⁷ N kua i teke de fáane íatēa,
gusia p̄ó n̄ kúu i pu lán gud̄bawa.

¹⁸ N s̄ó aṣ dílea, n̄ n̄ṣe iṣ daa doū,
n̄ laai aṣ kpalea, n̄iṣ i'ó n̄ í a nao kau.

¹⁹ Nyṣ ọli n̄z̄lau,

gb̄e yá a iwáa ka n̄ p̄ao,
baade a wele aṣ nanno.

²⁰ Gb̄eváio yiongo lébaa d̄s̄a,
aa b̄k̄ii eo, yá p̄ó ḡóné mé ga ũ.

12

Lua mé gb̄aa v́l

¹ Ǿ Yobu yasè à mè:

² S̄lanae, áme a maa gb̄éṣne sa lál!
Ǿ ále e tó a ga, Ǿnṣ m̄iden we.

³ Mapi s̄ó má n̄ṣe v́l lááwae,
má k̄és̄aaázio,
d̄éme a fu yá p̄ó ále ọw̄wai?

⁴ Ma gb̄é p̄ó ma lezù Luazi a w̄eá,
ma ḡó p̄ó yáaba ũ ma gb̄ēnaṣne.

Ma gb̄é p̄ó ma yá na mé má táae v́io,
ma ḡó p̄ó yáaba ũ.

⁵ Gb̄é p̄ó aa ku n̄ienieṣ

í gb̄é p̄ó músi n̄ léṣ gwa p̄ae,
aaí saka gb̄é p̄ó kp̄aḡuaṣgu.

⁶ Gb̄ēblenaṣ s̄ó aaṣ z̄ṣlea n̄ be n̄ laaiwa,
luaew̄ena p̄ó an gb̄aa de n̄ lua up̄io iṣ ku d̄d̄ba.

⁷ A ge n̄b̄b̄o la, aai yádaé,
à gb̄ea b̄āw̄a, aai oé.

⁸ A yá'ó n̄ t̄ṣleṣ, i Ǿnṣ daé,
à to kp̄oṣ séle siué.

⁹ P̄ópiṣ p̄ii, an kpele mé ḡí d̄si
ké Lua mé p̄pii ké n̄ í a gb̄aaoi?

¹⁰ P̄ópii w̄eni ku aà ọz̄ie

n̄ gb̄ēpii nis̄inao.

¹¹ Lá léna í p̄ó í d̄s̄,
m̄aa swá í yá d̄k̄ṣe.

¹² Gb̄é z̄iṣ mé Ǿnṣ v́l,
gb̄é p̄ó w̄ē k̄ēṣ w̄é mé z̄ēa.

¹³ Ǿnṣ n̄ gb̄aaóá Lua p̄óe,
ledama n̄ wez̄eṣ iṣ aà k̄iie.

¹⁴ I p̄ó gb̄oo, w̄ili f̄ṣ k̄ēkeo,
í zetańle, w̄ili f̄ṣ w̄ēo.

¹⁵ I lou ze, gu í gigaga,
í to loup̄oṣ f̄ṣ, t̄ṣle í foof̄ṣ.

¹⁶ Āapi mé iko v́l n̄ denlao,
gb̄ēs̄as̄anaṣ n̄ gb̄é s̄ás̄aaṣ ku aà ọz̄í n̄piiie.

¹⁷ I to ledamadeṣ ta kyalesai,
í to yákp̄alekenaṣ ḡó m̄isaideṣ ũ.

¹⁸ I gala p̄ó k̄iaṣ kp̄a gb̄éṣne polo,
ṣ í beleona ye kíapiṣne.

¹⁹ I to sa'onṣ ta kyalesai,
í gb̄é p̄ó an z̄ina p̄eleṣ fuangba.

²⁰ I to náaideṣ lé ḡó kp̄aaṣa,

1 yázed̄sa si maez̄ɔɔwa.
 21 I saike kpalablenaɔwa,
 1 neḡɔnaɔ ḡɔkeɔɔ polomá.
 22 I asiiyá p̄ɔ kú gusiau biiwáné,
 1 bɔ ní yá p̄ɔ wa a gbad̄soo gupuuu.
 23 I to buiɔ tɔɔ, ɔ́ 1 ní mide,
 1 to aa ligua, ɔ́ 1 ní fáaa.
 24 I to dúnia dɔaanaɔ ḡɔ m̄isai,
 1 to aa sásá gugii zesaidéu.
 25 Aaɔ ɔmalɛmalɛ gusiau filiasai,
 aaɔ tálaatalaabo lán idenaɔwa.

13

Yobu ye yá'o n Luao

1 Ma wé yápiɔ è pii,
 ma swá má ɔ́ má d̄ɔ.
 2 Lá á d̄sa ví, màa má d̄sa ví s̄ɔ,
 i ke má késáaázi no.
 3 Ama Gbaapiide ɔ́ má ye mà yá'oè sa,
 má ye gé ní ma yáo Luawae.
 4 Apiɔ s̄ɔ i ɛɛ liamazi,
 gyáegwan giaɔn á ũ ápii.
 5 Tó á lé kpaaŭa yáa lé,
 wa á dile ɔ́nɔnaɔ ũe.
 6 A ma yáze ma,
 à swáɛ ma yázásiawái.
 7 Yázesai ɔ́ á o Lua ḡɛɛ ũa?
 Sásáyá ɔ́ á o Lua gbɛua?
 8 Á yánakpa Luawa yà?
 A yásiaànɔ yà?
 9 Tó à wetè á yái, a bɔánɔ nae?
 A d̄ɛwá lá wí d̄ɛ gbénazínawawa yà?
 10 Tó ále yánakpawá a gbad̄sai,
 a á swágagae.
 11 Aá z̄ɔke a kàadaálao lé?
 Viakeaè a t̄wáo lé?
 12 A yá'onɛɔá tífue,
 yá p̄ɔ a giyyèoaá p̄ɛlae.
 13 A n̄lɛmɛɛ mà yá'o,
 yá p̄ɔ a ma le aà ma le.
 14 B̄ɔyái má azla pa swaii?
 Máɔ a w̄ɛni naa ma ɔ́z̄l yá?
 15 Gwa, a ye ma d̄ɛɛ, ma wé d̄ɔ p̄ɛi bo.
 N beeo má gí ní mazlao aà ae.
 16 Bee a ma b̄ɔ,
 asa aà yádansaɔ we m̄ɔ ze aà aeo.
 17 A laaidɔ ma yáwa maamaa,
 à swáɛmazi.
 18 Ma yá p̄ɔ má o zé kàle,
 má d̄ɔ ké ma yá nae.
 19 Déme a f̄ɔ b̄ɔb̄ɔmanɔi?
 Tó wa f̄ɔ, má n̄lɛɛ, mí ga.
 20 Lua, yá m̄ɛn plaɛ beeo keɛɛɛ,
 má ulɛno.
 21 N n̄ɔ goa,
 n̄su to iwáakampɔa kàadamalao.
 22 Bee gbɛa lezumazi, mí m̄ɔ,

ma gba zé mà yá'o, ní yázásia.

²³ Ma yāváiò ní ma tàaeò kà ùmai?

To mà a tàae ní ma duunao d̄s.

²⁴ Ak̄ea r̄le nz̄ia ulem̄e,

r̄le ma dile n ib̄e ùí?

²⁵ Lakēe p̄ó lé íanse ò ní ye wíwía?

S̄è ḡii ò ní ye é'ea?

²⁶ Ni yá'ík̄paa,

ní ma èwaasoḡò duuna wi ma musu.

²⁷ Ni ma daliu,

ní ma t̄a'oa lé dam̄e,

ní w̄éte ma yāváiò píí.

²⁸ Ó ma ḡs lán p̄ó vl̄aa p̄ó lí àle lélelelewa,

lán p̄okasa p̄ó bleò lé blewa.

14

Gb̄enaz̄ina kua w̄enau

¹ Gb̄enaz̄ina í b̄o n̄ōe kííe,
aà w̄èni kuluu, ìlìo ku yakelesaiò.

² Í pia lán lávuwa, í giigaga,
í ḡz̄ea lán uenawa, ìlì ḡḡeo.

³ Gb̄é bee taa ò r̄yò w̄ed̄òè
n̄ yákp̄alekaàn̄o?

⁴ Gb̄é gb̄alea a f̄s né gb̄alesai io,
baa do.

⁵ N gb̄enaz̄ina ḡòò dilèe,
aà m̄o dasile de n yá ùe,
n aà w̄é lé dàè, a f̄s vl̄ao.

⁶ W̄ewowà n̄ aà to we,
e aà ḡòò pa lán gb̄èwinawa.

⁷ Baa lí í saase,
asa tó wa z̄ò, í ea vl̄ap̄ae,
mé a vl̄à dafupi lí goleo.

⁸ Baa tó a z̄ina zikù t̄òle guu,
mé a miòna gà t̄é̄nau,

⁹ tó à í ḡim̄à, a b̄ole,
a ḡonak̄é lán lí p̄ó wa bàwae.

¹⁰ Tó gb̄é gà s̄ò, ìò w̄ulea t̄elele,
í tá, ìlìo ku b̄o.

¹¹ Lá ísida'í í lao,
mé swa'í í ba à ḡz̄ea,

¹² màa gb̄enaz̄ina í w̄ule, ìlì fele b̄o.
E luabe ḡe àò kuo, a vuò,
a vu ní ipioo.

¹³ Nyò ma ul̄e b̄ed̄auo lé?
Nyò òkumala e n p̄ó w̄èeao lé?

Ḡòò dilem̄e we, ma yá í gb̄asa d̄ongu.

¹⁴ Tó gb̄é gà, a ea àò kua?
Tó màae, ma w̄é aò d̄o ma vuai
ma d̄é̄kaa guu ḡòòpiie.

¹⁵ Nyò lezumazi, mí wema,
r̄yò n p̄okea ea nide.

¹⁶ Tia r̄le w̄éte ma yákeasi,
ḡòò bee r̄yò ma duuna yáda b̄o.

¹⁷ Nyò ma tàaeò ka b̄òòu, ní ye n̄ dile,
r̄yò kán'ò lé ma v̄aík̄epiòwa.

¹⁸ Lá gb̄èsìsì í gb̄oo à yòle,

mé s̄s̄l̄ musu gbè gbèn̄e ǐ s̄s̄,
¹⁹ l̄á swa'í ǐ gbe ȳo,̄
 mé ǐ ǐ bùsu s̄éle taò,
 màa ni to t̄amaa gbèn̄azina né.
²⁰ Ni gb̄āam̄òè, 5 ǐ tá, ǐli su ǐo,
 ni to aà ánuato, aà wé ǐ lile.
²¹ Tó aà n̄é̄o ḡs̄ gbé gb̄iāo ũ, a mao,
 tó gbé ȳáf̄unāōne s̄s̄, āo d̄s̄o.
²² W̄aw̄á 5 āo ma ado,
 aàz̄ia 5 5 āo d̄o.

15

Vaikena 1t b̄o p̄ao

¹ Ǫ Temani gbé Elifaza wèwà à mè:
² Ǫn̄ōna a ȳáp̄a gii bee taa oa?
 A lé ele ȳá̄o b̄olewà ȳá?
³ A lekpaake yá àisai musua?
 A yá k̄áfīasai oa?
⁴ Mpi s̄s̄ níle víakea Luae b̄āde sa,
 níle kpá gb̄é̄ōne aa láasookewà.
⁵ Vái p̄ó ní k̄ūa mé d̄o n léu,
 k̄ōnide lé mé d̄ōma.
⁶ N lé mé n daȳau, i ke m̄ám̄ēo,
 n lé mé n kalikè.
⁷ Gb̄ēnaz̄in s̄éian n ũa?
 Wà n i e wà̄o gé gb̄ēs̄l̄s̄l̄ō keia?
⁸ N Lua lekpaala ní a gb̄é̄ō màa?
 M̄m̄e ní 5̄n̄o ví ndoa?
⁹ Yá kpele ní d̄s̄ mé wá d̄s̄o ní?
 N wez̄ē d̄ew̄ala ȳá?
¹⁰ Gb̄ēz̄ō̄o ní mik̄āpuadēo k̄úwan̄o,
 gb̄é p̄ó an z̄ō̄o de n maela.
¹¹ Lua ye n n̄òse n̄in̄ine,
 5 à k̄è̄ne f̄ē̄n̄ēŭa?
 Wá̄le yá'one busebus̄ēo lé?
¹² B̄ó̄m̄e n s̄s̄ bl̄èi?
 B̄ó̄ȳai níle wá gwa ní wep̄ás̄ioi?
¹³ N̄ p̄o paa Luazi,
 5 yá dasi ǐ b̄ole n léu.
¹⁴ B̄ōn gb̄ēnaz̄ina ũ ké à̄o ku gb̄ālesaii?
 Gb̄é p̄ó n̄e aà ǐ āo maaa?
¹⁵ Lá Lua ǐ a malaikāo náaik̄ēo,
 mé aà be i keè gb̄ālesaīo,
¹⁶ wa gb̄ēnaz̄ina p̄ó o ǐe?
 A b̄ē̄e, a ò̄okpaa, ǐ ȳáv̄ai mi lán iwa.
¹⁷ Má yá'one, swá̄sei!
 Má yá p̄ó ma swá mà s̄éle mà siune.
¹⁸ Ǫn̄ōnāo mé b̄ò ní ȳáp̄io,
 aai yá p̄ó an dezīo ò kee ul̄ew̄ē̄o.
¹⁹ Aame ní bùsu ví r̄ít̄ē̄e,
 z̄il̄oe i z̄ō̄le ní guuo.
²⁰ Gb̄ēv̄ai ǐo ku d̄ē̄u e a w̄ē̄ni léue,
 gb̄é p̄ás̄i ḡōo lé kue.
²¹ K̄ōfi iw̄āakamp̄adēo ǐo d̄o aà swá̄u,
 aà aafia ḡōo gb̄āam̄ōnd̄ēo ǐ l̄élew̄a.
²² A ea b̄ōa gusiau náai ví ǐo,
 dea ní f̄ē̄nd̄ao mé lé aà dá.

23 Iɔ liaaliaa, ɔ mɛ blɛ ku má ní?
 A dɔ́ kɛ́ a kua bɛda gusiau káikú.
 24 Taasi ní yeelɛao ɔ aà viákú,
 a daaála lán kía pɔ́ a léɛama sɔu màwa.
 25 Asa à sɛ̀ Luaziɛ,
 à kuablii Gbáapiidewac.
 26 A sùwà ní waakiba bɔbɔawàò
 ní a sɛ̀ngbao gèele kɔdeo.
 27 Baa kɛ́ aà oa nísi bɔa,
 mé a mɛkpaá, aà gbɔ̀u lɛ̀lɛ,
 28 a zɔ̀lɛ uazí pɔ́ wlii gɛ̀uɔɔ guu,
 wéle pɔ́ wa wí, a kpɛ̀ɔ gɔ́ wɛ̀wɛɛɔu.
 29 Aà àizɛɛ a gɔ̀plakɛo,
 aɔ dɛ ɔde ũo,
 pɔ́ pɔ́ a vɔ̀ɔ ligua ɔo.
 30 A e bɔ gusiauo,
 tɛ̀lɛpɔ a aà vlápaá sásá,
 Lua lé'ana i aà sɛ gɛ̀ò zéa.
 31 Asu pɔ́ gia náaike à azía sásáo,
 asa pɔ́ gia mé aɔ aà aseá ũ.
 32 Yápi a aà le e aà gɔ̀ɔ àò gé pai,
 aà gɔ̀naɔ e ɔtao.
 33 A gɔ́ lán kuli pɔ́ a vú wòlowac,
 lán vɛ̀eli pɔ́ a nesoena wòlowa.
 34 Luayádansaiɔ gáli a báaa kɛo,
 tɛ́ a kú gbagusaɛdanaɔ kpéwa.
 35 Aaí yákele nɔsi, aaí nɛ'í yá'la ũ,
 mɔafili mé i bɔ ní neasakpɛu.

16

Má seelade vi luabe

1 ɔ Yobu mè:
 2 Ma yá bee taa mà à dasikú,
 gbɛ̀nɔsɛnininaɔn á ũ wea?
 3 Á ze á lé'lanagbaae bɔe ní?
 Bɔ́ yá mé lé'ɔwá, ɔ ále yázásiai?
 4 Tó áme á kú ma kuawa yáa,
 má yá'o lááwa sɛɛ,
 mí á dɛ ní yá'oo,
 mí a mi kɛ́ déúdeú.
 5 Kási ma yá á á gbáa káfiéɛ,
 ma ledama a á nɔ̀sɛ níniéɛ.
 6 Tó mále yá'o, ma wáwá a láao,
 tó má níle sɔ́, a kpálee?
 7 Lua, ní tò ma gɔ́ gbáasai sa,
 n ma gbɛ̀ɔ dɛ̀ɔnzɔ́ pii.
 8 N tò ma gɔ́ yooyea seela ũ,
 ma ibabaa gɔ́mɛɛ seela bɛ́ɛ ũ.
 9 Lua í felemanɔ ní pɔ́fɛo,
 í ma zɛ̀zɛɛ,
 ɔ a swaa ɔbɔmɛɛkɔ́wa,
 ma ibɛɛpi í webiibiia.
 10 Wí lé'e'ea, wí yázɔ́zɔ́mɛɛ,
 wí ma sánkɛkɛ, wí felemanɔ pii.
 11 Lua ma na faasaideɔne ní ɔzí,
 à ma zu gbɛ̀váɔɔ u.
 12 Ma a kuananke kilikilie,
 ɔ à mò yáyíaa.
 A ma kú ma waa kpɛ
 à ma pá pɔ́wa,

à ma ke a pɔɔɛa ũ.

¹³ Àà kàzunaɔ òlìamazi,
à ma papaò ma pɔɔawa ma wēnagwasai,
ma setēna wī, a í lé fáɛ tɔɔɛ.

¹⁴ ɔ pūnaa ní pɔkúmao mɔmɔɔ,
í s̄s̄ daa lá neḡs̄na í kēwa.

¹⁵ Ma zwānkasaɔ nāminami má kākamala,
ma a mí sòlɔ būsuu.

¹⁶ Ma s̄ɔlɔ e ma wé wò,
ma wé tà loúlou.

¹⁷ Kási ma ɔ ku yāpās̄ie guuo,
mé ma wabikea Luawa mɔafli vío.

¹⁸ Būsuu, r̄isu ka ma auao,
ma wii su kpáleo.*

¹⁹ Baa tia má seelade ví luabe,
ma zennɔde ku musu we.†

²⁰ Ma gbēnapi mé ma k̄ɔɔ ũ
gɔɔ p̄s̄ mále wé'í bɔ Luaɛ.

²¹ A zemanɔ Lua aɛ,

lá gbé'í ze ní a gbēnaowa.

²² Asa ma gea gék̄li wē í ḡs̄ bílao,
gu p̄s̄ wili géu wà sù bopi.

17

Yobu wé dɔ pɔɛi bo

¹ Ma nis̄ina lé gēzɛa,
ma gɔɔ lé mɔ pai,
mia'ɛ lé ma dá.

² Gbēlaanikenaɔ kálemazi,
ma wé í ma lewenapiɔ e.

³ Lua, n̄ȳs̄ de ma k̄ɔɔ ũ.
N báasio, déme a zemanɔ?

⁴ Lá ní tò aa ḡs̄ n̄s̄es̄aideɔ ũ,
r̄isu to aa tid̄malao.

⁵ Gbé p̄s̄ í a gbēna kpámá p̄s̄ yái,
aà néɔ wé aɔ dɔ p̄s̄i e an wé woɛ.

⁶ Lua tò gbéɔ yāadamanɔ,
ma ḡs̄ gbé p̄s̄ wī lé'ikakawá ũ.

⁷ P̄sia tò ma wé lé gu'e bo,
ma guɔ ḡs̄ zázazaannɔ.

⁸ Ma yá d̄i gbēmaaɔwa,
tàaes̄aideɔ n̄s̄e f̄le luayāmansaiɔ yá musu.

⁹ Gbēmaa a ge aɔ kú ní a yákeas̄,
yāes̄aide gbāa aɔ dedɛɛ.

¹⁰ Apiɔ s̄s̄ à ɛa na yáwa bɔ ápii,
mí á gbēe e ònɔna ũo.

¹¹ Ma gɔɔ pà,
yá p̄s̄ ma a zé kàle kè fama,
yá p̄s̄ ma pɔ d̄mápiɔ.

¹² Aalɔ e gwāas̄inaá fāanɛɛ,
tó gu lé gēk̄ɔu,
aál me guwe lé kēɛ.

¹³ Tó beda s̄ ma wé d̄ɔi,
mé ma a p̄e kpále gusiau,

¹⁴ tó má ò mia'ɛ mé ma de ũ,

* 16:18 Daa 4.10 † 16:19 Yob 19.25

mé má ò kòò mé ma da ní ma dāe ù,

¹⁵ b' ma wé a' d'í l'í?

Wa ma e ní gwéao l'í?

¹⁶ Támaa a' ma ne e b'edau n'ee?

Wá si t'énau sánu yà?

18

Bai í vaík'ena kú

¹ Ǿ Sua gbé Bilidada yázásiwà à mè:

² Ny' n yá midé b'ee ní?

Su n laaiwa, wí gbasá faaibo.

³ B'ýáí ríle wá gwa lán p'otuo'wai?

N wá díle s'ú ù yà?

⁴ N gbé p'ó ní to n p'f'è nzíla taitaie,

dúnia a g'ò b'ezia ù n yáí n'ee?

Gbesi a s'ò n yá musu n'ee?

⁵ Gb'eváí gupua í láa,

aà t'évua í midé.

⁶ Aà kpé gupua í lí gusia ù,

filia p'ó kú aà sae í ga.

⁷ Aà táa'oa ní s'ò dílea í g'ò sea tá ù,

aà yázekalea í aà fuangba.

⁸ Aà tá í aà kpa baia,

aà gbá í sí baletáú.

⁹ M'ó í aà kú a k'èsewoú léú,

baipi í kúlewá búlu.

¹⁰ Ba kpa aà ae t'òleu,

kúse lé aà dá a táa'ozeu.

¹¹ Kísia í koez'aàzi,

àle aà gbesele.

¹² N'òana í aà gb'aa k'è,

músi í aà kpa a gwa dá.

¹³ I aà mè gue'ò ble,

gagyá í aà megu'ó y'ó.

¹⁴ Wí aà ga wá b'ò kpé p'ó a kuu aafiau,

wí aà gále g'è'ò p'ó p'ó í to vía ní kú'ò midé.

¹⁵ Aà kpé g'ò gii,

tat'ègb'ò lí aà uaa.

¹⁶ Aà z'ína'ò í giigaga tíu,

aà g'òna'ò í imi musu.

¹⁷ Aà yá í s'árgu dúniau,

aà t'ó í midé t'òle.

¹⁸ Wí aà ya gupuau wá aà kpa gusiau,

wi'òz'aàzi aà ánuato.

¹⁹ A né ge buie to a gb'è'ò guuo,

aà b'e gb'èe a b'ò.

²⁰ Yá p'ó aà lè dí b'e'ae'ede'owa,

gukp'ede'ò kásí aà yá musu.

²¹ Yá p'ó í faasaide ua len we,

luad'ònsai gwean we.

19

Ma m'isina a m'ò gb'ezá

¹ Ǿ Yobu w'èwà à mè:

² E g'ò ùma á'ò iadaa

à'ò ma n'òse'ò k'pam'eeí?

³ A ma s'òs'ò à k'è g'è'n kwi sa,

i ma taiinke, wí lí á k'ùo.

4 Tó ma sāsā síana,
 ma táae de mazía yá úe.
 5 Tó a gi lé ázia maabo demala,
 mé ále ma duuna kameε ma ɔzi,
 6 à ɔ dɔ ké Lua mé ma yá fuangba,
 à filifilimbakpàmeε à ma kú.
 7 Mi a taiinakεa ɔɔɔ, gbεε lí weao,
 mi suaba wiile, yáze de kuo.
 8 Lua zεzɔmeε, ɔɔkíi kuo,
 à gusia dà ma zéa.
 9 A ma kpebò,
 à ma fùà gò.
 10 I ma deelempa gupiii e mà láa,
 í to támaa ma ne lán lí biléawa.
 11 I a pɔkúmabɔɔɔ,
 í ma gwa a ibεεɔ do ú.
 12 À à zígɔɔ í sɔmazi sánu,
 aai koezɔmazi, aai bɔokpa lia ma kpéi.

13 A tò ma gbéɔ lí káaamanɔ ɔɔ,
 gbéɔ pɔ ma dɔɔ lezɔ tamale.
 14 Ma daεɔ fùà,
 ma yá sá ma gbēnaɔgu.
 15 Ma gɔ nibɔ ú ma be zíkεnaεne,
 ma gɔné lán bui zílowa.
 16 Tó ma a ziiá sisi, ili wea ɔɔ,
 baa ké ma awakpàε, à bɔ ma léwa.
 17 Ma lé'iana í ke ma naε gbɔɔ gi úe,
 ma v̄iɔ ní ma dāunaɔ yemazi ɔɔ.
 18 Baa ne gɔεnaɔ í sakamagu,
 tó mále mɔ, aaiɔ ma ke pɔɔpɔɔ.
 19 Ma kpáasiaɔ ye ma gíyáio,
 ma gbé yenzideɔ bɔ ma kpe.
 20 Ma gɔ wá ní báao ú,
 à gɔ léε mà gaε.

21 A ma wēnagwa ma gbēnaɔ,
 à ma wēnagwa, asa Lua ɔtɔaε.
 22 Bóyái í pélemazi lán Luawai?
 Ili kpasa ní ma kékéakɔεoa?
 23 Má ye wà ma yáɔ ké,
 má ye wà dalau.
 24 Wà ké gbewa ní lákéɔɔ,
 wi beɔma kpáleu à ku gɔɔpii.
 25 Mapi, má dɔ ké ma mísina ku,
 a fele ze tɔole gbezá.
 26 Ma bɔa sɔue bee gbεa,
 má wesi Luale mesai.
 27 Má wesiaále mazía,
 mazía wéε, í ke gbēpále no.
 Mále a nide ma nɔse guu.
 28 A mè kpelewa á ke à káamazi,
 ké à e yápi sáasá ma ma léu.
 29 A viakε fēndae.
 Lua a pɔkúmabɔɔɔ v̄aikεnaɔwae,
 í dɔ ké yákpale lé á dá.

20

Vaikena i ya'ɔma e

1 ɔ Naama gbé Zofaa yázásiwà à mè:

² Yá pɔ́ ní ò ʒà,

ma me wá mà wema.

³ N ma lele n ma kpebò,

má wema ma wezē guu.

⁴ N dɔ́ lá a de za zio lé?

Za gɔɔ pɔ́ Lua gbēnazina kè dúniau,

⁵ váikena kúkuakea lí gēgēo,

luayādansai pɔ́nakeaá gɔɔpla yáe.

⁶ Baa tó aá fándáa zò luawa,

mé aá mi ká luabepuanawa,

⁷ a gēzea lá azía bíikpewae,

gbē pɔ́ aa aà è yáa me:

A ku má ni?

⁸ A sáale lán nanawa, wa aà e bo,

a gēle lán wépfungu'eawae.

⁹ Gbé pɔ́ wesíaaale yáa aà e bo,

aà bedeo aà wépa bo.

¹⁰ Aà néo awakpa taasideoe,

aai aà àizee soané.

¹¹ Aà èwaasogɔɔ gbáa pɔ́ a ví yáa

a gēaàno tēnau.

¹² Baa ké yāvái ɔ́ na aà lée,

mé ɔ́ ulea aà léna zíc,

¹³ baa ké à gí okpaii,

mé ɔ́ dɔ́ aà léu,

¹⁴ ble pɔ́ a blè a li aà nòseu,

i gɔ́ aà meu mlè sewe ũ.

¹⁵ A ble níside pɔ́ a gbē pisi,

Lua mé a to à bɔ́le aà gbēu.

¹⁶ Pɔ́ pɔ́ àle mi a gɔ́è mlè sewe ũ,

i aà de lán sògbala swaawa.

¹⁷ Zó ní vífaaio aɔ́ diaazi lán iwa

lá aà wé doiwao.

¹⁸ A pɔ́ pɔ́ á símá soané,

a e pɔ́nake ní a laata'aioo.

¹⁹ Asa à gbāamò taasideoe à ní tó giie,

à ní kpéó símá, ɔ́me dɔ́ sɔ́o.

²⁰ Aà yea pɔ́i lí to à ɔ́ampakti èo,

pɔ́ pɔ́ aà pɔ́ dɔ́wápɔ́ lí aà bɔ́o.

²¹ A pɔ́pii è, pɔ́e kpé bo,

ní beeo aà nama a la ní lao leo.

²² Aà pɔ́deke guu a gɔ́ yooyeae,

ní aà ɔ́niékeo taasi a ɔ́gbagoèe.

²³ Gɔɔ pɔ́ à ká a làa,

Lua a pɔ́kúmabɔ́bɔ́wà pásipási,

a wéteamòè, i dɔ́ a mewá.

²⁴ Baa ké à bàalè mosi gɔ́kebɔ́e,

mɔ́gotè ka mé a aà pá.

²⁵ A kapi wo a kpesea,

i ká lé tekeapi wo a pɔ́awa,

ga vía i aà kú.

²⁶ Gusia yá i aà àizee le,

té pɔ́ gbēe mé kào i kúwà,

tépi i pɔ́ pɔ́ gɔ́ aà kpéu sásá.

²⁷ Luabedeo aa aà táaeo bɔ́ gupuau,

zílèdeo bɔ́ aà kpé.

²⁸ Aà bepɔɔ gusike pii,

aa gēle luapɔ́kúmagɔɔ.

²⁹ Fla pɔ́ Lua a boèn we,

baa pɔ gbɛv̄ai i e Lua k̄iin we.

21

Vaikena i namable

- 1 ɔ Yobu m̄e:
 2 A swákpa à ma yáma,
 ɔme a ma n̄ɔse nínimeε.
 3 A menakemeε mà yá'o,
 ma yá'oa gb̄ea í ma aláfiikε.
 4 I kε gb̄enazína mále zɔakaio.
 Ma pɔyaa zεvío lé?
 5 A ma gwa, yápi i diwá,
 í ɔku á léwa.
 6 Tó ma láasookè ma yáwa,
 gili í ḡemagu, mi lualua.
 7 Akea vaikenaɔ ɔ ku,
 aaí zi kú, an gb̄aa ɔ káfi?
 8 An néɔ í zínapele ní wáa,
 aaí wesi ní buiɔ gb̄akúale.
 9 An bedεɔ ɔ ku aafia,
 vía lí ní k̄úo, Lua lí got̄máo.
 10 An gáaeɔ í ku zudaɔwa, aali fuao,
 an zudapiɔ lí nɔbɔleo, aaí ne'i.
 11 Aaí ní néɔ gbaε k̄ɔ'oi lán s̄a kp̄asawa,
 an n̄éf̄enenaɔ í vív̄i lán blenεɔwa.
 12 Aaí lesi ní ḡaao ní m̄ɔɔnao,
 aaí k̄ɔ'o ní kulep̄eao.
 13 Aaí zik̄ú ní namao,
 aaí ta bedau niemie.
 14 Kási aaí o Luae: Gowála,
 wá ye wáɔ be n zéuo.
 15 Déme Gb̄aapiide ũ wà zɔblei?
 Tó wa kulek̄è, b̄ó ài wá ei?
 16 Kási an nama lé b̄o ní k̄iio.
 A yáí mi gb̄ev̄aiɔ ledama bee sio.
 17 Vaikenaɔ filia í gamá m̄ɔɔm̄ɔe?
 Lua p̄okúma lí tó músi ní lé dasio.
 18 Iana í ní séle lán ése úawae?
 Zaa'iana í ní waa lán s̄ewae?
 19 Lua í v̄ai p̄o gb̄é k̄è wi aà néɔ musue.
 Lua flabo adeε ḡɔɔ, aà d̄ó!
 20 Aà wesi azla ɔɔkpaale!
 Gb̄aapiide p̄okúma imibɔ d̄ɔè aà mi!
 21 Yá p̄o a aà bedεɔ le aà gaa gb̄ea,
 ili a k̄aakeo.
 22 Lá Lua í yágḡɔ musudeɔne,
 wa f̄o yádaèe?
 23 Gb̄eɔ í ga ní àizεε z̄ɔɔo,
 aa namablè bélebele.
 24 V̄i ɔ di, an taɔ pai yelele,
 an wá ɔ gb̄aa, aalɔ m̄ekpaa maamaa.
 25 Gb̄eɔ í ga ní n̄ɔeyaaɔ,
 zaa aa ku, aaí p̄maa e wa bl̄eo.
 26 Aaí wúle gudou t̄énaue,
 aaí k̄ɔka mípla nípii.
 27 A èa? Má á láasooɔ d̄ó
 ní k̄ɔni p̄o ále kemεeo.
 28 Asa í me: Gb̄ez̄ɔ be kú má sae?

Vāikenaᵛ ua g̃ᵛ bezia ũ.

²⁹ Ili yálala wéle genaᵛwao lé?

A yá p̄ᵛ aa! o fān v̄lo lé?

³⁰ Gbēvāi i bᵛ músikegᵛᵛᵛ,

pᵛe lí aà le taasikegᵛᵛᵛ.

³¹ Déme i zᵛadᵛwāi?

Déme i fiaboè aà yākeawai?

³² Wí aà se wà geᵛᵛ gevíkí,

wí itēke aà mia dᵛngubᵛwa.

³³ Šwa sae búrukᵛᵛᵛᵛᵛ i keè na,

gbépii teaàzi we, mé wí dᵛaaè dasi.

³⁴ A f̄ᵛ ma n̄se n̄ni ní á yāp̄aoe?

Yá p̄ᵛ ále weaá zibᵛnkpe yáe.

22

Yobu t̄aae v̄l

¹ Ǿ Temani gbé Elifaza mè:

² Gbēnazina a f̄ᵛ àᵛ ài v̄l Luae?

Baa ᵛnᵛde káfla víèe?

³ Baa tó n yá na,

r̄yᵛᵛ f̄ᵛ ñ Gbāapiide pᵛ ke nae?

Baa tó ní kú t̄aesai,

bᵛᵛ ài a v̄l Luae?

⁴ Nle e àle zᵛadᵛma àle bᵛᵛᵛᵛᵛᵛ

ke ní de aà yāmana ũ yáí nee?

⁵ N vāikea zᵛᵛᵛ lé?

N duuna lé v̄lᵛ.

⁶ N tᵛᵛmasi n gbéᵛwa p̄a,

n gbéᵛᵛ p̄okasaᵛ w̄lomá, aa g̃ᵛ puizi.

⁷ Ní i kpá yèesaideᵛwa aa mio,

n nᵛandenaᵛ t̄è ble.

⁸ Mme ní gbāade ũ, ní tᵛᵛle v̄l,

ní de n búsu beede ũ.

⁹ Ǿ n gyaa gbēandoᵛ yā ᵛgii,

n tone p̄ᵛ gwana v̄loᵛ gbāa m̄ide.

¹⁰ Bee yáí músi dasi n le,

ásoo k̄ema k̄ando.

¹¹ A yáí gu síma, níle gu'eo,

i k̄aama à d̄anla.

¹² Lua ku musu a beo lé?

Saanaᵛ p̄éki gwa, lá à z̄a!

¹³ Ǿ níle o: Bᵛ Lua d̄si?

Kua luabepuana kpele a f̄ᵛ yágᵛgᵛwēe?

¹⁴ Lousisia kpaaè, àle wá eo,

ᵛ be musumusu wee.

¹⁵ Zé p̄ᵛ gbēvāiᵛ beu à g̃ᵛᵛ

ᵛ ní ye ñ se s̄a?

¹⁶ Wà g̃ᵛᵛnᵛ zéa kpóo,

i d̄ánla à tà ní ní z̄impeleo.

¹⁷ Aa ò Luae: Gowála!

Bᵛ Gbāapiide a kewēei?

¹⁸ Kási ᵛme ní ká p̄maawa ní ua.

Mi gbēvāiᵛ le dama bee sio.

¹⁹ Tó gbēmaaᵛ yá p̄ᵛ ní lé è, an pᵛ i ke na,

t̄aesaideᵛᵛ ní láanike aa! me:

²⁰ Wá ibeᵛᵛ m̄ide be!

Té kú p̄ᵛ p̄ᵛ dir̄ziᵛwa.

21 Misiile Luae, níᵛ naaàᵛ,
 ní gbasá nama e.
 22 Yá pᵛ àlè onè ma,
 ní da n sᵛu.
 23 Tó n éa n su Gbāapiidewa,
 mé ní tò vāi kè n uawa zà,
 a ní zedᵛ.
 24 Tó n n mò beedeᵛ kòlè bùsuu,
 mé n n vua maaᵛ vūaa swa'e gbᵛ guu,
 25 Gbāapiide a gᵛ n mò beede ṽ,
 aᵛ dene n pᵛeā ánuᵛ u.
 26 N pᵛ i gbasá ke na Gbāapiidewa,
 n wé iᵛ pᵛ Luawa.
 27 Ní wabikèwà, i sinnᵛ,
 ní légbá pᵛ ní dᵛwà fiabo.
 28 Yá pᵛ n zedᵛ i zekèe,
 n zé i pu.
 29 Lua í íandānaᵛ fu,
 í gbé pᵛ an mí gᵛ pᵛlèaᵛ suaba.
 30 Baa taaede, Lua a aà misi.
 A n misi n ᵛbᵛlèa vāi guu yāi.

23

Yobu yea kᵛ'ea ní Luaoi

1 ᵛ Yobu mè:
 2 Baa e tia mále yá kᵛtēka wēnannᵛ,
 Lua ᵛᵛa gbáughāu, mále aaúke.
 3 Tó má dᵛ gu pᵛ má aà eu,
 dᵛ ma ge aà kfi.
 4 Má a yáᵛ dᵛdᵛè,
 má lekpaakeaàᵛ,
 5 mí ma lá a wea,
 míᵛ yá pᵛ a omèe taaᵛi kᵛa.
 6 A sòlekemanᵛ a gbāa pua léu nēe?
 Aawo! A íbelesemannᵛ.
 7 Wekfi gbēmaa a e ya'ouè,
 ma yákpalekenapi i ma kè e gᵛpii.
 8 Tó ma ge gukpe oi, a ku weo,
 tó be'aee sᵛ, mili aà e weo.
 9 Tó àlè zike gugbāntoo oi, mili wesiaàleo,
 tó à lile gᵛmidᵛkfi oi, mili aà wépaᵛ.
 10 Ama a zé pᵛ má sè dᵛ,
 tó à ma yᵛ, má bᵛ lán vuawae.
 11 Ma aà kèse kᵛ,
 ma aà zé sè, mi lileᵛ.
 12 Mí bᵛ aà yādilèaᵛ kpeᵛ,
 yá pᵛ bᵛ aà léu kèmee na de ma pᵛbleaa.
 13 A ku ado, déme a fᵛ ze gièi?
 Yá pᵛ kaaàgu ᵛ í ke.
 14 A zike yá pᵛ a dílemèewa,
 mé a yáᵛ kᵛa a nᵛseu dasi bᵛ.
 15 Bee yáí gili í gēmagu aà ae,
 tó ma láasookèwà, iwāa í ka ma pᵛae.
 16 Lua ma kádè,
 Gbāapiide víadadamazi.
 17 Gusia kᵛ ma wéa,
 āma i to ma nilèᵛ.

24

Lua í vaíkɛnaɔ to we

¹ Bóyáí Gbáapiide íadamagɔɔ dileao ni?
Gɔɔpi lí ká aá dɔnaɔneɔ be!

² Gbɛ́ɔ í kɔɔ se wà sɔ̀d,
aaí pɔtuɔɔ kpáí'o aao dá.

³ Aaí tone pɔ gwana vío zaa'ina síwà,
aaí gyaa gbɛando zu tɔmasi.

⁴ Aaí yɛɛsaideɔ yá zéu,
ɔ̀ búsu taasideɔ í nízla kpagui.

⁵ Taasidepiɔ í bebebebe sɛu

lán sɛ̀a zaa'inaɔwa,
aaíɔ ble wɛɛɛwɛɛɛ ní laaio,
aaíɔ ble kpáɛke sɛu ní néɔne.

⁶ Aaí táaa kɛ bugbe ziu,
aaí vɛɛ kɔnwe gbɛváiɔ vɛɛbuu.

⁷ Aaí i búu kɛ aa pɔkasa vío yáí,
aa zwáa ví wà kúfíla tó íana bɔ̀leo.

⁸ Lou í ní gbɛ gbɛsísí musu,
aa ulekí vío, ɔ̀ aaí na gbɛwa.

⁹ Wí né desai sí a dawa,
wí taaside né sí tɔma ú.

¹⁰ Aa pɔkasaɔ vío, ɔ̀ aaíɔ be búu,
ní ní pɔ báaa sɛɛanɛkɛo, nɔa í ní deɛ.

¹¹ Aaíɔ nísi zɔ̀né ní kaau,
aaíɔ ɔ̀zɔ̀né vɛɛwa,
kási imi ɔ̀ ní deɛ.

¹² Gbɛ́ pɔ lé gaɔ lé aauke wɛ́leu,
gbɛ́ pɔ kɛ'íao lé wiile,
kási Lua lí gbɛɛ táae eo.

¹³ Gbɛ́ɔ ku aa ye gupua yáíɔ,
aa a gbadɔ, aai a zé sɛo.

¹⁴ Gbɛ́ɛna í fɛɛ gufɛne,
í wɛnadeɔ ní taasideɔ dede,
ɔ̀ gusia yeyewa lán kpáíwa.

¹⁵ Gbásíkena ɔ̀ gubeebee dáɛ,
íli e gbɛɛ a a eo,
ɔ̀ í pɔku a oaa.

¹⁶ Gbɛ́ɔ í kpé gboo gusiai,
aaí nízla sɔ̀ɔ kpéu fáane,
aa gupua dɔo.

¹⁷ Gusia níinii mé ní fáane ú,
aa kɔ̀ dɔ̀ ní gwáasin pɔo.

¹⁸ Aa gbiao lán í fúlawa,
wà lekè ní tɔɔɛɛ,
ɔ̀ aali ní vɛɛbu kɔɔ se ɔ̀o.

¹⁹ Lá tɔɔɛ gii í imi guantɛna,
máa beda í duunkɛnaɔ mómɔ.

²⁰ An yá í sá ní da'iaɔgu,
aa gɔ̀ kɔɔɔ ble ú.

Faasaidepiɔ yá lí dɔ gbɛegu ɔ̀o,
aa gɔ̀ káɛa lán yáamíɔnaɔwa.

²¹ Gbɛ́piɔ í fiɔ pɔo símá,
aali yámaake gyaa gbɛandoɔneɔ.

²² Lua í gbɛváiɔpí gáɛ táínnɔ ní a gbāo,
baa tó aa zɛ̀dɔ, an kua náai vío.

²³ I to aao dɔdɔa aao nízla náai ví,
ɔ̀ ɔ̀ wéte an yákeazí.

24 Aaí tɔbɔ ɔɔpla, ʃ aaí s̄aale,
 aaí wule ga lán gbépiiwa,
 aaí mipele lán ése s̄aowa.
 25 Tó m̄aan s̄o, déme a ma eɛboi?
 Déme a yá pɔ má ò dile pái?

25

Luad Gbaapiidee

1 ɔ Sua gbé Bilidada m̄e:
 2 Lua í a be gwa musu we yakelesai,
 kíake de aà yá ũ, à kà wà viakeè.
 3 Aa zígɔ lé vie?
 Ali gupu gbépiiwo lé?
 4 Kpelewa gbé a f̄ɔ bɔ maa Luaci?
 Kpelewa gbé pɔ nɔe kùle í a f̄ɔ à ku gbásisaii?
 5 Lá m̄ovua lí teke iwesasaio,
 mé saanaɔ pípiaèò,
 6 wa gb̄enazina pɔ de kòɔbii
 ge kòt̄e ũ yá'o be?

26

Yobu d̄s Luad Gbaapiidee

1 ɔ Yobu m̄e:
 2 N dɔ ȳeɛsaidelen wee?
 N ɔdà gb̄aasaidewan wea?
 3 N ledà ʃn̄saidewan wee?
 N bɔ n̄ wez̄e z̄ɔon wee?
 4 N yápi ò ní dé gb̄aao ni?
 Déme d̄saane n yá bee òi?
 5 Gyaadeɔ lé pelembo
 ísia ní pɔ kú a guuɔ z̄ie.
 6 Beda ȳae ulea Luaeo,
 p̄e daaè ɔɔbelao.
 7 I gub̄antoo musu kp̄ale b̄alumaa,
 a tò d̄unia gola s̄iis looa p̄ewao.
 8 I í ye a be puanau.
 N ípi gbiakeo luabe puanapi lí p̄nao.
 9 I p̄ku m̄ovuala,
 í luabesiana na az̄lai.
 10 A iadà ísiae gu'ea lé z̄eleu,
 a de kò ũ gupua ní gusiao z̄anguo.
 11 Tó Lua p̄na, gu í dee,
 tó à k̄aa, í bɔ ní sae.
 12 A ísia yá ní a gb̄aao,
 à kw̄asa w̄iwi ní a d̄aao.
 13 A tò gu w̄e ní a lé'anao,
 à ml̄è k̄onik̄oni b̄awaade z̄è ní ɔ.*
 14 Aa ȳakeaen we,
 a ȳona w̄ale ma we.
 Wá f̄ɔ wà aà ɔsakeyaɔ gbad̄s píio.

27

Yobu yanakpaa az̄tawa

1 Yobu èa p̄e a yále lɔ à m̄e:
 2 Lua ku! A ḡi yanakp̄aia,
 Gb̄aapiidepi tò ma p̄o yá.
 3 ɔɔ pɔ Lua ían w̄enide ku ma meu,

* 26:13 Isa 27.1

e ma wēni léu,
 4 yáfaasai a bɔ ma léuo,
 máɔ mɔafili vío.
 5 Kai! Má o á yá mé kú bauo.
 E mà ɛ gaò má ze ní ma yānakeɔe.
 6 Ma maake ɔ ma zeò, má bɔ a kpeo,
 ma láasoo a ma dayáuo e ma wēni léu.

7 Lua to gbé pɔ íbelesèmano ɔ lán gbēvaiwa,
 aà to gbé pɔ fèlèmano ɔ lán faasaidewa.
 8 Tó Lua tò a yāmansai ánuatò,
 bɔ aà wé aɔ ðoi?
 9 Lua a swáse aà willeai
 ɔɔ pɔ wétèa aà lèe?
 10 Aà pɔ a ke na Gbáapiidewae?
 Aɔ Lua sisi m̀òòm̀òe?
 11 Má Lua gbáa yá b̀òòlekéé,
 má Gbáapiide yákeae uléé.
 12 Ap̄ii á è lá a ðe.
 B́yáii ále yápà b̀olei?

13 Baa pɔ Lua ðile gbé pásien ke,
 zia pɔ Gbáapiide ðile gbévaie.
 14 Baa tó aà néɔ dasi,
 wa ní ðe ðe ní fēndaɔe,
 ble ali m̀ó aà buiɔwao.
 15 Gagyá a aà né pɔ ɔɔ aà kpeɔ séle,
 aà gyaao népio ga ɔ̀òɔ.
 16 Baa tó à ánuu káaaazi lán bùsuwa,
 mé à pɔkasa ǹòɔaaazi lán bèle zeɔwa,
 17 gbēmaao mé aa aà p̀p̀pio da,
 yaesaideɔ mé aa aà ánusupio kpaalek̄e.
 18 Kpé pɔ a ðe ðe lán dànsakpewae,
 lán gudšana kolakpewae.
 19 A wúle ɔde ũ, áma a fèle bo,
 tó aà wé wé, a e á kú ánuau bo.
 20 Pɔ pɔ í to vía ní kúɔ daaála lán íwa,
 zaa gwáasina a aà sé.
 21 Gukpe íana a aà se ɔeò zéa,
 i aà go a tia.
 22 Lua a kakpálewà aà wēnagwasai,
 gbēvaiipi i tíle àɔ bɔ Lua ɔ̀lí.
 23 Wí ɔtaakaaawà,
 wíɔ fionadadawà e aà go a tia.

28

Ono saaukpa

1 Anusuyòkii kú,
 vuabaasakii kú b̀.
 2 Wí m̀osi bɔ t̀òleu,
 wí m̀ogotè bɔ gbɛ.
 3 Gbēnazina í gusia yá,
 i t̀òle yɔe e a lé léu,
 i gbɛ pɔ kú gusia níniuu wéle.
 4 Wí eyò t̀òle ǹonau wà zebo we,
 gu pɔ gbēe lí bebe à kauo.
 Ba wí loowà wà ɔeò ep̄iu.
 5 Ble i b̀òle t̀òlewae,
 ɔ gbēnazina í t̀òle títiu lile
 lá té í pɔ lilewa.
 6 Saffi ku a gbɛɔ guu,

vua ku a b̀suti guu.
 7 B̄a ǹb̀sonaɔ a z̄é d̄s̄o,
 bleaa lí wesi z̄épileo.
 8 S̄ša ǹb̀b̀ t̄deɔ lí z̄épi seo,
 ǹb̀omusuɔ lí bebeuo.
 9 Gb̄ēnaz̄ina í gbek̄ao wíwi we,
 í gb̄ēs̄l̄s̄l̄b̄ z̄l̄e so.
 10 Í z̄é da gb̄eu we,
 í wesi gupi p̄s̄ beēedeɔle píi.
 11 Í zez̄s̄ swá'ie,
 í b̀o ní p̄s̄ p̄s̄ uleao gupuaú.
 12 Ǿn̄o s̄s̄, wí e má ní?
 D̄sa kúkl̄in máí?
 13 Gb̄ēnaz̄ina a beēe d̄s̄o,
 w̄l̄i e d̄unia guuo.
 14 Isi í me á v̄lo,
 ísia í me a ku a kl̄io.
 15 Wa f̄s̄ lú ní vua maaoo,
 wa f̄s̄ a l̄étkpake ní ánuuoo.
 16 A beēe de Ofii b̄su vuaa
 ge safii gb̄e beēede ge onisi.
 17 Wa f̄s̄ l̄eɔ́ ní vuao ge b̄is̄ágb̄eo,
 wa f̄s̄ a flabo ní vua t̄é̄t̄é̄ p̄s̄oo.
 18 Wa ɔpua ge gb̄ed̄ii yá'o l̄e?
 Ǿn̄ok̄ua beēe de ósow̄ēleaa.
 19 Wa f̄s̄ l̄eɔ́ ní Etiopi b̄su topazao,
 wa f̄s̄ lú ní vua maaoo.
 20 Ǿn̄o í b̀o má ní?
 Wez̄ē kúkl̄in máí?
 21 A ulea p̄s̄pīe,
 baa bá p̄s̄ í vua musu lí a w̄épaó.
 22 Kaale ní gao í me,
 wá swá a feena màe.
 23 Lua mé a z̄é d̄s̄,
 aàpi mé a kúkl̄i d̄s̄.
 24 Asa í gugwa e d̄unia l̄éwae,
 í p̄s̄ p̄s̄ kú z̄l̄e e píi.
 25 Ké Lua gb̄aa d̄ile íanae,
 mé à ísia í lé dàè,
 26 ké à lou ikoyá d̄ile,
 mé à zeb̀ò loup̄ileae,
 27 z̄l̄beezi à ̄n̄o laai gwà à a maabò,
 a d̄ile, ̄s̄ à a s̄áaukp̄a.
 28 Ǿ a ò gb̄ēnaz̄inaɔne:
 Vl̄akea D̄ile mé í m̄s̄ ní ̄n̄o,
 mik̄ea yāv̄aiwa mé í ní wé ké.*

29

Yobuá beēede yaa

1 Yobu èa p̄e a yá̄e à mè:
 2 Tó má e màɔ ku ma kua yaa
 ḡɔɔ p̄s̄ Lua lé ma d̄s̄awa lé!
 3 Ḡɔɔ bee aà filia ɔ dia ma mi'ae wae,
 ̄s̄ miɔ be aa gupuaú gwá.
 4 Ḡɔɔ bee má kú ma ḡɔɔ soplawa,
 Lua gb̄ēnaɔn wá ū ma ua.
 5 Ḡɔɔ bee Gb̄āpiide kuman̄e,

* 28:28 Sou 111.10, Yaa 1.7, 9.10

ma néo liaamazi.

⁶ Goo bee ví dimazie,
mé ma gu gbede ku bò, nísí ðie.

⁷ Tó ma ge wéle bíliboleu,

ge ma zólekli kù gāae,

⁸ tó mále mó, èwaasoó í gubomēēē,
maezōō í fele aao zēae.

⁹ Gbēzōō í ke kyó,
aai oku ní léwa.

¹⁰ Dooaanao yá'o í busa,
an lé í gō kpaaūa.

¹¹ Gbé pó swāsè ma yáí í ma tónasi,

gbé pó wesímale í ma sáaukpa.

¹² Asa ma taaside pó wiilè mǐsi
ní toneo ní gbé pó odamade víoo.

¹³ Gbé pó kú ga lézi samaa'òmēē,
má tò gya gbēando guladā.

¹⁴ Ma yákea a zéwa dà pòkasa ū,
maakēa demēē ulada ū fùà ū.

¹⁵ Vǐao wén ma ū,
ēēo gbán ma ū,

¹⁶ taaside maen ma ū.

Ké wàle yágōgō ní niboo, ma ledau.

¹⁷ Ma faasaideo kánkánao è'e,
ma gbé pó kpá aà lézi gà má bò.

¹⁸ O ma mè ma goo ao dasi lán ūfāawaē,
mí ga nie guu ma be.

¹⁹ Ma zǐna a í le,

fii ío kpa ma gōnaowa gwá.

²⁰ Ma gawi ao diadie,
ma sá ío naa ma ozi dafudafu.

²¹ Wí zē wà swādo ma yáí,
wí ke kílíkíli wà ma ledama ma.

²² Ma yá'oa gbea gbēe lí yá'o loo,
ma yá mé í tǐmá.

²³ An wé ío domazi lá an wé ío do louziwa,
aaió lua ma yáí lá wíó lua káabuan louziwa.

²⁴ Tó ma yamosekpámá, í bo ní sae,
ma oa weeama í kené na,
gbēe lí fō tò ma oosisio.

²⁵ Ma zemikúné,

má kú ní guu doaana ū.

Má de pōsiadeo nōseninina ū
lá kía ío kú ní a iwaowa.

30

Yobud beesaidee sa

¹ Tiasa ma gō pó yaalaa ū gbé pó aai kamawaoone,
gbé pó an maeo beee í ka aa yáale ní ma gbēoo.

² Bó gbépió wōmēei?

Aa yēēē ví loo.

³ Aa gō kóúkoúnno nōana ní pókēsámao yáí,
aai ble weeleweele gugiiu,
aai í gugbaigbauu.

⁴ Aai libeo weele seū,
lízina mé ní poblea ū.

5 Wà ní yá ní gbé^é guue,
 wà wiidò má lá wí ke kpáíewa.
 6 Aalò ku swa gbáò guu
 ní tóòle é^o ní gbè^é é^o.
 7 An wii Ìò dò lákpèu,
 aalí fífikòwa sè zíe.
 8 Gbèpáòne, tósaideòne,
 wà ní yá ní búsuué.
 9 Tiasa ma yá mé gòné le ù,
 ma gòné láanipò ù.
 10 Aa ye ma gíyáio, aalí bómee zà,
 an lé'íkàaa líò kpaagui vío.
 11 Za gòò pò Lua ma sá llo à ma busa,
 aalò ma yá'ò ma wáae.
 12 Gbèváipìò fèlèmanò ma òplai,
 aalò gbá zèzèmee,
 ma kaaùà zé ò aalò wèele.
 13 Aalí zèzèmee,
 aalí dèeka wà e ma bòlia,
 an gbèe bàa kú ní dšamaleoo.
 14 Aa gufí wàù, aale mò,
 aa dòdòkòwa gu pò aa yàapiu.
 15 Sò kèmagu, ma bèee gèzèa ní Ìanao,
 ma kuana sàale lán luabèpuanawa.
 16 Tiasa ma wèni lé gèzèa,
 ma si wétèau sa.
 17 Wāwā Ìò ma wá wí gwāasina,
 wāwāpì Ìò swaa kíkíà kámabosai.
 18 Lua ma pòkasa kàaa a kú gbáugbāu,
 ò ma ulatao lé ma kòlo wí.
 19 A ma zu bèleau,
 ma gò lán búsuti ge tífúwa.
 20 Lua, mi wiilenzi, nili weao,
 mi fele ze, wé ni ma gwaò.
 21 Ni liaamanò pásípásí,
 ni fèlèmanò ní n gàsà gbáao.
 22 Ni ma se ò ma gbae Ìanao,
 ni to ma sàale zàa Ìanao.
 23 Má dō ké ríyò ma kpa gaié.
 Gbèpii bée!
 24 Gbè pò wíwi lí òdònzio lé?
 Gbè pò sí wétèau Ì wiilenzie.
 25 Mí sòò gbè pò yá ní léòneo lé?
 Mí pòsia ke wènadeòneo lé?
 26 Ké ma wé dò maai, ò ma vāi è.
 Mále gupua dá, ò gusia m̀ba.
 27 Ma nòse líò daa dòùo,
 wétèa miò e'e lá gu lé dò.
 28 Míò be sínkpaùkpaù,
 i ke íatè yáí no.
 Mí fele ze bila guu mà wiile.
 29 Ma gò kògbè ù ní gbègbonaò,
 taataaò gbènan ma ù.
 30 Ma mebaa siakù, àle bò sòu,
 ma me lé pí, àle pusu bò.
 31 Ma m̀ona gò pòsiakebò ù,
 ma kulè'ò dàkòí ní òòlonaò.

31

Yobu zεa ní a táaesaidekeo

¹ Má díle ma wée

asu àò biibia wéndiaowao.

² Lua kua za musu, ài kpele wí ewài?

Asea kpele Gbáapiide 1 kénéí?

³ Faasaide lí wétēa eo lé?

Kisia lí vaikena leo lé?

⁴ Lua lé ma yākeao eo lé?

A ma gbásea lé dōo lé?

⁵ Miò be ní mɔafilio yà?

Ma kèse leeū ní gbēsāsāao yà?

⁶ Lua, ma yō a zéwa ñ ma gwa,

tó má kú táaesai.

⁷ Tó ma pázea,

mé pɔ pɔ ma wé lé eo lé ma sō ble,

ge tó ma ɔ ku yāvāie guu,

⁸ to gbēpáleɔ pɔ pɔ má tōɔ ble,

aai pɔ pɔ má bàɔ bilebile.

⁹ Tó ma nɔe bliikè ma sū,

tó ma a gbédee kpeele baa vɔvɔ aà nɔ yái,

¹⁰ to gbēpáleɔ gbada ma nawa,

to aà kína ke gbēpále.

¹¹ Asa tó ma yápi kè, dɔe'lie,

duuna pɔ kà wà a yágɔgɔe.

¹² Yápiá té pɔkaalenae,

dɔ à kù ma buapɔɔwa, i ma pɔɔ bilebile.

¹³ Tó ma gɔe ge nɔe zikena yāvɔmanɔ,

tó mi gɔgɔ a zéwao,

¹⁴ kpelewa má ke, tó Lua fɛlemanɔ yápi yáii?

Tó à m̀a, kpelewa má oèi?

¹⁵ Lua pɔ ma ikàsa neasakpeu mé ade ikàsa sɔo lé?

Lua doupi mé wá baade kè a da ǹsuo lò?

¹⁶ Tó ma gi pɔ pɔ taaside lé a nide kpáiwá,

tó ma gi gyaa gbēando wegwai,

¹⁷ tó ma bleblè ma a ta sàsa,

mé mi kpa tone pɔ gwana vɔwao, t̀o!

¹⁸ Aawo! Za ma èwaasogɔ toneɔ maen ma ũ.

Za gɔɔ pɔ ma bɔ ma da neasakpeu

gyaa gbēandoɔ dɔnleden ma ũ.

¹⁹ Tó ma gbēe è, íana lé aà de,

ge ma wɛnade è, a zwáa ví à kualao,

²⁰ mé mi a sã ká pɔkasa kuaála

aà me kè lɔɔɔɔ ũ à gbàsa samaa'òmeo,

²¹ tó ma gbāam̀o netonee,

ké má dɔ wa zemanɔ yái,

²² Lua to ma gáu gole à léle,

ma gásí i wo a pékí.

²³ Má Lua íadama vía ví,

aà zɔke yái má fɔ yá bee taa keo.

²⁴ Tó vua ma gbāa'èwá,

tó ma mè vua tɛtɛe má a náai ví,

²⁵ tó ma àizee zɔɔ ma pɔ dɔwá,

ɔda pɔ gè ma ɔzípi,

²⁶ tó latɛ tekea ma wepèwá,

ge mɔvua táa'oa ní a kɛfɛnkeo,
 27 5 an yá lé ma sɔ ble tɛtɛɛ,
 tó ma lepè ma ɔwa ma fɔkpàomá,
 28 beea duuna pɔ kà wà a yágɔgɔɛ,
 mɔafilikea Lua Musudeen we.

29 Mi pɔnake ma zangude músi'ea yá musuo,
 mi aà yáalɔ ké yá aà lè yáio.
 30 Mi we ma duunakè ma aà káo.
 31 Déme pílaa, i nɔɔ so à káo ni?
 Ma bɛdeɔ mé ma seeladeɔ ũ.
 32 Ma bɛ zé ɔ wɛa nibɔɔne,
 mili we gɛzeɛ í gãaɛo.
 33 Ma laká ma táaeɔla lán Adamuwae?
 Ma a duuna ùle yá?
 34 Bíla zɔ́leɛ, ɔ vɛla ma kú ma fua yá'oe?
 Mi gí bɔi kpéu sakaamagu yáio.

35 Ee! Déme a ma yáɛ maai?
 Ma zɛð. Gbãapiide yápi zásia sa.
 Lua pɔ yávimanɔpi aà kè láu.
 36 Má lápi da ma gãue,
 mí kpá fua ũ,
 37 mí gɛowà mà yá pɔ má kèɔ dau mà siuè pii,
 mí sɔaazi lán kíawa.
 38 Tó ma bú lé wiileɛ,
 mé a gbaanaɔ lé ɔɔɔmɛɛ,
 39 tó mi tɔɔlepi flaboo mé ma a ble blè,
 ge tó ma gbé pɔ aa ví yáaɔ dɛdɛɛ,
 40 Lua to leaa bɔle mase gɛɛ ũ,
 papaa sɔ ése gbɛu.

Yobu yá lén we.

32

Elihu yá'oa

1 ɔ gbɛɔn áaɔpiɔ kámabò, aai yázási Yobuwa ɔo, asa à azía díle gbãmaa ũe.
 2 ɔ Buzu gbé Balakeli né Elihu, Laú bui pɔ pà. Aà pɔ pà Yobuzi, asa à yánakpà azílawae, i ke
 Lua no.
 3 Aà pɔ pà Yobu gbɛna gbɛɔn áaɔzi ɔo, asa aa aà táae èɛ, áma aai fɔ yázásiwàò.
 4 Elihu lé rí dá e aa yá'ò wa làa, ké an zi deaála yáí.
 5 Ké a è gbɛɔn áaɔpiɔ i fɔ yáe wè Yobuwa ɔo, ɔ aà pɔ pà
 6 à mè:
 Ewaason ma ũ, gbɛzɔɔn á ũ,
 bee yáí ma azía bùsaié,
 vɛla ma kú, mi e ma a dɔa óéó.
 7 Ma mè a maa gbɛzɔɔ yá'oe,
 à kù gbé zio ɔno danéɛ.
 8 Ama Lua Nisina mé í gbé wé kèè,
 Gbãapiide lé'lanapi í aà gba ɔno.
 9 I ke gbɛzɔɔ mé ɔno rítɛɛo,
 i ke gbé zio mé lío yázede dɔo.
 10 Bee yáí ma mè à ma yáma sa,
 mapi, má a dɔa o sɔ.
 11 Ma sɔaazi gɔɔ pɔ ále yá'ò,
 ma swákpà á ɔnoyáí
 gɔɔ pɔ ále yázásikɔwa.

12 Ma laaidò á yáwa maamaa,
 āma á gbēe i Yobu εεboo,
 i e yázásiwàò.

13 Ásu àò mε á ònò kào,
 sema Lua aà fu, i ke gbēnazína no.

14 Lá Yobu i a yá dòdòmεεo,
 má wewà lá á òèwao.

15 Aa bílikè, aale wewà ɓo,
 aa yāe ví wà oè ɓo.

16 Aale yāe oo, máò sáázi ɓo,
 aa zεa we, aa kùà yá'okíiwa.

17 Mapi, má a pò o s̄,
 máme má a d̄sa o s̄.

18 Asa má yáví dasi mà o,
 yápiò lé ma nòse pūna.

19 Aa ku ma guu lán v̄εε pò kú tùu búu guuwa,
 má ye pūna lán v̄εε tùu dafuwa.

20 Sema mapi mà yá'o, ma mε i su,
 sema mà fεε mà wewà.

21 Má gbé ɓɓɓ'osio,
 má gbé keke ní léoo.

22 Tó má gbēkeke ní léo d̄s̄,
 ma Kεna a ma se tamanò ḡòε.

33

Lua í gbēnazína gba laai

1 Ma yāma sa Yobu,
 swákpá ma yá'oi.

2 Gwa, ma ɓò ní yáo sa,
 a d̄o ma léu.

3 Ma yáò lé ɓo ma nòsemaa guue,
 mále yá pò má d̄o o ní nòsemendoo.

4 Lua Nis̄na ma ke,
 Gbāapiide lé'lanapi ma gba wēni.

5 Tó níȳs̄ f̄s̄, yāwea,
 s̄ouke, ní yázasia.

6 Má ké, má doũnnò Luaεε,
 à ḡt̄ò à ma keò s̄ε.

7 N̄su v̄lakεmεεo,
 má ɔ̄t̄ma gbāao.

8 N ò ma swá mà,
 má mà n yá'ò n mè,

9 ní tàae vío, ní z̄εa,
 ní kú gbásisai, ní yáwái vío.

10 Ǿ Lua íbεles̄ennò,
 à n dile a wèε ù.

11 I galakpane,
 ɓo n táasika n yākea píi guu.

12 Mále onε, n yá bee nao,
 asa Lua z̄ò de gbēnazínaa.

13 Bóyái níle z̄oado Luawa
 ké ìli yázási gbēnazínawao ní?

14 Lua í yá'o gēn doε,
 ìli a gbεsisio.

15 I yá'oné wé̄pungu'ea ge nana guu gwá,
 ḡo pò i niaz̄ide kpà gbé̄ola,
 aale ipi o ní wúlekli.

16 ǃ í yā'o ní swáú,
 í to vía ní kú ní íadama yáó,
 17 ké gbé e miké yāváiwa,
 mé aasu íanadáo.
 18 Í gíné màa aa ta miau,
 í kpáné wà ní dèdè ní fèndao.
 19 Í gbé toto ní wawāwāo aà wúlekí,
 í lakpaaázi kámabosai,
 20 ǃ pòblea í kèè bòlò ù,
 ìlì ye a pòeá blèi seo.
 21 Aà mè í ibaba,
 aà wá pò ulèa yáa í bò gupuaú sa,
 22 e aà wèni káikú ní miao,
 àlè sò malaika gbèdenaòzi.

23 N beo tó a malaika ví kóò ù,
 gbé pò de gbèon òaa sòòla,
 a yá pò zèví òbè,
 24 í sùuukèaànò à oné:
 Asu to aà ta miauo,
 ma aà misia zé è.
 25 Aà mè í dafukú lán nétènwawa,
 ì teke lán èwaasowa,
 26 í wabike Luawa, í kèaànò na.
 Tó a è Lua a wegwá, a kúkuake,
 Lua í ea to aà naanò.
 27 A gé gbé kí, í mè:
 Ma duunakè ma yázedè fuangbà,
 ǃ Lua í a fiabomèeo.
 28 A ma mísi, mí ta miauo,
 mále pónake aà gupuaú sa.
 29 N èa? Lua í yá beo ke píi,
 í ke gbéè gèn pla, baa gèn aaò.
 30 Í aà si gawa,
 ké gupua wèníde e bíiwà.
 31 Swákpa n ma yáma, Yobu,
 ñyò n lé kpaaú, mapi má yá'o.
 32 Tó ní yá'oa ví sò, o,
 asa má ye mà yánakpama.
 33 Tó ní ví sò, ma yáma.
 Níle mà ònò dane.

34

Elihu Yobu táae'ea

1 Elihu pè a yále à mè:
 2 A ònònaò, à ma yáma!
 A yádònaò, à swákpa à ma!
 3 Asa swá í yá dèkòe,
 lá lé í blè dèkòewae.
 4 Wà ze ní yázedeo,
 wí yámaa dò wá zānguo.
 5 Yobu lé mè á táae vío,
 ǃ Lua lé gí a yánakpáiwà.
 6 A mè ní a yá nao,
 Lua lé a díle èede ùe,
 ní a táaesaidèkèo a bóá fónae.
 7 Déme kú lán Yobuwa
 dóea ní Luao ló de aà imia úi?

8 A gbèkpà ní duunkenà,
à bèbè ní vāikena.

9 Asa í mè
gbé wèlèa a yá ká Luagu ài vîo.

10 A nòsede, à ma yāma!
Yādòsai i k'è ní Luaoo,
Gbāapiide lí yāvāikeo.

11 I fiabo baade a yākeawae,
gbèpii zía yá ò l wiè a musu.*

12 Lua lí yādòsai keo fá!
Gbāapiide lí yáze de fuangbao.

13 Déme àà díle dúnia kía úi?
Déme dúnia búu nàè àà òzìi?

14 Tó à zèò
à nìsina ní òlan wēnideo si baadewa,

15 gbèpii a gaga g'òe,
gbēnazina í ea gē tíu.

16 Yobu, tó n ònò kà, yáè bee ma,
swáse ma yáí.

17 Gbé p'ó ye yáze deio a ke òaana ùe?
Lua z'ò mé a maa, ò níy'ò yádaaàlaa?

18 Luapi í o kía'ne, p'ó gíà,
í o kíabui'ne, gbēvái.

19 Ili kíà díle òdoao,
ìli ze ní òde à b'ò taaside ò kpeo,
asa ampíiá àà p'òke'one.

20 Aaí gaga kándo wèedo,
aaí gbāsìle aa gēze,
ze de ò í ánuato gbēnazina ò sai.

21 Lua í wéte gbēnazina yákeai,
lá aale gbáse, ò e píie.

22 Gusia ge gusisíe ku
ké vāikena ulèuè.

23 Lua lí gbé lala yáí
à gbasa yádaaàlao.

24 I ze de wíwi yá g'òg'òarínò sai,
ò í gbèpále díle ní gbèu.

25 Ké ò ní yáke'ò e yáí,
í ní fuangba gwāasina à ní wíwi.

26 I ní wètà ní vāi yáí gupauu,
27 ké aa b'ò àà yá kpe,

aaí laaid'ò àà yáwao yáí.

28 Aa tò p'seaid'ò wii Lua lè,
ò à wēnadepi'ò wii mà.

29 Lua níleka kpé, déme a f'ò àà tàae ei?

A azía kpáguí, déme a b'òwái?

A iko v'í bui píiwa ní baadeo,
30 ké luayádansai su kpalable,
í k'ònikè gbé'òneo yáí.

31 Tó gbé ò Luae tàaedén a ù,
á yādòsai ke ò,

32 yá p'ó á d'ò Lua dadac,
tó a duunakè yāae, á ke ò.

33 Lua a íadawà yà?
N Lua tàae è, ní è kpelewa ní?

* 34:11 Sou 62.13

Lá ríle e, o, n yáé, i ké mámæo.

³⁴ Nòsede òmææ,

òna pò aa ma yámàò mè,

³⁵ Yobu lé yá pò á dõo o,

aà yá'oa dõo vío.

³⁶ Yobu ladama aò gææ,

asa àle yázási lán gbènváiwæ.

³⁷ Alæ tàæe káfi duunaa,

àle òtaale wá guu,

àle lenakasa Luæ.

35

Yobu zòadò Luawad páæ

¹ Elihu èa pè a yále à mè:

²⁻³ Ké n mè Lua a yánakpama,

ò n èa n mè bò ài kua duunasai víi,

ge bò má sèle a guui,

ríle e yá pò rí bæopi maa yà?

⁴ Mpi rí n gbéò, má yázásiwá.

⁵ Wése n luabæ gwa,

gwa lá luabæpuana zànnò mè!

⁶ Tó n duunakè, bò a wo Luawai?

Tó n tàæe lé diadi, bò a biwái?

⁷ Tó rí kú n dõowa, bò ríle aà gbai?

Bò àle emai?

⁸ N gbédeæ ò n váikæa í pò womá,

n gbènazín deæ ò n maakæa í àikené.

⁹ Gbāamòanè pásí í to wà wiile

wà mæ wá sí gbé taiinkenaòwa.

¹⁰ Ama an gbèe lí mæ Lua a Kena ku máæo.

Òmæ í to wàò letè dõ gwá,

¹¹ Í yádawæe de nòbòla,

í wá gba òn de bàòla.

¹² Tó wà wiilèwà, ìli yāmamáo,

ké gbènváipiò ìò dóewá yáí.

¹³ Wii páæ! Lua lí swáseio,

Gbāapiide lí rí yádao.

¹⁴ Baa ké n mè ni wesiaàleo,

n yá aà kíi lè, sáaazi.

¹⁵ Ké àle pòkumabòbómá tia kéwao

ò ríle e àle tàæe pò wa kèò yádaoæa?

¹⁶ Beewa Yobu yápá ò,

à yá pò á a gbadòò hòle.

36

Wi taasikæ wá bò a maa yáie

¹ Elihu èa pè a yále à mè:

² Menakæ yòò, mí èa one

yá pò tò Lua yá mé kú.

³ Mí bònè rí ma dõa pò í bò káioo,

mí yánakpa ma Kænawa.

⁴ Nyò dõ sáasá ké ma yá èè vío,

ma ònòpæmade má kunnò.

⁵ Lua zòò, kási ìli saka gbèeguo,

a zòò, yá pò à zèò lilelæ vío.

⁶ Ìli gbènvái to aàò kuo,

Ì yágṣṣ wēnadeṃne a zéwae.

⁷ Aà wé lí go gbēmaaoṃwao,
Ì ní kpá kpalau ní kíaṃ sānu,
Ì to aao kible gṃpii, aai tṃṃ.

⁸ Tó wà gbéṃ yèye ní mṃdaonaṃ,
tó wà wétēa ba káné,

⁹ Lua ì yá pṃ aa kèṃ oné,
ṣ aai dṃ ké wà dṃewà, wà tàaekèè.

¹⁰ I ní swá busané,
ké aa e yāma yáí,

ì dilené aa mikē yāvāiwa.

¹¹ Tó aa aà yāmà mé aa zṃblèè,
aa láa maa, aai ká ní gṃṃwà ní namao.

¹² Tó aa gí mai,
wa ní dṃdṃ ní fēndaoc,
aa kpagua dṃa késāma yáí.

¹³ Luayādansaiṃ Ìṃ ìikūa ní sṃu,
baa tó Lua ní yé ní mṃdaonaṃ,
aali awakpaèṃ.

¹⁴ Aai e wà gaga ní èwaasogṃṃ
lán gṃe káaluao gaawa.

¹⁵ Lua ì to wēna gbéṃ le ké à aà bṃ yáíe,
ì to wà gbāamṃ gbéṃ, ké aà swá e busa.

¹⁶ Maa àle n sisi à n bṃ n yooyeau,
ì genṃ dṃepookli, ní gṃ nzlae dṃṃṃ,
n táabūnu aṃ fṃona vío ní ble maaṃ.

¹⁷ Lua tàae'ea lán gbēvāiwa lé ì sima,
n aà tàae è, ṣ àle n swāgaga.

¹⁸ Laaika ké àizee su n wé bleo,
nísu to gbagusae zṃṃ n láasoo liaao.

¹⁹ N wíle a a fṃ n bṃ taasiue?
Baa ní dṃe sa pṃ níle kao píi.

²⁰ Nsu gwaasina nideṃ,
gbēnazina ánuatoa gṃpi.

²¹ Laaika zea ní vāioi,
asa wāwāpi n le ké n kē vāiwa yáíe.

Lua mé gbāa vī

²² Lua dṃ pṃpiia a gbāa yáí.
Déme yādanede ũ laaāwai?

²³ Déme aà yákeao zé kàlèèi?
Déme a fṃ oè à vāikèi?

²⁴ To aà zí maaboa àṃ dṃngu,
aà yá pṃ wà ledàṃ wí sipiṃ.

²⁵ Gbēpii wesi aà pṃkeapiṃle,
baade lé gwa kāaa.

²⁶ Lua dṃ pṃpiia,
aà zṃke dṃ wá dṃala,
wa fṃ wà aà wé dṃṃṃ wà a lé dṃo.

²⁷ I ì pusu gále suowa,
ṣ ì to à ma lou ũ à ea ta swai.

²⁸ I to lou sisi à kwe
à ì zṃṃ bṃ gbēnazinaṃne.

²⁹ Déme lousisia daa gua yáasi dṃi?
Déme aà kṃfi gbāa bṃkli gbadṃi?

³⁰ Gwa! I to loupilea dagua,
a gupua ì kúle isiaa e títiu.

³¹ I kibleṃ bui píiwa,
ì ble kpaomá àṃ dirizi.

32 A loupilɛa naa a ɔ́lɪ,
 ʒ̄ í p̄s p̄s a yei aà suwà oè.
 33 Aà k̄f̄f̄ ɪ̀ b̄ aà baokpa,
 baa p̄tuoɔ́ í d̄s k̄é à kà k̄aí.

37

1 Zaa'iana í to s̄s k̄emagu,
 ɪ̀ v̄f̄ kp̄okpokpo.
 2 A swákpa à aà b̄ɔ ma, àlɛ p̄na,
 louvía lé b̄ɔ aà léu.
 3 I loupilɛa gbaɛ musu gupiiu,
 í pilepile e d̄únia léwa.
 4 A gbea í pala gbáugb̄au,
 í p̄na ní a z̄ɔkɛ b̄ɔɔ.
 Tó aà b̄ɔ d̄ɔ, ɪ̀li a p̄ila z̄úukɛo.
 5 Lua p̄naaá yáb̄onsaɛɛ,
 í yáz̄ɔkɛ, wá f̄s a gbad̄sɔ.
 6 I o loughɛɛ aà kwɛ d̄úniau,
 í o louɛ aà ma ní gb̄aao.
 7 I tó gb̄épii go az̄ia ḡia,
 k̄é baade e d̄s áme álɛ z̄íkɛ we.
 8 S̄ɛa n̄b̄ɔɔ í tá ní t̄oua,
 aaɔ ye ní ulek̄i.
 9 Zaa'iana í b̄ɔ a kp̄éu,
 í to ían nie b̄ɔlɛ.
 10 Lua lé'ianapi í to í i,
 í p̄s k̄álɛ n̄aí í ḡs lán loughɛwa.
 11 ɔ́me í í aso di luabɛpuanaɛ,
 ʒ̄ í to lou àɔ pilepile a guu.
 12 Lousisia ɪ̀ b̄ilɛb̄ilɛk̄s̄u lá a d̄ilɛ̀wa,
 ʒ̄ í da d̄úniaa p̄ii lá a òwa.
 13 I m̄s ní a p̄ílo got̄s̄ama ũ
 ge t̄ɔlɛ n̄inia gb̄ɛkɛkɛɛ ũ.
 14 Yáɛ bee ma Yobu,
 zɛ n̄ Lua dabudabuɔ gwa.
 15 N d̄s lá Lua í yádile p̄p̄iɔnɛa?
 N d̄s lá í to lou p̄ilɛa?
 16 N d̄s lá lousisia ɪ̀ looa musua?
 Lua d̄sapaɛmade mé dabudabupi k̄è.
 17 N gb̄é p̄s n̄iɔ ȳɔ n̄ p̄kasaɔ guu,
 tó guant̄ɛna lé m̄ɛ'ɔ t̄ɔlɛwa,
 18 n̄ȳɔ f̄s ɔ́li musuu laaàwaa?
 Luabɛpi gb̄aaɛ lán mò d̄iíwa.
 19 Yá p̄s wá o Luaɛ daw̄ɛɛ.
 Wá yázekalɛa d̄s̄o wá w̄ésia yáí.
 20 Wa oè má ye mà yá'oè yà?
 Gb̄ɛɛ a we o wá a de tiaa?
 21 Iana f̄ɛlɛ luabɛpuana yá,
 íat̄ɛ b̄ɔ musu sa, w̄é lé d̄ɔw̄aɔ,
 a gb̄aa k̄è z̄aí.
 22 Luabet̄ɛana b̄ɔ gub̄ántoo oi,
 à gawí z̄ɔɔ dà Luaɛ.
 23 Wá f̄s Gb̄ãapiide leo,
 aà iko z̄ɔɔ, ɪ̀ yáke a z̄éwa,
 ɪ̀li yáɛde fuangbao.
 24 Ayám̄eto gb̄ɛnaz̄ina í v̄iak̄ɛ̀,
 asa ɪ̀li ɔ́nɔnaɔ yádao.

38

Dii yázasia Yobuwa

1 ǀ Dii yázasi Yobuwa zaa'iana guu à mè:

2 Déme lé ǀno ǀokpa
rí yáfaasai oaoi?

3 Souke lán gǀsawa,
má n la yái, ní wea.

Lua mé dúnia kè

4 Ké ma dúnia kàle, ní kú má ni?
Tó rí a dǀa ví, omεε.

5 Déme a kǀǀèi?
Déme ba yǀwài? N dǀo nolo?

6 Wà a gbá pèle bǀowa ni?

Déme a ǀ dǀaale,

7 gǀǀ pǀ gudǀleia saanaǀ lé gulake,
mé luabe gbǀadeǀ * kúkua dǀ pǀiii?

8 Ké ísia bǀ a da gbεεu,
déme kaa liai à a zǀukèi?†

9 Ma luabe puana dǀè pǀkasa ũ,
ma sua fǀwà ulada ũ.

10 Ma a zεkǀi lé dǀè,
ma zetǀè ma gbǀa dǀau.

11 Má òè: Nili mǀ la, rǀsu vílao,
n ikooa zǀǀǀ zε la.

12 N yǀdǀile kǀǀε yǀae?
N bǀkǀi ǀǀo gudǀaεa?

13 Gudǀa í dúnia kǀ a gola sǀiǀwa,
í vǀikεnaǀ kpoe.

14 I dúnia lile lán oo pǀ wǀ seelakè wǀawa,
sǀsǀo í bǀo gupua u lán ula kpǀúkpoǀna kεawa.

15 I gi vǀikεnaǀne aa rǀ gusiayǀa kε,
í rǀǀ pǀ aa sè musu é'ε.

16 N gε e za ísia nibǀnaǀ kǀia?
N bebe ísipi nǀnau yǀae?

17 Wǀ ga gǀmǀǀ ǀǀnεa?

N be da bíǀbǀleǀǀ èa?

18 N dúnia yǀasa lé táasikǀaa?

Tó rǀ yǀa beεǀ dǀ pǀi, omεε.

19 Gupua ben máí?

N gusiakukǀi dǀe?

20 Nyǀ fǀ gérǀnǀ rǀ búsuua?

N rǀ bε zé dǀo lé?

21 N dǀ, asa wǀ n i gǀǀ bee nolo?

N wǀé lé vío nolo?

22 N gǀé làasi pǀ ma gunie kǀleua?

N ma loughε dǀ èa?

23 Mǀo kǀa taasike gǀǀ pǀ ũε,
mi gbǀε zǀkagǀǀ.

24 Gupua í ligua kpelewa ni?

Íana í bǀǀ à lí tǀǀle kpelewa ni?

25 Déme í loukwea dazewai?

Déme í zεbǀ loupilεaεi?

26 I to lou ma tǀǀle pǀ gbǀε kuou,
baa sǀǀgbǀu gu pǀ gbǀnǀazǀna vío.

27 I bezia rǀ táaa nǀni,

* 38:7 Yob 1.6 † 38:8 Zel 5.22

1 to sē bɔle we.
 28 Lou de'ia vie?
 Déme de sua pɔ́ i kpa mae úi?
 29 Dé neasakpe loughɛ i bɔui?
 Déme i fii i, ɔ́ i gbasá kpai?
 30 Déme i to i fee lán gbɛwa
 à to isia musu gbáakúí?
 31 Nyɔ́ fɔ́ saana pɔ́ káaaoo káaaa?
 Nyɔ́ fɔ́ Saan kífenɛnao kékɔ́waa?‡
 32 Nyɔ́ fɔ́ Saan nɔ́'imina bile a gɔ́waa?
 Nyɔ́ fɔ́ bɔ́ ní Saan ko neadeo ní a néɔ́a?
 33 N musupɔ́ ikoyá dɔ́a?
 Nyɔ́ fɔ́ n ní kpá kpalau tɔ́leá?
 34 Nyɔ́ fɔ́ lɛzu louzi à sisi
 à ibɔ́ à n gbɛá?
 35 Ni loupileá gbáɛ aa dazeu nee?
 Aaí mɔ́ onɛ wa láa yá?
 36 Déme ɔ́nɔ́ dá kpɔ́bɔ́'ilɛnaɛi?
 Déme dɔ́a kpá kosawai?
 37 Dé ɔ́nɔ́ mé ká à lounaaɔ́ naoi?
 Déme a fɔ́ musu olaɔ́ yeɛɛi?
 38 Tó a ibɔ́le, búsu giina i gɔ́ bèle ú,
 bú sukɔ́tɛɔ́ i nanakɔ́wa.

Lua mé nɔ́bɔ́ kɛ

39-40 Gɔ́ɔ́ pɔ́ nɔ́ɔ́musuɔ́ naalea ní tóou,
 ge aale nɔ́ɔ́ kpakpa dào guu,
 míme ni toekanéa?
 Mme ni to an néɔ́ káaa?
 41 Tó gbagbaa néɔ́ lé liaaliaa,
 aale lezumazi blekɛ́sáama yáí,
 déme i pɔ́blea kpámái?

39

1 N tue ne'igɔ́ɔ́ dɔ́e?
 N bana è gɔ́ɔ́ pɔ́ ále ne'ia?
 2 Ni ní nɔ́ mɔ́ dɔ́dɔ́e?
 Ni ní ne'igɔ́ɔ́ dɔ́e?
 3 Aaí kúle aa ne'ie,
 ɔ́ an ne'iwáwá i kpále.
 4 An néɔ́ i gbáakú sɛu, aaí péle,
 aaí gɛ́zɛa, aali su ní daɔ́wa bo.
 5 Déme tò sɛ́a zaa'lna gɔ́ azlɛi?
 Déme aa pɔ́lo gbáɛi?
 6 Ma sɛ́sao díleè aa be úɛ,
 ma tɔ́le wiside kɛ́è aa kúki ú.
 7 I wéle súu ke pɔ́pɔ́ɔ́ɛ,
 líi gbáamɔ́nedɛɔ́ zɔ́a mao.
 8 Iɔ́ sísíɔ́ keɛle àɔ́ sɛ́ wɛɛle,
 ɔ́ kpáleke pɔ́ ísinaɔ́i píi.
 9 Zúsɛle a we zíkɛneɛ?
 A we i n táakaleklié?
 10 Nyɔ́ ba dɔ́wá aa sa panɛɛ?
 Nyɔ́ zuudaè aa kpase kɛ́neɛ?
 11 Nyɔ́ aa náaike aa gbáa zɔ́ yáie?
 Nyɔ́ wei n n zí toèe?
 12 Nyɔ́ aa náaike,
 aa n pɔ́wɛna sɛ́se suone zeue?

‡ 38:31 Amɔ́ 5.8

13 Taataa i a gàsía poo ní pɔnao,
a muua ní wàaliana gàsía káoo.

14 I gbeda zílɛ,
ì to ùfáa gbepiɔ wā à pipi.

15 Ké wa su kèsɛpɛlɛwà à wíwi,
ge sèàncɔɔ ɔzɔwà líb dɔaàguo.

16 Í pási ní a néɔ,
níyɔ dɔ se aázía néɔ no,
zì pā kea lí kɛɛ yāe ùo.

17 Asa mi àà gba ɔnɔo,
mi àà baa da faadeɔ guuo.

18 Ama tó à pòo à bɔ ní bao,
ì sɔ kɛɛ, ɔ ì sɔpi dikpɛna yáalo.

19 Mmɛ ni to sɔ àò gbáaa?

Mmɛ n bángasa pèpèè àà waawaa?

20 Mmɛ ni to aàò vívì lán kwawaa?
Aà pɔbɔa a níu kɔfi ì to vía ní kú.

21 I a gbá pálepále guzuleu,

ì pɔnakɛ a gbāa yá musu,
ɔ ì gé dai zígɔɔle.

22 I pɔ pɔ wí víakɛɛ yáale,
sɔ lí kɛāguo,

ìli pɔɔbɔzake fɛndaɛo.

23 Ka í kɔfikɛ gbálau aà musu,
sɔmpɛpɛɛ ní sɔn gésedeo ì teke.

24 Tó wà zímɔ pè,

ìlìb azía dakì dɔo,

ìb tɔɔle gbɛ ìb vívì,

ìb ke sèɛsɛsɛɛɛ.

25 Tó wà kuupè,

ì pɔbɔ a níu à mè èhèè!

Ì zì íanasesɛ za zázá

ní dɔaanaɔ kɔfi gbáao ní kúkuakɛao.

26 N ɔnɔ mé tò bleaa ì vua

à a gàsía poo à gé geɔmidɔkì oia?

27 Mmɛ ní òlɛ yáamusue

aàli yáakpa, i a sakpɛ da musua?

28 Íb ku gbɛ musu, we ì iu,

ì pɛ gbè misonawa a aafia'ekì ù.

29 Za we ìb pɔblea gwagwau,

ì pɔ wépa káaa.

30 Au mé aà néɔ pɔblea ù,

gu pɔ pɔge kuu, ìb ku wee.*

40

Gbɛnazína lí fɔ Lua bèɛbòo

1 ɔ Dii èa ò Yobue:

2 Ma Gbāapiide,

níyɔ ma táae e ò ma gba laaia?

Luabèɛbona, yázásia sa.

3 ɔ Yobu wèwà à mè:

4 Má pɛ ùo, kpelewa má wemai?

Sema má ɔku ma léwa bàasio.

5 Ma yá'ò gɛn doe, má ɛa o ìbɔ,

má ò gɛn pla se, má a zási ìbɔ.

* 39:30 Mat 24.28, Luk 17.37

6 Ǿ Dii èa yá'ò Yobue zàa'iana guu à mè:

7 Ǿuke lán gǾsawa,
má yálalama, ní wea.

8 NyǾ láka ma yáke a zéwaa yà?

N ye n yá'ikpaa, n yána bǾ yà?

9 N gàsa gbáa kámawaa?

N lǾ a fǾ gu dee lamawaa?

10 ZǾke ní kíakeo da nǾamblebǾǾ ũ,
gawi ní beeo da ulada ũ.

11 N n pǾfǾbǾbǾmá,

waladeǾ gwa ní wepásio, widamá.

12 WaladeǾ gwa ní wepásio, ní ní lao,
ǾzǾmá gu pǾ aa kuu,

13 ní ní víle téenau pii,

ní pǾ fi ní oawa miau,

14 mí gbasa má n sáaukpa,

ké n fǾ n zǾblè ní n Ǿplaa yáí.

DalagǾǾ

15 DalagǾǾ gwa,
mámé ma aà kè lá ma n kewa.

I sǿ ble lán zuwae.

16 Aa yǿe ku aà wokpae,
aà gbáa ku aà kuteleawae.

17 I a vlá poo lán seǿ líwa,
aà gbala kí ǿ lán bataeawae.

18 Aa wáǾ ǿ lán mǾgotǿwa,
aà meguǾ ǿ lán mò gowa.

19 Aa zǾǾ mé ǿ pǾ bǿe pǾ má kǿǾla,
mapi aà Kena ma fǿnda kǿe.

20 GbǿsisǾ mé aà ble'ekii ũ,
we sǿanǾbǾǾ í kǿǾ'ou pii.

21 I wúle íu kǾlwǿe zǿ,
íǾ ye feeu dàna guu.

22 KǾlwǿe ue í daaála,
swagbalalaǾ í kákaaála.

23 Baa tó swa gbakáka, íli leelekeo,
tó Yuudǿ isukaa lé aà lé lé, íli deeo.

24 Nle e wa fǾ wà aà wé wíwi, wi aà kǿ nǿe?
Nle e wa e kǿnikǿe, wi aà ní fǾ yà?

Kwása

25 NyǾ fǾ kwása kú ní kokoao nǾ gále nǾ bǾǾe?

NyǾ fǾ ba ǾǾ aà léawae?

26 NyǾ fǾ bà leena ká aà níue?

NyǾ fǾ nǾ aà letá zǿ fǾ ní kúlae?

27 A awakpakpane?

A yá nana onǿe?

28 A leǾoukenǾǾ

nǾ a se n zǾ ũ e a wǿni léu nǿe?

29 NyǾ kǿǾ'oo lá wí o ní báowae?

NyǾ ba Ǿwá nǾ kpa n nǿnǿnǾwae?

30 LaatanaǾ kwásapi tǿemáe?

LaayianaǾ aa aà tǾnǾnakǿkǿe?

31 NyǾ fǾ nǾ aà pápa ní saao nǾ aà baa fǿe?

NyǾ fǾ nǾ aà mí ke yáiyai ní sǿnae?

32 Wele Ǿkáwá nǾ gwa!

Dǿepi a sǿnguo,

nǾyǾ si a síawa bǾ.

ríle nzía sāsāe,
 tó n wesíaāle, n̄ȳṣ̄ ḡṣ̄ ze s̄āīe.
 2 Lá gb̄ēe w̄óó i ka à to aà go a tíao,
 déme a f̄ṣ̄ ze ma ae s̄ṣ̄i?
 3 Déme a f̄ṣ̄ ma le à o ma fiabōei?
 P̄ṣ̄ p̄ṣ̄ kú dún̄iāu piiá ma p̄ṣ̄e.
 4 Má gí kw̄asapi gb̄áó yā'oió
 ge aà ḡṣ̄ake ge aà kefenke.
 5 Déme a f̄ṣ̄ à aà tee woloí?
 Déme a we àasína kaèi?
 6 Déme a we à aà lé w̄ēaai?
 Aà swaa aà lé pà mé a kai ví.
 7 Aà tee de lán s̄engbaow̄a aà kp̄ēēa,
 a daāla s̄alala f̄oonasai d̄óó d̄óó.
 8 Aà tee p̄iṣ̄ nanaak̄ṣ̄wae,
 baa íana lí ḡēk̄i euo.
 9 Aa pépeak̄ṣ̄w̄a ḡíuḡīe,
 aa k̄ēaaak̄ṣ̄w̄a v̄īo.
 10 Tó à nis̄à, gu í pue,
 aà wé de lán lat̄e bilea k̄óó k̄óówa.
 11 Tévw̄a í pípi aà léu,
 tek̄ona íṣ̄ b̄óleu.
 12 Súele íṣ̄ b̄óle aà níu
 lán lá isi té p̄ṣ̄ w̄a oo d̄iwa súelewa.
 13 Aà lé'íana í to s̄is̄ona tése,
 télepiṣ̄ íṣ̄ aà léu.
 14 Aà gb̄āa ku aà waaūe,
 gb̄ē p̄ṣ̄ kp̄aāuān̄ṣ̄ píi í tolotooloob̄e.
 15 Aà báasi í didik̄ṣ̄a,
 í nawà gb̄áugb̄āu, íli deeo.
 16 Aà k̄ua gb̄āa lán gb̄ewa,
 lán w̄isil̄gb̄edawa.
 17 Tó à f̄ele, s̄ṣ̄ í k̄ē ne ḡṣ̄naoḡue,
 aai kp̄ákp̄ak̄ṣ̄a aal̄ṣ̄ kua ḡékiwa.
 18 F̄ēnda p̄ṣ̄ wa l̄èṣ̄ píi, íli b̄ow̄aó
 ge s̄ṣ̄na ge ka ge saa.
 19 I m̄osi dile lán ḡawatonawae,
 m̄oḡot̄e íṣ̄ dēe lán lí m̄uaawa.
 20 Íli báale kāeo,
 gb̄ema gbe íṣ̄ dēe lán ésemisinawae.
 21 Íṣ̄ go gwa lán s̄ē ḡīiwāe,
 s̄ṣ̄na k̄ōfi íṣ̄ dēe yaal̄ȳā ūe.
 22 Aà gb̄ēe tee de lán z̄akologbawae,
 a ia íṣ̄ te b̄éleau lán z̄usoon guw̄ib̄owa.
 23 Í í bile títiu lán í piaouwa,
 í isipi ya lán n̄isi ik̄paawa.
 24 Í seena íṣ̄ te aà kp̄ēe,
 ísipi í ya aà kp̄e píuu.
 25 Aà s̄áa kú dún̄iā guuo,
 ma p̄ok̄ēaó guu ōme v̄la v̄īo.
 26 Í p̄ṣ̄ p̄ṣ̄ aale e wa kaó dile p̄āe,
 ōme n̄ó t̄odeó k̄ia ū.

42

Yobu misiile Luac

1 Ǿ Yobu ò Diie à mè:
 2 Má d̄ṣ̄ ké n̄ȳṣ̄ f̄ṣ̄ ȳápii ke,
 nili fu ȳá p̄ṣ̄ r̄īle ȳáwao.
 3 N mè déme lé z̄ez̄ṣ̄ ōn̄e d̄ṣ̄saii?

Slanae, ma yá p'ó má a gbad'ò o, yábonsae p'ó de ma d'šala.

⁴ N mē mà swákpa, ríy'ò yá'o, ríy'ò yálalaa, mí wema.

⁵ Ma n yá mà ní swáó yaae, tiasa ō ma wesínle.

⁶ Ayámeto ma sakà mazlagu, ma n'šesilile z'šlea bùsuu tufua.

Dii ea Yobu zed'a

⁷ Dii yá beeo oa gbea à yá'ò Temani gbé Elifazae à mè: Ma p'ò pánzi ní n gbé gb'èon pla, asa i ma yá'o a zéwa lán ma z'òblena Yobuwao.

⁸ A zuswana se mèn sopla ní sāsakaoo mèn sopla, à ge'ò ma z'òblena Yobu k'ii, í sa p'ó wí a p'ó káteu à tékú oò, ma z'òblena Yobu i wabikeé. Má aà wabikea sí, má keé á s'òükewao. I ma yá'o a zéwa lán ma z'òblena Yobuwao.

⁹ O Temani gbé Elifaza ní Sua gbé Bilidadao ní Naama gbé Zofaao ge kè lá Dii onéwa, ō Dii Yobu wabikeané sí.

¹⁰ Yobu wabikea a gb'ènaone gbea Dii tò à sù a pá ziu. A èa à p'ó p'ó a v'í yáa kàfiè lee pla.

¹¹ Aà v'ii ní aà d'áuna o mò aà k'ii pii ní aà gbé d'šao pii. Aa p'òbléaano a be, aa sósobi k'èaano, aa aà n'òse n'iniè yá p'ó Dii yíawà pii musu. O an baade aà gbà ánuu ní vua t'ánao m'èndodo.

¹² Dii éf'áikè Yobue gbezá de a káaua. A s'ao v'í mèn 'baas'oso lee g'eo m'èndosai (14.000), yiongo 'baas'oso lee soolo (6.000), zuo 'baa kwi (2.000) ní zaa'inao 'baa soo (1.000).

¹³ A neg'è í gb'èon sopla ní nen'èon gb'èon àa'ò lo.

¹⁴ Aà nen'è se'ia t'ón Yemima, * a plaade t'ón Kasia, † a àa'òde t'ón Kelenafu. ‡

¹⁵ Bùsupi guu pii n'èe ku a maa kà Yobu nen'èpiwao. An mae ní t'ubi dilené ní ní d'áooe.

¹⁶ Yobu taasikea gbea à kè w'è basoplae, à wesí a t'òunao ní a síw'ènao ní a s'òkpaewole.

¹⁷ A zikù táotaoe, ō à gá.

* 42:14 Bee mè felena. † 42:14 Lí g'lnana t'ó. ‡ 42:14 Bee mè kiop'èna.

SOU

Yá pò kú láε bee guu

Souá wabi mèn basoplakwi pò Isailiò kè Luawaone, mé aai si le ù ní pò'obona, mé Yesudeo lé zíkèò e ní a gbào.

Sou lá kpaalea leε soε. Le pò Davidi dàò ku we dasi (51-65, 67-71) bee gbεa Kole buio leo (42-49, 84-88), Asafa leo (73-83), kíablea leo (93-99), gea Yelusaleu leo (120-134).

Souò buio dasi maamaaε:

Le pò aai Dii tóbò aà zòkε ní aà maakeo yá musu: 8, 19, 33, 100, 103-105, 111, 113-114, 117, 135-136, 145-149

Dii kiblea leo: Dii mé kía ù: 47, 93, 96-99

Kíablea Souò, wabikea kíaε ge kía wabikea: 2, 18, 20-21, 45, 72, 89, 101, 110, 144

Gεa Dii kpéu leo: 15, 24

Gεa Yelusaleu le pò Isailiò ì si gòò pò aale gé dikpekei we: 84, 91, 121, 122

Sìona leo, aale gu pò Dii sè wà a kpé òu Yelusaleu tóbò: 46, 48, 76, 87, 132

Waaso Souò: 14, 50, 53, 75, 81, 95

Sou pò ì yádada luanaaikenaone: 1, 37, 49, 73, 78, 112, 119, 127, 133

Gbé pò aale pòsia ke aale Lua sisi ní yá'oma guu Souò: 12, 44, 58, 60, 74, 79, 80, 83, 85, 90, 94, 106, 108, 123, 126, 137

Lua gbéò wiileawa yá'ia ge ìadama ge gudε ge gyá ge zìzòkε yá musu leo: 5-7, 13, 17, 22, 25-26, 28, 31, 35, 38-39, 41-43, 51, 54, 57, 59, 61, 63-64, 69-71, 86, 88, 102, 109, 120, 130, 140-143

Lua sáaukpaá kè ì ní suaba ge ì duunakémá yáí: 9-10, 30, 32, 34, 40.1-12, 92, 107, 116, 118

Póna ní aafia pò luanaaikenaò ví leo: 3, 4, 11, 16, 23, 62, 131, 139

Yesu Sou lésí Maaku 14.26 guu, mé à Sou yá'ò a yádanε guu (Maa 12.10, 36) ní aà wabikeaò guu (Maa 15.34, Luku 23.46).

Souò guu wà òbaa wà Kilisi yá'ò ní taasi pò a keo (22, 69). Wà aà bóa gau yá'ò ò ní aà taa luabe yáo (16, 110, 118). Wà Sou lá yá'ò ò Lua bàakuarínò gbεzà láò guu de gèn basoola.

Isailiò wabikea, Yesu wabikea, Yesude káauò wabikea (Zin 4.24-26), Souò de lá pò Yesudeò ì lousisiò ù e ní a gbào.

LA SEIA

1

Sou 1-41

Bdaade

¹ Baaaden gbé pò lí gbēvāio leɗama mao ù.

Ìli duunkenao zé seò,

Ìli zòle ní gbé àlafiikenaò.

² Dii ikoyā mé ì kaaàgu,

Ìò làasookεwà fāane ní gwāasinao.

³ A de lán lí pò wa bà swa saewa,*

a lá lí giigagao, Ìò ne'ì a gòowa,

yá pò ì ke pii káfla ví.

⁴ A de maa ní gbēvāio.

Aa de lán ése úa pò ìana ì séléwac.

⁵ Beewa gbēvāio bò maa yákpalekεgòzìo,

duunkenao ze gbēmaaò saeo.

⁶ Dii ì zemikù gbēmaaone,

gbēvāio sò, an zé mipè kaalewa.

2

Kia pò Lua kpà

¹ Bóyāi bui ní buio lé zòakai?

Akea wàle lé pá kpaaií?

² Dúnia kía lé zì souke,

kpablēnaò lé káaa Dii

ní Kía pò a kpàozì.*

* 1:3 Zel 17.8 * 2:2 Zin 4.25-26

³ Aale me: Wà ní mɔdaonaɔ kéké,
wà ní ba polowá.

⁴ Dii lé ní àlafike,
zòlea musu àle ní yáalɔ.

⁵ A palamá ní pɔfɛo,
aà kpɛne ì to vía ní kú.

⁶ A mè a a Kíá kpà
a gbèsísí Sìna musu.

⁷ Má yá pɔ Dii dílemɛɛ o à mè:
Ma nén n ù, n Maen ma ù gbá.†

⁸ Wabikea, mí n gba bui pí,
mí dúnía gola síis kpama n pɔ ù.

⁹ Nyɔ kiblemá ní mɔ gopanao,
níyɔ ní wíwi lá wí gí oo wiwa.‡

¹⁰ Kíáɔ, à ledamae bee ma,
dúnía kpalablenao, à ɔnɔkú sa.

¹¹ A zɔble Dii ní víakeaèo,
à kúle búsu sɛé ní lualuaɔ,

¹² ké aà pɔ su fɛázi à gaga zéuo,
asa aà pɔ ì pa kándoɛ.

Báaadɛn gbé pɔ náaazi ù.

3

Lɛzua Luazi ibɛɛɔ yá musu
(2Sam 15.13-17)

¹ Lɛ pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ à bàalɛ a né Abisalouɛ.

² Dii, ma wèlɛɔ diɛ fá,
gbé pɔ íbɛlɛsɛmanɔɔ dasi.

³ Wàlɛ ma yá'o dasi,
wàlɛ mɛ Lua a ma suabao.

⁴ Mpi sɔ Dii,
nílɛ ɔliamazi sɛngbao ù,
ma gawin n ù,
ní to ma mi àɔ daa ía.

⁵ Mi lɛzu Diizi,
ì wea za a kpéu gbèsísí musu.

⁶ Mi wúle í'o ní a nao,
mí vu aafia, asa Dii mé ma ù.

⁷ Gbɛɔn òaasɔsɔo lɛɛ kwi lé ma we,
kási mili víakɛnéo.

⁸ Fɛlɛ Dii,
ní ma ibɛɛɔ legbeomble,
ma suaba ma Lua,
ní gbɛváiipibɔ swaa é'ɛ.

⁹ Dii mé ì gbé suaba.
Báaada n gbéɔgu.

4

Wabi oosi kea

¹ Davidi lɛ. Wí sí ní mɔɔnlɛaoɛ.

² Tó ma n sisi, wea Lua ma Zennɔde.
Tó má yeelea, ní ma gba dèɛpookíi.

Wɛnadɔmɛɛ, ní ma wabikea ma.

† 2:7 2Sam 7.14, Mat 3.17, Zln 13.33, Ebe 1.5, 5.5

‡ 2:9 Zia 2.26-27, 12.5, 19.15

³ Gbḗḗ, á zε widaa ma Lua gawidewae bḗe ni?

Io ye pḗpḗzi, io te táaḗzi.

⁴ Aḗ dḗ ké Dii a gbḗḗ dile adoa,
tó ma aà sísi, a ma yáma.

⁵ A kpakpanaga, ásu duunakeo,
à láasooke á wúlekíi, í nílε.

⁶ A sa pḗ de à o o,
í Dii náaike.

⁷ Dasi i me: Déme a ḗfāaikewḗei?
Wá wεgwa Dii, báaadawágu.

⁸ Baa tó pḗwεna ní vḗεo dirízi,
pḗna pḗ ní dàmeε ma sḗu de ní pḗa.

⁹ Mi wúle i'ó ní a nao kau,
asa Dii, níme ni to màḗ ku dḗḗa.

5

Wabi kḗ kea

¹ Davidi le. Wí sí ní kulεεaoε.

² Swákpa ma yái Dii,
laaidḗ ma yāwaaipaawa.

³ Ma Kía, mále wiilema,
ma Lua, mále wabikema.

⁴ Dii, ni ma yáma gufḗne,
mi a yáḗ dḗḗne kḗ,
ma wé io dḗnzi.

⁵ Luan n ũ, ní ye vāizio,
nili gbḗvái dileo.

⁶ Ziakáfina lí e zè n aεo,
ní za vāikenaḗgu píie.

⁷ Dii, ni εεdeḗ midε,
ní ye gbḗdenaḗ ní gbḗblenaḗ gtyáio.

⁸ Mapi má gḗ n ua n gbḗke zḗ yái,
má kúle n kpeεle mà misiilene.

⁹ Dii, dḗaameε n náai yái,
zεpoomεε ma dādānaḗ yái.

¹⁰ Asa an yāe náai vío,
aai lenakasa gbḗḗne.
An nḗse de lán kaadḗembewae,
gbḗḗkpaa yá kḗ ní sḗu.*

¹¹ To yá zḗlemá Lua,
to aa ḗzu níziá wéu.
N ní yá n aε an tāae dasiḗ yái,
asa aa gí n yāmaie.

¹² To gbḗ pḗ ná n kpeḗ yáab,
aaiḗ wiile ní pḗnaḗ gḗḗpii.

Oku gbḗ pḗ yenziḗla,
aai ví aaḗ kéaa n yá musu.

¹³ Dii, ni báaada gbḗmaaḗgu,
n yearízi í káedarízi.

6

Wiile Luawa

¹ Davidi le. Wí sí ní kúleεaoε.

² Dii, nísu ma lele ní kpḗneoo,
nísu ma toto ní pḗkúmaoo.

* 5:10 Lom 3.13

³ Wɛnadɔmɛɛ Dii,
 ma gɔ dɛdɛennɔɛ,
 ma gbágbá Dii, asa ma wá lé wíɛ.
⁴ Ma pɔ yà dúuduue, Dii,
 níyɔ dɔmale bɔɛ ní?
⁵ Ɛa ñ ma misi, Dii,
 ma suaba n gbɛkɛ yáí.
⁶ Asa gɛ lí e lemàma lo,
 wíli n táasile miauo.

⁷ Ma wɛnakè ma kpasa,
 ma mibɔɔ í gá ní wé'io,
 ma wúlekí lo níɛɛ e gu gɛ dɔɔ.

⁸ Ma wé lo bɔbɔ ní pɔsiao,
 lo wo, ké ma ibɛɛɔ dasi yáí.

⁹ A go ma kíí väikɛnaɔ,*

asa Dii ma ɔɔɔ mà.

¹⁰ Dii ma wiilea mà,

Dii ma wabikɛa sí.

¹¹ Wí a ma ibɛɛɔ kú pii,

aa gɔ bíli guu,

aa fua kándo, aai kpekpa.

7

Yanakpaa, Dii!

¹ Lɛ pɔ Davidi sí Diie Bɛyámɛɛ bui Kusi yá musu.

² Dii ma Lua, ma nanzíɛ,
 ma suaba ñ ma bɔ gbɛ́ pɔ pɛlemaziɔ ɔzi.

³ Tó màa no,
 aa ma taitai lán nòɔmusuwaɛ,
 aa ma kékékɔɛɛ,
 gbɛɛ a ma misio.

⁴ Dii ma Lua, tó ma tàaekèɛ sɔ,
 tó ma ɔ ku yáváiu,

⁵ tó ma väikè ma gbédɛɛɛ,
 ge tó ma gbáamò ma wèlɛɛ pá,
⁶ ma ibɛɛpi pɛlemazi aà ma kú,

í ɔzɔa tɔɔɛ,
 í ma tó vílɛ búsu'úfāau.

⁷ Fɛlɛ zɛ ní pɔfɛo Dii,
 fɛlɛ kpɛnɛbɔbɔ ma ibɛɛɔwa.

N n mɛ sé, ma Lua,
 ní yágɔgɔ a zéwa.

⁸ To gbɛɔ káaanzi,
 ní kiblemá kua za musu.

⁹ Dii, ni yákpalekɛ ní gbɛɔ.
 Dii, to yá bɔmanɔ na ma yázede léu,
 Musude, kemɛɛ ma nòɛpua léu.

¹⁰ Lua, ní mɛ ní maa,
 ni nòɛ ní láasooɔ yɔɛ.*
 Gbɛváiɔ pásíkɛa midɛ,
 ní gbɛmaao gba zekíí.

¹¹ Lua Musude mé ma sɛngbao ú,
 í nòɛmaadeɔ suaba.

¹² Lua í yákpalekɛ a zéwa,

* 6:9 Mat 7.23, Luk 13.27 * 7:10 Zia 2.23

I to yá àò z̄lémá ḡōpii.

¹³ Tó gb̄é i n̄s̄elileo,
Lua i a f̄enda leke, i a sá ká.

¹⁴ I a ka gbaè,
I a ḡs̄kebo p̄ó i ga inéò keke.

¹⁵ Gwa, vái I n̄oò gb̄épiu,
I yád̄onw̄eia n̄osi à ne'ìè ege ũ.

¹⁶ I eȳs̄ gb̄é̄one z̄áz̄a bai ũ,
ŷ̄ I zu e p̄ó a ȳopi guu.

¹⁷ Aà yád̄onw̄eia a wi aà musu,
aà gb̄é̄o wet̄aa a s̄oaa aà miwa.

¹⁸ Má Dii s̄aaukpa aà maake yáí,
má Dii Musude t̄oò ní lesiao.

8

Lua z̄s̄oke oa

¹ Davidi le.

² Dii wá Dii, n t̄oò d̄únia guu,
n gawi b̄ò gupuau musu.

³ N dà n̄éf̄en̄enaone ní né ȳs̄minao
aa n táasile,*
ké n ib̄ēeò ní n w̄è̄leò níle yáí,
n m̄oakanaò lé i ḡs̄ kpaaua.

⁴ Ké ma n z̄í gwá musu,
m̄ovua ní saana p̄ó ní p̄èpe weo,

⁵ ma mè b̄ón gb̄en̄az̄ina ũ an yá Ìo òngui?
B̄ón ní ũ ni laaid̄omái?†

⁶ N aà k̄e k̄és̄aa malaikaòzi ḡōpla,
n aà kp̄a kpalau ní gawio ní b̄ēēeò.

⁷ N t̄ó à iko ví p̄ó p̄ó ní k̄ēwa,
ní t̄ó p̄ópii mis̄il̄l̄è,‡

⁸ s̄áò ní zuo ní s̄è̄an̄oò p̄ii,
⁹ b̄áò ní kp̄oò ní p̄ó p̄ó kú isia guu.

¹⁰ Dii wá Dii, n t̄oò d̄únia guu.

9

Lua s̄aaukpa k̄e'í yakeke gb̄é̄ne yáí

¹ Davidi le.

² Dii, má n táasile ní n̄s̄em̄endoo,
má n yáb̄ons̄aek̄eao kp̄awakené.

³ Má p̄onake, má yáalo n yá musu,
Musude, má n t̄oò ní lesiao.

⁴ Ma ib̄ēeò Ìi kpekpa,
aai ḡēmb̄ole aa gaga n aē.

⁵ Asa n z̄eman̄o, n yānakp̄aa,
z̄s̄lea n ḡinaa n yāḡs̄ḡo a z̄éwa.

⁶ N buip̄aleò l̄èle,
n gb̄ēv̄aip̄io m̄ionz̄s̄,
n ní t̄s̄ d̄è m̄óm̄io.

⁷ N m̄usi láasai kp̄a ma w̄è̄leòzi,
n ní w̄è̄leò kwè,
an yá òo gb̄ēgu loo.

* 8:3 Mat 21.16 † 8:5 Sou 144.3, Ebe 2.6-8 ‡ 8:7 1Kln 15.27, Efe 1.22, Ebe 2.8

8 Dii ì kible gɔɔpii,
à a kpala dile yákpalekea yáí.
9 A yákpaleke ní dúnia gbéò súsu,
a kible buiɔwa a zéwa.

10 Dii mé ulekli ù
gbé pò wàle gbàamónéne,
a dené aafia'ekli ù taasikegɔɔ.

11 Dii, gbé pò n tó dɔɔ n náai ví,
nili n aeyanao vūaao.

12 A lesi Diie, àle kible Siɔna,
à aà yákeaɔ kpáwake bui píie.

13 Asa yá lí sáaaguo,
ì tɔsi gbèdenawa,
ì taasideo wiilea yáda.

14 Gwa lá ma ibeɔ lé ladaa, Dii,
wènadɔmɛɛ, ní ma bɔ ga lézì,

15 mí lé mama Siɔna bíiboleu,
mí pɔnake ké n ma suabà yáí.

16 Buiɔ sí e pò aa yòu,
an gbá zù ba pò aa kpáu.

17 Wa Dii dɔ ní yákpalekea a zéwaoɛ,
ì to gbèvái yákea labadaaála.

18 Gbèvái ò ì ta bedau,
bui pò aali Lua yádaopiɔ.

19 Wènadeɔ yá a sáaagu bauo,
taaside wèdɔaaàzi láaa vío.

20 Fɛle Dii,
risu to gbènazina n gá flo,
bui píi káaa, ní yákpalekeríno.

21 Dii, to vía buiɔ kú,
ké aa e dɔ wa de gbènazinao ù.

10

Lua yággɔsa ní gbéò wabikɛa

1 Dii, bóyái ní zɛa zàzái?
Akea ní ulené taasikegɔɔzìi?

2 Gbèvái ì gbàasaide wɛ wala guu,
ì kɔnikèè, ì aà kú.

3 Gbèvái ì a pɔnideao íanadā,
ì bíide sáaukpa, ì Dii tɔbèesi.

4 Gbèvái wala mé tò ìli Dii aeyao,
a Lua láasoo vío.

5 Yá pò ì ke píi ì bɔè maaɛ,
ì azia káfí, ìli n ikoyá dao,
ì lesuikɛ a ibeɔwa.

6 I mɛ á kpaguao,
áo ku pɔnau taasikesai gɔɔpiie.

7 Eɛ ìɔ dɔ aà léu
ní gbékaao ní yápáɔ,
yádonweia ní yáváio mé aà lé pà.*

8 I naale yáesaideɛ wénkpe,
ké à e aà de asii guu,

* 10:7 Lom 3.14

Ì mi'lide kpákpa gusaena.

⁹ I naale gbéne asii guu lán nòomusuwa,
Ì naale lákpèu à e yèessaide kú.

Tó à aà kù, Ì aà gálè ní a bao.

¹⁰ Gbé pò a le a kù gò wúlea yèmèe,
gbáa mé aà nè.

¹¹ Gbèvàiپی Ì me Lua a yá fán vío,
Ì òku a wéwae, Ìli gu'eo.

¹² Dii, fele mós ní n gbáao,
Lua, òyò yèessaide fánke.

¹³ Lua, bóyái gbèvái Ì dónnò?
Ì o a sò guu òyò Ìadawao.

¹⁴ N beeo ni e sáasá,
ni gbéyá'oma ní ní pòsiao yáda,
ké ñ e òdaumá.
Yèessaide Ì azíla kpama,
tone pò gwana vío dónlèden n ù.

¹⁵ Gbèvái ní gbé pásio gási éné,
an vái pò aale e wa dso wí ní musu.

¹⁶ Dii Ì kible gòpii,
aà yádansaiò midè aà búsuu.

¹⁷ Dii Ì yèessaide wabikea ma,
Ì ní gba sò, Ì swádo ní yái.

¹⁸ Ì zè ní tone pò gwana vío
ní gbé pò wálè Ìadamá,
ké gbènazína pò de búsutì ù su to sò kéngu bo yái.

11

Sòdilea

Davidi le.

¹ Ma na Diizi.

Bóyái ále omèe mà vua
mà ta gbè musu lán bāwai?

² A vāikenaò gwa, aa kakpà sáa,
aa gusae yémá aa sá gá,
aa kakpàle nòsemaadeowa.

³ Tó felekkaa yāmikpale gbòò,
gbèmaaò kea ní?

⁴ Dii ku a kpéu,
a zòlea báawa musu we.
Ì wèpá gbènazínaòla,
Ì wékpale nízi.

⁵ Dii Ì gbèmaaò tàasika,
àma a za vāikenaògu
ní gbé pò yāpási Ì kené naò.

⁶ A teyò ní latègbòò kwe vāikenaòwa,
Ían wáa mé aò de ní baa ù.

⁷ Asa Dii Ì yáke a zéwa,
yákea a zéwa Ì keè na,
gbèmaaò wesiaàle.

12

Gbènazína bèèboa

¹ Davidi le. Wí sí ní kúuleaoe.

² Ma suaba Dii!

Asa gbèmaa ku bo,

náaide làa gbēnazinao guu.

³ Baade i eeto a gbédeeee,
i lena keè ní nòsememplao.

⁴ Dii, lenade gyawi

ní gbé pò í azía se leño.

⁵ Aaí me ní lé mé a tidò gbéa,
wa mé wa ní lé ví,
dème a kiblemái?

⁶ Gbé busèo wetaa

ní wēnadeo aaukeao yái,

Dii mè á fele sa,

á ní gba bókli pò aale a nide.

⁷ Dii yá saa vío,

a de lán ánusu pò wa yò mua téu

wa bàasa gēn soplawa.

⁸ Mpi Dii, nýo wá dśa gōpii,

nýo wá sí gbé bee taaowa.

⁹ Tó gbéyo yābēe kù oplapla,
gbēvāio Ìo be ní yōo gupiiue.

13

Lezua Luazi

¹ Davidi le.

² E boe, Dii?

Ma yá aò sáangu gōpii yà?

N mikpe aò dōamē e boe ní?

³ Máo dēeka ní ma láasoò e boe ní?

Ma pò Ìo sia lá gu lé dō,

ma ibee aò gbáablea e boe ní?

⁴ Dii ma Lua, ma gwa ní ma yāma.

Ma oa weemēe,

ké másu ga i oo yái,

⁵ ké ma ibee su me a tidōmalao,

ké ma wēleo su pōnake ma fua yá musuo.

⁶ Mále n gbēke náaike,

ma pò na ké nýo ma suaba.

Má lesi Diie,

asa à yāmaakēmēe.

14

Misaide ya'oa

(Sou 53)

Davidi le.

¹ Misaideo i o ní sō guu Lua kuo.

Aa òkpà, an yākea vāi,

yāmaakēna kú ní guuo.

² Za musu Dii í wéte gbēnazinaozi,

í gwa tó gbēe òno ká a kfi wēlea.

³ Aa sāsā pii, aa gō dōsai míomio,

yāmaakēna kuo, baa do.*

⁴ Vāikēna wé lí gu'eo lé?

Aaí ma gbéyo mómo lán úwa,

aali lezu Diizio.

* 14:3 Lom 3.10-12

⁵ Gwa, vía a ní kú we maamaa,
asa Lua a ze ní gbẽmaao.

⁶ Váikena ì kpa taasidee a pœãu,
kási s̄ Dii mé taaside ulékíi ù.

⁷ Lua, b̄o Siɔna m̄o ñ Isailiɔ b̄o!
Tó Dii s̄u ní a gbé̄o ní pá ziu,
Yakɔbu buiɔ p̄nakε,
Isailiɔ yáalɔ.

15

Luayamana ya'oa

Davidi ɛ.

¹ Dii, déme zεv̄l à gē n uai?
Déme a f̄s̄ à̄o ku n gb̄es̄is̄l musui?

² Gb̄é̄ p̄s̄ Ì ku taaesai,
mé ì yáke a zéwa,
mé ì s̄lana'o ní n̄s̄em̄endoo.

³ Ili yádo gb̄ewao,
ili taaeke a gb̄édeεo,
ili a gb̄edo s̄s̄s̄o.

⁴ I saka luayadansaiɔgu,
ì luayamanaɔ kpela.
Ili a legb̄ea lileo,
baa tó à kèè z̄l'ù.

⁵ Ili ɔa s̄εan̄é à a igb̄ào,
ili b̄o gb̄é̄ p̄s̄ a yá kú kpe ɔs̄as̄a yáio.

Gb̄é̄ p̄s̄ ì ke màa a kpagua bauo.

16

Naa Luazi

Davidi ɛ.

¹ Ma d̄s̄a Lua,
n̄mε ma nanzi.

² Má ò Diiε ma diin n ù,
n̄mε ní ma aafia ù.

³ N gb̄é̄ p̄s̄ kú ma bùsuuɔ
mé de gawide p̄s̄ ì kamagu ù.

⁴ Gb̄é̄ p̄s̄ aal̄ wá gé t̄aa kíiɔ
aal̄ yá'ɔma kpá r̄iz̄laz̄ie.

Má sa'ɔ'ì t̄s̄l̄εr̄n̄o,
wa ní t̄aaɔ t̄s̄ ma ma léuo.

⁵ Dii, n ma ka ma baawa,
ma w̄eni ku n ɔz̄l̄ε.

⁶ N k̄oɔ d̄am̄εε gumaau,
gba p̄s̄ ní d̄am̄εε k̄amagu.

⁷ Má Dii t̄aas̄il̄ε k̄é ì ɛdaa,
baa gwá ì to ma s̄s̄ ma gba laai.

⁸ Miɔ Dii e ma w̄éu ḡoɔpīi,
lá a kumanɔ, má kpaguao.

⁹ Bee yáí ma p̄o Ì na,
ma n̄s̄ε Ì yáalɔ,
ma w̄é d̄oi Ì ma m̄ε aɔ ku aafia.

¹⁰ Asa r̄ȳɔ ma to miauo,
r̄ȳɔ we n yámana yaikεo.*

¹¹ N ma ka w̄eni zéwa,
n kíi p̄na Ì p̄εεau,

* 16:10 Zln 13.35

pomaao ku n ozi goppii.†

17

Wabikea

Davidi wabikea.

¹ Dii, ma yama,
asa ma ya nae,
swado ma wiileai,
ma wabikea ma,
asa male ke ri moafilioo.

² N kii ma yana eu,
n wele ya po zevi e saasa.

³ N ma so gwa, n wetemazi gwa,
n ma taasika, ni yae eao,
asa ma zed ma le a ma kalikeo.

⁴ Mili te gbenezina yakeaozio,
mili gbe paslo leseo.

⁵ Ma be n zeu susu,
mi paale n yaeo.

⁶ Male lezunzi, asa nyo wea.

Lua, swase ma wabikeai.

⁷ N n gbeye bonsae kemee,
gbe po nanzi bo ri ibeo ozi.

⁸ Laaido la ri webesianawa,
ni ma slo n kulukulunau.

⁹ Ma si gbenvai po aai ladaawa,
ma ibee po liaamazipo.

¹⁰ Aali gbee wegwao,
an le i yo ya'o.

¹¹ Aa palemazi aa liamazi,
aa webia ke aa e ma pale zile.

¹² Aa ye ma taitai
lan nomusu nandenaawa,
lan nokusi po naalea gusaenawa.

¹³ Dii, fele darle, ni ri kwe,
ma si gbenvaipowa ri n fendao,

¹⁴ ma bo gbepio ozi ri n gbaao.

An baa ku duniae bee guu,
an aizee io dirzi, an neo i ka,
aai po po feo kale ri nepione.

¹⁵ Ma wesinle ma nosemaa yai,
to ma n e ma vugoo, bee a moa.

18

Ziblea sdaukpaa

(2Sam 22.1-51)

¹ Le po Dii ziblena Davidi sie go po a aà bo Saulu ri aà ibee kinio ozi.

² Má yenzi Dii,
nime ri ma gbāa ũ.

³ Lua mé ma gbesi ũ,
mi naazi,
ma Lua mé ma zegikii ũ,
i ma misi.

A de ma sengbao ũ,
má aà náai ví,
a de ma suaban gbāa ũ,

† 16:11 Zln 2.25-31

Ì ma d'á.

⁴ Dii kà wà àà sáaukpa.

Mi lɛzuaàzi,

Ì ma bɔ ma ibeɛɔ ɔzɪ.

⁵ Gó kpàlemanɔ,

kaale swa lé ma ble.

⁶ Mia baɔ galakpàmeɛ,

ga baikpàmeɛ ma ae.

⁷ Ma yeelea guu màa ma Dii sísi,

ma lezù ma Luazi,

ɔ à ma bɔ mà za a be,

ma wii kàwà, à g'è àà swáú.

⁸ Tɔɔle lùalua à z'azía,

gbèsísíɔ dèedee ní z'inau,

aa lùalua ké àà pɔ pà yáí.

⁹ Súlele bɔ àà níu,

té p'ó í kúmá bɔ àà léu,

a y'ɔ lé pipi àà ae.

¹⁰ A gu k'èaa musu à p'ila,

lou sisi àà gbá z'ie.

¹¹ Ale vua dia malaika g'àsiaɔde kpe,

àle y'aa kpa ní íanao.

¹² A gusia kù az'lala,

à luabesiana k'è a kúk'í ú.

¹³ Lousisia d'baa àà gawi p'ileae,

lougbe kwè, lou p'ilep'ile pásip'ásl.

¹⁴ Dii Musude p'ala za musu,

àà bɔ dɔ louvíá ú.

¹⁵ A ka f'á ma ibeɛɔgu à ní f'aaa,

Lua s'umá à ní yá.

¹⁶ Ké n palamá Dii,

ísia t'ɔɔle bɔ gupuau,

ké n p'ɔbɔ n níu,

d'únia z'ína bɔ puizi.

¹⁷ A ɔbɔ za musu à ma kú,

à ma bɔ ísiu.

¹⁸ A ma si ma ibeɛ gb'áawa

ní ma w'ele p'ó an gb'aa d'emalao.

¹⁹ Aa ànaa ma w'enakeg'ɔɔ,

ɔ Dii z'emano.

²⁰ A ma bɔ à ma gba d'εpook'í,

à ma m'isi ké a yemazi yáí.

²¹ Dii y'ak'emee ma n'osemaa léu,

à flabòmee ma gb'ásisai léu.

²² Asa má Dii y'ádileao k'ua,

mi váike ma a Lua t'ò weo.

²³ Aà ikoy'áɔ ɔ d'aaamee,

mi bɔ y'á p'ó a dil'eo kpeo.

²⁴ Ma kua t'aae ví Dii'eo,

má az'ía k'ua duunasai.

²⁵ Dii flabòmee ma n'osemaa léu,

asa a è má kú gb'ás'isaie.

²⁶ N náai ví náaide'one,

t'aaesaiden n ú t'aaesaide'one.

²⁷ N wásawasa gb'é wásawasa'one,

áma ni k'ónike gb'é d'òsai'one.

²⁸ Ni z'labusanao suaba,

ni gbé pɔ̄ aai nízia se lesɔ̄ busa.
 29 Dii, ni ma filia tefele,
 ma Lua, ni ma gusia lilé gupua ũ.
 30 N n gbáao má fɔ̄ kuadi kaawa,
 ní ma Lua dɔ̄nleɔ̄ má fɔ̄ ví gía.

31 Luapi sɔ̄, aà yákeɔ̄ bɔ̄lei.
 Dii yá sáa vɔ̄lo.
 A de sɛngbao ũ gbé pɔ̄ náazɔ̄ne.
 32 Dii báasio, déme Lua ũi?
 Wá Lua báasio, déme gbesi ũi?
 33 Lua mé í ma gba gbáa,
 ɔ̄me í zepoomɛɛ súsu.
 34 I to ma wá nakú lán tuewa,
 í to màɔ̄ be bùsu gulesɔ̄ musu.
 35 I zíkaa dadameɛ
 e ma gási fɔ̄ mɔ̄gotɛ sá gá.

36 Ni n ziblesɛngbao kpaɔ̄,
 ní ma kúá ní n ɔ̄plaaɔ̄,
 ni naale ñ ma tɔ̄bɔ̄.
 37 Ni ma zé yáasa kúmeɛ,
 ɔ̄ ma gbá lí gbáleo.
 38 Ma pele ma wèleɔ̄zi ma ní kúkú,
 mi kpekpaɔ̄ e ma ge ní dedeɔ̄.
 39 Ma ní wiwi, aai e fɛleo,
 aa kwè gɔ̄ kálea ma gbá zíe.
 40 N ma gba gbáa, ma zíkàɔ̄,
 ní tò ma ibeɛɔ̄ mikpáa.
 41 N tò ma wèleɔ̄ kpekpa,
 ɔ̄ ma a zangudepiɔ̄ míde.
 42 Aa wiilè, gbèe í ní suabao,
 aa lezù Diizi, í yámamáɔ̄.
 43 Ma ní ké búebue
 lán luutɛ pɔ̄ íana sèwa,
 ma táa'òmá lán zé guu pèleawa.

44 N ma bɔ̄ gbé pɔ̄ fɛlemanɔ̄ ɔ̄zɪ,
 n ma ke buiɔ̄ mide ũ.
 Gbé pɔ̄ má ní dɔ̄ɔ̄ lé zɔ̄blemeɛ.
 45 Bui zɪlɔ̄ í vlánaumeɛ,
 tó aa ma yámá, aai misillemɛɛ.
 46 Buipáleɔ̄ kúsu í kwé,
 aai bɔ̄ ní zegikɪiɔ̄ ní lualuaɔ̄.

47 Dii ku! Báaaden ma gbesi ũ!
 Wá Lua ma Suabana tɔ̄bɔ̄.
 48 Lua mé í tɔ̄simeɛ,
 í buiɔ̄ totomeɛ.
 49 N tò ma pili ma ibeɛɔ̄wa,
 n ma gba gbáa de ma wèleɔ̄la,
 n ma bɔ̄ gbé pásɔ̄ ɔ̄zɪ.
 50 A yáí má n sáaukpa buiɔ̄ne,
 má n táasile, Dii.*
 51 Dii í zɪ zɔ̄ ble kía pɔ̄ á sèe,
 í gbèkeke kía pɔ̄ á kpápíe,
 ma Davidi ní ma buiɔ̄ e gɔ̄ɔ̄pii.

* 18:50 Lom 15.9

19

Luabe gawi ní Lua yá gawio

¹ Davidi le.

² Musu í Lua gawi bɔ gupuuu,
báluma pɔɔ í aà zí ɔɔnɛ́.

³ ɔ yádané lá gu lé dɔ,

í dɔa kpámá gwá ní gwáó.

⁴ Ili yá'oo, aà yá'oa bui kuo,
wíli a káa mao.

⁵ Aà ɔɔ í gé dúnia guu píi,
aà yá'oa í gé e ɔɔle léwa.*

Lua kpɛdɔ íatɛɛ we,

⁶ í ɔ kpéu à bilɛ lán nɔsɛnawa,
í fɛle ní táo ní pɔnao lán negɔnawa.

⁷ I fɛle luabe léla,

í paa gé e a léle,
pɔe líɔ ulɛa a pusuiɔ.

⁸ Dii ikoyá paaɛ,

í ní nɔsɛ níninɛ́.

Dii yá náai ví,

í ledá ɔnɔsaideɔwa.

⁹ Dii í ɔtona dɔnɛ́ súsu,

í ní pɔ ke na.

Dii yádilɛaɔ gbási vɔɔ,

í ní oa weenɛ́.

¹⁰ Misiilea Diiɛ zépi wɛbɔa,

waɔ tɛi gɔɔpii,

Dii yákpalekɛa síana ví,

yápi ɔ maa wásawasa.

¹¹ Aà yámaa de vuaa, baa vua maa,
a na de zɔ'ia, baa zɔ búsu.

¹² Ni ledá mapi n zɔblenawa,

gbé pɔ n yá kúa ài ɔ zɔɔ.

¹³ Déme a fɔ yá pɔ ále zāwāɔ dɔi?

Sùuukɛmanɔ ní ma taaɛ pɔ ulɛaɔ.

¹⁴ Nsu to mapi n zɔblena dɔɛnnɔɔ,

duuna su gbāableaɔ,

mú kú wásawasa taaɛ zɔɔ sai.

¹⁵ To yá pɔ lé ɔ ma léu

ní láasoo pɔ kú ma sɔuo kangu

Dii, ma gbɛsi, ma Suabana.

20

Ziblea wabikɛa

¹ Davidi le.

² Dii sinnɔ n yeeleɛ guu,

Yakɔbu buiɔ Lua n sɛ lesí.

³ Kua za aà kúkúi a n suaba,
kua za Síɔna a dɔnle.

⁴ Aà n sa'oa píi sí,

n sa'obɔɔ í dɔaágu.

⁵ Aà pɔ pɔ n pɔ gbà kpama,

aà to n yá pɔ níle yá le,

⁶ wí gulakɛ zí pɔ ní blè yá musu,

wí dālapoo da ní wá Lua tɔo.

* 19:5 Lom 10.18

Dii wabi pɔ́ rí kè sinnɔ́ pii.

⁷ Má dɔ́ sa Dii í kía pɔ́ a kpà suaba,
Í siaànɔ́ za a be pɔ́ a kua adoau,
i to aà zible rí a gàsà gbáao.

⁸ Gbèeɔ́ í zikasɔ́goɔ́ náaike,
gbèeɔ́ í sɔ́ náaike,
wápiɔ́ sɔ́, Dii wá Lua náai wi ke.

⁹ Ampio, aa kúle aa léle,
wápiɔ́ sɔ́ wáɔ zea giúgiúe.

¹⁰ Dii, to kí zible,
tó wa lezúnzi, síwanɔ́.

21

Ziblea sáaukpaa

¹ Davidi le.

² Dii, kí lé pɔ́nake rí n gbáao,
aà pɔ́ na maamaa ké rí tò à zible.

³ N pɔ́ pɔ́ aà pɔ́ gbà kpàwà,
ní gí aà wabikea síaañɔ́.

⁴ N danle kèè rí éfáai zɔ́o,
n vua fùla kpàè.

⁵ A wèni gbèama, ɔ́ rí kpàwà,
rí tò a ku e gɔ́pii.

⁶ Aà gawi zɔ́ ké rí tò à zible,
n gawi rí zɔ́keo kpàwà.

⁷ Niɔ́ báaadaaàgu gɔ́pii,
n kuaaànɔ́ tò aà pɔ́ kèna.

⁸ Asa kí Dii náai ví,
kua Musude gbèkeu a kpaguao.

⁹ Nyɔ́ ɔ́die n ibeɛɔ́wa,

nyɔ́ n wèleɔ́ kú rí n ɔ́plaaɔ́.

¹⁰ Nyɔ́ rí ke mua yàa ù n mɔ́gɔ́,
Dii a rí míonɔ́ a pɔ́fègɔ́,
i to tékúma.

¹¹ Nyɔ́ rí néɔ́ midè dúnia guu,
ní rí buiɔ́ ké gbènazinaɔ́wa.

¹² Baa tó aa lekpáañzi,
an pɔ́eá a fɔ́ zíkɛo.

¹³ Nyɔ́ ka dɔ́dɔ́ rí wéwa,
nyɔ́ to aa kpekpa.

¹⁴ N gbáa guu, Dii, n nziá káfi,
wí lesi wà n gɔ́sake táasile.

22

Willèa Luawa

¹ Davidi le.

² Ma Lua, ma Lua,
bɔ́yáí n ma to wei?*

Ma willè,
àke a ríle mɔ́ ma suabaio ni?

³ Ma Lua, ma lezúnzi fáane,
ní weao,
ma willèma gwáasina,

ɔ́ rí nile.

⁴ N kua adoa, rí zɔ́leá báawa,

* 22:2 Mat 27.46, Maa 15.34

5 Isailio i ní táasile.

5 Mmē wá deziò n náaikè,
aa n náaikè 5 n ní mísi.

6 Aa lezúnzi 5 aa bokii è,
aa n náaikè 5 wí i ní kũo.

7 Kòtèn ma ù, gbēnazinan ma ùo,
wàle ma s̄s̄s̄, wàle sakamagu.

8 Gbḗ p̄s̄ lé ma gwaò lé ma yáal,
aale lēsuik̄ea,
aale m̄ik̄e dé̄udēu aale me:†

9 Lá àle Dii náaik̄e, aà aà b̄o,
tó aà yá k̄aāaḡue, aà aà mísi.‡

10 Mmē n ma b̄o ma da n̄ò̄seu,
n ma d̄o aà ȳówa.

11 Má na n ɔ̄z̄l za nēasak̄peue,
ní de ma Lua ù za ma da n̄ò̄seu.

12 Nsu ñȳò kumanò z̄ào,
asa taasi lé m̄ek̄pa,
m̄é gb̄ē ku à d̄omaleo.

13 Wa liaamazi dasidasi lán zugaaeɔwa,
wa pooamazi lán Basana zuswanaɔwa.

14 Wàle lēd̄d̄o lán n̄ò̄musu ɔ̄ɔb̄na p̄o aale p̄o taitaiɔwa.

15 Ma gb̄aa ḡē̄ea lán i k̄óleawa,
ma guò b̄ò̄ù p̄ii,
ma me ȳò lán z̄osawa.

16 Ma k̄òlo gīnḡaga lán p̄enkasowa,
ma léna n̄aale ma lé musu.§
Wà ma wule lán ḡewa b̄usutiu.

17 Gb̄é̄o liaamazi dasidasi lán gb̄é̄o wa,
gb̄ēv̄aip̄io n̄ò̄naamazi,

aa ma ɔ̄ ní ma gb̄áò f̄f̄f̄.*

18 Má f̄s̄ mà a wáò nao p̄ii.

Wà wēbiibii, wàle ma gwa,

19 wàle ma p̄okasaò k̄paale,

wàle t̄elep̄a ma ulatao yá musu.†

20 Dii, ñsu ñȳò kumanò z̄ào,

ñime ní ma gb̄aa ù,

m̄o d̄omale k̄pakpa,

21 ma b̄o an f̄enda léz̄l,

ma w̄eni si gb̄ēp̄io swaawa,

22 ma b̄o n̄ò̄musup̄io léz̄l,

ma si z̄us̄elep̄io k̄óbawa,

23 mí n t̄ob̄o ma gb̄é̄one,

mí n táasile k̄ók̄aaa guu.‡

24 A Dii v̄iak̄enaò, à aà táasile,

á Yak̄obu buiò, à aà t̄ob̄o,

á Isailio, à mísiileè.

25 Asa i saka taasideguo,

i aà w̄enadeke yaboo,

i mik̄ped̄èo,

à swákp̄a aà wiileai.

26 Má n táasile balu guu,

má lé p̄o má k̄ema fiabo n v̄iak̄enaò wáa.

† 22:8 Mat 27.39, Maa 15.29, Luk 23.35 ‡ 22:9 Mat 27.43
27.35, Maa 15.24, Luk 23.34, Zaa 19.24

‡ 22:23 Ebe 2.12

§ 22:16 Zaa 19.28

* 22:17 Zaa 20.27

† 22:19 Mat

27 Taasideo poble aa ká,
Dii káí wēelenao aa aá táasile,
aaio ku goopi.

28 Dúnia búu gbé Dii dō, aai zeaano,
bui pō kúuo kúléè píi,

29 asa kpalableaá Dii yáe,
í kible bui píiwa.

30 Dúnia gbáadeo kúléè píi,
gbé pō gè gékúo misiilèè píi.

31 An buio zobleè,
aa Dii yá dau siu ziadeone,

32 aai o gbé pō wi ní i yáaone
lá à yánakpamá,
asa a kè.

23

Dii mé ma dana u

Davidi le.

1 Dii mé ma dana ũ,*
poe a késáao.

2 I ma wúle sēbokoí,
í gemanó í kíkikili sae.†

3 I ma nòse nínimee,
í dōamee zé maa guu a tó yáí.

4 Baa tó má be gusisi pásfu,
má vái víakeo, asa ní kumano,
n sōna ní n goo í ma gba sō.

5 Ni blekale ma ae ma ibeoo wáa,
ni nísidoo ma miwa,
ni íka ma toona pai yelele.

6 Nama ní gbékeo ao kumano goopiie,
mío ku Dii ua e ma wēni léu.

24

Dii gēa a kpēu

Davidi le.

1 Tōole ní pō pō kuwáa Dii pōe,*
dúnia ní gbé pō kú a guuo píi.

2 A tōole zínapele ísiau,
a kàle ní swa.

3 Déme zeví à dede Dii sístwai?
Déme a fō gē aà uai?

4 Gbé pō táae vío mé aà nòse pua,†
mé ìli ze ní táao,
mé ìli legbē ní mōafilioo.

5 Dii a báaada adegu,
Lua aà Suabana a to yá bōaano na.

6 Maa a de ní aà káí wēelenao,
Yakobu buio Lua aeyanapio.

7 A bíiboleo wēwē,
à gbà zio wēwē,
í tó Kía gawide‡ gē.

8 Déme Kía gawidepi ũi?
Dii negōn gbáae,

* 23:1 Zaa 10.11, 1Pie 2.25 † 23:2 Zia 7.17 * 24:1 1Kln 10.26 † 24:4 Mat 5.8 ‡ 24:7 1Kln 2.8

Dii zikan gbāae.

⁹ A bíibɔleɔ wēwē,

à gbà zio wēwē,

í tó Kía gawide gē.

¹⁰ Déme Kía gawidepi ũi?

Dii Zlgōde mé Kía gawidepi ũ.

25

Lua wá dšana

Davidi le.

¹ Dii, ma azía kpàmae,

² ma Lua, mále n náaike.

Nsu to wí ma kũo,

risu to ma ibeɔ tidɔmalao.

³ Wí a gbé pɔ an wé dɔnzio kũo,

sema gbé pɔ bɔ n kpe pāɔ.

⁴ Dii, ñ n zé ɔlomεε,

ní n yá dadameε.

⁵ Gemanɔ n sínanu, ní dadameε,

asa Lua ma Suabanan n ũ,

ma wé ɔ dɔnzie gɔɔpii.

⁶ N sũuu ní n gbēkeo aɔ dɔngu,

asa ní vɪ za káauε, Dii.

⁷ Nsu táae pɔ má kè ɔ yádao

ge duuna pɔ má kè ma èwaasogɔɔ.

Ma yá aɔ dɔngu gbēke guu,

ké ní maa yáí, Dii.

⁸ Dii maa, í yāke a zéwa,

bee yáí í a yádada duunkεnaɔne.

⁹ Í zɪabusanaɔ da a zéwa,

í yāmaa dadané.

¹⁰ Dii ɔ gbēke ní náaio vɪ

ní gbé pɔ zè ní a bākuaɾnɔ yáo.

¹¹ Baa ké ma duuna zɔɔ Dii,

sũuukεmanɔ n tɔ yáí.

¹² Déme Dii vía víí?

Dii í ade da zé pɔ de aá sewa.

¹³ Ade aɔ ku nama guu,

aá buio mé aa gɔ ní búsu vɪ.

¹⁴ Dii gbēke vɪ ní a vɪakenaɔ,

í to aaɔ a bākuaɾnɔ yá dɔ.

¹⁵ Ma wé ɔ pe Diiwa gɔɔpii,

asa ɔme í ma gbá bɔ bau.

¹⁶ Ma wεgwa, wēnadɔmεε,

asa má kú mado ní taasio.

¹⁷ Ma yá'ɔmaɔ kɔ ma nɔse guu,

ma bɔ ma wétɛapi guu.

¹⁸ Ma taasi ní ma pɔsiao gwa,

ní ma duuna woloa píi.

¹⁹ Gwa lá ma ibeɔ ligua,

aa zamagu pásɪpásɪ.

²⁰ Ma wēni dšá, ní ma misi,

risu to wí ma kũo, asa ma nanzie.

²¹ To síana ní kua maaɔ aɔ ma dšá,

asa ma wé ɔ dɔnzie.

²² Lua, Isailio bɔ ní taasikeaɔu pii.

26

Gbēmaa wabikea Diiwa

Davidi le.

¹ Yānakpaa Dii,

asa ma yākè a zéwa,
ma n náaikè seasai.

² Ma le ñ ma gwa Dii,
ní ma nòse ní ma láasooṓ gwa.

³ N gbēke ɔ dɔaamεε,
mi zɔke n sɔanawa.

⁴ Mili zɔle ní εεdeṓṓ,
mili bebe ní mɔafilideṓṓ.

⁵ Má za duunkεnaṓ káaaau,
mili zɔle ní gbēváiṓṓ.

⁶ Ma a ɔ pɔpi táaesai seela ũ,*
mále lia n gbagbaklizi, Dii,

⁷ ké mà e n sáaukpa lesia guu,
mí n yābɔnsaεṓ kpàwake.

⁸ Dii, má ye n kpé pɔ níṓ kuuzi,
gu pɔ n gawi í pilau.

⁹ Nsu ñ ma naaa ní duunkεnaṓ,
rísu ñ ma baa daaa ní gbēdenaṓṓ.

¹⁰ Vái láasoo mé ɔ dɔaané,
an ɔ ɔ pai ní gbagusaεṓ.

¹¹ Mapi sɔ mi yāke a zéwa,
wēnadɔmεε ní ma suaba.

¹² Ma zékí è gumaau,
má Dii sáaukpa balu guu.

27

Dii mé ma gupua ũ

Davidi le.

¹ Dii mé ma gupua ũ, ma Suabana ũ,
dé má viakeéí?

Dii mé ma ulekí ũ,
dé vía mé a ma kúí?

² Tó gbēváiṓ sɔmazi ma taitaia yái,
ge tó ma ibεεṓ ní ma wēleṓ ánaa,
aa gēmbɔle aa léle.

³ Baa tó zígṓṓ koezṓmazi,
ma sɔ a vɔlo.

Baa tó gbéṓ fèlea ní zɔlo,
ma sɔ aṓ dilεε.

⁴ Yá mēndo malé a wabike Diiwa,
yápi malé wεεle maamaa.
Má ye màṓ ku Dii ua e ma gṓṓ léwae,
ké màṓ aá aeya aá kpéu we,
mí wépe aá kefenkewa.

⁵ A ma ule a kpéu taasikegṓṓ,
a ma gwa a zwàakpεu,
i ma ze gbε musu aafia.

⁶ Ma mi a fu ma ibεε pɔ liaamaziṓla,
mí sa'o Dii ua ní gulakεao,
mí lesi mà aá táasile.

⁷ Tó ma lezúnzi Dii, wea.
Ma wēnagwa ní ma yáma.

* 26:6 Iko 21.6-7, Mat 27.24

8 Ma nòse lé ledaa mà n aeya,
 Dii, mále n aeya.
 9 Nsu mikpedo mapi n zòblenaεo,
 rísu bo ma kpe ní pofeo.
 Ma Dɔnleden n ũ, rísu ma vūaa,
 Lua ma Suabana, rísu ma to weo.
 10 Tó ma de ní ma dao pākpāmazi,
 Dii a oliamazi.
 11 Dii, ma da n zéwa,
 dsaameε zé súsu guu ma kpākpanaɔ yái.
 12 Nsu to ma ibeεo ní ppeá keao,
 asa seelade εεnao lé yādɔa,
 mé gbé pásɔ lé pɔbo ní nú.
 13 Má yáε bee náai ví ké má e:
 Dii a maakemeε dúniaε bee guu.
 14 Wεdo Diizi.
 Ze gbāa, ní sɔdile.
 Wεdo Diizi.

28

Wabikea ní sáaukpaa

Davidi lé.
 1 Dii ma gbesi, mále lezunzi,
 rísu n n swá kákameεo.
 Tó ní nile,
 má gɔ lán gbé pɔ aa sí bεdauwae.
 2 Mále wēna wii lema, swásemazi,
 mále ma ɔ se n kúki oi.
 3 Nsu ma gále ní gbé bεεo ge váikenaɔ sānuo.
 Aai yāna o ní gbédeεε,
 āma an zaa gbéou kè zài.
 4 Kené ní yákea ní ní váikεaowa,
 flaboné ní dàawa,
 a gbε i wí ní musu.*
 5 Aai Dii yákea ní aà zíkεao yádao,
 a ní fuangba, a ní zεdɔo.
 6 Ma Dii sáaukpà,
 asa à swásε mà wēna wiileai.
 7 Dii mé ma gbāa ní ma sèngbaoo ũ,
 má aà náai ví ma sɔu.
 I dɔmale, ma nòse í yáalɔ,
 mi aà sáaukpá ní lesiao.
 8 Dii mé a gbéɔ gbāa ũ,
 a de ulekii ũ kía pɔ a kpæ,
 í aà suaba.
 9 N n gbéɔ suaba, ní báaadaŋgu.
 N ní dáda, ní ní kúa gɔpii.

29

Dii ya'oa zaa'tana guu

Davidi lé.
 1 Malaikao, à Dii tɔbo,
 à gawi ní gbāao dɔ Diie.
 2 A Dii tɔbo,
 à kúle Diie ní lousisi'ulaɔ daa.
 3 Dii bo kú lousisia kpe,

* 28:4 2Tim 4.14

Dii gawide i to lou pūna,
 Dii ku lousisia musu.
⁴ Dii lo gbāa do,
 Dii lo gawi vi.
⁵ Dii lo i seḍe lo paa,
 Dii i Libā būsū seḍe lo paa.
⁶ I to Libā gbèsiḥo vīvī lán zunewa,
 I to Eemō gbē vīvī lán gáaenawa.
⁷ Dii lo i lo ní loupilēa.
⁸ Dii lo i gbāa dee,
 Dii i Kadēsi guwaiwai dee.
⁹ Dii lo i lo zīa,
 I líkpe puakū,
 gbé pō kú aà ua o è, Gawidee.
¹⁰ Dii ku i pō daa dúniaa musu,
 Dii lo zīlēa Kia ũ gōopii.
¹¹ Dii i a gbé gba gbāa,
 Dii i báaadaŋgu aao aafia.

30

Dii sáaukpa

¹ Lē pō Davidi dà Lua kpé sakēpō ũ.
² Má n káfi Dii, asa n ma se leḥi,
 ni to ma ibeēo tidōmalao.
³ Dii ma Lua, ma wiilēma,
 ō n ma gbāgbā.
⁴ Dii, n ma si miawa,
 ni to ma si bedauo.
⁵ Dii náaikena, à aà táasile,
 à aà tōbō, asa a kua adoae.
⁶ Asa aa pōfēa lí la ní lao leo,
 aà èfāai mé lo ku e gbé wēni léu.
 Ǿloba lo ku gwá,
 ō gu i do ní pōnao.
⁷ Ké má kú nama guu, ma mē:
 Má kpagua bauo.
⁸ Dii, ké n èfāaikēmēe,
 n ma ze giúgiú lán gbēsiwa.
 Ké n mikpēdōmēe,
 ma gō bili guu.
⁹ Mmē ma lezūnzi Dii,
 ma kulékè ma diie ma mē:
¹⁰ Bó ài ma gaa ge ma sia bedau vīi?
 Ma papa a n tōbōe?
 A n náai kpāwakee?
¹¹ Ma yāma Dii, wēnadōmēe.
 Dii, nyo de ma Dōnlede ũ.
¹² N ma Ǿloba lile ōwāa ũ,
 n ma zwānkasa wōloa,
 n pōna dāmēe pōkasa ũ.
¹³ Máo níleo, máo n táasilee,
 Dii ma Lua, máo n sáaukpa láasaie.

31

Ziakpa Diiwa

¹ Davidi le.
² Dii, nūmē ma nanzi,

ńsuli tó wí ma kũo.

Lá ni yáke a zéwa, ma misi.

³ Swádɔmazi, ní ma bɔ kpakpa.

Gõmɛɛ ma misigbe ũ,

zezikidi pɔ a ma suaba ũ.

⁴ Ma gbesi ní ma ulektion n ũ,

dɔaamɛɛ, ní gɛmanɔ n tɔ yáí.

⁵ Nsu to má zu ba pɔ wa kpámɛɛuo,

asa ma Misinan n ũ.

⁶ Ma a wěni nàne n ɔzĩ,*

ma bɔ, Dii Lua Slande.

⁷ Má za tǎa gbàgbanaɔgu,

Dii má aà náai ví.

⁸ Má yáalɔ má pɔnake ní n gběkeo,

asa n ma gwa ma taasikea guu,

ní dõmanɔ ma yooyea guu.

⁹ Ni ma na ma ibeɛne ní ɔzĩo,

n ma gba dèepookii.

¹⁰ Ma wěnnagwa Dii, asa má yooyeaɛ,

pɔsia tò ma wé gɔ sùii,

ma pɔ yà, ma nɔse òɔkpà.

¹¹ Pɔsia lé ma wěni mɔɔɔ,

aaukea lé ma wé lao,

lãasoo tò má yěɛɛ ví bo,

ma wáɔ kè múumuunnɔ.

¹² Ma gbédeɛɔ i sakamagu ma ibeɛɔ yáí,

ma yá i ma gbéɔ víakũ maamaaɛ,

gbé pɔ lé kpaaũmanɔ gãaɛɔ i pãaleɛɛɛ.

¹³ Ma yá i dɔ gběegu bo

ma gɔ lán gewa,

ma gɔné lán oogboowa.

¹⁴ Mibɔ ma gbé dasiɔ lé ma pe,

vía pɔɔ liaamazi.

Aaí káaa aa lekpaafmazi,

aaí ledotũke ma wěnnibɔa yáí.

¹⁵ Mapi sɔ, níme má n náai ví, Dii,

mi me ma Luan n ũ.

¹⁶ Ma wěni bo ku n ɔzĩ gɔɔpiiɛ,

ma si ma ibeɛ pɔ lé ma wɛɔwa.

¹⁷ Mapi n zɔɔblenawa wegwa,

ma suaba n gběke yáí.

¹⁸ Dii, ńsu to wí ma kũo,

asa ma lezũnzi.

To wí väikenaɔ kú,

to an lé aɔ kpaaũa téenau,

¹⁹ to an léna ɛɛtonaɔ naale.

Aaí dɔɛ ní gběmaaɔ,

aaí sakańgu ní íandãao.

²⁰ Aizɛɛ pɔ ní káaa n víakenaɔne zɔɔ,

ni éfãaike gbé pɔ nanzĩne gbépii wáa.

²¹ Tó gbéɔ lekpaafĩzi,

ni ɔkuńla,

tó wãle lekpaakeńno,

ni ní ule n guu.

²² Ma Dii sáaukpà,

* 31:6 Luk 23.46

asa a yemazi z̄s̄o
 w̄éle p̄ó wà koez̄òì guu.
 23 Gili ḡēmagu we,
 ̄s̄ ma m̄è: N ma v̄ūaaε.
 Ké ma suabale z̄ùnzi,
 n ma w̄ēna wiilea mà.

24 Dii ȳamanao, ào yeaàzi.
 Dii í a náaikenao d̄s̄a,
 í fiabo z̄iak̄áfīnaōne a lé gb̄eu.
 25 A gb̄é p̄ó á wé d̄o Diiziò,
 ào gb̄aa à á s̄òdile.

32

Duuna'oa Luaε

Davidi le.

1 Báaaden gb̄é p̄ó Dii aà táae w̄olowà
 à aà duuna k̄èwà ū.
 2 Báaaden gb̄é p̄ó Dii lí aà táae ȳada loo
 mé m̄oafili kú aà n̄òse guuo ū.*

3 Ké má n̄íle ní ma duunao, ma ibába,
 ma wii lo d̄o za k̄oo e oosi.
 4 N ɔ̄t̄soleaa fáane ní gw̄aas̄inao,
 ma ȳéε l̄aa lá guant̄ēna lat̄ē ma gb̄ēwa.
 5 ɔ̄ ma wene ma duunai,
 mi a ȳāv̄ai ulene lo.
 Ma m̄è má a táaeo one Dii,
 ̄s̄ n ma duuna k̄ēa.

6 N náaikena wabikema a ḡoōwa,
 tó ȳá'la lé m̄ó, a aà le lo.
 7 Ma ul̄ek̄iin n ū,
 ni ma bo w̄é̄a guu,
 ni liamazi ñ ma suaba.

8 Dii òm̄εε à m̄è: Má ȳadane,
 mí n da z̄é p̄ó de ñ sewa,
 má ledama, mío w̄é̄tenzi.
 9 Nsu ñȳs̄ ku láasoosai
 lán s̄s̄ ge s̄s̄baonawao.
 Tó ni áas̄ina kán̄e ge kp̄ío,
 aali n d̄o seo.

10 Ȳa'5ma í li gb̄ēv̄aiola,
 Dii gb̄ēke í li aà náaikenaola.
 11 Gb̄ēmaa, à p̄onake ní Diio,
 n̄òsepuade, à gulake, í ȳaalb.

33

Lua táasilea

1 A gulake Diie gb̄ēmaa,
 à kú n̄òsepuade aà táasileε.
 2 A Dii t̄ob̄o ní domao,
 à lesiè ní m̄oōnao.
 3 A l̄è dafu siè,
 à p̄ó lé ní d̄s̄ao ní p̄ona wiio.
 4 Asa ȳá p̄ó Dii ò síana v̄í,
 a náai v̄í a ȳákea pii guu.

* 32:2 Lom 4.7-8

5 A ye yāmaai ní yázedeo,
 Dii gbēke dúnia pà.
 6 Dii yá'oa mé musu kè,
 aà lé'iana mé musupòò pèpe.
 7 A ikàle gudòù, à gò ísia ù,
 à íò kàaa, à gò ísi ù.
 8 Dúnia gbépii, à víake Diie,
 gbé béeò píi, à misiileè.
 9 Asa à yá'ò ò dúnia kè,
 à yādìle ò à gò kálea.
 10 Dii í lé pò buiò kpàaí gboo,
 í kpa búsideòne ní yá pò aale yáo.
 11 Yá pò Dii zèò íò zea gíúgíú,
 yá pò aà pò gbà íò ku gòòpii.
 12 Báaadén bui pò Dii de ní Lua ù
 à ní sé a pò ùò ù.
 13 Za musu Dii í gugwa zíle,
 í gbēnazínaò e píi.
 14 Za aà kúkií í wēpā
 gbé pò kú dúnia guuola píi.
 15 Aapi mé sò dò baadee,
 í wesi ní yákeòle píi.
 16 Kíá lí zible a zígò dasike yáio,
 zìkanae lí bò a gòsake yáio.
 17 Sò náaikéa à ní bò ee ví,
 baa ní a gbáakeo a fò gbé suabao.
 18 Dii wé pèa a víakenaòwa,
 gbé pò an wé dò aà gbēkezio.
 19 A ní bò ga lézi,
 a ní gwa aafia nòana gòò.
 20 Wá wé íò dò Diizi,
 òme wá Dònlède ù, wá sèngbao ù.
 21 Asa Dii ò wá pò í kèwà na,
 wá aà tó pò a kua adoa náai ví.
 22 Dii, n gbēke òò kúwanò
 lá wá wé dònziwa.

34

Dii maakea

1 Le pò Davidi dà gòò pò à azia dīle íande ù Abimeleki ae, ò Abimeleki aà yà, à tà.*
 2 Máo Dii sáaukpa gòòpii,
 míò aà táasile lá gu lé dò.
 3 Máo íanadá Dii yá musu,
 taasidoò í ma, aai pònake.
 4 A zòòke dò Diiemanò,
 wí aà tòò sànu.
 5 Ma Dii kíi wèele ò a wèa,
 à ma bò ma sòdeede guu.
 6 Gbé pò aà wé dōaazi a yáalò,
 aà gèe a gò kpa aà wéi bauo.
 7 Ma taasideke guu ma lezù Diizi,
 ò à ma yámà à ma bò ma yooyea pii guu.
 8 Dii Malaika íò ku a víakenaò sae,
 í ní bò.

* 34:1 1Sam 21.13-15

9 A ie ò dō lá Dii maa,[†]
 báaaden gbé pó náaàzi ũ.
 10 Dii gbé, à viakè,
 pɔe lí késá àà viakenaɔwao.
 11 Nɔana i nɔɔmusu de, pɔblea i késáwà,
 àma pɔmaae lí késá Dii kí wèlɛnaɔwao.
 12 Gbé, à mɔ ma yáma,
 mí viakɛa Diiɛ dadaé.
 13 Gbé pó ye a wēni ò maa,
 mé a ye a kua ò na,
 14 àà a lé fí ní yāvái oao,
 asu to ɛɛ bɔ a léuo.
 15 Àà miké vāiwa, i maake,
 àà aafia zé wɛɛle, ɔ tɛi.
 16 Dii ɔ wéte gbēmaaɔzi,
 í swákpa ní wiileai.
 17 Dii í mikpɛɔ vāikɛnaɔne,[‡]
 ké an yá su dɔ gbēegu ɔo yái.
 18 Tó wà lezù Diizi, i ma,
 í ní bɔ ní yooyea píi guu.
 19 Dii kái ní gbé pó an pɔ yàɔ,
 í dɔ gbé pó an ká gàɔle.
 20 Taasi ɔ gbēmaa le mɔɔmɔɔ,
 àma Dii í aà bɔ a guu píi.
 21 I aa wáɔ d́áè píi,
 ìli éo, baa m̀endo. §
 22 Kisia a gbēvāɔ dede,
 yá a z̄le gbēmaa ibeɛɔwa.
 23 Dii í a z̄blenaɔ suaba,
 yá a z̄le gbé pó náaàziwao.

35

Gbēmaa wiile a Diiwa

Davidi le.
 1 Dii, ibeɛɛ ní ma ibeɛɔ,
 zika ní gbé pó aale kamanɔɔ.
 2 N n s̀engbao ní n g̀ɔkeɔɔ s̀ele,
 ní fɛle dɔmale.
 3 N n s̀ona ní n f̀endaɔ se dɔ,
 ge da gbé pó p̀lemaziɔle.
 Omɛɛ ma Suabanan n ũ.
 4 To gbé pó lé ma wɛɔ kpɛkpa,
 wí i ní kú.
 To gbé pó lé vāikpaafmanɔɔ fua,
 mí ní kpɛ e.
 5 Aaɔ de lán ɛse úa pó íana s̀elɛwa,
 Dii Malaika i p̀lɛnízi.
 6 An zé ò gusia v́í ní zāanaɔ,
 Dii Malaika i ɔz̄nízi.
 7 Asa aa ɛȳɔmɛɛ p̄æ,
 mi yāe kenéɔ, ɔ aa ba kp̄amɛɛ.
 8 To músi ní le, i kené zāma ũ.
 To ba pó aa kp̄amɛɛ ní kú,
 aai léle ɛ pó aa ȳ̀pi guu.

† 34:9 1Pie 2.3   ‡ 34:17 1Pie 3.10-12   § 34:21 Zaa 19.36

9 Ma pɔ i gbasa ke Diiwa na,
mí pɔnake ké à ma suabà yáí.

10 Má o ní nòsemendoo,
Dii, déme kànwai?
Ní taasideɔ si gbāamɔnedɔwa,
ní wɛnadeɔ bɔ ní wetánaɔ ɔzɪ.

11 Seelade eɛnaɔ i felemanɔ,
aaí yá pɔ má a yá dɔo lalaa.

12 Aaí maa fiabomeɛ ní váio,
ɔ ma gɔ gbɛando ú.

13 Tó aale gyáke yáa sɔ,
mí zwànkasa daɛ,
mí azia kɛsá ní leyao,
mí wabikené láasai,
14 lá aa de ma gbɛna ge ma gbé úwa.
Míɔ be mipela ní oosisio,
lá ma da mále wɛnakeɛwa.

15 Ama ké ma gɛmbɔle,
aa káamazi ní pɔnao,
aa ma zámakè aa ànaa,
aa ladàa láasai.

16 Aa ma àlafiike pásípásí,
aa lésakámazi.

17 Dii, níyɔ ma gwa màa e bɔe ní?
Nòomusupio lé ma taitai,
ma simá màɔ ku.

18 Má n tɔbɔ balu guu,
má n táasile dasi guu.

19 Nsu to ma ibeɛɔ tidɔmalao,
ńsu to gbé pɔ zamagu páɔ* ma gwa ní wɛdoo.

20 Yana lí bɔ ní léuo,
aaí yáɔ yákelesaideɔwa.

21 Aaí lé elea aa me:
Èhè, èhè, wá wé mé è.

22 Dii, n wɛsɛ, ńsu nyɔ níleao,
ma Dii, ńsu nyɔ zámánɔo.

23 Ma Lua, fele zamanɔ,
ma Dii, tó yá bɔmanɔ na.

24 Ní yáke a zéwa Dii, yánapaa,
ma Lua, ńsu to aa tidɔmalao.

25 Nsu to aa o ní sɔu wa ma neo,
ńsu to aa o wa ma mɔ bɛɛo.

26 Lá aale pɔnake ma yá'ea musu,
to wí ní kú, mí ní kpe e.
Lá aale zɔɔke blea,
widamá, ní ní kpebɔ.

27 To gbé pɔ ma bɔa maa í kené naɔ pɔnake, aai wiidɔi.
To gbé pɔ ma bɔa aafia í káńguo o gɔɔpii, Dii mé zɔɔ.

28 Mapi sɔ má n náaiyá'ò,
míɔ n táasile gɔɔpii.

36

Gbɛnazina vái, Lua maa

¹ Dii zòblena Davidi le.

* 35:19 Zaa 15.25

² Gbēvāi duuna yá dɔ ma sōwa,

aà wé líɔ Lua wí vío,*

³ asa ɔ e gbēmaan a ũ,
 ɔli a duuna dɔ à gbasa zauo.

⁴ Ee ní mɔafilio ku aà léu,
 à ɔnɔ ní maakεao tò.

⁵ I yāvai wāaiipa a wúlekfi,
 ɔli gí yāpāsio,
 ɔ azia péle zé faasai guu.

⁶ Dii, n gbēke zɔɔ kà saanaɔwa,
 ní náai ví maamaa à zɔ Luawa.

⁷ N maakea zɔɔ lán gbēsísíɔwa,
 n yágɔgɔa lé vío lán ísia ewa.
 Dii, ni gbēnazlɔa ní nɔbɔɔ bɔ pii.

⁸ Lua, n gbēke beee ví fá,
 gbēnazlɔa ɔ sɔɔ ní kílukulunau.

⁹ Aai n ua ble níside ble aa ká,
 ni n swa'i pɔnade kpámá aa mi.

¹⁰ Asa níme ní wēni mi ũ,
 kua ní gupuau mé wá wé kè.

¹¹ Nyɔ gbēkeke gbé pɔ aa n dɔɔne nyɔ gé,
 gi nyɔ nòsepuadeɔ suaba.

¹² Nsu to zlakáfiɔa ɔzɔao,
 nísu to váikenaɔ ɔkemεe yáayaa.

¹³ Gwa, mɔafilidepiɔ lèlè,
 aa gɔ kálea sɔɔɔ, aa fɔ fεleo.

37

Gbēmaaɔ ní gbēvāiɔ zia

Davidi le.

¹ Nsu to gbēvāiɔ yá n kú gbāao,
 nísu váikenaɔ gwea nídeɔ,

² asa aa giigaga gɔɔ lán sēwae,
 an maa a lāa lán sēla ísiwa.

³ Dii náaike, níɔ yāmaake.

Ze n búsuu, níɔ inamiu.

⁴ To n pɔ ke Diiwa na,
 i n gba pɔ pɔ n nòse yei.

⁵ Ze ní Diio,
 n aà náaike, i yáe beee kene:

⁶ A tó yá bɔnnɔ na lán gudɔawa,
 a to n bɔ maa lán fāanewa.

⁷ Lekpaau Dii ae, ní sśaaazi,
 nísu to saasena yá n kú gbāa
 gɔɔ pɔ aà yá lé bɔleio.

⁸ Pɔkúma tó, mikē pɔpaawa.

Nsu to yá lí n kú gbāao,
 ɔ mɔ ní váikeaɔe.

⁹ Asa gbēvāiɔ mide,
 gbé pɔ an wé dɔ Diiziɔ mé aa gɔ búsu ví.

¹⁰ A gɔ yɔɔ ké gbēvāiɔ aao ku ɔo,
 baa tó n ní weele, níyɔ ní eo.

¹¹ Zlabusanaɔ mé aao búsu ví,*

* 36:2 Lom 3.18 * 37:11 Mat 5.5

aaiɔ pɔnakɛɔ ní aafia zɔɔo.

¹² Gbɛvái í vǎikpaafí ní gbɛmaao,
í lésakáaazi.

¹³ Ama Dii ɔ aà yáabɔ,
asa a dɔ aà gɔɔ a pa.

¹⁴ Gbɛváiɔ í fɛnda wo,
aafí ní kakpa sáa,
ké aa e taasideɔ ní wɛnadeɔ kwɛɔ,
aai gbɛ pɔ an yákeɛa maaɔ dɛdɛ.

¹⁵ An zía fɛnda a ní zɔ ní sɔu,
wa ní sáɔ é'ené.

¹⁶ Yɔɔna pɔ gbɛmaa ví
dɛ gbɛvái dasiɔ àizeɛa.

¹⁷ Asa gbɛváiɔ gbáa a midɛ,
áma Dii ɔ gbɛmaao kúá.

¹⁸ Dii táaesaideɔ yá dɔ,
an kpaalɛ ɔ dɛ ní pɔ ú gɔɔpiiɛ.

¹⁹ Wí a ní kú yápási gɔɔo,
baa tó nɔana ká, aao káaɛ.

²⁰ Ama gaga a gɛ gbɛváiɔgu,
Dii ibɛɛɔ láa lá sɛbɔbɔ í láawa,
aa gɛlɛ lán súlelewa.

²¹ Gbɛvái í pɔ sɛamá,
íli a fiaboo,
gbɛmaa sɔ́ í gbada sɔ́sɔ́ú.

²² Gbɛ́ pɔ́ Dii báaadángu mé aa gɔ́ bùsu ví,
gbɛ́ pɔ́ à lekɛnéɔ sɔ́ aa midɛ.

²³ Dii mé í zemikú gbɛ́ɛ,
aà pɔ ɔ na aà kuawa.

²⁴ Baa tó ále lele, a léle sɔ́bɔbɔ,
ké Dii aà kúá yái.

²⁵ Ewaason ma ú yáa, ɔ ma zikú,
mi e Lua gbɛmaa vúaa bauo,
mi e aà néɔ lé baakɛo.

²⁶ ɔ gbada gɔɔpii ɔ pɔ́ sɛané,
aà néɔ aao dɛ báaadeɔ úɛ.

²⁷ Mikɛ yáváiwa, níɔ yámaake,
ní e ñyɔ́ ku gɔɔpii.

²⁸ Asa Dii ye maakɛai,
a a náaikenaɔ vútaao.

Aao ku aafiaɛ gɔɔpii,
gbɛváiɔ sɔ́ aa midɛ.

²⁹ Gbɛmaao mé aa gɔ́ bùsu ví,
aaiɔ ku we gɔɔpii.

³⁰ ɔnɔyá í bɔ gbɛmaa léu,
aà lé í yázedɛ o.

³¹ Aà Lua ikoyá dɔ aà sɔ́wa,
aà gbá lí tii pɔ́ewao.

³² Gbɛvái í gbɛmaa kpákpa
ké à e aà dɛ.

³³ Dii a gbɛmaapi to aà ɔzlo,

a we yákpale aà bleo.

³⁴ Śa Diizi, ní aà yá ḱa,
i n káfi, ní ǵ búsu v́,
ní gběvái midεa e.

³⁵ Ma gběvái gbáadee è yáa,
àlε ɔta lán lí ṕ gu kèè nawa.
³⁶ Ké tá ma kpa we, a ku we ɓo,
ma aà wèlε, mi aà eo.

³⁷ T́aesaside yá gwa,
wéte gběmaa yái,
asa ǹseniede bui ǵ bui ú.
³⁸ Ama duunkena ɓ b́de śanuśnu,
gběvái bui a mide.

³⁹ Dii mé a gběmaa ɓ suaba,
a ɓ de né ulékú ú taasikεgɔɔ.
⁴⁰ Dii a ɔ́nle, i ní ɓo,
a ní sí gběvái ɓwa, i ní suaba
ké aa náaazi yái.

38

Taaside wabikεa

¹ Davidi lε.

² Dii, ŕsu ma toto ní pɔ́fεoo,
ŕsu ma lele ní pɔ́kúmaoo.

³ N ka ma kú maa,
n ɔ́tɔ́le.

⁴ Ma mε dáamav́o n kpēne yái,
ma wá aafiao ma duuna yái.

⁵ Ma t́ae ɓ d́amala,
aa t́a lán aso gbiawa.

⁶ Ma ɓo lí f́na ú,
aa yaikè ma sɔ́úke yái.

⁷ Má kooa ma ǵ ɔ́ɓɓɓ,
mi ɓe oosisiaε gɔɔpii.

⁸ Ma wó lé wí śana,
ma mε dáamav́o.

⁹ Má yéεε v́o, ma mε kè múεmε,
mále wiile ma s̀ pusubɔa yái.

¹⁰ Dii, ní ṕ ṕ má yei d́ píi,
ni ma wea f́εε ma śasá.

¹¹ Ma ś lé v́ gbò gbò, ma gb́a yáa,
ma wé lé teke ɓo.

¹² Ma gběna ɓ ní ma gbé ɓ i εmεεε,
ma daε ɓ i zemεε zázá ma ɓ yái.

¹³ Gbé ṕ ye ma kaikε ɓ ma pá,
ma wena ɓ váikpaafmanɓ,
aa ɓ mɔ́afiliiyá gwa ní ḱo gɔɔpii.

¹⁴ Ma ǵ lán swádowa,
mili yámao,
ma ǵ lán lénanaaladewa,
mili lεwéaao.

¹⁵ Má de lán gbé ṕ lí yámaowa,

mili yázāsímáo.

¹⁶ Dii, níme ma wé dónzi,
níyò ma yáma, Dii ma Lua.

¹⁷ Ma mè rísu to aa tidomalao,
rísu to aa íanadá ma tíia guwa yáio.

¹⁸ Ma ka lélea,
mìò ku yá'òmaue gòòpii.

¹⁹ Má a yáváìò siune sa,
asa ma duuna yáí ma pò yaa.

²⁰ Ma íbèèò gbáa mé aa aafia,
gbé pò zamagu pàò dasi.

²¹ Aaí maa íabomeé ní váio,
maa má téí, ò aa íbèlèsèmanò.

²² Dii, rísu ma vúaaò,
ma Lua, rísu níyò kumanò zàò.

²³ Mò dómale kpakpa,
ma Dii, ma Suabana.

39

Taaside wíleá Luawa

¹ Davidi lé.

² Ma mè máò azlá kúa dèe,
má tó ma lé ma da duunauo.
Tó gbèváiò kumanò, má a lé fí.

³ Ma lé kpaatá, má kú kílikili,
mí yáe oo, baa yámaa,
ò ma yá'òma éa káfi.

⁴ Ma sò pusu bò ma guu,
ké ma láasookè, ma nòse té bò,
ò ma yá'ò ma mè:

⁵ Dii, to mà a kua lé dò,
ní ma gòò dasileo.
To mà dò lá ma wèni í gèzea áa.

⁶ N ma wèni lé yò n stáo,
ma kua de wé ní níola n kíio.
Gbèpii í gèzea lán íanawae,
⁷ gbènazína bea bò de lán uenawae.

I ke bàabáa í àizee káaa,
áma a dò dé a gòèò.

⁸ Lá màae, bó má wé aò doi bí?
Mme ma wé dónzi, Dii.

⁹ Ma táaeò kèa,
rísu to mísaideò ma àlafíkèò.
¹⁰ Ma lé kpaatá, mí a lé wéaaò,
asa níme n yápi kè.

¹¹ Nsu ma gbè bò,
n ògbala lé ma kásánke.

¹² Ní gbé toto,
ní aà wétá aà duuna yáí,
ní aà àizee sóso lán bléwa.
Gbèpii í gèzea lán íanawae.

¹³ Ma wabíkèa sí Dii,
swákpa ma wíleai.
Nsu swákaka ma òlbaeò,

asa n nibòn ma ù,
 má de bòmò ù lán ma deziwæ.
 14 Wεwoa ké mà e màò weea,
 e màò kesai.

40

Dii sdaukpaa

1 Davidi le.
 2 Ma wεdò Diizi maamaa,
 5 à ma wegwà à ma wiilea mà.
 3 A ma bò gbáo kòfide guu,
 à ma si deewa.
 A ma gbá pèle gbesi musu,
 à ma ze we giúgiú.
 4 A lè dafu dà ma léu,
 wá Lua táasilea pò ù.
 Gbé e dasi, vía i n kú,
 aai Dii náaike.
 5 Báaaden gbé pò Dii náai ví
 mé ìli ze n waladeò n táagbagbanaò ù.

6 Dii ma Lua, n yábonsaekεaò dasi,
 wa fò yá pò nle yáwanòò dòdòò.
 Tó má dàu lé siuné,
 a lé vío, má fò o píio.

7 N ye sa'obò ge gbaio,
 5 n tò ma swá mà.
 Ni sa pò wí a pò káteu à tékú
 ge duun awakpabò gbeao.
 8 O ma mè: Má ké!
 Lá a ku lá guu ma yá musuwa.
 9 Má ye n pœéá keaie, ma Lua,
 n ikoyá ku ma sò guu.*

10 Má yáze de baokpa balu guu,
 má a lé kpaatò lá n dōwá Dii.
 11 Lá ni yānakpámá, má nleò,
 má n náai n n gbēsuabaaò yá'o.
 Má gí n gbēke n n slandekεo oi balu guuo.
 12 Dii, n̄su gí ma wēnagwaio,
 to n gbēke n n slandekεo ma d̄sa.

13 Asa vāi pò liaamazi lé vío,
 ma táaeò dāmala, má fò gu'eo,
 a dasi de ma mikáa, s̄ kēmagu.

14 Dii, sue, ma misi,
 Dii, ke kpakpa, m̄ d̄male.
 15 To wí ma wenaò kú,
 aa n̄ mi pele.
 To gbé pò ye mà yá'eo kpekpa,
 an gεε ḡó kpá n̄ wéi.
 16 Gbé pò aaí omεε, tàale, tàaleò,
 to wí ḡó n̄ ú ú.
 17 Gbé pò aale n k̄ii weεleò,
 to an p̄o kεma na aa yáal.
 Gbé pò an wé d̄oi n̄ n̄ suabaò,
 aaò o láasai Dii z̄ò.

* 40:9 Ebe 10.5-7

18 Taaside wēnaden ma ũ,
lãasooke ma yáwa, Dii.
Mme ní ma Dɔnlede ũ,
ma Mísina ũ.
Ma Lua, rísu gēgēo.

41

Gyae wabikεa

1 Davidi le.

2 Báaadēn gbé pɔ́ í yēεεsaide yáda ũ,
Dii í aà bɔ taasikegɔɔ.

3 Dii a aà d́á, a aà gba wēni,
a báaadaaágu aà b̀usuu,
a aà kpa aà ibεεɔwa aa ní pɔ́eá daεo.

4 Dii a zεaàno aà gyákeεa guu,
a to aà gyápi ble.

5 Ma m̀e: Dii, ma duunak̀εε,
ma wēnagwa, ní ma gbágbá.

6 Ma ibεεɔ lé ga kpaáímanɔ aa m̀e:
A ga b̀ε ní? B̀ε aà t́ a midéi?

7 Tó aa m̀o ma gwai,
yáyaaa aai b̀εmεε,
aai bao vái wεεε ma yá musu,
ɔ aai fele gε fáaa bàasi.

8 Ma zangudeɔ í váikpaáímanɔ,
aai ási b̀εε d̀a aai m̀e:

9 Gagya mé aà l̀e,
a fele a wúlekíi beeu b̀o.

10 Baa ma kpáasia pɔ́ má aà náai ví
wi p̀ble sánu b̀o ma kpe.*

11 Mpi s̀o Dii, ma wēnagwa,
ma gbágbá, mí flaboné.

12 Tó ma ibεεɔ í kúkua d̀ao,
máɔ d́ sa ké ma yá kàngu.

13 N ma kua ma ǹεsemaa yáí,
n ae b̀ d̀a gɔɔpii.

14 Báaaade Dii, Isailio Lua
za asínizí e gɔɔpii!
Ami! Ami!

LA PLAADE

Souto 42-72

42

Zíɔ ɔɔba

1 Kole buio le.

2 Lá tue í swa saε nide,
máa n ní ku ma s̀o, Lua.

3 Lua ní lé ma de, Lua b́épi.
B̀ε má e gε wesiaálei?

4 Wé'i mé g̀ɔ ma p̀blea ũ fáane ní gwáasínao.
Wíɔ omεε gɔɔpii:

N Lua ku máε la?

5 Yáε beεɔ d̀magu,
ɔ mále ma ǹεse yáɔ b̀le.

Miɔ gé yáa bíla guu e Lua ua,
gb́éɔ í d̀d̀k̀wa ma kpe ní gulao,

* 41:10 Mat 26.23, Maa 14.18, Luk 22.21, Zaa 13.18

dikpekɛnao ì nonoaa ní táasilɛa.

⁶ Bóyái ma sɔ́ òòkpàì?
 Bóyái ma nòsɛ yài?
 Sema màò wɛdɔ Luazi,
 asa má ɛa màò aà táasilɛ,
 ma Suabana, ma Lua.

⁷ Ma sɔ́ òòkpà ò n yá dòmagu
 za Mizaa gbɛpɔlɛu Yuudɛ mii,
 za ɛɛmɔ gbɛsísíò sòòu.
⁸ Ni to isukaa kòfi àò dɔ,
 ísìò lé lezukòì,
 ní tò í lé damala,
 a sɔ́ lé tamanɔ.

⁹ Dii ì gbɛkɛkɛmɛɛ fāane,
 aà lɛ ìò dɔ ma léu gwāasína
 wabikɛa Lua pɔ́ ma wɛni úwa.

¹⁰ Mí o Lua ma gbesie:
 Bóyái ma yá sângui?
 Bóyái ní tò miò bɛ oosisia
 wétɛa pɔ́ ma ibɛɛ lé mòmɛɛ yáii?

¹¹ Ma íadamadeɔ ì ma sɔ́sɔ́,
 ma wá ìò wí,
 aalò omɛɛ gɔɔpii:
 N Lua ku máɛ la?

¹² Bóyái ma sɔ́ òòkpàì?
 Bóyái ma nòsɛ yài?
 Sema màò wɛdɔ Luazi,
 asa má ɛa màò aà táasilɛ,
 ma Suabana, ma Lua.

43

¹ Ma yānakpaa Lua,
 zemanɔ bui gbɛkɛsaide yá musu,
 ma bɔ gbɛvái koleapiò ɔzì.

² Lua, mímɛ ní ma ulɛkíi ù,
 bóyái n gimazii?
 Bóyái ní tò miò bɛ oosisia
 wétɛa pɔ́ ma ibɛɛ lé mòmɛɛ yáii?

³ N n gupua ní n síanao zía,
 i dɔaamɛɛ e n gbɛsísí musu,
 i gemanɔ e n kúkíi we.

⁴ Mí gɛ n gbagbakíi Lua,
 ma pɔ́ i kema na, Lua ma pɔna,
 mí n tɔbɔ ní mɔɔnao, Lua ma Lua.

⁵ Bóyái ma sɔ́ òòkpàì?
 Bóyái ma nòsɛ yài?
 Máò wɛdɔ Luazi,
 asa má ɛa màò aà táasilɛ,
 ma Suabana, ma Lua.

44

Isailìò wɛnakɛa

¹ Kole buib lɛ.

² Lua, yá pɔ́ ní kè wá deziò gɔɔ,
 aa òwɛɛ wá swá mà.

³ N ɔ̀pè buipáleɔwa n íadámá,
 n wá deziò kàlɛ ní gbɛu aa ɔ̀tàu.

4 An fēnda mé ní ká b̀̀supiwao,
an g̀̀asa gb̀̀aa 5 aa z̀̀iblè̀̀o.
N z̀̀ia g̀̀asa gb̀̀aa mé k̀̀è,
n kuaríǹ̀o gupúnè̀̀, k̀̀é ní yerízi yáí.

5 M̀̀me ní ma k̀̀ia ũ ma Lua,
ni to Yak̀̀obu buiò z̀̀ible.

6 N n báaaò wi ɔ̀̀pe wá ibeɛ̀̀ɔwa,
ní n t̀̀so wi 5z̀̀s wá ẁ̀lepiɔ̀̀wa.

7 I ke ma sá mále a náaikeò,
i ke ma fēnda mé í ma b̀̀o.

8 Asa ǹ̀me ni wá sí wá ibeɛ̀̀ɔwa,
ni wida wá zangudeɔ̀̀wa.

9 Lua, wiò n táasile g̀̀ɔ̀pii,
wiò n t̀̀b̀o láasai.

10 N beeo n ɔ̀̀pè̀̀wá ní tò wí wá k̀̀ú,
nili b̀̀o ní wá z̀̀ig̀̀ɔ̀ b̀̀o.

11 N tò wa p̀̀òb̀̀o z̀̀ákè wá ibeɛ̀̀ɔne,
ní tò wá zangudepiò wá p̀̀o nàaa.

12 N ní gbá zé aa wá dede lán s̀̀o wa,
n wá fáaa buipáleò guu.

13 N n gbé̀̀o yia àa'aa,
ni ài'e ní yiaa yá musuo.

14 N tò wá saedeò wá s̀̀s̀s̀,
gbé̀̀ p̀̀o liaawáziò wá láanikè.

15 N tò wa g̀̀s yaa ũ buipáleɔ̀̀ne,
gbé̀̀o b̀̀o midewēe.

16 Mib kú ní wio g̀̀ɔ̀piiie,
ma gee g̀̀o kpa ma wéi,

17 ma láanikenao ní ma s̀̀s̀s̀nao yáí
ní ma ibeɛ̀̀ p̀̀o aa ye tsiaò yáó.

18 Bee wá lé pii,
baa k̀̀é n yá i sáwáguo,
mé wi ní bàakuawanò yá gbooo.

19 Wá ǹ̀se i liaamao,
wi k̀̀é n zéwao.

20 N wá wiwi n wá ká gu gbēgbondeu,
n gusia z̀̀o k̀̀aaawá.

21 Tó wá Lua t̀̀s sáwágu,
ge tó wa wè̀dò dii z̀̀ilozi yaae,

22 Lua a g̀̀i eie?

Asa 5me wá ǹ̀se yá d̀̀s pii.

23 N yáí wá kú ga léz̀̀i g̀̀ɔ̀pii,

wí wá dile lán sá p̀̀o wa ní kòlokpaòwa.*

24 Vu, Dii! Akea níle i'oi?

Fele! Nsu wá v̀̀uaa g̀̀ɔ̀piiio.

25 Akea n mikpelíwēeí?

Wá wēnakēa ní wá wētáao s̀̀angu yà?

26 Wa g̀̀s ye b̀̀sutiu,
wa g̀̀s wúleá t̀̀ole.

27 Fele d̀̀wále!

M̀̀ò n wá misi n gbēke yáí.

* 44:23 Lom 8.36

45

Kita nɔsɛle

¹ Gbɛ yenzide lɛ pɔ Kole buio dɔ.

² Yana lɛ pipi ma sɔ guu,

³ mɔlɛ lɛ bee da nɔ kio.

Ma lɛ na lɔn ladɔn maa lɔkɛbɔwa.

³ N kefenke de gbɛpiia,

n lɛgbɛ'ɔ na,

bɔaa pɔ Lua dɔngu lɔaa vɔ.

⁴ Zigɔ pɔsi, nɔ nɔ fɛnda sɛ nɔ loo

n kiakɛgawi seela ũ.

⁵ Di sɔ kpe ge zible n gawi guu

sɔana nɔ yɔzedeo yɔi.

Yɔ pɔ i dimɔ ke nɔ nɔ plaa gbɔao.

⁶ Kɔ, n kaɔ lɛ sɔne,

a gɛ n ibɛɔ sɔ kɔ,

buiɔ kwe n gbɔzi.

⁷ Lua, nɔyɔ zɔleɔ bɔawa gɔɔpiiɛ,

nɔ nɔ kiakɛ lipana kɔa yɔzede ũ.

⁸ N ye yɔzedei, nɔ za vɔigu.

A yɔi tɔ Lua, n Lua, n kpa kpalau,

ɔ pɔna pɔsima de n gbɛɔla.*

⁹ Lɔ'ɔ gɔnana pisi nɔ pɔkasaɔwa,

mɔɔna'ɔ a n pɔ ke na

n kpe pɔ wa kɛke nɔ wesa swaao guu.

¹⁰ Kɔ nɛnɛɔ ku n nɔ yenzideɔ guu,

n nɔ dafu kɔ nɔ plai,

a Ofii bɔsu vua zɔleɔ daa.

¹¹ Nɛnɛna, swɔkpa nɔ ma!

N mae be nɔ nɔ gbɛɔ yɔ su dɔaaneɔ.

¹² N kefenke lɛ kɔ me lua,

misiileɛ, asa nɔ diin aɔ ũ.

¹³ Tiideɔ mɔ gbadane,

ɔdeɔ n aɛ wele.

¹⁴ Kɔ nɛnɛpi zɔle kpeɔ nɔ gawio,

wɔ vua ba kɛ aɔ pɔkasaɔwa.

¹⁵ Wɔle mɔaɔnɔ kɔpiɛ

nɔ aɔ pɔkasa wɛsɔdeɔ daa.

Nɛ wɛndiapi mɔtenziɔ teaazi,

aale mɔaɔnɔ aɔ kɔi.

¹⁶ Wɔle gɛnɔ kibe,

wɔle pɔnake nɔ gulakeaɔ.

¹⁷ N nɛgɔɔ gɔ n maeɔ gɛɛ ũ,

nɔyɔ nɔ diledile kɔaɔ ũ dɔnia guu pii.

¹⁸ Mɔ tɔ nɔ tɔ aɔ dɔ gbɛɔgu lɔasai,

bui pii nɔ sɔaukpa gɔɔpii.

46

Lua kɔwanɔ

¹ Kole buio lɛ.

² Lua mɛ wɔ ulɛkɔi nɔ wɔ gbɔao ũ,

ɔ dɔwɔle gɔɔpii wɔ yooyeau.

³ A yɔi tɔ sɔ lɔ kɛwɔguo,

baa tɔ dɔnia yɔ,

* 45:8 Ebe 1.8-9

mé gbèsísí kwè ísiau,
 4 baa tó ípi sùka a fùlabò,
 mé gbèsísí dèe n kòfio.

5 Swa ku a í í mós n pònao Lua wéleu,
 Musude kúkí pò a kua adoapi.

6 Lua ku wélepiu, a gò bezia ùo,
 Lua a dsaale gudoleia.

7 Bui pii lé wiile,
 kpalaò lé bàde.

Lua pùna ò dúnia yò.

8 Dii Zígòde kúwano,
 Yakòbu buiò Lua mé wá ulekí ù.

9 A mò Dii yàkəə gwa,
 lá à yáyia dúniawa.

10 Omé í zí midé e dúnia léu,

í sáò é'è í sònaò suumpa,

í tesò sèngbaòwa.

11 A zé tée, ò dò máməmaə Lua.

Bui pii a ma káfí,

wa ma tòbò dúnia guu pii.

12 Dii Zígòde kúwano,

Yakòbu buiò Lua mé wá ulekí ù.

47

Lua mé dúnia gbépii kta u

1 Kole buiò le.

2 Bui pii, à ttaale,

à kúkuake Luaé n gulao.

3 Asa Dii Musude kà wàò aà vía ví,

dúnia gbépii Kíá zòon aà ù.

4 A tò wa zìblè buiòwa,

a tò wa zòò gbépiòwa.

5 A kpaalesèwé,

wápiò aà yenzide Yakòbu buiò íandábò ù.

6 Lua fèle, wàle gulake,

Dii zea, wàle kàape.

7 A lesi Luae, à lesiè,

à lesi wá Kíae, à lesiè.

8 Asa dúnia pii Kían aà ù.

A lesiè n dòao.

9 Lua lé kible bui píiwa,

a zòlea a báa pò a kua adoawa.

10 Bui pii kpalablənaò lé kàaa

n gbé pò de Ablahaù Lua gbéò ùò,

asa dúnia kíaòá Lua pòe.

A deñla pii.

48

Sìnaà Lua wéle

1 Kole buiò le.

2 Dii zòò,

à kà wà aà táasile maamaa

wá Lua wéle guu,

aà gbèsísí pò a kua adoa musu.

3 Sìna gbe kálea maa,

a de dúnia gbépiə pòna ù.

Kía z̄õ wélepi* ku Siõna gughãntoo oi.

⁴ Lua ku a gudõakliõ guu,
a tò wa a dõ aafia'ekli ù.

⁵ Ké kíaõ ledoukè,
ké aa m̄õ léleiwá sãnu,
⁶ ké aa è màa, õ à ãimá,
iwãa kà ní p̄õa õ aa tilè.

⁷ Aa ḡõ ní lualuao
lãn n̄õ n̄õwãwãkenawa.

⁸ N ní wiwi
lá gukpe ãana í laatanãõ gó'ilenãõ wíwiwa.

⁹ Yá p̄õ wá mà õ wa wẽs̄ie
Dii Zigõde wá Lua wéle guu.
Lua wélepi kãle àõ ku ḡõpii.

¹⁰ Lua, wá kú n kpeú,
wãle láasooke n gbẽkewa.
¹¹ Lua, lá n t̄õ fáaa e dúnia léu,
mãa n táasilea fáaa l̄õ.
Ní yágõgõ n gbẽõne a zéwa.

¹² Siõna gbẽs̄is̄ideõ lé p̄õnake,
Yuda búsu wéledeõ p̄õ kèna
yákpale p̄õ ní kèõ yáí.

¹³ A d̄õd̄õkõwa à lia Siõnai,
í a bíi musu gudõakli dasiõ nao.

¹⁴ A a bíiõ táasika ní a zegikliõ,
ké à e dau à siu ziadeõne.

¹⁵ Asa Lua dee de wá Lua ù ḡõpii,
í d̄õaawẽe e wá ge geõ gékliẽ.

49

Aiz̄e náaik̄eãã m̄isaiyãe

¹ Kole buiõ le.

² Bui pii, à yáe bee ma,
dúnia gbẽpii, à swákpa,

³ kíaõ ní táaaõ,
õdeõ ní taasideõ pii.

⁴ Ɔnyã kú ma léu,
dõa ku ma s̄õu.

⁵ Má swãdõ yãasi yáí,
mí polo m̄õnlea guu.

⁶ Má viake yãpãsigõõ,
baa tó ma wéleõ liaamazi.

⁷ Aa ní àiz̄e náai v̄i,
aãí ní ɔda ãanadã.

⁸ Gbẽe a f̄õ ḡi ní a dee wẽnioo,
a e p̄õe kpa Luawa à aã wẽni boõõ.

⁹ Asa gbẽ wẽni boa z̄i'ù,
àiz̄e a f̄õ bo bauo.

¹⁰ A f̄õ to aãõ ku ḡõpiiõ,
a f̄õ giè aã wesi bedaleõ.

¹¹ Asa wa dõ baa õnõnaõ í ga,
m̄isaiõdeõ ní s̄õõõ í midẽ mãã pii,
aãí ní àiz̄e tó gbẽpãleõne.

¹² Baa ké wá níziã t̄õ kpã búsuõne yãa,
an mia aõ de ní be ùe ḡõpii,

* 48:3 Mat 5.35

an kúki ũ e ní buiwa.

¹³ Gbēnazina ní a beereko
 ɔli ku gɔɔpiio,
 a ta lán nòbɔɔwae.

¹⁴ Misaideɔ láaan we,
 màae lo ní gbé pɔ té ní iaiɔ.

¹⁵ Aa si bedau lán sáɔwa,
 ga mé aɔ de ní dàdána ũ,
 mé gbēmaaɔ kiblemá zia.
 An meɔ yaikɛ miau,
 aɔ kpé ví loɔ.

¹⁶ Ama Lua a ma wēni si bedawa,
 i gbāakpamazi.

¹⁷ Tó gbé lé gɔ ɔde ũ,
 mé aà be tó lé nakú,

nísu to à keɛnɛ yāe ũo,

¹⁸ asa a a kee e se taò a gagɔɔ,
 aà àizeɔ e péleaàzio.

¹⁹ Baa tó à azia dɔ èfāaide ũ a wēnigɔɔ,
 mé wà aà sáaukpà aà namablea yáí,

²⁰ a ta a deziɔ kfi,
 a wesi gupuale bau loɔ.

²¹ Gbēnazina ní a beereko,
 tó aà wé i kēo,
 a ta lán nòbɔɔwae.

50

Lousisia stana

Asafa le.

¹ Dii Lua Gbāapiide lé yā'o,
 àle lezu dúnia gbéɔzi
 za íatɛbilekli e a gēkpɛukli.

² Lua gawi bíle Siona,
 wéle pɔ a kefenke bɔlei.

³ Wá Luapi lé mɔ, aɔ ku kílilikilio.

Té pɔ í kúmá kú aà ae,
 zaa pásí liaaaazi.

⁴ Ale lezu musudeɔ ní zílɛdeɔzi,
 ké à e yákpaleke ní a gbéɔ.

⁵ A mè: A ma yāmanaɔ kaaameɛ,
 gbé pɔ ma bàa kúrínɔ sa'oa yáíɔ.

⁶ Lua mé yákpalekena ũ,
 musudeɔ i aà yákea a zéwa kpáwake.

⁷ A ma ma gbéɔ, má yāví mà oé,
 Isailiɔ, má bɔbɔánɔ,
 mámɛmaa Lua á Lua.

⁸ Mále ɔadɔwá á sa'oa yáíɔ,
 asa i sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú oa kɔsɔkɔsɔ.

⁹ Má zuswana pɔ kú á kpásau ni vío,
 ge ble pɔ kú á kaau,

¹⁰ asa sēanɔbɔɔá ma pɔɔne
 ní pɔtuo wai pɔ kú sísí pii musuɔ.

¹¹ Má gbè musu bāɔ dɔ pii,
 mé sēsao pɔkelenaɔ ku ma pɔ ũe.

¹² Tó nɔa lé ma de, má oéɔ,
 asa mámɛ má dúnia ví ní a pɔɔ pii.

¹³ Mí zuswana nò so yá?

Mi blesana au mi yà?

¹⁴ A sa'oa ma sáaukpaa ũ,
à lé pɔ́ á kè ma Musudewa fiabo.

¹⁵ A lɛzumazi taasikɛɔɔ,
mí á bɔu, í ma kpela.

¹⁶ Ǿ Lua ò vāikɛnaɔnɛ:

Akea ále ma yádileaɔ dɔdɔi,
mé ma bàakuarĩnɔ yá dɔ á léui?

¹⁷ A ye ma yádancio,
a ma yáɔ kpà kpe.

¹⁸ Tó a kpáí è, i aà ke á gbé ũɛ,
mé á bàa ɔ kú ní gbásikɛnaɔ.

¹⁹ A lɛgbɛ'í vāi,
mé i lenakasané.

²⁰ I zɔle ní á gbɛdo tɔo,
mé i á da né bɛɛbo.

²¹ A yá beɔ kè ɔ má nile.

Ále e má deáwae,
áma má zɔadɔwá, mí bɔbɔánɔ.

²² A gbé pɔ́ ma yá sááguɔ
à yápi ma.

Tó màn sɔo, má á taitai,
gbɛe a e á siao.

²³ Gbé pɔ́ sa'ò a ma sáaukpaa ũ
ade ma kpeláɛ,

ále ma gba zé mà ɔbɛ
lá mi gbéɔ suabaɛ.

51

Suuɣbɛaa Luawa

¹⁻² Lɛ pɔ́ Davidi dà ɔɔɔ pɔ́ ánabi Natá gè aà kíi aà gbásíkɛa ní Basebao gbea.*

³ Lua, wɛnadɔmɛɛ n gbɛke guu,
ma tàaeɔ midɛ n maa zɔɔ yáí.

⁴ Ma gbási woloa mà ɔ wásawasa,
ma duuna kɛa míɔmíɔ.

⁵ Má a tàaeɔ dɔ sa,
ma duuna lí sámaguo.

⁶ Mmɛ ma duunakɛnɛ,
ma yá pɔ́ ní yeio kè.

Tó n felea ní yáo, n yá aɔ naɛ,
tó n yádámala, n yá aɔ zɛví.†

⁷ Za ma da nòseu má vāi,
má duuna ví za ma igoɔɛ.

⁸ Nòsemaa mé i kangu,
ɔnɔ damɛɛ ma sɔ guu.

⁹ Ma zu'o ní saoo mà zɛ wásawasa,
ma nòse pípi mà ɔ púnvlávlá.

¹⁰ To mà pɔnakɛ ní yaabo,
to ma wá pɔ́ ní bùsa wee.

¹¹ Nsu ma duuna yádao,
ma yáváiɔ bɔ dile pii.

¹² Lua, nòsepua damɛɛ,
ɛa to ma sɔ àɔ dilea.

¹³ Nsu ma vúaaɔ,

* 51:1-2 2Sam 12.1-15 † 51:6 Lom 3.4

ńsu ñ n Nisina siao.

¹⁴ Ɛa to ma pɔ ke na

ke n ma suaba yai.

To pɔeã maa daamɛɛ,

¹⁵ mi n ya dada vaikenane,

duunkenapiɔ i ea zenna.

¹⁶ Lua, ma bo gbɛɛa yau,

mi lesi n yakea a zewa musu,

Lua ma Suabana.

¹⁷ Dii, ma gba le,

mi n taasile.

¹⁸ Sa'oa li kene nao,

to bee no, do ma do.

Sa po wi a po kateu a tekui li kanguo.

¹⁹ Sa po male oma me nosenie u,

nili saka nosenie suuudeguo.

²⁰ Lua, efaike Sibnae n pɔeã maa guu.

Yelusaleu bi gba gba.

²¹ A gbea sa'oa a zewa a kangu

ni sa po wi a po kateu a tekui,

wi sa'o ni swanao n gbagbakiwa.

52

Ode landaa

¹⁻² Le po Davidi da go po a ge Aimeleki be, 5 Edou gbɛ Doegu ge o Saulu.*

³ Negona, Lua gbɛke ku gopii,

akea rile lanada ni yavaioi?

⁴ Ni lekoleka gbɛzi gopii,

n le na lan ge mibobowa,

ni gbɛ gbazina zo.

⁵ N ye vaii de maala,

ɛtoa i kene na de sanaa.

⁶ N ye gbɛkaalea yai,

mofili me do n leu.

⁷ Lua a n ko'e e gopii,

a n ku bonno n kpɛu,

a n wo, i n ke gbɛ bɛɛowa.

⁸ To gbɛmaa e, via a ni ku,

aai n laanike aa me:

⁹ Gbɛ po i Lua si a misina to gwa!

A a aizɛ zo naaikɛ,

a go gbade u gbɛkaalea ya musu.

¹⁰ Mapi so ma de lan ku lasiade po ku Lua uawa,

ma ze ni Lua gbɛkeo gopii.

¹¹ Ma n saukpa gopii ya po ni ke yai,

ma n tobo n yamana waa ke ni maa yai.

53

Misaide ya'oa

(Sou 14)

¹ Davidi le.

² Misaideɔ io ni so guu Lua kuo,

aa dokpa, an yakea vai,

yamaakena ku ni guuo.

* 52:1-2 1Sam 22.9-10

³ Za musu Lua í wéte gbēnazínaozi,
í gwa tó gbēe ɔno ká a kíi wéleá.
⁴ Aa sásá píi aa gò dɔosai míomio,
yámaakena kú ní guuo, baa do.*

⁵ Väikenaó wé lí gu'eo lé?
Aaí ma gbéó mómo lán úwa,
aali lezu Luazio.
⁶ Vía ní kú maamaa,
vía pɔɔ ku we sɔo.
Lua tò gbé pɔ lélewáó gò kálea geó ú,
a widámá ké Lua gírúzi yáí.

⁷ Lua, bɔ Siona mo n Isailio suaba!
Tó Lua sù ní a gbéó ní pá ziu,
Yakɔbu buio pɔnake,
Isailio yáalo.

54

Gbé pɔ wále tadawa wabikea

¹⁻² Le pɔ Davidi dá gɔɔ pɔ Zifideó ge ó Saulue aa mè Davidi ulea ní búsuu.*
³ Lua, ma suaba n tó yáí,
yásimanɔ ní n gbāao.
⁴ Lua, ma wabikeama ma,
swákpa ma yá'oi.
⁵ Asa buipáleó fɛlemanɔe,
gbé pásipio lé ma we,
aali Lua yádao.
⁶ Lua mé ma donlede ú,
Dii mé ma wēnikúna ú.
⁷ Gbé pɔ lé ma weó vāi sɔaamá,
n ní báde n náai yáí.
⁸ Má sa'oma ní ma pɔeáoe,
má n tɔɔ Dii, asa ní maa.
⁹ A ma bɔ ma yooyea píi guu,
a tò ma tidɔ ma ibeɛɔla.

55

Wabikea Luawa kua tadama guu

¹ Davidi le. Wí sí ní kíuɔe.
² Lua, ma wabikeama ma,
rísu láka ma yáao.
³ Swáse ma yáí, ní wea,
ma láasoo líaa ma gɔ bíli guu,
⁴ ma ibeɛó yá'oa ní gbēvāio wɛbiiaao yáí.
Asa aale taasi daae,
aa ma kúá ní kpēneo.
⁵ Sɔ kēmágu,
ga tólobi zúmagu.
⁶ Vía ma kú ní lualuaao,
iwāa pásí ká ma pɔa.
⁷ Tó má gāsía ví lán felenawa,
má vua gé kámaboie.
⁸ Má bàale gé zázæe,
mí ge zɔle guwaiwaiu.
⁹ Má wā ge ulékíi wéle,

* 53:4 Lom 3.10-12 * 54:1-2 1Sam 23.19, 26.1

ké zàa'lan gbāa su ma leo yáí.

¹⁰ N ní fu Dii, ò ní yá yáalené,
asa má è zòo ní sòleo kú wá wéleue.

¹¹ Aaí kpáleke bíi musu fáane ní gwāasinao,
yāvái ní yá gbāao di wélepiue.

¹² Gbēdedea yá mé wélepi pá,
gbāamōané ní mōafilio lí kēle a gāaeo.

¹³ Tó ibee mé lé ma we yāa, a sàò,
tó ma wèle mé fèlemanò, má uleee.

¹⁴ E'e mpi! N gbé pò wá sáa,
ma gbēdo pò de ma gbēna ūea?

¹⁵ Wí faaibo ní kōo yāa nana,
wíò tekōi dasi guu Lua uaa?

¹⁶ Ga a zāmake ma ibeeone,
aai si bēdau ní gbāagòò,
asa vāi zōlekíi è ní guue.

¹⁷ Mapi sō mí lezu Luazi,
ò Dii í ma suaba.

¹⁸ Kòò, fáane ní oosio
míò a yá'ōmaò bōleè ní aauo,
ò í ma yāma.

¹⁹ Baa ké ma ibeeo dasi, aali ma leo,
Lua í ma bò sòleu aafia.

²⁰ Luapi ìò zōlea báawa gòopiie,
a ma yāma, í widamá.
Aali nòselileo, aaliò aà vía vío.

²¹ Gbēpi ò wāa ní a gbéò,
à bò ledoù pò aa kè ní kōo kpe.

²² I na o ní wáa lán zówa,
āma sòle láasoo mé kú aà sōu.
I lenakasané páipai,
āma yaalōma ba da bòòue.

²³ Zò Dii è n yá'ōmaoi, ìò n kūa,*
ìli tó gbēmaa fù bauo.

²⁴ Gbēdena náaisaidepiò ní gòò guo leo.
Lua, níyò to aa si bēda gbáou.

Mapi sō máò n náai ví.

56

Ziakpaa Luawa

¹ Le pò Davidi dà gòò pò Filitēò aà kù Gata.*

² Ma wēnagwa Lua, wàle pea,
wíò zíkamanò wàò ìadaa gòopiie.

³ Ma kpàkpanapio ìò pea gòopiie,
an wala yáí aale zíkaimanò.

⁴ Tó vía lé ma kú, má n náai ví.

⁵ Má Lua táasilé yá pò a ò yáí,
má Lua náai ví, má vílakeo.
Bò gbēnazína a fì kemeei?

⁶ Aaíò ma yá kpaanlabo gòopiie,
aai vāi lekpaaimazi.

⁷ Aaí sòle da, aai ulemee,

* 55:23 1Pie 5.7 * 56:1 1Sam 21.13-15

aaĩ ma kpákpa, aaĩ ye ma de.

⁸ Lua, rĩsu to an gb̄e b̄o,
gb̄epi n̄e rĩ p̄okũmao.

⁹ Ma bàalè liaaliaaa ȳada,
ma w̄é'ika n tũuna guu.

A ku n taala guuo lé?

¹⁰ Tó ma lezù Luazi,
ma ib̄e k̄p̄e k̄pa,
mĩo d̄s k̄é à ȳasĩman̄o.

¹¹ Má Lua táasile yá p̄s a ò yáí,
ao, má Dii táasile yápi oa yáí.

¹² Má Lua náai v̄í, má viak̄eo.
Bó gb̄enazĩna a f̄s k̄em̄eĩ?

¹³ Lua, má lé p̄s má k̄em̄a f̄labo,
má s̄aaukpa sa'oma.

¹⁴ Asa n ma si gawa,
n ma gbá v̄í lí m̄in p̄as̄ia,
ké m̄a b̄enn̄o gupua p̄s ì w̄eni kpámáu.

57

Wiile Lua Musudewa

¹ Le p̄s Davidi dà ḡo p̄s à bàalè Saulūe à ùle gb̄è'eu.*

² W̄enad̄õm̄e, Lua, w̄enad̄õm̄e,
asa r̄ĩme mi nanzi.
Ma s̄o b̄ n k̄ũlukulunau
mi b̄o ga léz̄í.

³ Mále wiile Lua Musudewa,
Lua ì ma yá píi b̄oolek̄em̄e.

⁴ A to d̄nle b̄o za musu à ma suaba,
a z̄oad̄o gb̄é p̄s aale p̄eowa.
A a gb̄eke rĩ a náaiȳaõ k̄em̄e.

⁵ Má kú n̄õmusu s̄õu,
ma ḡs w̄ũlea w̄aĩo guu.
Gb̄epi l̄ena na lán f̄endawa,
an swaa de lán s̄õnaõ ge kaõwa.

⁶ Lua, ñ n̄z̄ia t̄b̄o e a z̄õma,
to n gawi li d̄ũniaa píi.

⁷ Aa baikp̄am̄e ma t̄aa'ozeu
õ ma ḡs yeel̄e,
aa eȳõ ma āe õ aa z̄u ep̄iu.

⁸ Ma s̄õ dilea Lua, ma s̄õ dilea,
má lesi má n táasile.

⁹ Ma nis̄ina, su!
Ma m̄õna rĩ ma domao, vu!
Mí gb̄aakpa gud̄õazi.

¹⁰ Dii, má n s̄aaukpa buiõ guu,
má n táasile gb̄éõn̄e.

¹¹ Asa n gb̄eke z̄õ z̄õma,
m̄é n náai z̄õ luab̄epuanawa.

¹² Lua, ñ n̄z̄ia t̄b̄o e a z̄õma,
to n gawi li d̄ũniaa píi.†

* 57:1 1Sam 22.1, 24.3 † 57:12 Sot 108.2-6

58

Gbēvāio kaa Luawa

¹ Davidi le.

² Gbāadeo, i yá'o a zéwaa?

I yákpaleke ní gbéó a zéwaa?

³ I yá kolea wáaipa á sò guu,

i gbāamo gbéóne á búsuu.

⁴ Gbēvāio sásāa za ní igòe,

edeo òòkpaa za ní da nòseue.

⁵ An legbe'i de lán mlè sewewa,

aa de lán kyá pò a swá kákawa,

⁶ asa ili a kò'ona kule'ò mao,

ili a weliaanede gòí eo.

⁷ Lua, n ní swaa é'ené ní léu,

Dii, nòmusupio kánkánao wolo,

⁸ aai gèze a lán i báaleawa.

Tó aa sagòle, n ní kaò é'e.

⁹ Aa giigaga zéu lán kòlo lé'iwa,

aaò de lán né pò wa i gè, i íatè eowa.

¹⁰ E lè yàa mion té àò gé oo wai,

gbēvāio gèze a ní anaoc.

¹¹ Tó gbēmaao è Lua tòsiné gbēvāipiowa,

mé aa ní gbá pípi ní ní auo,

an pò a ke na.

¹² Gbéó i mé: Gbēmaao ài ví fá!

Lua ku, i yákpaleke dúniau.

59

Ma si ma ibeowa

¹ Le pò Davidi dà gòò pò Saulu gbéó zì aa aà dádá aà be aa aà de.*

² Ma Lua, ma si ma ibeowa,
ma bò gbé pò fèlemanoo guu.

³ Ma si vāikenaowa,

ma bò gbédènao òzì.

⁴ Gwa, aale ma kpakpae,

gbé pásò lé sòlekèmano.

Dii, mi táae ge duunakenéo,

⁵ mi záné yāewao,

ò aa kú ní naaamano sòuo.

Ma wegwa! Fèle mò òmale!

⁶ Mpi Dii Lua Zìgòde, Isailio Lua,

fèle íada bui píiwa.

Nsu bònkpède váipio wēnagwao.

⁷ Aaí ea su oosi b, aaí wéle keele,

aaí hēeke a lán gbéowa.

⁸ Gwa, an lé'i lé tó,

fèna kpá ní léu.

Aaí mé níle ní yāmao.

⁹ Mpi sò Dii, ni ní yáab,

ni bui píi lánike.

¹⁰ Lua ma gbāa, ma wé ònzi,

níme ní ma aafia'ekdi ù.

¹¹ Lua a òaamee a gbéke guu,

* 59:1 1Sam 19.11

a to mà tidò ma wèlèpīla.
 12 Dii wá sèngbao, n̄su n̄ n̄ d̄ēdēo,
 ké an yá su sá ma gb̄é̄guo yáí.
 To aa olo'olobo,
 ní n̄ kwé n̄ n̄ gb̄āao.
 13 Yá p̄s̄ í b̄o n̄ l̄ēuá duunāe.
 To an tòe n̄ pui,
 asa aai l̄egb̄ē p̄ae aai gb̄é̄ ká.
 14 N̄ n̄ mid̄ē n̄ p̄okūmao,
 n̄ n̄ b̄ādē, aasu w̄à̄o ku b̄o.
 Gb̄é̄ p̄s̄ kú ē t̄ōlē l̄éwāo i d̄s̄
 Lua mé l̄é kible Yak̄obu buīwa.

15 Aaī ea su oosi, aaī w̄é̄lē keēle,
 aaī h̄é̄kēa lán gb̄é̄wa.
 16 Aaī liaaliaa w̄à̄o p̄blea wēēle,
 tó aaī k̄āo, aaī gbok̄ēē.
 17 Mapī s̄s̄ má l̄esi n̄ gb̄āa yá musu,
 má gulakē k̄ōo n̄ gb̄é̄kē yá musu,
 asa n̄m̄ē n̄ ma aafia'ek̄ī ũ,
 n̄m̄ē n̄ ma ul̄ek̄ī ũ taasik̄ēḡōz̄ī.
 18 Lua ma gb̄āa, má n̄ táasile,
 asa n̄m̄ē n̄ ma aafia'ek̄ī ũ,
 ní gb̄é̄kēkem̄ēē.

60

Wá zible n̄ Lua gb̄āao

1-2 L̄ē p̄s̄ Davidī dà ḡō p̄s̄ à zik̄à n̄ Sili p̄s̄ kú Mes̄p̄otami b̄usu n̄ Zoba b̄usu, 5 Yoabu s̄u à
 Èd̄ō d̄ēdē Guzule Wisideu gb̄ēon̄ òaas̄ōō l̄ē kēēpla (12.000).*

3 Lua, n̄ p̄ō p̄awázi,
 n̄ ōp̄ewá n̄ wá v̄uaa,
 ea òkawázi sa.
 4 N̄ tò wá b̄usu l̄ua ē à p̄āa,
 ea n̄ a gb̄ē tata, asa à ḡs̄ looāē.
 5 N̄ tò n̄ gb̄é̄ yá z̄i'ũ è,
 n̄ í gb̄āa k̄akaw̄ēē 5 wa p̄ap̄āea.
 6 N̄ d̄alapoo dà n̄ v̄iak̄ēnāōnē
 ké aa ē b̄o gb̄é̄ ka l̄ézī.
 7 Wewá, wá suaba n̄ n̄ ḡāsa gb̄āao,
 ké w̄apīō n̄ gb̄é̄ yenzidēō wá ē b̄o.
 8 Lua yá'ò za a kúkī à mè:
 Má Sik̄ēũ k̄paalē n̄ tid̄ōar̄ilao,
 mí Suko guzule k̄p̄amá.
 9 Galada b̄usuá ma p̄s̄ē,
 Manase buīō b̄usuá ma p̄s̄ē,
 Èflaiũ buīō b̄usuá ma m̄ò f̄uāē,
 Yuda b̄usuá ma lípanāē.
 10 M̄abūō b̄usuá ma zion zu'ob̄ōē,
 mí a kyale k̄á̄lē Èd̄ō b̄usuwa,
 mí kúkūa d̄ō Filit̄ēō b̄usuwa.

11 Démē a ḡēman̄ō w̄é̄lē b̄īideui?
 Démē a d̄ōaam̄ē ē Èd̄ō b̄usuui?
 12 Lua, mé ī kē n̄ gb̄é̄ p̄s̄ n̄ wá v̄uaa
 nili b̄ō n̄ wá z̄iḡēō b̄ō b̄asio.
 13 Odawá wá ib̄ēēō yá musu,
 asa gb̄ēnaz̄ina gb̄ēs̄uabaaá p̄aē.

* 60:1-2 2Sam 8.13

14 Wá zible ní Lua gbáao,
 ɔme a ɔzɔ wá ibeɔwa.†

61

Kia wabikea Luawa

1 Davidi le.

2 Lua, swáse ma wiileai,

laaido ma wabikeawa.

3 Kua za tɔɔle léwa ma lezúnzi.

Ma sɔ lé wo ɔ ma n sisi.

Gemanɔ gbesi pɔ a lesi demala kíi.

4 Asa níme ní ma aafia'ekli ú,

ma kalanga gbáa ú ma ibeɔ ae.

5 Má ye máo ku n ua gɔɔpii,

míɔ sɔba n kúlukulunau.

6 Lua, asa n ma legbɛane má,

ɔ n gba pɔ ni da n víakenaone dàmee.

7 Kía wɛni dɔè ní mɔgalao,

to aà ka a gɔɔwa.

8 Aàɔ kpalable n dɔa guu gɔɔpii,

n àa dɔa n gbɛke ní n náai yáí,

9 míɔ n táasile lá gu lé dɔ,

míɔ lé pɔ má kɛma fiabo gɔɔpii.

62

Lua mé ulekti ú

1 Davidi le.

2 Lua ado mé tò ma sɔ dilea,

ɔme í ma suaba.

3 Ɔme ma gbesi ú, ma Suabana ú.

Mi gbáa'ewà, má fu bauo.

4 Gɛn úma áɔ ána'ána gbéwai?

A aà ne lán gè yelea ge kaa ziwa yà?

5 Aà goa a tíá lé ɔ ále kpaál,

ɛɛtoa mé í keé na.

I samaa'o gbéé ní léoe,

ɔ i ní ká á sɔ guu.

6 Lua ado mé tò ma sɔ dilea,

asa aàpi ma wé dɔi.

7 Ɔme ma gbesi ú, ma Suabana ú.

Mi gbáa'ewà, má fu bauo,

8 Ma aafia ní ma beeeo í bo àa kíie,

ɔme ma gbesi gbáa ú,

ɔme ma ulekti ú.

9 Gbéɔ, áɔ aà náai ví gɔɔpii,

à á sɔ wèè, ɔme wá ulekti ú.

10 Gbɛnazínaɔ de lán lé'lanawae,

an kee náai vío.

Tó wá ní yɔ kiloowa,

ampii aao de fauunnɔe.

11 Ásu gbɛble'ɔa náaikɛo,

ásu íanadá ní kpáí pɔoo.

Tó á àizee lé kɔ,

ásu to à á sɔ bleo.

12 Yá mɛndo Lua ò,

† 60:14 Sou 108.7-14

yá mèn plaε beeo má mà:
 Lua mé gbáa ví,
 13 mé mpi Dii, níme ní gbēke ví,
 5 ni fiaboò baadeε a yákeawa.*

63

Lua nideε

1 Le pò Davidi dà gɔɔ pò a ku Yuda gbáau.*

2 Lua, ma Luan n ũ,
 mále n aεya,
 ma nisína yenzi,
 mále n nide
 lán guwaiwai pò lé í nidewa.

3 Ma n e n kúkíi,
 ma n gbáa ní n gawio gwà.

4 N gbēke maameε de wēnia,
 a yáí n táasilea aɔ dɔ ma léu.

5 Máo n sáaukpa e ma wēni léu,
 má ɔse musu mà n sísi.

6 Má ká lá wí nɔɔ bóɔ gbē wà káwa,
 n táasilea aɔ dɔ ma léu ní gulakeao.

7 N yá í dɔmagu ma wúlekíi,
 mi láasookeεma gwáasina.

8 Mále lesi ɔɔba ní kúlukulunau,
 asa níme ní ma dɔnlede ũ.

9 Ma nisína yenzi,
 ní ma kúa n ɔplaa.

10 Gbé pò aale ma weo mide,
 aa si tɔle nɔnau.

11 Lua a to wà ní dede ní fēndaoε,
 aai gɔ gbēgbonaɔ ble ũ.

12 Kí sɔ a pò a ke ní Luawa nao.

Gbé pò mè amɔɔma Lua á síò
 aɔ víví ní pɔnaoε,
 εdeɔ sɔ an lé a gɔ kpaaŋaε.

64

Ma si gbēváiɔwa

1 Davidi le.

2 Lua, ma aaukeε wii ma,
 ma bɔ ma ibeε pò má ní vía víɔ ɔzɪ.

3 Ma si gbēváiɔ lekpaafamaziwa,
 ma bɔ váikenaɔ zɔau.

4 Aaí ní lé keke lán fēndawa,
 aaí yápásɔ o lán kazuawa.

5 Aaí ye láu aa táaesaide gbá,
 aaí aà pá kándo, vía lí ní kúo.

6 Aaí tékpakɔu ní váikeε guu,
 aaí bai pò aale kpánéɔ yá'o.
 Aaí me: Gbēε a wá eo.

7 An vái lekpaafá kɔsè aa mè,
 lé pò wá kpáafá b̀lei.

Gbēnazína nòse guu yáɔ asii zɔɔ.

8 Ama Lua a ní gbá ní kao,
 a ní ke'la kándo.

9 A tó yá pò aa ò wí ní musu,

* 62:13 Mat 16.27, Lom 2.6, Zia 2.23   * 63:1 1Sam 23.14

gbé pɔ́ ní é pii iɔ mike déudeu.

¹⁰ Via a gbépii kú,
aai Lua yákeao galike,
aaiɔ zɪ pɔ́ a kèɔ tãasi kúa.

¹¹ Gbēmaao pɔ́ a ke Diiwa na,
aa naaazi,
nɔ́sepuadeɔ aá táasile mípii.

65

Bui pii wé dɔ Luazi

¹ Davidi lé.

² Lua, à kú wà n táasile Siɔnac,
wi lé pɔ́ wa kèmao flabo.

³ Lá ni gbé wabikea ma,
bui pii a wi danlae.

⁴ Wá yāváiɔ láasoo wá kú gbāa,
ɔ́ n wá tãaeɔ kèwá.

⁵ Báaadēn gbé pɔ́ ní sè
n gēaàno n ua ũ.

N kpé pɔ́maao wá ká,
n kpé pɔ́ a kua adoapi.

⁶ Ní wewá a zéwa ní yábɔnsaεkeao,
Lua wá Suabana.
Za dúniá léwa ní ísia baaleo
gbéɔ́ wé dɔnzi.

⁷ N gbāa daa ula ũ,
n gbésisɔ́ kè ní n ikoo.

⁸ Ní ísia ní a ísɔ́ kɔ́fio kpále,
ni buipáleɔ zɔa mide.

⁹ N dabudabukea dɪ gbé pɔ́ kú tɔ́le léɔwa,
wí guladɔma za íatébilekɪ ní a gēkpεukɪo.

¹⁰ Ní laaidɔ dúniawa,
ní táaeke tɔ́leε.

Ní aá gba í, n swaɔ pai ní ío,
ní to bléwena ke, asa màa n zεò.

¹¹ Ní idagua e bugbaanaɔ pa,
ní guɔ foofɔ́ ní louo,
ní báaada pɔ́ pɔ́ bɔ́leu.

¹² Ní éfáida buazɪ wé ní wēo,
blé níside í kwe n iau.

¹³ Sēsao dádákekiɔ sēbɔ́ɔ kè,
sísɔ́ pɔ́na ula dá.

¹⁴ Pɔ́tuoo lí dádákekiɔla,
bléwena daa gua sísɪpɔ́leu.
Wále wiile ní pɔ́nao, wále lesi.

66

Lua sáaukpaa

¹ Dúniá gbépii, à guladɔ Diiwa,

² à lesi aá tɔ́ gawi yá musu,
à aá táasile à aá tɔ́bɔ́.

³ A o Luaε: N yákeao í dimá,
n gbāa zɔ́ɔ í to n íbεεɔ vlánau.

⁴ Dúniá gbépii í kuléne,
aai n táasile aa n tɔ́bɔ́.

⁵ A mɔ́ Lua yákeao gwa,
yá pɔ́ a kè gbénazɪnaɔne i diwá.

6 A ísia lí gúgii ũ*
 aa bùa swawa kèṣe.†
 Wà pɔnakε aà yá musu.
 7 ɔ kible rí a gbáao gɔɔpii,
 aà wé ɔ ku bui píiwa.
 Swágbáadeɔ su dɔ́eaaɔo.

8 Buipáleɔ, à wá Lua sáaukpa,
 aà táasileá àɔ dɔ́ á léu.
 9 ɔ wá wēni d́awēε,
 líi tó wa kpaguao.
 10 Lua, asa n wá ýs,
 n wá baasa lán ánu suwa.
 11 N gɛwanɔ gukpaolonau,
 n wá wó wí rí aso gbiao.
 12 N tò wá ɔzɔzɔ wá mikpei,
 wá té d́iwēε, i wá kú wá nɔε,
 ɔ n mɔwanɔ gu namadeε beeu.

13 Má mós n ua rí sa ṕ wí a ṕ káteu à tékú obɔo,
 má lé ṕ má kēmaɔ fiabo,
 14 ý ṕ b̀ ma léu ma taasikεgɔɔ.
 15 Má sa'oma rí ṕ mekpaaɔ,
 má sásakaɔ kpasane,
 mí n gbagba rí zuswanaɔ rí blesanaɔ.

16 A gbé ṕ á Lua vía víɔ, à mɔ ma,
 mí yá ṕ a kēmεε oé.
 17 Ma wiilèwà,
 aà táasileá dɔ́ ma léu.
 18 Tó má yávái kúa ma sɔu,
 d́ Dii gí ma yámai.
 19 Ama à ma yáma,
 ɔ à ma wabikεa sí.
 20 Má Lua sáaukpa,
 i gí ma wabikεa maio,
 i gí gbēkεkεimeεo.

67

Báaa gbεaa Luawa

1 Lé ṕ wí sí rí kúuɔε.
 2 Lua, wá wēnagwa,
 wá wεgwa, ní báaadawágu,
 3 ké dúnia gbépii n zé d́,
 bui píi i d́ lá ní gbé suaba.
 4 Wa n táasile Lua,
 gbépii a n táasile.
 5 Bui píi a pɔnakε, i gulakε,
 asa ní yákpalekε rí gbéɔ a zéwa,
 ní d́aa buiɔne píi.
 6 Wa n táasile Lua,
 gbépii a n táasile.
 7 Tɔɔle a blεkε,
 Lua wá Lua a báaadawágu.
 8 Lua a báaadawágu,
 gbépii i víakεε e dúnia léwa.

* 66:6 Bɔa 14.21 † 66:6 Yoz 3.14-17

68

Lua zɔɔke

¹ Davidi le.

² Lua lé fɛlɛ, aà ibɛɛɔ lé fáaa,
aà zangudeɔ lé bàaleè.

³ Lá súlele í gē ní íanao,
kené màa, Lua,
lá zó nísí í yɔ té sae,
vāikenaɔ midɛ n aɛ màa.

⁴ Gbēmaaɔ s̄s̄ aa pɔnake,
aa yáalɔ Lua aɛ,
aa vívǐ ní pɔna zɔɔɔ.

⁵ A lesi Luaɛ à lémwà.

A di luabɛpuana kpe, à aà tɔbɔ.
Aà tón Dii, à kúkuake aà aɛ.

⁶ Kua aà gu pɔ a kua adoa guu,
Luaá tonɛɔ maeɛ,
gyaaɔ zennɔdeɛ.

⁷ Lua í bekpa z̄lloɔnɛ,
í z̄lɔɔ bɔle à ní da namau.
Swágbáadeɔ s̄s̄ aaɔ ku guggiue.

⁸ Lua, ké n dɔaa n gbéɔnɛ,
ké n bɛɛleɛnɔ guwawaiu,

⁹ tɔle lúalua, lou kwè n aɛ,
n Lua pɔ n yá'ò Sinai gbɛ musu,*
Lua, Isailiɔ Lua.

¹⁰ Lua, n èfāai p̄siné k̄s̄s̄k̄s̄s̄,
ɔ n ní bùsu kpɛɛna gbà gbāa.

¹¹ N gbéɔ z̄lɛ a guu Lua,
n wɛnadeɔ gbà pɔ n maakea yáí.

¹² Dii yá'ò,

ɔ bíla ḡɔ aà baokpanaɔ ũ.

¹³ Kíaa ní ní z̄l̄ḡɔ lé tíle kpakpa,
ḡɔɛ pɔ ḡɔ b̄oouɔ lé ní p̄ɔ kpaale.

¹⁴ Baa ké a í s̄a kaaɔ s̄ɔɔu,
ánusu kú ma felena ḡásíaa,
a k̄áɔ lé teke lán vuawa.

¹⁵ Ké Gbāapiide kíaa fáaa,
aa lí tɔleá lán Zalamɔ gbè nɛɛziwa.

¹⁶ Basana gbèsis̄l̄ de a kíniɔla,
Basana gbèsis̄l̄ misonaɔ dasi.

¹⁷ A gbè misonaɔ, b̄yāí ále wɛbii
gbɛ pɔ Lua s̄ɛ a kiblek̄íi úwai?
Dii mé aɔ ku we gɔɔpii.

¹⁸ Dii s̄ḡoɔ lé v̄io, à kà miliɔ do.
Dii b̄òò za Sinai,

à mò p̄lla a gu pɔ a kua adoau.

¹⁹ N dɛdeɛ musu ní z̄lɔɔ,†
n gba sí gbéɔwa falu ũ,

baa swágbáadeɔ,
ɔ n z̄lɛ we, Dii Lua.

²⁰ Wà Dii sáaukpa, Lua wá Suabana,
í wá aso kúawɛɛ lá gu lé dɔɛ.

²¹ Wá Luaá Lua pɔ í gbéɛ suabaɛ,

* 68:9 Bɔa 19.18 † 68:19 Efc 4.8

Dii Lua mé ì wá bṓ ga lézì.

²² Lua a a ibeṣṣo mi wíwiné,
gbēnazín mikā dḃe pṓ aa té ní duunawaṓ.

²³ Dii mē: Má á bṓle Basana bùsuu,
má á bṓle ísía títiú,

²⁴ ké à á gbáṓ pípi ní á ibeṣṣo auo,
á gbēṣṣo lénaṓ i ní baa ewà.

²⁵ Lua, wa n gbēṣṣo è aa dḃdḃkṓwa,
ma Lua ma Kía, aale mṓ n kúklí.

²⁶ Lèsinaṓ dḃaaa, pṓlenaṓ te zá,
wéndia sésēmpanaṓ ku guo.

²⁷ A Lua tṓbṓ balu guu,
à Dii kpela Isailiṓ kṓkáaaú.

²⁸ Né gṓzāna Bēyámēṣṣe buiṓ mé dḃaaa,
bee gbēa Yuda kíaṓ ní ní gbēṣṣo
ní Zabuloni bui kíaṓ ní Nefatali bui kíaṓ.

²⁹ A Lua díléṣṣe àṓ gbāa.

Lua, bṓ ní n gbāa pṓ ní òlwēṣṣo.

³⁰ Kíaṓ mṓnē ní ní gbaṓ

n kpé pṓ kú Yelusaleū yáí.

³¹ Zḃa dṓ ílenṓbṓ Egipiwa,
zṓadṓ buiṓ swanaṓ ní ní gbēṣṣo wa.

Anusu gopana tṓmá,
gbé pṓ zíkāa ì kené naṓ fáaa.

³² Egipiṓ gbēṣṣo zíma,
Etiopiṓ wā aa ṓdṓnzi, Lua.

³³ Dúnia kpalablenaṓ, à lesi Luaṣ,
à Dii táasile.

³⁴ A di lounaa kpē musumusu za zizi,
à ma, àle pūna gbáugbāu.

³⁵ A Lua gbāa galike,
wa aà zṓṓke dṓ Isailiṓwa,
aà gbāa ku luabeṣṣuanau.

³⁶ Lua, kua n kúklí ní zṓṓ,
Isailiṓ Lua ì gbāa ní ikoo kpa a gbēṣṣo wa.
Wà Lua sáaukpa!

69

Wabikea Luawa kua tadama guu

¹ Davidi le.

² Lua, ma suaba,
asa í ma kú ma nṓṣṣe.

³ Dēṣṣe lé ma mṓ, ma ka zà,
tepeklí kuo.

Ma kpalé ísiu,
ísṓ lé damala.

⁴ Ma wiilè ma kpasa,
ma kòlo náaa,
ma wēdṓ ma Luazi
e ma wé gè lé wo.

⁵ Gbé pṓ aa zamagu pāṓ * dasi de ma mikāa,
ma ibeṣṣe pṓ aa ye ma de pṓewiwinésaiṓ lé vío.
Pṓ pṓ mi a kpáí'oo ṓ aa mè mà a nē'i mà kpá.

⁶ Lua, ní ma mísaiyāṓ dṓ,
ma táaeṓ uléaneṓ.

* 69:5 Zāa 15.25

7 Dii Lua Zigōde, gbé pó an wé donzi
 rísu to wí ní kú ma yáio.

Isailo Lua, gbé pó aai n kii waeleo
 rísu to an tó òkpa ma yáio.

8 Asa n yái mi sósōa fíi,
 ó ma gee gō kpa ma wéi.

9 Ma gō zilo ũ ma gbéō guu,
 ma gō gbēando ũ ma da bedeo guu.

10 N kpé yá ma kú gbāa,
 àle ma ibaba,[†]
 n sósōnao n sósōa gōmēe.[‡]

11 Mi leye pōsia guu,
 ó wlo ma sósō.

12 Mi zwankasao fifia,
 ó wlo ma ke pópoo.

13 Gbé pó zōle gāao i ma pe,
 igbāaminao i ledamano.

14 Dii, mále wabikema,
 rísu to à bo n pō kpeo,
 wea Lua, n gbēke zōo yái,
 ní ma suaba síana.

15 Ma bo bèleu,
 rísu to mà kpáleuo.

Ma bo ísiu,
 ma si ma zangudeowa.

16 Nsu to ísō damalao,
 rísu to mà kpále ísiuo,
 rísu to wà tēena kamalao.

17 Wea Dii, asa n gbēke maa,
 ma wegwa n sūuu zōo guu.

18 Nsu mikpeli n zōblenao,
 wea kpakpa, asa ma gō yeelae.

19 Sōmazi, ma misi,
 ma suaba ma ibeoo yái.

20 N ma sósōa ní widaao ní ma kpeboao dō,
 níle gbé pó aa yákuamanoo e.

21 Sósōa ma sō zō, ma gō yēesai,
 gbé pó a ma wegwa ó má wēle, mi eo,
 gbé pó a ma nōse nínimee ó ma wedōi, a kuo.

22 Aa ese vāi kāmee bleu,
 ké imi ma kú gbāa, aa vēe kúma kpaa.[§]

23 To an dikpekea gōné bai ũ, wà ní kú,
 to an kua aafia yá'iné.

24 To an wé siakú, ké aasu gu'eo,
 to an wó gō koolonno gōpii.*

25 N n kpēnemuu bōbōmá,
 ñ n pōkúma pásí pisimá.

26 An bōo gō bōo zia ũ,
 an gbēe su ào ku ké à zōle ní kpéu bo,[†]

27 asa aai lada gbé pó ní gbēwae,
 aai gbé pó ní zō wāwā galike.

28 N ní yá pii táao daríla,
 an baa su ào ku n gbēsuabaa guuo.

29 N ní tó waa wēni taala guu,[‡]

[†] 69:10 Zaa 2.17   [‡] 69:10 Lom 15.3   [§] 69:22 Mat 27.48, Maa 15.36, Luk 23.36, Zaa 19.28-29

[†] 69:26 Zin 1.20   [‡] 69:29 Bōa 32.32, Zia 3.5, 13.8, 17.8

* 69:24 Lom 11.9-10

an tó su àò ku lá dou guu ní gbēmaao tóoo.

³⁰ Lua, má kú taasi ní yā'omaoguu,
ma se lesí mà bɔu aafia.

³¹ Má Lua tɔbɔ lesia guu,
má aà sáaukpa mà aà káfi.

³² Bee a ka Diigu de sa'oa ní zuoa,
a kēè na de zugaaena kóbadea.

³³ Taasideɔ e, aai pɔnakε,
á luakliwεεlenaɔ á sɔ́ i níni.

³⁴ Asa Dii í wēnadeɔ yāma,
ili saka a gbé pɔ́ de zízɔ úoguo.

³⁵ A aà táasile musu ní tɔɔleɔ,
ísia ní pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ píi.

³⁶ Asa Lua a Síona suaba,
a εa Yuda wéleɔ kále,
aà gbéɔ́ i zɔ́leu ní pɔ́ ú.

³⁷ Aà zɔ́blenaɔ néɔ mé aa gɔ́ vɔ́,
gbé pɔ́ ye aà tó naipio iɔ ku a guu.

70

Wiileɔ Suabanai (Souto 40.14-18)

¹ Davidi le.

² Lua, ma misi,
Dii, kε kpakpa mɔ dɔmale.

³ To wí gbé pɔ́ lé ma wεɔ kú,
aa ní mi pele.

To gbé pɔ́ ye mà taasikeɔ kpekpa,
an gεε gɔ́ kpá ní wéi.

⁴ Gbé pɔ́ aai omεε, tàale tàaleɔ,
to aa εa ní wíoo.

⁵ Gbé pɔ́ aale n kíi wεεleɔ,
to an pɔ́ kema na aa yáalɔ.

Gbé pɔ́ an wé dɔ́i ñ ní suabaɔ,
aa o láasai Lua zɔ́.

⁶ Taaside wēnaden ma ú,
Lua, kε kpakpa.

Mme ní ma Dɔ́nlade ú,
níme ní ma Mísina ú,

Dii, rísu gēgēo.

71

Mae zɔ́ wabikea Luawa

¹ Dii, ma nanzie,
rísu to wí ma kú bauo.

² Ma misi, ma bɔ́ n maakea yáí,
swákpamazi, ma suaba.

³ Ma gbesi pɔ́ máli gé ulei a guun n ú.
N díle ñ ma suaba,

asa ma gbesi ní ma zegiklion n ú.

⁴ Ma Lua, ma bɔ́ váikenaɔ ɔ́zɔ́,
ma si gbé bēε pāsɔ́wa.

⁵ Mme ma wé dɔ́nzɔ́, Dii Lua,
níme má n náai vɔ́ za ma èwaasogɔ́ɔ.

⁶ Ma sɔ́ kpáleanzi za neasakpeue,
níme n ma bɔ́ ma da nɔ́seu.

N táasi miɔ le gɔ́ɔpii.

⁷ Ma kua de yáɔ́nsaε ú gbé dasideε,

asa míme ní ma uléki gbáa ũ.

⁸ N táasilea Ìbò dọ ma léu,
míò n maabo kọọ ní oosio.

⁹ Nsu pákpamazi ma zikúá yáíò,
ńsu ma vúaa ma gbáa láaa yáíò.

¹⁰ Asa ma íbẹ̀ẹ̀ọ lé ma yá'ò,
ma wẹ̀lẹ̀ọ lé lẹkpaafí ma wẹ̀nibọ̀ai.

¹¹ Aa m̀: Lua gíààzie,
wà aà ya kú,
gbèe ku à aà suabao.

¹² Lua, ńsu ńyò kumanò zàò,
ma Lua, kẹ kpakpa mọ̀ dọmale.

¹³ To wí gbé́ pọ́ lé yádọ̀ọ kú,
aa míde,
to s̀s̀s̀a da gbé́ pọ́ lé ńadaaọla,
an t́ ńkpa.

¹⁴ Mapi s̀, ma wé Ìbò dọnzi láasaie,
míò n táasile màò gé.

¹⁵ N maakea aọ̀ dọ ma léu gọ̀piie
ń n gbèsuabaa pọ́ má a lé d̄soo.

¹⁶ Má mọ̀ mà Dii Lua g̀s̀akeyáọ galike,
n m̀ndo maakea má dọ gbé́ọgu.

¹⁷ N yádádamee za ma èwaasogọ̀,
Lua, e tia mále n yábonsaẹ̀ọ o'ò.

¹⁸ Baa ké ma zikù, ma miká pua,
ńsu ma to weo, Lua,
ké mà e n gbáa galike tiadeone,
mí n g̀s̀akeyá dau siu gbé́ pọ́ aale feleone.

¹⁹ Lua, n maakea z̄ma,
n yá z̄kè, déme muaannoi?

²⁰ N tò taasi pásí ma le dasidasi,
áma ńyò ẹa ñ ma gba wẹ̀ni,
ńyò ẹa ñ ma bọ̀ tọ̀le nonau.

²¹ Nyò ma b̄ēe káfi mee,
ńyò ẹa ma n̄se n̄nimee b̄.

²² Ma Lua, má n sáaukpa ń m̀onao n náai yáí.
Isailiọ Lua pọ́ n kua adoa, má n táasile ń kúuo.

²³ Gula aọ̀ dọ ma léu.
Ma gbé́ pọ́ n ma mísi,
má n táasile.

²⁴ Máọ n maakea o gọ̀piie,
asa wí gbé́ pọ́ lé ma vái wẹ̀lẹ̀ọ kù,
an ḡē ḡọ́ kpá ní wéí.

72

Wabikẹa Luawa

Salomọ̀ le.

¹ Lua, ñ n iko kpa kíawa,
ñ n maake kpa kíabuiyiwa,

² ké aà dọaa n gbé̄one a zéwa,
i yá ḡḡ t́aaone a zéwa,

³ gbèsińi i mọ̀ gbé̄one ní aafiao,
sińi onao i to aao ku nama guu.

⁴ Kíaa to yá bọ́ ní táaa na,
a taaside n̄e suaba,
i gbáam̄nedo wíwi.

⁵ Aọ̀ ku lá laté Ìbò ku gọ̀piyiwa,

lán mɔvua kua wē ní wēowa.

⁶ Aɔ de lán zuɔ louwa,
lán mɔse pɔ́ ɪ pisi tɔɔlewawa.

⁷ Gbēmaaɔ ɔta aà gɔɔ,
nama a ke zài e mɔ ge midèd.

⁸ A kible za ísiale la ní a léleo,
za Uflata e dúnia léwa.*

⁹ Bui pɔ́ kú guwawaiuɔ mɔ kúléè,
aà ibeɛɔ wúle ní gbɛɛu aà ae.

¹⁰ Taasisi ní ísia baa kíaɔ falubɔè,
Seba ní Saba kíaɔ mɔ gbadaè.

¹¹ Kíaɔ mɔ kúléè nípii,
bui píi a misilèè.

¹² Asa a wēnade pɔ́ an wii dɔɔ bɔɔ,
a taaside pɔ́ dɔnlɛde víoɔ misi.

¹³ A yēɛɛsaideɔ wēnagwa,
a taasideɔ bɔ ga lézi.

¹⁴ A ní bɔ gbāamɔnɛdeɔ ní gbé pásɔɔ ɔzi,
asa an kua beɛɛ víè.

¹⁵ Lua kía dɔ́ ní aafiao!
Wiɔ aà gba Seba búsu vua,
wiɔ wabikèè Luawa gɔɔpii,
wiɔ samaa'òè láasai.

¹⁶ Bua pɔ́ ke aà búsuu maamaa,
a láɔ aɔ da sísiɔ musu síii,
aa ne'í aa pia lán Libá lákpɛwa,
aa gbá lán kásapuwa sēsaou.

¹⁷ Aà tɔ aɔ ku gɔɔpii lán íatēwae,
bui píi a báaa e aà sabai, aai aà tɔnasi.

¹⁸ Wá Dii Lua, Isailiɔ Lua sáaukpa!
Ŋme ɪ yābɔnsaɛɔ ke ado.

¹⁹ Wáɔ Lua gawidepi tɔɔ gɔɔpii,
aà gawi i li dúniaa píi.
Ami! Ami!

²⁰ Yese né Davidi wabikɛa lén we.

LA AAɔDE

Souto 73-89

73

Vaikenaɔ káfta'ea yá

Asafa le.

¹ Lua ɪ éfāaikɛ Isailiɔnɛ slanaɛ,
ɪ maake nòsepuadeɔnɛ.

² Mapi sɔ́ ma káikù ní léleao,
ma gbá ye zài guwa yāae.

³ Ké ma vaikenaɔ kua maa è,
ma íandánapiɔ gwea nidè.

⁴ Yae lí kpálikpanéɔ,
aa aafia mé aa mɛkpaá.

⁵ An wá lí wá lán dáɔwao,
aali gyáke lán deɔwao.

⁶ Aaí íandáa da ní nɔe yábaa ũ,
aaí pásí nańzi pɔkasa ũ.

⁷ An oa ɔ nísí bɔ,
an kàamai de ní pia.

⁸ Aa gbélaani ví,

* 72:8 Zkl 9.10

aaí boo gbène oné,
 aaí naenaemá ní zòkè yáí.
 9 Aaí me: Lua pila wà dēcka,
 mé an yá í li dúniaa.
 10 Ayámeto wí kené kèkè,
 wí yá pò aa ò píi sí stana ù.
 11 Aaí me: Lua a dō má ní?
 Musude dōa kà máae?
 12 Váikēnapiò gwa, aa yāe kàa vío,
 an gwea ò káfi gòpiie.
 13 Asi ma nòse pua pā yá?
 Ma a òbòle tàaeu wásawasa páea?
 14 Niò ma gbē gòpiie,
 niò ma swágaga lá gu lé dò.
 15 Tó ma zē ní yá bee taa oaoe,
 bee aò de bóa n gbéò kpe ùe.
 16 Ké ma láasookè yápiwa mà dō,
 à kēmēe zí ùe,
 17 e ma gē gēò Lua kúkí,
 ò ma wé gbàsa kè an láaa yá musu.
 18 Ni ní da gu zāandeu,
 ni zòrízi aa gō ní liaao.
 19 Aaí gō kaalepò ù kándo,
 vía pòò í ní le, aa midē.
 20 Lá nana í gēzea, tó gbé vù,
 tó n fēle Dii, ríyò to aa gē ní fanao máae.
 21 Ké ma nòse òòkpà,
 mé ma pò yá,
 22 ma sòùkù, má yāe dōo,
 ma gō n kúí lán nòbòwa.
 23 N beeo má kunnò gòpiie,
 n ma kú ma òplaawa.
 24 Ni dōaamēe ní n ledaaao,
 bee gbēa ríyò ma ka àizánawa.
 25 Ma wé dò gbēezi musuo, n báasio,
 kuannò guu pòe ní lé ma de tòleo.
 26 Baa tó ma me ní ma sōo yēēe lé láa,
 Lua mé í to ma sō gbáakù,
 òme ma baa ù gòpii.
 27 Asa gbé pò kēmaò midēe,
 ríyò n gbé pò bò n kpeò háde.
 28 Lua, sáanzi mé kēmēe na,
 Dii Lua, ma n kē ma ulekí ùe.
 Má n yákeao dau mà siuné.

74

Wiileá Luai aà kpé wia yá musu

Asafa le.

1 Lua, bóyáí n giwázi e gòpíiii?
 Akea níle pòbò n níu n kpàsa são yá musui?
 2 Gbé pò n ní sí za zio yá dōngu,
 bui pò ní bò aa gō ní pò ùò
 ní Siòna gbèstísi pò ní kè n kúkíi ùo.

3 N ibēeò n kúkíi dàafí míómio.
 Dede ní laaio, à òòkpà pii.

4 N wèlèò kàaa gu pò ní dauwále,

aa níziá seelaᵒ pèle we.

⁵ Wá è, an mɔna dɔ musu,
aale ke lá wíᵒ dào gbēwa.

⁶ Lí yɔᵒa kefena pɔ wa kpá a gíwa,
aa gbè wa gbòo ní mɔoo ní fɛnkɔnio.

⁷ Aa tesò n kúkiwa, à kwè,
aa tò kpé pɔ n tɔ kuwàpi gbàlè.

⁸ Aa ò ní nòsɛu: Wà tɔmá míómíó.
Aa tesò wá búsu lousisikpɛᵒwa.

⁹ N kpé lousisibɔᵒ gèzɛa,
ānabie ku bo.

Wáᵒ ku màa e bɔɛn yà?

Wá gbèe dɔo.

¹⁰ Lua, rýᵒ to n ibɛɛᵒ aᵒ n yáalᵒ e bɔɛ ni?

N wèlɛᵒ aᵒ sakangu láasai yà?

¹¹ Bóyáí n ᵒ kpaatái?

ᵒgo n kùɛ, ní ní dedɛ.

¹² Lua mé ma kía ũ za asínizí,
ᵒme í gbé suaba dúniau.

¹³ Mme n ísia zᵒɛ ní n gbáao,*
n kwása mi wí í guu.

¹⁴ N Egipiᵒ míde we,
n ní gɛᵒ kpá wáiwáwa pɔblea ũ.

¹⁵ N swaᵒ bò, n zɛwè níbɔnaɔne,
n swa pɔ a í baa vío zᵒɛ.

¹⁶ Fáane ní gwáasínao de n pɔ ũɛ,
n mɔvua ní íatɛᵒ kúkíí dílené.

¹⁷ Mme n kɔᵒ dàda búsu píiu,
n saɛ ní buzíɛᵒ gɔᵒ díle.

¹⁸ Yá pɔ n ibɛɛᵒ dɔ yá dɔngu Dii,
mísaidepiᵒ saká n tɔue.

¹⁹ Nsu n n felena kpá wáiwáwo,
n wēnadeᵒ yá su sángu.

²⁰ Laaidᵒ n báakuawawáwa,
asa wá búsu gbè'ɛᵒ pásíkù píie.

²¹ Wá gbé pɔ wáɛ gbáamɔwɛɛᵒ,
rísu to wá kpekpa ní wíoo.

To wēnadeᵒ ní taasídeᵒ n táasile.

²² Lua, fele gí ní nziao.

N yá pɔ mísaideᵒ lé dɔ zesai máé!

²³ Nsu zᵒa pɔ n ibɛɛᵒ lé kánzi kpa swáao,
n wèlɛpiᵒ kɔfí dɔ gɔᵒpiie.

75

Lua mé yákpalekena ũ

¹ Asafa le.

² Wa n sáaukè Lua,
wa n sáaukè.

Tó wá n yābɔnsaɛᵒ galikè,
ní kú kái.

³ Lua mè: Ma gɔᵒdíle,
má yákpalekɛ a zéwa.

⁴ Tó dúnia dèe, a gbéᵒ lé ke sèee,
mámɛ mi a gbapɛɛ kú gíugiú.

⁵ Mi o yòᵒdeɔne aasu ní gasa feleᵒ,
mi o váikenaɔne aasu káakuo.

* 74:13 Bɔa 14.21

6 Asu à á gasa feleao,
 ásu káamai kemanoo.
 7 Asa gbáa lí bɔ gukpe ge be'aeo,
 ili bɔ guwawai guu no,
 8 Lua mé yákpalekena u,
 ɔme í gbēdo sɔɔle, í gbēdo fele.
 9 Imiboo ku Dii ɔzi, í gbáa ka a pai,
 àle pí aá pɔkúma u.
 I kɔ́le dúnia váikenaowa píi,
 ɔ aáí mi wesai ní a gbɔɔ.
 10 Mapi sɔ máo yápi o gɔɔpiie,
 mí Yakɔbu Lua táasile.
 11 Má váikenaoo gasa kwé,
 gbēmaaoo gasa io ku musu.

76

Lua mé ziblea gbáa u

1 Asafa le. Wí sí ní kúuɔe.
 2 Wa Lua dɔ́ Yuda búsuue,
 aá tɔ́ gbáa Isailiɔne.
 3 Aá zwáakpe kú Salema,
 aá kúki kú Siɔna.
 4 Kua we à ká wáaoo è'è
 ní sèngbaoo ní fèndaoo ní zlkaboo.
 5 Ni gupu, niɔ teke,
 n zɔɔ de gbēsísí pɔ́ kú gɔɔpiia.
 6 N gbáa denla kè gɔ́sa gbáaɔne,
 aa wúlea ní ní í gbézáo,
 gɔ́ gbèɛɛpiɔ gbèe í fɔ́ɔsèe.
 7 Yakɔbu Lua, n ní lele,
 ɔ sɔ́deoo ní ní sɔ́o gɔ́ kálea ní izɔoo.
 8 Mme ní gbé pɔ́ de wá vlakèè ù,
 tó n pɔ́bò n níu,
 déme a fɔ́ ze n aei?
 9 Kua musu n yákpalekè,
 ɔ vía dúnia kù, à gɔ́ kilikili.
 10 Lua, n fele n yággɔ́ dúniae,
 n yèèesaideoo suabá.
 11 Gbēnazina pɔ́kúma í n tɔ́bɔ,
 n pɔ́kúma kíni ío dɔ́a n pie.
 12 A leke Dii á Luawa, í a flabo.
 A gbé pɔ́ á liaawázi,
 à mɔ́ Lua pɔ́ de wáɔ aá vía ví gba pɔ́.
 13 I kpalablenaa káde,
 í to vía dúnia kíaa kú.

77

Lua donle bekeka taasi guu

1 Asafa le.
 2 Ma lezù Luazi,
 ma wiilèwá,
 ma lezù Luazi aá ma yáma.
 3 Kua taasi guu ma Dii kí wèlele,
 ma ɔ́ dɔ́a Luazi gwá kpasasai,
 ma nɔ́se í nínio.
 4 Ké ma láasoo tà Lua kíi,
 ɔ mále kásánke,

ké ma aà wàaipà,
ma nisina vùà.

⁵ N ma wé kùà, mi e i'òò,
ma gɔ bili guu, mi dɔ lá má oo.

⁶ Ma láasookè yāawa
ní wè zizi pɔ gèɔ yáo.

⁷ Le pɔ má dà yāa dɔmagu gwá,
ma láasookèwà mà wèele dɔ.

⁸ Ma mè: Dii wá vūaa gɔɔpii yà?
Wá yá a kaaàgu lɔoa?

⁹ Aà gbèke mīde mīmīo yà?
Aà yá aɔ gbooa gɔɔpii yà?

¹⁰ Wá wēnagwaa yá sá Luagu yà?
Aà pɔ pāwāzi, a wá wēgwa lɔoa?

¹¹ ɔ ma mè: Yá pɔ má kūan ke:
Musude ɔzɛɛdɔwèɛɛ.

¹² Má láasooke Dii yābɔnsaɔwa,
mí aà yá pɔ a kè yāaɔ dɔ gbéɔgu.

¹³ Má n dabudabukɛaɔ wāaipa pii,
mí n yāzɔkɛaɔ oné.

¹⁴ Lua, n zé gbāsi vīo.
Dii kpele mé zɔɔ lán Luawai?

¹⁵ Mmɛ ní Lua dabudabukɛna ũ,
n n gbāa ðɔ buiɔne.

¹⁶ N n gbéɔ mīsi ní n gāsa gbāao,
wá Yakɔbu ní Yosefuo buiɔ.

¹⁷ Isia wɛsīnle Lua,
isia wɛsīnle ɔ à kɔdè,
à lualua za a ɛu.

¹⁸ Lou kwè, a pūnaa kɔfi dɔ luabe,
n kà tedeɔ kpa loupilea ũ.

¹⁹ N pūnaa kɔfi dɔ zāa'fana guu,
loupilea dūnia pū pii.

Tɔɔle gbāle à lualua.

²⁰ N zé dà ísiau,
n gēkīi bò í zɔɔ guu,
wi n kɛɛgbɛ eo.

²¹ N dɔaa n gbéɔne lán sá waiwa
Mɔizi ní Aalonao sabai.

78

Lɛdaawá Isailiɔ yá musu

Asafa le.

¹ Ma gbéɔ, à ma lɛdama ma,
à swákpa ma yái.

² Má yá'oe ní yāasio,
má yá pɔ ule a za zi bɔɔlekeé,*

³ yá pɔ wá mà mé wá dɔ,
yá pɔ wá maeɔ a galikèwèɛ.

⁴ Wá yápi ule wá néɔneɔ,
wá Dii táasilea da wá tūnaɔne
ní aà gbāao ní yābɔnsaɛ pɔ a kèɔ.

⁵ A yādīle Yakɔbu buiɔne,
à a ikoyā dà Isailiɔne.

A ò wá deziɔne aa tó ní néɔ dɔ,

⁶ i gɔ ní bui pɔ kpéɔne felekaa ũ,
aai fele dada ní néɔne sɔ,

* 78:2 Mat 13.35

7 ké aa e Lua náaike,
 ké Lua yákeao su sáníguo,
 aaiɔ aà yádileao kūa,
 8 ké aasu wàɔ de lán ní deziɔwao,
 asa aa swágbāakè aa gí Lua yáí,
 an sɔ ku Luawao, aa náai víèo.

9 Eflaiü buiɔá kázunaɔne,
 ɔ aa kpekpa zí guu.
 10 Aai ze ní Luabaakuarínɔoo,
 aa gí téi aà ikoyái.
 11 Aà yákeao sánígu
 ní aà yábɔnsae pɔ a òlónéɔ.
 12 A dabudabuɔ ké an deziɔ wáa
 Zoá wéleu, Egipi búsuu.†
 13 A ísia zɔe à bùarínɔ,
 à í bílibò.‡
 14 A ðaané telu guu fáane,
 gwaasina sɔ ní té gupuaɔ.§
 15 A gbesi páa guwaiwaiu,
 à í kpámá zɔɔ lán ísia íwa.
 16 A tò í bɔné gbɛu,
 ípi bàalè lán swadawa.*
 17 ɔ aa gí te duunawa,
 aa gí Musude yámai guwaiwaiu.
 18 Aa gí kè aa Lua lewe,
 aa ní pɔeá ble gbèawà.†
 19 Aa Lua bɛɛbò aa mè:
 A fɔ ɔpi'i dilewɛɛ sɛu lae?
 20 Gwa, à gbɛ lè, í bò dàgua me!
 A fɔ ble ge nòɔ kpáwá sɔa?
 21 Ké Dii yápi mà, aà pɔ pá,
 ɔ té kù Yakɔbu buiɔwa,
 à pɔkúmabòbò Isailiɔwa.
 22 Asa aai Lua yá sio,
 aa aà gbé suaba gbaa náai vío.
 23 A yádà bálumae,
 à zewè musu,
 24 ɔ mana kwèné ble ü,‡
 à musu pɔwena gbɔ yóné.
 25 Aa malaikaɔ ble blè,
 à kúsúakèné, à diríla.
 26 A tò ían gbāa bɔ gukpe,
 ní aà gbāao à bɔ gɛmidɔkti oi lo,
 27 ɔ à nòɔ kwèné lán luutɛwa,
 bāɔ lírila lán ísiale úfāawa.§
 28 A tò aa kwè ní bòou,
 aa gɔ kálɛa lia ní kpéi.
 29 Lua pɔ pɔ aa a ní ví kpámá,
 ɔ aa sò aa kà páupāu.
 30 E a ní àɔ gé bɔírila,
 gɔɔ pɔ blepi da ní léu,
 31 Lua fɛle fɛrínɔ,
 à Isaili gɔgbāaɔ dɛde,
 à ní èwaasoɔ kwè.*

32 Gia ní beeo aa gí te duunawae,

† 78:12 Bɔa 7.8-12.32 ‡ 78:13 Bɔa 14.21-22 § 78:14 Bɔa 13.21-22 * 78:16 Bɔa 17.1-7, Nao 20.2-13 † 78:18 Bɔa 16.3, Nao 11.4-5 ‡ 78:24 Bɔa 16.14-15, Nao 11.7-9, Zaa 6.31 § 78:27 Bɔa 16.13, Nao 11.31-32 * 78:31 Nao 11.33

ń à à yā̀b̀nsaεkeεa aai à à náaikεo.

33 Ǿ à ń wēni kēné lán lé'lanawa,
a tò ò̀nekeεa ń mīde.

34 Tó à ń pisabò, aai à à εeya,
aai εa wà à à k̄l̄i wεεle ń wāao.

35 Aa d̄s̄ sa Lua mé ń gb̄esi ũ,
Lua Musude mé ń M̄sina ũ.

36 Ama aai lé̄mawà,
aai εetoε,

37 an s̄s̄ kuwào,
aa à à b̄aakuar̄n̄o yá gb̀o.

38 Aapi s̄s̄ à ń wēnagwà,
à ń duuna kē̄má, i ń mīdeo.

Iò az̄ia z̄uuke m̀ò̀m̀oεε,
i a p̄ok̄umab̀òb̀m̀á píio.

39 A ń gb̄ēnaz̄ln̄ke d̄̀m̀á,
asa aai gē̄zeε susai lán lanawaε.

40 Aa swáḡb̄aakè guwaiwaiu gē̄n ũma'ũma!

Aa à à p̄o yàè s̄εu we à kè zài.

41 Aa Lua l̄ewe,

aa Lua l̄ewe,

aa Isailīo Lua p̄s̄ a kua adoa f̄ē.

42 Aa iko gb̄aa s̄ar̄gu,

lá à ń sí ń ibeε̄owa,

43 lá à dabudabuō kè Egipi,
mé à yā̀b̀nsaεō kè Zoā̀ b̄usuu.

44 A ń swa'iō l̄ile au ũ,†

̄s̄ aai f̄ō aa a im̄i bo.

45 A ũs̄inaō k̄ar̄gu, aa ń soso,‡

ń bl̄ōō lo, aa yā̀ȳiamá.§

46 A tò kwāō ń p̄́wenāō bl̄e,

à kwasut̄ē kà ń buap̄́ōu.*

47 A tò loughbē ń v̄ε̄ε̄buō kè k̄élekele,
a z̄aa'iana ń kaa l̄iō è'ε.

48 A ń p̄otuōō músikè ń loughεpio,

lua s̄u ń kp̄asāowa.†

49 A a p̄ok̄umā z̄ō b̀ò̀b̀m̀á,

à f̄is̄ér̄n̄ō ń p̄f̄ēō ń kp̄ē̄neo,

à mús̄i malaikāō gb̄aεmá.

50 A a p̄ok̄umā gb̄a z̄é,

i zez̄ō gaε̄ lo, à gagyak̄ar̄gu.

51 A Egipi neḡs̄ε̄ s̄é̄iāō d̄è̄dē píi,‡

Haũ bui ḡs̄akē n̄é̄piō ḡaga.

52 A b̀ò̀ ń a gb̄é̄ō lán s̄āowa,

à d̀ò̀aané̄ guwaiwaiu lán s̄ā waiowa.§

53 A b̄ér̄n̄ō, aa ku d̄ōd̄bā v̄iasai,

an ibeε̄ō s̄s̄, ísiā k̄̀aamá.*

54 A k̄ar̄n̄ō a b̄usū z̄̄leu,†

gus̄is̄idē p̄s̄ a sí ń a gb̄āōpiu.

55 A buip̄áleō yáné,

̄s̄ à ń b̄usū kpaal̄è̄né̄ ń p̄s̄ ũ,

à uakp̄akpa Isailī buip̄īōne.‡

56 Ǿ aa Lua l̄ewe aa ḡī aai yā̀mai,

aa Musude yā̀d̄ilēāō k̄ũao.§

57 Aa kpekp̄ā aa b̀ò̀ aai kpē lán ń maε̄owa,

† 78:44 B̄ōa 7.17-21 ‡ 78:45 B̄ōa 8.20-24 § 78:45 B̄ōa 8.1-6 * 78:46 B̄ōa 10.12-15 † 78:48 B̄ōa 9.22-25 ‡ 78:51 B̄ōa 12.29 § 78:52 B̄ōa 13.17-22 * 78:53 B̄ōa 14.26-28 † 78:54 Yoz 3.14 ‡ 78:55 Yoz 11.16-23 § 78:56 B̄ōa 2.11-15

aa náai vío lán sá gia baiwa.

⁵⁸ Aa aà pɔ fɛlɛ̀ è ní ní sa'okíio,

aa aà zafɛ̀ è ní ní táao.

⁵⁹ Ké Lua è máa, ɔ aà pɔ pá,

à ɔz̄ Isailiɔzi pásípási.

⁶⁰ A a zwàakpe tò Silo* we,

aà be pɔ a kpà gbɛ̀nazínaɔ guupi.

⁶¹ A tò an wɛ̀lɛɔ mɔ a kpagolo sɛ,†

ɔme aà gbãa ní aà gawio kúkíi ù.

⁶² A tò wá a gbɛ̀ɔ dɛ̀dɛ ní fɛ̀ndao,

aà pɔ pá bui pɔ a sɛ̀pizi.

⁶³ An ɛ̀waasoɔ tekú z̄i guu,

an wéndiaɔ i zákele d̄ɔ bo.

⁶⁴ Wá ní sa'onao dɛ̀dɛ ní fɛ̀ndao,

an gyaaɔ i f̄i ɔ̀bo.

⁶⁵ ɔ Dii vù ní io sa,

lán ḡɔsa pɔ vù ní wɛ̀'iowa.

⁶⁶ A ní wɛ̀lɛɔ gbɛ̀, aa kpekpa,

a tò aa ḡɔ ní wíio ḡɔɔpii.

⁶⁷ ɔ à ḡi ɛ̀flaiù buiɔzi,

i Yosefu buipi se bo.

⁶⁸ Yuda bui ɔ a sɛ̀ sa

ní Siona gbɛ̀s̄s̄i pɔ á yeio.

⁶⁹ A a kúkíi d̄ɔ musumusu we,

ao ku ḡɔɔpii lán dúnia kálɛawa.

⁷⁰ ɔ à a z̄ɔblena Davidi sɛ,‡

à aà b̄ɔ s̄a kaau.

⁷¹ A aà b̄ɔ s̄ádau, à d̄baa Isailione,§

Lua gbɛ̀ Yakɔbu buipiɔ kíaɛ.

⁷² Davidi ní kpá a kpe ní n̄ɔsemɛndoo,

à d̄baané ní a ɔ báaadeo.

79

Yelusaleu dɛɛle wii

Asafa le.

¹ Lua, buipáleo sí ní b̄usuu,

aa n kpe pɔ a kua adoa ɔ̀okpa,

aa Yelusaleu dɛ̀le.*

² Aa n z̄ɔblenaɔ dɛ̀dɛ aa ní ge kpá b̄aɔwa,

aa n yámanaɔ ge tò wáɔne blɛ ù.

³ An au baalɛ lán iwa Yelusaleu bíi kpe,

gbɛ̀e ku à ní vío.

⁴ Wa ḡɔ pɔ yáalɔ ù wá saedeone,

láanipɔ ù gbɛ̀ pɔ liaawáziɔne.

⁵ Dii, n pɔ ao paawázi e b̄ɔe ní?

N kpɛne té ao kú ḡɔɔpii yá?

⁶ Pɔkúma b̄ɔb̄ɔ bui pɔ aa n d̄ɔɔwa,

gbɛ̀ pɔ aali ní sísiɔ b̄usuuwa.

⁷ Asa aa Yakɔbu buiɔ blɛ,

aa ní b̄usu ɔ̀okpáɛ.

⁸ Nsu wá maeɔ duuna wi wá musuo.

Wɛ̀nad̄ɔwɛɛ kpakpa,

asa wa busa dúuduue.

⁹ D̄ɔwále, Lua wá Suabana.

Wá misi, ké n̄ t̄ɔb̄ɔ,

* 78:60 Yoz 18.1, Zel 7.12 † 78:61 1Sam 4.4-22 ‡ 78:70 1Sam 16.11-12 § 78:71 2Sam 7.8 * 79:1 2Kia 25.8-10, Zel 52.12-14

wá duuna kéwá n tó yáí.

¹⁰ Bóyáí ríyó to buipále wá lá:

Wá Lua ku máe la?

To buipále dš wá aε,

ké ni n zòblenaò dedea tɔsimá.

¹¹ To zízɔɔ ɔɔɔ gē n swáú,

gbé pɔ kú ga lézípí bɔ

ń n gása gbāao.

¹² Láani pɔ wá saede zɔma,

fiaboné gēn sɔpla, Dii.

¹³ Wápiɔ n gbéɔ, n kpása sāo,

wíɔ n sáaukpa gɔɔpii,

wíɔ n tó galikε e wá buiwa.

80

Isailiɔ sua ní pá ziu wabikea

¹ Asafa le.

² Swákpa Isailiɔ Dɔaana,

n gbé pɔ ni Yosefu buiɔ dá lán sáɔwa.

Bɔ gupuau, n gbé pɔ ní zólea malaika gáslade zānguo,*

³ ní dɔaa Eflaiú buiɔne

ń Bēyámεε buiɔ ní Manase buiɔ.

Fele ní n gbāao, mɔ ñ wá suaba!

⁴ Lua, to wá ea su wá pá ziu.

Wá wegwa wá aafia'e.

⁵ Dii Lua Zígɔde,

ńle pɔɔ n níu e tia,

ríyó n gbéɔ wabikea mamá bɔe ni?

⁶ N wé'i kpámá ble ú,

n ní wé'i yòné pɔ pai aa mĩ.

⁷ N tò wa gó láanipɔ ú wá saedeɔne,

wá ibeεpiɔ lé wá ke pɔɔpɔɔ.

⁸ Lua Zígɔde, to wá su wá pá ziu,

wá wegwa wá aafia'e.

⁹ N vēeli wò Egipi,

n buipáleɔ yá ɔ ní pè ní gbεu.

¹⁰ N gukèkèè, à zínapèle,

ɔ à ɔtá à a búsu pá.

¹¹ A uedá gbèsisɔla,

a gōnaɔ de sede lí zɔɔla.

¹² A ɔtá à gè e ísiale,

a ɔneɔ gè e Úflatai.

¹³ Bóyáí n a kaa gbòo,

gbé pɔ lé gēzeao ɔɔ maleii?

¹⁴ Dáo sáwa í lé kái,

sēanɔbɔɔ í mɔ a lá blei.

¹⁵ N yá na! Lua Zígɔde, wá wegwa!

Kua za musu wεzu ñ gwa!

Laaidɔ vēelipiwa,

¹⁶ bui pɔ ní pè nzía,

né pɔ ní sí n pɔ úpi.

¹⁷ Wá n vēelipi zò wá tesòwá.

Wepási biimá aa midε.

¹⁸ ɔda gbé pɔ kú n ɔplaiwa,

gbēnazín né pɔ ní sí n pɔ ú.

* 80:2 Bɔa 25.22

19 Wá kēma lɔo.
 Wá lé ní láo, wí n sísi.
 20 Dii Lua Zígōde,
 to wá su wá pá ziu,
 wá wεgwa wá aafia'e.

81

Isailio dikpe le

1 Asafa le.
 2 A guladɔ Lua wá gbāawa.
 A kúkuake Yakɔbu buio Luaε.
 3 A bɔ ní lεo, í bala lé
 ní mɔɔna'ɔ nao ní domao.
 4 A kuupe mɔbɔzi,*
 í pé a vua zá wá dikpegɔɔ,
 5 asa a de ikoyá ú Isailioεε.
 Yá pɔ Yakɔbu buio Lua dilen we.
 6 A yápi dà Yosefu buioε
 gɔɔ pɔ à àna Egipiowa.

Aa lɔɔ pɔ aai ma yāao mà à mè:
 7 Ma aso gò á gāu,
 ma á ɔ bɔ ēu.
 8 A wiilēa taasikegɔɔ, ɔ ma á bó,
 má wēwá asii guu ní louvíao.
 Ma á lé ma á gwá Meliba í kii.†
 9 A swákpa ma gbéɔ, mí ledawá.
 A Isailio, à ma yāma lé!
 10 Asu àɔ dii pále vío,
 ásu kúle dii zloeo.‡
 11 Mámε má Dii á Lua ú,
 ma á bóle Egipie.
 A á lé εε, mí tó à ká.

12 ɔ Isailio i ma yāmao,
 ma gbépio i misilemεeo.
 13 ɔ ma ní tó ní ní swágbāao,§
 aa té nízia pɔeai.
 14 Tó Isailio s'amazi,
 tó ma gbépio te ma yái,
 15 dɔ ma ní ibεεɔ búsané gɔɔgɔɔ,
 ma ɔzɔ ní wēlepiozi.
 16 Ma zangudeɔ i vlānau ma ae,
 an íadama aɔ láaa vío.
 17 Mí á gwa ní pówen gawideo,
 mí gbè zó'i kpáwá à ká.

82

Yákpaleke a ní gbāadeɔ

Asafa le.
 1 Lua zɔleá balu guu,
 ále yágɔgɔ gbāadeɔne à mè:
 2 Bɔε á yákpaleke a zéwai?
 Aɔ ke váikεnaɔne kèke gɔɔpii yá?
 3 A yānakpa yēεsasideɔwa
 ní tone pɔ gwana víoɔ.
 A zε ní taasideɔ

* 81:4 Nao 10.10 † 81:8 Bɔa 17.7, Nao 20.13 ‡ 81:10 Bɔa 20.2-3 § 81:13 Lom 1.24

ń gbé pọ wàlẹ ńadamá.

⁴ A yèessaide ń wènade misi
á ń bọ wáikena ọzị.

⁵ Gbāadepiọ yāe d̄so,
aa a kee gbáeo.

Aa ku gusiaue,

ṣ dúnia zína lé fu. *

⁶ Ma mē lua n á ũ, *

Musude né n á ũ ápii.

⁷ N beeo á ga gbēnazína ũe,
á kpagua lán kía pálewa.

⁸ Lua, fẹlẹ yákpaleke ń dúniao,
asa bui píiá n pọ.

83

Isaili ń ibe ọ kaa Luawa

¹ Asafa le.

² Lua, ńsu ńyṣ nílẹao,

ń lé su à ọ kpaaŭao,

ńsu ńyṣ ku kílíkíliọ, Lua.

³ N ń ibe ọ gwa, asa aale k̄aa,
n wèlepíọ lé ń mí fu.

⁴ Aale ọ nso ọ péle n gbé ọ ne,
aale lekpaafí ń yenzide ọ zì.

⁵ Aale me: A mo wà ń buibo,
an tó Isaili su à ọ dọ gbēegu ọ ọ.

⁶ Aa lekpaafí, an lé k̄osè,
aa ledot̄kè n k̄o aa felenno.

⁷ Ed̄oŭo ń Isimaela buio
ń Moabu ń Hagua buio

⁸ ń Gebalide ń Amoniọ
ń Amalekiọ ń Filit̄e ń Tiide.

⁹ Baa se Asilib n̄amá ọ,
aale ọ da Lotu buipiọwa.

¹⁰ Kené lá ń kè Madiawewa,*
lá ń kè Sisela ń Yab̄e ọ Kis̄i.†

¹¹ N ń kè k̄ek̄eke Endoo,
aa ḡo k̄al̄ea t̄o ọ lán p̄oḡb̄owa.

¹² K̄e ń gb̄ez̄o ọ ne
lá wa k̄e Olebu ń Zeebuoewa.‡

K̄e ń k̄ia ọ ne
lá wa k̄e Z̄eba ń Zalemunaoewa.§

¹³ Ampíọ mé ò yāa aa mē,
wà Lua dá dá k̄ek̄ek̄i sé ń p̄o ũ.

¹⁴ Ma Lua, to aa ḡo lak̄e ũ
lán ése ũa p̄o ńana ń s̄el̄ewa.

¹⁵ Lá dào ń t̄ek̄u,
ge lá t̄e ń gb̄es̄i s̄as̄a,

¹⁶ p̄el̄en̄zi ń n z̄ao màa,
n ńan pási i to s̄o k̄ér̄gu.

¹⁷ To an ge ọ kpá ń w̄eí,
aai n gb̄aa d̄o Dii.

¹⁸ Wí lí ń kú ḡo pii ń bíliọ,
aa k̄pebo aa mide,

¹⁹ K̄e aa e d̄o k̄e n t̄on Dii,
ńime ń Musude ũ dúniau pii.

* 82:6 Z̄aa 10.34   * 83:10 D̄oa 7.1-23   † 83:10 D̄oa 4.6-22   ‡ 83:12 D̄oa 7.25   § 83:12 D̄oa 8.12

84

Lua ua beekɛa

¹ Kole buio le.

² N kúkti maa fá, Dii Zigõde!

³ Mále Dii ua beekɛ e gu gè lé lia,
ma nisina rí ma meo lé lua Lua béɛi.

⁴ Dii Zigõde, ma Kía, ma Lua,
golegolena kpé è rí gbagbaki sae,
luakibāna sakpedā we à a néo káu.

⁵ Báaadeɔn gbé pɔ kú n ua
aaio n táasile gɔɔpiiɔ ũ.

⁶ Báaadeɔn gbé pɔ an gbāa bɔ n kfi
mé n kpé gea yá kú rí sɔ guu ũ.

⁷ Tó aale pá Baka guzulea,
aaí to à gɔ lán gu nibɔnadewa,
káabuan lou í to ɛfaai ligua.

⁸ An gea guu an gbāa ío káfie
e aa ge kaò n kfi Sioɔna.

⁹ Dii Lua Zigõde, ma wabikɛa sí,
swáse ma yáí, Yakɔbu buio Lua.

¹⁰ Lua, kía wá sɛngbao gwa,
wéte kía pɔ rí kpai.

¹¹ Kua n kpé kpele gɔɔ do maa
de kua gupálei gɔɔ òaa soola.

Ma Lua ua bíbɔledɔanake sí
de kua ua dou rí váikenaɔla.

¹² Dii Lua dené íatɛ* rí sɛngbao ũ.

Dii í báaadarngu rí káfiao,
íli gí maakei táaesaidɛo.

¹³ Dii Zigõde,
báaaden gbé pɔ lé n náaike ũ.

85

Isailio aafia wabikɛa

¹ Kole buio le.

² N báaadá n búsuu, Dii,
n su rí Yakɔbu buio rí pá ziu.

³ N n gbéɔ táaeɔ wòlomá,
n rí duuna kè má pii.

⁴ N pɔ wèemá,
n n pɔkúma pásí kpá kpe.

⁵ Suwanɔ wá pá ziu,
Lua wá Suabana,
kpɛne pɔ rí kèwanɔ suumpa.

⁶ N pɔ aɔ paawázi gɔɔpii yá?
Nyɔɔ n pɔfɛgɔɔ gága wɛ rí wɛo yá?

⁷ Nyɔɔ ɛa n n gbéɔ lé rí láo
ké an pɔ e kema nao lé?

⁸ Dii, n n gbɛke ɔɔwɛɛ,
wá suaba rí n gbāao.

⁹ Ma swá dɔ Dii Lua yā'oai,
asa í aafia legbɛ a yāmanaɔneɛ,
tó aai ɛa sù rí mĩsaiyáɔwao.

¹⁰ Aá víakɛnaɔ suabaa záo,

* 84:12 Mal 4.2, Zia 21.23

ké àà gawí e àò kú wá bùsuu yáí.*

¹¹ Gbēke ní náaiò kpààù,

yázede ní aafiao dàkòle.

¹² Náai i ɔ̄ poo musu,

yázede i ɔ̄nɔ̄nɔ̄ zílèi.

¹³ Dii a maakewēe,

wá tɔ̄le i blēke.

¹⁴ Yázede i ɔ̄ be àà aē,

í zekēkē.

86

Kowēkea Lua

Davidi le.

¹ Dii, swákpa ma yáí, ní wea,

asa taaside wēnadén ma ù.

² Ma wēni d́á, asa má n yáò kúae.

N n zòblena suaba,

rímé ní ma Lua ù, mále n náaike.

³ Sùuukemanɔ̄, Dii,

asa miɔ̄ lezunzi kɔ̄ ní oosioe.

⁴ N n zòblena pɔ̄ ke na,

asa ma laai tà n kíi, Dii.

⁵ N maa mé ní sùuu ví, Dii,

n gbēke z̄ɔ̄ n sísinaɔ̄ne.

⁶ Dii, swákpa ma wabikeai,

laaidɔ̄ ma wēna wiiwa.

⁷ Má lezunzi ma taasikegɔ̄z̄í,

asa ni wea.

⁸ Táae muaannɔ̄, Dii,

gbēe lí f̄ɔ̄ n kea kèò.

⁹ Bui p̄ ní kèɔ̄ m̄ó kùlene,*

aa n tɔ̄bɔ̄ nípii.

¹⁰ Asa ní z̄ɔ̄ mé ni dabudabuɔ̄ ke,

rímé ní Lua ù ndo.

¹¹ N n zé ɔ̄lmeē Dii,

míɔ̄ be n síana guu.

Ma s̄ɔ̄ dameē dou, míɔ̄ n vía ví.

¹² Má n sáaukpa ní n̄sēmēndoo,

Dii ma Lua, má n tɔ̄bɔ̄ gɔ̄ɔ̄piiē.

¹³ Asa gbēke p̄ ní kēmēe z̄ɔ̄,

n ma wēni sí be da è títíwa.

¹⁴ Lua, káamaideɔ̄ lé fēlemanɔ̄,

gbē pásɔ̄ lé ma we, aali n yádao.

¹⁵ Mpi Dii, Lua sósobiden n ù,

ní sùuu ví mé n pɔ̄ lí pa kpaaò,

ní gbēke ní náaiò ví z̄ɔ̄.

¹⁶ Ma wegwa, wēnad̄mēe.

N n zòblena gba gbāa,

mapi n n̄e z̄íkēna né suaba.

¹⁷ Maakeamēe seela ke,

ma wēleɔ̄ i e, wí i ní kú,

asa Dii, n d̄male,

n ma n̄sē n̄n̄imēe.

87

Sinaá Lua wéleē

Kole bui le.

* 85:10 Zaa 1.14 * 86:9 Zia 15.4

1 Lua a wéle kàle gbèsisi pò a kua adoa musu,

2 Dii ye Siɔna bíibɔleɔi

de Yakobu bui wéle kɔnɔla pii.

3 Lua gawi yá'ò wélepi musu à mè:

4 Má Egipio ní Babelideɔ da gbé pò aa ma dɔɔ guu.

Filitɔ ku a guu ɔ ní Tiideɔ ní Etiopio.

Wa me wà gbé beɔ í weɛ.*

5 Wa o Siɔna yá musu:

Wà wáane ní wáaneɔ í weɛ,

Musude mé í a zedɔ giugiú.

6 Tó Dii lé gbé tó dalau,

a me: Wà gbé beɔ í weɛ.

7 Lésinaɔ ní òwánaɔ pii aa me:

Wá maa pii í bɔ Siɔnaɛ.

88

Kua ga lézi wíleá

1 Ezala bui Emani* lé.

2 Dii Lua ma Suabana,
mále wiilema fáane ní gwáasinao.

3 To ma wabikea kama,
swákpa ma wiileai.

4 Asa yá'ɔma kò ma nòseue,
ma wéni sò è léi.

5 Wà ma da gbé pò aale si bɛdaɔɔɔ,
ma gɔ lán yéeseaidewa.

6 Wà ma ya ma kpa geɔ guu
lán gbé pò wíleá miao ɔɔɔɔɔɔɔ.

An yá dɔngu ɔɔ, aa bò n ɔɔ.

7 N ma zu è zòolo guu
e tɔɔle nɔna gbáo gusiau.

8 N pòkúma tɔá,
a ísò lé ma lé.

9 N tò ma gbé ma vúaa,
ní tò aa ye ma gíyáio.

Wà ma kaka, bókíi kuɔ.

10 Iadama ma wé siakú,
mále lezunzi za kɔɔ e oosi,
ma ɔɔ dɔanzi.

11 Geɔ ni yábɔnsaekenéa?
Gyaadeɔ mé aai fele n sáaukpaa?

12 Wí n gbéke galike miao yá?

Wí n náaiyá'ò kaaleu yá?

13 Wa n dabudabuɔ dɔ a gusiau yá?
N maakeɔ dɔa ku wésia guu yá?

14 Dii, mi wiilema,
ma wabikea kɔɔ í ka n kfi.

15 Bóyái nle gimazii, Dii?

Akea n mikpelimeei?

16 Má kú ga lézi wénnannɔ za ma èwaasogɔɔ,
n wétéamɔané tɔá, ma gɔ sáii.

17 N pɔpaamazi mà ma mia,
n vía pɔɔ lé ma mide.

18 A daamala lán íwa za kɔɔ e oosi,

à kùaaa míómíó.

¹⁹ N tò ma gbé yenzide ɔ ma vūaa,
gusia mé gō ma gbēna ũ.

89

Lua legbēa Davidie

¹ Ezala bui Etani* le.

² Dii, má ɔ lesi n gbēke yá musu láasaie,
má ɔ n náaiyā kpāwake wē n̄ wēo.

³ Má o n gbēke lí ɔ kpálea vío,
n náaideke zínapelea musu n be.

⁴ N mē n baa kú n̄ gbé pō n̄ sèo,
n legbē n zòblena Davidie.

⁵ Nyō to aà bui à ɔ kible gɔɔpiie,
nyō aà kpala gba gbāa e aà buiwa.†

⁶ Musude ɔ n dabuyā ɔ sáaukpa, Dii,
malaika ɔ n náaiyā'ò balu guu.

⁷ Asa gbēe ku musu à kà Diiwao,
malaikae muaaaàn ɔ.

⁸ Baa malaika ɔ káaa, Lua mé fuaŋla,
gbé pō liaaaázio me í seena ta.

⁹ Dii Lua Zlgōde, déme muaann̄o?
N gbāa n̄ náaio vī yápii guu.

¹⁰ Ni gbāam ɔ ísiae,
tó à fēle n̄ vivíao, ní a zùuke.

¹¹ N Egipi ɔ suumpà aa gō ge ɔ ũ,
n n wēlep ɔ fáaa n̄ n gāsa gbāao.

¹² Musu n̄ zīeoa n pōe,
n dúnia kàle n̄ pō pō kú a guu.

¹³ N gugbāntoo n̄ ge ɔ midòkio kē,
Taboo n̄ Eem ɔ gbē ɔ í guladoma.

¹⁴ N gāsaá gōsa pōe,
n ɔ gbāa mé n ɔplaa d ɔ musu.

¹⁵ Yamaa n̄ yázedeo mé n gīna èkpale ũ,
gbēke n̄ náaio mé dia n aewa.

¹⁶ Báaade ɔ n gbé pō aa guladoma dō,
aa ɔ be n a e gupua ɔ ũ, Dii.

¹⁷ Aa ɔ pōnake n̄ n tōo gɔɔpii,
aa í anadā n̄ n maakeao.

¹⁸ Asa an gawi n̄ n̄ gbāon n ũ,
n zēawan ɔ yáí wá mi daa ía.

¹⁹ Wá sēngbaoá Dii pōe,
wá kíapiá wá Isaili ɔ Lua pōe.

²⁰ N yá'ò n yāmana ɔ ne yāa
wēpungu'ea guu n mē:
Ma dōnlekē ne gōnae,
ma èwaasopi sē lesí a gbé ɔ guu.

²¹ Ma a zòblena Davidi è,
ma a n̄sikawà ma aà díle.

²² Má ɔ aà kūa ma ɔzīe,
ma gāsa gbāa ɔ ɔ kuaàn ɔ.

²³ Ibēe a fō falusiwàò,
gbēvāi a e ɔnaalewàò.

²⁴ Má aà wēle ɔ wíwi aà ae,
má aà zangude ɔ kwé.

* 89:1 1Kia 5.11 † 89:5 2Sam 7.12-16, Sou 132.11, Zin 2.30

25 Máo náai viê ní gbêkεo,
aà mi iò daa ía ní ma tóo.

26 Máo ísia naè a ɔziε,
iò iko ví swaɔwa.

27 A lezumazi à me,
má de a Mae ní a Luao ù,
a gbesi ní a Suabanao ù.

28 Máo aà ke ma yoa ù,
iò de dúnia kíaò mide ù.‡

29 Máo gbêke víaàno ɔɔpiie,
ma bàa pò kuaàno gbooa vío.

30 Máo tó aà bui àò kible ɔɔpiie,
aà kpala iò ku e dúnia ge láaò.

31 Tó aà buiò pàkpà ma ikoyái,
mé aai te ma yádileaozio,

32 tó aa bò ma yá kpe,
mé aa ma yádanɔ kúao,

33 má gotómá an táaeɔ yáie,

mí ní ke búubuu an vái yá musu,

34 ama gbêke pò má víaàno a mideo,
má fò náaisaiyákeo.

35 Máo a bàa pò kuaàno yá gbooo,
má lé pò má gbèè lileo.

36 Ma legbè ní mazla kuaò gèn do,
má εto Davidieo, ma mè,

37 aà bui aò ku ɔɔpiie,

aà kpala aò ku ma ae lán íatèwa.

38 Lá mɔvua de seela náaide ù musu,
má aà kpala aò ku ɔɔpii.

39 N beeo n gi kía pò ní kpái,
n ɔkpáaàzi, n kolokèaàno.

40 N n bàa kua ní n zòblenao yá gbòo,
n saká aà kíafuau, ní zù zíle.

41 N aà wéle bíiò gbòo,
n aà zegikíiò kwè ní daai.

42 Gèzeadeò lé ní baa seu,
à gò láanipo ù a saedeone.

43 N tò aà wèleò gā gbàe,
ní tò aà ibeεɔ pɔnakè.

44 N aà fènda lé dè,
ni zeaàno zì guuo.

45 N aà gawì kò'è,
n aà bàa bòaàla.

46 N tò à zikù a gbāau,
n widàwà.

47 Dii, níyò uleawéε ɔɔpii yà?
N pòkúma té aò kù e bɔε ní?

48 Láasooke ma wēni kulunkewa,
n gbénazina kè pā yà?

49 Gōsa kpele mé aò ku à gí gaii?
Déme a fò azía si mia ikowai?

50 Dii, gbêke pò ní ví yāa gè má ní?
Lé pò ní gbè Davidie ní náiao sò be?

51 To n zòblena láanikea yá dɔngu,
buiò ma kea pòpɔɔ ma sò zò.

52 N ibeεɔ kía pò ní kpá láanikè,

‡ 89:28 Zia 1.5

e gu pɔ́ aà kè̀sɛ zè̀u, Dii.
 53 Wà Dii sáaukpa gɔ́ɔpii!
 Ami! Ami!

Souo 90-106

LA SIIODE

90

Lua n gbɛnazɪnao

Lua gbɛ́ Mɔizi wabikea.
 1 Dii, wá ulekɪn n ũ wɛ́ n wɛ̀o.
 2 E ñyɔ́ gɛ́ gbɛ̀sɪsɪb kei,
 e ñyɔ́ gɛ́ tɔ̀lɛ n dúniao kálei,
 Luan n ũ za asɪnizí e gɔ́ɔpii.

3 Ni dile gbɛnazɪnae aà gɛ́ tɛ́nau,
 ni to aà ea gɔ́ b̀suti ũ.

4 Wɛ́ ̀baa sɔo denɛ lán gɔ́ dowa,*
 ɪ gɛ́nɛ lán gɪa ge gwáasinawa.

5 Ni to i darɪla aai gaga,
 aa de lán sɛ́ pɔ́ i bɔ̀lɛ kɔ́wa,

6 ɪ bɔ̀lɛ kɔ́, i gbá,
 ɪ i'o oosi, i giigaga.†

7 N pɔ́kũma ɪ wá suumpa,
 n kòlokea ɪ gili gɛ́wágu.

8 Wá yáwáio kálea n ae,
 wá asiiyáɔ́ b̀ɔ́ gupau n kuu.

9 Wá gɔ́ ɪ gɛ́kɔ́u n kpɛ́nɛ yáí,
 wá wɛ́ni ɪ mide wá wea dóúdoũnau.

10 Wá wɛ́ ɪ ka báaɔ́kwi taawa,
 tó wá gbáa sɔ́, basiiɔ́.

Wɛ́piɔ́ guu baa a pɔ́ pɔ́ na
 ɪ mɔ́ n taasio n pɔ́siaoɛ,
 ɪ gɛ́zɛa kpakpa, ɔ́ wi kpagui.

11 Déme n pɔ́kũma gbáa lé dɔ́i?
 Déme n kpɛ́nɛ lé dɔ́ à vɪakeèi?

12 Dadawɛ́ɛ wá wá wɛ́ni dɔ́ màa,
 ké wá ɔ́nɔ e wá sɔ́ guu.

13 Dii, ñyɔ́ ea wá wɛ́gwa bɔ́ɛ ni?
 Wɛ́nadɔ́ n z̀bɛnɛnɛ.

14 Tó gu d̀, to n gbɛ́kɛ mɔ́wá,
 wɔ́ pɔ́nake n gulakeao gɔ́ɔpii.

15 Wá gba pɔ́na ɔ́ pɔ́ n t̀wá gɔ́ léu,
 taasi pɔ́ wá kè wɛ́ léu.

16 N n yákeao ɔ́b n z̀bɛnɛnɛ,
 ní tó wá néɔ n iko gbáa dɔ́.

17 Dii wá Lua, báaadawágu nana,
 ɛ́fáaida wá zɪu wá káfiakɛ,
 ao, ɛ́fáaida wá zɪu wá káfiakɛ.

91

Lua mé wá d̀ana u

1 Gbɛ́ pɔ́ ulɛa Musude ɔ́ guu,
 mé a ku Gbáapiide uei,

2 ɪ me Dii mé a zɛ́gikɪ ũ,
 a Lua mé a ulekɪ ũ, á aà náai vɪ.

3 A n si kaiwa,
 a n suaba n gagyáɔ́.

* 90:4 2Pic 3.8 † 90:6 Zaa 1.11

4 A n sɔɔ a pɔɔɔ,
 ríyɔ uɔɔ aà kùlukulunau.
 Aà náai mé aɔ de n sèngbao ũ.
 5 Gwāasín pɔɔ ní fáane ká kpán'aaɔ
 an kee vía a n kúɔ,
 6 ge gagyá pɔɔ ɔ be gusiau
 ge gyákawéle pɔɔ í ní le fáane gbāa.
 7 Baa tó gbɛɔn ɔaa sɔɔ lé kwé n sae,
 ge gbɛɔn ɔaasɔɔo leɔ kwi lé fu n ɔplai,
 pɔɔ a n leo.
 8 Wɛzu n gwa,
 ríyɔ e lá wí lada vāikenaɔwa.
 9 Tó n Musude díle n ulekí ũ,
 mé n Dii díle n kúkí ũ,
 10 vāie a sɔnzio,
 músi a gɛ n uao.
 11 Asa a n yá'ò a malaikaɔne
 aa n dʒa gu pɔɔ níle géu píie.
 12 Aa ɔdama,
 ké rísu gɛnalɔ gbɛwao yáí.*
 13 Nyɔ táa'ò nòmusuwa ní kyáɔ,
 ríyɔ ɔzɔ nòkusiwa ní mlɛ pásio.†

14 Dii mè: Lá à nàmazi, má aà bɔ,
 lá a ma dɔ, má aà se musu.
 15 A lezumazi, mí wewá.
 Tó yá nàewá, má kuaàɔ,
 má aà suaba, mí aà kpela.
 16 Má báaadaaàgu ní wɛni gbāao,
 má aà suaba, i pɔnakeò.

92

Lua sáaukpaa

1 Kámabogɔɔ le.
 2 A maa wá n sáaukpaɔ, Dii,
 wá lesi wá n tɔɔ, Musude,
 3 wí n gbɛke galikɔ kɔɔ,
 wí n náaiyá'ò gwá,
 4 wí n táasilɔ ní mɔɔnao
 ní domao ní kotilio.
 5 N yákeɔ ɔ ma pɔ ke na, Dii,
 mí guladɔ n ɔzkeɔwa.
 6 Dii, n yákeɔ zɔɔ maamaaɔ,
 n láasooɔ gbia à kè zai.*
 7 Sɔŭ yápi dɔɔ,
 mísaide a fɔ mao.
 8 Baa tó gbɛváiɔ ɔtà lán kàewa,
 mé vāikenaɔ káfia è npii,
 an zia de kaale láasai ũe.
 9 Mpi sɔ Dii, ríyɔ káfia gɔɔpiiɔ.
 10 N n ibeɔ gwa, aale míde,
 vāikenaɔ lé fáaa pii.
 11 N ma gba gbāa lán zùsɛɔwa,
 n nísi ɔde ká ma miwa.
 12 Ma wesi ma wèɔɔ fuale,
 ma swá ma ibeɔ vāiɔ wii má.
 13 Gbɛmaaɔ gbā lán daminaliɔwa,

* 91:12 Mat 4.6, Luk 4.10-11 † 91:13 Luk 10.19, Lom 16.20 * 92:6 Lom 11.34

aa zɔkũ lán Libã sedɛ líɔwa.

¹⁴ Pɛ́lɛa Dii kpé kpele

aa gbã wá Lua ua.

¹⁵ N ń zikũakɛo aao n'e'ie,†

an lá aɔ n'isi bɔɛ si plɛplɛ.

¹⁶ Aa me Dii maa,

ɔme wá gbɛsi ũ,

vãie ku aà guuo.

93

Dii mé Kta ũ

¹ Dii mé lé kible,

a zɔkɛ daa ula ũ.

Dii zɔkɛ daa, à gbãa dɔ a pi,

à dúnia kàlɛ giúgiú, a deeo.

² N zɔlea báawa za gɔɔpi,

ń kú za asínizl.

³ Swaɔ pà Dii,

swaɔ kɔ́fi dɔ,

swaɔ lé gáale.

⁴ Dii ku musu, a zɔɔ,

aà zɔɔ de í zɔɔ kɔ́fia,

aà gbãa de ísia í vívíaa.

⁵ Dii, n yádileɔ gbooa vío,

à kù n kpé àɔ ku adoa e gɔɔpiie.

94

Lua mé yákpalekena ũ

¹ Dii á Lua pɔ́ í tɔsimáɛ.

Lua pɔ́ í tɔsimá, bɔ gupuaui!

² Dúnia yákpalekena, fele!

Fla bo íandánaɔne ń yákeawa.

³ Gbɛvãio aao pɔnakɛ e bɔɛ ni?

Aaɔ tidɔwála e bɔɛ ni, Dii?

⁴ Vãikenapiɔ í gɔsagɔsa yã'o,

aaí yãbɔle, aaí íanadã nípii.

⁵ Dii, aaí táa'o n gbɛɔwa,

aaí gbãamɔ gbé pɔ́ n ń sépiɔne.

⁶ Aaí gyaa gbɛandoɔ ń bɔmɔɔ dedɛ,

aaí tonɛ pɔ́ gwana víoɔ suumpa.

⁷ Aaí me Dii lé ń eo,

Yakɔbu buiɔ Lua laai kúmáɔ.

⁸ A sɔũ, à laaika!

A mísaideɔ, á ɔnɔkú bɔɛɛ la?

⁹ Lua swá pè, ìli yãmao lé?

A wé kása, ìli gu'eo lé?

¹⁰ I bui píi toto, a ń swágagaoa?

I yádané, a dɔa víoa?

¹¹ Dii gbɛnazína láasooɔ dɔ,

a dɔ ké aa yáfúu lán gbé tíwa.*

¹² Báaaden gbé pɔ́ ni toto,

ni n ikoyã dadaɛ ũ, Dii.

¹³ Ni aà nɔse daè doũ taasikɛgɔɔ,

e wá gɛ ɛyɔ vãikenae.

† 92:15 Zaa 15.2 * 94:11 1Kln 3.20

14 Dii a pākpa a gbéozio,
a gbé p'á sè a p'ó ù vūāao.

15 Wa ea yákpaleke a zéwa,
nòsepuadeo i zèd.

16 Déme a felemee gbēvāiwai?
Déme a zemanò vāikenaò musui?

17 Mé i ke Dii donlekèmee yāa no,
d'ó má kú miau kilikili g'ò.

18 Ké ma mē zāana lé ma séle,
n ma kú n gbéke guu, Dii.

19 Ké ma láasoo k'ò ma s'ou,
n ma s'ò n'nimē n ma p'ò k'ena.

20 N lé lío ku yág'og'òn koleao yáuo,
an yādileao i m'óné ní taasio.

21 Aaí lekpaal gbēmaazi,
aaí yāda táaesáidea wá aà de.

22 Dii mé ma zegiki ù,
ma Lua mé gbési p'ó mi uléu ù.

23 A ní vāikea soaamée,
i ní buibo an táaeo yáí,
Dii wá Lua a ní buibo.

95

Lua táasilea

1 A m'ò wá p'ona wii d'ò Diiwa,
wá gulad'ò gbési p'ó i wá b'owa.

2 Wá gé aà ae wá aà s'aukpa,
wá lesi wá aà táasile.

3 Asa Dii mé Lua z'òde ù.
Kíá z'òe, a de dii píia.

4 T'òle n'ona ku aà z'íle,
gbésísi misona'ó aà p'óe.

5 Isiaá aà p'óe, òme k'e,
òme t'òle ik'asa ní a'òo.

6 A m'ò wá w'úle wá gbéeu
wá k'úle Dii wá K'ena ae.

7 Asa a'api mé wá Lua ù,
wá de aà kp'asa gbé'ò ùe,
aà s'á p'ó àle ní d'á'ò ù.

T'ó a aà l'òò mà gbá,

8 ásu swágb'áake lá á dezi'ò k'è M'eliba
g'òò p'ó aa ku Masa guwaiwaiwao.*

9 Baa k'é aa ma yákeao é,
aa ma y'ò aa ma gb'áa legwá.†

10 O má ye ní g'iyáio e w'è bla,
ma mē gbé s'ás'á'òne,
aa ma yákeao d'òo.

11 Má ò ní maz'iao ní p'of'eo ma mē,
aa g'è ma kámabok'iuo.‡

96

Dii mé Kíá z'ò ù

(1Lad 16.23-33)

1 A lè dafu sí Diie,
d'únia gbépií, à lesi Diie.

2 A lesi Diie, í aà t'òò,

* 95:8 Ebe 3.15 † 95:9 B'oa 17.1-7, Ebe 3.7-11 ‡ 95:11 Nao 14.20-23, Ebe 4.3, 5

àṽ aà ziblea baokpa lá gu lé dṽ.

³ A aà gawi yá'ò buiṽne,
à aà yāḃnsaḃ galike gbépiie.

⁴ Dii zṽṽ, à kà wà aà táasile,
à kà wà viakeḃ de diiṽla pii.

⁵ Buipáleṽ diiṽá pṽ gianaṽne,
Dii mé musu kè.

⁶ Zṽṽke ní bεεεo kuwà,
gbāa ní gawio ku aà kíie.

⁷ A gawi ní gbāao dṽ Diie,
bùsu pii gbéṽ, à dṽ Diie.

⁸ A Dii tṽ gawi dṽḃ,
à mṽ aà ua, í aà gba pṽ.

⁹ A kúle Diie ní lousisi'ulaṽ daa,
zílèdeṽ, à tó á me àṽ kuke aà ae,

¹⁰ í o bui piie, Dii mé lé kible.

A dúnia kále giúgiú, a deea vṽo.

A yákpaleke ní gbépiio a zéwa.

¹¹ Musudeṽ, à pṽnake,

zílèdeṽ, à ví àṽ kēaa,
isia ní pṽ pṽ kúuṽ, à kṽfike.

¹² Sēa ní pṽ pṽ kúuṽ, à kúkuake,
lí pṽ kú lákpeuṽ i gulake pii.

¹³ Aa pṽnake Dii ae, asa àle mṽ,
àle mṽ yákpalekei ní dúniaoḃ.

A yákpaleke ní dúniao a zéwa,
a yáḡṽḡṽ gbéṽne ní sṽnao.

97

Dii mṽa

¹ Dii mé lé kible!

Dúnia gbéṽ, à pṽnake,
isiabaadeṽ, àṽ ku pṽna guu.

² Luabepuana ní a sṽnao liaaaazi,
yázede ní yāmaao mé aà kpala zína ũ.

³ Tḃ ṽṽ dṽaaaḃ,
í kú aà ibεε pṽ liaaaaziṽwa.

⁴ Aà loupileṽṽ í tṽṽle pu,
tó dúnia è, í lualua.

⁵ Gbḃsisṽṽ í yṽ lán zṽnisiwa Dii ae,
dúnia gbépii Diipi ae.

⁶ Musudeṽ í aà maakea kpáwake,
bùsu pii gbéṽ í aà gawi e.

⁷ Wí í táagbagbanaṽ kú,
gbé pṽ aai íanadā ní táapiṽ.
Diipiṽ kúle aà ae nípiie.

⁸ Tó Siṽnadeṽ mà, aa pṽnake,
Yuda wéledeṽ aaṽ ku pṽna guu
n yákpalekeṽṽ yáí, Dii.

⁹ Dii Musuden n ũ dúnia gbépiie,
n zṽṽ de diiṽla pii.

¹⁰ Gbé pṽ ye Diiziṽ, à za vāigu.
Íṽ a yāmanaṽ wēni kuané,
í ní bṽ vāikenaṽ ṽu.

¹¹ I gupu gbēmaaṽne ní zéu,

I pona tō nōsepuadeo guu.
 12 Gbēmaa, à tó á pō ke Diiwa na,
 à aà tōb, asa a ku adoa.

98

Dii moa táasilēa

1 A lē dafu sí Diie,
 asa à yābōnsaēo kē,
 à zīblē ní a gāsa pō a kua adoa gbāao.
 2 Dii tò wa dō a zīblē,
 à a gbēsuabaa gbāa òb bui píie.
 3 Gbēke ní náai pō a ví ní wá Isailio dōaāgu.
 E dúnia lēwa wa è lá wá Lua zīblē.
 4 Dúnia gbēpii, à pona wii dō Diiwa,
 à ví ní wii, à gulake à lē sí.
 5 A lēsi Diie ní mōonleao,
 ní mōonleao ní letēdōawao
 6 ní káapeao ní kuu'ò,
 à pona wii dō Dii wá Kíawa.
 7 Isia ní pō pō kúu, à kōfike,
 ní tōleo ní gbē pō kuwàò píi.
 8 Swa, à gāale Dii ae.
 Gbēsísí, à gulake sánusānu,
 9 asa àlē mō yákpalekei tōle.
 A yákpaleke ní dúniao a zéwa,
 a yāgōgō gbēne ní síanao.

99

Lua kuaadoade

1 Dii mé lé kible,
 bui píi lé lualua,
 a zōleā malaika gāstadeo zānguo,*
 dúnia lòo.
 2 Dii zō Sína,
 a ku musu, a de bui píila.
 3 Aa à tō zō pō í to vía ní kú b,ò,
 asa aà kua adoaē.
 4 Wá Kía gbāa ví, a ye yázeidei,
 Ōme yákpalekea a zéwa dà,
 à yāgōgō Yakōbu buiōne a zéwa.
 5 A Dii wá Lua tōb,
 à kúle aà gbadibō saē,
 aà kua adoaē.
 6 Mōizi ní Aalonao mé aà gbāgbanao ū,
 Samuēli mé aà sísinao dō ū.
 Aa lēzuaāzi, 5 a wēmá.
 7 Kua telu guu à yā'òné,†
 aa aà ikoyá ní aà yādilenēo kūa.
 8 Dii wá Lua, ní wēmá,
 Lua sūuuden n ū.
 N beeo n ní yāvāio wīné ní musu.
 9 A Dii wá Lua tōb,
 à kúleē aà gbēsísí pō a kua adoa musu,
 asa Dii wá Lua kua adoaē.

* 99:1 Bōa 25.22 † 99:7 Bōa 33.9

100*Dii sáaukpaa*

Sáaukpaa le.

¹ Dúnia gbépii, à kúkuake Diie.

² A zòble Diie ní pɔnao,

à mɔ àà kǎí ní gulakeao.

³ Aɔ dɔ́ kɛ́ Dii mé Lua ù,

ɔ́mɛ wá kɛ́, wá de àà pɔ́ ùɛ.

Wá de àà gbéɔ́ ù, àà kpása sáɔ ù.

⁴ A gē àà ua léu ní sáaukpaa,

à gē àà ua ní àà táasileao,

à àà sáau kpa à àà tɔbɔ.

⁵ Asa Dii maa, àà gbēke láaa vɔo,

ìɔ náai vɔ́ gɔɔpiie.

101*Kɩa legbēa a kiblea yá musu*

Davidi le.

¹ Má lesi gbēke ní yáɛdeɔ musu,

má sou dannɔ, Dii.

² Má laaidɔ kua táaesaiwa,

bɔɛ ríyɔ́ mɔai?

Máɔ ku ma ua ní nòsepuao,

³ má pɔvái dɔ ma wéio.

Má za yáɔɔsaikɛau, a naao.

⁴ Má yáɔɔsai fɔo,

ma báa aɔ kú ní yáváioo.

⁵ Má gbé pɔ́ ì a gbédeɛ pe suumpaɛ,

má yɔ́deɔ ní íandánaɔ fɔo.

⁶ Ma wé dɔ ma bùsu náaideɔzi aɔ kumanɔ,

gbé pɔ́ ìɔ bɛ táesai mé aɔ de ma zíkɛna ù.

⁷ Má we gbēsásána àɔ ku ma beo,

má tó mɔafilide àɔ ku ma saeo.

⁸ Máɔ a bùsu gbéváio suumpa lá gu lé dɔ,

máɔ váikɛnaɔ midɛ Dii wéle guue.

102*Yēesaide wabikea*

¹ Wēnade yēesaide pɔ́ lé a yá'ɔmaɔ bɔle Diie wabikea.

² Dii, ma wabikea ma,

to ma wiileama ká.

³ Nsu bɔ ma kpɛ ma taasikɛgɔɔo,

swákpamazi.

Tó ma lezúnzi, wea kpakpa,

⁴ asa ma gɔɔ lé gē lán súlewaɛ,*

ma mɛ lé pusu bɔ lán teyɔ́wa.

⁵ Ma sɔ́ lé wo,

mále ibaba lán sēwa,

bleblea yá lí dɔmagu mà bleo.

⁶ Ma aukɛa mé tò

ma gɔ́ wákambaau ù.

⁷ Ma gɔ́ lán gbáa gbaonawa,

lán bɛzia koowa.

⁸ I lí gē ma wéuo

lán bá mɛndona pɔ́ pé kpé musuwa.

⁹ Ma ibɛɔ ìɔ ma sɔ́sɔ́ gɔɔpiie,

ma láanikɛnaɔ ì gbé ká ní ma tɔo.

* 102:4 Zaa 4.14

10 Túfu mi ble ble ū,
 ma wé'i i ka ma imia guu
 11 n pɔkúma ní n kpɛnɛo yáí,
 asa n ma se n ma pálee.
 12 Ma wɛni lé gɛzɛa lán uenawa,
 ɔ mále giigaga lán sɛwa.
 13 Mpi Dii, ní zɔlɛa báawa gɔɔpii,
 ríyɔ de tɔde ũe e wá buiwa.
 14 Nyɔ fɛle wɛnadɔ Sionae,
 asa n sùuukɛaaànɔ gɔɔ kà sa.
 15 Aà gbɛɔ kɛ n zɔblɛnaɔnɛ maa,
 aà daaíá ɔ kɛwɛɛ wɛnae.
 16 Bui píi a víakɛnɛ, Dii,
 dúnia kíaɔ gawi dɔnɛ nípii.
 17 Asa Dii a ɛa Siona kálɛ ɔ,
 i bɔ mómá we ní gawio.†
 18 A gbé pɔ gɔ yɔyɔɔɔ wabikɛa sí,
 a ní wiileawa kpa swáao.

19 Wa yápi kɛ ziaɔe yáíɛ,‡
 gbé pɔ kuopio i Dii táasile.
 20 Dii wɛkpále zílɛ za a kúkú,
 kua za musu à wɛzù tɔɔle,
 21 kɛ à e gbéɔ zɔblewii ma,
 i ní bɔ ga lézɪ yáí,
 22 wi Dii tɔbɔ Siona,
 wi aà táasile Yelusaleŭ.
 23 Gɔɔ bee bùsu píi gbéɔ káaa we,
 bùsu píi gbéɔ mɔ misilɛè.

24 Kua ma sápaagɔɔ à ma busa,
 à ma wɛni kulun kú.
 25 ɔ ma mè: Ma Lua,
 rísu ma se kpóoo,
 n gbé bee, n wɛni láaa vío.
 26 N tɔɔle kálɛ za asínízɪ,
 musuá n zílɛaɛ.
 27 Ampii a gɛ, ama ríyɔɔ kue.
 Aa zikú lán pɔkasawa píiɛ,§
 ríyɔ ní lile lán ulawa aa gɛlɛ.*
 28 Mpi sɔ ríyɔɔ dou gɔɔpiiɛ,
 n gɔɔ láaa vío.†
 29 N zɔblɛnaɔ néɔ zɛɔ,
 an buio aao ku n aɛ.

103

Lua gbéke

Davidi lɛ.

1 Má Dii sáaukpa,
 má aà tɔ pɔ kú adoa bɔ ní nòsemendoo.

2 Má Dii sáaukpa,
 aà maakɛaɛ a sámaguo.

3 I sùuukɛmanɔ ní ma tàaɔ píi,
 i ma gbágbá ní ma gyáɔ píi.*

4 I ma bɔ ga lézɪ,
 i maakɛmɛɛ a gbéke guu.

5 I to pɔmaaɔ mɔa,

† 102:17 Isa 60.1-2   ‡ 102:19 1Kln 10.11   § 102:27 Isa 51.6   * 102:27 Zia 20.11, 21.1   † 102:28 Ebe 1.10-12, 13.8
 * 103:3 Bɔa 15.26

mí ea su èwaaso ũ lán kúuwa.

⁶ Dii í yáke a zéwa,
í to yá bɔ ní gbé pɔ wàle gbāamónéone na.

⁷ A tò Mɔizi a pɔeá d̄s,
à a yákeɔ ɔb Isailione.

⁸ Dii sũuu ví ní sósobio,
aà pɔ lí pa kpaaɔ,
a gbéke ví maamaae.†

⁹ Ili zɔadɔmá láasaio,
aà pɔ lí fɛa gɔɔpiio.

¹⁰ Ili yákewɛe wá duunawao,
ili íadawá wá wáikeawao.

¹¹ Lá luabe lesí de ní tɔleɔ,
màa a gbéke ví zɔɔ ní a víakenaɔ.

¹² Lá gukpe zà k̄e ní be'aeɔ,
màa í wá tàaeɔ kéwá.

¹³ Lá mae í a néɔ wɛnagwa,
màa Dii í wɛnadɔ a víakenaone,

¹⁴ asa a wá keɔɔ d̄s,
wá dea bùsuti ũ dɔaagu.‡

¹⁵ Gbɛnazína wɛni de lán sɛwae,
lɔ gawi ví gɔɔpla lán lávuwae.§

¹⁶ Tó íanapèwà, í gɛleɛ,
a kúkí lí dɔ gbɛegu bɔ.

¹⁷ Dii lɔ gbéke ví ní a víakenaɔ
za asínizí e gɔɔpii,

í maake ní néone ní ní tɔúnaɔ,*

¹⁸ gbé pɔ zè ní aà bàakuaíno yáo
aa yá pɔ a díleɔ kúaa.

¹⁹ Dii a kpalabaa kpàle musu,
a iko ví gbépiiwa.

²⁰ A Dii sáaukpa aà malaikaɔ,
ikode pɔ í aà yá'one ma à zíkewàɔ.

²¹ A Dii sáaukpa, aà íwao pii,
aà zíkena pɔ í aà pɔeá keɔ.†

²² A Dii sáaukpa, aà pɔkeɔ pii
gu pɔ àle kibleuɔ pii.
Má Dii sáaukpa.

104

Dii Pɔpiikena táasileɔ

¹ Má Dii sáaukpa.

Dii ma Lua, ní zɔɔ maamaae,
ní gawi daa pɔkasa ũ, àle teke,

² gupua fifiama zwáa ũ.
N musu kpàle lán pɛwa,

³ n bekpà lousisiaa.

N luabepuana kè ní s̄go ũ,
níɔ be ní íanao.

⁴ Ní íana gbæ n zínaɔ ũ,
ní té zí n zíkenaɔ ũ.*

⁵ N dúnia kàle, n a zínapèle,
a deea ví bauo.

⁶ N ísia léaàla pɔkasa ũ,†

† 103:8 Bɔa 34.6, Yon 4.2, Yoe 2.13, Zaa 5.11 ‡ 103:14 Daa 3.19 § 103:15 Isa 40.6-7, 1Pir 1.24, Zaa 1.10-11 * 103:17 Bɔa 20.6 † 103:21 Luk 2.13 * 104:4 Ebe 1.7 † 104:6 Daa 1.1-2

í kù gbèsíslà.

⁷ N ípi lèlè 5 à bàasi,‡

n pūnawà 5 gili gèu.

⁸ Gbèsíslà lésí kù, gusalalà enkù,

5 í tà gu pò ní ðilèèu.

⁹ N kòò dà ípié, a e víao,

a e ea da tóleá bau ló.

¹⁰ N tò nibónaò í í pisi swá'ónaò,

5 a í ló bàale gbèsíslà zānguo.

¹¹ Sēa pópíi ló a imi,

a í í sēa zāa'inaò imi bò.

¹² Bāo ló ka swapiò sae,

aaíò pēa a dào guu, an wii ló ðu.

¹³ Za n bē ni lou gbae gbèsíslàwa,

n zí gbē í dúnia ká.

¹⁴ Ni to sē bóle pótuoòne,§

ni ble bui kpa sēwanaòwa.

Ni ble bóle tóle, aai ble.

¹⁵ Vēe pò í ní pò ké na

ní nísí pò í ní lekpe yòo

ní ble pò í ní gba gbáao.

¹⁶ Dii lío í mòse e maamaa,

sedé lí pò a bà Libápi.

¹⁷ We bāo í sakpedadau,

wāalianaò í bekpa pēli láu.

¹⁸ Gbèsíslà lésíò de tueò kúkúí ũ,

gbetóó de é'n'ui'uinaò ulekúí ũ.

¹⁹ N mòvua kè gòò táasikabò ũ*

ní íatē pò a gēa kpéu gòò dōo.

²⁰ Ni to gu si, 5 gwāasína í ké,

5 lákpe pòò í fele ní táo píi.

²¹ Nòòmusuò í sòb maafei,

aaí pòblea weele Luawa.

²² Tó íatē bíle, aaí ló gá,

aaí ta wúleí ní tòou.

²³ Gbēnazína í bò gé zíkēi,

lò yāma aziawa e oosi.

²⁴ Dii, n yākeao dasi fá!

Apíi bò n ònò guue.

Dúnia pà ní pò pò ní kèò.

²⁵ Isia ku, a zòò mé a yāasa,

pò bēe pò kú a guuo lé vlo,

a néna a zòò píi.

²⁶ Gó'ilēnaò ló bēu

ní kwāsa pò ní kè à kòò'ouo.

²⁷ Pópíi wé ðonzi nípii,

ké n ble kpámá a gòowa.

²⁸ Ni kpámá, aaí sélé,

ni ɔ pooné 5 pòmaao í ní ká.

²⁹ Tó n mikpeliné, bíli í ní kúe,

tó n wēni símá,

aaí ga aa ea ta tēnaue.

³⁰ Tó n n Nisína gbàe,

pò bēeò í bò,

ni to tóle ea dafukú.

‡ 104:7 Daa 1.9 § 104:14 Daa 1.11 * 104:19 Daa 1.14

31 Dii gawipi aɔ ku ɔɔɔpiie,
Dii ɔɔ i ke na a yákeawá.

32 I dúnia gwa ɔ dúnia í lua,
í ɔká gbèsisíwá ɔ súele í bɔ.

33 Má lesi Diie e ma wɛni léue,
má a Lua táasile e ma kua léue.

34 To ma láasoo kangu,
mí ɔɔnakennɔ, Dii.

35 To duunkenaɔ mide dúnia guu,
váikenaɔ su aɔ ku bɔ.

Má Dii sáaukpa.
Aleluya!

105

Lua a gbé̃ suabaa
(1Lad 16.8-22)

1 A Dii sáaukpa, í lémawá,
à to bui pii aá yákeawá dɔ.

2 A lesi, í aá táasile,
à aá yábɔnsaekéawá galike pii.

3 A íanadá ní Dii tɔ́ pɔ́ kú adoawá.
A Dii kíi wɛlelénawá à ɔɔnake,

4 à ge Dii le à gbáa gbeawá,
í ɔ aá aeya ɔɔpii.

5 A to yábɔnsae pɔ́ a kèɔ dɔ́agu,
aá dabudabukéawá ní ikoyá pɔ́ a ɔɔ.

6 á Dii zòblena Ablahaũ buiɔ,
á Yakɔbu bui pɔ́ à á séɔ.

7 Dii mé wá Lua ũ,
ɔme í yádile gbé̃piie.

8 Aá bàakuawanɔ yá lí sáaaguo,
yá pɔ́ a ɔpi aɔ kue e wá buiwa.

9 Aá bàa kú ní Ablahaũ,*
à èa à a legbè̃ Izaakíe bɔ.†

10 Aá bàa èa kú ní Yakɔbuo iko ũ,
ɔ a kú ní Isailiɔ e ɔɔpii.

11 A mè á Kanaa búsu kpámá,
aɔ de pɔ́ pɔ́ aa se kpaale guu ũ.‡

12 Gɔɔ bee aa dasio, wili ní yádao,
aa ku Kanaa búsuu bómɔɔ ũe.

13 Aaɔ liaaliaa bui ní buiɔ guu,
aaɔ bebe búsu ní búsuo.

14 I we wá ní wetáɔ,
à kíaɔ léle an yá musu à mè

15 aasu ɔká gbé̃ pɔ́ a ní sépiɔwao,
aasu íada a anabipiɔwao.§

16 ɔ a tò nɔana ká búsupiu,
a tò an kúsua láa pii.*

17 ɔ à Yosefu gbáe à dɔaané,
wá aá yía zɔ ũ.†

18 Wá mɔká aá gbáwa,
wá mɔ dɔ aá nɔe‡

* 105:9 Daa 12.7, 17.8 † 105:9 Daa 26.3 ‡ 105:11 Daa 28.13 § 105:15 Daa 20.3-7 * 105:16 Daa 41.53-57
† 105:17 Daa 37.28, 45.5 ‡ 105:18 Daa 39.20

19 e yá pɔ̀ à d̀baa ò gè kè̀ò,

ɔ̀ yá pɔ̀ Dii dàè tò yá b̀baànɔ̀ na. §

20 Ké kia gbé zì, ɔ̀ wà àà gbàe,

b̀usu gbèz̀ɔ̀pì àà kè. *

21 A àà díle a b̀usu d̀baana ù,

a tò aàò iko ví a àizewe pìí. †

22 Yosefu àà kíàò tòto a p̀eàwa,

à ɔ̀nɔ̀ dà àà íwaɔ̀ne.

23 ɔ̀ Yakɔ̀bu buiɔ̀ m̀ò Egipi, ‡

Isailiɔ̀ ku nibɔ̀ò ù Haù buiɔ̀ b̀usu. §

24 Dii tò a gbéò k̀ò we maamaa,

a tò aa dasikù de ní ibeɔ̀la.

25 ɔ̀ à ní ibeepiɔ̀ swáfè, ɔ̀ aa zà àà gbépiɔ̀,

aa ɔ̀nɔ̀sɔ̀pèle àà z̀b̀blenapiɔ̀ne. *

26 A a z̀b̀blena M̀oizi z̀ímá†

ní Aalona pɔ̀ a sèò. ‡

27 Aa yakè Egipiɔ̀ne seela ù,

aa dabudabukè Haù buipiɔ̀ b̀usu.

28 A gusia gbàemá, gu sí ní b̀usu, §

ké aa gí àà yámai yáí.

29 A ní swa'í líle à gò au ù,

ɔ̀ a kpɔ̀ò g̀aga. *

30 Blɔ̀ò lí ní b̀usua

ní ní gb̀aadeɔ̀ wúlekiɔ̀ pìí. †

31 A yá'ò ɔ̀ úsinaɔ̀ k̀arígu, ‡

g̀ái k̀arígu e an b̀usu lé léú pìí. §

32 A loughè k̀arígu lou ù,

loupíle lí ní b̀usua gupíí. *

33 A ní v̀eeliɔ̀ è'è ní ní kaadɔ̀enliɔ̀,

à ní b̀usu líò kè kèlekele pìí.

34 A yá'ò ɔ̀ kwaɔ̀ k̀arígu,

kwasutèò kà, aa lé víò.

35 Aa ní b̀usu sè ní láo nè,

aa ní buapɔ̀ò blè pìí. †

36 A ní b̀usu neg̀sè sèíàò dàde pìí,

né woode pɔ̀ aa ní í ní èwaasog̀ɔ̀pì. ‡

37 A b̀òle ní a gbéò,

aa ánuɔ̀ ní vuao k̀úá,

an bui gbèe i g̀enale zéú.

38 Ké aa b̀òle, Egipiɔ̀ p̀ò k̀èna,

ké vía ní kú Isailiɔ̀ yá musu yáí. §

39 A telu pèle kpà a gbéòzi,

à kè té ù gwá, à gupùné. *

40 Aa wabikèwá, ɔ̀ à m̀òné ní bùuɔ̀,

à musu blè kpámá aa ká. †

41 A gbèsi páa, ɔ̀ í b̀òu, ‡

ípi báalè guwaiwai we lán swawa.

42 Asa lé pɔ̀ a gbè yá d̀baáguè,

yá pɔ̀ a ò a z̀b̀blena Ablahaùepi.

---

§ 105:19 Daa 37.6-9   * 105:20 Daa 41.14   † 105:21 Daa 41.39-41   ‡ 105:23 Daa 46.6   § 105:23 Daa 47.11
* 105:25 Bɔ̀a 1.7-14   † 105:26 Bɔ̀a 3.10   ‡ 105:26 Bɔ̀a 4.14-16   § 105:28 Bɔ̀a 10.21-23   * 105:29 Bɔ̀a 7.17-21
† 105:30 Bɔ̀a 8.1-6   ‡ 105:31 Bɔ̀a 8.20-24   § 105:31 Bɔ̀a 8.12-15   * 105:32 Bɔ̀a 9.22-25   † 105:35 Bɔ̀a 10.12-15
‡ 105:36 Bɔ̀a 12.29   § 105:38 Bɔ̀a 12.33-36   * 105:39 Bɔ̀a 13.21-22   † 105:40 Bɔ̀a 16.2-15   ‡ 105:41 Bɔ̀a 17.1-7,
Nao 20.2-13

43 A bò ní a gbéṣo, aale pónake,
gbé pò a sèpiṣo guladò.

44 A buipáleo búsu kpámá, §
zì pò gbépiṣo kèṣò ài góné.

45 Bee kè pìi ké aa e wàṣo a yádileṣo kṛa,
aai a ikoyáṣo da.

Aleluya!

106

Isailiṣo ní duunaṣo oa Luaṣe

¹ Aleluya!

A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbèke láaa vío.

² Déme a fṣ Dii yázṣòkeṣo oi?
Déme a fṣ à aà táasile píii?

³ Báaadeṣon gbé pò aalò yámaa kṛa
aalò yáke a zéwa gṣṣpiṣo ù.

⁴ Tó níle na ke n gbéṣone,
ma yá aṣo dṣngu, Dii.

Tó níle ní suaba, ma wegwa,

⁵ ké ma baa e aṣo ku n gbéṣo namau,
mí pónake ní bui pò ní sèṣo,
mí ní táasile n gbépiṣo guu.

⁶ Wa duunakè lán wá deziṣo wa,
wa táaekè wa yāváikè.

⁷ Ké wá deziṣo ku Egipi,
aai Dii dabudabukeṣo yádao,
yámaa dasi pò a kènéṣo sáṅgue,
ṣ aa swágbàakè Isia Tēa sae.*

⁸ N beeo à ní suabà a tó yáí,
ké wà e a gbàa dṣ.

⁹ A gbàamò Isia Tēa ṣ gugii bò,
à sírínṣo a eu, aa bùawá guwaiwai ù.†

¹⁰ A ní bṣ ní ibeṣo ozi,
à ní sí ní zangudeṣo gbāawa.

¹¹ I dà ní wèlepiṣo,
baa an gbé mēndo i bṣo.‡

¹² Ṣ aa yá pò a ò sí,
aa aà táasilè. §

¹³ Ṣ aa yákeṣo sàṅgu gṣò,
aai aà dā aà lēdamá.

¹⁴ Aale ní pṣblea beke guwaiwaiu,
ṣ aa Dii lēwe sēgbāu we.*

¹⁵ A pò pò aa gbèawa kpámá,
ṣ à mē'ibabagyá zìmá.†

¹⁶ Aa fṣisè ní Mṣizio bṣou
ní Aalona pò Dii aà dīleo.‡

¹⁷ Tṣṣle wēaa à Datani mò,
à kṛaa Abilaṣo ní a gbéṣo wa. §

¹⁸ Té sù an iwaṣo wa,
tévua kule gbēvāipiṣo wa.*

§ 105:44 Yoṣ 11.16-23 * 106:7 Bṣa 14.10-12 † 106:9 Bṣa 14.21-22 ‡ 106:11 Bṣa 14.21-22 § 106:12 Bṣa 15.1
* 106:14 Nao 11.4-6 † 106:15 Nao 11.31-33 ‡ 106:16 Nao 16.1-3 § 106:17 Nao 16.31-33 * 106:18 Nao 16.35

19 Aa mɔ pɪ Olebu lán gáaenawa,
ɔ aa kùle ní dii pɔ aa kàsapie.†

20 Aa Lua gawide leùkpakè
ní zù sèsona taao.‡

21 Lua ní suabá ɔ aà yá sàngu.

A yázòkèné Egipi,

22 à dabudabu kè Haŋ buiɔ bùsuu,

à yá pɔ í to vía ní kú kè Isia Tēai.

23 A mè á a gbépiɔ midé,

ɔ aà gbé Mɔizi aà zùukè,

a tò aà pɔ wèe, ɔ i ní midéo.§

24 Aa pàkpà ní pɔeá bùsui,

aa gí Dii yá sii.

25 Aa yákütèkà ní zwàakpɔ guu,

aai swáse Dii yáio.*

26 Ǿ à ɔlèlèné à mè

á tó aa kwɛ guwaiwaiue,

27 á tó an buiɔ léle buiɔ guu,

í ní fáaa bùsu ní bùsuo.†

28 Aa ná táa Peoowa,

aa pɔ pɔ wá sa'òò pɔgɛɔwa sò.‡

29 An yákeɔ Dii pɔ fè,

ɔ gaga gèngu.

30 Finɛasi fèle yápi tɛdè,

ɔ gagapi zèné.§

31 Ǿ Dii tò yá bɔaàno na,

aà bàa kuaàno e aà buiwa.*

32 Aa Dii zafè Mɛliba í kíi,

ɔ Mɔizi yá'í azíae an yáí.

33 Asa aa aà nòse ɔokpàèe,

ɔ à yá'ò láasoosai.†

34 Aai bùsupideɔ ke kélekele,

lá Dii dílenéwao.‡

35 Aa gɔ kɔgbɛɔ ũ ní buipiɔ,

aa ní ɔlesè.

36 Aa zɔblè ní diione,

ɔ yápi ní sɔ blè.§

37 Aa ní nɛgɛnaɔ dède sa'obo ũ,

aa sa'ò táaɔwa ní ní nenɛnaɔ.*

38 Aa yáesaideɔ kòlokpakpa,

an nɛgɛɔ ní ní nenɛpiɔ.

Aa sa'òrino Kanaa bùsu táaɔwa,

ɔ an bùsupi gbàlè.†

39 An yákeɔ mé tò aa gbàlè,

an dàaɔ tò aa gɔ Luae káaluɔ ũ.

40 Ǿ Dii pɔkūmabòbòamá,

a ye gbé pɔ a ní sépiɔ glyái lo.

41 A ní kpá buiɔwa,

an zangudepiɔ ikokèamá.

42 An ibeɛɔ wétèamòné,

aa ɔtòlémá.‡

† 106:19 Bɔa 32.1-6 ‡ 106:20 Lom 1.23 § 106:23 Bɔa 32.10-14 * 106:25 Nao 14.1-4 † 106:27 Nao 14.26-35

‡ 106:28 Nao 25.1-3 § 106:30 Nao 25.7-8 * 106:31 Nao 25.10-13 † 106:33 Nao 20.10-12 ‡ 106:34 Iko 7.2

§ 106:36 Dɔa 3.5-6 * 106:37 2Kia 17.17 † 106:38 Nao 35.33-34 ‡ 106:42 Dɔa 2.14

43 I ɔ́ n̄ b ɔ́ m ɔ́ m ɔ́,
 āma aa zè n̄ n̄ swágbāaoe,
 5 an duuna dānla.
 44 Tó à n̄ wii mà,
 í taasi dōnē. †
 45 Aà bāakuarín ɔ́ yá í sāaāguo,
 5 à n̄ sēllē a gbēke z ɔ́ guu.
 46 A tò gbé p ɔ́ aa n̄ kuku z ɔ́ ɔ́ ũ ɔ́ wēnadōnē.

47 Dii wá Lua, wá suaba!
 Wá b ɔ́ le bui ɔ́ guu, ní wá kāaa,
 wí n̄ t ɔ́ p ɔ́ kú adoa b ɔ́,
 wí íanadā n̄ n̄ táasilēao.

48 Wà Dii, Isaili ɔ́ Lua sáaukpa
 za as̄nizí e g ɔ́ ɔ́ pii!
 Gbēpii me, āmi!
 Aleluya!

LA SCODE

Sou 107-150

107

Lua sáaukpa aà maa yáí

1 A Dii sáaukpa, asa a maa,
 aà gbēke láaa v̄io.
 2 Gbé p ɔ́ Dii n̄ bó ɔ́ o màa,
 gbé p ɔ́ à n̄ bó n̄ íbē ɔ́ ɔ́ z ɔ́ l.
 3 A n̄ bó búsu n̄ búsu à n̄ kāaa
 za gukpe oi n̄ bē'ae oio,
 za gubāntoo oi n̄ gēmid ɔ́ kdi oio.
 4 An gbē ɔ́ bē sásāa guwaiwaiu n̄ sēgbāo,*
 aai wéle p ɔ́ aa z ɔ́ lēu zé d ɔ́ o.
 5 N ɔ́ ana n̄ imio lé n̄ de,
 an wēni g ɔ́ lēnn ɔ́.
 6 ɔ́ aa wiilē Diizi n̄ taasikeau,
 5 à n̄ bó n̄ wētēa guu.
 7 A n̄ dá zé súsúwa,
 5 aa kà wéle p ɔ́ aa z ɔ́ lēu.
 8 Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí
 n̄ yāb ɔ́ nsae p ɔ́ í kené ɔ́.
 9 Asa í imiden ɔ́ kòlo níniné,
 í p ɔ́ maa kpa n ɔ́ andena ɔ́ wa aa ká. †
 10 An gbē ɔ́ ku gusiau ga léz ɔ́ l, ‡
 aale taasike yea n̄ m ɔ́ daonao.
 11 Asa aa gí Lua yāmai,
 aa sakà Musude lēdamaue.
 12 A tò wà n̄ busa n̄ z ɔ́ gbāao,
 aale lé gále, gbē ɔ́ ku à d ɔ́ n̄ lēo.
 13 ɔ́ aa wiilē Diizi n̄ taasikea guu,
 5 à n̄ bó n̄ wētēapi guu.
 14 A n̄ bó gusiau n̄ gao léz ɔ́ l,
 à n̄ m ɔ́ daonapi ɔ́ kēkē má.
 15 Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí,
 n̄ yāb ɔ́ nsae p ɔ́ í kené ɔ́.
 16 Asa í bíib ɔ́ le gba p ɔ́ wa pí n̄ m ɔ́ gotēo gbōoe,
 í m ɔ́ si gbāa zé kakab ɔ́ ɔ́ é'ē.

17 An gbēeɔ liaa ní swágbāa yáí,

aa gò suuunnɔ ní taaeɔ yáí.

18 Aa ye pòblea gíyáio,
aa kà gaa.

19 Ɔ aa wiilè Diizi ní taasikeau,
ɔ à ní bó ní wétèapi guu.

20 Aà lékpásá ní gbágbá, §
à ní sí mia'ewa.

21 Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí,
ní yābɔnsae pò í kenéó.

22 Aa sáaukpa sa'owa,
aai aà yākeɔ galiké ní gulakeao.

23 An gbēeɔ gè gó'ilenaoɔ,

aa dàzeu ísíaa,

aaíɔ be í zɔɔpia aao gé laatai.

24 Gbépíɔ Dii yákeɔ è,

ní yābɔnsae pò í ke í guoɔ.

25 A yá'ò ɔ zaa'lan gbāa kàka,
ísia fíle ní búfēmbaaó.*

26 Aa gè musu aa sù zíle,
kua kaipi lézi sɔ kèngu.

27 Aa deedeé,

aa talaatalaabò lán wēdenawa,
an íle'ɔnɔ míde.

28 Aa wiilè Diizi ní taasikeau,
ɔ à ní bó ní wétèapi guu.

29 A ían gbāa zè à gò ían fēena ũ,
à í zúukè à kè kílíkíli.†

30 Ké gu nini gòɔ, an pò kèna,
ɔ à gèrɔnɔ godòkú pò aale yáú.

31 Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí,
ní yābɔnsae pò í kenéó.

32 Aa aà tɔbɔ balu guu,

aa aà táasile dɔaanaɔ káaa guu.

33 A swaɔ zòe à gò gugii ũ,‡

a tò nibɔnaɔ gò tɔɔle inidenao ũ.

34 A tɔɔle báaade líle gu wiside ũ
gbé pò zòleuɔ vāi yáí. §

35 A guwaiwai líle dàna ũ,

a tò gugii gò nibɔna ũ.*

36 A nɔandenaɔ díle we,

ɔ aa wéle kále aa zòleu.

37 Aa buapɔ tɔ aa vēliɔ bà,

ɔ à ne'íné maamaa.

38 A báaadāngu,

ɔ aa dasikù à kè zai,

i to an pɔtuoo láoo.

39 Ɔ à ní láo ɔ, aa gò yɔɔnnɔ

gbāamɔané ní músio ní pɔsiao yáí.

40 Lua í saike kpalablenaoɔwa,
í to aa liaaliaa gugii pò zevio guu.

41 I wēnadeɔ bɔ taasiu à ní sé lesí,
í to an uadeɔ dasikù.

42 Tó gbēmaaɔ è, aai pɔnake,

§ 107:20 Luk 7.7 * 107:25 Yon 1.4 † 107:29 Luk 8.24 ‡ 107:33 Yoz 3.13 § 107:34 Daa 13.10, 19.24-26

* 107:35 Bɔa 17.6

gbēvāi sō aai ní lé kpaai.
 43 Nòsede laaido yápiowa,
 i Dii gbēke gwa lá a de.

108

Lua mé i to wà zible

1 Davidi le.*

2 Ma sō dilēa, Lua,
 má lesi mà ní táasile ní nòsemendoo.

3 Ma mōna ní ma domao, vu!

Mí gbāakpa gudazi.

4 Dii, má ní sáaukpa buio guu,
 má ní táasile gbéone.

5 Asa n gbēke zō zōmae,
 mé n náai zō luabepuanawa.

6 Lua, tōbo e à zōma,
 to n gawi li dúniaa pii.

7 Wea, wá suaba ní n gāsa gbāao,

ké wápio n gbé yenzide e bo.

8 Lua yá'ò za a kúkii à mè:

Má Síkeū kpaale ní tidanlaoe,
 mí Suko guzule kpámá.

9 Galada búsuá ma pōe,
 Manase buio búsuá ma pōe,
 Eflaiū buio búsuá ma mò fūae,
 Yuda búsuá ma lípanae.

10 Mōabu búsuá ma zion zu'oboe,
 mí a kyale kále Edōo búsuwa,
 mí kúkua do Filitō búsuwa.

11 Déme a gēmanō wéle bíideui?
 Déme a dōamēe e Edōo búsuui?

12 Lua, mé i ke n gbé pō n wá vūaa
 nili bo ní wá zīgō bo bāasio.

13 Odawá wá ibeēo yái,
 asa gbēnazina gbēsuabaaá pāe.

14 Wá zible ní Lua gbāao,
 ōme a zō wá ibeēowa.

109

Sa bēe oa ibeēe

Davidi le.

1 Lua, nime mi n táasile,
 rísu nyo níleao.

2 Asa gbēvāi bōnkpedeō i ma yaa,
 aai lékōlekamazi ní ēeo.

3 Aai liamazi ní yá'io,
 aai sōlekemanō pōewiwinesai.

4 Aai ma yearzi fiabomeē ní yādomao,
 mapi sō mio wabikema.

5 Aai maa fiabomeē ní váio,
 ma yearzi sō ní zaamaguō.

6 Gbēvāi sóike ní dōaanawa,
 n aá na gudenae a zī.

7 To yákpale bōaño vāi,
 to aá wabikea yá'ie.

8 Aá wēni su ào gbāao,

* 108:1 Sou 57.8-12, 60.7-14

gbēpāle i zōle aà gbēu.*

⁹ Aà néo gō desai,
aà na i gō gyaa ũ.

¹⁰ Aà néo gō liaanao ũ aao baake,
aao pō wēlewelele pōkolekii.

¹¹ Aà fiade aà pōo naaa pii,
buipāleo aà zī ài siwà.

¹² Gbēe su gbēkekeēo,
wasu wēnadō aà né pō a tōneo.

¹³ Aà buio mide,
an tō ga gbē pō lé feleo guu.

¹⁴ Aà deziō vāikea yá dōngu, Dii,
ńsu n aà da duuna kēwà bauo.

¹⁵ An duuna ao dōngu gōpii, Dii,
an yá i sã gbēōgu dúniau,

¹⁶ ké ńli láasooke gbēkwao yáí,
ńńada taasido ń wēnadeo
ń gbē pō an ká gāowa e aa ga.

¹⁷ A ye savái'oa gbēci,
to à wi aà musu.

Sa maa oa gbēe ńi kaaāguo,
a ke báaa vī sōo.

¹⁸ A lekeané ula dà,
à gē aà nōseu lán íwa,
à tãaleaāgu lán ńisiwa.

¹⁹ Ao fíwà gōpii zwāa ũe,
io do aāpi asana ũ.

²⁰ Dii flabo ma yādōmadeone maa
ń gbē pō aai vāi o ma musu.

²¹ Dii Gbāapiide, ma wegwa n tō yáí,
ma bo n maa ń n gbēkeo yáí.

²² Asa taasido wēnaden ma ũ,
ma pō yà dúuduu.

²³ Mále sãale lán oosi uenawa,
mále gēzea lán ńana kwaseawa.

²⁴ Leye tō ma gbá lé sé loo,
ma fēfē e ma gō wákambaau ũ.

²⁵ Ma gōné pōsōsōa ũ,
aai ma gwa aa mike déudeū.†

²⁶ Dōmale Dii ma Lua,
ma suaba n gbēke yáí,

²⁷ aai dō ké n ođàa,
ké ńme ń kēme, Dii.

²⁸ Tó aa ma ka, ńyō báaadamagu,
tó aa fēlemanō, wí a ń kú,
mapi n zōblena mí pōnake.

²⁹ Tō ńi a gō ma yādōmadeone ula ũ,
aa wida ńzlawa lán gomusuwa.

³⁰ Má Dii sáaukpa ń loo gbāao,
má aà táasile balu guu.

³¹ Asa ń ze ń wēnadeo,
ń ń sí gbē pō lé yádańlawa.

* 109:8 Zln 1.20 † 109:25 Mat 27.39

110

Mesii ktake

Davidi le.

¹ Dii ò ma diie aà z̄l̄e a ɔplaai
e aà aà ib̄eɛɔ k̄eè aà gbadib̄o ũ.*

² Dii a to n iko ligua,
r̄ȳɔ̄ kible n ib̄eɛɔwa Siɔna.

³ N gb̄ēɔ̄ r̄iz̄la kpama n ikok̄eɔɔ
r̄i lousisi'ulaɔ daa.

N ɛ̀waas̄oɔ m̄o n k̄i gud̄leia lán f̄iwa.

⁴ Dii l̄egb̄ē, a l̄é lileá v̄io à mè:
Nȳɔ̄ de sa'ona ũ ḡɔɔpii
lán Mekiz̄ed̄ewaɛ.†

⁵ Dii ku n ɔplaai,
a k̄iaɔ m̄iɔnz̄ɔ a p̄ɔf̄eɔɔ.

⁶ A t̄osi buiɔwa, an ḡeɔ gupa,
a d̄unia búu k̄iaɔ m̄iɔnz̄ɔ,

⁷ i swa'i mi z̄é lé.

Bee yá mé tò aà mi aɔ daa ía.

111

Dii t̄ɔb̄o

¹ Aleluya!

Má Dii sáaukpa r̄i n̄ðsem̄endoo
r̄i gb̄ēmaaɔ s̄anu balu guu.

² Dii yákeɔ z̄ɔɔ,
gb̄é p̄s̄ à k̄ar̄guo í a w̄aai pa.

³ Aà yákeɔ b̄eɛɛ r̄i gawio v̄i,
aà yákeɔ a z̄éwa láaa v̄io.

⁴ Dii tò a ȳab̄onsack̄eɔ d̄w̄águ,
a s̄uuu r̄i s̄osobio v̄i.

⁵ I ble kpa a v̄iak̄enaɔwa,
aà b̄aakua r̄iɔ yá lí s̄aaaguo.

⁶ A a gb̄aa òl̄o a gb̄ēɔne yákeɔ guu,
à buip̄aleɔ bùsuɔ kpamá.

⁷ Yá p̄s̄ a k̄eɔ náai v̄i mé a z̄ev̄i,
yá p̄s̄ a ðileɔ s̄lana v̄i piie.

⁸ Yápiɔ z̄inaɔ pélea ḡɔɔpii,
í yákeɔ a z̄éwa náai guu.

⁹ A suabana z̄l̄ à a gb̄ēɔ b̄ò,
aà b̄aa k̄ur̄iɔ ḡɔɔpii.

Aà t̄s̄ kua adoa mé í to v̄ia r̄i k̄ú.

¹⁰ V̄iak̄eɔ Diie mé òn̄o z̄ina ũ,*
gb̄é p̄s̄ í v̄iakeè w̄ez̄é gb̄aa.

Aà táasileá aɔ láaa v̄io.

112

Gb̄é p̄s̄ Dii v̄ia v̄i

¹ Aleluya!

Báaad̄en gb̄é p̄s̄ Dii v̄ia v̄i,
mé Diipi yád̄ileáɔ í kaaágu ũ.

² Aà n̄éɔ ḡɔ gb̄aadeɔ ũ r̄i bùsuu,
asa n̄ðspuade buiɔ b̄aaadeɔne.

³ P̄s̄m̄oama r̄i àiz̄eɛɔ di aà b̄eɛ,

* **110:1** Mat 22.44, Zin 2.34-35, 1Kln 15.25, Efe 1.20-22, Ebe 1.13, 8.1, 10.12-13

† **110:4** Ebe 5.6, 6.20, 7.17, 21

* **111:10**

aà yákea a zéwa láaa vío.
 4 Baa gusiau gu í pu gbēmaaɔneɛ,
 nòsepuade pò sùuu ní sósobio vío.
 5 Gbé pò gbēke ví í pò sēané,
 í a yáò ke a zéwa, yá í bòè maaɛ.
 6 Gbēmaa lí fu bauo,
 aà yá ɔ dɔrigue gɔɔpii.
 7 Bao lí lí aà víakúo,
 aà sò ɔ dilea, ɔ Dii náai ví.
 8 Aa sò lí vío, vía lí aà kúo,
 e à ge tídòò a íbɛɔla.
 9 Í pò fáɛ taasideɔne,
 aà yákea a zéwa láaa vío.*
 Aa mi ɔ daa ía ní gawioɛ.
 10 Gbēvái lío ye aa ea yáio,
 í lésakāāzi, í ɔò gá.
 Yá pò váikena wé dɔi í midɛwàɛ.

113

Dii táasilea

1 Aleluya!

Dii zòblenaɔ, à aà táasile,
 í aà tɔbò!
 2 Gbépii Dii sáaukpa
 za gbā e gɔɔpii.
 3 Gbépii Dii tɔbò
 sea za íatɛbilea e a gēkpɛukɔi.
 4 Dii ku musu, a de bui píila,
 à tɔbò e à mà musua.
 5 Gbēe í ka Dii wá Luawao,
 a zòlea báawa musu.
 6 Í wékpale zíle,
 í musu ní tɔɔleɔ gwa.
 7 Í yēɛsaideɔ bɔ bùsutiu, í ní fele,
 í wēnadeɔ bɔ tífuu, í ní sé lesí.
 8 Í ní da kíabuiɔ guu,
 anzía gbé kíabuiɔ guu.
 9 Í to fíi né bɔbɔ,
 í gò neade pɔnade ú.

Aleluya!

114

Gēamusu díkpe le

1 Ké Isailiɔ bò Egipi,
 ké Yakɔbu buiɔ bò bui zìloɔ guu,*
 2 Yuda bùsu gò Dii kúkíi ú,
 Isaili bùsu gò aà kiblekíi ú.
 3 Isia Tēa è ɔ à bàalè,†
 Yuudē í kpekpa.‡
 4 Gbēsísɔ víví lán sáɔwa,
 sísɔ ɔyaayè lán bleɔwa.
 5 Isia, bómɛ n le n bàalèi?
 Yuudē, àkea n kpekpaì?
 6 Gbēsísɔ, bóyái a víví lán sáɔwai?

* 112:9 2Kln 9.9   † 114:1 Bɔa 12.51   ‡ 114:3 Bɔa 14.21   †† 114:3 Yoz 3.16

Sìsìṓ, àkèa a ɔyaayè lán bleṓwai?

⁷ Dúnia, lualua Dii mɔa guu,
dee Yakɔbu Luapi aɛ.

⁸ A gbèsi kè ibɔkii ù,[§]
à gbèkáo lìlè nibɔna ù.

115

Dii mé i báaadangu

¹ I kè wá tó mé a bɔo Dii,
i kè wá tó mé a bɔo.
N nzia tɔbɔ n gbèkè ní n náaio yáí.

² Akeá buipáleṓ í wá la aa me
wá Lua kú má nisei?

³ Wá Lua ku musu,
yá pɔ a yei í kèɛ.

⁴ Aa ní diiṓ pí ní ánusuo ní vuao,
gbènazína ɔgbèɛ.*

⁵ Aa lé ví, aali yá'oo,
aa wé ví, aali gu'e sɔo.

⁶ Aa swá ví, aali yámao,
aa ní ví, kási aali pɔ gímao.

⁷ Aa ɔ ví, aali ká pɔwao,
aa gbá ví, kási aali táa'oo.
Aali kolokèkèo.

⁸ An pinaṓ gɔ́nwaɛ
ní gbé pɔ lé ní náaikeṓ.†

⁹ Isailiṓ, à Dii náaike!
ɔme á sèngbao ù, í dɔáɛ.

¹⁰ Aalona buiṓ, à Dii náaike!
ɔme á sèngbao ù, í dɔáɛ.

¹¹ Dii víakenaṓ, à Dii náaike!
ɔme á sèngbao ù, í dɔáɛ.

¹² Wá yá lí sá Diiguṓ,
a báaadawágu.

A báaada Isaili buiṓgu,
a báaada Aalona buiṓgu.

¹³ Dii a báaada a víakenaṓgu,
néfɛnen gbèzɔɔ.‡

¹⁴ Dii káftakéɛ,
ápiṓ ní á néṓ.

¹⁵ Dii mé a báaadaágu,
musu ní tɔleṓ Kenapi.

¹⁶ Musú Dii bɛɛ,
ɔ à tɔle ná gbènazínaɔne ní ɔzì.

¹⁷ I kè gɛɔ mé lí Dii táasileṓ,
gbé pɔ kú bedauṓ ɔ ku kilikilie.

¹⁸ Wápiṓ, wáṓ Dii sáaukpa
za gbá e gɔɔpiie.

Aleluya!

116

Gbé pɔ bɔ ga lézì Dii sáaukpa

¹ Má ye Diizi,

asa à ma yàmàe,
à ma wiileawa mà.
2 Má aà sísi e ma wēni léue,
ké à swādòmazi yáí.

3 Ga fùà kpàmee yāa,
má kú yeelaa zᵛᵛ guu,
taasi ní pᵛsiao t̄ša.
4 Ǿ ma lēzù Diizi ma mē:
Dii, n yá na, ma misí.
5 Dii sùuu ví mé a maa,
wá Lua sósobi ví.
6 Dii í yēēsaideᵛ d̄ša.
Ké ma gᵛ d̄b̄l̄l̄, à ma suabà.

7 Ma nòse aᵛ n̄inia sa,
asa Dii yāmaakēmee.
8 Dii ma bᵛ ga lēz̄l̄,
à wé'i gògomee,
i to ma gēnalèᵛ,
9 ké màᵛ ku dúnia guu,
m̄ᵛ be aà ae.

10 Ké taasi t̄ša, ma gᵛ búēbue.
Ma aà náaikè, ᵛ ma yá'ò.*

11 Gili gēmagu ma mē:
Gbēe mᵛafilisaio.

12 Bᵛ má flaboᵛ Diiē
maa pᵛ a kēmee píi yá musui?

13 Má Dii gbé suabaa imibᵛ se musu,
mí aà sísiᵛ.

14 Má lé pᵛ má kè Diiwaᵛ flabo
aà gbéᵛ wáa píi.

15 Dii yāmanaᵛ gaa gbiaè.

16 Dii, n yá na, n zᵛblenan ma ū.
Nᵛe pᵛ zᵛblēne n̄n ma ū,
n ma bᵛ bau.

17 Má sáaukpa sa'oma,
mí ní sísiᵛ, Dii.

18 Má lé pᵛ má kè Diiwaᵛ flabo
aà gbéᵛ wáa píi.

19 Má flaboè aà ua Yelusaleᵛ.

Aleluya!

117

Dii táasile

1 Bui píi, à Dii táasile,

bùsu píi gbéᵛ, à aà tobᵛ,*

2 asa a gbēke víwanᵛ à kè zài.

Dii náai ví gᵛp̄iie.

Aleluya!

118

Gēa Dii ua ní sáaukpaao

1 A Dii sáaukpa, asa a maa,

* 116:10 2Kln 4.13 * 117:1 Lom 15.11

aà gbēke láaa vío.

² Isailo o,

aà gbēke láaa vío.

³ Aalona buio o,

aà gbēke láaa vío.

⁴ Aà víakena o,

aà gbēke láaa vío.

⁵ Ma lezù Diizi ma yeleea guu,

᠑ a wèa à ma gba dēepooki.

⁶ Dii kuman, vía a ma kũo,

bó gbēnazina a f̄ kemēi?*

⁷ Dii kuman ma donlede ũ,

má tidò ma ibeela.

⁸ Naa Diizi maa de
gbēnazina náaikala.

⁹ Naa Diizi maa de
gbāade náaikala.

¹⁰ Bui pí liamazi,

᠑ ma ní kwé ní Dii tso.

¹¹ Aa liamazi oplaai ní zeeo,

᠑ ma ní kwé ní Dii tso.

¹² Aa f̄a lán zodaowa,

᠑ aa míde lán s̄é tékũawa,

ma ní kwé ní Dii tso.

¹³ Aa oz̄mazi pásipási,

má ye léleí, ᠑ Dii d̄male.

¹⁴ Dii mé ma gbāa ũ, aà táasi mi lé,
à ḡo ma Suabana ũ.

¹⁵ A ma, kúkua d̄o gbēmaaò b̄ouu,

Dii oplaai gbāa zikè.

¹⁶ Dii oplaai d̄o a musu,

Dii oplaai gbāa zikè.

¹⁷ Má gao, máo kue,

míò Dii yákeo galike.

¹⁸ Dii ma swágaga maamaa,

āma i to ga ma seo.

¹⁹ A gb̄é suabaa b̄ole gbaò wēmee

má ḡē má Dii sáaukpa.

²⁰ Dii ua b̄ole ke,

gbēmaaò mé í ḡēu.

²¹ Ma n sáaukè Dii, asa ní wèa,

n ḡo ma Suabana ũ.

²² Gb̄e p̄ó ēbonaò p̄akp̄ai

mé ḡo gb̄eò mide ũ.†

²³ Dii mé bee kè,

᠑ à k̄ew̄ēe yābonsae ũ.‡

²⁴ Ḡo p̄ó Dii d̄ilen ke.

Wà p̄onakeu wà yáalo.

²⁵ N yá na Dii! Wá suaba!

Sue Dii! Wá dae ní ḡomio!

²⁶ Báaaden gb̄é p̄ó lé mó ní Dii tso ũ,

kua Dii ua wále gb̄aakpanzi.§

* 118:6 Ebe 13.6 † 118:22 Luk 20.17, Zin 4.11, 1Pic 2.7 ‡ 118:23 Mat 21.42, Maa 12.10-11 § 118:26 Mat 21.9, Maa 11.9, Luk 19.38, Zaa 12.13

27 Dii mé Lua ũ, à gupùwēε.
A ba dɔdɔ sa'obɔɔwa,
í poo gbagbakizizi.

28 Ma Luan n ũ, má n sáaukpa,
ma Lua, má n tɔbɔ.

29 A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbēke láaa vío.

119

Gbaakpa Lua yáwa

¹ Báaadeɔn gbé pɔ aa ku táaesai
aa Dii ikoyá kúaa ũ.

² Báaadeɔn gbé pɔ aai Dii yá'one ma
aai aà kfi weεε ní nɔsemendooɔ ũ.

³ Aali yákpaaɔnlakeo,
aai aà dɔɔ sé.

⁴ N n ɔtondɔkfi ɔlɔwēε,
ké wàɔ tei ní laaio.

⁵ Má ye màɔ ku ma dɔɔwae,
míɔ n yádileneɔ kúaa.

⁶ Tó má n yádileneɔ kúaa pii,
bee a to wí ma kúo.

⁷ Gɔɔ pɔ mále n yámaapiɔ dada,
má n sáaukpa ní nɔsepuaoe.

⁸ Máɔ n yádileneɔ kúaaε,
nísu ma to we míɔmíɔ.

⁹ Kpelewa èwaaso a ke àɔ ku gbálesaii?
Sema aà yákea kpaai ní n yáɔ.

¹⁰ Mále n kfi weεε ní nɔsemendoo,
nísu to mà páale n yádileneɔ.

¹¹ Ma n yá dà ma sɔ guu,*
ké másu duunakeneo yáí.

¹² Ma n sáaukè, Dii,
n n yádileneɔ damεε.

¹³ N ikoyá pɔ bɔ ní léuu pii,
má dau siu néε.

¹⁴ Mále pɔnake ní n yá'oneɔ
lá wí ke ní àizeεowa.

¹⁵ Mále n ɔtondɔkfi wáaiipa,
ma láasoo ku n kekeáɔwa.

¹⁶ Ma pɔ kèna n yádileɔwa,
n yá a sámaguo.

¹⁷ Yámaake mapi n zɔblenae,
mí e màɔ ku màɔ n yá kúaa.

¹⁸ Ma wé kémeε,
ké mà wesi n ikoyá bɔnsaeɔle.

¹⁹ Bɔmɔn ma ũ dúnia guu,†
nísu n n yádileɔ ulεmeεo.

²⁰ N ikoyáɔ nide a gɔɔpii
mé tò ma nisina vúa.

²¹ Ni waladeɔ lele, ni láaikéma,
gbé pɔ páale n yádileneɔepiɔ.

²² Ma bɔ sɔsɔa ní sa pɔ aai kamaguou,
asa má n yá'oneɔ kúaaε.

²³ Baa ké kíaɔ zɔle lekpaaimazi,

* 119:11 Luk 2.19 † 119:19 Ebe 11.13

ma láasoo aɔ ku n yádileneɔwae.

²⁴ N yá'oneɔ mé í ma pɔ ke na,
n yápi mé í ledaa.

²⁵ Ma nisína naa líwa.

Ma misi lá rí òwa.

²⁶ Ma a yákeɔ dòdɔne, ɔ rí wèa.

N n yádileneɔ damɛɛ.

²⁷ To mà n ɔtondɔkɔ dɔ,

ma láasoo iɔ ku n yábɔnsaɔwa.

²⁸ Kua pɔsiau ma nòse ɔɔb.

Ma gba gbáa lá rí òwa.

²⁹ Ma ké sásázeɔwa,

ní ma gba zé mà ze rí n ikoyáɔ.

³⁰ Ma síana zé sɛ,

ma sɔ ɔ ku n ikoyáwa.

³¹ Má n yá'oneɔ kúa ɔplapla.

Dii, rísu to wí ma kúo.

³² Má wáa rí n yádileɔ,

asa n ma sɔ damɛɛ doúe.

³³ Dii, n n yádileneɔ zé ɔbɛɛ

máɔ kúa e ma wɛni léu.

³⁴ Ma gba ɔnɔ màɔ n ikoyá kúa,

míɔ zíkewá rí nòsemendoo.

³⁵ Ma da n yádileɔ zéu,

asa bee mé í kamagu.

³⁶ To ma sɔ ta n yá'oneɔwa,

asu tá gbɛble'aiwao.

³⁷ To ma wema pɔ gianaɔla,

ma lé rí láo n zé guu.

³⁸ Yá pɔ rí ò ke mapi n zòblenae,

lé pɔ rí gbɛ n víakenaɔɛpi.

³⁹ To sɔsɔa pɔ má a vía ví gɛ ma swá kpe,

asa n yákekeɔ maaɛ.

⁴⁰ Má ye n ɔtondɔkɔ fá,

ma lé rí láo n maakeɔ guu.

⁴¹ Dii, mɔ gbɛkekeɛɛɛ,

ma suaba lá rí òwa,

⁴² mí yázási ma sɔsɔnawa,

asa mále n yá náaike.

⁴³ Nsu to màɔ ku síana'ované saio,

asa n ikoyáɔ ɔ ma wé dɔi.

⁴⁴ Máɔ n ikoyáɔ kúa

za gbá e gɔɔpiie,

⁴⁵ míɔ be ma laaiwa,

asa ma n ɔtondɔkɔ wɛɛɛɛ.

⁴⁶ Má n yá'oneɔ o kíaɔne,

wí a ma kúo.

⁴⁷ N yádileɔ í ma pɔ ke na,

asa má ye yápiɛɛ.

⁴⁸ Má ye n yádileɔɔi ɔ ma ɔɔɔi,

mí láasookɛ n yádileneɔwa.

⁴⁹ To yá pɔ rí ò n zòblenae dɔngu,

asa rí tò ma wé dɔie.

⁵⁰ Ma nòse í níni ma taasikeɔ guu,

asa n yá mé í ma lé rí láo.

⁵¹ Waladeɔ lé ma yáɔb maamaaɛ,

rí beeo má páale n ikoyáɛɔ.

52 Mi làasooke n ikoyā yāaᵋwa,
 5 aai ma nᵋse nᵋnimεε, Dii.

53 Ma pᵋ i pa maamaa
 vāikenaᵋ pākpa a n ikoyāi yāi.

54 Mi lesi n yādilenεᵋ musu
 ma kua dūniau bᵋmᵋ ū guu.

55 N yā iᵋ dᵋmagu gwá, Dii,
 5 miᵋ n ikoyāᵋ kūa.

56 Má yā beeᵋ dᵋε dᵋ,
 asa miᵋ n ɔtondᵋkii gwaε.

57 Dii mé ma baa ū,
 ma legbᵋ ma mᵋ má n yāma.

58 Mi awakpane n nᵋsemendoo,
 sᵋuukεmanᵋ lá ní ᵋwa.

59 Ma a yākeᵋᵋ gwá,
 5 ma n yāze sᵋ.

60 Má wāa, má zεzeᵋ,
 má n yādileᵋᵋ da.

61 Baa tᵋ gbᵋvāiᵋ ba liamazi,
 n ikoyāᵋ sāmague.

62 Mi fele mā n sáaukpa weεdo
 n ikoyā maapiᵋ musu.

63 N vīakenaᵋ gbᵋnan ma ū,
 gbᵋé pᵋ aai n ɔtondᵋkii gwaᵋ.

64 Dii, n gbᵋke dūnia pá.
 N n yādilenεᵋ dameε.

65 N maakᵋ mapi n zᵋblenaε,
 lá ní ᵋwa, Dii.

66 Wezᵋ ní dᵋᵋo dameε,
 asa ma n yādileᵋᵋ sᵋε.

67 E nyᵋ gé ɔᵋᵋleia, má sásāε,
 āma tiasa má n yā kūa.

68 N maa mé ni yāmaake.
 N n yādilenεᵋ dameε.

69 Baa ké waladeᵋ yāsia li wa nānaa,
 miᵋ n ɔtondᵋkii gwa ní nᵋsemendoᵋε.

70 An swá yīaa, aa sᵋūkᵋ,
 mapi sᵋ ma pᵋ na n ikoyāwa.

71 N ɔᵋᵋleaa kᵋ maaε,
 asa ma e ma n yādanεᵋ dādaε.

72 Ikoyā pᵋ lé bᵋ n léu maameε
 de vua ní ánuᵋ ɔwatᵋ ᵋaa sᵋᵋla.

73 N ɔ mé ma ikāsa, 5 n ma ke.
 Ma gba 5nᵋ mā n yādileᵋᵋ dada.

74 Tᵋ n vīakenaᵋ ma e, an pᵋ i ke na,
 asa n yā 5 ma wé dᵋi.

75 Dii, má dᵋ ké n ikoyāᵋ maa,
 ké ní nāai vī yāi 5 n ɔᵋᵋleᵋ.

76 Gbᵋkekeμεε, ma nᵋse i níni,
 lá ní ᵋ mapi n zᵋblenaεwa.

77 Mᵋ n wᵋnadᵋmεε māᵋ ku aafia,
 asa n ikoyāᵋ mé ma pᵋnakeᵋᵋ ū.

78 To wī waladeᵋ kᵋ, asa aa yādᵋᵋε,
 mí làasooke n ɔtondᵋkiiwa.

79 To n vīakenaᵋ mᵋ ma kᵋi,
 gbᵋé pᵋ aa n yāᵋne dᵋpiᵋ.

80 To māᵋ ku tāaesai n yāᵋ musu,

ké wí su ma kūo yáí.

81 Ma s̄sanzi ñ ma suaba e ma nis̄na lòo,
n yá ̄ ma wé ðɔɪ.

82 Ma wɛððɔ n legb̄ɛai e ma wé wò,
bɔɛ r̄ȳɔ ma n̄sɛ n̄inimɛɛi?

83 Má ðɛ lán báa b̄b̄ɔ p̄ɔ t̄éz̄ana màwae,
rí beeo n yádilenɔ lí sámaguo.

84 Mapi n z̄òblena máɔ n ðá e bɔɛ ni?
Bɔɛ r̄ȳɔ ɪada ma w̄lɛɔwai?

85 Waladeɔ ɪ ɛȳɔmɛɛ,
an yá lí k̄ɔ'e r̄í n ikoȳáoo.

86 N yádileɔ p̄ii náai ví.
Dɔmale, asa w̄lɛ ɪadaa p̄áɛ.

87 A ḡò ȳɔɔ aa ma b̄ɔ d̄ún̄iaue,
mapi s̄ɔ mi n ɔtonðk̄li tó weo.

88 Ma lé r̄í láo n gb̄ɛke yáí,
mí n yá'one ma.

89 Dii, n yá ɔ ku ḡɔɔpiie,‡
a z̄inapeka musu n be.

90 N náai ví w̄ɛ r̄í w̄ɛo,
n d̄ún̄ia k̄alɛ, ̄ɔ a ku.

91 N ikoȳáɔ mé t̄ò p̄ɔpii kú gb̄á,
asa p̄ɔpii misiileane.

92 Tó n ikoȳá mé ma p̄ɔnakɛb̄ɔ ũo,
ð̄ɔ ma m̄ide ma taasikea guu.

93 N ɔtonðk̄li a sámaguo bauo,
asa a sabai ̄ɔ n ma lɛ r̄í láo.

94 N p̄ɔn ma ũ, ma suaba,
asa miɔ n ɔtonðk̄li wɛɛɛɛ.

95 Gb̄ɛv̄áɔ lé ma wɛ,
̄ɔ ma laai ku n yá'oneɔwa.

96 Má è p̄ɔpii maa lé kue,
ãma n yádileɔ z̄ɔɔ lé vío.

97 Má ye n ikoȳáí à kè z̄ai,
miɔ láasookɛw̄á ḡɔɔpiie.

98 N yá t̄ò ma ð̄nɔ ðɛ ma ibɛɛɔla,
asa a ku ma s̄ɔu ḡɔɔpiie.

99 Ma wɛz̄ɛ ðɛ ma yádaneɛɔla,
asa ma láasoo ɔ ku n yá'oneɔwae.

100 Ma ð̄nɔ ðɛ maez̄ɔɔla,
asa miɔ n ɔtonðk̄liɔ gwae.

101 Mí gb̄ápele z̄é v̄áie guuo,
ké mà e màɔ n yá k̄ua yáí.

102 Mí k̄ɛ n ikoȳáɔwao,
asa mímɛ r̄í ðámɛɛɛ.

103 N yáɔ namɛɛ à kè z̄ai,
a na ðɛ z̄ɔa ma léu.

104 N ɔtonðk̄li ɪ ma gba ð̄nɔ,
a yáí t̄ò má za s̄ás̄aze píiu.

105 N yá mé filia ũ ma gb̄ázi,§
ɪ gupumɛɛ z̄éu.

106 Ma legb̄è ̄ɔ ma kpale ma siwà,
ma m̄è máɔ z̄ikɛ n ikoȳáɔwae.

107 Ma taasikea kè z̄ai, Dii.
Ma lé r̄í láo lá r̄í òwa.

‡ 119:89 Mat 24.35, 1Pie 1.25 § 119:105 Yaa 6.23

108 To n sáau pɔ́ mále kpá kángu,*
ní n ikoyáɔ́ dameɛ, Dii.

109 Gɔɔpii miɔ́ ku ga léziɛ,
ní beeo n ikoyáɔ́ lí sámaguo.

110 Väikenaɔ́ baikpámɛɛ,
kási mi zá n ɔ́tondɔ́kɔ́liwao.

111 N yá'oneɔ́á ma pɔ́e gɔɔpii,
aai to ma pɔ́ ke na.

112 Ma a sɔ́ kpá n yádileneɔ́wa,
máɔ́ kúa gɔɔpii e ma wēni léue.

113 Má za nɔ́semempladeɔ́gu,
má ye n ikoyáí.

114 Mmɛ ní ma ulekti ní ma sɛngbaoo ú,
n yá ɔ́ ma wé doi.

115 A gomala väikenaɔ́,
ké má zíkɛ ma Lua yádileɔ́wa.

116 Nyɔ́ ma kúa lá ní ɔ́wa, míɔ́ ku,
ńsu to támaa ma nɛo.†

117 Nyɔ́ de ma gbáa ú, míɔ́ aafia,
ma wé iɔ́ pɛ n yádileneɔ́wa láasai.

118 Ɔzɔ́ gbɛ́ pɔ́ páale n yádileneɛi,
an mɔ́afiliyá a àikeneɔ́.

119 Ni dúnia väikenaɔ́ waa bísa ú,
a yáí tò má ye n yá'oneí.

120 Má n vía ví, ma me í seenata,
n ikoyáɔ́ í to vía ma kú.

121 Ma yáke a zéwa wásawasae,
ńsu ma to ma íadamadeɔ́nɛo.

122 Kpégaausi mapi n zɔ́blenae,
ńsu to waladeɔ́ ma wetáɔ.

123 Ma wé dɔ́ n dɔ́nlei e ma wé wò,
má sʼanzi n ma suaba lá ní ɔ́wa.

124 Yákeɛɛɛ n gbɛ́ke guu,
ní n yá da mapi n zɔ́blenae.

125 N zɔ́blenan ma ú, ma gba ɔ́nɔ́,
ké má n yá'oneɔ́ yáasi dɔ́.

126 N yákegɔɔ́ ká, Dii,
wále bɔ́ n ikoyá kpe.

127 Má ye n yádileɔ́ɔ́i de vuaa,
baa vua baasaa.

128 Má è n ɔ́tondɔ́kɔ́i maa,
a yáí má za sásáze píiu.

129 N yá'oneɔ́ demɛɛ yáɔ́nsae ú,
Ayámɛto má dá ma sɔ́u.

130 N yá bɔ́ɔ́lekeɛa í gupuné,
í nɔ́sedoúdeɔ́ gba ɔ́nɔ́.

131 Ma lé éleɛ, mále we fɔ́ofoo,
asa n ikoyáɔ́ ní lé ma deɛ.

132 Ma wegwa, sùuukɛmanɔ́,
lá ní ke gbɛ́ pɔ́ ye n tóɔ́nɛwa.

133 Ma dazeɔ́wa lá ní ɔ́wa,
ńsu to yáviaie kibleao.

134 Ma bɔ́ gbɛ́ taiinkenaɔ́ ɔ́zɔ́,
ké má n ɔ́tondɔ́kɔ́i gwa.

135 Mapi n zɔ́blena wegwa,
ní tó má n yádileneɔ́ dɔ́.

136 Wé'í lé báale ma kúawa,

* 119:108 Ebe 13.15 † 119:116 Lom 5.5

ké wa n ikoyā kūao yáí.

137 Dii, ní maa,
n yákekeáo zéví.

138 N n yáó díle a zéwa,
aa náai ví maamaae.

139 N yá lé ke ma ibeéne yáe úo,
ó a yá lé ma de.

140 Wa è n yá sáa vío,
mapi n zóblena, má yei maamaae.

141 Póen ma úo, wí sakamagu,
ní beeo n ɔtonɔkí lí sámaguo.

142 N yá ɔ zéví gɔɔpiie,
n ikoyā síana ví.

143 Taasi n yá'ómao ma le,
áma n yádíleáo mé ma pɔnakebɔ ú.

144 N yá'oné maa gɔɔpiie,
ma gba ɔnɔ ké máo ku.

145 Mi n sisi ní nòseméndoo,
wea Dii, mío n yádílené kúa.

146 Mi lezunzi,
ma suaba, mío n yá'oné kúa.

147 Mi féle gudɔsai má wiilema,
n yá ma wé dɔi.

148 I lí na ma wéu gwāasínao,
ké má e láasooke n yáwa yáí.

149 Ma yáma n gbéke yáí, Dii,
ma lé ní láo lá n ikoyá'òwa.

150 Gbé pó lé lekpaalmazi kái,
aa zá ní n ikoyáo.

151 N kumanɔ kái, Dii,
n ikoyā pii síana ví.

152 Má dɔ n yá'onéwa à gègè,
ké ní díle áo ku gɔɔpii yáí.

153 Ma taasi gwa, ní ma suaba,
asa n ikoyā í sámaguo.

154 Zemanɔ, ní ma bɔ,
ma lé ní láo lá n a legbéwa.

155 N donle zá ní váikenaɔ,
asa aali n yádílené wélelo.

156 N sósobi ví zɔɔ, Dii,
ma lé ní láo lá n ikoyá'òwa.

157 Ma íadamadeɔ ní ma wèleɔ dasi,
áma mi páale n yá'onéne.

158 Má ye n náaikensaiɔ gtyáio,
ké aali n yá kūao yáí.

159 Gwa lá má ye n ɔtonɔkíi.
Dii, ma lé ní láo n gbéke yáí.

160 N yápii zínaá síanae,
n ikoyá maa, aa láaa vío.

161 Gbáadeɔ í íadaa pá,
áma n yá ɔ má a vía ví.

162 Mi pɔnake ní n legbéao,
lán gbé pó àizee zɔɔ kɔmpawa.

163 Má za mɔafilíu, má ye a yáio,
n ikoyā má yei.

164 Mío n táasilé gɔɔ do gën soplapla

ké n ikoyá ɔ maa yáí.

¹⁶⁵ Gbé pɔ ye n ikoyá ɔ aafia zɔɔ,
yáe lí tó aa fùo.‡

¹⁶⁶ Ma wé dɔi n ma suaba, Dii,
mi zíkɛ n yádílɛa ɔwa.

¹⁶⁷ Má n yá'onɛ ɔ kúá n nɔsɛo,
má yei maamaae.

¹⁶⁸ Mi n ɔtondɔkɛi gwa, mi n yāma,
asa ma kɛkɛá pii kú n ɔzɛ.

¹⁶⁹ To ma wiilɛa kama, Dii,
ma gba ɔnɔ lá n ɔwa.

¹⁷⁰ To ma wabikɛa n le,
ma suaba lá n a legbɛ́wa.

¹⁷¹ N táasilea aɔ dɔ ma léue,
asa ni n yádílɛnɛ ɔ dameɛ.

¹⁷² Má lesi n legbɛ́a musu,
asa n yádílɛa ɔ maa píie.

¹⁷³ Nyɔ kú n dɔamale sɔuo,
asa ma zɛ n n ɔtondɔkɛioɛ.

¹⁷⁴ Málɛ a nide n ma suaba, Dii,
n ikoyá mé ma pɔnakeɔ ɔ ũ.

¹⁷⁵ To mà ɔ ku, mí ɔ n táasile,
to n ikoyá ɔ aɔ ma kúá.

¹⁷⁶ Ma liaa lán sá pɔ sàsáwa,
mapi n zɔ́blɛna, ma wɛɛɛ,§
asa n yá ɔ i sāmáguo.

120

Kua yákelede ɔ guu

Gea Yelusale ũ le.

¹ Ma kua yeelɛa guu ma wiilɛ Diizi,
ɔ à ma yāma.

² Ma si yásiade ɔ yádɔmawa
n mɔafilide yáɔ.

³ Mɔafilide, kpelewa Lua a sɛnnɔi?
Bɔ a fiaboonei?

⁴ Gɔsa gbáa kà lena ɔ
n sɛ́ sísí wāao.

⁵ Waiyoo mapi kua Mɛsɛkiɔ guu,*
zɔ́lɛa Keda ɔ zwáakpɛu.†

⁶ Ma zɔ́lɛ gbé pɔ za aafia ɔ guu à gègè.

⁷ Yákelesaiden ma ũ,
tó ma a yá'ò, sòle aaf fɛlɛò.

121

Dii wá dšana

Gea Yelusale ũ le.

¹ Ma wé dɔ gbɛ́sísí ɔ kɛi oi,
gu pɔ ma dɔnɛ i bɔu.

² Ma dɔnɛ i bɔ Dii kíie,
aàpi mé musu n zílɛo kè.

³ A to à gɛ́naleo,
i lí kpá á dšanalao.

⁴ I lí Isaili ɔ dšana lɛo,
ili i'oo.

‡ 119:165 1Zaa 2.10 § 119:176 Luk 15.4 * 120:5 Daa 10.2, Eze 38.2-3 † 120:5 Daa 25.13, Isa 21.16-17

⁵ Dii mé á dṣàna ù,
Dii deé ue ù á ɔplaai.

⁶ Iatē a á lé fāano,*
mɔvua a dɔwá gwáó.

⁷ Dii a á sí vāi píiwa,
a á wēni dṣáé.

⁸ Dii a á dṣa á gēa guu ní á suao
za gbá e gɔpíi.

122

Davidi wabikea Yelusaleū

Gēa Yelusaleū le.

¹ Ké wa òmēē wá gé Dii ua,
ma pɔ kēna.

² Wa ka Yelusaleū sa,
wá zea a bílibōleu.

³ Wá Yelusaleū kále,
wa nānakṣwa giūgiū.

⁴ Wekli Isaili bui i gēu,
bui pɔ Dii sēpiɔ.

Aaí gé Dii sáaukpai,
lá a dílenéwa.

⁵ We wá kía yágṣgṣbaaɔ kpáleu
Davidi bui báaɔ ù.

⁶ A wabike Lua à Yelusaleū gba aafia à me:

Gbé pɔ yeiɔ aaɔ ku niēniē,

⁷ aafia iɔ ku a bíi guu,
a gudṣakdiɔ iɔ ku yákelesai.

⁸ Ma gbéɔ ní ma gbēnaɔ yáí má o,
Lua Yelusaleū gba aafia.

⁹ Dii wá Lua kpé yáí
má maa wabikēē.

123

Wedɔa Luazi

Gēa Yelusaleū le.

¹ Ma wesè mále n kǐi gwa
gu pɔ ní zṣleau báawa musu.

² Lá zɔ wé iɔ dɔ pói a dii ɔzi,
mé zɔnɔena wé iɔ dɔ nɔe pɔ a vízi,
màa wá wé iɔ dɔ Dii wá Luazi,
e aà ge wá wegwaò.

³ Wá wegwa Dii, wá wegwa,
asa gbéɔ sakaawágu wá wá maamaae.

⁴ Namablēnaɔ wá láanikē,
waladeɔ sakàwágu,
wá pɔ yà dúuduu.

124

Dii wá Zennɔde

Gēa Yelusaleū le pɔ Davidi dà.

¹ Tó Dii kúwanaɔ yāao,
Isailiɔ o:

² Tó Dii kúwanaɔ yāa
gɔɔ pɔ wá fēlewanaɔ,

³ dṣ wá wá mɔmɔ bēē,
ké an pɔ pàwázi,

⁴ dṣ aa dàwála lán i zṣɔwa,

* 121:6 Zia 7.16

aa wá sélé tàwanɔ lán swa paawa,

⁵ aa kùwála lán í pɔ fêwa.

⁶ Wà Dii sáaukpa,

ké í to aa wá kékékɛɔ.

⁷ Wa bɔ fiu lán báwa.

Fii zòwá, wa pilimá.

⁸ Wá dɔnle í bɔ Dii kíe,

aàpi mé musu ní zléo kè.

125

Lua gbéɔ kua aafia

Gea Yelusaleù le.

¹ Dii náaikenaɔ de lán Siɔna gbèsisí pɔ deea vío aɔ ku gɔɔpiiwaɛ.

² Lá gbèsisí liaa Yelusaleùzi,

màa Dii liaa a gbéɔzi

za gbá e gɔɔpii.

³ Gbèviáɔ e wáɔ kible gbèmaaɔ bùsuwa aao gɛo,

ké gbèmaaɔ su ɔda váikeauro yáí.

⁴ Dii, maake gbèmaaɔne,

gbé pɔ an nɔse puao.

⁵ Gbé pɔ aa te zé koleaio sɔ,

Dii a ní waa ní váikenaɔe.

Lua Isailiɔ gba aafia!

126

Isailiɔ sua ní pá ziu

Gea Yelusaleù le.

¹ Ké Dii wá bɔ zɔbleu à sùwanɔ Siɔna,

à kèwèe lán nanawaɛ.

² Wa ví ní yáo, wá gulado,

ɔ buio òkɛe, Dii yá zɔkèné.

³ Siánae, Dii yá zɔkèwèe,

ɔ wále pɔnake.

⁴ Dii, suwanɔ wá pá ziu,

lá ní su ní ío gbáauwa.

⁵ Gbé pɔ pɔtɔ ní wé'io,

a kéke ní gulaoe.

⁶ Gbé pɔ bɔ be ní ɔɔbo pɔbui kúa,

a ea su ní gulao ése báaa sea.

127

Luakpama yádaa

Gea Yelusaleù le pɔ Salomɔɔ dà.

¹ Mé í ke Dii mé lé kpɛɔbo,

kpɛɔnaɔ lé zí pá kee.

Mé í ke Dii mé lé wéle dɔao,

gudɔanaɔ lé itéke páe.

² Fɛlea káaukaau, wúlea weɛdo,

zíkɛa ní leeleo ble yáíá páe,

asa Dii mé í a yenzideɔ gba lampaa.

³ Negɔenaɔá Dii gbae,

né pííá aà kpámae.

⁴ Lá ka ío ka gɔsa gbáa ɔu,

màa èwaasogɔɔ negɔenaɔ de.

⁵ Báaaden gbé pɔ aà gbála pàò ú.

Tó aà ibeɛɔ aà lè gáae,

wí a aà kũo.

128

Maa p̄ Dii v̄lakena ĩ e

Gea Yelusaleũ le.

¹ Baaaden gbé p̄ Dii v̄ia v̄i
a aà yáa kũa ũ.

² Nȳ n z̄lka baa ble,
r̄ȳ ÷ éf̄ai e, n̄o aafia.

³ N n̄o āo de lí ne'ina ũ n ua,
n neḡ̄enāo āo liaa n keenai
lán kuli kelew̄a.

⁴ Maa gbé p̄ Dii v̄ia v̄i āo báaa v̄i.

⁵ Kua Sīna Dii a báaadangu,
r̄ȳ ÷ Yelusaleũ nama e e n w̄eni léu,

⁶ r̄ȳ ÷ n t̄ũnāo e.

Dii Isailīo gba aafia!

129

Isailīo sav̄i'oa ní ibēene

Gea Yelusaleũ le.

¹ Za wá èwaasoḡo

wá íbelesèwan̄o maamaae.*

Isailīo o:

² Za wá èwaasoḡo

wá íbelesèwan̄o maamaae,
kási wi f̄i wá wá f̄úo.†

³ Wá wá gbé wá kpenanguo b̄i
w̄elelewelele lán s̄ad̄owa.

⁴ Dii maa,

à gbèv̄aip̄īo ba z̄òwá.

⁵ Gbé p̄ za Sīnaguōo kpekpa ní w̄ioe.

⁶ Aāo de lán s̄e p̄ b̄òle kpē musu
à gīḡaga, i e gb̄aowae.

⁷ A s̄èk̄enāōkũ pao,

a ka báaa ũ wá ye wá da ní ḡāuo.

⁸ Gbé p̄ lé ḡēo me Dii báaadanguo
ge wa báaadàngu ní Dii t̄soo.

130

W̄ed̄a Diizi

Gea Yelusaleũ le.

¹ Ké í ma kũa ma n̄oe
ma lez̄u Diizi ma mè,

² Dii, ma ȳama,

swákpa ma w̄ena w̄īi.

³ Tó n wá duuna yádà,

Dii, déme a b̄oi?*

⁴ M̄me ní duunak̄ama zé v̄i,
Aȳameto w̄īo n v̄ia v̄i.†

⁵ Ma wé Ì̄o d̄o Diizi,
m̄ale aà dá, má s̄s̄a aà yái.

⁶ Lá gud̄anāo wé Ì̄o d̄o gud̄ai,
ma wé Ì̄o d̄o Diizi dēn̄la,
ao, a de gud̄anāo w̄ed̄a gud̄aia.

* 129:1 B̄oa 1.11 † 129:2 2Kln 4.8-9 * 130:3 Mal 3.2, Zia 6.17 † 130:4 1Kia 8.39-40

7 Isailio, ào wedo Diizi,
asa a gbēke ví à kè zài,
gbēsuabaa gbāa pēewà maamaae.‡
8 Aapi mé a Isailio suaba
an duuna yá musu pii. §

131

Sōkpalea Diizi

Gea Yelusaleū le pō Davidi dà.

1 Dii, ìandāa ku ma sūuo,
mili wé kūaa gbéwao,
mili laaido yá pō demala
ge yá pō zl'ū mēewao.

2 Aawo! Ma a nòse dè,
ma a sō dādou,
lán né kēa pō kú ní a daowa,
ma nòse de lán né kēa pówae.*

3 Isailio, ào wedo Diizi
za gbā e gōpii.

132

Davidi buio zōlea báawa Siona

Gea Yelusaleū le.

1 Dii, n̄su to Davidi yá s̄angu
ní taasi pō a kēo pii.

2 A lekè Yakobu Lua gbāadewa,
à legbè Diie à mè,

3 á tá kpéuo,
á wúle a liiwao,

4 á we i a wébaa gbiaktō,
á tó i na a wéuo,

5 e à ge uakpaò Diie,
i kpedo Yakobu Lua gbāadepie.*

6 Wá mà a ku Eflata b̄usuu,
wá è Kiliayaaliūdeò bua.

7 Wá gé aà kúkii,
wá kúle aà gbadibo ae.

8 Dii, fele su n pilakii,
mpi ní n kpagolo ikodeo.†

9 N gbāgbanao gbēsuabaa da ula ū,
n yāmanaò gula io do.

10 Nsu mikpedo kía pō ní kpāeo
n zòblena Davidi yái.

11 Dii legbè Davidie,
a náai ví, a lé liléo, à mè:

Má n bui zōle n kpalabaawa.‡

12 Tó n buio ma báakuarino yādà,

mé aa yá pō má dànέo kúa,
an buio aao zōle n kpalabaawa gōpiiie.

13 Asa Dii Siona sè,
a ye ào de a zōlekii ū à mè:

14 Gue bee máo kuu gōpii,
la máo zōleau, asa à ma pō gbàe.

15 Má báaadau, mí kūsūa diè,

‡ 130:7 Lom 3.24 § 130:8 Mat 1.21, Tit 2.14 * 131:2 Mat 18.3 * 132:5 1Kia 8.17, Zin 7.46 † 132:8 Nao 10.35-36
‡ 132:11 2Sam 7.12-16, Luk 1.32-33, Zin 2.30

má ble kpa a wēnadeɔwa aa ká.

¹⁶ Má gbēsuabaa da sa'onaɔne ula ũ,
ma yāmanaɔ letē iɔ dɔ n pɔnao.

¹⁷ We má Davidi bui kía gbāade bɔu, §

we kía pɔ má kpà filia aɔ dɔu.*

¹⁸ Má wida aà ibeɔwa,
aà kíafua iɔ pipi aà musu.

133

Kua n ledoto

Gea Yelusaleŭ le pɔ Davidi dà.

¹ Gwa lá a maa mé a na
tó kɔgbɛɔ ku gudou n ledoto.

² A de lán sakēnisi pɔ wa ká Aalona miwawaɛ.*

A bàalè pila aà lekánawa
e à gè pila aà ula léwa.

³ A de lán Eemɔ fii mé lé kpá Siɔna gbēstisɔwawa.
Wekí Dii báaadangu díleu wēni láasai ũ.

134

Dii stsia a ua gwá

Gea Yelusaleŭ le.

¹ A Dii zíkenaɔ,

à Dii sáaukpa ápii,

á gbé pɔ ále zíkɛ Dii ua gwáɔ.

² A á ɔ se musu Dii kúki oi,
í aà sáaukpa.

³ Kua Siɔna Dii báadaágu,
aàpi mé musu n zílɛo kè.

135

Dii táasileɔ

¹ Aleluya!

A Dii tɔbɔ!

A Dii táasile aà zíkenaɔ!

² A gbé pɔ i zíkɛ wá Lua uao,

á gbé pɔ iɔ sí Dii kpé kpeleɔ,

³ à Dii tɔbɔ, asa a maɛɛ,

à lémwà, asa bee mé na.

⁴ Dii Yakɔbu buiɔ sè a pɔ ũ,

à Isailiɔ díle a gbé yenzideɔ ũ.

⁵ Má dɔ kɛ Dii zɔɔ,

wá Lua mé de diiɔla pii.

⁶ Dii í yá pɔ káagu kɛ musu n zílɛo,

ísia guu n tɔle nɔnao.

⁷ ɔme í to lou sisi tɔle léwa,

í to lou ma n píleao,

í bɔ n zaa'lanao a láasiu.

⁸ A Egipiɔ yoɔɔ dèdɛ*

n pɔtuo né sɛíɔɔ pii.

⁹ A seelaɔ n dabudabuɔ kè Egipi, †

à Falaɔɔ n a gbéɔ fù pii.

¹⁰ A buiɔ midɛ dasi,

à kía gbāadeɔ dèdɛ.

¹¹ Amɔleɔ kí Siɔ n Basana kí Oguo‡

§ 132:17 Luk 1.69 * 132:17 1Kia 11.36, 2Kia 8.19 * 133:2 Bɔa 29.7 * 135:8 Bɔa 12.29 † 135:9 Bɔa 7.3

‡ 135:11 Nao 21.21-24, 33-35

ní Kanaa búsu kíáᵋ píi.
¹² A gbadà ní ní búsuo,
 a kpà a gbé Isailiᵋwa.
¹³ Dii, n tó gaa vío,
 Dii, n yá aᵋ dᵋ gbéᵋgu gᵋᵋpiiᵋ.
¹⁴ Asa Dii a yákeke a gbéᵋne,
 i a zóblenapiᵋ wéᵋnagwa.
¹⁵ Buipáleᵋ ní diiᵋ pí ní ánusuo ní vuaᵋe,
 gbéᵋnazína ᵋgbéᵋne. §
¹⁶ Aa lé ví, aali yá'oo,
 aa wé ví, aali gu'e sᵋo.
¹⁷ Aa swá ví, aali yámao,
 an lé íana vío.
¹⁸ An pinaᵋ gᵋᵋrwae
 ní gbéᵋ pᵋ lé ní náaikeᵋ píi.
¹⁹ Isailiᵋ, à Dii sáaukpa!
 Aalona buiᵋ, à Dii sáaukpa!
²⁰ Levii buiᵋ, à Dii sáaukpa!
 Dii viakenaᵋ, à Dii sáaukpa!
²¹ Wà Dii sáaukpa Siᵋna,
 à bekpà Yelusaleᵋu.
 Aleluya!

136

Dii sáaukpa

¹ A Dii sáaukpa, asa a maae,
 aà gbéke láaa vío.
² A luaᵋ Lua sáaukpa,
 aà gbéke láaa vío.
³ A diiᵋ Dii sáaukpa,
 aà gbéke láaa vío.
⁴ Ŋme í dabudabu zᵋᵋᵋ ke ado,
 aà gbéke láaa vío.
⁵ Ŋme musu kè ní a ɔᵋᵋᵋ,
 aà gbéke láaa vío.
⁶ Ŋme tᵋᵋᵋ pòᵋ ía,*
 aà gbéke láaa vío.
⁷ Ŋme gupuakúna zᵋᵋᵋ kè,
 aà gbéke láaa vío.
⁸ A íaté kè à kible fáane,
 aà gbéke láaa vío.
⁹ Mᵋvua ní saanaᵋ í kible gwá,†
 aà gbéke láaa vío.
¹⁰ Ŋme Egipiᵋ neᵋᵋᵋe séíaaᵋ dède,
 aà gbéke láaa vío,
¹¹ A Isailiᵋ bᵋᵋᵋe ní guu,‡
 aà gbéke láaa vío.
¹² A a gásl pòᵋ ní a iko gbáao,
 aà gbéke láaa vío.
¹³ A Isia Tēa zᵋᵋᵋ pla,
 aà gbéke láaa vío.
¹⁴ A tò Isailiᵋ gᵋᵋᵋ ípi zānguo,
 aà gbéke láaa vío.
¹⁵ A tò ípi dà Falaᵋᵋ ní a zigᵋᵋᵋla, §

§ 135:15 Sou 115.4-8, Zia 9.20   * 136:6 Daa 1.1-2   † 136:9 Daa 1.16   ‡ 136:11 Bᵋa 12.29-31   § 136:15 Bᵋa 14.21-29

aà gbēke láaa vío.

¹⁶ ɔme òaa a gbéne guwawaiu,
aà gbēke láaa vío.

¹⁷ ɔme kía zɔɔ tɔ̀ɔ̀zɔ̀,
aà gbēke láaa vío.

¹⁸ A kía gawideɔ̀ dède,
aà gbēke láaa vío.

¹⁹ Amoleɔ̀ kí Siɔ̀,
aà gbēke láaa vío.

²⁰ N Basana kí Oguo,*
aà gbēke láaa vío.

²¹ A ghadà ní ní bùsuo,
aà gbēke láaa vío.

²² A kpà a z̀̀blena Isailiowa,
aà gbēke láaa vío.

²³ Ibeyo ònaaleawá í sãaãguo,
aà gbēke láaa vío.

²⁴ A wá bóle wá ibeepio guu,
aà gbēke láaa vío.

²⁵ ɔme í ble kpa p̀́piiwa,
aà gbēke láaa vío.

²⁶ A Lua Musude sáaukpa,
aà gbēke láaa vío.

137

Zìzɔ̀ ɔ̀ba

¹ Z̀̀lea Babeli bùsu swaɔ̀ sae*
Siona yá òwágu, ɔ̀ wa ɔ̀ɔ̀.

² Wa wá m̀̀nao tò looa swagbalaliowa we.

³ Gbé p̀́ a wá k̀́a le gbèawá,
wá wètánao mè wà ní p̀̀na yá,
wá Siona lee síné.

⁴ Kpelewa wá Dii leo si
kua buipáleo bùsu guui?

⁵ Tó Yelusaleũ yá sãmagu,
to ma ɔ̀plaa imi.

⁶ Tó Yelusaleũ yá lí òmaguo,
mé mi aà òle ma p̀̀nakelbo mide ũo,
to ma léna naale.

⁷ Dii, tó yá p̀́ ɛ̀òɔ̀ kè Yelusaleũ wágoɔ̀ òngu aa mè:
A wíwi, à wíwi, à daal m̀̀m̀i.

⁸ P̀́kaaleaɔ̀ a Babeli bùsudeɔ̀!
Báaadén gbé p̀́ a yá p̀́ a k̀̀wèe flaboé ũ.†

⁹ Báaadén gbé p̀́ a á ǹ̀o kúkũ
à ní wíwi gbèsiwa ũ.‡

138

Dii sáaukpa aà gbēke yáí

Davidi le.

¹ Má n sáaukpa ní òsemendoo,
má n táasile gbáadeo ae.

² Má kúle n kpé p̀́ a kua adoa ae,*
má n t̀̀o n gbēke ní n náao yáí,
asa n̄me ní tò n t̀́ ní n yáó z̀̀o de p̀́piia.

³ Goo p̀́ ma lez̀̀nzi, ní wèa,
n ma gba ẁ́o ní gbáao.

* 136:20 Nao 21.21-35   * 137:1 Eze 1.1, 3   † 137:8 Zia 18.6   ‡ 137:9 Isa 13.16   * 138:2 1Kia 8.29

4 Tó dúniá kíá yá p'ó ní ò mà,
aa n sáaukpa ní pii, Dii.

5 Aa lési Dii kekeá yá musu,
asa Dii gawi z'óe.

6 Baa ní Dii kuamusuké, o,
í gbé késāana wégwa,[†]
í wéví gbé p'ó aale e wà kàola.[‡]

7 Baa tó má yooyea, ni ma b'ó,
ni ma ibeé p'ókúma kpále,
ni ma suaba ní n gāsa gbāao.

8 Dii a ma yá pii lekpaatmē, §
Dii, n gbēke láaa vío.
Nsu zí p'ó n okpawā too.

139

Dii yápii d'ā

Davidi le.

1 Dii, n ma táasiká ní d'š,

2 ní ma z'ólea ní ma felaó d'š.

N n zákeo ní yá p'ó mále yá k'ua.

3 Ni ma táa'oa ní ma wúleao gwa,
ma kekeá pii d'ókēnno.

4 E yá àó gé b'oi ma léu,

Dii, ní d'š s'āsā.

5 N liaamazi kpe ní ae, o,
n o kumala.

6 D'āa bee demēe dabuyā ũe,
a demala, ma ōno i kawāo.

7 Má má géu mà pili n Nisínawai?

Má má b'aaale tau, r'iy'ó ku weo ní?

8 Tó ma f'ele gé musu, ní kú we!

Tó ma t'oo s'ó miau, ní ké!

9 Tó ma f'ele ge látēb'ilek'íi gukpe,

tó ma ge z'óle ísia baale be'ae,

10 baa wek'íi má naa n z'le,

r'iy'ó ma k'ua n o'plaaue.

11 Tó ma mē gusia kumala,
ge gupua p'ó má k'uu li gwá ũ,

12 gu lío s'ianeo,*

gwá l'ó puanē lán f'āanēwae,
asa gupua ní gusiao dou nēe.

13 Mmē n ma s'ó p'ēmēe,
n ma ik'asa ma da n'óseu.

14 Ma n s'áaukē, n yákeá í dia,
ma kea de dabuyā ũ, à b'ó ma sae,
a yá ma k'ua gbāa.

15 G'ó p'ó ma daale n'asakpe guu,
ma wáe ul'eaneo.

Ké ma mē lé i asii guu we,

16 n w'esimale n'ó'it'ēna ũ.

Lá n ma g'ó díle pii,

a lé k'ú n taalau
zad'ó a kee i daaleo.

17 Lua, n láasoo gbiamēe maamaae,
a naoa z'ó fá!

† 138:6 Luk 1.48   ‡ 138:6 Zaa 4.6   § 138:8 Flp 1.6   * 139:12 Dan 2.22

18 Tó má ye nao, an dasi de úfáaa.
Tó ma vu, miṓ kunnṓe e tia.

19 Lua, b́ ńle dá ní gbḗváiṓ?
A gomala gbḗḗnaṓ!

20 N íbḗḗ ṓ n yá'ṓ ní nṓseváiṓe,
n t́ gbia ní léuo.

21 Dii, má za n zangudeṓguo lé?
Má ye gbḗ ṕ fḗlennṓ ǵyáio.
22 Má zaṓgu váivái,
ma ní díle ma íbḗḗ ṓ.

23 Lua, ma gwagwa, ní ma nṓse dṓ,
ma táasika, níṓ ma asiṓ ḱa.

24 Gwa tó má d́e'íi v́l,
ní d́aamḗḗ n zé gasai guu.

140

Wabikḗa gbḗváiṓ yá musu

1 Davidi le.

2 Dii, ma si gbḗváiṓwa,
ma d́a gbḗ pásípíṓ yáí.

3 Aaí yáivái wáaipa ní sṓ guu,
sṓle lé ṓ aaṓ wé gṓpii.

4 Aaí ní lé kḗkḗ lán mlḗwa,
an legbḗ'ía sṓgbala sewḗe.*

5 Dii, ńsu to gbḗváiṓ ṓḱaao,
ma si gbḗ pásípíṓwa,
aaí ṓzṓamazi lekpaáí.

6 Waladepíṓ eyṓmḗḗ,
aa filifilimbakpámḗḗ,
aa baikpámḗḗ zéu.

7 Má ò Diie: Ma Luan n ú,
swákpa ma wḗna wiii, Dii.

8 Dii Lua, ma Suabana gb́a,
ní ṓkumala źí guu.

9 Nsu to gbḗváiṓ pṓeá zekḗo,
Dii, ńsu to an lekpaáí kṓseo.

10 To gbḗ ṕ liaamazíṓ midḗ,
to vái ṕ aale o wí ní musu.

11 To teyṓ wáa élemá,
to aa sí e ṕ aa fṓ bṓuo guu.

12 Nsu to yásiade zekli e dúniauo,
to vái aṓ gbḗ pásí wḗ zesaie.

13 Má dṓ Dii í yánakpa wḗnadeṓwa,
í yákeke taasideṓne a zéwa.

14 Gbḗmaaṓ mé aa n tṓbṓ,
nṓsepuadeṓ mé aaṓ ku n ḱí.

141

Suabaa wabikḗa

Davidi le.

1 Dii, mále wiilenzi, kḗ kpakpa,
tó ma lezúnzi, swákpa ma yáí.

2 Ma wabikḗa a kama
lán tulaleti súlewa,*

* 140:4 Lom 3.13 * 141:2 Zia 5.8, 8.3

ma ɔ ɔɔa musu iɔ ɔene sa oosi oa ũ.

³ Dii, ma léna dʒameɛ.

To mà a lé fʒ.

⁴ Nsu to ma nòse ta yāvāiwa
mà gʒ dāade ũ rí vāikenao,
mà ɔdaaaŕnɔ rí blenablea guuo.

⁵ Tó gbēmaa ma gbē, gbēkekeae!

Tó à ma swāgāga, má gíio,

à nísikà ma míwa.

Miɔ wabike ké gbēvāiɔ yākeao su zekɛo.

⁶ Tó wà rí gbēzɔɔ kwè yātēu,

wa si sa ké ma yá mé na.

⁷ Lá wí yāa paa a féenaɔ fāaa,

māa an wá aɔ kále rí mia'ele.

⁸ Dii Lua, nímɛ ma wé péma,

ma nanziɛ, rísu ma kpámáɔ.

⁹ Ma suaba rí mɔ pɔ aa kpámɛɛo,

to mà zā bai pɔ vāikenao kpámɛɛi.

¹⁰ To gbēvāipiɔ si rízia bai guu,

mapi sɔ mí ɔɔi aafia.

142

Wabikea gbè'eu

¹ Davidi wabikea gɔɔ pɔ a ku gbè'eu.*

² Málɛ ɔ gbāa ɔ Diiɛ,
málɛ wēna wii le Diiwa.

³ Málɛ a yá'ɔma bɔlɛɛ,

málɛ a taasikea siuɛ.

⁴ Tó ma wēni gʒ leɛ,

nímɛ niɔ ma kua dɔ.

Wà baikpámɛɛ ma taa'ozɛu.

⁵ Wése n ma ɔplaa gwa,

gbēɛ lé ma yādao.

Ulekíi láaa,

gbēɛ lé ma aafia gbɛao.

⁶ Dii, málɛ wiilema ma mè:

Mímɛ rí ma ulekíi ũ,

nímɛ rí ma baa ũ dúniac beeu.

⁷ Swáɔɔ ma wiileai,

asa ma gʒ mugɛɛnnɔɛ.

Ma si ma gbēsɛlenaoɔwa,

asa an gbāa demalac.

⁸ Ma bɔ yooyeac beeu,

ké mà n tɔɔɔ,

gbēmaaɔ i káamazi,

ké n maakémɛɛ yáí.

143

Kua ibɛɛɔ ɔzɔ wabikea

Davidi le.

¹ Dii, ma wabikea sí,

swáɔɔ ma wēna wiíi.

Wea n náai rí n maaɔ yáí.

² Nsu yákpaleke rí mapi n zɔblenaoɔ,

asa gbēɛ kune taaesaíɔ.

* 142:1 1Sam 22.1

³ Ma ibe ma gbesèle à ɔzɔa,
a tò má kú gusiau
lán gbé pɔ̀ gá à gègèwa.

⁴ ɔ ma wēni gò leɛ,
ma pɔ̀ yà dúuduu.

⁵ Gia dɔ̀magu,
mále láasooke n zíkɛɔwa,
mále n yákeɔ wáaipa.

⁶ Ma ɔ̀ dɔ̀nzi,
mále n m̀ɔ̀se nide lán gugiwa.

⁷ Wea kpakpa Dii, ma yèɛɛ láa.
Nsu bɔ̀ ma kpɛ mà gɔ̀

lán gbé pɔ̀ sí bedauɔwao.

⁸ N n gbèke ɔ̀lomɛɛ kɔ̀ɔ,
asa níme má n náai ví.
Ma da zé pɔ̀ de mà sɛwa,
asa níme ma azla kpàma.

⁹ Ma si ma ibeɔwa, Dii,
níme ma nanzi.

¹⁰ Mmɛ ní ma Lua ũ,
n n pɔ̀eákeɛa dameɛ.
N Nisina maa dɔ̀aamɛɛ gusalalau.

¹¹ Ma lé ní láo n tɔ̀ yáí, Dii,
ma bɔ̀ taasi guu n maa yáí.

¹² Ma ibeɔ midɛ n gbèke yáí,
ma wèlɔ̀ deɛ píi,
asa n zòblenan ma ũ.

144

Wabikea misia yá musu

Davidi le.

¹ Má Dii ma gbesi sáaukpa,
í zíkɛɔ ɔ̀ na dameɛ,
í to ma ɔ̀ àɔ̀ kai ví zí guu.
² ɔ̀me ma ulékí ũ, í gbèkekeɛɛɛ,
ɔ̀me ma zegikí ũ, í ma suaba.
ɔ̀me ma sɛngbao pɔ̀ mi mikpai ũ,
í to buiɔ̀ mikpaa.

³ Dii, bɔ̀n gbɛnazina ũ an yá ɔ̀ dɔ̀ngui?

Bɔ̀n ní ũ, ni laaidɔ̀máí?*

⁴ Gbɛnazina de lán kàsafiwaɛ,
aà wēni í gèzɛa lán uenawaɛ.

⁵ Dii, n n bɛ siile n pila,
ɔ̀ká gbèsisíɔ̀wa aa súlelɔ̀.

⁶ To lou pilepile n gbéɔ̀ fáaa,
ka fángu, gili i gɛngu.

⁷ ɔ̀bɔ̀ za musu n ma kú.
Ma bɔ̀ í zɔ̀ɔ̀ guu,

ma si bui zílɔ̀wa.

⁸ Yá pá oa mé ní lé pá,
aaf ɔ̀lele ní lé pá gbéao.

⁹ Lua, má lè dafu síne,
má n táasile ní kúu bakwio.

¹⁰ Ni to kíaɔ̀ zible,
ni n zòblena Davidi bɔ̀ fɛn'ɔ̀ lézɪ.

* 144:3 Souto 8.4, Ebe 2.6

11 Ma kú ñ ma bɔ bui z̄lloɔ guu,
yāpā oa mé ní lé pà,
aai ɔ́lele ní lé pā gb̄eao.

12 Wá neḡɔeɔ péle ní èwaasokeu lán lí peawa,
wá nenɔeɔ aao de lán kibe gb̄epele kefenawa.

13 Wá d̄ɔ pa, aao p̄pii v̄í,
wá p̄tuoo k̄s̄ lee ðaa soo,
aa ka ðaasɔsoo lee kwi wá kp̄sau.

14 Wá zuɔ aso z̄s̄o sése.
B̄igbooa aɔ kuo, lala'oa aɔ kuo,
b̄ubuapea aɔ ku ḡaae loo.

15 Báaadeɔn gb̄é p̄s̄ an kua de m̄aaɔ ũ.
Báaadeɔn gb̄é p̄s̄ Dii de ní Lua ũɔ ũ.

145

Dii táasilea aà maakea yáí

Dii táasi p̄s̄ Davidi le.

¹ Má n táasile ma Lua, ma Kía,
má n tɔbɔ ḡɔɔpiiɛ.

² Má n sáaukpa lá gu lé dɔ,
má n táasile láasaie.

³ Dii z̄s̄o, à kà wà aà táasile,
aà z̄s̄oke lé v̄io.*

⁴ Kp̄aiɔ n yákeao sáaukpa Wueɔne,
aa n yāz̄s̄okeao galike.

⁵ Aa n maa z̄s̄o gawide yā'o,
má n yāb̄onsaek̄eao wāaiipa.

⁶ Aa n dabudabukea gb̄aa yā'o,
mí n z̄s̄oke dau siuné.

⁷ Aa n maakea z̄s̄o baokpa,
aai gulake n yāz̄e dekeao yáí.

⁸ Dii s̄uuu v̄í ní s̄osobio,
aà p̄s̄o lí pa kpaao, a gb̄eke v̄í z̄s̄o.

⁹ Dii ñ maake gb̄épiiɛ,
ñ a p̄keao w̄enagwa pii.

¹⁰ Dii, n p̄keao n sáaukpa pii,
n yāmanaɔ n tɔbɔ.

¹¹ Aa n kpala gawi faai bo,
aa n iko gb̄aa yā'o.

¹² Aa n yāz̄s̄okeao da gb̄éɔne
ní n kpala maa gawide yáó.

¹³ N kpalaá kpala láasaie,
ńȳs̄o de kía ũ w̄e piiɛ.

Dii náai v̄í a yápii musu,
a s̄uuu v̄í ní a p̄keao pii.

¹⁴ Dii ñ gb̄é p̄s̄o lé léleɔ kú,
ñ gb̄é p̄s̄o taasi t̄m̄aɔ fele.

¹⁵ P̄pii wé donzi,
ni ble kp̄amá a ḡɔwa.

¹⁶ Ni ɔ pooné, p̄s̄o m̄ómá,
ni p̄s̄o b̄éɛ pii p̄eá b̄oolek̄e.

¹⁷ Dii kekeáo maa pii,
a gb̄eke v̄í a yápii kea guu.

¹⁸ Dii k̄ai ní a s̄isinaɔ pii,
gb̄é p̄s̄o aai aà sísi ní síanao.†

¹⁹ I a v̄lakenaɔ p̄eá b̄ooleɛ,

* 145:3 Lom 11.33 † 145:18 Z̄aa 4.24

í ní wiilea ma, í ní suaba.
 20 Dii í gbé pọ́ yeazío dǎa pii,
 āma a váikenaṓ mǎnzǎ.
 21 Dii táasilea aṓ dṓ ma léue.
 Pọ́pii aaṓ aà tṓbṓgṓo pii, asa a kua adoae.

146

Dii laaidṓa wēnadeṓwa

1 Aleluya!

Mapi, má Dii táasile,
 2 máṓ Dii táasile e ma wēni léue,
 máṓ lesi ma Luae ma kua léue.
 3 Asu sǎkpale gbáadeṓzio,
 gbēsuaṓbaa ku gbēnazína kíio.
 4 Tó an wea làa, aǎi ea gē tíue,
 zǐbeezi yá pọ́ aale yá í midé.
 5 Báaaden gbé pọ́ Yakṓbu Lua mé aà dṓnlede ú ú,
 aà wé ǐṓ dṓ Dii a Luazi.
 6 Ōme musu ní zǐleo kē,
 ísia ní pọ́ pọ́ kú a guuṓ pii.*
 7 I yanakpa gbé pọ́ wále gbāamṓnṓwa,
 í ble kpa nṓandenaṓwa.
 Dii í babṓ gbé pọ́ yeeleaṓwa,
 8 Dii í vǎaṓ wé wēné,†
 Dii í gbé pọ́ taasi tǔmáṓ fele,
 Dii ǐ ye gbēmaaṓzi.
 9 Dii í bǔmṓṓ gwa,
 í ṓṓa gyaṓ ní tonṓwa,
 5 í zé kaaṓ gbēvǎiṓne.
 10 Dii ǐṓ kible gṓṓpiié.
 Siṓnadeṓ, á Lua ǐṓ ku e á buiwaé.
 Aleluya!

147

Pọ́pii kua Lua ǔzǐ

1 Aleluya!

Lesia wá Luae maa mé a na,
 à kú wá aà táasileé.
 2 Dii lé Yelusaleṓ fele ǐṓ,
 à Isaili zǐzṓṓ náaa lé suǎnṓ.
 3 I gbé pọ́ an pṓ yàṓ nṓse níniné,
 í nísidṓṓ ní gu'laṓwa.
 4 I saanaṓ nao,
 a ní baade dṓ ní a tṓo.*
 5 Wá Dii zṓṓ, a iko ví maamaae,
 aà 5nṓ lé vío.
 6 Dii í zǐabusanaṓ gba gbāa,
 5 í 5ṓ váikenaṓwa e zǐlé.
 7 A lesi Diie ní aà sáaukpaaṓ,
 à wá Lua táasile ní mṓṓnao.
 8 I to lou sisi,
 í tṓle gba lou,
 í to sē bṓle sísiá.
 9 I ble kpa nṓbṓṓwa

* 146:6 Zln 4.24, 14.15 † 146:8 Mat 9.30, Zaa 9.7 * 147:4 Isa 40.26

ní gbagbaa néo, tó aale wiipe.

¹⁰ I ke s' gbāa mé i kaa'guo,
i ke g' sagbāake mé i ke' o.[†]

¹¹ Gbé p' aa aà v'ia v'io mé i kaa'gu,
gbé p' an wé d' aà gb'ek'epi.

¹² Yelusal'udeo, à Dii t'ob'o,
Sionadeo, à á Lua táasile.

¹³ Asa i báaada'ag'ue,

i á w'él' b'ole gbāa gba gbāa.

¹⁴ I á gba aafia'e á búsu lé léu,
i p'obui maa kpáwá à ká.

¹⁵ I yá'o kpásá t'ole,
aà yá i ká ní bao.

¹⁶ I ne'zi kw'e p'uu lán sákáwa,
i to fii kpá lán t'ufuwa.

¹⁷ I lough'e fáe lán gb'ek'os'owa.

Déme a f' z'e a íana'ii?

¹⁸ I yá'o kpásá, o lough'epi i yó,
i íana gbae, a í i báale.

¹⁹ I to Yak'obu bui' a yá d'ó,
i ikoyá p' á dil'eo da Saill'one.

²⁰ I bee ke buipá'le'neo,
aa aà yád'ile' d'ó.

Aleluya!

148

Dii p'ke' aà táasile

¹ Aleluya!

A Dii táasile aà b'ede'o!

A aà táasile za musu!

² A aà táasile aà malaika'o pii!

A aà táasile aà íwa'o pii!

³ A aà táasile lat'e ní m'ovua'o!

A aà táasile saan'ina'o pii!

⁴ Báluma kp'ele p'ó

ní i p'ó kú luab'epuanaa,*

à aà táasile.

⁵ Aa Dii t'ob'o,

asa o'm'e yá'ò, o aa k'è.[†]

⁶ A ní pep'e ní pépek'i,

aa ku we g'op'ii,[‡]

à k'o d'an'é, aa f' v'iao.

⁷ P'ó p'ó kú t'ole'o, à Dii táasile,

ní kp'ó gb'è'neo ní ísia i t'it'iu'o[§]

⁸ ní loup'ile'o ní lousis'iao

ní lou'io ní a g'be'o

ní zaa'iana p'ó i mis'ile aà yá'eo

⁹ ní gb'è'st'st'ó ní s't's'ona'o pii

ní lí n'e'ina'o ní s'ed'e lí'o pii

¹⁰ ní s'è'ano'b'o ní p'ot'uo'o pii

ní p'ó'taa'onkuawa'o ní bā'o

¹¹ ní d'ú'nia kí'a'o ní bui'o pii

ní kí'a'o ní búsu gbāade'o pii

¹² ní è'waaso'o ní w'énd'iao pii

[†] 147:10 1Sam 16.7

*

148:4 Daa 1.7

[†] 148:5 Daa 1.1, 3

[‡] 148:6 Daa 1.14

§

148:7 Daa 1.21

ń gbẽz̄z̄z̄ ń n̄f̄n̄n̄a.
¹³ A Dii t̄b̄,
 asa aà t̄ó mé deńla,
 aà z̄z̄ke de musu ń z̄l̄eo p̄a.
¹⁴ A k̄ia gb̄ade kp̄a a gb̄ēne
 gb̄ē p̄ Isailī ī aà táasile ũ,
 aà ȳamana p̄ k̄iaian̄pī.

Aleluya!

149

Dii ȳamanā ȳakpalekēa ń d̄uniāo

¹ Aleluya!

A l̄e dafu sí Diīe aà ȳamanā!
 A aà táasile balu guu!
² Isailī, à ví à̄o k̄eaa á K̄ena yá musu.
 Sīnadē, à p̄nake ń á k̄iao.
³ A ōw̄a à aà t̄b̄,
 à aà táasile ń m̄ōnao ń ḡāo.
⁴ Asa Dii gb̄ē yá ī kaāgue,
 ī z̄iabusanā kp̄ela à ń suaba.
⁵ Dii ȳamanā k̄ukuake ń gawipiu,
 an gula āo d̄o ń lii musu.
⁶ Lua táasilea āo d̄o ń l̄eu,
 f̄enda l̄e pla āo naa ń ɔ̄l,
⁷ aa t̄siò buīwa,
 aai b̄usu píi gb̄ē wet̄āo,
⁸ aai ń k̄iāo yeye ń m̄odaonā,
 aai galakpa ń k̄iabuīone,
⁹ aai s̄ēn̄o lá Lua ȳad̄ar̄lawa.
 Dii ȳamanā t̄b̄ a guu.

Aleluya!

150

Dii táasilea

¹ Aleluya!

A Lua táasile aà k̄uk̄i,
 à aà táasile b̄aluma z̄z̄o guu.
² A aà táasile aà ḡs̄ake yáí,
 à aà táasile aà z̄z̄o deńla yáí.
³ A aà táasile ń kuupeao,
 à aà táasile ń m̄ōnao ń domao.*
⁴ A aà táasile ń ḡāo ń ōw̄aao,†
 à aà táasile ń goeo ń kuleo.
⁵ A aà táasile ń s̄ēs̄en̄apaa,
 à aà táasile ń s̄ēs̄en̄'ò gb̄aao.
⁶ P̄ó b̄ēe píi, à Dii táasile!

Aleluya!

* 150:3 2Sam 6.5 † 150:4 2Sam 6.14

YAASIO Yá pɔ́ kú lée bee guuɔ

Lée bee guu wá yáasiɔ ní ɔ́nɔ yádanɔɔ ɔ̀u, ɔ́ wá Salomɔɔ tɔkpáe, asa Isailiɔ Salomɔɔ dɔ́ ɔ́nɔna pɔ́ tɔbɔ́ ũ.

Yáasi láá lá pɔ́ wá Isailiɔ felekaa ɔ́nɔyáɔ kɛ̀uɔ doe. Wa fɔ́ lápi kpaale lee áaɔ:

A séia lé ài pɔ́ ɔ́nɔ í iné bɔɔleke (1-9). Gueɔ ɔ́nɔ í yá'ò lán gbénazínawa (8.12-36), í azía dile Lua zíkɛna ũ.

A plaade mé lápi guoguo yá ũ, gu pɔ́ yáasiɔ kuu (10-29). Salomɔɔ mé yáasipio kè ge a káaa gudou (10.1-22.16, 25.1-29.27), mé wá ɔ́nɔna páleɔ yáasiɔ káfi a guu lo (22.17-24.22, 24.23-34).

A áaɔde (30-31) guu ɔ́nɔyá pɔ́ gbɛ́páleɔ kèɔ kuu.

Yáasi lá í yázi ge Isailiɔ yáɔ o lán Bibli lá kíniɔwao. A yádanɔɔ wá baade pii pɔ́e, mé a ledamaɔ í to gbé kua áo na, ío Lua pɔ́eá ke ní pɔ́nao. ɔ́nɔyá pɔ́ kú lápi guuá wá kua lá gu lé dɔ́ yáe. Lua mé iko ví. Vlakeaè mé dɔ́a zína ũ, í mɔ́ ní yámaakeao ní kuanao. Músi í gbɛ́váiɔ ní sɔ́u ní ɔ́deɔ le, áma gbɛ́maaɔ ní ɔ́nɔnaɔ ní gbé pɔ́ aai wɛ́nadɔ́ taasideɔnɔɔ í ní maakea gbɛ e.

Yáasi lá kyokɛa í to wá Isailiɔ kua gbadɔ́ ní ɔ́nɔ pɔ́ aa vío. Wí e lá an ɔ́nɔnaɔ í wá gbénazínaw yáɔ ní wá yá'ɔ́maɔ dɔ́dɔ́. ɔ́nɔpi de gɔ́pii yá ũe, mé à gí ku e ní a gbáɔ.

Yá pɔ́ a yáí wí yáasikei

¹ Yáasi pɔ́ Davidi né Salomɔɔ, *

Isailiɔ kía kè,

² kè gbéɔ e ɔ́nɔkú, aao laai ví,

aai dɔ́ayá dada,

³ aai gɔ́ wezɛ́n láasoodeɔ ũ,

maakea ní yázedɛo ní náaiɔ yá musu.

⁴ Yáasipio í nɔ́sɛdɔ́ude gba laai,

í to èwaaso áo ku a dɔ́ɔwa ní dɔ́ao.

⁵ Laaide í ma, áa yádadaa í gé ae,

nɔ́sɛde í ledama e a guu,

⁶ í yáasi ní yáleeútanɔ midɔ́

ní ɔ́nɔdeɔ yá'oaɔ ní ní faai yáɔ.

⁷ Vlakea Diie mé dɔ́a zína ũ, †

gbé pɔ́ í saka ɔ́nɔ ní yádadaaogua sɔ́ue.

Laaikaa gbɛ́váiɔ kɔ́nii

⁸ Ma né, nili n mae yá'one ma,

ńsu pákpa n da ledamaio.

⁹ Aɔ de fúa kefena ũ n miwa,

aɔ de yábaa ũ n nɔe.

¹⁰ Tó duunkɛnaɔ lé kɔ́nikɛne,

ńsu weio, ma né.

¹¹ Aai me:

Mɔ́ wá ge gbéɔ dádá wá ní dede,

wá yáesaideɔ kpákpa wá ní kúkú.

¹² Wá ní mómɔ́ bɛ́e lá mia í kɛwa,

wá ní mɔ́ íi lá beda í kɛwa,

¹³ wí pɔ́ ɔ́de bui pii e,

wá kpéɔ í pa ní pɔ́ pɔ́ wá náaapio.

¹⁴ Mɔ́ wá wá baa daaa,

wápii, wá mɔ́kpe ío dou.

¹⁵ Ma né, ńsu géńinɔ,

ńsu zéseńinɔ.

¹⁶ Asa an kèse leeú ní váikɛaoc,

aa wáa ní gbɛ́deao.

¹⁷ Bakpaa báɔ wáaá páe.

¹⁸ Aale baikpá níziae,

* 1:1 1Kia 5.12 † 1:7 Yob 28.28, Sou 111.10

an tõe mé a ní pui.
19 ɔvái'enaɔ zian we nípii,
an luaa pói mé í ní wěni bɔ.

ɔno gbésisia

20 ɔno lé wiile gáae,
aá lé dɔ zεau.
21 I lezu zé pɔ wili láauo miwa,
í kpáwake wéle bílibɔɔ guu à me:
22 ɔno saideɔ, áɔ kú ní ɔno saio e bɔe ni?
Ma láanikenɔ, á zε ma láanikeae bɔe ni?
Sɔɔ, áɔ za dɔagu e bɔe?
23 Tó a ma ledama mà yáa,
dɔ ma a nisina písiwá,
mí tó áɔ ma láasoo ví.
24 Lá ma á sisi, a gi swákpai,
ma ɔ pòóé, á gběe laai i kawáo,
25 lá a ma ledama kpà swáa píi,
i we laai pɔ ma á gbáio,
26 tó músi á lé, má á yáabe,
tó yá á lé, má á láanikee,
27 baa tó yá á lé lán zaa'lanawa,
mé músi á lé lán zaalolowa,
mé taasi ní yá'ɔmao gěázi.
28 Gɔɔ bee á gbasa lezumazi,
kási má weo,
á ma kfi wele, kási á ma eo.
29 Asa á za dɔaue,
mé i ze ní víakea Diieoo.
30 I we ma ledamaio,
a saká laai pɔ ma á gbáue.
31 Á á dàa gbe'e,
yávái pɔ a zeð a wi á musu.
32 Gia ɔno i ɔno saideɔ dede,
láasoosai í sɔɔ tɔbɔzɔ.
33 Gbé pɔ ma yá kua sɔ aɔ dɔɔba,
aɔ ku nie musu vái káake saie.

2

Tεa ɔno ai

1 Ma né, tó n ma yá sí,
mé n ma yádileɔ kua n sɔu,
2 tó níle swáɔ ɔno yái,
mé n sɔ kpà a dadaawa,
3 tó n lezù laaizi,
mé n wiilè yádadaai,
4 tó n kpálekéi ánu su ú,
mé n wéle áizee ulea ú,*
5 níyɔ víakea Diie midɔ sa,
ní Lua dɔa e.
6 Asa Dii mé í ní gba ɔno,
dadaa ní dɔao í bɔ aá kfi.
7 A káfia zé kua gběmaane,
a de sɛngbao ú táesaideɔne.
8 I ɔlia gběmaazɔ ní taa'oua,
í a yámanaɔ dɔa ní yá pii kea guu.
9 Nyɔ yázede dɔ sa ní yá dɔɔdeɔ
ní yá pɔ zεvío ní maa píi zéɔ.
10 Asa ɔno a mɔma,

* 2:4 Mat 13.44

mé d̄sa a n kási.

¹¹ Kua ní laaio a n d̄sa,
yáze d̄sa a ɔlianzi.

¹² A n bɔ gbēvāio zéu
ní yābēekenaɔ ɔzilo.

¹³ Gbépiɔ p̄aale yāmaa zéε,
aa gusia zé sè.

¹⁴ Aaí p̄onake ní vāikeao,
aaí ví aao kēaa ní yābēε faasaio.

¹⁵ An kekεá faa vío,
aaio yáke ní k̄nioε.

¹⁶ Ɔnɔpi a n bɔ káalua ɔzí,
a n si n̄ε pále yá nana oanewa.

¹⁷ N̄εpi p̄ákp̄a a nenɔn ḡoi,
à a Lua b̄aa kuaanɔ yá gb̄o.

¹⁸ Aà bε i mip̄eíno gawae,
aà kp̄é zé í t̄áno bedau.

¹⁹ Gbé p̄s ḡēaazi lí n̄s̄lileo,
íli w̄eni zé le bo.

²⁰ Ɔnɔpi a n da gbēmaaɔ zéwa,
n̄b̄ d̄ɔdeɔ zé k̄ua.

²¹ Asa n̄s̄εpuadeɔ mé aa ḡɔ b̄usu ví,
t̄aaesaideɔ mé aao ku a guu.

²² Vāikeanaɔ s̄ɔ, wa ní yá ní b̄oleue,
wa náaisaideɔ kp̄oεe.

3

Dii ndaik̄ea í ɔno iné

¹ Ma né, nísu to ma yādanε s̄anguo,
nȳɔ yá p̄s má dílenεɔ k̄ua n s̄ɔu.

² Asa a n ka w̄eni gb̄àawa,
a aafia káfine.

³ Gb̄eke ní náaio su kēmao,
nȳɔ daa yābaa ũ,
k̄ē n s̄ɔwa lá wí k̄ē l̄ák̄ēkiwawa,

⁴ n t̄o na,
n̄b̄ maa Luaε ní gb̄ēnazinaɔ.*

⁵ Dii náaike ní n̄s̄emendoo,
nísu gb̄aa'e nz̄la ɔn̄ɔwao.

⁶ Nȳɔ aà d̄ɔ n yá píi k̄ea guu,
i zεpoone.

⁷ Nsu n̄ nz̄la gwa ɔn̄ɔna ũo,
nȳɔ Dii vía ví, ní k̄é vāiwa.†

⁸ Bee aɔ de n me aafia εse ũ,
a n wá gba gb̄aa.

⁹ Dii kp̄ela ní n̄ aizeεo
ní n buap̄s k̄aaɔ píi,
¹⁰ p̄ɔw̄enaɔ i bi b̄o n d̄ɔu,
n selaɔ i pa yelee ní v̄ēε dafuo.

¹¹ Ma né, tó Dii n toto, nísu dile páo,
tó à n gba laai, nísu to à k̄enε íio.‡

¹² Asa gb̄é p̄s Dii yei ɔ í dazewa,
lá mae í ke a né p̄s k̄ēε maaewawa.§

Ɔno di

¹³ Báaaden gb̄é p̄s ɔno le k̄ù

* 3:4 Luk 2.52 † 3:7 Lom 12.16 ‡ 3:11 Yob 5.17 § 3:12 Ebe 12.5-6, Zia 3.19

mé d̄sa p̄àè ù.

¹⁴ Asa a ài v̄í de ánusua,
í káfiakené de vuua.

¹⁵ A beee v̄í de òsoa,
p̄ó p̄ó a ni kumaò kee i kawào.

¹⁶ Wēni gb̄aa ku aà òplaaú,
àiz̄ee ní gawio ku aà òzeeu.

¹⁷ Aà yáò kekeá na,
aà zé p̄ii aafia v̄í.

¹⁸ A de lí wēnide ù gbé p̄ó kuaone,
báaadeon gbé p̄ó s̄iò ù.

¹⁹ Dii ḡoike guu à t̄òle kàle,
aà ònò guu à musu kè.

²⁰ A ísia e b̄ò a d̄sa guu,
a tò luabepuana m̄òse v̄í.

²¹ Ma né, òȳò wezē ní ònò v̄í,
nísu òn w̄ev̄iao.

²² Aò de n nisina wēni ù,
aò de yábaa ù n n̄òe.

²³ Nȳò be n laaiwa,
p̄òe a kp̄alikpaneò.

²⁴ Tó n wule, v̄ia a n k̄uò,
níȳò w̄úle i'ò na.

²⁵ Nȳò kai víakeò,
ge músi p̄ó í v̄áikenaò le kándo.

²⁶ Asa Dii aò de n mikpakfi ù,
a n gbá v̄í kaia.

²⁷ Tó n ò lé n k̄p̄e le,
nísu gí maakei gbé p̄ó kù òn keeò.

²⁸ Tó n ònle zé v̄í,
nísu o n gbédeee aà gé e ziao.

²⁹ N gbédee p̄ó kú n sae òòòò,
nísu lekpaalaazi ní gb̄eeòò.

³⁰ Tó gbé i yáe ken̄eò,
nísu lekpaakeaàno p̄áo.

³¹ Nsu gb̄aam̄oned̄eò kua nideò,
nísu òn n̄ keae keò.

³² Asa Dii ye k̄onideò ḡiyáio,
n̄òsepuadeò ò í ke a kp̄aasiaò ù.

³³ Dii í láaizi gb̄ev̄áio uawa,
í báaada gb̄emaàò beu.

³⁴ Í gb̄élaanikenaò láanike,
a gb̄éke v̄í ní z̄labusanaò.*

³⁵ On̄de a beee e,
s̄òù s̄ò í wida az̄lawa.

4

Gb̄ez̄ò ledama

¹ Ma néò, à gb̄ez̄ò ledama ma,
à á laai kp̄ále ké à e àò d̄sa v̄í.

² D̄sa s̄úsu mále daé,
ásu p̄ákpa ma yádaneio.

³ Ké má kú né ù ma mae òz̄í,
má buse ma da né m̄endona ù.

⁴ Ma mae yádamee à mè:
Nȳò ma yá kua n s̄òu,
ma yádileneò da, n kua iò na.

* 3:34 Zaa 4.6, 1Pic 5.5

⁵ Ɔnɔkū, ñyᓃ dᓃa vī,
asu sāngu ñ páale ma yáeo.

⁶ Nsu pákpa ɔnɔio, a n dᓃa,
ñyᓃ yeaàzi, a ɔkunla.

⁷ Ɔnɔkū, ɔme yápii mi ũ,
dᓃa weele ní àizee pᓃ ní vī píio.*

⁸ N aà kú gbáugbau, a n káfí,
didiwà ɔplapla, a n kpela.

⁹ Aᓃ de fùa maa ũ n miwa,
àᓃ dene kíafua gawide ũ.

¹⁰ Ma né, swákpa ma yáí,
yápi da, n wēni aᓃ gbáa.

¹¹ Ma ɔnɔ zé ɔlɔne,
ma n da yāmaa zéwa.

¹² Tó ríle táa'ou, pɔe a kpaneɔ,
tó ríle bàaleu, ríyᓃ gēnaleɔ.

¹³ Nyᓃ ma ledama kūa, rísu gbaeɔ,
didiwà gbáa, asa ɔme n wēni ũ.

¹⁴ Nsu vāikenaᓃ zé seɔ,
rísu te gbēvāio zéio.

¹⁵ Ɔné, rísu namáo,
kémá, ñ n gea ke.

¹⁶ Tó aai yáí e kèɔ, aali i'oo,
tó aai gbé e kaaũo, i lí gē ní wéuo.

¹⁷ Asa vāikea mé ní pɔblea ũ,
gbéᓃ wetāa mé ní imia ũ.

¹⁸ Gbēmaaᓃ zé de lán gudɔleiawa,
a gupua Ìᓃ dede lán laté dedeawa.

¹⁹ Vāikenaᓃ zé de lán gusia níniwiwa,†
aali pᓃ pᓃ tò wāle gēnale dᓃo.

²⁰ Ma né, laaidᓃ yápiᓃwa,
swáse ma yā'onei.

²¹ Nsu kpá swáao,
ñyᓃ kūa n sᓃu.

²² Asa a de wēni ũ gbé pᓃ le kùɔne,
a de mè búu aafia ũ.

²³ Azaiasa laaidᓃ n sᓃ yáwa,
asa wēni zína bᓃ sᓃ kíie.

²⁴ Bᓃ yābēe'oua,
mikē yākpaanla'ouawa.

²⁵ Wεδᓃ n ae,
gugwa n kuu sūsu.

²⁶ Zé sé sūsu,
n yákeᓃ píi a bᓃ maa.‡

²⁷ Nsu yeele ɔplaii ge zeeio,
rísu gbápele vāi zéuo.

5

Laaikaa káaluai

¹ Ma né, laaidᓃ ma ɔnɔwa,
swákpa ñ ma weze yāma,

² ké ñ e ñyᓃ ku n dᓃowa,
dᓃa Ìᓃ ku n léu.

³ Káalua legbe'i Ìᓃ na lán zᓃwa,
í ní gále ní lé nao,

⁴ āma gbēzā í kené íi lán gᓃiwa,

* 4:7 Mat 13.44-46 † 4:19 1Zaa 2.11 ‡ 4:26 Ebe 12.13

Í ní zṣ lán fēnda lena kpεplawa.

⁵ Aà zé ì mipéríno gawa,

Í si ní gbé pṣ teaziò bédau.

⁶ Ili láasookε wēni zéwao,
a dṣ a zā zépiwao.

⁷ Ma né, swáse ma yáí sa,
rísu gi ma ledamaio.

⁸ Páale nṣe bee taæ zà,
rísu ñ àà bε gāæ baa vío.

⁹ Nsu ñ n gbáakpa gbēpálewao,
rísu ñ n wēni kpa gbé pásiwao,

¹⁰ ké n àizεεṣ su gṣ dāṣneṣ,
mé n zí ài su gṣ ua páledeṣneṣ.

¹¹ Nyṣ aauke n gṣṣ vláwa,

nyṣ ibaba, n yēεε a láa,

¹² ní mε: Ma gi ledamai fá!

Ma sakaa totoau mé tò.

¹³ Mí ledamadeṣ yá'onε mao,

mí swáse ma yādanεdeṣzio.

¹⁴ Ma gṣa wēna pṣ ù míómio
ké dúnia ma e zào.

¹⁵ N nzía ola imi,

ze ní nzía lṣ'io.

¹⁶ N nibṣna ibṣlea bàasi maae?

N í gufṣ bṣa gāæ ze vío.

¹⁷ To àṣ de n na pṣ ù ado,

asu àṣ de gbēε pṣ ùo.

¹⁸ To Lua báaada n biapiu,
pṣnake ní n èwaasogṣṣ nṣo.

¹⁹ N tue báasēde! N zṣtēn kefena!

To bṣṣṣbleaaṣṣ lí kangu gṣṣpii,
ní aà báasē nide lá gu lé dṣ.

²⁰ Ma né, bṣyái riyṣ nṣ pále nidei?

Bṣyái riyṣ bṣṣṣble ní nṣ pṣṣeoi?

²¹ Gbēnazínṣ yākeæ ulea Diieṣ,
lṣ zé pṣ aa sè dṣ píi.

²² Váikεna táæ í aà kú,

aà duuna í ba zuè.

²³ Aà ledamamasai a aà kpa gai,
aà sṣṣke zṣṣ a aà sásá.

6

Fia ní máao ní gbēnazín pao yá

¹ Ma né, tó n n gbēdo fia di n míwa,
tó n kpégaausí gbéε,

² tó n lé n kaliké,

tó n yá'oa n dayáu,

³ lá riyṣ ken la ma né: Leṣṣ yápiu,
asa n na n gbēdo ṣzle.

Ge nyṣ zeze n gbēdopizi,
awakpaè.

⁴ Nsu to í gē n wéuo,
rísu to n wébaa gbiakúo,

⁵ ñ nzía siwà

lá tue í ní kéwa,

lá bá í bṣ fiikpana ṣuwa.

⁶ Zigbiade, gé bṣṣna gwai,

ní aà yákea taasika, n̄yᓂ ònòkū.

⁷ A d̄aana v̄io,
a gb̄ēz̄ō ge dii v̄io.

⁸ I ble k̄ūs̄ūa di sae,
í a p̄oblea k̄āaa p̄okekeḡō.

⁹ M̄aade, n̄yᓂ w̄úlea e b̄oe ni?
B̄oe n̄yᓂ vu ní ioi?

¹⁰ Ni k̄ámabo ȳō, ni i'ò ȳō,
ni w̄úle ȳō òkpaa n k̄ule.

¹¹ P̄s̄ taasi a ḡēnzi lán kp̄áiweliwewa,
n̄ōana a m̄ōma lán gb̄é p̄s̄ ḡōkebo k̄ūawa.

¹² Gb̄ēnaz̄in p̄áá gb̄ēv̄áie,
l̄o bebe ní eeo d̄o a léu.

¹³ I ȳá'ò ní w̄éó ní ò,
í seelake né ní gb̄áo.

¹⁴ M̄oafili mé aà n̄òse p̄a,
v̄ai w̄áai ᓂ l̄o pa ḡōpii.

¹⁵ Bee ȳái m̄úsi a m̄ōw̄a lezasai,
kaaū a ḡēaazi k̄ándo, a ò felea v̄io.

¹⁶ Ȳá m̄ēn soolo ku ké Dii zau,
à k̄a se sopla ké a ye a ḡiȳáio.

¹⁷ K̄áakua, eetoa, ȳaesaidede,

¹⁸ ȳap̄asi w̄áaipaa, w̄aa ní v̄áio,

¹⁹ seelade eetoa ní daeᓂ p̄ēaa.

Laaikaa gb̄astk̄eai

²⁰ Ma né, n̄yᓂ n mae ȳádileao k̄ūa,
n̄su p̄ákpa n da ȳadaneio.

²¹ N̄yᓂ k̄ūa n s̄ōu ḡōpii,
n̄yᓂ daa ȳabaa ū.

²² A d̄aane n t̄áa'oa guu,
a n d̄ōa n w̄úlea guu.

Tó n vu, ali ledama.
²³ Asa ȳádileapiᓂá filiae,
ȳadanepiá gupuae,
ledama ní leleaoá zé w̄ēnidee.

²⁴ A n si n̄oe v̄aiwa,
a n b̄o n̄oe p̄ále ȳá nana oan̄eu.

²⁵ N̄su n̄ aà kefenke nidee,
n̄su to aà ḡōgwawe n k̄ūo.

²⁶ K̄áalua í ní ḡō ḡii,
gb̄ēp̄ále n̄o ȳá s̄ō í ní beee mide.

²⁷ Tó gb̄é teᓂe dà a p̄oleu,
aà p̄okasa a ḡí ték̄úie?

²⁸ Tó gb̄é k̄ēsep̄ele teȳōwa,
a na aà gb̄áwao lé?

²⁹ M̄aae ní gb̄é p̄s̄ ḡē a gb̄ēdee n̄o ȳáuo,
asa tó à òn̄aw̄a, a b̄o p̄áo.

³⁰ Tó n̄oa lé gb̄ēde, tó à kp̄ái'ò,
w̄í a ȳá dile p̄ae?

³¹ Tó w̄a aà k̄ù, a flabo lee sopla,
i p̄s̄ p̄s̄ a v̄í a ua kpa pii.

³² Gb̄é p̄s̄ í w̄úle ní p̄ále n̄o láasoo v̄io,
gb̄é p̄s̄ í bee ke lé azia òkp̄ae.

³³ Gb̄ēa gb̄āa ní kpeboao mé aà baa ū,
aà t̄ó í a k̄ēw̄ào.

³⁴ Asa íbele a aà z̄á n̄òse fele,
i t̄osiw̄a aà w̄ēnagwasai.

35 A awakpabɔe sio,
baa tó à gba zɔɔ dàè, a weio.

7

Laaika nɔɛ pɔ́ i ní gálezi

- 1 Ma né, ma yá'one ma,
ma yádileɔɔ da n nɔ́seu.
2 Nyɔ́ ma yádileɔɔ kúá, níɔ aafia,
laaidɔ ma yádanɛwa lán n wéwa.
3 Da n ɔ́nɛwa táana ú,
kɛ́ n sɔ́wa lá wí kɛ́ lákéɔwawa.
4 O ɔ́nɔɛ, n dáen aá ú,
wɛzɛ́ sísi n daɛ ú.
5 A n d́sa d́sɛ'lide yá musu,
a n bɔ́ nɔ́ pále yá nana oanɛu.
6 Má zɛa ma kpé fenɛntiu,
mále báasi gwa.
7 ɔ́ ma gɔ́gbáanaɛɔ è, ɔ́nɔ i panéɔ,
èwaasoe kú ní guu, a láasoo vío.
8 Alɛ liaaliaa gáaɛ,
àle waaloukɛke nɔɛezi,
àle aá be gáaɛ baa víví
9 za oosíɛɛle gúkáaaa e gwá,
e gu gè siakú maamaa.
10 ɔ́ nɔɛpi bɔ́ mɔ́ dáaàle ní kɔ́nio,
à ɔ́mà azíawa lán káaluawa.
11 A lé ví mé zíapɔ́eákɛnaɛ,
aá pòò lí pé beo.
12 Zíeɔ ɔ́ ku zɛau, zíeɔ gáaɛ,
ɔ́ zékpaa yeyewa.
13 ɔ́ à èwaasopi kú à lɛpèwá,
à aá gwá ní wɛgaalimao à mè:
14 Sáaukpasa'oa kua yáa,
ɔ́ ma lé pɔ́ má kèpi fiabò gbá.
15 N kɔ́'ea yáí ma bɔ́i,
mále n wɛɛɛɛ, ma n e ke sɔ́.
16 Ma kúntu kpà ma liia
ní Egipi búsu zwáa wé kefenao.
17 Ma tulale fàɛ ma wúɛkíia,
wa kè ní lí'ɔ́ gínanaɔ ní litɛɔɔ.
18 Mɔ́ wá bɔ́nɔ́ble e gu gɛ dɔ́ò,
wá wá pɔ́eá ke à mɔ́wá.
19 Asa ma zá kú beo,
wéle pɔ́ à gèu zà.
20 A ɔ́baaa yè gèò,
e aàɔ gɛ́ suí mɔ́ a ɔ́sikɛ.
21 A aá sɔ́ blè ní yá dasi káleaɛɔ,
à gánàwá ní yá nana oaèɔ.
22 ɔ́ à bɔ́ teaázi gɔ́ɔ,
lán zu pɔ́ wáɛ gɛ́ a kòlokpaiwa,
lán tue pɔ́ lé gbápele bauwa,
23 lán bá pɔ́ wá sí fíiuiwa.
I dɔ́ kɛ́ a azíá kpà gaiɛɔ,
e ka gè aá sɔ́ kú.
24 Tiasa ma néɔ, à ma yáma,
à laaidɔ yá pɔ́ lé bɔ́ ma léuwa.
25 Nsu to n láasoo ta aá kíio,

ńsu pázèa ñ gē aà yáuo.

²⁶ Gbé pọ̀ à ní nẹ̀ à ní òkpàò dasi,
gbé pọ̀ à ní kaaúpiò lé vío.

²⁷ Àà bẹ́á bẹ́da zékpaae,
ì sińno ga kpẹ kpẹaue.

8

Ono gbésisia

¹ Ono lé lezuwázi fá!

Wezè lé wá sisiaò!

² A ku sísí musu zé gēewa,
a zea zenankpaaú.

³ A ku wéle bíibòlèò sae,
aà bọ̀ dọ̀ bọ̀le gbaò kfi.

⁴ Gbéò, áme mále á sisi,
gbēnazinaò, mále lezuázi.

⁵ Niazídeò, à wēle àò laai ví,
lāasoosaideò, à to àò nòse ví.

⁶ A swákpa, asa yá gbía má oé,
yá dòòde a bọ̀ ma léu.

⁷ Asa ma lé í síana'o,
má ye vái gíyáio.

⁸ Yá pọ̀ dọ̀ ma léuò maa,
a kee faasai ge kpaanlao.

⁹ Aa síana ví laaidee píie,
aa zeví gbé pọ̀ ònòkùòne.

¹⁰ A ma ledama sé de ánusua,
à dōa se de vua kefenaa.

¹¹ Asa òno bēee de òsoola,
pọ̀ pọ̀ a ni kúwáe i kawào.

¹² Mapi má òno, má laai ví,
mé má yákea a zéwa dōa kŭa.

¹³ Viakēa Diiē mé zaa váigu ũ.

Má za zláse a lesí ní íandáao
ní zea ní váio ní yákpaanla'oaogu.

¹⁴ Ledama ní yákekea dōaoá ma pọ̀e,
mámē má wezē ũ,
ma kfi gbāa í bọ̀u.

¹⁵ Kíao í kpalable ma sabaie,
ò kpalableno i yázede díleò.

¹⁶ Gbāadeò í ikoke ma sabaie
ní dúnia kpaladeò pii.

¹⁷ Má ye gbé pọ̀ yemaziòzi,
gbé pọ̀ lé ma wēleò mé aa ma e.*

¹⁸ Aizēe ní gawio ku ma ọ̀zfi
ní ọ̀da káfíadeò ní namao.

¹⁹ Né pọ̀ mi iné maa de vua síanaa,
káfiá pọ̀ mi kené de ánosu maaa.

²⁰ Má be yá dòòde zéu,
mi táa'o zé súsu guu.

²¹ Mi gbé pọ̀ yemaziò gba àizēe,
an làasiò i pa.

²² Dii ma kŭa za a zfi daalegòò,
e àò gé yá pọ̀ a kè za káauò kei.†

²³ A ma díle za asínizle,
za a daalegòò, dō i dúnia keo.

* 8:17 Mat 7.7-8 † 8:22 Daa 1.1, Zaa 1.1-3, Zia 3.14

24 A ma i zadḡ isia kuo,
 nibḡnae ku gḡḡ beeo.
 25 A ma i sḡsḡḡ áa,
 e àḡ gé gbèḡsḡsḡ zḡnapelai,
 26 e àḡ gé dḡnḡia kálei,
 ge sḡsao ge bḡsu wén do.
 27 Ké àle pḡ pḡ kú musuḡ ke,
 ké àle báluma da isiaa,
 28 ké àle lou na musu,
 ké àle isia í zé fḡ,
 29 ké àle kḡḡ da isiae,
 a í su a baa vío,
 ké àle tḡḡle zḡnapelc,
 má kú wee.
 30 Má kú aà sae zḡpi zḡia ũ,
 ma pḡ íḡ nawá lá gu lé dḡ,
 miḡ pḡnake aà ae gḡḡpii.
 31 Miḡ kḡḡ'o aà dḡnḡiaa,
 gbḡnazḡnaḡ de ma pḡnakebḡ ũ.
 32 Tiasa ma néḡ, à ma yāma.
 Báaadē gbé pḡ ma yákeao kḡa ũ.
 33 A ledama ma, í ḡnḡkḡ,
 ásu niazḡkpaio.
 34 Báaadē gbé pḡ lé ma yāma
 íḡ ma dá ma kpḡele ũ,
 íḡ taamale gḡḡpii.
 35 Asa gbé pḡ ma e wḡni èe,
 ao na ní Diio.
 36 Gbé pḡ kḡaa vái í azḡae,
 gbé pḡ zamaguḡ, ga ḡ aa yei.

9

ḡnḡ ní sḡḡkeo

1 ḡnḡ a kpé dḡ,
 à a gbapḡleḡ à mèn sopla a pèlepele.
 2 A nḡḡ dè à vḡe kèke,
 à bleḡ sḡukè a kále.
 3 A a wḡndḡia zḡkenao zḡ,
 àle lezu wḡle sḡsḡ misonaa à mè:
 4 Gbé pḡ nḡse víoḡ à ea mḡ ke!
 ḡnḡkḡsámadeḡ mále oé,
 5 à mḡ bleblemanḡ,
 í vḡe pḡ má kèke mi.
 6 A sḡḡke tḡ, íḡ aafia,
 í táa'o wékḡa zéu.
 7 Gbé pḡ lé leda gbélaanikenawa
 í gḡ sḡsḡe,
 gbé pḡ lé váikena dazewa
 í gḡ táae.
 8 Nsu gbélaanikena dazewao,
 asa a íisennḡe.
 ḡnḡna dazewa, íḡ yenzi.
 9 Yada ḡnḡnae, aà ḡnḡ í dede,
 yá'o gbḡmaae, aà dḡa í káfi.
 10 Víakea Diie mé ḡnḡ daalea ũ,
 Lua pḡ a kua adoa dḡa mé wékḡa ũ.
 11 Asa ríyḡ gḡgḡ ma sabai,

n wēni a gbàakū.

¹² Tó ní ònò, nziaεε,
tó gbɛ'awiambònan n ù, n mi musu.

¹³ Misaike de lán nɔε ledewae,
a sòù mé a yáe d̄sò.

¹⁴ I z̄òle kílau a kpεεε,
aà kpé kú wéle síslí musu,

¹⁵ Í lezu gbé p̄s̄ lé ḡɛ̀zi,
í o gbé p̄s̄ zé k̄ua s̄usuɔne:

¹⁶ Láasoosaide, ea m̄o ke!
Ɔn̄k̄ésámade, mále onε,

¹⁷ Í kp̄ái mia ɔ na,
bleblea asii guuá z̄óε.

¹⁸ Ḡɛ̀pi d̄s̄ ké ḡs̄a gyaade ù z̄én weo,
gbé p̄s̄ à ní sisio sí b̄eda gbáou.

10

Salom̄o yáasiò

¹ Né òn̄na í to a mae p̄o ke na,
né s̄òù í a da p̄o yaè.

² Ɔv̄ai lí àikeo,
yákea a zéwa í ní sí gawa.

³ Dii lí to n̄ana gb̄ɛ̀maa deo,
mé í v̄aikenaɔ té ní p̄oéá p̄s̄.

⁴ P̄ɛwosai í to wà taasike,
z̄ik̄ea ɔplapla mé í to wà ke p̄oɔde ù.

⁵ Né p̄s̄ ble gba d̄s̄ saeá né laaideε,
né p̄s̄ í í'ò p̄okekeḡo wí d̄s̄o.

⁶ Gb̄ɛ̀maa mi ɔ báaa v̄í,
áma ȳáp̄ásí mé v̄aikena lé p̄a.

⁷ Gb̄ɛ̀maa lí ga ní a t̄s̄oo,
v̄aikena t̄s̄ í mide.

⁸ Ɔn̄na í z̄ik̄e ȳádileneɔwa,
ȳáb̄ɔlena í azla né.

⁹ Gbé p̄s̄ í yáke a zéwa ku d̄ɔɔa,
ȳáb̄ɛ̀kena yá a b̄o.

¹⁰ Gb̄ɛ̀gwaa ní wé v̄aio í m̄s̄ ní yáó,
gbé gbaa laai í íb̄el̄mide.

¹¹ Gb̄ɛ̀maa léá nib̄ona w̄ɛ̀nideε,
ȳáp̄ásí mé v̄aikena lé p̄a.

¹² Zaak̄s̄u í s̄òle da,
yeak̄s̄i í láka t̄aaε píia. *

¹³ Ɔn̄ȳá ɔ d̄s̄ laaide léu,
flá mé òn̄k̄ésámade p̄s̄ ù a kp̄es̄ea.

¹⁴ Ɔn̄na ɔ d̄s̄a k̄úsua dia,
laaisaide lé í aà daȳau àa.

¹⁵ Ɔde àiz̄εε ɔ deè wéle bl̄ide ù,
w̄ɛ̀nade taasikea mé aà midea ù.

¹⁶ Gb̄ɛ̀maa aseá í m̄òé ní w̄ɛ̀nio,
v̄aikena ài í l̄adama iè.

¹⁷ Gbé p̄s̄ í ledama ma w̄ɛ̀ni zé s̄è,
gbé p̄s̄ í totoa dile p̄a z̄á zéwa.

¹⁸ Gbé p̄s̄ za gb̄éu mé a ye wa d̄s̄o ε̄deε,
gb̄ɛ̀'ɔ̀kp̄anaá s̄òùε.

¹⁹ Duuna a ḡɔ k̄ui yá dasi b̄ɔlea guuo,
gbé p̄s̄ í a lé f̄s̄á laaideε.

²⁰ Gb̄ɛ̀maa lénaá ánuusu maaε,

* 10:12 1Kln 13.7, Zaa 5.20, 1Pie 4.8

váikena nòse gbiao.

²¹ Gbēmaa yá'oa í n' dazewa dasi,
laaisaide í ga ònòkēsáma guue.

²² Dii báaadaańgu í n' ke ɔde ũ,
zíkēa n' taasio lí pɔe káfi.

²³ Dáakea de sɔŭe kò yá ũe,
ònòkúta mé í ke laaidee na.

²⁴ Yá pò váikena lé a v'lake mé a aà le,
Lua a gbēmaa pɔeá pò kpawà.

²⁵ Tó íana kàka à gè,
váikenaɔ aà ku ɔo,
gbēmaa zína mé ɔ p'elea gɔɔpii.†

²⁶ Lá lemúu kúma í ke swaae,
lá súle í ke wéé,
màa zígbiade de gbé pò aa aà z'one.

²⁷ V'lakea Diie í w'eni gbáa káfi,
váikenaɔ sò, an w'eni a kulunkú.

²⁸ Gbēmaaɔ wé ɔ do pɔnai,
váikenaɔ sò, támaa a n' néé.

²⁹ Dii zé mé mikpakli ũ gbēmaaɔne,
váikenaɔ sò, Dii í n' kaalee.

³⁰ Gbēmaa a fu bauo,
gbēvái sò a z'lekli e dúniauo.

³¹ Ono í bo gbēmaa léu,
leváide sò, wa aà léna z'see.

³² Gbēmaa yá pò kú wà oné d'ò,
yáb'ee ɔ do gbēvái léu.

11

¹ Dii za p'oyáa n' mɔafliogu,
kiloolēa a z'éwa í kaaágu.

² Zia sea lesí í m'ó n' wio,
ziabusaa mé òn'oyá ũ.

³ Gbēmaa nòsepua í aà dazewa,
náaisaide nòse b'ee í aà òòkpa.

⁴ Aizee ài v'í yákpalekegɔɔzió,
yáke a z'éwa mé í n' sí gawa.

⁵ Tàaesaide maakēa í zepooè,
váikena yáváikea í aà né.

⁶ Nòsepuede maakēa í aà bo,
náaisaide pɔnide a í aà kú.

⁷ Tó gbēvái gá, aà támaa í mide,
pò pò à wed'í a w'eni g'ɔ í láa.

⁸ Gbēmaa í bo taasiu,
ò gbēvái í g'eu aà g'ee ũ.

⁹ Luayádansai lé í aà gbédee òòkpa,
ama d'ò a í gbēmaa bo.

¹⁰ Tó gbēmaaɔ ku namau, w'éle ɔ nae,
tó gbēváiɔ gága, w'í gulake.

¹¹ W'éle í káfi nòsepuedeɔ sabai,
gbēváiɔ lé í w'éle de.

¹² Onòkēsámade í saka a gbédeegu,
laaide í a lé f'í.

¹³ Gbēpena í bo n' d'á asiio gupuaú,
gbé náaide í p'ó kúlewà.

¹⁴ D'aaanasaike í to gbé'ò fu,
yákeken dasi í to wà z'ible.

¹⁵ Tó n' gbēpále fia d'í n' miwa, taasi n' kae,

† 10:25 Mat 7.24-27

gbé pò mibòleu ì gò a laaiwa.
¹⁶ Gbāamòndede Ìò àizere vī,
 āma nòe nòsemaade Ìò gbiané.
¹⁷ Sùuude Ì maa ì aziae,
 gbé pásì Ì azia kpa ìai.
¹⁸ Gbēvái zì ài Ìò báaa vīo,
 yāmaatōna Ì ài síana e.
¹⁹ Kua maa síana Ì ní ká wēniwa,
 tea vāizi Ì mós ní gao.
²⁰ Dii ye nòsevāide gīyāio,
 tāaesaide yá Ì kaaāgu.
²¹ Síana guu gbēváiò bò pāo,
 gbēmaaò mé aa bò aafia.
²² Lá vua tāana de sàwakusana níu,
 màa nò kēfen ònòsaide de.
²³ Gbēmaaò pòeá Ì ní ká namawa,
 gbēváiò tāmāa Ì ní né.
²⁴ Gbé pò ò pòò Ì káffa e de a zia,
 gbé pò gī pò pò de à kpa kpái, pò Ì kēsāwā.
²⁵ Gbēnazin báaade àò ku namau,
 gbé pò Ì ní gba nie a nie e sò.*
²⁶ Wī gbé pò Ì pówena òa na dá kaε,
 wī sa na o gbé pò Ì yiamáε.
²⁷ Gbé pò Ì maa wēle aò na ní gbéò,
 gbé pò Ì vāi wēle, vāi a aà le.
²⁸ Gbé pò Ì a àizere náaike a léle,
 gbēmaa a bòbòbò lán lí láwa.
²⁹ Gbé pò yá† a uae a gò gii,
 sòú a gò ònòna zò ú.
³⁰ Gbēmaa yákea gbéá lí wēnideε,
 ònòna Ì gbé e.
³¹ Lá Lua Ì fiabo gbēmaaε dúniau,
 wa vāikena ní duunkenao pò o bε?†

12

¹ Gbé pò ledama Ì kēè na ye dōai,
 gbé pò totoa Ì kēè Ìi mi vīo.
² Dii Ì gbēmaa wegwa,
 āma Ì yāda láasoovāidea.
³ Vāikεa lí gbēε zedòo,
 gbēmaa zína sò deea vīo.
⁴ Nò maa de a záε lán fùawa,
 nò widamade deε mèkεmuuna ú.
⁵ Gbēmaaò Ìò yázede yá,
 gbēváiò ledama mōaffli vī.
⁶ Gbēváiò yáá gbēwea yáε,
 gbēmaaò lé Ì ní bò.
⁷ Wī gbēváiò fuangba, aai mide,
 āma gbēmaaò ua Ìò ku.*
⁸ Wī gbé tòbò aà ònò léúε,
 faasaide sò, wī sakauε.
⁹ Gbé kpεε pò Ì a zike maannò
 de ziadilengbia pò ble Ì kēsāwāla.
¹⁰ Gbēmaa a pòtuòò gwaa dō,
 āma gbēváiò sósobi pásì.
¹¹ Zōε áiade Ìò káa,
 gugiiyana sò, ònò Ì kēsāwáε.

* 11:25 Mat 10.42 † 11:31 1Pie 4.18 * 12:7 Mat 7.24-27

12 Gbēvāi ī ɔvāi nide,
 kási gbēmaa zína mé ɔ̀ m̀se vī.
 13 Gbēvāi lé vāi ī aà kú,
 gbēmaa s̄s̄ ī b̄o yákeleu.
 14 Lé maa ī n̄ ká p̄maawa,
 z̄l p̄s̄ gb̄é k̄è ài a suwà.
 15 S̄ōu yákea ī k̄èè maa,
 ɔ̀n̄ona s̄s̄ ī ledama ma.
 16 S̄ōu ī to wà a p̄f̄e d̄wa ḡō,
 laaide s̄s̄ ɔ̀ ɔ̀s̄s̄a dao.
 17 S̄ian'ona ī yáze de o,
 seelade vāi yá ɔ̀ m̄ofili vī.
 18 Yábole na yá ī gb̄é s̄s̄ z̄s̄ lán f̄enawa,
 ɔ̀n̄ona legbe'ī ī m̄ó n̄ aafiao.
 19 S̄iana p̄s̄ wa ò ɔ̀ z̄e d̄a,
 ege s̄s̄ ī ḡēze a lán wedeawa.
 20 M̄ofili kú vāi w̄aaipanaɔ s̄s̄u,
 gb̄e'aafiaweele naɔ mé p̄ona vī.†
 21 Vaie lí gb̄ēmaa leo,
 gb̄ēvāi s̄s̄, taasi ī dan̄la.
 22 Dii ye eede glyáio,
 aà p̄o ɔ̀ na s̄landewa.
 23 Laaide ɔ̀ a d̄sa k̄ta a s̄s̄u,
 s̄ōu ī yáfaasai kp̄awake.
 24 Z̄ik̄ea ɔ̀plapla ī to gb̄é kible,
 màa ī gb̄é da z̄obleu.
 25 Kua bíli guu ī gb̄é kúsu kwé,
 yāna'oane ī n̄ p̄o k̄e na.
 26 Gbēmaa ī a gb̄ēna daze wa,
 gb̄ēvāi yákea ī n̄ s̄ás̄a.
 27 M̄aade lí n̄ò s̄ás̄a maamaao,
 áiade ī laaid̄o a p̄o wa.
 28 Kua yáze de z̄éu w̄ēni vī,
 z̄épi sea lí n̄ kpá gaio.‡

13

1 Né ɔ̀n̄o de ī a mae ledama ma,
 gb̄ēlaanik̄ena gbaa laai lí t̄wào.
 2 Legbe'ī na ī gb̄é ká p̄maawa,
 náaisaide ī ble a p̄ási guue.
 3 Gb̄é p̄s̄ ī a lé f̄s̄ ī a w̄ēni d̄s̄a,
 gb̄é p̄s̄ a lé lí kuo ī az̄ia ɔ̀k̄pa.
 4 M̄aade lí p̄s̄ p̄s̄ á yei eo,
 áiade mé ī namable.
 5 Gbēmaa za m̄ofiliyāu,
 gb̄ēvāi ī widamá ī n̄ kp̄eb̄o.
 6 Yāmaakea ī z̄emaas̄ena misi,
 d̄aakea ī duunk̄ena fuangba.
 7 Gb̄ēo ī n̄z̄ia dile ɔ̀de ũ,
 kási aaiɔ p̄e vī s̄s̄o,
 gb̄ēo ī n̄z̄ia dile taas̄ide ũ,
 kási aaiɔ p̄s̄ vī z̄s̄o.*
 8 ɔ̀de ī az̄ia bo n̄ a àizeeo,
 taas̄ide s̄s̄ ɔ̀ ɔ̀ w̄éteabiima eo.
 9 Gbēmaaɔ gupua aɔ pipi,
 gb̄ēvāi filia a gamá.
 10 Z̄ia sea les̄i mé ī s̄òle da,
 ledamamaa mé ī to wà ɔ̀n̄ok̄ū.

† 12:20 Mat 5.9   ‡ 12:28 Lom 6.23   * 13:7 Luk 12.21, 33

11 Ɔvái lí gé aeo,
 ɔa'ea isima guu mé í kʂ.
 12 Wɛɔa pɔí gɛgɛa í n̄ sɔ́ ɔ́kpa,
 pɔeá ea í mɔ́ n̄ w̄ni dafuo.
 13 Gbɛ́ pɔ́ í fionada yáwa a yá'e,
 gbɛ́ pɔ́ í gbɛ́ yá'one ma a ài'e.
 14 Ɔnɔna yádanɛá nibɔna w̄nideɛ,
 í n̄ bɔ ga lézi.
 15 Wɛzɛ gbáa í to wàɔ narínɔ,
 áma náaisaideɔ zé pásí.
 16 Laaideɔ í yáke n̄ d̄sao,
 sɔ́ú í a faasaíke fáaa.
 17 Zina vái í zu taasiu,
 íwa náaide í su aafia.
 18 Gia totoai í mɔ́ n̄ taasio n̄ wío,
 lɛdamamaa í n̄ kpela.
 19 Pɔ́nideɛ ea í n̄ pɔ́ ke na,
 ɔ́ sɔ́ú ye k̄ɛa váikeawa ḡlyáio.
 20 Gbɛ́ pɔ́ tɛ ɔ́nɔnaɔzi í ɔ́nɔkú,
 gbɛ́ pɔ́ káaaa n̄ sɔ́ú í váikú.
 21 Taasi ɔ́ tɛ duunkenaɔzi,
 nama mé gbɛ́maaɔ ài ú.
 22 Gbɛ́maa í túbito a tɔ́unaɔne,
 duunkena sɔ́, aà àizeɛ a ḡɔ́ gbɛ́maaɛ.
 23 Taaside bua í bleke maamaa,
 ɔ́ yáfuangbanaɔ í to aà kuawà.
 24 Gbɛ́ pɔ́ lí a né gbɛo zaaaguc,
 gbɛ́ pɔ́ ye a néi í aà toto a gɔ́owa.
 25 Gbɛ́maa í pɔ́ble à ká,
 gbɛ́váiɔ n̄sɛ ɔ́ da gii.

14

1 Nɔɛ ɔ́nɔde í ua káke,
 a faasaide sɔ́ í ua fáaa.
 2 Gbɛ́ pɔ́ í yáke a zéwa Dii v̄la v̄l,
 zɛkoleasɛna í sakaaḡgu.
 3 Faasaide lé mé aà gbɛbɔ ú,
 ɔ́nɔna yá'oa í aà bɔ.
 4 Tó zu kuo, gba ɔ́ da giie,
 w̄l ài zɔ́ e n̄ í zuɔ gbáao.
 5 Seelade síande lí ɛetoo,
 seelade vái yá ɔ́ mɔ́afilí v̄l.
 6 Láanide í kpáleke ɔ́nɔi à kuawà,
 laaide yád̄sáá faaie.
 7 Kɛ sɔ́úwa zàzà,
 asa n̄yɔ́ d̄sa ewào.
 8 Ɔnɔ í to laaide láasooke a zéwa,
 sɔ́ú faasaíke í aà sásá.
 9 Faasaideɔ í saka táae kulekeau,
 gbɛ́maaɔ ɔ́ na n̄ k̄so.
 10 Baade azia yá'ɔ́ma d̄s,
 mé gbɛ́ pɔ́naá gbɛ́pále pɔ́ no.
 11 Gbɛ́váiɔ ua a mide,
 gbɛ́maaɔ bɛ a ɔ́ta.
 12 Zé kú í ke gbɛ́ɔne maa,
 áma a midɛk̄iá gae.
 13 Baa yaalɔ guu n̄sɛ í ɔ́kpa,
 pɔ́na ku í mide n̄ pɔ́siao.
 14 Pɔ́ɔbɔzákɛna yáke a í wi aà musu,
 gbɛ́maa í a yáke a gbɛ'e.

15 Lãasoosaide ì yápii sic,
 laaide lí yá náaike lãasookesaio.
 16 Ɖnɔna vãikea vía ví, ì èè,
 sɔũ ì azía náai ví, ì wãa.
 17 Pɔkũmade ì yá yáfũna ke,
 kɔnide ì to wà zaagu.
 18 Ɖnɔkēsãmade ì gɔ faasai,
 laaideɔ ì dɔa kpa fũa ũ.
 19 Gbēvãio misiile gbēmaaɔne,
 vãikenaɔ kũle nòsepuadeɔ kpεεε.
 20 Baa taaside gbédee ì zaaagu,
 āma ɔde gbēnaɔ ì dasi.
 21 Sakaa n gbédeeguá duunac.
 Báaaden gbé pɔ ì wēnadɔ taasideɔne ũ.
 22 Vãì wãaipanaɔ sãsãao lé?
 Maa wãaipanaɔ sũu vɔ ñ náaiɔ.
 23 Mekpaa zɔwa ì ài ví,
 mé yãbɔle ì ñ kēsã.
 24 Ɖnɔnaɔ àizeε ì gɔ ñ gawi ũ,
 sɔũ faasaikε ì ñ gɔ faasai.
 25 Seelade sfãnde ì gbé misi,
 a εede yá mɔafili ví.
 26 Vĩakea Diicá gbãa'ekli náaideε,
 a de misikli ũ ade néɔne.
 27 Vĩakea Diicá nibɔna wēnideε,
 ì ñ bɔ ga lézi.
 28 Tó kĩa gbéɔ dasi, ì gawi ví,
 bùsugbēsaikeá kpalablɛna músic.
 29 Gbé pɔ a pɔ lí pa kpaaɔ wé kēa,
 pɔkũmade ì a yáfũke se lesí.
 30 Sɔdaadou mé mε aafia ũ,
 wεɔane ì mekemuuna zɔmá.
 31 Wēnade wetãna ì aã Kena kpεbɔ,
 taaside wegwana ì aã Kena kpela.
 32 Tó yá vãikena lè, ì aã nεε,
 baa tó gbēmaa gá, a ulékli ví.
 33 Ɖnɔ ì zɔlékli e wεzēna nòseu,
 āma wili e sɔũwao.
 34 Yázede ì bui se lesí,
 duuna ì wida gbéɔwa.
 35 Zɔblen laaide yá ì ka kíagu,
 āma ì a pɔkũmabɔbɔ a gianawa.*

15

1 Yãwea dɔ ì pɔkũma kpále,
 yá'ii ì ñ pɔ fele.
 2 Ɖnɔna yá'oa ì to dɔa kárgu,
 sɔũ lé sɔ, yáfaasai ì bɔleu.
 3 Dii wé kú gupiiu,
 ì gbēvãio ñ gbēmaaɔ tãasika.
 4 Nòse níniyá ì ñ gba wēni dafu,
 yãkpaanla ì ñ kãde.
 5 Faasaide ì saka a mae totoau,
 ledamamana sɔ ì laai ví.
 6 Gbēmaa ua ì àizeε zɔɔ ví,
 gbēvãì pɔɔ ì yãkele ví.
 7 Ɖnɔna lé ì dɔa fáε,
 sɔũ sɔ aa nòse vío.

* 14:35 Mat 24.45

8 Dii ye gbēváiᵓ sa'oa gíyáio,
 gbēmaa wabikēa mé í kaaàgu.
 9 Dii za gbēvái yákeau,
 a ye gbé pó té yázedeiᵓzi.
 10 Toota pásíá gbé pó pázēa póe,
 gbé pó ye lēdamaiᵓ sᵓ gèkᵓe.
 11 Lá Dii beᵓda ní téo yá dᵓ,
 wa gbēnazína sᵓ yá'oa lᵓe?†
 12 Láanide lᵓ ye wá a gba laaio,
 ìli gé ònᵓnaᵓ kíio.
 13 Nᵓsēna í oa teke,
 nᵓsē òᵓkpaá í ní kúsu kwé.
 14 Láasooᵓde í dᵓa wēe,
 sᵓú í yáfaasai mᵓmᵓ.
 15 Gᵓᵓpii lᵓ í wēnadee,
 pᵓnade lᵓ ku dikpe guu láasai.
 16 Pᵓvía yᵓᵓna vᵓakea Diie guu
 maa de àizēe zᵓᵓ kᵓa gili guua.
 17 Dò sau blea yeakᵓi guu
 maa de nᵓᵓ níside soa ní zaakᵓuoa.
 18 Pᵓkᵓmade í sᵓle da,
 nᵓseniēde í zᵓa midē.
 19 Maaᵓde zé lᵓ deè lēkaa ũe,
 gbēmaa zé lᵓ daaíāe.
 20 Né ònᵓde í to a mae pᵓ ke na,
 gbēnazín sᵓú í saka a dau.
 21 Yáfaasai í ke ònᵓkēsāmādeē na,
 láasooᵓde í zése sᵓsu.
 22 Lēkpaaisai í yá gboo,
 lēdamade dasiᵓ í to à ke.
 23 Yáwea dᵓ í a òna pᵓ ke na,
 yá'oa a gᵓᵓwa lᵓ na fá!
 24 Wēni zé í gé ní laaideᵓ musu,
 ké aasu si beᵓdauo yáí.
 25 Dii í káakuna ua wí,
 í to gyaa kᵓᵓᵓ ku a gbeu.
 26 Dii za láasoo váiᵓ,
 yána'oa gbási vᵓèᵓ.
 27 Gbēwetána í íada a uawa,
 gbé pó za gbagusaeᵓ aᵓ ku aafia.
 28 Gbēmaa í láasooke yázásiawa,
 yāvái í bᵓle gbēváiᵓ léu gᵓᵓ.
 29 Dii zà ní gbēváiᵓ,
 í swákpa gbēmaaᵓ wabikēai.†
 30 Oa weea í ní pᵓ ke na,
 baona í ní wá wee.
 31 Gbé pó í swáᵓᵓ aafia lēdamai
 aᵓ bele ũ ònᵓnaᵓ guue.
 32 Gbé pó gí totoai za azíāu,
 lēdamamana mé í gᵓ nᵓsede ũ.
 33 Vᵓakea Diie í ònᵓ dané,
 zᵓabusaa mé í mó ní beēeᵓ.

16

1 Gbēnazína í yáse,
 āma a midēá í bᵓ Dii léue.
 2 Baade í a yáke a maae,
 āma Dii mé lᵓ ní pᵓeā dᵓ.
 3 N n yá kpále Dii gēzᵓ,

* 15:11 Zaa 2.25 † 15:29 Zaa 9.31

n p̄eā i zek̄e.

⁴ Dii p̄ópii k̄e a p̄eā yáie,
baa váik̄enaḽ de íadamaḽḽ p̄ó ũe.

⁵ Dii ye íandānaḽ ḡiyáio,
s̄lana guu aa b̄o p̄āo.

⁶ Gb̄ek̄e ní náaio í l̄áka tàaea,
v̄laka Diīe í ní ē váie.

⁷ Tó gb̄é ȳakeaḽ k̄a Diigu,
í to se aā ib̄eeḽ keaān̄o na.

⁸ P̄ó ḡḽona ea maakea guu
maa de ḡv̄áí'ea z̄ḽla.

⁹ Gb̄ēnazina í z̄é p̄ó á sé l̄aasooke,
āma Dii mé í aā k̄ēse d̄oḽḽe.

¹⁰ L̄á k̄ia mé í ȳádile Lua ḡēe ũ,
a maa aā ȳá b̄o ȳázede k̄peo.

¹¹ Zaa maa ní kiloo l̄ea s̄úsuoa Dii p̄óe,
a z̄ā néna ní a gb̄ēneo pii aā p̄okeae.

¹² Wiliḽ ye k̄ia váik̄ena ḡiyáio,
wí kpala z̄ínapele ȳázede musue.

¹³ Ȳázede'ona í ka k̄iagu,
l̄o ye s̄lan'onai.

¹⁴ K̄ia p̄okúmaá ga z̄inae,
āma ḽn̄ona í a t̄ede.

¹⁵ K̄ia oa weea l̄o aafia v̄í,
aā nak̄en̄eá k̄áabuan loue.

¹⁶ ḽn̄ok̄úta maa de vuala z̄á,
ḡḽa laaide ũ b̄eeḽ de ánuḽu maaa.

¹⁷ Gb̄ēmaa í z̄é p̄ó í ē váie sé,
z̄iak̄úad̄ḽna í a w̄ēni d̄ḽa.

¹⁸ Íandāa í m̄ó ní l̄éleao,
z̄lasea les̄í í m̄ó ní ēeao.

¹⁹ Z̄labusaa taasideḽ guu
maa de baadaaa ní íandānaḽla.

²⁰ Gb̄é p̄ó í laaid̄o ȳáwa í maa e,
Dii náaik̄ena mé l̄o p̄ona v̄l.

²¹ Gb̄é p̄ó n̄ḽe p̄āe ḽ wí meè wez̄ēna,
gb̄é p̄ó a lé na, wí aā ȳád̄ḽa z̄é e.

²² Laai de w̄ēni mi ũ gb̄é p̄ó v̄l̄one,
faasaideḽ ȳáfaasai í ní gb̄é.

²³ ḽn̄ona l̄aasoo í pisi aā l̄éwa,
aā lé í to w̄a aā ȳád̄ḽa z̄é e.

²⁴ Ȳāna'oaá z̄ḽsapunae,
a na n̄ḽeu, mé í me gba aafia.

²⁵ Z̄é k̄ú í ke gb̄éḽne maa,
āma a mid̄ek̄úá gaē.

²⁶ S̄ēwana n̄ḽe í aā daz̄l̄u,
asa n̄ḽana í t̄ékpaaḡue.

²⁷ Gb̄ēp̄á í váik̄paat̄l̄n̄o,
ȳāv̄ái l̄o d̄o aā l̄éu.

²⁸ Gb̄é d̄ḽḽsai í sóle da,
gb̄ēpena í gb̄ēnaḽ k̄ēaa.

²⁹ Gb̄é p̄as̄í í k̄ḽnik̄e a gb̄édeee,
í aā da z̄é váiwa.

³⁰ Gb̄é p̄ó lé we'í'o l̄aasoo v̄ái v̄l,
gb̄é p̄ó lé lesuik̄e z̄è ní váioe.

³¹ Mik̄a puaá f̄ua í gb̄iae,
maakea mé í ní k̄áwa.

³² N̄ḽsen̄iede maa de z̄lḡḽa,
z̄iak̄úad̄ḽna maa de w̄élesinala.

³³ Wí yákekea gbèa ní gbèò,
 āma a bɔ̀ɔ̀lɛ̀ í bɔ̀ Dii kííe.

17

¹ Pèe miòṅ giina soa yákelesai
 maa de nɔ̀ṅgbèa ua sòledeula.

² Zò laaide Ìò iko vɪ́ né giawae,
 aà baa aɔ̀ ku ua túbí guu.

³ Wí ánuṣu ní vuaò baasa,
 Dii mé í wá sò táasika.

⁴ Gbèvái swá Ìò na ní yáḍḍosaio,
 eede laai Ìò ku lekpedaamáwa.

⁵ Gbè pò í taaside ke pɔ̀pɔ̀pɔ̀ lé saka aà Kenague,
 gbè pò í gbè yáalò músiwa a bɔ̀ páo.

⁶ Tòúnaò mé ní deziò gawí ù,
 maeò mé ní néò íandábo ù.

⁷ Yáze de oa lí kòsi ní sòúòò,
 màa eé lí kòsi ní beede léoo.

⁸ Gbagusae de zɪ́akekea ù a danae,
 gu pò à liliu píi aà tá Ìò nae.

⁹ Gbè pò lakà tàae pò wa kèèla ye wàò yeazie,
 yázifelena sò í gbèke bɔ̀aa.

¹⁰ Ǫnɔ̀na gbaa laai í tšwà
 de sòú gbèa gèn basɔ̀ola.

¹¹ Yávái mé í dɔ̀aa swágbāadee,
 wa zina sòsobisaide gbaewà.

¹² Kpaaua ní wai pò wà a né sèleo
 sáò de kpaaua ní sòúò a mísaikéula.

¹³ Tó gbèmaa fiabò ní váio,
 vái a ké aà uawao.

¹⁴ Lekpaadaa de lán ízewèawae,
 go we e sòle àò gé fèlei.

¹⁵ Yánakpaa tàaedewa ní yádaa yāesaidelao,
 Dii za yá beewu píie.

¹⁶ Bó ài sòú sáde a kyodsa yái víi?
 Asa a nòse vío.

¹⁷ Gbènaò Ìò yekòí gɔ̀píie,
 v̄i ní dāunaò ku dsa kòe yáie.

¹⁸ Misaide í a gbèdo fía di a miwa,
 í kpégaausí a gbèdeee.

¹⁹ Gbè pò ye sòlei ye duunaie,
 yágbāa'ona í músi'í azíae.

²⁰ Láasookpaanlade lí maa eo,
 lɛ̀fɔ̀lɔ̀de í léle da taasiu.

²¹ Sòú'ina pò Ìò siae,
 faasaide mae pò líò nao.

²² Nòsenaá eé maae,
 pɔ̀sia í ní ibaba.

²³ Vaikena í gbagusae sòb a ulau
 ké à e yáze de bādeò yáie.

²⁴ Laaide í webii ɔ̀nɔ̀wa,
 āma sòú wépekli Ìò zàe.

²⁵ Né sòú í a mae pò ya,
 í a da'ia nòse ɔ̀kpaè.

²⁶ A maa wà yāesaide yíao,
 beede gbèa a nòsemaa yái zevio.

²⁷ Gbè pò í a lé f̄ dsa v̄i,
 nòseniede Ìò laai v̄i.

²⁸ Baa sòú, tó à a lé f̄, wí aà dile ɔ̀nɔ̀na ùe,
 gbè pò í a lé kúá laaidee.

18

¹ Zia pɔeá mé ì dɔaa gbé pɔ́ ì kémáe,
 ì fɛ́ntzi ledama pii musu.
² Sɔ́ú lí pɔ́nakε wezē yá musuo,
 yá pɔ́ dɛdewá ɔ́ ì o.
³ Váikea ì mɔ́ ní sakanguoε,
 kpeboyá ì láani iné.
⁴ Gbɛnazína legbe de lán ísiwae,
 lán swa'i bàalea ge ɔ́nɔ́ lɔ́owa.
⁵ Kea váikenae kèke
 ge yákekeae yáesaideε ɔ́kpeai maao.
⁶ Sɔ́ú lé ì aá da sóleu,
 aá yá'oa ì aá kpa gbɛ́ai.
⁷ Sɔ́ú lé ì aá ɔ́ɔkpa,
 aá yá'oa ì aá kú lán baiwa.
⁸ Gbɛpena yá ì kené lán zówa,
 ì gɛ léu dɔ́o e nɔ́se kpeau.
⁹ Gbɛ́ pɔ́ ì pákpa a ziiá músi dáunaε.
¹⁰ Dii tɔ́á ulekii lesíε,
 gbɛ́maa ì bàale a azia yeu.
¹¹ ɔ́de áizeε ìɔ́ deé wéle kaede ũ,
 a deé bíi pɔ́ wa fɔ́ dɛdewáɔ ũ.
¹² Ziasεa lesí ì mɔ́ gbɛ́ε ní léleaoε,
 zlabusaa ì mɔ́ ní beεeo.
¹³ Gbɛ́ pɔ́ ì yázási yámasai,
 mísaikε ní kpeboao mé ì gɔ́è.
¹⁴ Sɔ́dilea ì gbɛ́ gba gbáa gyápewa,
 áma déme a pɔ́sia fɔ́i?
¹⁵ Wezɛ́na ì yádada a sɔ́u,
 ɔ́nɔ́na swá ìɔ́ dɔ́ dɔ́ai.
¹⁶ Gba pɔ́ gbɛ́ dá ì zekekeè,
 ì zεweè gbɛ́zɔ́ɔ kfi.
¹⁷ Gbɛ́ pɔ́ dɔ́aa a yá'ò, wí aá yáze e,
 e aá ibεε áɔ́ gé aá pɔ́ oi.
¹⁸ Yákekeae gbeaa Diiwa ní gbεo
 ì sóle midε, ì gɔ́gbáaɔ yoaa.
¹⁹ Daε pɔ́ wá táaekèè yá ìɔ́ gbáa lán bíiwae,
 aá sóle de lán zékakaa ní leowae.
²⁰ Yá'oa ì gbɛ́ ká káawa,
 aá legbe'í ì to pɔ́ mɔ́wá.
²¹ Ga ní wɛ́nio ku léue,
 gbɛ́ pɔ́ ye yá'oai a a gbε'e.
²² Gbɛ́ pɔ́ nɔ́ è pɔ́maa è,
 báaa bee bɔ́ Dii kfiε.
²³ Taaside ì yá'o wɛ́nawɛ́na,
 ɔ́de ì yázási gbáugháu.
²⁴ Gbɛ́na yáaa ì yá'vái inéε,
 gbɛ́naεɔ́ ku aalɔ́ naíno de ua gbɛ́á.

19

¹ Kua taaside táaesaide ũ
 maa de kua sɔ́ú yá'vái'ona ũla.
² Aia vía yázedɔ́sai maao,
 wáa zɔ́ ì ní zá zéwae.
³ Gbɛnazína faasaikε ì zé ɔ́ɔkpaè,
 ɔ́ ì Dii táae e.
⁴ Aizeε ì to wá gbɛ́na e dasi,
 taaside gbɛ́na ì kɛ́wae.
⁵ Seelade vái a bɔ́ páo,

εεde a gí wétēa eio.

⁶ Gbḗ daside i kpalablēna tᵓnasi,
gbḗpii ᵓ ye gbadana àᵓ de a gbḗ ũe.

⁷ Taaside daεᵓ i aà vūaaε,
wa aà gbḗnaᵓ kēawà o ᵓo.
Tó a wēεε yá'oríno, ili ní e beo.

⁸ Gbḗ pᵓ lé ōnᵓkū ye azlaie,
gbḗ pᵓ ye dšai i maa e.

⁹ Seelade vāi a ᵓo pāo,
εεde a midε.

¹⁰ Lá namablea lí kōsi ní sᵓŭoo,
māa i kū zᵓ àᵓ kible wēεᵓwao.

¹¹ Wεzēna pᵓ lí pa kpaao,
lákaa tāaea mé aà Íandāᵓo ũ.

¹² Kía zᵓakaaa nᵓᵓmusu pūnaaε,
aà nakεnéa mᵓsepisia sēwae.

¹³ Né sᵓū de a mae ᵓᵓkpana ũe,
nᵓ sᵓlede de lán ítᵓtᵓa zesaiwae.

¹⁴ Wí uá ní a àizeεo e mae túbi ũe,
āma nᵓ laaide ea i ᵓo Dii kíie.

¹⁵ Zígbiakε i ní da i zᵓᵓ'oua,
nᵓana i máade de.

¹⁶ Gbḗ pᵓ ᵓ yādilεε kúa aᵓ aafiaε,
gbḗ pᵓ i saka a kuau a ga.

¹⁷ Gbḗ pᵓ wēnadᵓ taasideε pᵓ sēa Diieε,
ᵓme a aà yākeᵓo flaboε.*

¹⁸ N n né toto a gᵓᵓwa,
āma rísu to a gēagē e à gao.

¹⁹ Wa ᵓa zᵓ pᵓkūmadeε aà flabo,
tó n aà bᵓ, aà boa aᵓ lé vío.

²⁰ Ledama ma, totoa yāda,
ké ñ e ñ ōnᵓkū zá yáí.

²¹ Láasoo ku gbḗnazína nᵓseu dasi,
āma yá pᵓ Dii zèᵓ mé a ke.

²² Gbḗkekeane de mé i ka gbḗᵓgu,
kua taaside ũ maa de kua εεde ũa.

²³ Viakεa Diie i mᵓ ní wēnio,
ade i i kāa, vāi lí aà leo.

²⁴ Māade i ᵓgē tau
à fua bleli gεᵓ a lé kíi.

²⁵ Lāanide gbḗ, mīsaide i gᵓ laai ví.
Wεzēna gba laai, i yādada.

²⁶ Né pᵓ i a mae gbḗ mé i a da yáá né gia pᵓ i widamāε.

²⁷ Ma né, tó n kāmabᵓ ní ledamamaao,
n pāale yādᵓaεn we.

²⁸ Seelade pā i yázede lāanike,
vāikεna i yá'li mᵓmᵓ bḗε.

²⁹ Go looa gbḗlaanikεnaᵓla,
gbḗaá sᵓᵓo pᵓε ní kpεεa.

20

¹ Vēε i to wà gᵓ lāanipᵓ ũ,
í gbāa i ní da yāᵓᵓεu,

gbḗ pᵓ tò à a de ōnᵓ vío.

² Kía palaaá nᵓᵓmusu pūnaaε,

gbḗ pᵓ aà pᵓ fḗε azla kpá gaie.

³ Ledaa lekpaau sai i to wàᵓ beεε ví,
faasaidεᵓ ᵓ kāa nípiε.

* 19:17 Mat 25.40

4 Maaḡe lí sapa a gɔɔ,
 tó à gè bua pòkèkègɔɔ, lí pɔe eo.
 5 Gbènazína sɔ́ yá ðe lán isiwae,
 wɛzèna mé a tɔa dɔ.
 6 Gbè daside í a gbèkèkèané yá'o,
 àma bɔa gbè náaidewa zí'ù.
 7 Gbè pɔ́ í yáke a zéwa mé maa,
 báaaden né pɔ́ à gà à ní tóɔ ù.
 8 Kía zɔ́lea a yákpalekèkí
 í vái pii dɔ́ a wé guu à plekɔ́.
 9 Déme a fɔ́ o a nòse yáe vío
 á kú duunasai wásawasaeí?
 10 Kilooléa vái ní gbèblezaao,
 Dii za beɔ́u pii.
 11 Baa kò'oa guu wí dɔ́ néwa,
 tó aà yákea maa mé a ðò vl.
 12 Swá pɔ́ wí yamaò ní wé pɔ́ wí gu'eoo
 Dii mé ní ké pii.
 13 Tó ní ye ii, nýɔ́ gɔ́ taaside ùe,
 tó n wé í vío, blé a mɔma.
 14 Pɔ́luna í me: I ka máao! I ka máao!
 Tó à kàò ae, í azía sáaukpa.
 15 Vua saio, óso ðie,
 àma bɔa yáfaade'onawa áao.
 16 Tó gbè nibɔ́ fla ðí a miwa,
 n aà ula si nýɔ́ kúa tɔ́oma ù gbépi gèe ù.
 17 Díidiina pɔ́blea íɔ́ nané,
 gbèzà sa í gɔ́ léu lán gbèkòsɔ́wa.
 18 Zé ní yáo ledama musu,
 yá gwa maama, ní gbasa zika.
 19 Gbèpena íɔ́ be ní ðá asiiɔe,
 rísu yáale ní yáɔ́len zɔ́deoo.
 20 Gbè pɔ́ a de ge a ða ká,
 aà filia a gawà gusia níniíu.
 21 Túbiblea káau taasíðsai
 líɔ́ báaa ví gbèzáo.
 22 Nsu vái tɔ́sia láasookéoo.
 Sáa Díizi à n suaba.
 23 Dii za kilooléa váiué,
 gbèblezaa lí kaaáguo.
 24 Dii mé í gbènazína kèse ðòðo.
 Kpelewa gbè a yá pɔ́ a ke zé ðí?
 25 Wá legbèa Luae kai ví,
 gbèzà nýɔ́ láasooké lé pɔ́ ní kèwápiwa.
 26 Kía ðnɔ́na í gbèváiɔ́ ple
 à ní ká gbeu à ní ke kélekéle.
 27 Dii filia í gbènazína láasoo pu,
 í aà nòsekpeaɔ́ táasika pii.
 28 Gbèke ní náaio mé kía ðánaɔ́ ù,
 gbèkèkèa í aà kpala zedɔ.
 29 Ewaasoo gbāa mé ní ílandáɔ́ ù,
 maezɔ́ɔ́ miká pua mé ní gawi ù.
 30 Gbèa pɔ́ í gèrígú í vái wolomá,
 flá'ama í gè e za nòsekpeau.

21

1 Kía nòse ku Dii ɔ́zí lán ízewae,
 gu pɔ́ a yei ɔ́ í aà líliu.
 2 Baade íɔ́ e a yákea maae,
 àma Dii mé íɔ́ ní nòse dɔ́.

³ Maakea ní yáke a zéwao
 í ka Diigu de sa'oaawáa.
⁴ Ziasa lési ní íandáó
 í váikenaᵓ duuna bᵓ gupuau.
⁵ Aiade láasoo í aà ka namawa,
 nᵓnwáade í si pókēsámau.
⁶ Aizee pᵓ gbé è ɛtoa guu
 a gē ní íanaoɛ, aàpi í ga.
⁷ Váikenaᵓ pásikea a tárinᵓ,
 asa aali we yázedekèo.
⁸ Taaede yáke lᵓ dᵓᵓ vᵓo,
 yáesaide yáke lᵓ wásawasae.
⁹ Ia gᵓu záu maa de
 kua kpéu sánu ní nᵓ sòledeola.
¹⁰ Váikena sᵓ lᵓ ku váiwaɛ,
 ili a gbé wēnagwao.
¹¹ Tó wá íadà gbélaanikenawa, mísaide í ɔnᵓkúɛ,
 tó wá ɔnᵓna gbà laai, aà dᵓa í káfiɛ.
¹² Lua maa, í váikena be taasika,
 ɔ í váikenaᵓ fuangba taasiu.
¹³ Gbé pᵓ í swákpa wēnade wiio,
 aàpi a wiile sᵓ, gbēe a wewáó.
¹⁴ Gbadaa asii guu í pᵓkúma kpáɛ,
 gbagusae sᵓlᵓa ulau í pᵓfē mide.
¹⁵ Yágᵓgᵓa a zéwa í gbēmaa pᵓ ke na,
 áma í iwáa ka váikena pᵓaɛ.
¹⁶ Gbé pᵓ pàale wékēa zéɛ
 a ta gyaadeᵓ káaauɛ.
¹⁷ Gbé pᵓ ye pᵓnakɛai a gᵓ pókēsáma guue,
 gbé pᵓ ye vēi ní ble nísideo a ke ɔde ũo.
¹⁸ Váikenaᵓ mé gbēmaa awakpabᵓ ũ,
 wa íada náaisaideᵓwa nᵓɛpuadeᵓ gbɛu.
¹⁹ Zᵓlea sēgbáu maa de
 zᵓlea ní nᵓ sòlede kpēndeola.
²⁰ Ble maa ní nísio lᵓ káɛ ɔnᵓna be,
 áma sᵓũ í a pᵓ mómᵓ gᵓᵓɛ.
²¹ Gbé pᵓ í yázedɛ ní gbékeo weɛɛ
 í wēni ní yá nao ní beɛɛo e.
²² ɔnᵓna í si gᵓgbáaɔzi ní wéɛu,
 í gbāa pᵓ aale a náaike gboo.
²³ Gbé pᵓ a lé fᵓ à a léna zùukè,
 ade késeke a wēniɛɛ.
²⁴ Gbé pᵓ wala ní yᵓᵓo ví tón gbélaanikena,
 í yáke ní zaza zᵓᵓoɛ.
²⁵ Maaɛ pᵓeá í aà kpa gai
 ké à ɔkpà a sí yáí.
²⁶ Iᵓ ku pᵓnidɛau gᵓᵓpiie,
 gbēmaa sᵓ í gbada, ili gio.
²⁷ Dii ye gbévái a gbagbaa glyáio,
 atēsa tó àɛ sapi o ní mᵓafilio.
²⁸ Seelade vái a mide,
 gbé pᵓ í gbé yáma yá aᵓ ku.
²⁹ Gbévái wé lᵓ pásie,
 nᵓɛpuade í wéte a yákeai.
³⁰ ɔnᵓ ge wezē ge ledama,
 an kee a fᵓ pá Dii pᵓeáɛlao.
³¹ Wí sᵓ sᵓuke zíkai yáíɛ,
 áma Dii mé ziblea yá dᵓ.

22

- 1 Tɔ na de àizesa,
 na ní gbé̃ de vua ní ánuusuola.
 2 Ɔde ní taasideo zína doue,
 Dii mé ní ké pii.
 3 Laaide í dɔaa vái e, ɔ í uleè,
 ɔnɔsaide í gí àò gé, ɔ í wétèa e.
 4 Zlabusaa víakea Dii guu gbe
 mé àizese ní beeso ní wénio ù.
 5 Le ní baio ku gbé̃ dɔɔsai zéu,
 gbé̃ pɔ ye aafiai í kémá.
 6 Ewaasona da zé pɔ de aà sewa,
 tó à zɔɔkù, a buo.
 7 Ɔde í gbáamɔ taasidee,
 pɔsèana í zɔble pɔdeee.
 8 Gbé̃ pɔ vái tò a yá'e a kekegɔɔ,
 aà pásikego a aà gbé̃.
 9 Lua a báaada gbé̃ pɔ gbêke vígu
 ké í bleli taasideone yáí.
 10 Láanide yá, sòle í mide,
 yákele ní wio í láa.
 11 Nɔsepuede pɔ a legbe'i na,*
 ɔme aɔ de kía gbèna ù.
 12 Dii ìò wéte dɔai,
 í mɔafilide ekaè a ɔzì.
 13 Maaide í me nɔmusu ku bàasi,
 a ma de gáaee.
 14 Káalua léá è zòoloè,
 gbé̃ pɔ Dii láaizìwá í léle dau.
 15 Faasaiyá ìò dɔ néɔ sɔwa,
 totoa ní fláo a to aa kéwá.
 16 Gbáasaide wetáa í aà káfi,
 ɔde gbaa pɔ í aà kèsá.
Ɔnɔnaɔ ledama
 17 Swákpa ñ ɔnɔnaɔ yá'one ma,
 ñ n nòse wè ma yádanee,
 18 asa a maa ñyɔ kúa n sɔ guue,
 ìò dɔ n léú.
 19 Baa mpi, mále yádanee gbá,
 ké ñyɔ Dii náai víe.
 20 Ma yá'one kènne mèn baakwi,
 yápiɔ ledama ní dɔao ví.
 21 Mále yá pɔ slana ví dane,
 ké ñ e n yázásimá a zéwae.
 22 Nsu gbáasaide ble aà gbáasaiké yáio,
 rísu gbáamɔ wénadee yákpalekekúio.
 23 Asa Dii a yásinɔe,
 í gbé̃ pɔ lé ní wetáɔ wetá.
 24 Nsu gbé̃kpa ní pɔkumadeoo,
 rísu bebe ní pɔfèdeoo,
 25 ké rísu ñ aà dàa séle
 ñ nzia kpa yáio yáí.
 26 Nsu gbé̃pále fia di n miwao,
 rísu kpégaausièo.
 27 Tó ní pɔe ví ñ fiaboòo,
 wa n wúlebo se n zíee.
 28 Nsu kɔɔ baa vío,
 n deziɔ mé dà za zi.

* 22:11 Mat 5.8

29 N gbé pọ́ g̃s̃i ví a ọ́z̃i guu d̃s̃a?
Ade a z̃i ke k̃iá ọ́ñe, ì ke táaa a kenéó.

23

1 Tó n mọ́ pọ́blei ní gbáadeo,
ńỹs̃ d̃s̃ gbé pọ́ kú n aé.

2 Tó asiaden n u,
f̃ẽna da n kólowa.

3 Nsu to aà pọ́ ñiside n wé bleo,
asa blẹpiá kokoazuané.

4 Nsu ìada nz̃iawa ọ́ z̃s̃ ea yáíó,
ñ nz̃iá ọ́ñ tó.

5 Wí wéle ọ́awae ọ́ ì g̃ẽze,
ì g̃àsl̃a b̃ ọ́ vua lán yáamusuwa.

6 Nsu bl̃ide bl̃e bleo,
ńsu to aà pọ́ ñiside n wé bleo,

7 asa ọ́ a ọ́a nao a ñs̃eue.

I oñe ñ pọ́ble ñ imi, áma aà pọ́ d̃mao.

8 Nỹs̃ a mĩna pọ́ ní bl̃e pisie,
aà s̃áau pọ́ ní kpà ì ke p̃á.

9 Nsu ỹá'ò s̃õu swáúo,
asa a sakañe ñ ọ́ñỹáue.

10 Nsu k̃õ baa vío,
ńsu ñetonẽ ọ́ bú le ñ ka ñ p̃uo.

11 Asa an Zenñde gb̃aa,
a b̃ ñ kp̃e, ì ỹásir̃ño.

12 Ledama da ñ s̃u,
swáse d̃s̃aỹáí.

13 Nsu g̃í ñ né totoio.
Tó ní gb̃é ní fl̃áo, a gao.

14 N aà gb̃é ní fl̃áo,
ñ aà b̃ ga léz̃i.

15 Ma né, tó ñ ñs̃e paaa,
ma p̃na a ke z̃ai.

16 Tó ỹázele lé b̃ ñ léu,
ma ñs̃e a yáal̃o.

17 Nsu duunk̃enã ọ́ gwea nideo,
ńỹs̃ Dii vía ví g̃õpií.

18 Asa ńỹs̃ z̃ia víe,
mé t̃ámaa a ñ neo.

19 Ma né, ma ỹama, ní ọ́ñok̃ú,
to ñ laai ọ́ ku ỹáze dekeawa.

20 Nsu ỹáale ní w̃ẽdenão,
ńsu ńỹs̃ ku lé'udeo guuo.

21 Asa w̃ẽdenã ní lé'udeo ì g̃s̃ puae,
an mek̃emuuna ì ní da zw̃ankasa yeau.

22 N ñ de'ia ỹama,
tó ñ da z̃ik̃ú, ńsu sakaag̃uo.

23 Nỹs̃ síana yá, ńsu zẽeó,
ọ́ño ní yádañeó ní w̃ez̃eó w̃ẽle.

24 Gb̃ẽmaa mae pọ́ ọ́ na maamae,
ọ́ñna de'ia mik̃e ọ́ téṽue.

25 To n de ní n dao pɔ àɔ nama,
to n da'ia yáalɔma.

26 Ma né, ñ n nòse wēmeε,
wéte ma yákeai.

27 Asa káaluáá è zòolɔc,
nɔc dɛé'lideá tɔɔ kpaolonac.

28 I gbé kpákpa lán kpáiweliwewa,
í to gɔε daside gɔ náaisaie.

29 Dé wí waiyookèi?

Dé wí ó'ò kèi?

Déme lekpaá víi?

Déme zɔa víi?

Déme í ke'ia pái?

Dé wé mé tēai?

30 Gbé pɔ aai sɛc de wē tūui,

aaí gé kpálɛkei vɛc yáaleaiɔnc.

31 Nsu webii vɛcwa a tɛake n wé bleo,
asa ɔ pipi kecɔna guue, mé a gɛa léu ɔ na.

32 Gbɛzá a swaa kíma lán mlɛwac,
i n gbá à n kú lán pílignonawa.

33 Nyɔ wesi pɔ pɔ ni e yáaolɛ,
nyɔ láasoo kpaanlake n sɔu.

34 Nyɔ de lán gbé pɔ wúlea gó guu ísiaawa,

lán gbé pɔ kú gó zwáa misonaawa.

35 Nyɔ mɛ: Wá ma gbé, i ɔao,
wá ma ke búubuu, mi a wáwámao.
Bɔc ma wé a wee mà í wele mi lí?

24

1 Nsu lua gbɛváiɔ gweaio,
nísu yáaleaínc níde seo.

2 Yá gbáa láasoo mé ɔ kú ní sɔu,
yákele mé ɔ dɔ ní léu.

3 ɔnc wí uakpaɔ,
wɛzɛ í to àɔ báaa ví.

4 Dɔa ɔ wí pɔ kaɔ láasiɔ pai
ní àizɛc maa gawideo.

5 ɔncna gbáa ɔ káfle,
dɔna iko ɔ dedɛc.

6 Zlgbaselea í to wá fɔ wá zɔka,
tó yákekenaɔ dasi, í to wá zɔble.

7 ɔnc lesí de faasaidea,
wéle kɔkáaa guu aá lé ɔ kpaauac.

8 Gbé pɔ ɔ váikeané láasoo ví
ɔ wí mɛ kɔnide.

9 Yáfaasai wáaipaaá duunac,
gbɛc líɔ ye gbélaanikena glyáio.

10 Tó n nzía búsa taasiɛ,
n yɛɛc mé bílao.

11 Gbé pɔ aa mipè gawaɔ suaba,
gbé pɔ aa sò lé si kaale guuɔ misi.

12 Tó n mɛ: Ó'ò, wá dɔ yáao fá,
Lua pɔ nòse guu yá dɔ a eo lé?
N wéni Dɔana a yá dɔ,

a flabo baadeε a yākeawae.

¹³ Ma né, zó ble, asa a naε,
zɔsapuna í ke léε na.

¹⁴ Maa ɔnɔ í ke gbéε na a nòεu.
Tó n ɔnɔkù, ríyɔ zia ví,
mé támaa a n neo.

¹⁵ Dàade, rísu gbēmaa ua kpákpaο,
rísu ñ aà pɔɔ waawà a beο.

¹⁶ Baa tó gbēmaa lèle gēn soplá, í εa feleε,
vāikenaɔ sɔ, músi í to aa fu.

¹⁷ Tó n ibeε lèle, rísu pɔnakεο,
tó à fù, rísu tidɔaálao.

¹⁸ Tó Dii è màa, a keε nao,
aà pɔkúma a wee n ibeεpiwae.

¹⁹ Nsu to gbēváiɔ yá n kù gbāao,
rísu lua vāikenaɔ gweaio.

²⁰ Asa gbēvái líɔ zia vlo,
Lua a vāikenaɔ tede.

²¹ Ma né, víake Diiε rí kíao,*
rísu gbékpá rí gbé pɔ bò rí kpeɔο.

²² Asa yá a rí le kándoe.
Déme dɔ lá wa rí ásookei?

ɔnɔnaɔ yán ke b

²³ ɔnɔnaɔ yán ke bɔ:

Gbēbɔbɔa'osi yákpale guu maao.

²⁴ Gbé pɔ í yānakpa taaedewa,
wa savái'oe, buio i ɔleleε.

²⁵ Gbé pɔ í yá'likpawà aɔ maa e,
Lua a báaadaaagu maamaae.

²⁶ Gbé pɔ í yāwe gbéwa wásawasa
lé lépewàε.

²⁷ ɔlia n buai a zɔ lāa,
ní gbasa kpeɔɔ sa.

²⁸ Nsu bɔbɔ rí n gbédeeo pāo,
rísu to n lé gbéɔ sásáo.

²⁹ Nsu mε: Má keε lá a kēmεεwaeο,
ge má flaboè a yākeawaeο.

³⁰ Ma pá màade bua,
ma dɔ ɔnɔkēsāmade vεεbui,

³¹ ɔ má è le bòle dàgua píi,
à sèkù, gí pɔ a bò rí gbεο kwè.

³² Ma yápi gwà, ma láasookèwà,
ɔ yá pɔ má èpi yādadamεε.

³³ Tó n mε: Má i'ο yɔɔ, má kámabo yɔɔ,
má wúle yɔɔ ɔkpaa ma kùε,

³⁴ pɔtaasi a n zāmake lán kpáíwa,
pɔ nɔana i mɔma lán gɔkebɔdewa.

25

Salomɔɔ yáasi paleɔ

¹ Salomɔɔ yáasi pɔ Yudaɔ kí Ezekia gbéɔ è aa kèon ke:

² Lua gawi ví ké à yá ule,

* 24:21 1Pie 2.17

kíᓂᓂ gawí vī ké aa yá táasika.

³ Luabɛ lɛsɪ lé ní tɔɔlɛ gɛɛle léo
ní kía láasooᓂ táasikaa vío.

⁴ Anusu gbási bɔlɛ,

ánusuzíkɛna i pɔmaa piò.

⁵ Väikɛnaᓂ bɔlɛ kía iwaᓂ guu,

aà kpala i zɛᓂᓂ yázede musu.

⁶ Nsu ñ nziᓂ dilɛ gbia kía aɛᓂ,

ńsu zɛ gbɛzɔᓂ gbɛuo.

⁷ Asa aà oanɛ, mɔ aɛ la, maa dɛ

aà n dilɛ kɛsáa gbé gbiaᓂ aɛa.*

⁸ Yá pɔ n wé è ńsu ñyɔ wá ní a gɔgɔaoo.

Tó wá yɛɛdínɛ, bɔ níyɔ kɛ gbɛzái?

⁹ Tó níɛ yá gɔgɔ ní n gbédɛɛo,

ńsu bɔ ní gbɛpáɛ asiioo.

¹⁰ Tó à su mà, a widamaɛ,

n tɔ́ íi a láa bɔ.

¹¹ Yána'oa a gɔᓂwa kɛfɛᓂ

lán mao tɛa pɔ da ánuᓂu tauwa.

¹² ɔᓂᓂna lɛdama maa gbé pɔ nɔsɛ vɛɛ

lán vua nɔamblɛbɔwae.

¹³ Lá í niɛ ɔ dɛ pɔkɛkɛnaɔnɛ,

màa zína náaide dɛ gbé pɔ aa aà zɔnɛ,

í ní nɔsɛ níninɛ.

¹⁴ Gbé pɔ í gbadaa lɛgbɛ mé íli dao

dɛ lán lou pɔ sisi à íana kàka i maowae.†

¹⁵ Menakɛa í to kía ní yá zɛ e,

kpáɛa yáí í tó ní yá ble.

¹⁶ Tó n zɔ è, ble n lé léu,

ké ńsu ble zɔᓂ ñ pisiᓂ yáí.

¹⁷ Nsu ñ n gbédɛɛ bɛ zɛ sɔᓂ,

ké asu kpasannɔ à zanguo yáí.

¹⁸ Gbé yáᓂᓂa a gbédɛɛwa

dɛ lá à aà kè'íá ní goo ge fɛnda ge ní kaowae.

¹⁹ Sɔkpáɛa náaisaidezi taasikɛgɔᓂ

dɛ lán swaa gyáɛ ge gbá kɔᓂwae.

²⁰ Pɔna lɛsia pɔsiadeɛ

dɛ lán ulawoloama íampuu

ge yɔᓂna kaa bɔwawae.

²¹ Tó nɔa lé n ibɛɛ dɛ, blɛ kpawá,

tó imiɛ sɔ, ñ aà gba í,

²² asa níɛ aà ɔ kaè a léun we,‡

mé Dii a fiabonɛ.

²³ Lá gukpɛ íana í mɔ ní louo,

màa gbɛpɛa í mɔ ní oa fɛnkpaao.

²⁴ Ia gɔᓂu záu maa

dɛ kua kpéu sánu ní nɔ sòɛɛdeola.

²⁵ Baona bɔa búsu zázáu

dɛ lán í niɛ kpaá gbé pɔ a yɛɛɛ láawawae.

²⁶ Gbɛmaa pɔ misiile väikɛnaɛ

dɛ lán nibɔna pɔ a í yàwae,

lán bɔᓂ pɔ a í ɔᓂkpàwa.

²⁷ Zɔblea gɛagɛa maaᓂ,

gbé azíá kpɛlaa gbiaᓂ.

²⁸ Gbé pɔ azíá kúá dɔᓂ

* 25:7 Luk 14.8-10 † 25:14 Yud 12 ‡ 25:22 Lom 12.20

de lán wéle pɔ a bíi gbooawae.

26

1 Lá loughɛkwɛa sae
ge loumaa pɔkɛkɛgɔ lí zɛkɛo,
màa gawí lí kɔsi ní sɔúoo.

2 Lá gòlegolena ní luakitɛlenao
ìbɔ vuavua, ìbɔ gé la, ìbɔ ta le,
màa òlelea gbéé pà a pɔe zɔwào.

3 Fláá sɔ́ pɔe, kpíá zàa'ina pɔe,
sɔú pɔ́ mé go ù a kpɛsea.

4 Nsu yázási sɔúwa a faasaikɛwao,
ké rísu gɔ́aáwao yáí.

5 Yázási sɔúwa a faasaikɛwa,
ké asu azía gwa ònɔna ùo yáí.

6 Tó n lɛdì sɔúe,
n nzía ò̀kpàe, n yá'í nzíae.

7 Yáasi pɔ́ dɔ sɔú léu
de lán ɛe gbá pɔ́ lé gbáɛwae.

8 Sɔú kpɛlaa
de lán gbɛdaa gbɛmauwae.

9 Yáasi pɔ́ dɔ sɔú léu
de lán le naa wɛɛna ɔ́zíwae.

10 Sɔú ge gbɛpápá daazíu
de lán toekana pɔ́pii gbáawae.

11 Sɔú eaa a yáfaasaikɛawa ìbɔ
de lán gbɛ́ pɔ́ èa a pisi blèwae.*

12 N gbé pɔ́ azía dīle ònɔna ù èa?
Sɔú sàwà.

13 Maaɛ ì me: Nòomusu ku zéue,
wáí pásí be zeau.

14 Lá gba ì lili a lilibɔu,
màa maaɛ ìbɔ lilelile a wúlekdi.

15 Maaɛ ì ɔsi tau,
aà bleli geò a lé kíi ì kɛwà ía.

16 Maaɛ ìbɔ e a ònɔ
de yáwendóna gbɛɔn soplala.

17 Vɛ́ pɛ́lea dáo lekpaau
de baasi gbɛ́ kúa a vláwa úe.

18-19 Gbé pɔ́ a gbédee sàsá ɔ́ à gbàsa oè: Mále faaiboe
de lán wɛkɛyioɛ pɔ́ lé kà tede ní kagbao fánguwaɛ.

20 Tó yàa kuo, té ì gae,
tó gbɛpena kuo, sòle ì láae.

21 Lá sísí ì ke teyɔe, lá yàa ì ke tée,
màa lekpaade ì sòle da.

22 Gbɛpena yá ì kené lán zówa,
ì gɛ́ léu dɔ́ e nòsɛkɛau.

23 Nòsɛpásíde pɔ́ ì yá nana oné
de lán lo pɔ́ wà ánu'u ì lèwáwae.

24 Gbé pɔ́ ìbɔ zangu ì azía kɛke ní léoe,
gbéásáa láasoo mé kú aà sɔú.

25 Tó yá nana bò aà léu, rísu sio,
asa yáwáí mèn soplá mé kú aà sɔú.

26 Tó à a zaa gbéú ule mɔafili guu,
aà wáí ìbɔ gupuau bíla wáa.

* 26:11 2Pic 2.22

27 Gbé pò eyòné a zu a guue,
gbé pò gbe gbeembò, gbepi a si adewa.
28 Eede za gbé pò í n̄ òkpogugu,
kònide í gbé kpá léleai.

27

1 Nsu íanadā zia yá musuo,
asa n̄ d̄s yá pò zia a io.*
2 To wà n sáaukpa, n̄su n̄ n̄zia sáaukpao.
To à b̄o gbēpáleò léu, asu b̄o n léuo.
3 Gbe gbia, úfáaá asoε,
kási s̄oú íadama í t̄smá de beea.
4 Pòkúma pásí, p̄ofé í danla,
dème a n̄b̄eḡsa f̄s s̄s̄i?
5 Gbé gbaa laai bíla wáa maa
de yea gbézi yāe oaè saia.
6 Gbēna ya'oma kpaar̄zi náai v̄i,
ib̄eε lépeama m̄ofili v̄i.†
7 Gbé pò k̄aa í zazakū zówae,
āma n̄and̄ena pò k̄isā d̄so.
8 Gbé pò k̄è a uawa àle bebebebe
de lán b̄a pò s̄āsā a sakpewawae.
9 Nisi ḡnana n̄ tulaletio í n̄ p̄o k̄e na,
ledaak̄owa n̄ n̄sem̄endoo í gbēnaò k̄e na.
10 Nsu n̄ n̄ gbēna v̄úaaò ge n̄ mae gbēna.
Tó yá n̄ le, n̄su gé n̄ v̄i ge n̄ d̄auna beo.
N̄ gbédee pò kú k̄ai maa de n̄ be gbé pò kú z̄aa.
11 Ma né, n̄ȳò òn̄o, ma p̄o í k̄ema na,
m̄i e yázasi ma s̄s̄s̄naòwa.
12 Laaide í d̄saa v̄ai e ò í ulè,
laasooaide í gi àò gé ò í yá'e.
13 Tó gbé nib̄o f̄ia d̄i a miwa, n̄ aà ula sí,
n̄ȳò k̄ua t̄òoma ū gbēpi ḡεε ū.
14 Tó n̄ ledā ía n̄ samaa'ò n̄ gbédeee k̄òk̄ò,
wa dile sav̄ai ūe.
15 N̄o s̄olede muua
n̄ í pò lé t̄t̄s̄ z̄esai lou z̄áoε.
16 Aà z̄ùuk̄eá íana z̄ùuk̄eae,
ade lé í òk̄uk̄pae.
17 Lá m̄ò í k̄ó l̄eke,
m̄aa gbēnaz̄ina í a gbédee k̄eke.
18 Tó n̄ laaid̄ò lí n̄e'inawa, n̄ȳò a né ble,
tó n̄ òl̄ia n̄ diizi, a n̄ kp̄ela.
19 Lá gbé í a oa e í guu,
m̄aa gbé í a n̄b̄e d̄s a ȳak̄eawa.
20 Lá ḡeò lí m̄ó b̄eda n̄ téowao,
m̄aa gbé wé yea p̄óí lí m̄ówào.
21 Wí ánuu n̄ v̄uaò maa d̄s a baasaa guue,
m̄aa wí gbé b̄eεε d̄s aà t̄òb̄a guu.
22 Baa tó n̄ faasaide k̄a ḡóu
n̄le aà sabo n̄ p̄ów̄enao s̄ānu,
aà faasaik̄e a k̄ewào.
23 Niliò n̄ p̄otuoò kua d̄s maamaa,
laaid̄ò n̄ kp̄asa p̄ów̄a.
24 Asa áiz̄eε líb̄o ku ḡòp̄iio,

* 27:1 Zaa 4.13-16 † 27:6 Luk 22.47-48

mé gawi líᓃ gé wē ní wēoo.
²⁵ Sē í láa, a dafu í bole,
 ni a tàaa kpá pᓃᓃne,
²⁶ ni pᓃkasa ke ní n sãᓃ káᓃ,
 ni bú lú ní n blé ᓃao,
²⁷ ní bleᓃ ví íᓃ dinzi n pᓃblea ũ,
 ni n uadeᓃ ní n nᓃe zíkēnaᓃ gwaᓃ.

28

¹ Väikena í bàalee, baa tó wàle aà yao,
 gbēmaa íᓃ wᓃᓃ ví lán nᓃᓃmusuwa.
² Tó duuna kᓃᓃ búsuu, a kíaᓃ íᓃ dasie.
 Gbé pᓃ wēzē ní dᓃao ví í to yázeᓃde àᓃ ku.
³ Kíá pᓃ í íada yēēsaideᓃwa
 de lán lou pᓃ í kwē à ble ᓃᓃkpawae.
⁴ Ikoyádansaiᓃ í gága väikēnaᓃᓃe,
 ikoyádanaᓃ sᓃ aaiᓃ bᓃ ní kpee.
⁵ Gbēváiᓃ yázeᓃde gbadᓃo,
 gbé pᓃ lé Dii aeyao dᓃ wásawasa.*
⁶ Taaside táaesaideᓃ maa
 de ᓃde yákpaañlakenala.
⁷ Né ikoyádana wé kēa,
 lalasideᓃ gbēna í wida a maewae.
⁸ Gbé pᓃ í a àizee káfi ᓃ'igbaa ní àiwēēlea zᓃᓃo guu
 lé pᓃ káaa gbé pᓃ í taasideᓃ wegwaee.
⁹ Gbé pᓃ í ikoyá kpá swáa,
 Lua líᓃ ye aà wabikeawa gíyáio.
¹⁰ Gbé pᓃ í gbēmaaᓃ da zé väiwa,
 a léle da azía baiue,
 táaesaideᓃ sᓃ aa bᓃ maa.
¹¹ ᓃde í azía dile ᓃnᓃna ũe,
 kási taaside wēzēna í aà ᓃᓃᓃ dᓃwāe.
¹² Tó gbēmaaᓃ kúkua dᓃ, gbēpiiᓃ íᓃ íanadāe,
 tó väikēnaᓃ gbāakù, baade íᓃ mikpaguee.
¹³ Tó n n táaeᓃ ũle, ríyᓃ gé aeᓃ,
 tó ní ò mé ní tò, Lua a n wēnagwa.†
¹⁴ Báaaden gbé pᓃ Dii vía ví ũ.
 Swágbāade sᓃ í léle da taasiu.
¹⁵ Gbēvái pᓃ í kible yēēsaideᓃwa
 de lán nᓃᓃmusu pūnaawae,
 lán gbeaana kusiamáwa.
¹⁶ Dᓃaana pᓃ í gbé wetá wé kēao,
 gbé pᓃ za ᓃvái'eau wēni íᓃ gbāa.
¹⁷ Gbēdēna pᓃ a láasoo lé íadawa
 aᓃ bàale e a ge gaᓃe.
 Gbēe su kpaᓃo.
¹⁸ Gbé pᓃ í yáke a zéwa aᓃ aafiae,
 yādᓃᓃsaikena sᓃ a ee kándoe.
¹⁹ Gbé pᓃ í laaidᓃ a buazíwa íᓃ kāa,
 gugiiyana sᓃ íᓃ ku pókēsáma guue.
²⁰ Lua a báaada náaidegu maamaae,
 gbé pᓃ lé wá à ke ᓃde ũ a bᓃ páo.
²¹ Gbēbᓃᓃa'osi maaᓃ,
 kási gbé a táaekē pēe miᓃna yáí.
²² Bliide mé í wá ní àizee'eaᓃ,
 ilíᓃ dᓃ ké taasi a a leo.
²³ Gbé pᓃ gbé gbá laai íᓃ naaànᓃ

* 28:5 1Kln 2.14 † 28:13 1Zaa 1.9

de gbé pᓅ aà tᓂnasilla.

²⁴ Gbé pᓅ a de ní a dao kpáí'ò,
mé àle me táae no,
ade dou ní kpáiweliwεoe.

²⁵ Gbé pᓅ wékaka ví í sòle dae,
gbé pᓅ Dii náai ví mé a mekpa.

²⁶ Gbé pᓅ lé azía náaikεá sᓅue,
gbé pᓅ kú ᓂno'ᓂno mé a bo maa.

²⁷ Pᓅ lí késá gbé pᓅ í taasideo gba pᓅwao,
wí gbé pᓅ í wevíríla kaε.

²⁸ Tó váikεnaᓂ gbáakù,
baade íᓂ mikpauie.
Tó aa gága, gbēmaaᓂ í liguae.

29

¹ Gbé pᓅ wa gbà laai maamaa mé aà swá gí gbáa,
kaaü a gēaàzi kándoe, a fele bo.

² Tó gbēmaaᓂ ligua, gbéᓂ pᓅ bo nae,
tó gbēvái ku kpalau, wí aaukeε.

³ Gbé pᓅ ye ᓂnoí í a mae pᓅ ke na,
káaluao be zesena í a ᓅa de.

⁴ Kía í a bùsu zεdᓂ yáze de musu,
a gbagusaesina sᓅ í a bùsu deε.

⁵ Gbé pᓅ lé lena ke a gbédeε
lé ba kpa aziaεε.

⁶ Gbēvái táakeka í aà kú bai ü,
gbēmaa gula íᓂ dᓂ ní pᓅnao.

⁷ Gbēmaa í laaidᓂ yēεsaideε a yágᓅgᓅawa,
váikεna sᓅ lí aà káakeo.

⁸ Gbélaanikεnaᓂ í wéle wá,
ᓂᓂnaᓂ í gbéᓂ nᓅse níniné.

⁹ Tó ᓂᓂna gē yákpalekei ní sᓅuo,
sᓅupi pᓅ pá yà, àle yáalo yà,
aà lé lí kpaauo.

¹⁰ Gbēdenaᓂ bo za táaesaidεgue,
aabo gbēmaaᓂ weε.

¹¹ Sᓅü pᓅkúma í pisi aà wéwae,
ᓂᓂna sᓅ í a nᓅse suumpae.

¹² Tó gbāade lé swáse εεyái,
aà iwao í gᓅ váikεnaᓂ ü píie.

¹³ Taaside ní íadamadeo an yáε bee douε,
Dii mé tò an wé lé gu'e nípii.

¹⁴ Kía pᓅ í yákpaleke taasideoᓂne ní síanao,
aà kpala zínapelea bo gbáa gᓅópiiε.

¹⁵ Toota ní fláo í to gbé ᓂᓂkú,
né pᓅ wa tò aziae í wida a dawae.

¹⁶ Tó váikεnaᓂ ligua, táakeka í kᓅε,
āma gbēmaaᓂ aa ní lélea e.

¹⁷ N n né toto, i n nᓅse dane dou,
a to n nᓅse àᓂ yáaloᓂwa.

¹⁸ Gu pᓅ Lua yá kúuo wiliᓂ nízia kúa dᓅo.
Báaaden gbé pᓅ aà ikoyá kúa ü.

¹⁹ Wili zᓂ toto ní léoo.
Baa tó a mà, a zikewào.

²⁰ N gbé pᓅ í wá àᓂ yá'o èa?
Sᓅü sáᓂwa.

²¹ Zᓂ pᓅ wa zāza za a èwaasogᓂᓂ,
a gᓅ gulu ü gbezāε.

22 Pòkùmade ì sòle da,
 nòseyáfunde ì duunake maamaae.
 23 Iandáa ì ní busae,
 ziaɓusa mé ì ní káfi.*
 24 Gbé pò lé ble ní kpáio za aziaue,
 ì me á sí ní Luao, ò líi we òo.
 25 Viakéa gbēnazínaeá baie,
 gbé pò lé Dii náaike mi aɔ daa ía.
 26 Gbé daside ì ye gbāade zeriɔɔe,
 ama yákpalekea ní gbéá Dii yáe.
 27 Gbēmaa ye gbé dɔɔsai gfiyáio,
 gbēvái sò líi ye nòsepuade yákeaiò.

30

Aguuyá'oa

1 Yake né Aguu yá'oa.
 Ma kɓasa Lua, ma kɓasa dúduu,
 2 asa ma sòúke de dáɔla,
 má gbēnazína wezē vlo.
 3 Mí ònɔ dadao,
 mé má Lua dɔa vlo.
 4 Déme gè luabe yáa à sùì?
 Déme íana káaa kù a ɔlíì?
 Déme lou yè a pɔkasauì?
 Déme tɔɔle lé dàì?
 Aà tón lai? Aà né tón lai?
 Tó ní dɔ.
 5 Lua yáɔ pípia píie,
 ì de sèngbao ù gbé pò náaàzie.
 6 Nsu yáe káfi aà yá guuo,
 ké asu ní eekane ní ɔzlo yáí.
 7 Yá mèn pla mále gbɛama Dii,
 rísu giomee e màò gao.
 8 Ma ké yápa oa ní eetoaowa.
 Níli ma gba ble ma lé léú.
 Nsu ma da taasi ge ɔdekeuo,
 9 ké pò su àò dimazi
 mà lelekpanzi mà me,
 déme Lua ũio,
 mé ké taasi su ma kù mà kpáí'ò
 mà n tó òkpao.
 10 Nsu yáɔ zɔwa a dii kíio,
 ké asu n ka, à wi n musuo yáí.
 11 Gbēeɔ ku, aai ní mae kaɛ,
 aali samaa'ò ní daɔo.
 12 Gbēeɔ ku aaliɔ e wa gbāsío,
 kási an ámake i kémáo.
 13 Gbēeɔ ku an wépeki zà,
 aai ní mí ga da ía.
 14 Gbēeɔ ku an swaaá fēndaɛ,
 an kánkánaá fēnaɛ,
 aai dúnia taasideɔ ní gbēnazín wēnadeɔ taitaiò.
 15 Too nenɔenaɔ ví mèn pla,
 aai me: Wá gba, wá gba.
 Pò mèn aaɔ ku aali káo,

* 29:23 Mat 23.12

à kà síiḱ se, aali me pḱ mḱmáa:

¹⁶ Bēda rí neasakpe giio
rí tḱḱleo asa í lí mḱwáa
rí téo asa ili me a ká ziio.

¹⁷ Wé pḱ né í a mae láanikeò mé í sakaò a dau,
swa'e gbagbaaḱ mé aa aà wépi bḱ,
yáamusuḱ i gbasa aa aà ge ble.

¹⁸ Yá mèn áaḱ ku aa de ma dḱala,
à kà síiḱ se ké má rí midḱo:

¹⁹ Zé pḱ yáamusuḱ iḱ beò musu,
zé pḱ mlē iḱ taa'oò gbeseena,
zé pḱ gó'ilena iḱ beò ísia guo
rí zé pḱ gḱe iḱ yeò wéndiazio.

²⁰ Nḱe dḱe'lide yákean ke:
I pḱble, i ḱma a léwa,
í me i váikeo.

²¹ Yá mèn áaḱ í tḱ tḱḱlewa à lualua,
à kà síiḱ se a yápiḱ fḱo:

²² Zḱ kpalablea,
sḱu pḱble káa,
²³ nḱe pḱ wa zau zákea,
zḱ wéndia gḱa a dii zá nḱ ũ.

²⁴ Pḱ nénaḱ ku tḱḱle mèn síiḱ,

kási aa ḱnḱ ví maamae:
²⁵ Bḱnaḱ de pḱ gbáaḱ ũo,
kási aal ble kḱsḱa di saee.

²⁶ En'ui'uinaḱ de pḱzḱḱ ũo,
kási aal bekpa gbḱḱḱe.

²⁷ Kwaḱ líḱ kía vío,
kási aal bḱle zéze gá rí gáoe.

²⁸ Nyḱ fḱ zḱ kú rí oḱ,
kási í e ge na kía kpé saai.

²⁹ Pḱ mèn áaḱ ku an bea maa,
à kà síiḱ se an táa'oa kefeḱ:

³⁰ Nḱḱmusu pḱ de gḱsa ũ nḱḱḱ guu,
ili pḱḱḱzake pḱeeo

³¹ rí kosa pḱ toe bḱo rí blesan giio
rí kía pḱ kú a zlgḱḱ aeo.

³² Tó n sḱyá kè zlasa lēsl guu
ge tó n vái láasookè, ḱku n léwa,

³³ asa lá wí ví disaa í fḱé à gḱ wáagase ũ,
ge lá wí ní kú wá fi à aubḱ,
máa gbḱé pḱfḱane í soleda.

31

Kí Lemueli yá

¹ Kí Lemueli da ledáwà à mè:

² Kpelewae, ma né? Bḱé, ma ne'ia?
Akeae, né pḱ ma a lekè Luawa?

³ Nsu nḱ n wo de nḱeḱ kḱio,
rísu zé pḱ í kíaḱ ḱḱkpa seo.

⁴ Lemueli, vḱeá kíaḱ pḱmia no,
í gbáaá kpalablēnaḱ pḱmia no,

5 ké aasu mi ikoyá ɔ sáńgu,
aai yágǵǵ ɔ taaside ɔ ne faasaio yáí.

6 A í gbáa kpa gbé pɔ lé mó gáiwá,
à vɛɛ kpa pɔsiade ɔ wa

7 aa mi, an taasi i sáńgu,
an yá ɔ ma a ɔ dɔńgu ɔ lo.

8 Yá'o gbé pɔ a lé lé bebeka gɛɛ ũ,
yágǵǵ ɔ gbé pɔ aale sáale ɔ ne.

9 Nsu nyɔ níleo, yákpaleke a zéwa,
taaside ɔ ní wɛnade ɔ yánapámá.

Nɔ aiade

10 Déme a nɔ áide ei?

Aà beɛɛ de ɔ soɔla zà.

11 Aà zá ɔ aà náai ví ní nɔsemendoɔe,
pɔmaae lí késáwáɔ.

12 Maa ɔ ke a záe, i ke vái no
e a wɛní léu.

13 I sáka ní buao wɛele,

í a ɔ zí ke ní pɔnao.

14 I gé ble séi zà

lán gó'ile na laatanawa.

15 I fele gufene à bleke a uade ɔ ne,

í zí kpaale a wɛndia ɔ ne.

16 I tɔɔle maa wɛele lú,

í vɛeli ɔ pépeu ní azía bɔɔ ɔ ao.

17 I gbáa dɔ a pi asana ũ,

í gáslwa bɔɔ a zíwa.

18 I dɔ ké á ele e,

aà filia ɔ dɔ gwá.

19 Aà ɔ ɔ pɔoa a ɔ bunkapa kúá,

ɔ kɛɛ ɔ wá ní a ɔ ne o.

20 I ɔ pɔo wɛnade ɔ ne,

í ɔ lia taaside ɔ zi.

21 Ili í ampúu víake a bede ɔ yá musuo,

asa aà uade ɔ í ula didikɔae.

22 I zwáa wúle bɔɔ tá azía,

aà pɔkasa ɔ á bàabaa ní zwáa gáalulade ɔ ne.

23 Aà zá í tɔɔ faaibokí,

ɔ zɔle gudoú ní búsu gbɛzɔɔ.

24 Nɔepi í pɔlogáú ke a ɔ yía,

í pɔlɔna tá à kpa laatanawa.

25 I ɔ gbáa ní gawio daa a pɔkasa ũ,

aà kua zia yá lí iwáa ka aà pɔao.

26 ɔ nyá ɔ dɔ aà léu,

í yádané ní nɔsemaao.

27 I wéte a ua yákeai,

íli zígbiake à gbasa a ɔ pɔbleo.

28 Aà né ɔ í fele aa samaa'òè,

aà zá í aà sáaukpa í me:

29 Nɔe daside áia ví fá,

áma ní me ní deńla píí.

30 Kákáa maa lí ɔ náai vío,

kefenke í gɛzeae,

nɔe pɔ Dii vía ví ɔ wí aà sáaukpa.

31 A aà sáaukpa zí pɔ a kè yá musu,

í aà táasile aà yáke musu gáae.

LAASOODE

Yá p'ó kú láe bee guu

Sea za lápi d'òò s'eiawa lápi k'ena lé azia yá b'òòlekew'ēe lá á òno, āma lápi òno yáò dou ní Yáasi lá p'óoo. Aà òno dou ní felekaa p'óoo. Aà kua d'únia guu á yá p'ó á k'èò ní yá p'ó a leò gwà, ò a è nama de lán suawae, mé gb'ēnazina í d'ēeka, k'è à e namable yáie, ò ò b'ò pá m'òòm'òò. A làasookè azlawa t'ó kua d'úniau d'òò v'í, ge t'ó a b'ēēē v'í. I to gb'ē p'ó lé lápi kyoke; yá doupiò wáaipa. Lá a ku Yobu lá guuwa, yáwea áao. Làasoode ní a ònokeo à bilikè gb'ēnazina kuana yáwa. Ò à ledawá wá z'ike maamaa wá p'onake ní p'ó p'ó Lua wá gb'áò e wá w'ēni léú.

Làasoode yá dasiò b'ò yáò kp'ēē, í gb'ē káde. A z'èò k'è d'ēē p'ó w'í ká ní p'ona p'ó w'í e d'únia guuoá yá p'āē. Ewaasoke, ɔdeke, àizeedeke, z'ikea, òno k'ūa, yákea a z'éwa, a dilē yápiiá p'āē mé gugiyyae. Lá gb'ēnazinaò ò ku ga léz'í mé yázesai ku, bee t'ò nama líò kuo. W'iliò yá p'ó Lua lé yá ní d'úniao d'òò, ò bee t'ò wá gb'ēnazina zia gb'á d'òò. Yápiò i to wá làasooke z'é p'ó maa wá seòwa.

Bibeli láò í wá w'ēni mi òòw'ē. A maa wá lápiò kyoke, w'í e d'ò, w'í b'ò seakea ní p'oyaaò guu. A maa wá làasooke wá kua d'úniauwae, w'í z'ike yá p'ó wa k'è Bibeliuwa, w'í e Lua náaike a z'éwa. W'ed'òa Luazi mé a t'ó wá kua d'úniau àò de gugiyyaa òò.

Yápii p'āē

¹ Làasoode Davidi né, Yelusaleti k'ia yán ke:

² Mám'ēmaa Làasoode ma mè:

Yá p'á búubuu,

yá p'á búubuu, yápii p'āē.

³ B'ò ài gb'ēnazina í e d'úniau taasi p'ó àl'ē ke a z'í pii guuwai?

⁴ Kp'áò í g'ē, Wueò í su, ní beeo d'únia ò ku g'òòpiiē.

⁵ Iat'ē í bile í g'ē kp'éu, í wá à ēa gé gu p'ó a b'ou.

⁶ Iana í na g'eòmid'òkti oi, í liaa su g'ugb'ántoo oi, ò liaaliaa à gé le à su la.

⁷ Swa pii í ò ka ísiauē, kási ísia lí pao, ípiò í ēa su swapiò miwa.

⁸ P'ópii í ní kpasa, kpasapi yá g'è oaa. Gugwaa lí m'ò w'éwao, yámaa lí swá pao.

⁹ Yá p'ó kú yāa mé a ēa àò ku ò, yá p'ó wa k'è yāa ò wa ēa ke ò. A dafue ku d'úniauo.

¹⁰ P'òe ku k'è wá m'e: P'ó dafue gwaa? Aawo! A d'baa kú wá āa za zi k'ò.

¹¹ Gb'ē káauò yá líò d'ò gb'ēegu òò. Baa gb'ē p'ó aao ku ziaò, an yá a d'ò gb'ēegu gb'ezāo.

¹² Ma làasoode ma ke Isailiò k'ia ù Yelusaleti.

¹³ Ma mekpá yá p'ó w'ále ke d'úniau pii táasikaawa, má y'òe òno'òno, má è Lua z'í p'āsi dà gb'ēnazinaòē aa ke.

¹⁴ Ma yá p'ó w'ále ke d'úniau è pii, a piíá p'āē mé gugiyyae.

¹⁵ P'ó flaa pooa v'io, w'ili e p'ó p'ó k'èsá nàò ní a k'ínio.

16 Ɔ má ò ma nòseu ma mè: Gwa! Ma òno zòo de gbé pò kpalablè Yelusaleù ma áaola pii, ma òno ní ma d̄sao webò maamaae.*
 17 Ɔ ma mekpá òno asii d̄sawa mà sòũke ní misaiyáo asii d̄s, ò má è beea gugiyyaae lo.
 18 Asa òno zòo í m̄s ní poyaa zòoe, mé wí yá'òma e ní d̄sa léue.

2

Pónakeaá páe

1 Má ò mazíawa mà fɛle mà pónakea lé gwa, mí namablea d̄s, ò má è beea páe lo.
 2 Má è yaalá sòũkee. Pónakea s̄s, b̄s í inéí?
 3 Ma póna w̄eɛle v̄eemia guu, ma òlía misaiyái, áma ma láasoo lé tamanò ònowa, ké mà yá p̄p maa gb̄nazína lí ke dúnía guu a w̄eni kp̄ona léu d̄s.
 4 Ma ɔkpá zí zòòowa, ma kped̄b̄d̄o mazíae, ma v̄eeliò p̄pe kp̄elekp̄ele.
 5 Ma kaao dáda, ma swa sacò k̄eke, ma lí p̄s wí a be ble bui pii bàbau.
 6 Ma íkalek̄iò k̄eke aao m̄sɛpisi líkɛp̄iowa.
 7 Ma zòo lùlu ḡeò ní n̄eò, mé wà ní keeò í ma bee. Má zuò ní p̄tuo keeò ví dasidasi de gbé p̄s kú Yelusaleù ma áaola pii.*

8 Ma ánuu ní vuao k̄aaamazi ní kíao àizeeò ní ní bùsu p̄o.† Ma l̄sinaò s̄e ḡeò ní n̄eò, ma nò p̄s ḡe í luaiò s̄e dasi.

9 Ma t̄b̄ò, ma zòo de gbé p̄s kú Yelusaleù ma áaola pii, mé ma gi má òno apii guu.

10 Mí gi mazíae ní p̄s p̄s ma w̄e bl̄eoo.

Mí p̄s p̄s ma p̄s gb̄ae to weo.

Ma p̄s k̄ena ma zík̄ea piiwa,
 ɔme ma isimagakpaa pii asea ù.

11 Ké ma w̄et̄e yá p̄s má k̄eòzi pii ní isima p̄s má ḡa má kp̄a má musuo, má è apii páe mé gugiyyaae, a ài ví dúniauo.

12 Ɔ ma láasoo tà òno ní sòũkeò ní misaik̄eowa.

Yá p̄s wa k̄e za zì bàasio,

a kpele kí ḡeɛ a ke lí?

13 Má è òno ài ví de misaik̄ea lá gupua lo ài ví de gusiaawa.

14 Ɔn̄ona w̄é lo ku aà ae,

sòũ lo be gusiau.

Ɔ má è ḡo doù mé a ní bua nípii.

15 Ɔ ma láasook̄e ma s̄s ma mè:

Lá ḡo doù mé a wá bua ní sòũò,

b̄s ài má e ma ònowai?

Ɔ ma mè: Beeá yá páe lo.

16 Ɔn̄ona yá a d̄o gb̄eegu de sòúao,

ampii an yá a s̄a gb̄égu zia.

Ɔn̄ona í ga lán sòúwae.

Isimagakpaaá páe

17 Ɔ ma saká ma kuau, asa yá p̄s w̄ale ke dúniauo pii í kemee yá'òma ùe. Apii páe mé gugiyyaae.

18 Ɔ ma saká zì p̄s má k̄e dúniauo guu pii, ké má tó ma ḡeɛe yáí.

19 Déme d̄s tó òn̄ona ge sòũn aà ùi? Kásile zì p̄s má k̄e dúniauo ní òno a ḡs̄e. Beeá páe lo.

20 Ɔ ma p̄s yá isima p̄s má ḡa má kp̄a dúniauo pii yá musu.

21 Asa gbé í zík̄e ní ònoò ní d̄sao ní ḡs̄io, ò í to gbé p̄s í a kee keoe a p̄s ù. Beeá páe lo, yáwáie maamaa.

22 B̄s gbé í e isima p̄s a ga kp̄a dúniauo ní d̄e p̄s a k̄ao pii yá musuí?

23 Aà kua dúniauo ḡo pii aà zì í m̄e ní yá'òmao ní poyaae.‡ Baa gwá aà n̄se lí dadoùo. Beeá páe lo.

24 Yá p̄s maa ní gb̄enazínao mé de aà p̄oble, aà imi, aà a zì s̄aukpa.§ Má è bee b̄ò Lua ɔz̄ie lo.

* 1:16 1Kia 5.9-11, 10.23-24   * 2:7 1Kia 5.2-3   † 2:8 1Kia 10.14-27   ‡ 2:23 Yob 14.1   § 2:24 Isa 56.12, Luk 12.19, 1Kln 15.32

25 Lua dɔnɛ sai déme a fɔ pɔble à pɔnakei?

26 Lua ì gbé pɔ kàagu gba ɔnɔ ní dɔao ní pɔnao,* àma Lua ì àizeselekáaaa zída duunkenae, ké à kpa gbé pɔ kàaguwa. Beeá pàe lɔ mé gugiiyaae.

3

Yápii ní a gɔɔɔe

1 Yápii ní a gɔɔɔe,

bɔɔɔɔe píi ní a kegɔɔɔ.

2 Ne'igɔɔ ku, gagɔɔ ku,

pótɔgɔɔ ku, a wolɛgɔɔ ku.

3 Deɔɔ ku, gbágbágɔɔ ku,

gboogɔɔ ku, a dɔgɔɔ ku.

4 Ɔɔɔgɔɔ ku, yaalgɔɔ ku,

wɛnakɛgɔɔ ku, kò'ogɔɔ ku.

5 Gbekɔɔgɔɔ ku, gbekáagɔɔ ku,

bònbɔɔgɔɔ ku, a zegɔɔ ku.

6 Pɔwɛɛgɔɔ ku, a ɔkpaigɔɔ ku,

ɔdidia pɔwa gɔɔ ku, a gbaea gɔɔ ku.

7 Pɔgakɛgɔɔ ku, a namigɔɔ ku,

lekpaagɔɔ ku, yá'ogɔɔ ku.

8 Yenzigɔɔ ku, zangugɔɔ ku,

zikagɔɔ ku, kálea aafia gɔɔ ku.

9 Bɔ ài zíkɛna ì e taasi pɔ a kèwai?

10 Ma zì pɔ Lua dà gbɛnazínaɔne aa ke è.

11 Lua tò pɔpii maa a gɔɔwa. A kua gɔɔpii láasoo dà gbɛnazína sɔu lɔ, kási a fɔ yá pɔ Lua lé ke za dúnia daalea e a midɛawa gbadɔo.

12 Má dɔ ké pɔe maa ní gbɛnazínao de àa kua pɔna guu ní maakeao aà wɛni léulao.

13 Tó gbé lé pɔble, àle imi, àle a zì pii sáaukpa, Lua mé aà gbà.

14 Má dɔ ké yá pɔ Lua lé ke aɔ ku gɔɔpiiɛ. Wa fɔ pɔe káfiuo, mé wa fɔ pɔe laouo. Lua kè màa, ké wàɔ a vía ví yáíe.

15 Pɔ pɔ kú tia ku za zi kò, mé pɔ pɔ aɔ ku zia ku yáa lɔ. Lua ì yá pɔ kè yáa gbesisi.

16 Ma yá è dúniau lɔ:

Gu pɔ de yázeɔe àɔ kuu,

yázesai mé kú we,

mé gu pɔ de yámaa àɔ kuu,

yávai mé kú we.

17 Má ò mazíawa:

Lua a yákpaleke ní gbɛmaaɔ ní gbɛváiɔ pii,

asa yápii ní a gɔɔɔe,

bɔɔɔɔe píi ní a kegɔɔɔ.

18 Má ò ma sɔ guu lɔ: Gbɛnazínaɔ ì ke màa, Lua a ní yáwe wɛné, aai dɔ nízlawa wa de lán nòbɔɔwae.

19 Sianaɛ, gbɛnazínaɔ ní nòbɔɔ, gó dou mé a ní bua. Lá nòbɔ ì ga, màa gbɛnazína ì ga lɔ, an wea douɛ. Gbɛnazína de nòbɔlao, asa yápii pàe.

20 Ampii aai gé gudou, asa ampii aa bɔ búsutiuɛ, mé ampii aa ea gɔ búsutipi úe.

21 Tó gbɛnazína nísína ì ta musu, nòbɔ pɔ ì ta zílɛn lò, déme dɔi?

22 A yáì tò má è yae maa ní gbɛnazínao de aà a zì sáaukpalao, asa aà luakpaman we. Déme a to aà dɔ yá pɔ a mɔ aà kpei?

4

Kua ní kɔo

1 Ɔ ma gbáa pɔ wàle mɔ gbéne dúniau yá gwà lɔ pii. Ma gbé pɔ wàle ní wetáɔ wé'i è, aa nòseninina vío. Aa nòseninina vío, asa an wetánapi mé gbáa ví.

2 Ɔ ma mè, gbé pɔ gá yáaɔ Lua sáaukè de gbé pɔ kúla,

3 àma gbé pɔ wi ì yáa, ì wesi vái pɔ wí ke dúniauleo sàamá mpii.

4 Má è pɔ pɔ tò gbé ì zíkɛ à mɛkpawà, ké à e àɔ de a gbédeela yáíe. Beeá pàe lɔ mé gugiiyaae.

* 2:26 Yob 32.8, Yaa 2.6

5 Sɔũ í a ɔ kpaau à ibaba.

6 Kua ní pɔ ɔkũ doo ní sɔdaadoũ
maa de kua ní pɔ ɔkũ plao
ní isimagakpao ní gugiyaaola.

7 ɔ ma ea yãpã päle è dũnia guu lɔ.

8 Ziloe ku, a né vɔo, a vɔi ge dãuna vɔo. Aa isima lí bao, kási aa àizee lí mɔwào. Dé yáí àle zíkèii? Býái à pɔnakea tè azíaci? Beeá pãe lɔ, bɔɔle pásíe.

9 Plaa de doũa,
asa an taasi ài aɔ maa.

10 Tó gbẽdo lɛlɛ, aa gbẽdo a aa sé.

Waiyoo gbẽdoũna!
Tó à lɛlɛ, aɔ sɛna vɔo.

11 Tó gbẽɔn plao wúlea gudou,
aa kɔ pusu ma.

Kpelewa gbẽdoũna a bɔ íana yáui?

12 Wí gbãamɔ gbẽdoũnaee,
gbẽɔn plao sɔ aai ze wà gie.

Bà nian aaɔ lí ké kpaao.

13 Ewaaso ɔnɔna taaside maa de kía zi sɔũ pɔ lí ledama ma bɔla,

14 baa tò èwaasopi bɔ dakpeunake guu ɔ à gɔ kía ũ, ge wà aà í bùsupiu táaa ũn lò.

15 Má è dũnia a te kí gɛe èwaasopizi,

16 gɔɔ bee aa gbẽɔ aao lé vɔo, gbẽ pɔ a de ní dɔaana ũ. N beeo gbẽ pɔ aa mɔ gbɛzãɔ aa aa saaukpao. Beeá pãe lɔ mé gugiyaae.

Vlakea Luae

17 Tó n ge Lua kpéu, nyɔ kú ní laaio. Sɔaaazi n à yãma maa de sɔũ sa'oa wea, asa an yãdɔsai mé í to aa yãvãike.

5

1 N lé su aɔ wãao, nísu nɔnwãake n yã'o Lua aeo. Lá a ku musu mé ní kú zɛle, nísu yã'o dasio.

2 Lá bɔɔle dasi í mɔ ní nana'oa, màa yá dasi bɔlea í mɔ ní sɔũyã'oo.

3 Tó n lekè Luawa,* nísu n à flaboa gágao. N a flabo, asa sɔũ yá lí kaaáguo.

4 Lekea Luawa sai maa de a keawá flabosaia.

5 Nsu to n lé n dayãuo. Nsu o sa'onae n zã lekeawaeo. N ye Lua pɔ panzi n yápi yáí, i zɔ pɔ níle ke bãde yà?

6 Nana dasi oa ní yá dasi bɔleao í mɔ ní yãpão. A yáí tò nyɔ Lua vía ví.

Aizee páe

7 Tó ní è wãle gbãamɔ taasideɔne guei, wãle gíné ní yáze deo, wãle yágɔgɔné a zéwao, nísu to yápi dimao, asa bùsupi gbãadeɔ lé wétekɔie, mé an gbɛzɔɔ lé wétezi lɔ.

8 Ampii aai bùsupi baa ble, asa kía mé buaɔ ví.

9 Gbẽ pɔ ye ɔai lí kádo,
gbẽ pɔ ye àizee ài lí mɔwào.
Beeá pãe lɔ.

10 Tó àizee lé káfi,
a blenaɔ í káfi.
Bó ài a ví a diiei?

Aa wɛbiiwã baasio.

11 Zìgbãakena í i na ma,
à pɔblè yɔɔ ge maamaan nò.
ɔde sɔ, aa kãa lí tò à i'oo.

12 Ma yãvái pásí è dũniau,
gbẽe zetà a ɔdale,
à azía kpà íai,

13 ɔ à bɔɔle vãí kèò,
aa àizee míde pii.

Ké à negɔe í, a pɔe ví à toè lɔo.

14 Gbɛnazína í bɔ a da gbɛeu puizie.
Lá à m̀, màa í ea ta lɔ,

* 5:3 Sou 66.13-14

ili a zí àie e se nà a ɔzì à tàòo.†

15 Yáε beeá yāvái pásle lɔ.

Lá gbé m̀, màa l ɛa ta lɔ.
A isima ga kpà, à gugiiyáε,
b́ome g̀èi?

16 Bee gbεa à a gɔɔ m̀aokè gusiau
ní pɔyaa z̀ɔo ní gyáò ní p̀fεo.

17 ɔ má è a maa ní gbēnazinao aà p̀ɔble, aà imi, aà zì p̀ a kè ní taasio dúniau a wēni kpòona
p̀ɔ Lua aà gbà léu sáaukpa, asa aà luakpaman we.

18 Bee gbεa tó Lua gbé kà ɔdawa ní àizεεo, mé à aà gbà zé aà p̀ɔnakεò, aà zε ní a luakpamao,
aà a zì sáaukpa. Lua mé aà gbà.

19 Ili láasoode a wēni gesenawa m̀ɔm̀ɔ lɔo, asa Lua mé yāmàwà ní p̀ɔnao.

6

1 Ma v́ai è dúnia guu lɔ, à t̀ò gbēnazinaɔwa.

2 Lua gbé kà ɔdawa, à aà gbà àizεε ní bεεεo, a p̀ɔ p̀ɔ de àɔ a ni v́i pii v́i, ɔ Lua i to à p̀ɔnakèòo,
gbēpále mé g̀ò v́i. Beeá p̀ε, yāvái pásle.

3 Tó gbé nε̄̄ m̀n basɔo mé à zikù táotao, baa ní aà gēgēakεo, tó i e p̀ɔnakè a guuo, tó à gá
mé aà v́ia kpelaaɔ, nε̄̄ p̀ɔ wa l̄ g̀è s̀áwà.

4 Asa népi m̀ò p̀ε, ɔ à tà gusiau, aà t̀ɔ g̀ò balau.

5 Baa ké i fatē eo mé a yáε d̀ɔo, à nie è de ɔdepia.

6 A de gbé p̀ɔ kú wē̄̄ ɔaa kwi p̀ɔnakesaila. Aali gé gudou mípio lé?

7 Gbēnazina isima p̀ɔ a gá lé kpá,

à p̀ɔ e da lée yáε,

kási aà gbεε lí káo.

8 B́ɔ ɔnɔna deò s̀ɔ̀ai?

B́ɔ ài yákea a zéwa l̄ i taasideci?

9 P̀ɔnakea ní p̀ɔ p̀ɔ ní v́io

maa de a p̀ale nídeaa.

Beeá p̀ε lɔ mé gugiiyaaε.

10 P̀ɔ p̀ɔ kè yáa t̀ɔ v́i k̀,

mé wa d̀ɔ lá gbēnazina de.

Gbēnazina a f̀ɔ lekpaake

ní gbé p̀ɔ a gbáa dealaoo.

11 Yáɔle dasi i yápa k̀.

B́ɔ ài bee v́i gbéci?

12 Déme d̀ɔ p̀ɔ p̀ɔ maa ní gbēnazinao aà wēni gii kpòona p̀ɔ i gē lán uenawa guui? Déme a f̀ɔ
yá p̀ɔ a kε aà kpe dúnia guu oèi?

7

ɔnɔnaané

1 T̀ɔ na maa de tulale bεεεεdea,*
mé gagɔɔ maa de igɔɔa.

2 Gēa ua p̀ɔ wále gewiipeu maa
de gēa ua p̀ɔ wále dikpekeula,
asa gbépii midεan we,

mé a maa gbé p̀ɔ kú yápi da.

3 Wēnakea maa de yáalɔaa,
oosisia gbεa ǹsε i wee.

4 ɔnɔna laai l̄ ku ua p̀ɔ wále ɔɔbuwa.

S̀ɔ̀ laai l̄ ku ua p̀ɔ wále p̀ɔnakeuwaε.

5 ɔnɔna n̄ lelea yádaa maa de

swáεa s̀ɔ̀ n̄ táasileiaia,

6 asa s̀ɔ̀ɔ yaalɔ de

lán kù t̀é p̀naa ḱnauwaε.

Beeá p̀ε lɔ.

7 Gbáa m̀a gbéɔne i to ɔnɔna s̀ɔ̀kúε,

† 5:14 Yob 1.21, Sou 49.17-18, 1Tim 6.7 * 7:1 Yaa 22.1

mé gbagusaε ì gbé ̀̀̀kpae.

⁸ Yá midεa maa de a feleaa,
sùuu maa de kàamaia.

⁹ Nsu to n pɔ lí pa àao,†
asa sɔũ mé ̀̀ pɔfε vɪ.

¹⁰ Nsu yāgbεa ñ me
b́yáì yāgɔɔ maa de tiaaio,
asa yálaa bee taaá ̀̀nɔyá no.

¹¹ ̀̀nɔá pɔmaae lán túbiwa,
a ài vɪ gbé pɔ lé ̀̀atε eɔne pii.

¹² ̀̀nɔá kpanziεε,
lá ̀̀a de kpanziε ũwa,
mé d̄sa àin ke:

̀̀nɔnaɔ ̀̀nɔ ì ní misi.

¹³ Làasooke Lua yákeɔwa.
Déme a f̄s pɔ pɔ a kè kolea pooli?

¹⁴ Tó gɔɔ na m̀̀ma, pɔnakὲ̀.
Tó gɔɔ váie s̄s, làasooke,

Lua mé kè pii, kè gbēe su àɔ a zia d̄so yáì.

¹⁵ Ma wēni giie bee guu ma yáε beεɔ è pii.

Ma gbēmaa è à gá a maakea guu,
mé ma gbēvái è àle gēgē a yāváikea guu.

¹⁶ Nsu to n maakea gēagēo,
ńsu to n ̀̀nɔ gēagēo.

B́yáì ńȳs yáyia nzlawai?

¹⁷ N vái su gēagēo,
ńsu ńȳs sɔũo.

B́yáì ńȳs ga kpóoi?

¹⁸ A maa ńȳs yá m̀̀n plapiɔ k̄uaε,
ńsu ɔkpaio,

asa gbé pɔ Lua vía vɪ ì yápiɔ zé e piiε.

¹⁹ ̀̀nɔ ì to ̀̀nɔna gbáa àɔ de
wéle gbáade gbēn kwíla.

²⁰ Gbēmaa pɔ ̀̀ yámaake
mé ìli duunakeo ku dúniauo.

²¹ Nsu swáεe yá pɔ wále ozi piiɔ,
ké tó n zíkεna lé n ká, ńsu mao yáì.

²² Asa ní d̄s nzlawa,
ké mpi s̄s n gbéɔ ká dasi.

²³ Ma wetè yá beεi ̀̀nɔ'̀̀nɔ pii,
ma mè má ̀̀nɔkú, ̀̀ à zàkũmanɔ.

²⁴ ̀̀nɔ kúkli zà,
a asii z̄s̄ maamaae,

déme a f̄s b̄ɔwáì?

²⁵ Ma ̀̀nɔ ní yápii mio táasiká,
má ỳ̀e ké mà e d̄s,

mí yāváikea d̄s s̄ũke ũ,
mí s̄ũke d̄s m̄saikε ũ.

²⁶ Má è nɔε pɔ de bai ũ,
aà s̄sá mɔmusunaε,

mé aà ɔɔá mɔdaonaε,
aà yá ì ma pɔ ya de gaa.

Gbé pɔ a yá ká Luagu ì pili nɔεpiwa,
áma nɔεpi ì duunkena k̄uε.

²⁷ Mámamaa Làasoođe ma mè:

Yá pɔ ma b̄ɔwá gwa.

Ké mále yá gwa zéze mà e a mid̄s,

²⁸ gɔɔ pɔ mále wéle mále eo,
ma ḡε beεede è m̀̀ndo gbēn ̀̀aa sɔɔo guu,

† 7:9 Zaa 1.19

āma baa mēndo mi nɔe bεεede e rí guuo.

²⁹ Yá pɔ ma bɔwàn ke:
Lua gbēnazínaò kè nɔsepuađeò ũe,
ɔ aa pèlepele kɔni zéu.

8

¹ Déme de lán ònɔnawai?
Déme yáò bɔɔle dɔi?
Ɔnɔ ì gbēnazína oa weeè,
ì oa pásì lile.

² Misiile kía yáe,
asa n lekèwà rí Lua tɔoe.

³ Nsu wá ñ go aà aeo,
rísu ñyɔ yá pɔ lé kèè ñi kúkúao,
asa a yá pɔ kàagu ke piie.

⁴ Lá kía yá mé zeví,
démε a fɔ oè, bɔ ríle ke weii?

⁵ Gbé pɔ misiileè a ìa eo,
gbé pɔ ònɔ a a gɔɔ rí a kekeáo dɔ.

⁶ Yápii a gɔɔ rí a kekeáo víe,
baa tó taasi lé tɔ gbéwa gbáughāu.

⁷ Lá gbēe zia dɔo,
démε a fɔ yá pɔ a mɔ oèi?

⁸ Gbēe a wēni kúa gbāa vío,
māa gbēe a fɔ à a gagɔɔ se sɔɔo.

Willi e bò sosau zígɔɔo,
māa vāi lí a kenao gbao.

⁹ Ké ma yá pɔ wāle ke dúniau wāaipà pii, má è gbēnazína ì gbāablemá à ìakpañzi.

¹⁰ Ɔ ma vāikena pɔ wāle rí vɔ è. Gbēò bò Lua kpéu, aa mò rí tonasi wéle pɔ aa rí yákeao kèu guu.
Beeá pāe lɔ.

¹¹ Tó wi ìada dàakenawa kpakpao, a yá ì to gbēnazína zeò a sɔu à vāike sɔe.

¹² Baa tó duunkena dàakè gēn basɔo mé à gègè, má dɔ kè gbé pɔ Lua vía ví aale misiileèò dáama deaála.

¹³ Vāikenaò aao dáamavíio, ké aa Lua vía víio yáí, an gɔɔ a gbāakū lán uenawao.

¹⁴ Yāpā pāle lé ke dúniau. Yá ì gbēmaa le lán vāikenan aà ũwa, yá ì vāikena le lán gbēmaan aà ũwa. Ma mè beeá pāe lɔ.

¹⁵ Mi pɔnakea sáaukpa, asa a maa rí gbēnazínaò dúniau aà pɔble, aà imi, aà pɔnake, pɔnapì ì dɔaaè aà zíkεa guu lá Lua aà gbà aà wēni léu dúnia guue.

¹⁶ Ma mekpà ònókúawa, ɔ ma bɔɔle pɔ wāle ke dúniau, ké ì lí na rí wéuo fáane rí gwāasínoo wāaipà.

¹⁷ Má è Lua tò gbēe a fɔ yá pɔ lé ke dúniau dɔo. Baa tó gbé kpálékèi maamaa, a a midɔo. Baa tó ònɔna mè á dɔ, a fɔ bɔwào.

9

Wēni kulunkε

¹ Ma beeò wāaipà pii, ɔ ma zeò ké gbēmaaò rí ònɔnaò rí rí yákeao ku Lua ɔzìe. Gbēe líò dɔ tò wàò yeazi ge wàò zaagu gbézāo.

² Yá dou mé lé gbépìi dá, gbé dɔɔdeò rí gbé dɔɔsaiò, gbēmaaò rí gbēvāiò, gbé pɔ aa gbāleao rí gbālensaiò, sa'onaò rí sa'onsaiò. Lá a de rí gbēmaaò, māa a de rí duunkenaò. Lá a de rí gbé pɔ aal me wa sí rí Luaoò, māa a de rí gbé pɔ aa a oa vía vɔ.

³ Yāvāi pɔ ì ke dúniau piin ke: Yá dou ì gbépìi le. Vāi kò gbēnazínaò sɔu, misaiyā mé ì dɔaané, a gbea aal ta geò guu.

⁴ Gɔɔ pɔ gbé bée, ìo tāmāa víe. Baa se gbé bée sàò nòomusu gewa.

⁵ Gbé béeò dɔ ké wa ga, geò sɔ aa pɔe dɔo. Aa àie ví lɔo, an yá a dɔ gbēegu lɔo.

⁶ An yea gbézi rí rí zaa gbéguo rí rí denlaweεleao gèzean we kò. An bàa aò kú rí yá pɔ lé ke dúniauò bau lɔo.

⁷ Ge ñ pɔble rí pɔnao, vεemi rí yaalɔo, asa Lua n yákeapiò sáaukpà kò.

⁸ Nyɔ ula pua daa gɔɔpii. Nsu líò ku nisidɔɔa n míwa saiò.

⁹ Dúnia ble ní n na yenzideo n wēni gii pó Lua kpàma dúniâu léu, asa n luakpaman we gɔɔ pó n isima gà ríle kpá dúniâu.

¹⁰ Zí pó ní è n ɔkpàwà, mekpawà n gbāa léu, asa zí ge láasoo ge dāa ge ɔnɔ ku bɛdau, gu pó ríle táuo.

¹¹ Má è dúnia guu lɔ ké bakpaábleaá kásakasa yáε adoo, zibleaá nɛgɔnkɛyáε adoo, pɔbleaá ɔnɔyáε adoo, àizɛε'eaá wɛzɛyáε adoo, na ní gbéá ladɔyáε adoo, asa gɔɔ vái ní kísiao í gbépii lee,
¹² mé gbɛε gɔɔ pó vái a a le dɔo. Lán kpɔ pó sí táalu guuwa, lán bá pó fii aà kùwa, màa gu í dɔ gbéε vāivāi, í aà kù kándo.

ɔnɔ de gbāaa

¹³ Ma ɔnɔe taa è dúniâu, a yá ma kù gbāa.

¹⁴ Wéle kú yāa a gbéɔ dasio, ɔ kia gbāadee mò lélewiwa, à koezìi.

¹⁵ Gɔε taaside ɔnɔnae ku wélepi guu, a fɔ wéle bɔ ní a ɔnɔo, àma gbɛε í aà yādao.

¹⁶ ɔ ma mè ɔnɔ de gbāaa, àma wí saka taaside ɔnɔue, wíli aà yādao.

¹⁷ ɔnɔna yá pó wà swáɔɔi niemie ma de sɔɔɔ dɔaana zɔakaala.

¹⁸ ɔnɔ í mɔ ní maoo de gɔkɛbɔɔla, àma duunkɛna mɛndo í yāmaa zɔɔ ɔɔkpaε.

10

Sɔuke kai

¹ Usín gɔɔ í to tulalekena nísi gí íikù, sɔuke yɔɔna í gbé pó ɔnɔ ní bɛɛɛo ví tɔ ɔɔkpa.

² ɔnɔna láasoo í ta ɔplaii, sɔú pó í ta ɔzeɛi.

³ Baa tó sɔú bɛ zéu, aà ɔnɔ lɔ kɛsáwáε, í to gbépii a mísaikε dɔ.

⁴ Tó gbāade pɔ pánzi, nísu go n tíao. Kua n laaiwa í láka tàae zɔɔa.

⁵ Ma yāvāie è dúniâu, a de gbāade zāa yáwa ũε.

⁶ Wí sɔɔɔ kpa kpala gbiau dasi, mé ɔdeɔ lɔ ku kpala yáfūna.

⁷ Ma zɔɔ è di sɔ kpe, mé wéɛɔ bɛ kèse lán zɔɔwá.

⁸ Gbé pó lé εyɔ a zu a guu, gbé pó lé gí gboo, mlɛ a aà só.

⁹ Gbé pó lé gbewi, gbɛ a aà kɛ'ia, gbé pó lé lipaa, lí a aà kaikε.

¹⁰ Tó mɔo lenao, mé wi a lekɛo, sema ní gásiwa bɔbɔwà ní gbāao, àma ɔnɔ í to wà zε'εε.

¹¹ Tó mlɛ bɔn'aa kè a kɔɔ'onaε à aà sò, a ài ví a guu lɔo.

¹² ɔnɔna legbe'i na, àma sɔú lé í aà kaalɛε.

¹³ I na yā'owa sɔɔsɔɔ, í a midɛ ní mísaivyāvāio,

* 10:8 Sout 7.16, Yaa 26.27

14 asa sɔũ ì da yāae.
 Lá gbēe yá pɔ a mɔ d̄so,
 déme a f̄s yá pɔ a ke aà kpe oèi?
 15 Sɔũ z̄l ì aà kpara,
 ɔ̄llic wéle zé d̄so.
 16 Waiyoo bùsu pɔ a kía de èwaasona ũ,
 mé aà ìwao Ìb ble gbē kɔɔ.
 17 Násaa bùsu pɔ a kíaá kíabuie,
 mé aà ìwao Ì pɔble a gɔɔwa
 gbaakáfiá yáí, i ke idekea yáí no.
 18 Tó gbé màa ví,
 aà kpé zaɔ Ìb wozuzuae,
 tó à ɔkpá a sí, aà kpé Ì Ìbɔ.
 19 Wì ble z̄sɔ ke pɔnakéa yáíe,
 vēemia Ì mɔ ní yaalɔ,
 āma ɔa mé Ì mɔ ní a píio.
 20 Nsu kía s̄s̄s̄o, baa n n̄s̄eu,
 r̄isu ɔde kao, baa n kpea,
 asa bā a yápi séle gé siuinée.

11

1 Ɔz̄s̄ gbéɔne blei,
 gɔɔewa r̄iȳɔ e Ìb.
 2 Biile gbēɔn sɔplɔne ge swaaɔ,
 asa ní músi pɔ a bùsu le d̄so.
 3 Tó luabesiana pà ní io, Ì ma tɔle lou ũe,
 tó lí lèle gukpe ge be'aen nò,
 gu pɔ à lèleu, we Ìb wúlèu.
 4 Gbé pɔ a wé d̄ɔ Ìanai lí p̄ɔt̄so,
 gbé pɔ lé luabesia gwa lí p̄ɔkekeo.
 5 Lá ní wēnib̄k̄li ge né daalea neasakpeu d̄so,
 r̄iȳɔ f̄s̄ Ìn Lua P̄ɔpiikena yákea d̄so.
 6 P̄ɔt̄s̄ kɔɔ, r̄isu ɔkpa n kùe oosio,
 asa ní d̄ɔ a kpele mé a ke báaa vío.
 Ké bee yà, ge kee yà,
 ge aao maa m̄pii yà, ní d̄so.
 7 Gupua na,
 mé wesia latèle Ì kán̄gu.
 8 Lá gbé wēni lé gé léu,
 aà pɔnakeu píi.
 N beeo aà láasooke gusia gɔɔwa,
 asa aao dasie.
 Yá pɔ lé mɔ píi p̄ae.

Lēdaa èwaasɔwa

9 Èwaaso, pɔnake n èwaasogɔɔ,
 to n pɔ ke n èwaasogɔɔwa na.
 Yá pɔ n pɔ gbà ke,
 te yá pɔ kàngui,
 āma apii guu n̄ȳɔ d̄ɔ
 ké Lua a yákpalekenno.
 10 Nsu to n pɔ yao,
 Ìn n gu'iaɔ b̄nla,
 asa èwaasoke ní mikā siao Ì gēz̄eae.

12

1 To n Kena yá d̄ongu n èwaasogɔɔ
 e gu àɔ gé d̄oine v̄ái,
 e wē pɔ r̄iȳɔ me n pɔ nawào aɔ gé kái.
 2 To aà yá d̄ongu

e latē ní gupuaò àò lao,
e mɔvua ní saanaò aao siakú,
e loumaa gbɛa gu weesai àò gé mói.

³ Goo bee n ɔɔ lualua,
n gbáo koo,
n pɔsoboo kámabo ké aa dasi bo,
n gugwaboo gu'e ní tɔnau dáadāa.

⁴ N lé aɔ kpaatā gāae,
wisilɔgbɛ kɔfi a busekúne.

Bāo wii a n vu iu,
mé nenɔnɔnaò lé a kɛnɛ buse.

⁵ Nyɔ viake gulesie ní bea zé guuo,
n mikā a pu lán gyavuwā.

Nyɔ nzia gále lán kwa taa'oawa,
pɔe a n me fɛle bo,
asa gbɛnazina í gé a gékúie,
ɔɔɔnnaò bo be gāae.

⁶ To n Kena yá dɔngu
e n ánusu ba àò gé kái,
e n vua ta àò gé kpàolokúí,
e n nibɔna lo àò gé wíwii,
e n bo wuluu àò gé éí,

⁷ e n búsuti à éa àò gé gēi tēenau,
gu pɔ à bòu,

e n nisina àò gé tái

Lua pɔ kpama kí.

⁸ Mapi ma Lâasoode ma mɛ:

Yápá búubuu, yápii pāe.

Yápi midɛa

⁹ Bee gbɛa lá Lâasoodepi ɔnɔ, à dɔa dādané. A lâasookè à kpálɛkè yáɔi, ɔ à yáasio kèkè dasi.

¹⁰ A kpálɛkè yāmaai, ɔ à yápi kè a zéwa, mé sianaɛ.

¹¹ ɔnɔnaò yáɔ de lán gése pɔ wí lé sūuwae,
an yá'onɛɔ de lán kusa pɔ wa pà giúgiúwae.
Sādán mɛndona mé dāné.

¹² Ma né, laaika, nsu yāe káfiuo. Wí taalaò bo dasidasi a lé vío, mé kyokɛa zɔɔ í me kpasae.

¹³ Wá apii má, a midɛan ke:

Viake Luaɛ,

nɔ aá yādiléaò kúa,

asa gbépii yán we.

¹⁴ Lua a yákpálɛkewanɔ wá yá píiwa,
baa asiyyá, a maa ge a vāin nò.

SALOMɔɔ LE

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Salomɔɔ leá báasē leε. We ɔ gbēɔn plaɔ lé ní báasē ɔbukɔε n yá nana oakɔεo widesai. Yápi í di Bibeli kyokenaɔwa maamaε. Bee yáí za asɔnizí wà lepi díle Lua yea a gbéɔzi yátaa ũ. N beeo gɔε ní nɔεo báasē í bɔ Lua kíε, Lua gbaε. Ayámeto lápi kua Bibeli guu zεví.

Bɔnɔblenapiɔ lé báasē yá leεŭ ní buapɔɔ. Gɔε ní nɔεo yá'oa ní kɔopi guu, zleɔ aal kɔ wεεle aal kɔ e, zleɔ aal kuakɔwa ɔ aal εa wàɔ kɔ wεεle b. Zleɔ gbēpáleɔ í mɔ dúsakúkpané, sádánaɔ (éwaaso gbēnaɔ) ge wēndiapi da ge aà dáɔ ge aà gbēnaɔ. Aalɔ wεεle wà leda gbēpiɔ yáú, ama báasēpi í bɔ ní kíi no, Lua mé tò an nisína yekɔi.

¹ Leɔ mide pɔ́ Salomɔɔ dà.*

Nɔε

² Lépe ma léwa,
asa n yeamazí na demεε véεa.

³ N tulaleɔ gí na.
N tɔ na lán tulale lékulea gíwa.

Bee yá mé tò wéndiaɔ yenzi.

⁴ Ma se wà ta kpakpa.

Kí, gēmanɔ n kpéu.
Yelusaleŭ nenɔnaɔ
Kí, wále pɔnakε n yá musu,
wále yasenapa,
wá n yeańzi na bo de véεa.

Nɔε

Aalɔ yenzi a zéwa.

⁵ Yelusaleŭ nenɔnaɔ,
má sia mé má kefeŭ.
Má sia lán Kedaa zwáakpεɔwa,
má kefeŭ lán Salomɔɔ kpé zwáaɔwa.

⁶ Asu àɔ ma gwa ma siakε yáío,
íatē mé ma le.
Ma dáɔɔ pɔ pámazie,
ɔ aa ma da véεbugwaa zlu.
Mí e ma azia pɔ kèkεo.

⁷ N gbé pɔ́ ma nisína yenzi,
n n sáɔ dáádákekíi omεε.
Mákli ni to aa íatē deui?
Bóyái máɔ ku n gbéɔ sá waiɔ sae sásáai?
Kía

⁸ N gbé pɔ́ n nɔanke de nɔεola píi,
tó ní gupí dɔo, te sáɔ íai,
ní n blenεɔ dá sádánaɔ bòo sae.

⁹ Ma gbēna, ní kefeŭmεε
lán Falaɔɔ sɔda pɔ́ í godɔnéɔ dowa.

¹⁰ N gεεɔ maa, n swálio n se,
n ɔnεεɔ kɔsɔ ní n nɔεo.

¹¹ Wá swálio pine ní vuao,
wí ánuɔu pélepεleu.

Nɔε

¹² Gɔɔ pɔ́ kía gengesekea,
ma tulale gí dɔ.

¹³ Ma yenzide demεε
líɔ gínana pɔ́ looa ma yɔ́ taau ũ.

¹⁴ Ma yenzide demεε áyá ligɔn vude
pɔ́ wà bòò Engedi véεbua úε.

Kía

---

* 1:11Kia 5.12

¹⁵ Ma gbēna, ní kefeū fá!
N wé kefeū lán felen wéwa.

Nɔɛ

¹⁶ Ma yenzide, ní kefeū fá!

N zea maa!

Wá wúlekiá sèbɔɔɛ,

¹⁷ wá kpé zaɔá sede líɔne,

wá kpé bala líɔá pèliɔne.

2

¹ Má de lán Salɔna nàalevuwa,
lán guzule sūmaavuwa.

Kia

² Lá lávu kefena de leɔ guu,

màa ma gbēna de wéndiaɔ guu.

Nɔɛ

³ Lá mao lí de líkpɛu,

màa ma yenzide de èwaasoɔ guu.

Zɔlea a uenai í kamagu,

a be blea í kemee na.

⁴ A gēmanɔ a pɔnableblekpɛu,
aà dɔlapoo pooamala báasē ũ.

⁵ A vèɛbe gii kpaá ké mà yèɛe e,

à ma gba mao ké ma me su,

asa aà báasē lé ma gyákɛɛ.

⁶ Aà ɔɛɛ ku ma mi zíɛ,

aà ɔplaa liaamazi.

⁷ Yelusaleū nenɔnaɔ,

ma naé tueɔ ní zítɛnaɔzi,

ásu dúsakūkpwéɛo,

ásu wá báasē gbooo e a lé ká.

Nɔɛ

⁸ Ma yenzide kíi ma, àle mɔ,

à vɛ lé pélepele gbèsísíɔwa,

àle bàale sísí musu, àle víví.

⁹ Ma yenzide demee

lán tue ge bùasanawa.

A aà gwa ze wá kpé kpe.

Alé wékpale fenentiu,

àle gugwagwa a mɔɔ zánguo.

¹⁰ Ma yenzide yá'òmɛɛ à mè:

Kia

Ma gbēna kefena, fele wá gé,

¹¹ asa lou làa, buzie gèzɛa.

¹² Pɔpii lé vuke tɔɔlewa,

lesigɔ ká,

felenkɔpunaɔ ɔ lígua wá bùsuu.

¹³ Kaadɔenliɔ né séia dàale,

vèeliɔ vukè, a gí lòo.

Ma gbēna kefena, fele wá gé.

¹⁴ Ma felena,

ní pe gbèsɔɔu n uleki.

To ma n wegwa, to ma n lɔɔ ma,

asa n lɔɔ na, mé n oa kefeū kè zai.

¹⁵ A gbēgbonaɔ kúkūwèɛ,

gbēgbon kelepiɔ,

aale wá vèebuɔ ásookeɛ,

wá vèe pɔ lé vukepiɔ.

Nɔɛ

¹⁶ Ma yenzideá ma pɔɛ,

mé aà pɔn ma ũ,

àle pɔble sũmaavuɔ guu.

¹⁷ Ma yenzide, e gu àɔ gé dɔi,
e guwe àɔ gé kɛ́i,
ɛa ñ ke lá tue ge bùasan bɔlɔna
í ke gbèsisíwawa.

3

¹ Ma wé dɔ ma yenzidezi gwáasina ma wúlekli,
ma aà wèele, mi aà eo.

² Má fele gé zɛaɔ keelei sae,
mí gbé pɔ ma nisina yeipi wèele gáaɔɔ.
ɔ ma aà wèele, mi aà eo.

³ Gudʒanaɔ bɔa, ké aale bɛbe wéleu,
ɔ ma mè:

A gbé pɔ ma nisina yei è lae?

⁴ Ké ma gɛ́má gɔɔ,
ma bɔ gbé pɔ ma nisina yeipiwa.
Ma aà kù, mi we ma aà gbàe lɔo
e ma ge gɛ́aàɔ ma dakpɛu
e kpea pɔ à ma nɔ́sɛu.

⁵ Yelusaleũ nenɔnaɔ,
ma naé tueɔ ní zótɛnaɔzi,
ásu dúsakúkpaɔwɛɛo,
ásu wá báasɛ gbɔoo e a lé ká.

Nɔɛ

⁶ Déme bɔ gbáau,
àle mɔ lán teluwa keei?
A lí'ɔ gɛ́nana tulaletikàtɛa
ní laatanaɔ pɔ gɛ́nanaɔ pii.

⁷ Salomɔɔ mákɛle gwa ke,
gɔsaɔ liaai gbɛɔn báaɔ
Isailli nɛgɔnaɔne.

⁸ Aa fɛndaɔ kúa nípii,
zɛ́kan saɔne!
An baade fɛnda looa gwáasɛn yáɔ yáí.

⁹ Kí Salomɔɔ a seɔpɔi kè
ní Libá búsu líoe.

¹⁰ A lipɛlɔá ánusue,
a kpɛnakíiá vuae.

Zwáa gáalulade kpa a zɛ́lekíia,
a guuá Yelusaleũ nenɔnaɔ yeanzi ɔgbɛɛ.

¹¹ Sɔna nenɔnaɔ,
à bɔle à mɔ kí Salomɔɔ gwa,
a a kíakefua kpaa.

Aà da mé kpàɛ aà nɔ́sɛzɛ,
gɔɔ pɔ aà nɔ́sɛ lé yáalɔ.

4

Kíia

¹ N kefeũ ma gbɛna, ní kefeũ fá!
N wé de lán felen wéwa n sálana fòou,
n miká de lán blé wiilaɔ pilaa Galada sístɔwawa.

² N swaa pua lán sá pɔ wà ní kákɛ́ele
aa bɔ zu'okíi aale suɔwa.
Aa kɔ́sɛ plapla pii,
a kee i pɔ́sɛ bɔo.

³ N lébaa de lán wɔ́ɔtɛn nian dowa,
n lé kefeũ.

N geɛ de lán gbɛafu pɛɛwa n sálana fòou.

⁴ N nɔɛ de lán Davidi kalangawa.
Sengbao mɛn ɔaa sɔo looawá,

neḡḡnao ḡḡkeboe pii.

⁵ N yó de lán tue né sía pó aale poble sūmaavuḡ guuwa.

⁶ E gu àḡ gé dāi,

e guwe àḡ gé kēi,

má gé gbèḡsīl l'ḡ ḡinanade musu,

má deḡe sīl tulaletidewa.

⁷ Ma gbēna, n gupii kefeū,

n gue sáa vīo.

⁸ Ma nōkpama,

to wà pila Libā gusīsidewa

za Amana misonawa

í Senii gbè misonao ní Eamḡ gbè misonao,

za nōmusuḡ tōopiu,

za gbēaantēnaḡ gusīsidepiu.

⁹ N yá ma sḡ blè ma nōkpama, ma báasēde,

wé pḡ n ma gwaḡ ma sḡ blè

ní n ɔneḡ pḡ mēndoeo.

¹⁰ Ma nōkpama, ma báasēde,

n yeamazi kè zài,

n yeamazi nameḡ de vēea,

n nísi ḡí nameḡ de pḡ ḡinanaḡla pii.

¹¹ N lébaa mḡse demḡe lán zḡsapunawa.

Ma nōkpama,

zḡ ní vīo mé kú n léna zīe,

n pḡkasaḡ ḡí de

lán Libā búsu líkpe ḡíwa.

¹² N de lán kaa pḡ wà a zetá

wà kilidáuwa.

Ma báasēde, ma nōkpama,

ní de lán bia pḡ wà kaa dáíwa,

lán nibḡna pḡ wà zetáèwa.

¹³ N lu pḡḡá gbēafue

ní libe maaḡ ní áyálio ní naadilio

¹⁴ ní sūmaaḡ ní fee bui ḡinanaḡ

ní sinamḡ lío ní líḡ ḡinanaḡ pii.

Zḡgo líḡ ní aloe líḡo ku we

ní pḡ pḡ a ḡí na deḡílaḡ pii.

¹⁵ Kaa lḡn n ũ,

nibḡna í wēnide pḡ lé bḡ za Libā gusīsideu ũ.

Nḡe

¹⁶ Gugbāntoo íana, fefe!

Geḡmidḡkí íana,

káka su ma kaawa,

a pḡḡ ḡí na i ligua,

ma yenzide i ḡēu,

i a libe nanaḡ ble.

5

Kíla

¹ Ma ḡe ma kaau, ma nōkpama báasēde,

ma a zḡgo líḡ ḡò ní pḡ ḡinanaḡ,

ma a zḡsapuna blè ní a ío,

ma a vēe mí ní ma vīo.

Yelusaleū nenḡnaḡ

A pḡble gbéḡ,

à imi à ká á bḡnḡblenaḡ.

Nḡe

² Mále i'ḡ, áma ma láasoo bēe,

ma yenzide ma, ále gbale.

Kíla

Gba wēmeḡ ma gbēna báasēde,

ma felen sāasaide!
 Fii kpà ma miwa,
 gwāasīna m̀ɔse ma mikā nīni.
 Nɔɔ
 3 Ma a ula b̀ɔ, mí ɛa mà da lɔa?
 Ma gbá pipi, i ɛa gbásíkpa lɔa?
 4 Ma yenzide ɔ̀gè gbà fòou,
 5 ma me lé ke fèfe.
 5 Ma fɛle ge gbawèi ma yenzideɛ,
 ma ɔ̀ lé yɔyɔ ní z̄ɔgo lí'ɔ tulaleo,
 z̄ɔgo lípi nīsi lé bàale ma ɔ̀nɛɔwa,
 à ñi gbatabɔwa.
 6 Ma gbawè ma yenzideɛ,
 āma à gèzɛa à tà k̀ɔ.
 Ké àle yá'ɔ, aà ni ma k̀u.
 Ma aà wèlele, mi aà eo,
 ma lezùzuaazi, i weao.
 7 Gud̄sanaɔ b̀ɔa,
 ké aale b̀eɛ wèle guu.
 Aa ma gbè aa ma wiwi,
 bíid̄sanapiɔ ma p̀ɔɔgāu wòlomala.
 8 Yelusaleū nen̄naɔ,
 tó a ma yenzide è,
 á oè kpelewa ni?
 Ma naé Luazi à oèmeɛ,
 ma yeaaazi ma me bùsa.
 Yelusaleū nen̄naɔ
 9 B́ɔ n yenzide deò dāɔlai?
 N gbé ṕɔ ní kefeū de n̄ɔɔla pii,
 b́ɔ n yenzide deò dāɔla
 5 n gbasa n nawèe Luazi m̀ai?
 Nɔɔ
 10 Ma yenzide t̄ɛa pípia,
 gb̄ɛɔn ɔ̀aasɔɔo leɛ kwio guu ɔ̀me vua ũ.
 11 Aà miá vua t̄ɛt̄ɛɛɛ,
 aà miká de si pl̄ɛɛ
 lán gbagbaa káwa.
 12 Aà wé de lán felen pélea íuwa,
 aà wépi pípia ní v̄lo, mé a sálala.
 13 Aà gɛɛ de lán ṕɔ gínanaɔ buawa,
 a gid̄ɔ nananno.
 Aà lébaa de lán lávuwa,
 àle yɔyɔ ní z̄ɔgo lí nísio.
 14 Aà ɔ̀ de lán vua lip̄ɔɔɔ ṕɔ diamaa dadauwa,
 aà gb̄ɛɛ de lán wesa swaa yɔɔa ṕɔ wà safii gb̄ɛ p̀ɛɛwawa.
 15 Aà gbáɔ de lán gb̀ɛp̄ɛle b̄ɛɛɛde
 ṕɔ wà a zebɔ pi ní vuaowa.
 A b̀ɔ lán Libá bùsuwa,
 aà zea maa lán s̄ede líwa.
 16 Aà léá z̄ɛ,
 aà gupii kefeū.
 Yelusaleū nen̄naɔ,
 lá ma gb̄ɛna yenzide de n we.

6

Yelusaleū nen̄naɔ

1 N gbé ṕɔ ní kefeū de n̄ɔɔla pii,
 n yenzide gè má ni?
 N yenzide mi ðí má oie
 ké wà e wà aà w̄elennoi?
 Nɔɔ

² Ma yenzide gè a pò gínana buae,
à gè pòblei a kaaue,
i lávuò wè.

³ Ma yenzideá ma pòe,
mé aà pón ma ù,
àlè pòble sūmaavuò guue.

Kia

⁴ Ma gbēna, ní kefeù lán Tiizawa,
ní maa lán Yelusaleüwa.

N yá ì dimá
lán zígò pò dālapoo kūaowa.

⁵ Wēgoa, asa mále lie.

N miká de lán blè wiilaò pilaa Galada s̄isiwawa.

⁶ N swaa pua lán sá pò aa b̄òlè zu'okí aale suowa.

Aa k̄òsè plapla pii,
an kee i p̄òsè b̄ò.

⁷ N gēe de lán gbeafu p̄eewa
n sálana f̄oou.

⁸ Ma naò kà b̄aaò,
a pò mi m̄ésēd̄ileneò basiiò,
a l̄esoò lé v̄io,

⁹ āma ma felen s̄aasai adoae,
aà da né m̄endonan we,
aà da'iāpi p̄ò d̄owàe.

Tó nen̄naò aà è, aal aà s̄aaup̄ae,
ma n̄p̄iō i aà t̄òb̄o n̄pii.

¹⁰ Dém̄e b̄ò lé m̄ò kee lán gud̄owai?

A kefeù lán m̄ovuawa,
a p̄ipia lán iat̄ewa.

Aà yá ì dimá

lán zígò pò dālapoo kūaowa.

¹¹ Ma gē lí pò wí a wéna só kaaú,
ma pila swa'eu p̄ò lá taa gwaie.

Ma gē gwai tó v̄ēeò b̄òb̄ò,
tó gbeafuò vuk̄e.

¹² Mí d̄ò ké ma nisina ma se
ḡèmanò ma kía deeò s̄sgoò guuo.

7

Yelusaleü nen̄naò

¹ Èa su, èa su Sulami n̄e!

Èa su, èa su wà w̄effma!

Kia

B̄óyáì á ye w̄eff Sulami n̄eewa

lán z̄à l̄eè pla ògwaawai?

² Kía bui n̄e,

n gbála maa n kyaleu,

n gbala ú de búunnò,

a de lán ḡòide òz̄lwaè.

³ K̄eena pò v̄ēeli l̄aa a guuo ku we,

p̄òwen ze pò sūmaavuò liai ku we.

⁴ N ȳò de lán bua né m̄èn plaowa,

lán tue né s̄iaowa.

⁵ N n̄e de lán kalanga pò wa b̄ò ní wesa swaaowa.

N w̄e de lán Èseb̄ò ikalek̄i pò kú Balabiü b̄iib̄ole saewa.

N ní de lán Lib̄a búsu kalanga pò b̄oaa ní Damasiowa.

⁶ N mi maa lán Kaameli gb̄ès̄is̄iwa.

N miká de lán zw̄aa ḡaaluladewa,

a de pl̄ēe, ì ma laai sia.

⁷ N kefeù fá, ni kamagu,

wá yeak̄òì ḡēaḡē.

8 N zea maa lán daminaliwa,
 n yó de lá a kówa.
 9 Ma mē má dede lípiwa,
 mí a be kú.
 N yó demee lán v̄ē kówa,
 n lé'iana de lán mao gíwa.
 10 N lé'i na
 lán v̄ē pó a na deŋlawa.
 Nɔɔ
 V̄ēpi lé gē ma yenzide léu sáaa,
 àle táa'ò aà lébaa ní aà swaaowa yɔlɔ.
 11 Má de ma yenzide pó ũ,
 ma ni kuwà.
 12 Ma yenzide, mɔ wà gé s̄eu,
 wí gé ì z̄s̄ewiaɔ.
 13 Guf̄ane wí gé v̄ēbua,
 wà gwa tó v̄ēɔ bɔlɔbɔ,
 wà e tó gb̄efu vú pia.
 We má yeanzi ɔlun̄e.
 14 S̄éé lávu gí dàgua,
 libe nana bui píi kú wá kp̄eɛɛ.
 Ma a zi ní a dafuo kàlene,
 ma yenzide.

8

1 Tó ma d̄on n ũ
 wa yó mí wá kp̄akówa yāa lé!
 Tó ma kp̄aaŋnɔ b̄aasi,
 d̄ó má lépema, wa sakamaguo.
 2 D̄ó ma ḡennɔ ma da'ia kp̄éu,
 mí v̄ē gí na kpama ñ mí
 ní gb̄efu í nanao.
 3 Aà ɔz̄e ku ma mi z̄i,
 aà ɔplaa liaamazi.
 4 Yelusaleŋ n̄en̄naɔ, ma naé Luazi,
 ásu dúsakŋkpaw̄eɔ,
 ásu wá báas̄e gb̄oo e a lé ká.
 Yelusaleŋ n̄en̄naɔ
 5 Déme b̄ó gb̄áau, àle m̄ó,
 àle gb̄aa'e a yenzidewa keei?
 Nɔɔ
 Ma n vu mao lí gb̄áu,
 wek̄i n da n n̄s̄i,
 wek̄i nɔw̄aw̄á m̄òuw̄á ̄à n i.
 6 Ma na n s̄owa lán seelakeb̄ó pó wí da ní n̄e ge ní ɔwawa,
 asa yeaḡs̄ei í m̄ómá lán gawae,
 báas̄epi pásí lán mia'ewae.
 I namá lán téwae,
 í kúmá lán té sà z̄ɔwae.
 7 Baa isi a f̄ó báas̄e ted̄eɔ,
 baa swada í a f̄ó daao.
 Tó gb̄é a be àizeɔ kp̄a píi
 báas̄e lua yáí,
 wa sakaaágu búubuue.
 Yelusaleŋ n̄en̄naɔ
 8 Wá dáuna v̄í, i yó b̄ɔb̄o.
 Kpelewa wá ke
 tó gb̄e ye ḡe aà yáuí?
 9 Tó a de bíi ũe,
 wá guleŋb̄o bowà ní ánusuoɛ.
 Tó a de bílɔle ũe,

wá káka ní sɛde líoe.

Nɔɛ

¹⁰ Bìin ma ù,
ma yó mé a guleŋɔ ù,
ó má de ma yenzideɛ
gbé pó í aafia iè ù.

¹¹ Salomɔɔ vɛɛbu vɛ Baalamɔ,
à búpi ná gbèwinaɔne ní ɔzì.

An baade líɔ flabo ánuŋu ɔwatɛ òaasɔɔɔ.

¹² Salomɔɔ, má azía vɛɛbu víe,
má ánuŋu ɔwatɛ òaa sɔɔ kpama,
mí a òaa do kpa vɛɛbu zíkɛnaɔwa.

Kia

¹³ N gbé pó niɔ ku kaaɔ guu,
wí swáɔnzi,
to má n lɔɔ ma.

Nɔɛ

¹⁴ Ma yenzide, mɔ kpakpa,
ní kɛ lá tue ge búasan bɔbɔna
í kɛ sìsì pɔgínadeɔ musuwa.

ISAIA

Yá pɔ́ kú lée bee guu

N Ebelu yáa Isaia tɔ́ bɔ́ɔle mè Dii í n suaba. Ama Lua gbéɔ suabaa doú n pɔ́ pɔ́ gbéɔ lo yaoa. A yáí lée bee yá í dimá. A lée mèn baaɔ́ n soolooe (66) kpaalea lée aaɔ́:

Lée 1 e 39 Anabi Isaia kè Lua ledɔ́ɔkena ú Yelusaleúdeɔne yápaɔ́i gɔ́ɔe. Gɔ́ɔ bee Egipiɔ gbáa lé sɔaa mé Asilio gbáa lé káfi.

E wàò gé Yesu Kilisi ii wè 734, gɔ́ɔ pɔ́ Aaza de Yelusaleú kía ú, Silio n Isailio (wí me lo Eflaiú) ledoukè, ɔ́ aa zíkà n Yudaɔ, kè Yudapiɔ e namá, wi zíkà n Asilio.

Wè 722-721 guu Isaili búsu mĩde. Asilio n meewia Samali sí, ɔ́ aa tà n n gbéɔ.

Wè 701 guu kí Ezekia kpalablegɔ́ ɔ́ Asilio koezɔ́ Yelusaleúzi, ɔ́ aa Yuda búsu kpaalè.

Gɔ́ɔ bee anabi Isaia bɔ́ gupuaú negɔ́na ú, aa yáa adoa. A mè Asilio wétéamɔané bɔ́ Lua kíie, àle a gbé náaisaidepiɔ swágagae. A gí Yelusaleú dɔ́aanaɔ lekpaalɔnɔ dasiɔ n n bɔ́a ikoyá kpeo n n yázeɔaio n lousisiyá pɔ́ aa koleaɔ n n gbáamɔa taasideɔne n yápaɔ́e dasi. Ama tó kai mɔ́, anabipi ya'oaané í n gba sɔ́, í n nɔ́se níniné.

Yápii guu Isaia í oné aa Lua náaike, atèsa lé pɔ́ a gbènéɔ, aai zíkè aa yádileɔwa. Isaia ò à kpàle à síwà à mè, sema luanaaika mɔ́ n yámaakeaɔ, baade zía yáa musu n wéledeɔ yáa lo n gbáadeɔ yáa pii.

Lée 40 e 55 ɔ́ wí me Isailio nɔ́seninia yá. Búsu yáa líle sa. Babilonideɔ mé aa gɔ́ dɔ́aaa Asilio gbɔ́e, aame gɔ́ gbáa ví, ɔ́ aa Yelusaleú sí e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 587, aa gbé pɔ́ kú a guu náaa tárnɔ. Gbé pɔ́ wà n sélé wà tárnɔ lé kɔ́ lala wále me: Lua wéle kaaleaá Babiloni táaa ziblea Isailio Luawa yá mɔ́ɔ? Wà n kè búsu pɔ́ Dii kpámáwa zázá, wà gíné aa lousisi Dii kpéu, ɔ́ an pɔ́ na lo, aa díle Dii pákpáɔzi, à káaagu máan lò, ge a gbáa ví lon lò, wa dɔ́o.

Gbé pɔ́ an pɔ́ yaapiɔ ɔ́ anabi lé ya'oné. A mè Lua a zíkè Peesio kí Kilusi nɔ́se guu, kè à a gbéɔ suaba. A n bɔ́ a gèn plaade lá à n bɔ́ Egipi búsuu yáawa, Lua gbépiɔ i ea ta búsu pɔ́ Lua kpámáú. Lá Lua mé dúnia Kena ú, a fɔ́ yá pɔ́ a mɔ́ o, i gbasaa kè. Gbé pɔ́ ziblemápi táaa pɔ́ gianaɔne.

Wedɔ́a yápiɔ guu yá mèn síiɔ́ ku, àle gbé pɔ́ wí mè Dii zíkèna yá'o: (42.1-4, 49.1-6, 50.4-9, 52.13-53.12). Lua baakuaɔnɔ gbɔ́zà lá guu gbépi mé Yesu Kilisi pɔ́ wà dɔ́aa wà aa yá'ò ú (Zin 8.30-35).

Lée 56 e 66 yáa gbé pɔ́ wà tárnɔɔ ea sua Yelusaleú yáe. E wàò gé Yesu Kilisi ii wè 538 Peesio kí Kilusi ɔ́dà láú à mè gbé pɔ́ wà n sélé wà súrnɔɔ ea tá n búsuu, aai ea Lua kpé kèke wà dɔ́. Kè aa kà we, yá zí'ú n lé. An meewia Yelusaleú ɔ́kpá, gbé pɔ́ aa gɔ́ beɔ búsu kèaakèaakɔ́e, mé luanaaikenaaɔ dasi lo. Wále yáke a zéwao, baa kúleaa táaɔne èa fèle n gbáao se.

Ama anabi Isaia azía ɔ́loné Dii zína ú, à bao na kpá taasideɔne, à pɔ́siadeɔ gbá sɔ́. (61.1-3). Gɔ́ɔ pɔ́ Yesu mɔ́, a dɔ́ zí pɔ́ a mɔ́ keiá anabikezípíe. (Luk 4.16-21).

Isailio swágbaakea

1 Yá pɔ́ Amɔ́zu né Isaia è Yuda búsu n Yelusaleúo musu Yuda kíaɔ Uzia* n Yotaúo† n Aazao‡ n Ezekiao§ gɔ́ɔn ke:

2 Musudeɔ, à yáma!

Gbé pɔ́ kú zíleɔ, à swákpa!

Asa ma Dii ma mè,
ma néɔ sí ma n gwá,

ɔ́ aa gímazi.

3 Zu a dii dɔ́,

zàa'ina a blekalékí dɔ́,
kási Isailio ye yápi dɔ́a yáio,
ma gbépiɔ lío yá dɔ́o.

4 Waiyoo bui duunkena pi!

Tàae kè n musu zɔ́!

Gbènazín váikenaɔ! Né vláaɔ!

Aa pákpá Diizi aa mikpelè,

* 1:1 2Kia 15.1-7 † 1:1 2Kia 15.32-38 ‡ 1:1 2Kia 16.1-20 § 1:1 2Kia 18.1-20.21

aa saká Isailiᵛ Lua Kuaadoadegu.

⁵ A ye aà ea á gbɛ̀ yà?

B̀yáì a gí lé b̀ aà yá kpɛ̀i?

Mí gyá sè, s̀ ỳèèè làa mí.

⁶ Za á kèsewa e à gè pè á miwa,

aafia ku gueio,

sema b̀ ní fláala iaᵛ ní b̀ uusikeaᵛ.

Wi ɔ̀t̄ a keewa à ib̀o,

wi nísimawá wà zwáa yèwàò.

⁷ A bùsu g̀ da giie,

á wéleᵛ tekù.

Bui z̀lloᵛ á buap̀ó s̀le á wáa,

à g̀ da gii ké aa z̀blèwá yáì.

⁸ Siᵛna mé g̀ adò lán v̀èbu kolakpewa.

A g̀ lán pèn bua yáayáasuwa,

lán wéle p̀ wà koez̀iwa.

⁹ Mé i ke Dii Zìg̀de wá k̀naeᵛ t̀wèèò,

d̀s wa g̀ lán Sòd̀uwa,

wí b̀ lán G̀m̀ᵛwa.*

¹⁰ A Lua yáma,

á kía p̀ á yá muaa ní Sòd̀uᵛdeᵛ.

A swáᵛ wá Lua ikoyáì,

á G̀m̀ᵛ dendaeᵛ.

¹¹ Ma Dii ma mè:

Sa dasi p̀ ále oa demee p̀e ùe?

Sa p̀ wí a p̀ káteu à tékù oaa

ní s̀o ní p̀ mekpaa nísio ni b̀mala.

Gáae ní s̀o ní bleo au lí kamaguo.

¹² Ké a m̀ ze ma ae,

déme bee gbèawáì?

P̀ó kilimpaa ma uapi.

¹³ Asu ea ma gba p̀p̄á b̀o,

má ye á tulaleti g̀yáìo.

Dikpe p̀ i ke m̀b̀z̀l ní kámabog̀ᵛᵛ,

á k̀káaapiᵛ váie, má f̀o.

¹⁴ Má za á m̀b̀a dikp̀eᵛgu

ní dikpe p̀ i keᵛ píi,

í ma kù gbáa lán asowae,

ma kpaᵛ ní a seao.

¹⁵ Tó a ɔ̀sè musu a wabikèa,

má a wé ga zue,

baa tó a wabikèa k̀s̀k̀s̀s̀,

má swáseio.

Gbède'au g̀kpa á ɔ̀wa.

¹⁶ A zu'o, í g̀ gbásisai,

à yáwáì tó,

má ye má á e ní váikèao b̀o.

¹⁷ A fele ze ní maakèao,

b̀ te yázedekèai.

A gbè p̀ wàle gbàam̀néᵛ dazewa,

í yánakpa tone p̀ gwana v̀ioᵛwa,

í yá g̀g̀ gyaa gbèandoᵛne.

¹⁸ Ma Dii ma mè:

A m̀ wá leᵛduke.

Baa tó á duuna g̀wá téèè lán ẁɔ̀t̄enawa,

a g̀wá píuu lán buawae.

Baa tó á g̀wá téèè lán g̀aalulawa,

* 1:9 Daa 19.24, Lom 9.29

a gōwá púuu lán sākāwæ.

¹⁹ Tó a wei mé a ma yāmá,
áó á búsue bee ble maa bleæ.

²⁰ Tó a gi sō mé a swágbāakè,
wa á dæde ní fēndaæ.

Ma Dii ma lé mé ò.

²¹ A gwa lá wéle pó náai ví yāa gō káaluá ũ sa.

Maakea ní yázedeo di a guu yāæ,

tiasa gbēdenaó mé kò a guu.

²² N ánuu tánkpa kè,

n vēæ maa kè íwa.

²³ N dōanaó swágbāakè,

aa ná kpáíwa.

Ampii aa ye gbagusæi,

aaó kpáleke gbaí.

Aali yānakpa toneowao,

aali lēda gyaaazio.

²⁴ A yáí tò ma Dii Zīgōde Isailio Lua Gbāade ma mē:

Kai ma ibæo! Má tōsiwæ,

ma pō i weewá.

²⁵ Má òdiéwæ sa,

mí á baasa lán mōwa ní kasagbōo,

mí á gbāsí wolowá pii.

²⁶ Má tó áó dōanaó ví lán yāawa,

á ledamadeó i gō ní kua ziwa.

Bee gbæa wi me á wéleæ

yázede wéle ge náai wéle.

²⁷ Má Sionadeó bō íadaama guu,

an gbé pó nòselleó bō yázede yáí.

²⁸ Má táædeó ní duunkenaó wíwi píie,

gbé pó aa pákpámazió mide.

²⁹ Wí a á kú

gbéneli pó káágu a sa'ómáó yáí.

Á gææ a gō kpá á wéie

swalu sa'oa pó a zæðó yá musu.

³⁰ A gō lán gbéneli pó a lá wólowa,

lán swalu pó a í láawa.

³¹ Gōsa gbāa a gō lán sè giiwa,

aá yákea ío de tekona ũ.

A tékú ní a yákeao sánue,

gbæe aó ku we à tépi deo.

2

Dii gbèstí

¹ Yá pó Amozu né Isaia è Yuda búsu ní Yelusaleŭo musun ke:

² Gōgbezāzí Dii kpé gbèstí

a gō gbèstíó mide ũ.

Wa se læsí de sístíola,

bui píi i siu we.

³ Dasi a gé we aai me:

A mō wà Dii gbèstískú,

wá gé Yakobu buio Lua kpéu,

i wá da a zéwa, wíó bæu.

Dii yádaané a bō Siona,

aá yá a bō Yelusaleŭ.

⁴ A yágōgō buioæ,

a yákeke dasioæ,

aai ní fēndaó gbēgbē líle soona ũ,

an s̄nao s̄ máaso limibobo ũ.*
 Buie a f̄nda se a deezio,
 wa zikaa dada l̄o.
 5 Yakobu buio, à m̄,
 wà be Dii gupuaui.

Dii yákpalekeḡozi

6 N n gb̄é Yakobu buio v̄uaa,
 asa gukpe oi yá t̄máe.
 Aa òd̄idi m̄aso yáwa lán Filit̄owae,
 aa k̄o k̄u ní buipaleo.
 7 Anusu ní vuao di ní b̄usuue,
 an àizeo lé v̄io.
 S̄o di ní b̄usuue,
 an zikas̄goo lé v̄io.
 8 P̄o p̄o aa k̄e táa ũ di ní b̄usuue,
 aai kuleke ní z̄ip̄ione.
 9 Gb̄enazinao ḡo suuunno,
 aa ḡo ȳe.
 Nsu s̄uuker̄ino!
 10 Bàale Dii z̄oke gawi p̄o í to vía ní k̄ue,
 ní s̄o gb̄eu, ní ul̄e eu.†
 11 Waladeo mi a ḡo pélea,
 gb̄eò íandaa a mide.
 Dii mé a t̄bo ado ḡo beez̄i.

12 Dii Z̄iḡode ḡo d̄ile
 ȳo deone ní waladeo pii
 ní íandana p̄o aai r̄iza se les̄o,
 13 Liba b̄usu sede lí gb̄aa z̄o
 ní Basana b̄usu gb̄enelió pii,
 14 gb̄es̄is̄i misonao
 ní s̄is̄i les̄les̄o pii,
 15 kalanga les̄o
 ní bíi gb̄aa pii,
 16 ḡo'ilena laatanao
 ní ḡo'ilena beedeo pii.
 17 Gb̄enazina wala a kp̄ale,
 gb̄eò ȳokea a busa.
 Dii mé a t̄bo ado ḡo beez̄i,
 18 táa i ḡe m̄o.
 19 Tó Dii f̄le ní d̄unia kpōeao,
 wa bàale aà z̄oke gawi p̄o í to vía ní k̄ue,
 gb̄eò ta gb̄e'eo guu ní vukpe'eo.
 20 Z̄ibeez̄i aa ní táa p̄o wa pí ní ánusuo ní vuao
 wà k̄uléne k̄ole é̄naone ní sasio.
 21 Tó Dii f̄le ní d̄unia kpōeao,
 wa bàale aà z̄oke gawi p̄o í to vía ní k̄ue,
 gb̄eò s̄o gb̄e'eo ní gb̄es̄o guu.
 22 Asu gb̄enazina náaik̄eo.
 Iana í weò, b̄on aà ũi?

3

Yadaa Yelusaleudeo ní Yudaia

1 Gwa! Dii Lua Z̄iḡode
 a lípana p̄o Yelusaleudeo ní Yudaio lé gb̄aa'ewa gá,
 a ní k̄us̄ua ní ní ío síma pii.
 2 A ní neḡs̄nao ní ní z̄iḡo símae

* 2:4 Yoe 4.10, Mis 4.1-3 † 2:10 Zia 6.15

ní ní ḍoanao ní ní ānabiɔ
 ní ní m̄asokenaɔ ní ní gb̄ēz̄ɔɔ.
 3 A ní sosa badeɔ ní ní gb̄aadeɔ s̄imáe
 ní ní ledamadeɔ ní ní z̄ikenaɔ
 ní ní w̄eɛɛk̄eneɛde k̄asaaɔ.
 4 A èwaasonaɔ kp̄áné k̄iaa ũ.

Gb̄é p̄ó an yá ĩ ḡé ní kp̄eo à su ní aeo mé aa ḍoané.

5 Wa k̄s̄ b̄óó'i mi,
 gb̄é ní a gb̄éɔ, gb̄é ní a gb̄édeeo.
 Èwaaso a gb̄ēz̄ɔɔ lele,
 b̄eɛɛsaide a z̄oado gw̄awidewa.

6 Gb̄é a a d̄auna k̄u a mae be, i oè:
 N ula v̄i, k̄ew̄e ḍoana ũ,
 kaauaɛ bee k̄ek̄ea ḡò n yá ũe.

7 Z̄ibeez̄i sa i p̄una à me:
 Ma ḡēne no.
 P̄oblea ge p̄okasa ku ma beo,
 nísu ma kpa gb̄éne k̄iaa ũo.

8 Yelusaleũdeɔ lé fua,
 Yudaɔ lé ke k̄élek̄e.
 An yá'oa ní ní yákeao b̄ò Dii kp̄e,
 aa le'è Dii gw̄awidewa.

9 Wa ní táae d̄s̄ ní w̄éwa,
 aai ní duunake gupuaa lán S̄odoũdeɔwae,
 aali kp̄aguiɔ.

Waiyoo ampiɔ, aa k̄isia i níziáe.

10 A o gb̄ēmaaɔne aao ku aafia,
 asa aa ní yákeao gb̄e'e.

11 Waiyoo váikenaɔ! Aa yá'e,
 asa p̄ó p̄ó aa t̄s̄ mé a b̄olené.

12 Èwaasonaɔ lé ma gb̄éɔ w̄etá,
 n̄oɔ mé lé k̄iblemá.
 Ma gb̄éɔ, á ḍoanaɔ mé lé á s̄asá,
 aale á da z̄é váiwa.

13 Dii m̄ò z̄òle a ḡinaa,
 à f̄ile lé yákpaleke ní gb̄éɔ.

14 Dii lé yáda a gb̄é gb̄ēz̄ɔɔ ní ní ḍoanaoia à mè:
 Ame a ōm̄ale ma v̄ēebu,
 a taasideo p̄ó n̄aaa á k̄ale á kp̄éou.

15 Déme á gbá z̄é à ma gb̄éɔ w̄iwi
 à taasideo d̄ēnz̄i?
 Ma Dii Z̄iḡode, máme mále á la.

Yelusaleũ n̄oɔ

16 Dii mè, Siɔna n̄oɔ ȳóó v̄i,
 aal̄o bebe w̄aɔ ní waa b̄ob̄o ní ae,
 w̄aɔ w̄éblaavu bilebil̄ené,
 aal̄o táa'o m̄eɛɛm̄eɛɛ
 ní z̄à k̄ōf̄ideɔ daa ní gbáwa.

17 A yáí Dii a to Siɔna n̄oɔ mi b̄okeleka,
 a to an mi gbáa ke.

18 Z̄ibeez̄i Dii a ní n̄oam̄bleb̄oɔ wolomá,
 z̄ad̄angbawaɔ ní falanaɔ ní ōneɔ

19 ní sw̄álib̄o ní z̄aɔ ní s̄alanaɔ

20 ní p̄ókum̄musuɔ ní ḡàs̄iḡbeɔ
 ní seɔ ní tulaleɔ ní eseɔ

21 ní t̄āanaɔ ní t̄āana ní p̄ó

22 ní zw̄aaɔ ní p̄ob̄ḡauɔ

ń ula gbàà ń kiopēnao

²³ ń díi ń pólé lēnao

ń tulu pó aai díi ń gomusuo.

²⁴ An gí na gbēu, gí íi mé a gō dō,

an se gbēu, zō ba mé aō dō ní pi.

An mitāa gbēu, migbaa mé a gō,

an pōkasaō gbēu, zwānkasa aao yea,

an maa gbēu, mō wāa seela mé aō ku.

²⁵ Wa á záo dede ní fēndaoe,

wa á negōnao dede zí guue.

²⁶ Siōnadeō wēnake aa zōb,

aa gō kálea tōle ogii.

4

¹ Zibeezī nōe gbēon soplaō gōe mēndo sikōwa aa me:

Wáō wázla gwa,

wíō pōkasa ke wázlae.

Wibōwēe, n tó iō kuwá.

Vlá pō Dii a to à pā

² Zibeezī Dii a to Isailiō vlāpa,

aō maa mé aō gawi ví.

An būsū pōō aō zōō,

a Isaili kōnao ka bēee ní gawiowa.

³ Gbēé pō aa gō Siōnao,

gbéé pō aao ku Yelusaleūpiō,

waō o gbéé pō wá ní tó kē wēni taalaupionē Lua gbéō.

⁴ Dii a Siōna nōeō áma wolomá,

a gbēde'au wolo Yelusaleūdepiōwa.

Tó à yákpalekēnō ní téo máa,

⁵ a telu kúle Siōna gbēsísí

ń gbéé pō káaaa wēōwa píi fáane,

i tēlepíō gupua kúlewá gwāasína,

asa Dii gawi mé a kúlewá píi.*

⁶ Aō de mikpakíi ū fáane,

ké à uena danla íatē gbāa yái.

Aō de yekíi ū lō,

ké wá e ulēu zàa'iana ní louoe yái.

5

Dii vēebu

¹ Má lesi ma yenzidee aà vēebu musu.

Ma yenzide vēebu ví sísí táaeđe pōleu.

² A a gu bí à a gbēō kōle,

à vēeli maaō bàu.

A gugwakíi lesí dà a guoguo,

à vēēfēkíi yō a guu.*

Aà wé dōi à né maa íe,

ō né gia a ìè.

³ Tiasa Yelusaleūdeō ní Yudaō,

à yágōgōwēe, mapi ní ma vēebuo.

⁴ Yá kpele mé gō mā ke ma vēebue,

mé mi kēo ní?

Ma wé dōi aà né maa ímee.

Bóyái à né gia ímeeí?

⁵ Tiasa má oé lá má ke ma vēebue:

Má a kaa gbooe, wí a òkpa,

* 4:5 Baa 13.21, 24.16 * 5:2 Mat 21.33, Maa 12.1, Luk 20.9

má a bílì daaíe, wi òzòwà.

⁶ Má pákpaiè,
wa a líò mibo ló, wa a sēwao.
Leaa ní lesikaoo mé a fele we,
mé má o loue asu ma we ló.

⁷ Isailì mé Dii Zìgòde vèebupi ù,
Yudaò mé kaa pò í pònakèò ù.
Yázede a wèele, ò gbèdea mé kò,
aà wé dò maakeai, ò búbua mé dò.

Waiyoo vaikenà

⁸ Waiyoo gbé pò aai kpé nanakòwa,
aai bú pépekòle e gu láa,
aai gò búsu ví rído.

⁹ Dii Zìgòde ò, ma swá má à mè:
Ua yálapì gò uazí ùe,
be zò maapì gò bezia ùe.

¹⁰ Baa vèebu bà kwi,
a vèe a ka litili baoo,
pówena zaa le basò tsa guu,
le kwi wa e.

¹¹ Waiyoo gbé pò aai fele kòkò
wàò kpáleke í gbàai,
aai gègè vèei gwáasina
e à gè fèlérínò.

¹² Mòna ní kotilio ní gáao ní kuleo
ní vèeo ò aai pònakèò.
Aai Dii yákeo dao,
aai láasooke zí pò a kèwao.

¹³ Ma gbéò ònkésáama yáí
wa ní sèle tárínò.
An gbé gbià gaga ní nòanao,
imi a ní daside de.

¹⁴ A yáí tò beda lé vù,
à le'èle à gèagè.
An gawideò ní ní dasideò siu we,
ní ní zòadeò ní ní pònakènaò sánu.

¹⁵ Gbènazínaò gò suuunnò,
aa gò yèe,
waladeò gèe a gò kpá ní wéi.

¹⁶ Dii Zìgòde a tóbò yázede guu,
Lua Kuaadoade a a kuaadoake òlóné yáke a zéwa guu.

¹⁷ Sàò i gbasaa kú ní dádàkèkdi,
sànebòlonaò pòble òdeò beziapiu.

¹⁸ Waiyoo gbé pò aai yāvái dò ní ní mòafilio,
aaiò ní duuna gále ní kpe lán zugowaò.

¹⁹ Aai me: Yá pò Lua kua,
aà bòò kpakpa wà wesie.
Yá pò Isailìò Lua Kuaadoade lé yá mó wà e.

²⁰ Waiyoo gbé pò aai me vaie maa
mé aai me maæ vaìò.
Aai gusia dile gupua ù
mé aai gupua dile gusia ù.
Aai íi dile na ù
mé aai na dile íi ù.

²¹ Waiyoo gbé pò aai e wà kà,

aaí n'zía díle ɔ́nɔna ɔ́.

²² Waiyoo gbé p'ó aa t'òbò w'emia guuɔ
n' g'osa p'ó aa í gb'aa y'aa'laa d'ò.

²³ Aaí y'ana'kpa t'aaede'owa g'bagusae y'ái,
aaí gb'ema'ao y'á má'lené.

²⁴ A y'ái tò lá té í áwa s'asá
mé s'è í kwé té guu,
m'aa an z'inao y'ó,
an v'úo g'è n' í'anao lán luut'ewa,
asa aa g'í Dii Zig'ode ikoy'ái,
aa saká Isaili'ɔ Lua Kuaadoade y'áue.

²⁵ A y'ái Dii p'ok'umab'òb'ò a gb'é'owa,
à ɔ ue s'umá à n' gb'é.
Gb'è'sis'ɔ d'èe,
an g'eo g'ò k'á'le bàasi lán b'isawa.
N bee'ɔ p'ii aà p'ok'uma i k'p'á'leo,
aà ɔ gi loo'ar'lae.

²⁶ Dii gud'ok'èk'ii díle bui z'áz'òne,
à swe p'è gb'é p'ó k'ú t'ò'le lé'waa'zi.
Gwa, aale m'ó w'aa'waa díoo.

²⁷ An gb'èe i k'pasao,
an gb'èe i g'è'nal'eo.
An gb'èe lé igofampao,
i lé n' gb'èe d'ed'eo.

An gb'èe p'ò'd'ompi i f'eesio,
an gb'èe kyaleba i k'èo.

²⁸ An ka'ɔ lena, an s'áo k'aa p'íie,
an s'ó' swe gb'aa lán g'besiwa,
an s'ó'go' gb'á lé lias'áiz'ɔ lán z'áawa.

²⁹ An k'f'i d'ɔ lán n'ò'okusi b'ò'ò'owa,
aale p'una lán n'ò'okusi b'ò'ò'owa.
Aale lé k'ú p'ó'wa n' palaa'o,
aale ta'ò, gb'èe a f'ó gé síio.

³⁰ Z'ibeez'í aao p'una'má lán í'sia p'unaawa.
Tó n b'ù'supi gwá,
gusia n' yooyeao mé a'ɔ ku we,
gu a sisi luabesiana y'ái.

6

Lua Isaia dí'ea an'abi u

¹ W'è p'ó k'í Uzia g'á,* ma Dii è z'ò'lea báawa musumusu, aà gomusu p'ó b'á'e aà gb'á'z'í aà k'p'é p'á.

² Malaika gud'ò'anao ku aà mia, an baade g'á'sia soolosoole. Aa a m'èn plapla k'ú n' oaa, a m'èn plapla s'ò n' m'ewa, a plapla p'ó g'ò'ò' ɔ a'ái vua'ò.

³ Aale ok'ò'e:
Kuaadoade, Kuaadoade, Kuaadoade Dii Zig'ode!

Aà gawi d'ú'nia p'á p'ii.†

⁴ Lua k'p'é k'p'ee'le'li'ɔ d'èe t'ò'le'u malaikapi'ɔ b'ò y'ái, ɔ s'ú'le k'p'é'p'í p'á.‡

⁵ ɔ ma m'è: Y'á g'í'ae sa, k'egua, asa ma lé gb'á'le'ae, mé gb'é p'ó má k'ú n' guu'ɔ lé gb'á'le'a, ɔ ma wes'í K'í Dii Zig'odele.

⁶ ɔ malaikapi'ɔ do tey'ò s'è g'bagbak'ii n' k'p'á'oo, à v'ua m'ò'ò ma k'íi,

⁷ ɔ a z'ò ma lé'wa à m'è: Lá à z'ò n' lé'wa, n' t'aae k'è'ma, wà laká n' duunaan we.

⁸ ɔ ma Dii b'ò'ò' m'á à m'è: Dé má z'ii? Dé'me a gé'w'è'e'i? ɔ ma m'è: Má k'é! Ma z'í m'e.

⁹ ɔ à m'è:

G'e n' o gb'è'ò'ne,

* 6:1 2Kia 15.7 † 6:3 Zia 4.8 ‡ 6:4 Zia 15.8

aa swákpa aao gé yäemasai,
 aa wéteí aao gé yäedóssai.
 10 N ní wé dené ke aasu gu'eo,
 ñ ní swá gbáakúné ké yá su géuo,
 ñ ní nòse tatané ké aasu yáe dō
 aa ea sua, mí ní gbágbaó yái. §
 11 Ǿ ma aà là: Aò de màa e gwo ùma ni, Dii? Ǿ a wèa:
 E gwo pò an wélepíò kwè wliü,
 gbèe ku a guu bo,
 mé wà ní búsupi káale dèwo,
 à gò bezia ü,
 12 mé má tò wà tà ní a gbéò zázá,
 wà búsupi tò da fwo.
 13 Baa tó an gbéò kwide gò we,
 wa ea ní tóbzò be.
 Lá wí kpakpaa ge kpàkefwooli zō
 a miōna i vlāpa,
 màa bui pò a kua adoa a gō a miōna ü.

7

Emanueli seela

1 Gwo pò Yotaü né Aaza, Uzia tōuna de Yudaò kía ü, § Siliò kí Lezini ní Isailiò kí Peka, Lemalia néo gè léleí Yelusaleüwa, § aa fùa.*
 2 Ǿ wà gè wa ò Davidi bui Aazapíe wà mè: Siliò ledotùkè ní Eflaiü buiò. Ǿ sō kèaàgu ní a gbéò,
 aa lùalua lá ñana i likpe lá deedeewa.
 3 Ǿ Dii ò Isaiiae à mè: A bō gé dai Aazale Ikalèkli Musu íze lé pópizeu ní n né Gbèkōnao' easuo,†
 4 ní oè aào kú ní laaio kpálea, asu to vía a kú yàa miōn sùelede mèn plapiò yáio. Asu to iwáa
 ka a pōa Siliò kí Lezini ní Lemalia néo pōbōa ní núu yá musuo.
 5 Siliò ní Eflaiü buiò ní Lemalia néo váikpaaiaànò aa mè,
 6 wà gé léleí Yudaowa wà gbáamōné, wà ní ke yáiyai wí Tabeeli né kpáné kpalau.
 7 Ma Dii Lua ma mè:
 Bee a keo, bee a ní leo,
 8 asa Damasi mé Sili búsu mi ü,
 Lezini sō, §me Damasi mi ü.
 Wè baašōo gbea Eflaiü buiò gō wíwia,
 aao de ppe ü bo.
 9 Samali mé Eflaiü buiò búsu mi ü,
 Lemalia né sō, §me Samali mi ü.
 Tó Aazapi i ze ní ma náaikēaoo,
 aò zēao.
 10 Dii èa yā'ò Aazae à mè:
 11 Seela gbea ma Dii n Luawa,
 baa yá pò kú za tōle nōnau,
 ge yá pò vì luabepuanaa.
 12 Ǿ Aaza mè:
 Má seela gbeao,
 má Dii le mà gwao.
 13 Ǿ Isaia mè:
 A yáma Davidi buiò!
 Gbènazínaò kpasaaánò i mōwáo,
 § á ye ma Lua kpasaaánò ba?
 14 A yái Dii a seelakeé azia.
 Gwa! Wéndia léso a nōsi‡
 à ne'í gōe ü, i tōkpaè Emanueli. §
 15 Tó à zōkù, mé a vāi dōkōe ní maao, vífaii ní zōo mé aò de aà pōblea ü.
 16 E népi àò gé kái vāi dōakōe ní maao sō, kía gbēon pla pò ní ní vía vīò búsu a ziabō.

§ 6:10 Maa 4.12, Zaa 12.40, Zln 28.26-27 * 7:1 2Kia 16.5 † 7:3 Isa 10.21-22 ‡ 7:14 Mat 1.23 § 7:14 Bee mè Lua kúwanò.

17 Dii a yámone ní n gbéwò ní n de bede, òme Asilìo kía ù. Za gwo pò Eflaiù buio ní Yudaò kèkòwa, gwo bee taa i kèo.

18 Zibeezì Dii a swe pe ùsínawzi Egipi swawò zòleu ní zò pò kú Asilìo bùsuu.

19 Ampii aa mò kpa swa'è zòolowò guu ní gbèswòwò ní le kpèwò ní bia'èwò.

20 Zibeezì Dii a gè sémá Uflata baale Asilìo kía ù, i á miká ní á mekào ní á lekànao waoé.

21 Zibeezì wa zuda ní bleda mèn plao daaleu.

22 Pò beewò ví mé a gò di gbé kóna pò gò bùsupiowòne, vífaii ní zò iwò de ní pòblea ù.

23 Zibeezì gu pò véeli òaa sòo pò ká ánuusu owatè òaa sòo ù kuu, leaa ní lesikaoo mé a gòu.

24 Wali gé toekai we ní gbàlao, asa leaa ní lesikaoo mé a gupi sisi.

25 Sìsì pò wà bú kèuwò sò, gbèe a gé we ló leaa ní lesikaoo yáí. Wa zuwò ní sàò gbae aa kilimpapau.

8

Pónaaagwò Pòselekpakpa

1 Dii òmèe mà taala kooa zò se mà yáe bee kèwà: Pónaaagwò Pòselekpakpa.

2 Ma sa'ona Ulia ní Belèkia né Zakalio sìsi aawò demèe yápi seeladeò ù.

3 Ké ma wule ní ma nò ànabio, à nòsì à ne'í gòe ù. O Dii òmèe mà tókpaè Pónaaagwò Pòselekpakpa.

4 E àò gé Naa ní Baao oi dò, Asilìo kía a Damasidoò àizewò naaa, a Samalidoò pòò séle.

5 Dii òmèe ló à mè:

6 Gbèè beewò saká Siloe* í pò lé bàale busebusegu, ò aa zè ní Lezinio ní Lemalia néo.

7 A yáí tò má ní pá ní Uflata í zò pò a sìsì se à daguao, òme Asilìo kía ní a gbé gbiao ù.

8 A pa gè Yuda bùsuzi, i dagua, i bùsupi kú a nòe. Ipi yàasa lé da ní bùsua pii, Emanueli.

9 Buipàlè, à zì sòuke, wi á wíwi. Bùsuzàzàdeò, à swákpa! A gòkebòwò séle, wi á wíwi, A gòkebòwò séle, wi á wíwi.

10 Baa tó a lekpaál, páe. Baa tó a yádìle ní kòo, a kèo, asa Lua kúwanòe.

Víakea Luae

11 Dii a o gbàa nàa à yá'òmèe, à ledàa à mè másu gbépiò kea kèo. A mè:

12 Yá pò aale gwa lekpaáinzi yá ù, nísu díle màao.

Yá pò aale víakeè, nísu kèèò. Nsu to iwàa ka n pòao.

13 Nyò Dii Zìgòde yáma ado, òme kú n víakeè. Aà yá mé de à iwàa ka n pòaa.

14 Ome aò de n uleklii ù, mé aò de Isaili leè plawòne gbe pò í to wà gèmbòlewà ù, gbèsi pò í to aa fu ù.†

Aò de Yelusaleùdeòne bai ù.

15 An daside a gèmbòlewà, aa fu, aai ke kèlekèle. Aa si baipiu, i ní kú.

16 Má pò fí yápi taalawa seela ù, má kán'ò lé yádanepiwa ma íwaòne.

17 Ma wé dò Dii pò mikpèdò Yakòbu buiònezi, má aà náai ví.

18 Má ké, ní né pò Dii kpáawò.‡ Wá de Isailiòne àsi pò Dii Zìgòde pò kú Sìona gbe musu ò seela

* 8:6 Zaa 9.7 † 8:14 1Pie 2.8 ‡ 8:18 Èbe 2.13

ũ.

¹⁹ Tó wa òé à gé welende ge gèsisina pò aaiò yá'o rí kòlou hũuò kfi, yágbéaa á Luawa mé maaò ló? Wí gbéé b'ée àsi gbéa gèowa yà?

²⁰ A gé Lua ikoyādané gwa. Tó an yá i kpaafòò, gu i doné yāaò.

²¹ Aa bāabāabo rí būsuu, nāna a rí de, aa ke wēna. Tó an yēē lāa, an pò a pa, aai rí kía rí rí diio ká. Aa musu gwa,

²² aa zīle gwa, yā'ōma mé a rí le. Aaò ku gusia rí pòsia zōo guu, aai gō gusia níniuu.

²³ Ama gbéé pò kú yá'ōmaupiò aao ku gusiapiu gōopiio. Wà Zabulni buiò rí Nefatali buiò būsù kpèbò yāa, āma wa Galile būsù pò buipáleò kuu kpela zia za ísialeu e à gé pè Yuudé baawa.

9

Wà ne'iwēē

¹ Gbéé pò aa ku gusiauo gupua zōò è, gu dò būsù pò kú ga lézī deone.*

² N tò an pò kēna zōò, n rí gbá pōna maamaa.

Aale pōnake n ae lá wí ke pòkekegōowa, lá aale ziblea pò kpaalewa.

³ Asa n zuu pò wa dàné rí gāu rí go pò wàle rí gbēòò è'è. N rí wetānapìò fù lá rí kè Madiāōne yāawa.

⁴ Zīgō kyaleò rí rí ula pò au gōkpawàò, wa káteu à tékú yāa ũe.

⁵ Asa wà ne'iwēēē, wà wá gbá negōe. Lua kíakemi diē,† wáli oè Ledamade Bōnsaēde, Lua Gbāade, Mae Gōopiide,‡ Aafia Kía.

⁶ Aà kpala zōò rí a aafiao aò lé vīo, aò zōléa báawa Davidi kpalau.§ Aà kpala zīnapélea aò gbāa, aò yágōgō wásawasa a zéwa gōopiie. Dii Lua Zīgōde āia mé a mó rí beeo.

Dii pōpaa Isailiōzi

⁷ Dii yá'o kpāsā Yakōbu buiōne, yápi a wi Isailiō musue, ⁸ Samalideò rí Eflaiū buiò yápi ma. Aa wala rí káamaio vī aa mè:

⁹ Kpé pò wa dò rí bilikiò kwè, wá bo rí gbēoē sa. Wà wá kaadōenliò zōzō, sedē líò wá pé rí gēē ũ sa.

¹⁰ Dii rí ibēēò káfi, à rí wèlēò sóikémá.

¹¹ Silio bò gukpe oi, Filitēò bò b'e'ae oi, aa Isailiò sōsō rí lé pai. N beeo píi Dii pòkūma a kpáleo, aà aò looanlae.

¹² Isailiò i ea sù rí tōtonawao, aai Dii Zīgōde kfi wēleō.

¹³ A yáí tò Dii a Isailiò mi zō rí rí vláo píi, a rí zalio rí rí kefuò zōzō gōò do kóūe.

¹⁴ Gbēzōò rí gbéé pò aai rí mi da íaò mé mipi ũ,

* 9:1 Mat 4.15-16, Luk 1.79 † 9:5 Mat 28.18 ‡ 9:5 Zaa 14.9-10 § 9:6 Luk 1.32-33

ānabi egeṅaṅ mé vlápi ũ.

¹⁵ Gbḗpiṅ dṅaanaṅ lé ní sāsáe,
ṅ gbḗ pṅ tḗnziṅ lé midé.

¹⁶ A yáí an ḗwaasṅ i ka Diiguo,
an toneṅ ní ní gyaaṅ i keḗ wḗnaũṅ,
asa luayádansai váikenaṅ ní ũ,
yáḗṅsai mé íṅ dṅ ní léu.
N beeo píí aá pṅkúma a kpáleo,
aá ṅ aṅ looańlae.

¹⁷ Yávái í fɛlɛmá lán téwa,
í kú leaa ní lesikaoowa,
í da dào ní likpɛṅla,
a lu íṅ súdele bútna bṅ.

¹⁸ Dii Zígṅde kpḗnemuu a to búsupi tḗsee,
gbḗnazlṅaṅ mé aaṅ de tḗpi yáa ũ,
gbḗe a a dee wḗnagwao.

¹⁹ Wa pṅ li ṅplaii,
nṅana a gi àṅ ní de.
Wa pṅble ṅzei, kási wa káo,
baade a a gbḗdee sóso.

²⁰ Manase buiṅ ke Eflaiũ buiṅne,
Eflaiũ buiṅ ke Manase buiṅne,
ampii aai ke Yudaṅne.
N beeo píí aá pṅkúma a kpáleo,
aá ṅ aṅ looańlae.

10

¹ Waiyoo gbḗ pṅ aai yáfaasai ní gbḗwḗtáao yádileṅ.

² Aai taasideṅ yána síma,
aai ma gbḗ wḗnadeṅ yá málené.
Gyaa gbḗandoṅ í gṅ ní pṅ mṅṅaṅ ũ,
aai netone pṅ gwana víṅṅ waa.

³ Gṅṅ pṅ Dii mṅ íadaiwá,
wá bṅ za zázá wá mṅ á músikei,
á ke kpelewa ní?

Dé kíí á bàale géu aá á misii?
Mákíí á á àizeeṅ toui?

⁴ A kee kpéṅ,
sema à vlánau ní zízṅṅ,
ge àṅ ku gbḗ pṅ wá ní deḗeṅ guu.
N beeo aá pṅkúma a kpáleo,
aá ṅ aṅ looańlae.

Dii yadaa Asiliṅla

⁵ Waiyoo Asili pṅ aai pṅkúmaḅḅmámameṅṅ!
ṅme ma pṅkpḗne go pṅ na ma ṅzí ũ.

⁶ Mále ní kpakṅa ní bui luayádansaiṅ,
mále ní zí gbḗ pṅ aa ma pṅ fḗṅwae,
ké aa ní pṅṅ naaa, aa ní àizee séle,
aai ṅzṅmá zḗkpaaṅ lán pḗleawa.

⁷ Ama yá pṅ aale yán weo,
láasoo pṅ kúmán weo.
Gbḗṅ midéa yá mé dṅ ní sṅwa,
ké aa e buiṅ mṅnzṅṅ dasi.

⁸ Asa aai me:
Ma dṅaanaṅ kíaṅne píio lò?

⁹ Lá má kḗ Kaakemie,
má kḗ Kalenṅe.
Lá má kḗ Amatae,
má kḗ Aapadae.

Lá má kè Damasié,
má kè Samalié.

10 Ma ɔ̀bò ma tááò bùsuɔ̀ simá,
kási sɔ̀ an ðiipiɔ̀ dasi
de Yelusaleú ní Samalio pɔ̀ɔ̀la.

11 Lá má kè Samalié ní a tááò,
má kè Yelusaleú ní a ðiiso lé?

12 Tó Dii a yákea Yelusaleú Siɔ̀na gbe musu lezè, a Asiliò kía swágagàè wala pɔ̀ a ví ní aà
wekuaamao yáí.

13 Asa à mè:

Má kè ní mazla gbáaòe ní ma ònoo,
asa ma wé zèae.

Ma bùsu zɔ̀leɔ̀ ðè,
ma ní àizeɔ̀ náaa,
ɔ̀ ma ní gɔ̀sa kpalablenáò pàle.

14 Lá wí ɔ̀gè bá sakpeu,
màa ma buiò àizeɔ̀ náaa.

Lá wí gbe pɔ̀ bá gòà séle,
màa ma ní bùsuɔ̀ sí píi.

An kee i kúu'ooa,
an kee i lewèaaaa.

15 Tó wa mɔ̀o kúao, a zíkèe?

Tó wi sii seò, a zíkèa?

Lípana a liaa ní a kúnaoè?

Go a fele ní gbé pɔ̀ lé pɔ̀gbèðooe?

16 A yáí tò Dii Lua Zígɔ̀de
a ibabagyá kpa Asili kápi zígɔ̀ káapiɔ̀zi,
i to té aà gawí k'è.

17 Isailiò Gupua a gɔ̀ té ù,
an Lua Kuaadoade a gɔ̀ tévua ù,
i kú Asili leaaò ní aà lesikaoɔ̀wa gɔ̀ do kóú.

18 A aà líkpeɔ̀ ní aà swaluɔ̀ gawí midè míò,
aa láa lán gyáe ibabaawa.

19 Lí pɔ̀ a gɔ̀ aà líkpeu aò dasio,
baa néfèna a fɔ̀ a lé dèe.

20 Zibeezì sa Isaili kɔ̀naò na gbé pɔ̀ lèlemápiò kpe lɔ̀o.

Yakɔ̀bu bui pɔ̀ b̀piò,
Dii an Lua Kuaadoade ɔ̀ aa nai ní síanao sa.

21 Yakɔ̀bu bui kɔ̀naò ea su,
gbé kɔ̀napiò ea ze ní Lua Gbáadeo.

22 Isailiò, baa tó á gbéɔ̀ dasi lán ísiale ùfáawa,
an kɔ̀naò mé aa ea su.*

Pisaboa looaála ké yáze de e ke zài yáí.

23 Asa Dii Lua Zígɔ̀de mé a mɔ̀
ní kaale pɔ̀ a ðíleò á bùsuu píi.

24 A yáí tò ma Dii Lua Zígɔ̀de ma mè:

Ma gbé pɔ̀ kú Siɔ̀naò,
Asiliò á gbè ní fláò,
aa go'ò séázi lá Egipiò kèwa,
àma ásu víakenéò.

25 Asa à gɔ̀ yɔ̀ ké ma pɔ̀ weewá,
mí gbasa pòkúmabòbò má mà ní dède.

26 Dii Zígɔ̀de a felemá ní flaalao,
lá à Madiáò gbè Òlebu gbe saewa.

A a go poo isiaa,
là a kè Egipiònewa.

27 Zibeezì a ní aso go á gàu,
a ní zuu b̀é á nɔ̀e à é'è.

* 10:22 Lom 9.27

Asilio mɔa lélei Yelusaleūwa

28 Aa ku Ayata,
 aa bòle ní Mígɔ̀nɔ̀,
 aa ní asoɔ kàle Mimasa.
 29 Aa bòle ní gbeboleɔ,
 aa bòokpà Gɛba,
 Lamadeɔ lé lualua,
 Gibɛa Saulu wéledeɔ lé bàale.
 30 Galiúdeɔ, à búbuape!
 Laisideɔ, à swákpa!
 Waiyoo Anatodeɔ!
 31 Mademɛnadeɔ lé tíle,
 Gebiúdeɔ lé ulekíi wɛele.
 32 Gɔɔ bee aa pila Nɔ̀bu,
 aa ní gá gbáɛ Yelusaleúdeɔne Siɔna gbè̀sɪ̀sɪ̀ musu.
 33 Gwa! Dii Lua Zígɔ̀de
 ali lé̀sɪ̀pɪ̀ zɔ̀,
 ali zɔ̀pɪ̀ né,
 an gɔ̀naɔ kwɛ wíliú.
 34 A dào likpɛpi zɔ̀zɔ̀ ní mɔ̀oo,
 likpɛpi i kwɛ Lua Gbáade aɛ.

11*Yese gɔ̀na kpalablea*

1 Yese miɔna a vlápa a zínau,* a gɔ̀na a bo, i ne'i.
 2 Dii Nisina aɔ kuwà,
 a aà gba ɔ̀nɔ̀ ní wezɛ̀o,
 a aà gba gbáa ní lɛdaama zéo,
 a aà gba dɔ̀a, i to aàɔ Dii vía ví.
 3 Viakɛa Diiɛ a aà kási.
 A yágɔ̀gɔ̀ gbéɔne lá wé lé ewao,
 a yákekené lá àle mawao.
 4 A yákpaleke taasideɔne a zéwa,
 a dúnia wɛnadeɔ yánakpámá.
 Aà yá a dúnia gbéɔ gbɛ lán gowa,
 a váikenaɔ dede ní a lé'íanao.†
 5 A yázeɛde kuluka báa ũ,
 a náai dɔ a pi asana ũ.‡
 6 Awalewana aɔ ku sánu ní sãneo,
 gbɛaana a wúle kɔ̀ sae ní bleo.
 Gáaena ní nòomusuo aa pɔ̀ble sánu,
 néfɛnɛna mé a dɔaané.
 7 Zuda ní wáio aao de kɔ̀gbɛɔ ũ,
 an néo wúle gudoú.
 Nòokusi a sɛ ble lán zuwa.
 8 Né yɔ̀mína a kɔ̀'ò kyá ɛle,
 né kɛa a ɔ̀gɛ̀ píligonazi.
 9 Pó pɔ̀ í ní ke'la ge pɔ̀ pɔ̀ í ní de
 aɔ ku Dii gbè̀sɪ̀sɪ̀ pɔ̀ a kua adoawao,§
 asa Dii dɔ̀a a li dúniaaɛ,
 lá í dagua ísiaiwa.
 10 Zibeezɪ̀ Yese zína aɔ de gudɔ̀kɛkɛ́i ũ buiɔne.* Wa aà kíi wɛele mé aà kúki aɔ gawi ví.†
 11 Zibeezɪ̀ Dii a ɛa ɔ̀bo a gɛn plaade, i a gbé kɔ̀na pɔ̀ gɔ̀ bo. Aa bo Asili ní Egipio ní Etiopio ní
 Elaúo ní Babilonio ní Amatao ní ísia gūgūnaɔ.
 12 A gudɔ̀kɛkɛ́i dile buiɔne,
 i Isaili zɪ̀zɔ̀ káaa.
 A Yuda pɔ̀ fáaaapɪ̀ sɛle

* 11:1 Zia 5.5, 22.16 † 11:4 2Tes 2.8 ‡ 11:5 ɛfe 6.14 § 11:9 Isa 65.25 * 11:10 Zaa 12.32 † 11:10 Lom 15.12

za dúnia gola síiṣṣwa.

¹³ Eflaiù buiṣ zaaŋgu a mide,
aaṣ za Yudaṣgu bo.

Yudaṣ ibele a láa,
aa ibeleṣe ní Eflaiù buiṣ bo.

¹⁴ Aa léle Filitēṣ bṣuwa be'ae,
aa gukpeṣeṣ pṣṣ naaa sānu.

Aa ṣṣ Eḍoṣ ní Mṣabuṣwa,
mé Amṣniṣ misiilené.

¹⁵ Dii a to Egipi isiale gṣ gii,
a ṣmale Uflatai ní a lé'lan wāao,

i gṣnaké léṣ sople,
wi buawà ní kyaleo kpaá.‡

¹⁶ A zeda bṣ a guu a gbé kṣna pṣ gṣ Asilioné,
lá a ké Isailioné gṣṣ pṣ aa bṣ Egipiwa.

12

Dii sáaukpaá

¹ Zlbeezi á o à me:

Wa n sáauké Dii!

Baa ké n pṣ páwázi, n pṣ wēewá,
ṣ n wá nṣe niniwēe.

² Lua mé wá Suabana ũ,
wáṣ aà náai víe, vía a wá kṣo.
Dii mé wá gbāa ũ, aà táasi wi lé,

ṣme wá suabá.*

³ A íto ní pṣnao suaba nibṣnaṣi.

⁴ Zlbeezi á o à me:

A Dii sáaukpa aà aà sísi,
à to buiṣ aà yákeṣ dṣ.

A oné Dii mé tṣbṣ ado.

⁵ A lesi Diie, asa à tidṣrílae,
à to dúnia gbépii yápi dṣ.

⁶ Siṣnadeṣ, à wiile à gulake,
Isailiṣ Lua pṣ a kua adoa zṣṣ,
mé a kú á guu.

13

Babeli dūtuzṣa

¹ Yá pṣ Amṣzu né Isaia è Babeli musun ke:

² A gilili péle sísi wáiwai musu,
à kúkuá dṣmá à ṣkené
aa si Wéṣṣ bṣleṣu.

³ Ma yádile ma gbéṣne,
ma a gṣsapṣ sísi

aa mṣ ge pṣkṣmabṣbṣmámamee,
ṣ aale pṣnake ní ma tidṣrílao.

⁴ Kṣfi lṣo gbṣsíṣṣṣṣ musu lán bila kṣfiwa,
zṣa dṣ buipáleṣ guu lán bui dasiṣ káaaaawa.
Dii Zígṣde mé lé a zígṣṣ káaa.

⁵ Aa bṣ bṣu zāzāṣu za dúnia léwa,
Dii ní gbé pṣ aai pṣkṣmabṣbṣmámáepṣ
lé mṣ dúnia kei kélekele pii.

⁶ A búbuape, asa Dii gṣṣ káikùe,
Gbáapiide mé a ní kaale.*

⁷ A yáí baade ṣ a gṣ dṣṣṣṣṣ,
sṣ a ké gbépiiigu.

⁸ Gili a gēŋgu,

wāwā ní gu'ṣamáo a tóma.
 Aa pelembó lán ne'inawa,
 yá a dimá, an wé i tá,
 aaiṵ kṵ gwa.

⁹ Gwa! Dii yákpalekeḡḡo lé mṵ,
 aṵ pāsł, pṵṵnniṵ ní fēnkpaao aṵ ku,
 a dúniá ke kélékele,
 i duunkenaṵ dedeṵ.

¹⁰ Saan tṵdeṵ ní a kíniṵ ike bo,
 íatē a siakū za a bílekíi,
 mṵvua a gupu bo.†

¹¹ Má íada dúniawa a váikea yáí,
 má gotṵ duunkenaṵwa ní taaeṵ yáíe,
 má waladeṵ yṵṵkeá mide,
 má gbé pásł íandāa kpále.

¹² Má tó gbēnazínaṵ ḡṵ kálaükalaṵ lán vua tēetēewa,
 gbēnazínaṵ ḡṵ kásakasa lán Ofii vuawa.

¹³ A yáí tò ma Dii Zígṵde má musu dee ma pṵkúma yáí,
 tṵle i lualua za a zínaṵ ma pṵpaa zṵṵ ḡṵṵ.

¹⁴ Baade a ta a gbéṵ guu lán tue pṵ wále wewa,
 gbépii a báale ta a búsuu lán sá pṵ dāna víṵṵwa.

¹⁵ Wa gbé pṵ wá kpáaṵrínṵṵ zṵ,
 wa gbé pṵ wá ní kúṵ dede ní fēndao.

¹⁶ Wa ní néṵ wíwi ní wáa,
 wa ní kpéṵ yṵe, wí ke ní naṵne ní gbāao.

¹⁷ Gwa! Má Medeṵ sóíkemá.
 An laai ku ánuṣuwao,
 an bàa aṵ kú ní vuaoo.

¹⁸ Aa èwaasoṵ dede ní kao,
 aa néṵenaṵ wēna boo,
 aa néṵ sósobí vío.

¹⁹ Babeliá kpalaṵ midee,
 Kaladeṵ íandáṵṵ ḡawídee.

N beeo wa a suumpa
 lán Sṵṵṵ ní ḡṵṵṵṵṵ suumpaawa.‡

²⁰ Aṵ da bezia ṵ ḡṵṵpiie,
 waṵ ku we bau bo.

Laalubue a bṵokpa weo,
 pṵdānae a i weo.

²¹ Gbáa nṵṵṵṵ mé aṵ kálea we,
 a kpéṵ ḡṵ gbēgbonaṵ tṵo ũe.
 Koohúhúnaṵ zṵzṵ we,
 táaṵ i kílimpau.§

²² Maiṵ wíile a bíiṵ sṵṵu,
 gbēgbonaṵ gboké a namablekíiṵu.
 A ḡṵṵ káikú, a ḡṵṵ ga bo.

14

Isailiṵ sua ní pá zii

¹ Dii a Yakṵbu buiṵ wēnagwa,
 a ea Isailiṵ sí l.

A ea ní kále ní búsuu,
 buipáleṵ namá, aai káaarínṵ.

² Buipáleṵ ḡé zeiné ní gbēu,
 Isailiṵ i ḡṵ ní ví ní búsuu.

Aaṵ de ní zíkēnaṵ ṵ ḡṵeṵ ní nṵeṵ.

† 13:10 Mat 24.29, Zia 6.12-13, 8.12 ‡ 13:19 Daa 19.24 § 13:21 Zia 18.2

Gbé pɔ́ ní ví zɔ́ ù yáaɔ́ gɔ́ ní zɔ́ ùe,
 gbé pɔ́ ní gá liné ní kpɛɔ́ ɔ́ aa gbāamɔ́né.
³ Zibeezɪ́ ɔ́ Dii a á gba íampakii,
 á taasike bo, á liaazɔ́ bo,
 á zɔ́zɪ́ gbāa ke bo.

Babeli kía yá

⁴ A yáada ní Babeli kíaɔ́ à me:

Gbégáfiina ku bo,
 aà káaa míde.

⁵ Dii váikenaɔ́ go è,
 à kpalablenapio lípana zɔ́e.

⁶ Kíapi buiɔ́ gbèè ní pɔ́fɛo yáa ɔ́zesaiɛ,
 à gbāa denla kènɛ́ ní pɔ́kúmao,
 i kámabo ní íadaamáoo.

⁷ Bùsu píi gɔ́ níenìe yákelesai,
 an gula dɔ́ sa.

⁸ Pèliɔ́ ní Libá bùsu sɛde líɔ́ pɔ́ kèna n yá musu, aale me:
 Za gɔ́ pɔ́ n léle,
 gbèe lí mɔ́ wá zɔ́i bo.

⁹ Beda looa n yáí za zɪ́lezɪ́le,
 wále mɔ́ dainle.
 Bui píi kíaɔ́ lé fɛle ní kilau,
 dúnia gbèzɔ́ɔ́ gyaadeɔ́ lé gbáakpanzi nípii.

¹⁰ Aa yáse nípii aa me:

Mpi sɔ́ n kéwanɔ́ mùaa yá?

N gɔ́ gbāasai lánwáa yá?

¹¹ N íandáa ní n táasi mɔ́ɔna ɔ́o sí bedau la,
 kɔ́ɔbiiɔ́ mé gɔ́ n pɛ ù,
 séseɔ́ mé n zwāa ù.

¹² Saan nɔ́'imina, gudɔ́leia né!

N báe luabe n su zɪ́le fá!

N gbé pɔ́ n buiɔ́ káau

ɔ́ wá n ne tɔ́le.*

¹³ N ò n sɔ́ guu n mè

níyɔ́ gbā zɔ́ luawae,†

níyɔ́ n kpala káfi e a ví saanaɔ́la,
 ní zɔ́le diiɔ́ kɔ́káakegbɛ pɔ́ kú gugbántoo oi musu,

¹⁴ ní dede n ví luabepuanaa,

níɔ́ de lán Musudewae.

¹⁵ ɔ́ n sí bedau e a nɔ́nau.

¹⁶ Gbé pɔ́ n e aɔ́ n gwa soee,

i láasookɛ à me:

ɔ́me dúnia lúaa yáaɔ́ lò?

Aàpi mé kpalaɔ́ gbàeɔ́ lò?

¹⁷ ɔ́me tò dúnia gɔ́ guwaiwai ù,

à a mɛɛwíaaɔ́ dɛɔ́nzɔ́,

íli a zɪ́zɔ́ gbáe aa tá ní beo.

¹⁸ Bui píi kíaɔ́ wúleá ní gawio

baade a kpé dɔ́ngubɔ́ guu,

¹⁹ ɔ́ wá n víaa miagbesai

lán né pɔ́ wa í ge úwa.

Gbé pɔ́ wá ní zɔ́zɔ́ ní fɛndao

wá ní dedeɔ́ kákaanla.

Wá n zu eu ní gbépiɔ́e,

wá ɔ́zɔ́ n gɛwa.

* 14:12 Zia 9.1 † 14:13 Mat 11.23

20 Wa n mia kpak̄i ní kíaᵋᵋ,
asa n n bùsu òkp̄aε,
n n gb̄éᵋ d̄eᵋde.

Wa väikenapi bui t̄s ma bauo.

21 A aà néᵋ d̄edeᵋk̄i keke
duuna p̄s an maeᵋ k̄é yáí,
ké aasu gb̄aak̄ū aa ḡs bùsu v̄í,
an w̄éleᵋ d̄únia pao yáí.

22 Ma Dii Z̄iḡsde ma m̄è má f̄eleᵋmá,
mí Babeli t̄s de ní a gb̄éᵋ k̄inina p̄s ḡᵋᵋ,
an néᵋ ní ní buiᵋ p̄íí.

Ma Dii máme má ò.
23 Má w̄éleᵋpi ke d̄ána t̄e,

kp̄ob̄o'ilenáᵋ k̄áᵋk̄i ū,
mí waa ní m̄éseᵋ mā kaale.
Ma Dii Z̄iḡsde máme má ò.

Yá p̄s a Asil̄iᵋ le

24 Ma Dii Z̄iḡsde ma leᵋgb̄è ma m̄è:

Lá ma zeᵋ ò a ke,
yá p̄s má dà a zeke.

25 Má Asil̄iᵋ w̄íwí ma bùsuu,
má ʒ̄z̄má ma gb̄és̄s̄s̄ᵋ musu.

Má ní zuu b̄oleé,
má ní asoᵋ goé á ḡaᵋ.

26 Lá ma zeᵋ ò mā ke d̄úniau p̄ín we,
a yáí ma ᵋ looa bui p̄ííla.

27 Ma Dii Z̄iḡsde lá ma zeᵋ òn we,
d̄éme a f̄s̄ kpameᵋi?

Ma ᵋ d̄oa musu,
d̄éme a f̄s̄ siilei?

Yá p̄s a Filit̄eᵋ le

28 W̄é p̄s kí Aaza ḡa,* ʒ̄ Lua yáε bee ò:

29 Filit̄eᵋ, ásu p̄nake go p̄s á gb̄éᵋ ea yá musuo.

M̄lepi bui guu ʒ̄ m̄è p̄ásina a b̄ou,
aà léᵋ aᵋ vái méᵋ aᵋ w̄aa,

30 Taaside búubuᵋᵋ d̄ád̄akeᵋk̄i maa e,
w̄ēnadeᵋ w̄íle ní laai musu.

Ama má tó á z̄ina ga ní n̄anaoε,
mí á gb̄éᵋ k̄inina p̄s ḡᵋᵋ d̄eᵋde.

31 W̄éledeᵋ, à w̄íle!

Uadeᵋ, à búbuape!

Filit̄eᵋ ápii, à ke d̄ōnōᵋ,
asa s̄úleᵋ d̄o ḡugb̄ántoo oi,
z̄iḡᵋᵋ k̄paaíá,

an gb̄eᵋ k̄ea a deewao.

32 K̄pelewa wa o buiᵋ z̄inaᵋnei?

Wa oné Dii S̄ōna k̄ale,
aà gb̄éᵋ w̄ēnadeᵋ uleᵋk̄i v̄í a guu.

15

Yá p̄s a M̄abuᵋ le

1 Yá p̄s Lua ò M̄abuᵋ musun ke:

M̄abuᵋ bùsu w̄éle Ala gb̄òᵋ,
w̄a a suumpa gw̄aas̄ín doe.

M̄abuᵋ bùsu w̄éle Kii gb̄òᵋ,
w̄a a suumpa gw̄aas̄ín doe.

* 14:28 2Kia 16.20

2 Dibõdeɔ lé gé ɔɔbi ní táakpeu ní ní sa'okliɔwa.
 Mɔabuɔ búbuwa dɔ Nɛbo ní Mɛdebaɔ yá musu.
 Migbaalea nípii, lekána waa.
 3 Gbɛ́ɔ ku zɛaɔu, zwànkasaɔ kákaarıla,
 aa ku ua ní gáaɛɔ,
 aale ɔɔɔ, aale pelembo.
 4 Eɛɛbõdeɔ ní Elealedɔ búbuwa dɔ,
 wàlɛ ní ɔɔ ma za Yaaza.
 A yáí tò Mɔabu zígɔɔ lé wiipe
 e an nisína náliwa.
 5 Málɛ wɛnake Mɔabuɔne ma sɔ guu,
 an lala'onaɔ lé tá Zoaa
 e à gè pè Egala Selisiawa.
 Aale Luiti sìsì kú ní ɔɔɔɔ,
 aa be Olonaiũ zéu,
 aale ní wíwía búbuape.
 6 Asa Niúliũ í bà, a sɛ́ gágae,
 sè ísi láa, lá ísi kú ɔɔ.
 7 ɔ aa áizɛɛ pɔ aa è aa kálɛɔ sèlɛ,
 aale tað swa gbalade baa.
 8 Búbua lígua Mɔabu búsu zɔlɛu,
 wà ní ɔɔɔ mà e à gè pè Egelaiúwa,
 wà ní tãapeapi mà Bee'eliũ.
 9 Dibõ ɔ̀ gá ní auo,
 asi má ɛa kpa Dibõzi be.
 Má nòɔmusu gbae Mɔabu lala'onaɔwa
 ní ní búsu gbé kíninaɔ.

16

Mɔabuɔ dɔnɛ gbɛaa Yelusaleudeɔwa

1 A búsu gbɛzɔ gba sãɔ à kpásàè,
 boa Sela à ma guwaiwaia e à gɛ ka Siɔna gbèsisíwa.
 2 Mɔabu nɔɔɔ ku Aanɔ buakliɔ
 lán bá pɔ wà ní yá ní sakpeu aale liaaliaaɔwa.
 3 Aaí me: Ledawá! Lá wá ke owɛɛ!
 Ue dawála latè gbáa zá lán gwáasinawa.
 Lala'onaɔ ule, nísu ɔ̀ ní bàalenapiɔ.
 4 To Mɔabu lala'onapiɔ aao kú ní búsuu,
 n ní ule gbé pɔ ye ní ke kélekeleɛ.

Tó gbé pɔ lé ɔ̀tɔ́máɔ míde,
 mé an kea kélekele láa,
 mé gbé pɔ lé ɔ̀zɔ́máɔ sàale búsupiu,
 5 kpala a zínapele gbéke guu,
 Davidi buie a zɔlɛu ní náaio.
 A kpáleke yázeɛi,
 aɔ wáa ní yágɔ́gɔ́ane a zéwao.

6 Wa Mɔabuɔ ỹɔ́ yámá,
 an káamai ní ní zazaɔ zɔɔ.
 Aa wala ní íandáɔ vɛ,
 kási an yábɔ́leá píi páɛ.
 7 Bee yáí Mɔabuɔ lé ɔ̀ɔɔɔ,
 ampíi, aale ɔ̀ɔɔ níziá yáí,
 aale ɔ̀ɔɔ, aale káa bekeke,
 káa pɔ wí ke ní vɛ́ɛbeo Kílalɛɛ.
 8 Asa Eɛɛbõ buaɔ ní Sibema vɛ́ɛbuɔ tɔ́le gáɛ.
 Buipále kiblenaɔ ɔ̀zɔ́ ní vɛ́ɛlipiɔwa.
 A bú ká yáa za Yazɛɛ e guwaiwai léwa,
 aa ɔ̀tá e à gè ná ísiawa.

9 A yáí mále ɔ̀ɔ̀ Siberna v̄ɛɛbuɔ̀ne
lá Yazɛɛdeɔ̀ a ɔ̀ɔ̀ɔ̀wa.
ɛ̀ɛɛbɔ̀deɔ̀! Elealedɔ̀! Ma wé'íkàwá,
asa gula pɔ̀ ɔ̀ dɔ̀ yāa sae pɔ̀kekegɔ̀ lāaɛ.

10 Wà pɔ̀na ní yaalɔ̀ bɔ̀ á kaaɔ̀,
gula ní pɔ̀na wiiɔ̀ dɔ̀ á v̄ɛɛbuɔ̀ guuo.
Gb̄ɛ lé ɔ̀zɔ̀ v̄ɛɛwa a ifɛ̀kɔ̀diu ɔ̀,
ma á pɔ̀na súu m̄ide.

11 Ma n̄ɔ̀se lé ɔ̀ɔ̀ Mɔ̀abuɔ̀ne lán m̄ɔ̀nawa,
ma pɔ̀ yaa Kilalɛse yá musu.

12 Tó Mɔ̀abuɔ̀ bɔ̀ gɛ ní sa'ok̄i,
aaí lada níziawae.

Tó aa gè wabikei ní táakpɛu,
aa ma nao.

13 Yá pɔ̀ Dii d̄ɔ̀aa ò Mɔ̀abuɔ̀ musun we.

14 Ama tiasa Dii mè: W̄ɛ áaɔ̀ léu lán gb̄ɛwina z̄igɔ̀ ledileawa Mɔ̀abuɔ̀ gawi a lāa, an gb̄ɛ daside
a yáfukū, an gb̄ɛ k̄ininaɔ̀ f̄ɛnɛū a ke zài, aao dasio.

17

Yá pɔ̀ a Damasi le

1 Yá pɔ̀ Dii ò Damasi musun ke: Gwa! Damasi aɔ̀ de w̄ɛ́le ũ ɔ̀,
aɔ̀ dɔ̀dɔ̀aa lán z̄ɛt̄ɛ kweawae.

2 Aloee w̄ɛ́leɔ̀ ḡɔ̀ bezia ũ,
aɔ̀ de pɔ̀ kák̄i ũ.

Gb̄ɛ aɔ̀ ku we
ké a v̄ia gbasa pɔ̀p̄iɔ̀ k̄iɔ̀.

3 Eflaiū buiɔ̀ w̄ɛ́le b̄iideɔ̀ aɔ̀ ku ɔ̀,
Damasi kpala aɔ̀ ku ɔ̀.

Sili gb̄ɛ k̄ininaɔ̀ ḡɔ̀ lala'onaɔ̀ ũ lán Isailiɔ̀wae.
Dii Z̄iḡɔ̀de mé ò.

4 Z̄í bee Yakɔ̀bu buiɔ̀ gawi kɔ̀ a é,
an namablea a mide.

5 An bùsu a ḡɔ̀ lán bua pɔ̀ wà a pɔ̀ k̄ɛk̄ɛ wà ɔ̀m̄aleuwae,
lán Lefai guzule pɔ̀ wà a pɔ̀ k̄ɔ̀nw̄ɛwa.

6 Kási a k̄ɔ̀napi a gi ḡɔ̀ yɔ̀ɔ̀
lán ku pɔ̀ wa kè a né m̄ɛn pla ge áaɔ̀ ḡi ḡɔ̀ a musu
mé a né m̄ɛn síiɔ̀ ge sɔ̀o ḡi ḡɔ̀ a ḡɔ̀n n̄edewawae.
Dii Isailiɔ̀ Lua mé ò.

7 Gɔ̀ bee gb̄ɛnazinaɔ̀ wé aɔ̀ pɛ ní Kenawa,
aa wesi Isailiɔ̀ Lua Kuaadoadele.

8 An wé aɔ̀ ku sa'ok̄i pɔ̀ aa b̄ò níziawae ɔ̀,
aa wɛdɔ̀ lí pɔ̀ aa p̄ɛle t̄áa ũz̄i ɔ̀ ge ní tulaletikateak̄iɔ̀.

9 Gɔ̀ bee an w̄ɛ́le b̄iideɔ̀ a ḡɔ̀ bezia ũ,
aa ḡɔ̀ daaí lán Am̄ɔ̀le ní Iviɔ̀ w̄ɛ́leɔ̀wa
gɔ̀ pɔ̀ aa ní tó Isailiɔ̀ne.

10 Asa Lua á Suabana yá s̄ááguɛ,
Lua á gb̄aa á ulek̄i yá i d̄óáguo.
Aȳm̄ɛto a d̄ɔ̀sagbɛ p̄ɛle,
a buade p̄ɛ lá buip̄alɛ ũ k̄ɛwa.

11 Z̄í pɔ̀ á bà a kaa líai,
a gu d̄ɔ̀ á tò à b̄ɔ̀b̄ɔ̀.
Kási á p̄ɛ e weo,
sema gyā ní yā'ɔ̀ma láasaio.

12 O'ò! Buiɔ̀ z̄ɔ̀a dɔ̀ dasidasi
lán ísia k̄ɔ̀fiwa.

O'ò! Gb̄ɛnazinaɔ̀ k̄i dɔ̀
lán iz̄ɔ̀sukaawa.

13 Tó buiɔ̀ k̄ipi dɔ̀

lán izɔsukaawa màa,
 Dii a ní lele, aai bàale ta zãzã
 lán ése úa pɔ́ ìana sèle sísí musuwa,
 lán ìampuuvu pɔ́ zãa ìana gèò zéawa.
 14 Tó oosi kè, sɔ́kɛngu a me á kè!
 E gu àò gé òi yá a lãa.
 Gbé pɔ́ aai wá pɔ́ sɛleɔ baan we,
 gbé pɔ́ aai wá pɔ́ naaɔ zian we.

18

Yá pɔ́ a Etiopiɔ le

1 O'oi! Etiopi búsu swade fionde gbéò!
 2 Aai zinaɔ gbae ísíaa,
 aai be ía ní kefu gó'ílenao.
 Zina kásakasaɔ,
 à gé bui gbàa mè yɔ̀b pɔ́ wí vɛakené gupiiuɔ kíi,
 bui pásí pɔ́ aai ɔ̀zɔ́ ní ibeɛɔwa mé swaɔ ní búsu zḗeZḗeɔ.
 3 A dúnia gbépii,
 á gbé pɔ́ á kú tɔ̀leɔ,
 tó wá gilili pèle gbèsísi musu, á e,
 tó wá kuupè, á ma.
 4 Dii òmɛɛ à mè
 áo gugwa za a kúkti kílikili,
 lá ìatè ìo pipi tɔ̀lewawa,
 lá lou ìo ku masai pɔ́kekeɔwa.
 5 E wàò gé pɔ́kekei,
 e vɛɛvu àò gé láai a nesoenaɔ káká,
 a a gɔ́naɔ zɔ̀zɔ́ ní fɛnkínio,
 a a pɔ́ a tào é'e kóle.
 6 Wa ní tó gbèsísi báò ní wàio ble ù,
 gbèsísi báò sae bleríno,
 wàio i buziebleríno.
 7 Goo bee bui gbàa mè yɔ̀b pɔ́ wí vɛakené gupiiuɔ,
 bui pásí pɔ́ aai ɔ̀zɔ́ ní ibeɛɔwa mé swaɔ ní búsu zḗeZḗeɔ
 aa mɔ́ Dii Zígɔ́de gba pɔ́ Síona gbèsísi musu,
 gu pɔ́ aà tó kuwápiu.

19

Yá pɔ́ a Egipiɔ le

1 Yá pɔ́ Dii ò Egipi musun ke:
 Gwa! Dii di lou kásakasa kpe,
 àle mɔ́ Egipi.
 An táaɔ lé lualua aà ae,
 mé sɔ́ a kè Egipiɔgu.
 2 Dii mè:
 Má Egipiɔ kpakɔ́a ní zío,
 v̄i ní dāunao, gbé ní gbéò,
 wéle ní wéleɔ, kpala ní kpalaɔ.
 3 Egipiɔ nisina a naliwa,
 má ní lekpaaf̄ gboo.
 Aa yághɛa táaɔ ní welendeɔwa
 ní gèsisinaɔ ní māsokenaɔ.
 4 Má Egipiɔ na dii pásíone ní ɔ̀zle,
 kía gbēwetāna mé aɔ de ní kía ù.
 Ma Dii Lua Zígɔ́de máme má ò.
 5 An swada í a ba,
 swa'epi a gɔ́ gií, a bèle a paa.
 6 Egipi búsu swa'onaɔ gído,
 a í a lãa, i wétɔ̀na bɔ́,

swa'e feeo ní a wáaoo vlá.

⁷ Niili d̄oo a ḡo náinai e a k̄aaawa,
bua p̄o wa k̄e a gee^owao giigaga,
aa ḡe ní íanao, aao ku loo.

⁸ Kp̄òwenaoo s̄oo,
táalukpanao ḡo w̄enanno,
gb̄e p̄o aai kokoa da Niili íuo ḡo zeesai.

⁹ Wí a b̄unw̄emb̄oo^onao kú,
b̄aabaat̄anao gee a ḡo kp̄a ní w̄eí.

¹⁰ Z̄soo p̄o a ya,
lak̄ēnao n̄ose a òokpa.

¹¹ Zoá d̄oanaoá sōo^one,
Fala^o iwa òno^onao ledama gbá vío.
Kpelewa aa f̄o o Fala^oee
òno^onaon ní ù, yaa kíabuison ní ùi?

¹² N òno^onao ḡe máe la?
Aa yá p̄o Dii Z̄iḡo^ode díle
à ke Egipi^one o wà mae?

¹³ Zoá d̄oanaoá sōo^one,
Nofu gb̄aade^o s̄as̄aae.
An b̄usu gb̄ez̄oo lé ní gb̄e^o liaa.

¹⁴ Dii láasoo kpaanla dà Egipi^one,
à liaa z̄imá an yá píi kea guu,
ò aa ḡo lán w̄edena p̄o lé málemale a pisiuwa.

¹⁵ Egipi mi ní a vláo,
a zalio ní a n̄aale^o,
a d̄oanao ní a gb̄e kpe^o
an gb̄ee a f̄o yáe keo.

¹⁶ Goo bee Egipi^o aao de lán no^oewae, vía a ní kú aa lualua Dii Z̄iḡo^ode o p̄o looarila yáí.

¹⁷ Yuda b̄usu yá a di Egipi^owa, gu i limá. Gb̄e p̄o wà Yuda^o ya'òe píi, s̄o a k̄e adegu yá p̄o Dii Z̄iḡo^ode z̄èò à kené musu.

¹⁸ Goo bee Egipi w̄éle m̄en so^oo Ebelu ya'o, aai ze ní Dii Z̄iḡo^odeo. W̄élep̄i do t̄on Eli^op̄oli.

¹⁹ Goo bee wa Dii gb̄agbaki bo Egipi guo, wa d̄ongubo péle Dii Egipi b̄usu z̄s̄leu.

²⁰ Ao de seela ní d̄onguo ù Dii Z̄iḡo^odee Egipi b̄usuu. Tó aa wiipe Diiwa gb̄e p̄o lé ní gyawio yá musu, a suabana gba^one à yási^ono, i ní bo.

²¹ Goo bee Dii a azia oo Egipi^one, aai aà d̄s, aai^o z̄oble^o ní sa'oboo ní p̄owentio, aa lekewa, aai a fiabo.

²² Dii a kpa Egipi^ozi. A kp̄anzi, i ea ní gb̄ágbā. Aa ea ze ní Diio, i ní wabik̄ea sí, i ní gb̄ágbā.

²³ Goo bee z̄eda a bo Egipi a gé Asili. Asilio gé Egipi, Egipi^o gé Asili, Egipi^o ní Asilio kúle Dii^o s̄anu.

²⁴ Isaili mé aao de b̄usu èf̄a^oide àa^ode ù ní Egipio ní Asilio dúnia guo goo bee.

²⁵ Dii Z̄iḡo^ode a b̄aadarigu à m̄e: Èf̄a^oide ma gb̄e Egipi^o ní Asili ma o^ogb̄e ní Isaili ma p̄ovíao.

20

Asili z̄iblea Egipi^o ní Etiopi^owa

¹ Asilio kí Saaḡo a z̄iḡoo gb̄ez̄oo z̄i, ò a ḡe l̄ele Asedodawa a sí.

² W̄e bee Dii yad̄a Am̄ozu né Isaia^o à m̄e: Ge n̄ n zw̄ankasao woloma, ní n kyale^o b̄oo. O a k̄e màa, a be búu kyalesai.

³ O Dii m̄e: Lá ma z̄òblena Isaia ḡo be búu kyalesai w̄e àa^o Egipi^o ní Etiopi^o ya'ea seela ù,

⁴ màa Asilio kía a Egipi^o ní Etiopi^o s̄ele z̄i^ooo ù, néf̄enen gb̄ez̄oo, i t̄arino búu kyalesai. An p̄oo ò di, aa kpe^o.

⁵ Gb̄e p̄o aa Etiopi^o náaik̄e aa Egipi^o gb̄aa k̄e^o ḡo ní bílio, an gee i ḡo kp̄a ní w̄eí.

⁶ Goo bee b̄usuebeede^o m̄e: Gwa! Gb̄e p̄o wá ní náai ví wa narzi aa d̄owále aa wá sí Asilio kíawon we fá! Kpelewa wá ke wa pilimá sai?

21

Yá p̄o a Babeli le

1 Gbáa pɔ́ paa ísiai yá.
 Lá zàa'iana í pã Ngevea,
 màa wà b̀̀ búsu pɔ́ wa a vía víu,
 wàle pã guwaiwaia.
 2 Wépungu pɔ́ má èpi yá pãsí.
 Pɔ́kaalena lé pɔ́ kaale,
 zìb̀̀nkpeɔ́de lé b̀̀ ní kpe.
 Elaũ, à lélemá!
 Meeɔ, à koez̀̀rízi!
 3 Yá pɔ́ má è tò ma lé g̀̀ kpaaua,
 yá pɔ́ má mà ma da bíliu.
 A wáwá ma kú gbáa, àle ma wó paa,
 à fèlemanɔ́ lá nɔ́wáwá í fèle nɔ́ewawa.
 4 Iwáa ká ma pɔ́a,
 gili g̀̀magu, mále lualua.
 Oosi mé ma si,
 5 à m̀̀m̀e ní kpakpanagaa.
 5 Wàle bl̀̀kale táabũnu musu,
 wàle pɛ kpálekpaie,
 wàle p̀̀ble, wàle imi.
 Zìg̀̀g̀ gb̀̀z̀̀z̀̀,
 à fèle à á g̀̀keb̀̀z̀̀ s̀̀le!
 6 Yá pɔ́ Dii òm̀̀en ke:
 Ge ǹ̀ gb̀̀ díle gugwakli,
 pɔ́ pɔ́ a è í o.
 7 Tó à s̀̀z̀̀ è kpaafa plapla,
 aale z̀̀kagoɔ́ gá
 ní gb̀̀z̀̀ didia zàa'inaɔ́ kpe ní yiongoɔ́,
 aà kú ní laaio maamaa.
 8 ɔ́ gugwanapi wiilè à mè: Dii,
 miɔ́ ze ma gugwakli lá gu lé d̀̀e,
 miɔ́ ku ma limusudakli gwá ní gwáó.
 9 Gwa! S̀̀ kpaafa plapla gode lé m̀̀.
 ɔ́ godepi mè: A gà! Babeli gà!*
 A dii kálea t̀̀le wíwía.
 10 Ma gb̀̀z̀̀ pɔ́ wà á gb̀̀z̀̀ lán p̀̀wɛnawaa,
 ma yá pɔ́ má mà Dii Zìg̀̀de Isailiɔ́ Luawa óé.

Yá pɔ́ a Edũɔ́ le

11 Duma yá.
 Gb̀̀e lé lezumazi za Sei à mè:
 Gud̄ana, gusia ká kpelewai?
 Gud̄ana, gusia ká kpelewai?
 12 ɔ́ gud̄ana òè: Gu lé m̀̀ mó d̀̀ie,
 kási gu a gi à siae.
 Tó ní ye yálae, la, ní ea su b.

Yá pɔ́ a wi Laalubuɔ́ musu

13 Laalubuɔ́ yá.
 A Dedá kyaama pɔ́ í b̀̀okpa Laalubuɔ́ búsu likpenau,
 14 à gé dai imidenaaɔ́le ní ío.
 A gb̀̀z̀̀ pɔ́ á kú Tema búsuuɔ́,
 à gé dai lala'onaɔ́le ní p̀̀bleao.
 15 Asa aale bàale f̀̀ndaee,
 f̀̀nda wétè ní sákáao ní z̀̀ pãsíoe.
 16 Dii òm̀̀e à mè: Wè ò léu lán gb̀̀wina zìg̀̀z̀̀ ledileawa, Kedaao gawi a láa.
 17 Kedaao g̀̀sa kadeɔ́ b̀̀ dasio. Dii Isailiɔ́ Lua mé ò.

* 21:9 Zia 14.8, 18.2

22

Yá p' a Yelusaleude le

¹ Wé'pungu'ea guzuléu yá.
Bóme á lé a dede á kpé musu piií?

² Wéle s'úu gbáade gbé'!

Wéle p'ona k'fíde gbé'!

I ke f'enda mé á gbé' dèdeu,
aai gaga zí guuo.

³ A d'aaanao kpák'oe aa bàalè,
ó wà ní naaa, wà ní k'k'k'ú kazusai.

Wà á gbé' p' wà ní éo k'k'k'ú,
baa ké aa bàalè tà zàzà.

⁴ Ayám'eto ma mè:

A gomala, à to mà ɔ́ɔɔ w'ēnannɔ.

Asu w'e'le ma n'òse n'ínim'e'e
ma gbé' p' g'aga yá musuo.

⁵ Dii Lua Zíg'ode g'ɔ́d'íle.

Z'oa ní ɔ́z'amaáo ní gilíu
aɔ ku Wé'pungu'ea Guzuléu
ní b'íig'booao ní w'íile gb'ès'ísí musuo.

⁶ Ela'ú ní gb'ála ɔ́ s'ele,

aale m'ó ní s'òde ní s'ógode.

Kii ɔ́ ní s'èng'bao ɔ́ s'è lé d'ɔ́.

⁷ S'óg'ɔ́ di á guzulé táaede'ɔ́u,

s'òde ɔ́ z'e'z'e á w'éle b'íib'ɔ́e'ɔ́u,

⁸ Yuda ɔ́ gia ní n'íz'iao z'e'v'í ɔ́o.

ɔ́ z'í bee sa a á z'ík'ab'ɔ́ w'è'le
kpé p' w'í m'e Lík'pe Kp'éu.

⁹ A è Davidi w'éle b'íi gufoo ɔ́ dasi,
a i k'ús'ua d'í ík'alek'íi p' k'ú z'íle guu.

¹⁰ A Yelusale'ú kpé' ɔ́ n'ao,

a kpé' ɔ́ gb'òo à a b'íi tàtaò.

¹¹ A ík'alek'íipi k'è w'éle guu

ík'alek'íi z'i plaade ú,

áma i wed'ɔ́ Lua p'ò m'ò ní yápiozio,

i Lua p'ó yápi d'íle za z'i yádao.

¹² Z'í bee Dii Lua Zíg'ode á sisi

à ɔ́ɔɔ, à búbuape, à á mi wa,

í zw'ánk'asa k'ákaála,

¹³ ɔ́ á k'ú p'ónakea guu ní yaal'ɔ́o.

A zu ɔ́ ní s'áɔ d'ède,

ále n'òs'ó, ále w'ē'emi,

ále m'e: Wà p'òble, wà imi,

asa wá ga z'iae.*

¹⁴ Dii Zíg'ode k'ám'e'e ma swáwa à mè:

A duunapi k'èawá v'ío e à g'e gaò.

Dii Lua Zíg'ode mé ò.

Kibe z'iaa Sebena

¹⁵ Yá p' Dii Lua Zíg'ode òn ke:

Fele g'e o kibe z'iaa Sebena'e:

¹⁶ B'ó ní v'í lai? Dé ní v'í la

ó r'íle m'ia'e ɔ́ n'z'iae la,

r'íle gb'esi y'ó musumusu n' v'ík'íi úi?

¹⁷ Laaika g'òsa!

Dii a n' k'ú n' zu!

* 22:13 1Kln 15:32

18 A n koo lán banɔɔwa,
i ní gbeembo e búsu yáasau.

We rýȳ gau,

n s̄s̄go gawideɔ i ḡs̄ we.

N d̄ii ua kpeɔnan n ũ.

19 Má n b̄ɔ z̄íue,

má n k̄ē n gweawae.

20 Ḡɔɔ bee má a z̄ɔɔblena

Ilikia né Eliakiũ s̄isi,

21 mí n ula daè, mí n asana d̄ɔè,

mí n kpala kpawà aàɔ k̄ua,

io de Yelusaleũdeɔ mae ũ

ní Yudaɔ píi.

22 Má Davidi be kili daè a ḡau,

a z̄ew̄ē, gb̄ēe a f̄s̄ tao,

a zeta, gb̄ēe a f̄s̄ w̄eo.†

23 Má aà p̄e kálo ũ ḡi gb̄aawa,

aà z̄ɔɔlek̄i aɔ maa,

i aà de beɔdeɔ kp̄ela.

24 Ama aà de beɔdeɔ a loowà nípii,

an n̄éɔ ní ní buiɔ ní ní ta keleɔ píi,

sea dodãɔɔ e olaɔwa.

25 Dii Z̄iḡs̄de mè, z̄í bee kálo p̄ó wa p̄e ḡi gb̄aawapi a fu, a kaso léle, aso p̄ó loowàɔ i w̄iwi. Dii mé ò.

23

Yá p̄ó a Tiideɔ le*

1 Tii yá. Isia ḡó'ilenadeɔ,

à ɔɔɔ, asa Tii ḡò yáaae,

kp̄éé i ḡó loo, god̄ok̄i kú loo.

Sipi búsuɔdeɔ mé baopi kp̄an̄é.

2 A k̄e kilikili ísialedeɔ

ní Sid̄s̄ laatana p̄ó aa k̄à ísiatagenaɔ musuɔ.

3 Bua p̄ó kú Niili sae mé Tiideɔ p̄'ek̄i ũ.

We aai p̄ów̄ena lúluu wà buaó í z̄ɔɔwa,

ɔ Tii ḡó buiɔ eleblek̄i ũ.

4 Sid̄s̄deɔ ní isia ḡuḡuna w̄éle híideɔ,

á ḡee a ḡó kp̄á á w̄éle, asa ísia mè:

Mi n̄w̄aw̄ákeo, mi ne'io,

mi neḡs̄e gwao, mi nen̄ɔe tòlokeo.

5 Tó Eḡip̄iɔ Tiideɔ baopi mà,

aa bàab̄áabo.

6 A bua ta Taasisi,

à ɔɔɔ á ísialedeɔ!

7 A w̄éle p̄onade p̄ó kálea za zin weo lò?

W̄élepi gb̄ēeɔ mé f̄aaa

aa ḡè z̄ɔɔle búsu z̄àz̄aɔuo lò?

8 Tiideɔ gb̄ēeɔ kp̄á kp̄alau yáa,

an laatanaɔá k̄iaɔne,

an p̄oyianaɔ t̄ɔb̄ò d̄úniau.

Déme ðile yápi Tii lei?

9 Dii Z̄iḡs̄de mé ðile

à ðand̄anapiɔ gawi k̄'ē,

i gb̄é p̄ó aa t̄ɔb̄ò d̄úniaupiɔ busa.

10 Taasisiɔ, à dagua lán Niili í paawa,

gb̄ēe ku à kp̄áé loo.

11 Dii ɔlòo ísiasa,

a tò búsu p̄ó kú a saeɔ l̄ualua.

† 22:22 Zia 3.7

* 23: Mat 11.21-22

A yādīle Kanaa b̄usu yá musu,
à mè wà a wéle b̄iide d̄eɛle.

¹² A mè: Sid̄ wéle
pó gb̄e i ziblema yāao,
wà l̄lema ní gb̄āo sae,
r̄ȳ e íanadā bo.

Tó a f̄ele bua íwa e Sipi b̄usuu,
baa wek̄i á íampak̄i eo.

¹³ A b̄usupi gwa,
Babiloniò tò à ḡò gb̄ēgb̄onaò tòò ũ,
i ke Asiliò no.

Aa gbà lēs̄i dà wa kp̄aál ní a b̄iio,
aa a kp̄e maaò d̄eɛle,
gupi ḡò yáiyai.

¹⁴ Isia gó ílenadeò, à s̄ob,
asa á wéle gb̄āa ḡò yāaae.

¹⁵ Ḡoò bee Tii yá a sá gb̄eògu w̄e b̄aaòkw̄i lán k̄ia w̄e dasilewa. Tó w̄e b̄aaòkw̄ipi láa, lá wa ò le
pó wa dà ní k̄áaluao guuwa, màa aò de ní Tiio wà mè:

¹⁶ K̄áaluwa pó gb̄e lē m̄oma bo,
n̄ n̄ m̄oona se da wéle a.

Le maamaa, ní leò siò dasidasi,
ké n̄ yá e d̄ò gb̄eògu yáí.

¹⁷ W̄e b̄aaòkw̄ipi gb̄ea Dii a ea aed̄o Tiiwa. Tii a ea na a laataawa, i k̄áaluaka ní d̄únia b̄usuo
pii.

¹⁸ Aà z̄ía yáaa ài aò de Dii pó ũe. Wa àipi dil̄eo, wa ul̄eo, aò de Dii s̄isinaò pó ũe, ké aa e p̄oble
maamaa, aai p̄okasa odeò l̄ú.

24

Yá p̄o a d̄únia le

¹ Gwa! Dii a d̄únia to da p̄ā, a a d̄eɛlempae.

A t̄oɛle f̄iaa, i a gb̄eò f̄āaa.

² Lá aò de ní gb̄eò,
m̄aa aò de ní sa'onaaò.

Lá aò de ní z̄òò,
m̄aa aò de ní ní diio.

Lá aò de ní nen̄eenaò,
m̄aa aò de ní ní daò.

Lá aò de ní p̄olunaò,
m̄aa aò de ní p̄oyianaò.

Lá aò de ní p̄os̄eanaò,
m̄aa aò de ní p̄odeò.

Lá aò de ní f̄iasenaò,
m̄aa aò de ní fiadeò.

³ D̄únia da p̄ā l̄áilai òòkpa.

Dii mé yápi ò.

⁴ D̄únia ḡò w̄enanno sitiú!

T̄oɛle ḡò oonno b̄úebue!

D̄únia gb̄e gb̄iaò ḡò ȳēesai.

⁵ D̄únia òòkp̄a a gb̄e pó k̄úuo yáí,

asa aa p̄ā Dii ikoyaa,

aa b̄ò yá pó a dil̄eo kp̄e,

aa aà b̄aakuar̄no ḡoòpii yá gb̄ò.

⁶ Aȳam̄eto d̄únia ḡò l̄áaīp̄o ũ,

a gb̄eò ní t̄aaeò gb̄e'è.

Aȳam̄eto d̄únia gb̄eò tek̄ù,

gb̄e pó ḡò dasio.

⁷ V̄eɛ dafu lé f̄é t̄uuu,

vēeliō giigāga,
 pɔnakenaɔ lé we zāūzaū m̄pii.
 8 Pɔna gāa'ɔ kè kilikili,
 kɔɔ'onaɔ kɔfi n̄i,
 pɔna mɔɔna kè kyó!
 9 Wále vēemi ní let̄eo lɔo,
 wē k̄lsākū a minaɔ léu.
 10 Wéle ḡs̄ da p̄a,
 ua léɔ k̄aka pii, gbēe lé gē lɔo.
 11 Zɔa dɔ gāae vēesai yái,
 yaalɔ lí oosisi ū míɔ,
 pɔna gò dúniaa.
 12 Wéle ḡs̄ kaaūa,
 a bɔleɔ kè kélékélé.
 13 Maa aɔ de bui piie dúnia guu.
 Aɔ de lán kukeawa,
 lá wà kpa k̄n̄wè wa làawa.
 14 Gbēeɔ lé wii gbāa lé,
 aale gulake,
 be'aedeɔ wiidɔ Dii z̄ɔɔke yá musu.
 15 A yái gukpedeɔ, à Dii táasile,
 ísiabaadeɔ à Dii Isailiɔ Lua tɔbɔ.
 16 Wále le ma dɔ za dúnia léwa
 wále me: Gbēmaa kefena!
 ɔ ma m̄e: Waiyoo mapi!
 Ma kaalen kéwaa?
 Ma kaalen kéwaa?
 Zibɔnkpedeɔ b̄ò ní kpe,
 náaisaideɔ náaisaiyákéné.
 17 Gili ní eo ní baio lé á dá dúnia gbéɔ.
 18 Gbé p̄ó lé bàale gili súue a zu epi guue,
 mé bai a gbé p̄ó b̄ò epi guu kú.
 Lou p̄ɔɔf̄i, dúnia d̄ee e a z̄inau.
 19 Tɔɔle p̄aa à w̄i,
 dúnia d̄ee gbáugb̄au!
 20 Dúnia lé ke t̄alaatalaa
 lán wēdenawa,
 ále ke d̄eḡeɔdegeɔ
 lán gbà les̄iwa.
 Aà t̄aae gbia mé t̄òwà,
 ále lele, a e fele lɔo.
 21 Gɔɔ bee Dii a íada malaika gbāadeɔwa musu
 ní dúnia kíaɔ z̄íle.
 22 A ní naaa ní ká è z̄oolou,
 a gbatañle lán dakp̄eunaɔwa,
 tó à gɔɔplakè, i yáḡs̄ḡr̄inɔ.*
 23 Wí a m̄ɔvua kú,
 íatē geɔ a ḡɔ kpa a w̄ei,
 asa Dii Z̄iḡs̄de mé a kible Yelusaleū,
 a tɔbɔ Siɔna gb̄e musu gb̄ez̄ɔɔ wáa.

25

Dii s̄daukpaa

1 Dii, ma Luan n ū, má n kpela, má n tɔbɔ,
 asa ní náai v̄i maamaae,
 n yáɔnsae p̄ó n z̄eð za zi kè.
 2 N m̄eɔwia kè gb̄èze ū,

* 24:22 Zia 20.3

n wéle bíide dèele.

Bui pále wéle bíide de wéle ũ bo,
mé wa ɛa kále bau lo.

³ Ayámeto bui gbáa n kpɛla,
bui pásɔ a a n vía ví n wéleu.

⁴ N de aafia'ekli ũ yèesaidɛne,
ní de ulékli ũ wɛnadeɛne ní yooyeau.

N de mikpakli ũ lou zá,

ní de uena ũ íatɛ zá,
asa gbɛ pásɔ lé'ana de
lán lou gígbɛawae,

⁵ aa de lán íatɛ pusuwa guwaiwaiu.

Ni buipálepɔ zɔa mide,
lá lou ue í íatɛ pusu kpálewa.

Maa gbɛ pásɔ kúkua í ze kyó!

⁶ Dii Zígɔde a dikpe ble ke bui piie
gbɛsɛsɛ bee musu ní ble asaao
ní nò nísideo ní vɛɛ maa kɔɔsɔkeao.

⁷ Gbɛsɛsɛ bee musu ɔ
a sálana pɔ kú bui pii wɛa báde,
zwáa pɔ kú búsu pii gbɛɔlapi.

⁸ A ga mide, aɔ ku lo,*

a wé'i gogo gbɛpiie,†
a wibɔ a gbɛɔne dúnia guu pii.
Dii mé ɔ.

⁹ Gɔɔ bee wa me: Wá Luan ke,
wa wɛɔbaazi, ɔ à wá suabà.

Diin ke, wá wé ɔbaazi.
Wá pɔnake wá yáalɔ,
ké à wá suabà yáí.

¹⁰ Dii ɔ aɔ ku gbɛsɛsɛ beea,
áma a ɔzɔ Mɔabuwa,
lá wí ɔzɔ sɛwa zúgbɔuwa.

¹¹ Aa ɔke a guu
lá kpáa'ona í íliwa.

Baa ní n ɔkeapio,
Dii a ní íandáa k'ɛ.

¹² A ní bíi gbáa lɛsɔ gbɔo,
a pále zíle à daaí ní búsutio.

26

Dii ndaikɛnaɔ le

¹ Gɔɔ bee wa lɛɛ bee si Yuda búsuu wá me:
Wá wéle gbáa ví,

Lua í to a bíi ní a zegikɔ wá suaba.

² A bíibɔle wɛ, bui maa í gɛ,
gbɛ pɔ aaliɔ Dii náai víɔ ũ.

³ Gbɛ pɔ aà sɔ ɔ dílea
ɔ ní aà nɔsɛ daɛ doú wásawasa,
ké a n náai ví yáí.

⁴ Aɔ Dii náai ví gɔɔpii,
Dii mé gbɛsi pɔ ɔ ku gɔɔpii ũ.

⁵ I gbɛ pɔ aai bekpa musu kwé,
í wéle pɔ kálea lɛsɔ báɛ
à pále zíle à daaí ní búsutio.

⁶ Taasideɔ ɔzɔwá,

* 25:8 1Kln 15.54 † 25:8 Zia 7.17, 21.4

wēnadeo kèse tōwà.

⁷ Nòsepuadeo zé lo pōoa,
ni gbēmaao kua kekené wásawasa.

⁸ Ao Dii, wá kú ní yá pò n zédo zéu,
wá wé ònzi,
n tó ní n yá òawáguo wá kási.

⁹ Mi n nide gwaasina,
tó gu ò, mi n kfi weele.

Tó n yákpalekè ní dúniao,
zildeo i yázede dada.

¹⁰ Baa tó wà sùuukè ní gbēvāio,
ili zé sùsu seo.

Vái i feleò òòodeo bùsuu,
ili Dii zòke yádao.

¹¹ Dii, n o looarila,
kási aali eo,
to aa ñia pò ní vfi ní n gbéò e,
wí i ní kú.

To té pò ní òile ní ibeene kúma.*

¹² Dii, ni wá gba aafia,
yá pò wá kè pii, míme ní kèwēe.

¹³ Dii wá Lua,
dii páleò gbāablèwá,
ní beeo míme wi n tòò ado.

¹⁴ Aa gága aa ku lo,
an geo lí vuo,
asa n íadámá n ní míde,
ní tò an yá ò gbēegu lo.

¹⁵ N wá bui kò, Dii, n wá bui kò,
n nzia tòòò,
ní tò wá bùsu zòleo òtà pii.

¹⁶ Aa n kfi wēele ní yooyea guu,
Dii, ké n ní toto,
aa wabikèma wēnanno.

¹⁷ Lá òsindee pò kà n'ia i òeka,
i wiile wáwá guu,
máa wá kú n ae yaa, Dii.

¹⁸ Wa òsi wa òekà,
ní beeo wa n'í ñana ùe.
Wi e wá dúnia bòò,
wi néo i aao ku tóleo.

¹⁹ N gbé pò gào vu, aaiò ku,
gbé pò kú tēnauo bò gau, aai gulake.
N mōse a pò fele lán koo fiwa,
ge pò kú tóle guu i bōle.

²⁰ Ma gbéò, à fele gē á kpéu,
í zetaále à ule gfa yoo
e aà pòkúma gēzea.

²¹ Gwa! Dii bò a kúkti,
àle mós dúnia gbéò táae wiiné ní musu.
Tóle a gbé pò wá ní dedeò ule lo,
a bò ní gbépiò auo gupuaue.

27

Isaia suabaa

¹ Goo bee Dii a ñada kwásawa,
mlè kònikòni bàwāadepi,

* 26:11 Ebe 10.27

ń a fēnda zɔɔ gbāa pāslo,
i isia kwāsapi de.

² Gɔɔ bee á lesi vēebu ne'ina yá musu.

³ Ma Dii miɔ d́á,
miɔ íkawà gɔɔpii,
miɔ d́á fáane ń gwāasnao,
ké wasu ɔkāvào yáie.

⁴ Ma pɔ lí paaázio.
Tó leaa ń lesikaoo b̀leu yāa,
d́ɔ ma ge lelemá
mà tesómá miɔ!

⁵ Sema aa ma sí ń ulékíi ũ,
aai kɛmanɔ na,
ao, aai kɛmanɔ na.

⁶ Gɔɔewa Yakɔbu buiɔ zínapele,
Isailiɔ bɔbɔ, aai vuke,
an libeɔ i li dúniaa.

⁷ Dii ń gbé lá à bui ṕɔ ń gbéɔ gbèwae?
Dii ń dede lá à gbé ṕɔ ń dedeɔ dèdewae?

⁸ Dii a yákpalekérinɔ,
i ń yá ń gbae.
A bɔ ń a ían pāslo gukpɛ oi,
i ń sélé.

⁹ Bee a láka Yakɔbu buiɔ táaeɔla.
An duunakéama gbɛn ke:
Aa ń sa'okli gbɛɔ wíwi kélekele,
mé aali ṕɔ wa pè táa ũ
ń ń tulaletikateakiɔ źźź píi.

¹⁰ Wéle bíide g̀ɔ bezi ũ adoa,
a de gu ṕɔ wà pákpai ũ lán gbāa wáiwaiwa.
Wekli zuɔ í p̀bleu, aai wúleu,
aai a líɔ suumpa.

¹¹ Tó a gónaɔ gaga,
nɔɔ mɔ é'e wa tékaò.
Wélepideɔ ǹse vío,
a yáí tò an Kena a ń wēnagwao,
Lua ṕɔ ń ikása a sùuukérinɔ.

¹² Gɔɔ bee Dii a a pówena gbé
za Uflata ṕɔ a í lí źseoi
e à ge pɛ Egipi zé swawa,
i á Isailiɔ pɛele dodo.

¹³ Gɔɔ bee wa kàae zɔɔ ṕɔ,
gbé ṕɔ v̀aa Asili b̀suuɔ
ń gbé ṕɔ lala'ò tà Egipi b̀suuɔ
aai ea su kúle Diie Yelusaleŭ
a gbèsísi ṕɔ a kua adoa musu.

28

Waiyooke a Eflaiü buiɔ ń Yelusaleude ne

¹ Waiyoo wéle ṕɔ Eflaiü bui idekenɔ aai íanadāò,
mɛɛwia ṕɔ kú guzule táae de sísi musu lán kíafuawa!
A kefenke gawi lé láa lá lávu í wolowa.

² Dii ǵsa gbāa ví, a mɔ wélepi wí
lán lou maa ń gbɛɔ zàa'ian gbāa ṕɔ í ṕɔ músikewa,
lán lou zàa'ian gbāa ṕɔ í to í daguawa.

³ Wa źź wéle ṕɔ Eflaiü bui idekenapiɔ í íanadāòwa.

4 A kefenke gawi pɔ́ kú guzulɛ táaede s̄s̄iwa lán lávuwa
a kwé lán kaadɛn né maá séiawa.
Tó wa è, wa se zu léu ḡɔ́ bló.

5 Gɔ́ bee Dii Zíḡde aɔ́ de lán kíafua gawidewa a gbé k̄naɔ́ne,
ɔ́me aɔ́ dené lán tulu kefenawa.

6 A tó yáze de d̄aa yákpalekenɔ́ne,
a gbéɔ́ gba gbáa aa z̄i yoaá bíiboleu.

7 V̄ɛɛ í sa'onao tálaatalaaz̄,
í gbáa í ánabiɔ́ p̄ápázea.
Í gbáa í ní tálaatalaaz̄,
v̄ɛɛ í z̄ɔ́lemá.

Í gbáa í ní p̄ápázea,
aáí tálaatalaabo ní ánabike guu,
yá í yamá ní yáḡḡḡsa guu.

8 Pisi dá ní táabunuɔ́la,
gue f̄oona vío ní gbásio.

9 Aaí o ma yá musu:

A ye d̄sa kew̄ɛɛ yà?
Ale wele ánabike dadaw̄ɛɛ yà?
Né d̄ɛɛt̄naɔ́n wá úa?

10 Asa í me:

Sá, sà, sá sà,
ká, kà, ká, kà,
la yɔ́, le yɔ́.

11 A yáí tò Dii a yá'o gbépiɔ́ne
ní buipále yá p̄o aale maoo.

12 Asa a òné yáa:

Kámabokí ke! Íampakí ke!
A to gbé p̄o kp̄asaɔ́ kámabo!
Kási aai swáse aà yáío.*

13 ɔ́ Dii yá dené:

Sá, sà, sá, sà,
ká, kà, ká, kà,
la yɔ́, le yɔ́,
ké aa b̄lele kpaanla, aai wíwi,
bai í ní kú, wí ɔ́diemá.

14 A yáí tò à Dii yáma,

á gbélaanikena p̄o ále kible gbépiɔ́wa Yelusaleuɔ́.

15 A m̄e a k̄s̄ yámà ní gao,
a ledoukè ní bedao.

A m̄e l̄o, tó músi lígua,
àle p̄áala, a á leo,
asa ɛɛ mé á ulektí ú,
m̄ofili mé á mikpakí ú.

16 A yáí tò ma Dii Zíḡde ma m̄e:

Gwa! Mále gbɛ gbáa díle Siɔ́na,
kpé gbè beɛɛde mide p̄o wa é kpálèɔ́ ú.

Wí a gbé p̄o lé aà náaike kūo.†

17 Yáze de mé aɔ́ de kpépi ȳɔ́ba ú,
mé maakea aɔ́ de a ḡs̄usugwabo ú.
Lougbe a ɛɛ p̄o de á ulektí úpi gbé,
í a da á mikpakía.

18 Á k̄s̄ yámaa ní gao a mide,

á ledoukea ní bedao a gboo.

Tó músi lígua, àle p̄áala,
a ɔ́z̄wáɛ.

19 Tó à m̄ò, ali á séle táánɔ́e,

* 28:12 1Kln 14.21 † 28:16 Sou 118.22-23, Lom 9.33, 10.11, 1Pic 2.6

aɔ pǎála lá gu lé dɔ fáanɛ ní gwǎasínao.

Gili a gē gbē pɔ yápi zé d̄su.

²⁰ Wúlebo ke geseú, a ní pooo,
zwāa kè teeeú, a kúrúáo.

²¹ Dii a fele ní a zlo,

lá a kè Pelaziú gbèsísi saewa,‡
a bo ní a dabudabu zlo,

lá a kè Gabaɔɔ guzulɛuwa. §

²² Asu àɔ de gbélaanikenaɔ úo,
ké ba pɔ wa d̄wá su nao yái.

Asa má mà Dii Lua Zígɔde mè
a ze ní á b̄usu kaaleao píe.

²³ A swákpa ma yá ma,

à laaidɔ yá pɔ mále oéwa.

²⁴ Z̄se lo kpase ké gɔɔpii yá?

Lo gubi àɔ sapa zesai yá?

²⁵ Tó à t̄ole dáaí,

í dosiona ba,

í efo keele,

í mase t̄ó d̄ɔd̄ɔ,

í naa ba a bakí,

í gbé'a pé k̄ɔ léz̄l.

²⁶ Aá Lua í d̄aaè,

í aà da z̄lpi zéwa súsu.

²⁷ Ili dosiona gbē ní éngoo,

ili efo wé suumpa ní zugo gbáoo.

Í dosiona wɛbo ní gongbāanaoɛ,

í efo wé suumpa ní ɔɔe busubuse.

²⁸ I p̄wena l̄e, ilio gbē gɔɔpiio.

Baa tó à t̄aa'òwà ní zugo gbáo,

ili a tí bo.

²⁹ Yápi b̄ò Dii Lua Zígɔde kíe lo,

aà l̄edama í bo ní sae,

aà ɔno z̄ɔ.

29

Yá pɔ a Yelusaleudeɔ le

¹ Waiyoo Alieli!

Alieli wéle pɔ Davidi z̄òleu!

Í dikpeke wē ní w̄eɔ, ále gé.

² N beeo má Alieli da taasiu.

Wa búbuape, wa búbuape,

Alieli i ḡomeɛ sa'okí k̄ina ú.

³ Má koe'ɔpooi, mí eȳo liai,

mí gbá l̄esí dai.

⁴ Wa ɔnaalɛwá,

á yá'oa i ḡɔ d̄ɔ t̄ɔleu,

á bo i ḡɔ wíwia b̄usuu.

A yá'oa aɔ bo t̄éɛnau lán ḡengbágbánawa,

á kí aɔ d̄ɔ b̄usutiu kpáikpái.

⁵ N beeo á ibeɛ dasipiɔ ḡɔ lán luut̄ɛwae,

gbé pásipiɔ aao de lán ése úa pɔ íana lé ḡeò zéawae.

Yápi a ní le kpóokpoo kándoe.

⁶ Ma Dii Zígɔde má mo íadamá

ní loup̄únaao ní t̄ɔle lualuaao

ní k̄ófi z̄ɔɔo ní z̄àa'íanao

ní z̄àao ní t̄élepiɔ p̄kaalenaɔ.

7 Bui dasi pɔ̀ m̀ lélɛi Alieliwaɔ̀ gɔ̀ lán nana yáwa,
gbé pɔ̀ m̀ a bíi gbooi aa koezɔ̀ gɔ̀ lán wépfungu'ea yáwa.

8 Lá nɔ̀andena í nana'o à e ále pɔ̀ble,

ɔ̀ í vu ní nɔ̀anao,

lá imidena í nana'o à e ále imi,

ɔ̀ í vu yéesai kòlo gagaa,

màa aɔ̀ de ní bui dasi pɔ̀ lé m̀ Siona gbewa ní zlopio.

9 Aɔ̀ gé ní yádiawáo,

àɔ̀ gé ní yá tɔ̀awáo,

à tó á vɛ́ake àɔ̀ gé!

A kua bùubuu aɔ̀ gé,

í ke vɛ́e mé lé á deo.

A talaatalaaboaa aɔ̀ gé,

í ke í gbáa yáí no.

10 Asa Dii kpasa'í zɔ̀ dǎálae.

Anabiɔ̀ mé á wé ù,

ɔ̀ a tò wépiɔ̀ lé gu'e loo.

Gu'enaɔ̀ mé á mi ù,

ɔ̀ à pɔ̀kuaé.

11 Anabikeyáe bee deé yá pɔ̀ kú taala nanaau ù pii. Tó á kpá kyokenawa aà a kyoke, a me á fɔ̀, asa a nanaae.

12 Tó á kpá kyodɔ̀nsaiwa aà a kyoke, a me á kyó dɔ̀o.

13 Ma Dii ma m̀ bui bee í sɔ̀mazi

à ma kpela ní léoe, an sɔ̀ kuao.

Aaí ma sísi gbɛ̀nazína yádileawae.*

14 A yáí má ea yábɔ̀nsaeɔ̀ kené,

má ɔ̀nɔ̀deɔ̀ ɔ̀nɔ̀ mide,

má wezɛ̀naɔ̀ wezɛ̀ suumpa.†

15 Waiyoo gbé pɔ̀ aaí yá pɔ̀ aale yá ulemɛɛ zǎzǎ,

aaí ní yá ke gusiau aaí me:

Déme lé wá ei?

Déme wá yá dɔ̀í?

16 Yáfuangbanaɔ̀!

Ále e oobona de lán gíwae.

Pɔ̀ pɔ̀ wa bó a o a bonae í a booa?

Oo a o a kùunae a yáe dɔ̀oa?‡

17 A gɔ̀ yɔ̀ ké Libá a gɔ̀ bugbe ù,

mé bugbe a gɔ̀ likpe ù.

18 Gɔ̀ bee swádoɔ̀ taalapi yáma,

vɛ́aɔ̀ bó gusia níniuu aa gu'e.

19 Taasideɔ̀ pɔ̀ a ea ke na Diiwa,

wɛ̀nadeɔ̀ pɔ̀nake ní Isailiɔ̀ Lua pɔ̀ a kua adoao.

20 Gbé pásɔ̀ gɛ́le,

gbélaanikenao mide.

Gbé pɔ̀ an me wà ní váioɔ̀ kaale,

21 gbé pɔ̀ aaí yáɔ̀ gbéwa,

aaí baikpa yánadee yákpalekeki,

aaí yáda yáesaidela ní eɔ̀pio.

22 Ayámɛto Dii pɔ̀ Ablahaù bó yáe bee ò Yakɔ̀bu buiɔ̀ musu:

Wí a Yakɔ̀bu buiɔ̀ kú loo,

an gɛɛ a gɔ̀ kpá ní wéi loo.

23 Tó an buiɔ̀ ma yákea ní guu è,

aaɔ̀ dɔ̀ ké ma kua adoa.§

Aa ma dɔ̀ Yakɔ̀bu Lua pɔ̀ a kua adoa ù,

an me í kuke ma Isailiɔ̀ Lua ae.

24 Gbé pɔ̀ an nɔ̀se líaaɔ̀ ɔ̀nɔ̀kú,

* 29:13 Mat 15.8-9, Maa 7.6-7 † 29:14 1KIn 1.19 ‡ 29:16 Isa 45.9 § 29:23 Mat 6.9

yákütèkanao lèdama ma.

30

Yá pò a bui swágbāadeo le

¹ Ma Dii ma mè:

Waiyoo né swágbāadeo!

Aaí yá pò ma lé kú a guuo yá,

aaí kò yāma ní gbé,

ma Nisínali dōaanéo,

aaí duuna káfi duunaa.

² Aaí fele gé Egipi, aali lezaao,

aaí na Falaōzi ní mīsina ũ,

aaí mikpa Egipi uenai.

³ Kási naa Falaōzi a widawá,

mikpaa Egipi uenai a á tó òkpa.

⁴ Baa ké á gbāadeo ku Zoá,

mé á zínao kà Anesi,

⁵ wí a ní kú mípii bui àisaiپی yái,

aa dónle ge káffa e weo,

sema wí ní tó íio.

⁶ Ngeve nòbò yá.

Wàle guwaiwai pò yá'ia ní taasio ví baa ví,

nòomusu saò ní nòomusu daò

ní sògbalaò ní mlè pásinaò di wec.

Zaa'lnao ní àizeo sésea,

yiongo lé kò é'è ní ní pòmaaò,

aale geò bui àisaiپیne.

⁷ Aale geò Egipi pò an dónle gia

lán lé'iana gbawae.

A yái tò mi oè, llenòbò zò pòewonsai!

⁸ Dii mè mà gé yáپی kéné láu ge pò pèpèenawa,

io dené gòò pò lé móپی seela ũ gòopi.

⁹ Buipiá lualewenaone,

né sásāaone,

aalio ye swāsea Dii ikoyáizio.

¹⁰ Aaí o gu'enaone

aasu gu'e aai a yá'oné bo,

aaí o ànabiöne

aasu yáze de mané bo.

Aaí me: A yá nana owēe,

à ànabikéyá'owēe kpaanla.

¹¹ A ké zépiwa, à pá yāmaaa,

à Isailio Lua pò a kua adoa gáwēe zéu.

Ayāmeto Isailio Lua pò a kua adoa yáe bee ò:

¹² Lá a gi yáپی mai,

a gbéò bò'ímia náaikè,

mé a ze ní kónio,

¹³ Ayāmeto duunapi aò deé

lán gí lesí paa kòdòa pò a kwé kpóokpoo kándowa.

¹⁴ A wíwi kélekele

lán lo pò oobona gotòwawa.

Wa a kaso e a guu

ké à ká tésibo ge idábo ũo.

¹⁵ Dii Isailio Lua pò a kua adoa yáe bee ò:

Zòlea teee ní sòdaadoño mé a á bo,

laaikpalea nienie mé á gbāa ũ,

ò i weio.

¹⁶ A mè: Beewa no!

Wá di s3 kpe wà bàaleε!
A yá bee yáí á bàalei síana.
A mè: Wá di s3 wáa kpe!
A yá bee yáí á gbèselena3 wāa.
17 Tó á gbē3n 3aa s3o3 ní gbé mēndo wepà,
á tīleε.
Tó gbē3n s3oe sa,
á lék3wa píie.
A gbé p3 ǵ33 i3 ze
lán lí p3 péle gbε musuwa,
lán dálapoo p3 kú sísi musuwa.
18 Kási Dii lé á dá à e maakéé,
í fεle á á wēnagwa,
asa Dii Lua í yáke a zéwae.
Báaadεn gbé p3 s3a Diizi ũ.

Dii a a gbé3 suaba

19 A Sìnade3,
á gbé p3 á kú Yelusale3b,
á 333 bau l3o.
Tó Dii á 333 mã, a gbēkekeé,
tó á á wii mã, a wewá.
20 Baa tó Dii taasi dàé á ble ũ,
mé á á dá wētēau á imia ũ,
á yādanεde a3 uleaé l3o,
á wesiaāle.
21 Tó a páale 3plaa oi ge zεε oin nò,
á swále yáwa á kpe à ma,
wáε mε: Zén ke, à3 beu.
22 I gbasá á táa p3 wá ánusu lèwà3
ní a p3 p3 wá vua lèwà3 33kpa,
í 333i lán b3bwa,
í o p3pione: A géi!

23 A á gba lou p3 p3 ále t3 bua yáí,
t33le a blekéé maamaa zítii.
G33 bee á 33tuoc sē ble dádakekii yáasau.
24 Zu ní zaa'ina p3 aale bua zíkε3
sēla búuna ní táaa wisideo ble,
wa kálené ní péluo ge saa.
25 Gbē3 dedea dasidasi g33,
tó p3 lesí p3 wa b33 kwè,
swa p3 a í lí z3εo a3 ku
gbésisí3 ní sísi lesí3 musu píi.
26 Tó Dii a gbé3 gu'íao kēkené,
mé à ní gbāgbā ní ía p3 a kpántio,
m3vua í a3 gbāa lán íatē gupuawa,
íatē gupua a káfi léε soplá lán g33 soplá gupuawa.

27 Dii b3 zāzā,
áε m3 luabesianau,
áε p3b3 a níu,
aá lébaa lé lua ní kpēne3o,
aá léna de té p3kaalena ũ.
28 Aá lé'iana de lán swa paa í
p3 ká ní nεε ís3wa.
Alε bui3 bobo ní tēme3o á ní bāde,
áε áasína káne à ní sásá.
29 Apí3 s3 á3 lesi,
lá ále dikpεke Diiε gwáasínawae,

á pɔ a kɛ na,
 lá ále Dii gbèsí síkú ní kulepɛao
 ále gé Isailio gbési kíiwa.
³⁰ Dii a to gbéɔ a bo gawide ma,
 a to aa a ɔ pɔ looáríla e.
 Ale pila ní pɔkúma zɔɔo ní tɛlepɔ pɔkaalenao
 ní lou kwɛao ní zaa'íanao ní loughɛo.
³¹ Dii bo a gili gɛ Asiliogu,
 a ní wíwi ní a gopanao.
³² A ní lé dodo ní go pɔ a dílenéó
 ní gáa ɔo ní mɔɔna ɔo sánu.
 A zikaáríno ɔzesai.
³³ A dɔaa tekà à gègè an kía pɔ ù,
 tɛpi kákíi ɛ zà a yàasa mé yàa mòwà.
 Tatɛgbɔ tésɛa a bo Dii léu a lé'íana ù, i kùwà.

31

Waiyoo gbé pɔ aa sɔkpàlɛ Egipiɔziɔ

¹ Waiyoo gbé pɔ aai gé dɔnlɛ wɛɛlɛi Egipi,
 aai gbáa'e ní sɔɔwa,
 aai ní zikasɔgo dasiɔ náaike
 ní ní sɔde pɔ lé víoɔ.
 Aali wépe Isailio Lua pɔ a kua adoawao,
 aali Dii kíi wɛɛlɛo.
² Kási aapi sɔ a zika'ɔno ví,
 I yáyiamá, mé ili lelileo.
 A fele gbɛváiɔwa
 ní gbé pɔ aai dɔ váikɛnapɔlɛo.
³ Egipiɔá Lua no, gbɛnázinaɔnɛ!
 An sɔɔá Lua Nisína no, pɔ audeɔnɛ!
 Tó Dii ɔ lòoáríla,
 an dɔnlɛdeɔ gɛmbɔle,
 gbé pɔ aale dɔrɛlɛo léle,
 aa midɛ sánu mípii.
⁴ Dii yáɛ bee òmɛɛ à mè:
 Tó nɔɔmusu lé hɛɛkɛ a pɔbleawa,
 mé wà pɔdánaɔ káaaaazi dasi,
 lá an wiidɔawà vía a aà kúo,
 mé an zɔa a aà kádeɔ,
 màa Dii Zígɔde a pila zíkai
 Sɔna gbɛwa ní a sístɔnaɔ.
⁵ Lá bá bo gí ní a néɔ,
 màa Dii a gí ní Yelusaleŭo.
 A giò, a aà suaba,
 a maaála, a aà bo.
⁶ Isailio, à ɛa ze ní Lua pɔ a bo aà yáú pásípásio sa.
⁷ Asa gɔɔ bee á baade a gí taa pɔ a pí azílaɛ ní ánusuo ní vuaozi.
⁸ Wa Asilio kwé ní fɛndao,
 i kɛ gbɛnázina no.
 Fɛnda pɔ de gɔɛ pɔ ũo mé a ní dede.
 Aa wí ní bao fɛndapi lézɪ,
 wi zɔzída ní èwaasɔɔnɛ.
⁹ Vía a ní kía kú à gɔɔgɔɔbo,
 iwáa a ká ní dɔaanaɔ pɔa,
 aai ní dálapoo to daa we.
 Dii mé yápi ò.
 Aa té dɔ Sɔna,
 aà kina ku Yelusaleŭ.

32

Kɩa maa kpala

¹ Gwa! Kɩae a kpalable n̄ yáꝑedeo,
aá ɩwaɔ kible a zéwa.

² An baade aɔ de ulékii ũ zàa'ianaɛ,
aɔ de mikpakli ũ lou zá,
aɔ de swa ide ũ gbáau,
aɔ de gbɛsi zɔɔ uede ũ gugiū.

³ Wɛbiibiinaɔ wé a ké sa,
swákpánaɔ yáma.

⁴ Nɔnwáadeɔ ɔnɔkú aa yá dɔ,
bebedeɔ yá'o sa káukau iwesasai.

⁵ Wa mɛ sɔŭe bɛɛɛde ɔɔ,
wa mɛ kɔnideɛ gbɛmaa ɔɔ.

⁶ Asa sɔŭ i yáfaasai o,
aá láasoo ɔɔ ku yáwáíwa.

Ili zɩke Lua yáwao,
i Dii seela b̄ɛɛ kɛné.

I nɔandɛnaɔ to gii,
i imidɛnaɔ to isai.

⁷ Kɔnide yákeɔ vái,
i váikpaai n̄ taasideɔ
à n̄ ɔɔkpa n̄ mɔafilio,
i wɛnadepiɔ yá málené.

⁸ Bɛɛɛde i yáꝑede yá,
yá bɛɛɛde ɔ i zɛð.

⁹ A nɔɛ namablɛnaɔ,
à fele swáðmazi,
á nɔɛ pɔ á kú nienieɔ,
à ma yáma.

¹⁰ A nɔɛ pɔ á kú nienieɔ
á gɔ n̄ bíliio zii maa'i,
asa v̄ɛkɔzɔzɔa aɔ kuo,
ésekekeɛa a keo.

¹¹ A nɔɛ pɔ ále namableɔ,
à lualua n̄ s̄ðeɛdeɛo.
A nɔɛ pɔ á kú nienieɔ,
à kpakpanaga.

A á pɔɔ wolowá pii,
i zwánkasaaɔ dɔ á pi.

¹² A ázɩa gbɛgbɛ, i búbuape
á bua maaɔ n̄ á v̄ɛɛ ne'inaɔ yáí.

¹³ A ɔɔɔ ma gb̄ɛɔ búsu yáí,
asa leaa n̄ lesikaoo b̄ɔleu.

A ɔɔɔ á ua pɔnadeɔ
n̄ á w̄éle naɛ beeo yáí.

¹⁴ Kibe a gɔ da pá,

w̄éle síude a gɔ bezia ũ.

A s̄ɩs̄ɩ gudɔakli aɔ da wáíwai gɔɔpii

zàa'inaɔ pɔnakékli ũɛ,

pɔɔ dáðákékli ũ,

¹⁵ e Lua àɔ gé a Nis̄ina pisiíwá bɔa za musu,
gbáa i gbasa gɔ gutaaede ũ,
gutaaede s̄ɔ dào ũ.

¹⁶ Yáꝑede a kible gbáapiu,
maakea aɔ ku gutaaedepiu.

¹⁷ Yáꝑedepi a aafia iné,
maakea gbɛ aɔ de kua dɔɔɔa n̄ s̄ɔdaadoŭo ũ gɔɔpii.

18 Ma gbé̄o aaɔ ku ua aafiadeu,
an be aɔ nie,
aa kámabou nama guu.

19 Baa tó loughbe likpe òòkpá,
mé wá wé̄le dēelmpá wa dàaí,

20 áɔ dēe pɔnadeɔ ũ,
áɔ pɔtɔtɔ swa pii sae,
á zuɔ ní á zàa'inaɔ dēepookli e.

33

Yelusaleŭ suabaa yá

1 Waiyoo gbé̄'òòkpana,
n gbé̄ pɔ wi n òòkpa yáa!
Waiyoo zibɔnkpede,
n gbé̄ pɔ wi bɔ n kpe yáa!
Tó n gbé̄ òòkpá ní làa,
wa n òòkpa s̄e.

Tó n bɔ gbé̄o kpe ní làa,
wa bɔ n kpe s̄e.

2 Dii, wá wegwa, wá̄le s̄sanzi.
Nȳɔ dɔwá̄le lá gu lé̄ dɔ,
ní wá suaba wá taasikegɔɔ.

3 Tó n kolokèkè, wí lékɔwae
tó n fele, bui ì fáaae.

4 Wa léle ní pɔɔwa
lá kwaɔ ì léle buapɔɔwawa,
wa ní pɔɔ símá
lá kwasutɔ ì kenéwa.

5 Dii sáa kuo, asa a ku musu,
a to yá̄zede ní maakeao li Siɔnaa.

6 Dii aɔ dēe ní z̄imp̄ēle ũ gɔɔ bee,
aafia ní ɔnɔo ní d̄ɔao aɔ die.
Viakea Dii mé ì mɔ ní à̄izepio.

7 Gwa! Gɔsa gbāaɔ wiidɔ gāae,
gbé̄ pɔ wá ní z̄í awakpaipio lé̄ ɔɔb wēnanno.

8 Zedaɔ lé̄ sé̄ lo,
gbēe lé̄ gu baa ví lo,
ledot̄i ku lo, wá̄le saka seelaɔɔ,
wa kɔ beee d̄ɔ lo.

9 B̄usu lé̄ wēnake, à ḡɔ̄ zeesai,
Libā ḡɔ̄ ní wío, à mùakù.
Salɔna guzule ḡɔ̄ lán gbāawa,
Basana ní Kaamelio ḡɔ̄ gi.

10 Ma Dii ma mè má fele sa,
má a gbāa ɔɔné, mí tɔɔ.

11 A nɔsí s̄episa ũ,
a ne'í s̄ē giina ũ,
ma pɔɔɔa ma níu dēe t̄ē pɔ a kúwá ũe.

12 Gbēpio t̄ek̄u aa ḡɔ̄ t̄ifu ũ
lán káele z̄ɔz̄ɔa pɔ wá tesòwawa.

13 A gbé̄ pɔ á kú z̄àz̄àɔ,
à yá pɔ má k̄e ma,
á gbé̄ pɔ á kú k̄aiɔ,
àɔ ma ḡsake d̄ɔ.

14 Gili ḡɔ̄ Siɔna duunkenaɔgu,
luayádansaipio lé̄ kpakpanaga.
Wá déme a f̄ɔ̄ àɔ kú ní t̄ē p̄kaalenaoi?

Wá démε a f̄s̄ à kú ní t̄é gasaipioi?

¹⁵ Gb̄é p̄s̄ í yáke a zéwa,
mé í yámaa o,
a za gb̄ēble'aigu,
mé í ɔ̀b̄ole gbagusaε yáu,
ili swáse gb̄ēdeyáio,
mé ili ye à wesi váileo.

¹⁶ Ǿmε aɔ ku aafia musu,
aà ulek̄li aɔ gb̄āa gb̄ēs̄ɔ̀u.
Ali p̄blea e we,
mé í a k̄és̄awào.

¹⁷ Nȳs̄ wesi kía kefenk̄ele,
nȳs̄ bùsu e k̄āaa yáasa.

¹⁸ Nȳs̄ láasooke gili p̄s̄ k̄é yáawa n s̄s̄ guu, ní mε:
Naok̄ena ku máε la?

Ǿsina ku máε la?

Gb̄é p̄s̄ í d̄s̄ nao ku máε la?

¹⁹ Nȳs̄ gb̄é p̄s̄ aai yá'o ní ɔ̀p̄io e bo,
nȳs̄ gb̄é p̄s̄ nili ní buiyá maopio yá'o ma bo,
bui z̄ilo p̄s̄ ní ní yá gbad̄ɔ̀p̄io.

²⁰ S̄ina p̄s̄ wí dikpekeu gwa,
wesi Yelusaleúle,
a ku aafia zw̄áakpe p̄s̄ wa s̄s̄o u.
Wa a lip̄eleɔ̀ wúle bauo,
mé a bae a k̄é.

²¹ Wek̄i Dii a a z̄s̄ke ɔ̀b̄w̄ε,
gu p̄s̄ swadaɔ̀ ní swa'onaɔ̀ diu.
Gó'ilenaɔ̀ t̄aa'o íp̄iao,
baa a z̄s̄ a bua swapiwao.

²² Asa Dii mé wá D̄aana ú,
Dii mé wá Gb̄aade ú,
Dii mé wá Kía ú,
Ǿmε a wá suaba.

²³ N zw̄áakpe baɔ̀ p̄olo d̄εge d̄εge,
n k̄s̄k̄úliɔ̀ pélea gb̄āa bo,
a zw̄āa d̄ao.

Bee gb̄ea Ǿ wa z̄l̄ ài z̄s̄ biilek̄s̄e,
baa εɔ̀ p̄s̄ séle maamaa.

²⁴ Gb̄é p̄s̄ kú wee a mε ále gyákeo,
w̄élepeɔ̀ duuna k̄émá.

34

Yákpalek̄ea ní dúniao Ed̄u

¹ Bui ní buio à s̄s̄ k̄ái à yáma,
b̄usu pii gb̄éɔ̀ à swákpa,
dúnia ní gb̄é p̄s̄ kú a guu à yáma,
t̄ole ní p̄s̄ p̄s̄ b̄lewaɔ̀ pii.

² Asa Dii p̄s̄ p̄a bui pízi,
à f̄ē ní ní z̄lḡs̄.

A ní d̄ede, i ní m̄onz̄s̄.

³ Wa gb̄é p̄s̄ wá ní d̄edeɔ̀ k̄s̄le,
gb̄ēs̄is̄is̄o ní au mi, an ḡeɔ̀ ḡid̄o.

⁴ Saanaɔ̀ ȳo musu pii,
luabe a koo lán p̄ewa,
musup̄ɔ̀ wolo lán v̄ēlaɔ̀wa,
aa kwe lán kaad̄enlaɔ̀wa.

⁵ Dii f̄enda ḡà ní auo musu.

Gwa! Ale su Ed̄uwa yákpalek̄ei,*

* 34:5 Isa 63.1, Mal 1.4

àlè mós pilai gbé pò àlè ní míònzòpíòwà.

⁶ Dii fènda tà ní ble ní sáo auo,
sása gòlè nìsì iwà,
asa Dii sa'oa ví Bòzela,
aà pò kòlòkpakpaa dasi Èdòù.

⁷ An zùsèlèò ní ní zuswanaò kwéíno sánu
ní ní gbàadeò píi,
an bùsu i ga ní auo,
nìsì i i ní tòlèwa.

⁸ Asa Dii tósimagòòe,
aà íadama wèè yásia ní Sìònao yáí.

⁹ Èdòù swaò li kòtaa ù,
a bùsuti a lí íatègbò ù,
an bùsu i gò lán kòtaa tewa.

¹⁰ Aò gaa vío fáanè ní gwáasínao,
a sùlèlè aò dò gòpíiè.†
Wè ní wèò aò da wáíwaie,
gbèè a a baa ví ló.

¹¹ Gáuò ní kpòbò'ílènaò kè ní kúkíi ù,
koohùhùnaò ní gbagbaaò sakpèda we.
Dii a guyòbò poowá, i gò da pá,
a gwa ní gísusugwabao, i gò gii.

¹² Kíá buiò ku wà ní kpá kpalau ló,
an dọanaò gèlè míò.

¹³ Kàelèò ní lèaaò kúle ní kpé gbààwa,
lèsikao ní gáagaao a da ní zègikíiòla.
Aò dè gbèghbonaò tòò ù, kooò bè ù.

¹⁴ Awalèwanaò ní maiò kpaau we,
táaò fòkpakpakòwa,
babayòò zòlèkíi eu, aà kálèu.

¹⁵ Báso a sakpè da we à gbedau,
a nepipi, i ní káaa a zíè.
Yáamusuò kò nònnaau,
sa ló tẹ a nai.

¹⁶ A wèlè Dii taala guu,
à a kyokè,
an kee a késáo,
a dae a kua a sawao,

asa aà lé mé ò,
aà Nìsína mé a ní káaa.

¹⁷ Òmè ní baa kpámá,
à dòò ní baadè a kúkíiwa.

A gò ní pò ù gòpíi,
aà ka a guu wè ní wèò.

35

Gbé pò Lua ní suabàò kua zia

¹ Gbáa ní gugiio a pónakè,
guwaiwai a yáalò,
kpa a bòlèu.

² A vukè ní póna zòò, a gulakè.
Libá gawí a gòè,
Kaameli ní Salònao maa a pisiwá,
wi Dii wá Lua gawí ní a zòòkèo e.

³ A á gàsì pò gò dọázìò zu,
à á gbá pò gò tèèèò sé.*

⁴ A o gbé pò an ká gàòne:
A sòdìlè, ásu to via á kùò.
A gwa! A Lua lé mós tòsiíé,

† 34:10 Zia 14.11, 19.3 * 35:3 Èbè 12.12

àlɛ mɔ́ fɪaboiné, i á suaba.

⁵ Ẃlɔ́ wé a ké,

swádoɔ́ swá a wē,

⁶ ɛɛɔ́ vɪvɪ lán banawa,

lénanaaleadeɔ́ gulakɛ,†

asa gbáa a pūna rí ío,

gugii a li swa ũ.

⁷ Tɔ́ɔ́lɛ wáa a li íkalekɪi ũ,

gugii a g̃s̃ nibɔna ũ.

Gbēgbonaɔ́ kálɛkɪi a ṽs̃ rí wáao rí swamɔeɔ bɔlɛ.

⁸ Wa zɛda bɔ we,

wa mɛ zépiɛ zé p̃s̃ a kua adoa.

Gbálɛnaɔ́ sɛo,

sɔ́ŭ a bɛbɛ kpa a ãao,

zépi aɔ́ dɛ a sɛnaɔ́ p̃s̃ ũɛ rítɛɛ.

⁹ Ñɔ́m̃usu aɔ́ ku weo, wáie a s̃s̃io,

wa wesi wáilɛ weo.

Gbé p̃s̃ Lua rí suabàɔ́ mɛ aao bɛ we,

¹⁰ gbé p̃s̃ Dii rí bópiɔ́ ɛa su,

aa g̃ɛ S̃iɔna rí kúkuakɛaɔ,

pɔna láasai kú rí musu,

pɔna rí yaalɔ́ g̃ɛr̃iz̃i,

pɔsia rí wēnao g̃ɛzɛa.

36

Asiliɔ́ kɪa vɪadadaa Yelusaleũdeɔ́zi

(2Kia 18.13-27, 2Lad 32.1-19)

¹ Kí Ezekia kpalablea w̃ɛ g̃ɛo m̃ɛndosaide guu Asiliɔ́ kɪ Senakelibu mò l̃ɛlɛ Yuda w̃ɛlɛ b̃ɪideɔ́wa, a s̃i p̃ii.

² ɔ́ à a z̃ig̃s̃ɔ́ gb̃ɛz̃ɔ́ z̃i, à b̃ɔ́ Lakisi à g̃ɛ Yelusaleũ kɪ Ezekia lè rí z̃ig̃s̃ɔ́ dasidasi. A z̃ɛ íkalekɪi p̃s̃ kú musu saɛ, p̃ɔ́pinaɔ́ bua z̃éu.

³ Kibɛ z̃iia Ilikia né Eliakiũ rí aà lak̃ɛna Sebenao rí aà kp̃awakena Asafa né Yoao b̃ɔ́ g̃ɛ aà k̃ii.

⁴ ɔ́ gb̃ɛz̃ɔ́pi òñɛ: A g̃ɛ o Ezekiaɛ, Asiliɔ́ kɪa z̃ɔ́ m̃ɛ lé aà la, b̃ɔ́ àlɛ a náaike màai?

⁵ A m̃ɛ á z̃ig̃baselea d̃s̃ m̃ɛ á gb̃aa. Yápã giie. Dé àlɛ a náaike, ʃ àlɛ b̃ɔ́ aà yá kpei?

⁶ Egipiɔ́ kɪa p̃s̃ àlɛ a náaike gwa. A dɛ lán feelipan wíwiawae. Gb̃ɛ p̃s̃ gb̃aa'èwà, í aà z̃s̃ a ɔ́ue.*

⁷ Tó á òmɛɛ Dii á Lua náai àlɛ kɛ, aà gules̃ɔ́ rí aà gb̃agbakiɔ́ Ezekia gb̃ooɔ́ lò? A ò Yelusaleũdeɔ́ rí Yudaɔ́nɛ p̃ii aa m̃ɔ́ kúllɛ gb̃agbakiɔ́ aɛ Yelusaleũ la.

⁸ Aà ledoukɛ rí ma dii Asiliɔ́ kɪao, mí aà gba s̃s̃ m̃ɛn ðaa kwi, tó a gb̃ɛ ṽi aa diè kpe.

⁹ Lá àlɛ Egipi z̃ikás̃g̃ooɔ́ rí s̃s̃deɔ́ náaike, kpelewa a f̃s̃ z̃ɛz̃s̃ baa ma dii z̃ig̃s̃ g̃ali p̃s̃ k̃ɛs̃ar̃iz̃io doei?

¹⁰ Alɛ e ma dii mò l̃ɛlɛi gue beewa à a dúuz̃s̃ Dii lé sai yá? Dii m̃ɛ òɛ aà l̃ɛlɛ b̃usue beewa, i a dúuz̃s̃.

¹¹ ɔ́ Eliakiũ rí Sebenao rí Yoao ò z̃ig̃s̃ɔ́ gb̃ɛz̃ɔ́pie: Yá'o wápiɔ́ n z̃òblɛnaɔ́nɛ rí Sili yáɔ, asa wi maɛ. Nsu yá'ow̃ɛɛ rí Ebelu yáɔ, kɛ gb̃ɛ p̃s̃ kú b̃iiwaɔ́ mao.

¹² Gb̃ɛz̃ɔ́pi w̃ɛmá à m̃ɛ: Ma dii i ma z̃i mà yápi òɛ rí á dii ãt̃ɛɛo, rí gb̃ɛ p̃s̃ z̃s̃lɛa b̃liwaɔ́nɛɛ lɔ, asa aa r̃íz̃ia b̃likpe p̃s̃ aa k̃ɛ ble, aa r̃íz̃ia osoo mi lááwaa.

¹³ ɔ́ gb̃ɛz̃ɔ́pi f̃lɛ p̃na rí Ebelu yáɔ à m̃ɛ: A Asiliɔ́ kɪa z̃ɔ́ yáma!

¹⁴ Kípi m̃ɛ ásu to Ezekia á s̃ás̃áo, asa a f̃s̃ á b̃ɔ́ a ɔ́z̃i.

¹⁵ Ezekia m̃ɛ Dii á á b̃ɔ́, á á w̃ɛlɛɛ bee kpa Asiliɔ́ kɪawao. Asu Ezekiapi yáma à Dii náaike yápi musuo.

¹⁶ Asu Ezekia yámao. Asiliɔ́ kɪa m̃ɛ à ledoukɛaɔ, à mikpawa, á baade i az̃ia ṽɛɛbɛ rí az̃ia kaad̃ɔ́mb̃ɛo ble, i az̃ia bia'í mi,

¹⁷ e àɔ́ m̃ɔ́ á s̃ɛlɛi à tááñɔ́ b̃usu p̃ale p̃s̃ dɛ lá á p̃ówau. P̃ówena rí ṽɛɛ nao p̃alawà, p̃ɛɛ rí ṽɛɛbuo diue.

¹⁸ Ezekia m̃ɛ Dii á á b̃ɔ́. Asu weio, ásu to à á s̃ás̃áo. Buipalɛɔ́ táaaɛ è g̃i Asiliɔ́ kɪaɛ aà rí b̃usu simáɛ?

† 35:6 Mat 11.5 * 36:6 Eze 29.6

19 Amata ní Aapadaeο táα gè máe? Sefavaiü táα gè má ni? Samali táα è gîè ní rí wéleoe?
 20 Bùsu beeο pii, an kpele táα mé fò gîè ní a bùsuoi? Kpelewa Dii a fò giè ní Yelusaleüoi?
 21 Gbèé nîle kílikili, aai yáwewàο, asa an kía òné aasu yázásiwàο.
 22 Ǿ kibe ziiá Ilikia né Eliakiü ní aà lakèna Sebenao ní Asafa né Yoa aà kpàwakènaο èa sü Ezekiaπιwa ní rí pòkasaò kékèa, aa zìgòò gbèzòò yá dàu aa siüè.

37

Ezekia wabikεa Diiwa
 (2Kia 19.1-19)

1 Ké kí Ezekia yápi mà, à a ula ga kè à zwànkasa kàkaala, 5 à gè Dii ua.
 2 A a bε ziiá Eliakiü ní a lakèna Sebenao ní sa'onkiaò zì ànabi Isaia, Amòzu néwa, zwànkasaò kàkaariá.
 3 Aa òè: Ezekia mè yá gî gbæ, wà wá dá taasiu, wà wá lele, wà widadawá. Wa gò lán nεe pò a né kà bóa mé yèεε ku a fò iowa.
 4 Asiliò kía a zìgòò gbèzòò zì, à mò Lua béε láanikè. Dii n Lua yápi mà, a aà lele yápi oa yáia, wá d5o. Wabikεwá wá gbé kóna pò wa gòne.
 5 Ké kí Ezekia zínapiò gè Isaia lè mà,
 6 a òné: A gε o á diie, Dii mè asu to vía a kù Asiliò kía İwaò dóεaanò yá pò a màpi yáio.
 7 A ma! Tó Asiliò kía baοe mà, Dii a to láasoo gεaàgu, i ta a bùsuu. Dii i to wá aà dε rí fèndao we.
 8 Ké zìgòò gbèzòò mà Asiliò kía fεle Lakisi, à èa tà à aà lè, àle zika ní Libenadeo.
 9 Asiliò kía mà Etiopiò kí Tilaka lé mò zìkaianò, 5 à èa zìnaò gbæ Ezekiawa à mè:
 10 A o Yudaò kí Ezekiaε, dii pò àle a náaike à gbása mè á Yelusaleü nameε ma ɔzìo, asu to aà a sásáo.
 11 I ma lá Asili kíaò kè bùsuone à rí kè kélεkεle piiο lé? A mé a bò adoa?
 12 Bui pò ma deziò káaleò, Gozà ní Halanao ní Lezeφio ní Edeni pò kù Telasaaò, an táαò ní bóε?
 13 Amata kía kú mái? Aapadaε kía kú máe? Sefavaiü ge Ena ge İva kíaò ku mái?
 14 Zínapiò lá kpà Ezekiawa. Ké à a kyokè, à gè Dii kpéu, a pòò aà æ,
 15 à wabikèwá à mè:
 16 Dii Zìgòde Isailiò Lua pò kú malaika gàsìadeò zānguo, * nîme ní Lua ü bùsu pò kú dúnia guu píe. Mmε n musu kè ní ɔòleο.
 17 Swákpa n yāma, Dii. Wéε n gugwa, Dii. Dóεa ní Lua béεo lékpásá pò Senakelibu kè ma fá!
 18 Sīanaε Dii, Asili kíaò buipio káale pii, an bùsuò gò bezia ü.
 19 Aa ní diiò káteu aa ní kpasa, asa aa dε Lua üo, pò pò gbènazina kè ní lío ní gbεoone.
 20 Dii wá Lua, wá bò aà ɔzi, bui pò kú dúnia guu píi iò d5 kè n Dii, nîme ní Lua ü ndo.

Senakelibu gaa
 (2Kia 19.20-37)

21 Ǿ Amòzu né Isaia lékpásákè Ezekiaε à mè: Dii Isailiò Lua mè a wabi pò ní kè Asiliò kí Senakelibu yá musu mà,
 22 à àsiε bee ò aà musu:
 Siòna wéle lé sakangu,
 àle n láanike n kpe.
 Gbæe i zible Yelusaleüpiwa yáaο,
 5 àle a mi dada a gàu.
 23 Dé n dεwà ní sòsòì?
 Dé n kãæ n n mi dàè íai?
 Isailiò Lua pò a kua adoa ní kèε.
 24 N dà n İwaone aa Dii sòsòì,
 n mε n dede síšìò musu ní n zikasgò dasiò
 e Libá bùsu gbèšlšl misonau.
 N sedε lí gbãaò zòzò,
 n pèli zòò kwè,
 n ka a léwa musu e a likpε sisiu.
 25 N lòò yò buipáleò bùsuu,
 n a imì,
 n kèεε Egipi swaò í bà.

---

* 37:16 B3a 25.22

- 26 Ké ma Dii má díle màa za zi,
ni mao lé?
Ma zεò à gègè, ɔ má tò à kè.
Má tò n ní wéle bíideɔ kwè wiliü,
aa gɔ daaia.
- 27 Wélepidεɔ gbāa kèsá,
aa gɔ suuu, wí ní kú.
Aa de lán sésaowa,
lán sēla bɔɔwa,
lán sē pɔ b̀le kpéwa à gága gɔɔwa.
- 28 Má n kúkti dɔ,
má n gεa ní n suo dɔ,
má n pɔpaamazi dɔ.
- 29 N pɔ pámazi,
n kàamai pɔ ní vɪ yá gè ma swáú.
Má bakane n níu,
má áasína kane n léue,
má tó ñ εa tá ní zé pɔ n mɔɔo.
- 30 Ezekia, yáε beeɔ denε seela ũ.
A pɔzā ble ble wēa,
zii l í ble we.
Zii kee sa à pɔtɔ í pɔkeke,
à vēeli pépe í a be ble.
- 31 Yuda kɔna pɔ bɔɔ zína a εa péle tíu,
an né ɔ kpa musu.
- 32 Asa gbé kɔnaɔ bɔ Yelusaleü,
Siona gbèsísídepiɔ gɔ.
Ma Dii Zígɔde ma áia mé a bee ke.
- 33 Ayámεto ma yáε bee ò Asilio kia musu:
A gē wéleε beeuo,
a kazuuo,
a a sèngbao d̀èo,
a koezɔi à gbà lesí daio.
- 34 A εa tá ní zé pɔ à m̀ooε,
a gē wélepiuo.
Ma Dii máme má ò.
- 35 Má gí ní wélepio,
má a suaba mazía yáí
ní ma z̀blena Davidi yáío.
- 36 ɔ Dii Malaika b̀ gē Asilio b̀oou, à gbéɔ d̀ède áaasɔsɔo leε áa do gēosai (185.000). Ké aa f̀le kɔɔ, aa gεɔ e kálea gupiiu.
- 37 ɔ Asilio kí Senakelíbu f̀le a b̀oopiu, à éa tà Niniva, a ku we.
- 38 Gɔɔ pɔ a kúlea a táa Nisoki kpéu, aà néɔ Adamεlεki ní Salεzεεo aà d̀é ní f̀endao, ɔ aa bàasi tà Alalata búsuu. ɔ aà né Esaadɔ z̀le aà gbεu.

38

Ezekia gyákεa

(2Kia 20.1-11, 2Lad 32.24-26)

- 1 Bee gbεa Ezekia gyákè à kà gaa, ɔ ánabi Isaia Amɔzu né gè aà lè, a òè: Dii mè ledile n gbéɔne, asa níle mó gaie, níyɔ f̀le lɔ.
- 2 ɔ Ezekia aεdɔ gíwa, à wabikè Diiwa
- 3 à mè: Dii, n yá na! Lá má n yá kúá ní náaio, mé ma yá pɔ ní yei kè ní ǹsemendoo, to à d̀ngu. ɔ à wēna ɔɔɔ.
- 4 ɔ Dii yá'ò Isaiæ à mè:
- 5 Gε ñ o Ezekiaε, ma Dii aà dezi Davidi Lua ma mè, ma aà wabikεa mà ma aà wé'í è, ma aà gɔɔ káflè wè gēo.
- 6 Má aà si Asilio kíawa ní wéleε beeo, má gí ní wélepioε.
- 21 Isaia mè wà kaadεembe lɔ wà dɔɔ aà sánεwa, i gbágba.

22 ɔ Ezekia mɛ: Bɔmɛ aɔ dɛ ma ɛa gɛa Dii kpɛu seela tii? Isaia wɛwɔ̀ à mɛ:*

7 Seela pɔ́ Dii a kɛnɛ lɛ pɔ́ á gbɛ̀nɛ yá musun kɛ:

8 Uena pɔ́ íatɛ́ lɛ suò Aaza gbápepekɛ́io gwa. A to uena pɔ́ lɛ pilawá ɛa dedɛwá mèn kwi. ɔ́ íatɛ́ ɛa dɛdɛ gbápekɛ́i mèn kwi pɔ́ á pilawá yáawa.

9 Lɛ pɔ́ Yudaɔ́ kɛ́ Ezekia dà a gbágbáa ní a gyáo gbɛan kɛ:

10 Ma mɛ, gɔɔ́ pɔ́ ma ka kámaboa
 5 ma káikù ní ɛlɛoa?
 Lua a ma wɛ́ kɛ́nina pɔ́ gòmɛɛ sia yà?

11 ɔ́ ma mɛ má Dii e dúniawɔ́ bo,
 má wɛsi gbɛ́nazɛ́nɛ bo,
 má kú ní gbɛ́ pɔ́ kú tɔlɔɔ́ bo.

12 Lua lɛ ma bɔ́ sɔu,
 àlɛ sɔpi sia,
 lá dádákɛna í a kpɛ́ wolowa.
 Alɛ ma wɛ́ni bámba,
 lá zwáatána í pólɛ bɔ́ ásauwa.
 Fáanɛ ní gwaasɛnao àlɛ ma midɛɛ.

13 Ma a nɔ́sɛ suumpá e gu gɛ́ dòdò,
 ní beeo à ma wá wí
 lán nòomusu wáwiawa.
 Fáanɛ ní gwaasɛnao àlɛ ma midɛɛ.

14 Ma wíitɛ́na lè lán luakibánawa,
 ma sɔ́lɔ́ lán felentuukɛ́nawa.
 Ma wé dɔ́nzi musu e ma wé wò,
 mále taasikɛ, Dii, zɛmanɔ́.

15 Má o kpelewɛɛ?
 Bɔ́ yá má fɔ́ oè, kɛ́ ɔ́mɛ m̀dò nɔɔ́!
 Máɔ bɛ busebuse e ma wɛ́ni léuɛ
 ma pɔ́sia yáí.

16 Dii, ní to wáɔ ku,
 ma nisɛ́na aɔ aafia n yáí,
 níyɔ́ ma gbágbá, míu ku.

17 Ma káfɛ́a yáí pɔ́sia bee ma lei,
 ní tò ma gɔ́sɔ́kù n yeamazi yáí,
 n ma duuna zù n kpɛ́ píi.

18 Asa wíli n sáaukpa míauo,
 gɛɔ́ lí n táasileo,
 gbɛ́ pɔ́ sí ɛuɔ́ lí wɛdɔ́ n náaiio.

19 Gbɛ́ bɛ́ɛɔ́ mé í n sáaukpa,
 lá mále kɛ gbáɛwa,
 maeɔ́ í n náai galikɛ ní nɛ́nɛ.

20 Dii a ma suaba,
 wí ɔ́kɛ Dii táasilebɔ́wa
 aà kpɛ́u e wá wɛ́ni léu.

39

Babeli búsu zínawɔ́ (2Kia 20.12-19)

1 Gɔɔ́ bee Baladá né Melodaki Baladá, Babeli kía lá kpàsá Ezekiaɛ ní gbaɔ́, kɛ́ à aà gyáke gbágbáa bao mà yáí.

2 Ezekia gbáakpá zínapiɔ́zi, à gɛ́rɛ́nɔ́ a láasiu, à a ánusuwɔ́ ní vuaó ní pɔ́ gɛ́nanaɔ́ ní nísí maao òlɔ́nɛ. A gɛ́rɛ́nɔ́ a zíkabɔ́kalekpɛu b, à a àizɛɛɔ́ òlɔ́nɛ míomíɔ́. Pɔɛ ku aà bɛ ge aà búsuu kɛ à gí òlɔ́nɛ.

3 ɔ́ Anabi Isaia gɛ́ aà lè à aà là à mɛ: Kpelewa gbɛ́piɔ́ ònɛi? Za má aa b̀u aa m̀n n k̀ii? Ezekia wɛwɔ̀ à mɛ: An b̀ɔ́kɛ́i z̀á, Babeli aa b̀u.

4 ɔ́ Isaia aà là à mɛ: Bɔ́ aa è n beí? A wɛwɔ̀ à mɛ: Aa ma bɛpɔ́ píi è. Ma àizɛɛɛ ku kɛ́ ma gí òlɔ́nɛ.

5 ɔ́ Isaia òè: Yá pɔ́ Dii Zígɔ́de ò ma.

* 38:22 Dɔ́ 21-22 maa lakɛ́i, lá a ku 2Kia 20.7-8 guuwa.

⁶ Gɔɔ lé mɔ́ ké wa n bɛpɔ pii ní àizɛɛ pɔ́ n deziɔ tòne ní kùá e gbáɔ séle taò Babeli. Dii mè a kee a g̃o.

⁷ Wa né pɔ́ ríyɔ ní ieɔ séle tárinɔ, aai g̃ɔ Babeli kibe zikenáɔ ù.*

⁸ Ezekia òè: Dii yá pɔ́ ní òmɛɛ maa. Asa a òmɛɛ òmɛɛ aafia nie guu e a w̃eni léue.

40

Lua gbéɔ̀ nòseniniane

¹ A Lua mè:

A ma gbéɔ̀ nòse níniné,
à ní nòse níniné.

² A yá nana o Yelusaleùdeɔne,
à oné an zɔ́zɔ́ lãa,
an táae wí ní musu kò,
aa ní duuna fiabò Diie léɛ pla.

³ Kpàwakɛna lɔɔ ma ò, àle me:

A zekɛke Diie gbáau,
à zɛda poo wá Luaɛ s̃ɛu.*

⁴ Guzule pii a tata,
gbè lesíɔ ní s̃ísíɔ daaí pii,
gutoùtóuɔ kpaai,
gusísídeɔ g̃ɔ gusalaláɔ ù.

⁵ Dii gawí a bɔ,
gbépii a wɛsie s̃anus̃anu.†
Dii lé mé ò.

⁶ Ma lɔɔ mà ò à mè: Kpàwake!
Ma mè: Mà kpàwake mà o kpelewai?

A mè: Gbènazina pii de lán s̃ɛwae,
an kefenke de lán s̃ɛvuwae.

⁷ S̃é í gaga, a vú í kwé,
ké Dii í íanapɛwà yáí.
Gbènazinaɔ de lán s̃ɛwa síanaɛ.

⁸ S̃é í gaga, a vú í kwé,
wá Lua s̃ɔ, aà yá íɔ guɔpiiɛ.‡

⁹ Síɔna baonakpana,
deɛ gbèsí sí lesíwa, leda ía.
Yelusaleù baonakpana,
yá'o gbáugbáu víasai,
o Yuda wéledeɔne: A Lua ké!

¹⁰ A gwa! Dii Lua lé mɔ́ ní ikoo,
àle mɔ́ kiblei ní g̃asa gbáao.
A gwa! A a asea kùá,§
a a zɔ́ ài kpán'aɛke.

¹¹ I a p̃ɔɔ dá lán s̃ad̃anawa,*
í a s̃áneɔ s̃ɔb a ɔu,
í ní kpá a kùɛ,
í a neadeɔ tálakpa.

Dii dea p̃ɔ́pii

¹² Déme ísia í ỹɔ́ a ɔ guui?
Déme luabe ỹɔ́ ní ɔt̃aíoi?
Déme dúnia bùsuti kà zaau piiii?
Déme gbèsí síɔ dí kiloowai?
Déme sí síɔ gbia ỹɔ́i?

¹³ Déme Dii láasoo òsí?
Déme yáðàè à ledàwài?†

* 39:7 2Kia 24.15 * 40:3 Mat 3.3, Maa 1.3, Zaa 1.23 † 40:5 Luk 3.4-6 ‡ 40:8 1Pie 1.24-25 § 40:10 Zia 22.12

* 40:11 Eze 34.15, Zaa 10.11 † 40:13 Lom 11.34, 1Kn 2.16

14 Dé Dii yákpále àà gēzī àà lēdawai?
 Déme àà dà zé súsuwai?
 Déme dōa kǎfīi?
 Déme ɔnɔ dàèi?

15 Bui pīi deè lán itona pɔ tɔ̄ soo guuwae,
 lán luutē pɔ kpá kiloowawa,
 isia gūgūnaɔ gbia deè lán gbétiwae.
 16 Libá likpe i ka Dii gbagbayaa ũo,
 a nɔbɔɔ i ka wá sa'ooowào.
 17 Bui pīi deè yáfūnnɔe,
 àlɛ ní gwa fooonnɔe,
 aa deè pɔe ũo.

18 Dé á Lua lɛɛŭòì?
 Bɔ́ á me a muaaòì?
 19 Táa sɔ̄, ɔzlkɛna mé í pí,
 ɔ̄ sia í vua í léwá,
 í á̄nusu yábaa ke daè.‡
 20 Gbé pɔ a ɔ̄ lé a kpe leo
 í lí pɔ lí vláo sé,
 ɔ̄ í lí'án gōide wɛɛɛ
 àà táa pélɛɛ, ké asu léleo.

21 A dōo lé? I mao lé?
 Wi oé za asinizílo lé?
 I dúniakalɛɔ̄ yāmao lé?
 22 A zɔ̄lɛa bálumaa dúnia musu,
 a gbéɔ̄ deè lán kwaɔ̄wae.
 I musu poo lán zwáakpɛwa a be ũ.
 23 I to kpalablenɔ̄ gɔ̄ fooonnɔ̄,
 í dúnia dɔ̄aanaɔ̄ sɔ̄aa aa gɔ̄ kpeɛ.
 24 Wá ní dílen lò,
 wá ní kpán lò,
 an zína gè tíun lò,
 tó á íanapè má, aai giigagae,
 zàa i ní sé lán sè keleɔ̄wa.

25 Lua pɔ a kua adoa mè:
 Dé á ma lɛɛŭòì?
 Dé ále e wá sáai?
 26 A wéɛe musu gwa.
 Déme pɔ̄ beeɔ̄ kèi?
 Déme í to aa bilɛ ní dasileu
 à ní baade sisi a tɔ̄wai?
 Aà iko zɔ̄ɔ̄ ní aà gbāa pásio
 mé tó a keeli késāo.

27 Yakɔ̄bu buib, bɔ́yāi i me Dii á zé dōo ni?
 Isailiɔ̄, ákea ále o á Lua á yá fān vīo ni?
 28 A dōo lé? I mao lé?
 Dii mé Lua béɛ ũ, dúnialedana ũ.
 Ili kpasao, ili fuo,
 mé wa fɔ̄ aà ɔ̄nɔ̄ lé dōo.
 29 I gbāa káfi gbé pɔ̄ kpásaone,
 í gbé pɔ̄ gɔ̄ dɔ̄lɔ̄lɔ̄ gba yèɛɛ.
 30 Éwaasɔ̄ í kpasaa fu,
 gbé gbāa í gɛmbɔ̄le aa léle,
 31 gbé pɔ̄ an wé dɔ̄ Diizíɔ̄ sɔ̄,
 an gbāa lɔ̄ dɛdɛɛ.

‡ 40:19 Zln 17.29

Aa fele ní gbāo lán kúuwa,
aa bàale aa kpasao,
aa táa'o aa fuo.

41

Gbé pọ́ Dii aà vù iu

¹ Isiabaade, à ke ma ae kílikili,
bui píi, à tó á gbāa àò káfi.
A sòmazi à yá'o,
wà kọ́ káaa wà yágṣṣ.

² Déme gukpe gbépi vù iu,
gu pọ́ í gèu píi í ziblei?
Déme í bui naè a ọ́zì,
í to aàò gbāable ní kíaṣwai?
Í ní ke kélékẹle ní a fẹ́ndao,
í ní fáaa ní a kaṣ

lán íana sẹ́pisa sẹ́leawa.

³ Í ní yá à ní kpá, í gé ae aafia
ní zé pọ́ aà kẹse í pélu yāao.

⁴ Déme bee kẹi? Déme mọ̀dì?
Déme tò bui ị tete kọ́ kpe za asínizì?
Ma Dii, máme má Dọ́aana ní Gọ́zánáo ụ.

⁵ Isiabaade è, vía ní kú, aale sọ́i,
tọ́lẹ́lẹ́de lé mọ́ ní lualuo.

⁶ Aale dọ́kọ́le,
baade lé o a gbéé aà ze gbāa.

⁷ An sia í mọ́kasana gba sọ́,
gbé pọ́ lé mọ́ gaé ní masanao
í o gbé pọ́ lé mọ́le éwae:
N táa pẹ́pẹ́api kẹ́ maa,
s aafí pá ní kusao giúgiú,
ké asu léleo yáí.

⁸ Apọ́ sọ́ Isaili ma zòblena,
á Yakubu bui pọ́ ma á sẹ́,
ápiọ́ ma gbēna Ablahaù bui,*

⁹ ma á naaa za tọ́le léwa,
ma á sisi za dúńia gola sííṣwa,
má òé ma zòblenaṣn á ụ,
ma á sé mé mi á vūaa.

¹⁰ Asu to vía á kúo, asa má kúáno,
ásu bílikẹo, asa á Luan ma ụ.
Má á gba gbāa, ao, má dọ́ale,
ao, má á kú ní ma ọ́plaa zìblena.

¹¹ Wí a gbé pọ́ fẹ́ázì kú,
á ibeepiọ́ gẹe a gọ́ kpá ní wéi,
aa gọ́ pọ́e uto, aa midẹ.

¹² Á á wẹ́lepiọ́ wẹ́le kuamá,
gbé pọ́ zikáánpiọ́ gọ́ foonnọ́.

¹³ Asa máme-maa Dii á Lua,
ma á kú á ọ́plaawa má òé,
ásu to vía á kúo, má dọ́ale.

¹⁴ Á Yakubu bui kọ́tẹ́,
ásu to vía á kúo,
á Isaili pọ́ gbēe lé á gwao,
má dọ́ale.

Ma Dii Isailiọ́ Lua pọ́ ma kua adoa,

* 41:8 Zaa 2.23

mapi á Bona máme má ò.

¹⁵ Gwa! Má á ke gbáalakebɔ dafu swaa sɔ́nede ũ,
á gbɛ́sɛ́sɛ́sɛ́ gbáala ke à ní tibo,
á sɛ́sɛ́sɛ́ dɛ́ɔnzɔ́ à ní ke búleɓule.

¹⁶ A ní fá, íana i ní sɛ́le,

záa íana i ní fákwá.

A Isailio, á pɔ a ke Diiwa na,

á íanadá ní á Lua pɔ a kua adoao.

¹⁷ A taasideɔ ní á wɛ́nadeɔ

aa kpáleke íi aa kuawa,

an kòlo a gaga ní imio.

Ma Dii má wemá,

ma Isailio Lua má pākpańzio.

¹⁸ Má nibɔnaɔ bɔ sɛ́sɛ́ wáiwaiɔ musu,

má tó swa'ib báale guzuleɔ guu,

má gbáa lile dána ũ,

tɔ́le gii i gɔ́ gu ide ũ.

¹⁹ Má sɛ́de líb ba gbáau

ní lepusialio ní gbélio ní kuliɔ,

má pɛ́lio pɛ́ gugiiu

ní kpɛ́lio ní sɛ́lio,

²⁰ ké gbépii e, aai a wáaipa,

aai láasookewà aa dɔ́

ké ma ɔ́ mé kè,

ma Isailio Lua pɔ ma kua adoa,

máme ma mɔ́.

Dii táaɔ gbáasaike kaané ní ɔ́zɛ́

²¹ Ma Dii ma mɛ́,

à su ní á yáó!

Ma Yakɔbu buiɔ Kía ma mɛ́,

à á pɔ o wà ma!

²² A mɔ́ ní á táaɔ,

aa yá pɔ a mɔ́ o.

Aa yá pɔ kè za ziɔ o,

wà láasookewà, wíɔ a midɛ́a dɔ́.

Aa yá pɔ a mɔ́ zia o wà ma,

²³ aa yá pɔ a ke gbezā o,

wí ní dɔ́ ðiiɔ ũ síana!

Aa yáe ke, a maa ge a vái,

ké vía e wá kú, wí kɔ́ gwagwa.

²⁴ Gwa! Pɔ́ giaɔn ní ũ,

pá sáɔ ní yákeɔwa.

Má ye gbé pɔ́ zɛ́rɛ́nɔ́ gíyáio.

²⁵ Ma gugbántoo gbɛ́e vù iu, ále mɔ́,

ma aà sísi za íatɛ́ bilɛ́awa.

I ɔ́zɔ́ gbáadeɔwa lán bèleɓɔawa,

lán oobona gítotoawa.

²⁶ Déme yápi ò za asínizɛ́ wà e wàɔ dɔ́i?

Déme ò za káau ké wà e o síanaei?

A gbɛ́e i a yá'oo, wí yáe mawáo,

á gbɛ́e i dɔ́aa kàné ní swáwao.

²⁷ Ma dɔ́aa ò Síɔnadeɔne,

ma baonakpana zì Yelusaleúdeɔwa

ma mɛ́: A gwa, aale mɔ́!

²⁸ Ma wɛ́pá táapiɔla,

mi ní kee e a fɔ́ lɛ́daao.

Ké ma yágbèamá,

an kee i yázásiao.
 29 Gwa! Ampii pɔ́ giaone,
 pã são ní yákeawa.
 Pɔ́ pɔ́ wa pípiá ían giione.

42

Dii zòblena

1 Ma zòblena pɔ́ má kù ɔ́plaplan ke.
 Ma aà sè, ma pɔ́ kèwà na.
 Má a Nisína pisiwà,*
 i mɔ́ buione ní yázedeo.
 2 A wiileo, a palamáo,
 gbèe a aà zɔa ma dɔ́ gāaεo.
 3 A fee ekpaazεua éo,
 a filia yéεna deo,
 a mɔ́ ní yázedeo síana.
 4 A busao, aà kúsu a kweo,
 a to yázede zedɔ́ dúniau,
 ísiabaadeɔ wé aɔ dɔ́ aà yādanci.†

5 Ma Dii Lua, ma musu kè ma ɔ́liu,
 ma tɔɔle kále ní pɔ́ pɔ́ bɔ́lèwàɔ,
 ma lé'iana kpà gbé pɔ́ kuwàɔwa,
 ma gbé pɔ́ bɛwàɔ gbà wēni‡ ma mè:

6 Ma Dii ma n sisi yázede yáie.

Má n kúa n ɔ́wa, mí n d́á.
 Má n ke ma baakuaríno mi ú,
 mí n dile buione gupua ú,§

7 ke ñ v̄iaɔ wé wēné,
 ní dakpeunaɔ bɔ́ kpéu,
 gusia gbéɔ sɔ́ ní gusɔ́keu.

8 Mámεmaa Dii, ma tɔ́n we!
 Má we wà ma bεεε kpa dii pálewao,
 má we wà ma táasile táaεεo.

9 Gwa! Yá pɔ́ ma dɔ́aa má ò kè,
 yá dafu mále o sa,
 mále a baokpaé e aɔ gé boi.

Dii taasile

10 A lè dafu sí Diie,
 à aà táasile e tɔɔle léwa,
 á gbé pɔ́ ɔ́ bε ísiaaɔ
 ní pɔ́ pɔ́ kú ísia guuɔ,
 ísia gūgūnaɔ ní gbé pɔ́ kú weɔ pii.

11 Gbáa ní a wéledeɔ koo pūna,
 Kedaa bòodeɔ ví waɔ kēaa,
 Sela gbè'edeɔ gulake,
 aa pɔ́na wii le gbèsísi musu.

12 Aa Dii tɔ́bɔ,
 wi aà táasile ísia baa.

13 Dii a bɔ́ ní neɔnkeo,
 aà mε a fele lán zígɔ́ í kewa,
 a naεmá ní wii gbáao,
 a gɔ́sake mɔ́ a íbεεne.

14 Má n̄ile à gègè,
 ma lé kpaaua, ma azia kù,
 5 ma wii dɔ́ sa, mále we fòofoo,

* 42:1 Luk 3.22 † 42:4 Mat 12.18-21 ‡ 42:5 Zln 17.24-25 § 42:6 Isa 49.6, Luk 2.32, Zln 13.47, 26.23

mále wea gbãa ke
lãn nɔe pɔ lé ne'íwa.

¹⁵ Má gbèsísíɔ ní sísíɔnaɔ òkpá,
má tó pɔ pɔ b̀lemáɔ giigaga,
má swaɔ lí gugii ú,
má nibɔnaɔ wena.

¹⁶ Má d̄aa v̄laɔne zé guu,
má zéwe wena pɔ aa d̄s̄ yãaɔ séríɔ,
má gusia liné gupua ú ní ae,
má gutoútoú daaíne sálala.

Má yá beeɔ ke, má pákpaɔzio.

¹⁷ Gbé pɔ aa pɔ áaɔ náai v̄,
aaí o pɔ kásaaɔ mé ní diiɔ ú s̄s̄,
aa kpekpa, wí a ní kú maamaa.

Isailiɔ v̄la swádoɔne

¹⁸ Swádoɔ, à swákpa, í yama!

V̄laɔ, à wezu, í gu'e!

¹⁹ Deɔ mé v̄laɔ úi, mé i ke ma z̀blenaɔ báasio?
Deɔ mé swádoɔ ú lán ma íwa pɔ ma ní z̄ɔwai?

Deɔ mé v̄laɔ ú lán gbé pɔ namanɔpiɔwai?

Deɔ mé swádoɔ ú lán Dii z̀blenaɔwai?

²⁰ A yá è dasi, kási á kũao,

á swá w̄ea, kási ili yãe mao.

²¹ A kà Diigu à z̄ɔke ní gawio

pisi a ikoyáwa a yáze de yáí.

²² Ama wà gbépiɔ p̄ɔɔ simá,

wà ní naaa z̄ɔɔ ú, wà ní tata eue,

ge wà ní ká kp̄eu nípii.

Aa ḡɔ z̄ɔɔ úe,

gb̄ee ku à ní b̄oɔ.

Aa ḡɔ z̄ɔ ài úe,

gb̄ee ku à me wà ní gbaeo.

²³ A guu déme a swáse yápizii?

Déme a laaid̄wà za gbá à mai?

²⁴ Déme Yakɔbu buiɔ kpámá z̄ɔɔ úi?

Déme Isailiɔ kpámá wà ní naai?

Dii pɔ wa duunak̄èè nolo?

Aai we wà aà ɔtond̄k̄ii gwào,

aa ḡí aà ikoyá mai.

²⁵ ɔ à p̄okũma pásí b̀b̄ɔmá z̄ɔ gbãa ú.

Té kũaamá gupiiu, aai láasook̄eo,

z̄í ní blé, a yá i ḡe ní n̄se guuo.

43

Isailiɔ Suaban m̄ndona

¹ Tiasa ma Dii ma m̄e,

á Yakɔbu buiɔ, máme ma á ké,

á Isailiɔ, máme ma á ikása.

Asu v̄lak̄eo, asa ma á bó,

ma á sisi á t̄wa, a ḡɔ ma pɔ ú.

² Tó a ḡe íu, a daálo,

tó swa lé á ble, máɔ kúán̄e.

Tó a ḡe téu, a nawáo,

tó a si tévuau, a kúwáo.

³ Asa máme ma Dii á Lua,

á Isailiɔ Lua pɔ ma kua adoa ú,

á Suabana ú.

Má Egipiɔ k̄eé á ḡe ú,

má Etiopio ní Sabaᵛ kpá á gb̄eu.

⁴ Lá á b̄ēe vím̄ēe mé á gb̄iam̄ēe,
mé má yeázi,

má gb̄éᵛ kpá á ḡēe ũ,
má buip̄al̄eᵛ mip̄áakeáᵛ.

⁵ Asu víakeo, asá máo kúán̄e,
má b̄o ní á buiᵛ guk̄pe oi,
má á néᵛ k̄áaa be'ae oi mà suín̄o.

⁶ Má o gugb̄antoo oi: M̄oᵛ!
Geᵛmid̄ok̄l̄i s̄o: Nsu gí ní kpáio!

Su ní ma neḡᵛe p̄o kú z̄áz̄o,
su ní ma nen̄e p̄o kú t̄ole léwaᵛ,

⁷ gb̄é p̄o ma t̄o kúmap̄iᵛ,
gb̄é p̄o ma ní ik̄asa
ma ní ké ma t̄oᵛa yáip̄iᵛ.

⁸ B̄o ní vía weḡep̄iᵛ
ní sw̄ádo yámanap̄iᵛ.

⁹ Bui p̄l̄i k̄o k̄áaa,
b̄usu p̄l̄i gb̄éᵛ k̄álea gudoᵛ.
An déme yá bee d̄o á d̄oaa oi?
An déme yázi k̄áw̄ēe wá sw̄áwai?
Aa b̄o ní ní seeladeᵛ, aai ní yá'o,
ké gb̄éᵛ ma, aai me sl̄anae!

¹⁰ Ma Dii ma m̄e,
ám̄e á ma seeladeᵛ ũ,
ma z̄òbl̄ena p̄o má s̄eᵛ ũ.
Ma á sé ké à ma d̄o, í ma náaike,
l̄o d̄o gb̄é p̄o má de a ũ.

Táae ku ma áao,
mé an kee aᵛ ku ma gb̄eao.

¹¹ Mapi, m̄ám̄emaa Dii,
mé ma báasio suabanae kuo.

¹² Mám̄e ma d̄oaa ma yá'ò,
ma á suabà, má dàé á d̄o,
í ke dii z̄l̄o p̄o kú á guue no.
Am̄e á ma seeladeᵛ ũ,
ké m̄ám̄e má Lua ũ.

¹³ Ao, má de a ũ zad̄o ḡoᵛ i daaleo.
Gb̄ēe a f̄o p̄e b̄o ma oᵛo.
Tó m̄ále yáke, déme a kpamēe?

Lua s̄uu ní Isailiᵛ ndaisaikeo

¹⁴ Ma Dii á Suabana,
á Isailiᵛ Lua p̄o ma kua adoa, ma m̄e,
má gb̄éᵛ gbae Babeliwa á yáí,
má Kaladeᵛ ne ḡoᵛ p̄o aale bàale,
má ní gulakea l̄ile aaukea ũ.

¹⁵ Ma Dii á Lua p̄o ma kua adoa,
á Isailiᵛ K̄ena, á Kian ma ũ.

¹⁶ Ma Dii ma z̄eb̄ò ísiau,
ma zé dà í z̄oᵛpi guu,

¹⁷ má tò z̄ikas̄oḡoᵛ ní s̄oᵛ sí z̄éu
ní z̄iḡoᵛ ní ní gb̄áo p̄l̄i,

ᵛ aa ḡò k̄álea, aai fele b̄o,
aa mid̄e lán filiadeawa.

¹⁸ Asu láasooke yáziᵛwa b̄o,
ásu yá p̄o ḡèp̄iᵛ da b̄o.

¹⁹ Gwa! M̄ále yá dafu ke sa.

Ké yápi lé bɔ, i dɔo lé?

Mále zé fɛ gbáau,
mále swaɔ bɔ gugiui.

²⁰ Sèa nɔbɔɔ ma tɔnasi,
gbɛgbonaɔ ní koohũhũnaɔ,

asa mále í kpá gbáawa,
mále swaɔ bɔ gugiui,

ké ma gbé pɔ má sèɔ e imi,

²¹ gbé pɔ ma ní ké mazía pɔ ũ
ké aa ma táasilɛpiɔ.

²² Yakɔbu bui, í ma sísiɔ,
Isailiɔ, í ma kíi wɛɛɛ a kpasao.

²³ I mɔa ní sa pɔ wí a pɔ káɛu à tékũ sáoo,
í ma kpɛla ní á sa'obɔɔ.

Mi pɔwɛn gba aso diéɔ,
mi íadawá ní tulaletikaamɛɛ téaoo.

²⁴ I tulaleti gínana lumɛɛɔ,
í á sa'obɔ nísi kpaa ma káɔ,

ɔ a á duuna aso ðimɛɛ,
a íadàa ní á yáwáɔ.

²⁵ Mámɛmaa Dii,
mi á tàaɛɔ háɛɛ ma sùuu yáí,
mili tó á duuna yá dɔmagu bɔ.

²⁶ A á yá'omɛɛ wá gwa ní kɔɔ,
à dau siu lá a á bɔwa.

²⁷ A dezi séíá duunakè,
mɛ á ánanibɔ bɔ ma kpɛ.

²⁸ A yáí má a kúkíi gbɛzɔɔ kpɛbɔ,
má Yakɔbu bui kpa kaalɛi,
má Isailiɔ kpa sɔsɔi.

44

Lua diike de táaɔla

¹ Tiasa Yakɔbu bui ma zɔblenaɔ,
Isaili ma yenzideɔ, à ma yáma.

² Ma Dii á Dɔnlɛde pɔ á ké
ma á ikàsa neasakpɛu ma mè:

Yakɔbu bui ma zɔblenaɔ
á bui maa pɔ má sèɔ,

ásu to vía á kíu.

³ Asa má í pisi gu'isaie,

má tó í da tɔɔɛ giia,

má a Nisína pisi á buiɔwa,

má báaada á sɔkpɛɔɔgu.

⁴ Aa fɛɛ lán sɛbɔɔwa,

aa ɔtá lán swagbalawa.

⁵ Gbé bee a mɛ Dii pɔn a ũ,

gbɛdo a Yakɔbu tɔ ble,

ado a kɛ a ɔwa, Dii pɔ,

ado a Isaili tɔ sé.

⁶ Ma Dii Zígɔde Isailiɔ Kíá

an Bona, ma mè,

mámɛ má Dɔaana ní Gɔzánaɔ ũ,*

ma báasio diie kuo.

⁷ Déme kámawai?

Aà lési, aà yá'o.

Aà yá pɔ lé mɔ dau siumɛɛ káau,

aà yá pɔ a su kɛ o.

* 44:6 Isa 48.12, Zia 1.17, 22.13

⁸ Asu to vía á kũo, ásu gilikeo.
 Mí a kpàwakéé, á mà za káauo lé?
 Áme á ma seeladeo ũ.
 Diie ku lo ma bàasie?
 Má gbesi pále dõo.

⁹ Táapinaoá pœ no,
 an zɪ pɔ́ rí pɔ́ dɔwàɔ ài vɪo.
 An seelamaakenaoá vɪaɔne,
 an yādɔsai a widamá.

¹⁰ Tó gbě táa pí a kè dii ũ,
 a àikéèo.

¹¹ Wí a gbé pɔ́ lé zɔblenéo kú pii,
 asa an pinaoá gbēnazinaoɔne.
 Aa káaa mípii aa bɔ gupuaú,
 mí gili gēngú, mí widamá sánu.

¹² Sia í mɔ da téu,
 í gbēgbē rí masanao,
 ípi táa ũ rí a gása gbáao.
 ɔ nɔana í aà de, aà gbáa í busa,
 tó í í e mɪo, aà yēēe í láa.

¹³ Lí'ána í ba yɔ líwa,
 í a dɔɔda rí pɔ́ ía boolodaboo,
 í a seelake rí sɪsɪnao,
 í a tēeke rí kpásagɔnao.
 Í á lán gbēnazínawa kefeukefeú,
 ké àɔ ku a kpéu táa ũ.

¹⁴ Wí seɔe lí ge gali
 ge gbēneli zɔ líkpeu rí pœáwa,
 ge péli pɔ́ wa bà, lou tò à zɔɔkú.

¹⁵ Lí de gbēnazinaoɔne yáa ũ.
 Wí se wá tékpakpaò,
 wí tékaò wá pēekéò lo.
 ɔ wí á táa ũ wàò kúléè,
 wí aà ke dii ũ wá misiilèè lo.
¹⁶ Wí a kɪni kátɛu wá blekéò,
 wí nɔɔ kpaò téa wá so wá ká.
 Wí tékpakpaò lo wá me:
 Úhúu! Ma té è sa, ma me kè lɔlɔɔ.

¹⁷ ɔ í a kɪni ke táa ũ a dii ũ,
 í kúléè, í misiilèè,
 í wabikewá í me:
 Ma suaba, asa ma diin n ũ.

¹⁸ Aa ɔno vɪo, aali yámao,
 wá ɔkùnè rí wéwae, aale gu'eo,
 wá rí nòse líaa, ɔ aa gɔ́ faasai.

¹⁹ Aali láasookéo, aa ɔnoo.
 Ké aa a kɪni kátɛu,
 aa pēeké a yɔwa,
 aa nɔɔ kpàò téa aa sò,
 ɔ aa táa kè rí a kɪnio,
 aa misiilèli pɔ́ aa zɔ́e,
 aali yápi wáaipao.

²⁰ Aale káwá wēele tawa lé'iue,
 an sɔ́ mɔafillide í rí sásá.
 Aa fɔ́ rízia misi aa me,
 pɔ́ pɔ́ wa kúaa pɔ́ egɛnaeo.

²¹ Yakɔbu buiɔ, à to yá beeo dɔágu,
 asa ma zɔblenaɔn á ũ, Isailib.

Ma á kẹ́, ma z̀b̀blenaɔn á ũ,
Isailiɔ, á yá a sãmaguo.

²² Ma á táaeɔ bádè,
aa tà lán louwa,
á duuna gèzɛa lán suawa.
A ɛa sua, asa ma á bó.
²³ Luabedeɔ, à gulakɛ, asa Dii kè,
z̀l̀ledeɔ, à kúkuakɛ.
Gbèsisiɔ à wíwí ní wiitɛnao,
likpɛ ní a líɔ píi,
asa Dii Yakɔbu buiɔ bó,
à tɔb̀b̀ Isailiɔ yá musu.

Yelusaleũ zia vua

²⁴ Ma Dii á Bona pɔ ma á ikàsa neasakpɛu, ma mè
mámɛmaa Dii, ma pɔpii kè,
ma musu kpàlɛ mado,
ma dúnia kàlɛ ní mazía ɔɔ.
²⁵ Mi ànabi ɛgenaɔ seela pále,
mi to màsokenaɔ gɔ láanipɔ ũ,
mi to ɔ̀nɔnaɔ kpɛkpa,
mi ní dɔa liaanɛ.†
²⁶ Mi a z̀b̀blenaɔ yá sé lesi,
mi to ma iwaɔ lɛdamá z̀l̀kɛ,
má ò Yelusaleũ zia a vu,
wi ɛa Yuda wéleɔ kálɛ,
wi ní kpɛ gbooaɔ keke.
²⁷ Mi o ísiɛ aà ba,
mi o swaɔne aa gɔ gii.
²⁸ Má ò Kilusi yá musu,
àɔ de ma sãdãna ũ,
kè à ma pɔɛá kemɛɛ,
i o Yelusaleũ yá musu,
wa ɛa kálɛ, wi ma kpɛ dɔ.‡

45

Dii Kilusi kpaa kpalau

¹ Ma Dii ma Kilusi kpà kpalau,
ma aà kù a ɔplaawa.
Má buiɔ neè,
i ní kíaɔ asana polo ní pi,
má zewèè, bílibɔleɔ aao tataaèo.
² Má òè: Mámɛ má dɔaane,
má gbèsisiɔ daafne,
má bílibɔle gba pɔ wa pí ní mɔgotɛɔ gboo,
má m̀b̀ gbáaɔ z̀ɛɛz̀ɛɛ.
³ Má n gba gusɔɔ pɔ ɔdeɔ ní àizɛɛ pɔ ulɛaɔ,
kè ñ e dɔ mámmɛmaa Dii,
Isailiɔ Lua pɔ n sisi n tɔwa ũ.
⁴ Ma lez̀unzi n tɔwa
ma z̀b̀blena Yakɔbu buiɔ yáí,
Isaili pɔ ma ní séɔ yáí.
Baa kè ní ma dɔo,
ma tɔ gbia kpàne.
⁵ Mámɛmaa Dii, a pále kuo,
ma bàasio diie kuo.
Baa kè ní ma dɔo, má n gba gbãa,
⁶ kè wà e dɔ za íatɛbilek̀k̀i
e a gèkpɛuk̀i ma bàasio gbɛe kuo.

† 44:25 1Kln 1.20 ‡ 44:28 Eza 1.2

Mámɛmaa Dii, a pále kuo.
 7 Gupua íkasanan ma ù,
 gusiakūnan ma ù,
 aafiakpamaden ma ù
 mé yáyiamaden ma ù.
 Ma Dii máme mi beɛ kɛ píi.

8 Musu, m̀sɛ gbaɛ,
 luabe, to lou kwe yázedɛ ù.
 Tɔɔɛ, wɛaa, gbéɔ suabaa i bɔɛ,
 i zɔɔkù ní yázedɛo sánu.
 Ma Dii máme má díle máa.

9 Waiyoo gbé pɔ́ lé a Kɛna léwɛ,
 oo kaso pɔ́ káɛ tɔɔɛ don aà ù.
 Gí i o a t̀tonaɛ: Bɔ́ níɛ keia?*

N p̀kɛa a onɛ ní ɔ v́loa?
 10 Waiyoo gbé pɔ́ ò a maeɛ:
 Bóyái n ma kai dúníawá kéwai?

Waiyoo gbé pɔ́ ò a dac:
 Bóyái n ma ii kéwai?

11 Ma Dii á Isailiɔ Kɛna,
 á Lua pɔ́ ma kua adoa, ma mè
 áme á ma lala zia yá musua?
 Áme á yádilemɛɛ ma néɔ
 ge ma p̀kɛaɔ yá musua?

12 Máme ma tɔɔɛ kɛ,
 ma gbɛ́nazína kálɛwà,
 ma ɔ mé musu kpáɛ,
 ma yádiledile a p̀ɔɔne.

13 Máme má Kilusi vu iu yázedɛ yái,
 má zɛpooè gupíiu súsu.
 Ɔme a ma gbé z̀zɔɔ gbaɛ
 aa ma wéɛ vu.
 A bee ke ài'ea ge gbagusaɛ yáio.
 Ma Dii Zígɔde máme má ò.

14 Ma Dii ma mè:
 Egipiɔ zí ài ní Etiopiɔ ɛɛ àio
 a gɔ́ á pɔ́ ù,
 mé Seba bui gbàaɔ bua su á kúí
 m̀daona gala kpákpaá.
 Aa kúɛɛ aa awakpaé aa me:
 Lua kúánɔ fá, dii pále kuo.
 15 Lua pɔ́ wa aà asii dɔ́on n ù fá,
 Isailiɔ Lua ní Suabanan n ù.

16 Wí a táapinaɔ kú nípii,
 an gɛɛ a gɔ́ kpá ní wéi.
 Aa kpekpa sánu nípii mipelea.

17 Dii a Isailiɔ suaba,
 an suabaa aɔ láaa v́io.
 Wí a á kú bauo,
 á gɛɛ a gɔ́ kpá á wéi bauo.

18 Ma Dii ma mè
 máme ma musu kɛ,
 máme má Lua ù.
 Ma dúnía ikàsa má kɛ,
 mámɛmaa Kalɛna ù.

* 45:9 Lom 9.20

Mi dúnia ke à da pão,
 má kèkè ké wàò ku a guue.
 Mámεmaa Dii, a pãle kuo.
 19 Mi yá'o asii guu ge tɔle nɔnauo,
 mi o Yakɔbu buiɔne aa ma wεele pão.
 Ma Dii mi yá'o a zéwae,
 sɫana kpáwa mi ke.

20 A buipále pɔ a gulè
 a á búsu tò weɔ,
 à mɔ kɔ káaa, í sɔ kái.
 Gbé pɔ aali táa kúaa yáe dɔo,
 aaí wabike dii pɔ a ní suabaowa.
 21 A lekpaai à mɔ á yá'o gupuaui.
 Déme dɔaa yápi ò za káauí?
 Déme bɔò za zii?
 Mapi Dii nolo?
 Luae kuo, ma bàasio.
 Lua maa suabanae kuo, sema mapi.

22 A gbé pɔ á kú za tɔle léwaɔ,
 à sua, mí á suaba,
 asa mámε má Lua ú, a pãle kuo.
 23 Ma legbè ní mazia tɔo,
 yáede bɔ ma léu, a gbooa vío,
 ma mè: Gbépii a kúlemεε,
 aa ma luake dɔ.†
 24 Wa o ma yá musu:
 Yáede ní gbáao ku Dii kíie.
 Gbé pɔ fémaziɔ mɔ ma kíi vlánaa ní pɔɔu.
 25 Isaili bui pii a bɔ maa Dii sabai,
 aai íanadã aà yá musu.

46

Babeli diib kɔ'ea ní Luao

1 Beli lé su zíle,
 Nebo lé naale,
 an táa pɔ zuɔ seapiɔá asoe,
 aa kpása ní a seao.
 2 Zupio lé naale, aale su zíle,
 aale fu asowa sánusánu,
 ɔ táapiɔ lé gɛzεa zízɔɔ u.
 3 Yakɔbu buiɔ, à ma yáma!
 Isaili kɔna pɔ má á sea za nɔseu,
 má á zɔa ma gãu za neasakpɛupiɔ.
 4 E à ge zikúò máɔ ku kéwae.
 E á miká ge può máɔ á kúae.
 Mámε ma á ké, mámε máɔ á sea,
 mámε máɔ á kúu, mé má á bɔ.
 5 Dé ále e ma muaaòí?
 Dé ále e wá sáai?
 Dé ále e wá dou, ále ma leεtúòí?
 6 Gbéɔ í vua bɔ ní sɔɔu,
 ge aaí ánuu yɔ kiloowa,
 ɔ aaí a zí da siae aà táapioné,
 ɔ aaí kúleè aa misiileè.
 7 Aaí se da ní gãu aa taò,
 aaí dile a pélekíi,

† 45:23 Lom 14.11, Flp 2.10-11

5 Ì g5 zea we, ìli go a tíao.
Tó wà lezùì, ìli weo,
ìli ní yá'oma bɔnéo.

8 A láasooke yáε beewa,
ìɔ kúa á s5u, swágbāadeɔ.

9 A láasooke yázi káauɔwa,
asa máme má Lua ù, a pále kuo.
Mámε má Lua ù, diie muaamanɔo.

10 Mi dɔaa yá zà kpáwake za káau,
mi yá pɔ a su mɔ o e àò gé kái.

Mi mε yá pɔ ma zeò a ke,
yá pɔ má yei pii, má keε.

11 Má lezu básoi gukpe oi,
má gbépi sisi za bùsu zàzāu aà yá pɔ mále yá ke.

Yá pɔ má ò má bɔò saε,
yá pɔ ma zeò má keε.

12 A swágbāade pɔ ále e á ziblea zàɔ,
à ma yāma.

13 Ma ziblea gɔɔ zàò, à káikù,
ma gbéɔ suabaa a gɔɔ ga bo.

Má tó Siɔna zible,
má a gawi pisi Isailiɔwa.

47

Babeli diuz5a

1 Babeli wéle léso, pila z5le bùsuu,
á Kaladeɔ, à z5le zíle kpalabaasai.
Wa oé mēzāε ge mēniεnadeɔ bo.

2 A á pókummusu go á mia,
í gbene se wísilɔ.

A zwāa kuluka á gbala tēa bɔ,
í gē íu à bua swaɔwa.

3 Wa á puizi e, á asii a bɔ gupua.
Má tɔsiwá, má á gbēε tēboo.

4 Wá Bona t5n Dii Zig5de,
Isailiɔ Lua pɔ a kua adoa.

5 Dii ò Babelideɔne:
A gé gusiau, í z5le kílíkili.
Wa oé kpalao mide bo.

6 Ma pɔ pà gbé pɔ de ma pɔ úɔzi,
má tò wà ma gbépiɔ kpe è.
Ma ní kpama, 5 ní ní wēnagwao.
Baa maezɔɔ, n zuu gbia dáné à t5má.

7 N mē n kpalablea aɔ gé gɔɔpiie.
N yápiɔ kúa n n5se guuo,
ni láasooke yápiɔ midεawao.

8 Yáε bee ma sa lalaside.
N z5lea báawa dɔdɔa,
n mē n báasio gbēε kuo,
nýɔ gyaable bauo,
nýɔ nega wēnakεo.

9 Yáε bee a ní le pii gɔɔ do kóu,
negaga ní gyaableao.*
Baa ní n gbékɔɔlékea z5o

* 47:9 Zia 18.7-8

ní n pɔdama pásio,
 yápi a ní le, aɔ fòona vío.
¹⁰ N n yāváike náai ví,
 n mē gbēe lé n eo.
 N ɔnɔ ní n dɔaɔ n mi líaa,
 ɔ ní o n nòseu n báasio gbēe kuo.
¹¹ Músi a gēnzi,
 ríyɔ a yɔɔ dɔ n kɛo.
 Kisia a n le, aɔ kekɛa vío,
 ásoo pɔ ní a fān vío a n le lezasai.

¹² Wetā n̄yɔ gē ní n pɔdaamáo ní n gbēkɔɔlekɛa
 pɔ dɛ n ɔzɪ ú za n néfēnen zío.
 Tó a fɔ áikɛnɛ bɛ!
 Tó a fɔ to n̄ viadadañzi bɛ!
¹³ N nzía kpása ní yágbeaama dasio.
 To musu táasikanaɔ ní saanyádɔnaɔ
 ní mɔ ási baokpanaɔ sunɛ ní rí yáo,
 aa n suaba rí yá pɔ lé mɔmao.
¹⁴ Aa dɛ lán sè giíwa, té a kúmá,
 aa rízia si tévua gbāawao.
 Té pɔ wa kpakpa no,
 té pɔ wa zɔle a saɛ no.
¹⁵ Maa gbē pɔ tétenzi za n néfēnen zí
 n nzía kpása ní yáibɔ gɔ.
 Aa fáaa aɔ liaazɔ,
 an kee a fɔ n bɔo.

48

Dii mé zia yá dɔ

¹ Yakɔbu buiɔ, á yáɛ bee ma.
 Isaili tɔ kúwá, a bɔ Yuda au guu.
 I lɛgbē ní Dii tɔo,
 i Isailiɔ Lua sísi,
 ɔ ili kɛ a zéwa ní náaiɔo.
² I mɛ Lua wéledeɔn á ú,
 á sɔ kpálea Isailiɔ Luazi,
 aá tɔn Dii Zígɔde.
³ Ma dɔaa yāzi káauɔ ò,
 ma a kpāwakè ní ma léo,
 ma bɔ rí yáo kándo, ɔ yápiɔ kè.
⁴ Asa má dɔ kè á swá gbāa,
 á waa gbāa lán sɔwa,
 mé á kua gbāa lán mɔgotɛwa.
⁵ Ayámɛto ma dɔaa má òɛ za káau,
 ma a kpāwakèé e àò gé mói,
 kè ásu mɛ á táaɔ mé kèo,
 ge á pɔ áaɔ ní á pɔ kásaɔ mé díleɔ.
⁶ A yápiɔ mà. Gwa! A kè píi.
 Á ye dɔ noa?

Za gbā má yá dafu kpāwakéé,
 yá pɔ uleá, á dɔo.
⁷ Ma bɔò gbāɛ, yāzi no.
 Gbā báasio, i ma yāao,
 kè ásu o á dɔ yāaɛo.
⁸ I mao, á dɔo, á swá dɔi za zio.
 Asa má á dɔ náaisaide: úɛ,
 za á igɔɔ wí mɛé Wúuuɛ!
⁹ Ma tɔ yáí ɔ ma a pɔkúma tò kpaa íi,

ma táasilea yáí ma azía zùukèi,
 ké másu á míonzò.
 10 Gwa! Ma á baasa,
 i ke ní téo lán ánuwuwa no.
 Ma á maa wèèè ní taasikeao,
 i ke mua té guu no.
 11 Ma bee kè mazía yáí.
 Má tó wà ma tó òòkpaá?
 Má we wà ma bèèè dō díi páleèo.

12 Yakòbu buiò, à ma yāma,
 á Isaili pò ma á sisiò.
 Mámèmaa ũ.
 Mámè má Dòaaana ũ,
 mámè má Gòzāna ũ ló.*
 13 Ma ò mé dúnia kàle,
 ma òplaa mé musu kpàle.
 Tó ma ní sisi, aáí fele sánusānu.
 14 A mò ápii, à yāma!
 Táaò kpele mé yápiò ò yāai?
 Ma gbēna mé a yá pò mále yá ke Babelie,
 a òtō Babiloniòwa ní gbāao.
 15 Mámè ma yā'ò ma aà sīsi,
 má mōaàno mé aà tá a ke na.
 16 A sōmazi à yāè bee ma:
 Za a daalegòò mi yāe o asii guuo,
 gòò pò à kē, má kú we.

Dii Lua ní ma Nisínao aa ma zī à mē:

17 Ma Dii á Isailiò Lua á Bona
 ma mē mámèmaa Dii á Lua,
 mi yá káfiade daé,
 mi á da zé pò de à sēwa.
 18 Tó a laaidò ma yādanòwa yāa,
 dō á kua aò na lán swawa,
 á maakea aò kpálea vío lán ísia idāazíwa,
 19 á néò dasikū lán ũfāawa,
 bui pò a bò á pleuò aao dasi lán gbèkòòwa.
 An tó a ga bauo, a láa ma kíio.

20 A bòle Babeli,†
 à bàale Babiloniòne!
 A yápi kpàwake ní gulakeao,
 à yápi baokpa e dúnia léwa,
 í o Dii a zòblena Yakòbu buiò bò.
 21 A gèrínò guyaaau, imi í ní deo,
 a tò í bònè gbèsiu.
 A gbepi pàa, ò í bònè bàale.

22 Ma Dii ma mē:
 Väikenaò aao aafiao.

49

Dii zòblena lè plaade

1 A ma yāma ísiabaadeò!
 A swákpa bùsuzāzādeò!
 E wàò gé ma ii Dii ma sisi,*
 gòò pò má kú ma da gbèèu, à ma tó òné.

* 48:12 Isa 44.6, Zia 1.17, 22.13 † 48:20 Zia 18.4

* 49:1 Isa 7.14, Zel 1.5, Mat 1.21

2 A ma lé kè lán fēnda lenawa,[†]
à ɔkùmala ké à ma dśa,
à ma ke lán kà sónewa,
à ma zu a gbàlau.

3 A òmɛɛ a zòblenan ma ũ,
Isaili pɔ́ á tɔɔ a musu.

4 Ma mē ma zī pā kēɛ,
ma a gbāa kòlɛ gugiyyaa musu.
N beeo ma asea ku Dii kíi,
ma ài kú rí ma Luao.

5 Dii ma ikása ma da gbɛɛu
ké màɔ de a zòblena ũ,
ké mà suɛ rí Yakɔbu buiɔ,
mà Isaili káaaɛ.

Asa má gbia Diie,
ma Lua mé ma gbāa ũ.

6 A òmɛɛ à mɛ: Gɔa ma zòblena ũ
ké ñ ɛa Yakɔbu buiɔ se musu,
ké ñ su rí Isaili pɔ́ bɔɔ rí pá ziu,
ké bee kènɛ fénɛŭ.

Má n dile gupua ũ buipáɛɔnɛ,[‡]
ké ñ gé rí suabayāo e tɔɔlɛ léwa.[§]

7 Dii, Isailiɔ Bona,
an Lua pɔ́ a kua adoapi mé ò
kpalablenaa zòblena pɔ́ wà sakàu
wa ye aà gtyāioɛ à mɛ:
Tó kíaɔ wesínlɛ, aa fele ze,
ɔaanaɔ i kúlɛnɛ,
asa Dii pɔ́ n se náai ví,
Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoapi.

Isaili zɔzɔ sua Siona

8 Ma Dii ma mē,
má n yāma a gɔɔwa,
má ðnle suabagɔɔ.*

Má n dśa,
má n ke ma bāa kua rí gbéɔ mi ũ,
ké ñ e su rí Isaili bùsu yāaa a pá ziu,
ní kpaalené.

9 Nyɔ o zɔzɔ pɔ́ kú gusiauɔnɛ
aa bɔlɛ mɔ́ gupuaɔ.
Aa pɔ́ble zéɔ saɛ
rí sɔsɔ wáiwaiɔ pii.

10 Nɔana ge imi a rí de lɔo,
ɩatɛ a rí léo, mé gu a wāmáo,
asa an Wɛnadɔnɛde mé a gérnɔ,
i ɔaané e nibɔnai.[†]

11 Má a gbèsísɔ ke zé ũ,
ma zedaɔ aao ku musu.

12 Gwa! Aa bɔ́ za zázá, aale mɔ́.
An gbéɔ gwa, aa bɔ́ gugbántoo oi,
an gbéɔ bɔ́ be'ae oi,
an gbéɔ bɔ́ Sini bùsuu.

13 A gulake luabedeɔ,
à pɔ́nake zílɛdeɔ,
à koo pūna rí lesiao gbèsísɔ,
asa Dii lé a gbéɔ nòse nininé,
àlɛ wɛnadɔ a gbéɔ taasideɔnɛ.

[†] 49:2 Ebe 4.12, Zia 1.16   [‡] 49:6 Isa 42.6, Luk 2.32, Zin 26.23
7.16-17

[§] 49:6 Zin 13.47

* 49:8 2Kln 6.2

[†] 49:10 Zia

14 N beeo Siɔnadeɔ mè:

Dii pàkpàwázi,
wá yá sàaàgu.

15 Né pɔ nɔɛ yɔ kpàwà yá a fɔ sàaàgue?
A a nɛ'ia wɛnagwao lé?

Baa tó aà yá sàaàgu,
n yá a sàmaguo.

16 Gwa! Ma n tɔ kè ma olau,
n bílɔ yá lɔ dɔ ma sɔwa gɔɔpiie.

17 N né pɔ aa ea n fɛlɛɔ wà lé su,
gbɛ́ pɔ aa tò n gɔ bezia ũ lé tá.

18 Wɛzu òn gugwagwa,
n néɔ kàaa lé suma.
Ma Dii ma mè ní mazla kuao,
aa nama nípii lán nɔamblebɔwa,
níyɔ ní da lán zàken dafu bɔawa.

19 Baa ké wà n gboo
wà n kɛ bezia ũ,
mé n bùsu gɔ da pà,
níyɔ fɔ òn n néɔ si pii lɔ.

Gbɛ́ pɔ kpànzio aao kunnɔ zà.

20 Nyɔ swále né pɔ wà ní í n ɔlɔgɔɔ yáwa, aa okɔɛ:
Gue bee fɛnɛŭ, a fɔ wá sio,
wá gba dɛɛpookii wà zɔleu.

21 Nyɔ mɛ n sɔ guu:
Déme né beeo imɛɛi mɔɔɔ?
Ma néɔ gàga ma gɔ nésai,
Lua gímazi à ma néɔ sia,
déme népiɔ gwai?
A ma to mado, népiɔ bɔ má ní?

22 Ma Dii Lua ma mè:
Gwa! Má ɔke buipáleɔne,
aa n negɔɔɔ kue suone.
Má gudɔkɔɛkii dile bùsu pii gbɛ́ɔne,
aa n nenɔɔɔ zɔ ní gàu aa mɔone.

23 Kíaa mé aao de n néɔ gwanaɔ ũ,
kía naɔ mé aao de ní yɔkpamadeɔ ũ.
Aa kúle bùsu sɛnɛ,
aa n gbá bùsu sàsá,
níɔ dɔ ké mámɛmaa Dii.
Wí a gbɛ́ pɔ a wé dɔmazi kúo.

24 Wa fɔ gɔsa zì ài siwàe?
Wa fɔ zìzɔɔ bɔ gbɛ́ pásì ɔzìe?

25 Ma Dii ma mè,
ao, wa zìzɔɔ si gɔsawa,
mé wa zì ài bɔ gbɛ́ pásì ɔzì.
Má sòleke ní gbɛ́ pɔ lé sòlekennɔɔ,
mí n néɔ suaba.

26 Má tó n íadamadeɔ níziá só,
aa níziá au mi à ní de lán wɛwa,
gbɛ́pii í dɔ ké
mámɛ má Dii á Suabana,
á Yakɔbu buiɔ Lua gbàade, á Bona ũ.

50

1 Ma Dii ma mè,
ké a mè ma á da yà,
aà ginzila kú má ní?

Ma fiade kpele ma á yíawàì?
 Aawo! A duuna yáí ma á yíai,
 á tàaeᵛ yáí ma á da yáì.
² Ké ma mᵛ, b́yáí mi gb̄e eo ni?
 Ké ma lezùázi,
 àk̄ea á gb̄e i weao ni?
 Ma ᵛ kè geseu a f̄s á bᵛo yá?
 Má gb̄aa v̄i mà á bo noa?
 Ma ísia lèle, ᵛ ḡugii b̀,ᵛ
 má tò swa ḡᵛ lán gb̄áawa.
 A kpᵛᵛ ḡaga isai yáí,
 ᵛ aa yaikè ké í kuo yáí.
³ Mi to gu si gb̄eᵛne,
 mi zw̄aa sia da musue.

Dii z̀̀blena lè aaᵛde

⁴ Dii Lua ma gba lé mà yádaoné
 mà yá p̄ᵛ í gb̄é p̄ᵛ bùsaᵛ gba s̄ᵛ o.
 Iᵛ ma vu lá gu lé dᵛ,
 í ma sw̄á nakú,
 ké mà yáma lán yádadana p̄ᵛwa.
⁵ Dii Lua ma sw̄á w̄e,
 mi zazakúo, mi p̄ᵛᵛbᵛz̄akeo.
⁶ Ma a kpe tò lia gb̄é p̄ᵛ aale ma gb̄eᵛne,
 ma a ḡeᵛ tò dᵛa gb̄é p̄ᵛ aale a ká woloᵛne.
 Ké aale ma s̄ᵛs̄ᵛ, aale lé'íkákaa,
 mi a wé ga ma s̄ᵛdo.*
⁷ Ma ḡeᵛ a ḡᵛ kpa ma wéio,
 ké Dii Lua lé dᵛmale yáí.
 A yáí ma ae dᵛ s̄usu lán gbesiwa,
 má d̄ᵛ ké w̄í a ma k̄uo.
⁸ Lua ma yánakpamade kumanᵛ k̄ái.
 Déme a bᵛᵛmanᵛi?
 Wà aeᵛdᵛkᵛwa!
 Déme ma káalakena ũi?
 Aà s̄ᵛ k̄ái!
⁹ Dii Lua mé í dᵛmale,
 déme a f̄s yádamalai?†
 Ampii aa ke yáiyai lán p̄kasawa,
 kᵛᵛᵛ mé a r̄í sóso.
¹⁰ A déme Dii v̄ia v̄i
 í aà z̀̀blena yámai?
 Tó a be gusiau filia í sai,
 aà Dii náaike,
 i s̄ᵛkpale a Luazi.
¹¹ A ma, á gb̄é p̄ᵛ i téka ázīae
 i s̄è té dᵛ,
 à ge àᵛ be á tépi vuai
 ge s̄é p̄ᵛ a t̄es̄w̄a gupuai.
 Yá p̄ᵛ a bᵛ ma ᵛz̄l à á len ke:
 Aᵛ w̄uléa gu w̄aw̄adeu!

51

Dii Siᵛnadeᵛ suabaa

¹ Ma Dii ma m̄e
 à ma yáma yázeᵛdeyanaᵛ,
 á gb̄é p̄ᵛ ále ma k̄íi weleᵛ!

* 50:6 Maa 14.65 † 50:9 Lom 8.33-34

A wépe gbési pọ wà á bọ a guuwa,
à gu gbede pọ wà á yú yáda.

² A láasooke á dezi Ablahaü yáwa
ní aà na Sala pọ á bui kèò,
asa gọọ pọ ma aà sísí, a né vío,
ṣ ma báaadàaàgu,
má tò à kpàsa kàle.

³ Maa ma Dii, má Siọna nṣe níniè,
má wēnakeè a gbooa yá musu.
Má aà gbáaọ líle lán Edeniwa,
aà gugbaigbaio gṣ lán ma swaluwa.
Pona ní yaabo aọ ku a guu,
sáaukpaá ní letēo aọ ọu.

⁴ Ma gbéọ, à laaidọ ma yáwa,
ma kpàsa, à swákpa ma yái,
asa yázede a bọ ma kíie,
ma ikoyá aọ de buio gupua ũ.

⁵ A gēgēo má tó yá bọ ní gbéọ na,
ma gbé suabaa ye kái.

Má yágṣṣ buioṣe a zéwa,
ísiabaadeọ i sṣamazi,
an wé ọi mà ní suaba.

⁶ A wése luabe gwa,
í zílle gwa b,
asa luabe a gēzea lán súdelewa,
dúnia a ke yáiyai lán pọkasawa.
A gbéọ gaga lán kòtēowa,
āma gbé pọ ma ní suabàọ aáo ku gọọpiie,
ma toa yá bọańń na gbooa ví bauo.

⁷ A ma yáma yázededṣnaọ,
á gbé pọ á ma yádané kúa á sṣu!

Asu víake sṣsṣaao,
ásu to gbéọ á tṣṣesia diwáo.

⁸ Kòọ ní soso lán pọkasawa,
bléọ ní ble lán ulawa,
āma ma toa yá bọańń na láaa vío,
gbé pọ ma ní suabàpiọ aáo ku gọọpiie.

⁹ Vu iu, vu iu Dii,
fele ní n gása gbáao.
Vu iu lá ní kè yáadeọ gọọwa.

Mme n kwása zṣezṣe o ló?
N dalagṣṣpi zṣ.

¹⁰ Mme n gugií bṣ ísiauo ló?
Isi zṣó í pi!

N zebṣ ísia lutuńnau
gbé pọ n ní bṣṣne aa bùau.

¹¹ Gbé pọ Dii ní bṣṣ ea su Siọna ní kúkuakeao.
Pona láasai aọ kú ní musu,
pona ní yaabo a gēńzi,
pṣia ní wēnao a gēzea.

¹² Ma Dii, máme má á nṣeninina ũ.
Ake a ále víake gbēnazimmikáde pọ a wēni de koaoei?

¹³ Mapi á Kena ma musu kpále,
ma dúnia zínapele,
ṣ ma yá sáágua?

Býyái iò ku gili guu lá gu lé dɔ
gbɛwɛtána pɔ zè ní á midɛao pɔfɛ yáii?
Gbɛwɛtánapi pɔkúma tɔn lai?

¹⁴ Gbé pɔ an kɔ̀ bɔ̀ gɔ́ níziæ tia,
aa ga ní gbãauo,
pɔblea a kɛ́sámá bo.

¹⁵ Ma Dii á Lua mi ísia í fele,
a ikooaɔ kɔ̀fɛkɛ.
Ma tɔn Dii Zígɔde!

¹⁶ Ma a yáɔ soso má kàé á léu,
ma ɔkùála ma á d́a.
Ma musu kpàle, ma dúnia zínapèle,
ɔ má ò Siɔnadeɔne aa de ma gbɛ́o ù.

Dii pɔ weea Siɔnadeɔwa

¹⁷ Vu iu, vu iu! Yelusaleù fele ze!
N pɔkúma toona pɔ na Dii ɔzɪ í mí,
n aa kɛɛona pɔ í ní ke tálaatalaa í lèu ní a gbɔo.*

¹⁸ Né pɔ wà ní í n guuɔ kee í fɛ zemikùneo,
né pɔ wà ní gwá n guuɔ kee í e dɔ n ɔwao.

¹⁹ Músi mèn plaɛ beeɔ gɛ̀nzi:
Wà n gboo n gɔ́ bɛzia ù,
mé imina ní fɛndao n gbɛ́o dède.

Déme fɛ́ ɔ̀lɔ̀nei?
Déme fɛ́ n nɔ̀se níninei?

²⁰ Yɛɛesai n gbɛ́o nè,
aa kálea n zékpaau pii.
Aa gɔ́ yeelea lán kpòo gbɔwa.
Dii pɔkúma tɔ́má, n Lua ní wetà.

²¹ A yáii ma yãma sa wéle wɛnade!
I zɔ̀lema, i ke vɛɛ no.

²² Má Dii n Lua, mi ze ní ma gbɛ́o.
Ma mɛ́ má a pɔkúma toona bɔ n ɔzɪ,
ríyɔ kɛɛona pɔ í ní ke tálaatalaa í mi bau bo.

²³ Má kpa n íadamadeɔwae.
Aa òne yãa n wúle wà táa'oma,
ɔ n ke búsu ù,
aa táa'ò n kpɛɛa lán tɔ̀lewa.

52

¹ Vu iu, vu iu Siɔna!
Gbãa da ula ù!
Lua wéle Yelusaleù,
n n pɔkasa í gbíao da,
gyafɔ̀deɔ ní gbálɛnaɔ gɛ́ ní guu bo.*

² Yelusaleù, búsu woloma,
fele zɔ̀le n báawa.
Nɛnɔn zízɔ Siɔna,
mɔ̀daona polo n nɔɛ.

³ Asa ma Dii ma mɛ̀:
Ma á kpámá pá,
mé má á bo ɔasai.

⁴ Asa ma Dii Lua ma mɛ̀:
Ma gbɛ́o zɔ̀blè Egipi káau,
a gbɛa sa Asilio gbãamɔ̀né.

⁵ ɔ ma mɛ̀:
Ké bee de kpelewa sa ní?

* 51:17 Zia 14.10, 16.19 * 52:1 Zia 21.2, 27

Asa wà ma gbé̄o sèlè pà,
 5 an gbāamonedo lo tidòrla,
 aab ma tɔ̀bē̄esi gɔ̀ɔpii.†
 6 A yáí tò má tó ma gbé̄o ma d̄s.
 Gɔ̀ɔ bee aao d̄s ké máme ma doaa yápi ò.
 Ao, máme.

7 Baonakpana gbapelea gbè̄sisi musu maa fá!‡
 Ale aafia kpawake,
 ale baonakpa Siɔ̀nadeɔ̀ne.
 Ale suabayá oné,
 ale me an Lua mé lé kible.
 8 A gudɔ̀sanao wiido,
 aale kúkuake sánusánu,
 asa aa wesi Dii ea sua Siɔ̀nale.
 9 Yelusaleu ziadeo,
 à pūna ní gulakeao sánusánu,
 asa Dii Yelusaleu b̄o,
 à a gbé̄o n̄sɛ n̄nininé.
 10 Lua a a ḡasa p̄s a kua adoa gbāa ɔ̀b bui piiɛ,
 tɔ̀leledeɔ̀ e pii lá wá Lua a a gbé̄o suaba.

11 A fɛle, à fɛle, à b̄o we,
 ásu ɔ̀ká p̄s gbāleawao.§
 A gbé̄ p̄s á Dii kpé p̄s sea,
 à b̄oleu, ɔ̀ ku gbālesai.
 12 A b̄ole ní leeleoo,
 á tá ní bàaleaoo,
 asa Dii Isailiɔ̀ Lua a zemikúé,
 i ea à̄o té á kpe.

Dii zòblena lè sīsde

13 Gwa! Ma zòblena a gwea e,
 wa aà káfi, wa aà se lesi,
 aɔ fuanla musumusu.
 14 Aa oà ɔ̀ɔkpà, a de oa u lo,
 aà me lile, a de me u lo,
 5 aà yápi dimá.
 15 Maa aà yá a ea b̄o bui dasiɔ̀ sae,
 mé kíaɔ̀ lé a ḡs kpaaua aà ae,
 asa aa yá p̄s wi oné yāao e,
 aa yá p̄s aai ma yāao zé d̄s.*

53

1 Déme bao p̄s wá mà s̄i?†
 Déme Dii gbāa asiipi d̄si?†
 2 Aa zòblena fɛle aà ae lán lí vlápaawa,
 lán lizina p̄s f̄u tɔ̀le giu à b̄ob̄òwa.
 Aa kákaa ge aà zea maa i ka à gbé̄ wé bleo,
 aà kefenke i ka wà wéteaazio.
 3 Wá sakaaagu wà b̄aneb̄ò.
 P̄siadeɛ, a gyáɔ̀ d̄sɛ d̄s,
 a de lán gbé̄ p̄s wa ye wesieowa.
 Wa sakaaagu, wi aà yádao.
 4 Kási wá gyáɔ̀ 5 a sea,
 à wá wáwáɔ̀ di a miwa.‡
 ɔ̀ wa aà dile gbé̄ p̄s Lua aà gbè̄ ũ,
 gbé̄ p̄s Lua ɔ̀kɔ̀b̄mpàè à widawá ũ.

† 52:5 Lom 2.24 ‡ 52:7 Lom 10.15 § 52:11 2Kln 6.17 * 52:15 Lom 15.21 † 53:1 Lom 10.16 † 53:1 Zaa 12.38 ‡ 53:4 Mat 8.17

5 Wà aà zò wá tàae yáí,
wà aà kè'ia wá yāvái yáí.
Ia pò wa dàwápi wá gbá aafia,
aà flàala iaò mé wá gbágbá.

6 Wa sàsá wápii lán sàowa, §
baade azía zé sè,
5 Dii wápii váikea diè.

7 Wà aà wetà wá widàwà,
5 i lewēaao lán sà pò wàle gé a kòlokpaiwa,*
a nìle kpé lán sà pò wàle a kákèlewa.†

8 Wà aà kù rí gbáao,
wá yákpalekèaànò.
Wà aà bò dúniau ma gbéò tàae yáí,
wà aà dè an gbēgo pò lé rí dá ù.
Gbé pò kú aà gòòò,
an déme yápi láasookèi? ‡

9 Baa ké i yápásíkeo,
mé wi ma à ètòò, §
wà aà mia kpákò rí dàakenaò,*
5 wà aà v̄ òde miau.†

10 A kà Diigu à aà kè'ia aà taasíke.‡
Lá à azía kè tàae awakpabò ù,
a buíke, aà wēni a gbàakù,
Dii pòeá i bòòleke aà sabai.

11 Aà taasíkea gbèa a ea àò wēni ví,
i a namable.
Ma zòbblen maapi a to yá bò rí gbéò na dasi,
ké aa aà dō yáí,
asa a rí yāvái di a miwa.

12 A yáí má aà baa daaa rí gbēzòòò,
a zì ài kpaale rí gbáadeò,
asa à gí a wēni e à gè gáò,
wà aà gwà dou rí dàakenaò. §
A gbē dasiò duuna sè,*
à kulekè Luae tàaedeòne.†

54

Yelusaleu dafu

1 Ma Dii ma mè,
n fli pò ni ne'io,
koo pūna rí pòna wiiò.
N gbé pò ni nòwáwákeo, gulake.
Asa n gbé pò n gò pákpànzi,
n ne dasi àò de nòe pò a gò aedòwà pòsá.*

2 N n zwàakpe gu káfí,
n a zwáa yàasa kú,
n a ba gbàakù,
n a líò péle gíugiù.

3 Asa ríyò òta òplaaí rí zèeò,
n gbéò buiò bùsu símá,
aai zòle rí wéle ziaòu.

4 Nsu víakeo, asa wí a n kúò.

§ 53:6 1Pie 2.24-25 * 53:7 Zia 5.6 † 53:7 Maa 14.61, 1Pie 2.23 ‡ 53:8 Zin 8.32-33 § 53:9 1Pie 2.22 * 53:9

Luk 23.33 † 53:9 Mat 27.57-60 ‡ 53:10 Zin 2.23 § 53:12 Luk 22.37 * 53:12 Ebe 9.28 † 53:12 Lom 8.34

* 54:1 Gal 4.27

Nsu widεo, n gεε a g5 kpa n wεio.
N εwaasogɔɔ wiyā a sāngu,
n gyaable ní gεεo kpánwei yá a dɔngu bo.

⁵ Asa mapi n Kεna máme má n g5 ũ,
ma tón Dii Zigɔde!

Ma Isailio Bona, an Lua,
ma kua adoae,
wí memεε dúnia píi Lua.

⁶ Má n gbεsi
lán nɔε p5 wà pákpái aà pɔ yàwa.

Mapi n Lua má εa n kú
lán εwaaso nɔkpama p5 à giíwa.

⁷ Ma n to we yāa γɔɔ glāε,
āma má εa n si ma suuu z5ɔ yái.

⁸ Ké ma pɔ fε̄, ma bɔ n kpe gɔɔpla,
āma má wēnad5nε gbεke láasai musu.

Ma Dii n Bona máme má ò.

⁹ Lá ma lεgbε Nɔee gɔɔ,
ma mē í a da dúniaa bo,†

māa ma lεgbε gbā lo,
ma mē ma pɔ a fēnzi mā n lele bo.

¹⁰ Baa tó gbεsísɔ láa mé sísɔ gbòo,
ma gbεkea láa n kíio,

ma bàakuanno aafia yá a gbooo.
Ma Dii n wēnad5nede máme má ò.

¹¹ Wéle wēnade p5 zaa'iana í a suumpapa,

mé gbεε i n nòse nínio,
má εa n kále ní tiikɔazio,
má n ε daale safiíwa.

¹² Má n bíi misonaɔ ke ní lubiio,
má n bíi bo ní gbε bεεede.‡

¹³ Ma Dii, má yāda n gbεɔne pii,§
n néɔ aafia aɔ z5ɔ.

¹⁴ Yázeɔe a n gba gbāa,
gbāamɔa gbεɔne a zā kúnno.

Nyɔɔ pɔe vía vío,
gili a gēnguo.

¹⁵ Tó wà lèlεma, bee i bɔ ma kíio,
gbé p5 lèlεma a mikpama.

¹⁶ Gwa! Máme ma sia kè,
í tévu ní bɔɔo,

aà ɔZín g5keɔpía ũ.
Máme ma gbεkaalena kè lo

aà gbéɔ dede.

¹⁷ G5keɔ p5 wa kè n yái a àikεo.
Gbé p5 bɔbɔnno, n yá a z5lεwà.

Ma zòblenaɔ baan we,
má tó aa zible.

Ma Dii máme má ò.

55

Dii kti wele a gɔɔwa

¹ Hee! A gbé p5 ími lé á deɔ,

à mɔ í kíi ápii!*

Baa tó á 5a vío, à mɔ pɔble.

A mɔ vεε ní vío mi 5asai, fīabosai.

† 54:9 Daa 9.11   ‡ 54:12 Zia 21.18-21   § 54:13 Zaa 6.45   * 55:1 Zia 21.6, 22.17

2 Akɛa ále ʒa de pɔ pɔ de ble ũo musui?
 Bɔyái ále zí ài de pɔ pɔlɪ ní káo yáii?
 A ma yáma sa à pɔmaa ble,
 á pɔ i kɛ na a nísíwa.

3 A swákpa ma!

A mɔ ma kí kɛ à e ào ku.
 Ma báa aɔ kúanɔ ɡɔɔpii,
 ma gbɛkɛ seasai pɔ má kè Davidie yápi.†

4 Gwa! Ma aà díle seelade ũ buiɔnɛ,
 ma aà kè gbɛɔ ɔɔaana ũ, an kía ũ.

5 Nyɔ bui pɔ ní dɔɔɔ sísi,
 bui pɔ ní dɔɔpɔɔ báale mɔ n kíi
 ma Dii Isailiɔ Lua pɔ a kua adoa yái,
 asa ma gawi písima.

6 A Dii kíi wɛɛle aà ɛɡɔɔ,
 à aà sísi ɡɔɔ pɔ a káiánɔ.

7 Váikɛna a zé tó,
 gbɛvái ɔkpa a láasooi.
 Aà zɛ ní Dii, i aà wɛnagwa,
 wá Luapi i sùuukɛaànɔ maamaa.

8 Asa ma Dii ma mè,
 á láasoo muaa ní ma láasooɔɔ,
 á yákeɛ muaa ní ma yákeɔɔ.

9 Lá musu ní zílɛɔ lesí de ní kɔɔ,
 màa ma yákeɛ lesí de á yákeɛa,
 màa ma láasoo de á láasooa.

10 Lá lou ní mɔsɛɔ i bɔ za musu,
 mé líi ɛa wɛ tɔlɛnínisaio,
 i to pɔ bɔlɛwá à nɛ'i,
 ʒi buikɛ pɔtɔnaɛ,
 i blekɛ pɔblɛnaɛ,‡

11 màa yá pɔ bɔ ma léu de.
 A léle pá ma pɔɛá kɛsaio,
 ma yá'o kpásáa tá aɔ na.

12 Asa á bɔle ní pɔnao,
 wa ɔɔaaé ní aafiao,
 gbɛsísɔ ní sísɔ koo púna ní gulao á ɛɛ,
 sɛáli pii a ɔtaale.

13 Pɛliɔ bɔle leaɔ gbɛu,
 gbéliɔ bɔle lesikaoɔ gbɛu.
 Bee aɔ ma tɔbɔ
 seela láasai pɔ a súuli kpáɛo ũ.

56

Bui pii suabaa

1 Ma Dii ma mè:
 A zɛ ní yázɛɛdeɔ,
 i yáke a zéwa,
 asa ma sɔu mà ní á suabaaɔ,
 má láa ní á bɔa maaɔ.

2 Báaaden gbɛ pɔ lé bee kɛ
 a yápi kúu ũ.

Ili kámabogɔɔ pɔ má díle gbáɛɔ,
 à ɔbɔle vái píiu.

3 Buipáɛ pɔ náa su o
 má wɛ à ɡɛ ma gbɛɔ ɡuuoo.
 Gbɛ pɔ a le wia su mɛ

lí giin a ũo.

⁴Asa ma Dii ma m̀̀:

Tó gbé ṕ wà ní lē wíᵇ ma kámabogᵇᵇ yádà,
tó aa zè ní ma p̀̀eáᵇ,

mé aa ma bàakuaíᵇᵇ yá kúa,

⁵má ᵇgbekéᵇ ma kpéu,

an maa aᵇ de neᵇᵇ ní nenᵇᵇeᵇla,

má ní t́ na kē a gᵇᵇwa,

t́pí aᵇ láaa wíᵇ, a ga bauo.

⁶Buipále ṕ aa nàa aa zíkemeᵇᵇ,

aa ye ma t́í aa zᵇblemeᵇᵇ,

aali kámabogᵇᵇ ṕ má dile gbáleo,

aa ma bàakuaíᵇᵇ yá kúaᵇ,

⁷má géᵇᵇ ma sìsì ṕ a kua adoa musu,

má tó an pᵇ ke na ma sísikpeu.

Má ní sa ṕ aalí o ma gbagbaktíᵇ sí

ní sa ṕ wí a ṕ kátēu à t́kūᵇ,

asa wa me ma kpéᵇ bui píi lousisikpe.*

⁸Ma Dii Lua ṕ mi Isaili zízᵇᵇ káaa ma m̀̀

má ēa gbéᵇ káaa káfi gbéᵇ ṕ kàaaᵇ guu.

Lua yákpalekea ní anabi vāiᵇ

⁹Sèa nᵇᵇᵇᵇ píi, à mᵇ pᵇble

ní lákpe nᵇᵇᵇᵇ píi.

¹⁰Isaili gudᵇᵇanaᵇᵇ v́aᵇne píi,

aa a kee gbáeo,

gbé lénanaaleaᵇne, aali gboké dᵇo,

aaᵇ wúlea ní nana'oaᵇ, aa ye ii.

¹¹Gbē asiadeᵇne, ble lí mómáᵇ,

dᵇaana ṕ yáe dᵇoᵇne.

An baade a p̀̀eá zé sè,

an baade zia mí m̀̀ndo ài àle wēele.

¹²Aalí okᵇe: A mᵇ wà v́e wēele,

wà í gbāa mí wà a de ke.

Ṕ ṕ mᵇ ní gbāᵇ a mᵇ ní ziaᵇ,

íᵇ de gbā pᵇe beea maamaa.

57

¹Gbēmaaᵇ lé mide,

mé a yá lé káada gbēelao.

Wà luayámanaᵇ sèle lé tárínᵇ,

mé gbēe láasoo í kawáᵇ.

Lua lé gbé maapiᵇ sí músi ṕ lé mᵇwa.

²Zemaasenapiᵇ lé gᵇ ní aafiaᵇ,

aa kámabo ní wúlekíᵇᵇwa miau.

³Apiᵇ sᵇ, à mᵇ la á m̀̀soken néᵇ!

Gbásíde ní káaluao buiᵇn á ũ!

⁴Dé ále a lánikei?

Dé ále á lé yáasa eᵇwà

ále á léna bᵇèi?

A tàae néᵇ! A bui mᵇafilideᵇ!

⁵A me í lua táai lí gbēneᵇ gbáu

ní ligᵇn yáasaᵇ píi.

I sa'ᵇ ní á néᵇ swai

ní gbè lookpaaᵇ zíeo.

⁶A ze ní swa gbè pᵇᵇpᵇᵇᵇ,

ᵇme á baa ũ.

Ao, ampíᵇ a itᵇlémá,

a ní gbá pᵇwenti.

* 56:7 Mat 21.13

Lá màae, má gí t̄osiwáe?

⁷ A d̄e'íikek̄i k̄eke s̄is̄ les̄i musu,
wek̄i i d̄ede ge sa'ou.

⁸ I á zeeᵛ p̄ele kp̄e k̄peleli sae.

A pákp̄amazi,

a á zwāa w̄olowá,

a d̄ede a da á w̄ulek̄i yāasaa.

A ledouk̄è ní á yenzideᵛ,

a wuleᵛn̄o, a ɔlia ní plei.

⁹ A n̄isi gb̄èwá,

a f̄ele ní kib̄egetao,

a tulalel̄è maamaa,

A a z̄inaᵛ z̄i b̄usu z̄āzāu,

a áz̄ia b̄usa e bedau.

¹⁰ A áz̄ia kp̄asa ní tá dasi oao,

i d̄s̄ k̄é a z̄é kuoo.

A áz̄ia l̄è ní láo, ɔ á ȳèe i láao.

¹¹ Dé ále b̄ilik̄ewá ále v̄lakeè

ɔ a f̄ele ní m̄afilioi?

Ma yá i d̄oáguo,

i ma yáda á s̄uo.

Ké ma n̄ile à ḡèḡè yáí

ále v̄lakeᵛeᵛo?

¹² Má á yānakpaa áz̄iawa ní á yākeao ekaé á ɔz̄i,

a k̄áfiak̄eé.

¹³ Tó a w̄ena wii l̄è,

á z̄lad̄ab̄o p̄s̄ á k̄āaa á b̄o m̄è!

Aa ḡè ní íanao píi,

baa lé'iana a ní séle.

Gb̄é p̄s̄ n̄amazi mé a b̄usu t̄úbible,

ɔme a ḡs̄ ma gb̄ès̄is̄ p̄s̄ a kua adoa v̄i.

Lua gb̄éᵛ gb̄ágb̄aa

¹⁴ Dii m̄è: A z̄ékp̄a! A z̄ékp̄a!

Ali m̄iᵛnao bibi!

A p̄s̄ p̄s̄ wa ḡēnalewá ḡága ma gb̄éᵛ z̄éu!

¹⁵ Asa ma Lua Musude má d̄e'íla,

má kú ḡoᵛpii mé ma t̄o kua adoa.

Ma m̄è: Ma be ku gules̄i p̄s̄ a kua adoau,

má kú lo ní n̄s̄enié s̄uuudeo.

Mi s̄uuudeᵛ gba w̄eni dafu,

mi n̄s̄eniédeᵛ gba s̄o.

¹⁶ Máᵛ yágagar̄iᵛn̄o láasaio,

ma p̄o aᵛ paaᵛzi ḡoᵛpiio.

Tó màae, ma p̄keao ȳèe a l̄aa,

an ían w̄enide p̄s̄ b̄o ma k̄í a ḡēzea.

¹⁷ An gb̄ēble'ai t̄aae mé ma p̄o f̄è,

ɔ ma ní gb̄é ma ulené ní p̄ok̄p̄ēneo,

ɔ aa ḡí b̄o ma k̄pe,

aa ní p̄oēá z̄é s̄è.

¹⁸ Baa k̄é ma ní yākeao è màa,

má ní gb̄ágb̄a, má ní talakpa,

má ní s̄o n̄ininé vl̄évl̄é.

¹⁹ Má tó ma s̄aaukpaa aᵛ d̄o ɔᵛlonapiᵛo léu.

Ma Dii ma m̄è má aafia kp̄á

gb̄é p̄s̄ kú z̄āᵛ ní gb̄é p̄s̄ kú k̄aiᵛwa,*

mí ní gb̄ágb̄a.

²⁰ V̄aik̄eᵛnaᵛ de lán ísia í p̄ap̄aak̄ōwawa.

A í líᵛ ku k̄ilik̄ilio,

* 57:19 Efe 2.17

a ikooaɔ ɪ fele ní pèleao ní gbásio.

²¹ Ma Dii ma mè
vâikenaɔ aao aafiao.

58

Leyea stande

¹ Wii lé gbáugbau,
ńsu n̄ n̄zia kúkúo.
N n̄ loo fele musu lán kuu'owa.
Ma gbéɔ táae kpáwakené,
Yakobu buipio duunaɔ oné.

² Aaib ma kii wele lá gu lé do,
an m̄sa ɪ wá ma yákeao d̄sai
lán bui p̄o ɪ yáke a zéwa
ɪli pákpa a Lua yádileaoziowa.

Aal yágoḡsa a zéwa gbeaa,
aaib ye mà s̄ńzi.

³ O aal ma la: Bóyai wa leyèi,
ké ńle wá gwao ni?
Bóyai wa wázia búsaibe,
ké ń wá f̄an vío ni?

Gwa! A leyegoo ɪ ázia p̄oéa ke,
m̄é ɪ á zikenaɔ wetá pii.

⁴ Gwa! A leyey ɪ midé ní lekpaao ní sóleo,
ɪ k̄o gb̄e ní okú gb̄aao.

A f̄o leyey lá ále ke gb̄aewa
má á loo ma musue?

⁵ Lá ma leyey d̄ilen wee?
Ziabusaa ado yá n̄ee?

I ke mipelea lán kpoot̄ewa
ge wúlea túfuu ní zwánkasa kákaaálao yá no.
P̄o p̄o ɪ m̄e leyey wea?

Bee m̄é ɪ kamagua?

⁶ Leyey p̄o má d̄ile min keo l̄o?

A vâikenaɔ gala polo gb̄éowa,
à zuub̄ole gb̄éone,

à gb̄é p̄o wále ot̄máɔ gbae,
ɪ gb̄aam̄o gb̄éone midé pii.

⁷ A bl̄eli n̄andena,

à w̄enade besaide dile.

Tó a gb̄é è be puizi, à p̄o nai.

Tó ɪ báale á m̄edoudeeo,*

⁸ gu a pué lán lat̄e bileawa,

á ḡo maa a b̄ole àanno,

á maakea a zemikúé,

ma gawi ɪ té á kpe.

⁹ Tó a lezumazi sa, má wewa,

tó a wiil̄mazi, má oé: Má ké!

Tó a gb̄aam̄o gb̄éone midé á guu

ní ot̄ondak̄owao ní yápas̄'ao,

¹⁰ tó a n̄andena gb̄a á p̄oéa bl̄e,

m̄é a p̄o kp̄a w̄enadewa à k̄a,

gu a pué gusiau,

gubeebee a ḡé lán f̄aanewa,

¹¹ m̄io d̄oaaé goopii.

Má tó p̄o m̄owá gu ték̄uau,

má á wá baasaé,

ɪ de lán swalu m̄osedewa,

* 58:7 Mat 25.35

lán nibɔna pɔ́ a í lí baowa.

¹² A á bɛzia zi fele,
á á wéle pɔ́ kálea à gègè vu,
wi meé bíigbooa ní uazíò kèkènaɔ.

¹³ Tó ále gbabɔ kámabogɔɔzío,
mé ále ázla pɔ́eá ke ma gɔɔpiwao,
tó a mè kámabogɔɔzí na,
mé a ma gɔɔpi díle gbia,
tó á díle gbia mé a á bɔɔle tò,
tó í ázla pɔ́eá keuo,
mé í yáyaabɔleuo,

¹⁴ á pɔ́ a kea na,
mí tó àò kible búsu gulesíbu,
mí tó à á dezi Yakɔbu túbible.
Ma Dii ma lé mé ò.

59

Gbéɔ duuna bɔa gupua

¹ Dii ɔ́ í ke geseú à késá á suabaaiɔ.
Aà swá í ke gbáa à gí yámaiwáo.

² A yāvaiɔ mé á kékɔwa ní á Luao,
á duuna mé tò à a wé gòwá,
ɔ́ à gí á yámai.

³ Asa gbède'au gɔ́kpa á ɔ́wa,
á tàaeɔ á ɔ́kɔ pá.
Ee mé ɔ́ dɔ́ á léu,
íò yákpaaɔla bɔle.

⁴ Gbèe lí wiile yázeɔeio,
gbèe lí stana'o yákpaleuo.
Aaí ze ní yápáɔ, aaɔ ɛeto.

Aaí nɔ́si yákele ú,
aaí ne'í gude ú.

⁵ Aaí mlè gbe pipi,
aaí dànsaba tá.
Tó gbé ní gbe blè, a gaɛ,
tó gbé wí sɔ́, kyá a bɔ.

⁶ An bapíɔ lí pɔ́kasa keo,
an ɔ́zípíɔ lí pɔ́ narízio.
An yákeaaɔ gudeɛɛ,
aa ɔ́dídí yápásiwa.

⁷ An kèse leɛú ní váikeao,
aaí yáesaide de àannɔ.
Gudelaasoo aaɔ ke,
aaí ásoo ní músio kpárízi.

⁸ Aa aafia zé dɔ́o,*
yá dɔ́ɔde kú ní tufauro.
Aaí zé kolekolea da,
gbé pɔ́ beuo líɔ aafia dɔ́o.

⁹ A yáí tò yázeɔe zàkúwanɔ,
mé yámaa í wá leo.
Gupua wá wé dɔ́i,
ɔ́ gusia wa su è,
gukéa wá me wáí,
ɔ́ gubeebee wá beu.

¹⁰ Wí ɔ́dɔ́ gíí lán vɔ́aowa,
wí ɔ́malemale lán weɔsaideɔwa,
wí gènale fáane lán guluuluuiwa.

* 59:8 Lom 3.15-17

Wá gbāa fá,
 ní beo wá de lán gɛɔwa.
 11 Wi wiile lán wàɔwa,
 wi ɔɔɔ wɛnannɔ lán felenaɔwa.
 Wá wé ɔɔ dɔ yáẓedei, wili eo,
 wá me wá wá suaba, a zǎwanɔ.

12 Asa wá tàaeɔ k̀ɔne,
 wá duuna wá dá yáú.
 Wá tàaeɔ z̀ɔlewá,
 wá wá yákeɔ dɔ sa.
 13 Wa bɔ Dii kpe wa mɔafilikèè,
 wa gi wá Luazi,
 yákpaaɔna ní k̀iíwáio í dɔaawɛɛ.
 Ɛɛ k̀ɔ wá s̄s̄ guu, àlɛ bɔlɛ wá léú.
 14 Maa yáẓede p̀ɔɔbɔzákè,
 maakea zea káaa,
 slana gɛmbɔlɛ gáae,
 yá d̀ɔɔde k̀ua gɛk̀iíwa.
 15 Slana gbezákpa,
 wí ɔz̄s̄ gbé p̀ɔ k̀è v̄áiwawa.

Dii wɛkpáɛ gwá, à k̀èè íi,
 asa yáẓede kuo.
 16 A è gbé maae kuo.
 Ké yákekenae kuo, à d̄iwá.
 ɔ à suabaze b̀ɔ ní a g̀ɔsagbáakeɔ,
 à gbāa'è a maakeawa.
 17 A maakea dà mò ula ũ,[†]
 à suabaa kpà mò f̄ua ũ,[‡]
 à t̄ɔsima dà p̀ɔkasɔ ũ,
 à ãiapási kákaala ulada ũ.
 18 A fiabo gbéɔne ní yákeawa,
 a p̀ɔk̀umabɔɔ a ibeɔwa,
 a t̄ɔsi a wèlɔwa,
 i asea ke ísiabaadeɔne a zéwa.
 19 Be'aedeɔ v̄iake Dii t̄ɔe,
 gukpɛdeɔ aà gawi da gbia,
 asa a mó lán í guf̄sawa,
 lán í p̀ɔ Dii lé'iana lé'ɔz̄ziwa.
 20 Yakɔbu buiɔ Bona a mɔ Siɔna
 gbé p̀ɔ mikè ní duunaɔwaɔ k̀íi.[§]
 Ma Dii máme má ò.

21 Ma Dii ma mè,
 ma bàakuarínɔ yán ke:
 Ma Nisina p̀ɔ k̀úwá
 ní ma yá p̀ɔ má dàè á léuo
 a b̀ɔ á léuo ge á néɔ ge á t̄ɔunaɔ
 za gbá e gɔɔpii.

60

Siɔna gawi zia

1 Fele teke, asa n gupua mò,
 Dii gawi p̄sima.
 2 Gwa! Guluuluu k̀ú d̄úniaa,
 gusia k̀ule a gbéɔwa.
 Mpi s̄s̄, Dii a bilɛma,
 aà gawi i bɔma.

[†] 59:17 Ɛfe 6.14   [‡] 59:17 Ɛfe 6.17, 1Tes 5.8   [§] 59:20 Lom 11.26

³ Buiɔ mɔ n gupuuu,
kíáɔ sɔ n pípia í gbāai.

⁴ Wɛzu gugwa n liai,
aa káaa pii, aale mɔ n kfi.

N nɛgɔɔ bɔ za zázá, aale su,
wa n nɛnɔɔ naaa ní gbàtɛɛu, wàle surínɔ.

⁵ Tó n bee è, n pɔna a pisi n oawa,
n nɔsɛ a yáalɔ kua nzla dakiwa.

Wa n gba ísia baa áizɛɛɔ,
wa mɔnɛ ní buiɔ pɔmaaɔ.

⁶ Yiongo waiɔ li n búsuu,
Madiá ní Efa búsu yiongo né bɔbɔ.

Seba búsuɔdeɔ mɔ pii
vua ní tulaleti gínanaɔ sɛa,
aale ma yákeɔɔ baokpa.

⁷ Wa Kedaá búsu pɔtuɔɔ káaane pii,
wa Nebaiɔ sásáɔ kpama n n bɔɔlekeɔ,
wi sa pɔ í kamaɔ oɔ ma gbagbakiwa,
mí a kpé gawide gawi káfíɔ.

⁸ Bómɛ táa'ò lé su lán louwa,
lán felenguuluɔ sua ní kpéuwa keei?

⁹ Isiabaadeɔ lé káaamazi we,
isia gó'ilenáɔ mé zemikúta we.

Aa bɔ ní n néɔ za zázá,
aale mɔ ní ní ánusuu ní ní vuaɔ
ma Dii n Lua tɔbɔi,
asa ma Isailiɔ Lua ma kua adoae,
má gawi pisima.

¹⁰ Buipáleeɔ ea n bíliɔ bo,
an kíáɔ zikene.

Baa ké ma n gbɛ ní pɔfɛo yáa,
má wɛnadɔne ma sùuu yáí sa.

¹¹ N bílibleeɔ aaɔ wɛae gɔɔpii,
aalib taaɔ faane ní gwáasínao,
ké buiɔ mɔnɛ ní ní áizɛɛɔ
ní ní kíáɔ kpán'aekeá.*

¹² Asa bui ge kpala pɔ í zɔblenɛo a midɛɛ,
wa ní búsuɔ deɛlempa míómíɔ.

¹³ Wa mɔnɛ ní Libá búsu gawio,

pɛliɔ ní kpɛliɔ ní sɛliɔ pii,
ké má e zàbleɔ ma kúkiwa,
ma gbadibɔpi iɔ gawi ví.

¹⁴ N wetána néɔ mɔ kúlɛnɛ,†
gbɛ pɔ aa sakàngupio wúlɛnɛ n gbázi,
aai onɛ Dii wéle
Síná pɔ Isailiɔ Lua pɔ a kua adoa kále.

¹⁵ Baa ké gbéɔ zàngu yáa
aa pákpánzi,

gbɛeli gu baaví n guuo,
má n ke íandábɔ láasai ú,
gbéɔ iɔ pɔnakeɔ e ní buiwa.

¹⁶ Nyɔ buiɔ ví mí,
an kíáɔ yɔ kpama,
níɔ dɔ máme máa Dii n Suabana ú,
Yakɔbu Lua gbáade n Bona ú.

* 60:11 Zia 21.25-26 † 60:14 Zia 3.9

17 Má mós ní vuaò m̀ogotē gb̄eu,
 ánuṣu s̄s̄ m̀osi gb̄eu.
 Má mós ní m̀ogotēoli gb̄eu,
 m̀osi s̄s̄ gb̄e gb̄eu.
 Má aafia dilene n laaidɔmade ũ,
 má yázeɗe dan̄e n gb̄áade ũ.
 18 Wa yápási sítu ma n b̀usuu ɓo,
 ásoo ní músiò a s̄s̄ n b̀usu z̄leio.
 Wa tókpa n bíie Suaba,
 n ɓoɓo s̄s̄ Táasi.
 19 Tatē ali gupune fáane ɓo,
 m̀ovua í gb̄áa a gupune ɓo.
 Ma Dii máme máo de n gupua ũ g̀oɔpii,
 mapi n Lua, máme máo de n tekea ũ.‡
 20 N̄ latē a gē kpéu bauo,
 mé n m̀o a osikeo,
 asa máme máo de n gupua láasai ũ,
 n ɔɔɓo a mide sa.
 21 N̄ gb̄é ɓo aao maa píie,
 mé aao b̀usu ví g̀oɔpii.
 Aao de lí p̀o má bà vlápa ũ,
 ma ɔgb̄e ũ ma z̄áblea yáí.
 22 An gb̄é p̀o k̄ésáar̄zi
 a k̄s̄ à ka gb̄ēn̄ ɓaa s̄o,
 an gb̄é p̀o kpeɗe ní guu,
 a ḡo bui z̄o ũ.
 Mámema Dii,
 má yápi ke a g̀oɔwa ní wáao.

61

Dii ɛfaig̀o

1 Dii Lua Nisina kua,
 à ma se má baonakpa taasideɔne,*
 à ma z̄í má p̀osiadeɔ gba s̄o
 má z̄l̄z̄o ḡsa w̄éɗe ũ ní dakpeunaɔ gbaeao kp̀awake,
 2 má Dii gb̄ekekeneg̀o†
 ní wá Lua t̄osimag̀o oné,
 p̀osiadeɔ n̄ɓe í níni píi.‡
 3 A ma z̄í má fuakpa Síɓna ɔɓɓonaɔne túfu gb̄eu,
 má p̀ona nísi d̄oɔmá an gb̄ásikpa gbae,
 má táasilea p̀okasa dan̄e an k̄agaa gb̄eu.
 Aao maa, wíɔ mené
 lí p̀o Dii bà az̄la t̄ɓɓa yáíɔ.
 4 Aa bezia sà zizi vu,
 aa p̀o p̀o wá a deɗeɗeɗe yáao keke,
 aa ea w̄éle p̀o ḡo da wáiwai za káauɔ kále ɓo.
 5 Bui z̄l̄lo à p̀o dádáé,
 buipáɓe à bua ní á w̄éɗeɗe s̄ewaé.
 6 Ap̄i s̄s̄, wa m̄e Dii gb̄ágbanaɔ,
 wa á sísi wá Lua z̄l̄kenaɔ.
 A bui àizeɗe,
 á íanad̄a ní ní p̀o maaɔ.
 7 Ma gb̄é ɓe ase e lee pla
 wí p̀o wa d̄amá gb̄eu,
 aa p̀onake ní ní baao
 an geɗekpanweia gb̄eu.
 Aa ḡo b̀usu lee pla ví,

‡ 60:19 Zia 21.23, 22.5

* 61:1 Mat 11.5, Luk 7.22

† 61:2 Luk 4.18-19

‡ 61:2 Mat 5.4

pɔna láasai aɔ de ní pɔ ũ.

⁸ Asa ma Dii, yázede mé í kamagu,
má za pɔsiama ní gbáableamáogu.
Má ní asea kpámá ní náaio,
ma báa aɔ kúrínɔ gɔɔpii.

⁹ Waɔ ní buiɔ dɔ́ dúnjau,
an néɔ tɔbɔ bui pii kí,
gbé pɔ ní é pii i dɔ́ ké
aa de gbé pɔ ma báaadàríguɔ ũ.

¹⁰ Mi pɔnakɛ ní Diio maamaa,
ma pɔ na ma Luawa,
asa à suabaa námazi pɔkasa ũ,
à bɔa maa dàmɛɛ ula ũ,
lán nɔsena pɔ kákakèwa,
lá aà nɔ pɔ a zàblebɔɔ fíwawa. §

¹¹ Lá tɔɔlɛ í to pɔ bɔlɛwa,
mé bua í to pɔwena fɛlɛ,
màa Dii Lua a to yázede ligua,
a to wà ma táasile bui pii wáa.

62

Yelusaleu dafu

¹ Siɔna yáí máɔ níleao,
Yelusaleu yáí ma lé a gɔ́ kpaauao
e a ge bɔɔ maa lá gu í dɔwa,
e a suabaa ge àɔ pípi lán sètɛwa.

² Buiɔ n bɔa maa e,
kíáɔ wesi n gawilɛ nípii.
Wa tɔ dafu pɔ a bɔ́ Dii léu kpáne.

³ Nyɔɔ de lán tulu gawidewa Dii ɔɔí,
ríyɔɔ de kíafua ũ á Lua ɔlau.

⁴ Wa mɛnɛ Bezia bau ɔɔ,
wa n búsu sísi Guwaiwai bau ɔɔ.

Waɔ mɛnɛ Mapɔeáwɛlɛ,
n búsu sɔ́ Nɔzàe,
asa Dii pɔ aɔ dɔma,
mé n búsu a zàkɛaàɔ.

⁵ Lá èwaaso í wéndia sé,
màa n Kɛna a n sé.
Lá nɔsena í pɔnakɛ ní a nɔɔ,
màa n Lua á pɔnakɛnɔ.

⁶ Yelusaleu, ma gudɔanaɔ dilɛ n bílɔ́ musu,
aaɔ níleao fáanɛ ní gwáasínao pii.

A Dii sisinaɔ, ásu kámaboo,
⁷ àɔ zɛaàzi e a ge Yelusaleu kálɛ,
i aà kɛ wéle pɔ́ dúnjia àɔ aà táasile ũ.

⁸ Dii ladà ní ɔleleao,
a ò ní a gàsa gbáa dɔao à mè
á á blɛwɛ kpá á ibɛɔwa bau ɔɔ,
bui páleɔ vɛɛ pɔ a a zíkè mi ɔɔ.

⁹ A kèkɛnaɔ ble, aai ma táasile,
vɛɛkɔzɔzɔnaɔ mi ma kpé kpele.

¹⁰ A bɔle! A bɔle wénkpe!
A zekɛkɛ gbéɔne!
A kpá! A zɛda kpá! A gbɛɔ gágau,

í gudɔkɔ́kɔ́kɔ́ díle buiɔne!

¹¹ Gwa! Dii kpàwakè e dúnia léwa:
O Siɔnae àà Suabana lé mó.

Gwa! A a asea kŭa
mé a a zí ài kpán'ækéa.*

¹² Wa mené Lua gbéɔ,

gbé pɔ́ Dii ní bóɔ.

Wa mené Wa'ɔliai, Bezianɔo.

63

Dii tɔsimagɔɔ

¹ Déme bɔ́ Eɔɔŭ búsuu, àle mó,
à bɔ́ Bɔzela, àà pɔkasaɔ tà keei?*

Déme lé gɔ́sagɔ́sa táa'o ní gbāa zɔɔo,
a ula gawide daa keei?

Máme, mále ziblea kpàwake,
má gbéɔ suabaa gbāa vɛ.

² Bɔ́yáí n ula ní n pɔkasaɔ tà
lán gbé pɔ́ ɔ́zɔ́ vɛɛfɛkɔ́kɔ́kɔ́ pɔ́wai?

³ Ma ɔ́zɔ́ vɛɛfɛkɔ́kɔ́kɔ́ mado,
gbé kumanɔo, baa do.
Ma ɔ́zɔ́ buiɔwa ní pɔkúmao,
ma kèse tɔ́má ma pɔfɛ yáí.

An au fáfá ma pɔkasaɔwa,†
ma ula gbáskpà píi.

⁴ Asa má tɔsimagɔɔ kŭa ma sɔu,
ma gbéɔ bogɔɔ ká.

⁵ Ma gugwágwa, gbé ku à dɔmalɛo,
yá dia ké gbé ku à ma gba gbāao.
ɔ́ ma zible ní mazla gása gbāao,
ma pɔkúma mé ma gba gbāa.

⁶ Ma ɔ́zɔ́ buiɔwa ní pɔfɛo,
má tò ma pɔkúma í zòlemá,
ma ní au kòle zíle.

Dii gbéke galikɛa

⁷ Má Dii gbéke galikɛ ní àà táasilɛao,
asa à yápii kèwɛ wá gwaa guu,
à yámaa dasi kè wá Isailiɔne gbéke guu.

⁸ A mè: Aa de ma gbéɔ ũ,
aa mɔafiliyá kemɛɛo,

ɔ́ à gɔ́ ní Suabana ũ.

⁹ A dɔ́rɔnɔ ní taasikɛa guu píi,
aà aɛ malaika ní suabá,
à ní bó ké a yeɔzi à ní wɛnagwá yáí.
A ní sea za yáyáa a ní kŭa.

¹⁰ Kási aa bɔ́ àà kpe,
aa àà Nisina pɔ́ yáè.

ɔ́ à mikpedɔ́né à gɔ́ ní ibɛɛ ũ,
à zikáɔnɔ.

¹¹ ɔ́ Mɔizi gɔɔ yá dɔ́ àà gbéɔgu aa mè:
Lua pɔ́ bùa ní a kpása dàdánao ísiawa,
à a Nisina dàngu ku má ní?

¹² A a gása gawide pɔ́o Mɔizi ɔ́plai,

* 62:11 Isa 40.10, Zia 22.12 * 63:1 Isa 34.5-8 † 63:3 Zia 14.19, 19.13, 15

ɔ̄ à í z̄ɛ ní aɛ,
ké à tɔbɔ e gɔɔpii yáí.‡

13 A gèr̄nɔ í t̄t̄tiú, aai gēm̄bɔlɛo
lán s̄ɔ́ p̄ɔ́ lɛ̀ báalɛ guwaiwaiúwa.

14 Ǿ Dii Nis̄na ní gbá íampakli,
lán zu p̄ɔ́ wá gèr̄nɔ swadɔɔiwa.
Maa n dɔaané,
ké n e tɔbɔ yáí.

Suabaa wii

15 Kua za musu wékpalɛ n̄ gwa,
kua za n gulɛsí gawide p̄ɔ́ a kua adoau.

N pásí ní n nɛḡɔnkeo t̄n lá?
N gí wēna ní s̄osobio kéiwēɛ.

16 Baa tó Ablahaū wá d̄ɔo,
n̄mɛ ní wá Mae ũ.

Baa ké wá yá í d̄ɔ Isailiguo,
Dii, n̄mɛ ní wá Mae ũ,
n t̄n wá Bona za zi.

17 Dii, b̄yáí ní tò wa z̄ā n zéwai?

Akea n wá swá gb̄akù,
ɔ̄ wá n vía vío ní?

Ea su wápi n z̄ɔblenaɔwa,
gb̄é p̄ɔ́ ní s̄è buiɔn wá ũ.

18 Wa ḡɔ́ búsu p̄ɔ́ ní kpáwá v̄í gɔɔpla,
ɔ̄ wá ibɛɛɔ m̄ò ɔ̄z̄ɔ́ n kpéwa.

19 Wá dɛ lán gb̄é p̄ɔ́ ní iko v̄imáɔɔwa à ḡèḡè,
lán gb̄é p̄ɔ́ n t̄ɔ kúmáɔɔwa.

Kai! Tó n musu w̄è n pila,
gb̄èš̄s̄lɔ̀ lualua n aɛ.

64

1 Nȳɔ̄ dɛ lán tɛ́ p̄ɔ́ kù yàa giiwa
a tò ípiwa,

n ibɛɛɔ i n t̄ɔ́ d̄ɔ,
buiɔ́ i ḡilike n aɛ.

2 Asa ké n pila yāa,
n dabudabu p̄ɔ́ wá a fān vío kè,
gb̄èš̄s̄lɔ̀ lualua n aɛ.

3 Dii p̄ɔ́ í yáke gb̄é p̄ɔ́ an wé d̄ɔaàziɔnɛ,
mé í ke n báasio, wí e yāa gueio.

Gb̄èe swá i mao, gb̄èe i wesico.*

4 Ní zɛ ní gb̄é p̄ɔ́ n yáli s̄aaàguoo,
gb̄é p̄ɔ́ í yáke a zéwa ní p̄ɔnao.

Ama ké wa duunakè, n f̄ewázi,
wá kuò à ḡèḡè, kpelewa wá b̄ɔui?

5 Wápii, wa ḡɔ́ gb̄álea,
wá maakeaɔ́ pii dɛ lán b̄ɔlɔwa.

Wápii wále í'ò lán lí láwa,
wá yāváikea a ḡèwanɔ zéa lán íanawa.

6 Gb̄èe lé n sisi b̄o,
gb̄èe i f̄ele lé zezenzi b̄o,

asa n n wé ḡawēɛ,
n wá kpá wá yāváiɔla.

7 Kási n̄mɛ ní wá Mae ũ Dii,
ḡín wá ũ, wá bonan n ũ,

n ɔgben wá ũ wápii.

8 Dii, n p̄ɔ́ su pawázi à ḡèaḡèo,

wá yāwāiᵛ su àᵛ dᵛngu gᵛᵛpiio.

Wá wεgwa, n gbéᵛn wá ũ wápii.

⁹ N wéleᵛ gᵛᵛ gbáa ũ,

baa Siᵛna gᵛᵛ gbáa ũ,

Yelusaleᵛ ũ gᵛᵛ guwawai ũ.

¹⁰ N kpé gawide pᵛ a kua adoa

pᵛ wá deziᵛ n táasilèu teᵛkù,

pᵛ pᵛ wá pᵛ dᵛwàᵛ òᵛkpà pii.

¹¹ Nyᵛᵛ yá beᵛᵛ gwa, ní gí yáe kεia?

Nyᵛᵛ níle kpé, ní ᵛᵛᵛlewá à gεagεa?

65

Yákpalekea ní Isailiᵛ

¹ Ma sᵛu mà mà wemá,

ᵛ gbēe i ma gbεao,

má kè wá ma e,

ᵛ gbēe i ma kíi wεleᵛ.

Má ò bui pᵛ lé ma sisioᵛne:

Má ké! Má ké!

² Ma ᵛ ᵛᵛ dᵛa bui swágbáadeᵛzi,

kási aa be zé vāi guu teᵛ níziᵛ pεāi.*

³ Bui pᵛ ᵛᵛ ma léwe gᵛᵛpiin ní ũ,

aaᵛ sa'o swaluu,

aaᵛ tulaletikateᵛ táasoᵛu.

⁴ Aaᵛ zᵛle miāi, aaᵛ i báalikpεu,

aaᵛ sa'osawa nᵛᵛ só,

aaᵛ pᵛ bēeᵛ yāma de ní dou.

⁵ Aaᵛ me: Eᵛ, nísu sᵛmazio,

asa má ye mà gᵛᵛ gbáleᵛo!

Gbé beᵛᵛ de té pᵛ ᵛᵛ kᵛ gᵛᵛpii súle ũ ma níziᵛ.

⁶ Dii mē: Gwa!

A kεa láu ma ae, máᵛ níleᵛ,

má flaboné à gε ní kú,

⁷ má flaboné ní duuna

ní ní deziᵛ duunao yá musu pii,

asa aa tulaletikateᵛ gbèsiᵛsiᵛwa,

aa le'εa siᵛsiᵛ musu.

Má yá pᵛ aa kè yāaᵛ flaboné a léu à gε ní kú.

⁸ Ma Dii ma mē:

Baa tó vēeᵛᵛ í vī yᵛᵛnnᵛ,

wī me wasu à òᵛkpao,

asa a káfiᵛ vīe.

Māa má ke ma zᵛblenao yái,

má gbéᵛ midε pii.

⁹ Má bui se Yakᵛbu buiᵛ guu,

Yudaeᵛ gᵛᵛ ma gbèsiᵛsiᵛ vī.

Gbé pᵛ má sèᵛ mé aa gᵛᵛ vī,

wekíi ma zᵛblenao aᵛᵛ kuu.

¹⁰ Saᵛna a gᵛᵛ dáᵛdākeᵛkíi ũ,

Akoo guzule† a gᵛᵛ zuᵛ káᵛleᵛkíi ũ

ma gbé pᵛ aaᵛ ma kíi wεleᵛᵛne.

¹¹ A gbé pᵛ a pákpámaziᵛ sᵛ,

ma gbèsiᵛsiᵛ pᵛ a kua adoa yá sàágu,

i blekale táa pᵛ í mᵛ ní minaoe,

i í gbāa yāale tᵛle táa pᵛ í ní baa kpámáwa.

* 65:2 Lom 10.20-21 † 65:10 Yoz 7.26

12 Má á baa kpáwá fēnda ũ,
í kúle wà á dede,
asa ma lezù, i weao,
ma yá'ò, i swáseio,
a yá pò má yeio kè,
a ze ní yá pò i kamaguoo.

13 A yáí tò ma Dii Zig̃sde ma mè
ma z̀blenaò pòble, n̄nana i á de.
Ma z̀blenaò imi, imi i á de.
Ma z̀blenaò p̄nake, wí i á kú.

14 Ma z̀blenaò gulake ní n̄senaò,
áp̄iò s̄s̄ á wiile ní yá'̄smao,
í búbuape ní p̄s̄s̄iào.

15 A tó a g̃s̄ gb̄é pò má s̄eòne gb̄ékabò ũ.
Ma Dii Lua má á dede,
āma má tó dafu kpá ma z̀blenaòne.

16 Gb̄é pò lé sa'olekené b̄usupiu
a ke ní Lua s̄iande tó.
Gb̄é pò lé lada b̄usupiu,
a da ní Lua s̄iande tó.
Asa taasi pò aa kè yāa a s̄áíngu,
i s̄aale ma wéú.

Musu dafu ní z̄íle dafuo

17 Mále musu dafu ní z̄íle dafuo ke.‡
Yáz̄iò d̄ò gb̄éògu l̄ò,
a ḡé ní láasoo guuo.

18 A p̄nake,
àò yáalò pò pò mále kewa ḡòp̄ii,
asa mále Yelusaleŭ ke wà yáalò,
aà gb̄éò i p̄nakeu.

19 Má yáalò Yelusaleŭwa,
ma p̄ò a ke ma gb̄éòwa na.

Wa òòò ní búbuapeao s̄úu ma a guu bau l̄ò.‡

20 Wa ne'iuilit̄en kp̄éé bau l̄ò.
Mae z̄òòe a ga we a ḡòò lesaio.

Tó gb̄é kà w̄è bas̄òò mé à ḡà,
wa me èwaasoe.
Tó gb̄é i ka w̄è bas̄òòò, mé à ḡà,
wa me Lua lekèèè.

21 Aa kp̄ed̄òòò, aaiò kuu,
aa vēliò pépe, aaiò a be ble.

22 Aa kp̄ed̄òòò huip̄aleòneo,
aali pépe, d̄āò a be bleo,
asa ma gb̄éò w̄eni ke lán líwa,
gb̄é pò ma ní sépiò ní z̄í ài ble.

23 Aa isima ga kpa p̄āò,
aa ne'í à èè ní tó weo,
asa aao de gb̄é pò ma báaad̄ar̄inguò ũ,
amp̄iò ní ní n̄éò s̄ānu.

24 E aao gé lezui, má wemá,
e aao yá'ò aao gé láai, má swásei.

25 Awalewana ní s̄āo a s̄ē ble s̄ānu,
n̄òomusu a t̄āaable lán zuwa,
ml̄éò p̄òblea aò de b̄usu ũ.

Aa p̄òe ke'ia ge aa p̄òe òòkpa ma gb̄ès̄is̄i pò a kua adoa musuo.*
Ma Dii máme má ò.

66

Dii bui pti kaaa

¹ Ma Dii ma m̀̀:

Musu mé ma kpalabaa ũ,*

tɔɔlé mé ma gbadibɔ ũ.†

Kpé pɔ́ á ye dɔmɛɛ bee ku máɛ?

Ma z̄̀lekli bee kà kpelewai?

² Ma ɔ́ mé pɔ́ bee ɔ́ kè píi,

ɔ́ aa kuo ló?‡

Ma Dii máme má ò.

Gbé pɔ́ má aà wegwan ke:

Gbé pɔ́ azia búsa mé a ǹ̀se dou,

mé a ma yáɔ́ vía ví.

³ Wí sa'oa ní zuo, ɔ́ wí gbēde lo,

wí sa'oa ní são, ɔ́ wí gbē waa fi,

wí mɔ́ ma gba pɔ́wenti, ɔ́ wí sãwa au t̄̀lé,

wí tulaetikamɛɛ téa, ɔ́ wí kúle táaɛ.

Aa zè ní nízia pɔ́eão,

an pɔ́ lo na ní yábɛɛpiɔ́wa.

⁴ Mapi s̄̀ ma zèò

má yá gea ní kpɛo sua ní aɛo kené,

má mómá ní yá pɔ́ aa a vía vío,

asa ma lezù, gbēe i weao,

ma yá'ò, aai swáɛio.

Aa yá pɔ́ má yeio kè,

aa zè ní yá pɔ́ i kamaguoo.

⁵ A gbé pɔ́ á ma vía víɔ́ à ma yãma.

A gbé pɔ́ aa zaágu,

aai á bɔ́ adoa ma yáíɔ́ m̀̀:

Dii tɔ́bɔ́, wí á pɔ́na e m̀̀!

Wí a ní kú nípii.

⁶ Wéle súu ma dɔ́!

Ma kpé k̄̀fi ma dɔ́!

Mále fiabo ma ibɛɛɔ́ne a lé gbeu.

⁷ E aàɔ́ gé nɔ́wãwãkei à pila,

e aà ǹ̀se àɔ́ gé swaa k̄̀iwa,

à ne'í ḡ̀e ũ.§

⁸ Déme yá bee taa mà yáai?

Déme wes̄̀le màai?

Wa búsu i gɔ́ɔ́ doa?

Wa buike kándo ḡ̀ɔ́a?

Kási ké nɔ́wãwã m̀̀ Siɔ́nawa,

à néɔ́ b̀̀bɔ́ ḡ̀ɔ́.

⁹ Ma Dii ma m̀̀

má tó ne'iḡ̀ɔ́ ká, né gí bɔ́ péleia?

Mapi á Lua ma m̀̀

má tó pilaḡ̀ɔ́ ká, mí sakpe tataa?

¹⁰ A pɔ́nake Yelusaleŭ yá musu,

à yáalɔ́wà, á gbé pɔ́ á yeaázio.

A pɔ́nakeò, á gbé pɔ́ ále ɔ́ɔ́b̀̀.

¹¹ Asa á aà yó mi à ká, á ǹ̀se i níni,

á aà í mi, á pɔ́ i ke aà àizeɛ z̄̀ɔ́wa na.

¹² Asa ma Dii ma m̀̀

má aafia pisiwà lán swawa,

* 66:1 Mat 5.34, 23.22 † 66:1 Mat 5.35 ‡ 66:2 Zln 7.49-50 § 66:7 Zia 12.5

má buiò àizεε naaaè lán swa paawa,
i yó kpáwá, i á kue, i á kpá a gbáa.

¹³ Lá da i a né nòse níni,
màa má á nòse nínié,
á nòse a níni Yelusaleü.

¹⁴ Tó a wesíaaè, á pò a ke na,
á me iò aafia lán sèkusiwa.
Dii a to a zòblenaò a gbáa dõ,
kási a kpènemuu bòbò a ìbεεwa.

¹⁵ Gwa! Dii lé mós ní téo,
aà zikasògo aò de lán zàawa.

A sumá ní kyàwáao,
a ní lele ní tèlepiò.

¹⁶ Asa Dii a yákpaleke ní bui píio ní téo ní fèndao,
mé gbé pò a ní dεdεò fàao.

¹⁷ Gbé pò aai gbábò níziε aa gé sa'oiò,
aaìò te sa'onazi e swaluu,
aai sàwa sa'onòò só ní zaeo ní énao,
aa midε sánue.

Ma Dii máme má ò.

¹⁸ An yákeao ní ní làasoò yáí mále mós bui píi káaai. Tó aa mò, aa wesi ma gawile.

¹⁹ Má seelake ní guu, mí ní gbé pò bòε gbaε buiòwa, Taasisi ní Libiio ní Ludi pò kázunaò vïo
ní Tubalio ní Gelesio ní ísia baa bùsu zázàò, gu pò wi ma tó mauo mé wì wesi ma gawileò, aai
ma gawi kpàwake buiòne.

²⁰ Aa bò ní á gbéò bui píi kíi dia sós kpe ní sòbaonaò ní yiongoò kua sósgoò ní zugoò guu. Ma Dii
ma mè wa mórínò ma kpéu wà ma gba Yelusaleü ma gbèsisí pò a kua adoa musu, lá Isailiò ì
mós ní pówentio ta gbàlesai guuwa.

²¹ Ma Dii ma mè, má ní gbéε se dile sa'onaoò ní Levii buiò ü.

²² Ma Dii ma mè lá musu dafu ní zíle dafu* pò mále keo aao ku ma aε gòopii, màa á néò ní á
tòò aò ku gòopii.

²³ Ma Dii ma mè mò ní mòò, kámabogòòzì ní kámabogòòzìò, bui píi aliò mò kúlei ma aε.

²⁴ Tó aa bò wénkpe, aa gbé pò bò ma kpeò geò gwagwa. An kòòbiiò láao, an té a gao,† mé bui
pii aò ye ní gtyáio.

* 66:22 Isa 65.17, 2Pie 3.13, Zia 21.1 † 66:24 Maa 9.48

ZELEMII

Yá pò kú láε bee guu

Zelemii ku ado, a ku yá pò gbépii lé ke kpeo, ama a náai ví Luae e à gè zí pò Lua dàε kèò pii. Zelemii ku lá Lua zína Pòlu ò gbεzàwa à mè, yéεεsaikε guu 5 Lua gbàa slana ì bɔu (2Kln 12.9).

Zelemii yá pò kú wà láasookewàn ke: Aà èwaasokε guu à gò Lua lεdεεkena ù Yelusaleù (1.4-9) e wà gέ Yesu Kilisi ii wè 626, kí Yosia dea kía ù gɔɔ (640-609), 5 a ku we wè bla, gɔɔ pò yáó lé zí'ùkú àle káfl.

Asilìò mè gbàa ví gupiiu gɔɔ bee, 5 aa ná Babiloniò gbàa guwa. Yosia ze'è à èa Isaili bùsu zi kpεdo sí. Ama wè 609 guu wà aà dè Megido gɔɔ pò àle gέ kpái Egipi zíg5 pò aa mò doi Asilìòlεne. Egipiò aà né Yoaza pò zòle aà gbεu bò kpalau, 5 aa Yoakiù kpà aà gbεu. Wè 597 guu kí Nεbukaneza ní Babiloniò sí Yelusaleù guu, aa ní gbéεò náaa tàrínò ní kí Yekonia pò gò a mae Yoakiù gέε ùo sánu. ɔ aa Zedekia kpà Davidi kpalau, kía gbàasaide pò gbéεò tò à yákele kè ní a dii Babiloniò. ɔ aa fεleaaànò pásípási, aa koezò Yelusaleùzi e wè do, 5 Nεbukaneza zíg5 Yelusaleù sí wè 587 mɔ soplade guu, aa kí Zedekia kú, 5 aa Lua kpé kpása, 5 aa tà ní gbéεò gbàa pii.

An taa gbεa wà Gedalia pò zìblenapìò aà díle gbàade ù dè, 5 Yuda gbé kóna pò aa gòò bàalè wà tà Egipi, aa anabi Zelemii sè ní gbàaò wà tàò. We à gàu.

Lán anabi klniòwa Zelemii è yá gbàa pò kèpiò guu Lua lezà a gbé pò aa a náai víopiòwa. ɔ Zelemii mè tò aa ye músipi kémáε, sema aa ea su Dii ní Luawa, aa lekpaala ní Egipiò tò, aai ze ní zòblea Babilonideεneò. Ama aa Zelemii díle bɔnkpede ùε, 5 wà íadàwà. A bìlikè yápiwa, asa a ye a gbépiòzi maamaε. Maa a kuò dúniau. Gaga bao pò Lua díleε aà kpa a gbé pò aa ku kai lezìne mé tò à bìlikè, asa a ye a gbépiòzi. A yáí ìò zòaka Luazi mòòmòò (11.18-12.6, 15.10-21, 18.18-23, 20.7-18).

Baa ké àle Lua gbéεò kaalea yá kpàwake luanaaikensaidepiòne, à ní suabaa yá è káaa ì Luapi bàa ea kuañò yá ù (31). A zí pò Lua a ble gbεzà náai ví, 5 à seeladeke pò ì bɔ ní sàε kè. Wεdɔa Luazi guu à tɔle lù. (32).

Zelemii kè waasokpan náaide pò wà Yesu lèεùò ù (Matie 16.14). E Yesupi àò gέ gai à Gεamusu dikpe ble blè ní a iwàò, 5 à mè Lua bàa kua ní a gbéεò yá pò Zelemii ò pàpa sa (Luk 22.20, 1Kln 11.25).

Dii Zelemii díleε anabi ù

¹ Ilikia né Zelemii, Anato pò kú Bèyāmεε buiò bùsuu sa'onaε yán ke.

² Dii yá'òè Amò né Yosia, * Yudaò kía kpalablea wè kue'aaòde guu

³ ní Yosia né Yoakiù, † Yudaò kía kpalablea gɔɔo e Yosia né Zedekia, ‡ Yudaò kía kpalablea wè kuedode mɔ sode guu, gɔɔ pò wà Yelusaleùdeò kùkù zìzɔò ù.

⁴ Dii yá'òmεε à mè:

⁵ E màò gέ n íkasai neasakpeu,
má n d5,
e ñyò gέ bɔi gbεeu,
ma n sε ma pò ùε,[§]
ma n díle anabi ù buiòne.

⁶ ɔ ma mè: A'a Dii Lua! Má yá'oa d5o, asa èwaasonan ma ù.

⁷ ɔ Dii òmεε:
Nsu o èwaasonan n ùo.
Gέ gbé pò ma n zímáò kíi píi,
ní yá pò má dane píi oné.

⁸ Nsu víakεéò,
asa má kunnò n misia yáíε.
Ma Dii máme má ò.

⁹ ɔ Dii ɔbò a zò ma léwa à mè:
Ma a yá sòso má kàne n léue.

¹⁰ Gwa! Ma n díle buiòne ní ní bùsuò,
níyò ní wo ní bùsuu,

* 1:2 2Kia 22-23 † 1:3 2Kia 23.35-24.6 ‡ 1:3 2Kia 24.18-25.21 § 1:5 Isa 49.5, Gal 1.15

ńyṣ ń gbāa kò'ε,

ńyṣ ń kaale, ní ɛa ñ ń zedɔ,

ńyṣ ń gboo, ní ɛa ñ ń keke.

¹¹ Dii yá'òmɛɛ à mè: Zelemii, bɔ ń èi? Ɔ má wèwà: Lí pɔ wí me wétei gɔna mále e.

¹² Ɔ Dii òmɛɛ: N è wásawasae, asa mále wéte ma yáí, ké à e papa yáí.

¹³ Dii yá ɛa dèdɛa à mè: Bɔ ń èi? Má wèwà: Ma oo è, àle pusu bɔ, à yèle, a zí dɔ gugbāntoo oi.

¹⁴ Ɔ Dii òmɛɛ: Za gugbāntoo oi wa bɔu wà yáyia būsuebeedeɔwa.

¹⁵ Mále būsu pɔ kú gugbāntoo oio gbéɔ sisi aa mɔ píe.

An kíaɔ ń kpalabaaɔ kpále Yelusaleũ bíiboleɔu.

Aa koezɔ a bíi pɔ liaizi,

aa léle Yudaɔ būsu wéleɔwa.

¹⁶ Maa má yákpaleke ń ma gbéɔ

vái pɔ aa kè aa bɔ ma kp yáí.

Aa tulaletikátea dii páleɔne,

aa kùle ń pɔkeɔne.

¹⁷ Sɔuke, ní fele yá pɔ má danɛ oné píi.

Nsu to sɔ kēngu an yáio.

Tó mään sɔo, míme má tó sɔ kēngu ń ae.

¹⁸ Ma n ke lán wéle bíidewa gbāɛ,

lán m̀pɛle ge m̀gotē bíiwa.

Yuda kíaɔ fɔ kpanɛo,

ge a gbáadeɔ ge a sa'onao ge a gbépii.

¹⁹ Aa ánama, kási aa n fuo,

asa má kunnɔ n misia yáíe.

Ma Dii máme má ò.

2

Isailio bɔa Dii kpe

¹ Dii yá'òmɛɛ à mè:

² Ge ñ yáɛ bee kpáwake Yelusaleũdeɔ swáú.

Ma Dii ma mè,

á wēndiagɔɔ gbēke pɔ á vímanɔ dɔmagu

gɔɔ pɔ á yemazi ma nɔ dafu ũ.

Gɔɔ bee á tɛmazi guwawaiu,

gu pɔ wí pɔtɔuo.

³ Aa ku ma m̀endo yáíe,

aame ma buapɔ káauɔ ũ.

Ma gbé pɔ ń m̀mɔɔ táae è,

ɔ músi ń lé.

Ma Dii máme má ò.

⁴ A swáɛe ma yáí, á Isailio,

á Yakɔbu buiɔ píi.

⁵ Ma Dii ma mè,

táae kpele á deziɔ èa,

ɔ aa zàkũmanɔi?

Aa t̀e táaɔzi, ɔ aa gí ɔi.

⁶ Ma ń bóle Egipi ma dɔaané guwawaiu

ń sēgbāo ń būsu tɔɔ'edeo

ń būsu iminadeo ń gusisi páslo,

gu pɔ gbēe lí a baa vío mé gbēe líɔ kuuo,

kási aai ma gbɛao.

⁷ Ma surínɔ tɔɔle táaedeu la,

aaliɔ a libeɔ ble ń a pɔmaɔ.

Ké aa ká, aa ma būsu gbālè,

aa tò à gɔ pɔ pɔ má yeio ũ.

⁸ An sa'onao i ma dɔo,

ma ikoyādanedeɔ i ma dɔo,

an dɔaanɔ bɔ ma kpe,

an ānabiᵛ ānabikekè ní Baali gbāao,
aa tē pᵛ pᵛ lí káflakenéoozi.

⁹ A yáí má mó ní á yáó sᵛ,
mé má mó ní á néo ní á tᵛnaᵛ yáó.
Ma Dii máme má ò.

¹⁰ A bua ísiawa e Sipi búsuu à gwa.
A gbé zí Kedaá búsuu à a yá táasika,
í gwa tó yáe bee taa kè we yáa.

¹¹ Buie a diiᵛ líle yāae?

Kási an táapiᵛ á Lua no.
Ma gbé pᵛ má de Lua gawide ũ,
ma gbéᵛ ma leᵛkpakè
ní pᵛ pᵛ lí káflakenéoo.

¹² A musudeᵛ, à to yápi diwá,
á me i seenata à gᵛ sàiii.
Ma Dii máme má ò.

¹³ Asa ma gbéᵛ duunakè lee plac.

Máme má nibᵛna í wēnide ũ,
ᵛ aa ma to we,
aa gè wà biaᵛ yᵛ níziac,
bia tefēna pᵛ aa fᵛ í dilēoo.

¹⁴ Isailiᵛ á zᵛonee?

Wà ní í zᵛble guu nee?
Bóyái aa gᵛ pᵛvíaᵛ ũ sai?

¹⁵ Nᵛᵛmusuᵛ pālamá aa pᵛnamá,
ᵛ aa ní búsu yáa,

an wéleᵛ tekù, gbēe ku we bo.

¹⁶ Mefisideᵛ ní Tapanesideᵛ ní mi wāné.

¹⁷ Ame a yápi í áziāeo lᵛ?

Ma Dii á Lua, ké má zemikūaé,
ᵛ a ma to we.

¹⁸ Bóyái ále gé Egipi Sioo í miii?

Akea ále gé Asili Uflata í miii?

¹⁹ A váikea a wi á musue,
á pᵛᵛbᵛzākea a wétēa ié.

A láasooke, í dᵛ ké
á bᵛa ma Dii á Lua kpe vái,
mé á kua víakeamee sai íi.

Ma Dii Lua Zigᵛde máme má ò.

Isailiᵛ dea nᵛ ndaisai ũ

²⁰ A ma zuu gbòò á nᵛe à gᵛgᵛ,

a ma baᵛ kèkè,
a mè á zᵛblemēeo.

Siana guu í gbásíke sísí lesí pii musu
ní lí yēleleᵛ píi gbáuo.

²¹ Ma á bá vēeli maa náaide ũe.

Kpelewa a kēa,
a gᵛ vēeli bᵛlenziac ũi?

²² Baa tó a zu'ò ní saoo
ní mᵛᵛnao maamaa,
á táae tēbateba a láamēeo.

Ma Dii Lua máme má ò.

²³ Kpelewa á fᵛ o í gbālēo,
í ke Baaliᵛne kèkeo ní?

A yá pᵛ á kè swadᵛᵛ gwa,
à láasooke á yákeapiᵛwa.

I gᵛ le à su la,

lán yiongo núnu pᵛ a me fēlewa,

²⁴ lán sēa zaa'ín da pᵛ dᵛekè ní gbáao,

ále g³ íana sēsēwa.

Déme a f³ à àà lé liaa g³ p³ àà me f³lei?

Zàa'ín sa p³ lé àà wēle³ kpasao,

aa àà e a g³waē.

²⁵ Asu àò kpálekérizi

e á kyale gé yaa á gbáu,

á kòlo giigagao.

N beeo a mè a zεkeo,

wá ye dii zillozizε,

sema wà gé má.

²⁶ Lá wí i kpáí kú, tó wà bòwà,

màa wa wida Isaili³wa,

an kía³ ní ní gbáade³

ní ní sa'onao³ ní ní ánabio.

²⁷ Aaí o líe: Wá maen n ù,

aaí o gbεε: Mmε n wá í.

Aa b³ ma kpe, aai zaman³o.

G³ p³ taasi ní lé,

5 aai me má fele má ní suaba.

²⁸ Dii p³ á kè ázla³ ku máε?

Aa fele á taasikεg³,

tó aa f³ á suaba!

Asa á Yuda³,

á diio dasi ká á wéle³wa.

²⁹ Bóyái ále z³akaimazii?

Ápii a b³ ma kpeε.

Ma Dii máme má ò.

³⁰ Ma íadà á dezi³wa pāε,

aai totoapi yádao.

Aa lèle ní ánabi³wa

lán n³omusu p³kaalenawa.

³¹ A gbágbε³, à wéte ma yái.

Ma g³ Isaili³ne gbáa

ge gubeebee ù yá?

Bóyái ma gbépi³ i me

wa³ ní bebea keε,

wa m³ ma kúí bo ni?

³² N³ambleb³ yá a f³ sá wéndiague?

Zákezi³ p³ yá a f³ sá n³o dafugue?

Kási ma yá sà ma gbé³gu

à g³plakè.

³³ A yenzi εεε víε fá!

Baa káalua sà z³,

á á yáke³ a dadaè.

³⁴ Wí taaside yāesaide au e á p³kasaw³wa,

i ke a ní lé á kpéu,

aale á p³ selen s³o.

³⁵ Gia ní beeo i me á yāe vío,

ma p³ a paázio.

Lá a mè i duunakeo,

má yákpalekéán³ε.

³⁶ Bóyái i³o liaaliaa á á yáke³ a lilei?

Egipi³o widawá,

lá Asili³o kēéwa.

³⁷ A b³ we à su ní o dia á musuε,

asa gbé p³ ále ní náaikεpi³,

ma girizie, á d³nlε emáo.

3

¹ Tó gbēε gí a nai,

5 à gè zàkè gupàlei,
 a f̄s̄ ɛa n̄pi kũ be?
 Aà kũa a b̄supi gb̄alɛ d̄úduuɛ.
 Apio s̄s̄ a gb̄ásikè ní ḡs̄o dasi,
 5 a ɛa lé sua saa?
 Ma Dii máme mále á la.
 2 A wɛzu à s̄is̄i wáiwaiɔ gwae,
 gu kpele wi á d̄áakpauo ní?
 Iɔ z̄s̄le zé sae àb̄o ḡs̄o d̄á
 lán Laalubue z̄s̄leɛa guwaiwaiwa.
 3 A yáí tò ma gi lou maé,
 káabuana i kɛéɔ.
 N beeo á wé de lán káalua wéwae,
 wí lí á kũo.
 4 A lez̄umazi tia a m̄e:
 Wá Mae, wá èwaasoḡo gb̄ɛna,
 5 n p̄o aɔ paawázi e b̄ɔɛ ní?
 Nȳo wá kp̄ɛne kũa ḡoɔpii yá?
 Maa i om̄ɛɛ,
 5 iɔ yāváike á p̄ɛáwa.

Isailiɔ p̄oɔb̄ozákɛa Diiɛ ní suawáo

6 Kí Yosia kpalableḡoɔ Dii òm̄ɛɛ: N Isaili p̄oɔb̄ozákɛnapiɔ yákeɛa èa? Aa gè gb̄ásikè s̄is̄i les̄i pii musu ní lí yèleleɔ pii gb̄áuo.

7 Mále e yá beeo kea gb̄ɛa pii aa suaɛ, kási aai suao. ɔ an gb̄é Yuda náaisaideɔ ní yákeapiɔ è.

8 Ma gínzila kpà Isaili p̄oɔb̄ozákɛnapiɔwa, ma ní yá gb̄ásí p̄s̄ aa k̄ɛo yáí. Kási w̄ta i ní gb̄é Yuda náaisaidepiɔ kũo, 5 aa gè gb̄ásikè s̄s̄.

9 Káaluakaa i ke Isailiɔne yáe uto, 5 aa ní b̄usu gb̄al̄ɛ, aa gb̄ásikè gb̄ɛɔ ní líb̄o yá musu.

10 Gia ní beeo pii an gb̄é Yuda náaisaidepiɔ i sua ní n̄s̄em̄endoo, sema m̄ɔafilii. Ma Dii máme má ò.

11 ɔ Dii òm̄ɛɛ: Isaili p̄oɔb̄ozákɛnapiɔ yá maa de Yuda náaisaidepiɔla.

12 Ge n̄ kp̄áwake gugb̄ántoo oi n̄ me:

Ma Dii ma m̄e,
 à sua Isaili p̄oɔb̄ozákɛnaɔ!
 Má f̄éázi l̄o, asa má gb̄ɛke ví,
 ma p̄o aɔ paaázi ḡoɔpiiio.
 Ma Dii máme má ò.

13 A we á táaei lé!
 Asa a b̄o ma Dii á Lua kpeɛ,

a táa'ò dii z̄l̄oɔwa
 lí yèleleɔ pii gb̄áuo,
 i swáɛ ma yáío.

Ma Dii máme má ò.

14 Ma Dii ma m̄e, gb̄ɛnaz̄l̄n p̄oɔb̄ozákɛnaɔ, à sua, asa á zán ma ũ. Má á sé wéle ní wéleɔ dodo, bui ní buio plapla, mí suán̄o Síɔna.

15 Dána p̄s̄ an n̄s̄e muaaman̄o 5 má ní dile aa d̄oaaé ní d̄s̄ao ní laaio.

16 Ma Dii ma m̄e, ḡoɔ bee tó a k̄s̄ a dasikù á b̄usuu, wa ma báakuaán̄o kpagolo yá'ò l̄o, a láasoo a ḡɛ an s̄s̄ guuo. A ní aɔ kúmáoo, mé wa a p̄ále keo.

17 Zibeez̄l̄ wa o Yelusaleúe, Dii kpalabaa. Bui pii a si Yelusaleúu ma t̄ɔba yáí. An n̄s̄eváí swágb̄aa yá a d̄oan̄é l̄o.

18 Ḡoɔ bee Yudaɔ na Isailiɔwa, aa b̄o gugb̄ántoo oi b̄usuu s̄anu, aai su b̄usu p̄s̄ má kpà ní deziɔwau.

19 Máme má ò.

Má ye má á sí ma néɔ ũɛ,
 mí p̄ɛá b̄usu kp̄áwá,
 b̄usu p̄s̄ a kɛfenke de buipáleɔ p̄sa.
 Mále e áli ma sísi á Mae ũɛ,
 mé á we ma to weo,

20 áma á Isailiɔ a b̄o ma kpe,
 lán n̄ɛe p̄s̄ a z̄á tò à gè gb̄ásikèwa.

Ma Dii máme má ò.

²¹ Wii ma ðò sísí wáiwai musu,
Isailiò lé ʒòò, aale awakpa,
asa aa pà̀zeæ,

ma Dii ní Lua ma yá sà̀ngue.

²² A ea sua, pò̀bò̀zà̀kèna,
mí á gbágbá ní á pò̀bò̀zà̀kègyáò.

Wá ké! Wá sumæ,
asa mímènn Dii wá Lua.

²³ Sísíò èè ví, gbè̀sísíò ʒòò ví,
Dii Isailiò Lua mé wá Suabana ù.

²⁴ Za wá è̀waasogòò
tááò wá maeò zì ài blè,
an sáò ní ní zuò

ní ní nègò̀èò ní ní nè̀nò̀èò.

²⁵ Wà naale ní wíó,
wà tó wá gèè gò kpá wá wéí,
asa ní wá deziò wa duunakè Dii wá Luaèè,
za wá è̀waasogòò e gbá wi aà yámao.

4

¹ Ma Dii ma mè, á Isailiò, tó á sua, à sua.

Tó a ʒòò á pò̀ pò̀ má zauoi,
mé ále liaaliaa lo,

² tó a legbè ní ma kuao káukāu ní síanao,
bui páleò báaadakòu ní ma tóo,
aai íanadá ma yá musu.

³ Yá pò̀ Dii ò Yelusaleüdeò ní Yudaònen ke:

A Yelusaleüdeò ní Yudaò píi,
à kpase kè wásawasa,
ásu pò̀tò leuo.*

⁴ A tóʒò á sò gbásiwoloa ù,
í gò ma pò̀ ù wásawasa.

Tó maan sòo,
má a pò̀kúmaòòòwáè
lán té pò̀ gbèè a fò deowa
yáwáí pò̀ á kè yáí.

Zigòò bəa gugbāntoo oi

⁵ A kpàwàkè Yudaòne,
à o Yelusaleüdeòne:

A kuupe á búsuu,
à wiile ní lo gbātèò
à oné aa káaa,
aai bàale ta wéle bíideòu.

⁶ A gudòkò̀kí díle Síona,
wí mó ulé we, ásu zèzèò,
asa má tó kisia ʒòò ní pò̀ ʒò̀nèkèao bò gugbāntoo oie.

⁷ Nòòmusu fèle bò a tòou,
buiò káalenapi dàzeu.

A gò a tíá,
àle gè á búsu kei kèlekèle,
á wéleò i gò beziaò ù.

⁸ A yáí tò à zwánkasaò kákaála,
à ʒòò à búbuape,
asa Dii pò̀fèawázi ʒòò, i kpáleo.

* 4:3 Oze 10.12

⁹ Zibeezì sɔ a kɛ́ kía ní a Ìwaᵋgu,
 yápi i di sa'onaᵋwa,
 ànabiᵋ lé i g̃ᵋ kpaaüa.
 Ma Dii máme má ò.

¹⁰ Ɔ ma mè: A'a Dii Lua! N ɔ̀nɔ̀kè Yelusaleüdeᵋneé ní gbéé beeo píi. Ké n mè aao ku aafia,† ɔ̀ fènda mé aᵋ wiile ní miwaa?

¹¹ Gᵋᵋ beo Dii a o Yelusaleüdeᵋneé ní gbéé beeo píi, à me Ìan wáa a bᵋ gbáau s̃s̃i wáiwaiᵋ musu à mᵋ léle a gbéᵋwa. I ké Ìana p̃ᵋ w̃i p̃ᵋ fái a gbási b̃le no,

¹² Ìana p̃ᵋ á gbaemá gbáa aᵋ de beea, yákpale á kér̃no sa.

¹³ Gwa! Ale m̃ᵋ lán lousisiawa,
 aà zikas̃ᵋgᵋᵋ de lán zàawa,
 aà s̃ᵋᵋ wáa de kúuola.

Waiyoo wápiᵋ! Wa kaalee sa.

¹⁴ Yelusaleüdeᵋ, à á s̃ᵋ pípi,
 ké à e bᵋ aafia.

Aᵋ kú ní á láasoo váio e bᵋe ni?

¹⁵ Wále a baokpa Dá buiᵋ b̃usu,
 wále músi kpáwake Eflaiü buiᵋ b̃usu s̃s̃ideu:

¹⁶ A o buiᵋne,
 í a kpáwake Yelusaleüdeᵋne,

ibeeᵋ b̃ᵋ b̃usu zázau, aale m̃ᵋ,
 aale kúkua dᵋ Yudaᵋ wéleᵋwa,

¹⁷ aale liai lán masedánaᵋwa,
 asa Yudaᵋ b̃ᵋ ma kpee.

Ma Dii máme má ò.

¹⁸ A dàa ní á yákeᵋᵋ mé bee íé.

A Ìadaman we. A pásì!

Ale Ìadawá e á s̃ᵋ.

¹⁹ Ma ñᵋe ɔ̀kpà! Ma ñᵋe ɔ̀kpà!

Ma ñᵋe lé pusu bᵋ, s̃ᵋ k̃emagu,
 má f̃ᵋ màᵋ ñleᵋ.

Ma kuu'ᵋ mà dᵋ ní kúkuakeao.

²⁰ Wíwia lé ke wíwia,
 b̃usu g̃ᵋ da wáuu gupiiu.

Wá zwàakpeᵋ wíwi kándo,

wá zwáaᵋ yáa g̃ᵋᵋᵋ.

²¹ M̃áᵋ d̃alapooᵋ gwa e bᵋe ni?

M̃áᵋ kuu'ᵋpi ma dᵋ e bᵋe?

²² Dii mè a gbéᵋ mi ṽio, aa a d̃ᵋ,
 né s̃ᵋᵋne, aa yáe gbáeᵋ.

Váì ɔ̀nᵋ ɔ̀ aa d̃ᵋ, aa maakea d̃ᵋ.

²³ Ma z̃ile gwá,

má è da p̃á, a kekeao.

Ma musu gwá, má è a gupua ṽio.

²⁴ Ma gbè̃s̃is̃ᵋ gwá,

má è aale lualua,
 s̃is̃ᵋ s̃ᵋ aale deedeé píi.

²⁵ Ma gugwá, mi gbé̃e eo,

baa báᵋ aa ní taa kè píie.

²⁶ Ma gugwá, ɔ̀ má è

b̃usu táaeᵋde g̃ᵋ gbáa ü,

wéleᵋ wíwi píi Dii ae

aà p̃ókuma pásì yáì.

²⁷ Asa Dii mè

b̃usu a ɔ̀kpá píie,

† 4:10 Zel 6.13-14, 14.13, 23.16-17

ńí beeo á kaale míomíoo.

²⁸ Ayámeto tɔɔle a búbuape,
musu i siakū,

asa Dii yá'ò, a a nòse suumpao,
à yādīle kò, a ea kpɛo.

²⁹ Wéledeɔ lé tīle pii,

ké aa sòdeɔ ńí kázunaɔ kɔ̄fi mà yái.

Gbēeɔ lé si dào guu,
gbēeɔ dēde lé sɔɔ gbēsɔɔu.

Wéleɔ gò beziaɔ ũ,

gbēe ku we ɔo.

³⁰ Yelusaleŭ, bɔ́ rīle kei?

Akea n zwáa tēa yè,
n vua nɔamblebɔɔ dà, n kio kài?

N nzia kèke pāe!

N gɔ̄pɔseɔ glnzie,

aa ye n wēni bɔe sa.

³¹ Ma wii mà lán ne'iwāwā wiiwa,

lán nɔe pɔ́ lé né séia iwa.

Sɔna wiiē, ále we fòo, fòo,

à ɔpòo à mè: Waiyoo mapi,
gbēdenaɔ ɔdīea, mà kú ga lézīe.

5

Gbēe maao

¹ A Yelusaleŭ zeaɔ keele à gwa,

à wēele a gaaɔu à e dɔ.

Tó yámaaken slanwēelenae ku we,
má sùuuke ńí wélepio.

² Baa ké aai me Dii ku,

ńí beeo aai legbē ńí mɔafilioe.

³ Dii, slana ɔ́ rīle wēelemáo lò?

N ńí gbé, i ɔ́máo,

n ńí ké búebue, ɔ́ aa gī totoapi mai.

An swá gbáakù lán gbewa,

aa gī nòselilei.

⁴ ɔ́ ma mè taasideɔne, aa mi vío,

aa Dii yákeɔ dɔo,

aa dɔ́ yá pɔ́ ńí Lua lé yáɔnɔo.

⁵ Má gé mà yá'ò maezɔɔne,

aa Dii yákeɔ dɔo lé?

Aa dɔ́ yá pɔ́ ńí Lua lé yáɔnɔo lé?

Kási gbépio sɔ́ aa n zuu bɔ́nla,

aa n baɔ kèkémáe.

⁶ Ayámeto nɔɔmusu a bɔ́ lákpeu a kusimá,

áwalewana a bɔ́ gbáau à ńí dede.

Gbeaana a naalené wénkpe,

i gbé pɔ́ bɔ́ taitai,

asa an táaeɔ dasikù,

an pɔ́bɔzákɛa kè zai.

⁷ Yelusaleŭ, mà sùuukennɔe?

N gbéɔ pākɔmaziē,

aai yási ńí táae, i ke mámɛo.

Má tò pɔ́ mómá,

ɔ́ aa sí káalua kpéu aa gbāsíkè.

⁸ Sɔsa káa pɔ́ an me felaane,

an baade í lua a gbédee nɔi.

⁹ Ma Dii ma mè

má ìadamá yápi yáio lé?
Má t̄osi buipi taawao lé?

¹⁰ A ḡe ma v̄ēebu* dúuz̄ō,
āma āsu d̄eēle p̄iio.

A a ḡōnaō z̄ōz̄ō,
asa ḡōnap̄iá ma p̄ō no.

¹¹ Isailiō ní Yudaō b̄ō ma kp̄e.
Ma Dii máme má ò.

¹² Aa Dii eēb̄ō aa m̄ē:
Maa no, v̄āie a w̄á leo.
W̄á k̄ō'e ní z̄iō ge ní n̄ōanaao.

¹³ Anabiō lé lé'iana gbae,

Dii yá aale oo.
Aame aa ní p̄ō e níziawa we.

¹⁴ Ayāmeto ma Dii Lua Z̄iḡōde ma m̄ē,
lá m̄aa gb̄épiō òne,

má a yá sóso kán̄e ní léu té ūe,
gb̄épiō iō de yāa p̄ō t̄épi a k̄ūw̄a ū.

¹⁵ Isailiō, ma Dii ma m̄ē
má bui p̄ō kú z̄āz̄ā sóik̄ew̄ae,
bui p̄ō kú za zi mé aō ku ḡōpiie.

Bui p̄ō ili ní yāmao
mé á ní yā'oa d̄ōo.

¹⁶ An gb̄alaō i ga in̄ē,
ampii ḡōsa gb̄āaōne.

¹⁷ Aa p̄ō p̄ō á k̄ēk̄eō ní á bleō naaa,
aai á n̄eḡōōō ní á n̄en̄ōōō séle.

Aa á zuō ní á s̄āō ní á bleō naaa,
aai á v̄ēēb̄ōōō ní á kaad̄emb̄ōōō séle.

Aa á w̄ēle bíide p̄ō ále a náaik̄eō d̄ēōnz̄ō ní ní z̄ikab̄ōō.

¹⁸ Ma Dii ma m̄ē, baa ḡōō bee má á k̄e k̄élekeleo.

¹⁹ Tó w̄a n̄ la, b̄yāi ma Dii ní Lua má k̄ēin̄é m̄aa píii, ní on̄é, lá aa p̄akp̄amazi aa z̄obl̄e d̄ii
z̄iōōne níziā b̄ūsuu, m̄aa aa z̄obl̄e bui z̄iōōne b̄ūsū z̄iōōu s̄ō.

²⁰ A yáē bee o Yak̄obu buiōne,
í a kp̄awake Yudaōne à me:

²¹ S̄ō ū n̄ōs̄easideō, à yāma,
á w̄é v̄i, ili gu'eo,

á sw̄á v̄i, ili yāmao.†

²² I k̄ū à v̄iak̄em̄eēo lé?

I k̄ū à lualua ma aēo lé?

Ma Dii máme mále á la.

Ma b̄ūsū'ūf̄āa k̄āle isia z̄ōle ū,

k̄ōō p̄ō ma d̄ān̄ we,

a í a f̄ō à a baa v̄i bauo.

Baa k̄é a í ū z̄āampapa,

īli f̄ō à a baa v̄iō.

Baa k̄é a ik̄oōō i k̄ōf̄ike,

īli f̄ō à a baa v̄iō.‡

²³ Gb̄épiō sw̄á gb̄āa, aa f̄ēlemanō,

ō aa p̄āalem̄eē aa ḡēz̄ea.

²⁴ Baa k̄é mi lou mané a ḡōōwa

za k̄āabuana e à gé b̄olei,

m̄é ma p̄ōk̄ekeḡōō d̄ilené,

aali ok̄ōe w̄á v̄iake ma Dii ní Luaeo.

²⁵ A v̄aik̄ea mé kp̄ā p̄ōpiōne,

* 5:10 Isa 5.7 † 5:21 Isa 6.9-10, Eze 12.2, Maa 8.18 ‡ 5:22 Yob 38.8-11

á duuna mé gíé à maa e.
²⁶ Váike^{nao} ku ma gbé^o guu,
 aai ní wé lán fiikpana^{wa},
 aai baikpá gbé^one ké aa e wà ní kú yáí.
²⁷ Lá bá í^o ka báwena bákab^o pai,
 màa m^oafili ní ua pà,
 ò aai ké òde^o ù wà gbàakù,
²⁸ aai ká, an me í^o teke.
 An váikea gēagē,
 aali yási ní netone^o, yá e bó^oín^o nao.
 Aali ze ní p^oesaide^o aa ní yānakpámá^o.
²⁹ Ma Dii ma mē,
 má íadamá yápi yáio lé?
 Má t^osi buipi taawao lé?
³⁰ Yá p^o wa ye a gíyáio
 wí víakeè k^o ní búsuu.
³¹ Anabí í anabikeke ní e^o,
 sa'onao zía yá mé í d^oaané.
 Maa ma gbé^o yei,
 āma kpelewa aa ké zái?

6

Koezōa Yelusaleūi

¹ Bēyāme bui^o, à bóle Yelusaleū,
 í gé mikpakli wēleí!
 A kuupe Tekoa!
 A to súlele fele Betakeleū seela ū.
 Kisia lé bó gughántoo oi,
 kaale z^oo looaála.
² Má Si^ona mide,
 wéle p^o wí me a kefeū mé a maa.
³ Zíg^o m^o b^oookpa liai,
 lán sādána^o ní ní sā^owa,
 baade ní a gbé^o a b^oou.
⁴ A s^ouke wà si Si^ona ní zío,
 à fele wà ge lélemá íatē gbāa zá.
 Agya! íatē'aua pila,
 gu lé gēk^ou k^o.
⁵ A fele wà ge lélemá gwāasína,
 wí gu p^o de aa ze giu wíwi.

⁶ Ma Dii Zíg^ode ma mē:
 A liz^oz^o,
 í búsu kále Yelusaleū bíi sae.
 A íada wélepiwa,
 asa gbāam^oak^oé mé k^ou.
⁷ Lá í í^o di b^ou,
 màa yāvái di wélepiu.
 Taiina ní yāpāsío z^oa d^ou,
 mi e aà gyá ní aà b^oo làa zii^o.
⁸ Yelusaleūde^o, à ma le^odama ma,
 ké másu kéwáo yáí.
 Tó m^oaan s^oo, má á búsu dē^onz^oé,
 gbēe a^o ku a guu b^oo.

⁹ Ma Dii Zíg^ode ma mē:
 Wa Isaili p^o g^o k^onwe,
 lá wí v^oe k^onwe^owa.
 Wa ea a gb^oesisi,
 lá wí p^o gb^oesisiwa.

10 Dé má yá'òè mà àà gba laaii?

Déme a mamɛɛi?

An swá wɛ̄ao, aa f̄s yāmao,

Dii yá í kené íe,

l̄li kán̄guo.

11 Dii p̄okūma d̄èd̄ea,

má f̄s màò kúkūa b̄o.

P̄okūmapi b̄ob̄o n̄éowa gāae

ń òwaaso p̄ó káaaa gud̄oũ.

To wà ḡōe ní a n̄o k̄u s̄anu

ń gb̄é p̄ó zik̄ù táotao.

12 Ma Dii ma m̄è,

tó ma ɔ l̄òo b̄usuebedeɔla,

má ní b̄eɔ na gb̄ép̄al̄eɔne ní ɔz̄i,

ń ní buaɔ ní ní n̄eɔ.

13 N̄éf̄enen gb̄é̄z̄o p̄ii ɔv̄ai'enaɔne.

Anabiɔ ní sa'onao p̄ii aaiɔ gb̄éɔ s̄ās̄ae.

14 Aai eɛe ma ma gb̄éɔ b̄owa

lá a de p̄oe ūowa.

Aai me, aafia ku, aafia ku,

kási aafia ku we s̄o.*

15 Yáb̄ēe p̄ó aa k̄è í kené wí ūe?

Aawo! l̄li kené wí ūo,

an ḡee lí ḡō kpá ní w̄eio.

A yái aa ta gb̄é p̄ó ḡè ḡék̄iɔ guu,

aa kwe ḡoɔ p̄ó mále ladamá.

Ma Dii máme má ò.

16 Ma Dii ma m̄è:

A ze z̄ékpaau à a z̄é káauɔ gwa,

í a p̄ó p̄ó maa gb̄ea àò b̄eɔ,

á s̄ó i n̄ini.†

ɔ a m̄è àò b̄eɔ.

17 Ma gud̄šanaɔ‡ d̄il̄é,

má òé àl̄i swáɔ an kuupeai,

ō a m̄è á swáɔo.

18 Ayám̄eto buip̄al̄eɔ, à yāma,

í yá p̄ó a ma gb̄éɔ le d̄ó!

19 Dúnia gb̄éɔ, à yāma,

mále m̄ó gb̄épiɔ ásookei.

Yá p̄ó aale yáɔ gb̄en we,

asa aai swáɔ ma yáio,

aa ḡí ma lkoyáie.

20 Seba tulaleti dem̄ee p̄oe ūo,

ge kancli fee ḡinana p̄ó b̄ò b̄usu z̄áz̄au.

Mili sa p̄ó i oa i a p̄ó kát̄eu à t̄ék̄u sio,

á sa'oa lí kamaguo.

21 Ayám̄eto ma Dii ma m̄è:

Má gbe p̄ó gb̄éɔ í ḡēmb̄lew̄aɔ kál̄e gb̄épiɔne ní ae,

maeɔ ní ní n̄éɔ, gb̄é ní a gb̄éɔ

aai kpákpaai n̄pii aa gaga.

22 Ma Dii ma m̄è:

Gugb̄ántoo oi b̄usudeɔ gwa,

aa f̄le,

bui z̄ōpiɔ lé b̄o za dúnia léwa,

aale m̄ó.

23 Aa s̄áɔ ní s̄naɔ kúkūa,

* 6:14 Eze 13.10 † 6:16 Mat 11.29 ‡ 6:17 Oze 9.8

aa pásí, aali gbēe wēnagwao.
An kōfi lɔ dɔ lán isia kōfiwa,
aa didi s̄ kpe, aa zì'òpòò,
aale mó léleiwá, Sìnadeɔ.

²⁴ Wa ní bao mà,
wá ɔ ḡ dɔwázi.
Yá'ɔma wá kú gbáa,
wále wáwáma lán nē'inawa.

²⁵ Asu gé buao,
ásu àò be zéuo,
asa ibeɔ ní fēndaɔ kúkúae,
vía p̄ɔ liaaázi.

²⁶ Ma gbéɔ, à zwánkasaɔ dɔdɔ á pi,
í gbeembo túfu guu.
A ɔɔ lán nē mēndona gaamáwa,
à búbuape pásípási,
asa gbēkaalena a mówá kándoɔ.

²⁷ Ma n dilé m̀baasana ũe,
ma gbéɔ mé gbè m̀de ũ.
N ní yákeɔ ȳ, ní ní dàa d̄.

²⁸ Swáyámansaideɔne nípii,
aaɔ bebe wáɔ yádɔdɔmáe.
Aa fēe lán m̀gotē ge m̀siwae,
yákpaanlakenaɔne nípii.

²⁹ Sia lé tévu,
ké m̀gb̄ e láa tépiu,
kási ále m̀ baasa p̄ae,
gbēváiɔ lé ké gbēmaawao.

³⁰ Wí oné ánu su giana,
asa Dii ḡrízié.

7

Lua zé ege naá p̄ae

¹ Dii yá'ò Zelemiié à mè:
² Ge n zé ma kpé b̄leu, ní kpáwakené we n mè: A Yuda p̄ ále gē b̄leu la ále gé kúleimeɔ, à ma yáma.
³ Ma Dii Zíḡde Isailiɔ Lua ma mè,
à n̄selile ní á yákeɔ,
mí tó àò ku gue beeu.
⁴ Asu sásáyá náaike à mè
Dii kpén ke, Dii kpéɔ.
⁵ Tó a n̄selile ní á yákeɔo slana,
mé ále yákeke a zéwa,
⁶ tó i gbáam̄o nib̄ɔ ní toneɔ ní gyaáɔneɔ,
mé i yáesaidé dede gue beeuo,
mé i iada áziawa a ge dii páleɔwao,
⁷ má tó àò ku gue beeué.
Gupí ɔ má kpá á deziɔwa
aaɔ kuu ḡɔpii.
⁸ A éa?
Ále sásáyá p̄ ài v̄io náaike.
⁹ E'e! I kpái'o, i gbēde,
i gbásike, i eeto ní ma t̄so,
i tulaletikateá Baalie,
i gé t̄aa p̄ á ní d̄ yáaɔwa,
¹⁰ ɔ i gbasa m̄ zé ma ae
kpé p̄ ma t̄o kuwáe beeu.
I me a b̄o aafia,
ɔ i ea ge yábēepiɔ ke.

11 Alɛ e kpɛ pɔ ma tɔ kuwà pi
 á kpáiwɛliwɛ tɔo nɛɛ?*

Máa mále ewá.

Má Dii máme má ò.

12 Ayámɛto,
 à gé gu pɔ ma zɔlɛu káau Silo,†
 í yá pɔ má kè we gwa
 ma gbɛ Isailio váikea yáí.‡

13 Ma Dii ma mɛ:

Gɔɔ pɔ ále yápio ke píi,
 mi dɔaa máò oé mɔmɔɔɔɔ,
 ɔ ili swáseio.

Ma lezúázi, i weao.

14 A yáí, lá má kè Siloe,
 máa má ke gu pɔ má kpà á deziɔwae,
 kpɛ pɔ ma tɔ kuwà ále a náaikɛpi.

15 Má á yá à gomalaɛ,
 lá ma á gbɛ Eflaiü buio yàwa.

16 Nsu wabikea gbɛpioɔɔ.

Nsu wiilea ní yá musuo.

Nsu yágbɛaané.

Nsu nyɔ zemazi ní yáio,
 asa má yámamao.

17 N è lá aale ke Yuda wɛlɛɔ guu
 ní Yelusaleü gáaɔa?

18 Nɛɔ í yáawe, maeɔ í tesɔwà,
 nɔɔɔ í pɔwenti de aa káa ke musu nɔɔe kíaɛ.

Aaí itɔlɛ dii páleɔwa,

ké a yá e ɔa yáí.

19 ɔ ma Dii ma mɛ

i ke máme a ɔao,
 ampio ɔ a ɔmá, wí i ní kú.

20 A yáí tò ma Dii Lua ma mɛ,
 má a pɔkúma pásí bɔbɔ gue bee ní a gbɛɔwa
 ní a pɔtuoo ní sɛa lío ní buapɔɔ.
 Aa tékú píie, wa e tépi deo.

21 Ma Dii Zígɔde Isailio Lua ma mɛ,
 à sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú káfi sáaukpasaɔu,
 à áiake àɔ a nɔɔ so máa àɔ géò.

22 Asa ké ma á deziɔ bɔle Egipi,
 ma yádlilené,

i ke sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú
 ní sa páleɔ yá ɔ má dlilené adoo.

23 Má òné lo aao ma yá kúa,

míɔ de ní Lua ü,

aaio de ma gbɛɔ ü.

Má òné aa zé pɔ má òbné sé,

an kua io na.

24 Kási aai swáseio,

aai laaidɔwàò,

an nɔsevái swágbáa yá mé dɔaané.

Aa gbɛzà gwà, aai gé aeo.

25 Za gɔɔ pɔ á deziɔ bɔ Egipi e gbá
 míɔ a zɔblena ánabio dileé,

26 kási ili swáse ní yáio,

* 7:11 Mat 21.13 † 7:12 Yoz 18.1 ‡ 7:12 Sou 78.61

ili laaidɔwàò, a swágbāakè,
ɔ a yāvāikè de á deziɔla.

27 Tó n yápiò òné, aa swáse n yáio.
Tó n lezùrízi, aa wemao.

28 Oné bui pɔ́ i Dii ní Lua yámaon ní ù.
Aai we totoaiò,
ɔ síana pilimá, a kú ní léuo.

29 A á mi kákèele kóle,
í wēnalé si sísí wáiwaiò musu,
asa á gbágbèò, ma giázie,
ma pákpáazi ní pɔ́fèò.

30 Ma Dii ma mè: Yudaɔ́ yá pɔ́ má yeio kè, aa pɔ̀bèe kàle kpé pɔ́ ma tɔ́ kuwàù aa a gbàlè.

31 Aa Tofeti gulésí bò Beninòù guzulèu,§ aa sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékù ò we ní ní nēgɔ̀e ní ní nēnɔ̀e. Máme mi yápi dilenéo, a láasoo i gè ma sɔ́ guu seo.

32 Ayámeto ma Dii ma mè, a gɔ̀ò lé mɔ́ ké wa o gue beee Tofeti ge Beninòù guzulè ɔ̀ò, sema Gbèdedeguzule, asa waɔ́ ge víví Tofeti e gu gé láae.

33 Gbèpiò ge a gɔ́ bāò ní wàìò pòblea ùe. Gbèe a ɔ̀kené yàayaaò.

34 Má pɔ̀na wii ní yaalòò ní nɔ̀sekɔ́fio midè* Yuda wéleu ní Yelusaleù gāeɔ̀, asa bùsupi a gɔ́ bezia ùe.

8

1 Ma Dii ma mè, gɔ̀ò bee wa Yuda kíaɔ́ gēwa bɔ̀le miau ní a gbàadeɔ́ ní a sa'onao ní a ànabiò ní Yelusaleùdeɔ́ pii.

2 Wa ɔ̀liu latèi ní mɔ̀vuao ní saana pɔ́ aa yerízi aa zòblené aa tèrízi aa yágbèamá aa kùlenéò. Wa séle vío, aa gɔ́ kálea tɔ̀le lán pɔ̀tuò gbɔ́wae.

3 Gu pɔ́ má zɔ̀su bui wáipizi pii, an gbé pɔ́ gɔ́piò ga sí ní kuawae. Ma Dii Zígɔ̀de máme má ò.

Duuna ní yá pɔ́ í inéo

4 Oné ma Dii ma mè:
Tó gbé lèlè, ili feleo lé?

Tó gbé zà zéwa, ìli eao lé?

5 Bóyái Yelusaleùdeɔ́ i zámee yáwai?

Akea gbépiò mikpe ìò dɔ̀ameei?

Mɔ̀afili ɔ́ aa zèò, aa gí suia.

6 Ma swákpà má mà,

aali yázede oo,

mé an gbèe líò ku déndòmee guu

à me: Bóyái ma váie taa kèò.

Ampii aai té ní tufaie,

lán sɔ́ pɔ́ lé si zílauwa.

7 Baa wàaliana í fele a gɔ̀wae,

felena ní luakibánaò ní yaabeeò

aaìò gɔ̀ò pɔ́ de wa ea suwà dèe,

kási ma gbéò ma yádilene dɔ̀o.

8 Kpelewa á e o ònɔ̀naon á ù,

ámé á Dii ikoyá kúai?

Yádanede egenaɔ́ a bɔ̀lekèé kpaanlae.

9 Wí a ònɔ̀napiò kúe,

aa bílike, aai zu bai guu.

Aa gí ma yáie.

Ɔ̀nɔ́ kpeletaa buin wei?

10 A yáí má ní nɔ̀e kpa gbèpáleɔ̀wa,

an buaɔ́ i gɔ́ dáòne.

Néfènen gbèzɔ̀ò pii ɔ̀vái'enaone.

Anabiò ní sa'onaoá gbèsásánaone.

11 Aai ese má ma gbéò bɔ̀wa,

lá a de pɔ̀e úowa.

Aai me, aafia ku, aafia ku,

§ 7:31 2Kia 23.10 * 7:34 Zia 18.23

kási aafia ku we s̄o.*

¹² Yābēē p̄o aa kè ì kēné wí ũe?

Aawo, ìli kēné wí ũo,
an gēē lí ḡo kpá ní wéio.

A yáí aa ta gbéé p̄o ḡe gékliᵛ guu,
aa kwe ḡo p̄o mále ìadamá.

Má Dii máme má ò.

¹³ Ma Dii ma mē,
má ní buap̄o simáe.

Vēē a keo,
kaad̄ena a ne'io,†
baa lá a giigaga.

Wa p̄o p̄o má kpámáᵛ simá.

¹⁴ B̄oyái wá kálea lai?

Wà káaa wà ta wéle b̄ideᵛu,
wíᵛ ga dá we,

asa Dii wá Lua ðile wá gagae.

A kona í kpàwá wá mi,

ké wa duunakèē yáí.

¹⁵ Wá wé ᵛo aafiai,

kási yāmaae kuo.

Wa gbágbáᵛḡo dá,

ᵛ wá nisina ná liwa.

¹⁶ S̄o lé p̄oᵛ ní níu Dá buio b̄usuu,

b̄usupi lé lualua s̄osaᵛ ᵛba yáí.

Wà m̄o b̄usu ᵛokpai ní p̄o p̄o kúuᵛ,

wéle ní gbéé p̄o aa ku a guuᵛ.

¹⁷ Ma Dii ma mē,

má m̄e p̄asinaᵛ gbaewá aa á s̄osoē,

m̄l̄epiᵛ lí esedeᵛ yāmao.

Má Dii máme má ò.

¹⁸ Ma Gbēᵛseninina, ma p̄o siak̄ù,
ma n̄ose ᵛokpá.

¹⁹ Ma gbéᵛ wii ma ᵛo

za b̄usu z̄az̄au aa mē:

Dii ku Siᵛnao lé?

Siᵛna K̄iapi ku we lo lé?

B̄ome tò aa ma p̄o f̄elemēē ní ní táaᵛi?

B̄oyái aa ma zaf̄emēē ní dii z̄ilo p̄aᵛi?

²⁰ Wà p̄o k̄eke k̄o, sae ḡe,
wápiᵛ s̄o, wi wá suabao.

²¹ Lá ma gbéᵛ wíwia, màa má wíwia,
ma oosísi, iwáa ká ma p̄oa.

²² B̄o esē ku Galada b̄usuuo lé?

L̄ootoo ku weo lé?

Akea ma gbéᵛ bo í láao ní?

²³ Tó ma miá íe yaa,

mé ma wéa nib̄onaē lé,

d̄o má wé'í lé kwé fáane ní gwāasinao

ma gbéé p̄o wa ní dedeᵛ yá musu.

9

¹ Tó má pilakii v̄i gbáau yāae lé,

má a gbéᵛ to we mà gé weē,

* 8:11 Eze 13.10 † 8:13 Mat 21.19

asa gbāsilkenaaɔne n̄pii,
náaisaideɔ gālie.

² Aaí lésakā aa ege zuò,
aalio gbāa ní búsuu ní náaiyáoo.
Aaio vāike wāo gee, aa ma d̄so.
Ma Dii māmē má ò.

³ A baade laaika a gbēnai,
ásu à a dae náaik̄eo,
asa dae píiá gbēsásánae,
gbēnao í k̄s̄ pee.

⁴ Gbēna ní gbēnao aaí òn̄ok̄ek̄s̄e,
aali síana'ok̄s̄eo.
An lé d̄s̄ek̄è ní eeo,
aaí t̄aaek̄ek̄s̄e e wā kp̄asa.

⁵ N kú m̄ofilideɔ guue,
m̄ofilipi mé tò aa ḡi ma d̄si.

⁶ A yáí tò ma Dii Ziḡs̄de ma m̄è,
má ní baasa mà gwae.
Bó má ke ma gb̄éɔne
an v̄aiپی yá musu bi?

⁷ An lénaá kagbae,
m̄afilipi mé l̄o d̄o ní léu.
Na'onwaaɔne,

mé yaal̄ma ba da ní b̄òɔɔne.*

⁸ Yá bee yáí má íadamáó lé?
Má t̄si buipi taawao lé?
Ma Dii māmē má ò.

⁹ Má ɔ̄ɔɔ mà búbuape sísiɔne,
má w̄enale si d̄ádák̄ek̄liɔne.
A s̄ek̄ù, gb̄e lé a baa ví l̄o,
w̄ili z̄ù ɔ̄ɔɔ ma we l̄o.
B̄aó ní n̄b̄ɔɔ ḡèze a pii.

¹⁰ Má tó Yelusalēt̄i ḡs̄ bezia ùe,
gb̄ēgb̄onaɔ tòo ù.
Mí Yuda búsu w̄éleɔ d̄ēɔnz̄s̄,
gb̄e aɔ ku we l̄o.

¹¹ Dé òn̄o mé k̄a yápi gbad̄s̄ai?
Dé Dii yádàè aà a b̄òlek̄ei?

Akea búsu ḡs̄ ḡii lán gbáawa,
à ḡà, gb̄e lé a baa ví l̄o ni?

¹² Ma Dii ma m̄è,
ké aa p̄ākp̄a ma ikoyā p̄s̄ má d̄ilenéi yáie,
aai ma yápi mao, aai z̄k̄ewào.

¹³ An swágbāa mé d̄òaané,
s̄ aa te t̄áaɔzi lá ní maeɔ d̄an̄éwa.

¹⁴ A yáí ma Dii Ziḡs̄de Isailio Lua ma m̄è,
má ḡsi kp̄ámá aa soe,
mí kona í kp̄ámá aa mi.

¹⁵ Má ní fáaa buio guue,
bui p̄s̄ amp̄io ní ní maeɔ d̄s̄ yāaoɔ.
Mí tó w̄à péma ní f̄ēndao
e wā ḡè ní m̄ide.

¹⁶ Ma Dii Ziḡs̄de ma m̄è:

A yápi da,
í ge n̄e ge'ɔɔɔnaɔ sísi,

* 9:7 Sou 28.3

í gbé̄z̄ z̄i n̄e wēnalēd̄ōn̄aowa aa m̄ó.

17 Aai m̄o búbuap̄eé,
á wé i ib̄o e à kwé.

18 Wā ɔ̄ɔɔb̄ mà d̄o Siona, w̄alē me,
wa ɔ̄ɔkp̄aē fá, wí wá kú maamaae.
W̄alē wá búsu to we,
asa wà wá uao d̄úuz̄ōe.

19 N̄eɔ, à Dii yāma sa,
à swákpa yá p̄ó lé b̄o àà léui.
A ɔ̄ɔɔɔb̄o d̄ada á n̄en̄eɔne,
í wēnale dadak̄ōe.

20 Asa gaga gè wá f̄enentīoɔe,
ɔ̄ à s̄i wá z̄egik̄īoɔu.
Gapi wá n̄éɔ d̄ède z̄eao guu,
à wá èwaasoɔ m̄īde ḡaae.

21 Oné ma Dii ma m̄è:
Gbēnaz̄in̄ ḡeɔ ḡō kp̄alē s̄ēu lán̄ p̄otuo gb̄ōwa,
lán̄ ése p̄ó wa k̄è k̄alēa gb̄ēe i m̄o s̄éleowa.

22 Ma Dii ma m̄è:
ɔ̄n̄ona su íanad̄a a ɔ̄n̄oȳá musuo,
ḡōgb̄aa su ȳōk̄e a ḡōsake ȳáio,
ɔ̄de su az̄ia se les̄i a ɔ̄da ȳáio.

23 Tó gb̄é ye íanad̄a,
aà d̄á k̄é a wé k̄é a ma d̄ō ȳáí.†
A d̄ō k̄é má gb̄ēke v̄i,
mi yāmaake d̄ún̄iau a z̄éwae,
asa yá bee m̄é i kamagu.
Ma Dii mame má ò.

24 Ma Dii ma m̄è a ḡoɔ a m̄ó k̄é má íada gb̄é p̄ó aa t̄ōz̄ōwa,

25 Egipiɔ̄ n̄ Yudaɔ̄ n̄ Edoɔ̄ n̄ Am̄oniɔ̄ n̄ M̄abuɔ̄ n̄ gb̄é p̄ó aa ku guwaiwaiu aai n̄ k̄ak̄am̄o k̄ēleɔ.‡
Asa buip̄iɔ̄ n̄ Isailiɔ̄ pii, gyaf̄oɔdeɔne n̄ s̄ōu.

10

Lua lēula n̄ táa

1 Isailiɔ̄, à yá p̄ó Dii lé oé ma.

2 A m̄è ásu buip̄alēɔ ɔ̄lese
à bílikē seela p̄ó i b̄o musuwao.
Asu to vía lí á kú lán̄wao.

3 Asa buip̄alēɔ f̄elekaaȳá yāp̄aē.
Aai liz̄ō s̄ēu,
ɔ̄ sia í án̄é n̄ kp̄ásaḡōnao.

4 Wí z̄āblew̄á n̄ ánusuo n̄ vuao,
ɔ̄ wí kusa pápaw̄á n̄ masanao,
k̄é asu ɔ̄ z̄iaz̄iao ȳáí.

5 Táapiɔ̄ lí yá'oo,
aa de lán̄ bua báyab̄oɔwae.
Aali táa'oo, wí n̄ seɛ.
Asu víaken̄éɔ,
aali f̄ō váie k̄en̄éɔ,
m̄é aali f̄ō yāmaae k̄en̄é s̄ōo.

6 Dii, gb̄ēe muaann̄o, n̄ z̄ōɔ,
n̄ t̄ob̄ò n̄ gb̄āa yá musu.

7 Bui pii Kíá, déme n̄ vía vío ni?*

Ao, a maann̄o màae.

† 9:23 1Kln 1.31, 2Kln 2.17   ‡ 9:25 Lev 19.27   * 10:7 Zia 15.4

Bui pii ɔnɔnao ní ní kpaladeo guu
gbɛe muaannɔo.

⁸ Aa doũ nípiiɛ,
sɔũɔne, aa mi vɛlo,
lí'áaɔne, aa fɛ ledamáe?

⁹ Wí ánuɔu gbɛgbɛa pɔ wà bɔ̀ò Taasisi
ní vua pɔ wà bɔ̀ò Ufaza kúlɛwà,
ɔ wí ula búuna ní a gaaluladeo káka
pɔ pɔ sia ní vuazikɛnao kèpie.
Gɔ́ide ɔzɔne pii.

¹⁰ Dii mé Lua síande ũ,
aàpi mé ɔ ku gɔɔpii Kía ũ.
Tó aà pɔ fɛ, tɔle i lualuae,
buie a fɛ ze aa aà pɔkũma dāo.

¹¹ A o buipione à me dii pɔ aame aa musu ní zɛle ɔkɛpio aa mide dúniaue, aao ku gueio.

¹² Dii mé dúnia kè ní a gbāao,
à tɔle kàle ní a ɔnɔo,
à musu kpàle ní a wezɛo.

¹³ Tó Dii pùna,
í pɔ kú musu í kɔ́fɛɛɛ,
lou í sisi za dúnia léwa.
Dii í bɔ ní íanao a láasiu,
lou í ma ní píleao.

¹⁴ Gbɛnazína ɔũ, aa yāe dɔo,
sia ɔ geɛ a gɔ kpá ní wéi
táa pɔ aa píɔ yá musu.
Pɔ ɛɛnaɔne, aa wéni vɛlo.

¹⁵ Pɔ gianaɔne, láanipɔɔne.

Yákpalekegɔzɛ́l aa mide.

¹⁶ Dii pɔ de Yakɔbu buio baa ũ muaańɔo,
asa ɔme pɔpii kè
ní Isaili pɔ à ní sé a pɔ ũ.
Aà tɔn Dii Zígɔde.

¹⁷ A gbé pɔ wà koezɔ́ázio,
à á pɔ ye bɔ̀ò á búsuu.

¹⁸ Asa ma Dii ma mè
tia kéwa má búsuɛ bee gbéɔ zuzu lán gbɛwae.
Má ní ásookɛɛ, wi ní kúkũ.

¹⁹ Waiyoo wápio, ké wá wíwía yáí.
Wá bɔ́á bɔ́kɔɔɛ.

Wále e yāa wá gyápi bleɛ.

²⁰ Wá wá zwáakpɛ kwèkwe,
wá a ba ɔ kèkè.

Wá néɔ gɛ́zɛa, aa ku ɔo.
Gbɛe ku à zwáakpɛ dɔwɛɛ ɔo,
gbɛe ku à a zwāao kpáleo.

²¹ Wá dɔaanaɔ́á sɔũɔne,
aali yágbɛa Diiwao.

A yáí tò an yāe lí ɔ maao,
ɔ an gbéɔ fáaa pii.

²² A ma, wále mɔ baokpai,
kɔ́fɛ zɔ ɔo gugbántoo oí búsuu.

Wále mɔ Yuda wéleɔ dɛɔnzɔ́i,
wélepio i gɔ gbɛgbona ɔto ũ.

²³ Dii, má dɔ ké gbɛnazína kua de aázla yá ũo,
gbɛe a fɛ zɛpoo azlaeo.

²⁴ Dii, ma toto a zéwa,

i ke ní pòkúmao no.
 Nsu ma lao mà g̃s̃ t̃ñẽo.
 25 Pɔf̃ẽ b̃ɔb̃ɔ bui p̃ɔ aa n̄ d̃s̃õwa,
 gb̃é p̃ɔ aali n̄ s̃isiopiɔ,
 asa aa Yakɔbu buiɔ m̄m̄m̄e,
 aa ní m̄m̄m̄ b̃è̃e,
 aa ní bùsu òkpà.

11

Yudaɔ Dii bàakuarĩnɔ yágbɔoa

1 Dii yá'ò Zelemiie à mè:

2 Swáse ma bàakuaánɔ yáí, ní o Yelusaleúdeɔne ní Yudaɔ pii.

3-4 Oné ma Dii Isailiɔ Lua ma mè, ma bàakuarĩnɔ yá p̃ɔ má ð̃le ní deziɔne g̃ɔɔ p̃ɔ ma ní b̃ɔle Egipiɔ tem̄ansu, gb̃é p̃ɔ yápi k̄uaóá láaip̄e. Má òné aa ma yáma, aao z̃ike yá p̃ɔ má ð̃len̄éwa, aaiɔ de ma gb̃é̃ ɔ, m̄iɔ de ní Lua ɔ,

5 mí lé p̃ɔ má gb̃é an̄ deziɔne papa. Ma mè má bùsu p̃ɔ v̄í ní z̃'io diu kpámá, lá à g̃s̃ á p̃ɔ ɔ gb̃āewa. ɔ ma mè: Ami, Dii!

6 ɔ Dii òm̄e: Ge ñ kpáwake Yuda w̃é̃leɔ guu ní Yelusaleú g̃áaɔ ñ oné aa swáse ma bàakuarĩnɔpi yáí, aao z̃ik̄ewá.

7 Za g̃ɔɔ p̃ɔ ma b̃ɔ ní á deziɔ Egipi e gb̃á, g̃ɔɔpii m̄iɔ ledamáe, mi m̄e aa ma yáma.

8 Kási aali swáseio, aali laaid̄wáò, ̄ an̄ baade n̄seváí ní swágb̄áo d̄aaè, ̄ ma láaiz̄imá ma bàakuarĩnɔ yá musu, asa ma a yáð̃len̄é, áma aa k̄uaò.

9 ɔ Dii òm̄e: Yelusaleúdeɔ ní Yudaɔ pii aa kú ní lekpaat̄am̄az̄ioe.

10 Aa èa sù ní dezi p̃ɔ g̃i ma yámaiɔ duunawa. Aa t̄ẽ t̄áāzi aa z̄b̄l̄en̄é. Isailiɔ ní Yudaɔ pii, aa ma bàa kua ní ní deziɔ yá gb̄ò.

11 A yáí tò ma Dii ma mè
 má músi p̃ɔ aa f̃̄ b̄uo z̄imá.
 Baa tó aa wiil̄ẽa,
 má swáse ní yáio.

12 Yelusaleúdeɔ ní Yudaɔ pii
 aa b̄ole ge wiile t̄áa p̃ɔ aai tulaletikané t̄ẽāwa.
 Aa f̃̄ ní suaba ní taas̄ikeg̃ɔɔ s̄o.

13 A Yudaɔ,
 á t̄áāo dasi k̄á á w̃é̃leɔwa,
 tulaletikateak̄i p̃ɔ á b̄ò Baaliɔ
 dasi k̄á Yelusaleú g̃áāewa.

14 Mpi s̄o Zelemii,
 r̄isu wab̄ikea gb̄épiɔneɔ,
 r̄isu wiilean̄ẽo,
 r̄isu yágb̄eaa ní yá musuo.

15 Ma gb̄é yenzideɔ lé lé vái kpaai,
 b̄o aale ke ma kpé guui?
 Sa'ón̄ɔ p̃ɔ aai kpa a ní sí ñadamawao,
 aai p̄nake ní vái p̃ɔ d̄aan̄ẽo.

16 Ma Dii mi oé yáa
 kuli p̃ɔ a lá sia mé a né kefẽú.
 Má tes̄wáe sa
 ní z̄aa'lan gb̄aa k̄s̄flo,
 á g̃ónaɔ i golegole.

17 A Isailiɔ ní á Yudaɔ,
 ma Dii Z̄iḡs̄de ma á báe,
 kási yáviaawá ̄ ma z̄ẽo sa.
 Ma za f̃̄ẽ vái p̃ɔ á k̄ẽ yáí,
 asa a tulaletik̄atēa Baaliie.

Lekpaata Zelemiizi

18 Dii yá p̃ɔ aale ke òl̄m̄ẽe má d̄s̄, asa à ma wé k̄em̄ẽe.

¹⁹ Má de yáa lán sãneboɔ yãesaide pɔ wàle gé a kòlokpaiwae, mi dɔ ké aale lekpaaimazio. Aa mè wà lizɔ ní a néo wà aà bɔ dúniau, ké aà tɔ su àɔ dɔ gbèegu ɔo yáí.

²⁰ Dii Zígɔde,

asa ni yá gwa a zéwae,
ni nɔse ní láasoo táasika.
Tɔ símá mà gwa,
asa ma azía nãne n ɔzle.

²¹ Ayãmeto ma Dii ma mè
Anato gbé pɔ aale n we aale me,
tó n ãnabikekè ní ma tɔo,
níyɔ tá ní ní ɔoɔɔ,
má yáví mà o ní musu.

²² Ma Dii Zígɔde ma mè
má ñadamá,

an èwaasoɔ gaga zilaú,
an néo gaga ní nɔanao,

²³ an gbé kɔnae a gɔo,
asa má yáyia Anatodeɔwa an ñadamagɔɔɔ.

12

Zelemii yãgbeaa Diiwa

¹ Dii, tó ma mɔma ní yáo,
n yá mé ɔ zéví.

N beeo má yá'onno yázede musu.

Býyáí váikenaɔ yá í bɔ maai?

Akea náaisaideɔ ɔ namablei?

² N ní bá, aa zínápèle e aa gè ne'í.

N tɔ dɔ ní léu, an sɔ kuma sɔo.

³ Mpi Dii, ní ma dɔ, ni ma yákea e,
ni wéte láasoo pɔ mi kɛmai.

N ní gále tárinɔ

lán sá pɔ wàle gé ní kòlokpaiɔwa.

N ní dile nído a pódedeɔɔ pɔ ú.

⁴ Wá búsu aɔ ku wɛnanno e bɔe ni?

Sɛ aɔ ku giigagaa e gɔo kpele ní?

Nòbɔɔ ní bão míde gbé pɔ kúuɔ váikɛa yáíe.

Asa aai me Lua yá pɔ a ní le zia dɔo.

Lua yázasia Zelemiiwa

⁵ Tó n báalè ní kèsedeɔ mé aa n kɛ,
kpelewa níyɔ bakpaaf kɛ ní sɔdeɔi?

Tó n sɔ daa doú búsu aafiadeuo,

kpelewa níyɔ kɛ tó Yuudɛ pái?

⁶ Baa n gbéɔ ní n uadeɔ bɔ n kpe,
aa zɔakãnzí.

Baa tó aale yá nana one,

ńsu n ní náaikɛo.

⁷ Ma pãkpã ma gbé yenzideɔzie,
ma bui pɔ má sèpi tò we,

ma a gbèpiɔ ná ní ibeɔne ní ɔzle.

⁸ Ma gbéɔ liaamano lán nòomusuwa líkpeu.

Aa pũnaa, ɔ má zańgu.

⁹ Ma gbéɔ gɔmɛɛ báso bàebae ú,

bãso pãleɔ liai, aale ãnawà.

A gɛ wàib kãaa píi, aa mɔ ble.

¹⁰ Dɔaan dasideɔ ma vɛɛbuɔ ɔòkpãɛ,

aa ɔzɔ ma buaɔwa,

aa tò ma pɔeá ɔɔle gɔ gbáa gii ú.

11 Aa tò à gò gugii ù,
a da ma aε wēnanno.
Bùsupi gò bezia ù pfi,
asa gbēe ku à laaidɔwào.

12 Bùsudenao dēde gbáa sìsì wáiwaiɔ musu pii,
asa Dii a gbéɔ dēde ní fēndao
za bùsu léla e a lélee.
Gbēnazinae a aafia'e gueio.

13 Aa blēwena tò, ɔ à bōléné le ù,
aa taasi dà nízlawaε, aai ài'eo.
Wí mé de an yākea gbε ù
Dii pòkúma pásì yáí.

14 Ma Dii ma mē ma bui vāi pò aa ku ma gbé Isailiɔ saε, aale bùsu pò má kpà ma gbépiɔwa
símáɔ bōle ní bùsuue, mí Yudaɔ kpoε ní guu lɔ.

15 An woa gbεa mí εa wēnadōné, mí surínɔ ní pá ziu ní bùsuɔ guu.

16 Buipiɔ mé legbēa ní Baali tso dà ma gbéɔne yāa. Tó aa ma gbéɔ ɔlēsè sa, mé aale legbē ní ma
tso, aale mε wa sí ní Diio, má ní zedɔ ma gbéɔ guuε.

17 Tó an buie i ma yāma sso, má ní kpoεε, mí ní kaale. Ma Dii máme má ò.

13

Sàana yá

1 Dii òmεε mà ge sàana lu mà ye, āma másuli pío.

2 ɔ ma sàana lù lá a òwa má yè.

3 Dii yá'oameεε gēn plaade à mè

4 mà sàana pò má lù má yèpi se geò Uflatai, mí ulε gbèɔɔɔ we.

5 ɔ ma ge má ùle Uflatai lá a òmεεwa.

6 Gɔɔpla gbεa Dii èa yá'òmεε à mè mà fεle gé Uflatai, mí sàana pò a òmεε mà ulε we se suò.

7 ɔ ma εa ge Uflatai, ma sàanapi bò gu pò má ùleu, ɔ má è a ɔòkpà, a keekεa ke lɔo.

8 ɔ Dii yá'òmεε à mè:

9 Ma Dii ma mè, beewa má ke Yudaɔ íandāa ní Yelusaleúdeɔ íandāa zsoε.

10 Gbēvāipiɔ gí ma yāmaie, swágbāa kēmá zso, ɔ aa tè dii pāleɔzi aa zòblèné aa kùléné. Aaɔ
de lán sàanapiwae, a keekεa ke lɔo.

11 Lá wí sàana narízi, màa ma Isailiɔ ní Yudaɔ nāmazi, ké aaɔ de ma gbéɔ ù, aaɔ ma tɔbɔ, aaɔ
ma táasile, aaiɔ ma kpela, ɔ aa gí ma yāmai.

Vēε tūu yá

12 Oné ma Dii ma mè, wa vēε ka tūuɔ guu à pa pii. Tó aa òne wa dō ké vēε a tūu pa,

13 ní oné ma Dii ma mè, má vēε káka bùsupideɔne e à zō ní lɔɔwa nípiie, sea za kía pò zōlea
Davidi kpalaɔwa ní sa'onaɔ ní ānabiɔ ní Yelusaleúdeɔ pii,

14 mí ní pāpākɔwa aa wíwi, maeɔ ní ní néɔ pii. Ma Dii máme má ò. Má ní dedεε, má ní bɔo, má
sùuukefínɔo, má ní wēnagwao.

Gbεaana a fɔ à a wèsa lílee?

15 A swákpa yāma!

Asu ázla se leslo,

asa Dii mé lé yá'o.

16 A bεεε dō Dii á Luε

e àɔ gé gusia kúleiwá,
à gēmbɔle guluuluui gusísídeu.

Á wé dɔ gupuai,

kási gusia zso ɔ a kúaawá,

i gusia pásì kúála.

17 Tó i yápi mao,

á wala a to mà ge wiipe gusae,

ma wé'i i kwe maamaa

ké wa Dii kpása gbéɔ kúkú yáí.

18 O kíaε ní a dao aa zōle zīle,
ké an kía fua gawideɔ gogo yáí.

19 Nεgeve bùsu wéle gbao aaɔ tataae,

gbēe aɔ ku we à wēo.
 Wa Yudaɔ naaa tárinɔ zɔɔ ũ píe.
²⁰ Yelusaleŭ, wezu ñ gwa,
 gbéɔ b̀̀le gugbántoo oi, aale ḿ.
 Gbé ṕs Lua nàne n ɔzɔ ku máe?
 N kpása gbé gawidepiɔ!
²¹ Bui ṕs n gbēnakpárinɔɔ,
 tó Dii tò aa felenɔ,
 ríyɔ meá ni?
 Wawá a ní le lán ne'inawae.
²² Tó n mè ákea yáe taa n lei?
 N táaeɔ yáí ɔ wà n zwáa piliima
 wà gbāam̀̀ne.
²³ Etiopi gbé a f̄s à a mebaa lilee?
 Gbeaana a f̄s à a wēsá lilee?
 A Yelusaleŭdeɔ s̄s,
 v̄ai d́́ekèánɔ, á f̄s maakeo.
²⁴ Má á fáaa
 lán s̄e ṕs Íana s̄le gbáauwae.
²⁵ A zian we,
 baa ṕs má díleén we.
 Ma Dii máme má ò,
 asa ma yá s̄ááguɛ,
 ɔ a ee náaikè.
²⁶ T̄ɔɔ, má n zwáa lé káne n miae,
 wi n puizi e.
²⁷ Ma yábēe ṕs á kè s̄is̄ɔ musu è,
 n gbásikɛa ní n wiileɔ ḡɔzɔ
 ní n káaluakaa táaɔ yá musuo.
 Waiyoo Yelusaleŭ,
 ríyɔɔ gbálea e b̄ɔe ni?

14

Ikpaá

¹ Dii yá'ò Zelemiiɛ lousai yá musun à mè:
² Yuda b̄usu ḡs̄ wēnannɔ,
 a w̄éleɔ ḡs̄ zeesai.
 W̄éledeɔ oosisi ní b̄usu yá musu,
 Yelusaleŭdeɔ zɔa ma d̄ɔ.
³ Zedeɔ í ní zikɛnaɔ zí ít̄ɔi.
 Tó aa gè l̀̀ɔi, aali í eo,
 aaí su t̄u giie, bili í ní kú.
 I kené wí ũ, aaí p̄́ku ní wéa.
⁴ S̄èwanaɔ ḡs̄ ní bílio,
 aale p̄́kuku ní wéa,
 t̄ɔle p̄́apaa, lou i ma gueio.
⁵ Baa tue da í a né tó weɛ,
 ké s̄e kuo yáí.
⁶ S̄èa z̄aa'inaɔ ze s̄is̄l wáiwaiɔ musu,
 aale we h̄eh̄eh̄e lán gb̄egbonaɔwa,
 an wé tà loulou s̄esai yáí.
⁷ Baa ké wá táaeɔ wá dá yáú,
 d̄ɔwále n t̄s̄ yáí.
 Wá p̄̀ɔɔz̄ákeá kè z̄ai,
 wa duunak̀̀ne.
⁸ N gbé ṕs Isailiɔ wé d̄onzi,
 an wetáɔɔ Suabana,

àkea n g̃w̃w̃e lán nibo ge g̃ēz̃ea
pó mò ì wá b̃usuu g̃o dowai?

⁹ B̃ỹai ní de lán gb̃é pó yá ðiwá
ge neg̃ōna pó a f̃ō ní suabaowai?

Dii, ní kú wá guu,
w̃o wá sisi n t̃owa,
ńsu pákpawázio.

¹⁰ Yá pó Dii ò gb̃épiò yá musun ke:
Aa ye liaaliaai maamaae,
aali z̃ōle ní z̃iwao,
an yá lí ká Diiguu.
An t̃aae a d̃aagu sa,
i íadamá an duuna yáí.

¹¹ O Dii òm̃e: Nsu gb̃épiò aafia wabikeao.

¹² Baa tó aa leỹé, má ní wabikea sio. Baa tó aa sa pó w̃i a pó káteu à tékú òa ní pówentio, má sír̃iño. Má ní m̃ide ní z̃io ní ñanao ní g̃agyāoe.

¹³ O ma m̃e: A'a Dii Lua! Anabiò mé i oné aa wesi z̃ileo, ñana a ní deo. Aaí me r̃iỹó ní gba aafia g̃opii gũe beeue.

¹⁴ O Dii òm̃e: Anabipiò lé ãnabikeke ní eeo ní ma t̃oe. Mi ní z̃io, mi yádilenéò, mé mi yāe onéò. Anabike pó aale keéá w̃epungu egena ní m̃aso beeesaio ní láasoo kpaanlao yáe.

¹⁵ A yáí tò yá pó ma Dii má ò ãnabi pó mi ní z̃io, mé aale ãnabikeke ní ma t̃oipiò musun ke: Aale me z̃i ge ñana a g̃é ní b̃usuuo, kási s̃ō z̃i ní ñanao mé a ní dede,

¹⁶ w̃i gb̃é pó aale ãnabikekenéò zuzu Yelusaleũ g̃aae ñana ní z̃ipio yáí. Gb̃e aò ku à ní w̃io ge ní ñeò ge ní ñeò. Má ní w̃aik̃api w̃iñé ní musue.

¹⁷ Yáe bee oné:

To má w̃é'ikau,
má kámabo gw̃aasina ge fáaneo.
Asa ma gb̃éò w̃iwia maamaae,
wá ní ké ía à k̃e z̃ai.

¹⁸ Tó ma ge s̃esaou,
mi gb̃é pó wá ní dedeò ge e kálea.

Tó ma g̃é w̃éle guu,
mi gb̃é pó lé gỹakeke ñana yáí e.
Anabiò ní sa'onao b̃ liaaliaa nípii,
an gb̃e a b̃usu d̃ō bo.

¹⁹ N gi Yudaazi f̃iafia yá?

N p̃o b̃ō Sionagu yá?

Akea n wá wet̃a,
gb̃ágb̃aa kuo ní?

Wá w̃é d̃o aafiai,
kási yāmaae kuo.

Wá w̃é d̃o gb̃ágb̃āai,
ō gili guu wá kúu.

²⁰ Dii, wa wá w̃aik̃ea d̃ō
ní t̃aae pó wá deziò k̃eò.

Wa duunak̃enee fá!

²¹ Nsu sakáwáguo n t̃ō yáí,
ńsu ñ n kpalabaa gawide b̃ob̃boo.

N b̃akuawano yá su sānguo,
ńsu gbooo.

²² Buip̃aleò t̃aaò ì to lou mae?

Luabe ì to lou ma ní az̃laoa?

Aawo Dii wá Lua, m̃me ni tó,
ō wá w̃é d̃onzi,

asa m̃me ni yápiò ke pii.

15

Ia pɔ wa da Yudaɔwa

1 Ɔ Dii òmɛɛ à mè: Baa tó Mɔizi* ge Samueli† ze ma ae,
Yudapiɔ yá a gɛ ma sɔuo.

N ní yá aa go ma ae zà.

2 Tó aa n lá, má wa géui,

oné ma mè,

gbé pɔ má díle aà ga, a gae,

gbé pɔ má díle wà de ní fɛndao,

fɛnda wa deò,

gbé pɔ má díle aà ga ní nɔanao,

nɔana a gaò,

gbé pɔ má díle wà kù zìzɔ ù,

wa kù zìzɔ ùe.‡

3 Ma Dii ma mè,

má pɔkaalenaɔ gbaemá lee síiɔɛ.

Fɛnda a ní dede,

gbɛɔ i ní gálegale táríno,

báò ní wàìo i ní ble sáasá.

4 Yá pɔ a ní le a to sɔ ké dúnia bùsu gbépiigu yá pɔ Yudaɔ kí Manase, Ezekia né kè Yelusaleù
yáí.§

5 Yelusaleù, déme a wɛnadɔnei?

Déme a waiyookenei?

Déme a mɔ n aafia gbɛaii?

6 Ma Dii ma mè

n pàkpámazi n bɔ ma kpe.

A yáí má ɔtɔma mà n de,

ma kpasa ní n wɛnagwaao.

7 Má a gbéɔ zuzu musu ní saao

lán ésewa an bùsu wéleɔ guue,

má tó aa kua ní néɔwa,

mí ní midɛ,

asa aai mikɛ ní yàkɛaɔwao.

8 Má tó an gyaao dasi aɔ de ísiale úfáaa.

Má tó bùsudenaɔ mɔ léle

ní èwaasoɔ daɔwa fáane gbáa zá,

gili ní bàbábaboao a gɛngu kándoɛ.

9 Nɔɛ pɔ negɔɛ ì soplá yèɛɛ i láa,

wí i aà kú,

aà gɛɛ i gɔ kpa a wéi.

Aà gɔɔ a pa kpóoɛ, i tá.

Má tó an ibɛɛɔ ní gbé kɔnaɔ dede.

Ma Dii máme má ò.

10 Ma da, waiyoo mapi ké n ma i!

Bùsudeɔ lé ma díle nípii sólede gudɛna ùe.

Mi pɔ sɛanéio, mi pɔ sɛamá sɔo,

kási sa bɛɛ ɔ gbépii Ìo omɛɛ.

11 Ɔ Dii mè:

Má tó n bɔ aafiae fá!

Mí tó n ibɛɛɔ mɔ kulekɛne taasi pásí gɔɔ.

12 Gbɛɛ a fɔ mɔsi ée?

Atɛsa gugbántoo oi mɔsi ge a mɔgotɛ.

13 Má á àizɛɛɔ ní á pɔ ɔdeɔ kpámá

aa naaa fiabosaie

duuna pɔ á kè á bùsuuɔ pii yáí.

* 15:1 Bɔa 32.11-14, Nao 14.13-20 † 15:1 1Sam 7.5 ‡ 15:2 Zia 13.10 § 15:4 2Kia 21.1-16

14 Má tó à zòble á ibeεεne
bùsu pò á d̄so guu,
asa ma pɔfē a fēle lán téwae,
i kúwá.

15 Dii, ní ma yá d̄s.
To ma yá àò d̄nggu, ní laaid̄ba.
Tò simεε ma wetānaowa,
ńsu menakerín̄o e aa ge ma deo.
Nyō d̄s ké n yáí wí ma láanikei.

16 Ké n yá sòso ní kámεε ma léu,
má m̄m̄o,
ōme ma p̄ona ní ma yáalbao ū,
asa n t̄s mé kua Dii Lua Zigōde.

17 Mili z̄le s̄anu ní yaal̄nao,
mili p̄onakerín̄o.
Mio z̄leā madoe, asa ní kuman̄e,
mé ní tò mále kp̄ēneke an yá musu.

18 B̄yáí ma yá'ōma lí láao ní?
Ma b̄o p̄āst̄, ále gí láai.
Nyō de mεε lán yiongo lēbaawa,
lán nib̄ona p̄o l̄ yèl̄dinéwa yà?

19 A yáí tò ma Dii ma m̄e:
Tó n n̄selle,
má ea n dile n pá ziu,
n̄o z̄kεmεε.
Tó n yá gbia b̄ōaa ní yá yāfūnao,
ńyō de ma led̄ekena ūe.
To aa ea suma, ńsu támáo.

20 Má n ke gb̄épīne bíi ūe,
m̄ogotē bíi p̄o wa f̄s gbooo ū.
Aa s̄olekenn̄o, kási aa n fuo,
asa máo kunn̄e,

má n suaba, mí n b̄o.
Ma Dii máme má ò.

21 Má n b̄o gb̄ēváīo z̄le,
mí n si n̄sēpās̄idepīowa.

16

Zelemii kua

1 Dii yá'ōmεε à m̄e:

2 Nsu n̄se la ké n̄ n̄é̄o i'í gue beeuo.

3 Yá p̄o ma Dii má ò né p̄o wá ní i'í b̄usue beeuo ní ní da'iāo ní ní de'iāo musun ke:

4 Gagya mé a ní dede. Wa ní v̄lo, wa ní gaa s̄ol̄o, an gēo ḡo kálea t̄ole lán p̄otuo gb̄ōwae. Zí ní n̄onao mé a ní dede, an gēo i ḡo b̄āo ní w̄āo p̄blea ū.

5 Ma Dii ma m̄e ńsu ḡe ua p̄o wá ḡāuo. Nsu gēe s̄ol̄r̄n̄o n̄ w̄ēnad̄ōnéo, asa má tò gb̄épīo ḡō aafiasaie. Má yer̄zi l̄o, má w̄ēnad̄ōnéo. Ma Dii máme má ò.

6 Néf̄ēnen gb̄ēz̄ō aa gaga b̄usupiue. Wa ní v̄lo, wa ní ge'ianab̄o. Gb̄ēe a azia lili ge a a mi boo.

7 Wa ble kpa ge'īamb̄onaowa wá ní n̄sē n̄in̄inéo. Gb̄é p̄o a de ge a da ḡā s̄ō, wa í d̄ē wá w̄ēnad̄ōēo.

8 Nsu ḡe ua p̄o w̄āle p̄onakeuo, ńsu z̄le n̄ p̄oble n̄ igb̄ér̄n̄o.

9 Asa ma Dii Zigōde Isailīo Lua ma m̄e, má p̄ona wii midεe gupiu n wáae, mí yaal̄o ní n̄sēk̄ōfīo b̄āde n ḡō.*

10 Tó n yápīo ò gb̄épīne pii, aa n la: Akea Dii àsi b̄ēe bee taa ò wá yá musu m̄āai? Tāae kpele wá k̄ēi? Duuna kpele wá k̄ē Dii wá Luaci?

11 Ní wemá n̄ me, ké an dezīo p̄ākp̄āmazi yáie. Aa t̄e dii p̄ālezi, aa z̄obl̄éné, aa kul̄éné, ō aa p̄ākp̄āmazi, aalīo ma ikoyā kūao. Ma Dii máme má ò.

* 16:9 Zia 18.23

12 Ampio sɔ̄ aa väikè de ní dezipiɔla, an baade nòsɛvái mé dɔ́aaaè, an swá gbāa, aali ma yāmao.

13 Má ní bɔle búsue beepiue, mí tárinɔ̀ búsú pɔ́ aa d̄so guu, baa an deziɔ se aa d̄so. Wekdi aa zɔbleu dii páleɔne fáane ní gwāasɪnao, asa má sùuukerɪnɔ̀.

14 Ma Dii ma mē, a gɔɔ a mɔ́ ké gbēe a me á sí ní Dii pɔ́ Isailiɔ̀ bɔ̀le Egipioo,

15 sema Dii pɔ́ Isailiɔ̀ bɔ̀le gugbāntoo oi búsuu ní búsú pɔ́ á ní yá ní kpáuo pii, asa má surinɔ̀ búsú pɔ́ má kpà ní deziɔwapi guue.

16 Ma Dii ma mē, tia kéwa mále kpòwenaɔ sisi dasidasi aa mɔ́ gé Yudaɔ kúkúi. Bee gbɛa mí toenaɔ sisi dasidasi aa mɔ́ gé ní wei gbèsisɔ̀ musu ní sɔ̀sɔ̀ musuo ní gbèsɔ̀ɔ̀.

17 Asa ma wetè ní yákeacɔ́ píie, a kee uleamεεo, an táaee ku ké ma wé gí eio.

18 Má flaboné léε pla an táaε ní ní duunao léue, asa aa ma búsú gbálé ní ní dii wēnisai pɔ́ má zau e pɔ́ pɔ́ má ye a gɪyáiopiɔ̀ lí búsupiaε.

19 Dii, míme ní ma gbāa ũ,
míme ní ma zegikdi ũ,
míme ní ma ulekli ũ wétēagɔ̀.

Buiɔ̀ bɔ̀ za dúnia léwa,
aai mɔ́ onε εε ɔ́ ní deziɔ̀ kŭa,
an diipiɔ̀ i áikenéo.

20 Gbēe a f̄s dii ke azíaeo,
i ke pɔ́piɔ́a dii no.

21 Ayámeto má yádané,
má a gbāa ní ma ikoo mɔ́né sa,
aai d̄s ké ma t̄n Dii.

17

Sɔ́ mɔ́afili ví de pɔ́piia

1 Wá Yudaɔ duuna yá kēné ní sōwa ní pēnkēbɔ̀.

Wa kè ní sa'okliɔ̀ kɔ́baɔwa ní gbekáoo.

2 An sa'okliɔ̀ ní ní Asetaati lípeleɔ̀ yá ɔ̀ dɔ́ ní négu se.

Aa ku lí yèleleɔ̀ gbáú sísi lesiɔ̀ musu.

3 Má a gbèsisɔ̀ na á ibeεɔne ní ɔ̀zɪ

ní á àizεεɔ̀ ní á pɔ́ ɔ̀deɔ̀

ní gulesí pɔ́ á bɔ̀e

duuna pɔ́ á kè á búsuu yái.

4 A ɔ̀kpa búsú pɔ́ má kpáwázi,

mí tó à zɔble á ibeεɔne búsú pɔ́ á d̄so guu,

asa á tò ma pɔ́ f̄le lán téwae,

mé tépi aɔ̀ kŭ gɔ̀piie.

5 Ma Dii ma mē, gbé pɔ́ bɔ̀ ma kpe

à gbēnazɪnaɔ̀ náaikè,

a daa ní ḡau ḡò láaipɔ̀ ũε.

6 A de lán lí pɔ́ kú gugiiuwae.

Tó nama mɔ́, a e bleo.

Aɔ̀ ku guwawaiuε

ge búsú wiside pɔ́ gbēe kuuo.

7 Báaadεn gbé pɔ́ lé ma náaike,

àle s̄okpalemazi ũ.

8 A de lán lí pɔ́ wa bà swa saε,*

a z̄ɪnapεlea íuwae.

Aà bàa kú ní guwáaoo,

a lá ɔ̀ siaε.

Ili imina yádao,

ne'í íaaànɔ̀.

9 Sɔ́ mɔ́afili ví de pɔ́piia,

a kekεa vío,

* 17:8 Sou 1.3

déme a f̄s à a yáó d̄si?

¹⁰ Ma Dii, máme mi s̄s̄ ȳoε,

mi n̄s̄e yá táasika,
mí flabo baadeε a yákeawa,†
mí keè lá a k̄wa.

¹¹ Gb̄é p̄s̄ ōda è zé v̄ai guu de
lán d̄s̄na p̄s̄ gbe k̄mpa p̄piwae.
Ḡōo p̄s̄ a ku a ḡōo soplawa,
ṣ̄api a láawae, i ḡs̄ s̄ōu ù gb̄ezā.

¹² Wá Lua kp̄é mé aà kpalabaa gawide ū,
kp̄épi mé fuan̄la za as̄in̄zi.

¹³ Dii, míme Isailīo wé d̄n̄zi,
wí a gb̄é p̄s̄ p̄ákp̄anz̄i k̄ú.
Gb̄é p̄s̄ b̄s̄ ma kpeo de lán t̄s̄ p̄s̄ wa k̄è t̄ōl̄ewawae,
asa aa p̄ákp̄a n gb̄é p̄s̄ n̄ de nib̄ona í w̄en̄ide ūzie.

¹⁴ Ma gb̄ágb̄a Dii, mí gb̄ágb̄a,
ma b̄o Dii, mí b̄o,
asa n̄ táasi mīo le ḡōopii.

¹⁵ Wí me yá p̄s̄ Dii ò ku máε?
Aà ke wà e me!

¹⁶ Mí ḡí d̄s̄aain̄e n gb̄é̄ōneo,
n̄ d̄s̄ ké máme mi w̄é̄t̄ēaḡōo nideo,
yá p̄s̄ i b̄o ma léu ul̄ean̄o.

¹⁷ Nsu to s̄s̄ k̄emaguo,
m̄me n̄ ma ulekīi ū yápas̄iḡōo.

¹⁸ To wí ma w̄et̄anāo k̄ú,
mapi s̄s̄, n̄su to wí ma k̄ūo.
To s̄s̄ k̄é̄ngu,
mapi s̄s̄, n̄su to s̄s̄ k̄emaguo.
N̄ n̄ ká yápas̄ipi ḡōowa,
n̄ n̄ wíwi e leε pla.

Kámaboḡōo

¹⁹ Dii òm̄εε: Ge ñ ze Gb̄é̄ō B̄ōleu, gu p̄s̄ Yuda kíāo Ìb̄ ḡēu, aaīo b̄ōu, ní gé Yelusalēu b̄ōle k̄n̄īōu b̄ō pii.

²⁰ Ní on̄é aa swá̄kpa aa ma yāma, Yuda kíāo n̄ Yelusalēūdēōo pii n̄ Yuda p̄s̄ aale ḡē b̄ōlepīōūōo pii.

²¹ Ma Dii ma m̄è: A laaika!
Asu asose kámaboḡōōz̄īo,
ásu ḡē̄ō Yelusalēū b̄ōleuo.‡

²² Asu b̄ō ò á ua kámaboḡōōz̄īo,
ásuli z̄le ke ḡōopi z̄īo.

Alīo d̄s̄ ké kámaboḡōōá ma p̄s̄e,
lá má ð̄le á dezīōnewa.§

²³ Kási aai mao, aai swá̄s̄eio,
aa n̄ swá̄ kàkaε, aai mao,
aa ḡí totoaie.

²⁴ Ma Dii ma m̄è, tó a ma yāma, ále ḡē w̄é̄lepīō b̄ōleuo n̄ asoo kámaboḡōōz̄īo b̄o, tó á d̄s̄ ké ḡōopiá ma p̄s̄e, ále z̄le ke ḡōopi z̄īo,

²⁵ kía p̄s̄ aa z̄s̄lea Davidi kpalaūo ḡē w̄é̄leε beepi b̄ōleuo n̄ n̄ İwāo kua s̄ḡōo guu n̄ dia s̄s̄ōo kp̄ēo. Yelusalēūdēōo n̄ Yudāo aao k̄ur̄n̄o, aaīo ku w̄é̄leε beepiu ḡōopii.

²⁶ Wa b̄o w̄é̄le p̄s̄ liaa Yelusalēūīo guu n̄ Yuda w̄é̄leε pii n̄ B̄ēyām̄εε bui w̄é̄leε n̄ gusalalao n̄ gus̄s̄īs̄ideo n̄ Negeve guwaiwaio, wí mo ma kp̄éu n̄ sa p̄s̄ wí a p̄s̄ káteu à tékū ob̄ōo n̄ sa p̄ale ob̄ōo n̄ p̄s̄w̄entio n̄ tulaletio ma saaukpāa yáí.

²⁷ Tó i ma yāma á d̄s̄ ké kámaboḡōōz̄īo ma p̄s̄ēo, mé ále ḡē Yelusalēū b̄ōleuo n̄ asoo kámaboḡōōz̄īo, má téka b̄ōlepīōue, i k̄ú á z̄egikīīowa. Wa f̄s̄ t̄épīō deo.

† 17:10 Sou 62.13, Zia 2.23   ‡ 17:21 Nee 13.15-22   § 17:22 Bsa 20.8-10

18

Zelemii kua oobona be

- 1 Dii yá'òmeε à mè:
 2 Fele gé oobona be, we má tó ò ma yámau.
 3 Ké ma ge oobona be, má è àle oo bo.
 4 Ké oo pó àle bopi òkpá aà ɔzɪ, ɔ à èa a pàle bò ní gípíio, lá à kèè maawa.
 5 ɔ Dii yá'òmeε à mè:
 6 A Isailio, má fɔ kéé lá oobonapi i kewao lé? Lá gɪ de oobona ɔzɪ, màa á de ma ɔzɪ.*
 7 Tó ma bui ge bùsu yá'ò ma mè, wà a fuangba, wà a midε, wà kaale,
 8 mé bui pó ma ledàwàpi mikè a vâikeawa, má yá pó ma zeò mà yíawà bɔ ma nòseue.
 9 Tó ma bui ge bùsu yá'ò ma mè, wà a zeɔɔ, wí gba gbāa,
 10 mé buipi i ma yāmao, à yá pó má yeio kè, má èfāai pó ma mè má kèè bɔ ma nòseue.
 11 A yáí tò, o Yelusaleúdeɔne ní Yudaɔ pii, ma Dii ma mè:
 A ma, mále vái o á musu,
 ma sɔu mà mà yáyiawá.
 12 Kási aa one a zekeo.
 Aame waɔ gé ní yá pó wà zèoe,
 baade nòsevái swágbāa yá mé aɔ dɔaaè.

- 13 A yáí tò ma mè,
 à buipáleo la à ma!
 Déme yá bee taa mà yāai?
 A Isaili pó á demεε bui léso ɔɔ
 a yāvái pó i dimá kè.
 14 Nεezi i go Libá bùsu gbèsislae?
 A í nie pó i bɔ za a musu a láae?
 15 Kási ma yá sà ma gbéɔgue,
 aaɪ tulaletikatea táaɔne,
 ɔ aa zà ní felekaa zéwa,
 aa pèle zé kpáinau.
 16 Bee yáí an bùsu a gɔ yāaa,
 io de láanipɔ ɔ gɔɔpii.
 Yápi a di gbé pó lé gɛ weɔwa,
 aai ní mike déúdeú.
 17 Má ní fáaa lán gukpe íanawa ní ibeεɔ aεε,
 má mikpelinéε,
 má zeínɔ an wétεagɔɔo.

Lεkpaata Zelemiizi

18 Gbèɔ mè: A mɔ wà lekpaal Zelemiizi, asa sa'onao yádane a láao ge ɔnɔnɔ ledama ge ānabis yá. A mɔ wà lenakasaé. Wásu laaidɔ aà yá'onewa bɔ.

- 19 Dii, swáse ma yáí,
 yá pó ma ibeεɔ lé o ma.
 20 Wí maa fiabo ní váio yà?
 Kási aa eyòmeε.
 To lá má ze n aε yá dɔngu,
 ma ní maa wéle,
 ké n pɔ e weemá.
 21 Tɔɔ! Nɔana kpá ní néɔzi sa,
 n ní kpá fēndaa.
 To wà ní gɔεɔ dede aa gaga,
 an naɔ i gɔ gyaa nésaɔ u,
 ní ní èwaasɔɔ kpa fēndaa zílau.
 22 To wà búbuwa ma dɔ ní ua
 gɔɔ pó wà lèlemá kándo,
 asa aa eyòmeε ma kūa yáie,
 aa baikpámeε ma táa'ozeu.

* 18:6 Daa 2.7, Lom 9.20-21

23 Mpi sɔ̄ Dii, n̄ d̄s̄ ké
 aa lɛkp̄aalmazi, aa ye ma de.
 Nsu láka n̄ táaepiao,
 n̄su n̄ n̄ duunapi bádeɔ.
 To aa kpagua n̄ ae,
 yáiyamá n̄ pɔk̄umabɔbɔmagɔɔ.

19

Lowiad ziblea Yelusaleūwa seela

1 Dii mè: Gé lo lúí oobona kíí. Mae z̄s̄ɔɔ n̄ sa'on gb̄ɛz̄s̄ɔɔ séle gérínɔ,
 2 ní b̄orínɔ Benínɔú* guzulɛu Tàaso Bole sae. Yá p̄ó má onɛ kp̄awakɛ we,
 3 o Yuda kíaɔnɛ n̄ Yelusaleūdeɔ p̄íí aa ma yáma. Ma Dii Zíḡde Isailiɔ Lua ma mè, mále
 músizí guɛ beewa, gb̄é p̄ó a baomá a kɛkɛ swáwɛɛ.
 4 Asa aa ma to weɛ, aa guɛ bee díle dii z̄lloɔ p̄ó ú, aa tulaletikátau t́aa p̄ó ampiɔ n̄ n̄ deziɔ n̄
 Yuda kíaɔ n̄ d̄s̄ɔnɛ, aa guapi dè n̄ yáesaideɔ auo.
 5 Aa Baali gbagbak̄iɔ b̄ò, aa sa p̄ó w̄í a p̄ó kátau a t́ékú òwá n̄ n̄ neḡs̄eɔ.† Máme mi yápi
 dilenéo, a láasoo i ḡɛ ma s̄su seo.
 6 Ma Dii ma mè, a ḡɔɔ lé mó ké wa o guɛ beee Tofeti ge Benínɔú guzulɛ bo, sema
 Gb̄edɛguzulɛ.
 7 Guɛ beeu má yá p̄ó Yelusaleūdeɔ n̄ Yudaɔ lé yá bádeu. Má tó an w̄leɔ n̄ dedɛ n̄ f̄ɛndaɔe,
 mí n̄ ge kpa b̄aɔ n̄ w̄aɔwa aa ble.
 8 Má tó w̄lepi ḡs̄ yáaaɛ, i ḡs̄ láanipɔ ú. Yápi a di gb̄é p̄ó lé ḡɛ weɔwa, aao fionada wét̄ɛa p̄ó
 wá m̄b̄é yáí.
 9 Má tó aa n̄ neḡs̄eɔ n̄ n̄ nenɔeɔ só, aai gbasaa liaa n̄ k̄s̄o koe p̄ó an w̄leɔ z̄n̄r̄zi a ḡèḡɛ taasi yáí.
 10 Lopi wi gb̄é p̄ó n̄ȳs̄ gérínɔɔ wáa,
 11 ní oné ma Dii Zíḡde ma mè: Má buie bee n̄ w̄léɛ beeo wi lá lopi w̄í a kɛkɛa v̄lowaɛ. Wao
 ge v̄í e gu ge k̄és̄ámáɛ.
 12 Ma Dii ma mè, yá p̄ó má ke guɛ beee n̄ gb̄é p̄ó kúuɔn ke: Má w̄léɛ bee ke lán Tofetiwa.
 13 Yuda kibɛɔ n̄ Yelusaleū uao gb̄ále lán Tofeti guɛ beewaaɛ. Kpé p̄ó wá tulaletikátau
 musupɔɔnɛ wá it̄lɛ t́aaɔwa a musuɔ t́ékú.
 14 Ké Zelemii s̄ú n̄ Tofetio, gu p̄ó Dii aa z̄í à ānabikɛk̄ɛu, à ḡɛ z̄è Dii kpé ua, s̄ a ò gb̄éɔnɛ:
 15 Dii Zíḡde Isailiɔ Lua mè á yá p̄ó a mè á yía w̄léɛ bee n̄ a z̄s̄ewiaɔwa yíamá p̄íie, ké
 w̄lépideɔ swá gb̄aa k̄è, aai a yámao yáí.

20

Zelemii daaliu

1 Ké sa'ona Pasuu, Imɛɛ né p̄ó de Dii kpé gb̄ɛz̄s̄ɔe ú Zelemii ānabikɛk̄ɛapi mà,
 2 a tó wá aá gb̄ɛ wá aá dáliu Dii kpé bole p̄ó w̄í mɛ B̄eyámɛɛ Bole Musu sae.
 3 Ké gu d̄s̄ Pasuu Zelemii b̄ò líú, s̄ Zelemii òè: Dii a onɛ Pasuu bo, sema V̄lap̄ɔliaai.
 4 Asa ma Dii ma mè, má tó n̄ gili ḡɛ nz̄lau n̄ n̄ gb̄ɛnaɔ p̄íie. An ib̄eɔ n̄ kwé z̄í guu, n̄ȳs̄ w̄esie.
 Má Yudaɔ na Babeli kíaɛ a ɔz̄le, i tá n̄ n̄ gb̄ɛɔ Babeli, i n̄ gb̄ɛɔ dedɛ z̄í guu.
 5 Má w̄léɛ bee àiz̄eɔ na n̄ ib̄eɔnɛ n̄ ɔz̄le, a buap̄ɔɔ p̄íí n̄ a p̄ó beɛedeɔ p̄íí n̄ p̄ó p̄ó kú Yudaɔ
 kía láasiuɔ, aai naaa taò Babeli.
 6 Mpi s̄s̄ Pasuu n̄ n̄ bedɛɔ p̄íí, wa táánɔ Babeli z̄l̄ɔɔ úɛ. We n̄ȳs̄ gau, wa n̄ v̄í n̄ n̄ gb̄ɛna p̄ó n̄
 ānabí'egenakɛ k̄ènɛɔ.
 7 Dii, n̄ k̄ōnik̄ɛmɛɛɛ,
 s̄ ma n̄ yáze è,
 n̄ gb̄aam̄m̄ɛɛɛ, s̄ n̄ ma fu.
 ɔ ma ḡs̄ p̄ó yáalɔa ú,
 gb̄épii ɔ ma láanikɛɛ.
 8 Tó mále yá'ò p̄íí, wii mí lé,
 mí wét̄ɛa n̄ p̄okaaleao kp̄awakɛ.
 Dii yá mé tó w̄í ma s̄s̄s̄,
 w̄íɔ ma ke p̄óɔp̄ɔɔ za k̄ɔɔ e oosi.
 9 Tó ma mè má aá yá d̄s̄ gb̄éɔguo,
 má yá'ò n̄ aá t̄s̄o bo,

* 19:2 2Kia 23.10 † 19:5 Lev 18.21

aà yápi ɔ ma sɔ tékūe,
 ɔ de lá wà tekà ma me guuwaε.
 Yápi kúkúta i ma wáε, má fɔo.
 10 Asa mi ma wɔ vāikpaafmanɔ dasi,
 wɔ me, Vlapɔɔliaai.
 A aà kɔmalekε!
 Wà aà kɔmalekε!
 Ma gbéw wé ɔ do ma léleaiε,
 aai me, tó à zà yáwa,
 wá aà fue, wí tɔsiwà.
 11 N beeo Dii kumanɔ negɔn pásí ũ,
 a yáí ma wetānaɔ kpagua.
 Aa fua, wí i ní kú.
 Aa tidɔmalao, aai gɔ ní tɔ́iio.
 12 Dii Zígɔde, gbēmaa táasikana,
 ni nɔse ní láasooo gwagwa.
 Tɔ símámεε mà gwa,
 asa ma azía nāne n ɔzile.
 13 A lesi Diiε à aà táasile!
 Asa i wēnade bɔ vāikenaɔ ɔzile.

14 Gɔɔ pɔ ma da ma iwà gɔ láaipɔ ũ,*
 ma igɔɔpi su báaa keo.
 15 Gɔse pɔ gè a baokpà ma maεε,
 à aà pɔ kèè na à mè,
 aà na neŋ gɔse ũ,
 ade gɔ láaipɔ ũ.
 16 Gɔsepi gɔ lán wéle pɔ Dii ní fuangba ní wēnagwasaiɔwa.
 Aaliɔ búbua ma kɔɔ,
 iliɔ zikawii ma fáane.
 17 Asa i ma de neasakpeu
 ma da gbεε gɔ ma mia ũ
 aà neasakpe gɔ do ma papa ũ gɔɔpiio.
 18 Bóme tó ma bɔ neasakpepiu la?
 Taasi ní pɔsiao ɔ má dɔ,
 ma gɔɔ a pa ní wíoe.

21

Zelemii Yelusaleŋ dutuzɔa yá'oa

1 Dii yá'ò Zelemiiε gɔɔ pɔ kí Zedekia Malakia né Pasuu ní sa'ona Zefania, Maasea néo zìwà.
 Aa mè:
 2 Yagbεawéε Diiwa, asa Babeli kí Nebukaneza lé zikawanɔε.* Wiliɔ dɔo tó Dii a dabudabue
 kewéε lán yáawa, i aà yáwéε.
 3 ɔ Zelemii òné aa gε o Zedekiae:
 4 Dii Isailio Lua mè: N zígɔ pɔ aa gɔkeboɔ kúá, aale zíkàò bíi kpe ní Babeli kíaa ní Babiloni
 búside pɔ koezɔ́zɔ́, má tó n zígɔpiɔ kpekpae, wi ní gɔkeboɔpiɔ séle sioázi wéleu la.
 5 Mámε má a gási poo, mí zíkàánɔ ní ma gàsa gbáao ní pofeo ní kyàwáao ní pɔkúma zɔɔo.
 6 Má gagyá pásí ká wéleεbeedeɔpiɔgu aa gagae, gbēnazínaɔ ní pɔtuoo píi.
 7 Ma Dii ma mè, bee gbεa mí Yudaɔ kí Zedekia ní a íwao ní gbé pɔ aa bɔ gagyá ní zío ní
 nɔnanao guuɔ na Babeli kí Nebukanezaε a ɔzì ní ní íbεε pɔ aale ní wεɔ, aai ní dede ní fēndao. Aa
 sùuukerínɔo, aa ní gbēε too, aa ní wēnagwao.
 8 O gbé kɔniɔne sɔ ma Dii ma mè, wēni zé ní ga zéo ɔ mále ɔbɔné.
 9 Gbé pɔ gɔ wéleε beepiugaga zlu ní nɔnanao ní gagyāoe. Gbé pɔ aa bɔ gè nà Babiloni búside
 pɔ koezɔ́nziɔwao sɔ aao kue, adeɔ mé aa bɔ.
 10 Ma zεò mà vāike wéleε beepie, i ke maa no. Ma Dii mámε má ò. Má wélepi na Babeli kíaa
 a ɔzile, i tesɔwà.
 11 O Yudaɔ kí bεdeɔne aa Dii yáε bee ma.
 12 Davidi bεdeɔ, ma Dii ma mè,

* 20:14 Yob 3.1-12 * 21:2 2Kia 25.1-2

àlìo yáke a zéwa lá gu lé dᵛ,
 í gbé pᵛ wále gbāamᵛéᵛ bᵛ rí wētānaᵛ oᵛí.
 Tó i ke máa sᵛo, má pᵛfēbᵛᵛbᵛwá
 lán téwa á vāikeaᵛ yáíe,
 iᵛ kúwá, gbēe a fᵛ deo.
¹³ Yelusaleúdeᵛ, má bᵛ á kpēe.
 Ma Dii máme má ò.
 A kú gbè sálala musu guzule sae,
 sᵛ i me: Déme a fᵛ léléwáí?
 Déme a e siwázi wá tᵛouí?
¹⁴ Má íadawá á yákeᵛ lēue.
 Ma Dii máme má ò.
 Má tesᵛ á líkpe kpéwae,†
 tépi i kú pᵛ pᵛ liaaiᵛwa pii.

22

Zelemii yá'oa Yuda kíawne

¹ Yá pᵛ Dii òn ke: Gé Yudaᵛ kí be, ní yáe bee oè.
² Yudaᵛ kía pᵛ zᵛleá Davidi kpalau, Dii yáma, mpi rí n íwaᵛ rí n gbé pᵛ aai gé bᵛleē beeuᵛ.
³ Dii mè, àli yámaake a zéwa. Ali gbé pᵛ wále gbāamᵛéᵛ bᵛ aá wētānaᵛ oᵛí. Asuli gbāamᵛ
 bᵛmᵛoᵛe ge tone ge gyaa. Asuli rí taiinkēo. Asuli yáesaide de gue beeuᵛ bo.
⁴ Asa tó ále zíkē yápiwa, kía pᵛ zᵛleá Davidi kpalauᵛ gé beē bee bᵛlepiu kua sᵛgᵛoᵛ guu rí dia
 sᵛᵛoᵛ kpeo rí rí íwaᵛ rí rí gbéᵛe.
⁵ Tó ále zíkē yápiᵛwa sᵛo, ma Dii má sí rí mazlao, beē beepi a gᵛ bezia ue.*
⁶ Yá pᵛ ma Dii má ò Yudaᵛ kí be musun ke:
 N demēe lán Galada bᵛsuwa,
 lán Libá bᵛsu gbésisiᵛ misonawa.
 N beeo má tó ñ gᵛ gbáa ue,
 wéle pᵛ gbēe ku a guuo ũ,
⁷ mí bᵛsudenaᵛ gbaema,
 an baade iᵛ a gᵛkēᵛᵛoᵛ kúa,
 aai á sede lí maᵛ zᵛzᵛ káteu.
⁸ Buio aᵛo dᵛ wéleē beepizi dasi, aai kᵛ lala aa me: Bóyái Dii kè meewiaē beee kéwai?
⁹ Wi oné, ké aa Dii rí Lua báakuarᵛnᵛ yá tò we, aa gé kule dii páleᵛne aa zᵛblenē yáíe.
¹⁰ Asu ᵛᵛᵛoᵛ gbé pᵛ gá yá musuo,
 ásu waiyookēᵛo.
 A ᵛᵛᵛoᵛ gbé pᵛ wá taaànᵛ yá musu,
 asa a sua vlᵛ bo,
 a wesi a be bᵛsule bo.
¹¹ Yá pᵛ Dii ò Yudaᵛ kí Saluᵛ† pᵛ zᵛle a mae Yosia gbēu yá musun ke, à mè:
 A bᵛ lakli, mé a su la bo.
¹² A ga gu pᵛ wá tᵛauaànᵛ zᵛzo ue,
 a wesi bᵛsue beepile bo.
¹³ Waiyoo kía pᵛ bekpá,
 i a yákeke a zéwao,
 a tò a gbéᵛ zíkēe pá.
 Waiyoo kía pᵛ kpéᵛ dídikᵛa,
 i a yágᵛgᵛ a zéwao,
 i fᵛabo a zíkēnaᵛneᵛo.
¹⁴ A mè á ua tᵛisi kpa azíae
 rí kpé zᵛᵛo didiakᵛaᵛ,
 á fenenti yaasanaᵛ bᵛbᵛ,
 í sede lí kpa a gᵛᵛwa kpékpe,
 í pᵛ tēa lewá.
¹⁵ N kíakeá sede lí dasi yá yá?
 N mae i pᵛble à imio lo?

† 21:14 1Kia 7.2   * 22:5 Mat 23.38, Luk 13.35   † 22:11 2Kia 23.31-34

A yāmaakè a zéwa,

ɔ̀ aà yá b̀ maa.

¹⁶ A zè ní taaside ɔ̀ ní wēnade ɔ̀,

ɔ̀ yá b̀ maa.

Ké a ma dɔ̀ yáin weo lò?

Ma Dii máme má ò.

¹⁷ N tò ɔ̀ vái n wé ní n s̄o blè

ní yāesaidede ɔ̀ ní gbāam ɔ̀ ané ɔ̀

ní gbè ɔ̀ b̀ ɔ̀ imiao.

¹⁸ Ayāmeto Dii yáe bee ò Yuda ɔ̀ kí Yosia né Yoakiú[‡] musu.

Wa aà ge ɔ̀ b̀ wà mē

waiyoo ḡe, waiyoo n̄e ɔ̀.

Wà aà ge ɔ̀ b̀ wà mē,

waiyoo ma dii, waiyoo ma kiao.

¹⁹ Wa ke aà ge

lá wí ke zàa ln̄ ge wae.

Wa aà ge gále b̀ ɔ̀ Yelusaleú

wà v̄aa wénkp̄e.

²⁰ A ge wii pále Libā b̄usu,

í búbuape Basana b̄usu,

í wiile Abaliú gbe musu,

asa bui p̄ a yāyérin ɔ̀ f̄uae.

²¹ Ké ále namable, má òé,

ɔ̀ a mē á mao.

Zé p̄ á beu za á èwaasog ɔ̀ n we,

ili swáse ma yáio.

²² Iana a á d̄aana ɔ̀ séle piie,

wi bui p̄ a yāyérin ɔ̀ kúku tárin ɔ̀,

á ge i ḡo kpá á wéi,

wí i á kú á v̄aika ɔ̀ yáí.

²³ A gbé p̄ á kú kpé p̄ wa d̀ ní Libā lío guu,

a sakpedá sede lípio musu,

wāwā a m̄wá lán ne iwāwāwae,

í aauke à pelembo.

²⁴ Ma Dii má ò Yuda ɔ̀ kí Yekonia[§] Yoakiú n̄e, baa ké ní de tāana ù ma ɔ̀ plaa ɔ̀ n̄ewa, ní ma kuao má n b̀ ma ɔ̀ piwae.

²⁵ Mí n na gbé p̄ aale n we ɔ̀ n̄e ní ɔ̀ z̄i, gbé p̄ níle viakené ɔ̀, Babeli kí Nebukaneza ní Babiloni ɔ̀.

²⁶ Mpi ní n da'iao, má á zu b̄usu paleue, b̄usu p̄ wi á iuo. We á gagau.

²⁷ A e su b̄usu p̄ á a bekeuo.

²⁸ Yekonia gbé bee de oo p̄ wí

wà sakau ge p̄ p̄ gb̄e yeio ù yà?

B̄yáí wa aà zu ní a n̄e ɔ̀

b̄usu p̄ aa d̄o guui?

²⁹ B̄sude, b̄sude, b̄sude ɔ̀,

à Dii yāma.

³⁰ Dii mē gbépi t̄o dalau n̄esai,

gbé p̄ a b̀ maa e a wēni léuopi,

asa aà n̄e a b̀ maa,

an gb̄e a e Yuda ɔ̀ k̄ia ble

à z̄le Davidi kpalauo.

23

Davidi bui vl̄apaa yáze de k̄ena u

¹ Ma Dii ma mē, waiyoo sadāna p̄ aai ma s̄o kaale ɔ̀, d̄aana p̄ aai ma kp̄asa s̄o fáaa ɔ̀.

² Ayāmeto ma Dii Isaili ɔ̀ Lua má ò ma gbé d̄aanapi ɔ̀ n̄e, lá i ɔ̀ lia ma s̄o z̄io, mé a ní yá a ní fáaa, má á yáke ɔ̀ wíé á musue. Ma Dii máme má ò.

³ Mámé má a sá kōnaᵛ kāaa būsú pọ́ ma ní yá ma ní kpáúᵛ píi, mí suŕínᵛ ní kpásau, aai ne'i aa ḱ.

⁴ Má sādānaᵛ dilené aa d̄aané, vía a ní kú l̄o, s̄s̄ a ḱrígú l̄o, mé an kee a sásá l̄o. Ma Dii máme má ò.

⁵ Gwa, ḡoᵛe a m̄s̄

ké má tó Davidi bui vl̄pa* gbēmaa ũ,

kía pọ́ a kpalable ní laaio ũ,

i yāmaake a zéwa a būsuu.

Ma Dii máme má ò.

⁶ Aà ḡoᵛ Yudaᵛ mi aᵛ daa íae,

Isailio iᵛ ku d̄oᵛa.

T̄s̄e bee wàli aà sísiwà,

Dii pọ́ tò yá b̄ᵛwanᵛ na.†

⁷ Gwa, ḡoᵛe a m̄s̄ ké wa me ní Dii pọ́ Isailio b̄l̄e Egipio l̄o,

⁸ sema ní Dii pọ́ Isailio b̄l̄e gughántoo oi būsuu ní būsú pọ́ à ní yá ní kpáúᵛ píio.

Anabi egeᵛnaᵛ

⁹ Ma pọ́ yá ānabio yá musu dúuduue,

ma wá gá píi,

ma ḡs̄ lán wēdenawa,

lán gbé pọ́ wēe z̄l̄ewáwa

Dii ní a yá gbāsisaio yái.

¹⁰ Gbāsikenaᵛ būsú pà,

vái ᵛ aa t̄ei, we an gbāa kuu.

Būsú ḡs̄ wēnannᵛ ké Dii lek̄èè yái,

dádák̄ek̄i ḡs̄ ní wío.

¹¹ Ma Dii ma m̄è,

ānabio ní sa'onaᵛ p̄azea,

mí ní e ní váio ma kp̄éu se.

¹² A yái tò an zé a zāana ke,

má ᵛz̄r̄zi aa kwe gusiaue,

mí yáiyamá ní ladamaḡoᵛ.

Ma Dii máme má ò.

¹³ Ma yāvái è Samali ānabioᵛwa,

aa yá'ò ní Baali gbāa

aa ma gbé Isailio sàs̄o.

¹⁴ Ma vái pọ́ i dimá è Yelusaleū ānabioᵛwa,

aaí gbāsík̄e, aaᵛ be ní m̄oafilio,

aaí v̄aik̄enaᵛ gba gbāa,

ᵛ gb̄e lí mik̄e a v̄aiwao.

Aa ḡm̄e lán S̄oᵛoᵛdeᵛwa nípii,

w̄l̄edeᵛp̄oᵛ de lán Ḡm̄oᵛdeᵛwae.‡

¹⁵ A yái tò ma Dii Ziḡoᵛde

má ò ānabioᵛ yá musu ma m̄è,

má tó aa ḡs̄i só ní p̄blea ũ,

aaí kona i mí ní imia ũ,

asa Yelusaleū ānabioᵛ tò

ma yádasai lí būsúᵛp̄ae.

¹⁶ Ma Dii Ziḡoᵛde ma m̄è,

ásu yá pọ́ ānabioᵛ lé oé mao.

Aaí to àᵛ yiongo l̄ébaa d̄s̄ae,

anzia yá ᵛ aaí oé,

aaí ma ma léuo.

¹⁷ Aaí o gbé pọ́ sak̄amaguᵛne,

má òné aaᵛ ku aafiae.

* 23:5 Isa 4.2 † 23:6 Zel 33.14-16 ‡ 23:14 Daa 18.20

Aaĩ e a o swágbāadepiɔne,
vāi a ní leo.

¹⁸ An déme kú ma íwaɔ guu
à e ma yāmai?

An déme swàsè ma yái a mài?

¹⁹ Gwa! Má pɔkúmabɔbɔmá lán zàaʼlanawae,
i liasáiz̄s̄ à pila vāikenaɔ miwa lán zàawa.

²⁰ Ma pɔfē a weeo

e mà ge yá pɔ mále yá mid̄eò.

Gɔɔgb̄ez̄áz̄i ̄s̄ á a mid̄s̄ s̄áas̄a.

²¹ Mám̄e mi ānabip̄iɔ dileo,

̄s̄ aa wāa ní ní yākeao,

mi yáʼoné̄o, ̄s̄ aa gē yáʼò.

²² Tó aa ku ma íwaɔ guu yāa,

d̄s̄ aa ma yá kp̄awak̄e ma gb̄épiɔne,

d̄s̄ aa tò aa b̄ò ní zé vāi guu

aa mik̄è ní dāa vāiɔwa.

²³ Ma Dii ma mē,

gudoŋna Luan ma ūa?

Kāikāi e z̄áz̄a Luan ma ū.

²⁴ Ma Dii ma mē,

gb̄ēe a e ul̄e guei mà gí aà eia?

Mi musu ní z̄īleo pao lé?

Ma Dii mām̄e má ò.

²⁵ Ma yá pɔ ānabi eɣenaɔ ì o ní ma t̄so mà, aaĩ me, wa è iue, wa è iue.

²⁶ Anabip̄iɔ eε k̄ūa ní n̄s̄e guu. B̄e aa ze s̄ás̄ayā pɔ kú ní s̄s̄u ānabik̄ekeaei?

²⁷ Aale e nana yá pɔ wāle ok̄s̄e a to ma t̄s̄á ma gb̄éɔgue, lá à s̄à ní deziɔgu Baali yáiwa.

²⁸ Anabi pɔ nanaʼò, aà a nanapi dau siuné. Gb̄é pɔ ma yá k̄ūa s̄s̄, aà ma yápi oné s̄iana. B̄s̄
bl̄ewe m̄s̄ina v̄i ní p̄ówenapioi?

²⁹ Ma yá de lán téwae, a de lán masana pɔ ì gb̄ewi kélek̄el̄ewae. Ma Dii mām̄e má ò.

³⁰ A yái ma Dii ma fele ní ānabi pɔ aaĩ ma yá sék̄s̄wa aa s̄s̄òpiɔ.

³¹ Ao, ma fele ní ānabi pɔ aaĩ nízia yáʼo, aaĩ me mām̄e má òpiɔe. Ma Dii mām̄e má ò.

³² Ao, ma fele ní ānabi gb̄ēs̄ās̄ana nanaʼonapiɔ. Aaĩ dau siu ma gb̄éɔne, aaĩ ní s̄ás̄á ní ní eε p̄a
giɔe. I ke mām̄e ma ní díleo, mi ní z̄io. Aali k̄áfīae ke gb̄épiɔneo. Ma Dii mām̄e má ò.

³³ Tó gb̄épiɔ ge ānabie ge saʼona n la à mē, yá kpele ma mē a ní lei? Ní oné, b̄s̄ yá ūi? Má ní
tó wee. Ma Dii mām̄e má ò.

³⁴ Tó ānabi ge saʼona ge gb̄ēe mē Dii yá ále o, má ìada gb̄épiwae ní a beɔe.

³⁵ Yá pɔ á baade ì o a gb̄ēnae ge a daeɛn ke: A me kpelewa Dii yáz̄ás̄imai? Dii mēa ní?

³⁶ A gb̄ē su lék̄ā ma yāz̄ōlewáwa ɔo, asa baade z̄ia yá mé a z̄ōlewā. Māa iɔ be ní ma Dii
Ziḡs̄de á Lua b̄é̄e yá fuangbaao.

³⁷ Ali ānabi la, kpelewa Dii yáz̄ás̄imai? Dii mēa ní?

³⁸ Tó à s̄u mē, yá pɔ ma mē a z̄ōlewán ke, baa ké má òé ásu lék̄awào,

³⁹ a yái má á yá b̄o dilee. Ap̄iɔ ní w̄éle pɔ má kp̄a á deziɔwao, má ḡiáz̄ie, mí á v̄ūaa,

⁴⁰ mí tó ào be ní w̄io, á geε iɔ kpaá á w̄éi ḡoɔpii.

24

Kaad̄en gbi pla

¹ Ké Babeli kí Nebukan̄eza Yudaɔ kí Yek̄onia, Yoakiũ né ní Yuda gb̄āadeɔ ní liʼanaɔ ní siaɔ
k̄ùk̄ù Yelusaleũ à t̄aĩn̄o Babeli b̄usuu z̄iz̄o ū,* a gbea Dii kaad̄en gbi pla òb̄m̄e k̄álea a kp̄é
kp̄ēle.

² Gb̄ipi m̄endo kaad̄ena maa maamaae, libe maa dafuɔne. Ado s̄s̄, a vāi ḡēaḡē, wa f̄s̄ bleo
a vāipi yái.

³ Ǿ Dii ma la à mē: B̄s̄ ní èi Zelemii? Má w̄ewà: Kaad̄enaɔne. A pɔ pɔ maa maa maamaae,
pɔ pɔ vāi s̄s̄, a vāi ḡēaḡē, wa f̄s̄ bleo a vāi yái.

⁴ Ǿ Dii yáʼòm̄eε à mē:

* 24:1 2Kia 24.12-15

5 Ma Dii Isailio Lua ma mē, Yuda pō ma ní yá la, aa gō zìzō ù Babeli bùsuu, mále ní gwa pōmaa ù lán kaadēn maapiwae.

6 Má wéteñzi an bōa maa yáie, mí surínò bùsue beeu. Má ní zedēe, má ní fuangbao, má ní gba gbāae, má ní gbooo.

7 Má ní gba sō pō a to aa ma dō, ké mámēmaa Dii, aaiō de ma gbēō ù, míō de ní Lua ù, asa aa sua ní nōsemendoōe.

8 Ma Dii ma mē, lá wa ké ní kaadēn vāi pō wa fō bleoo a vāi yáie, màa má ké ní Yudaō kí Zedekiao ní a iwaō ní Yelusaleū gbē kōnaō, aa gō bùsue beeu ge aa tà Egipin ò.

9 Má tó aa gō sōkēngu yāpāsi ù dúnia bùsu gbépiiē. Aa gō láanipō ù, gbēsōsōbō ù, gbékabō ù, wí yāadarínō gu pō má ní yá má ní kpáú pii.

10 Má zīgōō gbaemá ní iminaō ní gagyāo e mà ge ní mide bùsu pō má kpà ní deziōwau.

25

Yudaō kua zìzō ù wē bāaōkwí

1 Dii yā'ò Zelemiē Yudaō yá musu Yudaō kí Yoakiū, Yosia né kpalablea wē sīiōde guu, Babeli kí Nebukanēza kpalablea wē séia guu.*

2 Ō ānabi Zelemii ò Yelusaleūdeōne ní Yudaō pii à mē:

3 Sēa za Yudaō kí Yosia, Amō né kpalablea wē kue'aadē guu e gbā, a wē bao ní āaōn la ké Dii yá íō dēdēa, ō míō oē, ili swāseio.

4 Dii íō a zōblena ānabio dileē mōmōō, ili swāse ní yáio, ili mao.

5 Aa mē á baade bō a zé vāiu, à mikē a vāikēawa, íō ku bùsu pō Dii kpà á deziōwau gōōpii.

6 Aa mē ásu te táaōzi à zōblenē à kùlenéō. Ásu to Dii pō fē á pōkeao yáí à tadawáo.

7 Ma Dii Zīgōde ma mē, í swāse ma yáio, ō a ma pō fē ní á pōkeao. Màa a ladá áziawa.

8 A yáie ma Dii Zīgōde ma mē, lá í swāse ma yáio,

9 má gughāntoodeo sisiwá ní ma zōblena Babeli kí Nebukanēzaō, mí tó aa léléwá á bùsuu la ní bui pō líaaáziō pii. Má ní kaalee, aai gō sōkēngu pō ù, láanipō ù, aaiō kaalea wáiwai e gōōpii.

10 Má ní pōnakea ní yaaloō ní nōsekōfio ní wísilōgbē kōfio ní filia gupuaō midēe.†

11 Wa bùsupi kaale à gō da wáiwai piiē, a buiō í zōble Babeli kíae wē bāaōkwí.‡

12 Tó wē bāaōkwipi pá, má tó Babeli kía ní a bùsudeō táae wí ní musu, Babiloni bùsupi í gō wáiwai e gōōpii. Ma Dii Zīgōde máme má ò.

13 Má tó yá pō má ò bùsupi le piiē, yá pō kú lāe bee guu ānabike pō Zelemii kē bui pii musu.

14 Ampio aa zōble buiōne dasi ní kía zōō, mí flabonē ní yākēawa ní ní pōkeaoō.

Dii pōkūma imibō

15 Yá pō Dii Isailio Lua òmēn ké a mē: Imibō pō ma pōkūma vēe ka a pai si ma zōi, ní tó bui pō mále n zímáō mí nípii.

16 Tó aa mí, aa tálaatalaabo, aaiō íandē yá ké fēnda pō mále síngu yáie.

17 Ō ma imibōpi sí Dii zōi, má tó bui pō Dii ma zímáō mí nípii.

18 A ma zí Yelusaleū ní Yuda wēleō ní ní kíaō ní ní gbāadeōwa, ké aa gō bezia ù, sōkēngu pō ù, láanipō ù, gbékabō ù, lá a ku gbāewa.

19 A ma zí Egipio kí Falaōōwa ní a iwaō ní a kía deeo ní a gbēō pii

20 ní bui pō kú weō pii ní Uzu bùsu kíaō pii ní Filitē kíaō pii, Asekeloni kía ní Gaza kíaō ní Ekeloni kíaō ní Asedoda gbē kōnaō kíaō,

21 ní Edōūó ní Mōabuō ní Amōniō

22 ní Tii bùsu kíaō pii ní Sidō bùsu kíaō pii ní ísia baa bùsu kíaō pii

23 ní Dedāō ní Temaō ní Buzuō ní bui pō aai ní kākāmō kēleō

24 ní Laalubuō bùsu kíaō pii ní bui pō aa ku guwaiwaiuō pii

25 ní Zimli bùsu kíaō pii ní Elaū bùsu kíaō pii ní Medē kíaō pii

26 ní gughāntoo oi bùsu kākāi ní a zāzāō pii ní dúnia bùsu piiō. Babeli bùsu kíaō mé aa mí ní gbēa.

27 Onē ma Dii Zīgōde Isailio Lua ma mē, aa ípi mí e à zōlemāe. Aa pisi, aai léle, aa fēle loo fēnda pō mále síngu yáie.

28 Tó aa gī imibōpi síi n zōi aa a imi, onē ma Dii Zīgōde ma mē aa mí teasiē.

29 Ma yáyiaama guu, lá mále daale wēle pō ma tó kuwáwa, ampio sō aa bō pāe? Aa bō pāo, asa mále fēndadeō sisi dúnia gbépiiwaē. Ma Dii Zīgōde máme má ò.

30 Anabikeke yápi musu ní mē,

* 25:1 2Kia 24.1, Dan 1.1-2 † 25:10 Zel 7.34, Zia 18.22-23 ‡ 25:11 2Lad 36.21, Dan 9.2

Dii a pala za musu,
a pūna za a kúkíi pó a kua adoau,
a pala a būsudeɔwa gbáugbáu,
a wiile lán gbé pó lé ɔzɔ vɛɛwawa,
i zɔadɔ dúnia gbépiiwa.

³¹ A kɔfi a gé e dúnia léwa,
asa Dii a bɔbɔ ní bui píioe,
a yákpaleke ní gbɛnazína píio,
i fɛnda si váikenaɔgu.

Dii mé ò.

³² Dii Zígɔde mè:

Gwa, kaale a li būsú ní būsuoá,
zàa'ian gbāa mé lé fɛle za dúnia léwa.

³³ Gɔɔ bee gbé pó Dii a ní dedeɔ aɔɔ ku dúnia léla e ní a léleo. Wa ní gaa ɔɔbo, wa ní ge séle wá
vɔlo, aɔɔ kálea lán pɔtuɔ gbɔwa tɔleɛ.

³⁴ Sádánaɔ, à koo pūna à búbuape,
kpàsa dɔaanaɔ, à gbeembo būsuu,
asa á kòlokpagɔɔ kàɛ,
á kwé à wíwí kélekele lán sekpawiawae.

³⁵ Sádánaɔ bókíi eo,
kpàsa dɔaanapiɔ e báaleo.

³⁶ Sádánaɔ wii ma dɔ,
kpàsa dɔaanapiɔ lé búbuape,
asa Dii lé ní dádákekiɔ kaaleɛ.

³⁷ An gu namablekiɔ gɔ da kílikili

Dii pɔkúma pásí yáí.

³⁸ A bɔ a tóou lán nòomusuwae,
an būsú i gɔ wáiwai ibeɛɔ fɛnda
ní Dii pɔkúma pásí yáí.

26

Zelemii kua ga lézi

¹ Yudaɔ kí Yoakiú,* Yosia né kpalablea gɔɔ, Dii yá'òmɛɛ à mè:

² Ma Dii ma mè, ge ze ma kpé ua, ní yá'ò Yuda wélede pó lé mó lousisii ma kpé uauɔne pii.
Yá pó má dílenɛɔ oné pii. Nsu n à kee too.

³ Wiliɔ dɔo tó aa we n yáma, an baade i bɔ a zé váiu, mí yá pó ma zeò yáa mà yíamá an
váikɛa yáí bɔ ma nòseu.

⁴ Oné ma Dii ma mè, tó aai swáse ma yáí aa ma ikoyá pó má kpámáɔ kúao,

⁵ tó aai swáse ma zòblena ánabi pó miɔ dilenɛ mòmɔɔɔ yáio, lá aai gí swásɛii yáawa,

⁶ má ke kpéɛ beɛɛ lá má kè Silowae,† mí tó wéleɛ beepi gɔ gbékabɔ ũ bui piiɛ.

⁷ Sa'onao ní ánabiɔ ní gbé kɔniɔ pii yá pó Zelemii ò Dii uapi mà.

⁸ Ké Zelemii yá pó Dii dàɛ à o gbéɔne òné a làa, sa'onao ní ánabiɔ ní gbé kɔniɔ pii aa ɔpèlewá
aa mè: N gae.

⁹ Bóyáí n ánabikɛkè n mè kpéɛ bee a gɔ lán Silowa, mé wéleɛ bee a gɔ bezia ũ wáiwaiɛi? ɔ
wá lía Zelemiizi Dii ua we.

¹⁰ Ké Yuda gbáadeɔ mà máa, aa bò kibɛ aa gè Dii ua, ɔ aa zòle Bɔle Dafu sac.

¹¹ ɔ sa'onao ní ánabiɔ ò gbáadeɔniɔ ní gbé kɔniɔ pii aa mè: Wá yáda gɔɛpia wá aà de, asa à
àsi bèɛ ò wéleɛ bee musue, á swá mà.

¹² ɔ Zelemii ò gbáadeɔniɔ ní gbé kɔniɔ pii à mè: Dii mé ma dile mà àsi bèɛ pó á mà kpéɛ bee
ní wéleɛ beeo yá musupi o.

¹³ A á zé ní á yákeɔɔ líle, í Dii á Lua yáma, Dii i gbasa yá pó à mè á yíawá bɔ a nòseu.

¹⁴ Mapi sɔ má na á ɔzɔ ke kò. A kemɛɛ lá á kèé maawa.

¹⁵ Ama àɔ dɔ sáasá, tó a ma de, á tó yáesaidɛɛa yá wí á musu ní wéleɛ beeo ní gbé pó kú a
guuɔ píie, asa síana guu Dii mé ma zɔ síana mà yápiɔ káé á swáwa.

¹⁶ ɔ gbáadeɔniɔ ní gbé kɔniɔ pii ò sa'onao ní ánabiɔne aa mè, wá fɔ yáda gɔɛpia wá aà deo. A
yá'òwɛɛ ní Dii wá Lua tɔoe.

* 26:1 2Kia 23.36-24.6 † 26:6 Yoz 18.1, Sou 78.60

17 ɔ̀ b̀usu maezɔ̀eɔ̀ f̀eɛ̀ ɔ̀ b̀ilaɛ̀ aa m̀e:
 18 M̀leɛ̀e gb̀è M̀ise ̀anabikek̀è k̀i Ezekia gɔ̀, a ɔ̀ wá Yudaɔ̀ne p̀ii à m̀e:
 Dii Zigɔ̀de m̀e,
 wa Sina sa pa bua ̀uɛ̀,
 wa to Yelusaleũ gɔ̀ bezia ̀u,
 a kp̀è s̀is̀i i gɔ̀ s̀is̀i likpede ̀u.[‡]
 19 K̀i Ezekia ge Yuda gb̀è M̀isepi d̀eɛ̀? K̀è Ezekia pi Dii v̀i, i awakpaɛ̀, ɔ̀ Dii yá p̀ó à m̀e á yíamá b̀ò a ǹseuo lé? Wápiɔ̀ sɔ̀ wá ye yáɔ̀ɔ̀ i wáɔ̀ɛ̀ yà?
 20 Gb̀eɛ̀ ku à ̀anabikek̀è ǹi Dii t̀so ɔ̀. Aà t̀on Ulia, Semaia né, Kiliyaaliũ gb̀eɛ̀. A ̀asi b̀eɛ̀ dou p̀ó Zelemii ɔ̀ ẁeɛ̀ bee yá musu ɔ̀ ɔ̀.
 21 K̀è k̀i Yoakiũ r̀i a ǹegɔ̀naɔ̀ r̀i a k̀ia deɔ̀ Ulia yá pi mà, a ẁeɛ̀le à aà d̀e. K̀è Uliapi a feena mà, v̀ia aà k̀ù, ɔ̀ à bàalè tà Egipi.
 22 ɔ̀ k̀i Yoakiũ gb̀è z̀i Egipi ǹi Akaboo né Elenatão.
 23 Aa Ulia k̀ù suò k̀iɛ̀, ɔ̀ à aà d̀e r̀i f̀endao à aà ge se z̀ù táaaɔ̀ v̀iki.
 24 Bee gb̀ea Safana né Aikaũ z̀è ǹi Zelemio, ɔ̀ wi à kpámá aa aà d̀e ɔ̀.

27

Zelemii zuudaa azɔ̀ɛ̀

1 Yudaɔ̀ k̀i Zedekia,* Yosia né kpalablea gɔ̀, ma Zelemii, Dii yá'òmeɛ̀
 2 à m̀e: Zuu f̀f̀f̀, ǹi ba kákau ǹ da ǹ ɔ̀e,
 3 ǹi ɔ̀ ge ledi k̀iaɛ̀ bee: z̀ina p̀ó aa m̀ò Zedekia k̀ii Yelusaleũɔ̀ne: Eɔ̀ũɔ̀ k̀ia ǹ M̀oabuɔ̀ k̀iao ǹ Amɔ̀niɔ̀ k̀iao ǹ Tiideɔ̀ k̀iao ǹ Sidɔ̀deɔ̀ k̀iao.
 4 L̀eɔ̀diné aa o ǹ diiɔ̀ne, ma Dii Zigɔ̀de Isailiɔ̀ Lua ma m̀e,
 5 máme ma ɔ̀ p̀oo ma dúnia k̀è ǹ gb̀enazinaɔ̀ r̀i ǹòɔ̀ p̀ó k̀ú a guuɔ̀ r̀i ma iko z̀ɔ̀o, ɔ̀ mi kpa gb̀è p̀ó má yeiwa.
 6 Máɛ̀ á b̀usuɔ̀ na ma z̀òblena Babeli k̀i Ǹebukanezae a ɔ̀z̀i sa. Baa s̀e`anɔ̀ɔ̀o aao d̀e aà p̀ó ̀uɛ̀.
 7 Bui p̀ii i z̀òblè ǹ aà néo ǹ aà t̀ɔ̀nao aà kp̀è e aà b̀usu iko lé à ká, bui dasiɔ̀ ǹ k̀ia z̀ɔ̀o i gbasa aà b̀usudeɔ̀ ka z̀òbleu.
 8 Bui ge b̀usu p̀ó a gb̀è i Babeli k̀i Ǹebukanezae zuu se à z̀òblèe, má buipi naè a ɔ̀z̀ie, i ǹ wetá r̀i f̀endao ǹ ǹoanao ǹ gagyáo e aa ge midɛ̀.
 9 Asu swáse á ̀anabi yáio ge á m̀asokenaɔ̀ ge á nana yáɔ̀ɔ̀lekenaɔ̀ ge á welendeɔ̀ ge á esede p̀ó aale oé á z̀òble Babeli k̀iaɛ̀o.
 10 Ee p̀ó aale ̀anabikekeoé mé a to wá á k̀ükũ táánɔ̀, ɔ̀ z̀á r̀i á b̀usuo. Má ɔ̀z̀ázie, we á gagau.
 11 Bui p̀ó aa Babeli k̀ia zuu se aa z̀òblèe sɔ̀, má tó aao k̀ù ǹ b̀usuu aao s̀e`wauɛ̀, aaiɔ̀ ku we. Ma Dii máme má ɔ̀.
 12 Ma yá pi ɔ̀ Yudaɔ̀ k̀i Zedekiaɛ̀ p̀ii ma m̀e: A Babeli k̀ia zuu se à z̀òblè ǹ aà gb̀è, k̀è á e à ɔ̀ ku.
 13 A ye á gaga ǹ z̀io ǹ ǹoanao ǹ gagyáo lá Dii ɔ̀ bui p̀ó i z̀òble Babeli k̀iaɛ̀o a gawa yà?
 14 Asu swáse ̀anabi p̀ó aai oé á z̀òble Babeli k̀iaɛ̀o yáio. Ee ɔ̀ aai ̀anabikekeoé.
 15 Dii m̀e i ǹ z̀io, ee aai ̀anabikekeoé r̀i a t̀so. An yáí á ɔ̀z̀ázi, i midɛ̀, ápiɔ̀ ǹ ̀anabi p̀ó aai ̀anabikekeépiɔ̀ s̀anu.
 16 ɔ̀ ma yá'ò sa'onaɛ̀ ǹ gb̀è k̀iniɔ̀ ma m̀e, Dii m̀e ásu swáse á ̀anabi p̀ó aai ̀anabikekeéɔ̀ yáio. Aai me wa Dii kp̀è p̀ó s̀eɛ̀ Babiloni b̀usuu wá suò tiatiaɛ̀. Ee ɔ̀ aai ̀anabikekeoé.
 17 Asu swáse ǹ yáio. Aa a z̀òbleanankɛ̀ Babeli k̀iaɛ̀, k̀è á e à ɔ̀ ku. A ye á m̀eewiaɛ̀ bee gɔ̀ bezia ̀u yà?
 18 Tó ̀anabiɔ̀ ǹ ̀u s̀lana, mé Dii yá ɔ̀ aale o, a maa aa kuleke Dii Zigɔ̀deɛ̀, k̀è wasu p̀ó p̀ó gɔ̀ aà kp̀èu ǹ Yudaɔ̀ k̀ia beo ǹ Yelusaleũo s̀eɛ̀ taò Babilonio yáí.
 19-20 Asa k̀è Babeli k̀i Ǹebukaneza Yudaɔ̀ k̀i Yekɔ̀nia, Yoakiũ né k̀ù taò Babeli ǹ Yelusaleũ gb̀eɛ̀ɔ̀ ǹ Yuda gb̀eɛ̀z̀ɔ̀o p̀ii, i Dii kp̀è m̀òp̀eɛ̀ ǹ ikakio ǹ tadibɔ̀ ǹ p̀ó k̀ni p̀ó gɔ̀ ẁeɛ̀lepiuɔ̀ s̀eɛ̀o.
 21 Yá p̀ó Dii Zigɔ̀de Isailiɔ̀ Lua ɔ̀ p̀ó p̀ó gɔ̀ á kp̀èu ǹ Yudaɔ̀ k̀ia beo ǹ Yelusaleũo musun ke:
 22 A m̀e wa p̀ópiɔ̀ s̀eɛ̀ taò Babeliɛ̀. We p̀ópiɔ̀ aao kuu e à ɔ̀ gé s̀eɛ̀i á suò a gb̀eu la.

28

Anabi ege:na Anania

1 Yudaɔ̀ k̀i Zedekia kpalablea ẁè s̀iiɔ̀de m̀o sɔ̀ode guu ɔ̀ ̀anabi Anania, Azuu né, Gabaɔ̀ gb̀è ̀omeɛ̀ Dii ua sa'onaɔ̀ r̀i gb̀è k̀iniɔ̀ wáa à m̀e:

‡ 26:18 Mis 3.12 * 27:1 2Kia 24.18-20

- 2 Dii Zīgōde Isailiō Lua mē á Babeli kía zuu é.
  - 3 E wē pla àò gé kái á tó wà su ní a kpé pō pō Babeli kí Nebukaneza sèlè tàò Babeliō a gbèu la.
  - 4 A tó Yudaō kí Yekonia, Yoakiū né su lō ní Yuda žlžō pō wà tārīnō Babeliō pīi. Dii mē ò, à mē á Babeli kía zuu é.
  - 5 Ō ānabi Zelemii wē ānabi Ananiapiwa sa'onaō ní gbé pō kú Dii uao wáa
  - 6 à mē: Ami! Dii ke maa! Dii ke lá ní a ānabikekèwa, aà to wà su ní a kpé pōō ní gbèu la ní žlžō pō aa ku Babeliō pīi.
  - 7 N beeo swáse n̄ yá pō mále oné gbépii wáae bee ma.
  - 8 Anabi pō kú wá āa za káaukaauō ānabikekè žl ní músio ní gagyāo yá pō a bùsu daside ní ní kía zōō le yá musu.
  - 9 Anabi pō ānabikekè à mē aō aafiae sō, tó à kè lá a òwa, ō wa dō ké Dii mē aà žl sīana.
  - 10 Ō ānabi Anania zuu pō da Zelemii nōepi bō a è.
  - 11 A ò gbépii wáa à mē: Dii mē maa á zuu pō Babeli kí Nebukaneza dà bui pīie e e wē pla àò gé kái. Ō ānabi Zelemii gēžēa.
  - 12 Anabi Anania zuu pō a bō ānabi Zelemii nōe a èpi ea gbēa, Dii yā'ò Zelemiiē à mē:
  - 13 Gē n̄ o Ananiae ma Dii ma mē, zuu pō wa kè ní lío ō ní èo ló? Mō zuu má ke sa a gēē ū.
  - 14 Ma Dii Zīgōde Isailiō Lua ma mē má mō zuu da bui pīie, aai zōble Babeli kí Nebukanezae.
- Baa sēānōōō má ní naē aà zīle.
- 15 Ō ānabi Zelemii ò ānabi Ananiae: Ma yāma Anania! Dii mē i n zlo, ō ní tó gbépiō ēē náaikē.
  - 16 Ayāmeto Dii mē níyō ānuato. Nyō wēē bee bleo, asa ní ò gbēōne aa bō Dii kpēe.*
  - 17 Wēpi mō soplade guu ō ānabi Anania gāu.

29

Lá pō Zelemii kpàsa žlžōōne

- 1 Anabi Zelemii kua Yelusaleū ō à lá kpàsa žlžōō gbēžōōōne ní sa'onaō ní ānabiō ní gbé pō Nebukaneza ní naaa Yelusaleū à tārīnō Babeliō. Yá pō a kè lápi guun ke.
- 2 A lápi kè kí Yekonia ní a dao ní a iwaō ní Yuda gbēžōōō ní Yelusaleū gbēžōōō ní siaō ní li'anaō kúkūa Yelusaleū taarīnō Babeli gbeae.*
- 3 A lápi kpà Safana né Elasa ní Ilikia né Gemaliaowaē, ō Yudaō kí Zedekia ní žlō kí Nebukanezawa Babeli. Lápi guu à mē:
- 4 Yá pō Dii Zīgōde Isailiō Lua ò gbé pō á tó wà ní naaa Yelusaleū wà tārīnō Babeliōnen ke:
- 5 A zōle we, í kpedōdō. A pótō bua, í b̄ ble.
- 6 A nōse, í néō irīnō. A nōse á néōne, í á nenōeō kpásā gōōwa, aai néō i, í b̄ k̄, ásu laoa zé séleo.
- 7 A wēle pō má tò á kú a guu maa wēele. Ali wabikea wēlepi yá musu, asa tó wēlepi maa, ō á kua aō na.
- 8 Ma Dii Zīgōde Isailiō Lua ma mē, ásu to ānabiō ní māsokēna pō kú á guuō á sásāo. Asu swáse nana pō aai o yáio.
- 9 Eē ō aai ānabikekeōé ní ma tōo, kási máme mi ní žlo. Ma Dii máme má ò.
- 10 Ma Dii ma mē, tó á kua Babeli wē b̄aākwipi p̄a,† má mō á k̄i, mí yāmaa pō ma a legbē kéé, mí suānō á gbèu.
- 11 Asa má yá pō ma zēō m̄a kéé d̄s. Ma Dii máme má ò. Aafia yáe, i ke yāpasl no. Má á ká zia pō á wé d̄siwa.
- 12 Gōō bee á mō wabikeia, í lezumazi, mí swáse á yáí.
- 13 A ma k̄i wēele, í ma e, tó a su ma k̄i wēele ní nōsemendoo.‡
- 14 Ma Dii ma mē á ma e, mí á k̄āaa m̄a suānō á p̄a ziu. Má á b̄le buiō guu ní gu pō ma zōžūázio p̄i, mí ea suānō gu pō ma á yáu. Ma Dii mame má ò.
- 15 Ma bee ò ké a mē máme ma ānabiō kpàwá Babeli yáie.
- 16 Ma Dii ma mē, kía pō zōlea Davidi kpalau ní Yelusaleūdeō p̄i, á gbé pō aai táánōopiō,
- 17 má žl ní nōanao ní gagyāo kárigue, aai gō lán kaadōen vlāa pō wa í b̄ bleowa. Ma Dii máme má ò.
- 18 Mí pémá ní fēndao ní nōanao ní gagyāo, vía i dūnia bùsu gbépii kú ní yáí. Aaō de láaipō ū, s̄kēngu pō ū, láanipō ū, gbēs̄s̄s̄bō ū bui pō ma ní yá ma ní kpá ní guuōne p̄i.
- 19 Asa aai swáse yá pō má dà ma zōblena ānabiōne aao oné láasaiio. Ma Dii máme má ò. Apio s̄s̄ i swáseio. Ma Dii máme má ò.
- 20 A ma yāma, á gbé pō má tò wà á kúkū Yelusaleū wà tāānō Babeliō.

* 28:16 lko 13.6 * 29:2 2Kia 24.12-16 † 29:10 2Lad 36.21, Dan 9.2 ‡ 29:13 lko 4.29

21 Ma Dii Zig5de Isailio Lua ma mē, Kolaia né Ahabu ní Maasea né Zedekiao lé ānabikekēé ní ɛɛ0 ní ma t5oe. Má ní na Babeli kí Nebukanezae a ɔzle, i ní deɛde á wáa.

22 A Yuda p5 á kú Babeli žizɔ ũ áli gbé ká á læũ ní gbépio à me: Dii kene lá Babeli kía kē Zedekia ní Ahabuoē à ní kpáteawa.

23 Asa aa wíyá kēe, aa gbāsikē ní ní gbédee nao, mé aa ɛtò ní ma t5o, aa yá p5 mi danéo ò. Má yápi d5, a seeladen ma ũ. Ma Dii máme má ò.

Anabi ɛgena Semaia

24 Dii ò Zelemiie aà o Neela gbé Semaiae aà me:

25 Dii Zig5de Isailio Lua mē, n láo kpásá sa'ona Zefania, Maasea néé ní nzia t5o ní sa'on k5nio ní Yelusaleũdeɔ p5i n mē,

26 Dii mé Zefaniapi kpà sa'ona ũ sa'ona Yoiada gbɛu aàò wéte Dii kpéi, i fānde p5 lé ānabikekēɔ gbá ní ní mio daliu.

27 ɔ n Zefaniapi là, b5me tò i Anato gbé Zelemii p5 lé ānabikekené wetāo ni?

28 N mē Zelemiipi lá kpásáé Babeli à mē á gɔɔplake wee. A z5le we, i kpedɔɔ. A p5t5 bua, í ble.

29 Sa'ona Zefania lápi kyokē ānabi Zelemiie,

30 5 Dii yá'ò Zelemiipie à mē:

31 Lá kpásá žizɔne nípii, ní oné ma Dii ma mē, lá Neela gbé Semaia ānabikekēé, máme ma aà žlo, 5 a tò a ɛɛ náaikē,

32 a yáí ma Dii ma mē, má fada Neela gbé Semaia piwa ní aà buioe. Aà buie a e àò ku ma gbéɔ guuo, mé a ɛfāi p5 má ke ma gbéɔne eo, kē a òné aa b5 ma kpe yáí. Ma Dii máme má ò.

30

Isailio sua ní pá žiu

1 Dii yá'ò Zelemiie à mē:

2 Ma Dii Isailio Lua ma mē, yá p5 má òne pii kē lá guu.

3 Ma Dii ma mē, gwa, gɔɔe a m5 kē má a gbé Isailio ní Yudaɔ b5 žizɔkeu, mí surino búsu p5 má kpà ní deziowa aa g5 ví guu. Ma Dii máme má ò.

4 Yá p5 Dii ò Isailio ní Yudaɔ musun ke, à mē:

5 Ma Dii ma mē, à vía wii ma d5!
S5kēngu wiiie, aafia wii no.

6 A gbēe la à ma,
g5e mé í kúle ne'ia?

Akea ma neg5naɔ è,
an oa fēnkpaa pii,
aale ɔ fifi ní gbɛɛwa
lán nɔe p5 lé ne'iwai?

7 Waiyoo, asa gɔɔpi taasi ví z5ɔ,
gɔɔe aɔ muaaɔo.
Yakɔbu buio taasigɔɔe,
āma aa b5u.

8 Ma Dii Zig5de ma mē,
gɔɔ bee má zuu é'ene ní nɔe,
mí ní mɔdaonaɔ kēkēneé.
Aa z5ble bui žlloɔne lɔo,

9 ma Dii ní Lua, máme aa z5blemeɛ,
ní ní kí Davidi bui p5 má dilenéo.

10 A Yakɔbu bui ma z5blenaɔ,
ásu to vía á k5o,
á Isailio, ásu bilikɛo.
Ma Dii máme má ò.
Asa mapi má á b5le za guzāzāue,
mí á buio b5le ní z5blebusuu.
Yakɔbu buio ɛa aàò ku dɔɔɔa nana,
gbēe a to vía ní kú lɔo.

11 Ma Dii ma mē,
má kuáno á suabaa yáie.

Bui pɔ́ málɛ á fáaa ní guuɔ,
 baa tó ma ní midɛ pii,
 má á midɛ míɔmíɔ.
 Má á toto a zéwae,
 má we à bɔ swágagasaio.*

¹² Asa ma Dii ma mɛ,
 á bɔ́á b̀̀kɔɔɛ,
 á kea'la uusikè.

¹³ Gbɛɛ ku à kulekɛmɛɛ á yá musuo,
 á bɔ́ a ɛɛ mao, a láaa vío.

¹⁴ A yá sá á yenzideɔgu,
 aa yeázi lɔ,
 asa ma á lé lán á ibɛɛwae,
 ma á toto lán gbé pásíwae,
 asa á tàaɛɔ zɔɔɛ,
 á duuna tiisi.

¹⁵ Asu wiile á b̀̀kɔɔ wāwā yá musuo.
 A tàaɛ zɔɔ ní á duuna tiisio yáí
 ma yá beeɔ kèié.

¹⁶ Wa á tàitainɔ taitai piie,
 wi tá ní á ibɛɛɔ z̀̀zɔɔ ũ pii.
 Gbé pɔ́ aa á pɔ́ɔ náaaɔ gɔ́ pɔ́ naaaaɔ ũ sɔɛ,
 gbé pɔ́ aa á pɔ́ɔ s̀̀lɛɔ gɔ́ pɔ́ s̀̀lɛɔ ũɛ.

¹⁷ Má ɛa á gba aafia,
 má tó á bɔ́ lía,
 ké wíɔ oé pɔ́ vūaaaɔ,
 Siɔnade pɔ́ gbɛɛ yerizíɔ yáí.
 Ma Dii máme má ó.

¹⁸ Má su ní Yakɔbu buio ní pá ziu,
 má ní wɛnagwa aa su ní gbɛu.
 Aa ní mɛɛwía zia vu,
 aai ɛa kibe kpá lá a ziwa.

¹⁹ Wa sáaukpaa mamá ní pɔ́na s̀̀úuo.
 Má tó aa dasikũɛ, aa lao lɔ,
 má ní kpelaɛ, wa ní kpebɔ lɔ.

²⁰ Aaɔ de lán káauwa,
 aaɔ zedɔameɛ nípiie,
 mí lada gbé pɔ́ gbãam̀̀nɛɔwa.

²¹ An gbɛɛ mé aɔ de ní dɔaana ũ,
 gbé pɔ́ neblè ní guu mé aɔ de ní kía ũ.
 Má tó aa s̀̀mazi aàɔ kumanɔ kái.
 Tó màa no, déme a fɔ́ gi a wɛnii à s̀̀mazii?
 Ma Dii máme má ó.

²² Aa gɔ́ ma gbéɔ ũ,
 mí gɔ́ ní Lua ũ.

²³ Ma pɔ́fɛ a fele lán zàa'lanawae,
 i su váikɛnaɔ miwa lán zàalolowa.

²⁴ Ma pɔ́kūma pásí a weeo,
 sema ma yá pɔ́ ma zɛò ma s̀̀u kè.
 Gɔ́gbɛzāzī á yápi gbadɔ.

31

¹ Ma Dii ma mɛ
 gɔ́ɔ bee máɔ de Isailio Lua ũ,
 aaiɔ de ma gbéɔ ũ.

² Ma Dii ma mɛ

* 30:11 Zel 46.27-28

má maake gbé pɔ̀ b̀ f̀ɛnda lézɔ̀ne gbáau,

má gé Isailipɔ̀ gbai ɩampakɩi.

³ Dii b̀ m̀wá za káaa à mè:

Ma yeaázi láaa v̄io,

a yáí ma á gáɛ ní gbɛ́keo.

⁴ Má ɛa á zedɔ̀, ɩɔ̀ zedɔ̀a.

A Isaili nenɔ̀naɔ̀,

á ɛa á sésɛnaɔ̀ se ɩ,

í bɔ̀ɛ gɛ̀ð pɔ̀nakenaɔ̀ ɔ̀wáu.

⁵ A ɛa véɛɩɔ̀ ba Samali sísiɔ̀ pɔ̀ɛu,

mé a banaɔ̀ mé aa a be mɔ̀aokɛ.

⁶ Gɔ̀ɛe a mɔ̀ ké gudɔ̀anaɔ̀ lé gbáa zu Eflaiü gbèsisí musu aa me:

A fele wà gé Siɔ̀na Dii wá Lua kíi.

⁷ Ma Dii ma mè

à lesi Yakɔ̀bu buiɔ̀ne ní pɔ̀nao,

à gulake buiɔ̀ mide yá musu.

A to wá ma táasilea ma dɔ̀, í me:

Dii, n̄ n gbé Isaili kɔ̀naɔ̀ suaba.

⁸ Má b̀n̄n̄o gughántoo oi búsuue,

mí ní káaa za dúnia léwa.

V̄iaɔ̀ ní ɛɛɔ̀ ní nɔ̀sindeɛɔ̀ aɔ̀ kú ní guu

n̄ nɔ̀e pɔ̀ kúɛa ní nɔ̀wáwáɔ̀.

Gbé bílapɔ̀ su la dasidasi,

⁹ aa su ní wé'io ní awakpaameɛo.

Máɔ̀ dɔ̀aané swa sae

zé sálala pɔ̀ aa gɛ̀mbɔ̀ɛuo guu,

asa Isailiɔ̀ maen ma ü,

Eflaiü buipíá ma neḡɛ séíae.

¹⁰ A buipáɛɔ̀, à ma yāma,

í a kpáwake ísiabaazáɛɔ̀ne.

Ma gbé pɔ̀ ma Isailiɔ̀ f̄áaa,

má ɛa má ní káaa bɛ,

mí a kpása sápiɔ̀ d̄ɛa lán sádánawa.

¹¹ Asa má Yakɔ̀bu buiɔ̀ bo,

má ní bɔ̀ gbé pɔ̀ an gbáa d̄ɛɩɩaɔ̀ ɔ̀zɩ.

¹² Aa mɔ̀ gulake Siɔ̀na sísi musu,

aa pɔ̀nake ní ɛ́f̄aaí pɔ̀ má kènéo,

pɔ̀wena ní véɛo ní n̄isio

n̄ pɔ̀tuo ne'iao yáí.

Aaɔ̀ d̄ɛ lán swalu idewa,

an yéɛɛ a késámá bo.

¹³ Wéndiaɔ̀ pɔ̀nake, aɔ̀ ɔ̀wá

n̄ ɛ̀waasoɔ̀ ní maez̄ɔ̀ p̄íi.

Má ní ɔ̀ɔ̀ɔ̀ lile pɔ̀na ü,

mí ní n̄ɔ̀se n̄iníné,

an n̄ɔ̀seyaa gbeu má n̄ɔ̀sena dané.

¹⁴ Má tó ble n̄iside f̄ɛ sa'onaozi,

má tó ble maa àɔ̀ di ma gbéɔ̀zi.

¹⁵ Ma Dii ma mè

wáɛ wii ma dɔ̀ Lama,

wáɛ búbuape,

wáɛ ɔ̀ɔ̀ɔ̀ wɛnanno.

Laseli mé lé a néɔ̀ ɔ̀ɔ̀ɔ̀,

à ḡí awamai,

ké aà néɔ̀ ku bo yáí.*

* 31:15 Daa 35.16-19, Mat 2.18

16 Ma Dii ma m̀e
 ásu ʒoɓ ɓo,
 ásu to wé'i ɓowá ɓo,
 asa má á taasi ài kpáwáe.
 Ma Dii máme má ò.
 A buiɔ ɓɓe ní ibeɔɔ b̀usuu aa su.

17 A wé dɔ á ziai,
 asa á buiɔ su ní b̀usuue.
 Ma Dii máme má ò.

18 Ma Eflaiũ buiɔ wēnakεa mà aa m̀e:
 Wá de lán gáae pó zɪ d̄se d̄sowa,
 ʒ n wá swágága maamaa.

Wá gbesi, wí su,
 asa míme ní wá Lua ũ.

19 Wa ɓɔ n kpe, ʒ wa n̄sɛll̄e,
 wá wék̄eá gbea wa wázɪa gb̄̀egb̄̀e.
 Wí wá kú wá èwaasogɔ yá musu,
 wá gεε ḡ̀ɔ kpá wá wéi.

20 Eflaiũ buiɔá ma né yenzideɔne,
 ma pɔ d̄máo lé?
 Baa ké miɔ ní lele an yáɔ yái m̀ɔm̀ɔ,
 an yá lí sámaguo.

A yái ma pɔ i ɓɔ ní guuo,
 má wēnad̄ɔné maamaa.

Ma Dii máme má ò.

21 A líp̄eɓeɓe á zéu seela ũ,
 à tó á s̄s̄ àɔ ku zé pó á ɓeupiwa.

Isaili léso, su n wéleɔ guu,

22 Nenɔe p̄ɔɓɔzák̄ena,
 níyɔ liaaliaa e ɓɔe ni?

Ma Dii má yá dafu dile dúniau,
 nɔepi mé aɔ ɔlia a ḡ̀si sa.

23 Ma Dii Z̄iḡs̄de Isailiɔ Lua ma m̀e, tó ma sur̄n̄ɔ ní pá ziu, gb̄̀é pó kú Yuda b̀usuuo ní a wéledeɔ
 me: Dii báaada a s̄is̄f̄ pó a kua adoau, gu pó yáze de kuu.

24 Wa z̄ɔle Yuda b̀usuu ní a wéleɔ, s̄èwanaɔ ní dádák̄enaɔ píi.

25 Asa má gb̄̀é pó imi ní ȳ̀eεe s̄imáɔ gba í, mí tó gb̄̀é pó n̄ɔana ní gb̄̀aa s̄imáɔ ká.

26 Gɔɔ bee ʒ wépungu pó mále e wéea. Ké ma gugwà, yá pó má è i guupi na.

Dii bàa ea kua ní Isailiɔ

27 Ma Dii ma m̀e gɔɔe a m̄ó ké má tó gb̄̀enaz̄inaɔ ní p̄ɔtuɔɔ gupa Isaili ní Yuda b̀usuuo.

28 Lá ma wed̄ɔné yáa, ma ní fuangba, ma ní gboo, ma ní pisabò, ma yáiyamá, màa má
 wéteńzi sa, má ní zedɔ, má ní gba gb̄̀aa. Ma Dii máme má ò.

29 Gɔɔ bee aa me maeɔ vēεbe kúma bl̄e ʒ néɔ swaa f̄́enk̄p̄ào,†

30 asa baade a ga a duuna yáie. Gb̄̀é pó vēεbe kúma bl̄e swaa mé a f̄́enk̄pa.

31 Ma Dii ma m̀e, a gɔɔ a m̄ó ké ma bàa a ea àɔ kú ní Isailiɔ ní Yudaɔ dafu.‡

32 Ma bàa aɔ kúr̄n̄ɔ lá a kú ní ní deziɔ gɔɔ pó ma ní kú ní ɔwa ma ní ɓóle Egipiwo. Asa baa ké
 má de ní zá ũ, aa ma bàakuar̄n̄ɔ yá gb̄̀òe. Ma Dii máme má ò.

33 Lá ma bàa aɔ kú ní Isailiɔ gɔɔ bee gb̄̀ean ke.

Má a ikoyá dané ní n̄ɔse guu,
 má ké ní s̄ɔwa.

Má de ní Lua ũ,
 aaiɔ de ma gb̄̀éɔ ũ.

34 An gb̄̀e a yádada a deeo,
 gb̄̀e a ma d̄sa da a gb̄̀eɔ,
 asa amp̄ii aaɔ ma d̄se,
 néf̄nen gb̄̀ez̄ɔ píi.

† 31:29 Eze 18.2 ‡ 31:31 Mat 26.28, 1Kln 11.25, 2Kln 3.6

Ma Dii ma mè
má ní tàaeo kémá,
má ní duuna yáda bo.§

35 Ma Dii ma mè
mámé ma latē dile à gupu fáane,
ma moṽua ní saanao pèpe aa gupu gwá,
mí to ísia fēle, a ikooao pūna,
ma tón Dii Zīgōde.

36 Mé i ke pópío gómalaο,
Isaili bui a midemee bauo.
Ma Dii mámé má ò.

37 Ma Dii ma mè
mé i ke wà musu yò
wà dúnia zímpeleo asii dōo,
má gí Isaili buiozi píi
yá pó aa kè yáio.
Ma Dii mámé má ò.

38 Ma Dii ma mè gooe a mó ké wa ea wélepi kálemee sea za Ananeli kalangawa e Gola Boleu.

39 Za we wa ba poo geò Galebu sístíwa, wi liaa geò Goai.

40 Guzule pó de gevíkíi ní nísigbókolekíio ù ní bua pó kú we e za Sedō swaiο e Sō Boleu gukpe oi,
apii aο de ma pó ùe. Wa wélepi wi bo, wa gboo bauo.

32

Zelemii tolelua

1 Dii yá'òmee Yudaο kí Zedekia kpalablea wè kwide guu,* Nebukanenza kpalablea wè bao plasaide guu.

2 Goo bee 5 Babeli kíapi zīgōo liaa Yelusaleūi, mé wa ma kúa dakpeunaο ua Yudaο kí be.

3 Yudaο kí Zedekia mé ma dakpeu we à mè: Bóyái níle ànabikeke n mè, Dii mè á wéleee bee na Babeli kíae a ozi, i siai?

4 N mè má bo Babiloniο ozi. Dii a ma na Babeli kíae a oze, wá wesikōle, wí yábo kō léu.

5 N mè a ma kú tamanο Babeli. We máo kuu e Dii ge ma yá keke. N mè tó wa zíká ní Babiloniο, wá zibleo.

6 Dii yá'òmee à mè

7 ma desē Saluū né Hanameli a mo ma kíi, i omee mà a tole pó kú Anato lú, asa mámé má a dae fēee ù, mámé má a lua zé ví.

8 O ma desē né Hanamelipi mō ma kíi dakpeunaο ua lá Dii òwa. A òmee mà a tole pó kú Anato, Bēyāmee buio búsuu lú, asa mámé má a lua zé ví. Má dō ké yápi bì Dii kíie,

9 5 má lù, ma ánuu yòè le gēo ní plao.

10 Ma a tó kè láu má nana, 5 ma ánusupi dí kiloowa seeladeo ae.

11 O ma tolepi lútaala lé nana, yá pó wa dile a yá musu ku a guu. Ma lápi sè ní lá pále pó wi a lé nanaoο,

12 má kpá Nelia né Baluku, Maasea tōnawa Hanameli ní seelade pó aa ní tó kè lápiuο ní Yuda pó kálea dakpeunaο uaο wáa.

13 An wáa má ò Balukue ma mè:

14 Dii Zīgōde Isailiο Lua mè ní làe beeo sé, pó pó wà a lé nana ní pó pó wi a lé nanaoο, ní ge da oou, io ku we e goola,

15 asa Dii Zīgōde Isailiο Lua mè, wa ea kpéo ní toleo ní wēebuο lúlu búsuē beepiu bo.

16 Ké ma lápi kpá Nelia né Balukupiwa, 5 ma wabikè Diiwa ma mè:

17 A'a Dii Lua, míme n n o pòo n musu ní zíleo kè ní n gbáa zōo, yáe lío zí'ù neo.

18 Ní gbēkekené dasi, mé ní maeo tàae wí ní nénoe ní musu. Lua zōo gbáade, n tón Dii Zīgōde.

19 Yá pó ní zēo zōo, yá pó ní keo dasi. Ní wéte gbēnazína yákeaoi, mé ní flabo baadee a yákeawa. Gbēpii a zé pó á sè gbe'e.

20 N dabudabuο kè Egipi seela ù, e ní a gbāo niο ke wá guu ní buipáleo guuo, 5 n tóbò lá wále ma gbāewa.

21 N n o pòo, n n gbé Isailiο bōle Egipi ní dabudabukeao seela ù ní n gása gbāao e vía gbéò kù.

§ 31:34 Ebe 8.8-12, 10.16-17 * 32:1 2Kia 25.1-2

22 N b̄usu p̄o n a l̄egb̄è n̄ dez̄iɔn̄e n̄ m̄è n̄ȳɔ̄ kp̄ámá kp̄ámá, b̄usu p̄o v̄i n̄ z̄'io diue beepi.
 23 Aa m̄o s̄i, ̄5 aai n̄ ȳámao, aa t̄e n̄ ikoȳaio, aai z̄ik̄e ȳá p̄o n̄ dil̄en̄éwao, ̄5 n̄ ȳáe bee ȳiamá pii.
 24 Babilonīo koez̄ɔ̄ wá w̄élel̄i, aa dedek̄li b̄ò bl̄i sae k̄é aa e si ȳái. F̄enda n̄ n̄ɔn̄ao n̄ ḡagȳao m̄é t̄ò w̄élepi naa n̄ ɔz̄i. Ȳá p̄o n̄ ò a k̄e k̄è, n̄ wes̄le.

25 Dii Lua, w̄éle kú Babilonīo ɔz̄i, ̄5 n̄ òm̄eε m̄à t̄ɔle lú n̄ ánusuo seeladeɔ wáaa?
 26 ɔ Dii ȳá'ò Zelemīe à m̄è:
 27 Dii gb̄épii Luan ma ũ, ȳáe ɔ z̄i'ũ m̄eεe?
 28 A ȳái t̄ò ma Dii ma m̄è má w̄élepi na Babeli k̄i N̄ebukaneza n̄ Babilonīone n̄ ɔz̄le.
 29 Babilonīo p̄o l̄é z̄ikaɔpio tes̄wá n̄ a kp̄éɔ, k̄é wá tulaetik̄ateε Baalie, wá it̄le dii p̄aleɔwa kp̄épio musu, wá ma p̄o f̄em̄eε ȳái.

30 Isailīo n̄ Yudaɔ ȳá p̄o má yeio k̄è za n̄ èwaasoḡɔɔ, aa ma p̄o f̄em̄eε n̄ p̄o p̄o aa k̄èɔ. Ma Dii mame má ò.
 31 Za ḡɔɔ p̄o wá w̄élepi k̄ále e n̄ a gb̄áo a gb̄éɔ ɔ ma n̄ɔse felem̄eεε. Aa t̄ò ma p̄o p̄a, a ȳái má n̄ yá má n̄ gomalaε.

32 Isailīo n̄ Yudaɔ ma p̄o f̄em̄eε n̄ v̄ai p̄o aa k̄èɔ n̄ n̄ k̄iaɔ n̄ n̄ gb̄áadeɔ n̄ n̄ sa'onaɔ n̄ n̄ ánabiɔ n̄ Yelusaleũdeɔ n̄ Yudaɔ piiε.

33 Mikpe aa òm̄eε, i k̄e aε aa òbaɔ. M̄iɔ ȳáadan̄e m̄òɔm̄òɔ, k̄ási aali sw̄áseio, aa ḡi totoaie.
 34 Aa p̄ob̄eɔ k̄ále kp̄é p̄o ma t̄o kuw̄au, aa a gb̄al̄è.

35 Aa gules̄ɔ b̄ò Baalie Benin̄ũ guzuleu, aa n̄ neḡeɔ n̄ n̄ nen̄eɔ kp̄a M̄òɔkuwa. Máme ma ȳápi dil̄en̄éɔ, a láasoo i ḡe ma s̄o guu seo.† Ȳáb̄eε p̄o aa k̄è aa Yudaɔ dàò duunaun we.

36 N m̄è f̄enda n̄ n̄ɔn̄ao n̄ ḡagȳao m̄é t̄ò w̄éleε bee naa Babeli k̄ia ɔz̄i, ̄5 ma Dii Isailīo Lua ma m̄è,

37 b̄usu p̄o ma ɔz̄ɔn̄i n̄ p̄okúma p̄áslo n̄ p̄of̄e z̄ɔɔɔ, má n̄ k̄áaa b̄usupio guu we má suñno n̄ gb̄eu lae, mí t̄ò aao ku òɔba.

38 Aaĩ de ma gb̄éɔ ũ, mí de n̄ Lua ũ.
 39 Má t̄ò aao ma v̄ia v̄i ḡɔɔpii n̄ n̄sem̄endoo z̄é doũ guu, k̄é aao ku aafia n̄ n̄ néɔ.

40 Ma b̄aa aɔ kúrino ḡɔɔpiiε, má kámabo n̄ maakean̄éoo. Má t̄ò aao ma v̄ia v̄i n̄ s̄oε, aa b̄o ma kpe bauro.

41 Ma p̄o ɔ òm̄a, mí maaken̄é. Má n̄ z̄eɔ b̄usue beepiu s̄lana n̄ n̄sem̄endoo n̄ p̄oεaɔ.
 42 Ma Dii ma m̄è, lá ma ȳá sae bee ȳia gb̄épio wa pii, máa má n̄ gba aafia lá ma a l̄egb̄ènéwa.

43 B̄usu p̄o ále o à ḡò bezia ũ, gb̄enaz̄inae ge p̄otuoε ku a guuo, má ná Babilonīone n̄ ɔz̄le beepi, wa εa t̄ɔleɔ l̄ulu a guue.

44 Wa t̄ɔleɔ l̄ulu n̄ ánusuo, wi t̄ɔɔ dada láu, wi a l̄é nana seeladeɔ wáa B̄eȳám̄eε buio b̄usuu n̄ w̄éle p̄o liaa Yelusaleũzīo n̄ Yuda w̄éleɔ n̄ gus̄is̄ideo n̄ gusalalao n̄ gb̄áao, asa má suñno n̄ pá z̄iue. Ma Dii mame má ò.

33

Dii l̄egb̄ea Yelusaleũ yá musu

1 Dii ȳá'ò Zelemīe ɔ ḡɔɔ p̄o wá aà t̄ata dakpeunaɔ ua, à m̄è:
 2 Ma Dii ma m̄è ma t̄ɔle ik̄asa, má k̄ále ma a z̄eɔ, ma t̄on̄ Dii.
 3 Lezumazi, má wema, mí asiiȳá z̄ɔɔ p̄o n̄ òm̄eε on̄e.
 4-5 Asa ma Dii Isailīo Lua ma m̄è, wa w̄éleε bee kp̄éɔ n̄ kib̄eɔ kw̄é. Ale z̄ika n̄ Babiloni b̄usude p̄o koez̄ɔ̄z̄iɔ, k̄ási á kp̄épio pa n̄ gb̄enaz̄in̄ geɔε. Má n̄ dede n̄ kp̄en̄eɔ n̄ p̄of̄eε. Má ḡi w̄élepi z̄ie a gb̄éɔ v̄aika ȳái.

6 N beeo má m̄ò n̄ eɔe n̄ aafiao, mí a gb̄éɔ gb̄ágb̄a, mí t̄ò nama t̄ómá, an z̄ea ɔ gb̄aa.
 7 Má su n̄ Yudaɔ n̄ Isailīo n̄ pá z̄iu, mí n̄ z̄eɔ lán k̄áauwa.

8 Má duuna p̄o aa k̄em̄eε wolomá wásawasa, má t̄aaε p̄o aa k̄em̄eε aa b̄o ma kpe k̄émá.
 9 W̄élepi a ma t̄ɔɔ, a ma p̄o ke na, wa ma táasileu, wi lémaa. T̄ò bui p̄o kú d̄unia guu pii ȳamaa p̄o mále k̄eɔ má pii, an m̄e a dee, aa bílike aafia n̄ nama p̄o mále kpawáɔ yá musu.

10 Ma Dii ma m̄è, i m̄e gue bee ḡò bezia ũ, gb̄enaz̄inaɔ n̄ p̄otuoɔ ku a guu ɔɔ. Kási Yuda w̄éleɔ n̄ Yelusaleũ ḡaaε p̄o ḡò f̄iɔɔ, gb̄enaz̄inaε ge p̄otuo ku a guu gueio,

11 wa p̄ona n̄ yaabo súu ma òu n̄ n̄sek̄of̄io n̄ s̄aaukpa sa'onaɔ ɔɔ aao m̄e:
 Wá Dii Z̄iḡs̄de s̄aaukpa,

asa a maa, aà gb̄eke láaa vío.*
 Asa má t̄ò b̄usupi su a gb̄eu lá a k̄áauwaε. Ma Dii mame má ò.

† 32:35 Lev 18.21 * 33:11 Eza 3.11, Sou 118.1, 136.1

12 Ma Dii Zlg̃s̃de ma m̃e, gue beeá beziae, gb̃enazina ge p̃otuo ku a guuo, kási a w̃éle pii a ea ào dádákekli víe, sādánao i ní sáo káleeu.

13 Gusis̃de w̃éle guu ní gusalala w̃éle ní gb̃áa w̃éle ní B̃eyāmeε buio búsu w̃éle ní Yelusaleu z̃εw̃iaó ní Yuda w̃éle pii, sáo ea g̃ē ní kaau gb̃é p̃ó lé ní nao ae. Ma Dii máme má ò.

Dii legb̃ea Davidi bui yá musu

14 Ma Dii ma m̃e g̃ooe a m̃ó ké má lé maa p̃ó má gb̃é Isailio ní Yudaone papa.

15 G̃oo beezl má tó

Davidi bui vlápa† gb̃ēmaa ũ,
ili yāmaake a z̃éwa a búsuu.

16 G̃oo bee Yudaó d̃εepoo,
Yelusaleudeo aao ku d̃ooba.

T̃óe bee walio aá sisiwà,
Dii p̃ó tò yá b̃òwaño na.

17 Asa ma Dii ma m̃e Davidi bui a k̃éle Isaili kpalawa bauo,‡

18 Levii bui sa'onao k̃éle ma ae ní sa p̃ó w̃i a p̃ó kátee a tékū oaoo ge ní p̃ówentio ge ní lá gu lé d̃o sa'oaó.§

19 Dii yā'ò Zelemiiε à m̃e:

20 Ma Dii ma m̃e, tó a f̃s̃ ma f̃aane ní gw̃āasinao dilea gb̃òo,* ké aasu ke a g̃oowa loo,

21 t̃ò, ma bàa kua ní ma z̃òblena Davidio a gboo, aà bui i k̃éle kpalawa sa. M̃aε ní sa'ona Levii bui p̃ó aai ma gb̃agbaó lo.†

22 Ma z̃òblena Davidi buio ní Levii bui p̃ó aai z̃ikemeεo, má tó aao dasi lán saanaowa, wa f̃s̃ naoo, lán isiale ũf̃aawa, wa f̃s̃ zaadauo.

23 Dii yá éa d̃eεe Zelemiiwa à m̃e:

24 N yá p̃ó gb̃épio lé o mào lò? Aa m̃e ma gi bui m̃en pla p̃ó má s̃epiozi. M̃aa aale saka ma gb̃égu, aale ní gwa bui ũ loo.

25 Ma Dii ma m̃e, tó mi f̃aane ní gw̃āasinao dileo, mé mi iko dile musu ní z̃ileoεo,

26 má gi Yakubu buio ní ma z̃òblena Davidioz̃ie sa, ké aà bui su kpalable Ablahaŭ ní Izaakio ní Yakubu buiowa loo yái. Asa má suŕno ní pá z̃iue, mí ní w̃enagwa.

34

Dii legb̃ea Zedekiae

1 G̃oo p̃ó Babeli kí Nebukaneza ní a zlg̃s̃o pii ní búsu p̃ó ále kiblewáó gb̃éó pii lé z̃ika ní Yelusaleudeo ní a z̃εw̃iaó, Dii yā'ò Zelemiiε à m̃e:

2 Ma Dii Isailio Lua ma m̃e, ge o Yudaó kí Zedekiae ma m̃e, mále w̃éleε bee na Babeli kíaε a oziε, i tes̃w̃á.

3 Aapi s̃ó a bo aà ozió, wa aà k̃ū na Babeli kíapie a oziε. Aa wesik̃óle, aai yābo k̃ó léu, wi taaano Babeli.

4 N beeo lé p̃ó ma Dii má gb̃ēn ke: Ma m̃e wa aà de ní f̃endaoo,

5 a ga nienieε. Lá wà tulaletikà aà dezi kía káau p̃ó d̃baone téa, màa wa tulaletikae téa, wi búbuapeε wà me: Waiyoo kí! Ma Dii máme ma lépi gb̃é.

6 Ō anabi Zelemii yápi ò Yudaó kí Zedekiae pii Yelusaleu,

7 g̃oo p̃ó Babeli kía lé z̃ika ní Yelusaleudeo ní Yuda w̃éle p̃ó g̃ò, Lakisi ní Azekao. Yuda w̃éle bíide p̃ó g̃ò lén we.

Z̃oboa

8 Kí Zedekia ledouk̃é ní Yelusaleudeo à m̃e wà z̃oo g̃ōa w̃éle ũ kp̃awake. A gbea ũ Dii yā'ò Zelemiiε.

9 Kí m̃e baade a z̃o p̃ó de Ebelu ũ k̃é, g̃s̃e ñoε pii. Gb̃ē su ào a Yuda dee ví z̃o ũ loo.

10 Ō gb̃aades ní gb̃é k̃nió lé k̃é dou aa m̃e, wá baade a z̃o k̃é g̃s̃e ge ñoε, wá ní kua z̃oo ũ loo. Ké aa k̃ó yāmà, aa ní k̃é.

11 Gbezá aa ñs̃e pále s̃e, aa éa z̃o p̃ó aa ní k̃épio dà z̃obleu.

12 Ō Dii yā'ò Zelemiiε à m̃e:

13 Ma Dii Isailio Lua ma m̃e, g̃oo p̃ó ma á dezi b̃òle Egipi búsu z̃obleu, ma a baakuarino yádilené ma m̃e

14 an baade lí a Ebelu dee p̃ó azia yámá k̃é a w̃éle soplade guu. Tó à z̃obléné w̃éle soolo, aali aà k̃é.* Ō á dezi i sw̃áεmazi aa ma yámào.

† 33:15 Isa 4.2, 11.1, Zel 23.5-6   ‡ 33:17 2Sam 7.12-16, 1Kia 2.4   § 33:18 Nao 3.5-10   * 33:20 Daa 8.22   † 33:21 Zia 5.10   * 34:14 B̃oa 21.2, Iko 15.12

15 A su á dɔɔwa, a yá pɔ má yei kè, á baade gɔa wéɛɔ ũ yá'ò a gbédeee, ɔ a kɔ yámà ma aɛ ua pɔ ma tɔ kuwàu.

16 ɔ a ea a ma tɔ ɔ̀kpá, á baade èa a zɔ pɔ a kè àa a pɔeã ke kù lɔ. A ea a ní dá zɔbleu, gɔɛ nɔɛ pii.

17 Ayámɛto ma Dii ma mè, i swáse ma yáio, á baade i gɔa wéɛɔ ũ yá'ò a gbédeeeɔ. Ma Dii máme mále gɔa wéɛɔ ũ yá kpáwakeé sa. Má á gbae mà á kpá fɛnda ní gagyáo ní nɔanaoae. Má tó á gɔ s̀kɛngu pɔ ũ dúnia búsu gbépiie.

18-19 Yuda ɔ̀aanao ní Yelusaleũ ɔ̀aanao ní kí İwaɔ ní sa'ona ní búsu gbé kíniɔ ledotúkɛmano, aa gè gáaena paaa zānguo. ɔ aa ma baakuarínɔ yá gbɔo, aai zɔke ledotú pɔ aa kɛmanɔpiwao. A yáí má tó aa gɔ lán gáaena pɔ aa pàa pla aa gè a zānguopiwa,

20 má ní na ní ibeɛ pɔ lé ní wɛɔne ní ɔ̀zɛ, an gɛɔ i gɔ bāo ní wàio poblea ũ.
21 Má Yudaɔ kí Zedekia ní a İwaɔ na ní ibeɛ pɔ aale ní wɛɔne ní ɔ̀zɛ, Babeli kía zígɔ pɔ aale kɛwápiɔ.

22 Ma Dii ma mè má yádilené, aai su wéleɛ beepiu, aai lélewá, aai tesɔwá. Má tó Yuda búsu wéleɛ gɔ beziaɔ ũ, gbɛe aɔ ku a guuo.

35

Lekabu bui

1 Dii yá'ò Zelemii Yudaɔ kí Yoakiũ, Yosia né gɔɔ* à mè:
2 Gé Lekabu buiɔ be. Yá'orínɔ, ní mɔ́rínɔ ma kpé kpéne dou, ní wéɛ kpámá aa mi.
3 ɔ ma ge Zelemii né Yazania, Habazinia tɔ̀una sisi ní a dáuna ní a néɔ ní Lekabu bui bedɛɔ pii.

4 Ma geínɔ Dii ua e Lua gbé Anana, Igedalia né İwaɔ kpéneɛ. A ku kpéne pɔ di bíibɔledɔana Maasea, Saluũ ne kpéneae, gu pɔ gbɛzɔɔ kpéne kúu.

5 Ma tũu pɔ wéɛ ka a paiɔ kále Lekabu buipɔne ní keɛonaɔ, ɔ má òné: A mi.
6 Aa mè: Wili véemio, asa wá dezi Lekabu né Yonadabu yádilewéɛ à mè wásuli véemio e wá bui léwae.

7 A òwéɛ lɔ wásuli kpedɔo, wásuli pótɔo, wásuli véebu bao. A mè wásu wàɔ pópɔo vío, sema wàɔ ku zwáakpɛɔ guu gɔɔpii, ké wà e gègè búsu pɔ wá kú a guu bɔmɔɔ ũe beeu.

8 Wá wá dezi Lekabu né Yonadabu yápi kúa piie. Wápiɔ ní wá nɔɛɔ ní wá negɔɛɔ ní wá nenɔɛɔ wili véemio.
9 Wili kpedɔ wàɔ ku a guuo. Wá véebu vío ge bua ge pɔbui.

10 Wíɔ ku zwáakpɛɔ guue. Wá yá pɔ wá dezi Yonadabu dílewéɛ kúa piie, wále zɔkɛwá.
11 Ké Babeli kí Nebukaneza sí wá búsuu, ɔ wá òkɛ: A mɔ wá bàale Babiloni zígɔɔ ní Sili zígɔɔne, wí tá Yelusaleũ, ɔ wa gɔ Yelusaleũ la.

12 ɔ Dii yá'ò Zelemii à mè:
13 Ma Dii Zígɔde Isailiɔ Lua ma mè, ge o Yelusaleũdeɔne ní Yudaɔ pii ñ me: A swáse ledamai à ma yámao lé? Ma Dii máme mále á la.

14 Lekabu né Yonadabu yádile a buiɔne à mè aasuli véemio, ɔ aa yápi kúa, aali mio e ní a gbáɔ, ké aale zɔke ní dezipi yáwa yáí. Mapi sɔ miɔ yá'òé mɔɔmɔɔ, ɔ lli zɔke ma yáwao.
15 Miɔ a zɔ́blena ánabiɔ zɔ́wá mɔɔmɔɔ, aaiɔ oé á baade bɔ a zé vái guu, i a yákeɔo lile. Aaiɔ oé ásu te dii pálezi à zɔ́blenéo, lɔ ku aafia búsu pɔ má kpá á deziɔwa guu. Kási i swásei à ma yámáɔ.

16 Lekabu né Yonadabu buiɔ zɔkè yá pɔ an dezipi dílenéwa, ápiɔ sɔ lli ma yámao.
17 Ayámɛto ma Dii Lua Zígɔde Isailiɔ Lua ma mè, yá pɔ má ò má yía Yelusaleũdeɔ ní Yuda kíniɔwa, má yíamác, asa ma yá'òné, aai swáseio. Ma lezúrzi, aai weao.

18 ɔ Zelemii ò Lekabu buipɔne, Dii Zígɔde Isailiɔ Lua mè, lá á á dezi Yonadabu yádileáé kúa, ále zɔke yá pɔ a díleépiɔwa pii,
19 a yáí Dii Zígɔde Isailiɔ Lua mè, Lekabu né Yonadabu buie aɔ zɔ́bleɛ gɔɔpiie, aɔ kéleɛa we ví bauo.

36

Yoakiũ Zelemii lá kaa tɛu

1 Yudaɔ kí Yoakiũ, Yosia né kpalablea wé síiɔde guu, Dii yá'ò Zelemii à mè:
2 Lá sé yá pɔ má òne Isailiɔ ní Yudaɔ ní buipáleɔ yá musu za gɔɔ pɔ ma na yá'òanewa Yosia gɔɔ e gbá kɛu pii.

* 35:1 2Lad 36.5-8, Dan 1.1-2

³ Wiliɔ dɔɔ tó Yudaɔ yá pɔ ma zεɔ mà yámá yáma, an baade i bɔ a zé váiu, mí ní táaeɔ ní ní duunao kéma.

⁴ ɔ Zelemii Nelia né Baluku sisi. Ké Zelemii yá pɔ Dii òe dàu lé siu Balukue, ɔ àle ké láu.

⁵ ɔ Zelemii òe: Lá wà gímeɛ ní gea Dii uao,

⁶ gé Dii yá pɔ má dàu má siune ní kè láu kyokeiné we leyegɔɔ. N a kyoke Yuda pɔ aa bɔ zɛwɛia aa m̀òne pii.

⁷ Wiliɔ dɔɔ tó aa awakpa Diie, an baade i bɔ a zé váiu, asa kpene ní pɔfɛ yá pɔ Dii ò gbépio musuo zɔɔ.

⁸ ɔ Nelia né Baluku kè lá anabi Zelemii òewa pii, à gè Dii yá pɔ kú lápi guu kyokè Dii ua.

⁹ Yudaɔ kí Yoakiú, Yosia né kpalablea wè sɔode, a m̀ò kéokwide, wa díle wà leye Dii kpé kpele Yelusaleúdeɔ ní Yuda pɔ aa bɔ zɛwɛia aa m̀ò Yelusaleúɔ pii.

¹⁰ Gɔɔbeezi Baluku Zelemii yá taalapi kyokè Dii kpé kpea pɔ de lakèna Gemalia, Safana né pɔ ũ guue. Kpɛapi ku Bɔle Dafu sae Dii kpé ua lesíue.

¹¹ Ké Gemalia né Mika, Safana t̀úna Dii yá pɔ kú taala guupi mà,

¹² ɔ à gè kibe lakèna kpéu, à gbáadee beeɔ lè kálèa we, lakèna Elisama ní Semaia né Delaiaio ní Akaboo né Elenat̀ò ní Safana né Gemaliao ní Anania né Zedekiaio ní gbáade k̀niɔ pii.

¹³ ɔ Mika taala pɔ Baluku a kyokè a mà k̀ané ní swáwa pii.

¹⁴ ɔ gbáadepio Netania né Yehudi, Selemia t̀úna, Kusi síwɛna z̀i Balukuwa aa mè: Oè aà lá pɔ à a kyokè gbéɔnapi se m̀ò. ɔ Nelia né Baluku taalapi sè gèoné.

¹⁵ Aa òe: Z̀le ǹ lápi kyokewèe. ɔ Baluku a kyokèné.

¹⁶ Ké aa yápi mà, aale k̀ɔ gwagwa wèlewele, ɔ aa ò Balukue: Sema wà yápi dau wà siu k̀ie pii.

¹⁷ ɔ aa Baluku là wà mè: Kpelewa ní kè ní lápi k̀èi? A dàu a siune yá?

¹⁸ ɔ Baluku wèma à mè: Ké à yápi dàu a siumeɛ, ɔ má kè ní lákèbɔɔ.

¹⁹ ɔ gbáadepio òe: A ní Zelemiiò à ge ule, gbèe su àò á k̀úki d̀ɔɔ.

²⁰ Gbáadepio taalapi si díle lakèna Elisama kpéu, ɔ aa gè kí lè ua aa yápi síuè.

²¹ ɔ kí Yehudi z̀i lápi síi, ɔ à ge sè lakèna Elisama kpéu. Ké à suò, à a kyokè k̀ipie ní gbáade pɔ k̀ú aà saeɔ.

²² A m̀ò lè m̀ò kéokwide guue, íana kú. Kí z̀léa a kpéu, té kaa táasou dílea aà ae.

²³ Tó Yehudi lápi kyokè zek̀i àaɔ ge síis, ɔ kí i lápi z̀ɔ we léu ní lakèna f̀enaò, i zu táaso tépiu e lápi gè tek̀ú pii.

²⁴ Ké kí ní a íwapi yápi kyó mà, vía i ní k̀úò, aai ní ulao gá wa k̀èò.

²⁵ Baa ké Elenat̀ò ní Delaiaio ní Gemaliao awakpàè asu lápi kpasao, i ní yámaò.

²⁶ ɔ kí ò a né Yelamelie ní Azelie né Selaiaio ní Abedee né Selemiaio aa gé lakèna Baluku ní anabi Zelemiiò k̀úki, ama Dii ní úle.

²⁷ Kí taala pɔ Zelemii a yá dàu a siu Balukue a k̀èpi kpasaa gbea, Dii yá'ò Zelemiiè à mè:

²⁸ Ea ǹ lá pále se lɔ, ní yá pɔ kú taala séia guu, Yudaɔ kí Yoakiú kpásapi k̀èu,

²⁹ ní ge o k̀ipie ma Dii ma mè, à taalapi kpása à mè: Bóyáí wa k̀èu wà mè Babeli k̀ia a m̀ò búsuɛ bee ɔ̀kpa, i gbènazina ní p̀otuoɔ yáui?

³⁰ A yáí má ò Yudaɔ kí Yoakiú yá musu, aà buie a z̀lé Davidi kpalauo, wa aà ge zu bàasie, íatè i le fáane, f̀ii i kpawá gwá.

³¹ Má aà táae ní aà néɔ táaeo ní aà íwaɔ táaeo wí ní musue, mí yá pɔ ma mè má yía Yelusaleúdeɔwa ní Yudaɔ pii yámá pii, ké aai ma yámaò yáí.

³² Zelemii taala pále se kpá lakèna Baluku, Nelia néwa, ɔ à lá pɔ Yudaɔ kí Yoakiú kpásapi yá dàu a siuè pii a k̀èu. A yá bee taa k̀áfkáfiè dasi lɔ.

37

Zelemii daakpeu

¹ Babeli kí Nebukanèza Yosia né Zedekia díle Yuda búsu k̀ia ũ Yoakiú né Yekonia gbeu.*

² Aápi ní a íwaɔ ní a búsuɛo aai swáse Dii yá pɔ anabi òio.

³ ɔ Zedekia Selemia né Yehukali ní sa'ona Zefania, Maasea néo z̀i anabi Zelemiiwa aa mè: Wabikewèe Dii wá Luawa.

⁴ Zelemii lɔ bebe gbéɔ guu, asa wí aà dakpeu g̀lao.

⁵ Gɔɔ bee Falaɔɔ b̀ò Egipi ní a z̀ígɔɔ. Ké Babiloni búsu gbé pɔ lia Yelusaleúziɔ a baomá, ɔ aa gòa.

⁶ ɔ Dii yá'ò Zelemiiè à mè:

* 37:1 2Kia 24.17

7 Ma Dii Isailio Lua ma mè, Yudaο kί pός gbέο zìma ñ ma lae, ge ñ oè Falaοο zìg5 pός bòle Egipi aale mó dɔaàlèο ea tá ñ bùsuu.

8 Babiloni bùsudeοο ea mο lélè wélepiwae, aai si aa tesòwà.

9 Ma Dii ma mè ásu ázia sásà à me, Babilonio goálaeο, asa aa tao.

10 Baa tó a Babiloni pός lé zikaánòò fù pii, tó kòòò mé gò ñ zwàakpeο guu, ampìο mé aa fele tesò á wélepiwa.

11 Ké Babiloni zìg5òò gò Yelusaleüa Falaοο zìg5òò yáí,

12 5 Zelemii fele lé gé Bèyámee buio bùsuu a kpaale séí a gbέο guu we.

13 Ama ké à kà Yelusaleü Bèyámee Bòleu, gud5anaο gbézòò pός wì me Selemia né Ilia, Anania tòüna aà kù à mè: N ye gé nai Babiloniowae.

14 ɔ Zelemii mè: Egee! Mále gé naimáo. ɔ Ilia i we aà yáio, 5 à gèaànò gbàadeο kfi.

15 Gbàadeο pός pàaazi, aa aà gbé aa aà dàkpeu lakèna Yonatáa be, gu pός wa díle dakpeunaο be ü.

16 ɔ wa aà dà ε pός wà a bala kèu, à gòoplakè we.

17 Bee gbèa kί Zedekia gbέο zì, wà aà bò mòòè azia kúkiu, 5 à aà là à mè: N yàe mà Diiwae? Zelemii wèwà à mè: Ao, a n na Babeli kíaε a ɔzìe.

18 ɔ Zelemii kί Zedekia là à mè: Tàae kpele má kènε ge n ñwaònε ge ñ gbέònε 5 a ma dakpeui?

19 Á ànabi pός aa ànabikèkè aa mè Babeli kía a lélè á bùsuwaoο ku máe?

20 Tiasa ma dii kί, ríle maa? Nsu to wà ea tamanò lakèna Yonatáa beο. Tó ni ke màao, má ga wee.

21 ɔ kί Zedekia mè wà Zelemii díle dakpeunaο ua, wìο wéle pèekenaο pèε kpawà lá gu lé dò mènòdodo e pèε ge láaò wéleu. ɔ Zelemii gò dakpeunaο ua.

38

Zelemii zua bò giuu

1 Matá né Sefatia ñ Pasuu né Gedaliao ñ Selemia né Yukalio ñ Malakia né Pasuuo yá pός Zelemii lé o gbέònε mà à mè:

2 Dii mè gbé pός gò wéleε bee guuο 5 wa ñ dede ñ fèndao ge ñ ñoanao ge ñ gagyáo, àma gbé pός aa gè nà Babiloniowao aao ku. Aa bò aafia, aaiο ku.

3 Dii mè á wéleε bee na Babeli kía zìg5ònε ñ ɔzìe, aai sí.

4 ɔ gbàadeο ge ò kíε: Wà gbépi de, asa àle zìg5 pός gòwèε wá wéle guuο kàdεε ñ gbé kíniο pii, yá pός àle oné yáí. Gbépi lé wá gbέο aafia wεεleo, sema an ásookea.

5 ɔ kί Zedekia òné: Mad5 a kú á ɔzì kòì? B5 á ye mà ke lòi?

6 ɔ aa Zelemii se dà kíanε Malakia bò pός kú dakpeunaο uapiu. Wà aà gbàε lòòpiu ñ baoc. Lòopi í vío, sema pèlea, 5 Zelemii víle pèleapiu.

7 Etiopi gbé Ebemeleki pός de kía nòò gwana ü mà wà Zelemii dà lòòpiu. Gòò pός kί z3lea Bèyámee Bòleu,

8 5 Ebemelekìpi bò aà be, à gè a òè:

9 Ma dii kί, yá pός gbépiο kè ànabi Zelemiiε maaο, aa aà dà lòòue. A gau ñ ñoanaoc, asa pèε ku wéle guu bò.

10 ɔ kί òè: Gbèon baakwi se la gérino, ní aà bò lòòpiu e àò ga.

11 ɔ Ebemeleki gbέο sè gèrno kibε. Aa pός zio ñ zwànkasaο sèle kpea pός kú làasi z1leu, 5 aa gbàε Zelemiiε ñ baο lòòpiu.

12 ɔ a ò Zelemiiε à mè: Pópiο ka n kúlulukulunau ñ bapio. Ké Zelemii kè màa,

13 5 aa aà gá bòò lòòpiu. Zelemii ku dakpeunaο uapiu.

Kí Zedekia ya gbèaa Zelemiiwa

14 ɔ Zedekia gbέο zì ànabi Zelemiiwa, aa aà sè suòè Dii kpé bòle àa5deu. ɔ kipi ò Zelemiiε: Mále ya gbèama. Nsu yàe ulémεeο.

15 ɔ a wèwà à mè: Tó má òne, ríy5 ma deo yó? Baa tó ma ledàma, ríy5 swáε ma yáio.

16 ɔ kί legbèè asii guu à mè: Má sí ñ Dii pός wá gbá wènio, má n deo, má n na gbé pός lé n wεònε ñ ɔzìo.

17 ɔ Zelemii òè: Dii Lua Zìg5de Isailio Lua mè, tó n mikpà Babeli kía zìg5 dɔaanaowà, ríy5 bò, mé wa tesò wéleε beewao. Mpi, ríy5ò kú ñ n bεdeο.

18 Tó ni mikpamá s5o, á wélepi na Babilonioñε ñ ɔzìe, aai tesòwà, mé ríy5 e pilimáo.

19 ɔ kipi òè: Mále víake wá gbé Yuda pός gè nà Babiloniowaoñεε. Tó wà ma kpámá, aa ma wetáε.

20 ɔ Zelemii mè: Wa n kpámáo. Dii yáma, níò zìke yá pός má ònepiwa, ríy5 bò, níò ku aafia.

21 Tó n gi mikpaimá s̄, yá p̄s̄ Dii òbm̄en̄ ke:

22 Má è wà b̄lè rí n be n̄e p̄s̄ ḡs̄ Babeli kía z̄lḡs̄one, s̄ n̄ēpīo lé me:

Gb̄é p̄s̄ nann̄opīo òn̄k̄èn̄e,
s̄ aa n fu.

N gbá v̄l̄e p̄l̄eau,
s̄ aa b̄ò n kpe.

23 Wa b̄lè rí n nāo rí n n̄ēo Babilonīne. Mpi s̄s̄ r̄ȳs̄ pilimá̄o. Babeli kíapi mé a n kú, i tes̄ w̄l̄ēe beewa.

24 J̄ Zedekia ò Zelemiīe: Nsu to gb̄e yápi mao, ké wasu n deo yáí.

25 Tó gb̄aadēo mà ma yá'ònn̄o, mé aa mò n la aa mè ò yá p̄s̄ rí òm̄e rí yá p̄s̄ má òneo oné, tó n a kee ùl̄en̄é, aa n dēe,

26 ní oné n m̄o awakpaim̄e, ké másu n gbae Yonatáa be ò ga weo yáíe.

27 Gb̄aadēpīo mò Zelemiī k̄í píi, aa yál̄alawá, s̄ a w̄emá lá kí d̄aewa pii. J̄ aai yáe oè bo, asa gb̄e yá p̄s̄ aa ò rí k̄s̄o rí kíó d̄s̄o.

28 J̄ Zelemiī ku dakpeunāo ua e wà ḡè Yelusaleũ síð. Lá wà Yelusaleũ sín ke:

39

Babilonīo Yelusaleũ sia

1 Yudāo kí Zedekia kpalablea w̄è k̄eokwi m̄o kwide guu, Babeli kí Nebukaneza mò l̄ia Yelusaleũ rí a z̄lḡs̄o.

2 Zedekia kpalablea w̄è kūedode m̄o sí̄s̄de guu, a ḡōo k̄eokwide z̄í s̄ aa a b̄íi f̄s̄.

3 J̄ Babeli kía rí a íwāo mò z̄l̄e Guo B̄leu. Asi'onki N̄ēgali Salez̄ēe kú rí guu rí Samēgaa Neboo rí z̄lḡs̄o z̄iia Saasikiũo rí Babeli kía íwa k̄nīo pii.

4 Ké Yudāo kí Zedekia rí a z̄lḡs̄o rí é màa, s̄ aa l̄èk̄s̄wa aa b̄lè rí kibe kaao, aa b̄lè w̄l̄ēe b̄leu gwá, aa Yuud̄ē d̄s̄o z̄é s̄è.

5 J̄ Babilonī z̄lḡs̄o p̄l̄e rí gb̄e, s̄ aa Zedekia l̄è Yeliko gusalalau. Aa aà k̄ù t̄àò Babeli kí N̄ebukanezawa Libla, Amata b̄usu. We à yádauaala,

6 à aà n̄ēo d̄ède aà wáa rí Yuda b̄usu kíabūo pii.

7 J̄ à Zedekia w̄é w̄l̄wi à aà yè rí m̄ōdaonao, à t̄aān̄o Babeli.

8 J̄ Babilonīo tes̄s̄ aà b̄ewa rí Yelusaleũ kp̄ēo pii, mé aa a b̄íi gb̄òo.

9 D̄ōaiō gb̄èz̄s̄o Nebuzaladā gb̄é p̄s̄ ḡs̄ w̄l̄ēuo s̄èl̄e t̄ár̄n̄o Babeli rí gb̄é p̄s̄ ḡè n̄awāo rí gb̄é k̄nīo.

10 Taaside búubūo s̄ à rí tó Yuda b̄usu we, à rí gbá w̄ēebūo rí buḡbēo ḡōo bee.

11 Babeli kí N̄ebukaneza yádl̄e d̄ōaiō gb̄èz̄s̄o Nebuzaladā Zelemiī yá musu à mè:

12 N aà s̄é, n̄ío laaid̄ōw̄a. Nsu váie k̄ēo. Lá a òne, n̄il̄i k̄ē.

13 J̄ d̄ōaiō gb̄èz̄s̄opīo rí z̄lḡs̄o z̄iia N̄ebusazebāo rí asi'onki N̄ēgali Salez̄ēe rí Babeli kía íwāo pii

14 Zelemiī s̄è b̄òò dakpeunāo ua, aa aà kpà Aikaũ né Gedalia, Safana t̄ōn̄awa, à t̄àò a be, s̄ a ku a gb̄ēo guu we.

15 Ḡōo p̄s̄ Zelemiī ku dakpeunāo ua, Dii yá'òè à mè:

16 Ge ò o Etiopi gb̄é Ebemelek̄ie,
ma Dii Z̄lḡs̄de Isailīo Lua ma mè,
má yá p̄s̄ má ò w̄l̄ēe bee musu ke,
kaalēe, i ke aafia no.

Ḡōo bee aà w̄é a sie.

Ma Dii máme má ò,

17 Ḡōo bee s̄s̄ má aà b̄o,
má aà na gb̄é p̄s̄ àl̄e víaken̄é̄ne rí ōz̄lo.

Ma Dii máme má ò.

18 Má aà b̄ōe, wa aà de rí f̄endaoo,

má aà misi ké a ma náai ví yáí.

Ma Dii máme má ò.

40

Zelemiī z̄s̄lea Mizipa

1 D̄ōaiō gb̄èz̄s̄o Nebuzaladā Zelemiī gbaea gb̄ea Dii yá'ò Zelemiipīe. A Zelemiī l̄è Lama, wà aà yè rí m̄ōdaonao, a ku Yelusaleũ z̄lḡs̄o rí Yuda gb̄é p̄s̄ w̄al̄e t̄ár̄n̄o Babelīo guue.

2 Ké d̄ōaiō gb̄èz̄s̄opīo Zelemiī è, a òè: Dii n Lua z̄èò wà yávia gūe beewae.

3 Dii mòò sa lá á òwa, asa a duunak̄èè, i aà yámao. A yáí yápi á líi.

4 N beeo mále mɔdaona polo n ɔwa gbã. Tó à kènɛ, tamanɔ Babeli, mí laaidɔma we. Tó i kènɛ sɔo, kámabo. Búsu gwa da n aɛ, gu pɔ kènɛ maa géu.

5 Ké Zelemii i dazeuo, a òè: Gé Aikaũ né Gedalia, Safana tɔ̀una pɔ Babeli kía aà ðile Yuda wéleɔ gbɛzɔɔ ũ kíi, níɔ kuaànɔ n gbéɔ guu, ge gu pɔ kènɛ píi lé. ɔ ðoaiɔ gbɛzɔɔpi kùsũakèè, à aà gbàèò.

6 ɔ Zelemii gè Aikaũ né Gedalia kíi Mizipa, ɔ a kuaànɔ we a gbé pɔ gè ní búsuuɔ guu.

Gedalia ðile
(2Kia 25.23-24)

7 Ké Yuda zígɔ ðaanaɔ ní ní gbé pɔ kú sɛuɔ mà Babeli kía mé Aikaũ né Gedalia ðile búsu ðaana ũ, mé à taaside pɔ aai tánnɔ Babeliɔ nàè a ɔzĩ, gɔɛɔ ní nɔɛɔ ní néɔ píi,

8 aa m̀ Gedalia kíi Mizipa. Netania né Isimaela kú ní guu ní Kalea néɔ Yohanani ní Yonatáao ní Tanume né Selaiao ní Netofa gbé Efai néɔ ní Maaka gbé Yezaniao ní ní gbéɔ.

9 ɔ Aikaũ né Gedalia, Safana tɔ̀una leg̀hèné ní ní gbéɔ à mè: Asu ɔoblea Babiloniɔne víakeo. A zòle wà búsuu la, í zoble Babeli kíaɛ, yá í bɔánɔ na.

10 Mapi, má gè Mizipa laɛ, mí yá'o Babiloni pɔ aa mɔ wá kíiɔne. Apiɔ sɔ à ge pɔkeke ní véɛo ní nísiɔ, í ká d̄su, íɔ ku wéle pɔ á z̄leu.

11 Ké Yuda pɔ kú Mabusú búsuu ní Amɔniɔ búsuo ní Edɔũ búsuo ní búsu páleɔ mà Babeli kía gbé k̄naɔ tò Yuda búsuu, mé à Aikaũ né Gedalia, Safana tɔ̀una ðile ní gbɛzɔɔ ũ,

12 aa b̀ búsu pɔ aa fáaaupiɔ aa sù Yuda búsuu, aa m̀ Gedalia kíi Mizipa, ɔ aa pɔ kèke maamaa ní véɛo píi.

13 Kalea né Yohanani ní zígɔ ðaana pɔ kú sɛuɔ m̀ Gedalia lè Mizipa nípii,

14 aa òè: N d̄s ké Amɔniɔ kí Baalisi mé Netania né Isimaela z̄i n deio ló? Ama Aikaũ né Gedalia í ní yá sio.

15 ɔ Kalea né Yohanani ò Gedaliaɛ asii guu Mizipa à mè: To mà ge Netania né Isimaelapi ðɛ. Gbèe aɔ a yá d̄so. Bóyái r̄yɔ to aà n de, Yuda pɔ káaaar̄ziɔ í fáaa pii? Yuda k̄naɔ midɛɛ.

16 ɔ Aikaũ né Gedalia wè Kalea né Yohananiwa: Nsu yápi kɛo, ɛɛ níle d̄o Isimaelawa.

41

Gedalia ðɛa

1 Wépi mɔ soplade guu ɔ Netania né Isimaela, Elisama tɔ̀una m̀ ní gbɛɔn kwio, aa Aikaũ né Gedalia lè Mizipa. Kía buie, mé kía iwae. Gɔɔ pɔ aale poble Mizipa we sãnu,

2 ɔ Isimaelapi ní gbɛɔn kwi pɔ kuaànɔɔ f̄le Aikaũ né Gedalia, Safana tɔ̀una lè ní f̄ndao, aa gbé pɔ Babeli kía aà ðile búsu gbɛzɔɔ ũpi ðɛ.*

3 Isimaelapi Yuda pɔ kuaànɔ Mizipa weɔ ðèðe píi ní Babiloni zígɔ pɔ kú weɔ.

4 Ké a gu ðb, gbèe Gedalia ðɛa yá d̄s ḡiao,

5 ɔ gbɛɔn basiiɔɔ b̀ Sikaũ ní Siloo ní Samalio. Gbépiɔ ní lekána wà, aa ní p̄kasaɔ ga kèkè, aa ní m̄ lili kpélekepele, aale gé Dii ua ní p̄wentio ní tulaletio.

6 ɔ Isimaela f̄le Mizipa, àle gé dairile ní ɔɔbo. Ké à kà ní kii, a òné: A mɔ wà gé Aikaũ né Gedalia kíi.

7 Ké aa gé wéleu, ɔ Isimaela ní gbé pɔ kuaànɔ ní kòlokpakpa, à ní ká l̀ò'eu.

8 A mɔ lè an gbɛɔn kwio ò Isimaelaɛ: Nsu wá ðèðe, asa wa mase ní naao ní nísiɔ ní z̄so ùle s̄ue. ɔ à ní tó we, í ní ðèðe ní ní gbéɔ.

9 L̀ò pɔ kí Asa ȳɔ gɔɔ pɔ àle z̄ika ní Isailiɔ kí Baasao ɔ Isimaela gbé pɔ à ní ðèðepiɔ kàu Gedalia pɔ sae. L̀òpi ɔ Isimaela gbé pɔ ḡagaɔ kàu páup̄au.

10 ɔ Isimaela gbé pɔ aa ḡé Mizipaɔ kùkù píi, kía nenɔɛɔ ní gbé pɔ ðoaiɔ ðaana Nebuzaladã Gedalia ðile ní ðaana ũ aa ḡé weɔ, ɔ à ðàzeu àle tá Amɔniɔ búsuu.

11 Ké Kalea né Yohanani ní zígɔ ðaana pɔ kuaànɔ yāvái pɔ Isimaela kè mà pii,

12 aa ní gbéɔ sèle pii, aa gè z̄ikai ní Isimaelapio. Aa aà lè ikalekii z̄ɔɔ pɔ kú Gabaɔɔ sae.

13 Ké gbé pɔ aa kú ní Isimaelaɔ Yohanani ní zígɔ ðaana pɔ kuaànɔ è, an pɔ kèna.

14 ɔ gbé pɔ Isimaela ní kùkù Mizipapio Isimaelapi tò we, aa tá Yohanani kíi.

15 ɔ Isimaela ní a gbɛɔn swaaɔɔ piliwá, aa tilè wà tá Amɔniɔ búsuu.

16 Yohanani ní zígɔ ðaana pɔ kuaànɔ Mizipa gbé k̄napis̄i Isimaelawa Gedalia ðɛa gbɛa, aa ní séle, z̄ígɔɔ ní nɔɛɔ ní néɔ ní kía nɔɔ gwana pɔ à s̄ur̄n̄ ní Gabaɔɔɔɔ,

17 ɔ aa ðàzeu aa zè Kimat̄ pilakii pɔ kú Beteleũ sae. Aale tá Egipi,

18 ké aale bàale Babiloniɔne yáí. Aale víakené, asa Isimaela Gedalia pɔ Babeli kía aà ðile búsu ðaana ũ ðɛɛ.

* 41:2 2Kia 25.25

42

Zelemii wabikea Diiwa Yudaɔne

- 1 ɔ Kalea né Yohanani ní Osaia né Azaliao ní zígɔ ɔbaanao ní gbé kɔniɔ néfɛnen gbɛzɔɔ pii gè
- 2 anabi Zelemii lè aa òè: Yá pɔ wále gbeama ma, ní wabikewɛe Dii n Luawa ní gbé kɔnae beeo pii. Wá dasi yáa, wá gbé pɔ wa gɔɔ sa wá bílao lá ní è wá síe beewa.
- 3 Wabike Dii n Luawa aá zé pɔ wá sé ní yá pɔ wá keo owɛe.
- 4 ɔ anabi Zelemii òné: Má mà. Má wabikeé Dii á Luawa lá á òwa. Yá pɔ a wèwá pii má oé. Má gí yáe oiéo.
- 5 ɔ aa ò Zelemiie: Lá Dii n Lua su one wá ke, tó wi zikewá piio, Diipi mé aɔ de wá seelade stande náaide ù.
- 6 Yámaa ge a vāin nò, wá zike Dii wá Lua pɔ wále n zí yágbɛaiwá yáwa, ké wá e wàò aafia, asa wá zike Dii wá Lua yáwae.
- 7 Gɔɔ kwi gbea Dii yá'ò Zelemiie.
- 8 ɔ á Yohanani ní zígɔ ɔbaana pɔ kuaanɔɔ sisi ní gbé kɔniɔ néfɛnen gbɛzɔɔ pii.
- 9 A òné: Dii Isailio Lua pɔ a ma zí yágbɛaiwá mè:
- 10 Tó a gɔ zɔle búsupiu la, má á zedɔ, má á fuangbao, má á gba gbáa, má á gbooo, asa ma pɔ yá pɔ má yáwá yáie.
- 11 Asu vlake Babeli kía pɔ á aa vīa vīeo. Asu vlakeɛo, asa máo kúanɔe. Má á suaba, mí á bɔ aa ɔzī. Ma Dii máme má ò.
- 12 Má wɛnadɔé, Babeli kía i á wɛnagwa, i ea á búsu ɔaaé.
- 13 Tó a su mè á Dii á Lua yámao, á zɔle búsu lao,
- 14 tó a su mè aawo, wá tá Egipie, we wáɔ kuu, wá kɔ'e ní zíoo, wá zī kuu mao, nɔana a káwáguo,
- 15 too, à ma yáma Yuda kɔnao. Ma Dii Zígɔde Isailio Lua ma mè, tó a gí ta Egipi, a ge zɔle we,
- 16 fɛnda pɔ ále vlakeè mé a á le Egipi we, nɔana pɔ ále leeleke a yá musu a káágué, í gaga we.
- 17 Gbé pɔ aa zé ní Egipi tao wá ge zɔle weɔ, wa ní dede ní fɛndaoe ní nɔanao ní gagyáo. An gbɛe a bɔo, aa bɔ yá pɔ má yámá fòouo.
- 18 Ma Dii Zígɔde Isailio Lua ma mè, lá ma pɔfɛ ní pɔkúmao bɔbɔ Yelusaleúdeɔwa, màa má pɔkúmaɔbɔwá, tó a ta Egipi. A gɔ gbékabɔ ù, sɔkɛngu pɔ ù, láainpɔ ù, láanipɔ ù, mé á wesi gue beele bau loo.
- 19 ɔ Zelemii mè: Yuda kɔnao, Dii òé asa ta Egipio. Aɔ dɔ sáasá ké má òé gbān we,
- 20 ma mè a zá yáwa, ále ázla kaikɛe. A ma zí Dii á Luawa, a mè mà wabikewáé, yá pɔ a omɛe má oé, á ke piie.
- 21 Ma yá pɔ Dii á Lua ma zì òé gbā, kási i swáseio.
- 22 Aɔ dɔ sáasá ké wa á dede ní fɛndaoe ní nɔanao ní gagyáo gu pɔ á ye gé zɔleuiipi.

43

Yudaɔ taa Egipi

- 1 Ké Zelemii yápi ò gbépiɔne pii a làa, yá pɔ Dii ní Lua aá zìomápi,
- 2 Osaia né Azalia ní Kalea né Yohanani ní waladeɔ pii ò Zelemiie: Ee níle to. Dii wá Lua i n zí ò owɛe wásu gé zɔlei Egipioo.
- 3 Nelia né Baluku mé n swáfɛwɛe, ké à wá na Babiloniɔne ní ɔzī, aai wá dede ge aai táwanɔ Babeli.
- 4 ɔ Yohanani ní zígɔ ɔbaanao ní gbé kɔniɔ i Dii yámao, aai gɔ Yuda búsuuo.
- 5 ɔ Yohanani ní zígɔ ɔbaanapio Yuda kɔna pɔ aa bò búsu pɔ aa fàaa u aa sù Yuda búsuuo sɛle pii aa dàzeu,
- 6 gɔeɔ ní nɔeɔ ní néɔ ní kía nenɔeɔ ní gbé pɔ ɔbaio gbɛzɔɔ Nebuzaladá ní tó ní Gedaliao ní anabi Zelemiio ní Nelia né Balukuɔ.
- 7 Aai Dii yámao, ɔ aa tà Egipi e Tapanesi.*
- 8 ɔ Dii yá'ò Zelemiie Tapanesi we à mè:
- 9 Gbé gbɛneɔ sɛle ge ní vīlevīle biliki pɔ kpáleaɔ guu Falaɔɔ be kpɛle Tapanesi la Yudaɔ wáa,
- 10 ní oné ma Dii Zígɔde Isailio Lua ma mè, má a zɔblena Babeli kí Nebukanɛza sisi, mí aa kpalabaa kpále gbe pɔ má vīlepiowa. ɔme a zwáakpe ɔ gbépiɔ musu.
- 11 A ma léle Egipiwa, ɔ gbé pɔ má ðile aa gagaɔ gaga, gbé pɔ má ðile wá ní kúkú zìzɔ uɔ, wa ní kúkú a ùe, mé gbé pɔ má ðile wá ní dede ní fɛndaoɔ, fɛnda wa ní dedeɔ.

* 43:7 2Kia 25.26

12 A tes5 Egipi táakpewa aa tékú, i táapió séle taò. Lá podána i a p3ó kákaala, màa Babeli kía a Egipi búsu p3ó kákaala, a ta aafiae.

13 A taté kpé p3ó kú Egipi gbèpeleó wíwi, i tes5 Egipi táakpewa.

44

Yáyiaa táagbagbanaowa

1 Yáe bee dède Zelemiiwa Yuda p3ó kú Egipió yá musu, gbé p3ó kú Midolió ní Tapanesio ní Mefisio ní Egipi búsu geomidokii oió.

2 Ma Dii Zíg5de Isailio Lua ma mè, a yá p3ó má yia Yelusaleú ní Yuda wéleowa è píi. A g3ó bezia ú gbā, gbèe ku weo

3 vái p3ó wélepideó kè, aa gè tulaletikátea dii p3ó ápió ge á dezió d5o3ne aa kùlené, 5 aa ma p3ó fèlemee yáí.

4 Mio a zòblena ánabio z1wá m3om3ó, aai me ásu yábèe p3ó má zaupi keo.

5 3 i swáse a ma yámào. I miké á väikeawao, i tulaletikaa téa dii páleone too.

6 3 ma p3é ní p3ókúmao b3b3o Yuda wéleó ní Yelusaleúowa e aa g3ó bezia gii ú lá á d5 gbāewa.

7 Ma Dii Lua Zíg5de Isailio Lua ma mè, b3yái ále yáz3ó i áziae á ázia midei? A Yuda g3ee ge n3ee ge née ge y3minae a g3ó.

8 Ale ma p3ó fèlemee ní á p3ekao. Ale tulaletikatea dii pálepi3ne Egipi la, gu p3ó a m3ó z3leu. A ázia dede a yáí, i g3ó láaip3ó ú ní láanip3óo dúnia bui píie.

9 Vái p3ó á dezió kè á búsu ní Yelusaleú zea3 guuo ní á k3áo ní ní na3ó ní ápió ní á na3ó sáágu yá?

10 E ní a gbáo i ázia busao, á ma vía vío. I te ma ikoyá ní yá p3ó má díle á dezi3ne3zio.

11 Ayámeto ma Dii Zíg5de Isailio Lua ma mè, ma zeó má mikpelié, mí yáyiawá má á míon35 ápiie.

12 A Yuda k3na p3ó a ze ní sua Egipi lao, 5 a su lao, lakdi 5 á gagau ápii. Fènda ní noanao a nefènen gbèz3ó dede, aai g3ó gbékabó ú, s3kèngu p3ó ú, láaip3ó ú, láanip3ó ú.

13 Má á gbé p3ó kú Egipió wetá ní fèndao ní noanao ní gagyáoe, lá ma Yelusaleúde3 wetáwa.

14 Yuda k3na p3ó m3ó z3le Egipie a b3o. A e ea ta Yuda búsu p3ó ále a beekuo. A tá weo, sema á gbé p3ó sú b3kii è báasio.

15 3 g3ee p3ó aa d5ó ní n3ee i tulaletikatea dii pále3ne3ó ní n3ee p3ó káaaa we dasidasio ní Yuda p3ó aa ku Egipi ní Patelosipio ò Zelemii:

16 Wá yá p3ó ní òwèe ní Dii t3opi sio.

17 Yá p3ó b3ó wá léu pii 5 wá ke, wá tulaletikatea luabe n3ee k3iae, wí ít3lewá, lá wápió ní wá dezió ní wá k3áo ní wá gbáade3 kè Yuda búsu ní Yelusaleú zea3uwa. G3ó bee p3blea diwázie, wále namable, mé vái i wá leo.

18 Za g3ó p3ó wa tulaletikaa téa luabe n3ee kíapie tò, wále ít3lewá b3o, p3pii lé késawáe, fènda ní noanao lé wá dede.

19 3 n3ee mè: Ké wále tulaletikatea luabe n3ee kíapie, wále ít3lewá, wále káa keè lá aà taawa, wá kè wá z3ó lé sai n3ee?

20 3 Zelemii ò g3ee ní n3ee p3ó lé yázásiwa3ne à mè:

21 Tulaleti p3ó ápió ní á dezió ní á k3áo ní á gbáade3ó ní á búsu de3ó kátea Yuda wéle3 guu ní Yelusaleú zea3 guuo yá d3ó Diiguó lé? Diipi i láasookewáó lé?

22 Ké Dii kpása ní á väikeao ní tè yá p3ó á kè, a yáí á búsu g3ó bezia gii ú, gbèe ku we b3o, à g3ó láaip3ó ú lá á d5 gbāewa.

23 Lá a tulaletikátea a duunaké Diié, i aà yámào ge aà ikoyá ge aà yádileao, i aà 3ton3ókii gwao, a yáí à yám3ié lá a g3ó gbāewa.

24 3 Zelemii ò n3e3ne ní gbé kíni3ó à mè: A Yuda p3ó á kú Egipi lao, à Dii yáma.

25 Dii Zíg5de Isailio Lua mè ápió ní á n3ee a legbè, 5 a z1kèwá a mè á lé p3ó á kè luabe n3ee kíawa fiaboèe. A mè á3ó tulaletikáe téa, í3ó ít3lewáe. Too, à lé p3ó á kèwá fiaboè! A z1ke lé p3ó á gbèewa!

26 N beeo à ma yáma, á Yuda p3ó á kú Egipi3ó! Ma Dii ma mè, má sí ní ma z3ókeo, á Yuda p3ó á kú Egipi3ó, á gbèe a ma t3ó sí à gbasa me á sí ní Dii Lua kua3o b3o.

27 Mále wéteázi ke má väikeé yáie, i ke maakeáé yáí no. Wa á Yuda p3ó á kú Egipi3ó dede ní fèndaoe ní noanao è á ge mide ápii.

28 Gbè p3ó aa b3ó fènda léz1, aa b3le Egipi aa ta Yuda búsu3ó aao bílao, Yuda k3na p3ó m3ó z3le Egipi3ó i d3ó sa gbé p3ó a yá kú, t3ó mapi ge amp3one.

29 Ma Dii ma mè seela p3ó a to á3ó d3ó ké yá p3ó ma mè má y1awá gue beeu kuen ke:

30 Ma Dii ma mè má Egipi3ó kí Fala3ó 3fela na aà ibee p3ó lé aà wee a 3zle, lá ma Yuda3ó kí Zedekia ná a ibee Babeli kí Nebukaneza p3ó lé aà wee a 3z1wa.

45

Baluku yá

1 Nelia né Baluku yá pɔ́ ʼanabi Zelemii ɔ̀e kɛ̀ láu. A gbea ʼ5 Zelemii yá bee ɔ̀è Yudaɔ́ kí Yoakiü, Yosia né kpalablea wɛ̀ sɛ́iʼsɛ́de guu.

2 Dii Isailiɔ́ Lua mé yápi ɔ̀ne Baluku.

3 Ni me waiyoo mpi, Dii yá'la káfinɛ n yá'ʼsmaue, ríle aukɛ e n kpasa, ríle ʼampakli eo.

4 Dii mè mà onɛ á pɔ́ pɔ́ á bò wíwi, í pɔ́ pɔ́ á t̄̀ wole, baa bùsu búu guu.

5 Yázɔ́ɔ́ ríle wɛ̀le nzlaea? Nsu wɛ̀leɔ, asa Diipi mè á yámɔ́ gbépiie, ama gu pɔ́ n gɛu píi, á n misie. Dii mé ɔ̀.

46

Yá pɔ́ a Egipiɔ́ le

(Isa 19.1-25, Eze 29.1-32.32)

1 Dii yá'ò ʼanabi Zelemiie buiɔ́ yá musu à mè:

2 Egipi pɔ́n la. Yá pɔ́ Dii ɔ̀ Egipiɔ́ kí Falaɔ́ Neko zígɔ́ɔ́ musun ke, gɔ́ɔ́ pɔ́ Babeli kí Nɛbukaneza ziblémá Uflatai Kaakemi sae, Yudaɔ́ kí Yoakiü, Yosia né kpalablea wɛ̀ sɛ́iʼsɛ́de guu.

3 A á sɛ̀ngbaɔ́ keke,

a zɔ́ rí a nénao,

í gɛ́ zú.

4 A ʼaasina ká sɔ́ɔ́ne, í di rí kpe.

A m̀ò fùɔ́ kpákpa, í ze d̀ɔ́d̀ɔ́,

à m̀ò ulaɔ́ dada, í á s̀snaɔ́ leke.

5 Bó mále e wei?

Má è vía rí zígɔ́ɔ́ kù,

aale p̀ɔ́bɔ́zákɛ,

wá ziblémá, aale tilɛ,

aale rí kpe gwao, vía p̀ɔ́ liaarizi.

Dii mé ɔ̀.

6 Gbé kásakasa i e bàaleɔ,

gbé gbáa i e b̀ò.

Aale gɛ̀mb̀le, aale kwé

Uflata sae gugbántoo oi.

7 Deɔ́ mé lé fele lán Niiliwa kee,

aale zãampapa lán í zɔ́wai?

8 Egipiɔ́ne! Aale fele lán Niiliwa,

aale zãampapa lán í zɔ́wa,

aale me: Wá fele da dúniaae,

wí wéleɔ m̀ɔ́nz̄́ rí gbé p̀ɔ́ kúuɔ.

9 S̄deɔ́, à dazɛu!

Zikasɔ́godeɔ́, à gofi s̄ɔ́s̄ɔ́!

Zígɔ́ɔ́, à b̀ɔ́ rí táo!

Etiopiɔ́ rí Libiiɔ́ sɛ̀ngbao k̄ta,

Ludiɔ́ sá k̄ta, aale ká.

10 Gɔ́piá Dii Lua Zígɔ́de p̀ɔ́e,

t̄́sia aà ibɛɔ́wa gɔ́e.

Fɛ̀nda a yémemiríngu à t̄́ rí auo,

asa Dii Lua Zígɔ́de sa'oa ví

Uflata sae gugbántoo oi bùsuue.

11 Egipiɔ́, à gɛ̀ b̀ò ɛ̀sɛ̀ wɛ̀le Galada!

N beeo á ɛ̀sɛ̀keke p̄ae,

á gyá a k̄éwáo.

12 Buiɔ́ ma lá wá widàwá,

á pelemboa wii a li dúniaa.

A ḡsaɔ́ kpákpak̄sa,

aai kwe sik̄sa.

13 Yá pɔ́ Dii ɔ̀ ʼanabi Zelemiie Babeli kí Nɛbukaneza m̀ɔ́a léleí Egipiwa musun ke:

14 A yáe bee o Egipiɔ́ne,

à a kpàwake Midoli rí Mɛfisio rí Tapanesio.

A oné aa sɔukɛ aa zɪ'ɔpoo,
asa zɪ lé ní saedeɔ bleɛ.

¹⁵ Bɔyái á nɛgɔnaɔ wɔlleai?

Aai fɔ fɛleɔ, Dii mé ní né.

¹⁶ Aa gɛnalele aa kpákpakɔa,
aa mɛ, fɛle wà ta wá gbéɔ káí,
wà bàale gbáamɔnedeɔ fɛndaɛ,
wà ta wázɪa búsuu.

¹⁷ A tókpa Egipiɔ kí Falaɔɔɛ,
Zɔade pɔ à azɪa góikè.

¹⁸ Lá á Taboo dɔ gbɛsɪsɪ ú,
mé á Kaameli dɔ ísɪa saɛ,
ní ma kuaɔ, màa á ibɛɛ mɔa sea vío.
Ma Kía pɔ ma tɔn Dii Zígɔde máme má ò.

¹⁹ A Egipiɔ, à á pɔɔ naaa.

Wa á kúkú wà táánɔɛ.

Wa tesɔ Mefisiwa à gɔ bezia úɛ,
gbɛɛ aɔ ku we ɔo.

²⁰ Egipi de lán zununu kefenawaɛ.
Fiona a bɔ gugbántoo oi, i mɔ pɛwà.

²¹ Zígɔ pɔ Egipiɔ fɪabònɔ
de lán zunɛbɔɔ mekpaaɔwae.
Aa kpekpa, aai tíle sánu,
aa fɔ ze gíɔ,

asa yámɔnɛgɔɔ mé ká,
an íadamagɔɔ mé pɪla.

²² Egipiɔ bà kpáí lé lán mlɛwa,
an ibɛɛɔ lélemá ní gbáao,
aa sumá ní mɔɔɔ lán yáawɛnaɔwa.

²³ Ma Dii ma mɛ,
baa ké Egipi zígɔɔ kpa
lán líkpe sisi pɔ wa fɔ gɛuowa,
wa ní kwéɛ.

Asa an ibɛɛpiɔ dasi de kwaɔla,
wa fɔ ní naoo.

²⁴ Wa Egipiɔ na gugbántoodepiɔne ní ɔzɪɛ,
wi widamá.

²⁵ Ma Dii Zígɔde Isailiɔ Lua ma mɛ má Tebesi táa Amɔni wetá ní Falaɔɔɔ ní Egipiɔ ní ní táa kɪniɔ
ní ní kíaa. Má Falaɔɔ ní gbé pɔ aa aà náai vío wetá,

²⁶ mí ní na Babeli kí Nebukaneza ní aà zòblena pɔ aale ní wɛɔne ní ɔzɪ. A gbɛa wa ea wàɔ ku we
lán yáawa. Ma Dii máme má ò.

²⁷ Ma zòblena Yakɔbu buiɔ,
ásu to vía á kúo.
Isailiɔ, ásu bílikɛɔ,
asa má á bɔ búsu zázáu,
á buiɔ ɔ má ní sí zòblewa.

Yakɔbu buiɔ ea aao ku kílikili dɔdɔa,
gbɛɛ a to vía ní kúo.

²⁸ Ma zòblena Yakɔbu buiɔ,
ásu víakɛɔ, asa má kúánɔɛ.

Bui pɔ ma ɔzɔ́ázi ní guuɔ
baa tó ma buipiɔ míɔnzɔ,
má á míɔnzɔo.

Ama á bɔ páo fá!*

Má á swágaga a zéwae.

* 46:28 Zel 30.10-11

47

Yá p̄s a Filit̄e le

(Isa 14.29-32, Eze 25.15-17, Yoē 3.4-5, Am̄ 1.6-8, Sof 2.4-7, Zkl 9.5-7)

¹ Dii yá'ò ànabi Zelemiiē Filit̄e musu e Falaṣo àò gé lélel Gazawa à mè:

² Dii mè:

I b̄s gugb̄antoo oi,

àle su lán swa paawa.

Ipi dà b̄sua ní p̄s p̄s kú a guuṣ,

à dà w̄léṣla ní gb̄é p̄s kúuṣ p̄ii.

W̄ale wiile,

b̄sude le búbuape nípii,

³ ibeṣo s̄s gb̄aa bàalek̄s̄fi yáí

ní s̄s̄goṣ wuluu t̄oṣlelualuaa yáio.

Maeṣ ea su ní néṣ séleio,

ké an ḡásí ḡs̄ d̄b̄l̄oṣ yáí.

⁴ Filit̄e kea kélekele goṣ mé kà,

wa gb̄é p̄s aal d̄o Tiideṣ ní Sid̄s̄dele k̄napiṣ m̄iṣnz̄e.

Dii mé a Filit̄e ásooke,

i Keleti b̄sude p̄s ḡs̄piṣ d̄eṣnz̄s.

⁵ Gazadeṣ ní mi b̄o,

Asekelonideṣ le ḡs̄ kpaaūa.

Gusalala gb̄é k̄nnaṣ,

á àz̄la lili e b̄oṣ ní?

⁶ A' a Dii f̄enda, r̄iȳs̄ z̄ew̄eṣ b̄oṣ ní?

S̄oṣ n k̄p̄eú! Káma bo! Ze màa le!

⁷ Dii mé f̄endapi dàu, kpelewa a ke à z̄eí?

A d̄ile f̄endapie aà ȳm̄emi Asekelonideṣ ní ísialedeṣgue.

48

Yá p̄s a M̄abuṣ le

(Isa 15.1-16.14, 25.10-12, Eze 25.8-11, Am̄ 2.1-3, Sof 2.8-11)

¹ Dii Z̄iḡs̄de Isaiiṣ Lua yá'ò M̄abuṣ musu à mè:

Waiyoo, wà Nebo ásookè.

Wà Kiliataiṣ s̄i wà a gb̄éṣ k̄k̄k̄,

wà ní m̄eewiadeṣ k̄k̄, aa ḡs̄ bíli guu.

² M̄abuṣ íand̄aa v̄í bo,

wà lek̄p̄aaínt̄zi Eṣeb̄s̄ wà mè:

A m̄o wà ge buipi dúuz̄s̄.

A Mad̄eṣmedeṣ s̄s̄ á le a ḡs̄ kpaaūae,

wi péwá ní f̄endaṣ.

³ Olonaiṣdeṣ wii ma d̄o:

Wà wá d̄eṣnz̄s̄! Wà wá ké dúuduu!

⁴ Wà M̄abuṣ dúuz̄s̄,

an néf̄eṣenaṣ oṣo ma d̄o.

⁵ Aale wiipe, aale Luiti s̄l̄s̄ kú,

aale búbuape, aa p̄ila le gé Olonaiṣ.

⁶ A bàale! A áz̄la mibok̄i w̄eṣle,

íṣ ku gb̄áau lán s̄eṣ z̄aa'ínawa.

⁷ Lá a á yákeṣ ní á àizeṣ náaikè,

a yáí wa á k̄k̄k̄i,

wi táánṣ b̄usu páleu ní á k̄iaṣ

ní á táa Kem̄s̄io ní a gb̄agbanaṣ.

⁸ Gudena a léle á w̄léṣwa píie,

á w̄léṣe a b̄o.

Wa guzule ṣ̄ok̄pae,

wi gusalala dúuz̄s̄,

asa Dii mé ò.

⁹ A ḡás̄laṣ kpa M̄abuṣwa

aa vua taò,

asa an wéleᵛ gᵛ beziaᵛ ùe,
 gbēe aᵛ ku a kee guu ɔᵛ.
 10 Gbᵛé pᵛ 1 zikᵛe Diiᵛé n̄ zigbiaoá láaipᵛe.
 Gbᵛé pᵛ gī gbēdei n̄ a fēndaoá láaipᵛe.

11 Mᵛabuᵛ ku dᵛdᵛa za n̄ èwaasogᵛᵛ,
 aa zᵛleae mèᵛᵛᵛ lán wᵛwa dāa guu.
 Wi n̄ lile wà n̄ ká dāa páleu yāao,
 wi n̄ bᵛle wà tārīnᵛ bᵛsu páleuo.
 Aa na e tiaᵛ, an gī i lileᵛ.

12 A yáí ma Dii ma mè a gᵛᵛ lé mó
 ké mà dàalekulenaᵛ zímá,
 aai n̄ dàapiᵛ lé kúle aa n̄ bᵛleu,
 aai gbasá n̄ dàapiᵛ wíwi.

13 Wí a Mᵛabuᵛ kᵛ Kemᵛsi yá musuᵛ,
 lá wí Isailiᵛ kᵛ Beteli pᵛ aa aà náaikᵛé yá musuwa.

14 Mᵛabuᵛ, kpelewa á e o
 neᵛgᵛn̄ zīkan gbāaᵛn̄ á ùi?

15 Wa si Mᵛabuᵛ wéleᵛu wà n̄ dᵛᵛnzᵛe,
 an èwaaso maaᵛ i gaga gbēdeᵛdeᵛa guu.
 Kia mé ò, aà tᵛn̄ Dii Zigᵛde.

16 Mᵛabuᵛ kea kélekele káikᵛ,
 wa yáiyamá zezesaie.

17 A bui pᵛ á liaañziᵛ
 n̄ á gbᵛé pᵛ a n̄ tᵛ màᵛ píi
 à ázia gbᵛgbᵛé n̄ yáí,
 í me an gopana gbāa láa,
 an kpala gawi kᵛ'è.

18 Dibᵛdeᵛ à á kúki gawide to we,
 í pila zᵛle bᵛsuu.
 Asa Mᵛabuᵛ káalenaᵛ lé mó léleiwá,
 aa á wéle bᵛideᵛ gboᵛe.

19 Aloeedeᵛ, à zᵛ zᵛ sae àᵛ gudá,
 íᵛ gᵛe n̄ nᵛe pᵛ aale kᵛsᵛ fáᵛ la
 àᵛ me, à kᵛ kpelewa ní?

20 Wí Mᵛabuᵛ kᵛ, wà n̄ dúuzᵛe.
 A wiile! A búbuape,
 í oné Aanᵛ sae we,
 wà Mᵛabuᵛ míᵛnzᵛe.

21 Lua yákpalekᵛé n̄ gusalaladepiᵛe,
 Olonadeᵛ n̄ Yazadeᵛ n̄ Mefaadeᵛ

22 n̄ Dibᵛdeᵛ n̄ Nebodeᵛ n̄ Bediblataiᵛdeᵛ

23 n̄ Kiliataiᵛdeᵛ n̄ Begamuludeᵛ n̄ Bemᵛonadeᵛ

24 n̄ Keliodeᵛ n̄ Bᵛzeladeᵛ
 n̄ Mᵛabuᵛ bᵛsu wéleᵛ píi,
 a pᵛ pᵛ kᵛ káíᵛ n̄ a pᵛ pᵛ kᵛ zàᵛ.

25 Wà Mᵛabuᵛ gbāa kᵛ'è,
 wà n̄ gāsa wíwi.
 Dii mé ò.

26 Mᵛabuᵛ kuabīi Diiwaᵛ.
 A ikakané,
 aa léle n̄ pisi guu blatau,
 aa gᵛ láanipᵛ ù.

27 I Isailiᵛ láanikeᵛ yāa nolo?
 Tó ále n̄ yá'ò,
 ilíᵛ mikéné déᵛdeᵛ
 lán kpáí wa kᵛwao lé?

28 Mᵛabuᵛ, à á wéleᵛ to we,

í ge ̀̀ ku gbet̀̀̀
lán bá p̀́ í né da wewa.

²⁹ Wa M̀́abu ỳ̀̀ ỳ́m̀́,
an k̀́amai r̀́ r̀́ zazao k̀̀ z̀́i.
Aa zlasca lesi r̀́ íand̀́o v̀́,
wala m̀́ l̀́ r̀́ é r̀́ s̀́ guu.

³⁰ Ma Dii ma m̀̀,
m̀́ r̀́zla sea lesi d̀́, k̀́asi p̀́e,
an ỳ́b̀́e lí gbesuo.

³¹ Ayameto m̀́le ̀́́́ M̀́abu,ne,
m̀́le wiipe r̀́ ỳ́ musu,
m̀́le búbuape Kilalesede,ne.

³² M̀́le ̀́́́ Sibema v̀́ebu,ne,
ma wiipi de lán Yazese, p̀́wa.
Sibema g̀́na ̀́t̀́ ỳ́a e ísialei
e à g̀̀ k̀́ Yazewa.

̀́ gb̀́kaalena m̀̀ l̀́e
a v̀́e k̀́ p̀́ m̀́wa.

³³ Ẁ́ p̀́na r̀́ yaal̀́o b̀́
M̀́abu kaa, r̀́ r̀́ bua.
M̀́ t̀́ v̀́e l̀́ b̀́ a f̀́k̀i bo,
gb̀́e l̀́ ̀́z̀́ v̀́ewa r̀́ wiio bo.
Wii d̀́, k̀́asi p̀́na wii no.

³⁴ An wii d̀́ za Eseb̀́ e Eleale r̀́ Yaazao,
za Zoaa e à g̀̀ p̀́ Olonaiũ r̀́ Egala Selisiaowa,
asa baa Niũliũ í b̀́ b̀́e se.

³⁵ Gb̀́e p̀́ aai sa'o gulesbwa,
aai tulaletikatea r̀́ dii,ne,
m̀́ r̀́ mid̀́ M̀́abu búsuu.
Ma Dii m̀́me m̀́ ó.

³⁶ A ỳ́i ma ǹ́se l̀́ ̀́́́ lán kule'wa M̀́abu,ne,
ma ǹ́se l̀́ ̀́́́ lán kule'wa k̀́ Kilalesede,ne,
asa an àizee p̀́ aa ǹ́aa g̀́zeae.

³⁷ An baade migbaa l̀́,
aa r̀́ lek̀́na ẁ́,
aa r̀́ ̀́ lili r̀́pi,
aa zẁ́nkasa, d̀́d̀́ r̀́ pi.

³⁸ M̀́abu l̀́ búbuape
r̀́ kp̀́e musu pii r̀́ r̀́ g̀́a, pii,
asa ma r̀́ wiwi
lán ta p̀́ gb̀́e yeiowa.

Ma Dii m̀́me m̀́ ó.

³⁹ Bili M̀́abu k̀́, ̀́ aale wiipe,
aale kpekpa r̀́ wio.
M̀́abu g̀́ lánip̀́ u,
s̀́k̀ngu p̀́ u gb̀́e p̀́ liaarzi,ne.

⁴⁰ Ma Dii ma m̀̀:
A gwa, ẁ́le ỳ́akpa M̀́abu,la,
ẁ́ kúu'ò l̀́ sumá.

⁴¹ Wa l̀́le Keliowa,
wa ẁ́le bíide, sí.
Zi bee s̀́ a k̀́ M̀́abu neg̀́na,gu
lán ǹ́e p̀́ l̀́ ne'i ẁ́ẁkewa.

⁴² Wa M̀́abu m̀́nz̀́,
an bui a, ku bo,
k̀́ aa kuabia ỳ́i.

⁴³ Ma Dii ma m̀̀, M̀́abu,
ỳ́p̀si r̀́ eo r̀́ baio l̀́ á dá.

44 Gbé pɔ lé bàale yāpāsīpiɛɔ zu ɛue,
mé bai a gbé pɔ bɔ ɛpi guu kú,
asa má tó Mɔabuɔ wɛtāgɔɔ kaɛ.

Ma Dii mámɛ má ò.

45 Olo'olobonaɔ yèɛɛ làa,
aale mikpakú wɛɛɛ ɛsebɔ uei,
ɔ té fɛle ɛsebɔ,

télepiɔ bɔ kí Siɔ wélepiu,

àle kú Mɔabuɔ miwa,

àle kú zɔakanapiɔ dɔwa.

46 Waiyoo á Mɔabuɔ!

Kɛmɔsi gbàgbanaɔ míde!

Wá á nɛgɔɔ kùkù zìzɔɔ ù,

wá á nɛnɔɔ náaa wá tárɔɔ.

47 Ma Dii ma mɛ gɔɔgbɛzází

má su ní Mɔabuɔ ní pá ziu.

Lá yá a zɔle Mɔabuɔwan we.

49

Yá pɔ a Amɔniɔ le

(Eze 21.28-32, 25.1-7, Amɔ 1.13-15, Sof 2.8-11)

¹ Amɔniɔ yá musu Dii mɛ:

Isailiɔ nɛgɔɔ vɔlo lé?

Aa túbiblenɔɔ vɔlo lé?

Akea táa Mɔbku gɔ Gada búsu víi?

Bóyái aa gbàgbanaɔ ku a wéleɔui?

² Ma Dii ma mɛ,

a gɔɔ lé mɔ kɛ má kúkua dɔ

Amɔniɔ mɛɛwía Labawa,

i gɔ bezia ù.

Isailiɔ i tesɔ a zɔɛwíawá,

aai gbé pɔ ní yáapiɔ ya sɔ.

Ma Dii mámɛ má ò.

³ ɛsebɔdeɔ, à wiile,

asa Ai káaleɛ.

Labadeɔ, à búbuape,

í zwánkasaɔ kákaála,

í ázia gbɛgbɛ,

à bàabáabo á wéle bíidepiu,

asa wa Mɔbku séle tað sánu

ní a gbàgbanaɔ ní ní kíawɛ.

⁴ Bóyái ále íanadá

á guzule táaedeɔ yá musui?

Pɔɔbɔzakɛnaɔ, i á àizɛɛ náaikɛ

à mɛ: Deɔ mé aa fɔ lélewái?

⁵ Ma Dii Lua Zígɔde,

má tó bui pɔ liaaázíɔ gili gɛáague,

aai péwá ápii,

gbɛɛ ku à á gbé pɔ fáaaaɔ káaaɔ.

⁶ Gbezá má su ní Amɔniɔ ní pá ziu,

ma Dii mámɛ má ò.

Yá pɔ a Edɔɔ le

(Isa 34.5-17, 63.1-6, Eze 25.12-14, 35.1-15, Amɔ 1.11-12, Abd 1-14, Mal 1.2-5)

⁷ Edɔɔ yá musu Dii Zígɔde mɛ:

ɔnɔnae ku Temani ɔlo lé?

Laaideɔ ledama làa yá?

An ɔnɔ gèzɛa yá?

⁸ Dedádeɔ, à ea ní bao,

í gɛ ulɛ gbɛ'ɛɔ guu,
asa má tó á Esau buiɔ yá'e
á wɛtáɔɔpiɛ.

⁹ Tó vɛɛkɔzɔzɔnaɔ mé mò sí á vɛɛbuɔɔ,
vɛɛ kɔna ɔ aa tóɛo lò?

Tó kpáɔ mé gɛázi gwá sɔ,
pɔ pɔ an pɔ dɔwà ɔ aa sɛ adoo lò?

¹⁰ Mapi sɔ má Esauɔ pɔɔ pilimá piɛ,
má bɔmá ní ulekliɔ guue,
aa naalekli e guei lɔo.

An néɔ ní ní daɛɔ ní ní gbɛdeɛɔ gaga,
an bui aɔ ku lɔo.

¹¹ A tone pɔ gwana víoɔ to we,
má ɔliarízi.

Á gyaa gbɛandoɔ i ma náaike lɔ.

¹² Ma Dii ma mè,
tó gbɛ pɔ aai ka ma pɔkúma í miaoɔ sù wa mí,
ápiɔ sɔ á bɔ páe?

Á bɔ páo, á mí sɔɛ.

¹³ Ma Dii má sí ní mazíao,

Bɔzɛla a gɔ bezia úɛ,

io da gii lán gbáawa.

Aɔ de láanipɔ ú, láaipɔ ú,
a zɔɛwiao io da gii gɔɔpii.

¹⁴ Ma baomá Diiwa,
wá zinae zì buiɔwa aà oné,
aa kɔ káaa aa gɛ lélewá,

aa fɛɛ gé zíkaiánɔ.

¹⁵ A ma! Má tó á gɔ kpɛɛ buiɔ guu,
wíliɔ sakaágu.

¹⁶ Á nɔsɛ pásí ní á kàamaio mé á sásá.

Á gbɛ pɔ a gbe kè á kpé ú,

á zɔɛa gbɛsísí musu,

baa ké á á sakpɛ dà musumusu lán baɛwa,

má á báɛɛ.

Ma Dii máme má ò.

¹⁷ Eɔbú búsu a gɔ wáiwai,

yápi i di gbɛ pɔ lé gɛ wɛɔwa,

aaɔ a láanike wétɛa pɔ wá mɔè yáí.

¹⁸ Aɔ de lán Sɔɔbú ní Gɔmɔɔo*

ní wéɛ pɔ kú ní saɛɔ mɔnɔzɔawae.

Gbɛɛ a zɔɛ weo, baa do.

Ma Dii máme má ò.

¹⁹ Lá nɔɔmusu í bɔ Yuudɛ dàou

á gɛ bualouú áizeɛdeu,

máa má Eɔbúɔ ya má ní bɔɛ ní búsuu gɔɔ,

mí gbɛ pɔ má sè dile we.

Déme muaamanɔi?

Déme a fɔ ma gbɛa a yáíi?

Dɔaana kpele mé a fɔ zɛ gimɛɛi?

²⁰ Ayámeto á yá pɔ Dii zèò á ke Eɔbúɔne ma

ní yá pɔ a díɛ Temanideɔ musuo.

Nɔɔmusupi a ní néɔ naaa taò lán sáɔwae,

i ní bualouúpi dɛɔnzɔ ní yáí.

²¹ An kwɛa a tɔɔɛ lualua,

wa ní wii ma e Isia Tɛai.

²² A ma! Ibɛɛ a fɛɛ kúu'omá,

i a gásla poo Bɔzɛla.

* 49:18 Daa 19.24-25

Goo bee s5 a kē Edū neg5naogu
lān nɔe p5 lé ne'i wāwākewa.

Yá p5 a Damasi le
(Isa 17.1-3, Amō 1.3-5, Zkl 9.1)

²³ Damasi yá.

Amatadeo ní Aapadadeo gee g5 kpá ní wéi,
ké aa bao íi mà yái.

An s5 zea teεεo lán ísia íwa,
an n5se daa doũo.

²⁴ Damasideo kúsu kwè,
aale olo'olobo,
aa lèk5wa ní bao.

P5sia ní wāwāo t5má,
lān nɔe p5 lé ne'íwa.

²⁵ B5yái aai b5le wā wéle t5depi tò weo ní?
Mεεwia p5nadepi.

²⁶ Wélepi èwaaso kwe a zea5 guue,
wí a zīg5o dede zibeezi píi.
Ma Dii Zīg5de máme má ò.

²⁷ Má te55 Damasi bí5wa,
kí Benadada zεgikíi i tékū.

Kedaa ní Azoo búsudeo

²⁸ Kedaa ní Azoo búsu p5 Babeli kí Nebukaneza lèlemá5 yá musu Dii mē:
A fele gé léleí Kedaa5wa,
í gupkedepio dēonz5.

²⁹ Wa ní zwāakpεo ní ní p5tuoo símá,
wí tá ní ní zwāa p5 aai da ní kpéu5
ní ní yiongo5 ní ní p5o píi.

Wi wiid5má: Vía p55 liaaázi!

³⁰ Azoo búsu5, à bàale fáaa,
í ge ulé gbè'εo guu.

Ma Dii máme má ò.
Babeli kí Nebukaneza yāséán5,
à lekpaalázi ní gbé5 à mè:

³¹ A ge léle bui p5 kálea d5d5a,
aale nízia náaikε5wa.

An wéle5 gba5 ní gbáa5 vío,
aame ká we níteε.

Ma Dii máme má ò.
³² Wa ní yiongo5 naaa,
wí tá ní ní zu5 dasidasí.

An gbé p5 aai miz5i5,
má tó yá b5 gupiiu à ní le,
mí ní fáaa dúnia gola síi5u.

Ma Dii máme má ò.
³³ Azoo búsu a g5 gbēgbona5 tòò ũε,
i5 da wáiwai g5píi.
Gbēε a5 ku we bo, baa do.

Elaũ búsu

³⁴ Dii yá'ò anabi Zelemiiε Elaũ búsu yá musu Yuda5 kí Zedekia kpalablea daaleg55 à mè:

³⁵ Ma Dii Zīg5de ma mē,
má Elaũ5 sá é'ε,
asa sápi 5 aale gbāa'ewā.

³⁶ Má dúnia gola síi5 íana gbaemá,
mí ní fáaa gupiiu.

Búsue ku ké an lala'onao gí tauio.

³⁷ Má Elaũ5 káde ní íβεε p5 aale ní wεεne,
mí yáiyamá ní p5fē pá5lo.

Ma Dii máme má ò.

Má pémá ní fèndao
 e mà gε ní midεε.
 38 Má Elaũo kía ní ní dɔaanao dεdεε,
 mí a kpalabaa kpále an bùsuu.
 Ma Dii máme má ò.
 39 Gbezã má su ní Elaũo ní pá ziu
 Ma Dii máme má ò.

50

Babeli duuzãa
 (Isa 13.1-14.23, 47.1-15)

1 Yá pɔ Dii dà ànabi Zelemiie a ò Babeli ní Babiloni bùsuo yá musun ke:

2 A baoε bee kpa buiɔne,
 à dàlapoo da, í kpáwake,
 ásu yáe ulenéo,
 à mε wà Babeli sí,
 an taa Beli gee gɔ kpa a wéi,
 an taa Melodaki gɔ ze yεεε.

An pɔ pɔ aa pí dii ũo gɔ ní wío,
 vía ní táapiɔ kù píi.

3 Gughántoo oi bui mé lèlèwà,
 aa a bùsu kè yáiyai.
 Gbēε ku we lo,
 baa nòbɔ se, aa bàalè bòlεε.

4 Ma Dii ma mè
 zibeezi Isailiɔ ní Yudaɔ su sãnu,
 aa ma Dii ní Lua kíi weεε ní ɔɔbo.

5 Aa Siɔna zé gbεa, aai mipεwà,
 aai naa, ma bàa iɔ kúrínɔ gɔɔpii,
 a yá a sáńguo.

6 Ma gbéɔ de lán sã sásãawae,
 an dɔaanao mé tò aa líaalíaa,
 5 aa pɔɔbɔzákè mεε gbèsi sí musu.

Aa gè gbèsi sí musu le,
 aa sù sí sí musu la,
 e aa gè zã ní kúkiwa.

7 Gbé pɔ bòmáɔ ní mɔmɔ.
 An íbεεpiɔ mè wa táae vío,
 asa aa duunakè Diieε.
 Dii mé ní kaa síande
 pɔ an deziɔ wé doi ũ.

8 A bɔle Babeli,*
 à Babiloni bùsu to we.
 Aɔ de lán blesana
 pɔ dɔaaa kpása pɔɔneɔwae.

9 Asa má bui zɔɔ kãaa gughántoo oi bùsuu,
 mí ní sóike aa gε léle Babeli wae.
 Bɔa we aa gé z'ɔpooi, aai sí.
 An kaɔ de lán ne gɔn ɔnade pɔ aali su asioɔwa.

10 Aa Babiloni bùsu pɔɔ naaa,
 pɔεle napíɔ í ká.
 Ma Dii máme má ò.

11 A gbé pɔ í ma gbéɔ pɔɔ naaaɔ,
 lá ále tídɔńla, ále pɔnakε ní ní pɔɔ,
 lá ále víví lán zununu pɔ lé pɔwεnagbēwa,
 lá ále wiile lán sɔsaɔwa,

---

* 50:8 Zia 18.4

12 wí a á da kú maamaae,
 nɔɛ pɔ́ á í gɛɛ a gɔ́ kpa a wéí.
 Aà buiɔ́ i gɔ́ kpɛɛ buiɔ́ guu,
 aà bùsu i gɔ́ gbáa gii wáiwai ù.

13 Gbɛɛ aɔ ku weo ma pɔ́fɛ yáí,
 a gɔ́ da yàaa píie.
 Yápi a di gbé pɔ́ lé dɔ́ Babeliziɔ́wa píi,
 aaiɔ́ lɛsuikɛwá 1a pɔ́ wa dàwá yáí.

14 Kázunaɔ́ à zí'ɔpoo Babelizi,
 ásu á kaɔ wegwao, à ɔzɔ́i,
 asa à duunakè Diiɛɛ.

15 A kúkua dɔ́wá gupiiu!

A mikpámá sa,
 a bíiɔ́ kwè, a gɔ́ gbòo.
 Lá Dii mé lé tɔ́siwá,
 à tɔ́siwá,
 à kɛɛ lá à kénéwa.

16 A pɔ́tɔ́naɔ́ míɔ́nzɔ́ Babeli ní pɔ́kɛkɛnaɔ́.

Baade bɔ́le tá a gbéɔ́ kíi,
 gbépii bàale ta a bùsuu,
 gbáamɔ́nɛdeɔ́ ní ní fɛndao yáí.

17 Isailiɔ́ de lán sá pɔ́ fáaaaɔ́wa,
 nɔ́ɔ́musuɔ́ mé sírígu.
 Asiliɔ́ kía mé ní mɔ́mɔ́ káau,
 ɔ́ Babeli kí Nebukanɛza ní kɛ́kɛkɛle gbɛzā.

18 Ayámeto ma Dii Zígɔ́de Isailiɔ́ Lua ma mɛ,
 má Babeli kía ní a bùsudeɔ́ wɛtá
 lá ma Asiliɔ́ kía wɛtáwae,

19 mí su ní Isailiɔ́ ní dádákɛkíi.
 Aa pɔ́ble Kaameli ní Basanao,
 aai ká Eflaiú ní Galada sístɔ́ musu.

20 Ma Dii ma mɛ,
 gɔ́ bee wa sáa wɛɛle Isailiɔ́wa, wa eo,
 wa kpáleke Yudaɔ́ duunai, wa bɔ́wáɔ,
 asa má gbé pɔ́ ma ní bɔ́piɔ́ duuna kémáe.

21 A léle Melataiú bùsuwa,
 í Pekodiɔ́ dede à ní míɔ́nzɔ́.
 Ma Dii máme má ò.

A yá pɔ́ má díleɛ ke píi.

22 Zíkakɔ́fi ma dɔ́ bùsupiu,
 a wíwía zɔ́ɔ́.

23 Masana pɔ́ dúnia wíwi píi yáa gwa wíwía sa sɔ́e!
 Babelipi gɔ́ sɔ́kɛngu pɔ́ ù bui píie.

24 Dii baikpáne Babeli,
 ní a yá dɔ́o, ɔ́ à n kú.

Wá zámakène wá ɔ́díema,
 asa n sòlekè ní Diiɔ́e.

25 Dii Lua Zígɔ́de a láasi zé wè,
 à bɔ́ ní a pɔ́fɛ gɔ́kɛbɔ́ɔ́,
 asa a zí ví Babiloni bùsuu à gé keie.

26 A bɔ́le gupiiu à mɔ́ léléwá,
 í a dɔ́o wɛwé,
 í a pɔ́ káa zùuuzuuu,
 í a míɔ́nzɔ́, a kee su gɔ́o.

27 A ní swanaɔ́ dede,
 à ní kòlokpakpa!
 Waiyoo ampí,
 asa an wɛtáɔ́ mé ká.

28 A gbé pọ̀ bàalè bọ̀ Babiloni bùsuu,
aa sù Sìonaᵇ yāma, aale me,
Dii ní Lua t̄símá a kpé yá musu.

29 A kázunaᵇ kāaa Babelizi,
sadepiᵇ i bọ́okpa wà liai.
A gbēe su bọ́o.
A fiaboè aà yákeawa,
à keè lá a kènéwa pii,†
asa à kuabliiæ,
à bǎnkù ma Isailiᵇ Lua pọ̀ ma kua adoawæ.

30 A yáí tò a èwaasoᵇ kwe a zeaᵇu,
a zígᵇᵇo gaga zĩbeezi nípiiæ.
Ma Dii máme má ò.

31 Ma, ma íbelesènnᵇ kàamaide.
Ma Dii Lua Zígᵇᵇe máme má ò,
asa gᵇᵇo pọ̀ má ðile mà n wetāwà mé kà.

32 Kàamaide a gēmbᵇle à léle.
Gbēe ku à ɔkaaazio.
Má teᵇᵇo aà zᵇewiaᵇwæ,
pọ̀ pọ̀ liaiᵇ i tēkū pii.

33 Ma Dii Zígᵇᵇe ma mē,
wà gbāamᵇ Isailiᵇne ní Yudaᵇ pii.
Gbé pọ̀ t̄àrnᵇ z̄lzoᵇ ùᵇ ní k̄uā,
aa gí ní gbaei.

34 Ama an Bona gbāa v̄i,
aà t̄n Dii Zígᵇᵇe.
A zeriᵇnᵇ, i to an bùsu íampa,
i gili gē Babelideᵇgu.

35 Wa léle Babiloniᵇwa ní fēndaᵇe.
Ma Dii máme má ò.
Wa léle Babelideᵇwa
ní a d̄aanaᵇ ní a ònᵇnaᵇ.

36 Wa léle anabi egeᵇnaᵇwa,
wi ní d̄ᵇ s̄uᵇ ù.
Wa léle negᵇnaᵇwa,
an nis̄na i na líwa.

37 Wa léle ní s̄ᵇ ní ní zikas̄goᵇwa
ní bui pọ̀ lé zeriᵇnᵇ,
aai ḡᵇ lán nᵇᵇwa.
Wa léle ní láasiᵇwa,
wí ní p̄ᵇ naaa.

38 Wa léle ní swaᵇwa, a i i ba,
asa táaᵇ ði ní bùsuue.
P̄v̄aiᵇpiᵇ mé tò aa ḡᵇ m̄sai.

39 Gbēgbonaᵇ ní maiᵇ mé aᵇ kálea we,
kooh̄h̄ūnaᵇ iᵇ z̄z̄ᵇu.
Aᵇ da bezia ù ḡᵇpiiæ,
gbēe aᵇ ku we bau lo.

40 Lá Lua Sᵇᵇᵇ ù ní Gᵇmᵇᵇᵇ suump̄á‡
ní w̄léle pọ̀ kú ní saeᵇ,
m̄aa gbēe aᵇ ku Babeli lo, baa do.
Ma Dii máme má ò.

41 Gwa! Zígᵇᵇo bọ̀ gugh̄ántoo oi,
bui z̄ᵇ ní ní kíaᵇ f̄le dasidasi
za d̄únia léwa, aale m̄s.

42 Aa s̄aᵇ ní s̄naᵇ k̄úk̄uā,

† 50:29 Zia 18.6   ‡ 50:40 Daa 19.24-25

aa pāsī, sósobisaideɔne.

Aa di sɔ́ kpe,

an kía dɔ́ lán ísia kɔ́fiwa,

aale mɔ́ zɔ́pooirízi, Babeli.

⁴³ Ké Babeli kía ní bao má,

a dɔ́ ké yá gíwae, ɔ́ à gɔ́ dɔ́lɔ,

wáwá aà kù lán ne'iwáwáwa.

⁴⁴ Lá nɔ́musu í bɔ́ Yuudé daou

à gé bualou áizɛɛdeu,

máa má Babelideɔ ya

má ní bɔ́le ní búsuu gɔ́,

mí gbé pɔ́ má sè díle we.

Déme muaamanɔ́i?

Déme a fɔ́ ma la a yáii?

Dɔ́aana kpele mé a fɔ́ ze gimɛɛi?

⁴⁵ Ayámeto à yá pɔ́ Dii zèò

à ke Babelideɔne ma

ní yá pɔ́ a díle Babiloniɔ musuo.

Nɔ́musupi a ní néɔ naaa taò lán sáɔwae,

i ní bualoupi dɛɔnzɔ́ ní yáí.

⁴⁶ Babelideɔ kúkúa kɔ́fi a tɔ́le lualua,

bui píi a ní wii maɛ.

51

¹ Ma Dii ma mè, má tó ían pɔ́kaalɛna fele,
i Babelideɔ sɛle ní Babiloniɔ píi.

² Má bui zɔ́lɔ gbaɛ Babeliwa,

aa bɔ́ gupiiu,

aai lélewá yáyiawagɔ́,

aai ní fáfá e an búsuu gɔ́ da gii.

³ Asu to an kázunaɔ́ ní sá káo,

ásu to aa ní mò ulaɔ́ dao.

Asu ní èwaaasoɔ wɛnagwao,

à ní zɔ́gɔ́ míɔnzɔ́.

⁴ Aa kwe gɛɔ́ ú Babiloni búsuu,

wa ní zɔ́zɔ́ aa léle a ze aɔu.

⁵ Isailiɔ́ ní Yudaɔ́á gyaaɔ́ no,

Dii Zígɔ́de ní Lua i pákpańzio,

asa táae pɔ́ wa kè Isailiɔ́ Lua

pɔ́ a kua adoae Babiloni búsuu kè zài.

⁶ A bàale bɔ́le Babeli,

á baade i a mibɔ́kíi wɛɛɛ.

Asu to à gaga wélepi táae yáio.

Dii tɔ́simagɔ́ mé píla,

a fiaboné a zéwae.

⁷ Babeli de lán vua imibɔ́wa Dii ɔ́zɛ,

a tò dúnia bui píi a igbè ká.*

Buiɔ́ a wéɛ mí, ɔ́ aa gɔ́ misai.

⁸ Babeli a kwé kánde, i ga.

A ɔ́lɔè, í ɛɛɛ maè aà bɔ́wa.

Wíliɔ́ dɔ́o, a gí gbágbáia?

⁹ Wa ɛɛɛ máma Babeliwa, i gbágbáo.

Wá aà to we sa,

wá baade a taa ke a búsuu,

asa aà táae luabɛpuana lè,

à gbà zè luawae.†

¹⁰ Dii tò yá bɔ́wanɔ́ na.

* 51:7 Zia 17.2-4, 18.3 † 51:9 Zia 18.5

A mo wà gé yá pò Dii wá Lua kè dau siuiné Siɔna.

11 A á kaɔ lé kɛkɛ,
 í á sɛngbaɔɔ sɛlé!
 Dii Mɛde kíaɔ sóikè Babeliwa,
 asa à zè ní aà kaaleaɔe,
 i tɔsiwà a kpé yá musu.
 12 A dàlapoo se à mipɛò Babeli bíliwa.
 A zígɔɔ gba gbāa,
 í gudɔanaɔ gbae aa gé ní kúkií!
 A gbéɔ zezɛ aa bɔnsaɛ kɛné!
 Yá pò Dii zèò a kɛɛ,
 yá pò àle yá Babelideɔ yá musupi.
 13 N kále swa zɔɔ saɛ,‡
 àizɛɛ tɔma,
 ní beeo n ka kaalɛa sa,
 n ɔvái'ea lé kà.
 14 Dii Zígɔde sí ní azíao à mè
 má tó wá li Babelia lán kwaɔwa,
 wi kúkua dɔwà.

15 Dii mé tɔɔle kè ní azíla gbāao,
 à dúnia kále ní azíla ɔnɔɔ,
 à musu kpàle ní azíla wezɛɔ.
 16 Tó Dii púna,
 í pò kú musu í kɔ́fɛkɛ,
 í to lou sisi za dúnia léwa.
 Dii í bɔ ní íanao a láasiu,
 í to lou ma ní píleao.
 17 Gbɛnazínaɔ sɔú, aa yáe dɔɔ,
 siaɔ gɛɛ a gɔ́ kpá ní wéí
 táa pò aa plɔ yá musu.
 Pó egɛnaɔne, aa wɛni vío.
 18 Pó gianaɔne, láanipɔɔne,
 yákpalekegɔɔzɔ́ aa mide.
 19 Dii pò de Yakɔbu buiɔ baa ú muaarínɔɔ,
 asa ɔme pópíi kè
 ní bui pò à ní sé a pò úɔ.
 Aà tɔn Dii Zígɔde.

20 Babeli, ní de ma gbéwiwibɔ úɛ,
 ma gɔ́keɔn n ú.
 Mi n se má buiɔ wíwiò,
 mi ní kpalaɔ midɛnnɔ.
 21 Mi sɔɔ ní ní dikpenaɔ wíwinno
 ní zíkasɔgoɔ ní sɔ́godeɔ.
 22 Mi gɔ́ɔ ní nɔɔ wíwinno,
 néfɛnen gbɛzɔɔ,
 èwaasoɔ ní wéndiaɔ píi.
 23 Mi sádanaɔ ní ní sá wíwinno,
 zɔɔ ní ní zú zíkɛnaɔ,
 dɔaanaɔ ní gbáadeɔ.
 24 Má flabo Babelideɔne
 ní Babiloniɔ píi á wáa
 vái pò aa kè Siɔnaɛ yáí.
 Ma Dii máme má ó.

25 Gbèsiɔ́ bíusudɛna,
 ni dúnia búu ɔ́kpá,

‡ 51:13 Zia 17.1

ɔ ma felennɔ sa.

Ma Dii máme má ò.

Má ɔkàa kpanzi

mà n zu yàtɛue,

ní gɔ lán gbèsísí tékūawa.

²⁶ Wa n gbɛe sɛ kpɛdɔgbɛɔ mide ù

ge ɛdaalegbɛ ùo,

asa rýɔɔ de bezia ù gɔɔpiie.

Ma Dii máme má ò.

²⁷ A gudɔkɔɛkɛi dile dúniau,

à zì kuupe bùsu ní bùsuo.

A gbábɔ buiɔne,

aa gé lélei Babeliwa,

Alalata kía ní Mini kiao

ní Asɛnazi kiao sóikɛwà,

í zìgɔ badeɔ dile aa gé léleiwà,

í sɔdeɔ gbacwà lán kwasutɛɔwa.

²⁸ A gbábɔ buiɔne aa géwà ní zìo,

Mɛde kiao ní ní dɔaanaɔ ní ní gbàadeɔ

ní bùsu pɔ aale kiblewà gbɛɔ.

²⁹ Dúnia lé dee, àle pelembo,

yá pɔ Dii lé yá ní Babelio gi kue.

A to Babiloni bùsu gɔ bezia ùe,

gbɛe aɔ ku we lɔo.

³⁰ Babeli nɛgɔnaɔ fù zíwa,

aa gɔ̀ ye ní zegiklɔu.

An yɛɛe làa aa gɔ̀ lán nɔɔwac.

Wà tesò ní beɔwa,

wà ní bɔle gbáaɔ è'e.

³¹ Zinaɔ lé dadakɔle,

baokpanaɔ tekɔi,

aale gé baokpai Babeli kiac,

aa oɛ wà aà wɛ́le búu siwà,

³² wà swabuaklɔ̀ sí,

wà tesò dánaɔwa,

gili gɛ́ zìgɔ̀gu píi.

³³ Ma Dii Zìgɔ̀de Isailiɔ Lua ma mɛ̀

Babeli kɛkɛgɔ̀ kà,

a de lán pɔ̀wɛna pɔ̀ wa kàle zeu,

wàle go kɛ̀wac.

³⁴ Babeli kí Nebukaneza wá taitai,

à wá kɛ́ kɛ́lekele,

à wá tó lán dàa giiwa.

A wá mɔ̀mɔ̀ lán kwásawa,

à kà páupáu ní wá pɔ̀ maaɔ,

ɔ̀ à ɔ̀zɔ̀wázi.

³⁵ Sionadeɔ̀ mɛ̀

gbáa pɔ̀ Babelideɔ̀ mɔ̀né aa ní só,

to a yá wí ní musu.

Yelusaleúdeɔ̀ mɛ̀

ní bɔ̀'í pɔ̀ Babiloniɔ̀ mí,

to aa a gbɛ́'e.

³⁶ A yáí ma Dii ma mɛ̀,

A ma! Má zɛ́ánɔ̀, mí tsié.

Má tó an swada í ba,

má tó an nibɔ̀naɔ̀ gɔ̀ gii.

³⁷ Babeli a gɔ̀ gbɛ̀ze ùe,

gbɛ̀gbonaɔ̀ tòo ù, sɔ̀kɛngu pɔ̀ ù,

láanipɔ ũ, gbēe aɔ ku weo.

³⁸ Babelidepɔ pɔna sɔnusɔnu lán nɔɔmusuwa,
aa ɔɔlɔ lán nɔɔmuɔu néɔwa.

³⁹ Gɔɔ pɔ an me wá,

ɔ má mɔné ní í gbáao,

mí kákané, aai gɔ dɔɔsai, §

aaɔ i'ò vusai gɔɔpii.

Ma Dii máme má ò.

⁴⁰ Má ní pále lán sáneɔɔlɔ

pɔ wále mɔ ní kòlòkpaiɔwa,

lán sásakaoɔ ge blesanaɔwa.

⁴¹ Wa léle Babeliwaɛ fá!

Wa dúnia wéle tɔdepi sie,

Babelipi i gɔ sɔkɛngu pɔ ũ buiɔne.

⁴² Isia a da Babeliaɛ,

a ikooa kɔfiɔdeɔ lélewá.

⁴³ Aà zɔwɔiaɔ gɔ beziaɔ ũ,

aà bùsu i gɔ gbáa gii ũ.

Gbēe aɔ ku weo, gbēe a páao.

⁴⁴ Má fele ní Belio Babeli,

mí tó aà pɔ pɔ a mɔmɔɔ pispipisi.

Buiɔ siu we lɔo, aà bíi kwé.

⁴⁵ A bɔle a guu ma gbéɔ,

baade azla mibɔkɔi wéle

ma pɔkúma pásɩ yáí.

⁴⁶ Tó a bùsupi baɔe mà,

ásu to sɔ kéáguo,

ásu to vía á kúo.

Yá pásɩ a fele bùsupiu,

kpaladeɔ fele ní kɔo.

A yápi feena ma wéa,

í a feena ma zii.

⁴⁷ Asa a gɔɔ lé mɔ

ké má fele ní Babeli táaɔ.

A gbéɔ kwé gɔɔ ũ a guu,

bùsupideɔ gɛɛ i gɔ kpá ní wéi.

⁴⁸ Luabedeɔ ní zílèdeɔ gulake

Babeli yá musu nípii,*

asa bùsudenaoɔ bɔ gughántoo oi,

aa mɔ lélewáɛ.

Ma Dii máme má ò.

⁴⁹ Lá Babelideɔ gbéɔ dède dúnia guu dasi,

Babelipi a wíe sa

Isaíli pɔ aa ní dèdeɔ yá musu.†

⁵⁰ A Isaíli pɔ a bɔ an fènda lézɔlɔ,

à bɔ we, ásu zɛzɛ weo.

A to Dii yá dɔágu za zàzà we,

í Yelusaleŭ yáda á sɔu.

⁵¹ Wà yá líwéɛ, ɔ wí wá kú,

bui zílɔɔ gè Dii kpéu e aà kúki,

wá gɛɛ gɔ kpá wá wéi.

⁵² Ma Dii ma mè, a gɔɔ lé mɔ

ké má fele ní Babeli táaɔ,

gbéɔ pɔ kè'la Babiloni bùsu búu guu aao aauke.

⁵³ Baa tó Babeli gbà zɔ luawa,

mé à a bíi lesɩ gbáa kàfi,

ma b̄usudenaɔ gbæ aa gɛ lélewæ.

Ma Dii máme má ò.

⁵⁴ Babelideɔ wii ma dɔ,
Babiloni b̄usu wíwíwa z̄ɔɔ.

⁵⁵ Asa Dii a Babeli d̄utuz̄ɛ,
i to aà súu z̄ɔɔ midɛ.

Ziḡɔɔ lélewá lán ikooaɔwa,
an z̄ɔa iɔ dɔ lán isukaawa.

⁵⁶ B̄usudenaɔ mɔ léle Babeliwa,
aai aà neḡɔnaɔ kúkú,

aai ní sáɔ é'ɛ,
asa ma Dii mi t̄osimá

mà fiaboné a zéwæ.

⁵⁷ Má íkaka aà kíaɔne
ní aà ònɔnaɔ ní aà d̄oanaɔ

ní aà gb̄aadeɔ ní aà neḡɔnaɔ,
aaiɔ i'ò vusai ḡɔɔpii.

Ma Dii máme má ò.

⁵⁸ Ma Dii Ziḡɔde ma mè

wa aà bíi ḡeɛle daaí,

wa tes̄ɔ aà b̄ɔle les̄ɔwa.

Gb̄ɛnaz̄inaɔ í ìada níziawa p̄æ,
buiɔ isimagakpaa gbɛ a ḡɔ t̄é p̄ɔ ùɛ.

Gɛa ní Zelemii taalao Babeli

⁵⁹ Nelia né Selaia, Maasea t̄oɔna ḡɛ Babeli ní Yudaɔ kí Zedekiao kíapi kpalablea w̄ɛ sīiɔde guu. Selaiaapi mé kía b̄ookpakli d̄oanaa ù. Yá p̄ɔ Zelemii dàen ke.

⁶⁰ Zelemii yaváí p̄ɔ a Babeli lepiɔ k̄ɛ taala guu píi,

⁶¹ ɔ a ò Selaiaɛ: Tó n ka Babeli, wetá n lác bee kyokené píi,

⁶² ní mé. Dii mé ò á guɛ bee míɔnz̄ɛ, gb̄ɛ ge p̄ɔtuoe aɔ ku a guu ɔo. Aɔ da bezia ù ḡɔɔpiiɛ.

⁶³ Tó n lápi kyok̄è ní làa, ba yewá n̄ naaa ní gb̄ɛo, ní zu Uflata guoguo,

⁶⁴ ní mé, màa Babeli a kp̄ále fusai[‡] yá p̄ɔ Dii yílawá yáí.

Zelemii yá lén we.

52

Yelusaleù d̄utuz̄ɛa

(2Kia 24.18-25.21)

¹ Ké Zedekia kà w̄ɛ bao ní m̄ɛndoo, ɔ à kía bl̄ɛ, à z̄ɔle kpalau Yelusaleù w̄ɛ kuɛdoɛ. Aà da t̄ɔn Amutali, Zelemii né, Libena gb̄ɛɛ.

² A yá p̄ɔ Dii yeio k̄ɛ lá Yek̄onia k̄ɛwa píiɛ.

³ Dii p̄ok̄uma mé tò yápi Yelusaleù ní Yuda b̄usuo lè píi e à ḡɛ ní yá à ní goala.

ɔ Zedekia b̄ɔ Babeli kía yáú.

⁴ Zedekiapi kpalablea w̄ɛ k̄ɛokwide guu, a m̄ɔ kwide ḡɔɔ kwide z̄í ɔ Babeli kí Nebukanɛza m̄ò lélei Yelusaleùwa, aàpi ní a ziḡɔɔ píi. Aa b̄ookpà a bíi s̄æ, ɔ aa gb̄à les̄ɔ dà aa liai.

⁵ Wa liaa w̄élepizi màa e kí Zedekia kpalablea w̄ɛ kuɛdode guu.

⁶ A m̄ɔ sīiɔde ḡɔɔ k̄ɛokwide z̄í ɔ n̄ana gb̄ãakù w̄éleu, gb̄ɛ p̄ɔblea ví ɔo.

⁷ Ké wa bíi f̄í, ɔ Yuda ziḡɔɔ lèk̄ɔwa gwá, aa b̄òle ní b̄òle p̄ɔ kú bíi m̄ɛn plaɔ z̄ánguoo kibɛ kaa s̄æ, aa p̄èle Yuud̄ɛ guzule z̄éú.

⁸ ɔ Babiloni ziḡɔɔ p̄èle kíapi gb̄ɛu, aa aà lè Yeliko gusalalaa. Zedekia ziḡɔɔ f̄aãa aa aà tò we,

⁹ ɔ wa aà kù tàò Babeli kíaɛ Libla, Amata b̄usuu. We wà yád̄auaála,

¹⁰ ɔ Babeli kía aà néɔ k̄òlokpakpa aà wáa. Libla we ɔ ɔ Yuda kíaɔ d̄èd̄ɛu.

¹¹ ɔ à Zedekia wé b̄òbò, à aà yè ní m̄ɔdaonao à t̄aaànɔ Babeli.* ɔ à aà dàkp̄ɛu e aà gɛ ga we.

¹² Babeli kía kpalablea w̄ɛ bao m̄ɛndosaide guu, a m̄ɔ s̄oode ḡɔɔ kwide z̄í ɔ aà íwa Nebuzaladá m̄ò Yelusaleù. Aàpi mé Nebukanɛza d̄oaiɔ gb̄ɛz̄ɔ ù.

¹³ ɔme tes̄ɔ Dii kp̄éwa ní kibɛo ní Yelusaleù kp̄éɔ píi. Kp̄é z̄ɔɔ píi lé, à tes̄ɔwæ.

¹⁴ ɔ a tò Babiloni ziḡɔɔ Yelusaleù bíi gb̄òo píi.†

‡ 51:64 Zia 18.21 * 52:11 Eze 12.13 † 52:14 Eze 33.21

15 A taasideoo ní gbé pọ́ gò wéleu náaa táńńo Babeli ní gbé pọ́ gè nà Babeli kíawá.

16 ǃ à taasideoo tò we aao véebu ní bugbeo sèwa.

17 ǃ Babilonio Dii kpé mọgoté péleo ní tadiboo ní íkakiio wíwí,† aa tàò Babeli píi.

18 Aa túfukaboo ní péeluo ní filiadeboo ní au'eleboo ní gòńnao ní mọgoté pọ́ pọ́ wí Dii kpé zì keòo náaa tàò lo. §

19 Dɔaii gbèzɔpi tao ní tésiboo ní au'eleboo ní túfukaboo ní dauo ní gòńnao ní imibo pọ́ wí vée kauo ní pọ́ pọ́ wa pí ní vuao ge ní ánuuo sèle píi.

20 M̀péle m̀n pla ní íkakiipio ní mọgoté zuswana pọ́ kú a zìeo ní tadiboo pọ́ Salomoo pí Dii kpé pọ́ ń, gbèe mọgotépi gbia lé d̄o, a gbia kè zài.

21 M̀pélepi lesi ḡásisuu bao plaplasai, a gbène s̄o kueplapla. M̀pio géele kà ɔne síisii, mé aa e ńv̄í ní guu.

22 Fua pọ́ kú ní musu lesi ḡásisuu s̄os̄oe. Mọgoté m̄daona t̄aa ní ḡina pọ́ wa kè lán gbeafu bewa liaa f̄uapi-zì píi. M̀péle m̀n plapi doúe.

23 Gbeafu be ḡina pọ́ liaipio basoo síisii-s̄aisai, mé a ku m̄daona pọ́ wa t̄api musu m̀n basoo basoo.

24 Dɔaii gbèzɔpi mé sa'onkia Selaia kù ní aà plaade Zefaniao ní bíib̄led̄šanao gbèon àaɔ.

25 A gbèzɔo pọ́ de zìḡoo d̄aana ń kù wéle guu ní kía İwa gbèon sopla pọ́ à b̄má wéle guu ní zìḡoo gbèzɔo lakèna pọ́ 1 gb̄eo t̄o dalauo ní ḡe gbèon b̄aɔ pọ́ wà b̄má wéle guu.

26 Nebuzaladapi mé ní naaa táńńo Babeli kía Libla,

27 5 Babeli kía ní dede Amata búsuu we.

M̄aa wà Yudaoo náaa ní búsuu wà táńńo.

28 Gb̄é pọ́ Nebukaneza ní naaa à tàòo dasilen ke: Aà kpalablea wè soplade guu 5 à táńńo gbèon àa ḡeo ní bao ní àaɔo (3.023).

29 A wè bao plasaide guu gbèon àa síi ní baakwi ní plao (832).

30 A wè bao ní àaɔode guu 5 d̄aii gbèzɔo Nebuzalad̄a gb̄eo náaa táńńo gbèon àa àaɔ ní basoplasoo (745). An dasi f̄ele píi gbèon àaas̄oo le e síi ní àa àaɔo (4.600).

Yekonia gbaa
(2Kia 25.27-30)

31 Yudaoo kí Yekonia taa Babeli wè bla àaɔsaide m̄o kueplade ḡoo baasoo ní plaode z̄i 5 Babeli kí Èvili Melodaki aà b̄o kp̄eu a kpalablea wè s̄éia guu, à aà gb̄a gb̄aa.

32 A ȳamaa oè, 5 à z̄l̄ek̄i pọ́ de aà kía dee pọ́ kuaàn Babelio p̄a kp̄awà.

33 Yekonia a dakpeunake 'ula lile, 5 ń p̄oble ní kíó s̄anu e a w̄eni léu.

34 Lá gu lé d̄o Babeli kía ń pọ́ pọ́ a ní lé aà de kpawàe e à ḡe ḡàò.

† 52:17 1Kia 7.15-26 § 52:18 1Kia 7.45

WĒNALĒ

Yá pɔ́ kú lálɛ bee guu

Wēnale lálɛ bee lɛɛ sɔɔ pii lé Yelusaleŭ kaalea yá'o, ké an ibɛɛ Babiloni zígɔɔ lèlɛwà e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 587. Yudaɔ kpala midɛan we. A dɛ lán músipi lé pɔ́ Lua gbɛ Davidie ɛbòwa ké à mè: Aà buiɔ aɔ kpalable gɔɔpii. Aà kpalapi aɔ láaa vío (2Sam 7.16).

Músi yá pɔ́ kèpiɔ tò gbɛ́ pɔ́ aa b̀uɔ lé láasooke, ɔ aa wèlɛ wà yápi b̀oɔlɛ d̀ɔ. Démɛ g̀ɛwázi ní yáɛò? Dii g̀ò azia gb̀ɛ̀nɛ ibɛɛ ũ yà? N beeo gb̀ɛ́ pɔ́ wà zib̀lɛmáɔ ní taaɛ d̀ɔ. A dɔ́ngu ké Dii wēnadɔanɛ lí láao mé a náai ví zɔɔ (Wēn 3.22-23). Yá bee ɔ an wé gi dɔi, baa ké aa yá è.

Wēnakea Sionaɛ

¹ Wéle pɔ́ wa diu yáa g̀ò da gii sa bɛ!

A tɔ̀b̀ò buiɔ guu yáa,

ɔ à g̀ò lán gyaa gb̀ɛ̀andowa.

A iko ví b̀usuɔwa yáa,

ɔ à g̀ò zizɔ ũ.

² ɔ búbuape gwá,

aà oa í ya ní wé'io.

Bui pɔ́ yeaazi yáa,

an gb̀ɛ̀ɛ lé aà ǹɛɛ niniɛo.

Aà gb̀ɛ̀napiɔ zib̀nkpɛkèè,

aa g̀ò aà ibɛɛ ũ.

³ Yudaɔ ku zí gb̀aau ní taasio,

ɔ wà tárino zizɔ ũ.

Aa ku buipáɛɔ guu,

aali íampakti eo.

An kua wétɛapiu

an íadamadɛɔ m̀ò lèlemá nípii.

⁴ Siona zéɔ g̀à pii,

gb̀ɛ̀ɛ lé sé à m̀ò dikpɛkɛi bo.

A bíibɔlɛɔ g̀ò da gii,

a sa'onaɔ lé aaukɛ,

a wéndiaɔ ku pɔ́siau,

wélepi íikù.

⁵ Aà ibɛɛɔ mé g̀ò aà ví,

aà wèlɛpiɔ kálɛa dɔ̀dɔa.

Dii mé m̀ò ní pɔ́sia beeo

táae zɔɔ pɔ́ Sionapi kè yái.

Aà ibɛɛɔ a gb̀ɛ́ɔ kpán'aekè

aa tárino zizɔ ũ.

⁶ Siona gawi láa pii.

A kíaa g̀ò lán tue pɔ́ kua sɛwawa.

Aa yéɛ vío,

ɔ aa báalɛ ní yanaɔnɛ.

⁷ Sionadɛɔ íaalíaa wétɛa guu,

aalɛ ní pɔ́ maaɔ bɛɛkɛ.

Ké aalɛ g̀ɛ ní ibɛɛɔ zɔl,

aai gb̀ɛ̀ɛ e à d̀ámáɔ.

Ké Yelusaleŭ ibɛɛɔ aà wíwía è,

aa aà yáalɔ.

⁸ Yelusaleŭ duuna zɔɔ,

bee yá mé tò à gbálè.

Aà kpelanaɔ lé aà kpɛbɔ sa

ké aa aà puizi è yái.

Aázíawa àlɛ aaukɛ,

àlɛ a mi pápáu.

⁹ Aà gb̀ásí kú aà zwáawa,

i yá pɔ́ a a le dao.

Àà lélɛapi b̀ò gbé̄o sae,
 gb̄e i waiyookèèò.
 Ma taasi gwa Dii,
 asa ma ibēeò lé ỳòò keae.
 10 Àà ibēeò ɔ̀pèlè àà àiz̄ēo wa.
 Bui p̀ó n giné̄ aa ḡe n gbé̄o k̄òk̄āaaú,
 a è buipiō ḡè n kp̄éu.
 11 Àà gbé̄o lé aauke nípii,
 aale p̀oblea wēe.
 Aale ní àiz̄ēo lētkpake
 ní p̀obleao wēni bad̄o yáí.
 Wé̄se ñ gwa Dii,
 wále ma ke p̀óɔɔe.
 12 A gbé̄ p̀ó ále ḡe laò,
 ma yá lé keé yáe ùo lé?
 A wé̄se à gwa tó yá'õmae ká
 p̀ó p̀ó wa kp̄amazīewa.
 Dii mé kp̄amazi a p̀ókúma p̄ási b̀òb̀oaa g̀o.
 13 Kua za musu à té gb̄àea wawáwá ù.
 A ba kp̄am̄e ma t́aa'oz̄eu,
 à ma s̄aa.
 A ma ke bezia ù,
 à ma to ní aafiasaio g̀oɔpii.
 14 Dii ma táaeò kák̄o,
 a tá zuu ù.
 A d̄am̄e ma n̄e,
 ̄o ma gb̄aa búsa.
 A ma gbé̄o ná gbé̄ p̀ó aa f̄o ní fuōne ní ɔ̀z̄í.
 15 Dii saká neḡona p̀ó kú ma guūgu.
 A gbé̄o k̄āamazi,
 aa ma èwaasoò k̄é k̄élekele.
 Ma Yudaò mēewia léso,
 Dii ̄z̄ò̄a a vē̄ef̄ek̄liu.
 16 Bee ́ ̄ ̄ mále d̄o,
 ma w̄é'í lé kwé.
 N̄s̄eninina kumanō k̄áio,
 wále wēe ma nis̄ina suo.
 Ma né̄o ḡò̄ gií,
 asa ibēe gb̄āam̄òm̄ēe.
 17 Ma Siona, ma ɔ̀kpá,
 ̄o gb̄e ku à ma n̄se n̄inim̄ēo.
 Bui p̀ó liaa Yak̄obu buīz̄io
 ̄o Dii d̄ile aa ḡo ní ibēe ù.
 Ma Yelusalēu ma ḡo ibēep̄iōne lán p̀ó gb̄al̄eawa.
 18 Dii yá nae,
 asa ma b̀o aà yá kp̄e.
 Bui píi à swákpa,
 í ma yá'õma ma.
 Wà tá ní ma w̄éndiaò ní ma èwaasoò z̄l̄z̄o ù.
 19 Ma lez̄ù bui p̀ó yemazīzi,
 ̄o aa z̄l̄b̄nkpek̄è̄m̄ēe.
 Ma sa'onaō ní ma gb̄ēz̄ō̄o k̄ēsai ma z̄eaō guu,
 g̀o p̀ó aale bl̄e wēe,
 aa ní wēni ba d̀ò.
 20 Dii, ma taasik̄ea gwa,
 ma n̄se lé tékū.
 Ma túlu yá,
 asa ma p̄á n yáa maamaae.
 Z̄í ma gbé̄o bl̄e ḡāe,
 mé gaga ku ua.

21 Wà ma aaukea mà,
kási má nòsēninina v̄lo.
Ma ibeε ma taasikea bao mà,
aale p̄nake ní yá p̄ó ní kèmeεo.
To ḡo p̄ó n a yá'ò ká,
aai ḡōmawa.

22 N ní v̄aikεa b̄oné gupuau,
ní kené lá ní kèmeεwa ma tàae yái.
Ma aaukea z̄ō,
ma s̄ō ȳēε v̄l̄o.

2

Ia p̄ó Dii dà Si-nawa

¹ Gwa lá Dii p̄ókūma kù Si-naa lán suawa.

A Isailiō beεε p̄ó z̄ō luawa p̄àle z̄l̄e.

I a gbadib̄opi yáda a p̄f̄ēḡo.

² Dii Yak̄bu buiō kp̄éō d̄aai ní wēnagwasai,

à Yudaō mēεwia zegik̄iō kwè a p̄f̄ē guu,

à k̄εε t̄ō a k̄iā ní ní kp̄alaowa z̄l̄e.

³ Aa p̄ókūma p̄āsi guu à Isailiō gb̄āa k̄o'è.

A a ɔb̄le ní yáú an ibeεo wáa.

A kù Yak̄bu buiōwa té ũ ní p̄ó p̄ó liaiō p̄ii.

⁴ A saḡole lán ibeεwa,

à ɔk̄á s̄áú.

A gb̄é p̄ó k̄εε maa yáa ɔd̄e p̄ii

lán w̄l̄ewa.

A a p̄ókūma p̄ipi Si-nawa

lán t̄éwa.

⁵ Dii ḡō lán ibeεwa,

a k̄ε Isailiōne s̄aabu.

A ní kib̄eō d̄aai,

à ní w̄l̄e b̄iideō kwè.

A tò búbua ní wēna wiio k̄āfi Yudaō mēεwiau.

⁶ A a kp̄é gb̄oō à ḡō lán kaawa,

à a gb̄éō k̄āaak̄ipi w̄wi.

Dii tò dikpe ní k̄ámaboḡo yá d̄o Si-nadeōgu bo.

Aa zaf̄ēa z̄ō guu i k̄iā ní sa'onaō gwa p̄e ũo.

⁷ Dii ḡi a gbagb̄ak̄izi,

à p̄ākp̄a a kp̄éi.

A kibe kp̄é gb̄āaō n̄a ibeεne ní ɔz̄i.

Aa kúkuak̄ē Dii kp̄éu

lá w̄i ke dikpe z̄l̄wa.

⁸ Dii z̄ē ní Si-na b̄ii gbooaε.

A ba ȳōw̄a, i ḡi ɔt̄iw̄aō.

A tò a b̄iio lé p̄iā, aa ḡō k̄ēlekele.

⁹ A b̄ole gbaō v̄l̄e t̄ōleu,

a gb̄āaō è'ε kp̄éekpee.

A k̄iā ní a néō ḡō buip̄aleō guu,

wa ikoyā k̄ūa bo.

A ānabiō lí yá p̄ó b̄ò Dii k̄iī e bo.

¹⁰ Si-na gb̄ēz̄ō z̄ōl̄e z̄l̄e,

an lé kp̄aauā.

Aa b̄ūsuk̄ā ní miu,

aa zw̄ānkasaō k̄ākar̄iā.

Yelusaleū w̄ēndiāō mi ḡō p̄éle z̄l̄e.

¹¹ Ma w̄é lé wo ní ɔbo,

ma n̄ōs̄é lé t̄ék̄ū.

Ma p̄o yá dúuudu ma gb̄éō dedea yái.

Néf̄ēnenaō ní n̄ét̄inaō k̄al̄e ma ḡāaε ȳēεsai.

12 Goo pɔ aale léle gāae
 lán gbé pɔ kè'fawá,
 aale ní daɔ la aa mè:
 Wá pɔblea ní imiao e má ní?
 An wēni lé gēzea ní daɔ kùe.
 13 Yelusaleu, má one kpelewa ní?
 Bɔ má n lēuòí?
 Meevia léso Siona, bɔ má me n muaaò
 mà ní nòse nínineí?
 N bɔ e zà lán ísia ewa,
 déme a fɔ n gbágbái?
 14 N anabio yāpá gii ène.
 Aai n yāvái bɔne gupuau aa n kē zɔblewao.
 Yāpá gii pɔ aa ène n sāsá.
 15 Gbé pɔ lé gēɔ pii aalɔ ɔtaale,
 aalɔ lesuikema Yelusaleu,
 aalɔ mikene déudeu.
 Aai me, wéle pɔ a kefena kè zài,
 dúnia píi pɔnakebɔpin wee?
 16 N ibeɔ lé ledɔma pii,
 aale lesuikema.
 Aale swaa biima,
 aale me wá dáaf,
 wá wé dɔ gɔɔpizi yāae,
 wa wesle sa.
 17 Dii kè lá à zèowa,
 à yá pɔ a díle za zi pápa.
 A n kwɛ n wēnagwasai.
 A tò ibeɔ pɔnakè n musu,
 à n wèleɔ gbá gbāa.
 18 Siona, to n bíi wiile Diizi ní nòseɔ,
 to n wé'i à baaale lán swa'íwa faane ní gwāasíno.
 Nsu kámaboo,
 rísu to n wé íampao.
 19 Fɛle wii kau gwá gudɔanaɔ kɔ leũkpaɛgɔɔ.
 N n sɔ wé Diie,
 ní ɔɔaazi n né pɔ lé ga ní nɔanao zɛau wēni yái.
 20 Dii, gwa n gwa!
 Dé n yá bee taa kèè yāai?
 Nɔɔ ní né pɔ aa ní í aa ní kuɔ soa maan wea?
 Sa'onao ní anabio dedea n kpéu maan wea?
 21 Néfenen gbēzɔ gɔ gɔ kálea zɛau luutēu.
 Wá ma èwaasoɔ ní ma wéndiaɔ dède ní fēndao.
 N ní dede n pɔfɛgɔɔ,
 n ní kaale ní wēnagwasai.
 22 Lá ni gbéɔ káaa dikpɛgɔɔ,
 máa ní tò yāpási líamazi.
 N pɔkūmagɔɔ gbēe i pilimao,
 gbēe i e bɔo.
 Ma ibeɔ gbé pɔ ma ní gwá ma ní kuɔ míde.

3

Wɛda nòseniniai Dii kíi

1 Má de gbé pɔ Dii pɔkúma gotɔwá à taasi è ue.

2 A ma ya à ma kpa gusiaue,
 i ke gupuau no.

3 Mámɛ ɔ ɔtɔa gɔɔpii,
 a láaa vío.

4 A tò ma me ibába,
 à ma wáɔ wíwi.

⁵ A kona ní mekεmuunao liamazi lán b́liwa.

⁶ A tò ma ye gusiau

lán gbé ṕ gá à gègèowa.

⁷ A ǵ liamazi, má f́ b́o,

à m̀ gala gbiao kpámεε.

⁸ Ma wiilè, ma suabale z̀aàzi,

kási i swásmazio.

⁹ A g̀bò ní gbè gbènεo,

a pá ma zéa a dè.

¹⁰ A g̀mεε lán gbεaana ṕ naalea

ge ǹomusu ṕ ye láuwa.

¹¹ A zé s̀a, à ma taitai,

à ma ̀kpá.

¹² A a ka kpá sáa,

̀ à ma dile ṕ ṕ á pá ũ.

¹³ A a gbála ka t̀ ma baluwa.

¹⁴ Ma ǵ ma gbéone ṕ yáalɔa ũ,

aa lédamanɔ m̀pii.

¹⁵ A ble k̀sá o'omεε,

à ma kaka ní g̀io.

¹⁶ A gbèkɔo kpáa, ma swaa è'ε,

à ̀z̀a tufua.

¹⁷ A ma ké aafiawa,

má d́ b́ wí mε nama ɔo.

¹⁸ ̀ ma m̀, ma ǵ yéεsai,

ma wé dɔ Diizi ɔo.

¹⁹ Ma liaaliaa wétεa guu dɔmagu,

a demεε g̀i ní konao ũ.

²⁰ Yápi ɔ dɔmagu maamaε,

̀ ma kúsu kwè.

²¹ Yá ṕ ɔ dɔmagu

ĩ to ma ǹεε à dɔ daa dɔn ke:

²² Dii gbèke mé tò wi midεo,

aà wēnadɔane lí láao.

²³ Aà yearizi ɔ dafu lá gu lé dɔε,

a náai ví z̀o.

²⁴ Ma m̀, Dii mé ma baa ũ,

a yáí má s̀aàzi.

²⁵ Dii maa gbé ṕ an wé d̀aàziɔne,

gbé ṕ aale aà k̀i wεεo.

²⁶ Wεdɔa Diizi zɔasai à ní suaba mé maa.

²⁷ A maa gbé taasi f́ a èwaasogɔε.

²⁸ Aà z̀le ado k̀ilikili,

asa Dii mé aà d̀au.

²⁹ Aà a mipεε b́suu,

ɔ wεd̀aàzi.

³⁰ Aà a gεε dɔ gbé ṕ ye a s̀ankεε,

i to wí a k̀.

³¹ Asa Dii lí ǵ gbéi à aà tò we gɔ̀piio.

³² Baa tó à aà dá taasiu,

ĩ aà wēnagwae a gbèke z̀o léu.

³³ Dii lí gbé swágaga ní p̀naoo,

ili aà da taasiu páo.

³⁴ Tó wáε ̀z̀ z̀zɔowa dúnia guu guei,

³⁵ tó wáε ní yá málené Lua Musude kpé kpεε,

³⁶ tó wáε yákpaleke gbéone kolea,

Diipi lé eo lé?

³⁷ Déme a f́ mε á kε, i kε,

tó Dii i a zεb̀o ni?

³⁸ Vái ní maa o i gbé le Lua Musude lé saia?

39 Gbēnazīn bēē né zé ví à zɔ́aka a duuna ɪadama yá musuo.
 40 Wá wéte wá kuai wá gwa maamaa,
 wí ɛa su Diiwa.
 41 Wá ɔ́ɔ Luazi musu ní nòsemendoo, wí mɛ:
 42 Wa duunakè, wa swágbáakè,
 ɔ́ ni sùuukewanɔ́.
 43 N pɔ́kúma kákanla, n pewá,
 n wá dɛde wá wēnagwasai.
 44 N ɔ́ɔ luabɛpuanau,
 ké n̄su wá wabikɛa mao yáí.
 45 N wá díle ukɔ́ɔ ge b́isa ũ buipáɛɔ guu.
 46 Wá ibɛɛɔ swaa b́iíwá n̄pii.
 47 V́ia ní zua baiuo mé ḡɔ́wēɛ
 ní m̄sio ní kaaleao.
 48 Ma wé'i lé b́aale lán swa'iwa
 ma gbéɔ t̄ɔ́ɔz̄ɔ́a yáí.
 49 Ma wé'i aɔ kwɛ zesaie,
 aɔ kámaboa v́io,
 50 e Dii ge wɛzu z̄íle à e.
 51 Yá pó ma wéle n̄ɔ́ɔ lé,
 ké ma wɛs̄le, ma n̄sɛ ɔ́ɔkpá.
 52 Gbé pó aa ibɛɛs̄ɛmanɔ́ p̄aɔ
 lé ma we lán b́awae.
 53 Aa ye ma wēni b́olia ɛu,
 aa ma papa ní gbɛo.
 54 I dámala,
 ɔ́ ma m̄ɛ ma gae sa.
 55 Kua za è t̄ítiu we
 ma lez̄unzi, Dii.
 56 Ké ma suaba wiilè, ní mà,
 ní swákpa ma yáao.
 57 Ké ma lez̄unzi, n s̄mazi,
 n m̄ɛ másu vlakeo.
 58 Dii, n zɛmanɔ́ yákpaleu,
 n ma wēni sí.
 59 N è lá wá ma yá m̄alemeɛ,
 ɔ́ n yanakpaa, Dii.
 60 N è lá aa ye t̄ɔ́sia
 ní vai pó aa a lɛkpaaɪmazio pii.
 61 Dii, ní mà lá aa ma s̄s̄ɔ
 ní vai pó aa a lɛkpaaɪmazio pii.
 62 Ma ibɛɛpiɔ́ ɪɔ́ lépe k̄ɔ́ swáú,
 aalɔ́ lɛkpaaɪmazi ḡɔ́piiɛ.
 63 N ní z̄ɔ́lea gwa ní ní fɛleao,
 ma t̄ɔ́ mé ḡɔ́ ní le ũ.
 64 Dii, f̄aboné a zéwa,
 kené an yákea léu.
 65 To an swá gbáakū,
 ní láaizimá.
 66 Pé má ní p̄ɔ́f̄ɛo,
 ní ní t̄ɔ́ɔz̄ɔ́ d̄úniau.

4

Ia pó wa dà Siɔ́nadeɔ́wa

1 Vua siakúɛ fá! Vua t̄ɛt̄ɛɛ lí!
 Lua kpé gbè bɛɛɛɛɔ f́aa zékpaaɔ́u pii.
 2 Siɔ́nade pó wale ní bɛɛɛ lɛɛũ ní vuao yáaɔ,
 wá ní díle lán ḡí ɔ́ɔwa,
 oobona ɔ́z̄le.
 3 Baa gbɛghbonaɔ́ ɪ yó kpá ní néwa aa mie.

Ma gbé s̄ aa pāsikù,
aa ḡ lán taataawa gbáau.

⁴ Né ȳm̄inao léna nàale ní lé musu imi yáí.

Néó lé p̄ē gb̄ea,
kási gb̄ē lé línéó.

⁵ Né p̄ aai ble maa ble yāao ḡ ḡembēenaō ū zeaō guu.

Né p̄ wá ní gwá ní p̄kasa ōdeō lé p̄blea wēle bisau tufua.

⁶ Ma gbéō vāik̄ea de S̄ōōdeō duunala.

Lua S̄ōōpi suumpà kándoe,

gb̄ē i ōdawào.*

⁷ An k̄iaō z̄ēa de buntafaa yāa,

an p̄pia de ví'ipua.

An meō t̄ea lán lubiiwa,

an zea maa lán safiwa.

⁸ Tiasa an sia de n̄isi b̄ōo ḡoa,

tó aa be ḡāae, w̄ili ní d̄o.

Aa ḡ wákambaaō ū,

aa ḡ lán lí giwa.

⁹ Gb̄é p̄ ḡaga z̄iū mi na de

gb̄é p̄ lé gaga ní n̄oanaōla.

Bua p̄ō kuo, aale ibaba,

aa ḡ woōo.

¹⁰ Baa n̄e wēnad̄nedeō ní néo f̄ùk̄è nízia.

An népio ḡ ní p̄blea ū ma gb̄éō t̄ōz̄ōa guu.†

¹¹ Dii p̄f̄e p̄alamá,

à a p̄k̄uma p̄s̄i b̄òb̄omá.

A tes̄ō Sionawa,

à k̄ à ēwa.

¹² D̄unia k̄iaō ní gb̄é p̄ k̄ú a guuō píi,

aale e yāa Yelusaleū ib̄eō f̄ ḡ a b̄oleuo.

¹³ Aā ānabiō duuna ní aā gb̄agbanaō vāik̄ea yáíe.

Aa gb̄ēmaaō d̄ede ní w̄ele guue.

¹⁴ Ō aaiō ōmalemale zeaō guu lán v̄iāwa sa.

Aa gb̄al̄e gb̄ēdeapi yáí,

gb̄ē lí we ōk̄á ní p̄kasaōwao.

¹⁵ W̄iō wiid̄omá, à géi gb̄ās̄ideō!

A géi, à géi, ásu ōk̄awáo!

Aaiō b̄aale w̄aō liaaliaa,

buip̄aleō i oné: A e à̄o ku lao.

¹⁶ Dii mé ní fáaa ní oa f̄ēnk̄paaō,

a ye à ní eo.

W̄ili ní gb̄agbanaō gwa p̄e ūo,

w̄ili gb̄ēz̄ōo w̄egwao.

¹⁷ Wá wé d̄o gb̄ēzi aa d̄owále

e wá wé w̄o p̄ā.

Kua gud̄ak̄i wa buie d̄ā,

a f̄ wá suaba s̄o.

¹⁸ Lá wále t̄á'a' o píi, wále wá w̄e,

w̄ili e wa bebe ḡāae lo.

Wá w̄ēni ḡ lé, wá ḡo ye pai,

asa wá kua lé k̄ae.

¹⁹ Wá gb̄ēselenaō wāa de k̄ú b̄ōa musua.

Aa p̄elw̄azi gb̄ēs̄is̄iō musu,

aa wá d̄ād̄ā gb̄áau.

²⁰ K̄ia p̄ Dii kp̄à wá f̄an w̄ēnide ū,

aa aā k̄ú ní baiō.

Wále e yāa ōme aō k̄paaw̄azi buip̄aleō guu.

* 4:6 Daa 19.24 † 4:10 Iko 28.57, Eze 5.10

21 A Edo ū pɔ́ á kú Uzu búsuu,
à ví àò kēaa ní pɔnao gíá!
Lua a a pɔkúma í dɔé à mi à kǎ sɔe,
í á pɔkasao wolowá.

22 Siɔnade, á íadama lé a ká,
wa táánɔ zɔzɔ ū lo.
Edu, Dii a bɔbɔánɔ ní á duunao,
í á wáikea wíé á musu.

5

Wabikea kua íadamau

- 1 Dii, to yá pɔ́ wá lé dɔngu!
Gwa ñ gwa lá wá widawá.
2 Buipáleɔ mé gɔ́ wá búsu ví,
zɔlo mé kú wá kpéɔ guu.
3 Wa gɔ́ netonɔ ū desai,
wá daɔ gɔ́ gyaɔ ū.
4 I pɔ́ wá ví, wi lue wá gbasá mi,
baa wázɔa yáa wi ɔabɔ wá lue sa.
5 Wá ibeɔ looawála,
wa kpasá, wi íampakii eo.
6 Wa ɔdɔ Egipiɔ ní Asiliɔzi
ké wá blé e à mɔwá yáí.
7 Wá maeɔ duunaké, aa ku lo,
ɔ an táaeɔ lé wí wá musu.
8 Zɔ mé lé kiblewá,
gbéé ku à wá bɔ ní ɔzɔ.
9 Wi blé weele kai guue
gbāamɔnde pɔ́ kú sɔu yáí.
10 Wá báa wá lán oo pɔ́ díteawa,
nɔana mɔ́ ní mɔwáa pásio.
11 Wá gbāamɔ wéndiaɔne Siɔna
ní wá Yudaɔ wéleɔ guuo.
12 Wá kíaɔ yéye ní ɔɔwa wá ní loo,
wi beɔe dɔ́ maezɔɔneɔ.
13 Wi wísilɔgbe di èwaasoɔne,
ne gɔ́enaɔ lé fu yáabaaawa.
14 Gbɛzɔɔ lí káaa gāae lo,
èwaasoɔ kámabò ní lesiao.
15 Wá pɔna láa,
wá ɔwáa gɔ́ búbuapea ū.
16 Wá fùla gò wá miwa à lèle,
waiyoo wápiɔ, wa duunaké.
17 Bee yá mé tò wá pɔ́ yá,
yá beɔ yáí wá wé sisi.
18 Siɔna gbɛsisi gɔ́ bezia ūe,
we gbɛghbonaɔ í kɔlímpau.
19 Mpi Dii, niɔ kible gɔɔpiie,
n zɔleá báawa láaa vílo.
20 Bɔyáí wá yá í sāngui?
Nyɔ́ wá vūaa e wá wēni léu yá?
21 Dii, to wá suma, wí su.
To wá ea su wá pá ziu.
22 Ge n giwázi fɔfɔa yá?
N pɔ́ fɛwázi dúduu yá?

EZEKIELI

Yá pɔ́ kú lée bee guuɔ

Yelusaleũ Lua kpé sa'ona Ezekieli ku Isaili pɔ́ wà tàrnɔ́ Babiloniɔ́ guue e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 597, Nebukaneza lélea Yelusaleũwa sɛ́ia gbɛa. A wè siisɔ́ gbɛa Lua aà sɛ́i aà ke ànabi ù. Kua zɔ́bleu Ezekieli lé leda Yuda pɔ́ wà tàrnɔ́ Babiloniɔ́wa ní gbé pɔ́ aa gò Yelusaleũɔ́ ɔ́. Ké wa Yelusaleũ ní Lua kpéɔ kàale wè 587 guu, ɔ́ à ní nɔ́se níninè, a òné aa wɛɔ Luazi.

Ezekieli wépingu'è dasi, bee gbɛa à yáɔ kèkè seela ù, aà yàkeapio aà yàdane sianapiliwàné. Dea sa'ona ù guu à gbàakpà Lua kpé dɔa yáwa maamaae, ní beeo à mè Lua kú ní a gbéɔ, baa Babiloni búsuu, i ke kpépi ɔ́ Lua kuu adoo (11.16). Baade yàkeɔ de azla yá ùe (18), i ke gbépàle yá no, ɔ́ à baade gɔ́a gbé dafu ù yá'ò à kpàle à siwà. A mè ɔ́ Lua a a Nisína da Isailiɔ́gu, aai vu (37) aai ea tá ní búsuu (11.14-20, 36.1-38).

Dii azla ɔ́ba Ezekielie

¹ Ma wè baakwide guu, a mɔ́ siisde guu sɔode zɛ́, má kú ní zìzɔ́ swa pɔ́ wí mɛ Kebaa sae, ɔ́ luabe wèaa,* ɔ́ ma Lua è wépingu'ea guu.

² Kí Yekonia gɔ́a zìzɔ́ ù† wè sɔode guu

³ ɔ́ Dii yá'ò mapi sa'ona Ezekieli, Buzi nése Babiloni búsuu we. We Dii gbàa m̀ua.

⁴ Ké ma wɛzù, ɔ́ má è zàa'ana lé fele gubántoo oi. Lou sa sɛ́i, àle pìle, àle teke púuu. Té pɔ́ kú a guoguo de lán mò tɛ́a bóiboiwa.

⁵ Pɔ́ kú tépi guu, a de lán pɔ́ b́éè mèn siisɔ́wa,‡ an taa b̀ò gbènazinawa,

⁶ ama an baade oa siisiiɔ́ mé aa gàsía ví siisiiɔ́.

⁷ An gbáɔ súsu, an gbálaɔ de lán zù swewa, àle teke lán m̀gotè yɔ́ɔawa.

⁸ Aa gbènazina ɔ́ ví ní gàsíaɔ zíe. An oa siisɔ́ ní ní gàsía siisɔ́ dɔɔɔ ae ní kpeo, gbàtèe ní gbàtèeɔ,

⁹ an gàsɛpi lé kákɔ́wa. Gu pɔ́ aale géu, aali lé liaao, aai gé ní ae màa g̀ɔ́e.

¹⁰ Lá an oapio den ke: An baade gbènazina oa ví, mé aa ǹomusu oa ví ɔ́plaa oi, zu oa ɔ́ze oi, mé aa kúu oa ví ɔ́ ní kpe oi.§

¹¹ Maa an oao de. An baade gàsía pooa musu plapla, aale kákɔ́wa, a pla pɔ́ g̀ɔ́ naarzi.

¹² An baade í gé a aedɔ́wae súsu. Gu pɔ́ an nisína tàu, we aai géu, mé gu pɔ́ aale géu pii, aali lé liaao.

¹³ Pɔ́ b́éepio kekeá de lán tɛyɔ́ ge sètewae. Tépi gupua zɔ́, ɔ́ taa'o pɔ́ b́éè mèn siispio zànguo. Lou lé pilepile tépi guu.*

¹⁴ Pɔ́ b́éepio wáa lán loupileawa, aaió gé, aaió su.

¹⁵ Ké mále pɔ́ b́éè oa siisdepio e màa, ma wuluu è an baade sae ɔ́le.

¹⁶ Wuluupio ní ní pɔ́ lé teke lán gbè beedewa, mé an siisɔ́ pii aa doue. Wuluupio kea taan ke: Ampii aa wuluu ví mèn plapla papáakɛa.

¹⁷ Tó aale taa'o, aai gé ae ní kpeo, gbàtèe ní gbàtèeɔ liaasaie.

¹⁸ An wuluupio lesí, í to vía ní kú, mé wé fífiwà à liai.†

¹⁹ Tó pɔ́ b́éepio lé taa'o, wuluupio ɔ́ be ní sae. Tó pɔ́ b́éepio fele ɔ́le aale gé musu, wuluupio í fele musu s̀e.

²⁰ Gu pɔ́ an nisína tàu, we aai géu, an wuluu i fele gérnɔ́ sánue, asa pɔ́ b́éepio nisína kú ní wuluu guue.

²¹ Tó pɔ́ b́éepio lé taa'o, an wuluu ɔ́ taa'o. Tó aa zeae, aaió zea s̀e. Tó aa fele ɔ́lewa, wuluupio í feleɔ́ sánue, asa pɔ́ b́éepio nisína kú ní wuluu guue.

²² Báluma kpàle pɔ́ b́éepio mia e musu, àle teke wásawasa lán díiwa.‡

²³ Bálumapi zíe an gàsíaɔ pooa, aale kákɔ́wa, an baade gàsía mèn plaplaɔ naarzi.

²⁴ Ké aale taa'o, ma ní gàsɛpi kía mà lán izɔ́suka kófiwa,§ lán Gbáapiide ɔ́ɔwa, lán zìgɔ́ zɔ́awa. Ké aa zè, ɔ́ aa ní gàsíaɔ náaa.

²⁵ Ké aa zea an gàsíaɔ naaaa màa, ma ɔ́ mà ní mia za báluma musu.

²⁶ Pɔ́e kú ní mia bálumapi musu we lán kiblekila pɔ́ wa kè ní safiiowa,* mé ma gbèe è zɔ́le kɛlapiu musu we lán gbènazinawa.

²⁷ Má è, zɔ́a aapi léu e musu a de lán mò tɛ́a bóiboi† pɔ́ lé pipi lán téwawa, mé źle oi de lán téwa. Gupua gbàa liaaaazi.

* 1:1 Zia 19.11 † 1:2 2Kia 24.10-16 ‡ 1:5 Zia 4.6 § 1:10 Zia 4.7 * 1:13 Zia 4.5 † 1:18 Zia 4.8 ‡ 1:22 Zia 4.6 § 1:24 Zia 1.15, 19.6 * 1:26 Eze 10.1, Zia 4.2-3 † 1:27 Eze 8.2, Zia 1.15

28 Gupuapi b̀̀ lán nàali p̀̀ b̀̀ g̀̀ p̀̀ lou lé mawa. Dii gawi k̀̀k̀éá p̀̀ má èn we. K̀̀ má è, ma wule ma gb̀̀eu g̀̀̀, ̀̀ ma l̀̀ má, àl̀̀e yá'om̀̀e.

2

Dii Ezekieli sísia

1 A m̀̀: Gb̀̀nazín né, fele ze mà yá'onno.

2 K̀̀ àl̀̀e yá'om̀̀e, aà Nisína òm̀̀e à ma se ma ze, ̀̀ má mà àl̀̀e yá'om̀̀e

3 à m̀̀: Gb̀̀nazín né, mále n zì Isailiowae, bui swágbãade p̀̀ b̀̀ ma kp̀̀e. Ampio ní ní deziio aa zàm̀̀e yáwae e ní a gbão.

4 Gb̀̀é p̀̀ mále n zímápio swá gbãa, mé aali ma yámao. Oné Dii Lua mé lé yáe bee oné.

5 Aa swásci ge aa gí séii an swágbãa yáin nõ, aao d̀̀ ké ànabi kú ní guu.

6 Mpi s̀̀ gb̀̀nazín né, nsu víakéné ge an yá'oaao. Baa ní kua léaa ní lesikaopio guu, mé ní z̀̀lea sóipio kíi, nsu víake ní yá'oaao. Nsu to s̀̀ k̀̀ngu an yáio, asa swágbãadeone.

7 Tó aa swáse ma yáii ge tó aa swáscio, nsu gí oinéo, asa swágbãadeone.

8 Mpi s̀̀ gb̀̀nazín né, swáse yá p̀̀ mále onei. Nsu swágbãaake lán swágbãadepiowao. Le'ele, ní p̀̀ p̀̀ má daune só.

9 K̀̀ má wese, ̀̀ ma ̀̀ è, a taala kooa kúa, àl̀̀e òm̀̀e,

10 a p̀̀o ma ae. Wà wēnale ní búbuao ní waiyooo k̀̀wà kp̀̀e pla pii.*

3

1 A òm̀̀e: Gb̀̀nazín né, p̀̀ p̀̀ òane só. Taalae bee só, ní ge ò a yá' Isailione.

2 K̀̀ má le'ele, à taalapi òum̀̀e mà só.

3 ̀̀ a òm̀̀e: Gb̀̀nazín né, taala p̀̀ má òane ní léupi só, i n nõse ká. ̀̀ má só. A k̀̀ má léu na lán zówa.*

4 ̀̀ a òm̀̀e: Gb̀̀nazín né, fele ge ò ma yápi o Isailione.

5 Mále n zì bui p̀̀ an buiyá maa ía mé an yá'oa zì'ùo kíio, Isailio mále n zímá.

6 I ke bui dasi p̀̀ an buiyá maa ía mé an yá'oa zì'ù mé òyõ ní yámao kíi no. Tó ampio mále n zímá, aa swáse n yáie.

7 Isailio we swáse n yáio, asa aali swáse ma yáio. Ampii an swá fèe, an kua gbãae.

8 Má tó n kua ào gbãa lá ní pówae. Má tó n ze gí lá aa zè lé gíwa.

9 Má tó n kua gbãa ào de gbea. Nsu víakénéo. Nsu to s̀̀ k̀̀ngu an yáio, asa swágbãadeone.

10 ̀̀ a òm̀̀e: Gb̀̀nazín né, swáse yá p̀̀ mále onei pii, òyõ kua n s̀̀u.

11 Fele ge yá'ò n gb̀̀ z̀̀zone, ní me Dii Lua mé yáe bee ò, tó aa swásci, ge aa swáscio.

12 Aà Nisína ma se musu, ̀̀ ma k̀̀fi gbãa mà ma kp̀̀e wà m̀̀: Wà Dii gawide sáaukpa aà kúki.

13 P̀̀ b̀̀epio g̀̀siao leakõwa k̀̀fi mé òo ní wuluu p̀̀ be ní saeo k̀̀fi gbãa.

14 Nisínapi ma se g̀̀mano zéa, ma nõse òokpaa mé ma p̀̀ paa, ama Dii gbãa mé m̀̀a.

15 Ma ka z̀̀zo p̀̀ kú Telabibio kíi Kebaa sae, ̀̀ ma z̀̀le gu p̀̀ aa kuu we e g̀̀o soplá. Yá día.

Isailio gbaa laai

16 G̀̀o soplapi gbea Dii yá'òm̀̀e à m̀̀:

17 Gb̀̀nazín né, ma n ke gudõana ù Isailione.† Swáse yá p̀̀ lé b̀̀ ma léuzi, ní ní gbaom̀̀e laai.

18 Tó má ò váikenae a gae, mé ni aà gba laaio, ge ni ledawá aà mikè váiwa ké à e ào kuo, váikenapi a ga a duuna yáie. Aà gaa yá s̀̀ a wi n musue.

19 Tó n aà gbà laai s̀̀, mé i mikè a váikeapiwao, a ga a duuna yáii, mpi s̀̀ n lé aò ku yápi guu b̀̀.

20 Tó maakena a maakea tò mé àl̀̀e váike, má tó aà kpagueae, i ga. A ga, ké ni aà gba laaio yáie. Má maa p̀̀ a k̀̀ yáda b̀̀. Aà gaa yá s̀̀ a wi n musue.

21 Tó n ledawá n m̀̀ asu duunakéo s̀̀, mé i duunakéo, aò kue, ké à n ledama mà yáii. Mpi s̀̀ n lé aò ku yápi guu b̀̀.

22 Dii gbãa m̀̀a we, ̀̀ a òm̀̀e: Fele gé gusalalau, we má yá'oune.

23 ̀̀ ma fele ge gupiu, ma Dii gawi è ze we lá má è Kebaa saewa, ̀̀ ma wule ma gb̀̀eu g̀̀̀.

24 ̀̀ aà Nisína dèdèa à ma se ma ze, ̀̀ a òm̀̀e à m̀̀: Ge ò g̀̀ kpéu. Zetanle.

25 N gb̀̀nazín né, wa m̀̀ma ní bao, wi káne, ké nsu b̀̀ ní k̀̀i baasio yáii.

26 Má tó n léna naale n lé musu, ké nsu yá'oné, ní ní gba laaio yáii, asa swágbãadeon ní ù.

* 2:10 Zia 5.1 * 3:3 Zia 10.9-10 † 3:17 Eze 9.1-9

27 Ama tó ma yá'òne, má n léna gole, ní gbsa oné ma Dii Lua máme ma yáe bee ò. Gbé pò a swásci, aà séi, gbé pò a gii, aà gii, asa swágbáadeon ní ù.

4

Koezsa Yelusaleui seela

1 Gbēnazin né, biliki dile n ae, ní Yelusaleu wéle taa kéwà,
2 ní koezsi. Bòo kpákpai, ní gbà lesò da ò liai, ní bùsu kálékale a bíio sae, ní bíigboobò kále ò liai.

3 Mò pèpè se ò n péle mò bíi ù mpi ní wélepíò zànguo, ní aedòwà. Wà koezò wélepizie, míme ní koezònapí ù sò. Bee iò de seela ù Isailione.

4 Wúle n gbàtèe zèewa, ní Isailio duuna sea e n wúlea n gbàtèepiwa gòo léu.
5 Ma gòo àa pla kwisai (390) dilene nyò Isailio duuna seae e an duunakea wé dasileu.

6 Tó n bee kè ní làa, ea wúle n gbàtèe òplaawa, ní Yudaò duuna sea e gòo bla. Ma ní duunakea wé dilene, wé dodo gòo dodo.

7 Aedò Yelusaleu pò n koezòpiwa, ní n ula gási sòsò, ní ànabikeke a yá musu.
8 Má ba kàne, ké rísu lilekí eo yáí, ní wúlea n gbàtèe kpè dopiwa e koezògòopi ge paò.
9 Mase ní naao ní bláao ní nasio ní éseo ní weao se ka ta doù guu, ní a bleke nyò ble gòo àa do kwisai pò ríyò wúlea n gbàtèewapiu.

10 Níli ble pò ríyò ble lá gu lé dò yò kiloowa galaù àa dodo, ní ble yóbiyoi.
11 Níli í pò ríyò mí lá gu lé dò dá litili kòkpaale léu, ní ga vólovolò.
12 Gbēnazin gbò té s ríyò kàa kéwà an wáa, ní só.
13 Dii èa mè: Beewa Isailio ble gbàlea ble bui pò ma zòzòrízi ní bùsuuo guu.

14 O ma mè: A'a Dii, mí gbàle yáao. Za ma nézi e ní a gbào mí pò pò gá ní aziao ge pò pò wai tàitai nòo soo. Nòo pò de té ù í gè ma léu ziiò.

15 O a òmèe: Tòò, ma n gba zé ò kàa ke zùgbò téwa gbēnazin gbò gbèu.
16 O à èa mè: Gbēnazin né, má Yelusaleudeò kùsua mìde, aaiò pòblea yòyòkòe yákàakea guu, aaiò imi gòona le dodo sòdeedeè guu,

17 asa pòblea ní imiao a késámáe. Sò a kérégu nípii, aai ibaba ní tàae yáí.

5

Iadaa Yelusaleudewa

1 Gbēnazin né, fènda lena se sa, ní n miká ní n lekànao waò lá míbona í kéwa. Ní kiloo se ò n kápi yò, ní kpaale lee àaò.

2 Tó n koezsa wéle gòo lé pà, ní a lee do séle ká pò pò ní kè wéle taa ùpiwa, ní tesòwà. Ní a lee plaade do se ò fèndapi léleò ò lia wélepizi. Ní a lee àaòde do pò gò fàe íanau, asa má a fènda wo mà péleñzie.

3 Mí kápiò pèele we yòò, ní ye n ula léu,
4 ní dá ò káteu à tékú. Tépi mé a kúle Isailiowa píi.

5 Ma Dii Lua ma mè, yá pò a Yelusaleu len we. Má kále buiò guoguoè, an bùsuò liaai.
6 An vāike guu aa bò ma yádileao kpè de buiòla, aa gí ma ikoyā mai de bùsu pò liaañziò deola. Aa gí ma yádileaoie, aai te ma ikoyāpiòziò.

7 Ayāmeto ma Dii Lua ma mè, a zòaká de bui pò liaaázìola, i te ma ikoyāio, i zìke ma yádileao:wao. Bui pò liaaázìio felekaayāò s a zìkèwà.

8 Ayāmeto ma Dii Lua ma mè, mapi sò má feleánòe. Yelusaleudeò, má yákpalekèánò buipiò wáa.

9 Má yá pò mí ke yāao mé má ke bo kéé á yābèkeao yáí.
10 A yáí maèò ní néò só, mé néò ní maèò só á mèewiau.* Má á wetà, mí á gbé kònaò fáaa gupiiu.

11 Ma Dii Lua ma mè, lá a ma kpé gbàlè ní á pòbèeò ní á yābèkeao, ní ma kuao má kéwáe. Má á wèngwao, má á bòo.

12 Á gbéò lee do a gaga ní gagyào ge nòana á mèewiau, á gbéò lee plaade a gaga zì guu bíi kpè, mé má á gbéò lee àaòde fáaa gupiiu, mí a fènda wo mà péleaozí.

13 Ma pòkúma í gbsa kpále, ma pò í wee, ma nòse í níni sa. Tó ma pòkúmaòbòomá má làa, aao dò sa ké ma gbé pò míli sí sàao máme má ò.

14 Má Yelusaleu ke bezia ùe, iò de láanipò ù bui pò liaaiòne ní gbé pò lé dsiò.
15 Tó ma yákpalekèánò, mé ma á wetà ní pòfèò ní pòkúmao, áo de láanipò ùe, pò sòsòao ù bui pò liaaázìòne. Á yá a to sò kéngu, i ní gba laai maamaa. Ma Dii máme má ò.

* 5:10 Wèn 4.10

16 Tó ma a kagba tšágu nɔana ũ, má á ke kélekɛɛ. Má á kùsúa midɛɛ, mí nɔana káfié.
 17 Má nɔana kááguɛ, mí wáio sóikewá, í gɔ nésai. Gagyá n gbɛɛɛao a gɛázi, mí tó wà siágu n zio.† Má Dii máme má ò.

6

Isaili búsu gbɛ̀stɔ

1 Dii yá'òmɛɛ à mè:
 2 Gbɛ̀nazɔn né, wɛ̀biibii Isaili búsu gbɛ̀stɔwa, ní anabikekɛ a yá musu
 3 n mɛ: Isaili búsu gbɛ̀stɔ, à Dii Lua yáma. Dii Lua ò gbɛ̀stɔnɛ n sɔstɔ n swadɔɔ n guzuleɔ, à mè ále mɔwá n zio, i á gulest pɔ wa bɔɔ daaɪ.
 4 Wa á sa'okio gboo, wi á tulaletikateakio wíwi, mí á gbɛ̀ɛɛ dɛɛ á táaɔ aɛ.
 5 Saaili, má á gɔ káɛ á táaɔ aɛ, mí á wáɔ fáaa má lia á sa'okiozi.
 6 Wéle pɔ á kúu a gɔ bezia ũ piie. Wa gulest pɔ á bɔɔ daaɛ, wi á sa'okio gboo aao da wáiwai. Wa á táaɔ wíwi aao ku bo, wi á tulaletikateakio gboo, wi pɔ pɔ á kɛpiɔ mɔnzɔ.
 7 Gbɛ̀ pɔ wà fɛ̀nda tšmá á guuɔ i kwé, ɔ dɔ ké mámɛmaa Dii.
 8 N beeo má tó á gbɛ̀ kɔnao gɔéɛ. Tó ma á fáaa buio guu, á gbɛ̀ɛɛ bɔ fɛ̀nda lézi búsu pɔ á kúu,
 9 ma yáiyamá an náaisai pɔ tò an sɔ kua bo yá musu n n gbáskɛwe pɔ aai táaɔ gwad yáɔ. Aao yé niza gíyáio vái pɔ aa kè yáí n n yábɛ̀kɛɛɔ yáɔ,
 10 aai dɔ ké mámɛmaa Dii. Mí lé'iana gba no, má yápi yíamáɛ.
 11 Ma Dii Lua ma mè, ɔplaa da zɛɛu, ní gbápáɛ n mɛ: Agya! Zi n nɔanao n gagyá a Isaili dɛɛ an yávai pɔ má ye a gíyáio yáí.
 12 Gbɛ̀ pɔ aa ku zàɔ gaga n gagyáɔ, gbɛ̀ pɔ aa ku káio i gaga zio, mé gbɛ̀ pɔ aa sù bɔɔ gaga n nɔanaoɛ. Lá má pɔkúmabɔɔmán we.
 13 Wa n gbɛ̀ɛɛ dɛɛ, aao káɛa n n táaɔ an gbagbakio sae sɔstɔ lesɔ musu pii n gbɛ̀stɔ misonaɔ pii n lí yèlɛɔ n gbɛ̀nɛli lásisio gbáuo pii, gu pɔ aa tulaleti gɔnana kpásau n táaɔnɛpiɔ, aai dɔ sa ké mámɛmaa Dii.
 14 Má ɔɔ tšmá, mí tó an búsupi gɔ bezia ũ wáiwai za guwaiwai e Dibla, gu pɔ aa kuu pii, aai dɔ ké mámɛmaa Dii.

7

Isaili midɛa kà kai

1 Dii yá'òmɛɛ à mè:
 2 Gbɛ̀nazɔn né, yá pɔ ma Dii Lua má ò Isaili búsuɛɛnɛn ke: A kua lé kà! A búsu gola siis pii midɛ.
 3 A kua lé kà! Má pɔkúmabɔɔwáɛ, mí yákpalekɛáno á yákeɔwa, mí yábɛ̀ɛ pɔ á kè flaboé pii.
 4 Má á wɛ̀nagwao. Má á kɛo. A yákeɔ flia má boé n yábɛ̀ɛ pɔ á kè, ɔ dɔ ké mámɛmaa Dii.
 5 Ma Dii Lua ma mè yá a á le!
 Yázɔ a á le!
 6 A kua lé kà! A kua lé kà!
 Yápi lé sɔázi, à pílawa kò!
 7 Yá zšléwáɛ,
 á gbɛ̀ pɔ á kú búsuɛ beeɔ.
 A gɔ kà kai, à kà se!
 Gili gɛ̀ngu gbɛ̀stɔ musu,
 i ke pɔna wii aale léo.
 8 Tia kéwa má pɔkúmabɔɔwá,
 mí palawá n pɔfɛo.
 Má yákpalekɛáno á yákeɔwa,
 mí á yábɛ̀kɛɛ flaboé.
 9 Má á wɛ̀nagwao, má á kɛo.
 Má flaboé á yábɛ̀kɛɛwáɛ,
 ɔ dɔ ma Dii máme ma á wetá.
 10 A gɔpi gwa, à kà! Yá pila!
 A nɔsi yá gbáa ũ, ɔ à nɛ'ɪ wala ũ.
 11 Yápási fɛ̀le váikɛnaɔ gbɛ̀go ũ.

† 5:17 Zia 6.8

An gbēe a bɔo! Bɪlapi gbēe a bɔo!

Ɔdee a bɔo! An bɛɛɛdee a bɔo!

¹² A gɔɔ kà! A ní lé!

Pɔluna su pɔnakɛo,

pɔyiana su ɔɔbɔ,

asa ma pɔ fɛ̀ bílapizie.

¹³ Pɔyiana a pɔ́ pɔ́ á yá si bo e a wēni léu.

Anabikɛkea bílaɛpi a léle pāo,

gbēe a bɔo a tàae yáí.

¹⁴ Wà kuupè, zì sɔu mà pii,

kási gbēe a gé zílauo,

asa ma pɔ́ fɛ̀ bílapizie.

¹⁵ Zì ku bíi kɛ,

gagyā ní nɔanao ku wéle guu.

Gbé pɔ́ aa ku sɛ̀uɔ gaga zì guue,

gbé pɔ́ aa ku wéle guuɔ gaga

ní nɔanao ní gagyāoɛ.

¹⁶ An gbé pɔ́ aa bɔɔ

bàale ta gbɛ̀sɛ̀sɛ̀ kíi.

Aa ɔɔl lán swadɔɔ felenaɔwa

baade zía tàae yáí.

¹⁷ Ampii an ɔ́ a gɔ́ dɔ́nzie,

an kosokɔ́ i busa.

¹⁸ Aai zwánkasaɔ dɔ́ ní pi,

vía i ní kú.

An gɛɛ i gɔ́ kpá ní wéi,

aai migbaa lé nípii.

¹⁹ Aa ní ánusɔ́ kóle zeaɔ guu,

an vuaɔ i gɔ́né pɔ́ gbálea ɔ́.

An ánusɔ́ ní ní vuaɔ a fɔ́ ní bɔ́ Dii pɔ́fɛ̀gɔɔzìo.

Ɔapi a ní nɔana kpáleo,

an gbɛɛ káo,

asa ɔ́mɛ ní dá duunau.

²⁰ Aa nízia sè lesì

ní nɔambleɔ́ kɛfenaɔ yáí,

aa pɔ́bɛɛ pɔ́ má ye a gíyáioɔ píò.

A yáí má tó à gɔ́né pɔ́ gbálea ɔ́.

²¹ Má pɔ́piɔ́ na bui zìloɔne ní ɔ́zì

aa ní pɔ́ séléɛ.

Má kpá dúnia váikenaɔwa,

aa ní pɔ́ naaac, aai a gbále.

²² Má mikpelinéɛ,

aai ma gu bɛɛede gbále.

Kpáí wɛliwɛpiɔ́ gɛ̀u, aai a gbále.

²³ A mɔ́galaɔ́ pí,

asa gbédɛa dí bùsuue,

mé yá gbāa kò wéleu.

²⁴ Má tó bui váio mɔ́ ní uao símá,

má tó gbáadeɔ́ zìasea lesì mide,

wi ní sa'okliɔ́ gbále.

²⁵ Tó gili gè̀ngu, aa aafia wɛɛle,

kási aa eo.

²⁶ Músi a kɛ músi,

baó íi a kɛ baó íi,

aai gbasa kpáleke ánabikɛkeai.

Sa'ona a fua ikoyáwa,

gbɛ̀zɔ́ a kua ledamawa.

27 Kí a búbuape,
 yá a di kíanewa,
 táaaɔ a lualua.
 Má kené an yákeaɔwae,
 má yádaríla lá aa dà gbéawae,
 aaiɔ dɔ ké mámamea Dii.

8

Táakca Dii kpéu

1 Zíɔɔ kúa wè soolode guu, a mɔ soolode ɔɔɔ sɔode zí, má zɔlea ma kpéu, Yuda gbɛzɔɔ kálea ma ae, ɔ Dii Lua gbáa mɔa we.

2 Ké ma wesè, ɔ ma pɔe è lán gbɛnazínawa.* Zɔa aàpi léu zíle oiá téé. Musu oi sɔ, àle teke lán mɔ tɛa bóiboíwa.

3 A pɔ bɔ lán ɔwa, ɔ a ma kú ma mikáwa. Lua Nisína ma se, má musu yáio, má zíle yáio, ɔ à gèmanɔ Yelusaleú wépungu pɔ Lua m̀omɛɛpi guu e Lua ua plaade bíibɔle pɔ kú gugbántoo oi kpɛleu, gu pɔ táa pɔ a yá í Dii ǹɔse fele kúu.

4 Ma Isailio Lua gawi è we, lá má è yáa gusalalaa wépungu'ea guuwa.†

5 ɔ a òmɛɛ: Gbɛnazín né, wésɛ gugbántoo oi gwa. Ké ma wesè má gwà, ɔ ma táa pɔ a yá í Dii ǹɔse felepi è bíibɔle pɔ kú sa'okíi gugbántoo oi kpɛle.

6 ɔ a òmɛɛ: Gbɛnazín né, n yábɛɛ sa pɔ Isailio lé ke la èó? Yápi a ma ya ma kúkíi à ma kpa zà. Nyɔ ea yá pɔ a bèɛ de beea maamaa e ɔ.

7 ɔ à gèmanɔ ua bíibɔleu. Ké ma wesè, ɔ ma e è bíi guu.

8 A òmɛɛ: Gbɛnazín né, bíipi fí. Má fí, ɔ ma ɔle è we.

9 ɔ a òmɛɛ: Gè ǹ yábɛɛ pɔ má zau aale ke la gwa.

10 ɔ ma gè má gwà. Má è wà pɔtaa'onkuawao taa kè wà lia gípizi píi ní ǹɔ pɔ de tɛ úɔ ní Isailio táaɔ píi.

11 ɔ Isailio gbɛzɔɔ gbɛɔn bàaɔkwio sía ní ae, Safana né Yazania kú ní guu. Baade tésibo kúkúa, tulaleti súlele gí na buumbo, àle fele musu.

12 ɔ a òmɛɛ: Gbɛnazín né, ní è lá Isailio gbɛzɔɔ lé ke gusiau, baade ní a táaɔ gugolonaua? Aaí mɛ ma wé lé ní eo, ma pàkpà ní bùsuzie.

13 A èa òmɛɛ ɔ: Nyɔ ea yá pɔ aale ke a bèɛ de beea maamaa e ɔ.

14 ɔ à gèmanɔ a ua bíibɔle pɔ kú gugbántoo oi guu. Ma ǹɔɛ è kále we, aale Tamuzu ɔɔɔ.

15 ɔ a òmɛɛ: Gbɛnazín né, n bee èa? Nyɔ yá pɔ a bèɛ de beea maamaa e ɔ.

16 ɔ à gèmanɔ a kpé ua plaadeu, ɔ ma gbéɔ è baasɔ taawa, bilandaa ní sa'okíio zànguo. An kpe lia Dii kpéɛ, an ae dɔa gukpewa, ɔ aale kúle íatɛɛ we.

17 ɔ a òmɛɛ: Gbɛnazín né, n bee èa? Yábɛɛ pɔ Yuda lé ke lapi dené yáe úo, ɔ aa tò yápasí kò ní búsuu ké ma pɔkúma e fele ɔa? N ní gwa, lá aale gozɔzɔ má léwa.

18 Tɔɔ! Má pɔkúmabɔɔmá. Má ní wegwaɔ. Má ní ɔo. Baa tó an wii gbáa lé gè ma swáú, má swáseio.

9

Táagbaghanaɔ dede a Yelusaleú

1 ɔ à lezù gbábguá ma swáú à mè: Mɔ ní wéle dšanaɔ, baade ní a gbɛdeɔɔ.

2 ɔ ma gbɛɔn sooloo è, aa bɔ Musu ɔle pɔ a lé elea gugbántoo oiwa, aale mɔ baade ní a gbéwíwibɔɔ. Gɔɛe kú ní guu bàabaa ula daa, lákéɔɔ ní taalao dɔa aà pí. Aa gè zè m̀ogoté sa'okíi sae.

3 Isailio Dii gawi gò malaika gàsɔladeɔla à m̀ɔ aà kpé kpɛle. ɔ Dii lezù gbé pɔ bàabaa ula daa, lákéɔɔ ní taalao dɔa aà pipizi

4 à mè: Yelusaleú keele, ní seelake gbé pɔ aale ɔɔɔ, aale wɛnake yábɛɛ pɔ wále keu píi musu m̀í'aeɔa.*

5 ɔ má má, a ò gbé kíniɔne à mè: Aɔ te aà kpe, àɔ wéle keele, ɔ gbɛdede ní wegwasai ní ké'sai.

6 A maezɔɔ ní èwaasɔ ní wéndiaɔ ní néɔ ní ǹɔɔ dede à ní mide píi, ama ásu sɔ gbé pɔ wá seelakémáɔzio. A daale ma kpéu la. ɔ aa dàale gbɛzɔɔ pɔ kú Dii kpé kpɛleɔwa.

7 ɔ a ònɛ: A ní gɛɔ kále ma ua, í ma kpé gbáleò. A gé! ɔ aa sí wéluu, aale gbɛdede.

8 Gɔɔ pɔ aale gbɛdede, máme ma gɔ mado, ɔ ma wule ma gbɛɛu gɔɔ, ma wiilè ma mè: A'a Dii Lua! N pɔkúmabɔɔɔa Yelusaleúwa guu níyɔ Isailio kɔnaɔ dede píi yá?

* 8:2 Eze 1.26 † 8:4 Eze 1.28 * 9:4 Zia 7.3, 9.4, 14.1

9 Ɔ a wèa: Isailio ní Yudaɔ duuna zɔɔ maamaae. Gbēdea di ní búsuuε, mé yāɔɔsai di wéle guuε. Aaí mε ma pákpá ní búsuziε, ma wé lé ní eo.

10 Tɔɔ! Má ní wegwao, má ní kēo. Má ní yākeao wíné ní musue.

11 Ɔ ma gbé pɔ báabaa ula daa, lákēɔɔɔ dɔa aapi pi è, à sù ní yáo à mè: Má kè lá ní òmεεwae.

10

Dii gawi goa a kpéa

1 Ké ma wezù, ɔ ma pɔe è lán kiblekila pɔ wa kè ní safii gbεowa * báluma pɔ kú malaika gásladeɔ mia musu.

2 Ɔ Dii ò gbé pɔ báabaa ula daapie à mè: Gε wuluu pɔ kú malaika gásladeɔ zíε guu, ní ɔkpa plapla teyɔ pɔ kú malaikapiɔ zānguo si n ɔ pai, ní fá wéleu.† Ɔ à gèu ma wáa.

3 Ké à gèu, malaikapiɔ sía Lua kpé gεɔmidɔkí oi, mé súdele buumboa kùle Lua kpé ua plaadewa.

4 Ɔ Dii gawi gò malaikapiɔ mia à gè aà kpé kpeεle. Súdelepi kpépi pá mé Dii gawipi uapi pù.

5 Wà malaikapiɔ gásla kía mà za ua séiau lán Lua Gbáapiide yá'oawa.

6 Ké a ò gbé pɔ báabaa ula daapie aà tési wuluu ní malaikapiɔ zānguo, à gè zè wuluuε saε.

7 Pɔ béεpiɔ do ɔɔ gè té pɔ kú ní zānguo, a si kà gbé pɔ báabaa ula daapie a ɔu, ɔ à bòð.

8 Ma pɔe è lán gbēnazina ɔwa malaikapiɔ gásla zíε.

9 Ké má gwà, ma wuluu è mèn síiɔ malaikapiɔ saε, an baade ní a wuluuo. Wuluupiɔ lé teke, an kekeá de lán gbè beεedewa.

10 Wuluupiɔ dou piie, mé ampíi wuluu ví mèn plapla pápáakɔa.

11 Tó aale táa'o, aaí gé aε ní kpeo, gbātēε ní gbātēεo liaasaie. Aaí te wuluu pɔ kú kpe pɔ wále géuzi. Gɔɔ pɔ aale táa'o, aali lé liaao.

12 Wé fífi malaikapiɔ mεwa piie, an kpe ní ní ɔɔ ní ní gáslao ní ní wuluu mèn síiɔpiɔ pii.‡

13 Má mà wuluupiɔ lé liasáizɔ.

14 Pɔ béεpiɔ oa síiɔsiie, a séiaɔá zù pɔe, a plaadeɔá gbēnazina pɔe, a aaɔdeɔá nòɔmusu pɔe, a síiɔdeɔá kúu pɔe.§

15 Ɔ malaikapiɔ fεle musu. Pɔ béε pɔ má è Kebaa saεɔne.

16 Tó malaikapiɔ lé gé, wuluu pɔ kú ní saepiɔ í gé sɔε. Tó aa ní gásla pòo, aale fele ɔɔle, wuluupiɔ lí go ní saεo.

17 Tó aa zεae sɔ, aaí zεae. Tó aa fεle, aaí feleɔne, asa malaikapiɔ nisina kú ní guuε.

18 Ɔ Dii gawi gò a kpé kpeεlea à gè zè malaika gásladepiɔ mia.

19 Ké mále gwa, aa ní gáslao pòo, ɔ aa fele ɔɔlewa. Ké aale gé, wuluu lé géɔne, ɔ aa zè Dii ua bíiɔle pɔ kú gukpe oi musu. Isailio Lua gawi kú ní mia musu.

20 Pɔ béε pɔ má è Isailio Lua zíε Kebaa saεɔn ke, ɔ má dɔ sa ké malaika gásladeɔne.

21 An baade oa ní gáslao ví síiɔsiie, mé pɔ pɔ de gbēnazina ɔwa kú ní gáslapiɔ zíε.

22 An oaɔ dou ní pɔ pɔ má è Kebaa saεɔ pɔoε. Ampíi í táa'o a aεɔawae súsu.

11

Yákpalekea ní Isaili gbēzɔɔ

1 Dii Nisina ma se gεmanɔ Dii ua bíiɔle pɔ kú gukpe oi guu, ɔ ma gbēɔn baasɔo è kálea we. Kíaeɔ kú ní guu, Azuu né Yazania ní Benaia né Pelatiao.

2 Ɔ Dii òmεε: Gbēnazin né, gbé beε lé vai lekpaá, aale lé bèε da má wéleε beeu.

3 Aa mè kpedɔgɔɔ i ka gíao. Wéleε beea dáae, ɔ aa kau nòɔ u.

4 Ayámeto ánbikekené. Gbēnazin né, ánbikeke.

5 Ɔ Dii Nisina dēdea à mè mà o mà me: Ma Dii ma mà à Isailio í o màa, kási má á láasoo dɔ.

6 A gbēdēde dasidasi wéleε beeu, a gεo daadà a zεaɔu.

7 A yáí ma Dii Lua ma mà, gbé pɔ a ní dede káleapiɔ mé nòɔpi u, mé wéleε bee mé dàapi u. Apiɔ sɔ, má á yá mà á ɔleue.

8 Ma Dii Lua ma mà, fēnda ále víakεè, fēndapi ɔ má mɔowá.

9 Má á yá mà á ɔleue, mí á na bui zílɔne ní ɔzi, aai á wetá.

10 Má yákpalekeáno á búsu zílεu, wi á dede ní fēndao, íɔ dɔ ké mámεmaa Dii.

11 Wéleε bee aɔ deé dāa ũo, mé áo ka dáapi guu nòɔ ũo. Má yákpalekeáno á búsu zílεue,

12 íɔ dɔ ké mámεmaa Dii, asa i ma ɔtondɔkí gwao, á ma ikoyá kúao, á bui pɔ liaaázio ɔleεε.

* 10:1 Eze 1.26, Zia 4.2 † 10:2 Zia 8.5 ‡ 10:12 Zia 4.8 § 10:14 Eze 1.10, Zia 4.7

13 Ma ānabikekeapi guu Benaia né Pelatia gá, 5 ma wule ma gbeu g̃ō ma wii gbāa lè ma mè: A' a Dii Lua! Nỹ Isaili midè pii yà?

Dii a gbé p̃s faaaa kaaa

14 Dii yā'òmɛɛ à mè:

15 Gbēnazin né, n gbé p̃s aa de n au ũo ní Isaili pii, Yelusaleudeo i oné: Aɔ ku zà ní Diio maa, asa à būsue bee kpàwá wá p̃s ũe.

16 A yáí tò, oné ma Dii Lua ma mè baa ké ma tarĩno zàzà buipáleo guu, mé ma ní fáaa būsuo ní būsuo, ní beeo má dené uleki ũ g̃ōpla būsuo p̃s aa tãuo guu.

17 A yáí tò, oné ma Dii Lua ma mè má ní kaaa buio guu, má ní naaa būsuo ní būsuo gu p̃s aa fáaaau, mí surĩno Isaili būsuo.

18 Aa su we, aai p̃ob̃ɛɛ p̃s má zauo b̃ole a guu,

19 mí s̃s̃ doũ dané, mí nisina dafu dané ní ñɛɛ. Má ní s̃s̃ p̃s de lán gbewa b̃o, mí s̃s̃ p̃s de báasi ũ dané,

20 aaiɔ ma ɔtonɔk̃li gwa, aaiɔ ma ikoyã k̃ua, aaiɔ z̃ikewá. * Aaɔ de ma gbé ũ, míɔ de ní Lua ũ.

21 Gbé p̃s an p̃o d̃o p̃ob̃ɛɛ p̃s má zauowa s̃s̃, ma Dii Lua ma mè má ní yãkeao wíné ní musue.

22 ɔ malaikapio ní g̃ãslao p̃oo, wuluupio kú ní sae, mé Isaili Lua gawi kú ní mia.

23 ɔ Dii gawipi gò w̃ɛɛpia, à gè zè s̃is̃l̃ p̃s kú w̃ɛɛ gukpe oi musu.

24 Wépungu p̃s Lua Nisina m̃oopi ea guu, à ma se tãmano z̃iz̃o k̃i Babiloni būsuo. Ké wépungu p̃s má èpi w̃eaa,

25 5 ma yá p̃s Dii ðl̃m̃ɛɛ ò z̃iz̃oɛe pii.

12

Taa ní Isaili z̃iz̃o ũ seela

1 Dii yā'òmɛɛ à mè:

2 Gbēnazin né, ní kú swágbāadeo guue. Aa wé ṽi, kási aali gu'eo, aa swá ṽi, kási aali yãmao, asa swágbāadeoɛe.*

3 Ayãmeto gbēnazin né, n n p̃so naaa fáane, n n taa būsuo páleu s̃ouke, ní dazeu ní wáa. Go n tia, ta gupáleu ní wáa. Baa ké swágbāadeo n ní ũ, an wé a gí kéia?

4 B̃ole ní p̃s p̃s ní ñaaapio fáane ní wáa. Tó aua p̃ila, ní b̃o w̃ɛɛlu ní wáa lán gbé p̃s lé g̃ɛz̃eawa.

5 B̃li f̃s̃ ní wáa, ní b̃ole ní n aso we.

6 Asopi sé ní wáa oosiele, ní b̃oð. Ní p̃sku n wéa, ké r̃isu b̃usupi eo yáí. Ma n ke yá p̃s a Isaili le seela ũe.

7 ɔ má kè lá Dii òm̃ɛɛwa. Ma b̃o ní ma p̃so fáane lá mále tá būsuo páleuwa. Ké aua p̃ila, 5 ma b̃li f̃s̃ ní ɔo. Oosiele 5 ma a aso s̃e ma b̃oð ní wáa.

8 Ké gu d̃o, Dii yā'òmɛɛ à mè:

9 Gbēnazin né, Isaili swágbāadepio i ní la b̃o r̃ile ke màaio lé?

10 Oné ma Dii Lua ma mè, yá p̃s d̃aana p̃s kú Yelusaleũ ní Isaili p̃s kú weo ken we.

11 Oné seelan n ũ, lá ní kè, a ní le s̃ɛɛ, aai ta būsuo páleu z̃iz̃o ũ.

12 An kía a a aso da a g̃au oosiele, i dað z̃éu. Wa b̃li f̃s̃è, i b̃oð, i p̃sku a wéa, ké asu b̃usupi eo yáí.

13 Má ba kpaè, i aà kú, mí taaano Babeli, Babiloni būsuo, kási a wesi b̃usupile bo.† We a gau.

14 Má gbé p̃s liaaaaz̃io fáaa gupiiue, aà ðonledeo ní aà ðoaiɔ pii, mí a f̃enda wo mà péleor̃zi.

15 Tó ma ní fáaa buio guu, mé ma ní zuzu būsuo ní būsuo, aao d̃s̃ sa ké m̃ám̃eaa Dii.

16 Z̃i, ñoana, gagyã, má tó an gb̃eɛ b̃o apii guu, ké aa e ní yãb̃eɛkeao dau siuné būsuo p̃s aa tãuo guu, gb̃epio i d̃s̃ ké m̃ám̃eaa Dii.

17 Dii yā'òmɛɛ à mè:

18 Gbēnazin né, n ní b̃lepi ble ní s̃s̃deedeo, ní ipi mi ní lualuaao yãkãakea guu,

19 ní o b̃usudeoɛe, ma Dii Lua máme ma yáe bee ò Yelusaleudeoɛe ní Isaili b̃usudeo pii. Aa bl̃eble yãkãakea guu, mé aa imi yãdima guu, asa wa ní būsuo ke yáiyai gb̃aam̃oané p̃s k̃s̃ ní guu yáie.

20 An w̃ɛɛleɔ g̃s̃ beziaɔ ũe, an būsuo i g̃s̃ da w̃auu, i d̃s̃ ké m̃ám̃eaa Dii.

21 Dii yā'òmɛɛ à mè:

* 11:20 Zel 31.33, Eze 36.26-28 * 12:2 Isa 6.9-10, Zel 5.21, Maa 8.18 † 12:13 2Kia 25.7

²² Gbēnazīn né, yáasi pò wí ke Isaili búsu guue bee de kpelewa ni? Wí me, àle gɔɔ gá, ānabikēyá lé gbesuo.

²³ Oné ma Dii Lua ma mē má yáasipi mide. Wa yáasipi ke Isaili búsuu bo. Oné bo, gɔɔ ká kái ké yá pò ānabi è a gbesu pii.

²⁴ Asa wa wépungu eyá ge māsokē lenakasa Isailiɔne bo.

²⁵ Ma Dii má yá'ò, mé yá pò má o a ke, a gɔɔ gága bo. A swágbāade, yá pò má ò á gɔɔ, má ke. Ma Dii Lua máme má ò.

²⁶ Dii yá'òme è à mè:

²⁷ Gbēnazīn né, ma! Isaili lé me wépungu pò rí è yáá zia yáe, n ānabikeke gbesuagɔɔ zā.

²⁸ Ayámeto oné ma Dii Lua ma mē, ma yápi kee a gēgē bo, yá pò má òpi gbe a su. Ma Dii Lua máme má ò.

13

Yá z̄leā ānabi egeɔawa

¹ Dii yá'òme è à mè:

² Gbēnazīn né, ānabikeke Isaili ānabi pò aale ānabikeke yá musu. O ānabi pò aai rízia láasoo yá'òne, aa swādo ma yái.

³ Ma Dii Lua ma mē, waiyoo ānabi sɔ̄u pò aali yāe eo, anzia yá mé lé dōanē.

⁴ Isaili, á ānabi de lán gbēgbona pò be beziauwae.

⁵ Aai gé z̄ei gufoo guuo, aai b̄i pò lia Isaili zi keke, ké Isaili e ze gbāa z̄i guu Dii p̄kūmagɔɔ.

⁶ An wépungu'eaá pāe, an māsóá eee. Aai me Dii mé ò, kási máme ma rí z̄io, ̄ an wé bo ò rí yái à gbesu.

⁷ Ké aa mè Dii mé ò, mé mi o s̄so, wépungu pā aa èo lò? Māso aa k̄eo lò?

⁸ Ayámeto ma Dii Lua ma mē, lá aa yāpā ò, aa wépungu ee è, a yái má feleɔn. Ma Dii Lua máme má ò.

⁹ Má ɔ̄s ānabi egeɔa pò aai wépungu'e mé aai māsokewa. Aa ku ma gbé ledamadɔ guuo, an t̄o á ku Isaili buibok̄i taalauo, mé aa e ea ta Isaili búsuuo, bo d̄s ké máme ma Dii Lua.

¹⁰ Aa ma gbé s̄asá, aa mè aafia ku, kási s̄s aafia kuo.* Ma gbé i b̄i bo, ̄ ānabipi i soolewā.

¹¹ O soolenapiɔne, b̄i pi a kwē. Dii a to lou bílibili ma rí gbeo rí z̄a'ian gbāao.

¹² Tó b̄i pi kwē s̄s, wa rí la wá me, soo pò aa lèwá ku máe?

¹³ Ayámeto ma Dii Lua ma mē, má z̄a'ian gbāa gbae rí p̄kūmao, ma p̄f̄e i to lou bílibili ma rí gbeo p̄kaalea yái.

¹⁴ Má b̄i pò aa soolèwāpi gboo mà daafe, a ēgbekpale i bo gupua. Tó b̄i pi kwē s̄s, gbé pò kú wélepi guo kaale, bo d̄s ké máme ma Dii.

¹⁵ Má p̄kūmab̄o b̄i pi wa rí gbé pò soolèwāe, mí one b̄i pi kuo, mé a soolena kuo,

¹⁶ Isaili ānabi pò aa ānabikeke Yelusaleudeɔne, aa wépungu'ēnē aa mè aafia ku, kási s̄s aafia kuopi. Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁷ Mpi s̄s gbēnazīn né, webiibii n bui n̄e ānabi pò aai rízia láasoo yá'òwa, ní ānabikeke rí yá musu

¹⁸ n me: Ma Dii Lua ma mē, waiyoo á n̄e pò i eɛba naminami à dada á ɔ̄pesewa. I s̄ɔ̄o z̄s baade a gbāa léu an nisina kúbo ū. A ma gbé nisina kúku, āpi i bo aafia?

¹⁹ A ma ɔ̄kpá ma gbéɔne p̄wena ɔ̄kū doo ge p̄ēe kaso yái. I eeto ma gbé pò aai swáse eɛiɔne. A gbé pò i kú aa gao d̄ede, mé a gbé pò i kú aa kuo to.

²⁰ Ayámeto ma Dii Lua ma mē, má za á eɛba pò i gbēnazina kuò lán bāwā. Má eɛbap̄i bo á ɔ̄wa, mí nisina pò a kú lán bāwap̄i gbae.

²¹ Má á s̄ɔ̄pi taitai, mí a gbé bole á ɔ̄z̄i. Aa de pò pò naa a ɔ̄z̄i ū bo, bo d̄s ké máme ma Dii.

²² A gbēmaa pò má ye rí p̄o yao kādè á m̄ofili guu. A gbēvāi gbā s̄s, ̄ aai bo rí zé vāiu aa rízia m̄isio.

²³ Ayámeto á e wépungu ee ené bo, á e māsokéné bo. Má a gbé bo á ɔ̄z̄i, bo d̄s ké máme ma Dii.

14

Yáz̄leā táagbagbanaɔwa

¹ Isaili gbēz̄oɔe m̄ò ma k̄i, aa z̄le ma ae,

² ̄ Dii yá'òme è à mè:

* 13:10 Zel 6.14, 8.11

³ Gbēnazīn né, gbéé bee tó táaó yá ní s̄ blè, an duuna p̄ lé ní fupi mé lé ní gále. Aa yāgbēaaa zé vía?

⁴ Yā'oné ñ me ma Dii Lua ma mē, tó Isailie tò táaó a s̄ blè, mé aà duuna p̄ lé aà fupi mé lé aà gále, tó à mò yāgbēai ānabiwa, ma Dii māmē má yázāsi adewa aà táaó dasileu.

⁵ Māa má Isaili p̄ aa ḡmēe z̄llo ū ní táaó yáio gbesi pii.

⁶ Ayāmeto o Isailiōne ma Dii Lua ma mē, aa n̄s̄elile aa mikē ní táaó ní ní yābēekeawa.

⁷ Tó Isailie ge b̄m̄o p̄ kú ní guue tò táaó a s̄ blè, aà duuna p̄ lé aà fu àle aà gálepi tò à k̄ēa, tó à mò ānabi lè aà yāgbēaae, māmē má yázāsiwà mazla,

⁸ mí íbelese ní gbépio, mí aà ke seela p̄ wa yāadao ū. Má aà b̄o ma gbéō guue, ío d̄s̄ ké māmēmaa Dii.

⁹ Tó ānabipi tò wà k̄ōnikè, s̄ à azia yā'ò, māmē ma k̄ōnikè. Má ot̄wàe, mí aà b̄o ma gbéō guu mà de.

¹⁰ Anabipi ní gbé p̄ mò yāgbēaiwāpio duuna douē. An duuna a wi ní musu nípiiē,

¹¹ ké Isailio su zāmēe yāwa, aai gbāle ní duuna yá musu l̄o yáí, aai: de ma gbéō ū, m̄s̄ de ní Lua ū. Ma Dii māmē má ò.

Gbēvāio b̄o gbēmaa sabaio

¹² Dii yā'òmēe à mē:

¹³ Gbēnazīn né, tó b̄usude n̄aisaiyākè aa duunakēmēe, mé m̄le ot̄m̄á, m̄le ní k̄ūs̄ua m̄ōnz̄, m̄le imina z̄lm̄á, mé aale gaga ní ní p̄tuoō pii,

¹⁴ baa tò gbēon āaṣe bee ku we, N̄ee ní Daniēlio ní Yobuo, aa f̄s̄ gbēe misi ní gbēmaake yáio, mé i ke anzia mi b̄asio. Ma Dii Lua māmē má ò.

¹⁵ Tó má tò wāio p̄ b̄usupia aa b̄usupi ḡs̄ bezia ū, gbēe lé p̄aa l̄o wāio yáí,

¹⁶ ma Dii Lua ma mē, ní ma kuao tò gbēon āaōpio ku we, aa f̄s̄ ní neḡōe ge ní nen̄eō misio, mé i ke anzia mi b̄asio, b̄usupi i ḡs̄ bezia ū.

¹⁷ Tó má tò wà f̄le b̄usupiwa ní z̄lo, ma mē wà p̄aa wà gbēnazinao ní p̄tuoō d̄de,

¹⁸ ma Dii Lua ma mē, ní ma kuao tò gbēon āaōpio ku we, aa f̄s̄ ní neḡōe ge ní nen̄eō misio, mé i ke anzia mi b̄asio.

¹⁹ Tó ma gagyākà b̄usupiu, ma p̄k̄ūmab̄b̄wà, ma a gbéō ní a p̄tuoō d̄de,

²⁰ ma Dii Lua ma mē, ní ma kuao tò N̄ee ní Daniēlio ní Yobuo ku we, aa f̄s̄ ní neḡōe ge ní nen̄eō misi ní gbēmaake yáio, mé i ke anzia mi b̄asio.

²¹ Ma Dii Lua ma mē, tó m̄le l̄ada Yelusaleūdeowa ní yá m̄en̄ s̄iṣe bee, z̄í ní iminao ní wāio ní gagyāo,* m̄le ní d̄de ní ní p̄tuoō, a ke z̄ai.

²² N̄ beeo an gbé k̄ōnao ḡs̄, an neḡōe ní ní nen̄eō b̄o. Tó aa b̄o mò á k̄íí, mé a ní d̄aa ní ní yākeao è, á n̄se a níni v̄ai p̄ má z̄í Yelusaleūwa yá musu ní l̄a p̄ má d̄awāo pii.

²³ Tó a ní d̄aa ní ní yākeao è, á n̄se a níni, asa áo d̄s̄ ké yá p̄ má k̄e Yelusaleūe pii, mi ke p̄ao. Ma Dii Lua māmē má ò.

15

Yelusaleū leēta ní v̄ēe yāao

¹ Dii yā'òmēe à mē:

² Gbēnazīn né, v̄ēeli líke de líola yà?

³ Wí p̄e ke ní a lío yá? Wí kálo ke ní a lío wà p̄ loowàe?

⁴ Wí k̄áteu yàa ūe. Tó a vl̄á ní a mio tek̄ù mé a guo té lè, wa f̄s̄ z̄ikeòe?

⁵ Ḡoō p̄ a léso, wà z̄ie k̄èòe, belenke ḡoō p̄ à té lè à ḡs̄ sín b̄ēebee?

⁶ Ayāmeto ma Dii Lua ma mē, l̄á lío guu v̄ēeli má s̄e yāa ū má k̄áteu, m̄aa má ke Yelusaleūdeone.

⁷ Tó ma f̄el̄r̄no, baa ké aa b̄o téu, té mé a ea k̄úmá. Tó ma íbeles̄r̄no, áo d̄s̄ ké māmēmaa Dii.

⁸ Má tó an b̄usu ḡs̄ bezia ūe, asa aa n̄aisaiyākēmēe. Ma Dii māmē má ò.

16

Yelusaleū leēta ní n̄o ndaisaio

¹ Dii yā'òmēe à mē:

² Gbēnazīn né, Yelusaleūdeō yābēekeao káné ní ozi

³ ñ me, ma Dii Lua māmē ma yāe bee ò Yelusaleū musu ma mē: Kanaa b̄usu n̄ b̄ou, we wa níu. N̄ maeá Am̄le buie, n̄ daá Iti buie.*

* 14:21 Zia 6.8 * 16:3 Daa 10.15-16

4 Ké wà n i, wi n bi z̄so, wi n zu'o wà gbábòneo, wi n nana rí wisio wà zwáa fímao.
 5 Gb̄e i n w̄enagwa à yápiò k̄eneo. Wa n sósobi v̄io, ̄s wà n v̄uaa s̄eu, asa ke wà n i, wa ye n ḡyáio.
 6 Ké mále ḡe, ̄s má è r̄ile buumpa au guu. Goo p̄s rí kú aupi guu, ma mè r̄ȳs ke p̄s úe!
 7 Má tò n gbá lán líwa s̄eu, n z̄sòkù n ke n̄ana ù. N ȳs b̄òbò n ká p̄ae, kási niò be puizi.
 8 Ké ma ea mále d̄anzi l̄o, ma n gwa, ̄s má è n ka ké wà ḡe n yáú, ̄s ma a dábi l̄enla ma n puizi ùl̄eò. Ma legb̄ene, ma mè ma báa aò kunn̄e, ̄s n ḡs ma p̄s ù. Ma Dii Lua máme má ò.
 9 Ma n zu'ò ma n au wòloma, ̄s ma n̄isid̄oma.
 10 Ma zwáa wede ȳene, ma ayo báa kyale kp̄ane, ma báabaa tulu d̄ine, ̄s ma siliki p̄olòḡau d̄ane.
 11 Ma n̄ambleb̄ò fíma. Ma z̄aò kákane, ma yàbaa d̄ane.
 12 Ma táanad̄ane n níu, ma swáli booloò d̄ane, ma kíafua gawide kp̄ane.
 13 Maa ma z̄abl̄ema rí vuao rí ánusuo. N p̄okasaò de báabaa rí silikio rí zwáa wedeò ù, mé n p̄oblea de p̄eeti maa rí z̄so rí n̄isio ù. N kefenke ḡeaḡe, ̄s n z̄sòkù n ḡs n̄e kía ù.
 14 N t̄òb̄ò buiò guu n kefenkepi yáí, asa n kefenke b̄òlei n̄ambleb̄ò p̄s má k̄eneò yáí. Ma Dii Lua máme má ò.
 15 ̄J n n kefenke náaik̄e, n ḡs káaluua ù t̄s p̄s rí b̄ò yáí, n káaluaká rí gb̄é p̄s lé ḡe weò, n ḡs rí p̄s ù.
 16 N n p̄okasaò s̄e n z̄abl̄eò gul̄esí p̄s rí b̄òwa, ̄s n káaluaká we. Yá bee taa maaò, a kea z̄ev̄io.
 17 ̄J n n vua rí ánusuo n̄ambleb̄ò p̄s má k̄enepi keeò s̄e n táaḡeò p̄iò, ̄s n káaluakár̄n̄o.
 18 N n p̄okasa wedeò s̄e rí d̄ané, ̄s n ma n̄isi kámá, n ma tulaletik̄ané téa.
 19 Ble p̄s má kp̄ama n̄ ble, p̄eeti rí z̄so rí n̄isiopi ̄s rí kp̄amá sa p̄s a p̄s tékua ḡi l̄o na ù. Yá p̄s k̄en we. Ma Dii Lua máme má ò.
 20 N n neḡeò rí n nen̄eò p̄s rí iman̄o s̄e n sa'òomá ble ù. N káaluakaa i m̄omaò?
 21 N ma néo kòlokpa n sa p̄s wí a p̄s káteu à tékú òomá.
 22 N yab̄ekeao rí n káaluakaapiò guu p̄i n nebleḡoò yá i d̄nguo. Goo bee rí kú puizi, r̄ile buumpa au guu.
 23 Waiyoo! Waiyoo mpi! Ma Dii Lua ma mè n yāv̄aik̄eapio gbea pii,
 24 n táakp̄eò d̄ò n sa'ok̄i b̄òbo ḡae píiu.
 25 N sa'ok̄i b̄òbo zea miòwa píi, ̄s n n kefenke òòkpà, n n gbá w̄eaa gb̄é p̄s lé ḡeòne pii, n si káaluakaau.
 26 N káaluaká rí n Egipi* p̄s kú n sae ḡe blesanaò, n ma p̄s f̄ele n sia káaluakaapi yáí.
 27 ̄J ma òt̄ma, ma n búsu lào, ma n kpa n zangude Filite† p̄s n d̄aa v̄ai d̄imáwa, aa rí p̄eá k̄ema.
 28 N ea n káaluaká rí Asiliò‡ l̄o, asa nili káo. Baa n káaluakaar̄n̄o gbea ni káo,
 29 ̄s n si káaluakaau rí Babeli búsu laatan̄o. N beeo ni káo.
 30 Ma Dii Lua ma mè: N òòkpa ḡeaḡe. Lá n yápiò k̄e, n ḡs káaluua wisaide ù.
 31 N beeo ké n táakp̄eò d̄òd̄o zea miòwa píi, mé n sa'ok̄i b̄òbo ḡaeò píi, rí de lán káaluawao, asa n saká ̄sae.
 32 N̄e gb̄asik̄ena, niò ḡs p̄aleò si n z̄á gbeue.
 33 Wí p̄s kp̄á káaluawae, kási mpi míme ni p̄s kp̄á n ḡp̄oseòwa, ni gbagusaed̄ané, ké aa b̄o gupiiu aa m̄o káaluakann̄o yáí.
 34 N káaluakaa adoa rí n̄e p̄aleò. Gb̄e lí luanzio. M̄me ni flaboné, wili flaboneò. N yá adoaè.
 35 Ayám̄eto káaluua, ma yáma!
 36 Ma Dii Lua ma mè, n n ̄sa d̄e, n nzia kp̄á n ḡp̄oseòwa rí káaluakaa guu, rí t̄aa p̄s má ye rí ḡyáioò k̄ua, mé n n néo au kp̄amá.
 37 Ayám̄eto mále n ḡp̄oseò p̄s rí yá kàngupio káaa, ḡs p̄s rí yer̄izio rí ḡs p̄s rí yer̄izioò píi. Má tó aa b̄o gupiiu, aai m̄o lélema, mí tó aa n puizi e r̄ipi.
 38 Má n̄eò p̄s aá gb̄asike mé aai gb̄eò t̄aae wine n musue, mí gb̄eò p̄of̄e b̄òb̄oma, asa mili sí s̄aao.
 39 Má n nané rí z̄l̄e, aai n táakp̄eò kwé, aai n sa'ok̄iò gboo, aai n p̄okasaò woloma, aai n n̄ambleb̄òò sima, aai n to puizi.
 40 Aa dasi káanzi, aai n pápa rí gb̄eò, aai n z̄s̄z̄ rí f̄endaò.
 41 Aa tes̄ n kp̄eòwa, aai n wet̄a n̄e dasiò wáa. Má n káaluakaa mid̄e. Nȳs e flabo n ḡp̄oseòne l̄o.

† 16:26 Isa 30.2 ‡ 16:27 2Lad 28.18 § 16:28 2Kia 16.7-8

42 Ma pɔfɛ i kpálɛ, asa mili sí sàa yá bee taa musuo. Ma nɔsɛ i gbasa níni, ma pɔ a panzi lo.

43 Lá n negɔɔ yá i dɔnguo, ɔ n ma pɔ fɛlemɛɛ ní yápiɔ pii, má n yákea wine n musue. Ma Dii Lua máme má ò. Ni gbásíkɛa káfi n yábɛɛkɛaɔ guu piio lé?

44 Yáasikɛaɔ yáasikɛ n yá musu aa mɛ, pɔ pɔ bɔ sàda wéwa mé i bɔ a né wéwa.

45 N n da pɔ ye a zá rí a néɔ gɔyáio ɔlɛsɛ. Daa dou ɔ rí vɛ rí n vɛi rí n dáuna pɔ aa ye rí zá rí n néɔ gɔyáioɔ. N daa Iti buie mé n maeá Amɔle buie.

46 N vɛi Samali ku gugbántoo oi rí a néɔ, mé n dáuna Sɔdɔɔ ku gɛmɔdɔkɔi oi rí a néɔ.

47 I kɛ n rí ɔlɛsɛ n rí yábɛɛkɛaɔ kɛ yɔɔ no, n ɔɔkpaa dɛrɛla n yákeaɔ guu piiɛ.

48 Ma Dii Lua ma mɛ rí ma kuaɔ n dáuna Sɔdɔɔ rí aá néɔ i yá pɔ mpi rí n néɔ kɛ kɛo.

49 Vá pɔ n dáuna Sɔdɔɔ kɛn kɛ: Aápi rí a néɔ wala ví, asa aa káa mé aa kálɛa dɔdɔa yákelesai, kási aai dɔ taasideɔ rí wɛnadeɔleɔ.

50 ɔ aa rízia sɛ lesɛ aa yá pɔ má ye a gɔyáio kɛ, ɔ ma rí suumpá lá rí éwa.

51 Samali duuna i ka n duuna kɔkpaalɛwao. N yábɛɛkɛ dasi dɛ n vɛi rí n dáunaola, ɔ an yá kɛmɛɛ sáɔ yábɛɛ pɔ rí kɛ pii yáí.

52 Nyɔɔ bɛ rí n tɔ líoɛ, asa n duuna pɔ bɛɛ dɛ rí pɔa mé tò an pɔ sàɔmɛɛ. Aa sàɔma. Wí a n kúɛ, ríyɔɔ bɛ rí n tɔ líoɛ, asa rí tò n vɛi rí n dáunaɔ yá kɛma sàɔɛ.

53 Má su rí Sɔdɔɔ a pá ziu rí a néɔ rí Samalio lo rí a néɔ rí mpio lo,

54 kɛ n gɛɛ e gɔ kpa n wéi, wí i n kú yá pɔ rí kɛɔ yáí, an nɔsɛ i níni sa.

55 N dáuna Sɔdɔɔ a su a pá ziu rí a néɔ, mé n vɛi Samali a su a pá ziu rí a néɔ, mé mpi ríyɔɔ su n pá ziu rí n néɔ.

56-57 E n váikɛa aɔ gé bɔi gupuaɔ n wala gɔɔ, rí ye wá n dáuna Sɔdɔɔ tɔ ma rí léuo. E dɔɔ wéleɔ rí n saedeɔ lé n láanikɛ sa sɔ, mé Filitɛ wéleɔ rí n saedeɔ lé sakangu lo.

58 N gbásíkɛa rí n yábɛɛkɛaɔ a wi n musue. Ma Dii máme má ò.

59 Ma Dii Lua ma mɛ má kɛnɛ lá à kɔsínɔwae, asa n saká lé pɔ má gbɛnɛue, n ma báakuannɔ yá gbòo.

60 N beeo ma báakuannɔ n negɔɔ yá a sámaguo, ma baa a ea aɔ kunnɔ sae e gɔɔpii.

61 Má n vɛi rí n dáunaɔ kpama n néɔ ù, baa kɛ mi a legbɛnɛo. Tó n rí sí, n yákeaɔ dɔngu, i kɛnɛ wí ù.

62 Ma baa aɔ kunnɔ, nɔ dɔ kɛ mámamaa Dii.

63 Tó ma duuna pɔ rí kɛ yáa kɛma pii, duunapi yá a dɔngu, i kɛnɛ wí ù, n lé iɔ kpaaɔa n tɔ íi yáí. Ma Dii Lua máme má ò.

17

Kúu mɛn pláɔ rí vɛliio

1 Dii yá'òmɛɛ à mɛ:

2 Gbɛnazín né, yálɛɛú Isailiɔnɛ, ní yáasikɛné

3 n mɛ, ma Dii Lua ma mɛ, kúu zɔɔɛ ku, aá gàsía gbáa mé a ká gbàa, mé aá sula wɛsá pàɛ.

A mɔ Libá búsuu à sedɛ lí misona kú,

4 ɔ a zɔ tào laatanaɔ búsuu, à gɛ pɛ tagɛnapiɔ wéleu.

5 A búsupi vɛɛ bui sɛ lo, a pɛ swada sae bua lán swagbala líwa.

6 Vɛɛpi lí kɛ lí ù, à ɔtá yɛɛɛnɔ, ɔ a gɔnaɔ yɛɛle kúupi kíi oi, mé a zínaɔ tà aá zíɛ. Maa à gɔnaɔ kɛkɛ, a lá sísi à gɔ vɛlii ù.

7 Kúu zɔɔ pàle ku we, aá gàsía gbáa mé aá sula tíisi. ɔ vɛɛlipi zínaɔ tà aá kíi oi za kaa pɔ a pɛu, àlɛ aá i nide, ɔ a gɔnaɔ tà aá kíi.

8 A mɔ lè a pea tɔɔle maau swada saeɛ, kɛ à ɔta, i nɛ'í vɛlii gawide ù.

9 Oné ma Dii Lua ma mɛ, a kɛ maan wee? Vɛɛlipi a gé aɛ? Kúupi a gí a né woloio. A lípi bile à gao lé? A la bɔlɔɔ giigaga piiɛ. I kɛ gɔsagbáake ge dasike wá kɛɛ wá bileo.

10 Tó wá éa pɛ, a lí be? Tó gukpe íana káka súwá, a giigagao lé? A giigaga kaa pɔ à bɔlɛupiɛ.

11 ɔ Dii yá'òmɛɛ à mɛ:

12 Bui swáyámansaidepiɔ la, aa yápi midɔoa? Oné Babeli kía mé gɛ Yelusaleù, à a kía kù rí aá iwaɔ à tárínɔ Babeli.

13 ɔ à kíabuie díle, à ledoukèaánɔ, a tò à legbɛɛ a yá musu. A búsupi dɔaanaɔ sɛle tárínɔ lo,*

14 kɛ búsupi e gɔ kpɛɛ fɛlesai yáí. Ledou pɔ kíabui kèaánɔpi mé tò a ku.

15 ɔ kíabuipi bɔ aá kpɛ, à zínaɔ zɛ Egipi sɔɔ rí zígɔɔ wɛɛleɛi dasi. Kípi a gé aɛ? Yápikena a bɔɛ? A ledoupi gboo, i bɔa?

* 17:13 2Kia 24.15-20

16 Ma Dii Lua ma m̀e, ní ma kuaò a ga kía p̀ò à aà kpà kpalaupi m̀eewia Babelie, ké à sakà lé p̀ò a gb̀eèu à ledoùp̀ò a k̀eààǹò gb̀òò yáí.

17 Tó wà búsu kàlekale wéle bíi sae, mé wà gbà lesl̀ò da liai, ké wà e gb̀éò dede dasi yáí, Falaò ní a zígò gb̀aaò ní a gb̀é bílaò f̀ò d̀aaàle zípi guuo.

18 Asa kíabuipi sakà lé p̀ò a gb̀eèu, à ledoùpi gb̀òò. Lá aa òdà k̀ò òu ledoùpi musu, ò à yápi k̀è píi, a b̀òò.

19 Ayámeto ma Dii Lua ma m̀e, lá lé p̀ò a gb̀é ní ma t̀ó ò à sakà, mé ledoùp̀ò a k̀è ní ma t̀ó ò a gb̀òò, ní ma kuaò má t̀ó a yá wí aà musu.

20 Má ba kpaè, i aà kú, mí taaàǹò Babeli. We má yákpalekewaàǹò náaisaiyà p̀ò a k̀emee yáí.

21 Wí aà zígò p̀ò lé bàaleaàǹò dede ní f̀endao, mé wa ní gb̀é p̀ò b̀òò fáaa gupiiue, íò d̀ò ké ma Dii máme má ò.

22 Ma Dii Lua ma m̀e, má sede lí lesl̀ misona z̀ò ge pé.

Má a misona g̀òn b̀òò z̀ò, mí ge pe gb̀ésísl̀ z̀ò lesl̀ musu.

23 Má pé Isaili gb̀ésísl̀ lesl̀ musu, i g̀ónapa, i ne'i sede lí gawide ù, bá bui píi i m̀ò ue e a láu, aai pepe a g̀ónaowa.†

24 S̀eà lí píi i d̀ò ké ma Dii

mi to lí lesl̀ enkú,

mé mi to lí ena lesl̀ kú.

Mi to lí ísi giigaga,

mé mi to lí gii b̀òòb̀ò.

Ma Dii máme má ò mé má kee.

18

Gb̀é p̀ò duunakè mé a ga

1 Dii yá'òmee à m̀e:

2 B̀yáí á Isailiò i yáasie bee ke á búsu yá musui? I me:

Maeò ẁeèbe k̀uma bl̀e,

ò néò swaa f̀enkpa.*

3 Ma Dii Lua ma m̀e, ní ma kuaò á yáasi bee ke á búsuu bo.

4 Gwa, gb̀épiiá ma p̀òe. Maeò ní néò pii, yá doue. Gb̀é p̀ò duunakè mé a ga.

5 Gb̀ēmaa p̀ò lé yámaake a z̀éwa yá gwa.

6 Ili gé p̀oblei táaò k̀ùeò,

ili ẁemale Isailiò diipiòzio.

Ili a gb̀édee nò ẁeèeò,

ili ẁule ní ǹeò g̀òò p̀ò a òkúao.

7 Ili gb̀áamò gb̀ēeò,

i gb̀é p̀ò a fla sea t̀òòma s̀aaèe.

Ili p̀ò símáò,

i ǹandena gba bl̀e,

i p̀ò na gb̀é p̀ò kú búuzi.

8 Ili òa s̀éané à a igbaò,

ili ài z̀ò ẁeèeò,

i azía b̀ò yáwáíue,

i yágg̀óné a z̀éwa.

9 Íò ma òtondòkíi gwa,

íò ma ikoyáò k̀ua,

íò z̀íkewá ní náaio.

Ma Dii Lua ma m̀e,

gb̀é bee mé maa, aò kue.†

10 Tó gb̀ēmaapi né wáí i s̀ò be? I gb̀ēde, ge i yápiò ke a gb̀édee.

11 Baa ké aapi i a kee keo,

népi i p̀oble táa k̀ùe,

i a gb̀édee nò ẁeèe,

† 17:23 Mat 13.32 * 18:2 Zel 31.29 † 18:9 Lev 18.5

12 I gbāamɔ taasideɔne n wēnadeɔ,
 I pɔ́ símá,
 Ili tɔɔma pɔ́ á kŭa sɔaanéɔ,
 I wémale táaɔzi, I yábēeke,
 13 I ɔa sēané à a igba,
 I ài zɔɔ wēele.

Gbé bee taa aɔ kua? Aawo, aɔ kuo. A ga yábēe pɔ́ a kè pɔ́i yáie. Aà tàae a wi aázla musue.

14 Tó né vāipi ne'í, ɔ aà né duuna pɔ́ a mae lé keɔ è, mé i a kee keo sɔ́ be?

15 Ili pɔ́ble táa kùeɔ,
 Ili wémale Isailiɔ diipiozio,
 Ili a gbédee nɔ́ wēeleɔ,
 16 Ili gbāamɔ gbēeɔ,
 Ili tɔɔma gbēao,
 Ili pɔ́ símáɔ,
 I nɔandena gba ble,
 I pɔ́ na gbé pɔ́ kú búuzi,
 17 I azla bɔ́ yāvāiu,
 Ili ɔa sēané à a igbao,
 Ili ài zɔɔ wēeleɔ,
 Iɔ ma lkoyáɔ kŭa,
 I ma ɔtondɔkii gwa.

A ga a mae duuna yáio, aɔ kue.

18 Aà mae a ga azla duuna yáie, asa à gbéɔ bɔ́ɔ' i mǐ, à a gbēdo pɔ́ síwá, à yá pɔ́ maaɔ kè a gbéɔ guue.

19 ɔ i me: Bóyá maepi tàae lí wí a né musuo ni? Lá népi yāmaakè a zéwa, à ma ɔtondɔkii gwá n laaio, aɔ kue.

20 Gbé pɔ́ duunakè mé a ga. Mae tàae a wi a né musuo, né tàae a wi a mae musuo.‡ Gbēmaa maakeaá aázla yáie, mé gbēvāi vāikeaá aázla yáie.

21 Tó gbēvāi mikè a duunaɔwa sɔ́, mé à ma ɔtondɔkii gwá, àle yāmaake a zéwa, a gao, aɔ kue.

22 Wa aà tàae pɔ́ a kèpiɔ kee dao, aɔ ku yāmaa pɔ́ á kèpi yáie.

23 Ma Dii Lua ma mè, vāikena gaa i kamagu nee? Tó à mikè a yākeɔwa, aɔ kue, bee mé i kamagu.

24 Tó gbēmaa mikè a maakeawa, àle duunake, àle yábēe pɔ́ gbēvāi ɔ keɔ ke, aɔ kue? Wa yāmaa pɔ́ a kèpiɔ kee dao. A ga a náaisaie n duuna pɔ́ a kè yáie.

25 A Isailiɔ i me ma yākea dɔ́ vɔ́. A swákpa sa. Ma yākea dɔ́ vɔ́ ló? Ge á yākea mé dɔ́ vɔ́ kai!

26 Tó gbēmaa mikè a maakeawa, àle duunake, a yáí a gai. A ga duuna pɔ́ a kèpi yáie.

27 Tó gbēvāi mikè a vāikeawa, àle yāmaake a zéwa sɔ́, a azla misie.

28 Tó à tàae pɔ́ a kèɔ è mé à mikèwá pɔ́i, a gao, aɔ kue.

29 A Isailiɔ sɔ́ i me ma yākea dɔ́ vɔ́. A Isailiɔ, ma yākea dɔ́ vɔ́ ló? Ge á yākea mé dɔ́ vɔ́ kai!

30 A yáí má yákpaleke n á Isailiɔ, baade a yākeawa. Ma Dii Lua máme má ò. A nòselile à mikè á tàaeɔwa pɔ́i, kè á duuna su á ásookeo yáí.

31 Isailiɔ, à ɔɔ á tàaeɔzi pɔ́i, í á sɔ́ n á nisinao keke dafu. Bóyá àle ázla kpa gaii?

32 Ma Dii Lua ma mè, gbēe gaa lí kamagu. A nòselile, í e àɔ ku.

19

Wēnalesia Isaili ktaɔne

1 Wēnale si Isaili kíaɔ yá musu

2 n me:

A daá nɔɔmusu dae fá!

A wùle nɔɔmusu saɔ zānguɔ,
 à a néɔ gwá nɔɔmusu èwaasoɔ guu.

3 A a né do gwá,

ɔ́ à kè nɔɔmusu sà bɔ́ɔ ũ.

A pótaitaia dàda,

ɔ́ à gò gbēnazínsona ũ.

‡ 18:20 Iko 24.16

4 Ké buiɔ aà bao mà,
 aa eyòè, ɔ à zù epíu.
 Aa bakàè a níu,
 aa taaànɔ Egipi búsuu.*
 5 Ké nòɔmusu dapi è támaa a ne,
 yá pɔ aà wé doi mé mǐde we,
 ɔ à èa à a né do díle lɔ,
 à kè nòɔmusu sà bɔlɔ ũ.
 6 A bèbè ní nòɔmusu saɔ
 nòɔmusu sà bɔlɔ ũ.
 A pótaitaia dàda,
 ɔ à gò gbēnazinsona ũ.
 7 A ní kibey wíwi, à ní wéleɔ dàai.
 Sɔ kè búsupideɔgu
 nòɔmusupi pūnaama yái.
 8 ɔ buiɔ bò búsu pɔ liaaiɔ guu,
 aa mò léleiwà.
 Aa baikpàè,
 ɔ à zù e pɔ aa yòè guu.
 9 Wà bakàè a níu,
 wà wáa tá wà aà dàu,
 ɔ wà taaànɔ Babeli kíae.†
 We wà aà dàu kpéu,
 ké wasu aà pūnaa ma
 Isaili búsu gbēsísíɔ sòɔu lɔo yái.
 10 A da de lán vēliwa á kaau.
 Wa aà pè swa sae,
 ɔ à gōnaɔ kèkè,
 ɔ swa saepi tò à neí.
 11 A gōnapiɔ gbāa kà
 wà kía gopana keò.
 Lipi lesí, à gbà zò luawa,
 a gbāa ní a gōn dasipiɔ tò wíli kuawào.
 12 ɔ wa bíle ní pɔfeyo wa nè.
 Gukpe íana tò à giigága,
 ɔ a néɔ wòlo.
 A gōn gbāapiɔ giigága,
 ɔ té kùwà.
 13 Tiasa a pea gbáauɔ
 tɔle gii isaideu.
 14 A gōn do tesè à kù a néɔwa.
 A gōna pɔ a gbāa kà wà kí gopana keò kuwà lɔo.
 Wēna yáe, wáli sí le ũ.

20

Isailiɔ swáyamansaideɔne

1 Taa ní Isailiɔ zɔɔɔ ũ wè soplade guu, a mɔ sɔode gɔɔ kwide zí, an gbēzɔɔɔ mò yàgbɛai
 Diiwa. Aa zòle ma ae,
 2 ɔ Dii yá'òmeɔ à mè:
 3 Gbēnazín né, yá'o Isaili gbēzɔɔɔpiɔne n me, ma Dii Lua ma mè, aa mò yàgbɛaia yà? N ma
 kuaò má we aa yáe gbɛaao.
 4 Nyɔ yákpalekeérnɔo lé? Gbēnazín né, níyɔ yákpalekeérnɔo lé? N ní deziɔ yābēekeɔo oné
 5 n me, ma Dii Lua ma mè, gɔɔ pɔ ma Isailiɔ sè, ma legbè Yakɔbu buipione, má tò aa ma dɔ
 Egipi. Ma legbèné ma mè Dii an Luan ma ũ.
 6 Gɔɔ bee ma legbèné ma mè má ní bɔle Egipi, mí géérnɔ búsu pɔ má sèné,* zɔ ní vío diu, a maa
 de búsuɔla píi guu.

* 19:4 2Kia 23.33-34 † 19:9 2Kia 24.15 * 20:6 Bsa 6.2-8

7 Má òné an baade okpa pòbèe pò an wé blè̀zì, aasu ríziá gbàlè Egipi táá yá musuo. Máme máa Dii an Lua ù.

8 Ǿ aa b̀ ma kpe, aai we swásè ma yáio. Aai okpa pòbèe pò rí wé blè̀zìo, aai Egipi táá to weo. Ǿ ma zèò mà pòkùmabòbò má, mí palamá rí pòfèo Egipi we.

9 Kási mi keo ma t́ yáí. Má ye mà a t́ ò̀okpa bui pò aa kú rí guuòneo, asa mà tò Isailiò ma d́ rí wáa, ké mà rí b̀le Egipie.

10 Ǿ ma rí b̀le Egipi, ma géríno guwaiwaiu.

11 Ma a ikoyáò kpámá, ma a yádileaò dànè, asa gbé pò kú a wèni e a guue.†

12 Ma kámabogò yádànè lo seela ù wá zànguo, ké aa e d́ ké ma Dii ma rí sé ma gbé ùe.‡

13 Ǿ Isailiò b̀ ma kpe guwaiwaiu, aa ma ikoyáò kúao. Aa gí ma yádilea pò tó gbé kú, a wèni e a guuòzi. Aa tò kámabogò pò má dile gbàlè mímiò, ò ma zèò mà a pòkùmabòbò má guwaiwaiu, mí rí t̀bzò.

14 Ama mi keo ma t́ yáí. Má ye mà a t́ ò̀okpa bui pò ma b̀ rí Isailiò rí wáaòneo.

15 Ma ò̀lèlèné guwaiwaiu lo ma mè má géríno bùsu pò ma a legbèné ma mè má kpámá guuo. VÌ rí zòo di bùsupiue, a maa de bùsu píia.§

16 Aa gí ma yádileaòie, aa ma ikoyáò kúao, mé aa tò kámabogò pò má dilenèò gbàlè, ké an s̀ kú rí táaowa yáí.

17 N beeo ma rí wènagwá, mi rí kaale guwaiwaiu mà rí bui midèo.

18 Má ò rí nène guwaiwaiu aasu rí maèò òleseò, aasu rí yákea keo, aasu gbàlè rí táá yá musuo.

19 Máme má Dii rí Lua ù, aaliò ma ikoyáò kú, aali swásè ma yádileaòie aao zíkewá.

20 Aali kámabogòòò dile ma pò ù seela ù wá zànguo, aao d́ ké Dii rí Luan ma ù.

21 Ǿ an népiò b̀ ma kpe, aa ma ikoyáò kúao, aai swásè ma yádilea pò tó gbé kú i wèni e a guuòzi aa zíkèwàò, mé aa tò kámabogò gbàlè, ò ma zèò mà pòkùmabòbò má, mí palamá rí pòfèo guwaiwaiu,

22 ò ma ò̀sàa, mi keo ma t́ yáí. Má ye ma t́ ò̀okpa bui pò ma rí b̀le Egipi rí wáaòneo.

23 Ma ea ò̀lèlèné guwaiwaiu we lo, ma mè má rí fáaa buiò guue, mí rí fándaiaada bùsu rí bùsuò,*

24 Aa aai ma yádileaò mao, aa gí ma ikoyáòie, aa tò kámabogò gbàlè, mé an maèò táá rí wé blè.

25 Ǿ ma rí kpá yábèekèaòla rí yádilea pò wili wèni e a guuoò.

26 Má tò aa g̀ gbàlea an sa'oa yá musu. Aa sa pò wí a pò káteu a tékú ò rí rí né séiaò, ké vla e rí kú, aai d́ ké mámèmaa Dii.

27 Ayámèto gbènazín né, yá'ò Isailiòne ò mè ma Dii Lua ma mè an deziò d́èmanò yáe bee musu lo, aa náaisaiyákèmèe.

28 Ké ma m̀rínò bùsu pò ma a legbèné guu, ké aa sìsì lesie ge lí yèleee è, aa sa'ò we. Aa ma pò fèlemèe rí gba pò aa dà weo rí pò tékúaa gí na pò aa kèò rí wèe pò aa èlewàò.

29 Ǿ ma rí lá ma mè gulesí pò aale géu weò dea ni? Ǿ wí mè gupìòne gulesìò e rí a gbáò.

Yákpalekea rí Isailiò

30 Ayámèto o Isailiòne ma Dii Lua ma mè: A á deziò zé se à gbàlè táá yá musu à g̀ gbàlea yà?

31 Tó a m̀ sa'oimá mé a sa pò wí a pò káteu a tékú ò rí á néò, áò gbàlè a táá yá musu e rí a tiaòe. Lá máae Isailiò, má we à yágbeaao. Ma Dii Lua ma mè, rí ma kuaò má we à yágbeaao.

32 Yá pò kú á ǹseu a zekèò. I mè áò zòble líòne rí gbèò lán buiòwae, lán dúnia gbèòwa.

33 Ma Dii Lua ma mè, rí ma kuaò má a g̀sì poo, mí gbàamòé rí pòkùmabòbòawáò.

34 Má a g̀sì poo mà á káaa bui pò a fáaa rí guuò guue, mí á b̀le bùsu rí bùsuò rí ma g̀sa gbàao rí pòkùmabòbòawáò.

35 Má tó à gé buiò bùsuu gbáau, wá wé i ke síiò we, mí yákpalekeáno.

36 Lá ma yákpalekè rí á deziò Egipi guwaiwaiu, màa má yákpalekeáno. Ma Dii Lua máme mà ò.

37 Mí tó à gè ma kaau, mí tó à ze rí ma bàakuaáno yáò.

38 Má gbé pò aa tàaekèmèe aa b̀ ma kpeò b̀ á guue. Baa ké ma rí b̀le bùsu pò aa ku a guu, aa gè Isailiò bùsuuo, lo d́ ké mámèmaa Dii.

39 A Isailiò, ma Dii Lua ma mè, lá á baade ye zòble a táaòne, à gé! Gbezá á ma yáma! A ma t́ pò a kua adoa ò̀okpamèe rí á táaò rí á sa'oamáo lo.

† 20:11 Lev 18.5   ‡ 20:12 B̀a 31.13-17   § 20:15 Nao 14.26-30   * 20:23 Lev 26.33

⁴⁰ Asa ma Dii Lua ma mà, Isaili p̄i aa zòblem̄e ma gb̄èsìsì p̄s a kua adoa musu, Isaili bùsu gb̄èsìsì les̄p̄i. We má r̄ síu. Wek̄i má sa'oa gb̄eawá r̄ á buap̄ káauo r̄ gba p̄ á m̄omee.

⁴¹ Tó ma á k̄aaa bui guu, mé ma á b̄óle bùsu r̄ bùsu p̄s a fáaauḡ guu, má á sí sa p̄s a p̄s ték̄ua ḡi na ū, mí tob̄ á musu bui wáa.

⁴² Tó ma suán̄o Isaili bùsu p̄s ma a legb̄è á deziõne guu, á d̄s sa ké m̄ám̄ema Dii.

⁴³ Wek̄i á yákeao r̄ á d̄aa p̄s tò a ḡs gb̄ále a d̄oágu, s̄ á gbasa ào ye ázia ḡiyáio vái p̄s á k̄eo yáí.

⁴⁴ Tó ma yákeé ma tob̄oa yáí, i ke á yāváikea ge á yá koleao léu no, á Isaili í d̄s sa ké m̄ám̄ema Dii. Ma Dii Lua m̄ám̄e má ò.

21

Geomidokli oi té

¹ Dii yá'òme e à mà:

² Gb̄enaz̄in né, w̄eb̄ib̄ii geomidokliwa ñ yá'o'òè. Anabikeke Negeve bùsu lík̄ep̄i yá musu,

³ ní òè aà ma yáma. Ma Dii Lua ma mà má tes̄w̄ae. Tépi a k̄u a lí f̄isio r̄ a lí ḡiõwa p̄i. Wa e a tépi deo. Tépi a to gb̄épii oa siak̄i za geomidokli oi e gub̄ántoo oi.

⁴ Gb̄épii io d̄s ma Dii m̄ám̄e ma tépi s̄òw̄a, wa f̄s deo.

⁵ Ŋ ma mà: A'a Dii Lua! W̄ale o ma yá musu wà mà, yásikena nolo?

Dii f̄enda

⁶ Dii yá'òme e à mà:

⁷ Gb̄enaz̄in né, w̄eb̄ib̄ii Yelusaleũ oi ñ yá'o'o sa'ok̄iõne. Anabikeke Isaili bùsu yá musu,

⁸ ní òè ma Dii ma mà, má fele r̄ bùsupideõ. Má a f̄enda wo a kp̄éu, mí a gb̄emaao r̄ a gb̄éváiõ dedeò p̄i.

⁹ Lá m̄ále a gb̄emaao r̄ a gb̄éváiõ dede p̄i, má a f̄enda wo mà gb̄épii léò za geomidokli oi e gub̄ántoo oi.

¹⁰ Gb̄épii io d̄s ké ma Dii ma a f̄enda wò a kp̄éu, má s̄õbu bo.

¹¹ Gb̄enaz̄in né, aauke! Aauke r̄ wáa r̄ èle'eleboao r̄ p̄siao.

¹² Tó wà n la, b̄yáí r̄le aaukeii, ní oné bao p̄s wa ma tia yáí. S̄s a k̄é gb̄épiigu, an òo i ḡs d̄òlò, an ká i ga, an gbá io lua. Yá lé pila, mé a kee. Ma Dii Lua m̄ám̄e má ò.

¹³ Dii yá'òme e à mà:

¹⁴ Gb̄enaz̄in né, anabikeke ñ me ma Dii ma mà:

F̄enda! F̄enda!

A lena, mé àle teke ḡèneḡène!

¹⁵ Wà a lek̄è gb̄èdede yáíe, wa k̄èke ké ào teke lán loup̄ileawae.

Wa p̄onake r̄ ma né gopanao yá?

F̄enda bàa kú r̄ go bee taaeoo.

¹⁶ Wí f̄enda keke wàò k̄uáe,

wí a leke, wí keke,

wà na gb̄èdenae a òz̄le.

¹⁷ Wii lé gb̄enaz̄in né,

ní waiyook̄ené,

asa wa fele ma gb̄éõwa

r̄ f̄endapioe,

wa fele r̄ Isaili k̄iaõ p̄iie.

Wa r̄ dede r̄ f̄endaõe

r̄ ma gb̄éõ bo.

A yáí tò ñ nzla gb̄ègb̄e.

¹⁸ Wa r̄ gb̄aa le gwa fá!

Tó gopana p̄ f̄enda bàa kuo su ku bo s̄s be?

Ma Dii Lua m̄ám̄e má ò.

¹⁹ Gb̄enaz̄in né, anabikeke, ní òtaale.

To mà lélemá r̄ f̄endao ḡen pla ge áaõ.

F̄enda p̄s a gb̄èdede dasidasie,

wa koez̄õr̄zi r̄ z̄ipio,

²⁰ s̄s i k̄ér̄gu, gb̄é daside i fu.

Má tó gb̄èdedef̄endapi ào ku

an w̄éle b̄oleõ guu p̄iie.

Kúku, àle teke lán loup̄ileawa,

gbēdeɗeɗa yáí wa kūai.

²¹ Fēnda, le ɔplaa oi, gé zeei.

Gu pɔ n lé yēleu pii lé!

²² Mapi sɔ má ɔtaale, ma pɔ i wee.

Ma Dii máme má ò.

Babeli kía lélea Yelusaleŭwa seela

²³ Dii yā'òmee à mè:

²⁴ Gbēnazīn né, iada lán zéwa mèn pla, Babeli kía i sé ní a fēndao. Zépiɔ bɔ bùsu dou m̄pii. Seela péle zépiɔ daalek̄ii, i wéle pɔ zépi lé géu ɔlɔné.

²⁵ Ado iada, fēnda i se ge léle Amɔniɔ meeɓwía Labawa. Ado iada, i se ge léle Yudaɔwa ní n wéle bíide Yelusaleŭo.

²⁶ Babeli kía a ze zékpaau, gu pɔ zé mèn plapiɔ kèukɔwa, i māsoke we. A yála ní kaɔ, i yāgbɛa tǎaɔwa, i pɔɔ pɔa gwagwa.

²⁷ Lí a Yelusaleŭ sé, i gé b̄ligboobɔɔ péle a bɔleɔu, i bùsu kǎaai, i gbà lesiɔ da, i gbēdeɗeɗa yá dile, i z̄lgáale.

²⁸ Yelusaleŭdeɔ aao e lí pɔ a sèpiá eee lé pɔ a gbèné yáí. Ama a to aa ní tǎae dɔ, i ní kúkú.

²⁹ Ayámɛto ma Dii Lua ma mè, lá á tò wà á wáikea dɔ, á tǎaeɔ b̄ɔ gupuaú mé á duuna písi á yákeɔwa, lá á tò wa dɔ máa, wa ɔpelewáe sa.

³⁰ Mpi sɔ Isaili kía wái b̄eeesaide, n gɔɔ pà, ía pɔ wǎle dama ká a wáwa sa.

³¹ Ma Dii Lua ma mè wa aà tulu go, wi aà kíafua go. Yá a lile, wa gbé pɔ í azía busa káfi, wi gbé pɔ í azía káfi busa.

³² Bezia! Bezia! Má tò á gɔ bezia ũe. A ea su a gbɛuo e gbé pɔ àɔ a vía zé ví mɔ,* mí kpawá.

³³ Gbēnazīn né, ānabikeke ñ me, ma Dii Lua máme ma yáe bee ò Amɔniɔ musu an yāzɔzɔa Isailiɔne yáí.

Fēndae! Fēndae!

Wa wò gbēdeɗeɗa yáíe,

àle teke à láa gbéɔnee,

àle pipi lán loupileawa.

³⁴ Wépungu gii wǎle e ní yá musu, wǎle māsò pǎ kené. Fēndapi sɔu mà à gbēvǎipiɔ mi zɔzɔ. An gɔɔ pà, ía pɔ wǎle damá ká a wáwa sa.

³⁵ Aa ní fēnda sɔbɔ a kpéu sa, mí yákpaleker̄ino gu pɔ wà ní íu, bùsu pɔ aa b̄bu.

³⁶ Má pɔk̄umabɔbɔmá ní t̄eo, mí pɔbɔ ma níu, mí ní na gbé p̄asiɔne ní ɔz̄i, gbépiɔ pɔkaalea dɔ.

³⁷ Aaɔ de yáa ũ t̄ee, wa ní au fāndaiaɗa ní bùsuu. An yá a dɔ gbēegu lɔo, asa ma Dii máme má ò.

22

Yelusaleŭdeɔ duuna

¹ Dii yā'òmee à mè:

² Gbēnazīn né, n̄yɔ yákpalekeaañɔ lé? Nyɔ yákpaleke ní gbēden wélepioo lé? N a yāb̄ekeaɔ oè

³ ñ me, ma Dii Lua ma mè: Wéle, n wetáɔɔ ká gbé pɔ wà ní dede n guuɔ yáí. N gbālè tǎa pɔ n gbéɔpiɔ yáí.

⁴ N gɔ tǎaeɗe ũ n gbēɗeɗa yáí, n gbālè tǎa pɔ wa píɔ yáí. N tò n wēni kulun kú, n gɔɔ pà. A yáí má tò buiɔ n láanike, má tò bùsu pii gbéɔ n ke pɔɔpɔɔ.

⁵ Gbé pɔ kunnɔ káiɔ ní gbé pɔ kunnɔ z̄aɔ n yáab̄ ké n t̄ɔ ɔkpa, yá yá n guu yáí.

⁶ Isaili kíaɔ gwa, an baade lé gbāamɔ a gbédeee n guu, aale ní dede.

⁷ Gbēɔ ì saka ní de ní ní daogu n guu,* w̄i gbāamɔ b̄m̄ɔɔne n guu,† w̄i tone pɔ gwana víoɔ ní gyaa gbēandoɔ taiinke n guu.

⁸ N saká ma pɔɔu, n gɔɔ pɔ má ðile kámabogɔɔ ũ gbālè.‡

⁹ Kómaledeɔ ku n guu, aa zè ní gbēdeɔ. N gbēɔ ì tǎa bleɔ ble gbèsis̄iɔ musu, § aai ea gbásilke n guu.

¹⁰ N gbēɔ ì gbada ní mae nawa, n gbēɔ ì kusi nɔe pɔ ɔk̄uáɔwa.

¹¹ N gbēɔ ì gbásilke ní ní gbédeee nao, n gbēɔ ì wíyá ke aa gbada ní né nawa, n gbēɔ ì kusi ní dāe f̄eewa.§

* 21:32 Daa 49.10   † 22:7 Iko 5.16   ‡ 22:7 Iko 24.17   § 22:8 Lev 19.30   § 22:11 Lev 18.7-20

12 Wí gbagusaesi n guu gbēdeea yáí,* wí ɔ'í símá, wí ài z̄ɔ wēle,† wí k̄ɔ b̄ɔ'í mi. Ma yá s̄ángue, ma Dii Lua máme má ɔ.

13 Má ɔtaale ɔv̄ai p̄ɔ wa è yáí n̄ gbé p̄ɔ wà n̄ dede n guuɔ yáɔ.

14 Tó mále yá ḡɔḡɔnn̄ɔ, n gb̄aa a ka n s̄ɔ àɔ dileaa? Ma Dii ma yá'ò mé má kee.

15 Má n gbé f̄aaa buiɔ guue, má n̄ f̄ándaiada bùsu n̄ bùsuo, mí n̄ gbásikea mide.

16 Tó n̄ ḡɔ sauluunn̄ɔ buiɔne, n̄ȳɔ ɔ̄ɔ ké m̄amemaa Dii.

17 Dii yá'òm̄ee à mè:

18 Gbēnaz̄ln né, Isailiɔ ḡɔm̄ee lán mò gbásíwa, amp̄ii aa ḡɔ lán m̄ogotē ge m̄ɔpu ge m̄ɔsi ge beɔma gbásí p̄ɔ wa b̄ɔle muauwae. Aa dem̄ee lán ánuɔu gbásíwae.

19 Ayám̄eto ma Dii Lua ma mè, lá á gbásí ápii, má á naaa Yelusaleúe.

20 Lá wí ánuɔu n̄ m̄ogot̄e n̄ m̄osio n̄ beɔmao n̄ m̄ɔpuo ka muau wà tékau e m̄ɔpi b̄ɔle, màa má á naaa mà á ká w̄elep̄iu n̄ p̄ɔf̄e, mí á ȳɔ n̄ p̄ɔkúmaa.

21 Má á naaae, mí tes̄wá n̄ p̄ɔf̄e, í ȳɔ w̄elep̄i guu.

22 Lá wí ánuɔu ȳɔ muau, màa á ȳɔ w̄elep̄i guu, í ɔ̄ɔ ké ma Dii máme ma p̄ɔkúmaɔb̄ɔwá.

23 Dii yá'òm̄ee à mè:

24 Gbēnaz̄ln né, o Yelusaleúpie, wí gb̄ab̄ɔ a bùsueo, ɔ ma p̄ɔf̄e tò lou i mauo.

25 Aà kíaɔ ku a guu lán n̄ɔmusu p̄ɔ aa n̄ɔ le k̄ù aale taitai, aale wiid̄ɔw̄aw̄aw̄ae. Aaɔ gbēnaz̄lnaò nis̄ina só, aaɔ n̄ àizee n̄ n̄ p̄ɔ beede ɔ naaa, ɔ aa tò gyaaɔ lígua a guu.

26 Aà sa'onao lé z̄ike ma ikoyáwao, aaɔ ma p̄ɔ gb̄álee. Aali p̄ɔ p̄ɔ de ma p̄ɔ ù ɔ̄k̄ɔe n̄ p̄ɔ p̄ɔ de ma p̄ɔ ùooo. Aali p̄ɔ gb̄álee n̄ p̄ɔ gb̄álesaiɔ dodoa k̄ɔe yáda gb̄éne.‡ Aaí w̄ékpa wí kámaboḡɔz̄l̄ táaeae, ɔ ma t̄ɔ í ɔ̄ɔkpa n̄ guu.

27 Aà kíaɔ ku a guu lán àwalewana p̄ɔ aa p̄ɔ k̄ù, aale k̄éék̄eɔw̄a. Aaí gb̄edede ɔv̄ai'ea yáí.

28 Aà ánab̄iɔ í w̄epungu giu e, aaí m̄as̄o p̄ɔ k̄e, aale p̄ɔ k̄ule n̄ yákeapiw̄a, ɔ aaí me lá má òn we, kási mí yáe o s̄ɔ.

29 Bùsudeɔ í gb̄aam̄k̄e, aaɔ k̄ɔ kp̄á'ò. Aaí taaside n̄ w̄enadeɔ taiinke, aaí b̄òm̄ɔ w̄et̄á n̄ n̄ yá nao.

30 Ma gb̄ee w̄ele n̄ guu aà b̄íi kaso k̄eke, í ɔ ze ma ae gufoou àɔ gi finini bùsupi yá musu, ké m̄as̄u bùsupi kaale yáí, ɔ mi eo.

31 Ayám̄eto má p̄ɔkúmaɔb̄ɔm̄á, mí n̄ mide n̄ p̄ɔf̄et̄e. Má n̄ yákeɔ w̄iné n̄ musue. Ma Dii Lua máme má ɔ.

23

Yelusaleú n̄ Samaliɔ dea lán n̄ɔe gbásikenawa

1 Dii yá'òm̄ee à mè:

2 Gbēnaz̄ln né, n̄ɔe ku gb̄eɔn pla dadoudeɔ ù,

3 ɔ aa káaluaká Egipi, aa de káaluao ù za n̄ w̄éndiaḡɔe. Wek̄i wà ɔ biibiiu n̄ ȳɔw̄a, wek̄i wà ɔm̄ama n̄ nen̄ɔne ȳɔw̄a.

4 Wí t̄ɔn ɔla, dáuna t̄ɔn ɔliba. Aa ḡɔ ma n̄ɔ ù, ɔ aa neḡɔe n̄ nen̄ɔe í'í. ɔla mé Samali ù, ɔliba mé Yelusaleú ù.

5 Kua ma p̄ɔ ù ɔla sí káaluakaau, à lù a ḡɔp̄ɔe Asilibzi.

6 Amp̄ii bùsu ɔaanaɔne n̄ gb̄adeɔ, èwaaso maa p̄ɔ di s̄ɔ kpe n̄ ula gaaluladeɔ daa.

7 A azia kp̄am̄á káaluua ù, amp̄ii Asili gb̄é beedeɔne. ɔ á gbásik̄e n̄ gb̄é p̄ɔ à lùanz̄ip̄i t̄aaɔ.

8 Í káaluakaa p̄ɔ á dáda Egipi too. We wà w̄ulewuleuaaño a w̄éndiaḡɔe, wà ɔ biibii aa nen̄ɔne ȳɔw̄a, wà n̄ p̄eá k̄eáano.

9 ɔ ma aà ná a ḡɔp̄ɔsep̄iɔne n̄ ɔz̄l̄, Asili p̄ɔ à lùanz̄ip̄i.

10 Aa tò wà aà puizi è, aa aà neḡɔe n̄ aà nen̄ɔe n̄aa, ɔ aa aà de n̄ f̄endaɔ. Ké aa íadaw̄a màa, ɔ à ḡɔ yáa ù n̄ɔeɔne.

11 Ké aà dáuna ɔliba è màa, ɔ à lùanz̄i a ɔ̄ɔkp̄a deaála, à káaluaká de a w̄ip̄ila.

12 A lù a Asilibzi l̄ɔ se, an bùsu ɔaanaɔ n̄ n̄ gb̄adeɔ, èwaaso maa p̄ɔ di s̄ɔ kpe n̄ ula w̄edeɔ daa n̄pii.

13 Má è à gbásik̄e s̄ɔ, an pla n̄pii aa zé dou s̄e.

14 Aà káaluakaa ḡe ae l̄ɔ. A è wà ḡe taa k̄e ḡiwa n̄ p̄ɔ t̄eao, Babiloni bùsudeɔne,

15 p̄ɔ ɔ̄ɔɔa n̄ pi, aa tulu gb̄aa didia, aa b̄ò lán Babeli ziḡɔ kíaw̄a lán Babiloni bùsudeɔwa.

16 Ké à wes̄ie, ɔ à lùanz̄i, ɔ à gb̄é z̄l̄ n̄ sísi Babiloni bùsuo.

17 Babelideɔ mò aà k̄i w̄uleiaano, aa tò à gbásik̄e an luaaaazi guu. Ké aa tò à gbásik̄e màa, ɔ aà nis̄ina ye n̄ yáí l̄o.

* 22:12 B̄a 23.8 † 22:12 l̄ko 23.20 ‡ 22:26 Lev 10.10

18 Ké aà káaluakaa kpálea ví loo, mé aà puizi bò gupuuu, 5 ma nisina ye aà yáí loo, lá ma nisina ye aà víi yáí bowa.

19 Aà káaluakaa Egipi a wéndiagoo yá d̄baagu, 5 à a káaluakaa káfí.

20 We à lùau a ḡp̄p̄sezi. An ḡsekebo de lán zaa'in p̄owa, aai í zu lán s̄wa.

21 A a wéndiagoo d̄se'i beekè, goo p̄ wà ɔ b̄ibii aà ȳowa Egipi, mé wà ɔmama aà nenonkeyōpiowa.

22 Ayámeto ɔliba, ma Dii Lua ma mè, má tékpa ní ḡp̄ose p̄ ní nisina ye ní yáí loopiogu, má tó aa b̄o gupiiu, aa m̄o lélema.

23 Babelide ɔ ní Babiloni b̄usude ɔ pii ní Pekodi ɔ ní Soa ɔ ní Koa ɔ ní Asilio lo. Ewaaso maaone, b̄usu d̄aanaone ní gb̄ade ɔ nípii, z̄iḡo k̄ia ɔ ní t̄ode dia s̄o kpe.

24 Aa b̄o gugb̄antoo oi aa m̄o lélema ní ḡsekebo ɔ ní z̄ikas̄ḡoo ní zugo ɔ ní gb̄enazina ɔ dasidasi ní s̄ngbaoo ní m̄o f̄ua, aai koez̄nzi. Má n nané ní ɔz̄le, aai yákpalekenno lá aai k̄ewa.

25 Ma p̄o a f̄enzie, mí tó wà yáiyama ní p̄k̄umao. Aa n ní ní n swá ɔ gole, n gb̄é p̄ ḡo i gaga z̄i guu. Aa n neḡe ɔ ní n nen̄e naaa, n gb̄é p̄ ḡo i t̄k̄u.

26 Aa n p̄kasao woloma, aai n n̄oambleb̄o s̄le.

27 Má n d̄se'i mi de ní n káaluakaa p̄ n nawá Egipio. Nȳo wesi yápiole loo, n̄ȳo ea láasooke Egipi yáwao.

28 Ma Dii Lua ma mè má n na n zangudeone ní ɔz̄le, gb̄é p̄ n nisina ye ní yáí loopio.

29 Aa zangu aa yáke, aa n àizee s̄le pii, aai n to puizi wáiwai, n káaluakaa wisaiyā i b̄o gupuuu.

30 N v̄aika ní n káaluakaa mé m̄one, ké n lua bui ɔ ní gb̄asikè ní n t̄aa yáí.

31 Ké n n víi z̄e s̄e yáí, p̄k̄uma í p̄ má k̄akaè 5 má k̄akane.

32 Ma Dii Lua ma mè n̄ȳo í p̄ má k̄aka n v̄ie mie.

N imib̄o yáasa mé a e z̄a,
gb̄é n láanike aa n yáalo
í z̄o p̄ imib̄o pi í si yáí.

33 Ipi a n de, p̄sia i danla,
ḡsa bezia ũ wáiwai í p̄ n víi Samali mipi yáí.

34 Nȳo ipi mi piie wululu,
ní n imib̄o pi wíwí,
ní n ȳo lili ní a kasoo.
Ma Dii Lua máme má ò.

35 A yáí tò ma Dii Lua ma mè
lá p̄ ma yá s̄angu, n ma kpa kpe,
n̄ȳo n d̄se'i ní n káaluakaa gbe'ee.

36 ɔ Dii òmee: Gb̄enazín né, n̄ȳo yákpaleke ní ɔlao ní ɔlibaoo lé? B̄ob̄on̄o ní n yāb̄eekao.

37 Asa aa gb̄asikè mé aa gb̄é d̄ede. Aa gb̄asikè t̄aa yá musu, 5 aa sa p̄ wí a p̄ k̄ateu à t̄éku òmá ní ní né p̄ aa iman̄o t̄aapi ɔ p̄blea ũ.

38 Aa yáe bee k̄eme lo, goo bee 5 aa ma kpe gb̄alè, aa k̄amabogoo p̄ má dilenè ɔkp̄a.

39 Ké aa sa'ò ní t̄aaowa ní ní né, z̄í bee aa ḡe ma kp̄eu aa a gb̄alè. Yá p̄ aa kè ma kp̄eu we.

40 Baa se wí gb̄é z̄í ḡe s̄isiine z̄az̄a aa m̄o. N zu'ò, níle ní dá, n kio k̄a, n n n̄oambleb̄o dá.

41 N z̄le wúlek̄i k̄efenawa, p̄o k̄alea t̄aab̄unuwa n ae ní ma tulaletio ní ma n̄isio.

42 B̄ila p̄o kú aà k̄fi yá'ò d̄o ní gb̄é p̄ b̄o gb̄aa aa m̄o. Aa z̄a d̄è ní aà d̄aunao, aa f̄ua k̄efenao kp̄akpané.

43 ɔ ma láasookè ma mè: N̄e p̄o yá gb̄asikè yáí de a gb̄eoa mé lé si káaluakaa lo?

44 ɔ aa ge k̄eaaño lá wí ge ke ní káaluakaa. Maa aa ge k̄e ní d̄se'iidee beeo ɔla ní ɔlibaoo.

45 Gb̄emaa yákpalek̄in̄o, aai káaluakaa ní gb̄eoa yá winé ní musu, asa aa káaluakà aa gb̄é d̄ede.

46 Ma Dii Lua ma mè, to dasi m̄o léleimá, aai to gili ḡe'ngu, aai ní p̄o naaa.

47 Aa ní pápa ní gb̄eoe, aai ní z̄se z̄se ní f̄enda. Aa ní neḡe ɔ ní ní nen̄e d̄ede, aai tes̄o ní kp̄ewa.

48 Má d̄se'i mi de ní b̄usuu, ké n̄e e aao laai ví, aasu d̄se'i ke lánwao.

49 N̄epio d̄se'i a wí ní musue, aa ní duunakea t̄aa yá musu gbe'e, aai d̄o ké m̄amamaa Dii Lua.

1 Wá kua zìzɔɔ ũ wè kēokwide, a mɔ kwide gɔɔ kwide zǐ Dii yá'òmɛɛ à mè:

2 Gbēnazin né, gɔɔɛ bee dalau, asa gbā Babeli kía koezò Yelusaleūzi.*

3 Yálɛɛ ũ ní bui swáyámansaidepiò n̄ oné ma Dii Lua ma mè:

A oo dite, í íkau,

4 í n̄ò kau,

n̄ò maaɔ, a gbá ní a ɔɔ,

í wá nísidedɔ ka à pai.

5 ɓ de kpása n̄ò maa ũ,

í yàaka oopi zíɛ,

í disa à ma oopi guu éle'elɛ.

6 A yáí ma Dii Lua ma mè,

waiyoo gbēden wéle,

oo pɔ a gbāsí gí woloi pi!

A a n̄òpiò b̄leu dodo píi,

kási ásu líkpa a yá musuo.

7 Aa gbéɔ dēde wélepi guu,

aa ní au b̄le gbeseenawa,

aai kóle t̄ɔlewa aa b̄sukáwào.

8 Má tò aupi ḡs gbeseenapiwa,

ké wasu e pɔ káwào yáí,

gbéɔ pɔ i pañzi, aai t̄simá.

9 A yáí ma Dii Lua ma mè,

Waiyoo gbēden wéle!

Mapi, má yàakau z̄ɔz̄ɔ s̄sɛ.

10 A yàakau, í té dau.

A n̄òpi disa e a í ba,

a wápiò i t̄ékū.

11 A oo giipi di t̄eyɔwa,

ké à m̄ e waa kú táutáu,

a gbāsí i wolowà,

a kpe sia i láa.

12 Oopi tò wà fùwa,

a gbāsí z̄ɔ a gowá té guuo.

13 N gbāsí mé n̄ d̄sɛ'li ũ.

Nȳɔ z̄ɛao e ma pɔ gé weeò,

asa má wèelɛ mà n̄ gbāsí woloma,

kási ní ye à wolomao.

14 Ma Dii ma yá'ò, yápi lé m̄.

Má yápi kee, má gí keio,

má gbēe wegwao, má n̄selilɛo.

Má yákpalekeánɔ á yákeawae,

ma Dii Lua máme má ò.

Ezekieli na gaa

15 Dii yá'òmɛɛ à mè:

16 Gbēnazin né, má pɔ pɔ n̄ wé blè sima kándo. Nsu búbuapeo, r̄su ɔɔbo, r̄su to wé'í b̄omao.

17 Aauke kilikili, r̄su n̄ aa ge ɔɔbo. Nȳɔ n̄ fua ní n̄ kyaleɔ kpa. Nsu pɔ kú n̄ léwao. Nsu ge'ɔɔb̄onao ble bleo.

18 Ma yá'ò gbēne kɔɔ, a oosi ɔ ma na gá. Ké gu d̄b, ɔ má yá pɔ Dii òmɛɛ kè.

19 ɔ aa ma la aa mè: Yá pɔ r̄le kee bee de wá yá ũ yá? N a b̄olekewé.

20 ɔ má wémá ma mè: Dii yá'òmɛɛ à mè

21 mà o á Isailione á Dii Lua mè, ále a kpé gbale, á zegikdi pɔ í fanadāò, í keé maa, i a beekɛpi, á neḡɛɔ ní á nenɔe pɔ a ní tò weɔ gaga zǐ guue.

22 ɓ ke lá má kēwa. A pɔ kú á léwao, á ge'ɔɔb̄onao ble bleo.

23 Aɔ á fuaɔ ní á kyaleɔ kpa. A búbuapeo, á ɔɔbo. A ibaba á duuna yáí, í aaukek̄ɔe.

24 Máò déé seela ũ. Lá má kè píi, ápiɔ s̄ á kee, ɓ d̄s kè Dii mé Lua ũ.

25 Dii èa mè: Gbēnazin né, gɔɔ pɔ ma ní zegikdi s̄imá, an íandāb̄o pɔ aai p̄onakeòpi, pɔ pɔ ní wé blè an pɔ d̄wápi ní ní neḡɛɔ ní ní nenɔe,

* 24:2 2Kia 25.1

26 gbé pò b̀ò zì bee a m̀o n k̀í, i a bao k̀āne n swáwa.
 27 Zì bee n l̀éna a gole, ní yá'ò n gbé pò b̀òpio, n l̀éna aò naalea l̀o. Nỳò dené seela ù, aai d̀s ké m̀mema Dii.

25

Anabikeke a Am̀oniò yá musu
 (Zel 49.1-6, Eze 21.28-32, Am̀o 1.13-15, Sof 2.8-11)

1 Dii yá'òm̀e à mè:
 2 Gb̀enaz̀ín né, webiibii Am̀oniò k̀í oi, ní anabikeke ní yá musu
 3 ǹ m̀e: A Dii Lua yáma! Ma Dii Lua ma mè, ké wà ma kpé ò̀kpà, wà Isaili b̀usu k̀e bezia ù, m̀é wà Yudaò k̀ùk̀ù t̀arinò z̀ìz̀ò ù, lá a mè, eh̀e, tàale, tàale,
 4 a yáí má á na gukpedeòne n z̀ì. Aa b̀òokpakpa á guu, aai zwàakp̀eò d̀òdò á z̀anguo, aai á libeò ble, aai á ví mi.
 5 Mí tó á m̀eewia Laba g̀y yiongoò k̀áki ù, á b̀usu i g̀y s̀ádádáki ù, íò d̀s m̀mema Dii.
 6 Asa ma Dii Lua ma mè, ké a ̀taalè, a gbapàle, a p̀onakè Isaili b̀usu yá musu, a yá kpáí d̀ò á ǹse guu,
 7 a yáí má ̀òt̀wá, mí tó buiò á p̀òò s̀éle. Má á ké buiòwa, mí á b̀usu midè. Má á d̀eònzò, íò d̀s ké m̀mema Dii.

Anabikeke a M̀abuò yá musu
 (Isa 15.1-16.14, 25.10-12, Zel 48.1-47, Am̀o 2.1-3, Sof 2.8-11)

8 Ma Dii Lua ma mè, ké M̀abuò ní Seideò mè, gwa, Yudaò g̀ò lán bui p̀iwa,
 9 a yáí má ní wéle pò kù gbepòleò bíl̀òleò ẁewè, sea za ní b̀usu lé wéle maae beeòwa: B̀eyesimò, Baali M̀eona ní Kiliataiùò.
 10 Má ní kpá gukpedeòwae, aai g̀y ní pò ù ní Am̀oniò, Am̀oniò yá a d̀ò gbèegu l̀o.
 11 M̀aa má yákpaleke ní M̀abuò, aai d̀s ké m̀mema Dii.

Anabikeke a Ed̀uò yá musu
 (Isa 34.5-17, 63.1-6, Zel 49.7-22, Eze 35.1-15, Am̀o 1.11-12, Abd 1-14, Mal 1.2-5)

12 Ma Dii Lua ma mè, ké Ed̀uò t̀sìl̀ Yudaòwa, tàae láasáí aa k̀e we.
 13 A yáí ma Dii Lua ma mè, má ̀òt̀ Ed̀uòwae, mí gb̀enaz̀ína ní p̀òtuòò míònzò, mí tó an b̀usu g̀y wáiwai. Wa gaga zì guu sea za Temani e à g̀è pè Dedáwae.
 14 Ma gbé Isailiò t̀simee Ed̀uòwa. Aa yáke Ed̀uòne ma p̀ofè ní ma p̀òkùmaò léu, Ed̀uò íò d̀s sa ké m̀ame mále t̀simá. Ma Dii Lua m̀ame má ò.

Anabikeke a Filit̀eò yá musu
 (Isa 14.29-31, Zel 47.1-7, Yoè 3.4-5, Am̀o 1.6-8, Sof 2.4-7, Zkl 9.5-7)

15 Ma Dii Lua ma mè, ké Filit̀eò saká ní ibeè zìogu, aa t̀simá maamaae,
 16 a yáí ma Dii Lua ma mè, má ̀òt̀ Filit̀eòwae, mí Keleti buipio míònzò, mí ní gbé k̀ini pò kù ísialeò midè.
 17 Má t̀simáe maamaa, mí ní wetà ní p̀ofèò. Tó ma t̀simá, aaiò d̀s ké m̀mema Dii.

26

Anabikeke a Tiideò yá musu
 (Isa 23.1-18, Yoè 3.4-5, Am̀o 1.9-10, Zkl 9.1-4, Mat 11.21-22)

1 Wá kua z̀ìz̀ò ù wè kuèdode m̀o g̀òò s̀éia z̀ì Dii yá'òm̀e à mè:
 2 Gb̀enaz̀ín né, Tiideò ò Yelusaleù yá musu aa mè: Eh̀e, a da wíwíae! Buiò zé wèwèe. A g̀ò bezia ù, wa k̀ae sa.
 3 A yáí ma Dii Lua ma mè, má f̀elennòe Tii, má tó buiò m̀o l̀elelema lán ísia ikooòwa.
 4 Aa Tii bíí dúuzò, aai a gugwakii l̀esìò gboò, mí a b̀usuti wae, i g̀y gbeseena ù.
 5 I g̀y táalufálekli ù ísia guu, asa ma Dii Lua m̀ame má ò. Buiò wélepi pòò s̀éle,
 6 wí a z̀ewiadeò dede ní f̀endao, aaiò d̀s ké m̀mema Dii.
 7 Asa ma Dii Lua ma mè, má tó Babeli kí Nèbukaneza b̀ò gugbántoo oi, kíaò kíapi i m̀o l̀ele Tiiwa ní s̀òò ní z̀ikas̀goò ní s̀deòò ní z̀ig̀òò dasidasi.
 8 A n z̀ewiadeò dede ní f̀endao, i gbà l̀esìò da lianzi, i b̀usu kále bíí sae, i a s̀engbaoò ae kpálema.
 9 A n bíí gbègbè ní a bíigboobòò, i n gugwakii l̀esìò gboò ní a m̀oòò.
 10 Aà s̀òò dasi g̀eagè, an luutè i kunla. N bííò deedeè s̀deòò ní zugooò ní s̀g̀ooò k̀s̀í yáí, i g̀e n bííòleu lá wí g̀e wéle pò wà a bíí gbòouwa.
 11 Aà s̀òò z̀z̀ò n z̀eòu, i n gbéò dede ní f̀endao, n gbèpele gbáaò i kwé.

12 Aa n àizεεε naaa, aa n p33 sέλε. Aai n bíio gb00, aai n p3eã kpέ3 dúuz3, aai n gbε3 rí n lí3 rí n búsutio zu ísiau.

13 Má lesia midε n guu, wa m33na3 ma n guu 30.*

14 Má n ke gbεsεεna úε, ní g3 táalufálekí ú. Wa εa n kále bau 30, asa ma Dii Lua máme má 0.

15 Ma Dii Lua má 0 Tii yá musu, tó ísialede3 n kwea k3fi mà, mé aa gbέ3 p3 kέ3'ia3 aaukea mà, wále gbέ3 dedε n guu, aa kpakpanaga.

16 Ísiale búsu kí33 pila rí gínawa, aai rí gomusu3 wolo, aai rí ula wésáde3 30. Z3lea t33le vía a rí kú, n yá i dimá, aai3 lualua láasai.

17 Aa wénale si n yá musu aa mεne:

Wέle t3de p3 ígbε3 kuu,

n kaale fá!

Mpi rí n gbέ3 gbáa ví yáa ísíaa,

rí t3 vía ísialede3 kú nípii.

18 N gb00a t3 aa lúlua rí víao,

gili gέ ísia gūgūnade3gu n kwεg33.

19 Ma Dii Lua ma mè, tó má t3 n g3 bezia ú, wέle p3 wa kuu 30 ú, tó má t3 ísia dànla mé í z33pi kúaama,

20 má n kpa gbέ3 káau3 kíi rí gbέ3 p3 aa sí bedau3. Má t3 n y3 ku t33le n3nau we rí gbέ3 p3 sí bedau3 bezia p3 a vuo ú. Ny3 su n kúki dúniau la 30.

21 Má t3 n midε wále, ríy33 ku 30. Wa n weεle, kási wa n e 30. Ma Dii Lua máme má 0.

27

Wénakea Tiiε

1 Dii yá'0mεε à mè:

2 Gbénazín né, wénale da rí Tii p3 kú ísiabuaki

3 í laata rí bui dasi p3 an búsu ku ísiale3 n me:

Ma Dii Lua ma mè,

Tii, ni mε n kefenke b3lei.

4 N de lán g3wa ísia guo,

n kalεna3 t3 n kefenke b3lei.

5 N lí33 Senii gbè pēlione,

mé n lipelεá Libá sεde líε.

6 Wá n g3lib33 à rí Basana gbénεlize,

wá n lipεpεεε kè rí Sipi búsu sέ lí p3 wá wesa swaa dádauε.

7 N zwáaá Egipi p3le wésádeε,

a de n dálapoo ú.

N zwáakpε zwáaá zwáa búuna

rí zwáa gáalulade p3 b3 Elisa búsuu3ne.

8 Sid3de3 rí Aavadide3 mé n gob3na3 ú,

nzía gbέ3 g3ide3 mé n ígbε3 ú.

9 Gebali g3ide3 z333 ku n guu

n gufootatana3 ú.

Ísia g33 rí rí ígbε3 ku n saε,

ále laata sánu.

10 Pεεsio rí Ludio rí Libiio

ku n zlg33 guu nεg3na3 ú.

Aa rí sεngba33 rí n m3 fú33 l3l3l3l3,

aa t3 n kefεú kú.

11 Aavadi zlg33 kále n bí33wa aa líai,

Gamadade3 ku n gugwakíi lesí3 guu.

Aa rí sεngba33 l3l3l3 n bí33wa

aa t3 n kefenke b3lei.

12 Taasísíde3 laatánno sánu n àizeε dasi3 yáí. Aa fiab3ne rí ánusuo rí m3sio rí m3puo rí 3ε3mao.

13 Gelekio rí Tubalio rí Mesekio laatánno sánu, aa fiab3ne rí z33 rí m3goté p33.

14 T3gaama3 fiab3ne rí s3 zíkεna3 rí s3 zíkεna3 rí s3baona3.

* 26:13 Zia 18.22

15 Lodedeɔ laatanɔ sɔnu, bɔsu dasideɔ mɛ n laalunaɔ ũ, aa wesa swaa n mɔa lio kpama.
 16 Siliɔ laatanɔ sɔnu n pɔ dasi yai, aa fiabone n tiikɔazio n zwaa gaaluladeo n zwaa wɛsadeo n baabao n osoo n lubiio.
 17 Yudaɔ n Isailiɔ laatanɔ sɔnu, aa fiabone n pɔwenao n zɔo n nisio n li'oo.
 18 Damasideɔ laatanɔ sɔnu n Elɛbɔ vɛeo n Zahaa sakao n pɔ dasi n n aizeeɔ yai.
 19 Da buio n Geleki pɔ kɔ Uzaliɔ n laa lu n mɔ pɔ wa kaso n kasia ginanao n kanɛ li feeo.
 20 Dedao laatanɔ sɔnu n gaal zwaaɔ.
 21 Laalubuɔ n Kedaa kiao laatanɔ sɔnu n sanɛboɔɔ n sasakaɔ n bleɔ.
 22 Seba n Laama laatanaɔ fiabone n pɔ ginana maa pii n gbɛ beedeɔ pii n vuao.
 23 Halanadeɔ n Kanedeɔ n Edenideɔ n Seba laatanaɔ laatanɔ sɔnu n Asilio n Kilimadadeɔ.
 24 Aa pɔkasa maa n ulada buunaɔ n zwaa pɔ wa ba kɛwaɔ n pɔ wɛsade pɔ wi kpale kpeuo n ba gbaaɔ yama n elɛu.
 25 Taasisi go'ilenao n laaɔ sea, n kaa, n tobɔ isia guo maamaa.
 26 Gobɔnaɔ genno ikooa lesi kii, gukpe lana i n wiwi isia guoguo.
 27 N aizeeɔ n n laaɔ n n pɔɔ pii kpale isia guoguo n dokpagɔɔ n n bɔnaɔ n n igbeɔ n n gufootatanaɔ n n laatanaɔ n n zigɔɔ n dasi pɔ kɔ n guuɔ.
 28 Gɔsɔ a lualua igbepiɔ wii yai.
 29 Gobɔnaɔ bole n goɔ guu mpii, gofinaɔ n igbeɔ pii aao zea gɔsɔle.
 30 Aa wiile n ya musu, aai bubuape wenanno.
 Aa buɔ zu n mia, aai gbeembo tufu guu.
 31 Aa n migbaa le n yai, aai zwankasaɔ da.
 Aa n solɔ n posiao n bubua pasio.
 32 Aa wɛnale sine n olobo, aa wɛnakene aa me:
 Tii, wɛlee muaanno,
 ɔ n ke kyɔ isia guoguo?
 33 Ke n laa yiaaɔ dazeu isiaa, bui daside ka n aizee zɔo yai.
 N pɔɔ to dunia kiao ke odo ũ.*
 34 Isia n wiwi sa, n sɔle isiu, n pɔɔ n n gbɛɔ kpalenno mpii.
 35 N ya di isialedeɔwa, ɔ an ka si, an oa dokpa.
 36 Buiɔ laatanaɔ le lesuikema, n kaalea vai, nyɔɔ ku bau bo.

28

Anabikekea Tii kia ya musu

1 Dii ya'omee a me:
 2 Gbenazin ne, o Tii kiae
 ma Dii Lua ma me:
 Ke n nzia se lesi yai,
 ni me n kamawa,*
 n zolea ma kpalabaawa isia guo.
 Gbenazinan n ũ, Lua no,
 baa to nle e n ono kamawa.
 3 N ono ka Danieliwaa?
 Asiiyae uleanoaa?

* 27:33 Zia 18.19   * 28:2 Isa 14.13, 2Tes 2.4

4 N àizεε kàaanzi n 5nɔ ní n wεzεo yáí,
 n vua rí ánusuo n5nɔaa n láasiu.
 5 N tágea 5nɔ z5ɔ yáí n àizεε káffi
 5 n nzía sè lesí àizεεpi yáí.
 6 A yáí ma Dii Lua ma mè,
 lá ríle e n 5nɔ kámawae,
 7 a yáí má tó bui zíllo lélεma,
 bui pɔ aali gbé wɛnagwao.
 Aa fɛnda wo n kefenke rí n 5nɔozi,
 aa n gawi pípia ɔɔkpane.
 8 Aa n kpa bɛdau,
 n gaa aɔ pásí ísia guo.
 9 Ny5 e o gbé pɔ lé n deo wáa n kamawae?
 Gbɛnazɔnan n ũ gbépiɔne, Lua no.
 10 Gyafɔde gaa ríy5 ga a ũ bui zíllo ɔzɔ,
 asa ma yá'ò.
 Ma Dii Lua máme má ò.

11 Dii yá èa dèdea à mè:
 12 Gbɛnazɔn né, wɛnalεε bee da rí Tii kíao, ní mεè ma Dii Lua ma mè:
 Gbé wásawasa sáasain n ũ,
 n 5nɔ pèema, n kefenke léso.
 13 N kú ma swalu guu Edeni,†
 gbè bεεede píi de n pɔnanzi ũ:
 Lubii, topaza, emelodi,
 kisoliti, onisi, diamaa,
 safii, tiikɔazi rí yasepeo.
 Vua wá gbè bεεedepiɔ kùkùò zablebɔ ũ.
 Gɔɔ dou zɔ wá n ke rí pɔpi.

14 N de malaika gáslade pɔ má díle aɔ ku ma kúki ũ.
 N kú ma gbèsíí pɔ a kua adoa musu,
 n táa'ò gbè bεεede tekeao guu.‡
 15 Zaa wá n ke rí táae vɔ n yákeauo,
 e gɔɔ pɔ wá dɔsaike èma.

16 N tágea zázá guu pásí pèema,
 n duunakè, 5 ma a gbèsíí z5ne.
 Malaika gáslade pɔ kú ma kúkia,§
 ma n ya n bɔ gbè bεεede tekeao.

17 N nzía sè lesí n kefenke yáí,
 n 5nɔ kè búí, 5 ma n zu dúniau,*
 ma n ke pɔgwagwaa ũ kíao ae.

18 N duun dasiɔ rí n tágea dɔsaiɔ yáí
 n gbásisaike ɔɔkpà,
 5 má tó té bɔ n guu, à kùma,
 5 n g5 túfu ũ tɔɔle
 gbé pɔ lé n gwaɔ ae.

19 Yápi dí bui pɔ n d5ɔwa pii,
 n kaalea vái, ríy5ɔ ku bau loo.

Anabikekeεa Sid5 yá musu
 (Yoε 4.4-8, Zkl 9.1-2, Mat 11.21-22)

20 Dii yá'òmεε à mè:

21 Gbɛnazɔn né, wɛbiibii Sid5 oi, ní ánabikekeε a yá musu

22 n mε ma Dii Lua ma mè,

má fele rí Sid5o saε,
 wi ma kpela aá yáí.
 Tó ma yákpalekεaanɔ,

† 28:13 Daa 2.8 ‡ 28:14 Zia 21.19-21 § 28:16 Daa 3.24 * 28:17 Isa 14.12, Zia 12.9

mé ma tɔ̀bò àà yá musu,
wi dɔ́ ké mámɛmaa Dii.

²³ Má gagyā zīwàe,
au i bàale àà zεaɔu.

Wa liaaàzi, wi zíkaaàno,
gbéɔ́ i kwe àà guu gεɔ́ ũ,
aai dɔ́ ké mámɛmaa Dii.

²⁴ Bui pɔ́ liaa Isailiɔ̀zi, aai sakaŋgupiɔ́ aao dené le pɔ́ í n zɔ́ à n wāwā ũ bo, wi dɔ́ ké mámɛmaa Dii Lua.

²⁵ Ma Dii Lua ma mè, tó ma Isailiɔ́ bɔ̀le bùsu pɔ́ aa fáaaɔ́ guu ma n káaa, mé ma tɔ̀bò n yá musu buiɔ́ wáa, aao ku bùsu pɔ́ má kpà ma zòblena Yakɔ̀buwau.

²⁶ Tó ma yákpalekè n bui pɔ́ liaarízi aa sakaŋgupiɔ́, Isailiɔ́ iɔ́ ku bùsupi guu dɔ̀dɔ̀a, aai kpedɔ̀dɔ̀u, aai vèeɔ̀buɔ́ kεu, aai dɔ́ ké mámɛmaa Dii n Lua.

29

Anabikekεa Egipiɔ́ yá musu

(Isa 19.1-25, Zεl 46.2-26)

¹ Wá kua zɔ̀zɔ̀ ũ wè kwide, a mɔ́ kwide gɔ̀ɔ́ kuεplade zí Dii yá'òmεε à mè:

² Gbēnazín né, webiibii Egipiɔ́ kí Falaɔ̀ɔ̀wa, ní anabikekεa àà yá musu n Egipi bùsuɔ.

³ Oè n mε ma Dii Lua ma mè:

Egipiɔ́ kí Falaɔ̀ɔ̀, má feleɔ̀nɔ́,
n kwása pɔ́ n wúlea Niili ɔ̀naɔ́ guu,
ni mε Niiliá n pɔ́e,
ní mε n n pɔ́ ké n zɔ̀lawa.

⁴ Má kokoɔ́ kanε n gbàou,
mí tó n swa kpɔ̀ɔ̀ mɔ́ kpà n tεεɔ̀wa.
Má n gále mà n bɔ́ n swa'ɔ̀napiɔ́
n n swa kpɔ́ pɔ́ kpà n tεεɔ̀wɔ́ sánu,

⁵ mí n to gbáau,
mpi n n swa kpɔ̀piɔ́ píi.

N gè a gɔ́ wúle sísia,
gbēe a n wáɔ́ káaa à séleɔ.
Má n kpa wáɔ́ n báɔ̀wa n pòblea ũe,
⁶ Egipiɔ́ i dɔ́ ké mámɛmaa Dii.

N gɔ́ Isailiɔ̀ne fee lípana ũ yáa.*

⁷ Ké aa gbāa'èma aa n kú,
n wiwi n ɔ̀u, ɔ́ an gáú gbòɔ.
Ké aa sɔ̀kpálenzi, n ε'ε,
ɔ́ an wó bɔ̀ɔ̀ũ.

⁸ A yáí tò ma Dii Lua ma mè
má tó wá mɔ́ zíkainnɔ́,
mí n gbéɔ́ n n pɔ̀tuɔɔ́ míɔ̀nzɔ́.

⁹ Egipi a gɔ́ bezia gii ũe,
a gbéɔ́ iɔ́ dɔ́ ké mámɛmaa Dii.
Ké n mè Niiliá n pɔ́e, ní mε n kè,

¹⁰ a yáí tò má feleɔ̀nɔ́ n n swaɔ.
Má tó Egipi bùsu gɔ́ da wàuu
bezia gii ũ za Midoli n Asuáɔ
e à gε pε Etiopi bùsu zɔ̀lewa.

¹¹ Gbēnazína ge pɔ̀tuɔ gbe a péle weo,
pɔ̀e a páao,
gbēe aɔ́ ku weo e wè bla.

¹² Má tó Egipi bùsu gɔ́ bezia ũ
de bùsu pɔ́ ɔ̀ɔ̀kpà yáaɔla,
a wéleɔ́ i gɔ́ beziaɔ́ ũ
de wéle pɔ́ wà n dúuzò yáaɔla.
Má Egipiɔ́ fáaa buiɔ́ guue,
má n fándaiada bùsu n bùsuɔe,

* 29:6 Isa 36.6

an wéle i g5 bezia u e wé bla.

13 N beo ma Dii Lua ma mē, wē blapi gbea má Egipi b5le bui p5 aa fáaau guue, mí n káaa,

14 mí surín n buib5kii Egipi búsu geomid5kii oi. Wekii an kpala a g5u kpee,

15 a g5 kpee de kpala píia, aa e rízia se lesi de buisla bo. Má n laoe, aa e kible bui5wa bo.

16 Aa de Isailio gbáa'ekii ú bo, Isailio i d5 sa n zea n Egipi5á duunac, aai d5 ké mámēmaa Dii Lua.

17 Wá z5blea wē baas5o n plaode guu, a m5 sēia g55 sēia zí Dii yá'òmēe à mè:

18 Gbēnazín né, Babeli kí Nebukanēza n a zíg55 zí gbāa kà n Tiide5. O aso n baade mikā n n gāuo w5lo, aapi n a zíg5pi5 aai ài'e zí p5 aa kà n Tiide5 yá musuo.

19 Ayámēto ma Dii Lua ma mē, má Egipi na Babeli kí Nebukanēzae a 5zē, i Egipipi àizē55 naaa, i a p55 sēle a zíg5pi5nē n ase a ú.

20 Ma Egipi kpāwa k5ai p5 a kē ase a úe, asa mámē aa zípi kāmēe. Ma Dii Lua mámē má ò.

21 G55 bee má Isailio gba gbāa, mí n gba lé n yá'o n guu, aai d5 ké mámēmaa Dii.

30

Wēnakēa Egipi5nē

1 Dii yá'òmēe à mè:

2 Gbēnazín né, anabikēke n me ma Dii Lua ma mē

wiipe n me, agya! A g55 kà!

3 Asa g55pi kà kái,

Dii g55pi káikú.

Guduudu u g55e!

Bui yá'eg55e!

4 Wa m5 léle Egipi5wa n fēndao,

s5 i kē Etiopi5gu.

Tó wá gbē5 dēde Egipi,

wa aà àizē55 sēle,

wi aà gbāa'ekii gboo.

5 Etiopi5 n Puti5 gagarín5 sānu zíu

n Ludi5 n Laalubu5 píi n Libi5

n búsu de p5 aa ledoukérín55.

6 Ma Dii ma mē

gbē p5 i Egipi gba gbāa léle,

gbāa p5 Egipi5 i fanadā5 k5 a é.

Wa gaga zí guu za Midoli e Asuā,

ma Dii Lua mámē má ò.

7 An búsu5 g5 bezia ú de búsu píia,

an wéle 55kpa a5 de wéle píia.

8 Tó ma tes5 Egipiwa,

an d5nlede5 kē kēlekele nípiie,

aai d5 ké mámēmaa Dii.

9 G55 bee má zína5 gbae n gó'ilena5,

aai gili gē Etiopi p5 kálea d5d5a5gu.

S5 a kēngu Egipi yá'eg55.

G55pi lé m5e fá!

10 Ma Dii Lua ma mē

má tó Babeli kí Nebukanēza

Egipi zíg55 dasi5 m5nz5.

11 Má m5aán5 n aà zíg55,

bui pásipi5 i Egipi dúuz5.

Aa n fēndao wo Egipi5zi,

aai to búsu pa n gē5.

12 Má tó a swa5 í ba,

mí búsupi na gbēvāipi5nē n 5zí.

Má tó bui zíllo5 búsupi 55kpa

n p5 p5 kú a guu5.

Ma Dii mámē má ò.

13 Ma Dii Lua ma m̀e
 má táaᵛ mide,
 mí Mefisi dii p̄piᵛ m̄ónzᵛ.
 Kíae aᵛ ku Egipiᵛ lo,
 má tó vía Egipiᵛ kú r̄piie.

14 Má tó Egipiᵛ geᵛmidᵛk̄li oi gᵛ bezia ũe,
 mí tesᵛ Zoáwa,
 mí yákpaleke ní Tebesio.

15 Má p̄k̄umabᵛᵛᵛ
 Egipi w̄́e b̄́ide Pelusiwa,
 mí Tebesi gb̄́e dasipiᵛ t̄ᵛᵛzᵛ.

16 Má tesᵛ Egipiwa,
 Pelusi i luukpa,
 wi Tebesi b̄́i gboo,
 Mefisi i loo fáane.

17 Eliᵛp̄li ní Bubasio èwaasoᵛ gaga z̄́i guue,
 wi tá ní w̄́lepideᵛ z̄́zᵛᵛ ũ.

18 Tó ma Egipiᵛ zuu boᵛe gb̄́eᵛne,
 má ní gb̄́a p̄ᵛ aai íanadaᵛ k̄'e.
 Gu a si Tapanesi fáane,
 lou guduuduu i daa,
 wi a z̄́ewiadeᵛ kúkú z̄́zᵛᵛ ũ,
 wi tárinᵛ.

19 Maa má yákpaleke ní Egipiᵛ,
 aaiᵛ dᵛ ké m̄ámema Dii.

20 Wá kua z̄́zᵛᵛ ũ w̄́e kuedode, a m̄ᵛ s̄́eia gᵛᵛ soplade z̄́́ Dii ȳ'òmee à mè:

21 Gb̄́enaz̄́n né, ma Egipiᵛ kí Falaᵛᵛ ḡ́s̄́l è,
 ᵛ wi dᵛ à gb̄́gb̄́ao,
 wi zw̄́a yewa à gb̄́aak̄ᵛ,
 ké à e f̄́enda k̄ᵛo.

22 A yáí tò ma Dii Lua ma m̀e
 má ea fele ní Egipiᵛ kí Falaᵛᵛoe,
 mí aà ḡ́s̄́l é'e pla píi,
 a gb̄́a ní a gyáeo,
 f̄́enda i p̄́liw̄́a à léle.

23 Má Egipiᵛ fáaa buiᵛ guu,
 mí ní f̄́andaiada bùsu ní bùsuo.

24 Má Babeli kía gba gb̄́a,
 mí a f̄́enda naè a ɔz̄́l,
 mí Falaᵛᵛ ḡ́s̄́l é'e,
 i oi'oike Babeli kíapi ae
 lán gb̄́e p̄ᵛ lé gawa.

25 Ma Babeli kía gba gb̄́a,
 Falaᵛᵛ ᵛ i gᵛ d̄́ᵛᵛᵛ.
 Tó ma a f̄́enda ná Babeli kíae a ɔz̄́l,
 mé a se dᵛ Egipiᵛ bùsua,
 aᵛᵛ dᵛ sa ké m̄ámema Dii.

26 Má Egipiᵛ fáaa buiᵛ guu,
 mí ní f̄́andaiada bùsu ní bùsuo,
 aaiᵛ dᵛ ké m̄ámema Dii.

31

Egipi leeua n sede lio

¹ Wá kua z̄́zᵛᵛ ũ w̄́e kuedode, a m̄ᵛ aaᵛde gᵛᵛ s̄́eia z̄́́ Dii ȳ'òmee à mè:

² Gb̄́enaz̄́n né, o Egipiᵛ kí Falaᵛᵛe ní a z̄́lgᵛ dasiᵛ n̄ me:

Déme muaannᵛ z̄́ᵛke yá musuí?

³ Wá n leeᵛ ní Libā bùsu sede lio.

A gᵛna kefeᵛ, í ue ke líkpeᵛ.

A gbà lesllesí,
 a misona z̄ luawa.
⁴ M̄se mé t̄ à gbàakù,
 í p̄ kú t̄leu mé t̄ à gbà.
 Ipi liaa a z̄naci,
 ípi k̄ni í ta s̄a lí pálēo k̄ie.
⁵ A yáí a gbàa dei lí k̄niola,
 a ḡndāo dasikù,
 mé a ɔnēo gbàakù,
 à k̄e ȳlele í z̄ɔpi yáí.
⁶ Bā bui p̄í m̄ sakpedá a láu,
 s̄ēanɔb̄o bui p̄í m̄ né dà a gbáu,
 mé bui p̄ aa dasīo ku a uei n̄pii.
⁷ A z̄ɔke kefēu a ḡn gbàāo yáí,
 asa a z̄naci í z̄ɔ l̄e.
⁸ Ma lu Edeni sede líe i kawào,
 p̄eliḡnae i ka a ḡnawao,
 kpakpaa lí ḡnda geele sáa no.
 Ma lu líe kefēu laaawao.
⁹ Má t̄ a kefēu n̄ ḡna dasīo,
 ma lu Edeni lí p̄í aà gwea nid̄e.

¹⁰ A yáí t̄o ma Dii Lua ma m̄e, lá à gbàakù lesllesí, mé a misona z̄ luawa, ɔ à azia s̄e lesí a gbàa yáí.

¹¹ Bee yáí ma aà nà bui swanae a ɔz̄í, ɔ a k̄ēe aà váikeawa. Ma giāazi,
¹² ɔ bui z̄ilo pásip̄i aà z̄ɔ, aa aà t̄o gb̄es̄is̄īo musu we. A ḡnao l̄ele guzulēo p̄í, a ɔnēo w̄iwi b̄usu swad̄o p̄í. ɔ d̄unia bui p̄í b̄le aà uei, aa aà t̄o we.
¹³ Bā bui p̄í m̄ p̄epe a ḡewa, s̄ēanɔb̄o bui p̄í m̄ k̄limpa a ḡnaowa.
¹⁴ Ayámeto lí p̄ kú í sae a gbàakù lesllesí màa bo, a misona a z̄ luawa bo. Lí í'enaē gbàa a ka màa bo, asa amp̄ii a ga lán gb̄enaz̄inawae, aai ta è z̄oolou t̄ole n̄nau.
¹⁵ Ma Dii Lua ma m̄e, ḡɔ p̄ à t̄a bedau, má t̄o í p̄ kú t̄leu w̄enak̄ēe, má t̄o a ío z̄e, í z̄ɔpi ḡ k̄alea gudou. Má t̄o gusia k̄ule Libā b̄usuwa, ɔ s̄ēa lío lá w̄olo p̄í.
¹⁶ K̄e ma aà z̄u bedau n̄ gb̄e p̄ aale tá è z̄oolou we, aà l̄elea k̄fi bui l̄ualua, ɔ Edeni lío n̄se n̄ni t̄ole n̄nau we, Libā lí maa kefena í'enap̄i.
¹⁷ Bui p̄o ledouk̄ēān̄o aa ku aà ueip̄i s̄ɔ, buip̄i siān̄o bedau, aa t̄a gb̄e p̄o ḡaga z̄í guu k̄í.
¹⁸ N beee n̄ n z̄ɔkeo yá musu Edeni lí kpele mé k̄anwai? N beeo wa n zu t̄ole n̄nau Edeni líp̄i k̄ie. Nȳɔ̄o ku we n̄ gyaf̄odēo n̄ gb̄e p̄o ḡaga z̄í guu. Falāo n̄ a gb̄ēo yán we n̄pii. Ma Dii Lua máme má ò.

32

W̄enakea Falāo

¹ Wá kua z̄iz̄ōo ũ w̄ē k̄ueplade, a m̄o k̄ueplade ḡɔ s̄ēia z̄í Dii yā'om̄ee à m̄e:
² Gb̄enaz̄in né, w̄enale si Egipt̄i k̄í Falāo yá musu n̄ ōe:
 Ni ke lán n̄ɔ̄omusuwa bui guu,
 n̄ de lán kw̄asawa ío guue.
 Ni k̄ode n swāo guu,
 ni a í ya n̄ n gbá̄o, n̄ í z̄ɔwà.
³ Ma Dii Lua ma m̄e
 z̄iḡɔ dasīo k̄aaa, mí a bai kpane,
 aai n ga n bo ma táalu guu.
⁴ Mí n zu s̄ēu mà n to t̄ole we,
 b̄ã̄o i m̄o p̄epema n̄pii,
 s̄ēanɔb̄ōo i n ble aa k̄á n̄pii.
⁵ Má n báasi k̄ale gb̄es̄is̄īo musu,
 mí n guup̄ōo k̄ole guzulēo pai.
⁶ Má t̄o t̄ole ga n̄ n au p̄o b̄lēo,
 a gb̄es̄is̄īo le, i swāo pa.
⁷ Tó ma n de, má ɔku luabea,

má tó saanao siakū.

Má tó lou kúle íatēwa,
mé moovua a gupu loo.

⁸ Luabe gupuakūnao siakū píie,
má tó gu ke síi n būsuu.

Ma Dii Lua máme má ò.

⁹ Tó ma n kaalea baokpa buione,
má tó gili gē gbé dasipiogu,

būsu pó ní dōo gbé.

¹⁰ Má tó n yá di dasiwa,

an kía ká i sí n yái,

tó ma a fēnda mále n wé oi.

N lélea goo an baade a lualua láasai a wēni yái.

¹¹ Asa ma Dii Lua ma mē,
Babeli kía a mo lélema zí guue.

¹² Má tó bui pásí negōnao
n zígō dasi kwé ní ní fēnda.

Aa Egipi zíasea lesí mide,
aai a zígō dasi tōbōz.

¹³ Má a zu pó kú í saeo mōnzō píie,
gbēnazína ge zu a ípi ya loo.

¹⁴ A gbēa má tó a í dōdō,
a swao i táa'o lán nísiwa.

Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁵ Tó ma Egipi kē bezia ū,
mé ma a pōo píliwá píi,

tó ma gbé pó kú weo dēde píi,

aai dō ké māmēmaa Dii.

¹⁶ Wēnale pó wa siēn we.
Bui nēnōenaō mé aa sí

Egipi ní a zígō dasi yá musu.

Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁷ Wá kua zízoo ū wé kueplade, a mo séia goo gēode zí Dii yá'omēe à mè:

¹⁸ Gbēnazín né, waiyooke Egipi zígō dasiōne, ní ní kpá tōle nōnau ní bui zōo ní gbé pó aale tá è zòolou.

¹⁹ Oné, an maa deŋla yà? Aa ge wúle sānu ní gyafōde.

²⁰ Aa kwé gbé pó aa gà zí guuo guu. Fēnda woa. Wá Egipi ní a zígō dasi gále taò.

²¹ Negōn swana pó kú bedau i o Egipi ní bui pó ledoukēaanoo yá musu aa mè: Aa mò wúle ní wá gyafōde pó wa gaga zí guuo.

²² Asili ku we ní a zígō píi, aà gbé pó gāga zí guupiō miao liaaazi píi.

²³ An miapiō ku è zòolo pōo, mé aà zígōpiō lia aà miai. Gbé pó aa tò sō kē dúnia gbéogupio gāga zí guu nípii.

²⁴ Elaū ku we. Aà zígō dasi pó gāga zí guuo lia aà miai. Gbé pó aa tò sō kē dúnia gbéogupio tà gyafōde kii tōle nōnau. An gee gō kpá ní wéi ní gbé pó tà è zòolo guuo.

²⁵ Wá wúlekii kēe geo guu, aà zígō dasiō lia aà miai. Ampii gyafōdeōne, aa gà zí guu. Lá pó aa tò sō kē dúnia gbéogu, an gee gō kpá ní wéi ní gbé pó aa tà è zòolo guuo. Elaū wúlea geo guu.

²⁶ Meseeki ní Tubalio ku we. An zígō dasiō lia ní miao. Ampii gyafōdeōne. Aa gà zí guu, ké aa tò sō kē dúnia gbéogu yái.

²⁷ Aa wúlea ní negōn gyafōde pó aa tà bedau ní ní zikaboo. Wá ní fēndaō kàle ní mi zíe, wá ní sēngbaoo kúle ní geowa. Negōnapio tò sō kē dúnia gbéogu.

²⁸ Mpi sō Falaō, níyōo ku wíwía gyafōdepiō guue. Nyō wúle ní gbé pó aa gà zí guupiōe.

²⁹ Edōu ku we, aà kía ní aà kiabuio. Baa ní ní negōnkeo aa kpagua ní gbé pó aa gà zí guuoē, aa wúle ní gyafōdeō ní gbé pó aale tá è zòolo guuoē.

³⁰ Gughāntoo gukpe oi kía ku we nípii ní Sidōdeō píi. Baa ké sō kē gbéogu ní negōnke yái, aa tà geo guu ní wioe, aa wúlea gyafōdeō ū ní gbé pó aa gà zí guuoē. An gee gō kpá ní wéi gbé pó aa tà è zòolo guuo ū.

³¹ Falaō a wesírlé, aà nōse i níni aapi ní a zígō dasi pó aa gà zí guuo yá musu. Ma Dii Lua máme má ò.

³² Má tò s̄ kè dúnia gbé̄ngu Falāo ní a z̄l̄ḡs̄ dasīo yáí, kási aa wúle gyaf̄oodēo guu ní gbé̄ p̄s̄ gá z̄l̄ guūe. Ma Dii Lua máme má ò.

33

Dii Ezekieli dilea gugwana ũ

(Eze 3.16-21)

- ¹ Dii yá'òm̄ēe à mè:
² Gbēnazin né, o n gbē̄one ñ me, tó má tò z̄l̄ f̄l̄e b̄usu mé b̄usupidēo gbé̄ se dile gugwana ũ,
³ tó a è w̄ale m̄s̄ ní z̄lo a b̄usu, mé à kuupè gbé̄o gbaa laai yáí,
⁴ tó w̄a kuu'ò mà, tó wi laaid̄w̄ào, mé z̄l̄ ní blé, anz̄la mi musue.
⁵ Lá aa kuu'ò mà, ò aai laaid̄w̄ào, aa nízia d̄ē. Tó aa laaid̄w̄à ȳaa, d̄s̄ aa nízia m̄si.
⁶ Tó gugwana è w̄ale m̄ómá ní z̄lo, mé i kuupe à gbé̄o gbaò laaio, mé z̄l̄ gbé̄ blé, ade gá a duuna yáie, kási aà ga a wi gugwanapi musue.
⁷ Mpi s̄s̄ gbēnazin né, níme ma n dile gugwana ũ Isailīone. T̄ò, sw̄áse yá p̄s̄ lé b̄o ma léuzi, ní ní gbaomēe laai.
⁸ Tó má ò v̄aikenae à ḡae, mé ni ledawà aà a ȳakea too, v̄aikenapi a ga a duuna yáí, kási aà ga a wi n musue.
⁹ Tó n ledawà aà mik̄e a v̄aikaewa s̄s̄, mé i mik̄ew̄ào, ade a ga a duuna yáie, mpi s̄s̄ n nz̄la m̄sīe.
¹⁰ Gbēnazin né, yá p̄s̄ Isailīo lé o oné ñ me, wá duuna ní wá t̄aaēo t̄òwá, ò àle wá ibaba. Kpelewa wá ke w̄ào kui?
¹¹ Oné ma Dii Lua ma mè, ní ma kuaò v̄aikenaa gaa lí kamaguo. Má ye v̄aikenaa mik̄e a v̄aikaewae, ké à e àò ku. A Isailīo, à ò̄selil̄e à mik̄e a v̄aikaewa. B̄óyáí á áz̄la deii?
¹² Gbēnazin né, o n gbē̄one ñ me, tó gbēmaaa v̄aikè, aà maakea a aà b̄o. Tó gbēv̄ai mik̄e a v̄aikaewa s̄s̄, a aà kpaguo. Tó gbēmaaa duunakè, a e àò ku a gbēmaake yáio.
¹³ Tó má ò gbēmaae aò kue, mé àle a gbēmaake náaike, à ḡe lé duunake, aà maakea kee aò d̄magu b̄o. A ga duuna p̄s̄ a kè yáie.
¹⁴ Tó má ò v̄aikenae à ḡae, mé à mik̄e a duunawa, àle ȳamaake a z̄éwa,
¹⁵ tó à t̄òma p̄s̄ a sí s̄saané ní p̄s̄ p̄s̄ a símáò, àle ma òtond̄k̄i p̄s̄ í w̄eni iné gwa, mé ìli v̄aikāe, a gao, aò kue.
¹⁶ Duuna p̄s̄ a kè kee aò d̄maguo. Ké à ȳamaakè a z̄éwa yáí, aò kue.
¹⁷ Kási n gbé̄o í me, ma ȳakea maaò. Ge an ȳakea mé maaò kai!
¹⁸ Tó gbēmaaa a ȳamaakea tò mé àle duunake, a ga a yáie.
¹⁹ Tó gbēv̄ai a v̄aikāe tò, ò àle ȳamaake a z̄éwa, aò ku a yáie.
²⁰ I me ma ȳakea maaò, kási má ȳakpaleke ní a baadeo a ȳakeawae.

Ziblea Yelusaleŭwa

- ²¹ Wá z̄blea w̄ēe k̄ueplade guu, a m̄o kwide ḡoò s̄ode z̄l̄, gbēe pilimá Yelusaleŭ à mò a òmēe à mè: Wá wá m̄ēw̄ia d̄ē.*
²² E gbé̄pi àò gé m̄óí a oosi, Dii gb̄aa d̄ēdēa, ò à ma léna ḡole. Ké a gu d̄ò ḡs̄epi mò, ma léna golea, ma lé kpaat̄a b̄o.
²³ Dii yá'òm̄ēe à mè:
²⁴ Gbēnazin né, gbé̄ p̄s̄ kú Isaili b̄usu w̄é̄lepi z̄iauo yá'oa ma aa mè, Ablahaŭ mé ado yaa, kási òmēe b̄usue bee ví. Azaiasa an gbé̄ p̄s̄ aa dasi, aa ḡs̄ b̄usupi víb̄.
²⁵ A yáí tò, oné ma Dii Lua ma mè, lá aai ñò k̄olokpasai só, aai w̄emale t̄aāzi, mé aai gbēde, a maa aao b̄usupi vía?
²⁶ Lá aa z̄è ní f̄endao, aai ȳab̄ēke, mé an baade ì gb̄as̄ike ní a gbé̄dee nao, a maa aao b̄usupi vía?
²⁷ Oné ma Dii Lua ma mè, ní ma kuaò wa beziadepīo kwé ní f̄endaoe, mí z̄s̄ew̄iadēo kpa w̄āīw̄a aa ní só, s̄ēgbadēo ní gbē'edēo i gaga ní gagyáo.
²⁸ Má tó b̄usupi ḡs̄ a ȳaaa f̄ōo, an land̄aa ní gb̄aa yá musu a mid̄e, i ḡs̄ f̄ōo. Gbēe a Isaili b̄usupi baa ví b̄o.
²⁹ Tó ma ní b̄usu tò da ȳaaa f̄ōo, aao d̄s̄ ké m̄ámema Dii.
³⁰ Mpi s̄s̄ gbēnazin né, n gbé̄o lé n yá'ò kp̄e ḡb̄ sae ní kp̄ēlēo, aale ok̄ē aale me wá m̄o yá p̄s̄ lé b̄o ma léu ma.
³¹ Ma gbé̄o í m̄o n k̄íi, aai z̄l̄e n ae, aai sw̄ákpa n yáí, kási ìli kené̄o. Aa yemazi ní léo, ò an s̄s̄ ì ta òv̄aiwa.

* 33:21 2Kia 25.3-10, Zel 39.2-8

³² N dené gbé pò ì yenzi ẹ sí ní ẹ̀wá nàwọ́ nínú ẹ̀wá ẹ̀wá ẹ̀wá. Aa! swáse n yáí, kási ẹ̀wá ẹ̀wá.

³³ Tó yápi m̀, kási yápi a m̀ ẹ̀wá, aai d̀ ẹ̀wá kẹ́ ẹ̀wá kú ní guu.

34

Dii Isaili dāna lelea ní a sá suabaao

¹ Dii yá'òmẹ ẹ̀wá:

² Gbēnazin né, ẹ̀wá ẹ̀wá Isaili dāna yá musu. Anabikeke, ní oné ma Dii Lua ma m̀, waiyoo á Isaili dāna pò ẹ̀wá laaido ẹ̀wá! Sā ẹ̀wá wí laaidomá ló?

³ I wágase só, i sāká p̀kasa da, i sá m̀kpaao de á só, kási ẹ̀wá ẹ̀wá.

⁴ I ní ỳeseaideo gba gbāao, i ẹ̀wá ẹ̀wá. A pò pò an gbá ẹ̀wá i ní gbá d̀wá, i ẹ̀wá su ní pò pò aale sāsá, i g̀ ẹ̀wá pò v̀wá ẹ̀wá. A gbáablemá pásipásí.

⁵ Aa fáaa, kẹ́ aa dāna wí yáí, ẹ̀wá g̀ wáí píi ẹ̀wá ẹ̀wá.

⁶ Ma sá zà zéwa, aa laaliaa gb̀sísí píi ní sísí ẹ̀wá píi musu. Aa fáaa dúniawú píi, gb̀e i ní ẹ̀wá, gb̀e i kpálekẽzio.

⁷ A yáí tó á sādāna, á swáse ma yáí.

⁸ Ma Dii Lua ma m̀, ní ma kuao lá ma sá g̀ pò pò wí ní sá ẹ̀wá, aa g̀ wáí ẹ̀wá ẹ̀wá, mé an dāna pò má dílepi i ní ẹ̀wá, aai laaidomá, sema níza yá,

⁹ a yáí tó á sādāna, á swáse ma yáí.

¹⁰ Ma Dii Lua ma m̀ má feleán, má a sá b̀le á ẹ̀wá, mí á b̀le sádā, kẹ́ ẹ̀wá ẹ̀wá laaido ẹ̀wá ẹ̀wá.

¹¹ Asa ma Dii Lua ma m̀, máme má kpálekẽ ma sázi má ẹ̀wá ẹ̀wá.

¹² Lá sādāna i ẹ̀wá a kpásai g̀ pò a ku a sá pò kpáleo guu, máa má ẹ̀wá ma sázi, má ní b̀le gu pò aa fáaa guduudu g̀.

¹³ Má ní káaa búsu ní búsu, mí ní b̀le búsi guu, mí súni ní búsu. Má ní dádáke Isaili gb̀sísí ẹ̀wá ní a swádá ní gu pò wa ku búsupiu píi.

¹⁴ Má ní dádáke dádákekí maau, Isaili gb̀sísí ẹ̀wá aao de ní kúki ẹ̀wá. We aa ẹ̀wá níza, aa pòle dádákekí s̀b̀b̀deu Isaili gb̀sísí ẹ̀wá.

¹⁵ Ma Dii Lua ma m̀, má a sápi dá, mí tó aa ẹ̀wá níza.

¹⁶ Má a pò pò v̀wá ẹ̀wá ní pò pò kpáleo ẹ̀wá suó, mí ẹ̀wá a pò pò kẹ́ ẹ̀wá, mí ní ỳeseaideo gba gbāa, mí ní dádáke a zéwa. Kási má a m̀kpaao sá gbāao de.

¹⁷ Apí ma sá, ma Dii Lua ma m̀, máme má yág̀g̀, mí g̀g̀ sásakao ní blesana.

¹⁸ Isaili dāna, pòle dádákekí maau i m̀wá, ẹ̀wá a ẹ̀wá a kúniwaa? I d̀d̀a mia i m̀wá, ẹ̀wá a g̀wá yánéa?

¹⁹ Pò pò a ẹ̀wá ẹ̀wá ma sá ẹ̀wá? I pò a g̀wá a yá ẹ̀wá ma sá mia?

²⁰ A yáí ma Dii Lua mále oé, má yág̀g̀ a gbé pò a m̀kpaao ní a gbé pò a f̀f̀.

²¹ I g̀saz ỳeseaideo, i k̀bamalẽzi e a ní yá ní kpá zà kpe.

²² Má a sá suaba, aao de pò pò wí ní sá ẹ̀wá, mí yág̀g̀.

²³ Má sādāna dílené m̀do ma z̀blena Davidi búsi ẹ̀wá. Aao de ní dāna ẹ̀wá, a laaidomá, i ní gwa.†

²⁴ Máme ma Dii máo de ní Lua ẹ̀wá, mé ma z̀blena Davidi búsi aao de ní Kía ẹ̀wá.‡ Ma Dii máme má ọ.

²⁵ Ma baa a kúni, mí wáí midé ní búsu. Aao ku gbáa, aao i lákpe d̀d̀a.

²⁶ Má tó apí ní búsu pò lía ma gb̀sísíio g̀ ẹ̀wá pò ẹ̀wá. Má tó lou lí mané a g̀wá. Má ẹ̀wá gbáené lán louwa.

²⁷ Səsaó lí n̄'i, tóle a bleke, aai kú ní búsu d̀d̀a. Tó ma ní m̀gala p̀loné ní n̄e, mé ma ní b̀ gbé pò aale z̀blené ẹ̀wá, aai d̀ kẹ́ mámema Dii.

²⁸ Aao de búsi pòle ẹ̀wá, wáí ní só ẹ̀wá. Aao ku d̀d̀a, gb̀e a tó s̀ kẹ́gu ẹ̀wá.

²⁹ Má tóle maa táaede kpámáe. N̄ana a kẹ́ sáabu we ẹ̀wá. Aao de pò s̀s̄a ẹ̀wá búsi ẹ̀wá.

³⁰ Isaili i d̀ kẹ́ ma Dii ní Lua má kúni, mé ma gb̀on ní ẹ̀wá. Ma Dii Lua máme má ọ.

³¹ Ma gb̀on á ẹ̀wá, ma kpása s̄on á ẹ̀wá, mé má de á Lua ẹ̀wá. Ma Dii Lua máme má ọ.

35

Asi'oa Edwú yá musu

(Isa 34.5-17, 63.1-6, Mal 1.2-5)

¹ Dii yá'òmẹ ẹ̀wá:

² Gbēnazin né, wēbiibii Sei gbēwa, ní anabikeke a yá musu,

* 34:5 Nao 27.17, 1Kia 22.17, Mat 9.36 † 34:23 Zia 7.17 ‡ 34:24 Eze 37.24

³ ní o bùsupideɔne n me: Ma Dii Lua ma mè má felaáno, má ɔtɔle á bùsuwa, i gɔ da yàaa fɔɔ.

⁴ Má tó á wéleɔ gɔ beziaɔ ue, á bùsu i gɔ da yàaa, ío dɔ ké mámɛmaa Dii.

⁵ Lá a íbelesè ní Isailio za zi, mé a ní kpámá wà ní dede ní fɛndao an taasikeɔɔ, an ía gbezã daama guu,

⁶ a yáí tò ma Dii Lua ma mè, ní ma kuao má á kpá gbɛdenaɔwa aa péleázi. Lá á za gbɛdeauo, gbɛdenaɔ péleázie.

⁷ Má Sei gbe yaa á gɔ fɔɔ, gbɛe a a baa ví lo.

⁸ Má tó gɔ li á gbɛsɛsɔba, gbɛ pɔ wà ní dede zɪ guu gɛ a gɔ kálea á sɛsɔ musu, á guzuleɔ guu ní á swadɔɔ.

⁹ Má tó á bùsu gɔ da yàaae e gɔɔpii, á wéleɔ gɔ beziaɔ ue, ío dɔ ké mámɛmaa Dii.

¹⁰ Lá a mè bui mèn plapio ní ní bùsuɔ gɔ á pɔ ue, baa ní ma kua weo,

¹¹ a yáí ma Dii Lua ma mè, ní ma kuao má kéé á pɔfɛarɪzi ní á wedɔanɛo ní á zaarɪguo léue. Tó mále yákpalekeáno sɔ, má tó aa ma dɔ,

¹² ápiɔ í dɔ ké ma Dii ma dɔennɔyá pɔ á ò Isaili gbɛsɛsɔ musu mà, a mè á gɔ da yàaa, ío ble sa.

¹³ A le'ea, a yäpá òmɛɛ má mà.

¹⁴ Ma Dii Lua ma mè, tó dúnia lé pɔnake pii, má tó á bùsu gɔ da yàaae.

¹⁵ Lá a pɔnakè gɔɔ pɔ Isaili bùsu gɔ da yàaa, màa má kéé sɔ. Sei gbe ní Edɔù bùsu píio a gɔ da yàaa, ío dɔ ké mámɛmaa Dii.

36

Isailio ea gɔa ní bùsu ví

¹ Mpi sɔ gbɛnazɪn né, anabikeke Isaili gbɛsɛsɔ yá musu, ní oné aa ma yáma.

² Ma Dii Lua ma mè, lá á íbeɛɔ mè, éhɛe, guleɪ zipio gɔ ní pɔ ue,

³ anabikeke a yáí n me, ma Dii Lua ma mè, lá buio líaázi, aa á yaa a gɔ ní pɔ u, mé á tɔ íi gɔ dɔ gbɛpii léu,

⁴ a yáí tò Isaili gbɛsɛsɔ ní swadɔɔ ní guzuleɔ ní gu pɔ wa kè yáiyaiɔ ní bezia pɔ bui pɔ liaio lílewa aa á láanikèɔ,

⁵ ma Dii Lua mále oé, ma àsi bèe ò buio ní Edɔù pɪi yá musu ní pɔfɛ pásio, asa aa ma bùsu kè ní pɔ u ní yaalɔ ní sakaamaguɔ, ké aa dádákekɪio eu.

⁶ A yáí tò anabikeke Isaili bùsu yá musu, ní o gbɛsɛsɔne ní sɛsɔ ní swadɔɔ ní guzuleɔ, ma Dii Lua ma mè mále yá'ò ní pɔfɛ pásio, asa buio á ké pɔ sɔsɔa ue.

⁷ A yáí tò ma Dii Lua ma mè, ma ɔlɛ bui pɔ líaázioɔne, ma mè aa gɔ pɔ sɔsɔa u sɛe.

⁸ A Isaili gbɛsɛsɔ sɔ á gɔnapa, á ne'i ma gbɛ Isailioɔne, asa an sua ká kái.

⁹ Máme má á wegwa, mí zeáno, wí á sa pa wá pótɔwá.

¹⁰ Má tó gbɛ pɔ kú á guu kɔ. Gbɛpio mé Isaili bui pii u. Aa zɔlé á wéleɔ guu, aai ea á beziaɔ vu.

¹¹ Má tó á gbɛnazɪnaɔ ní á pɔtuɔɔ kɔ, aai ne'i aa dasikù. Ma gbɛɔ kále á guu lán yáawa, ío dɔ ké mámɛmaa Dii.

¹² Má tó gbɛɔ bebe á guu ma gbɛ Isailio u, aai gɔ á ví e gɔɔpii. A tó an néo kesai lo.

¹³ Ma Dii Lua ma mè, lá wí oé i gbɛɔ mómɔ, i tó á gbɛɔ néo aao kesai,

¹⁴ a yáí tò á gbɛɔ mómɔ lo, á tó á gbɛɔ néo kesai lo. Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁵ Má we buie á sɔsɔ á ma lo. Bùsu pále deɔ á láanike lo, buie a á fu lo. Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁶ Dii yá éa dèdea á mè:

¹⁷ Gbɛnazɪn né, ké Isailio kú ní bùsuu, aa a gbálè ní yákea ní ní dàaɔ yáí. An yákea gbásmɛe lán nɔe zawaɛ.*

¹⁸ ɔ ma a pɔkúma bɔbɔmá, ké aa gbɛɔ dède ní bùsuu, mé aa a gbálè ní ní táaɔ yáí.

¹⁹ Ma ní fáaa buio guu, ma ní fándaiadá bùsu ní bùsuo. Ma íadámá ní yákea ní ní dàaɔ yáí.

²⁰ Gu pɔ aa tàu buio guu pii, aa tò ma tɔ pɔ a kua adoa òkpá we, asa wa ò ní yá musu wá mè: Dii gbɛn ke, kási aa lèkɔwa aà bùsuue.

²¹ ɔ ma ze gi ma tɔ na yá musu, ma tɔ pɔ Isailio tò a òkpá gu pɔ aa tàu buio guupi.

²² A yáí tò, o Isailioɔne ma Dii Lua ma mè, i ke á Isailio yáí mále bee keio, ma tɔ pɔ a kua adoa, á tò a òkpá gu pɔ a tau buio guu yáie.

* 36:17 Lev 15.19

23 Má a tʒ gbia pʒ á tò a òkpà buiʒ guu kuaadoake òlóné. Ma Dii Lua ma mè, tò ma tòbò á musu an waa, aaiʒ dʒ ké mámema Dii.

24 Má á káaa buiʒ guu, má á bʒ bùsu ní bùsuo, mí suánʒ á bùsuo.

25 Má í wásawasa fáfáwá, í gʒ wásawasa. Má gbábʒé táaʒ ní á gbálea píio yá musu.

26 Má á gba sʒ dafu, mí niʒína dafu daágu. Má á sʒ pʒ de lán gbewa bʒé, mí sʒ pʒ de báasi ù daé.

27 Má a Niʒína daágu, mí tò á ma òtonðkíi gwa, í ma ikoyáʒ kúá ní laaio.

28 Aʒ ku bùsu pʒ má kpá á deziwá guu. Aʒ de ma gbéʒ ù, míʒ de á Lua ù.†

29 Má á dʒá, ké ásu gbáleo. Má pʒwena sisi á kʒé, má ònana káágu loo.

30 Má tò á lí pʒ wí a be bleʒ ní á buapʒʒ kʒ, ké wí su á kú buiʒ ae ònana yá musu loo yáí.

31 Tò á yáwáikea ní á daaʒ ðágu, áʒ ye ázia gíyáio á duuna ní á yábékekeʒ yáí.

32 Ma Dii Lua ma mè, áʒ dʒ í ke á Isailiʒ yáí mále bee keio. A to wí á kú, á gʒe í gʒ kpá á wéí á yákepi yáí.

33 Ma Dii Lua ma mè, tò ma á duuna kèwá, má á kále á wéleʒ guu, í á beziapiʒ vu.

34 Bùsu pʒ da yáaa a gʒ bugbe ù. Gbé pʒ lé á bùsu baa vʒo e fʒʒo loo.

35 Aa me bùsue bee da yáaa yáae, ʒ á gʒ lán Edeni swaluwa sa. Wéleʒ beeʒ gʒ beziaʒ ù yáae, wa kwè wa kè yáiyai, ʒ aa gʒ wéle bíide gbēnazínʒ ù sa.

36 Bui pʒ gʒ líaaázii dʒ ké ma Dii ma ea wéle pʒ kwèʒ kálakale, ma bùsu pʒ gʒ da yáaa kèke. Ma Dii máme má ò mé má kee sʒ.

37 Ma Dii Lua ma mè má tò Isailiʒ yáe bee gbēaa lo, mí kené. Má tò aa kʒ lán sáwaa,

38 lán sá wai pʒ wí mʒomeʒ Yelusaleū dikpeʒʒwaa. Má tò gbēnazína ní wéle ziaʒ pa dasidasi máa, aaiʒ dʒ ké mámema Dii.

37

Gewa giʒ ònnaa guzuleu

1 Dii gbáa kua, ʒ aà Niʒína ma se gè ma dile guzuleu, gewaʒ ònnaaa.

2 A líaaíaaamaʒ ní guu, ʒ ma wáʒ è dasidasi guzuleu, aa giigága maamaae.

3 A ma la á mè: Gbēnazín né, gewapiʒ vue? Má wèwá: Dii Lua, míme ní dʒ.

4 ʒ a òmeʒ: Anabikeke gewa giipíʒne, ní oné aa ma yáma.

5 Ma Dii Lua má ò gewapiʒne: A ma! Má tò ían wēnide gēágu, í vu.

6 Ma kíʒ nanawá, mí báasi fífiwá, mí báa naázi. Má tò ían wēnide gēágu á vu, íʒ dʒ ké mámema Dii.

7 ʒ ma á nabikekè lá a òmeewa. Ké mále á nabikepi ke, ma kʒfi má wʒʒwʒʒwʒʒwʒʒ, ʒ wáʒ pèpekʒwa.

8 Ké ma gugwá, ʒ má è kíʒ ní báasio nánamá, ʒ báa názi, kási aa ían wēnide vío.

9 A èa òmeʒ: Anabikeke íanae. Gbēnazín né, á nabikeke, ní ò íanae ma Dii Lua ma mè aà bʒ dúnia gola síiʒu, aà gbé pʒ wá ní dedepiʒ pa.

10 ʒ ma á nabikekè lá a òmeewa. Iana ní pá, aa vù, ʒ aa fíle sí zígʒ dasidasiʒ ù.*

11 ʒ a òmeʒ: Gbēnazín né, Isailiʒ píi mé gewapiʒ ù. Aale me wá wáʒ puakú, támaa wá né, wa gʒ pʒ kaaleaʒ ùe.

12 A yáí tò á nabikeke, ní oné ma Dii Lua ma mè, ma gbéʒ, má á miaʒ wēwē má á bʒleu, mí suánʒ á bùsuo.

13 Tò ma á miaʒ wēwē, mé ma á bʒleu, áʒ dʒ ké mámema Dii.

14 Má a Niʒína daágu, í vu. Má á kále á bùsuo, íʒ dʒ ké ma Dii má ò ʒ má kè. Ma Dii máme má ò.

Isailiʒ kua gudou ní Kía mēndoo

15 Dii yá'òmeʒ á mè:

16 Gbēnazín né, go se ní lákēwá ñ me, Yudaʒ ní gbe Isailiʒ pʒe. Gò pále se lo, ní lákēwá ñ me, Yosefu pʒe, Eflaiū buiʒ ní ní gbé Isailiʒ píi pʒe.

17 Gopiʒ nakʒwa aa gʒ gò mēndo ù n zlí.

18 Tò n gbéʒ n la aa mè, níyʒ gopiʒ yá bʒʒlekenéo lé,

19 ní oné ma Dii Lua ma mè, mále Yosefu go pʒ de Eflaiū buiʒ ní ní gbé Isailiʒ pʒ ù se na Yudaʒ gowae, mí tò aa gʒ gò mēndo ù ma ʒlí.

20 Go pʒ ní lakēwá ðné aa e,

21 ní oné ma Dii Lua ma mè, má Isailiʒ bʒ gu pʒ aa tàu buiʒ guu, má ní káaa za gupiiu, mí suínʒ ní bùsuo.

† 36:28 Eze 11.19-20, Yoc 3.1-2, Zkl 12.10, Zln 2.16-21 * 37:10 Zia 11.11

22 Má tó aa gō bui mēndo ū rí bŭsu gbèsisidepiue, mé aao kía ví mēndoe. Aao de bui lee plaō ū bo, mé an kpala aō kpaalea lee pla bo.

23 Aa rízia gbále n tǎaō bo ge yá pō má zauō ge táae páleo. Má rí dǎa, ké aasu pōbōzákē aa duunake bo yái. Má gbābóné, aaiō de ma gbéō ū, míō de rí Lua ū.

24 Ma zǎblena Davidi bui a kiblemá.† An dāna aō mēndoe,‡ aaiō ma ikoyā kŭa, aaiō ma ōtonōkŭi gwa rí laaio.

25 Aao ku bŭsu pō má kpā ma zǎblena Yakōbuwau, bŭsu pō an deziō kuu yāa. Ampio rí n nēō rí n tōūnaō aao ku a guu gōōpiiē, mé ma zǎblena Davidi bui aō de rí kía ūe gōōpii.

26 Ma bāa aō kúrŭno gōōpiiē. Má rí zedō, mí rí kó, mé ma kŭkŭi aō kú rí guu gōōpiiē.

27 Ma zǎlekŭi aō kú rí guue, mé máō de rí Lua ūe, aaiō de ma gbéō ū.§

28 Tó ma kŭkŭi kú rí guu gōōpii, buiō dō ké ma Dii ma Isailio díle ma gbéō ū.

38

Anabikekēa Gōgu yá musu

1 Dii yá'òmēē à mè:

2 Gbēnazŭn né, webiibii Gōgu* pō de Meseki rí Tubali buiō kía ū Magōgu bŭsuuwa, ní ānabikekē aā yá musu.

3 Oē ma Dii Lua ma mè: Má felennō Gōgu, Meseki rí Tubali† buiō kía.

4 Má n lé liaa, má kokoao ka n gyaowai, mí bōnnō rí n zǐgōō pii rí n sōō rí n sōde pō an gōkēbo paio rí bíla pō sēngbao nēna rí a zōō kŭa, ampii aale rí fēnda máleo.

5 Pēesio rí Etiopio rí Libiio kunnō, baade rí a sēngbaoo rí a mō fūao.

6 Gomeē zǐgōō pii kú we lo rí Tōgaama‡ pō kú gubāntoo títiū zǐgōō. Bui dasipio kunnō.

7 Soukē maamaa, mpi rí bíla pō kǎanzipio, ní dōaané.

8 Wē dasi gbea má yákpalekennō. Gōōgbēzāzŭ ríyō si Isaili bŭsuu. Bŭsupideo bō zŭ yáū, aa bō buiō guu dasi, aa kǎaa rí bŭsu gbèsiside pō gōō za zi wáiwai guu. Ma rí bōle buiō guu, ō aa ku dōōa mípii.

9 Nyō si rí bŭsuu lán zāa'lanawa, lán lou felea pō dāguawa, mpi rí n zǐgōō rí bui dasi pō kunnō.

10 Ma Dii Lua ma mè, gōō bee yá a gē n sōu, ní láasoo vái kē,

11 ní mé ríyō ge si bŭsu pō kǎlea bíisai guu, ní léle a gbé pō kú dōōa kílikiliōwa. Aa bíi ge bōle ge zékakabo gbāae vŭo.

12 Nyō mé ríyō rí pōō naaa ñ rí ble, ní ea ōtō bezia pō wa vù depiōwa, gbé pō bō buiō guu, aa kǎaa dŭnia guoguo rí n pōtuōō rí rí àizēē pō díō.

13 Seba rí Dedā bŭsudeō rí Taasisi tagēnaō rí rí kíaō one: N mō pōō síimá yà? N bílapi kǎaa, ké aa ánusū rí vuao rí pōtuōō rí àizēēō rí pōzōōō naaa taō dasidasi yà?

14 A yái tō gbēnazŭn né, ānabikekē, ní o Gōgue ma Dii Lua ma mè, gōō bee, tó ma gbé Isailio kǎlea dōōa, ō ríyō dazēuo lō?

15 Nyō bō n bŭsu gubāntoo títipiu, mpi rí bui pō kunnō dasidasi, íō dia sō kpe ápii. A dasi a kē zài zǐgōō waiwaiō ū.

16 A mō lélei ma gbé Isailiōwa lán lou felea pō í daguawa. Gōgu, gōōgbēzāzŭ má mōnnō, ní léle ma bŭsuwa, ké bui pii e ma kuaadoake dō gōō pō má tōōō n musu rí wáa.

17 Ma Dii Lua ma mè, míme n gbé pō ma aā yádā yāa ma zǎblena Isaili ānabioē aa ō ūo lō? Gōō bee aa ānabikekē a wē dasikŭ, aa mè ríyō lélemá.

18 Ma Dii Lua ma mè, gōō bee, tó Gōgu léle Isaili bŭsuwa, má fēle rí pōōōa ma níuo.

19 Pōfē pásŭ rí kyāwāao guu ma mè, tōōle lualuaa zōō aō ku Isaili bŭsuu gōō bee.

20 Kpōō rí bāō rí sēanōōōō rí pōtāa'onkuawaō pii rí gbé pō kú dŭnia guuō pii aa lualua ma ae. Gbèsisŭ gbōō, yātēō kwé, bíiō léle pii.

21 Ma Dii Lua ma mè má yá pō í tō vŭa rí kú pii gbāe Gōgu rí a gbéōwa. An baade a fēnda ka a gbéē.

22 Má íadamá rí gagyāo. Má lou bilibili rí loughēo rí íatēgbō tēdeo kaaāgu rí aā zǐgōō rí bui dasi pō kuaānōō.

23 Māa má a zōōkē rí ma kuaadoakēō ōō buiōē dasi, mí bōmá, aai dō ké māmēmaa Dii.

39

Ziblea Gōguwa

† 37:24 Eze 34.24   ‡ 37:24 Zaa 10.16   § 37:27 2Kln 6.16, Zia 21.3   * 38:2 Zia 20.8   † 38:3 Daa 10.2   ‡ 38:6 Daa 10.2-3

1 Gbēnazīn né, ānabikeke Gōgu yá musu n̄ mē ma Dii Lua ma mē: Má feleññ Gōgu, Meseke n̄ Tubalio kía.

2 Má n̄ lé liaa, má n̄ ga za gugbāntoo títiú má mōññ, mí n̄ gbae Isaili gbēsīstōwa,

3 mí n̄ sá lé má bō n̄ ɔzeu, mí n̄ kaɔ bōle n̄ ɔplaaú aa kwé.

4 Nyō kpagua Isaili gbēsīstō musu, mpi n̄ n̄ zīgō n̄ bui pō mōññ pīi. Má á kpá bā n̄ òbblena bui pīiwa n̄ wāi pblea úe.

5 Ma Dii Lua ma mē á kwé sēue, asa māmē má ò.

6 Má té gbae Magōgu būsua n̄ gbé pō kále dōdōa ísia baale, aai dō ké māmēmaa Dii.

7 Má tó ma gbé Isaili ma t̄ kuaadoake dō. Má tó wá ma t̄ pō a kua adoapi òkpa bō, bui i dō ké māmē má Dii Isaili Lua pō a kua adoa ú.

8 Ma Dii Lua ma mē, yápi a mō mé a ke. Gō pō má òpin we.

9 Isaili wélede bōle zikabō sēle yáa ú, aai tékað, sēngbao néna n̄ a zōo pīi n̄ sá n̄ kaɔ n̄ gō n̄ sōna. Aa tékað e wē sōpla.

10 Aa gé yáawei sēu bō. Aa lizō lákpeu bō, asa aa gōkebōpi sēle yáa úe. Aa gbé pō mō n̄ pō sīimá pō sēle, aa gbé pō mō n̄ pō naaipō pō naaa. Ma Dii Lua māmē má ò.

11 Gō bee má gu pō wa Gōgu n̄ a gbé vīu òbné Isaili būsua tagena guzuleu Isida Wiside oi. Gōgu n̄ a gbé bíla vīa we a zezō tagena, wī t̄kpa guzulēpie Gōgu Zīgō.

12 Isaili n̄ vī e mō sōpla gbābō n̄ būsue yáí.

13 Ma Dii Lua ma mē, būsude n̄ vī m̄pii, aai kpelaa ma tōbōgō.

14 Wa gbé dile aa būsua keele gbābō yáí. Mō soplapi gbae aa gé kpálekei ge pō kú vīsaiozi. Gbē l̄ kpálekei, gbē l̄ gō wa vī.

15 Tó aale gé kpálekei máa, tó gbé bō gewawa, aali lípele we seela ú, gēvīna i mō sēle ge vī Gōgu Wai guzuleu.

16 Wélede ku we, wī mē Bíla. Maa aa gbābō būsūpie.

17 Gbēnazīn né, ma Dii Lua ma mē, o bā bui pīe n̄ wāi pīi aa káa gupīi, aai mō sānu sa zō pō mále oné guu Isaili gbēsīstō musu, aa n̄ ò ble aa au mi.

18 Aa negōna ò ble, aa dúnia kía au mi, lá aa dené sāsaka ò n̄ sānebō ò n̄ blesana ò n̄ gáae úwae. Ampīi aa dené lán Basana būsua pō mekpaa wae.

19 Sa pō mále oné guu, aa a n̄isi gbē aa ke'la'la, aai a au mi, i n̄ de.

20 Ma Dii Lua ma mē, blesa pō mále kené guu aa sō ò ble aa ká n̄ n̄ dikpena ò n̄ negōna ò n̄ zikan bui pīi.*

21 Má tōbō bui guu, aai ò pō má t̄má e n̄ la pō má damáo.

22 Sea za gō bee Isaili dō ké māmēmaa Dii n̄ Lua,

23 bui i dō ké Isaili gō z̄zō ú yáa n̄ duuna n̄ n̄ bōa ma kpeo yáíe. A yáí ma bō n̄ kpe, ma n̄ ná n̄ ibeene n̄ ɔz̄l, ɔ wá n̄ kwé z̄l guu.

24 Ma yākéné an gbāle n̄ n̄ t̄aaewa, ma a wé gá má zùnē.

25 Ayámeto ma Dii Lua ma mē, ma pōfē p̄s̄l a fele ma t̄ pō a kua adoa yá musu, mí Yakōbu bui bō z̄zōkeu má sur̄n, mí Isailipi wēnagwa pīi.

26 Tó aa kále n̄ būsua dōdōa, mé gbē yá lé n̄ vīakú bō, an gee pō gō kpá n̄ wéi n̄ n̄ bōa ma kpe yáo a dōngu bō.

27 Tó ma n̄ káa bui guu, mé ma n̄ bōle n̄ ibeē būsua n̄ būsua, má sur̄n, mí tōbō n̄ musu bui daside wáa,

28 aai dō ké māmēmaa Dii n̄ Lua. Baa ké ma ɔz̄n̄zi bui guu z̄zō ú, má n̄ bōle we má n̄ káa n̄ būsue. An gbēe a gō weo.

29 Má a wé gá za Isailipi ò ble, asa má a Nisina pisimáe.† Ma Dii Lua māmē má ò.

40

Lua ua dafu yá (1Kia 6.1-38, 2Lad 3.1-9)

1 Wá kua z̄zō ú wē baasode daalea gō kwide z̄l, wá meewia wia wē gēo mēndosaide guu, gō bee ɔ Dii gbāa mōa, à gēman we.

2 Wēpungu'ea guu Lua gēman Isaili būsua, à ma da gbēsīst̄ zō les̄l musu.* Kpé ku gbēpi gēmidōk̄i pōleu lán wélewa.

3 A gēman we, ɔ ma gōe è, aà mē de lán mōgotēwa. A zea b̄liboleu, mé a bapuna n̄ fee pōyōbō kua.†

* 39:20 Zia 19.17-18 † 39:29 Eze 11.19, 36.26-27, 37.14 * 40:2 Zia 21.10 † 40:3 Zia 11.1, 21.15

4 ɔ gɔɛpi ɔmɛɛ: Gbɛnɔzin nɛ, gwa nɛ wɛo, ma nɛ swao, ni laaido po po male ɔɔnɛwa pii, asa a yai wa moinno la. Ya po nle e pii dau ni siu Isailione.

Gukpe oi bibole

5 Ma e bii liaa Lua uai. Gɔɛpi fee poyɔbo kua, a gbaa gaisuu sooloɛ. Gaisuu po wale a ya'opi de gaisuu doa ɔla doɛ. A bii yo ni feepio, a geele le do, a lesi le do.

6 A ge bibole po a le boɔa gukpe oi kii, a dede a dedekliwa, ɔ a bolepi bee yo ni feepio, a yaasa le do.

7 Bibledɔanao kpea gbaa le do, a yaasa le do, me gi po ku kpeɔo zanguo yaasa gaisuu soo. Bolepi bilandaa po boaa ni Lua kpeo bee le do.

8 ɔ a bolepi bilandaa po boaa ni Lua kpeo yo ni feepio,

9 a ke gaisuu swaaɔ, a le gi sɔ gaisuu plapla. Bolepi bilandaa boaa ni Lua kpeo.

10 Gukpe Bolepi kpeɔo vi kpela ni kpeleo aaɔ'aaɔ. Kpeapi gbaa ni a yaasoo saae, a suunao doue kpela ni kpeleo.

11 A bolepi le yo ni feepio, a yaasa gaisuu kwi, a gbaa sɔ kue'aaɔ.

12 Bibledɔana kpeapi ku kpela ni kpeleo, a yaasa ni a gbaao gaisuu soolosoole, me gi ku kpeapi kpele, a lesi gaisuu do.

13 ɔ a bolepi yaasa yo za kpea musu kpela e kpea musu kpele, a ke gaisuu baaso.

14 A ba yo bilandaapiwa a liai, a ke gaisuu baao.

15 Za bolepi lewa e a bilandaa lewa gaisuu blakwie.

16 Kpeao ni suunao ni bilandaa fenenti vi a liai, a baasi oi le yaasa, a guu oi tuuu. A suunao daminali goinao vi.

Lua ua seia

17 A ma se gemano ua seia guu. Ma e kpenɛ men baakwi ɔɔɔkwa gbe po kpalewa a liai.

18 Gbepkaleapi pe bolepi saalowa, me a kpaal ni bolepi gbaa leo. Gbe po kpalea, a gu ena pon we.

19 ɔ a ua seia yaasa yo boɔa za bole seia lewa a guu oi e a gedo ua plaade bole lewa baasi oi. Gukpe oi po ke gaisuu basoo ni gughantoo oi po b.

Gughantoo oi bibole

20 ɔ a ua plaade bibole po ku gughantoo oi gbaa ni a yaasoo yo.

21 A kpeao aaɔ'aaɔ kpela ni kpeleo ni a suunao ni a bilandaa ke dou ni bole seia poe. A gbaa gaisuu blakwi, a yaasa sɔ baaso.

22 A fenenti ni a bilandaa ni a daminali goinao dou ni gukpe oi bole poe. A dedeki gbapekii soplac, me a bilandaapi ku a le kpele.

23 Ua plaade bole le boaa ni gughantoo oi bole leo lan gukpe powa. Sea bolepi lewa e ua plaade bole lewa gaisuu basoo.

Geomidkii oi bibole

24 ɔ a ma se gemano geomidkii oi, ɔ ma geomidkii oi bole e. A a le gi ni a bilandaa yo, a ke dou ni a kini poe.

25 Bolepi ni a bilandaa fenenti liai la a kiniwae. A gbaa gaisuu blakwie, a yaasa sɔ baaso.

26 A dedeki gbapekii soplac, me a bilandaa ku a le kpele. Daminali goinao ku a le giowa kpela ni kpeleo.

27 Ua plaade geomidkii oi bole vi. Sea bolepi lewa e geomidkii oi bole lewa gaisuu basoo.

Ua plaade bibole

28 ɔ a ma se gemano ua plaade bole po ku geomidkii oi guu e ua plaadepiu. ɔ a bolepi yo, a ke dou ni a kini.

29 A kpeao ni a suunao ni a bilandaa doue. Bolepi ni a bilandaa fenenti vi liai. A gbaa gaisuu blakwi, a yaasa baaso.

30 Ua plaade bilandaa saasaae, an gbaa gaisuu baaso, a yaasa sɔ soso.

31 An bilandaapi ku ua seia oi. Daminali goina ku an le giowa, an dedeki gbapekii swaaɔswaaɔe.

32 ɔ a ma se gemano ua plaade gukpe oi. Ke a yo, a ke doue.

33 A kpeao ni a suunao ni a bilandaa doue, me bolepi ni a bilandaa fenenti vi liai. A gbaa gaisuu blakwie, a yaasa sɔ baaso.

34 A bilandaa ku ua séia oi. Daminali g̃sinao ku a lé g̃owa kpela ní kpeleo. A dedekdi gbápepekíio ví swaãs.

35 Ǿ à ma se g̃emano ua séiapi gugbántoo oi b̃leu. Doũe ní a k̃inio.

36 Maa ní a kpeao ní a suunao ní a bilandaa. A fenentio ví liaai. A gb̃aa g̃ás̃s̃uu blakwie, a yáasa s̃s̃ baaso.

37 A bilandaa ku ua séia oi. Daminali g̃sinao ku a lé g̃owa kpela ní kpeleo, a dedekdi gbápepekíi swaãs.

Sa'obo kpéio ní a táabūnuo

38 Kp̃éne kú b̃le bilandaa sae. Wekii wí idau sa p̃ó wí a p̃ó káteu à tékú ob̃owa.

39 Táabūnuo ku bilandaa guu kpela ní kpeleo m̃en plapla. Wekii wí sa p̃ó wí a p̃ó káteu à tékú ob̃ow ní duun awakpab̃ow ní taee fiabob̃ow k̃olokpakpau.

40 Gugbántoo oi b̃le bilandaa báasi oi, táabūnuo ku a dedekdi oplaai ní z̃eio m̃en plapla.

41 Maa táabūnuo kále b̃lepi oplaai ní z̃eio m̃en síis̃is̃i, apii k̃e swaãs. Wekii wí sa'opoo k̃olokpakpau.

42 Gb̃e táabūnuo m̃en síis̃i ku we lo sa p̃ó wí a p̃ó káteu à tékú p̃ó ũ. A gb̃aa g̃ás̃s̃uu do ní k̃inioe, a yáasa lo m̃aae, a les̃i g̃ás̃s̃uu do. Táabūnupi musu wí sa'onoo k̃ekeb̃ow káleu.

43 M̃o k̃oolo lé m̃en pla p̃ó an gb̃aa k̃a ǿt̃a dodo loolooa kp̃epiu à liaai. Táabūnupi ō wí sa'onoo báasi kálew̃a.

Sa'onao kpéio

44 Kp̃é m̃en pla ku ua plaadeu. Ado ku gugbántoo oi b̃le sae, a lé elea g̃eomid̃ok̃iwa. Ado ku g̃eomid̃ok̃ii oi b̃le sae, a lé elea gugbántoowa.

45 Ǿ gb̃épi òm̃e: Kp̃é p̃ó a lé elea g̃eomid̃ok̃iwapiá sa'ona p̃ó Lua kp̃é z̃i de ní yá ũ p̃óe.

46 Kp̃é p̃ó a lé elea gugbántoowapiá sa'ona p̃ó sa'ok̃i de ní yá ũ p̃óe. Sa'onapioá Levii bui Zadoki buione. Ampio mé aai s̃s̃ Diizi w̃a aá gbagba.

47 A uapi ỹs̃, a gb̃aa ní a yáasao s̃asaae g̃ás̃s̃uu bas̃obas̃o. Lua kp̃é kpele ō sa'ok̃ipi kuu.

Lua kpé

48 A ma se g̃emano Lua kp̃é bilandaau, ō à a gbapeleo ỹs̃, a g̃eele k̃e g̃ás̃s̃uu s̃s̃soe. A lé yáasa g̃ás̃s̃uu g̃eo m̃endosai, mé a lé g̃io g̃eele k̃e g̃ás̃s̃uu aã'aãs̃ kpela ní kpeleo.

49 Bilandaapi gb̃aa k̃e g̃ás̃s̃uu baee, a yáasa s̃s̃ kuedo. A dedekdi gbápepekíi kwie, gbapelepio ku a lé g̃ipio sae kpela ní kpeleo.

41

1 Ǿ à ma se g̃emano Lua kp̃éu a kpele, ō à a lé g̃io ỹs̃, a yáasa g̃ás̃s̃uu soolosoole oplaai ní z̃eio.

2 A lé yáasa g̃ás̃s̃uu kwie, a lé g̃io yáasa s̃s̃ g̃ás̃s̃uu s̃s̃soe. Kpelepi gb̃aa g̃ás̃s̃uu blaee, a yáasa s̃s̃ bao.

3 A g̃e kpea, ō à a lé lipelo ỹs̃, a yáasa g̃ás̃s̃uu plapla. A lépi yáasa g̃ás̃s̃uu soole, a lé g̃io yáasa soplapla.

4 Kpeapi gb̃aa ní a yáasao g̃ás̃s̃uu baobae. Ǿ a òm̃e: Luakukii zálalan ke.

5 Ǿ à Lua kp̃é g̃i ỹs̃, a yáasa g̃ás̃s̃uu soole, mé kp̃éne p̃ó liaa Lua kp̃éi oplaai ní z̃eio ní a kpeo yáasa g̃ás̃s̃uu síis̃e.

6 Kp̃énepio didik̃sa lee aãs̃, a z̃íle baakwi, a guo baakwi, a musu baakwi. Lua kp̃é gbe p̃ó kú musu yáasa k̃ésaa z̃ilep̃oi, kp̃énepio zadaa yáí, k̃e wasu Lua kp̃épi g̃i f̃io yáí.

7 Maa kp̃éne p̃ó liaa Lua kp̃éi didiak̃api musu yáasa de a z̃ílea. A dedekdi ví e a musup̃oe.

8 Má è w̃a gbe kp̃ale, a les̃i g̃ás̃s̃uu soole, ō w̃a gb̃asa Lua kp̃épi d̃ow̃a.

9 Lua kp̃é kp̃éne báasi oi g̃i g̃eele g̃ás̃s̃uu soe. Gu p̃ó da Lua kp̃é

10 ní sa'onao kp̃éio z̃anguo yáasa g̃ás̃s̃uu baee.

11 Kp̃énepio lé m̃en pla mé b̃o uawa, m̃endo gugbántoo oi, m̃endo g̃eomid̃ok̃ii oi. Gb̃ekpalea p̃ó liaai yáasa g̃ás̃s̃uu soe.

12 Be'ae oi kp̃é p̃ó a lé elea Lua kp̃épiwa yáasa g̃ás̃s̃uu baak̃kwie, a gb̃aa s̃s̃ basiĩkwie. A g̃i g̃eele pii g̃ás̃s̃uu soe.

13 Ǿ à Lua kp̃é ỹs̃. A gb̃aa g̃ás̃s̃uu bas̃oe, mé kp̃é p̃ó kú a be'ae oi ní ua p̃ó kú z̃anguoo g̃ás̃s̃uu bas̃oe lo.

14 Ua p̃ó kú Lua kp̃é kpele gukpe oi g̃ás̃s̃uu bas̃oe lo.

15 Ǿ à kp̃é p̃ó kú Lua kp̃é kpe oi, a lé elea Lua kp̃é uawa ỹs̃ ní a g̃ékti p̃ó kú kpela ní kpeleo s̃anu, a gb̃aa g̃ás̃s̃uu bas̃oe lo.

Lua kp̃é kpele ní luakukio ní a bilandaa

- 16 ní a bèeó ní a fenenti tuuunaó, wà lí kpàwà a guu pii kpékpe za zílè e fenentio kíi.
- 17-18 Wà malaika gâsfadeó ní daminalio gōinakè Lua kpépi lé musu, mé wa kè wà lia kpépi guu g̃oi, luakukú ní a kpeeleo pii. Daminali kú malaikapió zánguo mëndodo. Malaikapió oa plapla,
- 19 a oa pò de gbēnazína pówá ae d̃oa daminaliwa kpela, a pò de n̄omusu pówá ae d̃oa daminaliwa kpele. Wa kè kpé guu g̃twa wà liai pii
- 20 za zílè e musu ní kpépi lé musuo.
- 21 Lua kpépi lé yàasa ní a les̃o sáae.
Pó kú luakukú kpeele oi
- 22 lán sa'okú pò wa kè ní líowa. A les̃í gâs̃isuu aaó, a gbàa ní a yàasao gâs̃isuu plapla. A golao ní a zeb̃oó ní a saaloóá líe. Ǿ gbépi òm̃ae: Táabũnu pò kú Dii aen ke.
- 23 Lua kpé kpele ní luakukú kpeeleo gba pò í koo kpaat̃ ṽí.
- 24 Kpelepió gbaó plaplae, mé í lias̃aiz̃ó.
- 25 Wà malaika gâs̃fadeó ní daminalio gōinakè kpele gbapiówa lá wa kè g̃twwa, mé wà bilandaa saa kè ní lío.
- 26 Lua kpé bilandaa g̃í fenenti tuuunaó ṽí, mé wà daminali gōinaó kè fenentipio léowa ɔplaaí ní z̃ẽeio. Lua kpépi kpéneó saa ṽí lo.

42

Sa'onaó kpéó

- 1 Ǿ à ma se gèmanó gubántoo oi e ua séiau e kpé pò kpaafa ní ua plaadeo b̃oaa ní kpé pò kú gubántoo oio.
- 2 Kpépi gbàa gâs̃isuu bas̃oœ, a yàasa blakwi, a lé elea gubántoowa.
- 3 Ua plaade ku kpépi ní Lua kpéó zánguo, a yàasa gâs̃isuu baœ. Kpépi kpaafa ní ua séia gbe pò kpáleaœ. Kpé didik̃aa léa aaó kpaafa ní Lua kpé kpéneó.
- 4 Gékú ku kpénepió zánguo, a yàasa gâs̃isuu kwi, a gbàa bas̃o. Kpépi lé elea gubántoowa.
- 5 Kpéne pò kú musu yàasa í ka kpéne pò kú zílè ní guoowao, gékú pò kú we yáí.
- 6 Musu kpénepió gbapeleó ṽí lán ua pówao. A yáí kpénepió gu kés̃aa kpéne pò kú zílè ní guoózi.
- 7 B̃íi kú kpépi kpeele ua séia oi, à p̃ai e gâs̃isuu blakwi.
- 8 Asa ua séia oi kpépi gbàa gâs̃isuu blakwie. Lua kpé oi s̃ó gâs̃isuu bas̃o.
- 9 Kpénepió gékú kú zílè gukpe oi. A lépi elea ua séiawa.
- 10 Kpéneó nana blíwa Lua kpé g̃eom̃id̃ókú oi lo, b̃oaa ní kpé pò kú g̃eom̃id̃ókú oio.
- 11 Gékú ku kpénepió zánguo lán kpéne pò aa ku gubántoo oio pówá. A gbàa ní a yàasao sáae. Gubántoo oi kpénepió gékú ní ní z̃oó ní ní léó sáa
- 12 ní g̃eom̃id̃ókú p̃óœ. Zé pò wí g̃eu ku gékú miwa b̃íi sae gukpe oi lán gubántoo oi pówá.
- 13 Ǿ gbépi òm̃ae: Gubántoo oi kpéneó ní g̃eom̃id̃ókú oi kpéne pò kpaafa ní ua plaadeo kua adoae. Wékú sa'ona pò aal s̃ó Diiz̃io lí Dii p̃ó bleu. Wékú aali Dii p̃ó káleu, p̃ówenti ní duun awakpab̃oó ní táae flabob̃oó, ké gupi kua adoa yáí.
- 14 Tó sa'onaó g̃eu, aasuli b̃o gu pò a kua adoapiu aa g̃é ua séiauo, sema aa ní p̃okasa pò aal̃ z̃íkeóó tò we g̃ia, asa p̃ópio kua adoae. E aao gé b̃oi gbéowa, aali p̃okasa lile.
- 15 Ké à Lua kpé ua plaade ỹò a làa, à ma se b̃òmanó ní b̃ole pò kú gukpe oi léo, ɔ a ỹò à liai.
- 16 Gukpe b̃íi gâs̃isuu àaa pla ní bas̃oœœ.
- 17 Gubántoo b̃íi gâs̃isuu àaa pla ní bas̃oœœ lo.
- 18 G̃eom̃id̃ókú b̃íi gâs̃isuu àaa pla ní bas̃oœœ lo.
- 19 Ǿ à g̃é be'ae b̃íi ỹò, à kè gâs̃isuu àaa pla ní bas̃oœœ lo.
- 20 Maa à a b̃íi ỹò à liai kpe síiõ pii. A yàasa ní a gbàao gâs̃isuu àaa pla ní bas̃oœœ pii. B̃íipi pò pò de Lua pò ù kék̃wa ní pò pò de Lua pò ùoo.

43

Dii gawi sua a kpéu

- 1 Ǿ à ma se gèmanó gukpe oi b̃oleu.
- 2 Má è Isailio Lua gawi b̃ò gukpe oi, aà loó de lán iz̃óosuka k̃ófiwa, * mé aà gawipi t̃ole pù.
- 3 Wépungu pò má épi b̃ò lán wépungu pò má è g̃oó pò Lua m̃ò wá m̃eewia kaaleiwaœ, lán wépungu pò má è Kebaa sae, ɔ ma wule ma gb̃eewiaœ.
- 4 Dii gawi g̃é gukpe oi b̃olepiu e aà kpéu.

* 43:2 Zia 1.15

5 Lua Nisina ma se gèmano ua plaadeu, 5 má è Dii gawi aà kpé pá.

6 Gõpi zea ma sae, 5 má mà wàle yá'omee za kpépiu

7 wà mè: Gbènazin né, ma kpalabaa kpáleklin ke, ma gbadibon ke. Máo ku Isailio guu lae e gõpii. Isailio ní ní kíao ma tó pò a kua adoa òkpa ní ní gbáleo ní ní kíao geò bau lo.

8 Kíapio uakpá wa nána ma uawae, aa kpedò wa nána ma kpéwa, bíí mé gò daa wá zànguo. Aa ma tó pò a kua adoa òkpa ní yábèe pò aa kèò, 5 ma ní mionzò ní pòfèo.

9 Aa ní gbáleapi tó, aai ní kía gepio kèa, mío kú ní guu sa gõpii.

10 Gbènazin né, ma ua yá bõleke Isailione, aai láasooke a kpaawa, an gee i gõ kpá ní wéi ní duuna yáí.

11 Tó an gee gò kpá ní wéi yá pò aa kèò yáí, ma ua taa bõlekené, a kpaá ní a bõkio ní a gèkio ní a iadaaò ní a ikoyáò ní a yádileaò. N a bõlekené, ní ké láu ní wáa, ké aaò a iadaaò kúa, aai zike a yádileaowa.

12 Ma kpe ikoyán we. Tõle pò liaai gbèsisí musuá ma pòe, a kua adoa piie. Ma kpé ikoyán we.

Sa'okli yá

(Boa 27.1-2, 2Lad 4.1)

13 Lá wà sa'okli yón ke: Gàsusu pò wàle a yá'opi de gàsusu doa òla doe. Wà eyò wa lia sa'oklipizi, a yàasa ní a záo gàsusu dodo, mé pò pò wa bò wa liai otá doe. Sa'oklipi lesin ke:

14 Daalea e pò kú tõleu e a swá nénawa gàsusu plaè, a swápi yàasa gàsusu doe. Za a swá nénapiwa e a zõwa gàsusu síisè, a yàasa sò gàsusu do.

15 A kina pò kú musu lesí gàsusu síisè, mé a kóba mèn síisò kpa musu.

16 Klnapi gbàa ní a yàasao sáae, gàsusu kuèplapla.

17 Swá zõpi kí sa'okli gbàa ní a yàasao sáae, gàsusu geò mëndosaisaie. Swá pò liai zlé yàasa otá doe, mé e pò liai yàasa gàsusu do.

18 O a òmee: Gbènazin né, Dii Lua mè: Tó wa sa'oklipi bò, ké wà e sa pò wí a pò káteu à tékú owá, wí au élewá, a yádileaon ke:

19 Levii bui sa'ona pò aa de Zadoki bui ù mé aa sòmazi ma gbagbai. Gáaena kpámá duun awakpabò ù,

20 ní a au dá máma sa'okli kóba mèn síisòwa ní a swá zõ gola mèn síisò ní pò pò wa bò wa liaipio, ní gbábòè, i gõ ma pò ù.

21 Gáaena duun awakpabòpi se geò gu pò wa dileu ma ua, ní tesòwà à tékú,

22 a gõ plaade ní sa'ò ní blesan sáasaio duun awakpabò ù, wí gbábò sa'oklie, lá wa kè ní gáaenaowa.

23 Tó n gbábòè ní làa, gáaena sáasai ní sásakao sáasaio

24 se moomèe, sa'onao i wisi fáfáwá, aai ma gbagbaò sa pò wí a pò káteu à tékú ù.

25 E gõ soplá nilio blesana kpa duun awakpabò ù lá gu lé ò ní gáaena sáasaio ní sásakao sáasaio.

26 Gõ soplapi guu aali gbábò sa'oklie, i gõ ma pò ù, aai na zíwa.

27 Gõpiò gbèa, gõ swaaòde zí sa'onao lí sa pò wí a pò káteu à tékú o sa'oklipiwa gbéone ní sáaukpaò, ma pò i kemá na.

44

Gukpe oi bõleá kí pòe

1 O a ma se à èa gèmano ua sèia bõle pò kú gukpe oi kpeele, a zé taa.

2 O Dii òmee: Wa bõlee bee zé tó taee, wasu wèo. Gbèe su gèuo, àò taee, asa ma Dii Isailio Lua ma gèue.

3 Kí mé a zlé bõlepiu, i pòbleu ma wáa. Aali gè, ili bõ ní bõlepi bilandaa zéo.

Bui zìloe suli gè Lua uao

4 O a ma se gèmano gughántoo oi bõleu e Dii kpé kpeele. Ké ma gugwá, 5 má è Dii gawi aà kpé pá, 5 ma wule ma gbèu.

5 O Dii òmee: Gbènazin né, swákpa yá pò mále one ma kpé yádileaò ní a ikoyáò musu ma. Gbé pò lé gèò ní gbé pò lé bõò táasika.

6 O Isaili swáyámansaideone ma Dii Lua ma mè an yábèekeao mò le.

7 Aa gè ma ua ní bui zìlo gyafòde pò an sò pípioao, 5 aa ma kpé gbálèò gõ pò wàle nísi ní auo kpaá ma ble ù. An yábèekeaa páleò bàasi, lá aa ma bàakuarínò yá gbòon we.

8 Aai laaidò ma kpé zìwao, aa zìpi tò dàonee.

9 Ma Dii Lua ma mè, bui zìlo gyafɔɔde pɔ an sɔ pípiaɔɔ suli gē ma uao, baa bui zìlo pɔ kú Isailiɔ guuɔ.

Levii bui suli sa'oo

10 Levii bui pɔ aa pɔɔɔzakèmɛɛ gɔɔ pɔ Isailiɔ sásáa, aa zà ma yáwa, aa té ní táaɔziɔ ní duuna gb'e'e.

11 Aali zìke ma ua, aali wéte a bɔleɔ yáí. Aali ma ua zì ke, aai sa pɔ wí a pɔ káteu à tékúɔ kòlokpakpa ní sa'obɔ pɔ gbéɔ í mɔ̀ò, aai zìkené.

12 N beeo lá aa sa'ò Isailiɔne ní táaɔwa, aa tò aa zà yáwa aa duunakè, a yáí ma Dii Lua ma òlèléné ma mè aa ní duuna gb'e'e.

13 Aasuli sɔmazi ma gbagbaio. Aasuli ɔkà ma pɔ ge ma blɛwao, an gɛɛ i gɔ kpá ní wéi an yábɛɛkeɔ yáí.

14 N beeo má a ua yá ní zì pɔ wí ke weɔ pii nané ní ɔzìe.

Yadilea sa'onaɔne

15 Ké Isailiɔ pɔɔɔzakèmɛɛ, Levii bui sa'ona pɔ aa de Zadoki bui ɔ laaidɔ ma ua zíwa. Ampio mé aa sɔmazi aao zìkemɛɛ. Aao ze ma aɛ, aai ma gbagba ní nísio ní auo. Ma Dii Lua máme má ò.

16 Ampio mé aali gē ma kúki, aai sɔ ma táabúnui, aai ma gbagba, aai zìkemɛɛ.

17 Tó aa gē ua plaade bɔleɔ dou, aali bàabaa pɔkasa da. Aasuli zìke ua plaade bɔleɔ guu ge Lua kpé kpele ní póká pɔkasao daao.

18 Aali bàabaa fua kpaa, aai bàabaa sòolo gese yeyea. Aasuli pɔ pɔ a to í simá yeo.

19 Tó aa bɔ lé gé gbéɔ kíi ua séiau, aali ní pɔkasa pɔ aai zìkeɔ bɔ gía, aai kále ma ua kpéneɔ dou, aai a pále da, ké an pɔkasapiɔ su na gbéɔwa à ladamáó yáí.

20 Aasuli migbaa léo. * Aasuli tó ní miká dadaríla sɔo, aali lao.

21 Sa'onaɔ suli véemi wá gē ua plaadeuo. †

22 Aasuli gyaa ge nɔ pɔ wá gíi seo, sema Isaili nɔ léso ge an sa'on dee gyaa. ‡

23 Aali pɔ pɔ de ma pɔ ù dɔakɔe ní pɔ pɔ de ma pɔ úoo dada ma gbéne. Màa bɔ ní pɔ gbálea ní a gbálesaio dɔakɔe. §

24 Tó sòle sù fèle, sa'onaɔ mé aali a yágɔgɔ, aai yákpaleke lá má dílewa. Aaliɔ dikpe pɔ má díleɔ ikoyá ní a yádileaɔ kúa, aai kámabogɔɔ díle adoa.

25 Sa'ona suli sɔ gei à gbáleo, áma tó aà mae ge aà da ge aà né ge aà v̄i ge aà dáuna ge aà dae pɔ i zàkeo, † a ze v̄i à gbále aà yáí. *

26 Aà gbábɔa azlɛ gbɛa aali kámabo e gɔɔ soplá.

27 Gɔɔ pɔ à gē sa'oi ma kpé ua plaadeu, aali sa'o ní duun awakpabɔo. Ma Dii Lua máme má ò.

28 Máme má ní túbi ù. Wasuli ní baa da tɔle kpaaleuo, máme má ní baa ù. †

29 Aali pɔwenti ní duun awakpabɔɔ ní táae fiabobɔɔ ble. Pɔ pɔ wa kpàa ní a míbaó Isaili búsuu mé aɔ de ní pɔ ù.

30 Isailiɔ buapɔ káau ní ní gba séiaɔ pii aao de sa'onaɔ pɔ ùe. Aali ní pɔwena káau tí kpá sa'onaɔwa, mí báaada ní uau. ‡

31 Sa'onaɔ suli pɔ kòlokpasai ge pɔ pɔ wáí de nò soo, bā ge nòbɔ kpele buin nò. §

45

Bùsu kpaalea

1 Tó a gbèlá bùsu kpaalea yá musu, à Dii baa kpawà. A gbàa gàsísuu àasɔsɔo lɛɛ baasɔo (25.000), a yàasa lɛɛ àasɔsɔo lɛɛ bao (20.000). Tɔ̀lepiá Dii pɔe.

2 Tɔ̀leɔ iɔ ku a guu Dii ua pɔ ù. A gbàa ní a yàasao iɔ sáa gàsísuu àaa pla ní basɔo (500), wi gu to dai, a yàasa iɔ gàsísuu blakwi.

3 Dii tɔ̀lepi kpe do iɔ de aà ua ní aà kúktio pɔ ù. A gbàa gàsísuu àasɔsɔo lɛɛ baasɔo (25.000), a yàasa àasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000).

4 Tɔ̀lepiá Dii pɔe. Sa'ona pɔ aai zìke Dii ua, aai s̄aazi aà gbagbaio mé aao v̄i, aai bekpau, Dii ua iɔ ku we bɔ.

5 Tɔ̀lepi kpedo gbàa iɔ gàsísuu àasɔsɔo lɛɛ baasɔo (25.000), a yàasa àasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000). Levii bui pɔ aai zìke Dii ua mé aao v̄i. An wéleɔ iɔ ku we.

* 44:20 Lev 21.5 † 44:21 Lev 10.9 ‡ 44:22 Lev 21.7, 13-14 § 44:23 Lev 10.10 * 44:25 Lev 21.1-4 † 44:28 Nao 18.20 ‡ 44:30 Nao 18.8-19 § 44:31 Lev 22.8

⁶ A tɔle pɔ da Dii pɔi dile mɛɛwia kɔleki ũ, a gb̃aa g̃s̃isuu ðaasɔsɔ lɛɛ baasɔ (25.000), a ỹaasa ðaasɔsɔ lɛɛ sɔo (5.000). Isailio pɔn we ñpii.

⁷ Kí tɔle ɔ da Dii tɔlei ní mɛɛwia tɔlelo kpela ní kpeleo za be'ae e gukpe. A léɔ ɔ pɛakɔwa ní pɔ pɔ Isaili buiɔ aa a kpaaleseɔ za be'ae e gukpe.

⁸ Tɔlepi ɔ de aà pɔ ũ Isaili búsuu. Kía pɔ má kpá a gb̃aamɔ ma gb̃ɛɔne ɔo, aa to Isailio tɔle kpaale e ní buiwa.

⁹ Dii Lua mɛ: Isaili kíaɔ, bee m̀wá. A á pásikɛa ní á gb̃aamɔa gb̃ɛɔneɔ tó, ɔ ỹamaake a zéwa. Asu tɔle si ma gb̃ɛɔwa ɔo. Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁰ A tó á kiloó ní á zaaɔ ní á ñsiyɔbɔɔ aao ku a zéwa.*

¹¹ P̃wena p̃yɔbɔɔ ní ñsi p̃yɔbɔɔ líɔ sáa. Ap̃ii ɔo litili baobao.

¹² Anusu do ɔo gela bao. Mina do ɔo ánuɔu ɔwatɛ b̃aaɔ.

¹³ Gba pɔ áli dameen ke: P̃wena litili ðaa do guu áli ma gba litili áaɔ.

¹⁴ Isaili litili ðaa do guu áli ma gba litili pla.

¹⁵ Isaili búsu s̃á m̃en ðaa do guu áli ma gba m̃endo. Gbapi ɔo de p̃wenti gba ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ní s̃aaukpasao ũ gb̃ɛɔ duunak̃ama ỹái. Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁶ Isaili búsu de p̃ii lí gbapi ɔo k̃aaak̃aa ní kíaɛ.

¹⁷ Sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ní p̃wenti gba ní ṽɛɛ pɔ wí éle dikpeɔɔ ɔo ɔo de kí yá ũ, m̃o dafu dikpeɔɔ ní kámabogɔɔ ní dikpe pɔ má dile Isailio ɔo p̃ii. ɔme ali duun awakpabɔɔ kpá ní p̃wenti ɔo ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ní s̃aaukpasao Isailio duunak̃ama ỹái.

Dikpeɔ

(B̃aa 12.1-20, Lev 23.33-43)

¹⁸ Ma Dii Lua ma m̃e: M̃o s̃éia gɔɔ s̃éia z̃í áli g̃aaena s̃aasai sé, í gb̃abɔɔ ma kúkie.

¹⁹ Sa'ona lí duun awakpabɔɔ au d̃á, í máma ma kpé kpele gbapeleɔwa ní sa'ok̃i lé gola s̃iiɔ ní ua plaade b̃ole gbapeleɔ.

²⁰ Ali yá d̃oupi ke m̃o gɔɔ soplade z̃í gb̃é pɔ z̃ama ní lé aa duunak̃eɔ ní gb̃é pɔ aa k̃e d̃s̃aiɔne, í gb̃abɔɔ ma kpeɛ.

²¹ M̃o s̃éia gɔɔ g̃eɔ m̃endosaide z̃í áli G̃eamusu dikpeke e gɔɔ soplá. Gɔɔ bee áli k̃aa só.

²² Gɔɔ bee kí mé ali g̃aae kpa duun awakpabɔɔ ũ api ní a búsu de pɔ ũ.

²³ Dikpepi guu alio sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú oa lá gu lé de e gɔɔ soplá ní g̃aae m̃en soplápla ní s̃asakao s̃aasai m̃en soplápla ní blesanao m̃endodo duun awakpabɔɔ ũ.

²⁴ Aali p̃wenti kpá g̃aae ní s̃asakao miwa koko dodo ní ñsio litili áaɔ'aaɔ.

²⁵ M̃o soplade gɔɔ g̃eɔ m̃endosaide dikpe z̃í aali kpa máa lá gu lé de e gɔɔ soplá duun awakpabɔɔ ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔɔ ũ ní a p̃wenti ɔo ní a ñsio.

46

Yá pɔ kí ali ke dikpeɔɔz̃i

¹ Dii Lua m̃e: W̃ali ua plaade b̃ole pɔ a lé éleɛ gukpewa gba to taaɛ e gɔɔ soolo pɔ wí z̃ikeu ge pao, wili w̃e kámabogɔɔz̃i ní m̃o dafu dikpeɔɔz̃i.

² Kí ali ɔo ua s̃éiaue, í g̃e ní ɔlepi bilandao, í ze ɔlepi gbapeleɔ sae. Sa'ona lí sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú õe ní s̃aaukpasao, ili kúle ɔlepi b̃eewa, í gbasa ɔo. W̃ali ɔlepi gbatao e oosi.

³ Búsudeɔ lí kúle Diie ɔlepi kpele kámabogɔɔ ní m̃o dafu dikpeɔɔ.

⁴ Kámabogɔɔz̃i kí lí m̃o ní s̃aneɔɔ s̃aasai m̃en soolo ní s̃asakao s̃aasio m̃endo sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔɔ ũ.

⁵ Aali p̃wenti kpá ní s̃asakao koko do, s̃aneɔɔ s̃á lá a yeiwaɛ. P̃wenti koko do nísi alio litili áaɛ.

⁶ M̃o dafu dikpeɔɔ aali m̃o ní g̃aaena ní s̃aneɔɔ m̃en soolo ní s̃asakao. A kee su á s̃aa ṽio.

⁷ Aali p̃wenti kpá ní zupio koko do ní s̃asakao koko do, s̃aneɔɔ s̃á lá a yeiwaɛ. P̃wenti koko do nísi alio litili áaɛ.

⁸ Kí lí g̃e, ili ɔo ní b̃ole bilandaa zé d̃oupio.

⁹ Tó búsu de m̃ò kúle Diie dikpeɔɔz̃i, gb̃é pɔ g̃e ní gugb̃antoo oi ɔlelo lí ɔo ní g̃eɔmid̃ok̃i oi ɔlelo, gb̃é pɔ g̃e ní g̃eɔmid̃ok̃i oi ɔlelo lí ɔo ní gugb̃antoo oi ɔlelo. Asu ea ɔo ní b̃ole pɔ á g̃eɔoo, sema aà ɔo ní a ae oi ɔlelo.

¹⁰ Kí lí kúríñ we. Tó gb̃é lé g̃e, aali g̃e. Tó aale b̃ole, ili ɔo.

¹¹ Dikpeɔɔ ní kámabogɔɔ z̃i zu ge s̃asakao miwa p̃wenti gba líɔ koko dodo, s̃aneɔɔ s̃á lá wa yeiwaɛ. P̃wen koko do nísi alio litili áaɛ.

* 45:10 Lev 19.36

12 Tó kí m̀n ní gbao Diiɛ, sa p̀wí a p̀wí káteu à tékú ge sáaukpasaaɔn nò, wáli gukpe oi bóle gba wɛɛ, ili kpá lá í ke kámabogɔɔziwa. Tó à b̀ò, wi gbata aà kpe.

13 Wáliɔ sa p̀wí a p̀wí káteu à tékú o Diiwa ní sá wɛdona sáasaio lá gu lé d̀ò k̀òó ní k̀òò

14 ní p̀wɛntio litili aaɔ ní nísio litili do p̀wɛnti m̀sɛkɛa yáí. Wáliɔ p̀wɛntipi kpa Diiwa lá gu lé d̀ò g̀ɔɔpiɛ.

15 Wáliɔ sa p̀wí a p̀wí káteu à tékú o ní sánɛbɔbɔ k̀òó ní k̀òò lá gu lé d̀ò ní p̀wɛntio ní nísio m̀a.

16 Dii Lua m̀: Tó kí a néɔ do gbà a t̀ɔle saalo, aà népi buiɔ mé aali a túbí sé.

17 Kási tó à a z̀bɛnaɔ do gbà a t̀ɔle saalo, aliɔ de z̀bɛnapi p̀wí ɛ e g̀sa wɛɛ ɛ wɛ,* í ɛa g̀s kípí p̀wí ɛ. Aà néɔ mé aali a túbí sé níteɛ.

18 Kí suli gbɛɛ t̀ɔle síwàò, mé asuli ní yáwàò. Aà zía t̀ɔle ɔ ali kpá a néɔwa túbí ɛ, ké ma gbɛɛ su go a t̀ɔlewao yáí.

19 ɔ g̀sɔpi ma se g̀ɛmãno sa'ona kpéne p̀wí kú bóle sae léu, a lé elea gugbãntoowa. A gu òlɛmɛ kpépi bɛ'ae oi,

20 5 a òmɛ: Gupiu ɔ sa'ona lí táae fiabobɔ ní duun awakpabɔɔ f̀uukeu, aali p̀wɛnti kaa keu, ké aasu geò ua séiaɔ aa kã gbɛɔwa aa íadamáò yáí.

21 ɔ à ɛa ma se s̀umãno ua séiaɔ, à b̀ɛɛmãno uapi gola sííɔɔ. Má uanaɛ è a golapiɔ.

22 A gola ní gola uanapiɔ gbãa g̀sísuu blablãɛ, a yãasa baakwikwi. Uana m̀ɛn sííɔpi do ɛ.

23 Wà gbò lia uanapiɔzi mé wà kínaɔ p̀ɛɛpɛɛ liai z̀íle.

24 ɔ g̀sɔpi òmɛ: Blekɛkɛɔn ke. La Dii ua zíkɛnaɔ lí sa'onɔɔ f̀uukeu gbɛɔne.

47

Swa p̀wí b̀ò Dii kpéu

1 A ɛa ma se g̀ɛmãno Dii kpé kpɛɛɛ, 5 má è í lé b̀ò kpépi b̀èe zíɛ* gɛm̀idɔkɛi oi, àle gɛ sa'okɛi gɛm̀idɔkɛi oi, àle tá gukpe oi, asa Dii kpé lé elea gukpewãɛ.

2 A ma se b̀ɛɛmãno ní gugbãntoo oi bóleɔ, 5 à d̀mãno b̀iizi e gukpe oi bóleu, 5 má è ípi lé báale bólepi sae gɛm̀idɔkɛi oi.

3 G̀sɔpi gɛ gukpe oi, a b̀à p̀ɔyɔb̀ò kúã. A ba ỳò g̀sísuu òaa s̀o léu, 5 à ma se b̀umãno íwa, ípi wá kú wá k̀ɛsɛwou léu.

4 A ba ỳò g̀sísuu òaa s̀o léu b̀, 5 à ma se b̀umãno, í wá kú wá koso léu. A ba ỳò g̀sísuu òaa s̀o léu b̀, 5 à ma se b̀umãno, í wá kú wápi léu.

5 A ba ỳò g̀sísuu òaa s̀o léu b̀, 5 í g̀ò dà swa p̀wí má f̀ɔ buawàò ɛ, asa ípi dàgua wa f̀ɔ g̀ɛu b̀ò, sema wa kpáa'owà bàasio.

6 ɔ à ma la à m̀: Gbɛnãzín né, n bee èò? ɔ à ɛa lé buamãno síísa.

7 Ké ma bua, ma lí è kpa swa baala ní baaleo, an dasi k̀è zài.

8 ɔ a òmɛ: Ipi lé tá gukpe oi e Yuudɛ guzulɛɛ, í ká ísida Wisidewa. Tó à kàwà, ísidapi í í maakú.

9 Gu p̀wí ípi báalɛ t̀au píi, p̀wí b̀ɛɛ ɔ ke píi ỳɛỳɛ. Kpɔɔ ɔ ku we dasidasi, asa gu p̀wí ípi gɛ kàu píi, a maakúɛ. Gu p̀wí swapi t̀au píi, p̀wí kú wɛɔ píi aàò b̀ɛɛɛ.

10 Kp̀wɛnaɔ zɛzɛ ísidapi gɛɛwa. Táalufálɛkɛi ku za ɛngɛdi e ɛngɛlaiú. Kp̀ò buiɔ lé v́i weo lán ísia kp̀ɔwa.

11 N beo dànaɔ ní biaɔ í a maakúò, aa g̀s m̀aɛ wisi'ekɛi ɛ.

12 Lí p̀wí a bɛ ble bui píi a bóle swapi baale ní a baalao. An kee láe a giigagao, mé an bɛ aò láaa vío. Lípiɔ aàò nɛ'í m̀ò ní m̀oɛ, asa í p̀wí lípiɔ lé e lé b̀ò luakukúɛ. Lípiɔ bɛɔá p̀bɛleɛ, mé a láɔá gbɛɔ gbágbábɔɛ.†

Bùsu z̀íleɔ

13 Dii Lua m̀: A Isaili bui kueplãɔ, lá á bùsu kpaalen ke. Yosefu buiɔ kpaalɛse m̀ɛn pla,

14 í kpaalenɛ sáasaa. Bùsɛ bee a g̀s á p̀wí ɛ, asa ma legb̀ɛ ma m̀é má kpá á deziɔwãɛ.

15 A bùsu z̀ílen ke: Boa za ísia z̀ísi gugbãntoo oi a d̀ò ɛteloni z̀éí e Amata bóleí, í gɛ Zedada

16 ní Belotao ní Siblaiú p̀wí kú Damasi bùsu ní Amata bùsuò léu, í gɛ e à gɛ pɛ Azaatikò, Haulani bùsu léwa.

17 Bùsu lépi a daale ísiawãɛ, í gɛ Azaa'enana, Damasi bùsu léu. Amata bùsu lé ɔ ku gugbãntoo oi. A bùsu lé gugbãntoo oin we.

18 Gukpe oi á bùsu lé a gɛ Haulani ní Damasio zãnguɛ, í pà Yuudɛí Galada bùsu ní Isaili bùsuò zãnguɛ, í gɛ pɛ Isida Wisidewa e Tamaa. A bùsu lé gukpe oin we.

* 46:17 Lev 25.10 * 47:1 Zkl 14.8, Zaa 7.38, Zia 22.1 † 47:12 Zia 22.2

¹⁹ Geomidokli oi bo'a Tamaa a gé e Meliba Kadesi ikli, i pã Egipi zé swai e ísia zõï. A búsu lé geomidokli oin we.

²⁰ Be'ae oi ísia zõ mé aõ de á búsu zõle ü e gu põ boaa ní Amata bõleo. A búsu lé be'ae oin we.

²¹ A búsupi kpaalekõe á Isailiõ á buiwa.

²² A búsupi kpaale ní gbelaao ní bõmõ põ ne'í á guuo sãnu. A ní dile á Isaili búsu de õ, í ní dá á Isaili buiõ kpaale guu.

²³ A Isaili bui põ bõmõ ku a guu, we á aà dau kpaaleu. Ma Dii Lua máme má ò.

48

Isaili búsu kpaalea

¹ Buiþin ke baade ní a tõo. Sea gugbãntoo oi Dã buiõ a lee do sé. An búsu a pã Eteloni zé e Amata bõlei. Azaa'enana ní Damasi búsu lé põ kú gugbãntoo oi Amata búsu saeo mé ní búsu lé ü gukpe oi.

² Asee buiõ i a lee do sé. An búsu iõ naa Dã buiõ búsuwa za gukpe e be'ae.

³ Nefatali buiõ i a lee do sé, iõ naa Asee buiõ põwa.

⁴ Manase buiõ i a lee do sé, iõ naa Nefatali buiõ põwa.

⁵ Eflaiü buiõ i a lee do sé, iõ naa Manase buiõ põwa.

⁶ Lubeni buiõ i a lee do sé, iõ naa Eflaiü buiõ põwa.

⁷ Yuda buiõ i lee do sé, iõ naa Lubeni buiõ põwa.

⁸ Búsu põ á kpá Diiwa aõ naa Yudaõ búsuwa e za gukpe e be'ae. Búsupi yàasa iõ gãsísuu ðaasõõõõ lee baasõõ (25.000), a gbãa iõ sãa ní buiõ põõ za gukpe e be'ae. Dii kúki iõ ku guoguo.

⁹ Búsu põ á kpá Diiwapi gbãa iõ gãsísuu ðaasõõõõ lee baasõõ (25.000), a yàasa lee kwi (10.000).

¹⁰ Dii tõeþi aõ de sa'onao põ üe. Gugbãntoo oi gãsísuu ðaasõõõõ lee baasõõ (25.000), be'ae oi lee kwi (10.000), gukpe oi lee kwi (10.000), geomidokli oi lee baasõõ (25.000). Dii kúki aõ ku guoguo.

¹¹ Zadoki bui sa'ona põ wã ní dile Dii gbagbana üõ pón we. Ké Isailiõ zã yáwa, Zadoki buiõ zí põ Dii dáné kè, aai zã aà yáwa lá Levii buiõ kèwao.

¹² Wa Dii tõeþe kñipi kpámá, a kua iõ adoa, sa'onao tõeþi iõ naa Levii buiõ búsuwa.

¹³ Levii buiõ búsu iõ naa sa'onao búsuwa. A gbãa iõ gãsísuu ðaasõõõõ lee baasõõ (25.000), a yàasa lee kwi (10.000).

¹⁴ Aasuli yáao, aasuli a leükpakeo, aasuli kpá gbèþáleo wao. An búsupi derla, ké Dii põe yái.

¹⁵ Tõeþe põ a gõ yàasa iõ gãsísuu ðaasõõõõ lee sõõ (5.000), a gbãa lee baasõõ (25.000). Meewiadeõ pón we, aa bekpau, aai põõ dádãu. Meewiapi iõ ku guoguo,

¹⁶ a gbãa ní a yàasao iõ sãa. A gola ní golao iõ gãsísuu ðaasõõõõ lee sliõ ní ðaa pla ní basõõõ (4.500).

¹⁷ Dádakekñiõ iõ liaai, a yàasa gãsísuu ðaa do ní blakwio (250).

¹⁸ Búsu põ gõ iõ naa Dii tõeþewa gukpe oi gãsísuu ðaasõõõõ lee kwi (10.000), be'ae oi lee kwi (10.000) e a gbãa léu. Tõeþeþi ble iõ de wéþeþi zikenao poblea ü.

¹⁹ Isaili bui pú guu 5 meewia buakenapiõ bõu.

²⁰ A Dii tõeþe li gudou ní meewia põõ, a gbãa ní a yàasao iõ sãa gãsísuu ðaasõõõõ lee baasõõ (25.000).

²¹ Sea tõeþe põ de Dii põ ü ní meewia põõwa e á gè pè á búsu zõlewa kpela ní kpeleo iõ de kí põ ü. Tõeþe põ kú gukpe oi ní be'ae oio gbãa iõ gãsísuu ðaasõõõõ lee baasõõ (25.000). Kí tõeþeþi iõ naa tõeþe põ á buiõ a kpaalekewa. Dii tõeþe põ aã kpé aõ ku a guuo iõ ku kí tõeþeþe zãnguo.

²² Levii buiõ tõeþe ní meewia tõeþe iõ ku kí tõeþeþe zãnguo. Kí tõeþeþe iõ ku Yudaõ tõeþe ní Bèyãmee buiõ tõeþe zãnguo.

²³ Bui kñiõ pón ke: Bèyãmee buiõ i a lee do se za gukpe e be'ae.

²⁴ Simeõ buiõ i a lee do sé, iõ naa Bèyãmee buiõ põwa.

²⁵ Isakaa buiõ i a lee do sé, iõ naa Simeõ buiõ põwa.

²⁶ Zabulõni buiõ i a lee do sé, iõ naa Isakaa buiõ põwa.

²⁷ Gada buiõ i a lee do sé, iõ naa Zabulõni buiõ põwa.

²⁸ Bõa Tamaa Gada buiõ tõeþe lé põ kú geomidokli oi a gé Meliba Kadesi iklie, i pã Egipi zé swai e ísia zõï.

²⁹ Búsu põ á a kpaaleke Isaili buiõne ní gbelaaoon we. An baan we. Dii Lua mé ò.

Meewia bõle

³⁰⁻³¹ Meewiapi bõleõn ke: Wa Isaili buiõ tókpa bõleþiõne. * Gugbãntoo oi bíi gbãa gãsísuu ðaasõõõõ lee sliõ ní ðaa pla ní basõõõõ (4.500). A bõleõ áaõe, Lubeni bõle, Yuda bõle ní Levii bõleõ.

* 48:30-31 Zia 21.12-13

³² Gukpe oi bíi gbàa gàsísuu òaasòsò ní òaa pla ní basòo. A bọle àaṣe, Yosefu bọle, Bēyāme bọle ní Dā bọle.

³³ Geṣmidokli oi bíi gàsísuu òaasòsò lẹ siiṣ ní òaa pla ní basòo. A bọle àaṣe, Simẹ bọle, Isakaa bọle ní Zabuloni bọle.

³⁴ Be'ae oi bíi gàsísuu òaasòsò lẹ siiṣ ní òaa pla ní basòo. A bọle àaṣe lo, Gada bọle, Asee bọle ní Nefatali bọle.

³⁵ Bíi pọ liaipi gàsísuu òaasòsò lẹ bao plasaie (18.000). Za gọ bee wa me meweapiẹ, Diikuwe.

DANIELI

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Danieli lá yá dáale Yuda ɛ̀waaso gbɛ̀n sɛ́iɔ́ yáwae. Aa ku gbé pɔ́ kí Nebukaneza ní naaa à tãrɛ̀nɔ́ a bùsuuɔ́ guuɛ. Ké aa gɔ́ gbáadeɔ́ ù we, aa gí wà Lua náai víε. Lεε 1 e 6 lé Danieli ní a gbɛ̀nɔ́ zɛ́blea yá'ò. Yá beεɔ́ guu ɔ́ Danieli zua nòɔ́kusiɔ́ tòou yá kuu.

Lεε 7 e 12 de wépfungu pɔ́ Danieli è gɛ̀n sɛ́iɔ́ yá ùε. Wépfungupi ea guu Dii òb Danieliε buipaleɔ́ gbáable Yudaɔ́wa e kpala láasai pɔ́ bɔ́ Lua kíi àò gé bɔ́i gupuuu.

Lápi yáɔ́ de lán Zia yá láwae. Lápi lé tékpa luanaaikenɔ́gu aa áiake wàɔ́ Lua náai ví e an wɛ̀ni léwa, baa ní taasi pɛ́io ní íadama pɛ́io. Zεa gbáa yáɔ́ mé kú lápiɔ́ guu pɛ́i.

Danieli gɔ́a Babeli kɛ́a íwa ù

¹ Yudaɔ́ kí Yoakiú* kpalablea wè áaɔ́de guu, Babeli kí Nebukaneza mò koezɔ́ Yelusaleúzi.

² ɔ́ Dii kí Yoakiú náè aà ɔ́l ní Lua kpé pɔ́ε, ɔ́ à tàò Babiloni bùsuu, a kàle a táakpe láasiu.†

³ ɔ́ Kɛ́api ò a be zɛ́ia Asepenaze aà mɔ́ ní Isalli ɛ̀waasoa pɔ́ aa de kɛ́a ge gbáade bui ù,

⁴ gɔ́ kefena sáasai pɔ́ an ɛ̀nɔ́ kà aa yápii dada aao wezɛ́ víb, gbé pɔ́ an dɔ́a í káfi áa, mé an gɔ́i kà aa zɛ́ke kibεɔ́. Ziiapi mé a Babiloni yá dadané ní a kyóo.

⁵ Kíá díle wà ble pɔ́ i ble lá gu lé dɔ́ liné ní wɛ́ε pɔ́ i mio, wi yáadané e wè áaɔ́, bee gbεa aai zikεε.

⁶ Yuda buieɔ́ kú ní guu, Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliao.

⁷ Ziiapi ní tɔ́ lílené. A tɔ́kpá Danieliε Belasaa, Anania sɔ́ Sadaki, Misaeli sɔ́ Mesaki, Azalia sɔ́ Abedinegoo.

⁸ Danieli zèò a sɔ́u ké á kɛ́a ble ble‡ ge á aà wɛ́ε mi á gbáleo, ɔ́ à zé gbèa ziiawa à blepi to we.

⁹ Lua tò ziiapi gbékeke Danieliε, à aà wɛ̀nagwá,

¹⁰ ɔ́ a òε: Má a dii ma kɛ́a vía ví, asa aapi mé á pɔ́blea ní á imiao díle. Tó a su è n oosisia de ní sáadeeɔ́la sɔ́ be? Nyɔ́ tó yápi wi ma musu kɛ́a aεε.

¹¹ Ziiapi gwana díle aà laaidɔ́ Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliao, ɔ́ Danieli òε:

¹² Yɔ́ wápiɔ́ n zɔ́blenɔ́wa gɔ́ kwi ñ gwa. Niliɔ́ dò sau kpáwá ní íwatɛ̀o,

¹³ ní wá lεεú ní ɛ̀waaso pɔ́ aale ble dou ble ní kɛ́aoo, ní kεwɛ́ε lá ní ɛ̀wa.

¹⁴ A wɛ̀né yá beei, ɔ́ à ní tó we e gɔ́o kwi.

¹⁵ Ké gɔ́o kwipi pá, à ní gwá a è aa aafia, aa mekpá de ɛ̀waaso kíni pɔ́ lé ble dou ble ní kɛ́aoo.

¹⁶ ɔ́ an gwanapi í kɛ́a ble ní aà wɛ́εo kpámá lɔ́, sema dò sau.

¹⁷ Lua ɛ̀waaso gbɛ̀n sɛ́iɔ́pɛ́i gbá dɔ́a ní wezɛ̀o. Aa kyó ní ɛ̀nɔ́o dɔ́ pɛ́i. Danieli sɔ́ a wépfungu'ea ní nanapoloao dɔ́.

¹⁸ Ké wè áaɔ́ pɔ́ kí Nebukaneza díle wà yádada ɛ̀waasopinε lé ká, ɔ́ ziiapi gɛ̀rɛ̀nɔ́ aà kíi.

¹⁹ Ké kɛ́a faibòrɛ̀nɔ́, ɔ́ a è Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliao sáa ví ní guuo, ɔ́ aa gɔ́ áa íwaɔ́ ù.

²⁰ Kíá yálálamá ɛ̀nɔ́ ní dɔ́ao pɛ́i musu, ɔ́ a è aa dè màsokenaɔ́ ní wezɛ́na pɔ́ kú a bùsu guuɔ́la pɛ́i lεε kwi.

²¹ Danieli ku we e Kilusi kpalablea wè sɛ́ia guu.

2

Nεbukaneza nana'oa dúinia kpalaɔ́ yá musu

¹ Nεbukaneza kpalablea wè plaade guu, à nana'ò'ò. Nanapi yá aà kù gbáa, í fɔ́ i'ò lɔ́o.

² ɔ́ à mè wà màsokenaɔ́ ní àsi'onaɔ́ ní esedeɔ́ ní saanyádɛ̀nɔ́a sísi* aa nanapi poloe. Ké aa mò aà aε,

³ a òné: Ma nana'ò, nanapi ma kù gbáa. Má ye nanapi àsi dɔ́.

⁴ ɔ́ aa òε ní Sili yáa aa mè: Adeɔ́ n dɔ́ ní aafiao, Záai! Nanapi yá'ò wápiɔ́ n zɔ́blenɔ́ne, wí a bɔ́lekeɛne.

⁵ Kíá òné: Yá pɔ́ ma zεò mà keén ke: Tó í nanapi ní a bɔ́leo omεεo, wa á zɔ́εzɔ́εε, wí á uao ke tufua ù.

⁶ Tó a nanapi ní a bɔ́leo síumεε sɔ́, má á kpela maamaaε, á gbao e á asefa ù. A nanapi omεε sa ní a bɔ́leo.

⁷ Aa ɛ̀a òε lɔ́ aa mè: Kí, nanapi o wápiɔ́ n zɔ́blenɔ́ne, wí a bɔ́lekeɛne.

⁸ ɔ́ kɛ́a òné: Má dɔ́ sáasá ké ále yá gagac, ké á yá pɔ́ ma zεò mà keé dɔ́ yáí.

* 1:1 2Kia 24.1 † 1:2 2Kia 20.17-18, Isa 39.6-7 ‡ 1:8 Baa 34.15 * 2:2 Daa 41.8

9 Tó i nanapi om̄eεo, yá m̄endopi mé ḡóé. A lekpaáá à εetom̄eε ní yákpaanlaœ e yá ào lile. A nanapi yá'om̄eε, mí d̄s ké á f̄s à a b̄oolek̄e.

10 Ǿ aa òè: Kí, gb̄eε ku d̄únia guu a f̄s yá p̄ó níle gb̄eεε bee b̄oolek̄eεo. Kíae ku à yá bee taa gb̄ea m̄àsok̄enaε n̄ àsi'on̄aε ní saanyád̄naεwao, baa kía sà gb̄angboœ.

11 Kí, yá p̄ó níle gb̄eapi z̄í'ú. Gb̄eε a f̄s on̄eε, sé Lua, mé aà b̄e ku gudóú ní wá gb̄ēnaz̄inaεo.

12 Yá bee tò kía p̄o p̄a, aà za f̄e maamaa, à mè wá Babeli ̄n̄onaε d̄ede p̄ii.

13 Ké wá ̄n̄onaε d̄edeá yápi kp̄awakè, ̄s wále Danieli ní a gb̄éœ w̄eεle wá ní d̄ede.

14 Ké kía d̄oaiε gb̄ēz̄o Alioki ḡe Babeli ̄n̄onaε d̄edei, ̄s Danieli yáze d̄e òè ní láasoo maa,

15 ̄s Danieli aà là à mè: B̄óyái kía yápas̄ipi d̄ilei? Ǿ Alioki yápi d̄au a siu Danieli.

16 Ǿ Danieli ḡe wabikè kíaawa aà s̄s ní ḡoo yoo, i gbasa nanapi b̄oolek̄eε.

17 Ǿ à tà b̄e, à yápi s̄eε siu a gb̄éœne Anania ní Misaelio ní Azaliao.

18 A òné aa wabik̄e Lua Musudewa aà w̄ēnad̄né nanapi asii yá musu, ké wasu ní d̄ede ní Babeli ̄n̄onde k̄iniεo yái.

19 Gw̄aas̄ina Danieli w̄epungu'è, Lua Musude nanapi asii òè, ̄s Danieli aà sáaukpà à mè:

20 Wáœ Lua sáaukpa ḡoo p̄ii,

̄s m̄e ̄n̄o ní gb̄āao v̄i.

21 I ḡoo ní zaao lile,

i k̄iaœ kpa kpalau, i ní b̄o,

i ̄n̄o da ̄n̄onaεne,

i d̄ša kpa w̄e z̄ēnaεwa.

22 I asiiyāo ní yá p̄ó ul̄eœ òl̄oné,

a gusia yáœ d̄s, asa ̄s m̄e i gupu.

23 Ma n sáaukè ma deziœ Lua,

ma n t̄ob̄b̄,

asa n ̄n̄o ní gb̄āao k̄āf̄im̄eε.

N yá p̄ó wá gb̄eama d̄au ní sium̄eε,

n nana p̄ó kía ò òl̄w̄eε.

Danieli k̄ia nana b̄oolek̄eεa

24 Ǿ Danieli ḡe Alioki p̄ó kía aà d̄ile aà Babeli ̄n̄onaε d̄ede k̄ii, a òè: Nsu Babeli ̄n̄onaε d̄edeo. Gemano kía k̄ii, mí aà nana b̄oolek̄eε.

25 Weḡō Alioki Danieli s̄e ḡeāno kía k̄ii, a òè: Ma gb̄é p̄ó a f̄s n nana b̄oolek̄ene è Yuda z̄iz̄o guu.

26 Kía Danieli p̄ó w̄i m̄eε lo Belasaa là à mè: Nȳs f̄s nana p̄ó má ò b̄oolek̄em̄eε, ní a yáasi polom̄eεa?

27 Danieli w̄ewà à mè: Ǿn̄onae ge àsi'onae ge m̄àsok̄enae ge saanyád̄nae a f̄s asiiyāo p̄ó ní gb̄eapi on̄eεo.

28 Ama Lua ku musu, ̄s m̄e i asiiyā'óné. Kí Nebukan̄eza, Lua yá p̄ó a m̄o zia òl̄on̄eε. Nana p̄ó ní ò n liiwa ní w̄epungu p̄ó ní òon ke:

29 Kí, ḡoo p̄ó ní w̄uléa n liiwa, n láasoo tà yá p̄ó a m̄owa, ̄s Lua p̄ó i asiiyā òl̄oné tò n yá p̄ó a m̄o d̄b̄.

30 Mapi s̄s, i ke ma ̄n̄o mé d̄e d̄āla ̄s Lua asiiyāpi òm̄eεo. A òm̄eε ké ñ e ñ a b̄oole mac, ní ò láasoo p̄ó kú n n̄òse guu d̄s.

31 Kí, n gugwá ̄s n p̄œ è n ae lán gb̄ēnaz̄inawa. A z̄o, àle tek̄e mé i tò v̄ia gb̄é kú.

32 P̄ópi miá vua t̄eεt̄eεe, aà kua ní aà ḡāsl̄oá ánusue, aà gb̄eε ní aà geleóá m̄ogot̄e,

33 aà gb̄áóá m̄osi, mé aà gb̄álaóá m̄osi ní ḡl̄oε.

34 Ḡoo p̄ó níle gwa, gb̄esie gb̄oo, i ke gb̄eε mé k̄āwao, ̄s à mò p̄ópi gb̄ála p̄ó d̄e m̄osi ní ḡl̄o ūo ul̄b̄ à ní wiwi.

35 Zibeezi m̄osi ní ḡl̄o ní m̄ogot̄eō ní ánusuo ní vuaœ w̄iwi ḡō, ̄s à ḡò lán ése m̄isina p̄ó kú p̄ów̄engb̄ēzeuwa. A ḡē ní f̄anao, wi a ia e lo, ̄s gb̄esi p̄ó gb̄ēnaz̄ina taapi ul̄b̄ ḡò gb̄ēs̄l̄s̄l̄ z̄o ū, à d̄únia p̄a p̄ii.

36 Nanapin we. Kí, wá a b̄oolek̄ene sa.

37 Kí, ní m̄e ní k̄iaœ kía ū. Lua Musude n kpa kpalau ní ikoo ní gb̄āao ní gawio.

38 A gb̄ēnaz̄inaε ní s̄ēano b̄o ní b̄āo n̄āne ní z̄l̄e. Gu p̄ó aa kuu p̄ii níȳo d̄e ní kía ūe. M̄m̄e ní d̄e mi p̄ó d̄e vua ūpi ū.

39 Kpala pále a b̄o n kpe, a ka n p̄ówao. Bee gb̄ea a áaōde a b̄o, i li d̄úniaa p̄ii. Bee mé m̄ogot̄e ū.

40 Kpala s̄īōde a m̄ó, aœ gb̄āa lán m̄osiwa, asa m̄osi i p̄ópii w̄iwi à a tiboe. Lá m̄osi i p̄ó w̄iwi, màa a kpala k̄āauœ b̄āde à ní ke d̄éœd̄eœ.

41 Lá n gbálaó ní gbánéò è, a gueò de gí oobobo ù, a gueò de mọsi ù, màa kpalapi aó kpaalea, àma mọsi gbáa aó ku a guue, asa ní è mọsi yáalea ní gí kúsaaoe.

42 Lá gbáné gueò de mọsi ù, a gueò de gí ù, màa kpalapi kını aó gbáa ví mé a kını aó kasokasoa.

43 Lá n mọsi è yáalea ní gí kúsaao, màa gbènazín buio ku we yáalea, àma aa kọsio, lá ní è mọsi lí kọsi ní gíooowa.

44 Kíapio gọọ Lua Musude a kpala láasai kpá. A midéo mé a gọ buipáleo pọ ù bauo. A kpala káaupio ke dèédèe, i ní bāde, aapi io ku gọọpii.

45 Beewa ní è gbésie† gbòo gbèsisíwa, i ke gbèe mé káwáo, 5 à gè mọsi ní mọgotèo ní gíó ní ánusuo ní vuao wíwi. Kí, Lua Zóode yá pọ a mọ zia òlonee. Nanapiá síanae, mé a bọole náai ví.

46 Ǿ kí Nébukanéza wùle a gbèeu Danieli ae à misiileè, 5 à mè wà aà gba pọ, wà tulaletikaè téa.

47 A ò Danieli: A Luaá diio Luae, kíao Diie síana. Ǿme í asiiyá bóné gupuau, asa n fí n bọwèe ní asiipio.

48 Ǿ kía Danieli gbà gbáa, à aà gbà pọo dasi, à aà kpà kpalau aàò wétèe Babeli búsu, à aà díle Babeli ònónaò píi gbèzọo ù.

49 Danieli gbèa kíawa, 5 à Sadaki ní Mesakio ní Abèdinegooo díle Babeli búsu gbáadeo ù. Danieli sọ a ku kibe.

3

Gbèon àaòo zua mua téu

1 Kí Nébukanéza táa pí ní vuao lán gbènazínawa. A lésí gàsísuu bàaò, a yàasa gàsísuu soolo. Ǿ a pèle Dula guzuleu Babeli búsuu.

2 Ǿ à lékpásakè a búsu gbèzọone aa kókaaake, kíao, ledamadeo, zígó dọaanao, gbáadeo, ọulenaò, yákpalekenaò, yágógónaò ní a búsu kpalablenuò píi, aa mọ pọ pọ a pí a pèlepi sakèi.

3 Ǿ búsu gbèzọpio kó káaa táapi sakèa yá musu, aa sía a ae.

4 Ǿ kpáwakena ò bílae gbáugbáu à mè: Búsu píi gbéó ní bui píio, à yá pọ wa díléé ma.

5 Tó a kuu'ò mà ní kuleo ní goeo ní kúuo ní mọónaò ní kọo pọo píi, à kúle misiile táa pọ kí Nébukanéza pí ní vuao a pèlepie.

6 Gbè pọ gí kúlei à misiileè, wa ade zu mua té pásí guu gòe.*

7 Ayámèto tó gbé pọpio ọ mà, búsu píi gbéó ge bui píin nò, aai kúle aa misiile vua táapie.

8 Gọo bee 5 saanyádónaè mọ Yuda buieo kómalekè,

9 aa ò kí Nébukanézae: Adeo n dọ ní aafiao Záai!

10 Kí, n yádíle n mè, tó gbé pọo ọ mà, aa kúle misiile táa pọ ní pí ní vuaoe.

11 N mè gbé pọ i kule misiileò, wa ade zu mua té pásí guue.

12 Tọ, Yuda buieo ku, n ní díle Babeli búsu gbáadeo ù. An tón Sadaki, Mesaki ní Abèdinegooo. Kí, gbépio lí n yámao, aali zoble n diiòneo, mé aali kúle a vua pọ pọ ní pèleeo.

13 Ǿ Nébukanéza pọ pà maamaa, à mè wà mọe ní Sadakio n Mesakio ní Abèdinegooo. Ǿ wà mọ gbépio kpàwà.

14 Nébukanéza ní lá à mè: Sadaki, Mesaki ní Abèdinegooo, ále gí zoblei ma diiòne síana yá? Alé gí kúlei vua pọ pọ má pèlee yá?

15 Tó á sọu mà à kúle misiile pọ pọ má pípie gọo pọ a pọo ọ mà, a maae, àma tó i kúleèe, wa á zu mua té pásí guu gòe. Táa kpele mé a fí à á bọ ma ọzi!

16 Aa wèwà aa mè: Wá yápi zásimao.

17 Kí, tó wà wá zú mua téu, wá Lua pọ wí zobleè a fí wá bọu, i wá bọ n ọzi.

18 Baa tó i ke sọo, òyọ dọ ké wá zoble n diiòneo. Wá kúle vua pọ pọ ní pèleeo.

19 Ǿ Nébukanéza pọ pà maamaa, à a oa fénkpánzi. A mè wà mua té káfi de lá wí kea lee sọpla.

20 Ǿ a ò a zígó gọsa gbáaeoone aa Sadaki ní Mesakio ní Abèdinegooo yeye aa ní zu mua té pásípi guu.

21 Ǿ gósapio ní yeye ní ní pọkasa pọ aa daao, ulao ní sooloò ní tuluo píi, 5 aa ní sé ní zú mua té pásípi guu.

22 Lá kía yádíle pásípási, mé muapi wà maamaa, 5 té pusu gọsa pọ aa ní zúpio lè à ní dede.

23 Gbèon àaòpio sọ aa gè kwè mua té gbáapi guu yeyea.

24 Ǿ kí Nébukanéza gbále à fèle zè, gili gèaágu. A a íwaò lá à mè: Gbèon àaò 5 wá ní zú téu yeyeaò lò? Aa wèwà aa mè: Maae kí!

† 2:45 Sou 118.22, Isa 28.16, Lom 9.33 * 3:6 Zia 13.15

25 ɔ̀ à mè: A gwae! Gb̄ɛn s̄iĩ mā è. Aa poloa, aale bebe t̄epi guu, aai ŋamao. An gb̄ɛn s̄iĩde b̄ɔ̀ lán Lua Néwa.

26 ɔ̀ à s̄s̄ mua b̄olei à mè: Sadaki, Mesaki ní Ab̄edinegooo, Lua Musude z̄b̄blenaɔ̀, à b̄ole. ɔ̀ aa b̄ole t̄éu.

27 B̄usu gb̄ɛz̄ɔ̀ ní ledamadeɔ̀ ní z̄ĩḡs̄ d̄oanaaɔ̀ ní gb̄aadeɔ̀ ní kíaa k̄aaar̄zi, aa è t̄épi i f̄s̄ p̄e wómáa, an mik̄a i t̄ékũo, an ulaɔ̀ i ð̄okpao. Baa t̄é ḡl kumá seo.

28 ɔ̀ Nebukaneza mè: Wà Sadaki ní Mesakio ní Ab̄edinegooo Lua s̄aaukpa! A a Malaika z̄l̄ à a z̄b̄blena p̄o aa a náai v̄ɔ̀ suabà. Asa aa ḡl yá p̄o má d̄ile keie, aa s̄i wà ga, ké wasu kúle misiĩle dii p̄aleneo yáí, sema ní Lua.

29 Yá p̄o má d̄ilen ke: Tó gb̄ee Sadaki ní Mesakio n Ab̄edinegooo Lua t̄ob̄eesi, b̄usu pii gb̄é ge bui kpelen nò, wa aà z̄ɛz̄ɛ, wí aà ua ke tufua ũ. Asa dii p̄ale a f̄s̄ gb̄é suaba máao.

30 ɔ̀ kía Sadaki ní Mesakio ní Ab̄edinegooo gb̄à gb̄aa Babeli b̄usuu.

Nebukaneza nana'oa llyá musu

31 Kí Nebukaneza mé lé yáe bee o gb̄épii, b̄usu gb̄épii ge bui p̄o kú d̄únia guu píin nò, à mè: Aɔ̀ kú ní aaf̄iao maamaa!

32 A k̄amagu ké má dabudabuɔ̀ ní ȳab̄onsae p̄o Lua Musude k̄em̄eɔ̀ oé.

33 Aà dabudabuɔ̀ z̄ɔ̀ fá! Aà ȳab̄onsaeɔ̀ pásí. Aà kpala láaa v̄ɔ̀, aà kiblea aɔ̀ ku ḡɔ̀pii.

4

1 Ma Nebukaneza ké má kú ma be kilikili yákelesai,

2 ɔ̀ ma nana'ò, a tò vía ma kú. Kua ma liiwa yá p̄o má è ní láasoo p̄o má k̄eo tò s̄s̄ k̄em̄agu.

3 Má d̄ile wà m̄om̄e ní Babeli ð̄n̄naɔ̀ pii aa nanapi b̄ɔ̀lekem̄e.

4 Ké as̄i'onaɔ̀ ní dabudabukenaɔ̀ ní saanyád̄naɔ̀ ní m̄asokenaɔ̀ m̄ò, ma nanapi ȳa'óné, aai f̄s̄ aa a b̄ɔ̀lekem̄e.

5 Gb̄ez̄ ɔ̀ Danieli p̄o wà ma t̄aa t̄o kpàè, wí m̄eé Belasaa, m̄ò ma kíi, ɔ̀ ma nanapi òè. A Lua p̄o a kua adoa Nis̄na v̄l̄.

6 Ma mè: Belasaa, ð̄n̄naɔ̀ gb̄ɛz̄ɔ̀, má d̄s̄ ké ní Lua p̄o a kua adoa Nis̄na v̄l̄, as̄iyȳ líb̄ z̄l̄'ũ neo. Yá p̄o má è nana guun ke. N a b̄ɔ̀lekem̄e.

7 Yá p̄o má è ma láasoo guu ḡɔ̀ p̄o má w̄ilea ma liiwan ke: Mále gugwa ɔ̀ ma lí è ze t̄ole guoguo, a lesi k̄è z̄ai.

8 Lípi z̄ɔ̀kù à gb̄àkù è a misona ḡè z̄ò luawa. Wí lípi è za d̄únia lé léu pii.

9 A l̄áo kefeũ, mé a ne'í k̄è z̄ai, a p̄blea m̄ò gb̄épiiwa. S̄èa n̄b̄ɔ̀ ue è a gb̄áu, mé b̄aa í m̄ó pépe a ḡnaowa.* P̄o w̄enide pii í ble ewà.

10 Mále yápi è ma láasoo guu ḡɔ̀ p̄o má w̄ilea ma liiwa, ɔ̀ ma malaika è à b̄ò luabe.

11 A lez̄u gb̄áugb̄áu à mè: A lípi z̄ɔ̀ à né, í a ḡnaɔ̀ boeboe. A a l̄áo wolo, í a beɔ̀ fáaa. A to n̄b̄ɔ̀ báale k̄ewà, à to b̄aa bole a l̄áu.

12 Ama à lípi m̄ona ní a z̄l̄nao to t̄oleu, í m̄osi gala kpàè ní m̄ogot̄e p̄o s̄eu we. Fii a kpawà, í ku s̄eu we ní n̄b̄ɔ̀.

13 Aà mi a liaa, aà láasoo i ḡs̄ lán n̄b̄ɔ̀ p̄owa e w̄è s̄opla.

14 Malaika mé yá p̄o Lua d̄ilepi ò, aà gb̄épii mé yá p̄o Lua z̄eo kp̄awakè, ké gb̄é p̄o kú è d̄s̄ Musude mé iko v̄l̄ gb̄enaz̄ina kpalaowa. I gb̄é kpá kpalau lá a yeiwa, baa gb̄é k̄p̄ena se.

15 Ma kí Nebukaneza, nana p̄o má òn we. Belasaa, n̄ a b̄ɔ̀lekem̄e sa, asa ma kpala ð̄n̄nae i f̄s̄ a b̄ɔ̀lekem̄e. Nȳs̄ f̄s̄, asa ní Lua p̄o a kua adoa Nis̄na v̄l̄.†

Danieli Nebukaneza nana b̄ɔ̀leke

16 ɔ̀ yápi d̄i Danieli p̄o wí m̄eé l̄o Belasaawa. Láasoo p̄o àle ke tò s̄s̄ k̄eaagu. ɔ̀ kía mè: Belasaa, nísu to nanapi yá ní a b̄ɔ̀leo n v̄lakũo. ɔ̀ Belasaa òè: Ma dii, Lua to nanapi àɔ̀ de n zangudeɔ̀ yá ũ. Lua to a b̄ɔ̀le àɔ̀ de n ib̄eɔ̀ yá ũ.

17 Lí p̄o ní è, a z̄ɔ̀ mé a gb̄aa, a misona z̄ò luawa, wí è za d̄únia lé léu.

18 A l̄áo kefeũ, a ne'í k̄è z̄ai, a p̄blea m̄ò gb̄épiiwa. S̄èa n̄b̄ɔ̀ ku a gb̄áu, mé b̄aa í m̄ó pépe a ḡnaowa.

19 Kí, níme ní lípi ũ. N iko z̄ɔ̀ mé ní gb̄aa v̄l̄. N z̄ɔ̀ke gb̄à z̄ò luawa, n kpala ɔ̀ta è d̄únia léwa.

20 Kí, n malaikae è à b̄ò luabe à mè: A lípi z̄ɔ̀, i lípi ke kélekele, ama à a m̄ona ní a z̄l̄nao to t̄oleu. A m̄osi gala kpàè ní m̄ogot̄e p̄o s̄eu we, fii i kpawà, í kú ní s̄eanaɔ̀ e w̄è s̄opla.

21 Kí, a b̄ɔ̀len ke. Yá p̄o Musude d̄ile ma dii kía yá musun ke:

* 4:9 Mat 13.32 † 4:15 Daa 41.38

22 Wa n ya wà n bɔ gbɛnazinaɔ guue, nɔ kú rí sɛ̀anɔbɔɔ, nɔ sɛ̀ ble lán zuwa, fii i n gbɛ. Nyɔɔ ku màa wɛ̀ sɔpla e n̄ ge n̄ d̄s kɛ̀ Musude mé iko ví gbɛnazina kpalaɔwa, mé i gbɛ́ kpá kpalau lá a yeiwa.

23 Lá à mè wà limiɔna rí a zína tó, bee mè tó n Lua d̄s ikode ũ, a ea n kpa kpalau.

24 Ayámɛto kí, ma ledamaɛ bee ma. Ké n duunawa, nɔ yáke a zéwa. N n yáwáikea tó, nɔ gbɛ́keke taasidɛne, n namablea i gɔɔ ga yɔɔ.

25 Yápiɔ kí Nebukaneza lè píi.

26 Mɔ kuepla gbea àle bebe a be kpé zɔɔ musu Babeli.

27 ɔ à mè: Babeli zɔɔ pɔ má kàle ma kiblekti ùn keo lò? Má kàle rí ma iko gbáao ma kíake gawí yáie.

28 E yápi àɔ gé boi kía léu, ɔbe bò luabe à mè: Kí Nebukaneza, yá pɔ wa ò n musun ke: Wà n bɔ kpalaue.

29 Wa n ya wà n bɔ gbɛnazinaɔ guue, nɔ kú rí sɛ̀anɔbɔɔ, nɔ sɛ̀ ble lán zuwa. Nyɔɔ ku màa wɛ̀ sɔpla e n̄ ge n̄ d̄s kɛ̀ Musude mé iko ví gbɛnazina kpalaɔwa, mé i gbɛ́ kpá kpalau lá á yeiwa.

30 Wegɔɔ yá pɔ wa ò Nebukaneza musu kè. Wà aà yà wa bɔ gbɛnazinaɔ guu, à sɛ̀ blè lán zuwa, mé fii aà gbè. Aà miká gè gbà lán kúu káwa, aà ɔkɔɔ gbà lán bā ɔkɔɔwa.

31 Ké wè sɔplapi pà, ma Nebukaneza ma wesè ma musu gwà, ɔ ma su ma laaiwa. ɔ ma Musude sáaukpà, ma Gɔɔpiide tɔbɔ, ma beee d̄sè. Asa aà kíake láaa vío mé aà kpala ɔ ku gɔɔpiie.

32 Gbɛ́ pɔ kú dúnia guuɔ pii deè pɔe ũ.† I ke lá á yeiwa rí gbáade pɔ kú musu rí gbɛnazina pɔ kú tɔleɔ. Gbɛ́e lí f̄s kpàè, gbɛ́e lí f̄s òè: Bó ríle ke weio.

33 Gɔɔ pɔ ma su ma laaiwa, ɔ ma ea su ma kíakegawí rí beeeo rí zɔɔkeo. Ma íwaɔ rí ma bùsu gbáade ma gbea, aa ma kpa kpalau, ɔ ma iko dè a káaua.

34 Ma Nebukaneza mále musu Kía sáaukpasa, mále aà kpela, mále aà tɔbɔ, asa aà yákeɔ maa piie, ɔ yáke a zéwa. A f̄s gbɛ́ pɔ í azia se lesí busa.

5

Yá pɔ wa kè gíwa

1 Kí Balazaa a bùsu gbáadeɔ sísi dikpe blewa gbɛ̀n òaa sɔo, ɔ àle w̄emirínɔ.

2 Ké aà pɔ kè ípiwa na, à mè wà mɔ rí vua imibɔɔ rí ánuusu imibɔ pɔ a dezi Nebukaneza sèle Lua kpéu Yelusaleɔ, à imiò, aapi rí a bùsu gbáadeɔ rí a naɔ rí a nɔ pɔ í méseɔdilenéɔ.

3 ɔ wà mò rí imibɔpi, aale imiò.

4 Aale w̄emi, aale t̄aa pɔ wà rí kè rí vuaò rí ánuusu n mɔgot̄eo rí mɔsio rí lío rí gbeo sáaukpa.

5 Wegɔɔ gbɛnazina ɔbɔ filia íi, àle lákè kibe gí pɔ wà bɔbɔkèwàwa. Kía ɔpi è, àle lákè,

6 ɔ aà láasoo tò s̄s kèaagu. Aà oa ɔɔkpà, aà wopek̄k̄io bùsa, ɔ aà gbázina lù.

7 A wii gbáa lè à mè wà mɔ rí àsi'onaɔ rí saanyád̄naɔ rí m̄sokenaɔ. ɔ a ò Babeli ɔnɔnapione à mè: Gbɛ́ pɔ w̄esáe bee kyokè à a bɔɔlekèm̄e, má gomusu t̄ea rí vua yábáao daè, i ḡs ma bùsu gbáadeɔ àaɔde ũ.

8 Ké kía ɔnɔnapio gè n̄pii, ɔ an gbɛ́e i f̄s w̄esápi kyokè à a bɔɔlekè kío.

9 S̄s èa kè kí Balazaagu maamaa, aà oa èa ɔɔkpà, mé aà bùsu gbɛ̀zɔɔ ḡs bíli guu.

10 Ké kía na kía rí bùsu gbɛ̀zɔɔ zɔa mà, à ḡènzí bleblekpeu à mè: Adeɔ n d̄s rí aafiao Zái! Nsu to n láasoo n pɔ yao, rísu n n oa ɔɔkpaò.

11 Gbɛ́e ku n bùsuu la, a Lua pɔ a kua adoa Nisina ví. N dezi Nebukaneza gɔɔ wa è a laai ví rí wez̄eo rí ɔnɔ lán Luawa. N dezi aà díle wez̄enaɔ rí àsi'onaɔ rí saanyád̄naɔ rí m̄sokenaɔ gbɛ̀zɔɔ ũ.

12 Aà ɔnɔ rí aà d̄sao pásí, i yápii maɛ. I nanaɔ bɔɔleke, i yá zí'ũ yáasi polo rí yá'iaɔ. Aà tón Danieli. Kía tɔkpàè b̄ Belasaa. N aà sísi s̄s, i yápi bɔɔlekene.

13 Ké wà mò rí Danielio kíapi kíi, ɔ a òè: M̄me rí z̄izɔ pɔ wí me Danieli, ma dezi bòò Yuda bùsuu ùa?

14 Má mà wà mè rí Lua Nisina ví, rí laai ví rí wez̄eo rí ɔnɔ gbáao.

15 Wà m̄m̄e tia rí ɔnɔnaɔ rí àsi'onaɔ aa w̄esáe bee kyoke, aai a bɔɔlekem̄e, àma aai f̄so.

16 Má mà n̄ f̄s n̄ yá bɔɔleke, ni f̄s n̄ yá'iaɔ polo. Tó n f̄s n̄ w̄esáe bee kyokè rí a bɔɔlekem̄e, má gomusu t̄ea rí vua yábáao dane, ní ḡs ma bùsu gbáadeɔ àaɔde ũ.

17 ɔ Danieli òè: Nȳ n gbaɔ k̄ua, ní asea ke gbɛ́pálee. N beeo má w̄esápi kyokene kí, mí a bɔɔlekene.

18 Kí, Lua Musude mé kíake rí zɔɔkeo rí gawio rí beeeo kpà n dezi Nebukanezawa.

† 4:32 Isa 40.17

19 Lá à aà sè lesí màa, gbépii aà vía ví, aai misiilèè, bui píi ge yá'oa bui píin nò. Gbé pò a ye de, í aà deè. Gbé pò a ye bò, í aà bòè. Gbé pò a ye gba gbáa, í aà gba gbāa. Gbé pò a ye késá, í aà késāc.

20 Ama ké à azíá sè lesí mé aà swá yíaa mé à zazakù, 5 Lua aà bò kpalau, à aà gawi k'è.

21 Wà aà ya bò gbènazínao guu, aà láasoo gò lán nòbòowa. A kú rí sae, à sè blè lán zuwa. Fii aà gbè, 5 a dš sa ké Lua Musude mé iko ví gbènazína kpalao,wa, mé í gbè pò a yei kpa kpalau.

22 Mpi sš Balazaa, aà tšunan n ũ. Baa ké rí yápi dš píi, ni nzía busao.

23 N le'è Dii Musudewa. N tò wà mò rí aà kpé imibò, 5 mpi rí n búsu gbèzòò rí n nao rí n nò pò ni mésedilénéo a vèsmìò, 5 n táa pò wa kè rí vuao rí ánusuo rí mógotèo rí mósio rí lío rí gbèo sáaukpá, pò pò aali gu'eo, aali yámao, mé aa dša vío. N wèni rí n ziao ku Lua z'íe, 5 ni aà kpelao.

24 A yáí a tò ɔpi mò wèsápi kè.

25 Yá pò ɔpi kèn ke: Mene, mene, tekeli, pèesi.*

26 Yápiò bòolen ke: Mene mè Lua n kpalablegò nàò, à a lezè.

27 Tekeli mè wà n gbia legwà kiloowa, wa è ni kiloo seò.

28 Pèesi mè wà n kpala kpaale Medè rí Pèesioe.

29 Balazaa yá'ò, 5 wà gomusu tēa rí vua yábao dà Danieli,† wà kpáwakè wà mè, aà búsu gbáadeo áašden aà ũ.

30 Gwáasin dotupi guu 5 wà Babiloni kí Balazaa dè.

6

Danieli zua nòmusu: tòou

1 Medè bui pò wí oè Daliusi mé zòlè aà gbèu a wè bààš rí plaode guu.

2 A kà Daliusigu à búsu gbáadeo dile gbèon basoolo, 5 à rí díledíle a búsuu píi.

3 A ledamadeo díle gbèon áaš an dšaanao ũ. Danieliá gbèon áašpiò doc. Búsu gbáadeo í rí yáó séle siu ledamadepiòne, ké aasu ásooke kíaeo yáí.

4 Danieli šnò gbáa de ledamadeo kíniò rí búsu gbáadeo la píi, 5 kía zèò à aà dile a búsu gbèzòò ũ.

5 ɔ ledamadeo kíniò rí búsu gbáadeo lé zeweele wà yāe ewā kpala pò a blèpi yá musu, āma a táae vío, aai yāe ewāo, asa a náai ví a yákea guu píie. Ili pákpa yāeio, ili zā yāewao.

6 ɔ aa mè: Wá yāe e Danieliwa bauo, mé i ke aà Lua sísia yá musu báasio.

7 ɔ ledamadeo kíniò rí gbáadeo kš náaa aa gè kía lè aa mè: Kí Daliusi, adeo n dš rí aafiao!

8 Wá búsu dšaanao rí kíaò rí zlgš dšaanao rí gbáadeo rí ledamadeo n rí lwaò píi, wa lèkpáal wá è a maa n yāe bee díle, ní tò wá zíkewá. E gò baakwi léu gbé pò sù wabikè diiewa ge gbènazínan nò, mé i ke níme à wabikémao, wa ade se zu nòmusu: tòou.

9 Kí, yápi díle sa, ní n tš da lāe beeu, ké gbèe su líleo yáí. Iò de Medèo rí Pèesio ikoyā pò wa fš a bádeo ũ.

10 ɔ kí Daliusi yápi díle à a tš dàlau.

11 Ké Danieli mà wà yápi díle, à tà be. Aà kpea pò kú kpé musu fenentio bšaa rí Yelusaleto wèwēa. ɔ à kùle wabikè Luawa à aà sáaukpá, lá í ke lá gu lé dš gēn áaš'aašwa.

12 ɔ gbépiò mò siaazi, aa è àle wabike Luawa, àle kulekèè.

13 ɔ aa gè kía lè yá pò a dílepi musu aa mè: N yádíle n mè e gò baakwi gbé pò wabikè diiewa ge gbènazínan nò, mé i ke n báasio, wa ade se zu nòmusu: tòoue. Kí mè: Yápi sea vío, à gš Medèo rí Pèesio ikoyā pò wa fš wà a bádeo ũe.

14 ɔ aa òè: Yuda búsu z'zo Danieli lí n yádao ge yá pò rí dílepi. Iò wabike Luawa lá gu lé dš gēn áaš'aaše.

15 Ké kía yápi mà, à kèè íi maamaa. A zèò à Danieli suaba, 5 àle aà bša zé weele e íatè gè gèò kpéu.

16 ɔ gbépiò kš náaa aa mò kía lè aa mè: Kí, rí Medèo rí Pèesio ikoyā dš, wà mè yá pò kía díle rí yá pò à giio lílea vío.

17 ɔ kía mè wà mó rí Danielio wà aà zu nòmusu: tòou. Kí ò Danieli: N Lua pò niò kùlè gòpii n bò!

18 Ké wà aà zù tòopiu, wà gbè se tà tòopile, 5 kía seelakèwà rí a táanao rí a búsu gbáadeo táanao, ké gbèe su yāe líle Danieli musuo yáí.

19 ɔ kía tà be, à gí pòblei gwáasina bee, mé i a nšee gbèao. I fš í'òo.

20 Ké gu dš, guwe lé ké, 5 kíapi fèle gè nòmusu: tòopi kíi kpakpa.

* 5:25 Bee mè nao, nao, gbia legwà, kpaale. † 5:29 Daa 41.42

21 Ké à sò tòopii, à lezù Danielizi ní pòsiao à mè: Danieli, Danieli, Lua bée zòblena! N Lua pò níò kùlèè gɔɔ pii fɛ̃ n bɔ̀ nòomusuɔ lézia?

22 Danieli wèwà à mè: Lua n dɔ̀ ní aafiao Záai!

23 Ma Lua a Malaika zì, à mò nòomusuɔ lé kùaa, aai ma ke'iao, asa ma keè yāesaide ũe. Kí, mi táaee kene zio.

24 Kía pɔ̀ kèna maamaa, ɔ̀ à mè wà Danieli bɔ̀ tòopiu. Ké wà aà bò, wi aà gue e à kè'iao, ké a Lua náai ví yáí.

25 ɔ̀ Kía mè wà mɔ̀ ní gbé pɔ̀ yàdò Danieliwaɔ, ɔ̀ wà ní zuzu tòopiu sɔ̀ ní ní nɛ̀o ní ní naɔ. E aao gé zìle lei, nòomusuɔ ní gbá aa ní kùkù, aa ní wáɔ wíwi pii.

26 Kí Daliusi lakè gbé pɔ̀ kú a bùsu guuɔne pii, bui piin nò, à mè: Aɔ kú ní aafiao maamaa!

27 Ma yáe bee díle ma bùsu gbépiiεε. Aaɔ Danieli Lua vía ví, aai misiilèè. Asa Lua bée pɔ̀ kú gɔɔpiin aà ũ. Aà kpalaá kpala láasaie, mé aɔ kible gɔɔpiiε.

28 I gbé suaba, í ní bɔ̀. I dabudabuɔ̀ ní yàbɔnsaεε ke musu ní zìleo. ɔ̀me Danieli bɔ̀ nòomusuɔ lézi.

29 Danieli gbāa'è Daliusi kiblegɔɔ ní Pɛesi bui Kilusi kiblegɔɔo.

7

Danieli wépingu'ea wài mèn sɛ̃iɔ̀ yá musu

1 Babeli kí Balazaa kpalablea wè sɛ̃ia guu ɔ̀ Danieli wépingu'è, à yāe è a láasoo guu gɔɔ pɔ̀ á wúlea a liiwa, ɔ̀ à wépingupi yá kè láu, à a yá mideɔ̀ ò.

2 Danieli mè: Mále gugwa wépingu'ea guu gwāasina, ɔ̀ ma luabe íana è mèn sɛ̃iɔ̀, aale fele ísia zɔ̀a.

3 ɔ̀ wài zɔ̀ mèn sɛ̃iɔ̀ bòle ísiau, an bui dodoa kɛε.*

4 A sɛ̃ia bɔ̀ nòomusuwa, a kúu gāsiao ví. Ké mále gwa, wà aà gāsia wòlowà, ɔ̀ wà aà se zè gbá pla lán gbēnaznawa, ɔ̀ wà gbēnazina sɔ̀ dɛ̀.

5 ɔ̀ ma wài plaade è, à bɔ̀ maiwa, a gēngesεka, gbàtɛwa mèn aaɔ̀ kpaa aà lézi. ɔ̀ wa òè aà fele nò so maamaa.

6 Bee gbɛa ma gugwà, ɔ̀ ma wài pále è, à bɔ̀ gbɛaanawa.† A gāsia ví a kpesεa mèn sɛ̃iɔ̀, mé a mi sɛ̃iɔ̀. Wà aà kpà kpalau.

7 Bee gbɛa ké mále gugwa wépingupi guu gwāasina maa, ma wài sɛ̃iɔ̀de è, í to vía gbé kú e sɔ̀ kè adegú. Aà gbāa sáa vío. Aà swaaá mɔ̀sie mé a zɔ̀, í pɔ̀ sòò à wíwi, í ɔ̀zɔ̀ a kɛ̃ni pɔ̀ gɔ̀wa. A adoa ní wài pɔ̀ dɔ̀aaεε. A kɔ̀ba kwi.‡

8 Ké mále láasooke aà kóbapɛ yáwa, ma kɔ̀ba pále è nénannɔ̀, àle bɔ̀ ní guu, ɔ̀ kɔ̀ba káau mèn aaɔ̀ wòlo, aa gubbè. Má è kɔ̀ba nénapi wé ví lán gbēnaznawa. A lé ví lɔ̀, lɔ̀ wala ya'ò.§

9 Ké mále gwa maa, má è wà kiblekilaɔ̀ kále,* ɔ̀ Mae Zie mò zòle. Aà pɔ̀kasaa de púntaitai, mé aà miká de lán sá zu'oa káwa.† Aà kiblekila le té bɔ̀ mé a wuluuɔ̀ lé pipi lán tévuawa.

10 Té swa bɔ̀ aà zìe, àle báale aà ae. Gbēn ɔ̀aasɔ̀ɔ̀o leε ɔ̀aa sɔ̀oɔ̀ lé aà íwa ble, mé gbé pɔ̀ sí aà aeɔ̀ ká miliɔ̀ baso.‡ Yákpalekenaa zòle, ɔ̀ wà lác wèwē.§

11 Ma gí lé gwa walayá pɔ̀ kóbapɛ lé o yáí, ɔ̀ ma gí lé gwa e wà gè wáipi dè, wà aà ge tɔ̀lɔ̀zɔ̀ wá se zù téu.

12 Wà wài páleɔ̀ bɔ̀ kpalau, ama wi ní wēni bɔ̀o e gɔ̀ewaa.

13 Ké mále gugwa gwá wépingupi guu maa, ma pɔ̀ è lán gbēnaznawa, àle mɔ̀ luabepuanau.* Ké à ká, ɔ̀ wà aà kpán'aekè wà gèò Mae Zipi kíí.

14 A aà kpà kpalau, à iko kpáwá ní gawio, ɔ̀ gbépii kùlèè, bùsu pii gbé ge bui piin nò. Aà iko aɔ̀ ku gɔ̀piie, a láaa vío, mé aà kpala a mide baou.†

Wépingupi bɔ̀le

15 Ma Danieli ma pɔ̀ yá. Yá pɔ̀ mále e ma láasoo guu tò sɔ̀ kèmagu.

16 Ma sɔ̀ gbé pɔ̀ ze weɔ̀ doi, ma yápiɔ̀ slana gbɛawá pii. ɔ̀ à yá'òmεε à yápiɔ̀ bɔ̀lekèmeε.

17 Wài zɔ̀ mèn sɛ̃iɔ̀piɔ̀á kpala mèn sɛ̃iɔ̀ pɔ̀ aa bɔ̀ dúnia guuεε.

18 Ama Musude gbéɔ̀ mé aa kpala si aa ble, aaiɔ̀ ví gɔ̀pii, aɔ̀ láaa vío.‡

19 Bee gbɛa má ye slana dɔ̀ wài sɛ̃iɔ̀de yá musu. A adoa ní wài kɛ̃niε, í to vía gbé kú deŋla. Aà swaaá mɔ̀sie, aà ɔ̀kɔ̀á mɔ̀gotɛ, í pɔ̀ sò à wíwi, mé í ɔ̀zɔ̀ a kɛ̃ni pɔ̀ gɔ̀wa.

* 7:3 Zia 13.1, 17.8 † 7:6 Zia 13.2 ‡ 7:7 Zia 12.3, 13.1 § 7:8 Zia 13.5-6 * 7:9 Zia 20.4 † 7:9 Zia 1.14 ‡ 7:10 Zia 5.11 § 7:10 Zia 20.12 * 7:13 Mat 24.30, 26.64, Zia 1.7, 13, 14.14 † 7:14 Flp 2.9-11, Zia 11.15 ‡ 7:18 Zia 22.5

20 Má ye kóba mèn kwi pò kú aà miwao yáasi d5 l5 n kóba pò b5 5 kóba mèn aa5o wolo aa gubb5o. Kóbapi wé ví n léo, i wala yá'o mé aà zea gbáa de a kñiñla.

21 Ké mále gwa, kóbapi lé zika n Lua gbé5, ále n fu. §

22 ɔ Mae Zipi mò yánakpá Musude gbépiowa, asa kpala g5a Lua gbé5 pò ũ gɔɔ mé ká.*

23 Wa òmɛɛ wà mè: Wáì mèn sñi5depiá kpala sñi5de pò a bɔ dúnia guuɛ. A adoa n kpala kñiñɛ, a da dúniaa pii, i 5z5wá, i wíwí.

24 Kóba mèn kwipisá kpalapi kía gbéon kwi† pò aa kibleɔɛ. Kía pò dodoa n a káauɔ a fele n gbea, i kía gbéon aa5pio bɔ kpala.

25 A Musude tɔbɛɛsi,‡ a gbáamɔ aà gbéonɛ, a wɛɛle à gɔɔɔ n yá pò Lua díleɔ lile. Wà Lua gbé5 nàè aà ɔzɔ wè aa5 n kñiñ. §

26 Ama yákpalekenao z5le aa aà bɔ kpala, aai kpalapi midɛ mímíɔ e gɔɔpii.

27 Wa dúnia kpalaɔ pii kíake n íkoo n zɔɔkeo kpa Musude gbéowa.* Aà kpalapiá kpala láasaie,† mé kpablɛnaɔ kúleè aa misiilèè n̄pii.

28 Yápi lén we. Ma Danieli, ma láasooɔ tò s5 kɛmagu maamaaɛ, ma oa 5òkpá, 5 má yápi kúa ma n̄sɛu.

8

Sasakao sólekɛa n Blesanao

1 Balazaa kpalablea wè aa5de guu ma Danieli ma wépfungu'è a pò má è káau báasi.

2 Mále gugwa ma wépfungu'eapi guu, 5 má è má kú kibɛ Susa wéleu Elaū búsuu. Má kú swa pò wí mɛ Ulai saɛ.

3 Ma wɛsè ma gugwá, 5 ma sásakao è zea swapi le. A kóba pla. Aa gbàa, áma ado gbàa de adoa, a pò pò gbáapi bɔ gbezáɛ.

4 Ma sásakaopi gwá, ále s5 dada be'ae oi n gubántoo oio n gɛomidɔkɔi oio, ále kóbamale. N̄bɔɛ a f5 zɛ à aà dāo, mé gbèe a f5 n bɔ aà ɔzɔ. Iɔ azɔa pɔɛá kɛɛ, 5 à azɔa dī.

5 Mále láasookɛ yápiwa, 5 ma blesana è, à bɔ be'ae oi à mà dúniaa pii, aà gbá i ká tɔɔlewao. Kóba zɔɔ dɔ aà wé taau.

6 A gè sásakao pò zea swalepi kíi, 5 à kúu'ò à sùwà n pòkúma pásɔ.

7 Má è, ké à sùwà n pòfɛo màa, à aà gbègbè à aà kóba mèn plapiɔ é'ɛ, 5 sásakaopi i f5 kaakaanakèo. Blesana aà se nè à 5z5wá, gbèe i f5 aà bɔ aà ɔzɔ.

8 ɔ blesana azɔa dī, áma ké à pèle maamaa, aà kóba zɔɔpi è, 5 kóba páleɔ bɔ kpala mèn sñi5 a gɛɛ ũ, an lé dɔdɔ dúnia gola sñi5owa.

9 Kóbapio do gɔnake nénannɔ, 5 à zɔɔkú maamaa. A gè gɛomidɔkɔi oi n gukpɛ oio n búsu kefɛna oio.

10 A zɔɔkú è a gè pè luabe zíg5owa, 5 à n saanaɔ kwè zíle* à 5z5má.

11 A azɔa dī à saakpá n zíg5pio Kíao. A sa pò wɔw owá lá gu lé dɔ midɛ, à aà kúkíi kè bezia ũ.

12 Wà zíg5pio nàè a ɔzɔ n sa pò wɔw o lá gu lé dɔo taaɛ pò wa kè yáí, 5 à síana pále zíle. Yá pò a kè pii à saasè.

13 ɔ má mà malaika lé yá'o, 5 malaika pále aà là à mè: Wépfungu'ea yápi aɔ gé e bɔɛ ni? Sa pò wɔw o lá gu lé dɔ yápi n taaɛ pò a yá a dimáo n Lua kpé kpaamáo n 5z5a zíg5piowao.

14 ɔ a òmɛɛ: Aɔ gé e gɔɔ 5aa kuɛdo n básooɛ (2.300) sa'oa kɔɔ n oosio gbea, Lua kpé i gbaso bɔ maa.

Wépfungu'eapi bɔɔlekɛa

15 Gɔɔ pò ma Danieli mále wépfungupi e màa, mále zɛwɛɛle mà a yáasi d5, 5 ma pɔɛ è zea ma aɛ, à bɔ lán g5ɛwa.

16 ɔ ma gbènazina bɔ mà bɔa Ulaii. A lezù à mè: Gablieli,† wépfungu pò gbépi è bɔɔlekɛɛ.

17 A s̄mazi ma zekíi. Ké ále m5, iwáa ká ma pɔa, 5 ma wule ma gbɛɛu. A òmɛɛ: Gbènazin né, ny5 d5 ké wépfungu pò n è de dúnialaagɔ yá ũɛ.

18 Gɔɔ pò ále yá'omɛɛ, i ma kú gbáa, má wúlea ma gbɛɛu. ɔ à onà à ma fele à ma zɛ.

19 A mè: Mále yá pò a mɔ luapòkúmaɔbɔbɔma gɔɔgbɛzázɔ onɛɛ, asa dúnialaagɔ yáɛ.

20 Sasakao kóba mèn plaade pò n èpi de Medɛɔ n Pɛɛsi kíao ũɛ.

21 Blesana s5 Gɛɛsi kpalaɛ, kóba zɔɔ pò dɔ aà wé taau mé a kía s̄éia ũ.

22 Kóba mèn sñi5 pò b̄le kóba pò è gɛɛ ũpiá kpala mèn sñi5 pò aa b̄le aà bui guuɔɛ, áma an gbáa a kaaáwao.

23 An kpalablea gɔɔgbɛzázɔ, tó an taaekɛa lé ká, kía oapáside kñiñi a fele.

§ 7:21 Zia 13.7 * 7:22 Zia 20.4 † 7:24 Zia 17.12 ‡ 7:25 Zia 13.5-6 § 7:25 Zia 12.14, 13.7 * 7:27 Zia 20.4 † 7:27 Zia 22.5 * 8:10 Zia 12.4 † 8:16 Luk 1.19, 26

24 Aà gbáa a káfi, i ke ní aàzía gbāao no. Aà pokaalea a dimá. Yá pò a ke pii a boleie, a gòsa gbāao ní Lua gbéò dēonzò.

25 Aà kòni guu aà mofili a boleie, iò dile a ka. Tó gbéò yáe daao, ò a ní dēonzò dasidasi, i fele ní kíao Kíao. Wa aà kaale, áma gbēnazína ò no.

26 Sa koo ní sa oosio ogoo wépfungu pò ní eá síanae. Yápi ká láu, asa a kegoò zàe.

27 Ma Danieli ma yéèe láa, ò ma gyákè goòpla. Ké ma fele, ma ea zikè kíe. Wépfungu pò má èpi yá dia, mi a boòle dso.

9

Danieli wabikea Luawa

1 Aasuelu né Daliusi, Mede bui, kpalablea Babiloni búsuu wè séia guu,

2 ma Danieli ma yá pò Dii ò anabi Zelemiè* è taalau à mè, Yelusaleü a gò bezia ü wè bààskwiè.

3 O ma aedò Dii Lua kúkiwa ma kulekèè, ma wabikèwà ní leyeo, má zòlea tufua ní zwànkasaò daa.

4 Ma wabikè Dii ma Luawa, ma a gbéò duunaò òè. Ma mè: N yá na Dii Lua. N zòò, ni to vía ní kú. Niò n bàa kua ní gbé pò yenzi aal misiile yá pò ní díleneo kúa gbéke guu.

5 Wa duunakè wa yávàikè. Wa tàaekène, wa zàne yáwa. Wa bo yá pò ní díleò ní n ikoyá kpe.

6 N zòblena anabiò yá'ò wá kíaone ní wá kpalablenuò ní wá deziò ní wá búsu gbéò pii ní n tso, ò wi n yámao.

7 Dii, ní maa. Wápiò sò wa gò ní wíò gbá, wá Yelusaleüdeò ní Yudaò pii ní Isaili pò kú káio ní Isaili pò kú zà búsu pò n ní fáaau an boa n kpe yáio pii.

8 Dii, wí wá kú duuna pò wá kène yáí, wápiò ní wá kíao ní wá kpalablenuò ní wá deziò.

9 Dii wá Lua, baa ké wa zàne yáwa, ní sósobi ví ní sùuuo.

10 Dii wá Lua, wí misiileneo, wí té ikoyá pò ní dà n zòblena anabiòne aa òwéecio.

11 Isailiò pii pà n ikoyáa, aa gí n yámai. O n láaikèwá ké wa duunakène yáí, lá ní ò n zòblena Moizi ikoyá láuwa.

12 N yá pò n mè a wá le kèwèe ní wá dsaanaò. N yáyíawá, wí yá pò Yelusaleü lè taa e dúnia guu yáao.

13 Wá Lua, yápi wá lé lá a yá kú Moizi ikoyá láuwa,† kási wí n kíi wélelo, wí mikè wá duunaòwa wa laaidò n síanawao.

14 Dii wá Lua, n wetè wá yáí, ò n yápi yíawá, asa n yá bo na n yákea guu píie, ò wi n yámao.

15 Dii wá Lua, n wá gbé pò de n gbé üò bòle Egipi ní n gása gbāao, n tobo lá a ku e ní a gbāowa. Wa duunakè, wa tàaekène.

16 Dii, lá n yákeaò maa pii, ò n pòkúma ní n pòfèo wee n wéle Yelusaleü ní n gbèsisílowa sa, asa Yelusaleü ní wá gbé pò de ní gbé üò gò láanipo ü gbé pò liaawázíone píie wá duuna ní wá deziò yávàikèao yáí.

17 Wá Lua, mapi n zòblena wabi pò mále kema si sa ní ma wèna wiio. N kúki pò gbòò gwa n tó yáí.

18 Ma Lua, swákpa ò ma yáma. Wése ò wéle pò n tó kuwà bezia gwa. I ke wá maakea yáí wále wabikeimao, n sósobi zòò yáie.

19 Dii, ma yáma! Dii, sue! Dii, swáse ma yáí, ní ke kpakpa! Ma Lua, rísu gègèo n tó yáí, asa n tó do wélepi ní n gbéòwae.

Wè soplá leé bààskwi yá

20 Goo pò mále yá'ò maa, mále wabike, mále ma duuna o ní ma gbé Isailiò pòò, mále sùuugbea Dii ma Luawa aà gbèsisí yá musu,

21 ké mále wabike maa, Gablieli,‡ gbé pò má è wépfungu'ea guu yáapi vùà mò ma kíi sa oosi ogoo.

22 A yá'òmèe à mè: Danieli, ma bo moma ké mà ní wé kène, n dso a káfi.

23 Ké n na wabikeawa, Lua sínno, ò ma mo oine, asa aà gbé yenziden n ü. Laaidò yáe beewa, láasooke wépfungu pò níle ewa.

24 Lua wè soplá leé bààskwi díle n gbéòne ní n wélepio, ké à tàaeò mide à duuna víle, à yávaiò kéwá, i bo ní maake láasaio, wépfungu'ea ní anabikekeao lé i ká, wí luakukú sakè.

* 9:2 Zel 25.11, 29.10 † 9:13 Iko 11.28, 28.15-68 ‡ 9:21 Luk 1.19, 26

²⁵ Laasooke yápiwa, níḡ dḡ ké sea gḡḡ pḡ wa díle Yelusaleṽ ea sua a pá ziuwa e à gè pè kía pḡ Lua kpá mḡḡḡwa aḡ de wè soplapla lee sopla ní wè soplapla lee baaḡ ní plaoo úe. Wa ea kále, wí a gáaḡ kéke ní zeaḡ, áma taasi aḡ ku gḡḡpi.

²⁶ Wè sopla lee baaḡ ní plaopi gbēa wa kíapi bḡlia, gbēe a zeaḡḡḡ. Kía pḡ lé mḡ zīgḡḡ wélepi kaale ní Lua kpéoo. A lé a ká lán í daa pḡḡlawa. E a lé àḡ gé kái zikaa ní gudēo aḡ ku lá Lua dílewa.

²⁷ Kíapi a ledouke ní gbéḡ dasi e wè sopla. Wè soplapi guoguo a sa'oa ní gbadaao mide, í tē gudēnaḡ pḡle we e kaale pḡ Lua díle gudēnapie ge aà leò.

10

Gawide bḡ mḡa Danieliwa

¹ Peesiḡ kí Kilusi kpalablea wè áaḡde guu wà yá bíiwà Danieli pḡ wí mèḡ lḡ Belasaae. Yápiá slanae mē íadama zḡḡ yáe. A yápi má wépfungu'ea guue, ḡ wà a bḡḡlekèè.

² Gḡḡ bee ma Danieli, mále pḡsia ke e áḡḡa áaḡ.

³ Mí blenana bleo, nḡḡ ge vḡe í gḡe ma léuo. Mí nísidḡḡḡ e áḡḡa áaḡpi gè làaḡ.

⁴ Mḡ séia gḡḡ baasḡḡ mēndosaide zḡ má zea swa zḡḡ pḡ wí me Tigilisi sae.

⁵ Ma wesè ma gugwà, ḡ ma gbēe è pḡ pua daa mé vua maa asana dḡa aà pi.

⁶ Aà me bḡ lán gbè beēedewa, aà oa de lán loupilēawa. Aà wé de lán tévuawa, aà ḡḡ ní aà gbáḡ lé teke lán mḡḡotē yḡḡawa. Aà lḡḡ de lán dasi kḡfiwa.*

⁷ Ma Danieli máme ma wépfungupi è mado. Gbè pḡ kumanḡḡ í eo. Sḡ kēḡḡḡ, ḡ aa bàalè gè úle.

⁸ Máme ma gḡ mado, mále wépfungu zḡḡpi e. Ma gbāa làa, ma oa ḡḡkpá, ma gḡ yḡeesai.

⁹ Ma aà lḡḡ má, ḡ gḡḡ pḡ mále ma, í ma kú gbāa, má wúlea ma gbēeu.

¹⁰ Ḳ wà ḡḡḡa wà ma se ma kule ma koso ní ma ḡḡwa, mále lualua.

¹¹ Ḳ wa òmē: Lua gbé yenzide Danieli, laaídḡ yá pḡ mále onewa. Fēle ze, asa wà ma zḡmae. Ké a òmē maà, ma fēle ze, mále deede.

¹² Ḳ à èa òmē: Danieli, nísu to vía n kṽo, asa za gḡḡ séia pḡ n n nḡse kpá yāwaaipaawa mé n nzía búsa Luae, a sinnḡ. N yápi yáí ma mḡi.

¹³ Peesi kpala malaika kía ze zḡmēe gḡḡ bao ní mēndoo, ḡ malaika kíaḡ do Miseli† mò dḡmale, ḡ ma gbāa denla kè Peesi kíaḡḡe.

¹⁴ Ma mḡ yá pḡ a n gbéḡ le gḡḡgbēzāzī bḡḡlekeinee, asa wépfungu pḡ níyḡ e lḡ de zia yá úe.

¹⁵ Gḡḡ pḡ ále yápi omē, ma a mipèle, má níle kpé.

¹⁶ Gbè pḡ bḡ gbēnazínawapi ḡká ma léwa, ḡ ma leḡḡ ma yá'ò. Má ò gbé pḡ zea ma aae: Dii, wāwā tḡa pḡ pḡ mále e yáí, ma gḡ yḡeesai.

¹⁷ Dii, kpelewa mapi n zḡblena má fḡ yá'onnḡi? Má gbāa ví lḡ, mále wekí e lḡ.

¹⁸ Gbè pḡ bḡ gbēnazínawapi èa ḡkáa à ma gba gbāa

¹⁹ à mè: Lua gbé yenzide, nísu to vía n kṽo. Nyḡḡ kú ní aafiaoe! N n me kpále! Sḡdile! Ké a yá'òmē, ma gbāakù, ḡ ma mè: Dii, yá'omē sa, asa n ma gba gbāa.

²⁰ Ḳ à mè: N yá pḡ tò ma mḡ n kḡi dḡa? Má ea gé zika ní Peesiḡ malaika kíapio tia. Tó ma ta, Gelesio malaika kía a mḡ.

²¹ Ama má yá pḡ kú slana taalau one gḡa. Gbēe zeamanḡ kíapio yá musuo, sema á Isailiḡ malaika kía Miseli báasio.

11

¹ Mēde bui Daliusi kpalablea wè séia guu, ma ze giaḡḡ, ma kaēdaāazi.

Geḡmidḡkíi kía ní gūgbántoo kíao

² Stana mále one. Kía páleḡ fēle gbēḡḡn áaḡ Peesi. An síiḡde té ní kpe, aḡ áizee ví maamaa deḡla. A gbāakù a áizeepi yáí, í to gbépii fēle ní Gelesi búsuoo.

³ Kía gbāade a fēle kpala zḡḡ ble, íḡ ké lá a yeiwa.

⁴ Aà fēlea gbēa aà kpala a gbḡḡ à ke lee síiḡ, dṽnia gola síiḡ ní a pḡo. I ke aà buiḡ mē aa kpalapio bleo, gbépáleḡ mé aa ble mé aà kpalapio gbāa a ka a káauwao.

⁵ Geḡmidḡkíi kía a gbāakù, aà zīgḡḡ gbēzḡḡe í gbāakù deaála, í kible, aà kpala aḡ zḡḡ.

⁶ Gḡḡpla gbēa aa ledouke. Geḡmidḡkíi kía a a nenḡena kpásá gūgbántoo kíawa yáyea ní kḡḡ seela ú, áma nḡepi aḡ iko ví weo, kíapi ní aà népio aa gḡgḡo. Wa nḡepi ní gbé pḡ mḡaḡḡḡ ní aà néo ní aà dḡnledeoo kpámá gḡḡ bee.

§ 9:27 Dan 11.31, 12.11, Mat 24.15 * 10:6 Zia 1.13-15, 19.12 † 10:13 Yud 9, Zia 12.7

7 Nɔɛpi daɛe mé a kible aà mae gbɛu. A léle gugbāntoo kía zīgɔwa, a gē aà zegikii, a zikarínɔ, i gbāamɔné.

8 A ní táaó ní ní dii pɔ aa ní kásaɔ séle taò Egipi ní ní pɔ beede pɔ wa kè ní vuao ní ánuuo. A gubāntoo kía tó we gia gɔɔpla.

9 Gubāntoo kíapi i mɔ lélel gɛmidɔkii kíapi búsuwa sɔ, i ea ta a búsuu.

10 Aà néɔ zì sɔuke, aa zīgɔ káaa dasidasi. Aa dazɛu aa dagua lán swa paawa, aai zika e aa gɛ pɛð aà zegikliwa.

11 Gɛmidɔkii kía pɔ a pa, i gé zikai ní gugbāntoo kiao ní zīgɔ pɔ á káaa dasidasi, i ziblemá.

12 Tó à zīgɔpiɔ sèle tárínɔ, a azía se lesí, i ní dede de gbɛɔn òaasɔɔo leɛ kwia (10.000), áma aɔ fuaríla gɔɔpiio.

13 Gubāntoo kía a ea zīgɔ káaa dasidasi de a káaua. Tó a gɔɔ kà, a mɔ ní a zīgɔ bílapii, baade ní a gɔkeɔɔ.

14 Gɔɔbeezí gbé daside a fele ní gɛmidɔkii kiao. N bui gɔ pāsɔ felewá wéɔpungu pɔ ní è yá papaa yáí, kási aa saaseo.

15 Gubāntoo kía a mɔ koezɔ wéle bíidezi, i sí. Gɛmidɔkii zīgɔ gbāa a fɔ kpánéɔ, baa an zīgɔ badeɔ. An gbāa a kao.

16 Kía pɔ m̀̀lélewá a ke lá a yeiwaɛ, gbēe a fɔ kpaɛo. A ze búsu keɛɛnau, aɔ a dúuzɔa zé vɛ.

17 A zeð à mɔ ní a búsu ikoo pii, áma a ledouke ní gɛmidɔkii kiaoɛ, i a nenɔɛ kpásáwá aà kpala òɔkpaa yáí. Yápi a zekɛo, aɔ áie vɛ̀̀e.

18 I gbasa aedɔ ísia saɛ búsuɔwa, i si dasi, ɔ zīgɔ dɔaana a aà káamai midɛ, a to aà káamai wí aà musu,

19 i ea aedɔ a be búsu zegikiɔwa sa, kási a gēmbɔle à léleɛ, wa aà e loo.

20 Aà gēe i gbāamɔnede gbaemá a kíakegawi káfíla yáí, áma gɔɔpla gbɛa a gae, i ke pɔkúma gɛ zɪ yáí no.

21 Aà gēe aɔ de gbé gia pɔ wi aà kpa kpalaɔ u. Gɔɔ pɔ gbéɔ yáe yádaaɔ, a mɔ lenakasané, i kpala símá.

22 A zīgɔ wíwi a ae kélekɛle, a ní kaale ní kía pɔ à ledoukèaànɔ.

23 Ledoukèaànɔ gbɛa a bɔ aà kpe, aà gbāa i káfí, baa tó aà gbéɔ dasio.

24 A si búsu táaede gbé pɔ yáe yádaaɔzɪ, i yá pɔ a maeɔ ge a dezɪ i e kèo ke. A ní pɔɔ séle, a ní pɔtuɔ naaa, i ní àizeɛpiɔ bíile a íwaɔne. A váikpaafí ní zegikiɔ, áma a gɔɔplakeo.

25 A sɔdile, i tékpa azíau, i si gɛmidɔkii kíazi ní zīgɔ dasidasi. Gɛmidɔkii kíapi a zíkàaànɔ ní a zīgɔ dasi pɔ an gbāa kè zàɔ, áma a fɔo, asa wa lekpaafíazie.

26 Gbé pɔ aafí pɔbleaànɔ zibɔnkpekeɛ. Wa aà zīgɔ yá, wi ní daside dede.

27 Kía gbɛɔn plapiɔ zɔle táabúnu doui ní nòseváio, aai eɛtokɔe. A zekɛo, asa yá a midɛ a gɔɔwae.

28 Gubāntoo kía a da a búsu zéu ní àizeɛ zɔɔo, áma a váikpaafí ní gbé pɔ Lua bàa kúrínɔɔe. A yáyiamá, i gbasa ta a búsuu.

29 Tó a gɔɔ kà, a ea si gɛmidɔkii búsuzi, áma gbɛzà yápi aɔ de lá a káauwao.

30 Be'aeɛde giè ní gó'ílenaɔ, i vlánau, i ea gé kpèneɔbɔ gbé pɔ Lua bàa kúrínɔɔwa. A ze ní gbé pɔ aa Lua bàakuarínɔ yá gbòoɔ,

31 aà zīgɔ i Lua kpé gbáɛ, aai sa pɔ wíɔ o lá gu lé dɔ midɛ, aai tē gudena* péleu.

32 A gbé pɔ aa Luabaakuarínɔ yá gbòoɔ òɔkpa ní mɔafilio, áma gbé pɔ aa ní Lua dɔɔ ze gbāa, aai giè.

33 An gbé pɔ ɔnɔ vɛ yáda gbé dasideɔne, áma gɔɔplanaea wa ní gbéɔ kwé ní fɛndao, wa ní gbéɔ kpasa, wa ní gbéɔ ka kpéu, wi ní pɔɔ símá.

34 Tó aa kpáguua màa, wa dɔrɛle yɔɔ, mɔafilide i namá dasi.

35 ɔnɔnapi keeɔ kpagua, ké Lua e ní baasa à ní gbásí wolomá, an nòse i pu e gɔɔ lé ká, asa gɔɔpi a ka lá Lua dílewae.

Kía pɔ a azía sè lesí

36 Kíae mé a ke lá a yeiwa, i azía se lesí, i zɔke dɔ azíae de diiɔla pii,† i dɔɛnnɔyá'ò diiɔ Dii musu.‡ Aà yá aɔ gɛe e luapɔkúmbabɔɔmagɔɔ ge láaò, asa Lua a yá pɔ a zeð kee.

37 Kíapi a a dezɪ táaɔ yádao ge táa pɔ nɔɔ ɔ yei. A diie yádao, a zɔke dɔ azíae deɛɛla piiɛ.

38 A zegikiɔ táa kpela a dii ú ní gbɛu. A dii pɔ a dezɪ dɔopi kpela ní vuao ní ánuuo ní gbè beɛɛdeo ní pɔɔdeɔ.

39 A yáyia zegikiɔ gbèɛɔwa ní a diipi dɔnleɔ. A gbé pɔ aa a dɔɔ kpela maamaa, i to aa kible gbé dasideɔwa, i búsu kpaalené ní asea ú.

* 11:31 Dan 9.27, Mat 24.15 † 11:36 2Tes 2.3-4 ‡ 11:36 Zia 13.5-6

40 Tó a gɔɔ lé ká, gɛɔmidɔkɔi kía a mɔwà ní zío, ɔ gugbántoo kía a fɛlɛwà lán zàa'lanawa ní s̄s̄gɔɔ ní s̄s̄deɔ ní gó'ilenɔɔ dasidasi. A si bùsuɔzi dasi, i dagua.

41 A si bùsu kefenazi b. Zi a bùsuɔ ble dasi, àma Èdɔũ n Mɔabu ní Amɔniɔ dɔaanaɔ bɔɛ.

42 Aà iko a bùsu daside le, Egipi a bɔɔ.

43 A gbàable Egipi àizɛɛ pɔ uleɔwa, vua ní ánuusú ní pɔ bɛɛɛdeɔ p̄ii. Libiɔ ní Etiopiɔ misiilɛ.

44 Bao pɔ a bɔ gukpe oi ní gugbántoo oio a to gili ḡɛaàgu, i dazɛu ní pɔfɛ z̄ɔɔɔ dasi kaalea ní ní bàdeao yáí.

45 A a kiakɛ zwàakpe dɔ ísia ní Lua kpé gbèsisi kefenao zānguoɛ. We ɔ a midɛu, gbɛɛ a dɔaàlɛɔ.

12

Gɔɔgbɛzazí

1 Gɔɔbeezi Miseli,* gbàade z̄ɔɔ pɔ í ze ní n gbéɔ a fɛlɛ. Gɔɔ bee taasi aɔ z̄ɔɔ. Za buio daalɛgɔɔ e gɔɔ bee, a taa i ke yáao.† Gɔɔ bee n gbé pɔ an tó kú Lua taala‡ guuɔ bɔ.

2 Gbé bíla pɔ lé i'ò t̄ɛɛnaɔ vu. An gbéɛɔ aɔ de àizána pɔ ũ, an gbéɛɔ s̄s̄ láani ní wí láasaio pɔ ũ.§

3 Gbé pɔ ɔnɔ v̄iɔ aɔ tɛkɛ lán musupɔɔwa. Gbé pɔ aai to dasi bɔ maapiɔ aɔ ike lán saanaɔwa.*

4 Mpi s̄s̄ Danieli, yápiɔ ká láu, ní nana† e gɔɔpi lé ká. Gbé dasiɔ gé le wà gé la d̄ɔa káffi.

5 Ma Danieli ma gugwà, ɔ ma gbɛɔn plaɔ è, ado zɛa swa baala, ado baale.

6 An gbédo ò gbé pɔ bàabaa daa a ze swa'iaɛ à mè: Yábɔnsaɛpiɔ midɛ bɔɛ ní?

7 Gbé pɔ bàabaa daa a ze swa'iapi a ɔplaa ní a ɔzɛɛɔ s̄ɛ musu, ɔ má mà a ò ní Gɔɔpiide tóɔ‡ à mè: Wè àaɔ ní k̄niɔɛ.§ Tó wà Lua gbéɔ gā liné ní kpe wa làa, ɔ yápiɔ midɛ p̄ii.

8 Má mà, àma mi a bɔɔlɛ d̄ɔɔ, ɔ ma aà là: Dii, yápi a midɛ kpelewa ní?

9 A wèa à mè: Danieli, gé! Yápiɔ mi aɔ uleɛɛ, w̄iɔ pɔ kúlewà e gɔɔ léwa.

10 Zibeezi gbéɔ gbási a wolo dasi, an n̄ɔsɛ a puakú lá wà ní baasawa, àma gbɛv̄aiɔ wɛtá aɔ v̄ai.* Gbɛv̄aiɛ a yápi mao, gbé pɔ ɔnɔ v̄iɔ mé aa ma.

11 Tó wà sa pɔ wí o lá gu lé dɔ midɛ, wà t̄ɛ gudɛna† p̄ɛlɛ, gɔɔ àaa soolo n basiiɔkwio (1.290) aɔ ku.

12 Báaade gbé pɔ a gɔɔ àaa soolo ní basopla s̄ɔɔsaio (1.335) d̄á à ká.

13 Mpi s̄s̄ gé e n gɔɔ léwa. Nyɔ ánuato, ní fɛlɛ ká n baaa gɔɔ léwa.

* 12:1 Zia 12.7 † 12:1 Mat 24.21 ‡ 12:1 Baa 32.32, Sou 69.28, Luk 11.20, Zia 21.27 § 12:2 Isa 26.19, Mat 25.46, Zaa 5.28-29 * 12:3 Mat 13.43, 1Kln 15.40-44 † 12:4 Zia 22.10 ‡ 12:7 Zia 10.6 § 12:7 Zia 12.14 * 12:10 Zia 22.11 † 12:11 Dan 9.27, Mat 24.15

OZEE

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Amɔsi gaa gbεa wε̄ kwi taawa Ozee g̃ɔ́ Lua lε̄dε̄kε̄na ũ Isaili b̃usu e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wε̄ 750. A g̃ɔ́ wε̄ baakwi e gɔɔ pɔ́ Asilio Samali sí, ɔ Isaili kpala midε̄ wε̄ 721 guu.

Gɔɔ bee (2Kia 14.23-17.23 gwa), Isaili b̃usu òkpaa. Kí Yeloboaū plaade kpalablea gbεa Asilio gbáa lé dε̄dε̄. Kɔ́bɔ́bɔ́a kpalau mé lé Samali de, gbé pɔ́ aa zè ní yákpaañlɔɔ ɔ wàle kpá kpalau. Yázesai pɔ́ Amɔsi a yá'ò lé káfl. Luanaaikε̄naɔ s̃s̃, yá'ia ní lé maamaa, asa Kanaa b̃usu táagbagbaa lé g̃ε̄k̃i e ní gbáaoe.

Yá'ia pi taa Ozee lè nɔ́sea guu. Yá'ia pɔ́ aà lè báasε̄ d̃ɔɔ guupi b̃ɔ́ yá pɔ́ Lua wàwá a gbéɔ náaisai yá musu guuε̄. Lua ye aa wedɔ gbágbáai, i gbasa àɔ yeñzi (14.2-10). Ozee mè gbékekeak̃ε̄ ɔ Lua yei (6.6) lá Yesu ò a baona waasokea guuwa (Mat 9.13, 12.7).

Anabi Ozee lá yá zékalε̄an ke:

Lεε 1-3 Ozee kua ní a nao yá

Lεε 4.1-9.9 Isaili kua yá ní lá an yá pi de Luaε̄o

Lεε 9.10-14.1 Lua gbéɔ náaisaike z̃inabok̃i

Lεε 14.2-10 Lua yea Isailiɔzi mé a z̃ible an náaisaikewa

Ozee nɔ́ n̄ a néɔ

¹ Yudaɔ k̃iaɔ Uzia * ní Yotaño[†] ní Aazao[‡] ní Ezekiao[§] ní Yehoasi né Yeloboaū* Isaili k̃iaɔ kpalablegɔɔ, Dii yá'ò Beeli né Ozeeweε̄.

² Ké Dii ná yá'oa Ozeeewa, a òè: Kε̄ n̄ nɔ́e d̃s̃e'lide se nɔ́ ũ, ní g̃inaɔɔnɔ́e si lɔ, asa b̃usuε̄beedeɔ ma to we, aale gbás̃lke maamaaε̄.

³ ɔ à g̃ε̄ Dibliū né Gomeε̄ s̃ε̄ nɔ́ ũ. ɔ à nɔ́siañɔ, à ne'í g̃s̃e ũ.

⁴ Dii ò Ozee: Tɔ́kpaè Yezeleε̄, asa má tó gbé pɔ́ wà ní dε̄de Yezeleε̄[†] yá wí Yehu bedε̄ɔ musue tia, mí Isaili kpala midε̄.

⁵ Gɔɔ bee má Isaili sá é'ε̄ Yezeleε̄ guzulε̄u.

⁶ Gomeε̄ n̄s̃l lɔ, à ne'í nɔ́e ũ, ɔ Dii ò Ozee: Tɔ́kpaè Wégwaakuo, asa má Isaili wegwa lɔ, má s̃uuukε̄r̃nɔ lɔ.

⁷ Ama má Yudaɔ wegwa, mí ní suaba. Ma Dii an Lua, máme má ní suaba, i ke ní sáo ge ní f̃endaɔ ge ní z̃lo ge ní s̃s̃ɔ ge ní s̃s̃deɔ no.

⁸ Ké á Wégwaakuo k̃ε̄ yówa, à ne'í g̃s̃e ũ lɔ.

⁹ Dii mè: Tɔ́kpaè Magb̃ε̄nɔ, asa á de ma gbéɔ ũo mé má de á Lua ũo.

2

¹ N beeo Isaili aao dasi lán isiale ũf̃aawaε̄, wa f̃i ní lé d̃s̃o, wa f̃i ní naoo.* Gu pɔ́ má òuné ma gbéɔ no, we wa ní s̃isiu Lua béε̄ néɔ.

² Yudaɔ ní Isaili k̃aa ní lε̄d̃oũ, aai d̃aana m̃endona dile ní pɔ́ ũ. Aa b̃ole b̃usu ní b̃usuo, asa Yezeleε̄ g̃ɔɔpi aɔ z̃s̃ε̄.

³ A o á gbéɔne, g̃s̃e ní nɔ́eɔ, ma gbéɔn ní ũ, ma ní wegwá.

Isaili dea Dii nɔ́ gbás̃lkēna ũ

⁴ Isaili, à z̃oado á dawa,

à z̃oado wá,

asa ma n̄n aà ũ lɔ,

mé aà z̃án ma ũ lɔ.

Aà káaluakaa b̃ɔ a wéε̄,

i mik̃ε̄ gbás̃lkēawa.

⁵ Tó màa no, má pɔ́ piliwáε̄,

i g̃ɔ́ puizi,

má tó aà g̃ɔ́ láilai,

lá wà aà íwae.

Má tó aà g̃ɔ́ gbáa ũε̄,

má aà li gugii ũε̄,

mí tó aà ga ní imio.

⁶ Má aà néɔ wegwao,

* 1:1 2Kia 14.21 † 1:1 2Kia 15.32 ‡ 1:1 2Kia 16.1 § 1:1 2Kia 18.1 * 1:1 2Kia 14.23 † 1:4 2Kia 10.11

* 2:1 Lom 9.26

asa gínasɔɔnɛɔnɛ.

⁷ An da dɛ'li kɛ,
 ɔ à ní nɔsɪ wisaikea guu.

A mè á gé a gɔpɔsɛɔwae,
 aai a gba pɔblea ní ío ní sákāo
 ní bàabaaó ní nísio ní v̄ɛɛo.

⁸ Ayāmeto má zedɛɛ ní leo,
 má gɪ liaaázi,
 ké asu te a dáaio yáí.

⁹ Tó à sù bò pèle a gɔpɔsɛɔzi sɔ,
 a ní leo,

a kpálekɛrízi, a ní eo,
 i me á ea ta a gɔ sɛíawae,
 asa aà pɔ na yāa de tiaa.

¹⁰ I dɔ́ kɛ́ máme ma pówena ní v̄ɛɛo kpāwao.
 Ma nísí ní ánusuo ní vuao nɔnɔaaɛ,

ɔ à a mɔaokè Baaliwa.

¹¹ A yáí má ea mà a pówena síwá
 ní ma v̄ɛɛo a kɛkɛgɔɔ
 ní sákāo ní bàabaa pɔ à a puizi ulɛoo,

¹² mí aà wisaike kaè a ɔzɪ
 aà gɔpɔsɛɔ wáa.

Gb̄ɛe a e à aà bɔ ma ɔzɪo.

¹³ Má aà pɔnakɛa midɛ piie,
 dikpe pɔ́ í ke w̄ɛ ní w̄ɛo pɔɔ

ní mɔ dafu pɔɔ ní kámabogɔɔ pɔɔ.

¹⁴ Má aà v̄ɛɛliɔ ní aà kaadɔɛnliɔ deɛɛɛ,
 lí pɔ́ à mè a gɔpɔsɛɔ mé flabòðɛpiɔ,

mí tó gupi gɔ́ taaa ũ, s̄ɛanɔbɔɔ i ble.

¹⁵ Lá à tulaletikátea t́aaɔne,
 à azía k̄k̄ɛ ní t́aanaɔ ní nɔamblebɔɔ,
 à p̄ɛlɛò a gɔpɔsɛpiɔzi,

ɔ ma yá s̄aaágu,
 yápiɔ yáí má aà wet̄ɛɛ.

Ma Dii máme má ò.

¹⁶ Má tó Isailiɔ ma yáze e,
 má ḡéínnɔ gb̄áaue,

mí ní nòsɛ níniné.

¹⁷ We má ní v̄ɛɛbuɔ sɔaauné,
 mí Akoo guzule† kɛné pɔ'ezɛ ũ.

Aa ma yāma lá aa mà ní wéndia gɔɔ,
 gɔɔ pɔ́ aa bɔ́ Egipi.

¹⁸ Ma Dii ma mè:

Gɔɔbeezi aa omɛɛ ní zá,
 aa omɛɛ Baali bɔ.

¹⁹ Má t́aaɔ t̄bɔ ní léu,
 an tó aɔ dɔ́ngu bɔ.

²⁰ Gɔɔ bee má yádile pɔɔnɛ pii an yá musu,
 s̄ɛanɔbɔɔ ní b̄aɔ ní pɔ́taa'onkuawaɔ.

Má sá ní f̄ɛndaɔ ní zɪo midɛ an búsuu,
 mí tó aaɔ ku we dɔɔɔa.

²¹ Má á ke ma nɔ ũ e gɔɔpiie,
 má á ke ma nɔ ũ a z̄éwa s̄úsue,
 mí w̄ɛnadɔ́ɛ gb̄ɛke guu.

²² Má á ke ma nɔ ũ ní náaio,
 íɔ ma d̄ɔ́ Dii ũ.

²³ Ma Dii ma mè:

Gɔɔ bee má swāw̄ɛ.
 Má swáse musu yáí,

† 2:17 Yoz 7.24-26

musu i swáse tɔle yáí,
 24 tɔle i swáse pówena ní v̄eεo ní n̄isio yáí,
 aai swáse bui p̄s má t̄s yáí.
 25 Má ní t̄s ní búsuu maz̄ia p̄s ū.
 Bui p̄s ma t̄kpàè Wégwaakuopi,
 má ní wegwa.
 Bui p̄s ma t̄kpàè Magb̄ε̄onopi,
 má oné ma gb̄é̄o,
 aai om̄εε ní Lua.[‡]

3

Ozee gea a nɔ kúí

¹ Dii òm̄εε lɔ: Ge n̄ȳo ye n nɔ gb̄ásik̄ena p̄s ḡs p̄ale yeaázizi, lá ma Dii má ye Isailiɔziwa, baa k̄e aai z̄e ní dii p̄ale, aai ní v̄ēbe k̄aao níde.

² ɔ ma ánuu kp̄a ɔwat̄ε ḡεo ní naa w̄éo koko ḡεo.

³ Má òè: Gɔɔ pla k̄emanɔ. Nsu d̄é'li k̄e lɔo, nísu gé ḡεe k̄íi lɔo, mío kunnɔ.

⁴ Asa Isailiɔ gɔɔplake k̄iasai, d̄aanasai sa'osai gb̄εp̄ēsai gb̄elasai sa'o'ulasai.

⁵ Bee gb̄ea aa ea su, aai Dii ní Lua ní ní k̄ia Davidi buio k̄íi w̄ēle. Gɔɔgb̄ez̄áí aa z̄e ní Diio ní a òf̄aiao ní kpakpanagaa.

4

Dii bɔbɔa n̄ Isailiɔ

¹ Isailiɔ, à ma ȳama,
 asa má ȳáví ní búsupideɔ.
 Gb̄e náai v̄io, gb̄e gb̄é̄ke v̄io,
 gb̄e ma d̄s búsuε bee guu.
² Gb̄é̄kaa ní ε̄toao mé kú a guu
 ní gb̄é̄deao ní kp̄áí'ao ní gb̄ásik̄eao.
 Aai gb̄aam̄oné,
 an gb̄é̄b̄alia z̄ēza v̄io.
³ A yáí tò búsupi ḡs w̄εnannɔ,
 gb̄é p̄s kú a guu ḡs ȳēēsai píi.
 Baa se n̄b̄ɔɔ ní b̄áɔ ní kp̄ɔɔ lé gaga.
⁴ Gb̄e su l̄kpaakeo,
 gb̄e su z̄akao,
 asa á sa'onao ám̄e mále b̄ɔb̄áɔɔ.
⁵ I ḡēnale f̄āne,
 á á̄nabiɔ s̄s aai ḡēnapi l̄éá̄nɔ gwá.
 A yáí má á bui míde.
⁶ Ma gb̄é̄o ḡs kaalea d̄sa k̄ésama yáí.
 Lá a ḡí d̄sai,
 má ḡí à̄ de ma gb̄agbanao ūε.
 Lá mapi á Lua ikoyá s̄á̄gu,
 màa á né̄o yá a s̄amagu s̄s.
⁷ Lá sa'onapiɔ k̄s̄,
 màa an duunk̄εam̄εε k̄s̄,
 aa ma gawi l̄é̄k̄pak̄è ní w̄iyāo.
⁸ Aai sa p̄s ma gb̄é̄o ò ní duuna yáí p̄s só.
 A yáí an ȳáv̄ik̄eá í k̄ené na.
⁹ Sa'onao muaa ní gb̄é̄piɔε.
 Má ní d̄aakeao w̄iné ní musuε,
 má flaboné ní ȳakeaɔwae.
¹⁰ Aa p̄ble, k̄ási aa k̄āo,
 aa gb̄ásik̄e, k̄ási aa k̄áffo,
 asa aa p̄ákp̄amazi,
¹¹ aa z̄è ní gb̄ásik̄eaoε.
 V̄εε z̄i ní a dafuo ní mi líaa.

[‡] 2:25 Lom 9.25, 1Pie 2.10

12 Lí 5 aai gé yāgbɛaimá,
 māsokɛna go í yá'oné.
 Gbāsíkɛa mé ní sāsā,
 aai gbāsíkɛ aa ní Lua to weɛ.
 13 Aai sa'o gbèsisib musu,
 aai tulaletikateɛ sīsibwa
 gialí ní baalio ní gbènelio gbáu,
 asa a uena í kené naɛ.
 A yái tò á nenɔɔo í dɛ'íi kɛ,
 mé á né naɔ í gbāsíkɛ.
 14 Tó á nenɔɔo dɛ'íi kɛ,
 mé á né naɔ gbāsíkè,
 má íadamáo,
 asa á gɔɔo í ge na nɔɔe dɛ'íideɔwae,
 aai gé sa'oi ní táakpɛ káaluaoɛ.
 Bui pɔ́ dɔ́a vío í kaalɛɛ.
 15 Isailio, baa ké a gbāsíkè,
 Yudaɔ su táaekɛ máao.
 Asu gé Giligalio,
 ásu Betavɛ sīsí kúo,
 ásu legbɛ we à mɛ ní Dii kuaoo.
 16 Isailio swá gbáa lán zununuwae,
 5 má gé rínɔ dádákekli lán sáɔwaa?
 17 Eflaiü buio ná táaɔwa,
 wá ní tó we.
 18 Tó an í gbáa làa, aai gbāsíkɛɛ,
 an dɔ́aanaɔ ye wisaiyái à kè zài.
 19 Zaa a ní séle taɔɛ,
 an sa'okliɔ í widamá.

5

Isailio daa yáú

1 Sa'onao, à yáɛ bee ma,
 Isailio, à swákpa.
 Kibedeɔ, à swádɔ yái,
 asa mále yádaálaɛ.
 A gɔ́né bai ũ Mizipa,
 a filifilimbakpané Taboo.
 2 Gbé dɔ́ɔsaipio kà zà ní gbèdeao,
 máme má ní swágaga nípii.
 3 Máme má Eflaiü buio dɔ́,
 Isailipio yá ulɛameɔ.
 Eflaiü buio zè ní gbāsíkɛao saɛ,
 Isailio gbálè.
 4 An yákeɔ mé tò aali su ní Luawao,
 gbāsíkɛa kú ní sɔ́u, aa Dii dɔ́o.
 5 Isailio wala í ní dayáú,
 Eflaiü buio í gɛmbɔ́le ní duunkɛa guu,
 Yudaɔ í gɛmbɔ́le rínɔ sɔ́ɛ.
 6 Aai gé Dii kú wɛleli ní ní sáɔ ní ní zuɔ,
 kási aali bɔ́wáɔ, à azla gáné.
 7 Aa bɔ́ Dii kpe, 5 aa naaenɔɔo í'i.
 Wa ní kaalɛ saɛ e mɔ́ do,
 ampio ní ní buaɔ.
 8 A kuupɛ Gibɛa!
 A kàaepɛ Lama!
 A zīgáale Betavɛ!
 A dɔ́aa Bɛyámɛɛ buio!
 9 Eflaiü búsu a gɔ́ bezia ũ an wetágoɔɔɛ.
 Yá pɔ́ mále o Isailio buioɛ sea vío.

10 Yudaɔ kíaɔ de lán gbé pɔ aai kɔɔ se sɔɔwae.

Má a pɔkúma bɔbɔmá lán ídaa guawae.

11 Wàle gbãamɔ Eflaiū buiɔne,

yákpale mé ní ble,

asa aa gí te yápáie.

12 Má de Eflaiū buiɔne lán bléwae,

má de Yudaɔne mekemuuna ú.

13 Ké Eflaiū buiɔ ní gyákea è,

mé Yudaɔ ní bɔkea è,

Eflaiū buiɔ gè Asiliɔ kíi,

aa gbéɔ zí ðonle gbɛai ní kía zɔɔwa,

kási a fɔ á gbágbáo,

a fɔ tó á bɔ láaɔ.

14 Asa máɔ de Eflaiū buiɔne lán nɔɔmusuwae,

máɔ de Yudaɔne nɔɔkusi úe.

Má ní taitaie, mí dazeu,

má táńɔe, suabanae aɔ kuo.

15 Má dazeu, mí tá ma kúki,

e aaɔ ní táae ðɔ, aai ma kíi wɛele,

aai ma aeya ní yooyea guu.

6

Isailiɔ i nòselileo

¹ A mɔ wà ea ta Diiwa.

Ɔme wá taitai,

kási a wá gbágbãe.

Ɔme wá ké ía,

kási a eɛeɛwàwɛɛe.

² Gɔɔpla gbɛa a wá lé ní láo,

a gɔɔ àaɔde zí i wá fele,

wíɔ kuaànɔ.

³ Wà Dii ðɔ wá péle aà ðsai.

Lá gudɔa sea vɔo, a bɔ mɔwá,

a mɔwá lán káabuan louwa,

lán lou gbɛzà pɔ í kwe tɔɔlewawa.

⁴ Eflaiū buiɔ, bɔ má kéánɔi?

Yudaɔ, bɔ má kéánɔi?

A yeamazi de lán suawae,

lán kɔkɔɔ fii pɔ í gɛzeawa.

⁵ A yáí tò ma á zóezɔe

ní yá pɔ bɔ ma léuo,

ma á ðede ní ma ànabiɔ yáo.

Ma yákpalekaáno bɔ lán loupilɛawa.

⁶ Gbɛkeɛakɔe ɔ má yei,

i ke ma gbagbaa no.*

Ma ðsa Lua ú maa de sa pɔ wí a pɔ káteu à tékúa.

⁷ Aa ma bàakuańɔ yá gbòo,

aa bɔ ma kpe Adama.

⁸ Galada búsuðeá yáváikɛnaɔne,

gbɛðe'au mé ɔ té ní iau.

⁹ Lá gbãamɔneðeɔ í gbéɔ kpákpa,

máa sa'on gáliɔ i ke,

aai gbéɔ ðede Sikɛú zéu,

we aai ðaakeuné.

¹⁰ Ma yá pɔ í ðimá è Isailiɔwa,

Eflaiū buiɔ nízia kpà gbásikɛawa,

Isailiɔ gbálè.

¹¹ A Yudaɔ sɔ a ma váikɛa guu,

* 6:6 Mat 9.13, 12.7

a ka kekea!

7

¹ Tó má ye mà su ní ma gbéó ní pá ziué,
 tó má ye mà Isailiò gba aafiaé,
 Èflaiù buipiò duuna í bilé,
 Samalideò vâikeaò í bò gupuaú.
² Aale e ní yâkeae ðomaguo.
 An dâa kûaamá, mále wesie.
³ An yâvâikeaò í ka kíagu,
 an m̀afili í ke ðaanaòne na.
⁴ Gbasikenaòne nípii,
 an me Ì wâa lán p̀eekpewa.
 Za p̀eetotogò e a kákágò
 p̀eekena lí a té keke Ìòò.
⁵ Kíá dikpègò v̀eé í tékpa kíagò,
 kíá í òda k̀ò òu ní gb̀eelaanikenao.
⁶ An me wà ní k̀onio lán p̀eekpewa,
 gwá an p̀ò í gi ò f̀eá e gu g̀è ðòò,
 ò í dede k̀ò lán t̀elepíowa.
⁷ Ampii aa wâa lán p̀eekpewa,
 aaì búsu yá g̀òg̀ònaò m̀ómò.
 An kíáò í kwe píi,
 an gb̀eé lí lezumazio.
⁸ Èflaiù buiò yáalea ní buipáleo,
 ò aa g̀ò lán káagbaala lílesaiwa.
⁹ Buipáleo lé ní gb̀aable, aa ðòò,
 an m̀iká lé ðadau, aa a f̀án v̀ío.
¹⁰ Isailiò wala í ní dayáú,
 gia ní beeo aali tá Dii ní Luawao,
 aali aà k̀íi weeleo.
¹¹ Èflaiù buiò ðe lán felenawae.
 Sòòne, aa mi v̀ío,
 aaì lezu Egipiòzi,
 ò aaì ea gé Asiliòwa.
¹² Tó aa ðázeu, má táalu zurílae,
 mí ní kwé lán b̀áowa.
 Tó aa káaa gudòú,
 mí ní wetá ní vâikea yáí.
¹³ Waiyoo ampíò, asa aa k̀èae.
 Kaale mé g̀óné, asa aa b̀ò ma kpèe.
 Má ye mà ní bo, ò aaì eðòá.
¹⁴ Aali wiíleá ní ǹòsemendoòò,
 aaì wiipe ní lii musu.
 Aaì níza líli p̀ówena ní v̀eéò ea yáí,
 aaì k̀ea.
¹⁵ Ma ní toto,
 má tò an g̀àsa gb̀aakù,
 ò aaì láasoo vâi ke ma musu.
¹⁶ Ma Musude, aali suao,
 aa ðe lán sá gia baiwae.
 F̀enda mé a ní kíáò kwé an lé'ea yáí,
 Egipiò í ní yáalò.

8

Yákpale z̀sleá p̀òòbòzakenaòwa

¹ Lépe káaewa!

Wále su léleí ma gbé Isailiòwa lán kúuwa,
 asa aa ma bàakuarínò yá gbòò,
 aa b̀ò ma ikoyá kpèe.

² Isailio i lezumazi wà me:

Wá Lua, wá n dõ!

³ Lá Isailio gĩ yāmaai,
ibɛɛ a ní gbɛsɛɛɛ.

⁴ Aaí kíaɔ kpa ma lé saie,
aaí dɔaanaɔ dilɛ ma d̄sa saie.
Aaí táaɔ pí n̄zíaɛ ní ánusuo ní vuao.

A yáí ɔ aa kaalei.

⁵ Ma gi Samalideɔ zugaaei,
ma pɔ p̄ázi.

Kua gbálesai aɔ ní fu e bɔɛ ní?

⁶ Isaili ɔzíkɛna mé gáaepi kè,
Samalideɔ p̄piá Lua no,
wa wíwi kélɛkɛɛɛ.

⁷ Tana aaí t̄s̄, ɔ i b̄lɛnɛ zàa ũ.
Ese i piao, wa e wísilɔo.

Baa tó à p̄ia,
buipáleɔ mé aa mó ní p̄o naaa.

⁸ Isailio ḡs̄ p̄bleaɔ ũ,
aa ḡs̄ lán p̄o p̄o wa yeiɔwa buiɔ guu.

⁹ Asa aa gè Asiliɔwa,
lán s̄ɛa zàa'ina p̄o ɔ bɛ adowae.
Eflaiũ buiɔ i gb̄ɛna wɛɛɛ ní p̄oɛ.

¹⁰ Baa ké aa gb̄ɛnakpà ní buipáleɔ,
má ní naaaɛ sa.

Kía z̄s̄ mé a ɔt̄má,
aai na laowa.

¹¹ Eflaiũ buiɔ sa'ok̄iɔ k̄s̄ duunak̄ɛama yáí,
ɔ sa'ok̄iɔp̄iɔ ḡs̄nɛ duunkɛze ũ.

¹² Ma yák̄ɛnɛ dasi ma ikoyá ũ,
ɔ aa dilɛ yá z̄lɔ ũ.

¹³ Aaí ma gbagba, ɔ aaí a n̄ɔ s̄o.

Ma Dii ma pɔ namáo,
an v̄ilkeɔ d̄magu.
Má tó an duuna wi ní musue,
aai ɛa ta Egipi.

¹⁴ Isailio Kena yá s̄aŋgue,
ɔ aale ní kibɛɔ kpakpa.

Yudaɔ lé w̄lɛ h̄iideɔ kálɛkale,
kási má tes̄ w̄lɛp̄iɔwae,
an kibɛp̄iɔ i tékũ.

9

¹ Isailio, ásu p̄nakɛo,
ásu yáalɔ lán buipáleɔwao,
asa a á Lua tò we,
a gɛ gbásikè táa yá musue.
P̄wɛngb̄ɛk̄iɔ píuu á pɔ ɔ d̄o táagbagba'aseawae.

² P̄wɛngb̄ɛk̄iɔ ní v̄ɛɛf̄ɛk̄iɔ f̄s̄ á gwao,
v̄ɛɛ dafu a b̄o.

³ Eflaiũ buiɔ ḡs̄ Dii bùsuuo,
aa ɛa ta Egipi,
aa ní t̄ɛ ble Asili bùsuu.

⁴ Aa e v̄ɛɛ t̄lɛ Diiwa weo,
an sa'ob̄ɔ kaaáguo.
An blɛp̄iɔ de lán gɛ'ɔɔb̄naɔ blɛwae,
a blenaɔ gb̄lɛɛ.

Aa blɛpi m̄aokɛ rízíaɛ,
aa e gɛò Dii kpéuo.

⁵ Dikpɛ p̄o Dii dilɛ a p̄o ũ,

kpELEwa aa kE gɔɔpiɔ z̄íi?

⁶ Gwa, baa tó aa pili kaalEwa,
Egipiɔ ní gE káaa, Mefisideɔ ní ví.

LEaa mé a kúaa ní ánuɔu pɔ bEeEdeɔwa,
leɔkaiɔ i kúle ní kpEɔwa.

⁷ Tɔsimagɔɔ lé mɔ,*

fiabonegɔɔ lé ká!

A to Isailiɔ d̄s!

An duun z̄ɔɔ ní íi pɔ aa sè ní Luao yái,

aaí ánabi gwa ɔɔú ũe,

aaí gbé pɔ Lua Nisina lé dɔaaE dile íande ũe.

⁸ Anabiá gudɔanaE

ma Lua gbé Eflaiū buiɔne,

ɔ wí filifilimbakpaE a táa'ozeu,

wí íbeleɔEaàɔ a Lua kpéu.

⁹ Aa sí yáɔɔsaiu

lá wa kE Gibea yáawa.†

An váikea dɔ Luagu,

a ní duuna wíne ní musue.

¹⁰ Ma Isailiɔ ea de lán véEbeɔ kɔmpaa gbáauwaE.

Wésia ní deziɔle de lán kaadɔen né séia eawaE.

Ama ké aa ká Baali Peoo,

aa níZia kpá táawa,‡

ɔ aa b̄Eekú lán pɔ pɔ aa yeipiwa.

¹¹ Eflaiū buiɔ gawí a ḡEzeE lán báwaE.

Nɔsia aɔ kuo, nɔsindee aɔ kuo, ne'ia aɔ kuo.

¹² Baa tó aa né gwá, à gbáakú,

má tó aa kuawáE e gb̄Eɔ gE láaɔ.

Waiyoo ampiɔ, tó ma bɔ ní kpe.

¹³ Má è Eflaiū bui néɔ ḡs

lán n̄ɔ pɔ toenaɔ ní dadan'aekEwa,

aa b̄le ní ní néɔ gb̄EdeNaɔne.

¹⁴ N ní gba pɔ Dii! Bó ríyɔ ní gbai?

Neansakpe pɔ a nɔ í gboo ní ȳs isaioc.

¹⁵ An váikea ku Giligali píi,

we ma zauígu.

Má ní yá ma kpéue,

ké an yákeEɔ vái yái.

Máɔ yeŋzi lɔ

an kía swágbáadeɔ yái.

¹⁶ Eflaiū buiɔ gyá sè,

an z̄ina imí, aale ne'io.

Baa tó aa í,

má tó né pɔ an pɔ dɔwáɔ gagae.

¹⁷ Ma Lua a gínziE,

aai liaaliaa buipáleɔ guu,

asa aai aà yámao.

10

Isailiɔ kpala midEa

¹ Isailiá véEli ɔtaae yáa,

aaí ne'i níZiaE.

Lá an népiɔ k̄s,

máa an sa'okliɔ k̄s.

Lá an búsu maakú,

máa aa záblè ní gb̄E táaɔwa.

* 9:7 Luk 21.22 † 9:9 Dɔa 19.1-30 ‡ 9:10 Nao 25.1-5

2 Mɔafili ní sɔ̀ pà,
 an t̄aae a wi ní musue sa.
 Dii a ní sa'ok̄kipiɔ̀ gbooe,
 í ní gbè táapiɔ̀ wíwi,
 3 aai gbasá me: Wá kía vío,
 ké wá Dii vía vío yáí.
 Baa tó wá kía ví,
 b́s a f̄s̄ wowēei?
 4 Aai lé páɔ̀ gbēgbē,
 aai eɛɔ̀ tóto,
 aai ledoūɔ̀ kekeriɔ̀,
 5 k̄s̄ káalakea ì ligua
 lán s̄apaa dafu k̄ae néwa.
 6 Samalideɔ̀ me a lua Betavē ḡaae yáí,
 wa ɔ̀ɔ̀bè, a sa'onaō i búbuape.
 A gawi a mide,
 asa wa s̄imá wá taòe.
 7 Wa se taò Asili búsuu falu ũ an kía z̄ɔ̀ɔ̀e.
 Eflaiũ buiɔ̀ ḡee a ḡs̄ kpá ní wéí,
 wí a Isailiɔ̀ kú zé p̄s̄ aa se yáí.
 8 Samali búsu a mide,
 a kía a ḡēz̄ea
 lán lí miɔ̀na p̄s̄ í lé séwa.
 9 Guleŝí p̄s̄ wa b̄o táaɔ̀neɔ̀ báde,
 asa a de Isailiɔ̀ duuna ũe.
 Leɔ̀ ní lá úadeɔ̀ fele da ní sa'ok̄kipiɔ̀la,
 aai o gbesiɔ̀ne aa léle s̄imá,
 aai o s̄is̄iɔ̀ne aa kúr̄la.*
 10 Za ḡɔ̀ p̄s̄ Isailiɔ̀ duunakè Gibea, aa zèòe.
 Zí a yábēekenapiɔ̀ le Gibeaó lé?
 11 Ḡɔ̀ p̄s̄ má yei, má ní swágagae,
 buip̄aleɔ̀ i m̄o k̄aaar̄zi,
 aai m̄okamá ní duuna lee pla yáí.
 12 Eflaiũ buiɔ̀á zununue,
 wá z̄id̄àè, a ye ésegbēai.
 Má zuudané ní n̄ɔ̀e maae,
 mí tó aa soona ḡale.
 Yudaɔ̀ i sapa,
 Yakɔ̀bu buiɔ̀ i gudaai.
 13 A maa t̄s̄, í keke gbēke ũ.
 A kpase kē wásawasa,†
 asa Dii k̄li w̄eɛɛa ḡɔ̀ k̄ae,
 e āaɔ̀ m̄o èf̄aaiɔ̀ p̄isiíwá.
 14 A w̄ai t̄s̄ á k̄eke yábēe ũ,
 5 a ble m̄ɔ̀afilidepi bl̄e.
 Ké a ázia gb̄aa náaikè,
 mé a ze ní á z̄iḡs̄ dasiɔ̀ yáí,
 15 wa z̄i z̄ɔ̀ad̄wá,
 wa á w̄éle b̄iideɔ̀ dúuz̄s̄,
 lá kí Samana Betaabe k̄aale
 à n̄ɔ̀e ní ní néɔ̀ w̄iwi z̄ikaḡɔ̀wa.
 16 M̄aa wa keé Betelideɔ̀,
 asa á w̄aik̄ea k̄e z̄aīe.
 Tó gu d̄b̄, Isailiɔ̀ kía aɔ̀ ku ɔ̀o.

11

Lua yea Isailiɔ̀zi

1 Ké Isailiɔ̀ de èwaasona ũ,

* 10:8 Luk 23.30, Zia 6.16 † 10:12 Zel 4.3

ma aà gbèsi Egipi.*
² Ama lá mále lezurízi,
 màa aale zà kùmanɔ.
 Aaɔ sa'o táaɔwa,
 aaɔ tulaletikateɔa ní diipɔne.
³ Máme ma tá dàda Eflaiü buiɔne,
 ma ní kpá ma kùe,
⁵ aai dɔ ké máme ma ní gbá aafiao.
⁴ Ma gbèke galakpàné,
 ma ní gále ní yenzi bao,
 ma zuubòlené,
 ma naale ma blé kpámá.
⁵ Lá aa gí nòselilei,
 aa ɛa ta Egipio lé?
 Asiliɔ mé aaɔ kiblemá.
⁶ Fènda a teke an wéleɔ guu,
 wa ní bɔle gbáaɔ wiwi.
 Wa ní lekpaaf gboo,
⁷ asa ma gbèpiɔ bɔ ma kpe.
 Baa tó aale lezumazi,
 ma Musude, má ní gba gbáaɔ.
⁸ N beeo á Eflaiü buiɔ,
 má fɔ ɔkpaázio,
 á Isailiɔ, má fɔ mà á kpámáɔ.
 Má fɔ mà kéé lá má kè Adamaɛwao,
 má fɔ mà á baa daaa ní Zeboiüoo.†
 Ma nòselile á yá musu,
 ma wènadɔaé fɛle.
⁹ Má ɛa Eflaiü buiɔ ásooke lɔɔ,
 má ɔkúma pásí bɔbɔmáɔ,
 asa Luan ma ü,
 i ke gbènazɔnan ma üo.
 Lua pɔ a kua adoan ma ü á guu,
 má mɔ á kaaleio.
¹⁰ Má pala lán nɔɔmusuwa,
 aai temazi.
 Tó ma pala,
 ma népiɔ bɔ be'ae oi,
 aai mɔ ma kfi ní lualuo.
¹¹ Aa bɔ Egipi ní lualuo lán bɔɔwa.
 Aa bɔ Asili búsuu lán felenaɔwa,
 mí ní kále ní be.
 Ma Dii máme má ò.

12

Isailiɔ duunakea

¹ Eflaiü buiɔ yáliamazi,
 Isailiɔ mɔafilikèkemeɛ,
 Yudaɔ lé pámɛɛ zéa lɔ
 baa ma Náaide pɔ ma kua adoa.
² Eflaiü buiɔ ífana mómɔ,
 aaɔ kpáleke íampuuí,
 sásáyá ní yápásto i kɔ ní guu.
 Aaí kɔ yama ní Asiliɔ,
 aaí gé Egipi ní nísio.
³ Dii yáví ní Yudaɔ,
 a Yakɔbu buiɔ dāa wíné ní musu,
 i fiaboné ní yákeawa.
⁴ Yakɔbu dɔ a vli gbatoewa a da neasakpeu.*

* 11:1 Bɔa 4.22, Mat 2.15 † 11:8 Iko 29.23 * 12:4 Daa 25.26

Ké à zòkù, à dèekà ní Luao,
⁵ à dèekà ní aà malaikao à dèenè,[†]
 à sòlò à sùuughèawà.
 A kpàaũaàno Beteli,[‡]
⁵ à yá'òaaño we.
⁶ Aà tón Dii,
 Dii Lua Zìgòdec.
⁷ Apio sò, à su á Luawa,
 ào kú ní gbèkeo ní yákea a zéwao,
 á wé iò dò á Luazi gòpii.
⁸ Laatana iò kiloo vâi kúa,
 gbèblea mé í keè na.
⁹ Eflaiũ buiò mè: Wa ke òdeò ù,
 wa gò àizeedeò ù.
 Wá òdapi yáí
 wa wá yávái ge duuna eo.
¹⁰ Mámema Dii á Lua,
 ma á bólè Egipiè.
 Má tó à ea ào ku zwàakpeò guu lœ,
 lá i ke dikpe zíwa.
¹¹ Ma yádà ànabiòne,
 mámè má tò aa wépfungò è dasi,
⁵ aa yá'ò gbéòne ní yáasio.
¹² Lá Galadadeò zè ní táa yáo,
 aa gò pá sianæ.
 Lá Giligalideò í sa'o ní zuswanao,
 an sa'okíò gònè gbèzeò ù bugbeue.
¹³ Yakòbu bàalè gè Sili bùsuu,
 Isaili zòblè we nòwelea yá musu,
 nò yá musu ò à dádákè.[§]
¹⁴ Dii tò ànabi bò ní Isailiò Egipi,^{*}
⁵ à ní dádákè ànabipi sabai.
¹⁵ Eflaiũ buiò Dii pò fèlèè maamaæ.
 Dii a to an gbèdea yá wí ní musue,
 i flaboné sa pò aa kàagu yáí.

13

Dii pòpaa a gbézi

¹ Ké Eflaiũ buiò yá'ò, wà lùalua,
 aame gbàa Isailiò guu.
 O aa tàækè Baali yá musu,
 a yáí an kpala a gai.
² An duunkæa lé dedee sa,
 aale ànusu kása níziæ táaò ù.
 An zíkènaò mé lé ní diipiòpi ní òno léu.
 Wí ní yá'ò wí mæ,
 aal sa'o ní gbènazínao,
 aal lépepe zugaae taaòwa.
³ A yáí tò aa gò lán suakpaa kòowa,
 lán kòkòò fii pò í gèzeawa,
 lán ése úa pò zàa í séléwa,
 lán súdele pò í bò fenentiuwa.
⁴ Mámema Dii á Lua pò á bólè Egipi.
 Asu ào diie dõo, ma bàasio.
 Suabanae kuo, sema mapí.
⁵ Mámè ma á gwá guwaiwaiu,
 ma òliázi bùsu guwàadeu.

† 12:5 Daa 32.24-26   ‡ 12:5 Daa 28.10-22   § 12:13 Daa 29.1-20   * 12:14 Baa 12.50-51

⁶ Ké ma á dádákè, a ká.

Ké a ká á làa, a ázia sè lesí,
 ɔ ma yá sáágu.

⁷ Too! Má kusiwá lán nòomusuwae,
 mí á dádá zéu lán gbeaanawa.

⁸ Má mléwá lán wáì pò wá a né sèlewae,
 mí á kùà goaa mà á só lán nòokusiwa,
 má á taitai lán maiwa.

⁹ A Isailio, á kaalee,

ké a bò mapi á Dònlède kpe yáí.

¹⁰ A kía pò í á suaba ku máe sa?

A wéle dɔaana pò á òné

aa kía kpáé* ku má ní?

¹¹ Ma kía kpáé ní pòkúmao,†

ɔ ma aà síwá ní pòfèo.‡

¹² Eflaiù buiò yāváiò dilea,
 wá ní duuna ká láu.

¹³ Aa de lán né sòwua a igò,

nɔwāwā mò, ɔ népi gí bói.

¹⁴ Má ní bò bɛda gbáaue?

Má ní sí gawae?

Ga, n sɛwe kúmáe?

Bɛda, n gbɛkaalebò sɔ bɛ?§

Má ní wegwao.

¹⁵ Baa tó Eflaiù buiò kò ní gbéò guu,

ían wáa a bò guwaiwaiu á sumáe.

Nibɔna a giigaga,

bò'i a ba,

wa léle ní láasiwae,

wi ní pò bɛɛedeò sélé.

14

¹ Samalideò tàae a wi ní musue,

asa aa bò ní Lua kpeɛ.

Wa ní kwé ní fɛndaòe,

wi ní néò wíwi,

wi ní nòsindeò puipui.

Isailio nòsɛlɛa

² A Isailio, à su Dii á Luawa,

á yāváiò mé tò a kpagua.

³ A su Diiwa, í yásiuè à oè:

Wá yāváiò kéwá,

gbáakpawázi, wí n sáaukpa.

⁴ Asilio fɔ wá bòo,

wá di ní sòò kpe lɔo.

Táa pò wa ní pìo

wá ní sisi wá diò ù lɔo,

asa míme ní tone pò gwana vɔò wegwa.

⁵ Ma Dii ma mè:

Má ní gbágbá ní ní pòòbòzákɛgyáo,

ma yearízi a ke záì,

asa ma pò wèemá.

⁶ Máò de Isailio nɛ mòsɛ ù,

aaiò vuke,

aai zínapele lán Libá bùsu líwa.

⁷ Aa bòlòbò,

aaiò gawi vɔ lán kuliwa,

an gí iò na lán sɛde líwa.

* 13:10 1Sam 8.5-6 † 13:11 1Sam 10.17-24 ‡ 13:11 1Sam 15.26 § 13:14 1Kln 15.55

⁸ Aa bekpa ma uei,
 aai bɔɛ lán pówenawa.
 Aa vukɛ lán vɛɛliwa,
 aai tɔbɔ lán Libá b̀usu vɛɛwa.
⁹ B́ɔ Ɛflaiũ buiɔ ke ní táaɔ bi?
 Máme má ní wabikɛa sí,
 míɔ wéteɛzi.
 Má de lán p̄li ṕ a lá sisiawae,
 an káfla a bɔ ma kíiɛ.
¹⁰ Déme ɔnɔ víi?
 Aa láasooke yápiwa.
 Déme láasoo víi?
 Aaɔ yápi gbadɔ.
 Asa Dii yákeɔ maa,
 gbɛmaaɔ ɔ tei.
 Aa yámansaiɔ s̄s̄ aaí p̄aalɛ̀.

YOELI Yá pɔ́ kú lée bee guu

Anabi Yoeli yá í gbéḡ gba gbáa guupii. Yá gbia pɔ́ Yoeli ò a lá guu mé Dii a gbáa ɔba buione ní aà yákpalekearínno ù. A yákpaleke ní Isailio a ɔtonɔktli gwasai yá musu, mé a yákpaleke ní buipáleḡ an zaa Isailio gu yáí. Músi yáḡ dɔaa yákpalekeguupie ní gu daa yáaaó ní pɔ́késámao. Kwaḡ léleamá ní iminakaaó ní pɔ́ tékúao ní zígḡ léleamáo lé kaaleguupi yá bɔ́oleke (1.2-12, 15-18, 2.1-11). A de lá á nabipi lé yá'ò azia guu yá musuwa ní yá pɔ́ a su mɔ́ píi.

Gea sua yá pɔ́ ále yá a waasokea guu weba: Isailio gɔ́ gii, aai e Lua kpé zíkè loo, ɔ ále oné aa ea su Luawa aa wabikewá (1.13-14, 19-20, 2.12-17). Sema aa gɔ́ gii gía, yá í gbasa bɔ́rínno na sa. Pɔ́dinzi pɔ́ Lua a legbèné (2.18-27, 3.1-5, 4.17, 18-21) yá í kɔ́se ní pɔ́késáma pɔ́ de aà pɔ́kúmabɔ́beamá úoo. Yá a zɔ́le buipáleḡwa (4.1-16), Isailio í dɔ́ sa lá Lua kua ní guu de. Yoeli á nabikékeke lé ɔlwéé ké zléwa Lua a kú ní bui píio, asa Lua a a Nisína pisimá (3.1-2). Lua legbèapi pápa Yesude káauḡ guu Páteko dikpeguuzí (Zin 2.16-21).

Kaaleguu pɔ́ Dii díle

- ¹ Dii yá'ò a Petue né Yoelien ke.
- ² Mae zɔ́ḡ, à yáé bee ma!
Gbé pɔ́ kú búsuu laḡ píi, à swákpa!
Yáé bee taa kè á guu
ge á deziḡ guu?
- ³ A dau siu á néone,
aai o ní néone,
an néo i o ní néone lo.
- ⁴ Pɔ́ pɔ́ kwasutéḡ tó
séséwekwaḡ sò.
Pɔ́ pɔ́ séséwekwaḡ tó
kwa búunaḡ sò.
Pɔ́ pɔ́ kwa búunaḡ tó
kwa keleḡ sò.
- ⁵ A vu iu idenaḡ, í ɔ́lo!
A búbuape véeminaḡ ápii
véé dafu yá musu,
asa wa wò á léwac.
- ⁶ Buie léle ma búsuwa,
aa gbáa mé an dasi lé vío,
an swaa de lán nòḡmusu swaawa,*
an kánkánaḡ de lán nòḡkusi kánkánawa.
- ⁷ Aa ma véeliḡ ɔ́kpá,
aa ma kaadɔ́enliḡ kè kélekele.
Aa a tee wòlo kòle,
a góna gɔ́ kpá píuu.
- ⁸ A búbuape lán wéndia pɔ́ lé a gɔ́kpama gaa ɔ́lo
à zwánkasa kákaalawa.
- ⁹ Pɔ́wena ní véé gbao zɔ́se Lua kpéu,
sa'on Dii gbágbanaḡ lé ɔ́lo.
- ¹⁰ Bua músiké,
tòle gɔ́ wénannaḡ,
pɔ́wena ásooké,
véébe í vío,
ku i bɔ́o.
- ¹¹ Zɔ́ḡ, à ɔ́ku á wéwa,
véébudeḡ, à búbuape.
A ɔ́lo mase ní éseo yá musu,
asa bua pɔ́kekeke i zekéo.
- ¹² Véeliḡ í'ò,
kaadɔ́enliḡ lá dèrízi

* 1:6 Zia 9.8

ní gbɛafuó ní daminao ní maoo.
 Sèa lío giigága pii,
 ɔna láa gbɛnazinaowa.
 13 Sa'ona, à zwánkasa kákaála
 à bala bɔ so,
 Lua gbɛgbakii zíkɛnao,
 à búbuape.
 Ma Lua gbàgbanao,
 à mɔ i la ní zwánkasaɔ daa,
 asa ɔwɛna ní vɛɛ gbao lé gé á Lua kpéu bo.
 14 A lɛye díle Lua ɔs ú,
 à gbɛ́ káaa,
 à maezɔɔ sísi
 ní á búsuɔɔ pii
 aa mɔ wiile Dii á Luawa a kpéu.
 15 Agya! Asa Dii gɔɔ káikù,
 kaalegɔɔ ɔs Gbãapiide díle lé mɔ.†
 16 Pɔblea i láa wá wáao lé?
 ɔna ní yaabo mĩde wá Lua kpéu.
 17 ɔwɛna g̃s̃ koosiinnɔ búsuɔɔtɛu,
 dɔɔ g̃s̃ yáiyai, gbao gbòo,
 asa ɔwɛna g̃ɛ.
 18 Zuɔ wii g̃s̃ dɔ, asa s̃ɛ kuo,
 kpàsaɔ bílikè gék̃diwa.
 Baa ɔtuɔ ñnao lé lamaɛ.
 19 Dii, mále lezunzi,
 asa dááákèk̃iɔ tekùɛ,
 tɛlep̃iɔ s̃ɛsao lío s̃àsá pii.
 20 Baa s̃ɛanɔbɔɔ, n ni lé ní de,
 asa swadɔɔ g̃s̃ g̃ii píie,
 mé an ɔblek̃iɔ tekù.

2

Zig̃s̃ lɛɛta ní kwaɔ

1 A kuupe Sina,
 à z̃ig̃áale Dii gbɛsísl̃ musu.
 Búsuɔɔ píi, à gilike,
 asa Dii gɔɔ lé mɔ, à káikù.
 2 Gubebeegɔɔɛ, gu a siakù.
 Lou guduuduu gɔɔɛ.
 Zig̃s̃ dasiɔ lé li gbɛsísl̃ola
 lán gudɔawa.
 An gbãa taa sáa i bɔ yáao
 mé a bɔ bau bo.
 3 Tɛ lé kú ní aɛ, tɛlep̃iɔ dɔ ní kpɛ.
 Búsu kále ní aɛ lán Edɛni swaluwa,
 à g̃s̃ ní iau lán gbáa wáiwaiwa,
 ɔɛ i e pílimáo.
 4 An aɛ bɔ lán s̃ówa,
 aale báale lán z̃ikas̃ wáiwaiwa.
 5 An k̃ɔfi dɔ lán z̃ikas̃goɔwa,
 aale sóo z̃s̃ gbɛsísl̃ misonaa.
 An k̃iɔ dɔ lán tɛ k̃ua s̃ɛsaowawa
 lán zig̃s̃ dasi ɔs aale z̃i'ɔpooɔwa.*
 6 Ké buiɔ wɛsírl̃ɛ,
 aa olo'olobò aa oosisi.
 7 Aale siu ní bao lán g̃ɔsaɔwa,
 aale ví g̃ia lán zig̃s̃ɔwa.

Baade lé tá'a'ò a aedɔawae,
an gbēe i zā a ɔwao.

⁸ Aale gāsazɔkɔe,
aa mipè ní ae,
aale kuadi ní ibeɔwa,
an zíkabɔɔ lé kpánéó.

⁹ Aale si wéle guu,
aale baale bíi musu,
aale dede kpéwa,
aale gē fenentiɔ guu lán kpáɔwa.

¹⁰ Tɔle lé lualua ní ae,
musuɔɔ lé deede,
fatē ní mɔvuao lé siakū,
saanaɔ lé gɔ tekesai.†

¹¹ Dii dɔaa a zīgɔne ní lɔɔ gbāao.
Aà Iwaɔ dasi maamae,
gbé pɔ lé zíkē aà yáwapiɔ gbāa.
Dii gɔɔpi zɔɔ, a to vía ní kú.
Déme a e bɔui?‡

¹² Dii mē: Baa tia kéwa,
à su ma kí ní nòsemendoo
ní leyeo ní ɔɔbo ní búbuapeao.

¹³ A nòselile,
i ke á pɔkasaɔ no.
A su Dii á Lua kí,
asa a sùuu ní sósobio ví,
aà pɔ lí pa kpaao.
A gbēke ví zɔɔ,
í ía pɔ á díle à damá bɔ a nòseee.

¹⁴ Williɔ dɔo tó a wēnadɔwēe,
i wá tó ní báaaɔ,
wí gbadaè ní pówenaɔ ní vēeɔ.

¹⁵ A kuupe Siɔna,
à gbéɔ sísi,
í leye díle Lua pɔ ũ.

¹⁶ A gbéɔ káaa à gbaboné.
A maezɔɔ naaa à néɔ káaa,
baa a yóminaaɔ.

O nɔsenaē aà bɔ a kpéu,
aà nɔ dafu i bɔ kpea.

¹⁷ To sa'ona pɔ lé Dii gbagbaɔ ɔɔɔ
aà kpé kpeele ní aà gbagbaktiɔ zānguo.

Aa me: Dii, ñ n gbéɔ wegwa,
nísu to n bui gɔ láanipɔ ũ,
nísu to buipáleɔ yáadarínɔɔ.
Býyái buiɔ me wá Lua kú má niei?

Dii zea ní a gbéɔ

¹⁸ Dii nòse a fēle a búsu yá musu,
i a gbéɔ wēnagwa.

¹⁹ A wemá à me:
Mále pówena ní vēeɔ ní nísio kpásáé,
íɔ káa páupāu.

Má á ke láanipɔ ũ buibne bau lɔo.

²⁰ Má gugbāntoodeɔ yáé zāzā,
má ɔzínzi mà ní kpá gbáa wáiwai guue.
Má ní dɔaanaɔ zu Ísida Wisideu,
mí ní gbezādeɔ zu be'ae ísiau.

Aa yaikε, an gɪ ɪɔ dɔ we,
yá pɔ aa kɛ́ kɛ́ pɪi yáí.

²¹ Tɔɔε, nɪsu vɪakεo!
Pɔnake! Yáabɔ!
Asa ma Dii ma yáɔɔkɛ.

²² Sɛ̀a nɔ̀bɔɔ, ásu vɪakεo,
asa sɛ́ lé kùsi kpáλε.
Lɪɔ lé nɛ́'í,
kaadɔɛna nɪ vɛ̀εo lé nɪ aseá kε.

²³ Sɪɔnadeɔ, á pɔnake,
á yáabɔ Dii á Luawa.
Alε á gba zuɔ lou káfla yáíε,
álε lou maé lán yáawae.
A daale a gɔɔwa, i bɔlɛi.

²⁴ Pɔ̀wena a nɔ̀nɔaa a gbɛ̀zεu,
vɛ̀ε nɪ nɪsɪo káklɪɔ pa yελεε.

²⁵ Pɔ́ pɔ́ kwaɔ blè wɛ́ nɪ wɛ̀o,
sɛ̀sɛwɛkwaɔ nɪ kwasutɛɔ
nɪ kwa búunaɔ nɪ kwa keleɔ,
ma zɪgɔ́ dasi pɔ́ ma gbaewápɪɔ,
má a flaboé.

²⁶ A pɔ̀ble lá á yeiwa á ká,
í ma Dii á Lua táasilε,
asa ma yáɔ̀nsaekɛ́kɛ́.

Wí a ma gbɛ́ɔ kú bau lɔ.

²⁷ A Isailɪɔ ɪɔ dɔ́ sa
kɛ́ ma Dii á Lua má kú á guu,
mé dii páλε kuo.

Wí a ma gbɛ́ɔ kú bau lɔ.

3

Dii a Nisɪna pɪsɪa a gbɛ́ɔwa

¹ Gɔɔ bee gbɛa má a Nisɪna pɪsɪ bui pɪíε,
á nɛgɔ́εo nɪ á nɛnɔεo i ánabikekε,
á maɛzɔɔɔ i yáɔ e ɪu,
á èwaasoɔ i wɛ́pungu'e.

² Gɔɔbeeɔ́l má a Nisɪna pɪsɪmá,
baa ma zɔ̀blenaɔ, gɔ́εo nɪ nɔεo.

³ Má yáɔ̀nsaεo kε musu nɪ zɪ́lεo,
au nɪ téo nɪ teluo aɔ ku.

⁴ Tatɛ a siakú,
mɔvua a tá lán auwa
e Dii mɔgɔɔ zɔɔ pɔ́ a to vɪa nɪ kú áɔ ká.*

⁵ Dii sɪsɪnaɔ bɔ́ pɪí,†
asa suabaa aɔ ku Yelusaleú
Sɪɔna gbɛ́sɪsɪ musu lá Dii ðwae.

Gbɛ́ pɔ́ bɔ̀pɪɔ aɔ dε
gbɛ́ pɔ́ Dii nɪ sɪsɪɔ ɪε.

4

Dii yákpalekεa nɪ buiɔ

¹ Gwa! Gɔɔ bee, zɪbeeɔ́l,
tó ma Yelusaleúdeɔ nɪ Yudaɔ pɪi dílε nɪ pá zɪu,

² má buiɔ káaa pɪi
má pɪlaɪnɔ́ yákpalekεguzulεu.
We má yákpalekεuɪnɔ́

* 3:4 Mat 24.29, Maa 13.24-25, Luk 21.25, Zia 6.12-13 † 3:5 Zln 2.17-21, Lom 10.13

ma gbé Isailiò ní ma bùsuo yá musu,
asa aa ma gbéò fàaa dúniau,
aa ma bùsupi kpaalèkòkòe.

³ Aa tẹlẹpà aa ma gbéò kpaalèokòe,
aa ma negòeò ní ma nenòeò yía,
aa káaluakà aa vèemí ní a ọao.

⁴ Tiideò ní Sidòdeò
ní Filitè bùsu zòledeò pìi,
á ye sẹmanò kpelewa ní?

Alẹ yá pọ má kèé fiabomẹe yà?
Tó ále a fiabomẹe,
má tó a wi á musu kándò gòòe.

⁵ Asa a ma ánuusu ní ma vuao sèlẹ,
a ma pọmaa bẹeedeò sèlẹ a taò
á kàlẹ á táakpẹo guue.

⁶ A Yelusaleùdeò ní Yudaò pìi yía Gelekiòwa,
ké à ní ké ní bùsuwa zà yái.

⁷ Gwa! Má ní vu iu,
aai fele gu pọ a ní yiau,
mí yá pọ á kènèpi wíé á musu.

⁸ Má á negòeò ní á nenòeò yía Yudaòwa,
aai ní yía Seba pọ kú zàòwa.
Ma Dii máme má ò.

⁹ Yáe bee kpáwake buiòne:

A zì sòuke à negònaò vu iu,
í tó zìgòò fele sò kái m̀pii.

¹⁰ A á soonaòpi fẹndaò ù,
à á máaso limibobòò lile sònaò ù.†
Gbàasaide o gòsan a ù.

¹¹ Bui pìi, à bọ gupiiu,
à mọ káaa we kpakpa.
Dii, pilamá ní n negònaò!

¹² Buiò vu iu,
aai gé yákpalekẹguzuleu,
asa we má zòleu
má yákpalekẹ ní gupii buiò.

¹³ An váikea kè zài!

Koma ká pọí n kè,
asa à mà à kà kekẹe.‡
A mọ ọzò vèewa a fẹkíu,
asa à pàe,§ vèekakíò pà yelele.

¹⁴ Wa ku we dasidasi yákpale midẹguzuleu,
asa Dii yákpalekẹgòò káikù
yákpale midẹguzuleu.

¹⁵ Iatè ní mọvuao a siakù,
saanaò teke lọ.

¹⁶ Dii a bọ Siòna ní káaaò,
a bọ Yelusaleù ní lọ gbáao.
Musu ní zìlẹo a lualua,
àma Dii aò de ulẹkí ù a gbéònee,
aò de aafia'ekíi ù Isailiòne.

¹⁷ Iò ðs sa ké ma Dii á Lua,
má kú Siòna musu, ma gbẹ pọ a kua adoapi.
Yelusaleùá ma pọe,

buipàlẹò si wélepiu bau lọ.

¹⁸ Gòò bee gbèsislò vèebe a kwé,
mé s̀slò pọtuòò ví aò die.
Yuda bùsu swadòòe í a zèo.

* 4:4 Isa 23.1-18, Mat 11.21-22 † 4:10 Isa 2.4 ‡ 4:13 Zia 14.15 § 4:13 Zia 14.20, 19.15

AMOSI Yá pɔ́ kú lée bee guuɔ

E wà gɛ Yesu Kilisi ii wɛ 760 Amosi bɔ̀ a be wɛ́leu Tekoa, Yuda búsuu, à gɛ zɔ̀le Beteli, gu pɔ́ Isaili búsu sa'okii zɔ̀ kuu. Wegɔ̀ anabikekea bɔ̀ ní sae lán loupúnaawa.

Goo bee kí Yeloboau plaade de Isaili búsu kía ũ (787-747). Sili lé zikarinɔ̀ bo, ɔ́ Isailiɔ̀ ɛa lé namable bo, ɔ́ anabi Amosi mɔ̀ Lua gbɛpiɔ̀ midɛa yá pàlerigu. Goo bee búsudepiɔ̀ lé zike lousisiyáwa maamaaɛ. Bóyái à bao pásipi pàlerigui?

A maa wà to baade àò kú ní a laaio kpálea lá Lua ikoyá dilewa, áma gbáade lí wei gbéneɔ. Bee yáí Lua í ze ní gbáasaideɔ. Amosi yá pɔ́ tò a gɔ́ waasokena ũ yápi musu ò (7-9), ɔ́ wà aá yá Isaili búsuu gɔ̀gɔ̀ (7.10-17).

Lɛɛ 1 e 2 zɔa pɔ́ Lua dɔ̀ Isailiɔ̀wa ní bui pɔ́ liaariziɔ̀,

Lɛɛ 3 e 6 yá pɔ́ tò Lua ní a gbéɔ́ yá bɔ̀ kɔ́ kpe,

Lɛɛ 7 e 9 wá gbá zé wá yá pɔ́ Amosi ò bɔ̀kí dɔ́. A wépfungu'è gɛn sɔo mé a yá de yá pɔ́ Lua a ɛa mɔ̀ keiɔ̀ seelaɔ̀ ũɛ.

Amosi waasopi í to wá láasooke Lua yá bɔa dúniaɛ bee yá kpɛwa pii. Anabi pɔ́ wá aá yàpi í to wá láasooke Yesu yáwa bo. Yesu yá í kɔ̀se ní gbáadeɔ yáoo, í ke ní gbáao no, áma yá pɔ́ a òpi lé yá dafu dilewɛɛ de Amosi pɔ́a!

Yá pɔ́ a bui pɔ́ lia Isailiɔ̀zi le

¹ Tekoa sadánaɔ do Amosi yá pɔ́ a è Isailiɔ̀ yá musun ke. Yá pɔ́ a èpi dɔ́aaa tɔ́le lualuaaɛ wɛ́ plaɛ. Goo bee Uzia de Yudaɔ kía ũ* mé Yehoasi né Yeloboau de Isailiɔ̀ kía ũ.†

² A mɛ:

Dii lé bɔ̀ Siɔ̀na ní púnaao,
àle bɔ̀ Yelusaleũ ní palaa gbáao.‡

Pɔ̀dánaɔ dádákɛkíi lé gɔ́ wɛ́nanno,
Kaameli gbepɔ̀le lé giigaga.

³ Ma Dii ma mɛ,
Damasi búsú táaekè gɛn áaɔ,
a de beea se,
ma pɔ́ a weemáo,
asa aa Galada búsudeɔ gbègbè ní éngooɛ.

⁴ Má tó té fɛle an kí Azaeli bewa,
í kú aá né Benadada kpé gbáaɔwa.

⁵ Má Damasi bíibɔ̀le gba gbooɛ,
mí Aveni guzulɛpi kía tɔ̀bɔ̀zɔ̀,
gbé pɔ́ zɔ̀le báawa Edenibepi,
wi tá ní Sili búsudeɔ Kii zɔ̀zɔ̀ ũ.

Ma Dii máme má ò.

⁶ Ma Dii ma mɛ,
Gazade táaekè gɛn áaɔ,
a de beea se,
ma pɔ́ a weemáo.

Asa aa ma gbéɔ́ kúkú zɔ̀zɔ̀ ũ píie,
ɔ́ aa ní ná Edɔ̀ũne ní ɔ̀zɔ̀.

⁷ Má tó té fɛle Gaza bíliwa,
í kú a kpé gbáaɔwa.

⁸ Má Asedoda kía tɔ̀bɔ̀zɔ̀
ní gbé pɔ́ zɔ̀le báawa Asekelonio.
Má ɔ̀se má Ekelonideɔ lé,
e Filitɛ kɔ̀na pɔ́ gɔ́ weɔ́ ge midɛò.
Ma Dii Lua máme má ò.

⁹ Ma Dii ma mɛ,
Tiideɔ táaekè gɛn áaɔ,
a de beea se,
ma pɔ́ a weemáo.

* 1:1 2Kia 15.1-7 † 1:1 2Kia 14.23-29 ‡ 1:2 Yoɛ 4.16

Asa aa ma gbéḡ kùkù zìzḡ ù píie,
 5 aa ní ná Èdòḡne ní ḡzì.
 Èdòḡ pḡ aa kèrḡnḡ i dḡrḡguo.

10 Má tó té fèlè Tii bíiwa,
 i kù a kpé gbāḡwa.

11 Ma Dii ma mè,
 Èdòḡ tàaekè gēn àaḡ,
 a de beea se,
 ma pḡ a weemáo.

Aa pèlè ní daeḡzi ní fēndao,
 aai gbēe wēnagwao.
 Aa pḡkūmabòbò má zezesai,
 an pḡ fēarizi i kpáleo.

12 Má tó té fèlè ní bùsu Temaniwa,
 i kù a mēswia Bòzela kpé gbāḡwa.

13 Ma Dii ma mè,
 Amḡnḡ tàaekè gēn àaḡ,
 a de beea se,
 ma pḡ a weemáo.

Aa Galada bùsu nḡsindeḡ pui,
 ké aa ye ní bùsu káfi yái.

14 Má tesḡ ní mēswia Labawa,
 i kù a kpé gbāḡwa.

Zikawii iḡ dḡ,
 zàa'lan gbāa i fèlèrḡgu,

15 wi tá ní ní kiao zìzḡ ù,
 aàpi ní a ìwaḡ sánu.

Ma Dii máme má ò.

2

1 Ma Dii ma mè:
 Mḡabuḡ tàaekè gēn àaḡ,
 a de beea se,
 ma pḡ a weemáo.

Aa Èdòḡ kía gē kpása
 e aà wáḡ gḡ tífú ù.

2 Má tó té fèlè Mḡabuḡwa,
 i kù Kelio kpé gbāḡwa.

Mḡabuḡ gaga zì zḡa guue
 gḡḡ pḡ wále kúkuake,
 wále mḡ pé.

3 Má ní dḡaana tḡzḡḡe,
 mí aà ìwaḡ dedeààḡ.

Ma Dii máme má ò.

Yá pḡ a Yudaḡ ní Isailiḡ le

4 Ma Dii ma mè,
 Yudaḡ tàaekè gēn àaḡ,
 a de beea se,
 ma pḡ a weemáo.

Asa aa gí ma ikoyáie,
 aaliḡ yá pḡ má dilèḡ kḡao.

An táaḡ mé ní sāsá,
 ède pḡ an deziḡ teiḡ.

5 Má tó té fèlè Yuda bùsuwa,
 i kù Yelusaleḡ kpé gbāḡwa.

6 Ma Dii ma mè,
 Isailiḡ tàaekè gēn àaḡ,
 a de beea se,
 ma pḡ a weemáo.

Aaì gbēmaḡ yia zḡḡ ù 5a yái,

aaí taasideᵋ yía kyale flaboane yáí.

⁷ Aaí ʒzʒ wɛnadeᵋwa bùsu'ufāau,
aaí gbāasaideᵋ yá málené.

Né ní a maeo aaí gbada wéndia douwa,

aaí ma tʒ pʒ a kua adoa ʒkpa.

⁸ Aaí ní wó poo sa'okliᵋ sae pii
zwāa pʒ aa a tʒmasímáwa.

Aaí vɛɛ lú ní ʒa pʒ aa símáo
aa mi ní táakpɛu.

⁹ Mámɛ ma Amoleᵋ káaleé yāa,*

baa ké aa gbāa lán sɛde lɔwa,

mé aa gbāa lán sé gɔn giwa.

Ma ní kaale pii, néfɛnen gbɛzʒo.

¹⁰ Mámɛ ma bʒánᵋ Egipi,

ma dʒaaé guwawaiu wɛ bla,

má tò Amoleᵋ bùsu gʒ á pʒ ũ.

¹¹ Ma á néᵋᵋ díle ánanibᵋ ũ,

má tò á ɛwaasoᵋ rízia kpáa.†

Isailiᵋ, síana mále oéó lò?

Ma Dii máme má ò.

¹² A nae gbé pʒ aa rízia kpáapiᵋwa aa vɛɛmi,
á díle ánanibiᵋne aasu ánanikeke lɔo.

¹³ A ma! Má á ke déᵋdɛᵋɛ,

lán zugo pʒ pʒwen aso sea ì pʒ ke déᵋdɛᵋwa.

¹⁴ Gbé kásakasaᵋ bʒkliᵋ eo,

gʒsaᵋ e bʒ ní gbāa yáio,

nɛgʒnaᵋ e rízia misio.

¹⁵ Kázunaᵋ fʒ ze gio,

bāwāadeᵋ e bʒo,

sɔdeᵋ e rízia misio.

¹⁶ Baa nɛgʒn wʒodeᵋ

aa bāasi ɔgii gʒo beɛɛ.

Ma Dii máme má ò.

3

¹ A Isaili bui pʒ ma á bʒle Egipi,

à swákpa à yá pʒ ma mè a á le ma.

² Dúnia buiᵋ guu pii áme ma á sé.

A yáí má vai pʒ á kè wíé á musu.

Amosi anabikeke a bʒ Dii klie

³ Gbɛᵋn plaᵋ lɔ tɛkʒi kʒyámasaia?

⁴ Nʒomusu ì pūna dào guu pʒblea esaie?

Nʒokusi ì pala a tʒou nʒokúsaie?

⁵ Tó bāe ì zu fiiuo,

a e à aà kúe?

Tó ba ì e pʒ kùo,

a bilɛe?

⁶ Tó wà zìgāalɛ wɛléu,

sʒ lí ké gbɛᵋguo lé?

Tó músi gɛ wɛléu,

Dii mé tʒo lò?

⁷ Dii Lua lí yá pʒ a zeᵋde ke

oa a zʒblena ánanibiᵋne saio.

⁸ Nʒomusu pūna,

dé vía a gí kúii?

Dé Dii Lua a yá'òɛ,

à gí a kpáwakɛii?

* 2:9 Iko 3.8-10 † 2:11 Nao 6.1-8

Yá p̄s a Isailiᵇ le

⁹ A kp̄awakε Asedoda kibedeᵇne
 n̄ Egipi kibedeᵇ à oné,
 aa k̄aaa Samali gb̄s̄s̄s̄s̄ p̄leu,
 aai gili z̄ᵇ p̄s̄ ḡèu e

n̄ gb̄aa p̄s̄ w̄ale m̄s̄ a gb̄éᵇneᵇ.

¹⁰ Ma Dii ma m̄e,
 gb̄aaadeᵇ yákea a d̄ᵇwa d̄ᵇo.

Aaí gb̄éᵇ wet̄ā aa n̄ taiinke,
 aaí n̄ àizeᵇᵇ naaa aa taò n̄ be.

¹¹ Bee yáí ma Dii Lua ma m̄e,
 ibeᵇᵇ m̄ᵇ lia á b̄usuzi,

aa á gb̄aa midε,
 aai á kibe p̄ᵇ s̄lé.

¹² Ma Dii ma m̄e,
 lá s̄ad̄ana í a s̄ā gb̄a miᵇna

ge a sw̄á miᵇna b̄ᵇ n̄ᵇᵇmusu léz̄í,
 màa Isaili p̄s̄ kú Samaliᵇ b̄ᵇ kaso,

gb̄é p̄s̄ z̄ᵇle n̄ l̄ii bélebelewapiᵇ.

¹³ Ma Dii Lua Z̄iḡs̄de ma m̄e,

à sw̄ákpa à ma,
 í Yak̄ᵇbu buiᵇ gbaᵇ laai.

¹⁴ Tó mále Isailiᵇ t̄aae w̄íné n̄ musu,
 má sa'ok̄li p̄s̄ kú Beteliᵇ k̄ᵇba z̄ᵇz̄ᵇ mà kwe t̄ᵇle,

mí sa'ok̄lipiᵇ dúuz̄ᵇ.

¹⁵ Má á guant̄em̄blekpeᵇᵇ
 n̄ á íampuublekpeᵇᵇ w̄íw̄ie,

má kp̄é p̄s̄ a zab̄lēm̄á
 n̄ wesa swaaopiᵇ daaíe,

mí a kp̄é z̄ᵇᵇᵇ gboᵇ píi.
 Ma Dii máme má ò.

4

¹ A Basana zununuᵇ, à yáe bee ma,
 á n̄ᵇᵇ p̄s̄ a m̄ekpa Samali s̄is̄ip̄leuᵇ!

I gb̄aamᵇ w̄ēnadeᵇne,
 í taasideᵇ wet̄ā,

í o á z̄áᵇne aa id̄ā d̄ᵇ à mi.

² Ma Dii Lua ma legb̄é n̄ ma kuaadoakεᵇ,
 ma m̄e ḡᵇᵇ lé m̄ᵇw̄á

wa kokoaka á gb̄é k̄ᵇnaᵇzi,
 w̄i á s̄lé t̄áánᵇ n̄ m̄ᵇ k̄ooloᵇ.

³ A baade a b̄ᵇ a aed̄ᵇawa s̄usu b̄íifoou,
 w̄i t̄áánᵇ z̄iᵇᵇᵇ ù.

Ma Dii máme má ò.

Isailiᵇ sw̄ágb̄aakea

⁴ A ḡi àᵇ gé Beteli, í t̄aaeke we.
 A ḡi àᵇ gé Giligali, í ea t̄aaeke b̄.

Aliᵇ sa'o á diiᵇwa we lá gu lé d̄ᵇ,
 íᵇ á p̄s̄ kw̄ide kpa we w̄é àaᵇ n̄ w̄é àaᵇᵇ.

⁵ Ali p̄ēe sea k̄pasa sa'ok̄liwa s̄áaukpabᵇ ù,
 í p̄s̄ p̄s̄ íᵇ ma gba kp̄awakε w̄á ma,

á Isailiᵇ, asa bee kea á yei.

Ma Dii máme má ò.

⁶ W̄éle píiu má tò á lekpe lé ȳᵇ b̄ᵇ,
 uale n̄ ualeᵇ má tò a kua bl̄ewa,

k̄ási í ea su ma k̄íio.

Ma Dii máme má ò.

⁷ Ké á ḡᵇᵇ m̄ᵇ àaᵇ w̄á p̄ᵇkeke,

ᵇ ma á t̄é lou.

Má tò lou mà wéleəu,
à gi mai wéleəu.
Má tò à mà buaeə, 5 gu giigàga.
8 A gbēə bàbaabò,
aa gè wéle ní wéleo í wēlei,
aai e à mòmáo,
kási i ea su ma kíio.
Ma Dii máme má ò.
9 Mi to pówen gbōsi ní pó fukpaao
á kaaə ní á wēebu le mòmoo.
Kwaə á kaadənaə ní á kuə blè,
kási i ea su ma kíio.
Ma Dii máme má ò.
10 Ma gagyə kàagu,
lá má kà Egipiəguwa.
Ma á èwaaso dède zì guu,
má tò wà á sòo náaa.
Má tò yai gí dà á bōoa,
á ní lé d-kíi eo,
kási i ea su ma kíio.
Ma Dii máme má ò.
11 Ma á gbēə suumpa,
lá ma Sədú ní Gəmoə suumpawa.*
A gō gòmiona pō wa ga bō téu ũ,
kási i ea su ma kíio.
Ma Dii máme má ò.
12 A yái Isailio, má yápio kéé.
Lá má yápio kéé Isailio,
àò kú ní mapi á Lua yákpalekaáno sūuo.
13 A ma! Mí gbēsísio kása,
mí to zaa'ana fēle,
mí to gbēnazina dō lá a láaso de,
mí to gu dō, mí ea to gu si,
mí taa'o dúnia guleśiwa,
ma tón Dii Lua Zigōde.

5

Wēnakea Isailione

1 Isailio, à yáe bee ma,
mále wēnale daáno.
2 Wi Isailio ne solob yāao,
āma à lèlè sa mé a fēle lo.
Wà aà tò wúlea a būsuu we,
gbēe ku à əkaaázio.
3 Ma Dii Lua ma mē,
wéle pō a zigō bōle gbēon əaa sōo,
gbēon basōo mé a su.
Wéle pō a zigō bōle gbēon basōo,
gbēon kwi mé a su.
4 Ma Dii malé yáe bee o Isailione:
A ma kíi wēle, ío ku.
5 Asu gé lousisii Betelio,
ásu gé Giligali sōo,
ásu tōu Bēseəbao,
asa wa tá ní Giligalideə zìzōo ũe,
mé Beteli a gō bezia ũe.
6 A Dii kíi wēle, ío ku.

---

* 4:11 Daa 19.24

Tó màa no,
a mɔ̄ kũ Yosefu buiɔ̄wa té ũ,
a kũ Beteliwa, gbēe a f̄ɔ̄ d̄eɔ̄.

⁷ I yá'íkpa yānadeɔ̄wa,
m̄é i yáke a zéwa mále.

⁸ Dii saankif̄ēn̄e naɔ̄ k̄e
ń saankon̄e andeɔ̄.*

I to gusia níinii li gudɔ̄a ũ,
í to gu ɔ̄ si.

I ísia í káaa musu,
í to à ma lou ũ bùsu píi guu.

Aà t̄ón Dii.

⁹ I to kaale bil̄e gbāadeɔ̄wa,
í w̄éle bíideɔ̄ ásooke.

¹⁰ Ap̄iɔ̄ s̄ɔ̄ ilio ye slan'ona ḡiyáio,
i za gb̄é p̄ɔ̄ i b̄ɔ̄b̄ɔ̄ ń v̄aik̄e naɔ̄gu.

¹¹ Lá i gbāable w̄ēnadeɔ̄wa,
i p̄ɔ̄w̄ena símá,

á kp̄é p̄ɔ̄ á b̄ò ń gb̄e áao,
á e z̄òle ń guuo,

á p̄ɔ̄eá v̄ēe p̄ɔ̄ á bà,
á e à a imio.

¹² Asa Dii á t̄aae z̄ɔ̄ɔ̄ d̄ɔ̄
ń á duuna p̄ɔ̄ lé v̄íoo.

I gb̄ēmaaɔ̄ wetá,
i to gb̄ēd̄ena flabo, í aà gbae,

i ḡí taasideɔ̄ne ń ń yá nao.

¹³ A yáí tò laaide d̄aɔ̄ lé ɔ̄ kpaaŭa tia kéwa,
asa ḡɔ̄ɔ̄ beeɔ̄ v̄áie.

¹⁴ A w̄ēle àɔ̄ yāmaake,
i ke a v̄ai no,

ké à e àɔ̄ ku,

Dii Lua Z̄iḡɔ̄de iɔ̄ kuánɔ̄,
lá i o a kuánɔ̄wa.

¹⁵ Aɔ̄ za yá v̄aiu, ɔ̄ ye a maai,

íli yá ḡɔ̄ḡɔ̄ a zéwa yákpalek̄ek̄li.

W̄íliɔ̄ d̄ɔ̄, Dii Lua Z̄iḡɔ̄de a ḡí Yosefu bui k̄ɔ̄naɔ̄ w̄ēnagwaio.

¹⁶ A yáí Dii Lua Z̄iḡɔ̄de m̄e,

wa búbuape ḡaaɔ̄ píi,

waɔ̄ o z̄ékpaaɔ̄ guu: W̄éee! W̄éee!

Wa s̄ēwanaɔ̄ sísi aa ɔ̄ɔ̄ɔ̄,

wa o ḡe'ɔ̄ɔ̄ɔ̄naɔ̄ne aa búbuape.

¹⁷ Búbuape aɔ̄ ku v̄ēe buu píi,
asa Dii mé a pá á b̄usua.

Dii mé ò.

¹⁸ Waiyoo gb̄é p̄ɔ̄ lé Dii ḡɔ̄ɔ̄ nidei!

Ake a ále Dii ḡɔ̄ɔ̄pi nidei?

Gusia ḡɔ̄ɔ̄, i ke gupua no.

¹⁹ Aɔ̄ de lá gb̄é lé báale n̄ɔ̄musue,

ɔ̄ à ḡè kp̄á w̄ai páleawa,

ge lá à ḡè ḡè kp̄éu à ɔ̄nà ḡíwa,

ɔ̄ ml̄e aà s̄ɔ̄wae.

²⁰ Dii ḡɔ̄ɔ̄piá gusiae,

i ke gupua no, gusia níiniie.

Baa gupuan beeena aɔ̄ v̄íoo.

²¹ Ma Dii ma m̄e,

má za á dik̄p̄eɔ̄u, má ḡíe,

má ye á k̄ɔ̄káap̄iɔ̄ ḡiyáio.

* 5:8 Yob 9.9, 38.32

22 Baa tó a sa pɔ́ wí a pɔ́ kátɛu à tékú òa ní pɔ́wɛntio, má sio.

Baa tó a sáaukpa sa'òà ní pɔ́ mɛkpaao,
má wé̄sɛ mà gwao.†

23 A gomala ní á lèsikʂfio,

má swá̄sɛ á mɔɔna sío.

24 A to yá̄zede dagua

lán swa gbakakaawa,

à tó á yá̄kɛa a zé̄wa ligua

lán swa pɔ́ a í lí baowa.

25 Isailio, í kɛ má̄mɛ a sa'òà
a ma gba pɔ́ guwaiwiau wè̄ blaο.

26 Táa Mɔ̀bku kpé á sea

ní saana pɔ́ a zɛ̀ð taao.

A dii pɔ́ á pí ázlaɛpiɔ‡ yáí

27 5 má tó wà táánɔ́ Damasi baale.

Ma Dii má̄mɛ má ò.

Ma tón Lua Zíg̃ɔ̄de.

6

Waiyoo Isailio kla namablenao

1 Waiyoo á gbé̄ pɔ́ á kú niɛniɛ Síɔ̀naɔ́
ní á gbé̄ pɔ́ á kú dɔ̀dɔ̀a Samali sí̄sípɔ̀lɛuɔ́,
á gbé̄ pɔ́ á de buio mide kíao ù
gbé̄ kíniɔ́ wé̄ lɔ́ dɔ̀ázio!

2 A gé̄ Kalenɔ́ à gwa!

Bɔa we í gé̄ Amata mɛɛwiau,

í gé̄ Gata, Filitɛ mɛɛwiau.

An wé̄lɛpiɔ́ maa de wé̄lɛ pɔ́ á kíao kuulae?

An búsu zɔ́ de á pɔ́ae?

3 Lá ále e Lua íadaawá gɔɔ zà,

kía pásí gbáableawá káikù.

4 I wúle á wesa swaa líiɔ̀wa,
í ɔ̀lí ázlaɔ́ á wúlekípiɔ̀wa.
I sáneɔ̀lɔ́ ní gáaena mɛkpaao só.

5 I mɔɔnale lán Davidi lè̄wa,
í lè̄ dafu da ní pɔ́'ɔ̀bɔ̀naɔ́.

6 I vɛ̄ɛmi à a dāa bɔ́,

í nísi ɔ̀de dɔɔ,

kási íli ɔ̀lɔ́ Yosefu buio kaalea yá musuo.

7 A yáí tò áɔ́ ku gbé̄ pɔ́ wa táánɔ́ káauɔ́ guue,
á lalasi wiiɔ́ í mide.

8 Ma Dii Lua Zíg̃ɔ̄de

ma legbè̄ ní ma kuaο ma mè,

má ye Yakɔ̀bu buio íandāa gíyáio,

má za an zegikíiɔ̀u.

Má ní mɛɛwia na ní íbɛɛɔ̀nɛ ní ɔ̀zì

ní pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ́ píle.

9 Baa tó g̃ɛɔ́ g̃ɔ́ uae gbè̄n kwi, aa gagae.

10 Tó gbé̄ mɔ́ a dae ge séí, ále bɔ̀ò à gé̄ tes̄s̄iwá, mé à gbé̄ pɔ́ ulɛa we là à mè: Gbè̄e kunnɔ́ we lɔe?

Ade a wewà: Gbè̄e ku lao. Kɛ kílikili, baa Dii tó, nísu sío.

11 Asa ma Dii ma yádíle ma mè,

má ua zɔ́ wíe ké̄lekele,

mí a néna kɛ yáiyai.

12 Wí s̄́ baa gbɛsi musue?

Wí sapa ní zuɔ́ wee?

Māa á tó yá̄zede g̃ɔ́é̄ sɛwɛ ù,

mé yá̄kɛa a zé̄wa g̃ɔ́é̄ g̃ɔ́i ù.

† 5:22 Isa 1.11-14 ‡ 5:26 Zin 7.42-43

13 A pɔ kɛna ziblea Lodebaawawa,
 a mɛ a Kaanaiũ sɪ rɪ ʒzia gb̃aaɔɛ.
 14 Ma Dii Lua Zigɔde ma mɛ:
 Isailio, m̃ale tɛkpa buieu à feleáno,
 i wétɛamɔɛ za Amata bɔleu e Isida Wisidei.

7

Kwaɔ

1 Yá pɔ Dii Lua ðlɔmɛɛn ke: Má è Dii bɔ rɪ kwaɔ pɔkɛke daalegɔɔ, pɔ pɔ wɪ kpa kíawa kɛkeɔ
 gbɛa.

2 Ké kwaɔ tɔle pɔɔ sò píi aa làa, ma mɛ: Dii Lua, sùuuke! Bó Yakɔbu buio e aao kuòì? Asa
 aa kè fɛnɛũ.

3 ɔ Dii yápi bɔ a nɔseu à mɛ, bee a ke lo.

Tɛ

4 Yá pɔ Dii Lua ðlɔmɛɛn ke: Má mà Dii Lua lé me á yákpaleke rɪ gb̃éɔ rɪ tɛo. Tɛpi isia zɔɔ í bà,
 5 à kù Isaili búsuwa.

5 ɔ ma mɛ: Dii Lua, n yá na! Tuɛ! Bó Yakɔbu buio e aao kuòì? Asa aa kè fɛnɛũ.

6 ɔ Dii Lua yápi bɔ a nɔseu à mɛ, beepi a ke lo.

P̃susugwabɔ

7 Yá pɔ a ðlɔmɛɛn ke: Ma Dii è zɛa bíi súsú saɛ, a pɔ súsugwabɔ kúa.

8 ɔ à ma la à mɛ: Amosi, bɔ rɪ éi? ɔ má wèwà ma mɛ, pɔ súsugwabɔɛ. ɔ à mɛ:

Gwa, ma pɔ súsugwabɔ pɔo ma gb̃é Isailioɔwa,
 má sùuukɛrɪno lo.

9 Wa Isailio guleɪ pɔ aa bɔɔ daaɪ,
 wa Izaaki buio sa'okio wíwi.

Má fele Yeloboau bewa rɪ fɛndaɔɛ.

Amosi rɪ sa'onkia Amaziao

10 ɔ Beteli sa'onkia Amazia gb̃éɔ zɪ Isailio kí Yeloboauɔwa à mɛ: Amosi lé lekpaainzi rɪ gb̃éɔ
 Isaili búsuu. Búsudeɔ aa áa yá f̃s lo.

11 Asa à mɛ wa Yeloboau de rɪ fɛndaɔɛ,
 wi Isailio kúkú rɪ búsuu,

wà tárɪno zɪzɔɔ uɛ.

12 ɔ Amazia mɔ ò Amosie à mɛ: Gu'ena, bàasi ñ ta Yuda búsuu, ñíɔ ble rɪ ānabikɛkeawa we.

13 Nsu ɛa mɔ ānabikɛkei Beteli la lo, asa sa'okli pɔ í kía gba gb̃aa ku laɛ.

14 ɔ Amosi a zási Amaziawa à mɛ: Anabi ge ānabi gāli gb̃ɛen ma ũ yāa seo. Sádānan ma ũ,
 kaadɛmblea d̃ɛ má d̃s.

15 Sádāpi guu ɔ Dii ma seu, a òmɛɛ má ge ānabikɛke a gb̃é Isailioɛ.

16 Swákpa ñ Dii yāma sa. N mɛ,

másu ānabikɛke Isailio yá musuo,

másu vái pɔ a Izaaki buio le oo.

17 Ayámɛto Dii mɛ,

n na a káaluaka w̃éleu,

wa n néo dede rɪ fɛndao g̃ɛɔ rɪ nɔɔɔ.

Wa ba yɔ n búsuwa,

wi kpaalekɔɛ.

Wa Isailio kúkú rɪ búsuu

wà tárɪno zɪzɔɔ ũ,

ní ga luayád̃nsaiɔ búsuu we.

8

Libe mài kaa gbí guu

1 Yá pɔ Dii Lua ðlɔmɛɛn ke: Ma libe mài è ká gbí guu.

2 ɔ Dii ma la à mɛ: Amosi, bɔ rɪ éi? ɔ má wèwà ma mɛ: Libe mài má è ká gbí guu. ɔ à ɛa
 òmɛɛ:

Ma wɛmà ma gb̃é Isailioɔwaɛ,
 má sùuukɛrɪno lo.

3 Ma Dii Lua ma mɛ,

gɔɔ bee ma kpé lesia a li ɔɔba uɛ,

gɛɔ gɔ̄ kpále gupiiu kpɛ̄nɛnɛ.
Gu a ke kílíkíli!

⁴ A yáɛ bee ma,

á gbé pɔ̄ i gbáable taasideɔwa,
i wɛnadeɔ mide á búsuu.

⁵ I me: Mɔ̄ dafu dikpe a láa wà e wá pówena yía bɔɛ ni?

Gɔɔ kpele kámabogɔɔ a gɛ̄ wà e wá dɔɔ wɛi?

Wá zaa nɛna dauɛ, wí a ɔ̄a káfi,
wá wá kiloɔɔ lile, wíɔ gbéble.

⁶ Wá wɛnadeɔ lú ní ánusuo,

wí taasideɔ sɛ zɔɔ ũ,

ké baa wá kyale fia aai e bówɛɛo yái.

Wá pówena yía ní a bísaɔɛ.

⁷ Ma Dii Yakɔbu buiɔ Lua gawide,

ma legbè ní ma kuaɔ ma mè,

an yákeae a sámagu bauo.

⁸ A yái tɔɔle a lualua,

gbé pɔ̄ kálewàɔ i búbuape nípii.

Búsu a loo lán Niili í gbakakaawa,

a ya i ɛa kpále lán Egipi swapi íwa.

⁹ Ma Dii Lua ma mè,

gɔɔ bee má tó íatɛ gɛ̄ kpéu

gɔɔ pɔ̄ á kà minanguo,

má tó gu si fáane gbáa zá.

¹⁰ Má á dikpeɔ lileé búbuapegɔɔ ũ,

á lesiaɔ i gɔ̄ wɛnaleɔ ũ.

Má tó à zwánkasaɔ kákaála,

á baade i a mi wa gbáigbai.

Má tó gɔɔpi áɔ de

lán nɛgɔɛ mɛndona gaa ɔɔɔwa,

gɔɔpi i mide ní pɔsiao.

¹¹ Ma Dii Lua ma mè,

a gɔɔ lé mɔ̄

má tó nɔana ká á búsuu.

I ke ble ge í nɔana no,

swákpa a ma yá ni mé aɔ á de.

¹² Wa báabáabo ísia baa ní ísia baao,

wa bebe za gukpe e be'ae.

Aa kpáleke ma yámaai,

kási aa mao.

¹³ Gɔɔ bee wéndia maaɔ

ní gɔsa gbáaɔ yèɛɛ a láa imi yái.

¹⁴ Gbé pɔ̄ aai legbè ní Samali táa tɔɔɔ

ní gbé pɔ̄ aai me ní Dá dii kuaɔɔ,

ní gbé pɔ̄ aai me ní gɛa sa'oi Beɛɛɛba gbáaɔɔ,

aa kpaguaɛ, aa fele bau ɔɔ.

9

Isailiɔ mide a ní ní sua ní pá ziuo

¹ Ma Dii è zea a gbagbakti sae á mè:

Gbèpele misona lé, kpele gí i dee,

ma kpépi i kwe ká gbépiia,

mí gbé pɔ̄ bɔɔ de de ní fɛndao.

An kee a e bɔɔ,

baa mendo a e piliao.

² Baa tó aa ɛyɔ̄ aa tà e bedau,

má ɔpelemá weɛ.

Baa tó aa gè za musumusu,

má ní bua weɛ.

³ Tó aa gè ùle Kaameli gbè misonau,
 má ní gbesele mà gé mà ní kúkū wee.
 Tó aa sòlómee ísia zle,
 má o ísia mlée aà ní só wee.
⁴ Tó an wèlè ní kúkū aa táńń zìzò ù,
 we má tó wà ní dede ní fèndao.
 Má wéteri zi íadaama yáie,
 i ke maake ané yáí no.

⁵ Ma Dii Lua Zigòde,
 mi òkà tólèwa, i yó,
 gbé pò kú weò i búbuape pii.
 Mi to búsu loo
 lán Niili í gbakakaawa,
 i ea kpàle lán Egipi swapi íwa.
⁶ Ma a kúkí kè, má didik̄sa musu,
 ma a ē kpàle dúniawa.
 Mi ísia káaa musu,
 mí tó à ma lou ù dúnia guu,
 ma tón Dii.

⁷ Ma Dii ma mē,
 á Isailiò, a kemee dou ní Etiopiòe.
 Lá ma á bòle Egipi,
 mi Filitiò bole Keleti,
 ma Siliò bòle Kiiò lé?

⁸ A ma! Ma Dii Lua,
 ma wemá á búsu duundewa
 mà á kpalapi midè dúniau,
 áma má Yakòbu buiò kaale míomiò.
 Ma Dii máme má ò.

⁹ Má yádile,
 mí tó wà Isailiò fáfá buipáleò guu pii
 lá wí pówena ká gbaana guu wà fáfáwae,
 baa a wén do a léle zìleò.

¹⁰ Duunkena pò kú ma gbéò guu,
 aai me vái a sòńzi à gbasá ní leòò,
 wa ní dede ní fèndao mípiie.

¹¹ Gòò bee má ea Davidi bezi bo,
 mí a gufoòò keke.

Má aà ua pò gápi vu,
 mí uapi fele lá a de yáawa,

¹² aai gò Edò ù bui kónaò ví
 ní buipále pò ma tó kúmáò pii.*

Ma Dii pò má yápi ke,
 máme má ò.

¹³ Ma Dii má mē gòò lé mó
 ké sápanaò aàò be pòkekenaò iau,
 wáli pótò e vēekekea àò láa.
 Baa gbèsiòò vēe ke,
 vēe na iò di siòpòle piiu.

¹⁴ Má su ní ma gbé Isailiò ní pá ziu,
 aa ea ní wéle ziaò kálè aa zòleu.
 Aali vēebu ke, aai a imi,
 aali kaaò da, aai a libe ble.

¹⁵ Má Isailiò pe ní búsuu,
 gbèe a ní wo búsu pò má kpámápiu bau bo.
 Ma Dii á Lua máme má ò.

* 9:12 Zln 15.16-17

ABADIA Yá pɔ́ kú lác bee guuɔ

Lá nɛnaɛ beea yá pɔ́ Lua ò Ɛɔɔɔ (Esau buiɔ) yá musu láasoo pɔ́ aa kè Isailiɔ (Esau dáuna Yakubu buiɔ) yá musu yáí. Ɛɔɔɔ zɔ́lɛa ísida wiside saɛ gɛɔmidɔkɔi oi, ɔ́ aaiɔ íbelese ní Isailiɔ gɔɔpii. Gɔɔ pɔ́ wà zɔ́blɛ Yuda búsuwa mé wà Yelusaleɔ́ sí, an íbele gè e a lɛwaa. I kɛ kɛ aai mɔ́ dɔ́i ní gbɛɔlɛo ado no, aa ní búsu saalo sè ní pɔ́ ũɛ, ɔ́ aa gè Yelusaleɔ́deɔ pɔ́ɔ sɛlɛ.

Wà lápi kè Babiloniɔ́ Yelusaleɔ́ sia gbɛa e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 587. A guu ánabi Abadia ò Ɛɔɔɔnɛ aa kaale ní Isailiɔ íbɛɛ kɔ́niɔ sánuɛ. Beewa à Isailiɔ nòse níninɛ. Lua mé a yá gbɛzà o, a mɔ́ yákpalekɛi ní bui píio!

Yádaa Ɛɔɔɔla

- 1 Yá pɔ́ Abadia èn kɛ:
Yá pɔ́ Dii Lua ò Ɛɔɔɔ* musuɛ.
Wa baomà à bɔ́ Dii kɔ́i,
à gbɛ́ zɔ́ buiɔwa aà oné:
A fele! Wà gé Ɛɔɔɔwa zɔ́u.
2 Ɛɔɔɔ, à ma!
Má tó à gɔ́ kɛɛ buiɔ guue,
wa sakaágu à kɛ zài.
3 A káamai mé á sásá.
A gbɛ́ pɔ́ a gbɛ kè á kpé ũ
á zɔ́lɛu musumusɔ,
i o á sɔ́ guu à mɛ,
i gbɛe e á fɔ́ á bua à á né zɔ́lɛo.
4 Baa kɛ́ á da musumusɔ lán baɛwa,
mé a á sakɛɛ dà saanaɔ sɔ́ɔ,
má á bɛɛ za weɛ.
Ma Dii máme má ò.
5 Tó kpáíɔ mé gèázi gwá,
ge tó kpáíweliwɛɔ síázi yáa,
pɔ́ pɔ́ an pɔ́ dɔ́wà ɔ́ aa se adoo lò?
Tó vɛɛkɔ́zɔ́zɔ́naɔ m̀ sí á búu sɔ́,
vɛɛ kɔ́na ɔ́ aa tólo lò?
Kási á kaaleɛ.
6 Esau buiɔ, wa á pɔ́ɔ naaaɛ míɔ,
wa á áizɛɛ pɔ́ ulɛaɔ sɛlɛ.
7 Bui pɔ́ an lé douánɔ́ á yá á búsuu,
gbɛ́ pɔ́ naánɔ́ á sásá, aai zɔ́blewá,
gbɛ́ pɔ́ i ɔ́káaaɔ filifilimbakpaé,
áɔ a yá dɔ́o.
8 Ma Dii ma m̀,
má Ɛɔɔɔ bui ɔ́nɔ́naɔ dɛɛɛ gɔɔ bee,
yáɔɔnaɛ a gɔ́ Esau gbɛ́sɔ́sɔ́ musuo.
9 Gili a gé Temani nɛgɔ́naɔgu,
aa midɛ nípii Esau gbɛ́sɔ́sɔ́deɔ dɛɛɛau.
10 A gɔ́ ní wíɔ,
wí á midɛ, áɔ ku lɔɔ,
yá pástí pɔ́ á kè
á dáuna Yakɔ́bu buiɔnɛ yáí.
11 Kɛ́ buipáleɔ́ lé ní áizɛɛ sɛlɛ,
kɛ́ bui zɔ́lɔpiɔ́ gè Yelusaleɔ́,
aale líkpa a yá musu,
á kú we lá á doufínɔ́waaɛ.
12 A maa yáa á dáuna buiɔ gwaa kɛ́ na an wɛtággɔɔo.
I kú á pɔ́ kɛ na Yudaɔ kaalegɔɔo,

* 1:1 Isa 34.5-17, 63.1-6, Zel 49.7-22, Eze 25.12-14, 35.1-15, Amɔ 1.11-12, Mal 1.2-5

i kù à yamòsekpa an taasikeapi guuo.

13 A maa yáa à si ma gbéò wéleu an yá'eapi guuo.

I kù an gwaa kéé na an yá'eapi guuo,

i kù à ní àizéε naaa an yá'eapi guuo,

14 A maa yáa à zεa zenankpaau an gbé pò lé bàale dea yáio.

I kù à ní gbé pò bòò kúkù à kpámá an wétεagòpio.

15 Ma fεleá ní bui píio gòò ká kái,

mí kéé lá á kénéwa.

A yákeá wi á musu.

16 Lá a imí ma sìsí pò a kua adoa musu,

màa bui píi a imi we zesai.

Aa ma pòkùmabòbòma ípi gbé,

aai gò lán wi ní i yáaowa.

17 Má gbéò suaba Sìna gbε musu.

Aò de ma pò ù,

Yakòbu buiò i εa ní pò sí.

18 Yakòbu buiò aao de lán téwa,

Yosεfu buiò aao de lán tévuawa,

Esau buiò iò de lán sè giiwa.

Aa kù Esau buipiòwaε míòmiò,

an gbéε a bòò.

Ma Dii máme má ò.

19 Ma gbé pò kù Nεgeveò i gò Esau gbèsísíò ví,

an gusalaladeò i Filitéò bùsu sí

ní Èflaiù bùsuo ní Samali bùsuo.

Béyámεε buiò sò aai gò Galada bùsu ví.

20 Isaili zìzòò i gò Kanaa bùsu ví e za Salepa,

Yelusaleù zìzò pò kù Sefalaò i gò Nεgeve wéleò ví.

21 Suabanaò dede Sìna gbèsísíwa,

aai yákpaleke ní Esau gbèsísídeò,

kpala i gò Diiε.

YONASI

Yá pò kú láε bee guu

Anabi pò wèεε à gí zíkεi yá pò Lua díléewa lápi a yá dàu a siuwèε. Yonasi lé bàale Luac, àma i keo. Yá pò kè lápi guu í káńgu, mé í yáadané maamaa.

Anabi Yonasi yákeao lé slanaeο bòoleke: Lua ye Isailiozi níttεo, a ye bui zίlo pò aale àa yádaozie lo. Tó Lua gbéε gbà laai, mé aa àa yámá aa nòselille slana, àa sou lo maà gòopii à wétεamòané bò a nòεu. Òme dúnia pòpii dii ũ ado, atésa ga ní wénio dòu. Tó à súuuké ní duunkεnao, ànabio suli tó à kené íio.

Bee gbεa Yonasi lá yá'íao ní yōao ní sea pò ànabi a keo òwèε. Yá beeo pii a fō gbé pò Lua zí dāné leε. Ale dadawèε ké Lua lí pákpa a ànabizi gò pò yá yàwà ge gò pò a ku adoo, ge baa tó àle bàalè à ta zàzà, asa Lua sou mà à εa yáε bee bòolekèε lo: Lua ye gbépiizi, ili gbεε tēboo.

Yesu Yonasi yá sè à a gaa ní a vuao yádaòné, 5 à Ninivadeo nòselilea yá sè a nòselilea dàò gbéone (Matie 12.38-42).

Yonasi bàale Diie

¹ Dii yá'ò Amitai* né Yonasiε à mè:

² Fele gé mεεwia zōō Niniva, ní wiidomá, asa an vāikea ma le.

³ Ǿ Yonasi bàalè Diie à mipé Taasisiwa. Ké à kà Zope, à gó'ílεna è we, àle gé Taasisi. Ké à flabò, à siu ní gbé pò lé gé weo. Ale bàale Diie.

⁴ Dii ían gbāa gbāε ísiau, 5 zaa'ían pásí fεle ísiau e gó'ílεna ye wíwii.

⁵ Via gobnoo kú, baade lé wiile a diiwa, 5 aa gópi asoò bòbò lé ká íu, gó e yáfukú. Yonasi sō à pila gè wúle gó kpea, 5 à gè ní io.

⁶ Gobnoo gbéziō gè àlè à mè: Bó í níle o màai? Fele wiile n diiwa, wíliō dōo tó a wá wegwa wá bò kaalε lézi.

⁷ Ǿ aa òkōε: A mō wá líkpa wá e dō gbé pò gèwázi ní kisiaεo. Ké aa líkpa, 5 à Yonasi sè.

⁸ Aa àà là aa mè: Owèε, gbé pò ní de a ũ, n gbé pò n gèwázi ní kisiaε tao. Zí kpele ni kei? N bō má ní? Búsu kpele gbén n ũi? Bui kpelen n ũi?

⁹ A wémá à mè: Ébelun ma ũ. Dii Lua Musude pò ísiau ní tōleō kè 5 mí sisi.

¹⁰ Ǿ vía gbépio kù, an nisína vù, aa òè: Bó yá ní kè màai? Gbépio dō ké àle bàale Diieε, ké a òné beewa yáí.

¹¹ I wetá ní ní zuzuaō, 5 aa àà là aa mè: Kpelewa wá ke ísiau busawéi?

¹² A òné: A ma se à ma zu ísiau, i busaé, asa má dō máme ma gèazi ní zaa'ían gbāε beeo.

¹³ Aa ná góliawa ké aa e bua, àma aai fōo, asa í wetá ní ní zuzuaōε.

¹⁴ Ǿ aa wiilè Diiwa aa mè: N yá na Dii! Nsu wá kaale gbéε bee wéniboa yáio. Dii, nísu wá díle taaedeo ũ àa dea yá musuo, asa n n pōeá dāwèεε.

¹⁵ Aa Yonasi se zù ísiau, 5 ípi pásí kpále.

¹⁶ Dii gbāa yá gbépio vīakù maamaa, 5 aa sa'òwá aa lekèwá.

2

Yonasi wabikea kpò gbεu

¹ Dii tò kpò gbéne mō Yonasi mō,* 5 à kè kpòpi gbεu fāane àaō gwāasin àaō.

² Kua kpòpi gbεu Yonasi wabikè Dii a Luawa à mè:

³ Ma lézù Diizi ma yooyea guu,

5 a wèa,

kua bēda nōnau ma wiilè,

5 à ma yámá.

⁴ N ma zu ísiau í títiu

e za a nōnau,

ísō dēdeá ní ikooao,

n idāazlo táa'ò ma mí.

⁵ Ma mè ma yá kú n sōu lo,

kási má εa wesi n kpé pò a kua adoale.

⁶ I ma kú ma nōε,

ísi ma mō,

* 1:1 2Kia 14.25   * 2:1 Mat 12.40

wáa fíá ma mii.
 7 Ma kpale e gbèsisíṣṣò zínau,
 dúńńia zé pò wéa vío támale.
 Ɔ n ma bò gbáou,
 n ma mísi, Dii ma Lua.
 8 Ké má ye ánuatoi,
 Dii, n yá dòmagu,
 5 ma wabikèma,
 à n le za n kpé pò a kua adoau.
 9 Gbé pò lé táa gbagbaò aa ke báaa vío,
 10 áma mapi, má sa'oma ní sáaukpaaò,
 má lé pò má kèma flabo.
 Dii mé í ní suaba.
 11 Dii yá'ò kpòpie, 5 à Yonasi písi síṣṣa.

3

Yonasi gea Niniva

1 Dii yá gēn plaade oa Yonasi guu Dii mè:
 2 Fele gé meeṣia zṣṣ Niniva, ní yá pò má òne kpáwakuu.
 3 Ɔ Yonasi fèle gē Niniva lá Dii òewa. Niniva sṣ meeṣia zṣṣe maamaa. Páa wéleṣia kà tá gṣṣ
 aaṣ ũ.
 4 A gē wéleṣiu à táa'ò gṣṣ do, 5 à ná kpáwakeawa à mè: Gṣṣ bla mé gṣṣ ké Lua Niniva dúuzṣ.
 5 Ninivadeṣ Lua yá sí, 5 aa leye kpáwakè aa zwànkasaṣ kákaríla, néfēnen gbēzṣṣ.*
 6 Ké a bao Niniva kía lè, à fèle a gínaa à a gomusu wòlo zù, à zwànkasa kákaala à zṣṣe
 tífuu.
 7 A mè wà kpáwake a wéleu wà me: Lá kí ní a íwaṣ dílen ke: Gbēnazínaṣ ní pṣtuos píi, ble su
 gē ní léuo, aasu imio.
 8 Gbēnazínaṣ ní pṣtuos aa zwànkasa kákaríla mípii, aaṣ wiile Luawa aaṣ zeaála. Baade bṣ
 a zé váiu, i ṣṣṣle yápáslu.
 9 Déme lṣ dṣ tó a wá wēnagwa à a nṣse suumpa, aa kyàwáa láa, wí bṣ kaaleui?
 10 Ké Lua ní yákea è, lá aa bṣ ní zé váiu, à ní wēnagwá, i to músi pò a díle à kpánzi ní le lṣo.

4

Dii gbéṣ wēnagwaa dadaa Yonasi

1 Yápi kè Yonasi íi maamaa, 5 aa pṣ pà.
 2 A wabikè Diiwa à mè: N yá na Dii! Mí yápi o za ma búsuuo lé? Bee yáí ma dṣaa báalè
 mále tá Taasisié fá! Asa má dṣ ké ní sùuu ní sósobio ví. N pṣ lí pa kpaao, ní gbēke ví zṣṣ, ní
 íadama bṣ n nṣṣe.*
 3 Tiasa Dii, ma sé, asa ma ga sí ma kuawa.†
 4 Dii òè: A maa n pṣ pàe?
 5 Yonasi bṣ wéleu, à zṣṣe a gukpe oi. A yáayáasu dṣ we, a ku a guu, àle gwa yá pò a wéleṣi
 le.
 6 Ɔ Dii tò ladaadaa fèle uedà Yonasia, ké aa taasi e lao. Ladaadaapi yá Yonasi pṣ kèna
 maamaa.
 7 Ké gu dṣ, 5 Lua tò kòṣ mṣ ladaadaapi zṣ, 5 à giigàga.
 8 Ké íatē gbāakù, Lua bṣ ní ían wāao gukpe, 5 íatē lé aa le a miwa. Aa yēṣe láa, 5 à ga nidè à
 mè: Ma ga sí ma kuawa.
 9 Ɔ Lua òè: N pṣpaa ladaadaa bee yá musu zēvíe? Ɔ à mè: A zé ví, ma pṣpaa kà à ga imeṣ.
 10 Ɔ Dii òè: Ladaadaa pò ní a taasiṣeo, míme ní tò à bṣle à gbàò, 5 n wēnakèè. A fèle gwáasin
 doe, 5 à míde gwáasin do.
 11 Mapi sṣ, a maa má wēnadṣ meeṣia zṣṣ Ninivaeo lé? An gbé pò aa ṣplaa dṣkṣe ní zēṣṣṣ
 dasi de ṣaasṣṣo leṣ basooloa (120.000), mé an pṣtuos kè zài.

* 3:5 Mat 12.41, Luk 11.30, 32 * 4:2 Bsa 34.6 † 4:3 1Kia 19.4

MISE

Yá pò kú lée bee guu

Anabi Mise ku Isaia gɔɔe, à zikè e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 740 e 700. Lá Isaia kèwa, à yá'ò Yudaɔne gɔɔ pò Asili zīgɔ lè gbàamɔné.

Mise lezà a gbépiɔwa an bùsu ní ní mɛɛwiao yá musu, à mè yá pò Isaili bùsu mɛɛwia Samali lè a ní le sɛe. Wà lèlè Samalipiwa e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 721. A mè yá pò a ní lépi de an duunaɔ gbe ùe, atɛsa yázesai pò di ní guu. A yáò gbèamá Luae, à yápiò gbèa an gbèzɔɔ ní ní gbàadeɔwa, àizɛdeɔ ní dɔaanaɔ ní yákpalekenɔ ní sa'onɔ. A zɔadò ànabi pò aal gbéɔ sásá ní yá nana oanéɔwa, asa aali oné aa nòselilɛo.

Mise gbéɔ gbaa laai guu àle wɛele gbé pò aale a yámaɔ láasooke, aa zé maa sé, aai zíkè Lua pɔeáwa, aaiò kò yáma, aaiò yekòì (6.8). A èa Lua a gbéɔ suabaa yá baokpáné lɔ.

Mise lá waaso leɛ plaɔ yá pélepeleakɔue. Lua mè á yákpalekè ní a gbéɔ, í ní swágaga (1-3, 6.1-7.7), ÿ à suabaa legbènè lɔ (4-5, 7.8-20), à mè á súrínò ní pá ziu à ní na kía pò a bɔ Davidi bui guue a ɔzì (5.1-4).

Yákpalekèa ní Samalideɔ ní Yelusaleudeɔ

¹ Dii yá'ò Mɔlɛɛ gbé Misee Yudaɔ kíaò Yotau* ní Aazao† ní Ezekiaoz‡ gɔɔ. Yá pò ku Samali ní Yelusaleúowa ÿ Dii òè à mè:

² Bui pii, à swákpa,

dúnia ní gbé pò kú a guu,

à ma yáma ápii.

Dii Lua lé bɔbɔánɔ

za a be pò a kua adoau.

³ Gwa! Dii bò a kúkí,

à pila, àle taa'ò dúnia gulesíɔwa.

⁴ Gbèstíɔ lé yó aà zíe

lán zɔsa pò kú té saewa.

Aale bàale lán í pò lé pila sístiwawa,

mé guzulɛɔ lé wèaa.

⁵ Bee a kɛ pii Yakɔbu buiò taae ní Yudaɔ duunao yáie.

Bóme Yakɔbu buiò taae úi?

An mɛɛwia Samali taaò nolo?

Yudaɔ táagbagbakií kú má ní?

An mɛɛwia Yelusaleú nolo?

⁶ Bee yáí má tó Samali gɔ bezia ú,

ì de gu pò wa véebu keu ú.

Má a gbéɔ kóle guzulɛu,

mí a édaalekíiò bɔ gupuau.

⁷ Wa a taaò wíwi píie,

wi tesò gba pò wà m̀òò ní kpéuɔwa.

Má aà òiipiò dúuzò píie.

Lá wà gbapiò káaa káaluao asea ú,

wa taò à ɛa gɔ káaluao asea ú lɔe.

⁸ Ŋ Mise mè:

A yáí tò má ɔɔlɔ, má búbuape,

máò be búu kyalesai.

Má wiile lán gbègbonawa,

má ɔɔlɔ lán koowa.

⁹ An bɔ gɔ b̀òkɔ ùe,

à ma gbé Yudaɔ lè

e Yelusaleú bíibɔleu.

¹⁰ Ásu o Gatadeɔneɔ,

ásu ɔɔlɔ Akooò.

A gbeembo bùsuu Betafla.

* 1:1 2Kia 15.32 † 1:1 2Kia 16.1 ‡ 1:1 2Kia 18.1

11 Safideᵛ, à gēze a búu ní wíó.
 Zaanadeᵛ bᵛlé á gwaio,
 Beteslideᵛ lé ʒóᵛᵛ,
 aa ní gba zékíio.
 12 Malodeᵛ lé kᵛde aafia'eai,
 asa Dii vái zímáe
 e Yelusaleᵛ bílibᵛleu.
 13 Lakisideᵛ, à godᵛ sᵛone.
 Amé á tò Siᵛnadeᵛ ná duunkeawa,
 á wéleu ʒ Isailiᵛ tàakèu káau.
 14 A yáí tò á kékᵛwa ní Mᵛlesegatadeᵛ.
 Akazibudeᵛ aao de Isailiᵛ kíaᵛne yiongo lébaa úe.
 15 Malesadeᵛ, Dii a mᵛwá ní gbāamᵛnedeo,
 Isaili beedeᵛ ge gē Adulaᵛ gbè'eu.
 16 A á mi bo, í a gbáa lé,
 à ʒóᵛᵛ á né yenzideᵛ musu.
 A á mi ke gbáigbai lán yāamusuwa,
 asa wàle ní kúkú zízᵛᵛ úe.

2

Yá pᵛ a ɔde gbāamᵛnedeᵛ le

1 Waiyoo yábèe lekpaafinaᵛ,
 gbé pᵛ aal vái láasooke ní lii musuo!
 Tó gu dᵛ, aal zikewá,
 ké aa a zé ví yáí.
 2 Aal lua buai aa símá,
 aal wedᵛ kpéi aa ke ní pᵛ ú.
 Aal gbāamᵛ gbéé,
 aa aà be ge aà túbi síwá.
 3 Ayámeto ma Dii ma mᵛ:
 Má díle má yáyia gbéé beeᵛwa,
 aa e buo.
 Aa taa'o ní mio daa ía loᵛ,
 asa wéteagᵛᵛe.
 4 Gᵛᵛ bee wa yāadafnᵛ,
 an yá í gᵛ wēnale ú wa mᵛ:
 Wá wá ásookè,
 wá wá gbéᵛ búsu símá,
 wàle wá bugbeᵛ kpaalekᵛe ní luayadᵛnsaib.
 5 A yáí áᵛ gbèe ví Dii gbéᵛ kᵛkáaa
 à búsu kpaale ní gbelaaoo.
 6 Anabi egeᵛnaᵛ yábᵛle aa mᵛ:
 Wasu á nabikeke yá bee musuo,
 wí a wá kúo.
 7 Yakᵛbu buiᵛ, màa ále oa?
 Dii pᵛ í pa kpaayá?
 Aà yákean wea?
 Dii mᵛ:
 Ma yá líᵛ maa gbé pᵛ í yáke a zéwaco lé?
 8 I fèle ní ma gbéᵛ lán íbeᵛᵛwa,
 í gbé pᵛ yáe daaoᵛ ulaᵛ símá,
 lán gbé pᵛ aale su ní zilaᵛᵛwa.
 9 I ma gbé nᵛᵛᵛ ya ní be maau,
 í ní néᵛ ké ma gawiwa gᵛᵛpii.
 10 A fèle tá! A zᵛlekíin lao.
 Búsuᵛ bee gbálè,
 à ʒᵛkpá à kaalegyá sè.
 11 Tó mᵛafilide mᵛ eᵛtᵛ à mᵛ
 á ási maa o véᵛ ní wéᵛ yá musu,
 á nabi bee taa gbéᵛ beeᵛ lo yei.

¹² Yakɔbu bui, má á naaa piie,
 má Isaili kɔnaɔ kakɔu.
 Má ní káaa lán sá pɔ kú kaaɔwa,
 an dáádákekíi síu aɔ dɔ ní dasi yáí.

¹³ Gbé pɔ zewèné a dɔaané,
 aa bílibɔle gboo, aai bɔleu.
 An kía mé a dɔaané,
 ma Dii má zemikúné.

3

Isaili dɔaanaɔ lelea

¹ Ǿ ma ɛa ma mè:
 A swákpa á Yakɔbu bui kíaɔ,
 á Isaili kpalablenáɔ!
 I kú àɔ yázeɔde dɔo lé?
² A za maau, á ye vâizi,
 i ma gbéɔ báa bo,
 i ní báasi wolo ní wáwa.
³ I ní mebaasi só,
 i ní báa wolo ní mewa,
 i ní wáɔ wíwí,
 i ní nɔɔ fùuke dáau,
 i tsetɛ ka do'ouu.
⁴ Tó aa wiilà sa, má wemáo.
 Gɔɔ bee má wese má ní kíi gwao
 yāvái pɔ aa kè yáí.
⁵ Yá pɔ Dii òn ke, à mè:
 Anabi pɔ aai ma gbéɔ sásáɔ,
 tó aa pɔ è aa sò,
 aai me aafia aɔ ku.
 Tó aai pɔ e aa dá léɛo sɔ,
 aai me aa zí sɔuke.
⁶ A yáí tò gwáasína a kúlɛwá,
 wépfungu'ea aɔ kuo.
 Gusia a daálae,
 mäsokɛa aɔ ku lɔo.
 Iatē a gē ānabipionɛ kpéu,
 fāane aɔ siané.
⁷ Wí a gu'enaɔ kú,
 mäsokɛnaɔ gɛɛ a gɔ kpá ní wéi.
 Ampii aa ɔku ní léwa,
 ké mále wemáo yáí.
⁸ Mapi sɔ, gbāa m̀ba
 Dii Nisína pɔ ũ.
 Yázeɔde dèdɛa ní ikoo
 ké má Yakɔbu bui táaeɔ oné,
 má to Isailiɔ ní duuna dɔ.
⁹ A yápi ma á Yakɔbu bui kíaɔ,
 á Isaili kpalablenáɔ!
 A ye yázeɔde glyáio,
 i yá pɔ zɛvɛ fuangbae.
¹⁰ I Sína káfi ní gbèdɛao,
 i to Yelusaleũ zɔkú ní yádɔɔsaio.
¹¹ A kíaɔ í yá gɔ gɔ gbagusaɛ yáí,
 a sa'onaɔ i yádadané ài'ea yáí,
 a ānabiɔ í mäsokɛ ɔa yáí.
 Ǿ aai Dii tɔ sé aa me:
 Dii kú wá guuo lé?

Yá a wá leo.

¹² A yáí wa Siṓna sa pa bugbè ùe,
Yelusaleù i gṵ bezia ù,
Lua kpé sṣṣi i gṵ sṣṣi líkpede ù.*

4

Dii gbèstst

(Isa 2.1-4)

¹ Gṵṵgbèzāzī

gbèststí pṵ Dii kpé kuwà
a gṵ gbèststíṵ mīde ù.

Wa se lesí de sṣṣíṵla,
bui píi i siu we.

² Buiṵ gé we dasi, aai mē:

A mṵ wà dede Dii gbèststíwa,
wí gé Yakobu buiṵ Lua kpéu,
i wá da a zéwa, wíṵ beu.

Dii ikoyá a bṵ Siṓna,
aà yá a bṵ Yelusaleù.

³ A yágṵṵṵ buiṵne,

a yákeke búsu zázá pṵ gbāa víṵne,
aai ní fēndaṵ gbēgbē aa líle soona ù,
aai ní sṵnaṵ líle máaso limibobṵ ù.*

Buie a fēnda se a deezio,
wa zíkāa dada lo.†

⁴ Baade a zṵle a véeli
ní a kaadēnliṵ gbáú,‡
gbēe a vladadartzi lo,
asa Dii Zígṵde lé mē ò.

⁵ Bui píi lo kú ní ní tǎa tṵo,
wápṵṵ sṵ, Dii wá Lua tṵ wáṵ kuṵ gṵṵpii.

⁶ Dii mē:

Gṵṵ bee má a gbé tṵṵlenaṵ kāaa,
má a gbé pṵ ma ladámá ma ní yápiṵ naaa.

⁷ Má a gbé pṵ lé tṵṵlepiṵ ke ma gbé kṵnaṵ ù,
má a gbé pṵ wá tǎrínṵ zǎpiṵ ke bui gbāa ù.

Za gṵṵ bee máṵ kiblemá
Siṓna gbèststíṵ musu e gṵṵpii.

⁸ Siṓna gbèststíṵ ma kpàsa dádákegbac,
aà kpala káau a ea suwà,
wíṵ kible Yelusaleù.

⁹ Bóyáí àle búbuapei?

Ké á kia vío yáí yá?

A ledamade kuo,

ṵ wáwá á kú lán ne'iwāwāwaa?

¹⁰ Siṓnadeṵ, à fiaafiaa ní wāwāo
lán nṵe pṵ lé ne'íwa,

asa á bṵle á wéle guu
à kále sṣe, í tá Babeli.

We Dii a á misiu,

we a á bṵu á ibeṵṵ zṵl.

¹¹ Tia kéwa buiṵ kāaaaázi,

aa mē wa Siṓna ṵṵkpa,
wíṵ gwa wàṵ pṵnake.

¹² Aa Dii láasoo dṵo,
aa yá pṵ àle yá gbadṵo,

asa á ní káaa lán pṵ bāaawa pṵwengbēzeue.

* 3:12 Zel 26.18 * 4:3 Yoe 4.10 † 4:3 Isa 2.2-4 ‡ 4:4 Zkl 3.10

13 Siɔnadeɔ, à fɛɛ pɔgbɛ!
 Má tó àɔ gbāa
 lán zu pɔ a kɔba de mɔ ũ
 mé a swe de mɔgotɛ ũwae,
 í bui dasipiɔ ũɔ.
 A ní pɔ pɔ aa è gbɛblea guu kpa,
 an àizɛɔ i gɔ mapi ma dúnia Dii pɔ ũ.
 14 Wɛ́ɛ bɛ́ideɔ, à á zɛgɔɔ kāaa,
 asa wà koezɔ́ázic.
 Wa Isailiɔ dɔaana lé ní goo a gɛɛwa.

5

Isailiɔ kɩa a bɔ Beteleŭ

1 Beteleŭ Eflata ní kɛ́sāa Yuda bɔsu wɛ́ɛɔzi,
 āma n guu gbɛe a bɔɔ,
 iɔ demɛɛ Isailiɔ kɩa ũ.*
 Ŋme kú za káaukaau,
 aà fɛ́ɛa ku à gɛ́gɛ́.
 2 Ayámɛto Isailiɔ aao ku vŭaaa
 e gɔɔ pɔ ne'ina a gɛ népi iò,
 aà gbɛ́ kɩniɔ i su ní Isailiɔ sánu.
 3 A fɛ́ɛ ní dádákɛ ní Dii gbāao
 ní Dii a Lua zɔ́kɛo.
 Aà zɔ́kɛ a ligua e dúnia léwa,
 aaiɔ ku niɛ guu.
 4 Ŋme aɔ de ní aafia ũ.

Tó Asiliɔ sɩ wá bɔsuu,
 tó aa zɔ́ wá wɛ́ɛ bɛ́ideɔwa,
 wá tó dɔaana gbɛɔn sɔplaɔ fɛ́ɛrɩnɔ,
 kíapiɔ ka se swaaɔ.

5 Aa kible Asili bɔsuwa ní fɛ́ndao,
 aa gbāable Niŭlodi† bɔsupiwa
 ní fɛ́ndao woa a kpéu.

Tó Asiliɔ sɩwágu
 mé aa zɔ́ wá bɔsuwa,
 kíapi mé a wá bɔ ní zɩ.

6 Yakɔbu bui kɔnaɔ ku buiɔ guu
 lán fii pɔ bɔ Dii kíi kpaawa,
 ìli sáa gbɛ́nazɩnazio,
 lán lou'í pɔ fáfá sɛ́wawa,
 ìli gbɛ́e dáo.

7 Yakɔbu bui kɔnaɔ aao ku buiɔ guu,
 bɔsu pɔ aao ku a guuɔ aao dasi,
 lán nɔ́mɔsu kua líkpɛ nɔ́bɔɔ guu
 ge nɔ́kusi kua sá kaaɔwa.

Gɔɔ pɔ áɛ pāa,
 í kusimá à ní taitai,
 gbɛ́e ku à ní bɔ aà zɩo.

8 A ɔloo á ibɛɛɔla,
 í á wɛ́ɛpiɔ dede píi.

9 Ma Dii ma mɛ,
 gɔɔ bee má á sɔ́ midɛ á guu,
 mí á sɔ́goɔ wíwi.

10 Má á bɔsu wɛ́ɛɔ dɛ́ɔnzɔ,
 mí a zegikɩɔ kwé.

11 Má á gbɛ́kɔ́ɛkɛnaɔ bāde,
 pɔdamadeɔ aao kú á guu lɔo.

* 5:1 Mat 2.6, Zaa 7.42 † 5:5 Daa 10.8-11

12 Má táa pɔ́ á àò é'ε,
 má gbε pɔ́ á pèlε wíwí,
 á kúle á pɔkεapíɔne bo.
 13 Má Asetaati líb wolewole,
 mí á wéleɔ yaa.
 14 Bui pɔ́ aai ma yámao sɔ́,
 má tɔsimá ní pɔkúmao ní kyàwáaoε.

6

Dii bɔbɔa ní Isaili

1 A swákpa yá pɔ́ Dii òì!
 A mè mà fεle ze,
 mà bɔ́ ní yáò gbèsìsìb wáa,
 mà to sìsìb ma lɔ́ ma.
 2 Gbèsìsìb, à yá pɔ́ Dii lé bɔ́o ma!
 Dúnia zína pɔ́ bɔ́ ku gɔɔpiio
 à swákpa!

Asa Dii lé bɔbɔ́ ní a gbéɔε,
 a yáví ní Isaili.

3 Ma gbéɔ́, bó má kèíí?
 Bó má kè a kpasamanɔ́i?
 A omεε!

4 Ma á bóle Egipi,*
 ma á bó zɔbleu,
 Ma Mɔzizi† zì à d̀baae
 ní Aalonaó ní Miliaúo.‡

5 Vái pɔ́ Mɔabuɔ́ kí Balaki díle à kéé
 ní yá pɔ́ Beɔɔ́ né Balaau§ wèwàò,
 à to à d̀bágu ma gbéɔ́.
 Ma d̀baae sea za Sítii
 e a ge ka Giligali,*
 ké à e ma maakeaɔ́ dɔ́.

6 Bó má ge zeò Dii aci?
 Bó má kúleò Lua Musudeci?
 Má ge ze aà ae ní gáae wédonao yà?
 Má sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú oowà yà?

7 A sása mèn òaa sɔ́o si yà,
 ge nísi ta mèn òaasɔ́sɔ́o léε kwi?
 Má a negeε sía kpá ma táae fiabobo ù yà?
 Má né pɔ́ bɔ́ ma pleu kpa ma duuna awakpabo ù yà?

8 Gbēnazína, wá yá pɔ́ maa òne.
 Yá kpele Dii lé gbεamai?
 Yáke a zéwa, ní ye gbékekeai.
 N nzia busa, ní té Luazi.

9 A Dii lɔ́ ma dɔ́,
 àle lezu mee wiadeɔ́zi.
 Vlakea Diiε mé ònɔ́ ù.
 A go pɔ́ á gbé gwa,
 í Lua pɔ́ díle yáma.

10 ɔ́vái ku váikenaɔ́ ua e tia
 ní zaa mɔafilide pɔ́ de láaiɔ́ ùo.

11 Gbé pɔ́ kilo gbéblebɔ́ ví
 a gbiayɔ́bɔ́ váio kúa,
 má aà bɔ́ maa nee?

12 Mee wiáε bee ɔ́deɔ́ pásí maamae,
 mé á gbé kɔ́nib í eεtoto,

* 6:4 Bɔa 12.50-51 † 6:4 Bɔa 4.10-16 ‡ 6:4 Bɔa 15.20 § 6:5 Nao 22.2-24.25 * 6:5 Yoz 3.1-4.19

mɔafiliyā mé kú ní léu.

¹³ Ayāmeto ma na á deɛawa,
mále á ásooke á duuna yái.

¹⁴ A pɔble, kási á káo,
á nɔse a gɔ da giie.

A pɔ dile kùsua ũ, a gɔɔplakeo,
asa má á kùsũapi kpa ziblenaɔwae.

¹⁵ A pɔtɔ, kási á kekeo.

A nísi ke, kási á a mɔaokɛo.

A vɛɛ dafu ke, kási á a imio.

¹⁶ A ɔmeli† yá'one kũa

ní Ahabu‡ bedɛɔ yákeɔɔ píi,
a ní ɔlesè.

A yái tò má á dúuwɔ,

mí tó wá á mɛɛwɔadɛɔ láanike,

í gɔ bui píie gbɛ sɔsɔbɔ ũ.

7

Isailio felea

¹ Waiyoo mapi!

Má de lán gbɛ pɔ lé libɛ
ge vɛɛbe kɔnwɛwae.

Vɛɛ kɔ ge kaadɔɛn séia pɔ mi a nide ku bo.

² Luayāmanaɔ lāa dúniau,
gbɛmaaɔ ku gbɛnazinaɔ guu bo.

Ampii aai gbɛ dádá aa de,
baade lé a gbɛdee we ní táaluɔ.

³ Aa vāikea gɔi ví ɔplaa ní zɛɛo.
Kia í pɔ gbɛa,

yákpalekena í gbagusaesi,
gbáade í azia pɔeá dilené,
ampii aai gbɛ wetāɔ.

⁴ An gbɛmaaɔ de lán leaawa,
an dendaeɔ pásí de lesikaoo.
An íadamagɔɔ pɔ ní gudɔanaɔ a yá'ò ká,
an báabáabogɔɔ pila se.

⁵ Nsu ñ n gbɛdee náaikɛo,
nísu ñyɔ daa n kwáasi gāuwao.
Laaika yá pɔ níyɔ o nɛɛ pɔ kpá ní kùɛɛzi.

⁶ Negɔɛ a a mae kpebo,
nɛnɛɛ a fele ní a dao,
nɔzāe a bo a zāda kpe,
gbɛ bedɛɔ gɔ aá ibɛɛɔ ũ.*

⁷ Mapi sɔ ma wé aɔ dɔ Diizi,
má Lua ma Suabanapi dá.
Ma Lua a ma yāma.

⁸ Wá ibɛɛɔ su pɔnake wá yá musuo.
Baa ké wa lele, wá felee.
Baa tó wá káleɔ gusiau,
Dii a gupuwɛɛ.

⁹ Lá wa duunakè Diiɛ,
ále a pɔkũma bɔbɔwá
e àɔ gé yásiiwanɔ,
í to yá bɔwanɔ na.
A wá da gupuau,
a wá suaba, wí wésie.

† 6:16 1Kia 16.21 ‡ 6:16 1Kia 16.29, 21.25-26

* 7:6 Mat 10.35-36, Luk 12.53

¹⁰ Tó wá ibeεε è, wí a ní kú.

Wá ibeεpio òwēε yāa

aa mè Dii wá Lua ku máε?

Wa ɔzɔmá lán pèleawa gāaε,
wí wésie.

¹¹ Siɔna bíibogɔɔ a ká,

gɔɔ bee a kálea a yāasa kú.

¹² Gɔɔ bee gbéɔ bɔ Asili ní Egipi wéleɔ guu,

aa bɔ za Egipi ní Uflatao,

za ísia baale ní baalao,

za gbésísí kpele ní kpelao,

aaí mɔ we.

¹³ Dúnia a gɔ yāaa

gbé pɔ kú a guu yākeaɔ gbε ũ.

¹⁴ Dii, ñ ní gbéɔ dádáke ní n gopanao,

n kpása sápio aaiɔ kú rítεε Kaameli líkpεu,

aaí pɔble Basana ní Galadao dádákekli maau lán yāawa.

¹⁵ Nyɔ yábonsaεɔ kené,

lá ní kè gɔɔ pɔ n bɔrínɔ Egipiwa.

¹⁶ Buipáleɔ e,

wí i ní kú ní negɔnkeyā musu.

Aa ɔku ní léwa,

an swá ɔ ke weŭu.

¹⁷ Aa búsu ble lán mlēwa,

lán pɔtaa'onkuawaɔwa.

Aa bɔ ní uleklíɔ guu,

aa mɔ Dii wá Luawa ní lualuo.

N vía a ní kú, sɔ i kéngu.

¹⁸ Lua, déme muaannɔi?

Ni n gbé kɔnaɔ duuna ké má,

ni sùuukérínɔ ní ní táaεɔ.

N pɔ líɔ paa gɔɔpiio,

gbékekeané mé i kangu.

¹⁹ Nyɔ εa wá wēnagwa ɔ,

ní ɔzɔ wá yāváiɔwa,

ní wá duuna zu ísia í titiu pii.

²⁰ Nyɔ náaiyá ke Yakɔbu buiɔne,

nyɔ gbékeke Ablahaŭ buiɔne,

lá ní a legbè wá dezipɔne za káauwa.

NAUU Yá pò kú lée bee guu

Láe bee d̄aa à léleá Asili pò Isaili lé falub̄on̄éò b̄usu meēwia Ninivawa yá'ò. Nauu lápi k̄è e Babiloniò aao gé Niniva dúuz̄osi e w̄aò gé Yesu Kilisi ii w̄è 612.

Lápi daalea (1.2-8) lé ɔ̀w̄eé ké Lua mé iko v̄í d̄únia p̄ópiiwa mé ʒ̄me a yákpaleke ní d̄úniao. A gbea (1.9-2.3) lá Lua gb̄aapi a z̄ike b̄usu yá musu Nauu guu. Niniva a kaale, Yudaò i ḡó r̄íza v̄í. A gbea lo (2.4-3.19) Nauu Niniva gb̄aa pò a v̄í midea d̄au à siuw̄eé, àle p̄onakeò.

Anabipi yá pò àle yá gb̄aa de Niniva kaalea yáa. Ninivaá meēwia pò íand̄aa k̄ʒ̄ue. A gb̄éóá dàaken lalasideòne. Gb̄é bee taoò kaale pii.

Dii p̄opa Ninivadeòzi

¹ Niniva* yá pò Elekosi gb̄é Nauu è taalan ke:

² Dii n̄òse í fele à t̄simá,

Dii í t̄simá, p̄of̄eden aà ù,

Dii í t̄sì a ibēowa,

lo f̄ea a w̄ēlezi.

³ Dii p̄o lí pa kpaao,

a gb̄aa v̄í z̄ò,

íli tó t̄aaede b̄ò p̄ao.

Dii ku z̄aa'iana ní z̄aao guu,

luabepuana de aà k̄èse luut̄é ù.

⁴ Í ísia lele, guggi i b̄o,

í to swa pii í ba,

Basana ní Kaamelio i ḡó w̄enanno,

Libá b̄usu sēde lá b̄o b̄o i giigaga.

⁵ Gb̄èsīs̄iò í deede Dii ae,

s̄īs̄iò í ȳs,

d̄únia í lualua aà yáí,

t̄òle ní pò p̄o kuw̄aò pii.

⁶ Déme a f̄ó gí aà kp̄en̄emuuui?

Déme a f̄ó àò zea

aà p̄ok̄uma pásí b̄ò b̄omaḡo?

Aà p̄of̄e í b̄o lán téwae,

gb̄esio i wi aà ae.

⁷ Dii ma,

a de mikpak̄ii ù w̄éteaḡo,

gb̄é pò náaázio ʒ̄ a ní yá d̄s.

⁸ A a w̄ēleò mide ní idaaguo,

a a ibēepiò ya ní kpá gusiau.

⁹ Lé kpele aale kpaal̄ Diizii?

A a mide,

aa w̄éteam̄óe ḡen plao.

¹⁰ Aa igb̄e aa ká, aai ḡó ye leu,

té i k̄úmá mí̄m̄iò lán s̄é giíwa.

¹¹ Niniva gb̄ee lé lé gia da gb̄éowa,

àle lekpaal̄ ní gb̄éò Diizi.

¹² Ma Dii ma mè:

Baa tó an z̄lḡò m̄ò ní dasileu,

wa ní kw̄éé, aai s̄aale.

Baa ké ma á swágaga yáa,

má gága lo.

¹³ Má zuu pò aa dàé gb̄oo,

má m̄o pò aa k̄awá k̄é̄k̄é.

¹⁴ Yá pò ma Dii má ò Niniva yá musun ke:

N gb̄ee a ḡó n t̄ó aò kuw̄aò lo.

Má pò áaò ní pò kásaa pò kú n t̄áak̄peuò wíwi,

* 1:1 Sof 2.13-15

mí miá'e yõne, asa wêlé gian n ù.

2

Ziblea Ninivawa

¹ Baonakpana gwa be sîsî musu,
àle aafia kpawake.*

Yuda, àli á dikpeo ke,
àli lé pò á kè Diiwaò flaboè.
Gbēkaalenapiò ea léléwá bo,
wà ní mîde mîpii.

² Ninivade, wàle mós léleiwá.
A á bîi dsa, ì zé gwa!

A tepe, í zé gîgîi!

³ Dii a ea Yakobu buiò gawi kpámá,
lá Isailipiò ví yāwae.

Asa gbēwaanaò mò ní búsu wāae,
aa ní vēebuò dè.

⁴ An zígò gbāaò sèngbaoò tà,
negònapioò ula tēa zóizoioò daa,
an sògo màoò lé pípi,
aa ku sòu guu,

aale ní sònaò gbāegbāe.

⁵ Aa sî wélepi zēau ní ní sògoò bàzaao,
aale ke gāae kîlikili.

Aale gē bîoobioo lán sētewa,
aa wāa lán loupileawa.

⁶ Wà zígò slanaò sisi,
aale wā, aale kpakpagua,
aa mipè bîiwa ní wāao,
aale ní sèngbaoò pélepéle.

⁷ Aa bíibòlèò wēwē,
gu pò swa pàu wélepi,
aa kibe kwè.

⁸ Wà tà ní Niniva kí nao zìzò ù,
aà zòzònaò lé zòl lán felenguuluowa,
aale nízia gbēgbē.

⁹ Ninivapi gò lán ikalektiwa.

A gbéò lé gēzēa lán íwa.

Wàle oné: A ze! A ze!

Ama gbēe í eao.

¹⁰ A ánuu sélé! A vua naaa!

Aizēe diue ní pò beedeo píi.

¹¹ Wà pò náaa, wà pò sèle,

wéle gò da gii.

Sò kè gbéògu,

an gbázina lé lua,

an me zea bo,

an baade oosîsi.

¹² Nòomusupioò tòò gè máe?

Nòomusu néò pòblekîipi ku má ní?

Nòomusu sa ní dao ì bebe we yāa,

gbēe yá lí ní néò víakúo.

¹³ Nòomusu sapi nòò kù a néone yāa,

à nòò è a naone, à mòmá.

Nòò pò a tàitaiò ka aà tòò pai.

¹⁴ Ma Dii Zígòde ma mè:

Má feleñno,

má n sògoò kpasa, a sùele ìò dò,

* 2:1 Isa 52.7

wi n népio dɛdɛ ní fɛndao.
 Má pɔ́ pɔ́ ní símá kaale,
 wa n zínaɔ yá'o ma bo.

3

Waiyoo Niniva

¹ Waiyoo gbɛdenaɔ wéle!
 Iliɔ ku gbɛtataisaio.
 Mɔafili pàɛwà ní pɔ́ pɔ́ wa símáɔ.
² Flà kɔ́fi ní śgo gbá kɔ́fi ma dɔ!
 Sɔ́ lé baale, an góɔ lé vívi.
³ Zígɔ́ sɔ́deɔ lé suwà,
 an fɛnda wétɛ lé pipi,
 an sɔ́naɔ lé teke.
 Gbɛ́ pɔ́ wà ní paɛpaɛɔ dasi,
 gɛɔ gɔ́ kpáɛ, wa fɛ dɔdɔɔ.
 Wàɛ kpakpa gɛɔla.
⁴ Káaluapi lenakasaané yáie.
 Aà kákaa maa, í kpárizi,
 à buiɔ kà zɔbleu ní lenakasaanéo,
 à ní ɔ́kpà a gbɛkɔ́lekea guu.
⁵ Ma Dii Zígɔ́de ma mè,
 má feleɔɔ,
 má n zwáa se kane n mia,
 mí tó buiɔ n puizi e,
 mí n asii ɔ́ɔ an kíaɔne.
⁶ Má n pápa ní pɔ́ gí váio,
 mí n ke pɔ́pɔ́ɔ,
 mí tó gbépii wɛfima.
⁷ Gbɛ́ pɔ́ wɛsɛnleɔ báalene
 aai mɛ: Niniva gɔ́ da fɛii.
 Déme a wɛnake a yá musui?
 Má wá nɔ́senininaɔ euɛi?
⁸ N maa de Tebesi pɔ́ kálea Niili saea yà?
 Swapi í mé kàedài a bíi ú.
⁹ Etiopio ní Egipio mé wélepi wá ú,
 a gbáa lé vío,
 Putio ní Libio ku a zennɔdeɔ guue.
¹⁰ Kási wà tà ní Tebesideɔ zìzɔɔ ú,
 wà ní néɔ wíwi zékpaɔ guu píie.
 Wà likpà an beɛdeɔ sea yá musu,
 wà mɔkà an gbɛzɔɔwa.
¹¹ A Ninivadeɔ sɔ́,
 ma pɔkúmabɔɔma í a zɔ́ɛwáɛ,
 í gɔ́ sáalea,
 íɔ mikpakii wɛɛɛ á ibɛɔ yáí.
¹² A zɛgikio gɔ́ lán libe pɔ́ mawae.
 Tó wa zla, aa kwe a blenaɔne.
¹³ Gwa! A zígɔ́ de lán nɔɔwae,
 á wéleɔ bíiboleɔ wɛa á wɛleɔne dàii.
 Té lé kú bɔlepio gbáaɔwa.
¹⁴ A ítoɔ káɛ, asa wa á kákaɛ.
 A gɛ́ bèleu, í ɔ́zɔ́wà!
 A bilikibò, í á bíi gbáa káfi!
¹⁵ Té a gí kúwá wɛɛ,
 wi á dɛdɛ ní fɛndao.
 Wa á kaale kwasutɛɔ pɔblea úe.
 A kɔ́ lán kwaɔwa!
 A gusisi lán kwasutɛɔwa!

¹⁶ A laatanao dasikù lán saanaowa,
 aai gbēble, aai gēzεa.

¹⁷ A gudāanao dε lán kwasutēowa,
 á zikan dāanao dasi lán kwaowa,
 aa kpa bíiwa niēniē.
 Tó latē bílε, aai gēzεa,
 wíli ní tákí dōo.

¹⁸ Asilio kía,
 n gbēo dāanao i'ò,
 n zígōo gbēzōo gāga.

N gbēo fáaaa sílōo musu,
 gbēe ku à ní kāao.

¹⁹ Wiwia pō wà n wiwi εε vío,
 n bōpi láaa vío.

Gbē pō n bao mà
 ali otaale n yá musuε,
 asa gbēe i gí n pásí kpálesai mai a mēwao.

ABAKU

Yá pɔ́ kú lálɛ bee guu

Lápi lé dɛɛ pɔ́ ʼnabi Abaku kà yá pɔ́sí ɔ́ɔ bɔ́ɔlɛkɛwɛɛ. I wɛ́nadɔ́ gbɛ́ɔnɛ, í vɛ́i pɔ́ aai kɛɔ bɔ́nɛ gupuaú, í wiile Luawa a yá musu, í pɔ́nakɛ tó Lua a wabikea mà. A lápi kɛ́ e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 700 taawa. ɔ́ɔ bee Babiloniɔ́ gbáa lé káfi mé Isailio ku bíli guu ní kua zia yá ní ní kua ní Luaoo yá musu.

Lua yáwè ʼnabiwa, à yá'òè aà ɔ́ɔ gbɛ́ɔ yá musu ní gbɛ́ pɔ́ aao ku ɔ́ɔ bee gbɛaɔ lo à mè: A Lua náaike, bee mé í to gbɛ́ɔ aao ku (2.4). A Lua náaike, í mo dɔ́iálɛ (lɛɛ 3).

Yá pɔ́sí ɔ́ɔ gbɛ́ɔ laai í ta Abaku lá yáwa, kɛ́ aa Lua náaike aai sɔ́dile. Lua zina Pɔ́lu waasokè Yesude káauɔnɛ à mè luanaaikeapi mé Yesu Kilisi náaikea ù tia (Lom 1.17, Gal 3.11, Ebe 10.38).

Abaku Lua tàae'ea

¹ Yá pɔ́ ʼnabi Abaku èn kɛ:

² Mále wiilema à gègè,
níle yámaao, Dii.

Mále lezunzi yá pɔ́sí yáíɛ,
níle wá suabao.

³ Bɔ́yáí ní to mà váikɛa ei?

Akɛa níɔ́ dàakɛa gwai?
Kaale ní yá pɔ́síɔ́ ku ma aɛ,
sòle ní yákeleo fɛɛ.

⁴ Bee yáí ikoyá ɔ́ pɛ̀gɛlɛgɛ,
wíli zíkɛ yázedewao.

Gbɛ́váiɔ́ í koezɔ́ gbɛ́maaozi,
ɔ́ wí yázedɛ fuangba.

Dii yázasia Abakuwa

⁵ A buiɔ́ gwa à gwa, yá í diwá,
asa mále yáke á ɔ́ɔɔɛ,

tó wa síuɛ, á sio.*

⁶ A gwa! Mále tɛ́kpa Kaladeɔ́gu.†

Bui pɔ́sí nɔ́nwáadepiɔ́ lé li dúniaa pii,
aale zɔ́lɛkíi pɔ́ dɛ ní pɔ́ úoɔ símá.

⁷ Aaí to vía ní kú,

sɔ́ í kɛ́ gbɛ́ɔgu.

Aaí ikoyádao,

aaí ní zla se lesí.

⁸ An sɔ́ wáa dɛ gbɛaanaa,
an pɔ́sí dɛ ʼwalɛwan oosielea.

An sɔ́dɛɔ́ bɔ́ búsu zázau,

an sɔ́ lé bàale bíooɔ,

aaí kúu'ò su pɔ́ léí.

⁹ Ampii aaí zɛ ní pɔ́síɔ́,

aaí su sánusánu lán guwaiwai ʼnawawa,

aaí zɛɔ́ naaa lán búsu'úfáawa.

¹⁰ Aaí kíaɔ́ kɛ pɔ́ɔpɔ́ɔ,

aaí gbáadeɔ́ yáalɔ́,

aaí wɛ́lɛ bíideɔ́ ʼlafiike,

aaí búsu káaa bízi aa sí.

¹¹ Aaí gɛ́ gé aɛ lán ʼnawawa.

Tàaedeɔ́nɛ, an gbáa mé ní lua ù.

Abaku ɛa Lua tàae'ea

¹² Dii, ní kú za káaukaauɛ,

ma Lua pɔ́ n kua adoa, wá gao.

* 1:5 Zln 13.41 † 1:6 2Kia 24.2

Dii, n buipi dīle yákpalekewano yáie,
ma gbesi, n buipi zèdò wá totoa yáie.

¹³ N kua adoa, n gē wesia väileä,
nýyō fō yāvāikēä gwao.
Bóyāi nìò bònkpèdeō gwa ní wéoi?
Tó gbēväiō lé gbēmao mómō,
bóyāi nìò nīlei?

¹⁴ N gbēnazīna kè lán ísia kpōwa,
lán pò kelena pò aa kia vīōwa.

¹⁵ Ibēēō í ní kú ní kokoao,
aai ní gá ní bō.

Aai ní kú ní sōo,
aai ní naaa ní ní táaluō,
ō aai pōnake, aai yáalō.

¹⁶ A yáí tò aai esekē táaluwa,
aai tulaletikateä sōe,
asa beeō mé tò aa ku nama guu,
aai pò nīside ble.

¹⁷ Aaō kpō bōle ní táaluō gōōpii yā?
Aaō buiō dede ní wegwasai láasai yā?

2

Dii yázasia Abakuwa

¹ Má zē ma gudšakdi,
má tepē blīwa,
má itēkē mā gwa lá asu omēe,
lá a a táae pò mále e yázāsia.

² Dii òmēe à mè:
Yá pò ní è dalau,
kē gbè pèpēewa wásawasa,
ké kyokēna e kē ní wāao.

³ Asa yápi gōō dilēe,
yápi lé a kēgōō yá, a gí kēio.
Baa tó a gōō lé gēgē, nýyō dá,
gōōpi a ká, wa sōōo.

⁴ Gwa! Gbé pò a nōse maao a fu,
āma gbé ma aō ku
ma náai pò àle kē yáí.*

⁵ Aizēē náai vīo,
yōōde sō lío daa doūo.
A asia vī lán bedawae,
īli káo, a de lán gawa.

I buiō káaaazi,
í bùsu pii gbéō kúkū zīzōō ū.

⁶ Aà yá a gō ní baade yāa ū,
aa aà àlafīikē aa aà láanikē aa me:
Waiyoo n gbé pò ní dāo pò káaa nzīae,
ni nzīa dīle gbīa gbé bōō'imia yá musu.

⁷ N fiadeō felēnno kándoe,
aa vu iu, ní gō ní lualuao,
ní gō ní gbāablema ài ū.

⁸ Lá bui pò n ní pōō simá yāaō dasi,
an kōnaō n pōō sima sa sōe,
asa n gbéō dēde, n bùsuō káale
ní wēlēō ní gbé pò kúuō piie.

⁹ Waiyoo n gbé pò ni n ua káfi ní ài väio,
ni n sakpēpi da musu,

* 2:4 Lom 1.17, Gal 3.11, Ebe 10.38

ké músi su n leo yáí.

¹⁰ N lekpaáí gbēdeɛda dasi yáí,
 ɔ n widà n uawa,
 ríyɔ wēni ke bo.

¹¹ N kpé gbē mé aa wiidɔma,
 a zaɔ i yápi zásimá.

¹² Waiyoo n gbé pɔ ní wéle kú ní gbēdeao,
 ni mɛɛwia kále ní dūidiinkeao.

¹³ Gbēnazinaɔ isimagakpaa gbe a gɔ yaa ũe,
 buiɔ í ríziá kpasá páe.

Dii Zígɔde mé díle máao lò?

¹⁴ Asa Dii gawí dɔa a lí dúniaae,
 lá í í dagua ísiaiwa.†

¹⁵ Waiyoo n gbé pɔ ní íkaka n gbédeeeɔne,
 ni naenaemá e ípi ge zɔleomá,
 ké ñ e wéte an puizii yáí.

¹⁶ Wí mé a n kú, i ke gawí no.
 Imi, asa wa n puizi e sɛ.

Imibɔ pɔ kú Dii ɔzi lé suma,
 wí i gɔ n gawí gbɛu.

¹⁷ Yápasí pɔ ní kè Libá a kúlemae,
 n nòbɔɔ kaalea yá a sɔ kēngu.

Asa n gbéɔ dēde, n búsuɔ ɔ̀ɔkpáe,
 n wéleɔ ní gbé pɔ kúuɔ kàale píi.

¹⁸ Bɔ̀ ài táaɔ vli? Gbēnazina mé à.

Bɔ̀ ài pɔ kásaa pɔ aai ní da eɛupio vli?

Gbé pɔ kè í a pòkea náaike,
 í táa pɔ lí fɔ̀ yá'òopio ke.

¹⁹ Waiyoo n gbé pɔ ní o líe
 aà yámama,

ge ní o gbè wēnisaie àɔ ku.
 A fɔ̀ dɔaanɛ?

Wà vua ge ánuu'i lèwà,
 kási wēni ku a guuo.

²⁰ Dii ku a be pɔ a kua adoau.

Dúnia gbépii à ke kílikili aà ae.

3

Abaku wabikɛa

¹ Anabi Abaku wabikɛa.

² Dii, ma n bao má,
 Dii, n yákeɔ tó má n vli vli.

Ɛa yá bee taɔ ke wá gɔɔ,
 ní tó wá dɔ̀ wá gɔɔ.

Tó wá wegwaɔ dɔngu n pòkūmagɔɔ.

³ Lua a bɔ̀ Temani,
 Kuaadoade a bɔ̀ Palana gbèsísi musu.

Aà gawí a kúle luabea,
 aà táasilea a dúnia pa.

⁴ Aà tekeɔ aɔ de lán íatē bileawa,
 gupua a pípi aà gbàtēɛ ní gbàtēeo,
 we aà gbáa uleau.

⁵ Gagya be aà ae,
 tēlepɔ be aà iau.

⁶ Tó à zè, dúnia í zāampapa,
 tó à wetèi, buiɔ í ke gási.

Gbèsísi ziɔ kwè,
 sísi pɔ kú za káauɔ gbòo.

† 2:14 Isa 11.9

I yāke lá a kè káaukáuwa.

⁷ Ma Kusā zwàakpɛɔ è,
wàle taasikɛu,
ma Madiā bùsu zwàakpɛɔ è,
gili gèngu we.

⁸ Dii, n pɔ pà swaɔzi yà?
N za fè swa'naɔzi nɛe?
Ké ní di n sɔɔ kpɛ ní n ziblesɔgoɔ,
n mɛ fè ísiazí yà?

⁹ N n sá bɔ a bɔɔu,
n mɛ wà mɔ ní kaɔ,
ɔ n dúnia páapaa ní swaɔ.

¹⁰ Gbèsísíɔ n e, aale kɔde,
í dàgua, àle gɛ,
ísi kɔfi dɔ,
a ikooaɔ lé fɛle musu.

¹¹ Íatɛ ní mɔvuaɔ zè gudoŋ musumusú
n ka pɔ lé gɛ fioo tekɛa yáí
ní n sɔna pípiá yáɔ.

¹² Nle tavaavaa'ò dúniau ní pɔkúmao,
níle buiɔ gbɛ ní kyàwāao.

¹³ N bɔ n mɔ n gbɛ́ɔ boi,
n mɔ kía pɔ ní kpà suabai.
N gbɛvái mi wí,
n pɔ piliwá à gɔ́ láilai.

¹⁴ Ké aà zígɔɔ síwázi wá fáaai,
aale pɔnake yèɛɛsaide pɔ ulɛaɔ blea yá musu,
ɔ n ní dɔaana mi fí ní azía sɔnao.

¹⁵ N ɔzɔ́ ísiawa ní n sɔɔ,
n í zɔɔpi yá.

¹⁶ Ké ma a baomà, sɔ kèmagu,
a kɔfi ma lébaa dèe, ma wá gà,
mále lualua ma zegbeu.

Má mena màɔ goɔ pɔ wa yáyia gbɛ́ pɔ lèlɛwáɔwa dá.

¹⁷ Baa tó kaadɛna i nɛsoe kɛɔ,
mɛ vɛɛliɔ i nɛ'io,
baa tó ku i bɔɔ,
mɛ buapɔɔ i kɛɔ,
baa tó sáɔ ku kaau bɔɔ,
mɛ zuɔ làa kpásau,

¹⁸ ní beeo ma pɔ aɔ na Diiwae,
má pɔnake ní Lua ma Suabanao.

¹⁹ Dii Lua mɛ ma gbáa ũ,
í ma wá nakú lán tuewa,*
í to màɔ bɛ gulesíɔwa.

* 3:19 2Sam 22.34, Sou 18.33

SOFONI

Yá pɔ́ kú lálɛ bee guuɔ

Anabi Sofoni yáɛ bee ò e ānabi Abaku àɔ gé ānabikekɛi, à kà wè 700 taawa e wàɔ gé Yesu Kilisi ii. Guu pɔ́ à yápi ò Kí Yosia i lousisiyā dafu zékale a láao (2 Kia 23.1-28) mé Yudaɔ bùsu ku kai lézi guu beee. Anabipi yázási gbé pɔ́ aale láasooke wàle me: Lua bàa gi kúwanɔ yà mɔɔɔ? A lá Lua a mɔ yáɔ gɔ́gɔ́ taaɔ oné: A mɔ yákpaleke ní Yudaɔ ní Yelusaleúdeɔ (1.1-2.3), i buipále pɔ́ an bùsu liaa Yudaɔziɔ midɛ (2.4-15), i ɛa su ní Yelusaleúto a pa ziu. A a gbéɔ vāi kémá, i ní nòse lilené ní dúnia gbépii pɔ́o (3.1-20).

Sofoni mè lɔ Lua gbéɔ fɔ ní Luapi nama ma gbé pɔ́ anzia yá lé dɔaanéɔ kaalesaio. Ama a laaidɔ nòsedoudeɔ ní wɛnadeɔwa. (2.3, 3.12).

Dii yákpalekea ní dúniao

¹ Dii yá'ò Kusi né Sofoniɛ guu pɔ́ Amɔ né Yosia* de Yudaɔ kía ũ. Sofonipiá Gedalia tɔúnas, Amalia síwɛnas, Ezekia sɔkpaɛɛ.

² Má pɔ́pii waa tɔlewa.

Ma Dii máme má ò.

³ Má gbɛnazinaɔ ní nòbɔɔ waa piie,

má bàɔ ní kpɔɔ waa piie.

Má váikɛnaɔ fu,

mí gbɛnazinaɔ kaale tɔle.

Ma Dii máme má ò.

⁴ Má ɔloo Yudaɔ ní Yelusaleúdeɔla piie.

Má gue bee zɔ Baali gbágbana pɔ́ gɔ́ɔne,

mí gule sí sa'onao ní taa sa'onao tɔ báde,

⁵ gbé pɔ́ aai kúle musupɔ́ne kpé musuɔ

ní gbé pɔ́ aai kúlemɛɛ

aai legbɛ ní ma tɔo,

aai ɛa gbɛ ní taa Mɔbkuoɔ,

⁶ gbé pɔ́ pɔ́bɔzakè aai temazi lɔoɔ.

Aali ma kíi wɛle aa yágbɛaao.

⁷ A ke kíkili Dii Lua ɛɛ,

asa Dii guu káikù.

A sa'obɔ díle Yudaɔ ũ,

à gbábò gbé pɔ́ à ní sisione.

⁸ Ma gbágbagɔ́zɔ

má lada kía ní kianeɔwa

ní gbé pɔ́ buipále pɔ́kasa daaɔ pii.

⁹ Guu bee má lada

gbé pɔ́ aai vívɔ kpɛle béeɔwa,

gbé pɔ́ aai ní dii kpé pa

ní yápaslo ní mɔafilioɔ.

¹⁰ Ma Dii ma mè,

guupi zɔ́ wa ɔ gbáa dɔ Kpò Bɔleu,

Fáani dafu a wá ní wiio,

mé wa zɔa zɔɔ ma gbésislo musu.

¹¹ Elɛfaanideɔ, à wiipe,

asa laatanaɔ midɛ piie,

mé ɔde gbángoɔ kaale míomibe.

¹² Zibeezi má Yelusaleú kɛle ní filiaɔ,

mí lada gbé pɔ́ kálea we

lán wɛ pɔ́ kú ní a gbɔɔwa.

Gbépiɔ́ í o ní sɔ guu aa me

má yáe kɛo, a maa ge a vāin nò.

¹³ Wa ní àizɛɛ naaa,

---

* 1:1 2Kia 22.1

an beo i gɔ̄ yáaa.

Aa bekpakpa,
kási aa e zɔ̄leuo,
aa véeli pépe,
kási aa e a imio.

¹⁴ Dii gɔ̄ zɔ̄ káikù,

A kà kái, àle ká n̄ bao.

Dii gɔ̄ zɔ̄ aɔ dɔ wɛnannɔ,
baa negɔ̄na a wiipe.

¹⁵ Gɔ̄piá kpɛnɛmuugɔ̄e,
taasi n̄ yeelɛao gɔ̄e lɔ.

Músi n̄ gudɛao gɔ̄e,
gubeebee gɔ̄e, gu a siakù,
lou guduuduu gɔ̄e.

¹⁶ Zibeezi kàae'ɔ n̄ zíkawiio aɔ dɔ
wɛ́le bíideɔ n̄ bíipi gulɛɔɔ.

¹⁷ Má gbɛnazɪnaɔ da taasiu,

aai táa'o lán v̄lɔwa,
asa aa duunakɛmɛɛɛ.

Wa n̄ au daada lán íwa,
an gɛɔ aɔ kpálea lán b̄sawa.

¹⁸ An ánuusu ge an vua a f̄ n̄ bɔ

Dii kpɛnɛmuugɔ̄pi z̄íɔ.

Aà zaf̄ɛa té a kú dúniawa piie,
a gbé p̄ kú a guu midɛ kándo.

2

¹ Gbɛnazɪn wisaideɔ,

à káaa, í lekpaál

² e gɔ̄dileapi àɔ gé kái,

e Dii p̄okúma z̄ɔ̄ àɔ gé á lei,

e Dii p̄okúma gɔ̄ àɔ m̄wá,

asa gɔ̄pi a su lán ése úawae.

³ A n̄sɛdɔude p̄ɔ i Dii yámaɔ,

à aà k̄l̄i wɛɛle,

à wɛɛle àɔ maa, á n̄se iɔ dou.

Bee a gí á b̄ɔi Dii p̄okúmagɔ̄a?

Yá p̄ɔ a Filit̄ɛ le

⁴ Gazadeɔ p̄akpa n̄ w̄lel̄i,

Asekeloni a ḡɔ̄ bezia ũ.

Wa Asedodadeɔ ya fáane,

wa Ekelonideɔ wo n̄ bɛ.

⁵ Waiyoo á Keleti bui p̄ɔ á kú ísialeɔ!

Dii yá p̄ɔ a á le óé.

A Kanaa p̄ɔ á kú Filit̄ɛ b̄usuuɔ,

Dii m̄ɛ á á kaale, á gb̄ɛe a ḡɔ̄ɔ.

⁶ Isiale b̄usupi a ḡɔ̄ dádák̄k̄l̄i ũ,
wek̄l̄i sádánaɔ kálɛu, aai kaaɔ dada.

⁷ Yuda k̄s̄naɔ ḡɔ̄ b̄usupi v̄l̄,

aame aa p̄ɔ dádák̄ɛu,

aai w̄l̄ɛ Asekeloni kp̄éɔ guu oosi.

Dii n̄ Lua a ɔliar̄zi,

a suñn̄ɔ n̄ pá ziu.

Yá p̄ɔ a Mɔabuɔ n̄ Amɔniɔ le

⁸ Má mà Mɔabuɔ ma gb̄éɔ s̄s̄s̄,

Amɔniɔ n̄ tɔb̄ɛs̄l̄i,

aa kuablímá n̄ b̄usu yá musu.

⁹ A yáí ma Dii Zíḡɔ̄de Isailiɔ Lua,

má ɔ n̄ ma kuao ma m̄ɛ

Mɔabuɔ ɡɔ́ lán Sɔɔɔ́ɔdeɔwa,
Amɔniɔ sɔ́ lán Ɔmɔɔɔdeɔwa.*

An b̄usu a s̄ē vai b̄ole,
è wiside aɔ diu.

Aɔ de guyaaa ũ ɡɔɔpiie.

Ma gb̄é p̄ɔ ɡɔ́ɔ ní p̄ɔɔ naaa,
bui p̄ɔ má s̄ē k̄ɔnaɔ ɡɔ́ ní b̄usu v̄l.

¹⁰ Buipio yápi e ní landáa gb̄e ũ,
asa ma Dii Zígɔ́de, aa ma gb̄éɔ s̄ɔ́s̄ɔ,
aa kuabiimáe.

¹¹ Dii a to s̄ɔ́ k̄éńgu

ɡɔɔ p̄ɔ a to d̄unia diiɔ s̄áale pii.

B̄usu pii gb̄éɔ i k̄úléè,
baade a b̄usuu.

Yá p̄ɔ a Etiopio ní Asilio le

¹² Etiopio s̄ɔ́, Dii a f̄enda t̄ɔ́wá.

¹³ A ɔloo gub̄ántoodeɔla,
i Asilio d̄ɔɔɔmpa.

Niniva a ɡɔ́ bezia ũ gii lán guwaiwaiwa.

¹⁴ S̄esao n̄ɔɔ bui pii aɔ w̄úle we,
ɡáɔ ní kp̄ɔɔ'ilenáɔ p̄épe a gb̄épeleɔwa.

An wii aɔ d̄ɔ́ f̄enentiɔ guu,

kp̄éɔ z̄é a k̄áka ní ɡ̄l̄ w̄íwíáɔ,
a zalio b̄ɔ gupuau.

¹⁵ W̄éle p̄ɔnade p̄ɔ a gb̄éɔ k̄álea d̄ɔɔɔan we.

Aa ò ní s̄ɔ́u aa mè,

ní w̄éle s̄áa v̄l̄ guei lo.

Gwa! A ɡɔ́ s̄ɔ́k̄éngu p̄ɔ ũe,
w̄áɔ t̄oo ũ.

Gb̄é p̄ɔ lé d̄ɔɔ swedɔwá
ní ɔ́kea yàayaa.

3

Yelusaleu

¹ Waiyoo m̄eewia gb̄āam̄ɔneɔ!

A gb̄éɔ swá gb̄āa mé aa gb̄álea.

² Aali gb̄ēe yá sio,

aali ledama mao.

Aa Dii náai v̄l̄o,

aali s̄ɔ́ ní Luazio.

³ M̄eewiapi k̄iaɔ de

lán n̄ɔɔmusu f̄ēawa,

a yáɡɔ́ɡɔ́naɔ de lán àwalewan

oosiele p̄ɔ aali p̄ɔe to gu d̄ɔ́wáɔwa.

⁴ A ànabibá yáb̄ɔlenaɔe,

náaisaideɔne.

A sa'onaɔ i Dii p̄ɔɔ gb̄ále,

aaí aa ikoyá ɔ́ɔkpa.

⁵ Dii ku w̄élepi guu,

a maa, ili v̄áik̄eɔ.

Lá gu lé d̄ɔ́ lo yázeɔe dané,

ili fu bauo.

N beeo d̄ɔɔsaideɔ líɔ wí d̄ɔ́o.

⁶ Ma buieɔ b̄ādè,

ma ní b̄l̄i gul̄eɔs̄ɔ deɔlempá.

Má tò an w̄éleɔ ɡɔ́ beziaɔ ũ,

w̄ili a z̄ékpaaɔ se lo.

* 2:9 Daa 19.24

Wa ku we ɓo, baa do.

⁷ Ma mɛ Yelusaleudeɔ ma vɔa vɔ,
aa ma ledama sio lɛ?

Tɔ maa no, ma nɔ mɛswia duuzɔ
nɔ yɔ pɔ ma dile ma mɔɔɔ piɛ.

N beeo an mɛ wɔ nɔ yɔɔsaikɛao.

⁸ Ma Dii ma mɛ, ɔ sɔamazi
e gɔɔ pɔ ma fele ɓɓɓɔnɔ.

Asa ma dile ma buio kaaa,

ma busu pii gbɛɔ naaa,

mɔ a pɔkpɛnɛ ɓɓɓɔmɔ,

baa ma pɔkuma pɔsɔ pii.

Ma zafɛa tɛ i kɔ duniawa pii.

⁹ Bee gbɛa ma gbɔɓɔ gbɛɔ lɛ,
kɛ ampɔi aa ma sisi,

aai zɔblemɛ nɔ ledoo.

¹⁰ Za Etiopi swaɔ baale

ma sisina pɔ faaaa mɔmɛ nɔ gbaɔ.

¹¹ Gɔɔ bee wɔ a ɔ kɔ

taaɛ pɔ ɔ kɛmɛ yaaɔ yɔ musuo,

asa ɔandana pɔ aai nɔzia sɛ lesɔ

ɔ ma nɔ ɓɔlɛ ɔ wɛlɛɛ bee guu.

A azia sɛ lesɔ ma gbɛsɔsɔ

pɔ a kua adoa musu ɓo.

¹² Ma taasideɔ nɔ wɛnadeɔ to wɛlɛɛ bee guu,

gbɛ pɔ aai namaziɔ.

¹³ Isaili kɔnapɔ gbɛɔ wɛtɔ ɓo,

aa gbɛɔ sɔsɔ,

mɛ wa ɛɛ ma do nɔ lɛuo.*

Aali pɔble, aali wɔle,

gbɛɛ yɔ a nɔ viakɔ.

¹⁴ Siɔnadeɔ, ɔ gulakɛ!

Isaili, ɔ kukuakɛ!

Yelusaleudeɔ, ɔ wiile nɔ pɔnao!

¹⁵ Dii ɔ ɓɔ yɔkpaleu,

a tɔ ɔ wɛlɛɔ kpekpa.

Dii ɔ Isaili kɔa kɔ ɔ guu,

ɔɔ yaa vɔa vɔ ɓo.

¹⁶ Gɔɔbeezɔ ma mɛ:

Yelusaleudeɔ, ɔsu to vɔa ɔ kɔ,

Siɔnadeɔ, ɔ ɔ su gɔ ɔɔɔɔɔ.

¹⁷ Dii ɔ Lua kɔ ɔ guu

gɔsa pɔ i nɔ suaba u.

A koo pɔna ɔ yɔ musu nɔ pɔnao,

a ɔ gba wɛni dafu a yeaazɔ guu.

A pɔnakɛ ɔ yɔ musu nɔ gulakɛao,

¹⁸ lɔ wɔ ke dikpɛgɔwa.

Ma Dii ma mɛ, ma ɔ aso pɔlaɛ,

ma ɔ ɓɔ sɔsɔau.

¹⁹ Gɔɔ bee ma yake

gbɛ pɔ gbɛamɔɔɔnɛ.

Ma ɔ gbɛ tɔɔlɛnaɔ misi,

ma ɔ gbɛ pɔ wɔ nɔ yɔ kaaa.

Busu pɔ wɔ widauwɔ guu pii,

ma ɔ tɔɔu, ma ɔ kpɛla.

²⁰ Zibeezɔ ma ɔ kaaa,

gɔɔbeezɔ ma suano, mɔ ɔ tɔɔ.

* 3:13 Zia 14.5

Má á kpela dúnia gbépii wáa,
má suánc á pá ziu, á wesie.

AGE Yá pɔ́ kú láe bee guu

Anabi Age yáe beɔ̀ ɔ̀ Lua kpé keke dɔa Yelusaleu yá musu Yudaɔ sua ní Babiloni zɔbleo gbeae. Lua yápiɔ̀ dàè, 5 a ɔ̀ e wàɔ̀ gé Yesu Kilisi ii wè 520.

A kú Yuda pɔ́ aa bɔ̀ zɔbleu séiaɔ̀ Lua kpé pɔ́ Babiloni wíwi wè 587 guu keke wà dɔe, 5 an kúsu kwè gɔ̀gɔ̀. Ayámeto ánabi náe dɔaanaɔwa aa ɔkpa zípiwa, 5 aa ɔkpàwà wè 520 guu. Age tekpańgu à mè taasi pɔ́ aale ke ní rí bua pɔ́ keɔaio bɔ̀ an Lua kpé kekesai kíie (1.1-14). A mè Lua kpé dafu gawi aɔ̀ de a káau pɔ́ ɔ̀kpà pɔ́la (2.1-9) mé a dɔa a to gbási pɔ́ kú ní guu láa ní taasi pɔ́ Lua gbéɔ̀ lé keo (2.10-20). Bee gbea Lua zia maa legbè dɔaana Zolobabeli Davidi bui pɔ́ á sèe (2.20-23).

Lua gbé pɔ́ aa sù ní zɔbleo dafu wé aɔ̀ dɔa Lua kpé pɔ́ a gawi aɔ̀ de a káauai ní Lua zikena pɔ́ Lua sè àle mɔ́ dɔinleo. Bee yáí ánabi Age lɛdà gbéɔ̀wa aa ní láasooɔ̀ lile, aai laaidɔ̀ zɔwà yá dafu pɔ́ Lua lé kené yáí.

Yudaɔ Lua kpé dɔa

1 Kí Daliusi kpalablea wè plaade guu, * a mɔ̀ soolode gɔ̀ séia zí, Dii yá'ò ánabi Agee,† 5 a ɔ̀ búsu gbáade Zolobabeli, Salatieli née ní sa'onkia Yesua, Yozada néo‡ à mè:

2 Ma Dii Zígɔ̀de ma mè, á gbéɔ̀ lé me kpedamæe gɔ̀ i ka yáao.

3 Dii yá éa dède ánabi Agewa lɔ̀ à mè:

4 A kua á kpé kekea wásawasao guu gɔ̀ pɔ́ ma kpé gɔ̀ kpezí tì maan wea?

5 Ma Dii Zígɔ̀de ma mè, à láasooke á yákeɔ̀wa à gwa.

6 A pɔ́tɔ́ maamaa, i ne'íle bílao. I poble, ili káoo. I imi, ili ká à á deo. I pɔkasa da, ili íanakuéo. I 5a séle, kási á bɔ̀ ɔ̀ f5ae.

7 Ma Dii Zígɔ̀de ma mè: A láasooke á yákeɔ̀wa à gwa.

8 A gbèsiɔ̀kú à su ní lío, í kpépi dɔ̀, ma pɔ̀ i kewà na, mí tɔ̀bɔ̀. Ma Dii máme má ɔ̀.

9 A wé dɔi à pɔ́ e zɔ̀, i e bílao. Pɔ́ pɔ́ a suò be, má tò à gè ní íanao. Bóyáí ní? Ma Dii Zígɔ̀de máme mále á la. Ké á baade lé laaidɔ̀ a kpéwa, mé ma kpé kú kpezí tì yáie.

10 A yápi mé tò luabe gí mɔ̀sepisii, 5 tɔ̀le gí blekei.

11 Ma iminapi sísi buaɔ̀ ní sísiɔ̀wa pɔ̀wena ní véeo ní nísio yá musu ní pɔ́ pɔ́ í bɔ̀le tɔ̀lewaɔ̀ píi ní gbènazinaɔ̀ ní pɔ̀tuoo ní zí pɔ́ ále keo píi.

12 ɔ̀ Salatieli né Zolobabeli ní sa'onkia Yesua, Yozada néo ní gbé kɔ̀napiɔ̀ píi Dii ní Lua yá pɔ́ ánabi Age ɔ̀pi mà, asa Dii an Lua mé aà zí. Gbéɔ̀ Dii vía víi.

13 ɔ̀ Dii zina Age lé pɔ́ Dii díle bee ɔ̀né à mè: Dii mè á kuánɔ̀.

14 ɔ̀ Dii tekpa Yuda búsu gbáade Zolobabeligu ní sa'onkia Yesua ɔ̀ ní gbé kɔ̀napiɔ̀ píi, 5 aa mɔ̀ ná Dii Zígɔ̀de ní Lua kpé zíwa

15 kí Daliusi kpalablea wè plaade guu, a mɔ̀ soolode gɔ̀ baasoo mènɔ̀saidezi.

2

Kpé dafu gawi

1 Mɔ̀ soplade gɔ̀ bao ní mènɔ̀doode zí Dii yá'ò ánabi Agee à mè:

2 Yá'oo Yuda búsu gbáade Zolobabelie ní sa'onkia Yesua ɔ̀ ní gbé kɔ̀napiɔ̀ píi, n ní la ní me:

3 A déme kú tia a ma kpé dɔ́ ní a gawi káauoi? * A tia pɔ̀e bee deé kpelewai? A ea guu a deé pɔ̀e ɔ̀o yá?

4 Ma Dii má ɔ̀ Zolobabelie, sɔ̀dile! Má ɔ̀ sa'onkia Yesuae, sɔ̀dile! Má ɔ̀ búsu gbé kíniɔ̀ne píi, à sɔ̀dile! Ma Dii máme má ɔ̀. A zípi ke, asa má kuánɔ̀. Ma Dii Zígɔ̀de máme má ɔ̀.

5 Lé pɔ́ má gbéé á bɔa Egipi gɔ̀ɔ̀n we. Ma Nisina gi kuánɔ̀e, ásu víakeo.

6 Ma Dii Zígɔ̀de ma mè, á gɔ̀ yoo ké mà musu ní zíleo lualua gèn do lɔ̀,† ísia ní tɔ̀leo píi.

7 Ma Dii Zígɔ̀de ma mè, má buiɔ̀ ziazla, wi mɔ́ ní bui píi àizæeo, mí tó ma kpé pa ní gawio.

8 Ma Dii Zígɔ̀de ma mè, ánuɔ̀sá ma pɔ̀e, vuaá ma pɔ̀e.

9 Ma Dii Zígɔ̀de ma mè, kpée bee gawi gbezá zɔ̀ aɔ̀ de a káaua. Ma Dii Zígɔ̀de ma mè, má aafia pisi gue beewa.

Dii a baaada Yudaɔgu

* 1:1 Eza 4.24 † 1:1 Eza 5.1 ‡ 1:1 Eza 5.2 * 2:3 Eza 3.12 † 2:6 Ebe 12.26

¹⁰ Daliusi kpalablea wè plaade guu, a mɔ kɛokwide gɔɔ baasɔo mɛndosaide zɪ, Dii yá èa dèdɛ ànabi Agewa à mè:

¹¹ Ma Dii Zigɔde ma mè, à sa'onao la: Ikoyā mè kpelewa ni?

¹² Tó gbé nɔɔ pɔ gɔ ma pɔ ũ kúa a ula léu, mé aà ulapi zò pɛɛ ge do ge vɛɛ ge nísi ge blɛ pálewa, pɔpiɔ i gɔ ma pɔ ũ yá? Sa'onao mè: Aawo!

¹³ ɔ Age èa ní lá à mè: Tó gbé pɔ kú ní ɔnaa pɔgewa gbáleaɔ ɔnà pɔpiwa, aai gbále yá? Sa'onao wèwà aa mè: Aai gbáleɛ.‡

¹⁴ ɔ Age mè: Ma Dii ma mè, màa á bui demɛɛ. Yá pɔ i ke ní pɔ pɔ i ma gba weɔ píi gbáleɛ.

¹⁵ A láasooke maamaa à gwa za gbá, lá á de yāa zadɔ i má kpé gbɛe dio.

¹⁶ Tó gbé gè pɔwɛna dáí zaa bao, kwi ali e. Tó à gè vɛɛ tɔí tũu blakwi, bao ali e.

¹⁷ Má tò á buapɔɔ ɔɔkpà ní gbɔsio ní fukpaaɔ ní loughɛo, kási i suao.

¹⁸ A láasooke à gwa za gbá, mɔ kɛokwide gɔɔ baasɔo mɛndosaidezɪ. A láasooke à gwa yá pɔ lé ke za ma kpé édaalegɔɔ e gbāwa.

¹⁹ Pɔwɛna kú dɔu tiaa? Vɛɛ ní kaadɛnao ní gbeafuo ní kuo i ne'io e gbá. Za tia má báaadaágu sa.

Dii legbɛa Yuda bɔsu gbaade

²⁰ Dii yá'ò Ageɛ lɔ mɔgɔɔ baasɔo mɛndosaidepi zɪ à mè:

²¹ O Yuda bɔsu gbáade Zolobabeliɛ, má musu ní zɪlɛo lualua.‡

²² Má kpalabaaɔ fuangba, mí buipáleɔ kpalaɔ midɛ. Má zikasɔgɔɔ fuangba ní gbé pɔ ká a guuɔ, sɔɔ ní sɔgodepiɔ kwé, aai kɔ deɛ ní fɛndaɔ.

²³ Ma Dii Zigɔde ma mè, gɔɔ bee má n se, ma zòblena Zolobabeli. Ma Dii máme má ò. Má n ke lán ma táana seelakebɔwa, asa ma n seɛ. Ma Dii Zigɔde máme má ò.

‡ 2:13 Nao 19.11-22 § 2:21 Ebe 12.26

ZAKALI

Yá pò kú láe bee guu

Wa fɔ o Zakali láeá wɛdɔa Luazi láe, asa a ɔlɔwɛe lá Lua gbɛɔ ɔ wɛdɔ Luapizi. Lápi kpaalea lee plaɛ: A séia (lee 1-8) de wɛpungu pò anabi Zakali è anabi Age gɔɔɔ ũ. Wɛpungupio yáɔ lé ɔlɔwɛe ké Lua kpé keke dɔa ní Yelusaleũ keke káleaɔ aɔ de yá gbia ũ gɛa gɔɔ dafu guu. Lua ní dɔaana Zolobabeli ní sa'onkia Yesuao sɛ gɔɔ bee a gbɛɔne. Gɔɔ lé gé àle su, Isailio wɛdɔa Luazi lé káfi, an wé dɔ gɔɔ zɔɔ pò Lua a mɔ ní a gawio, ɔ de tɔɔle ní pò pò kúwàɔ pii kía ũ. Bee a kpaau ní gbɛ pò Lua sè a zíkɛna ũ mɔaɔ.

Lápi lee plaade (9-14) guu mèkpá yázinda mèn plapiɔwa. A Lua gbɛ pò lé mɔ dúnia kía ũ taa ɔwɛe. Aɔ de nɔseniede ũ mé ziblenae ɔ. Aɔ de sádána ũ, ɔ de zína pò wa de ũ ɔ. Yesu baonakpanaɔ yápi sè wa ɔlɔwɛe ké Yesu yáe, atɛsa aá gaa yá (Mat 21.4-5, 26.31, Maa 14.27, Zaa 19.37).

Dii oa Yudaɔne aa ea suwa

¹ Daliusi^{*} kpalablea wè plaade guu, a mɔ swaaɔde zí, Dii yá'ò anabi Zakali,[†] Belekia né, Ido tɔɔnae, à mè:

² Ma pɔ pà á deziɔzi.

³ A yáí tò ma Dii Zígɔde ma mè, o gbɛɔne aa sua, mí sumá. Má Dii Zígɔde máme má ò.

⁴ Asu àɔ de lá á deziɔwao. Anabi káauɔ kpáwakɛnè aa mè, ma Dii Zígɔde ma mè aa mikɛ ní yáwáikɛaɔwae, aai ɔ ní zé váiu. ɔ aai swáseio, aai laaidɔ ma yáwao. Ma Dii Zígɔde máme má ò.

⁵ Too! A deziɔ ku máe? Anabipio sɔ aaiɔ ku gɔɔpii yá?

⁶ Ma yá pò má ò ma zɔblɛna anabipioɔne aa díle á deziɔne, i ní leo lé? ɔ aa nɔselile aa mè ma Dii Zígɔde má kɛné ní yákeɔ ní ní dāaɔwa, lá ma zɛɔwae.

Sɔdeɔ kua gbɛliɔ zānguo

⁷ Daliusi kpalablea wè plaade guu, a mɔ kuɛdode pò wí me Seba gɔɔ baasɔ mɛndosaide zí, Dii yá'ò mapi anabi Zakali, Belekia né, Ido tɔɔnae.

⁸ Ma wɛpungu'è gwá, ɔ ma gɛe è di sɔsɔɔba kpe, a zea gbɛliɔ zānguo guzuleu. Sɔsɔɔbaɔ ní sɔzɔatɛɔ ní sɔkaapuɔ zɛ aá kpe.[‡]

⁹⁻¹⁰ Ma mè: Baa, gbɛpiɔ dea ni? ɔ gɛe pò kú gbɛliɔ zānguo, àle yá'omanɔpi òmɛe: Má ɔlɔne lá aa de. Gbɛpiɔá gbɛ pò Dii ní gbáe bebei dúniaɔne.

¹¹ ɔ aa yá'ò Dii Malaika pò zea gbɛliɔ zānguoɔie aa mè: Wa bebe dúniaɔ, wá è dúnia kú kilikili yákelesai piiɛ.

¹² ɔ Dii Malaika mè: Dii Zígɔde, n fɛ Yelusaleũ ní Yudaɔ bùsu wéle kɔniɔzi a wè baaɔkwin la. Nyɔɔ kú ní ní wɛnagwasaiɔ e bɔe ni?

¹³ ɔ Dii wè Malaika pò lé yá'omanɔpiwa ní nɔseniniyá maao.

¹⁴ ɔ Malaika pò lé yá'omanɔ òmɛe má yáe bee kpáwake, à mè: Dii Zígɔde mè Yelusaleũ ní Sɔnao yá a kú gbāa,

¹⁵ a pɔ pà maamaa bui pò kálea dɔdɔaɔzi. A pɔ paa Isailioɔzi yāa yɔɔe, ɔ buipálepio ɔadaamá káfi.

¹⁶ Ayámɛto Dii mè á ea su Yelusaleũ wɛnagwaawa. Wa ba yɔ Yelusaleũwa, wi a kpé dɔ we. Dii Zígɔde mé ò.

¹⁷ Malaikapi mè má ea yáe bee kpáwake ɔ: Dii Zígɔde mè nama aɔ ku a wéleɔ guue. Dii a Sɔna wɛnagwa, i ea Yelusaleũ se ɔ.

2

Kɔba mèn sɔiɔ ní sia gbɛɔn sɔiɔ

¹ Ké ma wɛzù ma gugwá, ma kɔba è sɔiɔ.

² Ma malaika pò lé yá'omanɔ lá: Beeɔ dea ni? A wèa à mè: Beeɔ de kɔba pò Isailio ní Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ pii fáaaɔ ũe.

³ ɔ Dii sia gbɛɔn sɔiɔ ɔlɔmɛe.

* 1:1 Eza 4.24 † 1:1 Eza 5.1 ‡ 1:8 Zia 6.2-8

4 ɔ ma aà là: Bó gbépió lé mós keii? A wèa à mè: Kóbapio mé Yudaò fàaa, 5 an gbèe i f5 a mi sè musuo. Siapio mò vladadaì bui kóbapioziè, aai ní gbègbè, asa buipio ní kóba gèlè Yudaòzi, aa ní fàaae.

Gbé p5 poy5ba kua

- 5 Ké ma wèzù ma gugwà, ma g5ee è, a poy5ba kua.
- 6 Ma aà là: Nlè gé má ni? A wèa à mè: Málè gé Yelusaleù y5i mà a yàasa ní a gbàao d5e.
- 7 Ké malaika p5 lé yà'omanòpi lé tá, 5 malaika pàlè mò dàaaalè
- 8 a òè: Bàale ge o èwaasopie, Yelusaleù aó kálèa bíisai a gbènazína ní a pòtuoo dasike yáí. A mè lo:
- 9 Dii mè áme áo de a bíi tede p5 liai ù, lo ku a guu a gawi ù.
- 10 Dii èa mè: A mós! A mós! A bàale à b5lè gugbántoo oi búsuu, asa ma á fàaa dúnia gola síi5ò guue. Ma Dii máme má ò.
- 11 A Sìnadeò, à mós! A gbé p5 á kú Babelio, à piliwà!
- 12 Dii Zíg5de mè a ma zì mà a tobò bui p5 lèlèwáò yá musue, asa gbé p5 5z5wá 5z5 api a webewae.
- 13 A 5sefizi, an 5oo i lélemá, lo d5 ké Dii Zíg5de mé ma zì.
- 14 Dii mè: A Sìnadeò, à gulakè ní p5nao, asa máme málè mós, mí bekpa á guu.
- 15 Goo bee buio naa dasi, aai g5 ma gbé5 ù. Má bekpa á guu, lo d5 ké Dii Zíg5de mé ma zìwá.
- 16 Dii a Yudaò se a gbé5 ù a búsuu, i ea Yelusaleù se lo.
- 17 Baade ke kilikili Dii ae, à fèlè a kúkí p5 a kua adoau, àlè mós.

3

Pókasa gbia daa sa'onkia

- 1 ɔ Dii sa'onkia Yesua * òlmeè, a zea Dii Malaika ae, mé Setáu zea aà 5plaaì yà5awá yáí.†
- 2 ɔ Dii Malaika ò Setáu: A k5 lé ní Diio, Setáu.‡ A k5 lé ní Dii p5 Yelusaleù sè o fá! Gbéè beea yàamionà p5 wa ga b5 té guue.
- 3 Ké Yesua zea malaikapi ae, a pókasa ámakea daa.
- 4 ɔ malaikapi yá'ò gbé p5 sí a ae5ne à mè: A aà pókasa ámakeapio b5. ɔ a ò Yesuae: Gwa! Ma n duuna kèma. Má pókasa gbia danee sa.
- 5 ɔ à mè wà tulu gbásísai diè. ɔ aa kpàè aa èa pókasa dàè, goo p5 Dii Malaika zea we.
- 6 ɔ Dii malaikapi ledá Yesuawa à mè:
- 7 Dii Zíg5de mè, tò ní be a zéu, mé ní yá p5 á díleò kua, á a kpé nane n 5zì, níò de a begwana ù, í n gba zé ny5 ku gbé p5 síae beeo guu.
- 8 Sa'onkia Yesua, ma! Mpi ní n sa'on dee p5 kálè n aeò, áme á yá p5 lé mós taaò ù. Málè mós ní ma zòblena Vlápaaò.§
- 9 A gbe p5 má díle Yesua ae gwa. Gbè mèndopi wé soplæ, mé má lákèwá, mí gbábò búsupie goo do kóú. Ma Dii Zíg5de máme má ò.
- 10 Goo bee á baade a a gbédee sísi aà z5lè nana a vèli ge kaad5enli gbáu.* Ma Dii Zíg5de máme má ò.

4

Vua dau ní kuli mèn pla5

- 1 Ké malaika p5 lé yà'omanò èa sù, à ma vu lá wí ní vu iuwa.
- 2 ɔ à ma la à mè: Bó ní è wei? Má wèwà ma mè: Ma vua tètèèè dau è, a filia ví soplá, mé a nísikakíi ku a musu. Filia mèn soplapio, baade ní a nísi zéò.
- 3 Kuli mèn pla ku a sae,* ado nísikakíi 5plaa oi, ado zee oi.
- 4 ɔ ma malaika p5 lé yà'omanò là: Baa, beeo dea ní?
- 5 A wèa à mè: N d5 lá p5pio deoa? Ma mè: Aawo, Baa!
- 6 ɔ a òmèe, yá p5 Dii lé o Zolobabelien ke: Dii Zíg5de mè, i ke ní gbàao ge ní ikoo no, sema a Nisína.
- 7 Gbèsísí z5ò, bón n úi? Ny5 g5 Zolobabelie gudaafá ùe. Tó á b5 ní kpé midègbeo, wa báaa káaa.
- 8 ɔ Dii yá'òmèe à mè:
- 9 Zolobabeli 5 mé kpépi è kpàlè, mé aà 5 mé a a midè, lo d5 ké Dii Zíg5de mé ma zìwá.
- 10 Gbèe su saka yá y55na keg5uo. Tó wà g5susugwabò è Zolobabeli 5zì, an p5 a ke na. Filia mèn soplapio de Dii wétea dúniai ùe.†

* 3:1 Eza 5.2 † 3:1 Zia 12.10 ‡ 3:2 Yud 9 § 3:8 Zel 23.5, 33.15, Zkl 6.12 * 3:10 Mís 4.4 * 4:3 Zia 11.4 † 4:10 Zia 5.6

- 11 Ǿ ma malaikapi là: Kuli mèn pla pò kú dau Ǿplaaí ní zeeio dea ní?‡
- 12 Ǿ ma ea aà là lɔ ma mèn: Kù ligɔn pla pò kú nísi zé mèn pla pò wa pí ní vuaoo sae, àle nísi pisi filiaowa dea ní?
- 13 A wèa à mèn: N dɔ lá pópìo deoa? Ǿ má òè: Aawo, Baa!
- 14 Ǿ à mèn: Gbèon pla pò wà ní òile aa zìke dúnia búu Diièon we.

5

Taala pò lé vua

- 1 Ma ea wezù ma gugwà lɔ, ɔ ma taala è, àle vua.
- 2 Malaika ma la à mèn: Bó ní èi? Ǿ má wèwà ma mèn: Taala má è, àle vua. A gbàa kà gàsísuu bao, a yàasa kwi.
- 3 Ǿ a òmèe: Láaipɔ Lua lé zí n búsuwan we píi. Yá pò kèa a kpe dowa mèn, Lua a kpáio ya ní bɔleu píi. A kpe do sɔ, Lua a gbé pò í èeto ní a tɔoo ya píi.
- 4 Dii Zígòde mèn á lápi kpásá, lápi i gè kpáí kpéu ní gbé pò í èeto ní a tɔo kpéuo. Aɔ ku we, i kpépi wíwi, a zaɔ ní a gbɔ píi.

Nɔe pò kú gbi guu

- 5 Malaika pò lé yá'omano mɔ òmèe: Wése n pò pò lé boma gwa.
- 6 Ma aà là: Bó ní? Ǿ à mèn: Gbí pɔyɔbɔe. Ǿ à èa òmèe: N búsuɔde táaen we.
- 7 Ǿ má è wà gbípi né pò de beoma ũ wè, nɔe mé zɔleu.
- 8 Ǿ malaikapi mèn: Luayádasain we. Ǿ à ɔtòlewà gbíu we, à a né pò de beoma ũpi tàe.
- 9 Ké ma wezù ma gugwà, ma nɔe gbèon plaɔ è, aa gàsía ví lán wàalianawa. Aale gàsía lé, aa vua lé mɔ, ɔ aa gbípi sè lé vuaò, aa musu yáio, aa zìle yáio.
- 10 Ǿ ma malaika pò lé yá'omano là: Aale tá ní gbípìo má ní?
- 11 A wèa à mèn: Aale gé kpedòìè Babiloni búsuue. Tó aa làa, aa aà dau we a dilekii ũe.

6

Zikasgo mèn síiɔ

- 1 Ma ea wezù ma gugwà lɔ, ɔ ma zikasgo è mèn síiɔ, aale bɔ gbèsísí mèn plaɔ zānguo. Gbèsípìoá mɔgotèe.
- 2 Gó sèia dɔa sɔɔɔbaone. A plaade dɔa súsinaone.
- 3 A aaɔde dɔa sɔkaaone. A síiɔde dɔa sòdānaone. Sús gbāaone píi. *
- 4 Ǿ ma malaika pò lé yá'omano là: Baa, beeo dea ní?
- 5 A wèa à mèn: Ssgo mèn síiɔpìoá íana mèn síiɔ pò aalɔ zea dúnia búu Dii aeone.† Aa bòle lé gé.
- 6 Súsinao gó lé gé gughāntoo oi búsuu. Sɔkaa gó té ní kpe. Sòdānao gó lé gé geomidokii oi búsuu.
- 7 Ké sús gbāapio bòle, an me lé ke fefe ní sia dúniauo. Ǿ malaika mèn: A ge si dúniauo. Ǿ aa síu.
- 8 Ǿ à lezù a òmèe à mèn: Ss pò lé gé gughāntoo oio tò ma pɔ wèe búsupiwa.

Kía fùakpaa Yesuae

- 9 Dii yá'òmèe à mèn:
- 10 Gba si Eledai ní Tobiao ní Yedaia pò aa bò Babeli aa sùɔwa, ní geò gɔɔ dou zí gòɔ Zefania né Yosia be.
- 11 Anusu ní vua pò aa gbadàòpi se n kía fua keò, ní kpá sa'onkia Yesua, Yozada née.
- 12 Oè Dii Zígòde mèn: Gsè pò wí me Vlāpaan‡ we. A vlāpa a kúkií, i ma kpé dɔ.
- 13 Ǿme a kpedòmee, i ea zòle a báawa we, iɔ kpalable ní gawio. A zòle a báawa kía ũ sa'ona ũ. Ledama pò í mɔ ní aafiao a bɔ apii guu.
- 14 Wa kía fuapi kpa Eledai ní Tobiao ní Yedaiao ní Zefania né Yosiaowa, i gɔ yápi dɔngubɔ ũ ma kpéu.
- 15 Gbé pò kú zàɔ mɔ ma kpé dɔ, lɔ dɔ ké Dii Zígòde mé ma zíwá. Tó a Dii á Lua yá'one má maamaa, yápi a ke.

7

Leyea ní nòsemendoo

- 1 Kí Daliusi kpalablea wè síiɔde guu, a mɔ kèokwide Kisele gɔɔ síiɔde zí, ma Zakali, Dii yá'òmèe.

‡ 4:11 Zia 11.4 * 6:3 Zia 6.1-8 † 6:5 Zia 7.1 ‡ 6:12 Zkl 3.8

- 2 Goo bee Betelideo Salezeε n Legemelekio n n gbεo zì yāgbeari Diiwa.
- 3 Aa Dii Zīgōde kpε sa'onao là aa mè: Wà leyε n obo mo sode guu, là wi ke wē n wēowa yà?
- 4 O Dii Zīgōde yā'òmεε à mè:
- 5 Sa'onao n bùsu gbēpiio la n me: Kε aa leyè n obo mo sode n mo sopladeo guu a wē baaškwin la, mame aa yemεεa?
- 6 Kε a poble a imi, ázla yái a pōpi blèio lé?
- 7 Yá pō Dii dà anabi káauone aa a kpawakèn we, goo pō Yelusaleū n a zēwiao kálca dōdōa n namao, mé wa ku Negeve n gusalala pō kú a saeo.
- 8 Ma Zakali, Dii yá èa dèdca à mè:
- 9 Ma Dii Zīgōde ma mè: Aō yázedekε n sīanao. Aō gbēke vī n kōo n kō wēnagwaaō.
- 10 Asu gbāamō gyaa taasido n tone pō gwana vīo n bōmōō n wēnadeoneo. Asu kō yāmaake n vāioo.
- 11 A deziō gī yāpi mai, aa bō ma kpε aa ota n swále.
- 12 An swá gbākū lán gbewa, aai swáse ma ikoyāio ge yá pō má dà anabi káauone aa o n ma Nisina gbāao. O ma Dii Zīgōde ma pō pārizi maamaa.
- 13 Ma Dii Zīgōde ma mè, kε ma lezūrizi, aai swáseio. A yái tò, kε aa lezūmazi, mi swásei sōo.
- 14 O ma n sēle lán zāawa, ma n fáaa bui pō aa n dōo guu. An bùsu gō bezia ū n kpε, wa fō pāao. Maa aa tò pōeā bùsu gō bezia ū.

8

Dii legbēa Yelusaleū yá musu

- 1 Dii Zīgōde yā'òmεε à mè:
- 2 Ma Dii Zīgōde ma mè, Sina yá ma kū gbāa maamaae, ale ma nõse tékū pāšpāšl.
- 3 Ma Dii ma mè, má εa su Sina, mí zōle Yelusaleū. Wa o Yelusaleūe wēle slande, wi o ma Dii Zīgōde gbēsisiε Lua gbēsisi.
- 4 Ma Dii Zīgōde ma mè, maeziō n nõzeziō εa kále Yelusaleū gāaeō, baade n a lípanao kúa, kε aa wē kē yái.
- 5 Negēnao n nenōnao wēlepi gāaeō pa be, aaiō kōō'o a zeaō guu.
- 6 Ma Dii Zīgōde ma mè, yāpi a bō gbé kōnaō sae goo bee, kási a bō ma saeo. Ma Dii Zīgōde mame má ò.
- 7 Ma Dii Zīgōde ma mè, mame má a gbéō bō gukpe bùsuō n be'ae bùsuō guu,
- 8 mí surinō aao ku Yelusaleū, aai gō ma gbéō ū, mío de n Lua ū a zéwa slana.
- 9 Ma Dii Zīgōde ma mè, á gbé pō ale yáε bee ma anabio léu za goo pō wà ma kpε ε kpále e gbāo, à gāšwa bōbō kpēpi zīwa.
- 10 E goo pi gē kàò, gbēnazinaō n potuoō lé ài'e zì yá musuo. Gbē pō lé gē n gbé pō lé suo aafia vīo an wēleō yái, asa má tò wà íbelesè n kōo kōtēεε.
- 11 Ama má yáke gbé kōnapione tia lán yāawao. Ma Dii Zīgōde mame má ò.
- 12 Luabe a lou gbae, pōwena io aafia, vēliō i ne'i, tōle i bleke. Má pōpio kpa gbé kōnapiowa gba ūe.
- 13 A Yudaō n Isailio, là a gō gbékabō ū buipaleone, maa má á suaba, mí tō wà bāaadakōu n á tōo. Asu to vīa á kōo. A gāšwa wee.
- 14 Ma Dii Zīgōde ma mè, là ma zeò mà músikpaazi goo pō á deziō ma pō fēmεε, o mi á wēnagwao,
- 15 maa ma zeò bō má maake Yelusaleūdeone n Yudaō pii goo beeozi. Ma Dii Zīgōde mame má ò. Asu to vīa á kōo.
- 16 Yá pō ali ken ke: A baade lí slana'o a gbédeεε. * Ali yāgōgō a zéwa nana á yákpalekēkēio.
- 17 A gbēε suli vāikpaal n a gbédeεeo. Eεtoa n ma tōo suli kááguo, asa má za yāpio piεε. Ma Dii Zīgōde mame má ò.
- 18 Dii Zīgōde yá èa dèdca à mè:
- 19 Ma Dii Zīgōde ma mè, lé pō io ye mo siōde guu n mo sodeo n mo sopladeo n mo kwideo, a gō á Yudaone dikpe maa pō á pōnakeu n yaabo ū. Ayāmeto à wēleε āō kú n slanao yākelesai.
- 20 Ma Dii Zīgōde ma mè, buio n wēledeō aao mo dasi e tia.
- 21 Wa ge okōε wēle n wēleō wà me: Wà ge Dii kīi wēleε, wī Dii Zīgōdepi aeya. Mapi má gē sōε.
- 22 Buiō n bùsu gbāa gbéō mo ma kīi wēleε dasi Yelusaleū la, aai ma aeya.

* 8:16 Efc 4.25

²³Ma Dii Zìg̃s̃de ma mè, g̃s̃ bee gb̃ēn kwi p̃s̃ b̃s̃ bui r̃i buio guu Yuda m̃endo k̃u a ula léwa, aai õe aa me: Wá genñe, asa wá mà Lua kíáñ.

9

Yá z̃s̃le a Isaili ib̃eewa

¹Dii a yáda Adalaka b̃s̃sula,
i to yá z̃s̃le Damasiwa,*
asa Sili m̃eewiapiá aá p̃s̃e,
i ke Isaili buiò r̃t̃e no.
²Yápi a z̃s̃le Amatawa b̃e
r̃i Tiio r̃i Sid̃s̃o,†
baa ké aa de òñoñaò ù maamaa.
³Tiideò bíi gb̃aa bo lía r̃i w̃éleí,
aa ánuu k̃aaar̃zi lán ùf̃aawa,
aa vua ñoñaar̃zi lán z̃e guu p̃ẽleawa.
⁴Gwa! Dii a r̃i p̃s̃s̃ simá,
i z̃e p̃s̃ aa ṽí ís̃iaa mide.
Té mé a kú r̃i w̃élepiwa.
⁵Asekelonideò e, ṽía i r̃i kú.
Gazadeò lualua maamaa
r̃i Ekelonideò b̃, asa támaa a r̃i ñé.
Gazadeò kua r̃i kíawa,
Asekeloni a g̃s̃ b̃ezia ù.
⁶Buip̃aleò z̃s̃le Asedoda,
Dii i Filit̃eò‡ wala mide.
⁷I ñò kòlokpasai b̃ò r̃i léz̃í,
i t̃e b̃ò r̃i léú.
An gb̃é p̃s̃ g̃s̃s̃ g̃s̃ wá Lua p̃s̃ ùe,
aa g̃s̃ lán Yudaò buiewa,
Ekelonideò g̃s̃ aà gb̃éò ù lá Yebusiò k̃èwa.
⁸Dii i a b̃usu r̃i a gb̃éò d̃s̃a
zìg̃s̃ p̃s̃ lé m̃s̃ léleimáò yáí.
Gb̃aam̃ñedeò gb̃aablemá b̃ò,
asa aò w̃étẽr̃zi sae.

Sìna Kía m̃a

⁹A Sìñadeò, à p̃oñake maamaa,
á Yelusaleùdeò, à kukuake.
A gwa, á kía lé m̃s̃wá,
í yáke a z̃éwa mé z̃ib̃lenae.
Aà ñs̃e nie mé a dí z̃aa*lna kpe,
a dí z̃aa*lñ né b̃òb̃ kpe.§
¹⁰A z̃ikas̃s̃goò b̃òle Èflaiù b̃usuu,
a to z̃ikas̃s̃ ku Yelusaleù b̃ò,
wi z̃ikasaò é'e.
A aafia kp̃awake bui píie,
i kible za ísiale la r̃i a léleo,
za Uflatai e d̃únia léwa.*

¹¹A gb̃é p̃s̃ á de z̃ìz̃ò ù s̃s̃,
má á b̃òle è isaipiu
ma bàakuaáñ au† yáí.
¹²A z̃ìz̃ò p̃s̃ á d̃s̃ á b̃ò,
à su á w̃éle bíideu,
baa gb̃ã m̃ále oé,
má ea asea kp̃áwá l̃e pla.
¹³Yudaò mé ma sá ù, má sápi ká,
Èflaiù buiò mé ma ka ù, má ðau,

* 9:1 Isa 17.1-3 † 9:2 Isa 23.1-18, Yoc 4.4-8 ‡ 9:6 Isa 14.29 § 9:9 Mat 21.5, Zaa 12.15 * 9:10 Sou 72.8 † 9:11 B̃oà 24.8

mí Siɔnadepiɔ gbae Gelekiɔwa.
Aa gɔmeɛ lán negɔna fɛndawa.

¹⁴ Za musu Dii a bo a gbépiɔwa,
aà ka a gē fioo lán loupileawa.
Dii Lua a káape,
i mo gɛmidɔkíi oi zàa'ana guu.

¹⁵ Dii Zígɔde a ɔlia a gbéɔzi,
aa ní ibeɛɔ taitai,
aai ɔzɔ ní gɔkebɔɔwa.
Aa ní bɔɔ'í mi,
aai pala lán vɛeminawa.
Aa ke zɛuzɛ
lán ta pɔ wí au éleɔ sa'okiwawa.
¹⁶ Dii an Lua a ní suaba gɔɔ bee
a kpàsa sãɔ ũ,
aaiɔ teke aà bùsuu
lán kíafua gbè beedeɔwa.

¹⁷ Aaɔ maa mé an kefena a ke zài.
Ɖwaasoɔ lekpeɔ yóyo pówena yáí,
wéndiaɔ wɛwɛ, ké vɛe di yáí.

10

Dii ɔlia Yudaɔzi

¹ A lou gbea Diiwa káabuana,
asa Dii mé í to lou keke,
í to lou kwéné,
í to buapɔ ke baadeɛ.

² Táaɔ l yáyaaa'o,
màsokenaɔ í yá ɛɛna e.
Wéɔpungu'enaɔ yáá mɔafilie,
an gbéɔ nɔɛninianéá pãe.
A yáí tò gbéɔ liaaa lán sãɔwa,
an kúsu kwɛa ké aa dāna vɛo yáí.*

³ Ma Dii ma mɛ,
ma pɔ paa an dānaɔzi,
má íada blesanapiɔwa.
Ma Dii Zígɔde má ɔlia Yudaɔzi ma kpàsa pɔɔ ũ,
má ní ke zikasɔ gawide ũ.

⁴ Gbé pɔ de lán édaalegbewa† a bo ní guu,
gbé pɔ de lán kálo‡ ge zikasawa a bo we,
kpalablɛnaɔ bo we píie.

⁵ Aaɔ de negɔnaɔ ũe,
aa ɔzɔ ní ibeɛɔwa zikawɛle zɛú lán pɛleawa.
Lá má kúrínɔ,
aa zika, aai sɔdeɔ fu.

⁶ Má Yudaɔ gba gbāa,
má Yosefu buiɔ suaba,
mí surínɔ ní pá ziu,
ké má ní wɛna ví yáí.
Aaɔ de lá mi ní vɛaa yāaowa,
asa māmɛmaa Dii ní Lua,
má yāmamá.

⁷ Ɖflaiū buiɔ gɔ negɔnaɔ ũ,
an pɔ ɔ na lán vɛe zɔlemáwa.
An néɔ e, aai pɔnake,
an pɔ a ke na Diiwa.

* 10:2 Mat 9.36 † 10:4 Isa 28.16, Ɖfe 2.20 ‡ 10:4 Isa 22.23

⁸ Má swe pérízi, mí rí káaa,
 má rí boe, aaiɔ dasi lán yāawa.
⁹ Baa tó ma rí fáaa buiɔ guu,
 ma yá aɔ dɔ́ngu za bùsu zázáɔue.
 Ampio rí rí nɛɔ aao kue, aai su.
¹⁰ Má rí bɔ Egipi bùsuu mà suɔ́nɔ,
 má rí káaa Asili bùsuu,
 mí suɔ́nɔ Galada bùsuu rí Libáo.
 Gu a mómao.
¹¹ Aa bua Egipi isiawa,
 aa a ikooaɔ fu,
 Niili isiɔ ba.
 Asiliɔ wala a kpále,
 Egipiɔ iko a láa.
¹² Ma Dii Zígɔde ma mè,
 ma gbéɔ gbáa'e ma kú,
 aaiɔ temazi.

11

¹ Libá bùsu, zewé,
 té i kú n sedé líɔwa.
² Péliɔ ɔɔɔ, asa sedé líɔ lèlèe,
 gawidepiɔ ɔɔkpáe.
 Basana bùsu gialio búbuape,
 asa líkpe sisipi kwèe.
³ Sádánaɔ búbua dɔ,
 asa an dádákèkú maaɔ ɔɔkpáe.
 Nɔ́ɔmusuɔ wiidɔ,
 asa Yuudé dào káalee.

Sadan maa rí sadan beeesaideo

⁴ Dii ma Lua òmɛɛ màɔ sá pɔ de wà rí kòlokpaɔ dá,
⁵ asa an lunaɔ í rí kòlokpaɛ, wili rí tàae eo. An yíanaɔ sɔ aai me wa sáauké rí Diio, asa wa
 ɔda lè wá kù. An dánapiɔ lí rí wegwaɔ.
⁶ Dii mà á dúnia gbéɔ to we bo, á rí baade kpakɔae, á rí na rí kíaɔne rí ɔzle. Aa dúnia wíwi,
 mé á gbèe bɔ rí ɔzlo.
⁷ ɔ ma sá pɔ de wà rí kòlokpaɔ dá, atɛsa a yèeesaideɔ. ɔ ma gopana sè mèn pla, ma ɔkpáné.
 Ado tɔn Nandiio, ado sɔ Naakɔwa, ɔ mále sápiɔ dáɔ.
⁸ Mɔ dou guu ma sádánaɔ de àaɔ. Ma sáɔ ye ma gíyáio, ɔ ma fumá.
⁹ Má ò sáɔne má rí dá bo, a pɔ pɔ lé gaɔ ga, a pɔ pɔ lé kaaleɔ kaale, a pɔ pɔ gɔɔ kɔ só.
¹⁰ ɔ ma a gopana pɔ mi me Nandiio sè má zɛ, ma ledou pɔ má kè rí bui píio gbòo.
¹¹ Ledoupi gboogɔpi, ɔ sá yèeesaide pɔ lé ma gwaaɔ dɔ sa ké yápi bɔ Dii kíie.
¹² Má ò sáɔne, tó á kéné maa, aa ma asea kpa. Tó màan sɔo, aao rí pɔ kú. ɔ aa fiabòmɛɛ
 ánuusu ɔwaté baakwi.*
¹³ Dii òmɛɛ mà ɔa pɔ aa díle ma lua ɔa de beeaopi zu oobonaɛ, ɔ ma ánuusu ɔwaté baakwipi
 sè má zù oobonaɛ Dii kpéu.†
¹⁴ ɔ ma a gopana plaade pɔ mi me Naakɔwa sè má zɛ, ma gbèke pɔ Yudaɔ rí Isailio ví rí kɔo
 gbòo.
¹⁵ ɔ Dii òmɛɛ mà gɛ sádán beeesaide ɔkasaɔu sa,
¹⁶ asa á sádána díle rí bùsuu, aɔ sá pɔ lé kaaleɔ fán vío, a a pɔ pɔ fáaaɔ welelo, a eseke a pɔ
 pɔ kè laoneo, a a pɔ pɔ gbáa gwaa. A sá mekpaaɔ swe wolo, i rí só.
¹⁷ Waiyoo sádán beeesaide pɔ í pákpa sáɔzi!
 Wa aá lé rí fɛndaa a ɔplaa gási rí a ɔplaa wéowa,
 aá gási pi i imi víoo,
 aá wépi i na féu.

12

Dii Yelusalel bɔa bui pti ɔzi

* 11:12 Mat 26.15 † 11:13 Mat 27.9-10

¹ Yá pɔ́ Dii ò Isailio yá musun ke. Dii pɔ́ musu kpàlè à tɔɔlè kàlè mé ì nisína ikasa gbɛ́nazína guu mè:

² Gwa! Má Yelusaleũ ke lán toona pɔ́ a í a bui pɔ́ liaaiɔ́ tálaatalaabowa. Aa koezɔ́ Yelusaleũzi ní Yuda bùsuo pii.

³ Gɔɔ bee tó dúńia bui pii koezɔ́i maa, má Yelusaleũ ke bui pii e gbɛsi pɔ́ wa fɔ́ deeo ũ. Gbɛ́ pɔ́ lé wɛɛlè yɔ́wà pii, a aà woloe nài.

⁴ Gɔɔ bee má tó sɔ́ pii bilike gɛ́kɔ́iwa, mí ńana zɔ́ ní dikpɛnaɔ́wa. Ma Dii máme má ò. Ma wɛ́o wɛ́a Yudaɔ́ yá musu, má buipáleo sɔ́o vɛ́akúné.

⁵ Yudaɔ́ kíaɔ́ i o ní sɔ́ guu, Yelusaleũdeɔ́ gbáa, ké Dii Zígɔ́de de ní Lua ũ yáí.

⁶ Gɔɔ bee má tó Yudaɔ́ kíaɔ́ gɔ́ lán kína té pɔ́ ká yàa gbáúwa, lán sɛ́te pɔ́ solɔ́ áwauwa. Aa gbɛ́ pɔ́ liaarziɔ́ sásá ɔ́plaa ní zɛɛo, Yelusaleũ iɔ́ kálèa a gbɛu Yelusaleũ ũ.

⁷ Ma Dii má Yuda wɛ́lɛɔ́ bɔ́ káau, ké Davidi buiɔ́ gawi ní Yelusaleũdeɔ́ pɔ́o su à ò de Yuda kńinɔ́ pɔ́ao.

⁸ Gɔɔ bee ma Dii má ɔ́ku Yelusaleũdeɔ́la. Gɔɔ bee an gbagalenaɔ́ gbáa'e lán Davidiwa, Davidi buiɔ́ sɔ́ aa gbáa'e lán Luawa, lán Dii Malaika pɔ́ ɔ́aaanéwa.

⁹ Gɔɔ bee má ze ní gbɛ́ pɔ́ m̀ò lélei Yelusaleũwaɔ́ kaalɛao.

Yudaɔ́ ɛa sua Diiwa

¹⁰ Má a Nisína pisi Davidi buiɔ́ ní Yelusaleũdeɔ́wa pii, aai ma gbɛ́ke dɔ́, aai wabikea, aai gbɛ́ pɔ́ aa aà z̀ò aa aà dè gwa.* Aa búbuape aà yá musu† lá wí pɛ né m̀ndona gaa yá musuwa. Aa wɛ́nakeé lá wí ke negɔ́e sɛ́ia gaa yá musuwa.

¹¹ Gɔɔ bee Yelusaleũdeɔ́ búbuapea aɔ́ de lán búbuwa pɔ́ wa pè Adadalimɔ́ Megido gusalalauwa.

¹² Bùsudeɔ́ búbuape fáani ní fáanio, Davidi buiɔ́ ní tɛ́e, an nɔ́e ní tɛ́e, Natá buiɔ́ ní tɛ́e, an nɔ́e ní tɛ́e,

¹³ Levii buiɔ́ ní tɛ́e, an nɔ́e ní tɛ́e, Simeí buiɔ́ ní tɛ́e, an nɔ́e ní tɛ́e,

¹⁴ ní bui kńinɔ́ ní tɛ́etɛ́e, an nɔ́e ní tɛ́etɛ́e lɔ́.

13

¹ Gɔɔ bee nibɔ́na a wɛ́ Davidi buiɔ́ne ní Yelusaleũdeɔ́ pii duunawoloama ní gbábɔ́anɛ́o yáí.

² Gɔɔ bee má táaɔ́ tɔ́ báde ní bùsuu, aɔ́ dɔ́ gbɛ́egu lɔ́o. Ma Dii Zígɔ́de máme má ò. Má ánabi egenaɔ́ midè ní bùsuu ní wɛlɛna pɔ́ lé ní gba léɔ́.

³ Tó gbɛ́ gí lé ánabikeke, aà de ní aà da'iaio oè à làawàn we, asa à ɛ̀tò ní ma t́oɛ. Tó àlè ánabikeke, aà de ní aà da'iaopio mé aa aà z̀ò aa de.

⁴ Gɔɔ bee wí a ánabi pii kú yá pɔ́ aale e oa yá musu. Aa ánabike pɔ́ká ula da aa gbɛ́o sásáò lɔ́o.

⁵ A me ánabin a ũo, zɛ́en a ũ, ále buake za a negɔ́e.

⁶ Tó wà aà là: Bɔ́ ia mé tɛ́te n ɔ́wa sɔ́? A me: E'e! Ma ke'ia ma gbɛ́o bee.

⁷ Ma Dii Zígɔ́de ma mè:

Fɛ́nda, fɛ́lɛ ní ma sádánao,

gɔ́ pɔ́ de ma gbɛ́do ũpi.

Sádánapi lé, sáɔ́ i fáaa,*

mí ɔ́lia an gbɛ́ kpɛɛnaɔ́zi.

⁸ Wa bùsudeɔ́ lɛɛ pla le wà ní dede,

lɛɛ do i gɔ́ a guu.

Ma Dii máme má ò.

⁹ Má lɛɛ dopi baasa ní t́eo

lán ánuusu baasaawa,

má ní maa legwa,

lá wí vua maa legwawa.

Aa ma sísi, mí wemá.

Má mɛ́né ma gbɛ́o,

aai omɛɛ Dii ní Lua.

14

Zí gbɛ́za ní Dii mɔ́ao

¹ Gwa, Dii gɔɔ lé m̀ó, wa á pɔ́o síwá, wí kpaalekɔ́e á wáa.

* 12:10 Zaa 19.37, Zia 1.7 † 12:10 Mat 24.30, Zia 1.7 * 13:7 Mat 26.31, Maa 14.27

² A bui pii kāaa Yelusaleūzi aa zikaáno, aai wélepi sí. Aa kpéno yoe aa kusi nnoowa. Wa tá ní wélepideno lee doo zizo ū, āma wa ní kñi pò gòno bolen wélepi guuo.

³ Dii a mò zikai ní buipio, lá ì ke yāa zikagowae.

⁴ Goo bee Dii a gbápele Kùkpe sísi misonaa Yelusaleū gukpe oi. Sísiipi a paa pla sea gukpe e be'ae, a guzule aò zòo maamaae. Sísiipi kpedo a ta gugbántoo oi, ado sò gomidokki oi.

⁵ A bàale ta sísiipiò guzuleu, asa guzulepi a ge pe Aseliwae. A bàale lá á deziò bàalè toole lualuae Yudaò kí Uzia gowwa, Dii ma Lua i mò ní a gbé pò an kua adoao sānu.

⁶ Goo bee gupua aò kuo, sema gunie ní loughbeo.

⁷ Gooipi aò adoa, fāane ge gwāasina aò kuo. Dii mé gooipi dō. Tó oosi kè, gu a pu.

⁸ Goo bee í wēnide* a bō Yelusaleū à bàale, a kñi i ta gukpe oi Isida Wisideu, a kñi i ta be'ae oi ísiau sae ní buziio pii.

⁹ Dii mé aò de dúnia pii Kía ū. Goo bee òme aò Dii ū ado, aà tó mé aò ku ado.

¹⁰ Bùsupi pii a gò gusalala ūe, sea za Geba pò kú Yelusaleū gugbántoo oi e Limò pò kú a gomidokki oi. Ama Yelusaleū aò kálea a gbey musumusue, sea za Bēyāme e bíiboleu e Bíibole Séia ní Gola Bíiboleo, sea za Ananeli bíi lesli e kí vēēfēki.

¹¹ Wao ku a guue, wa wíwi bau bo. Yelusaleūdepi aao ku dooae.†

¹² Gagyā pò Dii a ka bui pò aa lèle Yelusaleūwaogun ke: An me a yaiké goo pò aa sía. An wé a yaiké a tónau, an léna a yaiké ní léu.

¹³ Goo bee Dii a to gili gēngu maamaa, aa kò kúkū kò opizi, aai liaa ní kōo.

¹⁴ Yudaò zika Yelusaleū mpii, aa zible bui pò liaanzioowa, aai ní àizee naaa, vua ní ánusuo ní pokasaò kè zai.

¹⁵ Gagyāpi a ka sògu bo ní sōbaonaò ní yiongoò ní zaa'inaò ní pòtuo pò kú gbépiò bōouò pii.

¹⁶ Bui pò mò lèle Yelusaleūwapi, an gbé pò gòno aao gé we wē ní wēo kúlei Kí Dii Zīgōdeee, aai Lákpēdōa dikpeke.

¹⁷ Tó dúnia buie i gé Yelusaleū kúlei Kí Dii Zīgōdepiio, lou a manéo.

¹⁸ Tó Egipi bui i gé dikpepi keio, lou a manéo, mé Dii a gagyā pò ì ka bui pò i gé dikpepi keioogu kángue.

¹⁹ Ta pò a da Egipiowa ní bui pò i gé dikpepi keioowan we.

²⁰ Goo bee wa kē sō ánanaowa: Dii pò. Dii kpé dāao aao sáa ní sa'okdi taoo.

²¹ Oo pò kú Yelusaleū ní Yuda bùsuoò gō Dii Zīgōde pò ū piie. Gbé pò aa mō sa'oiò se aa nòo fukéò. Goo bee laatana aò ku Dii Zīgōde kpéu bo.

* 14:8 Eze 47.1, Zaa 7.38, Zia 22.1 † 14:11 Zia 21.3-4

MALAKI

Yá pò kú lée bee guu

Malaki a lá kè e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 500 e 450. Isailio sù ní zòblea Babilonio wè 538 guu. An suapi gbèa an kúsu ná kweawa busebuse. E ànabi Malaki àò gé ànabikekèi, Isailio tẹ ànabi Age ní ànabi Zakalio yádanèòí, 5 aa èa Lua kpé dò Yelusaleù wè 520 e 515 guu. Ama za guu bee an wé dɔa yá dafu pò a ke dɔaana Zolobabeli ɔzì l zekèo. An lousisiyáò òòkpá mé yáwáí lé káfi. Aa pákpá sa'oa Luawai (1.6-14), wi Lua kpáí'ò gbaɔ daa guu (3.6-11), sa'onkiaɔ s5 aale laaido zíwa bo, mé wíli ikoyá pò Lua dílené da bo (2.1-16).

Yápiò yáí Malaki ledà sa'onawá ní gbéò píi aa nòselile. A dònígu ké Lua yerízi (1.1-5), áma a òné lɔ aà mɔa ní aà yákpalekea ní gbéò guu kà kái (2.17-3.5, 3.13-24). A zína pò Lua a gbae yá'òné (3.1), aɔ de ànabi ù lán Eliawa (3.23). Baona lá pò Matiee ní Lukuo kèò guu, Malaki yá bee de Zaa Daa'ilena pò à mò gbéò da zéwa Yesu Kilisie yá ùe (Mat 17.11-13, Luk 1.17).

Ké Malaki fèlè ní Isailio an kua pò òòkpá ní ní pákpaá Lua yáio, à ledàda luanaaikenaone aao kú ní Lua yákpalekeearínɔ sɔuo. Wápiò s5 Malaki lé owèe wá baade àò kú ní Lua yákpalekeeaano sɔuo za káau.

Sa'oya

- 1 Yá pò Dii ò Isailioɛ Malaki sabain ke:
- 2 Ma Dii ma mè má yeázi, 5 a mè ma yeaázi de kpelewa ni? Ma Dii ma mè Esauá Yakobu vli nolo? Kási Yakobu má yei,
- 3 má ye Esauio,* 5 ma aà gusɩside lílè guwaiwai ù, ma aà bùsu tò gbáa gbègbonaò kúki ù.
- 4 Eɔòupiò í me, baa ké wà ní wéleò dèònzò, aa ea ní beziaò felee. ɔ Ma Dii Zígòde ma mè: Tó aa èa kálè, má ní deelepae, wi oné Váibusudeò, gbé pò Dii ní kpène kúa guopiio!†
- 5 A wesie, í me Dii zòò, baa wá bùsu zòle kpele.
- 6 Né í a mae kpela, mé zòblena í a dii kpela. Ké má de á mae ù, ále ma kpelaè? Ké má de á dii ù, á ma vía víe? Ma Dii Zígòde máme mále á la. A sa'onao, áme ále sakamagu. I me: Kpelewa wa sakàngui?
- 7 Ké a saká ma táabúnuu yáie. I mɔ ma gbagbaki ní ble gbáleaɔe. I me: Kpelewa wa n gbagbaki gbálèi?
- 8 Ké a mɔ sa'òà ní pò víaò, yáwáin weoa? Ké a sa'òà ní nòò eeo ge a gyáeò, yáwáin weoa?‡ A ge kpa bùsu gbèzòowa à gwa! A yá a kaaàgua? A á saaukpa? Ma Dii Zígòde máme mále á la.
- 9 Tó a awakpámee tia kéwa, má á wegwaè? Tó pò bee taao kú á ɔzì, má síánòe? Ma Dii Zígòde máme mále á la.
- 10 Tó á gbèe gè ma ua zé tà yāa, ké wasu gè tékai ma gbagbakii páo, bee sàò. Ma Dii Zígòde máme má ò. A yá lé kemee nao, má á gba sio.
- 11 Za íatè bílea e a gèkpèuki ma t5 aò zòò buioɛ. Wa tulaletikamee téa, wi momee ní gba gbálesaiò gupiiu, asa ma t5 aò zòò buio guue. Ma Dii Zígòde máme má ò.
- 12 Kási ápiò i ma t5 òòkpae, ále e ma táabúnu gbáleae, 5 i sa'owá ní pò giaò.
- 13 Ma Dii Zígòde ma mè: I me, bee á kú gbáae, 5 a nifèi. Tó a mɔ ma gbagbai ní pò kòòkúaa ní pò eekúaa ní pò gyáeò, má beeo sia? Ma Dii máme mále á la.
- 14 Mɔafilide pò pò sa ví a kpása guu, a zèmee, mé à gè ma gbagba ní pò sáadeo a gèe ù, adea láaiɔe. Asa mámemaa Kía zòò, ma t5 í to vía bui pii kú. Ma Dii Zígòde máme má ò.

2

- 1 Ma Dii Zígòde ma mè: A sa'onao á yán la sa.
- 2 Tó í swáseio, tó í da á s5u à ma tɔboò, má láaiizíwá à g5 báaasaie. Má zìwá kò se, asa i da á s5u a ma tɔbò.
- 3 Gwa! Má á buio lele á yáí, mí dikpe sa pò á ò pògb5 fáe á oawa, wi á kóleò.
- 4 Iɔ d5 sa ké ma yá bee díléé, ké ma bàa kua ní á Levii buio gi kue.* Ma Dii Zígòde máme má ò.
- 5 Ma bàakuarínopi guu ma wèni ní aafiao kpámá, ké aao ma vía ví, 5 aa ma vía ví, aa lùlua ma ae.
- 6 An lé yádanè síana d5, wi ma yákpaaanla bò ní léuo. Aa táá'òmanò ní ledooù ní nòsepuao, aa gbéò bò vái guu dasi.

* 1:3 Lom 9.13 † 1:4 Isa 34.5-17, 63.1-6 ‡ 1:8 Iko 15.21 * 2:4 Nao 3.11-13

7 A maa sa'on'a àò d̄sa víe, ké gbé̄e e yádan'e mawà, asa òm'e ma Dii Zìḡòde íwa ù.

8 Ap̄iò s̄ò a pázea, á yádan'eò tò gbé̄e fù dasi, a ma bàa kua ní á Levii buiò gbòò. Ma Dii Zìḡòde máme má ò.

9 Ǿ má tò wà sakàágu, ma á s̄òaa gbé̄piie, ké i te ma tufaio, mé i ke gbé̄one kèkè ikoyá musu yáí.

Nyaa yá

10 Wá De dou nolo? Lua dou mé wá keo lò? Bóyáí wá k̄ò náai vío, ò wa Lua bàa kua ní wá deziò yá gbòoi?

11 Yudaò náaisaiyákè, aa yábèekè Yelusaleù ní Isaili bùsuo, asa aa táagbagbanaò sè nò ù, aa Dii kpé p̄s a yei gbálèò.

12 Gbè p̄s yá bee taa kè, Dii aà kè Yakòbu buiòwa, i de, bòmò ge bele no, baa tò à mò ní gbao Dii Zìḡòdee.

13 Yá plaade p̄s i ken la. Iò òòò àò aauke, á wé'i Iò ka Dii gbagbakíwa, ké à wesè lé gba p̄s a m̀òde gwa à gbasia sio yáí.

14 I me: Bóm'e mò ní yáeo? Ké Dii mé seelade ù ap̄iò ní á baade èwaasogòò nòo yá musu yáíe. Asa nò mé n gbèdo p̄s a k̄ò yámà ù, ò n b̄ò aà kpè.

15 Dii i á ke lán sáwakula ní gbalaowa, ké á me ní á léo àò douò lé? Bó Lua lé yá á m̀edoukèpi musui? Ké á n̄e e aa a yáma yáíe. Bee yáí àò ázia kua d̄s, ké ásu náaisaiyákè á naeò.

16 Ma Dii Isailiò Lua ma m̀è, má za n̄yaa ní p̄p̄iliawòue. Ma Dii Zìḡòde máme má ò. Aò ázia kua d̄s, ké ásu náaisaiyákèèò.

Dii yákpalekègòò

17 A tò á yá'o Dii kù gbáa. I me: Wá yá kpele mé aà kù gbáai? Ké i me, váikenaò maa Diie, an yá i kaaágu yáíe. I me Iò, Lua p̄s i yákpalekè ní gbé̄e ku máe?

3

1 Ma Dii Zìḡòde ma m̀è: Gwa! Má a zina gbae aà d̄baa zekèkemee.* Dii p̄s i aà k̄ii weele i gè a kpéu kándo. A ma, ma bàakuaánò zina p̄s á p̄ò d̄wàpi lé m̀ó!

2 Déme a aà m̀ogòò f̄si?† Tó à bile, déme a b̄oi? Asa aò de lán m̀òbaasana téwae, lán p̄p̄ina kasa baasaawa.

3 A z̄sè à gbé̄e baasa à ní gbásl wolo. A Levii buiò gbábóné, lá w̄i vua ní ánusuo, gbásl wolowa, m̀ò Diie ní gbao a zéwa.

4 Gòò bee Yelusaleùdeò ní Yudaò p̄ii gba a ka Diigu lán yáawa, lá a ziwa.

5 Ma Dii Zìḡòde ma m̀è: Má m̀ówá yákpaleu, ma me a wá ní b̄òb̄o ní gbé̄e p̄s ma vía vío: Gbèkòlekènaò ní gbásikènaò ní e e legbènaò ní gbé̄e p̄s aal gbáamò ní zikènaò ní gyaa taasideò ní tone p̄s gwana víoò ní bòmòò.

Gbènazina Lua kpáí'oa

6 Ma Dii mili líleo. A yáí á Yakòbu buiò i kaaleò.

7 Ma Dii Zìḡòde ma m̀è: Za á deziò gòò ò a p̄a ma yáa, á k̄úao. A zemanò, mí zéánò. I me, kpelewa wá zennoi?

8 Gbènazina í Lua kpáí'oa? Kási ále ma kpáí'o. I me, b̄s musu wále n kpáí'oui? A p̄s kwide ní á gbao yá musue.

9 A bui p̄ii ḡò láaipeò ùe, ké ále ma kpáí'o yáí.

10 A m̀s ní p̄s kwideò‡ p̄ii, i ká ma láasiu, ké ble e àò ku ma kpéu. Ma Dii Zìḡòde máme má ò. A ma le bee musu á gwa. Tó mi musu zé wè ma èf̄aii písié, a kua a kákiwao, mámeò!

11 Ma Dii Zìḡòde ma m̀è: Má kpá á buapeò òòkpanaone. Aa á p̄òò míon̄zò, á v̄eeliò né a woloo.

12 Bui p̄ii i oé èf̄aaidèò, asa á bùsu aò nae.

Dii b̄o a níyáò gòò

13 Ma Dii ma m̀è: A yāvái ò ma musu. I me, b̄s yá wá ò n musui?

14 A m̀è, zòblea Luaé páe. Ké wa zikè Dii Zìḡòde yáwa mé wa zwánkasaò dà aà yáí, b̄s ài wá èi?

15 Tia kéwa i me waladeone èf̄aaidèò. Ale e váikenaò mé lé zedò, gbé̄e p̄s i me Lua pila wá d̄èeka s̄ò, yáe lí aà leo.

16 Gbè p̄s Dii vía vío yá'ò ní k̄sò, ò á swádò ní yáí a mà. Ǿ wá gbé̄e p̄s Dii vía ví aal láasookewàò t̄s kè ladau aà ae.

* 3:1 Mat 11.10, Maa 1.2, Luk 1.76, 7.27 † 3:2 Yoe 2.11, Zia 6.17 ‡ 3:10 Lev 27.30

¹⁷ Ma Dii Zīgōde ma mē, gōō pō ma bō nī yāo, aao de ma pō ū, ma àizee ū. Má wēnadōné lá gbé í wēnadō a né pō lé zíkēewa.

¹⁸ I gbēmaao nī gbēvāio dōkōe sa, gbé pō lé zōble Luaeo nī gbé pō lí zōbleòo.

¹⁹ Ma Dii Zīgōde ma mē: Gwa! Gōōpi lé mō, ao wāa lán mua téwa, mé waladeo nī vāikenao aao de lán sē giīwa. Gōōpi a kúmá pii, an zīna ge an òne a gōo.

²⁰ A gbé pō á ma vía vīo sō, á bōa maa íatē i biléé, mé aafia ao ku a gupuai. A bōle ao vīvī lán zune pō wā nī gbáeoowa.

²¹ Ma Dii Zīgōde ma mē: Gōō pō ma bō nī yāo, á ōzō gbēvāioowa, aao de túfu ū á gbáu.

²² A to ikoyá pō má kpà ma zòblena Mōziwa Olebu ao dōágu, yá pō má díle Isailioe nī yá pō má dānéo.

²³ A ma! Má ānabi Elia§ zīwá e ma mōgōō zōō pō a to vía nī kú ao ká.

²⁴ A to maeo ledouke nī nī néo, mé néo ledouke nī nī maeo,* ké másu mō olee á búsu eo yái.

MATIEE

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Matiee baona pɔ́ a kè ku zéze lán Maaku pɔ́wae:

Záa da'ílèka ná waasokea (3.1-12)

Yesu da'íleka ní aà yāo (3.13-4.11)

Yesu zíkèa Galile, gu pɔ́ à waasokèu bílaε à yādané, à gyāεɔ gbàgbá (4.12-18.35)

Aà gèa Yelusaléú (19-20)

I gégèo, ášáa do taa, ɔ́ wà Yesu kú wà yādaaala wà aà dè. Aà bɔ́a gau yá bò ní sae, ɔ́ à bò mò gbéɔwa (21-28).

Matiee Yesu buibòkíi yá bɔ́ɔlekè ní aà iao ní aà nɛɔɔ yáɔ (1-2). Yá beeɔ guu à gbé pɔ́ Yesu dε a ú ò: Kíáε mé Suabanaε lá Lua a lεgbhènéwa, wí mε lɔ Emanueli. Bee mè Lua kúwanɔ. Ɔmε yá pɔ́ Lua ò a bàakuarínɔ káau lá guu pápa.

Matiee Yesu yādanεɔ káaa lεε ɔɔo:

Yādaané šíslí musu lé kpala pɔ́ bò Lua kíi gbéɔ luanaaíkèa ɔbɔwèεε (5-7).

Lédíleka gbé pɔ́ aa kpalapi baokpanéɔne (10).

Kpalapi asiiyá lεéúané. Kpalapi ulεa gíá, áma a bɔ́ gupuaú ní gawio zíewa (13).

Kua ní kɔo kpalapi guu (18).

Wédɔa kpalapi mɔ́ai (24-25).

Baona pɔ́ Matiee kè guu, Yesu mé kpala pɔ́ bò Lua kíi Kíá ú, mè ále yādada gbé pɔ́ aale gèɔne, kè aa e wàɔ dε a seeladeɔ ú gbéɔne.

Bui pɔ́ Yesu bò ní guu (Luk 3.23-38)

¹ Davidi ní Ablahaúo bui Yesu Kilisi yá pɔ́ kèa Luayátaalaun ke:

² Ablahaú Izaaki í, Izaaki Yakɔbu í, Yakɔbu Yuda í ní a vùò ní a dáunaɔ.

³ Yuda Pɛlezi ní Zelao í ní a na Tamaao, Pɛlezi Ezɔnɔ í, Ezɔnɔ Alaú í.

⁴ Alaú Aminadabu í, Aminadabu Naasɔ í, Naasɔ Salamo í,

⁵ Salamo Bɔazu í ní a na Lahabuo. Bɔazu Ɔbedi í ní a na Lutuo, Ɔbedi Yese í,

⁶ ɔ́ Yese kí Davidi í.

Davidipi mé Salomɔɔ í ní Uli nao,

⁷ Salomɔɔ Lɔbɔaú í, Lɔbɔaú Abia í, Abia Asa í,

⁸ Asa Yosafa í, Yosafa Yeholaú í, Yeholaú Ozia í.

⁹ Ozia Yoataú í, Yoataú Akazi í, Akazi Ezekia í,

¹⁰ Ezekia Manase í, Manase Amɔ í, Amɔ Yosia í,

¹¹ Yosia Yekɔnia í ní a dáunaɔ gɔɔ pɔ́ wà gbéɔ kúku tárinɔ Babiloni.*

¹² Taa ní gbéɔ Babiloni gbεa ɔ́ Yekɔniapi Salatieli í, Salatieli Zolobabeli í,

¹³ Zolobabeli Abiudu í, Abiudu Eliakiú í, Eliakiú Azɔɔ í.

¹⁴ Azɔɔ Zadoki í, Zadoki Akiú í, Akiú Eliudu í,

¹⁵ Eliudu Eleazaa í, Eleazaa Matana í, Matana Yakɔbu í,

¹⁶ ɔ́ Yakɔbu Maliama zá Yosefu í. Maliamapi mé Yesu pɔ́ wí mε Mesii í.

¹⁷ Za Ablahaú léu e à gè pè Davidiwa, mae ní a néo ku gèo mëndosaie. Za Davidi léu e gɔɔ pɔ́ wà tà ní gbéɔ Babiloni, mae ní a néo ku gèo mëndosaie. Za taa ní gbéɔ Babiloni e à gè pè Mesiiwa, mae ní a néo ku gèo mëndosaie.

Yesu Kilisi ia (Luk 2.1-7)

¹⁸ Lá wà Yesu Kilisi ín ke: Aà da Maliamaá Yosefu nɔkpamaε. E àɔ gé zákei à nɔsí ní Lua Nisína gbáao.

¹⁹ Aà gɔ́kpama Yosefupíá gbémaaε, a ye widawào, ɔ́ à zèð á bɔ́ aà yáú asii guue.

²⁰ Gɔɔ pɔ́ ále láasooke yápiwa, Dii malaikae bò mòwà nana guu a òè: Davidi bui Yosefu, rísu bílike n nɔkpama Maliama sea yá musuo, asa nɔ pɔ́ a sia bò Lua Nisína kíiε.

²¹ A ne'í gɔ́ε ú, ní tɔ́kpaè Yesu, asa a a gbéɔ bɔ́ ní duuna guu.

²² Bee kè píi, kè yá pɔ́ Dii dá ánabie a ò e ke à mè:

²³ Nɔε léso mé a nsi,

i ne'í gɔ́ε ú,

wi tɔ́kpaè Emanueli.†

* 1:11 2Kia 24.15 † 1:23 Isa 7.14

Tó bee mē Lua kúwanɔ.

²⁴ Ké Yosefu vù, a kè lá Dii malaikapi díléwa, à a nɔpi sè.

²⁵ Ama i aà d5 nɔe ùo e à gè negɔepi ìò. ɔ à tɔkpàè Yesu.

2

Saanyád5naɔ mɔa Yesu gwai

¹ Wà Yesu í Betelèú* Yude bùsuu kí Elodi gɔɔe. ɔ saanyád5naɔ bò gukpe oi aa mò Yelusaleú, ² aa gbéɔ là aa mè: Né pɔ wa í Yudaɔ kía ù ku má ní? Wa aà saana è gukpe oie, 5 wa mɔ kúleè.

³ Ké kí Elodi yápi mà, à bílikè ní Yelusaleúdeɔ píi.

⁴ A Yuda sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyádanedeɔ káaa píi, 5 à ní lá gu pɔ wa Mesií iu.

⁵ Aa wèwà aa mè: Betelèú, Yude bùsuu lae. Asa lá ànabi kèn ke:

⁶ Betelèú pɔ kú Yudaɔ bùsuu, ní késáa Yudaɔ mɛɛwiaszio fá.

Asa n guu 5 kía a bɔu, í dɔaa ma gbé Isailiɔne.†

⁷ ɔ Elodi saanyád5naɔ sísi asii guu, à saanapi bɔgɔɔ sáasā gbèamá.

⁸ ɔ à ní gbáe Betelèú à mè: A ge népi gbeagbea ní laaio. Tó a aà è, à mɔ omɛe, mapi s5 mí ge kúleè.

⁹ Ké aa kía yámá, 5 aa dāzeu. ɔ saana pɔ aa è gukpe oi yāa dāanɛ lɔ e à gè zè népi kúkíia.

¹⁰ Ké aa saanapi è, an pɔ kèna maamaa.

¹¹ Aa gè kpéu aa népi è ní a da Maliamao, 5 aa wùle ní gbɛue aa kúleè. ɔ aa ní àizee kpagoloɔ wèwè aa aà gbà vua ní zōgo lí'ɔ gínanao ní tulaletio.

¹² Lua oné nana guu aasu bɔle Elodi kíio, 5 aa tà ní bùsuu ní zé páleo.

Bàale taa ní Yesuo Egipi

¹³ An taa gbea Dii malaika bò mò Yosefuwa nana guu à mè: Fele népi sé ní a dao, ní bàale tárinɔ Egipi, níɔ ku we e mà mɔ yá'one lɔ, asa Elodi a népi wɛele à dɛe.

¹⁴ ɔ Yosefu fɛle gwáasina, à népi sè ní a dao à tárinɔ Egipi.

¹⁵ A ku we e Elodi gè gād. Bee kè ké yá pɔ Dii dà ànabiɔ a ò e ke yáie à mè: Ma a né gbèsi Egipi.‡

¹⁶ Ké Elodi è saanyád5naɔ ɔnɔkèee, aà pɔ pà maamaa. Lá a saanapi bɔgɔɔ taa d5 yá pɔ á gbèa saanyád5napiɔwa yáí, 5 à gbéɔ zì, aa neg5e pɔ kà wè pla ge í kaoɔ dède Betelèú ní a bualoúɔ píi.

¹⁷ Yá pɔ ànabi Zelemii ò kè sa à mè:

¹⁸ Wà wii gbáa mà Lama, wàle ɔɔɔ, wàle búbuape.

Laseli mé lé a néɔ ɔɔɔ, à gí awamai, asa aa ku lɔo.§

¹⁹ Ké Elodi gá, 5 Dii malaikapi bò mò Yosefuwa Egipi nana guu

²⁰ à mè: Fele népi sé ní a dao, ní tárinɔ Isaili bùsuu, asa gbé pɔ aale népi wɛɔ gága.

²¹ ɔ à fɛle népi sè ní a dao à tárinɔ Isaili bùsuu.

²² Ké a mà Aakelau mé lé kible Yude a mae Elodi gbɛu, z5lea wekíi vía aà kù. Lua yá'òè nana guu, 5 à tà Galile bùsuu,

²³ à gè zòle wéle pɔ wí mɛ Nazaleti. Beewa yá pɔ ànabiɔ ò kè, aa mè: Wàli mɛè Nazaleti gbé.

3

Zaa Da'ilena waasokɛa

(Maa 1.1-8, Luk 3.1-18, Zaa 1.19-28)

¹ Bee gbea Zaa Da'ilena mò Yude gbáau, àle waasoke

² à mè: A nòselile, kpala pɔ bò Lua kíi kà kái.

³ Zàapi yá 5 ànabi Isaia ò yāa à mè:

Kpàwakɛna lɔɔ ma dɔ gbáau, àle mɛ à zekɛke Diie,

à zéwɛwɛnaɔ pooè sùsu.*

⁴ Zàapi lɔ yiongo ká pɔkasaɔ daa, mé í báa sántilii dɔ a pi.† Kwa ní zó'io mé aà pɔblea ú.

⁵ Wíɔ bɔle Yelusaleú ní Yude gupiiò ní Yuudɛ dɔɔio, wíɔ gé aà kíi.

⁶ Wí ní yāvai o gupuau, 5 í ní da'ileke Yuudɛi.

* 2:1 1Sam 16.1 † 2:6 Mis 5.1-3 ‡ 2:15 Oze 11.1 § 2:18 Zel 31.15 * 3:3 Isa 40.3 † 3:4 2Kia 1.8

7 Ké Zāa è Falisiò ní Saduseò lé mós a kǎi da'ilekei dasidasi, 5 a òné: Gbēnazīn piligonaò! Déme òé à bàasi pòkūma pò Lua a bòbòmáeí?

8 A nòselileá yá ke, wio dō ké a lile.

9 Ké Ablahaù de á dezi káau ù, ásu àò e bee mé a á bòò. Mále oé, Lua a fñ gbēe beeo ke Ablahaù buio ù.

10 Mòò dílea lízì kò. Lua a lí pò lé né maa io zò zu téue.

11 Mále á da'ileke á nòselileá seela ùe. Ama gbēe a mò ma gbēa, àà iko demala, mi ka mà àà sabala séléèò. Òme a á da'ileke ní Lua Nisínao ní téo.‡

12 A gbaana kúa a zǎi ésegbèkí. Tó a fà, a a pówena ká a dōu, i a bīsa ka té gasai guu.

Yesu da'ilekea

(Maa 1.9-11, Luk 3.21-22)

13 ǃ Yesu bò Galile à mò Zāa kǎi Yuudēi àà a da'ileke.

14 Zāa ye gí, à mè: Ma gbé pò má de ò ma da'ileke 5 n mò ma kǎia?

15 ǃ Yesu wèwà à mè: Aò de màa gía, asa a maawano beewae yákea a zéwa yáí. ǃ à wèi.

16 Ké Yesu da'ileké, à bùa gǔò. Luabé wèaa, 5 à Lua Nisína è, àle su lán felenawa, à dìe.

17 ǃ wà yá'ò mà bóa luabé à mè: Gbéé beea ma Néé, má yeaazi, ma pò kèwà na. §

4

Yesu yóa

(Maa 1.12-13, Luk 4.1-13)

1 ǃ Lua Nisína gè ní Yesuo gbáau ké Ibiisi àà yò.

2 Yesu leyè faane ní gwaasínao e gòò bla. Ké noana lé àa de,

3 5 kónidepi sǎaazi à mè: Tó Lua Nén n ù, o gbēe beeo li pēe ù.

4 Yesu wèwà à mè: A kēa Lua taalau wà mè,

poblea yá 5 gbēnazīna kuò adoo,

sema yá pò Lua lé o píi.*

5 ǃ Ibiisi àà sè gèò Lua wéleu, à àà zè Lua kpé misonaa,

6 a òè: Tó Lua Nén n ù, ò n zía zu zǎle, asa a kēa láu Lua mè, a n yá'ò a malaikaone aa odama,

ké rísu gēnale gbewao yáí.†

7 Yesu òè: A kēa Lua taalau b wà mè,

rísuli Dii n Lua le ò gwao.‡

8 ǃ Ibiisi àà sè gèò b gbèsísi lesí maamaa musu, à dúnia búsu píi òbè ní ní àizeeò

9 à mè: Má n gba beeo píie, tó n wule n gbēe n misíilemee.

10 ǃ Yesu òè: Géí Setau! Asa a kēa láu wà mè:

Kúle Dii n Luae,

níò zòbleè ado. §

11 ǃ Ibiisi àà tò we sa, 5 malaikaò mò d̀baale.

Yesu kpaá a zíwa

(Maa 1.14-20, Luk 5.1-11, 6.17-19)

12 Ké Yesu mà wà Zāa kù wa dàkpeu, 5 à tà Galile.

13 I zǎle Nazaleti bo, à gè zǎle ísida sae Kapenaùe, Zabalóni buio ní Nefatali buio búsuu,

14 ké yá pò anabi Isaia ò ke yáí à mè:

15 Zabalóni buio ní Nefatali buio búsu

za ísia oí e Yuudē baale,

Galile búsu pò buipáleò kuupi,

16 an gbé pò kú gúsiauo gupua zòò è,

gu d̀ò búsu pò kú ga lézǎpi deone sa.*

17 Za gòò bee Yesu ná waasokeawa à mè: A nòselile, kpala pò b̀ò Lua kǎi ká kái.†

18 Ké Yesu lé d̀ò Galile ísidai, à kpòwenaò è gbēon pla, v̀i ní dáunao, Simò pò wí me Píeé ní a dáuna Andeleeo. Aale táalu zu ísidapi guu.

19 ǃ Yesu òné: A m̀ò temazi, mí á ke gbēweelenaò ù.

20 Wegòò aa ní táaluò tò we, aa b̀ò teaazi.

21 Ké à gè ae, à gbēon pla páleò è, v̀i ní dáunao bo, Zebedee né Zaaki ní a dáuna Zāao. Aa ku gó'ílenu guu ní ní mae Zebedeepio, aale ní táaluò keke. Yesu ní sisi,

‡ 3:11 Zln 2.3-4 § 3:17 Sou 2.7, Isa 42.1 * 4:4 Iko 8.3 † 4:6 Sou 91.11-12 ‡ 4:7 Iko 6.16 § 4:10 Iko 6.13
* 4:16 Isa 9.1-2 † 4:17 Mat 3.2

- 22 5 aa ní mae tò gó guu wegɔɔ, aa b̀ teaàzi.
- 23 Yesu ɔ Galile b̀suo keele, ɔ yádané ní lousisikpeɔ guu, ɔ kpala p̀ b̀ Lua kíi baokpa, ɔ gbéɔ gbágbá ní gyá bui píio ní k̀ɔɔ píi.
- 24 Aa t̀ lí Sili b̀sua píi, 5 ẁɔ m̀è ní gbéɔ p̀ aale gyá bui dasi ge wáwákeɔ ní táadeɔ ní gbakɔndeɔ ní eɔ píi, 5 ɔ ní gbágbá.
- 25 Wá b̀ Galile ní Wélemenkwi b̀suo ní Yelusaleuó ní Yudeo ní Yuudé baaleo dasidasi, wá teààzi.

5

Báaadeɔn Yesu íwaɔ ũ
(Luk 6.20-23)

- 1 Ké Yesu gbé bilapio è, à dèdè s̀s̀iwa. Ké à z̀le, aa íwaɔ m̀ aà kíi,
- 2 5 à ná yádaanéwa à m̀è:
- 3 Gbé p̀ aa ní gbáasaiké d̀ɔ mé báaadeɔ ũ, asa kpala p̀ b̀ Lua kíi de ní p̀ ũe.
- 4 P̀siadeɔ mé báaadeɔ ũ, asa Lua a ní s̀ níniné.*
- 5 Zlabusanaɔ mé báaadeɔ ũ, asa aame aɔ d̀nia v̀.†
- 6 Báaadeɔn yázeɔde nidenɔ ũ, asa aame aa ká.‡
- 7 Báaadeɔn wēnadōneɔ ũ, asa Lua a wēnadōné.
- 8 Báaadeɔn ǹsepuadeɔ ũ, asa aame aa wesi Luale.§
- 9 Báaadeɔn íbelemidenɔ ũ, asa wali oné Lua néɔe.
- 10 Báaadeɔn gbé p̀ ẁ íadamá yákea a zéwa yáio ũ, asa kpala p̀ b̀ Lua kíi de ní p̀ ũe.
- 11 Báaadeɔn á ũ, tó wá á s̀s̀ mé wá íadawá, mé wá yáwá píi d̀wá ma yáí.
- 12 A p̀nake, ɔ yáalɔ, asa á asea aɔ z̀ɔ luabe. Maa wá íadà anabi p̀ kú á áaɔwa.

Yesu íwaɔ mé wisi ní gupuaɔ ũ
(Maa 9.50, Luk 14.34-35)

- 13 Ame á wisi ũ d̀niae. Tó wisi í na s̀ tà, kpelewa wá ke à gō wisi ũ bi? A áie v̀ loo, sema wá kóle gbéɔ táa'owa báasio.
- 14 Ame á gupua ũ d̀niae. Wéle p̀ wa kále s̀s̀ musu lí e àɔ uléao.
- 15 Wili filia na wá pēna kulewàò. Wí di dauwae, ɔ gupu gbé p̀ kú ku aɔne.
- 16 A gupu gbéɔne beewa, aai á maakeɔ e, aai á Mae p̀ kú musu sáaukpa.*

M̀izi ikoya b̀lekeɔ

- 17 Asu àɔ e ma m̀ M̀izi ikoyá ní anabio yáɔ bádei no. Mi m̀ a kee bádei, ma m̀ papaié.
- 18 Siana mále oé, luabe ní d̀niao a gē, ama Luayátaala wēsá néna ge a p̀ kelenae a bádeo, yápii a ke.
- 19 Ayámto tó gbé yá p̀ wa dilepio m̀endo gbàe, baa a p̀ p̀ késáanzi, mé ɔ da gbéɔne aa ke màa, ade aɔ késáanzi kpala p̀ b̀ Lua kíi gbéɔ guue. Tó gbé kú mé ɔ dané màa s̀, ade aɔ z̀ɔ kpala p̀ b̀ Lua kíi gbéɔ guue.
- 20 Mále oé, tó á maa ɔ de M̀izi ikoyádanedeɔ ní Falisiolao, á gē kpala p̀ b̀ Lua kíi guuo.

P̀kuma

- 21 A mà wa ò yáadeɔne aasuli gbēdeɔ. Gbé p̀ gbēdè, wa yákpalekeaanɔ.†
- 22 Mapi s̀ mále oé, gbé p̀ a p̀ p̀ a gbédeezí, à ká wá yákpalekeaanɔ. Gbé p̀ a gbédee s̀s̀ ká wá gaànɔ gbáadeɔ kíi. Gbé p̀ ò a gbédeee misaide s̀ à ká aá gé téu.
- 23 Tó n m̀ Lua gbai p̀ a gbagbakíi, mé à d̀ngu wekíi ké n gbédee yákuànɔ,
- 24 n n gba to sa'okíi ae we, ní ge awakpa gbépie gla, ní ea su n sa'o sa.
- 25 Tó n íbeɔ ye gennɔ yákpaleu, ke kpakpa keaanɔ na e aàɔ dazeu, ké asu n kpa yákpalekenawao yáí. Tó ní ke máao, yákpalekenapi a n kpa d̀aiwae, ɔ n dakpeu.

* 5:4 Isa 61.2 † 5:5 Sou 37.11 ‡ 5:6 Isa 55.1-2 § 5:8 Sou 24.3-4 * 5:16 1Pie 2.12 † 5:21 Baa 20.13

26 Siana mále onε, ríy5 b5 weo e n̄ ge n̄ flaboð. Baa tanga a g5 tenzio.

Gbasikεa

27 A mà wà mè ásulí wúle ní gbēpále n̄oo.‡

28 Ama mapi mále oé, tó gbé n̄ε gwà ní láasoo páleo, à gbásikεaàn̄on we kò.

29 Tó n̄ ɔplaa wé mé tó ríle fu, b5 n̄ vūaa. N̄ megue vūaaa maa de wà n̄ mè búu zu téula.

30 Tó n̄ ɔplaa mé tó ríle fu, z5 n̄ vūaa. N̄ megue vūaaa maa de n̄ mè búu taa téula.

Gia n̄zi yá

(Mat 19.9, Maa 10.11-12, Luk 16.18)

31 Wa ò l5, tó gbé lé gí a nazi, aà gínzila kpawà.§

32 Mapi s5 mále oé, tó gbé gí a nazi, mé i ke à gbásikε no, aà zápi mé tó à g5 gbásíde ũ. Tó gbé n̄ ɔp wà gii sè s5, à gbásikεε.

Lεka Luawa

33 A mà wà ò yáadeɔne l5, aali lé p5 aa kè Diiwa ke, aasulí b5 a kpeo.*

34 Mapi s5 mále oé, ásulí me á sí ní Luao seo. Asulí me á sí ní luabeoo, asa Lua kpalabaaε,

35 ge dún̄ia, asa Lua gbadiɔε,† ge Yelusaleŭ, asa Kíá z5 wéleε.‡

36 N̄su me ní sí ní n̄ mioo, asa ríy5 f5 n̄ n̄ miká mēndo puakŭ ge n̄ a siakŭo.

37 Ali me ao ge aawo. Yá p5 de beea b5 Setau kíie.

Tɔsiamá

(Luk 6.29-30)

38 A mà wà mè wà wé flabo ní wéo, swaa ní swaao.§

39 Mapi s5 mále oé, ásulí gí taiinaio. Tó gbé n̄ sánke n̄ ɔplaa geeewa, n̄ n̄ ɔzeε p5 d̄ɔε l5.

40 Tó gbé ye n̄ danzii yákpaleken̄n̄, n̄ n̄ ulada toε l5.

41 Tó gbé teasid̄ane n̄ asoseε kiloo do, geoε kiloo pla.

42 Tó gbé wabikεma, n̄ aà gba. N̄su gbé p5 ye p5 s̄ama t̄eo.

Yea ibεzi

(Luk 6.27-28,32-36)

43 A mà wà mè à̄o ye á gbédeezi, à za á ibεεgu.*

44 Mapi s5 mále oé, à̄o ye á ibεεzi, à wabike gbé p5 aai ladawáone,

45 ké à g5 á Mae p5 kú musu n̄ε ũ síana. Asa í íatε b5 gbēvāiɔne ní gbēmaaɔ piie, í lou ma táaesaideɔne ní táaedeɔ piie.

46 Tó gbé p5 yeázio 5 á yerzi, á àie e Lua kíie? Baa ɔsinaɔ lí ke máao lé?

47 Tó á gbé 5 í f̄okpakpamá r̄t̄ε, b5 á deð d̄aɔlai? Baa luayād̄nsaiɔ lí ke máao lé?

48 Ayám̄eto à̄o kú wásawasa lá á Mae p5 kú musu kú wásawasawa.†

6

Gbé gbaa p5

1 A laaika á lousisiyákea gupuaui. Asulí ke gbēnazina wé yáio. Tó ále ke màa, á ài'e á Mae p5 kú musu kíio.

2 Tó ríle taaside gba p5, rísu n̄ a kpáwake lán m̄aafilideɔwao. Aaí ke lousisikpεo guu ní gāaε, ké gbé e r̄ n̄nasi yáie. Siana mále oé, aa ní ài èn we kò!

3 Mpi, tó ríle taaside gba p5, rísu to n̄ ɔzeε d5 lá n̄ ɔplaa lé keo.

4 To n̄ gbadaa ke asiiyā ũ, n̄ Mae p5 asiiyā d5 í a flabonε.

Wabikea

(Luk 11.2-4)

5 Tó ále wabike, ásu à̄o de lán m̄aafilideɔwao. Aaí ye wabikea zεa lousisikp̄eui ní zékpaao, ké gbé r̄ e yáie. Siana mále oé, aa ní ài èn we kò!

6 Mpi, tó ríle wabike, gē n̄ kpea, ní gbata, ní wabike n̄ Mae p5 kú we asii guuwa,* n̄ Mae p5 asiiyā d5 í sinn̄o.

7 Tó ále wabike, ásulí yábole dasi lán luayād̄nsaiɔwao. Aaí e ní yábolea dasi mé a tó r̄ yá ká.

8 Asu à̄o deŋwao, asa á Mae p5 p5 á a ní v̄í d5 e à̄o gé gbεaiwa.

9 Ali wabike à me:

Wá Mae p5 kú musu,

‡ 5:27 B̄a 20.14 § 5:31 Iko 24.1-4 * 5:33 Nao 30.3 † 5:35 Isa 66.1 ‡ 5:35 Sou 48.3 § 5:38 B̄a 21.24
* 5:43 Lev 19.18 † 5:48 Lev 19.2 * 6:6 2Kia 4.33

to wà n tó kuaadoake d5,

¹⁰ to kpala p3 b3 n k3i b3 gupuuu,

wi3 n p3eá ke dúnia guu lá wi ke n k3iwa.

¹¹ Wá gba ú p3 wá ble gbá.

¹² Wá taae3 k3éwá,

lá wi gb3é p3 taaekèw3e3 k3éwa.

¹³ Nsu to wá fu y3awao,

wá k3é váiwa.

¹⁴ Tó a gb3é3 k3é ní ní taae3, á Mae p3 kú musu a á k3é s3e.

¹⁵ Tó i gb3é3 k3é ní ní taae3 s3o, á Maepi a á k3é ní á taae3o.

Leyea

¹⁶ Tó á leyea s3, ásuli oosisi lán m3afilide3wao. Aai ní oa f3nkpa k3é gb3é e d3 wa leyea yáie. Siana mále oé, aa ní ài èn we k3i!

¹⁷ Mpi, tó ní leyea, oopi, ní nisid3o,

¹⁸ k3é gb3é3 su d3 ní leyeao, sema n Mae p3 kú asii guu báasio. N Mae p3 asiiyá d3pi i a flabone.

Aizee

(Luk 11.33-36, 12.33-34, 16.13)

¹⁹ Asu áizee káaaázi dúnia guu lao. Lakii k333 ní p3tánkpakeao í p3 33kpau, mé kpáio í guf3 aa p33 s3e.

²⁰ A á áizee káaa luabe. Wekii k333 ní p3tánkpakeao lí p3 33kpauo, mé kpáio lí guf3 aa p33 s3e.

²¹ Gu p3 n áizee kúu, wekii 3 n laai 33 kuu.

²² Wé mé me filia ú. Tó n w3é kú gudou, n mè búu a3 gupua v3e.

²³ Tó n w3é kú plapla s3, n mè búu a3 gusia v3e. Tó gupua p3 ní kúu de gusia ú, gusiapi z33.

²⁴ Gb3e lí f3 z3bl3e dii mèn pla3e. A3 za gb3edogu3, 33 ye gb3edozi. A na gb3edowa, i saka gb3edogu. A f3 à z3ble Luae n 3ao sánuo.

Luanaaik3a

(Luk 12.22-31)

²⁵ Ayámeto mále oé, ásuli á w3ni káake p3blea ge imia yá musuo. Asuli me káake p3kasao yá musuo. W3ni de p3blealao lé? Me de p3kasalao lé?

²⁶ A gwa bá3wa. Aali p333, aali p3kekeo, aali p3 ká d3 guuo, kási á Mae p3 kú musu í ble kpámáe. A de bá3la maamae fá!

²⁷ A guu, á déme a f3 á a w3ni gbáa káfi, baa g33 do, a yákaakea guui?

²⁸ B3yáí i p3kasa yákaakei? A lá vude3 gwa s3u, lá aa de. Aali z3keo, aali bua táo,

²⁹ áma mále oé, baa Salom33 ní a 3dekeo, i ulada a maa ká ní keewao.†

³⁰ S33a lá p3 kú gbá mé a t3kú ziapi, lá Lua í p3 nai màa, ápi3, wa á p3 o l3e? Luanaaif3nende3!

³¹ Ayámeto ásuli p3e káake à me, b3 wá blei, ge b3 wá mii, ge b3 wá daio.

³² Luayá3nsai3 3 p3 be33 pii yá í d3aané. Lá á Mae p3 kú musu d3 k3é p3 be33 ni kuwá,

³³ à to kpala p3 b3 aá k3i ní yá p3 z3v1 Luapieo d3aaé g3a, i p3pi3 kaaé pii.

³⁴ Ayámeto ásu zia yákaakeo, asa zia az3a yá d3. G33pii taasi m3wá.

7

K3 taae'ea

(Luk 6.37-38, 41-42)

¹ Asuli k3 taae eo, Lua a á taae e s3o.

² Asa lá ni gb3é taae e, màa Lua a n taae e. Zaa p3 ní y33 gb3é 3 Lua a y3une.

³ B3yáí níle s3k3na p3 da n gb3édee w3u e, mé níle lí mi3na p3 da n w3u yádao ní?

⁴ K3é lí mi3na da n w3u, kpelewa níy33 o n gb3édee: To mà s3k3na p3 da n w3u b3nei?

⁵ M3afilide, lí mi3na p3 da n w3u b3 g3a, ní gu'e wásawasa k3é n e s3k3na p3 da n gb3édee w3u b3e.

⁶ Asu Lua p3 kpá gb33wao.

Aa liaaán3 aa á taitaie.

Asu á o33o zu sáwakusana3ne3o.

Aa táa'o'owáe.

Wabik3a

(Luk 11.9-13)

† 6:29 1Kia 10.4-7

7 A wabike, Lua i kpáwá. A wεεle, í e. A gbale, Lua i wεé.

8 Asa gbé pɔ wabikè, wa kpawàe. Gbé pɔ wεεle sɔ a ee. Wa zεwε gbé pɔ gbalεe.

9 A guu, déme a gbe kpa a néwa, tó à pεe wabikèwàì?

10 Ge tó à kpo wabikèwà, a piligona kpawà yà?

11 Baa ní á wáikeo, á pɔmaa kpaá á néwa dɔ. Wa á Mae pɔ kú musu pɔmaa kpaá gbé pɔ aa wabikèwàɔwa pɔ o be?

12 A ke gbéɔne lá á ye aa kééwa. Mɔizi ikoyá ní ánanibɔ yáɔ min we.

Zéle tuuuna

(Luk 13.24)

13 A zéle tuuuna sé. Zé pɔ a lé yàasa mé a dèepookii ví í gérínɔ kaale guue. Bee ɔ gbé daside lé sé.

14 Zé pɔ í gérínɔ àizána guu lé tuuuú mé a naaa, mé gbé pɔ aa è lé séɔ bílao.

Gbé dɔa a yákeawa

(Luk 6.43-44, 13.25-27)

15 A laaika ánanibɔ egeɔzi. Aaí mɔ á kú sá báa daa, áwalewan nɔandɛnɔn ní ú sɔ.

16 A ní dɔ ní yákeawa. Wili kuke è líwao. Wili kpa bo kaaewao.

17 Lí maa í né kefena í, lí vái í né gia í.

18 Lí maa lí fɔ né gia ío, mé lí vái lí fɔ né kefena ío.

19 Wí lí pɔ lí né maa ío zɔ zú téue.*

20 Beewa á ní dɔ ní yákeawa.

21 I ke gbé pɔ í omεε Dii, Dii, mé a gε kpala pɔ bɔ Lua kú guuo, sema gbé pɔ í ma Mae pɔ kú musu pɔeá ke.

22 Yákpalekegɔɔzɔ gbé dasideɔ omεε: Dii, Dii, wí Lua yá'oné ní n tɔoo lé? Wí táago ní n tɔoo lé? Wí dabudabuɔ ke dasi ní n tɔoo lé?

23 Má oné wásawasa: Má á dɔ gueio, á gomala váikenɔ!†

Kpebon gbéɔn plaɔ

(Luk 6.47-49)

24 Ayámεto gbé pɔ ma yáe beeo má mé à zíkèwà de lán gbé laaide pɔ a kpedɔ gbewawa.

25 Ké lou má, í dàgua, íana kàka sù kpépiwa, ɔ í kwεo, ké wa dàale gbewa yáí.

26 Gbé pɔ ma yáe beeo má mé í zíkèwà de lán mísaide pɔ a kpedɔ búsu'ufáawawae.

27 Ké lou má, í dàgua, íana kàka sù kpépiwa, ɔ á kwé à lèle wiliú.

28 Ké Yesu yá beeo ò a làa, aa yádaané bɔ bíla sae,

29 asa í yádané lá Mɔizi ikoyádanedeɔwao, a dáné ní ikooe.

8

Kusude gbágbáa

(Maa 1.40-45, Luk 5.12-16)

1 Ké Yesu pila sísíwa, bíla teaazi.

2 ɔ kusude mɔ kúle aa ae à mè: Dii, tó n wei, níyɔ fɔ n gbábɔmεε.

3 Yesu ɔbɔ nàwà à mè: Ma wei. Gɔ gbálesai. Wegɔɔ gɔepi kusu làa.

4 ɔ Yesu òè: Ma. Nsu o gbée mao. Ge n nzla ɔb sa'onae, ní sa pɔ Mɔizi díle o n gɔa gbálesai seela ú gbéɔne.*

Sosaɔ gbéɔzɔ zíkɛna gbágbáa

(Luk 7.1-10)

5 Ké Yesu lé gε Kapenaú, ɔ sosaɔ gbéɔzɔ mɔ aa kú, à wabikèwà

6 à mè: Dii, ma zíkɛna wúlea be, á káaú, ále wáwáke maamaae.

7 ɔ Yesu òè: Má gé má aa gbágbá.

8 ɔ gbéɔzɔpi òè: Dii, mi ka ní gé ma beo. Baa tó n yá'ò, ma zíkɛna a gbágbá.

9 Mapi, wa iko vílae, mé má iko ví sosaɔwa. Mi o an gbédoe aa gé le, í gε. Mi o a pálee aa mɔ ke, í mɔ. Mí o ma zíkɛnae aa ke kéwa, ɔ í ke.

10 Ké Yesu yápi má, à bɔ aa sae, ɔ a ò gbé pɔ aa teazione: Síana mále oé, mi e gbée ma náaiké kéwa Isailiɔ guuo.

11 Mále oé, gbéɔ bɔ gukpe ní be'aεo dasidasi aa mɔ blɛblei n Ablahaúo ní Izaakio ní Yakobuo kpala pɔ bɔ Lua kíu.

12 Gbé pɔ de yáa aao ku kpalapi guuo sɔ, wa ní zu bàasi gusiaue. We aa ɔɔɔɔ aa ɔdi ní musu.

* 7:19 Mat 3.10 † 7:23 Sot 6.9 * 8:4 Lev 14.2-4

13 ǃ Yesu ò sosaǃ gbēzǃp̄ie: Ta be. A kene lá n ma náaikèwa. ǃ aà zikenapi gbàgbā zibeezi gǃǃ.

Yesu gyāeǃ gbàgbāa dasidasi
(Maa 1.29-34, Luk 4.38-41)

14 Yesu gè Pie be, 5 a è aà nada wúlea, àle mètwaake.

15 Ké à ɔkà aà ɔwa, aà me nini, 5 à fɛle blekèè.

16 Ké oosi kè, 5 wà m̀ Yesue ní táade: dasidasi, 5 à táapiǃ gònè n yá'oa, à gyāeǃ gbàgbā pii.

17 Maa yá p̄ ǃnabi Isaia ò kè à mè:

A wá gbāasaikè sè,
à wá gyāǃ gòwá.†

Gbé p̄ aa ye te Yesuzi
(Luk 9.57-62)

18 Ké Yesu è bíla kàaazi, 5 a ò a íwaǃne: Wá bua ísida baale.

19 ǃ M̄izi ikoyádanedeǃ ku we, 5 Yesu: Metulu, gu p̄ níle géu pii máǃ tenzie.

20 ǃ Yesu òè: Gbēbonaǃ ní tòò v̄í, b̄aǃ ní sakpe v̄í, Gbēnazín Né s̄s a íampakdi v̄io.

21 ǃ íwa pále òè: Dii, to e ma de'ia kpagui ḡia.

22 ǃ Yesu òè: Temazi. To ḡeǃ ní ḡeǃ v̄í.

Yesu zaa'iana zea
(Maa 4.35-41, Luk 8.22-25)

23 Yesu gè gó'ilena guu, 5 aà íwaǃ dazeuaǃnǃ.

24 Kándo zaa'ian gbāa kaka ísidaa, í v̄í v̄í lé pélepele ní góu. Yesu lé í'ò,

25 5 aà íwaǃ s̄saazi, aa aà v̄ú aa mè: Dii, wá suaba, wále kaalee.

26 ǃ Yesu òné: Luanaaif̄enendeǃ! Akea á sea v̄í máai? ǃ à f̄le ḡí íanae ní ío, 5 gu nini kílikili.‡

27 Yápi b̀ gbépiǃ sae aa mè: Gbé kpeletaan wei? Baa íana ní ío aàí aà yámae.

Táaǃ dia sáwaǃne
(Maa 5.1-20, Luk 8.26-39)

28 Ké Yesu búa baale Gadala búsuu, táade gbēǃn plaǃe b̀ gbè'è p̄ òe mia úǃ guu, aa m̀ dāaale. Aa pásí maamaae, gbēe lí f̄s zépi s̄eǃ.

29 Aa wiilè aa mè: Bóme wá daai, Lua Né? N m̀ íadaiwála e a ḡoǃ àǃ ka yá?

30 S̄awakusan waiǃ kúrnǃ káaa, aale p̄ble.

31 ǃ táapiǃ awakpà Yesue aa mè: Tó n wá yá, wá gbae sáwa wai keeǃ guu.

32 ǃ Yesu òné: A gé. ǃ aa gò gbépiǃwa, aa dí sáwaǃne. ǃ sáwa waiipi wí ní bao pii, aa píla s̄onawa aa sí ísidau, 5 aa ḡaga í guu we.

33 ǃ s̄awadanaǃ baalè tà wéle guu, aa yápiǃ dau aa siuné ní yá p̄ táadeǃ léo pii.

34 ǃ wéledeǃ b̀le gè dai Yesule mp̄ii. Ké aa aà è, aa awakpàè aa mè aà b̄oné ní búsuu.

9

Gbēkaaua gbàgbāa
(Maa 2.1-12, Luk 5.17-26)

1 Yesu gè gó guu, à èa búa ísidawa, à kà a be wéleu.*

2 ǃ wà m̀ è ní gbēkaauaǃo wúlea mákeleu. Ké Yesu è gbépiǃ a náai v̄í, 5 a ò gbēkaauapiǃe: Ma gbé, s̄d̄ile! N duuna kèma.

3 M̄izi ikoyádanedeǃ ku we, 5 aa ò ní s̄s guu: Gbé bee lé d̄e ní Luaoe.

4 Yesu ní láasoo d̄s, 5 à ní lá à mè: Bóyái a láasoo v̄ai dà á s̄s guui?

5 Tó má ò aà duuna kèwá, ge tó má ò aà f̄le táa'ò, a kpele mé áai?

6 Má ò máa ké àǃ d̄s Gbēnazín Né duunakèama iko v̄í d̄úniaue. ǃ a ò gbēkaauapiǃe: F̄le ní n mákele se ta be.

7 ǃ à f̄le tà a be.

8 Ké bíla è máa, v̄ia ní kú, aa Lua p̄ iko bee taa kpà gbēnazinaǃwa s̄aukupà.

Matiee sísia
(Maa 2.13-17, Luk 5.27-32)

9 Yesu b̀ we àle ḡe, 5 à gbé p̄ wí me Matiee è z̄le a ɔsikpeu. Yesu òè: M̀ temazi. ǃ à b̀ t̄eazi.

10 Ké Yesu lé p̄ble aà be, ɔsinaǃ ní luayádansaiǃ ku we dasi, aale p̄bleaǃnǃ ní aà íwaǃ s̄anu.

11 Ké Falisiǃ è máa, 5 aa aà íwaǃ lá aa mè: Bóyái á dii lé p̄ble n ɔsinaǃ ní luayádansaiǃ?

† 8:17 Isa 53.4   ‡ 8:26 Sou 107.28-29   * 9:1 Mat 4.13

12 Ké Yesu yápi mà, à mè: Gbé gbāa baa kú ní lòotooooo, sema gyāe.

13 A ge láasooke yá pò kēa láue bee miwa wà mè: Gbēkēkēakē 5 má yei, i ke sa'oa no.†

Mi mɔ gbēmaaɔ sísii, sema duunkenaaɔ.

Leyea

(Maa 2.18-22, Luk 5.33-39)

14 Ǿ Zaa Da'ílena íwaɔ m̀ò Yesu là aa mè: Akea wápió ní Falisio, wio leye m̀òm̀ò, mé n íwaɔ lí ye s̀ò?

15 Ǿ Yesu yálèèùnè à mè: Ǹòsena gb̀éɔ p̀osia ke g̀oo p̀ó a kúrínò ǹòse guue? Aawo, áma a g̀oo lé m̀ó k̀é wa ǹòsenapi b̀o ní guu, g̀oo bee 5 aa leye sa.

16 Gb̀ee lí p̀óle dafu di p̀okasa ziuo, asa a dafu a s̀òoue, aai k̀ó gá, ula zi f̀sa i káfi.

17 Wili véè dafu ká báa túu zi guuo. Tó wa k̀é màa, túupi a p̀únae, véè i k̀óle, túu i ò̀kpa. Aawo, wí véè dafu ká báa túu dafu guue, aaiɔ maa píi.

Nenɔena vua ní ǹe p̀ó k̀á Yesu ulawao

(Maa 5.21-43, Luk 8.40-56)

18 G̀oo p̀ó Yesu lé yá beeo onè, gb̀aadee m̀ò k̀uleè à mè: Ma nenɔena k̀esai tia. M̀ò ǹ onawà, i vu.

19 Ǿ Yesu f̀ele t̀eaazi ní a íwaɔ.

20 Ǹòe ku we, au lé b̀olèwà à ká wè k̀uepla. A m̀ò k̀á Yesu ula léwa aà k̀pe.

21 Asa ǹòepi lé m̀e: Baa tó ma k̀á aà ulawa lé, má gb̀ágb̀ae.

22 Yesu líli à aà è, 5 à mè: S̀òdile, ǹòe! Ma náai p̀ó ní k̀é m̀é ǹ gb̀ágb̀a. Weg̀oo ǹòepi gb̀ágb̀a.

23 K̀é Yesu ká gb̀aadepi be, a è wàle k̀ulepe, bíla k̀ófi d̀.

24 Ǿ Yesu mè: A ázla gá. Nenɔenapi i gao, àle i'oe. Ǿ aale Yesu ke p̀óp̀oo.

25 K̀é wà bíla gb̀ae, 5 Yesu g̀è k̀péu à népi ɔ k̀ù, 5 à f̀ele.

26 Ǿ yápi bao lí búsupia píi.

V̀ia gb̀ágb̀aa

27 K̀é Yesu b̀ò we, v̀ia gb̀èon plaɔ t̀eaazi ní wiio aa mè: Wá ẁenagwa, Davidi Bui!

28 K̀é Yesu ká be, v̀iapio s̀s̀aazi, 5 à ní lá à mè: A ma náai ví k̀é má f̀ yápi k̀ééa? Aa ẁèwà aa mè: Ao, Dii.

29 Ǿ à k̀á ní ẁéwa à mè: A k̀éé lá ále ma náaikewa.

30 Ǿ an wé wè. Yesu lé lènè à mè: Asu o gb̀ee mao.

31 N beeo aa gè aà bao fáaa búsupiu píi.

Yesu ẁenad̀sa gb̀éne

32 G̀oo p̀ó v̀ia lé b̀ole, wà m̀ò Yesu ní t́aade léna naaleao.

33 K̀é Yesu t́api g̀òè, 5 à yá'ò. Yápi b̀ò bíla sae aa mè: Wi yá bee taa e Isaili búsuu ýao.

34 Ǿ Falisio mè: I t́aa go ní t́aa ḱia gb̀aaoe.

35 Yesu m̀eewiaɔ ní z̀eewiaɔ k̀èele píi, à yádánè ní lousisikp̀e guu, à kpala p̀ó b̀ò Lua kíi baokpánè, à gyáe gb̀ágb̀a píi ní k̀òoo píi.‡

36 K̀é à bíla è, 5 à k̀èè ẁenaù, asa aa k̀pasaa mé aa liaaa lán p̀ó p̀ó dána v̀ioowae.§

37 Ǿ Yesu ò a íwaone: P̀ok̀ekea z̀oo mé z̀ikenaɔ dasio.

38 A wabike Budewa aà z̀ikenaɔ gb̀ae a p̀ó kekei.

10

Yesu íwaɔ

(Maa 3.13-19, Luk 6.12-16)

1 Yesu a íwa gb̀èon k̀ueplaaɔ sísi, 5 à ní gbá iko aa t́ago gb̀éwa, aa gyáe gb̀ágb̀a píi ní k̀òoo píi.

2 Zina gb̀èon k̀ueplapiɔ t̀ón ke: Gb̀é s̀éia Simoo p̀ó wí m̀e Píe, aà dáuna Andelee, Zebedee né Zaaki, aà dáuna Zaa,

3 Filipi, Batelemii, Tomaa, ɔsina Matiee, Alafe né Zaaki, Tade,

4 Simoo Gínziao ní Yudasi Isalioɔ p̀ó b̀ò Yesu k̀peo.

Yesu a íwa gb̀èon k̀ueplaaɔ zla

(Maa 6.7-13, Luk 9.1-6)

5 K̀é Yesu lé gb̀èon k̀ueplapiɔ zla, a onè: Asu gé buipáleo kíi oio. Asu g̀è Samali ẁéleɔ guuo.

† 9:13 Oze 6.6   ‡ 9:35 Mat 4.23   § 9:36 Nao 27.17, 1Kia 22.17

- 6 A gé Isaili pɔ́ aa sás̄aa lán s̄aɔ́waɔ́ k̄íi.
- 7 A gé íb waasoke àò geò á me: Kpala pɔ́ b̀ Lua k̄íi ká k̄ai!
- 8 A gyáeò gbágb̄a, à geò vu, à gbábò kusudeòne, à táagoné. Lá á è pókpasai, à kené pòsisai.
- 9 Asu àò ɔ́a k̄úao, baa ɔ́s̄gbena.
- 10 Asu babalabòò seo ge ula plaade ge kyale ge gopana, asa zík̄ena ká à a ble e.
- 11 Wéle pɔ́ asu kau pii, m̄eewia ge z̄eewia, à gb̄maa kpákpa à pilawá, íb ku we e à ge geò z̄éa.
- 12 Tó a ḡe ua, í f̄b na kpámá.
- 13 Tó uadeò ká, á f̄b na a ḡóné. Tó aai kao s̄, á f̄b na a ea suwáe.
- 14 Gu pɔ́ wi gb̄aakpauázio ge wi swáse á yáio, à b̀ ua bee ge wéle bee guu, í k̄òlemá.
- 15 Siana mále oé, yákpalekeḡoòz̄i wélepid̄eò íadama e de Sòòú ní Ḡom̄oòò b̄usudeòla.*

*Yesu yá pɔ́ a íwaò le oané
(Maa 13.9-13, Luk 12.2-9, 21.12-17)*

- 16 Mále á z̄i s̄aò ù àwalewanaò guue. Aò laai ví lán ml̄eòwa, íb de yáesaideò ù lán felenaòwa.
- 17 A laaika gb̄enaz̄inaòzi, asa aa á kú aa yákpalekeánò, aai á gb̄é ní fl̄aalao ní lousisikpeò guu.
- 18 Wa géánò b̄usu gb̄adeò ní k̄iaò k̄íi ma yáí. Bee á gba zé àò dené ma seeladeò ù ní buip̄aleò.
- 19 Tó wá á kpámá, asu bilike yá pɔ́ á o ge yá pɔ́ á líwàò. Zibeez̄i Lua mé á yá pɔ́ á o sóso k̄áé á léu.
- 20 I ke áme á yá'òo, á Mae Nisina mé á sóso k̄áé á léu.
- 21 Víi ní dáunaò k̄ò kpámá dea yáí. Maa maeò ní néò kpámá. Néò b̀ ní de ní ní daò kpe wá ní de.
- 22 Gb̄épii a zaágu ma yáí, áma gb̄é pɔ́ zea gb̄aa e a ḡoò léwa a b̀.
- 23 Tó wále íadawá wéleu, à bàale ta a p̄aleu. Siana mále oé, á e Isaili b̄usu wéleò keele piiò, 5 Gb̄enaz̄ín Né a m̄s̄.
- 24 Íwae líb de a yádan̄ed̄elao. Zòbl̄ena e líb de a diilao.
- 25 Tó íwa a yádan̄ede lea lè, ge tó zòbl̄ena a dii lea lè, bee m̀wà. Tó wá t̄okpa uabeleò Beezebu, t̄ pɔ́ a vái de beea ɔ́ wa kpa aà uadeòne.
- 26 Asu víakenéò. Yá pɔ́ ulea pii a b̀ gupuaú, mé asiiyáe ku k̄é wa gí d̄s̄io.
- 27 A yá pɔ́ mále oé gusiaò o gupuaú. A yá pɔ́ ále ma b̄unu guu kp̄awake ḡaae.
- 28 Asuli víake gb̄é pɔ́ aai gb̄ede, aali f̄b aà nisina d̄eòneò. Ali víake Luae, asa a f̄b gb̄é ní a nisinaò kaale té guu pii.
- 29 Wili gòlegolen m̄en pla yia dalao lé? Kási an kee wá lí su t̄oòle á Mae lé saio.
- 30 Ap̄iò s̄, baa á miká, a a lé d̄s̄.
- 31 Ayámeto asu víakeò. A beee de gòlegolen dasiòla.
- 32 Gb̄é pɔ́ z̄emanò gb̄éò ae, má zeaànò ma Mae pɔ́ kú musu ae.
- 33 Gb̄é pɔ́ lelekp̄amazi gb̄éò ae, má lelekp̄aaazi ma Mae pɔ́ kú musu ae.
- 34 Asu àò e ma m̀o k̄é gb̄éò aao na ní k̄òo d̄úniau no. Mi m̀o k̄é gb̄éò aao na ní k̄òo yáí no, sema f̄lea ní k̄òo.
- 35 Ma m̀o, k̄é ḡse b̀ a de kpe, n̄o b̀ a da kpe, n̄oz̄ae b̀ a z̄ada kpe.
- 36 Gb̄é beòeò ḡs̄ aà íbeò ù.†
- 37 Gb̄é pɔ́ ye a de ge a dazi demala i ka àò de ma íwa ùo. Gb̄é pɔ́ ye a neḡe ge a n̄ozi demala i ka àò de ma íwa ùo.
- 38 Gb̄é pɔ́ i a lip̄aak̄s̄a se àò teomazio i ka àò de ma íwa ùo.
- 39 Gb̄é pɔ́ a w̄eni k̄ua, w̄enipi a v̄uaawá. Gb̄é pɔ́ ḡí a w̄enii ma yáí s̄, ade mé aò w̄eni ví.
- 40 Gb̄é pɔ́ á díle, ade ma dílee, mé gb̄é pɔ́ ma díle gb̄é pɔ́ ma z̄í dílee.
- 41 Gb̄é pɔ́ anabi díle aà anabike yáí a anabi aseaa e. Gb̄é pɔ́ gb̄eaa díle aà maake yáí a gb̄eaa aseaa e.
- 42 Baa í nie, gb̄é pɔ́ dà née beeo doe ma íwake yáí, siana mále oé, a kua a aseawao.

11

*Zaa Da'ílena zinaò
(Luk 7.18-35)*

- 1 Ké Yesu yá beeo dà a íwa gb̄eòn kueplaòne a láa, à b̀ we à ḡe waasokei ní wéleò guu, àle yádané.
- 2 Zaa kua kp̄eu à Kilisi yákeao má, ɔ́ à a íwaò z̄i
- 3 aa aà lae, ɔ́me gb̄é pɔ́ a m̀o ùa, ge wàò wedò gb̄ep̄alezie?
- 4 ɔ́ Yesu w̄emá à mè: A ge yá pɔ́ ále ma mé ále e o Z̄aae à me,

* 10:15 Daa 19.24-28 † 10:36 Mis 7.6

5 v̄iaᵛ lé gu'e, ɛɛᵛ lé táa'o,
w̄ale gb̄abᵛ kusudeᵛne,
swádoᵛ lé ȳama, geᵛ lé vu,
mé taasideᵛ lé baona waaso ma.*

6 Báaaden gb̄é p̄ó lí fu ma yáwao ũ.

7 Ké gb̄épiᵛ tà, Yesu ná Z̄aa yá'oa bílaewa à mè: Bó a ge gwai gb̄aaui? Fee p̄ó íana lé deede yà?

8 Bó a ge gwai sai? Gb̄é p̄ó p̄okasa z̄áe naaazi yà? P̄okasamaadanaᵛ ɔᵛ ku kibee.

9 Bó a ge gwai wei? Anabi yà? Ao! Mále oé, a de se ánabia.

10 Asa Z̄aa yá wa ò taalau wà mè:

Má a z̄ina gbae aà d̄oaa zek̄ek̄ene.†

11 S̄iana mále oé, n̄ɛ ne'ia guu ánabie i bᵛ à kà Z̄aa Da'ilenawao. N beeo gb̄é p̄ó de gb̄é kp̄ee ũ kpala p̄ó b̄ò Lua kíi gb̄éᵛ guu deaála.

12 Za ḡoᵛ p̄ó Z̄aa Da'ilena waaso dáale e gb̄a, w̄ale k̄óde wa e ḡe kpalapiu, ɔ w̄ale siu ní gb̄aaᵛ.

13 M̄ozi ní anabio píi d̄baa aa a yá'ò e à ḡè p̄è Z̄aawa.

14 Tó á f̄ᵛ à sí, Z̄áapi mé Elia p̄ó wà mè a mᵛ ũ.‡

15 Gb̄é p̄ó n̄ᵛe ví aà yápi ma.

16 Bó má gb̄agb̄eᵛ leᵛúòí? Aa de lán né p̄ó aa ku ḡaae aale lezukuᵛwae

17 aale me:

Wa kule p̄éé, i ɔw̄ao.

Wa w̄enale síé, i ázia gb̄égb̄eᵛ.

18 Ké Z̄aa mè, ɔli p̄ee soo, ɔli v̄emio, ɔ wà mè táadee.

19 Ké Gb̄enazín Né mè, ɔ p̄oble, ɔ imi, ɔ wà mè: Asiade w̄eminae, ɔsinaᵛ ní luayádansaiᵛ gb̄ēnae! Ama wí Lua ɔnᵛ d̄ᵛ a yákea gb̄ewae.

Yesu z̄oada w̄éleᵛ deᵛwa

(Luk 10.13-15)

20 ɔ Yesu fele z̄oab̄ w̄éle p̄ó à a dabudabu daside k̄eᵛᵛ gb̄éᵛwa, ké aai n̄selileo yáí.

21 A mè: Waiyoo K̄olazenideᵛ! Waiyoo Besaideᵛ! Tó wà dabudabu p̄ó má k̄éé k̄é Tii ní Sid̄ᵛo yáa, § d̄ᵛ w̄élepideᵛ zw̄ánkasa k̄akan̄la, aa búsuᵛkà ní miu n̄selilee seela ũ.

22 Mále oé, yákpalekeḡoᵛz̄í á íadama a de Tiideᵛ ní Sid̄ᵛeᵛ p̄ósa.

23 A Kapenaúdeᵛ s̄ᵛ á f̄ᵛ gb̄a z̄ᵛ Luawa yà? Wa ɔz̄ázíe e bedau.* Asa tó wà dabudabu p̄ó má k̄éé k̄é S̄oᵛᵛ yáa, d̄ᵛ a ku e ní a gb̄ao.†

24 Mále oé, yákpalekeḡoᵛz̄í á íadama a de S̄oᵛᵛ p̄ósa.

Kámaboa Yesu kíi

(Luk 10.21-22)

25 Z̄ibeez̄í Yesu mè: Baa, musu ní z̄íleo Dii, ma n s̄aauk̄é, k̄é n yáe beeo ùle yáᵛd̄naᵛne ní ɔn̄deᵛ, mé ní ɔᵛ lad̄ᵛnsaᵛne.

26 Ao, Baa, bee k̄angu máa.

27 Ma Mae p̄ópii nám̄ee ma ɔz̄í. Gb̄ee Lua Né d̄ᵛo, mé i ke Mae Lua báasio, mé gb̄ee Mae Lua d̄ᵛo, mé i ke aà Né ní gb̄é p̄ó Népi yei à aà ɔᵛn̄éᵛ báasio.

28 A mᵛ ma kíi á gb̄é p̄ó á asosea a k̄pasaᵛ píi, mí á gba zé à kámabo.

29 A ma zuu sé, i yádada ma kíi, á s̄ᵛ i níni, asa má buse mé ma n̄ᵛe nie.

30 Asa bea ní ma zuuo z̄í'úo, mé ma aso gb̄iao.

12

Kámaboḡoᵛz̄í

(Maa 2.23-3.6, Luk 6.1-11)

1 Bee gb̄ea Yesu lé p̄á bl̄ew̄embua kámaboḡoᵛz̄í. N̄oana lé aà Íwao de, ɔ aa p̄ówena w̄olo, aale só.*

2 Ké Falisio è, ɔ aa ò Yesue: N Íwao gwa, aale yá p̄ó w̄ili ke kámaboḡoᵛz̄í ke.†

3 ɔ Yesu óné: I kyoke á è lá Davidi k̄é ní a gb̄éᵛ ḡoᵛ p̄ó n̄oana lé ní deo lé?

4 A ḡè Lua ua, à p̄ee p̄ó wa k̄ale Luae s̄o, p̄ee p̄ó aapi ní a gb̄éᵛ aa a soa zé vío, sema sa'onao báasio.‡

* 11:5 Isa 35.5-6, 61.1 † 11:10 Mal 3.1 ‡ 11:14 Mal 3.23 § 11:21 Isa 23.1-18 * 11:23 Isa 14.13-15 † 11:23 Daa 19.24-28 * 12:1 Iko 23.25 † 12:2 B̄oa 34.21 ‡ 12:4 1Sam 21.1-6, Lev 24.9

5 Ké sa'ona pɔ́ aa ku Lua ua kámabogɔɔzɔ́ lé bɔ́ gɔɔpi yá kpe mé aa táae ví sɔ́o, i a kyokɛ á é Mɔ́izi ikoyá guuo lé?§

6 Málɛ oé: Pɔ́ pɔ́ a zɔ́o de Lua uaa ku la.

7 Tó á yáe bee midɔ́e, gbɛ́kɛkɛakɔ́e ɔ́ má yei, i kɛ sa'oa no,* dɔ́ yáa i yáesaideɔ́ táae eo.

8 Asa Gbɛ́nazɔ́n Né iko ví kámabogɔɔwae.

9 Ké Yesu bɔ́ we, ɔ́ à gɛ́ ní lousisikpɛu.

10 Gɔ́e pɔ́ a ɔ́ imia ku we. Ké gbɛ́eɔ́ ye yáda Yesula yáí, ɔ́ aa àà lá aa mɛ̀: Gbɛ́gbágbáa ze ví kámabogɔɔzɔ́a?

11 ɔ́ Yesu wemá à mɛ̀: A déme aɔ́ sá ví, a zuwá eu kámabogɔɔzɔ́, a gɛ́ bɔ́io ni?

12 Gbɛ́nazɔ́n de sáa zɔ́o. Ayámeto maakɛa kámabogɔɔzɔ́ ze ví.

13 ɔ́ Yesu ò gɔ́epie: N n ɔ́pi poo. A pòo, ɔ́ à sù a gbɛu wásawasa lá adowa.

14 ɔ́ Falisio bɔ́le gɛ́ lekpaafi Yesuzi, lá aa kɛ wá àà de.

Zíkɛna pɔ́ Lua sɛ̀

15 Yesu dɔ́, ɔ́ à gò we. Bila bɔ́ tɛaazi, ɔ́ à ní gyáeɔ́ gbàgbá píi,

16 à gɛ́né aa a tɔ́ fáaa.

17 Beewa Lua yá pɔ́ ánabi Isaia òe bee kè, à mɛ̀:

18 Ma zíkɛna pɔ́ má sɛ́n kɛ,

ma yenzide pɔ́ àà yá í kamagu.

Má a Nisína pisiwá,

i yáze de da buioɛ.

19 A lekpaakɛo, a palamáo,

gbɛ́e a àà zɔ́a ma dɔ́ gáaɛo.

20 A fee ekpaazɛua éo,

a filia yɛ́ɛna deo,

ɔ́ a to yáze de mɔ́oda zaa.

21 Bui píi wé aɔ́ dɔ́aazi.†

Táagoa

(Maa 3.20-30, Luk 11.14-23)

22 ɔ́ wá mɔ́ Yesue ní táade vía pɔ́ a léna naaleao. Yesu aà gbàgbá, àle yá'o sa, àle gu'e.

23 ɔ́ yápi dí bílawa píi aa mɛ̀: Davidi Buipi yá mɔ́ɔɔ?

24 Ké Falisio má, ɔ́ aa mɛ̀: Gbɛ́e bee a fɔ́ táa gonéo, mé i kɛ ní táaɔ́ kía Beezebu gbáao bàasio.‡

25 Yesu ní láasoo dɔ́, ɔ́ à mɛ̀: Kpala pɔ́ a gbɛ́o íbelesɛ́ ní kɔ́o a mide. Wéle ge ua pɔ́ a gbɛ́o íbelesɛ́ ní kɔ́o a gɔ́ bezi úe.

26 Tó Setáu lé a gbɛ́o goné, à íbelesɛ́ ní aziaon we. Aà kpala aɔ́ zɛa kpelewa ni?

27 Tó Beezebu gbáa mio táagoomá be, á gbɛ́o í go ní dé gbáao sɔ́ ni? Beewa ázia gbɛ́o yá'íkpawá.

28 Lá Lua Nisína gbáa ɔ́ málɛ táagoomá, aɔ́ dɔ́ kɛ kía pɔ́ Lua kpá mò á guun we.

29 Kpelewa gbɛ́ a gɛ́ gɔ́sa gbáa kpéu à aà pɔ́o séle, mé i kɛ à aà yè gɛ́a bàasio ni? Aà yea gbɛa ɔ́ a aà kpé yɔ́e sa.

30 Gbɛ́ pɔ́ de ma gbɛ́ úo á ma íbeee, mé gbɛ́ pɔ́ lé pɔ́ káaamanɔ́o, àle fáaaɛ.

31 Ayámeto málɛ oé, Lua a gbɛ́o kɛ ní ní duunao ní a tɔ́ bɛ́e pɔ́ aa sɔ́o píi, áma a gbɛ́ pɔ́ à a Nisína tɔ́bɛ́esí kɛo.

32 Tó gbɛ́ yádb Gbɛ́nazɔ́n Néwa, Lua a aà kɛ́, áma tó gbɛ́ yádb Lua Nisínawa, Lua a ade kɛ́ dúnia tiaɛ bee guuo ge a pɔ́ lé mɔ́.

Gbɛ́ dɔ́a a yákeawa

(Luk 6.43-45)

33 Tó n lí maa bà, a né ɔ́o maaɛ. Tó n lí vái bà sɔ́, a né ɔ́o váiɛ. Asa libe wí lí dɔ́wá.§

34 Gbɛ́nazɔ́n píligono!¶ Ké á vái, kpelewa á fɔ́ yámaa oi? Asa yá pɔ́ kɔ́ sɔ́u ɔ́ lé í o.

35 Gbɛ́maa í maa bɔ́ a sɔ́ maa guue. Gbɛ́vái sɔ́ í vái bɔ́ a sɔ́ vái guue.

36 Málɛ oé: Yákpalekɛgɔɔzɔ́ gbɛ́o ní yáfaasai pɔ́ aa ò séle siu Luaɛ píi.

37 Asa yá pɔ́ ní ò mé a yánakpama ge ɔ́me a yádanla.

Seelagbɛaa Yesuwa

(Maa 8.11-12, Luk 11.29-32)

§ 12:5 Nao 28.9-10 * 12:7 Oze 6.6 † 12:21 Isa 42.1-4 ‡ 12:24 Mat 9.34 § 12:33 Mat 7.20 * 12:34 Mat 3.7

38 Ɔ Mɔzizi ikoyádanɛdeɛ ní Falisie ɔ̀ ɔ̀ Yesu: Mae, wá ye ñ seelae ke wà e.

39 Ɔ Yesu wɛmá à m̀: Gbágbɛ vâi luanaaikensai ɔ̀ mé lé seela gbɛaa. Má seelae kenéó, sema ánnabi Yonasi ṕ.

40 Lá Yonasi kè kpò gb̀ɛne gbɛe guu fáane ní gwáasínao e goɔ áaɔ́, màa Gbɛnazín Né a ke t́ɛnau fáane ní gwáasínao e goɔ áaɔ́.†

41 Yákpalekegoɔzi Ninivade fele yáda gbágbɛɔ́lae. Asa ké aa Yonasi waaso mà, aa ǹɛɛlileɛ,‡ mé gbé ṕ a z̄ɔ de Yonasia ku la.

42 Yákpalekegoɔzi geɔmidɔ́kɛi oi nɔe kía a fele yáda gbágbɛɔ́lae. Asa nɔepi b̀ɔ za ɔ̀ɔle léwa, à m̀ Salomɔɔ ɔ̀nɔyá maie,§ mé gbé ṕ a z̄ɔ de Salomɔɔa ku la.

*Táa taa a s̄́ z̄iwa
(Luk 11.24-26)*

43 Tó wà táa gò gb̀ɛɛ, ɔ̀ liaaliaa gugiuu à ɔ̀ gbé weɛɛ à dièe. Tó i eo,

44 ɔ̀ i me: Má ɛa ta ma s̄́ z̄iwaɛ. I ɛa tawá, i e a bɛ adɔ à zu'ò, à azíla k̀kɛ wásawasa.

45 Ɔ i ge táa ṕ an vâi dealaɔ séle m̀en sopla à surínɔ, aai diè. Ɔ gbépi gwea gbɛzà vâi i de a káaau. Gó doupi mé a gbágbɛɔ́ bua s̄́.

*Yesu daeɔ
(Maa 3.31-35, Luk 8.19-21)*

46 Ké Yesu lé yá'ò bílae, ɔ̀ aà da ní aà dáunaɔ kà, aa zè bàasi, aa ye aà yáí.

47 Ɔ wa òè: N da ní n dáunaɔ zɛa bàasi, aa ye n yáí.

48 Ɔ Yesu a z̄ási gbépiwa à m̀: Déme ma da ge ma dáunaɔ ũi?

49 Ɔ à ɔ̀ɔ̀ à íwaɔwa à m̀: Ma da ní ma dáunaɔn ke.

50 Asa gbé ṕ i ma Mae ṕ kú musu pɔeá ke mé ma dáuna ge ma dáe ge ma da ũ.

13

*Pówenkeɛɛɛa
(Maa 4.1-20, Luk 8.4-15)*

1 Gɔɔ doupi z̄í Yesu b̀ɔ bɛ à gè z̀ɔle ísidale.

2 Wà káaaaazi dasidasi, ɔ̀ à gè z̀ɔle gó'ílena guu, gbépii g̀ɔ sía ísidale.

3 Ɔ à yálɛɛŭné dasi à m̀: Z̄ɛe mé b̀ɔ gè pówenkeɛɛɛi.

4 Lá àle keɛɛɛ, ɔ̀ a keeɔ̀ lèlè zé guu, báɔ m̀ɔ blè.

5 A keeɔ̀ lèlè gbɛɛɛna musu, gu ṕ ɔ̀ɔle gèeleuo, ɔ̀ aa b̀ɔle g̀ɔ kè ɔ̀ɔle gèele weo yáí.

6 Ké íatè gbáakù, aa tekù aa giigàga, ké aa z̄ína v̄ɔ yáí.

7 A keeɔ̀ lèlè le guu, ɔ̀ le fèle kúaaamá.

8 A keeɔ̀ lèlè ɔ̀ɔle maau, aa fèle ne'í, a keeɔ̀ wén baɔɔbasɔɔ, a keeɔ̀ bàaaɔbaaɔ, a keeɔ̀ baakwikwi.

9 Gbé ṕ ǹɛɛ v̄i aà yápi ma.

10 Ɔ Yesu íwaɔ s̄́aaazi aa aà là aa m̀: B́yáí níle yá'oné ní yálɛɛŭnoi?

11 Ɔ a wɛmá à m̀: Lua á gbá zé à kpala ṕ b̀ɔ a k̄i asií d̄s, áma i ní gba zéo.

12 Asa gbé ṕ ṕ v̄i, Lua a káfiè e à fèè. Gbé ṕ pɔe v̄i s̄sɔ, baa yɔɔna ṕ a v̄i, Lua a siwáɛ.

13 Ayámɛto mále yá'oné ní yálɛɛŭnoi, asa aai gugwa pɔe'esai, mé aai swákpá yámasaiɛ.

14 Lua yá ṕ ánnabi Isaia ò kè má, à m̀:

Baa tó aa swákpá maamaa, aa yáe mao,
baa tó aa wɛb̄li maamaa, aa pɔe eo.

15 Asa an ǹɛɛ paaao, ké aasu ɔ̀nɔkúo yáí,
an swá gbáa, ké aasu yámao yáí,
an wé kúaaa, ké asu k̄eo yáí.
Aa ye ɛa sua mà ní gbágbáo.*

16 Báaadeɔn á ũ, ké á wé lé gu'e, mé á swá lé yáma.

17 Síana mále oé: Anabi ní gbɛmaao ku dasi aa ye ṕ ṕ ále eɔ e, aai eo. Aa ye yá ṕ ále mao ma, aai mao.

18 A pówenkeɛɛɛa yáma sa.

19 Tó gbé kpala ṕ b̀ɔ Lua k̄i yámá mé i d̄sɔ, Setáú í m̀ɔ ṕ ṕ wa t̄s aà s̄s guupi siwáɛ. Pówena ṕ lèlè zé guu min we.

20 Pówena ṕ lèlè gbɛɛɛnawa s̄s, bee mé yá ṕ gbé mà a sí g̀ɔ ní pɔnao ũ.

21 Lá yápi z̄ina v̄i aà guuo, ɔ̀li ke goɔplao. Tó taasi aà lè ge tó wáɛ íadawá yápi yáí, i fu g̀ɔɛ.

† 12:40 Yon 2.1 ‡ 12:41 Yon 3.5 § 12:42 1Kia 10.1-10 * 13:15 Isa 6.9-10

22 Pówena pò lèlè le guu de yá pò gbé mà, ò dúnia yākáakea ní yea àizeseio kùaaawà ù, ò ì gò àisai.

23 Pówena pò lèlè tóole maau de yá pò gbé mà mé a dō ù. I káfiake lee basobasoo ge lee baaōbaaō ge lee baakwikwi.

*Yáleeüa ní kpala pò bò Lua kíio
(Maa 4.30-34, Luk 13.18-21)*

24 Yesu yápálee lèèüné à mè: Lá kpala pò bò Lua kíi den ke: Gbèe mé ése maa tō a bua.

25 Goo pò wále i'ò, ò aà ibee mò papaa kà ésepiu, ò à gèzea.

26 Ké ése nòsi, àle pia, ò papaa bò gupuau.

27 Ó búde zíkènao mò òè: Dii, blewena ní tō n buao lo. Papaa bò má ní?

28 Ó à òné: Ibèe mé bee kè. Ó zíkènao òè: N ye wà ge wolèwolé yá?

29 Ó à mè: Aawo! Tó àle wolèwolé, á ése wolède.

30 A to aa fèle sánu e pòkèkègò, mí o pòkèkènao aa papaapi kè gía, aai a gbakpa té pò ù, aai gbasaa ése kèkè ka ma dō.

31 Yesu yápálee lèèüné ló à mè: Kpala pò bò Lua kíi de lán dò bui pò gbèe se tō a buawae.

32 A wéna keletù de pówenaola pii, ama tó à fèle, ò zòkù de dò buiola pii. I lí ke, ò báò ì mós pépe a gònaowa.

33 Yesu yápálee lèèüné à mè: Kpala pò bò Lua kíi de lán pèese'ese pò nòe se kà pèeti zaa le àaō guu a lía piiwa.

34 Yesu yá beeo ò bílae ní yáleeüao, ò yáe oné yáleeüane saio,

35 ké yá pò anabi ò ke yáí, asa à mè:

Má yáleeüné,

má yá pò ulea za dúnialekègò oné.†

36 Ó Yesu bíla tò we à tà be. Aà íwaò sòàazi aa mè: Bua papaa yá bòolekewèe.

37 Ó à òné: Blewentónaa Gbènazín Néé.

38 Buaá dúniae. Blewenaá kpala pò bò Lua kíi gbéone. Papaaá gbèváoone.

39 Ibèe pò ní tóá Ibiisié. Pòkèkèaá dúnialekègò. Pòkèkènaá malaikaone.

40 Lá wí papaa kè kátèu, màa a ke dúnialekègò.

41 Gbènazín Néé a a malaika gbae aa gbèsaánao ní vaíkènao bóle a kpala gbéoo guu pii,

42 aai ní ká té pásí guu. We aa sòbu aa òdi ní musu.

43 Ó gbèmaao aao teke lán latèwa kpala pò bò ní Mae kíiu.‡ Gbé pò nòse ví a yápi ma.

44 Kpala pò bò Lua kíi de lán àizee pò ulea buawae. Ké gbèe hòwà, a kèkè ùle, ò pona guu à tà à pò pò á vío yía pii, ò à buapi lù.

45 Lá kpala pò bò Lua kíi den ke ló. Laatana mé lé òso maaò wèele.

46 Ké à òso òde è, ò à tà à pò pò á vío yía pii, ò à òsopi lù.

47 Lá kpala pò bò Lua kíi den ke ló. Wà táalu zù ísiau, à kpò bui pii kíù.

48 Ké à pà, wa gálee bùaò sísiá, ò wà zòle wà a maaò plè wa kà gbíu, wà a vaio kòle.

49 Maa a ke dúnialekègò. Malaika mò gbèváo séle aa ní bóle gbèmaao guu,

50 aa ní ká té pásí guu. We aa sòbu aa òdi ní musu.

51 Ó Yesu ní lá à mè: A yá beeo mi dō sà píia? Aa wèwà aa mè: Ao!

52 Ó à òné: Tó Mòizi ikoyádanede kpala pò bò Lua kíi yádàda, aò de lán uabele pò ì pò dafu ní a zio bò a láasi guuwae.

*Nazaretideo gia Yesu ndaikéi
(Maa 6.1-6, Luk 4.16-30)*

53 Ké Yesu yá beeo lèèüné a láa, à bò we.

54 A gè gu pò à neblèu, ò à yádáné ní lousisikpeu. Aa yá bò ní sae aa mè: A ònó ní dabudabu beeo sè má ní?

55 Lí'ána nén aa ùo lé? Aà da tón Maliamao lò? Aà dáunaon Zaaki ní Yosefuo ní Simooó ní Yudao ùo lò?

56 Aà daeo kúwanò lao lé? A yá beeo è má pii ní?

57 Ó bee tò aai aà náaikéo. Yesu òné: Anabi lío beeesaio, sema aà be wéleu ní aà uao báasio.

58 I dabudabuke we bílaa, ké aai aà náaikéo yáí.

14

*Zaa Da'ilena gaa
(Maa 6.14-29, Luk 9.7-9)*

† 13:35 Sou 78.2   ‡ 13:43 Dan 12.3

1 Gɔɔ bee bʉsupi kɪ Elodi Yesu bao m̄a.

2 ɔ a ò a iwaɔne: Gb̄épiá Z̄aa Da'ilenaε. Ḡabɔε. Bee yá mé tò à gb̄aa'è, àlε dabudabuɔ ke.

3 Asa Elodi Z̄aa kù ȳaa, à m̄okwà à aà d̄akp̄eu a d̄auna Filipi na Elodia ȳaiε.

4 Ké Z̄aa l̄o oè: N Elodia v̄ia n̄o ũ zé v̄io.*

5 Elodi ye à aà de, ama àlε v̄iake bílaε, asa aa aà ānabike s̄ie.

6 Elodi ia dikp̄e z̄l, Elodia nenɔn gb̄aa ɔw̄a gb̄é p̄ó m̄ò w̄eɔne, ɔ à k̄è Elodie na maamaa.

7 ɔ à legb̄è à mè: Má s̄i n̄i Luao, má n̄ gba p̄ó p̄ó n̄ a wabik̄èa p̄ii.

8 ɔ aà da ȳad̄àè, ɔ népi m̄è: Ma gba Z̄aa Da'ilena mi pelentiu la tia.

9 ɔ kíapi p̄o ȳa, ama lé p̄o a gb̄è bleblenaɔ w̄aa ȳái ɔ à m̄è w̄a kpaw̄a.

10 ɔ à gb̄é z̄l Z̄aa Da'ilena mi z̄s̄i kp̄éu.

11 Ké w̄a m̄ò n̄i aà mio pelentiu, wa kp̄a népiwa, ɔ à ḡè ò a daε.

12 ɔ Z̄aa iwaɔ m̄ò, aa aà ḡe se v̄l, ɔ aa ḡè wa ò Yesue.

*Yesu blekpa a gb̄ēn̄ ɔ aas̄o s̄o l̄ε s̄o owa
(Maa 6.30-44, Luk 9.10-17, Zaa 6.1-15)*

13 Ké Yesu ȳapi m̄à, ɔ à ḡé ḡó'lena guu, àlε gé gusaena ké àò ku ado. Ké gb̄éɔ m̄à, aa b̄ò w̄éle n̄ w̄éleɔ dasidasi, aa p̄èlaaazi k̄èse.

14 Ké Yesu b̄ò ḡó guu, à bíla è, ɔ aa k̄èè w̄ēnaū, ɔ à n̄i gȳaε gb̄àgb̄an̄é.

15 Ké oosi k̄è, aà iwaɔ s̄aaazi aa mè: Gueá s̄εgb̄aε, mé lat̄e i ḡó bíla l̄o. Gb̄éɔ gbaε aa ta w̄éleɔ guu, aa p̄oblea w̄eεle lú.

16 ɔ Yesu òné: I ke aa ta teasio. A p̄ó kp̄amá aa ble.

17 ɔ aa òè: P̄ēε m̄èn s̄ona n̄i kp̄ò m̄èn plaɔ ɔ wá v̄l la.

18 Yesu òné: A m̄o m̄ε la.

19 A ò gb̄épiɔne aa z̄lε s̄ēwa, ɔ à p̄ēε m̄èn s̄o n̄i kp̄ò m̄èn plaopi s̄è, à wes̄è musu à báaad̄au.

ɔ à p̄ēpi è'ε kp̄a à iwaɔwa, aa kpaalè bílaε.

20 Ampii aa p̄oblè w̄a k̄à. ɔ w̄a a miɔna p̄ó f̄éɔ s̄èlε gb̄i kuεpla pai.†

21 Ḡōε p̄ó aa p̄oblèɔ k̄à gb̄ēn̄ ɔ aas̄o s̄o l̄ε s̄o (5.000) taawa, n̄oɔ n̄i néo báasi.

*Yesu t̄aa'oa isida
(Maa 6.45-56, Zaa 6.16-25)*

22 ɔ Yesu n̄aε a iwaɔwa ḡɔɔ aa ḡé ḡó guu, aa d̄aaε isida baale e àò bíla gbaε.

23 An gbaεa gbaε à d̄èd̄e s̄l̄s̄l̄ musu wabik̄eɪ Luawa ado. Gu lé si, a ku we ado.

24 Ḡópi z̄àkù n̄i ḡs̄s̄leɔ, ɔ z̄aa'iana k̄àka lé daε, i lé a za'ɔw̄a.

25 Guf̄ēne Yesu be ía, àlε gé a iwaɔ k̄l̄i.

26 Ké aa aà è be ía, ɔ s̄s̄ k̄ēnḡu aa mè: Gyaadeε! Aa wiill̄ n̄i v̄iao,

27 ɔ Yesu òné ḡɔɔ à mè: A s̄ōdile, máme! Asu to v̄ia á k̄uo.

28 ɔ P̄iεε òè: Dii, tó n̄ime, to m̄à t̄aa'o ía m̄à m̄o n̄ k̄l̄i.

29 ɔ Yesu mè: M̄ó! ɔ P̄iεε b̄ò ḡó guu a be ía, àlε gé aà k̄l̄i.

30 Ké a è íana lé a pá, ɔ v̄ia aà k̄ù, àlε kp̄ále, ɔ à wiill̄ à mè: Dii, ma suaba.

31 Weḡōɔ Yesu ɔb̄ò à aà k̄ù, ɔ a òè: Luanaaif̄ēn̄ende! B̄óȳai n̄ seak̄èi?

32 Ké aa ḡè ḡó guu, íana làa.

33 ɔ gb̄é p̄ó aa ku ḡó guuɔ k̄ùl̄èε aa mè: Lua Nén n̄ ũ síana.

34 Ké aa bùa baa, aa k̄à Gen̄z̄aleti b̄ūsuu.

35 W̄ekt̄ideɔ Yesu d̄s̄, ɔ aa aà bao fáaa b̄ūsupi p̄ii, ɔ w̄a m̄ò n̄i gȳaε p̄ii.

36 W̄a wabik̄èw̄a, baa aà ula lé, w̄a e ɔk̄aw̄a. ɔ gb̄é p̄ó ɔk̄aw̄a gb̄àgb̄a p̄ii.

15

*F̄el̄kaaȳa
(Maa 7.1-13)*

1 Falis̄ieɔ n̄i M̄oz̄i ikoȳadan̄e d̄eε b̄ò Yelusaleū aa m̄ò Yesu k̄l̄i, ɔ aa aà là aa mè:

2 B̄óȳai n̄i iwaɔ l̄o w̄a dez̄i felekaaȳa k̄úao ní? Aali ɔpi lá felekaaȳa d̄il̄ewa aa gb̄asa p̄obl̄eo.

3 ɔ Yesu a z̄ásimá à mè: B̄óȳai i p̄akpa ȳá p̄ó Lua d̄il̄eɔzi iɔ felekaaȳa k̄úai?

4 Asa Lua mè, àli á de n̄i á dao kp̄elaε.* A mè l̄o, gb̄é p̄ó a de ge a da kp̄eb̄ò, w̄a ade de.†

5 Ap̄i s̄s̄ i me tó gb̄é ò a de ge a daε, p̄ó p̄ó á v̄l à d̄oñl̄e ḡò Lua p̄ó ũε,

6 ade b̄ò n̄i kp̄elaa ȳaun we. Beewa i Lua ȳá b̄ad̄e á felekaaȳa k̄úaa ȳái.

7 M̄oaf̄ilideɔ! Anabi Isaia d̄baa á ȳa'ò w̄asawasa à mè:

8 Bui bee i Lua kp̄ela n̄i léoε,

* 14:4 Lev 20.21 † 14:20 2Kia 4.42-44 * 15:4 B̄o a 20.12 † 15:4 Lev 20.9

an s5 kuwà bo.

⁹ Aaḽ àà sisi p̄æ,
gb̄enazina ikoyà ò aai dané.‡

*Yá p̄ í to wà gb̄alɛ
(Maa 7.14-23)*

- ¹⁰ Ǿ Yesu bíla laai sisi à mè: A swákpa yáma.
- ¹¹ I ke p̄ p̄ í gē léu mé lí tó gb̄é gb̄alè. Yá p̄ í b̄o léu mé í tó gb̄é gb̄alɛ.
- ¹² Ǿ aà íwao s̄s̄aazi aa mè: N d̄s̄ ké Falisio yápi mà, à z̄s̄ ní p̄owao lé?
- ¹³ Yesu wemá à mè: P̄s̄ p̄ ma Mae p̄ kú musu i t̄so, a woleɛ.
- ¹⁴ A ní tó we. V̄la d̄baanaone! Tó v̄la d̄baa v̄laɛ, an pla nípii aa zu eue.
- ¹⁵ P̄iɛɛ òè: Yápi b̄oòlekewēɛ.
- ¹⁶ Ǿ Yesu mè: E tia i ònókūoa?
- ¹⁷ A d̄s̄ ké p̄ p̄ gē léu í ta gb̄eue, ò wí a bílkekeo lò?
- ¹⁸ Yá p̄ b̄o léu s̄s̄ à b̄o s̄s̄ guue. Ǿme í tó gb̄é gb̄alɛ.
- ¹⁹ Asa za s̄s̄ guu ò láasoo v̄ai i b̄o: Gb̄ēɛa, wúlea ní gb̄ep̄ale n̄o, gb̄ásikɛa, kp̄á'oa, yádama ní gb̄ēs̄s̄ao.
- ²⁰ Yá beo mé í tó gb̄é gb̄alɛ. P̄blea ɔpisai lí tó gb̄é gb̄alè.

*Buipale n̄e wabikɛa
(Maa 7.24-30)*

- ²¹ Ǿ Yesu b̄o we à gē Tii ní Sid̄o b̄usuu.
- ²² Kanaa n̄eɛ ku b̄usupiu, à mò willèwà à mè: Dii, Davidi Bui, ma wēnagwa. Taa lé'ada ma nen̄enawa maamaaɛ.
- ²³ Ǿ Yesu i wewào. Aà íwao s̄s̄aazi, aa wabikèwà aa mè: N̄eɛpi yá, asa aò téwázi ní wioe.
- ²⁴ Yesu wemá à mè: Isailio v̄uaaa lán s̄aowae. An kíi ò Lua ma z̄lu ado. §
- ²⁵ Ǿ n̄eɛpi mò kùlè à mè: Dii, ma ía.
- ²⁶ Yesu òè: A maa ké wà néo ble se zu gb̄ēn̄eɛo.
- ²⁷ Ǿ n̄eɛpi mè: S̄lanaɛ Dii! Baa ní beeo gb̄ē ò ble kasona p̄ lèlè ní dii táabūnu z̄iɛo p̄eɛle.
- ²⁸ Ǿ Yesu wèwà à mè: N̄e, ní ma náai ví z̄o. A kene lá ní yeiwa. Ǿ aà nen̄ena gb̄ágb̄a zaapiwa ḡo.
- ²⁹ Yesu b̄o we à s̄u, àlɛ d̄o Galile ísidai, ò à bùa à z̄lè s̄is̄a.
- ³⁰ Wà mòè ní eɛo ní v̄la ò ní k̄o ò ní swádo ò ní gyáe p̄ale ò dasidasi. Wà ní kále aà gb̄ázi, ò à ní gb̄ágb̄a.
- ³¹ Ké gb̄ē ò swádo lé yá'ò, gb̄ēkaaúo lé ḡo wásawasa, eɛo lé taa'ò, mé v̄la ò lé gu'e, yápi b̄o ní saɛ, ò aa ní Isailio Lua s̄aaukp̄a.

*Yesu blekpaa gb̄ēn̄ ò aas̄o ò leɛ stīowa
(Maa 8.1-10)*

- ³² Yesu a íwao k̄aaa à òné: Gb̄ēɛo k̄em̄eɛ wēnaū, asa aa kumano a ḡo àaon la, mé aa p̄e ví wà bleo. Má ye mà ní gb̄ae ní n̄oanao, ké an yēɛe su láa z̄eúo yáí.
- ³³ Ǿ aà íwao aà là aa mè: Mákií wá ble eu s̄ēgb̄au la à gb̄é s̄a dasiɛo kái?
- ³⁴ Yesu ní lá à mè: A p̄e ví mèn ūma ní? Aa mè: Mèn sopla ní kp̄ò kelenaeo.
- ³⁵ Yesu ò bílaɛ aa z̄l̄ez̄l̄e t̄oɛ.
- ³⁶ Ǿ à p̄e mèn soplap̄i s̄è ní kp̄o, à s̄aaukp̄a, ò a è'e kp̄a à íwaw̄a, aa kp̄a bílawa.
- ³⁷ Gb̄ēpii p̄oblè k̄a. Wà a mīona p̄ f̄ēo s̄èlè s̄ò sopla pai.
- ³⁸ Ḡe p̄ aa bl̄eò k̄a gb̄ēn̄ ò aas̄o ò leɛ s̄īo (4.000) n̄eɛo ní néo bàasi.
- ³⁹ Ké Yesu bíla gb̄ae, ò à ḡe ḡó'ílɛna guu, à ḡe Madala b̄usuu.

16

*Falisio seelagb̄eaa
(Maa 8.11-21, Luk 12.54-56)*

- ¹ Falisio ní Sadue ò mò Yesu kíi. Aalɛ aà kpakpa, ò aa gb̄èawà aà seelakené ní Lua gb̄aao wà e.*
- ² Ǿ Yesu a z̄ásimá à mè: Tó íat̄e ḡè kp̄éu i me: Gu a weee, asa luabe t̄eakùɛ.
- ³ Tó k̄oɛ i me: Lou a ma gb̄á, asa luabe de t̄énduuduue. A luabe wé d̄s̄k̄e, ama i f̄o ḡoɛ bee seela d̄s̄o.

‡ 15:9 Isa 29.13 § 15:24 Mat 10.5-6 * 16:1 Mat 12.38

4 Gbāgbēo vāi, luanaaikensaiōne! Aaī seela gbēaa, āma má seelae keńéo, sema Yonasi pó.†
‡ à ní tó we à tà.

5 Ké aà iwao bùa baa we, pēe kùsúa yá sàrgu.

6 † Yesu oné: Aò azla kúa dō! A laaika Falisiō ní Saduseo pēese'esei.

7 † aale okōe: Pēe pó wi seo yáí a òi màa.

8 Yesu dōmá, † à ní lá à mē: Luanaaifēnendeo, bóyái ále okōe ké á pēe vīo yáíei?

9 E tia i dōoa? Pēe mēn soo pó má kpà gbēon òaasōsoo lee sōoowa (5.000) yá dōguo lé? A sèle gbí ūma ní?‡

10 Pēe mēn sopla pó má kpà gbēon òaasōsoo lee sīōowa (4.000) sō, á sèle sō ūma ní?§

11 Bóyái i dō ké pēe yá má óéoo ní? A laaika Falisiō ní Saduseo pēese'esei!

12 † aa dō sa i ke pēese'ese ále oné wà laaikaio, Falisiō n Saduseo yadanee.

Piēe Yesu Mesiike oa

(Maa 8.27-33, Luk 9.18-22)

13 Ké Yesu kà Sezale Filipi bùsuu, † à a İwao là à mē: Dé wàle o Gbēnazīn Né de a ūi?

14 Aa mē: Gbēeō ĩ me Zāa Da'ilenae.* Gbēeō ĩ me Elia. Gbēeō ĩ me Zelemii ge ānabi yāaen n ū.

15 Yesu mē: Apiō sō, dé i me má de a ūi?

16 Simōo Piēe wēwà à mē: Mesiin n ū, Lua bēé Né.

17 † Yesu òē: Bāaaden n ū, Yonasi né Simōo! Asa i ke gbēnazīna mé yá bee dànēo, ma Mae pó kú musue.

18 Mále onē: Piēen† n ū, mé gbēsipi † má a gáli zedōwà. Baa beɗa gbāadeo a ziblewào.

19 Má kpala pó bō Lua kíi kilinēo kpama. Pó pó ní yē dúniauo aō yea musue, mé pó pó ní polo dúniauo aō poloa musue.

20 † Yesu a İwao lepapa aasu o gbēe Mesiin a ūo.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa

(Maa 8.31-38, Luk 9.22-26)

21 Za goō bee † Yesu lé a Yelusaleū gea piliwà a İwaoe à mē, sema à taasike gbēzōo ní sa'onkiaō ní Moizi ikoyādanedeo ozi, aai a de, ĩ vu a goō āaōdezi.

22 † Piēe aà sīsī gusae, ále giē à mē: Sue Dii! Bee a n leo!

23 † Yesu líli ò Piēe: Gomēe we Setáu! N ye zezōmēe, asa n láasooá Lua pó no, gbēnazīna pōe.

Yesu lia

(Maa 8.34-9.13, Luk 9.23-36)

24 † Yesu ò a İwaoe: Tó gbé ye ke ma İwa ū, aà gi azla wēnizi, i a lipaakōa sé, i tamazi.

25 Gbé pó ye ào a wēni kua, wēnipi a vūaawà. Gbé pó gí a wēni ma yáí sō, ade mé aō wēni vī.‡

26 Tó gbé dúnia búu è mé à kua ziawa, bō ài bee vīi? Bō gbé a fiaboò à zia'ei?

27 Asa Gbēnazīn Né a ea mo a Mae gawi guu ní a malaikaō, i fiabo baadee a yákeawa.§

28 Sīana mále oé, gbé pó aa ku laeo gao, aa Gbēnazīn Né e, ále mó kía ū.

17

1 Goō soolo gbea Yesu Piēe ní Zaakio ní aà dāuna Zāao sèle gērnō gbēsīsī lesī musu rītēe.

2 † à lí ní wáa. Aà oa lé teke lán íatēwa, mé aà ulaō gō púntaitai.

3 † Moizi ní Eliao bō mōmá, aale yá'ō ní Yesuo.

4 † Piēe ò Yesue: Dii, a maa wāo ku la. Tó ní yei, má lákpe dō mēn āaō, n pó do, Moizi pó do, Elia pó do.

5 Goō pó ále yá'ō, luabepuana tekea kūrila. † aa loō mà luabepuanapi guu à mē: Gbéé beea má Né mēndona yenzidee, aà yá ĩ kamagu. A aà yāma.*

6 Ké aà İwapio loopi má, vīa ní kú maamaa, aa wùle ní gbēeu.

7 † Yesu sōrīzi à onámá à mē: A fele, ásu vīakēo.

8 Ké aa wešē musu, aai gbēe eo, sema Yesu ado.

9 Goō pó aale pila gbēsīsīpiwa, Yesu dílené à mē: Asu yá pó á è o gbēe mao e Gbēnazīn Né ge bōd gau.

10 † aà İwao aà là aa mē: Bóyái Moizi ikoyādanedeo ĩ o Elia mé a dōaa moí?†

11 † a wēmá à mē: Elia a mo sīanae, i ea yápii keke.

† 16:4 Mat 12.39 ‡ 16:9 Mat 14.17-21 § 16:10 Mat 15.34-38 * 16:14 Mat 14.1-2 † 16:18 Bee mē gbe. ‡ 16:25 Mat 10.38-39 § 16:27 Sou 62.13 * 17:5 Mat 3.17 † 17:10 Mal 3.23

12 Ama mále oé: Elia mò kò,‡ wi aà d̄o, ̄ wà ní p̄oē àd̄e. Maa wa Gb̄enaz̄ín Né w̄etá l̄o.

13 ̄ aà íwaò d̄ò ké Z̄aa Da'íl̄ena yá àl̄e oné.

*Yesu neḡe táade gb̄ágb̄aa
(Maa 9.14-32, Luk 9.37-45)*

14 Ké aa kà bila guu, ḡōe mò kùl̄e Yesu

15 à mè: Dii, ma né w̄enagwa, asa gbak̄ōnd̄e. I taasike maamae, l̄o léle téu ge íu mòom̄ōe.

16 Ma m̄ōaàn̄o n íwaon̄e, aai f̄ō aà gb̄ágb̄áo.

17 ̄ Yesu mè: Gb̄ágb̄ē kolea luanaaik̄ensai! Máo kúán̄o e b̄ōe ni? Máo menakeán̄o e b̄ōe ni? A m̄ōm̄eaān̄o la.

18 Yesu ḡí táae, ̄ à gò népiwa, à gb̄ágb̄ā weḡō.

19 Bee gbea Yesu íwaò s̄̄aàzi r̄t̄ē, aa aà là aa mè: B̄óyáí wa fua táapi goi?

20 A w̄emá à mè: Ké á Lua náai ví bílao yáíe. Siana mále oé: Tó á Lua náai ví a gb̄èn̄e kà e f̄ō w̄énawa, mé á ò gb̄ès̄ís̄íe beee aà f̄e le la aà gé le, a f̄e le. Yáe a á fuo.

21 Wabikea ní l̄eyao mé í táa bee taa go.

*Yesu a gaa ní a vuao yá'oa
(Maa 9.30-32, Luk 9.43-45)*

22 Ḡō p̄o á kú ní a íwaò s̄ānu Galile, a òn̄é: Sema wà Gb̄enaz̄ín Né kpámá,

23 wí aà de, í vu a ḡō àās̄dezi. ̄ an p̄o yà maamaa.

Lua kp̄é w̄ē'ā flaboa

24 Ké aa kà Kapenaū, Lua kp̄é ōsinaò mò Piee là aa mè: A yādan̄ede lí w̄ē'ā kpao lé?§

25 Piee w̄emá à mè: I kp̄á. Ké Piee lé ḡē ua, Yesu d̄baa ò̄e ḡō: Sim̄ō, deo d̄únīae bee kíao í w̄ē'ā ge ase a símáí? An néo yá, ge gb̄ēp̄al̄eon̄e? N yápi è kpelewai?

26 Piee mè: Gb̄ēp̄al̄eon̄e. Yesu ò̄e: Tó beewae, an néo b̄aa kuw.

27 Ama ké wá yá su m̄áo yáí, gé kokoa dai ísidaa. Kp̄ò s̄éíá p̄o ní kù, ñ a lé w̄ēaa, r̄ȳō ̄a e a guu. Bee se kpámá, mapi ní mpio p̄o ū.

18

*T̄ea Yesuzi lán néwa
(Maa 9.33-48, Luk 9.46-48, 15.3-7)*

1 Zibeezi Yesu íwaò mò aà là aa mè: Déme deńla kpala p̄o b̄ò Lua kíi gb̄é̄o guui?

2 ̄ Yesu néf̄en̄enae sísi z̄è ní ae

3 à mè: Siana mále oé, tó í lile a ḡō lán néwao, á ḡē kpala p̄o b̄ò Lua kíi guuo.

4 Gb̄é̄ p̄o azia s̄ōaa à ḡō lán néf̄en̄enae beewa mé deńla kpala p̄o b̄ò Lua kíi gb̄é̄o guu.

5 Gb̄é̄ p̄o né bee taa díle ma íwake yáí, ade ma díle.

6 Tó gb̄é̄ tò né p̄o lé ma náaik̄ēo do f̄u, a maa ní adeo yāa wà wísil̄gb̄e gb̄èn̄e d̄o aà n̄ōe, wí aà zu ísi guo.

7 Waiyoo d̄únīa, ké yá p̄o í to wà fu ku a guu yáí. Sema yá p̄o í to wà fu à ku, āma waiyoo gb̄é̄ p̄o fua yápi s̄ù b̄ò aà kíi.

8 Tó n̄ ō ge n gbá mé tò níle fu, z̄ō ñ v̄úaa. Ḡēa àiz̄āna guu k̄ō̄ ū ge ē ū maa de wà n zu té gasai guu ní ō m̄èn̄ plao ge ní gbá m̄èn̄ plaola.

9 Tó n w̄é mé tò níle fu, b̄o ñ v̄úaa. Ḡēa àiz̄āna guu w̄edode ū maa de wà n zu zia té guu ní w̄é m̄èn̄ plaola.*

10-11 A laaika sakaa né̄o douzi, asa mále oé, an malaikāo ku luabe, aa ku k̄ō w̄éu ní ma Mae p̄o kú weo ḡōpiie.

12 Ale e kpelewa ni? Tó gb̄é̄ s̄á ví m̄èn̄ bas̄o, tó ado v̄úaa, a a m̄èn̄ bas̄o m̄endosai to gb̄ep̄oleu we à gé a p̄o p̄o v̄úapi w̄ēleio lé?

13 Siana mále oé, tó a è, aà p̄o aò nawá de a m̄èn̄ bas̄o m̄endosai p̄o aai k̄ó̄eola.

14 Maa á Mae p̄o kú musu ye né̄e beeo do v̄úaa s̄ō.

S̄uuk̄ea n̄ k̄ō

15 Tó n gb̄é̄de t̄aak̄è, ge ñ aà le ndo, yápi b̄ōe gupuau. Tó à n yāma, n n gb̄é̄pi m̄is̄ie.

16 Tó í n yāmao, gb̄é̄ m̄èndo ge gb̄ēon̄ pla se nama, ké á e yápi si seelade gb̄ēon̄ pla ge àās̄ musu.†

17 Tó à ḡí n yāmai, yápi o ḡáli guu. Tó à ḡí ḡalipi yāmai l̄o, ñ aà díle z̄l̄o ū luayādansai ū.

18 Siana mále oé: P̄o p̄o á ȳe d̄únīau, aò yea musu, mé p̄o p̄o á p̄olo d̄únīau aò poloa musu.‡

‡ 17:12 Mat 11.13-14 § 17:24 B̄oa 30.13-16 * 18:9 Mat 5.29-30 † 18:16 l̄ko 19.15 ‡ 18:18 Mat 16.19

19 Málɛ oé ɓ, tó á gbɛɔn plaɔ lé kè dou dúniaɔ la, yá pɔ a a wabikè ma Mae pɔ kú musuwa pii, a keéɛ.

20 Asa gu pɔ gbɛɔn pla ge gbɛɔn aaɔ kɔ kàaau ní ma tɔo, miɔ kú ní guue.

21 Bee gbea Piɛɛ mɔ Yesu lá à mè: Dii, gɛn ũma mà sùuuke ní ma gbédee pɔ ɓ taaekemeɛoi? Gɛn sɔpla yà?

22 Yesu wèwà à mè: Málɛ one, i ke gɛn sɔpla no, gɛn sɔpla lɛɛ baaɔkwie. §

23 Bee yáí kpala pɔ bɔ Lua kí yá de lán kíaɛ bee yáwa. Kíae mé ye à à ɔa yá gɔgɔ ní a íwaɔ.

24 Ké à ná ɔapi yáwa, ɔ wà mɔ̀è ní gbé pɔ àa fía sea miliɔ ɔaa kwio.

25 Lá a ɔa ví à fiapi boo, ɔ aà dii mè wà aà yia ní aà nao ní aà néɔ ní pɔ pɔ a vɔ pii, wi gbasá wà aà ké.

26 ɔ zikɛnapi wúle a dii aɛ, à awakpàè à mè: Menakɛmanɔ, má n fiabone pii.

27 ɔ aà dii aà wɛnagwà, à aà gbàɛ à fiapi tòè.

28 Ké zikɛnapi bɔ lé, à kpàaú ní a zikɛndee pɔ a fía dɔwá ánuɔu ɔwatɛ basɔoo. ɔ à aà kù, àlɛ aà kòlo wi à mè: Ma fiabomeɛ.

29 Aà gbédee pi wúle aà aɛ à awakpàè à mè: Menakɛmanɔ, má n fiabone.

30 Ama i weio. A tò wà aà dàkpɛu e aà a fiaboe.

31 Ké aà zikɛn gbé kɛniɔ è màa, à kènɛ íi maamaa, ɔ aa gè yápi sèle siu ní diie pii.

32 ɔ diipi aà sísi à mè: Iwa vái! Ma n fía tòne pii, ké n awakpàmeɛ yáí.

33 Lá ma sùuukɛnnɔ, a maa n sùuuke ní n gbédeeo sɔo lé?

34 Aà diipi pɔ pà, a tò wà aà dàkpɛu wàɔ íadawá e aà ge fiapi boò pii.

35 ɔ Yesu èa mè: Tó á baade lí sùuuke ní a gbédeeo ní nɔsemendoo, màa ma Mae pɔ kú musu a keé.

19

Nɔyaa

(Maa 10.1-12)

1 Ké Yesu yá beɔ ò a làa, à bɔ Galile à gè Yude bùsu kpe dou Yuudɛ baale.

2 Bìla tɛaázi, ɔ à ní gyáɛɔ gbàgbánɛ we.

3 ɔ Falisieɔ mɔ líkpaleiwá, aa aà là aa mè: Gɔɛ zeví à a na ya yápii yáía?

4 A wèamá à mè: Ké Lua ní ké gɔɛ ní nɔɛo za káau, i a kyokɛ á èo lé?*

5 Lua mè a yáí gɔɛ a go a de ní a daowa, i na a nawa, an pla nípii aai gɔ lán sàwakula ní gbalaowa.†

6 Beewa aa ku dodo ɓo, aa gɔ̀ medoué. Ayámɛto pɔ pɔ Lua nákwáa, gbɛnazína su kéaa.

7 ɔ Falisieɔ aà là aa mè: Bɔyáí Mɔizi díle gɔɛ lí gínzila ké kpa a nawa, i gbasá à aà yai?‡

8 Yesu wèamá à mè: Mɔizi á gbá zé á á na yá ké á swá gbáa yáíe, áma a de màa za a daalɛgɔɔ.

9 Málɛ oé, tó gbé a na yá, mé i ke à gbásikè no, tó à nɔ pále sè, à gbásikèɛ. §

10 ɔ aà íwaɔ òè: Tó màa gɔɛ yá de ní a nao, a maa wà nɔsɛo.

11 ɔ Yesu òné: I ke gɔɛ pii mé a fɔ yápi sɛo, sema gbé pɔ Lua ní gbá a zé.

12 Asa gbéɛ lí nɔsɛo ké wà ní í màa yáí, mé gbéɛ ɓ ku màa ké wà ní le wí yáí, mé gbéɛ nízia kù màa kpala pɔ bɔ Lua kí yáí. Gbé pɔ a fɔ yápi sɛ aà sé.

Baaadaa néngu

(Maa 10.13-16, Luk 18.15-17)

13 Bee gbea gbéɔ mɔ Yesu ní néɔ aà ɔnamá, i wabikɛné, ɔ aà íwaɔ lé gínɛ.

14 ɔ Yesu mè: A to néɔ mɔ ma kíi. Asu gínɛo, asa kpala pɔ bɔ Lua kíá gbé bee taaɔ pɔɛ.

15 Ké à ɔnamá, ɔ à bɔ we.

ɔde

(Maa 10.17-31, Luk 18.18-30)

16 ɔ gɔɛɛ mɔ Yesu kíi, à aà là à mè: Mɛtulu, bɔ maa má ke mà áizána ei?

17 A wèwà à mè: Bɔyáí níle ma la maakeaii? Lua ado mé maa. Tó ní ye n gɛ áizána guu, nɔyɔ aà yádílɛaɔ kúa.

18 ɔ à aà là à mè: An kpele ní? ɔ Yesu mè: Nsuli gbédɛo, nísuli wúle ní gbépále nɔoo, nísuli kpáí'oo, nísuli yáɔ n gbédeewao,

19 níli n de ní n dao kpela, nɔyɔ ye n gbédeezi lá nízia wɛniwa.*

20 ɛwaasopi òè: Má yá beɔ kúa pii. A kpele mé gɔ̀mɛɛ ɓi?

21 Yesu òè: Tó ní ye nɔyɔ kú wásawasaɛ,† ge n n pɔɔ yía pii, ní a ɔa kpá taasidɛwá, ní mɔ

§ 18:22 Daa 4.24 * 19:4 Daa 1.27 † 19:5 Daa 2.24 ‡ 19:7 Iko 24.1-4 § 19:9 Mat 5.31-32 * 19:19 Bɔa 20.12-16 † 19:21 Mat 5.48

temazi, n̄ȳɔ̄ àiz̄ee ví luabe.

- 22 Ké ewaasopi yápi mà, à tà ní p̄siao ké aà p̄ɔ̄o dasi yáí.
- 23 ɔ̄ Yesu ò a íwaɔne: Siana mále oé, ɔ̄de ḡea kpala p̄ɔ̄ b̄ò Lua kíiu z̄í'ú.
- 24 Mále oé l̄o, yiongo ḡea abaaw̄eu àa de ɔ̄de ḡea kpala p̄ɔ̄ b̄ò Lua kíiula.
- 25 Ké aà íwaɔ yápi mà, ɔ̄ à ní kú gb̄aa aa m̄è: Tó màae, déme a boi?
- 26 ɔ̄ Yesu ní gwá soee, a òné: Gb̄enaz̄ina a f̄io. Lua mé apii zé ví.
- 27 ɔ̄ P̄iee a z̄ásiwà à m̄è: Wápiɔ s̄ɔ̄ wa p̄ópii tò wa b̄o tenzi. B̄óme a ḡɔ̄w̄ee sai?
- 28 Yesu òné: Siana mále oé: Tó Gb̄enaz̄ín Né z̄òle a kpalabaa gawidewa d̄únia dafu guu,‡ á gb̄é p̄ɔ̄ á temazi á z̄òle kpalabaa m̄èn kuepl̄aɔwa, ío yá ḡɔ̄ḡɔ̄ Isaili bui kuepl̄ane.
- 29 Gb̄é p̄ɔ̄ a be tò ge a v̄iio ge a d̄aunaɔ ge a mae ge a da ge a néo ge a buaɔ ma yáí, a ea bee taa e lee bas̄o, mé a àiz̄ana e.
- 30 Dasi p̄ɔ̄ d̄aanaɔ ḡɔ̄ z̄á, mé dasi p̄ɔ̄ té z̄áɔ ḡɔ̄ d̄aana.

20

Yal̄eua ní gb̄ewinaɔ

- 1 Lá kpala p̄ɔ̄ b̄ò Lua kíi den ke: Uabelee mé b̄ò k̄oɔk̄o, à ḡe gb̄ewinaɔ weleei aa z̄ik̄ee a bua.
- 2 An yá k̄òs̄è aà flaboné ánuɔ ɔ̄wat̄e dodo. ɔ̄ à ní gb̄áe a bua.
- 3 A b̄ò l̄o muuw̄amiḡo, ɔ̄ à gb̄ép̄al̄e l̄è ḡaae kálea pá.
- 4 A òné: Ap̄io s̄ɔ̄ à gé z̄ik̄ei ma bua, mí flaboé a z̄éwa.
- 5 ɔ̄ aa ḡe. A èa b̄ò l̄o íat̄e minanguo, ɔ̄ à èa b̄ò íat̄e auapilaa, a ò gb̄ép̄al̄eɔne màa l̄o.
- 6 Ké à b̄ò oosi, à gb̄ép̄al̄e l̄è kálea, ɔ̄ à ní lá à m̄è: B̄óyáí á kálea la pá za k̄oɔí?
- 7 Aa w̄èwà aa m̄è: Ké wi z̄idaw̄eeo yáíe. A òné: A gé z̄ik̄ei ma bua s̄ɔ̄.
- 8 Íat̄e ḡea kp̄éu* ɔ̄ budepi ò a z̄iaa: Z̄ik̄enaɔ s̄isi n̄ flaboné. Daale gb̄é z̄áɔwa e à ge mid̄e gb̄é káauwa.
- 9 ɔ̄ oosideɔ m̄ò, aa ánuɔ ɔ̄wat̄e è m̄endodo.
- 10 Ké gb̄é káau m̄ò, aale e ní ɔ̄a aɔ de gb̄é z̄áɔlae, ɔ̄ ánuɔ ɔ̄wat̄e do aa è nípii.
- 11 Ké aa ní ɔ̄a sí, ɔ̄ aa z̄o ad̄ò uabelepiwa
- 12 aa m̄è: Leelu do ɔ̄ gb̄é z̄áɔ z̄ik̄è, mé n̄ ní dile sáa ní wá gb̄é p̄ɔ̄ wa z̄í z̄òde k̄è, wa íat̄e gb̄aa k̄akawálaɔa?
- 13 ɔ̄ à w̄è ní gb̄épiɔ dowà à m̄è: Ma gb̄é, mi n̄ bleo. Wa k̄ò yám̄a ánuɔ ɔ̄wat̄e do musu nolo?
- 14 N n̄ p̄ɔ̄ si n̄ tá. Má ye kpa gb̄é z̄áe beewa lá n̄ p̄ɔ̄wae.
- 15 Má z̄ev̄í mà ke ní ma ɔ̄a lá má yeiwao lé? Nl̄e w̄eb̄oɔi ké má gb̄èke ví yáí yà?
- 16 Beewa gb̄é p̄ɔ̄ té z̄áɔ ḡɔ̄ d̄aana, mé gb̄é p̄ɔ̄ d̄aana ḡɔ̄ z̄á.

Yesu a gaa ní a vuaɔ yá'oa (Maa 10.32-34, Luk 18.31-34)

- 17 Ḡoɔ p̄ɔ̄ Yesu lé gé Yelusaleũ, à a íwa gb̄eɔn kuepl̄aɔ káaa níte, à yá'òné z̄éu à m̄è:
- 18 Wále gé Yelusaleũe. We wa Gb̄enaz̄ín Né kp̄au sa'onkiaɔ ní M̄oizi ikoyadan̄edeɔwa, aai yádaaála,
- 19 aai aà kpa luayád̄nsaiɔwa. Aa aà ke p̄ɔ̄p̄oɔ, aai aà gb̄é ní flaalao, aai aà páliwa, aai aà de, i vu a ḡoɔ áās̄dezi.

Zaaki ní Zaaɔ wabik̄ea (Maa 10.35-45)

- 20 Bee gbea Zebedee néo da m̄ò Yesu kíi ní a néo. A ye wabik̄ewá, ɔ̄ à kùl̄èè.
- 21 ɔ̄ Yesu aà lá à m̄è: B̄ó ní yeii? A w̄èwà à m̄è: To ma né gb̄eɔn plaɔ aao kunno n̄ kpala, gb̄eɔdo n̄ ɔ̄plaaí, gb̄eɔdo ɔ̄zeéi.
- 22 ɔ̄ Yesu ò népiɔne à m̄è: A yá p̄ɔ̄ ále a wabik̄ea d̄ɔo. Taasi keeona p̄ɔ̄ má a imi, á f̄io mia? Aa w̄èwà aa m̄è: Wá f̄í.
- 23 Yesu m̄è: I p̄ɔ̄ má mi, á mi fá, áma z̄òlea ma ɔ̄plaaí ge ma ɔ̄zeéi de ma yá'úo. Z̄òlek̄i beeo de gb̄é p̄ɔ̄ ma Mae k̄èkenéɔ p̄ɔ̄ úe.
- 24 Ké aà íwa gb̄eɔn kwi kíniɔ yápi mà, an p̄ɔ̄ pá v̄ií ní d̄aunapiozi.
- 25 ɔ̄ Yesu ní káaa nípii, a òné: A d̄ó ké búsu gb̄aaɔde í gb̄aaablemá, mé gb̄ez̄oɔ í ikokemá,
- 26 áma aɔ de màa á kíio. Tó á gb̄ee ye áo de gb̄ez̄oɔ ú, aà ḡɔ̄ á d̄onlede ú.
- 27 Tó á gb̄ee ye áo de d̄aana ú, aà ḡɔ̄ á z̄òbl̄ena ú.
- 28 Asa Gb̄enaz̄ín Né i m̄ò wá d̄oaleo, à m̄ò d̄oi gb̄éle, i gi a w̄enii gb̄é dasiɔ boa yáí.

V̄ia baak̄enaɔ gb̄ágb̄aa (Maa 10.46-52, Luk 18.35-43)

‡ 19:28 Dan 7.13-14 * 20:8 Iko 24.15

29 Goo p3 aale bo Yeliko, bila te Yesuzi.

30 Vha gb3on pla3 z5le ze le, aa ma Yesu me le ge, 5 aale le gb3a zu aa me: Dii, Davidi Bui, wa w3nagwa!

31 Wale gin3e wale me aa nile, 5 an lezu keke gb3ak3 aa me: Dii, Davidi Bui, wa w3nagwa!

32 J Yesu ze a ni sisi a ni la a me: B3 a ye ma keei?

33 Aa w3wa aa me: Dii, wa ye n wa we w3w3e.

34 Yesu ni w3nagwa, a 3ka ni w3wa. Weg33 aa gu'e, 5 aa b3 teaazi.

21

Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleu

(Maa 11.1-26, Luk 19.28-48, Zaa 12.12-22)

1 Ke aa ka kai ni Yelusaleu, aa ka Befaze wele po ku K3kpe s3s3p3leu, 5 Yesu a iwa gb3on pla3 zi

2 a on3e: A ge wele po kale a ae kee guu. To a ge, a za'inna e da ni a neo weg33. A polo suom3e.

3 To gb3e a la, kpelewa ni, i me Dii me ye ni m3aoi, a ni gb3ae tia.

4 A de ma ke ya po anabi o ke yaie, a me:

5 O Sionade3ne an kia me le mo ni ki.

Aa n3se nie, a di za'in bo bo kpe.*

6 Iwapio ge ke la Yesu on3ewa.

7 Aa su ni za'inapio ni a neo, aa ni ula kp3alem3, 5 Yesu dikpe.

8 Gb3e daside3 le ni ula kp3ale zeu,† gb3e3 le la z3 wale kp3ale zeu bo.

9 Bila po dbaa3 ni gb3e po te aa kpe3 le wiile wale me:

Gb3a ke, Davidi Bui!

B3aad3n gb3e po le mo ni Dii to o!

Wa gb3akpaa3zi a z3 luawa.‡

10 Ke Yesu ge Yelusaleu, wele loo, gb3epii le me: Den gb3e bee ui?

11 Bila me: Anabi Yesue. A b3 Nazaleti, Galile bu3sue.

Yesu gea Lua ua

(Maa 11.15-19, Luk 19.45-48, Zaa 2.13-22)

12 Yesu ge Lua ua a laayiana3 ni laaluna3 ya ni bole pii. A 333kpk3ena3 taab3nu3 ni felenyiana3 kil3 fuangba.

13 A on3e: A kea Lua taalau, wali o ma kpee lousisikpe,§ 5 a ke gb3blena3 to o u.*

14 Vha3 ni e33 mo aa ki Lua ua we, 5 a ni gb3gb3.

15 Ke sa'onkia3 ni M3izi ikoyadanade3 y3b3nsae po ale ke3 e, me aa ma neo le wiid3wa Lua ua aale me, gb3a ke Davidi Bui, 5 an po pa.

16 Aa o3e: N ma la aale oa? Yesu w3ma a me: Ao! Ke Lua da nef33ena3ne ni ne y3mina3 aa a taasile, i a kyokeo le?†

17 J a b3 weleu a ni to we, a ta ii Betani.

Yesu kaad3enli kaa

(Maa 11.12-14,20-24)

18 Ke gu d3 k3k33, a 3a le su weledau, 5 n3ana le aa de.

19 A kaad3enli e ze le, 5 a s3i, i ne ew3o, sema la pa. J a o lipie: Ny3 ne'i bau bo. Weg33 lipi giig3ga.

20 Ke aa iwa3 e, 5 a b3 ni sae aa me: Akea kaad3enlipi giig3ga ma3 g33i?

21 Yesu w3ma a me: Siana male o3e, to a Lua naai vi seasai, i ke kaad3enlipi ya 5 a ke adoo. Baa to a o s3s3e be3e aa azia se zu isiau, a ke.‡

22 To a Lua naai vi, po po a gb33aw3 wabikea guu pii, a ee.

Yesu laa a ikoi

(Maa 11.27-33, Luk 20.1-8)

23 Yesu ge Lua ua, ale yadan3e. J sa'onkia3 ni gb33333 mo aa la aa me: Iko kpele nle ya be3e keoi? D3me n gba iko beei?

24 J Yesu w3ma a me: Mapi s3 ma ya m3ndo gb33aw3. To a om3e, 5 ma iko po male ya be3e keo o3e.

25 De iko Zaa gb3e da'ilekeoi?§ Lua po ya, ge gb33nazina po3e? J aa lekpaai aa me: To wa me Lua po3e, a wa la b3y3i wi Zaa ya sio ni.

* 21:5 Zkl 9.9 † 21:8 2Kia 9.13 ‡ 21:9 Sou 118.25-26 § 21:13 Isa 56.7 * 21:13 Zel 7.11 † 21:16 Sou 8.3
‡ 21:21 Mat 17.20 § 21:25 Mat 3.6

26 Tó wa mè gbēnazina pɔ́e sɔ́, wá bíla vía ví, asa ampíi aa Zāa ānabikɛ sɛ.
 27 Ǿ aa wè Yesuwa aa mè: Wá dɔ́o. Ǿ Yesu ònɛ: Mapi sɔ́ má iko pɔ́ mále yá beɛ ƙɛo oéo.
Né gbēn pla
 28 Ǿ Yesu mè: Gbēe mé nɛgɔ́ɛnao ví gbēn pla. Ǿ a ò Wooɛ: Gé zɛkɛi bua gbá.
 29 Woo mè: Má gɛo. Ǿ à nòsɛlilɛ gbɛzā, à gè.
 30 Maepi gɛ ò Sɛe màa lɔ. Ǿ Se mè: Too. Kási i gɛo.
 31 A è kpelewai? Gbēn plapiɔ guu, an dɛmɛ a mae pɔ́eá kèi? Aa mè: Wooɛ. Ǿ Yesu ònɛ:
 Slana mále oé: Ǿsinao ní káaluao gɛ ƙpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi guu á aa.
 32 Asa Zāa mò à zé súsú òlɛ, i aa yá sio. Ǿsinao n káaluao mé aa aa yá sí. Baa ní bee eao i
 nòsɛlilɛ gbɛzā a aa yá sío.

Vɛɛbu zikenaɔ
 (Maa 12.1-12, Luk 20.9-18)

33 A yápále ma lɔ. Uabelee mé kú a vɛɛbu ví, à kaa liai à ɛyɔ́ a guu vɛɛfɛkíi ù, à gbadá.* Ǿ à
 a vɛɛbupí nà zikenaɔnɛ ní ɔ́zɪ, ɔ́ à fɛle ní tɔo.
 34 Ké vɛɛkɔ́zɔ́zɔ́gɔ́ ká, ɔ́ à á iwao zɪ zikɛnapíowa aa a vɛɛ aseaa sɛ.
 35 Ǿ zikɛnapíoo àá iwao kùkù, aa ní gbɛdo gbè, aa ní gbɛdo dè, aa ní gbɛdo pápa ní gbɛo aa dè.
 36 Uabelepí ɛa íwa páleɔ zɪ,† an dasi dɛ gbé káauɔla, ɔ́ aa kènɛ màa lɔ.
 37 Gbɛzā ɔ́ à a né zɪmá à mè: Aa ma né yáda.
 38 Ké zikɛnapíoo nɛpí è, aa òkɔ́e: Túbiblenan kee. Wá aa dɛ, bú i gɔ́wɛɛ.
 39 Ǿ aa àá kù bɔ́o kaa aa àá dè.
 40 Tó búde sù, kpelewa a ƙɛ zikɛnapíooɛi?
 41 Aa wèwà aa mè: A gbé pásɪpíoo dɛdɛ pásɪpásɪe, i búpi na zikɛn pále pɔ́ aa àá aseaa ƙpawa
 a gɔ́waaɔnɛ ní ɔ́zɪ.
 42 Ǿ Yesu ònɛ: I yáɛ bee kyoke taalauo lé?
 Gbɛ pɔ́ ɛbonao pákpaí mé gɔ́ gbɛo mide ù.
 Dii mé bee ké ɔ́ à kèwɛɛ yábonsaɛ ù.‡
 43-44 Ayámɛto mále oé: Lua a á bɔ́ ƙpala pɔ́ bɔ́ à kíi guu, i gbé pɔ́ aa a aseaa ƙpawao ƙpau.
 45 Ké sa'onkiaɔ ní Falisio Yesu yáɛɛŭanɛpíoo mà, aa dɔ́ ké ní yá ále o.
 46 Ǿ aale zɛwɛɛle wá aa kú, áma aa víakè bílaɛ, ké wá aa díle ānabi ù yáí.

22

Nɔ́sɛpɔ́nakɛa
 (Luk 14.15-24)

1 Yesu ɛa yáɛɛŭnɛ à mè:
 2 Lá ƙpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi den ƙɛ lɔ. Kíaa mé lé nɔ́sɛpɔ́nakɛ a néɛ,
 3 ɔ́ à a zikɛnaɔ zɪ gbé pɔ́ á ní gbɛa blebleawao sísií, áma aa ye mɔ́aio.
 4 Ǿ à ɛa zikɛnpáleo zɪ a ònɛ: A gɛ o gbé pɔ́ ma ní gbɛaɔnɛ ma sɔ́u mà, ma zuswanao ní pɔ́tuoo
 meƙpaaɔ dɛdɛ má láa. Aa mɔ́ nɔ́sɛ guu.
 5 Ǿ aai laaido yápiwao, an baade gè a bɔ́lɛkɛi. Gbɛɛo gè ní bua, gbɛɛo gè ní laatai,
 6 gbé kíniɔ zikɛnapíoo kùkù aa widámá aa ní dɛdɛ.
 7 Ǿ kíapi pɔ́ pà, à a sosao gbɛa aa gè gbɛdenapíoo dɛdɛ, ɔ́ aa tɛsɔ́ ní wéɛɛwa.
 8 Ǿ kíapi gbása ò a zikɛnaɔnɛ: Nɔ́sɛblɛ mà, áma gbé pɔ́ ma ní gbɛaɔ kèwà fɛnɛŭ.
 9 A gɛ zéƙpaaɔ guu, í gbé pɔ́ á è píi sísi nɔ́sɛ guu.
 10 Ǿ zikɛnapíoo fɛle gè zéɔ́ guu, aa gbé pɔ́ aa èo káaa, gbɛváio ní gbɛmaao píi. Màa
 nɔ́sɛpɔ́nakɛnao gupá.
 11 Ké kíapi gè pɔ́nakɛnapíoo gwai, à gɔ́ɛe è we, a nɔ́sɛpɔ́na ula daao,
 12 ɔ́ a òè: Ma gbé, ákɛa n gɛ la nɔ́sɛpɔ́na uladasaii? Ǿ à ní ƙpáuu.
 13 Ǿ kía ò a dɔ́aioɔnɛ: A aa ɔ́ ye ní aa gbáɔ, í aa zu bàasi gusiau. We a ɔ́lɔu à ɔ́di a musu.
 14 Asa dasi ɔ́ Lua sísi, áma gbé pɔ́ a sèo bílao.

Yesu lousisin gbɛzɔ́ɔ́ fua
 (Maa 12.13-40, Luk 10.25-28, 20.19-47)

15 Bee gbɛa ɔ́ Falisio bɔ́ gè lɛkpaál lá wá ƙɛ aa e Yesu kú a yá'oa guu.
 16 Ǿ aa ní iwao zɪwá ní Elodi ƙpala zɛnƙpɛdeɛo, aa mè: Metulu, wá dɔ́ ké gbé náaiden n ù. Ní
 Lua zé ɔ́bnɛ wásawasaa. Níli yási ní gbé ɔ́blembɛkɛ yáio, asa níli gbɛe wegwao.

* 21:33 Isa 5.1-2 † 21:36 2Lad 36.15 ‡ 21:42 Sou 118.22-23

- 17 Lá ní è ñ owēε. A kù wà wē'5a kpá Sezaawaa, ge i kùo?
- 18 Yesu ní ñsɛvái dǝmá à mè: Mɔafilidɛ! Bóyái ále filifilimbakpamɛɛi?
- 19 A 5a pɔ wí wē'5a kpað ɔɔmɛε. ɔ aa 5api do dðè.
- 20 ɔ à ní lá à mè: Dé mi ní a tɔon lai?
- 21 Aa wèwà aa mè: Sezaa pɔε. ɔ a òné: Too, à Sezaa dee pɔ kpawà, i Lua pɔ kpawà.
- 22 Ké aa yápi mà, à bò ní saε, 5 aa aà tò we aa tà.
- 23 Gɔɔ doŋpi zí Saduseɔ mò Yesu kíi. Aaí mε gεɔ lí vuo, 5 aa aà là aa mè:
- 24 Metulu, Mɔizi mè, tò g5ε gà nésai, dáuna lí a v̄li gyaa da'uake, aà a v̄li gēε kεð.*
- 25 Tɔɔ. Dedoudeɔ kú wá guu yáa gb̄ɛɔn sɔpla. Woo nɔ sè à gà a nɔpi tò nésai, 5 gyaa gò Sec.
- 26 A kè Seε màa lɔ ní Bíɔo e à gè pè gb̄ɛɔn sɔplapiɔwa pii.
- 27 Ampii gb̄εa 5 nɔ gà s5.
- 28 Gεɔ vugɔɔzí an gb̄ɛɔn sɔplapiɔ guu, déme aɔ nɔpi v̄ii? Asa ampíi aa aà d5 nɔ ũε.
- 29 ɔ Yesu wémá à mè: A sásáε á Luayátaala ní aà gb̄áao d5sai yáí.
- 30 Tó gεɔ vù, aa nɔsεo, aa zákεo, aaɔ ku lán luabε malaikaɔwae.
- 31 Gεɔ vua yá musu i yá pɔ Lua òé kyokεo lé? A mè
- 32 ámεaa Ablahaú ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua.† Gεɔ Luan aà ũo, sema gb̄é b̄éεɔ.
- 33 Ké bíla yápi mà, aà yádaané ðimá.
- 34 Ké Falisiɔ mà Yesu Saduseɔ fù, aa k5 káaa.
- 35 ɔ an ikoyáð5naɔ do likpálewá à aà là à mè:
- 36 Metulu, Mɔizi ikoyá kpele gb̄ia mé ðérilai?
- 37 Yesu wèwà à mè: Ny5 ye Dii n Luazi ní ñsɛmɛndoo teasisai, n s5 iɔ kuwá.‡
- 38 Ikoyá pɔ a gb̄ia ðérilan we.
- 39 A plaade pɔ bɔwan kε: Ny5 ye ní gb̄ɛnazin deezi lá nzia wēniwa.§
- 40 Mɔizi ikoyá pii ní anabio yáɔ pii looa ikoyá mèn pla beεɔwae.
- 41 Lá Falisiɔ káaaa, Yesu ní lá à mè:
- 42 A è kpelewa Mesii yá musuí? Dé buin aà ũi? Aa wèwà aa mè: Davidi buie.
- 43 ɔ Yesu òné: Akεa Lua Nisína ðéðε Davidiwa, 5 a òè Diii? A mè
- 44 Dii ò ma Diie aà z5le a ɔplaaí

e áa aà íbεεɔ káleε a gbá zíc.*
 45 Lá Davidi òè Dii, kpelewa aɔ ðε aà bui ũi?
 46 Gb̄é i f5 yázásiwáò. Za gɔɔ bee gb̄é i we yáε làwá lɔo.

23

*Mɔizi ikoyadanεdeɔ ní Falisiɔ mɔafilí
 (Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)*

- 1 Bee gb̄εa Yesu yá'ò bílaε ní a íwaɔ
- 2 à mè: Mɔizi ikoyádanεdeɔ ní Falisiɔ mé aa gò Mɔizi gēε ũ.
- 3 Ayámeto áli yá pɔ aal óéɔ kε pii, iɔ kúa. Ama ásu ní kea kεo, asa aali yá pɔ aal o kεo.
- 4 Aaí aso gb̄ia yeye da gb̄éɔne ní gáue, mé baa ɔton do aali ye kaio.
- 5 Aaí ní yá pii kε kε gb̄éɔ ní e yáie. Màa aaí Lua yá εsɛba gb̄éne da,* aaí túfa gb̄aa da ní pɔkasai.†
- 6 Pɔnabɛɛle z5lekíi maaɔ ní lousisikpe z5lekíi maaɔ 5 aalɔ wεεle z5leu.
- 7 Aalɔ ye wáɔ fɔkpakpamá gáae, wáɔ onε Metulu.
- 8 Asuli tó wà oé Metuluo, asa ápii v̄liɔ n dáunaɔn á ũ, mé á Metulu m̀ndoe.
- 9 Asuli o gb̄éε á mae dúnia guu lao, asa á Mae m̀ndoe, 5mε kú musu.
- 10 Asuli tó wà oé Dɔaanao, asa á Dɔaana m̀ndoe, 5n Mesii ũ.
- 11 Gb̄é pɔ z5ɔ á guu aàɔ ðε á ðonlede ũ.‡
- 12 Gb̄é pɔ í azía káfi Lua a aà busae, mé gb̄é pɔ í azía busa Lua a aà káfi.

*Yesu zɔaða Mɔizi ikoyadanεdeɔ ní Falisiɔwa
 (Luk 11.37-42)*

- 13 Waiyoo á yádanεdeɔ ní Falisiɔ! Mɔafilidɛ! I kpala pɔ bò Lua kíi zé ta gb̄éɔne. Ili gēuo, mé ili we gb̄é pɔ aa ye gēuo gēu s5o.
- 14 Waiyoo á yádanεdeɔ ní Falisiɔ! Mɔafilidɛ! I wabi gb̄aa kε Luawa à gyaaɔ bleð. Bee yáí á íadama pásí aɔ ðérila.
- 15 Waiyoo á yádanεdeɔ ní Falisiɔ! Mɔafilidɛ! I bebe tɔɔle ní ísiao íwa m̀ndo ea yáí. Tó á è s5, i aà kε t́ pɔ ũ ðéála lεε plaε.

* 22:24 Iko 25.5 † 22:32 Baa 3.6 ‡ 22:37 Iko 6.5 § 22:39 Lev 19.18 * 22:44 Sotú 110.1 * 23:5 Iko 6.8
 † 23:5 Nao 15.38 ‡ 23:11 Mat 20.26-27

16 Waiyoo á v̄ia d̄oanaaᵛ! I me tó wà mè wa s̄i ní Lua kpéᵛ, a yāe v̄io, āma tó wà mè wa s̄i ní Lua kpé v̄uao, bee mé yāv̄i.

17 V̄ia m̄isaideᵛ! A kpele mé z̄ᵛi? Vua yà, ge Lua kpé p̄ᵛ í to vua ḡᵛ aà p̄ᵛ ūe?

18 I me l̄ᵛ tó wà mè wa s̄i ní sa'ok̄dio, a yāe v̄io, āma tó wà mè wa s̄i ní sa'ob̄ᵛ p̄ᵛ kú weo, bee mé yāv̄i.

19 V̄iaᵛ! A kpele mé z̄ᵛi? Sa'ob̄ᵛ yà, ge sa'ok̄di p̄ᵛ í to sa'ob̄ᵛ ḡᵛ Lua p̄ᵛ ūe?

20 Gb̄é p̄ᵛ mè á s̄i ní sa'ok̄dio, a s̄i ní p̄ᵛ p̄ᵛ kú weᵛ l̄ᵛ p̄i.

21 Gb̄é p̄ᵛ mè á s̄i ní Lua kpéᵛ, a s̄i ní Lua p̄ᵛ kú a guuoᵛ l̄ᵛ.

22 Gb̄é p̄ᵛ mè á s̄i ní luab̄eᵛ, a s̄i ní Lua kpalabaaᵛ ᵛ ní Lua p̄ᵛ z̄l̄e w̄aᵛe.

23 Waiyoo á yādan̄eᵛ ní Falisiᵛ! M̄ᵛafilideᵛ! I toeᵛ dosina n̄ k̄ianaᵛkpeo ní d̄á láo kwide kpa Luawa, ᵛ i M̄ᵛizi ikoyá gb̄iaᵛ to we, yāzede ní s̄uūuo ní náaio. Yá beeᵛ mé de wà ke a k̄ini tosaí.*

24 V̄ia d̄oanaaᵛ! I maemilona ple á imiau, ᵛ i yiongo m̄ᵛ.

25 Waiyoo á yādan̄eᵛ ní Falisiᵛ! M̄ᵛafilideᵛ! I gb̄ab̄ᵛ bisaaᵛ kpeᵛ ní tao, mé b̄ii ní gb̄etaiinkeao mé á n̄ᵛe p̄a.

26 Falisi v̄ia! Bisa guu p̄ipi gl̄a, a kpe i ḡᵛ gb̄as̄isai.

27 Waiyoo á yādan̄eᵛ ní Falisiᵛ! M̄ᵛafilideᵛ! A de lán mia p̄ᵛ wà sool̄e w̄aᵛe. An kpe maa w̄eᵛ, āma ge w̄aᵛ ní gb̄as̄i p̄iio mé ní guu p̄a.

28 M̄aae ápiᵛ s̄ᵛ, á bea maa gb̄éᵛ w̄eᵛ, āma m̄ᵛafilí ní yāv̄aio mé á guu p̄a.

29 Waiyoo á yādan̄eᵛ ní Falisiᵛ! M̄ᵛafilideᵛ! I p̄ᵛ bo ānab̄iᵛ miaᵛwa, i z̄able Lua gb̄éᵛ p̄ᵛwa,

30 i me: Tó wà kú yāa wà deziᵛ ḡᵛᵛ, wà bàa aᵛ kúr̄ino ānab̄iᵛ dedeᵛ guuo.

31 Beewa á d̄ᵛ ké gb̄é p̄ᵛ aa ānab̄iᵛ d̄edeᵛ buioᵛ á ū.

32 A āiake à á deziᵛ t̄aaaba, í a mide sa!

33 M̄l̄eᵛ! Gb̄ēnaz̄in p̄iligonaᵛ! Kpelewa á b̄ᵛ t̄e yá p̄ᵛ daaála guui?†

34 A yáí má ānab̄iᵛ ní ᵛn̄onaᵛ ní yādan̄eᵛ z̄l̄wá, í ní gb̄ēeᵛ dedeᵛ, í ní gb̄ēeᵛ p̄áliwa, í ní gb̄ēeᵛ gb̄ē ní fl̄aalao á lousisik̄eᵛ guu, í ní yá w̄l̄e ní w̄l̄eᵛ.

35 Beewa Lua gb̄é p̄ᵛ wà ní dedeᵛ yá a wi á musu, sea za gb̄ēmaa Abeliwaᵛ‡ e à ḡè p̄è Balakia né Zakali p̄ᵛ a aà d̄e Lua kpé ní sa'ok̄dio z̄anguowa.ᵛ

36 S̄iana m̄ale oé, yá beeᵛ p̄ií a wi gb̄āgb̄ēᵛ musue.

37 Yelusaleᵛudeᵛ, Yelusaleᵛudeᵛ! A ānab̄iᵛ d̄edeᵛ, a gb̄é p̄ᵛ Lua ní z̄l̄wáᵛ p̄apa ní gb̄eo a ní dede. M̄io ye mà á k̄aaamazi m̄ᵛom̄ᵛ, lá ko i a ḡas̄ia kú a néᵛlawa, āma ili weio.

38 Lua a á kpé tóé kp̄ézi ūe sa.

39 M̄ale oé, za tia á ma e bo, e à om̄eᵛ b̄aaade gb̄é p̄ᵛ lé m̄ᵛ ní Dii t̄o.*

24

*Yelusaleᵛ d̄uuz̄a ní d̄únialaaḡᵛ seelaᵛ
(Maa 13.1-20, Luk 21.5-24)*

1 Yesu b̄ᵛ Lua ua, ále tá, ᵛ aà íwaᵛ s̄āaazi, aa l̄esuik̄èᵛ Lua kpé d̄awa.

2 ᵛ Yesu ᵛné: A bee è p̄iia? S̄iana m̄ale oé, wa gb̄e to dik̄ᵛa weo, wa a d̄uuz̄e.

3 Ḡᵛᵛ p̄ᵛ Yesu z̄l̄ea Kùkpe s̄l̄s̄p̄leu, aà íwaᵛ m̄ᵛ aà k̄íí níᵛe, aa aà lá aa mè: Ow̄eᵛ, yá beeᵛ ke b̄ᵛe ní? B̄ᵛme aᵛ de n̄ m̄ᵛa ní d̄únialaaḡᵛᵛ seela ūí?

4 Yesu w̄emá à mè: A laaika, ásu to gb̄e á s̄ásāo.

5 Asa gb̄éᵛ m̄ᵛ ní ma t̄ᵛo dasi, aa me M̄esiin ní ū, aa gb̄éᵛ s̄ásā dasi.

6 Ali z̄l̄ bao ma ní a s̄uuo. Asu to s̄ᵛ k̄éáguo. Bee a keᵛ, āma ḡᵛᵛ láaa p̄ón we gl̄ao.

7 Asa bui ní buio aa fele ní k̄ᵛᵛe, m̄aae l̄ᵛ b̄ᵛsu ní b̄ᵛsuo. N̄ᵛana ní t̄ᵛᵛle lualuaao aᵛ ku guuᵛ dasi.

8 Yápiᵛ p̄iíá n̄ᵛwāwā daaleae.

9 Bee gb̄ea wa á kp̄amá wà á wetā, wi á de, bui p̄ií i zaágu ma yáí.*

10 Gb̄é dasideᵛ i gbasa fu, aai b̄ᵛ k̄ᵛ kpe, aaiᵛ zak̄ᵛu.

11 Anabi eḡenaᵛ m̄ᵛ dasi aa gb̄éᵛ s̄ásā dasi,

12 yāv̄ai i k̄ᵛ, gb̄é dasideᵛ yea Luazi i busa.

13 Gb̄é p̄ᵛ z̄ea gb̄aa e a ḡᵛᵛ léwa, ade mé a b̄ᵛ.†

14 Wa kpala p̄ᵛ b̄ᵛ Lua k̄íi baokpa d̄únia gup̄iᵛᵛ seela ū bui p̄iic, a lé i gbasa ká.

15 Tó a t̄e gud̄ena p̄ᵛ ānabi Danieli a yā'òᵛ‡ è Lua ua, kyok̄ena yápi da,

ᵛ 23:22 Isa 66.1 * 23:23 Lev 27.30 † 23:33 Mat 3.7, 12.34 ‡ 23:35 Daa 4.8 ᵛ 23:35 2Lad 24.20-21 * 23:39 Sou 118.26 * 24:9 Mat 10.22 † 24:13 Mat 10.22 ‡ 24:15 Dan 9.27, 11.31, 12.11

- 16 ɔɔ bee gbé pɔ aa ku Yudeɔ bàale mipɛ sɪsɔwa.
- 17 Gbé pɔ kú kpé musu su pila gē kpéu pɔe séio.
- 18 Gbé pɔ kpe bua su ɛa be a ula séio.
- 19 Waiyoo nɔsindeɔ ní nɛadeɔ ɔɔ bee.
- 20 A wabike Luawa ke lala'oapi su ke buzie ge kámabogɔɔzɔio.
- 21 Asa ɔɔpi taasi aɔ zɔɔe. Zaa Lua dúnia kàle e gbá, a taa i keo, mé a ke ɪo. §
- 22 Tó Lua i zèò à ɔɔpi laoo, dɔ gbēe a bɔo. Ama a lào gbé pɔ à ní sé yáie.

Gbēnazɪn Né mɔa
 (Maa 13.21-37, Luk 17.20-37, 21.25-33)

- 23 ɔɔ bee tó gbēe su òé, gwa, Mesii ku la ge a ku le, ásu sio.
- 24 Asa Mesii eɣenaɔ ní anabi eɣenaɔ mɔ aa seela zɔɔ n dabudabuo ke, ké baa gbé pɔ Lua ní séɔ aa ní sásáò, tó a zɛke.
- 25 Mále oé za káaue.
- 26 Tó wa òé, gwa, a ku sɛu, ásu gɛo. Ge tó wa òé, gwa, a ku kpea, ásu sio.
- 27 Asa lá lou í píle à luabe pu za gukpe e be'ae, màa Gbēnazɪn Né mɔa aɔ de.
- 28 Gu pɔ ge kuu, we yáamusuɔ káaau.
- 29 ɔɔ bee wétɛa gbɛa ɔɔ, íatɛ a siakú, mɔvua a ikɛo, saanaɔ wolo luawa, pɔ pɔ kú luawapio zā ní pékiiwa.*
- 30 Gbēnazɪn Né seela i gbasa bɔ luabe, bui pɔ kú dúnia guuɔ i nízia gbēgbē nípii, aai Gbēnazɪn Né mɔa e luabepuanau ní gbáao ní gawí zɔɔo. †
- 31 A a malaikaɔ zɪ ní káaeɔ gbáao, aa a gbé pɔ à ní sé káaa za dúnia gola síiɔwa za luabe léla e a léle.
- 32 A yá pɔ kaadɛnli lé daé gwa. Tó a gɔna busekú mé àle bɔbɔ, i dɔ ké quantɛna káikú.
- 33 Maae sɔ, tó a yá bee è pii, àɔ dɔ ké aà mɔa káikú, a zɛ kpele.
- 34 Siana mále oé, ɔɔbeedeɔ gēle yá bee pii kesaio.
- 35 Luabe ní dúniao a gēle, kási ma yá gelea vío.
- 36 Gbēe a ɔɔ ge a zaa dɔo, baa luabe malaikaɔ, baa Lua Né, sema ma Mae ado.
- 37 Lá a de Nɔee ɔɔ, ‡ màa aɔ de Gbēnazɪn Né mógɔɔ.
- 38 ɔɔ pɔ í i da dúnialao, wàle pɔble, wàle imi, wàle nɔse, wàle zàke e Nɔee gē g'óilena guu.

- 39 Aai dɔo, ɔ í mò ní séle nípii. § Maa aɔ de Gbēnazɪn Né mógɔɔ ɪo.
- 40 ɔɔ bee gɔe gbēɔn plaɔ aɔ ku bua, wa gbēdo sé, wa gbēdo to we.
- 41 Nɔe gbēɔn plaɔ aɔ pɔ lɔ gbɛzɪ, wa gbēdo sé, wa gbēdo to we.
- 42 Ayámeto à itɛke, asa á ɔɔ pɔ á Dii a mɔwà dɔo.
- 43 Aɔ yáe bee ma. Tó uabele zaa pɔ kpái a mɔwà a be dɔ yáa, dɔ à itɛkèe, a we aà a kpé gbɔoo.
- 44 A yáí ápiɔ sɔ àɔ ku sɔu guu, asa Gbēnazɪn Né a mɔ zaa pɔ á wé dɔiowae.

Ziken náaide laaide
 (Luk 12.41-48)

- 45 Déme zikennáaide laaide pɔ aà dii a zikenaɔ naè a ɔzɪ, aali ble kpámá a ɔɔwa úi?
- 46 Báaaden zíkɛna pɔ aà dii aà lé àle ke màa a sugɔɔ ú.
- 47 Siana mále oé, a a àizee pii naè a ɔzɪ.
- 48 Ama tó zikɛnapi vâi, a o a sɔ guu a dii lé gēgē,
- 49 i fele na a zikɛndeɔ gbēgbēawa, ɪ ulatáble, ɪ imi ní wēdenaɔ,
- 50 aà dii a su ɔɔ pɔ aà wé dɔiowae, zaa pɔ a dɔowa,
- 51 i aà zɔezɔe, i aà baa daaa ní mɔafilideɔ. We a ɔɔbɔ à ɔdi a musu.

25

Wéndia gbēɔn kwiɔ

- 1 ɔɔ bee kpala pɔ bɔ Lua kí yá aɔ de lán wéndia gbēɔn kwi pɔ aa ní filiaɔ sè bòò aale gé dai nɔsenaleɔ yáwae.
- 2 An gbēɔn ɔɔɔá laaisaideɔne. An gbēɔn ɔɔɔ sɔ laaideɔne.
- 3 A laaisaideɔ ní filiaɔ sè nísi kúsúa saie,
- 4 a laaideɔ sɔ aa ní filiaɔ sè ní nísi kúsúao.
- 5 Nɔsena i mɔ kpaaɔ, ɔ i ní lé nípii, aale í'o.
- 6 Wɛɛdo wà wiilè wà mè: Nɔsena lé mɔ! A fele gé daiaàle.

§ 24:21 Dan 12.1 * 24:29 Isa 13.10, 34.4, Yoc 3.4 † 24:30 Dan 7.13 ‡ 24:37 Daa 6.5-7 § 24:39 Daa 7.10-24

- 7 ɔ wéndiapiɔ vù nípii, aa ní filiaɔ kèkè.
- 8 ɔ a laaisaideɔ ò a laaideɔne: A wá gba nísi yɔɔe, wá filia lé gae.
- 9 ɔ a laaidepiɔ wèmá aa mè: A mɔwá ní ápiɔ píio. A gé á pó lúi a yíanaɔ kíiaɔ!
- 10 Ké aa gè lúi, ɔ nɔsena kà. Gbé pɔ an sɔu màɔ gèaàno nɔse guu, ɔ wà gbatà.
- 11 Gbezā wéndia kíniɔ sù, aale lezu: Dii, Dii! Zewēwē!
- 12 ɔ a wèmá à mè: Siana mále oé, má á d̄so.
- 13 Ayámeto à it̄ke, asa á a gɔɔ ge a zaa d̄so.

ɔdakea zikenaɔne
(Luk 19.11-27)

- 14 Kpala pɔ b̄ Lua k̄i de lán gbé pɔ ye fele ní táo, ɔ à a zikenaɔ sísi à a àizze nanɛ ní ɔz̄iwaɛ.
- 15 A ɔdakè an gb̄doe b̄ani sɔo, gb̄ɛɔn plaade b̄ani pla, gb̄ɛɔn aaɔde b̄ani do. A kpà an baadewa a gb̄aa léu, ɔ à f̄le ní táo.
- 16 B̄anisɔode gè zikè ní ɔapio ḡɔɔ, ɔ à àikèè b̄ani sɔo.
- 17 B̄aniplaade kè màa lɔ, ɔ à àikèè b̄ani pla.
- 18 B̄anidode s̄s̄ à gè eȳɔe, ɔ à a dii ɔapi ùleu.
- 19 Gɔɔplakea gbea zikenaɔ dii sù, ɔ àle a ɔa yá ḡḡɔr̄no.
- 20 B̄anisɔode m̄ó ní b̄ani sɔo p̄ale pɔ á èo à mè: Dii, b̄ani sɔo pɔ ní kpàa gwa, à àikè b̄ani sɔo lɔ.
- 21 ɔ aà dii òè: N kè ziken maa náaide! Lá ní náai ví ní a yɔɔnao, má a z̄ɔo nanɛ n ɔz̄le sa. Gē ma p̄nakea guu.
- 22 B̄aniplaade m̄ó lɔ à mè: Dii, b̄ani pla pɔ ní kpàa gwa, à àikè b̄ani pla lɔ.
- 23 ɔ aà dii òè: N kè ziken maa náaide! Lá ní náai ví ní a yɔɔnao, má a z̄ɔo nanɛ n ɔz̄le sa. Gē ma p̄nakea guu.
- 24 ɔ dode m̄ó sa à mè: Dii, má d̄ò ké gbé z̄l'ùn n ù. Ni p̄okeke gu pɔ ní t̄suoɛ, mé ni pɔ k̄aaa gu pɔ ní gb̄euo.
- 25 ɔ vía ma k̄u, ma gɛ ma n ɔa ùle eu. N pɔ ké.
- 26 ɔ aà dii òè: Ziken vái màade! N d̄ò ké mi p̄okeke gu pɔ mi t̄suo, mi pɔ k̄aaa gu pɔ mi gb̄euo lò?
- 27 Tó n dakèò gb̄ee yāa, lá ma sué, d̄s̄ má sí ní a ío.
- 28 A b̄ani dopi siwà, í kpá b̄anisɔodewa.
- 29 Asa gbé pɔ pɔ ví Lua a k̄áfiè e à f̄eɛ. Gbé pɔ ví s̄so, baa pɔ pɔ a ví Lua a siwàɛ.*
- 30 Ziken p̄ae bee s̄s̄, à aà zu bàasi gusiau. We a ɔɔbu à ɔdi a musu.†

Yákpale gbezā

- 31 Tó Gb̄enazín Né mò a gawi guu ní a malaikaɔ pii, a z̄le a kpalabaa gawidewa.‡
- 32 Dúnia buiɔ i k̄aaa aà ae pii, i ní k̄ék̄owa lá p̄d̄ana í s̄aɔ k̄ék̄owa ní bleɔwa.
- 33 A s̄aɔ kpa a ɔplaaí, bleɔ ɔzei.
- 34 Bee gbea Kíapi a o gbé pɔ aa ku a ɔplaaíɔne: A gbé pɔ ma Mae báaadááguɔ à m̄o kpala pɔ à a s̄ɔukèè za dúniakaleḡɔɔ ble.
- 35 Asa ké nɔana lé ma de, a ble kpàa. Ké imi lé ma de, a í kpàa. Ké má de nibɔ ù, a ma dile.
- 36 Ké má be búu, a uladámee. Ké mále gyáke, a ma gwa. Ké wà ma dakpeu, a m̄o ma gwai.
- 37 Gb̄ēmaaɔ i gbasaa oè: Dii, b̄ɔe wá è nɔana lé n de wa ble kpàmai, ge imi lé n de wa i kpàmai?
- 38 B̄ɔe wa n e nibɔ ù wa n dilei, ge ní be búu wa uladáneí?
- 39 B̄ɔe wá è níle gyáke ge wà n dakpeu, wa ge n gwaii?
- 40 Kíapi i wemá: Siana mále oé, gɔɔ pɔ á kè ma gb̄é beeɔ doɛ, baa an gbé pɔ k̄és̄ān̄zi, máme á k̄emee.
- 41 Bee gbea a o gbé pɔ aa ku a ɔzeiɔne: A gomeɛ we luaginziɔe! A ta té gasai pɔ Lua k̄èkè Ibiis̄e ní a Iwaɔ guu.
- 42 Asa ké nɔana ma de, i ble kpaa. Ké imi ma de, i í kpaa.
- 43 Ké má de nibɔ ù, i ma dileo. Ké má be búu, i uladam̄eo. Ké mále gyáke ge wà ma dakpeu, i m̄o ma gwaio.
- 44 Aai gbasaa aà lá: Dii, b̄ɔe wa n e ní nɔanao ge imi ge nibɔ ù ge búu ge gyáe ge dakpeuna ù, mé wi donleo ní?
- 45 Kíaa i wemá: Siana mále oé, lá i ke gb̄é beeɔ doɛo, baa an gbé pɔ k̄és̄ān̄zi, máme i kem̄eo.
- 46 Gbé beeɔ ta íadama láasai guue, gb̄ēmaaɔ s̄s̄ àiz̄ana guu.§

* 25:29 Mat 13.12 † 25:30 Mat 8.12, 22.13 ‡ 25:31 Mat 16.27, 19.28 § 25:46 Dan 12.2

26

Lɛkpaala Yesuzi

(Maa 14.1-2, Luk 22.1-2, Zaa 11.45-53)

- 1 Ké Yesu yá bee ò pii a làa, ʒ a ò a iwaone:
- 2 A dɔ́ kɛ ɔɔpla gbɛa wa Gɛamusu* dikpeke, wi Gbɛnazɪn Né kpámá wá aà páliwa.
- 3 Bee gbɛa sa'onkia ò ní Yuda gbɛzɔɔ kɔ́ káaa sa'onkia pɔ́ wí mɛ Kaaifa bɛ.
- 4 Aa lekpaalá lá aa e Yesu kú kpái, aai aà dɛ
- 5 aa mɛ: Wásu kɛ dikpe zɪo, kɛ bíla su fɛlɛ ní zɔaoo yáí.

Tulalekaa Yesu miwa

(Maa 14.3-9, Zaa 12.1-8)

- 6-7 Ké Yesu kú Betani, ále pɔble Simɔɔ kusude bɛ, ʒ nɔɛɛ sʒaazi, a tulale ɔde loona kúa. ɔ a ká Yesu miwa.
- 8 Ké aà iwaɔ è, ʒ an pɔ fɛlɛ aa mɛ: Bón pɔ pákɛa bee úí?
- 9 Dɔ́ yáa wá tulalepi yia ní ɔ zɔɔo, wi a ʒa kpá taasideɔwa.
- 10 Yesu dɔ́má, ʒ a òné: Býyáí ále íadai nɔɛpiwai? Yá pɔ a kɛmɛɛ maaɛ.
- 11 Taasideɔ ɪ́ kúánɔ ɔɔpiiɛ,† ama máo kúánɔ ɔɔpii.
- 12 Ké à tulalepi ká ma mɛwa, a kɛ ma gɛ kpɛlaa yáíɛ.
- 13 Siana mále oé: Gu pɔ wále ma baokpau dúnia gupiiu, waɔ yá pɔ nɔɛpi kè o aà òngu yáíɛ.

Yudasi bɔa Yesu kpɛ

(Maa 14.10-11, Luk 22.3-6)

- 14 Bee gbɛa gbɛn kueplao do pɔ́ wí mɛ Yudasi Isaliɔti gɛ sa'onkia ò kúí
- 15 à mɛ: Tó ma Yesu kpáwá, bɔ́ á we kpaai? ɔ aa ánuusu ɔwatɛ baakwi‡ náo aa kpáwá.
- 16 Za ɔɔ bee ʒ ále zɛwɛɛɛ à aà kpámá.

Gɛamusu bleblea

(Maa 14.12-31, Luk 22.7-23, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

- 17 Káaso dikpeɔɔ sɛia zɪ Yesu iwaɔ mɔ́ aà lá aa mɛ: Má ní ye wa Gɛamusu bleble sɔukɛunci?
- 18 A wémá à mɛ: A gɛ wɛlɛdau gbɛɛ kúí, í oè Mɛtulu mɛ a ɔɔ ká kái. Aà bɛ á Gɛamusu ble bleu ní a iwaɔ.
- 19 Yesu iwaɔ kè lá a dánéwa, aa Gɛamusu bleble sɔukɛ.
- 20 Ké oosi kè, Yesu zɔ́lɛ táabúnui ní a gbɛn kueplapi.
- 21 ɔɔ pɔ aale pɔble à mɛ: Siana mále oé, á gbɛdo a ma kpámá.
- 22 An pɔ yá maamaa, an baade fɛlɛ lé aà la dodoo: Asa mámeo yó, Dii?
- 23 Yesu wémá à mɛ: Gbɛ́ pɔ wále ɔ́káaa ta doú mɛ a ma kpámá.§
- 24 Gbɛnazɪn Né a ánuato lá wá a yá'ò taalauwa,* ama waiyoo gbɛ́ pɔ a aà kpámápi. A maa wá aà í yáao.
- 25 ɔ Yudasi pɔ a aà kpámápi mɛ: Asa mámeo yó, Mɛtulu? Yesu òɛ: ɔmɛ ɔɔ n léu we.
- 26 ɔɔ pɔ aale pɔble, Yesu káa sè à báaadáu, ʒ a è'e a kpá a iwaɔwa à mɛ: A si só. Ké beeá ma mɛɛ.

- 27 ɔ à imibò sè ɪ. A sáaukpá, ʒ a kpámá à mɛ: A mi ápii.
- 28 Ké beeá ma aue. A dɛ Lua baa kua ní gbɛ́ dasiɔ au† pɔ a bɔlea an duunakɛama yáí úɛ.
- 29 Mále oé, za gbá má vɛɛbɛ'í mi ɪo. Sema tó kpala pɔ́ bɔ ma Mae kúí bɔ́ gupuaú, ʒ má a dafu miánɔ.

- 30 Ké aa lesí, ʒ aa bɔle gɛ Kùkpɛ sísipɔleu.
- 31 Bee gbɛa Yesu òné: Apíí á ma to we gwáasínaa, asa a kɛa láu wá mɛ, Lua a pɔdána lé, aà kpása pɔɔ í fáaa.‡
- 32 Ma vua gbɛa má ɔ́aaé Galile.
- 33 ɔ Píɛɛ òɛ: Baa tó ma gbɛ́ n to we nípii, má n to we bauo.
- 34 Yesu òɛ: Siana mále one, gwáasínaa e ko àɔ gé lezui, níyɔ́ lelekpamazi gɛn aaɔ.
- 35 Píɛɛ òɛ: Baa tó má su ganno, má lelekpanzi bauo. ɔ aà iwaɔ ò màa sɔ́ nípii.

Yesu wabikɛa Gɛsɛmani

(Maa 14.32-42, Luk 22.39-46)

- 36 Bee gbɛa Yesu ní a iwaɔ ká gu pɔ́ wí mɛ Gɛsɛmani, ʒ a òné: A zɔ́lɛ la e mà gɛ wabikɛ le.
- 37 A Píɛɛ ní Zebedee né gbɛn plao sè gɛrɪnɔ. Aà pɔ siakú, tɔ́lobi zúaagu.
- 38 ɔ a òné: Pɔsia ma kú gbáa e ma ka gaa. A zɛ la, í itɛkɛmano.

---

* 26:2 Bɔa 12.1-11 † 26:11 lko 15.11 ‡ 26:15 Bɔa 21.32 § 26:23 Sou 41.10 * 26:24 Sou 22.1-19, Isa 53.1-12
 † 26:28 Bɔa 24.8, Zel 31.31-34 ‡ 26:31 Zkl 13.7

39 ɔ à gè ae yɔɔ, à wùle a gbɛɛu à wabikè à mè: Baa, tó a zekɛ, to taasi keɛonaɛ bee ðomazi. Ama i ke lá má yeiwa no, sema lá ní yeiwa.

40 ɔ à èa sù a íwaɔ lè, aale i'ò. ɔ a ò Píɛɛ: Maa yà? I fɛ itèkèmanɔ baa yɔɔoa?

41 A itèkɛ àò wabikɛ, ké ásu fu yɔawao yáí. A nisína yei, áma á me mé buse.

42 Aá kèamá gɛn plaade, à wabikè à mè: Baa, tó taasi keɛona i a ðomazi a imisaio, to n pɛá ke.

43 Ké à èa sù ní lé, a è aale i'ò lɔ, asa an wé gbiakùɛ.

44 ɔ à ní tó we lɔ, à gè wabikè a gɛn áaɔde, à yá ðoupi ò lɔ.

45 ɔ à èa sù a íwaɔwa a òné: Ale i'ò ále kámabo e tiaa? A gwa! Gbɛnázín Né kpaa duunkɛnaɔwa gɔɔ ká.

46 A fɛle wá tá. Gbé pɔ lé ma kpámá lé mɔ.

Yesu kúa

(Maa 14.43-50, Luk 22.47-53, Zaa 18.3-12)

47 Gɔɔ pɔ ále yápi o, ɔ aá íwa gbɛɛn kueplaɔ do Yudasi kà ní bíla pɔ aa bò sa'onkia ní Yuda gbɛzɔɔ kúu. Aa fɛndaɔ kúkúu ní gɔɔ.

48 Bɔnkɛdepi sɔ à seela òné à mè: Gbé pɔ ma su lepèwá, aápin we. A aa kú.

49 ɔ à táa'ò Yesuwa gɔɔ à mè: Fɔ Metulu. ɔ à lepèwá.

50 Yesu òè: Ma gbé, n n kea ke! ɔ wá mò ɔpèle Yesuwa, wá aa kú.

51 ɔ Yesu íwaɔ do a fɛnda wò, à sa'onkia zíkɛna lè ò à aa swá gò.

52 ɔ Yesu òè: N n fɛnda pɛ a gbɛu. Asa gbé pɔ zè ní fɛndaɔ, fɛnda mé a aa ðɛ.

53 Tó má ye ma Mae malaika zígɔɔ gbaɛmɛe gɔɔ ðe gáli kueplaɔla, ní ðɔ má fua a wabikɛwá yá?

54 Tó má kè maa sɔ, kpelewa yá pɔ kèa Luayátaalau wá mè a ke a kei?

55 ɔ Yesu ò bílaɛ: Kpáí weliwen ma ú, ɔ a mɔ ma kúí ní fɛndaɔ ní gɔɔa? Gɔɔpii miɔ zɔle Lua ua máo yáðané, i ma kúo.

56 Ama yápi kè píi, ké yá pɔ ánabio ò ke yáíe. ɔ aá íwaɔ aá tò we nípii, aa báasi.

Yuda gbaadeɔ yákpalekɛa ní Yesuo

(Maa 14.53-65, Luk 22.54-55,63-71, Zaa 18.13-14,19-24)

57 Gbé pɔ aa Yesu kúò gèaàno sa'onkia Kaaifa be. Moizi ikoyáðanedeɔ ní gbɛzɔɔ káaaa we.

58 Píɛɛ te Yesu kpɛ káaa e sa'onkiapi be. A gè ua à zòle ní ðaio, ké à yápi midɛa e.

59 Sa'onkia ní Yuda gbaadeɔ pii lé yá wele ðo Yesuwa aa e wá aa ðe.

60 Baa ké gbéɔ mò yáðòðwá dasi, i keo. Gbezá gbɛɛn plaee mò

61 aa mè: Dee mè à fɔ Lua kpé wí, í ɛa ðo gɔɔ áaɔe sé!

62 ɔ sa'onkia fɛle zè a ò Yesue: Yá pɔ wále ðòðomapi ðea ni? Nyɔ yáe zásioa?

63 Ké Yesu níle kpé, ɔ sa'onkiapi òè: Ma nanɛ Lua béɛi, owéé tó Lua Né pɔ wí me Mesiin n ú.

64 Yesu wèwá à mè: ɔme ðo n léu we. Mapi sɔ mále oé, za gbá à Gbɛnázín Né e zɔleaa Gbáapiide ɔplaaí, S mé á aá e, ále mɔ luabɛpuanau.*

65 ɔ sa'onkiapi a pɔkasaɔ gá a ké à mè: A ðɛ ní Luao! Wá bàa úma n seeladeɔ loi? A má lá à ðɛ ní Luao wea?

66 A è kpelewai? ɔ aa wèwá aa mè: Aá tàae ká wá aa ðɛ.†

67 ɔ wá lé'íkà aa oawa‡ wá aa lè ní ɔkúo. Gbɛɛɔ aá sánkèke

68 aa mè: Mesií, ánabikeke n gbé pɔ n le owéɛ.

Píɛɛ lelekpaa Yesuzi

(Maa 14.66-72, Luk 22.56-62, Zaa 18.15-18,25-27)

69 Píɛɛ zɔleaa ua, ɔ nɔɛ zíkɛnae mɔ òè: Mpi sɔ iɔ sánu ní Galile gbé Yesupioe.

70 ɔ à lelekpá gbépii wáa à mè: Má ðɔ yá pɔ níle oo.

71 Ké à gè gɔu, nɔɛ pále aa è, ɔ a ò gbé pɔ kú weɔne: Gbéɛ bee sánu ní Yesu Nazaletioe.

72 Píɛɛ èa lelekpá à mè: Má sí ní Luao má gbépi ðɔo.

73 Ké à kè sáa yɔɔ, gbé pɔ zea weɔ sò Píɛɛzi aa mè: Síanaɛ, an gbèdon n ú, asa wá n ðɔ n yá'oaawaɛ.

74 ɔ à fɛle azía ká à mè: N Luao má gbépi ðɔo. Wegɔɔ ɔ ko lezú.

75 ɔ yá pɔ Yesu ò ðbaagu ké à mè, e ko àò gé lezui a lelekpaaazi gɛn áaɔ. ɔ Píɛɛpi bò báasi, à ɔlò à kè wèna.

§ 26:64 Sou 110.1 * 26:64 Dan 7.13 † 26:66 Lev 24.16 ‡ 26:67 Isa 50.6

27

*Yudasi gaa
(Zin 1.18-19)*

- 1 Ké gu dɔ̄ kɔ̄kɔ̄, sa'onkiaɔ̄ ní Yuda gbɛ̄zɔ̄ɔ̄ píi lekpaáí Yesuzi, ké aa e wà aà de.
- 2 Aa aà yè, ɔ̄ aa gɛ̄ aà kpà bùsu gbɛ̄zɔ̄ɔ̄ Pilatiwa.
- 3 Ké Yudasi pɔ̄ aà kpámá è yá zɔ̄lɛwa, à gɔ̄ déndɔ̄mɛe guu, ɔ̄ à gɛ̄ ánuɔ̄ ɔ̄watɛ baakwipi ɔ̄aaí sa'onkiaɔ̄ne ní gbɛ̄zɔ̄ɔ̄.
- 4 A ónɛ: Ma duunakè, ma táaesaide kpà gai. ɔ̄ aa òè: Wá bàa úmai? N yáe.
- 5 ɔ̄ Yudasi ɔ̄api zù Lua kpéu, ɔ̄ à tà à gɛ̄ azía lòo.
- 6 ɔ̄ sa'onkiaɔ̄ ɔ̄api sɛ̄le aa mɛ: ɔ̄api kaa Lua kpé kpagolo guu zɛvɔ, asa gbɛ̄de'ɔ̄ae.
- 7 Ké aa lekpaáí, ɔ̄ aa oobona gítɔ̄kɔ̄i lù ní ɔ̄apio nibɔ̄ɔ̄ víkɔ̄i ù.
- 8 Ayámɛto e ní a gbáo wí mɛ tɔ̄lepie Gbɛ̄dena tɔ̄le.
- 9 ɔ̄ yá pɔ̄ ánabi Zelemii ò kè, à mɛ: Wá ánuɔ̄ ɔ̄watɛ baakwipi sɛ̄le, ɔ̄a pɔ̄ Isailio zèò aa kpà aà yá musupi,
- 10 ɔ̄ wà oobona gítɔ̄kɔ̄i lùò lá Dii òmɛɛwa.*

*Pilati yákpaleka ní Yesuo
(Maa 15.1-20, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)*

- 11 Yesu zea bùsu gbɛ̄zɔ̄ɔ̄ ae. ɔ̄ gbɛ̄zɔ̄ɔ̄pi aà là à mɛ: Yudaɔ̄ kían n úa? Yesu wèwà à mɛ: ɔ̄mɛ dɔ̄ n léu we.
  - 12 Gɔ̄ɔ̄ pɔ̄ sa'onkiaɔ̄ ní gbɛ̄zɔ̄ɔ̄ lé yáɔ̄dɔ̄wà, i yáe zásimáo.
  - 13 ɔ̄ Pilati òè: Nlɛ yá dasi pɔ̄ wàle dɔ̄dɔ̄ma mao lé?
  - 14 Ké Yesu i yáe o yápi kee musuo, à bɔ̄ bùsu gbɛ̄zɔ̄ɔ̄pi sae maamaae.
  - 15 Gɛ̄amusu dikpe zí píi, bùsu gbɛ̄zɔ̄ɔ̄pi í dakpɛunaɔ̄ do pɔ̄ bíla yei gbaené.
  - 16 Gɔ̄ɔ̄ bee sɔ̄ dakpɛuna tɔ̄dee ku we, wí mɛ Balaba.
  - 17 Ké bíla káaa, ɔ̄ Pilati ní lá à mɛ: Dé á ye mà kééí? Balaba yà, ge Yesu pɔ̄ wí mɛ Mesiie?
  - 18 Asa a dɔ̄ ké weda Yesue yáí ɔ̄ wà aà kpáíwa.
  - 19 Gɔ̄ɔ̄ pɔ̄ Pilati zɔ̄lɛa gínaa, aà na gbé zìwà à mɛ: Nsu yáe ke gbɛ̄maapieo, asa nana pɔ̄ má ò aà yá musu gía gwá ma kú gbáa maamaae.
  - 20 Sa'onkiaɔ̄ ní gbɛ̄zɔ̄ɔ̄ náe bílawa aa Balaba gbea, wi Yesu de.
  - 21 Ayámɛto ké bùsu gbɛ̄zɔ̄ɔ̄pi ní lá, gbɛ̄ɔ̄n plapiɔ̄ guu dé aa ye à kénéí, ɔ̄ aa mɛ Balaba.
  - 22 ɔ̄ Pilati ní lá à mɛ: Kpelewa má ke ní Yesu pɔ̄ wí mɛ Mesiioi? Gbɛ̄pii mɛ: N aà páliwa.
  - 23 ɔ̄ à ní lá à mɛ: Váí kpele a kèi? ɔ̄ an wiileá káfi aa mɛ: N aà páliwa.
  - 24 Ké Pilati è á fɔ̄ yáe keo, mé zɔ̄a lé káfi, ɔ̄ à idá à ɔ̄pi bila wáa à mɛ: Ma ɔ̄bòle gbépi gaa yáú.†
- A yáe.
- 25 ɔ̄ gbépiɔ̄ mɛ: Aà dea yá wí wá musu ní wá néɔ̄.
  - 26 ɔ̄ à Balaba kéné à mɛ wà Yesu gbɛ̄ ní flaalao, wi aà páliwa.
  - 27 Bee gbea Pilati sosao gɛ̄ ní Yesuo bùsu gbɛ̄zɔ̄ɔ̄pi be, ɔ̄ an gáli píi líaaazi.
  - 28 Aa aà pɔ̄ɔ̄ wòlowà, aa gomusu tɛ̄a dàè.
  - 29 Aa lè fùà tà wa kpàè, aa fee nàè a ɔ̄plaaɔ̄ gopana ù. ɔ̄ aale kúlekuléè, aale aà ke pɔ̄pɔ̄ɔ̄ aale mɛ: Fɔ̄, Yudaɔ̄ kía!
  - 30 Aa lé'ikáwà, aa feepi sè aa aà lèò a miwa.
  - 31 Ké aa aà kè pɔ̄pɔ̄ɔ̄ aa làa, aa gomusupi bɔ̄aála aa aà pɔ̄kasao dàè, ɔ̄ aale gé aà páliwa.

*Yesu gaa
(Maa 15.21-41, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)*

- 32 Ké aa bòle lé gé, aa kpáaú ní Sileni gbé pɔ̄ wí mɛ Simɔ̄ɔ̄. Aa teasidàè, ɔ̄ à Yesu lipáakɔ̄a sè.
- 33 Ké aa kà gu pɔ̄ wí mɛ Gogota, (bee mɛ mitɔ̄nagu),
- 34 ɔ̄ aa vɛ̄e yáalea ní ɛ̄seo dɛ̄è aà mi.‡ Ké a íe, ɔ̄ à gí mii.
- 35 Ké aa aà páliwa, ɔ̄ aa tɛ̄lepá aà pɔ̄kasao kpaalea yá musu.§
- 36 ɔ̄ aa zɔ̄le lé aà dɔ̄a we.
- 37 Wá aà táae pɔ̄ wa è ké wa ná aà mia wá mɛ:
Gbɛ̄ɛ beea Yesu Yudaɔ̄ kíae.
- 38 ɔ̄ wà kpáíweliweɔ̄ páliwa Yesupi sae gbɛ̄ɔ̄n pla, ado ɔ̄plaaí, ado ɔ̄zɛi.
- 39 Gbɛ̄ pɔ̄ lé gɛ̄ weɔ̄ lé ní mide, aale aà sɔ̄sɔ̄.*

* 27:10 Zkl 11.12-13 † 27:24 lko 21.6-7 ‡ 27:34 Sou 69.22 § 27:35 Sou 22.19 * 27:39 Sou 22.7, 109.25

40 aale me: N me ny5 Lua kpe wi, ni ea do gwo aa5 nolo?† Tó Lua Nén n ũ, ñ nzia suaba, pila liwa.

41 Maa sa'onkia ñ Msizi ikoyādanede ñ gbēzōō lé aà ke pōpōo lo aa mè:

42 A gbēpaleō suabà mé a f5 à azia suabaoa? Isailio kía nolo? Aà pila liwa sa, wi aà náaike.

43 A Lua náai vl. Tó Lua yeaaziē, aà aà bo sa,‡ asa à mè Lua Nén a ũ.

44 Baa kpái pō wá ñ páliwa sánuo lé aà s5s5 màa loe.

45 Gusia kù búsupi gupiiu za íatē minanguo e aua gē pilaò.§

46 íatē'auapilaa 5 Yesu wii gbāa lē à mè: Eli, Eli, lema sabatani! Bee mè ma Lua, ma Lua, àkea n ma to wei?*

47 Ké gbé pō zea weeō yápi mà aa mè: Ale Elia sisie.

48 Weg5ō an gbēdo bàalē gē sao se kpālē vēe kùmau, a pē feea, 5 a do Yesue aà mi.†

49 Ō gbé kñio mè: Ze gía wá gwa tó Elia a mo aà suabai.

50 Yesu èa wii gbāa lē lo, 5 à tà.

51 Ō Lua kpe zwāa‡ pō daa luakukii ae paa pla za musu e zīle. Tōle lualua, gbēo pàapaa,

52 miaō wēwē, 5 Lua gbēō vù dasi aa bō gau.

53 Yesu vua gbea aa bōle miau aa gē Lua wēle pō a kua adoau, gbēō ñ é dasi.

54 Ké sosaō gbēzōō ñ a gbé pō aale Yesu d5aō tōle lualuaapi è n yá pō kēō pii, iwāa kà ñ pōa maamaa aa mè: Gōpiá Lua Néē síana.

55 Nōō ku we dasi, aale gugwa kāaa. Aa te Yesuzi za Galilee, aab blekēē.

56 Maliama Madeleni kù ñ guu ñ Zaaki ñ Yosefuo da Maliamao n Zebedee néō dao.

Yesu via

(Maa 15.42-47, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)

57 Ké oosi kē, Alimate gbé òde pō wí me Yosefu mò. Yesu íwae lo.

58 A gē Yesu ge wabikē Pilatiwa, 5 Pilati mè wá kpawá.

59 Ké Yosefu gepi sē, à bàabaa dafu fíwá

60 à aà dà azia gb'ē pō wa sò mia ũ guu. Ō à gbē gb'ēne gbeembo tà epile à tà.

61 Maliama Madeleni ñ Maliama pálepío zōleá we, an ae doa miawa.

62 Ké gwo lile, kámabogōōzī ká, 5 sa'onkia ñ Falisio gē Pilati kii sánu

63 aa mè: Yá pō gbēsāsánapi ò a bēe zī dōwágu, à mè gwo aaōde zī á vuc.§

64 O wáō miapi d5a e a gwo aaōdezi. Tó màa no, aà íwáō mo wá aà ge se kpáie, aai o gbēōne à bō gauē. Ee gbēzā bee aō de a séiala.

65 Ō Pilati òné: A sosaō sí, í gē mia d5a lá á f5wa.

66 Ō aa gē seelakē miagbētaewa, aa sosaō tò we aao d5a.

28

Yesu bōa gau

(Maa 16.1-8, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)

1 Kámabogōō gbea, aššānenzī kōkōō Maliama Madeleni ñ Maliama pálepío gē mia gwai.

2 Ō tōle lualua gbáugbáu, asa Dii malaikae bō musu à mò gbepi gbeembo à gō mialeē, 5 à zōlewá.

3 Aà oa de lán loupilawa mé aà ula de púntaitai.

4 Via gudšanaō kù, aale lualua, 5 aa gō sáii.

5 Ō malaikapi ò nōepiōne: Asu to via á kúo. Má d5 ké Yesu pō wa páliwa 5 ále weele.

6 A ku lao, à vù lá a òwa. A mo gu pō wá aà wùleu gwa,

7 í ge o aà íwáōne kpakpa à bō gau. A doaané Galile, we an wé a siukōle. Má òén we.

8 Ō aa gō mia kii kpakpa ñ víao, áma an pō na zōō. Aa bàalē lé gé a baokpai aà íwáōne.

9 Ō Yesu dāntle gōō, à fōkpámá. Ké aa sōaazi, aa kùlē, 5 aa oná aà gbakpēawa.

10 Ō Yesu òné: Asu to via á kúo. A ge o ma gbēōne aa ta Galile. Wekii wá wesiukōle.

11 Nōō kpe 5 sosa gudšanaeō gē wēle guu, aa yá pō kēō ò sa'onkiaōne pii.

12 Ō sa'onkiapiō gbēzōō sísi aa lēkpáai, 5 aa ò zōō kpá sosapōwa gusae

13 aa mè: A o aà íwáō mé mò gwāasína, aa aà ge sē kpái gwo pō ále i'o.

14 Tó búsu gbēzōō sù yápi mà, wá awakpaē, i lo yákeleu.

15 Sosaō 5api sí, 5 aa kē lá wa dānéwa. Ō yápi gō Yudaōne yāa ũ e ñ a gbáo.

† 27:40 Mat 26.61   ‡ 27:43 Sou 22.9   § 27:45 Amō 8.9   * 27:46 Sou 22.1   † 27:48 Sou 69.22   ‡ 27:51 Bōa 26.31-33   § 27:63 Mat 16.21, 17.23, 20.19

Yesu zĩnaa a İwaᵋne rı ɔzi

(Maa 16.9-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23, Zin 1.6-8)

¹⁶ Yesu İwa gb̃ɛn kuɛdoɔ t̃a Galile, s̃isi p̃s̃ à a ỹanukèné ỹaa musu. *

¹⁷ Ké aa aà è, aa kùlèè, āma an gb̃ɛɔ lé seakeɛ.

¹⁸ Ǿ Yesu s̃s̃r̃zi à ỹā'òné à mè: Lua musu rı dúniao iko pii kp̃aa. †

¹⁹ Aỹameto à ge bui pii ke ma İwaᵋ ũ, í rı da'ileke rı Mae Lua t̃o rı aà Né t̃o rı aà Nis̃ina t̃o,

²⁰ í ỹá p̃s̃ má díléɔ dané aaᵋ k̃ua pii. A ma, máᵋ kúánᵋ g̃ɔᵋpiiɛ e dúnia ge láaò.

---

* 28:16 Mat 26.32 † 28:18 Dan 7.14

MAAKU Yá pɔ́ kú lée bee guu

Baona lá mèn síiɔ́ guu, Maaku pɔ́ mé geseú mé a kɛ́a dɛ́aa a kɛ́nɔ́nɛ. Sea za a dɔ́ sɛ́iawa à Yesu dea Lua Né ũ ɔ́lɔ́wɛɛ (1.1). Wí bilike tɔ́piwa, kási a ku lápi guu dasi (1.11, 3.11, 5.7, 9.7, 13.32, 14.61, 15.39).

Tó gbɛ́ pɔ́ Lua aà zɛ́pi mɔ́, sema wà gbáakpaaazi wà aà kpɛ́la. A yáí Zaa Da'ilena mò, kɛ́ gbɛ́ɔ́ sɔ́u e àɔ́ maà. (1.2-8) Záapi mé Yesu dá'ilɛ kè (1.9-11).

Yesu yša gbáau gbea (1.12-13), ɔ́ à ɔ́kpà a zɛ́wa. Maaku ɔ́ iko pɔ́ Yesu ví ɔ́lɔ́wɛɛ m̀m̀m̀m̀, aà yádaa bílaɛ ní aà gyáɛɔ́ gbágbáao ní aà gbɛ́ɔ́ sísia aa m̀m̀ teazio (1.14-8.30).

Aà lápi midékú ɔ́wɛɛ lá Yesu mipɛ́ Yelusaleúwa gu pɔ́ a taasikeu, wí aà de, i gbsa bɔ́ gau. (8.31-10.52). Yesu a taasikea ní a gaao ní a bɔ́a gauo yá'ò a íwaɔ́nɛ gɛ́n aaɔ́, kási aali a gbadɔ́o. A a dea Gbɛ́nazɛ́n Né ũ yá'òné a gɛ́na lé vío, ní beeo aà kua asii gi ulɛ́nɛɛ.

Ké à gè Yelusaleú, wà gbáakpaaazi, áma a gbea à laataná yà Lua ua ní fláɔ, ɔ́ à zɔ́adɔ́ Isaili lousisin dɔ́aanaɔ́wa. Zibeezɛ́l à zɛ́'e à yá gbɛ́zà dà a íbɛ́ɔ́nɛ ní bílao ní a íwaɔ́ (11-13).

Lɛɛ 14 e 15 guu Maaku lé gɔ́ɔ́ pla pɔ́ gɔ́ Yesue aà ášɔ́a gbɛ́zà guu yá'o. A guu à pɔ́ gbɛ́zà blèu ní a íwaɔ́, kɛ́ à pɛ́e ní véɛɔ́ kpaalɛ́nɛ, a gbea ɔ́ à wabikè Gesemani swaluu ado, ɔ́ wà aà kú, wà yádaaála, wà aà páliwa, wà aà ví gbɛ́'e u. A gɔ́ɔ́ áaɔ́de zɛ́ kɛ́ nɔ́ɔ́ɔ́ gè aà mia kíi, aa e a da giie, ɔ́ aa mà wà òné wà m̀m̀ à b̀̀ gau a ku bɛ́ɛ (16.1-18), ɔ́ aa b̀̀le ní p̀̀nao.

Baona lá pɔ́ Maaku kɛ́, tó ní a kyokè ní làa, dɔ́ lá sosáɔ́ gbɛ́zɔ́ dɔ́wa, kɛ́ Yesu Nazaletíá Lua Néɛ síana.

Zaa Da'ilena waasokɛa
(Mat 3.1-17, Luk 3.1-22, Zaa 1.19-28)

- ¹ Lua Né Yesu Kilisi baon ke:
  - ² A dáale lá a ku ánabi Isaia lá guuwae à m̀m̀:
- Má a zína zɛ́ aà dɔ́aane,
i zɛ́kɛkɛnɛ.*
- ³ Kpáwakena ɔ́ɔ́ ma dɔ́ gbáau à m̀m̀:
- A zɛ́kɛkɛ Diie,
à zɛ́wɛwɛnɔ́ pɔ́ɔ́ súsú.†

⁴ Beewa ɔ́ Zaa Da'ilena kuò gbáau, ále waasoke, a ò gbɛ́ɔ́nɛ aa ǹ̀selilɛ aa da'ileke, Lua í ní duuna kɛ́má.

⁵ Yude búsuɔ́de ní Yelusaleúdeɔ́ gè aà kíi m̀piii, aa ní duunaɔ́ ò gupuaú, ɔ́ à ní da'ilekè Yuudɛ́i.‡

⁶ Záapi ɔ́ ula pɔ́ wa tà ní yiongo káɔ́ daa, à báa sántilii d̀̀ a pi.§ Kwa ní z'óio mé aà pɔ́blea ũ.

⁷ A waasokè à m̀m̀: Gbɛ́e a m̀m̀ ma gbea, aà iko demala. Mi ka mà kúle mà aà sabala bɔ́bɔ́e.

⁸ Mi á da'ileke ní íoɛ. Gbɛ́pi sɔ́, ɔ́mɛ a á da'ileke ní Lua Nisína.

⁹ Gɔ́ɔ́ bee Yesu b̀̀ Nazaleti, Galile búsuu, à m̀m̀, ɔ́ Zaa aà da'ilekè Yuudɛ́i.

¹⁰ Kɛ́ Yesu búa gɔ́ɔ́, a è luabɛ lé kɛ́aa, Lua Nisína lé su lán felenawa, à díɛ.

¹¹ ɔ́ à yá'o mà bɔ́a luabɛ à m̀m̀: Ma Nén n ũ, má yenzi, ma pɔ́ kɛ́ma na.*

¹² Zibeezɛ́l Nisɛnapi náɛwà à gè gbáau,

¹³ ɔ́ a ku we ní sɛ́anɔ́bɔ́ɔ́ e gɔ́ɔ́ bla, Setáu lé aà yɔ́. ɔ́ malaika m̀m̀ d̀̀aaale.

Yesu a íwa sɛ́iáɔ́ sísia
(Mat 4.18-22, Luk 5.1-11)

- ¹⁴ Zaa kúia gbea ɔ́ Yesu tà Galile, ále baona pɔ́ a mà Lua kíi waasokpa
- ¹⁵ à m̀m̀: A gɔ́ɔ́ ká, kpala pɔ́ b̀̀ Lua kíi ká kái. A ǹ̀selilɛ, í baonapi sí.
- ¹⁶ Kɛ́ Yesu lé dɔ́ Galile ísidai, à kp̀̀wɛnɔ́ e, Simɔ́ ní a dáuna Andeleee, aale táalu zu ísidapi guu.

¹⁷ ɔ́ Yesu òné: A m̀m̀ temazi, mí á ke gbɛ́wɛɛɛnɔ́ ũ.

¹⁸ Wegɔ́ɔ́ aa ní táalu t̀̀ we, aa b̀̀ teaazi.

¹⁹ Kɛ́ à gè ae yɔ́ɔ́, à Zebedee néɔ́ è, Zaaki ní a dáuna Zaa. Aa ku gó'ilɛna guu, aale ní táalu kɛ́kɛ.

²⁰ A ní sísi gɔ́ɔ́, ɔ́ aa ní mae Zebedee ní zikɛnɔ́ t̀̀ gó guu we, aa b̀̀ teaazi.

Yesu kua Kapɛnaú
(Mat 8.14-17, Luk 4.31-44)

* 1:2 Mal 3.1 † 1:3 Isa 40.3 ‡ 1:5 Yuudɛ́a swae § 1:6 2Kia 1.8 * 1:11 Sot 2.7, Isa 42.1

- 21 Aa kà Kapenaū. Ké kámabogɔɔzi kà, Yesu gè lousisikpɛu, àlɛ yáadané.
- 22 Aa yáadané b̀ò gbé̃ɛ sae, asa í dané ní ikooe, ìli kɛ lán Mɔizi ikoyáadanedeɔwao.
- 23 Zibeezi g̃sɛ táadee ku kpépi guu. Aa táa m̀ò, a p̀úna à m̀è:
- 24 B̀ò wá ví ní k̃soi Yesu Nazaleti? N m̀ò wá kaalei yà? Má d̃s gbé̃ p̃ó ní de a ũ. Lua gbé̃ p̃ó a kua adoan n ũ.
- 25 Ǿ Yesu gí táapie à m̀è: Níle! Go gbé̃piwa.
- 26 Ǿ táapi aa zlazla, à wii gbáa lè, 5 à gòwà.
- 27 Bili gbé̃pii k̀ù, aale k̃s lala aa m̀è: Botaa bui yán wei? Yá dafu daané yà? I dané ní ikooe.
- Baa táa, tó à yádilené, aal aa yámae.
- 28 Ǿ kándo Yesu t̃ó lí Galile b̀usua pii.
- 29 Ké Yesu b̀ò lousisikpɛu, 5 à tà Simɔɔ ní Andeleo bɛ g̃s̃ó ní Zaakio ní Záao.
- 30 Simɔɔ nada lé sionake wúlea, 5 wà aa yá'ò Yesue g̃s̃ó.
- 31 A gè aa kíi, à aa k̀ù a ɔwa à aa f̀ele. Ǿ aa sionapi wéewà, 5 à blekèné.
- 32 Ké oosi kè, íatè lé g̃ɛ kpéu, wà m̀ò ní gyãe ní táadeɔ pii.
- 33 Wéledeɔ káaa aa kpé kpele pii.
- 34 A gbé̃ gbágbá dasi ní ní gyã bui píio, à táa gò dasidasi. Ili táa gba zé aa yá'òo, asa aa d̃s gbé̃ p̃ó a de a ũ.
- 35 Gufɛne káaukaau Yesu f̀ele b̀ò gè s̃eu gusaena, àlɛ wabike we.
- 36 Ǿ Simɔɔ ní a gbé̃ p̃élaazi.
- 37 Ké aa b̀òwà, aa òè: Gbé̃pii lé n gbɛa.
- 38 Ǿ a òné: Wá gé gupálei, wéle p̃ó k̀ú wá saeɔ guu, mí waasoke we l̀ò, asa a yáí ma m̀oi.
- 39 Maa l̀ò bebe Galile b̀usu gupiiu, l̀ò waasoke an lousisikpɛɔ guu, l̀ò táagoné.
- 40 Ǿ kusudee m̀ò aa kíi, à k̀ule à wabikèwà à m̀è: Tó ní yei, riỹ to má g̃s̃ saasai.
- 41 A kè Yesue w̃enaū, 5 à ɔb̀ò à náwà à m̀è: Má yei, g̃s̃ saasai.
- 42 Weg̃s̃ó aa kusu láa, à g̃s̃ saasai.
- 43 Ǿ Yesu aa gbàe g̃s̃ó, à g̃ɛ à m̀è:
- 44 Nsu o gb̃e ma. Ge ñ nzia ɔb̀ò sa'onae, ní sa p̃ó M̃oizi díle o n g̃sa saasai seela ũ gb̃e.†
- 45 Ké à b̀ò, à gè lé yápi o'oné. Yápi fáaa, 5 Yesu lí f̃s̃ gé wéleu gupuu l̀ò. l̀ò ku s̃eu gusaena, 5 w̃io l̀ò gupiiu wàò m̀ò aa kíi.

2

Gb̃ekaaua gbágbaa
 (Mat 9.1-8, Luk 5.17-26)

- 1 Gɔɔpla gbɛa Yesu èa tà Kapenaū. Ké wa mà a ku bɛ,
- 2 5 wá káaaaazi dasidasi, g̃k̃k̃i k̀ú l̀ò baa kpele, àlɛ Lua yá'oné.
- 3 Ǿ wá m̀ò ní gb̃ekaaua, gb̃eñ s̃iíɔ mé aa aa sea.
- 4 Lá aai e s̃ò Yesuzio dasi yáí, 5 aa d̃edeò musu, aa kpé f̃s̃ gu p̃ó Yesu k̀úu, 5 aa gb̃ekaauapi píla wúlea mákele guu.
- 5 Ké Yesu è aale a náaike, a ò gb̃ekaauapie à m̀è: Ma gbé̃, n duuna kèma.
- 6 M̃oizi ikoyáadanedeo z̃léa we, aale o ní ñòse guu:
- 7 B̀óyái gbé̃pi lé oi máai? Ale d̃sɛ ní Luaoe! Déme a f̃s̃ duunak̃émaí, mé i kɛ Lua ado báasio?*
- 8 Weg̃s̃ó Yesu d̃s̃ a ñòse guu láasoo p̃ó aale kɛ, 5 à ní lá à m̀è: B̀óyái ále láasoo bee taa kɛ á ñòse guu?
- 9 Tó má ò gb̃ekaauapie aa duuna kèwà, ge tó má òè aa f̀ele a mákele se taa'o, a kpele mé áai?
- 10 Má ò máa ké à d̃s Gb̃enazín Né duunak̃éama iko ví t̃oole lae. Ǿ a ò gb̃ekaauapie à m̀è:
- 11 Mále oné, f̀ele ñ n mákele se ta be.
- 12 Ǿ à f̀ele g̃s̃ó, à a mákelepi sè b̀ò gbé̃pii wáa. Yápi b̀ò ní sae, 5 aa Lua t̃òb̀ò aa m̀è: Wi yáe taa e yáao.

Yesu Levii sisia
 (Mat 9.9-17, Luk 5.27-39)

- 13 Yesu èa b̀ò gè ísidale. Wále m̀ó aa kíi dasidasi, 5 àlɛ yáadané.
  - 14 Gɔɔ p̃ó àlɛ g̃ɛ, à Alafe né Levii è z̃léa a ɔsikpɛu, 5 a òè: M̀ò temazi. Ǿ à f̀ele t̃éaazi.
  - 15 Zlewa ké Yesu lé poble aa be, ɔsinao ní duunkenaɔ lé p̃obleaãɔ dasidasi ní aa íwao s̃anu.
- Asa gbé̃ bee tao t̃éaazi dasie.

---

† 1:44 Lev 14.1-2   * 2:7 Isa 43.25

16 Falisi pɔ aã Mɔizi ikoyã danɛɔ ku we. Ké aa è Yesu lé poble sãnu ní ɔsinaɔ ní duunkenaɔ, ɔ aa aã İwaɔ là aa mè: Býyãí İ poble sãnu ní ɔsinaɔ ní duunkenaɔ?

17 Ké Yesu yápi mà, a òné: Gbé gbãa bàa kú ní lòotoooo, sema gyãe. Mi mɔ gbẽmaaɔ sisiio, sema duunkenaɔ.

18 Zãa Da'İlena İwaɔ ní Falisiɔ lé leye, ɔ wà mò Yesu là wà mè: Zãa İwaɔ ní Falisiɔ İwaɔ aã leye, mé n İwaɔ lí ye sɔo bɛ?

19 ɔ Yesu òné: Nɔsena gbéɔ leye gɔɔ pɔ a kúrĩnɔ nɔse guue? Aawo! Gɔɔ pɔ nɔsena kúrĩnɔ, aa leyeo.

20 A gɔɔ a mɔ ké wa nɔsena bɔ ní guu. Gɔɔ bee ɔ aa leye aa.

21 A mè lɔ: Wili pólɛ dafu di ula zi guuo. Tó wa kè màa, a dafu a sɔɔue, aai kɔ gá, ula zi fɔa i kãfi.

22 A mè lɔ: Wili v̄ɛɛ dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa kè màa, v̄ɛɛ a a pũnae, v̄ɛɛ ní tùupio i òkpa pii. Wí v̄ɛɛ dafu ká báa tùu dafu guue.

Kámabogɔɔzi
(Mat 12.1-21, Luk 6.1-11)

23 Kámabogɔɔzi Yesu lé pã ble bua. Lá àle gé, aã İwaɔ lé pówena wolo aale só.†

24 ɔ Falisiɔ ò Yesue aa mè: Gwa! Aale yá pɔ wili ke kámabogɔɔzi ke sɔ bɛ?‡

25 ɔ Yesu ní lá à mè: Lá Davidi kè gɔɔ pɔ aãpi ní a gbéɔ aale taasike, nɔana lé ní de, i a kyoke á èo lé?

26 A gè Lua ua sa'onkia Abiataa gɔɔ, ɔ à p̄ɛɛ pɔ wa kãle Luae sò, ɔ a kpã a gbéɔwa. § Sa'onão bàasio gb̄ee lí p̄ɛɛpi so sɔo.*

27 Yesu èa òné lɔ à mè: Lua kámabogɔɔ díle gb̄enazĩna aafia yáie. I ke kámabogɔɔ yáí ɔ à gb̄enazĩna k̄eio.

28 Ayãmeto Gb̄enazĩn Né iko v̄i kámabogɔɔwa sɔ.

3

1 Yesu èa gè lousisikp̄eu. Gb̄ee ku we, aã ɔ do imia.

2 Falisiɔ lé Yesu táasika, tó a su à aã gbágbã kámabogɔɔzi, wi e yádaaála.

3 ɔ Yesu ò gbé pɔ a ɔ imiapie à mè: Fele mɔ ze zã guu la.

4 ɔ à ní lá à mè: Kámabogɔɔzi a zeví wà yãmaakea, ge váie? Wí gbé misi yã, ge wí deɛ? ɔ aai yãe oo.

5 Yesu wɛpãrĩla à ní gwá ní p̄f̄eɔ, asa aã pɔ yã an n̄sesai yáie. ɔ a ò ḡɔɛpie à mè: N n ɔpi poo. Ké a p̄oo, ɔ aã ɔpi sù a gb̄eu.

6 ɔ Falisiɔ ní kí Elodi kpala zenkp̄edeɔ b̄òle gè lekpaali Yesuzi ḡòɔ, lá aa ke aa aã de.

Yesu zĩna gb̄ɛn kuɛplaɔ díle
(Mat 10.1-4, Luk 6.12-19)

7 Yesu ní a İwaɔ nízĩla ḡané we, aa gè İsidale. ɔ bíla b̄ò Galile aa t̄eaazi. Aa b̄ò Yude lɔ

8 ní Yelusaleũo ní Ed̄oũ búsuo ní Yuud̄e baaleo ní Tiio ní Sid̄oũ, aa mò aã k̄i dasidasi, ké aa yá pɔ àle keɔ bao mà yáí.

9 Bilapi yáí Yesu ò a İwaɔne aa gó'İlena s̄ukɛɛ, ké wasu naɛwao yáí.

10 Asa Yesu İ gbéɔ gbágbã dasie, ɔ gyãeɔ lé naɛwà dasi ké aa e ɔkãwã.

11 Táadeo sɔ, tó aa aã wɛpã, aã mɔ wúle aa aɛɛ, aã wiile aa mɛ: Lua Nén n ũ.

12 ɔ Yesu İ gínɛ aa o gbé pɔ á de a ũ.

13 Ké Yesu d̄ede s̄ĩs̄iwa, à gbé pɔ a yeio sisi, ɔ aa mò aã k̄i.

14 ɔ à gb̄ɛn kuɛplaɔ díle aao kuanɔ, ké àò ní zĩ waasok̄eí

15 mé aao táagoamá iko v̄i. A t̄okp̄ané zĩnaɔ.

16 An t̄on ke: Simɔɔ (Yesu t̄okp̄áè Piɛɛ),

17 Zebedee néo Zaaki ní a d̄auna Zãao (Yesu t̄okp̄ané B̄oanɛɛge, bee mè loup̄unaadeɔ),

18 bee gb̄ea Andelee, Filipi, Batelemii, Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Tade, Simɔɔ Gínzĩao

19 ní Yudasi Isalioti pɔ b̄ò aã kp̄eo. ɔ Yesu èa tà bɛ.

Táagoa
(Mat 12.22-32, Luk 11.14-23)

20 Bíla èa kãaa lɔ, ɔ Yesu ní a İwaɔ aai ze'e baa aa p̄bl̄eo.

21 Ké aã daeɔ yápi mà, aa dà aã gb̄esizeu, asa wãle m̄e Íana kãwãe.

† 2:23 Iko 23.25   ‡ 2:24 B̄oã 34.21   § 2:26 1Sam 21.1-6   * 2:26 Lev 24.9

22 Moizi ikoyādanεde pɔ aa bɔ Yelusaleu aa mɔɔ mɛ: Taa ki Beezebu mε diε, i taagonε rɛ aa tɔε.

23 ɔ Yesu rɛ laai sisi a yataa onε a mɛ: Setau a we azia gbε goε?

24 Tɔ kpaladeɔ ibelesε rɛ kɔo aa kεaa lεε pla, kpalapi a gεgεe?

25 Tɔ uadeɔ ibelesε rɛ kɔo aa kεaa lεε pla, uapi a gεgεe?

26 Tɔ Setau ibelesε rɛ azia gbεε aa kεaakɔwa, a gεgεo, a midεε.

27 Gbεε a fɔ gε gɔsa gbaa kpεu a taiinakaεo, sema a aa ye gia baasio, i gbasa a aa kpε yɔε.

28 Siana malle oε, Lua a gbεε kε rɛ rɛ taaε rɛ a tɔ bεε pɔ aai si pui,

29 ama tɔ gbεε aa Nisina tɔbεεsi, a aa kεo, a duuna pɔ li kεmáo kεε.

30 Yesu bee o kε aa mɛ a taa vi yaiε.

Yesu daε

(Mat 12.46-50, Luk 8.19-21)

31 Kε aa da rɛ aa daunaɔ ka, aa zε kpεεle, ɔ aa aa gbεa.

32 Wa kálea liaaaazi dasidasi, ɔ wa dε wá mɛ: Gwa! N da rɛ n daunaɔ ze kpεεle, aale n gbεa.

33 ɔ a mɛ: Deɔn ma da rɛ ma daunaɔ ui?

34 ɔ a wepá gbεε pɔ kálea liaaaziɔla a mɛ: Ma da rɛ ma daunaɔ ke.

35 Luapɔεákenεɔ mé ma dauna rɛ ma daεo rɛ ma dao u.

4

Pɔwenkεεlea

(Mat 13.1-23, Luk 8.4-15)

1 Yesu εa lé yadanε isida saε. Wá káaaaazi dasidasi, ɔ a gε zɔle gó'ilenau ía, dasipi kálea rɛpii isida gɔsɔle.

2 A yádadanε rɛ yáleeuaneɔ dasi. Lá ále dadané a mɛ:

3 A swákpá! Zεε mé kú a bɔ gε pɔwenakεεlei.

4 Lá ále kεεle, ɔ a keeɔ lèle zε guu, baa mɔ blε.

5 A keeɔ lèle gbεεεna musu, gua pɔ tɔle géeleuo, ɔ aa bɔle gɔɔ, kε tɔle géele weo yai.

6 Kε íatε fεle, ɔ aa tekú aa giigága, kε aa zína vio yai.

7 A keeɔ lèle le guu, ɔ le fεle náemá, aai ne'io.

8 A keeɔ sɔ aa lèle tɔle maa guu. Aa bɔle aa zɔkú aa ne'í. A keeɔ káfiakε baakwikwi, keeɔ baaɔbaaɔ, keeɔ basɔbasɔɔ.

9 ɔ Yesu mɛ: Gbεε pɔ nɔse vi aa yápi ma.

10 Kε Yesu gonε we, a ku ado, ɔ aa zína gbεεn kuεplao rɛ aa íwaɔ mɔ yápio mi gbεawá.

11 ɔ a onε: A kpala pɔ bɔ Lua kí asii dɔa zε vi, ama mi yápii o gbε kɛnɔne rɛ yáleeuaoε,

12 kε aa webiibii pɔe'esai

mε aa swákpakpa yamasai,

kε aasu ze rɛ rɛ Luo, i sɔuukεrɛnɔ yai.*

13 ɔ Yesu rɛ lá a mɛ: A yápi dɔoa? Kpelewa á a kɛnɔ ma bi?

14 A ma! Zεpi Lua yá ɔ ále kεεle.

15 Gbεε de lán pɔwena pɔ lèle zε guuwae, gu pɔ wá Lua yá kεεleu. Tɔ aa má, ɔ Setau i mɔ Lua yá pɔ wa kεεle rɛ guupi símá gɔɔ.

16 Gbεε de lán pɔwena pɔ lèle gbεεεna musuwa. Tɔ aa Lua yáma, aai sí rɛ pɔnao gɔɔ.

17 Ama lá aa zína vio, ɔ aali ke gɔɔplao. Tɔ wá rɛ wetá ge wá íadámá Lua yá yai, aai fu gɔɔε.

18 Gbεε de lán pɔwena pɔ lèle le guuwae. Aa Lua yáma,

19 ama aai aafia káake, áizεε rɛ rɛ sɔ ble mé aai pɔ kɛnɔ niaka, ɔ yá beεɔ i gupa Lua yápi, a gɔ áisai.

20 Gbεε de lán pɔwena pɔ lèle tɔle maawaɔwa. Aai Lua yáma, aai sí, ɔ aai káfiakε, an keeɔ baakwikwi, keeɔ baaɔbaaɔ, keeɔ basɔbasɔɔ.

Yáleeua n kpala pɔ bɔ Lua kí

(Mat 13.31-34, Luk 8.16-18, 13.18-19)

21 Yesu onε: Wili filia na wá pɛna kúlewá. Wili dile lii zíεo. Bábana ɔ wí diwáto lò?

22 Pɔε ku ulεa kε a gí boi gupuaú. Asiie ku kε wá gí maio.

23 Gbεε pɔ nɔse vi, aa swákpá yápi ma.

24 A onε lɔ: A laaidɔ yá pɔ ále mawa. Zaa pɔ á daunε, bee Lua a dauε sɔ, i εa káfiε.

25 Gbεε pɔ pɔ vi ɔ Lua a εa káfiε. Gbεε pɔ pɔε vio, baa a yɔɔna pɔ a vi Lua a siwáε.

26 A mɛ lɔ: Kpala pɔ bɔ Lua kí de lán pɔwena pɔ gbεε kεεle buawae.

* 4:12 Isa 6.9-10

- 27 Gwāasina ní fāaneo àlè í'on nò, a b́één nò, pówenapi í b́òlè í z̄òkù, gbépi líò d̄s lá í k̄eo.
- 28 T̄òlè mé í to à ne'í ní azlao. I kakpa gl̄ae, a gbea í n̄osi, a gbea ̄s í pia.
- 29 Tó à mà, ̄s wí k̄é ní k̄òmao, asa a kekeḡò mé kà we.†
- 30 A mè l̄o: Kpala p̄s b̀ò Lua k̄íi d̄ea ní? B̄s wa l̄eéùd̄i?
- 31 Doe ku lán ef̄wa. A t̄s̄ḡò a wéna kele de pówena p̄s kú d̄únia guuola píi.
- 32 Tó wa t̄s̄ s̄s, í b́òlè à z̄òkù de d̄ò buiola píi. I ḡs̄n ḡeel̄eo pápa, b̄aò íò kaka a l̄áu.
- 33 Yesu Lua yá'óné dasi ní yál̄eéúa bee taào lá aa f̄s ma léú.
- 34 I yá'óné yál̄eéúsaio. Tó à ḡs̄ ní a íwaò ní t̄é, ̄s í yápii b̄òl̄ekené.

*Yesu z̄aa'iana z̄ea
(Mat 8.23-27, Luk 8.22-25)*

- 35 Ḡòò doupi z̄í oosi Yesu ò a íwaòne à mè: Wà bua baale.
- 36 Lá Yesu kú gó guu, aa ḡeuaàn̄o aa d̄àzeu màa, aa bíla tò we. Gó páleò ḡèr̄n̄o.
- 37 ̄J z̄aa'ian gb̄aa f̄l̄e. I lé gó z̄āampapa, àl̄e ká a guu e a ye pai.
- 38 Yesu kú gó p̄òk̄p̄e, àl̄e í'ò, aa mì di m̄ib̄òòwa. ̄J aà íwaò aà w̄u aa òè: Metulu! Ké wál̄e gaga, àl̄e k̄āadanlao lé?
- 39 ̄J Yesu f̄l̄e gí íanae, a ò íe à mè: Níle! Z̄ùuke we! ̄J íana kp̄al̄e, gu k̄é k̄ílikili.
- 40 ̄J à ní lá à mè: Akea á sea ví màaí? Asi àl̄e ma náaik̄e e tiaoa?
- 41 ̄J aa ḡs̄ bìli guu, aal̄e k̄s̄ lala aa mè: Dén gbépi ù sai? Baa íana ní ío aai aà yāmae.

5

*Táa dia s̄awaòne
(Mat 8.28-34, Luk 8.26-39)*

- 1 Aa kà Gadala bùsuu ísida baale.
- 2 Ké Yesu b̄ò gó guu ḡòò, táadee b̀ò gev̄ík̄i à m̀ò daiaal̄e.
- 3 Ío ku gb̄e'è p̄s de mia ùò guue. Baa m̀òdaona lí f̄s aà k̀ù l̄o.
- 4 Asa w̄ò aà ye ní m̀òdaonaò, w̄ò aà daliu m̀òm̄òòe, àma í m̀òpio k̄é k̄é, í lipiò gboogboo. Gb̄e gb̄aa í ka à aà z̄ùk̄eo.
- 5 Gwāasina ní fāaneo píi íò bebe gev̄ík̄i ní s̄is̄p̄ol̄eòe, íò wiile, íò azia lili ní gbeo.
- 6 Ké à Yesu è k̄āaa, ̄s à bàal̄e m̀ò w̄il̄e aà ae.
- 7-8 ̄J Yesu mè táapi gowà, ̄s à wii gb̄aa lè à mè: Yesu, Lua Musude Né, b́óm̄e wá daai? Ma nan̄e Luazi, n̄is̄u n̄ ma w̄t̄áo.
- 9 ̄J Yesu aà lá à mè: N t̄ón k̄pelewai? ̄J a wèwà à mè: Ma t̄ón Dasi, asa wá dasie.
- 10 ̄J aa awakpà Yesu: maamaa aa mè asu ní yá ní b́òl̄e bùsupiuo.
- 11 Ḡòò bee s̄awakusan waiò ku we, aal̄e p̄òble s̄is̄p̄ol̄eú.
- 12 ̄J táapiò wabik̄è Yesuwa aa mè: Wá gb̄ae s̄awaò guu wà din̄e.
- 13 Yesu ní gb̄á z̄é, ̄s táapiò gò ḡòepiwa aa d̄i s̄awap̄iòne. ̄J s̄awa wai p̄s kà òaa kwi taawapio wí ní bao, aa píla s̄ónawa aa sí ísidaú, ̄s aa ḡaga we.
- 14 ̄J an d̄anaò bàal̄e gè yápi oin̄é w̄éleu ní bualouò. ̄J wa b́òl̄e gè yá p̄s k̄èpi gwai.
- 15 Ké aa m̀ò Yesu k̄íi, aa ḡòe p̄s t̄aa diè dasi yāapi è z̄òl̄e wa, a ula daa, aà íanapi wèwà, ̄s vía ní kú.
- 16 Gb̄é p̄s yápi è ní wéò yá p̄s táadepi ní s̄awaò lè dàu aa siun̄e.
- 17 ̄J wa wabik̄è Yesuwa aà b̄óné ní bùsuu.
- 18 Ké Yesu lé ḡé gó'íl̄ena guu, ḡòepi wabik̄èwà à e t̄aaàn̄o.
- 19 Yesu í weio, a òè: Ta n̄ be n̄ gb̄éò k̄íi, ní yá p̄s Dii k̄ène oné píi ní lá à w̄enad̄n̄eo.
- 20 ̄J ḡòepi t̄a, àl̄e yá p̄s Yesu k̄èe kp̄awake Wélemenkwi bùsuu, ̄s yápi k̄è gb̄épiīe dabuyā ù.

*Zailu né vua ní n̄òe p̄s òkà Yesu ulawao
(Mat 9.18-26, Luk 8.40-56)*

- 21 Yesu èa bùa ísidaawa ní góò, ̄s wà k̄āaaaàzi dasidasi ísidaie.
- 22 Louisikpe gb̄èz̄òò Zailu m̀ò we. Ké à Yesu è, à w̄il̄e aà gb̄ázi,
- 23 ̄s à awakpàè maamaa à mè: Ma nen̄ona lé k̄ās̄anake. M̀ò n̄ onawa aà gb̄ágb̄a, íò ku.
- 24 ̄J Yesu d̄āaàn̄o z̄éu. Bíla teaàzi, aal̄e naewà.
- 25 N̄òe ku we, au lé b̄òl̄ewà à kà w̄è k̄uepla.
- 26 Èsedeò aà d̄à taasiu maamaa, à a ̄sa bl̄è píi. I aafia'eo, í keke àò k̄á'ilee.
- 27 Ké à Yesu bao mà, ̄s à bíla k̄èaa à s̄s̄aàzi aà kp̄e oi. ̄J à òkà aà ulawa,
- 28 asa à mè: Baa aà ula, tó ma òk̄àwà, má gb̄ágb̄ae.
- 29 ̄J aà aub̄oleapi z̄è ḡòò. A d̄ò a me guu k̄é a gb̄ágb̄a ní a gyápio.

† 4:29 Yoc 4.12-13

- 30 Wegɔ̃ Yesu d̃s̃ azɪawa k̃é gb̃aa b̃òagu, ɔ̃ à lili bíla guu à mè: Déme ɔ̃kà ma ulawai?
- 31 ɔ̃ aà íwaɔ̃ òè: N è lá bíla lé naema, ɔ̃ r̃le me déme ɔ̃kàmaia?
- 32 ɔ̃ Yesu wep̃á bílaa k̃é à gb̃é p̃ó yápi k̃é e.
- 33 N̄ɔ̃ɛpi lé lualua r̃í v̄iao, asa a d̃s̃ yá p̃ó k̃é a meɔ̃, ɔ̃ à mò w̄ule aà gb̃ází, à a slana òè píi.
- 34 ɔ̃ Yesu òè: N̄ɔ̃ɛ, ma náai p̃ó r̃í k̃é mé n gb̃ágba. Ta be aafia, n gyápi w̄eeman we.
- 35 Lá Yesu lé yá bee o, wà b̃ò lousisikpe gb̃ézɔ̃ɔ̃pi be wà mò wa òè: N népi k̃èsai. Nsu tákpa metuluzi p̃áo.
- 36 Ama Yesu i sw̄ase r̃í yáio. A ò gb̃ézɔ̃ɔ̃pie: Nsu to n s̄s̄ v̄io, ma náaike lé.
- 37 I wei gb̃éé gé z̄eieo, sema Piεε r̃í Zaakio r̃í Zaaki dáuna Zaa.
- 38 Ké aa kà gb̃ézɔ̃ɔ̃pi be, Yesu è aà be lòo, w̄ale ɔ̃ɔ̃ɔ̃, w̄ale búbuape maamaa.
- 39 Ké à g̃è kp̄éu, à r̃í lá à mè: B̄óyái á k̃íi d̄o, ále ɔ̃ɔ̃bi? N̄épi i gao, ále i'oe.
- 40 Ké aale aà ke p̃óɔ̃ɔ̃, ɔ̃ à r̃í yá r̃í b̄óle píi. ɔ̃ à népi de r̃í aà dao s̄é r̃í gb̃é p̃ó aa mò s̄anuɔ̃, à g̃èr̃nɔ̃ gu p̃ó népi kuu.
- 41 ɔ̃ à aà ɔ̃ k̄ú à òè: Talita kuú! (Bee mè nenɔ̃ena, má òne f̄ele.)
- 42 Wegɔ̃ népi f̄ele t̄aa'ò, asa aà w̄é kà kuepla. Yápi r̃í kú gb̃aa maamaa.
- 43 ɔ̃ Yesu gin̄é f̄iafia aasu o gb̃éé mao. ɔ̃ à mè wà p̃oblea kpawa.

6

Nazaretideɔ̃ Yesunaaik̄esai (Mat 13.53-58, Luk 4.16-30)

- 1 Yesu b̄ò we à g̃è gu p̃ó à n̄ɛbl̄eu. Aà íwaɔ̃ g̃èaàno.
- 2 Ké k̄amaboḡɔ̃z̄í k̄a, ɔ̃ àle ȳadané lousisikp̄eu. Gb̃é dasi p̃ó aa aà ȳam̄ò bílik̄é aa mè: Mákií gb̃épi yápiɔ̃ s̄euí? ɔ̃no kpele a è, ɔ̃ àle dabudabu bee taaɔ̃ k̄ei?
- 3 Gb̃épiá lí'ána nolo? Maliana né nolo? Zaaki r̃í Yosefuo r̃í Yudao r̃í Simɔ̃ɔ̃ v̄lin weo lò? Aà d̄aeɔ̃ kúwanɔ̃ keo lé? ɔ̃ bee tò aai aà náaikeo.
- 4 ɔ̃ Yesu òné: Anabi líɔ̃ beeesaio, mé i ke aà be w̄éleu r̃í aà daeɔ̃ r̃í aà uadeɔ̃ kíio bàasio.
- 5 Yesu i e dabudabue k̄é weo, sema gȳae p̃ó à ɔ̃námá à r̃í gb̃ágbaeɔ̃ bàasio.
- 6 Lá aai aà náaikeo, an yá b̄ò aà sae maamaae.

Yesu a íwa gb̄eɔ̃n kueplaɔ̃ z̄ta plapla (Mat 10.5-15, Luk 9.1-6)

- ɔ̃ à g̃è w̄éle r̃í w̄éleɔ̃, ále ȳadadané.
- 7 ɔ̃ à a gb̄eɔ̃n kueplaɔ̃ sisi à r̃í z̄í gb̄eɔ̃n plapla, à táagoa gb̄eɔ̃wa iko kp̄amá.
- 8 A òné aasu p̄ɔ̃e se a geòo, k̄us̄ta ge babalabɔ̃ ge ɔ̃s̄gb̄ena, sema gopana.
- 9 A mè aa kyalekpa, áma aasu ulada m̄en plao.
- 10 A òné ɪɔ̃: Gu p̃ó a pilau, àɔ̃ ku we e à ge b̄ò w̄élepi guu.
- 11 Gu p̃ó wi gb̄aakpauázio, mé wi á ȳamao, tó ále tá, à k̄oɔ̃lemá an toa r̃í Luao seela ũ.
- 12 ɔ̃ aa d̄azeu. Aa n̄òs̄elile a kp̄awak̄é gb̄eɔ̃ne,
- 13 aa táagóné dasi, aa n̄isim̄ama gȳaeɔ̃wa dasi, aa r̃í gb̃ágba.

Zaa Da'ilena gaa (Mat 14.1-12, Luk 9.7-9)

- 14 Kí Elodi yápi má, asa Yesu tí líguae. Gb̄eɔ̃ mè Zaa Da'ilena mé b̄ò gau. Bee yáí à gb̄aa'è, ále dabudabuke.
- 15 Gb̄eɔ̃ lé me Eliae, gb̄eɔ̃ lé me ánabie lán ánabi ȳaaewa.
- 16 Ké Elodi má à mè: Zaa p̃ó ma aà mi z̄ò mé v̄u.
- 17-18 A mo lè Elodi doúpi mé a dáuna Filipi n̄o Elodia siwá a s̄é ȳaa. Ké Zaa ɪɔ̃ oè aà dáuna n̄o siawá mao,* ɔ̃ Elodipi tò wà Zaa k̄ú wà m̄okáwá, wà aà d̄akp̄eu Elodia yáí.
- 19 Elodia s̄s̄ a Zaa kp̄ene k̄ua, a ye à aà de, áma i z̄e'eo,
- 20 asa Elodi d̄s̄ k̄é Zaaá Lua gb̄é zálalae, ɔ̃ ɪɔ̃ v̄íakeè, líi tó wà íadawào. Tó à g̃è aà ȳamai, láasoo ɪ ḡeaaɔ̃e. N beeo ɪɔ̃ ye faaiɔ̃baaàno.
- 21 Elodia z̄e'è Elodi ia dikp̄eɔ̃ɔ̃z̄í. Elodi gb̄aaɔ̃ r̃í sosa gb̄ézɔ̃ɔ̃ r̃í Galile gb̄é gb̄iaɔ̃ k̄aa p̄onablewa.
- 22 ɔ̃ Elodiapi nenɔ̃e g̃è ɔ̃wà. A k̄é Elodie na r̃í a nibɔ̃ɔ̃ píi, ɔ̃ k̄ípi ò népie: P̃ó p̃ó r̃í yei n̄ a wabik̄ea, má n gba.
- 23 ɔ̃ à èa òè: N ma iao p̃ó p̃ó r̃í a wabik̄èa píi, má n gbae, baa ma kpala guoe.
- 24 ɔ̃ népi b̄ò g̃è a da là à mè: B̄ó má a wabik̄e wai? ɔ̃ aà da òè, Zaa Da'ilena mie.
- 25 Wegɔ̃ à èa s̄ù r̃í w̄aaɔ̃, a ò k̄iae: Zaa Da'ilena mi má ye n̄ ma gba pelentiu la tiatia.

* 6:17-18 Lev 20.21

- 26 ɔ kɪ pɔ yà dúuduú, ɔ i fɔ̄ gɪ ɓo lé pɔ á gbɛ̀ nibɔɔ wáa yáí.
- 27 ɔ kɪpi a dɔaie zɪ gɔ̄ɔ, a òè àà gɛ̄ aà mi sɛ̄ mɔ̀. ɔ à gɛ̀ aà mi zɔ̄ kpéú,
- 28 a dà pelentiú, à mɔ̀ kpá nɛ̄piwa, ɔ a kpá a dawa.
- 29 Ké Zaa íwaɔ yápi mà, ɔ aa mɔ̀ wà aà gɛ̄ sè aa vɪ̀.

Blekpaa bilawa sɛ́ia
(Mat 14.13-21, Luk 9.10-17, Zaa 6.1-15)

- 30 Zɪnapɔ sù Yesu kíí, ɔ aa yá pɔ̄ aa kɛ̀ɔ́ nɪ́ yá pɔ̄ aa dànɛ̀ɔ̀ òè píi.
- 31 Wàlɛ̄ mɔ̀, wàlɛ̄ tá, ɔ Yesu nɪ́ a gbɛ̀ɔ̄ aai z'e'e baa wà pɔ̀blèò dasi yáí. ɔ a ònɛ̀: A mɔ̀ wà gɛ̀ gusaɛna wátɛ̄ɛ, wí kámabo yɔ̀.
- 32 ɔ aa gɛ̀ gó'ilenau aa dàzɛ̄u, aalɛ̄ gɛ̀ gusaɛna nítɛ̄.
- 33 Ké gbɛ̀ɔ̄ nɪ́ gɛa è, aa nɪ́ dɔ̄, ɔ bɔa wɛ̀lɛ̄ pii guu wà bàalè dɔ̀aanɛ̄ we kɛ̀sɛ̄.
- 34 Ké Yesu bɔ̀ gó guu, à bíla è, ɔ aa kɛ̀è wɛ̀naũ, asa aa dɛ̄ lán sá pɔ̄ aa dána vɪ̀oɔwae.† ɔ àlɛ̄ yádadanɛ̀ maamaa.
- 35 Ké íatɛ̄ bùsa, ɔ àà íwaɔ sàaazi aa mɛ̀: Guɛ́ sɛ̀gbɛ̄ mɛ́ íatɛ̄ i gɔ̄ bíla ɓo.
- 36 Gbɛ̀ɔ̄ gbɛ̄ aa ta bualoũ nɪ́ zɛ̄wɪa pɔ̄ kú kái laɔ̀, aai pɔ̄ wɛ̄lɛ̄ lú aa blɛ̄.
- 37 ɔ Yesu a zásimá à mɛ̀: A pɔ̄ kpámá aa blɛ̄. ɔ aa òè: N ye wà gɛ̄ pɛ̄ lu ánnusu ɔwatɛ̄ òaa do, wí mɔ̀ kpámá aa blɛ̄ yà?
- 38 ɔ Yesu nɪ́ lá à mɛ̀: Pɛ̄ɛ mèn ũma á vɪ́? A gɛ̄ gwa. Ké aa kà, aa mɛ̀: Pɛ̄ɛ ku mèn sɔo nɪ́ kpɔ̀ mèn pla.
- 39 ɔ a ònɛ̀: A gbɛ̀ɔ̄ zɔ̀lɛzɔ̀lɛ̄ sɛ̀bɔ̀ɔwɔa booloboolo.
- 40 ɔ aa zɔ̀lɛzɔ̀lɛ̄ gá nɪ́ gáɔ, booloɔ̄ gbɛ̀ɔ̄n basɔ̀, booloɔ̄ gbɛ̀ɔ̄n blakwi.
- 41 ɔ Yesu pɛ̄ɛ mèn sɔo nɪ́ kpɔ̀ mèn plapio sè, à wɛ̀sɛ̀ musu à báaadàu. ɔ à pɛ̄ɛpi è'e kpá a íwaɔwa, aa bíilɛ̄ gbɛ̀pɪɔnɛ̄. ɔ à kpɔ̀ mèn plapio kpaaɛnɛ̀ nɪ́pii.
- 42 Ampii aa pɔ̀blè wà ká.
- 43 ɔ wà pɛ̄ɛ miɔnaɔ̄ nɪ́ kpɔ̀ kíni pɔ̄ gɔ̄ɔ sɛ̀lɛ̄ gbí kuɛ̄pla pai.‡
- 44 Gɔ̄ɛ pɔ̄ aa pɔ̀blèɔ̄ gbɛ̀ɔ̄n òaasɔ̀sɔ̀ lɛɛ sɔoɛ (5.000).

Yesu táa'oa isidaa
(Mat 14.22-36, Zaa 6.16-21)

- 45 ɔ Yesu nàɛ a íwaɔwa gɔ̄ɔ aa gɛ̀ gó guu aa dɔ̀aaɛ Besaida ísida baalɛ̄ e àò bíla gbɛ̄.
- 46 Ké à lɛzà kpɛ̀ɔwa a làa, ɔ à dɛ̀dɛ̄ sɪsɪwa, à gɛ̀ wabikɛi.
- 47 Íatɛ̄ gɛa kpéú gó'ílɛna kú isidaa mɛ́ Yesu kú sɪsɪa ado.
- 48 ɔ a è gofɪa lé íadamá, ké ían gbáa lé gínɛ́ yáí. Gufɛ̄nɛ̄ ɔ à gɛ̀ nɪ́ kíí, àlɛ̄ táa'o ía, ɔ a kè lá á ye gɛ̄máwa.
- 49 Ké aa aà è, àlɛ̄ táa'o ía, aalɛ̄ e gyaadɛɛ, ɔ aa wiilè.
- 50 Ké aa aà è nɪ́pii, gili gɛ̀ngu. ɔ Yesu ònɛ̀ gɔ̄ɔ: A sɔ̀dɪlɛ̄, mámmɛ̄. Asu to vɪa á kũo.
- 51 Ké à gɛ̀ gó guu, ɔ íana làa, ɔ yápi nɪ́ kú gbáa,
- 52 asa an wé i kɛ̄ pɛ̄ɛ yá musuo, ké aa nɔ̀sɛ̄ vɪo yáí.
- 53 Ké aa bùa baa aa ká Gɛnɛzɛletɪ, ɔ aa godò we.
- 54 Ké aa bɔ̀lɛ̄ gó guu, wà Yesu dɔ̄ gɔ̄ɔ,
- 55 ɔ wà bàalɛ̄ gɛ̀ bùsupi kɛ̀lɛ̄, wà gyáɛ̄ sɛ̀lɛ̄ nɪ́ mákɛ̄lɛo, gu pɔ̄ wa mà a kuu pii wɔ̀ mɔ̀oè.
- 56 Gua pɔ̄ à gɛ̄u píi, zɛ̄wɪaɔ̄ gɛ̄ mɛ̄wɪaɔ̄ gɛ̄ bualoũ, wɔ̀ mɔ̀è nɪ́ gyáɛ̄ɛ, wɔ̀ nɪ́ kálɛ̄ gáaɛ, ɔ wí wabikɛwà aà to aa ɔkà baa aà ula léwa. ɔ gbɛ́ pɔ̄ ɔkàwà ò gbágbá pii.

7

Fɛlekaaya
(Mat 15.1-9)

- 1 Falisɔ̄ nɪ́ Mɔ̄izi ikoyádanɛ̄dɛ̄ pɔ̄ aa bɔ̀ Yelusalɛ̄tɛ̄ɔ̄ mɔ̀ Yesu kíí.
- 2 Aa è aà íwaɛ̄ɔ̄ lé pɔ̀blɛ̄ ɔpia nɪ́ gbáɔ̀'io sai.
- 3 Asa Falisɔ̄ nɪ́ Yudaɔ̄ pii aa nɪ́ dezi fɛlekaaya kúaaɛ̄, aali pɔ̀blɛ̄ ɔpia nɪ́ gbáɔ̀'io saio.
- 4 Aali su nɪ́ lɛo aa pɔ̀blè zu'osaio. Aa fɛlekaaya pálɛ̄ɔ̄ kúaa dasi. Beewa aai gbáɔ̀ imibɔɔ nɪ́ taɔ̄ nɪ́ oosnɛ̄.
- 5 ɔ Falisɔ̄ nɪ́ Mɔ̄izi ikoyádanɛ̄dɛ̄pɪɔ̄ Yesu là aa mɛ̀: Bóyáí nɪ́ íwaɔ líɔ̄ wá dezi fɛlekaaya kúao ni? Aai pɔ̀blɛ̄ ɔpia nɪ́ gbáɔ̀'io saie.
- 6 Yesu wɛ̀má à mɛ̀: A mɔ̀afilidɛ̄, Isaia dɔ̀aa á yá'ò wásawasa, lá a kè láuwa à mɛ̀: Buipi i ma kpɛla nɪ́ léoɛ,

† 6:34 Nao 27.17, 1Kia 22.17   ‡ 6:43 2Kia 4.42-44

an s5 kua lo.*

7 Aa1 ma sisi pae,
gbenazina ikoyaa 5 aa1 dané.

8 A pakpa Lua ikoyai, 5 a gbenazina felekaaya kua.

9 J Yesu oné lo: A paa Lua yaa ke a e aa a felekaaya kua maan wea?

10 Moizi me ali misiile a de ri a daoé.† A me lo, gbé p5 a de ge a da kpebb, wa ade de.‡

11 Apio s5 i me to gbé o a de ge a dae p5 p5 a vi a doonléa Kooanin,

12 a zevi a a de ri a dao kpela lo. (Kooani bee me, a Lua gba.)

13 Beewa i Lua ya ba de a felekaaya p5 i dadané yai. Ya bee taa 5 i ke dasi.

Ya p5 i to wa gbale

(Mat 15.10-20)

14 J Yesu ea bila laai sisi a me: A swakpa a ma yama, apii.

15 Poe ku ke a ge gbé guu a to aa gbaleo. P5 p5 b5 gbé guu 5me i to aa gbale.

16 Gbé p5 n5se vi aa yapi ma.

17 Ke a bila to we, a ta be, 5 aa iwao yapi mi gbawaa.

18 A oné: Apio, i 5noku soa? Ke poe ku a ge gbé guu a to ade gbaleo, a d5o lé?

19 P5pi li ge aa s5 guuo, sema aa gbeu, 5 i a blikpeke. (Maa Yesu gba b5 ble piié.)

20 J a me: Ya p5 i lo gbé guu me i to ade gbale.

21 Za gbenazina s5 guu 5 laasoo vai i lo: Kaa luakaa, kpai'oa, gbéda,

22 gbasikea, bli, n5evai, mofili, wisaiya, weboboa poi, gbés5sa, makamaka ri misaiyo.

23 Yavaiyo i lo gbenazina s5 guue pii, 5 i to aa gbale.

Buipale n5e wabika

(Mat 15.21-28)

24 Yesu b5 we a ge Tii busuu, 5 a pila uaeu. A ye wa a d5o, ama ili e uleo.

25 N5e p5 a nenona ta vi Yesu bao ma g5o, 5 a mo wule aa gbazi.

26 N5epia buipalee, wa aa i Silifinisi busuu. A wabike Yesuwa aa ta goe a newa.

27 J Yesu oé: To wa ble kpa newa gia, asa a maa wa ne5 ble se wa zu gbéneo.

28 J n5epi a zasiwa a me: Di, baa gbé p5 wularizo i ne5 ble kasona p5ele.

29 Yesu oé: N yawea maa yai, ta, n ne ta gowa.

30 Ke a ka be, a a ne e wulea pewa, taapi gowa sana.

Swado gbagba

31 J Yesu fele Tii busuu a ge Sid5, 5 a ble ri Welamenkwi busuo a ge ka Galile isidai.

32 J wa moé ri swado p5 ya'o zi'uaano, wa wabikéwa aa onawa.

33 Yesu baano bila guu npla, a onona p5pe aa swau. Ke a le'i ke a owa, 5 a ka aa lenawa.

34 A we5e musu a we fee, 5 a oé: Efata. (Bee me we.)

35 Weg5o g5epi swa we, aa lena gole, 5 a ya'o wasawasa.

36 Yesu o gbéne aasu o gbé mao, ama aa ge lé a kpawakené maamaa de la a ginéla.

37 Yapi dima maamaa a ke zai, 5 aa me: Aa yapii kea lo maa. I to baa swado yama, me i to lenanaaleade ya'o.

8

Blekpaa bilawa plaade

(Mat 15.32-39)

1 I g5e5o bila ea kaanaazi lo. Aa pobleae vi lo, 5 Yesu a iwao sisi a oné:

2 Gbepio kemee wenaui, asa a go aa5n la ke aa kumano, aa poe vi aa ble lo.

3 To ma ri gbáe aa ta be ri noano, an y5ee a laa ze guue, asa an gbé5o bokii zaé.

4 J aa iwao aa la aa me: Maki wa ble eu sagbau la a gbépio kai?

5 J Yesu ri la a me: P5e men uma a vi? Aa me: Men soplac.

6 J a o bilae aa z5le tole. J a p5e men soplapi se a saaukpa, a e'e kpa a iwaowa aa kpaale bilae, 5 aa kpaalené.

7 Aa kp5 nénao vi yoo lo. Ke a baadau, a oné aa ea bee kpaalené lo.

8 J aa ble aa ka, 5 wa a miona p5 g5o se5e s5 soplac.

9 Gbepio ka baasoo leé s5i5 (4.000) taawa. Ke Yesu ri gbáe,

10 5 a ge g5ilena guu ri a iwao, aa ge Damanuta busuu.

* 7:6 Isa 29.13 † 7:10 B5a 20.12 ‡ 7:10 B5a 21.17

Falisi seelagbeaa
(Mat 16.1-12)

- 11 ǃ Falisiò mò lé lekpaakeaàno, aale líkpalewà, aale weele aà seelakené ní Lua gbāao.
- 12 ǃ à wè fεεε à m̀: B́yáí gbágbεò lé seela weleai? Siana mále oé, má seelae ke gbágbεno.
- 13 ǃ à ní tó we, à èa g̀é g'ó'ílana guu à tà baale.
- 14 A sà àà íwaogú aa p̀εε kùsúa sé. P̀εε m̀endo mé g̀né g'ó guu.
- 15 ǃ Yesu ledámá à m̀: Aò kú ní laaio. A laaika Falisiò ní Elodiò p̀εεse'esei.
- 16 ǃ aale ok̄ε aa m̀: Ké wá p̀εε vío yáí a òi máa.
- 17 Yesu d̄má, ̄ à ní lá à m̀: B́yáí ále o ké á p̀εε vío yáíei? E tia á wé i ké á d̄soa? A ǹse víoa?
- 18 A wé ví, ili gu'eoá? A swá ví, ili yámaoa? Yáe lí d̄águoa?*
- 19 Ké ma p̀εε m̀en s̄o è'ε má kpà gb̄εn̄ òaas̄s̄so leε s̄oowá (5.000), a a miɔna s̄εle gb́ úma ni? Aa wèwà aa m̀: Gb́ kueplae.†
- 20 Yesu èa ní lá à m̀: Ké ma p̀εε m̀en s̄opla è'ε má kpà gb̄εn̄ òaas̄s̄so leε s̄iioowá (4.000), a a miɔna s̄εle s̄o úma ni? Aa wèwà aa m̀: S̄ò s̄oplae.‡
- 21 ǃ à òné: E tia á wé i kéoa?

Besaida vía gbágbaa

- 22 Ké aa kà Besaida, ̄ wá m̀è ní víao, wá wabikèwá aà òk̄awá.
- 23 ǃ à víapi kù a ɔwa, à b̀òààno wénkpe. A lé'í kè aà wèwá à ɔn̄wá, ̄ à aà là à m̀: Nle gu'ea?
- 24 ǃ ḡεpi wesè musu à m̀: Mále gb̄ε e, aa de lán líó mé lé taa'o'owa.
- 25 ǃ Yesu èa ɔn̄ aà wèwá b. Ké ḡεpi webii, ̄ aà wé w̄, ále p̄pii e sa wásawasa.
- 26 ǃ Yesu aà gb̄ae be à m̀: Nsu b̄le wéle guuo.

Piεε Yesu Mesiike oa
(Mat 16.13-23, Luk 9.18-22)

- 27 Ké Yesu lé gé ní a íwaɔ Sezale Filipi búsu z̄εewiaɔ guu, ̄ à a íwaɔ là zé guu à m̀: Dé wále o má de a úí?
- 28 Aa wèwà aa m̀: Gb̄εe i me Zaa Da'ilenae, gb̄εe i me Elia. Wí ea me b̄ anabi yáaen n ú. §
- 29 ǃ à ní lá à m̀: Ap̄iò s̄, dé i me má de a úí? Piεε wèwá à m̀: Mesii n ú.
- 30 ǃ Yesu ní lepápa aasu o gb̄εe mao.
- 31 ǃ à ná yadaanéwá à m̀: Sema Gb̄enazín Né taasike maamaa, gb̄εz̄ɔɔ ní sa'onkiaò ní M̄ozi ikoyádanedeɔ giaàzi, wi aà de, a ḡɔ àaòde z̄í i vu.
- 32 A yápi òné wásawasae, ̄ Piεε ḡèaàno gusae, ále giè.
- 33 Ké Yesu líli à a íwaɔ gwá, ̄ à ḡi P̄iεε à m̀: Gomeε we Setáú! Lua làasoo lé d̄oan̄eɔ, sema gb̄enazina p̄.

Yesu lia
(Mat 16.24-17.13, Luk 9.23-36)

- 34 Bee gbea Yesu bíla laai sisi ní a íwaɔ, a òné: Tó gbé ye ke ma iwa ú, aà gi azía w̄nii, i a lipaak̄sa sé, i t̄emazi.
- 35 Gb̄é p̄ ye àò a w̄ni k̄ua, a kua a w̄nipiwaε. Gb̄é p̄ ḡi a w̄nii ma yáí ní ma baona yáó b, ade mé aò ku.
- 36 Tó gbé ḡs̄ d̄únia búu ví mé à k̄ua ziawa, b̄ ái bee víi?
- 37 B̄s̄ gbé a flaboò à zia'ei?
- 38 Tó gbé zeamano ge ní ma yáò widè gbágb̄e duunde luanaaikensaiɔ guu, Gb̄enazín Né a zeaàno wide s̄ε, ḡɔ p̄ a m̄o a Mae gawi guu ní a malaikaò.

9

- 1 ǃ à òné: Siana mále oé, gbé p̄ kú laeɔ ga kía p̄ Lua kpà m̄o ní gbāao esaio.
- 2 Ḡɔ soolo gbea Yesu Piεε ní Zaakio ní Zaaò sè à d̄eder̄no gb̄es̄is̄i les̄iwa r̄t̄εε. ǃ à lí ní wáa,
- 3 aà p̄kasaò lé t̄ke p̄ntaitai. Gb̄εe ku d̄únia guu ké a f̄s̄ p̄ pí à puak̄t̄ máao.
- 4 Bee kpe Elia ní M̄oizio b̄ò m̀má, aale yá'ò ní Yesuo.
- 5 ǃ Piεε ò Yesue: Dii, wá kua la maaε. Wá lákpe d̄ò m̀en aās̄, n p̄ do, M̄ozi p̄ do, Elia p̄ do.
- 6 A d̄s̄ lá ále oo, asa vía ní kú maamaae.
- 7 Luab̄epuana pila kùr̄la, ̄ aa b̄oε mà a guu à m̀: Gb̄éé beed ma Né m̀endona yenzidee, à aà yáma.*
- 8 Kándo ḡɔò ké aa gugwágwá, aai gb̄e e b̄o, sema Yesu ado.
- 9 Ké aale pila gb̄es̄is̄ipiwa, ̄ Yesu òné aasu yá p̄ aa èpi o gb̄e mao e Gb̄enazín Né ge b̄oò gau.

* 8:18 Zel 5.21, Eze 12.2 † 8:19 Maa 6.43 ‡ 8:20 Maa 8.8 § 8:28 Maa 6.14-15 * 9:7 Maa 1.11, Iko 18.15

- 10 Aa yápi k̄ua, ní beeo aale k̄o lala aa m̄è: B̄oa gau yá bee dea ni?
- 11 Ǿ aa aà là aa m̄è: B̄oyái M̄oizi ikoyádanedeǾ í o Elia mé a d̄oa m̄oi?†
- 12 A w̄emá à m̄è: Elia a d̄oa m̄o, i yápii k̄e k̄e z̄é z̄e, ama k̄é a k̄éa láu wà m̄è wa saka Gb̄enazín N̄égu, i taasik̄e maamaa s̄o b̄e?‡
- 13 Mále oé, Elia m̄o k̄o, 5 wà ní p̄oéà dàè lá wà aa yá'ò taalauwa.

Yesu ne ḡoé táade gb̄ágb̄aa
(Mat 17.14-23, Luk 9.37-45)

- 14 Ké aa sù ní gb̄é k̄in̄i w̄a, aa è bíla liaar̄izi mé M̄oizi ikoyádanedeǾ lé lekpaake r̄in̄o.
- 15 Ké bíla Yesu è, aà yá b̄ò ní sae, 5 aa bàalè ḡè f̄okp̄awà ḡò m̄pii.
- 16 Ǿ à a íwaǾ là à m̄è: B̄ó lekpaá ále k̄e r̄in̄oi?
- 17 Ǿ gb̄é p̄ó kú z̄á guue w̄èwà à m̄è: Dii, ma m̄one ní ma néoe, táa mé aà léna náale.
- 18 Tó à d̄èd̄ewà, i aà ne z̄íle, 5 ío lé'ífula b̄ole, ío swaal̄ob̄ok̄owa, i gb̄ágb̄a t̄elele. Ma m̄oǾ n̄ íwaǾne aa táapi go, 5 aa f̄ua.
- 19 Ǿ Yesu òné: Gb̄ágb̄é luanaaik̄ensais̄o, máo kuán̄o e b̄oe ni? Máo menakeán̄o e b̄oe ni? A m̄omee ní népio la.
- 20 Ké wà m̄òè, k̄é táapi Yesu è ḡò, 5 à népi z̄iaz̄ia à aà p̄àle z̄íle kp̄èbaú. Ǿ ále gbeembo, ále lé'ífula b̄ole.
- 21 Yesu népi mae là à m̄è: A aà lè màa za b̄oe ni? A w̄èwà à m̄è: Za aà néf̄en̄en z̄íe.
- 22 Ío aà zu té ní ío guu m̄òom̄oe, ío ye aà dee. Tó r̄iȳo f̄i n̄ p̄oe ke, wà w̄enagwa, ní d̄owále.
- 23 Yesu òè: N m̄è tó má f̄io l̄ò? Yápii z̄ev̄i gb̄é p̄ó lé ma náaik̄e.
- 24 Ǿ népi mae ò ḡò: Má n náai ví. N n náai p̄ó lé k̄ésáa k̄áfm̄e.
- 25 Ké Yesu è bíla lé naemá, à ḡi táapie à m̄è: Táa swádo, mále one, go népiwa. Nsu ea suwà bo.
- 26 Ǿ táapi wiilè à aà z̄ia p̄ásp̄ásl̄, 5 à ḡowà. Népi ḡò lán ḡewa, 5 gb̄é daside m̄è à ḡae.
- 27 Ǿ Yesu aà kù a ɔwa à aà f̄ele, 5 à ḡò z̄ea.
- 28 Ké Yesu ḡè ua, z̄iloe kúr̄in̄o bo, 5 aà íwaǾ aà là aa m̄è: B̄oyái wa fua táapi goi?
- 29 Ǿ a w̄emá à m̄è: Wabik̄ea ado mé í f̄i táa bee taa go.
- 30 Ké aa b̄ò we, 5 aa p̄á Galilea. Yesu ye wàǾ a kúk̄ii d̄so,
- 31 asa ále yádada a íwaǾne. A òné: Wa Gb̄enazín N̄é kpámá, wi aà de, i vu a ḡoǾ áaǾdezi.
- 32 Aai aà yápi mid̄so, mé aa yápi laawà v̄lak̄è.

T̄ea Yesuzi lán néswa
(Mat 18.1-9, Luk 9.46-50)

- 33 Ǿ aa kà Kapenaú. ḠoǾ p̄ó a ku b̄e, à a íwaǾ là à m̄è: B̄ó lekpaá ále ke zé guui?
- 34 Aa ní kp̄áuu, asa zé guu aale lekpaake denla yá musue.
- 35 Ǿ à z̄òle à gb̄eǾn̄ k̄ueplap̄i k̄àaa à m̄è: Tó gb̄é ye ke mide ú, aàǾ k̄ésáa gb̄épiizi, i ke an baade pii d̄onlede ú.
- 36 A né se z̄è ní ae, 5 à aà se kp̄a a k̄ue a òné:
- 37 Gb̄é p̄ó néé beeo do díle ma íwake yáí, ade ma dile. Gb̄é p̄ó ma dile s̄o i ma dile madoo, à gb̄é p̄ó ma z̄i dile s̄oe.
- 38 Ǿ Zaa òè: Dii, wa gb̄e è, ále táago ní n t̄oo, 5 wá ye giè, asa wá gb̄é no.
- 39 Ǿ Yesu m̄è: Asu gièo, asa gb̄e a f̄i dabudabuke ní ma t̄oo, a ea ma tob̄eesi ḡòo.
- 40 Gb̄é p̄ó i íbeles̄ewan̄o, wà bàakp̄e.
- 41 Siana mále oé, gb̄é p̄ó á gbá ímia á dea Kilisi p̄ó ú yáí, ade a kua a aseawao.
- 42 Tó gb̄é t̄ò né p̄ó lé ma náaik̄eǾ do f̄u, a maa yāa ní adeo wà wisil̄oḡbe gb̄ène d̄o aà n̄oe, wi aà zu ísiu.
- 43-44 Tó n ɔ mé í to n̄ fu, z̄s. Ḡea àiz̄ana guu k̄òo ú maa de n taa té gasai guu ní ɔ m̄èn plaola.
- 45-46 Tó n gbá mé í to n̄ fu, z̄s. Ḡea àiz̄ana guu ee ú maa de wà n zu té guu ní gbá m̄èn plaola.
- 47 Tó n wé mé í to n̄ fu, b̄o. Ḡea kpala p̄ó b̄ò Lua kíi guu wedode ú maa de wà n zu té guu ní wé m̄èn plaola.
- 48 Wek̄ii an k̄òobii lí láao, mé a té lí gao. §
- 49 Wa tem̄o baadee an k̄e k̄ea ní wisio ú. *
- 50 Wisiá p̄ó nae. N beeo tó wisi í na t̄a, kpelewa wa ke à nakú lí? A to wisi àǾ kú á guu, ío na ní k̄o.

† 9:11 Mal 4.5   ‡ 9:12 Isa 53.1-12, Sou 22.1-18   § 9:48 Isa 66.24   * 9:49 Lev 2.13

10

Nyaa

(Mat 19.1-12)

- 1 ǃ Yesu b̀w̃e à g̀e Yude b̀usu e Yuud̃e baale. B̃ila ̀a k̀aãããzi we, ̃ a ỳadàñe lá l̀o k̃ewa.
- 2 Falisie m̀ò líkp̃aleiw̃a, ̃ a aà là à a m̀e: G̃õe z̃eṽi à a na ỳaa?
- 3 A w̃emá à m̀e: M̀oizi d̃il̃eé k̃pelewa ni?
- 4 Aa m̀e: M̀oizi g̃õe gb̀a z̃e aali g̃inzila k̃é, aali a na yaðe.*
- 5 ǃ Yesu òñe: A sw̃ág̃b̃aa ỳái M̀oizi bee d̃il̃eé.
- 6 Za d̃únia daaleg̃o Lua g̃õe k̃e r̃i ñõeoc.†
- 7 Ayãmeto g̃õe l̃ go a de r̃i a daowa, l̃ na a nawa,
- 8 ̃ aã g̃õ l̃án s̃awakula r̃i gb̃alaowa.‡ Beewa aa ku dodo l̀o, aa g̃õ m̃edoũe.
- 9 A ỳái gb̃é p̃ó Lua r̃i ñák̃owa, gb̃ee su r̃i k̃eaa.
- 10 K̃é Yesu tà be, aà l̀wao aà là ỳápi m̃ii.
- 11 ǃ a òñe: Gb̃é p̃ó a na ya à a p̃ale s̃e gb̃ás̃ik̃e a ñõ s̃éia ỳa musun we.
- 12 Ñõe p̃ó g̃i a z̃ázi à z̃á p̃ale k̃e s̃õ, à gb̃ás̃ik̃en we.

Yesu b̃adaadaa ñéngu

(Mat 19.13-15, Luk 18.15-17)

- 13 W̃al̃e m̀ó Yesue r̃i ñéõ aà ònamá, ̃ a l̀wao g̃iñe.
- 14 K̃é Yesu è màa, aà p̃o p̃a a òñe: A to ñéõ m̀õ ma k̃ii, ásu g̃iñeõ, asa kp̃ala p̃ó b̀õ Lua k̃iia gb̃é bee taao p̃óe.
- 15 S̃iana m̃ále oé, gb̃é p̃ó i kp̃ala p̃ó b̀õ Lua k̃ii si l̃án ñéwao a g̃eũo.
- 16 ǃ a ñéõ se kp̃akpa a k̃ùe, à ònamá à b̃aaad̃ar̃ngu.

ǃde

(Mat 19.16-30, Luk 18.18-30)

- 17 K̃é Yesu dàzeu àle g̃é, ̃ a g̃õe b̃aal̃e m̀ò k̃ùle aà ae, à aà là à m̀e: M̃etulu maa, k̃pelewa má ke m̃a àiz̃ana ei?
- 18 ǃ Yesu òe: Akea r̃i òm̃ee má maai? Gb̃ee maaõ, sé Lua ado.
- 19 Ñ ikoyã ðs̃: Nsuli gb̃edeõ, r̃isuli w̃úle r̃i gb̃ep̃ale ñõõ, r̃isuli kp̃ái'oo, r̃isuli yãð ñ gb̃édeewao, r̃isuli gb̃ebleo, ñli ñ de r̃i ñ dao kp̃ela.§
- 20 ǃ a m̀e: M̃etulu, za ma ñéfeñeng̃o má ỳa beeõ k̃ia p̃iie.
- 21 ǃ Yesu aà gw̃a r̃i yenzi w̃éõ a òe: Ỳa g̃õne m̃endo. Ge ñ p̃ó r̃i ṽõ ỳia p̃ii, ní a ̃õa kp̃a taasideõwa, ní m̀õ temazi, r̃iỹõ àizee ṽi luabe.
- 22 ǃ g̃õepi oos̃isi ỳápi ỳái, à tà r̃i p̃õs̃iao, k̃é aà àizeeõ dasi ỳái.
- 23 ǃ Yesu w̃ep̃a à l̀waõla a òñe: Aizeede g̃ea kp̃ala p̃ó b̀õ Lua k̃iiu z̃i'ũ.
- 24 Ỳápi b̀õ aà l̀waõ sae, ̃ a Yesu ̀a òñe: Gb̃éõ, g̃ea kp̃ala p̃ó b̀õ Lua k̃ii guu z̃i'ũ fá!
- 25 Ỹiongo g̃ea abaaw̃eũ aà de òde g̃ea kp̃ala p̃ó b̀õ Lua k̃iiula.
- 26 ǃ ỳápi aà l̀waõ k̃ù gb̃aa, aale ok̃õe aa m̀e: Tó màae, déme a b̃oi?
- 27 Yesu r̃i gw̃a soee à m̀e: Gb̃enaz̃ina a f̃õ, àma Lua a f̃õ w̃á b̃õ, asa Lua ap̃ii gb̃aa ṽle.
- 28 ǃ P̃iee òe: W̃ápi s̃õ be? Wa p̃õpii tò wa b̃õ tenzie.
- 29 Yesu m̀e: S̃iana m̃ále oé, gb̃é p̃ó a be tò we ge a ṽiõ ge a d̃aunaõ ge a da ge a mae ge a ñéõ ge a bua ma ỳái r̃i ma baona ỳáo,
- 30 ade a ea beõ r̃i ṽiõ r̃i d̃aunaõ r̃i ðaõ r̃i ñéõ r̃i buaõ e lee bas̃õ d̃úniae bee guu r̃i l̃adamao l̀õ, i àiz̃ana e d̃únia p̃ó a m̀õ guu.
- 31 Dasi p̃ó ðãããõ g̃õ z̃á mé dasi p̃ó té z̃áõ g̃õ ðããã.

Yesu a gaa r̃i a vuao ỳa'oa

(Mat 20.17-19, Luk 18.31-34)

- 32 Aa ̀a dàzeu, aale g̃é Yelusaleũ. Yesu ðããã a l̀waõne, ̃ a ỳápi b̀õ r̃i sae, mé ṽia gb̃é p̃ó té aà kp̃eõ k̃ù. ǃ Yesu l̃ile r̃i a l̀wa gb̃eõñ kuepl̃aõ, à ̀a ỳa p̃ó a su a le òñe l̀õ
- 33 à m̀e: A ma! W̃al̃e g̃é Yelusaleũ. Wa Gb̃enaz̃iñ Né kp̃á sa'õnk̃ia r̃i M̀oizi ikoyãdañeõwa, aai ỳadaaala, aai aà kpa luayãðns̃aõwa aa aà de.
- 34 Aa aà ke p̃õp̃õõ, aa lé'ikakawà, aa aà gb̃e r̃i fl̃aalao, aai aà de, a g̃õõ àaõde z̃i i vu.

Zaaki r̃i Z̃aao wabik̃ea

(Mat 20.20-28)

* 10:4 lko 24.1-4 † 10:6 Daa 1.27 ‡ 10:8 Daa 2.24 § 10:19 Bsa 20.12-16

35 Ǿ Zebedee nɛɔ Zaaki nɛ Zaaɔ sɔ̄ Yesuzi aa òè: Metulu, wá ye n̄ yá pɔ̄ wále a wabikema ke wɛe.

36 Ǿ à n̄ lá à m̀è: Bó á ye mà keéi?

37 Aa wèwà aa m̀è: Wá gba zé wà zɔ̄lennɔ n̄ kpala guu, gbɛdo n̄ ɔplaaɪ, gbɛdo zeei.

38 Yesu ònè: A yá pɔ̄ ále a wabikea d̄so. Taasi keeona pɔ̄ má a imi, á f̄s̄ mia? Ga pɔ̄ má siu, á f̄s̄ siua?

39 Aa wèwà aa m̀è: Wá f̄s̄. Ǿ Yesu ònè: I pɔ̄ má mi, á mi, mé ga pɔ̄ má siu, á siu,

40 áma zɔ̄le ma ɔplaaɪ ge zeeiá ma yá no. Gbé pɔ̄ Lua kèkenɛɔ pɔ̄e.

41 Ké iwa gbɛɔn kwi k̄niɔ yápi mà, an pɔ̄ pà Zaaki n̄ Zaaɔzi.

42 Ǿ Yesu n̄ k̄aa a ònè: A d̄s̄ ké gbé pɔ̄ wále n̄ gwa búsu gbɛzɔ̄ɔ ɔ̄ i gbáable n̄ gbéɔwae. Maa gbáadeɔ i kiblemá b̄.

43 Ama a deánɔ máao. A guu gbé pɔ̄ ye ḡs̄ gbɛzɔ̄ɔ ɔ̄, aa ke á ònlede ɔ̄.

44 Maae b̄ gbé pɔ̄ ye ḡs̄ á òaana ɔ̄, aa ke ápii zòblena ɔ̄.*

45 Asa Gbɛnazin Né i m̄ɔ wà ònlekee yáio, à m̄ɔ ònlekei gbéɔneɛ, i gi a w̄eni ké à e gbéɔ bo dasi yáí.

V̄la baakena gbágbaa
(Mat 20.29-34, Luk 18.35-43)

46 Aa kà Yeliko. Lá Yesu lé b̄ɔ we n̄ a iwaɔ n̄ bílaɔ, v̄la baakena Time né Baatime z̄leá zé le.

47 Ké a mà Yesu Nazaleti mé lé ḡe, ɔ̄ à n̄á lé gbáa zuawa à m̀è: Davidi Bui Yesu, ma w̄enagwa!

48 Ǿ dasile giè, aale me aa n̄ile. Ǿ wà lezua gbáa k̄áfi à m̀è: Davidi Bui, ma w̄enagwa.

49 Yesu zè à m̀è: A aa sísi. Ǿ wà v̄lapi sísi wa òè: S̄ɔdile fele. Ale n̄ sisi.

50 Ǿ v̄lapi a zwáa wòlo à v̄l p̄le à m̄ɔ Yesu k̄í.

51 Ǿ Yesu aa là à m̀è: Bó n̄ ye mà kenei? V̄lapi wèwà à m̀è: Dii, má ye màɔ gu'ee.

52 Ǿ Yesu òè: Gé, ma náai pɔ̄ n̄ kè mé n̄ gbágbá. Weḡɔ̄ à gu'e, ɔ̄ à b̄ɔ teaāzi.

11

Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleu
(Mat 21.1-11, Luk 19.28-40, Zaa 12.12-19)

1 Ké aa k̄aik̄u n̄ Yelusaleuɔ, aa kà Befaze n̄ Betani pɔ̄ k̄u Kùkpe s̄is̄ip̄leuo. Ǿ Yesu a iwaɔ gbɛɔn pla z̄i

2 a ònè: A gé w̄éle pɔ̄ kále wá ae kee guu. Tó a ḡe ḡò, á zaa'in b̄ɔb̄ e òa we, gb̄ee i dikpe yáao. A polo suò.

3 Tó wá á lá, b̄ɔ ále ke wei, í me Dii mé ye a m̄ɔaoi, a ea suò tia.

4 Ǿ aa gè wá zaa'ina è òa kpele ḡaae. Ké aale polo,

5 ɔ̄ gbé pɔ̄ zea weɔ n̄ lá aa m̀è: Bó ále ke n̄ zaa'inapio, ɔ̄ ále polo!

6 Aa wèmá lá Yesu ònèwa, ɔ̄ wá n̄ tó we.

7 Aa s̄u n̄ zaa'inapio Yesue. Aa n̄ ulaɔ kpále zaa'inapiwa, ɔ̄ Yesu dikpe.*

8 Gb̄eeɔ lé n̄ ulaɔ kpále zé guu,† gb̄eeɔ lé láɔ z̄s̄ s̄eu, aale kpále b̄.

9 Gbé pɔ̄ òaana n̄ gbé pɔ̄ té z̄áɔ lé wiile wále me:

Gbáa ke!
Báaadɛn gbé pɔ̄ lé m̄ɔ n̄ Dii t̄so ɔ̄.‡

10 Lua báaada wá dezi Davidi kpala pɔ̄ lé vugu.

Wà gbáakpaaàzi à z̄s̄ luawa.

11 Ké Yesu kà Yelusaleu, à ḡè Lua ua, ɔ̄ à wepà p̄piila. Ké íatè i ḡs̄ bíla b̄o yáí ɔ̄ à b̄ɔ gè Betani n̄ a iwa gbɛɔn kueplao.

Yesu kaadɛnli kaa n̄ aa kua Lua uao
(Mat 21.12-22, Luk 19.45-48, Zaa 2.13-22)

12 Ké gu ò, aa b̄ɔ Betani, ɔ̄ n̄ana lé Yesu de.

13 A kaadɛnli è k̄aa, a lá p̄ae. A gé gwai tó a né má. Ké à kà we, i p̄e eo, sema a lá, asa a maḡɔ̄ i ka yáao.

14 Ǿ a ò líp̄ie: Gb̄ee a n̄ né ble bau b̄o. Aa iwaɔ yápi mà.

15 Ké aa kà Yelusaleu, Yesu ḡè Lua ua, ɔ̄ à laayianaɔ n̄ laalunaɔ yá n̄ b̄s̄le, à òlekpakenaɔ táab̄unu n̄ felenyianaɔ k̄ilaɔ fuangba.

16 I wei gb̄ee a aso s̄è à b̄ɔ n̄ Lua uaoo.

* 10:44 Maa 9.35   * 11:7 Zkl 9.9   † 11:8 2Kia 9.13   ‡ 11:9 Sou 118.25-26

17 Ǿ à yàdà gbé̄nɛ à mè: A kɛ̄a Lua taalau à mè: Ma kpé̄ aɔ̄ de ma sísikpē ũ bui píie. § Apio s̄s̄ á kè gbèblenaɔ̄ tóo ũ.*

18 Sa'onkiaɔ̄ ní Mɔizi ikoyádanedeɔ̄ yápi mà, 5 aale zeweele wà aà de. Aale víakeè, asa aà yádaané ì di bílawa píie.

19 Ké oosi kè, 5 Yesu ní a íwaɔ̄ b̀̀le wé̄leu.

20 Ké gu d̀̀b̀̀ aa be zéu, 5 aa kaadɛnlipi è, à giigàga e a zínau.

21 Ké a yá d̀̀b̀̀ Piεgu, 5 a ò Yesuε: Dii, kaadɛnli p̀̀s̀̀ ní kà gwae, à giigàga.

22 Yesu òné: Aɔ̄ Lua náai ví.

23 S̄lana mále oé, tó gbé̄ ò sí̄s̄ie beee aà fele az̄ia zu ísiau, tó i seake a ǹ̀se guuo, tó a a náai ví ké yá p̀̀s̀̀ a òpi a ke, a keè.

24 Bee yáí mále oé, tó ále lousisi, yá p̀̀s̀̀ a a wabikè pii, à dile á è k̀̀b̀̀, í e.

25 Tó a fele ále lousisi, tó á líkũa ní gb̄̄eo, à s̀̀uukeaàno, á Mae p̀̀s̀̀ kú musu i s̀̀uukeáno ní á tàaeɔ̄ s̄s̄.

26 Tó i s̀̀uuke ní gb̄̄eo, á Mae p̀̀s̀̀ kú musu a s̀̀uukeáno ní á tàaeɔ̄ s̄s̄o.

Yesu laa a ikoi

(Mat 21.23-27, Luk 20.1-8)

27 Ǿ aa kà Yelusaleũ. Lá Yesu lé bebe Lua ua, sa'onkiaɔ̄ ní Mɔizi ikoyádanedeɔ̄ ní gb̄̄ez̄ɔ̄ɔ̄ s̄s̄aazi

28 aa aà là aa mè: Iko kpele níle yápio keòí? Déme n gba yápi kea zéí?

29 Yesu wemá à mè: Má yá m̀̀ndoe gb̄̄eawá. A wea, mí iko p̀̀s̀̀ mále yápio keò oé sa.

30 A omeε. Zaa gb̄̄eo da'ilekea† b̀̀b̀ Lua kíi yá, ge gb̄̄enazina kíie?

31 Ǿ aa lekpaál aa mè: Tó wa mè Lua kíie, a me bóyái wi Zaa yá sio níe.

32 Tó wa mè gb̄̄enazina kíie s̄s̄, too. Aa bíla vía ví, asa gb̄̄epii Zaa ánbikε síe.

33 Ǿ aa wè Yesuwa: Wá d̄s̄o. Ǿ Yesu òné: Mapi s̄s̄ má iko p̀̀s̀̀ mále yápio keò oéo.

12

V̄εebu zikenaɔ̄

(Mat 21.33-46, Luk 20.9-18)

1 Ǿ Yesu f̄̄le yál̄̄eũné à mè: Gb̄̄e mé v̄εebu ví, à kaa líai, à eỳ̀ v̄ε̄ef̄̄k̄̄i ũ à gbadà,* 5 à búpi ná zikenaone ní ɔ̄z̄i, 5 à f̄̄le ní táo.

2 Ké v̄ε̄ek̄̄o z̄s̄z̄s̄ḡḡo kà, 5 à a íwae z̄i zikenaɔ̄wa, aà a v̄ε̄epi asema símáe.

3 Ǿ zikenaɔ̄ aà k̀̀ wa gb̄̄e wa gb̄̄e ɔ̄ḡii.

4 Ǿ à èa íwa pále z̄i má. Ǿ aa gb̄̄e bee mí f̄̄s̄ aa widàwá.

5 A èa a pále z̄i l̄b̀, 5 aa gb̄̄e bee dè. Maa à gb̄̄epáleo z̄i dasi, aa ní gb̄̄eo gb̄̄e, aa ní gb̄̄eo dè.

6 Budepi né m̀̀ndona mé ḡ̄è sa, 5 à aà z̄i gb̄̄ez̄á à mè: Aa ma né yáda.

7 Ǿ zikenaɔ̄ òk̄̄e aa mè: Túbiblenan kee. A to wà aà de, bú i ḡ̄w̄εe.

8 Ǿ aa aà k̀̀ wa dè, wà aà ge sè wa zù kaa kpe.

9 Tòo, kpelewa budepi a ke sai? A ge zikenaɔ̄ dede, i búpi kpa gb̄̄epáleo wae.

10 I Lua yáε bee kyokeo lé? Wà mè:

Gbe p̀̀s̀̀ ébonaɔ̄ pákpai

mé ḡ̄s̄ gb̄̄eo mide ũ.

11 Dii mé bee kè,

5 à kèw̄εe yáb̄̄onsae ũ.†

12 Ǿ aa zeweele wà aà kú, asa aa d̀̀ ní yáí à yápi lèeũi. N beeo aa víakè bílae, 5 aa aà tò we aa tà.

Yesu lousisin gb̄̄ez̄ɔ̄ɔ̄ fua

(Mat 22.15-46, Luk 20.19-47)

13 Ǿ wà Falisieɔ̄ ní Elodi kpala zenkp̄̄edeε z̄i Yesuwa òn̄̄keiè a yá'oa guu.

14 Ké aa kà, 5 aa òε: M̄̄etulu, wá d̄s̄ kè gb̄̄e náaiden n ũ. Nili yási ní gb̄̄eo ublembeke yáio, asa nili gb̄̄e wegwa. Lua zé ni òb̄̄né wásawasa. A zεví wà wè'5a kpá Sezaawaa, ge a zεví? Wà kpa yá, ge wásu kpao?

15 Yesu ní m̄̄afili d̄s̄, 5 a òné: Bóyái ále filifilimbakpameεi? A 5api do d̄̄m̄̄εe mà gwa.

16 Ké aa d̀̀è, 5 à ní lá à mè: Dé mí ní aà t̄̄son lai? Aa wèwà aa mè: Sezaa p̄̄e.

17 Ǿ Yesu òné: A Sezaa dee p̀̀s̀̀ kpawá, í Lua p̀̀s̀̀ kpawá. Aà yá b̀̀ ní sae.

18 Ǿ Saduse p̀̀s̀̀ aal̄̄ geɔ̄ vua ε̄̄boeɔ̄ m̀̀ Yesu lé aa aà là aa mè:

§ 11:17 Isa 56.7 * 11:17 Zel 7.11 † 11:30 Maa 1.4-5 * 12:1 Isa 5.1-2 † 12:11 Sou 118.22-23

19 Metulu, Moizi òwèe a lá guu à mè, tó gbé vîi gà à a nɔ tò nésai, aà dāuna gyaapi da'uakè à a vîi gēe kèò.‡

20 Māae, vîi ní dāunaɔ ku gbēn sopla. Woo nɔsè, ɔ à àà tò we nésai.

21 Se aà da'uakè, ɔ à gà à nɔpi tò we lɔ nésai. ɔ Bîo kè màa lɔ

22 e à gè kà an sopladewa. Ampii aa àà tò nésai. Ampii gbèa ɔ nɔpi gà.

23 Gèɔ vugɔɔzî an dème aɔ nɔpi vîi? Asa an gbēn sopla n̄pii aa àà d̄s n̄ ũe.

24 Yesu wèrà à mè: A Lua yá ní a gbāao d̄sai yáí a sāsáio lò?

25 Tó gèɔ vù, aa nɔsɔo, aa zàkèo, aaɔ ku lán malaikaɔ kua luabewae.

26 Ké gèɔ bɔ gau s̄s be, i Moizi lá kyoke gua p̄s à kàele yá'òuo lé? Lua òè à mè ámeaa Ablahat̄ ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua.‡

27 Luaá gèɔ Lua no, gbé b̄eɔ p̄sɛ. A sāsá à kè zài.

28 Moizi ikoyadanedeɔ ku we, à lekpaapi mà. Ké a è Yesu yāmaa wèrà, ɔ à s̄saaɔi à aà là à mè: Ikoyá kpele mé d̄r̄l̄ai?

29 Yesu wèwà à mè: A miden ke: A ma, Isailiɔ. Dii wá Lua mé Dii m̄ndona ũ.

30 Aɔ ye Dii á Luazi ní n̄semendoo teasisai á gbāa pua léu, á s̄s iɔ kuwá.*

31 A plaaden ke: Aɔ ye á gb̄deezi lá ázia w̄niwa.† Ikoyáe d̄e beeslao.

32 ɔ yadanedeɔi òè: Yāmaae, Metulu. N síana'ò, n mè Lua m̄ndoe, a plaade kuo, sema aàpi.‡

33 Yea Luazi ní n̄semendoo ní n ɔnɔo pii n gbāa pua léu ní yea n gb̄deezi lá nzia w̄niwao d̄e sa p̄s w̄í a p̄s káteu à tékū ní sa'oa bui píiola.‡

34 Ké Yesu è à yāwewa ní laaio, a òè: Gēa kpala p̄s b̄s Lua kíiu zànnɔo. Bee kpe gb̄e i we yāe làwà lɔo.

35 Yesu èa lé yādadané Lua ua, ɔ à gb̄éɔ là à mè: B̄yāi Moizi ikoyadanedeɔ i o Mesiiá Davidi buiei?

36 Ké Lua Nis̄ina d̄de Davidiwa à mè:

Dii ò ma Diiè aà z̄le a ɔplaii

e aɔ aà ibeɔ kálèè a gbá z̄ie.*

37 Lá Davidi aà sisi Dii màa, kpelewa aɔ d̄e aà bui ũ lɔi? ɔ bila lé aà yāma ní p̄nɔo.

38 Aà yādaané guu à mè: A laaika Moizi ikoyadanedeɔzi. Aā ye bebea ní uladao daa w̄aɔ f̄kpakpamá gāae.

39 Aā wele z̄le lousisikpe z̄lekti maaɔ guu ní bleble z̄lekti maaɔ.

40 Aā lou gbāa sisi gb̄éɔ wé yáí, ɔ aā gyaao kpé siomá. An ladama pás̄i aɔ d̄r̄l̄a.

*Gyaa taaside gbadaa
(Luk 21.1-4)*

41 ɔ Yesu z̄le Lua ua ɔsikpagolo ae, àle gb̄éɔ gwa, lá aale ɔa dau. ɔde saɔ lé ɔ z̄ɔ dau.

42 ɔ gyaa taaside m̄ò t̄anga d̄au m̄n̄ pla, i ka dalao.

43 ɔ Yesu a íwaɔ k̄aa a òné: Síana mále oé, gyaa taasideɔi ɔa dà kpagolo guu d̄e gb̄épiila.

44 Asa ɔ dia ɔ aa d̄à wà k̄au n̄pii. N̄ɛpi s̄s, aà taasideke guu p̄s a ví à p̄obleò ɔ a d̄au we pii.

13

*Yelusaleu dúuz̄a ní d̄únialaaḡɔ seela
(Mat 24.1-22, Luk 21.5-24)*

1 Ké Yesu lé b̄s Lua ua, aà íwae òè: Metulu, gwa lá wà kpé maaɔ d̄ò ní gb̄è kefenaɔ taao.

2 ɔ Yesu òè: N kpé z̄ɔpi è píia? Gb̄e e ḡs dik̄sa weo, wa a dúuz̄s píie.

3 Yesu z̄lela Kùkpe síst̄ip̄leu, aà ae d̄oa Lua uawa. P̄iee ní Zaakio ní Z̄āao ní Andeleo mé kuaān̄ níte, ɔ aa aà là aà mè:

4 Ow̄e, bee a ke b̄ɔe ni? B̄óme aɔ d̄e ap̄ii keḡɔ seela t̄i?

5 ɔ Yesu òné: A laaika, ásu to wà á s̄sáio.

6 Gb̄é m̄s ní ma t̄so dasi, aa me Mesiīn ní ũ, aai gb̄é s̄ásá dasi.

7 Tó a z̄ikak̄f̄i mà ge a bao, ásu bílikeo. Sema bee ke, āma d̄únia láaan we glao.

8 Bui ní buio aa fele ní k̄so, màae lɔ búsu ní búsuo. T̄ɔle a lualua gueɔ mé n̄ana aɔ ku. Yápi aɔ d̄e lán n̄w̄aw̄a daaleawae.

9 Aɔ kú ní laaio. Wa á k̄úkú wà yákpalek̄eáno, wí á gb̄e lousisikpeɔ guu. Aɔ zea búsu gb̄aadeɔ ní k̄iaɔ ae ma yáí, lɔ dené ma seeladeɔ ũ.

10 Sema wà baonakpa bui píie ḡía.

‡ 12:19 lko 25.5   § 12:26 B̄sa 3.6   * 12:30 lko 6.4-5   † 12:31 Lev 19.18   ‡ 12:32 lko 4.35   § 12:33 Oze 6.6
* 12:36 Sou 110.1

11 Tó wà gèàno yákpaleu, ásu d̄aa bilike yá p̄o ásu owao. A yá p̄o Lua a sóso káé á léu ḡoo beezi o, asa i ke áme á yá'oo, Lua Nisinae.

12 Ẅi ní d̄aunao k̄o kpámá dea yáí. M̄aa maee ní n̄eo kpámá. N̄eo bo ní deo ní ní dao kpe wà ní de.

13 Gb̄épii a zaágu ma yáí. Gb̄é p̄o menaf̄e e a léwa, ade mé a bo.

14 Tó a t̄e gudena* é gu p̄o de ào kuuo, (kyokena yápi da), gb̄é p̄o kú Yudeo bàale mip̄e síst̄owa.

15 Gb̄é p̄o kú a kp̄é musu su pila ḡe kp̄eu a p̄e séio.

16 Gb̄é p̄o kp̄é bua su ea be a ula séio.

17 Waiyoo neadeo ní nosindee ḡoo beezi.

18 A wabike ké yápi su á le buzi eo,

19 asa w̄étea p̄o ao ku ḡoo pi ao z̄ooe.† Za ḡoo p̄o Lua d̄únia k̄e e gb̄a i t̄aa i keo, mé a ke bau bo.

20 Tó Dii i ḡoo pi laoo, d̄s gb̄ee a boo. A ḡoo pi lao a gb̄é p̄o á ní séo yáí.

Gb̄enazin Né m̄oa

(Mat 24.23-44, Luk 21.25-38)

21 Ḡoo bee tó wà su óé Mesii gwa ke, ge Mesii ku le, ásu sio.

22 Asa Mesii ege nao ní anabi ege nao m̄o dabudabuo ní yábonsaeo ke, ké baa gb̄é p̄o Lua ní séo aa ní sás̄o, tó a zé kú.

23 Ao kú ní laaio, ma yápi lez̄awá za káau e.

24 Ḡoo bee w̄étepi gb̄ea íat̄e a siakū, moovua a ik̄eo,

25 saanao wolo luawa, p̄o p̄o kú luawapi z̄a ní pék̄iwa.‡

26 Wi Gb̄enazin Né m̄oa e luabe p̄uanau ní gb̄aa z̄oo ní gawio,§

27 i a malaika z̄i aa gb̄é p̄o Lua ní séo káaa za d̄únia gola síiō guu, za d̄únia léla ní a léleo.

28 A yá p̄o kaad̄enli lé daé ma. Tó a ḡona bus̄ek̄ú mé a lá lé p̄ae, § i d̄s guant̄ena k̄aik̄ú.

29 M̄aae lo, tó á è yápi lé ke, ào d̄s ké aà m̄oa k̄aik̄úe, a ku kpele.

30 Siana mále oé ḡoo beedeo ḡele yápi pii kesai o.

31 Luabe ní toleo a ḡele, ama ma yá ḡelea vío.

32 Gb̄ee a ḡoo ge a zaa d̄so, baa malaika p̄o aa ku luabeo ge Lua Né, sema Mae Lua.

33 Ao kú ní laaio à it̄eke, asa á d̄s z̄i p̄o ḡoo pi a kao.

34 A de lán gb̄é p̄o lé gé w̄éluwae. A a be tò a z̄ik̄enaone baade ní a z̄io, § a ò a gud̄sanae à it̄eke.

35 Apio s̄s á uabele suḡoo d̄so, oosin nò, w̄eedon nò, ko óoban nò, guf̄enen nò. Aȳameto à it̄eke,

36 ké asu su k̄ando, i á le ále i'oo yáí.

37 Yá p̄o mále oé, mále o gb̄épii ee, à it̄eke.

14

Tulalekaa Yesu miwa

(Mat 26.1-16, Zaa 12.1-8)

1 Ḡeamusu* dikpe ní K̄aaso dikpeo ḡo ḡoo pla, § sa'onkiao ní Moizi ikoȳadan̄e deo lé z̄eweele wà gb̄e z̄amake wà e Yesu kú wà de.

2 Asa aa mè: Wásu wà aà kú dikpe ḡoo z̄io, ké wasu fele ní z̄aoo yáí.

3 Ḡoo p̄o Yesu kú Simoo Kusude be Betani, ále poble, § noee s̄s̄aazi a tulale bui maa ode loona k̄ua. ¶ à loonapi waa è à tulalepi k̄a Yesu miwa.

4 Gb̄eeo ku we, yápi òmá, § aa mè: B̄oyáí à tulalepi pák̄ei màai?

5 Tulale p̄o a òa de ánu su owat̄e òa do ní bas̄oooa, d̄s yáa wa yá wà a òa kpà taasid̄owa. ¶ aa z̄oad̄wá.

6 ¶ Yesu mè: A aà to we. B̄oyáí ále íadaiwài? A yámaak̄em̄ee e.

7 Taasid̄o kúán̄o ḡoo pii e.† Ḡoo p̄o á yei, á f̄i na kené, ama máo kúán̄o ḡoo pii o.

8 A k̄e a gb̄aa léue, à d̄aa tulale k̄a ma mewa ma ge kp̄elaa yáí.

9 Siana mále oé, gu p̄o w̄ale ma baokpau d̄únia guu pii, wao yá p̄o n̄oepi k̄e o aà yá d̄ar̄ngu yáí.

10 Bee gb̄ea Yudasí Isalio p̄o de gb̄e n̄ ku epla ḡb̄edo ū ḡe sa'onkiao k̄ií Yesu kpaamá yáí.

11 Ké aa aà yámá, an p̄o k̄ena, § aa legb̄èè wa òa kpawá. ¶ ále z̄eweele à Yesu kpámá.

* 13:14 Dan 9.27, 11.31, 12.11 † 13:19 Dan 12.1 ‡ 13:25 Isa 13.10, 34.4, Yoé 3.4 § 13:26 Dan 7.13 * 14:1 B̄oa 12.1-11 † 14:7 Iko 15.11

Gɛamusu bleblea

(Mat 26.17-35, Luk 22.7-34, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

12 Káaso dikpeɔ sɛia zɛ́, ɔɔ pɔ wɛ́ Gɛamusu sá kòlokpá, Yesu íwáɔ òè: Má ní ye wà gɛ Gɛamusu ble sɔukɛunɛi?

13 Yesu a íwáɔ gbɛɔn pla zɛ́ a ònɛ́: A gɛ wɛ́lɛdau. A kpaaũ ní gbɛɔe í sɛa lo guu. A teaàzi

14 e ua pɔ a gɛu, í o uabelee, Metulu mè má á pilai, gua pɔ á Gɛamusu ble bleu ní a íwáɔ?

15 A kpɛdiakɔa kpɛa zɔɔ musu pɔ wa kɛ́kɛ ɔbɛ́, í sɔukɛwɛɛ we.

16 Ké íwapiɔ dàzeu, ɔ aa kà wɛ́lɛpi guu, aa è lá a ònɛ́wa. ɔ aa Gɛamusu ble sɔukè we.

17 Ké oosi kè, Yesu kà we ní a íwa gbɛɔn kuɛpláɔ.

18 Ké aa zɔ́lɛ lé pɔble, ɔ Yesu mè: Siana mále oé, á gbɛ́ pɔ wále pɔble sánuɔ do a ma kpámá.‡

19 An pɔ yà, ɔ aale aà la dodo: Asa mámeo yó?

20 ɔ a ònɛ́: A gbɛɔn kuɛpláɔ doe, wále ɔkáaa ta doũ.

21 Gbɛnazɛn Né a ta lá wà a yá'ò taalauwa, § ama waiyoo gbɛ́ pɔ a Gbɛnazɛn Né kpámápi. A maa wà ade í yáao.

22 Ké aale pɔble, Yesu káa sè à báaadáu, ɔ a è'ɛ kpámá à mè: A sí, beeá ma mee.

23 ɔ à imibɔ sè à Lua sáaukpá a kpámá, ɔ aa mí nípii.

24 ɔ a ònɛ́: Beeá ma aue, Lua bàa kua ní gbɛ́ dasiɔ au* pɔ a bɔae.

25 Siana mále oé, má vɛɛbe'i mi loo e kpala pɔ bɔ́ Lua kíi bɔ́ gupuaú, ɔ má a dafu mi.

26 Ké aa lesi aa láa, ɔ aa bɔ́lɛ gɛ́ Kùkpɛ sɛ́sɛpɔleu.

27 ɔ Yesu ònɛ́: Apii á ma to we, asa a kɛ́a láu Lua mè: Má sádána lé, sáa í fáaa.†

28 N beeo ma vua gbea má ɔaaé Galile.

29 ɔ Píɛɛ òè: Baa tó wa n to we pii, má n to weo.

30 ɔ Yesu òè: Siana mále one, gwáasínaa e ko à ɔ gé lé gɛn pla zui, níyɔ lelekpamazi gɛn áaɔ.

31 ɔ Píɛɛ legbè à mè máumaũ: Baa tó má su mále gannɔ, má lelektanzi bauo. ɔ aa ò maa sɔ nípii.

Yesu wabikɛa Gesemani

(Mat 26.36-46, Luk 22.39-46)

32 Ké aa kà gu pɔ wɛ́ me Gesemani, ɔ Yesu ò a íwáɔne: A zɔ́lɛ la e màò wabike.

33 ɔ à Píɛɛ ní Zaakio ní Záao sè gèrɛnɔ. Iwáa kà aà pɔa, tòlobi zúaagu,

34 ɔ a ònɛ́: Pɔsia ma kù gbáa e ma ka gaa. A ze la à itɛ́kɛ.

35 Ké à gè ae yɔɔ, ɔ à wùlɛ a gbɛu à wabikè, tó a zé kú, gɔɔpi gɛ́ala.

36 A mè: Baa, ma Mae, ní yá pii zé ví. To taasi keeɔnapí ɔmazi, ama ma pɔeá no, sema n pɔ.

37 Ké à èa sù a gbɛɔn áaɔpiɔ kíi, a è aale í'o. ɔ a ò Píɛɛ: Simɔɔ, níle í'o yà? Ni fɛ́ n itɛ́kè baa yɔɔa?

38 A itɛ́kɛ à wabike, ké ásu fu yɔawao yáí. Nisína yei, ama me buse.

39 A èa gè wabikei, ɔ à yá doũpi ò lo.

40 Ké à èa sù, a è aale í'o, asa an wé gbiakùɛ. ɔ aai dɔ́ lá wa oèo.

41 Aà ea sua gɛn áaɔde a ònɛ́: Ale í'o ále kámabo e tiaa? Bee mè. Gɔɔ kà sa. A gwa, wále Gbɛnazɛn Né kpá duunkɛnaɔwa.

42 A fɛ́lɛ wà gé. Gbɛ́ pɔ lé ma kpámá lé mɔ kee.

Yesu kúa

(Mat 26.47-56, Luk 22.47-53, Zaa 18.3-12)

43 Ké Yesu lé yápi o gɔɔ, ɔ aa íwapiɔ gbɛdo Yudasi kà ní bíla pɔ bɔ́ sa'onkiaɔ ní Moizi ikoyádanɛdeɔ ní gbɛzɔɔ kíi. Aa fɛ́ndaɔ kúa ní goɔ.

44 Bɔnkpedepi sɔ à ɔbaa seela ònɛ́ à mè gbɛ́ pɔ a su lepɛwà, aàpin we. Aa aà kù gbáa aa taò.

45 Ké à kà we, ɔ à táa'ò Yesuwa gɔɔ, a òè: Metulu! ɔ à lepɛwà.

46 ɔ wà ɔpɛlewà wà aà kù gúgiú.

47 Zá guu gbɛe a fɛ́nda wò à sa'onkia zɛkenae lèò à aà swá gò.

48 ɔ Yesu ònɛ́: Kpáí weliwen ma ú, ɔ a mɔ ma kúí ní fɛ́ndaɔ ní goɔa?

49 Má kúánɔ Lua ua lá gu lé ɔɔ, miɔ yádaé, i ma kúo. Ama bee kè ké yá pɔ kɛ́a Luayátaalau e ke yáíɛ.‡

50 ɔ aa íwáɔ bàalè pii aa aà tò we.

51 ɛ́waasoe teaàzi, aà zwáa kuaaála pɔyesai. Ké wà aà kù,

52 ɔ à a zwáa tònɛ́ we, à bàalè puizi.

‡ 14:18 Sou 41.10 § 14:21 Sou 22.1-19, Isa 53.1-12 * 14:24 Bsa 24.8 † 14:27 Zkl 13.7 ‡ 14:49 Isa 53.8

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-75, Luk 22.54-71, Zaa 18.12-27)

- 53 ɔ wà gè ní Yesuo sa'onkia be. Sa'onkiaɔ ní gbɛzɔɔ ní Mɔizi ikoyádanedeɔ káaaa we nípii.
- 54 Piɛɛ té ní kpe káaa e à gè gè sa'onkia be'ua. A zòle we, àle tékpakpa ní dɔai sánu.
- 55 Sa'onkiaɔ ní Yuda yákpalekenáɔ pii lé yá wele wà dɔ Yesuwa wà e wà aà de, 5 aai eo.
- 56 Wà yáɔdɔwà dasi, áma an yáe i kɔseo.
- 57 ɔ gbɛɛɔ fɛle yáɔdɔwà lɔ aa mè:
- 58 Wà mà dee mè á Lua kpé pɔ gbɛnazína dɔ wí, i a pàle pɔ gbɛnazína i dɔo dɔ gɔɔ áaɔe.
- 59 Baa ní beeo an lé i ke doto.
- 60 ɔ sa'onkia fɛle zè zā guu à Yesu là à mè: Nyɔ yāe zásioa? Yá pɔ wàle dɔdɔmapio dea ni?
- 61 Yesu níle kpé, i yāe wewàò, 5 sa'onkiapi èa aà là à mè: Mmɛ ní Lua báaaɛ Né Mesii ũa?
- 62 ɔ Yesu mè: Mámɛ má aà ũ. A Gbɛnazín Né e zɔleá Gbáapiide ɔplaaí,§ mé á aà mɔa e luabepuanau.*
- 63 ɔ sa'onkiapi a ulaɔ ga kè à mè: E'e, wá bàa kú ní seeladeɔ be?
- 64 A mà lá à dɛ ní Luao weó? Kpelewa a zeó? ɔ aa yá diè nípii aa mè wà aà de.†
- 65 ɔ wà fɛle lé lé'ikakawá.‡ ɔ wà pɔkùè aà wéwa, wàle aà lele ní ɔkúto, wàle oè: Anabikeke, ní gbé pɔ n le o. ɔ dɔai aà kù aa aà sánkeke.
- 66 Piɛɛ ku zíle ua, 5 sa'onkia be nɛe zíkɛnaɔ do mò we.
- 67 Ké à Piɛɛ è, àle tékpakpa, 5 à aà gwá soee, a òè: Mpi sɔ, io sánu ní Yesu Nazalɛtipioe.
- 68 ɔ à lelekpà à mè: Má dɔo, mi ma lá níle oo. ɔ à fɛle gè gɔu guu.
- 69 Nɔepi èa aà è we, 5 a ò gbé pɔ zea weɔne à mè: Gɔepiá an gbɛdoe.
- 70 ɔ Piɛɛ lelekpà lɔ. Ké à kè sàa yɔɔ, gbé pɔ zea weɔ ò Piɛɛ: Slanae an gbɛdon n ũ, asa Galile gbɛn n ũ.
- 71 Piɛɛ vāikpāáí ní azlao, 5 à mè: Má sí ní Luao, má gbé pɔ ále aà yá'opi dɔo.
- 72 Wegɔɔ 5 ko lé gɛn plaade zù, 5 yá pɔ Yesu ò dɔ Piɛɛgu, ké à mè e ko àò gé lé gɛn plaade zui, a lelekpaaizi gɛn áaɔ. ɔ à nà ɔɔlɔwa.

15

Pilati yákpalekɛa ní Yesuo

(Mat 27.11-31, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)

- 1 Ké gu dɔ gɔɔ sa'onkiaɔ ní gbɛzɔɔ ní Mɔizi ikoyádanedeɔ ní gbáadeɔ pii lekpāáí, 5 aa Yesu ye aa gè aà kpà Pilatiwa.
- 2 ɔ Pilati aà là à mè: Yudaɔ kían n ũa? Yesu wèwà à mè: N òn we.
- 3 Sa'onkiaɔ lé yáɔdɔwà,
- 4 5 Pilati èa aà là à mè: Nyɔ yāe ooa? Yá pɔ wàle dɔdɔma ma fá!
- 5 Ké Yesu i yāe zásimáo, 5 aà yá bɔ Pilati sae.
- 6 Gɛamusu dikpeɔzɔí Pilati í dakpeunaɔ do pɔ wa yei kéné.
- 7 Búsudɛna pɔ aa bɔ gbáadeɔ kpe aa gbɛdɔ ku kpéu. An gbɛdo tón Balaba.
- 8 ɔ bíla sɔ Pilatizi aa wabikèwà aà ke lá í kenéwa.
- 9 ɔ Pilati ní lá à mè: A ye mà Yudaɔ kía kéé yá?
- 10 Asa a dɔ sáasá ké sa'onkiaɔ wɛdɔ Yesue yáí 5 aa aà kpáíwa.
- 11 ɔ sa'onkiaɔ tekpà bílagu, 5 aa òè aà Balaba kéné.
- 12 ɔ Pilati ní lá à mè: Kpelewa á ye mà ke ní gbé pɔ wí mɛ Yudaɔ kiaoí?
- 13 ɔ aa èa wiilè: N aà páliwa!
- 14 ɔ Pilati ní lá à mè: Bóyáii? Vāi kpele a kèi? ɔ an wiilea káñí aa mè: N aà páliwa!
- 15 Pilati ye yá pɔ a káñgu ke, 5 à Balaba kéné. A Yesu kpà sosaɔwa aa aà gbɛ ní flaalao, aai aà páliwa.
- 16 ɔ sosapio gèaàno búsu gbáadepi be'ua, aa ní gāli káaa pii.
- 17 Aa gomusu tɛa dàè, 5 aa fùtá ní lɛo aa kpàè.
- 18 ɔ aale fɔkpakpawà aa mè: Yudaɔ kía fɔɔ!
- 19 Aale aà gbɛ a miwa ní feeo, aale lé'ikakawá, aale kúlekule aà ae, aale lémwá.
- 20 Ké aa aà kè pɔɔpɔ aa làa, 5 aa gomusu tɛapi bɔaála, aa aázia pɔkasa dàè. ɔ aa bɔaàno, aale gé aà páliwa.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)

§ 14:62 Sou 110.1 * 14:62 Dan 7.13 † 14:64 Lev 24.16 ‡ 14:65 Isa 50.6

21 Ké aale gé, g5ee b0 sè oi, àle d0rzi, 5 aa teasidàè aa Yesu lipàak5a diè. G5epi t0n Sim00, Sileni bùsu gbéè, Alesànda ní Lufuo de'iae.

22 7 aa gè ní Yesuo gu p0 wí me G0g0ta. (Bee mè mit00nagu.)

23 7 aa véè p0 wà lí'0 kàu d0è, àma i mio.

24 Ké aa aà pàliwa, 5 aa aà p0kasao kpaalè kàle, aa télépà a sea yá musu.*

25 Aa aà pàliwa íatè muuwàamig00e.

26 Yá p0 wa d0wa 5 wa kè wa ná aà mia wà mè:

Yuda0 Kia.

27 Wà kpáiweliwe0 pàliwa we 0 gbè0n pla, ado aà 0plai, ado zeei.

28 7 yá p0 kèa láue bee pà wà mè: Wà aà gwà dou ní taaekena0.†

29 Gbè p0 lé gè we0 lé ní mide,‡ aale aà s5s5 aa mè: Ehè! Tò! N mè níy5 Lua kpé wí, ní ea d0 g00 aà5 nolo?§

30 N nzia suaba! Pila líwa mè!

31 Maa 0 sa'onkia0 ní M0izi ikoyàdane0e0 lé aà ke p0000 aa mè: A gbèpàle0 suabà, àma a f5 à azla suabao.

32 Tó wà è Isaili0 kía p0 wí me Mesiipi pila líwa, wà aà náaike sa. 7 gbè p0 wà ní pàliwa sànu0 lé aà s5s5 0.

33 Sea za íatè minanguo e aua gè pila0 gu siakù bùsupiu píe.

34 Íatè'auapilaa 5 Yesu wiilè gbáugbau à mè: Eloi, Eloi, lema sabatani! Bee b00e mè: Ma Lua, ma Lua, àkea n ma to wei?*

35 Ké gbè p0 zea we0 yápi mà, 5 aa mè: Ma we, àle Elia sisie.

36 7 gbèe baalè gè sao z5 véè kùmawa,† a pè feea a d0 Yesue à mè: A ze gía wà gwa, tó Elia a m0 aà pila.

37 Yesu wii gbàa lè, 5 à gà.

38 7 Lua kpé zwàa‡ p0 daa luakuki ae pàa pla za musu e zíle.

39 Ké sosa0 gbèz00 p0 ze Yesu ae we aà gaa è maa à mè: G5epiá Lua Néè síana.

40 N0e0e ku we 0, aale gugwa káaa. An guu Maliama Madeleni kuu ní Maliama p0 de Yosefu ní Zaaki Nénao da úo ní Salome00.

41 G00 p0 Yesu kú Galile, aame aai0 teaazi wà0 blekèè. N0e pàle0 m0aàn0 Yelusaleú aa ku we 0 dasi.

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)

42 As5adazi oosi lé ke. Lá kámabog00 ye daalei,

43 Yosefu Alimate m0. Gbè t0de Yuda gbàade0 guu, mé àle kpala p0 a b0 Lua kíi dá. A s5dile à gè Pilati kíi, à Yesu ge wabikèwà.

44 Ké Pilati mà Yesu gà k0, à b0 aà sae. 7 à sosa0 gbèz00 sísi, à aà là tó Yesu gà k0.

45 Ké Pilati gbèz00pi yàmà, 5 à Yosefu gbà zé aà gèpi sé.

46 Yosefu gè baabaa lù, 5 à gè à aà bùa à baabaapi fíwà. A aà dà gbè'e p0 wa s0 mia ú guu, 5 à gbè gbèè gbeembo tà epile.

47 Maliama Madeleni ní Maliama Yosefu dao lé gwa, aa è gua p0 wà Yesu gèpi dàu.

16

Yesu b0a gau

(Mat 28.1-10, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)

1 Kámabog00zi láaa íatè gèa kpéu Maliama Madeleni ní Maliama Zaaki dao ní Salome00 nísí ginana lù, ké wà ge ma Yesu mewa.

2 As5anenzí k0000 íatè bilea 5 aa b0 gè miapi kíi.

3 Aale k0 la zéu aale me: Déme a gbèpi gbeembo à gowèe mia'e líé!

4 Asa gbèpi gbèneè. Ké aa wesè, 5 aa è wà gbèpi gbeembò k0.

5 Ké aa gè miá'epi guu, 5 aa èwaasoe è z5léa 0plaa oi, a ulatao pua daa. 7 iwàa kà ní p0a.

6 A òné: Asu to iwàa ká à p0ao. Yesu Nazaleti p0 wa pàliwa ále wele0 lò? A vù. A gu p0 wà aà díleu èa? A ku lao.

7 A tá, í o aà íwa0ne ní Píe00, a d0aané Galile. Aa aà e we lá a ònéwa.*

8 Iwàa kà ní p0a, aale kpakpanaga, 5 aa b0le miapiu ní bao. Aai yàe o gbèe00, ké vía ní kú yái.

* 15:24 Sou 22.19 † 15:28 Isa 53.12 ‡ 15:29 Sou 22.8, 109.25 § 15:29 Maa 14.58 * 15:34 Sou 22.1 † 15:36 Sou 69.22 ‡ 15:38 B0a 26.31-33 * 16:7 Maa 14.28

Yesu azia òba a iwawne

(Mat 28.16-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23)

⁹ Ké Yesu bò gau āsānēnzī gufēne, à azia òba Maliama Madeleni pò à táa mèn sopla gòèè káau.

¹⁰ Ǿ nɔɛpi gɛ ò aà gbé pò an pɔ yaa, aale ɔɔbɔne.

¹¹ Ké aa mà Yesu vù, nɔɛpi aà è ní wéó, ɔ aai sio.

¹² Bee gbea gɔɔ pò an gbēɔn plaɔ be zé guu, aale gé wéleu, à azia òbɔné lán gbēpālewa.

¹³ Ké aa èa sù ní wélepio, aa ò gbé kɔnɔne. N beeo aai ní yá sio.

¹⁴ Gbezā ɔ à azia òba a gbēɔn kuɛdoɔne gɔɔ pò aale pɔble. Ǿ à zɔadòmá, ké an swá gbāa mé aai a náaikɛo yáí. Asa aai gbé pò aa aà è à vùɔ yá sio.

¹⁵ Ǿ a òné: A gé dúnia guu píí, í ma baokpa gbépiie.

¹⁶ Gbé pò sí mé à da'ilekè a bɔ. Gbé pò í sio sɔ, yá a zòlewà.

¹⁷ Gbé pò aa yápi síɔ yákeɔɔn ke: Aali táago ní ma tóo, aali yāebui'ò.

¹⁸ Tó aa mlē kù ní ɔo ge tó aa kona í mí, a pɔe kenéó. Aali ɔna gyāeɔwa, aai aafia'e.

Yesu taa luabe

(Zin 1.9-11)

¹⁹ Ké Dii Yesu yá'òné a làa, ɔ Lua aà sè tàò musu, à zòle Luapi ɔplai.

²⁰ Ǿ aà iwapiò bò gè waasokpà gupiiu. Dii zikèrɔnɔ, ɔ an dabudabukɛaɔ yá pò aa ò slanapiliwáné.

LUKU

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Luku Yesu baona lápi kè lá Maaku kèwae.

Záa da'ilena ya'oa guu, a ye gbéɔ sɔu àò maà wàɔ Yesu dá (3.1-20)

Yesu da'ilékea ní aà yāo (3.21-4.13).

Yesu zíkɛa Galile búsuu, gu pɔ́ à waasokèu ɔ à gyāeɔ gbàgbá (4.14-9.50).

Yesu wéleɣea bɔa za Galile e taa Yelusaleu (9.51-19.28). Luku yá pɔ́ Maaku i kéɔɔ kè dasi. A keeɔn ke: Sámali gbémaa yá, ɔde sɔu yá, né pɔ́ sàsà yá, ɔde ní Lazaao yá.

Yá pɔ́ Yesu kè Yelusaleu (19.29-21.38).

Yesu taasíkɛa ní aà gaao (22-23).

Lápi midékli (24) Yesu bɔ́ gau ɔ à bɔ́ mɔ́ à íwaeɔwa Emausi zéu e àò ge táí luabe.

Luku Yesu ní Záa Da'ilena ia yá bɔ́lekè gíae (1-2). Wekli a ò lá malaika bɔ́ mɔ́ Yesu da Maliamawa ní Záa Da'ilena da Elizabetio, ní lá sádánaɔ ní saanyádónaɔ mɔ́ kùle Yesueo, lá Maliamawa ní Zakalio Dii sáaukpá mé Simeɔ Lua Musude tɔbɔ́. Yá beeɔ guu Luku yá gbíao ò kò a Yesu seeladekɛa guu: Yesu luake ní aà dea Isaili zalala úo ní lá aà mɔ́a dúnia guu de yázɔɔ ú gbépiieo. Luku ɔ́wɛe bɔ́ lá Lua ye nɔ́sedoudeɔzi ní gbé pɔ́ wá pákpańzi ní nɔ́e ní taaside ní nibɔ́. Lua Nisína yá kú we bɔ́ ní pɔ́na pɔ́ Yesu baona í inéo ní Lua táasiléao ní wabikeawà.

Suaba ní Isaili felekaaya bɔ́lekewéé wásawasae. Baona láε bee kyokea guu baade a fɔ́ gbépii Suabana yá dɔ́u.

1 Gbéɔ ɔkpá yá pɔ́ kè wá guu dau siua lá guu zézewa dasi,

2 lá gbé pɔ́ aa de yápi seeladeɔ ní a baokpanaɔ ú za káauɔ ówéewa.

3 Tiasa mapi sɔ́, lá ma wetè yápiɔi dodo za a daaleawa, má è a maa má kéne zéze, ma gbé beede Teofilí,

4 ké n̄ e n̄ yá pɔ́ wa dāne sāsā dɔ́.

Malaika dɔ́aaa Záa Da'ilena ia ya'oa

5 Yude búsu kí Elodi gɔɔ sa'onae ku, aà tón Zakali. A ku Abia sa'onao gáli guue. Aà na tón Elizabeti. Aalona buie bɔ́.

6 An pla nípii aa maa Luae. Aaɔ ku táaesai, aa Dii ikoyá ní yá pɔ́ a díleɔ kúa.

7 Aa né vío, asa Elizabetiá fie, mé an pla nípii aa zikú.

8 Gɔɔ pɔ́ sa'oa ká an gáliwa, Zakali mé lé Lua gbagba.

9 Lá sa'onapi í kewa, aa likpá, ɔ lí Zakali sè aà gé tulaletikai téa Dii kpéu.

10 Tulaletikpasagɔɔ bíla káaa kpele píi, aale wabike.

11 ɔ Dii malaikae bɔ́ mɔ́wá, à zè tulaletikateakti ɔplaaí.

12 Ké Zakali aà è, à bílikè, vía aà kú.

13 ɔ malaikapi òè: Nsu to vía n kúo Zakali. Lua n wabikea sí, n na Elizabeti a ne'i gɔ́e ú, ní tɔ́kpaè Záa.

14 N pɔ́ a ke na, níyɔ́ yáabɔ, gbéɔ pɔ́nake aà ia yá musu dasi,

15 asa aɔ de Diie gbézɔɔ úe. A wé ge í gbāae mio,* Lua Nisína aɔ dedeawá za aà da gbéue.

16 A to Isaili zé ní Dii ní Luao dasi,

17 a dɔ́aa Diie ní Lua Nisína gbāa pɔ́ Elia ví yāao. A to maeɔ ledouke ní ní néo,† a to swáyámansaideɔ gbémaaɔ ɔnɔ sé. A gbéɔ keke aao ku sɔu guu Diie.

18 ɔ Zakali ò malaikapi: Kpelewa má yápi síana dɔ́i? Asa maezinan ma ú, mé ma na zikú bɔ́.

19 ɔ malaikapi wèwà à mè: Máme má Gablieli,‡ miɔ zea Lua ae. ɔme ma zí yápi oine, má baonapi kpanɛ.

20 Ma, n léna a naale, níyɔ́ fɔ́ yá'oo e yápi ge kéò, ké ni ma yá pɔ́ a ke a gɔɔwa sio yáí.

21 Gɔɔ bee sɔ́ wàle Zakali dá. Aà gégéa Lua kpéu bɔ́ ní sae.

22 Ké à bɔ́, i fɔ́ yá'òrínɔɔ, ɔ wa dɔ́ ké à wépfungu'è Lua kpéue. Lá aà léna náale, ɔ ale yá'oné ní ɔo.

23 Ké Zakali sa'ogɔɔ lé ká, ɔ à tà a be.

24 Bee gbea aà na Elizabeti nɔ́sí, ɔ à azía úle e mɔ́ sɔɔ à mè:

25 Dii kè, à ma wénagwá, à wibòmee.

Malaika dɔ́aaa Yesu ia ya'oa

* 1:15 Nao 6.3 † 1:17 Mal 3.23-24 ‡ 1:19 Dan 8.16, 9.21

- 26 A mɔ soolode guu Lua malaika Gablieli zɪ Galile wɛ́lɛ pɔ́ wɪ mɛ Nazaletɪ guu.
 27 A gɛ nɛnɔɛ lɛso pɔ́ aà tɔ́n Maliama kɪ́. A gɔ́kpama vɪ Davidi bui ũ, aà tɔ́n Yosefu.
 28 Ké malaikapi gɛ́ aà kɪ́, a òè: Fɔɔ báaade! Dii kunnɔɛ.
 29 Maliama bílikè yápiwa, à láasookè à mɛ: Fɔ bee mi dea ni?
 30 ɔ malaikapi òè:
 Maliama, rɪsu to vɪa n kúo,
 asa Lua báaadàngue.
 31 Ma! Nyɔ́ nɔsi, nɪ nɛ'ɪ gɔɛ ũ,
 nɪ tɔ́kpaɛ Yesu.
 32 Aɔ de gbɛzɔɔ ũ, wáli oè Musude Né.
 Dii Lua a aà kpa aà dezi Davidi kpalau,
 33 ɪɔ de Yakɔbu buib kɪa ũ gɔɔpii,
 aà kpala aɔ láaa vɪo. §
 34 ɔ Maliama ò malaikapie: Lá mi gɔɛ dɔ́ yáao, bee a ke kpelewa ni?
 35 Malaika wɛwà à mɛ:
 Lua Nisɪna a dinɛ,
 Musude gbáa i mɔma.
 A yáí né pɔ́ rɪyɔ́ ipi kua aɔ adoa,
 wáli oè Lua Né.
 36 N daɛ Elizabeti nɛgɔɛ nɔsia sɔ́ a zikú guu. Nɔɛ pɔ́ wa díle fɪi ũpi kú rɪ nò mɔ sooloo tia.
 37 Asa Lua lí fu yáewao.*
 38 ɔ Maliama mɛ: Dii zɔ́blenan ma ũ. Aà kemɛɛ lá rɪ òwa. ɔ malaikapi aà tò we.

Maliama gɛa Elizabeti gwai

- 39 Gɔɔ bee Maliama fɛle gɛ́ wɛ́lɛ pɔ́ kú Yude búsu gusɪsɪdeu gɔɔ.
 40 A gɛ́ Zakali bɛ, ɔ à fɔkpá Elizabetiwa.
 41 Ké Elizabeti Maliama fɔpi mà, aà né vɪvɪ aà gbɛɛ guu, ɔ Lua Nisɪna dɛde Elizabetiwa,
 42 Elizabeti wii gbáa lè à mɛ: Báaaden n ũ de nɔɛ piɪla. Báaaden né pɔ́ kú rɪ gbɛɛu ũ bɔ.
 43 Bɔn ma ũ ké ma Dii da mò ma gwaii?
 44 Gɔɔ pɔ́ ma swáíè n fɔwa lé, né pɔ́ kú ma gbɛɛu vɪvɪ rɪ pɔnaoɛ.
 45 Báaaden n ũ, asa rɪ sɪ yá pɔ́ Dii ònɛ a ke.
 46 ɔ Maliama mɛ: Báaaden n ũ, asa
 Mále Dii tɔbɔ ma sɔ́ guu,
 47 ma nɔsɛ lé yáabɔ Lua ma Suabanawa, †
 48 asa à ma yáɔ̀dà,
 mapi aà zɔ́blena pɔ́ mi ka pɔɛ ũo.
 Za tia e gɔɔpii wáli omɛɛ báaadeɛ,
 49 asa Lua Gbáadeɔpi yázɔ́kɛmɛɛ.
 Aà tɔ́ kua adoa.
 50 I wɛnadɔ́ gbɛ́ pɔ́ aai vɪakɛɛɔnɛ e rɪ buiwa.
 51 A a gáɪsɪ pòo à a gbáa ò́bné,
 à waladeɔ fáaa rɪ rɪ láasooɔ.
 52 A gbáadeɔ bò kpalau,
 à táaaɔ káfl.
 53 A pɔ́maaɔ kpá nɔandɛnaɔwa aa ká,
 à ɔdeɔ gbàɛ ɔgii.
 54 A a zɔ́blena Isailiɔ ìa,
 an yá i sáaàguo.
 55 A wɛnadɔ́ Ablahaŭ rɪ a buipɪnɛ‡
 lá à a lɛgbè wá deziɔnɛwa.
 56 Maliama zɔ́lɛ rɪ Elizabetio lán mɔ áaɔwa, ɔ à gbàsa tà a bɛ.

Zaa Da'ilena ia

- 57 Elizabeti nɛ'igɔɔ ká, ɔ à nɛ'ɪ gɔɛ ũ.
 58 Ké aà fáanideɔ rɪ aà daɛɔ mà lá Dii wɛnadɔ́è, aa pɔ́nakèaano.
 59 A gɔɔ swaaɔde zɪ́ aa mò tɔ́zɔ́i népie, § aai aà mae Zakali tɔ́kpaɛ,
 60 ɔ aà da mɛ: Aawo! Wáli oè Zaa.
 61 Aa òè: Gbɛɛ ku n daɛɔ guu, a tɔ́ bee vɪo.

62 Ɔ aa yà'ò àà maeε ní ɔo, ké aa e d5 lá a ye wà tókpaε.
 63 Zakalipi p3 p3 á e lákεwá gbεa, 5 a kεwá: Aà t3n Zaa. Yápi b3 ní saε nípii.
 64 Weg33 aà léna g3le, à lebb3 lé yá'ò, àle Lua sáaukpa.
 65 Ɔ vía ní fáanide3 kù pii, 5 Yude búsu gusísíde gbε3 lé yápi galike pii.
 66 Ɔ gbε p3 aa yápi má3 kua ní n3se guu aa mε: B3 népi a3 de a ũ ziai? Asa Dii oiaaaazic.
 67 Lua Nisína dāde aà mae Zakaliwa, 5 à ánanibekεkε à mε:
 68 Wá Dii Isaili3 Lua sáaukpa!
 A m3 a gbε3 b3.
 69 A Suaban gbāade b3wεε
 a z3blena Davidi bui guu,
 70 Iá a dà a ánanib3ne aa 3 za ziwa.
 71 Aa mε a wá sí wá íbεε3wa,
 a wá b3 gbε p3 zawágupi3 ɔzi.
 72 Maa à wá dezi3 wεnagwá,
 aà baa p3 kúrn3 yá i sáaaguo.
 73 A legbε wá dezi Ablahaŭε*
 74 à mε á wá b3 wá íbεε3 ɔzi,
 í wá gba zε wá z3bleε viasai,
 75 wá kua i3 adoaε gbεmaa3 ũ
 e wá wēni léu.
 76 Mpi s3 ma né, wáli onε Musude ánabi,
 asa níme níy3 d3aa n̄ zεkeke Diiε.†
 77 Ny3 to aá gbε3 d5 lá a ní suaba,
 lá a ní duuna kεmá,
 78 kε wá Lua n3se s3sobi v1 yái.
 B3a musu a m3 wá gwai lá gu í d3wa,
 79 i gupu gbε p3 kú gusiau3ne
 ní gbε p3 kú ga lézi3,‡
 i wá gbá péle aafia zεu.
 80 Népi z33kù à g3 kágbāade ũ. A ku gbáau e g33 p3 à b3 gupuaui Isaili3wa.

2

Yesu ia

(Mat 1.18-25)

1 G33 bee Sezaa Ogusi b3 ní yá3 à mε wá dúnia gbépii nao.
 2 Wá nao séiapi kε g33 p3 Kilini de Sili búsu gbεz33 ũε.
 3 Baade pii gε a be wéleu wá a t3 dalau.
 4 Yosefu s3 à b3 Nazaleti, Galile búsuu, à gε Davidi be wéle Beteleŭ, Yude búsuu, ké a de Davidi bui ũ yái.
 5 A gε wá a t3 dalau we ní a n3kpama Maliamao. A n3sia,
 6 5 g33 p3 aa ku we, aà ne'ig33 ká,
 7 5 à a yoa í g3ε ũ. A zwāa f1wá à aà wúle p3tu33 p3bleb3u, ké aai gu e nib33 pilak3io yái.
 8 Sādāna3 ku búsu doupi guu, aale i sēu, gwāasína aale ní sā3 d3a.
 9 Ɔ Dii malaikae b3 m3má, Dii gawi gupùrzi, 5 vía ní kú maamaa.
 10 Malaikapi 3né: Asu to vía á k3o, asa ma m3 baonakpaiεε, gbépii p3 i kε na maamaa.
 11 Wá Suabana lé Davidi wéleu gwáa, 5mε Mesi ũ, Dii ũ.
 12 Seela p3 a to à aà d3n ke: A nētēna e wúleε p3tu33 p3bleb3u, zwāa f1f1wá.
 13 Kándo luabe íwa3 ku sánu ní malaikapio dasidasi, aale Lua táasile aa mε:
 14 Wá Lua t3b3 musu,
 gbε p3 an yá kεε3 i aafia'e t33le.
 15 Kε malaikapio g3rila aa tà luabe, 5 sādāna3 3k3ε aa mε: Wá gé Beteleŭ wá yá p3 kèpi e, yá p3 Dii tò wá d3.
 16 Ɔ aa fεle gε kpakpa, aa b3 Maliama ní Yosefuowa ní nētēnapio wúleε p3tu33 p3bleb3u.
 17 Kε aa aà è, aa yá p3 wa 3né nētēnapio yá musu 3.
 18 Ɔ yá p3 sādāna3 3pi b3 gbε p3 aa mào saε pii.
 19 Maliama yápi kua a n3se guu pii, àle láasookεwá.

* 1:73 Daa 22.16-18 † 1:76 Mal 3.1 ‡ 1:79 Isa 9.1

²⁰ Sādānao ɛa t̄a, aale Lua t̄ob̄o, aale aà sáaukpa yá p̄s aa mà mé aa è musu, asa à kè lá wa ònéwae.

²¹ Ké a ḡoo la s̄u, né t̄s̄z̄ḡoo k̄a, * ̄s̄ wà t̄okp̄àè Yesu, t̄s̄ p̄s malaika ò zad̄s̄ wi aà n̄osio.

Yesu ɔba Diie

²² Ké an gb̄ab̄oḡoo k̄a, aa aà sè gè ɔbi Diie Yelusaleū lá Moizi ikoyá'òwa.

²³ Asa a ku Dii ikoyāu wà m̄è wà n̄eḡs̄e s̄éīaɔ kpaw̄aɛ.†

²⁴ Aa sa p̄s wa ðile Dii ikoyāu ò, wà m̄è felena m̄èn pla ge felenguulu né b̄ob̄o m̄èn pla.‡

²⁵ Gb̄eɛ ku Yelusaleū, aà t̄ón Sim̄eɔ. Gb̄ēmaae, a Lua v̄la v̄l̄i, mé aà wé d̄o Isailio misiai. Lua Nis̄ina diè,

²⁶ ̄s̄ Nis̄inapi òè a ga k̄ia p̄s Dii kp̄a esaiò.

²⁷ Nis̄inapi d̄òaaè, ̄s̄ à ḡè Lua ua. Ké Maliama ní Yosefuo m̄ò ní ní né Yesuo yá p̄s wa ðile ikoyāu kea yáí,

²⁸ ̄s̄ Sim̄eɔ aà s̄l̄ a ɔz̄l̄, à Lua sáaukpa à m̄è:

²⁹ Mapi n z̄òblena gbae niè guu sa lá ní òm̄eɛwa Dii,

³⁰ asa ma w̄es̄l̄ Suabana p̄s ní ðile

³¹ n aà yá k̄èk̄e bui p̄ií w̄aale.

³² Aɔ de gupua ũ à gupu buiɔne, § i n gb̄é Isailio t̄ob̄o.

³³ Yá p̄s a ò népi musu b̄ò aà de ní aà dao sae.

³⁴⁻³⁵ Sim̄eɔ samaa'òné, ̄s̄ a ò népi da Maliamae à m̄è:

Om̄e aɔ de seela p̄s Isailio gii ũ, p̄s̄ia i n s̄ò z̄s̄ lán f̄endawa.

Isailio lao ge aa k̄áfi aà yáí,

an n̄òse guu yá i b̄o gupua.

³⁶ N̄e an̄abie ku we, aà t̄ón Ana, Fanueli né, Aseɛ buie. N̄oepi zik̄ùè táotao. A z̄akè ní a ḡokpamao w̄è soplae,

³⁷ ̄s̄ à ḡòð gyaa ũ e w̄è basiīs̄ ní s̄īīo. Ili b̄o Lua uao, ɔ lousisi f̄aane ní gw̄aas̄inao ní leyao ní wabikeao.

³⁸ Zibeez̄l̄ ḡòò à s̄ònízi à Lua sáaukpa, àle népi yá'ò gb̄é p̄s an wé d̄o Yelusaleū boaiɔne p̄ií.

³⁹ Ké Yosefu ní Maliamao kè lá a ku Dii ikoyá láuwa p̄ií aa làa, aa ɛa t̄a ní be w̄éleu Nazaleti, Galile b̄usu.

⁴⁰ Népi f̄ele à gb̄aak̄ù. On̄o p̄àè, mé ɔ kú ní Lua báaao.

Yesu gea Lua ua a n̄eḡoo

⁴¹ W̄e ní w̄eò Yesu de ní aà dao aai gé Gēamusu* dikpekei Yelusaleūe.

⁴² Ké Yesu k̄a w̄è kuepla, aa ɛa gè dikpekei lá aai kewa.

⁴³ Ké dikpe làa, aale tá, ̄s̄ an né Yesu ḡò Yelusaleū, aa d̄s̄o.

⁴⁴ Aale e a kú ní gb̄éɔ guue. Ké aa t̄aa'ò ḡoo do, ̄s̄ aa gb̄asa lé aà w̄eɛle ní daeɔ ní ní gb̄é d̄s̄aɔ guu.

⁴⁵ Ké aai aà eo, aa ɛa gè aà w̄eɛlel̄i Yelusaleū.

⁴⁶ A ḡoo àaòde z̄l̄ ̄s̄ aa aà è Lua ua z̄òlea ȳadanedeɔ guu, àle ȳamamá, àle ȳalalamá.

⁴⁷ Aà ȳad̄sa ní aà ȳaweamáò ði gb̄é p̄s aale aà ȳamaɔwa p̄ií.

⁴⁸ Ké aà de ní aà dao aà è, à b̄ò ní sae, ̄s̄ aà da òè: B̄óyái ní k̄ew̄eɛe màai? N mae ní mapio, wá p̄o yá n w̄eɛlea guu.

⁴⁹ A w̄emá à m̄è: B̄óyái àle ma w̄eɛlel̄i? Ké à k̄ù màò ku ma Mae kp̄eu, á d̄s̄o lé?

⁵⁰ Ama aai yá p̄s a ònépi d̄s̄o.

⁵¹ Yesu ɛa t̄ar̄in̄o Nazaleti, à mis̄il̄en̄é. Aà da yápiɔ k̄ua a n̄òse guu p̄ií.

⁵² Yesu z̄òok̄ù, aà ̄n̄o k̄áfi, mé a na ní Luao ní gb̄enaz̄l̄inao.†

3

Zaa Da'ilena waasokpaa

(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Zaa 1.19-28)

¹ Sezaa Tibelia kpalablea w̄è ḡeode guu P̄nsi Pilati mé Yude b̄usu gb̄ez̄z̄o ũ, Elodi lé kible Galile, aà dáuna Filipi lé kible Itule b̄usu ní Tak̄oni b̄usuowa, mé Lisania lé kible Abil̄eni b̄usuwa.

² Anasi ní Kaaifao mé sa'onkiaɔ ũ. Goo bee ̄s̄ Lua yá'ò Zakali né Zaae gb̄áau.

* 2:21 Lev 12.3 † 2:23 B̄ōa 13.2 ‡ 2:24 Lev 12.6-8 § 2:32 Isa 42.6, 49.6 * 2:41 B̄ōa 12.1-11 † 2:52 1Sam 2.26, Yaa 3.4

3 Ɔ à fêlê lé bebe Yuudê baale ní baalao pii, àlê waasokê gbé̃̃nê. A òné aa nòselilê aa da'ilekê, Lua i ní duuna kémá.

4 Maa yá pò anabi Isaia ò a lá guu kè à mè: Kpàwakena lɔ ma dɔ gbáau, àlê me à zekêkê Diê, à zéwewenaɔ pooè súsu.

5 Guzule pii a tata, gbè lesɔ ní sɔsɔ daal pii. Zé koleaɔ poo súsu, zé tòùtòù daal,

6 gbépii i e lá Lua i ní suaba.*

7 Bɔla lɔ mɔ aà kfi da'ilekêi, ɔ i oné: Gbènazin piligonaɔ! Déme lɛdawa à bàasi pɔkuma pò Lua a bɔbɔmáei?

8 A nòselilêa yá kè, wi dɔ kè a lilê. Ké Ablahaù de á dezi ù, ásu dilê bee mé a á bɔo. Málê oé, Lua a fɔ gbêe beee kè Ablahaù bui ù.

9 Mɔo dilea lízi kò. Lí pò lé né maa io, wa zɔ zu téue.

10 Bɔla aà là: Tó maae, wá kè kpelewa ni?

11 A wémá à mè: Gbé pò ula ví mèn pla, aà ado kpa gbé pò víowa. Gbé pò pòblea ví, aà kè màa lɔ.

12 Ɔsina mò da'ilekêi, ɔ aa aà là aa mè: Metulu, wá kè kpelewa ni?

13 A wémá à mè: Asu ɔasimá de lá wa dílêlao.

14 Sosaa aà là aa mè: Wápi sɔ wá kea ni? A òné: Asu gbãamò gbé̃̃nê à ní bleo. A ze ní fia pò wí boéo.

15 Gbé̃̃ pɔna lé dede. Gbépii lé láasooke a nòse guu Zaa yáwa, tó aɔ de Mesii ù.

16 Zaa òné pii à mè: Mí á da'ilekê ní íoe, áma gbêe lé mɔ, aà iko demala, mi ka mà aà sabala bɔbɔèo. Ɔme a á da'ilekê ní Lua Nisinao ní téo.†

17 A gbaana kua à pò fáò, i pówena ká a dɔu, i a sàò ka té gasai guu.

18 Zaa baonakpaané guu, à nàemá ní yápáleɔ dasi.

19 Ké à yá pò kí Elodi kè a dàuna na Elodia yá musu ní vai pále pò a kèò bèè gupuaui pii,

20 ɔ Elodi éa yáváikè lɔ, à Zaa dàkpeu.

21 Ké Zaa lé gbé̃̃ da'ilekê pii, à Yesu da'ilekè sɔ. Gɔɔ pò Yesu lé wabike, luabe wèaa,

22 ɔ Lua Nisina sɔ lán felenawa à diè. Ɔ wá yá'o mà bɔa luabe à mè: Ma Nén n ù, má yenzi, ma pò kèma na.‡

Bui pò Yesu bò ní guu
(Mat 1.1-17)

23 Gɔɔ pò Yesu a zɔ dàale, a wè baakwi taa ví. Wàlê e Yosefu née.

Yosefupi sɔ Heli née,

24 Helipi sɔ Mata née,

Matapi sɔ Levii née,

Leviipi sɔ Meleki née,

Melekipi sɔ Yana née,

25 Yanapi sɔ Yosefu née,

Yosefupi sɔ Matatia née,

Matatiapi sɔ Amɔsi née,

Amɔsipi sɔ Nauù née,

Nauùpi sɔ Eseli née,

Eselipi sɔ Nage née,

26 Nagepi sɔ Maatu née,

Maatupi sɔ Matatia née,

Matatiapi sɔ Semei née,

Semeipi sɔ Yoseku née,

Yosekupi sɔ Yoda née,

Yodapi sɔ Yohanani née,

27 Yohanani sɔ Lesa née,

Lesapi sɔ Zolobabeli née,

Zolobabelipi sɔ Salatieli née,

Salatielipi sɔ Neli née,

Nelipi sɔ Meleki née,

28 Melekipi sɔ Adi née,

* 3:6 Isa 40.3-5 † 3:16 Zln 2.3-4 ‡ 3:22 Sou 2.7, Isa 42.1

Adipi s5 Kosaũ née,
 Kosaũpi s5 Elemadaũ née,
 Elemadaũpi s5 Ee née,
 Eepi s5 Yozuee née,
²⁹ Yozueepi s5 Eliezee née,
 Eliezeeepi s5 Yoliũ née,
 Yoliũpi s5 Mata née,
 Matapi s5 Levii née,
 Leviipi s5 Simeo née,
³⁰ Simeopi s5 Yuda née,
 Yudapi s5 Yosefu née,
 Yosefupi s5 Yonaũ née,
 Yonaũpi s5 Eliakiũ née,
 Eliakiũpi s5 Melea née,
³¹ Meleapi s5 Mena née,
 Menapi s5 Matata née,
 Matatapi s5 Natã née,
 Natãpi s5 Davidi née,
 Davidipi s5 Yese née,
³² Yeseepi s5 Obedi née,
 Obedipi s5 Bɔazu née,
 Bɔazupi s5 Salamɔ née,
 Salamɔpi s5 Naas5 née,
 Naas5pi s5 Aminadabu née,
³³ Aminadabupi s5 Adami née,
 Adamipi s5 Aani née,
 Aanipi s5 Eselbũ née,
 Eselbũpi s5 Pelezi née,
 Pelezipi s5 Yuda née,
 Yudapi s5 Yakɔbu née,
³⁴ Yakɔbupi s5 Izaaki née,
 Izaakipi s5 Ablahaũ née,
 Ablahaũpi s5 Tela née,
 Telapi s5 Nakɔɔ née,
 Nakɔɔpi s5 Selugi née,
³⁵ Selugipi s5 Leu née,
 Leupi s5 Pelegi née,
 Pelegipi s5 Ebelu née,
 Ebelupi s5 Sela née,
 Selapi s5 Kena née,
³⁶ Kenapi s5 Aapasa née,
 Aapasapi s5 Seũ née,
 Seũpi s5 Nɔee née,
 Nɔeepi s5 Lemeki née,
 Lemekipi s5 Metusela née,
³⁷ Metuselapi s5 Enɔki née,
 Enɔkipi s5 Yeledi née,
 Yeledipi s5 Maalalee née,
 Maalaleepi s5 Kena née,
 Kenapi s5 Enɔsi née,
³⁸ Enɔsipi s5 Seti née,
 Setipi s5 Adamu née,
 Adamupi s5 Lua née.

4

Yesu y5a

(Mat 4.1-11, Maa 1.12-13)

¹ Yesu lé su ní Yuudɛo Lua Nisina peɛawà guu, 5 Nisɪnapi gɛaãnɔ gbáau.

² Ibiisi aà y5 we e gɔɔ bla. Gɔɔpi i pɔe bleo. Ké gɔɔ blapi pà, nɔana lé aà de.

³ ɔ Ibiisi òè: Tó Lua Nén n ũ, o gbɛɛ bee li pɛɛ ũ.

⁴ Yesu wèwà à mè: A kɛa Lua taalau wà mè:

Poblea 5 gbēnazina kuò adoo.*

5 Ɔ Ibiisi aà sè gèaàno musu, 5 à dúnia kpalaò òbè pii a zegbeu gòò

6 à mè: Má n gba iko beeò pii ní a gawio. A ku ma ɔzle, gbé pò má yei má kpawàe.

7 Tó n kulemeé lé, a g5 n pò úe pii.

8 Yesu wèwà à mè: A kēa Lua taalau wà mè:

Kúle Dii n Luae,

ní ɔobleè ado.†

9 Ɔ à gèaàno Yelusaleú, à aà zè Lua kpé misonaa à mè: Tó Lua Nén n ù, ɔkpa nzlai,

10 asa a kēa láu wà mè:

Lua a n yá'o a malaikaone aa n d5a.

11 Wà mè lo:

Aa ɔdama, ké nsu gēnale gbewao yáí.‡

12 Yesu wèwà à mè: Wà mè,

nsuli Dii n Lua e n gwao.§

13 Ké Ibiisi Yesu yò ní yápiio a làa, 5 à aà tò we e gɔɔ pále.

Nazaretideɔ gia Yesu ndaikéi

(Mat 13.53-58, Maa 6.1-6)

14 Yesu èa tà Galile ní Lua Nisína gbāao, 5 aà tó li bùsupia pii.

15 I yáadané ní lousisikpeɔ guu, mé gbépii í aà tɔnasi.

16 Ɔ à gè Nazaleti, gu pò à neblèu. Kámabogɔɔzɪ à gè lousisikpeu lá í kewa. A fèle à kyoke,

17 5 wà ānabi Isaia taala kpàwà. Ké a pòo, à bò gu pò wà yáe bee kèwuwa à mè:

18 Dii Nisína kua.

A ma se mà baonakpa taasideone,

à ma zí mà g5a wééɔ ù kpàwake

gbé pò aa nízla vloone,

mà wewēa kpàwake vīaone,

mà gbé pò yeaɔ polo,

19 mí Dii gbékekenegɔɔ kpàwake.*

20 Ɔ à lápi kòo a kpà dɔnledewa, 5 à zòle. Gbé pò aa ku kpéu wé fīwà pii.

21 Ɔ à yàsè à mè: Lua yáe bee pà gbā, lá ále maewa.

22 Yāmaa pò dɔ aà léu bò ní sae pii, 5 aale aà tɔnasi. Ɔ aa mè: Yosefu né nolo?

23 Ɔ a òné: Má d5 sáasá ké à yáasie bee kemee. Tó ní lòotoo ù, n nziá gbágbā. A omee mà yá pò à mà má kè Kapenaú ke ma be wéleu la lɔ.

24 Sīana mále oé, ānabi líɔ gbīa a be wéleuo.

25 Mále oé sīana guu, ké luabe zé tà Elia gɔɔ, gyaa gbēandoɔ ku dasi. Lou i mao e wè áa5 ní mɔ sooloo,† mé nɔan z5ɔ ká Isaili bùsuu pii,

26 kási Lua í Elia zí ní keewao, sema gyaa pò kú Salepa wéleu Sid5 sae.‡

27 Anabi Elizi gɔɔ s5, Isaili bùsu kusudeɔ die, kási i ní kee gbágbáo, sema Sili bùsu gbé Naama.§

28 Ké gbé pò kú lousisikpeu yápi mà pii, an pɔ pà maamaa.

29 Ɔ aa bò ní Yesuo wénkpe, aa gèaàno slsl pò ní wéle kálèwà misonaa, ké aa ɔz5aàzi zíle yáí.

30 Ɔ à bò ní guu à tà.

Yesu kua Kapenaú

(Mat 8.14-17, Maa 1.21-39)

31 Yesu tà Kapenaú, 5 ále yáadané Galile bùsu wélepiu kámabogɔɔzɪ.

32 Aà yáadané bò ní sae, asa aà yá iko víe.

33 G5e táadee ku lousisikpeu we, 5 à wii gbāa lè à mè:

34 Ee! Bó wá ví ní k5oi Yesu Nazaleti? N mɔ wá kaalei yà? Má d5 gbé pò ní de a ù, Lua gbé pò a kua adoan n ù.

35 Ɔ Yesu gí táapie à mè: Níle! Go g5epiwa. Ɔ táapi g5epi nè dasi guu à gòwà, i aà ke'iao.

36 Bili gbépii kú, aale k5 lala aa mè: Bɔtaa bui yán wei? Gwa, í yádile táaone ní iko gbāao, 5 aal gēzeα.

37 Ɔ aà bao lí bùsupia gupiiu.

38 Ké à bò lousisikpeu, 5 à tà Simɔɔ be. Simɔɔ nada lé mēwāake maamaa, 5 wà a yá'òè.

39 Yesu zè aà mízɪ à gí mēwāapie, 5 aà me nīni. Weg5ɔ à fèle blekèné.

* 4:1 Iko 8.3 † 4:8 Iko 6.13 ‡ 4:11 Sou 91.11-12 § 4:12 Iko 6.16 * 4:19 Isa 61.1-2 † 4:25 1Kia 17.1 ‡ 4:26 1Kia 17.8-16 § 4:27 2Kia 5.1-14

40 Ké íatē gè kpéu, gbé pò gyāe vío m̀̀̀́n̄́n̄́o Yesue, 5 à ɔ̀nàna ní baadewa, à ní gbágbá ní ní gyá bui dasio.

41 Táaɔ lé go gbéwa ní wiio dasi lɔ aa mè: Lua Nén n ũ. ɔ à gíné aa yá'o, ké aa aà d̄̀s̄ Mesii ũ yáí.

42 Ké gu d̄̀, Yesu b̀̀ wéleu à gè gusaena, 5 bíla lé aà weele. Ké aa b̀̀wà, aale giè aà ní tó we.

43 ɔ à ònè: Sema mà kpala pò b̀̀ Lua k̄́í baokpa wéle k̄́n̄́n̄́e lɔ, asa a yáí Lua ma z̄́í.

44 ɔ à gè lé waasoké Yudaɔ lousisikp̄eɔ guu.

5

Yesu a lwa s̄́iáɔ s̄́isia

(Mat 4.18-22, Maa 1.16-20)

1 Ziewa Yesu zea Genezaleti ísida ḡ́s̄s̄le, 5 bíla k̄́aaaazi Lua yámaa yáí, aale naewà.

2 ɔ à gó'ílena è kálea ḡ́s̄s̄le m̀̀n̄́n̄́ pla, kp̀̀wenaɔ b̀̀le lé ní táaluɔ pipi.

3 ɔ à gè gópiɔ do pò de Simɔɔ pò ũ guu, à wabikèwà aà ɔ̀z̄́i aà go ḡ́s̄s̄wa yɔɔ. ɔ z̄́lea gópi guu à yáda bílae.

4 Ké à yá'ò a làa, 5 a ò Simɔɔe: Gè ní góo ísia à táalu zu, à kp̀̀ kú.

5 Simɔɔ wèwà à mè: Mae, wa z̄́kè e gu gè d̄̀ò, wi p̄̀e k̄́o, áma lá ní ò, má kpá.

6 Ké aa kè màa, aa kp̀̀ náaa giligili e an táalu ye kèkèí.

7 ɔ aa ɔ̀kè ní z̄́kèndee pò kú gópi do guuɔne aa m̀̀ d̄̀r̄́le. Ké aa m̀̀, aa kp̀̀ kà gó m̀̀n̄́n̄́n̄́ plapiɔ pai e aa ye kpálei.

8 Ké Simɔɔ Píee è màa, à kùle Yesu gbázi à mè: Go ma sae Dii, asa duunkenan ma ũ.

9 Bili Simɔɔ kù ní gbé p̄̀ aa s̄́anuɔ pii kp̀̀ giligili p̄̀ aa k̀̀pi yáí.

10 Maa Zaaki ní Z̄́aao, Zebedee né pò aa de k̄́gb̄́eɔ ũ ní Simɔɔo bílikè lɔ. ɔ Yesu ò Simɔɔe: Nsu to vía n k̄́o. Za gb̄́a gb̄́enazina 5 r̄́ȳ́ɔ weele.

11 Ké aa kà ní ní góo ḡ́s̄s̄le, 5 aa apii tò we, aa b̀̀ teaazi.

Kusude gbágbáa

(Mat 8.1-4, Maa 1.40-45)

12 Ziewa Yesu kú wéle guu 5 ḡ́e pò kusu líaála m̀̀. Ké à Yesu è, à wùle a gb̄́eu à wabikèwà à mè: Dii, tò n wei, r̄́ȳ́ 5 gb̄́ab̄́omee.

13 ɔ Yesu ɔ̀b̀ n̄́wà à mè: Ma wei, ḡ́ gb̄́alesai. Weḡ́ɔ aà kusu làa.

14 ɔ Yesu òe: Nsu o gb̄́e mao. Gè n̄́ r̄́zia ɔ̀lɔ sa'onae, ní sa pò M̄́oizi díle o n ḡ́a gb̄́alesai seela ũ gb̄́eɔne.*

15 Yesu bao lígua de yáala. Bíla í k̄́aaa, ké aa aà yáma mé ké aà ní gbágbá ní ní gyá yáí.

16 ɔ Yesu í k̄́emá à gè wabike gusae.

Gb̄́ekaaŭa gbágbáa

(Mat 9.1-8, Maa 2.1-12)

17 Ziewa Yesu lé yadané. Falisieɔ ní M̄́oizi ikoyádanedeeɔ z̄́lea we. Aa b̀̀ Galile ní Yude wéleɔ guu píie ní Yelusaleŭo. Lua gb̄́aa kuaàno, 5 àle gyāe gbágbá.

18 ɔ gb̄́ee m̀̀, aa gb̄́ekaaŭa sea ní mákeleo, aale z̄́ewelee wà ḡ́eàno aa aà díle Yesu ae.

19 Lá aai ḡ́eki eo dasi yáí, 5 aa d̄́eàaàno kp̄́e musu. Aa kp̄́epi f̄́, 5 aa aà p̄́la ní a mákeleo z̄́a guu Yesu ae.

20 Ké Yesu è aale a náaike, à mè: Ma gbé, n duuna k̄́ema.

21 Yadanedepiɔ ní Falisipiɔ an láasoo guu aa mè: Dén gbé pò lé d̄́e ní Luao bee ũi? Démé a f̄́ duunak̄́emáí, Lua ado báasioi?

22 Yesu ní láasoo d̄́, 5 à ní lá à mè: B̄́ȳ́ái ále láasoo bee taa ke à s̄́ guui?

23 Tó má ò aà duuna k̄́ewà, ge tó má ò aà f̄́le táa'o, a kpele mé áai?

24 Má ò màa ké à d̄́ Gb̄́enazín Né duunak̄́eama iko ví d̄́n̄́iau la. ɔ à ò gb̄́ekaaŭapie: Má òne, f̄́le n̄́ ní mákele sé tá n be.

25 Weḡ́ɔ à f̄́le zè ní wáa, à a wùleb̄́opi sè à tà a be, àle Lua sáaukpa.

26 Baade pii lé ḡ́ elee, 5 aa Lua sáaukpá. Via guu aa mè: Wa dabu è gbá.

Levii s̄́isia

(Mat 9.9-17, Maa 2.13-22)

27 Bee gbea Yesu b̀̀, 5 à ɔ̀sina pò wí m̄́e Levii è z̄́lea ɔ̀sikp̄́e. Yesu òe: M̀̀ tamazi.

28 ɔ à f̄́le à p̄́pii tò we à t̄́eazi.

29 ɔ à p̄́n̄́able z̄́ɔ kè a be, à Yesu s̄́isiwà ní ɔ̀sinaɔ ní gb̄́ep̄́aleɔ dasi, aale p̄́oble.

* 5:14 Lev 14.1-32

30 Ǿ Falisiu ní ní Mɔizi ikoyádanedeo yákútékà aà íwaoozi aa m̀e: Bóyái ále poble ále imi ní ɔsinao ní luayádansaibi?

31 Ǿ Yesu a zásimá à m̀e: Gbé gbāa baa kú ní lóotoooo, sema gyāe.

32 Mi m̀o gbēmaaɔ sísií aa ǹselileo, sema duunkenaɔ.

33 Ǿ wa òe: Zāa íwaoo l_leye, aao wabike k̀s̀k̀s̀s̀. Māae ní Falisiu íwaoo l_. Ama n gbéoo l_ɔ poble aao imie.

34 Ǿ Yesu wemá à m̀e: A we to n̄sena gbéoo l_eyee ɔoo p̀o n̄senapi kúrín̄e?

35 A ɔoo a m̀o ké wa n̄senapi b_ó ní guu. ɔoo bee ɔ aa l_eyee sa.

36 Yesu yalēeuné l_ɔ à m̀e: Wili p̄kasa dafu lí wa dí a zi guuo. Tó wa k̀e maa lé, p̄kasa dafu a yaae, mé a zi a k̄s̄e ní a dafu p̀o wa diupioo.

37 Wili v̄ee dafu ká báa t̀u zi guuo. Tó wa k̀e maa, v̄ee dafu a t̀u p̄nae, i k̀le, t̀u i ɔ̀kpa.

38 Wí v̄ee dafu ká báa t̀u dafu guue.

39 Gbé p̀o d̄okè ní v̄ee zio lí a dafu sáaukpao, i m̄e a zi mé na.

6

Kámabogoozi

(Mat 12.1-14, Maa 2.23-3.6)

1 Kámabogooze zí Yesu lé pā ble bua, ɔ aà íwaoo p̀owena wòlo aa a suumpà ní ɔu, aale só.*

2 Ǿ Falisioo ònè: Bóyái ále yá p̀o de wà ke kámabogoozio kei?

3 Yesu wemá à m̀e: Lá Davidi ní a gbéoo k̀e ɔoo p̀o n̄ana lé ní de, i a kyokeo lé?

4 A g̀e Lua ua, a p̄e p̀o wa kàle Luae se sò, a kpà a gbéowa,† p̄e p̀o gb̄ee lí sòo, sema sa'onao b̄asio.‡

5 Ǿ Yesu ònè: Gb̄enazín Né mé iko ví kámabogooza.

6 Kámabogoo pàle zí l_ɔ Yesu g̀e lousisikp̄e, ále yádané. Ḡee ku we, aà ɔplaa imia.

7 M̄ozi ikoyádanedeo ní Falisiu lé Yesu kpakpa, tó a gb̄epi gbágbā kámabogoozi, wi e yádaaála.

8 A ní láasoo d̄o, ɔ a ò gbé p̀o a ɔ imiapie: Fele ze zā guu. Ké à f̄ele zè we,

9 5 Yesu ònè: Mále á l̄e. A zeví wà yamaake kámabogoozi yá, ge yāv̄ae? Wà gbé misi yà, ge wà aà dee?

10 Yesu wep̄ánla m̄pii, ɔ a ò gbé p̀o a ɔ imiapie: N n̄ ɔpi poo. Ké a p̀oo, ɔ aà ɔ sù a gb̄e.

11 Falisiu p̀o f̄e maamaa, ɔ aa lekpaat Yesuzi lá aa kee yá musu.

Iwa gb̄en kueplaoo se a

(Mat 5.1-12, 10.1-4, Maa 3.13-19)

12 ɔoo bee Yesu b̄o g̀e wabikei sísi musu, ɔ a kú ní wabikea Luawao e gu g̀e d̀ò.

13 Ké gu d̀o, ɔ a à íwaoo k̄aa, à gb̄en kueplaoo s̄e ní guu à ní díle zinao ũ.

14 Gb̄epi t̄n ke: Simoo p̀o à t̄kp̄e Piee, aà d̄auna Andelee, Zaaki, Zāa, Filipi, Batelemii,

15 Matiee, Tomaa, Alafé né Zaaki, Simoo p̀o wí ōe Ginziao,

16 Zaaki né Yudasi ní Yudasi Isaliozi p̀o g̀o Yesu b̄onkp̄ede ũo.

17 Yesu pilarino à zè gusalalaa, gu p̀o aà íwao k̄ino ní bílao kuu. Aa b̄o Yelusaleũe ní Yude b̄usuo pii ní ísiale w̄ele p̀o kú Tii ní Sid̄o saeo.

18 Aa m̀o aà yamai, mé ké aà ní gbágbā ní ní gyāo yái. Gbé p̀o t̄aa lé íadamáo gbágbā l_.

19 Gb̄epii lé wele ok̄awá, asa gbāa lé b_oo aà guu, ále gb̄epii gbágb̄ae.

20 Ǿ à wesè a íwaoo gwá à m̀e:

Báaadeon á gbé p̀o ále taasikoo ũ,
asa kpala p̀o b̄o Lua k̄i de á p̀o ũe.

21 Báaadeon á gbé p̀o n̄ana lé á de gb̄ao ũ,
asa á ká.

Báaadeon á gbé p̀o ále ɔoo gb̄ao ũ,
asa á yáab.

22 Báaadeon á ũ, tó wà z̄águ mé wà ḡíazi,
mé wà á s̄s̄s̄ mé wà á t̄b̄eesí Gb̄enazín Né yái.

23 ɔoo p̀o yá beeo á lé, ào víví ní p̄nao, asa á ase a z̄oo luabe. Beewa an dezi k̀e anabione.

24 Waiyoo á ɔde,
a m̄e nama è k̀o.

25 Waiyoo á gbé p̀o á k̄aa gb̄ao,
n̄ana a á de.

* 6:1 lko 23.25 † 6:4 1Sam 21.1-6 ‡ 6:4 Lev 24.9

Waiyoo á gbé pọ́ àlẹ yáalọ gbā, á wēnake, á ọlọ.

²⁶ Waiyoo ápiọ, tó gbépii lé á tónasi, asa beewa an deziọ kẹ̀ ànabi egeṅaṅe.

Yea ibezi
(Mat 5.38-48)

²⁷ Mále o á gbé pọ́ àlẹ ma yāmaṅe, àọ ye á ibezi, à maake gbé pọ́ zaáguṅe.

²⁸ A samaa'ọ gbé pọ́ aal savái'óṅe. A wabike gbé pọ́ aal íadawáṅe.

²⁹ Tó gbé n sánke n gee dowa, n ado dọ̀e lọ. Tó gbé n ulada síma, rísu giè rí n danziioo.

³⁰ Pọ́ pọ́ gbé gbèama pii kpawà. Tó gbé n pọ́ síma, rísu gbèawà.

³¹ Lá á ye wà kẹ́, à kẹ́nẹ̀ màa sọ.

³² Tó gbé pọ́ aa yeáziọ ọ́ àliọ yeńzi, bó sáau bee víi? Baa luayádansaiọ lọ ye gbé pọ́ yeńziọzie.

³³ Tó gbé pọ́ aal maakeṅ ọ́ àli maakeń, bó sáau bee víi? Baa luayádansaiọ ń kẹ̀ màa.

³⁴ Tó gbé pọ́ á wé dọ́ à pọ́ emáọ ọ́ àli pọ́ sēané, bó sáau bee víi? Asa luayádansaiọ ń pọ́ sèákṅe a ea a lé gbèu yáí.

³⁵ Aọ ye á ibezi à maakené, à pọ́ sēané wẹ́dọ́sai, í aseá zṅọ e, íọ de Musude néọ ń, asa ń maake guluṅe ń gbèváio.

³⁶ Aọ sósobi ví lá á Mae sósobi víwa.

Kọ́ taa'ea
(Mat 7.1-6)

³⁷ Asuli gbé taa eo, Lua a á taa e sọ. Asuli yáda gbéáo, Lua a yádaáo. A sùuuke ń gbé, Lua ń sùuukeáo.

³⁸ A gbé gba pọ́, Lua ń á gba. A zaa maa pọ́ á gbègbè à wè à pà yelele káé á ula léu. Asa zaa pọ́ ń yòu gbé ọ́ Lua a yòune sọ.

³⁹ Ọ́ à yátaa ónẹ̀ à mè: Vía a fọ́ dọ́aa víaee? An pla mípii aa zu euo lé?

⁴⁰ Iwa líọ de a diilao. Gbé pọ́ yádada a làa de lá a diiwa.

⁴¹ Bọ́yáí níle sèkọ́na pọ́ da n gbédee wéu e, mé níle lí mịọna pọ́ da n wéu yádao ní?

⁴² N gbé pọ́ níle lí mịọna pọ́ da n wéu eo, kpelewa ríyọ e o n gbédeee àa tọ́ n sèkọ́na pọ́ da aá wéu bọ̀e? Mofilide! Limiọna pọ́ da n wéu bọ́ gía, ní gu'e wásawasa kẹ̀ n sèkọ́na pọ́ kú n gbédee wéu bọ̀e.

Gbé dsa a yakeawa
(Mat 7.15-27, 12.33-37)

⁴³ Lí maa lí né vái io, lí vái lí né maa io.

⁴⁴ Wí lí pii dọ́ a bewae. Wíli kpa bo lẹ̀ líwao, wíli kuke káelewao.

⁴⁵ Gbèmaa ń maa bọ́ a sọ́ láasoo maa guu. Gbèváí sọ́ ń vái bọ́ a sọ́ láasoo váio guu. Asa yá pọ́ kọ́ sọ́ guu ọ́ lé ń o.

⁴⁶ Bọ́yáí ń ma sisi Dii, Dii, mé ili yá pọ́ má ọ́ keo ní?

⁴⁷ Gbé pọ́ mọ́ ma káí à ma yámà mé a kẹ̀, má ọ́lẹ̀ lá ade de.

⁴⁸ A de lán èbona pọ́ eyọ́ zázá à kpé kpàle gbewawae. Ké swa pà, í dàgua à kà kpépi, ń deeo, ké wa bọ́ maa yáí.

⁴⁹ Gbé pọ́ lé ma yáma mé àlẹ keo de lán èbona pọ́ kpé kpàle tọ́leá pà èyọ́saiwae. Ké swa'í káí, ọ́ à kwè gṅọ. Kpépi ọ́kpaá kẹ̀ zṅọ.

7

Sosa gbèzṅọ zikena gbágbáa
(Mat 8.5-13)

¹ Ké Yesu yá beeo ọ́ gbéṅe pii a làa, ọ́ à gè Kapenaú.

² Sosa gbèzṅọe ku we, a zikena ví, a yeázíe maamaa, ọ́ àlẹ gyáke à kà gaa.

³ Ké aá diipi Yesu bao mà, à Yuda gbèzṅọ zì wabikeiwá aá mọ́ a zikenapi misie.

⁴ Ké aa kà Yesu káí, aa wabikèwá kọ́sṅsṅs aa mè: Gbèpi kà ń dọ́aale.

⁵ A ye wá buizi, ọ́me lousisikpe dọ́wè.

⁶ Ọ́ Yesu gèrno. Ké à kà káí ń aá beo, ọ́ sosa gbèzṅọpi a gbènaọ zì a ónẹ̀: A oè asu íada azíawao, mí kà kẹ̀ aá gè ma kpéuo.

⁷ Ayámto má díle mí kà mà mọ́ aá káí mazíao. A oè aá yá'ọ, ma zikena ń gbágbá.

⁸ Asa mapi sọ́, wa iko vía, mé má iko ví sosa wa. Mí o an gbédoe aá gé, ọ́ ń gé. Mí o a pálee aá mọ́, ọ́ ń mọ́. Mí o ma zikenae aá kẹ̀ bee ke, ọ́ ń ke.

9 Ké Yesu yápi mà, à b̀ò aà sae. Ǿ à lili a ò bíla p̀ó t̄eazie: Mál̄e oé, mi e gb̄e ma náaikè kéwao, baa Isailiò guu.

10 Ké zínapi èa sù, aa è zikenapi gb̀àgb̀a.

Gyaa né m̀endonaa vua

11 Bee gbea Yesu g̀è ẁéle p̀ó w̄i m̄e Naini. Aà Ìwaò ní gb̀ep̄al̄eò g̀èaànò dasidasi.

12 Ké à kà kái ní ẁélepi bílib̀eò, a è wa ge sea wà b̀ò. Gyaa né m̀endonaa. Ẁélepideò kú ní n̄ep̄io dasi.

13 Ké Dii aà è, ̄ à k̀èè w̄ènaü a òè: Nsu òòò.

14 Ǿ à s̀ò ḡep̄izi à ǝkà aà p̄ewa. Ké gb̀é p̀ó seò zè, ̄ à m̀è: Èwaaso, má òn̄e vu.

15 Ǿ ḡep̄i f̄ele z̀òle à nà ỳa'owa. Ǿ Yesu aà kpà aà dawa.

16 V̄ia gb̀épii kù, aa Lua sáaukpà aa m̀è: Wa ànabi z̀ò è wá guu. Aa m̀è l̄o: Lua mò a gb̀éò gwai.

17 Ǿ Yesu bao lí Yude bùsua ní bùsu p̀ó liaaiò píi.

Zaa Da'ìlena z̄inaò

(Mat 11.1-19)

18 Zaa Ìwaò yá bee dàu aa siuè píi. Ǿ Zaa ní gb̀èon̄ plaò sísi,

19 à ní z̄í Diiwa aa aà la, aapi mé gb̀é p̀ó a m̀ò ùa, ge wàò w̄edò gb̀ep̄alezie?

20 Ké gb̀épio kà Yesu k̄i, aa òè: Zaa Da'ìlena mé wá z̄í wà n̄ la, níme ní gb̀é p̀ó a m̀ò ùa, ge wàò w̄edò gb̀ep̄alezie?

21 Weg̀ò Yesu gb̀éò gb̀àgb̀a dasi ní ní gỳaò ní ní ẁaẁaò ní ní táaò. A tò v̄iaò gu'è dasi l̄o.

22 Ǿ a ò Zaa z̄inaòne: A ḡe yá p̀ó á è mé á màò dau siuè. A oè v̄iaò lé gu'e, eèò lé táa'ò, mál̄e gb̀ab̀ò kusudeòne, swàdòò lé ỳama, ḡeò lé vu, taasid̄eò lé baona waaso ma.*

23 Báaad̄en gb̀é p̀ó lí fuao ù.

24 Ké Zaa z̄inaò tà, Yesu ná aà ỳa'oa bílaewa à m̀è: B́ó a ḡe gwai gb̀aui? Fee p̀ó íana lé deedeè ỳà?

25 B́ó a ḡe gwai wei? Gb̀é p̀ó p̀okasa z̄ae naaazi ỳà? Namabl̄ena p̀ó aai p̀okasa maa daò l̄o ku kib̄e.

26 B́ó a ḡe gwai wei? Anabi ỳà? Ao! Mál̄e oé a de ànabia se.

27 Asa Z̄aapi wà aà ỳa k̀é láu wà m̀è:

Má a z̄ina gbae aà d̄aa z̄ek̄ek̄e.†

28 Mál̄e oé, n̄e n̄'ia guu wi n̄é i à kà Z̄awao. N beeo gb̀é p̀ó de gb̀é kp̄e ù kpala p̀ó b̀ò Lua k̄i guu deaala.

29 Ké gb̀épii aà ỳamà, baa òsinaò, ̄ aa ỳan̄akpà Luawa, ̄ Zaa ní da'ilek̀è.‡

30 Falisiò ní Moizi ikoyàdan̄edeò s̄ò aa ḡi ỳa p̀ó Lua d̄ile à ken̄í, ̄ aai wei Zaa ní da'ilek̀èò.

31 B́ó má gb̀àgb̀eò l̄eüòí? B́ó aa b̀òwài?

32 Aa b̀ò né p̀ó kú ḡaa aale lezuk̄iòwae aale m̄e:

Wa kule p̀éè, i ̄w̄aò.

Wa w̄ènale síé, i òòò.

33 Asa Zaa Da'ìlena mò, i p̀èe soo, i v̄èemio, ̄ a m̀è táadee.

34 Gb̀ènaz̄in Né mò, i p̀oble, i imi, ̄ a m̀è asiade w̄èminaè, òsinaò ní luayàdansaiò gb̀ènae.

35 W̄i ̄nò d̄ò ̄nònaò ỳak̄eawae.

Tulalekaa Yesu gb̀awa

36 Falisie Yesu gb̀èa aà m̀ò p̀obleanò. Yesu g̀è aà be, ̄ àle p̀oble gengesek̄ea.

37 N̄e d̄é'ìdee ku ẁélepi guu. Ké a mà Yesu lé p̀oble Falisipi be, ̄ à g̀è we tulale loona k̄ua.

38 A zè aà kp̄e aà gb̀ázi, àle òòò. Aà w̄é'í lé kà aà gb̀akp̄ea, ̄ a wàa ní a mik̄áo, à lep̄epe aà gb̀áwa, ̄ à tulalepi kàwà.

39 Ké Falisi p̀ó aà sisipi è màa, ̄ a ò a s̄ò guu: Tò gb̀épiá ànabie, d̄ò à n̄e p̀ó lé ǝk̄awapi taa d̀ò, k̀é d̄é'ìdee.

40 Ǿ Yesu ò Falisipiè: Simòò, má ỳae v̄i mà on̄e. Simòò m̀è: O, Metulu.

41 Yesu m̀è: Dak̄enaè mé kú, gb̀èon̄ plaò aà f̄ia k̄ua, gb̀èdò ànusu ǝwat̄è òaa pla ní basòò, gb̀èdò s̄ò ànusu ǝwat̄è blakwi.

42 Lá aa p̄e v̄i aa flabòò, ̄ à ní k̀é an pla nípii. An guu, déme aò yeaazi de a deelai?

43 Simòò w̄èwà à m̀è: Mál̄e e gb̀é p̀ó wà aà k̀é ní ǝ z̄òòe. Yesu òè: N wè maac.

44 Ǿ Yesu aedò n̄ep̄iwa, a ò Simòòe: N n̄ep̄i èa? Ké ma ḡè n̄ be, ní í kpaa n̄ ma gb̀á pípio, ̄ n̄ep̄i ma gb̀á pípi ní a w̄é'io, a wàa ní a mik̄áo.

* 7:22 Isa 35.5-6, 61.1 † 7:27 Mal 3.1 ‡ 7:29 Luk 3.12

- 45 Ni lépeao. Nɔɛpi sɔ́, za gɔɔ pɔ́ ma gē la, i kámabo ní lépea ma gbáwao.
- 46 Ni nísídeɔ ma miwao. Nɔɛpi sɔ́ à tulale kà ma gbáwa.
- 47 Ayámeto mále one, a yemazi maamaa ké aà duun zɔɔ kèwà yáíe. Gbé pɔ́ wà aà kè ní a yɔɔnao sɔ́, aɔ ye adei yɔɔnno sɔ́e.
- 48 ɔ a ò nɔɛpie: N duuna kēma.
- 49 ɔ gbé pɔ́ aale pɔ́ble sánuɔ òkɔe: Dén gbépi ù ké àle duunakēmaí?
- 50 ɔ Yesu ò nɔɛpie: Ma náai pɔ́ ríle ke n suabà. Ta be aafia.

8

Nɔɛ pɔ́ tɛ Yesuziɔ

- 1 Bee gbɛa Yesu bèbɛ wéle ní wéleo, mɛɛwíawo ní zɔɛwíawo píi, àle waasoke, àle kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi baokpané. Aà íwa gbɛɔn kueplao gèaano
- 2 ní nɔɛ pɔ́ à táagóné à ní gbágbá ní ní gyáɔ. Maliama pɔ́ wí mɛ lo Maliama Madeleni, Yesu táa mèn soplao gòè kú ní guu
- 3 ní Elodi ziiia Kuza na Yoanao ní Suzánao ní nɔɛ páleɔ dasi. Aaɔ Yesu ní a íwaɔ gwa ní pɔ́ pɔ́ aa vílo.

Pówenkelele (Mat 13.1-23, Maa 4.1-25)

- 4 Wà bɔ́ wéle ní wéleo wà káaa Yesuzi, ɔ à yálèetúné à mè:
- 5 Zɔɛe mé bɔ́ gɛ́ pówenakelele. Ké àle keele, a kee lèle zé guu, wà táa'òwà, ɔ bāɔ mo blè.
- 6 A kee lèle gbɛɛɛna musu. Ké aa bòle, ɔ aa giigàga, ké aai mòɛe eo yáí.
- 7 A kee lèle leɔ guu, ɔ lepi fèleríno sánu, aa kúaaamá.
- 8 A kee lèle tɔɔle maawa, ɔ aa bòle aa ne'ílee basɔ. Ké a ò màa, à pùna à mè: Gbé pɔ́ nòɛe ví aà yápi ma.
- 9 Aà íwaɔ aà là yápi bɔɔlei.
- 10 ɔ à mè: Lua á gbá zé à kpala pɔ́ bɔ́ a kíi asiio dɔ́, àma mi o gbé kíniɔne ní yáleeúaneoe, ké aa gugwa pɔ́e'esai, aa yáma dɔ́sai.*
- 11 Yápi bɔɔlen ke: Pówenapiá Lua yáe.
- 12 Zé guu pɔ́ɔ de gbé pɔ́ aa Lua yámàò ù, ɔ Ibiisi mò yápi bɔ́ ní sɔ́ guu, ké aasu Lua náaike, i ní suabao yáí.
- 13 Gbɛɛɛna pɔ́ɔ de gbé pɔ́ aa Lua yámà aa sí ní pɔnao ù, àma yápi lío zína ví ní guuo. Aaí Lua náaike gla, àma tó wà ní yɔ́, aaí pɔbɔzàkeɛ.
- 14 Le guu pɔ́ɔ de gbé pɔ́ aa Lua yámàò ù, ɔ yákáakea ní àizee yáio ní dúnia pɔnakeao i kúaaamá, aali fɔ́ ne'í à màò.
- 15 Tɔɔle maa pɔ́ɔ de gbé pɔ́ aa Lua yámà ní nòsepuaò ɔ aa kúaa ní nòsemaaò ù. Aaí menafɔ́ e aa gɛ káftakeò.
- 16 Wíli filia na wà ta kúlewàò ge wà dile líi zíeo. Wí di bábanawae, ké gbé pɔ́ lé gèò gupua e yáí.
- 17 Pɔe ku ulɛa ké à gí boi gupuauo. Asiiyae ku ké wà gí mai wà o balu guuo.
- 18 Bee yáí à yáma ní laaio. Gbé pɔ́ pɔ́ ví ɔ Lua a káfiè. Gbé pɔ́ pɔe ví sɔ́, pɔ́ pɔ́ àle e á ví Lua a siwàe.

Yesu daeɔ (Mat 12.46-50, Maa 3.31-35)

- 19 Yesu da ní aà dáunaɔ mò aà kíi, ɔ aai e sɔ́aàzio dasi yáí.
- 20 ɔ wà ò Yesue: N da ní n dáunaɔ ku báasi, aa ye n kɔ́eai.
- 21 ɔ a òné: Gbé pɔ́ aaí Lua yáma aa zíkewàò mé ma da ní ma dáunaɔ ù.

Yesu zàa'ítana zɛa (Mat 8.23-27, Maa 4.35-41)

- 22 Zíewa Yesu gɛ́ gó'ílɛna guu ní a íwaɔ, ɔ a òné: Wà bua ísida baale. ɔ aa dàzeu.
- 23 Gɔɔ pɔ́ aale gé, Yesu gè ní io. ɔ zàa'ítana fɛle ísidaa, í lé ká gó guu, aa ku kai guu.
- 24 ɔ aa sɔ́aàzi aa aà vù aa mè: Mae! Mae! Wále kaale! ɔ à fɛle gí íanae ní i pɔ́ lé ní gó zāampapao, ɔ à zè, gu kè kilikili.
- 25 ɔ a òné: A ma náai víoa? ɔ yápi díma, vía ní kú, ɔ aa òkɔe: Dén gbépi ùi móɔ? Baa íana ní ío, í yádílené, aal aà yámae.

* 8:10 Isa 6.9

Táa dia sáwaaɛ
(Mat 8.28-34, Maa 5.1-20)

- 26 ɔ aa kà Gadala bùsuu ísida baale, Galile bùsu gukpɛ oi.
- 27 Ké Yesu bùa sístia, à kpáaú n wélepi gbé pɔ táa vɔ. A gɔɔplakè n pɔnaazio, mé ìlii ku beo, sema miagbɛ'ɛo guu.
- 28-29 Wí aà yeye n mɔdaonaɔ, wí aà daliu aà zùukea yáí, kási i mɔdaonapiɔ kékɛɛ, táapi i aà zu sɛu. Ké à Yesu è, ɔ à wiilè à kùle aà aɛ, ɔ à pùna à mè: Lua Musude Né Yesu, bóme wá daaai? N yá na! Nsu ladaao. A bee ò ké Yesu lé o táapi gowá yáí.
- 30 ɔ Yesu aà là à mè: N tɔn kpelewai? ɔ à mè: Ma tɔn Dasi. Asa táaɔ kuwà dasie.
- 31 ɔ táapiɔ wabikè Yesuwa asu oné wà si gbáo guuo.
- 32 Sàwakusan waiɔ ku we, aa kpèese, aale pɔble sístipɔleu. ɔ táapiɔ wabikè Yesuwa aà n gba zé wà diné. ɔ Yesu n gbá zé.
- 33 ɔ táaɔ gò gbépiwa aa dí sáwaaɛ. ɔ sawapiɔ wí n bao aa sí sɔonau, aa kà ísiu aa kpàle.
- 34 Ké an dánaɔ è màa, aa bàalè gè yápi oiné wéle guu n bualoɔ.
- 35 ɔ wà bèle yá pɔ kèpi gwai. Ké aa kà Yesu kíi, aa gbé pɔ táaɔ gòwápi è zɔleá Yesu gbázi. A pɔkasa naaazi, à gɔ à laaiwa. ɔ vía n kú.
- 36 Ké gbé pɔ yápi kè n wáaɔ oné lá wà táadepi gbàgbā,
- 37 ɔ Gadala bùsu gbépii awakpà Yesuɛ aà gońla, asa vía n kú maamaaɛ. ɔ à gè gó guu, a ye tá.
- 38 Gbé pɔ à táaɔ gòè awakpàè à e ào kuaànɔ. Yesu gíè à mè:
- 39 ɛa ta n be, ní yá pɔ Lua kènɛ dau n siuné pii. ɔ à tà à yá pɔ Yesu kèe kpàwakè wélepi guu pii.

Zailu né vua n nɔɛ pɔ kà Yesu ulawao
(Mat 9.18-26, Maa 5.21-43)

- 40 Ké Yesu èa sù, ɔ bíla gbàakpàaazi, asa gbépii lé aà dāc.
- 41 ɔ gɛɛ pɔ de lousisikpɛ daana ũ, wí me Zailu, mò wùle a gbɛɛu Yesu gbázi, à awakpàè aà gè a be,
- 42 ké aà né mɛndona lé ga yáí. Nɛnɔɛpi kà wè kuepla. Ké àle gé, ɔ bíla lé aà gèsoomble.
- 43 Nɔɛe ku we, au lé bolewá à kà wè kuepla. Pɔ pɔ nɔɛpi ví pii a dè esdeɔ kíi, àma gbèe i fɔ aà gbàgbāo.
- 44 Ké à sɔ Yesuzi aà kpe, ɔ à ɔkà aà ula léwa. Wegɔɔ aà aubɔleá zè.
- 45 ɔ Yesu mè: Déme ɔkàai? ɔ gbépii mè á a yá dɔo. ɔ Píeɛ mè: Mae, bíla liaanzi, aale naema.
- 46 ɔ Yesu mè: Gbèe ɔkàa, asa má dɔ ké gbāa bɔmague.
- 47 Ké nɔɛpi è wà a yá dɔ, ɔ à mò n lualuaao, à wùle a gbɛɛu aà gbázi, ɔ à yá pɔ tò a ɔkàwà ò gbépii wáa n lá pɔ à aafia'è gɔɔo.
- 48 Yesu òè: Nɔɛ, ma náai pɔ n kè mè n gbàgbā. Ta be aafia.
- 49 Ké Yesu lé o màa, gbèe bò lousisikpɛ daanapi be, à mò a òè: N népi kèsai. Nsu tákpa metuluzi pāo.
- 50 Yesu yápi mà, ɔ a ò Zailue: Nsu to n sɔ vɔ. Ma náaike lé, a gbàgbā.
- 51 Ké à kà aà be, i wei gbèe gèanɔo, sema Píeɛ n Zāao n Zaakio n népi deo n á dao.
- 52 Gbé pɔ kú weo lé ɔɔɔ píi, aale nízla gbègbè. ɔ Yesu mè: Asu ɔɔɔo. I gao, àle i'oe.
- 53 ɔ aa aà kè pɔɔɔɔ, asa aa dɔ à gāe.
- 54 Yesu aà kú a ɔwa, ɔ à pùna à mè: Nɛnɔɛna, fɛle!
- 55 ɔ aà wèni sù, à fɛle gɔɔ. Yesu mè wà pɔblea kpawá.
- 56 Yápi dí népi de n aà daowa, ɔ Yesu òné aasu yápi o gbèe mao.

9

Yesu a iwa gbɛɛn kueplaɔ zla
(Mat 10.5-15, Maa 6.7-13)

- 1 Yesu a iwa gbɛɛn kueplaɔ kàaaazi, ɔ à n gbá zé aao iko ví táa bui píiwa, aa gyāeɔ gbàgbā.
- 2 ɔ à n zɔ kpala pɔ bò Lua kíi yá waasokɛi, aao gyāeɔ gba aafia.
- 3 A òné: Asu pɔe se geɔo, gopana ge babalabɔɔ ge kùsua ge ɔa ge ula plaade.
- 4 Ua pɔ a pilau ào ku we e à ge gèò zéa.
- 5 Wéle pɔ wí gbàakpauázio à bɔu, i kɔɔlemá an toa n Luao seela ũ.
- 6 ɔ aa dàzeu aa bèbe wéle n wéleɔ, aa baonakpáné, aa gyāeɔ gbàgbā gupiiu.
- 7 Ké kí Elodi yá beeɔ mà pii, ɔ à bílikè, asa gbèeɔ mè Zāa Da'ílɛna mé bò gau,

8 gbēo mè Elia mé bò mòmá, gbēo mè l'ānabi yāo do mé vù.

9 Elodi mè: Ma Zāa mi z̄. Dén gbé p̄ ma aà bao màe bee t̄i m̄o? Ǿ àle wēle wesiāle.

Yesu blekpa bilawa

(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Zaa 6.1-15)

10 Ké z̄napi s̄u, 5 aa yá p̄ aa k̄o d̄au a siu Yesu. Ǿ a ní sé r̄t̄e a ḡer̄n̄o w̄éle p̄ w̄i me Besaida.

11 B̄ila d̄, 5 aa p̄leaazi. A gb̄akp̄r̄n̄i a kpala p̄ b̄ Lua k̄i yá'óné, 5 a gbé p̄ aa ye aafiaiò gb̄gb̄a.

12 Iatē busaa iwa gb̄on kueplao s̄āazi aa òè: Gb̄o gbae aa ta pilak̄i ní p̄bleao w̄elei z̄ewiaò ní bualou p̄ kú k̄iò guu, asa s̄gb̄á wá kúu la.

13 A ònè: Ap̄i a p̄blea kpámá. Aa mè: P̄e m̄en s̄o ní kp̄ m̄en plao 5 wá v̄i. Sema wá gé ble l̄ui b̄ilae baasio.

14 Ḡe p̄ kú weo ká lán gb̄on òas̄s̄o lee s̄o taawa (5.000). Ǿ a ò a iwaon̄e: A to aa z̄le gaḡ gb̄on blakwikwi.

15 Ǿ aa k̄e màa aa ní z̄lez̄le pii.

16 Ǿ a p̄e m̄en s̄o ní kp̄ m̄en plapio s̄e, a wesè musu a báaad̄u. Ǿ a è'e kp̄ a iwaowa, aa biile b̄ilae.

17 Ampii aa p̄blè k̄a, 5 wá a miòna p̄ f̄e s̄le gb̄i kuepla.

Pie Yesu Mesiike oa

(Mat 16.13-23, Maa 8.27-33)

18 Ziewa ké Yesu lé wabike ado, aà iwaò mò aà lè, 5 a ní lá a mè: Dé dasile o má de a t̄i?

19 Aa w̄ewà aa mè: Zāa Da'ilenae. Gb̄e o i me Eliae. Gb̄e o i me ānabi yāo do mé vù.*

20 Ǿ a ní lá a mè: Ap̄i s̄, dé àle o má de a t̄i? Piee w̄ewà a mè: Lua gbé p̄ w̄i me Mesii.

21 Ǿ a ḡin̄e aa yápi o gb̄ee.

22 Ǿ a mè: Sema Gb̄enaz̄n Né taasike maamaa. Gb̄ez̄o ní sa'onkiaò ní Moizi ikoyad̄an̄e deo giaazi, aai aà de, a ḡo āas̄de z̄i i vu.

Yesu lia

(Mat 16.24-17.13, Maa 8.34-9.13)

23 Ǿ a ò gb̄ep̄i: Tó gbé ye ke ma iwa t̄i, aà gi az̄ia w̄en̄izi, i a lip̄ak̄sa se lá gu le d̄, i temazi.

24 Gb̄é p̄ ye à a w̄eni k̄u, w̄en̄ipi a v̄uaaw̄e. Gb̄é p̄ ḡi a w̄en̄ii ma yápi s̄, ade mé aò w̄eni v̄i.

25 Tó gbé ḡò d̄unia búu v̄i, mé a kp̄ az̄iai a k̄u ziawa, b̄o ài a èi?

26 Tó gbé z̄eam̄o widè ge ma yá, Gb̄enaz̄n Né a z̄eaan̄o wide s̄, ḡo p̄ a m̄o a gaw̄i guu ní a Mae gaw̄io ní a malaikaò gaw̄io.

27 Siana mále oé, gbé p̄ aa ku lae ga k̄ia p̄ Lua kp̄ esaio.

28 Yá bee oa ḡba, a ḡo la taawa 5 a Piee ní Zāao ní Zaakio s̄e d̄e r̄n̄o gb̄es̄i s̄i musu wabik̄ei.

29 Ké àle wabike, aà oa lile, aà ulaò lé teke p̄ntaitai.

30 Kándo gb̄on plao ku we, Moizi ní Eliaoe, aale yá'oaan̄o.

31 Aa b̄ò m̄owá gaw̄i guu, aale ánu a p̄ a to Yelusalēt̄i yá'o.

32 Piee ní a gb̄e ḡè ní io. Ké aa vù, aa Yesu gaw̄i è ní gb̄on pla p̄ ze aà sae.

33 Ké gb̄on plapio lé k̄é k̄owa ní Yesuo, Piee òè: Mae, a maa w̄o ku lae. Wá lákpe d̄o m̄en ās̄, n p̄ do, Moizi p̄ do, Elia p̄ do. A d̄o lá àle oo.

34 Ké àle o màa, luabepuana k̄uamá. Ké aa ḡò ka a guu, v̄ia ní k̄u.

35 Ǿ loe b̄ò luabepuanapi guu a mè: Gb̄é beeá ma Née. Ma aà d̄ile, a aà yama.†

36 Loopi maa ḡba aa è Yesu mé ḡò we ado. Iwapiò ní lé f̄, aai yá p̄ aa è o gb̄ee ḡo beeo.

Yesu neḡe t̄ade gb̄gba

(Mat 17.14-23, Maa 9.14-32)

37 Ké gu d̄, aa p̄la s̄is̄ipi musu, 5 b̄ila mò dai Yesule.

38 B̄ila guu ḡee p̄na a mè: Metulu, n yá na! Ma né gwaa, asa ma né p̄ má v̄in we.

39 Táa i felewá, 5 i wiile kándo. I aà z̄laz̄ia e aà lé'i f̄ulab̄le, i tadawá, ili gowá kpaa.

40 Ma wabik̄è n iwaowa aa táapi go, 5 aa f̄ua.

41 Yesu mè: Gb̄gb̄e kolea luanaaikensaio! Máò k̄uán̄o e b̄oe ni? Máò menak̄eán̄o e b̄oe ni? M̄ó ní n népio la.

42 E népi àò gé s̄siaazi, 5 táapi aà nè a aà z̄laz̄ia. Ǿ Yesu ḡi táapi e a népi gb̄gb̄a, 5 a aà kp̄ a aà maewa.

43 Lua iko z̄o yápi gb̄ep̄ii k̄u gb̄aa.

* 9:19 Luk 9.7-8 † 9:35 Isa 42.1, Sou 2.7, Luk 3.22

Gbɛ́ɔ lé elea Yesu yákeawa pii, ɔ a ò a íwaɔne:

44 Aɔ yáe bee kúa á nòse guu. Wa Gbɛ́nazín Né na gbɛ́ɔne ní ɔzɪ tia.

45 Aai yápi dɔo, a mi ulcané, ɔ aai mao, mé aa yápi laawá vlakè.

Tɛa Yesuzi

(Mat 8.19-22, 18.1-5, Maa 9.33-40)

46 ɔ aa fɛ́le ní lekpaao deakɔ́a yá musu.

47 Yesu láasoo pɔ́ kú ní nòse guu dɔ, ɔ á né se zè a sac.

48 A òné: Gbɛ́ pɔ́ née bee taa díle ma íwake yáí, ade ma díleɛ. Gbɛ́ pɔ́ ma díle sɔ́, ade gbɛ́ pɔ́ ma zɪ díleɛ. A gbɛ́ pɔ́ de gbɛ́ kpɛɛ ú á guu mé zɔ́.

49 ɔ Zaa yásè à mè: Mae, wa gbɛ́e è àle táago ní n tɔo, ɔ wá ye giè, ké lílio tɛ́wázio yáí.

50 ɔ Yesu òè: Asu gièo, asa gbɛ́ pɔ́ í íbɛ́lɛ́sɛ́ánɔ́á bàakpɛɛɛ.

51 Ké Yesu fɛ́le taa luabɛ gɔ́ ká kái, á mipè Yelusaleúwa.

52 ɔ á gbɛ́ɔ gbáɛ aa dɔaaɛ. Aa gè gè Samali búsu zɛ́wíae guu sɔ́ukeiè.

53 ɔ wé́lepideɔ́ í aà díleɔ, ké á mipè Yelusaleúwa yáí.

54 Ké aà íwaɛɔ Zaaki ní Záo è màa, aa mè: Dii, ní ye wá o té bɔ luabɛ à mɔ kú má yá?*

55 ɔ Yesu líli á giné.

56 ɔ aale gé wé́le páleu.

57 Ké aa bɛ zéú, gbɛ́e mɔ ò Yesuɛ: Gu pɔ́ níle géú pii, máo tenziɛ.

58 Yesu òè: Gbɛ́gbonaɔ́ ní tóo ví, báɔ ní sakpe ví. Gbɛ́nazín Né sɔ́ a íampakíi vío.

59 Yesu ò gbɛ́pálee: Mɔ temazi. ɔ gbɛ́pi mè: Dii, to e ma de'ia kpagui gía.

60 Yesu òè: Tó gɛɔ ní gɛɔ ví. Mpi sɔ́ ge kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi yá waasoke.

61 Gbɛ́pále ò bɔ: Máo tenzi Dii, áma to mà gé lezai ma bɛdeɔwa gía.†

62 Yesu òè: Gbɛ́ pɔ́ soona na a ɔzɪ mé àle a kpe gwa, ade í kɔ́si ní kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíioo.

10

Gbɛ́n bàasɔ́kwi ní plao zɪa

(Mat 11.20-27, 13.16-17)

1 Bee gbɛ́a Dii gbɛ́n bàasɔ́kwi ní plao páleɔ díle, ɔ á ní zɪ gbɛ́n plapla aao dɔaaɛ wé́leɔ guu ní gu pɔ́ á ye géúo pii.

2 A òné: Pɔ́kɛkɛa zɔ́, a kèkenaa bílao. A wabike Budewa aà zíkɛnaɔ gbae pɔ́kɛkei.

3 A dazeu. Mále á zɪ sáɔ ú àwalewanaɔ guueaɔ!

4 Asu mɔ́kpɛ se o ge babalabɔ́ ge kyaleɔ. Asu ze zéú á fɔ́kpa gbɛ́ewao.

5 Ua pɔ́ á géú pii, á o gía Lua uapi gba aafia.

6 Tó aafiade ku we, á fɔ́ aafiade a gɛ́. Tó a ku we sɔo, a ea suwáɛ.

7 Aɔ ku uapiu, á pɔ́ pɔ́ wa kpáwá ble ge pɔ́mia, asa zíkɛna ká à a asea eɛ. Asu à sɔ́kíiɔkpakpao.

8 Wé́le pɔ́ a géu mé wá á díle, á pɔ́ pɔ́ wá m̀òé ble.

9 A wé́lepi gyáɛ gbágbá, í o gbɛ́ɔne kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi káínɔ kái.

10 Tó a gé wé́leu mé wí á díleɔ sɔ́, á bɔle gáaɛ, í me:

11 Baa á wé́le luutɛ pɔ́ kpá wá gbáwa, wá kɔ́leowáɛ.* Aɔ dɔ́ sáasá ké kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi ká kái.

12 Mále oé, yákpalekɛgɔ́zɪ ía pɔ́ Lua a da sɔ́dɔ́udeɔwa a ka wé́lepideɔ́ pɔ́wao.†

13 Waiyoo Kolazɛnideɔ! Waiyoo Besaidadeɔ! Dabudabu pɔ́ má kè á wé́leɔ guu, tó má kè Tii ní Sidɔ́o yáa, dɔ́ wé́lepideɔ́ zwánkasaɔ kákaríla, aa zɔ́le tufua á gɛ́gè nòselilea seela ú.

14 Yákpalekɛgɔ́zɪ á íadama aɔ de Tiideɔ ní Sidɔ́deɔ pɔ́a.‡

15 Kapɛnaudeɔ sɔ́, á gbá zɔ́ luawa yá? Wa ɔ́zɔ́zie e bɛ́dau.§

16 ɔ Yesu ò a íwapiɔne: Gbɛ́ pɔ́ á yámà, ade ma yámàɛ. Gbɛ́ pɔ́ gíázi, ade gímaziɛ. Gbɛ́ pɔ́ gímazi sɔ́, ade gí gbɛ́ pɔ́ ma zɪziɛ.*

17 Gbɛ́n bàasɔ́kwi ní plaopi gè, ɔ aa èa sù ní pɔ́nao aa mè: Dii, baa táaɔ misiilewɛɛ n tɔ́ yáí.

18 Yesu òné: Mále gugwa, ma Setáú è á báɛ luabɛ lán loupileawa.

19 Ma iko kpáwá à táa'o mlɛ́o ní sóiɔ ní á íbɛɛ gbáa píiowáɛ, pɔe a fɔ́ á á kɛ'íao.†

20 N beo asu pɔ́nake ní mí pɔ́ táaɔ í síilleɔo. A pɔ́nake á tɔ́ pɔ́ kú taalau luabɛ yáí.

21 Zibeezɪ Lua Nisína Yesu pɔ́ kɛna maamaa à mè: Baa, zɪle ní musuo Dii, lá n yá beɛɔ úle yá dɔ́naɔne ní ònɔnaɔ, mé n bɔ́o ladɔ́nsaiɔne, ma n sáaukè. Ao, Baa, bee kángu màa.

‡ 9:54 2Kia 1.9-16 § 9:61 1Kia 19.20 * 10:11 Luk 9.5 † 10:12 Daa 19.24-28 ‡ 10:14 Isa 23.1-18, Yoe 4.1-4
§ 10:15 Isa 14.13-15 * 10:16 Luk 9.48 † 10:19 Sou 91.13

22 Ma Mae p̄pii n̄am̄e ma ɔʒi. Gb̄e Lua Né d̄so, mé i ke Mae Lua bàasio, mé gb̄e Mae Lua d̄so, mé i ke aà Né rí gb̄é p̄ Népi yei aà ɔbn̄éɔ bàasio.

23 ɔ Yesu aɔd̄b̄ a iwaɔwa a òné rít̄e: Báaadeɔn á ũ yá p̄ ále e rí w̄eɔ yáí.

24 M̄ále oé, ànab̄i rí kíaɔ ku yáa dasi, aa ye yá p̄ ále eɔ e, aai eo. Aa ye yá p̄ ále maɔ ma, aai maɔ.

Samali gb̄ēmaa

25 Ikoyad̄nae mé f̄ele lé líkp̄ale Yesuwa à mè: M̄etulu, kpelewa má ke mà àiz̄ana ei?

26 Yesu òè: Kpelewa a ku M̄oizi ikoyá guui? Ni a kyoke ñ ma kpelewa ni?

27 Gb̄épi w̄èwà à mè: Nȳ ye Dii n Luazi rí n̄sem̄endoo teasisai n gb̄aa pua léu, n s̄o ɔ kuwà,‡ níɔ ye n gb̄édezi lán n̄zia w̄eniwa. §

28 Yesu òè: N w̄è maae. Nȳ ke màa, r̄iȳɔ ku.*

29 ɔ gb̄épi ye yánakpa az̄iawa, ɔ à Yesu là à mè: Déme ma gb̄édeé ũi?

30 ɔ Yesu òè: Gb̄e mé b̄ Yelusaleŭ ále gé Yeliko, ɔ kp̄áiweliweɔ kp̄aũaãɔ. Aa aà p̄ɔ siwà, aa aà gb̄é dúdudu e à k̄a gaa. ɔ aa aà tò we, aa ḡèzeá.

31 A m̄ò lè sa'onaé zé doupi s̄e. Ké à aà è, ɔ à d̄baazi.

32 M̄aae l̄o ké Levii buie k̄a gupiu, à aà è, ɔ à d̄baazi.

33 Samali búsu gb̄e be zépiu. Ké à mò aà è, ɔ à k̄èè w̄ēnaũ.

34 A s̄šaazi, à ese mà aà gu p̄ k̄é'laɔwa rí n̄isio rí w̄eɔ, à p̄ ȳeyewà. ɔ à aà se d̄i a z̄aa'ina kpe, à ḡeããɔ nib̄ɔɔ pilakii. ɔ à aà gwà we.

35 Ké gu d̄ò, ɔ à ánuɔu ɔwat̄e b̄ò m̄en pla a kp̄a pilak̄idewa à mè: N aà gwamee. Tó n ea n ɔabl̄e d̄e beea aà yá musu, má a fiabone, tó ma su.

36 T̄ɔɔ, gb̄eɔn̄ aaɔpiɔ guu, an déme gb̄ek̄ek̄e gb̄é p̄ kp̄áio kp̄aũaããpiɔci?

37 A w̄èwà à mè: Gb̄é p̄ w̄ēnad̄̄e. ɔ Yesu òè: Ge ñ ke màa s̄o.

Yesu kua Maata rí Maliamao be

38 Ḡɔɔ p̄ aa be z̄éu, aa k̄a w̄éleu, ɔ n̄ɔe p̄ w̄i me Maata Yesu d̄ile.

39 A d̄auna v̄i, w̄i me Maliama, à z̄òle Dii gb̄ázi, ále aà yáma.

40 K̄ina z̄i dá Maatala, ɔ à mò Yesu kíi à mè: Dii, ké ma d̄auna ma to z̄ip̄ie mado, i kene ȳae ũo lé? Oè aà d̄male.

41 ɔ Dii w̄èwà à mè: Maata, Maata, r̄ile ȳae k̄áake, r̄ile iada n̄ziawa rí yá dasi.

42 A m̄èndo mé z̄ev̄i. Maliama baa maa s̄e mé wa siwáɔ.

11

Wabikea

(Mat 6.9-15, 7.7-11)

1 Z̄iewa Yesu lé wabikea guei. Ké a làa, aà iwaé òè: Dii, wabikea daw̄e lá Z̄aa dà a iwaɔn̄ewa.

2 ɔ a òné: Tó ále wabike, àli me:

Baa, to wà d̄s̄ ké n kua adoa.

To kpala p̄ b̄ò n kíi b̄ɔ gupua.

3 Wá gba ú p̄ wáɔ ble lá gu lé d̄o.

4 Wá duuna k̄éwá,

asa w̄i gb̄é p̄ t̄aaek̄èw̄eɔ k̄é piie.

Nsu to wà fu ȳawao.

5 ɔ a òné: Gb̄e mé gb̄ēna v̄i, ɔ à ḡè aà kíi w̄eɔdo a òè: Ma m̄o n kíie, p̄e s̄eam̄e m̄en aās̄.

6 Nib̄ɔe p̄l̄aa tiaé, má p̄ɔe v̄i má kpawáɔ.

7 ɔ aà gb̄ēnapi w̄èwà za kp̄ea à mè: Nsu iadaaɔ, ma zetá k̄ò. Ma ta kp̄éu rí ma néɔ, má f̄̄ f̄̄e má kpamaɔ.

8 M̄ále oé, baa tó i f̄ele kp̄awà gb̄ēnake yáio, a f̄ele p̄ p̄ a yei kpawá ké a zeazi yáí.

9 Mapi s̄o m̄ále oé, à wabike, Lua i kpawá. A w̄ele, í e. A gbale, Lua i w̄éé.

10 Asa gb̄é p̄ wabik̄é, w̄i aà gbae, gb̄é p̄ p̄ w̄èle í e, mé gb̄é p̄ gbale, wa w̄èè.

11 A gb̄é p̄ á néɔ v̄i, tó á né kp̄ɔ wabik̄èwá, á déme a piligona kpawáí?

12 Ge tó á kogbe wabik̄èwá, á déme a sói kpawáí?

13 Baa rí á váikeo, lá á p̄maa kpaa á néɔwa d̄s̄, á Mae p̄ kú musu a a Nisina kpa gb̄é p̄ a wabik̄èwawao lé?

Táagoa

(Mat 12.22-30,43-45, Maa 3.20-27)

14 Yesu lé t̄aa swádo go gb̄éwa. Ké à táapi gò, swádopi ná yá'owaa, ɔ yápi b̄ò bíla sae.

‡ 10:27 lko 6.5 § 10:27 Lev 19.18 * 10:28 Lev 18.5

- 15 Ɔ an gb̄e: m̄e: I táagoné ní t̄áaó kí Beezebu t̄ooc.
- 16 Ɔ gb̄ep̄aleo lé líkpalewá, aa gb̄eawa aà seelae k̄en̄é ní Lua gb̄āao.
- 17 Lá Yesu ní láasoo d̄5, a òn̄é: Kpala p̄ó a gb̄é̄o íbelesè ní k̄so a mide. Ua p̄ó a gb̄é̄o íbelesè ní k̄so a ḡ5 beẗí ùe.
- 18 Tó Set̄au íbelesè ní a gb̄é̄o, kpelewa aà kpala aó z̄eai? Má ò màa k̄é i me mi táagoné ní Beezebu t̄o yáíe.
- 19 Tó Beezebu t̄ó mi táagoò, á gb̄é̄o ì go ní dé t̄so ni? Beewa áz̄ia gb̄é̄o yá líkpawá.
- 20 Lá ma táagoamaá Lua ɔgb̄e, àò d̄5 k̄é k̄ia p̄ó Lua kpà kpalau á k̄lí lèn we.
- 21 Tó ḡ5sa gb̄āa ḡ5k̄eb̄o k̄ua, àle a ua d̄5aò, aà àiz̄e ɔ aafiae.
- 22 Ama tó gb̄é̄ p̄ó a gb̄āa deaala mò ḡè à aà gb̄è, a aà ḡ5k̄eb̄o p̄ó a a náai v̄iò s̄éle, i aà àiz̄e ɔ biilen̄é.
- 23 Gb̄é̄ p̄ó de ma gb̄é̄ ùo, ma ib̄e. Gb̄é̄ p̄ó lí p̄ó k̄āaaman̄o, àle f̄āaae.
- 24 Tó wà t̄áa gò gb̄é̄, ɔ liaaliaa guḡiu àò gb̄é̄ wele à dīe. Tó i eo, ì me: Má ea ta ma s̄ó z̄iwaē.
- 25 Tó à t̄a we, ì e a bē ado, à zu'ò, à az̄la k̄éke wásawasa,
- 26 5 ì ea ge t̄áa p̄ó an v̄ai dealaó s̄éle suñ̄o m̄èn s̄opla, aaf̄ dīe. Beewa gb̄é̄pi gwea gbeẗā v̄ai ì de a k̄āaua.
- 27 Ké Yesu lé o màa, wà n̄oē ma, à p̄ùna z̄ā guu à m̄e: Báaad̄en n̄oē p̄ó n i à ȳs̄ kp̄ama ù.
- 28 Ɔ Yesu m̄e: Báaad̄e n̄ gb̄é̄ p̄ó aa Lua ȳam̄ā guu à k̄ūa ù de beea.

Seela gb̄eaa Yesuwa
(Mat 6.22-23, 12.38-42)

29 Gb̄é̄o n̄n̄oaa, 5 Yesu m̄e: Gb̄āgb̄é̄o v̄ai. Aaf̄ seela gb̄eaa, āma má seelae k̄en̄é, sema Yonasi p̄ó.

- 30 Lá Yonasi de seela ù Ninivadēne, * màa Gb̄ēnaz̄ín Né aó de seela ù gb̄āgb̄é̄ne.
- 31 Yákp̄alek̄eḡoózi ḡeom̄idk̄i oi n̄oē k̄ia a fele ȳada gb̄āgb̄é̄o lae, asa à b̄ò za t̄ole léwa à mò Salom̄o ɔn̄yá maie,† mé gb̄é̄ p̄ó a z̄o de Salom̄o a ku la.
- 32 Yákp̄alek̄eḡoózi Ninivadēo fele ȳada gb̄āgb̄é̄o lae, asa k̄é Ninivadēo Yonasi waaso mà, aa n̄s̄el̄l̄e,‡ mé gb̄é̄ p̄ó a z̄o de Yonasia ku la.
- 33 Wili filia na wà dile gus̄o nauo ge wà p̄ēna k̄il̄ew̄aò. Wì di bábanawae, k̄é gb̄é̄ p̄ó aale ḡēo gupua e.§
- 34 N wé m̄é n me filia ù. Tó n wé kú gud̄o, n m̄é p̄ii aó gupua v̄ie. Tó n wé kú plapla s̄5, n m̄é p̄ii aó gusia v̄ie.
- 35 Aȳam̄eto laaika k̄é gupua p̄ó n̄le e ní v̄i su àò de gusia ùo.
- 36 Tó n m̄é p̄ii gupua v̄i mé a kee ku gusiauo, aó gupu wásawasa lánd̄5 filia í d̄omawae.

Z̄oada M̄ozi ikoyadan̄e de n̄ Falisio wa
(Mat 23.1-36, Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

- 37 Ké Yesu ȳa'ò a làa, 5 Falisie wabik̄èw̄a aà m̄o p̄obleano, 5 à ḡè z̄òle.
- 38 Ké Falisipi è ì ɔpipi lá aaf̄ k̄ewa à gb̄āsa lé p̄obleo, à b̄ò aà sae.
- 39 Ɔ Dii òè: A Falisio ì gb̄āb̄o bisa ɔ k̄p̄e ní tao, k̄ási bíi ní ȳav̄aik̄eao mé á n̄s̄e p̄à.
- 40 S̄o! Lua p̄ó a k̄p̄e k̄é ì a guu keo lé?
- 41 A p̄ó p̄ó kú á tao guu dà w̄enadēne, á tapi ì ḡ5 gb̄alesai.
- 42 Waiyoo á Falisio! I toē dosina ní k̄p̄eanao ní dop̄o p̄ii kwide kpa Luawa,* 5 ì p̄akpa ȳaḡ5ḡsa a z̄éwai ní yea Luapizio. Yá beeo mé de àò k̄ua p̄akpaa a k̄n̄iozi sai.
- 43 Waiyoo á Falisio! ɔ ye z̄òle gumaao lousisik̄p̄e, ɔ ye w̄a ɔkp̄akpawá ḡāe.
- 44 Waiyoo ápi! A de lán mia k̄p̄ena p̄ó w̄i t̄áa'ow̄a d̄s̄aiwae.
- 45 Ɔ ikoyād̄nae òè: Metulu, tó ní ò màa, n̄le wà s̄s̄5 s̄5e.
- 46 Yesu m̄e: Waiyoo á ikoyād̄nae s̄5! I gb̄é̄o da asosea z̄í'ùu, mé ìli ɔdam̄á ní a seao, baa ɔton do. Waiyoo ápi!
- 47 I p̄ó b̄o ānabi p̄ó á dezió ní dēde ɔ miao wa d̄o ngu yáí.
- 48 Bee lé ɔ gb̄é̄ne k̄é a ze ní á dezió ȳak̄eae. Aa ānabi dēde, 5 ále p̄ó b̄o ní miao wa.
- 49 Aȳam̄eto Lua 5n̄o guu à m̄é á ānabi n̄ z̄inao gb̄aew̄a, ì n̄ gb̄e: dēde, ì f̄ada ní gb̄eowa.
- 50 Lua a ānabi p̄ó wà ní dēde za d̄únia daaleḡo e gb̄āo au t̄si gb̄āgb̄é̄o piwa.
- 51 Ao, mále oé, za Abeli dea† e à ḡè p̄è Zakali p̄ó wa de sa'ok̄i ní Lua kp̄eo z̄ānguowa,‡ Lua a ní au t̄si gb̄āgb̄é̄owaē.
- 52 Waiyoo á ikoyād̄nae! A d̄sa z̄é kili wò. I ḡēuo, mé a gi gb̄é̄ p̄ó aa ye ḡēuone.
- 53 Ké Yesu b̄o we, M̄ozi ikoyadan̄e de n̄ Falisio aà lé p̄ásp̄ás, aale yá dasi lalawá,

* 11:30 Yon 3.4 † 11:31 1Kia 10.1-10 ‡ 11:32 Yon 3.5 § 11:33 Luk 8.16 * 11:42 Lev 27.30 † 11:51 Daa 4.8
‡ 11:51 2Lad 24.10-21

54 aale àà kpakpa ké aa e wà àà kù yá pò àlè o guue.

12

*Zea ní Yesuo gbéè ae
(Mat 10.19-33)*

1 Goo bee bíla nònòaaaàzi, wa ní lé d̄s̄o, e aale k̄esep̄elep̄el̄ek̄ōwa, ̄s̄ à yá'ò a ìwaone gía à mè: A laaika Falisio m̄oafili, ì lirla lán p̄ēese'ese'wae.

2 Yá pò ulea a b̄o gupuaui p̄ii. Asiiyae ku ké wa gí d̄s̄io.*

3 Beewa yá pò á ò gusiau, wa ma gupuaui, mé asiiyá pò á ò k̄ō swáui láasiu, wa a kpàwake gāae.

4 Ma gbēnao, mále oé, gbé pò a á de mé a gbea a f̄s̄ yāe k̄eé bo, ásu viak̄eò.

5 Má gbé pò de à viak̄eè oé. A viak̄e Lua pò gbé zua té guu aà ga gbea iko víe. Ao, mále oé, à viak̄e aàpie.

6 Wili gòlegolena mèn s̄o yia daa plao lé? Kási baa a m̄endo yá lí sá Luaguo.

7 Baa á mik̄o, a a lé d̄s̄. Asu viak̄eo, á de gòlegolen dasiɔla.

8 Mále oé, gbé pò z̄emano gbéè ae, Gbēnazin Né a z̄eaano Lua malaika ae.

9 Gbé pò lelekp̄amazi gbéè ae s̄s̄, má lelekp̄aaazi Lua malaika ae.

10 Tó gbé Gbēnazin Né b̄ēeb̄o, Lua a aà k̄é. Ama tó gbé Lua Nisina t̄b̄ēesi, a k̄ēa vío.

11 Tó w̄ale ḡéano yákp̄aleu lousisik̄peu ge k̄iao ní gb̄adeo ae, ásu bílike b̄ok̄ti yáwao ge yá pò á o,

12 asa Lua Nisina mé a yá pò de à ò daé z̄ibeezi.

*Aizee
(Mat 6.19-34)*

13 Z̄a guu gb̄eè ò Yesue: Metulu, o ma víie aà ma asea kpaa wá túbi guu.

14 Ǿ a w̄ewa à mè: Ma gbé, déme ma díle á yákp̄alek̄ena úi ge á yáḡōna?

15 Ǿ a ò bílae: Āo ázia k̄ua d̄s̄. A laaika p̄p̄ii bílikeai, asa àizee á gbēnazina w̄eni no, baa tó a z̄o.

16 Ǿ a ȳal̄ēūné à mè: Ǿdee mé kú, aà bua blek̄èè maamaa,

17 Ǿ a láasook̄è à mè: Má ke k̄pelewa ni? Má blew̄ek̄k̄ti vío.

18 Ǿ a mè: Lá má ken ke: Má a blew̄ek̄k̄ti ḡbooe, mí a z̄ōo bobo, mí a p̄wena káu p̄ii ní ma àizee,

19 mí ò maz̄iae: Ma gbé, ní k̄us̄ua ví z̄o, a kanno w̄ē ūma? Káma bo, p̄oble, imi, p̄onake.

20 Ǿ Lua òè: S̄o, gw̄aas̄inae bee má n w̄eni ḡbeama. S̄u pò ní k̄e a ḡs̄ dé pò ūe?

21 M̄aa āo de ní gbé pò lé àizee k̄āaa az̄iae mé a de ɔde ū Luaeoo.

22 Ǿ a ò a ìwaone: Aȳameto mále oé, ásul̄i á w̄eni k̄aake p̄oblea yá musuo, ásul̄i á me k̄aake p̄okasa yá musuo.

23 W̄eni de p̄obleala, me de p̄okasala.

24 A gb̄aḡbaao gwa. Aali p̄ót̄o, aali p̄okekeo, aa d̄s̄ ge gb̄a z̄òolo vío, mé Lua ì ní gwa. A de b̄aɔla z̄ōo lé?

25 A guu déme a f̄s̄ à a w̄eni gb̄aa k̄áfi, baa goo do, a yákaakea guui?

26 Lá á yá ȳonapi f̄s̄o, b̄oȳai ále yá k̄ini k̄aakei?

27 A lá vudeo gwa s̄eu lá aa de. Aali z̄ik̄eo, aali bua t̄ao. Mále oé baa Salom̄o ní a ɔdekeo,† ì ula e dà a maa k̄a an keewao.

28 Luanaaif̄enende! S̄ea lá pò kú gb̄a mé a t̄ek̄u zia, lá Lua ì pò nai m̄aa, wa á pò ò be?

29 Asu to pò pò á ble ge pò pò á mi yá d̄baaeo. Asu bílikeo.

30 P̄ópiu p̄ii yá ì d̄baa d̄unia gb̄ēne, ama á Mae d̄s̄ ké á ye p̄ópiu.

31 A to kpala pò b̄o aà k̄ii yá d̄baae, ì p̄ópiu kaaé.

32 Ma kp̄asa néna gbéè, ásu viak̄eo, asa à k̄à á Maegu ké à á kp̄a k̄palapiu.

33 A pò pò á vío yia, ì w̄enadeo gba a ̄sa. A m̄ok̄pe pò lí zik̄t̄o z̄s̄, luabe àizee pò lí láao k̄ák̄ti ū.

Kp̄ái a s̄s̄i weo, k̄o a pò ɔok̄pa weo.

34 Gu pò á àizee k̄uu, wek̄ti ̄s̄ á laai ì kuu.

*Zik̄en ndaide laaide
(Mat 24.45-51)*

35 Āo ku s̄ou guu, à tó á filia à̄o naa,

36 ì de lán gbé pò aale ní dii sua ní n̄osep̄onakeao d̄aowa, ké goo pò á k̄à mé à gbalè, aa e z̄ew̄è ḡō.

* 12:2 Luk 8.17 † 12:27 1Kia 10.4-7

37 Báaadeɔn zíkɛna pɔ an dii a ní lé bɛ́ɛ a sugɔɔpiɔ ù. Siana mále oé, diipi a a pɔ́o kɛkɛ ye, i ní zɔ́le, i pɔ́blea káaané.

38 Baa tó à kà wɛɛdo ge gufɛne, tó à ní lé màa, báaadeɔn ní ù.

39 Aɔ yáɛ bee dɔ́. Tó uabele kpáí mógɔɔ dɔ́, a wei aà a kpé gbɔoo.

40 Apib sɔ́ àò kú ní sɔuo, asa Gbɛnazín Né a mɔ gɔɔ pɔ́ a wé dɔ́iwao.

41 Piɛɛ mè: Dii, wá yáí n yápi lɛɛùia, ge gbépiie?

42 Dii mè: Dén ziiia náaide laaide pɔ́ aà dii a a zíkɛnaɔ naè a ɔ́zɪ aáli ble kpámá a gɔɔwa ùi?

43 Báaaden zíkɛna pɔ́ aà dii aà lè, àle kɛ màa a sugɔɔ ù.

44 Siana mále oé, a a àizɛɛ pii naè a ɔ́zɪ.

45 Tó zíkɛnapi ò a sɔ́u a dii sua lé gɛ́gɛ sɔ́, i fele na zɔ́nɔɛ ge gɛ́ɔɛ gbɛgbɛawa, iɔ ulatáble, iɔ wɛ́de kɛ,

46 aà dii a su gɔɔ pɔ́ aà wé dɔ́iowae, zaa pɔ́ a dɔ́owa, i aà zɔ́ɛzɔ́ɛ, i aà baa daaa ní luayádansaiɔ.

47 Zíkɛna pɔ́ a dii pɔ́eá dɔ́ mé i sɔukɛ à aà pɔ́eá kèò, wa aà gbɛ dúuduue.

48 Zíkɛna pɔ́ a dii pɔ́eá dɔ́o, mé à yá pɔ́ de wá aà gbɛ kè sɔ́, wa aà gbɛ yɔɔɛ. Gbɛ́ pɔ́ Lua aà gbà zɔ́o ɔ́ Lua a wɛɛlewá zɔ́o. Gbɛ́ pɔ́ Lua pɔ́ naè a ɔ́zɪ zɔ́o, a gbɛawà deŋla.

Kɔ́kpaalea Yesu yáí

(Mat 5.25-26, 10.34-36, 16.2-3)

49 Tɛ́ ma mɔ sɔ́i dúniawa, mé mále wá maamaa kɛ tɛ́pi kú sa.

50 Má ga ví mà siu. Má kú làasoo guu e à ge kèò.

51 Ale e ma mɔ kɛ gbɛ́ aao na ní kɔ́o dúniaw yá? Aawo! Mále oé, kɔ́kpaalea yáí ma mɔi.

52 Za tia ua pɔ́ gbɛ́ɔn sɔo kuu aa kɔ́kpaaleɛ. Gbɛ́ɔn àaɔɔ bɔ gbɛ́ɔn plao kpe, gbɛ́ɔn plao bɔ gbɛ́ɔn àaɔɔ kpe.

53 Mae a bɔ a negɔ́ɛ kpe, negɔ́ɛ i bɔ a mae kpe. Da a bɔ a nenɔɛ kpe, nenɔɛ i bɔ a da kpe. Zá da a bɔ nɔ́zàe kpe, nɔ́zàe i bɔ a zàda kpe.‡

54 Yesu èà ò bílae: Tó à è lou lé sisi gukpe, i o gɔ́ɔ lou a ma, ɔ́ ì kɛ màa.

55 Tó à è ñana lé bɔ gɛ́ɔmidɔ́kɪ oi, i o gu a wá, ɔ́ ì wá.

56 Mɔ́afilides! A tɔ́le ní luabeo wé dɔ́, mé à gɔ́ɔɛ bee yáasi dɔ́ sɔo be?

57 Býyáí á yákekea a zéwa dɔ́ ázɪao ní?

58 Tó n ibɛɛ lé gɛ́nno yákpaleu, kɔaikɛ aà n kɛ za zéu, kɛ asu n gále gɛ́nno yákpalekɛna kíio yáí. Asa yákpalekenapi a n kpa dɔ́aiwae, dɔ́aiipi i n dakpeu.

59 Mále onɛ, nýs bɔ weo e n̄ ge n̄ fiapi bo pii. Baa tánga a gɔ́ tenzio.

13

N̄sɛlileá

1 Gɔ́ɔ bee gbɛ́ɔ mɔ́ Galile gbɛ́ pɔ́ Pilati ní dede à ní ru yáale ní ní sa'obɔ auoɔ yá siu Yesue.

2 ɔ́ Yesu òné: Ké Galile gbɛ́piɔ gaa kè màa, ále e an duuna de Galile gbɛ́ kíniola yá?

3 Aawo! Mále oé, tó i n̄sɛlileo, ápii á kaale láríwae.

4 Gbɛ́ɔn bao plasai pɔ́ Siloe kalanga kwɛ̀má aa gágo sɔ́, ále e an táae de gbɛ́ kíni pɔ́ kú Yelusaleùola yá?

5 Aawo! Mále oé, tó i n̄sɛlileo, ápii á kaale láríwae.

6 ɔ́ à yáɛ bee lèɛ̀ùnɛ à mè: Gbɛ́ɛ mé kaadɔ́ɛnli bà a swaluu, ɔ́ à gè a né wɛɛlei, i eo.

7 ɔ́ a ò a zíkɛnae: Gwa, a wè àaɔ́n la, kɛ mi mɔ́ né wɛɛlei kaadɔ́ɛnapiwa, mili eo. Zɔ́. Wá tó à gusi pá yá?

8 ɔ́ zíkɛnapi òè: Mae, to we wɛ́a b. Má gubi mà liaie, mí zùgbɔ kau.

9 A gí ne'ii ziiia? Tó i i sao, mí zɔ́.

Nɔ́e kaaua gbágbaa

10 Kámabogɔ́ɔɛ zɪ Yesu lé yádané lousisikpeu.

11 Nɔ́ɛe ku we, táa aà kɔ́ɔkú à káaàno wè bao plasai. Iɔ kooae, ili fɔ́ pòo baa yɔɔo.

12 Ké Yesu aà è, ɔ́ à aà sɔ́si à mè: Nɔ́ɛ, n kɔ́ɔkɛ gòma.

13 ɔ́ à ɔ́nàwá. Wegɔ́ɔ à pòo, ɔ́ à Lua sáaukpá.

14 ɔ́ lousisikpe gbɛ́zɔ́o pɔ́ pà, kɛ Yesu aà gbàgbā kámabogɔ́ɔɛ zɪ yáí, ɔ́ à fɛ̀le ò bílae: Gɔ́ɔ soolo mé kú kɛ wí zíkɛu.* Ali mɔ́ wá á gbágbā gɔ́ɔ beeɔwa, kámabogɔ́ɔɛ zɪ bàasi.

15 ɔ́ Dii a zásíwá à mè: Mɔ́afilideɔ! Kámabogɔ́ɔɛ zɪ á baade lí a zu ge zaa'ina polo a dɔ́kɪi à gè í kpáwàò lé?

16 Ablaháù bui nɔ́ɛe bee sɔ́, Setáù aà yè wè bao plasaiɛ. Aà bapi poloawá kámabogɔ́ɔɛ zɪ vɪo lé?

‡ 12:53 Mis 7.6 * 13:14 Bɔa 20.9-10

- 17 Ké a ò màa, 5 wí aà ibeεε kù pìi, 5 bíla pò kèna dabudabu pò àle keowa pii.
- Yalε:ua n kpala pò bò Lua kíio*
(Mat 7.13-14, 21-23, 13.31-33, Maa 4.30-32)
- 18 Ǿ Yesu mè: Kpala pò bò Lua kíi bò b'wà ní? Bó má leεúòí?
- 19 Doe ku a wéna bò lán εfò wénawa, 5 gbēε se t̄s̄ a kaau. Ké à bòle à kè lí ù, 5 bāo mò pèpe a ḡnaowa.
- 20 Ǿ a ò lb: Bó má kpala pò bò Lua kíi leεúòí?
- 21 A bò pēse'ese pò nɔε se kà pēeti zaa le àa5 guu a lía píiwaε.
- 22 Ḡo pò Yesu lé gé Yelusaleù, àle pà mεewíao ní z5εwíaoa, àle yādané,
- 23 5 gbēε aà là à mè: Mae, asi àizāna'enaɔ dasioa? Ǿ Yesu ò bílaε:
- 24 A àiake à gē zéle tuuuna guu. Mále oé, gbé dasideɔ wεεle gēu, kási aa eo.
- 25 Tó uabele fēle zetá a làa, tó a g5 bàasi, mé àle gbale, àle me: Mae, gbawēwēε, a oé á á d5 gueio.
- 26 Bee gbεa tó á òè à pòblè à imiánɔ, mé à yādané á be gāε,
- 27 a oé á á d5 gueio. A goala ápii vāikenaɔ.†
- 28 Tó a Ablahaù ní Izaakio ní Yakobuo ní ànabiɔ è pii kpala pò bò Lua kíi guu, mé wà á zú bàasi, we á 5òlu à ɔdi á musu.
- 29 Gbēε bɔ gukpe ní be'aeo ní gugbántooó ní gεmidɔkio, aa mɔ bleblei kpala pò bò Lua kíi guu.
- 30 Gbé kpeεε g5 d̄baaa mé gbé pò d̄baaa g5 kpeε.

Yesu 5òba Yelusaleudeɔ yá musu
(Mat 23.37-39)

- 31 Ḡo bee ḡs̄o Falisieɔ mò Yesu kíi aa òè: Fele go lakii, asa Elodi ye n dεε.
- 32 Ǿ a òné: A ge o kifēnenapie mále táagoné, mále gyāε gbāgbā gbā ní ziao, a ḡo àa5de zí má a zí mide.
- 33 N beeo sema mà gé ae gbā ní ziao ní zia bàasio, asa i kù ànabi ga gueio, sema Yelusaleù.
- 34 Yelusaleùdeɔ, Yelusaleùdeɔ, i ànabiɔ dede, i gbé pò Lua ní zíwáɔ pápa ní gbεɔ à ní dede. Míɔ ye mà á káamazi m̄ɔm̄ɔ, lá ko í gāsía kú a néɔlawae, kási ili weio.
- 35 Lua a á kpé tóεε sa. Mále oé, á ma e lɔo e à omεε, báaaade gbé pò lé m̄s̄ ní Dii t̄o.‡

14

Yesu kua Falisie be

- 1 Kámaboḡoε zí Yesu gé pòblei Falisio gbēz̄s̄o be, 5 gbé pò aa ku weo lé aà kpakpa.
- 2 Kákagyákēnae ku Yesu ae we.
- 3 Ǿ Yesu yāsè a ò ikoyād̄naɔne ní Falisio: Gbégbāgbāa kámaboḡoεz̄l zεvía ge a zεvío?
- 4 Ǿ aa níle kílikili. Ǿ Yesu gyāepi kù à aà gbāgbā à aà gbàε.
- 5 Ǿ a òné: A dé né ge aà zu, tó à zù b̄ou kámaboḡoεz̄l, a aà b̄o ḡòo ní?
- 6 Aai f̄o yázāsìwàò.
- 7 Yesu è lá gbé pò wà ní sisi lé z̄lekti maaɔ kùkù, 5 à yālèεt̄né à mè:
- 8 Tó wà n sisi n̄ɔseponablewa, nísu z̄le z̄lekti maauo. Tó wà gbé pò a gbia denla sisi be!
- 9 Tó á sisina m̄o òne: Fele z̄lekti kpá deewa, níȳ fele gé z̄lekti kpeεu ní wíoe.
- 10 Tó wà n sisi, níli z̄lekti kpeε kú, ké tó n sisina mò, a one: Ma gbēna, m̄o ae la. Bee a n ke gbia gbé pò á s̄anuɔne.*
- 11 Gbé pò í azía káfí. Lua a aà busae, mé gbé pò í azía busa, Lua a aà káfí.
- 12 Ǿ Yesu ò a sisinapie: Tó níle gbéɔ sisi ble fáane bleawa ge a oosi pò, nísu n̄ n gbēnaɔ sísioge ní v̄iɔ ní n d̄auno ge n d̄aɔ ge n ɔde deε. Tó ní kè màa, aa εa n sísiwá s̄εε, aai fiabone.
- 13 Tó níle gbéɔ sisi pobleawa, taasideɔ sísi ní gbēkaat̄uɔ ní εεó ní v̄iɔ,
- 14 níȳ ḡs̄o báaaade ù, asa aa p̄oε v̄í aa gía fiaboneo. Lua mé a fiabone gbēmaaɔ vuḡo.

P̄nabileblea
(Mat 22.1-14)

- 15 Ké gbé pò aa s̄anuɔ do yápi mà, 5 a ò Yesue: Báaaaden gbé pò a pòble kpala pò bò Lua kíi guu ù.
- 16 Yesu òè: Gbēε mé ye p̄nabileke, 5 à gbéɔ gbèa dasidasi.
- 17 Bleblez̄l 5 à a zíkēna z̄l oi gbé pò á ní gbεaɔne aa m̄s̄, wa làa sa.
- 18 Gbé séia òè: Ma bú lùε, sema mà gé gwai. N yá na, ma awakpáε.

† 13:27 Sou 6.9   ‡ 13:35 Sou 118.26   * 14:10 Yaa 25.6-7

¹⁹ Gbēpāle mē: Ma zu lù soon sɔo, má gé wesiēi. N yá na, ma awakpāe.

²⁰ Gbēpāle mē: Ma nɔsè dafue. Ayāmeto má e mɔo.

²¹ ɔ zikenapi ɛa tà à ní legbe dāu a siu a diie. ɔ uabelepi pɔ pà a ò a zikenae: Gé wéle guu kpakpa gāaɛo ní zeaɔ, ní taasideɔ ní gbēkaaūaɔ ní v̄iaɔ ní ɛɛo naaa suŋno la.

²² Bee gbea zikenapi mɔ òè: Dii, ma yá pɔ ní ò kè, mé zǎleki gi ku.

²³ ɔ diipi ò zikenapie: Gé zéɔ guu ní zéwewenaɔ píi, gāna gbēɔwa aa gē, ma ua e pa.

²⁴ Málé oé, gbé pɔ ma ní gbēapio kee a e lezɔ ma blepiwao.

Gɔa Yesu iwa ũ

(Mat 10.37-38)

²⁵ Wa be zéu ní Yesuo dasidasi, ɔ à lili òné:

²⁶ Tó gbé mɔ ma kíi mé a ye a de ní a dao ní a nao ní a néo ní a v̄io ní a dāunaɔ, baa aziapizi demala, a f̄i ke ma iwa ũo.

²⁷ Gbé pɔ aɔ a lipāakɔa sea aɔ teomazio, a f̄i ke ma iwa ũo.†

²⁸ Tó á gbēe ye kalanga dɔ, a zǎle ḡia à a ɔa dɔdɔ à gwa, tó a f̄i z̄ipi ke láa ya?

²⁹ Tó i ke máao, tó á ɛ kpále mé i f̄i à a m̄ideo, gbé pɔ aà è pii a aá láanike

³⁰ a me: Gbēe bee kpé dàale, i f̄i a m̄ideo.

³¹ Ge tó kía ye gé zikai ní kía páleo, a zǎle ḡia à a wáaipa à gwa, tó a sosa ḡali kwio f̄i kuakpa sosa ḡali bao pɔ lé m̄owaɔwao lé?

³² Tó a è á f̄io, a z̄inaɔ z̄i ledoukɛa yāgbēaiwá zadɔ i ka káioe.

³³ Māae lɔ, tó á gbēe i ɔzɔ pɔ pɔ á v̄iozi píio, a f̄i ḡo ma iwa ũo.

³⁴ Wisiá pɔ nae, áma tó a i na tà, kpelewa wa ke à nakú bi?

³⁵ A maa tɔleɔ ge zùgbɔkɔlekio, wí kólee. Gbé pɔ n̄sɛ v̄i aá yápi ma.

15

Pɔ pɔ v̄iaaɔ

(Mat 18.12-14)

¹ ɔsináɔ ní duunkenaɔ lé s̄o Yesuzi aá yāmai mípii.

² ɔ Falisiɔ ní M̄ozi ikoyadanɛdeɔ lé yákūtɛka aa mē: Gbēe bee i duunkenaɔ si aa p̄ble s̄anuɛ.*

³ ɔ Yesu yáe bee l̄eɛūné à mē:

⁴ Tó á gbēe s̄a v̄i m̄en basɔo mé ado v̄iaa, ili a basɔo m̄endosai tó s̄eu à p̄le a pɔ pɔ v̄iaapizi e à ge b̄owào lé?

⁵ Tó à b̄owà, i se da a ḡau ní p̄naoɛ,

⁶ i taò be, i a gbēnaɔ ní a fáanideɔ sisi, i oné: A p̄nakɛmanɔ. Ma a s̄a pɔ s̄àsápi è.

⁷ Māae lɔ málé oé, wa p̄nake luabe duunkena m̄endo pɔ a n̄selile yá musu de gbēmaa gbēon basɔo m̄endosai pɔ an b̄aa kú ní n̄selileaooɔla.

⁸ N̄ɛ pɔ ánuɔu ɔwatɛ v̄i m̄en kwi s̄o be, tó a m̄endo v̄iaa, a filia na, i kpɛwaa, i w̄eɛle busebuse e à ge b̄owào lé?

⁹ Tó à b̄owà, a a gbēnaɔ ní a fáanideɔ sisi, i oné: A p̄nakɛmanɔ. Ma a ánuɔu ɔwatɛ pɔ v̄iaapi è.

¹⁰ Málé oé, Lua malaikaɔ i p̄nake duunkena m̄endo pɔ n̄selile yá musu m̄aa lɛ.

Né pɔ s̄asa

¹¹ Yesu ò lɔ: Gbēe mé kú a neḡɔɛo v̄i gbēon pla.

¹² ɔ Se ò a mae: Baa, ma asea pɔ máo v̄i túbi guu kpaa. ɔ maepi a àizeɛ kpaalèné.

¹³ I ke ḡooɔplao, ɔ Se a p̄o náaa pii à tà búsu páleu z̄ázá. We à a àizeɛ kp̄leu lalasilika guu.

¹⁴ Ké à a p̄o dè píi, ɔ n̄on z̄o kà búsupiu, ɔ à ḡò ní pɔ w̄enakɛao.

¹⁵ A ḡè nà búsupi gbēezi, ɔ gbēpi aà gb̄ae a bualou ble kp̄ai s̄awakusanaɔwa.

¹⁶ ɔ lɔ ye libe pɔ s̄awaɔ lé ble m̄omo b̄e, áma wili p̄e kpawào.

¹⁷ Ké aà wé k̄é, à mē: Ma mae zikenáɔ ble v̄i die, ɔ málé ga ní n̄onao la.

¹⁸ Má f̄ele má ta ma mae kíie, mí oè: Baa, ma duunakè Luaɛ ní mpio,

¹⁹ mí ka màò de n né ũ lɔo. Ma díle n zikenáɔ do ũ.

²⁰ ɔ à f̄ele lé tá a mae kíi. Ké a be k̄aaa, aà maepi aà è, ɔ à kèè w̄ēnaū. A baalé ḡè k̄usiwá à lep̄wà.

²¹ ɔ népi òè: Baa, ma duunakè Luaɛ ní mpio, mí ka màò de n né ũ lɔo.

²² ɔ maepi ò a zikenane: A gé kpakpa, à ulada maa pɔ derla se m̄o à daè, i táanadaè, i kyalekpaè.

† 14:27 Luk 9.23 * 15:2 Luk 5.29-30

- 23 I gáae mekpaa kū à de wà so pɔnakεa guu,
- 24 asa ma népi gà à vùe. A sàsāε, ̄ ma aà è. ̄ aa na pɔnakεawa.
- 25 Woo kpé bua. Ké àle su, à káikù ní beo, ̄ à k̄o gáa mà do.
- 26 ̄ à zíkεnao do sisi à aà là bómε k̄ei.
- 27 ̄ a wèwà à mè: N dàuna mé sù, ̄ n mae gáae mekpaa dè, ké à aà è aafia yáí.
- 28 ̄ Woo pɔ pá à gí ḡei ua. Ké aà mae b̄o awakpaiè,
- 29 ̄ Woopi ò a mae: E'e, à kà wè ùma mále zíkεne, mi fokεma ziio, mé baa blesan giana ni kpaa mà pɔnakεò ní ma gb̄εnao.
- 30 Ké n né p̄ó à n àizεε káale káaluao n̄epi sù, n gáae mekpaa dèè.
- 31 ̄ aà mae òè: Ma né, ní kuman̄o ḡo piie. P̄ó p̄ó má ví píí, n p̄ε.
- 32 A kù wà bleble ní p̄naoe, asa n dàunapi gà à vùe. A sàsāε, ̄ ma aà è.

16

Aizεε náaisai

1 Yesu ò a íwaone: ̄dee mé kú à ziia dile a zíkεnaone. ̄ wà mò wà aà k̄omalekèè wà mè àle aà àizεε kpále.

2 ̄ à aà sisi a òè: Yá p̄ó má mà n musu de kpelewa ni? Lá r̄le ke n ziiake guu siumεε. Nȳo e n̄ ziia z̄i kεmεε bo.

3 ̄ ziiapi ò a s̄s̄ guu: Ma dii lé ma b̄o z̄iue, má ke kpelewa ni? A ke má f̄s̄ s̄ewao, mé baakea demεε wí ū.

4 Má d̄s̄ lá má ke gb̄é̄o ma dile ní be, tó à ma b̄o z̄iu.

5 ̄ à a dii fiadeo sisi dodo, ̄ à gb̄é s̄éia là à mè: N ma dii fia k̄ua ùma ni?

6 A mè: Nisi zaa le basooe. ̄ ziiapi òè: Lá p̄ó ní k̄éε ke. Z̄le lile blakwí kpakpa.

7 ̄ a ò gb̄épálee: Mpi s̄s̄ n fia ùma ni? ̄ à mè: Ese sakili basooe. ̄ ziiapi òè: Lá p̄ó ní k̄éε ke, lile basiīs̄.

8 ̄ diipi ziia náaisaidepi sáaukpá wez̄é yá p̄ó a k̄é musu. Asa d̄úniae bee gb̄é̄o wé z̄εa de gupua gb̄é̄ola k̄t̄εε yákekeεa guu.

9 Mapi s̄s̄ mále oé, à gb̄εnao wele ní àizεε náaisai, ké ḡo p̄ó à m̄idewá, Lua a á dile be p̄ó a gao guu.

10 Gb̄é̄ p̄ó náai ví ní a ȳoonaoo āo náai ví ní a z̄s̄o be. Gb̄é̄ p̄ó náai ví ní a ȳoonaoo āo náai ví ní a z̄s̄o.

11 Tó i ke náai ví ní àizεε náaisaiio, Lua a á náaike ní a s̄landeo?

12 Tó i ke náai ví ní gb̄épálee p̄s̄o, Lua a áz̄ia p̄ó kpáwáε?

13 Zíkεna lí e z̄oblé dii m̄en plaεo, asa āo za gb̄édogue, īo ye adozi, ge a na gb̄édowa, i saka adou. A f̄s̄ āo z̄oble Luae ní ̄s̄ao s̄anuo.

̄de ní Lazaa

14 Falisio ye ̄ai. Ké aa yápi mà pii, ̄ aale lesuikε Yesuwa.

15 Yesu òné: I yánakpa áz̄lawa gb̄εnaz̄inao k̄iie, áma Lua á s̄s̄ d̄s̄. Yá p̄ó gb̄ia gb̄εnaz̄inaone ̄ Lua í sakau.

16 M̄oizi ikoyá ní anabio l̄á̄o ku e Z̄aawa. Za ḡo bee wále kpala p̄ó b̄o Lua k̄i baokpa, ̄ baade lé ḡeu ní gb̄áao.

17 Luabe ní t̄ooleo s̄áalea àa de Lua ikoyápi w̄es̄á néna bádeala.

18 Gb̄é̄ p̄ó ḡi a nazi à n̄o pále s̄ε, à gb̄ásik̄éε. Gb̄é̄ p̄ó n̄o p̄ó wà ḡii s̄ε s̄s̄, à gb̄ásik̄en we.

19 Ḡεe ̄dee ku í p̄okasa maa ̄deε da, īo p̄onake nama guu ḡo pii.

20 W̄εnade p̄ó wí mε Lazaa īo w̄úlea aà be ḡou, bo f̄fiwá.

21 Īo ble p̄ó í léle ̄depi táab̄unu z̄ie blea nide. Gb̄é̄o mé īo aà b̄o pīo s̄ās̄á.

22 W̄εnadepi gà, ̄ malaik̄ao aà s̄ε t̄ào Ablahaū k̄ií. ̄depi gà s̄s̄, ̄ wà aà ví.

23 Kua íadama guu bedau, ké à w̄es̄é musu, ̄ à Ablahaū è k̄āaa, Lazaa ku aà saε.

24 ̄ à lez̄ù à mè: Ba Ablahaū, ma w̄εnagwa, ní Lazaa z̄i aà a ̄tona z̄s̄ íwa, aà m̄o ma léna níniomεε, asa mále wáwáke t̄évuεe bee guue.

25 ̄ Ablahaū mè: Ma gb̄é̄, to nama p̄ó p̄εema n w̄εniḡo d̄nḡu ní taasi z̄o p̄ó Lazaa k̄èo. Aà n̄s̄e níni lak̄i sa, mé ní kú wáwá guu.

26 Bee gbea t̄o'ε z̄oole da wá z̄ānguo. Tó gb̄é̄ ye b̄o la à gé á k̄ií, a f̄so, mé gb̄εe a f̄s̄ b̄o we à m̄o wá k̄iio.

27 ̄ ̄depi mè: N yá na Baa, lá máae, n̄ aà z̄i ma mae be,

28 asa ma dàunao ví gb̄é̄n̄ s̄o. Aà gé ledaimá, ké aasu m̄o gu wáwádeε beeuo.

29 ̄ Ablahaū mè: Aa M̄oizi ní anabio l̄á̄ ví, aa ní yāma.

30 ̄ ̄depi mè: Aawo, Ba Ablahaū! Tó gb̄é̄ b̄o gau à ḡé ní k̄ií, ̄ aa n̄s̄elile.

31 ̄ Ablahaū òè: Tó aai M̄oizi ní anabio yāmao, baa tó gb̄é̄ b̄o gau, aa sio.

17

Luanaaikɛa

(Mat 18.6-7, 21-22)

- 1 Yesu ò a iwɔnɛ: Sema yá pɔ́ i to gbɛ́ɔ́ fu àò ku, áma waiyoo gbɛ́ pɔ́ a bɔ́ aà kíi.
- 2 Tó wà wísilɔ́gbɛ́ gbɛ́nɛ dɔ̀ɔ̀ a nɔ̀ɛ mé wà aà zù isiu, bee maa ní adeo de ké aà to nɛ́ɛ beɔ̀ɔ̀ do fula.
- 3 Aɔ́ kú ní laaio. Tó n gbɛ́do duunakè, ge ñ à le. Tó à nòsɛ́lɛ́, sùuukɛaàno.
- 4 Tó à duunakènɛ gɔ̀ɔ̀ do gɛ́n sopla mé à èa ònɛ gɛ́n sopla a nòsɛ́lɛ́, sùuukɛaàno.
- 5 Dii zínaɔ̀ òè: Wá luanaaikɛa káfíwɛ́ɛ.
- 6 Dii mè: Tó á luanaaikɛa ká ɛ́fɔ́ wénawa, á o lasinlɛ́ bee azía bile gé péi ísia guu, a á yámaɛ.
- 7 Tó á gbɛ́ɛ zɔ́ ví, àlɛ sɛ́wàɛ gé àlɛ sáɔ̀ dàè, tó à sù ní buao, aà dii a oè aà mɔ̀ pɔ̀ble gɔ̀ɔ̀ yá?
- 8 Aawo, a oè aà blekɛɛ, aà ula lile, i mɔ̀ɛ ní pɔ̀bleao ní imiao, aàpi i gbasaa pɔ̀ble, i imi.
- 9 Wí zɔ́ sáaukpa ké à yá pɔ́ wa dàè kè yáí yá?
- 10 Apio sɔ́ máaɛ, tó a yá pɔ́ Lua dàè kè píi, à mɛ: Zɔ̀ɔ̀n wá ù, wá kea wá kè.

Kusude gbɛ́ɛn kwio gbágbáa

- 11 Yesu gea Yelusaleù a be Samali bùsu zɔ̀lɛu ní Galileo.
- 12 Ké àlɛ gɛ́ wé́lɛu, ɔ́ gɔ́ɛ kusude gbɛ́ɛn kwio kpàaúaaño. Aa ze káaa,
- 13 aa lɛzúaazi aa mè: Mae Yesu, wá wɛ́nagwa.
- 14 Ké a è màa, ɔ́ a ònɛ: A ge ázia ɔ̀ɔ̀ sa'onaɔ̀ɛ. * Ké aalɛ gé, ɔ́ aa gbàgbá.
- 15 Ké an gbɛ́do è a gbàgbá, ɔ́ à èa sù, àlɛ Lua sáaukpa ní lɔ̀ɔ̀ gbáao.
- 16 A wùlɛ a gbɛ́ɛu Yesu aɛ, à fɔ̀kpàwà. Gbɛ́ beeá Samali gbɛ́ɛ.
- 17 Ǿ Yesu mè: Gbɛ́ɛn kwio mé gbàgbáo lò? Gbɛ́ɛn kɛ̀okwio kú má ní?
- 18 An gbɛ́ɛ i ɛa mɔ̀ Lua sáaukpaio, sema zílloɛ beea?
- 19 Ǿ Yesu òè: Fele tá, ma náai pɔ́ ní ke mé n gbàgbá.

Gbɛ́nazín Né mɔ̀a

(Mat 24.23-41)

- 20 Falisio Yesu là kpala pɔ́ a bɔ́ Lua kíi mógɔ̀ɔ̀, ɔ́ a wèmá à mè: Kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi lí mɔ́ wá e ní wéó no.
- 21 Wa o gwa ke ge gwa keeo. Kpalapi kú á guuɛ.
- 22 Ǿ a ò a iwɔnɛ: A gɔ̀ɔ̀ lé mɔ́ ké á Gbɛ́nazín Né mógɔ̀ɔ̀ ea nide, á eo.
- 23 Wa oé a ku le ge a ku la, áma ásu gɛ́o, ásu tɛ́nzio.
- 24 Lá loupilɛa í gupu luabe léla ní a léleo, màa aɔ̀ de Gbɛ́nazín Né mógɔ̀ɔ̀.
- 25 Sema aà taasikɛ glá maamaa. Gbàgbɛ́ɔ̀ giaàzi.
- 26 Lá à kè Nɔ̀ɛe gɔ̀ɔ̀, † màa a ke Gbɛ́nazín Né mógɔ̀ɔ̀zɛ lɔ̀.
- 27 Wàlɛ pɔ̀ble, wàlɛ imi, wàlɛ nɔ̀sɛ, wàlɛ zàkɛ e gɔ̀ɔ̀ pɔ́ Nɔ̀ɛe gɛ́ gó'ílɛna guu, ɔ́ í dà dúniaa, gbɛ́ɔ̀ gága pii. ‡
- 28 Maaɛ lɔ́ Lotu gɔ̀ɔ̀, wàlɛ pɔ̀ble, wàlɛ imi, wàlɛ pɔ́ lú, wàlɛ pɔ́ yia, wàlɛ pɔ́tɔ́, wàlɛ kpɛɔ̀ɔ̀.
- 29 Gɔ̀ɔ̀ pɔ́ Lotu bɔ́ Sɔ̀ɔ̀ɔ̀, tɛ́ ní íatɛ́gbɔ́o bɔ́ luabe à kwè, ɔ́ gbɛ́ɔ̀ gága pii. §
- 30 Beewa aɔ̀ de gɔ̀ɔ̀ pɔ́ Gbɛ́nazín Né bɔ́ gupuaú.
- 31 Gɔ̀ɔ̀ bee gbɛ́ pɔ́ kú kɛ́ musu su pila kɛ́ guu a pɔ́ sɛ́leio. Maaɛ lɔ́ gbɛ́ pɔ́ kɛ́ bua su ɛa beo.
- 32 A to Lotu na yá dɔ̀águ.*
- 33 Gbɛ́ pɔ́ ye àò a wɛ́ni kú, wɛ́nipi a vúaawà. Gbɛ́ pɔ́ gí a wɛ́nii sɔ́, ade mé aɔ̀ ku. †
- 34 Málɛ oé, gwá bee gbɛ́ɛn plaɔ̀ aà wùlɛa gudou, Lua a gbɛ́do sɛ́, i gbɛ́do to we.
- 35 Nɔ̀ɛ gbɛ́ɛn plaɔ̀ aà pɔ́ lɔ́ gudou, Lua a gbɛ́do sɛ́, i gbɛ́do to we.
- 36 Gɔ́ɛ gbɛ́ɛn plaɔ̀ aà ku bua, Lua a gbɛ́do sɛ́, ‡ i gbɛ́do to we.
- 37 Ǿ aa aà là aa mè: Dii, mákíi ní? A wèmá à mè: Gu pɔ́ ge kuu, we yáamusɔ̀ káaaú.

18

Wabikɛa

- 1 Yesu yálɛ́ɛ́uné ké aà Lua wabikɛ kɔ̀sɔ́kɔ̀sɔ́, aasu kpasao yáí.
- 2 A mè: Yákpalekenae mé kú wé́lɛu, a Lua vía vío, mé ìli gbɛ́ɛ yádao.
- 3 Gyaae ku wé́lɛpi guu, lɔ́ mɔ̀ aà kíi mòɔ̀mɔ̀ɔ̀ i mɛ: Zɛmanɔ̀ ma ibɛɛ yá musu.
- 4 I weio e gɔ̀ɔ̀pla. Bee kpɛ a ò azíawa: Baa tó má Lua vía vío, mé mili gbɛ́ɛ yádao,
- 5 lá gyaapi lé ma sùu zɔ́, má zɛaànoɛ. Tó mi ke màao, aà zɛamala láasaia e ma deɛ.
- 6 Ǿ Dii mè: A yákpaleken vái yá'oa ma.

* 17:14 Lev 14.1-3 † 17:26 Daa 6.5 ‡ 17:27 Daa 7.6-24 § 17:29 Daa 19.24-25 * 17:32 Daa 19.26 † 17:33 Luk 9.24 ‡ 17:36 Mat 24.31, 1Tes 4.17

- ⁷ Lua a ze ní a gbé pò aale wiilewa fãane ní gwãasinaoòo lé? A zígbiake ní ðaríleo yà?
⁸ Mále oé, a zeíno kpakpae. N beeo tó Gbēnazín Né m̀, a a náaikena e dúniaua?
⁹ Ǿ à ɛa yáe goɔ plaplá ášáa ní ášáaoe. Pó pò má è píi mi a kwide bɔne.
¹⁰ Gbēon plaɛo mé gɛ wabikei Lua ua, gbēdoá Falisie, gbēdo sò osinae.
¹¹ Falisipi zea, ále wabike. A ò a sò guu à mè: Lua, ma n sáaukè ké má de lán dáowao, ðiidiindeo, náaisaideo, gbásikenaɔ ge osinae bee.
¹² Miò lye goɔ plaplá ášáa ní ášáaoe. Pó pò má è píi mi a kwide bɔne.
¹³ Osinapi sò a ze káaa, i fɔ wɛsè musu gwà seo. Ale azía gbēgbē à mè: Lua, sùuukemanɔ, duunkenan ma ù.
¹⁴ Mále oé, gōepi tà a be Lua siaaano guu, i ke Falisipi no. Asa gbé pò i azía káfi Lua a aà busae, mé gbé pò i azía busa Lua a aà káfi.*

Baaadaa néngu

(Mat 19.13-15, Maa 10.13-16)

- ¹⁵ Wà m̀ è ní ní nɛfɛnenao aà onamá. Ké aà íwaɔ è, ɔ aa gínɛ.
¹⁶ Ǿ Yesu néo sisi à mè: A to néo m̀ ma kíi, ásu kpánéo, asa kpala pò b̀ Lua kíi de gbé bee tao pò úe.
¹⁷ Siana mále oé, gbé pò i kpala pò b̀ Lua kíi yá sí lán néwao, a gēuo.

Ǿde

(Mat 19.16-30, Maa 10.17-31)

- ¹⁸ Yuda kíabuie m̀ Yesu là à mè: Metulu maa, kpelewa má ke mà àizána ei?
¹⁹ Yesu òè: Akea n mè má maai? Gbēe maao, sé Lua ado.
²⁰ N yá pò Lua ðileo d̀: Nsuli wúle ní gbēpále noo. Nsuli gbēde. Nsuli kpáí'oo. Nsuli yádo n gbēdeewao. Nili n de ní n dao kpela.†
²¹ Ǿ a òè: Zaa ma ke ewaaso ù, má yá beeo kúa píie.
²² Ké Yesu bee mà, a òè: Yá g̀ne m̀endo. Pó pò ní ví yía píi, ní a ɔa biile taasideone, ríyò àizee ví luabe. Bee gbena ní m̀ tamazi.
²³ Ké à yápi mà, aà pò siakù, asa ɔde sà gbāngbooe.
²⁴ Ké Yesu è aà pò siakù, à mè: Gēa kpala pò b̀ Lua kíi guu zí'ù gbé pò aa àizee víone.
²⁵ Yiongo gēa abaaweu aa de ɔde gēa kpala pò b̀ Lua kíi guula.
²⁶ Gbé pò aa yápi mà m̀: Déme a àizána e loi?
²⁷ Yesu wè má à mè: Yá pò gbēnazínao fùà ke, Lua í f̀.
²⁸ Ǿ Piee mè: Wa wá pópíi tò wee, ɔ wá ténzi fá.
²⁹ Ǿ Yesu ònè: Siana mále oé, gbé pò a be tò ge a na ge a v̀io ní a dáunao ge a de ní a dao ge a néo kpala pò b̀ Lua kíi yáí
³⁰ a ea bee taa e de beea maamaa dúniae bee guu, mé a àizána e dúnia pò lé m̀ guu.

V̀a baakena gbágbáa

(Mat 20.29-34, Maa 10.46-52)

- ³¹ Yesu a gbēon kuɛplao kàaaazi, ɔ a ònè: Wále gé Yelusaleúe. Weki Gbēnazín Né yá pò ánanio kè Lua yáú a pau píi sa.
³² Wa aà kpa buipáleowa, aai aà ke pòpò, aai aà s̀s̀s̀, aai lé'ikakawà,
³³ aai aà gbé ní flaalao, aai aà de, a goɔ áaɔde zí i ɛa vu.
³⁴ Ama aà íwapio a kee gbáeo, asa yápi mi uléané, aa d̀ yá pò ále oo.
³⁵ Ké Yesu kà kái ní Yelikoo, v̀lae z̀lea zé lé, ále baake.
³⁶ Ké a mà bíla lé gē, ɔ a ní lá bóme kèi.
³⁷ Ǿ wa òè, Yesu Nazaleti mé lé gē we.
³⁸ Ǿ à lezù à mè: Yesu, Davidi Bui, ma wēnagwa.
³⁹ Gbé pò ɔaaao g̀è aa mè aà nile, ɔ aà wiileá gbáakù, ále me: Davidi Bui, ma wēnagwa.
⁴⁰ Yesu zè à mè wà moaano. Ké à m̀, ɔ Yesu aà là à mè:
⁴¹ B̀ ní ye mà kenei? A wèwà à mè: Dii, má ye mào gu'ee.
⁴² Ǿ Yesu òè: Gu e. Ma náai pò ní kè mé tò n gbágbá.
⁴³ Wegò a gu'è, ɔ à b̀ teaazi, ále Lua sáaukpa. Ké gbépii è màa, aa Lua sáaukpa.

19

Zase

- 1 Ǿ Yesu g̀è Yeliko, ále paa.

* 18:14 Luk 14.11 † 18:20 Baa 20.12-16

2 Gbēe ku we aà tón Zase. Ɔsiná gbēzɔɔe, mé ɔɔe.

3 Ale wele à gbé pɔ de Yesu ũ e, ama i fɔ aà èo dasi yáí, asa gbé gesenae.

4 Ɔ à bàalè d̄baa à gè d̄de s̄imfowaa ké à Yesu e, asa a gē wee.

5 Ké Yesu kà wekí, ɔ à weseɛ musu a òè: Zase, pila kpakpa. A kù mà i n be gbāe.

6 Ɔ Zase pila kpakpa, à aà díle ní pɔnao.

7 Ké wa è màa, gbépii lé yákút̄eka aa mè: A gè pilai duunkena be.

8 Ɔ Zase f̄le zè a ò Dii: Dii, má a àizee guo kpa taasideɔwae. Tó ma gbēe taiinkè s̄s̄, má ea mà a gēe kpawà lee s̄iɔ.

9 Ɔ Yesu òè: Lua uaebeedeɔ m̄si gbā. Asa gbēe beea Ablahaũ buie lɔ.

10 Gbēnaz̄in Né mò gbé pɔ s̄ās̄a welei à aà suabae.

*Ɔdakea z̄ikenas̄ne
(Mat 25.14-30)*

11 Gɔɔ pɔ wàle aà yápi ma, ɔ à èa yákáfiné lɔ. Lá à káikù ní Yelusaleũ, wàle e kpala pɔ b̄ò Lua kí a b̄o gupuaɔ ḡɔɔe, ɔ à yálèũné

12 à mè: Kie buie mé lé gé kpalablei búsu z̄áz̄aũ, i ea su.

13 Ɔ à a z̄ikenas̄o sisi gbēon kwi, à ánuɔu ɔwatē kpá ní baadewa mèn basɔbasɔo, a òné: Aɔ laatað e màò su.

14 Aà búɔudeɔ s̄s̄ aa z̄aaaḡue, ɔ aa z̄inaɔ z̄ì aà kpe aa mè: Wá we gbépi kiblewáo.

15 Aà sua ní kpalableao gb̄ea lé, à mè wà z̄ikena pɔ a ɔa kpámápiɔ sisié, ké à e d̄s̄ lá pɔ aa ài'è.

16 Gbé séia mò à mè: Dii, n ɔapi àikèmeɛ lee kwi.

17 Ɔ a òè: Násaa, z̄iken maa. Lá n ke náai ví ní a yɔɔnao, níyɔ̄ iko ví wéle mèn kwiɔwae.

18 Gbēon plaade mò à mè: Dii, n ɔapi né'í lee s̄o.

19 Ɔ a òè: Mpi s̄s̄ níyɔ̄ iko ví wéle mèn s̄oɔwa.

20 Ɔ gbépale mò à mè: Dii, n ɔan ke. Má ùle kooa zwànkasaue.

21 Má n vía ví, asa gbé z̄l'ùn n ũ. Ni pɔ pɔ ni díleo sé, ni pɔ pɔ ni t̄s̄o keke.

22 Ɔ a òè: Ziken v̄ai, n lé mé n kalikè. N d̄s̄ ké gbé z̄l'ùn ma ũ, mi pɔ pɔ mi díleo sé, mi pɔ pɔ mi t̄s̄o keke.

23 Ké ní d̄s̄ màa, b̄oyái ni dak̄oné, tó ma su, mà a pɔ sí ní a íoo ni?

24 Ɔ a ò gbé pɔ kú weɔne: A ánuɔu ɔwatē basɔopi siwà, í kpá gbé pɔ ài'è lee kwiwa.

25 Ɔ wa òè: Dii, a ài lee kwi k̄ta k̄.

26 Ɔ a wemá à mè: Málé oé, Lua a pɔ káfi gbé pɔ pɔ víe. Gbé pɔ vío s̄s̄, baa pɔ pɔ a ví, Lua a siwàe.*

27 Ma ibeɛ pɔ aa ye mà kiblemáoo s̄s̄, à m̄órn̄o la, í ní d̄ede ma ae.

*Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleũ
(Mat 21.1-17, Maa 11.1-19, Zaa 12.12-19)*

28 Ké Yesu yá bee ò a làa, ɔ à dàzeu, àle gé Yelusaleũ.

29 Ké à káikù ní Befazeo ní Betanio, s̄is̄i pɔ w̄i me Kùkpe s̄is̄ip̄leu, ɔ à a íwa gbēon plaɔ z̄ì

30 à mè: A gé wéle pɔ kále wá ae kee guu. Tó a ka we, á z̄aa'ín né b̄o e d̄ba, gbēe i dikpe yāao. A polo m̄ò.

31 Tó gbēe á lá, déme ò à poloi, í me Dii mé ye a m̄oaoi.

32 Ɔ z̄inaɔ gè aa è lá a ònéwa.

33 Ké aale z̄aa'ínapi polo, ɔ a diiɔ ní lá aa mè: Déme ò à z̄aa'ínapi poloi?

34 Aa mè: Dii mé ye a m̄oaoi.

35 Ɔ aa gèòè. Aa ní p̄okas̄o kp̄ale z̄aa'ínapiwa, ɔ aa Yesu dikpe.

36 Ké àle t̄aa'o, gbéò lé ní p̄okas̄o kp̄ale zé guu.

37 Ké à káikù ní gu pɔ zépi p̄ilau Kùkpe s̄is̄iwao, ɔ p̄ona guu dasi pɔ teaáz̄iɔ nà Lua táasileawa ní l̄o gbāao, dabudabu pɔ aa èo yá musu pii

38 aa mè:

Báaad̄en Kia pɔ lé m̄s̄ ní Dii t̄s̄o ũ.†
Aafia ku luabe! Wá Musude t̄oɔ!

39 Falisi pɔ aa ku z̄a guueɔ òè: M̄etulu, gi n íwaɔne.

40 Ɔ a wemá à mè: Málé oé, tó aa n̄le, gb̄eɔ mé aa wiipi lé.

41 Ké à s̄s̄ Yelusaleũzi, a gwà, ɔ à ɔ̀l̀bè

42 à mè: Tó n yá pɔ a m̄one ní aafiao d̄s̄ gbā yāa lé, kai! Tia kéwa s̄s̄ a uleanee.

43 A gɔɔ a m̄o ké n ibeɔ gb̄a l̄es̄o da lianzi, aai n káka,

44 aai n dúuz̄s̄, aai n gb̄éɔ wiwi. Baa gb̄ee aa to dinek̄s̄ao, ké ni gɔɔ pɔ Lua lez̄unzi d̄s̄o yáí.

* 19:26 Luk 8.18 † 19:38 Sou 118.26

- 45 Ké Yesu gè Lua ua, 5 à nà poyianaᵋ yaawa.
- 46 A òné: A kēa Lua taalau à mè: Ma kpé aᵋ de lousisikpe ùe.‡ Apio s5 á kè gbēblenaᵋ tòo ù.§
- 47 Lá gu lé dᵋ Yesu Iᵋ yādané Lua ua. ¶ sa'onkiaᵋ ní Mᵋizi ikoyādanedeᵋ lé aà wē sānu ní gbēzᵋᵋ,
- 48 āma aai lá wa ke zé eo, asa gbépii lé lua aà yáie.

20

Yesu laa a ikoi

(Mat 21.23-27, Maa 11.27-33)

- 1 Ziewa Yesu lé yāda gbéᵋne Lua ua, àle baonakpané, 5 sa'onkiaᵋ ní Mᵋizi ikoyādanedeᵋ ní gbēzᵋᵋ s5aàzi
- 2 aa òè: Iko pᵋ níle yápio keᵋ ò owēe. Déme n gba ikopii?
- 3 ¶ a wemá à mè: Mapi s5 má yá mēndo gbeawá. A omee,
- 4 Zaa gbé da'ilekea bᵋ Lua kii yá ge gbēnazina kii?
- 5 ¶ aa lekpaal aa mè: Tó wa mè Lua kii, a wá la bᵋyāi wi aà yá sio ní?
- 6 Tó wa mè gbēnazina kii s5, gbépii a wá pápa ní gbeo wá wá dee, asa aa zè ní Zaa ānabikeoe.
- 7 ¶ aa mè: Wá d5 má à bᵋuo.
- 8 ¶ Yesu òné: Má iko pᵋ mále yápio keᵋ ò e s5o.

Vēebu zikenaᵋ

(Mat 21.33-46, Maa 12.1-12)

- 9 ¶ Yesu ēa yālēēñé Iᵋ à mè: Gbēe mé vēebu vī,* 5 a nà zikenaᵋne ní ozi, à gè wéleu à gᵋᵋplakè we.
- 10 Ké vēekᵋz5z5ᵋᵋ kà, à a iwae zì zikenapiᵋwa aa a asewa kpawa, 5 aa iwapi gbè aa aà gbàe ᵋgii.
- 11 A ēa iwa pále zì Iᵋ, 5 zikenapiᵋ aà gbè, aa widàwa aa aà gbàe ᵋgii.
- 12 ¶ à ēa gbēn āa5de zì Iᵋ, 5 aa aà kē'ia aa aà yá.
- 13 ¶ vēebudepi mè: Má kea sa ní? Má a né mēndona zímáe. Aa gí aà yādaia?
- 14 Ké zikenapiᵋ aà è, aa òk5e aa mè: Túbiblenan kee, wá aà de, bú i gᵋwēe.
- 15 ¶ aa bᵋaānᵋ kaa kpe aa aà dē.
- Kpelewa budepi a séñnᵋ sai?
- 16 A mᵋ zikenapiᵋ dede, i bú si kpa gbēpāleᵋwae. Ké gbéyá yápi mà aa mè: Lua wá bᵋ.
- 17 ¶ Yesu wēpārila à mè: Yá pᵋ kēa Luayātaalauē bee de kpelewa ní?

Gbe pᵋ ēbonaᵋ pākpai mé g5 gbeᵋ mide ù.†

- 18 Gbè pᵋ lèle gbēpiwa a wíwíe.
- Tó gbēpi sí gbéwa s5, a ade ulᵋe.

Yesu lousisin gbēzᵋᵋ fua

(Mat 22.15-23.36, Maa 12.13-40, Luk 11.37-54)

- 19 Mᵋizi ikoyādanedeᵋ ní sa'onkiaᵋ d5 ké ní yáí Yesu yápi lèēñi, 5 aale zēwēele wá aà kᵋ gᵋᵋ, āma aa vīlakè dasie.
- 20 Aale aà kpakpa, 5 aa zāmade pᵋ aale nízi dile gbēmaa ᵋᵋ zìwà, ké aa aà kᵋ aà yá'oa guu, aai aà kpá ní bùsu gbāadewa aà iko ᵋbè.
- 21 ¶ zāmadepiᵋ aà là aa mè: Metulu, wá d5 ké ní yā'o n yādané a zéwae, i ke gbēnazinaᵋ wé yáí no. Ni Lua zé ᵋbné ní sīanaᵋ.
- 22 A kᵋ wá falubᵋ Sezaae yá ge wásu bᵋᵋ?
- 23 Yesu ní 5nᵋ d5má, 5 a òné:
- 24 A 5a dᵋ dᵋ má gwa. Dé mi ní aà tᵋo mé kuwá lai? Aa mè: Sezaa pᵋe.
- 25 ¶ a òné: Tᵋᵋ, à Sezaa dee pᵋ kpawá, í Lua pᵋ kpá Luawa.
- 26 ¶ aa fua aa aà kᵋ a yá'oa guu gbéᵋ wáa. Aa yáwea bᵋ ní sae, 5 aa ní lé kpāaᵋ.
- 27 ¶ Saduse pᵋ aal gᵋᵋ vua ēboeᵋ mᵋ Yesu kii, aa aà là aa mè:
- 28 Metulu, Mᵋizi dilewēe yóo: Tó gbé vīi gá à a na tò nésai, aà dāuna nᵋpi se à a vīi gēe keᵋ.‡
- 29 Maa vīi ní dāunaᵋ ku gbēn soplá. Woo nᵋsè, 5 à gá à aà tò nésai.
- 30 ¶ Se gyaapi da'uakè.
- 31 Se gbea Bᵋᵋ kè Iᵋ. Aa kè màa ní gbēn soplá nípii, aa gāga aa nᵋpi tò nésai.
- 32 An gbea nᵋpi gá.
- 33 Gᵋᵋ vugᵋᵋzi an déme aᵋ nᵋpi vīi? Aa an gbēn soplá nípii aa aà d5 nᵋ ùe.

‡ 19:46 Isa 56.7 § 19:46 Zel 7.11 * 20:9 Isa 5.1 † 20:17 Sou 118.22 ‡ 20:28 Iko 25.5

34 Yesu òné: Dúniáe bee gbé̄o aai nɔse aai zāke,
 35 ama gbé̄ pɔ́ Lua díle aa kà aa bɔ́ gau aa dúniá dafu leɔ́ aa nɔse weo, aa zāke weo.
 36 Aaɔ́ de lán malaikaɔ́wae, aa ga lɔ́. Aaɔ́ de Lua néɔ́ úe, gáboɔ́ ú.
 37 Baa Moizi lá guu, à geɔ́ vua yá piliwané. Gu pɔ́ à kàele yá'òu, à mè Dii mé Ablahaú ní Izaakio ní Yakɔ́buo Lua ú.Š
 38 Diiá geɔ́ Lua no, sema gbé̄ bé̄eɔ́ pɔ́. Gbé̄pii bé̄e Luaxe.
 39 ɔ́ Moizi ikoyádanedeɔ́ fɛ́le yá'ò aa mè: Metulu, n yámaa ò.
 40 ɔ́ aai we yáe làwà lɔ́.
 41 Yesu ní lá à mè: Kpelewa wí o Mesiiá Davidi Buiéi?
 42 Asa Davidi ò Sou lá guu à mè:
 Dii ò ma Diie aà zɔ́le a ɔ́plaa
 43 e àò aà ibeɔ́ keɛ̀ gbadiɔ́ ú.*
 44 Lá Davidi aà sɛ́si Dii, kpelewa a de aà bui ú lɔ́i?
 45 Ké gbé̄pii lé aà yáma, ɔ́ a ò a íwaaɔ́e:
 46 A laaika Moizi ikoyádanedeɔ́zi. Aaɔ́ ye bebea ní ulada daaoi, wàɔ́ fɔ́kpakpamá gáae. Aaɔ́ weele zɔ́le lousisikpe gumaaɔ́u ní bleble zɔ́lekli maaɔ́.
 47 Aaí wabi gbàa ke gbēnazinaɔ́ wé yáí, ɔ́ aai gyaao kpé siomá. An íadama pásí aɔ́ deíla.

21

Gyaa taaside gbadaa
 (Mat 12.41-44)

1 Ké Yesu wezú a ae, ɔ́ a è ɔ́deɔ́ lé ní gbaɔ́ ka ɔ́sikpagolo guu.
 2 ɔ́ à gyaa taaside búubue è we, à tanga dàu mèn pla.
 3 ɔ́ à mè: Stana mále oé, gyaa taasidepi ɔ́a dàu de gbé̄pii.
 4 Asa ɔ́ dia ɔ́ aa dá kàu m̄pii. Nɔ́epi sɔ́, aà taasideke guu pɔ́ pɔ́ a vɛ́ à ɔ́bleɔ́ ɔ́ a dàu we pii.

Yelusaleú dúuzɔ́a ní dúniálaagɔ́ seela
 (Mat 24.1-22, Maa 13.1-20)

5 Gbé̄o lé Lua ua ya'ò, aa mè wà a kpé̄o kèke maa ní gbè̄ kefenaa ní pɔ́ pɔ́ wà Lua gbàɔ́, ɔ́ Yesu mè:
 6 Gɔ́ɔ́e a mɔ́, pɔ́ pɔ́ á è keeɔ́, baa gbée a gɔ́ dikɔ́ao, wa ní dúuzɔ́e.
 7 ɔ́ aa aà là aa mè: Metulu, bee a ke bɔ́e ní? Bómɛ aɔ́ de a keɔ́ɔ́ seela úi?
 8 ɔ́ à mè: A laaika, ásu to wà á sásáɔ́, asa wa mɔ́ ní ma tɔ́o dasi, aa mɛ wa mé wa de aà ú, ge a gɔ́ kà. Ásu tértzio.
 9 Tó a zì bao mà, ge á mà wà fɛ́le ní kɔ́o, ásu to iwáa ká á ɔ́ao. Sema yápi ke káau, dúniá láaan we glao.
 10 ɔ́ a òné: Bui ní buio aa fele ní kɔ́o, máae lɔ́ búsu ní búsu.
 11 Tɔ́lɛluualuaa pásí aɔ́ ku. Nɔ́ana ní gagyáɔ́ ka gu ní guo. Asi bé̄e vía yáɔ́ aɔ́ ku luawa.
 12 E yápi àò mɔ́, wa á kú, wí íadawá, wí á kpá lousisikpedeɔ́wa, wí á ká kpéu, wí géánɔ́ kíao ní búsu gbáadeɔ́ ae ma yáí.
 13 Bee a á gba zé àò de ma seeladeɔ́ ú.
 14 A zè ò á sɔ́ guu ásu láasooke lá á owao,
 15 asa máme má soso káé á léu, mí á gba ɔ́nɔ́, ké á ibeɛe a fɔ́ gii ge a zásiwáɔ́.*
 16 Baa á de ní á dao ní á vío ní á dáunaɔ́ ní á daɔ́ ní á gbēnaɔ́ aa á kpámáe, wí á gbēo de.
 17 Gbé̄pii a zaágu ma yáí,
 18 ama baa á miká mendo a vúaaɔ́.
 19 A menafɔ́a guu ɔ́ á àizána e.
 20 Tó á è zìgɔ́ lía Yelusaleúzi, àò dɔ́ ké á dúuzɔ́a zàò.
 21 Zibeezi Yude búsuɔ́e báale mipe sɛ́sɔ́wa, gbé̄ pɔ́ kú Yelusaleú fāaa. Zɛ́wiadeɔ́ su gēuo.
 22 Asa gɔ́ɔ́piá tɔ́simagɔ́e, ké yá pɔ́ kēa Luayátaalau e pa pii yáí.†
 23 Waiyoo nɔ́sindeɔ́ ní neadeɔ́ zibeezi, asa búsupi taasi aɔ́ zɔ́, Lua a ɔ́kúmbaɔ́ɔ́ gbé̄piɔ́wae.
 24 Wa ní gbēo dede ní fēndao, wa ní gbēo kú taò búsu pii guu zìzɔ́ ú, buipáleɔ́ i ɔ́zɔ́ Yelusaleúwa e an gɔ́ pa.

Gbēnazin Né mɔ́a
 (Mat 24.29-35, Maa 13.24-31)

25 Seelaɔ́ aɔ́ ku íatē ní mɔ́vuaɔ́ ní saanaɔ́wa,‡ bui pii iɔ́ ku ɔ́sia guu dúniáu. Aa gɔ́ bili guu

Š 20:37 Bɔ́a 3.6 * 20:43 Sou 110.1 * 21:15 Luk 12.11-12 † 21:22 Oze 9.7 ‡ 21:25 Isa 13.10, Yoe 3.4

isia kɔfi ní a bàaleao yáí.

- 26 Wɛɔɔa yá pɔ lé mɔ dúniawai guu, vía a gbéɔ kásánke, asa pɔ pɔ kú luawaɔ zā ní pékíwae,
- 27 wí Gbɛnazín Né mɔa e luabɛpuanau ní gbáa zɔɔ gawideo. §
- 28 Tó yá beɛɔ kea dàale, à fele ze, í á mi se musu, asa á suabagɔɔ mé káikù.
- 29 Yesu yálɛɛtúné à mè: A kaadɛnli gwa ní lí kɛniɔ.
- 30 Tó á è aa bɔɔbɔ, ɔ í dɔ ázɔlawa ké guantɛna káikù.
- 31 Beewae sɔ, tó á è yá beɛɔ lé ke, àɔ dɔ ké kía pɔ Lua kpà káikù.
- 32 Sɔana mále oé, gɔɔbeedeɔ gɛle yápiɔ pii kesaiɔ.
- 33 Luabe ní tɔleɔ a gɛle, áma ma yáɔ gɛleá vío.
- 34 A laaika. Asu tɔ asiake ní wɛdekeo ní wɛnikáakeaɔ á laai síwáɔ, ké aà mɔgɔɔ su á kú kándɔ lán baiwao yáí.
- 35 Asa a kúle gbé pɔ kú dúnia guuɔwa piiɛ míɔ.
- 36 A itéke, íɔ wabike gɔɔpii, ké àɔ gbáa ví á e pili yá pɔ lé mɔwa pii, í bɔ ze Gbɛnazín Né ae.
- 37 Lá gu lé dɔ Yesu íɔ yádané Lua ua.* Tó oosi kè, í bɔ ge í Kúkpe sɔsɔpɔleu.
- 38 Kɔɔkɔɔ ɔ gbépii í fele gé aà yámai Lua ua.

22

Lɛkpaata Yesuzi

(Mat 26.1-16, Maa 14.1-11, Zaa 11.45-53)

- 1 Káaso dikpe pɔ wí me Gɛamusu* ká kái.
- 2 Sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyádanedeɔ lé wɛle lá aa ke aa Yesu bolia asii guu, asa aale víake gbéɔnɛɛ.
- 3 ɔ Setáú dí Yudasi pɔ wí me Isalioti miwa. Yesu íwa gbéɔn kueplao doe.
- 4 ɔ Yudasipi gè lɛkpáaí ní sa'onkiaɔ ní Lua ua dɔánaɔ gbɛzɔɔ, lá á ke à Yesu kpámá.
- 5 An pɔ kɛna, ɔ aa ledoukè wà ɔa kpawà.
- 6 A zèɔ, ɔ àle zɛwɛle à Yesu kpámá gbéɔ saɛ.

Gɛamusu bleblea

(Mat 26.17-30, Maa 14.12-26, Zaa 13.21-30, 1Kln 11.23-25)

- 7 Káaso dikpeɔɔ ká, gɔɔ pɔ wí Gɛamusu sá kòlokpa.
- 8 ɔ Yesu Píɛ ní Záao gbàe à mè: A gé Gɛamusu ble sɔukeiwɛɛ.
- 9 ɔ aa alá lá aa mè: N ye wà ke má ní?
- 10 ɔ a wèná à mè: Tó a gɛ wɛlédau, á kpaatú ní gɛo í sea lo guu. Aɔ teaazi e ua pɔ a gɛu,
- 11 í o uabelee, Metulu lé gu pɔ a Gɛamusu ble bleu ní a íwaɔ gbɛa.
- 12 A kpɛdiakɔa kpea zɔɔ pɔ wa kèke ɔlé, í poblea yá keke we.
- 13 Ké aa gè, aa è lá Yesu ónéwa, ɔ aa Gɛamusu ble sɔukè we.
- 14 Ké a gɔɔ ká, Yesu mò zɔle we ní a zínaɔ sánu.
- 15 ɔ a óné: Gɛamusu bleɛ bee bleaáɔ ní ma de maamaa e màɔ gé taasikei,
- 16 asa mále oé, má ble bɔ e kpala pɔ bɔ Lua kú ge bɔɔ gupuaú, dikpe sɔana í mɔ.
- 17 Ké à imibɔ sè, à sáaukpá, ɔ à mè: A si dɔɔkɔsɛ,
- 18 asa mále oé, za tia má véɛbe'í mi bɔ e kpala pɔ bɔ Lua kú ge bɔɔ gupuaú.
- 19 Ké à káa sè, ɔ à sáaukpá a ɛ kpámá à mè: Ké beea ma me pɔ mále kpá á yáíe. Aliɔ bee ke ma yá dɔaágu yáí.
- 20 Ké aa pɔblè aa làa, à imibɔpi sè màa bɔ à mè: Iɛ beea ma au pɔ lé bɔléɛɛ. Lua bàa kua ní gbéɔ tia au.†
- 21 Ma ɔ ku ta dou ní ma bɔnkpeɔeɔ,‡
- 22 asa Gbɛnazín Né a kpagui lá Lua díleɛwae. Waiyoo gbé pɔ a aa kpámápi.
- 23 ɔ aa ná kɔ lalaawa aa mè: Wá déme a yá bee kei?

Yesu ledaa a íwaɔwa

(Mat 26.31-35, Maa 14.27-31, Zaa 13.36-38)

- 24 ɔ lɛkpaá fele ní guu, ké aa ye dɔ ní gbé pɔ deńla. §
- 25 ɔ Yesu óné: Bùsu kíaɔ í ikokemá mé gbáadeɔ í nízia tɔɔɔ,
- 26 áma ásu ke máaɔ. A kú á gbɛzɔɔ aàɔ de gbé pɔ késáaazi úe. A kú á dɔaana aàɔ de á zíkɛna úe.

§ 21:27 Dan 7.13 * 21:37 Lúk 19.47 * 22:1 Bɔa 12.1-11 † 22:20 Zel 31.31-34 ‡ 22:21 Sou 41.10 § 22:24 Lúk 9.46

27 Bleblena ní blezíkènao, an déme z̄s̄oi? Bleblena nolo? Mapi s̄s̄ má kú á guu lán gb̄é p̄s̄ lé zíkèéwa.

28 Gb̄é p̄s̄ z̄èman̄o ma taasikèa guuɔn á ũ.

29 Lá ma Mae ma kpa kpalau, má á kpá kpalau màa s̄s̄,

30 i blebleman̄o ma kpalau, í z̄s̄lez̄s̄lea báawa àò yákpaleke ní Isaili bui kueplao.

31 Sim̄o, Sim̄o, ma. Set̄au gb̄èa á á ká íu lá wí p̄s̄wena ká íu wà gwawa.

32 Ǿ ma wabikène, ké ma náai p̄s̄ ní v̄í su k̄ésámao. Tó n̄ ea n̄ sua, n̄ n̄ gb̄éò gba gb̄aa.

33 Píeè òè: Dii, má sí wà ma dakp̄eunn̄o, mí gann̄o.

34 Yesu m̄è: Píeè, mále on̄e, e ko àò gé lezui gb̄a, r̄ȳs̄ lelekp̄a ma d̄s̄ai ḡèn áās̄.

35 Ǿ á ní lá à m̄è: Ké ma á z̄í m̄okp̄e ní babalab̄oòo ní kyaleò sai, * p̄e k̄èsáwáe? Ǿ aa m̄è: Aawo.

36 Ǿ a òn̄é: Tiasa gb̄é p̄s̄ m̄okp̄e v̄í, aà sé. M̄aae lo ní babalab̄oòo. Gb̄é p̄s̄ f̄enda v̄í s̄s̄o, aà a ula yia, i lú.

37 Mále oé, sema yá p̄s̄ k̄èa Luayátaalau ma musu papa wà m̄è: Wà aà díle dou ní daàkènao.† Asa yá p̄s̄ wa k̄è ma yá musu mé lé papa sa.

38 Aa m̄è: Dii, f̄enda m̄èn pla ke. Ǿ a òn̄é: Bee mò.

Yesu kua

(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Zaa 18.3-11)

39 Yesu b̄ò ḡè Kùkp̄e síst̄ip̄leu lá i k̄ewa. Aà íwao teaazi.

40 Ké á kà gu p̄s̄ àle ḡéu, a òn̄é: A wabike ké ásu fu ȳs̄awao yáí.

41 Ǿ á k̄émá á kà lán gb̄ezu lélea taawa. Ǿ á kùle we, àle wabike

42 á m̄è: Baa, tó ní yei, to taasi k̄eonaee bee z̄ákúman̄o, áma asu ke ma p̄eá ũo, sema n̄ p̄s̄.

43 Ǿ malaika b̄ò luabe à mòwà à aà gb̄a gb̄aa.

44 Kua w̄étea guu àle wabike ní áiao. Ǿ aà isima lé t̄s̄ t̄oole lán autonawa.

45 Ké á wabikè, à f̄ele ḡè a íwao k̄íi, à ní lé, aale í'o ní ps̄iao.

46 Ǿ a òn̄é: Akea ále í'oi? A f̄ele wabike, ké ásu fu ȳs̄awao yáí.

47 Ké ále yá'o, s̄ wà kà dasidasi. Gb̄é p̄s̄ wí me Yudasi, aà íwa gb̄èon̄ kueplao do mé d̄baaané.

Ké á s̄s̄aazi lép̄eiwà,

48 s̄ Yesu òè: Yudasi, lépeaa guu s̄ r̄ȳs̄ Gb̄ènaz̄ín Né kpaomáa?

49 Ké gb̄é p̄s̄ aa kú ní Yesuoò yá p̄s̄ lé m̄s̄ è, aa m̄è: Dii, wà ní gb̄égb̄é ní f̄endao yà?

50 Ǿ an gb̄èdo sa'onkia z̄íkèna lè à aà plaa swá gò.

51 Ǿ Yesu m̄è: A bee tó. A ɔk̄á aà swáwa à aà gb̄ágba.

52 Ǿ a ò sa'onkiaò ní Lua ua d̄s̄anaò ní gb̄èz̄s̄o p̄s̄ aa mòwaoon̄e: A m̄oa ní f̄endao ní goò lán

kp̄áiweliwen ma ũwaa?

53 Lá gu lé d̄o m̄io kúán̄o Lua ua,‡ mé i ɔk̄āao. Ama ḡoee bee de á p̄s̄ ũe, gusia kibleḡoee.

Píeè lelekp̄aa Yesuzi

(Mat 26.57-58,69-75, Maa 14.53-54,66-72, Zaa 18.12-18,25-27)

54 Ké aa Yesu kú s̄uò, aa ḡeaaò sa'onkia be. Píeè be z̄áz̄a.

55 Ké wà tekà ua guo, wà kàle líai, s̄ Píeè mò s̄òb̄ ní guu.

56 N̄oè z̄íkènae aà è, s̄ á w̄eb̄iiwà à m̄è: Gb̄éè bee kuaaò s̄s̄e.

57 Ǿ á lelekp̄a à m̄è: N̄oè, má aà d̄s̄o.

58 Ȳoònn̄o ḡs̄o s̄ gb̄èp̄ale aà è, s̄ á m̄è: Mpi s̄s̄ ní de an gb̄èdo ũe. Ǿ Píeè ò ḡs̄epie: Mám̄eò.

59 Ké leelu do taà ḡè, gb̄èp̄ale giyèwà à m̄è: Siana guu gb̄éè bee kuaaòne, asa Galile gb̄éè.

60 Ǿ Píeè m̄è: Mí d̄s̄ lá níle oo. Weḡs̄o ké ále yá'o, s̄ ko lez̄u.

61 Ké Dii líli wep̄è Píeewa, s̄ yá p̄s̄ a ò d̄ò Píeegu, ké á m̄è e ko àò gé lezui gb̄a, a lelekp̄aazi ḡèn áās̄.

62 Ǿ Píeè b̄ò bàasi, á s̄òb̄ à k̄è w̄èna.

63 Gb̄é p̄s̄ aale Yesu d̄s̄ao aà k̄è p̄s̄oòo aa aà gb̄è.

64 Aa p̄s̄ yèè a wéwa, s̄ aale aà lala aa m̄è: Anabikeke n̄ o, déme n̄ lei?

65 D̄s̄eaaò guu aa yá dasi p̄ale òè lo.

66 Ké gu d̄ò, Yuda gb̄èz̄s̄oò k̄ò k̄āaa, sa'onkiaò ní Moizi ikoyádan̄eò p̄íi. Ǿ aa Yesu s̄è ḡèò ní yákpalek̄ek̄íi.

67 Ǿ aa aà lá aa m̄è: Mesiin n̄ ũa? Ow̄èe. A w̄emá à m̄è: Tó má òé, á s̄io.

68 Tó ma yáe láwá s̄s̄, á weo.

69 Za tia Gb̄ènaz̄ín Né aò z̄s̄lea Lua gb̄aaðe ɔplaii.§

70 Ǿ gb̄épii m̄è: Asi Lua N̄én n̄ ũa? Ǿ a w̄emá à m̄è: Lá a d̄ò á léuwa, m̄ám̄e má aà ũ.

* 22:35 Luk 9.3 † 22:37 Isa 53.12 ‡ 22:53 Luk 19.47 § 22:69 Sou 110.1

71 ǃ aa mè: Wá bàa ũma ní seeladeo lɔi? Wá mà àà léu kò.

23

Pilati yákpalekea ní Yesuo

(Mat 27.11-31, Maa 15.1-20, Zaa 18.28-19.16)

- 1 ǃ aa fɛle nípii, aa gèaàno Pilati ae.
  - 2 Aale mó ní àà yáo aa mè: Wa gbéé bee è, àle gudeke wá bùsuue, àle gíné wá falubo Zezaae, mé à azía díle Mesii ũ, kía ũ.
  - 3 ǃ Pilati aà là à mè: Yudaò kían n ũa? A wèwà à mè: ǃme do n léu we.
  - 4 ǃ Pilati ò sa'onkiaò ní dasi pò kú weone: Mi tàae'e gbépiwao.
  - 5 ǃ aa giiyèwà aa mè: Iò tékpa gbéogú a yádaane guu Yude bùsuu píie. A dàale Galilee, 5 à gè kàio la sa.
  - 6 Ké Pilati mà màa, 5 à gbéó là tó Galile gbén aà ũ.
  - 7 Ké a dǎ à bǎ Elodi bùsuue, mé Elodipi ku Yelusaleũ zibeezi, 5 à aà gbàewà.
  - 8 Ké Elodi Yesu è, 5 àa pǎ kèna maamaa, asa à aà bao màe, mé a ye wesiaale à gègè. Aà wé do Yesu dabudabukea eai.
  - 9 A yáo làlawà dasi, 5 Yesu i a kee wewào.
  - 10 Sa'onkiaò ní Mǎzi ikoyádanedeo zea we, aale mó ní àà yáo pásipási.
  - 11 Elodi ní a sosao saká Yesugu, aa aà láanikè aa ula tǎde dàè, 5 à èa aà gbàe Pilatiwa.
  - 12 Zibeezi Elodi ní Pilatio kè na, asa aa íikúa ní kǎo yáae.
  - 13 Pilati sa'onkiaò ní gbàadeo ní gbé kíniò káaa pii,
  - 14 a òné: A mǎme ní gbéé beeo a mè gudena. Ma aà làla á wáa yá pǎ á dǎdǎwàò musu, mi e à tàae kèo.
  - 15 Maa Elodi i eo sǎ, asa à èa aà gbàewáe. A gwa, i yáe ke à kà mà aà deo.
  - 16-17 Má tó wá aà swágaga, mí aà gbae.
  - 18 ǃ aa wiilè nípii sǎnu aa mè: Gbépi de! Balaba kéwèe!
  - 19 Wá Balabapi dàkpɛu bǎa gbàadeo kpɛ ní gbèdeao yáie.
  - 20 Pilati ye Yesu gbae, 5 à gbéó laai sísi a kíi.
  - 21 ǃ aa èa wiilè aa mè: N aà páliwa! N aà páliwa!
  - 22 A gèn aaòde Pilati òné: Bó dàa a kèi? Mi tàae pǎ kà wá aà de ewào. Má tó wá aà swágaga, mí aà gbae.
  - 23 ǃ aa dídiwà, aale gbèawà ní wii gbàao aà aà páliwa. ǃ an zǎakaa tò an yá blè.
  - 24 ǃ Pilati díle wá ke lá aà gbèawawa.
  - 25 Gbé pǎ wa dàkpɛu bǎa gbàadeo kpɛ ní gbèdeao yáí pǎ wa gbèapi 5 a kènè, 5 à Yesu kpá gai lá aà yeiwa.
- Yesu gaa*
(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Zaa 19.17-30)
- 26 Ké wále gèaàno, wá dà Sileni gbé Simǎole, àle su ní buao, 5 wá aà kù wá lipáakǎa díè aàò teò Yesuzi.
  - 27 Bíla bǎ teaàzi ní nǎe pǎ aale ǎǎb aale nízia gbégbé.
  - 28 Yesu líli aedǎmá à mè: Yelusaleũ nǎe, ásu ǎǎb ma yáio. A ǎǎb azía yáí ní á néo.
  - 29 Asa a gǎo lé mó ké wa o: Báadeon fii pǎ aai ne'io mé né i yǎ mimáoo ũ.
  - 30 Gǎbeezí
- wa o gbesiǎe aa léle simá,
 wa o sísiǎe aa kúnla.*
- 31 Asa lá wále yáe taa ke ní lí bùsuo, lí gii pǎ aò deai?
  - 32 Wále gé ní dàaken plaeo b, ké wá ní dede ní Yesuo sǎnu.
  - 33 Ké aa kà gu pǎ wí me Mítǎnagu, 5 aa aà páliwa we ní dàakenapi, ado aà ǎplai, ado ǎzei.
  - 34 ǃ Yesu mè: Baa, sùuukerínó, asa aa dǎ lá wále keo. ǃ wá télepá wá aà pokasao kpaalǎokǎe.†
  - 35 Gbéó zea we, aale gwa, mé Yuda gbàadeo lé lesuikewá* aa mè: A dǎo suabà. Tó Mesii pǎ Lua dílen aà ũ, aà azía suabae!
  - 36 Sosao lé aà ke pǎpǎo b. ǃ aa sǎaàzi aa vée kùma dǎè§
  - 37 aa mè: Tó Yudaò kían n ũ, ò nízia suaba.
  - 38 Seelae naa aà mia à mè:

Yudaò kían ke!

* 23:30 Oze 10.8 † 23:34 Sou 22.19 ‡ 23:35 Sou 22.8 § 23:36 Sou 69.22

- 39 Daakena pɔ looa liwapiɔ do dɔɛnnɔyá'òè à mè: Mesiin n ũo lò? N nzía suaba ní wápiɔ sánu.
- 40 ɔ aà gbèdo gè è à mè: Nlɛ víakɛ Luaɛ seoa? Yá doú mé zɔlɛwá.
- 41 Wápiɔ, à kɔsiwanɔ màaɛ, asa pɔ pɔ wá tɔ mé bɔlɛwɛɛ, áma dee i yáe keo.
- 42 ɔ à mè: Yesu, tó n mo kía ũ, to ma yá ào dɔngu.
- 43 ɔ a wèwà à mè: Siana mále one, za gbá rýɔɔ kumanɔ àizána guu.
- 44 Ké íatɛ ká minanguo, a biia zè, ɔ bùsupi siakú pii e aua gè pílao.
- 45 Zwáa pɔ daa Lua kpéu* kè a guo.
- 46 Yesu wiilɛ gbáugbáu à mè: Baa, ma a nisína nàne n ɔzɛ.† Ké a ò màa, ɔ à tà.
- 47 Ké sosaɔ gbɛzɔ yá pɔ kèpi è, à Lua sáaukpá à mè: Gbèpiá gbɛmaae síana.
- 48 Bila pɔ aa mò wá káaa yápi gwaa yáio, ké aa yá pɔ kèò è, aa èa tà, aale rízia gbɛgbɛ.
- 49 Yesu gbɛ dɔaɔ ní nɔɛ pɔ teaazi za Galileo pii ze káaa, aale yápiɔ gwa.‡

*Yesu vía
(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Zaa 19.38-42)*

- 50 Gɔɛe ku aà tɔn Yosefu. Yuda gbáade: doe. Gbɛmaae, mé luayámanaɛ.
- 51 Aà lé kú yá pɔ a gbɛzɔ zè ní a keaopi guuo. Yudaɔ wéle Alimate gbɛɛ, aà wé do kpala pɔ bɔ

Lua kíi.

- 52 A gè Pilati kíi à Yesu gɛ gbèawá.
- 53 ɔ a bùa à bàabaa fífiwá à aà dà gbè'ɛ pɔ wa sò mia ũ guu. Wi gbɛɛ dau we yáao.
- 54 Gɔɔpiá ášɔadazɛ, kámabogɔɔ lé ká.
- 55 Nɔɛ pɔ aa tɛ Yesuzi za Galileo tɛ Yosefupi kpɛ, aa mia'ɛpi è ní lá à Yesu gɛ díleuo.
- 56 ɔ aa tà gè nísi gínana ní tulaletio sɔukei. Kámabogɔɔzɛ aà kámabò lá Lua dílewa.§

24

*Yesu bɔa gau
(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Zaa 20.1-10)*

- 1 Asɔanenzɛ gufɛne ɔ nɔɛpiɔ èa gè miapi kíi ní nísi gínana pɔ aa a sɔukèo.
- 2 Aa lè gbɛ goa mia'ɛle.
- 3 Ké aa gè, aai Dii Yesu gɛ eo.
- 4 Aa ku bíli guu, ɔ gɔɛ gbɛɔn plaɔɔ bɔ mòmá pɔkasa tekeao daa.
- 5 Vía ní kú, aa ní mi pɛle, ɔ gɔɛpiɔ òné: Býai ále gbɛ bɛɛ wɛle gɛɔ guui?
- 6 A ku lao, à vù. A to yá pɔ a òé gɔɔ pɔ a ku Galile dɔágu
- 7 à mè, sema wá Gbɛnazín Né kpá duunkenaɔwa, aa aà páliwa, a gɔɔ áaɔde zɛ i vu.*
- 8 ɔ yápi dɔngú.
- 9 Bɔa mia kíi aa gè yápi baokpá aà íwa gbɛɔn kuɛdoɔne ní gbɛ kíniɔ.
- 10 Maliama Madeleni ní Yoanao ní Zaaki da Maliamao ní nɔɛ kíni pɔ aa kúrínɔɔ mé yápi ò zinapiɔne.
- 11 ɔ nɔɛpiɔ yápi kènɛ lán faai yáwa, aai sio.
- 12 ɔ Píeɛ fɛle bàalɛ gè miapi kíi. Ké à wɛkpálɛ miapiu, i pɔe eo, sema bàabaa pɔlɛɔ, ɔ à èa tà, ále láasooke yápi aà kù gbáa.

*Emausi zéu
(Maa 16.12-13)*

- 13 Gɔɔ doúpi zɛ Yesu íwa gbɛɔn plaɔ lé gé wéle pɔ wí me Emausi. N Yelusaleũo à ká kiloo kuɛdo taa.
- 14 Aale yá pɔ kè pii faai bokɔɛ,
- 15 ɔ gɔɔ pɔ aale a faaibo, aale a wáaipa, Yesu ní lé, ɔ aa bɛ zéu sánu.
- 16 Pɔe kpaané ní aà dɔao.
- 17 ɔ à ní lá à mè: Bý yá ále táa'òò ní kɔoi? ɔ aa zè, an oo sisia.
- 18 An gbèdo pɔ wí me Keleopa wèwà à mè: Mé i ke ndo báasio, gbɛɛ ku Yelusaleũ a gi yá pɔ kè gɔɔplaa dɔio.
- 19 ɔ à ní lá à mè: Yá kpelei? Aa wèwà aa mè: Yesu Nazalɛti yáɛ. Anabi zɔɔɛ. Gbèpii dɔ ké aa yákeɛ ní aà yá'oaɔ bɔ Lua kíie.
- 20 ɔ sa'onkiaɔ ní wá gbáadeɔ aà kpámá, ké wá yádaaála yáí, wi aà páliwa wá de.
- 21 Wápiɔ sɔ wále e ɔme a Isailio suaba. Bee kpɛ yápi kea gɔɔ áaɔden gbá.
- 22 ɔ yá pɔ wá nɔɛɔ ò bɔ wá saɛ. Ké aa gè aà mia kíi gufɛnaɛ,

* 23:45 Bɔa 26.31-33 † 23:46 Sou 31.6 ‡ 23:49 Luk 8.1-3 § 23:56 Bɔa 20.10 * 24:7 Luk 9.22, 18.31-33

- 23 aai aà gɛ e weo. Aa sù aa mè malaikaɔ̀ b̀̀ m̀̀má, aa òné a ku b́́é.
  - 24 Ǿ wá gb̄́eɔ̀ gè miapi gwai, aa è lá nɔ̀ɛpiɔ̀ ònéwa, a ku weo.
  - 25 Ǿ Yesu òné: Láasoosaideɔ̀, ili yá p̀́ ǻnabiɔ̀ ò si kpaaɔ̀.
  - 26 Lua díle Mesii taasike beewa, i gbasa ḡ́e a gawi guuo lò?
  - 27 Daalea Mɔ̀izi láwa e à gè pè ǻnabiɔ̀ p̀́wa pii, Yesu yá p̀́ k̄́a Lua yáú azla yá musu b̀̀lekèné pii.
  - 28 Ké aa káikù ní w̄́le p̀́ aale géuo, Yesu kè lá á ye ḡ́zeawa.
  - 29 Ǿ aa aà kùkù aa mè: Ḡ́wanɔ̀ la. Oosi kè, gu lé ḡ́k̄́ɔ̀. Ǿ à ḡ́e ua à g̀̀rínɔ̀.
  - 30 Ḡ́ɔ̀ p̀́ àle p̀̀blerínɔ̀, ɔ̀ à p̄́e sè à báaadáú, ɔ̀ a è a kpámá.
  - 31 Ǿ an wé k̄́e aa aà d̄́ sa, ɔ̀ aa kùawá.
  - 32 Ǿ aa òk̄́ɔ̀: Ké àle yá'ow̄́e zéu, àle Lua yá pílok̄́w̄́e, wá n̄́se lé yáabo lé?
  - 33 Ǿ aa f̄́le ḡ́ɔ̀ aa èa gè Yelusaleũ. Aa aà íwa gb̄́eɔ̀n kuedoɔ̀ è k̄́aaa we ní gb̄́é p̀́ n̄́máɔ̀
  - 34 aale me: Dii vù síanae. A azla òb Simɔ̀e.
  - 35 Ǿ gb̄́eɔ̀n plapiɔ̀ zé guu yá dàu síuné ní lá aa aà d̄́ ḡ́ɔ̀ p̀́ à p̄́e èo.
- Yesu azla ɔ̀ba a íwaɔ̀ne*
(*Mat 28.16-20, Maa 16.14-20, Zaa 20.19-23, Ztn 1.6-8*)
- 36 Ké aale yápi o màa, kándo aa aà è zea ní guu, ɔ̀ a òné: Aɔ̀ kú ní aafiao.
  - 37 Ǿ gili ḡ́éngu, vía ní kú, aale e gyaade wa è.
  - 38 Ǿ a òné: Ak̄́e á n̄́se ò̀kpàì? Ak̄́e á kú ní n̄́se plaplaoi?
  - 39 A ma ɔ̀ gwa ní ma gbáɔ̀, máme. A ɔ̀káa à gwa. Gyaade me ge wá ví lá a ma eewao.
  - 40 Ké a ò màa, ɔ̀ à a ɔ̀ ní a gbáɔ̀ ò̀l̄́né.
  - 41 P̀́na guu aa a eeb̀̀, kè à b̀̀ ní sae yáí. Ǿ à ní lá à mè: P̀̀blea kua?
  - 42 Ǿ aa kp̀̀ kpaateɔ̀ k̀̀ kpàwá,
  - 43 ɔ̀ a sò ní wáa.
  - 44 Ǿ a òné: Yá p̀́ má òé ḡ́ɔ̀ p̀́ má kuánɔ̀ mé kè. Ma mè sema yá p̀́ wa ò ma yá musu Mɔ̀izi ikoyá láu ní ǻnabiɔ̀ láo ní Sou láo pa pii.
  - 45 Ǿ à ní n̄́se w̄́né, kè aa e yá p̀́ kú lápiɔ̀ guu d̄́.
  - 46 A òné: A k̄́a Lua taalau wá mè, Mesii a taasike, a ḡ́ɔ̀ àaɔ̀de z̄́ i b̀̀ gau,
  - 47 wi waasok̄́e bui píie ní aà t̄́o daalea Yelusaleũ, kè aa n̄́selile, an duuna i k̄́emá.
  - 48 Yápi seeladeɔ̀n á ũ.
  - 49 Mapi s̄́ má gba p̀́ ma Mae a legbè kpásáé. Aɔ̀ ku w̄́le guu la e gbáa b̀̀ luabe à kúála.†
  - 50 Ǿ Yesu b̀̀rínɔ̀ w̄́nkpe e Betani sae, ɔ̀ à ɔ̀sè plapla à báaadàrigu.
  - 51 Ké àle báaadàrigu màa, ɔ̀ à k̄́emá, Lua aà sè tàò a k̄́í.
  - 52 Ǿ aa kùlèè, aa èa tà Yelusaleũ ní p̀́na z̄́ɔ̀.
  - 53 Aaíɔ̀ ku Lua ua ḡ́ɔ̀pii, aaɔ̀ Lua sáaukpa.

† 24:49 Zln 2.1-4

ZAA Yá pò kú láε bee guuo

Yesu Kilisi baona lá mèn síiᵛ guu Zaa láε bee mé adoa. Yesu taasikea yá bàasi (18-19), yá pò kú láε bee guu doᵛ rí baona lá kíniᵛ. Ōme nᵛsea Kana (2.1-12) yá'ò rí Nikodeᵛ gēa Yesu kíi yáᵛ (3.1-21) rí Samali nᵛe yáᵛ (4.1-12) rí Bezata kpáa'okli gyāe gbágbāa yáᵛ (5.1-18) rí gbé pò wa í v̄a gbágbāaᵛ (9.1-41) rí yápáεᵛ. I Yesu yákeᵛ o dasio, āma pò pò a ò Yesu yádadaᵛ gbéᵛne maamaae.

Lápi daalekíi (1.1-18) òlᵛwēε ké Yesuá Lua Yá pò lᵛ ku guᵛpiie, ᵛ à gò gbēnazina ū a kú rí guu wēni rí gupuaᵛ o sílanaᵛ ū.

Baona láε bee kpaalea leε plaε, yá pò kè zadᵛ Yesu kúgᵛ o i kao (2.4) rí yá pò kè ké aà tᵛbᵛgᵛo kào (12.23).

E aà gᵛᵛ ò ká (1.19-12.50). Zaa Da'ilena dᵛaa kè Yesupi seelade ū. Aà iwaᵛ Andelee rí Filipio rí Natanaelio kè seeladeᵛ ū lᵛ, yá pò an baade è Yesuwa ᵛ à kè a seelade ū. Bee gbεa à Yesu kpaaua rí gbēεᵛ yá'ò rí dabudabu mèn sopla pò à kè seela ūᵛ. Dabudabupíᵛ mi mé yá ū. Ké Zaa yá séia beεᵛ ò a làa, à yá pò Yesu ò azia yá musu kè (12.37-50).

Ké Yesu gᵛᵛ ká (13.1). Yesupi lé gbεzā díle a iwaᵛne lá wí kewa (13-16). Bee gbεa wabikea guu i gi taasi pò a keio, ᵛ à a iwa pò aa gᵛ a kpeᵛ nà a Maeε a ozi (17). Ō Zaa Yesu kūa yá dāu a siu lá a yá kú baona lá kíniᵛ guuwa, lá wá yádaaála, wá aà pà lipáakᵛawa, ᵛ wá aà mia è da gii (18-20). Aà bᵛa gau gbεa à bᵛò mᵛ Maliama Madeleni rí a iwaᵛwa, atēsa Tomaa. Leε 21 guu à bᵛò mᵛ a iwa gbēᵛn soplaᵛwa Tibelia isida lé.

Lápi láakíi (20.30-31) Zaa yá pò tò a baona lápi kè ò, ké wá e Yesu sí Lua Né Mēsii ū, wí wēni e aà náaikeā yáí, asa Lua mé Yesu zī, ᵛ Yesu mē ámeaa zé rí wēnio rí slanaᵛ o (14.6).

Yesu Kilisi mᵛa dúnia guu

1 Asinízi Yá kú, Yápi kú rí Luao, mé Yápiá Luaε.

2 A kú rí Luao asinízi.

3 Lua pópíi kè aà sabaie, pᵛe ku à kè aà saio.

4 Aà guu wēni kuu, mé wēnipi de gupua ū gbéᵛne.

5 Gupuapi í bii gusiau, ᵛ gusiapi lí e dáao.

6 Lua gbēε zī, aà tón Zaa.

7 A mᵛ gupuapi seelade ū, à aà yá'ò gbéᵛne, ké gbépii e aà náaike a sabai.

8 Aàpi mé gupuapi ūᵛ, à mᵛ gupuapi seelade ūε.

9 Gupua slande pò í gupu gbépiiε mé lé mᵛ dúnia guu.

10 A ku dúnia guu. Baa ké Lua dúnia kè aà sabai, dúnia í aà dᵛo.

11 A mᵛ a be, ᵛ aà gbéᵛ í aà díleo.

12 Gbé pò zèaanᵛ aa aà náaikeᵛ sᵛ, à rí gbá zé aa gò Lua néᵛ ū.

13 An iapi í bᵛ gbēε au guuo, í bᵛ mēfεlea ge gᵛε poeá kíio, Lua mé rí í.

14 Yápi gò gbēnazina ū, à gᵛᵛplakèwano, ᵛ wa aà gawi è,* Mae Lua Né mēndona gawie, gbēke rí slanaᵛ pèεwá.†

15 Zaa mé aà seelade ū, à pūna à mē: Gbé pò ma aà yá'òn ke. Ma mē gbé pò lé mó ma gbεa demala, ké a ku ma āa yáí.

16 Aà gbēke pεεawá guu à gbēkeké wá baadeε, mé aà gbēkepi kè gbēke ū.

17 Lua a ikoyá kpáwēε Mᵛziwa, à gbēke rí slanaᵛ kēwēε Yesu Kilisi sabaie.

18 Gbēε í wesi Luale yáao. Lua Né mēndona pò kpaa a Maeπi kùε mé tò wa aà dᵛ.

Zaa Da'ilena seeladeka

(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Luk 3.1-22)

19 Yuda gbāade pò kú Yelusaleᵛᵛ sa'onaeᵛ rí Levii buieᵛ zī Zāawa, ᵛ aa aà là aa mē: Mmenn déi? Yá pò a ònén ke:

20 A òné wásawasa, í yāe ulenéo à mē: Mesiin ma ūo.

21 Ō aa aà là aa mē: Dén n ū sai? Elianᵛ n ūa? A wémá à mē: Aawo! Ō aa èa aà là lᵛ: Anabi zᵛᵛnᵛ n ūa? A wémá à mē: Aawo!

22 Ō aa òè lᵛ: Mmenn dé sᵛi? Owēε ké wá e o gbé pò wá zᵛᵛne. Kpelewa ríε o nzia yá musui?

23 Ō à mē: Gbé pò a lᵛ dᵛ gbāau, àle oné wá zεpoo Diien ma ū, lá anabi Isaia a yá'òwa.*

* 1:14 Bᵛa 33.18 † 1:14 Bᵛa 34.6 ‡ 1:21 Mal 3.23 § 1:21 lko 18.15 * 1:23 Isa 40.3

- 24 Gbé pɔ wà ní zǎpi sɔ, aa bɔ Falisio kíe.
- 25 ǃ aa aà lá aa mɛ: Lá Mesiin n uto ge Elia ge anabi zɔɔ, bóyáí níle gbéɔ da'ilekei?
- 26 Zaa wɛmá à mɛ: Mí gbéɔ da'ileke, ama gbɛe kú á guu, á aà dɔo.
- 27 Ale mɔ ma gbɛa, mi ka ké mà aà sabala bɔbɔɔo.
- 28 Yápi kɛ Betani pɔ kú Yuudɛ baale, gu pɔ Zaa lé gbéɔ da'ilekeue.
- 29 Ké a gu dɔ, Zaa Yesu è àle mɔ a kíi, ɔ à mɛ: Sá pɔ Lua kpà a dúnia duuna wolon ke.
- 30 Gbépi yá má ò yáa ma mɛ, gbé pɔ lé mɔ ma gbɛa demala, ké a ku ma áa yáí.
- 31 Má aà dɔ yáao, ama ma mɔ, mále gbéɔ da'ileke, ké Isailio è aà dɔ yáíe.
- 32 Zaa mé aà seelade ú à mɛ: Ma Lua Nisina è à bɔ luabe à sù lán felenawa à mɔ diè.
- 33 Má aà dɔ yáao. Ké Lua ma zǐ gbéɔ da'ilekei, a òmɛe gbé pɔ má è Lua Nisina mɔ diè, aapi mé a gbéɔ da Nisnapiu.
- 34 Ma bee è, ɔ má dɛ aà seelade ú, ɔmɛ Lua Né ú.
- Yesu iwa séiaɔ*
- 35 Ké a gu dɔ, Zaa èa ku we lo ní a iwaɔ gbɛɔn plao.
- 36 Ké à Yesu è àle gɛ, à mɛ: Sá pɔ Lua kpàn we!
- 37 Ké iwa gbɛɔn plapi yápi má, aa bɔ tɛ Yesuzi.
- 38 Yesu líli a è aa teazi, ɔ à ní lá à mɛ: Bɔ á yeii? Aa òè: N bɛ ku má ní Labi? (Bee mɛ Metulu.)
- 39 A wɛmá à mɛ: A mɔ gwa. ǃ aa gɛ gu pɔ a kuu è, ɔ aa gɛaàno zǐbeezi. Oosi mɔ síiɔ zaawa.
- 40 Gbɛɔn pla pɔ aa Zaa yámá aa bɔ tɛ Yesuzipio, an gbɛdo á Simɔo Piɛɛ dáuna Andeleec.
- 41 A gɛ a vɛi Simɔo lè gɛa, ɔ a òè: Wa Mesii è. (Bee wí mɛ lo Kilisi.)
- 42 ǃ à gɛaàno Yesupi kíi. Yesu aà gwá soee à mɛ: Zaa né Simɔon n ú. Wali onɛ sa Piɛɛɛ. (Bee mɛ gbɛ.)
- 43 Ké a gu dɔ, Yesu ye ta Galile búsuu, ɔ à kpáaú ní Filipio. A òè: Temazi.
- 44 Filipipiá Andelee ní Piɛɛo bɛ wéle Besaida gbéɛ.
- 45 ǃ Filipi gɛ Natanaeli lè à mɛ: Gbé pɔ Moizi a yá'ò a ikoyá guu mé anabio a yá'ò lo, wa aà è. Yosefu né Yesue. Nazaleti gbéɛ.
- 46 Natanaeli òè: Gbɛmaa a bɔ Nazaletie? Filipi òè: Mɔ ñ gwa.
- 47 Ké Yesu Natanaeli è àle mɔ a kíi, à aà yá'ò à mɛ: Isaili zálalan ke, aà nɔsɛ mɔafilí vío.
- 48 ǃ Natanaeli òè: N ma dɔ má ní? ǃ Yesu wɛwá à mɛ: E Filipi áo gé n sísii, ma n e kaadɔɛna gbáu.
- 49 ǃ Natanaeli òè: Metulu, Lua Né n ú, Isailio Kían n ú.
- 50 Yesu òè: Ké má ònɛ ma n e kaadɔɛna gbáu, ɔ n ma náaikèa? Nyɔ yázɔɔ e dɛ ké beela.
- 51 A èa òè lo: Síana mále oé, á luabe e wɛa, Lua malaikaɔ i dede Gbɛnázín Néwa, aai pilawá.†

2

Nɔsɛa Kana

- 1 A gɔɔ áaɔde zǐ wále nɔsɛ Kana, Galile búsuu. Yesu da ku we,
- 2 mé wá Yesu ní a iwaɔ sísi nɔsɛpi guu lo.
- 3 Ké wɛɛ kɛsá, Yesu da òè: Aa wɛɛ ví loo bɛ.
- 4 ǃ Yesu wɛwá à mɛ: Akɛa n mɔ ma kíii? A gɔɔ i kameɛ yáao.
- 5 ǃ aà da ò zǐkɛnaɔnɛ: Lá a oé pii á ke.
- 6 Ola ku we mɛn soolo Yudaɔ gbábo'ikabɔɔ ú. A keeɔ í í sí litili basiiɔɛ, a keeɔ basoolo.
- 7 ǃ Yesu ò zǐkɛnaɔnɛ: A íka olas beeɔ pai. ǃ aa iká ní pai yelleyelele.
- 8 ǃ a ònɛ: A tɔ gɛò blɛblɛn dɔaanɛ sa. ǃ aa tɔ gɛòè.
- 9 Ké dɔaanapi í lílɛa wɛɛ úpi íe, i dɔ gu pɔ à búuo, ama zǐkɛna pɔ aa ípi tɔ dɔ. ǃ dɔaanapi nɔde sísi
- 10 a òè: Wɛɛ na ɔ wí kpámá gɛa. Gɔɔ pɔ í zǐlɛmá, ɔ wí mɔ ní a íio sa. Mpi sɔ n wɛɛ na tò gbɛzá.
- 11 Yesu dabudabu séia bee kɛ Kana, Galile búsuue. A tɔbɔ, ɔ aà iwaɔ aà náaikè.
- 12 Bee gbɛa Yesu gɛ Kapenaú ní a dao ní a dáunaɔ ní a iwaɔ, ama aai gɔɔplake weo.

Yesu kua Lua ua

(Mat 21.12-13, Maa 11.15-17, Luk 19.45-46)

- 13 Ké Yudaɔ Gɛamusu* dikpɛ káikù, ɔ Yesu gɛ Yelusaleú.
- 14 A è wále zuo ní sáɔ ní felenguulo yia Lua ua, mé ɔlɛúkpakɛnaɔ zǐlɛa we.
- 15 ǃ à báflá tà à ní yá ní bɔle, sáɔ ní zuo pii. A ɔlɛúkpakɛnapio ɔa fáaa, á ní táabúnuɔ fuangba.
- 16 ǃ a ò felenyianapionɛ: A pɔpio séle bɔò pii. Asu ma Mae kpé ke ɛle úo.
- 17 ǃ yá pɔ kɛa láue bee dɔ aà iwaɔgu à mɛ: N kpé yá ma kú gbáa, àle ma ibaba.†

† 1:51 Daa 28.12 * 2:13 Bɔa 12.1-11 † 2:17 Sou 69.10

- 18 ɔ Yuda gbāadeɔ àà là aa mè: Dabudabu kpele ríyɔ kewēɛ, ké wà è dɔ́ rí yá bee kea iko víi?
- 19 Yesu wémá à mè: A Lua kpéɛ bee wí, má ɛa kpépi fɛle gɔɔ aaɔ.
- 20 ɔ gbāadeɔpɔ òè: Wè blasɔ rí m̀ndoo ɔ wà kpépi d̀, mé mpi ríyɔ fɛle gɔɔ aaɛe lò?
- 21 Ama Lua kpé p̀ à a yá'òpi, aa mé yá àle o.
- 22 Ké Yesu b̀ gau, yá p̀ a òpi d̀ àà Iwaɔgu, ɔ aa yá p̀ kéa Luayátaalau sí: rí yá p̀ Yesu òpio.
- 23 Yesu kua Yelusaleŭ Gɛamusu dikpe zí wà àà náaikè dasi, ké wà dabudabu p̀ a kèɔ è yáí.
- 24 Yesu i rí náaikɛo, asa a gbépii ǹsɛ d̀ɛ.
- 25 Aà bàa kú rí gbēe gbēnazína yá'oaɛoo, asa a yá p̀ kú rí ǹsɛ guu d̀ɛ.

3

Yesu rí Nikodɛŭo

- 1 Falisie ku wí me Nikodɛŭ. Yuda gbāadeɔ doe.
- 2 A m̀ Yesu kí gwāasína a òè: Metulu, wá d̀ ké yádanɛde p̀ b̀ Lua kíin n ũ, asa gbēe a f̀ dabudabu p̀ p̀ ni kéɔ kéo, sema Lua kuaàno bàasio.
- 3 ɔ Yesu òè: Siana mále onɛ, mé i ké wà gbé i l̀o bàasio, a è àò kpala p̀ b̀ Lua kíi d̀ɔo.
- 4 ɔ Nikodɛŭ Yesu là à mè: Kpelewa wa gbé gbāa ii? A ɛa gē a da ǹsɛ guu, aà a i l̀o yá?
- 5 ɔ Yesu wèwà à mè: Siana mále onɛ, mé i ké wà gbé i rí ío rí Lua Nisínao bàasio, a è gē kpala p̀ b̀ Lua kíi guuo.
- 6 Gbēnazína ne'iaá me yáɛ, Lua Nisína ne'iaá nisína yáɛ.
- 7 Nsu to yá p̀ má ònɛ b̀o n saeo, sema wà á i l̀o.
- 8 Iana í káka gu p̀ a yeiu. Ní a kòfi ma, nili d̀ɔ gu p̀ àle b̀o ge gu p̀ àle géuo. Màa l̀o de rí gbé p̀ Lua Nisína aà ío.
- 9 ɔ Nikodɛŭ aà là à mè: Kpelewa yá bee a kei?
- 10 Yesu wèwà à mè: N Isailiò yádanɛde ia ɔ rí bee d̀ɔoa?
- 11 Siana mále onɛ, yá p̀ wá d̀ɔ ɔ wi o. Yá p̀ wá è seeladeɔn wá ũ, ɔ ili wá yá sio.
- 12 Lá ma t̀oɛle yá'òé, ili sio, tó ma luabe yá'òé, á síe?
- 13 Gbēe i gé luabe yáao, sema Gbēnazín Né p̀ b̀ we bàasio.
- 14 Lá Moizi ml̄ se d̀ò musu guwaiwau, * màa wa Gbēnazín Né sé d̀ò musu,
- 15 ké gbé p̀ lé aà náaikè àò wēni láasai vl̄.
- 16 Asa Lua ye d̀úniazi à kè zài, ɔ à a Né m̀ndona kpà, ké gbé p̀ lé aà náaikè a gao, wēni láasai ɔ a vl̄.
- 17 Lua i a Né zí d̀únia guu yádaí d̀úniapila no, ké à d̀únia suaba aà sabai yáíɛ.
- 18 Yá a z̀ɔle aà náaikɛnawao. Yá z̀ɔle aà náaikɛnsaiwa k̀, ké i Lua Né m̀ndonapi náaikɛo yáí.
- 19 P̀ p̀ t̀ò yá z̀ɔle gbéɔwan ke: Gupua m̀ d̀únia guu, ɔ aa ye gusiai de gupuapila, ké an yákeao vái yáí.
- 20 Asa váikɛna píi za gupuaue, ili m̀ó gupua kíio, ké aà yákeao su b̀o yáí.
- 21 Gbé p̀ í z̀lke síanawa, ade mé í m̀o gupua kíi, ké wà è d̀ɔ kua Lua guu ɔ à yápiò kèu.

Zaa Da'ílɛna Yesu yá'oa

- 22 Bee gbɛa Yesu gè Yude búsuu rí a íwaɔ. A gɔɔplakèrino we, àle gbéɔ da'ileke.
- 23 Zaa lé gbéɔ da'ileke s̀ Aino, Saliũ sae, asa í di weɛ. Wíò m̀o aà kíi, ɔ i rí da'ileke.
- 24 Asa wí Zaa dakpɛu yáao.
- 25 Gɔɔ bee Zaa íwaɔ nà lekpaakeawa rí Yuda gbāadeɔo gbābɔa yá musu.
- 26 ɔ aa s̀ Zaazi aa mè: Metulu, gbé p̀ kunnɔ yáa Yuudɛ baale, n aà yá'òwɛɛ, ɔme lé gbéɔ da'ileke tia, gbépii lé gé aà kíi.
- 27 Zaa òné: Gbēe lí f̀ yáe kèò, sema Lua aà gbà zé bàasio.
- 28 Ame á ma seeladeɔ ũ, ké má ò máme má Mesii ũo. Ma mè Lua ma zí mà d̀aaɛɛ.†
- 29 Ǹsɛna mé ǹo vl̄. Ǹsɛna gbēna b̀ ze aà sae, í swákpaa aà yáí, ǹsɛna b̀o i aà p̀o ke na. Beewa s̀ ma p̀o na kè zài.
- 30 Sema aàpi àò káfi mapi mío lao.
- 31 Gbé p̀ b̀ò musu de gbépiia. Gbé p̀ a kea b̀ò d̀únia guuá d̀únia gbéɛ, d̀únia yá i o. Gbé p̀ b̀ò luabe de gbépiia,
- 32 b̀o de p̀ p̀ a è rí yá p̀ a mào seelade ũe, ɔ gbēe lí aà yá sio.
- 33 Gbé p̀ aà yá sí, ade Lua síanadeke síe.

‡ 2:22 Sou 16.10 * 3:14 Nao 21.9 † 3:28 Zaa 1.20

34 Gbé pɔ́ Lua aà zìpì í Lua yá'o, asa Lua í a Nisína kpawá kasoo.

35 Mae Lua ye a Nézi, ɔ̀ à pɔ́pii nàè a ɔ̀zì.

36 Gbé pɔ́ lé Népi náaike wèni láasai ví. Gbé pɔ́ lé gí aà yāmai a wēnìpi eo, Lua pɔ́ gí paaàzie.

4

Yesu ní Samali nɔ̀eɔ

1 Falisio mà Yesu lé gbéɔ̀ da'ileke, àle íwao e de Zaaala.

2 I ke Yesu mé ní da'ilekè azlao, aà íwao mé kè.

3 Ké Yesu yápi mà, à bɔ́ Yude à èa lé tá Galile.

4 Gea guu sema aà bɔ́ ní Samali búsuo.

5 ɔ̀ à kà Samali wéle pɔ́ wí me Sikaa. A zà ní tɔ̀le pɔ́ Yakɔ̀bu kpá a né Yosefuwa yáao. *

6 Yakɔ̀bu bɔ́ ku we. Yesu táa'ò à kpása, ɔ̀ à zòle bɔ̀pi sae. Iatē kà minanguo.

7 Samali nɔ̀eɔ mò itɔ̀i, ɔ̀ Yesu òè: Ma gba í mà mí.

8 Aà íwao sɔ́ aa gè wéle guu ble lúí.

9 ɔ̀ nɔ̀epi òè: Yudan n ù, Samali nɔ̀en ma ù, ɔ̀ níle imia gbēaaa? (Asa Yudaɔ́ ní Samaliɔ́ yá lí kákɔ̀uo.)

10 ɔ̀ Yesu òè: Tó ní gba pɔ́ Lua í dané dɔ́ ní ma gbé pɔ́ mále í gbēamao, dɔ́ ní gbēaa, mí n gba í wēnide.

11 Nɔ̀epi òè: Mae, ní goa vío. Lɔ̀e sɔ́, a e zà. Nyɔ́ í wēnidepi e má ní?

12 N de wá dezi káau Yakɔ̀bula yà? ɔ̀me bɔ̀pi tówēe. Aàpi a imì ní a néo ní a pɔ̀tuoo.

13 ɔ̀ Yesu òè: Gbé pɔ́ íe bee mí, imi a ea aà de be.

14 Gbé pɔ́ a í pɔ́ má kpáwá mí sɔ́, imi a aà de bau bo. Asa í pɔ́ má kpáwá a gɔ́ aà nòse guu nibɔ̀na pɔ́ a ibɔ̀è wēni láasai ù.

15 ɔ̀ nɔ̀epi òè: Mae, ma gba í bee, ké imi su ma de mà mɔ́ itɔ̀i la bo.

16 Yesu òè: Gé n zà sísíi, í mɔ́ sánu.

17 Nɔ̀epi wèwá à mè: Má zà vío. ɔ̀ Yesu òè: Ké n mè ní zà vío, n yá'ò a zéwae.

18 N zàkè leɛ sɔo, mé gɔ́e pɔ́ ní kuaàno tiaá n zà no. N síana'ò.

19 ɔ̀ nɔ̀epi òè: Mae, má dɔ́ sa ké ànabin n ù.

20 Wá deziò kùle Luae gbēe bee musu, ápiò sɔ́ í me Yelusaleù mé gu pɔ́ wàli kùleuè ù.

21 Yesu òè: Nɔ̀e, ma yá sí. Gɔ̀e lé mɔ́ ké á kùle Mae Luae gbēe bee musu ge Yelusaleù bo.

22 Ápiò, í kùle Luae mé á aà dɔ́o. Wápiò, wí kùleè mé wá aà dɔ́, asa gbéɔ́ misia í bɔ́ wá Yudaɔ́ kúie. †

23 Gɔ̀e lé mɔ́, à kà kò, ké lousisin síandeo kùle Mae Luae ní síanao ní aà Nisína gbāao. Gbé bee taa ɔ́ Mae Lua lé wēle aà kùleɛ.

24 Luaá nisínae, sema gbé pɔ́ aà kùleè kùleè ní síanao ní aà Nisína gbāao.

25 ɔ̀ nɔ̀epi òè: Má dɔ́ ké Mesii pɔ́ wí me lɔ́ Kilisi a mɔ́. Tó à mè, a yápii bɔ̀lekewēe.

26 ɔ̀ Yesu òè: Ma gbé pɔ́ mále yá'one, máme má aà ù.

27 Gɔ̀e bee ɔ́ Yesu íwao sù. Ké àle yá'o ní nɔ̀eɔ, à bɔ́ ní sae, àma an gbēe í aà la bó a yei ge bóyái àle yá'o ní nɔ̀epioo.

28 ɔ̀ nɔ̀epi a lo tò we, à gè wéle guu a ò gbéɔ̀ne:

29 A mɔ́ gɔ́e gwa. A yá pɔ́ má kèɔ́ pii òmeɛ. Mesii yá mɔ̀ɔ̀ɔ̀

30 ɔ̀ aa bòle wéleu, aale gé Yesu kúí.

31 Gɔ̀e bee sɔ́ Yesu íwao òè: Metulu, níyɔ̀ pòble ya?

32 ɔ̀ a òné: Má pòbleae ví pɔ́ á dɔ́o.

33 ɔ̀ aà íwao kɔ́ lála aa mè: Gbēe mɔ̀è ní bleo yà?

34 ɔ̀ Yesu òné: Ma pòblea mé gbé pɔ́ ma zì pɔ̀eákea ù e mà ge zì pɔ́ a dàmeɛ midèò.

35 Ápiò í me mɔ́ síiɔ́ mé gɔ́ ké pòkekɛgɔ̀ ká. Mále oé à wése buao gwa, asa pɔ́ò mà à kà kekea.

36 Pòkekɛna lé a asea e kò, àle gbéɔ́ káaa àizána pɔ́ ù, ké pɔ̀tɔ̀na ní pòkekɛnao e pɔ̀nake sánu.

37 Asa yáe beea síanae: Gbēdo í pɔ̀tɔ́, gbēdo í keke.

38 Ma á zì pòkekei gua pɔ́ í zíkɛuo. Gbēpáleɔ́ mé zìkè we, ɔ́ àle ní zì ài ble.

39 Samali pɔ́ kú wélepi guuo Yesu náaike dasi yá pɔ́ nɔ̀epi òné yáí, ké à mè à yá pɔ́ á kèɔ́ pii òe.

40 Ayámeto ké aa kà Yesu kúí, aa wabikèwá aà gɔ́rínɔ́, ɔ́ à kèrínɔ́ gɔ̀ɔ̀ pla.

41 Ké Yesu yá'òné, gbēpáleɔ́ aà náaike dasidasi.

42 ɔ̀ aa ò nɔ̀epie: I ke yá pɔ́ ní òwēe yáí wa aà náaikei adoo. Wa aà yāmà wázíae, ɔ́ wá dɔ́ síana ké dúnia Suabanan aà ù.

* 4:5 Daa 33.19 † 4:22 Isa 2.3

Bùsu gbàadee né gbágbāa

- 43 Goo plapi keaŋno gbea ɔ̄ à tà Galile,
- 44 asa Yesupi ò ànabi lío beee ví azía búsuuo.
- 45 Ké à kà Galile, Galiledeo gbàakpàaazi, asa aa gè dikpekè Yelusaleŋe, ɔ̄ aa yá pò a kè dikpepi zɔ̄ è pii.‡
- 46 ɔ̄ Yesu èa gè Kana, gua pò à í lileu vɛɛ ũ. § Bùsu gbàadee ku we, aà né lé gyáke za Kapenaŋ.
- 47 Ké a mà Yesu bɔ̄ Yude à sù Galile, à gè aà kíí, à wabikèwà aà gé a né gbágbāie, asa a ye gae.
- 48 ɔ̄ Yesu òè: Mé i ke a dabudabuɔ̄ ní yābɔ̄nsaeɔ̄ è bàasio, á ma náaikɛo.
- 49 ɔ̄ gbàadepi òè: Mae, mo e ma né ào ga.
- 50 Yesu òè: Ta be. N né a gao. Gɔ̄epi yá pò Yesu òe sí, ɔ̄ à dàzeu.
- 51 Goo pò a be zéu, à kpàaŋ ní a zíkɛnaɔ̄, ɔ̄ aa òè aà né kú.
- 52 ɔ̄ à ní lá à mè: Zaa kpeletaa à dáamakéi? ɔ̄ aa òè: Gia íatɛ auapilaa gɔ̄o ɔ̄ mɛwāapi gòwà.
- 53 ɔ̄ maepi dɔ̄ ké zaa pò Yesu òe a né a gaon we. ɔ̄ aa aà náaikè, aapi ní a bedeo píi.
- 54 Seela plaade pò Yesu kè bɔ̄a Yude sua Galilen we.

5

Gyae gbágbāa kpáa'okti

- 1 Bee gbea Yudaɔ̄ dikpeɛ kà, ɔ̄ Yesu èa gè Yelusaleŋ.
- 2 Kpáa'okti kú we Sà Bole sae, wí me Bezata ní Ebelu yáo. Kpáa'oktipi bilandaa ví soo,
- 3 gyāeɔ̄ wúlɛau dasidasi, vīaɔ̄ ní eɛo ní gbé pò an gu imiaɔ̄.
- 4-5 Gɔ̄ee ku we àle gyáke à kà wè bla plasai.
- 6 Ké Yesu aà è wúlɛa we, à dɔ̄ ké àle gyáke à gègè maamaae, ɔ̄ a òè: N ye nyɔ̄ aafiaa?
- 7 Gyāepi wèwà à mè: Mae, má gbèe ví à ma da í guu gɔ̄o pò à dèedeo. Tó mále gé gēui, gbēpále í dɔ̄aa gē ma āae.
- 8 Yesu òè: Fɛle ze n̄ n pe se taa'o.
- 9 Wegɔ̄o gɔ̄epi aafia'è. A a pe sè à táa'ò.
- Goo piá kámabogooziɛ,
- 10 ɔ̄ Yuda gbàadeo ò gɔ̄e pò gbàgbāpie: Kámabogoozín gbā. I kú nyɔ̄ n pe seao.*
- 11 A wémá à mè: Gbè pò ma gba aafia mé òmɛɛ má a pe se má táa'o.
- 12 ɔ̄ aa aà lá aa mè: Déme òne n̄ n pe se n̄ táa'oi?
- 13 Gbè pò gbàgbāpi dɔ̄ dé no, asa Yesu gèlɛ bila pò kú we guue.
- 14 Bee gbea Yesu aà è Lua ua, ɔ̄ a òè: Ma, n aafia'è. Nsu duunake loo, ké yá pò a vāi de beea su n leo yái.
- 15 ɔ̄ gɔ̄epi ge ò Yuda gbàadeo ne Yesu mé tò a aafia'è.
- 16 ɔ̄ gbàadepiɔ̄ fɛle ní íadaa Yesuwao, ké í yá bee tao ke kámabogoozi yái.
- 17 ɔ̄ Yesu yázásimá à mè: Ma Mae lo zíkɛ kámabosae, màa mále ke sɔ̄.
- 18 Yá bee yái gbàadepiɔ̄ lé Yesu we de káaua. I ke ké líi kámabogoozi yádao ado yái no, ké í me Lua mé a Mae ũ, àle sákpa ní Luao yáie.

Lua Né iko

- 19 Yesu èa a zásimá à mè: Siana mále oé, Lua Né lí fɔ̄ yāe kè ní azlaoo, sema yá pò a è a Mae lé ke bàasio, asa yá pò aà Mae í ke pii, bee aà Népi í ke sɔ̄.
- 20 Asa Mae Lua ye a Nézi, mé í yá pò í ke pii ɔ̄bè. A yá pò a zɔ̄o de beea ɔ̄bè, i bɔ̄ á sae.
- 21 Lá Mae Lua í geɔ̄o vu à wēni kpámá, màa aà Né í wēni kpa gbé pò á yeiwoa.
- 22 Mae Lua lí yákpaleke ní gbèeoo, à yákpalekea iko kpà a Néwa piie,
- 23 ké gbépii aà Né kpela, lá aai Mae Lua kpelawa. Gbè pò lé Lua Né kpelao lé aà Mae pò aà zɪ kpelao.
- 24 Siana mále oé, gbé pò lé ma yāma mé àle gbé pò ma zɪ náaikè wēni láasai ví. Yá a zɔ̄lewāo, à bɔ̄ gau à gè wēni guu.
- 25 Siana mále oé, gɔ̄ee lé mɔ̄, à kà kò, ké geɔ̄o Lua Né loo ma, an gbé pò mào i vu.
- 26 Lá Mae Lua wēnikpaama iko ví, à wēnikpaama iko kpà a Néwa lo.
- 27 A yákpalekea iko kpàwà lo, ké a de Gbēnazín Né† ũ yái.
- 28 Asu to bee bɔ̄ á saeo, asa gɔ̄ee lé mɔ̄ ké ge pò kú miauo aa aà loo ma,
- 29 aai bɔ̄le pii. Maakenaɔ̄ i vu gē wēni guu, vāikenao sɔ̄ yázɔ̄leama guu.‡

‡ 4:45 Zaa 2.23 § 4:46 Zaa 2.1-11 * 5:10 Zel 17.21 † 5:27 Dan 7.14 ‡ 5:29 Dan 12.2

30 Mili f5 mà yāe kè ní maziaoo. Mi yákpaleke lá a òmεεwae, mé mi yákpaleke a zéwa, asa mili mazia pœã weleεo, sema gbé p5 ma zĩpi p5.

Yesu iko seelade

- 31 Tó má ðe mazia seelade ũ, ma yá náai vío.
- 32 Seelade pále ku ì ma yá'o, mé má d5 ké ma yá p5 ì o náai ví.
- 33 Baa ápiε, a gbéε zì Zāawa, 5 à síana'òé. §
- 34 Má daa gbēnazĩn seeladeke gāuo, mále bee oé ké à e b5 zia yáie.
- 35 Zaa mé filia p5 naa àle gupu ũ, 5 a we p5naké aa gupuai g55pla.
- 36 Yá p5 Mae Lua dāmeε mà keε, yá p5 mále kepiε ðé seela ũε ké Mae Lua mé ma zĩ. Ma seelapi ðe Zaa p5la.
- 37 Ma Mae p5 ma zĩ ma yá'ò b5. I aà b5 ma ziio, mé i wesiaàleε,*
- 38 mé aà yá i z5leki i e á s5 guuo, ké ále gbé p5 a zĩ náaikeo yáí.
- 39 I mekpa Lua yá kyokeawa, asa b5 e we á wēni láasai eu. Ma yá 5 taalapi lé o s5,
- 40 kási ále gí m5i ma kíi à wēnipi e.
- 41 Mále sáau weleε gbēnazĩna kíio,
- 42 āma má á d5, má d5 ké á ye Luazio.
- 43 Ma m5 ní ma Mae t5o, 5 i ma dileo. Tó gbēpāle m5 ní azia t5o, á aà dile.
- 44 Lá i sáau weleεk5wa, ili sáau weleε Lua mēndonawao, kpelewa á f5 ma yá síi?
- 45 Ásu àε e máme má gé ní á yáo ma Mae kíio, M5izi p5 á wé ðoi mé a geó.
- 46 Tó a M5izi yá sí, d5 a ma yá sí s5, asa ma yá 5 a kè láu.
- 47 Lá i yá p5 a kēε sio, á ma yá síe?

6

Blekpaá bílawa

(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Luk 9.10-17)

- 1 Bee gbεa Yesu bùa Galile isidawa, (wí me b5 Tibelia.)
- 2 Bíla b5 tεaāzi dasidasi, ké aa aà gyāεε gbágbāa dabudabu è yáí.
- 3 5 Yesu ðè ðe z5le sísi musu ní a íwaε.
- 4 Yudaε Gēamusu dikpe kà kái.
- 5 Ké Yesu wesè musu, a è bíla lé m5 a kíi dasidasi, 5 à Filipi là à mè: Mákti wá ble e luu gbéε blei?
- 6 A bee ò Filipi le gwaa yáie, asa a d5 lá á ye ke.
- 7 5 Filipi wèwà à mè: Anusu ðaa do pēε, baa tó wa líli baadeε y55y55, a peεmáo.
- 8 Aà íwaε do Andelee, Sim55 Piεε dāuna òε:
- 9 Neg5εnae ku la a pēε z5z5na ví mēn s5o ní kpò giinaeo mēn pla. B5 bee a ke gbé dasie beεε guui?
- 10 Yesu mè: A to gbéε z5le. Sè b5b5 di gupiuε, 5 aa z5lez5le. G5εo ní tēε aa kà gbēεn ðaas55o leε s5o (5.000).
- 11 Yesu pēεpiε sè à Lua sáaukpá, 5 a kpaalè gbé p5 z5le wepiεne. Maa à kp5 kpámá b5 lá aa yeiwa.
- 12 Ké aa kà, a ò a íwaεne: A a miεna p5 g55 sèle píi, ké a kee su vūaao.
- 13 5 aa pēε mēn s5o p5 wa s5pi miεna p5 g55 sèle gbí kuepla pai.
- 14 Ké wá dabudabu p5 Yesu kēpi è wá mè: Gbépiá anabi p5 lé m5 dúnia guue síana.
- 15 Yesu d5 ké wa ye m5 a kpa kía ũ ní gbāaoε, 5 à gòné we à εa ðè ðe sísi musu ado.

Yesu taa'oa tsidaa

(Mat 14.22-27, Maa 6.45-52)

- 16 Ké oosi kè, aà íwaε gè isida g5s5le.
- 17 5 aa gè gó'ilena guu, aale bua isidapi baale Kapεnaū oi. Gu sí k5 mé Yesu i m5 ní kíi yāao.
- 18 Zāa'lan gbāa kàka, 5 í lé f5ε.
- 19 Ké aà íwaε golí aa kà kiloo s5o ge soolo taawa, aa Yesu è, àle taa'o ía, àle s5 ní gózi, 5 vía ní kú.
- 20 5 a òné: Máme, ásu to vía á kūo.
- 21 Aa wèi aà gē gó guu, 5 gópi kà gu p5 aale géu g55.
- 22 Ké gu ð5 bíla zεa g5s5le isida baale. Aa d5 ké gó'ilena kú we yāa mēndoe, mé Yesu i gē gópi guu ní a íwaεo, aa tà ní tēεε.
- 23 Gbεzà gó'ilena páleε b5 Tibelia aa m5 gu p5 kái ní gu p5 wá pēε s5u Dii sáaukpaá gbεao.

§ 5:33 Zaa 1.19 * 5:37 Maa 1.11

24 Ké bilapi è aapi ge aà Iwaɔ ku we lo, aa gè gópiɔ guu aa gè aà weɛɛi Kapenaũ.

Yesu mé ble ps í ní ká wēniwa ũ

25 Ké aa aà è isida baa we, aa òè: Metulu, n ka la bɔɛ ní?

26 Yesu òné: Siana mále oé, ále ma weɛɛe pɛɛe pɔ́ á sò a ká yáíe, i ke dabudabu pɔ́ á èò yáí no.

27 Asu zíkɛ ble pɔ́ í lása yáío, sema ble pɔ́ í ní ká áizánawa. Gbēnazín Né mé a á gba blɛpi, asa aapi ɔ́ Mae Lua a seela kèwà.*

28 ɔ́ aa aà lá aa mè: Kpelewa wá kɛ wá yá pɔ́ Lua ye wá kɛ kei?

29 Yesu wémá à mè: Yá pɔ́ Lua ye à kɛ mé gbé pɔ́ a zí náaikea ũ.

30 Aa òè: Dabudabu kpele ríyɔ́ kɛwɛɛ kɛ wá e wí n náaikei? Yá kpele ríyɔ́ kei?

31 Wá deziɔ́ mana blè guwaiwaiu[†] lá a kɛa láuwa wá mè: A ble pɔ́ bɔ́ musu kpámá aa blè.‡

32 ɔ́ Yesu òné: Siana mále oé, i kɛ Mɔzi mé ble pɔ́ bɔ́ musu kpáwáo. Ma Mae mé í ble síandɛ pɔ́ bɔ́ musu kpáwá.

33 Lua blɛpi mé gbé pɔ́ bɔ́ musu í wēni kpa dúniawa ũ.

34 Aa òè: Mae, n̄yɔ́ blɛ bee taa kpáwá gɔɔpii.

35 ɔ́ Yesu òné: Mámɛ§ má ble pɔ́ í ní ká wēniwa ũ. Nɔ́ana a gbé pɔ́ mɔ́ ma kíi de lo, imi a ma náaikena de bauo.

36 N beeo lá má óéwa, baa kɛ a ma e, ále ma náaikeo.

37 Gbé pɔ́ ma Mae kpáa a mɔ́ ma kíi, mé má gbé pɔ́ mɔ́ ma kíi yá bauo.

38 I kɛ mazla pɔ́ɛákea yáí ma bɔi musu ma mɔ́, sema gbé pɔ́ ma zí pɔ́.

39 Gbé pɔ́ ma zípi pɔ́ɛán kɛ: Másu to gbé pɔ́ a kpáa kee vúaa. A ye má n̄ bɔ́ gau gɔɔgbɛzází.

40 Asa ma Mae pɔ́ɛán kɛ: A ye gbé pɔ́ wɛsí aà Néle ále aà náaike wēni láasai eɛ. Mámɛ má aà bɔ́ gau gɔɔgbɛzází.

41 ɔ́ Yuda gbáadeɔ́ zɔ́akáaazi, kɛ à mè áme á ble pɔ́ bɔ́ musu ũ yáí.

42 Aa mè: Gbépiá Yosefu né Yesue. Wá aà de ní aà dao d̄so lé? ɔ́ ále o a bɔ́ musuea?

43 Yesu òné: Asu zɔ́akao.

44 Gbɛe a f̄s mɔ́ ma kíio, sema ma Mae pɔ́ ma zí aà sisi báasio, mí aà bɔ́ gau gɔɔgbɛzází.

45 A kɛa ánabɔ́ lá guu wá mè: Lua mé a yáda baadec.* Gbé pɔ́ Mae Lua yámá mé a dà mé í mɔ́ ma kíi.

46 I kɛ gbɛe Mae Lua è ní wéo no. Gbé pɔ́ bɔ́ aà kíi mé aà è ado.

47 Siana mále oé, ma náaikena wēni láasai ví.

48 Mámɛ má ble pɔ́ í ní ká wēniwa ũ.

49 A deziɔ́ mana blè guwaiwaiu, kási aa gá.

50 Ble pɔ́ í bɔ́ musu pɔ́ mále opi, tó gbé blè, a gao.

51 Mámɛ má ble bɛɛe pɔ́ bɔ́ musu ũ. Tó gbé blɛpi blè, aɔ́ ku gɔɔpiiɛ. Ble pɔ́ má kpámá mé ma mɛbaasi ũ, kɛ dúniá e áò wēni ví yáí.

52 ɔ́ gbáadepiɔ́ lé lɛkpaake ní k̄so aa mè: Gbépi a f̄s a mɛbaasi kpáwá wá sóe?

53 ɔ́ Yesu òné: Siana mále oé, tó í Gbēnazín Né mɛbaasi só a aà au m̄io, áò wēni vío.

54 Gbé pɔ́ í ma mɛbaasi só mé í ma au mí wēni láasai ví. Mámɛ má aà bɔ́ gau gɔɔgbɛzází.

55 Asa ma mɛbaasiá ble síandɛ, mé ma auá imia síandɛ.

56 Gbé pɔ́ í ma mɛbaasi só mé í ma au mí ku ma guu, mé má kú aà guu.

57 Lá Mae Lua bɛɛe ma zí, mé m̄io ku aà yáí, màa gbé pɔ́ í ma mɛ so aɔ́ ku ma yáí.

58 Ble pɔ́ bɔ́ musun we. A de lán ble pɔ́ á deziɔ́ blè aa gáwao. Bleɛbeeblena aɔ́ ku gɔɔpiiɛ.

59 Yesu yá beeo ò gɔɔ pɔ́ ále yádané Kapenaũ lousisikpɛue.

Yesu íwaɔ pɔ́bɔ́zákɛa

60 Ké aà íwaɔ yápi má, an daside mè: Yá gbáac, déme a f̄si?

61 Yesu d̄s a íwaɔwa kɛ aale zɔ́aka yápi musu, ɔ́ a òné: Yápi lé á fu yá?

62 Tó a sù á è Gbēnazín Né f̄le lé tá gu pɔ́ a kuu yáa s̄s be?

63 Lua Nis̄ina mé í wēni kpámá, mɛbaasi pɔ́e ũ weo. Yá pɔ́ má óéɔ́ mé Lua Nis̄ina pɔ́ í ní ká wēniwa yá ũ.

64 Kási á gbɛeɔ́ lé ma náaikeo. Asa Yesu gbé pɔ́ lé a náaikeoɔ́ d̄s za káau ní gbé pɔ́ a su a kpámáo.

65 ɔ́ à mè lo: Bee yáí má óé, gbɛe a e mɔ́ ma kíio, sema Mae Lua aà gbà zé báasio.

66 Za gɔɔ bee aà íwaɔ pɔ́bɔ́zákɛe dasidasi, aai t̄ɛaazi lo.

67 ɔ́ Yesu a íwa gbēɔ́n kuɛplao lá à mè: A ye ta s̄s yá?

68 Simɔ́ Piɛɛ wèwà à mè: Dii, dé kíi wá géui? N wēni láasai yá ví.

* 6:27 Zaa 1.32 † 6:31 Bɔa 16.15 ‡ 6:31 Sou 78.24 § 6:35 Bɔa 3.14 * 6:45 Isa 54.13

- 69 Wa n náaike, 5 wá d̄ k̄é Lua gbé p̄s a kua adoan n ũ.
- 70 Yesu òné: A gb̄ēn kuεplae, mi á seo lé? Kási á gb̄ēdo Setau vl̄.
- 71 Sim̄ Isalib̄ti né Yudasi yá 5 àle o. Aàpi mé gb̄ēn kuεplapio gb̄ēdo p̄s a aà kpámá ũ.

7

Yesu gea Lákp̄eɔa dikpeu

- 1 Bee gb̄ea Yesu ḡe Galile w̄le ní w̄le, asa a ye bebe Yudeo, k̄é Yuda gb̄ade ɔ lé aà we yáí.
- 2 Yuda ɔ Lákp̄eɔa dikpe k̄aik̄ù,*
- 3 5 aà dáuna ɔ òè: F̄le lakli gé Yude, k̄é n iwa p̄s kú we ɔ yá p̄s níle ke ɔ e s̄.
- 4 Tó gb̄é ye t̄ɔɔ, ili a yá ke asii guuo. Lá níle yáe bee ɔ taa ke, n̄ nzia ɔɔ dúniae.
- 5 Baa aà dáunapio i aà náaikeo.
- 6 ɔ Yesu òné: A ḡɔ i kamee yáa. Apio s̄, ḡɔpii zεvl̄é.
- 7 Dúnia a we zaáguo, áma a zamagu, k̄é mi me aà yákea vái yáí.
- 8 A gé dikpepiu, mále géuo, asa a ḡɔ i kamee yáa.
- 9 Aà yápi oa gb̄ea à ḡs Galile.
- 10 K̄é aà dáunapio ḡe dikpepiu, 5 à gb̄asa ḡe. I gé bíla wáa, à ḡe asii guue.
- 11 Yuda gb̄ade ɔ lé aà wele dikpepiu aa mè: Aàpi ku má ní?
- 12 Bíla guu w̄le yákuk̄u o maamaa aà musu. Gb̄e ɔ mè: Gb̄ēmaa. Gb̄e ɔ mè: Aawo, àle gb̄é ɔ s̄as̄e.
- 13 Gb̄e i aà yá'o gupuauo, k̄é w̄le víake gb̄adepioe yáí.
- 14 K̄é dikpe k̄a a guo, Yesu ḡe Lua ua, àle yádané.
- 15 Aà yá b̄o gb̄adepio sae aa mè: Gb̄é p̄s i kyokeo mé lá d̄s k̄éwaa?
- 16 ɔ Yesu òné: Yá p̄s mi danéa mazia yá no, gb̄é p̄s ma z̄l yáe.
- 17 Tó gb̄é ye ze ní Lua p̄eakeao, tó ma yádané de aà p̄s ũ ge mazia yá mále o, a ɔ d̄e.
- 18 Gb̄é p̄s i azia yá'o lé wele à t̄ɔɔ. Gb̄é p̄s i wele à gb̄é p̄s a z̄l t̄ɔɔ, ade náai vl̄, moafili kú aà guuo.
- 19 Moizi i ikoyáde ɔ lé? A gb̄e yápi k̄ua s̄o. Bóyáí àle ma wei?
- 20 ɔ bíla òè: N t̄aa vl̄. Dème lé n wei?
- 21 Yesu òné: Yá m̄endo má k̄e, 5 à b̄o ápii sae.
- 22 Moizi t̄z̄yá dáé,† 5 i t̄z̄s kámaboḡɔz̄l. (Kási i ke Moizi mé dáaleo, à b̄o á dezi káauo kíe.)‡
- 23 Lá wí t̄z̄n̄e kámaboḡɔz̄l, k̄é wasu b̄o Moizi ikoyá k̄peo yáí, bóyáí a p̄o paamazi, k̄é ma gb̄é mè búu gb̄a aafia kámaboḡɔz̄li?§
- 24 Asuli yá gwa lá á wé lé ewao. Ali yá gwa a z̄éwa.

K̄kpaalea Yesu yáí

- 25 ɔ Yelusaleũdee ɔ mè: Gb̄épiá gb̄é p̄s w̄le we nolo?
- 26 Gwa, àle yá'o gupuaue kee, mé gb̄e lé ledaaázioa? Gb̄ade: aà d̄s Mesii ũ s̄lana yà m̄ɔɔ?
- 27 Wá d̄s gu p̄s gb̄épi b̄u. Tó Mesii m̄, wa ɔ d̄s gu p̄s à b̄u.
- 28 Ayámeto ḡɔ p̄s Yesu lé yádané Lua ua, à p̄na à mè: A ma d̄s mé á d̄s gu p̄s ma b̄u. Kási mi m̄s ní maziaoo. Gb̄é p̄s ma z̄l slandee, mé á aà d̄o.
- 29 Má aà d̄s, asa ma b̄o aà kíe, aàpi mé ma z̄l.
- 30 ɔ aale wele aà kú, áma gb̄e i okáwáa, asa aà ḡɔ i pa yáa.
- 31 Bíla guu w̄a Yesu náaike dasi w̄a mè: Tó Mesii m̄, a dabudabuke dasi de a p̄s p̄s gb̄é bee k̄ela yá?
- 32 K̄é Falisio má w̄le yákuk̄u o z̄a guu aà yá musu, 5 sa'onkia ɔ ní Falisipio ɔbaio z̄l aà kúí.
- 33 ɔ Yesu mè: Ma kuaáno ḡs ȳɔ, mí gbasá tá gb̄é p̄s ma z̄l kíí.
- 34 A ma wele à kuaa, asa á f̄s gé gu p̄s má kúuo.*
- 35 ɔ gb̄adepio lé k̄s lala aa mè: Má a ye géu, wí kuawàí? A ye gé wá gb̄é p̄s lala'ò buipaleo guuo kíí à yáda buipalepioe yá?
- 36 Yá p̄s a òpi mi dea ní? A mè wá a wele wá kuawa, gu p̄s á kúu, wá f̄s gé weo.
- 37 Dikpe ḡɔ gb̄ia p̄s de kaa'isizl ũ, Yesu f̄le p̄namá à mè: Gb̄é p̄s imi lé de aà m̄o ma kíí,
- 38 gb̄é p̄s lé ma náaike aà imi, i p̄s i ní k̄a w̄niwa io b̄o aà n̄se guu, lá a k̄ea Luayátaalauwa.†
- 39 A bee ɔ Lua Nis̄ina p̄s gb̄é p̄s lé a náaike ɔ yá musue. Aai Lua Nis̄inapi e ḡiao, k̄é Yesu i t̄ɔɔ yáa yáí.

* 7:2 Iko 16.13 † 7:22 Lev 12.3 ‡ 7:22 Daa 17.10 § 7:23 Zaa 5.9 * 7:34 Zaa 12.26, 14.3, 17.24 † 7:38 Isa 44.3, Eze 47.1

- 40 Ké bíla yápi mà, gbēeò mè: Gbépiá ãnabipie síana.
- 41 Gbēeò mè: Gbé beepiá Mesiiē. Ama gbēeò mè: Mesii a bɔ Galilee?
- 42 A kēa Luayátaalau wà mè Mesiiá Davidi buiē,* a bɔ Davidi bē wéle Betelēuē.‡
- 43 Ǿ bíla kɔkpaalē Yesu yáí.
- 44 An gbēeò ye aà kú, áma gbēe i ɔkāvào.
- 45 Ǿ dɔaiɔ èa tà sa'onkiaɔ ní Falisiɔ kíi. Ǿ aa ní lá aa mè: Bóyái i aà kú sùò ni?
- 46 Dɔaiɔpiɔ wemá aa mè: Gbēe i yá'o lán gbépiwa yáao.
- 47 Ǿ Falisiɔ òné: A á sásá sɔ yá?
- 48 Gbāadee ge Falisie aà náaikèe?
- 49 Bíla bee Lua yá d̄sɔ, Lua láaizímáe.
- 50 Nikodēu pɔ gè Yesu kíi* yáaá gbāadepiɔ doē. A òné:
- 51 Wá ikoyá guu wà mè, wásu yáda gbéla aà yámasai ge yá pɔ a kè d̄sɔaio.
- 52 Aa òè: Galile gbén n ù s̄sa? Wétei n̄ gwa. Nȳ e ãnabie a bɔ Galileo.
- 53 Ǿ baade tà a bē.

8

Nɔe pɔ wa kù n̄ ḡsɔ

- 1 Yesu gè Kùkpe sísiɔpɔleu.
- 2 Ké a gu d̄ò ḡs̄ɔ, à èa gè Lua ua. Gbépii mò aà kíi, † à z̄òlè lé yádané.
- 3 Ǿ Mɔizi ikoyádanedēɔ ní Falisiɔ mò ní nɔe pɔ wa kù ní ḡsɔo, aa aà zè zā guu
- 4 aa ò Yesue: Metulu, wà nɔee bee kù ní dàakeaɔe.
- 5 Mɔizi dílewēe wá ikoyá guu wà nɔe bee taa pápa ní gbēo wà deē.* N è kpelewa s̄si?
- 6 Aa bee ò ké aale líkpalewá aa e yádaaála yáíe. Ǿ Yesu náale, àlè ɔgbekē tɔlèwa.
- 7 Ké aa gí lé aà lala, † à a mi f̄le a òné: A gbé pɔ i duunake yáao, aà aà pá ní gbēo s̄s̄ia.
- 8 Ǿ à èa náale, àlè ɔgbekē tɔlèwa b.
- 9 Ké aa mà màa, † aa ḡz̄ea dodo sea za gb̄z̄ɔɔwa. Ǿ Yesu ḡs̄o adó ní nɔepiɔ.
- 10 Ǿ à èa a mi f̄le a òè: Nɔe, aa tà má ní? Wí yádanla lɔoa?
- 11 Nɔepi wèwà à mè: Baa, gbēe ku la lɔo. Ǿ Yesu òè: Mapi má yádanla s̄sɔ. Ḡí. Za gbā r̄su duunake lɔo.

Yesu mé gupua ù dúniaē

- 12 Ǿ Yesu yá'ò bílae b à mè: Mámē má gupua ù dúniaē, gbé pɔ t̄mazi aɔ ku gusiau lɔo, gupua pɔ í ní ká wēniwa † aɔ v̄í.
- 13 Ǿ Falisiɔ òè: N de nzia seelade ù, n yá náai v̄í.†
- 14 Ǿ Yesu wemá à mè: Baa tó mále mazia yá'o, ma yá náai v̄í, asa má d̄sɔ gu pɔ ma bɔu ní gu pɔ mále táuo. Ap̄iɔ, á gu pɔ ma bɔu ní gu pɔ mále táuo d̄sɔ.
- 15 Àlè ma tàae e lá á wé lé ewae. Mále gbēe tàae eo.
- 16 Tó ma su gbé tàae è, ma aà tàae'ea aɔ náai v̄í, asa má kú madoo, ma Mae pɔ ma z̄í kumano.
- 17 A kú á ikoyá láu wà mè, seelade gb̄eɔn plaɔ yá mé náai v̄í.
- 18 Mámē má de mazia seelade ù. Ma Mae pɔ ma z̄íá ma seelade b.
- 19 Ǿ aa aà là aa mè: N mae ku má ní? Yesu wemá à mè: A ma d̄sɔ mé á ma Mae d̄sɔ. Tó a ma d̄s, d̄s a ma Mae d̄s.
- 20 Yesu yá bee ò ɔsíkií, ḡɔɔ pɔ àlè yádané Lua uae. Wí aà k̄uɔ, asa aà ḡɔɔ i pa yáao.
- 21 Ǿ Yesu òné lɔ: Mále tá mé á ma w̄eɔle, áma á ga á duuna guue. A f̄s̄ gé gu pɔ mále táuo.
- 22 Ǿ gbāadepiɔ mè: A mè wá f̄s̄ gé gu pɔ ále táuo. Asu azia de yà m̄ɔɔɔ?
- 23 Ǿ Yesu òné: Z̄íle la gb̄eɔn á ù, musu gbén ma ù. Dúniaē bee gb̄eɔn á ù, dúniaē bee gbén ma ùo.
- 24 A yáí tò má òé á ga á duuna guue. Asa tó i si mámē má aà ùo,† á ga á duuna guue.
- 25 Ǿ aa aà là aa mè: Mm̄enn déi? Yesu wemá à mè: Gbé pɔ má òé za káaue.
- 26 Má yá v̄í dasi mà o á yá musu, mí yádaóála. Gbé pɔ ma z̄íá slande, yá pɔ má mà aà k̄i † 5 mí o dúniaē.
- 27 Aai d̄s̄ ké Mae Lua yá † àlè onéɔ,
- 28 † Yesu òné: Tó a Gb̄enaz̄ín Né se d̄ò musu, í gbasa d̄s̄ mámē má aà ù. Mili yāe ke ní maziaoo, yá pɔ ma Mae d̄ám̄e † 5 mí o.
- 29 Gbé pɔ ma z̄í kumano, i ma to madoo, asa miɔ yá pɔ í kaaàgu ke ḡɔɔpiie.

‡ 7:42 2Sam 7.12 § 7:42 Mis 5.1 * 7:50 Zaa 3.1-2 * 8:5 Iko 22.22-24 † 8:13 Zaa 5.31 † 8:24 B̄a 3.14

- 30 Goo pɔ Yesu lé yápio o, wà àà náaikè dasi.
- Yesu dea Ablahaui
- 31 ɔ Yesu ò Yuda gbāade pɔ aa a yá síone: Tó á ma yá kúa, áo de ma íwaɔ ù yáma.
- 32 Aɔ slana dɔ, slanapi i to à gɔ wéɛɔ ù.
- 33 ɔ aa òè: Ablahaù buin wá ù, wi zɔble gbēɛe yāao. ɔ nle o wá gɔ wéɛɔ ùa?
- 34 Yesu wemá à mè: Slana mále oé, gbé pɔ í duunakéá duun zɔɛ.
- 35 Zɔá ua gbéɛe gɔɔpiio, ua né mé ua gbé ù gɔɔpii.
- 36 To Lua Né á bó, á gɔ wéɛɔ ù slana.
- 37 Má dɔ ké Ablahaù buin á ù, āma ále ma we, ké ìli ma yāda á nòseuo yáí.
- 38 Yá pɔ má è ma Maewa ɔ mále o, yá pɔ á mà á mae kɔí ɔ ále ke.
- 39 ɔ aa òè: Ablahaù mé wá mae ù. ɔ Yesu òné: Tó Ablahaù ɔlesenaɔn á ù, dɔ ále Ablahaù kea ke.
- 40 Tia kéwa ále ma we, ma gbé pɔ ma slana'òé, slana pɔ má mà Lua kɔí. Ablahaù i yá bee taa keo.
- 41 Ale á mae kea kee.
- ɔ aa òè: Naaenɔn wá ùo. Wá mae m̀endoe, ɔn Lua ù.
- 42 Yesu òné: Tó á maen Lua ù, dɔ á yemazi, asa Lua kɔí ma bɔu ma mɔ. Mi mɔ rí mazlaoo, aàpi mé ma zí.
- 43 Bɔyáí á ma yá midɔo ni? Ké á fɔ swáɔɔ ma yáio yáíe.
- 44 A mae Ibiisi pɔn á ù, aà pɔeá ɔ á ye ke. Gbēdenan aà ù za káau, i ze rí slanaoo, ké slana ku aà nòse guuo yáí. Tó á ɛɛtò, aázla daan we, asa ɛɛden aà ù, ɛɛɔ midée.
- 45 Mapi sɔ mi slana'o. A yáí ìli ma yá sio.
- 46 A guu, déme duuna èai? Lá slana mále o, bɔyáí ále ma yá sio ni?
- 47 Gbé pɔ de Lua pɔ ù í swáɔɔ yá pɔ Lua lé oie. A de Lua pɔ ùo, a yáí ìli swáɔɔ ma yáio.
- 48 ɔ gbáadeɔpɔ òè: Samali gbén n ù! N táa víe! Wá yá na noa?
- 49 Yesu mè: Má táa seao. Mí ma Mae kpela, ɔ i ma kpebo.
- 50 Mili wele má azla tɔbɔo, Lua mé í welemeɛe, ɔme yágɔgɔna ù.
- 51 Slana mále oé, gbé pɔ ma yá kúa a ga bauo.
- 52 ɔ gbáadeɔpɔ òè: Wá dɔ sa ké rí táa ví. Ablahaù gà rí ānabiɔ pii, ɔ nle o gbé pɔ n yá kúa a ga bauoa?
- 53 N de wá dezi Ablahaù pɔ gàla yà? Anabiɔ gága b. Dé nle nzla dile a ùí?
- 54 Yesu mè: Tó mále mazla tɔbɔe, bee gbiao. Ma Mae pɔ ále me a de á Lua ù, aàpi mé í ma tɔbɔ.
- 55 A aà dɔo, āma má aà dɔ. Tó ma mè má aà dɔo, máo de ɛɛde ù lááwae. Má aà dɔ mé má aà yá kúa.
- 56 A dezi séia Ablahaù pɔnakè ma gɔɔ ea yá musu. A è, ɔ aà pɔ kèna.
- 57 ɔ gbáadeɔpɔ òè: Ni ka wè blakwi yāao, ɔ n Ablahaù èa?
- 58 Yesu òné: Slana mále oé, e wàɔ gé Ablahaù ù, má kú.
- 59 ɔ aa gbɛ sèle wá aà pápaò. ɔ á ùle á bò Lua ua.

9

Gbé pɔ wa í vɔla gbágbaa

- 1 Ké Yesu lé bebe, à gbé pɔ wa í vɔla è.
- 2 ɔ aà íwaɔ aà là aa mè: Metulu, dé duuna yáí ɔ wá gbépi lí vɔlai? Aà zia pɔ yáí yà, ge aà de rí aà dao pɔe?
- 3 Yesu wemá à mè: I ke aà duuna ge aà de rí aà dao pɔ yáí no. Ké wá Lua yákea ewá yáíe.
- 4 Sema wá gbé pɔ ma zí yákea ke za gupua wéi. Gwáasína lé mɔ ké gbēe a e yāe ke bo.
- 5 Goo pɔ má kú dúnia guu, má de gupua ù dúniaɛ.
- 6 Ké a ò màa, à lé'í tɔ búsuwa, ɔ a yá a màma aà wéɔwa.
- 7 A òè: Ge n oopi Siloe í guu. (Bee mè í sísia.) ɔ à gè oopi, ɔ à sù wé wēa.
- 8 Aà fánideɔ rí gbé pɔ aa aà dɔ baakena ùo mè: Gbé pɔ í baake zɔleapin weo lò?
- 9 Gbēɔ mè: Aàpie. Gbēɔ mè: Aawo, ade b̄aaáwae. Ḡɔepi mè: Mám!
- 10 ɔ aa aà là aa mè: Kpelewa rí kè n wé wèi?
- 11 A wemá à mè: Gbé pɔ wí me Yesu mé búsu yá a màma ma wéwa, à mè mà ge oopi Siloe í guu. Ké ma ge oopi, ɔ ma gu'è.
- 12 ɔ aa aà là aa mè: Aàpi ku má ni? A mè: Má dɔo.
- 13 ɔ aa gè Falisiɔ kɔí rí gbé pɔ de vɔla ù yápio.

- 14 A mo lè kámabogɔɔzɪ ɔ Yesu bùsu yà à aà wé wèè.
- 15 ɔ Falisio aà là lo: Kpelewa ní kè n gu'èi? A wémá à mè: A bèle nà ma wéwae. Ké má pìpi, ɔ ma gu'è.
- 16 ɔ Falisio mè: Gbépi i bo Lua kíio, asa ili kámabogɔɔzɪ yádao. An gbèe mè: Duunkena a fɔ dabudabu beeo taa kee? ɔ aa kɔkpaale.
- 17 ɔ aa aà là lo: Mpi sɔ n gbé pɔ à n wé wène, níle e kpelewa aà yá musui? A mè: Anabie.
- 18 N beeo gbáadeɔ i si ké a de vɪa ũ ɔ aà wé wèo, ɔ aa gè aà de ní aà dao sisi.
- 19 Aa ní lá aa mè: A nén laa? A aà í vɪa yáma yá? Kpelewa a kè àle gu'e sai?
- 20 ɔ aà de ní aà dao wémá aa mè: Wá dɔ ké wá née. Wa aà í vɪae.
- 21 Ama lá a kè sa àle gu'e, wá dɔo. A aà la we, gbé gbáae, a fɔ azɪa yá'o.
- 22 Aa de ní aà dao ɔ màa, ké aale vɪake gbáadeone yáie. Asa aa zèò ké gbé pɔ ɔ Yesuá Mesiie, wá lousisikpeZɔèe.
- 23 Bee yáii aà de ní aà dao mè, gbé gbáae, aa aà la.
- 24 Gbé pɔ de vɪa ũ yáapi sisia gèn plaade guu ɔ aa òè: O ní sí ní Luao. Wá dɔ ké gɔepiá duunkena.
- 25 ɔ à mè: Tó duunkena, má dɔo. Yá mendo má dɔ. Vɪan ma ũ yáa, ɔ mále gu'e sa.
- 26 ɔ aa aà là aa mè: Bó a kènei? A n wé wène kpelewa ní?
- 27 A wémá à mè: Má òé kò, i swáscio. Bóyáí á ye mai bi? A ye gɔ aà íwa ũ sɔ yá?
- 28 ɔ aa zɔadɔwá aa mè: Mmɛ ní de aà íwa ũ we! Wamɔɔwao Mɔizi íwaon wá ũ.
- 29 Wá dɔ ké Lua yá'ò Mɔizic. Aapi sɔ, wá dɔ gu pɔ à bùuo.
- 30 ɔ gɔepi òné: Yábonsae ma we! A ma wé wème, ɔ á dɔ gu pɔ à bùuo?
- 31 Wá dɔ ké Lua lí swásc duunkena yáio, i swásc a yámana pɔ i a pɔeá ke yáii.
- 32 Zaa Lua dúnia kále, wi ma gbèe gbé pɔ wa i vɪa wé wèo.
- 33 Tó gbépi i bo Lua kíio, a fɔ pɔe keo.
- 34 ɔ aa òè: Wá n i duuna guu míomioe, ɔ níle yádadawéa? ɔ aa aà yá.

Luadɔsaiá vɪakuae

- 35 Yesu má wá aà yá. Ké à aà è, à aà là à mè: Nle Gbènazɪn Né náaikea?
- 36 Gɔepi wèwá à mè: Mae, dén aà ũi, ké má e aà náaikei?
- 37 Yesu òè: N aà è, aapi mé lé yá'onno.
- 38 ɔ gɔepi òè: Dii, mále n náaike. ɔ à kùlèè.
- 39 ɔ Yesu mè: Gbé kpaalea yáii ma moi dúniau la, ké wésia deo gu'e, wekènao i gɔ vɪa ũ.
- 40 Falisio ku we. Ké aa yápi má, aa òè: Wápi, vɪaon wá ũ sɔa?
- 41 ɔ Yesu òné: Tó vɪaon á ũ, dɔ á duuna vɪo. Lá ále o á wé kéa, á duuna gí kee.

10

Yesuá sádan maae

- 1 Síana mále oé, gbé pɔ lí gɛ sá kaa léuo, i vɪ kaa gupálei, adeá kpáie, kpáiweliwee.
- 2 Gbé pɔ i gɛ kaa léu sɔ, ade mé sádana ũ.
- 3 Kaa lé dɔana i zewé adee, sáɔ sɔ aa aà lo dɔ. I a sáɔ sisi an baade tówa, i boleɪno.
- 4 Tó à bòleɪno, i doaané, aafɔ teazzi, ké aa aà lo dɔ yáii.
- 5 Aali we tè gbépálezio. Aafɔ baaleè, ké aa gbépále lo dɔo yáii.
- 6 Yesu yápi léɛúné, ɔ aai dɔ bɔ yá a ònéo.
- 7 Bee yáii Yesu èa òné: Síana mále oé, máme má kaa lé ũ sáone.
- 8 Gbé pɔ aa dɔaameɔá kpáione, kpáiweliweone mpii, ɔ sáɔ i ní yámao.
- 9 Máme má kaa lé ũ. Gbé pɔ gè ma guu a aafia'e. Alio gɛ ali bo, ali pɔblekti e.
- 10 Kpáí'oa yáii ɔ kpáí i moi, i pɔ de i pɔ ɔkpa. Ma moe, ké gbé aao wèni vɪ, aai vɪ à kè zài.
- 11 Máme má sádan maa ũ. Sádan maa i gi a wèni a sáɔ yáii.
- 12 Gbèwinaá sádan maa no. Lá sáɔ de aà pɔ ũo, tó a è awalewana lé mó, i sáɔ to we à baaleè, ɔ awalewana i sáɔ kúku i ní fáaa.
- 13 Gbépi bàa lío kú ní sáɔo, ké a de gbèwina ũ yáii.
- 14 Máme má sádan maa ũ. Má a sáɔ dɔ, mé aa ma dɔ,
- 15 lá Mae Lua ma dɔ mé má aà dɔwa. Mále gí ma wèni an yáii.
- 16 Má sá páleo vɪ aa ku kaae beeuo. Sema má doaané sɔ. Aa ma lo ma, kpása i gɔ mendo ní dánao mendo.
- 17 Mále gí ma wèni ké má ea si lo yáie. A yáii Mae Lua yeimazi.
- 18 Gbèe a ma wèni siao, má gíi ní mazlaoe. Má a giia zé vɪ, mé má a sia zé vɪ lo. Yá pɔ ma Mae dilemeen we.

- 19 Yápi yáí Yuda gbáadeo kókpaalè lo.
- 20 An guu gbé daside mèn: A táa víe, aà mi liaae. Bóyáí ále swáse aà yáíi?
- 21 An gbéee mèn: Táade yá' oan weo. Táa a fí vĩa wé wée?
- Yesu a luake oané*
- 22 Lua kpé sakēa Yelusaleū dikpe kà. Buziēe,
- 23 5 Yesu lé bebe Lua ua a gu pó wí me Salomoo bilandaau.
- 24 7 Yuda gbáadeo liaaazi aa aà lá aa mèn: Nyó wá tó looa e bōe ni? Tó Mesiin n ũ, owēe wásawasa.
- 25 7 Yesu wemá à mèn: Má òé, i sio. Yá pó mále ke ní ma Mae tóoo, yápiò mé a seela ũ.
- 26 Apiò s5 i sio, ké á de ma sáo ũo yáí.
- 27 Ma sáo i ma yāma. Má ní d5 mé aalō temazi.
- 28 Mi wēni láasai kpámá, aa gaga bauo. Gbēe a fí ní bō ma ozió.
- 29 Ma Mae mé ní kpaá, mé aà z5o de gbépiia. Gbēe a fí ní bō aà ozió.
- 30 Mapi ní ma Maeo wá doūe.
- 31 Gbáadepiò gbē sēle lo, aa ye aà pápaò aa aà de.
- 32 7 Yesu òné: Ma yāmaa pó ma Mae dāmēeoo kēé dasi. A kpele yáí á ye ma pápa ní gbēoi?
- 33 7 gbáadepiò wēwà aa mèn: Wá ye wá ní pápa ní gbēo yāmaa pó ní kē yáí no. Ké n dōe ní Luao yáíe.* Gbēnazinan n ũ, 5 n nzia dile Lua ũ.
- 34 7 Yesu wemá à mèn: Lua ò á ikoyá láu à mē, luaon ní ũ.†
- 35 Lua i o gbé pó ále yá'onépiòne luaoo lé? Aà yá bádea ví s5o.
- 36 Ma gbé pó ma Mae ma dile adoa à ma zí dúnia guu s5, ké ma mē Lua Né n ma ũ, bóyáí a mē ma dōe ní Luaoei?
- 37 Tó mále ma Mae kea keo, ásu ma yá sio.
- 38 Tó mále ke s5, baa tó i ma yá sio, à ma náaike ma yákeao yáí, ké à e d5 sáasá Mae Lua ku ma guu mé má kú aà guu.
- 39 7 aa èa lé zewēe wà aà kú, 5 à pīlimá.
- 40 7 à èa gē Yuudē baale, gu pó Zaa gbéoo da'ilekēu sēia. A gōoplakè we,‡
- 41 5 wá mō aà kīi dasidasi wà mèn: Baa ké Zāa i dabudabue keo, yá pó a ò gbēe bee musu piíá síanae.
- 42 7 wá aà náaike we dasi.

11

Lazaa gaa

- 1 Gbé pó wí me Lazaa lé gyáke Betani, wéle pó aà dāeoo Maliama ní Maatao kuu.
- 2 Maliamapi mé nōe pó tulale kà Diiwa à aà gbá wàa ní a mikáo ũ.
- 3 7 Lazaa dáepiò lékpásakè Yesue aa mèn: Dii, n gbēna lé gyáke.
- 4 Ké Yesu yápi má à mèn: Gyápi miá ga no. Ké Lua zōoke bō gupuaú yáíe, Lua Né i tōbō a musu.
- 5 Yesu ye Maata ní aà dāunao ní Lazaaози.
- 6 Aà Lazaa gyákea baomaa gbēa à kē gu pó á kúu gĩa gōo pla.
- 7 Bee gbēa 5 a ò a iwaōne: Wá ea gé Yude.
- 8 7 aà iwaō òè: Metulu, gbáadeo ye n pápa ní gbēo i gēgēo, 5 ní ye wá ea gé we lba?
- 9 Yesu mèn: Fáane do lēlu kuepla nolo? Gbé pó lé bebe fáane lí gēmbōleo, ké ále gu'e dúniae bee gupua yáí.
- 10 Tó ále bebe gwáasina, a gēmbōlee, ké a gupuapi vío yáí.
- 11 Yápi oa gbēa Yesu òné: Wá gbēna Lazaa i'ò. Mále gé aà vuie.
- 12 7 aà iwaō òè: Dii, tó ále i'oe, a aafia'e.
- 13 Lazaa gaa yá Yesu lé oné, 5 aale e i'oe síana.
- 14 7 Yesu òné sa wásawasa: Lazaa gāe.
- 15 Ma pō kēna ké má kú weo, ké à e à ma náaike yáí. Wá gé aà kīi.
- 16 7 Tomaa pó wí me Sía ò a gbēone: Wá gé, wí ga ní Diio s5.
- 17 Ké Yesu kà we, à mō lè wá Lazaa ví à kē gōo síi5 kō.
- 18 Betani ku kái ní Yelusaleūo lán kiloo àa5 taawa.
- 19 Yuda gbáadeo bō we dasi aa mō Maata ní Maliamao kīi an nōse níniinē an dāo ga yá musu.
- 20 Ké Maata má Yesu lé m5, à gē daiaale. Maliama gō zōle a be.
- 21 7 Maata ò Yesue: Dii, tó ní kú la yāa, ma dāo a gao.

* 10:33 Lev 24.16 † 10:34 Sou 82.6 ‡ 10:40 Zaa 1.28

- 22 Baa tia má d5 ké yá p3 n gbèa Luawa, a kene.
- 23 Yesu òè: N dāo a vu.
- 24 Maata òè: Má d5 ké a vu z1 p3 gεo vu gɔɔgbɛzāzī.
- 25 Yesu òè: Mámε má gbé p3 1 gεo vu à wēni kpámá ũ. Baa tó ma náaikena gá, a gi ào kue.
- 26 Gbé p3 kú mé àle ma náaike a ga bauo. N bee sía?
- 27 Maata òè: Ao Dii, má sí ké Mesii, Lua Né p3 wà mè a mɔ dúnia guun n ũ.

Lazaa vua

- 28 Ké Maata yápi ò, à gè à dāuna sisi, a òè asii guu: Mɛtulu mɔ, àle n gbεa.
- 29 Ké Maliama yápi mà, à fɛle kpakpa, àle gé aà kíi.
- 30 Yesu i gē wéle guu yāao, a ku gu p3 Maata dāuaale glāε.
- 31 Gbāadepiɔ ku kpéu ní Maliamao, aale aà nɔse niniiè. Ké aa è à fɛle ní wāao à bɔ, aa bɔ teaazi, asa aale e àle gé ɔɔlɔ miaaε.
- 32 Ké Maliama kà gu p3 Yesu kúu, ké à aà è, à kùle aà gbázi à òè: Dii, tó ní kú la yāa, ma dāo a gao.
- 33 Yesu è àle ɔɔlɔ mé gbāade p3 mɔaànpɔɔ lɛ ɔɔlɔ lɔ. ɔ tòlobi zuaāgu, aà pɔ ya.
- 34 ɔ à mè: A aà v1 má ní? Aa wèwà aa mè: Mae, mɔ n gwa.
- 35 Yesu wé'ikàu.
- 36 ɔ gbāadepiɔ mè: A gwa lá a yeaazi.
- 37 ɔ an gbēo mè: Aà gbé p3 à v1a wé wé, a f5 gi Lazaa ga yāao lé?
- 38 Ké Yesu lɛ gé miapi kíi, ɔ tòlobi zuaāgu lɔ. Miapiá gbé'εε, gbé gbène ta a léle.
- 39 Yesu mè: A gbepi go epile. ɔ gepi dāe Maata òè: Dii, à yaikè kɔ, asa à kè gɔɔ síi5ε.
- 40 Yesu òè: Mí onε, tó ríle ma náaike, riy5 Lua z5ɔke eo lé?
- 41 ɔ wà gbepi gò. Yesu wesé musu à mè: Baa, ma n sáauké kɛ n ma yāmà.
- 42 Má d5 ké niɔ ma yāma gɔɔpii, āma má ò bíla p3 kú la yāie, ké aa e si mīme n ma z1.
- 43 Ké a ò beewa, à pūna ní lɔɔ gbāao à mè: Lazaa, mɔ n bɔ.
- 44 ɔ gbé p3 gāpi bɔ, p3le fifia aà mewa mé zwāa yea aà miwa. Yesu òné: A p3 polowà, 1 aà gbac.

Lεkpaala Yesuzi

- 45 Yuda gbāade p3 aa mɔ Maliama kíipiɔ, ké aa yá p3 Yesu kèpi è, aa aà náaike dasi.
- 46 Ama an gbēo gè Falisiɔ kíi, aa yá p3 Yesu kè òné.
- 47 ɔ sa'onkiaɔ ní Falisiɔ gbāadeɔ gbèa kɔkāaawa aa mè: Gbépi lɛ dabudabukε dasi, wá sé kpelewa ní?
- 48 Tó wá tò àle ke màa, wa aà náaike piie, Lomadeɔ i mɔ wá Lua kpé ní wá buio suumpa pii.
- 49 ɔ an gbēdo Kaaifa p3 de sa'onkia ũ wé bee òné: A yāe d5o.
- 50 Ké gbé mendo gaa wápii gbεu maa de wá bui mideala, á d5o lé?
- 51 I yá bee o ní azlaao. Ké a de sa'onkia ũ wé bee yáii, ɔ à ānabikεkè à d5aa lá Yesu a su ga Yudaɔ gbεu ò.
- 52 I ke Yudaɔ ntēε no, ní Lua né p3 fāaaae lɔ, ké aà n kε mè doŭ.
- 53 Za z1beezi ɔ gbāadepiɔ zè ní Yesu deao.
- 54 A yáii tò Yesu i bɔ gupuaui ní guu lɔo. ɔ à gè z5εwia p3 kú gbāa léa, w1 mε Eflaiū. A gɔɔplakè we ní a iwao.
- 55 Yudaɔ Gεamusu dikpe káikū. Wà bɔ z5εwiaɔ guu dasidasi, wà gè Yelusaleŭ e dikpepi ào ka gbāba yáii.
- 56 Wàle Yesu wεle, wa zεa Lua ua, wàle kɔ lala wà mè: A è kpelewai? A we mɔ dikpεue?
- 57 Sa'onkiaɔ ní Falisiɔ díle tó gbēε Yesu kúkii d5, aà oné ké wà e aà kú.

12

Tulalekaa Yesu gbáwa
(Mat 26.6-13, Maa 14.3-9)

- 1 Gεamusu dikpe g5 gɔɔ soolo, ɔ Yesu mɔ Betani, Lazaa p3 à aà vù à bɔ gau be wéleu.
- 2 Wà blekè Yesuε we. Maata mé lé ble kpaale, mé Lazaa ku bleblenaɔ guu ní Yesuo.
- 3 ɔ Maliama tulale bui maa ɔde sè mɔbɔ, à kà litili guo, ɔ a kà Yesu gbáwa à aà gbápiɔ wàa ní a mikāo. Tulale gi li kpéa.
- 4 Yesu iwao do, Yudasi Isaliti p3 a Yesu kpámá mè:
- 5 Tulale bee 5a kà wè do z1 5a ũ. Bóyái w1 yía wà a 5a kpà taasideɔwao ní?
- 6 I bee o taasideɔ wēnagwaa yáii no, ké kpáie yáie. ɔme lɔ mɔbɔɔ kūa, lɔ 5a kíni kuluyeye.
- 7 ɔ Yesu mè: Nɔepi tó. Aà bee ule e ma gε kpεlagɔɔ.

8 Taasideo kúánao gɔɔpiie,* áma máo kúánao gɔɔpiio.

9 Yuda gbáadeo mà Yesu kú Betani, ɔ aa gè we dasidasi. I ke Yesu yáí aa gèi adoo, ké aa Lazaa pɔ Yesu aà bɔ gau e be.

10 ɔ sa'onkiaɔ zèò aa Lazaa de ɔ,

11 asa aà yáí ɔ gbáadeo lé kémá dasi, aale Yesu náaike.

Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleu

(Mat 21.1-11, Maa 11.1-11, Luk 19.28-40)

12 Ké a gu dɔ, bíla pɔ mɔ dikpeuo mà Yesu lé mɔ Yelusaleu,

13 ɔ aa kpakpalaɔ zɔzɔ aa gè daioaàle. Aale wiile aale me:

Gbáa ke!

Báaaden gbé pɔ lé mɔ ní Dii tɔo ú!

Báaaden Isailio Kíá ú!†

14 Yesu zaa'ina è, à òkpè lá a kèa láuwa wà mè:

15 Siɔnadeo, ásu vlakeo.

A kía lé mɔ dia zaa'in bɔlo kpe.‡

16 Aa íwaɔ i yápi midɔ gíao. Yesu fele taa gawi guu gbea ɔ aa dɔ sa ké wà yápi kè aà yá musue, mé npiɔ wà apii kèè.

17 Ké Yesu Lazaa sísi à bɔ miau à aà vù à bɔ gau, gbé pɔ kuaáno a baokpakpané.

18 A yáí bíla gè daiaàle, asa aa mà à dabudabupi kèè.

19 ɔ Falisi: ókɔe aa mè: A èa? Wá fɔ pɔe wowào. Gwa, dúnia bɔ teaázi.

Yesu a ga ya'oa

20 Gelekieo ku gbé pɔ aa mɔ lousisii dikpeuo guu,

21 ɔ aa gè Besaida pɔ kú Galile gbé Filipi kíí, aa wabikèwà aa mè: Mae, wá ye Yesu kɔ'eai.

22 Filipi gè ò Andeleee, ɔ aa gè wa ó Yesue sánu.

23 Yesu òné: Gbènazín Né tɔbɔgɔ kà.

24 Siana mále oé, tó pówena i gè tíu à fɔmbasibò, ɔ ku adoe. Tó à fɔmbasibò sɔ, i né'í maamaae.

25 Gbé pɔ ye a wènií, wènipi a vúaawá. Gbé pɔ gí a wènií dúniáe beeu sɔ, ade aɔ ku gɔɔpiie.

26 Tó gbé ye zíkemeɛ, aàɔ tɛmazi, ma zikenapi iɔ ku gu pɔ má kúu. Tó gbé lé zíkemeɛ, ma Mae a aà kpela.

27 Tiasa ma pɔ yá. Kpelewa má oi? Mà ò, Baa, ma bɔ yá pɔ lé mɔau yá? Aawo! Ma mɔ yá pɔ lé mɔapi yáie.

28 Baa, tɔbɔ. ɔ ɔbɔ bɔ luabe à mè: Má bɔ kɔ, mé má ɛa bɔ ɔ.

29 Ké bíla pɔ kú we mà aa mè: Lou mé vl. Gbèeɔ mè: Malaika mé yá'òè.

30 ɔ Yesu òné: I ke ma yáí ɔɔpi bɔio, á yáie.

31 Yá a zɔle dúniáe beewa sa. Wa dúniáe bee kía bɔ kpalau sa.

32 Mapi sɔ, tó wà ma se ma dɔ musu, má bui pii sísi aa mɔ ma kíí.

33 Ké Yesu ò màa, à dɔaa lé ga pɔ a su ga yá'oe.

34 ɔ bíla òè: Wá mà a ku ikoyá láu wà mè, Mesii aɔ ku gɔɔpiie,§ mé n mè wa Gbènazín Né se dɔ musu sɔ be? Déme Gbènazín Népi úi?

35 Yesu wè má à mè: Gupua kuaáno gɔ yɔɔe. Gɔɔ pɔ á gupuapi vl, àɔ beu, ké gu su siwá yáí. Gbé pɔ be gusiau líb dɔ gu pɔ àle géuo.

36 Gɔɔ pɔ á gupua vl, á gupuapi náaike, í gɔ gupua gbéú. Ké Yesu ò màa, ɔ à gè ùlené.

Yuda gbáadeoá Yesu náaikensaiɔe

37 Baa ní dabudabu dasi pɔ a kè ní wáaɔ, aai aà náaikeo,

38 ké yá pɔ á nabi Isaia ò e pa yáí à mè:

Dii, gbèe i bao pɔ wá kpà sio.

Wà n gbáa è, wi dɔo.*

39 Aai we aà náaikèo, asa Isaia ò ɔ:

40 Lua ní wé vlakúné ké aasu gu'eo,

à ní nòse tátané ké aasu yāma aa ɛa suwa,

i ní gbágbáo yáí.†

41 Isaia bee ò ké à Yesu gawi è‡ yáie, ɔ à aà yá'ò.

42 N beeo gbáadepiɔ Yesu náaikè dasi. Falisiɔ yáí ɔ aaliɔ ye wà dɔmáó, ké wasu lousisikpezɔnéo yáí.

* 12:8 Iko 15.11 † 12:13 Sou 118.25-26 ‡ 12:15 Zkl 9.9 § 12:34 Sou 110.4, Isa 9.6, Dan 7.14 * 12:38 Isa 53.1 † 12:40 Isa 6.10 ‡ 12:41 Isa 6.1

43 Asa aa ye gbēnazīnāo ní sáaukpa de Lua ní sáaukpa.

44 Ǿ Yesu pūna à mè: Gbé pó lé ma náaike, i ke mapi àle a náaike adoo, àle gbé pó ma zī náaike l.

45 Gbé pó lé ma e lé gbé pó ma zī e l.

46 Ma mo dúnia guu gupua ũe, ké gbé pó lé ma náaike su à ku gusiau lo.

47 Gbé pó ma yāmà mé a kūao, i ke mame má yādaaālo, asa mi mo yādaí dúniala no, ma mo dúnia suabaie.

48 Gbé pó gimazi mé i ma yá sio, yákpale lé aà dāe. Yá pó má dàēpi mé a zōlewā gōgbēzāzī.

49 Asa mi yāe o ní mazīaoo. Yá pó má ò ní yá pó má dānéo, ma Mae pó ma zī mé dilemēe.

50 Má dō ké yá pó a dāmēá wēni láasai yāe. Beewa yá pó mále o, mále o lá ma Mae òmēewa.

13

Yesu a iwao gbá pípiá

1 E Gēamusu dikpe à ka, Yesu dō ké a bōa dúniaē bee guu taa a Mae kíi gōo ká. Lá a ye a gbēzi dúnia guu, a yerzi e a wēni léwae.

2 Aale poble. Ibiisi dá Simō Isalioti né Yudasie a sōu kō, ké aà Yesu kpámá.

3 Yesu dō ké a Mae pōpii nāe a zī. A dō ké a bō Luapi kíi, mé a ea lé tá aá kíie.

4 Gōo pó aale poble, Yesu fēle à a ula bō kálē, ō à saveti se dō a pí.

5 Bee gbēa à iká ta guu, ō à ná a iwao gbá pípiawa, àle waa ní saveti pó a dō a pípio.

6 Ké à ká Simō Piee kíi, Pieepi òè: Dii, míme ríyō ma gbá pípimēea?

7 Yesu wēwà à mè: N yá pó mále ke dō gīao. Nyō dō gbēzā.

8 Piee òè à mè: Nyō ma gbá pípimēe bauo. Yesu òè: Tó mi n gbá pípio, wáw yāe ví ní kōo lo.

9 Simō Piee òè: Dii, i ke ma gbāe adoo, ma ō ní ma miōe l.

10 Yesu òè: Gbé pó zu'ò bàa kú ní a gue pípiaoo, sēma aà gbá, asa a zēae. A gbāsio, āma i ke ápii no.

11 A dō gbé pó a su à a kpámá. A yáí à mè aa gbāsísai mپیو.

12 Ké à ní gbá pípiné a láa, à a ula se dà, ō à zōle l. A ònè: A yá pó má kēé dā?

13 I omēe Metulu ge Dii. Ale o a zēwae, asa má de a ũe.

14 Lá ma gbé pó má de á dii ní á yādanēdeo ũ ma á gbá pípié, áliō kō gbá pípi sō.

15 Ma a taa kēé. Alio ke lá má kēéwa.

16 Sīana mále oé, zōblena lío de a diilao, zīna lío de gbé pó a zīlao.

17 Lá a yá bee dō, báaadeon á ũ tó ále ke.

18 I ke ápii yá mále oo. Má gbé pó má sēo dō. Sēma yá pó kēa láue bee pa wà mè:

Gbé pó wi okāaa ta dou mé bō ma kpe.*

19 Mále oé tia e àw gé mói, ké tó à mō, á sí mame má aà ũ.

20 Sīana mále oé, tó gbé gbé pó ma aà zī díle, à ma díle. Tó gbé ma díle sō, à gbé pó ma zī díle.

Yesu dāa Yudasí ní Piee o yá'oa

(Mat 26.20-35, Maa 14.17-31, Luk 22.21-34)

21 Ké Yesu bee ò, tólobi zūaāgu, ō a ònè wásawasa à mè: Sīana mále oé, á gbēdo mé a ma kpámá.

22 Ǿ aà iwao kō gwāgwa, aa bílikè gbé pó àle owa.

23 Iwa mēndo pó Yesu yeaāzi gēngēsēkea aà sae.

24 Ǿ Simō Piee lesuikēè aà Yesu la gbé pó àle o.

25 Ǿ iwapi sōkpālē Yesuzi à aà lá à mè: Dii, dé ní?

26 Yesu wēwà à mè: Má lōmazō dowā, mí kpá adewa. Ǿ à lōmazō dowā a kpá Simō Isalioti né Yudasíwa.

27 Ké Yudasí lōmapi sí, Setāu gēaāgu gōo. Ǿ Yesu òè: Yá pó ríle ke ke kpakpa.

28 Gbé pó aale poble, an gbēe i dō bōyāi Yesu bee òiēo.

29 Lá Yudasí mé lō mōbōo kūa, ō gbēe lé e Yesu òè aà gé dikpe pó pó aa yeiō lúie ge aà gé pōe kpáí taasideowae.

30 Ké Yudasí lōmapi sí, à bō gōo. A mo lè gwāe.

31 Ké Yudasí bō, Yesu mè: Tiasa Gbēnazīn Né a tōbo, mé Lua a tōbo aà yá musu.

32 Tó Lua tōbō aà musu sō, Lua a aà tōbo a kíi mé a bō gōe.

33 Ma gbēo, ma kuaānō gō yōe. A ma wēle, āma mále oé tia lá má ò gbāadeonēwa, á fō gé guu pó mále táuo.†

34 Mále yá dafu díleēe, áliō yekōi. Lá má yeāzi, ápiō sō áliō yekōi maa l.

* 13:18 Sou 41.10 † 13:33 Zaa 7.34

- 35 Tó á yekɔi, ɔ gbépii a á dɔ ma lwaɔ ũ.
- 36 Simɔɔ Píeɛ aà là à mè: Dii, nle tá má ni? Yesu wèwà à mè: Gu pó mále táu, nýɔ fɔ temazi gíao. Gbezá ɔ nýɔ mɔ.
- 37 Píeɛ òè: Dii, bóyái má fɔ tenzi tiao ni? Má gí ma wènni n yáí.
- 38 Yesu mè: Nyɔ gi n wènni ma yáí ló? Siana mále one, e ko àò gé lezui, nýɔ lelekpamazi gèñ ààɔ.

14

Yesu mé luabɛ zé ũ

- 1 Asu tó á pɔ yao. A Lua náaike, í ma náaike.
- 2 Ma Mae be kpé ví dasi, mále gé gukekeíé. Tó a de máao, dɔ mi oéo.
- 3 Lá mále gé gukekeíé, má ea mɔ má á sɛle táánɔ ma kíi, ké ápiɔ sɔ àò ku gu pó má kúu.
- 4 A gu pó mále táu zé dɔ.
- 5 ɔ Tomaa òè: Dii, wá dɔ gu pó nle táuo. Wá fɔ a zé dɔ kpelewa ni?
- 6 Yesu wèwà à mè: Mámɛ má zépi ũ, mámɛ má siana n wènio ũ. Gbɛ lí e gè ma Mae kíi ma kèɛ kúsaio.
- 7 Tó á ma dɔ, dɔ á ma Mae dɔ. Za tia a aà dɔ mé a aà è.
- 8 ɔ Filipi òè: Dii, n n Mae ɔlwɛɛ. Bee a mɔwá.
- 9 Yesu òè: Filipi, má kúánɔ za gbāo, ɔ n ma dɔoa? Gbé pɔ ma e ma Mae èc. Bóyái nle o mà a Mae ɔbɛí?
- 10 Ké má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, ni sio lé? Yá pó mále oé, mále o n maziaoo. Ma Mae pó kú ma guu mé lé a yákeao ke.
- 11 Ké má ò má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, à ma yá sí. Tó màan sɔo, à si ma yákeapiɔ yáí.
- 12 Siana mále oé, gbé pɔ lé ma náaike a yá pɔ mi kepiɔ ke. A ke de beɛɔla se, ké mále tá ma Mae kíi yáí.
- 13 Má yá pɔ a a wabikè n ma tɔo ke, ké ma Mae e tɔo ma musu yáí.
- 14 Tó a yáe wabikè n ma tɔo, má ke.

Yesu legbɛa a Nisina yá musu

- 15 Tó á yemazi, áò yá pɔ má dileɔ kúu.
- 16 Má gbɛa ma Maewa, í á gba Zennɔde pále pɔ aò kúánɔ gɔɔpii*
- 17 Nisín slande ũ. Dúnia gbéɔ fɔ àà dileo, asa aale aà eo mé aa aà dɔo. Apiɔ á aà dɔ, asa a kúánɔ mé aò kú á guu.
- 18 Má á tó ádoo, má ea mɔ á kíi.
- 19 A gɔ yɔɔe ké dúnia a ma e loo, áma á ma e. Ké má kú yáí, áò ku sɔ.
- 20 Gɔɔ bee áò dɔ ké má kú ma Mae guu, á kú ma guu, mé má kú á guu.
- 21 Gbé pɔ ma yádileao dà mé a kúu, ade mé yemazi. Ma Mae aò ye gbé pɔ yemazizi, mé máo yeaazi, mí azia ɔbè.
- 22 ɔ Yudasi aà là, í ke Yudasi Isalioti gbé no: Dii, bó yá mé mɔ, nýɔ nzia ɔlwɛɛ, mé dúnia a n eo ni?
- 23 ɔ Yesu wèwà à mè: Tó gbé yemazi, aò ma yá kúu. Ma Mae aò yeaazi, wí mɔ aà kíi, wí zɔleáanɔ.
- 24 Gbé pɔ yemazio ma yá kúao. Yá pɔ ále mapi í bɔ ma kíio, à bɔ ma Mae pɔ ma zí kíie.
- 25 Ma yápi òé gɔɔ pɔ má kúánɔ.
- 26 Ma Mae a a Nisina zí n ma tɔo Zennɔde ũ. ɔme a yápii dadaé, í to yá pɔ má òé dɔágu pii.
- 27 Mále á tó n aafiao, mazia aafia ɔ mále á gba. Mále á gba lá dúnia í n gbawao. Asu tó á pɔ yao, ásu sòdeedeekɛo.
- 28 A mɔ, má òé mále tá, mí ea mɔ á kíi. Tó á yemazie, dɔ á pɔ na, ké mále tá ma Mae kíi yáí, asa ma Mae demala.
- 29 Má òé tia e àò gé kei, ké tó á kè, á ma náaike.
- 30 Má e ya'óánɔ gbàa loo, asa dúniac bee kía lé mɔ. A iko víao,
- 31 áma lá ma Mae dàmeɛ ɔ mále ke, ké dúnia e dɔ má yeaazi. A fele wà go laki.

15

Yesu mé vēli slande ũ

- 1 Mámɛ má vēli slande ũ, ma Mae mé vēɛbude ũ.*

---

* 14:16 Zln 2.1-4   * 15:1 Isa 5.1-4

- 2 I gōna pō pea ne'isai pii zōe, 5 i a ne'ina pii mibo, ké a ne'ia káfi yáí.
- 3 Apioá zēae yá pō má óé yáí.
- 4 Aō naa mapiwa lá má naawáwa. Ligōna lí fō ne'í rí azíao, sema ào pea lidawa. Māae apio á fō káfiakēo, sema ào naaa báasio.
- 5 Mámē má vēe lida ũ, áme á a gōnao ũ. Gbē pō naaa mé má naawà, ade a káfiakē maamaae, asa á fō pōe ké ma saio.
- 6 Tó gbē naaao, wa aà vūaa, lá wí ligōna zō vūaa á giigaga, wà séle káteu á tékūwae.
- 7 Tó á naaa mé ma yá kú á sōu, á pō pō á yei wabikē, í e.
- 8 Tó a káfiakē maamaa, áo de ma íwao ũ síana, ma Mae i tōbo.
- 9 Má yeázi lá ma Mae yemaziwa. A ze rí ma yeázio.
- 10 Tó á yá pō má díleo kūa, á zea rí ma yeázion we, lá má yá pō ma Mae díleo kūa mé má zea rí aà yeamaziowa.
- 11 Ma yápio óé, ké ào pōna pō má ví ví, á pōna i ké zài.
- 12 Yá pō má díleén ké: Aō yekōi lá má yeáziwa.†
- 13 Tó gbē gí a wēnii a gbēnao yáí, gbēe aō ye gbēi de beelao.
- 14 Tó ále yá pō má díleé ké, ma gbēnaon á ũ.
- 15 Má óé zòblenao bo, asa zòblena lío a dii bōole dōo. Máo óé sa gbēnaoe, asa yá pō má má ma Mae kíi 5 má óé pii.
- 16 Ame i ma seo, máme ma á sé, mé ma á zí à gé káfiakēi, káfiá pō aō ku, Mae Lua i á gba pō pō a a wabikēwa rí ma tōo.
- 17 Yá pō má díleén ké: Aō yekōi.
- Dúnia zaa Yesu rí a gbēgu*
- 18 Tó dúnia zàágu, ào dō ké à zàmagu á áa.
- 19 Tó dúnia gbēon á ũ, dō dúnia yeázi. Lá ma á sé ma á bó dúnia guu, á de a gbēo ũo. Bee yáí dúnia zaiágu.
- 20 A to yá pō má óé dōágu. Zòblena lío de a diilao. Lá aa íadàa, màa aa dawá sō. Tó aa ma yá kūae, aao á yá kūa sōe.
- 21 Aa yá beeo kéé pii ma tō yáí, asa aa gbē pō ma zí dōo.
- 22 Tó mi mo ma yá'ónéó, dō aa duuna vío. Tia kéwa an duuna awa vío.
- 23 Gbē pō zamagu za ma Maegue sō.
- 24 Tó mi yá pō wí ké yāao ké an guuo, dō aa duuna vío. Tia kéwa aa yá pō má kēo è, 5 aa zàmagu rí ma Maeo wápii,
- 25 ké yá pō kú Mōizi ikoyá guu pa, wà mè aa zàmagu pá.‡
- 26 Tó Zennode pō má aà gbaewá bó ma Mae kíi à mò, Nisín síande pō i bō aà kíipi, aō de ma seelade ũ.
- 27 Apio sō áo de ma seeladeo ũ, ké á kumano za káau yáí.

16

- 1 Ma yá beeo óé ké ásu fuo yáíe.
- 2 Wa lousisikpezōé. A gōo lé mó se ké gbē pō á dé aō e ále zíkē Luaee.
- 3 Aa yápio kéé ké aa ma Mae rí mapio dōo yáí.
- 4 Ma yá beeo óé, ké tó a gōo kà, ío dō má óé kōe.
- Lua Nisína zí*
- Mí yá beeo óé za káauo, ké má kúáno yáí.
- 5 Mále tá gbē pō ma zí kíi sa. A gbēe i ma la gu pō mále táuo.
- 6 A pō siakù sa, ké ma yá beeo óé yáí.
- 7 Síana mále óé, ma taa a áikéé, asa tó mi tao, Zennodepi a mówáo. Tó ma ta, má aà zíwá.*
- 8 Tó à mò, a dúnia eekàe a zí duuna rí maakeao rí yákpalekeao yá musu,
- 9 duuna yá musu, ké aai ma náaikēo yáí,
- 10 maakea yá musu, ké mále tá ma Mae kíi, mé á ma e bo yáí,
- 11 yákpalekeao yá musu, ké wà yákpalekē rí dúniae bee kíao yáí.
- 12 Má yáví dasi mà óé bo, áma á yápio fō gíao.
- 13 Tó Nisín Síande mò, a dōaaé síana pii guu. A yá'o rí azíao, yá pō a mà 5 ali o, i yá pō lé móo baokpaé.

† 15:12 Zaa 13.34 ‡ 15:25 Sou 35.19 * 16:7 Zln 2.1-4

- 14 A ma tɔɔ, asa ɔme a ma yáɔ séle siué.
- 15 Pɔ pɔ ma Mae ví pííá ma pɔe. A yáí ma mɛ a ma yáɔ séle siué.
- 16 A gɔ yɔɔ ké á ma e lo, à gɔ yɔɔ lo í ma e.

Pɔsia lilea pɔna ũ

- 17 ɔ aà iwaeɔ òkɔe: Bɔ yá àle owɛe wei? A mɛ à gɔ yɔɔ wá a e lo mé à gɔ yɔɔ lo wí a e. A mɛ lo àle tá a Mae kí.
- 18 ɔ aa mɛ: A gɔ yɔɔ pɔ a òpi de kpelewa ni? Wi yá pɔ àle opi mao.
- 19 Yesu dɔ ké aa ye a la, ɔ a òné: Ké ma mɛ à gɔ yɔɔ á ma e lo, mé à gɔ yɔɔ lo í ma e, bee àle kɔ lalaia?
- 20 Sìana mále oé, á ɔlo á wɛnake, áma dúnia a pɔnake. Aɔ ku pɔsia guu, áma á pɔsiapi a lilea pɔna ũ.
- 21 Tó nɔe ye ne'ii, aà pɔ i siakú ké aà wáwákegɔɔ kà yáí. Tó à ne'í sɔ, wáwá pɔ a kèpílí dɔaagu lo. Aà pɔ i ke nae, ké à né dafu kà dúniawa yáí.
- 22 Maa ápiɔ, á pɔ sia gla. Má ɛa mà á e lo, á pɔ i ke na, mé gbɛe a fɔ á pɔnapí síwáɔ.
- 23 Gɔɔ bee á yáe laa lo. Sìana mále oé, ma Mae a pɔ pɔ a a wabikɛwa ní ma tɔo kpáwá.
- 24 E tia i pɔe wabike ní ma tɔoo. Ali wabike, íli e, ké á pɔna e pɛɛwá yáí.
- 25 Ma yápiɔ lɛɛúé. A gɔɔ lé mɔ ké má yá'óé ní yáɛɛúao lo, mí a Mae yá'óé wásawasa.
- 26 Gɔɔ bee á wabike ní ma tɔo. Mí oé máme má wabikɛé ma Maewao,
- 27 asa ma Mae yeázi ké á yemazi yáí, mé a ma bɔa aà kí sí.
- 28 Ma bɔ ma Mae kí ma mɔ dúnia guu. Tiasa mále dúniaato mále tá aà kí.
- 29 ɔ aà iwáɔ òè: Too, níle yá'o ní yáɛɛúao lo, níle o wásawasa.
- 30 Wá dɔ sa ké ní yápiɔ dɔ, baa tó gbé i a láasoo onɛo. Bee yáí wa n bɔa Lua kí sí.
- 31 ɔ Yesu òné: Àle ma náaike saa?
- 32 A gɔɔ lé mɔ, à kà kò, ké á fáaa, á baade i ta a be i ma to mado. N beeo má kú madoo, asa ma Mae kumanɔe.
- 33 Ma yá beeo òé, ké naaa guu á nɔse àò daa dou. A wɛtɛa e dúnia guu, áma à sɔdile, ma ziblè dúniawa.

17

Yesu wabikɛa a Maewa

- 1 Yesu yápi oa gbɛa à wɛsè musu à mɛ: Baa, a gɔɔ kà. N n Né tɔɔ, n Né i n tɔɔ.
- 2 N tò má iko ví gbépiiwa, ké mà wɛni láasai kpá gbé pɔ ní kpáɔɔwa píi.
- 3 N Lua wɛndona slande ní mapi Yesu Kilisi pɔ ní zlo dɔa mé wɛni láasai ũ.
- 4 Ma n tɔɔ tɔɔle, zí pɔ ní dàmɛɛ mà ke má làa.
- 5 Baa, gawi kpa a n kí sa, lá ní kpàa n kí zadɔ dúnia kuo.
- 6 Gbé pɔ n ní sé dúniau n ní kpaaɔ, má tò aa n dɔ. N pɔɔne, ɔ n ní kpaa. Aa n yá kúa,
- 7 aa dɔ sa ké yá pɔ ní dàmɛɛ bɔ n kí píie.
- 8 Ma yá pɔ ní dàmɛɛ dáné. Aa sí, ɔ aa dɔ ké ma bɔ n kíe sìana. Aa sí ké níme n ma zí.
- 9 Mále wabikené, i ke dúnia mále keèo, sema gbé pɔ n ní kpaapi, asa n pɔɔne.
- 10 Ma pɔɔá n pɔɔne píi, n pɔɔá ma pɔɔne píi. Mále tɔɔ gbépiɔ yá musu.
- 11 Mále su n kí, máɔ ku dúnia guu lo, áma ampíi aɔ ku dúnia guu. Baa Kuaadoade, n ní dɔa ní n tɔ pɔ ní kpàa gbáao, ké aɔ ku mɛdoú lánwáwa.
- 12 Gɔɔ pɔ má kúrínɔ, ma ní dɔa ní tɔ pɔ ní kpàapi gbáao. Má ní kúa, ɔ an gbɛe i víuao, mé i ke gbé pɔ mipè kaalewa kú n yá e pa yáí bàasio.*
- 13 Tiasa mále su n kí. Ma yá beeo ò dúnia guu, ké aɔ pɔna pɔ má ví vɔ, i pɛɛmáe.
- 14 Ma n yá dáné, ɔ dúnia zàngu, ké dúnia gbéɔn ní ũo lán mapiwa.
- 15 Mále wabikema, i ke ké n ní bɔ dúnia guu no, ké n kàedañzi Setáu yá musue.
- 16 Dúnia gbéɔn ní ũo lán mapiwa.
- 17 To an kua àò adoa ní slana gbáao, n yá mé slanapi ũ.
- 18 Lá n ma zí dúnia guu, mapi sɔ ma ní zí dúnia guu.
- 19 Mále azía kpama an yáí, ké aɔ ku n gbéɔ ũ slana.
- 20 I ke mále wabikené nido no, ní gbé pɔ aa ma náaike ní yáɔe lo,
- 21 ké ampíi aɔ ku mɛdoú. Baa, lá ní kú ma guu mé má kú n guu, ampíi sɔ aɔ kú wá guu, ké dúnia e sí níme n ma zí.
- 22 Gawi pɔ ní kpàa ɔ má kpámá, ké aɔ ku mɛdoú lánwáwa.

* 17:12 Sou 41.10, Zaa 13.18

23 Má kú ní guu mé ní kú ma guu, ké aao ku meḁoú míomio, dúnia i dḁ níme n ma zí, mé ní yerzi lá ní yemaziwa.

24 Baa, gbé pḁ ní kpáao, má ye aao ku gu pḁ má kúu, ké aa wesi ma gawile, gawi pḁ ní kpáa ké ní yemazi zadḁ dúnia kuopi.

25 Mae Maa, dúnia n dḁo, ama má n dḁ, mé gbéé beeḁ dḁ ké níme n ma zí.

26 Má tò aa n dḁ, mé má ea má to aao n dḁ b, ké ao yenzi lá ní yemaziwa, mío naamá.

18

Yesu kúa

(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Luk 22.47-53)

1 Yesu yápi oa gbéa à bḁ ní a íwaḁ, aa búa Sedḁ baale. Lu ku we, ḁ à gèu ní a íwaḁ.

2 Yudasi bonkpede sḁ a gupi dḁ, asa Yesu ní a íwaḁ aaiḁ káaa we mḁomḁe.

3 Ḃ Yudasi gè we ní sosa gáli doo ní dḁai pḁ sa'onkiaḁ ní Falisiḁ ní zḁ. Aa filiaḁ kúa ní sḁḁe ní gḁkeḁḁ.

4 Yesu yá pḁ a le dḁ pii, ḁ à bḁ dārfle à ní lá à mè: Dé ále wḁelēi?

5 Aa wèwà aa mè: Yesu Nazaletie. Ḃ a òné: Mámé má aà ú. Yudasi bonkpedepi kúrino.

6 Ké Yesu òné: Mámé má aà ú, ḁ aa èa kpekpe aa bḁlele.

7 Yesu ní lá b: Dé ále wḁelēi? Ḃ aa mè: Yesu Nazaletie.

8 Yesu wèwà b: Má òé mámé má aà ú. Tó mámé ále ma wḁele, à to gbéé beeḁ tá.

9 A bee ò ké yá pḁ à dḁaa ò e pa yáie à mè: Gbé pḁ ní kpáao, an gbé e í vūaa.

10 Simḁḁ Píeḁ fēnda looa, ḁ a wò à sa'onkia zíkēna lèḁ à aà ḁplaa swá gò. Zíkēnapi tón Malaku.

11 Ḃ Yesu ò Píeḁ: N n fēnda pe a kpéu. Má taasi pḁ ma Mae díle má ke keeona í mio lé?

12 Ḃ sosaḁ ní ní gbēzḁḁo ní Yuda dḁaiḁ Yesu kú aa aà yè.

13 Aa gḁaano Anasi kíi gla. Anasipiá Kaaifa pḁ de sa'onkia ú wḁ bee ànsuee.

14 Kaaifapi mé ledà Yuda gbāadeḁwa yāa à mè: A maa gbé mēndo ga gbépii gbuee.*

Píeḁ lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-75, Maa 14.53-72, Luk 22.54-71)

15 Simḁḁ Píeḁ ní Yesu íwaḁ doo te Yesupi kpe. Sa'onkia íwapi dḁ, ḁ íwapi gè Yesu kíi sa'onkiapi be'ua.

16 Píeḁ gḁ ze bḁleu gāae. Ḃ íwa pḁ sa'onkia aà dḁpi gè yá'ò nḁe pḁ lé bḁlepi dḁae, ḁ à gè ní Píeḁo.

17 Ḃ nḁe boledḁanapi Píeḁ lá à mè: Gbépi íwaen n úo ló? Píeḁ wèwà à mè: Máméo.

18 Zíkēnaḁ ní dḁaiḁ teká yāa ké íana kú yáí, ḁ aale kpakpa. Píeḁ kúrino we, ále tékpakpa.

19 Ḃ sa'onkia lé yálala Yesuwa aà íwaḁ ní aà yādanḁo musu.

20 Yesu wèwà à mè: Ma yá'ò gbépiiḁ gupua. Ma yādadané lousisikpeḁ guu ní Lua uao, gu pḁ Yudaḁ í káaaú mípii. Mí yāe o asií guuo.

21 Bóyái níle yálalaaí? Ma yāmanaḁ la, aa yá pḁ má òné dḁ.

22 Ké Yesu yá bee ò, dḁaiḁ do pḁ kú we aà sánke à mè: Wí yázási sa'onkiawa máa yá?

23 Yesu wèwà à mè: Tó yāvái má ò, o wá ma. Tó yāmaa má ò sḁ, bóyái n ma lei?

24 Ḃ Anasi Yesu gbàe sa'onkia Kaaifawa yea.

25 E tia Píeḁ ku we, ále tékpakpa. Ḃ wá aà lá: Aà íwaen n úo ló? Píeḁ lelekpà à mè: Máméo.

26 Sa'onkia zíkēnaḁ doá gbé pḁ Píeḁ a swá gò daee, ḁ à mè: Mí n eaano lu guuo lé?

27 Ḃ Píeḁ lelekpà b. Wegḁḁ ko lezù.

Pilati yákpalekēa ní Yesuo

(Mat 27.1-31, Maa 15.1-20, Luk 23.1-25)

28 Ḃ Yuda gbāadeḁ bḁ ní Yesuo Kaaifa kíi, aa gèaano búsu gbēzḁḁo be. Gufēnee. Aai gḁ gbēzḁḁo pi beo, ké aasu gbáleo yáí, asa aa ye Gēamusu díkpekee.

29 A yáí tò Pilati bḁ mḁ ní kíi à mè: Yá kpele á ví ní gbépioi?

30 Aa wèwà aa mè: Tó väikēna no, dḁ wi mḁ aà kpáímao.

31 Ḃ Pilati òné: A aà se gḁ yákpalekēiaano ázla ikoyāwa. Ḃ gbāadepiḁ òè: Wá gbēdeá zé vío.

32 Bee kè ké yá pḁ Yesu ò e pa yáie, ké à dḁaa a ga taa ò.†

33 Ḃ Pilati èa gè a be. A Yesu sísi, ḁ à aà lá à mè: Yudaḁ kían n úa?

34 Yesu wèwà à mè: Nle bee o ní nzíao yá, ge wá ma yá'oné?

35 Pilati mè: Yudan ma úa? N buiḁ ní n sa'onkiaḁ mé n kpaa. Bḁ ní kēi?

36 Yesu mè: Ma kpalaá dúniāe bee pḁ no. Tó ma kpalaá dúniāe bee pḁe, dḁ ma íwaḁ zíkà, ké wasu ma kpa Yuda gbāadeḁwao. Ma kpalaá dúniāa lá pḁ no.

* 18:14 Zaa 11.49-50 † 18:32 Zaa 3.14, 12.32

37 Ǿ Pilati òè à mè: Asi kían n ũóo? Yesu mè: Mmε níle o kían ma ũ. Wà ma i, 5 ma mǝ dúnia guu síana seelade ũ. Gbé pǝ de síana pǝ ũ í ma yáma.

38 Pilati mè: Bǝmε síana ũi?

Ké a ò màa, à èa bǝ gbé Yuda gbáadeǝ kǝi, a òné: Mi yáe e gbépiwao.

39 A fεlekayá vǝ ké mi dakpεunae kéé Gεamusu dikpεgǝǝzǝ. A ye mà Yudaǝ kía kéé yà?

40 Ǿ aa wiilè lǝ aa mè: Aàpi no, Balabaε! Kási sǝ Balabapiá kpáiweliwεε.

19

1 Ǿ Pilati mè wà Yesu sε wà gbε ní flaalao.

2 Ǿ sosaǝ lè fùa tà aa kpàè aa gomusu tεa dàè.

3 Aalε sǝaazi dodo aalε mε: Fǝ Yudaǝ kía! Ǿ aalε aà sǝnkεkε.

4 Pilati èa bǝ lǝ, 5 a ò bílε: A gwa, málε bǝéaǝnǝ bàasi la, ké à e dǝ mi yáe ewào.

5 Yesu bǝ bàasi, a lè fùapi kpaá, a gomusu tεapi daa. Ǿ Pilati òné: Gǝεpi ké!

6 Ké sa'onkiaǝ ní dǝaiǝ aà è, aa wiilè aa mè: N aà páliwa! Ǿ Pilati òné: A aà sε gε páliwa ázia, asa mi yáe ewào.

7 Yuda gbáadepiǝ wèwà aa mè: Wá ikoyá vǝ, mé ikoyápi mè sema aà ga, ké à azía díle Lua Né ũ yáí.

8 Ké Pilati yápi mà, aà vía kǝfi.

9 A èa gè ní Yesuo a bε lǝ, 5 à aà là à mè: N bǝ má ni? Yesu i wewào,

10 5 Pilati òè: Nyǝ yá'omεεo lé? N dǝ ké má n gbasa iko vǝ, mé má n paa líwa iko vǝ bo lé?

11 Yesu wèwà à mè: N ikoe víao, sema pǝ Lua kpàma bàasio. A yáí tò gbé pǝ ma kpama duuna mé zǝǝ.

12 Za gǝǝ bee Pilati lé zεwεεε à aà gbaε, àma Yuda gbáadeǝ wiilè aa mè: Tó n gbépi gbáε, Sezaa gbēnan n ũo. Gbé pǝ azía díle kía ũ íbεlεsè ní Sezaaoε.

13 Ké Pilati yá bee mà, à mè wà bǝ ní Yesuo bàasi. Ǿ à zǝlε a gǝinaa, gu pǝ wǝ mε gbè gusalalau. (N Èbelu yáo sǝ Gabata.)

14 A gudǝa mé Gεamusu dikpε ũ. Ké íatε ká minanguo, 5 Pilati ò Yuda gbáadepiǝne: A kía kε.

15 Ǿ aale wiilè aale mε: N aà de. N aà de. N aà páliwa. Pilati òné: Má á kía páliwa yà? Sa'onkiaǝ mè: Wá kía vío, Sezaa bàasio.

16 Ǿ Pilati Yesu kpámá aa aà páliwa. Ǿ aa aà sè gèò.

Yesu gaa (Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Luk 23.26-49)

17 Yesu bǝ wéle guu a azía lipáakǝa sea, à gè gu pǝ wǝ mε Mitǝnagu. (N Èbelu yáo wǝ mε Gǝgǝta.)

18 We wà Yesu pàu líwa ní gbēǝn pla pǝlεǝ, gbēdo ǝplaai, gbēdo ǝzεεi, 5 Yesu kú ní zǝnguo.

19 Pilati lakè a nà Yesu lipáakǝapiwa. Yá pǝ a kǝpin kε: Yesu Nazaleti, Yudaǝ kía.

20 Yuda lápi kyokè dasi, asa gu pǝ wǝ Yesu pàu líwapi zǝ ní wéleoo. Wa kè lápiwa ní Èbelu yáo ní Lomadeǝ yáo ní Gelekí yáoε.

21 Ǿ Yuda sa'onkiaǝ ò Pilatiε: Nsu kē Yudaǝ kíaǝ, àma kē aàpi mé ò Yudaǝ kían a ũ.

22 Pilati mè: Yá pǝ má ké má kéε.

23 Ké sosaǝ Yesu páliwa aa làa, 5 aa aà pǝkasaǝ sèle kpaalè lεε síiǝ baade miwa. Aa aà ulatao pǝ wa tà namisai za musu e zǝlε sè lǝ,

24 5 aa òkεε: Wásu ulapi paapaao. Wà tǝlεpa gbé pǝ a gǝè. Aa bee kè ké yá pǝ kēa láuε bee paε, wà mè:

Aa aà pǝkasaǝ kpaalèkǝε, aa tǝlεpà aà ula yá musu.*

Bee yáí sosaǝ kèi màa.

25 Yesu da ní aà da dàunao ní Kolopa na Maliamao ní Maliamá Madelεnio ku lí pǝ wǝ Yesu pàwà sae.

26 Ké Yesu a da è ní a íwa pǝ á yeaazio zε aà saε, a ò a daε: N né kε!

27 Ǿ a ò íwapiε: N da kε! Za zǝbeezi 5 íwapi aà sè tàò a bε.

28 Bee gbaε Yesu dǝ apii pà. Ké yá pǝ kēa Luayátaalau e pa† 5 à mè: Imi lé ma de.

29 Lo ku we, véε kúma ka a pai. Ǿ wà sao kpálε véεpi guu wa pè lía, wa dà Yesue a léu.

30 Ké à véεpi mí à mè: Apii pà. Ǿ à a mipèle à kèsai.

Yesu zǝa ní sǝnao

* 19:24 Sou 22.19 † 19:28 Sou 69.21, 22.15

31 A gudɔa mé kámabogɔɔ ũ. Yuda gbáadeɔ ye geɔ gɔ́ líwa e kámabogɔɔzɔ, asa kámabogɔɔzɔpiá gɔɔ zɔɔɛ. ɔ aa gè wabikè Pilatiwa wà ní gbá é'ɛ, wi ní bua.

32 ɔ sosaɔ gè gbé sɛ́ia pɔ́ wa páliwa sánu ní Yesuo gbá é'ɛ ní a plaade pɔ́o lɔ.

33 Ké aa ká Yesu kíi, aa è à gà kò, ɔ aai aà gbá é'ɛo.

34 ɔ sosaɔ do Yesu zɔ́ ní sɔ́nao a gbàtɛ́ɛu. Wegɔ́ɔ au ní ío bɔ̀le.

35 Gbé pɔ́ yápi è ní wéó mé yápi ò. Aà seeladeke síana ví, mé a dɔ́ síana ále o, ké ápiɔ sɔ́ à e Yesu náalke.

36 Yá beɔ kè ké yá pɔ́ kɛ́a Luayátaalauɛ bee pae wà mè:

Aà wáe a ɛo.‡

37 A kɛ́a Luayátaalau lɔ wà mè:

Aa gbé pɔ́ aa aà zɔ́ aa aà dè gwa.§

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Luk 23.50-56)

38 Bee gbea Yosfɔ Alimate gbé gè wabikè Pilatiwa aà a gba zé à Yesu ge bua. Yesu íwae asii guu, ké ále víake Yuda gbáadeɔne yáí. Pilati wèi, ɔ à gè aà ge bùa.

39 Nikodeũ pɔ́ gè Yesu kíi gwáasína* gè sɔ́ ní lí'bo ní ese gínanao yáalea, à ká kiloo baakwi taawa.

40 ɔ aa Yesu ge sè aa báabaa pɔ́leɔ fíwà ní ese gínanapio, lá Yudaɔ ì ge kpela ní felekaayá guuwa.

41 Kaa ku gu pɔ́ wà Yesu pàu líwapiu. Gbè'ɛ pɔ́ wa sò mia ũ ku kaapiu, wi gbèe dau yáao.

42 Wekíi aa Yesu dàu, ké a zàrnɔo, mé Yudaɔ kámabogɔɔ lé ká yáí.

20

Yesu vua

(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Luk 24.1-12)

1 Asɔ́anenzí guluuluui Maliama Madelɛni gè mia kíi, ɔ a lè gbe goa mia'e le.

2 ɔ à bàalè gè Simɔɔ Píɛɛ kíi ní íwaɔ do pɔ́ Yesu yeaázɔpio, a òné: Wà Dii bɔ́ miao, wi dɔ́ gu pɔ́ wà aà díleuo.

3 ɔ Píɛɛ ní íwaɔ dopio fèle gè mia kíi.

4 An gbèɔn pla nípii aale bàale sánu, ɔ íwapi ba na dè Píɛɛla, à ká mia kíi káau.

5 Ké à wekpáleu, ɔ à báabaa pɔ́leɔ è kálea, áma i gɛ́uo.

6 Ké Simɔɔ Píɛɛ ká aà gbea, ɔ à gè miao. A báabaa pɔ́lepiɔ è kálea

7 ní zwáa pɔ́ wa fí aà miwao. Zwáapi peakɔ́wa ní pɔ́lepiɔo, a kooa dilea adoe.

8 ɔ íwa pɔ́ ká mia kíi káaupi gè sɔ́. A è, ɔ à aà vua sí.

9 E tia aai yá pɔ́ kɛ́a Luayátaalau wà mè a bɔ́ gau midɔ́o.

10 ɔ íwa gbèɔn plapiɔ èa tà be.

11 Maliama ze mia'e kpele, ále ɔ́o. Lá ále ɔ́o màa, à wekpále mia'eu.

12 ɔ à malaika gbèɔn plaɔ è zɔ́lea gu pɔ́ wà Yesu ge díleu yáa. Ado ku mizí, ado gbází. Aa ula pua daa.

13 ɔ aa aà là aa mè: Bómɛ n le, níle ɔ́o? A wémá à mè: Wà ma Dii sè tàde, má dɔ́ gu pɔ́ wà aà díleuo.

14 Ké à bee ò, à líli, ɔ à Yesu è zea, áma i dɔ́ Yesu no.

15 Yesu aà là à mè: Býyáí níle ɔ́o? Dé níle wèlei? Maliama lé e kaadeɛ, ɔ a òè: Mae, tó míme n aà sè n bɔ́o, omɛɛ gu pɔ́ n aà díleu, mí gé mà aà sé.

16 Yesu òè: Maliama! A aedwà, ɔ a òè ní Ebelu yáó: Labuni! (Bee mè Metulu.)

17 Yesu òè: Nsu ɔ́káo, mi ta ma Mae kíi yáao. Ge ní o ma gbéɔne, mále tá ma Mae ní ní Mao kíi, ma Lua ní ní Luao kíi.

18 ɔ Maliama Madelɛni gè a baokpa aà íwaɔne à mè: Ma Dii è. ɔ à yá pɔ́ a òe òné.

Yesu azla ɔ́o a íwaɔne

(Mat 28.16-20, Maa 16.9-18, Luk 24.36-49)

19 Asɔ́anena bee oosi, aà íwaɔ káaaa kpé guu, aa gbatáńle aa kilidàu, ké aale víake Yuda gbáadeɔne yáí. ɔ Yesu mɔ́ zè ní guu, a òné: Aɔ ku aafia!

20 Ké a ò màa, ɔ à a ɔ́ ɔ́né ní a gbàtɛ́o. Ké íwapiɔ Dii è, an pɔ́ kèna.

21 Yesu èa òné: Aɔ ku aafia! Lá ma Mae ma zí, mále á zí sɛ́e.

22 Ké à bee ò, à íanapémá à mè: A Lua Nisína sí.

23 Tó a gbéɔ duunaɔ kɛ́má, à kɛ́mán we. Tó i kɛ́má sɔ́o, a kɛ́máo.

‡ 19:36 Baa 12.46, Sou 34.21 § 19:37 Zkl 12.10 * 19:39 Zaa 3.1-2

- 24 Goo pɔ Yesu mɔ, aa iwa gbɛɔn kueplaɔ do Tomaa pɔ wi me Sia kúrɔnɔ.
- 25 ɔ aa iwa kɔnɔ òè: Wa Dii è. ɔ a òné: Tó mi kusa gbɛ e aa ɔ guu ma ɔtona pɛuo, mé mi ɔpe aa gbàtɛɛuo, má sio.
- 26 A goo la aa iwaɔ ku kpéu lɔ, Tomaa kúrɔnɔ sa. Aa gbatàríle aa kilidàu, ɔ Yesu mɔ zè ní guu à mè: Aɔ ku aafia!
- 27 ɔ a ò Tomaaɛ: N n ɔtona pe ma ɔ guu la n̄ gwa, ní ɔpe ma gbàtɛɛu. Nsu seake lɔo, ma náaikɛ.
- 28 Tomaa òè: Ma Dii, ma Lua.
- 29 Yesu òè: Ké n ma e yáí ɔ n ma náaikè. Báaadeɔn gbé pɔ aa ma náaikè ma esaiɔ ũ.
- 30 Yesu dabudabu páleɔ kè dasi a iwaɔ wáa, wi kɛ taalae bee guuo.
- 31 Ama wà ké beeo kè, ké à e Yesu sí Lua Né Mesii ũ, í wɛni e aa náaikɛa guue.

21

Yesu azia ɔba a iwaɔne isidale

- 1 Bee gbɛa Yesu èa azia òlɔ a iwaɔne lɔ Tibelia isidale. Lá à azia òlɔnén ke:
- 2 Simɔɔ Piɛɛ ku sãnu ní Tomaa pɔ wi me Siao ní Kana pɔ kú Galile gbé Natanaelɔ ní Zebedee néɔ ní Yesu iwa gbɛɔn pla páleɔ.
- 3 Simɔɔ Piɛɛ òné: Málɛ gé kpɔ weie. ɔ aa òè: Wápiɔ sɔ wá gennoɛ. ɔ aa gè gè gó'ilena guu, ama aai pɔe e wà kú gwá beeo.
- 4 Ké gu lé dɔ, Yesu zea gɔsɔle, ama aa iwaɔ i dɔ ké aapi no.
- 5 ɔ à lezu à ní lá à mè: Gbéɔ, i kpɔe e á kúò lé? Aa mè: Aawo!
- 6 ɔ a òné: A bafá gó ɔplaaí, ákpɔ kú. Ké aa fá, aa kpɔ kú dasidasi, aa fùta séí.
- 7 ɔ iwa pɔ Yesu yeaazipi ò Simɔɔ Piɛɛɛ: Diie. Piɛɛpi ula daao. Ké a mà wà mè Diie, ɔ à a ula se dà à kúsi iwa.
- 8 Iwa kɔnɔ lé bapi gálɛ, à pà ní kpɔo, aale suò ní góo, asa aa zà ní gɔsɔleoo, a de gãstsuu àaa do taalao.
- 9 Ké aa bùa baa, aa pɛɛ è kálɛa we ní kpɔo kpaá téa.
- 10 Yesu òné: A mú ní kpɔ pɔ á kú tia keeɔ.
- 11 ɔ Simɔɔ Piɛɛ gè gó guu, à ba gálɛ a bùaò sɔsɔa, à pà ní kpɔ gbɛnɛɔ mèn basoplakwi ní àaɔo. Baa ké a dasi màa, ba i kɛo.
- 12 Yesu òné: A mú pɔble. Aà iwaie i fɔ leɔb àa là dén aa ũio, asa aa dɔ ké Diie.
- 13 Yesu gè pɛɛ se kpámá. Màa a kè ní kpɔo lɔ.
- 14 Yesu azia ɔba a iwaɔne gɛn aaɔden we aa bɔa gau gbɛa.
- 15 Ké aa pɔblè aa làa, Yesu Simɔɔ Piɛɛ là à mè: Zaa né Simɔɔ, ní yemazi de lá gbéɛ beeo yemazilaa? A wèwà à mè: Ao Dii, ní dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Bɛ kpa ma sãneɔlɔɔwa.
- 16 A gɛn plaade Yesu èa àa là lɔ: Zaa né Simɔɔ, ní yemazia? A wèwà à mè: Ao Dii, ní dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Ma sãɔ dãmɛɛ.
- 17 A àa là a gɛn aaɔde: Zaa né Simɔɔ, ní yemazia? Ké Yesu Piɛɛ là a gɛn aaɔde tó a yeazi, aa pɔ yà, ɔ a òè: Dii, ní yápii dɔ. N dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Bɛ kpa ma sãɔwa.
- 18 Siana málɛ one, ké ní de èwaaaso ũ, ní pɔ da nzia n̄ gé gu pɔ ní yei, ama tó n zikù, rýɔ n ɔ poo, gbɛpále i dane, i genno gu pɔ ní yeio.
- 19 Ké a ò màa, Piɛɛ ga pɔ a Lua tɔbɔ ɔ àle o. Bee gbɛa Yesu òè: Temazi.
- 20 Piɛɛ lili à iwa pɔ Yesu yeaazipi è térízi. Gbépi mé sɔkpále Diizi, à aa là goo pɔ aale pɔble gbé pɔ a aa kpámái.*
- 21 Ké Piɛɛ aa è, a ò Yesue: Dii, gbéɛ bee sɔ be?
- 22 Yesu òè: Tó má ye aàɔ ku e ma ge mɔò, a yá n e má ní? Temazi.
- 23 ɔ yápi fáaa Yesudeɔ guu, ké iwapi a gao. Ama Yesu i oè a gao no. A mè tó á ye aàɔ ku e a ge mɔò, a yá aa e má nie?
- 24 Iwapi mé yáɛ beeo seelade ũ, aapi mé lálɛ bee kè, mé wá dɔ ké aa seeladeke náai ví.
- 25 Yesu yãpáleɔ kè dasidasi lɔ. Tó wa kè lá guu dodo pii, málɛ e dúnia azilawa a fɔ taala pɔ wa kèpiɔ sio.

* 21:20 Zaa 13.25

ZINAŌ YAKEAO

Yá pŏ kú láe bee guu

Láe beeá lá plaade pŏ Luku kĕe. Baona lá ō a kĕ sĕia, Yesu kua dŭnia guu yá ō a ò a guu. Yesu taa luabe gbea (1.1-11) aá iwaŏ lí e wesiaále lo, ama a kúrnŏ, asa aá Nisina mé kú ní guu sa. Zinao lápi guu ō Yesu gáli daalea yá kúu, mé Yesu gi ku a iwaŏ guu, í ní gba gbāa.

Lua zina Piee mé Yesu gáli daale Yudaŏ guu Yelusaleŭ, ō Yesu yá ɔ̀tà buipáleŏ guu Antioŏsí ní Kŏlenio ní Filipio Lua zina Pŏlu sabai. Wá Pŏlu wĕlegea dasiŏ dau wá síu ní yá'la pŏ Yesudeŏ lèŏ ní lá wá yápiŏ gŏgŏ ní Lua Nisina gbāao.

Luku bèbe ní Pŏluo aá wĕlegeaeŏ guu à mè: Wa gea Masedoni sŏukĕ gŏŏ (16.10-40). ɔ̀ à gĕaàŏ Yelusaleŭ, gu pŏ wá Pŏlu kŭu (20.5-21.18), ō boa Sezale à gĕaàŏ e Loma, gu pŏ wa Pŏlu kŭau wĕ pla e wáŏ gé yákpalekeiaànŏ (27-28).

Za a daaleawa Luku yá pŏ kú láe bee guu zekále à mè (1.8).

Yesu gáli a daale Yelusaleŭ Yesu taa luabe gbeae (1.1-8.3)

Wa Yesu baona kpa gupiiu Yuda bŭsuu (8.4-12.25)

Wi baonapi kpa e à ge pĕŏ Lomadeŏ meeŭia Lomawa (13.1-28.31).

Yápi lia dŭniaa bŏ Lua zinaŏ waasokeŏ guue ní yá pŏ aa ò gbĕŏneŏ. Baona pŏ Lua zinaŏ kpá Yudaŏne ní buipáleŏá Yesu yáe ado. Lua Nisina mé lo gbáka zinaŏne an yá'oa ní yákeao guu.

Lua zinaŏ zí pŏ Yesu dà a iwaŏne zebŏ, mé za gŏŏ bee Yesudeŏ lé zípi ke, aale Yesu Kilisi baona kpa gbĕpiie e à ge pĕ dŭnia léwa.

Yesu taa luabe

¹ Teofili, má òne ma lá sĕia guu lá Yesu kĕ ní yá pŏ a dànéŏ pii za a daalegŏŏ*

² e gŏŏ pŏ à yádile a zinaŏne ní Lua Nisina gbāao, ō Lua aá sĕ tàŏ a kŭi.

³ Asa aá gaa gbea à azia òlŏné, ō aa dŏ seasai a bĕe. A azia òlŏné e gŏŏ bla, à kpala pŏ bŏ Lua kŭi yá'òné.

⁴ Kĕ aa káaaa, ō a òné: Asu bo Yelusaleŭo. Aŏ lé pŏ ma Mae gbĕé dá lá ma a yá'òéwa.†

⁵ Asa Zāa gbĕŏ da'ilekĕ ní íŏe, ama gŏŏplanaeá má á da'ilekĕ ní Lua Nisinao.‡

⁶ Lá aa káaaa màa, ō aa aá lá aa mè: Dii, gŏŏ bee ō níyŏ Isailio kpala vua?

⁷ A wĕmá à mè: A a zĕ ví àŏ a gŏŏ ge zaa pŏ ma Mae díle ní azia ikoo dŏo.

⁸ Tó Lua Nisina díé, á gbāa'e, íŏ de ma seeladeŏ§ ū Yelusaleŭ ní Yude bŭsu gupio ní Samali bŭsuo e à ge pĕ dŭnia léwa.

⁹ Yá bee oa gbea Lua aá sĕ ní wáa e à gĕ sàsá ní wĕwa luabe puanau.*

¹⁰ Aá taa guu, lá an wĕé pĕ luabewa, gbĕŏn plaŏŏ bŏ mŏ zĕ ní sae pŏkasa puao daa.

¹¹ Aa mè: Galile bŭsudeŏ, ákea á zea ále luabe gwai? Yesu pŏ Lua aá bŏ á guu à tàŏ a kŭipi, a ea mŏ, lá á è àle tá weewa.

Yudasi gĕe dílea

¹² ɔ̀ aa pŭla Kŭkpe síŭŭa aa sŭ Yelusaleŭ. Síŭpi zà ní Yelusaleŭo lán kiloo do taawae.

¹³ Kĕ aa kà, ō aa gĕ kpĕdiakŏa musu guu, gu pŏ aa kuu yāa. Piee ku we ní Zāao ní Zaakio ní Andeleo ní Filipio ní Tomaao ní Batelemio ní Matieeo ní Alafe né Zaakio ní Simŏŏ Gínzŭlao ní Zaaki né Yudasio.†

¹⁴ Ampii aa nízia kpá wabikeawa ní lĕdoŭo ní Maliama Yesu dao ní Yesupi dáunaŏ ní nŏe kŭiŏ.

¹⁵ Gŏŏ bee Piee fĕle zĕ à gbĕ pŏ aa kà gbĕŏn basoolo taawaŏ guu à mè:

¹⁶ Gbĕŏ, yá pŏ Davidi ò ní Lua Nisina gbāao Yudasi pŏ dŏaa gbĕ pŏ aa Yesu kŭŏne musu, bee kŭé, ō à kĕ màa.

¹⁷ A de wá gbĕdo ū yāae, aá baa kú wá zĕe bee guu.

¹⁸ A tŏle lù ní ōa pŏ a è a wáikea musuo, ō à sĕ à pŭna, aá nŏnaŏ bŏle pii.

¹⁹ Yelusaleŭdeŏ pii yápi mà, ō aa tŏkpá gupie Akedama ní ní bui yáo. Bee mè Gbĕdĕna tŏle.‡

²⁰ Wá aa yá'ò Sou lá guu wá mè:

Aá be a gŏ uazí ŭe,
gbĕe aŏ ku a guu lo.§
Wa ò lo:

* 1:1 Luk 1.1-4 † 1:4 Luk 24.49 ‡ 1:5 Luk 3.16 § 1:8 Mat 28.19, Maa 16.15, Luk 24.47-48 * 1:9 Luk 24.50-51
† 1:13 Luk 6.14-16 ‡ 1:19 Mat 27.3-8 § 1:20 Sou 69.26

Sema gbepale zole aa gbeu.*

21-22 Ayameto gbe po aabo tewazi gwo po wa sanu ni Dii Yesuo za Zaa gbeo da'ilekegwo e gwo po Lua aa bo wa guuo, wa ni gbodo se aabo de aa vua seelade uwanoo.

23 Jo wa gbewon plao se, Yosefu po wi meo Baasaba, wi oe lo Yusitu, ni Matiasio.

24 Jo aa wabike aa me: Dii, ni gbepii nboe do. Gbewon plao guu gbe po ni se olowee,

25 kee aa baa abo ku ni wa zinao zee bee guu yai, zi po Yudasii bo u ga ge gu po kosiano guu.

26 Jo aa telepa gbewon plapo ya musu. Matiasi teleble, o aa aa da zina gbewon kuedo guu.

2

Lua Nisina moa

- 1 Kee Pateko* dikpegwo ka, aa ku gudou mpii.
- 2 Kando aa kofi ma a bo luabe lan zaa'ian gbawa, o a kpe po aa zoleu wa.
- 3 Aa po e lan telepinawo, aa faa nana ni baade miwa.
- 4 Lua Nisina dine mpii, o aa na yaebui'owa la Nisnapi dane aa owa.
- 5 Yudaee ku Yelusaleu we, luayamana po aa bo dunia busu pii guuo u.
- 6 Kee aa ni zapi ma, aa kaarzi dasidasi, o aa bilike, kee aa ma aale ni baade pii buiya'o.
- 7 Yapi ni ku gbaa a bo ni sae aa me: Ya'onapio Galileedone pio lo?
- 8 Akea wa ma aale wa baade buiya'oi?
- 9 Paatio ni Medeo ni Elaon wa u ni gbe po ku Mesopotamio ni Yudeo ni Kapadosio ni Pntuo ni Azio

- 10 ni Filizio ni Pamfilio ni Egipto ni Libii busu po ku Sileni saeo ni gbe po bo Loma.
- 11 Yudaoo ni gbe po aa ni ze seon wa u ni Kletio ni Laaluboo, o wa ma, aale Lua yabonsaekao o ni wa baade buiya'o.
- 12 Yapi ni ku gbaa, aa bilike, aale ko lala aa me: Yapi de kpelewan wei?
- 13 Gbeee so aale ni laanike aa me: I me ni ka.

Piee waasokea

- 14 Jo Piee fele ze ni a gbe kni gbewon kuedo, a ya'o gbabungau a me: A Yudaoo ni gbe po ku Yelusaleu pii, to a ye yapi do, a swakpa ma yai.
- 15 I i gbepio ka la ale ewao, asa koo mo kekwi.
- 16 Anabi Yoeli doaa yee bee o a me:

17 Lua me gogbezazi ma a Nisina pisi gbepie, a negoo ni a nenoo i anabikeke, a ewaaso i wepungu'e, a maezoo i yao e iu.

18 Gogbezi ma a Nisina pisi ma zoblennaee gooo ni nooo pii aai anabikeke.

19 Ma seela ke musu, ma yabonsaee ke duniau, au ni teo ni teloo abo ku.

20 Iate a siaku, moova a ta lan auwa e Dii mogoo zo gawide abo mo,

21 Dii sisinao i bo pii.†

22 Isailio, a yee bee ma. La a do aziawa, Lua to a Yesu Nazalati dea a gbe u seela e dabudabuo ni yabonsae po a to Yesupi ke a guoo yai.

23 Lua zee a pee ni a doao guu kee wa aa kpawa, o a to luayadonsaio aa paliwa aa aa de.‡

24 Jo Lua ga ba polowa a aa vu,§ asa a ze ku kee ga fo abo aa kua.

25 Asa Davidi aa ya'o a me:

Mio Dii e ma weu gopii, la a ku ma oplai, ma kpaguao.

26 A yai ma po lo na, ma nose lo yalo, ma wee doo baa ma me abo ku aafiae,

27 asa niyo ma to miauo,

* 1:20 Sou 109.8 * 2:1 Lev 23.15-16 † 2:21 Yoe 3.1-5 ‡ 2:23 Luk 23.33 § 2:24 Luk 24.6

riy⁵ wei n gbé p³ a kua adoa yaikεo.

²⁸ N ma ka wēni zéwa,
n kfi p³na lo pεeau.*

²⁹ Ma gbé³, má f³ wá dezi káau Davidi yá'oé wásawasa. A gá, wá aà v¹, aà mia ku wéleu la e ní a gbáo.

³⁰ Aà anabike guu a d⁵ ké Lua legbèε à mè á a buie kpa a kpalau.†

³¹ ∫ Davidi d³aa Mesii vua yá'ò á mè:

Lua a aà to miauo,
a wei aà me yaikεo.

³² Yesupi ∫ Lua aà b³ gau. A seeladeon wá ũ wápii.

³³ Z⁵lea a Mae Lua ∫plaaí à aà Nisína p³ à a legbèwēε èwá, ∫ a písiwēε. Yá p³ ále e mé ále ma tiaε bee b³ weε.

³⁴ Asa i ke Davidi mé fēle gè luabeo, à mè:

Dii ò ma Diiε aà z⁵le a ∫plaaí

³⁵ e aà aà ibeεo keε aà gbadibo ũ.‡

³⁶ Isailio, à ò d⁵ sáasá ké Yesu p³ a aà páliwa ∫ Lua aà díle Dii ũ, Mesii ũ.

³⁷ Ké aa yápi má, à ní s⁵ z⁵, ∫ aa Píεε ní zína kíniò là aa mè: Gbé³, wá sé kpelewa ní?

³⁸ ∫ Píεε òné: A baade nòselile, í da'ileke ní Yesu Kilisi t³o, á duuna i kéwá, Lua í á gba a Nisína.

³⁹ Asa lé p³ Lua gbèpi de á p³ ũε ní á néo ní gbé p³ kú z⁵ò, gbé p³ Dii wá Lua a ní sépiò pii.

⁴⁰ A yápáleo òné dasi, à nàemá à mè: A ázía b³ gbágbē vāie beeo guu.

⁴¹ ∫ gbé p³ aa aà yá sío da'ilekè. Zibeezi ∫ wá káfi ní guu gbèon ∫aas³so leε áa⁵ (3.000).

Yesu náaikena³ kua ní k³o

⁴² Aa laaid³ zínao yádaanéwa ní gbēkekeak³εo ní Dii blebleao ní wabikeao.

⁴³ Zinapio lé dabudabuo ní yáb³onsaεo ke, ∫ vía gbépii kù.

⁴⁴ Dii náaikena³ pii gáli dou. An p³o³ía de ampíi p³ ũε.

⁴⁵ Tó aa ní p³o³ía³ yía, aai a ∫a kpak³wa lá gbé a b³o³le víwa.

⁴⁶ Lá gu lé ð³ aaf³ k³ó káaa Lua ua ní ledouo, aaf³ Dii ble ble k³ be, aaf³ poble ní panao ní nòsemendoo.

⁴⁷ Aaf³ Lua táasile mé aaf³ na ní gbépio. Dii lo gbé p³ ále ní suaba³ káfi ní guu lá gu lé ð³.

3

G³εεε gbágbaa

¹ G³o³ewa Píεε ní Záao gè Lua ua íatē auapilaa lousisig³o.

² G³εεε ku we, wá aà íεε ũε. Lá gu lé ð³ wí aà se m³o díle Lua ua b³le p³ wí me B³le Kefenau, ∫ lo baake gbé p³ aale gē uapiuo³wa.

³ Ké á Píεε ní Záao è, aale m³ó gēi Lua ua, ∫ á baakémá.

⁴ Aa wepèwá, ∫ Píεε mè: Wá gwa.

⁵ ∫ á webiimá, àle ní gba dá.

⁶ ∫ Píεε òè: Má ∫a v¹o, áma p³ p³ má v¹ má n gba. N Yesu Kilisi Nazaleti t³o, fēle t³aa'o.

⁷ ∫ Píεε aà kù a ∫plaa³wa, à aà fēle zè. Weg³o aà gbála³ ní aà gbak³upεεk³liò gb³aaakù.

⁸ A v¹ zè, ∫ á nà t³aa'oawa. A gērino Lua ua, àle t³aa'o, àle v¹v¹, àle Lua s³aaukpa.

⁹ Gbèpii aà è, àle t³aa'o, àle Lua s³aaukpa.

¹⁰ Ké aa aà d⁵ baakena p³ lo z⁵le Lua ua B³le Kefenau ũ, ∫ yá p³ wa kèèpi ní kú gb³aa, à b³ ní saε.

¹¹ Lá à nà Píεε ní Záao³wa gu p³ wí me Salom³o Bilandaau, ∫ gbépii lé gē ní kfi, asa yápi b³ ní saεε.

¹² Ké Píεε gbé³ è, á òné: Isailio, b³oyái yápi b³ á saei? B³oyái a wefiwá màai? Alε e wázía gb³aa ge wá ma Ayámeto gbéε bee t³aa'òe?

¹³ Wá dezi káau Ablaha³u ní Izaakio ní Yakobuo Lua* gwea kpa á zíkεna Yesuwa. Apio s⁵ a aà kpa gb³ade³wa, a b³ aà kpe Pilati p³ zè ní aà gbaεao εe.

¹⁴ A b³ gbēmaa p³ a kua adoapi kpe, ∫ a wabikè Pilatiwa aà gbēdenae kéé.†

¹⁵ A wēniki ðè, ∫ Lua aà b³ gau. A seeladeon wá ũ.

¹⁶ Yesu náaikea mé tó g³εε p³ á aà d⁵ mé ále aà gwae bee gbágbā Yesupi t³ó gb³aa yái. Yesu náaikea mé aà gb³aa aafia ápii wáa.

¹⁷ Tia ma gbé³, má d⁵ ké ápio ní á gb³ade³o yá p³ á kè á wésia yáε.

* 2:28 Sou 16.8-11 † 2:30 Sou 132.11, 2Sam 7.12-13 ‡ 2:35 Sou 110.1 * 3:13 B³oa 3.15 † 3:14 Luk 23.13-23

- 18 Lua d̄baa dà ʼanabiɔne, ʼa aa ò mípii Mesii a taasike, ʼa à kè màa.
- 19 Ayám̄eto à n̄òselile, í ze ní Luao, á duuna i wolowá,
- 20 ké à m̄óé ní d̄eepoogoo, i Yesu p̄s à d̄baa d̄ileé Mesii ūpi z̄l̄wá.
- 21 Sema aào ku musu gia e ḡoo p̄s Lua a p̄ópii kéke dafu, lá a dà à ʼanabiɔne aa ò za káauwa.
- 22 M̄oizi m̄è Dii á Lua a á gb̄e se ʼanabi ū láawa. A yá p̄s a oé ma pii.
- 23 Gb̄é p̄s i ʼanabipi yámao, Lua a ade b̄o á guu à dee.‡
- 24 Anabi p̄s aa Lua yá'ò sea za Samueliwao pii ḡoo bee baokpá. §
- 25 Yá p̄s ʼanabipi ò ní Lua b̄aa p̄s kú ní á dezi káauo ḡs á p̄s ū, lá a ò Ablahaŭewa à mè á báaada d̄únia bui pígu aà bui sabai.*
- 26 Beewa Lua tò a z̄ikenapi b̄ò m̄òwá, à aà z̄l̄wá gia aà báaadaágu, ké á baade mik̄e a yáwáikeaowa.

4

Yákpaleka n̄ Píeɔ ní Zāao

- 1 Ké Píeɔ ní Zāao lé yá'ò gb̄éɔne, sa'onao ní Lua ua d̄ʼanao gb̄ēz̄oo ní Saduseo ḡèrízi.
- 2 An p̄o p̄a, ké aale ḡeo vua yáda gb̄éɔne aale Yesu vua kp̄awake yáí.
- 3 ʼa aa ní kú aa ní dá kp̄éu e gu d̄o, asa oosi kè k̄de.
- 4 Ama gb̄é p̄s ní yám̄a aa Yesu náaik̄ò dasi e an ḡeɔ dasik̄ù à kà gb̄eɔn baasoo leɔ soo (5.000) taawa.
- 5 Ké a gu d̄o, Yuda gb̄aadeo ní gb̄ēz̄oo ní M̄oizi ikoyádanedeo káaa Yelusaleŭ.
- 6 Sa'onkia Anasi ku we ní Kaaifao ní Zāao ní Alesándaŭ ní gb̄é p̄s aa de sa'onkiapi dae ūo pii.
- 7 Wà m̄ò ní Píeɔ ní Zāao gb̄aadepiɔ ae, ʼa wà ní lá: B̄o gb̄aa ge de t̄s a bee k̄èd̄i?
- 8 ʼa Lua Nisina d̄ède Píeewa, a òné à mè: A gb̄aadeo ní gb̄ēz̄oo,
- 9 lá ále wá lala gb̄a maa p̄s wá kè k̄òe, lá wá kè à gb̄ágb̄a yáí,
- 10 á Isailio ápii, à ò d̄s ké gb̄é p̄s zea á aee bee aafia'è ní Yesu Kilisi Nazaleti p̄s á páliwa Lua aà b̄o gau t̄soe.
- 11 Beewa

gb̄e p̄s á ʼbonao a pákp̄ai
mé ḡs gb̄eɔ mide ū.*

- 12 Gb̄ep̄ale ku à gb̄éɔ suabao, asa d̄únia guu pii Lua i gb̄e dile gb̄enaz̄inaoɔne à ní suabao, sema aapi.
- 13 Ké aa è v̄ia i Píeɔ ní Zāao k̄uo, mé aa ní d̄s z̄se lad̄onsais ū, à b̄ò ní sae, ʼa aa ní kua ní Yesuo yá d̄s sa.
- 14 Lá aa gb̄é p̄s gb̄ágb̄api è zea ní sae, aai e yáe z̄ásimáŭ,
- 15 ʼa aa òné aa b̄ole. Aa lekpaál
- 16 aa mè: Wá sé ní gb̄épiɔ kpelewa ní? Asa Yelusaleŭdeŭ ò d̄s pii ké aa dabudabu z̄oo kè, wá f̄s gi beeiŭ.
- 17 Ké yápi su ligua de kéao, wà ḡiné pásipásí aasu yá'ò gb̄eɔ ní t̄pio loo.
- 18 ʼa aa ní sisi, aa ḡiné f̄afia aa yá'ò ge aa yádané ní Yesu t̄so.
- 19 ʼa Píeɔ ní Zāao wem̄a aa mè: A gwa áz̄lawa à gwa. A yá wà maa, ge Lua p̄s? A kpele mé maa Luaei?
- 20 Asa wá f̄s ḡi yá p̄s wá mà mé wá è oio.
- 21 Gbaadeo ʼa v̄ladádar̄zi, ʼa aa ní gb̄áe. Aai íadaama zé eo dasi yáí, asa gb̄épii lé Lua saaukpa yá p̄s k̄epi yáíe.
- 22 Gb̄é p̄s aa gb̄ágb̄aa dabudabu bee k̄èè zi de wè blaa.

Galide n̄sedouka ní k̄so

- 23 Ké wà ní gb̄áe, ʼa aa tà ní gb̄é k̄i, aa òné lá sa'onkiaŭ ní gb̄ēz̄oo òné.
- 24 Ké aa mà, aa wiill̄e Luawa ní láasoo doou aa mè: Dii, níme n̄ musu kè ní t̄ooeŭ ní ísiao ní p̄s kú ní guuŭ pii.†
- 25 N̄ dá ní z̄ík̄ena wá dezi Davidie ní n̄ Nisina gb̄aao, ʼa à mè:
B̄oyáí bui ní buio lé z̄akai?
B̄oyáí wále lé pá kpaai?
- 26 D̄únia kíao lé z̄i souke,
kpalablenao lé káaa Diizi
ní Mesii p̄s a kp̄ao.‡

‡ 3:23 Iko 18.18-19 § 3:24 2Sam 7.12-16 * 3:25 Daa 22.18 * 4:11 Sou 118.22 † 4:24 B̄oa 24.11 Sou 146.6
‡ 4:26 Sou 2.1-2

27 Sianaε, Elodi n Pōnsi Pilatio kàaa wélee beeu n Isailio n buipāleo n zikena pō a kua adoa Yesu pō n kpāpizi.[§]

28 Aa kè lá n dōaa n zεò n gbāa n n pōeāowa.

29 Tiasa Dii, yāpāsi pō aa ò ma we. Wāpi n zòblenaο, wá gba lé wà n yā'o n sōo dilεa.

30 Ɔdauwá wà gbéο gbāgbā wà dabudabuο n yābōnsaeο ke n n zikena Yesu pō a kua adoa tōo.

31 Ké aa wabikè aa làa, gu pō aa kàaaau lualua, Lua Nisína dèdemá nípii, 5 aa gè lé Lua yā'oné n sōo dilεa.

32 Yesu náaikenaο gāli láasoo dou vī n ledotoo. An gbēe lí mε a pōvíaá a pōε adoo. An pōpiá ampīi pōε.

33 Zinao lé Dii Yesu bōa gau yā'o gbéone n iko zōo. Ampii aa na n gbéο maamaa.

34 Gbēe pōε taasi vī n guuo, asa gbé pō aa bú vīo ge kpéο aai yia aa mó n á 5ao,

35 aa kpa zinaowaε, 5 wī 5api kpa baadewa, lá a a bōle víwa.

36 Levii bui Yosefu pō bō Sipi búsuu kú n guu. Zinao tōkpàε Baanaba. Bee mē nōseninina.

37 A a bú lee do yia, 5 à mò a 5a kpà zinaowa.

5

Anania n Safilao

1 G5ε pō wī mε Anania ku l n a na Safilao. A a tōle yia,

2 à a 5a kīni kuluyé n a na d5ao, 5 à gè a kīni kpà zinaowa.

3 Ɔ Pīεε òè: Anania, bōyāi n tō Setāu dōaanε maa, n n tōle 5a kīni kuluyè, 5 n εεtō Lua Nisínaεi?

4 Goo pō ni tōlepi yiao, n pō nolo? Ké n yia s5, lá n yei, níy5 ke n á 5aoo lé? Akeε n yá bee keε láasookèi? I ke gbēnazina n εεtòè, Lua n tōè.

5 Ké Anania yāpi mà, à lèlε à gā. Ɔ vīa gbé pō yāpi màò kù maamaa.

6 Ewaasoo gè aa zwāa kuaala, 5 aa aà sè ge vī.

7 Ké à kà lεlu aā5 taawa, yāemasai aà na mò gè.

8 Ɔ Pīεε aà là à mē: Omεε, a tōlepi yia kéwa yā? A wèwà à mē: Ao, maaε.

9 Ɔ Pīεε òè: Bōyāi a Lua Nisína lé á gwai? Gbé pō aa n zā vīo ku kpεεε, aa n se bōnno s5.

10 Wegō à lèlε aà εε à gā. Ké èwaasoo gè, aa è à gā, 5 aa aà sè ge vī à zā sac.

11 Ɔ vīa Yesudeο kù maamaa nípii n gbé pō yāpi màò píi.

12 Zinao lé dabudabu n yābōnsaeο ke gbéο guu dasi. Ampii aai kōkàaake sānu Salomoo Bilandaau.

13 Gbēpāleo lí we námáo, āma gbépii í n tōnasie,

14 mé bíla nō lé Dii Yesu náaikεo, g5εo n nōεo píi, aaió ká n guu.

15 Ɔ wá gyāεo s5lε n wúleboο n mákeleo wà n káε zéu, ké tō Pīεε lé gē, aà nisína e da n gbēεola.

16 Bíla bō wéle pō kù Yelusaleū saeo aa mò n gyāεo n gbé pō taa lé íadamáo, 5 aa gbāgbā píi.

Wétea mōa zinaone

17 Ɔ sa'onkia n Saduse gālide pō de aà gbé ũo wedō zinaone aa fεlεrno,

18 aa n kùkù aa n ká kpéu,

19 5 Dii malaikae mò kpépi zé wèné gwāasina, à n bóle à mē:

20 A ge ào ku Lua ua, í wēni dafupi yā'o gbépiiε.

21 Zinao yāpi mà, 5 aa gè Lua ua kōokōo, aale yādané.

Ké sa'onkia n a gbéο fεle, aa Isaili gbāadeo n n gbēzōo kàaa, 5 aa dōaio zī aa ge zinao bōle kpéu aa mórnō.

22 Ké dōaipio kà we, aai n e kpéuo. Ɔ aa èa ge òné

23 aa mē: Ké wa ka kpépi kīi, wá lè gbaο tataae gūgūgū, mé a dōanaο ku kpεεε, āma ké wá wè, wī gbēe euo.

24 Ké Lua ua dōanaο gbēzōo n sa'onkiaο yāpi mà, aa bíliké yā pō zinao lèwa.

25 Ɔ gbēe mō òné: A ma! Gbé pō a n ká kpéuo ku Lua ua, aale yādané.

26 Ɔ Lua ua dōanaο n n gbēzōo gè n kùkù aa sūrno yākelesai, asa aale vīake gbéone, ké wá su wá n pápa n gbεo yáie.

27 Ké aa sūrno, aa n zé gbāadeo εε, 5 sa'onkia yālalamá à mē:

28 Wa gé fīafia à yādané n tpioε, 5 á tò yāpi gī lí Yelusaleua píi, mé á ye gbépi gaa yādiwēεa?*

29 Ɔ Pīεε n zinao kīnio wémá aa mē: Lua yā mé kù wá ma de gbēnazina póa.

30 Wá deziο Lua mé Yesu pō a aà lòo líwa á dēpi bō gau.

§ 4:27 Luk 23.1, 7-11 * 5:28 Mat 27.25

³¹ Lua aa se zòle a ɔplaai Doaana ũ, Suabana ũ, ké à Isailio gba zé aa nòselile, an duuna i ké má.

³² Yápio seeladeon wá ũ, wápio ní Lua Nisína pò Lua í kpa gbé pò lé a yámao wao.

³³ Ké aa yápi mà, an pò fè, ɔ aa ye zinao dede.

³⁴ Falisi pò wí meé Gamalieli kú ní guu. Luayadanede, gbépii í aa tonasi. A fèle zè à mè wá bɔ ní gbépio gla.

³⁵ ɔ a òné: Isailio, à laaika yá pò á ye ke gbépio nei.

³⁶ A gɔɔ í gégèo ké Tedasi fèle lé azía dile a ka. Wá tèaazi gbèon òaa pla taawa. Ké wá aà dè, ɔ aà íwao gámblaablèkòwa, ɔ yá láa.

³⁷ Aà gbèa Galile gbé Yuda fèle naogɔɔ, à gbéó gá a nàwa dasi. A gà sɔ, ɔ aà íwao fàaa pii.

³⁸ Mále oé tia, ásu gbépio yádao, à ní tó we. Tó an pɔeá ní ní yakeao bò gbènazina kíie, a báde.

³⁹ Tó à bò Lua kíie sɔ, á fí kpánéo. A laaika zíkaa ní Luaozi. Aa aà yámá,

⁴⁰ ɔ aa zinao sísi aa ní gbé. Aa gíné aa yá'o ní Yesu tso, ɔ aa ní gbáe.

⁴¹ Zinao bò gbáadeo kíi ní pɔnao, asa Lua dile an beee ká wá widamá Yesu tɔbɔa yáie.

⁴² Lá gu lé dɔ aalɔ yadané Lua ua ní ní bɛɔ, aalɔ Yesu baokpané kámabosai, aalɔ me ɔme Mesii ũ.

6

Dɔnlède gbèon soplá dílea

¹ Gɔɔ bee ké Yesudeo lé káfi, an Geleki yámanaɔ lé yákútéka an Ebelu yámanaɔzi aa mè, tó wále ble kpaale lá gu lé dɔ, wí pákpa ní gyaazie.

² ɔ zina gbèon kuɛplaɔ Yesudeo sísi pii aa mè: A zeví wá pákpa Lua yáí wá laaidɔ blekpaaleawao.

³ A gɔɔe ple á guu gbèon soplá, gbèmaa pò ɔnɔ páné, Lua Nisína pèemáɔ, wí ní dile zípi gbèzɔɔ ũ,

⁴ wí laaidɔ wabikeawa ní luayá'oané.

⁵ Yápi kárgu nípii, ɔ aa Etiéie pò luanaaikéa ní Lua Nisínao pèewá sè ní Filipio ní Pɔlɔkɔɔ ní Nikanɔɔ ní Timɔɔ ní Paamenao ní Antiɔsi gbé Nikolaa pò Yudaɔ lousisize sè yáao.

⁶ Wá gèrínɔ zinao kíi, ɔ aa wabikèné aa ɔnámá.

⁷ Lua yá lé ligua, Yesudeo lé káfi Yelusaleú maamaa, ɔ sa'onaɔ Yesu yá sí dasidasi.

⁸ Gbèke ní gbáao pèe Etiéewa, ɔ ále dabudabuɔ ní yábonsaɔe ke bíla guu.

⁹ Lousisikpèe ku wí me Wèéɔ lousisikpe. A gbèe bò Sileni ní Alesándio ní Silisi búsuo ní Azi búsuo. ɔ aa íbelesè ní Etiéeo, aa lekpaakèaánɔ.

¹⁰ Ama aai fí aà fùo ɔnɔ pò Lua Nisína aà gbá yáí.

¹¹ Aa ná gbéó kpe, ɔ gbépio mè: Wá mà à bò Mɔizi ní Luao yá kpe.

¹² Aa Yudaɔ ní ní gbèzɔɔ ní Mɔizi ikoyádanedeɔ nòse fèle, ɔ aa gè Etiéie kù aa gèaánɔ ní gbáadeo kíi.

¹³ ɔ aa mò ní seelade egeɔaɔ aa mè: Gbé bee mé ɔ Lua kpé ní Mɔizi ikoyáò bèèbo láasai.

¹⁴ Asa wá mà à mè Yesu Nazaleti a kpépi deele, i wá felekaayá pò Mɔizi dàwèe lile sé.

¹⁵ ɔ gbáade pò kàle weɔ wepè Etiéewa pii, aa è aà oa de lán malaika oawa.

7

Etiéeyá'oa gbáadeɔne

¹ ɔ sa'onkia Etiéie là à mè: N yápi ò síana yá?

² ɔ a wèwá à mè: Ma gbéó ní ma maeɔ, à ma! Lua gawide bò wá dezi séia Ablahaúwa gɔɔ pò a ku Mesɔptami búsuu, zadɔ i gé zòlei Halanao.

³ A òè: Bɔ n búsuu n daeɔ guu, ní tá búsu pò má ɔlɔne.*

⁴ ɔ à bò Kaladeɔ búsupiui, à gè zòle Halana. Aà mae gaa gbèa Lua súaánɔ búsu pò á kú tiaɛ bee guu.†

⁵ Lua í búsupi tɔɔle kpawá baa kèse doo, áma à a legbèè à mè a gɔ aà pò ũ ní aà buio.‡ Gɔɔ bee sɔ Ablahaú né vío.

⁶ Lua òè à mè: N buio nibòble búsu páleu. We aa zòbleu, wí íadamá wè òaa pla.

⁷ Lua mè á íada bui pò aa zòblenòwa,§ Ablahaú buipio bóle mɔ a sísi gue beeu.*

⁸ ɔ Lua tɔzɔyá dà Ablahaúe a baakuaaánɔ seela ũ.† Ké à Izaaki í, à tɔzòè a gɔɔ swaaɔdezi. Maa Izaaki kè Yakɔbue ɔ, ɔ Yakɔbu kè wá dezi káau gbèon kuɛplaɔne.

* 7:3 Daa 12.1 † 7:4 Daa 11.31, 12.4 ‡ 7:5 Daa 15.18, 17.8 § 7:7 Daa 15.13-14 * 7:7 Bɔa 3.12 † 7:8 Daa 17.10-14, 21.4

9 Ɔ wá dezi káaupio wedb ní gbēdo Yosefue, aa aà yía, wà taaànɔ Egipi. Lua kuaànɔ,‡
10 à aà bɔ àa taasi pii guu. Lua Yosefupi gbà ɔnɔ, a tò a na ní Egipio kí Falaɔɔo, ɔ à aà díle
Egipi búsu dɔaana ũ ní a be'uaɔ.‡

11 Ɔ nɔana kà Egipi ní Kanaa búsuɔ pii. Taasi kè zɔɔ, wá dezipio i pɔe e blèo.
12 Ké Yakɔbu mà ése kú Egipi, à wá dezipio zì we. An gea séian we.*
13 A gèn plaade Yosefu azía ɔlɔ a v̄lɔne, ɔ Falaɔɔo Yosefu daeɔ d̄ɔ.†
14 Ɔ Yosefu gbé zì a mae Yakɔbuwa aà mɔ ní a daeɔ pii. Ampii aa gbēɔn basiis ɔɔosaie.
15 Ɔ Yakɔbu gè Egipi. A gà we ní wá dezipio pii.‡
16 Wá sù ní ní gɛɔ Sikéŭ, ɔ wa ní v̄l gbè'ɛ pɔ Ablahaŭ lù Amɔɔ néɔwa mia ũ à fiabò ní ánusuo
guu.‡

17 Ké lé pɔ Lua gbè Ablahaŭe kegɔɔ ye kái, wá bui dasikù à káfi Egipi maamaa.
18 Ɔ kía dafu pɔ Yosefu d̄ɔo z̄lɛ kpalau Egipi.*
19 A pásí ní wá buio, à wá deziɔ wetá a tò aa ní néɔ kòle aa gága.†
20 Gɔɔ bee ɔ wá Moizi í, aà maa kè zài. Wá aà gwá a mae be mɔ áaɛɛ.
21 Ké wá aà v̄lɔaa, ɔ Falaɔɔo nenɔe aà kɔmpa, à aà gwá azía né ũ.‡
22 Wá Egipio ɔnɔ dáda Moizie pii, à ḡɔ gbézɔɔ ũ yá'oa ní yákeɔ guu.
23 Ké à ká wè bla, a dá a s̄ɔu à gé a gbé Isailio gwai.
24 Ké a è Egipi gbé lé lada a gbédowa, ɔ à yási ní a gbéɔ, à tɔsíwá à aà dè.
25 Alɛ e a gbéɔ d̄ɔ ké Lua ye à ní suaba a sabaiɛ, áma aai d̄ɔo.
26 Ké a gu d̄ɔ Isaili gbēɔn plaɔ lé sòleke, ɔ à mɔ ní yoaa, à awakpáné à mè: Ma gbéɔ, bóyái ále
ladakɔwa k̄t̄ɛɛi?

27 Ɔ gbé pɔ lé lada a gbédowa ɔz̄ɔ Moizizi à mè: Dème n kpa kía ũ, ɔ níle yákeɔkewéɛi?
28 N ye ma de lá n Egipi gbédè ḡlawa yá?
29 Ké Moizi yápi mà, à bàalè tà Madiá búsuu.‡ We à neḡɔɔo iu gbēɔn pla.*
30 Wè bla gbea ɔ malaika bɔ mɔwá guwaiwaiu Sinai gbe sae káele té guu.
31 Ké Moizi dabu bee è, à bɔ aà sae. Ké à s̄ɔi gwai, à Dii lɔɔ mà à mè:
32 Máme má n deziɔ Ablahaŭ ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua ũ. Via Moizi kù, ále lualua, i f̄ɔ wese
gwáɔ.

33 Ɔ Dii òè: N n kyale bɔbɔ, asa gu pɔ ní zeu kua adoae.
34 Ma wét̄ɛa pɔ wále mɔ ma gbé pɔ kú Egipio ne è sáasa, ma ní aukea mà, ɔ ma mɔ ní boi. Má
n zì Egipi sa.†
35 Moizi pɔ aa ḡlɛ yáa aa mè, déme aà díle dɔaana ũ à yáḡɔnḡɛipi‡ ɔ Lua aà zì, à d̄ɔaané à ní
m̄si malaika pɔ bɔ mɔwá káele guu sabai.
36 Aapi mé b̄òr̄nɔ, à yāb̄ɔnsaɛɔ ní dabudabuɔ kè Egipi ní Isia T̄ɛao ní guwaiwai guuo wè bla.‡
37 Moizipi ò Isailio ne Lua a ní gbēe se ánabi ũ láawa.*
38 Moizipi kú ní gbé pɔ káaaapio guwaiwaiu, a ku we ní wá deziɔ ní malaika pɔ yá'òè Sinai
gbe musuo. Lua yá wēnideɔ kpáwá, ɔ a dāw̄ɛɛ.†
39 Wá deziɔ ḡi aà yāmai, ɔ aa ḡiaazi, an láasoo tà Egipi.
40 Aa ò Aalonae aa mè: Diieɔ kewéɛ aa d̄ɔaaw̄ɛɛ, asa Moizi pɔ wá bóle Egipi, wá d̄ɔ bɔ à bóle
a ũo.

41 Gɔɔ bee ɔ aa t̄áa pí lán gáaewa, ɔ aa sa'òwá aa dikpekè pɔ pɔ aa kè níziap̄ie.‡
42 Ɔ Lua bɔ ní kpe a tò aa kùle luabe p̄ɔɔne lá a ku ánabi lá guuwa à mè:
Isailio, i ke máme a sa'òaa guwaiwaiu wè blaɔ.

43 T̄áa Mɔlɔku zwáakpe ɔ á se a
ní saana Lamfá pɔ a zeò taao.
Dii pɔ á pí a kúlléɔ yái
ɔ má tò wá tàánɔ Babiloni kpele.‡

44 Wá deziɔ zwáakpe v̄l guwaiwaiu. Lua a taa ɔlɔ Moizie, ɔ wa kè lá Lua òèwa.*
45 Kpépi ḡɔ Yozuee ní wá deziɔ, ɔ aa mɔ buipále pɔ Lua ní yánéɔ búsu síomá.† Kpépi ku we
e Davidi gɔɔ.
46 Davidipi na ní Luao, ɔ à wabikèwá à e aà kpé d̄ɔ Isailio ne.

‡ 7:9 Daa 37.28, 39.21 § 7:10 Daa 41.39-41 * 7:12 Daa 42.1-2 † 7:13 Daa 45.1 ‡ 7:15 Daa 46.1-7, 49.33
§ 7:16 Daa 23.3-16, 50.7-13, Yoz 24.32 * 7:18 Bɔa 1.7-8 † 7:19 Bɔa 1.10-11, 22 ‡ 7:21 Bɔa 2.2-10 § 7:29 Bɔa
2.11-15 * 7:29 Bɔa 18.3-4 † 7:34 Bɔa 3.1-10 ‡ 7:35 Bɔa 2.14 § 7:36 Bɔa 7.3, 14.21, Nao 14.33 * 7:37 lko
18.15-18 † 7:38 Bɔa 19.18-20 ‡ 7:41 Bɔa 32.1-6 § 7:43 Amɔ 5.25-27 * 7:44 Bɔa 25.9, 40.17 † 7:45 Yoz 3.14-17

47 Salomoo me kpépi dde.‡
 48 Ama Musude lio ku kpe po gbēnazinao do guuo, la anabi owa:
 49 Dii me:

Musua ma kpalabaae,
 tolea ma gbadiboe.
 Kpe kpeletaa do mee?
 Gu kpele ma e pilau?

50 Mame mi popii keo le?§

51 Luayadansai on a u! A nōse paaao! A swa gbāae! Io gi Lua Nisina, io ke la a deziowa.*
 52 Anabi kpele a dezi io a wetao ni? Aa gbē po doaa Gbē Maa moa ya'oo dede. Aapi o a bo
 aa kpe a aa de sa.
 53 A Lua ikoya po malaikao onē ma, ama a kua.

Etiēe gaa

54 Ké aa yapi ma, an po feaazi, aa lesakaaazi.
 55 O Lua Nisina dedea Etiēewa guu a wēpē luabewa, o a Lua gawi e ri Yesuo zea aa oplaai.
 56 O a mē: A ma! Ma luabe e wēa, Gbēnazin Né zea Lua oplaai.
 57 O aa ota ri swāle aa wii gbāa le, o aa kusiwa sanusanu.
 58 Aa aa gāle bōd wēnkpe, o aale aa papa ri gbēo wā aa de. Aa ri uladao bo kālē ri ēwaaso po
 wi me Sluo.
 59 Ké aale Etiēe papa ri gbēo, a wabikē a mē: Dii Yesu, ma nisina si.
 60 O a kule a wii gbāa le a mē: Dii, risu n ri duuna: bee dao. Ya bee oa gbēa o a gā.

8

1 Solupi ku gbē po aa Etiēe deo kpee. Zibeezi wā nā wētēa zōo moa Yelusaleu Yesudeonewa.
 Mé i ke zinao baasio, gbē knio faaa piie Yude ri Samali busuo guu.

2 Luayamanaeo Etiēe vi, aa aa gaa olo ri wii gbāao.
 3 O Solupi aiakē ri Yesudeo kaaleao. Io gē ua ri uao do gōeo ri noeo kuku, io ri gāle ge ri ká kpēu.

Baona kpa Samali busuu

4 Gbē po faaao gē Yesu baokpa gupiiu.
 5 Filipi gē Samali busu wēleu, o a Mesii waasokēné.
 6 Ké bila Filipi yama mé aa dabudabu po a kēo è, aa laaido ya po ale owa ri nōsemendoo.
 7 Asa gbē po an taao gomá ri wii gbāao dasi, mé gbēkaatua ri eeo gbāgbā dasi.
 8 O wā po na zōo kē wēlepiu.
 9 Gōee ku we za zi wi me Simoo, io dabudabuna ke i bo Samali sac, o a azia dile gbē gbia u.
 10 Nēfēnen gbēzōo pii wi laaido aa yawa wi me: Gbēpi gbāa Lua gbāa po wi me Gbāa Zōoe.
 11 Dabudabuna po io ke ri guu a gēgē ri kú.
 12 Ama ké aa kpala po bō Lua kii bao po Filipi kpāné ri Yesu Kilisi to ma, aa si, o aa da'ilekē
 gōeo ri noeo pii.

13 Baa Simoo pi yapi si a da'ilekē, o a nā Filipiwa. Ké a dabudabu ri iko zōo po Filipi lé keo è,
 a bō aa sac.

14 Ké zinao ma za Yelusaleu Samali Lua ya si, aa Pie ri Zāao zimá.
 15 Ké aa ká we, aa wabikēné ké aa Lua Nisina e yai.
 16 Wā ri da'ilekē ri Dii Yesu to, ama Lua Nisina i di an gbēe yāao.
 17 Ké aa onámá, o aa Lua Nisina e sa.
 18 Ké Simoo e wā Lua Nisina e ri zinao onamáo, o a mōné ri oao
 19 a mē: A ma gba ikopi so, ké gbē po ma onawa, ade li Lua Nisina e.
 20 O Pie oē: N o a kaalenno, asa rīle e riyō Lua gba e ri oaoe.
 21 N o ku zipi guuo, n baa ku a guuo, asa n nōse maa Luao.
 22 Kpe li n yavāipie, ni wabike Diiwa. Wili do a gi suuukainno ri n laasoo bee taaoa?
 23 Asa má e gōizina kú n guue, duuna bakāne.
 24 O Simoo mē: A wabikēme Diiwa azia, ké ya po a o su ma leo yai.
 25 Ké Pie ri Zāao Dii seeladeke kē aa aa ya dané, o aa ea lé tá Yelusaleu, aale baonakpa
 Samali wēleo guu dasi.

Filipi ri Etiopi gbēeo

‡ 7:47 1Kia 6.1-38 § 7:50 Isa 66.1-2 * 7:51 Isa 63.10

26 Dii malaikaike ya'ò Filipie à mè: Fele gé geomidokli oi. Zé pò bò Yelusaleü à pà gbáaa à gè Gaza sé.

27 Ǿ à dàzeu. Etiopi gbēe be zépiu. Etiopi bùsu nɔe kía pò wí me Kandase ziaae, mé aa àizee dʒanao gbēzɔɔe. A mò lousisi Yelusaleü,

28 5 à èa lé tá zòlea a sǔgo guu, àle ànabi Isaia lá kyoke.

29 Ǿ Lua Nisina ò Filipie: Ge n̄ na sǔgo keewa.

30 Ǿ Filipi báalè gè. A mà àle ànabi Isaia lá kyoke, 5 à aa là à mè: N kyó pò ríle ke boole dʒa?

31 A wèwà à mè: Tó gbēe i a zé ɔlmeo, kpelewa má f̄ má dʒi? Ǿ à Filipi sisi, à gè zòle aa sae.

32 Yá pò àle a kyokepin ke:

Lán sá pò wàle gé a kòlokpaiwa,

lán sá pò wàle a kákèlewa,

a nile kpé, i a lé wēaao.

33 Wà widàwà,

wi yákpalekeaan̄ a zéwao.

Déme a f̄ aa gɔɔ gbéɔ yá'oi?

Asa wà aa kua dúnia guu míde.*

34 Ǿ gɔɔepi ò Filipie: Omee, dé musu ànabi bee òui? Aà zía yà ge gbēpalee?

35 Ǿ sea Lua yápiwa Filipi Yesu baokpàè.

36 Ké aale gé ae, aa kà í kfi, 5 gɔɔepi mè: I gwa ke. Bóme a kpamee mà da'ilekei?

37 Ǿ Filipi òè: Tó n yápi sí n̄ n̄semendoo, riyó f̄. A wèwà à mè: Má sí Yesu Kilisiá Lua Néé.

38 Ǿ à mè wà gó ze. Ǿ an pla nípii aa pila aa gè íu. Ǿ à aa da'ilekè.

39 Ké aa bùa sísta, 5 Dii Nisina Filipi kpàè gui, gɔɔepi i aa e bo, 5 pona guu à gèzea.

40 Filipi su è á kú Azota, 5 à gè Yesu baokpà wéle n̄ wéle e à gè kàò Sezale.

9

Yesu bo mɔa Sɔluwa

1 Gɔɔ bee s̄ Sɔlu lé pɔɔo a níu, àle yápási o Dii íwao dedea yá musu. A gè sa'onkia kfi,

2 a gbèawà aa lákè Damasi lousisikpedeone aa kpawa, ké tó a su zépide è we, gɔɔe n̄ n̄ɔe pii, a ní kúku surín̄o Yelusaleü.

3 Ké à dàzeu, à káikú n̄ Damasio, 5 kándo gupua bò luabe à kùlewà.

4 A b̄lele, 5 à bo mà, wàle òè: Sɔlu, Sɔlu, b̄yáí ríle íadaai?

5 Ǿ à mè: Mmenn déi Dii? Ǿ a wèwà à mè: Mámé má Yesu pò ríle íadawà ü.

6 Fele gé wéle guu, wi yá pò riyó ke one.

7 Gbé pò aa beaan̄o ḡ s̄áii. Aa boopi mà, ama aai gbēe eo.

8 Ké Sɔlu f̄le, 5 à a wé wé, i gu'eo. Ǿ wà aa kù a ɔwa, wà gèaan̄o Damasi.

9 A ké gɔɔ aaɔ gu'esai, i pobleo, i imio.

10 Yesudee ku Damasi wí me Anania. Dii yá'òè wépfungu'ea guu à mè: Anania. Ǿ a wèwà à mè: Má ké Dii.

11 Ǿ Dii òè: Fele gé zé pò wí me Súsú guu e Yuda be'ua, ní Taasu gbé pò wí me Sɔlu gbea. Ale wabikea we.

12 Wépfungu'ea guu a è n mɔ n ɔnàwa ké a wé gu'e.

13 Ǿ Anania òè: Dii, má mà wà gbépi ya'ò dasi, lá à yáwáikè n gbé pò kú Yelusaleüone.

14 Sa'onkia aa gbà zé aa gbé pò lé n sisi laɔ kúku. A yáí à m̄i.

15 Ǿ Dii òè: Gé, asa ma gbépi sè aa gé ma tɔbɔi buipáleone n̄ n̄ kía n̄ Isailiɔe.

16 Lá a taasike ma tɔbɔa yáí, má ɔbè.

17 Ǿ Anania bò à gè gè uapiu, à ɔnà Sɔluwa à mè: Sɔlu ma gbé, Dii Yesu pò bò m̄ma zéu gɔɔ pò ríle m̄o la mé ma zí, ké n̄ gu'e yáí, Lua Nisina i dine.

18 Wegɔɔ pò b̄le aa wéu lán kp̄teɔwa aa lèle, 5 à gu'è. Ǿ à f̄le da'ilekè.

19 Ké à p̄blè, à gbàa è, 5 à gɔɔplakè n̄ Yesude pò kú Damasio.

Sɔlu waasokea Damasi n̄ Yelusaleü

20 Ǿ Sɔlu ná Yesu yá waasokpaawa ḡɔɔ Yudaɔ lousisikpɔe guu à mè, Yesu mé Lua Né ü.

21 Yápi bò gbé pò mào sae aa mè: Gbé bee mé i gbépi sísin̄aɔ ásooke Yelusaleüo lò? I m̄o la à n̄ kúku à tárn̄o sa'onkiaɔ kfi lò?

22 Sɔlu s̄, aa gbàa b̄ káfi, à Yesu Mesiikeya b̄iiwánè, 5 aa yá Yuda pò kú Damasio f̄ü.

23 Gɔɔpla gbea Yudaɔ lekpaáfaazi ké aa e wà aa de,

* 8:33 Isa 53.7-8

- 24 5 à ní lekpaatapi mà. Aa wéle bíiboleo dōa faane ní gwāasinao, ké aa e wà aà de yáí.
- 25 Gwāasina 5 Solu gbé aà dà gbíu, aa aà gbàe ní bao báasi bíi musu.
- 26 Ké à kà Yelusaleú, a wéle à na Yesudeowa, 5 aa víakèè nípii, aale aa Yesudeke náaikoo.
- 27 Ǿ Baanaba aà sè gèaano zinao kíi, a dàu a síuné lá Sòlu Dii è zéu ní yá pò Dii òèò ní lá à Yesu yá'ò gupuuu Damasio.
- 28 Ǿ Sòlu gè Yesudeo guu, à bèberíno Yelusaleú, à yá'ò gbéoné gupuuu ní Dii tóo.
- 29 Ké à yá'ò Yuda Geleki yámanaone, à lekpaakéno, 5 aale aà we.
- 30 Ké Yesudeo dō, aa gè zèè Sezale, 5 à tà Taasu.
- 31 Bee gbèa Yesudeo gò dōdōa Yude ní Galileo ní Samali búsuo píi, aale zedō, aale gé ae víakea Diie guu, aale káfi ní Lua Nisína dōnleo.

Eneé gbágbáa ní Tabita vuao

- 32 Píeé í bebe wéle ní wéleo píi, 5 à gè Lua gbé pò kú Lidao gwai.
- 33 A gōe pò wí me Eneé è we, à káaú kálea wè swaa5.
- 34 Ǿ Píeé òè: Eneé, Yesu Kilisi lé n gbágbá. Fele n n pe koo. Ǿ à fele gōō.
- 35 Lidadeo ní Salnadeo aà è, 5 aa zè ní Diio.
- 36 Nōe Yesudee ku Zope, aà tón Tabita. N Geleki yáó sō Dōokasi. Bee mē tue. Yámaakea pèewá mé í wēnadō gbéoné.
- 37 Gōo bee 5 à gyákè à gá. Ké wá aà bō í pásiu, wá aà se wúle kpēdiakōau musu.
- 38 Zope sō a zà ní Lidaoo. Ké Yesudeo má Píeé ku we, aa ní gbéoné plaō zìwá aa wabikéwá aa mē: Mō wá be kpakpa.
- 39 Ǿ Píeé fele gèno. Ké à kà, wá dèdèaano kpépi musu. Ǿ gyaao sōaazi nípii ní dolo, aa ula ní pōkasa pò Tabita kè gōo pò a kúrino zòbè.
- 40 Píeé ní yá ní bóle báasi. A kúle à wabikè, 5 à aedò gepiwa à mē: Tabita fele! A wé wè à Píeé è, 5 à fele zòle.
- 41 Píeé aà kù a owa à aà fele zè. Ǿ à Lua gbépio sisi ní gyaao, 5 à aà kpámá bée.
- 42 Yápi lí Zopea píi, 5 wá Dii náaikè we dasi.
- 43 Píeé gōoplakè we Simōo báatotona be.

10

Kōonei Píeé sísia

- 1 Gbēe ku Sezale, aà tón Kōonei. Aapi mé sosa gáli pò wí me Itali sosa gbéoné basōo dōaana u.
- 2 Gbépiá luayamanae, a Lua vía ví, aapi ní a bedeo píi. I wēnadōné maamaa, mé ío wabike Luawa mōomōo.
- 3 Gōowa íatē auapilaa, wépfungu'ea guu à Lua malaikae è wásawasa, à gè a be a òe: Kōonei.
- 4 Kōonei wé gò bíiwá, víao aà kù, 5 à mē: Bó ní, Dii? A wèwá à mē: N wabikea ní n wēnadōa gbéonéò kà Luagu, 5 a sinnō.
- 5 Gbézì Zì Zope sa, aa Simōo pò wí me Píeé sísi.
- 6 A píla gbé pò wí me Simōo báatotonawa. Aà be ku ísiale.
- 7 Ké malaikapi tà, Kōonei a zíkèna gbéoné plaō sísi ní sosa luayamana pò nawao.
- 8 Ké a dàu a síuné píi, 5 à ní zì Zope.
- 9 Ké a gu dō, 5 aa dàzeu, aa kà kái ní wélepíio. Gōo bee Píeé dèdè kpé musu íatē minanguo wabikei.
- 10 Nōana lé aà de, a ye poble, 5 gōo pò wále bleke, à wépfungu'è.
- 11 A luabe è wēa, pōe lé píla lán zwáa zōowa. Wá ba dōdō a swá mèn síiōowa píi, wále gbac zìle.
- 12 Nōbōo ní pótáa'onkuawao ní bāo píi ká a guu.
- 13 Ǿ wa òè: Píeé, fele de n sò.
- 14 Ǿ Píeé mē: Baou Dii, mi tēe ge pò gbálea ble ziiio.
- 15 Ǿ à lōpi má a gēn plaade wá mē: Pó pò Lua gbábòè, nísu n a tēboo.
- 16 A kè màa gēn áa5, 5 kándo wá pōpi gá wá tàò luabe.
- 17 Píeé lé bílike wépfungu pò a è yáwa, 5 Kōonei zína pò aa Simōo be gbèaò kà gōō, aa zea bóleu.
- 18 Aa lezù aa gbèa tó wekii Simōo pò wí me Píeé pílau.
- 19 E tia Píeé lé láasooke wépfungu pò á ewa, 5 Lua Nisína òè: Gbēoné áaō lé n gbèa.
- 20 Píla gérino seasai, asa máme ma ní zíma.
- 21 Ǿ Píeé píla gè gbépio kíi à mē: Máme má gbé pò ále gbèa u. Bóyáí a mōi lai?

22 Aa m̀e: Sosao d̄baana K̄ɔɔnei m̀e wá z̄í. Gb̄emaee, a Lua vía ví. Yudaɔ p̄íi í aà t̄nasi. Lua malaikae òè aà n s̄isi a be, aà n yama.

23 Ǿ P̄iee ḡèr̄n̄o ua à n̄ yaaekè.

Ké a gu d̄ɔ, à f̄èle d̄ar̄n̄o z̄éu. Zope Yesudeeɔ ḡè aà kpáí.

24 A ḡoo àaɔde aa kà Sezale. K̄ɔɔnei a daeɔ n̄ a gb̄ena f̄èeɔ kàaa, àle n̄ dá.

25 Ké P̄iee ḡè ua, ɔ K̄ɔɔnei ḡè daaàle à kùlèè.

26 Ǿ P̄iee aà f̄èle à m̀e: F̄ele ze. Gb̄enazinan ma ù s̄5.

27 Ale yá'oaàno e aa ḡè ḡè kpéu, ɔ à gb̄éɔ lè kàaaa we dasidasi.

28 A òné: A d̄ɔ ké Yudaɔ zev̄í aa yaaale n̄ buipáleo ge aa ḡè aà uao. Ama Lua òlomee másu gb̄ee gb̄así bo ge mà aà t̄ebo.

29 A yáí tò ké wà ma sisi, ma m̄o z̄iozionakesai. Má ye mà yá p̄ɔ a ma sisiwà ma sa.

30 Ǿ K̄ɔɔnei m̀e: A ḡoo s̄iɔn̄ la, ké mále wabike ma be e íatè ḡè aua p̄ilaò maa'í kéwa. Ǿ kándo ma gb̄ee è zea ma ae p̄ɔ tekea daa

31 à m̀e: K̄ɔɔnei, Lua n wabikea s̄í, m̀e n w̄enad̄sane kàaàgu.

32 Gb̄éɔ z̄í Zope Sim̄oo p̄ɔ w̄í me P̄iee s̄isii. A p̄ila Sim̄oo báatotona be ísiale.

33 Ǿ ma gb̄éɔ z̄íma ḡ̄o. Lá n m̄o, à kè maa. Tia kéwa, wápii wá kú la Lua d̄sa guu, ké wá yá p̄ɔ Dii òne ma yáí.

Lua Nis̄ina dia buipáleo

34 P̄iee yásè à m̀e: Má s̄í s̄lana sa ké Lua lí gb̄ee z̄aboo.*

35 Bui pii guu gb̄é p̄ɔ lé víakeè mé í yamaake, ade yá mé í kaaàgu.

36 Lua a yá dà Isailiɔne, à keaan̄o na Yesu Kilisi sabai baokpáné. Aapi mé bui pii Dii ù.

37 A yá p̄ɔ kè Yude búsu pii guu d̄ɔ, lá à dàale Galile Zaa kpàwakea n̄ gb̄éɔ da'ilekeao gbea.

38 A d̄ɔ lá Lua a Nis̄ina p̄isi Yesu Nazalet̄iwa, ɔ a kú n̄ gb̄aaɔ, à ḡè w̄éle n̄ w̄éleɔ à yamaakèné, à gb̄é p̄ɔ Ibiisi n̄ ḡá l̄íné n̄ k̄p̄ee gb̄àgb̄á, asa Lua kuaànɔe.

39 Wá de yá p̄ɔ a kè Yude búsuu n̄ Yelusaleũo pii seelade ù. Wà aà lòo líwa wa d̄e,

40 ɔ Lua aà v̄u à ḡoo àaɔde z̄í, a tò à azia òl̄ow̄e.

41 I ke gb̄épiiè no, wá gb̄é p̄ɔ Lua d̄baa wá sé aà seelade ùne. Aà b̄oa gau gbea wa p̄oblèaàno, wa im̄iaàn̄o.

42 Ǿ a dil̄ew̄e wá waasoke gb̄éɔne, wí oné áme à de gb̄é p̄ɔ Lua dil̄e gb̄é béeɔ n̄ gyaadeɔ pii yákpalekena ù.

43 Anabio pii aà yá'ò aa m̀e, gb̄é p̄ɔ aa aà náaikèò duuna a k̄émá aà t̄ó yáí.

44 Ḡoo p̄ɔ P̄iee lé yápi oné, Lua Nis̄ina d̄í gb̄é p̄ɔ lé yápi maone pii.

45 Yápi d̄í Yuda Yesude p̄ɔ m̀ò n̄ P̄ieeɔwa, ké baa buipáleo, Lua a Nis̄ina p̄isimá gba ù yáí.

46 Asa aa mà, aale yáebui'ò, aale Lua yábonsaek̄eao o. Ǿ P̄iee m̀e:

47 Gb̄épiɔ Lua Nis̄ina è l̄awáwa. Déme a f̄ɔ ḡíné aa da'ilek̄eí?

48 Ǿ a ò wá n̄ da'ileke n̄ Yesu Kilisi t̄oo. Ǿ aa wabikèwá aà ḡooplaker̄n̄o.

11

P̄iee buipáleo yá'oa

1 Zinao n̄ Yesude p̄ɔ kú Yudeɔ mà lá buipáleo Lua yá s̄í s̄5.

2 Ké P̄iee s̄ù Yelusaleũ, an gb̄é p̄ɔ z̄è n̄ t̄z̄ɔȳaoo aà t̄aae è

3 aa m̀e: N ḡè gyaf̄oodeɔ be n̄ p̄oblèr̄n̄o.

4 Ǿ P̄iee f̄èle lé yápi b̄oolekené z̄éze à m̀e:

5 Má kú Zopee, mále wabike, ɔ ma wépfungu'è. Ma p̄ee è lán zwàa z̄ɔowa, ba d̄ɔɔa a swá m̄èn s̄iɔowa. A b̄ò luabe, àle p̄ila ma kíi.

6 Ma w̄ep̄èwá t̄ítu, ma n̄b̄oo è a guu, s̄èa p̄ɔ n̄ p̄t̄aa'onkuawaɔ n̄ b̄ao.

7 Ǿ ma b̄oo mà, wa òm̄ee: P̄iee, f̄ele de n̄ s̄ó.

8 Ǿ ma m̀e, bauro Dii, asa t̄è ge p̄ɔ gb̄alea í ḡè ma léu ziio.

9 L̄ooopi b̄oa luabe ḡèn plaade wá m̀e, p̄ɔ p̄ɔ Lua gb̄àb̄òè, másu mà a t̄ebo.

10 A kè màa ḡèn àaɔ, ɔ wá èa gà t̄ò luabe pii.

11 Ḡoo bee ḡ̄o gb̄èon àaɔ p̄ɔ wá n̄ z̄ia b̄oa Sezaleɔ m̀ò ua p̄ɔ má kúu.

12 Ǿ Lua Nis̄ina òm̄ee mà ḡér̄n̄o seasai. Wá gb̄é gb̄èon sooloe beeo ḡè ma kpáí s̄5, ɔ wa ḡè gb̄é p̄ɔ gb̄épiɔ z̄ia be.

13 Ǿ a òw̄e l̄a a malaika è, à b̄ò m̄owa a kpéu, a òe à gb̄é z̄í Zope ma s̄isii,

14 mà yá p̄ɔ a api n̄ a bedeo pii suaba oe.

* 10:34 Iko 10.17

- 15 Ké ma na yá'owa, Lua Nisína díné lá a diwéε a daalegɔɔwa.
- 16 ɔ yá pɔ Dii ò dɔmagu à mè, Zāa gbéɔ da'ilekè ní íoε, api sɔ́ á wá da'ileke ní Lua Nisinao.*
- 17 Lá Lua gba dou pɔ́ á dàwéε gɔɔ pɔ́ wa Dii Yesu Kilisi náaikè dǎné lɔ, dén ma ù mà fɔ́ gǐèi?
- 18 Ké aa yápi mà, aa nǐle, ɔ aa Lua tɔbò aa mè: Wá è Lua buipáleɔ gbà zé lɔ aa nòselile, aai wèni láasai e.

Antisideɔ zea ní Yesu

19 Wétéamɔané pɔ́ fɛle Etiéε gaa guu† mé tò gbéɔ fàaa tà Fenisi búsuu ní Sipi búsuu ní Antisio, aale Lua yá'o Yudaone ífɛε.

20 ɔ an gbéεɔ bò Sipi búsuu ní Sileni búsuu aa gè Antisio, ɔ aale yá'o buipáleone sɔ́, aale Dii Yesu baokpané.

- 21 Dii lé ɔdamá, ɔ gbéɔ yápi sí dasi aa zè ní Diipio.
- 22 Yelusaleú Yesudeɔ swá kà yápiwa, ɔ aa Baanaba zì Antisio.
- 23 Ké à kà we, a è lá Lua gbékekèné, ɔ aa pɔ́ kèna. A ledámá nípii aa zé ní Diio ní nòsemendoo.
- 24 Baanabaá gbémaae, Lua Nisína ní luanaaikεao pèwà, ɔ wà kà Dii gbéɔ guu dasi.
- 25 ɔ Baanaba gè Taasu Solu wεleli.

26 Ké à aà è, ɔ à suaanɔ Antisio. Aaɔ káaa ní Yesudeɔ dasi, aaɔ yádané e wè búu do. Antisio we wá dɔaa tɔkpau Yesu íwaone Kilisideɔ.

27 Gɔɔ bee ánabio bò Yelusaleú aa mò Antisio.

28 An gbé pɔ́ wí mε Agabu fɛle zé à dɔaa nɔana zɔɔ pɔ́ a ka dúnia guu pii yá'óné ní Lua Nisína gbáao. Kolodi kpalablea gɔɔ ɔ nɔanapi kà.

- 29 ɔ Yesudeɔ zèò wá ní gbé pɔ́ kú Yudeɔ kámasa ká lá baade gbāa fɛ́, wi kpásáné.
- 30 ɔ aa kè màa, aa Baanaba ní Soluo zìò kpái an gbèzɔɔwa.

12

Píε daakpεu

- 1 Gɔɔ bee kí Elodi ɔpɛle Yesudeeɔwa pásipási.
- 2 A Zāa v̄i Zaaki dè ní f̄endaɔ.
- 3 Ké a è yá bee kà Yudaɔgu, ɔ à èa Píε kù lɔ. A bee kè Káaso dikpε zíε.
- 4 Ké à Píε kù a dàkpεu, à aà ná sosaone ní ɔzì aa aà d̄sa. Sosapi gáli do gbéon síisiiíε e lee síisí. A díle à yákpalekεaanɔ bíla wáa Gεamusu dikpε gbεa.
- 5 ɔ wa Píε k̄ta kpéu, Yesudeɔ lé wabikeè Luawa zesai.
- 6 Gu pɔ́ a dɔ Elodi bɔaanɔ, a gwá Píε lé i'ò sosa gbéon plaɔ zānguo yea ní mɔdaonao mèn pla, mé gbéon plaɔ ku kpεεle, aale kpépi d̄sa.
- 7 Kándo ḡɔɔ Dii malaikae ḡε we, ɔ kpépi pù. A Píε lè a gbátεewa à aà wù à mè: Fεle kpakpa. ɔ mɔdaonapio wòlo aà ɔwa.
- 8 ɔ malaikapi òε: N n ula da, ní n kyale kpá. Píε kè màa, ɔ malaikapi mè: N n ula káaa n kú, ní temazi.
- 9 ɔ Píε bò teaazi. I yá pɔ́ malaika lé kee d̄s síana úo, ále e nana ále o.
- 10 Aa gè gudšana séiala ní a plaadeo, ɔ aa kà bɔleu. Bɔlepi gbaá mεε, ɔ à wèné ní azíao, aa bɔle lé ḡé wéleu. Kándo ḡɔɔ ɔ malaikapi Píε tò zea guu we.
- 11 Ké Píε wé d̄ɔdɔ à mè: Má d̄s sáasa sa ké Dii a malaika zì, à ma bɔ Elodi ɔzì ní yá pɔ́ Yudaɔ wé d̄oi wá kemεeo pii.
- 12 Ké aà wé kè, à gè Zāa pɔ́ wí mε lɔ Maaku da Maliama be. Wa káaaa we dasi, wále wabike.
- 13 Ké à bɔle gba lé, ɔ nɔε zíkεna pɔ́ wí mε Loda gè gwai.
- 14 Ké à Píε lɔɔ d̄s, pɔna guu i zé w̄εo, à èa bàalè gε òné Píε mé kú bɔleu we.
- 15 Wa òε: Iana kàma yá? ɔ à zèò ké síanaε. ɔ wá mè: Aà malaikae.
- 16 Píε gí lé gbale. Ké aa wè, aa aà è, ɔ yápi díma.
- 17 A ɔkèné aa nǐle, ɔ a dàu a síuné lá Dii a bɔ kpéu. ɔ à mè: A gε o Zaakie ní wá gbé k̄niɔ. ɔ à bò gè gupálei.
- 18 Ké gu d̄s, k̄f̄i gbāa dà sosaɔ zānguo, aale k̄s lala aa mè: Bó Píε kè a úi?
- 19 Elodi ò wá aà wεle. Ké wi aà eo, ɔ à yálála gudšanapiowa, ɔ a ò wá ní dεε.

Elodi gaa

Bee gbεa Elodi bò Yude, à gè gɔɔplakè Sezale.

20 Aa pɔ́ pà Tiideɔ ní Sid̄sdeɔzi maamaa, ɔ gbé bee ledoukè aa mò aà gwai s̄anu. Aa gè kíapi be z̄ia Blasitu kíi. Ké Blasitu ní yáze è, aa gè ledoukè ní Elodio, asa an búsuu pɔblea í bɔ aà búsuue.

* 11:16 Luk 3.16, Zin 1.5 † 11:19 Zin 8.1-4

21 Ké gɔɔ pɔ wa dilɛ kà, Elodi a kible'ulaɔ dà, à gè zòlɛ a gínaa, ɔ à yá'ò bílaɛ.

22 Bíla wíllɛ à mè: Luae mé lé yá'ò, i kɛ gbɛnazína no.

23 Wegɔɔ Dii malaikaɛ aa lé nè, ké i zòkɛ dɔ Luaeo yáí, ɔ aa mè kòkà à gà.

24 Lua yá íɔ ligua, íɔ káfi.

25 Baanaba ní Sɔluo sɔ, ké aa ní kámasa yá kèkɛ aa làa, aa bɔ Yelusaleu aa Zaa pɔ wí me Maaku sɛ tàò.

13

Baanaba ní Sɔluo zla

1 Anabio ní yádanedeɔ ku Antioxi Yesudeɔ guu, an tɔɔn kɛ: Baanaba ní Simeɔ pɔ wí me Báasio ní Sileni búsu gbɛ Lusiuo ní Manae pɔ neblɛ ní kí Elodio sánuo ní Sɔluo.

2 Gɔɔ pɔ aale Dii sisi ní lɛyeao, Lua Nisína mè: A Baanaba ní Sɔluo dilɛ rídoa zí pɔ ma ní séwá yáí.

3 Ké aa lɛyè aa wabikè, ɔ aa ɔnámá aa ní gbáɛ, aa dàzɛu.

4 Ké Lua Nisína Baanaba ní Sɔluo zí màa, aa gè Selusi. Za we aa gè gó'ilenau aa gè Sipi búsuu.

5 Ké aa kà Salami, aa Lua yá waasokè Yudaɔ lousisikpɛɔ guu. Zaa Maaku kúrino ɔnɛde u.

6 Aa ísía gūgūnapi baa vɛ è Pafɔsi, ɔ aa kpáaú ní Yuda dabudabukena pɔ de anabi egena úo we. Aa tɔn Yesune.

7 Íɔ kú ní búsupi gbɛzɔɔ Sɛɛziu Pɔluo. Gbɛzɔɔpiá ɔnɔnaɛ, ɔ à Baanaba ní Sɔluo sisi, ké a ye Lua yáma yáí.

8 Dabudabukenapi tɔn Elima ní Geleki yáo. A íbelesèrino, àlɛ wele gbɛzɔɔpi swáfɛ, ké asu Yesu náaikɛo.

9 ɔ Sɔlu pɔ wí me Pɔlu sɔ, Lua Nisína dɛdewá, ɔ à wepèwá à mè:

10 Ibiisi néɔ do! Ma píi íbɛɛ! Gbɛnazín vái píi paɛmade! Wezɛn pásí! Nyɔ Dii zé súsu kpaanlaboa too lé?

11 Tiasa Dii a ɔkulɛma, ní vɛakú. Nyɔ gɔɔplakɛ níyɔ íatɛ eo. Wegɔɔ Elima wé gò dàdàáa, gusia kùlɛwá. ɔ àlɛ ɔmalemalɛ, àlɛ gbɛ wele aa a ɔ kú.

12 Ké gbɛzɔɔpi yá pɔ kèpi è, à Dii náaikè, asa aa yá pɔ wa dàè aa kù gbáɛ.

Kua Antioxi pɔ kú Pisidi búsuu

13 ɔ Pɔlu gè gó'ilenau ní a gbɛɔ, aa bɔ Pafɔsi aa gè Pɛɛga, Pámfilí búsuu. We Zaa Maaku ní tóu, à èa tà Yelusaleu.

14 Boa Pɛɛga aa gè Antioxi pɔ kú Pisidi búsuu. Kámabogɔɔzɛl aa gè zòlɛ lousisikpɛu.

15 Moizi ikoyá ní anabio láo kyokea gbea lousisikpɛ gbɛzɔɔ gbɛ zí wá oné, tó aa káfía yáe ví aa o bílaɛ, aa o.

16 ɔ Pɔlu fɛlɛ ɔkɛné à mè: Isailio ní buipále lousisinaɔ à ma yáma.

17 Isailio Lua wá dezio sɛ, ɔ à ní bui kò an kua Egipi búsuu. ɔ à ní bóle we ní a gbáa zɔɔo.*

18 A ní gwá guwaiwaiu wɛ bla taawa.†

19 A gbáamò Kanaa búsu bui mèn sopláɔnɛ, ɔ à ní búsupi kpámá.‡

20 Apíi ká wɛ ɔaa pla ní blakwio taawa. Bee gbea à ɔaanaɔ dílenɛ e à gè pèò anabi Samuɛliwa.§

21 Ké aa kía gbèa, ɔ Lua Kisi né Saulu, Bɛyámɛɛ bui dílenɛ.* A kpalablɛ wɛ bla,

22 ɔ Lua aa bɔ kpalau, à Davidi kpá aa gbɛu. Lua Davidi yá'ò à mè, á é Yese né Davidi láasoo douano, a a pɛéá píi kɛɛ.†

23 Aa bui guu à Yesu búu Isailionɛ Suabana ú, lá à a lɛgbèwa.

24 E Yesupi ɔ gɛ mói Zaa ɔbaa waasokè Isailionɛ píi, a ónɛ aa nòselilɛ aa da'ilekɛ.‡

25 Ké Zaa zí ye láai à mè: Dé ále e má de a úi? Gbɛ pɔ á wé ɔɔin ma úo. A ma! Alɛ mó ma gbea, mi ka má aa sabala bobòèo.§

26 Ma gbɛɔ, Ablahaú bui ní buipále lousisinaɔ, wámɛ Lua suabayáɛ bee kpàsawɛɛ.

27 Yelusaleúdeɔ ní ní gbáadeɔ aai Yesu dɔo, aai anabio lá pɔ wíɔ a kyokɛ kámabogɔɔzɛl píi zé dɔo, ɔ aa anabipio yá pápa, aa yádaaála.

28 Aai yáe ewá à ká wá aa dɛo, ɔ aa gbèa Pilatiwa wá aa dɛ.*

29 Ké aa yá pɔ wa kè aa yá musu kè píi, wá aa búu líwa wá aa dà mia'eu.†

30 Lua aa bɔ gau.

* 13:17 Bɔa 1.7, 12.51 † 13:18 Nao 14.34 ‡ 13:19 Iko 7.1, Yoz 14.1 § 13:20 1Sam 3.20-21, 10.21-24 * 13:21 1Sam 8.5 † 13:22 1Sam 13.14, 16.12-13 ‡ 13:24 Luk 3.3 § 13:25 Zaa 1.20, Mat 3.11 * 13:28 Luk 23.1-23 † 13:29 Luk 23.50-56

31 A goo dasi ke à bò mò gbé pò aa bò Galile aa gèaano Yelusaleuowa.‡ Aame aa seeladeo ù gbéone.

32 Wápi sò, ò wa mo aa baokpaié. Lé pò Lua gbè wá deziòne,

33 a kè wá gbé pò wá de an buio ùone, à Yesu vù lá wa ò Sou plaade guuwa. Lua mè: Ma nén n ù,

n Maen ma ù gbá.§

34 Lá a yaikéo, mé Lua a aa bò gau, a yá ò Luapi ò yáa à mè:

Má báaa seasai pò ma a legbè Davidié daágu.*

35 O wa ò guei lo:

Nyò wei n gbé pò a kua adoa yaikéo.†

36 Davidipi sò à Lua pòeá kè a goo. Ké à gà, wà aa mia kpákòí ní a deziò, ò a yaikè.

37 Gbé pò Lua aa vùpi sò i yaikéo.

38 Ma gbé, à ò dè ké duunakèama waaso pò wále kéé kú aa káie.

39 Mòizi ikoyá lí fò tò yá bórino nao, ama gbé pò aale Yesu náaikéo, yápii i bórino na.

40 A laaika ké yá pò anabio ò su á leo

41 aa mè:

A ma, á gbé awiambonaò,

à gilike, í sáale,

asa má yáe ke á goo,

baa tó wa dàu lé siué, á sio.‡

42 Ké Pòlu ní Baanabao lé bòle lousisikpeu, wà wabikè má aa ea mo yápi oné kámabogoo sia lo.

43 Ké wále fáaa Yudaò ní gbé pò í lousisínò bò te Pòlu ní Baanabaozi dasi. Aa yá'oné, aale ledamá aao gé ae ní gbèke pò Lua kèrino.

44 Kámabogoo sia wéledeò káaa pii Dii yámaa yáí.

45 Ké Yudaò bílapi è, à kéné íi maamaa, ò aale Pòlu yá bèèbo, aale aa sòsò.

46 O Pòlu ní Baanabao yá'oné víasai aa mè: Ame à kù wà Lua yá'oe gla. Lá a gi, ále e i ka à wèni láasai eo, wá ea aeò buipáleo wae sa.

47 Asa Dii yáe bee dílewèe à mè:

Ma n díle gupua ù buipáleo,

ké n gé ní suabayao e tóle léwa.§

48 Ké buipáleo yápi má, an pò kèna, aa Dii yá sí slana ù, ò gbé pò Lua ní díle wèni láasai pò ùo Yesu náaikè.

49 O Dii yá lí bùsupia pii.

50 Yudaò zò buipáleo nòe lousisin gbiaoò ní wéle gbáadezi, ò aa íadà Pòlu ní Baanabaowa, aa ní yá ní bùsuu.

51 Aa kòlè má ní táae seela ù, * ò aa gè Ikòniu.

52 Yesudeò sò, pona ní Lua Nisínao pèemá.

14

Pòlu ní Baanabao kua Ikòniu ní Lisitao

1 Aa kè Ikòniu lá aai kewa, aa gè Yudaò lousisikpeu aa yá'ò e Yudaò ní buipáleo Dii náaikè dasidasi.

2 O Yuda pò aa gi yápi síio buipáleo swáfè Yesudeone, aa íisèrino.

3 N beeo Pòlu ní Baanabao gooplakè we, aa yá'ò víasai daa Dii gàu, ò Dii ní gbá zé an yábonsaekèao ní ní dabudabukeao a gbèke yá pò aale oné slanapilliwané.

4 O wéledeò kòkpaalè, gbèeò zè ní Yudaò, gbèeò ní zinaò.

5 O Yudaò ní buipáleo ní ní gbáadeò zèò wá íadamá wá ní pápa ní gbèo.

6 Ké Pòlu ní Baanabao ní yá dò, ò aa bàasi tà Likaoni bùsu wéleu, Lisita ní Dèeβeo ní a zòewiao.

7 O aa gí lé baonapi kpáné we.

8 Góee ku Lisita, aa gbáò imia. Zaa wà aa í, a de ee ùe, i táa'oo.

9 Ale swákpa Pòlu yáí, ò Pòlu wepèwà soee, a è aa Yesu náaikèa kà à aa gbágbá,

10 ò a òè ní loò gbáao: Féle ze n gbáwa. O à vl zè, à bò ní tao.

11 Ké bíla è lá Pòlu kè, ò aa káaa wíiwa ní Likaoni yáo aa mè: Táao lí gbènazinaò ù aa pílawá.

12 Aa tókpà Baanabae Zupitée, Pòlu sò Mèekiu,* ké òme í dāaa ní yá'oaò yáí.

‡ 13:31 Zln 1.3 § 13:33 Sou 2.7 * 13:34 Isa 55.3 † 13:35 Sou 16.10 ‡ 13:41 Abk 1.5 § 13:47 Isa 49.6

* 13:51 Luk 9.5, 10.11 * 14:12 An táao tòn we.

13 Zupiteɛpi kpɛ kú wɛ́nkpɛ, ɔ̀ aà gbàgbana mò ní zuswana pɔ̀ à lávu zàblémáɔ̀ wéle bíibɔ̀leu. A ye dasi sa'ò zínaɔ̀wa.

14 Ké Baanaba ní Pɔ̀luo yápi mà, aa ní ulaɔ̀ ga kèkè, ɔ̀ aa sí dasi guu ní wiiò

15 aa mè: Gbɛ́ɔ̀, bóyáí ále ke beewai? Gbɛ́nazínaon wá ũ sɔ̀ lááwa. Baona wále kpáé, ké à kpe lí pɔ̀ gianɛ beɛɔ̀ne, í ze ní Lua béɛo. Ɔ̀me musu kè ní tɔ̀leɔ̀ ní ísiao ní pɔ̀ pɔ̀ kúúu píí.†

16 A bui píí tò yáa, aa rízia zé sè.

17 N beeo à azía òlóné maakea guu. I to lou maé à pòkeke a gɔ̀ɔ̀wa. I á gba ble àɔ̀ ku pɔ̀na guu.

18 Baa ní yá bee oao, dɛɛ ní dɛɛo ɔ̀ aa gí gbɛ́ɔ̀ne aa sa'omá.

19 Ɔ̀ Yudaɔ̀ bò Antíosi ní Ikɔ̀niuo aa mò wà bíla swáfɛ. Ɔ̀ aa Pɔ̀lu pápa ní gbɛo aa aà gále bòò wɛ́nkpɛ, aale e à gáɛ.

20 Ké Yesudeɔ̀ kàaaaazi, ɔ̀ à fɛle gɛ̀ wéle guu. Ké a gu dɔ̀, aàpi ní Baanabao aa gè Dɛɛbe.

Zinao taa Antíosi

21 Ké aa baonakpáné wélepi guu, aa gbɛ́ɔ̀ è dasi. Ɔ̀ aa èa gè Lisita ní Ikɔ̀niuo ní Antíosio,

22 aale Yesudeɔ̀ gba gbáa, aale ledamá aa wetá Yesu náaikɛawa aa mè: Sema wá taasike maamaa, wí gbasa gɛ̀ kpala pɔ̀ bò Lua kíi guu.

23 Aa gbɛ́zɔ̀ɔ̀ dīlené wéle ní wéleɔ̀, ɔ̀ aa wabikèné ní leyee, aa ní ná Dii pɔ̀ aa aà náaikè è ɔ̀í.

24 Ké aa pá Pisidi búsuua, aa ká Pámfilí búsuu.

25 Aa Lua yá'ò Pɛɛga, ɔ̀ aa gè Atalí.

26 We aa gɛ̀ gó'ilenau aa tà Antíosi, gu pɔ̀ wà ní náu Luaɛ a ɔ̀í yáa aà gbèkekené zí pɔ̀ aa kè aa làa tia yá musu.

27 Ké aa ká, aa Yesudeɔ̀ kàaa aa yá pɔ̀ Lua kèné òné píí, lá à buipáleɔ̀ gbà zé aa a náaikè.

28 Ɔ̀ aa gɔ̀plakérín we.

15

Lɛkpaala Yelusaleu

1 Gbɛ́ɔ̀ bò Yude aa mò Antíosi, ɔ̀ aa yádà Yesudeɔ̀ne aa mè: Tó i tɔ̀zɔ̀ lá Mɔ̀izi dílewaɔ̀,* á zia'eo.

2 Pɔ̀lu ní Baanabao zɔ̀adòmá aa lɛkpaakèrínɔ̀ maamaa yápi musu. Ɔ̀ Yesudeɔ̀ zèò Pɔ̀lu ní Baanabao ní ní gbɛ́ɔ̀ gɛ̀ Yelusaleu yápi gógósi ní zínaɔ̀ ní gbɛ́zɔ̀ɔ̀.

3 Aa gè zèné, ɔ̀ aa pá Fenisi ní Samalio búsuɔ̀la. Aa buipáleɔ̀ nòselilea yá dàu a síu ní gbɛ́ɔ̀ne we, ɔ̀ an pò kèna zɔ̀.

4 Ké aa ká Yelusaleu, Yesudeɔ̀ ní zínaɔ̀ ní gbɛ́zɔ̀ɔ̀ gbàakpánzi, ɔ̀ aa yá pɔ̀ Lua kèné píi baokpáné.

5 Ɔ̀ Falisi Yesudeɔ̀ fɛle mè: Sema buipáleɔ̀ tɔ̀zɔ̀, wí oné aao Mɔ̀izi ikoyá kúa.

6 Ɔ̀ zínaɔ̀ ní gbɛ́zɔ̀ɔ̀ kɔ̀ kàaa, aale yápi gwa.

7 Ké lɛkpaala gbàakù, Piɛɛ fɛle zè a òné: Ma gbɛ́ɔ̀, á dɔ̀ ké Lua ma díle á guu à gègè, ké buipáleɔ̀ Yesu bao ma ma léu, aai aà náaikè.

8 Lua dee gbépii nòse dɔ̀, ɔ̀ à ní gbá a Nisína a siarínɔ̀ seela ú,† lá à wá gbáwa.

9 Lua i ní díle dodoa ní wápiɔ̀. A ní nòse pípiné, ké aa Yesu náaikè yáí.

10 Bóyáí ále Lua wei tiai? Aso pɔ̀ wá deziò fúta séi ní wápiɔ̀ ɔ̀ á ye díne?

11 Maa no! Wá a náai ví ké wá bɔ̀ Dii Yesu gbèke yáíe, lá ampiɔ̀wa sɔ̀.

12 Gbɛ́ɔ̀ kè kílikili píi, ɔ̀ aa swákpá Baanaba ní Pɔ̀luozi, aale seelaɔ̀ ní dabudabu pɔ̀ Lua kèné buipáleɔ̀ guu ɔ̀.

13 Ké aa yá'ò aa làa, Zaaki fɛle yàsè à mè: Ma gbɛ́ɔ̀, à ma yáma.

14 Simɔ̀ ɔ̀ lá Lua d̄baa buipáleɔ̀ wegwà, ɔ̀ à gbɛ́ɔ̀ sè ní guu a pɔ̀ ú.

15 Anabio yáɔ̀ kɔ̀sè ní beeo, asa aa mè:

16 Bee gbɛa má ea mɔ̀ Davidi bezi bo,

mí a gufoɔ̀ keke tata lo,

17 ké buipáleɔ̀ ma kíi wɛɛle,

gbɛ́ pɔ̀ ma ní sisi ma ní sépiɔ̀ píi.

18 Dii pɔ̀ lé yápi ke mé ò,

a tò wa yápi dɔ̀ za káau.‡

19 Ayámɛto má è a maa wá yá zí'ú díle buipále pɔ̀ aa zè ní Luaoɔ̀neɔ̀.

† 14:15 Baa 20.11, Sou 146.6 * 15:1 Lev 12.3 † 15:8 Zin 11.15-18 ‡ 15:18 Amɔ̀ 9.11-12

20 Wá lákéné aa mikē pɔ pɔ gbālè táa kúwa ní gbásíkɛao ní nɔɔ kòlokpasaiɔ ní kpáao. §

21 Asa à gēgē wíɔ Mɔizi lá kyokɛ lousisikpɛɔ guu kámabogɔɔzɪ píi, wíɔ aà yá waasokɛ wéle ní wéleɔ.

Zlnaɔ gbéɔ zla buipále Yesudeɔwa

22 ɔ Zlnaɔ ní gbēzɔɔ ní Yesudeɔ píi zèð wà gbéɔ sé ní guu, wà ní zɪ Antiozi ní Pɔluo ní Baanabao. ɔ aa ní dɔaanaeɔ sè, Yuda pɔ wí mèè Baasaba ní Silivēeɔ.

23 Wá taala diné, yá pɔ wa kè a guu mè: Wá Zlnaɔ ní gbēzɔɔ wa fɔkpà wá gbé pɔ aa de buipáleɔ ũ Antiozi ní Sili búsuo ní Silisi búsuoɔwa.

24 Wá mà wá gbēeɔ gè á kú aa á nɔsɛ òkpáé, aa á dá bíliu ní yá'oa guu. Wá lé kú a guuo,

25 ɔ wa ledòukè wa zèð kè wá gbéɔ sɛ wá ní zɪwá ní wá gbé yenzideɔ Baanaba ní Pɔlu

26 pɔ aa gí ní wēnii wá Dii Yesu Kilisi tɔɔa yáio.

27 Ayámɛto wále Yuda ní Silivēeɔ zɪwá, aa yá pɔ wá kè láu oé ní léo.

28 Asa Lua Nisina ní wápiɔ wa zèð wá asoe diéɔ, sema a pɔ zɛvɛ beɛɔ.

29 A mikē nɔɔ pɔ wá sa'òð táawa soawa ní kpáao ní nɔɔ kòlokpasaiɔ ní gbásíkɛao. A maa à mikē beɛɔwa. Wá k's'e aafia!

30 ɔ wá ní gbáe, aa gè Antiozi. Aa Yesudeɔ kàaa píi, ɔ aa lápi kpámá.

31 Ké aa a kyokè, ɔ an pɔ kèna maamaa ní nɔsɛ níniyápio.

32 Yuda ní Silivēeɔ anabione, ɔ aa ledà ní gbépiɔwa maamaa, aa ní gbá gbáa.

33 Ké aa gɔɔplakè we, Yesudeɔ lezámá, ɔ aa tà ní zlnaɔ kú aafia.

34-35 Pɔluo ní Baanabao gɔ Antiozi. N gbé dasi páleɔ aa Dii yádánɛ aa baonakpané.

Pɔlu wélegea gēn plaade

36 Gɔɔpla gbɛa Pɔlu ò Baanabae: Wá ɛa gé Yesudeɔ gwai wéle pɔ wa Dii yá waasokèu yáao guu, wíɔ dɔ lá aa de.

37 Baanaba ye Zāa Maaku sɛ aà gérínɔ,

38 ɔ Pɔlu lé e a maa wá gbé pɔ kè má Pámfilii, i térizi ní zɪ guuo sɛ lo.*

39 Aai makɔeɔ, ɔ aa kèkɔwa. Baanaba Maaku sè aa gè gó'ilenau aa gè Sipi.

40 ɔ Pɔlu Silivēe sè. Yesudeɔ ní ná Diie a ɔzɪ aà gbèkɛkɛnɛ, ɔ aa dàzɛu.

41 Aa pà Sili ní Silisiola, aa Yesudeɔ gbá gbáa.

16

Timɔtee gea ní Pɔluo ní Silivēeɔ

1 Pɔluo kà Deɛbe ní Lisitao. Wekú Yesudee ku wí mèè Timɔtee. Aà daá Yuda Yesudee, mé aà maeá Gelekie.

2 Yesude pɔ aa ku Lisita ní Ikɔniuoɔ aà tɔnasɪ.

3 Pɔlu ye aà geano, ɔ à tɔzɔè Yuda pɔ kú wélepiɔ guuo yáí, asa ampíi aa dɔ kè aà maeá Gelekie.

4 Wéle pɔ aa gèu píi, aa yá pɔ zlnaɔ ní gbēzɔɔ díle Yelusaleũ ò Yesudeɔne aao kúa.

5 ɔ aale gbáakú ní Yesu náaikea guu, aale dasikú lá gu lé dɔ.

Pɔlu gea Masedoni búsuu

6 Lua Nisina gíné aa gé Lua yá'oi Azi búsuu, ɔ aa pà Filizi ní Galatio búsuoɔa.

7 Ké aa kà Misi búsuo zɔleu, aa yòwá wá gè Bitini búsuu, ɔ Yesu Nisina i weinéo.

8 Ké aa Misi búsuo baa vɪ, ɔ aa kà Toloasi.

9 Gwáasina Pɔlu Masedoni búsuo gbēe è zɛaala iu, ále awakpaè à mè: Buawá Masedoni, dɔwále.

10 Ké a è iu màa, ɔ wa Masedoni sɔukè gɔɔ, asa wá dɔ sa, ké Lua mé lé wá sisi wá gè baonakpané.

11 ɔ wa gè gó'ilenau Toloasi, wa mipè Samɔtasiwa. Ké a gu dɔ wa ka Neapoli.

12 Bɔa we wa ge Filipi, Masedoni búsuo saalopi mɛɛwía pɔ Lomadeɔ vɪ, ɔ wa gɔɔplakè wélepiu.

13 Kámabogɔɔzɪ wa bɔ wénkpɛ, wa ge swa saɛ, gu pɔ wále e wí lousisiu. ɔ wa zɔle wa yá'ò nɔɛ pɔ káaaa weɔne.

14 Nɔɛe ku we, wí mèè Lidia. Tiatii gbé zwàa tɛa yíanaɛ, mé lousisinaɛ. Ale yá pɔ Pɔlu lé o ma, ɔ Dii aà sɔ wèè, à yápi sí.

15 A da'ilekè ní a bedɛɔ, ɔ à wabikèwá à mè: Tó a ma Dii náaikea síɛ, à mɔ pila ma be. ɔ wa aà yáze èɛ.

§ 15:20 Bɔa 34.15-17, Lev 18.6-23, 17.10-16 * 15:38 Zln 13.13

Pɔlu n Silivɛɛo daakpɛu Filipi

16 Ziewa kɛ wɛle gɛ wabikɛkɛi, wa kpaau n zɔnɔe pɔ taa mlɛ vlo. Aa diiɔ i ɔa e maamaa aa asi'oanɛ yaa musu.

17 ɔ a bɔ tɛwazi, wapiɔ n Pɔluo, ale wiile a mɛ: Gbɛ beɛɔa Lua Musude zɔblenaɔne, aale suabaze kpawakɛɛ.

18 ɔ ke maa la gu lɛ dɔ, ɔ yapi Pɔlu wa. A lili o taapie: Ma onɛ n Yesu Kilisi too, go nɔɛpiwa. ɔ a gowa gɔɔ.

19 Kɛ aa diiɔ e ai'ea aa ya musu tamaa n nɛ, ɔ aa Pɔlu n Silivɛɛo ku aa n gale gɛrɛnɔ gbadeɔ kɛi gaac.

20 Aa gɛrɛnɔ yakpalekenao kɛi aa mɛ: Gbɛɛ beɛɔa Yudaɔne, mɛ aale wa wɛle ɔkpa.

21 Fɛlekaayɔ pɔ wa Lomadeɔ ikoyɔ gi wa si ge wa ke ɔ aale danɛ.

22 Gbɛɔ fɛlɛrɛnɔ dasi, ɔ yakpalekenapiɔ mɛ wa n ulaɔ wolomaa, wa n gbɛ n goo.

23 Kɛ wa gbɛa gbaa kɛnɛ, ɔ wa n da kpɛu, wa o kpɛpi dɔanaɛ aa n dɔa maamaa.

24 Kɛ wa oɛ maa, ɔ a n da kpɛpi guonau, a n gbao dalɛu giugi.

25 Wɛɛdo taawa Pɔlu n Silivɛɛo lɛ wabike Luawa, aale aa taasile, mɛ dakpɛunaɔ lɛ swakpa n yaɛ.

26 Kando tɔɔle luɛluwa n gbaoa e kpɛpi gi dɛɛ. Wegɔɔ a gbaɔ wɛwɛ pii, ɔ dakpɛunaɔ mɔdaɔnaɔ pɔlomaa pii.

27 Kɛ kpɛdɔana vu, a gbaɔ e wɛwɛa pii, ɔ a a fɛnda wɔ, a ye azia dɛ, asa ale e dakpɛunaɔ baasiɛ.

28 ɔ Pɔlu pɛna n loɔ gbaoa a mɛ: Nsu lakpa nziaio. Wa ku la wapii.

29 Kpɛdɔanapi mɛ wa mɔ n filiao, ɔ a sɛrɛnɔ n bao a kule Pɔlu n Silivɛɛo aɛ, ale kpakpanaga.

30 A bɔrɛnɔ baasi, ɔ a mɛ: Maeɔ, kpelewa ma ke ma zia'ei?

31 Aa oɛ: Dii Yesu naaike, nɔyɔ zia e, mpi n n bedɛɔ pii.

32 ɔ aa Dii ya'oɛ n a be gbɛɔ pii.

33 Wɛɛdo bee, kpɛdɔanapi n sɛ a gɛ n gu'laɔ pipinɛ, ɔ a da'ilekɛ gɔɔ n a gbɛɔ nɔpii.

34 ɔ a gɛrɛnɔ a be a blekɛnɛ. Aapi n a bedɛɔ an pɔ kɛna maamaa, kɛ aa Lua naaike yaɛ.

35 Kɛ gu dɔ, yakpalekenao dɔaɔi zi aa ge o wa gbɛpiɔ gbaɛ.

36 ɔ kpɛdɔanapi o Pɔluɛ: Yakpalekenao gbɛɔ zia ma a gbaɛ. A bole, i a taananke.

37 ɔ Pɔlu o dɔaɔiɔnɛ: Aa wa gbɛ bila waa yakpalekɛawanɔ sai, aa wa da kpɛu, wa gbɛ pɔ Lomadeɔn wa u. Tiasa ɔ aa ye wa bole asii guua? O'o! A ke maa. Sema aa mɔ wa bole nɛza.

38 Dɔaɔiɔ yapi sɛle o yakpalekenaoɛ. Kɛ aa ma Lomadeɔn n u, ɔ vla n ku.

39 ɔ aa mɔ awakpanɛ aa n bole kpɛu, ɔ aa wabikɛmɛ aa bɔnɛ n wɛleu.

40 Kɛ aa bole kpɛu, aa gɛ Lidi be. Aa Yesudeɔ lɛ we, ɔ aa n nɔsɛ nininɛ aa gɛzɛa.

17

Pɔlu kua Tesaloni

1 Aa bole n Amfipolio n Apolonio, ɔ aa ka Tesaloni, gu pɔ Yudaɔ lousisikpe kutu.

2 ɔ Pɔlu gɛ lousisikpɛu la lo kɛwa, a waasokɛnɛ ya pɔ kɛa Luayataalau musu kamabogoo la aaɔ.

3 Ale a bɔlekenɛ la a ku Mesii taasike, i bo gau, a mɛ: Yesu pɔ male aa ya'oɛ mɛ Mesiiɔi u.

4 An gbɛɔ yapi zɛ e, ɔ aa na Pɔlu n Silivɛɛowa. Maa Geleki lousisin dasiɔ namaa sɔ n nɔɛ tɔde bilaɔ lo.

5 ɔ Yudaɔ lisɛrɛnɔ, aa bɛbɛmpadeɔ kaaa aa dasiku, ɔ aa wɛle loo. Aa gɛ lia Zasɔ bei, aale Pɔlu n Silivɛɛo wɛle n ku bɔrɛnɔ balu guu.

6 Kɛ aai n eo, aa Zasɔ n Yesude paleɔ gale bɔrɛnɔ wɛle gbadeɔ kɛi, aale wiile: Gbɛpiɔa dɛniadɛnaɔne. Aa mɔ la,

7 ɔ Zasɔ n dile a be. Gbɛpiɔ lɛ pa Sezaa ikoo nɔpii, aai mɛ kia pale ku wi mɛ Yesu.

8 Yapi zɔ bila n wɛle gbadeɔ pɔwa.

9 ɔ aa ɔasi Zasɔ n gbɛ kɛniɔwa aa n gbɛɛ.

Pɔlu kua Belee

10 Gwaasina bee gɔɔ Yesudeɔ Pɔlu n Silivɛɛo gbɛɛ Belee. Kɛ aa ka we, ɔ aa gɛ Yudaɔ lousisikpɛu.

11 Gbɛ beɛɔ nɔsɛ maa dɛ Tesalonideɔla, aa Lua ya si ɔplapla. La gu lɛ dɔ aab wɛtɛ Luayataalai, kɛ aa e dɔ to Pɔlu yapiɔ sɛana vl.

12 An gbɛ pɔ Dii naaikeɔ dasi n Geleki nɛ gbiao n Geleki gɛɔ dasidasi lo.

13 Ké Tesaloni Yudaao mà Pòlu lé Lua yá waasoke Belee lo, 5 aa mò we, aa yákele dà aa bíla pò fíle.

14 Ǿ Yesudeo Pòlu gbàe gòò ísia oi, àma Silivēe ní Timoteeo gò we.

15 Gbēé pò gè zei Pòluo gèaàno Ateni, 5 aa èa tà Silivēe ní Timoteeowa ní Pòlu legbeo, à mè aa mo a le kpakpa.

Pòlu kua Ateni

16 Ké Pòlu lé ní dá Ateni, aà ká fíle sì, ké a è táa di wélepiu yáí.

17 Ǿ à waasokè Yudaone ní buipále lousisinao lousisikpeu ní gbé pò lo ní le eleu lá gu lé doo.

18 Pòlu lé yáboo kò léu ní yáwaaipana pò wí mené Epikulio ní Sitoisio. Ǿ an gbēo mè: Bó yá dàobànapi lé bólei? Gbēo mè: Wále e táa dafuo yá kpàwa àle ke. Aa ò màa ke àle Yesu yá ní aà boa gau yáo baokpané yáíe.

19 Ǿ aa Pòlu sè gèò gbēzòò kíi Aleopaga aa mè: Nyó yá dafu pò ní dané owēeo lé?

20 Wa yábonsae màma, wá ye a boole d5.

21 Atenideo pii ní nibo pò kú weo, aalió ye yápáleio, sema yá dafu maa ní a wáaipao bàasio.

22 Ǿ Pòlu fíle zè Aleopagadepio guu à mè: Atenideo, má è á misiilek táaone àia ví maamaa yápii guu.

23 Ké má be á wéleu, mále pò pò i kúlenéò táasika, 5 ma sa'oktie è, wá lakèwà wá mè: Lua pò wá d5o pò. Lua pò á aà d5o mé àle misiilek, aà bao mále kpáé.

24 Lua dúnia kè ní pò pò kú a guuo pii. A de musu ní tólo Dii ú, ilio ku kpé pò gbēnazinao d5eo guuo.*

25 Aà bàa kú ní gbēnazina donleoo. Aapi mé í wēni ní nisinao ní pòpii kpa gbépiwa.†

26 A bui pii bò gbé mēdo kíie, 5 aa ku dúnia gola síi5 piiu. A d5aa gòodíle dille bui píie ní gu pò aao kuu léo.

27 A ní ké ké aao a wēle aa omalemale e aa ge boowa. Baa ní beeo a zà ní wá gbēeo.

28 Asa aapi mé í to wàò wēni ví, wíó ku, wí f5 wá wá me sé. Lá á lakēnae ò aa mè: Wá de aa buio ú s5.

29 Lá Lua buio wá ú, wásu wàò e a de lán táa pò gbēnazina kè ní vuao ní ánusuo ní gbēo à gōinakèwà lá a yeiwawao.

30 Lua wēkpa a ví wá wésiagoo yála, 5 àle leda gbéowa gupiiu tia aa nòsilile.

31 Asa à gòodíle, ké gbé pò á sè a yákpaleke ní dúniao a zéwa. Lua gbé pò a sèpi bò gau, ké gbépii e d5.

32 Ké aa boa gau yápi mà, an gbēo aà láanikè, àma an gbēo mè: Wá n yápi ma zléwa lo.

33 Ǿ Pòlu bò ní kíi.

34 Gbēo nàwà aa Yesu náaikè. Aleopaga gbēzòò do pò wí me Denisi kú ní guu ní noe pò wí mèè Damalio ní gbēo lo.

18

Pòlu gòoplakea Kòleni

1 Bee gbèa Pòlu bò Ateni à gè Kòleni.

2 A kpáaú ní Yudaao we, Pòntu búsu gbé pò wí mèè Akilasi ní a na Pisiio. Aa sù ní Itali búsuo dafu, ké Sezaa Kolodi díle Yudaone aa bóle Loma yáí. Pòlu gè ní kíi,

3 5 à pillamá, àle zikerino, ké zidoukenao ní ú yáí. Asa zwaakpeknaon ní ú mpii.

4 Kámabogózi pii í waasoke lousisikpeu, àle wēle Yudaó ní Gelekio a yáze e.

5 Ké Silivēe ní Timoteo bò Masedoni búsuu aa kà, Pòlu zè ní waasokeao, àle o Yudaone wásawasa Yesu mé Mesii ú.

6 Ké Yudaó íisèaano aa aà s5s5, 5 à a pokasao kpòenla à mè: Yá pò á kè wí á musu, ma yán bo. Za tia má gé buipáleo kíie.

7 Bòa we à gè píla buipále lousisina pò wí mèè Titiu Yusitu be lousisikpepi sae.

8 Lousisikpe gbēzòò Kilisipu Dii náaikè ní a bedeo pii. Kolenideo Pòlu yámà dasi, 5 aa Yesu náaikè aa da'ilekè.

9 Gwáasina Dii ò Pòlu iu à mè: Nsu to vía n kúo, nísu kámabo ní yá'ooanéoo,

10 asa gbé pò de ma pò ú wéle bee guuo dasi. Má kunno, gbēe a n kú à íadamao.

11 Ǿ Pòlu wè do ní mo sooloo kè we, lo Lua yáda gbēone.

12 Goo pò Loma gbé Galio de Gelesi búsu gbēzòò ú, Yudaó ledoukè aa àna Pòluwa, aa gèaano yákpalekèkii

* 17:24 1Kia 8.27 † 17:25 Isa 42.5

- 13 aa mè: Gbée bee lé tékpa gbéɔgu aaɔ lousisiyá pɔ́ pāa wá ikoyāla kūae.
- 14 Ké Pɔlu ye yá'o, ɔ́ Galiɔ̀ ò Yudaɔne à mè: Yudaɔ, tó daae ge táae zɔ́ɔe yāa, à kù má menakeáɔ.
- 15 Lá ále yákeletá gbéɔ tɔ́ yá musu ní ázia ikoyāo, à gò á yá ũe. Ma gi yá bee taa g'ógóie.
- 16 ɔ́ à ní yá ní b'óle yákpalekɛkɛpɛ.
- 17 ɔ́ aa àna lousisikpɛ gbɛ́zɔ́ ɔ́sɛniwa nípii, aa àa gbègbɛ́ yákpalekɛkɛpɛ kpɛɛɛ. Galiɔ̀ i a yádao.
- 18 Pɔlu gɔɔplakè Koleni ɔ́, ɔ́ à lezà Yesudeɔwa à gè g'ó'ilenau, àle tá Sili búsuu. Pisii ní Akilasio gèaáɔ. A mibò Sákele lé pɔ́ a kè Luawa yáí.*
- 19 Ké aa kà Efese, Pɔlu Pisii ní Akilasio tò we. A gè lousisikpɛu à waasokè Yudaɔne,
- 20 ɔ́ aa wabikèwá àa gɔɔplakeríno. I weio,
- 21 áma ké ále lezamá à mè: Tó Lua wèi, má ea mɔ́ á gwai. ɔ́ à b'ò Efese ní g'ó'ilenao.
- 22 Ké à kà Sezale, à gè f'okpá Yesudeɔwa Yelusaleɔ, ɔ́ à tà Antioxi.
- 23 Ké à gɔɔplakè we, à èa dàzeu à gè wéle ní wéle Galati búsuu ní Filizi búsuu, à Yesudeɔ gbá gbáa nípii.

Apoloo

- 24 Yudaɛ ku, àa tɔ́n Apoloo, Alesāndi gbée. Aà lé na mé a Lua yá dɔ́ maamaa.
- 25 Wá Dii zé yadádaɛ, ɔ́ Yesu yá'oané àa kási. I dadané a zéwa, áma Zāa gbéɔ da'ilekɛa ɔ́ a dɔ́. A m'ò Efese,
- 26 ɔ́ à nà yá'oawa lousisikpɛu víasai. Ké Pisii ní Akilasio àa yámá, ɔ́ aa àa sísi aa Lua zé b'òlekèè wásawasa.
- 27 Ké Apoloo ye gé Gelesi búsuu, Yesudeɔ àa gbá sɔ́, ɔ́ aa lakè Yesude pɔ́ kú weɔne aa àa k'ú ɔ́plapla. Ké à kà we, à ɔ́dà gbé pɔ́ Lua gbèkèkèné aa Yesu náaikèɔwa maamaa.
- 28 Asa àa yá Yudaɔ wèè dasi wáa máúmaú, à b'òné Luayátaalau ké Yesu mé Mesii ũ.

19

Pɔlu kua Efese

- 1 Gɔɔ pɔ́ Apoloo ku Koleni, Pɔlu Azi búsuu sístɔ́ baa v'í, ɔ́ à kà Efese. A Yesudeɔ lè we,
- 2 ɔ́ à ní lá à mè: Ké a Dii náaikè, àa Nisína díéa? Aa wèwà aa mè: Aawo, wí àa Nisína kua yáma seo.
- 3 ɔ́ à ní lá à mè: Da'ile kpele á kèi? Aa wèwà aa mè: Zāa pɔ́e.
- 4 ɔ́ Pɔlu òné: Zāa gbéɔ da'ilekè an nòselilɛa seela ũe. A ò gbéɔne aa gbé pɔ́ a m'ò a kpɛ náaike.*
- 5 Ké aa yápi má, aa da'ilekè ní Dii Yesu tɔ́o.
- 6 Ké Pɔlu ɔ́námá, Lua Nisína díné, ɔ́ aa yáebui'ò aa ánbikèkè.
- 7 Gbèpiɔ́ píi kà lán gbèɔn kuepla taawa.
- 8 Pɔlu ɔ́ gé lousisikpɛu e m'ò áaɔ. A yá'òné víasai, àle waasoke kpala pɔ́ b'ò Lua kíi yá musu, ké aa a yáze e.
- 9 Ama an gbèɔ swágbáakè, aai Lua yá sio, ɔ́ aa zépi bèɛb'ò dasi guu. ɔ́ Pɔlu gbé pɔ́ Yesu náaikèɔ sèle aa b'ò ní guu. ɔ́ ɔ́ waasoke gbéɔne Tilanu kyókpɛu lá gu lé dɔ́.
- 10 A kè máa e wè pla, ɔ́ Azi búsuu Dii yámá, Yudaɔ ní Gelekio píi.

Seva néɔ

- 11 Lua Pɔlu gbá zé à dabudabu b'ònsaɛɔ kè.
- 12 Beewa baa tó wá isimawaabɔ́ ge f'uaɔ ná Pɔlu m'ewa wá ge ná gyáɛɔwa, aai gbágbáɛ, an táaɔ í gèzeá.
- 13 Yuda táagona pɔ́ aaiɔ́ bebeɔ wèle taa gò ní Dii Yesu tɔ́o aa mè: Wá òé ní Yesu pɔ́ Pɔlu í a yá waasoke tɔ́o, à go.
- 14 Yudaɔ sa'onkia pɔ́ wí me Seva neg'ɔ́e gbèɔn soplá m'è í ke máa.
- 15 ɔ́ taa òné: Má Yesu dɔ́ mé ma Pɔlu bao má. Apiɔ́ sɔ́, dén á wí?
- 16 ɔ́ táadepi kúsimá à gbáam'òné, à ní kwé píi à ní keke'la, ɔ́ aa báalè b'òle uapiu puizi.
- 17 Ké Efeseɔ yápi má, Yudaɔ ní Gelekio píi, wá ní k'ú, ɔ́ Dii Yesu t'òb'ò maamaa.
- 18 ɔ́ gbé pɔ́ aa Yesu náaikèɔ m'ò dasi, aale ní yákeɔ o gupauu.
- 19 Gbèk'òlekɛnaeɔ ní taalaɔ náaa m'ò káteu bíla wáa. Ké wá lápiɔ́ ɔ́a d'òd'ò, wa è à kà ánuu ɔ́watè òaasɔ́ɔ lɛɛ blakwi (50.000).
- 20 Beewa ɔ́ Dii yá ɔ́ káfi, ɔ́ ɔ́ta ní gbáaɔ.

* 18:18 Nao 6.18 * 19:4 Luk 3.16

Zakaa Efese

21 Yá bee gbea Pɔlu zèò a nòse guu à bole ní Masedoni búsuo ní Gelesi búsuo, i gé Yelusaleú, à mè: Tó ma ge we, sema mà gé Lomadéɔ gwai.

22 ɔ à a donlède gbèɔn plaéɔ Timotee ní Elasaɔ zì Masedoni. Aàpi sɔ à gò Azi búsuu gía.

23 Goo bee ɔ yákele fêle maamaa Dii zé yá musu.

24 Anusupinae ku wí meè Demetiu, í Aatemi táakpe taa pí ní ánusuo. Aà zikenaɔ í ài zɔɔ e zipiwa.

25 ɔ à ní káaa ní gbé pɔ í zì bee taa keɔ, a òné: Gbé, á dɔ ké zɔle bee mé wá bleki ú.

26 Ale e mé ale ma lá Pɔlupi lé ke, à mè: Táa pɔ wá ní píá luao no. ɔ à gbé dasiɔ mi líaa, wá aà yáze è. I ke Efese la ado no, ní Azi búsuo píie.

27 Yá bee a fɔ músi'iwé. I ke wá zɔí yáfúkua ado no, a yá a to táa nɔezɔɔ Aatemi kpé gɔ pɔe úo, táa pɔ Azi búsuodeɔ ní dúnia gbépiio í kuléèpi gawi a láae.

28 Ké aa yápi mà, an pɔ pà, ɔ aa ná wiiwa aa mè: Efesedeɔ Aatemi zɔɔ.

29 Wéle lóo, gbéɔ báalé lé si kɔkáaaakekúu, ɔ wá Masedoni búsu gbèɔn pla Gaiusi ní Alisaka pɔ aai gé wéleu ní Pɔluoɔ kú gèrúo.

30 Pɔlu ye gè zà guu, ɔ Yesudeɔ í weièo.

31 Azi búsu gbèzɔɔe de aà gbènaɔ ú, ɔ aa gbéɔ zì aa ledàwá asu gè záuo.

32 Kɔkáaa yá, wále wiile, wále kɔ yámao, asa gbé daside dɔ bóyáí wá káaaio.

33 Yudaɔ zɔ́ Alesándazi aà yá'o, ɔ bíla guu gbèeɔ lé ledòdòwá. Alesándapi ɔkéné aa níle, a ye Yudaɔ mi bɔ bíla wáa.

34 Ké wá aà dɔ́ Yuda ú, ɔ ampíi aa wiilé sánusánu m̀ò pla taawa aa mè: Efesedeɔ Aatemi zɔɔ.

35 ɔ wéle gbèzɔɔ ní zɔa zè à mè: Efesedeɔ, gbépií dɔ ké á de táa zɔɔ Aatemi kpé dɔ́ana ú ní luakimɔ pɔ kú weo.

36 Lá gbèe a fɔ bɔ bee kpéo, à ázila kú tɛɛɛ. Asu yáe ke ní nɔnwáaoo.

37 A m̀ó ní gbéɔ la, aai ɔká wá táakpe pɔewao, aai wá táa tɔbèesio.

38 Ayámeto tó Demetiu ní a zikenaɔ yáví ní gbèeɔ, yákpalekegɔɔ kú ní yákekenaɔ. Aa gé kɔ gbea we.

39 Tó á yápále ví lo, wa gógɔ́e kɔkáaa pɔ gbáadeɔ gbèa guu.

40 Asa wa fɔ wá táae e zɔa pɔ ké gbæe bee musu. Wá yázede e o zɔapi musuo, asa a gbá vío.

41 Yá bee oa gbea ɔ à gbéɔ gbæe.

20

Etiki báea fenentiu

1 Ké zɔa láa, Pɔlu Yesudeɔ káaa à ní gba sɔ, à lezámá, ɔ à gè Masedoni.

2 Ké ale pá búsupia, à gbéɔ gbá sɔ ní yáɔ dasi, ɔ à gè kàò Gelesi,

3 ɔ à m̀ò áaɔ kè we. Ké ale gé gèi gó'ilenau à ta Sili búsuu, a mà Yudaɔ lekpaáíazi, ɔ à zèò à ea tá rí Masedonío.

4 Gbé pɔ gèaànoɔ tón ke: Belee gbé Pilusi né Sɔpatee ní Tesaloni gbéɔ Alisaka ní Sekɔduo ní Deebe gbé Gaiusio ní Timoteo ní Azi búsu gbéɔ Tisiki ní Tɔfiúo.

5 Gbé beeo dɔaa gè lé wá dá Toloasi.

6 Wápiɔ sɔ, Káaso dikpe gbea wa gè gó'ilenau Filipi, ɔ goɔ soo gbea wa ní lé Toloasi. We wa áɔ́a do dèu.

7 Asánenzi wa kɔ káaa wá Dii dɔngubɔ ble. Pɔlu lé waasokené, a ye ta tó gu d̀e, ɔ à dàyála e wéedo.

8 Filia dasi kú kpé lesí pɔ wá káaaupiu.

9 Ewaasoe zɔ́lea fenentiu, wí meè Etiki, ále igofampa. Ké Pɔlu waasokea kè gbàa, i aà lè, ɔ à bɔ za kpédiakɔ́api áaɔde fenentiu à lèle, ɔ wá aà sè gè.

10 ɔ Pɔlu píla à kúsiwá, ɔ à aà se kpá a kùe à mè: Asu gilikeo, a béé.

11 Ké à èa dède musu, wa Dii dɔngubɔ blè. Pɔlu yá'ò maamaa e gu gè d̀ò, ɔ à dàzeu.

12 ɔ wá tà ní èwaasonapio béé, gbéɔ nòse nìni a de beeo.

13 Wápiɔ sɔ wa ge gè gó'ilenau, wa dɔaa Pɔlu e Aso, wéle pɔ wá aà seú. Maa à zèò, asa a ye gé we kèseé.

14 Ké à wá lé Aso, ɔ wa aà sè wa ge Mitilèni.

15 Ké a gu d̀ò, wa bɔ we ní gó'ilenao, wa ge Kio. Gu sía dɔa wa ge Samɔ, a goɔ áaɔde ɔ wa ka Miletí.

16 Pɔlu zèò yáa à dɔ Efesezi, ké goɔ su gèwa Azi búsuuo yáí, asa ále wá à e ka Yelusaleú e Páteko dikpe àò kae, tó a zekè.

Pɔlu lezaa Efese gbɛzɔɔwa

- 17 Pɔlu gbɛɔ zɪ gbɛzɔɔwa Efese, à mè aa mɔ Mileti.
- 18 Ké aa kà, ɔ a òné: A dɔ lá mi ke gɔɔ pɔ má kúánɔ za zɪ pɔ ma gbapɛle Azi búsula.
- 19 Ma zikè Diie zɪabusaa guu ní wé'io. Ma taasikè lé pɔ Yudaɔ kpáafmazio yáí.
- 20 Mi káfia yáe uleéɔ, ma waasokèé, má dádaé balu guu ní á bɛɔ.
- 21 Ma ledà Yudaɔwa ní Gelekiɔ píi aa ze ní Luao, aai wá Dii Yesu náaike.
- 22 Tiasa mále gé Yelusaleŭ, lá Lua Nisína ma dauwa, yá pɔ a ma le we dɔsai.
- 23 Wéle ní wéleo Lua Nisína lé omee, yea ní mɔdaonao ní wétéao lé ma dá.
- 24 Ama ma wéni gbiamɛɛ lo, sema má yá pɔ mále yá le, má zɪ pɔ Dii Yesu dàmeɛ ke má a mide. ɔme Lua gbɛke baokpaa gbɛɔne ũ.
- 25 A gbé pɔ ma bɛbe á guu, ma kpala pɔ bɔ Lua kíi waasokèéɔ, má dɔ tiasa ké wá wesikɔle lo.
- 26 Ayámato má óé gbã, tó á gbɛe su vúaa, ma yán bee ũ lo.
- 27 Ma Lua pɔeá píi óé, mi á kee uleéɔ.
- 28 A laaidɔ ázlawa ní sã pɔ Lua Nisína á díle ní gbɛzɔɔ ũ pɪi. A Lua gálide pɔ á ní bó ní azla auopiɔ gwa.
- 29 Má dɔ ké ma taa gbɛa áwalɛwan pásɔ siágu, mé aa sãɔ wéna vío.
- 30 Baa á gbɛɔ fele yá kolea dané, aa gbɛɔ ga namá.
- 31 Ayámato à itéke. Lá ma ledà á baadewa ní wé'io gwáasína ní fáaneo e wè áaɔ kámabosai, a yá àɔ dɔágu.
- 32 Tiasa mále á na Luae a ɔzɪ ní a gbɛkeyã pɔ a fɔ gbãa káfíeo, i á gba zé á baa àɔ daaa ní a gbɛɔ píi.
- 33 Mi gbɛe ɔa ge aa pɔkasae nídeɔ.
- 34 A dɔ ázlawa, ké ma zikè ní mazla ɔoe, ɔ ma pɔ pɔ wále a níde ní ma gbɛɔ è.
- 35 Má òbɛ apii guu à zikè beewa, í dɔ yèe:saideɔle. Yá pɔ Dii Yesu ò àɔ dɔágu à mè, gbadaa pɔna ví de gba'eala.
- 36 Yá bee oa gbɛa à kùle a kosowa ní ní baade píio, aa wabikè.
- 37 Aa wé'ikáu mípii, aa Pɔlu kpákpa ní kùe, aa lepèpewá.
- 38 Yá pɔ ní pɔ siakù zɔɔ mé de ké à mè ní wé a sikɔle lo ũ. ɔ aa gè zciè e gó'ilena kíi.

21

Pɔlu taa Yelusaleŭ

- 1 Wá kɛámá gbɛa wa gɛ gó'ilenau wa dazeu, wa mipè Kosuwa. Gu sia dɔa wa ka Lode, ɔ boa we wa ge Patala.
- 2 We wa gó'ilena pɔ lé gé Fenisi búsuu èu, ɔ wa gɛu wa dazeu.
- 3 Ké wa Sipi è káaa, wá gbà ɔze, wále gé Sili búsuu, ɔ wa ka Tii, gu pɔ wá gó'ilena aso bɔleu.
- 4 Wa Yesudeɔ wèele, ɔ wa ásaɔ do kɛrɩnɔ. An gbɛɔ ò Pɔluɛ ní Lua Nisína gbãao asu gé Yelusaleŭ.
- 5 Ama ke gɔɔ beɔ lé pà, wa fele, wále tá. Aa gè zciwɛe mípii ní ní naɔ ní ní néɔ wénkpe e ísiale. ɔ wa kule wá kosowa wa wabikè.
- 6 Ké wa lezákɔwa, wa gɛ gó'ilenau. Ampio sɔ aa èa ní be.
- 7 Bɔa Tii wa ea dazeu e wa ka Tɔlemai. Wa fɔkpá Yesudeɔwa wa kɛrɩnɔ gɔɔ do.
- 8 Ké a gu dɔ, wa fele ge Sezale, wa ge pila baonakpana Filipi be. A de gbɛɔn sopla pɔ wà ní sé yáaɔ do ũ.*
- 9 A nenɔe ánabiɔ ví gbɛɔn síiɔ, aai zãke yáao.
- 10 Wa gɔɔplakea we guu ánabi pɔ wí meɛ Agabu† bɔ Yude búsuu à mò.
- 11 Ké à mò wá kíi, à Pɔlu ula ba sè à azla gbáɔ ní a ɔɔ yèò à mè: Lá Lua Nisína òn ke: Gbé pɔ bae bee ví, màa Yudaɔ aa aà ye Yelusaleŭ, aai aà kpa buipáleɔwa.
- 12 Ké wa yápi mà, wá ní beleɔ wa awakpá Pɔluɛ asu gé Yelusaleŭ.
- 13 ɔ à mè: Bɔyáí ále ɔɔb ále ma nɔsɛ òkpameɛi? Asu àɔ yea ũ seo. Baa tó ma ga Yelusaleŭ Dii Yesu tó yáí, ma sɔu mà.
- 14 Ké wí fɔ wa aá fùò, wa kámabò wa mè: Dii pɔeá ke.
- 15 Bee gbɛa wa sɔukè, ɔ wa ge Yelusaleŭ.
- 16 Yesude pɔ kú Sezaleɔ gè pílawanɔ Sipi gbé Manasɔ be. A de Yesude ũ za zi.

Pɔlu gea Zaaki gwai

- 17 Ké wa ka Yelusaleŭ, Yesudeɔ wá sí ní pɔnao.

* 21:8 Zln 6.5 † 21:10 Zln 11.28

18 Ké a gu dɔ̀, Pɔlu gèwanɔ Zaaki be. Gbèzɔɔ káaaa we nípii.
 19 Pɔlu fɔkpámá, ɔ à yá pɔ́ Lua kè a zí musu buipáleɔ guu dáu a síuné dodo píi.
 20 Ké aa yápi má, aa Lua sáaukpá. ɔ aa òè: Yápi gwa, wá gbé. Yudaɔ Yesu náaikè òaasɔɔo lɛɛ úma'úma, mé ampíi aai káasike Mɔizi ikoyáwa.
 21 Wà n yá'ònè wá mè, níle yáda Yuda pɔ́ kú buipáleɔ guuɔne aa bɔ Mɔizi ikoyá kpe, aasu t5z5 ní nɛ̀nɛ̀o, aasu wàò ní felekaayaɔ kúao.
 22 Wá kea ní? Asa aa gí n mɔa maio.
 23 Ké lá wá onɛwa. Wá guu gbèɔn sííɛɔ lekè Luawa.*
 24 N ní sé à ge gbábɔ ázlaɛ, ní ní flabo aa e mibo, gbépii iɔ dɔ́ ké yá pɔ́ aa mà n musuá síana no. Aa e mpi sɔ́ ní té Mɔizi ikoyáí.
 25 Buipále Yesudeɔ sɔ́, wa laké wá ònè wa zɛ̀ò aa laaika sa'onɔɔi ní kpáao ní nɔ̀ò kòlokpasai sóao ní gbásikeao.†
 26 ɔ Pɔlu gbépiɔ sè táínnɔ. Ké a gu dɔ̀ aa gbábò níziɛ, ɔ à gè Lua ua, à gbábò láagɔɔ sa pɔ́ wa o an baade yá'ò.

Pɔlu kúa

27 Ké gbábɔa gɔɔ soplá bee ká láaa, Azi búsu Yudaɔ Pɔlu è Lua ua. Aa tekpá bílagu, ɔ aa aà kù.
 28 Aale wiile aale me: Isailiɔ, à wá leò. Gbéɛ bee mé ɔ̀ yáda gbépiiɛ gupíiu, í Isailiɔ awiambɔ ní Mɔizi ikoyáò ní gue beeo. Bee gbɛa à dɔ̀ɛ Lua uawa lɔ, à gèù ní Gelekiɔ.
 29 Aa ò màa ké aa Efese gbé Tɔ́fiú* è ní Pɔluo wéle guu yáa yáíe, ɔ aale e Pɔlu gèaàno Lua uae.
 30 Wéle lɔò, gbéɛ wí ní bao za gupíiu, aa mà Pɔlu kù Lua ua, aa aà gále bɔ̀ò. Wegɔɔ wá a gbao táta.
 31 Ké aa ye aa aà de, yápi bao Loma sosaɔ gbèzɔɔ lè, a mà Yelusaleú lòo.
 32 Wegɔɔ à sosa badeɔ sè ní sosa néɔ, ɔ aa gè má ní bao. Ké gbéɛ sosaɔ gbèzɔɔpi è ní sosaɔ sánu, aa Pɔlu gbɛa tò.
 33 ɔ gbèzɔɔpi sò Pɔluzi, à aà kù à mè wá aà ye ní mɔdaonoà mèn pla. A ní lá à mè: Dén gbépi úi? Bɔ́ yá a kèi?
 34 ɔ bíla guu gbéɛ lé wiile, aale yá dou oo. Ké zɔa tò gbèzɔɔpi fɔ́ lé a síusu mao, à mè wá geaàno sosaɔ be.
 35 Ké wá káaàno dedekií, sosaɔ mé sù aà sè gbéɛ nɔ̀nɔ̀aaa yáí.
 36 Asa gbépii teaàzi ní wiio, aale me: A aà de.

Pɔlu ya'oa Yelusaleudeɔne

37 Ké wa ye ge ní Pɔluo sosaɔ be, ɔ à gbèzɔɔpi là à mè: Nyɔ we mà yá'onéa? ɔ a òè: Ní Geleki yámaa?
 38 Egipi gbé pɔ́ fɛ̀le ní gbáadeɔ zíazla à gè guwaiwaiu ní búsudenaɔ gbèɔn òaasɔɔo lɛɛ sííɔn n úo ló?
 39 Pɔlu wèwà à mè: Yudan ma ú. Wà ma i Taasu, Silisi búsuue. Wéle tsaide no. Ma wabikèma, ma gba zé mà yá'o gbéɔne.
 40 A aà gbà zé, ɔ Pɔlu zè dedekií, à ɔkè gbéɔne. Ké aa níle kílikili, à yá'ònè ní Ebelu yáó à mè:

22

1 Ma gbéɛ ní ma maeɔ, à swákpá à ma yáze ma sa.
 2 Ké aa mà àle yá'oné ní Ebelu yáó, aa zè kílikili. ɔ Pɔlu mè:
 3 Yudan ma ú, wà ma i Taasu, Silisi búsuue, ɔ ma neblè wéleu la. Gamalieli kfi ma ikoyá pɔ́ wá deziɔ kúa dádau a zéwa. Má áiaví Luae lá á kú gbá ápiiwa.
 4 Ma íadà Yesu zedeɔwa e an gbèɔe gá, ma gɔ̀ɛ ní nɔ̀ɛ kùkù mà ní ká kpéu.*
 5 Sa'onkia ní gbèzɔɔ mé ma seeladeɔ ú nípii. Ma lá pɔ́ aa ké Damasi Yudaɔne sí ní ɔ̀zɔ́, mále gé we mà zépiɛ kùkù mà súrnɔ́ Yelusaleú wá ní wɛ̀tá.†
 6 Ké má be zéu, ma káikú ní Damasio íatè minanguo taawa, ɔ kándo gupua zɔ̀ò bɔ́ luabe à kùleá.
 7 Ma bɔ́ lele tɔ̀ɔle, ɔ ma lɔ̀ò mà, wa òmɛɛ: Sɔlu, Sɔlu, ákea níle íadaaí?
 8 ɔ ma mè: Mmènn déi Dii? ɔ a òmɛɛ: Mámamaa Yesu Nazaleti. Mámé níle íadaa.
 9 Gbé pɔ́ kumanɔ̀ gupuapi è, áma aai gbé pɔ́ lé yá'omɛɛ lɔ̀ò mao.
 10 ɔ ma aà là, kpelewa má kei, Dii? ɔ a òmɛɛ mà fele gè Damasi, we wa yá pɔ́ a dilemɛɛ mà ke omɛɛ píi.

‡ 21:23 Nao 6.21 § 21:25 Zln 15.29 * 21:29 Zln 20.4 * 22:4 Zln 8.3 † 22:5 Zln 9.1-2

- 11 Gupuapi i gbāa tò ma wé lé gu'e loo, 5 ma gbéó ma kú ma ɔwa, aa gèmanɔ Damasi.
- 12 Lousisinae ku we wí meè Anania. I misiiɛ Lua ikoyáe mé Damasi Yudaɔ pii í aà tɔnasi.
- 13 A mò ma kíi à zè ma sae, 5 a òmeɛ: Sɔlu ma gbé, ea gu'e. Wegɔɔ ma wé wé, 5 ma aà è.
- 14 A mè wá deziɔ Lua mé ma se, ké mà wesi Gbēmaale, mà yāma aà léu, mí aà pɔeā dɔ.
- 15 A mè máɔ de aà seelade ũ, mí yá pɔ má è ní yá pɔ má mào o gbépiie.
- 16 ɔ à mè bó mále dá bi, mà fele da'iléke, ma duuna i woloa ní a sísiya?
- 17 Ké ma ea Yelusaleŭ, mále lousisi Lua ua, 5 ma wépingu'è.
- 18 Ma Dii è, a òmeɛ mà ké mà bó Yelusaleŭ kpakpa, asa gbéó yá pɔ mále o a musu sio.
- 19 ɔ má ò Diie, aa dɔ sáasá ké mio gē lousisikpɛ ní lousisikpɛo màɔ aà náaikenaɔ ká kpéu wáɔ ní gbē.
- 20 Ké wàle aà seelade Etiéɛ de sɔ, mapi má kú wee, ma ze ní aà denaɔ, má ní ulaɔ kūané.‡
- 21 ɔ Dii òmeɛ mà gé, a ma zí e buipáleɔ kíi zázāe.
- 22 Aa swákpá aà yáí e à gé ká buipáleɔ yápiwa, 5 aa ná wiiwa aa mè: A aà de! Gbéé bee taa kua zɛvío!
- 23 Aale wiile, aale ní ulaɔ gbāe, aale búsutu zu musu.
- 24 ɔ Loma sosaɔ gbēzɔɔ mè wá gē ní Pɔluo ní be, wá aà gbē ní flaalao e aà síana'o, wi e yá pɔ wále wiidɔwá a yáí ma.
- 25 Ké wále Pɔlu ɔɔ poo wá aà ye, a ò sosa bade pɔ kú wee: A a zé ví à Loma gbé gbē yákpaleksaia?
- 26 Ké sosapi yápi mà, à gè a ò ní gbēzɔɔe à mè: Nlé ke kpelewa ni? Gbépiá Loma gbéé.
- 27 ɔ gbēzɔɔpi mò Pɔlu lá à mè: Omɛɛ, Loma gbén n ũa? A wèwá à mè: Ao.
- 28 ɔ gbēzɔɔpi òè: Ma ɔ zɔɔ kpáe, 5 ma gɔ Loma gbé ũ. ɔ Pɔlu òè: Mapi, wá ma i a ũe.
- 29 ɔ gbé pɔ aa ye yálawá yáa: bɔzá gɔɔ. Ké gbēzɔɔpi dɔ Pɔluá Loma gbéé, vía aà kù, ké a tò wá mɔkává yáí.
- 30 A gu dɔ, ké gbēzɔɔpi ye à yá pɔ Yudaɔ mò ò sáasá ma, à mɔpòlowá, 5 à sa'onkiaɔ ní Yuda gbāadeɔ káaa, à mò ní Pɔluo ní ae.

23

Yuda gbāadeɔ yákpaleksa ní Pɔluo

- 1 Pɔlu wɛpè gbāadeɔwa à mè: Ma gbéó, yāe lé ma sɔ ví Lua aeo e ní a gbāo.
- 2 ɔ sa'onkia Anania ò a dɔaibne aa aà le a léwa.
- 3 ɔ Pɔlu òè: Lua n le sɔ, gbēnazín kaadɔɛmbe.* N zɔle níle yákpaleksaɔ ikoyá musu, mé mpi sɔ, n bó a kpɛ, ní ò wá ma lé.
- 4 ɔ dɔaipiò mè: Mmɛ níle Lua gbágbankia sɔsɔ máaa?
- 5 Pɔlu mè: Gbéó, mí dɔ sa'onkia no, asa a kēa láu wá mè, wásuli wá búsu gbāade tɔbɛsio.†
- 6 Pɔlu dɔ ké gbāadepiò gbēeá Saduseɔne, an gbēeɔ sɔ Falisioɔne, 5 a òné gbáugbau: Ma gbéó, Falisin ma ũ, Falisio nén ma ũ. Geɔ vua yá pɔ ma wé dɔi yáí 5 ále yákpaleksaɔ.
- 7 Ké à yápi ò, Falisio ní Saduseɔ fɛlekɔwa ní lekpaao, 5 káaakenaɔ kēaa leɛ pla.
- 8 Saduseɔ í me geɔ lí vuo,‡ mé malaikaɔ ní nisinaɔ kuo. Falisio sɔ aa zè ní beɔ kuo.
- 9 Wii gbāa da ní guu, 5 Falisi pɔ aal Mɔzizi ikoyá danéɔ fɛle ní lekpa gbāao aa mè: Wi yáváie e gbéé beewao. Tó nisina ge malaika mé yá'òè sɔ be?
- 10 Ké lekpa gbáakù, sosaɔ gbēzɔɔ lé víake, ké gbéó su Pɔlu taitaikɔe, 5 a ò a sosaɔne aa pila gē ní guu, aa aà kú geaánɔ ní be.
- 11 A gwá Dii bò mò Pɔluwa à mè: Sɔdile! Lá n ma yá'ò Yelusaleŭ la, sema n o Loma b.
- Lekpaata Pɔluzi*
- 12 Ké a gu dɔ Yudaɔ káaa asii guu, aa legbè aa mè ma pobleo, wa imio e gɔɔ pɔ wá Pɔlu dè.
- 13 Lekpaafnapi de gbēɔn blala.
- 14 Aa gè sa'onkiaɔ ní gbēzɔɔ kíi, aa òné: Wá sí ní Luao wa mè, tó wi Pɔlu deo, tó wa pɔblè, Lua láaikéwá.
- 15 Apɔ ní gbāadeɔ pii à ge o sosaɔ gbēzɔɔe aà mɔé ní Pɔluo lá á ye à aà yáɔ táasika de a káaulawa. Wápi sɔ wáɔ ku sɔu guu wá aà de zéu e àɔ gé kái la.
- 16 Pɔlu dae negɔe ní baikpaapi mà, 5 à gè gè sosaɔ be, a ò Pɔlu.
- 17 ɔ Pɔlu sosa badee sísi a òè: Gé ní èwaasoɔe á gbēzɔɔ kíi, asa a ye baoo kpáe.
- 18 ɔ à aà sè géaánɔ ní gbēzɔɔ kíi à mè: Pɔlu dakpɛuna ma sisi, a gbèaa mà mɔ n kíi ní èwaasoɔe. A yāe ví a ye onɛ.

‡ 22:20 Zln 7.58 * 23:3 Mat 23.27-28 † 23:5 B3a 22.27 ‡ 23:8 Luk 20.27

- 19 Ǿ gbēzǿpi èwaasopi kù a ǿwa à gèaàno gusae mípla, ǿ à aà là à mè: Bó yá ní vǿ ní omèei?
- 20 Ǿ à mè: Yuda ǿ mé lekpaáaí, aa ye gbεama n mǿ ní Pǿluo ní gbáadeǿne zia, lá aa ye aà yá gwa de a káaulawa.
- 21 Nsu we ní yáio, asa an gbéé lé aà dá zéu, aa de gbēon blala. Aa leghè aa mé wa pǿbleo, wa imio e gǿo pǿ wá aà dè. An sǿu mà kǿ, n yá an swá dǿi.
- 22 Gbēzǿpi ò èwaasopie: Nsu to gbēe dǿ ní òmèeo. Ǿ à aà gbàe.
- Pǿlu gbæa Sezale*
- 23 Ǿ à sosa bade gbēon plaǿ sísi, a òné: A o sosa fēndade gbēon àaa doǿne aa sǿuke aa gé Sezale oosi ublegǿo ní sǿde gbēon bàasǿkwǿ ní sǿnde gbēon àaa doǿ.
- 24 A sǿ yá keke Pǿluε aà dikpε geò bùsu gbēzǿ Felisi kíi yákelesai.
- 25 Ǿ à lakèè à mè:
- 26 Bùsu gbēzǿ Felisi, mapi Kolodi Lisia, ma lác bee kèñe, ma fǿkpàma.
- 27 Yuda ǿ mé gbéε bee kù, aa ye aa aà de. Ké ma aà dǿ Loma gbé ú, ǿ ma ge ní sosaǿ ma aà simá.
- 28 Ké má ye mà aà yá pǿ aa mòoa ma, ma aà sè ma geò an yákpalekènaǿ kíi.
- 29 We má dǿu aà yá pǿ aa mòoa de an ikoyá úe, i yá pǿ ká wá a de ge wá a dakpεu kéo.
- 30 Ké wá lekpaálaazǿ, wá a kpáii kèmεe, ǿ ma aà gbæoma gǿǿ, má ò yádeǿne aa gé ní aà yáon kíi we.
- 31 Ǿ sosaǿ kè lá wa ònéwa, aa Pǿlu sè geò Antipati gwáasína.
- 32 Ké gu dǿ, sosa pǿ be kèseǿ Pǿlu ná sǿdeǿne ní ǿzǿ aa geaàno ae, ǿ aa èa tà ní be.
- 33 Ké sǿdeǿ ká Sezale, aa lápi kpá bùsu gbēzǿpiwa, ǿ aa Pǿlu nàè a ǿzǿ.
- 34 Bùsu gbēzǿpi lápi kyokè, ǿ à Pǿlu lá bùsu pǿ à bǿu. A mà Silisi bùsu à bǿu,
- 35 ǿ a òè: Tó gbé pǿ yávinǿǿ mò, má ma lá aa o. Ǿ à mè wáǿ aà dǿa ua. Elodi mé uapi kpá yáa.

24

Yudaǿ fèla ní Pǿluo Sezale

- 1 Gǿo sǿo gbæa sa'onkia Anania mò Sezale ní gbēzǿǿo ní ikoyádǿna pǿ wǿ mèe Teetuluo. Aa mò ní Pǿlu yáon bùsu gbēzǿ kíi.
- 2 Ké wá Pǿlu sísi, Teetulu fèle lé yádaaála à mè: Felisi, ní n báaaǿ wá bùsu na à kè zái. N zia láasookea mé mò ní wá kálea maao.
- 3 Wǿ n tǿnasi, wáǿ n sáaukpa gupiiu gǿǿpii.
- 4 Ké má ye mà n gágao, má wabikεma, sǿuukεwanǿ, wá yá yǿǿnae ma.
- 5 Wá è gbépiá gbēnazǿn èbeε. I zǿada Yudaǿ guu dǿnía guu pii, a de lousisize ee pǿ wǿ me Nazaletideǿ dǿaanaǿ do ú.
- 6 Baa se a ye Lua ua gbálε, ǿ wa aà kù.
- 7-8 Tó n gǿεpi lála nzía, níyǿ aà yá pǿ wa mǿò síana dǿ.
- 9 Ǿ Yudaǿ yá'idíia aa mè lá yápio den we.
- 10 Ǿ bùsu gbēzǿpi mikè Pǿluε aà yá'o. Ǿ Pǿlu mè: Lá má n dǿ yákpalekèna ú bùsue bee guu a wé gègè, ǿ mále a mibǿayá'ò ma laaiwa.
- 11 Tó ní gbèa, wa onε ma gea Yelusaleú lousisii de gǿo kueplalao.
- 12 Wǿ ma e mále lekpaake ní gbéeo Lua uao. Wǿ ma e mále zǿada lousisikpεǿ guu ge wéle guu.
- 13 Gbépio fǿ yá pǿ aa líamazi seelade eneo.
- 14 Síana má òne, zé pǿ aale me lousisize eeε guu ǿ mále zǿble wá dezio Luaε. Má yá pǿ wa kè Mǿzizi ikoyá guu ní anabio pǿǿ náai ví.
- 15 Ma wé dǿ Luai lá ampiǿwa, ké gbēmaaǿ ní gbēváiǿ bǿ gau pii.
- 16 Ayámεto miǿ azla toto gǿǿpii ke ma sǿ su àǿ ví Lua ae ge gbēnazǿna aeo.
- 17 Ma wékeεa ní ma bùsuo gbæa ma ea su ǿdama kèné, ma sa'ò
- 18 Lua ua. Ké mále sa'o ma gbábǿa gbæa, ǿ wá ma le we. Mǿ bíla káaaǿ, mé zǿa kuo.*
- 19 Azi bùsu Yudaεǿ mé yádeǿ ú. Sema aa mǿ wá yáǿ kǿ léu n kíi.
- 20 Tó màa no, tó gbé pǿ aa ku laǿ dáa pǿ aa èa gǿo pǿ aa yákpalekèmanǿ o.
- 21 Sema yá mēndo pǿ má òné ní lǿǿ gbáao ma mè, geǿ vua yá musu ǿ aale yákpalekèimanǿ bàasio.†
- 22 Felisi Yesu zé bǿǿle dǿ, ǿ à laká Yudaǿ yáa à mè: Tó sosaǿ gbēzǿ Lisia mò, má á yá midéε.
- 23 A ò sosa badeε aǿǿ Pǿlu dǿa, áma aà aà gba íana, i to aà gbéǿ dǿaale.

* 24:18 Zln 21.26-27 † 24:21 Zln 23.6

24 Goopla gbea Felisi mo ni a Yuda no po wi meɛ Dusio. A Pɔlu sisi, ɔ a Kilisi Yesu naaika yamaawa.

25 Pɔlu le ya'omaakea musu ni ziakuadiso ni yakpaleka ni gbeo po le mo, ɔ via Felisi ku a me: Fele ta gla. Goo po ma o'e, ma ea n sisi.

26 Aa we dsi Pɔlu a gbagusaedae, ɔ lo aa sisi moomoo aa mo faaiboano.

27 Ke a ke we pla, Pooisu Fesetu zo le Felisi gbeu. Ke Felisi ye ao na ni Yuda yai, ɔ a Pɔlu to dakpeu.

25

Pɔlu zea ni gea Sezaa kii

1 Fesetu zolea kpalau goo aao gbea, a fele Sezale a ge Yelusaleu.

2 Wekii sa'onkia ni Yuda gbaadeo mo aa kii, aa fele ni Pɔlu yao. Aa wabikewa

3 aa suuke, aa to Pɔlu moné Yelusaleu. Asa aa zed wa baikpa zeu wa aa de.

4 O Fesetu one: Pɔlu ku kpeu Sezale, mapi so ma ta we tia.

5 A gbaadeo mo gemano, to a yavaike, i o.

6 Fesetu keni no goo swaao ge kwi taawa, ɔ a ta ta Sezale. Ke a gu do, a zo le a ginaa a me wa mo ni Pɔlu.

7 Ke a mo, Yuda po bo Yelusaleu liaaazi, ɔ aa yazoo po wi fo a seela eo do wa dasidasi.

8 Pɔlu yazasima a me: Mi za Yuda ikoya ge Lua ua yawao. Mi za yawa Sezaao.

9 Fesetu le wele ao na ni Yuda ɔ a Pɔlu la a me: Nyoo we ge Yelusaleu ma yakpalekeno we yae beo musua?

10 Pɔlu me: Sezaa ikoya po ku wa yakpalekemanoo ma kuu la. Mi taake Yudaeeo, la mpi ni do saasawa.

11 To ma taake a ka wa ma de, ma gi wa ma deo. Ama la mi ya po gbeo le o ma musue keo, gbe zevi a ma kpamao. Gea Sezaa kii ɔ ma zed.

12 Ke Fesetu lekpaal ni a gbeo a me: Sezaa n zed, aa kii nyoo geu.

Gea ni Pɔluo ki Agipa ni Beenisio ae

13 Goopla gbea ki Agipa ni Beenisio mo Sezale fkpai Fesetuwa.

14 Ke aale gooplake we, Fesetu bo ni Pɔlu yao kipi a me: Gooe ku la, Felisi aa to dakpeu.

15 Ke ma ge Yelusaleu, sa'onkia ni Yuda gbezoo feleme ni aa yao, aa me ma suuke ma yadaala.

16 Ma one, to gbe po wa yadwa i k'e ni a yadmadeo me i ze'e a yapi zasimao, wa Lomadeo wili aa kpamao.

17 Ke aa sumano la, mi zeeo. Ke a gu do goo, ɔ ma zole ma ginaa ma me wa mo ni gbepio.

18 Gbe po yavianaopio ya'o, aai yavai po male e wa do wa o aa ya musuo.

19 Aa yakele viaano ni lousisize ya musu ni goe po wi meɛ Yesu yao. A ga, ɔ Pɔlu ze ni aa kua be yao.

20 Ma bilike yapi ze dawa, ɔ ma aa la to a ye ge Yelusaleu wa yapi go goe we.

21 O Pɔlu me Loma ki ɔ a zed, wa a kua. O ma me wa a do a ma ge aa gbaei Sezaawa.

22 O Agipa o Fesetu: Ma ye ma gbepi yama mazla. O Fesetu me: Nyoo yama aa leu zia.

23 Ke a gu do Agipa ni Beenisio mo ni gawi zoo, ɔ aa ge kokaakekpeu ni sosao gbezoo ni wele gbe gbiao. Ke Fesetu lesi, wa mo ni Pɔluo.

24 O Fesetu yase a me: Ki Agipa ni gbe po kuwano laoo pii, a gbe bee ea? Yuda po ku Yelusaleu ni laoo pii gbepi ya se moa, aale wiile a me, a ma do ku bo.

25 Mapi, mi e a yae ke a ka wa aa deo, ɔ la a ze ni Sezaao, ma zed ma aa gbaewa.

26 Mi yapi gbadoo ma lake ke aa ya musuo. A yai to ma moaano a ae, atesa mpi ki Agipa, ke yalalaawa gbea ma ya e ma a lake.

27 Asa dakpeuna gbaema ya po wa daala oa wasawasa sai, i kemee zevio.

26

Pɔlu ya'oa ki Agipa ae

1 O Agipa o Pɔlu: N zevi ni n ya'o. O Pɔlu oo a azia ya booleke a me:

2 Ki Agipa, ma e ma minake, ke ma e male mazia ya booleke n ae gba, ya po Yuda liamazi musu pii.

3 Atesa ke ni Yuda felekaaya do pii ni ni yakeo. Bee yai ma wabikema, ma yae mamee.

4 Yuda ma kua do za ma nefenenzi daala ma busuu e Yelusaleu.

5 Aa ma dᵛ à gègè. Tó aa yei, aa fᵛ o má de wá lousisin gáli pᵛ gbāa n Lua yáᵛ wí me Falisin gbé ũ.

6 Tiasa wàle yákpalekemanᵛ, ké ma wé dᵛ lé pᵛ Lua gbè wá deziᵛnezi yáí.

7 Wá bui kuεplao aañ zᵛble Luaε gwāasina n fāaneo wedᵛa legbēa douᵛpizi guu. Kí, wedᵛa yáᵛpizi yáí Yudaᵛ felemanᵛ.

8 Bóyái Lua geᵛ vua kéé yázesai ũi?

9 Mapi yáa, ma zeᵛ ò ké yá pᵛ a bᵛ Yesu Nazaleti yá kpe píi ᵛ máliᵛ ke.

10 Maa má kè Yelusaleũ. Sa'onkiaᵛ ma gba zé, ᵛ ma Lua gbéᵛ kà kpéu dasi. Tó wàle n dede sᵛ, ma lé ũ ku a guue.*

11 Miᵛ gé lousisikpe n lousisikpeᵛ mᵛmᵛ mᵛ wétēamᵛné, mi gānamá aa dᵛe n Luao. Ma pᵛ fēañzi, ᵛ mi gé íadaimá n wéle baao.†

Pᵛlu zíkεa Yesuε

12 Beewa mále gé Damasi n iko pᵛ sa'onkiaᵛ ma gbaεo.

13 Kí, ké má be zéu íatē minanguo, ma gupua è à bᵛ luabe à kùlea n ma gbéᵛ, a pásí de íatēa.

14 Wa lele zlé wápii, ᵛ ma bᵛ má, wa òmεε n Ebelu yáᵛ wá mē: Sᵛlu, Sᵛlu, bóyái nle íadaiai? Lípanazᵛa n teo mé lé íakpanzi fá!

15 Ma mē: Mmenn déi, Dii? ᵛ Dii mē: Máme má Yesu pᵛ nle íadawá ũ.

16 Fele ze. Ma bᵛ mᵛma ké má n se ma zíkεna ũe, nᵛ de yá pᵛ n è n yá pᵛ má ᵛlᵛneo seelade ũ.

17 Má n suaba Yudaᵛ ᵛzᵛ n buipáleo. Mále n zímá,

18 ké n n wé kéné, aa bᵛ gusiau aa gē gupuaᵛ, aa bᵛ Setāu ikou aa gē Lua pᵛu, an duuna i kémá, an bàa iᵛ kú n gbé pᵛ an kua adoao ma náaikea yáí.

19 Kí Agipa, Ayámεto mi gí luabe gbé pᵛ bᵛ mᵛa y'one maio.

20 Ma waasokè Damasi gla n Yelusaleũ,‡ ᵛ má kè Yude búsu gupiiu n buipáleo kíio. Má òné aa nᵛselile aa ze n Luao, aai yá pᵛ a to wá dᵛ aa nᵛselile ke.

21 Bee yáí Yudaᵛ ma kᵛ Lua ua, aa ye ma de.

22 Lua dᵛnle má kuᵛ è n a gbāo, ᵛ má zεa aa seelade ũ néfēnen gbēzᵛᵛone píi. Mili yáᵛpáleo, sema yá pᵛ ānabiᵛ n Moizio ò à kè báasio.

23 Aa mē Mesii a taasike, ᵛmε a bᵛ gau séia, i gupua yá'o Yudaᵛne n buipáleo.§

24 Ké Pᵛlu lé azla yá bᵛleke máa, Fεsetu wiidᵛwá à mē: Iana kama yá Pᵛlu? N dᵛa zᵛᵛ mé lé n mi liaa.

25 ᵛ Pᵛlu mē: Iana i kaaᵛ, Fεsetu. Yázedε mále o mé slanac.

26 Kí, lá n yá beeo dᵛ, má fᵛ má a yá'one wásawasa bakúaanakesai. Má dᵛ ké a kee i ke n mi kpeᵛ, asa yáᵛpiá gusae yá no.

27 Kí Agipa, n yá pᵛ ānabiᵛ ò sia? Má dᵛ ké n si.

28 ᵛ Agipa ò Pᵛluε: N ye ma dedenlea ke má gᵛ Yesude ũ gᵛᵛ yá?

29 Pᵛlu mē: Gᵛᵛ ge zá má yei, tó Lua wèi. I ke ndo no, n gbé pᵛ aale ma yāma gbāᵛ píi, aa gᵛ lá má dεwa, mᵛdaonaε beeo báasi.

30 ᵛ kípí n búsu gbēzᵛᵛo n Beenisio n gbé pᵛ kaaaa weᵛ fεle bᵛle.

31 Ké aa bᵛle, aale o'okᵛe: Gbēpi i yae ke à kà dea ge wá dakpeuo.

32 ᵛ Agipa ò Fεsetuε: Tó gbēpi i mε a yáᵛpi a gé Sezaa kíε yāao, wá aa gbaεε.

27

Gea n Pᵛluo Loma

1 Ké wá zèᵛ wá da Itali zéu, ᵛ wá Pᵛlu n dakpeuna kínieᵛ nà sosa bade pᵛ wí mεè Zuliue a ᵛzᵛ. A de sosa gáli pᵛ wí me Sezaa sosaᵛ dᵛaanaᵛ do ũ.

2 Wa gē gó'ilena pᵛ bᵛ Adamiti, ále bᵛle n Azi búsu wéleᵛ guu, ᵛ wa dazeu. Masedoni búsu gbé Alisaka Tesaloni kúwanaᵛ.

3 Ké a gu dᵛ wa ka Sidᵛ. Zuliu Pᵛlu kua n nᵛsedouᵛo, ᵛ à aa gbá zé aa gé a gbéᵛ gwai, ké aa e ᵛdawá.

4 Bᵛa we wa pele í guo. Ké íana lé dawále yáí wa dᵛ Sipi búsu kpe oi.

5 Bea ísia guo wa dᵛ Silisi n Pámfilí búsuᵛzi, ᵛ wa ka Mila, Lisi búsuu.

6 Wekii sosa badeᵛpi Alesándi gó'ilena pᵛ lé gé Itali è, ᵛ à wá káu.

7 Gᵛᵛ plae dá wá tá kᵛᵛnkᵛ. Dēε n dēεo wa ka Sinidi léi. Ké íana i weiwēε wá gé súsuᵛo, wa páale wa bᵛ Keleti búsu kpe oi Samᵛne saε.

* 26:10 Zln 8.1-3 † 26:11 Zln 9.1-2 ‡ 26:20 Zln 9.20, 28 § 26:23 Isa 42.6, 49.6

⁸ Dɛɛ ní dɛɛo wále dɔ Keletizi, ɔ wa ka gu pɔ wí me Godɔkí Maau. A kái ní wéle pɔ wí me Laseo.

⁹ Lá wa gɛgɛ zéu, wá taa'o gea ae gò kai yá ũ, asa Yudaɔ leyegɔɔ gè kò. Ayámɛto Pɔlu ledámá

¹⁰ à mè: Gbɛ́, má è táe bee a mɔ́ ní ásoo zɔɔo ní músio. I ke gópi ní a asoɔe adoo, ní wápiɔe lo.

¹¹ Ama sosa bade gobɔna ní godeo yá si de Pɔlu pɔa.

¹² Gupi maa wà godɔu wà buzieble weo, ɔ gbɛ́ daside zè ní daa zéuo. Aa ye wà ka Feniki, wéle pɔ kú Keleti be'ae oi, tó a zekè, wí buzieble we.

Zaa'iana felea isiaa

¹³ Ké ían buse fele geomidɔkí oi, aale e wà fɔ ní pɔeá kee. ɔ aa ní gó pòlo aa dàzeu, aale dɔ Keletizi káikái.

¹⁴ I gɛgɛo, zaa'ian gbāa pɔ wí me ían pásí pila Keleti gbewa.

¹⁵ A golliaa, wí fɔ dàe loo, ɔ wa gɔ tei.

¹⁶ Ké à wá kpá gūgūn nɛna pɔ wí me Kodai, wa dáama'è yɔɔ. Dɛɛ ní dɛɛo wa wá gónɛ suababɔ è wá kú we.

¹⁷ Ké aa yè wa ná gó zɔɔpiwa, ɔ aa kèkè bakà gó zɔɔpi. Ké aale vlake paa Libii búsu isaaae, ɔ aa gó kúla pèle íu, ɔ aa gɔ́ té íanaí.

¹⁸ Ké a gu dɔ, lá zaa'iana gí lé wá gó zāampapa gbáugbāu, ɔ aa ná asoɔ zuzua íuwa.

¹⁹ A gɔɔ áaɔde zí aa ní gó zikɛɔɔ bɔle kòle nízia.

²⁰ A ká gɔɔ ũma íatɛ ní saanao i bɔo, mé ían pásípi ní louo i kpáleo. Buaa aafia pɔ wá wé doi yaa kè fama.

²¹ Wa gɔɔplakè, wi e pòblèo, ɔ Pɔlu fele ònɛ: Gbɛ́, tó a ma yāmà yāa, dɔ wi fele Keleti, músi ní ásooɛ beɔ gbàsa wá léo.

²² E tia mále ledawá, à sɔdile! A gbɛe a gao, sema gópi wíwi bàasio.

²³ Gía gwá Lua pɔ má de aà pɔ ũ mé mi zɔbleè, aà malaika bò m̀na

²⁴ à mè: Nsu vlakeo, Pɔlu. Sema ñ Sezaa ae le. Lua gbɛ́ pɔ kúrínɔ gó guuo b̀nɛ aafia nípii.

²⁵ Ayámɛto gbɛ́, à sɔdile! Má Lua náai vl ké a ke lá a òmɛwa.

²⁶ Sema wá ka gūgūnae isaaa.

²⁷ A gɔɔ gɛo m̀ndosaide gwá ían pásípi lé wá gále Adiatí ía e tia. ɔ weedo ígbɛo lé e wa káikú ní gɔsɔleɔe.

²⁸ ɔ aa bà i'egwabɔ gbàe íu, aa è a e gàsísuu basiiɔ. Ké à kè sàa yɔɔ aa gbàe lo, aa è a e gàsísuu bàaaɔ.

²⁹ Aale paa gbewa vlake, ɔ aa kúla m̀n siiɔ gbàe gó p̀òkpe, ɔ aale Lua sisi gu d̀nɛ kpakpa.

³⁰ Gópi zikɛnao lé zewɛle wà bɔle gó guu wá bàale, ɔ aale gó suababɔpi pila aa da ía, aale ke lá wa ye kúlao gbàe go'acwa.

³¹ ɔ Pɔlu ò sosa badee ní aà sosanɔ: Tó gbɛ́ beɔo i gɔ́ gó guuo, á e bɔo.

³² ɔ sosao gó suababɔ baa zɔzɔ, aa tò à lèle íu.

³³ Ké gu ye doi, Pɔlu awakpanɛ nípii aa p̀ble à mè: A gɔɔ gɛo m̀ndosain gbà a gɔ́ looa p̀blesai.

³⁴ Mále awakpaé à p̀ble, asa a maa á p̀leba àɔ dɔae, í e bɔ aafia. Baa á miká m̀ndo a vūaaɔ.

³⁵ Pɔlu yápi oa gbɛa à p̀e sè à Lua sáaukpà gbɛ́pii wáa, ɔ a è àle sò.

³⁶ Ampii aa sɔdile aa p̀blè sa.

³⁷ Wá gbɛ́ pɔ wá kú gó guuo píi, wa ka gbɛɔn ðaa do ní basiiɔ síiɔsaio (276).

³⁸ Ké aa p̀blè aa ká, aa p̀wɛna bɔle zù íu, ké gó e yáfúkú yáí.

³⁹ Ké gu dɔ aa gɔsɛ è, aai dɔo. Ké aa ísia s̀òomiboa è a gɔsɔ daafa, ɔ aa zèò wá gé ní góo isaaa we, tó wa fɔ.

⁴⁰ Aa kúlao wòlo aa tò í guu, ɔ aa gollilibɔ ba pòlo gɔ́. Aa go'ae zwāa pòo íanae, ɔ aa mipè gɔsɔpiwa.

⁴¹ ɔ aa sí úfáau ní sae, ɔ gó zè we. Ufáapi go'ae kú gíúgiú, i fɔ dɛeo, ɔ ikooa pɔ lé vɔvɔ ní gbāao lé gó p̀òkpe wiwi.

⁴² Sosao zèò wá dakpɛunaɔ dede, ké an gbɛe su kpáa'o pilimáò yáí.

⁴³ Ama sosa bade ye Pɔlu misí, ɔ à gíné aa ní p̀eá ke. A ò kpadɔnaɔ dɔaa kusi íwa aa bua,

⁴⁴ gbɛ́ kɔnɔ iɔ té ní kpe lipɛpɛɔ ge gó kasoo musu. Beewa ɔ gbɛ́pii baa lè aafia.

28

Pɔlu kua Malita gūgūnaa

¹ Ké wa baa lè aafia, wá má gūgūnapi tón Malita.

² Beleo wa ku oplapla ni yeawazio. Aa gbakpawazi, aa te sa kawee, asa lou na maawa me fana bale.

³ Polu ya kele naaa mo le kateu, piligona ku a guu. Ke te pusu aa pa, a bo Polu ku a owa.

⁴ Ke beleo mlipi e do aa owa, aa okoe: Gbe beea gbenaena siana. Baa ke a bua iwa aafia, siana i wei do kuo.

⁵ Ama Polu mlipi gbae a da teu, i yaee keeo.

⁶ Gbeo we do ai aa o ka a lele ge ti wegooe. Ke a gegge, aa e ppe i aa leo, o aa le lile aa me gbepia luaee.

⁷ Gupi sae guguna gbewoo po wi me Publiu be kuu. A wa dile goo aa, a nibo kewee ni yeawazio.

⁸ Publiu mae wulea ni mewaa, ale banubanuke. O Polu ge aa kii, a wabikede a onawa a aa gbabba.

⁹ Ke a gbabba maa, gugunapi gyae kinio mo aa kii, o aa gbabba s5.

¹⁰ Aa wa kpela maamaa. Ke wale ta, aa kusakewee lo.

Polu kaa Loma

¹¹ Wa kua gugunapi mo aa gbea wa ge gorilena po buzieble weu, wa dazeu. Gopi bo Alesandi, wa taasiao seela kewa.

¹² Ke wa ka Silakusa, wa goo aa kewe.

¹³ Boa we wa do gosolei e wa ge ka o Legio. Ke a gu do fana bo geomidokii oi, a goo plaade wa ka Puzoli.

¹⁴ Welipi guu wa Yesudeo leu. Aa me wa suuke wa asoa do kerino. Wa ke maa, o wa da Loma zeu.

¹⁵ Loma Yesudeo wa bao ma, o aa mo daiwale. Gbeo wa le Apiu'eleu, gbeo s5 gu po wi me Pilakii'aaou. Ke Polu ni e, a Lua saaukpa, aa s5 nini.

¹⁶ Ke wa ka Loma, wa Polu gba ze ao ku adoa ni sosa po lo aa d5ao.

¹⁷ Goo aa gbea Polu Yuda gbewoo sisi. Ke aa kaaa, a one: Ma gbeo, mi za Yudaone yawao. Mi bo wa dezi felaayae keeo, o wa ma ku Yelusaleu wa ma kpa Lomadeowa.

¹⁸ Aa yalalaa, aai yae e ma musu a ka wa ma deo, o aa ye ma gbae.

¹⁹ O Yuda bo ma kpe. Teasi ma ze ni gea Sezaa kii,* i ke ma yavi ni ma busu gbeo no.

²⁰ Ayameto ma a gbea wa k5'e ma oan, asa gbe po Isailio we do yai wa moe bee kaa.

²¹ O aa de: Wi taalae e a bo Yude busu ni ya musuo. Wa gbe s5 i bo we a suwa ni n bao vaioo.

²² Wa e a maa wa ya po ni kua ma ni leu, asa wa ma wi lousisizepi beeo gupiiue.

²³ Aa goodileke ni Poluo, o aa mo aa kii ua po a pilau dasidasi. A ye aa a yaze do Yesu ya musu, o a daale Mozini ikoyawa ni anabi yao, a kpala po bo Lua kii ya'one, a a bolekene za koo e oosi.

²⁴ Gbeo ya po ale oo ze e, ama gbeo gii.

²⁵ Ke aale keaa ni lekpaoo, Polu ya mendo kafine a me: Ya po Lua Nisina da anabi Isaiiae a o a dezienea siana e me:

²⁶ Ge ni o gbe beo ne,

aa swakpa aao ge yemasai,

aa wetei aao ge yae esai.

²⁷ An noe paao, ke aasu onokuo yai,

an swa gbaa, ke aasu yamao yai,

an we kuaaa, ke asu keo yai,

asa aa ye ea sua ma ni gbagbao.†

²⁸⁻²⁹ Ayameto, do d5 ke Lua gbeo ni ni suabayao buipaleowa. Aame aa si.

³⁰ Polu ke kpe po ale a fiabo guu we buu pla. lo gbe po aai mo faaiboianoo ku oplapla pii.

³¹ A kpala po bo Lua kii ya waasokene, a Dii Yesu Kilisi yadan e ni laaio kpalea, gbe e kpaee.

LOMADEO

Yá pò kú láe bee guu

Kilisi gaa ní àà vuao gbèa Yuda pò aa gò Yesudeo ùò ná Yesu baonakpaawa Lomadeo mæwía Loma guu, an gbèeon Pisii ní Akilasio ù (Zínao 18.2). Beewa Yesu gáli sèíia dàale we gòo pò Pòlu lé baonakpa Sili bùsuo ní Azi bùsuo pò wí mæ tia Tuukiio ní Gelesi bùsuo. Lua díle Pòlu aà gé e dúnia léwa. Bee yáí Pòlu ye gé Loma ní Esipayá bùsuo ló. Goo pò ále a wélegeapi souke, à lakè Yesude pò aa ku Loma (1.7), aai kòkàaa Pisii ní Akilasio beonee (16.3-5).

Láe bee guu Pòlu lé zí pò ále ke buipáleo guu bòoleke Loma Yesudeone. Yá pò Pòlu í dadané kú láe bee guu wásawasa à mè: Yesu baonaa gbãa pò Lua í gbé pò lé a náaikeo suabaòe, atësa Yudaò, an gbèa buipáleo (1.16).

Yudaò ní buipáleo kua ní kòoá yá'íae Yesude káauone, atësa lá buipáleo Yesudeo lé e Moizi ikoyá musu. Yápi ku Galatío lá guu ló. Lakii Pòlu ò wásawasa à mè Yesu baona pò ále kpáá gbépíi pòe (1.16). A ò lá Lua í duunkena suaba, baa dén nó, à mè luanaaika yáe (1.18-8.39).

Bee gbèa à leká Isaili pò aa gí Kilisi náaikeio yáwa. Lua gbéon ní ùoa? A mè an gia bee lé kpá Luao, asa Lua gbéke mé a zible (9-11). Tia kéwa súuu pò Lua ví ní wá buipáleo lé dadawéé wá nõse pále da, wíò ku Lua pò ù (12.1-15.13).

Lápi láakii Pòlu mè á ye da Loma zéu, ò à fòkpàkpamá (15.14-16.27).

Gbé pò aale wæle wá dõ lá Lua í ní suaba Yesu Kilisi sabaiò, tó aa láe bee kyokè, aa e dõ ké yá pò Lua a zekáleo zòò (11.33-36). Beewa aa e nízia kpawá, aai kúléè a zéwa.

Pòlu fòkpa Lomadeowa

¹ Mámèmaa Pòlu, Kilisi Yesu zòblena, Lua ma sisi à ma díle a zína ù baona

² pò à dòaa à a legbè à ãnabiòne, aa kè a yá taalau kpana ù.

³⁻⁴ Aà Né Yesu Kilisi wá Dii yá mé baonapi ù. Aà dea gbènazína ù guu à bò Davidi bui guue. Aà luake guu sò aà bõa gau ní gbãao mé òwèe ké Lua Nén aà ù.

⁵ Kilisipi mé gbèkekèmeè à ma zí bui píi kú, ké aa e a náaike, aai gò a yámanaò ù, í tòbò.

⁶ A kú ní guu sò, á gbé pò Yesu Kilisi á sisi à á séò.

⁷ Mámè ma láe bee kè á Lomade pò Lua yeazi à á sisi, a gò a gbé ù píie. Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbèkèkéé, aai á gba aafia.

⁸ Sèíia gia ma Lua sáauké ní Yesu Kilisi gbãao ápii yá musu, ké á luanaaika lí dúniaa píi yáí.

⁹ Tó mále wabike píi, á yá lí sámaguo. Lua mé ma seelade ù. Aàpi mále zòbleè ní nõsemendoo, mále aà Né baokpa.

¹⁰ Mìò wabikewá aà zekèkèmeè lá a yeiwa, mà e mò á gwai sa,

¹¹ asa wesiáale ní lé ma de maamae, ké mà Lua Nisína gbae daé á zedòa yáí.

¹² Beewa á luanaaika ní ma pò a wá baade gba sò.

¹³ Ma gbéò, má ye àò dõ ké mìò díle mòòmòò mà mò á gwai* ké mà a zí gbè e á guu, lá má e buipáleo guuwa, ò e tia mí zé'eo.

¹⁴ Geleki yámanaò ní Geleki yámansaiò píi, ladõnaò ní ladõnsaiò píi, an yá gò ma yá ùe.

¹⁵ Bee yáí ma mæ wá mà baonapi kpá á Lomadeone sò.

¹⁶ Mili wíde ní baonapi yáoo.† Òmè gbãa pò Lua í gbé pò lé a náaikeo suabaò ù, atësa Yudaò, an gbèa buipáleo.

¹⁷ Baonapi í owèe lá Lua í tò yá bõnò na. A de luanaaika yá ù adoe, lá wa kè lá guuwa wá mè: Gbé pò Lua tò yá bõaànò na a náai pò ále ke yáí àò ku.‡

Gbènazína á táaedeone Luao

¹⁸ Za musu ò Lua í a pòkúma bòbò gbènazína pò an váikea í zezò s'anaeowa an pákpaazi ní ní váikea yáí.

¹⁹ Yá pò wa fò dõ Lua yá musu uleanéo, Lua mé yápi bònè gupuaù.

²⁰ Za gòo pò à dúnia kále, aà gbãa láasai ní aà luake pò wíli e ní wéoo bò gupuaù aà zìò guu wásawasa. Ayámèto gbènazína awa vío.

²¹ Aa Lua dõ, áma aali aà kpela a zéwa aa aà sáaukpào. An láasooò sòúkù, ò aa gò gusiau an m'isai yáí.§

²² Aa nízia díle ònònaò ù, ò aa gò m'isaideò ù.

* 1:13 Zln 19.21 † 1:16 Maa 8.38 ‡ 1:17 Abk 2.4 § 1:21 Efe 4.17-18

23 Aaí kúle gbēnazína pò í gao ní bāo ní nòbòo ní pótáa'onkuawaò taae Lua pò lí gao gbēu.*
 24 Ayāmeto Lua ní kpá gbásíkēaa, aa wisaiyá kē ní kōo, lá aale a nide ní nòse guuwa.
 25 Aa Lua siande leúkpakè ní εεo. Aaí kúle Lua pòkēaone aa zòblené Lua pò pópíi kè gbēu. Éfáaiden aà ù gòpíi! Ami.
 26 Ayāmeto Lua ní kpá wisaiyā nideaa. Baa an nòeò yá pò wí kē leúkpakè ní yá pò wíli kéoo.
 27 Maa gōeò sō aa yá pò wí kē ní nòeò tò, aaí luakōi. Gōe ní gōeò aaí wisaiyā kē ní kōo, aaí a gbē'e níziawa an sásáa léu.
 28 Lá aai we zè ní Lua dōaoo, 5 à ní kpá láasookpaanlayāa, kē aao yá pò de wà kéoo kē.
 29 Yāvai píi pēemá: Nòsepási, bíi, íisea ní kōo, wēdòakōe, gbēdeá, sòle, gbēblea ní kōnikēao. Gupeaanaon ní ù,
 30 gbēyaanao, Lua ibeεo, gbé taiinkenaò, yòdeò, íandānaò, vāi láasookenaò, de ní dao yāmansaiò,
 31 mísaideò, náaisaideò, gbéyākensaiò, sósobisaideò.
 32 Aa dō Lua díle kē yābeetaakenaò kà wà ní dede, kási aali ze ní a keao adoo, aaí tékpa a kēnaogu bε.

2

Yá zōlea gbēnazínaowa

1 Ayāmeto n gbé pò ní gbēpále taae e, ní awa vío. Tó n gbēpále taae è, n nzía dàyāue,* asa n gbētaae'ena ni kē màa sōe.
 2 Wá dō kē Lua yákpalekēa ní yābeetaakēnaò maae.
 3 N gbé pò ní yābeetaakēnaò taae e mé ni kē sō, níle e níyō bō Lua yákpaleu yà?
 4 Ge níle dōe ní Lua maakea zōoò ní aà menao ní aà sùuuo yá? Ké Lua lé maakekē kē ní nòselile, ní dōo lé?
 5 N swágbāakè, ní nòselileo, 5 níle pòkúma káanzi e luapòkúmaòbòmagòzì, tó Lua yákpalekēa ní gbéò a zéwa bō gupuau.
 6 A fiabo baadee a yákeawa.†
 7 Gbé pò aale gawi ní bεεεo ní wēni láasaio wεεle aale maake ní menao àizána e.
 8 Gbé pò anzia pōeá lé dōaané, aa gí sianai aa te vāiwaò sō, Lua a pòkúma ní pòkpēneo bòbómá.
 9 Wētēa ní wāwáo a vāikēna píi le, atēsa Yudaò, an gbēa buipáleò.
 10 Lua a maakea píi gba gawi ní bεεεo ní aafiao, atēsa Yudaò, an gbēa buipáleò.
 11 Asa Lua lí gbēe zāboo.‡
 12 Gbé pò duunaké Mōizi ikoyā dōsai, a kaale màa ikoyāpi saie. Gbé pò duunaké naa ikoyāpi ozi sō, Lua a yákpalekēaānò ikoyāpi musue.
 13 I kē gbé pò lé ikoyā ma ní swáo mé maa Luaeo. Gbé pò lé zíkewá mé a bō maa.
 14 Tó bui pò aa Mōizi ikoyā dōoò yá pò kpàaio kè ní níziào, aa ikoyā ví níziawae.
 15 Aale òwēε kē yá pò kú ikoyāpi guu kú ní nòseue. An láasoo lé a síana o b, asa an láasoo mēndoo, a keeò í ní dayāu, a keeò í ní bōu.
 16 Maa yákpalekēgòzì Lua a yákpalekē ní gbēnazínaò yá pò ulea an nòseu musu ní Kilisi Yesu gbāao, lá baona pò mále kpá òwa.

Yudaò ikoyadansaiene

17 N Yuda ia, n ze ní n Yudakεo, ní Mōizi ikoyā náai ví, níle Lua yòkε.
 18 N Lua pōeá dō, ní yāmaa dō ikoyāpi guu.
 19 Nle e ní de víaò wede ù, gbé pò kú gusiau filia ù,
 20 wésiadeò yādanede ù, gbé dafuo metulu ù. Nle e Lua ikoyā mé dōa ní síanao mi ù.
 21 N gbé pò ní yāda gbēpáleone, bōyāi nili da nziaeo ní? N mē wasu kpái'oo, mé ni o sō be?
 22 Ni mē wasu wúle ní gbēpále nòoo, mé ni wúleò sō be? Ni saka táaogu, mé ni ní kpé pò kpái'o sō be?
 23 Ni yòkε Lua ikoyā musu, 5 n ikoyāpi dasai í Lua tó òòkpa.
 24 Asa á yáí buipáleò Ìo Lua tóbēesi lá a kēa láuwa.§
 25 Tó ní Lua ikoyā kūa, 5 tōzōa ài vīne. Tó níle a yāda sōo, ní sáa ní gyafòdeòe.
 26 Tó gyafòde Lua ikoyāò kūa, Lua a gyafòdepi gwa sáa ní gbé pò tōzōo lé?
 27 Baa tó ní iko lápi kūa mé n tōzō, tó ní ikoyāpi dao, gyafòde pò Ìo kūa a to yá zōlemae.
 28 Lá kua Yuda zálala úá mekaa yá no, màa tōzōa zálalaa mekaa yán sōo.

* 1:23 Iko 4.16-18   * 2:1 Mat 7.1-2   † 2:6 Sou 62.13   ‡ 2:11 Iko 10.17   § 2:24 Isa 52.5

29 Lá kua Yuda zálala úá nòse yáe, t̄z̄s̄a zálalaa nòse yáe s̄s̄. Lua Nis̄ina z̄ie, i ke aà ikoyā lá yá no. Lua mé ì gb̄é bee taa s̄aaukpa, i ke gb̄enaz̄ina no.

3

1 Dea Yuda ù káfia kpele a víi? Ai kpele t̄z̄s̄a víi?

2 A káfia ví z̄s̄o yápii guu. Séia ḡia Lua a yá n̄an̄é ní z̄z̄ie.

3 Ké an gb̄e: náai vío, b̄ó a víi? An náaisi mé a Lua náai bádea?

4 O! Aawo! Lua náai ví, baa ké gb̄épiiá eede, lá a k̄eá láuwa wà mè:

Tó n yá'ò, n yá a z̄eví,

tó wà yákpalek̄enn̄o, n yá a ble.*

5 Tó wà wáike lé Lua maake b̄o gupua, b̄ó yá wá oi? Wá o Lua yá z̄eví, ké ì p̄ok̄umab̄ob̄owá yáí yà? Gb̄enaz̄ina yá'oa 5 mále owa.

6 O! Aawo! Tó Lua yá z̄eví, kpelewa a f̄s̄ yákpaleke ní dúniaoi?

7 Gb̄e a me, tó a eedeke lé Lua náai káfí mé àle aà t̄ob̄o, b̄óyáí a yádaaála lán duunk̄enawai?

8 Tó ní ò màa r̄ile me wà yáwáike, yámaa ì b̄ou. Gb̄e o ma t̄b̄eési aa mè màa mi o. Lua yádaanla k̄s̄ir̄in̄o.

Gb̄e maao

9 Too! Wá Yuda wá s̄aò yà? Aawo bá! Asa ma b̄ob̄o ní Yuda ò ní buipáleo pii kò, ampiiá duuna z̄oone.

10 A k̄eá Lua taalau wà mè:

Gb̄e maao, baa do.

11 Laaidee kuo, luak̄iw̄eelenae kuo.

12 Aa p̄aale nípii, aa f̄ok̄p̄a, yámaak̄enae kuo, baa do.†

13 An nòse de lán kaad̄oembewae.

Aaí lenakasané,

ml̄é sewe kú ní léu,‡

14 yá'íi ní gb̄ékaao mé ní lé p̄a.§

15 Aa w̄aa ní gb̄édeao,

16 aaí m̄úsi ní p̄os̄iao kp̄ánzi,

17 aa aafia z̄é d̄s̄o,*

18 aa Lua vía vío.†

19 Wá d̄s̄ ké Lua ikoyā pii de gb̄é p̄o kú a z̄z̄o yá ũe, ké gb̄épii lé ḡs̄ kpaaúa, dúnia gb̄épii ì ḡs̄ t̄aaede ù Luae.

20 Asa gb̄e a b̄o maa Luae ikoyāpi k̄ua yáio.‡ Lua ikoyā mé ì to wà duuna d̄s̄.

Lá Lua ì to yá b̄o'nn̄o na

21 Lá Lua ì to yá b̄o'nn̄o na b̄o gupua sa, lá a yá kú M̄oz̄i ikoyā ní ānabi l̄áo guuwa. I ke aà ikoyā k̄ua yá no.

22 Lua ì to yá b̄o'nn̄o na Yesu Kilisi náaikea yáie. Gb̄é p̄o lé aà náaike pii yáe, asa gb̄e adoo.

23 Gb̄épii duunakè, 5 aa k̄es̄á Lua gawii.

24 Lua ì to yá b̄o'nn̄o na gba ũ a gb̄éke yáí ní Kilisi Yesu p̄o ní b̄o gb̄aao.

25 Aa'pi Lua kp̄a duuna awakpab̄o ũ gb̄é p̄o aale aà au náaikeone, ké a z̄o gb̄épii e yáke a z̄éwae. A menakè yāa, ì duun z̄o yádao,

26 5 tia kéwa a òl̄oné ì yáke a z̄éwa. Beewa Lua ì yáke a z̄éwa mé ì to yá b̄o ní Yesu náaikenao na lo.

27 Lá m̄aae, gb̄enaz̄ina a f̄s̄ íanad̄a be? Bee kuo. B̄óyáí ní? Ké a de yáke yá ũo, Yesu náaikea yáe yáí.

28 Asa má è Lua ì to yá b̄o ní gb̄é na aà Luapi náaikea yáie, ikoyāk̄ua ku a guuo.

29 Luaá Yuda Luae nídoa? Buipáleo Luan s̄soa? Ao, buipáleo Luae lo.

30 Asa Lua m̄endoe.§ A to yá b̄o ní gb̄é p̄o t̄z̄s̄o na a náai p̄o àle ke yáie, mé a to yá b̄o ní gyaf̄oodeo na a náai do'upi musu lo.

31 Wále ikoyā báde ní luanaaikeao yà? Màa no, wále a kpela.

4

Lua tò yá b̄o'nn̄o Ablahaño na a náai p̄o a k̄e yáí

* 3:4 Sou 51.6 † 3:12 Sou 14.1-3 ‡ 3:13 Sou 5.10, 140.3 § 3:14 Sou 10.7 * 3:17 Isa 59.7-8 † 3:18 Sou 36.1 ‡ 3:20 Sou 143.2, Gal 2.16 § 3:30 Iko 6.4

- 1 Wá Yuda, wá o kpelewa wá dezi káau Ablahaũ yá musu ní?
- 2 Tó Lua tò yá b̀aàǹ na yá p̀s̀ a k̀e yáíe, d̀s̀ à f̀s̀ íanad̀. Ama a f̀s̀ d̀á Luao.
- 3 Kpelewa wa ò lá guui? Wà mè Ablahaũ Lua náaike, ̄ Lua tò yá b̀aàǹ na.*
- 4 Flaboa zikenaá gb̀ekekeáe ǹo, aà aseae.
- 5 Baa tó gb̀é lé yáe keo, tó àle Lua p̀s̀ í to yá b̀o ní tàaeo na náaike, Lua a to yá b̀aàǹ na a náai p̀s̀ àle ke yáíe.
- 6 Davidi gb̀é p̀s̀ Lua tò yá b̀aàǹ na yáekesai báaa'ea yá'ò à mè:
- 7 Báaaeon gb̀é p̀s̀ Lua ní tàaeo wòlomá à ní duuna k̀émáó ù.
- 8 Báaaen gb̀é p̀s̀ Dii a aà duuna yádao ù.†
- 9 Báaa beea gb̀é p̀s̀ t̀z̀s̀ p̀s̀e adoa, ge gyaf̀oode p̀s̀e lo? Wà mè Lua tò yá b̀o ní Ablahaũ na, ké à a náaike yáíe.
- 10 Kpelewa Ablahaũ de g̀oo p̀s̀ Lua tò yá b̀aàǹ nai? Aà t̀z̀s̀aa ge gyaf̀oode? I t̀z̀s̀o, gyaf̀oode.
- 11 ̄ à t̀z̀s̀, ké Lua tò yá b̀aàǹ na a gyaf̀oog̀oo seela ù.‡ Maa a de gyaf̀oode p̀s̀ Lua tò yá b̀o ní na Luapi náaikea yáí p̀ii dezi ù.
- 12 A de gb̀é p̀s̀ aa t̀z̀s̀o dezi ù le. I ke an t̀z̀sa yáí no, ké aa té wá dezi Ablahaũ p̀s̀ Lua náaike a gyaf̀oog̀oo iai yáíe.

Lá Ablahaũ Lua ndaikè

- 13 Lua legb̀è Ablahaũe ní aà buio à mè dúnia a g̀s̀ ní p̀s̀ ù.§ I ke aà ikoyá k̀ua yáí no, ké Lua tò yá b̀aàǹ na a náai p̀s̀ a k̀e yáíe.
- 14 Tó gb̀é p̀s̀ aa ikoyá k̀ua mé aa kible, d̀s̀ luanaaika ài vío, mé Lua legb̀èa k̀e fama,*
- 15 asa ikoyá í m̀s̀ ní Lua p̀okúmaoe. Gu p̀s̀ ikoyá k̀úuo, tàae lío ku we s̀s̀o.
- 16 Ayámeto p̀s̀ p̀s̀ Lua a legb̀è eaá aà náaikea yáe, ké ào de aà gb̀ekéyá ù. Beewa legb̀èapiá Ablahaũ buipio p̀ii p̀s̀e, i ke gb̀é p̀s̀ aa Moizi ikoyá k̀ua níteo no, ní gb̀é p̀s̀ aale Lua náaike lán Ablahaũwae lo. Ablahaũá wápii dezie.†
- 17 A de wá dezi ù Lua kíi, lá a k̀èa láuwa. Lua mè a aà díle bui dasio dezi ù. Ablahaũ Lua p̀s̀ í ẁeni kpa geowa í to p̀s̀ p̀s̀ kú yáao ào ku‡ náaike.
- 18 A Lua náaike, à wed̀o p̀s̀ p̀s̀ gb̀èe wé doiozi, ̄ à g̀s̀ bui dasio dezi ù lá Lua òèwa à mè, aà buio aao dasi lán saanaowa.§
- 19 Ablahaũ kà ẁe basoo taawa. Baa tó à láasookè a g̀ekekeb̀osaiwa ní Sala neasakpe kákao, aà luanaaika lí busao.*
- 20 Ili seake lé p̀s̀ Lua gb̀èewao, i g̀í Lua náaikeio, ̄ à gb̀aa'è a luanaaikéawa à Lua tob̀o,
- 21 asa a d̀s̀ a f̀ea vío, Lua gb̀aa kà à lé p̀s̀ á gb̀èpi ke.
- 22 Ayámeto Lua tò yá b̀aàǹ na.
- 23 Wi yá b̀aàǹ napi k̀e aà yáí adoo,
- 24 wa k̀e wá gb̀é p̀s̀ Lua a to yá b̀owano na yáíe lo, wá gb̀é p̀s̀ wále Lua p̀s̀ wá Dii Yesu b̀o gau náaikeo.
- 25 Lua aà kpámá ké à e wá tàaeo k̀éwá yáíe,† ̄ à aà b̀o gau, ké yá e b̀owano na yáí.

5

Kèa na ní Luao

- 1 Lá Lua tò yá b̀owano na a náai p̀s̀ wále ke yáí, wá naaano sa ní wá Dii Yesu Kilisi gb̀aa.
- 2 Aà náaike guu wa ze'è aà sabai wa g̀e Lua gb̀eke p̀s̀ wá kuopi guu, ̄ wále p̀onake ní Lua gawi p̀s̀ wá wé doio.
- 3 I ke bee ado no, wále p̀onake ní wa taasikeao lo, ké wá d̀s̀ taasikea í m̀s̀ ní menao,
- 4 mena í m̀s̀ ní d̀aa maao, d̀aa maa í m̀s̀ ní wed̀o Luazio,
- 5 mé wed̀o Luazipi fama vío, asa Lua a Nisina pisi wá ǹbeu, ̄ a tò wá d̀s̀ a yewázi.
- 6 Wá gb̀aasai guu Kilisi gá wá wáikena wá gb̀eu g̀oo p̀s̀ Lua dílewa.
- 7 Baa gaa gb̀èmaa gb̀eu àao. Tó gb̀é a we ga gb̀èmaa gb̀eu, wá d̀so,
- 8 5 Lua òlwèe lá á yewázi, asa wá duundeke guu 5 Kilisi gá wá gb̀eu.
- 9 Lá wa b̀o maa sa Kilisi au yáí, Kilisipi wá sia Lua p̀okúmawa sea ví be?
- 10 Yaa wá í ní Luaoe, ̄ wa keaano na aà Né gaa yáí. Lá wa keaano na sa, wá suabaa aà ku ẁeni guu yáí sea ví be?

---

* 4:3 Daa 15.6, Gal 3.6 † 4:8 Sou 32.1-2 ‡ 4:11 Daa 17.10 § 4:13 Daa 17.4-6, 22.17-18, Gal 3.29 * 4:14 Gal 3.18 † 4:16 Gal 3.7 ‡ 4:17 Daa 17.5 § 4:18 Daa 15.5 * 4:19 Daa 17.17 † 4:25 Isa 53.4-5

11 I ke beee adoo, wále pɔnake ní Luao lo ní wá Dii Yesu Kilisi pɔ tò wa keaàno na gbáao.

Kilisi yaleeua ní Adamuo

12 Gbɛ̀ m̀endo mé tò duuna gè̀ dúnia guu,* ɔ duuna ga i.† Beewa ga li gbépiia, ké gbépii duunakè yáí.

13 Duuna ku dúnia guu e Lua ikoyá àò gé m̀sí. Goo pɔ ikoyá kuo, Lua i duuna yádao,

14 áma sea Adamuwa e à gè̀ pè M̀oziwa ga ikokè gbépiiwa, baa gbé pɔ aai duunake lán Adamu záayawawao. Adamupia gbé pɔ a mo taae.

15 Ama Lua gba muua ní Adamu táaeoo, asa lá dasi gà Adamu ado záa yáwa yáí, Lua gbèke ní a gba pɔ li dasila Yesu Kilisi ado gbèke yáíoo de beea.

16 Lua gba muua ní gbé m̀endo duunapioo. Táae m̀endopi mé m̀ò ní yákpalekeao, ɔ yá z̀le gbènazinaowa. Táaeo m̀ò ní Lua gbèkekeanéo, ɔ yá b̀ò ní gbé̀ na.

17 Lá Adamu ado táae mé tò ga ikokè, Yesu Kilisi ado yá pɔ à m̀ò z̀o de beea. Aà yáí gbé pɔ Lua gbèkekèné a tò yá b̀òr̀no na gba ùo kible àizána guu.

18 Beewa lá táae m̀endopi tò yá z̀le bui píiwa, màa lo maakea m̀endopi i to bui píi bo maa, aai àizánable.

19 Lá gbé m̀endo swágbáa mé tò dasi g̀ò duundeo ù, màa lo gbé m̀endo yámaa mé a to dasi bo maa.

20 Ikoyá m̀ò ké táae e àò káfi yáíe. Lá duuna lé káfi, Lua gbèke lo diadie.

21 Lá duuna kiblea m̀ò ní gao, màa lo Lua gbèke kiblea i to wá bo maa, wí àizánable ní wá Dii Yesu Kilisi gbáao.

6

Wá naa Kilisiwa

1 Wá o kpelewa ni? Wá gi wàò te duunawa ké Lua gbèke e àò káfi yà?

2 O'o! Aawo! Wá gbé pɔ wá de geo ù duuna yá musu, kpelewa wá gi wàò te duunawa bi?

3 Wá gbé pɔ wa da'ilekè Kilisi Yesu pɔ ùo, á d̀ò ké wá sánuaàno aà ga guuo lé?

4 Wa gaaàno, wá wá víààno da'ilekea guu, lá Kilisi b̀ò gau ní a Mae gbáa gawideo, ké wápiò s̀ò wàò kú ní wèni dafuo màa.*

5 Lá wa naawá lán sàwakula ní gbalaowa aà ga guu, wá g̀sààno màa aà vua guu lo.

6 Wá d̀ò ké wá wá kua zi pà lipaakáwa ní Kilisio, wá m̀è duunde i mide, ké wásu wàò z̀oble duunae bo,

7 asa gbé pɔ gà b̀ò duuna yáue.

8 Lá wa ga ní Kilisio, wá a náai ví ké wáò kuaàno lo.

9 Wá d̀ò lá Kilisi b̀ò gau, a gaa ví bo, ga iko víwà bo.

10 Asa ké à gà, à gà duuna yá musu gèn doe, mé lá a ku tia, a ku Lua pɔ ù.

11 Màa ápiò s̀ò, à ázía dile geo ù duuna yá musu, lo ku Lua pɔ ù naa Kilisi Yesuwa.

12 A yáí ásu to duuna kible á mè gewa, a d̀óe'ni d̀oaaé lo.

13 Ásu à á megue kpa duunawa váikebo ùo. A ázía kpa Luawa gábòò ù, í á meguo kpawá yámaakebo ù.

14 Ásu to duuna àò iko víwà bo, asa á na ikoyá z̀lo, sema Lua gbèke.

15 Kpelewan wei? Lá wá kú ikoyá z̀li bo, sema Lua gbèke z̀li, wáò te duunawa yà? O'o! Aawo!

16 A d̀ò tó a ázía kpá gbéwa, ále misiileè, á de ade zò ùo lé? Tó duuna a ázía kpáwá, á gae. Tó a misiile Luae s̀ò, á bo maa.

17 Wa sáaukè ní Luao, asa duuna z̀on á ù yáa, ɔ a misiile yá pɔ wa dàe zézeé ní ǹsemendoo.

18 A bo duuna yáú, a g̀ò maakea z̀o ù.

19 Mále bee o gbènazína yá'owaa á gbáasai yáíe. Lá a á me kpá yáa gbási ní yáwáioowa z̀o ù, a váikè, màa tia lo á á me kpa maakeawa z̀o ù, á kua io adoa.

20 Ké á de duuna z̀o ù yáa, á bàa kú ní yámaakeaoo.

21 Ai kpele á è yá pɔ á kè yáa, à kèé wíyá ù tiaò musui? Yápiò mideaá gae.

22 Tiasa lá a bo duuna yáú, ále z̀oble Luae, ài pɔ á e mé kua adoa pɔ a mide ní wèni láasiao ù.

23 Duuna aseaa gae, áma gba pɔ Lua í dawéé naa wá Dii Kilisi Yesuwa guu mé wèni láasai ù.

* 5:12 Daa 3.6 † 5:12 Daa 2.17 * 6:4 Kls 2.12

7

Wá kú Mɔizi ikoyá ɔzɪ bo

1 Ma gbé, mále yá'óé lán gbé pɔ Mɔizi ikoyá dɔwa. A dɔ ké ikoyápi iko ví gbéwa gɔɔ pɔ a ku noa?

2 Maa ikoyápi nozæe yè a záwa gɔɔ pɔ a béé. Tó gɔ gá, ɔ ikoyápi í polowá.

3 Gɔɔ pɔ aà zá kú, tó à gɔ gɔ pále pɔ ũ, wa oè dɛ'liidee. Tó aà zá gáe sɔ, ikoyápi pólowan wɛ. Tó à gɔ gɔ pále pɔ ũ sa, beea dɛ'li yán bo.

4 Maa ápiɔ sɔ ma gbé, a ga ikoyá musu Kilisi me guu, ɔ a gɔ gbé pɔ bɔ gaupi pɔ ũ, ké wá e káfiakɛ Luae.

5 Ké wá dáa dɔaawɛe yáa, ikoyá mé tó duuna ni wá dé wá me guu, ɔ wa káfiakè gaɛ.

6 Tia sɔ wa ga pɔ pɔ wá kú zɔ ũpi yá musu, wa bɔ ikoyá, ɔ wále zɔble Luae zé dafu guu ní aà Nisína gbáao, i ke ikoyá lá zé zi no.

7 Wá o kpelewa ni? Lua ikoyáá duuna yà? Aawo bá! Ikoyápi mé tó ma duuna dɔ. Tó ikoyá i me wasu pɔ blikeo, * dɔ mi dɔ lá pɔ blikea dɛo.

8 Duuna zekli è yá pɔ Lua dílepiwa, ɔ a tó pɔpii ni ma de. Asa ké má ikoyá dɔo, duuna demee yæ ũo.

9 Yaa ké má ikoyá dɔo, má béé. Ké ma yádileapi mà, duuna vù ù,

10 ɔ ma ga. Yádileka pɔ de à wɛni kpaapi ga ímɛɛ.

11 Duuna zekli è yádileapiwa, ɔ à ma sásá à ma de yápi sabai.

12 Beewa ikoyápi kua adoa, mé yá pɔ Lua dílepi kua adoa, a zeví mé a maa.

13 Yamaa mé tó ma gaa? Aawo bá! Ké duuna e bɔ gupuuu, ɔ à yamaa mɔaokè, a tó ma ga. Beewa wa duuna dɔ duuna ũ yádileapi sabai.

Zíkaa ní duunao

14 Wá dɔ ké ikoyápiá Lua yáɛ. Mapi sɔ, dàaden ma ũ, má na duuna ɔzɪ.

15 Miliɔ yá pɔ mále ke gbadɔo, asa mili yá pɔ má ye mà ke keo, yá pɔ má ye mà keo ɔ mi ke.†

16 Tó yá pɔ má kè i kpaal ní ma pɔeáoo, ma we ikoyápi maakei.

17 I ke máme mále keo, duuna pɔ kú ma guue.

18 Má dɔ yamaa ku ma guuo, ma dáa maao. Míɔ ye mà yámaake, áma mili fɔ má kèo.

19 Yamaa pɔ má ye mà ke, mili keo. Yávai pɔ má yeio ɔ mi ke.

20 Tó yá pɔ má yeio ɔ mále ke, i ke máme mále keo, duuna pɔ kú ma guue.

21 Má è tó má ye mà maake, vái mé í dɔaamee.

22 Lua ikoyá mé í kemee na ma sɔ guu,

23 áma má è iko pále ku ma me guu, í zíká ní iko pɔ kú ma nɔse guuo, a tó má na duuna iko pɔ kú ma me guu ɔzɪ.

24 Ma wɛnade ía, déme a ma si ma mè gee beewai?

25 Ma sáaukè ní Luao! N wá Dii Yesu Kilisi gbáao. Beewa ɔ mi zɔble Lua ikoɛ ma láasoo guu, mé mi zɔble duuna ikoɛ ma dáa guu.

8

Ziblea ní Lua Nisína gbáao

1 Yá a zɔle gbé pɔ aa naa Kilisi Yesuwaɔwa bo,

2 asa naa Kilisi Yesuwa Lua Nisína Wɛnikpamade gbáa ma bɔ gbáa pɔ duuna ní gao lé mɔmɛɛ guu.

3 Yá pɔ Moizi ikoyá i fɔ kèo gbɛnazína gbáasaikɛ yáí Lua kè. A azía Né zì gbɛnazína ũ lán wá duundeɔwa duuna woloawá yáí, ɔ à widá duunawa a Né mɛpi guu,

4 ké yá pɔ ikoyá lé wɛle síana ke wá gbé pɔ wá dáa lé dɔaawɛe bo, sema Lua Nisínaɔwa.

5 Gbé pɔ an dáa lé dɔaanéɔ í laaidɔ ní dáa yáwa. Gbé pɔ Lua Nisína lé dɔaanéɔ í laaidɔ Lua Nisína yáwa.

6 Laaidɔa dáa yáwaá gaɛ. Laaidɔa Lua Nisína yáwaá wɛni ní aafiaoɛ.

7 Laaidɔa dáa yáwaá líisea ní Luaoɛ. Ade lí misiile Lua ikoyáɛo, a fɔ seo.

8 Gbé pɔ an dáa lé dɔaanéɔ yá lí ká Luaguo.

9 Ápiɔ sɔ, á dáa lé dɔaaéɔ, sema Lua Nisína, tó a kú á guu síana. Tó gbé Kilisi Nisína ví sɔo, a de Kilisi gbé ũo.

10 Tó Kilisi kú á guu, baa tó á me de ge ũ duuna yáí, Lua Nisína deé wɛni ũe, * ké Lua tó yá bɔánɔ na yáí.

* 7:7 Baa 20.17 † 7:15 Gal 5.17 * 8:10 Zaa 6.63

11 Tó Lua pɔ́ Yesu bɔ́ gau Nisína kú á guu,† Lua pɔ́ Kilisipi bɔ́ gau a wēni kpá á mè gɛpiwa rí a Nisína pɔ́ kú á guu gbāao.

12 Ayameto ma gbé, wá té wá dàai teasi no.

13 Tó á té á dàai, á gae. Tó á á yāváikeaɔ mǐde rí Lua Nisína gbāao sɔ́, áo ku.

14 Gbé pɔ́ Lua Nisína í dɔaanɔ́ mé Lua néo ũ.

15 Asa táa pɔ́ í to wá zɔble rí víao mé diéo, Lua Nisína pɔ́ tò a gɔ́ Lua néo ũ ɔ́ á vɪ, ɔ́ wi wiile Luawa rí aà gbāao wi me: Baa, wá Mae.‡

16 Nisnapi mé í owēe wá sɔ́u Lua néon wá ũ.

17 Lá néon wá ũ, àizeeblenaon wá ũ. Lua àizeeblenaon wá ũ, wá ble sánu rí Kilisioe. Tó wa taasíkɛaanɔ́, wá kuaànɔ́ aà gawi guu.§

Wɛɔa Lua gawii

18 Má è wá fɔ́ gɔɔe bee taasi lɛɛŭ rí gawi pɔ́ Lua a bɔowɛɛoo.

19 Lua pɔ́kɛaɔ pɪi wé dɔ́ aà néo bɔa gupuauí láasai.

20 Asa Lua tò a pɔ́kɛaɔ pɪi gɔ́ dɔ́ɔsaie.* I ke an pɔ́eá no, Lua mé kè màa, ké wɛɔaaàzi guu

21 dúnia a bɔ́ ɔ́ɔkpaa pɔ́ àle zɔbleù, i dɛɛpoo Lua néo gawi guu.

22 Wá dɔ́ Lua pɔ́kɛaɔ pɪi lé aauke rí wáwáɔ e tia.

23 I ke dúnia ado no, wá gbé pɔ́ wa Lua Nisína è gba séia ũ, wále aauke kpáikpáí sɔ́ e Lua áo gé wá boi, i wá sí a néo ũ.†

24 Lua wá suabá, ké wá wɛɔo beei. Pɔ́ pɔ́ wa è rí wéóá wɛɔɔia yáe lɔo. Dème í wɛɔo pɔ́ pɔ́ a èi lɔi?

25 Tó wá wé dɔ́ pɔ́ pɔ́ wi eozi sɔ́, wɪɔ dá rí menaoe.

26 Beewa sɔ́ Lua Nisína í dɔ́wále wá gbáasai guu, asa wá wabikea dɔ́ a zéwao, ɔ́ Lua Nisína í kulekewēe Luae rí aau pɔ́ a yá gɛ oaaɔ.

27 Lua í nɔ́se guu e, mé a a Nisína láasoo dɔ́, asa Lua Nisína í kuleke Lua gbéɔne lá Lua yeiwaɛ.

28 Wá dɔ́ ké yápii í bɔ́ maa gbé pɔ́ ye Luazione, gbé pɔ́ à rí sisi à rí sé lá àle yáwao.

29 Asa Lua díle za káau gbé pɔ́ a dɔ́aa rí dɔ́ bɔ́ a Néwa, ké aà de vɪi ũ dáuna dasione.

30 Gbé pɔ́ à rí díle za káaupiɔ́ ɔ́ à rí sisi, ɔ́ a tò yá bɔ́ rí gbé pɔ́ à rí sisipiɔ́ na, ɔ́ a a gawi lí gbé pɔ́ a tò yá bɔ́rɪnɔ́ napione.

31 Wá o kpelewa yá beeo musu ni? Lá Lua zèwanɔ́, dème a bɔ́ wá kpei?

32 Lá í gí rí azía Néoo, à aà kpá wápii yáí, a wá gba pɔ́pii lɔo lé?

33 Dème a bɔ́bɔ́ rí gbé pɔ́ Lua rí séoi? Luapi mé tò yá bɔ́wanɔ́ na.

34 Dème a yádawáíai? Kilisi Yesu gá à éa vù. A ku Lua ɔ́plai, àle kulekewēe.

35 Bómɛ a wá ké Kilisi yeawáziwai? Taasi ge wétɛa ge íadama ge nɔ́ana ge taasideke ge kai ge fɛnda, an kee a fɛe?

36 A ku lá guu wá mè:

N yáí wá kú ga lézi za kɔɔ e oosi, wí wá díle lán sá pɔ́ wa rí kólokpaɔwa.‡

37 Yá beeo pii guu wále zible àannɔ́ rí gbé pɔ́ yewázi gbāao.

38 Asa má dɔ́ sáasá ké ga ge wēni ge malaikaɔ ge táao ge tia yá ge zia yá ge gbáadeɔ

39 ge musupɔɔ ge zɪlepɔɔ ge Lua pɔ́kɛa páleɔ, an kee a fɔ́ wá ké Lua yeawáziwa naa wá Dii Kilisi Yesuwa guuo.

9

Lua Isailiɔ seá

1 Mále síana'o naa Kilisiwaɛ, mále ɛɛtoo. Lua Nisína pɔ́ dɔ́aa ma láasooe mé demɛ yápi seelade ũ.

2 Ma pɔ́sia kè zài, ma nɔ́se í bɔ́ yaa gɔ́piiɛ.

3 Má fɔ́ wabike Luawa aà ma ké Kilisiwa, aà láaika ma Isaili deeo gbɛu.

4 Ampio ɔ́ Lua rí sé a néo ũ,* à a gawi ɔ́bné, aà bàa kúrɪnɔ́, à a ikoyá kpámá, à lousisia dáné, à legbɛné.

5 Aa de Lua gbé káauɔ buio ũ, mé an bui guu ɔ́ Kilisi pɔ́ de pɔ́pii a bɔ́u gbɛnázina ũ. ɔ́me Lua pɔ́ kú wá a sáaukpa gɔ́pii ũ. Ami.

6 I ke yá pɔ́ Lua ò lèlɛ pá no, asa Isaili pii mé Isaili zálala ũo.

† 8:11 1Kln 3.16 ‡ 8:15 Maa 14.36 § 8:17 Gal 4.5-7 * 8:20 Daa 3.17-19 † 8:23 2Kln 5.2-4 ‡ 8:36 Sou 44.23
* 9:4 Bɔa 4.22

7 I ke Ablahaū bui pii mé Ablahaūpi néo ũ Luaeo, asa Lua ò Ablahaūe à mè, Izaaki buio 5 wàli oné aà buio.†

8 Beewa i ke né pò à ní í ní pœeāo mé Lua néo ũo, né pò à ní í Lua legbēa musuo mé de buiπio ũ.

9 Asa Lua legbē à mè: Má ea mo zii maa'i, Sala i ne'i g5e ũ.‡

10-12 I ke beee adoo. Lua í gbéco se lá àle yáwae, i ke an yákea yáí no, ké à ní sisie. Beewa ké Lebeke siao nɔsí ní wá dezi káau Izaakio, e ào gé ní ii, e aao gé maa ge váikei, Lua ò Lebekeae a pò bò káau a g5 né ũ gbé zác.§

13 Lá a kēa láuwa wà mè:

Má ye Yakobuzi,

Esau s5, má yeio.*

14 Wá o kpelewa ni? Yāvāi ku Lua kíi yà? Aawo bá!

15 Asa a ò Mozié,

gbé pò á ye sùuukeaāno 5 á ke,

mé gbé pò á ye wēnad5è 5 á d5è.†

16 Ayámeto Lua gbéco sea i bɔ gbēnazína pœē guuo ge an kœaika, à bò Lua sùuu guue.

17 Asa lá guu Lua ò Fala5oe à mè: Ma n kpa kpalau ké mà a gbāa ɔb gbécone n musue, ma t5 i li dúniaa pii.‡

18 Beewa gbé pò a ye sùuukeaāno í keaānoe, mé gbé pò a ye aà swágbāa kú, í kú.

19 A gbēe a ma la, bóyāi Lua lé gbéco táae e loí? Déme a fi gi Lua pœái?

20 N gbēnazína ia, dén n ũ n gbasa n yázási Luawai? Oo a a bona la, bóyāi n ma bo kéwaia?§

21 Oobona zeví à oo swāde ní oo swásaio bo ní gí dou pò á tòtooo lé?

22 Tó Lua ye à a pɔkūma ɔbné ké aa a gbāa d5, mé à mena z5ò kè ní gbé pò de à pɔkūmabɔbɔmá à ní kaaleo s5 be!

23 Tó à bee kè, ké gbé pò de à sùuukeérino à d5aa ní keke aa gē a gawi guuo a gawi z5ò d5e s5 be!

24 Gbé pò Lua ní sisi à ní sépiɔn wá ũ. I ke Yudaone ndoo, ní buipáleoe s5.

25 Lá Lua ò ānabi Ozee lá guuwa à mè:

Bui pò de ma gbéco ũo 5 má oné ma gbéco.

Bui pò má yeñzio 5 máo yeñzi.*

26 Gua pò Lua òné aa de a gbéco ũo,

we wa ouné Lua bēepi néo.†

27 Isaia wiilè Isailio yá musu à mè:

Baa tó Isailio dasi lán ísiale ũfāawa,

an k5nao mé a bɔ.

28 Asa Dii a yá pò a ò ke dúniau,

mé a a midé zezesaie.‡

29 Lá Isaia d5aa òwa à mè:

Tó Dii Zíg5de i wá buieo to yāao,

d5 wa g5 lán Sɔɔɔdeowa,

wí bɔ Gɔmɔdeowa.§

Isailio gia Kilisi baonai

30 Wá o kpelewae sa? Buipáleo lé weele Lua to yá bɔrino nao, 5 a tò à bɔrino na. A tò yá bɔrino na a náai pò aa ke yáie.

31 Isailio s5 aale weele Lua to yá bɔrino na ikoyā musu, 5 i bɔrino nao.

32 Bóyāi ni? Ké aa ye Lua to yá bɔrino na an yákea yá yáie, i ke aà náaikea yáí no. Aa gēmbɔle gbé pò í ní pálewa,

33 Lá a kēa láuwa:

Gwa, mále gbé pò í to wá gēmbɔle dile Sɔna,

gbesi pò í to wá fu.

Wí a gbé pò lé aà náaike kũo.*

† 9:7 Daa 21.12   ‡ 9:9 Daa 18.10   § 9:10-12 Daa 25.23   * 9:13 Mal 1.2-3   † 9:15 Bɔa 33.19   ‡ 9:17 Bɔa 9.16
§ 9:20 Isa 45.9   * 9:25 Oze 2.25   † 9:26 Oze 2.1   ‡ 9:28 Isa 10.22-23   § 9:29 Isa 1.9   * 9:33 Isa 28.16

10

1 Ma gbé, yá pò má yei ma sò guu, mále a wabike Luawa mé Isailio suabaa ũ.
 2 Má de a seelade ũ, ké aa áiaivi ní Lua yáo, áma an wé kéaa.
 3 Asa aa lá Lua í to yá bórínò na dōo, 5 aaiò wéle yá bórínò na ní nízia gbáao. Aai lá Lua í to yá bórínò na sio.
 4 Asa Kilisi Mòizi ikoyá lepápa, 5 yá íò bò ní àà náaikenaò na.
 5 Lá ikoyá í to yá bórínò na 5 Mòizi ò a taalau à mè, gbé pò yápi kúa aò ku a sabai.*
 6 Lá luanaaikéa í to yá bórínò na a ò à mè:
 Nsu o n nòseu,
 déme a gé luabe à Kilisi pilaio,
 7 ge déme a gé bedau à Kilisi bò gauio.
 8 Yá pò a òn ke:
 Yápi kunnò kái,
 a kú ní léu ní n nòseo.†

Luanaaikéa yá pò wi a waasokpa òn yápi ũ.
 9 Tó ní ò ní léo gupuau Yesu mé Dii ũ, mé ní a náai ví n nòseu Lua aà bò gau, a n suaba.
 10 Asa yápi náai vía nòseu í to gbé bò maa, mé yápi oa ní léo í gbé suaba.
 11 A kēa Luayátaalau wà mè, wí a gbé pò lé aà náaike kũo.‡
 12 Yudaò ní buipáleò dodoa kōeo, asa ampíi an Dii doúe, í káfiake a sísináone píi.
 13 Asa Dii sísináò bò píie.§
 14 Kpelewa aa aà sísi aà náaikeasaii? Kpelewa aa aà náaike aà yá masaii? Kpelewa aa aà yá ma waasokenasaii?
 15 Tó wi waasokenaò zímáò, kpelewa aa waasokení? A kēa Lua taalau wà mè: Baon-akpranaò m̄aa na.*
 16 Ama gbépii i baonapi sio. Ǿ Isaiá mè: Dii, déme wá yá síi? †
 17 Beewa luanaaikéa í bò aà yámaa kíie, mé yápiá Kilisi yáe.
 18 Ma mè yóo! Aai mao lé? Aa mà.

An bò tà dúnia guu píi,
 an yá'oa gè e tōle léwa.‡
 19 Ma mè yóo! Isailio í dōo lé? Mòizi d̄aa ò à mè:
 Má tó bui pò aa de ma gbé ũoò á pò feleé,
 má tó á pò pa bui wésiaðeo yá musu.§
 20 Ǿ Isaiá s̄d̄ile à Lua led̄ekè à mè:
 Gbé pò aale ma kíi wéleeo mé ma e,
 ma azia òò gbé pò aale ma gbeaone.*
 21 Isailio yá musu s̄ Lua ò:
 Za koo e oosi ma òò bui swágb̄aade pò f̄emanoozi.†

11

Lua i Isailio v̄uaao

1 Ma mè yóo! Lua azia gbé v̄uaa yà? Aawo bá! Mapi, Isailin ma ũ. Ablahaũ buin ma ũ B̄eyámee bui guu.*
 2 Lua í a gbé pò á d̄aa ní d̄o v̄uaao. A Elia yá pò kú lá guue bee d̄o lé? Ké à gè ní Isailio yáo Lua kí à mè:
 3 Dii, aa n ánaibò d̄ede, aa n gbagbakiò d̄eete. Máme ma ḡo mado, 5 aale ma we.†
 4 Lua ò Eliae kpelewa ní? A mè á gbé pò aai kúle táaeo kua a pò ũ gb̄eñ òaasooò lee soplá (7.000).‡
 5 Maa an k̄na pò Lua ní sé a gb̄eke guuò ḡò gb̄a b.
 6 Lá à ní sé a gb̄eke guu, í ke an yáke a yáí no. Tó maa no, d̄ Lua gb̄ekeo gb̄eke ũo.
 7 Kpelewan wei? Isailio í yá pò wale wéle eo, áma an gbé pò Lua ní s̄e ò. Gbé kíniò nòse t̄ata,
 8 lá a kēa láuwa wà mè:
 Lua kamazí'ũ kpárzi,

* 10:5 Lev 18.5 † 10:8 Iko 30.12-14 ‡ 10:11 Isa 28.16 § 10:13 Yoè 3.5 * 10:15 Isa 52.7 † 10:16 Isa 53.1
 ‡ 10:18 Sou 19.4 § 10:19 Iko 32.21 * 10:20 Isa 65.1 † 10:21 Isa 65.2 * 11:1 Flp 3.5 † 11:3 1Kia 19.10
 ‡ 11:4 1Kia 19.18

5 an wé lé gu'eo,
an swá lé yámao e ní a gbão. §

9 Davidi ò lo:

To an dikpekea gōné bai ũ, wà ní kú,
to à yá'iné, wà tōsimá.

10 To an wé siakú ké aasu gu'eo,

to an wó gō koolonnō gōpii.*

11 Ma mē yóo! Ké Isailio fua, aa lèle míomio yà? Aawo bá! An táaeo yáí Lua buipáleo suabà,
ké Isailio nòse fele yáí.

12 Lá an táaeo mé tò dúnia káfia è, mé an lélea mé tò buipáleo káfia è, tò Isailipio sù ní pá
ziu, wa bee o lōa?

13 Málé yá'ò á buipáleo sa. Lá má de zína ũ á buipáleo kfi, máo ma zí sáaukpaé,

14 ké má azía buio nòse fele, mí ní gbēe suabae.

15 Lá Lua gia Isailiozi mé tò dúnia kēanō na, tò á èa ní sí lo, bee aō deai? Bee aō de wēni ũ
geone.

16 Tó wà pówen káau kpá Luawa,† a búu gō aà pō ũe. Tó lízina de Lua pō ũ, a gōnaō de aà pō
ũ loe.

17 Lua kuli zálala gōnaeō zōzō, 5 à n gbé pō ní de kuna lí ũ pè an gbeu, ké ñyō kú ní kuli maa
zína gbāao.

18 Nsu saka kuli zálala gōna pō a zōzōguo. Kpelewa ñyō íanadái? N kú lízina sabaie, i ké
lízina mé kú n sabaio.

19 N mē á ligōnapio zōzō ké à n pe an gbeu yáie.

20 Māae, à ní zōzō ké aai a náaikeo yáie. Mpi sō n gō n luanaaikeo yáí. Nsu wala keo. Laaika!

21 Lá Lua i gí lí zálala gōnaō zōzōio, a gí n zōi sōo.

22 Gwa lá Lua maa mé a pásí. A pásí ní gbé pō aa fúwaō, mé a maane, tò n ze ní aà maaō. Tó
māa no, a n zō sōe.

23 Tó Isailio ní luanaaikesai tò, a ea ní pé n gbeue, asa a ní pea ní gbeu gbāa ví.

24 Lua n zō kuna líwa à n pe kuli zálalawa, lá wíli keowa. Lá a kè maa, kù ligōn zálalao ea
pea nízia líwa zeví de beelao lé?

Isailio suabaa gbeza

25 Ma gbēe, má ye ào asiiyāe bee dō, ké á wé su ào sia, à azía dile waladeo ũo yáí. Isaili kñio
swá gbāakù gia e buipáleo gēa kpala pō bō Lua kfiu lé kaé.

26 Bee gbea Lua a Isailio suaba pii lá a kēa láuwa wà mē:

Suabana a bō Siona,
a Yakabu buio ké luadōsaiwa.

27 Ma bāakuarino

gō pō má ní duuna kē má yán we. ‡

28 Baona yá musu aa de Lua ibeē ũ á yáí. Lua gbēe sea yá musu aa de Lua yenzide ũ an
dezi yáí.

29 Asa Lua lí déndōmēe ke gba pō á dào ní gbé pō a ní sisi a ní séo yá musuo.

30 A buipáleo i Lua yāma yāao. Tiasa Lua sūuukéánō ké Isailio i aà yāmao yáí.

31 Māa Isailio lé Lua yāma tiao, ké Lua e sūuukéánō, i gbaso sūuukéánō.

32 Lua yāmasai kpá gbépiiizi, ké aà e sūuukéánō pii yáie.

33 Lua ōno ní a dōao zōke lé vío.

Gbēe yá pō àle yá yáasi dō piiio.

Gbēe a fō á aà ze bōolekeo. §

34 Déme Dii láasoo dōi?

Déme yádàè aà ledamade ũi?*

35 Dé Dii flasèwà a gbaso bōi?†

36 Pōpii bō aà kfié,

aa kú ní aà gbāao,

mé aa ku aà pō ũ. ‡

Wà aà tōbo gōpii. Ami.

§ 11:8 Iko 29.3, Isa 29.10 * 11:10 Sou 69.23-24 † 11:16 Nao 15.20-21 ‡ 11:27 Isa 59.20-21 § 11:33 Isa 55.8
* 11:34 Isa 40.13 † 11:35 Yob 41.3 ‡ 11:36 1Kln 8.6

12

Ziƙea Luae

¹ Ayámeto ma gbéɔ, lá Lua wēnadōwēe maa, ma wabikēwá à ázia kpawà sa'obo béé sáasai pɔ́ í kaaágu ũ. Beewa wí kúlèè a zéwa.

² Asu te dúnia tiae bee tufaio. A to Lua á lile, á láasoo i dafukú, ké á e à aà pɔeá dɔ́, yá pɔ́ maa mé í kèè mé à ása.

³ Gbēke pɔ́ Lua kēmee yáí ɔ́ mále o ápiie, ásu ázia maabo de a maa léao. A baade ázia dile a slana léu, lá Lua aà gbà zé aà a náaikewa.

⁴ Gbēnazína mē mēndo guo ví dasi, an baade ní a zloe.

⁵ Māae, baa ní wá dasikeo, wá me dou naa Kilisiwae, wá de kɔ́ meguo ũ.*

⁶ Wá gba dodoa kɔe lá Lua dàwēe a gbēke guuwa.† Tó anabikekegba ní ví, ke n luanaaikea léu.

⁷ Tó donledeke, doñle. Tó yādaané, dané.

⁸ Tó ledaamae, damá. Tó gbadaae, da blisai. Tó doaanakee, ke ní áiao. Tó wēnadōsanee, dōné ní pɔnao.

⁹ Aɔ yekɔ́i ní nòsemendoo. A mikē váiwa, í ze ní maa.

¹⁰ Aɔ gbēke ví ní kɔo nana. Aɔ kɔ́ kpela ní pɔnao.

¹¹ Aɔ áiaví zigbiasai, á me ɔ́ wāa Dii zɔ́ guu.

¹² A pɔnake yá pɔ́ á wé doi yá musu. A menafɔ́ taasikea guu. A mekpa wabikeawa.

¹³ A donleke Lua gbé pɔ́ pɔ́ lé kēsámáone. A wetá ní nibɔ́ɔao.

¹⁴ A samaa'ò á íadamadeone. A samaa'oné, ásu ní kao.‡

¹⁵ A pɔnake ní pɔnakenao. A ɔ́o ɔ́o ní ɔ́o ɔ́o.

¹⁶ A nòsedouke ní kɔo. Asuli denlaweeleo. A gbékpá ní yēesaide. Asuli ázia dile yādōnao ũ. §

¹⁷ Asuli vái fiabo ní váioo. Ali yá pɔ́ maa gbépiie ke.

¹⁸ Tó a ke, à na ní gbépioo lá á fɔ́ léu.

¹⁹ Ma gbé yenzide, ásuli tɔsi gbéwao, à aà tó ní Luao. A ku lá guu wà mē: Dii mē áme á tɔsimá,

áme á fiaboné.*

²⁰ Tó nɔana lé n íbee de, ble kpawà. Tó imie, n à gba í. Tó ní kè maa, níe aà ɔ́ kaè a léue.†

²¹ Nsu to vái ziblemao. Zi blewá ní maa.

13

Misiileka búsu gbáadeone

¹ Gbépii misiile búsu gbáadeone, asa ikoe ku Lua lé saio. Lua mé gbáade pɔ́ kúo dile pii.

² Ayámeto gbé pɔ́ bɔ́ gbáade yá kpe, ade bɔ́ yá pɔ́ Lua dile kpee. Gbé pɔ́ bɔ́ ní kpéɔ nízia dàyáue.

³ I ke maakenao mé lí víake kpalablanaone, sema váikenao. Tó ní ye n víake gbáadeo, maake, i n sáaukpa.

⁴ Gbáadeá Lua zikenaé n aafia yáí. Tó n váikè sɔ́, víakeè, asa a fēnda looa pá no. Lua zikenaé, í tɔsiè váikenawae.

⁵ A yáí tò a maa áli misiilené. I ke íadama yáí ado no, á láasoo yáie b.

⁶ Bee yáí i wè'ɔa kpáí sɔ́, asa gbáadeá Lua zikenaone, aale zɔ́pi kee.

⁷ Ali fiaboné pii. Ali wè'ɔa kpá a sinawa, íli á pɔ́ lá sí b. Ali misiile gbé pɔ́ de à misiile. Ali gbé pɔ́ de à aà yáda yáda.*

Gɔ́ ká kái, wá yekɔ́i

⁸ Asuli gbēe fia seo, sema yeakɔ́i báasio. Gbé pɔ́ ye a gbédeezi, Lua ikoyá pèewae.

⁹ Wà mē n̄suli wúle ní gbēpále n̄oo, n̄suli gbēdeeo, n̄suli kpáí'oo, n̄suli pɔ́ bliikeo.† Yápio ní yádíle pále pɔ́ kúo pii kú yáe bee guue wà mē: Nyɔ́ ye n gbédeezi lá nzia wēniwa.‡

¹⁰ Tó gbé ye gbéí, íli váike a gbédeeo. Yeakɔ́i mé Lua ikoyápapaa ũ.

¹¹ A ke maa, asa á gɔ́ pɔ́ wá kuwáe dɔ́. A vua iu gɔ́ ká, asa wá suabaa kái tia de gɔ́ pɔ́ wa Yesu náaikèla.

¹² Gwáasína ká zà, gudɔa mé kái. Wá gusia yá kɔ́le, wí gupua gɔ́keɔɔ séle.

¹³ Wáɔ kú wá dɔɔwa fáane gbéɔ ũ lalasi kɔ́o ní wēdekeao sai n̄dákpaai ní wisaiyáɔ sai, lekpaai ní zaakɔuo sai.

¹⁴ A Dii Yesu Kilisi ɔ́lé. Asuli tó á dàa zi dɔaaé à dɔe'íi keo.

* 12:5 1Kln 12.12 † 12:6 1Kln 12.4-11 ‡ 12:14 Luk 6.28 § 12:16 Yaa 3.7 * 12:19 Iko 32.35 † 12:20 Yaa 25.21-22 * 13:7 Mat 22.21 † 13:9 Bsa 20.13-17 ‡ 13:9 Lev 19.18

14

Kɔ̄ taa'e'a

- 1 A gbɛ́ pɔ́ buse luanaaikɛa guu dile yákelesai.
  - 2 Gbɛ́e kúa á fɔ́ pɔ́pii ble, mé gbɛ́ pɔ́ a luanaaikɛa buse lí nɔ̀o soo.*
  - 3 Gbɛ́ pɔ́ í pɔ́pii ble suli saka gbɛ́ pɔ́ lí pɔ́pii bleoguo, mé gbɛ́ pɔ́ lí pɔ́pii bleo suli gbɛ́ pɔ́ í pɔ́pii ble taae eo, asa Lua aà síe.
  - 4 Dén n ú kɛ́ n̄lɛ gbɛ́pále zíkɛna taae ei? Tó a fɔ́ ge a fɔ́ no, aà Dii yáe. A fɔ́, asa Dii gbáa a to aà fɔ́.
  - 5 Gbɛ́e kúa gɔ̀o na dekɔ́a, mé gbɛ́pále kúa gɔ̀opii sáae. Baade a sɔ́ dadoú ní yá pɔ́ à zèdo.
  - 6 Gbɛ́ pɔ́ í gɔ̀o bɔ́ í bɔ́ Dii yáie. Gbɛ́ pɔ́ í pɔ́pii ble, í ble ní Dii gbáaoe, í Lua sáaukpa. Gbɛ́ pɔ́ í pɔ́ tɛ́ í tɛ́ Dii yáie, í Lua sáaukpa.
  - 7 Gbɛ́e lío ku azía yáio, gbɛ́e lí ga azía yáio. Tó wá kú, wá kú Dii pɔ́ úe,
  - 8 tó wa ga, wa ga Dii pɔ́ úe. Wá kún nó, wa gan nó, wá de Dii pɔ́ úe.
  - 9 Asa Kilisi gá à vù kɛ́ àò de gyaadeo ní gbɛ́ bɛ́e Dii úe.
  - 10 Ké n̄lɛ n gbɛ́do taae e sɔ́ be? Mpi sɔ́ n̄lɛ saka n gbɛ́dogu sɔ́ be? Lua aɔ́ zɔ́le a gínnaa, wápii wí bɔ́ ze aà ae,†
  - 11 lá wa kɛ́ lá guuwa, Dii mɛ̀:
- Lá má kú, gbɛ́pii a kúlemɛe,
 gbɛ́pii a ma luake dɔ́.‡
- 12 Beewa wá baade a azía yá séle siu Luac.
  - 13 A yáí wásuli kɔ́ taae e lo. Kɔ́ taae'a gbɛu à zèò kɛ́ á yá pɔ́ a tó á gbɛ́do fu keo.
  - 14 Kua Dii Yesu guu má dɔ́ sáasá kɛ́ pɔe lío gbálea ní aziaoo. Tó gbɛ́ dile pɔ́ gbálea, ɔ́ ɔ́ gbáleaè.
  - 15 Tó n n gbɛ́do n̄se òkpàè pɔ́ pɔ́ ní blè yá musu, ní yeaazio. Ble pɔ́ ní blè yáí n̄su gbɛ́ pɔ́ Kilisi gá aà yáí òkpao.
  - 16 Asu to wá sakaé pɔ́ pɔ́ maauo,
  - 17 asa kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíá pɔ́blea ní imiao yá no. Yákea a zéwa ní kea ní kɔ́o nao ní pɔna pɔ́ Lua Nisina í inéo yáe.
  - 18 Gbɛ́ pɔ́ lé zɔ́ble Kilisie màa yá í ka Luagu, mé wí aà sáaukpa.
  - 19 A yáí tò wáli weele wàò na ní kɔ́o, wíò gbáa káfíkɔ́e.
  - 20 Nsu Lua zì òkpá ble yáio. Ble pii maac, àma pɔ́ pɔ́ n̄yɔ́ ble n gbɛ́do fu maao.
  - 21 Nɔ̀o soan nó, wɛ́mian nó, yá pɔ́ a to n gbɛ́do fu píi, a maa n̄ tɛe.
  - 22 Yá pɔ́ ní a náai ví, n̄yɔ́ kua e Lua kíi. Báaaden gbɛ́ pɔ́ yá pɔ́ à zèò lí aà sɔ́ vío ú.
  - 23 Tó gbɛ́ lé seake ble pɔ́ àle blewa sɔ́, à azía dàyaue, kɛ́ í kpaafí ní aà luanaaikɛaoo yáí. Yá pɔ́ í kpaafí ní gbɛ́ luanaaikɛaooá duunaɛ.

15

Yeakɔ́i wɛ́dɔ́a Luazi guu

- 1 Wá gbɛ́ pɔ́ wá gbáa luanaaikɛa guu, sema wá gbɛ́ buseo fɔ́ an gbáasai guu. Wásuli yá pɔ́ í ká wázlagu keo.
  - 2 Wá baade lí yá pɔ́ a ka a gbɛ́dogu ke, kɛ́ aà e maakú, i zedɔ́ yáí.
  - 3 Asa Kilisi i azía pɔeá keo. A kɛ́a Lua taalau wá mɛ̀, Lua sɔ́sɔ́a gɔ́e.*
  - 4 Yá pɔ́ wa kɛ́ yaa píi, wa kɛ́ ledaawá yáie. Yápi í wá gba mɛna, í wá gba sɔ́ kɛ́ wàò wɛdɔ́ ziai.
  - 5 Lua pɔ́ í ní gba mɛna, í ní gba sɔ́ to àò n̄sɛdoúke ní kɔ́o lá Kilisi Yesu kèwa,
  - 6 í Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae tɔ̀o ní n̄sɛmɛndoo ní ledouo.
  - 7 A kɔ́ sí lá Kilisi á síwá Lua tɔ̀o a yáí.
  - 8 Málɛ oé, Kilisi gɔ́ Yudaɔ̀ dɔ̀nlede ú, kɛ́ á lé pɔ́ Lua gbɛ́ an deziɔ̀ne ke, aai dɔ́ Lua náai ví,
  - 9 buipaleo i Lua tɔ̀o aà súuu yáí, lá a kɛ́a láuwa wá mɛ̀:
- A yáí tò má n sáaukpa buipáleone,
 mí n táasile.†
- 10 Wá mɛ̀ bɔ́:
- Buiɔ́, à pɔ́nake ní Lua gbɛ́e.‡
- 11 Wá mɛ̀ bɔ́:
- Bui píi, à Dii táasile,
 bùsu gbɛ́pii à aà tɔ́ gbia bɔ́.§

---

* 14:2 Kls 2.16 † 14:10 2Kln 5.10 ‡ 14:11 Isa 45.23 * 15:3 Sou 69.10 † 15:9 Sou 18.50 ‡ 15:10 lko 32.43
 § 15:11 Sou 117.1

12 Isaia o lo:

Yese mioṅa a vlápa,
i fele kible buipáleowa,
an wé lo doaaazi.*

13 Lua pò gbépii wé doṅi to pona ní aafiao pɛwá a náai pò ále ke yáí, ké á wedoaaazi káfi ní a Nisina gbáao.

Polu zíkɛa Luac

14 Ma gbé, má dō sáasá ké maakea pɛwá, á yápii dō wásawasa, á fō ledakōwa.

15 Ma láe bee kéáé guu ma yáe kè ní sōo dilɛa ké áo doágu yáí, asa Lua gbékekɛmɛɛ,

16 ɔ ma gō Kilisi Yesu zíkɛna ũ buipáleone. Mále bao pò bō Lua kíi kpáné, ké an kua e áo adoa ní Luapi Nisina gbáao. Mále bee ke Luac aà gbagbaa pò í kaaágu ũɛ.

17 Ma naa Kilisi Yesuwa guu má fō íanadā zí pò mále ke Luac yá musu.

18 Asa má yáe oa vío, mé i ke yá pò Kilisi kè ma kíi báasio. A tò buipáleo Lua yámá ma yá'oa ní ma yákeao guu

19 ní dabudabuo ní yábonsaɛo gbáao ní Lua Nisina gbáao. Bɔa Yelusaleũ ma bebe wéle ní wéleo e ma pɛɛo Ilili búsuu Kilisi bao kpàwaka guu.

20 Mio ye má baonapi kpa gu pò wi Kilisi yámau yáaoɛ, ké másu buba gbépále pò gáuo yáí.

21 Lá a kéa láuwa wà mè:

Gbé pò wi aà yá'oné yáaoɛ wé a ké,

gbé pò aai aà bao ma yáaoɛ dō.†

22 Yá pò lo kpameɛ mōmōo má mō á kíin we.‡

23 A kà wè ũma, ké mio ye má mō á gwai. Tiasa lá yáe ma doa búsuɛ beeo guu loo,

24 ma wé doṅi wà wesikōle sa ma gea Esipayá búsuu guu. Tó ma gɔoplakéáno ní pɔnao, í gé zaimɛɛ we.

25 Tia kéwa sō mále gé ní donleo Lua gbéone Yelusaleũ,§

26 asa gbé pò aa ku Masedoni ní Gelesio zèdò wà Lua gbé taaside pò aa ku Yelusaleũ kámasa kaɛ.

27 Aa zèdò, ama teasie, asa lá Yudaɔ Lua áizɛɛ lí buipáleone, a maa buipáleo ní dúnia áizɛɛ lí Yudaone sɛɛ.*

28 Tó ma gbapi náné ní ɔzí má láa, ma gea Esipayá guu má bole á kíi.

29 Má dō ké tó mále mō á kíi, Kilisi báaa pɛɛaa guu ɔ má mówá.

30 Ma gbé, ma naé wá Dii Yesu Kilisizi ní yeakōi pò Lua Nisina í iwéɛo, á dɛɛka áo wabikemɛɛ Luawa,

31 ké aà ma bɔ Yude luayádansaiɔ guu, mé donle pò mále geò Yelusaleũ Lua gbéone kené pɔmaa ũ,

32 mí á le ní pɔnao, tó Lua wèi, mí kámabo á kíi.

33 Lua aafiade aáo kúáno ápii. Ami!

16

Fɔkpaama

1 Mále wá dáe Febe, Sákele gálideo donlede sáaukpaé.

2 A aà si Dii yáí, lá a maa Lua gbé ke ní kōowa. A doaaɛ ní pò pò a yei á kíio pii, asa á donlekèné dasi ní mapio lo.

3 Ma fɔkpà Pisii ní Akilasiowa. Ma zíkɛndeeone Kilisi Yesu zí guu.*

4 Aa sí ní mí sáale, mapi má bɔ. I ke máme má adoo, wéle ní wéleo buipále gálideo lé ní sáaukpa pii boɛ.

5 Ma fɔkpà gáli pò aai káaa an kpéu gbéowa. Ma fɔkpà ma gbé yenzide Epenewa. Aapi mé Kilisi náaikè Azi búsuu séia.

6 Ma fɔkpà Maliamawa. A kɔaikéé maamaa.

7 Ma fɔkpà Andoniku ní Zuniaowa. Ma bui pò wà wá dá kpéu sánuone. Aa tɔbò zínao guu, mé aa naa Kilisiwa ma áa.

8 Ma fɔkpà Ampilia pò de ma gbé yenzide ũ naa Diiwa guu.

9 Ma fɔkpà Ubɛ pò de wá zíkɛndee ũ Kilisi zí guuwa ní ma gbé yenzide Setakio.

10 Ma fɔkpà Apelewa, asa náaideɛ naa Kilisiwa guu. Ma fɔkpà Alisɔbu bedéowa.

11 Ma fɔkpà ma bui Elodiowa. Ma fɔkpà Naasisi bedé pò aa naa Diiwaowa.

* 15:12 Isa 11.10 † 15:21 Isa 52.15 ‡ 15:22 Lom 1.13 § 15:25 1Kln 16.1 * 15:27 1Kln 9.11 * 16:3 Zln 18.2

12 Ma fɔkpà Tifena ní Tifosaowa. Nɔɛpiɔ kɔaikè Diiɛ. Ma fɔkpà Pɛɛsidiwa. Nɔɛ yenzidepi kɔaikè Diiɛ.

13 Ma fɔkpà Lufu pɔ tɔbɔ Dii zɪ guuwa ní aà da pɔ mále gwa ma da ũo.

14 Ma fɔkpà Asikitiwa ní Felegɔo ní Eɛmɛo ní Patobao ní Eɛmao ní ní Yesude dee pɔ aa sánuɔ pii.

15 Ma fɔkpà Fililɔguwa ní Zulio ní Neleo ní aà dáeo ní Olimpao ní Lua gbé pɔ aa sánuɔ pii.

16 A fɔkpakɔwa ní Lua gbéɔ lépɛakɔwao. Wéle ní wéleo Yesudeo fɔkpáwá nípii.

Lezaamd

17 Ma gbéɔ, mále oé, à laaika gbé pɔ aa bɔ yá pɔ á dada kpɛɔzi. Aaí gbéɔ kékɔwa, aaí gbéɔ sásá. A kémá,

18 asa gbé bee taaɔ lí zɔble wá Dii Kilisiɛo, sema ní gbɛɛ yá. Aaí yáesaideo sásá ní lenao ní yádɔo.

19 Gbépii á misileá Diiɛ bao mà. Mále pɔnake á yá musu. Má ye àò maakɛa ɔno vɪ, ɪ wésiadeo ũ váikɛa musu.

20 Lua aafiade a Setáu úlɔ á gbá zíe tia. Wá Dii Yesu gbékɛkɛé.

21 Ma zɪkendee Timɔtee† ní ma buiɔ Lusiu ní Zasɔo ní Sosipatɛeo fɔkpáwá.

22 Ma Teɛtiu, ma gbé pɔ ma lápi kè, ma fɔkpáwá naa Diiwa guu.

23-24 Ma uabele Gaiusi‡ pɔ Yesudeo ɪ káaa aà be fɔkpáwá. Wéle ɔ'ulɛna Elasa fɔkpáwá ní wá gbédo Kaatuo.

25 Lua a fɔ á gba gbáa lá a ku Yesu Kilisi bao pɔ mi kpa guuwa. Asiiyápi ulɛa za káauɛ,

26 tiasa ɔ Lua pɔ ɪ ku gɔɔpii díle wá yá pɔ kú ánabiɔ láo guupi bɔ gupuaú, ké bui pii e dɔ, aaí Lua náaikɛ, aa gɔ aà yámanaɔ ũ.

27 Wá Lua mɛndona ɔnoɔde tɔbɔ ní Yesu Kilisi gbáao e gɔɔpii! Ami.

† 16:21 Zln 16.1 ‡ 16:23-24 Zln 19.29

KŌLENIDEɔ LA SEIA Yá pɔ́ kú láe bee guu

Pɔlu wéleɣea gèn plaade guu à kè Geleki wéle pɔ́ wí me Koleni mɔ́ bao plasaie, ɔ́ táagbagbanao nɔ́selile aa gè Yesu gáli pɔ́ a dàale we guu.

Kolenideɔ lé namable godɔ́kli pɔ́ kú weɔ yáí. Gbéɔ lé laata maamaa, felekaayá gbáané, mé yádɔ́nao ní lousisizeɔ ní wisaiyáɔ di wee lo. Yá'lapio Yesu gáli dafunapi lè, ɔ́ Pɔlu lé dèeka à a gbépio si yáwáipioɔwa.

Pɔlu taa gbea lo Kolenideɔ bao íi ma mɔ́mɔ́, ɔ́ à bilikè ní yáwa. Bee mé tò à lakèné e gèn siíɔ. Bibeli lá mèn plaɛ, mé à a páleɔ yá'ò 1Kln 5.9 ní 2Kln 2.3, 7.8 guu lo.

Láe bee guu fɔ́kpaamá ní Lua sáaukpaao gbea (1.1-9), Pɔlu òné aa sùuuke, aasu kɔ́kpaale loo (1.10-4.21), aa wisaiyá lo ní gáli guu (5), aa kámabo ní kɔ́gbeaa yákpaleu gbáade luadɔ́nsaiɔ kúio (6.1-11), aa mikè gbásikeawa (6.12-20). Bee gbea à yá dasi pɔ́ aa gbèawaɔ wèwemá:

Nɔ́sea yá (léɛ 7)

Sa'onɔ́soa ní lá wa ke táa yá musuo (8.1-11.1)

Nɔ́eɔ pɔ́kummusukea yá ní Dii bleblea yáɔ (11.2-34)

Lua Nisína gbaɔ yá (12-14)

Geɔ vua yá (15)

Lápi yá mide ní baooɔ, gbéɔ kámasa pɔ́ wàle ká ní yá pɔ́ Pɔlu a zekàleɔ ní fɔ́ pɔ́ a kpàkpamáɔ (16).

Kua dúnia guu yá'lapio musu pii, Pɔlu ledámá an bèɛbosai. A ɔ́loné lá Kilisi náaikɛa 1 tó gbé lo yápio guu. Yeakɔ́zi mé de a píia (13).

Pɔlu fɔ́kpa Kolenideɔwa

¹ Mámɛmaa Pɔlu, Lua ma sisi á ma se a pɔ́eáwa, ma gɔ́ Kilisi Yesu zina ũ. Mapi ní wá gbèdo Sosenio,

² wámɛ wa láe bee kè Lua gálide pɔ́ kú Kolenioɔne.* Lua á sisi a gɔ́ a gbéɔ ũ, á kua adoa naa Kilisi Yesuwa ní gbé pɔ́ lo wá Dii Yesu Kilisipi sisi gupiiuɔ, wá Dii doúdeɔ.

³ Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbékekeé, aai á gba aafia.

⁴ Mio Lua sáaukpa gɔ́ɔpii á yá musu gbéke pɔ́ a kèé á naa Kilisi Yesuwa yáí.

⁵ A naawá guu pɔ́pii káfié, yá'oa pii ní dɔ́a píio,

⁶ asa wá Kilisi yá'oaé zèdo á guu,

⁷ 5 Lua Nisína gbae í késáwáɔ, gɔ́ɔ pɔ́ á wé do wá Dii Yesu Kilisi mɔ́ai.

⁸ Wá Dii Yesu Kilisipi a to à ze gbáa e a léwa, lo ku táaesai aà mɔ́gɔ́.

⁹ Lua náai ví. Ɔme á sisi á gbékpá ní a Né Yesu Kilisi wá Diio.

Koleni Yesudeɔ kɔ́kpaalea

¹⁰ Gbéɔ, ma awakpáé ní wá Dii Yesu Kilisi tɔ́o, à ledou ví ní kɔ́o ápii, ké kɔ́kpaalea e láa á guu, í nakɔ́wa ní láasoo doúo ní nòsemendoo.

¹¹ Má mà Koloe gbéɔ kú, yákele kú á guu.

¹² Lá má màn ke: A gbèeɔ mè wá zèmano. Gbèeɔ mè wá zè ní Apoloo.† Gbèeɔ mè wá zè ní Píeɔ. Gbèeɔ mè wá zè ní Kilisio.

¹³ Kilisi kpaalea yá? Wá ma paliwa á yáí? A da'ilekè ní ma tɔ́o yá?

¹⁴ Ma Lua sáauké, ké mi á gbèe da'ilekeo, sema Kilisipu ní Gaiusio báasio.‡

¹⁵ Lá máae, gbèe a e o a da'ilekè a gɔ́ ma íwa ũo.

¹⁶ Ao, ma Sefana bedɔ́ da'ilekè lo. Bee báasio, tó ma gbèpále da'ilekè, a domagu lo.

¹⁷ Kilisi i ma zí gbé da'ilekea yáí, sema a bao kpáwakea. I ke ní yádɔ́no, ké aà gaa líwa su ke famaɔ yáíe.

Ɔno búina ní ɔ́no stanao

¹⁸ Kilisi gaa líwaá misaiyáe gbé vúaaaɔne. Wá gbé pɔ́ Lua lé wá suabaɔ sɔ́, a dewèe aà gbáa ũ.

¹⁹ A kèa Lua taalau wá mè:

Má ɔ́nɔ́naɔ ɔ́no mide,

má wezènaɔ wezè suumpa.§

* 1:2 Zln 18.1 † 1:12 Zln 18.24 ‡ 1:14 Zln 18.8 § 1:19 Isa 29.14

20 Ɔnɔna ku máe? Ladɔna ku máe? Dúnia tiaɛ bee yápiidɔna ku máe? Lua i dúnia ɔno dile misaiyá ɔo lé?*

21 Lua ɔno guu, i to dúnia gbéɔ a dɔ́ ní rízia ɔnoo. A kaaágu à gbé pɔ́ aale a náaikeɔ suaba waaso pɔ́ wa dile misaiyá ɔpi musu.

22 Yudaɔ ye dabudabui, Gelekio ɔ́ ɔno wɛele,

23 wápiɔ sɔ́, Kilisi gaa líwa kpáwa wi ke, ɔ́ Yudaɔ ɔ́ fuwà, buipále ɔ́ me misaiyáe,

24 ama gbé pɔ́ Lua ní sisi á ní séɔ, Yudaɔ ní Gelekio pii, Kilisi dené Lua gbáa ní a ɔno ɔ́.

25 Lua yá pɔ́ dené misaiyá ɔpi de gbɛnazina ɔnɔla. Lua yá pɔ́ dené gbáasaia yá ɔpi de gbɛnazina gbáala.

26 Gbéɔ, à gwa lá á de goɔ pɔ́ Lua á sisi. Dáɔ kɔ́i á daside ɔnɔna ɔ́o, á daside gbáade ɔ́o, á daside kíabui ɔ́o.

27 Lua gbé pɔ́ de dúniaɛ misaide ɔ́o sɛ, ké á wida ɔnɔnaɔwae. A gbé pɔ́ de dúniaɛ gbáasaide ɔ́o sɛ, ké á wida gbáadeɔwae.

28 A gbé pɔ́ dúnia ní dile kpɛɛ, ɔ́ sakárigu an yá líɔ kuoɔ sɛ, ké á gbé pɔ́ an yá ɔ́o kuo kpa kpɛɛ.

29 Maa gbɛe a e lí íanadá Lua aeɔ.

30 Apio sɔ́, Lua tò á naa Kilisi Yesuwa, ɔ́ à gɔ́ wá ɔno ɔ́. Naa Kilisipiwa Lua tò yá bɔ́wanɔ na, wá kua adoa mé á wá suabà.

31 Ayámɛto lá a kɛa láuwa, tó gbé ye íanadá, aa dá Dii yá musu.†

2

1 Gbéɔ, ké ma mɔ́ á kɔ́i, ma mɔ́ Lua yá kpáwakiéɛ, i ke mi mɔ́ ɔno gbáa ge lena keiéo.

2 Ma zɛɔ má yáe oéo, sema Yesu Kilisi yá báasio, atɛsa aa gaa líwa.

3 Ma mɔ́ á kɔ́i guu ma mɔ́ ní sɔ́deedeo ní víao ní lualuae.*

4 Ma waasokea guu mi yá'ò ní lenakea ge ɔno. Má ò ní gbáa pɔ́ Lua Nisina ɔ́bɛe,

5 ké á luanaaika su bɔ́ gbɛnazina ɔno guuo, sema Lua gbáa.

Ɔno pɔ́ Lua Nisina ɔ́ dané

6 N beeo wi ɔnoyá'ò gbé kásaane. I ke dúnia tiaɛ bee ɔno ge a gbáade pɔ́ an gbáa lé midɛɔ pɔ́ no.

7 Lua ɔno wále o, aa pɔ́eá pɔ́ ulea yáapi. A dɔ́aa dile wá gawi ea yá musu zadɔ́ i dúnia káleo.

8 Dúnia tiaɛ bee gbáadee ɔno pi dɔ́o. Tó aa dɔ́ yáae, aa Dii gawide páliwao.

9 Lá a kɛa láuwa wá mè:

Pɔ́ pɔ́ wi wɛɛieɔ,

mé gbɛe swá i a yá mao,

mé a láasoo i gɛ gbɛe sɔ́uo,

ɔ́ Lua a sɔ́ukè gbé pɔ́ yeaziɔne.†

10 Lua ɔ́bɛe ní a Nisina gbáao, asa Nisnapi yápii taasi kua, baa Lua asii zɔ́ɔ.

11 Gbɛe a dee nɔ́se guu yá dɔ́o, mé i ke aa nisina pɔ́ kú aa guu báasio. Maa gbɛe Lua nɔ́se guu yá dɔ́o, mé i ke Luapi Nisina báasio.

12 Dúniaɛ bee nisina wá èo, Nisina pɔ́ bɔ́ Lua kɔ́i ɔ́ wá è, ɔ́ wa gba pɔ́ Lua dàwɛe dɔ́.

13 Yá beeo wále o, i ke ní yá pɔ́ gbɛnazina ɔno ɔ́ dawɛe no, yá pɔ́ Lua Nisina dàwɛe. Maa wi Lua Nisina yá bɔ́leke gbé pɔ́ Lua Nisina víɔne.

14 Dúnia gbé lí Lua Nisina yáɔ sio, a deɛ misaiyá ɔ́e. Ali fɔ́ ma seo, asa Lua Nisnapi gbáa ɔ́ wí aa yáze dɔ́o.

15 Gbé pɔ́ Lua Nisina dɔ́aaaè ɔ́ yápii zé dɔ́, mé gbɛe zɛví á aa bèeboo.

16 A kɛa Lua taalau wá mè: Démɛ Dii láasoo dɔ́ á ledawáì? Kási wápiɔ, wá Kilisi láasoo pi ví.‡

3

Lua zɔ́

1 Gbéɔ, mi fɔ́ yá'òé lá mi o gbé pɔ́ Lua Nisina dɔ́aaanéɔnewao, ɔ́ má òé lán dúnia gbéɔwa, asa nɛtɛnaɔn á ɔ́ naa Kilisiwa.

2 Ví má kpáwá, i ke blɛ yɔ́unde no,* asa i ka gíao. Baa e tia i kao,

3 asa dàadeɔn á ɔ́ e tia. Lá á zakɔ́u, mé á yákele ví, dàadeɔn á ɔ́o lé? A dàa mé dɔ́aaaé.

4 Ké á gbɛe mè a zɛmanɔ, mé gbɛpále mè a zɛ ní Apoloo,† á kú ní ázia dàaon weo lé?

5 Dén Apoloo? Dén mapi? Zikenaɔn wá ɔ́, ɔ́ a Kilisi náaike wá sabai. Wá baade lé zɔ́ pɔ́ Dii dàe kɛɛ.

* 1:20 Isa 44.25 † 1:31 Zel 9.23 * 2:3 Zln 18.9 † 2:9 Isa 64.3 ‡ 2:16 Isa 40.13 * 3:2 Ebe 5.12-13 † 3:4

- 6 Ma pɔtɔ,‡ Apoloo ikàwà,§ 5 Lua tò à gbà.
- 7 Beewa pɔtɔna ní ikawanao de pɔe ũo, sema Lua pɔ tò à gbà.
- 8 Pɔtɔna ní ikawanao sáae. An baade a ài'e a zí léue.
- 9 Zidoukɛnaɔn wá ũ ní Luao. Lua bugben á ũ, Lua kpén á ũ.
- 10 Gbêke pɔ Lua kɛmɛɛ mé tò ma ɛ kpále lán ɛbon gɔidewa, 5 gbɛpále mò lé kpépi bo. Baade laaidɔ a kpé boawa,
- 11 asa gbêe a fɔ ɛ kpále bo, sema ɛ pɔ kpálea Yesu Kilisi ũ kò bàasio.
- 12 Tó gbé kpépi dɔ ní vuao ge ánuɔ ge gbè beɛɛde ge tó a dɔ ní lío ge zaa ge sɛ,
- 13 baade zí síana a bɔ gupuu. Wa e yákpalekegɔzɪ, asa gupi a dɔ ní téoe, mé wa baade zí taa gwa tépi guu.
- 14 Tó gbé zí pɔ a kè bɔ tékúɔsai, ade a ài'e.
- 15 Tó gbé zí tekù, a músi e, ade i bɔ ɔgii lá wí bɔ téuwa.
- 16 A dɔ Lua kpén á ũ Lua Nisína kú á guoo lé?*
- 17 Tó gbé Lua kpépi ɔ̀kpà, Lua a ade ɔ̀kpa sɛe, asa kpépi kua adoaɛ, mé áme á kpépi ũ.
- 18 Gbêe su azla sásáo. Tó á gbêe lé azla díle dúniãe bee ɔ̀nɔna ũ, aà gɔné músai, ké à e ɔ̀nkù.
- 19 Asa dúniãe bee ɔ̀nɔ de Luaɛ mísiayá ũe. A kɛa Lua taalau wà mè: I ɔ̀nɔnɔ kú ní kɔ̀nikɛa guu.†
- 20 Wà mè bɔ: Dii dɔ ké ɔ̀nɔnɔ láasoo pã.‡
- 21 Ayãmeto gbêe su íanadã a gbɛnazɪn dee yá musuo. Pɔpiia á pɔe:
- 22 Pɔlu, Apoloo, Pieɛ, dúniã, wɛni, ga, tia pɔɔ, zia pɔɔ, a piia á pɔe.
- 23 Apib sɔ, Kilisi pɔn á ũ, Kilisi sɔ, Lua pɔe.

4

Kilisi zinaɔ

- 1 Ayãmeto à wá gwa Kilisi zíkɛnaɔ ũ, Lua asiiyã ziiã ɔ.
- 2 A kù ziiã aã náai vɛ.
- 3 Lá á kúamanɔ ge tó gbãade lé yákpalekɛmanɔ, i ka ma bakanswãua ũo. Mili mazla ma ge bɛɛboo.
- 4 Yãe lé ma sɔ vɪo, ama bee a ma bɔo, Dii mé ma yákpalekɛna ũ.
- 5 Ayãmeto ásu dɔaa lí gbêe táae e Dii mɔgɔɔ saio. ɔme a gupua bii pɔ pɔ ulea gusiauwa, i nɔse yá bɔ gupuu. Zí bee baade a ma lá Lua a a sáaukpa.
- 6 Yá pɔ má ɔ̀eɛ bee, má ɔ̀ mapi ní Apoloo yá musue, ké à ɔ̀ yáe bee dɔ: Wasu Lua yá baa vɪo. A gbêe su íanadã à ze ní gbɛdoo à bɔ gbɛdo kpeo.
- 7 Bɔ ní deorlai? N pɔe ví nziaɛ ké wi n gbaoa? Wà n gba, 5 níe íanadã lá wi n gbaowaa?
- 8 A kán we kɔa? A ke ɔdeɔ ũn we kɔa? Ale kible wá sain wea? Má ye à kible, wɪo sãnu.
- 9 Asa má è wá Lua zinaɔ, Lua wá díle kpeɛ lán gbé pɔ wí ní de dasi wáaɔwae. Dúniã gbépii wé fíwá, malaika ní gbɛnazɪnaɔ pii.
- 10 Misaidɛn wá ũ Kilisi yáí, 5 naa Kilisipiwa á de ɔ̀nɔnɔ ũn wea? Wá buse 5 á gbãa vɪn wea? Wá kpebɔa 5 á kpelaaa?
- 11 E tia nɔana ní imio lé wá de, wá kú puizi, wa gɔ pɔgbɛa ũ, besaideɔ ũ.
- 12 Wi zí gbãa ke e wá kpaɔa.* Tó wá wá ká, wi samaa'onéɛ. Tó wá íadãwá, wi menafɔ.
- 13 Tó wá wá sɔsɔ, wi awakpanéɛ. E tia wãle wá díle dúniã bɔbɔ ũ, gbépii bísa ũ.
- 14 Mále yáe bee kéé widaawá yáí no. Mále á gba laai ma né yenzideɔ ũe.
- 15 Baa tó naa Kilisiwa á gwanaɔ kà úma'úma, á de'ia dasio. Máme ma á í ní Kilisi Yesu baokpaáɔ, 5 á naawá.
- 16 A yáí mále awakpaé, à ma kea ke.†
- 17 Ayãmeto ma a né yenzide Timɔtee zɪwá. Aàpiá náaideɛ naa Diiwa guu, 5me a ma naa Kilisiwa kekeá dɔágu. Yá pɔ mi da Yesudeɔne wéle ní wéleɔn we.
- 18 A gbêe lé íanadã lá má mɔ á gwaiowa.
- 19 Tó Dii wèi, má mɔ á gwai tia, mí íandánapiɔ gbãa e, i ke an yá'oa no.
- 20 Asa kpala pɔ bɔ Lua kíiá yá'o'o yá no, sema gbãa.
- 21 Kpelewa á yeii? Má mɔwá ní goo yá, ge má mɔ ní yeazíno ní nɔ̀seniɛe?

‡ 3:6 Zln 18.11   § 3:6 Zln 18.27   * 3:16 1Kln 6.19, 2Kln 6.16   † 3:19 Yob 5.13   ‡ 3:20 Sou 94.11   * 4:12 Zln 18.3   † 4:16 1Kln 11.1, Flp 3.17

5

Gbaſi gēa Yesude guu

¹ Má mà gbāſi gē á guu, yá pó á taa kú baa luadōnsaiᵒ guu seo. Wà mà á gbēdo gō a mae nᵒ vī.*

² Ɔ ále ílanadāa? A kù á pᵒ yae, í gbé pᵒ yápi kè bᵒ á guu.

³ Mapi, baa tó má kúánᵒ, á láasoo kua, ɔ ma yákpalekè ní gbé pᵒ yápi kèᵒ gō lá má kú wewa.

⁴⁻⁵ Tó á kᵒ kàaa mé wá Dii Yesu gbāa kúánᵒ, mé á kú ní ma láasoo, á gbépi kpa Setáuwá ní wá Dii Yesu tᵒᵒ, kè aà dāa e mide, aà niſina í bᵒ aafia Dii mᵒzī.

⁶ A íandāa maaᵒ. Ké pēese'ese yᵒᵒna í pēeti zᵒᵒ sé,† á dᵒᵒ lé?

⁷ A pēese'ese zi kóle,‡ í gᵒ pēeti dafu ũ á se'ese sai, lá á kù àᵒ dēwa, asa Kilisi gá wá Gēamusu sá ũe.

⁸ Ayámeto wáᵒ ku Káaso dikpekenᵒ ũ síana guu ní nᵒsepuaᵒ. Wásu wáᵒ ku pēese'ese zi dikpekenᵒ ũ mᵒafilí ní vāikeaᵒ guuᵒ.

⁹ Lá pᵒ má kèé guu ma mà ásu lí yáale ní nᵒdāakpanaᵒᵒ.

¹⁰ Í ke dúnia nᵒdāakpanaᵒ ge blideᵒ ní gbēblenaᵒ ge sa'onaᵒ no, asa tó gbé beeᵒne, á bᵒ dúnia guuᵒ.

¹¹ Aawo, má òé gbé pᵒ wà mà wá gbéé, mé á de nᵒdāakpana ge bíide ge sa'ona ge leváide ge wēdena ge gbēblena ũ, ásu yáaleaánᵒ, ásu ɔkáaaaánᵒ seo.

¹² Ma baa ũma ní yákpalekea ní Yesusaideᵒ? A zía gbéᵒ mé kù á yákpalekeínᵒᵒ lé?

¹³ Lua mé á yákpaleke ní Yesusaideᵒ. A gbēvāipi bᵒ á guu.§

6

Yákpalekea ní kᵒᵒ

¹ Tó á gbēe yáví ní á gbédeeo, bᵒyáí líli gé yákpalekei ní adeo Lua gbéᵒ kííᵒ, sema luadōnsaiᵒ kííi?

² A dᵒ ké Lua gbéᵒ mé aa yákpaleke ní dúniaᵒᵒ lé? Lá áme á yákpaleke ní dúniaᵒ, í ka á yá yᵒᵒnaᵒ kekeᵒ lé?

³ A dᵒ ké wáme wá yákpaleke ní malaikaᵒᵒ lé? Wa dúniaᵒ bee pᵒ o bᵒa?

⁴ Tó á yá bee taa kekeᵒ vī, ɔ á gbé pᵒ aai ka pᵒe ũ á gáli guuᵒᵒ se yákekenaᵒ ũa?

⁵ Ma bee ò widaawá yáíe. A gbēe vī á guu á ɔnᵒ ká á á gbéᵒ yá kekenéoa?

⁶ Sema á gbēdo a gbé sísi yákpaleu Yesu náaikensaiᵒ kíía?

⁷ Lá á yáví ní kᵒᵒ, á zá yáwa kᵒ míbmíᵒ. Bᵒyáí í we taiinaio ní? Bᵒyáí í to wá á bleo ní?

⁸ Apíᵒ í gbé taiinke, í gbēble, baa á kᵒtēe.

⁹ Ké gbé taiinkenaᵒ gē kpala pᵒ bᵒ Lua kíí guuᵒ, á dᵒᵒ lé? Asu ázía sásāᵒ, nᵒdāakpanaᵒ ge sa'onaᵒ ge gbāſikenaᵒ ge gᵒe káaluwaᵒ ge gbé pᵒ aai wúle ní ní gᵒe deeoᵒ

¹⁰ ge kpáíᵒ ge blideᵒ ge wēdenaᵒ ge leváideᵒ ge gbēblenaᵒ, an gbēe á gē kpala pᵒ bᵒ Lua kíí guuᵒ.

¹¹ A gbēeᵒ de màa yáae, ɔ á zu'ò á gᵒ Lua pᵒ ũ, á bᵒ maa ní Dii Yesu Kilisi tᵒᵒ ní wá Lua Niſina gbāaᵒ.

Kēa gbastwa

¹² Í me á yápii kea zé vīe. Ama yāe ài vīᵒ. Í me á yápii kea zé vīe. Ama ásu to yāe bakaé á níuo.

¹³ Í me bᵒ bleá nᵒse pᵒe mé nᵒseá ble pᵒe. N beeo Lua á nípii mide. Meá gbāſikeᵒᵒ no, Dii pᵒe, mé Dii mé mepi gwana ũ.

¹⁴ Lua wá Dii bᵒ gau mé á wá bᵒ gau ní á gbāaᵒ sᵒ.

¹⁵ A dᵒ ké á me mé Kilisi meguᵒ ũᵒ lé? Wa Kilisi megu se wá ke káaluwa megu ũ yá? Aawo!

¹⁶ A dᵒ ké gbé pᵒ ná káaluwa gᵒaánᵒ medoᵒᵒ lé? A kēa Lua taalau wá mà, an pla nípii aai gᵒ lán sáwakula ní gbalaowa.*

¹⁷ Gbé pᵒ ná Diiwa gᵒaánᵒ niſina doᵒe.

¹⁸ A miké nᵒdāakpaawa. Duun pále pᵒ gbé í ke píi, í ke me guu yá no. Nᵒdāakpana sᵒ í yá'í a mee.

¹⁹ A dᵒ ké á me mé Niſina pᵒ Lua á gbá á kú á guu kpé ũᵒ lé?† A ázía vīᵒ,

²⁰ Lua á lú á fiabᵒ. Ayámeto á Lua kpela ní á meᵒ.

* 5:1 Iko 23.1 † 5:6 Gal 5.9 ‡ 5:7 Baa 12.15 § 5:13 Iko 17.7 * 6:16 Daa 2.24 † 6:19 1Kln 3.16, 2Kln 6.16

7

Nɔseɔ

1 Lá pɔ́ á kè yá musu, tó gɔɛ kú ɔnanɔɛwa sai, a maaɛ.

2 Ama ké nɔ́dɔ́akpaa di yáí, gɔɛ píi aàɔ azía na ví, nɔɛ píi aàɔ azía gɔ́ ví.

3 Gɔɛ lí wei a naɛ a zéwa. Nɔɛ lí wei a gɔɛ màa lɔ.

4 Nɔɛ mɛ de azía pɔ́ ɔ̀o, sema aà gɔ́. Màa lɔ gɔɛ mɛ de azía pɔ́ ɔ̀o, sema aà na.

5 Asu gikɔ́ɔ, sema á màkɔ́ɛ ké á laaidɔ́ wabikeawa gíá, í gbasá á kea ke, ké Setáu su ɔ́nɔ́kɛɛ á fu mɛnawao yáí.

6 Lé má dàwá, i ke teasi no.

7 Má ye gbépii àɔ demawa, áma baade ní a gba pɔ́ Lua dàɛɔɛ, gbéɛ bee ní a pɔ́o, gbé kee ní a pɔ́o.

8 Mále yáɛ bee o pɔ́ɔɛ ní gyaɔɔnɛ. A maa aàɔ kú nido lamawae,

9 áma tó aa fɔ́ nɔ́zía kúo, aa nɔ́ɛ, aa zàke, asa kɔ́sɛa maa de kua ní kɔ́ nideɔola.

10 Mále yádile nɔ́ɔɔ ní gɔ́deɔnɛ, i ke mámeo, Diiɛ. Nɔɛ su gi a zázio,

11 gɔ́ɛ su a na yao.* Tó nɔɛ sù gí a zází, aà zɔ́le ge aà ɛa keaàno na.

12 Mále o gbé kɔ́nɔ́nɛ, i ke Dii mé ɔ̀o. Tó á gbéɛ nɔ́ luanaaikensai ví, mé nɔ́pi ye àɔ kuaàno, asu yao.

13 Maa lɔ tó nɔ́ɛ gɔ́ luanaaikensai ví, mé gɔ́pi ye aàɔ kuanɔ́, asu gio.

14 Asa Lua í gɔ́ luanaaikensai sí a na yáí, mé í nɔ́ luanaaikensai sí a zá yáí. Tó màa no, an nɛ́ɔ aàɔ gbáɛɛ. Siana guu an kua adoa.

15 Tó a luanaaikensai gí, aà gí. Yá bee taa guu an kua ní kɔ́oá teasi no. Lua á sisi à á sé àɔ ku aafiaɛ.

16 Nɔɛ, nɔ́yɔ́ n zá suaban lò, ní dɔ́a? Gɔɛ, nɔ́yɔ́ n na suaban lò, ní dɔ́a?

17 Lá baade kú ní Lua kpaaleo e Dii àɔ aà sisi, aà zɛɔ màa. Màa mi da Yesudeɔnɛ wéle ní wéleɔ píi.

18 Lua gbé sisi tɔ́zɔ́an lò? Asu gyafɔ́deke wɛleɔ. Lua gbé sisi gyafɔ́de ún lò? Asu tɔ́zɔ́o.

19 Tɔ́zɔ́a yáɛ vío mé gyafɔ́ yáɛ vío, sema yá pɔ́ Lua díleɔ kúa.

20 Lá baade kú Lua aà sisi à aà sèɔ, aà zɛɔ màa.

21 Lua n sisi zɔ́ ún lò? Nsu bílikɛo. Ama tó nɔ́su n gɔ́a wéɛ ù zé è, bɔ́ zɔ́bleu.

22 Zɔ́ pɔ́ Dii aà sisi gɔ́ wéɛ ù Diipi guuɛ. Màa lɔ wéɛ pɔ́ Dii aà sisi gɔ́ zɔ́ ù naa Kilisiwae.

23 Lua á lú à fiabò. Asu gɔ́ gbɛ́nazína zɔ́ ɔ̀o.

24 Gbɛ́, lá baade kú Lua aà sísiò, aà zé ní Luao màa.

Pɔ́ɔɛ ní gyaɔɔ

25 Pɔ́ɔɛ yá musu mi yáɛ ma Dii kɔ́io, áma lá má náai ví Dii sùuu guu, lá ma láasoo de má oé.

26 Taasi pɔ́ kú tia mé tò mále e a maa ké gbé ze ní a kuaɔ.

27 Tó ní nɔ́ ví, nɔ́su wɛle n gbáɛo. Tó ní ví sɔ́o, nɔ́su wɛleɔ.

28 Tó ní sè, ni duunake no. Tó wéndia zàkè sɔ́, i duunakeo. Gbé beɔ́ yá'e dúniau, mé má ye bee á leo.

29 Ma gbéɔ́, yá pɔ́ mále on ke: Gɔ́ɔ i gɔ́ zàɔ. Za tia nɔ́ɔɔ gɔ́ lá aa víowa.

30 ɔ́ɔɔnɔ́ gɔ́ lá aale ɔ́ɔɔowa. Pɔ́nadeɔ gɔ́ lá an pɔ́ naowa. Pɔ́lunaɔ gɔ́ lá aa pɔɛ víowa.

31 Dúnia pɔ́ mɔ́aokenaɔ gɔ́ lá aale keowa, asa dúnia tiaɛ bee lé gɛ́zɛɛ.

32 Má ye àɔ ku yákaakesaiɛ. Pɔ́ɛ í laaidɔ́ Dii yáɔwa, í lá a ka Diigu ke.

33 Nɔ́ɔɛ í laaidɔ́ dúnia yáɔwa, í lá a ka a nagu ke,

34 ɔ́ ɔ́ kú ní láasoo plao. Nɔɛ pɔ́ɛ ge nɔɛ léso í laaidɔ́ Dii yáɔwa, í a mɛ ní a nisinao kpawá. Nɔ́zɛɛ sɔ́ í laaidɔ́ dúnia yáɔwa, í lá a ka a zágú ke.

35 I ke mále galakpaé no. Ma bee ò á aafia yáíɛ, ké á yáke a zéwa, í azía kpa Diiwa gupáɛ gwasai.

36 Tó gbé nɔ́kpama ví, tó àle gɛ́ seaa mé á kèè wí ù, tó á aà kàka beewa, aà aà sé, lá á kèèwa, àle duunakeo. Aa kɔ́sɛ.

37 Ama tó á yápi bɔ́ a nɔ́sɛɛɛ, mé teasi lé aà kakao, mé a azía kúa dɔ́, tó a dà a sɔ́u á a wéndiapi seɔ, a ké maaɛ.

38 Beewa gbé pɔ́ a pɔ́ sè a kè maaɛ, áma gbé pɔ́ i a pɔ́ seɔ maa de beea.

39 Nɔ́ɛ á a zá pɔ́ɛ gɔ́ɔ pɔ́ aà zá kú píi. Tó aà zá sù ánuatò, a zɛví á zàke ní gɔ́ pɔ́ a yeio, sema gɔ́pi aàɔ de Dii pɔ́ ù.

40 N beo tó á gɔ́ pɔ́ɛ, mále e aà pɔ́ àɔ na de tó á zàkèla. Mále e mapi, má Lua Nisina ví sɔ́.

* 7:11 Maa 10.11-12

8

Sa'oble

- 1 Sa'oble yá musu, wá d5 ké á yá d5 ápii. D5a s5 ɔ y5 ɔ vɔ, yeak5i mé káfla vɔ.
 2 Tó gbé lé e á yá d5, i d5 lá à kù à d5wa gɔao.
 3 Tó gbé ye Luazi, Lua aà d5.
 4 Too, sa'obleblea yá musu wá d5 ké dúnia guu táaa pɔe no, asa Lua mendo kua wá d5.
 5 Baa tó p5 p5 wɔ oné luaɔ ku musu n̄ zɔleo, mé dāo kɔi luaɔ die, diio die,
 6 wá kɔi Lua mendoe, ɔn wá Mae p5 p5pii b5 aà kɔi mé wá kú aà yáí ũ. Dii mendoe ɔ, ɔn Yesu Kilisi p5 p5pii kè mé wá kú aà sabai ũ.
 7 Ama gbépii d5 máao. Gbēe d5ekè n̄ taa yáo e tia, p5 p5 aale ble aalɔ e sa'oblee, ɔ an láasoo lí dadoũ, ké d5a i panéo yáí.
 8 Ble mé e wá s5 Luazio. Tó wi bleo, kēsāa no. Tó wá blè, káfla no.
 9 A laaika g5a wéee ũ beei, ké ásu to gbé p5 d5a i panéoɔ fuo.
 10 N gbé p5 n̄ d5a vɔ, tó gbé p5 d5a i paèo n e, n̄le poble taa kùe, e aà gba s5 à sa'oble ble s5o lé?
 11 Beewa n d5a n gbēdo p5 d5a i paèo Kilisi gá aà yáí ɔkpa.
 12 Tó a duunakè á Yesude deee, a n̄ d5a p5 i panéo gbá kaso, Kilisi a duunakè.
 13 Ayámeto tó n̄o p5 má só mé a to ma gbēdo fu, má só bau ɔo, ké ma gbēdo su fuo yáí.

9

Zina n̄zta busaa Kilisi bao yáí

- 1 Má azia vɔo lé? Zinan ma ũo lé? Mi wesi wá Dii Yesuleo lé? Ame á de ma zɔ gbé ũ naa Diiwa guo lé?
 2 Baa tó má de zina ũ gbépaleee, má deé a ũ fá. Ma naa Diiwa guu ma zinake seelan á ũ.
 3 Lá mi o ma bēebonaonen ke.
 4 Má poblea n̄ imiao zé vɔ ma zɔ guo lé?
 5 Má a zé vɔ m̄o no Yesude kúa gu p5 mále géu, lá zina kɔi n̄ Dii dāunaɔ n̄ Piεowao lé?
 6 Wá n̄ Baanabao wá pla, wáme wá zé vɔ wá wá ɔzɔ to weoa?
 7 Déme í sosa ble n̄ azia gwaaoi? Déme lí'ba mé líi a be bleo ni? Déme ɔo zudā mé líi a vɔ mio ni?
 8 Baa ké gbēnazina yákeɔ má lēeũoé, a ku máa M̄ozi ikoyá guu ɔo lé?
 9 M̄ozi ikoyá láu à mè, ásuli lesokpa zu p5 lé pɔgbēe. * Zuɔ yáí ɔ Lua yápi oia?
 10 Wá yáí à yápi oio lé? Ao, wá yáí wa yápi kèi, ké sēwana lí sēwa n̄ wedɔa p̄oio, mé pɔgbēna lí pɔgbē n̄ wedɔa p̄oio, i a baa e a guu.
 11 Tó wa Lua yá t̄s á guu, mé wa wá baa è á guu, † yāe yá?
 12 Tó dāo zé bee víwá, wa wá p5 o be? Wi séle zé bee kíio, wa yápii f̄s ké wásu zez5 Kilisi baoo yáí.
 13 A d5 ké Lua ua zíkēnaɔ lí Lua ua ble bleo lé? Lua gbagbaki sa'onaɔ lí n̄ baa e gbagbakipi guo lé? ‡
 14 Beewa Dii díle a baokpanaɔ aao ble baopi kpaa yá musu. §
 15 N beeo mi zépi kee séleo, mé mi bee o wá kemee yáí no. Ga maamee de beea. Gbēe a e kpa ma íandāapieo.
 16 Kilisi baokpaa demee íandāa yá ũo, teasi mé gbadāa. Waiyoo mapi, tó mále baopi kpao.
 17 Tó mazia zɔ mále ke, ma wé dɔ aseaiε. Lá Lua mé dílemee, à kù má kee.
 18 B5me ma aseá ũi? Tó ma baopi kpá ɔsásasai, mé mi iko p5 má vɔ baopi kpaa guu blemáo, ma asean we.
 19 Gbēe ma vɔo, ma azia díle zɔ ũ gbépiiε, ké má gbé e dasi yáí.
 20 Ké má kú n̄ Yudaɔ, ma g5n̄wa, ké aa ma yáze e yáí. Ké má kú n̄ M̄ozi ikoyādanaɔ, ma g5 a dana ũ, baa ké a iko víao, ké a yādanaɔ e ma yáze e yáí.
 21 Ké má kú n̄ ikoyápi dānsai, ma g5n̄wa, ké aa ma yáze e yáí. I ke lua'ikoyādansain ma ũo, Kilisi mé iko vía.
 22 Ké má kú n̄ gbé buseɔ, ma busa ké aa ma yáze e yáí. Mi g5 p5pii ũ gbépiiε, baa lá à kè pii, ké má e n̄ gbēeɔ suaba.
 23 Yá p5 mi ke pii, mi ke Kilisi baokpaa yáíε, ma ɔ ɔ ku a guu.

* 9:9 Iko 25.4, 1Tim 5.18 † 9:11 Lom 15.27 ‡ 9:13 Iko 18.1 § 9:14 Luk 10.7

24 Bakpaafa guu, gbépii í bàalee, áma ké gbé m̀endo mé í ble, á d̄so lé? A bàalee màa s̄s, ké á e ble.

25 Ampii aaí d̄ēeka aaɔ nízia k̄ua d̄s yápii musu. Aaí ke màa f̄ua p̄s í òkp̄a ea yáí. Wápiɔ s̄s, a p̄s p̄s lí òkp̄ao yáíe.

26 Ayám̄eto ba p̄s mále lé, má d̄s p̄s p̄s mále yá, í ke mále d̄ēeka gugiɔ no.

27 Mí íada ma m̄ewa, mí ikoblewá, ké ma waasokea d̄āne gb̄ea, másu b̄o p̄ao yáí.

10

Laaikaa táagbagbaai

1 Ma gb̄éɔ, má ye wá deziɔ yáe bee d̄águ. Aa t̄e telui nípii, * aa bùa ísiawa nípii.†

2 Lua ní da'ileké telupi guu ísiapi guu nípii M̄ozi iw̄aɔ ú.

3 Aa Lua ble doù bl̄e nípii,‡

4 aa Lua í doù mí nípii, asa aa Lua gb̄esi p̄s lé ní tálakpa í m̄ie. Gbesipíá Kilisíe. §

5 Kási an daside í ka Luaguɔ, § an ge ḡs kp̄ále guwaiwaiu. *

6 Yápi d̄ew̄e seela ú, ké wásu yáwái nide lá aa a nid̄ewao.†

7 Asu àɔ de táagbagbanaɔ ú lá an gb̄eɔwao. A k̄ēa Lua taalau wá m̄e: Gb̄éɔ z̄òle lé p̄oble, aale imi, § aa f̄ele lé k̄s̄'o.‡

8 Wásu w̄aɔ de n̄d̄aakpanaɔ ú lá an gb̄eɔwao. Aa kp̄a, § aa ḡaga ḡoɔ doù z̄í gb̄eɔn òaas̄oɔ leɔ bao ní àāso (23.000). §

9 Wásu Dii le wá gwa lá an gb̄eɔwao. Aa aà l̄e aa gwá, § ml̄eɔ ní soso aa ḡaga. *

10 Asu z̄aka lá an gb̄eɔwao. Aa z̄aká, § ga malaika ní dede.†

11 Yápi ní le seela ú wá gb̄é p̄s wá kú ḡoɔ vl̄áwaɔneɔ, § wa k̄é láu wá gb̄aa laai yáí.

12 Gb̄é p̄s lé e á z̄ea gb̄aa, aà laaika léleai.

13 Ȳsae í á leo, sema a p̄s p̄s í gb̄épii le bàasio. Lua náai ví, a to wá á ȳs de á gb̄aa léao. A á gb̄a z̄é á ȳsa f̄s, í b̄ou.

14 Ayám̄eto ma gb̄é yenzideɔ, à mik̄e táagbagbaawa.

15 Mále yá'oe laaideɔ ú. A w̄ete yá p̄s mále oéí áz̄iawa à gwa.

16 Imib̄o báade p̄s wí s̄aukpaò, tó wá a imi, wá baa ku Kilisí au guuo lé? K̄aa p̄s wí é'ε, tó wá sò, wá baa ku Kilisí m̄e guuo lé?‡

17 Lá k̄aa m̄endoɔ, baa ní wá dasikeo wá m̄e doūe, asa wá baade a baa ví k̄aa doūpi guue.

18 A gwa Isailiɔwa. Gb̄é p̄s sa'oble bl̄e bàa kú ní Lua gb̄agbak̄io lé? §

19 Má ò kpelewa ní? Mále o t̄aa sa'obleá p̄e yà? Ge an diibá p̄e yà?

20 Aawo, mále o p̄s p̄s wá sa'òd̄ wa ò t̄aawae, í ke Lua no. Má ye á bàa àɔ kú ní t̄aao. *

21 A f̄s Dii imib̄o í mí ní t̄aa p̄soo. A f̄s Dii ble ble ní t̄aa p̄soo.

22 Ge wá ye wá Dii p̄o f̄ele yá? Wá gb̄aa deaála yá?†

23 I m̄e yápii z̄é ví. M̄aae, áma yápii ài vío. I m̄e yápii z̄eví. M̄aae, áma yápii k̄áfia vío.‡

24 Gb̄e z̄ia yá su d̄aaàò, sema a gb̄édee yá.

25 A p̄s p̄s w̄ale yia eleu ble yáe gb̄easai á làasoo yáí,

26 asa t̄oɔle ní p̄s p̄s kuw̄aɔ piíá Dii p̄s. §

27 Tó Yesusaide á sisi bl̄ewa, tó á k̄éé mé a ge, à p̄s p̄s wa kp̄awá ble yáe gb̄easai á làasoo yáí.

28 Tó wá su òé sa'obleɔ, ásu bleo làasoo yáí ní gb̄é p̄s òé yáó.

29 Mále bee o ade làasoo yáíe, í ke á p̄s no.

Gb̄ep̄ale làasoo yáí § máɔ maz̄ia víoa?

30 Tó ma p̄obl̄e ní s̄aukpaao, b̄oyáí wa ma b̄eɔbo p̄s p̄s ma s̄aukpāpi yá musui?

31 Yá p̄s ále ke pii, ále p̄obl̄en nò, ále imin nò, àɔ apii ke Lua t̄oɔba yáí.

32 Asu to Yudaɔ ge Gelek̄io ge Lua ḡalideɔ fu á yákeɔ yáío.

33 M̄aa mí ke. Apii guu mí wet̄a ma yá ká gb̄épiiḡue. Mili maz̄ia maa w̄eɔleɔ, sema bíla p̄s, ké aa e b̄o yáí.

11

1 A ma kea ke lá mí Kilisí kea kewa. *

* 10:1 B̄oɔ 13.21-22 † 10:1 B̄oɔ 14.22-29 ‡ 10:3 B̄oɔ 16.35 § 10:4 B̄oɔ 17.6, Nao 20.11 * 10:5 Nao 14.29-30 † 10:6 Nao 11.4 ‡ 10:7 B̄oɔ 32.6 § 10:8 Nao 25.1-18 * 10:9 Nao 21.5-6 † 10:10 Nao 17.6-15 ‡ 10:16 Mat 26.26-28 § 10:18 Lev 7.6 * 10:20 Iko 32.17 † 10:22 Iko 32.21 ‡ 10:23 1Kln 6.12 § 10:26 Sou 24.1 * 11:1 1Kln 4.16, Flp 3.17

Nɔɛ pɔkummusukea

- 2 Ma á sáauké ké ma yá dɔágu yápii guu, mé á kètókɔɛ pɔ má dàɛ kũa.
- 3 Má ye àò dɔ́ ké Kilisi mé gɔɛ pii mi ù, gɔɛ mé nɔɛ mi ù, mé Lua mé Kilisi mi ù.
- 4 Gɔɛ pɔ lé wabike ge àle ànabikeke ní pɔo kua a miwa lé a mi kpeɔɛ.
- 5 Nɔɛ pɔ lé wabike ge àle ànabikeke pɔkummusukesai lé a mi kpeɔɛ, a de lá à mipoloobɔwae.
- 6 Tó nɔɛ í pɔkummusukeo, aà a mi kɛɛɛ. Lá mikɛɛɛa ge miboa de nɔɛ wí ù, aà pɔkummusuke.
- 7 I kũ gɔɛ pɔkummusukeo, ké a de Lua taa ní aà gawio ù yáí.† Nɔɛ sɔ, ɔme gɔɛ gawi ù.
- 8 Asa Lua í gɔɛ bɔ nɔɛ kíio, nɔɛ a bɔ gɔɛ kíi.
- 9 I gɔɛ ke nɔɛ yáio, nɔɛ a kè gɔɛ yáí.‡
- 10 Bee yáí ní malaika yáo sema nɔɛ lí pɔkummusuke a zá iko seela ù.
- 11 Yápi guu naa Diiwa nɔɛ mé gɔɛ ù, gɔɛ mé nɔɛ ù.
- 12 Asa lá nɔɛ bɔ gɔɛ guu, màa bɔ gɔɛ í bɔ nɔɛ guu, mé pɔpii bɔ Lua kíie.
- 13 A wéte yápizi à gwa. Nɔɛ wabikea pɔkummusukesai maaa?
- 14 A dɔ́ áziawa ké miká gbàa de gɔɛ wí ù,
- 15 àma tó nɔɛ ví, a deɛ gawi ùe. Asa Lua miká kpá nɔɛwa à kuaàla.
- 16 Tó gbɛ ye lkpaake, aàò dɔ́ ké yápi ní Lua gálide pú, bee bàasio wá yápale kúao.

Dii ble blea

(Mat 26.26-29, Maa 14.22-25, Luk 22.14-20)

- 17 Yá pɔ má ye daɛ tia guu, má á sáaukpao, asa á kɔkáaa í vái ié de maala.
- 18 Sɛ́ia má mà, tó a á gáli kàaa, i bɔ kɔ kpe gá ní gaoɛ. Ma yápi sí yɔɔ.
- 19 Sema kɔkpaalea àò kú á guu, ké slande ɔ bɔ gupauu.
- 20 Tó a káaa, i ke Dii ble ɔ ili bleo,
- 21 asa á baade í wá àò a pobleɛ. Nɔa í gbɛɔ de, wɛ í gbɛɔ de.
- 22 A be ví à pobleu à imiuo lé? Ge í saka Lua gálidegu à wida pɔsaideɔwa yà? Má óé kpelewa ní? Má á sáaukpa yà? Má á sáaukpa yá bee musuo.
- 23 Yá pɔ má mà Diiwa má daɛn ke: Zí pɔ wa Dii Yesu kpámá, a gwáasína ɔ à kàa sè
- 24 á Lua sáaukpá a èɛ, ɔ à mè bee de a me pɔ á kpá wá yáí ùe, wális bee ke a yá dɔawágu yáí.
- 25 Màa bɔ ké aa poble aa làa, à imibɔ sè à mè, Luabaakuarínɔ tia a au sabai ɔn ípi ù. § Tó wále mi, wális mi a yá dɔawágu yáí.
- 26 Asa tó a káapi sò, mé a ípi mí, àle Dii ga baokpa e àò gé mɔie.
- 27 Ayámeto tó gbé káapi sò mé à Dii ípi mí kàa ní ípio yádasai, à tàaekè Dii aà me ní aà auo yá musu.
- 28 Baade azía yá gwagwa, i gbasa káapi só, i ípi mí,
- 29 asa tó gbé sò mé a mí mepi gbadɔsai, à yáda azíalae.
- 30 Bee yáí gyáɛ ní yɛɛsaideɔ dasi á guu, mé gbé pɔ gè gékíio fáao.
- 31 Tó wa wázla yá gwágwa, Dii a wá tàae eo.
- 32 I wá tàae e, í wá toto, ké yá su zɔléwá ní dúniaoo yáie.
- 33 Ayámeto ma gbéɔ, tó a káaa àle Dii ble ble, àli kɔ dá.
- 34 Tó nɔa lé gbɛde, aà poble be, ké á kɔkáaa su ya'íeo yáí. Má yá pɔ gòò bɔɔlekeé, tó ma mɔ.

12

Lua Nisina gba

- 1 Gbɛɔ, Lua Nisina gba yá musu, má ye àò síana dɔ.
- 2 A dɔ́ ké gɔɔ pɔ á Lua dɔo, táa pɔ aali ya'oo mé bɔ á gále, aabɔ dɔaaaé.
- 3 Ayámeto má óé, Lua Nisina lí dede gbéwa à láaizl Yesuwao, mé gbɛe a fɔ o Yesu mé Dii to, mé í ke Lua Nisina dɔaaaé bàasio.
- 4 Gba ku kpaalea, àma Lua Nisina mɛndoe.*
- 5 Zí ku kpaalea, àma Dii mɛndoe.
- 6 Gbàa ku kpaalea, àma Lua mɛndoe, ɔme í apii ke baadee.
- 7 Lua Nisina í dede baadewa gbépii káfia yáie.
- 8 Lua Nisina í gbéɛ bee gba zé àà ɔnyá'ò, mé Nisina doupi í gbé kee gba zé aà dɔayá'ò.
- 9 Nisina doupi í gbépale gba luanaaika zé, í gbé gba gbégbágbáa zé.

† 11:7 Daa 1.26-27   ‡ 11:9 Daa 2.18-23   § 11:25 Bɔa 24.8, Zel 31.31-34   * 12:4 Lom 12.6

10 I gbé gba dabudabukea zé, i gbé gba anabikekea zé, i gbé gba zé àà nisinaɔ dɔkɔe, i gbé gba zé àà yæbui'o, i gbé gba yæ buipi bɔɔleke zé.

11 Nisina mɛndonona doupi mé i apii ke, i gbapi da baade lá a yeiwa.

Mɛ ri a guɔ

12 Mè mendo guɔ dasi. Baa ri a dasikeo, mè doe pii. Maa wá naa Kilisiwa de sɔ.†

13 Wápiɔ pii, Yudaɔ ge buipaleɔ, zɔɔ ge wéɛɔ, Lua wá ké mè dou ri a Nisina mɛndonapi gbāaoe, à wá gbá a Nisina mɛndonapi, ɔ wá m̄ wápii.

14 Mɛguɔ dasi, i ke mendo no.

15 Tó gbá mè lá ɔn a ũo, á de mè pɔ ũo, bee yáí àɔ de mè pɔ ũoa?

16 Tó swá mè lá wén a ũo, á de mè pɔ ũo, bee yáí àɔ de mè pɔ ũoa?

17 Tó mè búu de wé ũ, wa yámae? Tó mè búu de swá ũ, wa pɔ gímae?

18 Lá a dewa, Lua guɔ pɛpekɔwa mɛ guu, amp̄ii, lá a yeiwa.

19 Tó amp̄ii de mɛgu dou ũ, mèn we má ni?

20 Lá a dewa mɛguɔ dasi, mé mɛ mendo.

21 Wé a f̄ɔ o ɔe a baa kuaanɔo. Maa lɔ mi a f̄ɔ o gbáe a baa kuaanɔo.

22 Aawo, mɛgu pɔ wí e késaarizi, mɛ a f̄ɔ à a saio.

23 Mɛgu pɔ wí e gawisai, wí a kpela deríla. A gu pɔ wí e ea dile wíyá ũ, wí pɔ nai deríla,

24 ama a pɔ pɔ maa baa kú ri beeo. Ké Lua mɛ káaa, à gawi káfi pɔ pɔ gawi lé késamónɛ deríla.

25 Beewa mɛ kpaaleao, a guɔ kɔ yá dɔ.

26 Tó mɛgu do lé taasike, a guɔ pii i keanɔe. Tó wá mɛgu do kpela, a guɔ pii i pɔnakeanɔe.

27 A mɛ á Kilisi mɛ ũ, mé á baade de mɛpi guo ũ.

28 Gia séia, Lua zinɔɔ dile a galideɔ guu, a plaade anabiɔ, a aaɔde yadanedeɔ, bee gbea dabudabukenaɔ, bee gbea gbé pɔ à ri gbá gbégbāgbāa zéɔ ri dɔnledeɔ ri dɔaanaɔ ri gbé pɔ i yæbui'o.‡

29 Zinaɔn ri ũ piie? Anabiɔn ri ũ piie? Yadanedeɔn ri ũ piie? Dabudabukenaɔn ri ũ piie?

30 Lua gbégbāgbāa gbadané m̄piie? Aaí yæbui'o m̄piie? Aaí yæ bui bɔɔleke m̄piie?

31 A webii gba pɔ derílawá.

Tiasa má a pɔ pɔ deríla zé ɔɔé.

13

Yeakɔi

1 Tó ma yæbui'o, gbɛnazina ge malaika pɔ, tó miliɔ ye gbéeo, ma kɔf̄ikè lán mɔlea ge sésɛnapaawae.

2 Tó ma anabikekegba e, tó ma yápii asii mà mé má dɔa pii v̄i, tó ma luanaaika ká mà gbésisi sɔ,* tó miliɔ ye gbéeo, pɔen ma ũo.

3 Tó ma pɔ pɔ má v̄iɔ kpaaléné pii, tó má tò wá ma kpsa, tó miliɔ ye gbéeo, a ài v̄imɛɛo.

4 Gbé pɔ lɔ yerzi lɔ mɛna v̄i, a gbéke v̄i. Ili wedɔnéo, ili káadao, ili yɔ́kɛo.

5 Ili widamáo, ili azia maa weleko, ili f̄erzio, ili yákũarínɔo.

6 Ili yávai yáabo, i pɔnake ri slanao.

7 Gbé pɔ lɔ yerzi i yápii f̄i, i yápii náaike, i wedɔ yápii bɔa maai, i mɛnake ri yápii.

8 Yeakɔi láaa v̄i. Anabikeke a mide, yæbui'oa lé a ká, dɔa a gɛzea.

9 Asa wá dɔa ri wá anabikekeao i pao.

10 Tó pɔ léso m̄, pɔ pɔ i pao a gɛzea.

11 Ké má de neɔɔna ũ, mi né ya'o lan neɔɔnawa, mi láasooke lán neɔɔnawa, mi yá gwa lán neɔɔnawa. Ké ma ka gbɛnazina ũ, ma ɔkpá neɔɔn yáí.

12 Tia kéwa wále gu'e díi guu dùudu, zí bee wá wesi Luale. Tia kéwa ma dɔa i pao, zí bee má yá dɔ wásawasa lá Lua ma dɔwa.

13 Tiasa yá mèn aaɛ beeo mé gɔ: Luanaaika ri wedɔaaázio ri yeakɔio, ama yeakɔi mé deríla.

14

Yæbui'oa ri anabikekeao

1 A to yeakɔi yá dɔaaé, i webii Lua Nisina gbaɔwa, atɛsa anabikeke.

2 Gbé pɔ lé yæbui'o lé ya'o gbéɔneɔ, sema Lua, asa gbéé lé mao, ále asiiyá'ò ri Lua Nisina gbāaoe.

3 Gbé pɔ lé anabikeke lé ya'o gbéɔnee, ále ri zedɔe, ále ledamáe, ále ri n̄ɔse nininé.

⁴ Gbɛ́ pɔ́ lɛ́ yǎebui'o lɛ́ azɪa káfiɛ, gbɛ́ pɔ́ lɛ́ ǎnabikeke lɛ́ Lua gálideɔ káfiɛ.

⁵ Má ye à yǎebui'o ápii, ǎma má ye à ǎnabikeke de beea. Gbɛ́ pɔ́ lɛ́ ǎnabikeke de yǎebui'onala, sema wǎle a bɔ́leke kɛ́ gálidepiɔ́ e káfi a musu báasio.

⁶ Gbɛ́, tó ma mɔ́ á kǐi mé ma yǎebui'óé, bɔ́ ài a víéi? Sema ma yá'oa àò de yǎwewɛa ũ ge dɔ́a ge ǎnabikekea ge yádaané.

⁷ Mǎa a de ní pɔ́'ɔ́nɔ́ ɔ́. Kule ge mɔ́nan nò, tó ǎle ɔ́ɔ́ súsuo, kpelewa wa fɔ́ dɔ́ lá ǎle oi?

⁸ Tó mɔ́ ɔ́ɔ́ yayaa, sosá zɪ sɔ́ukeo.

⁹ Mǎa ápiɔ́ sɔ́, tó ǎle yǎebui'o, wǎle mao, kpelewa wa yá pɔ́ ǎle o gbadí? A yá a gɛ́ ní ǎnaoɛ.

¹⁰ Yá bui dasi dúnia guu, an kee bɔ́lesai sɔ́o.

¹¹ Tó wǎle bui pɔ́ mili a yámao o, máɔ de a ònae nibɔ́ ũe, mé aɔ de meɛe nibɔ́ ũe.

¹² Mǎa ápiɔ́ sɔ́, lá á áiví ní Lua Nisína gbaɔ, à áiake àò ge ò ae, kɛ́ Yesudeɔ e zedɔ́.

¹³ Ayámeto yǎebui'ona wabike aà e a bɔ́leke.

¹⁴ Tó ma wabikɛ́ ní yǎebui'oao, ma nisína mé kɛ́, ma láasoo dɔ́aaameɛo.

¹⁵ Too, yápi deai? Má wabike ní nisínao, mí ke ní laaio ɔ́. Má lesi ní nisínao, mí sí ní laaio ɔ́.

¹⁶ Tó n Lua tɔ́nasí ní nisínao, kpelewa gbɛ́ dafu pɔ́ kú we a o, ǎmi, sáau pɔ́ ní kpà yá musui?

Asa i yá pɔ́ ní ò dɔ́o.

¹⁷ Baa tó n sáaukpà a zéwa, i to n gbɛ́do zèdɔ́o.

¹⁸ Ma Lua sáaukɛ́, kɛ́ mi yǎebui'o deála pii,

¹⁹ ǎma gáli guu tó ma yá mèn sɔ́o ò ní laaio ma yádaoné, a maameɛ de mà yá mèn ũma'ũma o ní yǎebui'oaola.

²⁰ Gbɛ́, á láasoo su àò de lán néɔwao. Aɔ de neɔɔnɔ́wa vǎi yá musu, ǎma á láasoo àò de gbɛ́zɔ́ pɔ́ ũ.

²¹ Mɔ́izi ikoyá láu Dii mè:

Má yǎebui'o gbɛ́piɔ́ne nibɔ́ léu,

ní beeo aa swáse ma yáio.*

²² Ayámeto yǎebui'oa de seela ũ Yesudeɔneɔ, sema Yesusaideɔ. Mǎa ɔ́ ǎnabikekea de seela ũ Yesusaideɔneɔ, sema Yesudeɔ.

²³ Tó gálideɔ káaa pii, mé aale yǎebui'o nípii, tó gbɛ́ dafu ge Yesusaideɔ mò we, aa me ǎana kámáeɔ lé?

²⁴ Tó gbɛ́pii lɛ́ ǎnabikeke sɔ́, mé Yesusaide ge gbɛ́ dafu mò we, ampíi yá a aà da láasoo a aà wé kɛ́,

²⁵ asiyyá pɔ́ kú aà nòseu i bɔ́ gupuau, i wúle a gbɛ́e u a misiile Luae, i gbasa me Lua kú á guu slanae.

Galideɔ lousisia zé

²⁶ A deai gbɛ́? Tó a káaa, á baade líɔ le ge yádaané ge yǎwewɛa ge yǎebui'oa ge yǎe buipi bɔ́lekea ví. A apíi ke kɛ́ gbɛ́ e zedɔ́.

²⁷ Tó wǎle yǎebui'o, gbɛ́n pla ge áaɔ, asuli de beea. Aa kɔ́ gba zé, gbɛ́ mènɔo i a bɔ́leke.

²⁸ Tó a bɔ́lekena kuo, aà kámabo gáli guu, i a pɔ́ o ado ní Luao.

²⁹ Anabio gbɛ́n pla ge áaɔ yá'o, gbɛ́ kɪnɪɔ i láasooke an yáwa.

³⁰ Tó Lua yá'ò gbɛ́pálee, gbɛ́ pɔ́ lɛ́ yá'o níle.

³¹ Apíi á fɔ́ ǎnabikeke dodo, í yádadakɔ́e apíi, i kɔ́ se lesí.

³² Anabio fɔ́ ní ǎnabikekea zùuke,

³³ asa Lua ye yáyaaaio, sema a zede.

Lá Lua gbɛ́ ɪ ke wéle ní wéleɔ píiwa,

³⁴ nɔ́e lé líɔ kpaaũa gáli guu, asa aa yá'oa zé vío. Aa misiile lá wa ò Mɔ́izi ikoyá guuwa.

³⁵ Tó aa ye yǎe dɔ́, aa ní zǎ gbɛai be, asa nɔ́e yá'oa gáli guuá wíe.

³⁶ A kǐi Lua yá dáaleua? Ge á mènɔo yáí à mɔ́ia?

³⁷ Tó gbɛ́ lé e á de ǎnabi ge gbɛ́ pɔ́ Lua Nisína dɔ́aaàe ũ, aàò dɔ́ kɛ́ yá pɔ́ má kɛ́piá Dii yádileae.

³⁸ Tó gbɛ́ pákpái, à pákpaaázie.

³⁹ Ayámeto ma gbɛ́, à webii ǎnabikekɛawa, ǎma ásu gi yǎebui'oaio.

⁴⁰ A yápii ke a zéwa súsuo.

15

Kílii bɔa gau

¹ Gbɛ́, baona pɔ́ má kpáé á sí a zedɔ́ má ye mà ea dɔ́águ.

² Baonapi mé a á suaba, tó á waaso pɔ́ má kpáépi kú. Tó mǎa no, á Yesu náaikea kè páe.

* 14:21 Isa 28.11-12

³ Yá gbía pɔ́ má mà má dàèn ke: Kilisi gà wá duuna yáí lá a kĕa Luayátaalauwa.*

⁴ Wá aà vî, ɔ́ à vù a gɔɔ áaɔde zí lá a kĕa Luayátaalauwa.†

⁵ A azía òlò Píeɛɛ, ɔ́ à azía òlò a íwa gbĕɔn kuɛpláɔne lɔ.‡

⁶ Bee gbĕa à azía òlò wá gbĕɔne ké aa kĕaaa gudou, aa de gbĕɔn àaa pla ní basɔoola (500). An daside ku e tia, áma an gbĕɔe ánuatò.

⁷ Bee gbĕa à azía òlò Zaakĕɛ, ɔ́ à azía òlò zínaɔne pii.

⁸ Ampii gbĕa à bò mɔ̀a, ma gɔ́ kɔ́nse ũ.§

⁹ Asa zínaɔ guu máme má kpeɛ, mi ka wá omɛɛ zínaɔ, asa ma íadà Lua gálideɔwa.*

¹⁰ Gbĕke pɔ́ Lua kĕmɛɛ yá mé tò má de kĕwa gbá, mé gbĕke pɔ́ a kĕmɛɛpi i ke pāo, asa ma dĕɛkà deríla pii. Máme má kĕo, gba pɔ́ Lua dàmeɛ mé tò má kĕ.

¹¹ Ayámɛto à bò ma kíi ge an kíin nò, yá pɔ́ wále a waasoke á sín we.

Wá bɔa gau

¹² Lá wále Kilisi bɔa gau waasoke, ákeɛ á gbĕɔe lé o geɔ vuo ní?

¹³ Tó geɔ vuo, dɔ́ Kilisi i vuo.

¹⁴ Tó Kilisi i vuoe, dɔ́ wá waasokeɛa gia, mé á Kilisi náaikeɛa gia,

¹⁵ wí gɔ́ Lua seelade eɛɛnaɔ ũ, ké wá ò à Kilisi vù yáí. Asa tó geɔ vuo, dɔ́ i aà vuo.

¹⁶ Tó Lua lí ge vuo, Kilisi i vuo.

¹⁷ Tó Kilisi i vuo, á Kilisi náaikeɛá pĕɛ, á kú á duuna guue e tia,

¹⁸ mé gbĕ pɔ́ ánuatò naa Kilisiwá káaleɛ.

¹⁹ Tó wá kuaɛ bee yáí ɔ́ wá wé dɔ́ Kilisizi ado, wĕnadeɔn wá ũ de gbĕpiia.

²⁰ Stana guu Kilisi bò gau, ɔ́me dɔ̀aa vù séia gbĕ pɔ́ gáɔne.

²¹ Lá gbĕɛ mé tò ga mò, màa lɔ gbĕɛ tò geɔ vua mò.

²² Kua Adamu bui ũ tò ga lí gbĕpiia. Màa lɔ gbĕ pɔ́ naa Kilisiwá wĕni e nípii.

²³ Baade ní a dɔ̀oɛ. Kilisi mé dɔ̀aa vù séia, a gbĕa aà gbĕɔ́ vu aà mɔ̀gɔɔ.

²⁴ Ɔ́ dúnia a láa, Kilisi í kíake mide pii ní ikoɔ ní gbáaɔ, i a kpala kpa Mae Luawa.

²⁵ Asa à kú Kilisi àò kibleɛ e Lua gĕ aà íbɛɛo kĕɛ aà gbadiɔ ũ.†

²⁶ Ibɛɛ pɔ́ a a mide gbɛzá mé ga ũ,

²⁷ asa Lua pɔ́pii ná Kilisíe a ɔ́zle.‡ Ké à mè pɔ́pii kú aà ɔ́zí, wá dɔ́ ké Lua pɔ́ pɔ́pii nàè a ɔ́zípí báasi.

²⁸ Tó à pɔ́pii nàè a ɔ́zí, aàpi ɔ́ aà Né pɔ́ à pɔ́pii nàè a ɔ́zípí a misilĕɛ, Luapi iɔ de apii ũ pɔ́piiɛ.

²⁹ Gbĕ pɔ́ aàí dà'ileke geɔ gĕɛ ũ sɔ́ be? Tó geɔ vu stanao, bɔ́yáí wí dà'ileke an gĕɛ tíi?

³⁰ Wápiɔ sɔ́, bɔ́yáí wíɔ ku kai guu gɔɔpiií?

³¹ N'íana pɔ́ mí dá á yá musu naa Kilisi Yesu wá Diiwao, miɔ ku ga lézí lá gu lé dɔɛ.

³² Tó mazía yáí ma dĕɛkàí ní wàò Efese, bó ài a vĕmɛi? Tó geɔ vuo, wá pɔ̀ble, wá ími,

asa wá ga ziaɛ.§

³³ Asu to à sásāo, gbĕna vāi í dāa maa ò̀okpae.

³⁴ A su á laaiwa súsu, ásu duunake lɔo, asa á gbĕɔe Lua dɔo. Ma bee ò ké à á wípi dɔ́ yáíe.

Gábɔɔ me

³⁵ Gbĕe a me kpelewa geɔ vui? Me kpele aao víi?

³⁶ Sɔ́ yáe! Wíli pɔ́tɔ́ à bɔ̀le fɔ́mbasikɛsaio.

³⁷ Tó wá pɔ́tɔ́, mase ge pɔ́pálen nò, íli bɔ̀le pɔ́ wĕtĕ ũo.

³⁸ Lua í to à bɔ̀le lá a dílewaɛ, ampíi ní a buio.

³⁹ Pɔ́ wĕnideɔ píi mè douo. Gbĕnazínaɔ pɔ́ nído, nòbɔɔ pɔ́ nído, báɔ pɔ́ nído, kpɔɔ pɔ́ nído.

⁴⁰ Luabe pɔ́ ku, dúnia pɔ́ ku. Luabe pɔ́ gawi nído, dúnia pɔ́ gawi nído.

⁴¹ Íatĕ gawi ado, mɔ́vua pɔ́ ado, saanaɔ pɔ́ nído. Baa saanapí gawi dodo kɔ́ɛɛ.

⁴² Màa à de geɔ vugɔɔzí. Wí ge ví à yaikɛ, a vu yaikɛsai.

⁴³ Wí ge ví bɛɛɛsai, a vu ní gawío. Wí ge ví gbáasai, a vu gbáugbáu.

⁴⁴ Wí ge ví ní dúnia meo, a vu ní àizána meo. Lá dúnia me ku, àizána me ku lɛɛ.

⁴⁵ A kĕa Lua taalau wá mè, gbĕ séia Adamu gɔ́ gbĕ bĕɛ ũ,* áma Adamu gbɛzá gò Nisín wĕnikpamade ũ.

⁴⁶ I ke àizána me mé lí dɔ̀aaɔ, dúnia me mé í dɔ̀aa, a gbĕa sa àizána me.

⁴⁷ Gbĕnazín séia bò búsutuɛ, a plaade bò luabɛɛ.

⁴⁸ Gbĕ pɔ́ de tɔ̀le gbĕ ũo bò gbĕ pɔ́ bò tɔ̀leuwa. Gbĕ pɔ́ de luabe gbĕ ũo bò gbĕ pɔ́ bò luabɛwa.

* 15:3 Isa 53.5-12 † 15:4 Sou 16.8-10, Zln 2.24-32 ‡ 15:5 Luk 24.34, 36 § 15:8 Zln 9.3-6 * 15:9 Zln 8.3 † 15:25 Sou 110.1 ‡ 15:27 Sou 8.7 § 15:32 Isa 22.13 * 15:45 Daa 2.7

- 49 Lá wá de gbé pɔ̀ b̀ tɔ̀leu taa ũ, màa lɔ̀ wáɔ de gbé pɔ̀ b̀ luabe taa ũ.
- 50 Yá pɔ̀ má òn ke gbéɔ. Tó kpala pɔ̀ b̀ Lua kíi b̀ gupuaui, wá e ble ní wá meoo. Wá e wàɔ ku guyaikesai guu ní wá me pɔ̀ í yaikoo.
- 51 A ma, má asiiyá'òé. Wá ga píio, áma wá li píi
- 52 kándo lán weɔeawa káae gbezá pézì. Asa káae a ɔ̀bɔ, geɔ i vu yaikesai, wápiɔ̀ sɔ̀ wí li.†
- 53 Sema wá me pɔ̀ í yaikεε bee gē a yaikesai guu. Sema wá mè geε bee gē a gasai guu.
- 54 Tó wá me pɔ̀ í yaikε gē a yaikesai guu, mé wá mè ge gē a gasai guu, ɔ̀ yá pɔ̀ kēa láue bee a pa wá mè:
- Wá zible gawa, à midε.‡
- 55 Ga, n ziblea tɔ̀n láí?
- Ga, n sewe kú máε?§
- 56 Duuna mé ga sewe ũ, mé duuna gbáa í bɔ ikoyá guue.
- 57 Wá Lua sáaukpa, ké í to wá zible ní wá Dii Yesu Kilisi gbáa.
- 58 Ayámeto ma gbé yenzideɔ, à ze gbáa giúgiú bɔzásai, í wetá Dii zìwa gɔ̀píi, asa á dɔ̀ ké zì pɔ̀ ále ke Diiε pã.

16

Pɔ̀lu wélege sukεa

- 1 Lua gbéɔ kámasakaa yá musu, lá má ò Galati bùsu Yesudeɔne, à ke màa sɔ̀.*
- 2 Ásanena ní ásanenao á baade lí ɔ̀a pɔ̀ a è a gbáa léu bɔ adoa, iɔ̀ káaa, ké ásu kámasapi wele gɔ̀ pɔ̀ ma mɔ̀.
- 3 Tó ma mɔ̀, má gbé pɔ̀ a ní díle aa géɔ zì Yelusaleŭ ní taalao ní kámasa pɔ̀ á kàpio.
- 4 Tó à kù mà geε sɔ̀, aai gé ma kpái.
- 5 Tó ma bɔle ní Masedonio, má mɔ̀ á kíi, asa má bɔle ní Masedonioε.†
- 6 Málε e má gɔ̀plakεánɔ̀, baa buzie se máɔ ye bleánɔ̀, i gé zeimeε gu pɔ̀ má géu.
- 7 Tia kéwa má ye mà géála bálalao, málε e má gɔ̀plakεánɔ̀, tó Dii wèi.
- 8 Má gɔ̀ Efese e Páteko‡ dikpe zlé,
- 9 asa Lua ze pòomeε maamaa mà zì maa ke, mé ibeεɔ dasi.§
- 10 Tó Timotee sù mɔ̀,* ásu keè bùubuu aà víakεéɔ, asa àle zike Diiε lamawaε.
- 11 A gbēε su sakaaáguo. A kùsúakεè aà e ka ma kíi aafia, asa mapi ní ma gbéɔ wá wé dɔ̀aàzi.
- 12 Wá gbēdo Apoloo sɔ̀, miɔ̀ naewá m̀bɔmɔ̀ aà m̀ɔ̀ á gwai ní wá gbé kíniɔ̀. A ye mɔ̀ai glao. Tó a zekè, a mɔ̀.

Lεdaama gbezá

- 13 A itéke, íɔ̀ zea Yesu náaika guu. A gbēzɔ̀ yá ke, íɔ̀ gbáa.
- 14 A yápii ke ní yekɔ̀io.
- 15 A Sefana† beɔeɔ dɔ̀, ké aa de Yesude séiaɔ̀ ũ Gelesi bùsuu mé aa díle wàɔ de Lua gbéɔ dɔ̀nleɔ̀ ũ. Gbéɔ, ma wabikèwáε,
- 16 à misiile gbé bee taaɔne ní gbé pɔ̀ aale kɔ̀aika kua zì dɔ̀upi guuɔ̀ píi.
- 17 Ma pɔ̀ kèna Sefana ní Fɔ̀ɔ̀tunatuo ní Akaikuo mɔ̀awa, asa aa gòmeε á gēε ũε.
- 18 Aa tò ma nòse dàdòú ní á pɔ̀o. A gbé bee taaɔ kpela.
- 19 Azi bùsu Yesudeɔ fɔ̀kpáwá. Akilasi ní Pisiio‡ ní gálide pɔ̀ aai káaa ní beɔ fɔ̀kpáwá maamaa naa Diiwa guu.
- 20 Wá gbé pɔ̀ wá sanuɔ̀ fɔ̀kpáwá ápii. A fɔ̀kpakɔ̀wa ní Lua gbéɔ lépeakɔ̀wao.
- 21 Ma Pɔ̀lu, fɔ̀ε beeá ma ɔ̀gbεε.
- 22 Tó gbēε ye Diizio, Lua láaikεwá. Wá Dii lé mɔ̀.
- 23 Dii Yesu gbēkekeé.
- 24 Má yeázi píi naa Kilisi Yesuwa.

---

† 15:52 1Tes 4.15-17 ‡ 15:54 Isa 25.8 § 15:55 Oze 13.14 * 16:1 Lom 15.25-26 † 16:5 Zln 19.21 ‡ 16:8 Iko 16.9-11 § 16:9 Zln 19.8-10 * 16:10 1Kln 4.17 † 16:15 1Kln 1.16 ‡ 16:19 Zln 18.2

KŌLENIDEɔ LA PLAADƐ Yá pɔ́ kú lée bee guuɔ

Kŏlenideɔ lá plaadeɔ bee lé Kŏleni Yesudeɔ ɔkaakɔ'ou ní Pɔluo yá'owée. An gbée ɔtaekèè yāa, aa seakè aà g̃sa Lua zina ũwa. Pɔlu ye wà na ní k̃so, 5 à azla yá ɔɔlekèné ní yearzio. A òné lá a pɔ́ kè na gɔɔ pɔ́ a ní baona mà (7.5-15).

A kai pɔ́ à a le Efese bùsuu ɔɔlekèné (1.1-11), 5 à taasi pɔ́ á kè Kŏleniɔ yá ònngu. Yápiɔ píiá aà Kilisi zínakeyāone. A yá pɔ́ tò a yá'òné pásipási a lá séia guu ɔɔlekèné ní lá a pɔ́nakè gbezā, ké a yápi oa gbesù (1.12-7.16).

Yude Yesudeɔ kámasakaa yá musu (8-9), à wabikè Kŏlenideɔwa aa gbada ní ñsemendo, asa à mè: A wa Dii Yesu Kilisi gbèke d̃s. Aà pɔde'ia à g̃ò p̃saide ũ á yáí, 5 aà p̃saideke guu á á ké p̃deɔ ũ. (8.9)

Lápi láakii (10-13) Pɔlu a yá'oa líle. A èa sù gbé pɔ́ aale a dile zina ũoɔ yáwa. ɔ lápi yá míde ní gbèkèkèak̃so (13.11-13).

Wásu to Pɔlu azla yá'oa ní ñsepuaɔ wá sásáo. I ke aázla ɔba maa ge aázla yáze'ea ále yáɔ, ále a zínake'iko ɔɔné, ké wà e Yesu Kilisi baona sí, wí aà d̃s Dii ũ.

Ñseninia

¹ Mámema Kilisi Yesu zina Pɔlu lá Lua yeiwa ní wá gbèdo Timoteo, wáme wa lée bee kè Lua gálide pɔ́ kú Kŏleniɔ ní Lua gbé pɔ́ kú Gelesi bùsuu píi.

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisi gbèkèké, i á gba aafia.

³ Wá Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa, Mae Lua sósobide gbèñseniniani.

⁴ I wá ñse níniwée wá íadama píi guu, ké wà e gbé pɔ́ kú baa íadama kpeletaa guu ñse nínié s̃s ní ñse níniɔ pɔ́ Lua wá ñse níniowéo.

⁵ Lá taasi pɔ́ Kilisi kè í líwázi, màa lɔ wá ñse í níni maamaa Kilisi yáí.

⁶ Tó wá wá wetà, á ñseninia ní á ɔbaɔ yáíe. Tó Lua wá ñse níni, á ñseninia yáíe, ké à e taasi doŭ pɔ́ wáke ke f̃s.

⁷ Wá á náai ví seasai, asa wá d̃s lá á bàa kú ní taasi pɔ́ Kilisi kèò, á bàa kú ní ñseniniapio lɔ.

⁸ Gbés, wá ye àò d̃s lá wá wá wetà Azi bùsuu. A t̃wá maamaa, a de wá gbāa léa, baa wá wēni wá wé òi lɔ seo.

⁹ Yá daawála, wáke e wa gae. Bee wá lé ké wásu ze ní wázia gbāaoo, sema Lua pɔ́ í geɔ vu gbāa.

¹⁰ A wá b̃s kai z̃so guu, mé a wá ɔɔ. Aàpi wá wé òi aà wá ɔɔ lɔ

¹¹ wabi pɔ́ ále kewēe sabai. Beewa gbéɔ Lua sáaukpa dasi wá yá musu gbèke pɔ́ a kèwēe gbé dasi wabikewēe yáí.

Pɔlu wéle gbooa

¹² Yá pɔ́ wí a íanadán ke: Wá láasoo daa doŭ, asa ní Lua gbāaɔ wá kú ní ñsepuaɔ m̃afilisai d̃nia guu, at̃sa á k̃ii. D̃nia ɔñ wá kuò, sema Lua gbèke.

¹³ Wili lée kéé, sema pɔ́ i a kyoke á d̃s bàasio.

¹⁴ Lá á wá d̃s gla ỹo, má ye à wá d̃s sásá, ké à íanadá wá yá musu Dii Yesu m̃ózi, lá wá dá á yá musuwa.

¹⁵⁻¹⁶ K̃s náaikeapi guu má dile yāa ma Masedoni gea guu má ɔle á gwai káau, mí ea su ní á k̃io, í báaa e gēn pla, í ònlekeke ma Yude gea guu.*

¹⁷ Ké ma gea bee dile, ma leplayá'ò yá? Tó má dile má yáke, d̃nia yá í ɔbaame, 5 í kemee kándò ao ao ge aawo aawo ũa?

¹⁸ Lá Lua náai ví, yá pɔ́ wá óé de ao aawo ũo.

¹⁹ Lua Né Yesu Kilisi pɔ́ mapí ní Silivēo ní Timoteo† wa aà yá waasokèé á gbé pɔ́ í m̃e ao aawo no, Lua pɔ́ í m̃e aon aà ũ.

²⁰ Asa lé pɔ́ Lua gbè píi síana í ke aà guue. Ayámto ní Yesu Kilisipi t̃so 5 wí m̃e ámi, Lua t̃ɔba yáí.

²¹ Lua mé wá zínapèle naa Kilisiwa ní ápi, à wá dile adoa,

²² à a seela kèwá, á a Nisina dá wá s̃su gba pɔ́ Lua d̃saa dáwēe ũ.

²³ Lua mé ma seelade ũ, a ma ñse d̃s. Ké má ye íadawáo yáí mí gé Kŏleni lɔo.

²⁴ I ke wáke gbāamóé á luanaaika guu no, asa a zèdu kò, wáke zíkèánò á p̃na yáíe.

* 1:15-16 Zin 19.21 † 1:19 Zin 18.5

2

- 1 Ǿ má è maziawa a maa mà mó á kǿ ní pɔyao ɓo.
- 2 Tó ma á pɔ yáé, déme a ma pɔ ke nai, mé i ke á gbé pɔ ma á pɔ yáé ɓasio?
- 3 Ma lakéé màa, ké tó ma mó á gwai, á gbé pɔ á de á ma pɔ ke naɔ su ma pɔ yaoe. Má á náai ví ápii, ké ma pɔna de á pɔna ù.
- 4 Ma lápi kèé ní pɔsiao ní nɔsepusuo ní wé'ioe, i ke ké má á pɔ ya yáí no, ké àɔ dɔ lá ma yeaázi ká yáíe.
- 5 Lá gbé pɔyayá kè, i ke ma pɔ a yàò, ápiie, ge á gbéɔ, ké ma yá'oa su gēagēo.
- 6 Ia pɔ á daside dà gbépiwa mòwà.
- 7 Ayámeto à sùuukeaàno sa, à aà nòse níniè, ké aà pɔsia zɔɔ su aà mó ñio yáí.
- 8 Bee yáí ma awakpáé, à ɔɓè wásawasa ké á yeaázi.
- 9 A yáí ma lápi kèé, ma likpálewá mà e dɔ tó á yá pɔ má óé kúa pii.
- 10 Tó a sùuukè ní gbéó, mi keaàno sɔe. Sùuu pɔ má kè, tó yáe su ku, má kè á yáí Kilisi gēe ùe,
- 11 ké Setáu su ɔnokewéeo yáí, asa wá gí aà kǿni dɔio.

Luabaakuarɔno yá dafu

- 12 Ké ma ge Kilisi baokpai Toloasi, Dii zepòomee,
- 13 áma ma nisína zeaò, ké mi á gbédo Titu eo yáí. Ǿ ma lezámá we, ma da Masedoni zéu.*
- 14 Ma sáaukè ní Luao, asa ɓ dɔaawéé gɔɔpiie, wɔ zɓblenaɔ ù naa Kilisiwa, wi aà dɔa gí fáé gupiiu.
- 15 Asa wá de tulaleti gí na pɔ Kilisi kpása Luae ù gbé pɔ ále ní suabaɔ ní gbé vūaaaɔ guue.
- 16 Wá gè gí ù gbéɔne, ɔ í ga iné. Wá wèni gí ù gbé kɔnɔne, ɔ í wèni iné. Wá déme ká bee keai?
- 17 Wá de lán gbé pɔ aalɔ Lua yá laataɔwao. Naa Kilisiwa wi yá'o ní nòsepuaò ní Lua dɔao a zinaɔ ù.

3

- 1 Wa ea su wázia sáaukpaawa yá? Wá bàa kú ní seela lá pɔ wa kèé ge pɔ á kènéo lán gbéɔwa yá?
- 2 Ame á wá taalapi ù, a kēa wá sɔwa. Gbépii a fɔ dɔ, i a kyoke.
- 3 A yá bɔ gupuau, á de lá pɔ Kilisi kè á ná wá ɔzi ù. I lápi kè ní gáalula ío no, a kè ní Lua bée Nisínae. I kè gbè pèpèewa no,* a kè á sɔwae.†
- 4 Wá á náai ví màa Lua ae ní Kilisi gbáao.
- 5 I ke ní wáziao wi ka wá me zipi bɔ wá gáueo, Lua mé wá káwà.
- 6 Ǿme wá káwà, ɔ wá de aà bàa kua ní gbéɔ yá dafu zikenaɔ ù.‡ I ke ikoyá no, Lua Nisína yáe. Asa ikoyá í ga iné, Nisínapi sɔ í wèni iné.
- 7 Ké Lua ikoyá kè gbè pèpèewa, a gawi bɔ Moizi oawa.§ N a tekea gēazeakeo Isailio i fɔ gwáò. Tó zé pɔ í ga inépi bɔ ní gawi bee taao,
- 8 Nisínapi zé gawi deai?
- 9 Lá zé pɔ í yádanla gawi ví, zé pɔ í to yá bɔrɔno na gawi dea zɔɔ.
- 10 Pɔ pɔ gawi ví yáa gawi ví ɓo, gawi pɔ deaálapi yáí.
- 11 Tó pɔ gɔsoplana bɔ ní gawio, pɔ pɔ ɓ ku gawi dea zɔɔ.
- 12 Wédɔa beei guu wi yá'o seasai.
- 13 Wá de lán Moziwao. A sálana kù a oaa, ké Isailio su a oa tekea pɔ lé gēzea láaa eo.*
- 14 An nòse tàta, asa e gbá tó aale Luabaakuarɔno lá kyoke, sálana doupi ɓ kua ní làasooae. Ili goo, sema tó gbé naa Kilisiwa ɓasio.
- 15 E tia tó wáe Mozi yá kyoke, sálanapi ɓ kua ní làasooae.
- 16 Ama tó aa zè ní Diio, sálanapi a go ní làasooa.
- 17 Diipi mé Lua Nisínapi ù, mé gu pɔ Dii Nisínapi kuu, we wí gɔ wéeo ù.
- 18 Wá gbé pɔ pɔ gò wá oawaɔ, wáe Dii gawi ɔɓné lán díiwa, wɔ ɓi laaáwa, wá gawi ɓ káfi. Dii pɔ de Lua Nisína upi zin we.

4

Zinaɔ kua ga lézi

- 1 Ayámeto lá Lua zɓ bee dàwéé a sùuu guu, wá kúsu lí kwéo.

* 2:13 Zin 20.1   † 3:3 Bɔa 24.12   ‡ 3:3 Zel 31.33, Eze 11.19   § 3:6 Zel 31.31   ¶ 3:7 Bɔa 34.29   * 3:13 Bɔa 34.33

2 Wa okpa asii wisaiyāzi, wili yāke ní wezēoo, mé wili Lua yá koleo. Wi siana'òné wásawasa wá wázla keke gbépii Lua dāa guue.

3 Tó baona pó wále kpá uleae, gbé vūaaao 5 a uleané.

4 Asa dúniaē bee dii Yesusaideo wé vīakù, ké aasu baona sí, Kilisi pó de Lua taa ū gawi gupunéo yáie.

5 Wá zla kpáwa wále keo, Yesu Kilisi diike kpáwa wále ke, mé wále zobleé aà yái.

6 Lá Lua ò yāa, gu pu gusiau,* à gupú wá sūu maa lo. Gupuapi de aà gawi pó lé teke Kilisi oawa dāa ū.

7 N beeo wá gbé pó wá àizee bee kūa, wá de lán g̃ oowa, ké wá e dō gbāa zōo i bō Lua kíie, wá kíi no.

8 Wīo íadawá gupiiue, ní beeo wili fuo. Wi bílike, āma wá wé dōa Luazi lí busao.

9 Wī wá wetā, āma Lua lí wá tó weo. Wī wá pále, āma wili gao.

10 Gōpii wá kú Yesu ga suawá guu, ké aà wēni e bō gupuau wá mewa yái.

11 Wá gbé bēeo wīo ku ga lézi Yesu yái, ké aà wēni e bō gupuau wá mé pó a ga guu yái.

12 Māa gapi lé zike wá guu, mé wēnipi lé zike á guu.

13 A kēa Lua taalau wá mē: Ma Lua náaikè 5 ma yá'ò.† Wápio sō wa Lua náai dōupi kè, 5 wále yá'o a yái.

14 Asa wá dō lá Lua Dii Yesu bō gau, a wá bōaāno gau sō, i wá kpá a kùe sānu ní ápio.

15 Beeo lé wá le pii á yái, Lua gbēke i li gbé dasidea, aà sáaukpaai i káfi aà tōbō yái.

Weda mē dafui

16 Ayāmeto wá kúsu lí kwéoo. Baa tó wá mekaa lé yaike, wá guu lo dafukū lá gu lé dōe.

17 Wá íadama gōo do leēnae bee lé gawi zōo láasai iwēe, a de beeaoo.

18 Wá wé kú pó pó wī wesie kíio, sema pó pó wili wesieo. Asa pó pó wī wesieá gōopla pōe. Pó pó wili wesieo sō lo ku gōpiiie.

5

1 Wá dō tó wá sō pó wá kúu kpé ū dúnia guue bee yāa, Lua a kpé pó wī dō ní ooo kpáwá a be e gōpii.

2 Wī we sōpi guu fēee, wá ye luabe pōpi dae,

3 asa tó wa bō sou, wá ku mesaio.

4 Gōo pó wá kú sōe bee guu, wī we fēee lá wá asoseawa. I ke wá ye bō a guu no, wá ye luabe pō dae, ké wēni wá sō pó i gapi mō.

5 Bee yái 5 Lua wá kēi, 5 à a Nisina kpáwá gba pó à dōaa dāwēe ū.

6 A yái tó wá sō lo dilea. Wá dō gōo pó wá mēe bee ku, wá kú Dii kíio.

7 Asa Dii náai wá kuò, i ke wesia pōele yá no.

8 Wá sō lo dilea. Bōa sou gea Dii kíi mé maawēe.

9 Kua mē guun nō, bōa a guun nō, wīo weele wá yá kaaāgu.

10 Asa Kilisi aō zōlea a gīnaa, wápii wī bō ze aà ae, i flabo wá baadee aà kua mē guu yākeawa, a maa ge a vāi.*

Gbēnazinao kea na ní Luao zī

11 Lá wále vīake Diie maa, wī weele gbéyo yápi zé e. Lua wá sáasā dō, mé wá ye à wá dō á sūu maa.

12 Wále wázla sáaukpaē lo no, wále á gba zé à íanadā wá yá musue, í e yázāsi gbé pó í íanadā pó pó ále e ní wéoo, i ke sō yá nowa.

13 Tó ále e wá liaaae, Lua yáie. Tó wa su wá dōowa, á yáie.

14 Asa Kilisi yeawázi yá mé wá kua gbāa. Wá è tó gbé mēndo gā gbépii gēe ū, aa gā n̄piin we.

15 A gā gbépii gēe ū, ké gbé pó gōo su wá kú rízi pó ū loo, sema gbé pó gā ní gēe ū à vù pó.

16 Bee yái wili gbēe gwa lá dúnia í aà gwawa tia lo. Baa ké wá Kilisi dō lá dúnia aà dōwa yāa, wá aà dō maa tia lo.

17 Tó gbé naa Kilisiwa, gbé dafue. Aà kua zi gè, a dafu mé mō.

18 Bee bō Lua kíi piie. A wá keano na ní Kilisi gbāao, 5 à gbéyo kea naano zī dāwēe.

19 Kilisi sabai Lua dúnia kēano na gbéyo táaeo yādasai. A gbéyo keaano napi yādāwēe.

20 Beewa Kilisi gēeono wá ū. Lua lé gbéyo sisi wá musu. Wa wabikèwá Kilisi gbēu, à ke na ní Luao.

* 4:6 Daa 1.3 † 4:13 Sou 116.10 * 5:10 Lom 14.10-12

²¹ Lua tò duunsaide gò duuna awakpabò ù wá yáí, ké naawà guu Lua i to yá bōwanō na.

6

¹ Lá wále zíkē Luæ, wa awakpâé, ásu to gbêke pò Lua kèè ke pāo.

² Asa Lua mè:

Ma n yāmà a gōwa,

ma ònle suabagō.*

Gōō kà sa, gbā mé suabagōopi ù.

³ Wili yá pò a to gbé fu keo, ké wasu wá zì sáa eo yáí.

⁴ Wi wá luazikenke òb gbéne yápii guu. Wi menafō maamaa ní ìadaawáò ní taasio ní wétēao.

⁵ Wá wá gbé, wá wá ká kpéu, wá fèlewano. Wá zì gbāa kè, wi e i'òo, nōana wá dé.

⁶ Wá òlóné ní n̄semendoo ní ðsāo ní sùuuo ní maakeao ní n̄sepuao ní yenzi m̄afilisaio

⁷ ní s̄lana'oaò ní Lua gbāao. Wá maakebō k̄ua wá òplaaú ní zeeo.

⁸ Wi wá kpela, wí wá kpebō. Wí wá t̄s̄ v̄ai sí, wí wá t̄nasi. S̄ländeon wá ù, ò wí wá dile m̄afilide ù.

⁹ T̄òdeon wá ù, ò wí wá dile gbēandō ù. Wá b̄éé fá, ò wí wá dile geo ù. Wí wá dile p̄ogbēao ù, áma w̄ili wá ðeo.

¹⁰ Wá p̄o lo nae, ò w̄o wá dile p̄osiade ù. Wí gbéke òde ù dasi, ò w̄o wá dile taaside ù. Wá p̄opii v̄i, ò w̄o wá dile p̄osaide ù.

¹¹ Kolenide, wa yá'òé wásawasa, wa wá n̄se w̄éé.

¹² Wi wá n̄se k̄ũkpaéo, áme a á p̄o k̄ũkpaw̄é.

¹³ Ma yá'òé lán ma néowae. Lá wa wá n̄se w̄éé, à á n̄se w̄éw̄é s̄o.

Kēa Yesusaideowa

¹⁴ Asu nakōwa ní Yesusaideo. Kpelewa maa ní váio aa gbékpa ní k̄soi? Baa kpele gupua ní gusiao v̄i ní k̄soi?

¹⁵ Kilisi yá a k̄se ní Setāu p̄oo kpelewa ni? Bó Yesude ní Yesusaideo v̄i ní k̄soi?

¹⁶ Kpelewa Lua kpé lé a ke dou ní t̄aa? Lua b̄éé kpén wá ù, lá a òwa à mè:

Máò k̄urín, máò bebe ní guu,†

m̄o ðe ní Lua ù,

aaio ðe ma gbé ù.‡

¹⁷ Ayámeto Dii mè:

A k̄emá, áliò kú ádoá,

ásu òká p̄o gbálewawao,§

mí á sí,

¹⁸ m̄o ðe á Mae ù,

ío ðe ma neḡeó ní ma nen̄eó ù.*

Dii Gbāapiide mé ò.

7

¹ Ma gbé yenzide, lá Lua legbèw̄é maa, wá k̄e yá p̄o í me ní nis̄lno gbálewa m̄ómio, wí w̄ele wá wá kua adoa lepapa v̄iákeá Luæ guu.

P̄lu p̄o kea Kolenideowa na

² A wá kú òplapla. Wí t̄aaeke gb̄eēo, wí gb̄e òkpao, wí gb̄e taiink̄eo.

³ Mi bee o mà yádaála no. Má ò k̄, wa gan nò, wá kún nò, á yá ðo wá s̄owae.

⁴ Má á náai v̄i z̄o, mi ìanadá á yá musu maamaa. Wétēa m̄aw̄e guu pii ma n̄seninia kpe bo, ma p̄o k̄ena yáiyái.

⁵ Baa ké wa ka Masedoni b̄usuu,* wá me i e ðòo. Wétēa pii wá lé, wá f̄elwá ní s̄oleo, ò wá kú s̄òdeede guu.

⁶ O Lua p̄o í ȳéesaide òse níni wá n̄se n̄niw̄é Titu m̄oa guu.

⁷ I ke aà m̄oa ado no, ké a aà n̄se n̄niyé yáie lo. A òw̄é ále ma b̄eēke, á kú ðénd̄m̄e guu, a z̄eman̄o sa, ò ma p̄ona k̄afi.

⁸ Baa ké lá p̄o má k̄éé á p̄o yá, má láasoo pále dao. Ma láasoo pále dà yáa, ké má è lápi á p̄o yá ḡopla,

⁹ áma ma p̄o k̄ena sa. I ke ké ma á p̄o yáé yáí no, ké á p̄osia tò a n̄selile yáie. A p̄oyaapi b̄o Lua k̄iē. Bee yáí ásoo wá k̄éé.

* 6:2 Isa 49.8 † 6:16 1Kln 3.16, 6.19 ‡ 6:16 Eze 37.27 § 6:17 Isa 52.11 * 6:18 2Sam 7.14 * 7:5 2Kln 2.13

¹⁰ Pᵛsia pᵛ bᵛ Lua kᵛi ᵛ to gbᵛ nᵛselile Luapi i aà suaba lᵛ dᵛndᵛmᵛe vᵛio. Dᵛnia pᵛsia mᵛ ᵛ ga inᵛ.

¹¹ A gwa lá pᵛsia pᵛ bᵛ Lua kᵛipi zᵛkᵛ á guu. A mᵛ wà sa, a gi ní áziao, á pᵛ fᵛle, vᵛia á kᵛ, a ma beᵛkᵛ, a wᵛtᵛ, a vᵛikᵛena swᵛgᵛga. Apᵛi guu a ázia òlonᵛ kᵛ á táae vᵛi yᵛpi guuo.

¹² Baa kᵛ ma lápi kᵛᵛ, i ke gbᵛ pᵛ táaeᵛ ge gbᵛ pᵛ á táaeᵛ yᵛi no, má kᵛ Lua dᵛa guu, kᵛ á yeawᵛzi e bᵛ gupuaue.

¹³ Wá nᵛseninia bee bàasi, wá pᵛna kᵛfi maamaa Titu pᵛna yᵛ musu, kᵛ apᵛi á tò aà nisᵛna sᵛ yᵛi.

¹⁴ Ma íanadᵛ yᵛa á yᵛ musu, i to wᵛ ma kᵛo. Lá wa síana'òᵛ yᵛpi guu, màa wá íandᵛa Titu kᵛ síana ᵛ.

¹⁵ Lá a aà díle gbᵛa a aà kpᵛlᵛ, mᵛ a aà yᵛmᵛ apᵛi, tò á láasookᵛ yᵛpiwa, aà nᵛse ᵛ ea yᵛalᵛwᵛe.

¹⁶ Ma pᵛ kᵛna, kᵛ má á náai vᵛi yᵛpi guu yᵛi.

8

Kᵛ kamasakaa

¹ Gbᵛ, wá ye àᵛ gbᵛke pᵛ Lua kᵛ Yesude pᵛ aa ku Masedoni búsuu wᵛle ní wᵛleᵛne dᵛ.

² An yᵛa ní íadaama pᵛsᵛo guu, an pᵛ kᵛna maamaa, ᵛ baa ní ní taaside bútuᵛuᵛeᵛo aa gbada sᵛᵛsᵛᵛ.

³ Má òᵛ aa gbada ní gbᵛa léu, a de ní gbᵛa léa se.

⁴ Aa gbᵛawᵛ nízia awa ní awao, wá ní gba zᵛ ní ᵛ e àᵛ ku Lua gbᵛ kamasaa guu.*

⁵ Aa kᵛ de lá wá wᵛ dᵛia, aa nízia kpᵛ Diiwa gᵛa ní wᵛpiᵛ lo lá Lua yᵛiwa.

⁶ ᵛ wa wabikᵛ Tituwa aà gᵛ kamasaa yᵛ pᵛ a dàale á guu lekpaafi.

⁷ Lá á gbᵛa yᵛpi guu, luanaaikᵛa ní yᵛ'oaᵛ ní dᵛao ní yᵛpi áiao ní á yeawᵛzio, àᵛ gbᵛa kamasapi kaa guu lo.

⁸ I ke ma yᵛdíleᵛ no, kᵛai pᵛ gbᵛpᵛaleᵛ kᵛ ᵛ má òᵛ, kᵛ mà e mà á yᵛa gbᵛzi síana dᵛ.

⁹ A wá Dii Yesu Kilisi gbᵛke dᵛ. Aà pᵛde'ia á gᵛ pᵛsaide ᵛ á yᵛi, ᵛ aà pᵛsaideke guu á á kᵛ pᵛdeᵛ ᵛ.

¹⁰ Lá má è yᵛpi musun we. Bee kᵛsi ní á gbᵛ pᵛ a ze ní yᵛpiᵛ za muyᵛa, mᵛ á kᵛ.

¹¹ A yᵛpi lekpaafi sa. Lá á sᵛu mà ní a keao, à ke á gbᵛa léu.

¹² Tᵛ gbᵛ gbada ní nᵛsemᵛndoo a pᵛvᵛia léu, bee ᵛ kᵛ, i ke pᵛ pᵛ a vᵛio no.

¹³ I ke àᵛ taasike gbᵛ kᵛniᵛ aao namable no. Aᵛ kpaafi.

¹⁴ Tia kᵛwa pᵛ pᵛ díazi á yᵛonᵛ an pᵛkᵛsᵛama guu. Gᵛᵛewa sᵛ, pᵛ pᵛ dízi aai ea yᵛoᵛé á pᵛkᵛsᵛaawᵛ guu. Beewa àᵛ kpaafi.

¹⁵ Lá a kᵛa láuwa wá mᵛ:

Sᵛlenzᵛᵛde pᵛ ᵛ fᵛo,

yᵛᵛnde pᵛ ᵛ kᵛsᵛo.†

Pᵛlu Titu sᵛaukᵛaa Kᵛlenideᵛne

¹⁶ Ma sᵛaukᵛ ní Luao, kᵛ á tò á yᵛ dᵛ Titu sᵛwa lamawa.

¹⁷ A wá yᵛmᵛ, aà mᵛ wá à mᵛ á gwai, àle mᵛ teasi no.

¹⁸ Wá gbᵛdo pᵛ aà tᵛ lígua Yesudeᵛ guu píi baonakᵛaa musu ᵛ wá dàᵛ.

¹⁹ Bee gᵛea lo Yesudeᵛ aà sᵛ aà gᵛwanᵛ kamasaa zᵛ pᵛ wᵛle ke kei. Wᵛle zᵛpi ke Dii tᵛᵛᵛa yᵛiᵛ ní nᵛsemaa pᵛ wá dào.

²⁰ Wᵛle gbᵛ wá táae'ea gba zᵛᵛ pᵛ na wá zᵛi yᵛ musu abaa bᵛ.

²¹ I ke yᵛ pᵛ maa Diiᵛ ᵛ wᵛle wᵛle adoo, ní pᵛ pᵛ maa gbᵛnazᵛnaᵛᵛeo loᵛ.‡

²² Wa wá gbᵛpᵛale dᵛnᵛ lo. Wa aà laai gwᵛ a gᵛna lé vᵛio, wá è a áiavᵛi yᵛpi guu, mᵛ aà áia èa kᵛfi tia, kᵛ á á náai vᵛi yᵛi.

²³ Titu gbᵛ bee sᵛ, ma zᵛkᵛndee pᵛ wᵛ á maa wᵛle sᵛnun aà ᵛ. Wá gbᵛ kᵛniᵛ sᵛ, Yesudeᵛ zᵛnaᵛᵛ, aai Kilisi tᵛᵛo.

²⁴ Ayᵛmᵛeto á ᵛlonᵛ kᵛ á yerᵛzi, Yesudeᵛ ᵛ dᵛ kᵛ wá íandᵛa á yᵛ musu síana vᵛi.

9

¹ Má lᵛkᵛé Lua gbᵛ kᵛ kamasaa pᵛ wᵛle kᵛpi yᵛ musuo,

² asa má dᵛ a nᵛsemaa dà, ᵛ ma íanadᵛ Masedoniᵛne ma mᵛ Gelekiᵛ sᵛu mà za muyᵛa. A áipi ní gbᵛ daside mᵛ fᵛle.

³ ᵛ ma wá gbᵛpiᵛ zᵛwᵛ àᵛ ku sᵛu guu lá má òwa, kᵛ íana pᵛ wá dà yᵛpi musu su ke pᵛo.

* 8:4 Lom 15.26 † 8:15 Bᵛa 16.18 ‡ 8:21 Yaa 3.4

⁴ Tó Masedoni ɔ mɔmanɔ, tó aa è á sɔu i mao, wí a wá kúe, ké wa á náaikè yáí. A è, má á pɔ o ɔe?

⁵ Ayāmeto má è a maa mà o gbépiɔne aa dɔaamɛɛ, aa gba pɔ a dɔaa a a legbè yá kɛkɛ káau, a sɔu i ma, ɔ de nɔsemendo gba ũ, i kɛ gba teaside no.

Gbadaa ní nɔsemendoo

⁶ A láasooke yáe beewa.

Tó ní t̃s̃ yɔɔ, ni kɛkɛ yɔɔɛ,

tó ní t̃s̃ zɔɔ, ni kɛkɛ zɔɔɛ.

⁷ Baade kpá lá á zèð a s̃s̃ guuwa oosisisai teasisai. Lua ye gbé p̃s̃ í gbada ní pɔnaozi.

⁸ Lua a f̃s̃ to èf̃aai píi líála, gɔɔpii p̃s̃pii i m̃wá yápii guu e á líála maakea píi guu.

⁹ A k̃ea Lua taalau wà mè:

I p̃s̃ f̃áe taasideɔne,

aà maakea ɔ ku gɔɔpiiɛ.*

¹⁰ Lá Lua í p̃ɔbui kpa p̃ɔt̃ɔnawa mé í p̃ɔblea kpa gbépiiwa,† a p̃ɔbui kpáwá, i k̃s̃é, á maakea gbɛ i yáasa kú.

¹¹ A á kɛ p̃ɔdeɔ ũ yápii guu, ɔ gbada s̃ɔŭs̃ɔŭ gɔɔpii, gbéɔ í Lua sáaukpa gba pɔ á danè wá sabai yáí.

¹² Asa Lua gbéɔ p̃ók̃es̃ama b̃ɔɔk̃e ɔ kámasa z̃ipi lé kɛ adoo, a to Lua sáaukpa ligua maamaa ɔe.

¹³ Gbéɔ Lua t̃ɔɔɔ, asa kámasa pɔ á k̃api lé ɔɔnè a misiile Kilisi bao pɔ a zèðe, mé a gbékekèné ní gbépiiio ní nɔsemendoo,

¹⁴ aai wabikéé, aai á nide Lua gbéke p̃s̃ t̃òwá yáí.

¹⁵ A Lua sáaukpa aà gba pɔ gè oaa yáí.

10

Pɔlu gia ní azíao

¹ Ma Pɔlu, ma awakpáé ní Kilisi nɔsenie s̃uɔuɔ, ma gbé p̃s̃ i mɛ má buse á guu mé má p̃ás̃í á kpe.

² Ma wabikèwá, tó ma m̃ɔ, ásu to màɔ p̃ás̃íánɔ, asa má f̃s̃ mà a p̃ás̃í ɔɔ á gbé p̃s̃ aai mɛ dúnia yá mé lé d̃aaawɛɛɔne.

³ Wá kú dúnia guue, áma wili z̃ika lán dúnia gbéɔwao.

⁴ Wá g̃ɔk̃eɔɔá dúnia pɔ no, Lua g̃ɔk̃eɔɔ gbáa pɔ wi zegik̃i gboooɔne. Wi ɔnɔ búinaɔ suumpaɔ

⁵ ní wala p̃s̃ í giné wá Lua d̃s̃o pii. Wi láasoo pii kú z̃iz̃ɔɔ ũ aa misiile Kilisie.

⁶ Tó a misiilewɛɛ wásawasa, wá sɔu mà wá swágbāadeɔ swágaga.

⁷ I gbé p̃s̃ gba a beawae. Tó gbé dile Kilisi p̃ón a ũ, aà ea láasooke yáe beewa. Kilisi p̃ón wá ũ laaáwa s̃s̃.

⁸ Baa tó ma íanadá z̃ɔɔ iko pɔ Dii kpáwá yá musu, wí a ma k̃ũo, asa á zedɔa yáíe, i kɛ á gbooa yáí no.

⁹ Má ye ma lák̃eáé áɔ deé víadadanzi ũo.

¹⁰ Wí mɛ ma l̃áɔ gbia, í ní gba gbáa, áma tó wá kú k̃s̃ wéu, ma lé ɔ buse, ma yá lí t̃s̃máɔ.

¹¹ Gbé p̃s̃ lé o màaɔ d̃s̃ k̃é lá wá de l̃áɔ guu, màa wáɔ de kua k̃s̃ wéu.

¹² Wá kɛ muua ge wá wá l̃eɔ ũ ní gbé p̃s̃ aale nízia sáaukpaɔ. Aa nízia kpaáia ní k̃s̃o ní rízia l̃eɔ ũa ní k̃s̃o ɔnɔ vío.

¹³ Wá gbé beee, wá íanadá de a léao. Wá d̃á k̃ɔɔ pɔ Lua d̃awɛɛ léue. Baa ápiɔ, k̃ɔɔpi á ká.

¹⁴ Lá wa ka á k̃ii, wá l̃e ví wá p̃s̃ léao, asa wa m̃ɔ ní Kilisi baoo e á k̃ii.

¹⁵ Wili íanadá de a léa wa gbép̃áɔ z̃ik̃áuo. Lá á luanaaika lé káfi, wá ye z̃i p̃s̃ wá l̃e kɛ á guu ɔta maamaa e k̃ɔɔ pɔ Lua d̃awɛɛ léue,

¹⁶ wí gé baopi kpái búsu p̃s̃ kú á aɔ guu, gbép̃áɔ t̃aaabaa íandásai.

¹⁷ Tó gbé ye íanadá, aà dá Dii yá musu.*

¹⁸ I kɛ gbé p̃s̃ í azia sáaukpa mé maao, sema gbé p̃s̃ Dii í aà sáaukpa.

11

Zina egeno

¹ A ma f̃s̃ yɔɔ ní ma s̃ɔũk̃eyáɔ, áma á l̃e kɛ k̃ò.

* 9:9 Sou 112.9 † 9:10 Isa 55.10 * 10:17 Zel 9.23

2 Lá Lua lí sí sáao, màa 5 má kúa á yá musu. A g5 mendoe, 5n Kilisi ú. Ma á kpásáwá wéndia léso úe.

3 Lá mlē kōnikē Evae á àà sāsā,* vīa lé ma kú ké a su á sāsā s5, í á naa Kilisiwa gbāsisai ní n8semendoo tó.

4 Tó gbē mò Yesu yá p5 dodo ní wá p5o waasokèé, ge nisina p5 dodo ní p5 p5 á èo ge baona p5 dodo ní p5 p5 á sío, í àà gba zé maamaae.

5 Má è má kēsāa zīna p5 a ní díle derlāozi yāe guuo.

6 Baa tó ma léna nao, má d5a vī. Wá òlè ápii wásawasa yápii musu.

7 Ké ma baona p5 b5 Lua kíi waasokèé p5siwásai, mé ma azīa búsa á káfla yái, tàae má kèa?

8 Ma Yesude pále 5 taiinkè, ma a asea èmá, ké mà e màò zīkè á guu yái.

9 G5 p5 má kúan5, tó p5 lé kēsāa, mili íada gbēwao. Wá gbē5 b5 Masedoni búsuu, aa m8m8e ní p5 p5 lé kēsāa.† Má azīa kúa, mi ke gbēe aso úo, mé máo mazīa kúa máae.

10 N Kilisi síana p5 kú ma guuo, gbēe a kpa ma íandáyapie Gelesi búsuuo.

11 B5yái má ò máai? Má yeázi noa? Lua d5.

12 Yá p5 mále ke máò kee, ké mà e zez5 gbē p5 aale ma léwēne aa íanadā lāwáwa yái.

13 Gbēpíá zīna egenaone! Zīken m5afīlīdeone! Aaí lí Kilisi zīnao ú.

14 Yāb5nsae no. Baa Setāupi í lí gupua malaika úe.

15 Lá máae, tó àà zīkenao lí maa zīkenao ú, yāb5nsae no. An zīa a5 de ní yākeawae.

P5lu taasikea a zīnake guu

16 Ma ea lé o l5, gbēe su ma gwa s5ú úo. Tó màan s5o, àò ma kúa màa, ké mà e íanadā y5o.

17 Yá p5 mále o, Dii mé ma dauo. Íana p5 mále dá mazīa náaikea guue bee, mále dá mīsaikè guue.

18 Lá gbē5 lé íanadā dasi dúnia yá musu, mapi s5 má dāe.

19 Asa á 5n5nao í mēnaf5 ní mīsaide ní p5nao.

20 Tó wāle á ke z5o ú, tó wāle á só, tó wāle á taiinke, tó wāle gbāablewá, tó wāle á sánke, í mēnaf5.

21 Síanae, wá buse! A kēmēe wí ú! Ama p5 p5 gbē kúa àle a w5o ke, má kúa s5e. Mále o mīsaikè guue.

22 Èbelu5 no lò? Má a ú s5e. Isaili5 no lò? Má a ú s5e. Ablahaú buio no lò? Má a ú s5e.

23 Kilisi zīkenao no lò? Má a ú derīla. Mále yá'o lán íandewae. Ma zīkè derīla, ma daakpeu derīla,‡ má a gbēa lé d5o, ma kua ga lézī gēna lé vīo.

24 Yuda5 ma gbē flāala le bla mēndosai§ gēn s5o.

25 Wá ma gbē ní goo* gēn àa5. Wá ma papa ní gbeo gēn do.† Gó kpāleman5 gēn àa5, ma ke ísi guu g5o do fāane ní gwāasīnao.

26 Ma wēle dasi gēa guu mīo ku kai guu: Swa kai, kpáiweliwēo kai, Yuda5 kai, buipāle5 kai, benanguo kai, sēa kai, ísia kai, Yesude egena5 kai.

27 Ma zī gbāa kè ní wāwāo, ma itēkè a gēna lé vīo, n5ana ní imio ma dede, ma leyè a gēna lé vīo, má kú búu íandea guu.

28 A kñi5 báasi Yesude5 píi kākēa l5 t5aa lá gu lé d5.

29 Gbēe búsa 5 mí busaoa? Gbēe fū 5 í 5aoa?

30 Tó a maa má íanadāe, má dá ma yēesaike musue.

31 Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae d5 ké mále etoo. Wā5 àà sáaukpa g55pii!

32 G5 p5 má kú Damasi, kí Aleta zīia ò wá wēlēpi bíbīole5 dá wá ma kú,

33 5 wá ma b5 fēnentiú, wá ma pīla ní bao gbí guu bíi kpe, 5 ma pilimá.‡

12

P5lu wēpungu'ea

1 A kú má íanadāe. Baa tó a ài vīo, má ea su wēpungu'ea5 ní yá p5 Dii 5bme5owa.

2 Má gbēe d5 naa Kilisiwa, wá àà sè gèò e luabe sílanau, a wè gēo mēndosain ía. A gè ní mēon nò, mesain nò, má d5o, Lua mé d5.

3 Má d5 ké wá gbēpi sè gèò e àizānablekīi. A gè ní mēon nò, mesain nò, Lua mé d5.

4 A yá p5 a oa keo má, gbēnazīna a zé vī à séle síuo.

5 Má íanadā gbēpi yá musue, áma má íanadā mazīa yá musuo, sema ma yēesaike yá báasio.

* 11:33 Daa 3.1-5 † 11:9 Flp 4.15-16 ‡ 11:23 Zln 16.23 § 11:24 lko 25.3 * 11:25 Zln 16.22 † 11:25 Zln 14.19 ‡ 11:33 Zln 9.23-25

⁶ Tó má ye íanadā, má íanadā mísaide ūo, asa síana má o. Ama má dāo, ké gbēe su ma díle de lá á è má de ge lá á mà ma léulao.

⁷ Ké másu mà wala ke yázō pō Lua òlamēo musuo yáí, à le sòb ma meū Setāu Iwa ū, à ma gbē.

⁸ Ma wabikè Diiwa gēn aaō yápi musu, aa pōpi gomala,

⁹ 5 a òmēe gbēke pō í kemēe mōa, yēesaike guu 5 a gbāa síana í bōu. Ayāmeto má íanadā n pōnao ma yēesaike musu, ké Kilisi gbāa à kumala.

¹⁰ Beewa mi pōnake n ma yēesaikeo n widaaao n taasikeao n íadaaao n wētēao Kilisi yáí, asa gōo pō ma busa 5 miō gbāa.

Pōlu kàakea Kōlenide 13

¹¹ Ma mísaikè kè, áme a ma dau. Ame a maa yāa à ma sáaukpa. Baa tó má pōe ūo, má kēsāa zína pō a n díle deńlapiōzi yāe guuo.

¹² Ma a zínake seela òbè n menao maamaa yābōnsaēo n dabudabukēo guu.

¹³ Bó má á kēsāo Yesude kńiōzii, ké mi gō á gbēe aso ūo bàasio? A sūuukemanō n taae beeo!

¹⁴ Tia kéwa ma mōa á kńi gēn aaōde sōu mà, mé má gō á gbēe aso ūo. Ame mále á wēle, i ke á pōo no. Asa maēo mé aal áizee díle n nēone, i ke nēo mé aali dílenéo.

¹⁵ Má a pōo ble pii, mí azía kpáwá n pōnao á wēni yáí. Tó ma yeaázi zōokù, á yeamazi a lao yā?

¹⁶ Ehē, mi gōe aso ūo, ama wà mē wezēnan ma ū, má síwá n kōnioe.

¹⁷ Ma á blé gbé pō ma n zíwáō kee sabaia?

¹⁸ Ma wabikè Tituwa aa gé á kńi, 5 ma wá gbēdopi dàè. Titu á blé yā? Wá ká doūo lé? Wá tufa doūo lé?

¹⁹ Ale e yāa wále bōkli wēle yā? Aawo! Wále yā'o n Lua dōao naa Kilisiwa guue. Ma gbé yenzide, ma bee óe pii á zedba yáie.

²⁰ Vía lé ma kú, tó ma ka á kńi, ké másu á le lá má yeiowao, mé ásu ma e lá á yeiowao. Mále víake sòle n zaakōuo n pōkūmao n denlawēleao n kōyaaao n kōpeo n yōo n zōao.

²¹ Vía lé ma kú ké tó ma ea mō, ma Lua a to wí ma kú á yá musu. Gbé pō aa duunakè yāa aa gbāsikè, aa wùle n gbēpāle nōo aa wisaiyā ké, tó aai mikē n yápio kéawao, má òlōnēe.

13

Lēdama gbēzā

¹ Ma mōa á gwai gēn aaōden ke. Wí yási seelade gbēon pla ge gbēon aaō musue.*

² Má óe yāa ma kuaānō gēn plaade guu, mé mále óe b á kpe, tó ma ea mō, má gbé pō aa duunakè yāa n gbé kńiō kee tēboo.

³ Ale seela wēle ké Kilisi mé lé yā'o ma guu nolo? Too! I ke Kilisi gbāasai no, ò gbāa á guu.

⁴ Síanae, aa paa líwáá gbāasaikēyāe, ama a kú n Lua gbāaoe. Māa naawá guu wá buse sō, ama wáō kuaānō á guu n Lua gbāaoe.

⁵ A ázla táasika á gwa, tó á kú Yesu Kilisi náaikēa guu. A láasookē ázlawa. I dō ké a kú á guuo lé? Tó maa no, a fuac.

⁶ Má ye à dō ké wápio wi fuao.

⁷ Wále wabikē Luawa ásu váie kéo. I ke ké gbéō wá maabo yáí no, ké á maake yáie, baa tó wále wá gwa gbé fuao ū.

⁸ Wá fō zezō sílanaeō, sema wà zepoōè.

⁹ Tó wá buse mé á gbāa, wá pō ò nae. Yá pō wi a wabikē mé de ké á yá e à bōleia wásawasa.

¹⁰ Ma yá beeo kéé, ké tó ma mō, másu webiiwá mà iko pō Dii kpāa mōéo. A kpāa á zedba yáie, i ke á gbooa yáí no.

¹¹ Tòo gbéō, á gō zia bàasi. A dēeka á yá e à bōleia wásawasa. A ma lēdama ma. A lēdoúke à na n kōo, Lua yenzide aafiade ò kúánō.

¹² A fōkpakōwa n Lua gbéō lépeakōwao. Lua gbéō fōkpáwá mípii.

¹³ Dii Yesu Kilisi gbēkēkéé, Lua ò yeázi, aa Nisína ò gbékpāaānō ápii.

* 13:1 lko 19.15

GALATI Yá pò kú láe bee guu

Galati búsu gbēe Yesu baona mà wa si Pòlu wélegea gēn plaade ní a àaōdeo guue (Zin 16.6, 18.23). Ama waasoken páleō gè we lo, 5 aa dàda gbēone aa mè, sema Yesude pò aa de Yudaō ũ misiile Mōizi ikoyāe, aai tōzō. Pòlu kíi yādanē bee bò Yesu Kilisi yá kpee, àle Galati búsu Yesudeō da zòbleu. Ké a mà gbépió lé swáse yápizi, 5 à láe bee kēné.

Ké Pòlu ye a gbéō ea laaido baona zé mēndonawa, 5 à yādadané à mè:

A azla yá bōlekēné, aa nòselile ní ledou pò wa kè ní kōo ní Yelusaleū dōaanao ikoyāpi musu ní a kōyāmasai ní Piēeo yāpi musuo. Pòlu a zínakeyā bōlekēné, à kpàle à siwà ké a zínakepi bò Dii kíie (1-2).

A gbāa'è Luabaakuarínō káau yáowa, 5 à mè gbēe a e bō maa Mōizi ikoyā maà sabaio, sema Yesu Kilisi náaikea (3-4).

A tekparngu aa wetā wàò rízi ní Lua Nisína dōaaanéō, asa Nisínapi í yāmaao iné dasi, a séia mé yeakōzi ũ (5-6).

A kù Yesu gáli pii ní Yesudeō pii swáse Pòlu yápizi, aai sí ní nòsemēndoo ké aa e bō zòblea bui píiu.

Baona pále kuo

1-2 Ma Lua zína Pòlu ní ma Yesude dee pò wá sánuō pii wámē wa láe bee kè Yesude pò aa ku Galati búsuuōne. * Ma zínake i bō gbēnazína kíio, gbēnazína mé i a lēdōkeo, Yesu Kilisi ní Mae Lua pò aà bò gauo mé ma zí.

3 Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkekeé, aai á gba aafia.

4 Kilisipi gí a wēnii Lua wá Mae pōeāwa, à wá duuna kēwá, ké à e wá bō dúnia tia váie beeu.

5 Lua mé gawi ví gōōpii! Ami.

6 Ké ále bō Lua pò á sisi a gbēke guu kpe màa gōō, ále ze ní bao koleao, yápi díia maamaac.

7 Baona pále kuo. Gbē pò ye Kilisi baopi lileō lé á liaae.

8 Baa tó wápiō ge malaikae bò luabe à baona pò i kpaafí ní pò pò wá óéoo waasokpáé, Lua láaikewá.

9 Wá óé yāa mé mále oé lo, tó gbēe baona pò i kpaafí ní pò pò á màoo waasokpáé, Lua láaikewá.

10 Mále sáau wēle gbēnazínawa yà, ge Luae? Mále wēle ma yá ká gbēnazínagu yà? Tó gbēnazína má ye à kángu e tia, dō Kilisi zòblenan ma ũo.

Yesu Pòlu se a zína ũ

11 Ma gbéō, má ye à dō ké baona pò mi kpáé i bō gbēnazína kíio.

12 Mi ma gbēnazína kíio, gbēe mé i damēeo, Yesu Kilisi mé bò mōoa.

13 A mà lá má kú yāa Yudaō zéu. Ma Yesudeō wetā wéle ní wéleo pasípási, má wēle mà ní midē.†

14 Ma Yudaō zépi yá kù òplapla de ma sáaola dasi, ma áia deńla wá deziō felekaayāpi guu.

15 Ama Lua ma díle a pò ũ za ma da nòseu.‡ Ké aà ma sísia a gbēke guu gōō kàè,

16 5 à a Né gbāea,§ ké mà aà baona kpá buipáeōne. Mi gé kpálei gbēe gēzlo,

17 mi gé Yelusaleū gbē pò aa de zínaō ũ ma áao kíio, ma ge Laalubuō búsuu gōōe, 5 ma ea ta Damasi.

18 Wé àaō gbea 5 ma ge Yelusaleū, ké wá kō dō ní Piēeo, 5 ma keaāno gōō gēo.*

19 Mi zína pále eo, sema Dii dáuna Zaaki báasio.

20 Yá pò má kēépi, má sí ní Luao, ee mále tóo.

21 Bee gbea ma ge Sili búsuu ní Silisi búsuu.

22 Gōō bee Yesude pò kú Yudeō i wesimaleo,

23 ama aa su mà wá mè, gbē pò lé ní wetā yāa mé lé zé pò á wēle kaalepi waasokpa tiasa,

24 5 aa Lua tōbò mà yá musu.

2

Pòlu kō yāmaa ní zína páleō

* 1:1-2 Zln 16.6 † 1:13 Zln 8.3 ‡ 1:15 Isa 49.1 § 1:16 Zln 9.3-6 * 1:18 Zln 9.26-30

- ¹ Wɛ̃ g̃eo m̃endosai gb̃ea ma ɛa g̃e Yelusaleũ r̃i Baanabao. * Ma Titu s̃e, à g̃èwanɔ bo.
² Ma g̃e we, k̃e Lua m̃e b̃ò m̃òoa à k̃ù mà g̃e. ɔ ma baona p̃ò mi kpa buip̃aleɔne b̃òlek̃e d̃baanaɔne r̃it̃e, k̃e z̃i p̃ò má k̃e r̃i p̃ò p̃ò mále k̃eo su k̃e p̃ao.
³ Titu p̃ò wá s̃anu r̃i a Gelek̃ikeo, aai g̃anawá àà t̃z̃ɔ.
⁴ Yesude ɛgena p̃ò g̃è wá guu kp̃aio mé aa yápi dà. Aa g̃è wá naa Kilisi Yesuwa w̃ékeka táasikaie. Aa ye wá da z̃bleue,
⁵ ɔ wi we wa mis̃ilenéo baa yɔɔ, k̃e à e àɔ baona s̃lana k̃ua yáí.
⁶ Gb̃é p̃ò w̃ale r̃i gwa d̃baana ɔ, aai yáe k̃áfm̃eɔ. Lá aa de, i kem̃e yáe ɔo, asa Lua lí gb̃e z̃áboo.
⁷ Aa è Lua a baonakpaa buip̃aleɔne nám̃e ma ɔz̃i, lá à a kpaa Yudaɔne ná Piɛɛ a ɔz̃iwa.
⁸ Asa lá Lua z̃ik̃e Piɛɛ guu a z̃inake yá musu Yudaɔ k̃íi, màa à z̃ik̃e ma guu buip̃aleɔ k̃íi.
⁹ Zaaki r̃i Piɛɛo r̃i Z̃aa p̃ò w̃ale r̃i gwa Lua kp̃e gbapele ɔ gb̃eke p̃ò Lua k̃em̃e d̃ò, ɔ aa ɔkp̃awá, wá r̃i Baanabao gb̃eke vía r̃i k̃ɔo seela ɔ. Aa sí wápio wá g̃e buip̃aleɔ k̃íi, ñpio s̃ɔ Yudaɔ k̃íi.
¹⁰ Yá p̃ò aa yei lé, r̃i taasideɔ yá àɔ d̃wágu. Gɔɔ bee s̃ɔ wá m̃e w̃à r̃i a k̃eao k̃ò.

Yesu náaikea mé í wá suaba

- ¹¹ K̃e Piɛɛ m̃ò Antiõsi, ma gĩe weliwe k̃e à z̃à yáwa yáí.
¹² Asa e Zaaki z̃inaɔ aao g̃e k̃ái, í poble r̃i buip̃aleɔ. K̃e aa k̃à, ɔ à b̃òz̃à à k̃emá, k̃e àle víake Yuda p̃ò aa z̃è r̃i t̃z̃ɔỹaɔne yáí.
¹³ Yuda k̃niɔ ñawá m̃af̃ilipi guu. Baa se aa Baanaba g̃à námá.
¹⁴ K̃e má è aa baona s̃lana k̃ua a z̃éwao, má ò Piɛɛ amp̃ii wáa: N Yuda ia r̃i kú lán buip̃alewa, i ke lán Yudawa no. Kpelewa r̃ỹɔ f̃ɔ g̃ana buip̃aleɔwa aao Yudaɔ yá k̃uái?
¹⁵ Yudaɔn wá ɔ, buip̃ale p̃ò aa Lua d̃ɔoɔn wá ɔo.
¹⁶ Ama wá d̃ɔ k̃e gb̃e lí b̃ò maa z̃ik̃e ikoyápiwa yáio, sema Yesu Kilisi náaikea ado báasio.† Baa wápio, wa Kilisi Yesu náaik̃e, k̃e wá e b̃ò maa wá Kilisi náaik̃eapi yáie, i ke z̃ik̃e ikoyápiwa yáí no, asa gb̃e lí b̃ò maa z̃ik̃e ikoyáwa yáio.‡
¹⁷ Gɔɔ p̃ò w̃ale w̃ele wá b̃ò maa naa Kilisiwa, tó wá è duunkenaɔn wá ɔ s̃ɔ, bee m̃e Kilisi lé duuna w̃ez̃igba yà? Aawo!
¹⁸ Tó ma ɛa lé ikoyá p̃ò má gb̃òo k̃eke, a táaeden ma ɔ we.
¹⁹ Asa má de g̃e ɔ ikoyápi musue, ɔ ma b̃ò a yáú k̃e màò ku Lua p̃ò ɔ yáí. Ma ga líwa r̃i Kilisio.
²⁰ Mapi má kú bo, Kilisi mé kú ma guu. Tiasa ma gb̃enaz̃ink̃e guu má kú Lua Né p̃ò yemazi à g̃i a w̃enii ma yáí náaikea guue.
²¹ Mále Lua gb̃eke bádeo. Tó wí b̃ò maa ikoyápi yáie, Kilisi g̃à p̃ae.

3

M̃sizi ikoyá r̃i luanaaik̃eao

- ¹ Galati m̃isaideɔ! Wa Yesu Kilisi gaa líwa s̃ásá òé wásawasa. Wá p̃odáwá yà?
² Má ye mà yá m̃endo gbeawá. A Lua Nis̃ina è z̃ik̃e ikoyáwa yáí yà, ge yá p̃ò á map̃i náaikea yáie?
³ Ake a g̃ɔ m̃isai k̃éwai? A dàale r̃i Lua Nis̃ina gb̃aaoɛ, ɔ àle a mid̃e r̃i áz̃la gb̃aao saa?
⁴ A taasi sae k̃e p̃a yà? Aɔ p̃ao.
⁵ Lua a Nis̃ina kp̃awá à dabudabu k̃e á guu á z̃ik̃e ikoyáwa yáí yà, ge yá p̃ò á map̃i náaikea yáie?
⁶ A gwa Ablahaũwa. A Lua náaik̃e, ɔ Lua tò yá b̃òaaño na.*
⁷ Aɔ d̃ɔ k̃e gb̃é p̃ò aa Lua náai ṽiɔ mé Ablahaũ buiɔ ɔ.†
⁸ Lua baonakpaa Ablahaũ è m̃e á báaada bui piigu aà sabai,‡ asa wá d̃baa wa k̃e Luayátaalau wa m̃e Lua a to yá b̃ò r̃i buip̃aleɔ na a náai p̃ò aa ke yáí.
⁹ Beewa Lua í báaada gb̃é p̃ò aa a náaik̃eɔgu, lá a k̃e a náaik̃e Ablahaũewa.
¹⁰ Gb̃é p̃ò z̃è r̃i z̃ik̃e ikoyáwao g̃ò láaip̃o ɔe, asa a k̃eá láu wá m̃e, gb̃é p̃ò lío yá p̃ò kú ikoyá lá guuɔ k̃ua pii a z̃éwaoá láaip̃oɛ.§
¹¹ Wá d̃ɔ s̃ásá k̃e Lua lí tó yá b̃òr̃ño na z̃ik̃e ikoyáwa guuo, asa wá m̃e gb̃é p̃ò Lua tò yá b̃òaaño na a náai p̃ò àle ke yáí mé aɔ ku.*
¹² Ikoyá i k̃s̃'e r̃i luanaaik̃eao, asa wá m̃e gb̃é p̃ò ikoyápi k̃ua mé a w̃enii e a guu.†

* 2:1 Zin 15.2-4 † 2:16 Lom 3.20, 22 ‡ 2:16 Sou 143.2 * 3:6 Daa 15.6, Lom 4.3 † 3:7 Lom 4.16 ‡ 3:8 Daa 12.3 § 3:10 lko 27.26 * 3:11 Abk 2.4 † 3:12 Lev 18.5

13 Kilisi gò láaiᵑᵑ ũ wá gb̄eu, à wá b́ ikoyá láai guu, asa a kēa láu wá m̀, gb̄é ṕ wá lòo líwáá láaiᵑᵑ.‡

14 Bee k̀ màa ké báaa ṕ Lua dà Ablahaᵑᵑ e ḡᵑ buipáleᵑᵑe Kilisi Yesu sabaie, wí Nisína ṕ Lua a legb̀è e aà náaikea yáí.

M̄izi ikoyá ní Lua legb̀èao

15 Ma gb̄éᵑ, gb̄ēnazín yákea taa mále owáé. Tó gb̄é legbe díle mé a seeladeᵑ ví, wa f̄ᵑ wá a b̄ádeᵑ, wa f̄ᵑ yáe káfiuo.

16 Beewa Lua legb̀è Ablahaᵑᵑ ní aà buioe, gb̄é m̀ndoe, ᵑn Kilisi ũ.

17 Yá ṕ má ye on ke: Lua d̀aa legb̀èè yáa, à m̀ a b̀aa àᵑ kuaàno. A ẁè òaa pla ní baakwio (430) gb̄ea ᵑ ikoyá m̀.‡ Ikoyápi a f̄ᵑ legb̀èapi gbooo, a f̄ᵑ á a b̄ádeᵑ.

18 Tó wí Lua báaa e z̄íkea ikoyáwa guue, báaapi a b̀ᵑ aà legb̀èa guu loo. Lua gb̄ékekè Ablahaᵑᵑ ké à a legb̀èè yáie.†

19 B́yáí à ikoyá díle lí? A káfi e Ablahaᵑᵑ bui ṕ Lua legb̀è aà yá musu àᵑ m̄e, ké gb̄é e d̄ᵑ wa de Luae táadeᵑᵑ ũ yáí. Lua a ikoyápi kp̄a malaikaᵑᵑwa, aa ná k̄ᵑe a ᵑz̄í, ᵑ a díle gb̄éᵑᵑe.

20 Lua legb̀èa s̄ᵑ, Luapi yáe ado, aà b̀aa kú ní k̄ᵑeoo.

21 T̄ᵑ! Ikoyápi b̀ᵑ Lua legb̀èa kpe yá? M̀aa no! Tó ikoyá ṕ í w̄ēni kp̄amá kú yáa, d̄ᵑ wa b̀ᵑ maa ikoyápi sabai.

22 A kēa Luayátaalau wá m̀, duuna gb̄épii kákpeukè, ké báaa ṕ Lua a legb̀èpi e ḡᵑ Yesu Kilisi náaikeᵑᵑᵑ ṕ ũ aà náai ṕ aale kepi yáí.

23 Za d̄ᵑ Yesu náaikea i m̄ᵑᵑ, ikoyá wá kákpeu k̀, a wá k̄ua dakpeunaᵑ ũ e Yesu náaikea ṕ lé m̄ᵑ g̀è b̀ᵑᵑ.

24 Beewa ikoyápi de wá gwana ũ yáa e Kilisi àᵑ m̄ᵑ, ké wá b̀ᵑ maa aà náaikea yáí.

25 Lá Yesu náaikea kà sa, wa b̀ᵑ wá gwana yáú.

26 A naa Kilisi Yesuwa guu á de Lua néᵑ ũ ápii aà náai ṕ ále ke yáí,

27 asa á gb̄é ṕ a da'ilekè Kilisi ṕ ũᵑ, a Kilisi dàe.

28 Yudaᵑ ní buipáleᵑ, z̄ᵑᵑ ní w̄éᵑᵑ, ḡᵑᵑ ní n̄ᵑᵑᵑ dodoa k̄ᵑeᵑ, asa ápiiá doue naa Kilisi Yesuwa.

29 Tó á de Kilisi ṕ ũ, á de Ablahaᵑᵑ buioe ũe, mé á de àizee ṕ Lua a legb̀èè blenaᵑ ũ.‡

4

1 Mále oé, ḡᵑᵑ ṕ túbiblena de né ũ, baa tó aà mae p̄ᵑᵑ de aà ṕ ũ pii, a z̄ᵑ k̄eao.

2 I misiile a gwanaᵑᵑe ní z̄iiaᵑ e ḡᵑᵑ ṕ aà mae dílewa.

3 M̀aa s̄ᵑ wápiᵑ, ḡᵑᵑ ṕ wi kásaakúᵑ, wi z̄ᵑble felekaa ṕ ṕ wí misiilenéᵑᵑe.‡

4 Ké ḡᵑᵑ ṕ Lua díle kà, à a Né z̄í, wá aà í gb̄ēnazína iawa M̄izi ikoyá guu,

5 ké aà wá gb̄é ṕ M̄izi yá iko víwáᵑ bo, wí ḡᵑ a néᵑ ũ.

6 Lua a Né Nisína dà wá s̄ᵑ guu, ké wá de a néᵑ ũ yáí. Nisínapi í wiile í me: Baa, ma Mae!

7 Ayámeto z̄ᵑn n ũ loo, n̄n n ũ. Lá Lua Né n ũ, à n ke a àizeeblena ũe.†

P̄lu bílikea Galatiᵑᵑwa

8 Ḡᵑᵑ ṕ á Lua d̄ᵑᵑ, i z̄ᵑble ṕ ṕ aa de Lua ũᵑᵑᵑe.‡

9 Lá a Lua d̀ᵑᵑ tiasa, at̄esa ké Lua á d̄ᵑ, b́yáí a ea lé ze ní ṕ gia yáfiᵑna gb̄aasaipiᵑ lí? B́yáí a ea á ye z̄ᵑblené dafu lí?‡

10 I ḡᵑᵑᵑ ní m̄ᵑᵑᵑ ní dikpeᵑᵑ ní w̄éᵑᵑ t̄ᵑbo.‡

11 Vía ma kú á yá musu. Asi taasi p̄a má k̀ á guua?

12 Ma gb̄éᵑ, ma wabikèwá, à ḡᵑmawa, asa ma ḡᵑáwae. Yáa í táaekeᵑᵑeᵑᵑe.

13 A d̄ᵑ ké gyáeke guu ᵑ ma baonakp̄aúé séia.

14 Baa ké ma gyákea k̀èᵑ ȳᵑa ũ, i sakamaguo, i gyaúk̄eao, a ma si lán Lua malaika ge Kilisi Yesupiwaé.

15 Báaa ṕ ále kem̄eᵑ yáa k̀ea ní? Má f̄ᵑ o á yá musu, tó à zekè yáa, á á wé b̀ᵑᵑᵑ kpaae.

16 Ké ma síana'òé yáí ᵑ ma ḡᵑ á zangude ũ saa?

17 Gb̄épio keaé k̀eke, i ke á maa yáí no. Aa ye á kéwáe, í namá.

18 Wáa ní yamaao ḡᵑᵑpii mé na, i ke ḡᵑᵑ ṕ má kúánᵑᵑᵑ ado no.

19 Ma né yenzideᵑ, mále á ia wáwáke lo e Kilisi àᵑ sadaágu.

20 Má ye màᵑ kúánᵑᵑᵑ tia, mí a yá'oa líle, asa ma bílikè á yáwae.

‡ 3:13 Iko 21.23 § 3:16 Daa 12.7 * 3:17 Baa 12.40 † 3:18 Lom 4.14 ‡ 3:29 Lom 4.13 * 4:3 Gal 4.9, Kls 2.8, 20 † 4:7 Lom 8.15-17 ‡ 4:8 1Kln 8.4-6 § 4:10 Lom 14.5, Kls 2.16

Hagaa ri Salao

- ²¹ A omee, á gbé pọ́ á ye misiile ikoyáe, i ma lá a ku Moizi ikoyá guu lé?
²² Wà mè Ablahau negōe i gbēn pla. A ado i ri zoe,* mé à ado i ri wēe.†
²³ Zopi ne i gbēnazinke guu, 5 wēe a pọ́ i Lua legbēa yáí.‡
²⁴ Nōepi yá dēwēe yātaā ũ, Luabaakuarín yá lēe pla ũ. Ado bọ́ Sinai gbē kfi, i zoké iné. Bee mé Hagaa ũ.
²⁵ A de Sinai gbē pọ́ kú Laalubu būsuu yātaā ũ. Yelusaleū tia de a ũ lo, asa àle zoble ri a gbé pọ́ piie.
²⁶ Yelusaleū pọ́ kú musu mé wēe ũ. Ōme wá da ũ.
²⁷ Asa a kēa láu wá mè:
 Pnake, fii pọ́ ni ne'io!
 Gulake, n gbé pọ́ ni nōwāwākeo!
 Asa n gbé pọ́ n gō pákpánzi,
 n né dasi a de nōe pọ́ a gō aedōwà pọ́a.§
²⁸ Apio sō ma gbé, Lua legbēa né n á ũ lán Izaakiwa.
²⁹ Né pọ́ wa i gbēnazinke guu tadá né pọ́ wa i ri Lua Nisina gbāaowa. Maa a de ri a tiao.
³⁰ A kēa Luayātaalau kpelewa ni? Wá mè: Zo yá ri a néo, asa zo né a e túbible ri wēe néoo.*
³¹ Ayámeto ma gbé, zo né n wá ũo, wēe né n wá ũ.

5

Gōa wēe ũ

- ¹ Gōa wēe ũ yá Kilisi wá bóí, wa gō wēe ũ. A zēò giúgiú, ásu to wá ea bakaé á níu zō ũ lo.
² Mámamaa Polu mále oé, tó á tò wá tōzōé, Kilisi a káfiakéé.
³ Ma ea má ò ma idāwāé, gbé pọ́ tò wá tōzōé, sema aá misiile Moizi ikoyáe pii.
⁴ A gbé pọ́ ále wēe i bọ́ maa ikoyá guu, a ázla kē Kilisiwa, a kē Lua gbēkewae.
⁵ Yesu náaikea guu wá dō ké wá bọ́ maa, wá wé dōi ri áá Nisina gbāao.
⁶ Naa Kilisi Yesuwa tōzōa ge tōzōsai yāe vío, sema Yesu náaikea pọ́ i to wá yekōi.
⁷ Ale gé ae yāa maamae. Déme te a sīnai zezōéi?
⁸ Yá pọ́ ále e a zēvípi i bọ́ Lua pọ́ á sisi á á sé kíio.
⁹ Pēese'ese yōna i pēeti sé pii.*
¹⁰ Má á náai ví naa Diiwa guu ké á láasoo pále keo. Gbé pọ́ lé á liaa sō, Lua a aá váipi fiaboè, baa dén nò.
¹¹ Mapi sō ma gbé, tó tōzōyá waaso mále ke e gbá, bōyáí wále ma wetáí bi? Tó maae, dō Kilisi gaa líwa yá a 5 gbēwao.
¹² Gbé pọ́ aale á liaa ri tōzōyāo, aa ge rízia le wi se.
¹³ Apio sō gbé, Lua á sisi á gō wēe ũe, áma ásu tó á gōa wēe ũpi gōé pōéakea zé ũo. Aó misiilekōe áo yekōi,
¹⁴ asa yá mēndoe bee mé de Moizi ikoyá pii mi ũ: Nyō ye n gbēdeezí lá nzia wēniwa.
¹⁵ Tó ále kō soso kō níwa, á laaika kō kaaleai.

Lua Nisina dōaaané

- ¹⁶ Mále oé à to Lua Nisina dōaaé, ázla pōé i midé.
¹⁷ Ázla pōé lí k'ē ri Lua Nisina pōoo, mé Lua Nisina pōé lí k'ē ri á pōoo. Aa gikōie, 5 ili fō yá pọ́ á yei kēo.†
¹⁸ Tó Lua Nisina dōaaaé, Moizi yá iko víwáo.
¹⁹ Wá wá dàa dō wásawasa: Káaluakaa, gbásikēa, wisaiyá,
²⁰ táagbagbaa, gbēkōlekēa, fisea ri kōo, sōle, zangu, pōkūma, denlawēlea, lekpaá, kōkpaalea,
²¹ wēdōakōe, wēdekēa, lalasi kōo ri yá bee taa. Mále a ledawá lá má dáwá yāawa, yābeetaakēnao kpala pọ́ bọ́ Lua kíi bleo.
²² Lua Nisina sō i yáe beo iné: Yeakōi ri pōnao ri aafiao ri menao ri gbēkeo ri maa ri náai
²³ ri zibusaa ri ziakūdōo. Ikoyáe lí gí yá bee: tàaeio.
²⁴ Gbé pọ́ de Kilisi Yesu pọ́ ũo ri dáa páliwa ri a pōndēao ri a pōéao sānu.
²⁵ Lá wá kú Lua Nisina sabai, wá aá dōo sé.
²⁶ Wásu wá yōo vío, wásuli kō pēāao, wásuli wēdōkōe.

* 4:22 Daa 16.15 † 4:22 Daa 21.1-2 ‡ 4:23 Lom 9.7-8 § 4:27 Isa 54.1 * 4:30 Daa 21.9-10 * 5:9 1Kln 5.6
 † 5:17 Lom 7.15-23

6

Ɖaakɔwa

¹ Gbɛ́ɔ, tó wasu gbɛ́e kù ní zāa yáwao, á gbɛ́ pɔ́ Lua Nisína dɔ́aaáɔ, à gɔ́gɔ́aàno busebuse, í laaika ké wasu á yɔ́ sɔ́o.

² A kɔ́ aso sé. Ale Kilisi ikoyá papan we.

³ Tó gbɛ́e lé azía gwa pɔ́ ù mé a pɔ́e ùo, àle azía sásáe.

⁴ Baade a yákeá táasika, í gbasa íanadá. Asu a yálee ù ní gbɛ́páleo,

⁵ asa baade a azía aso seɛ.

⁶ Gbɛ́ pɔ́ wále Lua yádaè, aà a àizee lí a yádanedeɛ.

⁷ Asu ázía sásáo, wili kɔ́nike Luaɔo. Pɔ́ pɔ́ gbɛ́ tɔ́ ɔ́ í ké.

⁸ Tó gbɛ́ tɔ́ a dàa dɔ́aaáe guu, a kaalea iè. Tó gbɛ́ tɔ́ Lua Nisína dɔ́aaáe guu sɔ́, a wɛ́ni láasai iè.

⁹ Wásu kpassa ní maakeaoo, asa tó wi kámaboòo, wá ài'e a gɔ́ɔwa.

¹⁰ Ayámɛto tó wa ze'è, wáli maake gbɛ́piie, atɛ́sa wá Yesu náaikɛn deɔ.

Lezaama

¹¹ A wɛ́sá gbɛ́nɛgbɛ́ne pɔ́ má ké ní mazía ɔo gwa sa.

¹² Gbɛ́ pɔ́ aale yáke wé yáío mé lé gānawá ní tɔ́zɔ́yáo, ké wasu íadamá zea ní Kilisi gaa líwao yá musuo yáíe.

¹³ Baa tɔ́zɔ́napio se, aa ikoyá kúao. Aa ye à tɔ́zɔ́ ké wá e íanadá á seelapi musu yáíe.

¹⁴ Má íanadá pɔ́e yá musuo, sema wá Dii Yesu Kilisi gaa líwa yá báasio, asa a yáí dúnia gòmeɛ ge ù mé ma gɔ́ ge ù dúniaɛ.

¹⁵ Tɔ́zɔ́a ge tɔ́zɔ́sai yáe vío, sema gɔ́a gbɛ́ dafu ù.

¹⁶ Lua gbɛ́keke gbɛ́ pɔ́ yápi kúaoɛ, í ní gba aafia. Aame aa Isaili slanao ù.

¹⁷ Za gbá gbɛ́e su ma wɛ́tá loo. Ía pɔ́ wa dàa Yesu yáí gbɛ́ ku ma mɛwa.

¹⁸ Gbɛ́ɔ, wá Dii Yesu Kilisi gbɛ́keke á nisínae! Ami.

EFESEDEɔ

Yá pɔ́ kú lée bee guuɔ

Lua zína Pɔlu wélegea gèn àaɔde guu à kè Efese wè àaɔe (Zin 19.1-20.1). Pɔlu dea dakpeuna ũ guu ɔ́ à lée bee kèu Efesedeɔne (3.1, 4.1) Yá pɔ́ àle dané de yá pɔ́ Lua a zekàlené ké aao tei gɔɔpii ũ, ké a pɔ́pii káaa an mide Kilisié, pɔ́ pɔ́ kú musu ní tɔleɔ pii (1.10).

Lée bee daalekí (1.3-3.21) yá pɔ́ Lua kèwèe Yesu Kilisi sabai bɔɔlekè, ɔ́ à ledou pɔ́ wá ví naa Kilisiwa yá bɔɔlekè, à mè Lua Yuda Yesudeɔ ní buipále Yesudeɔ kè a gbéɔ ũ mɛdoũdeɔ ũ. Bee gbɛa (4.1-6.20) Pɔlu òné aa àiake wàɔ ku mènɔduũdeɔ ũ naa Yesu Kilisiwa Yesu gáli guu, uao guu, zíkèkíi ní Yesusaideɔ guuo.

Pɔlu Yesudeɔ gɔ́a mɛdoũ lèè ũ ní yá mèn àaɔo: Yesudeɔ de lán mɛwa mé Kilisi de mɛpi mi ũ, Yesudeɔ de lán Lua kpéwa mé Kilisi de a ãdaalegbɛ ũ. Yesudeɔ de nɔ pɔ́ Yesu sè ũ. Beewa wá è Yesudeɔ ledoukɛa bɔ́ Dii kíie, tó wá aà náai ví mé wá naawá.

Gbèke pɔ́ Lua kèwèe naa Kilisiwa guu

¹ Mámɛmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zína lá Lua yeiwa, ma lée bee kè Lua gbéɔ pɔ́ aale Kilisi Yesu náaike Efesedeɔne.*

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisi gbèkekeé, aai á gba aafia.

³ Wá Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Wá naa Kilisiwa musu Lua báaa pii dàwágu wá nisnau.

⁴ Wá naawá guu à wá sé dúniakalea áa, ké wá kua àɔ adoaé sáasai. Aà yeawázi guu

⁵ à dɔ́aa wá díle a néɔ ũ ní Yesu Kilisi gbáao, lá àle yá a pɔ́e guuwa,

⁶ ké à tɔbɔ a gbèke gawide pɔ́ a kèwèe a Yenzidepi guu yáí.

⁷ Wá naawá guu wa bɔ́ aà au sabai. A wá táaeɔ kèwá† a gbèke zɔɔ

⁸ pɔ́ a kèwèe à kè zài guu. ɔ́nɔ pii ní wɛzè píio guu

⁹ a tò wá a pɔ́e asii dɔ́, lá à zèɔ à ke Kilisi sabaiwa.

¹⁰ Tó aà pɔ́eapi keɔɔ kà, a pɔ́pii káaa an mide Kilisié, pɔ́ pɔ́ kú musu ní tɔleɔ pii.

¹¹ Lua pɔ́ í yápii ke lá à zèɔ a pɔ́e guuwa dɔ́aa wá díle lá àle yáwa, à wá sé a pɔ́ ũ wá naa Kilisiwa guu,

¹² ké wá gbéɔ pɔ́ wá wé dɔ́ Kilisizi káauɔ, wàɔ de aà tɔbɔnɔ ũ.

¹³ Apio sɔ́ a síana yámà, a bao pɔ́ a á suabapi sí. A naawá guu Lua a seela kèwá a Nisína pɔ́ à a legbè ũ.

¹⁴ A de gba pɔ́ Lua dɔ́aa dàwèe e àɔ gé a gbéɔ boi ũ, ké aa aà tɔbɔ yáí.

Pɔlu wabikea Efesedeɔne

¹⁵ Ayámɛto za gɔɔ pɔ́ ma á Dii Yesu náaike a mà ní á yea Lua gbéɔ piizio,

¹⁶ mili kámabo ní Lua sáaukpaá á yá musuoo. A yá ɔ́ dɔ́magu wabi pɔ́ mi ke Luawa guu.

¹⁷ Mi wabike Mae Gawide, wá Dii Yesu Kilisi Luawa, aà á gba ɔ́nɔ, i á wé kéé ní a Nisína gbáao, ké à e à a dɔ́ wásawasa.

¹⁸ Mi wabikewá aà á nòse wéé, ké à e zia'ea yá pɔ́ à á káwà dɔ́. A gba zɔɔ gawidepi díle a gbéɔne

¹⁹ ní a gbáa zɔɔ bɔ́nsae pɔ́ lé zíkɛ wá gbéɔ pɔ́ wále a náaikeɔ guuo. Iko gbáapi zíkè Kilisi guu

²⁰ gɔɔ pɔ́ Lua aà bɔ́ gau à aà zɔ́le musu a ɔ́plaaí.‡

²¹ We Kilisi deɔ kpalablɛnɔ ní ikodeɔ ní gbáadeɔ ní diibla pii ní tó pɔ́ wí misiilenéɔ pii. § I ke dúniá tiaé bee ado no, ní a pɔ́ pɔ́ a mɔ́de b.

²² Lua tò pɔ́pii mikpáwá,* ɔ́ à aà díle yápii mide ũ Yesudeɔne.†

²³ Aame Kilisi mɛ ũ, aa de Kilisi pɔ́ í gupii pa pɛea ũ.

2

Bɔ́a gau gɛ́a wɛ́niu

¹ A de yáa gɛɔ ũ Luae á táaeɔ ní á duunao yáí.

² A té dúniac bee tufai, a misíile ían gbáadeɔ kíac, nisína pɔ́ dɔ́aa luayámansiɔne ní a tiaopi.

* 1:1 Zin 18.19-21, 19.1 † 1:7 Kls 1.14 ‡ 1:20 Sou 110.1 § 1:21 Kls 1.16 * 1:22 Sou 8.7 † 1:22 Kls 1.18

3 Wápii wá deńwa yáae s5. Wi p3 p3 wá me yei n3 yá p3 wá p3 gbào ke. Wá ia guu wá de gbé p3 Lua a p3kũmab3b3má3 ũ lán d33wa,

4 áma Lua sũuu z33, a yewázi maamaa.

5 G33 p3 wá de3 ge3 ũ wá taa3 yáí, á wá wú n3 Kilisio sánu. A á suabà a gbéke guue.*

6 Wá naa Kilisi Yesuwa guu á wá sé á wá z33leaà33 musu,

7 ké á e a gbéke z33 b33nsae 333né dũnia p3 a m3 guu yámaa p3 a kèwèe naa Kilisi Yesu guuwa.

8 Lua á suabà a gbéke guu Yesu náai p3 á kè yáíe. Bee i b3 á k3i no, Lua mé á gbá.

9 I b3 á yákea k3i no, ké gbèe su íanada33o yáí.

10 Lua 333ben wá ũ. Wá naa Kilisi Yesuwa guu á wá ké, ké wà3 kú n3 yámaa p3 á d33aa d33lewe3 keao.

G3a medoũ naa Kilisiwa guu

11 A gbé p3 á de buipále ũ ia guuo, t33z3na33 i me3 gyaf33de3, áma an t33z3a de gbè3nazina 333be ũe, á láasooke á kua ziwa.

12 G33 bee á kú Kilisi kp3e3, á de z333o ũ Isaili33ne. A baa ku Luabaakuarĩno n3 aà 333ge3ané guuo. A kú dũnia guu we33a zia'eai sai luad33sai.

13 A naa Kilisi Yesuwa guu tia, á gbé p3 á zã n3 Luao yá33 a s33aazi kái n3 Kilisipi au gbá33o.

14 Aapi mé wá kua n3 k33o na ũ, a t33 Yuda33 n3 buipále33 g33 medoũ. Aà me guu á íbele p3 da n3 zãngu33 b33i ũ gb33o,

15 á Moizi ikoyá kpágui n3 a yádile33, ké á to an pla m33pii g33an33 medoũ gbé dafu33 ũ. Maa á n3 ké n3 k33o na.

16 A íbele m33de, á m33pla n33pii kèna n3 Luao medoũpi guu a gaa líwa musu.

17 A m33 kea na n3 Luao baokpá á gbé p3 á zã n3 Luao33ne n3 gbé p3 káiaán333o 33.†

18 Aà yáí wápii wá s33a Mae Luazi zé v33 n3 aà Nis33na doũ gbá33o.

19 Ayám33to á de nib333 ge b33m333 ũ 33o, a g33 bele33 ũ n3 Lua gbé33, aà uade33 ũ.

20 A g33 kpé p3 Lua lé 33o ũ. Zina33 n3 ánanib33 mé a édaalea ũ, mé Kilisi Yesu mé épi daale33be ũ.

21 Naawà guu kpé p33pii i k33'eu, 33 gbá Lua kpé ũ naa Diiwa guu.

22 Api33 s33 á naawà guu á de kpépi d33333 ũ, ké à33 de Lua Nis33na kúki ũ.

3

P3lu baonakpan ziia

1 Bee yá mé t33 ma P3lu, má de dakpeuna ũ Kilisi Yesu yá musu á buipále33 yáí.

2 I ma lá Lua a gbékekeané z33 dám33e má ké á guuo lé?

3 Lua a asiiyá 333m33e, má kè33 y333 k33.

4 Tó a a kyokè, á f33 d33 lá ma wé kè Kilisi asiiyá musu.

5 Lua i yápi 33 gbèe yá33o, 33 tiasa a 333 a zina33 n3 a ánanib33ne n3 a Nis33na gbá33o.

6 Yá p3 ulea yáapin ke: Naa Kilisi Yesuwa guu baona maa yáí buipále33 g33 Lua áize33blena33 ũ n3 Yuda33, aa g333n33 medoũde33 ũ. An baa ku lé p3 Lua gbè33 guu.*

7 Ma g33 baonapi kpana ũ gba p3 Lua dám33e aà gbá33a lé z33ke ma guu yáí.

8 Ma gbé p3 má kp3e Lua gbé33 guu, Lua gbapi dám33e, 33 mále Kilisi éfáai p3 lé v33o baonakpa buipále33ne,

9 mále asiiyá p3 Lua lé yá n3 gbépiio b33né gupua33. Asiiyápi ulea Lua p3 p33pii kè k33i za as33niz33,

10 ké tiasa a to kp3alablená33 n3 ikode p3 kú musu33 a 33333 bui dasi33 e a gálide33wa.

11 Kilisi Yesu wá Dii sabai 33 Lua p3eá33 p3 kú g3333pii b33lei.

12 Wá naawà guu wá s33a Luazi zé v33 n3 s33o dilea aà náaikea yáí.

13 Ayám33to ma wabikèwá, ásu t33 a p3 ya taasi p3 mále ke á yá musu yáí33o. A kp3elaa yáe.

Kilisi yeawázi

14 Ayám33to mi kúle Mae Luae.

15 Maepi 33 maek33e p3 kú musu n3 z33le33 pii i a 333e33e.

16 Mi wabikèwá aà á gba gbá33a á n33e guu n3 a Nis33na gbá33o a gawi z333o léu,

17 Kilisi e sadaáguu a náai p3 ále ke yáí, á z33nap33ela 333 zed33a aà yeawázi guu,

18 ké á e Kilisi yeawázi yáasa n3 a gbá33o n3 a les33o n3 a zã33o wáaiipa n3 Lua gbé333 pii,

19 í aà yeawázi p3 wa f33 wá a lé d33 piio d33, Lua kekeá33 pii i p3e33wá.

20 Lua gbá33a lé v33o, a f33 kewèe de lá wi a wabike ge wi a láasookela maamaa n3 gbá33a p3 lé z33ke wá guuo.

21 Aà t33333 Yesude33 n3 Kilisi Yesupio musu wè n3 wè33o e g3333pii! Ami.

* 2:5 Kls 2.13 † 2:17 Isa 57.19 * 3:6 Kls 1.26-27

4

Medoukca

- 1 Ma gbé pò má de dakpeuna ũ Dii yáí, ma wabikèwá, á kua ká lá Lua á sisi àò dèwa.
  - 2 A kò fò àò yeksi zlabusaa ní nòsenièso guu ní mɛnao.*
  - 3 A wɛtá àò lèdoù pò bò Lua Nisína kíí ví ba pò wá dɔkɔwa ũ.
  - 4 Mɛ mɛndoɛ, mé Nisínapi mɛndoɛ. Maa zia'ea yá pò Lua á káwá mɛndo lɔ.
  - 5 Dii mɛndoɛ, mé Lua zé mɛndoɛ ní da'ile mɛndoo.
  - 6 Lua mɛndoɛ wápii Mae ũ, ɔmɛ iko ví wá baadewa, lɔ zíkɛ wá baade píi guu, a kú ní wá baade píio.
  - 7 Kilisi gbèkèkè wá baadee lá à gbadàwɛɛ léu.
  - 8 A yáí a kɛa láu wá mè:
- Ké à dèdɛ musu ní a zìzɔɔ,
à gbadà gbéɔnɛ.†
- 9 Aà dɛdɛa beɛ mè kpelewa ní? Bee mè à píla e tɔɔlɛ nɔnau gɛaɛ.
  - 10 Gbé pò pílapí mé gbé pò fɛlɛ má luabɛa ũ, ké aà gupii pa.
  - 11 Aàpí mé gbèɛo gbá zé aàò dɛ zɛnao ũ, gbèɛo ànabio, gbèɛo baonakpanaò, gbèɛo pásitɛɛo ge yádanɛdɛo,‡
  - 12 ké Lua gbéɛ e wàò ku a zì sɔu guu, Kilisi mɛ i zedɔ,
  - 13 e wápii wàò ka Lua Né náai doù keawa aà dɛa doù guu, wí gò gbé kàsaaò ũ Kilisi pò pò pèwá zɔɔ léu.
  - 14 Maa wáò dɛ nɛfɛnɛna pò wí ɔnɔ ní kɔnɔ kɛné wá ní sásáò ũ lɔ. Yá dafu daanɛ í ní sé lán íana ge ísɔwa.
  - 15 Wá slana'oné ní yearzìo, wí gbá yápii musu naa Kilisi pò dɛ mi ũwa.
  - 16 Naawá guu mɛgu pii í kò'eu aa nakɔwa kɔ zì sabai, ɔ mɛguo í zíkɛ a zéwa, mɛ iò gbá, iò zedɔ ní yeakɔio.§

Kua zi ní kua dafuo

- 17 Ayámɛto mále yá'óé ní Dii tɔo, mále á gbaò laai. Asu àò ku lán luadɔnsai pò an nòsɛ yáfuna dɔaaanɛɔwao.
- 18 An láasoo sɔúkù, aa kɛa wɛní pò Lua í kpámáwa, ké an wé sia mé an swá gbáa yáí.
- 19 Aa nòsɛ vɔo, aa nízia kpá wisaiyáwa, aa dɛɛ'íi bui píi kɛa bíi ví.
- 20 Apio sɔ í Kilisi yádada máao.
- 21 A aà yá má, a slana pò a ví dàda á Yesudeke guu.
- 22 Wa óé à ɔkpa á dàa zì* pò dɔaaaí, asa a ɔòkpa á pɔnɛda váio yáí.
- 23 A tó á nòsɛlilɛ, á láasoo í gò dafu,
- 24 í dàa dafu pò Lua kèwɛɛ ké wá e wàò dɛ láawa† sé, á kua iò adoa kua síande ũ yázedekɛa guu.
- 25 Bee yáí à ɔkpa mɔafiliyáí, á baade lí slana'o a gbédeɛɛ,‡ asa mè doù guon wá ũ.
- 26 Tó á pò pà, ásu duunakɛo. Asu to íatɛ gɛ kpéu à á pɔpaa leo,
- 27 ké ásu lbiisi gba gɛkio yáí.
- 28 Gbé pò í kpáí'o yáa kpáí tó. Aà wɛtá zì maa kɛ ní a ɔo, i pò e à dɔò taasidɛlɛ.
- 29 Asu to yáváie bɔ á léuo, sɛma a zɛdɛ pò a gbé káfi à àikɛ gbé pò lé maonɛ.
- 30 Asu Lua Nisína pò yao, asa aà kua adoaɛ. A dɛ seela pò Lua kèwá e wá bogɔzì ũ.
- 31 Asulí íisɛ ní gbèeoo. A pòkúma ní pòkpɛnɛo ní palaa gbáao ní gbéssɔsao ní pásí bui píio tó.
- 32 Aò gbèkɛ ví ní kɔo. Aò kò wɛna ví. A sùuukɛ ní kɔo lá Lua sùuukɛánɔwa naa Kilisiwa guu.§

5

Kua gupuuu

- 1 Lá á dɛ Lua né yenzidɔ ũ, à aà ɔlɛsé.
- 2 Lá Kilisi yewázi à gí a wɛníi wá yáí sa'obɔ pò a gí í kɛ Luaɛ na ũ, à to yeakɔi dɔaaɛ máa sɔ.*
- 3 Lá á dɛ Lua gbéɔ ũ, i kú wá káaluakaa ní dɛɛ'íi bui píio ní blikeao ma dɔ á léu bauo.
- 4 Wisaiyá'oa ní yádɔɔsai oao ní faai bèɛ boao maaánɔo lɔ, sɛma sáau yá.
- 5 Aò dɔ sásáa ké káaluae ge dɛɛ'íidɛe ge bíidɛe a kpala pò bò Lua kíí blɛ ní Kilisioo. Pò pò gbé lé a blike gò aà dii ũ.
- 6 Asu to gbèɛ á sásá ní yápá giioo. Yá beɛ taaò mé a to Lua pòkúmabɔɔ a yádansaiwaa.

* 4:2 Kls 3.12-13 † 4:8 Sotú 68.18 ‡ 4:11 1Kln 12.28 § 4:16 Kls 2.19 * 4:22 Kls 3.9-10 † 4:24 Daa 1.26
‡ 4:25 Zkl 8.16 § 4:32 Kls 3.13 * 5:2 Bɔa 29.18

- 7 A baa su àò kúrínò.
- 8 A kú yáa gusiau, tiasa naa Diiwa guu á kú gupua. Aò ku gupua gbéò ù,
- 9 asa gupua í maa bui píi iné ní yázedeo ní síanao.
- 10 A yá pò í ka Diigu dada.
- 11 A baa su àò kú ní gusia yákea pò lí káflakenéoo. A bò yá beo kpe weliwe.
- 12 Baa yá pò gbépiò í ke asii guu oaá wíyáe.
- 13 Tó wà bò yá kpe gupua, wí a sáasá dᵛ,
- 14 asa pò pò bò gupua gò gupua pò ùe. A yáí tò wí me:

I'ona vu fele bò geò guu,

Kilisi í gupune.

- 15 Aò á táa'oze dᵛ maamaa. Asu àò de sòùò ùo, sema ònònao.
- 16 Ali yá pò Lua a zebbè ke,† asa gòe beo maa.
- 17 Ayámeto ásu àò sòùò, àò dᵛ lá Dii pòeá de.
- 18 Asu àò kú ní wèdekeao, í lalasisímáe. A to Lua Nisína paewa,
- 19 í faaibo ní kòo ní sòto ní Lua táasileao ní le pò Lua Nisínapi í daéo. A lesi, í Dii táasile á sᵛ guu,
- 20 ío Mae Lua sáaukpa gòpii yápii guu ní wá Dii Yesu Kilisi tóo.‡
- 21 A misillekòe Kilisi vía pò á ví yáí.

Gòe kua ní a nao

- 22 Nòe, á baade lí misiile a záe lá í ke Diiéwa.ᵀ
- 23 Asa gòe mé nòe mi ù, lá Kilisi de a gálide pò de a me ùò mi ù an Suabana úwa.
- 24 Lá gálidepiò í misiile Kilisie, màa sᵛ nòe baade lí misiile a záe yápii guu.
- 25 Gòe sᵛ, á baade líò ye a nazi, lá Kilisi ye a gálideòzi á gí a wénii ní yáíwa.*
- 26 A ní gbásí wòlo da'ilekea guu ní yá pò aa òo, ᵛ aa gò aa pò ù,
- 27 ké á ní kpán'aeké ní gawio tèbatebasai, yuunkasai, sáasai, gbásísai, táaesai.
- 28 Màa á kù gòe baade àò ye a nazi lá azía mewa. Gbè pò ye a nazi ye azíai.
- 29 Gbèe líò za azía meuo. I ble kpawá, í laaidòwá, lá Kilisi í ke a gálideònewa,
- 30 ké wá de aà meguò ù yáí.
- 31 Ayámeto gòe í go a de ní a daowa, í na a nawa, aai gò lán sàwakula ní gbalaowa.†
- 32 Yá gbía ulea yápi guu, mé má è a de Kilisi ní a gálideò yá ù.
- 33 N beeo a de á yá ù sᵛ. A baade líò ye a nazi lá azíawa. Nòe sᵛ aali a zá yáda.

6

Néò ní zòò

- 1 Néò, naa Diiwa guu àli á de ní á dao yáma, asa bee mé maa.*
- 2-3 Ali á de ní á dao kpèla, ké àò aafia, í gègè dúniau. Yá pò Lua díle ní legbèao séian we.†
- 4 Maeò sᵛ ásuli á néò pò fèò.‡ Ali ní toto, ìli ledamá Dii gbéò negwaa ù.
- 5 Zòò, àli á dúnia la diiò yáma ní nòsemendoo ní víao ní lualuao, lá Kilisi ále keéwa.
- 6 Ásuli zì kunweiana kenéo. Ali Lua pòeá ke ní nòsepuaò Kilisi zòò ù.
- 7 Ali zìke ní áiao, lá Dii ále keéwa, í ke gbènazína no.
- 8 Aò dᵛ ké Dii a baade maakèa flaboè, zò ge wéé.ᵀ
- 9 Diiò sᵛ àli kené màa lo.* A yápási'oané tó. Aò dᵛ ké ampìò ní ápiò pii, á Dii ku musu, ìli gbèe zàboo.

Gòkebo pò Lua kpàwáò

- 10 Yá pò gòñ ke: Aò gbáa naa Diiwa guu ní aà iko gbáa zòò.
- 11 A gòkebo pò Lua kpàwáò da pii, ké á e ze gíugiù, í Ibiisi dᵛfí.
- 12 Asa í ke gbènazínaò wále deékaínò, sema nisín vai pò kú musu. Aa de dúniaè bee gusia kiblenaò ù ní ní mideò ní ní ikodeò.
- 13 Ayámeto àò gòkebopiò kúa pii, ké á fᵛ ze gí gò vai zì, í gᵛ zea gíugiù apii ke láaa gbèa.
- 14 Aò zea gbáa, í síana dᵛ ápi asana ù, í yázede da mò ula ù.†
- 15 A kea na ní Luao baokpaa áia kpa kyale ù.‡
- 16 Ío luanaaíkea kúa sèngbao ù gòpii, ké á fᵛ ze zᵛ Setúo kagbaone pii.
- 17 A suabaa si kpa mò fùà ù,ᵀ Ío Lua yá pò de aà Nisína fènda ù kúa.

† 5:16 Kls 4.5   ‡ 5:20 Kls 3.16-17   ᵀ 5:22 Kls 3.18, 1Pie 3.1   * 5:25 Kls 3.19, 1Pie 3.7   † 5:31 Daa 2.24   * 6:1 Kls 3.20   † 6:2-3 Baa 20.12   ‡ 6:4 Kls 3.21   ᵀ 6:8 Kls 3.22-25   * 6:9 Kls 4.1   † 6:14 Isa 11.5, 59.17   ‡ 6:15 Isa 52.7   ᵀ 6:17 Isa 59.17

¹⁸ Aliṣ wabike gṣṣpii, ɔ Lua dṣnle gbea yápii guu ní aà Niṣina dṣaaaéo. Ali a itēke ní mena zṣṣo, ɔ wabike Lua gbéṣne pii.

¹⁹ A wabikemeṣ sṣ, ké tó mále yá'o, Lua ma gba lé mà à bao asii oné sṣdeedesai.

²⁰ Baonapi yáí má de kṣṣ pṣ wa dákpeu ũ. Aṣ wabikemeṣ mà kpa sṣdeedesai, lá à kù mà owa.

Lezaamd

²¹ Wá gbēdo yenzide Tisiki, Dii zikennáaide, a ma yáṣ pii baokpaé, ké à e àṣ ma kua dṣ.

²² Ma aà zìwá, ké aà wá kua oéé, á nṣe i níni.*

²³ Mae Lua ní Dii Yesu Kilisio wá gbéṣ gba aafia, aa ní yeakṣi káfiné ní ní Lua náai pṣ aale keo.

²⁴ Lua gbēkeke gbé pṣ ye wá Dii Yesu Kilisizi láasaṣne mṣpii.

---

* 6:22 KIs 4.7-8

FILIPIDE 1

Yá pò kú láe bee guu

Báapua búsu wéle séia pò Pòlu baonakpau 5 wí me Filipi, Lomadeo búsu zi pò wí me Masedoni guu. Búsupi ku Gelesi búsu gugbantoo oie. Pòlu wélegea gen plaade guu 5 à Yesu galipi dàaleu (Zln 16.12-40). Wè dasi gbèa, gò pò a de dakpeuna ù, 5 à lápi kè Filipideone ní nòsemendoo. Ale ní sáaukpa an gba pò aa kpàsáe gò pò Epafodi lé mós a gwai. A mò lè gò bee sò a ku yá'ia guue. Ale oné lá aa de náaideo ù Kilisie, aasu to anabi egna pò aa kú ní guu yá ní sásáo.

Pòlu yá dàale à mè (1.1-11) tó a láasookè Filipi Yesudeo yáwa, a pò í ke nae, i Lua sáaukpa ní yá musu. Bee gbèa à yá pò a leò bókèkèné. A yá pò a su a le dso, ama àle Lua náaike naa Yesu Kilisiwa (1.12-26). A ledà Yesudeowa aa ze gbáa, aaiò Lua náaike, an lé íò dou, aa nízia busakòe, aai zòble Lua lá Yesu Kilisi a zé òbnéwa (1.27-2.18). Wà Yesu Kilisi kua ní aà zlo yá'ò lè pò Yesudeo í si guu (2.6-11). Epafodi pò Filipideo aà zì ní gbao Pòlu ní Timoteo tò ledou pò Pòlu v1 ní Filipideo lé dedee (2.19-30).

Bee gbèa Pòlu oné aa laaika gbé pò aale baonakpa a zéwaozi. A oné aali a kea ke, aali dèeka aa yá pò aale yá le. Aa gò lán Yesu Kilisiwa (lee 3). Lápi mde ní ledaamáo ní sáaukpao ní fòkpaamáe.

Wí me lápie pona lá, asa wà pona yá'ò lápiu sea a daalekdi e a láakiwae. Pona í bò Kilisi náaikea kíie. N ye nyò ponapi ví ssa?

Pòlu wabikea Filipideone

1 Ma Pòlu ní Timoteo, wá Kilisi Yesu zòblenaò wáme wa láe bee kè Lua gbé pò kú Filipi* naa Kilisi Yesuwaone ní ní gbèzòò ní ní donledeò.

2 Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbèkekeé, aai á gba aafia.

3 Gò pò á yá dòmagu pii, miò ma Lua sáaukpae.

4 Ma wabikea guu pii miò wabikeé ápii ní pònao,

5 ké á ò kumano baonakpaa guu za gò pò á mà e ní a gbào yáí.

6 Má dso sáasá, lá Lua zì maa dàale á guu, aò ke, i a mde Kilisi Yesu mózì.

7 A maa ké máó á yá kúa ápii maa, asa á yá dò ma sòwa. Ma daakpeun nò, ma zea ní baonapio a síana bóa yáin nò, ápii á ò ku zì pò Lua dàme e a gbèkeu guu.

8 Mále á beeke ápii, lá má kú Kilisi Yesu sò guuwa. Lua mé ma seelade ù.

9 Mi wabikeé á yeakò ò káfi ò gé dso ní wékèa wásawasao guu,

10 ké à e yá pò maa ò ke dso, íò ku nòsedoudeò ù tàaesai Kilisi mózì.†

11 Beewa maakea pò Yesu Kilisi í mòné a liála, wí Lua tòbò, wí aà sáaukpa.

Kilisi mé Pòlu wèni ù

12 Gbèò, má ye ò dso ké yá pò ma le tekpa baona gea aeue,

13 5 sosa kibedòanaò pii ní gbé kínoò dso ké Kilisi yáí wà ma dai kpéu.‡

14 Ma daakpeu yáí wá gbé dasideò Dii náaike de yáala, 5 an sòdilea káfi, aale Lua yá'ò gbèone v1asai.

15 Síanae, an gbèeò í Kilisi yá waasoke denla ní wedakòeò yáie, gbèeò sò ní nòsemaao.

16 Gbé beeo í ke ní yeamazioe, asa aa dso ké zea ní Yesu baokpao yáí ma yeò kpéu la.

17 Wedònedepio sò aai Kilisi yá waasoke denlaweela yáie, i ke ní nòsepuaò no. Aale e wále ma kua kpéu taasi káfi mee.

18 Yáe yá? Mòafili guun nò, síana guun nò, apii lé, wále Kilisi yá waasokee. Ma pò na ní beeo, mé ma pò a ea ke na b,

19 asa má dso ké wabi pò ále kemee ní Yesu Kilisi Nisina donleò a to mà bò.

20 Ma wé dsi mé má a náai ví maama, ké wí a ma kú yáe guuo. Asa máo Kilisi tòbò ma kau ní sò dilea gòpiie, atèsa tia, má kún nò, ma gan nò.

21 Asa Kilisi yáí má kúí, mé ga demee ài ù.

22 Ama tó má kú wèni guu, bee demee zì áide ù. Má dso lá má seò,

23 má kú plaplae. Má ye ta mà kú ní Kilisio, we maamee de lakia zàzà.

24 Ama à kú màò ku wèni guu á yáie.

25 Bee fèa vío. Má dso ké má gò màò kúanò ápii, ké à e gé ae ní pònao luanaaika guu.

* 1:1 Zln 16.12 † 1:10 1Kln 1.8 ‡ 1:13 Zln 28.30

- 26 Beewa gɔɔ pɔ́ má ɛa mɔ́ á gwai, á á naa Kilisi Yesuwa ɛ́andāa zé e maamaa ma yáí.
- 27 Apii lé, tó ma mɔ́ á gwai ge mi mɔon nò, à tó á kua kpaalí ní Kilisi baona yáó, ké tó mále á bao ma, mà má á zea giúgiú ní lédouo, ále dɛ́eka ní nòsemendoo baonapi zé yáí.
- 28 Asu tó á ibeɛɔ yáe iwáa ká á pɔao. Bee aɔ dené seela ũ ké aa mipè kaalewa, ápiɔ sɔ́ bɔa ma. Bee bò Lua kííe.
- 29 Asa Lua á gbá zé á taasike Kilisic, i ke aà náaikea ado no.
- 30 Dɛ́e pɔ́ á è mále ká yáa^S mé á mà mále ká e tia, á kú dɛ́e doupi guu.

2

Ziabusaa

- 1 Lá á naa Kilisiwa káfla víé, lá aà yeaázi lé tékpaágu, lá á lé dou ní aà Nisinao, lá á kò wɛna ví ní sósobio,
- 2 à láasoo dou ke, á yeakɔi iɔ dou ledoudeu ũ, pɛadoudeu ũ. Bee a ma pɔ ke na à ke zài.
- 3 Asu yáe ke denla ge yòokea yáío. Ziabusaa guu áli kɔ da gbía de ázlaa.
- 4 Gbɛe su láasooke azla mendo yáwao, aà gbɛpáleo pɔ ke lɔ.
- 5 Aɔ nòse pɔ́ Kilisi Yesu ví ví sɔ.
- 6 Aà lua'ia, i gbāa'e a sáaa ní Luaokewao,
- 7 ɔ́ à azla gwea tó à zòke sè,
- à gò gbɛnazina ũ à gbɛnazinke sè.
- 8 A azla búsa à misilile e à gè gào,
- e gaa lipākɔawa se.
- 9 Ayámɛto Lua aà sè lesí,
- à tó pɔ́ de tó piila kpàè,
- 10 ké tó wà Yesu tó sí,
- gbépii a kúle* luabe ní tɔɔleo ní tɔɔle zíeo,
- 11 gbépii i o Yesu Kilisi mé Dii ũ
- Mae Lua tɔbɔa yáí.
- 12 Bee yáí ma gbé yenzideɔ, lá i ma yáma gɔɔ pɔ́ má kúánɔ, atɛsa lá má kúánɔ tiao, àò á bɔa ma lepapa ní víakea Luaeo ní lualuao.
- 13 Asa Lua mé lé zíkɛ á guu, ále á gba a pɛákeke ni ní a kea zéo.
- 14 A yápii ke yákútɛ ní zɔao sai,
- 15 ké á gɔ́ táaesai yáesaideu ũ, Lua né sáasaiɔ ũ gbágbɛ sásáa dɔɔsaiɔ guu.† A gupuné dúniau lán saanaɔwa,
- 16 iɔ wɛni yá kua, ké mà è ɛ́anadá á yá musu Kilisi mózɪ. Tó ále ke màa, mi bà pã leo, mi zíkɛ pão.
- 17 Baa tó ma au a tóle á luanaaikea sa'o'i ũ, ma pɔ na, mé mále pɔnakeáno ápii.
- 18 Ápiɔ sɔ́ à pɔnake màa, wí ke sánu.

Timotee ní Epafodio

- 19 N Dii Yesu báaaɔ má ye mà Timotee zíwá tia, ké mà e á bao ma, ma sɔ́ i níni.
- 20 Gbé pɔ́ wá láasoo dou á yáɔ dɔ aà sɔwa síana kuo, aà bàasio.
- 21 Gbépii zla yá mé i dɔaaè, i ke Yesu Kilisi yá no.
- 22 A dɔ́ lá Timotee náai ví, à zíkɛmanɔ baona yá musu lá né i zíkɛ ní a maeowa.
- 23 Tó má á zea dɔ́ súsú, má ye mà aà zíwá gɔ́ɔ.
- 24 N Dii báaaɔ mále e má mó á gwai tia mazla.
- 25 Wá gbɛdo Epafodi, ma zíkɛndeeɛ, mé ma zígɔ́ dee pɔ́ a aà zì dɔimale ní pɔ́ pɔ́ mále a nideɔ, má è a maa mà aà gbaewáe.
- 26 Ale á beke ápii mé aà pɔ́ yá, ké a aà gyákeke bao mà yáí.
- 27 A gyákɛ síana e à ká gaa, ɔ́ Lua aà wɛnagwá. I ke aàpi ado no, ní mapioe lɔ, ké ma pɔsia su zɔkúo yáí.
- 28 Ayámɛto mále ke kpakpa mà aà gbaewá, ké á wɛsikòle, á pɔ i ke na, ma nòse i níni.
- 29 A gbáakpaaázi ní pɔna zɔɔo naa Diiwa guu. A gbé bee taa kpɛla.
- 30 A gɔ́ lɛɛ aà ga Kilisi zí yáíe. A gí a wɛnii, ké á e dɔnle pɔ́ á fɔ́ kemɛɛo kemɛɛe yáí.

3

Kilisi dɔsa

- 1 Ma gbéɔ, yá pɔ́ gɔ́n ke: A tó á pɔ́ àò na Diiwa. Yá dou ea oaé zì'úmanɔ, mé a de á aafia ũ.

S 1:30 Zln 16.19-24 * 2:10 Isa 45.23 † 2:15 Iko 32.5

- 2 A laaika gbēnazin àwalewanaɔzi. A laaika vāikena pɔ aai n̄ taitaipɔzi!*
  - 3 Wá gbé pɔ wi Lua sísi n̄ aà Nisina gbāao, wi íanadà Kilisi Yesu guu, mé wiliɔ wázla yá náai vɔɔ, wámé wá t̄z̄n slande ɔ̄.
  - 4 Mapi, má zeví mào mazla náaike. Tó gbé lé e á azla náai vɔ̄, má vɔ̄ deaála.
  - 5 Ma t̄z̄s̄ ma gɔɔ swaaɔde z̄le. Isailin ma ũ ia guu, Bēyāmeɛ bui, Ebelu bui zálala.† Mɔizi ikoyá musu má kú Falisɔ gáli guu.‡
  - 6 Má aiavɔ̄, ma ladà Yesudeɔwa.§ Yákea a zéwa Mɔizi ikoyá guu gbēe i f̄s̄ ma táae èo.
  - 7 Ama yá pɔ má kúa ài ũ yáa beeo ḡm̄eɛ yá àisai ũ tia Kilisi yái.
  - 8 Azaiasa ma yápii díle àisai ma Dii Kilisi Yesu d̄sa pɔ de a píia yái. Kilisipi yái ma ɔkpá yápiizi bísa ũ, ké mào aà vɔ̄,
  - 9 m̄iɔ naawá, mà e mào na n̄ Luao Kilisipi náaikea yái. Asa Lua lí tó yá b̄r̄n̄ɔ na ikoyádaa yái no, i to yá b̄r̄n̄ɔ na Kilisi náaikea yáie.
  - 10 Yá pɔ má yei mé de mà Kilisi d̄s̄ n̄ gbāa pɔ à b̄òò gauo, mí taasikeaànɔ, mí ḡs̄ laaáwa aà ga guu
  - 11 mí gbasa ḡs̄ gábo ũ.
- Pɔ pɔ nle yá lea*
- 12 I ke má lè má kú à p̄eɛa no, mále yáe ké má yá pɔ Kilisi Yesu ma si a pɔ ũ yái sí ma pɔ ũ.
  - 13 Gb̄é, mi e má sí ḡiao. Yá m̄endo mále ke, mi n̄n̄ɔ pɔ pɔ kú ma aeo, pɔ pɔ kú ma kpeɔ láasookesai.
  - 14 Mále pɔ pɔ ma wé d̄oi ya mà ài pɔ Lua wá sisiwá musu e naa Kilisi Yesuwa guu.
  - 15 Wá gbé k̄asaao wáò láasoo bee vɔ̄. Tó á láasoo pále vɔ̄, Lua a á wé k̄éé yá bee musu.
  - 16 Apii lé, lá wá kua kà a léu, wá gé ae zé doupi guu.
  - 17 Gb̄é, à ma kea ke* lá wa a taa k̄éé, í w̄ete gbé pɔ an kua kp̄aaíòzi.
  - 18 M̄iɔ oé yaa m̄òom̄o, mé ma ea mále oé tia lo n̄ w̄é'io, gb̄é ku dasi, an yákea tò aa de Kilisi gaa líwa ibeɛ ũ.
  - 19 Aa mip̄e kaalewa, an gb̄eɛ mé n̄ dii ũ, wíyá mé n̄ íandábo ũ, dúnia yá an láasoo ɔ̄ kuwá.
  - 20 Wápiɔ s̄s̄, luabe gb̄éon wá ũ, wá wé d̄o Suabana pɔ a b̄o wezi, ɔn Dii Yesu Kilisi ũ.
  - 21 A wá mè gb̄aasai li lá a mè gawidewa n̄ a gbāa pɔ a f̄s̄ to p̄pii misiileɛo.

4

Ledaama

- 1 Ayám̄eto ma gbé yenzideɔ, á gbé pɔ mále á beke á de ma íandábo pɔ mí p̄nakeò ũɔ, à zea giúgiú naa Diiwa guu máa.
- 2 Ma awakpá Ev̄odie n̄ Sentisio aao ledou vɔ̄ naa Diiwa guu.
- 3 Mpi s̄s̄ má zik̄endee náaide, ma wabik̄ema, d̄o n̄eip̄le, asa aa taasik̄emaɔ baonakpaa guu n̄ Kelemao n̄ ma zik̄endeeɔ. An t̄s̄ kú àiz̄ana taalau.*
- 4 A tó á pɔ à na Diiwa ḡɔɔpii. Má òé lo, à tó á pɔ àò nawá.
- 5 A ázla busa gbépii. Dii kái.
- 6 Asuli yáe k̄akeo.† Yápii guu à wabike Luawa, í yágbeawá, í á sáaukpa, í á yá'ɔmao oè,
- 7 Lua í á n̄s̄e n̄ á láasoo daé dou naa Kilisi Yesuwa guu. N̄s̄edaadoupi k̄é zài, a de gbēnazlna d̄saa.
- 8 Gb̄é, yá pɔ ḡén ke: Yá pɔ síana vɔ̄ mé a gb̄ia, yá pɔ zeví mé a gb̄ási vɔ̄, yá pɔ na mé a báaa vɔ̄, yá pɔ maa mé wí a sáaukpa, àli láasooke yá beeoɔwa.
- 9 Yá pɔ má dàdaé á sí, yá pɔ á màa mé á èa, à yá beeo ke, Lua Aafiade ɔ̄ kúán̄o.

Pɔlu Filipide ɔ̄ sáaukpa

- 10 Ma pɔ na Diiwa à k̄é zài, asa á láasoo èa s̄ua sa. A ma yádaa yáa fá, zé i eo.
- 11 M̄i o màa ké mále taasike yái no, asa má dàda baa lá a de píi, ma kua kamague.
- 12 Má taasi d̄s̄ mé má nama d̄s̄. Ḡɔɔpii gupiiu k̄aa ge n̄ana, p̄od̄inzi ge p̄k̄ésama, a yáe v̄im̄e lo.
- 13 Má yápii f̄s̄ naa Kilisi pɔ i ma gba gbāawa.
- 14 N̄ beeo ké á bàa kú n̄ ma taasikeao, a yámaak̄e.
- 15 Filipide, á d̄s̄ áziawa, ma baonakpaaé k̄aa guu ma b̄o a Masedoni búsuu, Yesu gálie ɔ̄ kú n̄ d̄amaleoo, á bàasio.
- 16 Baa ḡɔɔ pɔ má kú Tesaloni,‡ a pɔ pɔ mále a nideɔ kp̄ásam̄eɛ de ḡen doa.§

---

* 3:2 Gal 6.12-13 † 3:5 Lom 11.1 ‡ 3:5 Zln 23.6 § 3:6 Zln 8.3 * 3:17 1Kln 4.16, 11.1 * 4:3 B̄oa 32.32-33, Sou 69.28, Dan 12.1, Zia 3.5 † 4:6 Mat 6.25 ‡ 4:16 Zln 17.1 § 4:16 2Kln 11.9

¹⁷ I ke gba mále wεεleo, á ài káfia Lua kíi mále wεεle.

¹⁸ Ma pó pó á kpàsámεε è, à pà e à dĩa. Epafodi á gbaε kpàa, pó m̀a sa. A de sa'obε pó a gĩ na Luaε* i kaaàgu à si ù.

¹⁹ Ma Lua a pó pó á a ni ví kpáwá pii naa Kilisi Yesuwa guu a àizeε gawide léu.

²⁰ Wàε wá Lua wá Mae t̀bε g̀g̀pii! Ami.

²¹ A f̀kpa Lua gbéεwa pii naa Kilisi Yesuwa. Ma Yesude dee pó wá s̀nuε f̀kpàwá.

²² Lua gbéε f̀kpàwá nípii, at̀esa an gbé pó kú Sezaa bεε.

²³ Dii Yesu Kilisi gbékekeé á nisinau.

---

* 4:18 B̀a 29.18

KOLOSIDE

Yá pò kú láe bee guu

Kolosi de Tuukii búsu wéle mendo ue. A ku Efese gukpe oi kiloo òaa do taawa. Pòlu iwa Kolosi gbé Epafa mé gè ní baona yáo we séia (1.7, 4.12).

Pòlu de dakpeuna ù (4.3, 10, 18) Loma, ÿ Epafa mò a òè Kolobside lé swádo yá d̀̀̀saizi. Waasokenaed lé e tó gbé ye Lua d̀̀, i a suaba, sema wà kúle p̀̀one, wi t̀̀z̀̀, wi bléed té. Bao ùi bee maà gbea g̀̀o Pòlu lakè Kolosi Yesudeone à mè Yesu Kilisi náaikea mé ì gbé suaba ado. A lápi dì Tisiki ní Oneziúoe.

Fòkpaamá ní Lua sáaukpaao gbea (1.1-14) Pòlu Kilisi kíake òlwé. A de p̀̀piia, baa nisín gbáa, ÿme a gáli mi ù (1.15-2.3). Bee gbea Pòlu ní gbá laai eeyá p̀̀ aa kúao yá musu (2.4-25). A yádáné wèni dafu p̀̀ wá ví naa Yesu Kilisiwa musu, Yesudeo kua ní k̀̀o yá, uadeo kua ní k̀̀o yá ní wá kua Yesudeaideo guu yáo (3.1-4.6).

Lá midékii Pòlu fòkpá gbéwa (4.7-18).

Anabi egena ì m̀̀ ní yá ò dasi. Ampii aai to Yesudeo p̀̀ale zé maae, aali Yesu náaikea a zéwao. Bee yá mé tó Kolobsideo lá gbáakpá Kilisi dea p̀̀piia yáwa. Òme ì Ibiisi ba polo gbéwa à aà b̀̀ zòbleu ado.

Sáaukpa ní wabikéao

- 1 Mámemaai Kilisi Yesu zina Pòlu lá Lua yeiwa ní wá gbé Timoteeo, wa láe bee kè
- 2 wá gbé náaike p̀̀ an kua adoa naa Kilisiwa Kolobside. Lua wá Mae gbékekeé, i á gba aafia.
- 3 G̀̀o p̀̀ii wá wabikéa guu wib Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa,
- 4 asa wa á Kilisi Yesu náaikea bao mà ní á yea wá gbéozio píi,
- 5 ké á wé d̀̀o p̀̀ p̀̀ dileaé luabei yá. A yá síande mà yáa baona p̀̀ wa kpáé guu.
- 6 Baonapi lé ne'í, àle òta d̀̀nia guu píi, lá a ké á guu za g̀̀o p̀̀ á mà mé á Lua gbéke sásá d̀̀wa.
- 7 Epafa wá zikendee yenzide mé yápi dàé wá g̀̀e ù. Kilisi zikennáaide,
- 8 ÿme yeakó p̀̀ Lua Nisina á káwá òwé.
- 9 A yá t̀̀ za g̀̀o p̀̀ wa á bao mà, wib wabikéé Luawa láasai, aà to à a p̀̀eá d̀̀ wásawasa, aà Nisina i á gba òno ní wezèo píi,
- 10 ké à ku lá Dii yeiwa, á yá píi i kaaágu. Beewa á yámaa píi kea à òta, á Lua d̀̀a iò káfi,
- 11 iò gbáa yápii guu aà gbáa gawide léu, ké à yápii f̀̀ ní menao ní p̀̀nao,
- 12 i Mae Lua sáaukpa, asa à wá ká baa p̀̀ a díle a gbéone a gupuuauwa.
- 13 A wá b̀̀ gusia ikou, à wá kpá a Né m̀̀ndona yenzide kpalau.
- 14 Aà sabai wa g̀̀ wéed ù, wá duuna kèwá.*

Kilisi dea p̀̀piia

- 15 Kilisiá Lua p̀̀ wili e ní wéoo taae,
- 16 A p̀̀pii kè musu ní t̀̀leo,
- 17 A ku p̀̀pii áa,
- 18 Òme a gálide p̀̀ de aà me ù mi ù.
- 19 Asa á ká Luagu,
- 20 A t̀̀ p̀̀pii keano na aà sabai,
- 21 p̀̀ p̀ kú t̀̀le ge musuon nò.
- 22 Aà au p̀̀ b̀̀le lipáakšawa mé mò ní aafiapio.

* 1:14 Efe 1.7 † 1:16 Efe 1.21 ‡ 1:18 Efe 1.22-23

- 21 Apio s5 á kēa Luawa yāa. Aa ibeεon á ũ á láasoo ní á wāikea yái,
- 22 5 Lua tò a keano na Kilisi gaa a gbēnazinke me guu yái sa, ké á á kpán'aekε gbāisai, sāasai, tāasai,
- 23 tò á zea gbāa á luanaaika guu deesai giúgiú, mé i kē zia'ea yá pó á kūa baona pó á mà guuwao. Wā baonapi kpá gbé pó Lua kē zīle laone piiε, mé mapi ma Pólu ma g5 a kpana ũ.

Pólu zíkεa Yesudeone

- 24 Tiasa mále pōnake ní taasi pó mále ke á yáio. Ia pó wa dà Kilisiwa, mále a pó pó g5 ma ma mewa mà bolei aa gálide pó de aa me ũo yái.
- 25 Lua zidámeε, 5 ma g5 gálidepio donlede ũ. Ma aa yá'òé, à pèwá.
- 26 Asiiyá pó ulea gbéone za asinizi zad5 Lua i dúnia káleo 5me b5 Lua gbéone gupuaú sa.
- 27 Lua ye aa d5 lá asiiyápi gbia z5 á buipáleone. Asiiyin ke: Kilisi kú á guu, 5 á wé d5 gawii.
- 28 Aa yá waaso wi ke gbépiiε, wi lēdaomá, wi yádao gbépiiε ní 5no píio, ké wá gbépii kpán'aekε naa Kilisiwa wásawasa.
- 29 A yái tò mi zike, mi dēeka ní aa gbāa pó lé zike ma guu maamao.

2

- 1 Má ye àò dēε z5 pó mále káé d5, apio ní Laodisideo ní gbé pó wi wesik5leo pii,
- 2 ké aa e ní s5dile, aa nak5wa aa yek5i, mé wezē guu aai5 Lua asiiyá pó de Kilisi ũ d5 wásawasa, aai á ài z5o e.
- 3 Aa guu 5no ní d5ao àizεε pii uleau.
- 4 Mále bee oé, ké gbēε su á sásá ní lenaoo.
- 5 Baa tò má kúáno, ma láasoo ku, má è ále yáke a zéwa, mé á Kilisi náaikaε gbāa, 5 ma pō kēna.

P5pii pεεamá naa Kilisiwa guu

- 6 Lá á Kilisi Yesu sí á Dii ũ, àò naawá màa,
- 7 á zīna i5 pélea aa guu, i zed5u, i5 gbāa aa náaikaε guu lá wa dàéwa, i5 Lua sáaukpa maamaa.
- 8 A laaika ké gbēε su d5a gbāa kásaé á á sásá ní gbēnazina felekaa 5no pā giioo. Yá beeo i b5 felekaa pó pó wí misiilené5 kīie, Kilisi kīi no.*
- 9 Asa luakea pii pèwá aa gbēnazinke guu.
- 10 Naa gbé pó de gbāa pii ní iko píio mide ũpiwa, apii pèwá.
- 11 Naawá a t5z5 b5a á dáau ũ. I ke t5 pó wí z5 ní 5o no, pó Kilisi i z5néε.
- 12 Asa da'ileka guu wá á vīaano† mé a vuaano, ké a gbāa pó Lua aa fεle b5d5 gau náaiké yái.
- 13 A de ge5 ũ yāa Luac á taaε ní á luanaaikesaio yái,‡ 5 Lua á gbá wēni dafu ní Kilisio sanu, à suukèwan5 ní wá taaε pii.
- 14 Lua wá taaε taala pó wá dá yáú bādè, a se pá lipāak5awa.
- 15 Kilisi gaa líwa baa b5 dii5 ní gbāade5la, à b5rino gupuaú à ní kpán'aekε ziz5o ũ.
- 16 Ayámεto asu to gbēε yádiléε p5blea ge imia ge dikpe ge m5b5a dafu ge g55b5a yá musuo. §
- 17 Yá beeo piiá yá pó wá mè a m5 taac, Kilisi mé a stana ũ sa.
- 18 Asu to gbé pó i giie gbéwa aa níza busa, aa wabikε ní malaika5 kēse kúao á b5b55sio. Wépungu'ea yá mé i5 gbāa gbé bee taac, 5 i ílan gii dá a dúnia láasoo yá musu.
- 19 A pea Kilisi pó de mi ũwao. Naawá guu megu pii i k5'eu, aa nak5wa k5o zī sabai, i5 gbá lá Lua ye à gbāwa.*

- 20 Lá a ga ní Kilisio felekaa pó pó wí misiilené5 yá musu, b5yái i yádilene ma lán dúnia gbé5wai?
- 21 Wí me nsu ké na n 5z5o, nsu ké iεo, nsu 5kā kéwao.
- 22 P5 beeo pii i lāa an m5aokεa guue. Gbēnazina yádanε 5 wa tei we.
- 23 5no t5 mé d5 yá beεwa. Wále lousisiyá kakané ní zīabusaa ní ladaanzīawao. N beeo aali kpá wá dáaεo.

3

Kua wēni dafu guu

- 1 Lá a vu ní Kilisio, à to luabe yá d5aaé, asa we Kilisi z5léau Lua 5plaaí.*
- 2 A tò á láasoo àò ku luabe yápiowa, asu àò ku dúnia p5wao.
- 3 Asa a ga, á wēni ulea ní Kilisio Lua guu.

* 2:8 Gal 4.3, 9 † 2:12 Lom 6.4 ‡ 2:13 Efe 2.1-5 § 2:16 Lom 14.1-6 * 2:19 Efe 4.16 * 3:1 Sou 110.1

- 4 Lá Kilisi de á wēni ū, tó á bò gupuaú, ápiò s̄s á b̄oaaño rí gawio sa.
- 5 A yáí tò á dúnia yá p̄s kú á n̄se guu de: Káaluakaa, d̄e'íi, m̄efelea, v̄ai n̄deá rí b̄iikeao. P̄s p̄s gb̄é lé á b̄iike ḡs aà dii ūe.
- 6 Yá bee yáí Lua a p̄okūmab̄o a yāmansaiōwa.
- 7 Ap̄iò s̄s á kú á guu yāa, à d̄oaaé.
- 8 A ɔkpa yáe bee i sa: P̄okūma, kp̄ēne, n̄s̄ep̄as̄i, gb̄és̄s̄sa rí wisaiyá'oaó.
- 9 Asu ēetok̄e, asa a á dáa zi rí a yākeao b̄óála,
- 10 a á dafu p̄s i á lile gb̄é dafu ū dà, ké á ḡs lán Lua p̄s á ké dafuwaé,† í aà d̄s.
- 11 Kua m̄aa Yuda rí buip̄ale: dodo k̄e, ge t̄z̄ōnao rí gyaf̄o, ge gus̄o, ge lad̄ōnsaió, ge z̄o rí w̄e. Kilisi m̄é rí ū n̄pii, a kú rí guu n̄pii.
- 12 Ayāmeto, lá Lua á sé á gb̄é yenzide ū, yá p̄s de á dan ke: W̄enad̄ōane, gb̄ēke, z̄iabusaa, n̄s̄ēnie rí menao.‡
- 13 A k̄s̄ f̄s̄. Tó yāe s̄u ḡé á zānguo, à s̄uuke rí k̄s̄o. Lá Dii s̄uukeáno, à ke rí k̄s̄o m̄aa s̄s. §
- 14 Azaiasa à yek̄s̄i, asa bee í m̄s̄ rí ledot̄ yākelesaio.
- 15 A to aafia p̄s Kilisi í rí gba yá d̄oaaé á s̄s guu, asa kua rí k̄s̄o aafia Lua á sisiw̄a m̄edot̄de ū. A Lua s̄aaukpa.
- 16 A to Kilisi yá z̄l̄ek̄di e á n̄seu maamaa, í yādak̄e, í ledak̄ōwa rí ōno p̄io. Lua s̄aaukpa guu à lesiè á s̄s guu rí soŋo rí táasileao rí le p̄s aà Nis̄ina í daéo.
- 17 Yá p̄s ále ke ge ále o pii, à ke rí Dii Yesu t̄s̄o, í Mae Lua s̄aaukpa rí aà gb̄āo.*

Lua gb̄é kua

- 18 N̄e, á baade lí misiile á z̄áe.† M̄aa à k̄u àli ke naa Diiwa guu.
- 19 Ḡe, á baade lío ye a nazi.‡ Asu à p̄as̄l̄n̄o.
- 20 Né, à á de rí á dao yāma yápii guu, asa bee m̄é í ka Diigu. §
- 21 Mae, á s̄uli á néo p̄s f̄ele à rí k̄s̄u kw̄éo.*
- 22 Z̄o, à á dúnia dii yāma yápii guu. Asu z̄i ɔkunw̄eiana kenéo. A z̄ikené rí n̄sem̄endoo Dii vlak̄eao ū.
- 23 Yá p̄s ále ke pii, àli ke rí n̄sem̄endoo, lá Dii ále keēwa, i ke gb̄ēnaz̄ina no.
- 24 A d̄s̄ ké Dii a flaboé àiz̄ana ū. Dii Kilisi ále z̄obleè.
- 25 V̄aik̄ena a a v̄ai gb̄e'e. Lua lí gb̄ēe z̄āboo.†

4

- 1 Dii, à á z̄o gwa a d̄ōwa s̄usu. A d̄s̄ ké ap̄iò s̄s á Dii v̄l̄ musu.*
- 2 A áz̄la kpa wabikea Luawawa, í it̄ēk̄eò rí aà s̄aaukpaao.
- 3 A wabik̄ew̄aw̄e lo, aà z̄ew̄ew̄e w̄a a yá waasoke, wí Kilisi asiiyá'òné. A yáí w̄a ma dai kp̄éu.
- 4 A wabik̄em̄e má yápi o wásawasa lá à k̄u m̄a owa.
- 5 A áz̄la k̄ua d̄s̄ Yesusaideo guu rí ōno. Ali yá p̄s Lua a z̄eb̄òe ke.†
- 6 A tó á l̄gb̄e'í à na, lo k̄áfa v̄l̄, lo yāwea baadewa d̄s̄.
- Lezaam̄*
- 7 Wá gb̄é yenzide Tisiki, ma d̄n̄lede z̄ik̄endee náaide Dii z̄l̄ guu, a ma baokpaé pii.
- 8 Bee yáí m̄ále aà z̄l̄w̄á, aà wá kua oé, á n̄se i n̄ini.‡
- 9 A gb̄ēdo ɔneziú, § wá gb̄é náaide yenzide lé m̄oano. Aa laki yá oé pii.
- 10 Alisaka p̄s wá s̄anu kp̄éu f̄okp̄wá rí Baanaba dáuna Maakuo. Wá Maaku yá'òé k̄ò. Tó á k̄á á k̄í, à gb̄aakpaaz̄i.
- 11 Yesu p̄s wí m̄e Yusitu f̄okp̄wá lo. Yuda p̄s wále kpala p̄s b̄ò Lua k̄í z̄l̄ ke s̄anu l̄én we. Aa ma n̄se n̄ini.
- 12 A gb̄ēdo Epafa,* Kilisi Yesu z̄obl̄ena f̄okp̄wá. lo d̄ēka rí wabikeaéo ḡo, ké à e ze gb̄āa, í k̄asaak̄u, Lua p̄eá í p̄eéwá wásawasa.
- 13 M̄á ò ále z̄ik̄éé maamaa á rí Laodisideo rí Ielap̄olideo.
- 14 Wá lòotoo yenzide Luku rí Demasio f̄okp̄wá.
- 15 A f̄okpa wá gb̄é p̄s kú Laodisiowa rí Nimp̄ao rí gb̄é p̄s aal̄ k̄ó k̄āaa aà beo.
- 16 Tó a l̄áe bee kyok̄é, à kpa Laodisi ḡalideowa aa a kyok̄e, í rí p̄s kyok̄e s̄s.
- 17 A o Aasip̄ue, aà laaid̄o Dii z̄l̄ p̄s wa dáewa, i a mide.

---

† 3:10 Daa 1.26, Efe 4.22-24   ‡ 3:12 Efe 4.2   § 3:13 Efe 4.32   * 3:17 Efe 5.19-20   † 3:18 Efe 5.22, 1Pie 3.1   ‡ 3:19 Efe 5.25, 1Pie 3.7   § 3:20 Efe 6.1   * 3:21 Efe 6.4   † 3:25 Efe 6.5-8   * 4:1 Efe 6.9   † 4:5 Efe 5.16   ‡ 4:8 Efe 6.21-22
 § 4:9 Flm 10   * 4:12 Kls 1.7, Flm 23

¹⁸ Ma Polu máme ma fɔkpaawáe bee kè ní mazía ɔo: Ma fɔkpàwá. A to ma kua kpéu yá à ɔ dɔágu. Lua gbèkéké.

TESALONIDEᵋ LA SEIA

Yá pᵋ kú láε bee guuᵋ

Tesalonía Masedoni búsu wéleᵋae. A ku Gelesi búsu sae, Lomadeᵋ mé iko víwá. Pᵋlu wéleᵋea plaade guu à gè Filipi gíae, a gbèa Tesaloni. We à gáli dàaleu, àma i gᵋᵋplake weo, asa Yudaᵋ bᵋ àà kpe. Wà naèwá àà bᵋ Tesaloni. Ké à bᵋ we à tà Belee (Zin 17.1-10). Gbezā gᵋᵋ pᵋ a ku Koleni, ʒ àà Iwa Timᵋtee mò àà lè we, à Tesalonideᵋ yá sèle síuè. ʒ Pᵋlu a lá séiae bee kè Tesalonideᵋne.

Bao pᵋ Pᵋlu mà Tesaloni Yesudeᵋ yá musu àà pᵋ kè na. A Lua sáaukpá Tesaloni Yesudeᵋ yakea pᵋ lé gbéᵋ da zéwa yá musu. Aà zíkεa we yá'oaané gbεa à mè á εa mᵋ wékpaleᵋzi (1.1-3.13). A ledámá aa ze gbáa Dii guu, aa wetá wáᵋ gé ae ní Yesu yáᵋ (4.13-5.11). A midεkíi à ledámá à fᵋkpámá lᵋ. (5.12-28).

Pᵋlu gᵋᵋgbezāzī yáᵋ bᵋᵋlekè lᵋ. A ówéε wá gupu gbéᵋne, wáᵋ dᵋ ké zlewa wáᵋ kú ní Diio gᵋᵋpii (4.17).

Tesalonideᵋ ze'ᵋbané

1 Má Pᵋlu ní Silivᵋεo ní Timᵋteeo wáme wa láε bee kè Tesaloni* Yesude pᵋ aa na Mae Lua ní Dii Yesu Kilisiowaᵋne. Lua gbékekeé, i á gba aafia.

2 Wá wabikea guu á yá lᵋ dᵋwágu gᵋᵋpii, wíᵋ Lua sáaukpa á baade pii yá musu.

3 Ké i zíkε á luanaaikeawa, mé á yea gbéiá yá'oa ní léo yá no, mé á wedᵋ wá Dii Yesu Kilisizi seasai yáí, a yá lᵋ dᵋwágu Lua wá Mae kúe.

4 Wá gbé Lua yenzideᵋ, wá dᵋ ké Lua á sé,

5 asa ké wa baonakpáé, wi mᵋ ní yá'oaᵋ adoo, wa mᵋ ní Lua Nisína gbáaoe, yápi wá kúa gbáa maamaa. A dᵋ lá wá kuᵋ á guu á aafia yáí,

6 ʒ a gᵋ wápiᵋ ní Diio dàdanaᵋ ũ. Taasi zᵋᵋ guu a yápi sí ní pᵋna pᵋ Lua Nisína dàáguo,†

7 ʒ a ze'ᵋlᵋ Yesude pᵋ kú Masedoni búsuuᵋne ní Gelesi búsuᵋ pii.

8 Dii yá bᵋ á kíi, i ze Masedoni ní Gelesio adoo, á Yesu náaika yá lígua pii, a baokpaa ví lᵋo.

9 Wáε o lá wa ze'è á kíi, lá a bᵋ dii εgenaᵋ yáᵋ a zè ní Luao, ʒ ále zᵋble Lua béε standepie,

10 ále àà Né Yesu pᵋ á àà bᵋ gau dá e àà bᵋ luabe, i mᵋ wá sí pᵋkúma pᵋ Lua a bᵋbᵋmáwa.

2

Pᵋlu zíkεa Tesaloni

1 Ma gbéᵋ, á dᵋ áziawa ké wá ze'ea á kíi i ke pāo.

2 A dᵋ lá wá ladáwá, wa taasiké Filipi káau,* ʒ wá Lua tò wa sᵋᵋdile, wa baona pᵋ bᵋ àà kíi kpáé dᵋε ní dᵋεo.†

3 Wá naeawá de εε ze yá ũo. Wi ke láasoo vái ge á blea yáí no.

4 Lá Lua wá ká a baokpaawa, màa wi kpáné, i ke gbᵋnazína pᵋeá wále wεleᵋo, sé Lua wá láasoo táasikana pᵋ.

5 A dᵋ ké wi yá nana o gbéεo, mé wi yáe ke ní mᵋafilio bíikea yáíᵋ. Lua mé wá seelade ũ.

6 Wi sáau wεleε gbᵋnazína kíio, ápiᵋ ge gbᵋpáleᵋ.

7 Baa ké wá a ze ví wa tò à wá iko dᵋ wá Kilisi zinake yáí, wá kᵋánᵋ busebuse, lá nᵋε neade í laaidᵋ a néwawae.

8 Ké wá yeázi maamaa yáí, wi zεᵋ wá baona pᵋ bᵋ Lua kíi kpáé adoo, ní wázíla kpaawáε lᵋ, asa a gᵋ wá gbé yenzideᵋ ũe.

9 Ma gbéᵋ, á tò wá zíkεa ní taasio yá dᵋágu. Gᵋᵋ pᵋ wále bao pᵋ bᵋ Lua kíipi kpáé, wiᵋ zíkε fáane ní gwáasináᵋ, ké wásu gᵋ á gbéεe aso ũo yáí.‡

10 Wá seeladeᵋn á ũ, ní Luao lᵋ, ké wá kú á Yesudeᵋ guu a zéwa luayámanaᵋ ũ táaesai.

11 A dᵋ wa yáké á baadeε lá mae í ke a néᵋneᵋwa.

12 Wa ledáwá, wa á nᵋse nínié, wa naeᵋwá á kua ka gbé pᵋ Lua ní kpá kpala gawide pᵋ bᵋ á kíiuᵋ kuawa.

13 Ké a Lua yá pᵋ wá óepi má, i dile gbᵋnazína pᵋ ũo, á sí lá a dewa Lua yá slande ũ. ʒmε lé zíkε á gbé pᵋ ále àà náaikaᵋ guu. Bee yá mé tò lᵋ wiᵋ Lua sáaukpa láasai.

14 Ma gbéᵋ, á yá kè dou ní Lua gbé pᵋ naa Kilisi Yesuwa Yudeᵋ, asa ía dou pᵋ Yudaᵋ dáma ʒ á búsuᵋdeᵋ dáwá sᵋ.§

* 1:1 Zin 17.1 † 1:6 Zin 17.5-9 * 2:2 Zin 16.19-24 † 2:2 Zin 17.1-9 ‡ 2:9 2Tes 3.8 § 2:14 Zin 17.5-9

15 Yudaᵋ Dii Yesu dè ní ànabio lᵋ, mé aa wá yá.* An yá lí ká Luaguᵋ, aa íbelesè ní gbépiio.
 16 Aaí kpáwēe wá yá pᵋ Lua í gbé suabao ᵋ buipáleᵋne. Maa duuna pᵋ aaᵋ ke gᵋᵋpii lᵋ diadi. Lua pᵋkúma wí ní musu sa.

Pᵋlu Timᵋtee zia Tesaloni

17 Wápiᵋ sᵋ ma gbéᵋ, ké wa kēkᵋwa gᵋᵋpla, wé mé gēgē ní kᵋo, i ke sᵋ no. Wa á nidè maamaa, wa wá wá wesikᵋle.
 18 Wá ye mᵋ á gwai lᵋ. Mapi ma Pᵋlu, ma mᵋa zewēele de gēn do ge gēn plaa, ᵋ Setáu zezᵋwēe.
 19 Tó wá Dii Yesu mᵋ, déme àᵋ de gbé pᵋ wá wé dᵋo ᵋ ní wá pᵋnakeᵋo ní wá íandáᵋo aa aci? Ápiᵋ bàasio,
 20 asa áme á wá íandáᵋo ní wá pᵋnakeᵋo ᵋ.

3

1 Ké wá fᵋ menake lᵋo, wa zᵋᵋ wá gᵋ Ateni wátēe,*
 2 wa wá gbé Timᵋtee, wá Lua zíkēndee Kilisi baokpaa guu zᵋwá, ké aa á gba gbāa, i á nᵋse nīnīe á luanaaika guu,
 3 ké gili su gē á gbēgu íadamae bee musuo. A dᵋ áziᵋwa, ké Lua bee taa dílewēe.
 4 Gᵋᵋ pᵋ wá kú á kᵋi, wa dᵋaa wá òe wa mē wa gi íadaiwáᵋ, ᵋ à kè lá á dᵋwa maa.
 5 Ayámeto lá má fᵋ menake lᵋo, ma aa zᵋ á luanaaika gwai. Gbēyᵋna á yᵋ, wá zíkē pā yà, wá dᵋo.
 6 ᵋ Timᵋtee sùwá sa,† á á luanaaika ní á yeawázio baokpáwēe. A mē wá yá lᵋ dᵋágu ní láaso maaᵋ, mé ále wá beeke lá wále á beekewa.
 7 Ma gbéᵋ, á luanaaika Ayámeto wá nᵋse nīnī á yá musu wá íadama ní wá taasio pii guu.
 8 Asa lá á zea giúgiú naa Diiwa guu, wá me sù sa.
 9 Wá fᵋ Lua sáaukpa á yá musu. Wa wá Lua sáaukpa maamaa ní pᵋna zᵋᵋ pᵋ wi ke aa ae á yáio.
 10 Gwāasina ní fāaneᵋ wᵋᵋ wabike Luawa maamaa, ké wá e wesikᵋle, wí pᵋ pᵋ kēsá á luanaaikaewa bᵋᵋlekeé.
 11 Lua wá Mae ní wá Dii Yesuo zepoowēe wá e mᵋ á gwai.
 12 Dii á yeakᵋi ní á yea gbépiizio káfié, i líála lá wá yeáziwa,
 13 á sᵋ lᵋ daa dou gbásisai, lᵋ ku taaesaideᵋ ᵋ Lua wá Mae ae wá Dii Yesu mᵋa ní a gbéᵋ pii gᵋᵋzᵋ.

4

Kua lá Lua yeiwa

1 Yá pᵋ gᵋ ma gbéᵋ, á mà wá léu lá a maa á kua ka Luagu. A kú màa, áma wále wabikewa, wále awakpaé wá Dii Yesu guu, àᵋ ku màa àᵋ gé.
 2 A yá pᵋ wá dílecé ní Dii Yesu tᵋo dᵋ.
 3 A tó á kua àᵋ adoa, i mikē gbásikeawa, asa bee mé Lua pᵋeá ᵋ.
 4 A baade azia me kpela, àᵋ azia kᵋa dᵋ gbásisai,
 5 i ke ní dᵋe"li nideao lán luayádᵋnsai pᵋ aa àᵋ dᵋᵋwa no.
 6 Yápi guu gbēe su a gbé taiinke ge á taaekeᵋo, asa Dii mé a mᵋaka gbé bee taaᵋwa, lá wa dᵋaa wá òe wa a lezawáwa.
 7 Lua i wá sísi wáᵋ ku gbásí guuo, sema wá kua àᵋ adoa.
 8 Ayámeto gbé pᵋ gí yá beei i ke gbēnazina á gliio, Lua pᵋ í a Nisina pᵋ a kua adoa dawágu ᵋ á gᵋi.
 9 Wá e yeakᵋi yá'óeo, asa áziᵋwa Lua yeakᵋi dáé.
 10 A kú màa kᵋ ní wá gbé pᵋ kú Masedoni búsuuᵋ pii. Gbéᵋ, wa ledáwá àᵋ ku màa àᵋ gé,
 11 í zewēele àᵋ ku yákelesai, í má áziᵋwa, í áziᵋ zᵋ ke lá wá dílewēe,
 12 ké á yákea e ka Yesusaideᵋgu, mé ásu àᵋ sᵋkpalea gbēeziᵋ.

Dii mᵋa

13 Gbéᵋ, wá ye àᵋ síana dᵋ gbé pᵋ i'òᵋ yá musu, ké á pᵋ su àᵋ sia lán gbé kᵋni pᵋ aa zia'eᵋᵋwao yáí.
 14 Lá wá sí Yesu gà á vù, màa lᵋ Lua a tó gbé pᵋ i'òᵋ Yesu guuᵋ ea mᵋaàno sánu.
 15 Yá pᵋ wále oéee beeá Dii yádanee. Wá gbé kᵋna pᵋ wáᵋ ku e Dii mᵋzᵋlᵋ, wá dᵋaa i'onapioneᵋ.
 16 Dii mé a bᵋ luabe, i pila ní yádileneᵋ ní malaika gbēzᵋᵋ lᵋᵋo ní Lua káae ᵋo, gbé pᵋ gà naa Kilisiwáᵋ i vu séia,

* 2:15 Zln 13.50, 14.19 * 3:1 Zln 17.16 † 3:6 Zln 18.5

17 a gbea wá gbé kóna pọ wá kú, wa wá séléńń sǎnu e luabepuanau dai Diile íana guu, wíw kuaǎń gọpíi.*

18 Ayámẹto à kọ nǎse níni ní yápio.

5

1 Gbé, a gọ ge a zaa oaé zevío,

2 asa á dọ sáasá lá kpáí í mọ gwá, màa aọ de Dii mọgọ.*

3 Tó gbé lé o wa aafia, wa ku dọdọ, kaale a mómá kándo lá ne'iwáwá í mọ nọsindeewawae, aa bọ.

4 Apí sọ gbé, á kú gusiau ké gọpi á le lán kpáiwao,

5 asa gupua gbéń á ń, fáane gbéń á ń ápií. Gwáasína ge gusia gbéń wá ńo.

6 Ayámẹto wásuli í'ọ lán dọwao. Wá itẹke, wíw kú ní laaio.

7 I'onaọ í'ọ gwá, mé wédenaọ í wéde ke gwá,

8 wápio sọ, lá fáane gbéń wá ń, wáw kú ní laaio, wí luanaaíkẹa ní yeakşio da mọ ula ń, wí wéda zia'ea yáí kpá mọ fùà ń.†

9 Asa Lua í wá díle à pọkúmabọbọwáo. A wá díle à wá suaba ní wá Dii Yesu Kilisi gbáaoe.

10 Ọme gá wá yáí ké wáw kuanọ, wá béé ge wa í'ón nọ.

11 Ayámẹto à lẹdakọwa, í kọ gba gbáa, lá ále kẹwa.

Polu yádíleá Tesalonide ne

12 Gbé, wa wabikẹwá, à beee dọ gbé pọ aáí zíkẹ á guu, aa iko víwá an zíkẹa Diie guu, aale á dazewaone.

13 A ní kpela maamaa, ń yeńzi zí pọ aale ke yáí. Aọ na ní kọ.

14 Gbé, wa lẹdàwá à faasaide dazewa, à gbé pọ an kúsu kwéọ gba sọ, à laaidọ gbáasaideọwa, í menake ní gbépiio.

15 A laaika á gbé suli wáí flabo ní wáioo. A zeweele àọ maakekşe ní gbépiio gọpíi.

16 Aọ ku pọna guu gọpíi.

17 Aọ wabikẹ Luawa láasai.

18 Aọ Lua sáaukpa yá píi musu. Bee mé deé aà pọeá ń naa Kilisi Yesuwa.

19 Asuli kpá Lua Nisínaeọ,

20 ásuli saka á nabikẹguo.

21 A yápií táasika, ń a maa kńa,

22 í miké wáí bui píiwa.

23 Lua aafiade to à ázla kpawa míómio, í á nisína ní á wéńio ní á meo dşáé aafia táaesai e wá Dii Yesu Kilisi mşzi.

24 Lua pọ á sisi à á sé náai ví, a yápi kéé.

25 Gbé, à wabikẹwé.

26 A fọkpa wá gbéọwa píi ní Lua gbéọ lépeakşwao.

27 Ma naé Diizi à láe bee kyokéńé mپی.

28 Wá Dii Yesu Kilisi gbékekeé.

* 4:17 1Kln 15.51-52 * 5:2 Mat 24.43-44, 2Pie 3.10 † 5:8 Isa 59.17, Efe 6.14-17

TESALONIDEɔ LA PLAADƐ Yá pɔ́ kú lée bee guuɔ

Pɔlu yá pɔ́ á ò Tesalonideɔ lá sɛ́ia guu ò la bɔ, à Kilisi mɔa ní gawi zɔɔo ònɛ́. Yápi lé ɛada Tesalonideɔwa. An gbɛɛɔ lé e gɔɔpi kà kɛ (2.2), ɔ an gbɛɛɔ lé gí zíkɛi, ɔ aa gɔ́ ní gbɛ́ɔne aso ũ, asa aale e gɔɔ gbɛzãpi kà káikái (3.6-12). Lée bee lé ní da zéwa an láasoo kpaanla kɛapi yá musu.

Pɔlu ná Lua sáaukpaawa Tesaloni Yesudeɔ yeakɔ́i yá musu, ɔ à wabikè Diiwa aà ní gba gbáa zí pɔ́ a nánɛ́ ní ɔzɪ yá musu (1.1-12). ɔ à Kilisi mɔa yá'òné. Bee a kɛo e gbé pɔ́ wí mɛè luayãdansasai à gɛ mɔð. Tó aà gbáa dɛdɛ, a to dúnia gbépii bɔ Lua yá kpe, aai íbɛlɛsɛ ní Yesudeɔ (2.1-12). Vái ɔdaa zãa yá musu, sema Yesudeɔ zɛ gbáa luanaaikɛa guu (2.13-3.5). A gbɛa Pɔlu lɛkà gbɛpãɔ yáwa, kɛ aasu wãɔ dɛ gbɛɛɛ aso ũo (3.6-15). Lápi midɛkɛi à báaadãngu, à fɔkpãmá (3.16-18).

Yádilɛaɛ bee lé wá gba laai: Gbé pɔ́ ye pɔɛ woaiɔ a pɔbleo (3.10). Wá Yesudekɛ guu wásuli pãkpa yá pɔ́ kú wà kezio.

Yákpalkɛa Kilisi mɔgɔɔzɪ

¹ Ma Pɔlu ní Silivɛɛo ní Timɔsteoo, wámɛ wa lée bee kè Tesaloni* Yesude pɔ́ aa ku Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio guuɔnɛ.

² Mae Lua ní Dii Yesu Kilisio gbɛkɛkɛé, aai á gba aafia.

³ Wá gbɛ́ɔ, a maa wãɔ Lua sáaukpa á yá musu gɔɔpiiɛ, lá a maawa, asa á luanaaikɛa lé zɔɔkú maamaa, mé á yeakɔ́i lé káfi.

⁴ A yáí tò wí ñanadá á yá musu Lua gbɛ́ɔ kɔ́kãaaɔ guu, lá i ñadama ní taasi píio fɔ́ ní menao ní luanaaikɛao.

⁵ Lua i yágɔgɔ́ ní gbɛ́ɔ a zéwae. Taasi pɔ́ ále kɛ kpala pɔ́ bɔ Lua kíi yáí lé ɔbɔnɛ́ kɛ a ka à gɛu.

⁶ Lua i yáke a zéwae. A gbé pɔ́ aale á wetãɔ wetã,

⁷ i á gbé pɔ́ wãle á wetãɔ gba ñampakɛi ní wápi. Tó Dii Yesu bɔ luabɛ, a mɔ́ ní a malaika gbáaɔ

⁸ ní tévuaɔ, a mɔ́akãð luadɔnsai pɔ́ aai wá Dii Yesupi bao sioɔwa.†

⁹ Kaale láasai ɔ Lua a flabooné. Aaɔ ku zã ní Diio ní aà gbáa gawideo.

¹⁰ Tó à mò gɔɔpi zí, a tɔbɔ a gbɛ́ɔ yá musu, aà náaikɛnapio i aà maabo nípii. Aɔ kú ní guu, asa a yá pɔ́ wá òé síɛ.

¹¹ Ayãmɛto wíɔ wabikɛé wá Luawa gɔɔpii, aà tó á kua ka gbé pɔ́ á ní sisi à ní sɛɔ kuawa, i yãmaa pɔ́ a zɛ ní a kɛaɔ ní zí pɔ́ ále kɛ aà náaikɛa guuɔ pii papaé ní a gbáao,

¹² Dii Yesu tɔ́ i bɔ á musu, á tɔ́ i bɔ aà musu wá Lua ní Dii Yesu Kilisipio gbɛkɛkɛé yáí.

2

Luayãdansasai

¹ Wá gbɛ́ɔ, Yesu Kilisi mɔa ní wá kãaaaaãzio yá musu,* wa wabikèwá,

² ásu tó á pɔ́ ya àannɔo. Tó ãnabi yãe ge waasoe ge taalae pɔ́ wá mɛ à bɔ wá kíi mɛ Dii mɔgɔɔ kà kò, ásu bílikɛo.

³ Asu to gbɛɛ á sásá ní bee taaoo, asa gɔɔ bee a mɔo, sema bɔa Lua kpe ka gía, luayãdansasai pɔ́ mipè kaalewa bɔ gupuaɔ bàasio.

⁴ A íbɛlɛsɛ ní pɔ́ pɔ́ wí ní díle dii ũo ní pɔ́ pɔ́ wí kúlenɛɔ pii, i azíla se lesɪ dɛríla, i gɛ zɔ́lɛ Lua kpéu à azíla díle Lua ũ se.†

⁵ Gɔɔ pɔ́ má kúánɔ ma yápi òé. A dɔáguo lé?

⁶ A dɔ́ pɔ́ pɔ́ lé kpaè tia, kɛ asu bɔ kpóoo,

⁷ asa luayãdasai lé ɔta asii guu kò. A bɔo, sema gbé pɔ́ lé kpaè tia gɛzɛa bàasio,

⁸ luayãdansaipi i bɔ sa. Dii Yesu a aà dɛ ní a lé'ñanao,‡ a aà míɔnzɔ́ ní a mɔa gawio.

⁹ Luayãdansaipi a mɔ́ ní Setãu gbãaoɛ, i dabudabuɔ ní yãbɔnsaɛɔ ní seela ɛɛnaɔ kɛ pii.§

¹⁰ A kɔ́ni bui pii kɛ gbé pɔ́ aa mipè kaalewaɔnɛ, kɛ aa gí síana pɔ́ a ní suabai yáí.

¹¹ Bee yáí Lua lé sásáyá zímá à ɔta ní guu, aai ɛɛ náaike.

¹² Beewa yá a zɔ́lɛ gbé pɔ́ aai síana sio aai pɔ́nakɛ ní váioɔwa nípii.

* 1:1 Zln 17.1 † 1:8 Isa 66.15-16 * 2:1 1Tes 4.15-17 † 2:4 Dan 11.36 ‡ 2:8 Isa 11.4 § 2:9 Mat 24.24

¹³ Wá gbé Dii yenzide, a maa wà Lua sáaukpa gɔɔpii á yá musue, asa Lua á sé za káau à bɔ ní a Nisína pɔ tò wa gɔ a pɔ ù gbáao á síanasia yáie.

¹⁴ Lua á sisi à á sé màa baona pɔ wá kpáé guu, ké à á baa e wá Dii Yesu Kilisi gawi guue.

¹⁵ Ayámeto wá gbé, à ze gíugiù, ío yá pɔ wá dàé ní léo ge lá guu kúa.

¹⁶ Lua wá Mae yewázi, à gbéke guu a tò wá nòse à daa dou e gɔɔpii, à wá ká zia maawa. Aapi ní wá Dii Yesu Kilisi

¹⁷ á nòse nínié, aai á zedɔ maakea ní yámaa oao guu pii.

3

Wásu wà maa vlo

¹ Yá pɔ gɔ wá gbé, à wabikewé Luawa ké Dii yá e ligua kpakpa, ío gawi víné lá a ví á kíiwa.

² A wabikewé aà wá bɔ gbévái msaio zí, asa i ke gbépii mé Lua náai vlo.

³ Dii náai ví, a á gba gbáa, i á sí Setáuwa.

⁴ Wá naa Diiwa guu wá a náai ví ké ále yá pɔ wá òé ke, mé áo kee.

⁵ Dii tó á laai à ku Lua yeaáziwa ní mena pɔ Kilisi í inéio.

⁶ Gbé, wa naé Dii Yesu Kilisizi, à ké wá gbé pɔ màa ví aali zíké yá pɔ wá dànéwaoowa.

⁷ A dɔ ázlawa, a maa à wá kea kee, asa màadeon wá ù á guuo.

⁸ Wí gbée blé si wá blé pão, wa zíkè gwáasína ní fãanéo, wa taasikè e wa kpsa, ké wásu gɔ á gbéee aso ùo yáí.*

⁹ Wá a zé ví à dɔwále, áma wa a taa kèé, ké à wá ɔlesee.

¹⁰ Gɔ pɔ wá kúánɔ, wá díle gbé pɔ ye zíkaiio a pɔbleo.

¹¹ Wá mà á gbéeo màa ví, aali pɔe woo, sema gude.

¹² Wá díle gbé bee taaone, wa nané Dii Yesu Kilisizi, aali zíké kílíkíli aa rízia gwa.

¹³ Apiɔ sɔ wá gbé, ásu kpsa ní maakeaoo.

¹⁴ Tó gbée í yá pɔ wá òé lápi guu dao, à aà yá bɔ díle. Asu gbé kpaaàno, ké wí e aà kú.

¹⁵ Ama ásu íbelesaaàno, à ledawà á gbédo ù.

¹⁶ Dii Aafiade á gba aafia gɔɔpii yápii guu. Dii ào kúánɔ ápii.

¹⁷ Ma Polu máme ma fɔe bee kè ní mazía o. Bee mé ma lá pii seela ù, màa mi ké.

¹⁸ Wá Dii Yesu Kilisi gbékekeé ápii.

* 3:8 1Tes 2.9

TIMOTEE LA SEIA

Yá pɔ́ kú lée bee guu

Timotee daá Yudaε, aà maeá Gelekie. Aa kʼè ní Pɔluo Lisita pɔ́ kú búsu pɔ́ wí me tia Tuukii guu, Pɔlupi wéleεga plaade guu (Zin 16.1-3). Timotee gɔ́ Pɔlu iwa pɔ́ ɔ́ káiaano ɔ́. A teaazi aà wéle dasio gea guu, ɔ́ Pɔlu í aà zí gáli pɔ́ an yáó lé gé súsuoo guu. Ayámeto aà tɔ́ kú zínao lá guu (17.14-15, 18.5, 19.22) ní lá pɔ́ Pɔlu kɛ́ guu (1Kln 4.17, 16.10-11, Flp 2.19-24, 1Tes 3.2-6) ní lá pále. Lá mèn pla pɔ́ a kɛ́ Timotee ní pɔ́ a kɛ́ Titueo wí me pásitee láo, yáze pɔ́ a kálékale dɔ́aanao ní pásitee ɔ́noo yáí.

Timotee lá séia lé yá dɔ́o aáɔ ɔ́wɔ́wɛ:

Séia gia à lezá Yesude ɔ́wa zé kaaliɔ́ yáí ní láasoo kpaanlao ní Yudaɔ́ yá pɔ́ yáale ní luadɔ́sai yá pɔ́ gbɛ́e lé dadané. Zé kaaliɔ́ mɛ́ dúniaε bee pɔ́o maa, wíli fɔ́ Lua lè, sema wa asiiyá dɔ́ baaasio. Aa gbáakpa blɛ́o tɛ́boao ní gia nɔ́sei yáó.

Bee gbea lápi lousisiyá bɔ́lekɛ́wɛ, kɔ́káaa yáó ní yá pɔ́ a maa Yesude dɔ́aanao aao kúo.

A láakí lápi ledá Timoteewa lá á kú aà a zí pɔ́ Lua dáε ke, lá á kú á laaido luanaaikena ɔ́wa, ɔ́ de Lua zíkɛn maa ú (4.6).

Wa fɔ́ lápi kpaale leε pla: Yádanε pɔ́ de Yesude ní ní dɔ́aanao pɔ́ ú (1-3) ní Timotee zía yáó (4-6).

Yádanεdeɔ́ gbaa laai

¹ Mámɛmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zína, lá Lua wá Suabana ní Kilisi Yesu pɔ́ wá wé dɔ́azipio dilemɛwa,

² ma lée bee kɛ́ne Timotee,* ma ne'ia Yesu zé guu. Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbɛ́kɛkene ní súuu, aai n gba aafia.

³ Lá ma naema gɔ́ pɔ́ mále gé Masedoni búsu, gɔ́ Efese, ní oné aasu yá pɔ́ i kpaá ní Lua yáoo dané ɔ́o.

⁴ Aasu laaido ní ní dezi tɔ́ kɔ́nwɛa pɔ́ lé víoowa ɔ́o, bee í mɔ́ ní lekpaaoε. Ili mɔ́ ní yá pɔ́ Lua lé yáwanoo, aà náaike mé í mɔ́o.

⁵ Ma yápi dile ké aao yekɔ́i yáie, yeakɔ́i pɔ́ í bo nɔ́ɛpua ní láasoodaadoúo ní luanaaikea mɔ́afilisaio guu.

⁶ Gbɛ́e páale yápiɔ́ne aa pɛ́le yá àisai bɔ́leau.

⁷ Aa ye wá de Mɔ́izi ikoyádanεde ɔ́, ama aa yá pɔ́ wále o dɔ́o ge yá pɔ́ wá zèwá.

⁸ Wá dɔ́ ikoyápi maa, tó gbɛ́ lé zíkɛwá a zéu,

⁹ asa wá dɔ́ ké Lua i ikoyá dile gbɛ́maa yáio, sema yádansai ní swágbáade ní lousisinsai ní duunkena ní luayádansai ní dúnia gbɛ́o ní de ní dao dena ní gbɛ́dena

¹⁰ ní gbásikena ní gɔ́e pɔ́ aá gbásike ní ní gɔ́e deeo ní gbɛ́nazinyiana ní eedeo ní yáɔ́madeo ní gbɛ́ pɔ́ aai bo yáze de kpeɔ́ pii.

¹¹ Yázedepi mé baona gawide pɔ́ Lua Báaade gɔ́mɛε zí ú.

Lá Lua gbɛ́kɛkɛ Pɔluε

¹² Ma Kilisi Yesu wá Dii pɔ́ ma gba gbáa sáaukè, asa á ma náaike á zídámɛε.

¹³ Ma aà tɔ́bɛ́sɔ́i yáa, ma íadá aà gbɛ́ɔ́wa,† ma gbáablémá. N beeo á wɛ́nadɔ́mɛε, asa má ké wésiake ní aà náaikesaio guuε.

¹⁴ ɔ́ wá Dii Kilisi Yesu gbɛ́kɛkɛmɛε zɔ́o, a tó ma a náaike, mío ye gbɛ́i naawa guu.

¹⁵ Yáε bee síana ví wá sí. Kilisi Yesu mɔ́ dúnia guu duunkenaɔ́ suabaa yáie. Mapi, ma pɔ́ mé de dáɔ́la,

¹⁶ ɔ́ Lua ma wɛ́nagwá, ké mena zɔ́o pɔ́ Kilisi Yesu kɛ́ ní ma gbɛ́ pɔ́ ma duuna deŋlao bo gupuaú seela ú gbɛ́ pɔ́ aa aà náaike aa wɛ́ni láasai eɔ́ne.

¹⁷ Lua mɛ́ndona, gɔ́ɔ́pii Kía pɔ́ lí gao mé wíli e ní wéoo mé aɔ́ beεε ví ní gawio gɔ́ɔ́pii, ámi.

¹⁸ Ma né Timotee, lá wá dɔ́aa ánabikèkè n yá musu, mále yápi danε ké ñyɔ́ kú, ní zí maa kaó

¹⁹ luanaaikea guu ní láasoodaadoúo. Láasoodaadoúo lí ke gbɛ́eɔ́ne yáε úo, ɔ́ an luanaaikea í ɔ́kpa.

²⁰ Imɛne ní Aleksándao kú ní guu. Ma ní kpá Setáwa‡ ké aao dɔ́ wíli dɔ́e ní Luaoo.

* 1:2 Zln 16.1 † 1:13 Zln 8.3, 9.4-5 ‡ 1:20 1Kln 5.5

2

Lousisia

- 1 Too, gia séia mále ledama à wabike gbépiié, à zé gbeané, à kulekené Luaé ní sáaukpaa.
- 2 A wabike kíáɔnɛ ní gbáadeɔ pii, ké wà e wàɔ ku aafia yákelesai luayámanaɔ ù, wá kua íɔ gbia.
- 3 Bee mé maa, í ka Lua wá Suabanagu.
- 4 A ye gbépii suaba, aai síana dɔ.
- 5 Asa Lua m̀ndoe, mé kɔ́ kú m̀ndo Lua ní gbēnazínaɔ zānguo, ɔn gbēnazína Kilisi Yesu ù.*
- 6 A azia kpá gbépii fiabobo ù a gɔɔwa, Lua pɔéapi seela ù.
- 7 Ayáməto Lua ma díle a kpáwakəna ù, a zína ù, mà a zé síande da buipáleɔnɛ.† Síana mále o, í kɛ ɛɛ no.
- 8 Má ye ɔ́ɛɔ lousisi gu ní guo pii, aa ɔ́ɛ musu‡ gbásísai, pɔkúma ní lekpaao sai.
- 9 Má ye ɔ́ nɔɔ nízia kɛkɛ a zéwa ỳɔ́sai ziamɔnɛ sai. I kɛ ní m̀ ỳɔ́de táao ge vua ní ɔso nɔambleɔɔ ge zwáa ɔdeɔ no.§
- 10 Aa nízia kɛkɛ ní maakeao, lá a maa nɔɔ lousisinaɔ kɛwa.
- 11 Nɔɔ yádada kílikili, aa misiile yápii musu.
- 12 Mili we nɔɔ yádada gɔɔnɛ ge aao iko vímáɔ, sema aao ku kílikili.
- 13 Asa Adamu ɔ́ Lua kè séia, a gbea Eva.*
- 14 I kɛ Adamu wa sásáɔ, nɔɔ wa sásá, à sí duunau.†
- 15 Tó nɔɔ wetá ní luanaaíkəao ní yea gbéɔzio ní kuaadoakəo ziamɔnɛ sai, ali nɛ'í aafia.

3

Gbēzɔɔ ní dɔnlɛdeɔ

- 1 Yáe bee síana ví: Tó gbé ye kɛ gbēzɔɔ ù, àlɛ zí maa níde.
- 2 Gbēzɔɔ líɔ ku táaesai nɔmɛndode ù, laaide ù, ɔ azia kúa dɔ gbé d̀ɔde ù, nibɔfina ù, gbé pɔ a fɔ yádané ù.
- 3 Asu àɔ de igbēna ge gbé pásí ùo. Aàɔ de ǹsɛdɔude yákelesaide ù. ɔa su dɔaaɛo.
- 4 Aàɔ a ua kúa dɔ, aà néɔ lí misiilɛ aalíɔ aà ɔtondɔkí gwa.*
- 5 Asa tó gbé a ua kúa dɔo, kpelewa a fɔ ɔlia Lua gálideɔzii?
- 6 Asu àɔ de gbé dafuna ùo, ké asu íanadá, í azia dayáu lán Ibiisiwao yáí.
- 7 Aà tɔ àɔ na Yesusaideɔ kí ɔ, ké wasu aà tɔ'ísi, í zu Ibiisi bauo yáí.
- 8 Maa ɔ́ dɔnlɛdeɔ aao de gbé gbiaɔ ù. Aasu wàɔ de leplaadeɔ ùo. Wē yá su dɔaanéɔ. Aasu wàɔ de ɔwelembéɛo ùo.
- 9 Aao Yesu yá kúa ní láasoodaadoúo.
- 10 Wà ní yá gwa gia, tó wi yáe emáɔ, wi gbasa ní díle dɔnlɛdeɔ ù.
- 11 Maaɛ ní nɔɔ. Aao de nɔɔ gbiaɔ ù, laaide ù, aalɔ náai ví yápii guu. Aasu wàɔ de gudənaɔ ùo.
- 12 Dɔnlɛde àɔ de nɔmɛndode ùɛ, aàɔ a ua ní a néɔ kúa dɔ.
- 13 Gbé pɔ zíkè a zéwa, í zekíi maa e, aà sɔ íɔ díle a Kilisi Yesu náaike a guu maamaa.
- 14 Baa ké mále yápiɔ onɛ, má díle má mɔ́ n gwai tia.
- 15 Tó ma mɔa su lé gēgē, má ye ñyɔ́ dɔ́ lá a maa wàɔ ku Lua uadeɔ ùɛ. Wámɛ wá Lua b́ɛɛ gálideɔ ù, síana zímpele ní a gbáa'ekíio ù.
- 16 Lua asiiyá pɔ́ b̀ gupuau zɔ́ síanaɛ:
 A m̀ gbēnazína ù,
 Lua Nisína aà síandekɛ òlɔné,
 malaikaɔ aà è.
 Wà aà yá waasokè buiɔ guu,
 wà aà náaike dúnia guu,
 Lua aà sè tàò a kíi gawi guu.

4

Tēyá

1 Lua Nisína ò wásawasa, gɔɔgbɛzází gbéɛo pákpa Yesu zéi, aai te sásáyá pó t́á í ɛdeɔ da a oauzi.

* 2:5 Zln 4.12 † 2:7 2Tim 1.11 ‡ 2:8 Bɔa 9.29 § 2:9 1Pie 3.3 * 2:13 Daa 2.7, 21-22 † 2:14 Daa 3.1-6 * 3:4 Tit 1.6-8

² Eede moafilide pɔ vāi lɪ kàadaŋlaoo mé aa n̄ sāsā.

³ Aai gí gbéɔne aa nɔse aa zàke, mé aai ble téné, ble pɔ Lua kè a náaikena pɔ aa síana dɔɔne aa ble n̄ a saaukpaaoo.

⁴ Pɔ pɔ Lua kè pii maae. * Wásu a kee tɛboo,† wà ble n̄ aà saaukpaaoo,

⁵ asa Lua yá n̄ wá wabikeao gbābòè.

Kilisi Yesu ziken maa

⁶ Tó n yápio dà n gbéɔne, n̄yɔɔ de Kilisi Yesu ziken maa ũ, asa n̄le nzia gwa n̄ Yesu yáo, n̄ té yámaa pɔ wa dānei.

⁷ Miké felekaa fi pɔ lí kpaai n̄ Lua yáoowa. N nzia toto, ké n̄yɔ de luayamana ũ.

⁸ Metotoa ài ví yɔɔ, ama dea luayamana ũ ài ví yápii guue, asa bee í mɔ n̄ wɛnio gbā n̄ ziao.

⁹ Yápi síana ví, à kà wà si ɔplapla,

¹⁰ wí zike wá dɛeka a musu. Wá wé dɔ Lua béezi. ɔme gbépii Suabana ũ, azaiasa aà náaikena.

¹¹ Yápio dilené, ní dadané.

¹² Nsu to wá saka n̄ èwaasokeguo. To n kua ze'ɔɔ Yesudeɔne yá'oa n̄ yàkeao n̄ yeakɔio n̄ luanaaikéao n̄ kua gbāsisaio guu.

¹³ E màò mɔ, wetá n̄ Lua yá kyokéao, ní dané, ní ledaomá.

¹⁴ Gba pɔ Lua dāne gɔɔ pɔ wá anabikékè n̄ yá musu, mé gbɛzɔɔɔ onāma, n̄su niazikpaio.

¹⁵ Laaido yápio wa, ní mekpawá, gbépii i n gea'ae e.

¹⁶ N nzia yá n̄ n yádanɛo tāsika. Ze sūsu n̄ yápio. Tó n̄ kè màa, n̄yɔ nzia suaba n̄ gbé pɔ aale swáse n̄ yáio.

5

Gyaa n̄ dɔaanao

¹ Nsu maezɔ leleo. * Ledawá n̄ mae ũ, ní da èwaasowa n̄ v̄i n̄ n dāunao ũ.

² Ledá n̄ɛzɔwa n̄ da ũ, ní da n̄gbāa ge wɛndiawa n̄ dāe ũ laasoolasai.

³ Gyaa gbéando kpela.

⁴ Tó gyaa néo ge tɔúnao ví, aa n̄ daeɔ gwaa dada gía, aai fiabo n̄ maeɔ n̄ n̄ daɔne, asa bee í ka Luagu.

⁵ Gyaa gbéando wé ɔ dɔ Luazi, í wetá lousisia n̄ wabikeaowa gwāasina n̄ fāaneɔ.

⁶ Gyaa pápákēnaá gee, baa tó a béé.

⁷ Yápio dané, ké wasu n̄ táae eo.

⁸ Tó gbé lé a daeɔ gwao, atɛsa aà uadeɔ, à bɔ Lua yá kpee, Yesusaide deaála.

⁹ Nɔe pɔ de wá da gyaaɔ guun ke: Nɔe pɔ kà wè baaɔ mé à zàkè gɛn do,

¹⁰ wíɔ aà dɔ maakēna ũ, negwan maa ũ, nibɔfina pɔ Lua gbé gbá pipi ũ, taasideɔ dɔnlede ũ, nɔe pɔ mekpá mekpa maakēna piiwa ũ.

¹¹ Nsu gyaa n̄gbāaɔ dauo, asa tó an gɔ nidea fɛle, an naa Kilisiwa a busae, aai ye zàke,

¹² aai n̄zia dayáu, ké aa lé pɔ aa gbèè yáa gbòo yáí.

¹³ Bee gbēa aai páke dada, aabɔ bebɛ wáɔ ualeke. I ke maaaden n̄ ũ adoo, aai gɔ gbēpen gudenaɔ ũe, aai yá pɔ de wá oo o.

¹⁴ Ayámeto má ye gyaa n̄gbāaɔ zàke, aai ne'í, aai laaido bewa, ké aasu wá ibeɔ gba zé aa wá tɔbɛesio yáí.

¹⁵ An gbéɔ bɔ te Setáuzi kò.

¹⁶ Tó Yesudee gyaaɔ ví a be, aali dɔnle. Asu to aa gɔ gálideɔne aso ũo, ké aa e dɔ gyaa gbéandoe yáí.

¹⁷ Gbɛzɔ pɔ í dɔaa a zéwa kà wá fiaboè lee pla, atɛsa gbé pɔ waasokea n̄ yádaaneɔ áia ví.

¹⁸ Wá yáe bee kè láu wá mè: Asuli lesokpa zu pɔ lé pɔgbéɛo.† Wá mè ɔ: Zíkēna kà à a ase a e.‡

¹⁹ Nsu gbé pɔ m̄ n̄ gbézɔ káalao yá sio, sema seeladeɔ kà gbéon pla ge áaɔ báasio.§

²⁰ Gbé pɔ duunakèɔ gba laai gbépii wáa, ké vía e gbé k̄niɔ kú.

²¹ Ma nanɛ Lua n̄ Kilisi Yesuozu n̄ malaika pɔ à n̄ séɔ, n̄yɔ yápio k̄ua gbēe tɛbosai. Nsu yáe ke gbéɛ ublembeke yáí.

²² Nsu wá ɔna gbéwa n̄ aà dazíuo. Nsu to n̄ lé à ku gbēe duunauo. Nyɔ nzia k̄ua gbāsísai.

²³ Nsu í pá mi ado ɔo. Nili véɛ ga yɔɔ n̄ n̄sɛ n̄ n̄ gyáke a m̄ɔm̄ɔɔ yáí.

²⁴ Gbēe: duuna í ɔo gupauu e wáɔ gé a yákekeir̄n̄, gbéɛ pɔ s̄, íli ɔo kpaaoo.

* 4:4 Daa 1.31 † 4:4 Maa 7.19 * 5:1 Lev 19.32 † 5:18 Iko 25.4, 1Kln 9.9 ‡ 5:18 Luk 10.7 § 5:19 Iko 19.15

25 Maa lo maakea lo bopu pua, baa a pwo wi eo a e gowuleao.

6

1 Gbe pwo de zowoo ni diibo dile gbia, aai misiilené yapii guu, ké wasu Lua tó ni yá pwo wi danéobèbooyáí.

2 Gbe pwo an diibo de Yesude uo su dsemá ké aa de kógbéu yáí. Aa zowblené maamaa, asa gbe pwo aale ni zi baa bleo de Yesude ué, an gbe yenzide u. Yápi dané, ni ledaomá.

Yea 5ai

3 Tó gbé lé yápale dané mé i ze ni wá Dii Yesu Kilisi yá slandeo ni wá zé yadanéoo,
4 yóodee, a yáe dso, lekpa gii ni yágwaa láasaio aá kú gyá u. Yá beeo lo to gbé wédoke, aai sóleke, aai kó sósó, aai láasoo vái sé ni kso,

5 aai kiiwáí v1. Gbépi láasoo kolea, slana pílimá, aai e lousisiaá owéleze.

6 Lousisia ai zow slana, to gbé zé ni pwo á v1o.

7 Wi mó ni pwo dúnia guu lao, mé wá e tá ni pwo.

8 Tó wá poblea ni pokasaw v1, bee m.

9 Gbe pwo ye gowode uo lo nízia da yoa bau. Pwo nídea misai kaide lo gérngu, lo ní kpále músi ni kaale guu.

10 Yea 5ai mé yavai pii zina u. Gbé lé a kóde e aa gé zow Yesu zéwa, aa wawá zow kpa níziai.

Dé maa ka

11 Lá Lua gbé n u, baale yapione, ni to yamaa lo doaaane ni yá pwo zé v1 Luao ni aa náikeao ni yea gbé zio ni menao ni ndenleo.

12 Dé maa ka ni Yesu náikea guu, ni weni láasai e, asa 5 Lua n sisiwá gow pwo n lé maa gbé bíla wáa.

13 Ma nane Lua pwo lo weni kpa papiwazi ni Kilisi Yesu pwo yamaa o Pónsi Pilatio,*

14 nyó yá pwo wa dilene kua saasai taesai e wá Dii Yesu Kilisi mózi.

15 Gbaade mendona Baade, kiao Kía, diibo Dii mé a Kilisipi bo a gowa.†

16 Ome lí gao ado, lo ku gupua pwo wili fo sio guu.‡ Gbé e wesiaaleo, wa fo seo.§ Ome gawi ni gbáao v1 gowpi, ami.

17 O dúnia tia beede aasu íanadao. Aasu gbáa'e oda náaisaiwao, aa gbáa'e Lua pwo lo papi kpawá zow wá onakéowa.

18 Oné aa maake, maakea lo tmá. Aa de gbadanao u, aai gbéke v1.

19 Beewa aa kúsua maa di níziae aizána pwo u,* aai weni pwo de weni u slana e.

20 Timotee, kaeda yá pwo Lua nane n owli. E dúnia yá giione ni yawaipaa pwo wí me dso.

21 Gbé zé, 5 aa páale Yesu zé.

Lua gbékeke.

* 6:13 Zaa 18.36-37 † 6:15 Zia 19.16 ‡ 6:16 Sou 104.2 § 6:16 Baa 33.20 * 6:19 Mat 6.20

TIMOTEE LA PLAADÉ Yá pɔ́ kú lée bee guu

Pɔlu lá plaadepi kè Timotee za Loma (1.17). Wà wetēamɔ Pɔlu we pásípási (2.9), a ku yooyea (4.10, 16). A kà a zì láaa (4.6), 5 àlè lèda a iwa yenzidewa (1.2).

A nà Lua sáaukpaawa Timotee yeanzi ní aà luanaaikaao yá musu. Wetēa ní taasio ní íbèlè pɔ́ wí sé ní baonakpana yáí à ledà Timoteewa aà zè gbáa, aà taasikaano Kilisi zígɔ́ maa ũ (1.3-2.13). A òè aà mikè gbé pɔ́ aalɔ gbé lèwè yáwa, asa aalɔ yákpaaanlaɔ lekpaakekè ní gbéɛ, 5 aai n luanaaika ɔ́kpa. A òè aà a ɔlèse, aà zè ní Lua yá pɔ́ a dàda za a èwaasogoo (2.14-4.5). Lápi láakí Pɔlu azia yáɔ bɔɔlèkèè, lá a ku ga lézì Loma, ama a dɔ́ ké Lua a a suaba e a ge kaò aà kpalau musu.

Pɔlu dēe maa nè à baonakpa e a léwa (4.7), 5 à tekpa lápi kyokenaoguu aa dēe doŋpi ká ní luanaaikaao ní menao ní yearzio víakea íbèɔne sai.

Pɔlu tékpa Timoteegu

¹ Mámɛmaa Kilisi Yesu zina Pɔlu lá Lua yeiwa wēni pɔ́ à a lègbè Kilisi Yesupi guu yáí,
² ma lée bee kène, ma né yenzide Timotee.* Mae Lua ní wà Dii Kilisi Yesuo gbékekene ní sùuuo, aai n gba aafia.

³ Ma sáaukè ní ma deziɔ Lua pɔ́ mi kúlèè ní nòsepuaoo, asa n yáɔ dɔ́magu láasai ma wabika gwaasina ní fáaneo guu.

⁴ Tó wé'i pɔ́ bɔ́ma yá dɔ́magu, mi n bɛkɛkɛ, míɔ ye wà wesikìlè, ké ma pɔ́na e ke zài.
⁵ N luanaaika ní nòsemendoo ɔ́ dɔ́mague. N dazi Loisi ní n da Enisio Lua náaikè maa, mé má dɔ́ sáasá níle Lua náaike maa sɔ́.

⁶ Ayámèto mále dɔ́ngu, fele zè ní gba pɔ́ Lua dànɛ gɔ́ pɔ́ ma ɔ́nàmao,
⁷ asa Nisina pɔ́ ɔ́ wá gba gbáa, ɔ́ to wàɔ yekòi, ɔ́ to wàɔ laai vɔ́ 5 Lua kpáwá, i ke nisín fooo no.

⁸ A yáí nsu wide ní wá Dii yá'ooanéoo, mé nsu wide ma gbé pɔ́ wà ma dakpɛu aà yáí yá musuo. Taasi pɔ́ wí ke aà baokpaa yáí kɛmanɔ ní Lua gbáao.

⁹ Ɔ́mɛ wá suabà, à wá sisi, wa gɔ́ aà pɔ́ ũ. I ke yá pɔ́ wá kè yáí no, aazia pɛa yáíe, ní gbèke pɔ́ a kèwèe naa Kilisi Yesuwa zadɔ́ gɔ́ i daaleoo.

¹⁰ Gbèkɛpi bɔ́ gupuaú wá Suabana Kilisi Yesupi mɔ́a guu sa. A ga iko bádè, à wēni ní kua gɔ́pio bɔ́wèe gupuaú a bao pɔ́ wí kpa guu.

¹¹ Lua ma dilɛ a zina ũ mà baopi kpáwake, mí dané.†
¹² A yáí mále taasie bee kei, ama wí lí ma kúto, asa má gbé pɔ́ ma aà náaikè dɔ́, mé má dɔ́ sáasá ké a fɔ́ kàeda yá pɔ́ à námɛ ma ɔ́zìi e a mɔ́gɔ́zì.

¹³ Nyɔ́ yá siandɛ pɔ́ ní mà ma kípi kua yá zìnda ũ ní luanaaikaao ní yeakòio naa Kilisi Yesuwa guu.

¹⁴ Kàeda yámaa pɔ́ Lua nàne n ɔ́zìi ní aà Nisina pɔ́ kú wá guu gbáao.
¹⁵ N dɔ́ ké Azi búsuɔɔ píi ma vúaaɛ. Fízèlè ní Èmɔ́zenio kú ní guu.

¹⁶ Dii wēnadɔ́ Ɔ́nesifɔ́ bɛdɛne! Asa à ma nòse nínimɛɛ, a gēna lé vɔ́, i wide ma daakpɛu yá musuo.

¹⁷ Ké à kà Loma gɔ́, à ma wɛɛle e à gè b̀a.
¹⁸ Dii to Lua wēnadɔ́ yákpalekɛgɔ́zì. N dɔ́nle zɔ́ pɔ́ a kèmɛɛ Èfɛsɛ dɔ́ sáasá.

2

Kilisi Yesu zígɔ́ maa

¹ Mpi sɔ́ ma né, nyɔ́ gbáa ní gbèke pɔ́ Lua víwanɔ́ naa Kilisi Yesuwao.
² Yá pɔ́ ní mà má ò dasi wáa na gbé náaide pɔ́ aa fɔ́ da gbèpáleɔne ɔ́zì.

³ Taasikaano Kilisi Yesu zígɔ́ maa ũ.
⁴ Dúnia yá lí dɔ́aa zígɔ́ pɔ́ kú zílauɛo, ké aà yá e ka a diigu yáí.

⁵ Bakpaafina sɔ́, tó i báale a zéwao, a fùa eo.*
⁶ Zɛ pɔ́ zì gbáa kè mé ɔ́ a baa sé séia.

⁷ Láasooke yá pɔ́ má òpiɔ́wa, asa Dii a ní gba ɔ́no apii guu.
⁸ To Davidi bui Yesu Kilisi pɔ́ bɔ́ gau yá ɔ́ dɔ́ngu. Baona pɔ́ mi kpan we.

⁹ A yáí mále taasikei. Wà mòkàa lán dàakenawa, ama wa fɔ́ mòka Lua yáwao.

* 1:2 Zln 16.1 † 1:11 1Tim 2.7 * 2:5 1Kln 9.24-27

10 Ayámeto mi yápii f5 gbé p5 Lua ní séo yáí, ké ampio s5, Lua ní suaba, aai gawi p5 lí láao e naa Kilisi Yesuwa.

11 Yáé bee síana ví:

Tó wa gaaàno, wáò kuaàno.†

12 Tó wa menáf5, wáò kibleaàno.

Tó wa lelekpáaazi,

aàpi a kpáwázi s5e.‡

13 Tó wá náai vío, ío náai víe,

asa a we lelekpa aziaio.

Dii zíkèna maa ní lekpaao

14 Yápio d5 n gbéoguo, ní nané Luazi aasu lekpa pā ke Lua yá musuo. A ài vío, í gbé p5 aale maò òòkpaè.

15 Aiake, ké Lua e n sáaukpa, zíkèna p5 í yá síande poloné wásawasa, wí lí aà kú aà zí yá musuo ù.

16 E yábòlea pā p5 lí kpaal ní Lua yáooe. I gbéò luayádasai káfiné,

17 5 yá p5 aai dané í òtamá lán sánèwa. Imené ní Filetio kú ní guu.

18 Aa kè síanawa, aai me wà b5 gau k5, aai gbéè luanaaika òòkpaoné.

19 Gia ní beeo è p5 Lua dàale zea gbáa, wà yáé bee kèwà: Dii gbé p5 de a p5 ùo d5.§ Gbé p5 í Dii sísi ké yáwáíwa.

20 Uada ío p5ò ví dasi. Wà a keeò kè ní vuao ní ánusuo yágbiakèb5 ù, mé wà a keeò kè ní lío ní glo yáyònakèb5 ù.

21 Tó gbé òbòle yá bèesai guu, a g5 yágbiakèb5 ù, Dii zíkèb5 maa ù, ío ku maakea pii s5u guu.

22 Bàale èwaaso pònideacone, ní tó maakea ní luanaaikaao ní yea gbéozio ní kua ní k5o na daane sánu ní gbé p5 aai Dii sísi ní n5epuaoo.

23 Òbòle yá mísaí gwaa ní k5o guu. A d5a vío, mé ní d5 ké í lekpaa iné.

24 A maa Dii zòblena aàò lekpaa vío. Aaò busaa gbépiiè, yádanede maa p5 í gbé f5 ù,

25 í gbé p5 lé a yá síoò gba laai busebuse. Wíliò d5o Lua a ní gba n5èlilèa zé, aai síana d5,

26 aai pili Ibiisi p5 ní kú ní a bao à ní dá a p5eá guuwa, aai su ní laaiwa.

3

Gbènazínaò yakèa g5ògbèzazí

1 Ny5 d5 ké g5ò gbèzàè beeo aao z'ù.

2 Gbéò zla yá a daané, 5a a ní s5 ble. Aao de waladeò ù, íandánaò, gbès5s5naò, de ní dao yámansaiò, guluò, luayádansaiò,

3 n5esaiò, awamansaiò, gbé t5bèesinaò, faasaideò, àiapásideò, maa ibeoo,

4 b5nkpedeò, láasoosaiò ní y5òdeò. Aao ye p5nakèai de Lua yála.

5 Aai lousisi, àma an yá lí k5e ní Lua gbáaoo. Ké gbépiowa.

6 Gbé bee taoò í gè n5e p5 lí mí gbàeoozi, aai ikokemá. Duuna sadá n5epiogu, d5e'í mé g5né,

7 aab5 yádada g5pii, àma aali síana d5o.

8 Lá Zanesi ní Záblesio b5 M5izi kpe,* maa gbépio í b5 síana kpe. An láasoo kolea, mé luanaaikè gianaone.

9 Aa gèa'ae ví bo, asa gbépii ní misaika d5, lá wà Zanesi ní Záblesio p5 d5wa.

Luayá ài

10 Mpi s5 ní temazi, ní ma kua d5 ní ma yádanèò ní yá p5 mále yáo ní ma luanaaikaao ní ma menakeao ní ma yea gbéozio ní ma zea gbáao

11 ní ía p5 wa dáao ní taasi p5 má kèò. N yá p5 ma le Anti5si ní Ik5niuo ní Lisitao d5† ní ía z5ò daaa p5 má f5o. Dii ma b5 apii guu.‡

12 Gbé p5 aa ye wàò ku luayámanaò ù naa Kilisi Yesuwaò gí wétèa eio.

13 Gbèváiò ní k5nideò, an vái aò gbáb5b5e, aai gbéò sásá, ampio s5 aao sásáae.

14 Mpi s5, ze ní yá p5 ní dàda ní sí síana ùo. N gbé p5 dàdanéò d5,

15 asa ní Luayátaala d5 za n nézi. A f5 n gba 5no, í n ka Kilisi Yesu náaika p5 í ní suabawa.

16 Yá p5 kú lápio guu b5 Lua kíi piiè. A ài ví, asa í síana dané, í ní ekané ní ozi, í ní gba laai, í ledamá yákea a zéwa musu,

17 ké Lua gbé e àò wásawasa kua maakea pii s5u guu.

† 2:11 Lom 6.8 ‡ 2:12 Mat 10.33 § 2:19 Nao 16.5 * 3:8 B5a 7.11-12 † 3:11 Zln 13.50, 14.5, 19 ‡ 3:11 Sou 34.19

4

1 Ma nane Lua ní Kilisi Yesuozí aà éa mɔa kpalablei ní aà yákpalekea ní gbé b'ée ní gyaadeɔ yáí,

2 Lua yá waasoke, à zekè i zekéo, wetã. N ní lele, ò ní gba laai, naemá, ní yãdané ní mena zɔɔo.

3 Asa gɔɔe a mɔ ké gbéɔ we swáse yá slandeio. Aa yãdanedeɔ káaanzí nízia pɔeáwae, aa yá pɔ kárígu dané.

4 Aa gi slanai, aai ze ní fɔ.

5 Mpi sɔ, nyɔ laai ví yápii musu. Taasi fɔ, ní baonakpanakea ke, ní n zí lepapa.

Pɔlu kua ga lézɪ Loma

6 Ma gɔɔ pà kò, wa ma au tɔle sa'o'i ù tia.

7 Ma d'ee maa nè, ma bakpaáí pɔ Lua díle kè ma bolei. Ma Yesu yá kù a zéwa.

8 Kua maa fùà dílea, àle ma dā sa. Dii Yákpaleken maa mé a kpamee yákpalekegɔɔzɪ. I ke mame má adoo, ní gbé pɔ ye aà mɔaiɔ piié.

9 Zeweele mɔ ma kíi kpakpa.

10 Demasi ma to we à tà Tesaloni, ké a ye dúniai yáí. Kelesã tà Galati búsuu, mé Titu tà Dalamati búsuu.

11 Luku mé gɔmanɔ ado. Maaku se à mɔ sánu, asa i domale maamaae.

12 Ma Tisiki gbáe Efese.

13 Tó níle mɔ, ma ulatao pɔ má tò Kaapu be Toloasi* sé, ní mɔomɛe ní ma láɔ, at'esa a pɔ pɔ wa kè ní báaɔɔ.

14 Alesãnda sia yãvãikèmmɛe maamaae. Dii a yá pɔ a kèpi flaboè.†

15 Laaikaazi, asa à bɔ wá yá kpe pásipásle.

16 Yákpalekeamanɔ séia guu gbéé i zemanɔo. Wà ma to we piié. Lua su ní yápi dao.

17 Dii zemanɔ à ma gba gbãa, ɔ ma ze'è ma baonakpà wásawasa, buipáleɔ mà pii. A ma bɔ nɔomusu lézɪ.

18 Dii a ma bɔ yãvãí guu pii, a ma suaba e ma ge kaò aà kpalau musu. Ɔme gawí ví gɔɔpii, ámi.

19 Fɔkpa Pisii ní Akilasiowa ní Ɔnesifɔɔ bedede.‡

20 Elasa gɔ Koleni. Ma Tɔfiú tò ní gyáo Mileti.

21 Zeweele mɔ e buzie àò ká. Ebulu ní Pudeo ní Linuo ní Kolodiao ní wá gbéɔ pii fɔkpama.

22 Dii àò kunnɔ, i gbèkèkéé ápii.

* 4:13 Zin 20.6 † 4:14 Sou 62.13 ‡ 4:19 2Tim 1.16-17

TITU

Yá pò kú láe bee guu

Tituá Yesudee, áma Yuda no (Gal 2.1-3). A gò Pòlu íwa ùe mé à zì zò kè Kòlenideò ní Pòlu maakɛ yá musu (2Kln 7.6-16). Pòlu láe bee kèè guu pò Titupi ku Keletie, à Yesude pò aa kú ísia gügünapiwaò yágea'aezì nàè aà zì.

Lápi daaleaá waaso pò Pòlu Ìò kené yáe (1.1-4). Bee gbèa yá pò a díle gáli dɔaanaɔneɛ (1.5-16). Lɛɛ pla guu à lèdà Tituwa gbé pò àlɛ zíkɛrínɔɔ yá musu: Maeziò, nɔɛziò (à kù aa yádada wéndiaɔne), èwaasɔɔ ní zɔɔ (2.1-15). Lɛɛ àaɔ guu à Yesude yákeɔɔ bɔɔlekè, ké an kua aà na, aasuli kòkpaaleò (3.1-11). Bee gbèa à lèdà Tituwa, à fòkpámá (3.12-15).

Lápi kyokena a e ké lápi waaso de Titu yá ù adoo. Yá'íá pò Pòlu òá yá'íá pò Ìò Yesudeò le m̀òòm̀òòe: Yesudeò yáò zékalea ní dɔaanaò yákeɔɔ ní Yesudepiò yákeɔɔ.

Titu zíkɛa Keleti búsuu

¹ Ma Pòlu, Lua zòblena, Yesu Kilisi zína, à ma zì mà gbé pò Lua ní sɛò da a zéu, mí tó aa lousisia síana dɔ,

² an wé Ìò òò àizána pò Lua a lɛgbè zadò guu i daaleozi, Luapi lí èeto sò.

³ Yápi b̀ò gupuaa a guuwa waaso pò Lua wá Suabana nàmeɛ ma zì guu, lá a dílewa.

⁴ Mámɛ ma láe bee kène Titu,* ma ne'ia Yesu zé pò wá kúu sánu guu. Mae Lua ní Kilisi Yesu wá Suabanapio gbèkekeɛne, aai n gba aafia.

⁵ Ma n to Keleti ké ñ yá pò g̀ò weò g̀òg̀ò, ní gbèzòò díle wéle ní wéleò lá má ònewa.

⁶ A maa gbèzòò líò ku táaesai nòmendode ùe. Aà néò Ìò luayámanaò ù, i ke aà de né zazaalalasideò ù no.

⁷ Lá dɔaanaá ziiáe Lua zì guu, a maa aàò de táaeɛ ge swágbáade ge pòkúmade ge igbèna ge áiapáside ge ɔweɛɛmbèè ùò,

⁸ sema nibòfina ù, laaide pò zè ní maakeaò ù, gbèmaa pò a kua adoa mé a azía kùá dɔ ù,†

⁹ gbé pò zè sùsu ní Lua yá náaideo lá wí danéwa ù, ké á e lèda gbèpáleɔwa ní yá síandepio, i gbé pò b̀ò a yá kpeò eekané ní zì.

¹⁰ Asa swáyámansaide pò aai gbéò liaa ní ní yá'oaòò dasi, atèsa Yudaò guu.

¹¹ Aai ua búu gbéò òòkpa. A maa wá lesòkpané. Aai yá pò de wá danéò dané ɔbèè'ea yáí.

¹² Keleti búsu ánanbie mè Keletiáá eɛdeɔne, wáì pásìòne, ye'uiade p̀ewonsaìòne.

¹³ Yápiá síanae. Ayámèto lèdamá pásìpásì, ké aa zése sùsu.

¹⁴ Aasu laaidò Yudaò fíwao ge gbé pò kè síanawaò yádileáò.

¹⁵ Pòe líò gbási gbásiisaideòneò, mé pòe líò gbásiisai luayádansai gbásiideòneò, ké an láasoo ní ní nòseò wáí yáí.

¹⁶ Aai me wa Lua dɔ, ɔ an yákeá Ì ní èbo. Lua ginzideòne, aali aà yámao, aali f̀ò yámaae kèò.

2

Lèdaa Lua gbéòwa

¹ Mpi sò, yá pò Ì kpaal ní yá síande daanéò oné.

² O maezòòne aàó níziá kùá dɔ gbé gbiaò ù, laaideò ù. Aa zése sùsu ní yea gbéòziò ní menao.

³ O nɔɛzòòne Ìò aàò ku Lua gbéò kuawa. Aasu wàò de gudena ge wèe zò ùò. Aali yámaa da nògbáaɔne,

⁴ aali lèdamá an baade àò ye a zázi ní a néò,

⁵ aàò de laaideò ù gbásiisai, aa laaidò ní nɔzàekézíwa, an baade misiile a záe, ké wasu Lua yá b̀èèboò yáí.

⁶ Lèda èwaasòòwa Ìò aàò laai ví yápii guu,

⁷ ní maakea zé ɔòné. N yádaané àò gbia kolesai.

⁸ Yázede pò wa f̀ò a èboò dané, wí i gbé pò b̀ò n kpe kú, ké i e wáì ò n yá musuo yáí.

⁹ Lèda zòòwa aali misiile ní diiòne yápii guu, aali yá pò a kángu ke. Aasuli b̀ò ní yá kpeò.

¹⁰ Aasu ní kpáí'oo. Aa to aàò ní dɔ gbé náaideo ù maamaa, ké Lua wá Suabana yá pò wí dané e teke yápii guu.

¹¹ Asa Lua gbèke pò mò ní gbépii suabaaò b̀ò gupuaú.

* 1:4 2Kln 8.23 † 1:8 1Tim 3.2-5

¹² Gbēkepi lé dawēē wà mikē yá p̄s i kpaai n̄ Lua yáooē n̄ dúnia p̄nideāo, wíw wázla k̄ua d̄s gbēmaaō ū, luayāmanaō ū dúnia tiaē bee guu,

¹³ wíw wēdō p̄nakēḡoō p̄ wále dáí. Ōmē wá Lua z̄ōō wá Suabana Yesu Kilisi m̄oḡoō gawide ū.

¹⁴ A azía kpà wá gēē ū, ké à wá b̄o v̄ai pii guu, i wá gbási wolo a gbé yenzideō ū, gbé p̄s maakea áia víō ū.

¹⁵ Yápiō oné, ní lēdaomá, ní n̄ gba laai n̄ n̄ ikoo pii. Nsu to gbēē sakanguo.

3

Wà laaid̄o maakeawa

¹ D̄o n̄ gbēōgu aali misiile gbāadeōnē n̄ ikodeō,* aa n̄ yāma, aao kú n̄ maakea pii s̄oou.

² Aasu gbēē t̄b̄ēēsiō. Aao de n̄s̄edoude yākelesaide p̄s busaa gbépiēō ū.

³ Asa wápiō s̄ō wá faa ví yāao, luayādansaion wá ū. Wá sásāa, wá de p̄nakēa n̄ d̄sē'íi piio z̄oō ū. Wíw ku n̄s̄ev̄ai n̄ wēd̄ak̄ōēo guu. Wá de gbé giaō ū, wá zak̄ōu.

⁴ Ké Lua wá Suabana gbēke n̄ aā yea gbēōzio b̄ō gupuaui,

⁵ ā wá suabà. I ké wá maakea yáí no, ké à wēnad̄ōwēē yáíe.† A wá zu'ò, à wá í dafu, a tò wa ḡō gbé dafuō ū n̄ a Nis̄ina

⁶ p̄s a písiwá gbāao Yesu Kilisi wá Suabana sabai,

⁷ ō yá b̄ōwano na aā gbēke yáí, wa ḡō aā gbablenāo ū, ō wá wé d̄o àizānai.

⁸ Yápiá síanae.

Má ye n̄ káasike yápiōwa maamaa, ké luayāmanaō e wá mekpa maakeawa. Bee maa, a káfla ví gbēōnē.

⁹ Pāale yá m̄isai gwaae n̄ deziō t̄s̄ k̄ōnwēao n̄ s̄oleo n̄ lekpaakea M̄oizi ikoyā musuo, asa yāp̄ōnē, aa káfla vío.

¹⁰ Gbé p̄s í to wá kēaa gba laai baa gēn pla, ní gbasa n̄ aā yá.‡

¹¹ Nyō d̄s̄ ké gbé bee taa ōōkpà. Duunkēnae, à azía d̄ayāu.

¹² Tó ma Aatema ge Tisiki z̄íma, zēwēle m̄o n̄ ma le Nik̄ōp̄li, asa ma zēò mà buziēble wee.

¹³ K̄oi ké n̄ zé k̄ūs̄ua ke b̄usu ikoyād̄ōna Zenasiē n̄ Apoloo, ké p̄ōe su k̄és̄ámáo.

¹⁴ A maa wá gbēō maakea dada, aaiō ké, aai b̄oōle zēazeāo ké, ké aasu wāo ku p̄ao.

¹⁵ Gbé p̄s wá s̄anuō f̄okp̄ama pii. F̄okpa gbé p̄s aa yewázi Yesu zé guuōwa. Lua gbēkēkē ápii.

* 3:1 Lom 13.1-2, 1Pie 2.13 † 3:5 Efe 2.8 ‡ 3:10 Mat 18.15-17

FILEMɔɔ

Yá pɔ́ kú láe bee guu

Filemɔɔá Kɔɔsi Yesude tɔdee mé Pɔlu gbɛnae (dɔɔ 1). A zɔe ví, aà tɔn Oneziú, à bàalèè. Oneziú Pɔlu dɔ́ gɔɔ pɔ́ wà Pɔlupi dàkpɛue. A gɔ́ Yesude ù sɔ́, 5 Pɔlu zèd à àà kpásá a diie, 5 à láe bee kèè, à wabikèwà asu aà si zɔ ù ɔɔ, sema aà gbèdo ù naa Kilisiwa guu, asa wí zɔ pɔ́ bàalè swágaga pásípásíe.

Fɔkpaa Filemɔɔwa ní gbé pɔ́ aa kuaànɔɔ gbɛa (1-3), Pɔlu Dii sáaukpà Filemɔɔ luanaaika a ní aà áiao yá musu (4-7). Bee gbɛa à Oneziú pɔ́ lé tá a diiwa yá'ò (8-22). Lápi làa ní fɔkpaamáɔ, wà gbé pɔ́ an tɔ́ kú Kɔɔsideɔ lá guu è we (Kls 4.10, 12, 14). Aasipu (dɔɔ 2) tɔ́ kú Kls 4.17 guu ɔ.

Wá è lápi guu lá Pɔlu yá'ò a gbé Filemɔɔe busebuse. I yáe dilèè, i giè ní Oneziú zɔbleaɔ. Ama à yá dɔ́aagu ní gbé pɔ́ lé láe bee kyokeɔ píi, Kilisi yeawázi í tó wá kua dafuku, í tó wá kɛ na ní kɔɔ ɔ.

Pɔlu Filemɔɔ sáaukpaa

1 Ma Pɔlu, ma gbé pɔ́ wà ma dakpɛu Kilisi Yesu yáí ní ma gbèdo Timɔteeo, wámɛ wa láe bee kène, wá zíkendee yenzide Filemɔɔ,

2 ní Yesude pɔ́ aai kɔ́ káaa n beɔ ní wá nɔɔ yenzide Afiao ní wá zíkandee Aasipuo.

3 Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbèkèkène, aai n gba aafia.

4 N yá ɔ́ dɔ́magu gɔɔpii ma wabikɛa Luawa guu, 5 mi aà sáaukpa,

5 asa ma Dii Yesu náai pɔ́ níle ke bao mà ní n yea Lua gbéɔzio píi.

6 Mi wabikèwà, ké n kuawano Yesu zéu a to n wé ké báaa pɔ́ wá ví píi naa Kilisiwa guu.

7 Ma gbé, n yearízi ma pɔ́ kɛna maamaa, à ma nɔ́se nínimeɛ, asa n Lua gbéɔ sɔ́ dànɛ dou.

Pɔlu awakpaa Filemɔɔ Oneziú yá musu

8 Ayámɛto, baa ké ma zé ká naa Kilisiwa mà yá pɔ́ maa n ke dilene,

9 ní beeo ma awakpáne ké má yenzi yáí. Mapi ma Pɔlu, ma maezɔɔ ia ní ma daakpɛu tia Kilisi Yesu yáíɔ,

10 ma awakpáne Oneziú* pɔ́ gɔ́ ma né ù kpéu la yá musu.

11 A páne yáa, áma tia a ài víwèe, mpi ní mapio.

12 Ma aà gbàɛma, a de ma sɔ́ ùe.

13 Ma kua kpéu Yesu baokpaa yáí guu, má ye aàɔ ku ma sae, ké aàɔ dɔ́malɛ n gbɛu,

14 áma ma zèd má yáe ke n lé saio, ké nísu yámaakɛmɛɛ teasio, sema ní pɔ́eáɔ.

15 Aɔ Oneziú kɛama yáa gɔɔpla de ké aà ea suma àɔ kunnɔ gɔɔpii yáíe.

16 A ea àɔ deɛ zɔ ù ɔɔ, asa a de zɔa, a de n gbé yenzide ù naa Kilisiwa guu. Ma gbé yenzidee. Wa n gbé pɔ́ a de n zɔ ù mé à gɔ́ Dii pɔ́ ù pɔ́ o ɔa?

17 A yáí tò, tó n ma dile n gbé ùe, gbáakpaaázi, lá níyɔ kpamaziwa.

18 Tó à zàne yáewa ge tó a n fla kúae, bee gɔ́ ma yá ùe.

19 Ma Pɔlu máme ma yáe bee kè ní mazla ɔɔ, má n fiabone. Ké ní ma fla kú n misia ù, má a yá'ò ɔɔ.

20 Too, ma gbé, maakɛmɛɛ Dii yáí, ní ma sɔ́ dameɛ dou wá naa Kilisiwa guu yáí.

21 Ma lakène ké má dɔ́ níyɔ ma yáma, mé níyɔ ke de lá má ònea yáíe.

22 Bee gbɛa pilakíi kèkɛmɛɛ ɔ, asa má a náai ví Lua a ma bóe wabi pɔ́ ále kɛwá yáí.

23 Epafa pɔ́ wá sánu kpéu Kilisi Yesu yáí fɔkpáma

24 ní ma zíkendeeɔ Maaku ní Alisakao ní Demasio ní Lukuo.

25 Dii Yesu Kilisi gbèkèkèé.

* 1:10 Kls 4.9

EBELUO

Yá pò kú láe bee guo

Ké wà íbèlèsè ní Yesudeo, bee mé tò an gbèe ye fu, 5 lápi kèna lé tékpańgu aa ze gbáa Dii náaikea guu. A mè Kilisi z̄so de malaikao ní anabiola pii, mé z̄l pò a kè gbépii yá musu de an pòla pii. Za lápi daaleawa à mè Lua azla òwèe a né Yesu Kilisi ũ (1.1-3). Lápi kpaalea lee pla: A s̄eía (1.4-10.18) lé Kilisi dea p̄piiia yá b̄ooleke. Anabiõ 5 a deńla adoo (1.1), a de malaikaola b̄e (1.4-2.18), a de M̄oizi ní Yozueeola (3.1-4.13). A de luabaakuarıńõ káau sa'onkiaola (4.14-7.28). A azla kpà sa'obo ũ à gá lipáakõawa gbépii, 5 bee de sa dasi pò Isailiõ ò yáala pii (8.1-10.18). A z̄ewèwèe wà s̄õ Luazi, zé pò sa'oa pále i e wè yāao. A plaade (10.19-13.17) lé tékpawágu wà ze gbáa Yesu náaikea guu (10.19-39). Wekii luabaakuarıńõ káau luanaaikenaõ yá kúu (lee 11). Ale ledawá wà wépe Yesu Kilisiwa, ké wà e íbèlèsèawano f̄õ laaáwa (12.1-11). Ledama gbezão ní gbéõ gbaa laaio gbèa (12.12-13.19), lápi kèna f̄okpamá à báaadarıngu (13.20-25).

Lua Né de malaikaola

- 1 Lua d̄baa anabiõne yāa dodo dasi, 5 aa yáze ò wá deziõne dasi,
- 2 āma aà Né mé yá'òwèe ḡoõ gbezãe beeo z̄l sa. Népi sabai 5 Lua dúńia kè, a dile õme a ḡõ p̄pii v̄l.
- 3 Ōme Lua gawi tekea ũ, aà kua ũ zálala. Ōme p̄pii k̄ua ní a yá'oa gbāao. Gbéõ duunawoloa gbèa à gè z̄l̄e musu Z̄õde òplaai.
- 4 Lá t̄s̄ pò a blè gbia de malaikaõ p̄õa, màa aà z̄so deńla b̄o.
- 5 Lua yáe bee ò malaikaee yāae?

Ma Néń n ũ, n Maen ma ũ gbá,*
ge máme máo de aà Mae ũ,
aàpi iõ de ma Né ũ.†

6 Ké Lua tò a yoa m̄õ dúńia guu, à mè a malaikaõ kúleè pii.

7 Malaikaõ yá musu à mè,
i a iwaõ li íana ũ,
i a z̄l̄kenapiõ li tévua ũ.‡

8 Aà Né yá musu s̄õ, à mè:
Lua, níyõ z̄l̄lea báawa ḡõpii,ẽ
niõ n kíake lípana k̄ua yáze de ũ.

9 N ye maakeai, ní za váikeau.
A yáí tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,
à p̄õna p̄isima de n gbéõla.§

10 Wa ò lo:
Dii, n t̄õle kàle as̄niz̄l̄,
musuá n òl̄keae.

11 Ampii aa gē, kási níyõ kuc.

Aa zikū lán p̄okasawa,

12 ní ní koo lán pewa,

ní ní lile lán p̄okasawa.

Mpi s̄õ níyõ dou ḡõpii,ẽ

n ḡõ láaa vío.*

13 A yáe bee ò malaikaee yāae?

Z̄l̄e ma òplaai

e m̄ãõ n íbèeõ kene n gbadiõ ũ.†

14 Malaikaõá z̄l̄kenaõne nípii, níńna pò Lua í ní z̄l̄ d̄oi gbé pò aa b̄õ ziaõlee.

2

Yesu ḡsa gb̄enazina ũ l̄awáwa

1 Ayāmeto wà yá pò wá mà k̄u òplapla, ké wásu z̄ã zéwao yáí.

2 Asa lá ikoyá pò malaikaõ òá s̄lanae,* mé wà flabò gbé pò ḡí mai aa p̄ãõne a zéwa,

* 1:5 Sou 2.7 † 1:5 2Sam 7.14 ‡ 1:7 Sou 104.4 § 1:9 Sou 45.7-8 * 1:12 Sou 102.25-27 † 1:13 Sou 110.1
* 2:2 Gal 3.19

³tó wi suabaa zɔɔpi yáda sao, wá bɔe? Suabayápi bɔ Dii kíie, ɔ gbé pɔ màɔ a síanapíliwawé.

⁴Lua suabayápi seela òlóné yábónsaeɔ ní dabudabu dasi keaɔ guu ní a Nisína gba pɔ a biilwéɛ a pɔeáwao.

⁵I ke malaikaɔ ɔ Lua dúnia zia pɔ wále a yá'o nánè ní ɔzlo.

⁶A ku guei wá mɛ:

Bón gbénazína ù ké aa yá lɔ òngui?

Bón aa ù ké ní laaidwàì?

⁷N aa kèsá malaikaɔzi gɔɔpla,

n aa kpá kpalau ní gawio ní beɛeɔ.

⁸N tò pɔpii misíileɛ.†

Ké Lua tò pɔpii misíileɛ, i a kee to misíileɛ saio. Tia kéwa, wi e pɔpii misíileɛ gíao,

⁹wá é Yesu yáe. Lua aa kèsá malaikaɔzi gɔɔpla, ké Lua gbéke guu aa ga gbépii gɛɛ ù, ɔ à aa kpá kpalau ní gawio ní beɛeɔ ga taasi pɔ a kè yáí.

¹⁰Lá pɔpii bɔ Lua kí mé pɔpii de aa pɔ ù, ké a ye gɛ ní gbéɔ a gawi guu dasi a néɔ ù, à kù aa tò an Suabanki gɔ wásawasa taasíka guue.

¹¹Gbé pɔ lé gɔ Lua pɔ ù ní gbé pɔ lé ní ke Luapi pɔ ùo an de douɛ. A yáí tò aa ní síisia a dáunaɔ ù lí aa wí kúo.

¹²A mɛ:

Má n yá'o ma dáunaɔe,

má n táasile kókáaa guu.‡

¹³A mɛ lɔ:

Má aa náai ví. §

A mɛ lɔ:

Má ké, ní né pɔ Lua kpáa.*

¹⁴Lá népiɔá gbénazínaɔe, màa aàpi sɔ à gɔ gbénazína ù láríwa, ké à ga, i Ibiisi pɔ í ga gba zé kaale,

¹⁵i gbé pɔ aale víake gae aa gɔ a zɔɔ ù e ní wèni léuo bo.

¹⁶Síana guu malaikaɔ ɔ àle ɔdamáo, Ablahaù buiɔe.

¹⁷A kù aa gɔ lá a dáunaɔwa yápii guue, ké à gɔ Sa'onkia sùuude náaide ù Lua zí guu, i gbéɔ duuna ké má.

¹⁸Lá à taasiké à yáa fɛ, a fɛ dɔ gbé pɔ wále ní yɔɔle.

3

Yesu de Mɔzila

¹Bee yáí ma gbéɔ, á gbé pɔ Lua á sisi a mɔ aa kíiɔ, à láasooke Yesu pɔ Lua aa zì wá lousisize Sa'onkia ùwa.

²A náai ví Lua a dílenae, lá Mɔzila kuò Lua uawa.*

³Lá uakpana beɛe lɔ de uaa, màa Yesu gawi zɔɔ de Mɔzila pɔa.

⁴Ua pii a kpana víe, mé pɔpii Kalenan Lua ù.

⁵Mɔzila náai ví Lua ua zíkɛna ù yá pɔ a mɔ seela ù.

⁶Kilisi sɔ, uabelepi néɛ. Luapi a ua nàè aa ɔzle. Wáme wá uapi ù, tò wá pɔ pɔ wá wé dɔi yá kúu ní sɔo dílea ní pɔnao.

Lua gbéɔ kámabokii

⁷A yáí lá Lua Nisína òwa,

tó a Lua lɔɔ mà gbá,

⁸ásu swágbáake lá á deziɔ kè aa ma yɔ

gɔɔ pɔ aa bɔ ma kpe guwaiwauwao.

⁹Baa ké aa ma yákeɔ è wè bla,

aa ma yɔ we, aa ma gbáa legwà.

¹⁰ɔ ma pɔ pá gbépiɔzi,

ma mɛ aalɔ páalemeɛ gɔɔpiiɛ,

aa ma yá kúao.

¹¹ɔ má ò ní mazlao ní pɔfɛo ma mɛ,

aa gɛ ma kámabokíiuo fá.†

¹²Ma gbéɔ, à laaika á gbéɛ su àò sɔ vái luanaaikesai ví e aa gɛ kéò Lua béɛwao.

¹³Gu pɔ í dɔ, i me gbá pii, àò ledakɔwa, ké duuna su á gbéɛ sásá aa swá gbáakúo yáí.

14 Asa Kilisi gb̄eɔn wá ũ, tó wá zea gb̄aa mé wá aà náai ví lá wá ví káauwa e a léwa.

15 Lá wa òwa,
tó a Lua lɔɔ mà gb̄ā,
ásu swágb̄aake lá á deziɔ kè
gɔɔ pɔ aa bò mà kp̄ewao.

16 Deɔ mé gb̄é pɔ aa Lua lɔɔ mà aa bò aà kp̄eɔ ũi, mé i ke gb̄é pɔ Moizi ní bɔ́le Egipiɔ bàasio?
17 Deɔ Lua pɔ p̄anzi e w̄é blai, mé i ke gb̄é pɔ aa duunakè, an ge ḡò kále guwaiwaiuɔ bàasio?
18 Deɔ a òné ní azlao aa ḡe a kámabokiiuo ní, mé i ke gb̄é pɔ ḡí aà yámaiɔ bàasio?‡
19 Wá è aai e ḡeɔ an luanaaikesai yáí.

4

1 Lá ḡeā kámabokiiu lé pɔ Lua gb̄é ḡí ku, wá laaika ké wá gb̄e su kuawào.
2 Asa wa baona mà láríwae. Yá pɔ aa màpi i àikenéɔ, ké aai ma ní luanaaikéaoo yáí.
3 Wá gb̄é pɔ wa yápi s̄iɔ, wi ḡe kámabokii pɔ Lua a yá'ò guu à mè:
Má ò ní mazlao ní p̄f̄eɔ ma mà,
aa ḡe ma kámabokiiuo.*

A yá bee ò, baa ké à a zí mìde za dúniakalegɔɔ,
4 asa wá gɔɔ soplade yá'ò guei wá mè, gɔɔ soplade zí Lua kámabò ní zí pɔ á kèò pii.†
5 Wá mà tia à mè, aa ḡe a kámabokiiuo.
6 Lá gb̄é pɔ aa baonapi mà káauɔ i ḡeɔ ké aai sio yáí, 5 a ḡeā ḡò gb̄ep̄aleɔne.
7 ɔ Lua èa gɔɔdile lɔ wí me gb̄ā, asa à ḡeḡe a gb̄ea 5 à Davidi gb̄á lé a ò lá wa ò tiawa,
tó a Lua lɔɔ mà gb̄ā,
ásu swágb̄aakeɔ.

8 Tó Yozuee ḡeɔnɔ kámabokiiu yáa,‡ d̄5 Lua i gɔɔ p̄ale yá'o gb̄eāzɔ.
9 A yáí tò kámabokii ḡò Lua gb̄eɔne.
10 Asa gb̄é pɔ ḡe Lua kámabokiiu kámabò ní a zioe, lá Lua kámabò ní a zíwaa.
11 Lá màae, wá wetá wá ḡe kámabokiiu, ké wá gb̄e su ḡí Lua yámai aà fu láríwao yáí.
12 Lua yá b̄eé mé a gb̄aa, a lé na de f̄enda lekpeplaa. I ní z̄5 à ḡe n̄òsekp̄eae e nisínau, i ḡe
gup̄eekiui e b̄óɔ, i láasoo ní n̄se yáò gwa.
13 Lua p̄keae uleaeò, a kee kp̄aaè guio. Lua pɔ wá wá yáɔ séle siuè, i p̄pii e e a biwá.

Yesu de sa'onkiaɔla

14 Lá wá Sa'onkia z̄5ɔ pɔ luabe k̄eaa e Lua k̄iiu ví Lua Né Yesu ũ, wàɔ zé pɔ wá sè yá k̄ua
ḡíúḡíú.
15 Asa wá Sa'onkia pɔ a f̄e w̄enad̄5w̄eé wá gb̄aasaiké guu ví. Wá aà ȳò láríwáa yápii guu, i
duunakeɔ.
16 Ayámeto wá s̄5 Lua gb̄ekek̄enede kpalabaai ní s̄5o dilea, ké aà wá wegwa, i gb̄ekek̄ew̄e e
gɔɔwa.

5

1 Wí Lua ua sa'onkia pii sé gb̄éɔ guue, wí aà dile ní yákek̄ena ũ Lua k̄íi, iɔ m̄òé ní gb̄aɔ, iɔ aà
gb̄agbané ní duuna yáí.

2 A f̄5 d̄5 ní gb̄é pɔ aa sàsá an d̄5saiké guuɔ, asa aàpi kú ní gb̄aasaikéoo s̄5e.
3 A yáí sema aà sa'o azl̄a duuna yá musu, lá i o gb̄é k̄iniɔ pɔ yá musuwa lɔ.*
4 Gb̄eé lí azl̄a kpa kpalapiuo. Lua mé i aà kp̄á lá à Aalona kp̄awa.†
5 Maa s̄5 Kilisi i azl̄a kpa sa'onkia kpalauo, Lua mé aà kp̄à u à mè:
Ma Nén n ũ, n Maen ma ũ gb̄ā.‡

6 A ò guei lɔ:
Nyɔɔ de sa'ona ũ gɔɔpii
lán M̄ekizeɔewae.‡

7 Gɔɔ pɔ Yesu kú dúnia guu, à wabikè ní wii gb̄aao ní wé'io,* à kulekè Lua pɔ a f̄5 à a si gawae,
5 Luapi aà yáma, ké i a yá da yáí.

8 Baa ní aà luanek̄eɔ, à misiil̄eaa Luae dàda a taasik̄eaa guu.
9-10 Ké maa p̄eewá à láa, Lua aà kp̄à Sa'onkia ũ lán M̄ekizeɔewae, 5 à ḡò suabaa láasai mi ũ
gb̄é pɔ aale a yámaɔne pii.

‡ 3:18 Nao 14.26-35 * 4:3 Sou 95.11 † 4:4 Daa 2.2 ‡ 4:8 Iko 31.7, Yoz 22.4 * 5:3 Lev 9.7 † 5:4 Ba 28.1
‡ 5:5 Sou 2.7 § 5:6 Sou 110.4 * 5:7 Mat 26.36-46

Laaikaa fuai

- 11 Yá bee musu wá yáwí dasi wà oé, áma a bɔɔlekea zí'úe, asa ili yázedeɔ kpaa ɔo.
- 12 A gbé pɔ a gégɛu kéwa, a maa àò de yádanedeɔ úe, áma e tia á de wà ea Lua yá pɔ wí dada gbé dafuɔne daé ɔe. Ys mé kɔsɔánɔ, i ka yɔunableao.†
- 13 Asa yɔmina piiá née, i ka guei yázede guuo.
- 14 Yɔuna sɔ, gbé kásaa pɔ aa dɔkekèòɔ pɔe. Aa maa dɔakɔe ní wáio dàda.

6

- 1 Ayámeto wá Kilisi yá séiaɔ kpa saalo, wí gé ae e wá gɔ gbé kásaaɔ ú. I ke wá ea mikéa yá gianaɔwa ge luanaaikéa daale ɔ no
- 2 ge da'ile yádaadaa ge ɔnaama ge gɛɔ vua ge zia yákpalekka.
- 3 Tó Lua yá beeo kpa saalo, wí gé ae, tó Lua wèi.
- 4 Asa tó gbé wé ké à Lua gba è, mé à baa è Lua Nisína guu,
- 5 tó à Lua yá ní dúnia pɔ lé mɔ gbáao íe à a na dɔ,
- 6 tó à gbása fù, a zé kú à ea nɔsɔlile ɔo, asa ále Lua Né páliwa azia ɔe, ále widawá gupuaue.
- 7 Tó lou lé ma tɔlewa mɔmɔɔ, ále mɔse e, mé à pɔ pɔ áiké sɛwanaɔne ɔle, Lua í báaadau.
- 8 Tó lé ní leaao í ɔle sɔ, a giae, a zà ní lkekaeoo.* A mide ní tóe.
- 9 Apio sɔ ma gbé yenzideɔ, baa ké wá ò màa, wá dɔ ké á kua de beea, á kú suabaze guu.
- 10 Lua í yáke a zéwa, á yákeao ní á yeaaziao a sáaaguo, asa a donleké aà gbéɔne, mé ále ke e tia.
- 11 Wá ye á baade àò áiawí màa e a léwa, ké ásu seake pɔ pɔ á wé doi yá musuo.
- 12 Asu tó á me ke kpèleo. A gbé pɔ aale Lua náaike ní menao aale pɔ pɔ Lua a legbè eɔ ɔlesé.

Lé pɔ Lua gbè sea vío

- 13 Goo pɔ Lua lé legbè Ablahaúe, lá gbéu ku deaála aà legbè ní aà tsoo, a yáí a gbè ní azia tso,
- 14 a òè faaisai à mè á báaadaaaguo, í to aà bui kɔ.†
- 15 Ablahaú menakè, ɔ à pɔ pɔ Lua a legbè è.
- 16 Wí legbè ní gbé pɔ deńla tsoe. Legbèa mé í to wá yá siana dɔ, mé í lekpa baaané.
- 17 Ké Lua ye ɔo gbé pɔ a legbèa a gɔ ní pɔ ɔne wásawasa a lé lile vío, ɔ a ò ní aziao.
- 18 Beewa yá mèn pla ku a lile vío, Lua a fɔ eeto a musuo. Yápio lé wá gbé pɔ wa naaaziao gba sɔ maamae wàò yá pɔ wá wé doi kú seasai.
- 19 Bee ɔ wá wé doi wá wɛnidɔɔ ú. A náai wí mé a gbáa, í zwáa pɔ daa Lua kpéu‡ baawíwano,
- 20 gu pɔ Yesu dɔaa gèuwèe à gò Sa'onkia ú e gɔpii lán Mekizedeɔwa.

7

Sa'onkia Mekizede

- 1 Mekizedeɔpi de yáa Salema kía, Lua Musude sa'ona úe. Goo pɔ Ablahaú ziblé kíaɔwa, ále su, ɔ Mekizede gè daaale, à báaadaaaguo.*
- 2 Ablahaú áizee pɔ ále suò pii kwide kpáwà. Mekizede tó bee mè yámaa kía. Bee gbae Salema kía bee mè, aafia kía.
- 3 A de ní dao ní dezi vío, aà wèni daalea ge midéa vío. A bò lán Lua Néwae, sa'onan aà ú gɔpii.
- 4 A gwa lá a zɔo. Wá dezi káau Ablahaú áizee pɔ a sèle zí guu kwide kpáwà.
- 5 Mɔizi ikoyá díle Levii bui pɔ de sa'ona ɔne aa pɔ kwide sí ní Isaili deeɔwa,† baa ní ní Ablahaú buikeo.
- 6 Mekizedeá Levii bui no. N beeo à Ablahaú pɔ kwide sí à samaa'ò Ablahaú pɔ Lua legbèe.
- 7 Seasai gbé pɔ samaa'ò gbée zɔo de gbé pɔ à samaa'òela.
- 8 Sa'ona pɔ aai pɔ kwide sipiá gbé pɔ í gaone. Mekizede sɔ, gbé pɔ wá mè ɔo ku gɔpiin aà ú.
- 9-10 Goo pɔ Mekizede gè dà Ablahaúe, wí Levii í yáao, a ku a dezi mae Ablahaú pleue. Ayámeto wa fɔ o se, goo pɔ Ablahaú pɔ kwidepi kpá, Levii bui pɔ wí pɔ kwide kpámáò mé kpá.
- 11 Levii bui sa'onapiò mé Mɔizi ikoyá zína ú. Tó aa fɔ to gbéɔ gɔ wásawasa, an baa àò kú ní sa'on páleo lán Mekizedeɔwa ɔe? Mé í ke Aalona bui báasio.
- 12 Tó sa'onao líle, sema ikoyá líle.
- 13 Gbé pɔ wá yá beeo ò aà yá musuá Isaili bui pɔ a gbée í sa'ozí ke yáaoe.
- 14 Asa wá dɔ sáasá ké wá Dii bò Yuda bui guue. Wí ma Mɔizi sa'oyá'ò buipi musuo.

† 5:12 1Kln 3.2 * 6:8 Daa 3.17-18 † 6:14 Daa 22.16-17 ‡ 6:19 Lev 16.2 * 7:1 Daa 14.17-20 † 7:5 Nao 18.21

- 15 Yá pò yápi zu'on ke: Sa'on pále bò lán Mekizédewae.
- 16 Àà díleáá ikoyá ge buikéyá no. Àà wēni láasai gbáa yáíe.
- 17 Asa wà mè:
- Nyɔɔ de sa'ona ũ gɔɔpii
lán Mekizédewae.‡
- 18 Maa wà yá káau bádè, ké a gbáao mé a ku a kee léio.
- 19 Asa Mɔizi ikoyá i to gbēe gò wásawasao. ɔ wà suabayá pò de a káaula zebòwēe wà sòò Luazi.
- 20 Bee gbēa Lua i bee ke legbēsaio. Gbē kɔniò gò sa'onao ũ legbēsaie,
- 21 āma Yesu gò sa'ona ũ rí legbēaoe, asa wà mè:
- Dii legbē, a lelileo,
- à mè nýɔɔ de sa'ona ũ gɔɔpiie.§
- 22 Beewa Yesu kpégausiwēe ké Lua bàa kua rí gbéɔ tia maa de a káaua.
- 23 Bee gbēa sa'onao dasi yáa, ké ga lí to aao kú rí zí guu gɔɔpiio yáí.
- 24 Ama lá Yesu ɔ ku gɔɔpii, aà sa'onke gēeblea vío.
- 25 A yáí tò a fɔ gbé pò aáí sò Luazi rí a gbáao suaba wásawasa, asa ɔ ku gɔɔpiie, ɔ kulékeneé Luae.
- 26 Sa'onkia bee taa mé kòsiwanɔ. Àa kua adoae. A yāvái ge gbásí vío. Lua aà kè duunkenaɔwa, à aà sè musumusu e a kíi.
- 27 Àa bàa kú rí sa'oa lá gu lé dɔo lán sa'onkia kɔniɔwao. Gbépiò i sa'o rízia duuna yáí rí rí gbéɔ pò. * Aápi sò a kè gēn doe, ké à azía kpà.
- 28 Mɔizi ikoyá i gbéɔ kpa sa'onkiaò ũ an gbāasaikē guue, āma ké Lua legbē ikoyápi díleá gbēa, ɔ à a Né pò gò wásawasa e gɔɔpii kpà.

8

Yesu mé wá Sa'onkia ũ

- 1 Yá pò wále o min ke: Wá sa'onkia bee taa ví zòlea báawa musu Lua Zòde ɔplaii.*
- 2 I zike luakukli zwáakpe síana pò Dii dɔu, i ke pò pò gbēnazɔnɔ dò no.
- 3 Lá mɔa rí gbaò rí sa'oaò yáí wí sa'onkia píi kpáí, a maa aápi aàò pò ví à kpa sòe.
- 4 Tó a ku dúniaw, àò de sa'ona ũo, asa sa'ona pò aáí mós rí gbaò lá ikoyá dílewao ku kò.
- 5 Zí pò aale kéá pò pò kú musu taae, a zɔɔnae. A yáí tò, ké Mɔizi ye zwáakpe dɔ, Lua òè aà pò pò a a taa kèè gbē musu ke màa píi.†
- 6 Yesuá Lua bàakuawanɔ kòce. Lá Lua bàakuawanɔpi gbía de aà bàa kua rí gbéɔ káaua, zí pò wa dàè gbía de sa'onkiapiò pòa. Lua bàakuawanɔpi legbēa de a zia ɔ.
- 7 Tó Luabaakuarɔnɔ káaupi papaa yāae, a plaade a zekéo.
- 8 Ké Dii Isailiò tàae e, à mè:
- A gɔɔ lé mós ké má yá dafu díle
ma bàa kua rí Isailiò rí Yudaò musu.
- 9 Aò de lán yá pò má díle an deziòne
gɔɔ pò ma rí kú rí ɔwa ma rí bóle Egipiawao.
Asa aai ze rí yá pò má dílenéoo,
ɔ ma rí tó we.
- 10 Ma bàa kua rí Isailiò gɔɔ beeɔ gbēa yán ke:
Má a ikoyáò dané rí nòse guu,
má ké rí sòwa.
Má de rí Lua ũ,
aaiò de ma gbéɔ ũ.
- 11 An gbēe a yádada a deeeo,
an gbēe a ma dōa da a gbéɔe,
asa ampíi aao ma dōe,
néfēnen gbēzòò píi.
- 12 Má sùuukerɔnɔ rí rí tàae,
má rí duuna yáda ɔo.‡
- 13 Ké Lua yá dafupi ò, à a káau zibòe. Pò pò zikù a í kòle, a kpaa gui zào.

‡ 7:17 Sou 110.4 § 7:21 Sou 110.4 * 7:27 Lev 9.7 * 8:1 Zln 2.32-33 † 8:5 Bsa 25.40 ‡ 8:12 Zel 31.31-34

9

Luabaakuarĩno káau sa'oa

- 1 Luabaakuarĩno káau yádileaᵒ vī aà sísia ní aà sísikíi pó kú tᵒᵒleo yá musu.
- 2 Filia ní táabũnu pó wī kàa kálẽwà Luaᵒ* ku kᵑẽle pó wī me gu pó a kua adoau.
- 3 Kᵑea pó wī me luakukĩpi ku zwàa plaade kᵑe.†
- 4 A guu tulaletikateakii‡ pó wa pí ní vuao kuu ní Luabaakuarĩno kᵑagolo pó vua kúlewà búlubuluo.§ Vua lo pó mana ku a guu ku kᵑagolopi guu* ní Aalona go pó labᵒ† ní Lua yádilea gbè pèpᵑᵑ.‡
- 5 Kᵑagolopi musu malaika gǎsĩade gawideᵒ kua duunkẽmakĩia.¶ Pópiᵒ bᵒᵒlekea dodo gᵒᵒᵒᵒ lao.
- 6 An kálea màa guu, sa'onaoᵒ lo gē a kᵑẽle mᵒᵒmᵒᵒ ní sa'ozí kei.*
- 7 Sa'onkia mé i gē a kᵑea wē do gēn do, mé lli gē ausaio.† I aupi fáfá azĩa duuna yáí ní a gbéᵒ pó pó aa kè dᵒsaikᵑe guuo.
- 8 Lua Nisĩna lé ᵒᵒwēᵑe gᵒᵒ pó kᵑépi kᵑẽle yá kú, luakukĩi zé wēao.
- 9 Bee lé yálẽᵑᵒwēᵑe ní tia yáó à mè, pó pó wī Lua gbaoᵒ ní sa'oboᵒ pó wī kᵑaᵒ lí fĩ ní nᵒse dànᵑe doᵒ wásawasao.
- 10 Yá beᵒá mekaa yáᵑ. Pᵒblea ní imiao ní gbábᵒa bui dasio yáᵑ. Wa díle e zé dafu gᵒᵒ àᵒ kae.
- 11 ᵒ Kilisi mᵒ yámaa pó kà tia sa'onkia ũ. A vī zwàakᵑe pó zᵒᵒ mé a wásawasa de a káaua kᵑẽlea. Gbēnazĩna mé i dᵒo, dúniaᵑe bee pó no.
- 12 I gē luakukĩi ní ble ge zu auoᵒ, à gē ní azĩa auo gēn doᵑ, à gbéᵒ bᵒᵒ e gᵒᵒpii.
- 13 Lá wī ble ní zuswanao au‡ ní zununu tífuᵒ§ fá gbéᵒ pó gbálᵒᵒwa wà gbáᵒnᵑ,‡
- 14 wa Kilisi pó o lᵑe? A azĩa kᵑà Luawa sáasai ní Nisĩna pó lo ku gᵒᵒpii gbāao. Aà au í wá sᵒ pípiwēᵑe yá gianaᵒ láasoo musu, ké wà zĩke Lua bēᵑᵑ.

Luabaakuarĩno gbẽza sa'oa

- 15 Ayámᵑᵑo Kilisiá Lua bàa kua ní gbéᵒ gbẽzā kᵒᵒᵑ, ké gbéᵒ pó Lua ní sisio àizana pó à a legbè e yáí. A gá ké à ní bo, i taaᵑe pó aa kè Luabaakuarĩno káau yá musuᵒ kémá.
  - 16 Tó wa ye zĩke legbe pó gbéᵒ dílewa, sema wà dᵒ ké ade ku lo,
  - 17 asa ga gbea ᵒ legbe lo gbāa vī. Tó legbedilena bēᵑ, legbe lí gbāao.
  - 18 Ayámᵑᵑo wà yá pó Lua dílenᵑ káaupi sakè ní auo.
  - 19 Ké Moizi ikoyá pó Lua díleᵒ ò gbēpii wáa, à sākā tēa ní ése úao se zᵒᵒ gáaena ní blesanao au yáalea ní iowa, a fá Moizi ikoyáwa ní gbēnazĩnaᵒ pii
  - 20 à mè bee mé Luabaakuarĩno yá sa'o'au ũ.*
  - 21 Maa Moizi au fá zwàakᵑewa ní sa'o zĩkeᵒᵒ pii.†
  - 22 Ikoyá guu au mé i gbábᵒ pó daside piiᵑ. Aubᵒlesai duunakẽamá kuo.‡
- Kilisi duuna midᵑa azĩa kᵑaa sa'oboᵒ ũ guu*
- 23 Lá à kũ wà gbábᵒ pó pó kú luabe taapiᵑᵑe beewa, sa'oboᵒ pó a maa de beea kᵒsí ní luabe pópiᵒᵑe.
  - 24 Asa Kilisi i gē luakukĩi taa pó gbēnazĩna dᵒuo, à gē a sīnau luabᵑᵑe, ké àᵒ ku tia wá Zennᵒde ũ Lua kíle.
  - 25 Sa'onkia í gē luakukĩi ní pᵒtuo auo wē ní wēᵒᵑe, ama Kilisi i gē azĩa kᵑaa mᵒᵒmᵒᵒ yáío.
  - 26 Tó beewae, dᵒ àle taasikᵑe mᵒᵒmᵒᵒ zᵒ dúnikaᵑalegᵒᵒ. Sīana guu à mᵒ gēn doᵑe gᵒᵒ pó dúnia kà a kákĩi, à azĩa kᵑà sa'oboᵒ ũ à duuna midᵑᵒ.
  - 27 Lá Lua díle gbēnazĩna lí ga gēn do, i gbasá yákpalekᵑeáᵒᵒᵒ,
  - 28 màa Kilisi azĩa kᵑà gēn do, à dasi duuna dí a miwa.¶ A ea mᵒ a gēn plaadei, i ke duuna yán lo, ké à gbéᵒ pó an wé dᵒazĩᵒ suaba yáíᵑ.

10

- 1 Moizi ikoyáá yámaa pó lé mᵒ nisĩnaᵑ, i ke yápiᵑe súsuᵒ. A yáí tò sa doᵒpi oa mᵒᵒmᵒᵒ wē ní wēᵒ lí fĩ gbéᵒ pó lé sᵒ Luazĩᵒ gᵒᵒ wásawasa bauo.
- 2 Tó sa bee oa gbábᵒ lousisinaᵑᵑe gēn do e gᵒᵒpiiᵑe, dᵒ an nᵒse dádoᵒ, aa a oa tò.
- 3 Sīana guu sa'oapi mé lo gbéᵒ duuna yá dᵒńgu wē ní wēᵒ.
- 4 Asa zuswana ní blesanao au lí fĩ duunakẽmá bauo.

* 9:2 Bᵒa 25.33-40 † 9:3 Bᵒa 26.33 ‡ 9:4 Bᵒa 30.1-6 § 9:4 Bᵒa 25.10-16 * 9:4 Bᵒa 16.33 † 9:4 Nao 17.18-20
 ‡ 9:4 Iko 10.3-5 § 9:5 Bᵒa 25.18-22 * 9:6 Nao 18.2-6 † 9:7 Lev 16.2-34 ‡ 9:13 Lev 16.15-16 § 9:13 Nao 19.9, 17-19 * 9:20 Bᵒa 24.6-8 † 9:21 Lev 8.15 ‡ 9:22 Lev 17.11 § 9:28 Isa 53.12

5 A yáì tò, kẹ́ Kilisi lé mós dúnia guu, a ò Luaε:
N ye sa'oa ge gbaio,
ṣ̄ n me dòmεε.

6 Sa pówi a pówi káteu à tékū
ní sa pówi o duuna yá musuo lí kánguo.

7 Ǿ ma mē, má kẹ́!
Lua, ma mō n pɔeā keiε,
lá wa kē Mɔizi ikoyāu ma yá musuwa.*

8 A ò gía, sa'oa ní gbao ní sa pówi a pówi káteu à tékūo ní sa pówi o duuna yá musuo lí ká Luaguo,
a yeio, baa kẹ́ ikoyá mé díle.

9 Ǿ à gbása mē, á kẹ́, a mō aà pɔeā keiε. Maa à a káau bādè a plaade díleε yáì.

10 Lua pɔeapi kea guu Yesu Kilisi azía kpà sa'obo ũ gèn do, a tò wá kua adoa Lua gbéó ũ.

11 Gɔɔpii sa'onao ɔ kú ní zí guue, aao sa dou pówi lí fí duunakémá bauo o mōmō.†

12 Kilisi s̄ à sa'ò duuna yá musu gèn doε e gɔɔpii, ṣ̄ à gè z̄le Lua ɔplaii.

13 Za gɔɔ bee àle dá we e Lua à a ibεεo keε aà gbadibo ũ.‡

14 Asa sa gèn do opai guu, a tò gbé pówi a gbábònέo ḡ wásawasa e gɔɔpii.

15 Lua Nisína lé yápi owēε ɔ à mē:

16 Ma bàakuarínɔ gɔɔ beeo gbεa yán ke:

Má a ikoyāo dané ní n̄sε guu,

má kẹ́ ní s̄wa.§

17 Ǿ à gbása mē:

Má ní duuna ní ní t̄aaε yāda ɔo.*

18 Lá à ní duuna kēmá, sa'oa ní yáì zεví ɔo.

S̄oa Luazi

19 A yáì tò ma gbéó, ní Yesu au gbāao wá gēa luakukii zé ví ní s̄so díle.

20 A wēni zé dafu pówi Lua kpé zwāa baa ví b̄wēε a me guu.

21 Lá wá sa'on z̄o ví Lua uakūna ũ,

22 wá s̄ Luazi ní n̄sεmendoo ní aà náaikaε seasaio ní s̄ pówi wa p̄ipi wá l̄asoo vái b̄uo ní me
pówi wá a zu'ò ní í wásawasao.†

23 Wà zia'ea yá pówi wa zεò k̄ua s̄deedeesai, asa Lua a legbè, mé náaideε.

24 Wá laaid̄k̄owa, wí tékpak̄su yeak̄si ní maakeao yá musu.

25 Wásu p̄akpa wá k̄k̄aaakeai lá gbēo i kewao. Wá l̄adak̄wa, at̄esa lá á è Dii m̄ogɔɔ lé
káiku.

26 Tó wa síana mà mé wá d̄ò, tò wa gi lé duunake, sa'oe ku à duunak̄éwá ɔo.

27 Pówi ḡwēε mé de yákpale ní s̄k̄enguo ní té gbāa pówi a Lua ibεεo kaaleo dáa ũ.‡

28 Wí gbé pówi gí Mɔizi ikoyā dai de aà wεgwasai gb̄on pla ge aas̄ seeladeke musu.§

29 Tó gbé z̄ò Lua Néwa mé à Luabaakuarínɔ au* pówi gbáb̄ε gwá foooŭ, mé à Nisín
gb̄ekekenede s̄s̄s̄, à ò kẹ́ wa l̄adawa z̄o de beea maama.

30 Asa wá yáchee'ona d̄s̄ à mē, áme á tsimá, áme á flaboné. Wa ò ɔ, Dii a yákpaleke ní a
gbéó.†

31 L̄léε daa Lua b̄éε ɔuá yāp̄as̄le.

32 A l̄asooke á kua yāawa. A wék̄ea gbεa a taasi f̄i á d̄εε z̄o kaa guu.

33 Zieo wí á s̄s̄s̄, wí á wet̄a dasi guu. Zieo i ze ní gbé pówi wále ní wet̄a máo.

34 A wēnad̄o dakpeunaone. Kẹ́ wá à pówi síwá, a zεò ní p̄onoa, asa á ò kẹ́ á àizeε maa pówi ɔ ku
gɔɔpii ví.

35 A yáì tò asu to sea ḡ w̄o pówi ài vílé z̄o guuo.

36 Sema à m̄ena ví, í pówi pówi Lua a legbè e aà pɔeā kea gbεa.

37 Asa à ḡo ȳoε, a ḡεḡεo,

kẹ́ gbé pówi lé mós pila.

38 Gbé pówi má tò yá b̄aànɔ na

ma náai pówi àle ke yáì aɔ ku,

ama tò à p̄òb̄z̄áké,

a kamaguo.‡

* 10:7 Sou 40.7-9 † 10:11 B̄sa 29.38 ‡ 10:13 Sou 110.1 § 10:16 Zel 31.33 * 10:17 Zel 31.34 † 10:22 Lev
8.30, Eze 36.25 ‡ 10:27 Isa 26.11 § 10:28 Iko 19.15 * 10:29 B̄sa 24.8 † 10:30 Iko 32.35-36 ‡ 10:38 Abk
2.3-4

39 Gbé pò aai pòbòzāke aa nízia kaaleon wá ũo. Gbé pò aale Lua náaike aa àizāna eon wá ũ.

11

Gbé káau luanaaikεa

1 Luanaaikεa mé wedbaaazi seasai ũ. A de yá pò wili wesieo sia sīana ũ ũe.

2 Gbé káau luanaaikεa mé tò Lua ní sáaukpà.

3 Wá luanaaikεa mé tò wá d5 ké aa yá'oa mé dúnia kàle. Pó pò wili wesieo 5 à pò pò wí wesieo kèd.*

4 Abeli luanaaikεa mé tò aa sa'oa Luawa maa dè Kainu póa.† Aà luanaaikεa yáí Lua aà sáaukpà, à aà díle gbēmaa ũ, 5 à aà gba sí. Baa ní aà gaao, àle yá'owēe e tia Lua náai pò a kèpi yáí.

5 Enoki luanaaikεa mé tò Lua aà sè, ké asu gao yáí.‡ Wí aà e bo, ké Lua aà sè yáí. E Lua àò aà sé, à aà sáaukpà à mè aà yá kàagu.

6 Gbēe yá lí ká Luagu aà náaike saio. Sema gbé pò lé s̄aaazi si ké a ku, mé í flabo a kíi wēelenaone.

7 Ké Lua ledà N̄oewa yá pò wi e yāao musu, 5 à Lua náaike à aà yāmà, à gó'ilena kè à a uadeo mísiò.§ Aà luanaaikεa mé tò yá z̄le dúniaawa, mé Lua tò yá b̄aaano na a náai pò a kèpi yáí.

8 Ké Lua Ablahaū sisi aà gé b̄usu pò á kpawà aào vī guu,* 5 Ablahaū Lua náaike à Lua yápi sí. Ké à b̄ò be, a gu pò àle géupi d̄o zio.

9 A Lua náaike, 5 à bekpà b̄usu pò Lua a legb̄ēpiu nibo ũ† zwāakpede ũ. Maa Izaaki ní Yakobuo bo, asa Lua legb̄ēapi ḡò ní pò ũe.

10 Asa wēle pò Lua de a k̄una ũ a kalena ũ bo zedba 5 Ablahaū wé doi.

11 Sala luanaaikεa mé tò a è nosí,‡ baa ké flie mé à zikū, asa a d̄ò Lua pò legb̄ēpi náai vī.

12 Baa ké à zikū, ḡse m̄endopi buikè dasi lán saanao ge ísiale ũfaawa, wa f̄o d̄odo.§

13 Gb̄ēpi ḡaga pii ní luanaaikεa guu pò pò à a legb̄ēno esai. Aa è k̄aaa aa gb̄aakpai. Aa mè nibo b̄om̄on ní ũ t̄ole la.*

14 Gbé pò lé o m̄aao lé ołowēe w̄ale ní de be nidεe.

15 Tó b̄usu pò aa b̄ou beε aale ke, d̄o aa ze'è aa èa tà we.

16 Sīana guu aale b̄usu pò a maa de beea ya luabeε. A yáí tò, tò wà mè Lua de ní Lua ũ, líi ke Luapie wí ũo, asa à wēle k̄ekené.

17-18 Ké Lua Ablahaū lè a gwà, 5 Ablahaū Lua náaike à Izaaki kpà sa'obo ũ.† Lua legb̄ēè yāa à mè Izaaki kíi aà bui a b̄ou.‡ N beeo à zè ní a né m̄endonapi kpaao.

19 A è Lua gb̄aa a f̄o geo vu, 5 à èa Izaaki è a yáasi ũ.

20 Izaaki Lua náaike, 5 à Yakobu ní Esauo gb̄a sa'ole.§

21 Yakobu Lua náaike. Ké à k̄a gaa, 5 à gb̄aa'è a gopanawa, à k̄ule Yosefu néo gb̄a sa'ole.*

22 Yosefu Lua náaike. Ké a ye gai, 5 à Isailio b̄oa Egipi yá'ò ní lá aa ke ní a geoo.†

23 M̄oizi de ní aà dao Lua náaike, 5 aa aà ũle e mo àa5 aà ia gb̄ea, ké aa è a kef̄eu yáí.‡ Aai víake iko pò k̄ia díleεo.

24 M̄oizi Lua náaike. Ké à z̄o k̄ú, 5 à ḡí wà a díle Fala5o nen̄e né ũ.§

25 A sí wà a wetá ní Lua gb̄é de kua ní p̄onao duuna guu ḡoolala.

26 A díle ké wí pò wí damá Kilisi yáí de Egipi àizeεa, asa zia ase a wé péwà.

27 Aà luanaaikεa mé tò à b̄ò Egipi,* i víake k̄ia p̄ok̄umaεo, à zè ḡiuḡiú lá à Lua pò wili e ní wéoo èwa.

28 Aà luanaaikεa mé tò à Gēamusu dikpe díle ní aumamaa kpeεle ḡiowao, ké gb̄ēdena su ok̄á ní neḡse s̄éiawao yáí.†

29 Isailio Lua náaike aa b̄ua Isia Tēawa lán t̄ole ḡiwa. Ké Egipio ȳòwà m̄aa, 5 í k̄uaamá.‡

30 Isailio Lua náaike aa lía Yelikoi e ḡoo s̄opla, 5 a bíi kwè.§

31 Káalua Lahabu Lua náaike à z̄amadeo díle niēnie, 5 i kaale ní luanaaikensaiο.*

* 11:3 Daa 1.1, Sou 33.6, 9, Zaa 1.3 † 11:4 Daa 4.3-10 ‡ 11:5 Daa 5.21-24 § 11:7 Daa 6.13-22 * 11:8 Daa 12.1-5 † 11:9 Daa 13.18 ‡ 11:11 Daa 18.11-14, 21.2 § 11:12 Daa 15.5, 22.17, 32.13 * 11:13 Daa 23.4, Sou 39.13 † 11:17-18 Daa 22.1-14 ‡ 11:17-18 Daa 21.12 § 11:20 Daa 27.27-29, 39-40 * 11:21 Daa 47.31, 48.1-20 † 11:22 Daa 50.24-25, B̄aa 13.19 ‡ 11:23 B̄aa 1.22, 2.2 § 11:24 B̄aa 2.10-12 * 11:27 B̄aa 2.15 † 11:28 B̄aa 12.21-30 ‡ 11:29 B̄aa 14.21-31 § 11:30 Yoz 6.12-21 * 11:31 Yoz 2.1-21, 6.22-25

32 M^a o kpelewa lo ni? M^a ze'e ma Gede^o† ya'oo ge Balaku[‡] ge Sa^us^o§ ge Zefete * ge Davidi† ge Samu^{li}‡ ge anabio.

33 Aa Lua naa^{ik}e, 5 aa zible k^{ia}wa, aa ya^gg^ogb^ene a ze^{wa}, aa le po Lua gb^ene gbe'e, aa n^omusuo le naaa,§

34 aa te pa^{si} de,* aa bo fenda lezi, aa gb^aa'e ni ye^esaike guu, aa pa^{si}ku zi guu, aa buipa^{le} zig^o ya,

35 aa n^one ne ge^o vu aa kpama.† Wa lakpa ni gb^eozi, 5 aa gi bok^{li} we^elei, ke aa vu, aai bo maa yaⁱ.

36 Wa ni gb^eo ke po^o wa ni gb^e ni flaalao. Wa mo^{ka} ni gb^eo wa ni ka kpe^u.‡

37 Wa ni papa ni gb^eo wa ni dede, wa ni zo^e pla ni siio, wa ni dede ni fendao. Aa be^{be} sa ba^a ni ble ba^o daa. Aa go^o gi, wa ni wet^a wa ladama.

38 Duⁿia i ka ni uo. Aa liaaliaa se^u ni gb^esi^o musuo, aa ku gb^e'e ni to^o guu.

39 Baa ke Lua gb^epi sa^uakup^a n^{pi}i a naai po aa ke yaⁱ, aai po po a a leg^bene eo,

40 ke aasu go^o wasawasa wa saio yaⁱ. Lua do^a dile wa ya^o po a maa de ni poa ee.

12

Lua a gb^e totoa

1 Ayameto wapi^o so, la seelade^o gupawazi dasi ma^a, wa o^oka po po i kpaw^ezi ni duuna po i kpa^{li}kpaw^e aann^o pii, wi bakpa^{li} po Lua dilewe^e ke ni menao.

2 Wa we^e Yesuwa. Me bo ni wa luanaa^{ik}ea zeo me a bo^{le}i. A gaa l^{wa} fa, i a w^{iy}a dao p^ona po dileae ea yaⁱ, 5 a ge zo^{le} baawa Lua o^{pl}ai.

3 A laasooke aa ya^{wa}, la a menake ni duunkena po ibele bee taa se^{an}o, ke asu k^{pa}sa a kusu kw^eo yaⁱ.

4 Asa a de^ekaa ni duuna^o guu, i ze gi e a ge ga^o ya^o.

5 N^ose niniya po wa de la a de ne^o uwa^e bee sa^{ag}u ya^o? Wa me:

Ma ne, to Dii le n toto,

risu dile pa^o.

To ale n gba laai,

risu to n ka gao.

6 Asa gb^e po Dii yei 5 i toto,

i gb^e po a si a ne u swa^gaga.*

7 A ladama dile totoa u. Lua me le bee ke^e, ke a de aa ne^o u yaⁱ. Ne^e ku aa mae gi aa totoa?

8 To i a toto la a ne kⁿⁱo^{wa}, a de aa ne^o uo, g^{na}s^one^o a u.

9 Wa duⁿia la mae vi aa wa toto, 5 wa ni ya^{ma}. La ma^{ae}, wa misiile wa Mae po ku musue de beea, wi ku.

10 Wa mae^o wa toto go^opla po un on^o leu. Lua i wa toto wa ka^{fi}a ya^{ie}, ke wa kua e a do adoa laawa.

11 Totoae li^o p^ona vi a go^o, po^osia baasio, ama gb^e po totoapi ni ke^o i a gbe'e za bo^a maa ni n^ose daado^o u.

12 Ayameto a a o po go^o do^{azi} ni a gb^a po go^o te^eo gba gb^a,†

13 i ze^e susu,‡ ke a gb^e po le to^o su pa^{ale}o, aai e go^o ni aafiao.

14 A we^ele do na ni gb^epiio, a kua io adoa, asa to gb^e kua adoa, a Dii eo.

15 A laaika a gb^e su kua Lua gb^ekekeanewa aa go^o a guu kona u,§ i tada gb^e dasi^owa a ni o^okpao.

16 A gb^e su do de gb^asikena u ge luayadansai u lan Esauwao. A a yoakeze ya ble gen do blea yaⁱ.*

17 A do ke a sa'ole we^ele a maewa gbez^a, 5 Lua gi^e. Baa ke a we^ele ni we'io, i ze'e a ya^o po a ke li^{le}o.†

Luabaaku^{an}o kaa ni a gbez^o

18 I so Sinai gb^esi^o po wa fa o^{ka}wazio. Ale tek^u, a gusia vi ni guduuduo ni za^o‡

19 ni kaa'eo ni Lua bo gb^ao. Ke Isailio bo^opi ma, aa awakpa^e aa me, asu ya^e one bo,

20 asa aa ya^o po a dilene^e bee fo a me: Baa potuo ka gb^esi^opiwa, wa papa ni gb^eo wa de.§

† 11:32 Da^a 6.11 ‡ 11:32 Da^a 4.6 § 11:32 Da^a 14.1 * 11:32 Da^a 11.1 † 11:32 1Sam 17.12 ‡ 11:32 1Sam 3.1 § 11:33 Dan 6.1-27 * 11:34 Dan 3.1-30 † 11:35 1Kia 17.17-24, 2Kia 4.25-37 ‡ 11:36 1Kia 22.26-27, Zel 20.2, 37.15-16, 38.6 * 12:6 Yaa 3.11-12 † 12:12 Isa 35.3 ‡ 12:13 Yaa 4.26 § 12:15 Iko 29.18 * 12:16 Daa 25.29-34 † 12:17 Daa 27.30-40 ‡ 12:18 Ba^a 19.16-19, 20.18-19 § 12:20 Ba^a 19.12-13

21 Lua pilaapiá vía yáe maamaa e Mōizi mē vía a kũ, ále lualua.*

22 A sō Siona gb̄s̄is̄t̄i ní Lua b̄é w̄éle Yelusaleũ p̄s̄ kú musuo ní a malaika dasidasi p̄s̄ k̄āaaa weo

23 ní Lua neḡōe s̄éia p̄s̄ an t̄ó k̄ēa weo ní Lua p̄s̄ de gb̄ép̄ii yákpalekena ũo ní gb̄ēmaa p̄s̄ aa ḡō wásawasa gyaadeo

24 ní Yesu p̄s̄ de Luabaakuañño gbez̄ã k̄óo ũo ní aà au fáfāa† p̄s̄ lé yá gb̄ia o de Abeli‡ p̄s̄ao.

25 A laaika, ásu gí yápi maio. Lá gb̄é p̄s̄ aa gí Lua ledama mai t̄ole lapio i b̄oo, wápio s̄s̄, lá Lua lé ledawá kua za musu,§ tó wa b̄o aà kpe, wa wá p̄s̄ o l̄be?

26 Aà b̄o t̄ole l̄ualua yāa, ̄s̄ à legb̄è à m̄è á gu lualua ḡēn do l̄o, i ke t̄ole ado no, ní musuo e sa.*

27 Ké à m̄è ḡēn do l̄o, bee lé ow̄ēe Lua p̄s̄kea p̄s̄ a lualuapio ḡēzeae, ké p̄s̄ p̄s̄ lí luao e ḡs̄.

28 A yáí tò, lá wále kpala p̄s̄ lí deeo ble, wà Lua sáaukpa, wíw kúleè lá a yeiwa, wíw misiilèè vlakeaè guu.

29 Asa wá Luaá té p̄s̄ í kúmae.†

13

Ledaamad

1 A wetá ào gb̄ēke v̄i ní k̄s̄o.

2 A laaido nib̄yaaakeeawa, asa beewa gb̄ēo malaikao dile d̄s̄ai.*

3 A to gb̄é p̄s̄ wá ní ká kp̄eũ yá d̄águ lá á kúrño kp̄eũwa, ní gb̄é p̄s̄ wále ìadamáo lá áme wále ìadawáwa.

4 Baade lí ḡōe ní a n̄oo kua ní k̄s̄o yāda gb̄ia. Ḡōe ní a nao su ní wúleki gb̄āleo, asa Lua a yákpaleke ní káaluao ní gb̄āsikenaao.

5 Yea s̄ai su d̄oaaēo. A ze ní p̄s̄ p̄s̄ á v̄io, asa Lua m̄è:

Má n tó weo,
má p̄akpanzi bauo.†

6 A yáí tò, wi s̄ōdile wá me:

Dii mé ma M̄isina ũ,
v̄ia a ma k̄ũo.

B̄s̄ gb̄ēnaz̄ina a f̄s̄ kemei?‡

Sastana'oa

7 A tó á d̄oana p̄s̄ aa Lua yá'ōeo yá d̄águ. A ní kua t̄aasika e a léwa, í Lua náaike láríwa.

8 Yesu Kilisi doū ḡia ní gb̄āo e ḡōpii.

9 Asu to wá á s̄ásá ní yákanla dasi daanéoo. A maa wá s̄s̄ gb̄ā'e Lua gb̄ēke guue, i ke sa'oble p̄s̄ lí áie ke gb̄é p̄s̄ z̄eooneo no.

10 Zw̄aakpe sa'onao z̄ev̄i aa sa'ok̄i p̄s̄ wá v̄i ble bleo.

11 Sa'onkia í ḡē luakuk̄i ní p̄otuo auo duunak̄ēama yáí, ̄s̄ wí a ḡe t̄ékũ b̄oo kpe.§

12 Ayám̄eto Yesu ḡa w̄enkpe s̄s̄, à gb̄āb̄o gb̄ēone ní az̄ia auo.

13 Wá b̄o wá ḡé aà k̄i b̄oo kpe, wí i wá k̄uaano s̄s̄.

14 Asa wá w̄éle p̄s̄ ío ku v̄i lao, w̄éle p̄s̄ lé m̄ó ̄s̄ wá wé d̄oi.

15 Ayám̄eto w̄ao Lua sáaukpa láasai ní Yesu gb̄āo wá sa'oa ũ. Gba p̄s̄ aà s̄isinao í m̄oñ we.

16 A laaido maakea ní gb̄ēkekeak̄ōeowa. Sa bee taa oa mé í ka Luagu.

17 A á d̄oanao yāma, í misiiléné, ké aa e z̄ike ní p̄oñao, asa aa de gb̄é p̄s̄ aa ní z̄í yá séle siu Luao ũe. Tó aale z̄ike ní l̄ésuo, a áikeéo.

Lezaamad

18 A wabikew̄ē. Yāe lé wá s̄s̄ v̄io, wi w̄eēle w̄ao kú wá d̄ōwa yápii guue.

19 Má gb̄ēawá, à wabikemeē, at̄ēsa ma e suwá kpakpa.

20 Lua aafiade p̄s̄ wá Dii Yesu b̄o gau Sād̄anki ũ a b̄aakuawano ḡōpii au sabai,

21 aà á keke ní maa piio, ké à a p̄oēá ke, i yá p̄s̄ k̄aagu ke wá guu ní Yesu Kilisi gb̄āo. Ōme gawi v̄i ḡōpii, āmi.

22 Ma gb̄é, ma wabikewá, à ledama yápi k̄ua ní menao, asa lá p̄s̄ má k̄ēé bílao.

23 A d̄s̄ ké wá wá gb̄edo Tim̄tee gb̄ae. Tó à kà la tia, wá m̄ó á gwai sānu.

24 A f̄okpa á d̄oanao wa pii ní Lua gb̄é pii. Itali b̄usudeo f̄okpawá.

25 Lua gb̄ēkekeé ápii.

* 12:21 Iko 9.19 † 12:24 Mat 26.28 ‡ 12:24 Daa 4.10 § 12:25 B̄oa 20.22 * 12:26 Age 2.6 † 12:29 Iko 4.24
* 13:2 Daa 18.1-8, 19.1-3 † 13:5 Iko 31.6, 8, Yoz 1.5 ‡ 13:6 Sou 118.6 § 13:11 Lev 16.27

ZAAKI

Yá pò kú lée bee guu

Yesu dáuna Zaaki mé lápi kè. Yesu bò m̀wà a b̀a gau gbea (1Kln 15.7), ̄ à g̀ò Yelusaleù Yesudeo d̀baana ù (Gal 2.9). Zaaki lé ze'òlò Isaili bui kuẽpla pò fáaaaone (1.1), Yuda Yesude pò b̀lè Yelusaleù aa tà buipaleo búsuo guu. A lée bee k̀enè, ké aao laai ví k̀òtèe yákeao guu ní ní kua Yesusaideo guuo.

Yáo tétèakòìe, a dàale ònòyáwa à mè ì b̀o Lua kíìe, wí gbeawá ní aà náaike aoe (1.2-8). Bee gbea à yádadané ɔdeke ní taasidekeo yá musu, ȳaò ní gbáalegwaaò, ní lousisia síana pò wí ɔlóné yákeao guuo (1.9-27). A lekà k̀òb̀òb̀a'òsi yáwa (2.1-13), bee gbea luanaaika ní yámaakeao (2.14-26). A té pò léna ì kpa meù yá'ò (3.1-12). A èa sù ònò síandewa (3.13-18). A gbé pò aai sóledaò lèlè pásipási ní gbé pò aai gbékpá ní dúniaò ní gbé pò aai gbé b̀èebò. A zòadò ɔde pò aai kible ní zíkènaòwaòwa (4.1-5.6). A láakii à ledámá aa mena f̄, aao wabike láasai, aa d̀kòlè (5.7-20).

Yá pò a díle Yesudeone ku wásawasa: Yesu baona síana sia i m̀wáò, sema wá luanaaika m̀s ní yámaakeao, asa luanaaika yákeksaiá gèe (2.26).

Ȳa

- 1 Mámema Zaaki, * Lua ní Dii Yesu Kilisio zòblena ma f̀kpá Isaili bui kuẽpla pò fáaaaowa.
- 2 Ma gbé, taasi bui dasi. A pò pò sù á lé, à díle p̀ona yá ù,
- 3 asa á d̄s lá wàlè á lé wàlè gwa á luanaaika musu a mena ié.
- 4 Asuli fu menawao, ì de gbé kásaaò ù wásawasa yáe k̀ésáawá sai.
- 5 Tó ònò lé k̀ésá á gbèewa, aà wabike Luawa,† a aà gba, asa ì gbépii gba pò blisai yágagasai.
- 6 Tó à wabikèwá s̄s, aà aà náaike seasai, asa seade de lán ko vláwae. Gu pò íana yèlèu, we ì gèù.
- 7 Gbé bee taa su àò e á pò e Diiwao,
- 8 asa aà ǹsè ku plaplae, ̄ ì b̀o ku seasea yá pò àlè ke pii guu.
- 9 Wá gbé taaside p̀onake, ké Lua aà k̀áfi yái.
- 10 Wá gbé ɔde s̄s aà p̀onake, ké Lua aà bùsa yái, asa ɔdeò gèzèa lán lávu kwèawae.
- 11 Íatè ì fele ní a pusu gbáao, lá ì giigaga, a vù ì kwé, a maa ì láa.‡ Beewa ɔde a kpagui a b̀òlè guu.
- 12 Báade gbé pò ì ȳa f̄, asa aà b̀a maa gbea Lua a àizána pò à a legbè gbé pò yeazione k̀è yáae ù.
- 13 Tó ȳa gbé lè, asu me Luaeo, asa wa f̄ Lua ȳs ní v̄ioo, mé aapi lí gbèe ȳs ní v̄ioo s̄sò.
- 14 Baade ȳa ì b̀o aà p̀onidee kíìe, ̄ ì aà wé ble, ì aà gálè.
- 15 ̄ p̀onideapi ì n̄si à n̄e'ì duuna ù. Tó duuna z̀òkù s̄s, ì ga iè.
- 16 Ma gbé yenzideò, ásu ázía sásáo.
- 17 Gba maa sásai pii ì b̀o musu Mae Lua gupukúnaò Kena kíìe. Ili lilèò, aà gupua iwesa v̄lò.
- 18 A wá ì ní a yá síandeo a p̀eáwa, ké wàò de gbé séiaò ù pò pò àlè ke dafuone.
- Yamaa ní a keao
- 19 Ma gbé yenzideò, à yáe bee ma. Ali yáma kpaá ápii, áma ásu yá'ò kpaao, á pò su pa kpaao.
- 20 Asa gbènazína p̀okúma lí m̀s ní yámaa pò Lua yeioo.
- 21 A yái tò à ɔkpa d̀e'ì ní yáwái pò liguaòzi pii, ì yá pò wa t̄s á s̄su a f̄s á suaba sí ní zlabusaaò.
- 22 Ásu ázía sásáo, ásu yápi ma ní swáò adoo, à zíkèwá.
- 23 Ása gbé pò ì yáma mé ìli keo de lán gbé pò lé a oa pò Lua d̀e gwa díi guuwaè.
- 24 Ása aázía gwaa gbea, tó à gèzèa, ̄ lá a de ì s̄aaágu ḡò.
- 25 Gbé pò ì wéte Lua ikoyá wásawasa pò ì to wá ḡs wéèò ùi, mé ì b̀o geò ae s̄s, ìli ma à s̄aaáguo, ì zíkèwáe, Lua a báaada adegu aà yákeaa guue.
- 26 Tó gbé d̄s lousisina a ù, mé ìli a lé f̄so, àlè ázía sásáe, àlè lousisi p̄ae.
- 27 Lousisia síana pò s̄aa ví Mae Luaeon ke: Wá laaídò tone pò gwana v̄lòowa ní gyaa gbèandò an wènakèa guu,§ wíò wázía kúa d̄s sásai dúnia yá musu.

* 1:1 Mat 13.55, Gal 1.19 † 1:5 Yaa 2.3-6 ‡ 1:11 Isa 40.6-7 § 1:27 Isa 1.17

2

Kɔ̀bɔ̀bɔ̀a'osi

- 1 Ma gbé, á gbé pɔ́ ále wá Dii gawide Yesu Kilisi náaike, ásula kɔ́ bɔ̀bɔ̀'osio.
- 2 Tó gbé gè á kɔ́káaa guu vua táana ní pɔ́kasa tekeao daa, mé taaside pɔ́ ulakasa gbási daa gè sɔ́,
- 3 tó a wetè gbé pɔ́ pɔ́kasa tekea daazi, mé á òè àà mɔ́ zɔ́le gumaau, mé á ò taasidee àà ge ze le, ge àà mɔ́ zɔ́le á gbázi,
- 4 ále kɔ́ bɔ̀bɔ̀'osie, ále yá gwa kolean weo lé?
- 5 A ma ma gbé yenzide. Lua gbé pɔ́ de gbáasaide u dúnia gbéone sè aao gbáa a náaikea guue, aai kpala pɔ́ à a legbè gbé pɔ́ yeaziɔne ble.
- 6 Api sɔ́ ále gbáasaidepi kpebo. Ode mé í gbáablewáo lò? Aame aai á gále géáno yákpaleuo lò?
- 7 Aame aai gyaalagè tɔ́ na pɔ́ kpáwáuo lò?
- 8 Lua ikoyá mide mè àò ye á gbédeezi lá ázia wēniwa.* Tó á yápi kua síana, ále yáke a zéwae.
- 9 Tó ále kɔ́ bɔ̀bɔ̀'osi sɔ́, ále duunakee. Ikoyápi á wé, a gɔ́ táae de u n we.
- 10 Asa tó gbé ikoyá kua píi, mé a mendo aà fù, à gɔ́ táae de u apii musue.
- 11 Lua mè ásu wúle ní gbépalé nɔoo. A mè bɔ́ ásu gbédeo.† Baa tó ni wúle ní gbépalé nɔoo, tó n gbédè, n gɔ́ ikoyádansai ùe.
- 12 A gbé pɔ́ Lua a yágɔ́gɔ́ánɔ́ ikoyá pɔ́ í to wá gɔ́ wéde u musu, áli yá'ò, íli yáke lá à kɔ́síanɔwa.
- 13 Lua a yákpaleke ní sùuusaide sùuusaie, áma yá a bɔ́ ní sùuudeo na.

Luanaaikea ní maakeao

- 14 Ma gbé, tó gbé mè ále Lua náaike, mé íli yáe keo, bó yán wei? Luanaaikea bee taa a fɔ́ àà suabae?
- 15 Tó á gbédo, gɔ́e ge nɔe, lé pɔ́kasa ní bleo wēnake,
- 16 tó á gbé òè: Lua n gba aafia! Nsu to íana n deo, ní pɔ́ble n ká, mé í wēnidɔbo kpawáo, bó n bee úi?
- 17 Maa sɔ́ luanaaikea ado yáekesai yáge.
- 18 Tó gbé n mè níle Lua náaikee, mé mapi mále yáke, má one n n luanaaikea yáekesai ɔ́omee, mí a luanaaikea ɔ́one ma yáke guu.
- 19 N sí Lua mendo nolo? A maae. Baa táa dɔ́ maa, mé aai ɔ́ lualua.‡
- 20 Misaide, ké luanaaikea yáekesai pá, ní ye má kané n ɔ́zi yá?
- 21 Ké wá dezi séia Ablahaú a né Izaaki kpá sa'obɔ́ u, yá í bɔ́aano na aà yákeapi yáio lé?§
- 22 N èa? Aa luanaaikea ní aà yákeao tekɔ́ie. Aa yáke mé aà luanaaikea bɔ́le.
- 23 Beewa Lua yáe bee pá à mè, Ablahaú Lua náaike, § Lua tò yá bɔ́aano na a náai pɔ́ a kèpi yái.* ɔ́ wí oè Lua gbēna.†
- 24 A èa? Yáke mé tò yá bɔ́aano na, í ke Lua náai pɔ́ a kè ado yái no.
- 25 Maa bɔ́ káaluahabu kēna ní Luao a yáke yái, ké á zinao díle à ní gbáe zé kpáinau.‡
- 26 Lá mè nínsinsaiá gèe, maa luanaaikea yáekesaiá gèe bɔ́.

3

Léfa

- 1 Ma gbé, ásu ke yádanede u dasio, asa á dɔ́ ké Lua a wēbii wá yádanedeowa yákpale guu de gbé kɔ́nɔla.
- 2 Wápii wiɔ́ zá yáwa mɔ́mɔ́e. Tó gbé lé lí aà kalikéo, táesaidee, a fɔ́ à a mè búu fu.
- 3 Wí áasina ká sɔ́e ké á wá yama yáie, § wí aà mè búu taiinke.
- 4 A gwa gó'ilenawa ísiao bɔ́. N a zɔ́keo, baa ní zaa'ian gbáa pɔ́ í ɔ́pewáo, a fibɔ́ de nénannɔe. ɔ́me í a taiinke, § a fina í a pɔ́eá dae.
- 5 Beewa sɔ́, lénaá megu nénae, § í íanadá ní yázɔ́o.
- A gwa lá té néna í kú sè zɔ́wa.
- 6 Léna de lán téwae, a de dúnia vái u wá me guu. I gbási gókpa wá mewa píi. Beda té mé í nae lénawa, § léna í tékpa wá dúnia kuau.
- 7 Gbēnazina sēanɔbo tòto píi ní báó ní pótáa'onkuawao ní kpɔ́, mé ále ke e tia,
- 8 áma gbēe lí fɔ́ a léna tòtoo. A de pɔ́váí pɔ́ lí ze tēeoo ùe. A pá ní sewetɔ́o,

* 2:8 Lev 19.18 † 2:11 Bɔ́a 20.13-14 ‡ 2:19 Maa 5.7 § 2:21 Daa 22.9-12 * 2:23 Daa 15.6 † 2:23 Isa 41.8
 ‡ 2:25 Yoz 2.1-16

- 9⁵ wi Dii wá Mae sáaukpaò, 5 wi ea wá gbēnazína pò á kè láawa* kaò lo.
- 10 Lé doupi 5 sáaukpaá ní gbékaao í bɔu. Ma gbéɔ, asu àò deé máao.
- 11 Nibona í í na ní kǎsáo bɔ íze dou guua?
- 12 Ma gbéɔ, kaadɔena a ne'i ku úa? Vɛeli a ne'i kaadɔena úa? Beewa lo í fíii a nakúo.
- Ɔno pò í bɔ musu*
- 13 A guu, déme yádɔn ɔnɔna úi? Aà ɔloné a kua maa ní a yákeao guu ní zibusaa pò í bɔ ɔno guuo.
- 14 Tó á wedɔakɔu ní pāsio ní denlaweeleao ví á sɔ guu sɔ, ásu íanadáo, ásu eedɔ slánawao.
- 15 Ɔno bee taa lí bɔ musuo, dúnia pɔe, á dáa pɔe, táa pɔe.
- 16 Asa gu pò wedɔakɔu ní denlaweeleao kuu, wekti kɔyámasai ní vai píio lo kuu.
- 17 Tó gbé ɔno pò í bɔ musu ví, séia ílio gbási vío, a gbea ílio yákele vío, í busané, í gbé yáma, suuu pɛwà ní maakeao. Ili gbé bɔbɔ'asio, mé ílio mɔafili vío.
- 18 Ibelemidena í kea ní kɔo na tɔ, 5 í bɔlé bɔa maa ú.

4

Gbékpaá ní dúniao

- 1 A sòle ní á lekpaao í bɔ má ní? I bɔ á pɔeá pò lé kɔde á meuo kíi nolo?
- 2 I pò niaka, ili eo, 5 í gbéde. A pò bli ví, 5 ili pò pò ále yá leo. Ɔ í lekpaake, í sòleke. A vío, ké íli wabike Luawao yáí.
- 3 Tó a wabiké, ili eo, ké íli wabike a zéwao yáí, asa lo ye à a mɔaoké lá a á pɔ gbàwae.
- 4 Náaisaideɔ, á dɔ ké gbékpaa ní dúniao de íbeleséa ní Luao úo lé? Gbé pò ye ke dúnia gbé ú gɔ Lua íbeɛ úe.
- 5 Ké a kɛa Luayátaalau wà mè aà Nisína pò kú wá guu lí sí sáao,* ále e yápá yà?
- 6 Ama gbéke pò Lua víwanɔ de beea, asa a kɛa Luayátaalau wà mè: Lua í íbelesé ní gbé pò í azía se lesio, mé lo gbéke ví ní gbé pò í azía busao.†
- 7 A yáí tò à misiile Luae. A gi Ibiisie, í bàasié.
- 8 A sɔ Luazi, í sɔási.‡ Duunkenaɔ, à ɔbɔle duunau. Nɔsemempladeɔ, à á sɔ pípi.
- 9 A ɔòl ní pɔsiao ní wɛnao. A á yaalɔ lile ɔòl ú, í á pɔna lile pò'íi ú.
- 10 A ázia busa Dii, í á káfi.
- 11 Ma gbéɔ, ásuli kɔ tɔbɛesio. Gbé pò a Yesude dee tɔbɛesí ge à aà bɛɛbò, à Lua ikoyá seela bɛɛ kè à a bɛɛbò. Tó n Lua ikoyá bɛɛbò sɔ, a manan n úo, a bɛɛbonan n ú.
- 12 Lua mé ikoyádilena ní yákpalekenao ú. Ɔme gbé suabaa ní aà tɔlɔzɔao gbáa ví. Mpi sɔ, dén n ú, ké ní n gbédee bɛɛboi?

Lua baa bɔ díleá

- 13 A yáma sa, á gbé pò í me gbá ge zia á gé wéleu, í zɔle we wé do, í laata à ài'e.
- 14 A yá pò a á le zia dɛe?§ A dɔ lá á wɛni dea? A de lán suawae. Tó á kpá yɔɔ, 5 í gɛzea gɔɔ.
- 15 Tó yá a zéwae, áli o à me: Tó Dii wèi, wáɔ aafia, wí ke kéwa ge kéwa.
- 16 Tia sɔ ále íanadá, a Lua baa bɔ á díle. Íandáa bee taa maao.
- 17 Gbé pò maakea dɔ mé í keo, í ke adee duuna úe.

5

Ɔdeɔ

- 1 A ɔdeɔ, à yáma sa. A ɔòl à wiile wɛna pò a á le yáí.
- 2 A àizeeɔ ɔòkpà, kòɔɔ á pɔkasaɔ sòso.
- 3 A ɔa tánkpaké,* mé tánkpapi a á dayáu, í kú á mewa lán téwa. A àizee káaaází gɔɔgbɛzází.
- 4 A ma! A gbèwina pò aa á buapɔɔ kèkéɔ blé, mé ɔapi yá Lua lè. Pòkèkenapio wiileá gè Dii Zígɔde swáú.†
- 5 A namamá tɔɔle lá á pɔeákeá guu. A mèkpa kaalegɔɔ pò ú.
- 6 A yádá gbèmaoala a ní dede, aai dɛekao.

Mena

- 7 Ayámeto ma gbéɔ, àò mena ví e Dii mɔgɔɔ. A gwa lá zɛe í a buapɔ bɛɛede kekeá dá. I menafɔ za káabuana e sac.
- 8 Apio sɔ à menafɔ, í á sɔdíle, asa Dii mɔgɔɔ káikù.

---

* 3:9 Daa 1.26-27   * 4:5 Iko 6.15   † 4:6 Yaa 3.34   ‡ 4:8 Mal 3.7   § 4:14 Yaa 27.1   * 5:3 Mat 6.19   † 5:4 Iko 24.14-15

⁹ Ma gbé, ásu yákütēkakōio, ké Lua su yákpalekéánōo yáí. Yákpalekenapi zεε kpεεle fá!‡

¹⁰ Ma gbé, ánabi pó aa yá'ò yáa ní Dii tóo, à mena pó aa kè taasikea guu olesé.

¹¹ Wi oné pónade, ké aa menafō yáí. A Yobu menakea bao mà, mé á mà lá Dii kèè gbezā,§ asa gbé sósobi ní sùuuo pèe Diiwa.*

¹² Atēsa ma gbé, ásu me á sí ní Luaoo. Ásu me á sí ní luabeo ge tōle ge pópáleo. Tó aoe, àli o ao. Tó aawoe, àli o aawo, ké yá su daálo yáí.†

Wabikea

¹³ A gbēe lé taasike yà? Aà wabike. A gbēe pō kèna yà? Aà Lua táasile.

¹⁴ A gbēe lé gyāke yà? Aà á gáli gbēzōō sísi, aai wabikeè, aai nísimawà ní Dii tóo.‡

¹⁵ Wabi pó wa kè luanaaika guu bee a gyāepi gbágbā. Dii a aà gba aafia. Tó à duunakè yāe s, a kēwà.

¹⁶ A yáí tò, à á duunaō okōe, í wabikekōe ké à e gbágbā. Gbēmaa wabikea gbāa, í zīke maamaae.

¹⁷ Eliaá gbēnazīnae lāwáwa. A wabikè maamaa lou su mao, ō lou i tōle tōlewao e wè àaō ní mō sooloo.§

¹⁸ A èa wabikè l, ō lou'í bō maamaa, * tōle blekè.

¹⁹ Ma gbé, tó á gbēdo páale síana zéε, mé á gbēe èa aà dàwà,

²⁰ àō dō ké gbé pó tò duunkenapi bō sásázeu à èa sù, à ade sí gawae, mé à lakà tàaeōla dasi.†

‡ 5:9 Mat 24.33 § 5:11 Yob 2.10, 42.10 * 5:11 Sou 103.8 † 5:12 Mat 5.34-37 ‡ 5:14 Maa 6.13 § 5:17 1Kia 17.1 * 5:18 1Kia 18.42-45 † 5:20 Yaa 10.12, 1Pie 4.8

PIEε LA SEIA

Yá p3 kú láε bee guu3

Píeε láε bee kè za Loma Yesude p3 aa fáaaa wà tà bùsu p3 wí me tia Tuukii bùsuu3neε. Gàli p3 aa ku a guu3 de gàli p3 P3lu ní aà íwa3 dàaledaale3 ù. Y3a pásí ní lé an Yesudeke yáí, 3 wàle íadamá. Píeε tò an laai tà Yesu Kilisiwa, à mè an baa ku Kilisi taasikea guu.

F3kpaama ní Lua sáaukpaao gbea, Píeε lá Lua ní suabà d3ngu, 3 aa támaa p3 lí ní neo ví Yesu Kilisi gaa ní aà vuao sabai (1.3-12). A ní gbá laai aao itéke, aa tó ní kua a3 adoa naa Yesu Kilisiwa (1.13-2.10). A Yesu 3lesè à yádàoné à mè à kù aao náai ví ní yáke3 guu, atesa kua y3a guu. A ledámá an kua dúnia guu, à mè aa misiile gbáade3ne, zíkna3 misiile ní di3ne, n3e3 misiile ní zá3ne, Yesude3 píi í3 yek3zi (2.11-4.19). Leε 5 guu à ledà Yesude gbéz33wa ní èwaasoo ní luanaaikena3 píi, à mè aa ze gbáa kua yá'la guu, aa Lua legbèané papaa dá. Lápi láa ní f3kpaamá3.

A kù láε bee kyokena3 wetá luanaaikéa guu, baa tó aale taasi kpeletaa bui ke, ké an kua e Lua t3b3, i ze'3b3 Yesusaide3ne yáí. Tó luanaaikensai3 yámaa p3 aale ke3 è, aa Lua sáaukpa yákpalekeg3zí (2.12).

Tamaa p3 lí ní néo

¹ Mámema3 Yesu Kilisi zína Píeε, máme ma láε bee kè Lua gbé p3 aa de nib33 ù dúniaε bee guu aa fáaaa bùsuε beeu3ne: P3ntu, Galati, Kapadosi, Azi ní Bitinio.

² Mae Lua d3aa á d3, 3 à á sé, a g3 aà p3 ù ní aà Nisína gbáao, ké à misiile Yesu Kilisiε, aà au í á gbási wolo.* Lua gbéke ní aafiao káfíε.

³ Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Aà sùuu z33 guu à wá í dafu ní Yesu Kilisi fele b3a gau gbáao, 3 wá támaa p3 lí ní néo ví,

⁴ asa gba p3 dileáε luabepi lí 33kpa3, ìli gbásikpao, a maa lí láao.

⁵ Lua s3u mà à á suaba a náai p3 ále ke yáí, 3 ále á d3a ní a gbáao e à ge b33 g33gbézázi.

⁶ Ale p3nake ní yápio, baa ké ále taasike g3a y33 yá'la bui dasi yáí.

⁷ Lá wí vua maa d3 té guu, màa yá'lap3 lé á luanaaikéa y3, asa á luanaaikéapi beεε ví de vua p3 a gawi í láaa maamae. Tó a b3 maa, Lua a á sáaukpa Yesu Kilisi m3g3zí, a á kpela ní gawio.

⁸ Baa ké í aà eo, á yeaazi. Baa ké í wesiaále g3ao,† ále aà náaike, 3 ále p3na z33 p3 gè oaa ke,

⁹ ké ále á luanaaikéa gb'e á suabaa ù yáí.

¹⁰ Anabio d3aa gbéke p3 Lua a keé yá'ò, aa suabaapi yá gwà aa a táasiká.

¹¹ Kilisi Nisína kú ní guu, à d3aa taasi p3 Kilisipi a ke oné ní gawi p3 a e a gbéao, 3 aa wèlele wá yápi zé d3 ní a keg333.‡

¹² 3 Lua tò aa d3 ké yá p3 aale opi de ní g33 p3 ù3, á p3ε. Tiasa baonakpana3 yápi óé ní Lua Nisína p3 Luapi aà zí à b3 luabe gbáao. Baa malaika3 í dèeka yápi d3ai.

Wá kua á3 adoa

¹³ Ayámεto à á láasoo vu iu, í3 ázla k3a d3, á wé í3 d3 gbéke p3 Lua a keé Yesu Kilisi m3g3zízí seasai.

¹⁴ Lá á de Lua Né p3 lé aà yámaa ù, ásu to d3ε'li p3 á ví yáa á wésia333 d3aaé3.

¹⁵ Lua kua adoae. Lá á á sisi á á sé, á kua lí3 adoa á yáke3 píi guu màa s3.

¹⁶ Asa a kèa láu wá mè:

A kua lí3 adoa,
asa ma kua adoae.§

¹⁷ Lá Lua í yákpaleke ní baadeo a yákeawa ní wegwasai, tó ále aà sisi Mae, à víake3 à nib3ke guu la.

¹⁸ A d3 lá Lua á b3 kua gii p3 de á felekaa ù guu. Lua í á bo ní p3 p3 a gawi í láao no, vua ge ánuu,

¹⁹ à á bó ní Kilisi p3 de sá sáasai gbási3ai ù au gawideoε.*

²⁰ Lua d3aa aà díle zad3 í dúnia káke3, 3 à b3éaán3 gupua3 g33 gbéz3ε beε3zí.

²¹ Aà yá musu 3 ále Lua náaike. Lua aà b3 gau à gawi kpáwá, ké à e a náaike, á wé í3 d3azi.

²² Lá misiile3 síanaε á gbási wolo, 3 á gbéke ví ní k33 m3afilisai, á3 yek33 ní n3semendo3.

²³ Lua á í dafu ní a yá wènde p3 í3 ku gbáaoε. Yápi de p3bui p3 í ga ù3, p3bui p3 lí gaoc.

* 1:2 Lev 17.11, Ébe 9.22 † 1:8 Zaa 20.29 ‡ 1:11 Luk 24.25-26 § 1:16 Lev 19.2 * 1:19 Zaa 1.29, Ébe 9.14

24 Gbépíi de lán sēwae,
 an gawi pii de lán sēvuwae.
 Sē 1 gaga, a vú 1 kwé,
 25 ama Dii yá 1o ku gɔɔpii.e.†
 Yápi mé de baona pɔ wa kpàe ù.

2

Gbè wēnide

1 Ayāmeto à yāvāi pii tó ní eε piió ní mɔafilio ní wεdɔakɔεo ní kɔyaaao.
 2 Lá nētēnao 1o yó'i nide, ào Lua yá pɔ de lán ví'ipu wásawasawa nide maa sɔ, ké à e gbá á suabaa guu,
 3 asa á dɔ sa ké Dii maa.*
 4 A sɔaazi, Gbè wēnide pɔ wá pàkpai, Lua aà sè bεεede ù.
 5 Apiɔ sɔ amε á gbè wēnide pɔ Lua lé a kpé εbooo ù. Amε á aà gbàgbanao ù, i sa pɔ 1 kaaagu o ní aà Nisina gbáao Yesu Kilisi sabai.
 6 Asa a kēa Luayátaalau wá mè:
 Gwa, mále gbε díle Siona,
 ēdaalegbε bεεede pɔ má sè ù.
 Wí a gbé pɔ lé aà náaike kūo.†
 7 A de gbè bεεede ù á gbé pɔ ále aà náaikeone, ama a de gbé pɔ lé aà náaikeoone máao.
 Gbe pɔ εbonao pàkpai
 mé gɔ gbεo mide ù.‡
 8 Maa 1o a de:
 Gbe pɔ wí gēmbɔlewá ù,
 gbesi pɔ aai kpaa aa fu ù.§
 Aa gēmbɔlewá ké aai Lua yádao yái. Beewa Lua dílené.
 9 Amε á bui pɔ Lua ní séo ù, kíao ù, aà gbàgbanao ù,* gbé pɔ an kua adoao ù, aà gbé yenzideo ù, ké à Lua pɔ á sisi a 1o gusiau, à gēánɔ a gupua bɔnsaede guu táasile.†
 10 A de Lua gbéoo ù yāao,
 tiasa ɔ a gɔ a ù.‡
 Lua i sùuukéánɔ yāao,
 tiasa ɔ a kēánɔ.§

Kua luanaaikensaiɔ guu

11 Ma gbé yenzideo, lá á de nibo bòmoo ù la, mále ledawáe, à miké á dɔe'ii pɔ aai zikaánɔɔwa.
 12 Ao ku gbé bεεedeo ù luanaaikensaiɔ guu. Beewa baa tó aale á díle váikenaɔ ù, tó aa yāmaa pɔ ále keo è, aa Lua sáaukpa yákpalekegɔzi.
 13 A misiile iko pɔ gbēnazina dílee pii Dii yái, kía pɔ iko ví derílan nó,
 14 gbáade pɔ á díle aà váikenaɔ wεtá aà maakenaɔ sáaukpan nó.*
 15 Lua pɔeán ke: A yāmaake à lesɔkpa sɔ ù wésiadeone.
 16 A gɔ wéεo ùe, ama ásu tó á gɔa wéεo ù gɔé váikea zé ùo. Ao ku Lua zòblenaɔ ù.
 17 A gbépíi kpela. Ao ye á Yesude deeozi. A víake Luae. A kía kpela.
 18 Zikenaɔ, à misiile á diione, í zɔɔke dóné yápii guu. I ke dii maa nòsedoudeo níte no, ní a pásioe 1o.
 19 Tó wá tadàwá pá, tó a menakèo Lua yái, bee ài víé.
 20 Tó wá á gbé á táae yái, tó a menakèo, bee tɔ ví má ní? Ama tó a taasikè yāmaa pɔ á ke yái, tó a menakèo, Lua á sáaukpa.
 21 Bee yái Lua á sisi í á sé. Kilisi taasikèé à ze'ɔlɔé, ké ào te a iai yái.
 22 I duunakeo,
 wi ma á εetòo.†
 23 Ké wá aà sɔsɔ, i a zásimáo. Ké à taasikè, i yápasí onéo, à zè ní Lua yákpaleken maaoc.
 24 Ome wá duuna dí a miwa‡ à gào líwa, ké wá bàa su ào kú ní duunao 1oo, wíw ku maakea guu. Aà flála iao mé wá gbàgbá.§
 25 Asa a sásá lán sáowa yāae,* ɔ a εa su á Dána ní á Džanaowa tiasa.

† 1:25 Isa 40.6-8   * 2:3 Sou 3.4.9   † 2:6 Isa 28.16   ‡ 2:7 Sou 118.22   § 2:8 Isa 8.14-15   * 2:9 Bɔa 19.5-6
 † 2:9 Isa 9.1-2   ‡ 2:10 Lom 9.25-26   § 2:10 Oze 2.25   * 2:14 Lom 13.1-5   † 2:22 Isa 53.9   ‡ 2:24 Isa 53.11-12
 § 2:24 Isa 53.5   * 2:25 Isa 53.6

3

Kua n k5o

- 1 N5e s5, à misiile á z5one. * Tó an gb5e5 lé Lua yádao, á kua a ní lilc. Baa tó i yáe oné5,
- 2 aa e á kú gbá5isai mé ále misiilené.
- 3 A kefenke w5elea su à5 de mekaa yá ú5, mitáa ge n5ambleb55 ge p5okasadaan nò.†
- 4 Aà5 de á n5se guu yá p5 lí láao ú, n5senie ní zlabusaa5. Bee mé gbía Luac.
- 5 Asa beewa n5e lousisina p5 an wé d5 Luazi yáa5 rízia kèke, aa misiile ní z5one.
- 6 Maa Sala de, í Ablahaú yáma í oè Baa.‡ Tó ále yámaake, mé ále p5 p5 wí víakeé yádao, a Sala 5esèn we.
- 7 Maa g5e5 s5 à5 kúrn5 n5eked5ané guu,§ íli yámamá, ké p5e su kpáé á wabikea guuo, asa á de wéni gbablenao ú sánué.
- 8 Bee gb5a à5 ledou ví ní k5o ápii. A5 wénad5k5e, à5 yek5i, à5 gb5e ví ní k5o, í busak5e.
- 9 Asuli vái fiabo ní váioo. Asuli gb5é p5 á s5s5 s5s5o. A samaa'5e, asa Lua á sisi à báaadaágu yáie.*
- 10 Gb5é p5 ye a wéni à5 maa, mé a ye a kua à5 na, aà á lé f5 ní yávái oao, asuli to eé b5 a léuo.
- 11 Aà miké váiwa, i maake, aà aafia zé w5ele, í5 tei.
- 12 Asa Dii í wéte gb5émaa5zi, í swákpa an wabikea5zi. Dii í mikp5ed5 váik5ena5ne.†

Taasikea maakea yái

- 13 Tó á áiaví ní maakeao, déme a á wetái?
- 14 Baa tó a su taasiké maakea yái, báaade5n á ú.‡ Asuli víake an wét5e5o, ásu s5deedeek5o.
- 15 A Kilisi d5 Dii ú á s5 guu.§ A5 ku s5u guu g55pii, ké á e yáwe gb5é p5 lé á la yá p5 á wé d5i miiwa.
- 16 Ali oné busebuse ní beee d5ané5. A oné ní n5epua5 b5, ké wí e gb5é p5 aale á s5s5 maa p5 ále ke á Yesudeke yáio kú.
- 17 Taasikea lá Lua yeiwa maakea yái maa de taasikea yávái5e yáíla.
- 18 Kilisi gá gèn do duunawoloa yáie. Táesaide gá wá táae5e yáí, ké á e géwan5 Lua kíi. Wá aà de aà gb5enazínke guu, 5 Lua aà vù aà nisínke guu.
- 19 Aà nisínkepi guu á gè waasokè nisína p5 wà ní ká kp5e5ne.*
- 20 Aa b5 Lua yá kpe yáae, g55 p5 ále menake e N5ee gè á gó'íl5na ke láao. Gb5é p5 b5 íu aafia gópi sabai5 dasio, gb55n swaa5e.†
- 21 Ipi mé de á da'íleka p5 í á suaba taa ú tia. Da'ílekepiá mè gbá5iwoloa yá no. Legb5a Luac ní n5epua5e. I á suaba ké Yesu Kilisi b5 gau yái.
- 22 A ikokè malaika5 ní táaa5 ní ní gbáade5 ní ní ikode5wa, 5 à tà luabe, a ku aà 5plaaí.

4

Kua Lua p5 u

- 1 Lá Kilisi gá a gb5enazínke guu, ápi5 à bee n5se da s5, asa gb5é p5 gá a gb5enazínke yá musu kè duunawae.
- 2 G55 p5 g5é á kua guu, á d5e'íi suli d5aaé b5, sema Lua p5eá.
- 3 A kua luayádansai5 yáke guu yáa m5 le. A kú yáa wisaiyáke guu ní d5e'íio ní wédekeao ní lalasi k55o ní wémi wézi5baao ní táagbagbaao, p5 Lua ye a gíyáio.
- 4 Lá íli sirín5 an lalasi z55pi kea guu b5, í kené yáb5nsae ú, aal á t5b5esi.
- 5 Aa ní yáke55 dau siu Luac. Aà yákpal5keá ní gb5é b5e5 ní gyaade5 s5u má.
- 6 Wá baonakpá gyaadepi5ne b5, ké an gb5é p5 yá z55emá an gb5enazínke guu lán gb5épiiwa5 e a5 ku nisínke guu lán Luawa.*
- 7 P55pii láaa ká kái. Ayám5to à5 de laaide5 ú, í5 ázia kúa d5, ké à5 wabike Luawa yái.
- 8 Yá p5 de a píia, à5 yek5i ní n5semendoo, asa yea gb5é í láka táaea dasi.†

* 3:1 Efe 5.22, Kls 3.18 † 3:3 1Tim 2.9 ‡ 3:6 Daa 18.12 § 3:7 Efe 5.25, Kls 3.19 * 3:9 Lom 12.14, 17 † 3:12 Sou 34.13-17 ‡ 3:14 Mat 5.10 § 3:15 Isa 8.12-13 * 3:19 1Pie 4.6 † 3:20 Daa 7.7 * 4:6 1Pie 3.18 † 4:8 Yaa 10.12

9 A k5 yaaeke yákūtēkasai.

10 Lá Lua gbadá á baadee, à ðòkòle ní gbpáio Lua báaa bui dodo ziiá maaò ù.

11 Gbé pò de waasokena ù, aà Lua yá'oné. Gbé pò de ðonlede ù, aà ðòrle ní gbāa pò Lua a gbao,‡ ké à Lua òòò yápii guu ní Yesu Kilisi gbāao. Òme gawi v1 ní gbāao gòòpii! Ami.

Taasikea Yesudeke yáí

12 Ma gbé yenzideò, ásu to yōa pāsí pò lé á le bò á sae lándy yákanla mé á léwao.

13 Lá á baa ku Kilisi taasikea guu, à pònakeò, ké á è àò pòna zōò v1 gòò pò Kilisipi a bò gupuaú ní gawio.

14 Tó wà á sōsō Kilisi tó pò kúwá yáí, báaadeòn á ù, asa Lua Nisina gawide diaée.

15 A gbēe su taasike gbēdeea ge kpáí'oa ge váikea ge gude yáio.

16 Tó a taasikè á Kilisideke yáí, asu kéé wiyá ùo. A Lua sáaukpa ké Yesu tó kúwá yáí.

17 Asa íadaama pila, Lua gbéò ò á dàalemá. Lá wáme à dàalewá séia, a mide ní gbé pò gí baona pò bò Lua kíi síio kpelewa ní?

18 Tó gbēmaao suabaa zí'ù,

a bò ní duunde luayádansaiò kpelewa ní?§

19 Ayámeto gbé pò aale taasike Lua pòeákea yáio aa níziá na ní Kena náaidee a òz1, aai wetá wàò maake.

5

Lua sa kpasa gwaa

1 Mále leda á gbēzōòwa sa. Gbēzōòn ma ù s5. Má de taasi pò Kilisi kè seelade ù, mé ma bàa kú ní gawi pò a bò gupuaúo s5.

2 Aò de kpasa pò Lua kàléé ðánaò ù. * A òliai ní pòeào teasisai lá Lua yeiwa. I ke òaweelea yáí no. A ke ní nòsemendoo.

3 Asuli gbāable gbé pò wa náé á òz1piòwao. A tó á kua á sàò dazewa,

4 í kíafua pò a gawi lí láao e gòò pò Sādánki mò.

5 A èwaaso s5, à misiile gbēzōòone. Apíi à áziá busakōe, í ðòkòle, asa:

Lua í íbelese ní gbé pò í áziá se lesio,

mé a gbēke v1 ní gbé pò í áziá busao.†

6 Ayámeto à áziá busa Lua gbāadee, í á káfi gòò pò a ðilewa.‡

7 A òz5è á yá'òmai píi, asa í laaidòwá.§

8 A itēke àò kú ní laaio. A íbeè Ibiisi de lán nòòmusu pò lé òòòwae. Ale kpálekeázi, àle gbé weele kú.

9 A giè, í ze gbāa luanaaika guu, asa á ð5 ké á Yesude dee pò kú dúnia guuò píi lé taasi dòupi kee.

10 Lua Báaapiide á sisi a gawi pò lí láaowa naa Kilisiwae. Tó a taasikè yòò, a á bò maa, í á ze gíúgiú, í á gba gbāa, í á zedò.

11 Òme gbāa v1 gòòpii! Ami.

12 Wá gbēdo Silivēe* pò má aà ð5 gbé náaide ù mé lá yòònae bee kèémee. Ma ledàowá, mé má de a seelade ù ké yá pò má ò de Lua gbēkekeané síana ùe. A zedò gíúgiú.

13 Babeli† gbé pò Lua ní sé lááwao fòkpáwá. Ma né Maaku fòkpáwá b.

14 A fòkpakòwa ní lépeakòwao yeakòí guu.‡ Lua á gbé pò á naa Kilisiwao gba aafia ápíi.

‡ 4:11 Lom 12.6-7 § 4:18 Yaa 11.31 * 5:2 Zaa 21.15-17 † 5:5 Yaa 3.34 ‡ 5:6 Mat 23.12 § 5:7 Sou 55.23
* 5:12 Zln 15.22 † 5:13 Zia 17.5, 18 ‡ 5:14 Lom 16.16

PIE LA PLAADÉ Yá pò kú lée bee guu

Pice lée bee kè Yesu náaikenaone mpíi (1.1). Aà yázinda mé gbé pò an yá lí kòse ní Yesu baonaoo eéboa ù. An yádanee ì mó ní yáyaaoe. Tó gbé ye kémá, sema aà azla kpa Lua dōa standewa ní Yesu Kilisi yáo lá gbé pò wesiaàlee òwa.

Fòkpaamá gbèa (1.1-2) a dìdì Yesudekeyāwa ní dea náaide ù Luae lá gbé pò aa wesi Diilee òwa (1.3-21). Bee gbèa à waasoken egeṅaṅ yákeaṅ ní ní kuaò bēebò maamaa (2.1-22). A ní yádanee taa ò lee àaṅ guu, à mè aāṅ gbé pò aale Kilisi mōa dāo laanikēe, aai me Kilisi a ea mō bo. Pice mè tó Kilisi mōa lé gēgē, Lua menakēa yáie, asa a ye dasi ze'e aa Yesu náaike.

Waasonken egeṅaṅ lí kēsā dúniau gueio. Pice lá plaade yádanēa tia yáe lo, àle tékpa luanaaikenaogu aa gé ae Dii dōa guu, ké aasu zā zéwao yáí.

Slanakpaa sisia pò Lua wá sisiwa

¹ Mámēmaa Lua zina Simō Pice, Yesu Kilisi zòblena, máme ma lée bee kè gbé pò wá Lua wá Suabana Yesu Kilisi ní gbá zé aa a náaikè lāwáwa a maake yáíne.

² Gbēke ní aafiao pēwá Lua ní wá Dii Yesuo dōa guu.

³ Lua wá sé wāo ku a gawí ní a maakeo guue, a tò wá a dō, 5 aà luakegbāa wá gbá pò pò de wāo vī, wá kua i kpaai ní a yáo.

⁴ Beewa à yāzō beede pò à a legbè kēwēe, ké a yáí wá bo dúnia dōe'í pò í ní òkpa guu, wíw Lua dāa vī.

⁵ Yá bee yáí à áiake maamaa, à Lua náaike maakea guu, í yāmaake Lua yādōa guu,

⁶ í Lua yá dō azla kua dō guu, í azla kua dō mena guu, í mena vī naa Luawa guu,

⁷ í naa Luawa kōgbēke guu, í gbēke vī ní kōo ní yeakōio.

⁸ Asa tò á yá beeo kua mé aale káfíe, áo ku pá wá Dii Yesu Kilisi dōa káfiaé saio.

⁹ Gbé pò yá beeo kua sōo, à a wé kúaa à gò vīa ūe. Ké Lua duuna pò a kè yāo kēwá, à sàaāguc.

¹⁰ Ayámēto ma gbēo, à áiake à gbāakpa sisia pò Lua á sisi à á séwa. Tó ále yá beeo ke, á fu bauo.

¹¹ Beewa wa gbāakpaazi maamaa, ío kú ní wá Dii wá Suabana Yesu Kilisio aà kpala pò lí láao guu.

¹² Ayámēto baa ké á yá beeo dō, mé á zedōa síana pò á kua guu, máo yápio dōāguc.

¹³ Gō pò má kú ma sō guu, mále e a maa mào tékpaāgu yápio dōāgu guue.

¹⁴ Má dō ké ma bōa ma sōu gōo a ka tia, lá wá Dii Yesu Kilisi dōaa òmēewa.

¹⁵ Má áiake, ké yápio e ào dōāgu gōopii ma gaa gbēae.

Slanakpaa anabi yáwa

¹⁶ Ké wa wá Dii Yesu Kilisi mōa ní gbāao òé, í ke wá té fi pò wa dà ní kōniozi no. Wa wesi aà zōkēe,

¹⁷ gōo pò Mae Lua aà kpelà à aà tōbò. A Zōode Gawide loo mà à mè a Né mēndona yenziden aà ū, aà yá í kaagu.

¹⁸ Wa loo pò bō luabepi mà gōo pò wá kuaāno gbēsisi pò a kua adoa musu.*

¹⁹ Bee yá pò anabi ò slanapiliwāné. A maa à laaido yápiwa filia pò lé guduudu u pu ūe e gudōleia saana ào gé bilei á sōu, gu í dōé.

²⁰ Aò dō glā ké gbēe lí fō yá pò anabi ké láu bōleké ní aziaoo.

²¹ Anabi yāe lí bo gbēnazina pōeā guuo, aa Lua yá'ò lá aà Nisina dōaanéwae.

2

Waasoken egeṅaṅ

¹ Anabi egeṅaṅ bō yā Isailio guu. Beewa waasoken egeṅaṅ bo á guu lo, aai ee pò í to wá kaale ká Lua yádanee, aai lelekpa Dii pò ní bózi, aai rízia kaale kándo.

² Wa ténzi dasi an wisaiyáke guu, wí síana zé bēēbo an yáí.

³ An bliikea guu aa á ble ní ee pò aai blewāo. Yákpale zōlemá à gēgē, í lí na ní Káalena wéuo.

⁴ Asa Lua í malaiika pò duunakōo too, à ní ká gbáo sia pò kú zlézile guu, ào ní kua e yákpalekegōozle.

* 1:18 Mat 17.1-5

5 I dúnia zi ní a yādansai pó kú a guuo too, a tò í dànlá. Ama à Nøee pó í maakea waasokè bò ní a gbé gbēon sopla.*

6 A yādà Sòduú ní Gòmòola,† à ní kaale aa gò tífú ú yá pó a luayādansai le seela ú.

7 Ama à Løtu bò. A de gbēmaa ú, aa nòse òkpà ikoyādansai pò wisaiyákea yái.‡

8 Gbēmaapi kú ní guue, yāvái pó àle e àle ma lá gu lé dō aa wàwà aa nòsemaa yái.

9 Maa Dii gbé pó naawa bōa yša guu dō, mé a gbēvái kúa dō e àò gé íadaiwá yákpalekegòzì.

10 Atēsa gbé pó aai saka ikoyáú, an mè dōe'liò í dōaané gbāsíkēa guuo.

Waasoken egeñapíá sōgbāade kāmāideone. Dōea ní malaika gawideò lí ní víakūo.

11 Malaika pó an gbāa ní ní ikoo de waasokenapílaò aali we ní tobēesí aa gè ní ní káalao Dii aeo.

12 Gbépiò í yá pó wa a gbadō bēeboe. Gbēnazín báa mé dànlá, aa láasoo vío. Wà ní í ké wá ní kú wá ní de yáíe. Aa kaale lán nòbòowae,

13 wi vái pó aa kè flaboné. Dōe'liika fáane í kené yána úe. Goo pó aale blebleáno, aai pōnake ní ní kōnikēanéoe. An kua á guuá sáae mé gbásle.

14 An wé lo pēa nōe dōe'liidēwa, duuna lí mómáoo. Aai kōnike gbé pó Lua yá í zedò ní guuoone. Bli ní sō pà. Lua lekēné.

15 Aa sāsā, aa kè zé sūsuwa, aa zé dou sè ní Beoo né Balaau pó ye oñeio.

16 Zaa'ina a pōlebūu'ia à yá'òè lán gbēnazínawa, à aa gbá laai aa vāikea musu, à gīè ní aa mīsaiyákeao.§

17 Gbé beo de lán nibōna pó a í bāwae, lán lousisia pó gēzēa ní íanaowa. Gusia niinii ò Lua dílené yāae ú.

18 Aai ían gii zōo dá, aai kōnike gbé pó aa bō sāsāzēu dafuone ní dōe'liò ní wisaiyāo.

19 Yá pó í ní òkpā zōon ní ú, ò aai gōa wēeò ú legbēné. Asa gbēpii de yá pó a sō blè zò úe.

20 Tó aa bō dúnia gbāsíkēau wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi dōa sabai, mé aa tò yápi éa yēelemá à ní sō blè, an kua gbēzā vái lo de a káuaa.

21 Tó aai zé sūsu dō yāao, bee maarño de ké aa dō aa gbāsa bō Lua yá pó wa dànè kpela.

22 Yáasi pó wa kēe beo síana sùmá: Gbē í ea pó pó a písi ble.* Beewa lo: Sàwakusana pó wá a zu'ò í ea mále pēleau.

3

Dii mōzì

1 Ma gbé yenzideò, lá plaade pó má kēén ke. Ampii guu ma yá dōágu, ké à vu iu ní láasoo maaoe.

2 Má ye yá pó Lua ānabiò ò yāao dōágu ní yá pó Dii wá Suabana díle a zínaone aa óeo.

3 Aò dō za káau ké gōogbēzázì zìapōeákenao mō á ke pōpōo*.

4 aa me: I a mōa legbēo lé? A ku má ní? Wá maeò gāga, kási pōpii kú a gbēu lá Lua dúnia kálēwae.

5 Ké Lua yá'ò yāa, à musu ní dúniao kè, aa yápi kpā swáae. A tōle bō íu, a ku ípi sabai,†

6 ípi mé dà dúnia káuaa à káale.‡

7 Lua yá'oa dòupi mé tò musu ní dúnia tiae beeo díleá té pó ú e gōo pó a yákpaleke ní a yādansai, í ní kaale.§

8 Ma gbé yenzideò, asu to yáe bee sááguo: Goo do de Diie lán wē òaa sōowae, mé wē òaa sōo deè lán gōo dowā.*

9 Dii zígbia ní yá pó à a legbè keao lá gbēeò lé ewao, àle menakeáno. A ye gbēe kaaleo, a ye gbēpii nòselilēe.

10 Dii mōzì aò de lán kpáí mōawae.† Zibeezì musu a gēzēa bíoo, a pōo tékú aa pia, tōle ní pó pó kuwáò aò ku lo.

11 Lá pōpii a kaale máa, à tó á kua aò ku kua ú. A tó á kua aò adoa luayāmanaò ú

12 wēdōa aà mōgōo, í wētá gōopi ka kpakpa. Gōopi zì musu a kaale ní téo, a pusu í a pōo yó.

13 Ama Lua tōle dafu ní luabe dafuo‡ legbè, ò wá wé dōi. We maakea aò kuu.

14 Ayāmeto ma gbé yenzideò, wēdōa gōopizi guu à àiake aò ku sāsai gbāsísai, í na ní Luao.

15 A wá Dii menakea díle suabaa ú, lá wá gbé yenzide Pòlu lakèè ní òno pó Lua aà gbāowa.

* 2:5 Daa 6.1-7.24 † 2:6 Daa 19.24 ‡ 2:7 Daa 19.12-17 § 2:16 Nao 22.4-35 * 2:22 Yaa 26.11 * 3:3 Yud 18 † 3:5 Daa 1.6-9 ‡ 3:6 Daa 7.11 § 3:7 Isa 66.15-16 * 3:8 Sou 90.4 † 3:10 Mat 24.43, 1Tes 5.2, Zia 16.15 ‡ 3:13 Isa 65.17, 66.22, Zia 21.1

¹⁶ Yápiɔ̄ ɔ̄ Pɔlu i o lá pɔ a kɛ̄ɔ̄ guu pii. Aa lápi gueɔ̄ maa zɪ'ù. Wɛ̄siadeɔ̄ ní gbɛ̄ pɔ an zɛa gbãaoɔ̄ aaɪ yápiɔ̄ kole, lá aaɪ ke ní Luayátaala kɪniɔ̄wae ɔ̄. Maa aaɪ nízia da kaaleu.

¹⁷ Apiɔ̄ sɔ̄ ma gbɛ̄ yenzideɔ̄, lá á yápi dɔ̄ kɔ̄, à laaika ké ikoyádansaiɔ̄ su á sásá ní ní εεoo. Asu bɔ̄ á zɛa gbãau à léleɔ̄.

¹⁸ Aɔ̄ gbã wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi gbɛ̄ke ní aa dɔ̄ao guu. Ɔme gawi ví tia e gɔɔpii! Ami.

ZAA LA SƐIA

Yá pɔ́ kú lée bee guu

Lée bee guu Zaa lé tékpa Yesudeɔgu aao naa Yesu Kilisiwa sƐana, aai yáke a zéwa wao yekɔzi ní Lua gbáao. A óné ɓ aa gi yádané bɛɛ pɔ́ ɪ kpáné wà Lua yá kúu súsuɪ.

Lápi daalekƐi (1.1-4) Zaa ná yá pɔ́ ále yáwaɛ: Sema Yesudeɔ aao kɔgbɛɔ ũ ní Mae Luao ní aà Né Yesu Kilisio. A gbɛamá aa zɛ ní Lua zɪna pɔ́ aa wɛsí Yesu Kilisile mé aa swádɔ aà yádanɛɔ seeladekeo, aaiɔ ku gupua guu, asa Luaá gupuaɛ. Bee yáí, sema aao yekɔzi (1.5-2.17). Bee gbɛa à lekà Kilisi ibeɛɔ mɔa yáwa, ɛɛde pɔ́ aai mé Yesuá Kilisi no (2.18-29). Bee gbɛa à yá pɔ́ ɪ to wà Lua né sƐandɛɔ dɔ́ ɔ: Yázedekeɛ, yeakɔi, Yesu Kilisi náaika (3.1-24). A yá pɔ́ ɪ to wà sƐana dɔ́kɔɛ ní ɛɛo ɔ (4.1-6), ɔ à èa sù yeakɔzi yáwa. Dea Lua gbɛ́ úa yeakɔi yáɛ, asa Lua ɓ yertziɛ (4.1-21). Lápi láakƐi à luanaaika pɔ́ ɪ ní ká zɪbleawa yá ɔ́ (5.1-21).

Lápi ɪ dea Yesude sƐandɛ ũ yá ɓɔɓlekewɛɛ. ɪ Yesudeɔ gba laasoo maa ké aa e ɓɔ yádanɛ ɛɛde pɔ́ ɪ ní sɔ́ bleɔ guu, aai Yesu Kilisi náaika ní yeakɔziɔ.

Yá wɛnide

¹ Gbɛ́ pɔ́ kú za asƐinziɪ* wa aà yámà, wa aà è ní wéó, wa aà gwà, wa ɔkàwà, Yá wɛnidepi bao wáɛ kpáɛ.

² Wɛnidepi ɓɔ gupuaɪ, wa aà è, aà seeladeɔn wá ũ. Wɛnidepi ku yáa Mae Lua kíɛ, ɔ à ɓwá.† Aà bao wáɛ kpáɛ.

³ Yá pɔ́ wá mà wá è ɔ wáɛ oé, ké ápiɔ á lé e àɔ doŭwan, asa wá lé doŭ ní Mae Luaoɛ ní aà Né Yesu Kilisipio.‡

⁴ Wáɛ yáɛ beeɔ oé ké wá pɔna e pɛɛwáɛ.

Luaá gupuaɛ

⁵ Bao pɔ́ wá màwà wáɛ kpáɛn ke: Luaá gupuaɛ, gusia ku aà kíio, baa yoo.

⁶ Tó wa mè wá lé doŭaàɔɔ mé wá kú gusiaɪ, ɛɛ wáɛ tó, wáɛ zɪke sƐanawao.

⁷ Tó wá kú gupuaɪ lá Lua ku gupuaɪwa sɔ́, ɔ wá lé aɔ doŭ, aà Né Yesu au ɪ wá duuna pii wolowá.

⁸ Tó wa mè wá duuna vío, wáɛ wázɪa sásáɛ, wá sƐana vío.

⁹ Tó wa wá duunaɔ ɔ Luaɛ, Lua dee náai ví, ɪ yáke a zéwa, a wá duunapiɔ kéwá, a yáwáí wolowá pii.§

¹⁰ Tó wa mè wi duunakeo, wa Lua díɛ ɛɛde ũɛ, wá aà yá kúao.

2

¹ Ma néɔ, máɛ yá bee oé, ké ásu duunakeo yáɛ. Ama tó á gbɛɛ duunakè, wá Zɛnnɔde ví Mae Lua kíi táaesaidɛ Yesu Kilisɪ ũ.

² Jmɛ wá duuna awakpabɔ ũ.* ɪ ke wá duuna ado no, dúnia búu gbɛɔ pɔɛ.

³ Tó wá yá pɔ́ a díɛɔ kúu, beewa wá dɔ́ sƐana ké wá aà dɔ́.

⁴ Tó gbɛ́ mè á aà dɔ́, mé a yá pɔ́ a díɛɔ kúao, ɛɛdeɛ, ade sƐana vío.

⁵ Gbɛ́ pɔ́ aà yá kúu sɔ́, aà yea Luazi papaa sƐanaɛ. Pɔ́ pɔ́ a to wà dɔ́ ké wá naawàn ke:

⁶ Gbɛ́ pɔ́ mè á naawà, sema ade kua àɔ de lá Kilisi ku yáwa.

Yá dafu díɛa

⁷ Ma gbɛ́ yenzidɛɔ, ɪ ke yá dafu ma a lakéɛo, yázi pɔ́ wa díɛɛ za káauɛ.† Yázi pi mé Lua yá pɔ́ á mà ũ.

⁸ N beeo yá pɔ́ máɛ a lákéɛ dafu ɓɛ, wɪ a sƐana e aapi ní ápiɔwa, asa gusia lé gɛ, ɔ gupua sƐandɛ‡ lé bii sa.

⁹ Gbɛ́ pɔ́ mè á kú gupuaɪ, mé a za a gbɛ́deegu, ade ku gusiaɛ e tia.

¹⁰ Gbɛ́ pɔ́ ye a gbɛ́deezi ku gupuaɪ, aà yáɛ lí tó gbɛɛ fuo.

¹¹ Gbɛ́ pɔ́ za a gbɛ́deegu ku gusiaɛ, a be gusiaɪ, a dɔ́ gu pɔ́ ále géuo, ké gusiapi aà vɪakú yáí.

¹² Ma néɔ, má lée bee kèɛ ké á duuna kèwá aà tɔ́ yá musu yáí.

¹³ Maeɔ, ma lée bee kèɛ ké á gbɛ́ pɔ́ kú za asƐinziɪpɪ§ dɔ́.

* 1:1 Zaa 1.1 † 1:2 Zaa 1.14 ‡ 1:3 Zaa 17.3 § 1:9 Sou 32.5 * 2:2 Lom 3.25 † 2:7 Zaa 13.34 ‡ 2:8 Zaa 1.9 § 2:13 1Zaa 1.1

Ɛwaaso, ma láe bee kɛ́ɛ
ké a zɪ̀blè Setáúwa.

¹⁴ Ma né, ma láe bee kɛ́ɛ
ké á Mae Lua dɔ̄.

Mae, ma láe bee kɛ́ɛ

ké á gbé pɔ́ kú za asinɪ̀zɪ́ dɔ̄.

Ɛwaaso, ma láe bee kɛ́ɛ

ké á gbáa mé á Lua yá kúa,

ɔ̄ a zɪ̀blè Setáúwa.

¹⁵ Asu àò ye dúniázio, ge pɔ́ pɔ́ kú a guu. Tó gbé ye dúniázi, a ye Mae Luázio.

¹⁶ Asa yá pɔ́ kú dúniá guu pii, dɔ́ɛ̄'í n̄ wetonlao n̄ àizɛɛ ɪ̀andáao, i bɔ̄ Mae Lua kíio, à bɔ̄ dúniá kíie.

¹⁷ Dúniá lé gē n̄ a pɔ́ pɔ́ wí a nidɛ, áma luapɔ́ɛákɛna aɔ̄ ku gɔ́ɔpiiɛ.

Kilisi ibɛɛ

¹⁸ Ma né, gɔ́ɔ gbezá wá kuwà. Lá á mà Kilisi ibɛɛ lé mɔ́, àà ibɛɛɔ dasikù sa. Beewa wá dɔ́ ké wá kú gɔ́ɔ gbezáwa.

¹⁹ Gbɛ́pɔ́á wá gbéno, a yáí aa bɔ̀le wá guu. Tó wá gbénoɛ yáa dɔ̄ aa kúwanɔ̄. Aa kɛ́wá ké wá e dɔ̄ an gbɛɛ de wá gbé ũo yáíe.

²⁰ Apɔ́ sɔ̄, Lua Nisína díɛ, ɔ̄ a síana dɔ́ apii.

²¹ Ma láe bee kɛ́ɛ, ké a síana dɔ́ yáíe, i ke á dɔ́o no. A dɔ́ ké ɛɛɛ lí bɔ̄ síana guuo.

²² Démɛ de ɛɛde úi? Gbé pɔ́ gí Yesu Mesiikɛie. Gbé beea Kilisi ibɛɛɛ, à gí Mae Luazi ní àà Néoe.

²³ Gbé pɔ́ gí Lua Nézi gí Mae Luazi bɔ̄. Gbé pɔ́ zè ní Lua Néo zè ní Mae Luao bɔ̄.*

²⁴ Aɔ̄ yá pɔ́ á mà za káau kúa. Tó á yá pɔ́ á mà za káaupi kúa, áɔ̄ naa Lua Néwa ní àà Maeo.

²⁵ Pɔ́ pɔ́ Kilisi a legbèwɛɛ mé wɛ̄ni láasai ũ.

²⁶ Ma láe bee kɛ́ɛ gbé pɔ́ aale á sásáɔ yá musuɛ.

²⁷ Apɔ́ sɔ̄, Nisína pɔ́ á è Kilisiwa kú á guu. A bàa kú ní gbɛɛ yádadaaéoo, asa àà Nisína lé yápii dadaé, mé a síana vɪ́, ɛɛ ku àà guuo. Lá àle dadaé, áɔ̄ naa Kilisiwa màa.

²⁸ Tiasa ma né, áɔ̄ naawà àò gé, ké gɔ́ɔ pɔ́ à mò, wá sɔ́ iɔ̄ dílea. Wá gɛɛ a gɔ́ kpá wá wéi àà mɔ́gɔ́ɔ.

²⁹ Lá á dɔ́ a maa, áɔ̄ dɔ́ ké yámaakɛna piiá àà néɛ.

3

Lua né

¹ A gwa lá Mae Lua yewázi zɔ̄, ké í wá sisi a né, * mé wá a ũ sɔ́! Dúniá wá dɔ́o, ké i àà dɔ́o yáí.

² Ma gbé yenzide, Lua néon wá ũ tia, mé lá wáɔ de i bɔ̄ gupuaú yáao. Wá dɔ́ ké gɔ́ɔ pɔ́ à mò, wáɔ de laaáwa, asa wá wesiaàle, wí àà e lá a de.

³ Gbé pɔ́ a wé dɔ́aázi màa, àà ku gbásɪsai lá Kilisi ku gbásɪsaiwa.

⁴ Gbé pɔ́ duunakè bɔ̄ Lua yá kpɛɛ, asa duunaá bɔ̄a Lua ikoyá kpɛɛ.

⁵ A dɔ́ ké Kilisi mò duunawoloa yáíe, mé a duuna vɪ́o.†

⁶ Gbé pɔ́ naawá líɔ te duunawao. Duunkenae i àà eo, a àà dɔ́o.

⁷ Ma né, ásu to gbɛɛ á sásáɔ, yámaakɛna mé maa lá Kilisi maawa.

⁸ Gbé pɔ́ í duunakéá Ibiisi gbé, asa Ibiisi duunakè za asinɪ̀zɪ́ɛ. Ibiisi yáɔ̄ midɛa yáí Lua Né m̄i.

⁹ Gbé pɔ́ Lua àà í líɔ te duunawao, asa Lua kekéá kú àà guue. A fɪ́ líɔ te duunawao, ké Lua àà í yáí.

¹⁰ Lá wá Lua néɔ dɔ́kɛ̄ ní Ibiisi néon ke: Gbé pɔ́ lí yámaakɛo ge gbé pɔ́ ye a gbédeezio, adeá Lua né no.

Yeakɔ̄i

¹¹ Yá pɔ́ á mà za káaun ke: Wáɔ yekɔ̄i.‡

¹² Asu àò de lán Kainuwao. A de Setáú pɔ́ ũɛ, ɔ̄ à a dáuna dè.§ Býyáí à àà dèii? Ké àà yákeá vāí mé àà dáuna pɔ́ maa yáíe.

¹³ Ma gbé, tó dúniá zaágu,* ásu to à bɔ̄ á saeo.

* 2:23 Zaa 5.23, 15.23   † 3:1 Zaa 1.12   ‡ 3:5 2Kln 5.21   § 3:11 Zaa 13.34   § 3:12 Daa 4.8   * 3:13 Zaa 15.18

14 Wá d5 wa b0 gau wa gē wēni guu,† ké wá ye wá Yesude deeɔzi yáí. Gbé p5 ye gbéio, adeá gēe e tia.

15 Gbé p5 za a gbédeeguá gbēdenae. A d5 ké gbēdenae lí wēni láasai vío.

16 Yáe bee mé a to wá d5 lá yeak5i de. Kilisi azía kpà wá yáí. Wápiɔ s5, sema wá wázia kpá wá Yesude deeɔ yáí màa.

17 Tó gbé de p5de ù, mé a è a gbédee lé wēnake, tó i wēnad5ò, a ye gbéi lá Lua yeiwaē?

18 Ma néɔ, wásu wàɔ yek5i ní léòo. Wàɔ yek5i síana ní yákeao.

19 Beewa wá d5 ké síana gbēɔn wá ù, màa wá s5 aɔ daa dou Lua ae.

20 Tó yáe sù lé wá s5 ví s5, wá d5 ké Lua z5ɔ de wá láasooa, a yápii d5.

21 Ma gbé yenzideɔ, tó wá láasoo lé wá dayáuo, wá s5 aɔ dílea Lua ae,

22 wí p5 p5 wá gbéawá e, ké wá yá p5 a díleɔ kúá mé wi yá p5 i kaaágu ke yáí.

23 Yá p5 a dílewēn ke: Wá aá Né Yesu Kilisi náaike,‡ wíɔ yek5i lá a dílewēwa.§

24 Gbé p5 yá p5 a díleɔ kúá naawá, mé Luapi ku ade guu. Wá d5 ké a kú wá guu aá Nisína p5 a kpáwá yáí.

4

Nisína d5ak5e

1 Ma gbé yenzideɔ, ásu gbé p5 aa mè wa Lua Nisína vío yá sí mípii. A ní táasika à gwa tó nisína p5 aa ví b0 Lua kíie, asa ánabi egeɔnaɔ dasikù dúniau.

2 Yá p5 a to à f5 d5 tó Lua Nisína aa vín ke: Gbé p5 mè Yesu Kilisi m0 gbēnazína ù, nisína p5 a ví b0 Lua kíie.

3 Gbé p5 Yesu d5 màao, nisína p5 a ví i b0 Lua kíio. Kilisi ibeɔ p5 á mà àle m0n we. A ku dúnia guu k0.

4 Ma néɔ, Lua gbēɔn á ù, a ziblé ánabi egeɔnapiɔwa, asa Lua Nisína p5 kú á guu z5ɔ de nisína p5 kú dúnia guula.

5 Dúnia gbēɔn ní ù. Bee yáí aal dúnia yá'o, 5 dúnia gbéɔ i ní yáma.

6 Lua gbēɔn wá ù. Gbé p5 Lua d5 i wá yáma, gbé p5 de Lua p5 ùo lí wá yámao. Beewa 5 wá Nisín síande d5k5e ní nisín egeɔnao.

Lua íɔ yeɔzi

7 Ma gbé yenzideɔ, wàɔ yek5i, asa yeak5i i b0 Lua kíie. Gbé p5 íɔ ye gbéi mé Lua né ù, a Lua d5.

8 Gbé p5 líɔ ye gbéio Lua d5o, asa Lua íɔ yeɔzi.

9 Lá Lua yeawázi b0 gupuaun ke: A a Né mēndona zì dúnia guu,* ké wá wēni e ní aá gbāaoe.

10 Aá yeawázipin ke: I ke wáme wá ye Luazio, Lua mé yewázi, 5 à a Né zì wá duuna awakpab0 ù.

11 Ma gbé yenzideɔ, lá Lua yewázi màa, sema wàɔ yek5i s5.

12 Gbēe i wesi Luale yáao,† àma tó wá yek5i, Lua kú wá guu, mé aá yeawázipi papaa wá guu.

13 Wá d5 ké wá naawá mé a kú wá guu, ké à a Nisína kpáwá yáí.

14 Wá è, a seeladeɔn wá ù, Mae Lua a Né zì dúnia Suabana ùe.‡

15 Gbé p5 0 Yesuá Lua Née, Lua ku aá guu, mé ade ku Lua guu.

16 Wá d5 ké Lua yewázi mé wá a náai ví.

Lua íɔ yewázi. Gbé p5 íɔ ye gbéi naa Luawa, mé Lua naawá.

17 Lá Lua yeawázi pēwán ke: Wá s5 aɔ dílea yákpalekegɔzife. Asa lá Kilisi de, wápiɔ s5, màa wá de dúniae bee guu.

18 Gbēe lí víake gbé p5 yeazieo. Tó Lua yewázi wásawasa, wáɔ víake aá yá musuo, asa wí víake gbé p5 wáke e a íadamáe. Víade líɔ d5 Lua yewázi wásawasao.

19 Wápiɔ, wíɔ ye gbéi, ké Lua d5aa yewázi yáí.§

20 Tó gbé mè á ye Luazi, mé a za a gbédeegu, eɔde. Asa gbé p5 ye a gbédee p5 i ezio, a f5 aɔ ye Lua p5 i eozio.

21 Yá p5 a dílewēn ke: Gbé p5 ye Luazi, sema aàɔ ye a gbédeezi s5.*

† 3:14 Zaa 5.24 ‡ 3:23 Zaa 6.29 § 3:23 Zaa 13.34 * 4:9 Zaa 3.16 † 4:12 Zaa 1.18 ‡ 4:14 Zaa 3.17 § 4:19 Lom 5.8 * 4:21 Mat 22.37-39

5

Lua Né náaikea

- ¹ Gbé pò Yesu náai ví Mesii ù, Lua mé ade ì. Gbé pò ye dei ye néie b.
² Tó wá ye Luazi mé wá yá pò a díleò kú, beewa wá dō ké wá ye Lua nézi.
³ Asa yea Luazi mé yá pò a díleò kú ù. * Yá pò a dílepiò zí'ù sò,†
⁴ asa gbé pò Lua aà ì ì zible dúniawae. Wá luanaaíkea mé ì to wá zible dúniawae.
⁵ Déme ì zible dúniawai? Gbé pò sí Yesuá Lua Néé baasio.
⁶ Yesu Kilisipi mé gbé pò m̀ò à da'ilekè, aà au b̀òle ù. I ke da'ilee adoo, à da'ilekè, aà au b̀òle b. Lua Nisína mé aà seelade ù, asa òme stande ù.
⁷ Seelaò ku àaòe:
⁸ Lua Nisína ní ípio ní aupio, mé an àaò píi an yá doùe.
⁹ Lá wí gbēnazína seeladeke sí, Lua seeladeke de beea, asa Lua yápi ò a Né yá musue.
¹⁰ Gbé pò Lua Né náai ví seelapi ví a sò guu. Gbé pò i Lua yá sio, ade Luapi díle eede ùe, asa i yá pò Lua ò a Né musu sio.
¹¹ Yá pò a òn ke: Lua wá gbá wēni láasai, mé wēnipi ku aà Né kíe.
¹² Gbé pò Lua Né ví wēni láasai ví. Gbé pò Népi vío wēnipi vío.‡
¹³ Ma yá beeò òé, á gbé pò ále Lua Né náaikea, ké àò dō á wēni láasai ví.
¹⁴ Lá wá sò ò díleá Lua aen ke: Tó wa pò wabikèwá lá a yeiwa, ì wá yamae.
¹⁵ Lá wá dō ì wá wabíkea ma, wá dō ké wa pò pò wa a wabikèwá è kò.
¹⁶ Tó gbé a gbédee è, àle duuna pò lí ní kaaleo ke, aà wabíkeè, Lua i aà gba wēni. Duuna pò lí ní kaaleo má ò. Duuna pò ì ní kaale kú, i ke bee má ò aà a wabíkeo.
¹⁷ Yáváíkea píiá duuna, ama duuna pò lí ní kaaleo ku.
¹⁸ Wá dō ké gbé pò Lua aà ì lí te duunawao, asa Lua Né ì aà d́a, Setáu lí f́ò ɔkàwàò.
¹⁹ Wá dō Lua gbéon wá ù, mé dúnia búu kú Setáu ɔzle.
²⁰ Wá dō ké Lua Né m̀ò, ò a wá wé kè, ké wá e Síande dō. Wá kú Síandepi guu ní aà Né Yesu Kilisio. Òme Lua síandepi ù. Òme wēni láasai ù.
²¹ Ma néò, à laaika dii egeñaòzi.

* 5:3 Zaa 14.15 † 5:3 Mat 11.30 ‡ 5:12 Zaa 3.36

ZAA LA PLAADÉ

Yá pò kú láe bee guu

Lápi kēnád gbēzō, 5mē Lua zīna Zaa ũ. A ò Yesudeōne aao ku síana guu ní yeakōzio (1-6). A lezámá gbēsāsána yá musu, 5 à a mōa ní gwai baokpànè à fòkpámá (12-13). Apíi guu a gbèamá aa laaika aa zé gbāa ní Lua zé síande guu.

Sīana ní yeakōzio

¹⁻² Ma gbēzō, máme ma láe bee kè gāli pò Lua díle gbēōne. Má yeazi síana guu, síana pò kú wá ví mé wáò kuò gōpíi yáí. Máme má adoo, ní gbé pò aa síanapi dō píe.

³ Mae Lua ní a Né Yesu Kilisio gbēkēkē ní sùuuo ní aafiao síana ní yeakōzio guu.

⁴ Ké má è á gbēō ku síana guu lá Mae Lua dílewēwa, ma pò kēna maamaa.

⁵ Tiasa ma gbēō, mále wabikewáe. I ke yá dafu mále oóo, yá pò wá ví za káauē. Wáò yekōi.*

⁶ Yeakōin ke: Wáò yá pò Lua díleō kúa. Yá pò Lua dílepi mé de wáò yekōi lá á mà za káauwa.

⁷ Gbēsāsána dasiò lígua dúnia guu, aai mē Yesu Kilisi i mō gbēnazina ũo. Gbé bee taaá gbēsāsánae, Kilisi ibēēē.

⁸ A laaika, ásu to zí pò wá kè ke pāo. A to à ài'e a lé gbēu.

⁹ Gbé pò ví Kilisi yádané léa Lua dōo. Gbé pò zè ní yápio Mae Lua ví ní aà Néo an píi.

¹⁰ Tó gbé mò yádadaié mé a yá bee kúao, ásu à aà díleo. Asu gbāakpaaazi seo.

¹¹ Asa gbé pò gbāakpaaazi lé kú aà váikēao guue.

¹² Má yáví dasi mà oé, áma má ye mà kēé láuo. Ma wé dōi mà mō á gwaie, wí bō kō léu,† ké wá pōna e ke zài.

¹³ Gāli pò Lua díle la gbēō fòkpawá.

---

* 1:5 Zaa 13.34 † 1:12 3Zaa 13-14

ZAA LA AAOE Yá pɔ́ kú lée bee guu

Gbēzɔ́ pɔ́ Zaa lá plaade kè mé lée bee kè Gaiue. Gaiu í zíkɛ Luae, í nibɔɔ yàaekɛ, asa à zè ní slanao. Diotefi sɔ́ denlawɛɛlena pɔ́ gí slanaie. A bò Zaa kpɛ, í aà gbéɔ́ dileo. A Yesude pále pɔ́ wí me Demetiu maabò (12), ɔ́ à a mɔɔa wékpaleírzi yá'ò à fɔkpámá (13-15). Wá è lápi guu gbáakpaa Yesudeɔ́ziá yeakɔ́zi yáɛ, mé zea ní slanao yáɛ.

Lua zíkɛnaɔ́ dilea

- ¹ Ma gbēzɔ́, mámɛ ma lée bee kè ma gbé yenzide Gaiusie.* Má yenzi ní slanao.
- ² Ma gbé yenzide, miɔ́ wabikɛne ké ñyɔ́ aafia, yápii í bɔne maa, lá n bɔ maawa.
- ³ Ké wá gbéɔ́ mò, aa òmɛɛ lá ní slana kúa mé ní kú a guu, ɔ́ ma pɔ́ kèna maamaa.
- ⁴ Tó má má ma nɛɔ́ kú ní slanao, pɔ́nae demɛɛ beelao.
- ⁵ Ma gbé yenzide, ní náai ví zí pɔ́ ní kɛ wá gbéɔ́ne guu, atɛsa nibɔɔ.
- ⁶ Aa n yeawázi yá'ò wá gálideɔ́ne. Kùsua kɛné, lá a maa wá kɛ Lua zí guuwa.
- ⁷ Asa aa dàzeu ní Kilisi tɔ́o, mé aa daa luayádansaiɔ́ gàuo.
- ⁸ Sema wá gbé bee taaɔ́ yàaekɛ, wíɔ́ de an zíkɛndeeɔ́ ũ slana baokpaa guu.
- ⁹ Ma taalanae kè n gálideɔ́ne, áma Diotefi denlawɛɛlena ye wá yáio.
- ¹⁰ Bee yáí tó ma mɔ́, má bɔaàɔ́ ní yá pɔ́ í kɛɔ́ ní yávái pɔ́ í dɔwáɔ́. Bee lí ká aà bakanswáua ũo, ìli wá gbéɔ́ dileo, baa se í gí gbé pɔ́ ye ní dileɔ́ne, í káaakɛkí zɔ́né.
- ¹¹ Ma gbé yenzide, rísu yávái dadao, sema yámaa. Gbé pɔ́ í yámaake mé Lua pɔ́ ũ, gbé pɔ́ í yáváike Lua dɔ́o.
- ¹² Gbépii í Demetiu tɔ́nasi. Baa slana í aà sáaukpa. Wápiɔ́ wí aà sáaukpa sɔ́, mé ní dɔ́ ké wá seeladekɛ náai ví.
- ¹³ Má yáví dasi mà one, áma má ye mà kène láuo.
- ¹⁴ Ma wé dɔ́i wá wɛsikɔ́le tia, wí yáɔ́ kɔ́ léu.†
- ¹⁵ Lua n to aafia. N gbɛnaɔ́ fɔkpáma. Fɔkpa wá gbɛnaɔ́wa dodo.

---

* 1:1 Lom 16.23 † 1:14 2Zaa 12

YUDA

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Yuda lá ní Píεε lá plaadeo (lee 2) aa waasoken eɣenaɔ yá'ò ní yáwái pɔ́ aaiɔ kúaaε. Lán Zaakiwa Yudaá Yesu dáunaε lo.

Yuda zɔadɔ waasoken eɣenaɔ pɔ́ an yá gɛ́ Yesudeɔ guuɔwa pásípási, à go pɔ́ a ní gbɛ́ yá'ò (3-16). A ò Yesudeɔne aa ze gbáa Yesu náaikeε guu (17-23). A lápi míde ní Lua tɔɔaɔ.

Lápi yá pɔ́ εε í'íné yá bɔɔlekè, mé à àizána pɔ́ wá wé dɔi naa Lua ní Yesu Kilisiowa guu yá'ò lo (20-21).

Waasoken eɣenaɔ

¹ Mámema Yuda, Yesu Kilisi zɔ̀blena, Zaaki dáuna.* Mámε ma láε bee kè Mae Lua yenzide pɔ́ à ní sisi a ní kú naa Yesu Kilisiwa guuɔne.

² Lua sùuu ní aafiao ní a yeaázio nɔnɔaaé.

³ Ma gbé yenzideɔ, má ye mà lákéé yaa wápii suabaa yá musu, ɔ́ má è à kù teasiε mà kéé mà ledaowá à gí ní áziao Yesu yá pɔ́ Lua náé á ɔ̀zɪ gɛ́n do e gɔɔpii musu.

⁴ Asa luayádansaiɔ gɛ́ wá guu kpáí,† aai wá Lua gbɛ́ke e ní wisaiyákeε zé ũε, aai lelekpa wá Dii mɛ̀ndona Yesu Kilisizi. Ia pɔ́ Lua a damá kú aá yá taala guu à gɛ́gɛ́.

⁵ Ké Dii Isailio bɔ̀le Egipi,‡ a gbea à gbé pɔ́ aai a náaikeoɔ dɛ̀de.§ Má ye mà yápi dɔ́águ, baa ké á dɔ́ kɔ́.

⁶ Malaika pɔ́ aai ze ní ní luakpamao aa pákpá ní kukiizio sɔ́, Lua ní ká gusiau yeyea ní mɔ̀daonao àɔ dɔ́má gɔɔpiiε e yákpalekegɔɔ zɔ́ɔ zɪ.

⁷ Sɔ̀dɔ̀ ní Gɔ̀mɔ̀ɔ̀ ní wéle pɔ́ liaanzio gbéɔ́ yá bee taa kè sɔ́, aa nízia kpá gbási dɔ̀ssai keawa.* An kaalea dέ ladama ní té gasaio seela ũε.

⁸ Luayádansai nana'onapio lé ke màa sɔ́ε. Aai nízia da gbásikeau, aai gi ikoyái, aai malaika gawideɔ sɔ́sɔ́.

⁹ Baa malaikaɔ kía Misli, gɔɔ pɔ́ àle lekpaake ní Ibiisio Mɔ̀zi ge yá musu, i we à aá sɔ́sɔ́ à yádaaálao, áma a òè à kɔ́ le ní Diio.†

¹⁰ Gbépio sɔ́ aai yá pɔ́ wa a gbadɔ́ bɛ́εboε. ɔ̀nɔ́ pɔ́ wá ní íò ɔ́ aa ví lán nòbɔɔwa láasosai, ɔ́ í gɛ́rɪnɔ́ kaaleu.

¹¹ Waiyoo ampio, aa Kainu‡ zé sè. Aa sí Balaau§ sásáau ɔ́a yái. Aa bɔ́ Lua kpε lán Kolewa,* aa àɔkpá laaáwa.

¹² Aa de sáa ũ á gbɛ́ke vía ní kɔ́o blebleaɔ guu. Aai pɔ́bleánɔ, wí lí ní kúo. An nòse yá aai gɔ́gɔ́. Aa de lán lousisia pɔ́ í gɛ́ ní íanao masaiwae. Aa gá gɛ́n pla lán lí ne'isai pɔ́ bileawae.

¹³ Aa de lán isukaa pásíwa, aai fùla vái bɔ́ an wisaiyákeoɔ ũ. Aa de lán saambeɛenaɔwa, gusia níniŋ ɔ́ Lua dilené à ní yaaekeɔ gɔɔpii.

¹⁴ Za Adamu léu e à gɛ́ pè Enɔ́kiwa mae ní néo ku lee soplac, ɔ́ Enɔ́kipi† dɔ́aa ní yá'ò à mè, á è Dii lé mɔ́ ní a gbéɔ́, an dasi lé vío,

¹⁵ ké aá yákpaleke ní gbépiio, i yáda a yádansai duunkenaɔla pii, yá pɔ́ aa kè a yádasaike guu yái ní a tɔ́ bɛ́ε pɔ́ aa sío pii.

¹⁶ Gbépiá yákeledeɔne, yáε lí káriguo. An pɔ́ niakaa mé í dɔ́aané, aai íanadá ní yázɔɔo, aai lenakasa gbéɔ́ne ài'ea yái.

Kɔ́ zedɔ́a

¹⁷ Apio sɔ́ ma gbé yenzideɔ, à to yá pɔ́ wá Dii Yesu Kilisi zinaɔ dɔ́aa òé dɔ́águ.

¹⁸ Aa òé gɔɔgbεzázɪ gbé pɔ́ an luayádasai pɔ́ niakaa lé dɔ́aané aa á ke pɔ́ɔɔɔε.‡

¹⁹ Gbépio í to gbé kɛ́aaε, anzla pɔ́eá mé í dɔ́aané, aa Lua Nisina vío.

²⁰ Apio ma gbé yenzideɔ, à kɔ́ zedɔ́ á lousisize guu, ío wabike ní aa Nisina gbáao.

²¹ Aɔ zea Lua yeawázi guu, ío wedɔ́ wá Dii Yesu Kilisizi e aá ge wá ká àizánawa a gbɛ́ke guu.

²² A wɛ́nadɔ́ gbé pɔ́ kú seaseaɔne.

²³ A gbéɔ́ sí téwa à ní suaba. A wɛ́nadɔ́ gbépaíleɔne ní laaio, í za baa an pɔ́kasa pɔ́ gbásikpá an dáakea guuɔ.

* 1:1 Mat 13.55 † 1:4 Gal 2.4 ‡ 1:5 Bɔa 12.51 § 1:5 Nao 14.29-30 * 1:7 Daa 19.1-25 † 1:9 Zkl 3.2 ‡ 1:11 Daa 4.3-8 § 1:11 Nao 22.1-35 * 1:11 Nao 16.1-35 † 1:14 Daa 5.21-24 ‡ 1:18 2Pie 3.3

²⁴⁻²⁵ Lua m̀ndona wá Suabana a f5 à á d́a ké ásu fuo, i á kpán'aεε a gawi guu sáasai ní pɔnao ní wá Dii Yesu Kilisi gbāao. Ɔme gawi ní z̄̄kεo ní gbāao ní ikoo v̄i zad̄̄ ḡ̄o i daaleo ní a tiao e ḡ̄pii. Ami.

ZIA YA Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Zāa mé Bibeli lá gbēzā kè. A yá dasi pɔ́ Yesu Kilisi biiwāε bɔɔlekèwēε (1.1), yá pɔ́ a è gɔɔ pɔ́ Lua Nisina dèdewā (1.10). Gɔɔ pɔ́ à lápi kè, a ku Patemɔ́ gūgūnaaε. Wāle aà wētá kè àle Yesu baona kpá yáí (1.9), asa gɔɔ bee Lomadeɔ́ kía lé íada Yesudeɔwa. A lápi kè Yesu gáli mèn sopla pɔ́ aa ku Azii búsuuɔneε, gu pɔ́ wí me tia Tuukii.

Tó Yesudeɔ́ ku wētá guu, kè Dii m̀ndona Yesu Kilisi aa zèò yáíε. Kua yá'la guu Zāa lāε bee k̀nέ kέ wé zε gbāa luanaaikεa guu ní zia yá pɔ́ an wé dɔio. Lápi guu Zāa wépungu pɔ́ a èɔ yá'ò ní a lεεúaɔ dasi. Gbέ pɔ́ aa luabaakuarínɔ́ káau taala dɔɔ fɔ́ yáλεεúapiɔ́ gbadɔ́, áma dáɔ ní asii dɔɔ. Wépungu pɔ́ Zāa èɔ yáɔ́ dodoa, áma an yámi douε. Gbēεɔ́ l asiiyápiɔ́ bɔɔleke dodoa, áma yázinda pɔ́ lápi lé o ku wásawasae: Vái a kigɔɔsoplanable, áma Lua ní a gbέɔ́ zì gbēzā ble Yesu Kilisi sabai, asa ɔ́me Dii ú ado.

A daalekli Zāa azia yá'ò Yesu Kilisi pɔ́ bɔ́ gau zina ú (1.1-8).

Aà waaso séia guu, à yá pɔ́ à wεsε a wépungu séia ea guuɔ sèle siu. A guu Yesu òε aà lāké Yesude gáli mèn sopla pɔ́ ku Azii búsuuɔne (1.9-3.22).

Bee gbεa Zāa sù è á kú musu, we a wépunguɔ́ è dasi: Luabedeɔ́ kúlea Luaε ní Yesu Kilisio (lεε 4-5), lá kooa ní a kán'ɔ́ mèn soplaɔ́ (6.1-8.1), káae mèn soplaɔ́ pea (8.2-11.19), dalagɔɔ ní wái mèn plaɔ́ (12.1-13.18), sá ní gbέ pɔ́ à ní bóɔ, yákpalekegɔɔ pɔ́ malaikaɔ́ a baokpá (14.1-20), kisia gbēzā mèn sopla pɔ́ de Lua pɔ́kúma ú (15.1-16.21), Babeli léleá, ziblea wáiwá ní ánabi egeɔa ní Ibiisio (17.1-20.10), luabε dafu ní tɔ́le dafuo ní Yelusaleú dafuo (21.1-22.5). Lápi láakdi Yesu legbè à mè: Má mɔ́ tia (22.6-21).

Gbέ pɔ́ aale lápi kyokeɔ́ fɔ́ yáɔ́ gbadɔ́, tó aa wèle yápi wásawasa dɔ́ yá'la pɔ́ a su ní le zia yá musu. Zāa lé vladada Lua gbέzi no, ále ní gba sɔ́ íadamagɔɔ. Wépungu pɔ́ Zāa è lé ɔ́nέ yá pɔ́ a yáí Yesu Kilisi gá a vùì, àizana yá pɔ́ aao kuò e gɔɔpii.

Láε bee bɔ́kti

1 Lua yá pɔ́ lé mɔ́ kei dà Yesu Kilisie aà biiwá a zòblenae, ɔ́ à a malaika zì ma Zāa a zòblenawa, a tò ma yápi dɔ́.

2 Lua yá pɔ́ Yesu Kilisi de a seelade ú ɔ́ má è, ɔ́ mále o.

3 Gbέ pɔ́ zia yáε bee kyoké ní gbέ pɔ́ aa a yámá aa kúáá báaadeɔne, asa a gɔɔ káikù.

4 Ma Zāa máme ma lāε bee kè gáli sopla pɔ́ kú Azi búsuuɔne. Lua pɔ́ kú za yāa mé a ku tia mé ále mɔ́ ní a Nisina mèn sopla pɔ́ kú a kpalabaa ae*.

5 ní Yesu Kilisi pɔ́ de seelade náaide úo aa gbέkekeé, aai á tó aafia. Yesupi mé gábo séia ú, ɔ́me dúnia kíaɔ́ gbāde ú.† A yewázi à wá bó wá duunon ní a au gbāao,

6 à wá kpá kpalau Lua a Mae gbágbanaɔ́ ú.‡ ɔ́me gawi ní gbāao ví gɔɔpii! Ami.

7 Ma, ále mɔ́ luabepuanau.§ Gbέpii a wesiaále, baa gbέ pɔ́ aa aà zòɔ,* dúnia bui pii í nízia gbέgbé aà yá musu. Aà ke màa! Ami.

8 Dii Lua mè: Máme má Alafa ní Omegao ú.† Ma Gbáapiide má kú yāa mé má kú tia mé mále mɔ́.

Yesu Kilisi bɔ́ mɔ́a Zaawa

9 Mámemaá Zāa á gbēdo, naa Yesuwa guu kɔ́gbēɔ́n wá ú wétá guu, kpalablea guu, menakea guu. Má kú ísia gūgūna pɔ́ wí me Patemɔ́ guu luayá'oa ní Yesu seeladekeo yáí.

10 Dii gɔɔzì Lua Nisina dèdεa, ɔ́ ma bɔ́ gbāa mà ma kpe lán káae'owa

11 à mè: Yá pɔ́ ní è kè lá guu, ní kpásá gáli sopla pɔ́ kú wéleε beeuɔne: Efese, Simiina, Pεεgaú, Tiatii, Saadi, Filadelifi ní Laodisio.

12 Ma lili mà gbέ pɔ́ lé yá'omεepi e. Ké ma lili màa, ma vua dau è mèn sopla.

13 Ma gbēε è daupio zānguo lán gbēnazín néwa. A ulatao daa, ále gále aà gbázì, mé vua asana dɔa aà kúawa.

14 Aà miká de púntaitai lán sāká ge buawa, mé aà wé de lán tévuawa.

15 Aà gbá lé teke lán mogoté pɔ́ wále baasa mua té guuwa. Aà bɔ́ de lán izɔ́suka kɔ́fiwa.‡

16 A saana kú a ɔ́plaaú mèn sopla, mé fēnda lena kpepla§ lé bɔ́ aà léú. Aà oa lé teke lán íatε gbāawa.

* 1:4 Zia 4.5 † 1:5 Isa 55.4, Sou 89.28 ‡ 1:6 Bɔa 19.6, 1Pie 2.5 § 1:7 Dan 7.13, Mat 24.30, 1Tes 4.17 * 1:7 Zkl 12.10, Zaa 19.34 † 1:8 Zia 22.13 ‡ 1:15 Dan 7.9, 13, 10.5-6 § 1:16 Ebe 4.12

17 Ké ma aà è, ma lele aà gbázi, ma g5 sáii. Ǿ à ɔplaa náa à mè: Nsu to vía n kúo. Mámé má Dɔaana rí G5zānao ũ,*

18 gbé p5 ɔ ku ũ. Ma ga, 5 má kú ké, mé máo ku e gɔɔpiiɛ. Má ga rí bedao kilineɔ kúa.

19 Yá p5 rí è ké, yá p5 kúo rí yá p5 a mɔ a kpeɔ pii.

20 Saana mèn soplá p5 rí è ma ɔplaaupio rí vua dau mèn soplapiɔ asiin ke: Saana mèn soplapiɔ gáli mèn soplapiɔ dɔaanaɔne, mé dau mèn soplapiɔ gáli mèn soplapiɔne.

2

Efese

1 Ké Efese Yesudeɔ dɔaanae: Ma gbé p5 má saana mèn soplá kúa ma ɔplaa, má be vua dau mèn soplá zānguo, mámé ma yáe bee ò.

2 Má n yákeɔ d5 rí zí p5 ríle keo rí n menakeao. Nili we gbéváio dileo. Gbé p5 aai rízia dile Lua zinao ũ mé aa de a ũo, n rí y5 rí è eɛdeɔn rí ũ.

3 N menaf5, n taasiké ma yáí, ni kpasao.

4 Kási má yávinno. Dafudafukeleɛ rí kèmeɛ.

5 To n kua zi zad5 ni busao yá dɔngu. N5selile, níó yá p5 ni ke yāaɔ ke. Tó ni ke máao, má mɔma, mí n dau se s5o.

6 N beeo rí yáe bee ví, rí za Nikolaiɔ yákeau lá má zauwa.

7 Gbé p5 n5se ví, aà yá p5 Lua Nisina lé o Yesudeɔne ma: Má gbé p5 zible gba zé aà lí wēnide p5 kú Lua lu guu be ble.*

Simiina

8 Ké Simiina Yesudeɔ dɔaanae: Ma gbé p5 má de Dɔaana rí G5zānao† ũ, ma ga ma ea vu, mámé ma yáe bee ò.

9 Má wétēa p5 wále mone d5 rí n taasidekeo. N beeo ɔden n ũ. Gbé p5 aai me Yudaɔn rí ũ mé aa de a ũo, an lousisikpe de Setáu p5 ũ, má d5 lá aai yādɔma.

10 Nsu viake taasi p5 ríy5 keeo. Ma, Ibiisi a á gbēo ká kpéu á á y5, i wétēamɔé gɔɔ kwi. Ny5 náai ví e n ge ñ gaò, mí áizāna keɛne yāae ũ.

11 Gbé p5 n5se ví, aà yá p5 Lua Nisina lé o Yesudeɔne ma: Ga plaade‡ a fakpa gbé p5 ziblezio.

Pεεgaũ

12 Ké Pεεgaũ Yesudeɔ dɔaanae: Ma gbé p5 má fēnda lena kpepla ví, mámé ma yáe bee ò.

13 Má n kúiki d5, gu p5 Setáu kpalabaa kuue. N ma yá kúa, ni lelekpamazio, baa gɔɔ p5 wá ma seelade náaide Antipa dè n wéleu, gu p5 Setáu kuupi.

14 Kási má yá yɔɔna vinnɔ. N gbéɔ ví we, aa Balaaũ yá kúa. Balaaũpi mé dà Balakie, á k5niké Isailiɔne aa sa'onɔɔ sò aa gbāsiké.§

15 Beewa lɔ rí gbéɔ ví we, aa Nikolaiɔ yá kúa.

16 A yáí tò, n5selile. Tó ni ke máao, má mɔma tia, mí zikanno rí fēnda p5 kú ma léuo.

17 Gbé p5 n5se ví, aà yá p5 Lua Nisina lé o Yesudeɔne ma. Má gbé p5 zible gba mana p5 ulɛa,* mí aà gba gbepua boolona p5 wá t5 dafu kēwá.† Gbēe aɔ t5pi d5o, sema gbé p5 má kpawápi.

Tiatii

18 Ké Tiatii Yesudeɔ dɔaanae: Ma Lua Né p5 ma wé de lán tévuawa, ma gbá de lán mɔgotēwa, mámé ma yáe bee ò.

19 Má n yákeɔ d5, n yea gbéɔzi, n luanaaikɛa, n zíkɛa rí n menakeao, mé yá p5 ríle ke gbezā de a káaua.

20 Kási má yávinno. N nɔe Zezabeli‡ p5 azia dile ānabi ũ gbà zé. Alɛ ma zɔblenaɔ sāsā, ále dané aa gbāsiké aa sa'onɔɔ só.

21 Ma aà gbà zé aà n5selile, āma a ye á n5selile á a káaluakaa too.

22 Ma, má kpaázi pewa, mí tó gbé p5 gbāsikéaannɔ wétēa zɔɔ e, tó aai n5selile aa aà yá tòo.

23 Má aà Iwaɔ dede rí gagyáyo, Yesudeɔ pii i d5 ké mámé mí gbéɔ láasoo rí n s5o yɔe, mé má fiabo á baadeɛ a yákeawa.§

24 A Tiatii gbé k5ni p5 á yápi kúao mé á yá p5 wí me Setáu asii z5ɔ d5ɔɔ, má aso pále diéo.

25 A ɔdidi yá p5 á kúawa e mào m5.

26 Gbé p5 zible mé á yá p5 má yeio kúa e a léwa, má aà gba zé aà gbāable buiɔwa.

* 1:17 Isa 44.6, 48.12   † 2:7 Daa 2.8-9, Zia 22.2   ‡ 2:8 Zia 1.17   § 2:11 Zia 20.14, 21.8   § 2:14 Nao 22.5-7, 25.1-3
* 2:17 Bɔa 16.14-15, 33-34, Zaa 6.48-50   † 2:17 Isa 62.2   ‡ 2:20 1Kia 16.31, 2Kia 9.22   § 2:23 Sou 7.9, Zel 17.10

²⁷ A kiblemá ní mò gopanao, a ní wíwí lá wí gí oo wiwa,* lá ma Mae ma gba zéwa.

²⁸ Má aà gba gudboleia saana lo.†

²⁹ Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisína lé o Yesudeone ma.

3

Saadi

¹ Kè Saadi Yesudeo doanaae: Ma gbé pò má Lua Nisína mèn soplaó ní saana mèn soplaó kúa, máme ma yáe bee ò. Má n yákeao d5. Kua béé tó mé òma, áma gen n ù.

² Vu, gbé pò g5neó lé ní láo e aao gé gai, asa má è n yáe boleia ma Luaeo.

³ A yáí tò yá pò ní mà mé ní sí, to àò ònggu, níó kúa, ní nòselile. Tó ni vuo, má moma lán kpáíwa, mé ñy5ó zaa pò má m5wá d5o.*

⁴ Kási ní gbéó ví Saadi we yoo aai ní pòkasa gbáskpao. Wá bebe sánu ní pò puao, asa aa ká a léi.

⁵ Maa gbé pò ziblé ao pòkasa pua daa. Má aà tó de àizána taalau bauo.† Má zeaàno ma Mae ní a malaikao ae.‡

⁶ Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisína lé o Yesudeone ma.

Filadelifi

⁷ Kè Filadelifi Yesudeo doanaae: Ma kuaadoade slande, má Davidi kiline kúa, mi zewé gbée lí f5 tao, mi zeta gbée lí f5 wèò,§ máme ma yáe bee ò.

⁸ Má n yákeao d5. Ma, ma zewène n ae, gbé e a f5 tao. Baa tó n gbāa bílao, ní ma yá kúa, ní lelekpamazio.

⁹ Setáu lousisikpe gbé pò aai ní zia dile Yudaó ù mé aa de a tío, má tó eedepio mo kúlene, aai d5 ké má yenzi.*

¹⁰ Lá ní mena yá pò má dílene kúa, má n si taasi pò lé m5 dúnia búuwa à gbé pò aa ku tóoó yōwa.

¹¹ Má m5 tia. Odiidi yá pò ní kúawa, ké gbé e su n ài simao yáí.

¹² Má gbé pò ziblé ke ma Lua kpé gbapele ù. A bo bauo. Má a Lua tó kéwá ní ma Lua wéle Yelusaleú dafu pò a bo aà kí musu t5o† ní ma tó dafuo.

¹³ Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisína lé o Yesudeone ma.

Laodisi

¹⁴ Kè Laodisi Yesudeo doanaae: Ma gbé pò wí omee Ami, ma seelade náaide‡ slande, ma gbé pò má de pò pò Lua kèò zína ù, máme ma yáe bee ò.

¹⁵ Má n yákeao d5. N nio mé ní wāao. Má ye ñy5 nio ge wāa.

¹⁶ Lá ní b5oóe, ní wāao mé ní nio, má n pisie.

¹⁷ Ni me ode àizeede pò pòe wēna vion n ù. N d5 ké gbépā pua baakena wēnade taaside vian n ùo.

¹⁸ Málé ledama, vua baasaa lu ma kíi, ní ke ode ù. Pòkasa pua lu n da, ní n puizi ulé n bo wíu. Wé ese lu n ka n wéu, ní gu'e.

¹⁹ Mi gbé pò má yeñzi swágaga, mi ní toto.§ A yáí tò, áiake, ní nòselile.

²⁰ Gwa, má zea kpeele, málé otaale. Tó gbé ma bo má mé à zewèmee, má gē pòbleaano, i blemano.

²¹ Má gbé pò ziblé gba zé aà z5lemano háawa, lá mapi ma ziblé ma z5le ní ma Maeo báawawa.

²² Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisína lé o Yesudeone ma.

4

Kúlea Luae musu

¹ A gbea ma ze è wēa luabe. O ma bo pò má mà káau lán kàae'owa mà lo à mè: Mo la, mí yá pò a mo bee gbea olone.

² Weg5o Lua Nisína dèdea, 5 ma kpalabaa è luabe we, gbé e z5lewa.

³ Gbé pò z5lewapi lé teke lán gbè beede pò wí me diamaa ní saadaniowa. Nàali liaa kpalabaapizi, a í de búunno lán emelodiwa.*

* 2:27 Sou 2.8-9 † 2:28 Nao 24.17, Zia 22.16 * 3:3 Luk 12.39-40, 1Tes 5.2, 2Pic 3.10, Zia 16.15 † 3:5 Ba 32.32-33, Sou 69.28, Zia 20.15 ‡ 3:5 Mat 10.32 § 3:7 Isa 22.22 * 3:9 Isa 49.23, 60.14 † 3:12 Isa 62.2, Zia 21.2 ‡ 3:14 Zia 1.5 § 3:19 Yaa 3.12, Ebe 12.6 * 4:3 Eze 1.26-28

⁴ Kpalabaa mèn baasɔ m̀̀ndosaiɔ liaai, gbɛ̀zɔ gbɛ̀ɔn baasɔ m̀̀ndosaiɔ z̄lɛz̄lɛwà. Aa pɔ pua dadaa, aa vua f̀̀a kpákpa.

⁵ Lou lé p̄lɛ, àlɛ b̀̀ kpalabaapi kí, àlɛ p̄na, àlɛ ví.† Filia naa kpalabaapi ae m̀̀n sopla‡ Lua Nis̄na m̀̀n soplap̄i ̀̀.

⁶ Dii da kpalabaapi ae lán ísiwa, a da wásawasa e a guu.§

Kpalabaaɔ z̄nguo pɔ b́ɛ m̀̀n síiɔ liaa kpalabaapizi. Wé f̄f̄imá kpe rí aeo.

⁷ Pɔ b́ɛp̄iɔ s̄́ia b̀̀ ǹ̀ɔmusuwa, a plaade b̀̀ gáaewa, a aaɔde oa b̀̀ gbɛ̀naz̄ina oawa, a síiɔde b̀̀ kúu pɔ lé vuawa.*

⁸ Pɔ b́ɛ m̀̀n síiɔp̄i baade ḡs̄la ví m̀̀n soolosoalo. Wé f̄f̄i an ḡs̄iap̄iɔwa a guu rí a kpeo.† F̄aane rí gw̄as̄inao aãɔ o láasai:

Kuaadoade, kuaadoade, kuaadoade,

Dii Lua Gb̄apiide.‡

A ku ȳaa, a ku tia, mé àlɛ m̄.

⁹ Tó pɔ b́ɛ m̀̀n síiɔp̄i gb́ɛ pɔ z̄lɛa báawa ̀̀ ku ḡɔpiipi t̄b̄ɔ aa b̄ɛɛ d̄̀ɛ aa aá s̄aukp̄a,

¹⁰ gbɛ̀zɔ gbɛ̀ɔn baasɔ m̀̀ndosaiɔ ̀̀ w̄lɛw̄lɛ aá ae aa misiɛlɛ, aã rí f̀̀a gogo kálɛ kpalabaapi ae, aal me:

¹¹ Dii wá Lua, n ka wà n t̄b̄ɔ,

wí b̄ɛɛ rí gb̄ao d̄ɔne,

asa n p̄pii k̄,

an kea rí n̄ kuaɔ de n p̄eã t̄ɛ.

5

Sa n̄ taala kooao

¹ Ǿ ma taala kooa è na gb́ɛ pɔ z̄lɛa báawapi ɔplaaɔ, wà ȳk̄ɛwà kpe pla píi, wà a lé k̄k̄ú rí kán'ɔ lɛɛ sopla.*

² Ǿ ma malaika gb̄aade è, àlɛ kp̄awake rí ̀̀ gb̄ao à m̀̀: Déme kà kán'ɔp̄iɔ gogoa à lápi p̄oi?

³ Asa gb̄ɛ ku luabe ge t̄ɔlɛ ge t̄ɔlɛ z̄lɛ a f̄ lápi p̄oo à gwao.

⁴ Ma ɔ̀b̄ maamae, ké wi gb̄ɛ e à kà lápi p̄oo gwao.

⁵ Ǿ gb̄ɛz̄ɔp̄i do òm̄ɛ: Nsu ɔ̀b̄o. Gwa, Yuda bui Ǹ̀ɔmusu† pɔ de Davidi kpala pɔ vl̄p̄a Kía ̀̀ z̄l̄b̄l̄. A f̄ kán'ɔ m̀̀n soplap̄iɔ gogo, i lápi p̄oo.

⁶ Ǿ ma Sa§ è z̄ea báapi guo, pɔ b́ɛ m̀̀n síiɔp̄i rí gb̄ɛz̄ɔp̄i z̄nguo. A de lá wà a kòlokpawa. A k̄ɔba sopla rí wéɔ sopla,* Lua Nis̄na m̀̀n sopla pɔ à rí z̄l̄ d̄únia gupiiuɔ ̀̀.

⁷ A ḡ lápi sí gb́ɛ pɔ z̄lɛa báawapi ɔz̄l̄.

⁸ Ké à lápi sí, pɔ b́ɛ m̀̀n síiɔp̄i rí gb̄ɛz̄ɔ gbɛ̀ɔn baasɔ m̀̀ndosaiɔ k̄lɛk̄lɛ Sápi ae. An baade m̄ɔna k̄a rí vua t̄u pɔ tulaletika a paio. Tulaleti piá Lua gb̄ɛ wabikeaɔɔ.†

⁹ Aalɛ l̄ dafu‡ sí aa m̀̀:

N ka lápi sia n̄ kán'ɔp̄iɔ gogo,

asa wà n de,

n gb̄ɛ b̀̀ Luae rí n auo

bui píi guu, buiyá píi guu,

gb̄épii guu, b̄usu píi guu.

¹⁰ N rí kpá kpalau

wá Lua gb̄agbanaɔ ̀̀,§

aai kible t̄ɔlɛ.

¹¹ Ǿ ma malaikaɔ è liaa báapizi rí pɔ b́ɛp̄iɔ rí gb̄ɛz̄ɔp̄iɔ dasidasi, an dasi kà ̀̀ baasɔɔ lɛɛ ̀̀ma'̀̀ma,* wa f̄ rí lé d̄o. Ma rí k̄f̄i má,

¹² aalɛ o rí ̀̀ gb̄ao:

Sã pɔ wa de kà wà iko d̄ɛ

rí àiz̄ɛo rí ̀̀n̄o rí gb̄ao rí b̄ɛɛo

wí aá táasile wà aá t̄b̄ɔ.

¹³ Ǿ pɔ p̄p̄ Lua k̄ɛ musu rí t̄ɔlɛo rí t̄ɔlɛ z̄lɛo rí ísia guuo píi, pɔ p̄p̄ kú baama píiɔ, má mà aa m̀̀:

Wà b̄ɛɛ rí gb̄ao d̄ɔ

gb́ɛ pɔ z̄lɛa báawae rí São,

† 4:5 B̄a 19.16 ‡ 4:5 Eze 1.13, Zkl 4.2 § 4:6 Eze 1.22 * 4:7 Eze 1.5-10 † 4:8 Eze 1.18, 10.12 ‡ 4:8 Isa 6.2-3

* 5:1 Isa 29.11, Eze 2.9-10 † 5:5 Daa 49.9 ‡ 5:5 Isa 11.1, 10 § 5:6 Isa 53.7 * 5:6 Zkl 4.10 † 5:8 Sou 141.2

‡ 5:9 Sou 33.3, 98.1, Isa 42.10 § 5:10 B̄a 19.6, 1Pie 2.5, Zia 1.6 * 5:11 Dan 7.10

wíwò ní táasilẹ wàò ní tóbò gòpíi.

¹⁴ Pó b́ẹẹ mèn síiṣpíò m̀è, àmi. Ǿ gbèzṣòpíò wùlẹwulẹ aa misílẹ̀è.

6

Kán'ogogo

¹ Má è Sà kán'ò mèn soplapiò séia gò. Ǿ má mà pò b́ẹẹ mèn síiṣpíò do yá'ò lán louvlawa à m̀è: Ḿó!

² Ǿ ma s̀skaapua è, gb́ẹ́ pò di a kpẹ sá k̀ua. Wà kíafua kpàè, 5 à b̀ò z̀blena ù, à gè z̀blei.

³ Ké à kán'ò plaade gò, má mà pò b́ẹẹ plaade m̀è: Ḿó!

⁴ Ś pàle b̀ò l̀ò, a de ténzoizoi. Wà gb́ẹ́ pò di a kpẹ gbà zé aà aafia sí d̀úniawa, ké gb́ẹ́ k̀ò dede. Wà f̀enda z̀ò kpàwà.

⁵ Ké à kán'ò àaṣde gò, má mà pò b́ẹẹ àaṣde m̀è: Ḿó! Ǿ ma s̀s̀ sia è, gb́ẹ́ pò di a kpẹ zaa k̀ua.*

⁶ Má mà lán l̀òwa, à b̀ò pò b́ẹẹ mèn síiṣpíò guu à m̀è: Ese zaa le do mé g̀ò do z̀l 5a ù. Mase zaa le àaṣ mé g̀ò do z̀l 5a ù. Nsu to nísí ní v̀eero s̀sakúo.

⁷ Ké à kán'ò síiṣde gò, ma pò b́ẹẹ síiṣde l̀ò mà à m̀è: Ḿó!

⁸ Ǿ ma s̀kaasina è, gb́ẹ́ pò di a kpẹ t̀ón Ga, mé Beda teaàzi. Wà ní gbá zé aao iko v́l d̀únia gb́ẹ́ leé síiṣdewa, aa ní dede ní z̀lo ní iminao ní gagyáo ní wàio.†

⁹ Ké à kán'ò s̀ode gò, ma gb́ẹ́ pò wà ní dede luayá'oa ní Yesu seeladekeo yáio gyaadeo è tulaletikateakí zle.

¹⁰ Aa wii gb́aa lè aa m̀è: Dii Kuaadoade Siande, e b̀oé nýy yákpaleke ní gb́ẹ́ pò aa ku t̀òlè, ní wá dea t̀simáí?

¹¹ Ǿ wà ulatao pua dàda ní baadee, wa òné aa menake ỳò e an Yesude z̀bblen dee pò wa ní dede láníwao lé ká.

¹² Ké à kán'ò soolode gò, má è t̀òle l̀ualua pásipásí, íatè siakù níinií lán zwáa daa ùsiuwa, m̀ovua t̀eakù lán auwa m̀ómio.‡

¹³ Saanao wòlo luabe aa kwè t̀òle lán z̀aa'iana libe ísi woloawa.

¹⁴ Luabe kéaa à kòokoo lán pewa.§ Gb̀èsíṣò ní ísia g̀g̀únao s̀ò píi.*

¹⁵ D̀únia kíao ní kpalablenao ní sosa gb̀ezṣò ní odeo ní gbáadeo ní gb̀épiio z̀ò ge ẁéèò ùle gb̀è'èò ní gb̀èsònao guu.†

¹⁶ An lé d̀o:

Síṣò ní gbésio à dawála

à wá ulé‡ gb́ẹ́ pò z̀léa báawae,

à wá sí Sà p̀k̀úmawa.

¹⁷ Asa an p̀k̀úmabòbòmagò z̀ò kà. Déme a f̀ì b̀oi?§

7

Seelakea Isailiwa

¹ Bee gb́ea ma malaika gb̀èon síiṣò è zezé d̀únia gola síiṣwa, an baade a gola íana k̀ua, ké íana su pe t̀òle ge ísia ge liewao yáí.*

² Ǿ ma malaika pàle è, à b̀ò gukpè oi, a Lua b́ẹẹ seelakebò k̀ua. A lé gb́aa z̀ù malaika gb̀èon síiṣ pò wà ní gbá zé aa t̀òle ní ísiao ò̀okpapiòzi

³ à m̀è: Asu t̀òle ge ísia ge líò ò̀okpao e wà seelake wá Lua z̀bblenao mi'aewa.†

⁴ Ǿ wà gb́ẹ́ pò wà seelapi k̀emáò lé òmèe, aa gb̀èon àaasòsoo leé basopla ní síiṣoé (144.000). Aa b̀ò Isaili bui píi guu.

⁵ Wà seelakè Yuda buiòwa gb̀èon àaasòsoo leé kuepla (12.000)

ní Lubeni buiò gb̀èon àaasòsoo leé kuepla

ní Gada buiò gb̀èon àaasòsoo leé kuepla

⁶ ní Asee buiò gb̀èon àaasòsoo leé kuepla

ní Nefatali buiò gb̀èon àaasòsoo leé kuepla

ní Manase buiò gb̀èon àaasòsoo leé kuepla

⁷ ní Simeò buiò gb̀èon àaasòsoo leé kuepla

ní Levii buiò gb̀èon àaasòsoo leé kuepla

ní Isakaa buiò gb̀èon àaasòsoo leé kuepla

⁸ ní Zabulni buiò gb̀èon àaasòsoo leé kuepla

ní Yosefu buiò gb̀èon àaasòsoo leé kuepla

* **6:5** Zkl 1.8-11, 6.1-8 † **6:8** Eze 14.21 ‡ **6:12** Isa 13.10, Mat 24.29, Yoè 2.10, 3.4, 4.15 § **6:14** Isa 34.4 * **6:14** Zia 16.20 † **6:15** Isa 2.19 ‡ **6:16** Oze 10.8, Luk 23.30 § **6:17** Yoè 2.11, Mal 3.2 * **7:1** Dan 7.2, Zkl 6.5 † **7:3** Eze 9.4-6

ní Bēyámee buiᵒ gbēᵒn òaasᵒᵒᵒ lēe kuēpla.

Bui pii káaaa luabe

⁹ Bee gbēa ma gbēᵒ è dasidasi, wa fᵒ ní naoo. Aa bᵒ bᵒsu pii guu, bui pii guu, gbép̄pii guu, buiyá pii guu. Aa zezēa kpalabaa ní São ae. Aa ulatao pua dadaa, kpakpa lá nanaa ní ɔ́zì.

¹⁰ Aale wii gbāa lé, aale me: Wá Lua pᵒ zᵒlēa báawa ní São mé í ní suaba.

¹¹ Malaikaᵒ zezē aa lía kpalabaazi ní gbēzᵒᵒᵒ ní pᵒ bēe mèn síiᵒᵒ nípii, 5 aa ní mi pèlèpèlè báapi ae, aa kùlè Luae

¹² aa mē:

Ami! Wá Lua mé tᵒ v̄í ní gawio

ní ɔ́nᵒᵒ ní sáabuo ní bēeeo

ní ikoo ní gbāao gᵒᵒpii. Ami!

¹³ ɔ́ gbēzᵒᵒᵒ do ma la à mē: Deᵒn ulataopuadanapiᵒ úi? Aa bᵒ má ní?

¹⁴ Má òè: Baa, níme ní dᵒ. ɔ́ a òmēe: Gbé pᵒ aa bᵒ wétēa zᵒᵒᵒ guuᵒne. Aa ní ulataopiᵒ pi Sá au guu à puakù.

¹⁵ Bee yáí aa ku Lua kpalabaa ae, aaᵒ zᵒbleè àà kpéu fáane ní gwāasínao, mé gbé pᵒ zᵒlēa báawapi í ɔ́kuñla.

¹⁶ Nᵒana ge imi a ní de bo, íatē a ní léo, mé gu a wámáó,

¹⁷ asa Sá pᵒ zea báapiwa guoguo a ní dá, § i dᵒaané e níbᵒna í wēnidei,* mé Lua a ní wé'í gogoné pii.†

8

Kán'ᵒ soplade goa

¹ Ké Sá kán'ᵒ soplade gò, luabe kè kílíkili lán mᵒwen baakwi taawa.

² ɔ́ ma malaika gbēᵒn soplá pᵒ aaᵒ zea Lua aeᵒ è, wà kàae kpámá mèn soplá.

³ ɔ́ malaika pále mᵒ zè tulaletikateakíi pᵒ wa pí ní vuao sae, a tésibᵒ pᵒ wa pí ní vuao kᵒa. Wà tulaleti kpàwà zᵒᵒzᵒ ní Lua gbēᵒ pii wabikeaᵒ àà kátea, 5 a kátea kpalabaa ae tulaletikateakípiwa.

⁴ ɔ́ tulaleti súle ní Lua gbēᵒ wabikeaᵒ fèlè malaikapi ɔ́zì Lua ae.

⁵ ɔ́ malaikapi tésibᵒ sè à tulaletikateakíi té sí a paí, a zᵒ tᵒle. Lou lé ví, àlè pūna, àlè píle, tᵒle lùalua.*

Kàae mèn soplá p̄ea

⁶ Malaika gbēᵒn soplá pᵒ aa kàae mèn soplá kᵒapiᵒ a p̄ea sᵒukè.†

⁷ A séia a pᵒ pè, 5 loughē ní téo yáalea ní auo kwè tᵒle.‡ Tᵒle lēe àaᵒde tekù, líᵒ lēe àaᵒde tekù, sè ísi tekù mᵒ.

⁸ Malaika plaade a pᵒ pè, 5 pᵒ tede bᵒ à sí ísiau lán gbēsísí zᵒᵒwa. Isia lēe àaᵒde lí au ũ,

⁹ 5 ísia pᵒ bēeᵒ lēe àaᵒde gága, mé g'óílenaᵒ lēe àaᵒde ɔ́kpà.

¹⁰ Malaika àaᵒde a pᵒ pè, 5 saan zᵒᵒ pᵒ lé tékᵒ lán sētewa bᵒ luabe, à lèlè dà swaᵒ ní níbᵒnaᵒ lēe àaᵒdela.

¹¹ Saanapi tón Ḡsì. I lēe àaᵒde lí ḡsì ũ, 5 gbé pᵒ ípi mᵒ gága dasi a k̄sá yáí.

¹² Malaika síiᵒde a pᵒ pè, 5 wà íatē lēe àaᵒde lè ní mᵒvua lēe àaᵒdeo ní saanaᵒ lēe àaᵒdeo, ké an lēe àaᵒde siakù yáí.§ ɔ́ fáane lēe àaᵒde gᵒ gupuasai, maae gwāasína lᵒ.

¹³ ɔ́ ma kúu è, àlè vua musumusu. Má má à wii gbāa lè à mē: Waiyoo, waiyoo, waiyoo gbé pᵒ kú tᵒleᵒ malaika gbēᵒn àaᵒ pᵒ gᵒᵒpiᵒ kàae'ᵒ pᵒ a bᵒ yáí.

9

¹ Malaika sᵒode a pᵒ pè, 5 ma saana è, à bᵒ luabe à lèlè tᵒle.* ɔ́ wà gbáᵒ zᵒlolo kiline kpàwà,

² 5 saanapi gbáᵒ zᵒlopi zé wè. Súlelè bᵒu lán mua zᵒᵒ súlelwa,† 5 gbáᵒopi súlel íatē siakù, gu kè síii.

³ Kwaᵒ bᵒlè súlèpi guu aa lí tᵒlèa.‡ Wà ní gbá iko lán dúnia sóiᵒ pᵒwa.

⁴ Wa òné aasu íada sēe ge lāe ge líewao, sema gbé pᵒ aa Lua seela v̄í ní mi'ae'wao.§

⁵ Wí ní gba zé aa gbēᵒ dēdēo. Aa wāwā kpár̄nzi e mᵒ sᵒoe. An wāwā de lán sói gbé'paa wāwāwae.

⁶ Gᵒᵒ beeᵒ z̄í gbēᵒ wēle ga mᵒ ní sé, a mᵒo.* Ga ní a ní de, kási ga a bàalenéé.

‡ 7:14 Dan 12.1, Mat 24.21 § 7:17 Sou 23.1-2 * 7:17 Isa 49.10 † 7:17 Isa 25.8 * 8:5 Bᵒa 19.16, Zia 4.5, 11.19, 16.18 † 8:6 1Tes 4.16 ‡ 8:7 Bᵒa 9.23-24 § 8:12 Bᵒa 10.22, Isa 13.10, Yoe 2.10 * 9:1 Isa 14.12 † 9:2 Daa 19.28 ‡ 9:3 Bᵒa 10.13 § 9:4 Zia 7.3 * 9:6 Yob 3.21

7 Kwapiɔ de lán sɔ́ pɔ́ an zikasɔu màɔwa. Aa pɔe kpákpaá lán vua fùawa, an oa bɔ́ lán gbɛnazína pɔ́wa.

8 An miká de gbàagbáa lán nɔe pɔ́wa, an swaawɔ de lán nɔ́musu pɔ́wa.

9 An kua de lá aa mɔ́ ula dadaawa, an gàsía kíi dɔ́ lán gó dasi pɔ́ sɔ́ lé gálé zí guuɔ kɔ́fiwa.†

10 Aa vlá ví ní kao lán sóiwa. An iko kú ní vlápiɔwa aa íadaɔ gbɛɔwa e mɔ́ sɔ́.

11 Gbáɔ zòlo malaikapi mé ní kía ũ. N Ebelu yáɔ aà tɔ́n Abadɔ. N Geleki yáɔ sɔ́ Apolìs.‡

12 Wɛna sɛ́ía gè, wɛna mèn plaɔ lé mɔ́ a kpe lɔ.

13 Malaika soolode a kàae pè. Ma lɔ́ mà à bɔ́ Lua ae tulaletikateaki pɔ́ wa pí ní vuao a kɔ́ba siíɔ́ kíi.

14 A ò malaika soolode pɔ́ kàae kúae à mè: Malaika gbɛ́n siíɔ́ pɔ́ yeyea swa zɔ́ Uflata saɔ́ polo.

15 ɔ́ wà malaika gbɛ́n siíɔ́ pɔ́ wà ní sɔukè wɛ bee, mɔ́ bee, gɔ́ bee, zaa bee yáíɔ́ pòlo, ké aa gbɛnazína lɛe àaɔde dɛde yáí.

16 Ma sosa sɔ́deɔ dasile mà, aa miliɔ́ òaa doe.

17 Wɛ́pungu'eapi guu lá ma sɔ́piɔ́ ní ní dikpenaɔ́ èn ke: Aa mɔ́ ulaɔ́ dadaa tɛ́e lán tɛ́wa, búunnɔ́ lán bulawa, tɛ́e lán kpá'iwa. Sɔ́piɔ́ mi de lán nɔ́musu miwa. Té ní súleɔ́ ní íatɛgbɔ́ lé bɔ́ ní léu.§

18 Ia mèn àaɔe beeɔ́, té ní súleɔ́ ní íatɛgbɔ́ pɔ́ lé bɔ́ ní léuo mé gbɛnazína lɛe àaɔdeɔ́ dɛde.

19 Asa sɔ́piɔ́ iko kú ní lé guue ní ní vláɔ́ lɔ. An vlá de lán mlɛ́wa, aa mi ví aai íadaɔ́ gbɛ́wa.

20 Gbɛ́ kíni pɔ́ aai gaga ía bee musuɔ́, aai nɔ́selile aa pɔ́ pɔ́ aa kè yá tò. Aa gí lé kúle táaɔne ní pɔ́ pɔ́ aa kè ní vuao ní ánusuo ní mɔgotɛ́o ní gbɛo ní líoɔne. Pɔ́piɔ́ lí gu'eo, aali yámao, aali táa'ò sɔ́.*

21 Aai nɔ́selile aa ní gbɛ́dea ge an gbɛ́kɔ́lekea ge an gbásíkea ge an kpáí'oa tò.

10

Malaika ní taala nénao

1 ɔ́ ma malaika gbàade pàle è à bɔ́ luabe, àle pila. A luabepuana daa, nàali liaa aà mii. Aa oa de lán íatɛ́wa, aà gbá de lán zámikulu tɛ́wa.

2 A taala néna kúaa pɔ́oa. A ɔ́plaa gbá pèle ísía, à ɔ́ze gbá pèle tɔ́le.

3 A wii gbáa lè lán nɔ́musu púnaawa. Ké à wiilè, louvía mèn sɔ́plaɔ́ yá'ò.

4 Ké louvía mèn sɔ́plapiɔ́ yá'ò, má ye mà ké lá guu, ɔ́ ma lɔ́ mà à bɔ́ luabe à mè: Nyɔ́ yá pɔ́ louvía mèn sɔ́plapiɔ́ ò kúaa asii guu, nísu kéo.

5 Malaika pɔ́ má è zea ísía ní tɔ́leowapi a ɔ́plaa se dɔ́ musu.*

6 ɔ́ a ò ní Lua pɔ́ kú gɔ́pii à musu ní tɔ́leɔ́ ní ísiao kè ní pɔ́ pɔ́ kú ní guuɔ pii tɔ́o† à mè: A gɛ́gɛ́ lɔ.

7 Malaika sɔ́plade kàaepezi tó àle mɔ́ péi, Lua pɔ́eá pɔ́ ulea a ke sa, lá à a baokpá a zòblena ànabiɔ́newa.‡

8 ɔ́ ma lɔ́ pɔ́ má mà à bɔ́ luabepi mà lɔ́ à mè: Ge ní lá néna pɔ́oa pɔ́ na malaika pɔ́ zea ísía ní tɔ́leowa ɔ́lpi sí.

9 ɔ́ ma ge malaikapi kíi, má òè aà lá nénapí kpaa, ɔ́ a òmɛ: Si ní só. Aɔ́ na n léu lán zɔ́wa, íɔ́ íi n nɔ́seu.

10 ɔ́ ma lá nénapí sí malaikapi ɔ́l, má sò. A na ma léu lán zɔ́wa. Ké má mà, à íikù ma nɔ́seu.§

11 ɔ́ wa òmɛ: Dɔ́aa ní ànabikeke lɔ́ maamaa buiɔ́ ní bùsu gbɛ́o ní buiyáɔ́ ní kíaɔ́ yá musu.

11

Seelade gbɛ́n plaɔ

1 ɔ́ wà fee kpàa pɔ́yɔ́bɔ́ ũ, wa òmɛ: Fele Lua kpé yɔ́ ní aà gbagbakɔ́io,* ní lousisina pɔ́ kú weɔ́ nao.

2 N a ua tó, nísu yɔ́, asa wa kpá luayádansaiɔ́wae. Aa ɔ́zɔ́ Lua wɛ́léwa e mɔ́ bla ní plaɔ.†

3 Má a seelade gbɛ́n plaɔ gba zé aa ànabikeke gɔ́ òaa soolo ní bàaɔ́pi (1.260) guu zwànkasaɔ́ dadaa.

4 Gbɛ́piɔ́ mé kuli mèn plaɔ ní dau mèn pla pɔ́ zea dúnia Dii aeɔ́ ũ.‡

† 9:9 Yoe 1.6, 2.4-5   ‡ 9:11 Apii bɔ́le mè gbèkaalena.   § 9:17 Luk 17.29   * 9:20 Sou 115.4-7, 135.15-17, Dan 5.23
* 10:5 Dan 12.7   † 10:6 Bɔ́a 20.11   ‡ 10:7 Amɔ́ 3.7   § 10:10 Eze 2.8-3.3   * 11:1 Eze 40.5, Zkl 2.5-6   † 11:2 Luk 21.24   ‡ 11:4 Zkl 4.3, 11-14

⁵ Tó gbé lé weele ìadamá, té a bọ́ ní léú à kú ní íbẹ̀ẹ̀píwá. Tó gbé su lé weele ìadamá, màa ade a ga.

⁶ Aa luabe zetaa iko ví,[§] ké lou su ma gọ́ọ́ pọ́ aale ànabíkẹ̀kẹ̀o yáí. Aa í lilela au ù iko ví l.^{*} Aa kisia bui píi kpá dúniazi gọ́ọ́ pọ́ aa yeíwa.

⁷ Tó aa ní seeladeke kẹ̀ aa làa, wàì pọ́ a bọ́ gbáọ́ zòolo guu[†] a zíkárín, i zìblemá à ní dede.[‡]

⁸ An ge aọ́ kálea meeẁia zọ́ọ́ pọ́ wá ní Dii páuliwa zea guu. Yáasi guu wí me meeẁiapiẹ̀ Sọ́dọ́S ge Egipi.

⁹ Gbẹ̀ ní bui ní buiyá'onaọ́ ní búsu gbéọ́ aa ní gẹ̀o gwagwa e gọ́ọ́ áaṣ ní kínio, aa we wá ní vío.

¹⁰ Gbé pọ́ aa ku tọ́leọ́ pọ́nake, aai dikpeke, aai gbadakṣe, ké ànabi gbẹ̀on pla pọ́ wáwá kpántziọ́ gága yáí.

¹¹ Gọ́ọ́ áaṣ ní kınıopi gbẹa Lua tò ílan wẹ̀nide gẹ̀ngú, 5 aa fẹ̀le zè.^{*} Vía zọ́ọ́ gbé pọ́ ní éọ́ kù.

¹² Ọ́ ànabipio bọ́ gbáa mà à bọ́ luabe, a ọ̀nẹ̀: A fẹ̀le mó la. Ọ́ aa fẹ̀le tà musu luabẹ̀puana guu gọ́ọ́ pọ́ an íbẹ̀ẹ̀ wé fímá.[†]

¹³ Zibeezi tọ́le lùalua pásípási, meeẁiapi lẹe kwide kwè, 5 gbẹ̀on òaasọ́sọ́ lẹe soplá (7.000) gága tọ́lelualuaapi guu. Vía gbé kınıo kù, 5 aa Lua Musude tóbò.

¹⁴ Wẹ̀na plaade gẹ̀, a áaṣde lé ká sa.

Kàae soplade p̄ea

¹⁵ Malaika soplade a kàae pè. Lọ́ọ́ gbáaọ́ bọ́ luabe wá mè: Dúnia kpala gò wá Dii ní kía pọ́ a kpáọ́ pọ́ ù, aọ́ kible gọ́ọ́píi.[‡]

¹⁶ Gbẹ̀zọ́ọ́ gbẹ̀on baasọ́ m̀endosai pọ́ zòlezòlela ní báawa Lua aepio ní mí pèlẹ̀pẹ̀le tọ́le aa kùlèè ¹⁷ aa mè:

Dii Lua Gbáapiide,

ní kú yáa mé ní kú tia,

wa n sáaukè,

asa n bọ́ ní n gbáa zọ́ọ́o,

5 n gbasa n na kibleawa.

¹⁸ Búsu píi gbéọ́ za fè,

5 n pọ́kúmabòbómá.[§]

N yákpaleke a ní gyaadeo gọ́ọ́ kà.

Nyó fíabo n zòblena ànabíonẹ̀

ní n gbé pọ́ aale viakeneo,^{*}

néfénen gbẹ̀zọ́,

ní dúnia denaọ́ dede.

¹⁹ Ọ́ wá Lua kpé pọ́ kú musu wè, 5 ma Luabaakuarínọ́ kpagolo è. Lou lé píle, àle ví, àle pūna. Tọ́le lùalua, lougbe pásí kwè.

12

N̄e ní kwasao

¹ Ọ́ ma seela zọ́ọ́ è luabe. N̄e e íatè yea zwáa ù, m̀ovua ku aà gbá zíc, a saana mèn kueplao kpaa kía fala ù.^{*}

² A n̄sia, 5 n̄wáwá m̀wà, àle ne'iwáwá wii lé.

³ Ọ́ ma seela pále è luabe. Kwása t̄ea zóizoi kú we, a mi soplá, a kóba kwi.[†] A kíafua mèn soplá kpákpaa.

⁴ A saana lẹe áaṣde wòlo luabe ní a vláo a kwè tọ́le,[‡] 5 á m̀ò zè n̄e pọ́ ye ne'ipi ae, ké á e né pọ́ a ipi so yáí.

⁵ Ọ́ n̄epi neḡṣe pọ́ a kible bui píiwa ní m̀ò gopanao í.[§] Ọ́ wá népi sè tàò Lua ní a kpalabaa kíi.

⁶ N̄epi báalè tà s̄eu, gu pọ́ Lua kèkèè wá aà gwau gọ́ọ́ òaa soolo ní bàaṣopi (1.260) guu.

⁷ Ọ́ zí fẹ̀le luabe, Miseli^{*} ní a malaikaọ́ zíkà ní kwápíọ, mé kwá ní a malaikaọ́ zíkárín.

⁸ Ọ́ an gbáa k̄esá, aai zòlekí e luabe bọ́.

⁹ Wá kwásapi ya bò. Ọ́me mlè zì[†] pọ́ wí me Ibiisi ge Setáu, dúnia búu sà̀sàna ù. Wá aà bọ́ zù tọ́le[‡] ní a íwaọ́ s̄anu.

§ 11:6 1Kia 17.1 * 11:6 B̄oa 7.17-19 † 11:7 Zia 17.8 ‡ 11:7 Dan 7.7, 21, Zia 13.7 § 11:8 Isa 1.9-10 * 11:11 Eze 37.10 † 11:12 2Kia 2.11 ‡ 11:15 B̄oa 15.18, Dan 2.44, 7.14, 27 § 11:18 Sou 2.1, 5 * 11:18 Sou 115.13 * 12:1 Daa 37.9 † 12:3 Dan 7.7 ‡ 12:4 Dan 8.10 § 12:5 Isa 66.7, Sou 2.9 * 12:7 Dan 10.13, 21, 12.1, Yud 9 † 12:9 Daa 3.1 ‡ 12:9 Luk 10.18

10 Ǿ ma ɓɔ gbāa mà luabe à mè: Wá Lua ziblè sa, aà gbāa ní aà kpalao b̀ gupuaau, à iko kpà kía p̀ á kpàwa. Asa wà gbèyaana p̀ ɓ wá gbé̄ yaa wá Luae fáane ní gwáasinao ya b̀. §

11 Wá gbé̄ ziblèwà ní Sà au gbāao ní ní seeladekeyāo. Aa gí ní wēnii e aa gè gāò.

12 A yáí tò á gbé̄ p̀ á kú luabe, à p̀nake. Waiyoo ɓɔle ní isiao, asa lbiisi pilawá ní p̀kúma z̄ɔɔe, ké a d̄s gɔɔ p̀ ḡe bilao yáí.

13 Ké kwá è wà a zu ɓɔle, ɔ à p̀le nɔe p̀ neḡe Ìpizi.

14 Ǿ wá kúu z̄ɔ ḡasla kpà nɔepiwa mèn pla, aà vuad̄, i zākū ní mlēpio, à ta gu p̀ wa kèkēu sēu, ké wà aà gwau wè āaɔ ní k̄niopi guu.*

15 Mlēpi í p̄isi nɔepi kpe lán swawa, ké is̄ e aà sé,

16 ɔ ɓɔle nɔepi m̄si, à a lé wè à í p̀ b̀ kwá léupi m̄.

17 Ǿ kwápi p̀ pà nɔepizi, à gè zíkai ní aà bui p̀ ḡò, gbé̄ p̀ aa Lua yá k̄ia mé aaɓ Yesu seeladeke keɔ.

18 A zea ísiale.

13

Wai mèn pla

1 Ǿ ma wai è, àle ɓ isiapí guu, aà k̀ɓa kwi, aà mi soplá. K̀ɓa mèn kwipio k̄iafuaɔ kpákpaá. D̄sɛa ní Luao t̄ k̄eā aà mipiɔwa.*

2 Wai p̀ má èpi b̀ lán gbeaanawa. Aà ɔ p̄s̄í maamaae, mé aà lé de n̄ɔmusu léwa. Kwá a gbāa kpàwá ní a kpalao ní a iko z̄ɔɔ.†

3 Aà mipio do de lá wà a kaikè deadea a ɓ làawa. Aà yá b̀ d̄unia gbé̄pii sae, ɔ aa t̄eāzi.

4 Ǿ aa kùle kwápie, ké à a iko kpà waiپیwa yáí. Aa kùle waiپیe ɓ aa mè: Dème kà waiپیwai? Dème a f̄ z̄ikaañi?

5 Wá walayá'ole d̄ waiپیe aà Lua ɓɔb̄esio, mé wà aà gbà zé aà iko ví e mo bla ní plao.

6 Ǿ à nà d̄sɛa ní Luaowa, à aà ɓɔb̄esí ní aà kúkiio ní gbé̄ p̀ kú weɔ.

7 Wá aà gbà zé aà zika ní Lua gbé̄, i ziblemá. Wá aà gbà zé ɓ aà iko ví bui píiwa ní gbé̄piio ní buiyā p̄i ní bùsu píi gbé̄.‡

8 Gbé̄ p̀ aa ku ɓɔleɔ kùle waiپیe nípii, mé i ke gbé̄ p̀ an t̄ kú aizana taalau§ e Lua à gè d̄unia kálei báasio. Taala piá Sà p̀ wa dè p̄e.

9 Gbé̄ p̀ n̄sɛ ví, aà yáe bee ma.

10 Gbé̄ p̀ Lua d̄ile wà k̄u z̄iz̄ ǔ,

wa k̄u z̄iz̄ ǔe.

Gbé̄ p̀ Lua d̄ile wà de ní f̄endao,

f̄enda wa deò.*

Bee lé leda Lua gbé̄wa aao m̄ena ví, aao aà náai ví.

11 Ǿ ma wai p̄ale è, àle ɓ ɓɔleu. Aà k̀ɓa ví mèn pla lán s̄awa, āma à yá'ò lán kwásawa.†

12 A wai séia iko pii kè aà wáa. A tò ɓɔle ní gbé̄ p̀ aa kuwà kùle wai séia p̀ wà aà kaikè deadea a ɓ làae.

13 A dabudabu z̄ɔɔ kè, baa se a tò t̄e b̀ luabe à lèle ɓɔle gbēnazina wáa.

14 A gbé̄ p̀ aa ku ɓɔleɔ s̄as̄a ní dabudabu p̀ wà aà gbà zé a kè wai séia wáa. A oné aa wai p̀ wà aà kaikè ní f̄endao à gi ku taa ke.

15 Ǿ wá wai plaadepi gbà zé à wēni kpa wai taapiwa, ɔ wai taapi f̄ yá'ò a tò wà gbé̄ p̀ gí kùleɔ d̄ede.

16 A tò wà seelakè gbé̄pii ɔplaawa ge an mi'ae, néf̄enɛn gbēz̄ɔ, ɔdeɔ ní taasideɔ, z̄ɔɔ ní w̄eɔ,

17 ké gbēe su p̀ yíao ge à p̀ lúo, mé i ke a seela p̀ de waiپی t̄ ǔ ge aà t̄ nimeloo ví báasio.

18 Ǿnyān ke. Gbé̄ p̀ wez̄é ví, aà waiپی nimeloo polo, asa gbēnazina t̄ nimelooe. Aà nimelooá ɓaa āaɔ ní b̄aaɔ ní soolooe (666).

14

Sa n gbé̄ p̀ à n b̄o

1 Ǿ ma Sà è zea Siɔna gbēsiɔwa. Gbēɔn ɓaas̄ɔɔ leɛ basopla ní síiɔ (144.000) kuaano. Aà t̄ ní aà Mae t̄o k̄eā ní mi'aewa.*

2 Ma k̄fi mà à b̀ luabe. A k̄fi d̄ lán iz̄ɔsukaawa, lán louvia gbāawa. K̄fi p̀ má màpi de lán m̄ɔnlenao m̄ɔna ówa.

§ 12:10 Yob 1.9-11, Zkl 3.1 * 12:14 Dan 7.25, 12.7 * 13:1 Zia 17.3, 7-13 † 13:2 Dan 7.3-6 ‡ 13:7 Dan 7.8, 25, 11.36 § 13:8 Sou 69.28 * 13:10 Zel 15.2 † 13:11 Mat 7.15 * 14:1 Eze 9.4, Zia 7.3-4

³ Gbēn ɔ́aasɔɔo lɛɛ basopla rí síiɔopiɔ (144.000) lé lɛ dafu sí kpalabaa rí pɔ́ bɛ́ɛ mèn síiɔ rí gbɛ́zɔɔ aɛ. Gbɛɛ i fɔ́ lɛpi dádao, sɛma gbɛ́ pɔ́ wà rí bó dúnia guupio ɔ́aasio.

⁴ Aame aa gbɛ́ pɔ́ aai gbásike rí nɔ́ɔoɔ ũ, aa lésoɛ. Aaɔ te Sázi gu pɔ́ ɔ́lɛ géu píi. Gbɛ́o guu ampio ɔ́ wà rí bó Luaɛ rí São pɔ́ káau pɔ́ wa kpàwàɔ ũ.

⁵ Wi ma zii aa ɛstòo, aa taaɛ vío.†

Yákpalekeɔ ɔ́ɔ baokpaa

⁶ ɔ́ ma malaika pále è, ɔ́lɛ vua musumusú. A baona pɔ́ kú ɔ́ɔpii kúà à kpa gbɛ́ pɔ́ aa ku tɔ́lɛnɛ, búsu gbɛ́pii, bui píi, buiyá'ona píi rí gbɛ́pio.

⁷ A ò gbáugbáu: A víake Luaɛ à aà tɔ́ɔ, asa aà yákpalekeɛ rí gbɛ́o ɔ́ɔ kàɛ. A kùlɛ Lua pɔ́ musu rí tɔ́lɛo rí ísiao rí nibɔnao kɛ́pie.

⁸ Malaika plaade te aà kpe à mɛ: Babeli gà! Mɛɛwia zɔ́pi gà!‡ A tò bui píi a véɛ gbáa pɔ́ de a káaluakaa ũ mĩ.

⁹ Malaika ɔ́aɔde té rí kpe, a ò gbáugbáu à mɛ: Tó gbɛ́ kùlɛ wàic rí aà taao, mé à aà seela kè a mi'ac ge a ɔ́wa,

¹⁰ ɔ́mɛ a Lua pɔ́kúma véɛ pɔ́ wa kà a pɔ́fɛ imibɔu atɛɛ mi, i wāwàke té rí íatɛgbɔo§ guu Lua malaikaɔ rí São aɛ.

¹¹ An íadama sílɛ aɔ bɔ ɔ́ɔpiiɛ.* Gbɛ́ pɔ́ kùlɛ wàipic rí aà taao aa aà tó seela kèɔ íampaa vío fáanɛ rí gwáasínao.

¹² Bee lé lɛda Lua gbɛ́ pɔ́ aa yá pɔ́ a dílɛɔ kúà mé aa Yesu náai víɔwa aao mena ví.

¹³ ɔ́ ma ɔ́ɔ má à bò luabe à mɛ: Ké bee ké. Báaadeɔ gbɛ́ pɔ́ aa ga naa Diiwa guu za tiaɔ. Lua Nísína mɛ: Aa! Aa kámabo rí rí zio, asa an maakea gbe tɛrízi.

Tɔ́lɛ pɔ́ɔ kekeɛ

¹⁴ ɔ́ ma luabepuana è, pɔ́ɛ zɔ́lɛwà à bò lán gbɛ́nazinawa.† A vua fúta kpaa, a kɔ́ma lena kúà.

¹⁵ ɔ́ malaika pále bò Lua kpéu à lé gbáa zù gbɛ́ pɔ́ zɔ́lɛa luabepuanawazi à mɛ: Kɔ́ma ká pɔ́ rí kɛ́, asa tɔ́lɛ pɔ́ɔ má à kà kekeɛɛ.‡

¹⁶ ɔ́ gbɛ́ pɔ́ zɔ́lɛa luabepuanawa a kɔ́ma mále tɔ́lɛ, à tɔ́lɛ pɔ́ɔ kèkɛ.

¹⁷ Malaika pále bò musu Lua kpéu, a kɔ́ma lena kúà ɔ́.

¹⁸ ɔ́ malaika pále pɔ́ tɛ iko ví bò sa'okli. A lé gbáa zù gbɛ́ pɔ́ kɔ́ma lena kúapizi à mɛ: N n kɔ́ma lena ka tɔ́lɛ véɛ kɔ́ɔi n zɔ́, asa a bɛ máɛ.

¹⁹ ɔ́ malaikapi a kɔ́ma mále tɔ́lɛ, à tɔ́lɛ véɛ kɔ́ zɔ́zɔ́ a kà véɛfɛkɛi zɔ́ pɔ́ de Lua pɔ́kúmaɔɔɔɔ ũ guu.

²⁰ Wà zɔ́zɔ́ véɛ kɔ́piɔwa§ wénkpe, ɔ́ au bòlɛ véɛfɛkɛi guu à dàgua e kiloo ɔ́a do rí basɔo, a lɛsí kà sɔ́ áasína léu.

15

Kísia gbɛzà mèn soplao kpaarzi

¹ ɔ́ ma seela pále è luabe, a zɔ́, à bò ma saɛ. Malaika gbɛ́n soplao kisia gbɛzà mèn soplao kúà. Bee Lua a a pɔ́kúmaɔɔɔɔama midɛo.

² ɔ́ ma pɔ́ɛ è lán ísiwa, a da lán díiwa yáalea rí tɛo. Ma gbɛ́ pɔ́ aa zíblɛ wàiwia rí aà taao rí aà tó nimelooɔ è zɛa díi pɔ́ da lán ísiwapi saɛ, aa mɔ́na pɔ́ Lua kpàmáɔ kúà.

³ Aalɛ Lua zòblɛna Mɔ́izi lɛ* sí rí Sà pɔ́ɔ aa mɛ:

Dii Lua Gbáapiide,
n yákeɔ zɔ́, aa bò wá saɛ.

Bui píi Kía,
ni yáke a zéwa rí síanao.

⁴ Dii, déme n vía vío ni?
Déme a gí n tɔ́ɔii?

Asa ndo n kua mé adoa.
Bui píi a mɔ́ kùlɛnɛ,†
asa n maakeaɔ bò gupuau.

⁵ Bee gbɛa ma Lua kpé è wɛa musu, zwáakpe pɔ́ aà ikoyá kúu ũ.‡

⁶ ɔ́ malaika gbɛ́n soplao pɔ́ kisia mèn soplao kúà bòlɛ kpépiu. Aa báabaa pua táitai tɛkeɛ daɔaa, vua asana dɔ́ɔa rí kúawa.

⁷ ɔ́ pɔ́ bɛ́ɛ mèn síiɔ do vua tùu kpá malaika gbɛ́n soplapiɔwa rí miwa. Lua pɔ́ ɔ́ bɛ́ɛ ɔ́ɔpii pɔ́kúma ká rí pai.

† 14:5 Sof 3.13 ‡ 14:8 Isa 21.9, Zel 51.7-8, Zia 18.2 § 14:10 Daa 19.24, Eze 38.22 * 14:11 Isa 34.10 † 14:14 Dan 7.13 ‡ 14:15 Yoe 4.13 § 14:20 Isa 63.1-6, Zia 19.15 * 15:3 Bɔa 15.1 † 15:4 Sou 86.9 ‡ 15:5 Bɔa 40.34

⁸ Lua gawi ní a gbáao sùle kpépi pà.[§] Gbēe a fṣ gēuo e malaika gbēon soplaṣ kisia mèn soplapio gē midèò.

16

Lua pòkùmabòbò dúníawá.

¹ Ǿ ma bṣ gbáa mà à bṣ Lua kpéu, a ò malaika gbēon soplapioṣe: A gé Lua pòkùma pò kú tūu mèn soplaṣ guu élei dúníawá.

² A sèia gè a pṣ èle dúníawá. Ǿ sáne vai pásìṣ* gbé pṣ wai seela ví aai kúle aà taaco lè.

³ A plaade a pṣ èle ísiawá. Ǿ ísia í gṣ lán gè auwa, pṣ bēe pṣ kú a guu gága píi.

⁴ A aaṣde a pṣ èle swao ní nibónawá, ṣ an í lí au ú.†

⁵ Ǿ má mà malaika pṣ í iko ví mè:

Kuaadoade, n gbé pṣ ní kú yāa,

mé ní kú tia,

n yákpalekèrínṣ a zéwae.

⁶ Aa n gbéṣ ní n anabio au bṣle,

ṣ n aupi kpámá aa mí.

A kṣíírnṣ màae.

⁷ Ǿ ma bṣ mà sa'okí à mè:

Ao, Dii Lua Gbáapiide,

n yákpalekèrínṣ a zéwae,

mé a slana ví.

⁸ A sííṣde a pṣ èle íatēwa, a tò à gbēnazinaṣ tekù.

⁹ A pusu gbáa ní lé, ṣ aa Lua pṣ kisia beeo iko ví tṣbēesí. Aai nṣselile aa aà tṣbṣo.

¹⁰ A sṣode a pṣ èle wai kpalabaawa, ṣ gusia‡ dà aà kpalaa. Gbṣo lé ní lé fí wāwá guu,

¹¹ ṣ aa Lua Musude tṣbēesí an wāwá ní ní sáneṣ yáí. Aai nṣselile aa miké ní yákeawao.

¹² A soolode a pṣ èle swa zṣo Uflatawa,[§] ṣ swapi í bà à zebṣ gukpe kíacoṣe.

¹³ Ǿ ma táaṣ è mèn aaṣ lán blṣṣawa, aale bṣ kwá ní wáio ní anabi egenao léu.

¹⁴ Táa dabudabukenaṣe. Aale gé dúníá búu kíao kíi, ké aa ní káaa zíkáa Lua Gbáapiide gṣo zṣo zí yáí.

¹⁵ Ma! Má mṣ lán kpáíwae.* Báaaden gbé pṣ lé itēke mé a a pṣkasaṣ daa, ké asu bṣ búu wá aà puizi eo yáí ú.†

¹⁶ Ǿ táapio kíapio káaa gu pṣ wí mē ní Ebélu yáo Aamagedṣ.

¹⁷ A soplade a pṣ èle íanawá. Ǿ bṣ gbáa bṣ kpalabaa kíi Lua kpéu à mè: A lé ká.

¹⁸ Lou lé píle, ále ví, ále pūna. Tṣoṣe lùalua pásípásí. Zaa wá gbēnazina kále dúníá guu, a taa í keo, a pásí kè zai.

¹⁹ Meevia zṣo kèaa lee aaṣ, mé bui píi meeviaṣ kwè. Meevia zṣo Babeli yá dṣ Luagu, ṣ à a pòkùma vṣe gbáa imibṣ kpáwá a mí.‡

²⁰ Isia gūgūnaṣ gṣeaa píi, wí wesi gbṣṣísíṣle bo.

²¹ Lougbe zṣoṣ bṣ luabe, aa ká kiloo bla. Aa kwè gbēnazinaṣla,[§] ṣ aa Lua tṣbēesí loughbe kisia yáí, asa kísiapi pásí maamaae.

17

Káalua pṣ di wai kpe

¹ Malaika gbēon sopla pṣ tūu mèn sopla kúapio do òmēe: Mṣ mà yá pṣ a wí káalua zṣo pṣ zṣlea ṣwa zṣṣwa ṣṣne.

² Dúníá kíao gbásíkèaanṣ, mé dúníá gbéṣ vṣe pṣ de aà káaluakaa ú mí aa ká.*

³ Lua Nisína dedeapi guu malaikapi gèmanṣ sēu. Ǿ ma nṣee è di wai tēa kpe. Dṣea ní Luao tṣo fíftwá, a mí sopla, a kṣba kwi.†

⁴ Nṣepi zwáa tēa ní a gáaluladeo yea, a vua nṣamblebṣṣ daa ní gbṣ bēeṣdeṣ ní òsoṣ. A vua imibṣ kúá, bṣṣo ní a káaluakaa gbṣṣo ka a pai.

⁵ Wá tṣ pṣ wa a asii dṣo kè aà mí'aeṣwa wá mè: Meevia zṣo Babeli, káaluao ní dúníá bṣṣo da.

⁶ Má è nṣepi Lua gbé pṣ wá ní dede Yesu seeladeke yáíṣ au mí à ká, ále aà de lán wēwa.

Ké ma aà è, yápi díá.

§ 15:8 1Kia 8.10-11, Isa 6.4 * 16:2 Bṣa 9.10 † 16:4 Bṣa 7.17-21 ‡ 16:10 Bṣa 10.22 § 16:12 Isa 11.15 * 16:15 Zia 3.3 † 16:15 Zia 3.18 ‡ 16:19 Isa 51.17 § 16:21 Bṣa 9.23, Zia 11.19 * 17:2 Zel 51.6-7, Zia 14.8 † 17:3 Zia 13.1

⁷ Ǿ malaikapi ma la à mè: Bóyái yápi dímai? Má nɔɛpi asii onɛ ní wài pɔ aà sɛa, a mi soplá, a kɔ́ba kwipi asiio.

⁸ Wài pɔ ní èpi ku yáa mé a ku ɔo. A ɔ gbáo zòolo guu[‡] i mipe kaalewa. Gbé pɔ aa ku tɔɔle an tɔ kú àizána taalau za dúnia daaleɔɔɔɔ, tó aa wài pɔ kú yáa mé a ku ɔo mé a ɛa mɔpi è, a yá a dimá.

⁹ Laasoode pɔ ɔnɔ vɔ yán ke. Mí mèn soplapiá sɔsɔ mèn soplá pɔ nɔɛ zɔ́lemáɔɛ. Kía gbɛɔn sopláɔɛ ɔ.

¹⁰ An gbɛɔn sɔo lèlɛ, gbɛdo ku, gbɛdo kpé. Tó à mɔ, a gɛgɛo.

¹¹ Wài pɔ kú yáa mé a ku ɔo piá kía swaaɔdeɛ. Gbɛɔn soplapiɔ doe ɔ. Alɛ mipe kaalewa.

¹² Kɔ́ba mèn kwi pɔ ní èpiá kía gbɛɔn kwi[§] pɔ aai kpalable yáaɔɔɛ. Aa kigɔsoplana ble ní wáio sánu.

¹³ An gbɛɔn kwipiɔ pii lé douɛ. Aa ní gbáa ní ní ikoo kpa wáipiwa.

¹⁴ Aa zɔ́ka ní Sáo, Sá i zɔ́blemá, asa diiɔ Diie mé kíaɔ Kíac. Aà gbɛ náaide pɔ à ní sisi à ní sɔ́ kuaáno.

¹⁵ Ǿ malaikapi òmɛɛ: Swa pɔ ní è káalua zɔ́lemápiá buio ní bílaɔ ní búsu gbɛɔ ní buiyá'onaɔɛ.

¹⁶ Wài ní kɔ́ba mèn kwi pɔ ní èpiɔ za káalua pigu. Aa aà ke yáiyai, aai aà to puizi. Aa aà so aai tesɔ́wá.

¹⁷ Asa Lua a pɛəɔ dānɛ ní sɔu aa ledoukɛɛ, aai ní kpala kpa wáipiwa e Lua yá gɛ pàð.

¹⁸ Nɔɛ pɔ ní è piá mɛɛwía zɔɔ pɔ iko vɔ dúnia kíaɔwac.

18

Babeli gaa

¹ Bee gbɛa ma malaika pále è à bɔ luabe. A iko zɔɔ vɔ mé aà gawi dúnia pù.

² A wii gbáa lè à mè: Babeli gà, mɛɛwía zɔɔpi gà. * A gò zeeɔ kúki u, taa bui pii tò u, bá pɔ wí ní tɛbo wa ye ní glyáioɔ be ú.[†]

³ Asa bui pii aà vɛɛ gbáa pɔ de aà káaluakaa ú mɛ.[‡] Dúnia kíaɔ gbásikèaano, mé dúnia laatanao kè ɔdeɔ ú aà lalásikɛa zɔɔ guu.

⁴ Ǿ ma ɔo pále má à bɔ luabe à mè:

A ɔle a guu ma gbɛɔ,
ké á ɔ su áɔ ku aà duuna guu,
yá pɔ wa yíawàɔ á leo yái.[§]

⁵ Asa aà duuna gbà zɔ luawac,
mé aà váikɛaɔ dɔ Luagu.

⁶ A flaboè yá pɔ a kèèwa,
à kèè aà yáɛawa lɛɛ pla.
A pɔkúma í káuè a imibɔu
de pɔ pɔ a káunéla lɛɛ pla.

⁷ A wáwá ní wɛnao kpaazí,
lá à tɔbɔ kua lalásikɛa guu léu.

Asa í o a sɔ guu,
nɔɛ kían a ú zɔ́lɛa a báawac,
gyaa gbɛandon a úo,
a wɛnakɛ bauo.*

⁸ A yái tò kisiaɛ beɔ aà le gɔ do,
gagyá ní wɛnao ní nɔanao.
Té mé a kúwá,

asa Dii Lua aà yákpalekena gbáa.

⁹ Dúnia kía pɔ aa gbásikèaano aa lalásikèaano, tó aa a tɛkúta lu è, aa ɔɔɔ aa nízia gbɛgbɛ.

¹⁰ Aa ze káaa vía guu wáwá pɔ wa kpai yái aa mɛ:

Waiyoo, waiyoo, mɛɛwía zɔɔ!
Mɛɛwía ikode Babeli!

Yá mɔ zɔ́lɛma gɔɔ do gɔɔa!

¹¹ Dúnia laatanao ɔɔɔ sɔ,[†] aa wɛnakɛè, ké gbɛe a ní laac beɔ lúmá ɔo yái:

¹² Vua, ánuu, gbɛ bɛɛɛdeɔ, ósoɔ, zwáa ɔdeɔ, zwáa tɛa ní a gáaluladeɔ, siliki, lí maa bui pii,
pɔ pɔ wí kɛ ní wesa swaaɔ ní lí bɛɛɛdeɔ ní mɔgotɛo ní mɔsio ní gbɛpuao pii,

‡ 17:8 Dan 7.7, Zia 11.7 § 17:12 Dan 7.24 * 18:2 Isa 21.9 † 18:2 Zia 14.8, Zel 50.39 ‡ 18:3 Zel 51.7, Zia 17.2
§ 18:4 Zel 51.6 * 18:7 Isa 47.7-9 † 18:11 Eze 27.31

¹³ dopɔɔ, nɪsɪ ɡɪnanaɔ, tulaletɪɔ, zɔɡo lɪ'ɔɔ, vɛɛ, nɪsɪ, pɛɛtɪ, pɔwɛna, zuɔ, sãɔ, sɔɔ nɪ a ɡɔɔ, zɔɔ nɪ ɡbɛnazɪna wɛnɪɔ.

¹⁴ Wa oè: Pɔ maa pɔ ni a nidɛɔ làama pii. N nama n n gawio pilima pii, wa e bau ɔɔ.

¹⁵ Laatana pɔ aa kè ɔdeɔ ũ mɛɛwiapi sabaiɔ ze káaa vía guu wáwá pɔ wa kpáɪ yáɪ. Aa ɔɔɔ aa wɛnakɛ

¹⁶ aa mɛ:

Waiyoo, waiyoo mɛɛwia zɔɔ!

A báabaa yè yáa

nɪ zwáa ɡaaluladeɔ nɪ a tɛao.

A vua nɔamblebɔɔ dà yáa

nɪ ɡbè bɛɛɛdeɔ nɪ ɔsoɔ.

¹⁷ Aa àizeɛ pii músikè ɡɔɔ do ɡɔɔ.

Ɔ'ílɛna diiɔ nɪ tagɛnaɔ nɪ ɪɡbɛɔ nɪ ɡbɛ́ pɔ aai zɪkɛ ísɪaaɔ ze káaa nɪpii.

¹⁸ Tó aa mɛɛwiapi tɛkúá lu è, aa wiilɛ aa mɛ: Mɛɛwiaɛ ku yáa, a zɔɔ ká mɛɛwiaɛ beewao.

¹⁹ Aa ɔɔɔ aa nɪzɪa ɡbɛ́ɡbɛ́, aa wɛnakɛ aa wiilɛ aa mɛ:

Waiyoo, waiyoo mɛɛwia zɔɔ!

Ɔbɛ́ pɔ aa Ɔ'ílɛna vɪ ísɪaaɔ pii

kè ɔdeɔ ũ nɪ àizeɛ pɔ pàlawáɔ,‡

ɔ à ɡɔ́ bɛzia ũ ɡɔɔ do ɡɔɔ.

²⁰ A pɔnakɛ a yá musu luabɛdeɔ nɪ Lua ɡbɛ́ɔ nɪ aà zɪnaɔ nɪ aà anabɪɔ, asa Lua mé tɔsɪwáɛ.

²¹ Ɔ malaika ɡbãade ɡbɛ pɔ ká wísɪɔɡbɛ ɡbɛnɛwa sɛ zù ísɪa guu à mè: Maa wa mɛɛwia zɔɔ Babeli zu nɪ ɡbãao, wa mɛɛwiapi e bau ɔɔ.‡

²² Wa mɔɔna ge ɡãa'ɔ ge kule

ge kãae'ɔ ma n guu bau ɔɔ.

Wa ɔzɪkɛnaɛ e n guu bau ɔɔ.

Wa wísɪɔɡbɛ kɔfi ma n guu bau ɔɔ.

²³ Wa filia gupua e n guu bau ɔɔ.

Wa nɔsekɔfi ma n guu bau ɔɔ.

N laatanaɔ á dúnia ɡbɛ́ ɡbiaɔnɛ yáa,

n pɔdà bui piiwa, n nɪ mi liaa.

²⁴ Wà anabɪɔ nɪ Lua ɡbɛ́ɔ au è a guu

nɪ ɡbɛ́ pɔ wà nɪ dede dúnia guuɔ pii.*

19

Pɔnakɛa luabɛ

¹ Bee ɡbɛa ma ɔɔ ɡbãa mà luabɛ lán dasi yá'owa à mè:

Aleluya! Wá Lua mé zɪblè!

Ɔmɛ gawɪ nɪ ɡbãao vɪ,

² asa ɪ yákpalekɛrɪnɔ a zéwa nɪ síanaoɛ.

A yákpalekè nɪ káalua zɔɔ pɔ dúnia ɔɔkpà nɪ a káaluakaaopio.

A a zɔ́blɛnaɔ dedɛa tɔsɪwá.

³ Aa ɔ ɔ:

Aleluya!

A súɛɛ aɔ do ɡɔɔpiiɛ.*

⁴ Ɔbɛzɔɔ ɡbɛɔn baasɔ mɛndosaiɔ nɪ pɔ bɛ́ɛ mɛn síiɔ wùɛkwule aa misɪilɛ Luaɛ zɔ́ɛa a báawa aa mè:

Ami! Aleluya!

⁵ Ɔ ma ɔɔ mà báapi kíɪ à mè:

A wá Lua táasile

aà zɔ́blɛnaɔ pii,

á ɡbɛ́ pɔ á aà vía víɔ,

nɛ́fɛnɛn ɡbɛzɔɔ.†

⁶ Ɔ ma ɔɔ mà lán dasi yá'owa, lán izɔɔsukaawa, lán louvía ɡbãawa à mè:

Aleluya!

Dii wá Lua Ɔbãapiide nà kibleawa.

⁷ Wà pɔnakɛ wá yáalɔ wá aà tɔɔɔ,

‡ 18:19 Eze 27.33   § 18:21 Zel 51.63-64   * 18:24 Zel 51.49   * 19:3 Isa 34.10, Zia 14.11   † 19:5 Sou 115.13

asa Sã nɔseɔɔ kà, aà nɔ sɔu mà.

⁸ Wà bàabaa pua táitai tekea kpàwà aà ye.

Bàabaa piá Lua gbéɔ maakeaɔe.

⁹ Malaika òmɛɛ: Ké. Báaadeɔn gbé pɔ wà ní sisi Sã nɔsebleble guuɔ ù.‡ A òmɛɛ ɔ: Lua yá sɔnan we.

¹⁰ Ma wule aà gbázi mà misilèè, ɔ a òmɛɛ: Bee tó. Kúle Luaɛ. N zòbɔn deen ma ù ní n gbé pɔ aai Yesu seeladeke keɔ. § Yesu seeladekekea mé ànabikemi ù.

Kilisi mɔa dia sɔkaapua kpe

¹¹ ɔ ma luabe è a wɛa, ɔ sɔkaapua bɔ, gbé pɔ di a kpe tɔn Náaide Sɔande. I yákpalekerɔn, i zikaɔnɔ a zéwa.*

¹² Aà wɛ de lán tévuawa, kíafua pɔ a kpaa dasi. Tɔe kɛa aà mi'æwa, gbɛe tɔpi yáasi dɔo, aà bàasio.

¹³ A ula pɔ tà ní auo daa. † Aà tɔn Lua Yá.‡

¹⁴ Luabe zígɔɔ tɛaazi, aa di sɔkaapuaɔ kpe, aa bàabaa pua táitai dadaa.

¹⁵ Fɛnda lena lé bɔ aà léu à buiɔ leò, i kiblemá ní mò gopanao, § i ɔzɔ véɛɛɔwa véɛfɛkɪ guu Lua Gbáapiide pɔkúma pásɪ ù.*

¹⁶ Wà tɛe bee ké aà ulawa ní aà gbalao:

Kíao Kía, diiɔ Dii.

¹⁷ ɔ ma malaikae è zea kpaa íatɛi. A lé gbáa zù bá pɔ aale vua musumusɔzi pii à mè: A mɔ káaa à ble zɔɔ pɔ Lua kèè ble,

¹⁸ i kíao ge sɔ ní sosa gbɛzɔɔ ní gbáadeɔ ní sɔ́ ní ní dikpenaɔ ní gbépiio, wéɛɔ ní zɔɔ, néfɛnen gbɛzɔɔ. †

¹⁹ ɔ ma wai è ní dúnia kíao ní ní zígɔɔ, aa kɔ káaa aa zika ní gbé pɔ di sɔ kpɛpio ní aà zígɔɔ.

²⁰ Wà wáipi kú sánu ní ànabi egena pɔ dabudabuɔ kè aà aɛo. Dabudabuɔ ɔ à gbé pɔ aa wai seela ví aa kúle a taacɔ sàsàò.‡ Wà ní zú té ísida pɔ lé kú ní íatɛgbɔo guu béɛ an pla mípii.

²¹ Gbé pɔ di sɔ kpe gbé kíniɔ dèdè ní fɛnda pɔ bɔ à léuo, § ɔ báɔ pii ní ge sòso aa kà.

20

Kilisi kiblea tɔle wè òaa sɔo

¹ ɔ ma malaikae è à bɔ luabe, a gbáo zòolo kiline kúaa* ní mɔdaona gèeleo.

² A kwá pɔ de mlè zɪ† ù, wí mɛ Ibiisi ge Setáu kú, ɔ à mòkàwà e wè òaa sɔo.

³ Malaikapi aà zù gbáo zòolopi guu, à zetáaale à kilidàu, ké asu buiɔ sàsáɔ e wè òaa sɔopi pa. Bee gbɛa wa aà gbacɛ yɔɔ.

⁴ ɔ ma kpalabaa è ní gbé pɔ zɔlɛzɔlɛwao.‡ Wà ní gbá zé aa yákpaleke ní gbéɔ. Ma gbé pɔ wà ní mi zɔ luayá'oa ní Yesu seeladekeo yáib è. Aai kúle wai ge aà taacɔ. Aai aà seela ke ní mi'æ ge ní wao. Aa vù wà kpalable ní Kilisio wè òaa sɔo. §

⁵ Geɔ vua séian we. Gè kíniɔ i vuo e wè òaa sɔopi gè pàò.

⁶ Báaadeɔn gbé pɔ an baa ku geɔ vua séia guu ù, an kua adoa. Ga plaade iko vímáò. Aaɔ de Lua ní Kilisio gbàgbanaɔ ùe, mé aao kibleaàno e wè òaa sɔo.

Setáu zua téu

⁷ Tó wè òaa sɔopi pà, wa Setáu bɔ gbacɛ,

⁸ i gé bui pɔ kú dúnia gola síiɔwao sàsái, Gɔgu ní Magɔguo, i ní káaa zɪ musu. Aaɔ dasi lán ísiale úfáawa.*

⁹ Aa lí dúniaa, aa koezò Lua gbéɔ bɔoi ní wéle pɔ Lua yeio, ɔ tɛ bɔ luabe à kùmá.

¹⁰ Wa Ibiisi pɔ ní sàsá se zù té ísida pɔ lé kú ní íatɛgbɔo guu, gu pɔ wai ní ànabi egenaɔ kuu. Aaɔ wáwáke fáane ní gwáasɔnao gɔɔpiiɛ.

Yákpale gbɛza

¹¹ ɔ ma kpalabaa pua zɔɔ è ní gbé pɔ zɔleuo. Tɔle ní musuo gusikè aà aɛ, wi ní gbɛ e ɔo.

¹² ɔ ma gbɛzɔɔ ní néfɛnenaa gyaadeɔ è zea báapi aɛ. Wà taalaɔ wèwè, ɔ wà lá pále wè ɔ àizána taala ù. Wà yákpalekè ní gyaadeɔ an yákeawa, lá a ku lápiɔ guuwa. †

‡ 19:9 Mat 22.2 § 19:10 Zia 22.8-9 * 19:11 Sou 96.13 † 19:13 Isa 63.3 ‡ 19:13 Zaa 1.1 § 19:15 Sou 2.9 * 19:15 Zia 14.19-20 † 19:18 Eze 39.17-20 ‡ 19:20 Zia 13.1, 11-16 § 19:21 2Tes 2.8 * 20:1 Zia 9.1 † 20:2 Daa 3.1, Zia 12.9 ‡ 20:4 Dan 7.9, 22 § 20:4 Dan 7.22 * 20:8 Eze 38.16 † 20:12 Dan 7.9-10

13 Isia gyaade pɔ́ kú a guuɔ́ kpà. Ga ní bɛdao gyaade pɔ́ kú a guuɔ́ kpà lɔ. ɔ̀ wà yákpalekè ní baadeo a yákeawa.‡

14 Wà ga ní bɛdao zù té ísida guu. Té ísida piá ga plaadee.

15 Gbɛ́ pɔ́ wi ní tɔ́ e àizána taalauoɔ́ ɔ̀ wà ní zú té ísidapiu.

21

Yelusaleu dafu

1 ɔ̀ ma tɔ́le dafu ní musu dafuo è, * asa tɔ́le séia ní musu séiao gè, mé ísia ku lɔ.

2 ɔ̀ ma Lua wéle Yelusaleu dafu è à bɔ́ musu Lua kíi, àle pila. Wa kèke lán nɔɔ́ pɔ́ a zàkeɔ̀u màwa.†

3 ɔ̀ ma lɔ́ gbàa mà kpalabaa kíi à mè: Lua zòle ní gbènazínaɔ́ sa, aɔ́ kúrínɔ́, aɔ́ de aà gbéɔ́ u. Lua dee aɔ́ kúrínɔ́ ní Lua ú.‡

4 A ní wé'i gogoné pii.§ Ga aɔ́ ku lɔ́ ge wéna ge ɔ̀bɔ́ ge wáwá, asa yáziɔ́ gè.

5 Gbɛ́ pɔ́ zòlea báapiwa mè: Ma! Mále pɔ́pii ke dafu. ɔ̀ a òmɛɛ: Ké, asa yá beeɔ́ náai ví mé slanae.

6 ɔ̀ a òmɛɛ: Yá làa. Máme má Alafa ní Omegao ú, Dàalena ní Midenao ú. Gbɛ́ pɔ́ imi lé de, má aà gba nibɔ́na í wénide.*

7 Gbɛ́ pɔ́ zìblè gban we. Má de aà Lua ú, iɔ́ de ma né ú.†

8 Ama víakenaɔ́ ní náaisaideɔ́ ní yábèekenaɔ́ ní gbèdenaɔ́ ní gbàsíkenaɔ́ ní esedeɔ́ ní táagbagbanaɔ́ ní mɔ́afilideɔ́ pii, an baa aɔ́ de té ísida pɔ́ lé kú ní íatègbɔ́o úe. Ga plaaden we.

9 Malaika gbèɔ́n sɔpla pɔ́ tɔ̀u mèn sɔpla kúa, kisia gbèzà mèn sɔpla ká ní paipio gbèdo mɔ́ òmɛɛ: Mɔ́ mà Sà nɔ́ dafu ɔ̀bɔ́e.

10 Lua Nisina dedeaapi guu malaikapi ma se gèmanɔ́ gbèstí zɔ́ lesí musu. A Lua wéle Yelusaleu òbɔ́mɛɛ, à bɔ́ musu Lua kíi, àle pila.‡

11 A Lua gawi ví, a pípia lán gbè bɛɛɛdewa, àle teke lán diamaawa.

12 A bíi zɔ́ lesí ví. A bɔ́le kuepla, malaika gbèɔ́n kuepla zezɛu. Isaili bui kuepla tɔ́ kèa bolɔ́piwa.

13 Bɔ́le mèn àaɔ́ ku kukpe oi, àaɔ́ gubántoo oi, àaɔ́ gɛmídkí oi, àaɔ́ be'ae oi.§

14 Wà bíipi dàale gbè mèn kueplawa. Sà zína gbèɔ́n kuepla tɔ́ kèa gbepiwa.

15 Malaika pɔ́ lé yá'òmɛɛ pɔ́yɔ́bɔ́ pɔ́ wa pí ní vuao kúa, ké à wélepi yɔ́o ní a bolɔ́ ní a bíio.*

16 Wélepi gola síiɔ́e, a gbàa ní a yàasao sáae. ɔ̀ à wélepi yɔ́ ní pɔ́yɔ́bɔ́pio. A gbàa kiloo àaa kueplae (2.400). A gbàa ní a yàasao ní a lesío pii sáae.

17 A a bíi yò lɔ, a lesí gàsísuu basoplasɔ́ mèndosaie. Malaikapi yò gbènazína gàsísuu gbàa léue.

18 Wà bíipi kè ní diamaao, mé wéle piá vua tɛɛtɛɛe íkea lán díiwa.

19 Wà gbe pɔ́ wà wélepi bíi dàaleò kèke ní gbè bɛɛɛde bui píio.† Wà gbè séia kèke ní diamaao, a plaade ní safíio, a àaɔ́de ní agatao, a síiɔ́de ní emelodio,

20 a sɔde ní onisio, a soolode ní saadano, a sɔplade ní kisolitio, a swaaɔ́de ní belilio, a kèokwide ní topazao, a kwide ní kisopazao, a kuɛdode ní tiikɔ́azio, a kueplade ní ametisio.

21 Bɔ́le mèn kueplapiá òso mèn kueplae. Wà nípii kè ní òsoo mèndodoe. Wélepi zeaá vua tɛɛtɛɛe, wí gu'eu lán díiwa.

22 Mí Lua kpé e wélepi guuo, asa Dii Lua Gbàapiide ní São mé a kpépi ú.

23 Wélepi bàa kú ní íatè ní mɔ́vuao gupuaèoo. Lua gawi mé lé wélepi pu, mé Sà de a filia ú.‡

24 Buiɔ́ táa'o a gupuai, mé dúnia kía gèu ní ní àizee.§

25 A bolɔ́e aɔ́ taa fáane bauo, mé gwāasína aɔ́ ku we sɔo.

26 Wa gèu ní buiɔ́ àizee ní ní pɔ́ ɔ́de.*

27 Ama pɔ́ gbálæe a gèuo† ge yábèekena ge mɔ́afilide, sema gbé pɔ́ Sà ní tɔ́ kè àizána taalauo báasio.

22

1 ɔ̀ malaikapi swa'i wénide pɔ́ lé bɔ́ Lua ní São kpalabaa kíi òbɔ́mɛɛ,* àle teke lán díiwa.

2 Ale bàale wélepi zea guo. Lí wénide† ku a baale ní a baalao, í ne'i wé do gèn kueplae, mɔ́ ní mɔ́o gèn dodo. Lípi láa'á buiɔ́ gbágbábɔ́e.‡

‡ 20:13 Mat 16.27 * 21:1 Isa 65.17, 66.22, 2Pie 3.13 † 21:2 Isa 52.1, 61.10 ‡ 21:3 Lev 26.12, Eze 37.27 § 21:4 Isa 25.8, 35.10, 65.19 * 21:6 Isa 55.1 † 21:7 2Sam 7.14, Sou 89.27-28 ‡ 21:10 Eze 40.2 § 21:13 Eze 48.30-35 * 21:15 Eze 40.3 † 21:19 Isa 54.11-12 ‡ 21:23 Isa 60.19-20 § 21:24 Isa 60.3 * 21:26 Isa 60.11 † 21:27 Isa 52.1 * 22:1 Zkl 14.8 † 22:2 Daa 2.9 ‡ 22:2 Eze 47.12

³ Pó pò Lua lekèèe aò ku lóo. § Lua ní São kpalabaa aò ku wélepi guu, mé aà zòblenaò zòbleè.

⁴ Aa wesiaàle, mé aà tó aò kú ní mí'æwa.

⁵ Gwáasína aò ku lóo, gbèe baa aò kú ní filia ge íatē gupuaoo, ké Dii Lua a gupuné yái. * Aaò kible e gòopiie. †

⁶ ¶ a òmèe: Yá beeò náai ví mé síanae. Dii Lua pò í òaa ànabioñe mé a malaika zì, ké a zòblenaò yá pò a mò tia d5.

Yesu a mò tia

⁷ Gwa, má mós tia. Báaaden gbé pò zia yá taalae bee yá kúa ù.

⁸ Ma Zaa máme ma yá beeò mà mé má è. Ké má mà mé má è, ma wule malaika pò yápiò òlomèe gbázi mà kúléè.

⁹ ¶ a òmèe: Bee tó. Kúle Luae. N zòblen deen ma ù ní n gbè ànabio ní gbé pò aa lác bee yá kúa.

¹⁰ ¶ a òmèe: Nsu pò kúle zia yá pò kú lápiuwao, asa a gòo káikù.

¹¹ Gbèvai wetá àò yávaiké. Gbásíde wetá àò gbásí. Gbèmaa wetá àò yámaaké. Kuaadoade wetá a kua àò adoa. ‡

¹² Gwa, má mós tia, máo asea kúa, mí flabo baadee a yáæawa. §

¹³ Alafa ní Omegaon ma ù, Dòaaana ní G5zānao, Dáalena ní Mídenao. *

¹⁴ Báaadeon gbé pò aa ní ulataopio ù. Aaò zeví wá gē wélepi bòleou, aai lí wēnide† be ble.

¹⁵ Ama g5e blesanaò ní esedeò ní gbásíkēnaò ní gbèdenaò ní táagbagbanaò ní gbé pò ye mòafiliyákeaiò aò ku báasié.

¹⁶ Ma Yesu ma a malaika zì aàò de yápiò seelade ù ma gálideone. Máme má Davidi Bui, aà kpala pò vlápà Kía ù, ‡ Gudóleia saan'ina ù. §

¹⁷ Lua Nisína ní Sā nò dafuo í me, mós. Gbé pò bee mà s5, aà o, mós. Gbé pò imi lé de, aà mós. Gbé pò ye í wēnidei, aà si gba ù. *

¹⁸ Mále o gbé pò ànabikelaé bee yámàone píi, tó gbé yāe káfi a guu, Lua a kisia pò a yá kú lác bee guuò káfi adeeé.

¹⁹ Tó gbé yāe bò taalae bee guu, Lua a ade baa bò a wéle ní lí wēnide pò a yá kú lác bee guuo guue. †

²⁰ Gbé pò de yápiò seelade ù mē: Síanae, má mós tia.

Ami! Dii Yesu mós!

²¹ Dii Yesu aàò gbèke ví ní a gbéò píi.

§ 22:3 Zkl 14.11, Daa 3.17 * 22:5 Isa 60.19 † 22:5 Dan 7.18 ‡ 22:11 Dan 12.10 § 22:12 Isa 40.10, 62.11 * 22:13 Isa 44.6, 48.12, Zia 1.8, 17 † 22:14 Daa 2.9, 3.22 ‡ 22:16 Isa 11.1, 10, Zia 5.5 § 22:16 Zia 2.28 * 22:17 Isa 55.1 † 22:19 lko 4.2